مبسملا وحامدا ومصليا ومسلما ومحمدلا

نعوذ بالله من الشيطن الرجيم

اعوذ بالله من الشيطن الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم اللهم صل وسلم على سيدنا ومولانا محمد وآله وعترته بعدد كل معلوم لك

في الشهر جمادى الاخرى يوم الاربعاء سنة ۱۳۲۳ھ قد تشرفت باشتراء

هذا الكتاب المستطاب المسمى بصراح بعوض روپيه واربع آنات بالكاسگنج

اللهم متعنا بفوائد هذا الكتاب محمد ابراهيم غفر الله له ولوالديه ولمن له حق عليه

وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وآله واصحابه وعترته اجمعين الى يوم الدين آمين

صراح

بسم الله الرحمن الرحيم

قال الفقير الى مولاه الغني يمكّن سواد الواثق بالمعالي عن الولد والوالد ابو الفضل محمد بن عمر بن خالد المدعو بجمال القرشي جمل الله احواله وحصل آماله
احمد الله وهو المحمود بكل اللغات وجلها واشكره هو المشكور على كثر الهبات وقلها واصلي على مصلي مضمار الرسالة لحقه وزمانا ومجلي ميدان الدلالة رتبة ومكانا
محمد الذي تحدت به على الالسن العربية وتذللت له كل صعبة ابية وعلى آله ذوي المناطق الفصاح وصحبه اولي المواثيق الصحاح صلوة متصلة الصباح بالرواح وسلم
تسليما وبعد فان صحاح اللغة دواء العلة لسقام الجهل وشفاء الغلة لذوي النهل بل مصقعة من لغات العرب لكل سقيم ومنهج لطالبي الادب مستقيم ولعمري
لقد حلى به الجوهري جوهره وابان فيه فضله واظهره فلله دره ثم لله دره ما احسن ترتيبه واتقن تهذيبه فشكر الله سعيه فيه وكافاه بالخير اضعاف ما يكافيه ولقد كنت
برهة من الزمان في تطلابه بالشراء ان تيسر او بالاستكتاب حتى ظفرت بنسخة مصححة بخزانة كتب المدرسة الصاحبية البرهانية المسعودية بكاشغر دامت معمورة بمبانيها
مسعودة ببقاء بانيها في اربع مجلدات ضخام صحاح كاسمها بغير سقام فحملني اشتمالها على الايجاز وطالبني من وعد له الايجاز بالانجاز شعر
خطا لما قام رجائي وقعد حتى اي انجاز دهري ما وعد تاتى لي بعدما استخرت الله تعالى هذا الطر الآتي وآتاني على نجز حاجتي وعده العاتي فتحريت الايجاز فيه
لا الانتخاب وتجنبت الاطالة والاطناب معرضا عن الاستشهادات بالاشعار دون الامثال والآيات والآثار فما اوردت منها الا ابياتا قلائل حيث
اضطررت فيه الى الدلائل لما ان صاحب الكتاب رح طلب غاية الاطناب في اشعار الاشعار وبيان الانساب وترجمت بالفارسية مفردات اللغة من
انواعها الثلث ليشترك في استفادتها الاوساط والاحداث وخففت عن الاسم والمصدر حالة التحريف الة التوقيف ورسمت عن اختلاف ابواب الثلاثيات
المصادر بعينين عنيت بهما عيني فعل الماضي والمضارع اذا اختلفت حركتهما اولا ثم فسرت انواع تلك الحركة بحسب حالاتها ثانيا لان مجرد الرقم ربما
يترك في الكتابة ويبهم واصطلحت ايضا رقمين بين موضع الاولى والثانية من العينين مع بيان ان المصدر من باب واحد او بابين وبنيت بلفظة
ايضا في المتراد فيه بمعنى اخر من الثانية الصادقة هذا وقد اقتفيت الصحاح في ترتيبه الحسن المباني ولفيت تكرير اللفظ عند تقرير المعاني ليصغر حجم
الكتاب ويخف النقل والاستكتاب تسهيلا للكتبة وترغيبا للطلبة على وفق جهدهم في انتخار طلباتهم وقدر هماتهم في استكفاء مهماتهم نعم وهمم ابناء زماننا
لاسيما في اكتساب الفضل قاصرة وان كانوا من بني الاكاسرة والقياصرة وسميته بالصراح من الصحاح وسالت الله الخير به للطالبين والصلاح

والفوز لي والفلاح وان يلحقني بالصلحاء العابرين ويرزقني ذكرا صالحا في الغابرين ويجعل لي لسان صدق في الآخرين راجيا من الفضلاء العاثرين عليه يعفو هفوتي فيه والعثرة في القلة منها والكثرة واصلاح ما فسد وترويج ما كسد وان لا يرشقوني بسهام الطعن واللوم و يتذكروني بما عندهم من الخير بين القوم ويتاملوا فيما يا ملونه من غيرهم للغد بعد اليوم تحقيقا لحسن ظني بكرمهم وتصديقا لما يليق بي من محاسن شيمهم ⁂ ان اريد الا الاصلاح ما استطعت وما توفيقي الا بالله عليه توكلت ⁂ واليه انيب وما قلت شعر

لله در الجوهري فانه	لعلى ذرى التصنيف احسن مرتق
عمل الصحاح وحاز في ترتيبه	قصب السباق لما به لم يسبق
هذا الصراح من الصحاح مروق	يصفو لشاربه وما بمسترق
يسقى به [illegible]	كاسي فوائد مطرف ومعتق
فاشرب لتحظى كاسه اذ كيس	يحظى بها الا اخو منه لا احمق

باب الالف المهموزة

قال صاحب الصحاح ابو نصر اسمعيل بن حماد الجوهري رحمه الله تذكر في هذا الباب الهمزة الاصلية التي هي لام الفعل فاما الهمزة المبدلة من الواو نحو الغراء الذي اصله غسرا ولانه من غزوت او المبدلة من الياء نحو الاباء الذي اصله اباي لانه من ابيت فنذكرها في باب الواو والياء ونذكر فيه ان همزة الاشياء والآلاء غير اصلية ان شاء الله تعالى

فصل الالف

اجاء ⁂ اَجَاَ على وزن فَعَل بفتحتين كوهي از طي اجيون مثل اجعيون منسوبون اليه ⁂ آرء ⁂ آر على وزن عاع درختي آرة يكي وآواز (صنيمه) اَبَارَة في مذكور في المعتل اَتَاة كحفرة زني است از قبيلة بكر بن وائل مادر قيس بن ضرار وكوهي اُشْيْئَه جماعت واصبح موتشار لا يشتهي الطعام ازا الغنم اشبعها سير كردانرا (ع بفتحهما) واَزَاَ عن الحاجة بدل شد ورجوع نمود از حاجت اشاد كسحاب غربانا زير يا تذكور في المعتل اكاء وتكفير گرفت ازمديون خود بگواهان (ع بفتحهما) قال ابو زيد اكار اكارة كاجابة اذا اراد امرا ففاجاته على تتفئة ذلك فهابك ورجع عنه يعني شخصي ارادة كاري كرد پس ودآمدي تو بر وي بهنگام آن وروي از تو ترسيده از ان كار باز ماند الاء ونقيصر درختي است تلخ اديم مالو وديغ بهو ذكر في المعتل اَيْئَة بروزن ومعني هيئة ⁂

فصل الباء

بُوْبُوْ ⁂ بُؤْبُؤْ اصل يقال هو من بؤبؤ الكرم ⁂ وبابات الصبي اذا قلت له بابي انت واُمّي بدء ⁂ بَدْء آغاز كردن (ع بفتحهما) يقال بَدَاْتُ بالشئ اي ابتدات به وبداته اي فعلته ابتداءً وآفريدن وبدأ الله الخلق وابدأ هم بمعنى ⁂ ويقال فعل ذلك عَوْدًا وبَدْءًا وفي عوده وبدئه وعودته وبداته ⁂ ويقال رجع عوده على بدئه اي رجع في الطريق الذي جاء منه ⁂ وهو ما يبدئ و ما يعيد اي ما يتكلم ببادئة ولا عائدة ومهتر نخستين در مهتري تثنيان دومي وي در مهتري ⁂ ونخبش از جزور قمار بَدْأَة مثله ⁂ ابداء بُدُوء بضمتين ج مثل حفض وحفان وحفوت منه بدي كارنو ونخستين ابدار كار بديع دلو آوردن بدر بديئ ايضا چاه كه بوقت اسلام كنده باشند ونخستين از هر چيز وفي الحديث حريم البئر البدئ خمس وعشرون ذراعا ⁂ ويقال افعله بادي بدء وبادي بدئ اي اول كل شئ والياء من بادي ساكنة في موضع النصب هكذا يتكلمون به ⁂ ويقال افعله بدأة ذي بدء اي اول اول ⁂ ولك البداءة بالضم والفتح مقصورة وممدودة اي لك ان تبدأ قبل غيرك في الرمي وغيره ⁂ وبُدِئَ الرجل فهو مبدوء اذا اخذه الجُدَرِيّ او الحصبة بذء ⁂ بَذْء بالمعجمة ناخوش ديدن حال كسي را وكراهت داشتن ⁂ ونكوهيدن جاي را وچراگاه را (ع بفتحهما) ارض بذية زميني كه درو چراگاه نباشد

بُرء بالضم به شدن از بیماری (عع بکسر الاول وفتح الثانی) ومانند آن از عیب ووام ومانند آن بیزار شدن براءة ۞ سره متصل باب ... تمیز ... تبه امرأة ... شده

وقد ... ابوب ۞ بریة آفریدگان ۞ وهو البارئ ۞ برؤ آفریدن (عع بفتحهما) برء آفریدن ۞ وهو باری من مرضه ۞ برا بالفتح وهو بارئ من المرض برأت من المرض ... واهل الحجاز یقولون برأت من المرض (عع بفتحهما)

تبرئة کذلک ۞ تبری ... ابراه الله من المرض ۞ بیزار گردانیدن یقال ابراه الله من المرض ۞ ابرار بیزار گردانیدن ماه شب از ماه نخستین ممدودة براء بالفتحتین ۞ وهو التراب غیر مهموز ۞ البری ... البرّة ۞

ونحن برآء ۞ وخلی منه ۞ وانا بری منه ... فی الاصل ۞ لانه مصدر فی الاصل ولا یجمع ولا یثنی بالفتحتین ... وانا براء منه ... من کذا یقال تبرأت من کذا ... بیزار شدن

بریات وبرایاء ۞ وهما بریئان وهی بریئة ... وهم بریئون ... ۞ مثل احباب وانصباء ... ابرایه ... وابراء ... مثل کبار بالکسر وبراء ... مثل سفهاء بالضم

ورجل بری وبراء بالضم مثل عجیب وعجاب ۞ وبارأت شریکی ای فارقته ۞ وبارأ الرجل امرأته ۞ واستبرأت الجاریة ۞ واستبرأت ما عندک ... لباء

لبأ بفتحتین ... مضمومتین آرام یافتن بچیزی وانس گرفتن (عع بالکسر اوبفتحهما) یقال لبأ به ۞ وناقة لبوء التی لا تمنع الحالب ۞

وابطأ فلان ... بطؤ بالضم ودرنگ کردن (عع بضمهما) وآهستگی نقیض سرعت ابطأ کذلک وهو بطی ۞ ویقال

ابطأت ولا یقال ابطیت واستبطأته ۞ وتقول فی التعجب ما ابطأ وما ابطأ بک ۞ وتباطأ الرجل فی مسیره ۞ وبطآن ذا خروجا بالفتح والضم ای

بطوءه ذا خروجا وابطأ القوم اذا کانت دوابهم بطاء ۞ بأب ... بکأ رکم شیرشدن ناقه (عع بفتحهما) بکوءة بضمتین کذلک فهی بکیئة

وبکیئة ۞ ... بالکسر والمد ... ۞ مباءة جای باش ۞ وجای گاو ودشتی وشتر وتبوأت منزلا ای نزلته ۞ وبوأت للرجل منزلا

وبوأته ای هیأته ومکنت له فیه ۞ استباءة جای ساختن وهو بیاءة سوء مثال بیعة ای بحالة سوء ۞ وانه لحسن البیاءة ۞ تبوئة راست

کردن نیزه سوی کسی ایاءة بازگردانیدن شتر بجوا ... وابأت علیه ماله ای ارحت علیه ابله وغنمه ۞ باء ... مثل باع لغة فی المباءة

ومنه سمی النکاح باء وباءة لان الرجل یتبوأ من اهله ای یستمکن منها ۞ بواء برابر یقال دم فلان بواء لدم فلان اذا کان کفوا له ۞ وفی الحدیث

امرهم ان یتباءوا ... ویقال اجابوا عن بواء واحد ای اجابوا جوابا واحدا ۞ وابأت القاتل بالقتیل اذا قتلته به ۞ وباء بصاحبه اذا قتل

به ۞ ومنه قولهم باءت عرار بکحل وهما بقرتان قتلت احدهما بالاخری ۞ ویقال بوء به ای کن ممن یقتل به ۞ وقوله تعالی وباءوا بغضب من الله ای

رجعوا به ای صار علیهم ۞ وباء باثمه وبارحته ... بوء ... ای اقر ... ویکون ابدا بما علیه لا له ۞ ویقال فی ارض کذا فلاة تبهی فیه فلاة ای تذهب ...

به ۞ وبهوء بضمتین انس گرفتن بکسی ناقه بهاء بالمد اذا انست بالحالب ۞ واما البهاء من الحسن فهی من بهی الرجل غیر مهموزة ۞

ویقال ما بهأت وما بأبهت له ای ما فطنت له (ضمیمه) بتأ بالمکان اقامت نمود (عع بفتحهما) بثأ بالمثلثة لبشارة موضع ۞

فصل التاء

تأتأ ۞ رجل تأتاء علی فعلال کفعلاج ۞ وفیه تأتأة ای تردد فی الکلام بالتاء ۞ تنوء بضمتین مقیم شدن بجای (عع بفتحهما) و

منه تنأ البلد ای قطنه ۞ والاسم تناءة بالکسر والمد (ضمیمه) تیتاء آنکه وقت جماع حدث کند یا آنکه پیش از دخال انزال کند تیتار

تئار مثل لقی تند شد وخشم گرفت (عع ک اف ۲) وتفیئة ای هنگام چیزی واول آن ۞

فصل الثاء

ثأثأ ۞ ثأثأت الابل اذا ارویتها ۞ ثأثأة دفع کردن از کسی یقال ثأثأت عن القوم ای دفعت عنهم ۞ ولقیته فتثأثأت منه ای هبته

وثأثأته لسهم اثارة ای رمیته ۞ ثندوة ۞ ثندوة بالضم من لپستان مرد اذا ضم اوله همزت وان فتح لم تهمز ثغب ۞ ثفاء بالضم مشددا

ممدودا اسپندان دانه ۞ ثرء ۞ ثأر ... چرب خورانیدن وتریدکردن نان ۞ وسر شکستن ۞ (ضمیمه) ثرطئة سست وکوتاه از مرد وزن

ثطأ و یا کمال نمود اورا (عع بفتحهما) وگول شد (عع ک اف ۲) ثطاة بالضم بالفتح دابه ایست خرد ثارة موضعی در بلاد هذیل اثاثة لسهم اثارة رمیته

اثأته رمیته بسهم ... فی غیر محله ... موضوع ... ۱۲ ق

فصل الجیم

جیأ جیئة جیء جیؤ سینه مرغ وکشتی جاجی ج جاجاة خواندن شتر را بعیی جی جی الکفن صلته بالباء ۞ والاسم جی مثال جیع یثبت الهمزة الاولی

جب ر ۂ جبت ر سمارو غ سرخ جبأة جماعة علی غیر قیاس ۂ اجبأت الارض ای کثرت کمأتها وهی ارض مجبأة سمارو غ ناک ۂ واجبأت الزرع ای بعته قبل ان یبدو صلاحه ۂ وفی الحدیث من اجبی فقد اربی بلا همز واصله الهمز ۂ جبأة کنده کفش و نعلین وزری ۂ جب رجبو بفتحتین سردرکشیدن از کسے (ع بفتحها) جبأت عینی عنه ای نبت عنه ۂ جبأ بالضم والتشدید بدل جبأ علیه الاسود ای خرج علیه الحیة من جحرة وسنه الجابی وهو الجراد ۂ جرء ۂ جرأة بالضم دلیری وتترک الهمزة فیقال جرة مثال کرة کما قالوا المراة مرة ۂ جرایة بالفتح والمد دلیر شدن (ع بضمها) یقال هو جرئ المقدم ای جرئ عند الاقدام ۂ وجرأتک علی فلان حتی اجترأت علیه جرء ۂ جزء ر بالمعجمة والضم پارہ اجزا ر ج جزء ر بالفتح نام مردی ۂ وبخش کردن ۂ و پارہ پارہ کردن تجزئة کذلک ۂ و بسنده کردن به چیزی یقال جزأت به ای اکتفیت به ۂ جزؤ بضمتین بسنده کردن شتر از آب به علف (ع بفتحها) اجزاء تجزئة بسنده کنانیدن ظبیة جازئة ۂ واجزأنی الشئ ای کفانی واجزأت عنک شاة ای قضت وهی لغة فی جزت ۂ واجتزأت بالشئ وتجزأت به ای اکتفیت به واجزأت عنک مجزأ فلان ومجزأة فلان ای اغنیت عنک مغناه ۂ جزأة بالضم دسته درفش واجزأته ای جعلت له نصابا جس ر ۂ جسو ر درشت و سخت شدن دست از کار (ع بفتحها) جسأة مثال جرعة اسم فیه وهی فی الدواب یبس المعطف ۂ جش ر ۂ تجشو ر آروغ دادن تجشئة شلیه ۂ جشأة مثال همزة اسم فیه ۂ جشاء بالضم والمد مثاله ۂ جشوء بضمتین برآمدن دل ۂ وجشأتنی البلدة واجتشأتها ای لم توافقنی ولم توافقها ۂ وجشأ القوم من بلد الی بلد ای خرجوا ۂ جشء ر کمان سبک وچوب سبک جف ر ۂ جفاء بالضم والمد خاشاک آب آورده ۂ ویقال ذهب الزبد جفاء ای باطلا ۂ قوله تعالی فاما الزبد فیذهب جفاء ۂ وجفأ الوادی اذا رمی بالقذر والزبد ۂ وکذلک القدر اذا رمت بالزبد فی الغلیان واجفأ لغة فیه ۂ وجفأت القدر ایضا اذا کفأتها و املتها فصببت ما فیها ولا یقال اجفأتها ۂ وجفأت الرجل ای صرعته ۂ واجتفأت الشئ قلعته ورمیت به جن ۂ جنأ الرجل علی الشئ وجنأ علیه وتجانأ علیه اذا اکب علیه ۂ رجل اجنأ مرد کوژپشت ۂ جنأ بالضم سپر جی ۂ جیأة آمدن والجیأة هو من بناء المرة الواحدة الا انه وضع موضع المصدر مثل الرجفة والرحمة ۂ جیأة بالکسر علی فعلة اسم منه ۂ ویقال جئت مجیأ حسنا وهو شاذ لان المصدر من فعل یفعل بفتح الاولی وکسر الثانیة مفعل بفتح العین وقد شذ منه حروف فجاءت علی مفعل کالمجئ هذا والمحیض والمصیر والمکیل ۂ اجاءة آوردن وجاء آتی علی فاعلنی فجئته ای غالبنی بکثرة المجئ فغلبته ۂ وتقول الحمد لله الذی جاءبک ۂ والحمد لله اذ جئت ۂ ولا تقل الحمد لله الذی جئت ۂ ویقال اجاءته الی کذا ای الجأته واضطررته الیه ۂ وفی المثل شر ما یجیئک الی مخة عرقوب ۂ قال الاصمعی وذلک ان العرقوب لا مخ فیه ۂ وانما یحوج الیه من لا یقدر علی شئ ۂ وقولهم لو کان ذلک فی الهئ والجئ ما نفعه ۂ قال ابو عمرو فالهئ الطعام والجئ الشراب ۂ قال الاموی هما اسمان من قولهم جأجأت بالابل ای دعوتها للشرب وهأهأت بها ای دعوتها للعلف (ضمیمه) جلأ بالرجل جلاء وجلاءة افگند او را وجلأ بثوبه انداخت پارچه او را (ع بفتحها) جهی علیه خشم گرفت برو (ع ک ا ف ۲) تجهأ فی ثیابه گرد آمد در پارچه خود وتجهأ علیه گرفت آنرا و پنهان ساخت وتجهأ القوم فراهم آمدند وجهأ وجهاء شخص فرس اجهأ ومجهأ اسپی که غره پیشانیش کشیده باشد والاجهاء الاسم مهموز لغة فی مجئ جار نام مردے جورة بالضم دو دیت در یمن آدمی کشته

فصل الحاء

حب ر ۂ حبار بفتحتین نشین وخاصه پادشاه احبار ج حت ر ۂ حت ر ریشه تافتن گلیم را (ع بفتح او کسر ۲) بهمز ولا بهمز ۂ واحتأت الثوب ای فتلته حج ر ۂ حج ر شاد شدن (ع بفتحها و بفتح او کسر ۲) مسامه بالبلا وحجأ بفتحتین مولع و بخیل شدن (ع بکسر او فتح ۲) بهمز ولا ۂ تحجئت به وتحجأت به بمعنی حد ر ۂ حدأة بفتحات تبر تیشه حدأ ج ۂ حدأة بکسر الاول خاد حدأ ج ۂ حدر بر گردانیدن (ع بفتحها) حدأ بفتحتین بر چسپیدن بر جای (ع بکسر او فتح ۲) ویقال حدئت به ای لزقت به ۂ وحدئت الیه ای لجأت الیه ۂ وحدئت علیه والیه حدأت علیه ونصرته ومنعته من الظلم حشر ر برد اشتن سر اسپ چیزی را (ع بفتحها)

يقال منه حَزَأَ الشَّرابُ الشخصَ يحزَؤُه اي رَفَعَه لغة في حزاه يحزوه بلا همز ؛ وحزأت الابل جمعتها وسقتها حشق ر ؛ حَشْق رتير بر شكم زدن (مع بفتحها)
حشأتُ المرأة اي نكحتها ؛ محشأ بالكسر گليم درشت محاشئ ج حص ئ حَصْ ر سيراب شدن يقال حصأت من الماء اي رويت منه ؛ واحصأته
اروَيته ؛ وحصأ بها اي حبق حصن ئ حضأت النار بالمعجمة سعّرتها يهمز ولا ؛ محضأ بالكسر آتش كاو وبالمد ايضا على مفعال ؛ حطء ئ حطء
انگشتن يقال منه حطأت به الارض اي صرعته ؛ وتيز دادن ؛ وجماع كردن ؛ وپشت زدن كسي را به كف دست (مع بفتحها) قال ابن عباس رضي
الله عنهما اخذ رسول الله صلى الله عليه وسلم بقفاي فحطأني حطأة وقال اذهب فادع لي فلانا ؛ وكنك راه زدن ؛ ... حطأة بالباء حنظلي على فعيل
مردو ... يقال حطي نطي اتباع ؛ حطيئة مرد كوتاه وزشت ؛ ونام مردي عبس خطيئة بالضم وفتح الثاني وا ... الثالث مثال علطة اي عريضة ضخمة
حبط ر ؛ حبنطأ ئ حبنطأة ؛ حبنطى بلاهمز ايضا كوتاه فربه كلان شكم محبنطئ كذلك يهمز ولا وخشمگين و احبنطأ الرجل اي انتفخ بطنه ؛
حفت ر ؛ حفأ بيخ بردي سپيد كه آنرا بخورند ؛ حك ر ؛ احكأت العقدة اي شد د تها ؛ حل ئ حلو ر على فعول
بفتحتين سودن سنگ بر سنگ وحلأت الجلد اذا قشرته ؛ حلارة بالضم والمد پوست تنك كه برخيزد از پوست بوقت دباغت وفي المثل
حلأت حالئة عن كوعها لان المرأة الصناع ربما استعجلت فقشرت كوعها ؛ تحلئ بالكسر پوست كارد رسيده وزخم شده حلأ بفتحتين زخم سياه
شدن پوست (مع ك اف ٢) وتنجاله وسيدن يقال منه حلئت شفتي اي بثرت ؛ حل ر تبازيانه زدن ؛ وبه شمشير زدن ؛ ودادن
وحلأت الابل عن الماء تحلئة وتحليئا اذا طردتها عنه ومنعتها ان ترده ؛ وحلأت السويق انما هو من الحلاوة ؛ قال الفراء فهمزوا
ماليس بمهموز لانه من الحلواء ؛ حم ر ؛ حمأ بفتحتين گل سياه وتيره قوله تعالى من حمإ مسنون ؛ حمأة بالتسكين كذلك يقال منه
حمأت البئر حمأ اي نزعت حمأتها ؛ حمأن بفتحتين لاي ناك شدن چاه (مع ك اف ٢) احماء لاي در انداختن ؛ وحمئت عليه
اي غضبت ؛ حم بالكسر خويشاوند شوي چون پدر وبرادر حمي مثل قفا حمو مثل ابو حمء مثل اب كذلك احماء ج حن ر ؛ حناء بالكسر
والمد مشدد احنا حنأة اخص منه ؛ تحنئة تحني بحنا رنگ كردن ؛ حنأتان دو ريگ توده ؛ (ضميمه) احرنبأ آماده شد براي خشم وبدي ؛
حنطأو بجر وجل كوتاه ؛ حنفيسأ كوتاه بدخلقت حاء نام مردي وسيعود في الالف اللينة فصل الخاء خب ئ خبء
پنهان كردن (مع بفتحها) وپنهان كرده ؛ وپنهاني خبيء على فعيل مثله ؛ خبء ر السموات باران خبء ر الارض نبات خابئة خم وهو بلاهمز
ايضا ؛ واختبأت اي استترت ؛ جارية مخبأة اي مستترة ؛ خبأة مثال همزة زن بسيار پنهان شونده طلعة بسيار روي نماينده قال ان
البعض كنا بني الى الخبأة الطلعة خبت ر ؛ اختتأ بمعني اختبأ واختتأت منه اي اختبأت خوفا وحياء قال ابو عبيد اختتأت له اي
ختلته ؛ نج ر ؛ نجأ ر نكاح كردن رجل نجأة اي نكحة مثال همزة وفحل نجأة كثير الضراب وكثير اللحم الثقيل ؛ تخاجؤ في المشي تباطؤ خذء ر ؛ خذو ر
فروتني كردن (مع بكسرا وفتحها ايضا) صلته باللام ؛ استخذار كذلك واخذاه اي ذلله خرر ؛ خرء ر بالضم پليدي خروء على فعول ج مثل جند
جنود ؛ خرارة بالفتح والمد كراهت داشتن (مع ك اف ٢) ويقال للمخرج مخرؤة ومخرأة خسء ر ؛ خس ر راندن سگ را ورفتن سگ لازم ومتعد
(مع بفتحها) انخسار رفتن سگ خسء ر خسوء بضمتين خيره شدن چشم ومنه قوله تع خاسئا وهو حسير ؛ تخاسأ القوم بالحجارة اي تراموا بها ؛ وكانت بينهم مخاسأة
خطأ ؛ خطأ بفتحتين نا راست ونقيض صواب وقد يمد وقرئ بهما قوله تعالى ومن قتل مؤمنا خطأ ممدود او مقصورا ؛ اخطأت تخطأت بمعني ولا تقل
اخطيت وبعضهم يقوله ؛ خطء بالكسر والسكون گناه قوله تعالى ان قتلهم كان خطأ كبيرا اي اثما ؛ خطء ر خطأة بفتح الاول وكسر الثاني گناه كردن (مع ك اف ٢) خطيئة
على فعيلة اسم فيه ؛ ولك ان تشدد الياء لان كل ياء ساكنة قبلها كسرة او واو ساكنة قبلها ضمة وهما زائدتان للمد لا للالحاق ولا هما من نفس الكلمة فانك تقلب الهمزة بعد
الواو واوا وبعد الياء ياء وتدغم فتقول في مقروء مقرو وفي خطيئة خطية وجمعها خطايا والاصل فيها خطائئ على فعائل فلما اجتمعت همزتان قلبت الثانية ياء لان قبلها كسرة
ثم استثقلت والجمع ثقيل وهو معتل مع ذلك فقلبت الياء الفا ثم قلبت الهمزة الاولى ياء لخفائها بين الالفين ؛ وفي المثل مع الخواطئ سهم صائب يضرب للذي يكثر الخطأ ويأتي الاحيان بالصواب
قال الاموي المخطئ من اراد الصواب فصار الى غيره والخاطئ من تعمد ما لا ينبغي ؛ تخطئة تخطي بخطا منسوب كردن ويقال اخطأت مخطأ تني ؛ وتخطأت له
في المسألة اي اخطأت وتخطأة خل ئ خلء ر مقصور خلاء بالكسر ممدود حسرني كردن وفرو خفتن ناقه بي علتي (مع بفتحها) يقال خلأت الناقة

كما يقال في الجمل اثج وفي الفرس حرن ❊ وفي حديث سراقة اخلاث والاحزث ولكن جنبهما حابس الفيل ❊ (ضميمه) خفاه ابرنج بركند آنرا از پس بيبن نرد
(مع بفتحها) خفاء بيته شكست نا نه او بر انداخت خفا القربة دريد مشك را گستر دار احوض تا كه بين آب حوض را جذب نمند حما سوی خثات الجلح بريدم شاخ
درخت را (مع بفتحها) وخفيته بالباء هيله خفا ريك عينا يعني شتاب كن **فصل الدال** د و د ❊ ديداء بالكسر المد داء ابسخت ديدن شعر
وادی منه شب آخر ماه پيش از شبهای محاق وقال ابو عمرو ديداء دادا آخر ماه د ر ❊ د ر د د ركردن دفع كردن (مع بفتحها) وفي الحديث ادرؤا الحدود بالشبهات
درء بفتحتين تا كاه برآمدن (مع بفتحها) و ... دری على فعيل بالكسر والتشديد مثال سكين لشدة توقده وتلألؤه قال ابو عبيدان ضممت الدال قلت دری على فعلی غير مهموز
فيكون منسوبا الى الدر لانه ليس في كلامهم فعيل من همزة ما القراء او فعول مثل سبوح وقدوس وبعضهم الى الكسر وحكى الاخفش عن بعضهم دری بالفتح على فعيل من درأته مهموزا ❊ درارى
ستارگان روشن ❊ وتدرأ علينا فلان اي تطاول ❊ ويقال السلطان ذو تدرأ بضم التاء اي ذو عدة وقوة على دفع اعدائه وهو اسم موضوع للدفع التاء زائدة كما زيدت
في ترتب وتنضب وتنفل وتدارأتم اي اختلفتم وتدافعتم وكذلك ادارأتم واصله تدارأتم ادغمت التاء في الدال واجتلبت الالف ليصح الابتداء بها ❊
مداراة يكديگر را دفع كردن ❊ وخلاف كردن ويقال هو لا يداری ولا يماری ❊ واما المداراة في حسن الخلق والمعاشرة فان الاحمر يقول فيه انه يهمز ولا يهمز ❊ و
يقال دارأته وداريته اذا اتقيته ولاينته ❊ ويقال جاء السيل درأ بالضم اي من بعيد ❊ درء بالفتح كژی يقال اقمت درء فلان اي اعوجاجه ❊ بنو درات
درء وهو الحيد وطريق ذو دروء على فعول اي ذو كسور وحدب ❊ دريئة ستور يا جز آن كه در پس آن تير انداز پنهان شود بجهت انداختن صيد را ❊ وحلقه كه
آنرا بنيزه بربايند وادرأت للصيد على افتعلت اي اتخذت له دريئة ❊ درء بفتحتين غده ناك شدن پشت شتر و آماسيدن (مع بضمها) بعير دارئ
نعت منه وناقة دارئ ايضا ❊ وادرأت الناقة بضرعها اي انزلت اللبن ❊ ارخت ضرعها عند النتاج فهي مدرئ **د ف** ❊ دف بالكسر پشم
و ... ستور و مانند آن كه از وی نفع گيرند قوله تعالى والانعام خلقها لكم فيها دفء ❊ و گرمی و ناخوشی از فارج دفارة دفاء مصدر منه ❊ يقال اقعد في دفء هذا
الحائط اي في كنه ❊ رجل دفئ على فعل جامه گرم پوشيده دفآن كذلك وهي دفأى ❊ وادفأه الثوب وتدفأ هو بالثوب واستدفأ وادفأ به وهو افتعل منه اي لبس
ما يدفئه ❊ ودفؤت ليلتنا ويوم دفئ على فعيل وليلة دفيئة وكذلك الثوب والبيت ❊ مدفئة شتران بسيار وكشنده ايضا ❊ مدفأة شتر بسيار پشم وپيه دفئى
مثال جمي باران آخر بهار دثئي بالثاء كذلك ❊ وكل ميرة ونتاج قبيل الصيف فهي دفئية ودثئية قال واول الدفئي وقوع الجبهة وآخره الصرفة
د ك ❊ مداكاة انبوهي كردن ❊ وزحمت دادن و گرد آمدن قوم بر كسی وتداكأ القوم اي ازدحموا **د ن** ❊ دنی على فعيل مرد فرومايه
والفعل منه جعل (مع بفتحها) فهو دانئ ❊ دناءة دنوءة فرومايه شدن و فعل (مع بضمها وفتح الاول) دنيئة عيب ونقيصت دناء بفتحتين كوزی ادنا كوز پشت
و ا ❊ واء بيماری او دوا وج ومنه يقال داء الرجل بداء فهو داء ❊ ورجل داء ايضا فانت تدوی ❊ وادأته اي اصبته بداء متعدی ولازم ❊ وادأت
اداءة وادوات ادواء اذا اتهمته ❊ وقولهم به داء ظبي معناه ليس له داء كما لا داء بالظبي (ضميمه) دبأ قرار گرفت (مع بفتحها) دبأ بالعصا زدن آنرا **د با ة**
گريختن دبأة ودبأ عليه تدبيأ پوشيد وپنهان كرد آنرا **د ثا ی** كعربی بابتيكه بعد از شدت گرما آيد وبچه گوسفند كه در گرما پيدا شود ❊ تدرأ الشئ مضطرب شد
فصل الذال ذ ر ❊ ذرء آفريدن (مع بفتحها) منه الذرية بالضم والتشديد وهي نسل الثقلين ترك النمرة ذراري ج وفي الحديث ذرء النار اي انهم خلقوا لها
ذرء بفتحتين سپيدی موی و پيری (مع كاف ٢) هو اذرأ وهي ذرآء وذرئ شعره وذرأ لقمان ذرأة بالضم اسم منه ❊ وفرس اذرأ وجدي اذرأ اي ارقش
الاذنين وسائره اسود ❊ وعناق ذرآء ❊ وهو من شيات المعزدون الضأن وملح ذرآني وذرآني بتحريك الراء وتسكينها نمك سخت سپيد وذرأت الارض اے
بذرتها ونوع ذرئ وترك الهمزة اصح فيه **ذ ی ا** ❊ ذيأت اللحم فتذيأ اي انضجته حتى يسقط عن عظمه ❊ وتذيأت القرحة فسدت وتقطعت (ضميمه)
ذ ر ذ ا ❊ ذرذاوة زجر كردن و اضطراب نمودن در رفتار تذرذر ذفو و ذرذرة مثله ❊ **ذ با ة** بالفتح زن خرد سال لاغر خوبصورت چالاك **ذ ما** عليه
دشوار آمد (مع بفتحها) **فصل الراء** راء را رأ رأرأ السراب لمع ورأرأت المرأة بعينها برقت ورأرأت عينها اذا كان
يديرها وجه رأرأ العين على فعلل **ر ب ا** ❊ ربء چشم داشتن وديدبانی كردن وبر بلندی بر آمدن يقال منه ربأت القوم وارتبأتهم ❊ مرباء مرباة
مرتبأ جای ديدبان يقال ربأت المرباة اي علوتها ربيئة طليعة ربايا ج ويقال اني لاربأ بك عن هذا الامر اي ارفعك عنه ❊ وما ربأت ربأ
فلان اي ما علمت به ولم اكترث له ❊ وربأته اي خدرته واتقيته ❊ **ر ث** ❊ رثء كوشيدن شير بسيت ما سطبر شدن

آن اتنا راست شدن شیر و رتیئة راست ویقال آن رثیئة تفثأ الغضب ؛ وارتثأ علیهم امرهم ای اختلط وهم یرتؤن رأیهم ای یخلطون وارتثأ فلان فی رأیه ای خلط رجاء ارجأت الامر اخرته قوله تعالی وآخرون مرجون لامر الله و مرجؤن لامر الله بغیر همزه ؛ رجل مرجئ مثال مرجع ورجل مرج بلا همز ایضا وهم مرجئة والنسبة الیه مرجئی هذا اذا همزت فاذا لم تهمز قلت رجل مرج مثل معط وهم المرجیة بالتشدید ؛ وارجأت الناقة ای دنا نتاجها یهمز ولا یهمز وعند ابی عمرو هو بغیر ردء ردأة بالفتح ممدوده تباه شدن (عع بفتحها) فهو ردیء ای فاسد اردأ ارداه تعتدء منه ویاری کردن ویاری کسی شدن یقال منه اردأته بنفسی ؛ ردء بالکسر یار قوله تعالی ارسله معی ردأ یصدقنی رزء رزء بالضم مصیبت ارزاء رزأت الرجل ارزأه رزءا ومرزئة اذا اصبت منه خیرا ماکان ویقال ما رزأته ومارزئته مالا ای مانقصته ؛ وارتزأ الشیء ای انتقص رزیئة مصیبت وکمی رزایا ج ؛ رجل مرزأ کریم یصیب الناس خیره ورزأته رزیئة ای اصابته مصیبة رشء رشأ آهو بره رطء رطیء علی فعیل گول رفء رف پیوستن و نیکو کردن بریدگی و دریدگی جامه وبغیر همز ایضا یقال من اغتاب خرق ومن استغفر رفأ ؛ رفاء بالکسر والمد سازواری آمدن وبرچسپان شدن یقال للمتزوج بالرفاء والبنین ؛ ترفئة بالرفاء والبنین گفتن بوجه دعا در زناشوئی و بنده وبلا همز ایضا ومعناه السکون والطمانینة من رفوته ای سکنته وارفأت السفینة ای قربتها من الشط ؛ مرفأ بالضم جای لب آمدن کشتی وارفأت الیه ای لجأت الیه ؛ رافأته فی البیع ای حابیته وترافؤا ای توافقوا وتظاهروا رقء رقوء بضمتین ایستادن آب چشم وخون (عع بفتحها) یقال ارقأ الله دمعه ای سکنه رقوء علی فعول بالفتح آنچه بر جراحت نهند تا خون بایستد وفی الحدیث لا تسبوا الابل فان فیها رقوء الدم ای انها تعطی فی الدیات فتحقن بها الدماء ؛ ویقال ارقأ علی ظلعک لغة فی ارق علی ظلعک ای ارفق بنفسک ولا تحمل علیها اکثر مما تطیق رمء رمء رموء بضمتین بیک جای بودن شتر (عع بفتحها) رهء ؛ ویقال رهیأت برأیی اذا لم تحکمه ورهیأت السحابة وترهیأت اذا تمخضت للمطر ؛ وقال والمرأة ترهیأت فی مشیتها ای تکفأت وترهیأ الرجل فی امره اذا هم به ثم امسک وهو یرید ان یفعله رویء رأی در ختی را رؤیة تروئة تروی اندیشه کردن در کار رؤیة اسم فیه غیر مهموز ؛ (ضمیمه) رتأ العقدة رتوء سخت کرد گره را (عع بفتحها) رتأ فلانا خفه کرد آن را وایستاده گردانید وقت رتأن پویه و دویدن شتر ارتأ تضحک فی فتور وارتأ کبده بالطعام یعنی بخورد چیزی که تسکین گرسنگی او کند هذا خاص بالکبد ربأ الیه دید (عع بفتحها) وجبار یرباء فی مشیته تثاقل والیه یأتی فی فصل الیاء ؛ رئیاه ترئیة از خفه بانیداد رمیاء فی الامر روأ رأیا دانقاه ورأی لغة فی الرأی والاسم الری بالکسر فصل الزاء زأزأ ؛ تزأزأت من الرجل تزأزؤا شدیدا اذا تصاغرت له وفرقت منه زکء ؛ رجل زکأة مثال همزه مرد بسیار سهم وزر ونقد دهنده یقال زکأته زکأ ای عجلت نقده وانه لزکأ النقد ؛ وزکأت الناقة بولدها تزکأ زکأ زکار رست بعمار جلیها زنء زن زنوء بزا ودبد انداز وزد و بیک شدن یقال زنأت الخمسین ای دنوت وکوتاه شدن ویقال زنأ الظل ای قصر وشتاب گرفتن بول وغائط یقال زنأ بوله و پناه گرفتن یقال زنأت الیه (عع بفتحها) وازنأته غیری الجأته ؛ زناء بالفتح والمد کوتاه رجل زناء مرد تنگ آمده بقضای حاجت وفی الحدیث نهی ان یصلی الرجل وهو زناء ای حاقن ؛ وظل زناء سایه تنگ تزنئة تنگ گردانیدن (ضمیمه) الزنأة بالفتح العضبة زوء والمنیة انا روی کراز مرگ پیدا شود زار الدهر به ای انقلب الدهر قال ابو عمرو وفرحت بهذه الکلمة فصل السین سأسأ ؛ سأسأت بالحمار سأسأ گفتم خر را بوقت آب خوردن تا بخورد وفی المثل قرب الحمار من الردهة و لا تقل له سأسأ سبء ؛ سبء سباء خمر خریدن بجهت باز فروختن (عع بفتحها) یقال سبأت الخمر واستبأتها ولا یقال ذلک الا فی الخمر ؛ والاسم سباء علی فعال بکسر الفاء والمد سبیئة خمر ؛ سباء خمار نباذ اشتریت الخمر لتحملها الی بلد آخر قلت سبیتها بلا همز ؛ سباء بالفتح والمد نام مردی که عامه قبائل یمن از نسل اویست یصرف ولا یصرف وهو سباء بن یشجب بن یعرب بن قحطان ؛ سبء التفات ناکردن بسوگند دروغ ؛ ودلیری نمودن بدان ؛ وتازیانه زدن ؛ وبه آتش سوختن گرفتن پوست باز شدن مسبأ راه کوه سبائیة منسوب بعبد الله بن سبا سرء سرء تخم نهادن ملخ واسرأت الجرادة ای حان وقت ذلک منها سراة بالکسر تخم ملخ سروة کذلک واصله مهموز ؛ ارض مسروءة ای ذات سروة سلء سلء روغن کشیدن از مسکه سلأت السمن واستلأته بمعنی سلاء بالکسر والمد الاسم فیه وخاره دور کردن سلاء بالضم مشدد ممدود مثل قراء خار خرما سلأة یکی ؛ وتازیانه زدن یقال سلأه مائة سوط ونقد کردن یقال سلأه مائة درهم سوء ؛ سوء مساءة مسائیة اندوهگین کردن (عع ف اص ۲) سوء بالضم اسم فیه وقرئ قوله تعالی دائرة السوء یعنی الهزیمة والشر و یقال هذا رجل سوء علی الاضافة ثم تدخل علیه الالف واللام فتقول هذا رجل السوء قال الاخفش لا یقال الرجل السوء ویقال

الحق الیقین وحق الیقین جمیعاً لان الشیٔ لیس بالرجل والیقین هو الحق قال ولا یقال هذا رجل السوء بالضم البین ✦ اساءة بدی کردن
صلته بالی سوای نقیض حسنی ✦ سیئة بدی واصلها سیوئة فقلبت الواو یاء وادغمت فلان سیٔ الاختیار وقد تخفف یقال سی الاختیار ✦ امرأة سوآء
قبیحة ویقال عندی ما ساءه وناءه وما یسوءه وینوءه قال ابن السکیت سؤت به ظنا واسأت به الظن بالالف واللام اذا جاء فعله بالالف
قوله تعالی تخرج بیضاء من غیر سوء ای من غیر برص ✦ سوأة عورت وسوائی ونحو آن زشت سوآء مثله ✦ تسوئة تسوئ عیب کردن بچیزی یقال سوأت
علیه ما صنع ای عبته وقلت له اسأت ویقال ان اسأت فسوئ علی ویقال سؤت الرجل سوایة ومسایة یخففان ای ساءه ما رآه منی واصلها
سوائیة ومسائیة ومسائیة اصلها مساوئة علی القلب کرهوا الواو مع الهمزة وقولهم الخیل تجری علی مساویها ای انها وان کانت بها اوصاب وعیوب
فان کرمها یحملها علی الجری واستاء الرجل من السوء کما تقول اغتم من الغم ✦ سیٔ ✦ سیٔ بالفتح شیر گرد آمده در اطراف پستان وتسیأت
الناقة اذا ارسلت لبنها من غیر حلب وهو السیٔ وقد اقسام اللبن (ضمیمه) [illegible] کسیکه شکش دراز باشد مانند کوخ سخا النار یجعل جعل لها
مذهبا تحت القدر سخا مثله سندأوٌ علی وزن فنعلو وبالهاء ایضا مرد سبک ودلیر بهر کار پیش آینده وکوتاه وباریک تن با پهنائی سر و دم
کلان سر و ماده گرگ سند رو دن [illegible] ✦ سطاها جماع کرد او را (مع بفتحها) سلنطاء بر آمده سوی چیزی تا از کره بطرف آن ✦ فصل الشین شاشا ✦ شاشات بالجار
شئو شئو بفتحهم خر را بوقت آب دادن خواندن ✦ شطء ✦ شطأ الزرع والنبات خوشه وبرگ کشت واشطأ الزرع ای خرج شطؤه قال الاخفش فی قوله تعالی
اخرج شطأه ای طرفه شطأ بستن [illegible] شاطئ الوادی کرانه رود ای شطه ویقال شاطئ الاودیة فلا یجمع وشاطأت الرجل اذا مشیت علی شاطئ ومشی
علی الشاطئ الآخر ✦ شقأ ✦ شقوء بر آمدن دندان شتر وشاخ کردن [illegible] فرق سر شقئا بالکسر شانه وشقأته بالعصا شقئا اصبت مشقأه
ای مفرقه ✦ شنء ✦ شناءة مثال شناعة وشنئی شنء شناءة لغات شنآن شنان بتحریک النون وتسکینها مصادر ومنه شنان بلا همزة مثله (مع ک ا ف ۲۰)
وقرئ بهما قوله تعالی شنآن قوم وهما شاذان فی المعنی واللفظ لان فعلان بالتحریک انما هو من بناء ما کان معناه الحرکة والاضطراب کالضربان والخفقان و
بالتسکین شاذ فی اللفظ لانه لم یجئ شیٔ من المصادر علیه ویقال شنئ فلان فلانا ای ابغضه شنأ وشنآنا ویقال شنئ الرجل فهو مشنوء ای مبغض وان کان جمیلا
رجل مشنأ علی مفعل ای قبیح المنظر وهما مشنأ وهم مشنأ سواء فیه الواحد والمثنی والجمع مشناء بالکسر علی مفعال مثله وتشانئوا ای تباغضوا اشنئ به ای اقر شنوءة
بالفتح علی فعولة دوری [illegible] از الایش یقال فیه شنوءة ومنه ازد شنوءة وهم حی من الیمن ویقال بالتشدید غیر مهموز ایضا ویقال شنائی مهموز وشنوی غیر مهموز
فی النسبة الیها ✦ شیٔ ✦ شیٔ چیز تصغیره شییٔ بکسر الشین وضمها والجمع اشیاء غیر مصروف قال الخلیل انما ترک صرفه لان اصله فعلاء جمع علی غیر واحده کما
ان الشعراء جمع علی غیر واحده لان الفاعل لا یجمع علی فعلاء ثم استثقلوا الهمزتین فی آخره فنقلوا الاولی الی اول الکلمة فقالوا اشیاء کما قالوا اعقاب بعقاب
وانیق وقسی فصار تقدیره لفعاء یدل علی صحته ذلک انه لا یصرف وانه یصغر علی اشیاء وانه یجمع علی اشاوی واصلها اشایئ
قلبت الهمزة یاء فاجتمعت ثلث یاآت فحذفت الوسطی وقلبت الاخیرة الفا وابدلت من الاولی واوا کما قالوا اتیته اتوة ویجمع ایضا علی اشایا واشیاوات
وقال الاخفش هو افعلاء لان اصله اشیئاء فحذفت الهمزة التی بین الیاء والالف للتخفیف فقال له المازنی کیف تصغر العرب اشیاء فقال
اشیاء فقال له ترکت قولک لان کل جمع کسر علی غیر واحده وهو من ابنیة الجمع فانه یرد فی التصغیر الی واحده کما قالوا شعیرون فی تصغیر الشعراء وفیما
لا یعقل بالالف والتاء فکان یجب ان یقولوا شییئات وهذا القول لا یلزم الخلیل لان فعلاء لیس من ابنیة الجمع وقال الکسائی اشیاء افعال من شیٔ مثل فرخ و
افراخ وانما ترکوا صرفها لکثرة استعمالهم لها لانها شبهت بفعلاء وهذا القول یدخل علیه ان لا یصرف ابناء واسماء وقال الفراء اصل شیٔ شیئ مثل شیع
فجمع علی افعلاء مثل هین واهیناء ثم خففت فقیل شیٔ کما قالوا هین قالوا اشیاء فحذفوا الهمزة الاولی وهذا القول یدخل علیه ان لا یجمع علی اشاوی مشیئة
خواستن (مع بفتحها) وقولهم کل شیٔ بشیئة الله مثال شیعة بمشیئة الله شیأت الرجل علی الامر حملته علیه واشاءه لغة فی اجاءه ای الجأه [illegible]
[illegible] الی [illegible] عرقوب بمعنی پیچیدن کار (ضمیمه) شیأة [illegible] شاهی سخت [illegible] سر آمدن دندان سپید شتر [illegible]
[illegible] پاره شدن ناخن او (مع ک ا ف ۲۰) [illegible] شامی [illegible] کردن [illegible] شامی فلان [illegible]
[illegible] فصل الصاد صاصا ✦ صاصاة [illegible]

سنگ بچه پیش از چشم کشادن یقال صأصأ الجرو اذا لم یفتح عینیه اوان فتحه وفی الحدیث فقحنا وصأصأتم ای ابصرنا امرنا ولم تبصروه و ترسیدن از کسی تصأصؤ
مثله و کشتی ناپدید رفتن بخلد و دانه سخت ناکردن خرما **صب ء** + **صبب ء** صبوء بضمتین برآمدن دندان کودک و دشتر شتر کرده (ع ع بفتحهما) و از کیشی به کیشی
شدن صابی بغت منه و جمعه صابئون وهم جنس من اهل الکتاب واصبأ النجم ای طلع الثریا وصبأت علی القوم ای طلعت علیهم **صدء** + **صدء**
زنگ گرفتن آهن و مس و جز آن (ع ع ک ا ف ۲) ویدی صدئة من الحدید ای سهکة و فلان صاغر صدئی ایضا اذا لزمه العار واللوم حدبی اصدأ
عناق صدآء بز نر غاله سرخ که بسیاهی زند صدأة بالضم رنگ سرخ سیر و هی من شیات المعز والخیل یقال کمیت اصدأ صداء بالضم والمد حی از یمن +
صماء + **صمارة** مثل صماقة ما یخرج من رحم الشاة بعد الولادة من القذی یقال القت الشاة صمارتها تصمیئة در سشورانیدن سر را بستن
چنانکه ریم از وی پاک نشود (**ضمیمه**) **صنأة وصنآله** تصدکه داوررا (ع ع بفتحها) صنر ماحلوه و قال الاخفش عن الخلیل ومن اغرب ما ابدلوه قالوا
فی صرغ صنر صناعلیهم منوار شد (ع ع بفتحها) و ما صناک علی چه چیز برانگیخت ترا بر من صنأته فانها صیئة صیارة پلیدی که از پس و لادت برآید

فصل الضاد **ضنضئی** بالکسر اصل **ضب ء** + **ضبب ء** ضبوء بضمتین پنهان شدن مضبأ پنهان جای وضبأ ای لصق بالارض
ضابئ نام مردی ضبأت به الارض ای لصقته بها فهو مضبوء به وضبأت الیه ای لجأت واضبأ الرجل علی الشیء اذا سکت علیه وکتمه فهو مضبئ علیه
ومنه اضبأ فلان علی داهیة مثل اضب **ضنء** + **ضنوء** بسیار بچه شدن زن فهی ضانئ وضانئة و بسیار شدن مال (ع ع بفتحهما)
اضناء بسیار مال و فرزند شدن یقال اضنأت المرأة ای کثر ولدها و اضنأ القوم کثرت ماشیتهم ضنء بالکسر اصل و جایگاه و یقال فلان فی ضنء
صدق ضنء بالکسر والفتح فرزند **ضوء** + **ضوء** بالضم والفتح روشنائی ضیاء بالکسر مثله ضوء ضواء بالمد والضم مصدران منه (ع ع ف ا ض ۲)
اضاءة روشن شدن و کردن لازم و متعدی **ضئ** + **مضاهأة** مانند شدن یقال ضاهأت وضاهیت بهمز و لا تهمز بهما قوله تعالی یضاهئون
و یضاهون قول الذین کفروا (**ضمیمه**) ضئ ای خشم گرفت (ع ع ک ا ف ۲) **ضرأ** پنهان گشت (ع ع بفتحهما) نضرت الابل و نضرت النخل
والشجر خشک شد **ضنیأت** المرأة بسیار شد فرزندان والمعروف بالنون وتخفیف **فصل الطاء طأطأة** پست کردن تطأطؤ مثله یقال
تطأطأت لهم تطأطؤ الدلاة ای خفضت لهم نفسی کتطامن الدلاة وهو جمع دال الذی ینزع بالدلو طأطاء زمین پست **طرء** + **طرء** بضمتین از جائی
و شهری بر آمدن یقال طرأت علی القوم **طلس طلسا** بالسکون والتحریک ناگوار شدن و دل گرفتن از روغن و چربش (ع ع ک ا ف ۲) **طفء** + **طفوء**
بضمتین فرو مردن آتش (ع ع ک ا ف ۲) انطفاء مثله اطفاء متعدی منه مطفئ الجمر روزی از روزهای عجوز اطلنفاء بزمین چسپیدن و حبل مطلنفئ الشرف
ای لاصق بالسنام **طن ء** + **طنء** بالکسر باقی جان یقال ترکته بطنئه ای بحشاشة نفسه وهو حیته لا تطنئ ای لا تعیش بلدغها ای تقتل من ساعتها بهمز و
لا یهمز و اصله مهموز **طار ء** + **طارة** مثل طاعة دور در شدن اسپ بچه از گاه فرس بعید الطارة ولای و کل طیء مثال سید پدر قبیله از یمن طائی منسوب علی غیر
قیاس و اصله طیئی مثال طیعی فقلبوا الیاء الاولی الفا لفتحة الطاء وحذفوا الثانیة (**ضمیمه**) **طباءة** خوینک باید **طنشا** بغوک چوب بازی کرد و انداخت خیری که
اندرونش بود (ع ع بفتحهما) **طشأة** بالضم و کهتره زکام اطشأ اصابه و مرد کنکاج در مانده از گفتار طشاء ها جماع کرد او را (ع ع بفتحهما) **طفنشأ** ضعیف البصر
طلاء الدم بالضم والتشدید والمد قشرته **طلنسأ** کا تقنس برگشت از منزلی بسوی منزلی **فصل الظاء ظلم ء** + **ظلم ء** بالکسر مدت میان دو نوبت آب خوردن
شتر و تشنگی ظماء بفتحتین تشنه شدن (ع ع ک ا ف ۲) قوم ظماء علی فعال بالکسر یقال الفرس ان فصوصه لظماء ای لیست برهلة کثیرة اللحم اظماء تظمیئة تشنه کردن
ظمآن علی فعلان تشنه ظمآئی مونثه و ظمء الحیوة من حین الولادة الی وقت الموت و یقال مابقی منه الا قدر ظمء الحمار ای لم یبق من عمره الا الیسیر لان من
الدواب لیس اقصر ظمأ من الحمار (**ضمیمه**) **ظأظأ** التیس ظأظأة و ظأظاء آواز کرد بز کوهی نر ظأظأ الاعلم و الاهتم یعنی سخن کردند بسختی که فهمیده نشود
و در آن عنه باشد اعلم شخصی اگویند که لبش بر منش شکافته باشد و اهتم کسیکه دندان پیشینش شکسته + **ظبأة** گفتار لنگ **ظر ء** آب بسته و خاک خشک
شده مثل ظهوره مرد کول ظیاة مثله **ظیأ** ظیأة ظیأ اندوهگین کرد او را **فصل العین عب ء** + **عبء** آمیختن عطر و ساختن آماده کردن و بار
و ثقل یقال ما عبأت به ای ما بالیت به قوله تعالی قل ما یعبؤ بکم ربی (ع ع بفتحهما) تعبئة تعبی آماده و ساخته کردن اسپان عب ء بالکسر بار اعباء جمع
و تنگبار و همتا عبآن و عب ء مانندی نظیره احتبار درآکندن تعبیة الجیش بلا همزه (**ضمیمه**) **عنظروة** بروزن فعللوة دشواری و پیچیدگی و فریب

سستم و الف او کننده و دلیر عبند ۲ و مثله و ایضا مکر و سخت ترین بلاها یقال سخت طرقیتک لعبنده ی اسخت اطراقک و سکوتک لمکر **فصل الغین**

غرقیٔ + **غرقیٔ** بالکسر پوست تنک سفید مرغ قال الفراء همزته زائدة لانه من الغرق و کذلک همزة کرفئة و طهلئة زائدتان (ضمیمه)

غنا + **غنا** بانگ اعنای کوهی **غبا له و غباٌ** الیه قصد کرد (ع بفتحهما) **فصل الفاء** **فأفأ** + **فأفأ** علی فعلال سخن غناک گوینده

فت + ویقال **افتات** اذکره ای مازلت اذکره ولاتکلم به الا بالجحد و قوله تع بالله تفتؤ تذکر یوسف ای ماتفتؤ **فث** + **فث** +

دیگ را بازایستانیدن از جوش بآب و شکستن خصم بسخن و فرونشاندن خشم کسی را (ع بفتحهما) افثاء مانده شدن و دمه برافتادن و شکستن کرما و من

استا لهم فی الیسیر من اللبن الرثیئة تفثؤ الغضب و اصله ان رجلا کان غضب علی قوم و کان مع غضبه جائعا فسقوه رثیئة فسکن غضبه کفت عنهم

فج + **فجاة** بالضم ناگاه مجارة بالضم و المد ناگاه گرفتن (ع بکسر الاولی و فتحها) فجاء مفاجاة کذلک یقال فجاه الامر و فاجاه بمعنی فجاءة المازنی نام مردی

فر + **فرا** خرگوره فراء بالکسر جمع و فی المثل کل الصید فی جوف الفرا و یقال انکحنا الفرا فسنری بابدال الهمزة الفا **فس** + **تفسؤ** کهنه شدن و دریدن جامه

و کذلک تسوء و تفضؤ و تفسئة کشیدن و درانیدن جامه را **فش** + **تفشؤ** پراگنده و فاش شدن بیماری یقال تفشا بالقوم المرض **فط** + **فطاة**

بر پشت زدن یقال بسنه فطاة و فطأها ای جامعها و فطا به الارض صرعه و فطا نسلاحه رمی به و جار بالثنا ایضا **فطاة** بفتحات پهن شدن بینی افطا لغت منه ای

افطس و فطئ البعیر اذا تطأمن ظهره خلقة **فق** + **تفقات** السحابة عن مائها ای تشققت و تفقات الیهمی ای تشققت لفائفها عن ثمرها و تفقا الدمل

و القرح ایضا **فق** + **تفقئة** کور کردن **فق** + ایضا پوست که با بچه بیرون آید از رحم و **تفقات** شحمها تفقیه علی التسییر **فی** + **فی** بازگشتن (ع ف ئ ا ک ۲)

یقال هو سریع الفیء من غضبه و هو حسن الفیئة مثال الفیعة ای حسن الرجوع و ایضا خراج و غنیمت و سایه زوال که بعد از گشتن آفتاب باشد و مالم یکن علیه الشمس

فهو ظل افیاء فیوء بضمتین جمع افاءة بازگردانیدن و غنیمت دادن یقال افاء الله علی المسلمین مال الکافرین و منه قوله تعالی و ما افاء الله علی رسوله من اهل القری

و استفاءت هذا المال ای اخذته فیاء فیئة مثال فیعة گروه و الهاء عوض من الیاء التی نقصت من وسطه و اصله فیء مثال فیع فیوء و فیئات جمع تفیئة سایه

انداختن یقال فیات الشجرة و تفیئات انا فی فیئها و تفیئات الظلال تقلبت مفیؤة جائیکه آفتاب نرسد (ضمیمه) **فباة** بارانی که ساعتی تیز بارد و پس

بازماند **فنداية** بالکسر تبر فناد جمع علی غیر قیاس الفندأوة فی (ف ن د) **افضاء** جوز انیدم او را و الصواب بالقاف **فلاة** تباه کرد او را

(ع بفتحهما) **فنا** فراوانی و بسکون ۲ شر زمه یقال جاء فئ من هم **فصل القاف** **قث** + **قثاء** بالکسر و التشدید خیار **قثاءة** یکی **مقثاة** خیار زار

مقثوة کذلک و اقثاء القوم ای کثر عندهم القثاء و اقثات الارض کذلک **قر** + **قر** بالفتح حیض اقراء قروء بضمتین جمع اقرؤ کذلک فی القلة و فی الحدیث

دعی الصلوة ایام اقرائک و ایضا پاکی و هو من الاضداد و میان دو حیض و سپری شدن حیض او وقت حیض و وقت پاکی زن اقرات المراة ای حاضت و طهرت

ایضا قال الاخفش ای صارت صاحبة حیض فاذا حاضت قلت قرات بلا الف اقراء نزدیک آمدن حاجت و بوقت در دمیدن باد و غازی وقت آن یقال منه

اقرات الریح اذا دخلت فی وقتها قال الهذلی (ع) اذا هبت لقاریها الریاح ای لوقتها استقراء ماندن نخل تا قدر تا ببیند که آبستن شده است یا نه

قال ابو عمر و یقال دفع فلان جاریته الی فلانة تقرئها ای تمسکها عندها حتی تحیض للاستبراء و اقرات النجوم اذا تاخر مطرها قرآن جمع کردن و منه یقال ما قرات

الناقة سلا قط ای ما جمعت و ما قرات جنینا ای لم تضم رحمها علی ولد و ایضا خواندن قراءة مثله قاری لغت منه قراءة جماعة مثل کافر و کفرة و منه سمی

القرآن و قال ابو عبیدة سمی به القرآن لانه یجمع السور و یضمها و قوله تعالی ان علینا جمعه و قرآنه فاذا قراناه فاتبع قرآنه قال ابن عباس فاذا بیناه

فاعمل بما بیناه لک و فلان قرا علیک السلام و اقراک السلام بمعنی اقراء خوانانیدن مقری لغت منه قراء مرد پارسا و قد تقرا ای تنسک و الجمع قراؤن

و قراءة ایضا جمع قاری مثل کافر و کفار قراءة بالکسر مثل قرحه و با و یقال ذهبت قراءة البلاد و اهل الحجاز یقولون قرة البلاد بلا همزة و معناه اذا امرض

بعد ذلک فلیس من وباء البلد **قصع** + **قصص** + خوردن قصاء موی گرفتن مشک (ع ک ا ف ۲) یقال قریة قصیئة و ثوب قصئی من طعم الا کل

قضاة بضم القاف عار یقال فی حسبه قضاة ای عار و یقال فی عینه قضاة ای فساد **قم** + **قمؤ** قموة بضمتین فربه شدن ستور قمأة بالفتح خوار

(ع بفتحهما) قمی لغت منه و هو صغیر الذلیل قماء خوار گردانیدن قماءة ای صغرة و ذلته و هذا و مقمأة ستور فربه شدن شگفتن آمد و دردن تقمؤ جمع کردن چیزی اندک

اندک قمیئة علی فعیلة نام مردی **قن** + **تقنئة** تقنؤ سخت رنگ کردن ریش را و سخت سرخ شدن احمر قانی سخت سرخ مقناة مقنؤة جائیکه آفتاب نرسد بلغة هذیل

قی + قیء سیاله خفتن از کسکول (عع ف ک ا) وفی الحدیث الراجع فی هبته کالراجع فی قیئه واستقاء وتقیأ ای تکلف القی اقاءه تقیئه یعنی آوردن
یقی العیسع اذا کان مشبعا قیئو داروی یعنی آرنده علی فعول بالفتح قیأ بالضم والمد کذلک (ضمیمه) قاقا بانگهای زاغهای عراق قیقی کر بزرج
سپیدی تخمهای مرغ وپوست تنک که سپیدی بیضه ملزق باشد قبأ اطعام خورد آشرا (عع بفتحهما) وقبأ من الشراب امتلاء قباة وقبارة گیاه که چریده شود
قنذ مزة کنفلو بجوار وبدخو وفربه کوتاه وبزرگ سر کوتاه اندام الاغر ومرد ولیر اقدام کننده ومرد کوتاه گردن سخت سر وسبک وزشت واکثر ما یوصف به الجبل
قنأ قنوة مثله فی الکل + قرشی که نیج از نبات درخت تبی ست که شکوفه اش ... ودیر ازو پس باشد واحده بهار + قفئت الارض قفأ باران رسیده شد زمین
پس تغیر شد نبات آن تباه شد (عع ک ا ف ا) او ان یقع التراب علی البقل فتفسد (ف ق م) اقتفأ الخز اقتفاء فصل الکاف کأکأ
کأکأ تکأکأ ای ... کأکأ کوتاه تکأکؤ گرد آمدن یقال ما لکم تکأکأتم علی ای تجمعتم کث + کثء سپر آب ... شیر وکفک با وردن دیگ
(عع بفتحهما) یقال حذ کثأة قدرک ... وکثأ ... شیر ... بر سر آب ... سر شیر و سر های علف خوردن ستور کدء + کدو بفتحتین سرما
خوردن گیاه وبی آب ماندن ... (عع بفتحهما) تکدئة ... وبیرآوردن زمین نبات را بسبب سرما خوردگی ارض کادئة ای بطیئة النبات کرفی + کرفی
بالکسر ... نشسته گرفته ... وپوست بیرون بیضه وکرفأت القدر ای ازبدت الغلی کس + کسء ... از پس اندر یقال مر فلان یکسأ القوم
ای یطردهم ویتبعهم ویکسعهم مثله ومنه قولهم کسع الشتاء بسبعة غبر وا الکسأ ... الادبار کس + کشء بریان کردن گوشت فهو کشی کشأة والکشأة ...
ویتکشأ اللحم ای یاکله ... یابس وتکشأ القثاء اکلته ... الطعام قال ابو عبیدة تکشأ الادیم ای ... تقشر کفء + کفء ... باز گردانیدن
کسی از جهتی که روی آورده باشد یقال کفأته فانکفأ ای صرفته فانصرف ... وتکفأت المرأة فی مشیتها ای تبخترت یعنی نازوناوان رفت وکفأ
الاناء ای کبه وقلبه ... الکسر ... شبه ... ان تضع احدیهما بالاخری ثم تحمل ... یقال منه اکفأت البیت اکفاء نوعی از عیب
قافیه که بعضی بیت ... وبعضی ... ازان ... خم داران وگردن ... اکفاء ... کفاء ... تا آنچه در روی باشد بریزد وخم داد
کمان ... ای مانند ... با ... تغاره ... قولهم لا کفاء له بالکسر ای لا نظیر له وهو فی الاصل مصدر وفی الحدیث شانئک
تکافئتان ای متساویتان ... کفاءة ... پاداش دادن یقال ما لی به قبل ولا کفاء ای طاقة الکفأة تکافو برابر ایستادن اکتفأ
بگردانیدن ... تا ... استکفأ ... ای ... یقال استکفأت ابله فاکفأنیها ای اعطانی لبنها ووبرها
وا ... باشد کفأة بالفتح والضم اسم فیه یقال اعطنی کفأة ... ویقال کفأت ابلی کفأتین اذا جعلتها نصفین ینتج کل عام نصفها ویترک نصفها کما یصنع
بالارض فی الزراعة کلء + کلأ گیاه ... کلئت الارض واکلأت وهی ارض کلئة ومکلأة سواء یابسه ورطبه کل ... علف خوردن ستور الکلاء مثله کلاءة
بالکسر والمد نگهبانی کردن (عع ک ا ف ا) ... اذهب فی کلاءة الله ... والکلاءة منه ... اخترست الکلأت ... ای لم تهم وسهرت وحذرت مکلأ
بالتشدید ... جای ... آب ... مکلأ ... کلاء ... در بصره که کشتی ... نجاست یذکر ویؤنث ویقال کلأت
تکلئة اذا اتیت مکانا فیه مستتر من الریح والموضع مکلأ وکلأ ویقال بلغ الله بک اکلأ العمر ای آخره وابعده وکلأ الدین ای تأخر کالیء نسیة یقال کلیئة
کالکالی ای النقدة کالنسیئة وفی الحدیث انه نهی عن الکالیء بالکالیء والاصمعی لا یهمزه قال ابو عبیدة تکلأت ای استنسأت نسیئة وکذلک استکلأت
کلأة بالضم وهو من التأخیر وکلأت فی الطعام واکلأت فیه ای تسلفت فیه ما عطیت فیه نسیئة من الدراهم فهی الکلأة بالضم واکلأت البصری فیه ...
کمء + کمأة ... واحده کمء علی غیر قیاس وهو من النوادر کمأت القوم ای اطعمتهم الکمأة واکمأت الارض ای کثرت کمأتها واکمأت فلانا السن
ای ... کیء ... کیء ... وکیاة ای ... بیان ... وکیع (ضمیمه) کنأة نباتی ... گنده ... سن ...
بزرگ ... ان کرفی ... گیاه فراهم ... وکرثا ...
... پیشتر ... ای خشک ... فصل اللام لؤلؤ + لؤلؤة بالضم ... مروارید لؤلؤ ... لآلی ... ویقال
لا افعله ما لألأت الفور ای ... بصبصت باذنابها ... تلألأ البرق ای لمع قال الفراء سمعت العرب یقول صاحب اللؤلؤ لآل ... ومثال لعال ... القیاس ...
لبء + لبأ ... علی فعل بکسر الفاء وفتح العین یقال منه لبأت ... لبأة ای اطعمته لبأ والتبأ فلان ... ای ... اللبأ ... الحدی ...

واستلبأ هو بنفسه والبأت الشاة ولدها اي ارضعته اللبأ واللبأ ها ولدها اعتنأ طلابي اذا دنا نتاجها لبوءة ماده شير لباة مساكنة الباء لغة فيها تلبئة لبيك لفتن رسيح
وصله بالهمز قال الفراء ربما خرجت بهم فصاحتهم الى ان يهمزوا ما ليس بمهموز فقالوا لبأت بالحج وحلأت السويق ورثأت الميت لجأ + لجأ بتحتين بلجا پناه گرفتن
صلته بالى يقال لجأت اليه والتجأت اليه يعني لاجئة مستم فرمودن الجاء مضطر كردن كسي را ساختن والجأت أمري الى الله اي اسندته اليه عمر بن لجأ نام
شاعري لطأ + لطأ بزمين چسپيدن (عع بفتحهما) لطوء بضمتين كذلك (عع كد اف ۲) لفأ + لفأ پوست باز كردن چوب را باز كشادن
ابررا از هوا و باز كردن گوشت از استخوان مع بچسپانيدن لفيئة گوشت پاره بي استخوان لكأ + لكأ يقال لكأت به الارض اي ضربت به الارض وتلكأ اي تباطأ
وتوقف لمأ + لمأ يقال لمأ بالشي اي اشتمل عليه يقال ذهب ثوبي فما ادري من لمأه والمأ اللص على الشي فذهب به والمأت الدواب المرعى اي كنته
صعيد اليبس بشي وتلمأت الارض عليه اي استوت عليه وورائه والتمئ لون الرجل اي تغير مثل التمع (ضميمه) لثأ الكلب ليسيد سگ (عع بفتحهما)
لطأ كحبل چيز اندك لاءة آبي ست مر صبرا لومة بروزن و معني سوءة تلهلأ سپاسگي رفت بدل شد لياء گياب انداست سپيد
تخودكه خورده مي شود اليأت الناقة درنگ كرد بز فتار فصل الميم مست + مست بچسپانيدن كشيدن سن مرء + مراءة گوارا شدن طعام
(عع بضمها) طعام مري گوارنده (عع ك اف ۲) ايضا وهو كما يقال فقه وفقه بضم القاف وكسرها ومرئ الطعام وامرأني قال الفراء يقال مريني
هنأني الطعام ومرأني بغير الف فاذا افردوها قالوا امرأني بالالف وهذا طعام مري ومرئت الطعام اي استمرأته مروءة بضمتين مردمي ولكان تشدد فيه
مرؤ الرجل اي صار ذا مروءة فهو مري على فعيل وتمرأ اي تكلف المروءة وفلان يتمرأ بنا اي يطلب المروءة بنقصنا وعيبنا مري كلو سرخ گوسپند و نزار
مرو بضمتين ج كسر بدر وضم المير وضم الميم لغة فيه وهما مرآن صالحان لا يجمع على لفظه وبعضهم يقولون مرءان وهذه مرأة صالحة ومرة بترك الهمزة ايضا
وان دخل عليها الف الوصل كان فيه ثلث لغات فتح الراء على كل حال وضمها على كل حال واعرابها على كل حال تقول هذا امرؤ ورأيت امرأة ومررت بامرء
وهذه امرأة مفتوحة الراء على كل حال واسقطت الالف في التصغير قلت مري ومرية وتسمي الذئب امرأ ايضا مرقي منسوب مرئي نام شاعر وكذلك النسبة الى
امرء القيس ان شئت قلت امرئي مسس + مسس بيباكي تهي بيباك ملء + ملء پركردن ملأه ملأ على فعلي و كوز ملآن ماء والعامة تقول ملا
مل بالكسر پري ويقال اعطني ملأه وملاءه وثلثة املائه واملأ الشي وتملأ بمعنى يقال تملأ من الطعام والشراب تملأ غيظا وامتلأت النزع في القوس اذا شدد
النزع فيها ملأة بالضم مثال متعة زكام وملئ الرجل واملاه الله تعالى اي زكمه فهو مملوء على غير قياس ملوء الرجل صار مليئا اي ثقة غني ملي ومصدره ملاء وملاءة
ممدودان ملاءة بالضم چادر ملاء ج ملاء يار مددي كردن بر كاري وتمالؤا على الامر اي اجتمعوا عليه وتعاونوا ملاء جماعت مردم وخو يقال ما احسن ملاء بني
فلان اي عشرتهم واخلاقهم املاء ج وفي الحديث احسنوا املاءكم مس + منيئة پوست بر نهاده بجهت باغت شدن اول ما يبغ ثم افيق ثم اديم يقال منأته
الاهاب مفئا اذا انقعته في الدباغ منيئة بغير همز مرگ (ضميمه) مأمأت الشاة ونلبئة پي در پي كرد آواز خود را سپس ما يجي كرد مطأ با جماع كردن (عع بفتحتين)
ما في العين مؤقيها مؤخرها او مقدمها يعني گوشه چشم بطرف گوش يا بطرف بيني وفي الصحاح مذكور في م وق + ما استقور بموم ومؤا آواز كرد مؤوة
نعت منه المائة بهمزتين والمائية وتخفف السنور يعني گربه امؤ الرجل صاح صياحه يعني بانگ كرد مانند بانگ كردن گربه فصل النون نأنأ + نأنأ
في الراي اي خلطت فيه تخليطا ولم تبرمه تأنأة سستي وفي الحديث طوبى لمن مات في النأنأة يعني اول الاسلام اي قبل ان يقوى فهو رجل نأنأ اي
ضعيف ونأنأته اي نهنهته عما يريد وكففته عنه وتنأنأ اي ضعف استرخي نبأ + نبأة آواز نرم يقال حي فانبأ اي لم يشعر بهم سحيد بسل نباي
مرد جلد با بي جا مرسل با دا خر نبأ بضمتين بيرون آمدن از جاي بجاي هذا المعنى اراد الاعرابي بقوله يا نبيء الله اي يا من خرج من مكة الى المدينة
عليه النمر نبأت به الارض جارت به نبأ آگاهي وخبر يقال منه نبأ وانبأ بمعني اي اخبر ومنه اخذ النبي تترك الهمزة كما تركت في ذرية وبرية وخابية الا
اهل المدينة فانهم يهمزون هذه الاحرف ولا يهمزون في غيرها ويخالفون العرب في ذلك تصغير نبي مثال نبيع وتصغير نبوة نبيئة مثال نبيعة وجمع نبي نبأء على فعلاء و
يجمع على انبياء ايضا مثال افعلا نتأ + نتأ منتو برآمدن و بيرون آمدن از جاي خود تا اسمن كريد و ازين تطلع شدن كسي وگو اليدن سپيده شدن خبر
نجأ + نجأ بچشم كردن نجأة بمعني نجاة رجل نجي العين ونجوء العين على فعيل وفعول اي خبيث العين وكذلك نجي العين ونجوء العين على فعل وفعل
في الحديث ردوا نجأة السائل باللقمة اي ردوا شدة نظره الى طعامكم ندء + ندأ گوشت بر آتش نهادن در ريگ وخاكستر گرم گوشت بريان وتلمدن رامن

مثل طبيخ وكسر ميت در دست خيري را ندأة ندأة مثال غرة بسياري مال مثال ندبة وندبة وآذينه يعني قوس قزح وآثار الحمان تيم نيز گويند نهر مه + نزر نزوره ضمتين
تباهي افگندن ميان قوم يقال نزغ الشيطان بينهم اي القى الشر والاغراء وحمله كردن يقال نزأت عليه ويقال ما نزأك على هذا اي ما حملك عليه ورجل منزأ در كذا اي
مولع به نس + نسأ راندن وبانگ بزدن شتر را نسبته كذلك وتاخير كردن انسأ كذلك يقال نساة البيع والنسأة استنسأ مهلت خواستن وزبان خواستن يقال انسأ
فالنسائي ونس الضاربان ودادن در اجل يقال انسأه الله تعالى في اجله والنسأة والنساة بالضم درنگ وتاخير لتنسئة على فعيلة كذلك منسأة عصا يهمز ولا يهمز نسا
بالمد تاخير در عمر وبازپس انداختن وام از كسي ومنه قولهم من سره النساء ولا نساء فليخفف الرداء وليباكر الغداء وليقل غشيان النساء ونسأت في ظمء الابل اذا
زدت في ظمئها يوما او يومين او اكثر واخرتها عن الحوض ونسئت المرأة مجهولا اذا كانت عند اول حبلها وذلك حين تتأخر حيضها عن وقته وهي امرأة نسئ
ونسأت الماشية تنسأ وهو بدء سمنها حين نبت وبرها بعد تساقطه ويقال جرى النسأ في الدواب وهو بدء السمن فيها والاقتر انهما تاتيته نسي ... نسير با
آسب وقوله تعالى انما النسيء زيادة في الكفر هو فعيل بمعنى مفعول من نسأته فهو منسوء اي اخرته ثم تحول منسوء الى نسيء كمقتول الى قتيل ورجل ناسئ وهم
نسأة مثال فاسق وفسقة ويقال انسأت سربي اي ابعدت ذهبي وانتسأت منه اي تأخرت وتباعدت وانتسأت الابل اي تباعدت في المرعى
نشء + نشء نشأة آفريدن انشأ كذلك ويقال ان لي عنك لمنتشأ اي متسعة وانتشأ يفعل كذا اي ابتدأ يفعل كذا وفلان ينتشئ الاحاديث اي يضعها
وينحرها والناشئ الحدث الذي جاوز حد الصغر وهي ناشئة وهم نشء ايضا ونشأ مثال طالب وطلب ونشأ كذلك مثل صاحب وصحب وايضا اول ما ينشأ من
السحاب نشء بزرگ شدن نشئة ... برآوردن وقوله اومن ينشؤ في الحلية بالتخفيف والتشديد يريد ناشئة الليل ساعات تخستين شب
ويقال ما ينشأ في الليل من الطاعات ونشأت السحابة اي ارتفعت وانشأها الله نشيئة حوض نو كنده يقال هو بادي النشيئة اذا جفت عنه الماء
وظهرت ارضه ويقال هو حجر يجعل اسفل الحوض وقوله تعالى وله الجوار المنشآت قال مجاهد هي السفن التي رفع قلعها قال واذا لم يرفع قلعها فليست
بمنشأة وقال ابن السكيت الذئب يستنشئ الريح بالهمز اي يتشمها قال وانما هو من نشيت الريح بلا همز اي تشممتها انص + نص ... وهي لغة في
نصصت وبانگ بزدن شتر الصف + نفأ بالضم پاره از علف پراگنده رسته نفأة يكي مثال صبرة وصبر نك + نكأ پوست باز كردن از
ريش يقال نكأت القرحة اي قشرتها ويقال نكأ العدو اي نكى فيهم وقيل لا انكأه بابدال الهاء من الهمز مثل اراق وهراق نه + نهء ونهاءة ونهوء بضمتين
نيم جوش شدن گوشت (صح ك اف ۲) وفي المثل ما ابالي ما نهئ من ضبك وكذلك نهو اللحم بضم العين فهو نهئ (على فعيل) وانهأته اذا لم تنضجه فهو منهأ
نوء + نوء بگراني برخاستن وافتادن وهو من الاضداد يقال ناء بالحمل اذا نهض به مثقلا وناء به الحمل اذا اثقله وانأه الحمل مثل اناعه اذا اثقله واماله كقولك ذهب به
واذهبه قوله تعالى ما ان مفاتحه لتنوء بالعصبة اي لتنيء العصبة بثقلها والنوء سقوط نجم من المنازل في المغرب مع الفجر وطلوع رقيبه من المشرق يقابله من ساعته في كل
ليلة الى ثلثة عشر يوما وهكذا كل نجم الى انقضاء السنة ما خلا الجبهة فان لها اربعة عشر يوما والعرب تضيف الامطار والرياح والحر والبرد الى الساقط منها وقال الاصمعي
الى الطالع منها فتقول مطرنا بنوء كذا والجمع انواء ونوآن ايضا مثال بطن وبطنان مناوأة ونواء دشمني كردن باهم در تجالد مهموز واصله الهمز لانه من ناء اليك اي نهض
ويقال عندي ما ساءه وناءه اي اثقله وما يسوءه وينوءه الاتباع ولا يجيء ناءه مفردا وجاء به لازدواج الكلام كقولهم انه ليأتينا بالغدايا والعشايا والغداة لا تجمع
على غدايا وانأ اللحم ينيئه اذا لم ينضجه وقد ناء اللحم ينيء نيئا وهو لحم نيء بالكسر مثال نيع بين النيوء والنيوءة وناء ايضا لغة في نأى اي بعد نها + وتهأ تحبل يتبل ثقتها
شده يقال الامر استوار كرده انيأت اللحم پخت گوشت را لحم نيء گوشت كه عدم نضج آن ظاهر باشد فصل الواو وبء + وبأ بالقصر وتمد بيماري عام كه در هر كاري گويند
اوبا جمع المقصور منه اوبئة جمع الممدود منه ويقال وبئت الارض توبأ وبأ فهي موبوءة اذا كثر مرضها ووبئت توبأ وباءة فهي وبئة ووبيئة على فعلة وفعيلة واوبأت الارض
فهي موبئة واستوبأت الارض اي وجدتها وبئة ووبأت اليه واوبأت اليه اي اشرت اليه وثأ + وثأ معيوب كردن دست را بي آنكه استخوان بشكند يقال منه
وثئت يده فهي موثوءة ووثأتها انا ويقال اصابه وثء والعامة تقول وثي بالياء وج + وجيئة على فعيلة طعام از ملخ وروغن ساخته عرب ويا ازليست خرما
وجع لكار دندان خصي كردن جاء بالكسر المدوحي ازخصي كردن وهو الخصاء وفي الحديث عليكم بالباءة فمن لم يستطع فعليه بالصوم فانه له وجاء ومنه وجأت الكبش
ايضا وفي الحديث انه ضحى بكبشين موجوئين ووجأت عنقه ضربته وتوجأته بيدي وذء + توذأ عليه اي اهلكه وتوذأت فلان بالقوم قال ابو عبيدة
موذوءة اي مهلكة ومفازة قال وهي لفظ المفعول به ووذأت عليه الارض اي سويت عليه الارض وذر + ذرء عيب كردن وبانگ برزدن وتحقير كردن

ير عنهم انشأه
الالماوان ينشئه ... يواد العلو به
عيب ملح
سحق خلوصة
زنداريتع عرق
مجيء بي
... سكا نيتبع ... لوبو

وزن

بازایستادن یقال منه وذأته فاتذأ ای زجرته فانزجر * وذر * وزر خشک کردن گوشت وذایا بالتحریک سستو ابحالقت شدن توزئته افگندن ناقه سوار خود را وزیر کردن
خود را وتوزأت هی امتلأت ریا * وضو * وضاءة خوبی وپاکیزگی (ع بضمها) فهو وضئ علی فعیل وضوء بضمتین آبدست وآبدست کردن ووضوء
بالفتح آبدستی ویقال هو المصدر ایضا مثل ولوع قبول وذکر الاخفش فی قوله عزوجل وقودها الناس والحجارة قال بالفتح الحطب وبالضم الاتقاد وقال ومثل ذلک
فی الوضوء بالفتح هو الماء وبالضم هو الفعل ویقال انهما لغتان بمعنی والولوع والقبول مفتوحان وهما مصدران شاذان وما سواهما من المصادر فمبنی علی الضم ویقال
توضأت للصلوة ولا یقال توضیت وبعضهم یقوله ویقال واضأته فوضأته اضأه اذا فاخرته بالوضاءة فغلبته وضاء بالضم والمد مشدد آخوب وپاکیزه روی
وطء * وطء سپردن زیر پای وجماع کردن یقال فیهما جمیعا وطئ الرجل یطأ بسقوط الواو کما سقط من یسع لتعدیهما لان فعل یفعل مما اعتل فاؤه لا یکون الا لازما
فلما جاءا من اخواتهما متعدیین خولف بهما نظائرهما وتوطأته برجلی ولا یقال توطیته وواطیته فی الحدیث سابلة سموا بذلک لانهم الطریق وطأة کوفته وسپرده
شدن (ع بضمها) فهو وطئ علی فعیل توطئته سپراندن وهو موطأ المکوب ای وجدته وطیئا وشیء وطئ بین الوطاءة والطئة والطأة مثال الطعة والطعة
فالهاء عوض من الواو فیهما وطأة موضع قدم وفشردن وفی الحدیث اللهم اشدد وطأتک علی مضر وطاء بالکسر والفتح مهاد ودبن خلاف غطا وطیئة علی فعیلة
شیء کالغرارة وفی الحدیث اخرج ثلاثا کل من وطیئة ای ثلث قرص من غرارة وهی ایضا طعام ویقال اوطأته الشیء فوطئه ویقال من اوطأک عشوة بالفتح
والکسر مواطأة موافقت کردن وتواطؤا علیه ای توافقوا قال الاخفش فی قوله تعالی لیواطئوا عدة ما حرم الله هو من واطأت قال ومثله قری قوله تعالی هی اشد
وطاء بالمد ای مواطأة وهی المواتاة ای مواتاة السمع والبصر ایاه وقری هی اشد وطأ ای قیاما وهذا موطئ قدمک ای موضع قدمک الطاء تکرار توافی کردن شعر
وکء * رجل تکأة مثال همزة کثیر الاتکاء تکاءة ایضا تکیه جای متکا مثله اتکاء تکیه کردن ویقال طعنه حتی اتکأه ای القاه علی هیأة المتکی توکأ
علی العصا واصل التاء فی جمیع ذلک واو واوکأت فلانا ایکاء اذا نصبت له متکأ * ومء * اومأت الیه ای اشرت الیه ولا یقال اومیت وومأت الیه
اومأ ایماء فیه ویقال وقع فی ومتة ای فی انغویة وداهیة (ضمیمه) ورو اوراء تشغال وتافی * تثنیه تیاگران رفتاری کردن ازروی بزرگی باخلق
وراءه دفع کرد آنرا وورء من الطعام امتلأ وراء مثلثه الاخر ضبیه والوراء وزا لاستعل ویکون خلف وامام ... وتصغیر ها وریئة والوراء ولد
الولد یا وریت بالضم وقد تشدد الراء آگاه نه شدم قال ابن جنی تورأت علیه الارض تواءت وهی الثوب جرکین باشد پارچه **فصل الهاء** * ها
هاهأة خواندن شتر بعلف یعنی هی هی گفتن وجأجأة خواندن بآب والاسم الهئ والهئ وقد ذکر فی جیج * هجأ غرثی ای سکن وهجأ طعاما کم غرثی فرونشاند
طعام شما گرسنگی مرا اهداء * هدء هدوء بضمتین آرامیدن اهداء آرام دادن ودوست مادر کودک را تا بخواب شود ویقال ترکت فلانا علی مهدئته ای
علی حالته التی کان علیها رجل اهدأ ای احدب یعنی گوژپشت ویقال اتانا فلان وقد هدأت الرجل ای بعد ما سکن الناس من المشی باللیل و بعد ما هدأت العیون
واتانا هدءا ای بعد نومه وبعد هدء من اللیل وبعد هدأة وبعد ما هدأ الناس ای ناموا وسکنوا * هذء * هذء بریدن وتهذأت القرحة ای فسدت وتقطعت
هرء * هرء یقال هذه قرة لها هرئة علی فعیلة ای بیدل شده وهرء البرد هرأه ای اشتد علیه حتی کاد یقتله واهرأه البرد کذلک واهرأنا فی الرواح ای
ابردنا هرء تهرئة نیک بپختن گوشت وجز آن یقال تهرأ اللحم فهو هرئ وهرأ وهرأ فی منطقه اذا قال الخنا والقبیح ومنطق هراء بالضم والمد کلام قبیح هزء * هزء
مثقل ومخفف فسوس کردن یقال هزئت منه وبه واستهزأت وتهزأت به وهزأت به بفتح الزای هزءا ومهزأة ورجل هزأة بالتخفیف آنکه بروی فسوس
وریش خند کنند هزأة بالتحریک آنکه وی بر مردم فسوس وخنده کند هتء * هتأ الثوب ای بلی وتقطع ویقال هتأته بالتاء ایضا * هنأ * هنأ
گوارا شدن طعام وشراب (ع بفتحها وبضمها وع ک اف ۲) ایضا هنئ گوارنده وهنأنی الطعام یهنئنی ایضا والمصدر هنء وهنئت منه (ع ف ک ۲)
ویقال هنئت الطعام ای تهنأت به ومنه قوله تعالی فکلوه هنیئا مریئا وکل امر یاتیک من غیر تعب فهو هنئ ویقال لک المهنأ والمهنئ والاشبه اذا اصابت
حظا من البقل من غیر ان تشبع منه هنأ بالکسر المد قطران وما یدین آن ستر یقال منه هنأت البعیر هنأ عطا دادن (ع بفتحها وف اک ۲) وکذا
منه ۲ وضمها ایضا) هنء بالکسر عطاء وهناءة شهر ای علته درعیال خود داشتم ادرا مانی نام مردی تهنئة مبارک باد دادن خلاف تعزیت تهنأنا نام
مردی * هوء * یقال فلان بعید الهوء ای بعید الهمة ویقال منه ما یهوء الرجل یهوء بنفسه ای یسمو بها الی المعالی والعامة تقول یهوی بنفسه ویقال
به خیرا ای ازننته به یعنی اتهمته به هواءات بضم المیم وتحریک الهمزة وتشدید النون وشت فراخ * یا * رجل بکسر الهمزة بیا ... بالت ...

للمؤنث باثبات اليا مثل هاتي وهاتيا انتما وهاتوا انتم وهاتين انتن تقديم الهمزة في جميع هذا مقام التا في هات وهاء يا رجل بفتح الهمزة معناه هاك وهاؤما
وهاؤم مثل هاكما وهاكم وهاء بالكسر بلا يا للمؤنث مثل هاك هاؤما هاؤن مثل هاكما وهاكن تقديم الهمزة في هذا كله مقام الكاف وهأ يا رجل بهمزة ساكنة مثال هع اي
خذ واصله هاء حذفت الالف لاجتماع الساكنين وهائي مثال هاعي للمؤنث وهاءا مثال هاعا للتثنية هاءوا وهان مثال هعن واذا قيل لك هاء قلت ما اهاء
اي ما آخذ وقولهم هاي كلمة تاسف وتلهف هي ره هياة پيكر ونهاد ويقال فلان حسن الهيأة والهيئة ويقال هيت للامر اي هياة وتهيات له
بمعنى يعني آماده شدم قال الاخفش قرا بعضهم وقالت هيت لك بكسر الهاء وضم التاء بالهمزة مثال هعت بمعنى تهيات لك وهيات الشيء اصلحته هيب
قبيله از عرب ق فصل اليا يؤيؤ يؤيؤ بالضم نوعي از پرندگان شكاري يائي ج يرنأ يرنا بفتحتين وتشديد النون مقصورة رنگي مانند حنا

باب البا فصل الالف

اب أبّ چراگاه قوله تعالى وفاكهة وابا وگشش كردن بوطن خود (عع ف اض ٢) اباب آمادگي رفتن كردن يقال هو في ابابه اي
في جهازه اتب اتب بالكسر شاماكچه اتوب ج تاتيب شاماكچه پوشانيدن يقال اتبتها فأتتبت ويقال تاتب قوسه على ظهره ادب
ادب بفتحتين فرهنگ وپاس وشگفت وآگاه دهشت صد هر چيزي و دانش يقال منه ادب الرجل بالضم فهو اديب واتوبة فتادب به معاني
خوانيدن (عع ف اك ٢) آدب متقرب به معاني خواننده ويقال منه ادب القوم يؤدبهم ادبا مادبة بفتح الدال وضمها معاني مادب ج ارب
ارب بالكسر اندام وپيوند يقال السجود على سبعة آراب وآراب ارب بكسر الهمزة وفتح الراء زيرك شدن اربة كذلك (عع بضمهما) مثال صغر
يصغر فهو اريب خردمند ارب بالكسر وسكون الراء وفتحها اربة ماربة بضم الراء وفتحها حاجت وفي المثل ماربة لاحفاوة ارب بفتحتين حاجتمند شدن
(عع ك اف ٢) قوله تعالى غير اولي الاربة من الرجال قال سعيد بن جبير هو المعتوه وسخت شدن روزگار يقال ارب الدهر اي اشتد وفرو
افتادن اعضا يقال اربت من يديك اي سقطت آرابك من اليدين خاصة وشناسا شدن بكاري يقال ارب به اي درب به وصار بصيرا فهو
ارب اربة بالضم گره تاريب استوار كردن گره يقال ارب عقدتك وتمام كردن يقال اعطاه الله تعالى عضوا مؤربا اي تاما وكل موفر مؤرب تارب
سختي كردن دركار مؤاربة ظفر يافتن برقوم يقال اربت عليهم اي فزت عليهم مارب موضعي ومنه ملح مارب اربي بضم الهمزة وفتح الراء والبا سختي
ارب ميزاب ناودان وهو مرزاب وربما لم يهمز ما زيب ج اسب اسب بالكسر موي كون وتحتمل ان يكون اصله وسب بالواو وهو الثبات قلبت
همزة كما قالوا ارث ورث اشب اشب بالفتح عيب وملامت كردن ودرآميختن بعضي را ببعضي اشابة بالضم مردم مهم درآميخته اشائب ج وتاشب القوم
وائتشبوا اي اختلطوا وجاز نيمين تاشب اليه اي انضم اليه والتف تاشيب سرزنش كردن تأشبت العيصة اي التفت وعيصة اشب وعدد اشب وفلان مؤتشب اي
مخلوط غير صريح في نسبه الب الب گرد كردن وراندن شتر (عع ف اض ك ٢) والبته اي جمعه وتالبوا اي تجمعوا وهم الب بالفتح والكسر اي مجتمعون تاليب
تحريص كردن حسود مؤلب تالب مثال ثعلب درختي امب تانيب سرزنش كردن ونكوهيدن مؤنب آنكه بطعام شتها ندارد اوب آوب
كذانه يقال جاء وامن كل اوب اي من كل ناحية ودست وپاي زود واز وواندختن ناقه در رفتار ناقة اؤب على فعول وبازگشتن اوبة اياب كذلك
(عع ف اض ٢) ازاب توبه داوب آب ازگشت وتاب واب بمعنى ويقال فلان سريع الاوبة والايبة باليا وآبت الشمس لغة في غابت تاويب همه روز رفتن
وتسبيح گفتن وقوله تعالى يا جبال اوبي معه اي سبحي لانه قال انا سخرنا الجبال معه يسبحن وابت الى فلان ونا وبته اذا اتيته ليلا وتاوبت اي جئت اول الليل فانا متاوب
ومتايب اهب تاهب ساختگي كردن اهبة ساز اهب ج اهاب پوست ناپيراسته اهب بفتحتين جماعة على غير قياس مثل ادم وافق وعمد جمع اديم و
افيق وعمود وقيل اهب هو قياس (ضميمه) المثب كمنبر المشمل يعني گليم خرد كه بخود در كشند وزمين نرم وشهر وتل ماثب ج وايضا موضعي بانام كوهي
كه صدقات پيغمبر صلعم درآنجا بود اثب درختي مخفف اثاب ارب الابل اي نشخوار نكرد (عع ك اف ٢) ازب كوتاه وفربه وبلا وفنا كس وزشت روي و
باريك مفاصل لا غر ازبة زايد شده وستخوان او بلكه زايد شود شكم وسفل بدن ادوازب العقبة في (زب ب) وهو من كرده مهنا ازب دراز ازيب مثله ازبة شدت
وقحط اناب بالكاف ابهت هرچي عنبر را ازب الما روان شد (عع ف اك ٢) ومنه الميزاب يا آن معرب ميز آب است اي بنياش آب را ابل ازبة شتر لاغر
تاربوا المال بينهم قسمت كردند مال را باهم اياب برون كتان ستار ايبة رجوع فصل البا ببب ببة احمق لقب مردي ونام كنيزكي ويقال لهم

ببّانًا واحدًا كما يقال ببّانًا واحدًا قال عمر رضي الله عنه لئن عشت فساجعل الناس ببّانًا واحدًا يريد التسوية في القسم باب ✤ باب در ابواب ابوب ج بوّاب
دربان وتبوّبت بوّابًا اي اتخذته وهذا من بابتك اي يصلح لك ببّه نام مردي (ضميمه) البئوب من الخيل اسپ كوتاه پرگوشت فراخ گام نجيب بيّة وبنّة
جدّ اسمعيل بخاري ذكره بمعني آن كشا و زرلسبئه ديهي است به بخارا البشبئه ديهي است بمرو بانب ديهي است به بخارا ونسبه آن فسونبد جلوان بن حمزة وابراهيم
بن احمد ووكيع بن احمد واحمد بن سهل البانبيون المحدّثون فصل التاء تأب ✤ توابانيان دو سرستان پيش ستور قال ابن مقبل لها توابانيان لم
يتبعلقا اي لم تسود حلمتاها تبّ ✤ تباب زيان وهلاك شدن يقال منه تبّت يداه وتبًّا منصوب على اضمار الفعل اي الزمه الله خسرانًا وهلاكًا (ع ص ف
ك ٢) تتبيب هلاك كردن واستتبّ له الامر اي تهيّأ واستقام ترب ✤ تراب بالضم خاك اتربة تربان ج توراب توريب تيرب ترب تربة بالضم ولهاء ايضا
خاك تربا بالمد خاك زمين يقال ترب لبيتي بالكسر خاك آلوده شد وترب الرجل افتقر كانه لصق بالتراب وعلى الدعاء يقال تربت يداك اي لا اصبت خيرا تتريب خاك آلوده
كردن اتراب خاك برانداختن بر چيزي وفي الحديث اتربوا الكتاب فانه انجح للحاجة وبي نياز شدن اترب الرجل استغنى كانه صار له من المال بقدر التراب متربة درويشي
تربة بكسر الراء سرانگشت تربات ج وگياهي وريح تربة اذا جاءت بالتراب تربة مثال همزة نام وادي جمل تربوت وناقة تربوت اي ذلول يستوي فيه المذكر والمؤنث
ترب بالكسر همزاد يقال هذه ترب هذه وهن اتراب تريبة استخوان سينه ترائب ج تيرب بفتح الراء موضعي نزديك يمامه تعب ✤ تعب مانده شدن (ع ك
ف ٢) اتعاب ستعد فيه وهو تعب ومتعب ولا يقال متعوب تغب ✤ تغب هلاك شدن (ع ك ا ف ٢) تلب ✤ تولب بفتح اللام خرگره ويقال للانسان
ام تولب اتلئباب راست شدن كار والاسم التلابية مثال الطمأنينة ودراز كشيدن راه واتلأبّ الحمار اي اقام صدره وراسه توب ✤ توبة بازگشتن از
گناه توب كذلك وهو جمع توبة ايضا مثل عومة وعوم وتوبه دادن (ع ن اص ٢) يقال تاب الى الله توبة ومتابا وتاب الله عليه اي وفقه لها توبة الشاعر هو
ابن الحمير بن حزن بن كعب تابوت م واصله تابوة مثال ترقوة وهو فعلوة فلما سكنت الواو انقلبت هاء التانيث تاء قال لم يختلف لغة قريش والانصار في
شيء من القرآن الا في التابوت فلغة قريش بالتاء ولغة الانصار بالهاء (ضميمه) تالب كفعلل درختي است كه از ان كمان سازند تجاب خيزيكه گداخته
شود يكبار از سنگ سيم نقره وهنوز باقي باشد در ان چيزي از ان وقطعه آن را تجابه گويند تجاب خط سيم در سنگ معدن تجيب بالضم وبفتح بطني از كنده منهم كنانة
بن بشر التجيبي قاتل عثمان رض تجوب قبيلة از حمير منهم ابن الملجم التجوبي قاتل علي رض وغلطي كرد جوهري پس تحريف نمود شعر وليد ابن عقبه را شعر الا ان خير الناس
بعد ثلثة ✤ قتيل التجيبي الذي جاء من مصر ✤ پس خواند تجوبي بگمان آنكه از ثلثه خلفاي ثلثه اراده كرده وخود اين نيست كه مراد از ثلثة نبي صلعم وشيخين هستند تجوب
بالفتح ماده شتر اصيل وچالاك تجرعب وتبرعج دو موضع سبب انصراف اين هردو اصالت تاست تنب ديهي بشام منها محمد بن محمد بن عقيل المحدث الكاتب
الفائق وصاحب التنبي روى عنه ايضا تنوب درختهاي بزرگ در روم كه قطران از ان بچكد تيّب كوهي بمدينه تابه بمعني توبه فصل الثاء ثأب ✤ أثأبة
درخت اثأب ج ثؤباء بالضم وفتح الواو والمد خميازه وفي المثل اعدى من الثؤباء وتثاءبت على تفاعلت ولا تقل تثاوبت ثرب ✤ ثرب پيه
شكنبه وروده تثريب سرزنش كردن وسخت نكوهيدن قوله تعالى لا تثريب عليكم اليوم وثرّبت عليه وعرّبت بمعني اذا قبّحت عليه فعله يثرب مدينة رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم نسبت يثربي ويثربي بفتح الراء فيهما منسوب اليه ثرقب ✤ ثرقبية بالضم نوعي از جامهاي سپيد جامه كتان وماننده آن اثرب كثرقبي
وثرقبي ايضا نوع من ثياب مصر ثعب ✤ ثعب روان كردن آب ثعب بالتحريك آب راه و وادي ثعبان سج وايضا نوعي از مار بزرگ ثعابين ج
ثعبة نوعي از كرپشه مثعب بالفتح ناودان وانثعب الماء والدم من الانف قال الاصمعي فجعه يجري ثعابيب وسعابيب وهو ان يجري منه ما يصفو فيه
تمدد ثعلب ✤ ثعلب روباه ثعلبة مونث منه ونام مردي ثعلبان بالضم روباه نر دار الثعلب نوعي از خماري كه دري نيز ارض مثعلبة بكسر اللام اي ذات
ثعالب ارض مثعلة فهو من ثعالة ويجوز ان يكون من ثعلب كما قالوا معقرة الارض كثيرة العقارب ثعلب ايضا آن زبانه نيزه كه در سنان باشد ومنفذ آب باران
ثعلبتان دو قبيله ثعلبية بالتشديد موضعي در راه مكه ثغب ✤ ثغب بالسكون والحركة حوض در سايه كه آب خنك دارد وآنرا سرداب گويند ثغبان بالكسر
جمع المتحرك منه ثغاب اثغاب جمع الساكن منه ثقب ✤ ثقب سوراخ وسوراخ كردن ثقبة بالضم سوراخ ثقب بالسكون والحركة ج مثقب بالكسر
اسكنه وبرمه تثقيب سوراخ كردن تثقب لازم منه يقال تثقب الجلد اذا ثقبه الحلم وهو موضع من فساد الجلد وافروختن آتش يقال ثقب عود العرفج اذا مطر
ولان عوده فاذا اسودّ شيئا قيل قد قمل فاذا زاد قليلا قيل قد ادبى وهو حينئذ يصلح ان يؤكل فاذا تمت خوصته قيل قد اخوص ثقب ثاقب شاعر بكسر

بکسر القاف مشدد و تقویب افروخته شدن آتش (ص ح ف ات ص ۲) تقابه کذلک ثلب + ثلب عیب کردن (ص ح ف اک ۲) مثالب عیبها
وقد ثلبه تثلیباً یکی ثلب سنگ و خاک منه یقال بفیه الاثلب والاثلب بکسر الهمزة ایضاً ثلب بالکسر شتر پیر دندان ریخته ثلبة مونثه ثلب بفتح اللام ج مثل
قردة و قرود یقال منه ثلب ثلبا بعیر ثلیب ج ثلب ای ثلم و امرأة ثالبة الشوی ای متشققة القدمین ثلبوت نام وادی ثوب + ثوب جامه اثواب ثیاب ج
و اثوب جمع قلة منه بالهمزة ایضاً الاسم استثقالا الضمة علی الواو و کذلک دار و ادور و ساق و اسوق و جمیع ما جاء علی هذا المثال ثواب جامه وار ثوب ثوبان
بازگشتن بعد از آنکه رفته باشد و گرد آمدن مردم و آب و حوض مثاب الحوض میانه حوض که آب نخست در وی گرد آید مثابة کرده والهاء عوض عن الواو الذاهبة
عن عین الفعل کما عوضوا فی قولهم اقام اقامة و جمله اقوام مثابة جای گرد آمدن آب و بازگشتن مردم و منه قوله تعالی و اذ جعلنا البیت مثابة للناس مثاب ج
و ایضاً پای دام صیاد و جای آب گرفتن از چاه ثواب پاداش مثوبة کذلک مثابة ای سالکان تلبیه و قوله تعالی هل ثوب الکفار ای جزوا تثویب الصلوة
و ایضاً باز خواندن و دعا دادن و خبر ثواب ایضاً نام مردی و فی المثل هو اطوع من ثواب هو رجل کان یوصف بالطاعة ثائب باد سخت که باول باران وزد
و ایضاً ... تثیب بیتوی فیه المذکر والمونث و ذلک اذا کانت المرأة مدخولة والرجل متزوجاً ثم ترکا (صحیحیه) ثیب بالکسر ثبت مثله و ثب الامر کار تمام شد ثابة بروزن
سعی شابة یعنی از این جوان نجیب کوهی است بنجد مرتفع کلاب را و نزدیک آن کان زرکان شبه سفید است ثعلب کفنفذ آنکه است معروف سانی را ثعرب
بالکسر ... مای زرد ثیبان ... نام شهری ثیب زنیکه شوی خود را گذاشته باشد یا زن غیر دخول بها مرد مدخول به او لا یقال الرجل الا فی قولک ولد الثیبین
... تثیبة ... مذکور ... رث ... فصل الجیم جباب + جاب خرکره سطبر ... کسب کردن جابة المدری آهوی شاخ برآورده
یقال ... جیبت الال جباب الصبا ای دقیق لشخص ... الامور جیب بالجبیب برهن و عطیه کردن یقال فلان جیب القوم ای علیهم جباب
بالکسر ... یقال ... ای مقطوع السنام جباب ایضاً ج جبة ایضاً گشتی دادن ... و کعب سنان که سر نیزه
در وی ... سر دست ... جبیب ... دست ... مجبب والاسم الجبب درمیدن یقال جیب فلان
فذهب ... جباب ... شتر ... جبة بالضم ... که در وی ... روغن گوسپند و جز آن کنند ... جباجب جمع حبحب الرجل اذا
الشوای ... الوثیقة ... ثم یقید ... جب بالضم چاه سر ... جباب جببة بالکسر ... جیوب بالفتح روی زمین
و ... ج حجب + حجابة احمق مثل ... و هو الذی لا خیر فیه و یقال انه لحجابة ... جخدب + جخدب بالضم نوعی از ملخ
و هو الاخضر الطویل الرجلین جخادب مثله و ایضاً یقال له ابو جخادب و هو اسم له معرفة کما یقال للاسد ابو الحارث و شتر ضخم جخادب ج جدب + جدب
تنگ سال ... جدب ... الجدوبة ... جدیبة و جدوب بالفتح ... خشک ... جدیب الجناب ای جدیب ما حوله
اجدبوا القوم ای اصابهم الجدب ... ای ... جدبها جدبة و عیب کردن و فی الحدیث انه جدب السمر بعد العشاء ای عابه و جادبت الابل
العام اذا کان العام ... جذب + جذب نوعی از ملخ و نام مردی والنون زائدة فیه ... یقال وقع فلان فی ام جندب ای فی شدة و داهیة
جذب + جذب کشیدن (ص ح ف اک ۲) یقال جذبه و جبذه علی القلب ... ایضاً و از شیر باز کردن ... کره و خشک شدن شیر پستان و آب
دهن یقال جذبت الناقة فهی جاذب ج جواذب و جذاب ایضاً و جذب الشهر ای مضی عامته و یقال ... و بین المنزل جذبة ای قطعة و جذبة من
غزل ... ازیشان مجاذبة منازعة تجاذب تنازع انجذاب تیز رفتن جذب بالتحریک ... النخل جذبة واحد منه جرب + جرب بفتحتین گر
گرفتن ... (ص ح ک اص ۲) اجرب ... جربا ... ج ... قوم جرب اقوام جراب اجاب خداوند شتران گر کین
شدن جربا آسمان ... زمین ... جراب بالفتح والکسر انبان ... جرب بالضم والسکون کذلک جراب البئر درون چاه ... جرب
من الطعام و من الارض ... اجربة جربان ج ... بفتح الرا ... جربیاء بالکسر ... میان شمال و دبور وزد
جراب بالضم ... بالتحریک ... جربان القمیص گریبان ... پیراهن اجربان بالضم
... جورب ... و هو معرب جوارب ... الجوارب ...
... کرده بان ... و هو معرب ای الذی ... و هو الذی ... علی ... یکون علی الخوان ... جدوب

فی الطعام و جردم جرشب + جرشب الرجل و جرشم اذا اندمل بعد المرض و الهزال جسرب + جسرب مرا جسربا چ طعام و تخمیه
ای غلیظ و خشن و یقال هو الذی لا ادم معه جناب بالکسر سطبر جشیب چاه و زشت جعب + جعب افگندن و یقال جعبة جعبا و جعبی بزیادة الیاء
جعبة تیردان جعاب بالکسر جمع جعبوب بالضم مرد حقیر جعبة جلعب + اجلعباب بر درازا فگندن و تیز رفتن و بعیر مجلعب ای کثیر رجل جلعبی بتشدید الیاء علی
وزن قرنفی ای شدید البصر ناقة جلعباة استوار جلعب ایضا بمعنی جلعب + شیخ جلحباب و جلحابة پیر فرتوت جلب + جلب کشیدن از جای
هی ک م جلبت الشیء الی نفسی اجتلبته بمعنی جلوبة انچه بجهت فروختن پیش کشند از گوسپند و جز آن جلیب انچه از شهر بشهر برند بفروختن و منه المجلاب جلبة بالضم
پوست جراحت که خشک شده باشد یقال جلب الجرح و اجلب بمعنی و سختی روزگار یقال اصابتنا جلبة الزمان و کلبة الزمان ایضا ای شدته و پوست خام که بر
پالان و زین درکشند جلب بالضم و الکسر ابر تنک بی باران و چوب پالان جلب بالتحریک بانگ بر زدن اسپ را وقت دوانیدن تا درگذرد و یقال جلب علی فرسه
یجلب بالضم و جلب جلبة مثله و جلب قتابة ای غشاه بالجلبة و اجلبه ای اعانه و اجلبوا اجلبة ای تجمعوا و تالبوا و اجلب الرجل ای نتجت ابله ذکورا و اطعمها اذا نتجت
اناثا جلباب بالکسر چادر جلابیب جمع جلبة مصدر و منه علم تدعم لاثها طعنة بدریة جلب جلبة بفتحتین آواز ها یقال منه جلبوا بالتشدید و جلب الذی جاء النهی
و هو ان لا یاتی المصدق القوم فی میاههم لاخذ الصدقات و لکن یامرهم بجلب نعمهم الیه و یقال بل هو یجلب فی الرهان و هو ان یرکب فرسه رجلا فاذا قرب
من الغایة یتبع فرسه فیجلب علیه و صاح به لیکون هو السابق و هو ضرب من الخدیعة جلب و اجلاب ایضا کسانی که ستور از شهر بشهر کشانند بفروختن جلبان بالضم
نوعی از حبوب چون ماش و یقال له الخلر جنب + جنب پهلو یقال قعدت الی جنب فلان و الی جانب فلان بمعنی و قبیله از یمن و کرانه و الصاحب بالجنب
صاحبک فی السفر و اما الجار الجنب فهو جارک من قوم آخرین جانب کرانه جنبة بالتحریک کذلک یقال قال الاطوار تجنبته ای جانبه تحاد و تجنبه و جنبه کله بمعنی
اجنبی بتشدید الیاء بیگانه و کذلک اجنب و جنب و جانب کله بمعنی و یقال هو بنه فجنبه ای کسر جنبه و جنبت الدابة اذا قدتها الی جنبک و کذلک جنبت الاسیر
جنبا بالتحریک و منه خیل مجنبة شدد للکثرة جنبت الشیء و جنبته بمعنی ای نحیته عنه قال الله تعالی واجنبنی و بنی خباب بالفتح درگاه اجنبة جمع یقال هو رحب
جناب القوم و هو خصیب الجناب و جدیب الجناب یقال مروا یسیرون جنابیه ای ناحیتیه و فرس طوع الجناب بکسر الجیم ای سلس القیاد و یقال لج فلان فی جناب قبیح بالضم
اذا لج فی مجانبة اهله جنب القوم اذا قلت الباب البلهم تجنب ایضا انحنا و توتیر فی ظهر الفرس و یقال تباعد بین رجلی الفرس کذا قال فی مجمل اللغة جنیبة شتر فرا
قوش و هی دابة تقاد فی جنب الراکب جنائب جمع و کل طائع منقاد جنیب اجنب الذی لا ینقاد جنیبة ایضا ای الطلقة و هی الناقة تعطیها القوم لیمتاروا لک علیها
جنیب ای غریب جنابة بمعنی آمدن و جنب شدن و یقال هم القوم هم لجار الجنابة ای لجار الغربة جنب بضمتین قوم من الجنابة یستوی فیه الواحد و الجمع و المؤنث و ربما
قالوا فی جمعه اجناب و جنبون و منه یقال اجنب الرجل و جنب بالضم جنبة پوست پهلوی شتر یقال اعطنی جنبة اتخذ منها نعلا کرانه یقال نزل فلان جنبة ای ناحیة
ایضا لکل نبت یتربل فی الصیف یقال مطرنا مطرا کثرت منه الجنبة جنوب بالفتح باد و دست راست جنبت الریح اذا تحولت جنوبا و سحابة مجنوبة اذا هبت بها الجنوب
مجنب آنکه بیماری ذات الجنب دارد و قد جنب الرجل یستعمل مجهولا و جنب القوم اذا دخلوا فی ریح الجنوب فهم مجنوبون کذلک القول فی الصبا و الدبور و الشمال جنب
بالکسر و کرانه زمین عجم که بزمین عرب پیوند و جنب بالفتح چیزی بسیار یقال ان عنده لخیرا جنبا و شرا جنبا ای کثیرا جنب بالتحریک الذی نهی عنه و هو ان یجنب الرجل
مع فرسه عند الرهان فرسا آخر لکی یتحول علیه ان خاف ان یسبق علی الاول لنگیدن شتر یقال جنب البعیر بالکسر اذا ظلع و جنیب و هو ان یلتصق رئته بجنبه من شدة
العطش او ان یلتوی من العطش جوب + جواب پاسخ اجابة پاسخ دادن یقال اجابه و اجاب عن سؤاله و المصدر الاجابة و الاسم الجابة بمنزلة الطاعة و الطاقة
یقال اساء سمعا فاساء جابة هکذا یتکلم بهذا الحرف اجاب الله دعاه و استجاب بمعنی مجاوبة تجاوب سخن گفتن باهم یقال انه لحسن الجیبة بالکسر ای الجواب +
جیب + جیب گریبان یقال جبت القمیص اجوبه و اجیبه اذا قورت جیبه و یقال هو ناصح الجیب بالکسر ای امین مجوب بالکسر و کار دگریبان کا و
جوب دریدن و بریدن (مع ف الاشی ۲) و منه قوله تعالی و ثمود الذین جابوا الصخر بالواد و یقال جبت البلاد و اجوبها و اجبتها و اجتبتها اذا قطعتها و
یقال بل جارک جابة خبر یجوب الارض من بلد الی بلد تجیب گریبان کردن پیراهن را اجتیاب پیراهن پوشیدن و مسافت بریدن و منه جبت المفازة
قطعتها و جبت القمیص لبستها جوبة گشادگی ابر و کوه و ایضا موضع خیاب فی الحرة جوب جمع جوب سپر و شاخ کجه زنان تقریب لغتیه از چنبیره
ار کبیره (حصیره) چاشب کوتاه و لیست از هر دو اسپ و در اسپ بالا بیز می آید جیئا و جیب بالضم و بالمثناة موضعی بحرکه جحب

هلاک کرد او را جحجب فی الشی یعنی تردد کرد در آن و آمد و رفت جحجب اسم است جحجبی قبیله ایست از انصار جحدب کوتاه جحرب بالضم کوتاه و تنگ از فرس جحرب و جحاجب
کلان سخت جحرباض مرد گرانند در بن گوش اسپ جحنب بالفتح و کجنیم کوتاه یا کوتاه قلیل جحانب مانند آن و ایضا استوار و دیگر کلان جخشب کجعفر و قنفذ موضعی است
جرعب ظالم جرعب مثله و درشت و بلای سخت و دواء الجعذب الفاسیه جرعب الماء شرب جیبا جرعوب مرد فربه بشدت خورنده آب اجرعب انداخته شد جرنب
بالکسر سخت و بالضم بیدگان بنو جرنبه قبیله است جرنب کقنفذ بنیک خصلت های ظاهری جعتب کقنفذ اسمی است جعتبه هوا و هوس جعدبه بالضم مجوزه آب چتنیده
عنکبوت و غلاکه ما بین دو طرف لب بنغاله قریب وقت ولادت بود و بلا لام رجل بدلی و بلا ها راسم جعشب دراز فربه جعنب کوتاه جعب کجعفر
اتباع لنقب و لا یفرد اجلعنب فرو افتاد جلدب کجعفر سخت استوار جلدوب بالضم زمان بنگ زانو جلهاب بالکسر نام وادی جنجاب بالکسر
و بالمهمله مرد کوتاه سخت گوشت جهسب روی زشت گران جهجب کمنبر مرد کم شرم اتاه جاهبا و جاهیا علانیه **فصل الحاء** حبب ٭ حبه
دانه حب حبوب جماعه حبه القلب دانه دل حبه ایضا نصف طسوج و قطعه من شیی حب الغمام تگرگ حب المزن و حب قر کذلک جابر بن حبه نان گندم
اسم له معرفه حبه بالکسر تخمهای تیی که از وی قوت نشود و فی الحدیث فینبتون کما تنبت الحبه فی حمیل السیل حبج حبه بالضم دوستی یقال نعم و حبه و
کرامه حب ایضا دوستی و خم معرب حباب حبحبج محبه دوستی حب بالکسر کذلک و ایضا دوست حبیب کذلک یقال احبه فهو محب و حبه یحبه بالکسر فهو محبوب و
هذا شاذ لانه لا یاتی فی المضاعف یفعل بالکسر الا و یشرکه یفعل بالضم اذا کان متعدیا ما خلا هذا الحرف و یقال حببت بالکسر ای صرت حبیبا و حب بفلان ای ما
احبه الی قال الفراء معناه حبب بفلان بضم الباء الموحده ثم اسکنت و ادغمت فی الثانیه و حبذا زید دوست روی است مر زید یا دوست این زید حب فعل
ماض و اصله حبب علی ما قال الفراء و ذا فاعله و هو اسم مبهم جعلا شیا واحدا فصارا بمنزله اسم یرفع ما بعده و موضعه رفع بالابتداء و زید خبره تحبب دوستی نمودن
و سیراب شدن خر یقال تحبب الیه ای تودد و تحبب الحمار ای امتلا من الماء و شربت الابل حتی تحببت ای تملات ریا استحباب نیکو شمردن تحاب یکدیگر را دوست
گرفتن حباب محابه با هم دوستی گرفتن حباب بالضم دوستی و مار و دیو و نام مردی حباب الماء بالفتح معظمه و مجوزه آب و یقال حبابک ان تفعل کذا ای غایتک
احباب قدر و خفتن شتر و هو کالحران فی الخیل یقال منه احب البعیر و بعیر محب و هو ان یصیبه مرض او کسر و لا یبرح مکانه حتی یبرا او یموت و مانده شدن شتر
و دانه گرفتن کشت یقال منه احب الزرع و الب حبب بفتحتین مجوزه آب و سیرابی دندان حباحب بالضم نام مردی بخیل و هو کان لا یوقد الا نارا ضعیفه
مخافه الضیفان فضربوا بها المثل حتی قالوا نار الحباحب لما یقدحه الخیل بحوافرها و قالوا نار ابی حباحب و هو ذباب یطیر باللیل تتوقد کانه نار و ربما جعلوا الحباحب
اسما لتلک النار حبان نام مردی حباب خرد و ریزه حباحب بالفتح ج حبی بالضم علی فعلی نام زنی حجب ٭ حجاب بالکسر پرده حجب باز داشتن
(رجع ف اض ۲) محجوب نابینا حاجب باز دارنده و پرده دار حجاب بالضم ج و نام مردی و ابرو حواجب جماعه کانه جمع حاجبه حجبه بالکسر حاجبی حجابه
مصدر منه احتجاب حجابت نمودن حواجب الشمس کرانهای آفتاب قوس حاجب حم ابرو احتجاب در پرده شدن هو یملک محجب حجبه بالتحریک سر سرین
حدب ٭ حدب بالتحریک زمین بلند حداب بالکسر جماعه و منه قوله تعالی و هم من کل حدب ینسلون حدبه بفتحتین کوژی پشت و حدب ظهره
و احدودب بمعنی فهو حدب و احدبه الله فهو رجل احدب و ناقه حدباء و حدب علیه و تحدب علیه ای تعطفت علیه حرب ٭ حرب کارزار مونث یقال
وقعت بینهم حرب قال الخلیل تصغیرها حریب بلا ها رقال المازنی لانه فی الاصل مصدر و قال المبرد الحرب قد یذکر یقال انا حرب لمن حاربنی ای عدو و تحاربوا
و احتربوا بمعنی محرب کمنبر صاحب الحرب حرب و هم محربه حربه جوب دستی تا زیانه حراب بالکسر ج حرب بفتحتین خشمگین شدن حرب یحرب منه اسد حرب
ایضا تحریب برانگیختن و خشم گرفتن و خشم آوردن و تیز کردن سنان را حریبه الرجل ماله الذی یعیش به حرب بالتحریک ایضا گرفتن مال کسی
مثله حزینا نادان حرب مالا ای سلبه فهو محروب و حریب و احربته ای دللته علی ما یغنمه من عدو محاریب پیشگاه های مجالس و منه محراب المسجد و هو ایضا
غرفه قوله تعالی فخرج علی قومه من المحراب تا الوا من المسجد محارب بالضم قبیله از فهر حربا بالکسر و المد آفتاب پرست یدور مع الشمس کیف دارت یتلون
الوانا و کراهم حرابی حرابی ج حرباه مونث منه و یقال حرباء تنضب کما یقال ذئب غضا ارض محربه زمین حرباناک حرباء ایضا میخهای
زره حرابی المتن گوشتهای پشت مازه اثربی ای ازبانه و الیاء للالحاق بالفعلل حزب ٭ حزب بالکسر گروه و یاران و نوبت آب تحزبوا
ا تجمعوا احزاب گروهها که بر جنگ انبیا گرد آمده بودند حزابی بکسر الباء بلا تشدید درشت کوتاه یقال رجل حزاب و حزابیه ایضا اذا کان

غلیظا مائلا الی القصر والیاء للالحاق کالفهامیة والعلانیة من الفهم والعلن حزباب بالکسر والمد زمین درشت حزبارة اخص منها حزابی ج وصلہ مشدد
کما قلنا فی الصحاری حزاب بالکسر گزر وشتی وایضا مثل الحزابی ای الغلیظ القصیر قسط گزر وریائی حزبه امر ای اصابه خیزبون کننده پیر ❊ **حسب** ❊
حسب حسبان بالضم والکسر حسابة شمردن (صح ف اض ۲) محسوب شمرده حسب بفتحتین مثله وهو فعل بمعنی مفعول واندازه یقال هذا بحسب ذاک
ای بقدر ذاک وبعدده وبزرگی مرد از روی نسب یقال حسبه ودینه وماله حسابة مصدر منه (صح لغضبها) حسیب نعت منه قال ابن السکیت الحسب والکرم یکونان
فی رجل وان لم یکن له آباء لهم شرف والشرف والمجد لا یکونان الا بالآباء احتساب نهی منکر کردن یقال احتسب علیه کذا اذا انکره علیه فهو محتسب البلد
مزد وثواب چشم داشتن از خدای عز وجل یقال احتسب بکذا اجرا عند الله تعالی والاسم الحسبة بالکسر وهی الاجر والجمع حسب بکسر الحاء وهی التدبیر ایضا
یقال فلان حسن الحسبة ای التدبیر وهی من الحساب ایضا کالرکبة والجلسة من الرکوب والجلوس ویقال احتسب فلان ابناله او بنتا اذا مات وهو کبیر و
ان مات صغیر یقال افرطه احساب بسند آمدن چیزی یقال احسبنی الشئ ای کفانی ودادن آنچه بدان خشنود شود یقال احسبته وحسبته بالتشدید ای اعطیته
ما یرضیه ویقال حسبک درهم ای کفاک وشئ حساب ای کاف ومنه قوله تعالی عطاء حسابا ویقال اعطی فاحسب ای اکثر وهذا رجل حسبک من رجل وهو مدح
للنکرة کانه قال محسب لک ای کاف لک من غیره یستوی فیه الواحد والجمع والتثنیة لانه مصدر وتقول فی المعرفة هذا عبد الله حسبک من رجل
فتنصب حسبک علی الحال وتقول اذا اردت الفعل مررت برجل احسبک من رجل وبرجلین احسباک وبرجال احسبوک حسب تقول منه رایت زیدا حسب
فکانک قلت حسبی او حسبک ولم تنونه لانک اردت الاضافة کما تقول جاءنی زید لیس غیر ترید لیس غیره عندی حسیبک الله ای انتقم الله تعالی منک
حسبان بالضم عذاب وبلا وتیرهای ناوک حسبانة یکی وشمار قوله تعالی الشمس والقمر بحسبان ای بحساب قال الاخفش الحسبان جمع الحساب مثل شهاب و
شهبان حسبانة ایضا بالش خرد تقول منه حسبته اذا وسدته ویقال تحسبت الخبر ای استخبرته احسب هو البعیر الذی فیه بیاض وحمرة احساب سرخ موی شدن
شتر ومردم احسب نعت منه ایضا محسبة بالکسر والفتح حسبان بالکسر پنداشتن (صح ک اف ۲ و ک ۲ ایضا) والثانی شاذ لان کل فعل کان ماضیه مکسورا
فمستقبله مفتوح العین نحو علم یعلم الا اربعة احرف جاءت نوادر قالوا حسب یحسب ویئس ییئس ویبس ییبس ونعم ینعم وهذا فی الصحیح من الباب ونعم فی المعتل
کلاهما بالکسر مثل ومق یمق ووفق یفق ووثق یثق وورع یرع وورم یرم وورث یرث وری یری وولی یلی ❊ **حشب** ❊ حوشب پیوند سر دست ستور و
ستور پی گاه بر آمده ❊ **حصب** ❊ حصباء سنگ ریزه ارض حصبة ومحصبة زمین سنگ ریزه ناک تحصیب سنگ ریزه گستردن بر زمین محصب
جای سنگ انداختن بمنی حصب سنگ ریزه انداختن (صح ف اک ۲) یقال حصبته ای رمیته بالحصباء ورفتن در زمین وفرو رفتن وبهیزم انداختن
در آتش حاصب حصبة بالکسر باد سخت که سنگ ریزه بردارد احصاب سنگ ریزه انداختن اسپ بسم در وقت رفتن حصبة آبله که بر اندام مردم بر آید
با تب حصب بالتحریک مصدر منه یقال حصب جلده بکسر العین (صح ک اف ۲) وفروزینه آتش از هر چه باشد قوله تعالی انکم وما تعبدون من دون
الله حصب جهنم محصب جای اربین محصبی بفتح الصاد منسوب بوی مثل تغلب وتغلبی ❊ **حضب** ❊ حضب بالکسر بانگ کمان حضاب ج ومار
نر حضب بالتحریک مثل حصب ومنه قرأ ابن عباس حضب جهنم بالضاد المعجمة قال الفراء کل ما هیجت به النار فهو حضب بالمعجمة محضب بالکسر
آتش کاو ❊ **حطب** ❊ حطب بالتحریک هیزم حطب بالسکون هیزم جمع کردن احتطاب مثله یقال حطبنی فلان اذا اتاک بالحطب وحاطب اللیل
هو الذی یتکلم بالغث والسمین لانه لا یبصر ما یجمع حطابة الذین یحتطبون واحطب الکرم اذا حان ان یقطع منه الحطب وناقة محاطبة التی تاکل الشوک
الیابس مکان حطیب جای هیزم ناک حطیب بالکسر مرد خشک لاغر احطب مثله حاطب نام مردی ❊ **حظب** ❊ حظوب بالمعجمة فربه شدن (صح ف اض ۲)
یقال اعلل تحظب ای اشرب مرة بعد مرة حتی تسمن حنظب بضم الظاء وفتحها ملخ نر وجبر دوک حنظبار کذلک حناطب بالفتح ج ❊ **حنظرب** ❊ حنظرب قوم [illegible]
تو تیرها محظوب سخت تافته ومرد استوار خلقت ❊ **حقب** ❊ حقب بالضم هشتاد سال ویقال اکثر من ذلک حقاب بالکسر جماعة مثل قف وقفاف حقبة بالکسر سالها
حقب ج حقب بضمتین روزگار احقاب ج ومنه قوله تعالی او امضی حقبا وقوله تعالی لابثین فیها احقابا حقب بفتحتین تنگ پالان شتر یقال حقبت البعیر [illegible]
بستم شتر را وحقب البعیر بکسر العین اذا اصابه حقبه فاحتبس بوله حقب العام ای احتبس مطره احقب خر کره حشار حنه ویقال للمفازة الطویلة [illegible]
حقاب حقاب میان بند زنان وکوهی معروف حقیبة باردان حقائب ج [illegible] ای احتمل الحقیبة ویقال احتقب فلان الاثم کانه جمعه [illegible]

دوشیدن (صح ف اض ۲) یقال حلب الناقة
ردیف کسی سوار پشت حلب + حلب بالتحریک شیر دوشیده و شهر شام و خراج و باج ناحیتی
واحتلبها نحو حلب یحلب محلب وحلوب ای کففی الحلب واعنی علیه واجعل ما
بالفتح شتر دوشیدنی حلوبة کذالک + احلاب دوشیدن حب استن حلیب شیر دوشیده حلبت الرجل ای حلبت له واحلبنی ای اکفنی الحلب واعنی علیه واجعل ما
حلبت لی و حلب الرجل اذا نتجت ابله اناثا واجلب اذا نتجت ذکورا انحلاب شیر دوشیده که از چراگاه بخانه فرستند یقال احلبت الی محلب یاری کرد محالبة
یکدیگر یاری کردن و یقال هم یحلبون علیک ای یجتمعون و یتالبون من کل اوب حلب بالکسر گاو دوشنده حلب المحلب نوعی از دارو های افاویه حلبلبة موضعی ناقة
حلبانة ذات لبن حالبان دو رگ بدو طرف ناف و تحلب العرق و انحلب ای سال و یقال عنز تحلبة بکسر التاء و اللام مع سکون الحاء و تحلبة بضمهما و فتح اللام
ایضا التی تحلب قبل ان تحمل حلبة اسپان که بجهت دوانیدن جمع کنند از هر جای و یقال احلبوا اذا جاءوا النصرة من کل اوب حلاب بالتشدید نام اسپی حلبة
بالضم شمامیت دانه ایست معروف حلب بالضم والتشدید گیاهی که آهو آنرا خورد و آنرا ریش بز نیز گویند و یقال تیس حلب بالاضافة و تیس ذو حلب حلبلاب بکسرتین
لبلاب سیاه حلبوب بالضم نیک سیاه **حنب** + **تحنیب** کوزی پشت و ساقهای اسپ و بالجیم فی الانسان محنب اسپ فراخ گام و تحنب فلان آی
تقوس مع انحنی **حوب** + **حوب** بالضم گناه و بزه حاب مثله حوب مصدر منه (صح ف اض ۲) یقال حبت بکذا ای اثمت حوبة حیابة مصدران منه یقال
هو اعق و احوب و یقال لی حوبة اعولها ای ضعفة و عیال قال ابن السکیت ان لی فی فلان حوبة و جیبة و هی کل حرمة تضیع من ام او اخت او بنت
او غیر ذلک من کل ذات رحم قال و هی فی موضع آخر الهم و الحاجة یقال الحق الله تعالی به الحوبة ای المسکنة و الحاجة و یقال فلان حوبة ای للبس عنده
خیر و لا شر حوبة ایضا مردی ضعیف حوب ج و هذا فی نوادر ابی زید حوبا تن حوبا داست ج حوب ثلث لغات بانگ برزدن شتر را یقال حوبت بالابل و تحوب
فلان من کذا ای تاثم و التحوب التاثم و التوجع و التحزن ایضا و تحوب ابن آدم ای اصوت لان صوته کذلک حواب نام آبی در راه بصره (ضمیمه)
حواب کلاوکب وادی فراخ و دلو وسیع و سهم مغاک و نام آبخوری یا آبخور و موضعی در بصره و نام دخت کلب بن وبرة همراه سطبر ترین دلوها شیر و دوشه
حترب کوتاه + **خثرب** الماء تیره شد خثرب البئر تیره شد آب آن و الکل آمیخته الخثربة تندی لب زبرین مردم خثرب گیاهی که نهمین نرم روید یا گیاهی
گرد روید بلکه نیز مین سخت و آب غلیظ و چرک د و سوم ست که بته و دیگ ماند **حثلب** بالکسر درد روغن یا درد سمن **حردوب** دانه گیاه شرق و نام مردی **حردبة**
خفت و سبکی و هی الوحردبة یکی از دزدان عرب **حصربة** تنگی و بخل **حصلب** بالکسر خاک **حضرب** حبله و وتره استوار کرد آنرا یا فتل آنرا و کل مملو و محضرب
حطربة و حظربة تنگی **حظلبة** سرعت در دویدن **حقطبة** آواز تدور بر **حلتب** اسم **حصب** بالصف البخیل **حنجب** بالضم خشک از هر چیز **حنظب** بحجازی آی
المطلب ابن حنطب و حنطب بن حارث و صحابی حنظبة دلاوری و جنسی از حشرات الارض **خرناب** خرب هموار پشت و کوتاه زرد آوریا و پهنا و درسطبر و ساعات شکوار
حرزوب مثله و خروس گرز روشتی و بهیت آموضع و کرامین لغت **فصل الخاء** **خبب** + **خب** بالفتح والکسر مرد فریبنده و گربز و فرفتیق (صح ک اف ۲) خبیب
غلامی فلان ای خدعه خبة ثلث لغات نور دریک دایره و سر بند خبیبة مثله و ایضا پشم کرده دو ساله و هی اجود من العقیقة و هی صوف الجذع و گوشت شرحه توب خباب
ای منقطع مثل مباینت خشب من توبة خبة ای اخرج خبب بفتحتین یوید دویدن خب خبیب کذلک (صح ق اف ۲) یقال منه خب الفرس واخبه صاحبه و جاءوا مخبین و
خب البحر ای اضطرب اصابهم خب اذا خب بهم البحر خاب خویشی و خسر خواب ج یقال لی من فلان خواب ای قرابات و مصاهرة خبخبوا عنکم ای ابردوا و صله خبوا ثلث
بالآت ابدلوا من الباء الوسطی خاء للفرق بین فعلل و فعل و انما زادوا الخاء لا غیرها لان فی الکلمة خاء و هذه علة جمیع ما یشبهه من الکلمات خبخبة رخاوة الشیء و اضطرابه خلیب
نام مردی خبیبان عبد الله بن زبیر و ابنه و یقال هو واخوه صعب **خشعب** + **خشعبة** بالکسر ناقة بسیار شیر **خدب** + **خدب** بشمشیر زدن و شکافتن گوشت
و پوست بزدن و گزیدن مار و دروغ گفتن خدب بالتحریک کولی و دلیری بحرب و یقال کان نعامة خدب و هو رجل مدرک الثار و کان اهوج و یقال فی لسانه خدب
ای طول رجل اخدب و تخدب امراة خدباء و طعنة خدباء اذا هجمت علی الجوف خدباء ایضا درع لینة خیدب راه فراخ یقال اقبل علی خیدبک ای علی امر
الاول جمل خدب بالکسر مشدد الباء و جاریة خدبة ای ضخمة **خرب** + **خرب** بالضم منقطع الجمهور من الرمل و مغاکچه سرین خربة خرابة خرابة بالتخفیف والتشدید
کذلک خربة ایضا کوشه توشه دان و کل ثقبة مستدیرة فهی خربة مخروب ای مشقوق رجل اخرب مرد گوش شکافته و سوراخ کرده خراب ویران
شدن (صح ک اف ۲) خرب بالضم ضد عمر خرب ج دار خربة اخراب تخریب ویران کردن خارب دزد قال الاصمعی هو سارق البعران خاصة خراب ج خرابة

بالکسر وزدی شتر (ع ع ف ت اض ۲) مثل کتب کتابة خرب بفتحتین شرارت نمودن تج و مصدر اخرب خروب خرنوب بالضم گیاهی و لاتقل بالفتح خرعب
جاریة **خرعوبة** خرعبة بکسر العین باریک استخوان نازک اندام نحو من خرعوب شاخ خمیده جمل خرعوب ای طویل فی حسن الخلق خرنبه بنشیب باالضم
المفتوح الزار آماسیدن پستان ناقه و تنگ شدن سوراخهای آن و کذلک فی الشاة لحم خرب اذا کان رخصا و کل لحمة خربة اذا کانت رخصة
خشب ❊ خشبة بفتحتین چوب خشب خشبان بالضم ج خشب بالفتح آمیختن چیزی به چیزی و زدودن روی تیغ و مثل آن چند انکه تابان نازد
و در شود و روشن گردد خشیب شمشیر زدوده و زنگ گرفته وهو من الاضداد و تیر تراشیده بحمل خشیب ای غلیظ و یقال خشبت الشعر اذا قلته کما یجی
و لم تتنوق فیه اخشب کوه درشت اخشبان دو کوه مکه و فی الحدیث لا تزول مکة حتی تزول اخشباها جبهة خشباء ای کریهة یابسة اکمة خشباء و ظلیم خشب آمیخته
خشن و اخشوشب صار خشبا ای خشنا قال ابو عمرو کل غلیظ خشن فهو خشب و اخشب و تخشبت الابل اذا اکلت الیبیس من المرعی و بیل خشب خشب
اتباع ای لا خیر فیه خشاب بالکسر اسم لبنی رزام بن مالک **خصب** ❊ **خصب** بالکسر فراخی سال حالی نقیض جدب یقال بلد اخصاب کما قالوا رمح
اقصاد و بلد سبسب و سباسب و برمة اعشار و ثوب اسمال و اخلاق فیکون الواحد و یراد به الجمع و خصبت الارض و مکان مخصب خصیب و اخصب القوم
صاروا الی خصب خصب خباب القوم بالصوم و نحو خصیب الخباب ای خصیب الناحیة خصاب نخل بسیار خصبة یکی **خضب** ❊ خضاب بالکسر با هیچه بالخضب رنگ کردن
(ع ع ف ت ک ۲) خضاب کل کف خضیب دست رنگین و الکف الخضیب ستاره خضبة مثال همزة زن بسیار خضاب بنان مخضب شدد للمبالغة و اخضب المرکن
یعنی تکن و تغاره و خضب النخل ای اخضر خاضب شترمرغ نر که ساقهای وی زرد یا سرخ شده باشد از رنگ گیاه و لا یقال ذلک الا للظلیم دون النعامة
خطب ❊ خطب کار یقال ما خطبک مخاطبة خطاب سخن در روی گفتن خطبة بالضم ج یقال منه خطب الخطیب علی المنبر خطبة زن خواستن یقال خطبت
و اختطبت ایضا فیهما خطیب خاطب بمعنی خطیبی بالکسر و تشدید الیاء و فتح الباء زن خواستن خطب بالکسر مرد زن خواهنده یقال هی خطبه و خطبته و خطیبا
خطابة خطیبی کردن (ع ع ف ت ض ۲) و یقال خطب نکح و خطب نکح و هی کلمة تتزوج العرب بها و اختطب القوم فلانا اذا دعوه الی تزویج صاحبتهم اخطب کبوتری از
مرغان و خر سبز قال الفراء خطباء ای آتان علیها خط اسود علی متنها و اخطب مذکر منها ناقة خطباء بینة الخطب و اخطبک الصید ای امکنک و دنا منک و اخطب
الحنظل ای صار خطبانا و هو ان یصفر و یصیر فیه خطوط خضر خطابیة قوم (ج) از روافض **خلب** ❊ خلابة فریفتن بزبان (ع ع ف ت اض ۲) اختلاب مثله و فی المثل
اذا لم تغلب فاخلب ای فاخدع خلبة بکسر اللام زن نیک فریبنده رجل خلاب خلبوت ای خداع کذاب برق خلب بالضم و تشدید اللام الذی لا غیث معه و
خلب ایضا ابر بی باران و یقال برق خلب بالاضافة ایضا مخلب جامه رنگ برنگ خلب بالکسر پرده دل و یقال للرجل الذی تحبه النساء انه لخلب نساء
خلب بفتحتین لای و گل و منه یقال ماء مخلب اخلب الماء ای صار کدر او رسن تافته خلبة بسکون اللام فیهما کذلک مخلب بالکسر چنگال جوارح و دد و ایضا داس بی دندانه
خلب درودن گیاه (ع ع ف ت اض ۲) اختلاب کذلک و فی الحدیث یستخلب الخبیر ای یقطع النبات و اما کلمة خلبن نون گول فنون زائدة للالحاق و لیس من الخلابة
خنب ❊ **خنبت** رجله ای وهنت و خنبتها انا اخناب بالکسر و تشدید النون مرد دراز و بدا جاء علی اصله شاذا لان کل ما جاء علی فعال من الاسماء ابدل
من احد حرفی تضعیفه یاء مثل دینار و قیراط کراهیة ان یلتبس بالمصادر الا ان یکون بالهاء فیخرج علی اصله مثل ذنابة و صنارة و دنامة و خنابة لانه امن من
الالتباس بالمصادر خناتبان دو سوی بینی **خوب** ❊ **خوبة** زمین خشک ماندة میان دو پارة زمین باران زده و یقال نزلنا بخوبة من الارض ای بموضع سوء
لا رعی فیها و اصابتنا خوبة ای مجاعة و بالحاء حاجة **خیب** ❊ **خیبة** نومیدی (ع ع ف ت ک ۲) تخییب نومید گردانیدن فی المثل الهیبة خیبة و یقال
وقعوا فی وادی تخیب بضم التاء و الخاء غیر مصروف معناه الباطل (ضمیمه) **خنجبة** درختی است عن السهیلی و منه بقیع الخنجبة بالمدینة لانه کان منبتها یا
آن بقیع الجبجبة به دو جیم است **خترب** کقنفذ موضعی خترب برید و گزید آنرا **خدرب** کجعفر اسمی است **خدعبه** برید آنرا **خدعوبة** پاره از کدو یا
خیار یا بیه **خدعرب** کسفرجل اسمی است **خذلب** کزبرج شتر ماده سن رسیده سست اندام **خذلبة** رفتاری که در آن سستی باشد **خرخوب** کعصفور
شتر ماده که بسیار شیر که شیرش زود منقطع شود **خردب** کجعفر اسمی است **خرشب** علمه سقوا انکه در آنرا **خرشب** کزبرج قصاب لاجانی دراز و فربه و اسمی است
خزربه بهم آمیختن و تباه گفتن سخن **خزلبة** شتاب رفتاری **الخشنة** فی العمل ان لا تحکمه یعنی عدم استواری در کار **خضخضة** جنبانیدن آب را و
خضارب آبی که موج میزند یعنی آب در جنبش و آن جز در غدیره یا وادی نمیشود **خضرب** بالکسر **خضعبة** سستی فربه و فربه شدن و اذان **خنعب** ...

ابهم اختلاط تخضلب امر مهم ضعیف او بختلط خطرتیه بالخار والخار تنگی در معاش رجل خطرب خطارب بسیار مفتری سخن سازد وقد خطرب وتخطرب خطلبه بسیاری
کلام واختلاط آن خنعابه بالکسر ذالکس ذرویاته خنطب کبرقع وجندب بچه دختر پیش از ختان و مخنثت و کوتاه خنظیة بکسر الخاء نشتر باده فراوان شیر خنشعبة
مثلثة الخار والشار المثلثة و خشعب آگور است خنذب کقنفذ بخوی خندبان مرد تنداز خنروب بالضم خنراب بالکسر دلیر بدکاری خنرب شیطان خنضاب
بالکسر ضخم الفعل امرأة خنضبة بالضم زن فربه خنطبة بالضم دابه است کوچک خنعب ناحی دراز خنعبة چاه زنخدان یا پاره گوشت فرو هشته میان
لب زبرین یا محل اتصال میان دو سبلت برابر بینی **فصل الدال** **داب** + داب درو دب بنج دیدن و درکار (عج الفتحها) فهو دئب و دابته اذا
دایبان رفتن داب عادت و کار وقد یحرک **دبب** + دبیب نرم رفتن (ع ف ک ۲) و کل ماش علی الارض دابه و هی ایضا ستور برنشست و
دابة الارض من اشراط الساعة و یقال هو اکذب من دب و درج ای اکذب الاحیاء والاموات وادببت الصبی ای حملته علی الدبیب و یقال ما بالدار دبی بالضم والکسر
ای لیس بها من یدب وکذلک ما بها دعوی دووری وطوری لا یتکلم بها الا فی الجحد دبب الوحید زغبه دب بالضم خرس دبة مؤنثه ارض مدبة ذات دببة مدب السیل بالفتح
الدال وکسرها موضع جریه مدب النمل ایضا فالاسم مکسور والمصدر مفتوح وکذلک المفعل من کل ما کان علی فعل یفعل (ف ک ۲) دبة خنور روغن دبة بالضم راه ناحیة دبوب
لا اکاد تمشی من کثرة لحمها و یقال فعلت کذا من شب الی دب بالتنوین ایضا ای من الشباب الی وقت الدبیب بالعصا دبدبة ضرب من الصوت **درب** + دربة
بالضم عادت و خود دلیری بر چیزی بر هر کاری و درب بالشی و تدرب و دروب ای اعتاده و ضری به و یقال ما زلت اعفو عن فلان حتی اتخذها دربة و فی المثل درب ما عضه
الثقاف ای خضع و ذل و الثقاف خشبة تسوی بها الرماح و رجل مدرب مثل مجرب بالفتح والکسر فیهما و درته الشدائد حتی قوی و مرن علیها و دربت البازی علی الصید
ای ضریته درب دروازه و اصله المضیق فی الجبال و ادرب القوم ای دخلوا ارض العدو من بلاد الروم **دعب** + دعابة بالضم مزاح کردن وقد دعب فهو
دعاب مداعبة مزاحه دعبوب بالضم راه کوفته و مرد ضعیف **دلب** + دلب بالضم درخت چنار دلبة یکی مدلبة چنارستان دولاب آب ج دوالیب
ذنب + دنابة بالکسر دنبة کوتاه (ضمیمه) دحوب کشکول آوند دحبال یا جوال خرد که برای طعام و غیره با زنان در سفر باشد دحجاب بالکسر
دحجبان بالضم ستن بلند همچو ستان دجیه دور کرد آمدن (عج الفتحها) دحب جاریه دحباد دحابا بالضم جامعها دحباب بالکسر صبیها شتله دحیة کهنزة انبوه گوسفند دحیبة
کسجینة نام زنی دحقبة دور کرد او را از پشت وی سخت دور کردنی دخدبة بفتح الدالین بکسرها دختر کبیر گوشت دیدب گورخر ورقیب و طلایه لشکر دیدبان
شمار و سه معرب دیدبون بازی هذا موضع ذکره لا النون درحبت الناقة ولدها بشتر داده مهربانی کرد بر بچه درحابة بالکسر الحاء المهملة کوتاه درهبة دو دیدن همچو دیدن
ترسنده کانه یتوقع من ورائه شیئا فیعدو و یلتفت درداب آواز طبل الدردبی الضراب بالکوبة و امرأة دردبه آنکه بشب آید و رفت کند فی المثل دردب لما عضه الثقاف ای
خضع و ذل او درعبت الابل تتابع بر روی خود رفت دعتب بالمثناة کجعفر موضعی دعکرتة عرامة و سختی دعسبة نوعی از دویدن دعشب کجعفر نام
مردی مذکور به مجروح از جنگ دلب بالضم درخت چنار دلبة یکی ارض مدلبة چنارستان نوعی از سیاهان دالب انگری که خاموش کرده نشود دلبه بالضم
سیاهی دولاب بالفتح چرخ چاه که بآن آب کشیده میشود معرب است دلعب بالضم موضعی دلعب سجل ستبر سطبر دنب کقنفذ دنبة زنابه مرد کوتاه و احمد بن محمد بن علی بن
ثابت الازجی الدنابی بالضم محدث دنخبة بالحاء المهملة خیانت دواب دو با سعی و کوشش نمود در کار دهبان بالضم دهی نشام قریب صور دهب بالفتح
لشکر شکست خورده دهلب کجعفر مرد گران و نام شاعری **فصل الذال** **ذئب** + ذئب بالکسر گرگ بهیر ولاذئبة مؤنث اذؤب جمع قلة ذئاب و ذئبان
جمع کثرة منه و ذؤبان العرب صعالیکها الذین یتلصصون ارض مذأبة ذات ذئاب و ذئبان بقیة الشعر علی عنق البعیر متفرقة و لقبیة الوبر ایضا ذئبة کشادگی میان پالان و زین
دابة و ذئب الشاة و ابن خویلد بن خالد الهذلی و ذئابه ای طرده و حقره و ذأبت الابل سقتها و ذأب الرجل ای فزع ذاابه همچو گرگ شدن و خبیث درار (عج الفتحها)
وذئب الرجل مجهولا اذا وقع الذئب فی غنمه و تذاءبت الریح و تذاءبت ای اختلفت و جاءت مرة کذا و مرة کذا و تذاءبت الناقة ای ظارتها علی ولدها و ذلک ان تلبس لها
لباسا تتشبه بالذئب و تتهول لها لتکون ارام علیه ذؤابة بالضم گیسو ذوائب ج و کان الاصل ذائب لان الالف التی فی الذؤابة کالالف التی فی رسالة حقها ان تبدل
منها همزة فی الجمع ولکنهم استثقلوا ان تقع الف الجمع بین الهمزتین فابدلوا من الاولی واوا و الذؤابة ایضا الجلدة التی تعلق علی آخرة الرجل یقال غبیط مذأب غلام
مذأب له ذؤابة **ذبب** + ذب دفع کردن و بازداشتن یقال ذب عنه و ذبب ای اکثر الذب یقال ظعان مذبب اذا اولع فیه و ذببنا لیلتنا ای اتعبنا فی
السیر و لا تنالون الماء الا بقرب مذبب ای سریع و راکب مذبب ای سریع عجل منفرد و ظمء مذبب ای طویل یسار الی الماء من بعد فیعجل بالسیر ذباب مگس ذبابة یکی اقلة ذبان

بالکسر مثل غراب اغربة وغربان ارض ذربة زمین نمگین ناکی بعیر مذروب شتر نکس کبیده قاله فی باب الغرض الابل ویقال ارض مذروبة کما یقال موحوشة من الوحش مذربة بالکسر کس زبان
ذباب الاسنان حدها وکذلک ذباب السیف وذباب العین انسانها ذبابة بقیة دم وخیرآن وذبب النهار ای لم یبق منه الا بقیة تذبذب جنبیدن مذبذبة نا دیدن چیزی آویخته وذبذب تردد
فی الحدیث من وقی شر ذبذبه فیا ذرب آوندهای هودج مذبذب دودله درکاری قوله تعالی مذبذبین بین ذلک سگ دشتی وسمی ذئب الثریا لانه یرد وای یجیئ ونیه یهب ولا یثبت فی موضع
وذبت شفته ای ذبلت من العطش وذب جسمه ای هزل وذب النبت ای ذوی ذرب + ذرب بکسر الوسط تیز از هر چیزی وفیه ذرابة ای حدة ولسان ذرب وسیف ذرب
ای حدید وامراة ذربة ای صخابة وذربة بالکسر ایضا ذرب بفتحتین تباه شدن معده (ع ک اف ۲) وذرب الجرح اذا لم یقبل الدواء ومنه الذربیا بتوالی الفتحات علی فعلیا
وهی الداهیة قال ابو زید فی لسانه ذرب وهو الفحش ولیس من ذرب اللسان تذریب تیز کردن یقال سنان مذرب مذروب کذلک ذعلب + ذعلب بکسر الذال واللام
ناقة تیزرو ذعلب پنهانی رفتن ذعالیب پاره پاره خرقه واحدها ذعلوب یا ذعلبة مجی از رفتار شتر ذنب + ذنب بفتحتین دنب اذناب جمع وذنابة چشم ذنابا دم
مرغ وسیل رفتگان پس آب که از پی شتر فرود آید ذناب بالکسر پس هر چیزی وذنابة الوادی الذی ینتهی الیه سیله وکذلک ذنبه وذنابة اکثر من ذنبه مذنب بالکسر کفلیز وجرآب راه
در پستی ذنابة بالضم والکسر کذلک اذناب پس رو مستذنب الذی یکون عند اذناب الابل ذنائب موضعی تذنوب خرمای نیم رس که از دنبالش رسیدن آغاز کرده باشد و
ذنبت البسرة فهی مذنبة ذنب العسل ای ذنب عمامته ذنوب اسپ دراز دم وبهره وگوشت پشت مازه ودلو پر آب اذنبة ذنائب جمع مثل قلوص قلائص ... ذنب
گناه واذنب الرجل فهو مذنب ذنبان بفتحتین گیاهی ذوب + ذوب ذوبان گداختن اذابة گدازانیدن ذابت الشمس اشتد حرها ذوب العسل ...
مسکه وریگ کردن بجهت روغن شدن آن اذابة ایضا غارت کردن یقال اذابوا علیهم ای اغاروا ویقال ... ای وجب وثبت ذاب
عیب کردن مثل ذام وذیم وذان ذهب + ذهب زر ذهبة قطعه ونشکاله زر وجمع علی اذهاب ... اذهب ...
چیره شدن چشم از بسیار دیدن زر در کان یقال ذهب الرجل بالکسر اذا برق بصره فهو ذهب ... زرانداوده کرده مذهب زر اندود ... مذهب
کردن کمیت مذهب الذی یعلو حمرته صفرة واذا اشتدت حمرته فهو المدمی ذهاب رفتن وگذشتن ذهوب کذلک (ع بفتحها) اذهاب بردن یقال اذهب فلان مذهبا
حسنا وقولهم به مذهب بالضم المیم یعنون الوسوسة فی الماء وکثرة استعماله فی الطهور ذهبة بالکسر باران خرد (ضم میم مذکور) ... ذلعب
یکو ... مذهب ... ذیب کاسه آب فراوان ... ذیب فصل الراء راب + راب ... کاسه ... کردن
دوغ ... قولهم ارأب بینهم اصلح (ع بفتحها) ربة بالضم گسیختگی وچوب پاره که بپیوندند بر ظرف شکسته رئاب بالکسر نام مردی ورئاب ایضا نام مردی ... ربب
ربب + رب پروردگار وخدا وندو هو اسم من اسماء الله تعالی ولا یقال فی غیره الا بالاضافة او بالالف واللام ویقال الصاحب الرب للاخ الکبیر قوله تعالی یا موسی انا
لن ندخلها ابدا ما داموا فیها فاذهب انت وربک فقاتلا ای انت وهارون بدلیل قوله تعالی قال رب انی لا املک الا نفسی واخی وقد قالوا فی الجاهلیة للملک الرب ...
(ع ف اف ۲) قال صفوان لان یربنی رجل من قریش خیر من ان یربنی رجل من هوازن ونیکو کردن وتمام کردن یقال رب صنیعته ای نماها ... ربیته ... ای
رباه والمربوب المربی ربانی مرد خدائی قوله تعالی کونوا ربانیین یقال ربیت القوم ای سستهم وکنت فوقهم قال ابو نصر هو من الربوبیة ترب گرد آمدن ... بالضم
فتح المشدد علی فعلی مثل نوزاده جهار ربابة بالضم ورباب بالکسر رباب بالضم ... ریا ... العهد بالولادة یقال شاة ربی واجمع رباب قال ابو زید ... من الغنم ... من
من المعز والضأن جمیعا وربما جاء فی الابل ایضا راب شوی مادر رابة زن پدر ربیبة وربیب دختر وپسر زن وسرد درخانه پرورده ربائب جمع ربیبة ... داية
دایه وپرورنده ویقال افعل ربانه بالضم الراء ای بحدثانه وجدته وطراوته ومنه قیل شاة ربی واخذته بربانه ای اخذته کله رب بالضم طلا وآب هر چیزی که آن آب خاثر باشد
مربیات داروهای پرورده یقال هو مربی ومربب رب ایضا وهو حرف خافض لا یقع الا علی النکرة یشدد ویخفف وتدخل علیه التاء فتقول ربت وتدخل علیه ما لیمکن
ان یتکلم بعده بالفعل کقوله تعالی ربما یود الذین کفروا مشددا ومخففا وقد تدخل علیه الهاء فتقول ربه رجلا قد ضربت فلما اضمرته الی الهاء وهی مجهولة نصبت رجلا علی
التمییز وهذه الهاء علی لفظ واحد فی کل حال وحکی الکوفیون ربه رجلا قد رایت وربهما رجلین وربهم رجالا وربهن نساء فمن وحد قال انه کنایة عن مجهول ومن جمع
ذهب قال رد کلام کانه قیل له مالک جوار فقال ربهن قد ملکت وربه جواب عند النحویین ربة بالکسر نوعی از گیاه ربة جمع ربة بفتحتین ... بسیار ... قلان
مربة بالفتح ای جمع ورب الناس ای جمعهم ومکان مرب ای مجمع وارب الابل بمکان کذا ای لزمته واقامت به فهی ابل مراب واربت الناقة ای
لزمت الفحل واحبته ... والسحابة ای دامت ارباب نزدیک آمدن به چیزی ربی واحد ربیین وهم الوف من الناس ...

[illegible] تاش [illegible] ربیعون [illegible] ربیب یا [illegible] ربابِ کم سرخ قبیله از عرب که یکی شده اند و ایشان ضبّه و ثور و عکل و تیم و عدی و انما سمّوا
بذلک لانهم غمسوا ایدیهم فی ربٍّ [illegible] علیه [illegible] الواحد منهم رِبّی بالضم [illegible] الواحد [illegible] اذا نسبت الشیء الی الجمع رددته الی الواحد کما تقول فی المساجد
مسجدی الا ان یکون سمیت به رجلا فلا ترده الی الواحد کما یقال فی انمار انماری [illegible] کلابی ربابة بالکسر [illegible] تیرهای قمار و عهده و پیمان [illegible] قیل ملفوف
رباب ارتبط [illegible] رباب بالفتح ابر سپید [illegible] تکون اسود و احدها ربابة [illegible] رتب ✦ رتبة پایه [illegible] کذا [illegible] جای دیدبان بر سر کوه
بلندی [illegible] المراتب فی الجبل والصحاری هی الاعلام التی ترقب فیها العیون والرقباء ترتیب راست کردن درجات هر چیزی [illegible] رتوب
[illegible] استادن [illegible] ایستادن [illegible] رتب ای ثبت رتب [illegible] الکعب ای انتصب انتصابه امر راتب ای قار ثابت دائم [illegible] الفعل بضم التاء
[illegible] ای ثابت [illegible] یقال [illegible] هذا الامر رتب [illegible] انگشت [illegible] میانه [illegible] زمین [illegible] برآمده رتب
کذلک [illegible] رجب ✦ رجب [illegible] الحرام و یقال له رجب مضر لانهم کانوا اشد تعظیما له [illegible] شکوه [illegible] بزرگ داشتن یقال
رجبه بالکسر ای هابه و عظمه [illegible] ترجیب تعظیم کردن [illegible] ترجیب العتیرة [illegible] یقال هذه ایام ترجیب [illegible] ستون نهادن درخت
[illegible] قال الحباب بن المنذر انا [illegible] المرجب [illegible] الاسم الرجبة [illegible] والجمع رجب [illegible] رکبة و رکب رجبة
[illegible] ثم البراجم [illegible] الاشاجع [illegible] الکف [illegible]
[illegible] رحب ✦ رحب بالضم [illegible] (رجوع الصحاح) [illegible] رحب بالفتح [illegible] فقول [illegible] رحبة [illegible] مرحبا
[illegible] مرحبا [illegible] بسیار [illegible]
[illegible] قال [illegible] بالکسر [illegible]
[illegible] قال [illegible] قلت [illegible]
[illegible] رحبة [illegible]
[illegible] اردب ✦ اردب بالکسر
مشدده الباء پیمانه بزرگ [illegible] ✦ مرزاب بالکسر لغة فی میزاب [illegible] بالکسر
کوتاه [illegible] مرزبان [illegible] فارسیه معرب [illegible] الاسد
مرزبان المرازبة [illegible] ✦ [illegible] بالفتح
ای [illegible] ✦ رضاب بالضم آب دهن [illegible] باران [illegible] رطب ✦
رطب تر [illegible] رطب [illegible] (رجوع الصحاح) [illegible] ای [illegible] ترطیب [illegible]
[illegible] رطب [illegible] رطوبت [illegible] یقال [illegible]
[illegible] رطب [illegible] رطبات [illegible] ارطاب [illegible] یقال [illegible] ارطب البسر
[illegible] رعب ✦ رعب بالضم ترسانیدن یقال منه رعبته فهو مرعوب
[illegible] رعیب [illegible] بالکسر پاره از کوهان [illegible]
[illegible] رعبوب بالضم [illegible] رعبوبة [illegible]
[illegible] رغب ✦ رغب [illegible] رغبة کذلک یقال رغبت [illegible] ارتغبت فیه (رجوع کنز اللغات) و رغبت
[illegible] رغبت بالتحریک [illegible] رغیبة [illegible] بسیار [illegible] فراخ شکم
حریص [illegible] (رجوع الصحاح) [illegible] الرغب شوم [illegible] ای حریص و
[illegible] رقب ✦ رقیب [illegible] نگهبان [illegible] رقوب رقبة رقبان بالکسر [illegible] داشتن

(ع ق ف اص ۲) ورقیب النجم الذی یغیب بطلوعه مایقابله مثل الثریا رقیبه الاکلیل اذا طلعت هی غابت تلک و رقیب ایضا تیر سوم از قمار [illegible]
جای دیدبان بلندی مراقبه نگاه کردن و راقب الله فی امره ای خافه ترقب چشم داشتن ارتقاب [illegible] [illegible]
تقول ان بت قبلک فهی لک وان مت قبلی فهی لی والاسم منه الرقبی بالضم وهی من المراقبة لان کل واحد منهما یرتقب موت صاحبه رقبة بفتحتین [illegible] گردن
رقب رقبات رقاب ج و بنده ارقب سطبر گردن و رقبانی کذلک علی غیر القیاس والعرب تلقب العجم برقاب المزاود [illegible] [illegible] رقوب
زنی که او را بچه نزید و کذلک الرجل و زنی که چشم بر مرگ شوی دارد بجهت میراث و شتری که بآب خورد و حوض نزدیک نیاید [illegible] مرقب [illegible] گردن
بازکنند رقابة بالفتح آنکه نگهبانی رخت و بار کاروان کند و نعت ایشان **رکب** **رکوب** بالضم برنشستن (ع ک ا ف ۲) رکب [illegible] برنشسته
یقال مر بنا راکب اذا کان علی بعیر خاصة واذا کان علی فرس او حمار یقال فارس اذا فارس علی حمار و قیل لا یقال الراکب الحمار فارس [illegible] رکب
شتر سواران ده عدد و افزون ارکب ج و بزانو زدن (ع ف اص ۲) رکبة بفتحتین اقل من الرکب ارکوب اکثر من الرکب رکبان جمع من الراکب رکاب
بالضم والتشدید جمع راکب مثل کافر و کفار و هم رکاب السفینة مرکب بالفتح برنشستنی از ستور و بشتی رکاب السرج [illegible] [illegible]
لما من لفظها والجمع رکب بضمتین مثل کتاب و کتب [illegible] رکابی لانه یحمل من الشام علی الابل رکوب رکوبة بالفتح فیهما برنشستنی یقال [illegible]
و قرأت عائشة رضی الله عنها فمنها رکوبتهم رکوبة ایضا ثنیة بین المکة و المدینة عند العرج و طریق رکوب ای مرکوب ناقة رکبانة بالفتح ای [illegible]
ای حان وقت رکوبه و ارکبت الرجل اعطیته رکوبا راکب آنچه برتنه نخل برآید از شاخ راکوب لغة فیه ارتکاب گناه کردن رکبة بالضم [illegible]
و ضمها و فتحها ثلث لغات جمع القلة رکب جمع الکثرة منها و کذلک کل ما کان علی فعلة الا فی ذوات الیاء [illegible] [illegible]
ارکب بزرگ زانو یقال رکبه [illegible] ضربه برکبته رکب بفتحتین [illegible] [illegible] [illegible]
النصل فی الخاتم و النصل فی السهم فترکب بر [illegible] مرکب و مرکب [illegible] المرکب ایضا الاصل و المنبت یقال فلان کریم المرکب [illegible]
ارنب خرگوش ارانب ج کساء مؤرنب الذی خلط بغزله وبر الارنب ارض مؤرنبة بکسر النون ذات الارانب [illegible] [illegible]
رهب بفتحتین رهبة السکون رهب بالضم ترسیدن (ع ک اف ۲) رجل رهبوت بفتح الهاء مرد ترسنده یقال رهبوت خیر من رحموت ای [illegible]
خیر من ان ترحم ارهبه و استرهبه اخافه راهب پارسای ترسایان رهبان ج رهبانیة مصدر [illegible] قال [illegible] [illegible]
بالضم الکم فی قوله تعالی واضمم الیک جناحک من الرهب ای من الکم و هی لغة بنی حنیفة و حمیر قال الاصمعی رهب بالفتح [illegible]
رهاب ج [illegible] بالفتح استخوان [illegible] سینه **روب** [illegible] حاجت یقال فلان لا یقوم بروبة اهله ای بما یحتاجون [illegible] یقال [illegible]
عقل روبة اللبن مایه شیر و فی المثل [illegible] [illegible] یقال [illegible] [illegible] [illegible] روبة اللیل طائفة منه [illegible] [illegible]
فرسک روب خفتن شیر و خیرت شدن از [illegible] [illegible] اللبن مروب [illegible] [illegible] راب الرجل اذا اختلط عقله [illegible]
[illegible] قوم روبی ای خشراء الانفس المختلطون و هم الذین اتخمهم الرثیئة [illegible] [illegible] واحد روبی قال الاصمعی [illegible]
[illegible] **ریب** شک ریبة آنچه شک افکند و تهمت و یقال رابنی [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
صار ذا ریبة فهو مریب و ارتاب فیه ای شک فیه و استربت [illegible] ریب المنون حوادث روزگار ریب حاجت [illegible]
صوالح بن زیاد الربیعی الحدث **رشبة** بالضم [illegible] خالی از مغز که بدان آب برآورده شود [illegible] **رصب** بالتحریک [illegible]
[illegible] **عنکبوت** [illegible] کنده والذی [illegible] [illegible] **فصل الزاء زاب** **رزب** الرجل [illegible] [illegible] [illegible]
ایضا [illegible] **زبب** بالضم [illegible] [illegible] من زبب بفتحتین درازی موی و بسیاری آن [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] الازبّ الا نفور [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] سال فراخی [illegible] [illegible] [illegible]
من زبابة [illegible] بالضم ج و ازببت الشمس ای دنت للغروب [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] یقال تکلم فلان حتی زبب شدقاه [illegible] **زخرب** بالضم [illegible] [illegible] [illegible]

زرب ✤ زرب ... کاره سیار ... زرب الماء اذا ... فیه زرب ... بالکسر ... گوسپند یقال منه زربت للغنم ازرب زربه البیع
... الذی ... زرب لون ... ازادو ... و هو فعل زعب ✤ زعبه بالضم پاره ای از مال زعب مصدر منه یقال زعبه زعبة من المال ای دفعت له
... دور کردن یقال زعبته ... زعبا ای دفعته و ازو ... الشیء ... احتمله یقال ... زعبه و جاء ناسیل یزعب زعبا ای یتدافع فی الوادی زاعبیه
... از ... السیل کثرته و تدافعه سیل مزلعب بزیادة اللام زعبان بکسر الزاء نام مردی زعب ✤ زعب موی های زرد و جوزه و جراین
... زغب جوزهای زرد موی و یقال زغب الفرخ و ازغب الکرم و ذلک بعد جری الماء فیه و ازلغب الشعر اذا نبت بعد الحلق و ازلغب الفرخ طلع ریشه
بزیادة اللام زغرب ✤ زغرب آب بسیار و بول بسیار زقب ✤ زقبت الجرذ فی جحره ... ای ادخلته فدخل طریق زقب بفتحتین و
... ای ضیق زیب ... ازیب علی افعل النشاط یقال مر فلان و له ازیب منکرة یوصف بالتأنیث ای مر ... من النشاط و ... خوانده و
دشمنی ... صبا ... یقال اخذنی من فلان الازیب ای الفزع و آب ... ازیب ... زحبة بالضم
... یقال ... زحبة ... زحب الیه ... نزدیک شد ... ماده ... مرد ... یقال رجل ... المقاتل
... الناس زدب بالکسر بهره از ... زداب ... زدب بالغین المعجمة ...
زغدب ... بسیار ... بالضم ... غضب ... و ... سوال ... روی و ... روی و بزرگ ...
زغلب بن حکمه ... عبد الملک زرنخب ... زن ... نکاح ... زرکبه بالضم نطفه و فرزند زرکبه ظرفی مانند جوال ...
... مه ... یقال ... زرکبة ای الام ... زلب الصبی بامه ...
... زلب ... بالضم ... خراسان ازدلب ... زلحب ...
زلدب الشیء ... ازلعب السحاب کثف ... ازلعب السیل ... سیلاب ... ازلعب
... ازلعب الفرخ ... زلعب ... زلغب ... زنجب بالضم ریحان ...
... زهب ... بالضم ... زهاب ... زوب ... السیل ...
روان شد آب ... الحسن ... عبد الله الصباح ... سیان ...
... الازبان ... الزابان ... الزاب الاعلی ... ابو الحسن بن احمد ... المحدث
... زهدب ... زهلب ...
زهلب ... فصل السین سأب ✤ سأب ... سأبه بالکسر ... العسل ...
... سبب ✤ سب ... دشنام ... یقال ... ای زمن من الدهر ... سبة ...
... یقال ... سباب ... دشنام ... سبه ... بالضم ... مردم ... دشنام ... سبابه
... دشنام ... سب ... اسباب
لا نه یقال ... عند الاعجاب ... دشنام ... رسن و هرچه بدان بدیگری پیوسته شود و پیوند خویشی اسباب
ج اسباب السموات نواحیها ای آسمان تسبیب سبب ساختن مسبب الاسباب هو الله تعالی سبیب موی پیشانی و دم و عفن سبسب بیابان یقال بلد سبسب و بلد
سباسب یوم ... سبابه انگشت شهادت ... سحب ✤ سحابه ابر سحاب بضمتین سحاب ... کشیدن یقال
سحبته ... سحب بالضم ای اکول و شروب ... سحب ...
... سخب ✤ سخاب بالکسر ... جواهر ... سرب ✤ سارب ...
... سرب ... بالفتح ... سرب ... سرب ...
... سرب ... سرب بالکسر نفس یقال ... فی

سربه ای نفسه ودل وهو واسع السرب ای رخی البال ودگرده آهو وسنگ خوارۀ زبان یقال مرّ بی سرب من ظباء و قطاء و نساء و خیل وحمر ای قطیع منها وهر سربة من قطا بالضم کذلک ویقال فلان بعید السربة ای بعید المذهب سرب بفتحتین والسرب ایضاً آب که از مشک روان شود و هو المصدر ایضاً سربت المزادة تسرب سرباً بفتحتین سربة اذا سالت وگیاهی ویقال انسرب الوحشی فی سربه وانسرب الثعلب فی جحره وتسرب ای دخل وسرب علی الابل ای ارسلها قطعة قطعة وسربت القربة ای صببت فیه الماء لیبتل عیون الخرز فتنسد مسربة بضم الراء موی های ریزه میان سینه وناف ودیگر آبراهه جای گاه مسارب جمع سراب نمایش آب ... فرس سرحوب اسپ درازتنانه ویوصف بها الاناث دون الذکور سعب ویقال هو یجری سعابیب ای لبیل یالذ جا سعب سغب گرسنگی (ع ک آن ۲) فهو ساغب وسغبان وهی سغبی وتیم وتوسغبة ای ذو مجاعة سقب سقب بفتحتین نزدیکی ومنه الحدیث الجار احق بسقبه وسقب داره تسقب ای قربت وتقرب واسقبتها انا سقب باسکون شترکره نرو دراز از هر چیزی با فربهی وستون خیمه ... مثله سقیبة مثله ولا یقال للانثی سقبة ولکن یقال حایل سقیبة ایضاً خرکره ماده ناقة مسقاب بالکسر نرزاینده سکب سکب نوعی از جامها و ریختن آب ای سکوب یجری علی وجه الارض من غیر حفر سکوب ریخته شدن آب انسکاب کذلک ماء اسکوب بالضم ریزان وماء سکب ای مسکوب وصف بالمصدر کقولهم ماء صب وماء غور فرس سکب ای ذریع سکب بفتحتین نوعی از درخت خوشبوی سکبه یکی سکاب مثل قطام نام اسپی سلب سلب ربودن (ع ف اض ۲) استلاب کذلک سلاب بالکسر جامه ماتم سلب بفتحتین تج یقال سلبت المراة اذا احدت ای لبست الحداد ویقال الاحداد علی الزوج والتسلب قد یکون علی الزوج وغیره وانسلبت الناقة ای اسرعت فی سیرها سلب کسرا و ... سلب بفتحتین للاورق علیه ... جمع سلیب علی ... مفعول اسلوب بالضم گونه وروش وراه یقال هو فی اسالیب من القول ای فنون منه سلب بفتحتین ربوده وپوست ... رسن تابنده سلیب مثله ومنه قولهم اسلب الثمام سلوب بالفتح ناقه که بچه ناتمام افگند سلب بضمتین تج ومنه اسلبت الناقة فرس سلب القوائم ... ای الخفیف ورجل سلب الیدین بالطعن ... ثور سلب الطعن بالقرن سلحب مسلحب تشدید الباء راست طریق ... سلحب ای ممتد وقد اسلحب ... سلهب مسلهب اسپ دراز خانه وبالصاد کذلک وصف اعرابی فرسه فقال اذا عدا اسلهب واذا قید اجلعب واذا انتصب اتلاب شحب ... سبنتاة بزیادة النون کذلک ... سبنتاة ... فرس سرحب بکسر ... وشت واسپ فراخ رو ... ایضاً وفرس ... النعرب ... ای ... من ... فهو سهب بفتح الهاء ولا یقال بکسرها وهو من النوادر واسهب الرجل ... آب (ع ف اک ۲) سیب بالکسر روش آب والنساب ای رجع ... ناقة کانت تسیب فی الجاهلیة لنذر ونحوه وقیل هی ام البحیرة وکانت الناقة اذا ولدت عشرة ابطن کلهن اناث ... ولدها والضیف حتی تموت فاذا ماتت اکلها الرجال والنساء جمیعا ... ناسجة ونوح سائبة ایضاً العبد الذی یقول مولاه انت سائبة فهو حر ... یکی وبها سمی الرجل فان شدد ... وفات سیاب وسیابة ... (... سیب) ... نسر سخت قوی سیداب ... الشذابی ... سیر وانب ... بالضم ... معروف بهندامراة صهبة زن فربه ودراز بالا سهب مردکول بسیار خوار ولبسیار نوش سبحیان ... وسیب درختی است که از آن تیر سازند مساطب سندانهای آهنگران ... آنچه از کمان بشانه افتد سقاطة ... ایران انبیاء مجلب ... کول فروک ... الطائر ... سقطة ... پریشان سطاب بالکسر ... گونه ... وادی یا کوهی بازمینی فصل الشین شباب شوذب ... شناسب ...

چو الی شبیبة کذلک و هو خلاف شیب و منه شب یشب (ف اک ۲) و اشتبه البعد و اشتب البعد قرنه بمعنی و القرن زیادة فی الکلام و امراة شبّة و شابة بمعنی [illegible]
قومی از طائف و اشب الرجل بنین اذا شب اولاده و اشب لی کذا مجهولا ای اتیح لی کذا و شب ایضا کذلک و یقال اعییتنی من شب الی دب ای من لدن شببت
الی ان دببت علی العصا کما قیل نهی رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم عن قیل و قال یقال من شب الی دب و تقدم فی باب الدال تجعل بمنزلة الاسم بادخال من علیه و ان کان فی
الاصل فعلا تشبیب غزل گفتن و هو النسیب ایضا شباب بالکسر نشاط الفرس و رفع یدیه جمیعا (عع ف اص ۲ ک ۲) شبیب کذلک اشبیة انا ای تحیة للنشاط
و کذلک [illegible] یقال [illegible] من شباب [illegible] شبوب بالفتح کذلک یقال منه اشب الثور
فهو مشب و مشب بکسر المیم و فتح الشین ایضا و قال ابو عبیدة شب الذی انتهی شبابا ابو عمرو و یقول مررت برجال شببة ای شبان شب نوعی از زاک و هیزم و خیز که
آتش حرب شبوب کذلک (عع ف اص ۲) شبوب بالفتح انچه بوی آتش افروزند و یقال هذا شبوب لکذا ای یزید فیه و یقویه و یقال شعرها الشبب لونها
ای یظهره و یحسنه و یقال للجمیل انه لشبوب **شجب** * **شجب** بالفتحتین اندوه گین شدن (عع ک اف ۲) و هلاک شدن فهو شجب شجوب هلاک شدن (عع
ف اص ۲) و هلاک کردن لازم و متعد و اندوه گین کردن و مشغول کردن غراب شاجب سخت بانگ و شجبه بشجاب ای سده لسداد شجب بالکسر و ارچوب که
جامه بروی اندازند شجوب ستونهای خانه لشجب نام مردی و هو شجب بن یعرب بن قحطان **شحب** **شحوب** لاغر شدن (عع ف اص ۲) و دیگرگون شدن
[illegible] حکاها الفراء **شخب** * **شخب** بالضم انچه به یک کشیدن پستان فرود آید از شیر وقت دوشیدن و فی المثل شخب فی الاناء و شخب فی الارض
ای یصیب مرة و یخطی مرة اخری شخب بالفتح مصدر منه (عع [illegible] ص ۲) انشخب بالضم انگشت شیر دوشیدن و یقال انها الشخوب الاحالیل و قولهم عروقه تشخب
[illegible] **شذب** * **شذب** بفتحتین شاخهای پراکنده درخت که آنرا ببرند شذب ج یقال شذبت الشجرة شذبا
[illegible] مشذب [illegible] اسپ [illegible] شذب [illegible] یقال شذب عنه ای ذب شاذب دور شونده از جای خود و یقال
الشذب [illegible] الکلام [illegible] **شرب** * **شرب** ثلاث لغات آشامیدن و خوردن آب مانند
آن (عع ک اف ۲) و قری فیها [illegible] قال ابو عبیدة بالفتح المصدر و بالضم و الکسر للاسم [illegible] خوردن [illegible]
آب [illegible] شرب بالکسر ایضا بهره آب و فی المثل آخرها اقلها شربا و اصله فی سقی الابل شرب بالفتح ایضا جمع شارب مثل صاحب و صحب
شرب [illegible] بالکسر [illegible] آب و بالفتح یک [illegible] آب و بالضم [illegible] و فی الحدیث [illegible] شارب [illegible]
[illegible] آب خوردن و یکون ایضا مصدرا [illegible] شراب [illegible]
[illegible] آب [illegible] یک نوبت آب [illegible] بمعنی مفاعل مثل ندیم و اکیل و یقال
[illegible] ای [illegible] و شربت القربة ای جعلت فیها ماء و طینا [illegible] و هی جدیدة [illegible]
[illegible] شربات ج شارب آب خورنده [illegible] شوارب [illegible] ای آب در حلق [illegible] و هو ایضا جمع شارب
[illegible] و یقال [illegible] و یقال اشربت الابل [illegible] اشراب در خوردن رنگ و در خورانیدن
لازم و متعد یقال اشرب الابیض حمرة ای علاه ذلک و فیه شربة من حمرة بالضم ای اشراب و عنده شربة من ماء ای مقدار الری [illegible] و الغرفة و اللقمة و اشرب فی
قلبه حبه ای خالطه [illegible] و اشربوا فی قلوبهم العجل [illegible] فحذف المضاف و اقام المضاف الیه مقامه شاربة قومی که [illegible] منسوب باشند که آب ازوی خورند [illegible]
[illegible] بسیار خوار [illegible] خوردن [illegible] کردن [illegible] اسم من اشراب [illegible]
[illegible] **شرعب** [illegible] **شرجب** * **شرعب** [illegible] ای قطعة [illegible] نوعی از جامهای
[illegible] **شزب** [illegible] شزب [illegible] ای [illegible] قال ابن السکیت **شسب** [illegible] خشک [illegible] کذلک
[illegible] **شصب** [illegible] شصب [illegible] ای [illegible] سخت شدن عیش (عع ف اص ۲)
[illegible] **شطب** * **شطبة** شاخهای سبز [illegible] و شطبت المرأة [illegible] قال ابو عبیدة [illegible]
[illegible] آب [illegible] شاطب ای [illegible] شطب

السیف طرائقه التی فی متنه الواحدة شطبة مثل صبرة وصبر وکذلک شطب السیف بضمتین سیف مشطب وثوب مشطب ای فیه طرائق شنظب کوهی شعب ✦ شعب قبیله
بزرگ وهو ما تشعب من قبائل العرب والعجم شعوب ج وهو ابو القبائل الذین ینسبون الیه ای یجمعهم ویضمهم وحکی ابو عبیدة عن ابن الکلبی الشعب اکبر من القبیلة ثم الفصیلة ثم العمارة ثم البطن
ثم الفخذ وشگاف ودرز وفراهم آوردن درز وشگاف شعاب کاسه وز مشعب بالکسر آلة آن کار شعوبیة گروهی که عرب را بر عجم تفضیل نکنند شعب الرأس شأنه الذی یضم قبائله
فی الرأس وهی اربع قبائل ویقال هما شعبان ای مثلان شعب الصدع جدا کردن از هم وبهم پیوستن وهو من الاضداد وقال لنا ثم شعبهم اذا اجتمعوا بعد التفرق وتفرق شعبهم اذا افترقوا بعد
الاجتماع وکوهی بیمن وآنرا ذو شعبین خوانند شعبی نام مردی منسوب بالیشان وهو حسان بن عمرو الحمیری فمن کان منهم فی الکوفة یقال لهم الشعبیون ومن کان منهم بالشام یقال
لهم الشعبانیون ومن کان منهم بالیمن یقال آل ذی شعبین ومن کان منهم بمصر والمغرب یقال لهم الاشعوب تشعب الشیء پراگنده شدن واشعب الرجل ای مات او فارق فراقا لا یرجع شعیب
نام پیغامبری ام شعیب توشه دان راویه سطیحة مزادة کذلک تیس اشعب اذا کان مابین قرنیه بعیدا جدا شعب ج شعب بالکسر راه در کوه شعاب ج وفی المثل شغلت شعابی جدوای
ای شغلت کثرة المؤنة عطائی ونشانی. وروش بنی منقر مشعب بالفتح راه الشعاب شاخ شاخ شدن راه ودرخت شعبة بالضم شاخ وپیوند کاسه وخود یقال قصعة مشعبة ای
شعب فی مواضع منها شدد للکثرة وگروهی از هر چیز شعب ج وشعب الفرس هو ما اشرف منه کالعنق والمنسج وآب راه خرد یقال شعبة حافل ای ممتلئة سیلا وحدالی یقال
شعبتهم المنون ای فرقتهم شعوب بالفتح مرگ وهی معرفة لا تدخلها الالف واللام شعبان نام ماه شعبانات ج اشعب نام مردی طماع یقال هو اطمع من اشعب شعبی بالضم
وبفتحتین موضعی شعبعب الضبا موضعی وشعب الامیر رسولا ای ارسله شغب ✦ شغب بالمعجمه برانگیختن فتنه وتباهی (ع ع بفتحهما) وهو مشغب الجند ولا یقال بالتحریک
وشغبت علیهم وشغبت بهم وشغبتهم کلها بمعنی وشغبت علیهم بالکسر اشغب شغبا بالتحریک لغة فیه ضعیفة وشاغبه فهو مشاغب شغب شغب ج مشغب بالکسر کلها نعت شغب بالفتح
نام زنی لا تنصرف فی المعرفة شغرب ✦ شغربیة پای در پیچیدن در کشتی یقال شغربه شغربة واخذه بالشغربیة فصرعه شقب ✦ شقب بالکسر شیخ وشگاف
کوه شقبة شقاب بالکسر فیهما شقوب بالضم ج شقب بالفتح والکسر مکان مطمئن شوقب دراز کشش شقحطب ✦ شقحطب ای ذو قرنین منکرین شنب ✦
شنب تیزی وخوشابی دندان یقال امرأة شنباء قال الاصمعی الشنب الابرد والفم والاسنان شوب ✦ شوب آمیختن (ع ف اص ٢) شابه فهو مشوب
ویقال ماعنده شوب ولا روب ای لا مرق ولا لبن وفی المثل هو یشوب ویروب یضرب لمن یخلط فی القول والعمل شیاب نام آنکه بخیره میآمیزد شوب وشابة نام
کوهی به نجد شائبة آمیزش وآلودگی شوائب ج شهب ✦ شهب بالضم سپیدی بر سیاهی غالب آمده شهب مصدر منه (ع ع ک ف ق ٢) واشهاب الرأس
ای شاب فرس اشهب سبز خنگ اشهب اسب اشهیاب مصدران منه یقال منها اشهب الفرس واشهاب غرة شهباء وهو ان یکون فی غرة الفرس شعر یخالف
البیاض واشهاب الزرع اذا هاج وبقی فی خلاله شیء اخضر یوم اشهب روز باد سرد ولیلة شهباء کذلک کتیبة شهباء لبیاض الحدید نصل اشهب الذی برد فذهب
سواده یعنی زدوده شهاب بالکسر درخش آتش ویقال هو شهاب حرب اذا کان ماضیا فیها شهب ج شهبان کذلک شهاب بالفتح اللبن الضیاح یعنی شیر که بسیار
آمیخته شود به آب شهاب نام پشت شهرب ✦ شهربة مثل شهبرة گنده پیر شیب ✦ شیب مشیب پیری (ع ف ک ٢) قال الاصمعی شیب هو بیاض الشعر مشیب
دخول الرجل فی حد الشیب اشیب سپید موی شاب راسه شیبا وشیبة فهو اشیب علی غیر قیاس ویقال فی جاریة کما بانت فلانة بلیلة شیباء بالاضافة اذا افتضت
وباتت بلیلة حرة اذا لم تفتض واشتعل الرأس شیبا نصب علی التمییز وقال الاخفش علی المصدر لانه حین قال اشتعل الرأس فکانه قال شاب شیب ج شیب ای
وایضا کوههای با برف وآواز تیقو زشتر بوقت آب خوردن وقولهم شیب شائب کقولهم لیل لائل وموت مائت قال الکسائی شیب الحزن راسه وبراسه وشیبه الحزن واشاب
الحزن راسه وبراسه کلها بمعنی واشاب الرجل ای شاب اولاده شیبان حیی از بکر وهما شیبانان شیبان بن ثعلبة وشیبان بن ذهل شیبة نام مردی ومفتاح الکعبة فی ولده شیبان
وملحان دو ماه سرمای سخت زمستان بکسر الشین والمیم ایضا (شیمیه) شخدب آتشفه دابه است خرد از حشرات ارض شخرب ✦ کحذور فتکی وسخت شخارب مثله حمله
کلمه عراقیة مهرهای سفید مانند مروارید بلور که از لیف خرما ومهره سازند وقد تسمی الجاریة متشخابا علیها من الخرز ولیس لها معنی شخرب درازو اسمی است شخرب جوب
کعصفور استخوان فقرات شخب ✦ شخب کزدم وهو رد تقدم فی (ر ش ب ب) شحصب بحجفر سخت قوی شحصب بحجفر شیخ ای یقال شعصب الشیء ای استقصیه
راست شدن شاخ بیشق سیلتیچ پیچیدن آن بر سر واز جانب گوش وانه المستعب القرابة وکسر بود شعفر [illegible] پیچیدن [illegible] گیرایی خود [illegible]
اورا شغنوب بالضم شاخ نازک وتراشته منه مثلا واسمی است واین شنغب بالفتح شاعری [illegible]
بالضم [illegible] شکبان بالضم غرازه وآن دامی که گاه آورند [illegible] احمد بن [illegible]

شلب بالکسر شهری بجانب غرب اندلس جبل شاغب کجعفر دلعل شحوب بالضم قلة کوه شخوبة شخاب بالکسر مثله وفرع الکاهل ومهرة پشت شخب دراز
شغرب کجعفر سخت قوی شغروب بالضم قوی شنطب بالضم والمعجمة سوفی درشت ومرد دراز بالاخوب صورت وکل حرف فیها شنعب اسمی است شنعاب
بالکسر مرد دراز شنغاب مثل شنعاب شنیز بن باد شناعهای دراز باریک شنغب وشنغوب مثله والشنغب الطویل من الحیوان والشنغوب عرق طویل من الارض
وقیل شنغوب کقنفذ وشنعاب بالکسر نوعی از سیرده شهیب اختلاط الشهب الامر خلط بعضه ببعض فصل الصاد صاب صواب بهیئة پیش
صواب ج اصحاب ن بالکسر کذلک یقال صنب راسه واصاب راسه شپشناک شد وصنب الرجل ذا اکثر من شرب الماء فهو رجل مصاب بالکسر علی مفعل صبب
صب ریختن آب (ع ف اص ۲) انصباب ریخته شدن وتصبب الماء من الجبل ای نحدر بام صبب ریزان وهو کثر ولکسا غور وسکب صب عاشق صبب
بفتحتین مصدر منه صبابة گرمی وسوزش عشق وتنگ دلی از عشق صبابة بالضم باقی آب ودخنور تصاببت الماء اذا شربت صبابته صبة بالضم قطعه من خیل وصرمة من ابل وایضا
من المعز ما بین العشرة الی الاربعین وباقی آب درخنور وپاره از هر چیز یقال مضت صبة من اللیل ای طائفة منه وفی الحدیث لتعودن فیها اساود صبا یضرب بعضکم رقاب
بعض صبیب آب برگ کنجد ویقال عصارة ورق الحناء وخون وآب عصفر صبب بفتحتین نشیب زمین اصباب ج تصبصب الشئ ای امحق وذهب خمس صبصبا
مثل ابد باید صحب صحبة بالضم صحابة یاران ویاری نمودن (ع ک اف ۲) وهما فی الاصل مصدران صاحب یار وجمعه صحب بالفتح مثل راکب ورکب
وصحبة مثل فاره وفرهة وصحاب مثل جائع وجیاع وصحبان مثل شاب وشبان اصحاب جمع صحب مثل فرخ وافراخ وجمع الاصحاب اصاحیب ویقال فی النداء یا صاح
مرخما معناه یا صاحبی ولا یجوز ترخیم المضاف الا فی هذا وحده سمع من العرب مرخما واصحبته ای جعلت له صاحبا واستصحبه الکتاب وغیره وکل شئ لازم شیئا فقد استصحبه واصطحب القوم
صحب بعضهم بعضا واصله اصتحب وتاء الافتعال تتغیر عند الصاد مثل ذا وعند الضاد مثل اضطرب والطاء مثل اطلب والظاء مثل اظلم والدال مثل ادعی والذال مثل اذخر وازدجر
مثل ازدجر لان التاء لان مخرجها لم توافق هذه الحروف لشدة مخارجها فابدل منها ما یوافقها لیخف علی اللسان ویعذب اللفظ واصحب البعیر والدابة اذا انقاد وبعد صعوبة واصحب
الرجل اذا کان ذا صاحب واصحبت الزق اذا ترکت صوفه وشعره علیه فهو زق مصحب واصحبت الیس علیه الشعر واصحب الماء ای علاه الطحلب وحمار اصحب ای احمر
یضرب لونه الی الحمرة صخب وصخب بفتحتین بانگ وفریاد (ع ک اف ۲) صخاب نعت منه صخبان مثله واصطخب افتعل منه ویقال صخب الاذی اذا کان له صوت
صرب وصرب بالتحریک بالسکون والحرکة یقال جاء بالصرب تروی الوجه هو الصمغ الاحمر من الطلح واحده صربة وهی الصا شئ مثل رأس السنور وفیها شئ کالغرا
والدبس میص وبول کل صرب بالکسر شیر ترش وهی نهند یقال صربت اللبن فی الوطب واصطربته اذا جمعته فیه شیئا فشیئا فترکته لیحمض صرب بولای وحقنه منه قوم
للبحیرة صربی علی فعلی لانهم کانوا لا یحلبونها الا للاضیاف فیجتمع اللبن فی ضرعها وصرب الصبی وهو اذا احتبس بطنه فیما یکب بولا لا یجیبه وذلک اذا ارادوا سمین صعب
صعب بفتحتین دشوار ازواجه صعبة ونسابه صعبات بالتسکین چنانچه ونام مردی مروا سمعبان مصعب بن الزبیر وابنه عیسی بن مصعب ومصعب بن عمیر صاحب
لواء رسول الله علیه السلام صعوبة دشواری (ع انفسها) واصعبت الامر وجدته صعبا واصعبت الجمل اذا ترکته حتی صار صعبا واستصعب علیه الامر ای صعب
صعنب صعنب خردسر یقال صعنب الثریدة اذا رفع وسطها وقورها صقب صقبت واره بالکسر ای قربت وفی الحدیث
الجار احق بصقبه وا صقبه فیه تشب ای قربه فقرب صقب بالسکون ستون میان خانه صقوب ج دراز پیرچیزی خشک صلب (ع ف اک ۲)
و دراز از هر چیزی عاقب نام کوهی صقعب صقعب دراز صلب صلاب رست وسخت واستخوان پشت وزمین سخت
درشت صلبة بالکسر وفتح الثانی بفتحتین ج مثال قلب وقلبة وموضعی ویقال سب صلب بفتحتین صلیب سخت وچربش استخوان وچلیپای
ترسایان وستاره چهار کانه سپس نسر واقع صلابة سخت شدن (ع انفسها) وصلابة انا وصلب الرطب اذا بلغ الیبس فهو
وصلب وصلب ای ستون الصلاب وعن پیه دان کردن از استخوان صلیب بر دار کردن تصلیب منه شد للمبالغة (ع ف اص ۲)
قوله لا صلبنکم فی جذوع النخل قوس صلیب دانه بالفتح صلیبا صالب تب گرم خلاف نافض وصلبت علیه
صلباه تصلب بالکسر است واستوار واستخت فهو صلوب علیه صلوبی شد استوار والسیاء للالحاق صلصباه
توشت صنب سب بالکسر نوعی از رنگ صنابی بوالضم من الذهب
فالطا شند صوت صفرة بیضاء اسپ گلگون که با موهای سپید آمیخته باشد صوب صوب فرود آمدن باران صیب ابر بارانی

صاب ای نزل انقدوب کذلک وصویت الفرس اذا ارسلته فی الجری ویقال صابه المطر ای مطر وصاب السهم یصوب صیبوبة ای قصد ولم یجز وصاب السهم القرطاس
یصیبه صیبا لغة فی اصابه وفی المثل مع الخواطی سهم صائب ویقال وهی وعلی خطائی وصوبی ای صوابی صواب براست نقیض خطا واصابه ای وجده واصابته مصیبة
فهو مصاب واصاب فی قوله واصاب القرطاس اصابة ومصابا ویقال فی تقلیه صابه ای طرف من الجنون تصویب راست گوئی داشتن واستصوب فعله
واستصاب بمعنی وصوب اسم آنخفضه صوبة خرما دان ویقال وخلت علیه فاذا الدنانیر صوبة بین یدیه ای مستلته مصیبة تعزیت وسختی واندوه رسنده کیمی
مصائب ج مصوبة کذلک وجمعت العرب علی همز المصائب واصله الواو وکانهم شبهوا الاصلی بالزائد ویجمع ایضا علی مصاوب وهو الاصل قوم صیابا ای
خیارهم فی صیابة قوم وصُوابة قومه ای فی صمیمهم وصیابة ایضا گزیده کالاندگ نیره از هر چیز صاب عصارة شجر مر ویقال للشدة اذا نزلت صابت بقر ای صارت الشدة
فی قرارها **صهب** صهبة ای شقرة فی شعر الراس صهوبة کذلک اصهب نعت منه ویقال للابل الذی یخالطبیاضه حمرة وهو ان یحمر اعلی الوبر وتبیض اجوافه
جمل صهابی ای اصهب اللون وهو منسوب الی صهاب اسم فحل او موضع صهبا وهی قال الاصمعی یقال للاعداء صهب السبال وسود الاکباد وان لم یکونوا کذلک
ویقال اصابه الروم صهبی بالضم نام اسپی وصهیب الرومی من الصحابة رضی الله تعالی عنهم **صیهبه صرخة** خفت وسکی **اصطبة** بالضم وشد الباء آنچه
که از کتان بیفتد مصطبة بکسر المیم چیزی که مثل دکان برای نشستن سازند صعروب کصفور کوتاه سر از مردم وجز آن **صغاب** بالضم رشک صغبه کرسنگی
صقلاب کجعفر شهری بصقلیة صقلاب بالکسر بسیار خوار وسپید وسرخ وسخت وشتر بسیار خوار صقالبة گروهی از مردم متاخم بلاد هم بلاد الخزر بین بلغر
وقسطنطنیة **صلقاب** بالکسر کسیکه بعضی دندانهای خود را به بعضی دیگر تیز کند **صنخاب** بالکسر شتر فربه صنخبة شتر ماده سخت **صیاب** صیابة تصغیرهما
وبتخفیفهما خالص ومحض واصل وبرگزیده از چیزی صیابة سه دار صیب سه بن (ع ف اک ۲) وسهم صیوب آ **صیب** گکتب ج **فصل الضاد**
ضبب **ضب** سوسمار وبرزمین چسپیدن وبهذا المعنی اصل فیه واحدها ضبة ضباب اضب ج وفی المثل اعق من ضب ویقال اخدع من ضب
وضبط ایضا نام مردی وآهن سمار در ضبیب ای شدن آب ومحن اضباب تغدید منه وفلان اضب ناقته ای حلبها بخمس اصابع ویقال لا افعله حتی یحن الضب
فی اثر الابل الصادرة ولا افعله حتی یرد الضب لانه لایشرب ماء وضب البلد وضب اکثرت ضبابه وارض ضبة نعت منه وهذا احد ما جاء علی اصله ویقال وقعنا
فی مضاب منکرة وهی قطع من الارض کثیرة الضباب احدها مضبة ضب آنکه درسوراخ سوسمار آب ریزد تا بیرون آرد وضب ایضا کینه یقال ضب فلان اتلی علی غل فی قلبه
ای اضمره وضب علی ما فی نفسه اذا سکت مثل ضبا وضب اتکلم ووآماس سیل شتر یقال منه ضب البعیر یضب بالفتح لبعیر اضب وناقة ضبا وبیماری در لب که خون آید
از و ومنه یقال تضبت لثته دما اذا سالت وضببتها انا واضبوا علیه اذا اکثروا علیه وجاء فلان یضب لثاثه بالکسر اذا اشتد حرصه علی الشی قال ابو عبیدة هو قلت یعنی آب
تسیل ونقطر ضب ایضا شکوفه خرما ضباب ج آنگنده وبرگوشت شدن بغل وتضبب الصبی آسمن والنفتقت ابا طه وقصر غیعة رجل ضبا ضب بالضم مرد کوتاه بالا قریبه
سسکه آنچه از وی سازند بجهت خوردنی کودک خرد ویقال ضبیو لضیفکم ورجل خب ضب مرد گربزبدکار ضبابة میغ ضباب ج یقال منه اضب یومنا **ضرب** ضرب زدن
(ع ف اک ۲) ومثل آوردن قوله تعالی وضرب الله مثلا ای وصف وبین ورباران سبک ومرد سبک گوشت وگونه ومشک از هر چیز وتیز رفتن یقال ضرب فی الماء
سبح فیه وضرب علی اذنه ای انامه قال الله تعالی فضربنا علی اذانهم ای انمناهم ویقال درهم ضرب وصف بالمصدر ای مضروب کقولهم ماء غور وقیتن در زمین بطلب
روزی قوله تعالی واذا ضربتم فی الارض مضرب بفتح الراء کذلک ضراب جستن گشن برماده ضربان جستن رگ وجراحت بر شدن از ریم ویقال ضرب علی یده اذا حجر
علیه طیر ضوارب التی تطلب الرزق ویقال ضرب البعیر فی جهازه ای نفر وضربت فیه فلانة بعرق ذی اشب ای التباس ضرب بالتحریک عسل سطبر سپید یذکر
ویونث واستضرب العسل صار ضربا وهذا کقولهم استنوق الجمل واستتیس العنز بمعنی التحول ... ویقال اتت الناقة علی مضربها بکسر الراء ای الوقت الذی
ضربها الفحل فیه ضرابا جعلوا الزمان کالمکان ضربه ... ای ... ضرب لماء العرق مضرب سعیناه زخم گاه شمشیر
وکذلک ضربة السیف مضرب ایضا ... مضراب زخمه ربابه ومرد سخت زننده ... زننده وروزه وجامه درشت ناک وناقه انکه زننده قشته
وجستن وشب که تاریکی او بهمه اطراف برسد وزننده تیر قداح ضریب قداح زننده ضرباء ج والضریب ایضا الناقص والصقیع تقول منه ضربت الارض
کما تقول طلت من الطل وضریب الشئ مثله وشکله ضرائب ای اشکال ضریب الشول لبن یحلب بعضه علی بعض ضریبة طبیعت وخو یقال فلان کریم الضریبة
ولئیم الضریبة وکذلک تقول فی الخلیقة والسلیقة والنحیزة والتوس والسوس والعزیزة والنحاس والخیم ومرد غلام ودخل سرای ازو خراج وامثال آن

وزیده شده وپشم شیر وانما دخلة الهاء وان کان بمعنی مفعول لانه صار فی اعداد الاسماء کالنطیحة والاکیلة ضریبة ایضا ملیه دسته کرده از پشم وبافنده که بر سیده
ضراب ج اضراب مقیم بودن بریک جا و سفر و افگندن حیة مضرب ای مطرق ساکنة لا یتحرک و برگشتن از کسی یقال ضرب عنه ای اعرض عنه و برافگندن شفن
را بریا ده تضریب برانگلانیدن و ضرب النجاد المضربة اذا خاطها و مضاربه ای جالدهم و تضارباد و اضطرب بامعنی والموج یضطرب ای یضرب بعضه بعضا اضطراب
جنبیدن واضطرب امره اختل و منه احادیث مضطرب السند مضاربة انبازی کردن دوکس بمال وتن **ضغب** **ضغاب** بالضم ضغب آواز خرگوش
(عع لفظها) امرأة ضغبة ای مولعة بحب الضغابیس وهی صغار القثاء **ضهب** **صوبان** بالضم شتر قوی ضخم واحده وجمعه سواء **ضهب** بالضم
بریان نیم پخته تضهیب بر آتش بشتن کمان و نیزه وقت راست کردن (ضمیمه) **ضئب** بالکسر دانه از دوابه دریائی یا دانه مروارید ضوبان
شتر فربه و سخت ضیباب تک ورکارها درآمیدیا التقیه بعین ضیبان است ضنب به الارض زد (عع وت اک ۲) وضنب بالشی قبض علیه **ضیب** بالفتح تعنی الضب بالکسر سوراخ **فصل الطاء** **طب**
طبیب پزشک اطبة اطباء ج یقال لقد طببت بالکسر ای کنت طبیبا متطبب علم طب خواننده و بیکار دارنده طب ثلث لغات پزشکی و کل حاذق
عند العرب طبیب ویقال فلان یستطب لوجعه ای یستوصف الدواء ایها یصلح لداءه طب بالکسر ایضا جادوی کردن یقال منه طب الرجل فهو مطبوب
ای مسحور ویقال ماذاک بطبی ای بدهر ای وعادتی طب بالفتح وانا فحل طب ای ماهر بالضراب طبابة دوال که درزهای مشک بوی گیرند و دوزند
طباب ج یقال منه طببت السقاء اطبه بالضم و طبیبه شد و للکثرة و نورد ایر ورنگ لحیة کذلک ایضا جامه پیش کشاده درازدامن طبیب بالک ج
وکذلک الطبة هی شعاع الشمس ای الطرائق التی تری فیها اذا طلعت تطبیب آوریختن مشک از خانه و دوغ زدن طبطبة آواز آب یقال منه تطبطب
الماء طبطاب تخته گوی بازی **طحرب** **طحربة** ثلث لغات لتة پاره وابر پاره یقال ما علیه طحربة وما فی السماء طحربة ای شیء من غیم **طحلب** **طحلب**
بالضم وضم اللام وفتحها خیزه آب وسبزه یقال طحلب الماء وعین مطحلبة **طرب** **طرب** بفتحتین سبکی از نشاط و شادی (عع ک اف ۲) واطربه غیره و تطرب
ایضا ابل طراب نسرع الی اوطانها و مطارب طرق متفرقة و احدها مطربة و مطارب تطریب کشیدن و نیکو کردن آواز طرب الحالب بالمغری آواز داد شیر
دوشنده ماده که نیزان راطرطب بالضم وتشدید الباء پستان دراز طرطبة زن دراز پستان قال ابو زید یقال للرجل یهزأ منه و یندبه بین وطرطبتین **طلب**
طلب بفتحتین جستن (عع ف اص ۲) اطلاب کذلک علی افتعال و منه عبد المطلب طلبة جویندگان و منه طلبة العلم مطالبة بازجست کردن تطلب پیاپی
جستن طلبة بکسر اللام خواسته اطلاب محتاج طلب کردانیدن داوا جسته جوینده را و هو من الاضداد و اطلب الماء اذا بعد فلم ینل الا بطلب یقال منه ماء مطلب
وکلاء مطلب و غیره مطلوب جسته شده ونام موضعی **طنب** **طنب** بفتحتین طناب خیمه و جز آن اطناب ج خبا مطنب و رواق مطنب اطناب
استوار کرده طنب ایضا بیخ درخت و سپی مطنب کردن کشت طنب بفتحتین کرفسی نیزه وطنب بالمکان اقام به وطنب الفرس ای طال متنه
واطنب فی الکلام ای بالغ فیه اطنابه سایبان و دوال که بر قبضه هست کمان سند ابن الاطنابة نام شاعری واطنبت الابل ای اتبع بعضها
بعضا فی السیر واطنبت الریح اذا اشتدت فی غبار **طیب** **طیب** پاک و حلال خلاف خبیث طیبة بالکسر تطیاب مصدر منه (عع ف اک ۲)
طابه وطیبه غیره واستطابه ای وجده طیبا استطابة پاکی جستن و پاک یافتن ویقال ما اطیبه وما ایطبه مقلوب وفعلت ذاک بطیب نفسی
وبطیبة نفسی اذا لم یکرهک احد علیه وتقول ما بهن الطیب ای العطر ولا تقل من الطیبة وطعمنا فلان من اطائبه ولا تقل من مطائبه طیب ایضا
بوی خوش الطیبان الاکل والجماع مطایبة خوش منشی کردن باهم طاب پاک بوی خوش طابة خمر وخرما یقال انه طیب ابن طاب عذق من طاب شیء طیاب
بالضم والتشدید ای الطیب جدا شراب مطیبة للنفس ای النفس تطیب اذا شربته طوبی فعلی من الطیب قلبوا الیاء واوا للضمة ما قبلها یقال طوبی لک وطوباک
بالاضافة قال یعقوب ولا تقل طوبیک بالیاء وطوبی نام درختی در بهشت سبی طیبة بکسر الطاء وفتح الیاء صحیح السباء لم یکن عن غدر ولا نقض عهد
طیبة علی وزن شیبة نام مدینه رسول علیه السلام طوب خشت پخته بلغة اهل مصر ویقال طبت به نفسا ای طابت به نفسی
(ضمیمه) **طحاب** بالکسر موضعی وله یوم معروف وما علیه **طحربة** ای شیء کما تقدم فی الحاء آنفا وزادوا ههنا طحربیة بالضم
طرعب دراز بد رکزی زشت **مطاسب** آبهای جمنده ما به من **الطعب** شیء ای ما به من اللذة والطیب **طعربیة** فسوس ولانع **تعسبة** عدو فی تعسف
طهنشب بجیفذ نام مرد **طوغاب** بالضم شهری ورازان رومر **مطلحب** بمعنی مساعب **طحبب** بفتحتین من اسماء درختهای کوچک **طحلبة** الذهاب

فی الارض بعید ظط یعنی سخت **فصل الظاء** ظاب ظاب باضم مرد یقال بو ظابه ظامه مظادبه ومظامته و خواهر زاده کس خواستن یقال منه ظنا

بنی فلان ای تزوج اخت زوجتی ظاب ایضا بانگ وفریاد ظب ظب یقال ما به ظب ظب کما یقال ما به قلبه ای شی من وجع وظبا ظب الغنم لبیا لبها وهی

اصواتها وجلبتها ظرب + ظرب بفتح بکسر الراء ظراب ج ونام مردی اظراب بنهای دندان ظربان مثال قطران جانوری چون گربه گنده بوی کننده وارده

فی المثل فسا بینها الظربان اذا تقاطع القوم وجمعها ظرابی بالکسر وربما جمع علی ظراب کانه جمع ظرب رجل ظرب مثال عتل مرد کوتاه پر گوشت ظنب ظنب

استخوان خشک ساق (ضمیمه) ظاب سخن وآمیزش آوازها و آواز بز کوهی نر وقت کشتی **فصل العین** عب عب پر دهان خوردن آب

وفی الحدیث الکباد من العب والحمام یشرب الماء عبا کما تعب الدواب وقولهم لا عباب مثل قطام ای لا تعب فی الماء ولا العب من الماء عباب بالضم

پری آب وبسیاری آن وبرآمدن آن عبعب بفتحتین آبهای سند وق یعنی جهان عبعب عبعب جامه صوف ورنگ یعنی نکو کوهی وتازگی جوانی عنب

التبت ای طال عجبا بالضم مرد دراز وفیه عنبیه بالضم والکسر ای کبر وتجبر ومنه عبیه الجاهلیه ای نخوتها جلیه شیر عرفطا وعصارة یعبوب اسپ بسیار

رو جولی که آب وروی تیز رود **عتب** عتب معتب خشم گرفتن یقال عتب علیه ای وجد علیه (ع ف اض ۲ وک ۲) معتب بفتح التاء وکسرها خشم کنان

بالکسر انکار کردن وخشمگینی پیدا کردن یقال بینهم اعتوبة یتعاتبون بها واعتبنی فلان ای عاد الی مسرتی راجعا عن الاساءة والاسم العتبی وفی المثل لک

العتبی بان لا رضیت هذا اذا لم ترد الاعتاب یقول اعتبتک بخلاف ما تهوی والعتب واستعتب بمعنی ویقال ایضا استعتبته فاعتبنی ای استرضیته فارضانی

عتب پدرچینی از زمین اعتتاب برگشتن از چیزی عتبت الطریق اذا ترکت سهله واخذت فی وعره ومن واعتتب ای قصد عتب بالتحریک پایه نردبان

وکل مرقاة منه عتبه وتجمع عتب وعتبات عتبه ایضا پاشنه در وتجمع عتب وحمل فلان علی عتبه ای امر کریه من البلاء ویقال ما فی هذا الامر رتب

ولا عتب ای شدة عتب ایضا میان انگشت وسطی وبنصر عتبان رفتن شتر برسه پای وبریک پای جستن مردم (ع ف اض ۲ وک ۲) عتبان بکسر العین

مع السکون نام مردی عتلب بوی عتلب ای مهدوم وامر معتلب اذا لم یحکم وعتلب الرجل زنده اذا لم یدر ادری هذا العود ام لا یعنی اخذه

من شجر مجهول عجب + عجیب کار شگفت عجاب کذلک عجاب بالتشدید ابلغ منه اعجوبة کذلک وقولهم عجب عاجب کقولهم لیل لائل یوکد به تعاجیب شگفتها

لا واحد لها من لفظها ولا تجمع عجب وعجیب ویقال جمع عجیب عجائب مثل افیل وافائل وتبیع وتبائع وقولهم اعاجیب کانه جمع اعجوبة مثل احدوثة واحادیث

یقال عجبت من کذا وتعجبت واستعجبت بمعنی وعجبت غیری واعجبنی هذا الشیء لحسنه واعجب فلان بنفسه فهو معجب برایه وبنفسه والاسم العجب بالضم یعنی خودبینی

وقولهم ما اعجبه برایه شاذ والقیاس علیه عجب بالفتح والسکون بن دم وپایان کمرگاه وج عجوب + عذاب بالفتح ریگ تنک عذابه پایچه عذابة

بالضم نام معروفی از ادویه عذب عذب پاکیزه عذوبة مصدر منه (ع لغتهما) اعذبان آب دهان وخمر واستعذب القوم ما هم اذا استقوه عذبا

یستعذب لفلان من بئر کذا ای یستقی له وستعذبه ای عده عذبا عذبه اللسان تیزی زبان عذبه السوط چابک تازیانه عذبه المیزان الخیط الذی یرفع به عذبة الشجر غصنه

عذبه ایضا خاشاک ماء وذو عذب کثیر القذی ویقال اعذب حوضک ای انزع ما فیه من القذی واعذبته من الامر اذا منعته عنه واعذب نفسک من کذا ای

اظلفها عنه عذوب ستور ایستاده که آب وعلف نخورد وعاذب کذلک عذاب شکنجه تعذیب شکنجه کردن عذیب نام آبی که تمیم راعاذب جای عذبلی مرد کریم خلق عرب

مردم تازی شهر باش عربی منسوب الیهم بین العروبة اعراب تازیان بیابان باش وهم سکان البادیة خاصة نسبت کذلک والنسبة الیهم اعرابی ولا واحد له

ولیس الاعراب جمعا لعرب کما کان الانباط جمعا لنبط وانما العرب اسم جنس والعرب العاربة هم الخلص منهم واخذ من لفظه فاکد به کقولک لیل لائل وربما قالوا العرب

العرباء تعرب خویشتن بعرب مانند کردن تعرب بعد هجرة ای صار اعرابیا والعرب المستعربة هم الذین لیسوا بخلص کذلک المتعربة عربیة لغت تازی یعرب بن قحطان او

کز بان تازی او بیرون آورد وهو ابو الیمن کلهم عرب وعرب بالضم والسکون ۲ و بفتحتین بمعنی مثل عجم وعجم عرب تصغیر عرب عروبة تازی زبان شدن (ع بفتحهما)

واعرب کلامه اذا لم یلحن فی الاعراب واعرب بحجته ای افصح بها ولم یتق احدا وفی الحدیث الثیب تعرب عن نفسها ای تفصح معرب خداوند اسپان تازی وآنکه

گیرا اصل نباشد عربته سونش واعرب الرجل ای ولد له ولد عربی اللون ابل عراب خیل عراب شتران واسپان تازی خلاف البخاتی والبراذین تعریب

ای تکلم بالفحش والاسم الاعرابة بالکسر واعرب سقی القوم اذا کان مرة غبا ومرة قربا ثم قام علی وجه واحد وعرب علیه فعله ای قبح وفی الحدیث

عربوا علیه ای ردوا علیه بالانکار وعرب منطقه ای هذبه من اللحن وعربت عن القوم ای تکلمت عنهم تعریب بد بدن شاخهای خرما وجدا کشیده

وسخن عجمی را عربی کردن یقال عربته العرب واعربته ایضا عربه بفتحتین چوبی که در دهن آب تیز رود و تن عرب ایضا تباه شدن معده از ع ک ا ف ۲ م یقال عربت معدة

ای عربته و تباه شدن جراحت و ریش و یقال ما بالدار عریب ای احد عریب زن شوی دوست عرب بضمتین ج قوله تعالی عربا اترابا و یوم العروبة روز آدینه

ومن ابی العروبة بالالف واللام عربة نام مرغی از ابن العرب بالکسر و السکون گیاه خشک عرتبه بتری بینی شاخ عرطب طبل عرطبة نوعی از دو و جاما

و یقال هو الطبل عرقب عرقوب بالضم پی پاشنه عرقوب الدابه پی پای ستور قال الاصمعی کل ذی اربع عرقوباه فی رجلیه و رکبتاه فی یدیه و عرقبت الدابة ای

قطعت عرقوبها و عرقوب ایضا من الوادی موضع فیه انحناء و تقاریب قال الفراء یقال ما اکثر عراقیب هذا الجبل و هی الطرق الضیقة فی متنه و تعرقبت

اذا اخذت فی تلک الطرق عرقوب القطا ساقها و عراقیب الامور عظامها و صعابها عرقوب ایضا نام مردی از عمالقه ضرب به المثل فی الخلف

یقال مواعید عرقوب ... فقال عرقوب اذا اطلع نخلی فلما اطلع قال اذا ابلح فلما ابلح قال ... قال اذا

ارطب فلما ارطب قال ... عزب بفتحتین مردی زن بی شوی عزاب بالضم جمع عزوبة

و عزوبة بالضم ... زنی بی شوی یقال تعزب فلان ثم تاهل و دور شدن از ع ف ا ض ۲ ک ۲ م یقال عزب عنی فلان ای ابعد و غاب و دور بردن ستور

در چراگاه یقال عزبت الابل ای ابعدت فی المرعی لاتروح ... و دور گردانیدن یقال اعزبه الله و اعزب القوم ای عزبت ابلهم فی المرعی فهم معزبون عزابه

بالکسر دور برنده ستوران خود را از مردم و بسیار عزیبه باشنده عازب آب و گیاه دور دست و اعزبناه ای اصبناه ابل عزیب جمع عازب و هو الذی لا یروح

علی الحی مثال غاز و غزی سوام عزبه بالتشدید اذا اعزب عن الدار و فی الحدیث من قرأ القرآن فی اربعین لیلة فقد عزب ای بعد عهده بما ابتداه

منه و عزب طهر المراة اذا غاب عنها زوجها عزبت الارض ای لم یکن بها احد مخصبة کانت او مجدبة عسب عسیب شاخ خرما که برگ برو نباشد

و هو فوق الکرب و باتت عسیب النخل فهو معت عسیب الذنب بن دم و عسیب ایضا نام مردی عسب بکرا به دادن فحل جهت گشنی از ع ت ا ک ۲ م یقال عسب

فحله ای اکراه و تیسین فحل نیاده و عسب ایضا آب گشن و عسب الفرس ای اسقوه ... یعسوب امیر زنبوران و منه قیل للسید کذلک و نوعی از پرندگان

بزرگ تر از ملخ المیاء فیه زائدة لانه لیس فی کلامهم فعلول بغیر صعفوق عشب عشب گیاه تر بلد عاشب گیاه ناک و بعیر عاشب برعی العشب اعشاب

گیاه ناک شدن یقال اعشبت الارض ای انبتت العشب ... یقال اعشب القوم ای اصابوا عشبا ارض معشبة عشبة و مکان عشیب بین

العشابة ... الارض ای کثر عشبها و هو للمبالغة کقولک خشن و اخشوشن و ارض فیها تعاشیب ای فیها عشب لا واحد لها عشبة بالتحریک شتر کلان

سال عشبة کذلک یقال سالته فاعشبنی ای اعطانی ناقة مسنة یقال شیخ عشبة و عجوز عشبة ای هم عیاله و عیال عشب ای لیس فیهم صغیر عصب عصبة بفتحتین

پی عصبات عصاب ج و پسران و خویشان پدر از جانب پدر عصبات ج و پی ناک شدن گوشت از ع ک ا ف ۲ م و عصب ای اشتد معصوب سخت گوشت

عصب بالسکون عصبا بر بستن یقال عصب و احد العصابة عصابا نوعی از جامهای یمنی و نوعی از ابر گزیده و یقال هو من عصب القوم عصب القوم بالتحریک ای من خیارهم و نوره

سخت پیچیده رجل معصوب الخلق و جاریة معصوبة و رضعته و تعصب ای مجدولة الخلق عصابة بالکسر ... و گروهی از مردم و اسب و مرغ معصوب ایضا گرسنه ... تعصیب عصا

بستن ... معصب آنکه میان بسته باشد از گرسنگی قال ابو عبیدة هو الذی عصبته السنون ای اکلت ماله عصبة بالضم از ده تا چهل از مردان عصاب بر بندنده و عصوب القوم

ای جمعوا ادصار و عصائب و اعصوصب القوم ای اشتد و منه یوم عصیب و عصیب ایضا شدید عصیب ایضا شکش بار و دار پیچیده و بریان کرده و یقال عصبت

فخذ الناقة ... ای شدت و ناقة عصوب لا تدر حتی تعصب و بهم الحبل عصاب عصبت الشجرة اذا ضممت اغصانها ثم ضربتها لیسقط ورقها قال الحجاج لا عصبنکم عصب السلم

و عصب القوم بفلان ای استکفوا حوله و عصبت الابل بالماء اذا دارت قال الفراء عصبت الابل بالفتح و الکسر اذا اجتمعت و عصب الریق بفیه ای یبس علیه و عصب الریق فاه

ایضا و عصب الافق اذا احمر و عصبت الکفتا شدیت ... ایضا نوعی از ... الی منفا ... عصلب عصلبی مرد سخت ... عضب بریدن ... گردن ... و ... شمشیر ... عضوب ... تیز زبان شدن

... عضبا گوسفند شاخ شکسته عضب بفتحتین مصدر منه از ع ک ا ف ۲ م اعضاب شاخ شکستن ... عضب ... ایضا

مردی ... معضوب ... نام ناقه رسول علیه السلام و لم تکن مشقوقة الاذن ... ایضا نوعی از تصرفات ...

و ... که آن را نرم کنند ... عطب ... عطبة ... ک ا ف ۲ م اعطبه ... عطب

بضمتین و بالسکون مثل عسر منه عظلمة باره ازوی یقال اخذ بعج عظبة ای قطعة تخرقه عظلب * عنظب بالضم والظاء المعجمة ملخ نر و فتح الظاء لغة فیه وقال الکسائی هو بضم الظاء لا غیر عنظاب عنظوب کذلک عنظوبة مؤنث عناظب ج و عنظباة مثله عنظبة موضع عقب * عاقبة پایان کار و فرزند یقال لیس له عاقبة ای ولد و تاتی فی آخر الامر عاقب آنکه نیابت سید دارد بعد از وی و قول النبی صلعم انا العاقب یعنی آخر الانبیاء و کل شیء خلف بعد شیء فهو عاقبه عقب بکسر الوسط پاشنه و هی مؤنثة و عقب الرجل ایضا ولده و ولد ولده و فیها لغتان کسر القاف و تسکینها و عقب فلان مکان ابیه عاقبة ای خلفه فهو اسم جاء بمعنی المصدر کقوله تعالی لیس لوقعتها کاذبة و عقبت الرجل فی اهله اذا بغیته بشر و خلفته و عقبته ایضا اذا ضربت عقبه * عقب بالسکون روش ستور که بعد از رفتار نخستین آرد یقال لهذا الفرس عقب حسن و مصدر لما تقدم من الافعال عقب بضمتین و بالسکون پایان کار و منه قوله تعالی هو خیر ثوابا و خیر عقبا و یقال جئت فی عقب الشهر و عقبانه ای بعد ما یمضی کله و جئت فی عقبه بکسر القاف ای اذا بقی منه شیء حکاه ابن السکیت عقبة بالضم نوبت یقال تمت عقبتک و هما یتعاقبان کاللیل والنهار و بدل و عوض اسیر یقال اخذت عقبة ای بدلا و نوعی از خوردنی که در بن دیگ عاریتی بخداوند دیگ فرستند و عاقبت الرجل فی الراحلة اذا رکبت انت مرة و رکب هو مرة والمعاقبة نوع تصرف فی العروض عقبة الطائر مسافة ما بین ارتفاعه و انحطاطه معقاب زنی که بعد از پسر دختری و پسری زاید عقبة بالکسر اثر و بیادت یقال علیه عقبة الجمال و یقال ما یفعل ذلک الا عقبته القمر اذا کان یفعله فی کل شهر مرة عقب بفتحتین پی که از وی زه و ریسمان تابند عقبه یکی و ایضا پر عقبات ج عقب بالسکون زه تافتن از وی پی و پیچیدن بر چیزی یقال منه عقبت القوس والقدح والسهم اذا لویت شیئا منه علیه یعقوب نام پیغمبری علیه السلام و هو اسرائیل النبی و یعقوب منصرف للعجمة والتعریف و کبک نر و هو منصرف یعاقیب ج والیاء زائدة ابل معاقبة التی ترعی مرة فی حمض و مرة فی خلة والتی تشرب الماء مرة ثم تعود الی المعطن ثم تعود الی الماء فهی العواقب و اعقبت الرجل به نوبت تیستم با وی و العرب تعقب و تعاقب بین الفاء والثاء مثل جدف و جدث عقاب بالکسر شکنجه کردن یقال عاقبه بذنبه و قوله تعالی فعاقبتم ای فغنمتم و در پی کردن فهو معاقبه و عقیبه ایضا تعقیب مثله معقبات فرشتگان شب و روز و انما انثت لکثرة ذلک منهم ای التعاقب نحو نسابة و علامة و شتران بعض بیکدیگر ایستاده بر حوض تا نوبت آب خوردن و عقب الطائر العقب و عقب الحرج اذا احمرت ثمرته و حان طیبه و عقب الامر اذا تردد فی طلبه مجدا و قوله تعالی و لی مدبرا و لم یعقب ای لم یعطف و لم ینتظر و تعقیب فی الصلوة الجلوس بعد ان تقضیها لدعاء او مسئلة و فی الحدیث من عقب فی صلوة فهو فی الصلوة و یقال تصدق فلان بصدقة لیس فیها تعقیب ای استثناء و اعقبه بطاعته ای جازاه و عقبی الامر جزاؤه و اعقب الرجل اذا مات و خلف عقبا ای ولدا و اعقبه الطائف اذا کان الجنون یعاوده فی اوقات معقب بستان که پس بهار بار آید و یقال اکل اکلة اعقبته سقما ای اورثته و ذهب فلان فاعقبه ابنه اذا خلفه و هو مثل عقبه و اعقب بستعیر القدر ای عاقبته بالخیر و فیها العقبة بالضم و تعقبت الرجل اذا اخذته بذنب کان منه و تعقبت عن الخبر اذا شککت فیه و عدت للسوال عنه و تعقب فلان رأیه ای وجد عاقبته الخیر و اعتقب البائع السلعة ای حبسها حتی یقبض الثمن و فی الحدیث المعتقب ضامن ای من اعتقب شیئا اذا تلف عنده و اعتقبت الرجل حبسته و یقال فعلت کذا و اعتقبته ندامة ای وجدت فی عاقبته ندامة عقاب بالضم مر جمع قلتها اعقب لانها مؤنثة و افعل بناء یختص به جمع الاناث مثل عناق و اعنق فی القلة و جمع الکثرة عقبان بالضم و الکسر عقاب عقنباة و عبنقاة ای ذات مخالب حداد و عقاب الماء بدم سنگی میان چاه که دلو را در اند و سنگ بیرون جسته از کوه عقرب کژدم عقارب ج و تونث عقرة مؤنث ایضا عقربا و کذلک عقربة غیر مصروفة عقربان بالضم و تشدید الباء و تخفیفها کژدم نر مکان معقرب بکسر الراء جائی کژدم ناک ارض معقربة و معقرة کانه رد العقرب الی ثلثة احرف ثم بنی علیه صدغ معقرب ای معطوف و نام مردی عکب * عکابة بالضم مردی از بکر عکاب دود و یقال للابل عکوب علی الحوض ای ازدحام عاکب جمع نحو عکوب بالفتح گرد عنکبوت تنند و مؤنث عناکب ج عنکبات مثله رجل عکب مثال جعفر قصیر ضخم و نام مردی زندان بان نعمان بن المنذر علب * علب نشان علوب ج و جای درشت و نشان کردن (ع ف ن اض ٢) علب اذا وسمه او خدد و اثرت فیه و کذلک التعلیب طریق معلوب ای لاحب علباء بالفتح والکسر پی گردن و هما علباوان و بینهما منبت العرف و علبان مثله لانها تثنیة علابی ج و ایضا نوعی از زره و یقال شیخ علباء الرجل اذا اسن علب بالتحریک نوعی از بیماری شتر بجانب گردن (ع بفتحهما و کسر ٢) علب الشیء

علبة بالضم نام مردی علباء بالکسر ای مسن علباء بکسر اللام ای مسن علِب ولیس علِب اشتد ضبث علِب اللحم ای نعت منه و معاویه البصیر بعلباء فانمه علباء او احرقت
الذی یقال اعلبنی الشتم و الخصومة عند کما یفعل نفسه و یشخص الرجل یشرف ان علباء و سار می علیه آنکه مُعلّب ج علاب علّب م جرم دوشمه و الکسر شیر
الورق علی یحیی ولم و ادی نام العین و تکسین الفاء بضم فعیل مثال علیب سیاء بافعلل ملحق وهو العنق علباء من واصله شعره اذ نقش بما غیر و الکلب و
و قبلة و قبل و قردة و قرد نحو الجمع البناء هذا علی لا غلب ان الا نادر و هو و خیرة و طیرة و طلبة و جیرة تولة مثال انگور دانه الکسر بالک سخنیة عنب مثله
الانسا فی تخرج بثرة ایضا عنبة عنب فی لغة عنباء و اعناب عنب الکثرة و فی بالتاء عنبات القلة فی جمعه قلیل و هو للواحد جاء قد انه الا و ثورة و ثور و
عندلیب کوهی که بالتحریک عنبان فرج بستگی وادی و بینی کلان التخفیف با عناب یکی عنابة جیلان سخید بالضم عناب ازطی مردی نام بالفتح عناب ※
فلا ثانیة النون کانت اذا سیبویه قال صوت اذا العندل و البلبل والتصغیر الجمع منه تبنی ثم الرباعی الی ترده لانک ج عنادل داستان هزار عندلیب
عبا عیبة عیب ※ عیب ثمره القصر والمد ای بالقصر و عصاوه الباء فتح و بکسرتین الشباب عیهبی بالضم عیهب سنگساء گران مرد عیهب ※ عیهب زائدة
و موضع عیب ای و معاب معابة فیه ما و یقال التمام و النقص علی و معیوب معیب فهو و متعد لازم عیبا و عبته اعیب صار ای المتاع عاب یقال فرهنگ آهو ضد
فسیر مسایر بقول العرب لان جمیعا بجاز فیها کسرها او فتحها و لو مفتوح و المصدر مکسور الاسم به ارید ان یکیل کال نحو العین المعتل من المفعل ان الا عیب
کرشی الانصار الحدیث فی اح خاصة عیبة مثله تعیبه و اعیبا جعله و العیب الی نسبه ای عیّبه و بمعنی معیوب و عیّب معائب و معایش و تعیش و مَعاش
سماقه ای عربیة و عربیة قد طعمه ترش هست درختی شمر آن و ساق عربیب ※ عربیب (بضم) (بضم) عبیات کذلک عیاب و بدر بدره مثال ج عیبة و علبتی
سماق بالفتح و سرخ نرم است اشامها و اراور انار درخت ※ هم درختی بالضم عترب ضم عتصفر بکعصفر معتلب و قد سماق المهملة والراء و التاء بالضم عترب
عتربن بن عبدالرحمن ضحاک و شدید بسطر سخت الباء تشدید و الاول بکسر بجحفر عتربث خبیث مقیل سفرجل لسفر قب تکی عترفیة بجور بخور سرکده مقشر
ج عساقیب عسقب بزرگ خوشه ※ بن سیبویه ایضا انگور و خرما خوشه بالکسر و کریه وقت تنیم تنگی لست عسقبه ستبر بجعفر عسبر نکاح بالته عزی
شم گذرنده هر شدید و بفتحات تشدید و بجعفر عشرب اندام پیوسته و مرد سطبر بجعفر عشجب عشرجبات فیه و یکون بالکسر عشنقبة معنی و سیروزان عسکبة
صلبو و عصلبی الخلقة شدید قوی عظیم و عصلوب و بالفتح بالضم عصلب قوی شیر خضر المفتوحة الراء تشدید و بفتحتین عشزب ه شوند جابی سخت و مثله عشاربیا
و علبة قد از دراز مرد و وحشی گاو و شاخها ز نرد کوهی بز علهب خر افتی بالکسر عظربة هشتناکی ملت عظرب مضطرب را قنفذ و عصلب
تب آمدن و شتر آمدن با میان روز عب ※ عب **فصل الغین** عترب لا عثرب تصحیف و لیس سماق بالضم عثرب چکیلن الدال بکسر مغدیب
(یحی ف اک ۲) یقال غبّت الابل و ابل غوابّ و غابّة بکر و زیارت فی نمت بمانی قال الکسائی اغببت القوم و غببت عنهم ای جئت یوما و ترکت
ای الحسن قال الزیارة فی الغبّ و فیها یبالغ لم اذا الحاجة فی فلان غبّ یقال و یوما ترکت و یوما تجلب التی المغبّة الشاة عنهم فعت ای بالتشدید عنهم وغبّبت یوما
ای غبّا فلان و غبّ اللحم ای انتن و غبّ الاموصارت الی اواخرها غبّ عاقبته شیء کل و غبّ حیا و دیر غبّا زر یقال و اسبوع کل فی
یومین و یوما یوما یقول ان هو و المریض عیادة فی اغبّوا الحدیث و فی اغبابا ای فلان اغبّنا و غاب البائت الخبز و البائت اللحم منه و بات
الیوم کل یاتینا بل یوم دون و یوما یاتینا لا ای عطاؤه لا یغبّنا و فلان بمعنی وغبّبت الحمی اغبّت و الورد غبّ من الابل اغبّت و الثالث الیوم و نید
زهری بلوق بفتحتین غبب الغد من یخض ثم اللیل من علیه یحلب ثم غدوة تحلب یا الغنم البان من و هی و شیند و گیرد یکید باره شیر غبیبة عقاب و هوز بالضم غبنة
الغم بعضها (غع خود جای از دوری بالضم غربة ※ غرب حیل و هو بمعنی المنحر ایضا و غبغب الانسان من ذلک کذلک و غبغب گاو و بیس خروس گلوی
جاکم بل یقال و شوند مغرب سوی مغترب مغترب غیرا قاربه الی تزوج اذا فلان اغرب و الاباعد ایضا ج غربا غریب فهو بمعنی تغرّب و اغترب غربه کذلک
الزاء تشدید و بالضم غرّب کردن دور و کردن شهر از تغریب بعید ای و الفتح بالکسر مغرّب شیلو بلدهم سوی بلد من علیهم طرأ الذی الخیر یعنی خبیر مغربة
غیر منه و خبر از انها ذکرا لها سیید و سیید الراء بفتح مغرب شدن غریب و شکار دن برکردن از و غریب چیز نو اغراب کوه آن نزدیک آبی چشمه غربة کوهی نام قیحانا
سرکش سرین و تندی تیز و تیزی الفاس غراب القلة جمع اغرب غربان بالکسر ج اغ زاغ غراب و حده اشتد اذا الرجل و اغرب علیه اشفار ابیضت ای مجهولا الفرس
تاک المی اصله فی سواد ج السواد یجعل سود و غرابیب سیاه سخت ای شدیدا سواد غریب الضرب من ضرب و هو القراب بمثل غربان ج غ البان سماء و اسب

الاول ان لا تتقدم غرب بمغرب جائی فرو شدن آفتاب و قولهم لقیته مغیربان الشمس صغروه علی غیر مکبره کانهم صغروا مغربانا والجمع مغیربانات مغرب ای ابعد اغرب عنی ای تباعد مغروب فرو شدن آفتاب و ماه و جز آن و مجاری اشک چشم و تیزی لبهای دندان و آبداری آن غرب بالفتح دلو بزرگ و تیزی تیغ و زبان و تیزی هر چیزی و تیزی رفتار اسپ و اول فنا و اسپ تیزرو و رگ آب چشم که همیشه روان باشد چون ناسور نوی غربة دوری و دور غربة النوی بعد ها غاربیان کوهان و گردن شتر و منه قولهم حبلک علی غاربک ای اذهبی حیث شئت غوارب الماء اعالی موجه شبهت بغوارب الابل غرب بفتحتین نقره و جام از نقره و خمر و نوعی از بیماری گوسپند یقال منه غربت الشاة بالکسر و آب که از دلو چکد و متغیر شود و بوی آن و درخت بید و یقال اصابه سهم غرب بالاضافة و لا اضافة و تسکین الراء و تحرک و تیری که اندازنده وی معلوم نباشد

غصب* غصب ستم ستدن (ع ف اک ۲) غصبه منه و غصبه علیه بمعنی اغتصاب مثله و غصب و مغصوب بمعنی غصب* غضب بالمعجمة بفتحتین خشم گرفتن (ع ک اف ۳) غضب علیه و اغضبته انا فتغضب و هو غضبان و هی غضبی و غضبانة فی لغة بنی اسد و کذا ملآنة و اشباهها و هم غضبی و غضابی مثل سکری و سکاری رجل غضبة بتشدید الباء ای یغضب سریعا و غضبی الصبا مائة من الابل و هی معرفة لا تنون و لا یدخلها الالف و اللام قال الاصمعی غضب لفلان اذا کان حیا و غضب بفلان اذا کان میتا و قول الاحمر مثله و غاضبه ای راغمه قوله تعالی و ذا النون اذ ذهب مغاضبا یعنی مراغما لقومه امرأة غضوب ای عبوس قال ابن السکیت غضب بالتسکین ایضا احمر شدید الحمرة یقال احمر غضب غلب* غلب غلبة چیره شدن (ع ف اک ۲) قوله تعالی و هم من بعد غلبهم سیغلبون و هو من المصادر المفتوحة العین مثل طلب قال الفراء یحتمل ان یکون غلبته فحذفت الهاء عند الاضافة و غالبه مغالبة و غلابا و غلاب مثال قطام نام زنی تغلب علیه ای استولی علیه قهرا التغلیب چیره گردانیدن متغلب ای مغلوب جرا تغلب بکسر اللام نام شاعری غلاب نام تغلب نام قبیلة و هو تغلب بن وائل و قولهم تغلب بنت وائل انما یذهبون بالتانیث الی القبیلة کما قالوا تمیم بنت مر تغلبی بفتح اللام منسوب الیه استیحاشا لتوالی الکسرتین مع یاء النسب و ربما قالوه بالکسر و رجل اغلب مرد چیره و ستبرگردن و هضبة غلباء و عزة غلباء و اغلب نام مردی و حدیقة غلباء ای ملتفة و حدائق غلب و اغلولب العشب بلغ و التف غلبة بفتحتین مشددة الباء چیرگی و رجل غلبة ایضا الذی یغلب سریعا غنب* غنب باکی غیاب جج غرس ادهم و عنب ای اسود و اشتد سواده غهب بفتحتین بی آگاهی (ع ک اف ۲) و فی الحدیث سئل عطاء عن رجل اصاب صیدا غهبا قال علیه الجزاء ای بغفلة من غیر تعمد غیب* غیب ناپدید شدن (ع ف اک ۲) یقال غاب عنه غیبا و غیبة و غیابا و غیوبة و مغیبا و مغابا غابت عنه و الجمع غیب و غیاب و غیب و تحرک الیاء فیه لانه شبه بالصحیح و هو مصدر لصیانة لا یجوز ان یجمع المصدر و ان کان جمعا غیبته انا غیابة الجب بکسرها غیابة الوادی کذلک و یقال و قعنا فی غیبة و غیابة ای هبطة من الارض و قولهم غیبه غیابة ای دفن فی قبره و یقال بنو فلان یشهدون احیانا و یتغایبون احیانا و غابت الشمس ای غربت و المغایبة خلاف المخاطبة و اغابت المرأة اذا غاب عنها زوجها فهی مغیبة کما یقال مشهد غیب ایضا زمین پست و هو ما اطمأن من الارض اغتیاب بد گفتن کسی پس پشت و الاسم الغیبة بالکسر فیما ان کان صدقا و ان کان کذبا فهو بهتان غابة بیشه یقال الغابة غاب جج و غابة ایضا نام جائی بحجاز و تغیب فلان و تغیبنی الضبع فی صورة الشعر غیهب غدبة بالضم گوشت پاره ستبر در لهازم ج غدب موضع الغدبة مرق (غ ن د ب) غشلبة ربودن کسی چیزی را از دیگری کالمغتصب له غشنب الماء ای انگیخت آب را الغشب لغة فی الغشم و هو منسوب الیه غشرب کعملس شیر غشارب مرد دلیر کارگذار غضلب بالضم و اضطرب غضرب غضار جای اسبار آب و گیاه غطرب اقبی لها قاله الکراع و صاحب القاموس انه تصحیف انما هو بالعین المهملة و الظاء المعجمة و قد تقدم عنب بالضم و خطهای گرد و میان کنج های بن پستان غنبة بالضم یکی غنب بالفتح غنبة فوان غندوب غندبة بضمها گوشت پاره سخت گرد اگرد کام غندبان دو گره در بن زبان یا دو گوشت پاره که بلازه او فراگرفته باشد و غده بن گوش غناد ج

فصل الفاء قب بالضم موضعی بکوفه عن یاقوت یا قبیله از همدان منه معدان الفقی و سعید و هو بالقاف قربت الفرس اخشبه قرب جهالاق فرب کسحاب دهی است قریب سمرقند فرب کبرنا دهی است باسفهان فربا شهری است بلخ او هو فیرباب و فاریاب فیریاب کیمیا شهری است بخراسان و فاراب ناحیه است ماوراء النهر سیحون او هی بلد اترار فراشب رشتی که از آن پالانها سازند فرقب کقنفذ موضعی است و منه الثیاب الفرقبیة و هی ثیاب بیض من کتان و زهیر بن میمون الفرقبی الهمدانی قاری نحوی او هو بقافین فرنب بالکسر موش یا بچه آن از موش دشتی فصل القاف قأب* قأبت الطعام و قأبت الماء ای اکلت و شربت کلها و قئبت بالکسر اذا اکثرت شرب الماء مثل نهبت فهو مقأب علی المفعل قبب قبوب بالضم ... (ع ف اک ۲) قبب بفتحتین باریکی میان اقب انشئت شده و هو مشل قب ای ضعو قبیبه آواز کردن دندان شیر گرسنه (ع ف اک ۲) قبقبة آواز شکم و شتر و بانگ کردن قبقاب شتر نر قبقب شکم

قاتبة وارسته يقال ما اصابتنا العام قطرة وقابنة اي جهوت الرعد قبة جولي كه درميان كرده دلو باشد ويقال عليك بالقب الاكبر اي بالراس الاكبر وبربون (عع ف
اص ۲) اقتاب كذلك وپاره جيب پيراهن قت بالكسر استخوان بيرون شده بميان البتين يقال الزق قتبك بالارض ويقال للشيخ موقب القوم وقتبة الشاة بالفتح والكسر وات
الاطباق شبه الجفت يعني شرزجانه شكنبه وربما خففت قتبة بالضم بنائي گرد آورده قبب قباب ج بيت مقبب الذي فوقه قبة قباقب العام الذي بعد العام المقبل ويقال الا
العام ولا المقبل ولا القباقب حماد قبان نوعي از ملخ گياهي والعرب لا تصرفه وهي معرفة عندهم لانه من فعلان ولو كان فعالا لصرف قتب* قتب بالتحريك پالان خرد و
بالكسر وساخت اشكم ورو اقتاب ج وهي مونثة عند الكسائي قال الاصمعي واحد ها قتبة بالهاء وتصغيرها قتيبة وبها سمي رجل قتبي منسوب اليه وقال ابو عبيدة القتب
ما تحوى من البطن يعني استدار وهي الحوايا واما الامعاء فهي الاقتاب واقتبت البعير اي شددت عليه قتبا قتوبة من الابل التي تقتبها بالقتب وجاءت بالهاء لانها الشيء
يقتب كالحلوبة والركوبة قحب* قحاب بالضم سرفه اسپ شتر ومردم (عع ف اص ۲) قحبة كلمة مولدة قحطب* قحطبة نام مردي وافگندن بشمشير در زمين
قرب* قرب بالضم نزديكي (عع ف اص) قريب ابعث منه قوله تعالى ان رحمة الله قريب ولم يقل قريبة لانه اراد بالرحمة الاحسان ولان ما لا يكون تانيثه حقيقيا جاز
قال الفراء اذا كان القريب بمعنى المسافة يذكر ويونث واذا كان في معنى النسب يونث بلا اختلاف يقال هذه المراة قريبتي اي ذات قرابتي قربان بالكسر نزديك شدن ويعبر عن الجماع
ايضا (عع ك اف ۲) قرابة خويشي نزديكي ونزديك شدن (عع ف اص ۲) قربى نزديكي وخويشي يقال بيني وبينه قرابة وقربى وقرب ومقربة ومقربة وقربة بضمتين وهو قريبي وذو
وهم قرابتي واقاربي والعامة تقول هو قرابتي وهم قراباتي بالتاء ويقال قربت قرابة مثل كتبت كتابة اذا سرت الى الماء وبينك وبينه ليلة والاسم القرب بفتحتين وسير الليل
لورد الغد قال الاصمعي قلت لاعرابي ما القرب قال سير الليل لورد الغد قلت ما الطلق قال سير الليل لورد الخمس ويقال قرب بصباص وذلك ان القوم يسيمون الابل وهم
في ذلك يسيرون نحو الماء فاذا بقيت بينهم وبين الماء عشية عجلوا نحوه فتلك الليلة ليلة القرب واقرب القوم اذا كانت ابلهم قوارب وهم قاربون ولا يقال مقربون قال
ابو عبيدة هذا الحرف شاذ قارب شتي خرد كه در پهلوي كشتي بزرگ دارند جهت الاغ وقال الخليل القارب طالب الماء ليلا ولا يقال ذلك لطالبه نهارا واقربت السيف اذا جعلته في القراب
وهو غمده يعني وما يكون السيف فيه بغمده وحمالته والقراب بمعنى المقاربة ايضا قربان بالضم ج وهو ما يتقرب الى الله تعالى يقال قربت لله قربانا وهم خاصة الملك يقال
فلان من قربان الملك ومن بعدانه وقرابين ج وتقرب الى الله تعالى بشيء اي طلب القربة عنده وقرابة التقريب اي ادنيته قرب بالحركة والسكون ضد البعد من الفاكلة ايضا الى
البطن اقراب ج تقريب نزديك گردانيدن ونوعي از دويدن وهو دون الحضر وهو ان يرفع الفرس يديه معا ويضعهما معا في العدو واقرب فتقارب بمعنى وقاربه في البيع مقاربة
وشيء مقارب بالكسر اي وسط بين الجيد والردي وكذلك اذا كان رخيصا وتقارب ضد تباعد واقربت المراة اي قرب ولادها فهي مقرب بلا هاء وكذلك الفرس والشاة ولا
يقال للناقة وجمعها مقاريب واقربت السيف جعلت له قرابا واقربت القدح من قولهم قدح قربان بالفتح اذا قارب ان يمتلي وجمجمة قربى وقدحان قربانان قراب ج مقرب
بفتح الراء الي كه بوسته سود يك شود واندار عرت متقربة مونث قربة بالكسر مشك قرب ج وقربات بكسرتين وفتح ۲ وسكونها جمع القلة منها وكذلك جمع كل ما كان على فعلة
لكسان تفتح العين فيه وتكسر وتسكن يقال هو بقرابة من ذلك بالضم اي بالقريب قرنبي بفتحتين مع النون جانوري دراز پاي مانند خنفسا وك قرشب* قرشب بالكسر مشدد
الباء سال خورده قرضب* قرضبة بالضاد المعجمة اي قطعه قرضوب قرضاب بالضم والكسر شمشير بران كه استخوان دو در دو قراضيب ج وبها سموا الفقير قرضوبا وقر
الرجل اذا اكل شيئا يابسا فهو قرضاب حكاه ثعلب قرطب* قرطبة اي صرعه على قفاه قرطبى بكسر تين وتشديد الباء شطرنج ونوعي از بازي قرطب ويقال ما عنده قرطعبة ولا قذعملة
هو لا شيئته ولا معتنر اي شيء قرهب* قرهب گاو كلان سال قسب* قسب جيري زشت وسخت وخرماي خشك كه در دهان ريزه شود قسيب بالكسر وفتح الياء وتشديد الباء دراز
قسيب فتاب (عع ف ك ۲) قشب* قشب آميختن زهر قشيب اذا خلط له في اللحم سم فاذا اكله قتله فهو خذ ريشه قشيب نيز سيف قشيب اي حديث العهد بالجلاء رجل قشب
بالكسر الذي لا خير فيه قشب الصار زهر قشابيج قشب بالفتح زهر ادن يقال قشبه اي سقاه سما وقشب طعامه اي سمه وبدي ياد كردن يقال قشبه بقبيح اي لطخه به وزيدن
نيكنامي وبدنامي خود را يقال قشب الرجل واقتشب اي اكتسب حمدا او ذما وحكى ابو عبيدة عن الفراء وقشبني ريحه بالتشديد اي آذاني كانه قال سمني ريحه ورجل مقشب الحسب اي
مخلوط الحسب قصب* قصب بالتحريك كلك قصباء مثله قصبة يكي قال سيبويه قصباء واحد وجمع وكذلك الحلفاء والطرفاء قصب الضفا ما شوخ
وهر چيز كه مانند وي باشد ميانه كاواك چون استخوان وانچه از نقره وبرنج باشد وغير آن وآب راههاي اشك وآب در
چشم وچشمه ها ورگهاي شش وكتان تنك وپيچ هاي گره گره وهي انابيب من جوهر وسفي
الحديث بشر خديجة ببيت في الجنة من قصب

قال الاصمعی قصب البطحاء میاه تجری الی عیون الرکایا یقول انما ست من قصب ای رکایا و ماء عذب قصبة الانف عظمه قصبة القریة وسطها قصبة
السواد مدینتها قصب بالضم والسکون روده کانی یقال هو یجر قصبه اقصاب ج شعر مقصب ای مجعد و قصب الزرع وذالک بعد التفریخ قصائب
وهی ذوائب مقصبة تلوی لیا ولا تضفر ضفرا واحدها قصیبة قصابة بالضم والتشدید نای ویخ لی قصاب ج قصاب بالفتح نای زن قاصب
کذالک و برندهٔ گوشت و روده و مانند آن قصابة بالکسر نای زدن قصب بریدن (ع ف ا ک ۲) قصبت القصاب الشاة قطعها عضوا عضوا
وقصبت البعیر اذا قطعت علیه شربه قبل ان یروی وقصب البعیر شربه اذا امتنع منه قبل الری بعیر قاصب وناقة قاصب ایضا نقلت منه عن ابن السکیت
واقصب الرجل اذا فعلت ابله ذالک وفی المثل رعی فاقصب یضرب للراعی اذا اساء فی الرعی وقصبه ای عابه **قضب** اقتضاب
بالمعجمة بریدن یقال اقتضبته ای قطعته من الشیء واقتضاب الکلام ارتجاله وقضبه ای قطعه والقضب القطع ویقال انقضب الکوکب
من مکانه قضب قضبه سمیت بقضبة زار سیف قاضب وقضیب تیغ بران قواضب ج قضب بالضم کذالک رجل
قضابة قطاع للامور مقتدر علیها قضیب شاخ درخت قضبان ج و نره خر و غیر آن و ناقه رام ناشده و تازیانه قضب البظاء زدن بتازیانه
(ع ف ک ۲) تقضیب شاخ بریدن از درخت در بهار قضابة بالضم شاخ ریزهای برید افتاده وقضبه الناقة واقتضبتها اذا رکبتها قبل ان
تراض قال ابن درید کل من کلفته عملا قبل ان یحسنه فهو مقتضب فیه ویقتضب ایضا نام بحری در عروض **قطب** قطب ثلث لغات
ستونهٔ آسیا و چرخ و کوکبی ساکن نزدیک فرقدان و مهتر که مدار کار بر وی باشد و سپهسالار و یقال له قطب رحی الحرب وشیخ خانه قطبة ستونه
که نشانه بر وی نهند و نام مردی قاطبة بهم یقال جاء القوم قاطبة ای جمیعا وهو اسم یدل علی العموم قطیبة شیر گوسپند و شتر بهم آمیخته قطب الشراب
واقطبه ای مزجه والاسم القطاب والقطب بالضم ایضا بریدن ومنه قطاب الجیب قطب بالفتح گوشهٔ جوال در هم افکندن و آژنگ در افکندن
میان دو ابرو (ع ف ا ک ۲) قطوب نعت منه تقطیب روی ترش و آژنگ ناک کردن **قطرب** قطرب بالضم نام مردی و مرغی
قعب قعب قدح چوبین مغاک قعبة بالکسر و بفتحین ج مثال جبا و جبأة عافر قعب سم مغاک تقعیب الکلام مغاک رسانیدن
سخن را قعنب نام مردی نون زایده **قعضب** قعضبه ای استاصله قعضب نام مردی که سنان ساختی **قعقب** قعقب
قیقبان چوب که زین از وی سازند قال ابن درید هو آزاد درخت **قلب** قلب دل و خرد وقوله تعالی ان فی ذالک لذکری لمن کان
له قلب ای عقل و خالص هر چیزی یقال هو عربی قلب ای خالص وبیانه شکل یستوی فیه المذکر والمؤنث والجمع وان شئت قلت امرأة عربیة
قلبة وثنیت وجمعت ایضا و برگردانیدن منقلب کذالک وایضا جامه گردانیدن و جامه و خران باشگونه کردن (ع ف ا ک ۳) وقلبته القوم
کما تقول صرفت الصبیان و بر دل زدن یقال قلبته ای اصبت قلبه و قلب نخل بیرون کشیدن و قلب النخلة لبها وهو علی ثلث لغات بالضم والکسر والفتح والجمع
قلبة بالکسر وفتح اللام و سرخ شدن غوره خرما یقال قلبت البسرة اذا احمرت قلب بفتحین برگشتگی لب اقلب نعت منه شفة قلباء قلاب بالضم بیماری کشنده شتر بعیر مقلوب و ناقة
مقلوبة نعت منه وقلب البعیر قلابا بکسر اللام واقلب الرجل اذا اصاب ابله ذالک وما به قلبة ای لیست به علة واقلبت الخبزة اذا حان لها ان تقلب قلب العقرب منزلی از
منازل قمر قلب بالضم دستیانه و مار سقلب بالکسر آهن آلاج یقال هو حول قلب ای محتال البصیر بتقلیب الامور قلیب مثال قضیب کرک قلوب مثال … منه قالب
بفتح اللام کالبد و بکسر غوره خرما رنگ دو قلیب مثال قضیل چاه سر کرده ناکرده یذکر و یونث قال ابو عبید هی البئر العادیة القدیمة اقلبة ج قلب بضمتین جمع کثرت
ابو قلابة بالکسر مردی از محدثان انقلاب گشتن و برروی تقلیب گردانیدن و تقلب الشیء ظهرا لبطن کالحیة تتقلب علی الرمضاء **قنب** قنب بالضم والسکون غلاف
قضیب اسپ و غیر آن از ستور قنیب جماعات مردم مقنب بالکسر کلاه اسپ … عدد و توشه دان صیاد و توبرهٔ او که صید در وی اندازد قنب بالکسر والتشدید کتب و
قنب الزرع تقنیبا اذا عصف قنابة بالضم برگ گشت **قوب** قوب مغاک کندن (ع ف ا ۲) قبت الارض فانقابت تقویب همچنین و تقوب ای انقلع
من اصله و قاب الطایر بیضه ای فلقها و انقابت البیضة و تقوبت بمعنی و قوب … ای تقشر …
وفی المثل تخلصت قایبة من قوب قال … استحمروا اذا … کذا … قوب ای افرخ … قوبا بتسکین الواو و فتحها
وهی داء یعالج بالریق مؤنثة لا تنصرف جمعها اقواب … بالتشدید واذا اسکنت الواو صرفت … والیاء فیه للالحاق بقرطاس … قال …

قصب

تمیس فی الکلام فعلا مضمومة الفاء سایقة الیمین ممدودة الاخر فان شاء وهو البطن الثانی ورای الاذن فتوبا قال الاصل فیها تحرکت الیاء قال الجوهری رحمه الله

والمهرة نحو شلها ... وبالتحریک تحت باب التشیین ... قاب قوس ای قدر قوس القاب ما بین المقبض والسیة ولکل

قوس قابان ومنه قوله تعالی فکان قاب قوسین ... والله اعلم ... ثابت الدار مقیم بها یقال ...

[illegible] قیقب ... سپید ... قیقبة بالضم لون الی ... قال الاصمعی غبرة الی سواد ...

کالونیز (قیقیبة) ... قرهب بالضم ... بریدن ... اقرعب ازمیری ...

... قرقوب شهری از مضافات عسکر وبضم القافین ... قرقب کقنفذ ...

صیدیان ... قرشب ... کجعفر ... القرشب ... الکبیر وبالکسر اللقب یعنی ... و

بالتحریک الصلابة والشدة (ع ک اف ۲) ... قحب بضم القاف والیاء ... قشقب بروزن ومعنی

قشب قشلب ... بالضم ... سخت قشقب کجعفر بسیار قشبان بسیار قشبان ... بالضم

... قسقب ... قعاشب ... قعطب ... بریدن ... قعطب سپیدی

زخم قعب وقاب ... وقعب ... وبالضم ... قعب یعنی ... قعنب زن کوتاه بالا

قنبا ... قلبیان بروزن ومعنی قلبیان قلب ... قلبیان درازبالا قعب کسطر

... قنب ... قهقب کجعفر ... قهب ... مرد دراز ... یاد ...

قهنبات ... فصل الکاف کأب کا به شکستگی وبدحالی (ع ک ف ۳) ... کأب ...

... کبب ... الکبب ... کبب برروی در افکندن یقال کبه

... کبکب ... قوله تعالی افمن یمشی مکبا علی وجهه اهدی وکبا الله عدوه وکبکبه یعنی ... قوله تعالی

... کبکب ... بالضم ... من الخیل ...

... کبکب ...

... کتب ... نوشتن ... کتاب ... بضمتین وسکون تاج و ...

... کتب ... (ع ف ا ص ۲)

... نوشتن کتاب کتابت ... تعالی کتبت بالقلم ... کتبت بالضم ... کتاب بالتشدید نویسنده

... کتاتیب ... کتیبة ... الکتابة ... تکتیبا ...

... کتب ... الکتب ...

ومنه قوله تعالی ... کتاب ... دیوان السلطان ... کتاب ... بر کتابت ...

... کثب کثب ... (ع ف ک ۲) ... والکثب ...

کردن ... کردن ...

... الکثب ... والکثیب ... وشنیدن ... کثب ...

... بالتحریک ... قعال ... کاتب ... کحب ... کدب ...

... کدب ... بالضم ... کذب ...

... کذب ... دروغ ... الکذب ...

... قال ... الکذب ... قال ... کذب ...

... قوله تعالی ... کذب ...

وقوله تعالى [illegible] وقال الله تعالى [illegible] وقال ابليس [illegible]

[illegible] قال الاخفش [illegible] عنه [illegible]

[illegible]

[illegible] عن النبي صلى الله عليه وسلم [illegible]

والاحمد [illegible] عليه السلام [illegible]

ما كذب فلان اي ما لبث [illegible] كرب [illegible] بالضم [illegible] كرب [illegible] بالفتح [illegible]

ج وكربت القيد اي ضيقته على المقيد وكرب ان يفعل كذا اي كاد يفعل وكربت الارض اي قلبتها للحرث وفي المثل الكلاب على البقر ويقال الكلاب على البقر [illegible]

ونصبها ليضرب في تخلية المرء وصناعته ومعناه خل امرأ وصناعته وكرب الشيء اي دنا واناء كربان اذا كرب ان يمتلي وكربت الشمس اي دنت للغروب [illegible]

حيوة النار اي دنت للطفاء وكربت الناقة اذا قربت [illegible] كرب النخل بفتحتين اصول السعف كرب [illegible] ويقال منه الزبت [illegible] كربة [illegible]

آب كرابية الكمرج ابو كرب بكسر الراء نام حميري [illegible] ثلث لغات فتح الباء [illegible]

[illegible] وكسر [illegible] والنسبة [illegible] معدي [illegible] وكذلك النسبة في كل [illegible]

الاول [illegible] الشديد الاسر من الدواب ويقال [illegible] اي اخذ واكرب [illegible]

[illegible] كرب [illegible] التمر في اصول السعف [illegible] كسب [illegible]

(عن [illegible]) يقال كسبت الشيء [illegible] الكسبة [illegible] الكسب بالضم [illegible]

[illegible] ويقال كسبت اهلي خيرا [illegible] الجوارح [illegible] اي تكلف الكسب [illegible] كساب [illegible] نام

[illegible] كعب [illegible] كعاب بالفتح [illegible] كذلك [illegible]

[illegible] (عن [illegible]) يقال [illegible]

بن كلاب وكعب بن [illegible] ويقال [illegible] كعثب [illegible]

اي ضخم يعني [illegible] قال الشاعر شعر [illegible]

الواو بالواو وكلب [illegible] كلب [illegible] ويقال امرأة كلبة [illegible] كلاب كليب [illegible]

في المثل الكلاب على البقر [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] كلب بن وائل [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] كواكب بالضم [illegible]

[illegible]

کحلب کجعفر موضعی آن کوحب ازان باشد کرده بلند اشکه را بسیار کاحبة (عح ن قیهما) زد بر دبر او کثر کحبه ظهر کحبه تکحیبا الکرم برکحب و دو یکی کحبه انگور غوره کحب تیر آید
موضعی کحجابه نام شخصی کرب با کذب کذب سپیدی در ناخنهای نوخاستگان والذال لغة فیهن والواحدة بهاء کدیهاء بالضم مشله مکدوة
زن سپید فام و خالص وقرء ابن عباس بدم کذب ای ضارب الی البیاض کانه دم قد اثر فی قمیصه غلیظه اعراضه کالمنقش علیه تکرشب علینا ای
تغلب کرشب بروزن و معنی قرشب کرکب گلکرم کیاهی خوشبو کرنب بالضم و کسمند حقیدر یا نبتی است از آن شیرین تر و ملایم تر از کرم
والبری منه مر در بهان من سحیق عروقه الجفف فی شراب تریاق مجرب من نهشته الافعی کرنیب و کبیر حرمای شیر آغشته بمهمان خورانیدن و خوردن خرما با شیر
کرنب بالضم کناره روغن و درختی است و بالتحریک خردی استخوانهای کف پای و بهم کشیدگی آن و آن عیبی است المکرودة الحلائشنین الالوان ای
ماکان بین الاسود والابیض کوزب البخیل ضیق الخلق کسحبه رفتار ترسنده نهان کننده خود را کشب بسیار خوردن گوشت و امثال آن کشکب مثله
موضعی یا کوی کشبی کجعفری کوهی است بسیار کشب بفتحتین کوهی است دیگر کشیب کجعفر نیز کوهی است مشهور کظب کظوبا امتلاء سمنا کعدب و کعدبه سرد سرد
در زبل کعدبه بالضم غوزه آب کعسب دوید و کعنب یا بزودی رفت یا با آهستگی دوید یا بهجو رفتار مستان رفت کعب اسمی است کعنب کوتاه و ستبر کعانب
بالضم مثله کعانب الرأس بالفتح کره تاکه در سر میشود رجل کعنب و کعانب تیس کعنب القرن ملتویة کانه حلقه یعنی نر بز کرشاخش پیچیده مانند حلقه باشد کلاتب کجعفر و قنفذ جرب نانی در کاها
کلبان قلبان کلثب کجعفر و علابط بخیل کشیده روی کلحبة آواز آتش و زبانه آن و اسمی است و نام شاعری عرنی و هبیرة بن الکلحبة فارس الاراذة کلحبه بالسیف ضربه کلنب
کقنفذ و علابط مرد کوتاه کنتب کجعفر و قنفذ و علابط بسیار سخت کنثاب بالکسر الرمل المنهال کنحب گیاهی کنحبة هم آمیختگی کلام از خطا کهدب ثقیل ناگوار کهکب
کجعفر باذنجان فصل اللام لب الب بالمکان ای اقام به و لزمه و معنی لبیک انا مقیم علی طاعتک ولنصب علی المصدر کقولک حمدا لله و شکرا و کان حقه
ان یقال لبا لک و ثنی علی معنی التاکید ای الباباک بعد الباب و اجابة بعد اجابة و قال الخلیل هو من قولهم دار فلان تلب داری ای تحاذیها ای اناتجاهک
باستحب اجابته لک والیاء للتثنیه و فیها دلیل علی النصب المصدر و نحن نذکر حجته علی یونس فی باب المعتل لب بالضم خرد الباب ج والب ایضا
مثل بوس وابوس ونعم وانعم ومیانه هر چیز و دل وی و مغز بادام و جوز و مانند آن لبوب ج لبیب خردمند الباء ج و لب النخل قلبها و بنات الب عروق فی القلب
تکون منها الرقة و جمع البت الاب و لتصغیره لبیب لبابة بالضم خردمند شدن (عح ک اف م) و حکی یونس لببت بالضم و هو نادر لانظیر له فی المضاعف
و یقال الب الزرع اذا دخل فیه الاکل و لبب الحب ای صار له لب لبیبه مثنا ماکچه تلبیب گریبان گرفتن و کشیدن در خصومت حسب لباب ای خالص و
لباب کل شیء خالصه لبابة نام زنی لبة سر سینه لبب کذلک الباب ج لبب ایضا پیش بند رحل یقال منه البیت الدابة فهو ملبب بکذا رواه ابن السکیت
و غیره باظهار التضعیف قال ابن کیسان هو غلط و قیاسه ملب کما یقال محب من احببته و منه قولهم فلان فی لبب رخی ای فی حال واسعة لبب
ایضا ریگ تنک و سفظ الرمل عقنقل فاذا انقص قیل کثیب فاذا انتقص قیل عوکل فاذا انقص قیل سقط فاذا انقص قیل عداب فاذا انتقص قیل لبب
لبلاب گیاه پیچک لبلبة تنگدلی و مهربانی کردن بر فرزند یقال لبلبت الشاة علی ولدها اذا لحسته و اشبلت علیه حین تضعه لبالب الغنم آواز و فریاد گوسپند
رجل لب ای لازم لامر و امرأة لبة ای قریبة من الناس لطیفة و لبیب ایضا مثل لب لب البعیر سر سینه زدن و تلبب ای تحزم و تشمر لتب لاتب
استوار و پای بر جای لتب لتوب بمصدران مثل (عح ف اض م) و بر جهنده مثل لازق و لتبت فی منحر الناقة ای طعنت مثل لتمت لجب لجب بانگ
و فریاد (عح ک اف م) جیش لجب عرمرم ای ذو جلبة و کثرة و شجره و لجب اذا سمع اضطراب امواجه لجبة ثلث لغات گوسفندی که چهار ماه بر نتاج وی گذشته باشد
و پستان خشک کرده لجاب ج لجبات ایضا و هو شاذ لان حقه التسکین قال ابن السکیت لجبة میش کم شیر شده لا یقال للعنز و یقال منه لجبت الشاة بالضم الجیم و کذلک
لجبت بالتشدید لحب لحب راه فراخ لاحب شده و هو فاعل بمعنی مفعول ای محوب یقال منه لحبه یلحبه لحبا اذا وطئه و مر فیه و لحب ای مر مرا مستقیما و لحبت اللحم و العود
ای قشرته ملحب هو با لقشر و یقطع و مرد دشنام دهنده یا سخن زبان ملحب پاره پاره لحیب ناقه کم گوشت لحب وی و لحب الرجل اذا انحله الکبر ملحوب موضعی لزب
لازب چسپنده و زبر سخت مصدر مثل (عح ف اض م) لازب ایضا ثابت یقال صار الشیء ضربة لازب و هو افصح من لازم و اصابتهم لزبة ای شدة و قحط الزبات ج ملزاب
بالکسر مرد بخیل لسب لسب بالسکون لیسیدن عسل (عح ک اف م) گزیدن جنبری و مانند آن و کوبیدن گزدم و زدن تازیانه (عح ف اک م)
یقال لسبه اسواطا ای ضربه لسبته العقرب لسبا لصب لصب استوار شدن شمشیر در نیام چنانکه بیرون کشیدن (عح ک اف م) چفسیدن پوست بر استخوان لصب بالکسر تنگی

جای کوه لصاب لصوب کذلک ویقال فلان لحجر لا یصیب لا تکاد تطلی شیئا او لصب الخاتم فی الاصبع وهو ضد قلق لواصب چاههای تنگ لعب

لعب ملعب مثال کمید و کبد بازی (ع ح ک ا ف ۲) ویقال لعب یعرة بعد اخری رجل لعابة بالکسر کثیر اللعب تلعاب بالفتح مصدر منه وجاریة لعوب والعوبة

مثال اعجوبة زن بازیگر ملعب بازی جای لعبة بالضم بازیچه یقال اقعد حتی افرغ من هذه اللعبة بضم اللام وفتحها قال ثعلب الفتح اللام اجود لانه اراد المرأة الواحدة

من اللعب لعبة بالکسر نوعی از بازی مثال کیة وجلسة ملاعبة بازی کردن باهم ویقال لابی براء عامر بن مالک ملاعب الاسنة ملاعب ظله نام مرغی و یجا فی

خاطف ظله لعاب بالضم آب دهان کردمان باشد لعاب النحل عسل لعب تلعیبا آب رفتن از دهان کسی (ع ح بفتحها) یقال لعب الصبی ای جعل له لعابا

یسیل من فیه ثغر ملعوب ای ذو لعاب ولعاب الشمس ما تراه فی شدة الحر مثل نسج العنکبوت وهو السراب لعباء نام جای لغب لغوب ماندہ شدن

(ع ح ف ا ص ن ۲) و (ک ا ف ۲) لغة ضعیفة فیه والغبة ای اتعبه رجل لغب بالتسکین ای ضعیف قال ابو عمرو سألت اعرابیا عن اللغوب بالفتح فقال

الاحمق لغب پرهای زرور یزه مرغ لغاب بالضم مثله وهو خلاف اللؤام ریش لغیب لغب منه وتباهی افکندن میان قوم یقال لغبت علی القوم الغب ای

افسدت علیهم تلغب دور ودراز راندن لقب لقب لقب نام بد القاب ج یقال لقبته بکذا فتلقب به لوب لوبة لابة سنگستان لوب

لابات ج وفی الحدیث انه حرم ما بین لابتی المدینة وهما حرتان تکتنفانها قال ابو عبیدة لوبة ونوبة بالضم فیهما الحرة وهی الارض التی البستها حجارة سود ومنه

قیل للاسود لوبی ونوبی لوب لواب لوبان بالضم قیمین تشنه شدن الاب تحت منه لؤوب ج مثل شاهد وشهود ویقال ترکتها لوائب علی الحوض

ملاب نوعی از طیب شبیه خلوق ای ملطخ به ملوب سبیل سره علی ز به تشقیق علی لهب لهب زبانه آتش وکنیة ابو لهب لحجارة النهار وبه تلهبت النار

وتلهبت ای اتقدت والهبتها اوقدتها لهبة بالتسکین تشنگی لهب ایضا مصدر منه رجل لهبان وامرأة لهبی ای عطشان وعطشی لهبان بالتحریک افروختن آتش وکذا

التهیب اللهاب بالضم والهب الفرس اذا اضطرم جریه الهوب بالضم نوعی از رفتار اسپ لهب بکسر الهاء گشادگی میان دو کوه لهوب لهاب الهاب ج بواسیة بمعنی ای

ضیبب نخب المرأة نکحها (ع ح بفتحها) و (ض ا و ص ۲) نحب فلانا طپانچه زد والنحب محرکة درخت مقل یعنی دوم نحبه وهی ستة لثانیه عدلان ابتی

النحب کمعظم طپانچه خورده درخصومات ملاجبة باهم طپانچه زدن لذب لذب بالمکان لذوبا اقام لاذب مثله لوب گرگ ملک بالفتح ماده شتر فراهم گذشته الزمه

لهذبا واحد ای لزازا ولزاما لیاب کسحاب طعام کم از پی دهن او وزن تعرقه منه تلاعث فصل المیم ماذب کمنزل شهرها بی اندولاب کسحاب گلی است

بازعفران وذکرسته (ل و ب) سیبة معرب می یعنی شراب منفرجل

فصل النون

نبب نبیب بانگ کردن تکه وقت دیدن بی (ع ح ف ک ۲) انبوبة میان دو پیوند نی وهی انفوزة انبوب اناپیب ج نتب + نتوب بر آمدن پستان دختر نحب + نجب بالتحریک پوست درخت نجب بالتسکین

پوست باز کردن از درخت (ع ح ف ا ص ۲) منجوب پوست پیراسته پوست درخت سقاء منجوب ونجبی کذلک وقدح فراخ نیه ظرف نحب وزمی از زنورهای عرب

کر مشهور است نجابة گرامی شدن (ع ح بضمها) نجیب نعت منه بین النجابة ونجبة مثال الهمزة ایضا نجباء ج ویقال هو نجبة القوم ای هو النجیب منهم انجب الرجل ای

ولد نجیبا وامرأة منجبة ومنجاب ای کرفرزندان گرامی وگزیده بسیار زاید ونسوة مناجیب منجاب ایضا تیز لی پرو پیکان ومرد ضعیف انتجاب برگزیدن نجیب پهنا

شتر گزیده نجب نجائب ج نحب نحب نذر کردن ولشتاب رفتن (ع ح ف ا ص ۲) یقال سار فلان علی نحب اذا سار فاجهد السیر ومدت وهنگام ویقال قضی

فلان نحبه ای مات نحیب آواز برداشتن درگریه (ع ح ف ا ک ۲) انتحاب مثله نحاب بالضم سرفیدن شتر (ع ح ف ا ک ۲) تنحیب کوشیدن در کار وسخت راندن شتر نحبت

نوبت آب وناحبت الرجل الی فلان مثال حاکمته قال طلحة لابن عباس هل لک فی ان اناحبک وترفع النبی صلی الله علیه وسلم نخب نخب بیرون کشیدن

(ع ح بفتحها) وجماع کردن واستنخبت المرأة اذا ارادت انتخاب بیرون کشیدن وبرگزیدن نخبة بالضم گزیده نخب ج یقال جاء فی نخب اصحابه ای فی خیارهم رجل

نخب بکسر الخاء ای جبان لا فؤاد له وکذلک نخب ونخوب ومنتخب کانه منتزع الفؤاد نخرب نخروب بالضم شکاف سنگ نخاریب ج وخانه زنبور کذا فی السامی

ندب + ندوب بر مرده گریستن وبرشمردن محاسن او (ع ح ف ا ص ۲) ندبة بالضم اسم منه وخواندن بکاری یقال ندبه لامر فانتدب له ای دعاه فاجاب له

مندوب نام اسپ ابی طلحه رجل ندب مرد سبک در حاجت فرس ندب اسپ روان ندبة نام زنی ندب بالتحریک گرو قمار ونشان جراحت نرب + تنریب

بدی وسخن چینی نرب ترب نرب آواز یکبوقت کشتی یقال نرب الثلاثی نزب نزیبا نسب نسبة نزاد انساب ج نسبة بالضم والکسر کذلک وانتسب الی

ابیه ای اعتزی اوتنسب ای ادعی انه منتسب وفی المثل القریب من تقرب لا من تنسب انتسابهم ونسیب وانا انسابه النساب للمبالغة فی المدح کعلامة وتقول

نکب

عن حق ثلثه مناسبات و علامات ای ثلثه حبال ثم تقصتهم بمنابات و تنعتهم و فلان ینا سب فلانا فهو نسیبه ای قریبه و یقال لیس بینهما مناسبة ای مشاکلة نسبة با لکسر

نسب بفتحتین نژاد کسی یاد کردن (منتهی ص ۲) نسیب غزل گفتن یقال نسب بالمرأة نسیبا نسیب قطار سورچه و هو فعیل نشب [illegible] نشب بال و آب

و نشب بفتحتین [illegible] و الشیء فی الشیء و انشبه ای اعلقه فانتشب و انتشب الصاعد ای علق و یقال انشبت الحرب بینهم

و زمین نشوب ج و مانند آن باچیزی یقال نشب الشیء فی الشیء و انشبته ای [illegible] نشبه بالضم نام مردی نصب + نصب برپای کردن

و اشتبه الحرب ای نابذه نشاب بالضم مشدد تیر نشابه یکی [illegible] و ناشب تیر دار نام مردی و بهم ناشبه [illegible] (منتهی ص ۲) النصب بالتحریک رنج و رنج دیدن

رنجیدن و شهنم انتصاب برپای خاستن یقال نصبت لفلان ای عادیته و همه روزه آهستگی رفتن [illegible] کلیل ناصب ای ذو نصب [illegible] فیه و [illegible] ماصبت

(منتهی ص ۲) انصاب رنج رسانیدن [illegible] ناصب [illegible] فاعل بمعنی مفعول لانه ینصب فیه کفولک لیل نائم ای ینام فیه و [illegible] الا [illegible] حول الحمار و غبار النصب

تقصعت فیه الریح تقیس النصب و عنز نصباء بینة النصب اذا انتصب قرناها و ناقة نصباء مرتفعة الصدر و تنصبت الاتن حول الحمار و غبار النصب

ضرب من الالحان و فی الحدیث لو نصبت [illegible] لو غنیت غناء العرب ای لو غنیت غناء العرب و هو غناء لهم یشبه الحداء الا انه ارق منه نصب اعراب با زبر

الاعراب کالفتح فی البناء و بت و آنچه برپای کنند بحجت پرستش و کذلک نصب بضمتین و بسکون الثانی انصاب ج نصب بالضم و السکون البلاء

و بلاء و منه قوله تعالی انی مسنی الشیطان بنصب و عذاب نصیبه سنگ گرداگرد دیوار خانه نصیب بهره و حوض و دام برپای کرده نصیب بالتصغیر نام شاعر

نصیبین نام شهری و فیه للعرب مذهبان منهم من یجعله اسما واحدا و یلزمه الاعراب کما یلزم الاسماء المفردة التی لا تنصرف فیقول هذه نصیبین و مررت بنصیبین

و رایت نصیبین و النسبة الیه نصیبی و منهم من یجریه مجری الجمع فیقول هذه نصیبون و مررت بنصیبین و رایت نصیبین و کذلک القول فی یبرین و فلسطین و

سیلحین و یاسمین و قنسرین و النسبة الیه علی هذا القول نصیبینی و یبرینی و کذلک اخواتها نضب نضوب فرو شدن آب بزمین (منتهی ص ۲)

[illegible] بضم الضاد و حتی و التاء زائدة فیه لانه لیس فی الکلام [illegible] و هو مقلوب [illegible] مثل [illegible] القوس [illegible] اسم شجر [illegible] (منتهی ص ۲) یقال نعب

[illegible] قال ابن [illegible] نعب الغراب نعیبا [illegible] تنعاب بانگ کردن زاغ [illegible] سیر [illegible] و ناقة نعابة و نعوب ای سریعة [illegible] نغب

الغر [illegible] و ربما قالوا نغب [illegible] علی الاستعارة نغب ایضا فارسی [illegible] بالکسر ای جرعة [illegible] نقب

نغبه بالفتح و الضم [illegible] خورده قال ابن السکیت [illegible] من الاناء نغبا ای جرعت منه جرعة و قولهم ما جربت علیه نغبة ای [illegible] نقب بالفتح

[illegible] و در کوه [illegible] کذلک [illegible] و سوراخ و نقب البیطار [illegible] الدابة لیخرج منها ما [illegible] نقب بالکسر [illegible] نقبة

[illegible] نقبه [illegible] کذلک بالفتح [illegible] نقبا ای جعلته نقبة نقب بالتحریک

[illegible] که بچهار پای [illegible] بالضم [illegible] مردی [illegible] و نیز رقی [illegible] یقال [illegible] نقب [illegible] و اشنده قوم نقبار ج

[illegible] سیل و سهم سنور (منتهی ص ۲) و در [illegible] ستودگی مردم [illegible] نقیب [illegible]

نقابة نقیب کردن (منتهی ص ۲) [illegible] قال [illegible] و اذا ارادوا انه لم یکن نقیبا ففعل قلت نقب نقابة بضم [illegible] فیها قال سیبویه نقابة

بالکسر الاسم و بالفتح المصدر مثل الولایة و الولایة قال ابو عبیدة النقیبة النفس منه یقال فلان میمون النقیبة اذا کان مبارک النفس قال ابن السکیت اذا

کان میمون الامر ینجح فیما حاول و یظفر و قال ثعلب اذا کان میمون المشورة و کذلک نقیبة [illegible] [illegible] الاضیاف

کان میمون الامر ینجح فیما حاول و یظفر [illegible] لقیته فجاة و لقیته نقابا و وردت الماء نقابا اذا هجمت علیه من غیر طلب

نقاب بالکسر روی بند و مرد [illegible] آگاه و بیدار کردن [illegible] یقال [illegible] فلانا ای لقیته فجاة [illegible] نکابة بالکسر [illegible] شدن [illegible] گشتن

نکب در شهر [illegible] گشتن گریزان [illegible] البلاد نکب نکوب بالضم گشتن از راه (منتهی ص ۲) [illegible] گشتن [illegible]

(منتهی ص ۲) یقال [illegible] ای [illegible] الحجارة نکبا ای [illegible] نکب [illegible] ای [illegible] نکبات بفتحتین ج یقال [illegible] نکبه

[illegible] ای [illegible] القوس ای [illegible] ریح و رنج رسانیدن [illegible] الریح الناکبة التی تنکب

[illegible] فلان فهو منکوب [illegible] الصبا و الدبور [illegible] التیمن [illegible] الشمال

[illegible] الریاح [illegible] الصبا و الدبور [illegible] النکباء لان العرب تناوح بین هذه النکب [illegible] تقابل کما

[illegible] بالکسر [illegible]

نکب یا فہو انکب و لا یکون النکب الا فی الکتف و انکب ایضا صفۃ المتطاول الجائر و الذی لا قوس معہ **نوث** **نوب** مثل نیابت کسی ایستادن یقال ناب عنہ
انتیاب بیایی آمدن یقال فلان ینتاب القوم ای آتاہم مرۃ بعد اخری و ہو افتعال من النوبۃ آنابۃ بخدا یتعالی بازگشتن یقال اناب الی اللہ ای اقبل و تاب
نوبۃ پاس نُوَب ج یقال جاءت نوبتک و نیابتک و ہم یتناوبون النوبۃ فیما بینہم فی الماء و غیرہ و النوبۃ الاسم من قولہم نابہ امر و انتابہ ای اصابتہ نائبۃ مصیبۃ
نوائب الدہر جمعہا نُوَب نوبۃ بالضم گروہی از سیاہان مردم نوبی یکی از ایشان نُوَب ایضا زنبور و جمع نائب مثال عائط و عوط و فارہ و فرہ نَوب بالفتح نزدیکی
خلاف البعد و یقال نُوَب بامکان منک میسرۃ یوم و لیلۃ و قُوب بامکان منک میسرۃ لیلتین و اصلہا فی الورد الحمی النائبۃ تب روزمرہ **نہث** **نہب** غنیمت نہاب کسر
ج و غارت کردن انتہاب کذلک و یقال انہب الرجل مالہ فانتہبوہ و نہبوہ و ناہبوہ کلہ بمعنی تنہبی غارتی مناہبۃ برابری دویدن دو اسپ و جز آن نہب الناس
فلانا اذا تناولوہ بکلامہم و کذلک الکلب اذا اخذ بعرقوب الانسان و یقال لا تدع کلابک ینہبن **نہیث** **ناب** دندان پیش انیاب ج و انیب ج و الثانی علی غیر
قیاس و نابہ ینیبہ ای اصاب نابہ و نیب سمی ای عجم عوده و اثر فیہ بنابہ ناب ایضا مہتر و ماده شتر کلان سال نیب ج و فی المثل لا افعل ذلک ما حنت النیب تصغیرہا
نُیَیب و یقال نُیَیب لطول نابہا فہو کالصفۃ فلذلک لم تلحقہ الہاء الا ان الہاء لا تلحق تصغیر الصفات و نیبت الناقۃ ای صارت ہرمۃ و لا یقال للجمل ناب قال سیبویہ تصغیرہ
نُوَیب ایضا بالواو لان ہذہ الالف یکثر انقلابہا من الواوات قال ابن السراج ہذا غلط منہ (ضمیمہ) تخشیشی بی و النسبۃ تخشیشی بنبی علی التغییر تطاب
بالکسر روک کردن منطب منطبۃ بکسرہما چیزی کہ بدان چیز اصابت کنند تا طلب مثال منطبۃ بالفتح مردگول لطلبہ ضرب او شد باصبعہ النواطیر خروق تجعل فیہا
یصفی بہا الشی فیتصفی منہ یقال انطبتہم یعنی بر غلامیہم آنہا را **فصل الواو** **واب** **وأب** شرمندہ شدن و سر گشتیدن از شرم اتئاب کذلک
مثال وصل و صلۃ و الہاء عوض من الواو (عع ف ک ۲) یقال جحر فلان فی ابۃ و ہو الایاب استحیا منہ و کذلک توبۃ بالضم و فتح الہمزۃ قال ابوعمرو
قال لی اعرابی ما اطعمک یا ابا عمرو بطعام تؤبۃ ای بطعام یستحیا منہ و اصل التاء واو و اتاب الرجل ای استحیا و اوابتہ اذا فعلت بہ فعلا یستحیا منہ مؤبۃ
مثال موعبات ای مخزیات و او ابتہ ایضا رددتہ عن حاجتہ و حاجۃ و ابۃ ای مقفرۃ و یقال الواب البعیر العظیم و آبۃ مغاکی بر صحرا کہ آب در وی جمع شود
وثب **وثوب** و وثوبا و وثابا و ثبا بر جستن (عع ف ک ۲) و اوثبتہ انا و اثبتہ ای ساورتہ و تواثبت فلان فی ضیعۃ لی ای استولی علیہا ظلما و ثاب
بالکسر ای بقاعد یقال ثب فی لغۃ حمیر ای اقعد و یقال الوثبۃ و ثابا اذا قعد و لم یقعد و ثابا و ثبۃ بر ہم نشاندن و بہ البین پیری کہ ای افگندن تا نشیند
وجث **وجب** لازم شدن (عع ف ک ۲) ایجاب لازم گردانیدن و ازافتادن و فرو شدن آفتاب و مقرر شدن بیع یقال وجب
البیع فوجب و جبۃ و تربیع یقال استوجب و جیبتک استیجاب سزاوار شدن توجیب طعمیدن یقال اوجب الرجل اذا عمل عملا یوجب لہ الجنۃ او النار
وجیب بالسکون مرد بد دل و جبۃ بد دل شدن (عع ف ضمہما) وجبۃ یکبار افتادن و بار رقہا فاذا وجبت جنوبہا و یقال خرج القوم الی مواجبہم ای مصارعہم
و یقال للقتیل واجب و جیب بر زمین زدن و ماندہ شدن آستہ و عادت و ادن الفس یکبار خوردن و بسیار و بار خوردن یقال فلان یوجب نفسہ ای عوّدہا اکلۃ
وحب **وحرب** **ورب** بالتحریک تباہ شدن اصل (عع ک ف ۲) یقال ہو ورب و ورب **وریث** **میراث** بالمعجمۃ نا و دان فارسی
معرب میزو لا آب میازیب ج و میازیب بترک الہمزۃ ایضا **وسب** **وسبت** الارض و اوسبت اذا کثر عشبہا وسب بالکسر نبات انبوہ **وشب**
أوشاب بالمعجمۃ قلب اوباش و ہم الضروب المتفرقون **وصب** **وصب** بفتحتین بیماری (عع ک ف ۲) و اوصبہ اللہ فہو موصب
موصّب بسیار رنجوری و درد و صُوب ہمیشہ بودن (عع ف ک ۲) وصب علی الامر ای واظب علیہ و قولہ تعالی و لہم عذاب واصب و قولہ تعالی
و لہ الدین واصبا ای دائما مفازۃ واصبۃ ای بعیدۃ لا غایۃ لہا و اوصب علیہ ای ثابر علیہ **وطب** **وطب** بالسکون مشک شیر خاصۃ و ہو جلد الجذع
فما فوقہ اوطب و طاب بالکسر ج و یقال للجلد الصغیر شکوۃ و للجلد العظیم وطب و یقال للشکوۃ التی فیہا سمن عکۃ و للبدرۃ مسأد وطب الغمام و ثدی المرأۃ
و لیلازن بزرگ پستان **وطوب** **وطیب** ہو یوطب اودالہ بر کاری مداومت کند کالاطرش موطب اذا اتقد و لت باوعی فیہ لبن فیہا کلا و رجل
ولیوب اذا اتقدا و لت مال النوائب موطب بالفتح نام جائی **وعب** اوعب القوم ای حشدوا و اوعی جملہ بر دن و جایی و اوعب ای یعنی بیکلی فراز آمدن
و اوعب فلان جلال ای بیق بلعب ہم احدہ و جاء الفرس بزکض و عیب ای باقعی ما عندہ و یقال جدع و اوعب اغذ ای استاصلہ فی الشتم جدعہ او
جدعہ جدعا عیابا و فی الحدیث فی الانف اذا استوعب جدعہ الدیۃ ای اذا لم یترک منہ شیئا استیعاب بیان فرا گرفتن **وغب** بالسکون مرد نحیف ضعیف

وشتر فحم ومنقوبة سعد رسته (ع ع بفتحها) او غاب البیت خنورهای خانه وقت وقب بالسکون مثال برنگ کنات گرد آید دروی وکول دواندن و فرو شدن آفتاب وجز آن یقال وقبت الشمس اذا غابت ودخلت موضعها ووقب الظلام ای دخل علی الناس ومنه قوله تعالی ومن شر غاسق اذا وقب
تدا وقبة ای ادخلته فی الوقبة واوقب القوم ای جاعوا وقیب آواز غلاف نره اسپ وقبی بالسکون وانحرکه نام آبی وکب موکب بکسر الکاف نوعی از رفتار وجمع .. اران وواکب البعیر اوارم الموکب وواکبت القوم اذا رکبت معهم وکذلک اذا سابقتهم واکب علیه ووالب ای واظب علیه وکب ای دنا بای
جاستن واکبة ای قائمة وکبان مثنیة فی درجات یعنی رفتار فراخ ظلبیة وکوب بالفتح وناقة مواکبة فراخ گام وهی التی تعنق فی سیرها واوکب الطائر ای تهیأ للطیر
ولب والبة کشت دوباره برآمده والبة الاباط نسلها الوالب الذاهب فی الشئ الداخل فیه وکوب بالضم پیوستن ورسیدن (ع ع ف اک ۲) ذکر فی نوادر
الفعل والبة نام مردی وهب وهب بالسکون هبة بالکسر بخشیدن (ع ع بفتحها) موهب موهبة بخشش بکسر الهاء فیهما اتهاب بخشش گرفتن استیهاب بخشش خواستن
وتواهب القوم ای وهب بعضهم بعضا واهب الکار یعنی احسب یتعدی الی مفعولین تقول هب زیدا منطلقا ولا یستعمل منه ماض ولا مستقبل بهذا المعنی موهبة
بفتح الهاء مغاکی در کوه که آب گرد آید در وی مواهب ج موهبة نام مردی وهاب وهابة بسیار بخشنده والهاء للمبالغة واوهب لک الشئ ای دام له موهب بفتح المیم
وفتح الهاء آماده یقال طعام موهب وفلان اصبح موهبا بکسر الهاء ای معدا قادرا وهب بالسکون نام مردی وهبین موضعی ویب وبب
وای مثل ویل یقال ویبک وویبا لک وویب بمعناه الزمک الله ویلا فان جئت باللام قلت ویب لزید فالرفع باللام علی الابتداء اجود والنصب باضمار فعل
وصیب) وتب ووثب برجای حمله آماده شدن وتوثبه مثله وثب جای گرفتن وهمیشه بودن دران (ع ع ف اک ۲) وجاب بالضم بهار البیت کشتر ابیعر
وذب بد حالی وذاب بالکسر شکنبه ورودها که دران شیر کرده شود وسپس پاره گردانیده شود لا واحد لها وحلقه های توشه دان وانبه شهری اندر
وتیه توثیب ... کرد واوثابت بن طریف الوهبی محرکة محدث تابعی فصل الهاء هبیب هب سیذار (ع ع ف اص ۲)
هبوب بالضم هبیب وزیدن باد وهبوب بالفتح هبوة هبیبة باد گرد انگیز ویقال من این هبت کان قلت من این جئت وهبت فلان یفعل کذا کما یقال
طفق یفعل کذا هباب بالکسر نشاط رفتن شتر یقال هب البعیر فی السیر اذا نشط هبة الریح والسیف هزتهما ومضاؤهما سیف ذو هبة ای مضاء فی الضریبة یقال
عشنا هبة من الدهر ای حقبة کما یقال سبة هبة ایضا ساعتی که او سحر یابی ماذهبة بالکسر تیز شدن گشن (ع ع ف اک ۲) هبیب هباب کذلک یقال هب التیس
واهبت یعنی وهو هباب بالکسر وهبهبة ای دعوته لینزو وتهبب ای ترع تهبهبی شتابان ثوب هبائب وخبائب اذا کان منقطعا وتهبب الثوب اذا بلی
هبب بفتح وکسر پاره های جامه دریده هدب هدبة بالضم وسکون الدال وضمه ایضا ریشه وپرزه جامه هداب الثوب وهدبه کذلک ومقعس مهدب ای ذو هداب
وقرحه هدب چشم آ هدب هرو دراز قرحه وبسیار قرحه هدب بالتحریک برگی که پهنا ندارد چون برگ سرو وطاق وماننده آن هداب کذلک وهداب النخل سعفه هدب بالتخفیف دوشیدن
ومیوه چیدن (ع ع ف اک ۲) یقال هدب الناقة وهدب الثمرة اذا احتلبها واجتناها اهیب گران زبان وابر دامن فرو هشته هندب هندبة هندب
بالکسر وفتح الدال هندبا وهندباة گندنا قلمی لیعذبه هو بکسر الدال ممدود ویقصر هدب تهذیب پاکیزه کردن رجل مهذب ای مطهر الاخلاق وشتافتن در پریدن
ودویدن وسخن اهذاب کذلک هیذبی نوعی از رفتار اسپ هرب هرب بفتحتین گریختن (ع ع ف اص ۲) تهریب گریزانیدن اهرب الرجل اذا جد فی الذهاب
مذعورا ویقال ما له هارب ولا قارب ای صادر ولا وارد هرجب هرجاب بالکسر شتر دراز وضخم ونام موضعی هردب هردبة بتشدید الباء گنده پیر ودرو کلان
شکم بددل هزرب هوزب شتر قوی روان هضب هضبة باران بزرگ قطره وهضبتهم السماء ای مطرتهم هضب ج مثال بذرة وبدر وهضب بفتحتین ایضا
وهو جمع هاضب مثال تابع وتبع وخادم وخدم وباعد وبعد هضاب جمع هضب وهی حلبات القطر بعد القطر وجمعها اهاضیب وهضب القوم فی الحدیث ای افاضوا
فیه واتفقت اصواتهم واهضبوا یا قوم ای تکلموا اهضب مثال حبب اسپ بسیار خوی کننده هلب هلبة کاسموی وبیلوی سطبر دم اسپ هلب ج اهلب اسپ
انبوه دم هلبة ای تنقت هلبة فهو مهلوب مهلب نام مردی عام اهلب سال فراخی مثال ازب وهو علی التشبیه هلبة الزمان سختی روزگار مثال کلبة وهلبة بلا ایة با و
سحر به باران بعیوم هلاب روز باد وباران ناک هنب هنبت بالتحریک گولی امرأة هنبا ای ابلهاء هنب بالکسر نام مردی هوب هوب
دوری یقال ترکته فی هوب دابر وهوبث دابر جیشه لا یدری این هو ومرد احمق بسیار گوی وفروغ آتش هیب هیبة مهابة بزرگی وترس وترسیدن
(ع ع ک اف ۲) یقال هابه یهابه والامر منه هب بفتح الهاء سقطت الیاء لاجتماع الساکنین وحکایة النفس منه هبت وبصلة هیبت فسکنت الیاء وسقطت

لاجتماع الساكنين وتقلت كمتراول اقبلها وهذا الشئ مهيبة لك تهيبني الشئ اي خفته وتهيبت الشئ اي تهيبته اي هابه فهيبا هند وجل في وهيبت الله
هيابة الناس وهو يهابه كذلك وكذا هيبان هو هيبة ذهاب تهيب ترسيد وترسيدن ... اي الله هيبة هيابة الهائبي ورجل هيوبة
وهيابة وهياب بالتشديد وهيبان بكسر الباء اي جبان تهيب وآهاب بغنمه اي صاح الراعي بها للوقف او للرجع وآهاب بالبعير كذلك وهاب زجر للخيل
ومعنى اي اقبلي (ضميمه) هجب بالفتح راندن وشتابي كردن وزدن بعصا هربه بسيار گوي بازودي وهذه هربادة اي عادته هدربان كعنفوان
هر سبك در كلام و خدمت هدلبة سبكي وشتابي هرشبة بالكسر والتشديد الباء زن گنده پير هزربة سبكي وشتابي هسب بر وزن ومعنى حسب
يعني بسندگي هضب گريز هقب فراخي وهقبّة فراخ حلق وفره درازا شترمرغ وجز آن هنقب بسيار سخت هقب كلمه زجر است براي آسپ
هلب بالفتح وبالتحريك لاغ هلجاب بالكسر ديگ بزرگ هنعب اسپ بسيار تك هنقب كوتاه ورنگ زرد

فصل الياء

يب از من يباب اي خراب بيس هو اتباع للخراب يلب يلب بالتحريك جوشن چرمين يلبة يكي وقيل ماكان من جلد ولم يكن من حديد
واليلب في الاصل اسم ذلك الجلد (ضميمه) يشب سنگ سيم معرّب يا ظب كيا سرسياه في احيا والعنبة بمعنى الظبية وانتبلت الشاه
في البعتها اي في شدة احتراجها وتشدد الباء يعقوب بيائين كهيد ويقال سيب واليعقوب علية السلام ابو يعقوب بن عبد الحميد بن عبد الله بن عياض المحدث

باب التاء فصل الالف

ابت ابت يابت بالكسر سخت گرم شده يابت فهو يوم آبت وابته بالمد والقصر وابت بالسكون كالمعنى اشت دانت غلبه كردن حجت (ع
ف احن ۲) مقته مقتلة منه قال ابو زيد ما ال علي هب الدهر وناي لم يزل تعرف بالجنون وهو مثل ال من الدهر ... لاكما
قالوا القيس لمت الت الت كم كردن حق كسي را (ع ف ك ۲) يقال الته حقه اي نقصه وبازداشتن ازانچه روي آورده باشد وباز گردانيدن
مثل لاته يقال الته ولاته يليته بمعنى وهما لغتان حكاها اليزيدي عن ابي عمرو بن العلاء قوله تعالى لا يلتكم من اعمالكم من ليت ولا يألتكم من الألت ويقال
الته يمينا اي احلفه امت امت فراز فرود قوله تعالى لا ترى فيها عوجا ولا امتا اي لا انخفاض فيها ولا ارتفاع يقال امتلا السقاء فماية امت
امت السقاء امتا اي ملاه وامتّ الشئ اي قدرته ويقال هو الى اجل مامت اي موقت امتّ اشيعا البدن (ع ف ك ۲) يقال
انت الرجل مثل نات وحسد كردن فهو مانفت اي محسود (ضميمه) أرتيّة بالضم موي كه بر سر افتاد برپيست باشد ارتان بضم الهمزة وفتح الراء معرب
اشتة لقب جماعتي است از محدثان اهل اصفهان ويقال اصحت الارض ناصيت اذا لم يكن فيها بقل ولا كلا (ع ف ك ۲) افت بالفتح
ماده شتري كه از ديگران زياده ترصبر وبقا داشته باشد وتيز روي كه در سير غالب آيد بر شتر وشتر نجيب وكينه وبلا وشكفت وقبيله است از هذيل بالكسر همتان وافتة
ضرعه اقت معين كردن اوقات تاقيت مثله

فصل الباء

بت بت طيلسان خز وصفة وباننذان تبات مثله وبتيدن (ع ف اص ك و ك ۲)
وكسر المستقبل شاذ لان باب المضاعف اذا كان بكسر العين من المستقبل لا يجي متعديا الا حرف معدودة وهي بته يبته ويبته ونمه ينمه وينمه وحده على لغة واحدة وانما
سهل تعدي هذه الاحرف الى المفعول اشتراك الضم والكسر فيهن وبتته شدد المبالغة انبتات انقطاع حبل منبت اي منقطع ويقال لا افعله بتة ولا افعله البتة
لكل امر لا رجعة فيه ونصبه على المصدر ويقال سكران لا يبت قال الاصمعي لا يقطع امرا ولا يقال مبت من الافعال وقال الفراء هما لغتان يقال ابتت عليه القضاء
وبتته اي قطعته ويقال بتصدق صدقة بتاتا وبتة وبتلة اي انقطعت من صاحبها وبانته وطلقها ثلاثا بتة وفي الحديث لا صيام لمن لم يبيت الصيام من الليل
قال وذلك من العزم والقطع بالنية بات گول ولاغر بتات توشه ورخت خانه اجتمع وفي الحديث لا تحظر عليكم البتات ولا يؤخذ عنكم عشر البتات ويقال
فلان على بتات امر اذا اشرف عليه طحنت بالرحى بتا اذا ابتدات الادارة عن يسارك بحت بحت ساده وخالص از هر چيزي شراب بحت اي صرف خبز بحت
اي ليس معه غيره عربي بحت اي محض ويستوي المذكر والمؤنث والتثنية والجمع فيه وان شئت قلت عربية بحتة فتثنيه وجمعه وبحت الشئ بالضم اي صار بحتا وباحته
الود اي خالصه بخت بخت قسم وهو معرب بختوت بختيار بخت بالضم شتران بختي واحد ها بختي مونثة بختية وجمعها بخاتي غير مصروف لانه بزنة جمع الجمع وللكسان
تخفيف الياء كالاثافي والمهاري وانما مساجدي ومدائني فمصروفان لان الياء غير ثابتة في الواحد كما تصرف المهالبة والمساعة اذا ادخلت عليها ياء النسبة برت
برت بالضم مرد خوار وبر برت بالفتح اسم شهر وبالراء مشكر طبرزد بيروت نام موضعي قال ابو زيد ابرنتيت للاعرابيتاء اذا استعدت لمعتق بالتل مباليعت يعت بغته

بکت بلت بلت بالسکون یعنی بریدن بکت بکت درشتی و سرزنش کردن و غلبه کردن بکیت
یقال بکته ای قابله بما یکره مفاجاة ویقال البکت من نعت العدو وبکت تبکیت
بلت بالتحریک بریده شدن (ع ک ا ف ۲) یقال بلت ای انقطع بهت بهت بالسکون ناگاه گرفتن قال الله تعالی بل تأتیهم بغتة فتبهتهم
(ع ف ا ک ۳) بلت بالتحریک بریده شدن (ع ک ا ف ۲) یقال بلت ای انقطع بهت بهت بالسکون ناگاه گرفتن قال الله تعالی بل تأتیهم بغتة فتبهتهم ویقال للبهیتة بکسر الام وهو استغاثة وبهت الرجل بالکسر اذا
دهش ودر ماندن و ابستن برکسی نسبت بالتحریک وبهتان بالضم مثله فهو بهات وذاک مبهوت ببهیته بهتان یعنی ویقال للبهیتة بکسر الام وهو استغاثة وبهت الرجل بالکسر اذا
وهش وتحیر وبهت بالضم مثله وافصح منهما مجهولا کما قال الله تعالی فبهت الذی کفر لانه یقال رجل مبهوت ولا یقال باهت ولا بهیت قاله الکسائی بیت بیت خانه
بیوت ابیات اباییت جج جمع مثل قول واقوال واقاویل وبییت بضم الباء وکسرها التصغیر والعامة تقول بویت بالواو وکذا القول فی شیخ وغیره شیخ وشبهها
وعیال و خانگیان بیت ودو مصراع از شعر ابیات جج یقال فلان جاری بیت بیت ای ملاصقا بنیا علی الفتح لانهما اسمان جعلا اسما واحدا بائت تمات یعنی شب مانده
یقال خبز بائت بیّوت شب ماندن کاری که شب در اندیشه آن گذاشته شود وبیوته شب گذاشتن (ع ف ا ک ۲) یقال اباتک الله بخیر وبات یفعل کذا اذا فعله لیلا
کما یقال ظل یفعل کذا اذا فعله بالنهار وبیّت العدو ای اوقع بهم لیلا بیاتا یبیّتون وبیّت امرا ای دبّره لیلا ومنه قوله تعالی اذ یبیّتون ما لا یرضی من القول وبیّت الشیء
مجهولا ای قدّر وما له بیت لیلة بالکسر ای قوت لیلة (ضمیمه) بخریت بالکسر خالص مجرد کرانرا چیزی پوشیده نبود بهوت کسحلزون وادی یا چاهی بحضر موت
بست وادی بزمین ابل و بالضم شهری بسجستان منه ابو حاتم محمد بن حبان و اسحق بن ابراهیم القاضی و احمد بن محمد الخطابی و ابو الفتح علی بن محمد و یحیی بن الحسن
والخلیلان ابنا احمد القاضی و الفقیه البستیون بست سیر یا نوعی از سیر که فوق از عنق باشد و عنق نوعی از رفتار ستور است یا پیشی گرفتن ودر ویدن بستان باغ بشت
بالضم شهریست بخراسان منه اسحق بن ابراهیم الحافظ صاحب المسند و الحسن بن علی بن العلاء و محمد بن مؤمّل و احمد بن محمد اللغوی الخارزنجی البشتیون محدثون بشیت کامیر
دیهی بفلسطین بغتتان دیهی به نسف مبعوث بر وزن و معنی مبعوث بقت الاقط آمیخت پینو را بقت گول و لقب عبد الله بن معاویة بن ابی سفیان و لقب بکّار
بن عبد الملک بن مروان بلختیة بکسر الباء واللام و سکون الخاء نباتی است که بر زمین منبسط شود و بر ساق بلند نگردد و بغوغره بدان بن لورا لبید از دمنت بالضم و هی نبتة
بتت عنه تبنیا اتحیز و اکثر السؤال عنه و بتبه بکذا بکته یعنی ساکت کرد او را بتبت الحدیث هر چه در دل داشت با او بگفت بوت بالضم و حلیت که نبات است ببوره و رباتشه
فصل التاء توت + توت توده دیهی بمرو النسبة توذقی منها اسلم بن احمد التوذقی المحدث توت بضم اول و فتح ثانی شهریست بمغرب منه اسمعیل بن عمر التونتی
لا تقل توث بالثاء توتیا سنگ سرمه و هو معرب (ضمیمه) تبت کسکر شهریست بمشرق منسوب الیها المسک الاذفر توت تابوت تحت ضد فوق یکون ظرفا
ویکون اسما و تبنی فی حال الاسمیة علی الضم فیقال من تحت و التحت الارذال السفلة تخت جامه دان تربة بالضم عیبی است که زبان گرفتگی زبان بهم رسد تمت
فصل الثاء ثبت ثبوت ثبات بر جای بودن
نبتی نیست غیر ماکول الثمر تلتی ای جوز بی لبحاب یعنی بهتر ساز ناف خوردانیت بالفتح کوهی است بمدینه
(ع ف ا ص ۲) اثبات متعدی فیه اثبتة و ثبتة بمعنی و اثبته السقم اذا لم یفارقه و قوله تعالی لیثبتوک او یقتلوک ای یجرحوک جراحة لا تقوم معها و تثبّت و استثبت
الرجل فی الامر بمعنی و رجل ثبت بالسکون ای ثابت القلب و فلان ثبت الغدر اذا کان لا یزل لسانه عند الخصومات و یقال له ثبت بالتحریک عند الحملة ای ثبات و لا حکم
بهذا الا بثبت ای بحجة تثبیت مرد عقل بر جای ثبیت مرد بدل او سنده ثبت بالضم ای حمارة تبتیا ثنت + ثنت اللحم و نبت علی القلب انتن
(ضمیمه) ثت علی تقویا یعنی کسی که وقت جماع ریه یا انزال پیش از دخول کند شکاف در سنگ و بدن و منفرقت فراخ علیش اثر نبتی اکثر لحم صدره ثموت
کقبول عذیقول ثات قصبه ایست دیمن و منه دو ثات الحمیری قیل من اقیالها و ابو خزیمة ابراهیم بن یزید الثانی نسبة الی ثات بن عین من اجداده ثهت
فصل الجیم
خواندن و آواز کردن (ع ک ا ف ۲) الثاهت حلقوم یا لبّم یا پوستی که در آن قلب متحرک است و آن غلاف قلب باشد و آن را خلب گویند
جبت جبت بالکسر بت و فالگوی و جادو و فی الحدیث الطیرة و العیافة و الطرق من الجبت و هذا لیس من محض العربیة لاجتماع الجیم و التاء فی کلمة واحدة من
غیر حرف ذو لقی و یقال جوت جوت للابل اذا دعوتها الی الماء (ضمیمه) جت ستبودن گوسفند تا فربهی و لاغری آن دریافته شود جحرت بالضم دیهی بصنعاء
منها یزید بن مسلم و اسمعیل بن ابراهیم بن الجرت بالکسر محدث جرفت بالکسر و ضم الاشهر شهریست بکرمان که بعهد خلافت حضرت عمر رضی الله عنه مفتوح گشت جلفت المال یعنی مال را
هلاک کرد و ربود جلتة نزد او را (ع ف ا ک ۲) اجتلته مثله الجلوت الالیة لخفیفها اجتبلته همگی او را خورد یا نوشید جلبت بروزن و معنی جلبیت جالوت نام عجمی است جلتا و تضم اللام
دیهی بنهروان جوث جوث مثلثة الآخر بهیئة کلمه ایست که بدان شتر را بسوی آب خوانند و قد جاوتها و جاثیتها یعنی خواندن شتر را بسوی آب یا زجر است بها و الاسم الجوات
و اسحق بن ابراهیم بن حوت کطوبی محدث جیت بالکسر و ضمه ازمضافات نابلس فصل الحاء حت + حت تراشیدن منی خشک از جامه و برگ از درخت و حته مانه سوط ای عجّله

فرس حتّاً ای سریع * حتات سج وتحاتّ الشئ ای تناثر حتات بالضم تراشه از هر چیز و نام مردی حتی تا و هی حرف تکون جارة بمنزلة الی فی الانتهاء والغایة وتکون

عاطفة بمنزلة الواو وتکون حرف ابتداء لیستانف بها الکلام بعدها فان ادخلتها علی الفعل المستقبل نصبته بها اذ تقول سرت الی الکوفة حتی ادخلها ای الی ان ادخلها فان کنت

فی حال دخول رفعت کقوله تعالیٰ وزلزلوا حتی یقول الرسول فمن رفع یقول جعله حالاً بمعنی حتی الرسول هذه حالة ومن نصبه جعله غایة حتام تاکی وتا چند تحذف

الف ما الاستفهام وکذا کل حرف جارة تضاف فی الاستفهام الی ما فان الف ما تحذف فیه کما فی قوله تعالیٰ فبم تبشرون وقوله تعالیٰ فیم کنتم وقوله تعالیٰ لم تقولون وقوله تعالیٰ

عم یتساءلون حرت حَرَت مالیدن سخت (ع ف ا ص ن ۲) حرتة مثال همزة مرد بسیار خوار محروت بیخ انگذان حفت حفتاً مهموز غیر

محدود مرد کوتاه فربه حفت بالسکون کوفتن حلت حِلتیت بالکسر انگزه و هو صمغ الانجدان وحلیت بتشدید اللام کذلک ویقال حلت راسی ای حلقته

وحلت دینی قضیته وحلت الصوف مرقته ای امطت شعره وحلت فلاناً اعطیته وحلته مائة سوط جلدته حمت حَمُت یومنا بالضم اذا اشتد حره فهو یوم

حمت بالسکون وتعصب حمیت ای شدید حمیت ایضاً خیکی سوی یکجب روغن وحمِت الجوز ونحوه ای فسد وتغیر حوت ماهی حوت ماهی نام

حلبتان سج حات الشئ یحوت ای حام حوله وحاوتنی فلان اذا راوغک (ضمیمه) جلبة بنت الحباب فی نسب الانصار وبنت مالک صحابیة من نسلها

ابو یوسف القاضی حقیقون بالکسر کوهی بموصل حبریت بروزن ومعنی بحت یعنی خالص بی آمیغ یقال کذب حبریت حذر قوت یقال ما یملک حذرقوتاً ای شیئاً

حنبریت خالص یقال کذب حنبریت ودما حنبریت وضیاء حنبریت ضعیف جدا حانوت دوکان می فروش وبذکر می فروش و هذا موضع ذکره والنسبة حانی وحانوی

فصل الخاء

خبت خبت زمین پست ریگناک وآب بی کلب اخبات فروتنی کردن یقال اخبت لله وفیه خبتة ای تواضع

خفت واخت الله حظه ای اخسه فهو خفیت ای خسیس واخت فلاناً ای استحیا خرت خُرت بالضم سوفار سوزن وتیر ومانند آن خروت اخرات

سج مخروت لب کفته اخرات جیز ای تنگ خرتیت بالکسر والتشدید قلاوزدانا خرارت سج یقال منه خرتنا الارض خفت خفوت آرمیدن آواز

(ع ف ا ک ۳) یقال خفت المیت اذا انقطع کلامه وسکت فهو خافت خفات بالضم مفاجات مردن مخافتة تخافت پنهانی گفتن خفت مثله خوت

خات البازی واختات ای انقض علی الصید لیاخذه خائتة عقاب فرود آینده خوات بالفتح آواز پر عقاب بوقت فرود آمدن از هوا (ع ف ا ص ۲)

یقال خاتت العقاب تخوت خوتاً وخوات بالتشدید مرد دلیر ونام مردی تخوّت ماله ای تخونه وتنقصه والذئب یختات الشاة بعد الشاة ای یختلها فیسرقها وفلان یختات

حدیث القوم ویتخوت اذا اخذ منه وتحفظه وانهم یختاتون اللیل ای یسیرون ویقطعون الطریق وخات الرجل ای اخلف وعده واسن ایضاً (ضمیمه)

خجستة بضم الخاء وفتح الجیم وسکون السین نام زنان اصفهان از راویان حدیث لفظ اعجمی ومعنی آن مبارک خسنت شهرست بفارس خلیت

کسکیت الابلق الفرد الذی یشبه خمیت بروزن ومعنی سمین یعنی فربه خنوت گسسته در جانکب تیز رو که بر بستر زم نخسپید وعاجز گول دوا بست

بحری ولقب توبة بن مضرس الشاعر خیت آواز کردن خیوت مثله وبالکسر دیهی ببلخ خاتة ما له یختته کنخوته

فصل الدال

دشت

دشت م و هو فارسی او اتفاق وقع بین اللغتین (ضمیمه) درست بضمتین ابن رباط فقیمی شاعر وپسر او زیاد وپسر زیاد یحیی ونبیره او زکریا

وپسر حمزه وپسر حکیم وپسر سهل وپسر نصر از اهد و ابراهیم پسر جعفر بن درست وجعفر بن درستویه محدثون دست صحرا وصدر البیت والدست من الثیاب

والدست من الورق معروف و هو معرب دستنا دستو ابالقصر دیهی ست باهواز والنسبة دستوائی ودستوانی دوست بالضم لقب القاسم بن نصر العابد وجد

عبد الکریم بن عثمان بن محمد بن یوسف العلاف وذو دیه ابو زرعة محمد بن محمد دستویه محدث دعت دعته دفع کرد او را دفع کردن سخت (ع بفتحها) دعته

خبه کرد او را بجدی که کشت او را (ع بفتحها)

فصل الذال

ذأت ذأت خفه کردن (ع بفتحها) یقال ذأته ای خنقه اشد الخنق ذعته

وذعطه وذأطه کذلک ویقال ما کان من الامر ذیت وذیت معناه کیت وکیت (ضمیمه) ذمت متغیر شد ولاغر گردید (ع ن ا ک ۲)

فصل الراء

ربت تربیت پروردن ربّت الصبی تربیتا ای رباه رتت + رتة عجز وحکی یقال هو ارتّ ای بلا ای وساوا هارتة بالضم درماندن در سخن ارت گنگ لاج

وفی لسانه رتة وارته الله فرتّ رفت رفات بالضم ریزه ریزه قوله تعالیٰ ائذا کنا عظاما ورفاتا قال الاخفش یقال منه رفت الشئ برفت بالضم والکسر رفتا فهو مرفوت

(ضمیمه) رستة بضم الراء لقب عبد الرحمن بن عمرو بن ابی الحسن الزهری الاصبهانی رات کاه لغت یمنیه جمعه راوات نادر

فصل الزاء

زتت زتّ + زتة آرایش عروس (ع ف ا ص ۲) یقال زتت العروس فتزتت ای زینته زفت زفت بالکسر قیر که در خنور وکشتی مالند تا آب نرهاند وی خیره هر قته ای مطلیة بالزفت

زکت ... آهسته بشتاب آیشق تنگ آهسته و فلان
زکت ... ای مملوة ترکیب پر کردن مشک و زکتت المرأة الغلام ای ولدته ... آهسته ... و زنت ... کردن طعام
ازنت الناس ای اولدهم ویقال ما اشد ... عن الفرات زیت ... زیتون ... زیتون ای لیستعه سعون الزیت
(عج ف ا ک) و طعام مزیت علی النقص و مزیوت علی التمام و زنت القوم ای جعلت ادمهم الزیت و زیت القوم ای زودتهم الزیت و هم زائتون ای لیستعه بیتون
(ضمیمه) زائة عیسا ملاد (عج بفتحتین) زرته خبه کرد و اورا (عج بفتحهما) زناتة بالکسر قبیله است بمغرب منها الزنائی المنجم

فصل السین

سات سبت

سات بالفتح ... خفه کردن (عج بفتحهما) قال ابو عمرو ساته ای خنقه حتی یموت مثل سابه و ابو زید بنشا الا انه لم یقل حتی یموت سبت ... اساین
ساءات ... (عج ف ا ک)
... وحربه ... آهسته سوت ... و سر ستردن و موی کشاده ... و نوعی از رفتار شتر و تشبیهی کردن جهودان و منه قوله تعالی ویوم لا یسبتون (عج ف ا ک)
و گردن زدن یقال سبت علاوته ای ضرب عنقه اسبات ... در آمدن جهودان و آرامیدن سنبت آنکه بخفته سبات بالضم خواب و اصله الراحة و منه قوله تعالی
وجعلنا نومکم سباتا و یقال منه سبت بسبت بزه و حده با الضم و روزگار سبت مرده و بیهوشی و بیمارستان خفته و خستیم فراز کرده سبت بالکسر چرم گاو دیغرظ پیرا
سبحت نعل منه النعال السبتیة و فی الحدیث یا صاحب السبتین اخلع نعلیک ... خرما کرمیتیز ... و مستبی مردو ...
... و الباء للالحاق لا للتانیث الا تری ان الحاد المحقه یقال سبنتاة و سبنداة ... بیش ... سبرت و سبروت
بالضم زمین خشک بی نبات سبارت ... یقال رجل سبروت و سبریت بالضم و الکسر و امرأة سبرتة ... و جمعها سباریت
... السالکین الحماجون سبت ستة شش یقال ستة رجال و ست نسوة و اصله سدس فابدل من السین الاخیرة تاء و ادغمت الدال فیها
تنقول فی التصغیر سدیسة و فی الجمع اسداس قال ابن السکیت یقال عندی ستة رجال و نسوة بالکسر و کذلک کل عدد یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل الست و الت
فلک فیه الوجهان فاما اذا کان عدد لا یحتمل ان یفرد منه جمعان مثل الخمس و الاربع و الثالث فالرفع لا غیر تقول عندی خمسة رجال و نسوة و یقال جاءوا ...
ساداو ساتا ... قال سادسا ساتا علی البدل ... سحت سحت بالضم و ... حرام و احت الرجل ...
... و اما است فمن باب الهاء لان اصله ... سحت بالفتح گوشت از استخوان ...
تجارته او کسب الحرام و سحته و اسحته ای استأصله و منه قوله تعالی فیسحتکم بعذاب علی القرائتین و مال سحت و سحت ای ذهب سحت ... بالکسر ...
و رجل سحت الجوف اذا کان لا یشبع سخت سخت ... و هو الشدید یقال هذا حر سخت ... کلام العرب ... سختیت بالکسر ... بسیار ...
... سفت سفت بسیار ... سکت سکت و سکوت و سکات خاموش شدن
و گرد ... (عج ف ا ک) ... یقال تکلم الرجل ثم سکت بغیر الف
(عج ف اص ۲) یقال ساکتنی فسکت و اسکته و سکته بمعنی و سکت الغضب ای سکن و منه قوله تعالی و لما سکت عن موسی الغضب و یقال تکلم الرجل ثم سکت بغیر الف
فاذا انقطع کلامه فلم یتکلم قلت اسکت ... بالضم ... ساکوت کذلک ... سکات بالضم ...
... حتی ... و یقال کنت علی سکات هذه الحاجة ای علی شرف من ادراکها ... ای ما اسکته ... بکسر الهمزة ... دو گرانه فرج زن ...
سکیت بالضم و تخفیف الکاف و تشدید ... سلت سلت بالضم ...
... سلت بالفتح ... پاک کردن ... انگشت ... سلت ... و دست ...
... سلت ... سمت سمت
... دور کردن ... سمت ... ای هدیه ... ای قصده ...
... (عج ف اص ۲) یقال ما احسن سمته ای هدیه ...
... سمت ... قال ثعلب الاختیار بالسین المهملة لانه ماخوذ من السمت و هو القصد
... سنت اسنات ... یقال اسنت القوم و هم مسنتون
... قال ابو عبیدة ... موضع سنة قال الفراء توهموا الهاء اصلیة اذا وجدوا ...
... سنة ... ویقال ... سنت ... القدر ای طرحت فیه ... و یقال ...
... (ضمیمه) سبحت بضم السین و با المشدد ... لقب ابی عبیدة

سجستان و قد یفتح اوله شهریست بمشرق سحلوت کو بنوزن حیله ساز سرت بالضم شهریست بمغرب سرته شهری ست و راندلس منها قاسم
بن ابی شجاع السرتی المحدث سقت بالفتح و بفتحتین بی برکت شدن (ع ح ک ا ف ۲) سقت نعت منه سلکوت بروزن و معنی منحالت سلکوت
کو بنوزن پرنده است سمنت کسمند دیهی بصعید سمروت کو بنوزن هرو دو بار **فصل الشین** شات و شتیت بضم سپید و خنده ولیس بفعل و قیل
شتت و شت و شتات پراگندن شت الامر و استشت و تشتت بمعنی امر شت کار پراگنده شتیت کذلک تشتیت پراگنده کردن ثغر شتیت دندان
کشاده قوم شتی و اشیاء شتی و جاؤا اشتاتا ای متفرقین و قولهم الحمد لله الذی جمعنا من شت و یقال شتان ما هما و شتان ما عمرو و اخوه ای بعد ما بینهما قال الاصمعی
لا یقال شتان ما بینهما قال و قول الشاعر شعر لشتان ما بین الیزیدین فی الندی + یزید سلیم و الاغر بن حاتم لیس بحجة انما هو مولد و الحجة قول الاعشی
شعر شتان ما یومی علی کورها + و یوم حیان اخی جابر + و شتان مصروف عن شتت فالفتحة التی فی النون هی الفتحة التی کانت فی التاء لتدل علی انه مصروف
عن الماضی و کذلک سرعان و وشکان مصروفان من وشک و سرع تقول وشکان ذا خروجا و سرعان ذا خروجا و یقال فی المجلس شتوت من الناس
ای لیس هم من قبیلة واحدة شخت و شخوت باریک شخات ج و قد شخت الرجل بالضم فهو شخت و شخیت شمت و شماتة شاد شدن بغم دشمن (ع ح ک ا ف ۲)
یقال شمت به و بات فلان بلیلة الشوامت ای بلیلة تشمت الشوامت تشمیت دعای عطسه گفتن و یقال کل داع لاحد بخیر مسمت و مشمت بالسین و الشین
العطلة و الحجة و یقال رجع القوم شماتا ای خائبین شماتت قوائم الدواب و هی اسم لها قال ابو عمرو لا ترکه الله شامتة ای قائمة (ضمیمه) شبیت ترد ا
معروف هندی سوا شمرت افغنده است بانیس شرتی پرنده است شکات بالکسر لعله اسم بلدة و احمد بن عبد الخالق بن الشکانی و کامل بن عبد الجلیل
بن الشکانی محدثان شیتان جماعت قلیل از ملخ و جز آن **فصل الصاد** صت و صتیت کوفتن صتیت بانگ و فریاد و گروه
از مردم و فی الحدیث و انتم صتیتین ای جماعتین صتات تخاصمت کردن یقال بازلت اصاتت فلانا ای اخاصمه صتیت بالکسر مرد گرامی ای صدید
صفت و صفتیت صفتات مرد توانا آن و صلت صلت پیشانی کشاده صلوتة مصدر منه (ع ح لقیتها) و نام مردی صلت بالضم کاره بزرگ
اصلات ج صلیت مصلت بالکسر شمشیر زدوده و گذرنده یکون فی معنی مصلت صلت بالفتح و الضم ایضا شمشیر زدن یقال صلته بالسیف ای ضربه به و هو مصلت
و رخیدن آنچه در جام باشد و ناخوش صیب اصلات شمشیر کشیدن سیف صلت آخته و رجل مصلات بالکسر ای ماض فی الامور و کذلک اصلتی و منصلت و مصلات بالکسر
و یقال جاء فلان بلبن یصلت و مرق یصلت ای قلیل الدسم کثیر الماء انصلت فی سیره ای مضی و سبق صلتان تیز جست و استوار و اسپ بانشاط نشاط صمت
و صموت و صمات بالضم خاموش شدن (ع ح ف ا ص ۲) اصمات کذلک تصمیت خاموش گردانیدن خاموش شدن رجل صمیت بالکسر سکیت
صمت بالضم ای سکتة و یقال بیته اصمات و سکاته ای ما اصمت به و سکت قد قلان علی صمات الامر بالکسر ای اشرف علی قضائه و بات من القوم علی صمات ای قریب
فی القرب و یقال الصامت و لا ناطق ای البهائم الجمادات او الحیوان او الذهب و الفضة و الابل و الغنم صامت شیر خفته صموت بالفتح زره و نام اسپی صمت بالضم بست
کردن ... صمت ای ... یقال لقیته بوحش اصمت بکسر الهمزة و ببلدة اصمت ای بمکان قفر لا انس به و هو غیر مصروف
صوت و صوت آواز و آواز کردن (ع ف ا ص ۲) صائت نعت منه تصویت کذلک صیت آواز سخت و کذلک صات یقال رجل صات و صائت
صات کما یقال رجل مال و مال ای کثیر المال و النوال و کبش صاف و یوم طان و بئر ماهة و رجل لاع لائع و رجل خاف و اصل هذه الاوصاف کلها فعل بکسر العین
صیت بالکسر آوازه و اصله من الواو و انقلبت یاء لکسرة ما قبلها کما قالوا ریح من روح کانهم بنوه علی فعل بکسر الفاء للفرق بین الصوت المسموع و بین الذکر المعلوم و ربما قالوا
انتشر صوته فی الناس بمعنی الصیت و یقال دعی فانصات ای اجاب و اقبل و هو انفعل من الصوت انصات ... قاست و انصات الرجل ... قامت (ضمیمه) صلعوت
شرمنده شدن صحات الجرح سکن ورمه صحات الرنق ... صعت بیانه قد رجل صعت الربة مرد پاکباطن صعیوت کعنکبوت تیز صنبوت کسفود زنبیل خرد
و ای غلاف قاروره و سرپوش آن صنایت بهم افتاده استوار و محکم کردن صنتیت صندید و لشکر صنتوت کیتاتیها (ضمیمه) **فصل الضاد** ضغت خائیدن بدندان پیش
و پسین ضغوت ... ضغتة ازبسکه کوفت و پایمال کرد او را (ع ح بقیتها) **فصل الطاء** طست طست بالسین العطلة و هو طس معرب ... علی ابدال ...
السین ... (ضمیمه) طالوت ... (ضمیمه)
... **فصل العین** عبت ... عنت ... اذا ... علیه

عرفتنا

وانات اناث فلانا عنتا و اساء الیه ... تعتعة خواندن ... گفتن و تتعتع فی کلامه اذا لم یستمر فیه عرت ۰ و عرت جنبیدن نیزه و برق (ع ف ک ۲)
... و شیوع عزات ای شد و الاضطراب بسنها عفت ۰ و عفت دست بر تافتن کسی را (ع ف ک ۲) و شکسته گفتن سخن را عفت آنکه سخن بد شنوا
... و غیره بلغت تیم و کمل عمت ۰ و عمت حلقه کردن پشم و صوف بهر رشتن عمیتة من پشم و صوف یک حلقه از وی کما یقال ... من قطن و سلیلة
من شعر عمیت مثال فسیق هو الرقیب الظریف و یقال الجاہل الضعیف عنت ۰ و عنت بزه مند شدن (ع ف ک ۲) و منه قوله تعالى عزیز علیه ما عنتم و قوله تعالى
ذلک لمن خشی العنت منکم یعنی الفجور و الزنا و در کاری دشوار افتادن اعنات و رنجانیدن و در کاری دشوار افگندن و بهم پیوند گرفته را باز شکستن یقال اعنت الجبور فصار عنتا و معنتا و جاء فلان متعنتا اذا
جاء یطلب الزلة ضمیمه علفوت گنده ... مرد احمق که سخن بیباکانه گوید صواب باشد یا خطا ۰ رجل متعهت مرد مبالغه کننده و نیک سازنده
خود و پوشش خود را فصل الغین غتت ۰ غت غوطه دادن در آب یقال غته فی الماء ای غطه و رنجانیدن و خنده پنهان داشتن یقال غته بالامر
کذا و غت الضحک ای اخفاه غلت ۰ غلت و غلط بمعنی واحد قال ابو عمرو غلت فی الحساب و غلط فی القول اغلتت ... بشنام و قهر زدن و فرو گرفتن مثل اغته
غمت ۰ غمت گران آمدن طعام بر دل یقال غمت الطعام ای ثقل علی قلبی فصل الفاء فات ۰ افتیات باطل گفتن بر کسی یقال افتات علیه
و افتات برایه ای عمل برایه و هذا الحرف سمع مهموزا فتت ۰ فت ریزه ریزه کردن (ع ف ا ض ۲) یقال فتته فهو مفتوت و فتیت و یقال فت عضدی و هد رکنی
تفتت انفتات ریزه شدن فتات بالضم ریزه هر چیزی فتة سوخته ریزه که زیر چخماق نهند تا آتش بوی درگیرد فتیت نان ریزه فخت ۰ ماهتاب فاختة ... ج
فرت ۰ فرات بالضم آب خوش یقال ماء فرات و میاه فرات و جوی کوفه فراتان فرات و دجله فلت ۰ فلتة کار ناگاه بی اندیشه یقال کان الامر فلتة
ای بلا تدبر و تفکر و آخرین شبی از هر ماه و آخرین روزی که بعد از وی ماه حرام باشد و افلت الشیء و تفلت و انفلت بمعنی و افلته غیره ایضا و افلت الکلام ای ارتجله
و افلتت ... ای مات فجاة و ... نفسه کذلک و فرس فلتان ای نشیط حدید الفؤاد و مثل صلتان بتحریک اللام کما انفلتت ... طرفاه علی الابسه من صخرة فوت
۰ فوت درگذشتن فوات کذلک یقال فات الشیء و افاته غیره و یقال مات فلان موت الفوات اذا فوجئ و یقال ... جعل الله رزقه فوت فمه ای حیث
یراه و لا یصل الیه و یقال هو منی فوت الرمح ای حیث لا یبلغه و فوت العیاء ... و گذشت فوات ج افتیات هو السبق الی الشیء دون ائتمار من یؤتمر یقال
افتات علیه بامر کذا ای فاته به و فلان لا یفتات علیه ای لا یعمل شیء دون امره و فی الحدیث أمثلی یفتات علیه فی امر بناته و تفوت علیه فی ماله ای فاته به و تفاوت
الشیئان ... تباعد ما بینهما تفاوتا ... تفاعل بضم العین ... ضمیمه فستات بر وزن ... یعنی ... مهوت
بر وزن ... فصل القاف قت ۰ قت سخن چینی کردن (ع ف ا ض ۲) و فی الحدیث لا یدخل الجنة قتات ای نمام قتیتی مثال ... سخن چینی قت ... تقتیت ...
... قرت ۰ قرت خشک شدن خون بر یکدیگر و فرو مردن خون در جراحت (ع ف ا ض ۲ و ک ۲)
قلت ۰ قلت مغاکی در کوه که آب در وی گرد آید قلات ج و قلت العین نقرتها و قلت الابهام النقرة التی فی اسفلها و قلت الصدغ و قلت الثریدة الوقبة قلت
بالتحریک هلاک شدن (ع ک ا ف ۲) یقال ما انفلتوا و لکن قلتوا و یقال ان المسافر و متاعه لعلی قلت الا ما وقی الله تعالی مقلتة مهلکة مقلات بالکسر ناقه که یکبار
زاید و دیگر بار نگیرد و زنی که فرزندانش نزید قنت ۰ قنوت فرمانبرداری کردن هذا هو الاصل و منه قوله تعالی والقانتین والقانتات و قیام نماز و فی الحدیث افضل
الصلوة طول القنوت و منه قنوت الوتر قوت ۰ قوت قیاتة خورش دادن (ع ف ا ض ۲) یقال قات اهله ... قوت بالضم و هو ما یقوم به بدن الانسان من
الطعام یقال عنده قوت لیلة و قیت لیلة و قیتة لیلة یقال قته فاقتات کما یقال رزقته فارتزق و ... من العیش ای فی کفایة و استقاته ای سأله القوت و فلان یتقوت بکذا و اقتات
... اقتات علیه ای ... و منه قوله تعالى و کان الله علی کل شیء مقیتا و نگاه دارنده و گواه و حاضر (ضمیمه) قربوت
السرج قربوس یعنی کوهه زین اقلعت ۰ اقلعت الشعر اقلعتا تا ای سخت شد ... قلمت ۰ و قلمات نام موضع ۰ رجل قیعات
... بسیار باشد فصل الکاف کبت ۰ کبت باز گردانیدن و خوار کردن و بر روی در افگندن
یقال کبت الله العدو ای صرفه و اذله و صرعه لوجهه (ع ف ک ۲) کتت ۰ کتیت آواز شتر جوان ... یقال کت البعیر ای صاح صیاحا
لینا و کت الرجل من الغضب و کتت القدر ای غلت و کذلک الجرة الجدیدة اذا صبت فیها الماء ... ما یکت عدده ... ما تحصی
(ع ف ک ۲) ... کرت ۰ کرت سنة کریت ای تامة کعت ۰ کعیت مثال التصغیر هزار دستان کعتان

بالكسر ج امرأة كفتة اي قصيرة **كفت** كفت بجهد وفراز گرفتن چيزي را (عع ف اک ۲) وفي الحديث اكفتوا صبيانكم بالليل فان للشيطان خطفة
وكفته عن وجهه صرفه وبرگردانيدن ويقال رجل كفت وكفيت اي سريع وكفت اي اسرع كفت بالكسر ديگ خرد كفات هو الموضع الذي يكفت فيه الشي اي يضم
ومنه قوله تعالى الم نجعل الارض كفاتا **كمت** كمتة بالضم رنگ سرخي كه بسياهي زند در اسپ كميت اسپ سرخ فش ودم سياه يستوي فيه المذكر والمونث
قال سيبويه سالت الخليل عن كميت فقال انما هو بمنزلة ناقة بين السواد والحمرة والفرق بين الكميت والاشقر بالعرف والذنب انهما اذا كانا احمرين فهو اشقر
واذا كان اسودين فهو كميت وكميت الشاعر وهو زيد بن الاخنس الكتيات الكمات مصدران منه يقال اكمات الفرس والكمت ويقال بعير كميت كما يقال
فرس كميت والكميت ايضا من اسماء الخمر **كميت** كيت وكيت بفتح التاء وكسرها فيها چنين وچنين والتاء فيه ها في الاصل فصارت تاء في الوصل كوتى كوتاه بالا

(ضميمه) **كبريت** گوگرد ويا قوت سرخ وزر يا جوهريست كه كان آن پس تبت ست بوادي نمل وگبريت بعيره طلاء به **الحت** كوتاه **كلت**
بالضم وفتحها كلت كلية جمع كردن واكلت في الاناء ريخت آنرا در آوند وكلت الفرس دوانيد آنرا وكلت الشي انداخت آنرا فرس قلت كلت كسكر اشتاپنده وخففان
وفلته كلته گوفته اسپي سحبه هميشگي اكلات اشاميدن كليت كامير وسكتين سنگي دراز كه بدان سوراخ گفتار بند كرده شود كلتة بالضم بخششي از طعام وقدري **انكلت** رنجيده شد
ومنقبض گرديد **كنت** في خلقه تواناخلقت شد كنتي لكرسي سخت وبزرگ كنتي مثله اكنات فروتني وخوشنودي سقا كنيت بسيار آب گيرنده وقد كنت
ورشتي كرد (عع ک اف ۲) **كنعت** كجعفر قسمي از ماهي **كوتي** كرومي كوتاه قد وكوتي بن ارعلا معروف

فصل اللام

لتت لت دراشوردن بسيت
واستوار كردن وچسپانيدن يقال لت السويق اي عجنه ولته اي اوثقه ولت فلان بفلان مجهولا اي لزبه وقرن معه **لعست** لعصت دزد ولعبت
كما يقولون للطس طست لصوت ج لصت **لفت** لفت زونشتن وپيچيدن (عع ف اک ۲) وفي حديث حذيفة ان من اقرأ الناس للقرآن منافقا لايدع
منه واوا ولا الفا الا يلفته بلسانه كما يلفت البقرة الخلى بلسانها وروي گردانيدن از كسي وازراي برگردانيدن كسي را يقال لفت عنه تبس الفت وتجفار شاخ سم وپيچيده
وكنلاج بلعت ميم وگول بلعت قبيس لفات بالفتح گول بدخو لفوت زني كه از شوي ديگر بچه دارد ولفيته عصيده سطبر التفات برگشته نگريستن تلفت اكثر منه لفت بالكسر
شانه وسيم چيزي ويار يقال لفته معه اي شقه معه ولفناه اي شقاه ويقال لاتلتفت لفت فلان اي لاتنظر اليه **ليت** ليت كالشكي وهي كلمة تمن
تنصب الاسم وترفع الخبر تقول ليت زيدا ذاهب وبعض العرب يجعلها بمعنى وجدت فيعديها الى مفعولين ويجريها مجرى الافعال فيقول ليت زيدا شاخصا ويقال
ليتي وليتني كما يقال لعلي ولعلني ليت بالكسر يكسوي روي وهما ليتان لتيت باز داشتن وباز گردانيدن (عع ف احن ۲ وک ۲) يقال لاته عن حبه اي صرفه
وحبسه عن وجهه والاته كذلك ومنه قوله تعالى لايلتكم من اعمالكم شيئا ويقال ما الاته من عمله شيئا اي ما نقصه مثل الته وقوله تعالى ولات حين مناص قال الاخفش
شبهوا لات بليس واضمروا فيها اسم الفاعل قال ولا يكون لات الا مع حين وحذفت في الشعر وقال بعضهم ولات حين مناص فرفع حين واضمر الخبر وقال ابو عبيدة
هي لا والتاء انما زيدت في حين وكذلك في تلان وان كتبت مفردة كقول الشاعر العاطفون تحين ما من عاطف * والمطعمون زمان ما من مطعم *
وقال المورخ زيدت التاء في لات كما زيدت في ثمت وربت (ضميمه) **لبت** يده پيچيد دست را ولبت فلانا زد سينه وشكم وتهيگاه او را بعصا لحته بالعصا زد او را
بعصا (عع بفتحها) لحت العصا پوست عصا دور كرد وبرد لحت لحت يعني كمال سردي **لحت** مرد ستمكار وزني كه سبيلير او وكيت شده باشد و سخت لحت ای شدید **لرت**
بالضم موضعي يا قبيلة باندلس **لات** الرجل خبر داد از چيزي كه پرسيده نشده بود ولات الخبر پوشيد آنرا اللوانة كسحابة موضعي باندلس وقبيلة ببربر

فصل الميم

مت مست كشيدن وپيوند خويشي جستن (عع ف احن ۲) ماته پيوند ووسيلت يقال فلان يمت اليك بقرابة اي يتوسل مواتت بمعني وسائل
محت محت سخت وصلب از هر چيزي يقال يوم محت اي شديد الحر مثل حمت ومحت يومنا بالضم **مرت** مرت بيابان بي علف ونبات ومكان مرت
بين المروتة وهو مرت الحاجب اذا لم يكن عليه حاجبه شعر مروت مشدد الراء نام وادي ومنه يوم المروت بين بني قشير وتميم **مقت** مقت دشمن گرفتن (عع ف احن ۲)
يقال مقته فهو مقيت وممقوت ونكاح المقت في الجاهلية اي يتزوج الرجل امرأة ابيه **موت** موت مرگ ومردن مات يموت ويمات ايضا فهو ميت وميت ويجمع
واموات وميتون والاصل ميوت على فيعل فادغم ثم خفف ويقال ميت ويستوي فيه المذكر والمونث قوله تعالى لنحيي به بلدة ميتا وللانثى يقال ايضا ميتة وانما عن قيل
وميت ميتة مردار ميتة بالكسر نوعي از مردن كالركبة والجلسة يقال مات ميتة حسنة وقولهم ما افعله فان اردت ماامون قلبه لان كل فعل لا يتزيد لايتعجب منه والموات بالضم مرگ
وبالفتح زمين بي خصم وناشتفع وهر چه جان ندارد رجل موتان الفؤاد وامرأة موتانة الفؤاد موتان بالتحريك خلاف حيوان ويقال اشتر الموتان ولا تشتر

السیوان یعنی الشتر الارضین والدور ولاشتر الرقیق والدواب وفی الحدیث موتان الارض للہ ولرسولہ فمن احیا منہا شیئاً فہو لہ یعنی الموات من الارض موتان

بالضم مرگ عام گی ستور یقال وقع فی المال موتان و اماتہ اللہ وموتہ شدد للمبالغة اماتت میرانیدن و فرزند مردہ شدن زن و ناقہ یقال اماتت فلانة و اماتت الناقة

اذا ماتت ولدہا واماتت فلان ایضا اذا مات لہ ابن او بنون وہو میت وہی میت اومیتة مماویت جمع متاوت مرو پارسا مرائی وموت مائت کقولہم لیل لائل

یوخذ من لفظہ ما یؤکد بہ و ستمیت للامر سل لہ و استقبل فی الحرب لا یبالی من الموت موتة بالضم صرع وجنسی از جنون موتة بالہمزة نام زمینی کہ مقتل جعفر طیار

رضی اللہ عنہ (ضمیمہ) موتة بالضم موضعی بمشارق شام قتل فیہ جعفر بن ابیطالب رضی اللہ عنہ وفیہ کان یعمل السیوف متعت الجاریة جماع کرد او را

فصل النون

ومعت الناقة گرفت زبان ماده شتر پس داخل کرد دست را و بیرون آورد آب منی از ان مخخة بالید اورا (عع بفتحہا) مکت بالمکان اقامت نمود ستمکت

البشرة یعنی پوشیدہ ازیم ملتہ حرکت داد و جنبانید او را (عع ف اک ۲) املیت شتران تیز رو تلیت کسکیت برگ درخت سخ

نات و نبت بکسر الثانی نالیدن (عع ف اک ۲) یقال نات فہو نات مثل نبات نبت و نبت گیاہ و رستن گیاہ (عع ف اص ۲) انبات

لازم و متعدیہ منہ نبت و انبت بمعنی و انبتہ اللہ فہو منبوت علی غیر قیاس و انبت الغلام اذا انبتت عانتہ تنبیت درخت نشاندن یقال نبت الشجر ای غرسہ

و پروردن کودک را و یقال نبت اجلک ببرع پیک تنبت جای رستن گیاہ و یقال ما احسن نابتة فلان ای ما ینبت علیہ امر او لادہم و نبتت لہم نابتة ای

نشا لہم نش صغار وان فی بنی فلان لنابتة شر و نوابت وہو من الاحداث الاغمار نبیت حیی از یمن بنبوت درختی نحت ونحت تراشیدن (عع ف اک ۲)

نحاتة بالضم تراشہ نخت بالکسر نحیتة شتر و طبیعت و نحیت ہو دخیل فی القوم جاف نحیت سم کہ انہا مسدود نصت و نصات خاموش بودن و گوش

داشتن النصتہ و انصت لہ نعت و نعت صفت یقال نعتہ و انتعتہ ای وصفہ ناعتون نام جائی نفت و نفیت تیز کردن دیگ

جوشیدن (عع ف اک ۲) یقال القدر تنافت و تنافط و الرجل نفوت و فلان ینفت غضبا و ینفط ای یغلی نفیتة آشام آرد ہالہ و جز آن نقت و نقت

مغز بیرون آوردن (عع ف اص) یقال نقت المخ و نقہ ای استخرجہ کانہ ابدل الواو تا نکت و نکت بسر در افکندن یقال طعنہ فنکتہ القاہ علی راسہ

فانکت ہو و نکت الارض بنکتہ و دو ان ینکت الارض بقضیب کالنقطة و نکلمة مشتکتة اذا بدا فیہا الاطباب ناکت و ہو من نکت البعیر بانحرف مرفقہ حتی

یقع علی الجنب فیجرہ نوت و نوت نوق بستہ یا ازشتق بان نواتی جمع نہت و نہیت بانگ کردن شیر (عع ف اک ۲) و ہو دون الزئیر یقال

نہت الاسد و اسد نہات و کذلک الحمار نہات ای نہاق و رجل نہات ای زحّار (ضمیمہ) نلیت بروزن و معنی کیت و نفیت نفت تنفخ غضبا انتفخ و تنفت

یعنی پلید شد بد بوی کی نفت الخبر فسد و نفتة بالضم گوشہ میان کتاسہ ہوا ز نشت الاقلب نشیت یعنی بد بو شد (عع ک اف ۲) نخت سوراخ کردن و برکندن

وانداد و گیدہ و خیار گرفتن و نہایت رسانیدن گفتار ای خصمی گویند کسی بدن شوی (عع بفتحہا) نہت نابتیت کہ میوہ خوردنی دارد ست نا دیدن از بانوا

فصل الواو

وکت و وکتة خجک کالنقطة یقال عینہ وکتة و وکیت البسر و کتیا اذا بدا

فیہا نقط من الارطاب وقت و وقت ہنگام میقات ہنگام کار و جای آن و موضع احرام بستن بحج و عمرہ و یقال وقتہ فہو موقوت اذا بین للفعل وقتا

یفعل فیہ و منہ قولہ تعالی ان الصلوة کانت علی المؤمنین کتابا موقوتا ای فروضا فی الاوقات توقیت وقت پیدا کردن یقال وقتہ لیوم کذا مثل اجلہ و قری اذا الرسل وقتت

مشددة و مخففة و اقتت لغة فی وقتت کما فی وجوہ اجوہ موقت کمحسن الفاعل من الوقت و ہت و اہات بوی گرفتن گوشت یقال اوہت اللحم و اہت

(ضمیمہ) وبت بالمکان اقامت کرد (عع ف اک ۲) ومت و یضم بانگ قمری تروتة بالضم مثلہ و تاوت اندیشہای بد ولت زیانی و لتہ حقہ نقصہ

فصل الہاء

ہبت و ہبیت مرد بد دل بی عقل ثبیت ضدہ ہبت الرجل التحیب

(عع ف اک ۲) او للہ مثلہ و نشی موموت معروف مقدر ہت رجل مہت بالکسر وہتات ای خفیف کثیر الکلام قال الاصمعی یقال الرجل اذا کان جید السیاق للحدیث

و رجل مہوت الفواد و فی عقلہ ہتتة ای ضعف و ہتتا ای ضربہ ہرت عرضہ ای طعن فیہ ہریت فراخ کنج وہن و دن

ہو و بیرد و سرد ابہتہ ہتا ہرت و ہرت گوشت پختن و مہراکردن و بیاماویانیدن طعم کہ بدن و بعرض کسی یقال ہرت عرضہ ای طعن فیہ ہریت فراخ کنج وہن

ہرو و منجم بر کی شدہ ہرت بالتحریک مصدرہ (عع ک اف ۲) اسد اہرت و ہو مہروت الفم و کلاب مہرتة الاشداق ہفت و ہفات بالضم ازینکی بر پیدن کل شی

انخفض و انقض فقد ہفت و انہفت تہافت پارہ پارہ افتادن تہافت الفراش فی النار ای تساقط و یقال تہافت ہفیتہ من الناس الذین اقحمتہم و اسنتہم ہفات گرا

نشا رلناء تہالت و ہلتی اگیاہی ہل وزن مغلی ہمیت و ہتیت و ہوت ای صاح بہ و دعاہ و قولہم ہیت لک ای ہلم و یستوی فیہ الواحد و الجمع و المونث

والمذکر الا ان العدد فیما بعده تقول ہیت لکما وہیت لکن جمع ہوۃ نشیب زمین ہوت و کذلک ہوۃ بالضم ہیت بالکسر نام شہری بر فرات قال الاصمعی اصلہا من الہوۃ
ہات بیاور بدہ یقال ہات یا رجل بکسر التاء ای اعطنی ہاتیا ہاتوا للتثنیہ والجمع ہاتی للمونث ہاتین للجمعہا ویقال ہات لاہاتیت وہات ان کانت بک مہاتاۃ
وما اہاتیک کما تقول ما اعاطیک ولا یقال منہ ہاتیت ولا ینہی بہا قال الخلیل اصل ہات من آتی یوتی فقلبت الالف ہاء (ضمیمہ) ہراسیت
پیا پیہا + جمع ہلقت کجعفر دعل شدید ہمت الفرند تو اریہ فی الدسم یعنی نان شکستہ در روغن پنہان شد ہمت الکلام والضحک خفاہ
ہنیتہ فروتنی شکستگی و سستی ہوتہ و بفتح زمین نشیب ہوت جمع وہوۃ بہ ہوتیا صاح **فصل الیاء** یقیت + یاقوت + تم
فارسی معرب وہو فاعول یاقوتہ یکی یو قیت جمع (ضمیمہ) یرت بالراء جد عمرو بن عیسی الفرغانی الفقیہ الشافعی یہت اللحم بوگرفتہ گوشت

باب الثاء فصل الالف

ابث + ابث بکسر الباء فیرندہ بانشاط ابث بفتحتین شیر شتر خوردن تا انگاہ کہ شکم برآرد اثث + اثاثۃ انبوہ شدن موی و گیاہ (ع وقتا)
نبات اثیث وشعر اثیث انساء اثائث کثیرات اللحم اثاث بالفتح رخت خانہ قال الفراء لا واحد لہا قال ابوزید ہو المال اجمع مثل الابل والغنم والعبید والمتاع وحدہا اثاثۃ
وتاثث فلان اذا اصاب ریاشا اثاثۃ بالضم نام مردی ارث + ارث بالکسر میراث ہمزہ واو فی الاصل ویقال ہو فی ارث صدق ای
اصل صدق وہو علی ارث من کذا ای علی امر قدیم توارثہ الآخر عن الاول تاریث برافروختن آتش برافروختن ارثۃ بالضم ہیزم آمادہ بجہت آتش برافروختن
یقال تارثت النار اذا اتقدت فی الارثۃ انث + انثی مادہ اناث انث جمع ایناث مادہ زادن یقال انثت فہی مونث اذا کان ذلک عادتہا
مئناث ورجل مئناث ایضا لانہما سیدیان فی مفعال تانیث الاسم خلاف تذکیرہ والانثیان خایہ و دو گوش **فصل الباء**
بثث + بث پراگندہ و فاش کردن خبر یقال بث الخبر وابثہ ای نشرہ وبثثت الغبار ای ہیجتہ وابثثتک سری ای اظہرتہ لک وبثثت شدد للمبالغۃ بث
انتشر و حال و اندوہ یقال ابثثتک ای اظہرت لک بثی قولہ تعالی انما اشکوا بثی وحزنی الی اللہ تمر بث اذا لم یجد کنزہ یعنی نیکو نہ در وہ باشد خرما و جای ماندہ بود وہو کقولہم
عثر و صف بالمصدر قال الاصمعی تمر بث ای منتشر متفرق بعضہ عن بعض بحث + بحث کاویدن (ع بفتحہا) یقال بحثت عن الشیء وابتحثت عنہ ای فتشت
عنہ والتبل کالبحث عن الشفرۃ ویقال ترکتہ بمباحث البقر ای بالمکان القفر برث + برث زمین نرم براث جمع ابراث برث کذلک برعث + برعوث
بالضم کیک براغیث جمع بعث + بعث برانگیختن و فرستادن (ع بفتحہا) بعثہ وابتعثہ بمعنی ای ارسلہ فانبعث ویقال کنت فی بعث فلان ای فی جیشہ الذی
بعث معہ والبعوث الجیوش بیدار کردن یقال بعثہ ای اہبہ وانبعث فی السیر ای اسرع وتبعث منی الشعر ای انبعث کانہ سال منہ بعیث نام شاعری از تمیم یوم بعاث بالضم
یوم الاوس والخزرج بغث + بغاث مثلث لغات نوعی از مرغان مردار خوار وفی المثل ان البغاث بارضنا تستنسر ای من جاورنا عز بنا وقال یونس من
جعل البغاث واحدا فجمعہ بغثان مثل غزال وغزلان ومن قال للمذکر والانثی بغاثۃ فالجمع بغاث مثل نعامۃ ونعام وقال الفراء البغاث الطیر الا العبید منہا ابغث تیرہ رنگ قریب
الاغبر و جای یکرنگ بغثاء من الغنم مثل رقطاء یعنی قوچ پیسہ و مردم آمیختہ یقال دخلنا فی البغثاء ای فی عامۃ الناس و جماعتہم بوث + بوث کاویدن منکش
استباثہ بیرون آوردن بہث + بہثۃ بالضم بدر حیی از سلیم وفلان لبہثۃ ای لزینۃ (ضمیمہ) برعث کجعفر موضع برعث کقنفذ حلقہ دو بر عث جمع بلتعث
امرہ وطعامہ وحدیثہ خلطہ بلیث گاہ دو سالہ سیاہ مثل درین ودمیث بلیث اتباع بلث جد سماک بن مخرمۃ بلغیثہ سستی در سطبری تن وفربہی زن فربہ سست اندام
بلغث نعت منہ بلکوث کزبور جرد بیست بالاک موضعی بلکثہ موضعی کلان بیعثیث علی فیعیل ماہی ست دریائی بہنگ تشتابی در کار + ترکہم حیث بیث ای فرقہم
وبددہم یعنی پراگندہ ساخت آنہا را **فصل التاء** تفث + تفث بفتحتین ازالۃ الحج کالقص والحلق والنحر والرمی وما اشبہہا (ضمیمہ) تلیث نخلستان
زمین شعور توث توت لغۃ فی الشاۃ حکاہا ابن فارس توثۃ یکی وتوث ایضا دیہی بمرو منہا بحر بن عبداللہ بن بحر التوثی الادیب و دو باسفراین و دیگری بہ بوشنج توثۃ ایضا محلۃ بمرو
منہا محمد بن احمد بن قیداس مسعود بن علی ومحمد بن احمد بن علی الزاہد التوثیون محدثون آو کفرتوثا موضعی **فصل الثاء** ثلث + ثلث سہ مرد ثلث سہ ثلثنا ہم ثلثہ و روز سہ شنبہ
ثلاثاوات جمع ثلث بالضم سہ یک فاذا فتحت الثاء زدت یاء فقلت ثلیث مثل ثمین وسبیع وسدیس وخمیس ونصیف وانکر ابوزید منہا خمیسا وثلیثا تثلیث کاسہ شدن کیا بار ثوبت آب
در خت را ولا تقل الثلث فی ورد الابل لان اقصر الورد الرفہ وہو ان تشرب کل یوم ثم الغب وہو ان تردیہا وتدع یوما فاذا ارتفع من الغب فالظمء الربع ثم الخمس
وکذلک الی العشر قال الاصمعی وثلث بالضم ومثلث غیر مصروفین لانہما عدلان ثلثۃ الی ثلاث ومثلث وہما صفتان لانک تقول مررت بقوم مثنی وثلث

قال الله تعالى اولی اجنحة مثنی وثلاث ورباع فوصف به وهذا قول سیبویه وقال غیره انما لم یصرف لتکرار العدل فیه فی اللفظ والمعنی لانه عدل عن لفظ اثنین الی
لفظ مثنی وثناء وعن معنی اثنین الی معنی اثنین اثنین یقال جاءت الخیل مثنی ای اثنین اثنین ای جاؤا مزدوجین وکذلک جمیع معدول العدد فان صغرته
قلت اُحَیْد وثُنَیّ وثُلَیث ورُبَیع لانه مثال حُمَیر فخرج الی مثال ما ینصرف ولیس کذلک احمد واحسن لانه لایخرج بالتصغیر عن وزن الفعل لانهم قالوا فی التعجب
ما اُحَیْسِنَه زیدا وما اُمَیْلِحَه ثلث سه یک مال ستدن (ع ف ک ۲) وسه تام کردن چیزرا یقال منه ثَلَثْتُ القوم اَثْلُثُهم
وکذلک الی العشرة الا انک تفتح ربعت القوم اربعهم وسبعتهم وتسعتهم لمکان العین وتقول کانوا تسعة وعشرین فثلثتهم ای صرت بهم تمام ثلثین وکذلک کانوا تسعة
وثلثین فصیرتهم الی المائة قال ابو عبیدة والثالثة الاثافی بیرون آمدگی کوه که دو سنگ دیگر بدو جانب وی نهند تا سه پایه گردد ودیگ بروی نهند ویقال هذا ثالث ثلثة منه
نار الفتنة والداهیة واثلث القوم ای صاروا ثلثة وکذلک اربع القوم الی العشرة ویقال هذا ثالث ثلثة بالاضافة الی العشرة ولاینون فان اختلفت العدد
انونت اضفت کما تقول هذا ثالث اثنین وتقول هذا رابع ثلثة وخامس اربعة فاذا اتفقا فالاضافة لاغیر وتقول هذا ثالث اثنین وثالث
اثنین ای صیرهما ثلثة بنفسه وکذلک هذا ثالث عشر ثلثة عشر الی تسعة عشر فمن رفع قال اردت ثالث ثلثة عشر فحذفت الثلثة وترکت ثالث علی اعرابه ومن نصب
اعراب الثلثة المحذوفة الاول لیعلم ان ههنا شیئا محذوفا وتقول هذا الحادی عشر والثانی عشر الی عشرین مفتوح کله لما ذکرنا وفی المؤنث هذه الحادیة عشرة وکذلک
الی العشرین تدخل الهاء فیهما جمیعا واهل الحجاز ینصبونها علی کل حال یقولون اتونی ثلثتهم والتمیم الی العشرة وکذلک ثلثین والاربعین وغیرهم یعربونها بالحرکات الثلث
بعد مثل کلهم فاذا جاوزت العشرة لم یکن الا النصب تقول اتونی احد عشرهم وتسعة عشرهم وکذلک اثنتی احدی عشرتهن وثمانیة عشرتهن والمثلوث ناقة صرم ثلثة اخلافها
وناقه سه پستان خشک شده ویکی باز داشته توشه دان که از سه لخت ساخته باشند حبل مثلوث رسن سه تاه مثلث سه گوشه وازسه یکی مانده ویقال ثلث بناقة
اذا صر منها ثلثة اخلاف فان صر خلفین قیل شطر بناقة وان صر واحدا قیل خلفت بناقة وان صر اخلافها جمیعا قیل اکمش بناقة وکمش

فصل الجیم

جاث وجاث ترسیدن (ع بفتحتین) جئث الرجل اذا فزع فهو مجؤوث ای مذعور **جثث** جثة بالضم شخص مردم ایستاده وخفته
وجثة ای قلعه واجتثه ای قلعه جثیثة مثال خبر اجثیثة ای فسیلة ولا تزال منه حتی تطعم ای نخلة مجتثة مجثات نیشه درخت کار وشجر جثاجث بالضم ونبت جثاجث
ای لین بعیر جثاجث ای ضخم جثث مردم ومانند وی **جحث** جحث جحاث کیاهی **جدث** جدث بالکسر والتشدید یعنی ازاهی **جدث** جدث بفتحتین گور
اجداث احداث جمع اجتثاث گور ساختن **جنث** جنث بالکسر اصل هر چیزی یقال هو من جنثک ای من اصلک **جوث** جوث بالفتح بمعنی زه کر **جوثی**
نام حصنی ببحرین (صیمه) **جرث** جرث بالضم جرثومة بالضم البار بنت **حوث** نام محرکة کلانی اعلای شکم یا فروهشتگی اسفل
شکم اجوث نعت منه وجوثاء مؤنث جوثه نام خانه شکسته جوب کرب بغداد وجوثیة بکسر الهاء المشددة وفتح الجیم شهری بیصره منه نصر بن بشیر جوثة بالضم موضعی یا قبیله

فصل الحاء

حثث سبک گردانیدن وترسیدن وخشم یا جوشش (ع بفتحتین) **حثث** برانگیختن یقال حثه علیه واحتثه بمعنی ای حضه علیه
فاحتث وحثثه وحثحثه بمعنی ورأیته حثیثا ای مسرعا حریصا ولا یتحاثون علی طعام المسکین ای لایتحاضون حثیثی مثال خلیفی برانگیختن حثحوث کذلک وحثحاث
ای سریع لیس فیه فتور وفرس جواد المحثة ای اذا حثثته جاءه جری بعد جری ویقال ما اکتحلت حثاثا بالفتح والکسر ای مانمت قال الاصمعی بالکسر وقال ابو عبیدة
هو بالفتح اصح حث بالضم کاه ریزه وریگ درشت ونان خشک وپست نا آرد **حدث** نقیض قدیم یقال اخذنی ما قدم وما حدث
ولا یضم حدث الا فی هذا الموضع وذلک لمکان قدم علی الازدواج وخبر حضرت رسول الله علیه السلام وجزآن احادیث جمع قال الفراء نری ان واحد الاحادیث احدوثة
ثم جعلوه جمعا للحدیث حدوث نو شدن چیزی که نبوده باشد یقال حدث امر اذا وقع واحدثه الله فحدث حدث بفتحتین حدثی بالضم حادثه حدثان بفتحتین کلها بمعنی واحد الرجل
اذا نقض وضوءه وقال استحدثت خبرا ای وجدت جدیدا ورجل حدث ای شاب فان ذکرت السن قلت حدیث السن بالاضافة وهو لاء غلمان حدثان بالضم
احداث حداثة تحادث تحدیث سخن گفتن وحادثه اسیب روغن کردن تیغ رجل حدث بضم الدال وکسرها ای حسن الحدیث ورجل حدیث مثل فسیق کثیر الحدیث
تحدث سخن گفتن مثال غلیظی احدوثه افسانه وهو محدث ای مکلم قال الی صاحب محدثهم ومثلهم وکذا هو حدث نساء ویقال افعل ذلک بحدثانه وبحداثته ای فی اول
وقته حدث بفتح الدال حدیث سخن تازه حرث حرث ورزیدن وکشاورزی کردن وفی الحدیث احرث لدنیاک کانک تعیش ابدا وابو الحارث
کنیت شیر حارث سر گروه شاعر کیر حارث امله وشاعر حارث ورث کشت ورزیدن هذا حرث مثل زرع وازدرع ویقال بلحارث لبنی الحارث بن کعب

وبناءت شواذ التخفيف لان النون واللام قريبا المخرج فلما لم يمكنهم الادغام لسكون اللام حذفوا النون كما قالوا مست و ظلت و كذلك يفعلون بكل قبيلة يظهر فيها
لام المعرفة مثل العنبر و الهجيم فاذا لم يظهر اللام فلا يكون ذلك حربث اهرجيث بالضم گیاہی حذف + حرشف بکسر الفاء سرگین شکنبہ سواء القبۃ حقاث
بالضم والتثنیۃ مانند وبی ازار حنث + حنث بالکسر بزہ وگناہ و خلاف کردن سوگند (ع ک اون ۲) یقال حنث فی یمینہ و احنثتہ و بلغ الغلام الحنث ای
المعصیۃ والطاعۃ و تحنث ای تعبد و اعتزل الاصنام مثل تحنف و فی الحدیث کان یاتی غار حراء فیتحنث فیہ و فلان یتحنث من کذا ای یتاثم منہ حوث
+ حوث لغۃ فی حیث و حوثا الکبد و الطحال و یقال ترکہم حوث بوث و حوثا بوثا و حیث بیث بالفتح کلاہما و حاث و باث بالکسر اذا فرقہم و بددہم حیثانۃ
بیرون آوردن چیزی مثل استباثہ یقال استحاث الشیء اذا ضاع فی التراب فطلبتہ حتی بیثتہ + حیث کلمہ تدل علی المکان مثل حین علی الزمان
وھو اسم مبنی علی الضم تشبیہا بالغایات لانہا لم تجی الا مضافۃ الی جملۃ کقولک اقوم حیث یقوم زید و لم یقل حیث زید و من العرب من یبنیہا علی
الفتح مثل کیف استثقالا للضم مع الیاء و تدخل ما علیہ فتصیر للشرط فتقول حیثما تجلس اجلس بمعنی اینما و قولہ تعالی و لا یفلح الساحر حیث اتی و فی حرف ابن مسعود
این اتی و یقال حیث من این لا تعلم ای من حیث لا تعلم (ضمیمہ) احیث کیف ماربت ریدہ و تخثیث تکثر بست حرکت جنبانیدن حلقیث
بروزن و معنی حلتیت بحقیق نکودہ حلتیث کحعفر اسمی حثلث گیاہی فصل الخاء خبث + خبیث پلید و ہو ضد طیب
خباثۃ مصدر منہ (ع بعضہا) یقال خبث الشیء و الرجل خباثۃ و خبثا بالضم فہو خبیث ای ردی و اخبثہ ای علمہ الخبث و افسدہ و خبث ای اتخذ اصحابا خبثاء و خبث
مخبث و مخبثان بالفتح یقال یا مخبثان و یقال فلان لخبثۃ کما یقال لزنیۃ و فی النداء یا خبث کما یقال یا لکع و للمراۃ یا خباث مبنی علی الکسر و یقال بالکاع خبث الحدید
یعنی آہن اخبثان بول و غائط خرث + خرث رخت خانہ خبعث + اخبعاث دوتاہ و نگستہ شدن و الخبعثۃ الاکم و ہو العظیم الخلق فی لایعرف
و خبعث الشیء فتحنث ای عطفتہ فتعطف و منہ سمی المخنث و تخنث فی الکلام خنث بکسر النون سست و دوتاہ و فی المثل اخنث من دلال خنثی آنکہ ورا آلت
نری و مادگی باشد خناثی مثل حبالی ج و خنث السقاء و اختنثہ اذا ثنیتہ الی خارج فشربت منہ و ان کسرتہ الی داخل فقد قبعتہ خوث + جعل اخوث
ای مسترخی البطن خوثا ء مونثہ بین الخوث (ضمیمہ) اخثعث فی مشیہ مشی مشیۃ الاسد یعنی رفت چو رفتار شیر الخثعنثۃ اسم الاست خث بالضم
غثاء السیل اذا خلطہ و ثغاء یعنی آب آوردہ کہ آنرا فرو گذاشتہ باشد سیلاب و فرو شدہ باشد و چیزہا و خشک در ینہ گیاہ نرم و تلی کہ شیر کردہ شدہ باشد یا تنک
یا سرگین سپید و پاک کردہ شود و آن بینا یا مادہ شتر تاکرد و نا آنکہ اوحامی ای بلیدہ و فرو سیبہ یعنی مشی الدریۃ الی حبہ و ان با آلعین گیرید و تخثث ہیچ کردن
و اصلاح نمودن اختثات شرم و انقباض خبث بالضم خبیث خنابث مذموم خایث خلطث باتحیر بر فتار آمد خثعثۃ بالضم اہمیہ خردہ تخلیث کلابی و فرو شکی شکم
فصل الدال دأث + قال الاصمعی دأث الطعام ای اکلہ و دأثا کثیرک و قد تحرک لحرف الحلقی و ہو نادر لان فعلا بفتح العین لم یجی فی الصفات و
جاء حرفان فی الاسماء فقط و ہما قرما و جبقا و ہما موضعان دث + دث دثاث باران ریزہ دعث + دعث اول بیماری دعث الرجل اذا اصابہ ایراد
و فتور دلث + ناقۃ دلاث بالکسر ای سریعۃ نوق دلث بضمتین و اندلث علینا فلان تقحم ای انحرف و انصب اللندلث الذی یمضی و یرکب راسہ لا یثنیہ شیء
مدالث الوادی مدافع سیلہ دلہث + دلہاث بالکسر شیر جبل و لہاث دلاہث بالضم ای جری متقدم دمث + دمث بکسر جای نرم ریگ ناک دماث
ج و دمث بفتح م مصدر منہ (ع ک اف ۲) دماثۃ بالفتح نرم خوئی یقال دمث المکان ادمث فلانا و الینہ دموثۃ بالضم جای کوبلج نہادن و را تنشدن تدمیث نرم کردن یقال
مفحعہ دیث + تدییث رام و نرم کردن طریق مدیث ای مذلل و دیوث بغیرت و ہی جیث و ہو القندع (ضمیمہ) دیبثی ایضیم لو مفتوح ای ہو اوسط الدث
الرجل الجید السیاق الحدیث درعث + درعث کجعفر شتر کلان سال شتر دار دعبوث بالضم مأبون یعنی مرض اتبہ دار نبدہ دلبوث کہ بوس گیاہی
دلعث دلعاث کجروح و سیطر و قسبار شتر قوی فربہ رام دلعوث دلعثی کجرو حل و سبنتی سطبر دلمث + دلامث تیز رو دہث کوتاہ و ثنہ
ہریت و ہسسہ و دور کرد آنرا (ع بفتحہا) دہسۃ مردی سست دہلاث بوزن و معنی لہاث الدہموث بالضم الکریم فصل الراء
ربث + ربث بازداشتن از حاجت (ع ب اص ۲) ربیثۃ کار باز دارندہ ربیثی مثال خلیفی کذلک و فی الحدیث اذا کان یوم الجمعۃ
بعث ابلیس جنودہ الی الناس فاخذوا علیہم بالربائث ای ذکروہم الحوائج التی تربثہم و تربث فی مسیرہ اذا ابطأ و ارتبث امرہم ای ضعف و الطاحن القراء
رثث + رث کہنہ رثاث بالکسر ج رثاثۃ بالفتح کہنہ و سودہ شدن (ع ف اک ۲) یقال فلان رث الہیئۃ و فی ہیئتہ رثاثۃ ای بذاذۃ

وارث الثوب اي اخلق رثة بالكسر كهنه رخت خانه رثث ج مثال قربة وقرب ورثاث كذلك وارتثثنا رثة القوم اي جمعناها زن گول ومردم فرومايه وضعيف
ارتثاث كسي راخته ومجروح برداشتن كه هنوز زنده باشد يقال فلان ارتُثّ اي حمل من المعركة جريحا وبه رمق يستعمل مجهولا **رعث ؛ رعاث**
بالكسر گوشواره رعثة بسكون ۲ وحركتي يكي وترعثت المرأة اي تقرطت رُعَث نام شاعري رعثة الديك تاج وغبغب خروس شاة رعثاء اذا كانت لها تحت
الاذنين زنمتان يعني گوسپند از هردو كرانه گوش كفانيده ومعلق مانده رعث بفتحتين ليشمهاي نگين كه از درج علاقه سازند **رغث ؛ رغوث**
بالفتح زن ميش با شير وخران وارغثت المرأة او النعجة ولدها اي ارضعته ورغث الجدي امه اي رضعها رغثا رمثال عشرا رگهاي شير در پستان قال ابن السكيت
في زير پستان وفي لهم اكل من بر زونة رغوث فهي فعول بمعنى مفعول لانها مرغوثة ورغث الرجل مجهولا اي كثر عليه السؤال حتى ينفد ماله **رفث ؛ رفث**
بفتحتين جماع وفحش گفتن وسخن زنان در جماع (ع ف اص ۲) ورفث بالكسر ايضا رفثا ورفاثا يقال رفث الرجل وارفث يعني **رمث ؛ رمث**
بالكسر چراگاه شتر از شور گياه رمث بفتحتين ج كه بر هم بندند وعمد سازند وخوردن شتر شور گياه او رنجور شدن ازو (ع ك ا ف ۲) هي ابل رمثة ورماثى وقال الاصمعي رمث باقي شير در پستان
يقال رمّثت وارمثت في الضرع اي ابقيت بها شيئا ورمّثت الشئ اصلحته ومسحته بيدي رمث جبل او تا اي ارام **روث ؛ روثة** سرگين روث ج وقد راثت الفرس وفي المثل
اخشّك وتروثني اي اعطيك الحشيش وطرف بيني يقال فلان يضرب بلسانه روثة انفه **ريث ؛ ريث** درنگ كردن يقال راث علي خبرك اي ابطا
وفي المثل رب عجلة وهبت ريثا وما راثك علينا اي ما ابطاك عنا وريث ايضا بمعنى از قيس استراثة درنگ خواستن رجل ريث اي بطي رجل مريث العينين اذا
كان بطي النظر (ضميمه) فصل الزاء ؛ زغيفتي كه بفتح هو عمرو بن عثمان الجهني الجمشي الزغيفتي المحدث روى عن عطية بن بقية وضبطه ابو الفرج البغدادي بالراء وغلط

فصل الشين

شبث ؛ شبث چنگ در زدن ودرآويختن از چيزي رجل شبث بكسر ۲ نعت منه شبث بالفتح جانوري كه پاها بسيار دارد
شبثان بالكسر ج مثال خرب وخربان شنبثة بزيادة النون علاقة يقال شنبث الهوا قلبه اي علق به **شثث ؛ شث** گياهي خوش بوي تلخ مزه كه [illegible]
كنند يعني **شرث ؛ شرنبث** سطبر ودرشت كف دست وپاي وربما وصف به الاسد وكذلك شرابث بالضم الشين **شعث ؛ شعث** بفتحتين پراگندگي كار
يقال لمّ الله شعثك اي جمع امرك المنتشر وژوليده موي شدن اشعث نعت منه وهو المغبر الراس ايضا وتام مردي ومنها الاشاعثة والهاء للنسب وخيل شعث اي غير
منفرجة يعني اسپان پشت ناخاريده وتقال شعثه تشعيثا اي فرقه وفرق **شغث ؛ شنث** قلب شسن يقال شنثت مشافر الابل اي غلظت من اكل الشوك
(ضميمه) شحيثا كلمة سريانية تنفتح بها الاغاليق بلا مفاتيح والشحاثة الشحاذ من لحن العوام **شرث** شعل كه ست شرثة مثله وبالتحريك سطبري ظاهر كف وكفيده گي
آن وقد شرثت يده (ع ك ا ف ۲) واشرنثت ايضا وشرث السهم وشرث لم يسوّ وسيف شرث كلكف تيز **شعفث** درختي خرد كه بتوع دارد **شفاثي** الحبالي [illegible]
بعراق منها موفق الدين حسين بن نصر الفقير النحوي له تصانيف غريبة **شكوثي** وبدالعان في الكشتوابي **شلاثي** الكحالي ديهي بصيرة شلثان بروزن ومعني شلطان
شنعنث شير شنابث بالضم مثله وهو الغليظ شنثبث الهوى قلبه علق يعني در آويخت عشق بدل او **شنكبات** موضعي بااسمي ست منها احمد بن الربيع
بن نافع الشنكبائي واحمد بن محمد الشنكبائي المحدثان **شوثيث** كز ببري نوعي از خرما (ضميمه) فصل الضاد **ضبث** پاره ودختن پيرين فو كرد اينا

فصل الضاد

ضبث ؛ ضبث بچنگ گرفتن يقال ضبثت به واضطبثت به اذا قبضت عليه بكفك ناقة ضبوث ليشك في سمنها فتضبث اي تحبس
باليد ضابث الاسد مخالبه وفي الحديث الخطايا بين اضبائهم اي في قبضاتهم **ضغث ؛ ضغث** دسته گياه در آميخته خشك وتر اضغاث احلام خوابهاي شوريده
ضغث الحديث وتقيتن سخن ضغاعث آنكه سهپان شود ودر كشتي وكودكان را بترساند ضغث السنام باليد كماتان ناقة ضغوث مثل ضبوث

فصل الطاء

طثث ؛ طث نوعي از بازيچه كودكان طثة آلة آن بازي **طرث ؛ طرثوث** بالضم گياهي يقال نبت [illegible]
اي [illegible] **طمث** [illegible] (ع ف اص ۲ وك ۲) وحائض شدن زن (ع ف اض ۲) وبكسر او فتح ۲ لغة فيه فهي طامث قال ابو عمرو الطمث المس وذلك في كل شئ
[illegible] (ضميمه) طهمشة [illegible] **طهمورث** بزرگ پادشاهي از پادشاهان فارس
[illegible] **طموث** بالضم [illegible] **طلث** المار [illegible]
وطلث [illegible] **طلخشة** بروزن ومعني طلحشة [illegible]
[illegible]

فصل العين

عبث ؛ عبث بفتحتين بازي (ع ك ا ف ۲) عبثة المرة

منہ + عبث لہ بالکسر بیج تخن (عج ف اک ۲) دینبر ساختن یقال عبثت المراۃ + ویقال اکل عبثا ای اکل بلا ادم عبیثۃ وان نام باشکہ زرقع کنند و آمیز
نسب یقال فلان عبیثۃ ای ہو تشتبہ یعنی فی نسبہ خلط مغرز + عبیثۃ الناس اخلاطہم وبیاء فلان عبیثۃ فی ... ای ہو مشعر عباطا + وقلت لمنہم عبیثۃ و
کیلیۃ وہوتۃ ویہوان التعم اذا القیت شا اخری او خلطت فوا وخملطا ونہا مثل وہلامن اخلاطا بسویق یعبی کالسمن عبیثۃ ل + عثث + عثۃ بالضم مقۃ لیتمہ عث
ج ونہ عث منہ و رافقادن در عوعہ (عج ف : اعن ۲) یقال عثت العبوف وفی المثل عثیثۃ تقرم جلدا املسا یضرب للذی یجتہدان یؤثر فی الشی فلا یقدر علیہ +
وربما قیل للعجوز عثیثۃ + وفلان عثث مال ای متکلفہ کما یقال ازاء مال ونعم المال + عثعث بالای ریگ تودہ کہ تبدیک نبات نباشد + عثعثۃ زمین نرم + عفث ام عفث
+ ہو الرجل الکثیر لتکشف ومنہ وفی الحدیث کان الزبیر عفثۃ + عکث + عکث + گیاہی + علث + علث + آمیختن (عج ف اک ۲) یقال علثت البر
بالشعیر وفلان یاکل العلیث بالعین والغین ای خبزا من حنطۃ وشعیر + علاثۃ بالضم سیر و سکیہم آمیختہ وکل شیئین خلطتہما فہی علاثۃ وایضا نام مردی و علاثت الزند
اذا لم یور + وعلثت زندا من الشجر اخذہ ولا یدری ایوری ام یکبلہ + وفلان یعتلث الزناد اذا لم یتخیر + علاث قطع الشجر المختلطۃ مما یقدح بہ من المرخ
والعفار + علث + آمیختن سختی جنگ + ہمیشہ بودن بر حرب بالعین والغین + عیث + عیث + زیان و تباہی ساختن و گرگ در رمہ + عاث الذئب فی الغنم
تعییث چیزی جستن بدست و تاریکی (ضمیمہ) عثلیث + بالکسر قلعۃ بساحل الشام معروف بحصن الاحمر + عدیث + تیز خوی عدثان بالضم سمیست +
عرث + بر کندن تا ایدن + عر ثیشا + کہ رنج بسیار در رفتن بجور + عشوۃ بالفتح الوشع صفا خشک کہ بہ نوعی از گیاہ کہ بعربی اثراجل گویند
عشۃ مثلثۃ مثلہ عثاقی ج ما عشاثی ای بہی بلند + عوث + تقویثا بد بخی اندختہ اتر اوعوثۃ عن الامر گرد انیدہ و بلا ان کار سید بکہ + گشت عائۃ مثلہ عنا
منہ سیہ بوک و بینی فراخ و تعوثۃ تیر عوثمی البعیرین + عیث + عیثہ + مسکہ و نیر بہم آمیختن + عیثث + سمیہ انعثت لوح الاعثر و ہو قلب العثث غثا
معروفۃ + غثث + غثاثۃ + غثوثۃ الاغثہ ان (عج فتح اک ۲) واغت حدیثہ و غثث اللحم فہو غث وغثیث + وغثت وغثث حدیثہم ای فسد و
ردؤ + ویقال اغث الرجل فی منطقہ وغثثت الشاۃ ای ہزلت + وغثث الرجل اللحم ای اشتراہ غثا + غثیثۃ الجرح ریم و خون جراحت و گوشت مردہ جراحت
غث غثیثۃ رفتن ریم و خون از جراحت (عج ف اک ۲) وغثث مامیلتہ اذا اخرجہ و داواہ وغثت الجرح ای امد وسال منہ غثیثۃ وفساد وغثۃ افسادھا قیل انہا
وفلان لایغث علیہ شی ای لا یقول فی شی انہ ردی فیترکہ + غرث + غرث + گرسنگی (عج ک اف ۲) فہو غرثان ہم غرثی وغرثی وغرات وامرأۃ
غرثی ونساء غراث + ویقال امرأۃ غرثی الوشاح ای دقیقۃ الخصر + تغرث گرسنہ گردانیدن یقال غرثہ کذا ای جوعہا + غلث + غلث + آمیختن (عج ف
اک ۲) فلنت البر بالشعیر فہو مغلوث وغلیث ویقال یاکل الغلیث + مغلوث طعام فیہ المدر والزوان الیبی خاک و سنگ آمیختہ + سقاء مغلوث ای مدبوغ بالتمر او بالبسر + غلث
آمیختن سختی جنگ کردن بالعین (عج ف اف ۲) یقال فلان غلث غلاثۃ ای لزم القتال ایضا + وغلث ومغالث ای شدید القتال و غلث الذئب الغنم فلانا
اذا الزمہا افسدہا + غوث + غوث + غواث بالفتح وبالضم فریاد و فریاد رس قال الفراء لم یات فی الاصوات شی بالفتح غیرہ وانما یاتی بالضم
مثل بکاء و دعاء والکسر نادر + صیاح + تغویث و اغوثۃ گفتن غاثاہ و فریاد رسیدن + مغاثۃ فریاد خواستن یقال بالکسر ہی بطلت الواو یا لکسرۃ ما قبلہا + غوث قبیلۃ
یمن + غیث + غیث + باران یقال غاث الغیث الارض ای اصابہا و باریدن یقال غاث اللہ البلاد وغیثت الارض تغاث فہی مغیثۃ ومغیوثۃ علی الا تمام (ضمیمہ) تغثث + شا میدن ہم برآوردن (عج ک اف ۲) غثثت نفسہ خبیث گشتن + تشریع کرتغثث رقم ونقل غثاث نکو دبان و ہم نشینی و غثث بن افیان
بن الجمیم بن بنی مالک + فصل الفاء + فث + فث + گیاہی آزاد و سال تنگی بر ندو بخور ند + فحث + فحث + بکسر الحاء لغۃ فی حفث وہی قبۃ الکرش + فرث
فرث + بالکسر سرگین شکنبہ و فروث ج قال ابن السکیت فرثت للقوم جلۃ افرثہا اذا شققتہا ثم نثرتہا + فرثت کبدہ فرثا اذا ضربتہ وہو حی فانفرثت کبدہ
ای انتثرت + وافرثت الکرش ای شققتہا والقیت ما فیہا + افرثت اصحابی اذا عرضتہم للائمۃ الناس + فصل القاف + قثث + قث + کشیدن یقال قثثت الشی
بجمیعہ + قرث + قرث + قرثیا + وبسر قریثا ء محدود و بلا تنوین نوع خرما شیرین سبز قال الکسائی و قال ابو الجراح تمر قریثی بلا مد + قرثیث مثال قندیل نوع
جری و ہو ضرب من السمک + قعث + قعث + الرجل فی مالہ ای اسرف + و قعث لہ العطیۃ اجزلہا + قعیث باران بسیار + سیل بسیار و عطائی بسیار و قعثت لہ قعثۃ
ای حفنت لہ حفنۃ اذا اعطیتہ قلیلا فیہا من الاضداد + ویقال ضربہ فانقعث ای سقط وانقعث الحائط ای سقط من اصلہ مثل انقعف (ضمیمہ) قبث + قبث
بچیزی گرفتن (عج ف اک ۲) قباث کسحاب ابن رزین اللخمی محدث و ابن اشیم صحابی + قعشی + مرد بلا تم و شتر سطبر ہیم قبعثاۃ تقوعث ای بسیار گوشت

قمعوث + تقلعث فی مشیه مر کانه یتقلع من وحل + قرعث اسم من اقترعث وهو التجمع + قحث الشی یحکی اذا اکرفتم (ع بفتحها) + قحث گوشت پاره که بفرج زنان بر آید

کباث + کبث + فصل الکاف + لقیث الجمع والمنع + قعاث مردی که لباس وی بر بر وی تن دارد + قنطلثه دویدن بنجوف + زنبور قلتبان

رجل کث و کثاث لحیه کثه (ع ف اض ٢) انبوه شدن + کثاثه + کثث + کبث اللحم اذا تغیر و اروح + کبث المربوع منه فهو بریر + باتفح نیک پخته از میوه اراک

علیه اشتد ای بالضم کرثه الغم و گرته + گنده ناو + تره از نوعی + کرات + کرث + فیه الکثکث یقال خاک و ریزه سنگ + گستردن + فحتین کثکث + ای کثیر بالضم کث + وقوم اللحیه

کبعثاه یعنی قبعثاه (ضمیمه) بیخ و سرو درخت بر چسبی کیاهی بالفتح + کشوث کشث + ای ابالی به لا اکترث ما یقال و + گرته بل کثیر یقال الاصمعی قال کرثه ولا

تحیث + علابط و علابط و قنفذ و قنفذ + کحنفر کلیث + بکار با زنده گنبدگ کلاکث بیشتی گرفت + اکلاث (ع بفتحها) منه به عن الملک من + کحث

تکبیث کبنث و تحت و مخیل سخت زنبور علابط و قنفذ کنبث + تحیذ و نبند می و تو بر تعر چنین ایران گرفته اگر بدید تا بینها و شتا مورد و درخت یعنی جدیر تورد بالضم + کنبثه

کو خمساد او قات ور ربعا ابیع بعیر ان الزرع تکویث و + بالوش یعنی کفش + کوث + قد تا کو ابط و علا قنفذ کنبث + سخت بیار ابط علا و قنفذ + کندث + قصیر

لبث + فصل اللام + المشدده یعنی مخففه کاف و الارنب ر کرده اخرجه تکویثا تغابطه + کوث و ساحی و فراخ بر نی کوته + ابرا در الدار عبد بنی مر محله + و عراق بعبی ادی و کوثی

لبثین + تعالی قوله و فی + لبث و لابث فهو لبثا تعب کمثل یتعد الم لانه التحریک قیاسه + بالکسر فعل من المصدر لان قیاس غیر علی (ع ک اف ٢) کردن درنگ + لباث + لبث

لثلث و لثلث مثله عجز دار ای الثلث و الحدیث فی و مجادی بود مقیم و علیه الح علیه الث یقال ستبهید + التاث + لثث + لیاث بلیث تلیث علاها فیها

زبان شگی بیکار و بحلق اصون زو توی گیدگی + و سنن بالضم + لوثه + لوث + ام ای الطراء الث و مرغ ای الدفا فی تلکات + حبسته ای حاجه عن تلثلثه و + ردد تکات الامر فی و تلثلت

بیوث لوث یقال گرفتن پناه و عینها را سه علی امها لاث (ع ف اض ٢) پیچیدن دستار + و + وقت و نیرو بالفتح لوث + عج ات انی یقال و لتیم و اللحم کثیره ای لوثاء ذات ناقه

ملاث و بطاء ای عمها فی الناث و سعره القلم راس + الناث و + المطلوب التاث یقال کردن التفات و تخیلین در التیاث + ابرا ای الرجل لانه گشتن در گرد و یلوث ای بی

آهسته بار یعنی منه نعت او تا بیته سستی تخیلین لوث بهی فر از رواه سسته + ملیث قبیله از حی جماعه قعیله علی المرانیه آبر کردن تیره ی کردن آلوده تلویث + ملتبس با فلان

تشنگی از التحریک + لهثان + لهث + گدا گرد فریه ملا جمعه ایضا ملاویث + واحده ملاث و ملیاث ای یعاف قوم ملاوث ای ملالا فهم الاشراف یقال و انبوه کیاه لیث

گذ لهث (ع بفتحها) ماندگی و تشنگی از آن جز سگ دن وردن آن بیرون از زبان و شنگی حرارت بالضم لهاث + لهثی امراه (ع ک اف ٢) مصدریه لهاث لهث تشنگی با

ستبتی التح یقال لبیری کردن مفاخرت کردن شیر را نیشتن خود گیلاتیه تکلس گرد بر حسبش که عنکبوت از نوعی و شیر + لیث + لیث + ملیث علیه تحول ان تعالی قوله

دوار (ضمیمه) لطثه بلید بهم و الراء مشدد الفار بفتح الحیثر بن عقرب یعنی للرکب یعرض الجرباء مثل سوابه الاحمی قال الاسد و به بو عمرو قال منتقب

ثنوذان کو و سنوه ابنیک جا ملطث گلا بیه کار دشوار شد ملابا الامر الطث سنگ رخت بحر الط و اورد فراهم و ازا کوبث و رو بنها یا چوب یا نسبت بنها

در تحقیق لعث دولت گران سست + العث + کمبر سست ملطث افساد الطث ایباهم بوا تضاد القوم اطلث بالعلم ملا الموج ملطث کنده جمیع بالضم ضرب از بار

حاجت و اکده بر حاجه استلفت آن را شیاد جزر التلفت اقتضی و ستبنط عنده ما استلفت گول + الفث + معنیه فی الفیث الفیث (ع ک اف ٢) سرد

جهد بنده لکته دن نه + لکث + مثله تعلیث (ع ک اف ٢) استیعاب و مست سبعت بیجز گرفتن الحجش + لعث + کاه بر اگاه بجز گذشت الگ استلافت اوراه

کران لکاث بید سپید سخت لکاثی کچ و شنده درخت سنگ ایضا لکاث مثله بالضم لکاث و بستیو پیدا آن نیها با شیر مانند شیر ای بهاری تو تجکی بالتحریک الحنث علیه نملت

متعاقه و کیاه با پنبد سست البدن + مثث + مشث مثث + فصل المیم + فرقه شتر ماده لاکله ناقه (ع ک اف ٢) بوی به چپیده پیچیده الوضع لکث ان ساران بیخ

عن مزره ای متمنه + خلطه ای امر بهم مثمث + اینه شوابیدن آ مخیلین + مثمثه + یتبع ولا یقال انبه نتبح و تبح ای النجی ولکث الیه شبلت بیعنی شتار مث یقال مش فی

ای مرث رحیل گذا آب و در چیز سودن با یدن + مرث + مرث + الاسم بالفتح المصدر بالکسر المیم مثات + وادبر اقبل قبیل و اخرکه مزره و ضمته + فیشمه ای الاتی

آبرس بالکسر مغث ضخیل بدو و شد با بالسین ضرب بوه ای اغلالا مغثوا و غرثه ای الداء مغث + مغث + کلها اجتمعه الصبی + مرث ابیه مثنج تعاسم الخصام

(ع کردن تمطار و کردن درنگ + مکث + مکث + مطرعه اللطف ادا صابه ممغوث و مغث کالا + مقنوه و شتاذه اسنا فلان عرض و مغنوا الفلاج شدید مغاع

مالث + ملث + متلوتا ای مشیاها حیا کردن درنگ + مغنی التال + لیثی زین ای کبیت حبل + تلبث ای تمالث و درنگ مناهما المیم بکسر ملث (١) بفتحه او اض ف ع

دراب چیز سودن + موث + موث + المغرب عند الظلام اختلاط حین ای الظلام ملث یقال و + فافکنه و آن زبان ادلیت چیزی ذات بار کاری المرسی کسی تحجبی پیچیده

موثان بالتحریک کذلک (ع ف اص) یقال مثت الشئ فی الماء اموثه فانماث هو فیه انمیاثاً + ومیثة امیثه لغة فیه + میثاء زمین نرم مباثج مثل میفار و میثت نام و خریس تمیثت الارض اذا امطرت فلانت و بردت + (ضمیمه) متوث کسفود قلعه ایست میان اسطواهواز + **فصل النون** + نبث + نبث کاویدن زمین بدست (ع ف اص ۲) مثل نبش + نبیثة خاک برچاه وغبیث نبیث اتباع + نثث + نث فاش کردن خبر (ع ف اص ۲) نثیث تراوبدن خیک (ع ف اک ۲) وفی الحدیث وانت تنث نثیث الحمیت + نجث + نجثة مثل نجثه + ونجثة الخبر ما ظهر من قبیحه + ویقال انه لنجیث القوم ای سرهم + وفلان نجیث فلان ای لیست نجیث به و مستوبه و مستغویه یعنی ایضاً قاله ابو عبید + نجیث نشانه گاه نجث بالضم غلاف دل انجاث ج مثل طنب اطناب + استنجاث پیش آمدن به چیزی + نفث + نفث در دمیدن و هو اقل من التفل (ع ف اص ۲ و ک ۲) وقوله تعالی النفاثات فی العقد و هن السواحر + والحیة تنفث السم اذا نکزت + وفی المثل لابد للمصدور ان ینفث + نفاثة بالضم ما نفثته من فیک یقال لو سالتنی نفاثة سواک ما اعطیتکها وهو ما بقی فی فیک فتنفثه + بنو نفاثة قومی از عرب + دم نفیث اذا انفثه الجرح + نقث + نعث شتافتن نقیث شتافت کذلک + نکث + نکث بالکسر عاقد کردن بشیم کنانه را تا و پاره رشته شود و تا بباز گردانیدن از سر و شکستن عهد + و نام مردی نکیثة کار دشوار و فلان شدید النکیثة ای النفس و بلغ فلان نکیثته بعیره اذا انقضی مجهوده فی السیر + ویقال لا نکیثة فی قوله ای لا خلف + وطلب فلان حاجة ثم انتکث لاخری ای انصرف الیها

(ضمیمه) (نأث عنه نأثاً و نأثاً دور شد و کوشش نمود (ع بفتحهما) النماث بالضم المبعد + نعث + گرفت آمرا (ع بفتحهما) نعثت مثله نعث فی الدهر واخذ فی الجهاز للسیر فی اغاثث ای ابواهم + نغث + بکسر شدید بهتر + **فصل الواو** + ورث + میراث + مالیکه از مرده رسد و اصله موراث انقلبت الواو یاء لکسرة ما قبلها + تراث مثله و اصل التاء فیه واو + ورث و وراثة و ارث بالالف المنقلبة من الواو ورثة بالهاء المبدلة من الواو میراث گرفتن (ع بکسرها) تقول ورثت ابی و ورثت الشئ من ابی و انما سقطت الواو من المستقبل لوقوعها بین یاء و کسرة وهما متجانسان والواو مضادتهما فحذفت لاکتنافهما ایاها ولم تسقط الواو من یوجل لوقوعها بین یاء و فتحة و لم تسقط الیاء من یعیر و بیسر لتقوی احدی الیائین بالاخری واسقطوها من یطأ و یسع لعلة اخری ذکرناها فی باب الهمزة و ذلک لا یوجب فساد ما قلناه لانه یجوز تماثل الحکمین مع اختلاف العلتین + ویقال ورثه الشئ ابوه و هم ورثة فلان + وورثه ای ادخله فی ماله علی ورثته + وتوارثوه کابراً عن کابر + وعث + وعث جای نرم که پا فرو رود و تبا ساقی نتوان رفتن بر و دشواری انحسته گردن سنگی اوعث القوم ای وقعوا فی الوعث + وامرأة وعثة کثیرة اللحم + و وعثاء السفر مشقته رجل وعث بهضم الحسب + واوعث فی ماله ای اسرف + وطث + وطث پای بر زمین سخت زدن لغة فی وطس و لثغة + ولث + ولث سایران اندک عهد بیاختیار و قصد نا بستوار یقال ولث له عقداً + ومنه قول عمر رضی الله عنه الیلیق لولا ولث عقد لضربت عنقک + ولثه بالعصا یلثه ای ضربه + (ضمیمه) وکاث + کلتاب غرابی جیتر جانشگاری که جلد خورده شود و نشتو گتنال خوردیم وکاث را + وهث + فرو شدن بکاری و سخت کوفته شدن (ع ک اف ۲) توهث فی الامر اعن **فصل الهاء** + هبث + هبیثة + شوریدگی کار و سخن + هثهث + هثهثة + بثتابیدن باران یقال هثهثت السحابة بقطرها ای ارسلته بسرعة + و هثهث الوالی ای ظلم + هلث + هلبوث مثال فردوس احمق ویقال قلم + میث + میثان چیزی اندک دادن بنمیدن مثل بخش هبثة کرد از یعر دمثل هبثیر (ضمیمه) هیرثان بالفتح بیهی ابات + هرث بالکسر پارچه کهنه و بالضم جمع هو هلبوثی ملمار بلتارة و یکی رابان بلتة بالضم گرد که گل بستن شود وارد اقیثان بلات کتراب استخار که بانداهم مرحوم بهمه یسیر بلتارة مثله و بکسر الکسری یحیی بعدیه + هیثة علیثة + **فصل الیاء** + یافث + کصاحب ابن نوح ابو الترک و یاجوج و ماجوج ای افث کتاب موضعی بالیمن +

باب الجیم

فصل الالف + قال ابو عمرو بن العلاء ان بعض العرب یبدل الجیم من الیاء المشددة کما یبدل بعضهم من الیاء المخففة فی مثل قوله قالوا عجیج ای عجی تریح ای علج ای علی و من الیاء المخففة فی مثل قوله لا هم ان کنت قبلت حجتج فلا یزال شاحج یاتیک بج اقمر نهات ینزی وفرتج + قال ابو عمرو والحجر لکن لما نسب البیک حجتی قال ابو عمرو و اکنان سیاه اجیج + اجج زبانه زدن آتش (ع ن ض ۲) یقال اجت النار تئج اجیجاً + و اججتها تاجیجاً فتاججت و ائتجت ایضاً + اجیج رو شن و درخشان + ابح مثل اجیج + و اج الظلیم (ع ف اص ۲) یقال منه اج الظلیم + و یقال للقوم یجة ای فی اختلاط + اجة سخت گرما و شدت اجاج اجیج مثل جعفنة و جمان یقال تاججت الهاجرة تاجیجا + اجاج بالضم آب شور اجیج بالضم مثله + یاجوج وماجوج گروهی از خلق قال الاخفش ان جعلت الالف اصلیة فیهما فهو یفعول و مفعول من اجیج النار و من همزة قال هما من اج و جعل الالف زائدتین یقول یاجوج من یججت و ماجوج من مججت و هما غیر مصروفین + ارج + ارج + ارجة بالکسر + دمیدن بوی خوش (ع ک اف ۲) ارج برانگیختن فتنه + بوی یقال سار بر انگیختن + ارجان نام شهری به فارس بو معرب ارگان و جاءت فی الشعر مخففة الراء ایضاً + ازج + ازج + خانه گرد دراز ازج + ج + اج + بفتحتین گرم تاوزیدن شکر یقال صیف اج سخت گرم + اج + الوج + آواز تا سه که از فرو بردن گرانی آید + و هو صوت مع التنفس و هو بهر

... فارسی (ع ف اک ۲) ... (ضمیمه) **ابج** محرکه گنگی + **افج** با جیم ... (ش بضمها) **ابریج** کاحمد شهریست بکرمان و ...
اُنج ... اعجمی ... + **اوج** ... سنج دارو ... + **اوج** ... + **ایج** بالکسر شهریست بفارس **فصل الباء** + **باج** + **بادنج** ...
نوعی از بلغاها ... (ع ف اص ۲) ... ویقال ابجیت ... ۲ ... سبزه و ... (ع ف اص ۲) ... اشتنک من ... الکلاء + رجل ابلج ...
مرد فراخ چشم ... + **بجاج** ... کنند ... + **بحج** + **بخج** گوساله + **بدج** + **بذج** ...
بره ... و لا ... آن ... **برج** + **برج** + بفتحتین سپیدی سخت سیاه شدن ... اءه برجاء ...
بیج ... گوشت ... کی از ... دوازده ... بخش ... برج ... باشد ... + **بسج** + **بشنج** + بره ...
... معرب **بعج** + **بفج** ... (ع ف ...) ... بعج ... رجل بعج بکسر ... کانه مبعوج البطن انبعاج لازم منه + تبعج السحاب ای انفرج
عن الودق ویقال ... بالجیم ... فراخی ... **بلج** + **بلوج** + روشن شدن صبح (ع ف اص ۲) یقال بلج الصبح وانبلج وتبلج ...
... ای اشرق ... ویقال الحق ابلج والباطل لجلج + ابلیجاج ... روشن شدن ... بالفتح والضم روشنی ...
میان ابروان ... + **بلنج** ... + **بنج** ... (ع ...) ...
... (ع ک اف ۲) ... ویقال ... ابتهجت الارض ...
ابتهاج شادمانه شدن + **بهج** + **بهرج** ... معرب یقال ... + **بوج** + **باتجه** ... یقال ... ابتهجت ...
... (ضمیمه) **باباج** ... کهابان ... ابن الحسن المحدث ... **ابابجیت** ...
... فی الحشی ... کشادگی ... نزدیک نهادن ... منتفع ... + **ابدوج**
... معرب ... + **باذرنجویه** ... معرب بادرنگبویه + **بادروج** بفتح الذال ... + **برفج** + **بکرفج** ...
... + **بارنج** ... + **بارناج** + ... معرب ... + **بهج** ... فلانا ...
... ابن ... المبارک بن ... محدث ... بودیج شهری نزدیک ... منه محمد بن
... محمد بن عبد الکریم ... + **بنفسج** بضم اوله وثانیه وفتح ... معرب ... + **بسنج** ... علی ابن محمد الفقیه + **بیقاج** ...
... ابو الحسن الداودی ...
... + **بلبلاج** ... + **فیلاج** ... بالکسر ...
... آن ... کیاهی ... خواب ... معروف
... صاحب ... خود ...
... (ع ف اص ۲) **بابیج** ... کلیست معروف ... + **بهرامج** + گیاهیست ...
... **فصل التاء** + **تج** + **اترج** ... اترج ... ویقال ...
... **تتابج** ... (ضمیمه) **تلج** ... عقاب ... + **تجی** بالضم نوعی از
... **فصل الثاء** + **ثاج** + **ثعراج** + بالضم بانگ ... گوسپند **ثبج** میان ... پشت ... الراعی ...
... الکتاب ... + ثبج ... اطراف ... + **ثج** + روان کردن آب وخون ...
(ع ف اص ۲) ... وفی الحدیث افضل الحج العج والثج ... ثجاجا ... + **ثلج** ...
(ع ف اص ۲) ارض ... + **ثلج** ...
(ع ک اف ۲) ... (ضمیمه) **ثجه** ... (ع بفتحها) **اثجج**
... + **اثباج** + افتاج ... + **ثعج** ... الجماعة ...

ثمج + باهم آمیختن + مثمج مخلس گوناگون نقش کننده چنانچه ثمج زنی که نقاشی کند + ثوج + مانند جوال ساخته شده از برگ خرما برای داشتن خاک + ثیج + **فصل الجیم** + جبج
جبح + بفتحتین بین درشت سنگناک و جنبان شدن انگشت پای در گشت (صح ک اف ۲) و شاخ جبح ای حائل قلق + جرجه بفتحتین جاده و میانه راه + جرجه بالضم خرجینه + جبح
ج + جبیج مصغر نام مردی + جلج + جلجه + بفتحتین سر و کاسه سر یقال علی کل جلجه کذا و کذا + جلج ج جلج + جیج + جاجه + مهره (ضمیمه) جاج + ایستادن از زده
بدولی (صح بفتحها) + جج + تنومند شد بعد لاغری + ثج + ثلج + لقب منصور بن نافع البخاری المحدث + جیزناج + میوه مره الاثل + جشنیج + دار بیست نافع
برای درد چشم هندی چاکسو + جوزاهنج + دوائی است هندی + جیج + نام است مرجی جی گفتن خوانندهٔ شتر را بآبخور + **فصل الحاء** + حج + حجج + درد شکم
گرفتن شتر از خوردن حسج (صح ک اف ۲) بعیر حجج و ابل حجی و حباجی مثال حمقی و حماقی + حج تیز دادن بدبان اغل حج الرجل ای حبق + و حجه با صاحبجات ای جرح
بهاضر بات + حجج + حج + آهنگ کردن رجل محجوج ای مقصود + و حج بنو فلان فلانا اذا اطالوا الاختلاف الیه و هذا هو الاصل ثم تعورف الاستعمال فی القصد الی مکة
للنسک و حج کردن (صح ف اص ۲) یقال حججت البیت فانا حاج و یجمع علی حج مثال بازل و بزل و حجاج و حجیج کذلک کما یقال للغزاة غزی و للعادین علی القوم
عدی + حج بالکسر اسم فیه + حجه بالکسر یکبار حج کردن و هو من الشواذ لان القیاس بالفتح و سال زینه گوش حجج + ذو الحجه ماه حج ذوات الحجج + و ذوات القعده کذلک
+ و امراة حاجه و نسوة حاج بیت الله بالاضافة اذا کن حججن و ان لم یحججن فهن حواج بیت الله فتنصب البیت لانک ترید التنوین فی حواج الا انه لا ینصرف کما تقول
هذا ضارب زید امس و ضارب زیدا غدا فیدل بحذف التنوین علی انه قد ضربه و باثباته علی انه لم یضربه + و احججت فلانا اذا بعثته لیحج + حجة الله یمین للعرب + حجه بالضم
حج غلبه کردن بحجت تقول حاجه فحجه ای غلبه بالحجة فی المثل لج فحج رجل محجاج ای جدل و جنگی و بردن بجراحت بجهت علاج فهو حجیج + محجاج بالکسر میل جراحت و مرد حجت گوی
تحاج ای تخاصم + حجاج بالفتح و بالکسر استخوان ابرو و محجه میانه راه + تحجیج سیساگی بار رفتن یقال حملوا علیهم ثم حججوا و قصد سخن کردن و باز ایستادن + حلاج + حلج +
بفتحتین جنبلی که صلب و سخت شده باشد + حدجه بکی مثنا احداجت شجنة + حدج لکوح بالکسر کزاله و محفهٔ زنان و بار حدوج بالضم و احداج ج + و حاجیته البعیر اشد دت علیه الحدج
+ حداجة لغة فی حدج حدائج ج + حدج چشم انداختن بر چیزی یقال حدجه ببصره نماه به و حدجه بسهم و حدجه بذنب غیره ای رماه به + تحدیج نگریستن + حدج بالضم نام مردی
+ حدیج + محدیج + تابان و روشن و یقال حدجه ای قتله و حکمه + رجل حدج ای ریان بکسر الراء قصیر + حرج + مکان حرج بفتح الراء و کسرها ای ضیق کثیر الشجر قوله
قوله تعالی یجعل صدره ضیقا حرجا بالفتح و الکسر و هو بمنزلة الوحد و الفرد + حرج بفتحتین تنگی و تنگ شدن (صح ک اف ۲) و بره و ناقه دراز باریک چهار چوب بسته
که مرده بروی نهند و سیاه شدن چشم و سر گشتن و حرام شدن یقال حرج علی ای حرم + حرجه گروهی از شتران و درختان حرج حرجات ج + حراج بالکسر کذلک
و یقال الحرجه ای آثمه + تحریج تنگ کردن و تحرج ای تأثم + و احرجه الیه ای الجاه + حرج بالکسر بره و گوشماهی و بهره سگ از شکار و کلب محرج ای مقلد بالحرج + حرج
بالضم حرجج حرجوج ناقه دراز + خاره حرابیج ج + حشرجج + حشرجه + غرغره گلو وقت مردن تردد آواز در بانخال و تردد آواز خرد در حلق قال ابن السکیت حشرج هو
حسی یعنی تشام + حضج + حضج بالکسر باقیمانده آب در حوض اخضاج ج و حضجت به الارض ای ضربت و حضجت النار او قدتها + و انحضج الرجل ای التهب غضبا و فی
الحدیث من شاء ان ینحضج فلینحضج ای فلینقد من الغیظ و لینشق + حفلج + حفلج + بتشدید اللام لنگیدن و انگشتها از باهم سایند + حلج + حلج + پنبه بیرون کردن
از تخم (صح ف اص ۲ و ک ۲) قطن حلیج و محلوج ندف منه + حلاج پنبه بیرون کننده محلج محلجه بالکسر تخته حلاجی محلاج آهن وی و یقال حلج القوم لیلتهم ای ساروها
+ و یقال بینا و بینهم حلجه بعیدة + حلجه باقیمانده و نشانه چنگ تیر که و در خرما کرده باشند + حمج + تحمیج + تیز نگریستن و در چیزی خرد نگریستن + حملج + حملج + الحبل
ای فتله فتلا شدیدا + حملاج بالکسر نای دم زرگر + حنج + حنجه + و انحجه ای ماله + و احنج کلامه ای لواه کما یلوی المخنث + حنج بالکسر اصل یقال عاد الی حنجه و حنجه و دل
و میانه بر چیز + حنج اللیل ای شب و حنج الظلام کذلک + حوج + حاجه + نیاز حاج حاجات ج + حوائج کذلک علی غیر قیاس کانهم جمعوا حائجه و الاصمعی ینکره بخروجه
عن القیاس الا فهو کثیر الاستعمال + حوجاء حاجت یقال ما فی صدره حوجاء و لا لوجاء و لا شک و لا مریة بمعنی واحد + و یقال الیس فی امرک حویجاء و لا لویجاء
و لا رونیه و یقال کلمته فما رد علی حوجاء و لا لوجاء ای فما رد علی سودا و لا بیضاء ای لا قبیحه و لا حسنه + حوج نیازمند شدن (صح ف اص ۲) احتیاج
کذلک + و احوجه الیه غیره و احوج الیه ای احتاج متعد لازم + حاج نوعی از خار + (ضمیمه) حوحج + بالضم پرنده ایست ای حبارج و حبابج حبابج حرقوات
+ حوحج + و حرباج دو رنگ + حرابج + آبها است مر قبیله جذام را + رجل حفنحی ای کعلندی رغو لا نقبار عنه + حفنج + کز بیج و در اصل علابیامد
تندار فروشنده کم حفنحاج مثله و هو معصوب ما حففج بالضم ما من + حففج + کوتاه + حنبج + کز بیج سیلش حنبج + حناج + رنگ بر گوشت + حناج صو بر چاه خرد تنگ

آمیست مرقبیله غنی را + جندج گفتند آمیست و رگیستانی سخت نیکو گلهای رنگارنگ میرویاند + خدابج ریگ تودهای دراز باریک تودهای خرد + خندج
سنده و چرکی خدابج شتران کلان + خنضج + کر بیج مردیست بیخبر + حاج بیجیج یعنی حاج بجوج یقال احجبت الارض و احاجت ای انبتت الحاج که آن نوعی از
خار سیت و تصغیره حجیج نهو باقی + **فصل الخاء** + خبج خبجة + بالعصا ای ضربه بها + خبج بها ای حبق + خبرج + خبرنجة + گوارندگی غذا جسم خبرنج ای
تام + خنج + ریح خجوج + باد سخت + پیچان خجخجه سخت گذشتن باد و برکش شدن و گرفته حال گشتن + اخج الجمل فی سیره ای اسرع مع التواء + خدج +
خداج + زادن پیش از مدت و ضع (عع ف اک ٢) خدجت الناقة اذا جارت بولدها قبل الوقت فهی خادج والولد خدیج وان کان تام الخلق و فی الحدیث
کل صلوة لا یقرء فیها بام الکتاب فهی خداج ای نقصان و اخدجت الناقة اذا جارت بولدها ناقص الخلق وان کانت ایامه تامة و الناقة مخدج بکسر الدال
والولد مخدج بفتحها و منه فی حدیث علی رضه مخدج الید ای ناقص الید و اخدجت الصیفة اذا قل مطرها + خدلج + خدلجة + بفتحتین و تشدید اللام زن سطبر
بازو و ساق + خرج + خروج + مخرج + بیرون شدن (عع ف اض ٢) مخرج ایضا جای بیرون شدن یقال خرج مخرجا حسنا و هذا مخرجه اخراج مخرج متعدد
فیه + والمخرج المفعول و الموضع و الوقت ایضا یقال اخرجنی مخرج صدق و هذا مخرجه و هو مخرج + استخراج از خود بیرون آوردن و بیرون آوردن معدن
+ خرج خراج بفتحتین باج اخراج اخاریج اخرجة + خرج بالسکون بیرون شدن خلاف دخل و نام جای بیمامه و هر که بر آید یقال خرج له خراج حسن +
تخریج بیرون آوردن و بیاموختن یقال خرجه فی الادب فتخرج و هو خریج فلان مثال فعیل بمعنی مفعول + ناقة مخترجة و هی التی خرجت علی خلقة الجمل خرج بالضم
بار دان و منه بالفارسیة خرجینة خرجة بالکسر و بفتحتین ج مثال جحر و جحرة + خراج بالضم ریشی و سپیدگی بر روی پوست و جمل خرجه و دجتها مثال همزة ای کثیر الخروج
والولوج + خارجی آنکه بنفس خود مهتر شود بی اصالت و یکی از گروهی که بیشان اینو الخارجیة گویند و قولهم اسرع من نکاح ام خارجة و هی امراة ولدت کثیرا من
قبائل العرب کانوا یقولون لها خطب فتقول نکح و خارجة ابنها و لا یعلم ابوه + خرج بفتحتین ایضا سیه سپید شدن یقال کبش اخرج و ظلیم اخرج بین الخرج اخرجاج
مثل خرج + و خرجاء من الشاة التی ابیضت رجلاها مع الخاصرتین + و تخریج الراعیة المرتع ان تاکل بعضه و ترک بعضا + ارض مخرجة ای نبتها فی مکان دون
مکان + عام فیه تخریج ای خصب و جدب + خریج بازیچه و هی لعبة للعرب یقال الخراج بمنیا الکسر فعلم خراجه گشتادر روی کسی دن یوه جنگ تخارج د و کرده روبار و ی
جنگ کردن + تخرفج + عیش مخرفج + بکسر الفاء عیش فراخ و فی الحدیث انه کره السراویل المخرفجة قالوا هی التی تقع علی ظهر القدمین + خزرج + خزرج + باد جنوب
و قبیله انصار و هی الاوس و الخزرج ابنا قبیلة و هی امهما نسبا الیها + خضج + خفج + نوعی از بیماری شتر (عع ک اف ٢) بعیر اخفج نعت منه + خفاجة نام حی از بنی عامر
خلام خفنج و خنافج نیمه بالوئی با گوسفند + خلج + خلج + کشیدن و بیرون کردن (عع ف اک ٢) خلجه و اختلجه یعنی + خلوج خلجان چشم پریدن (عع ف اض ٢ و ک ٢)
یقال تخلجت عینه و خلجت + طلاب و اشارت کردن بچشم و ابرو و منه یقال تخلجه بعینه و مشغول کردن یقال منه تخلجه امور الدنیا ای شغلته + و خلجت الناقة ای
فقدت ولدها فهی خلوج و هی التی اختلج عنها ولدها فقل لذلک لبنها + و خلجة ای طعنة + و المخلوجة الطعنة ذات الیمین و ذات الشمال + والرای المعیب خلج بفتحتین
درد استخوانها از ماندگی و کوفتگی (عع ک اف ٢) و پریدن چشم فهی عین خلجه بکسر اللام + تخلج المفلوج فی مشیته ای تفکک و تمایل + تخالج فی صدری منه شیء
او اشکک + خلج بضمتین گروهی از عرب و کشتیهای خرد خلیج شاخی از دریا و جوی و کرانه جوی و رسن و کاسه بزرگ خلج بضمتین ج + خلنج بالنون درختی
و هی معربه خلنگ خلالیج ج + خمج + خمج + بفتحتین سستی و اخمج فلان تخجا ای فاتر (ضمیمه) خمیجة + رفتار نزدیک گام مانند رفتار متردد + +
خانج + شهریست منه احمد بن محمد البشتی الخارزنجی مصنف تکملة العین . الخرج + بن عامر فی نسب دحیة بن خلیفة سمی به لعظم جثته و سمنه یدعی خراج
مانند خبری که بهنگام فرو بهجان جلدش متورم نماید + تخزلج + فی مشیته تباب کرد در رفتار + خسیج + کامیر جمع باکسا ئی بافته از پشم + خسفوج + پنبه
دانه و چوب ابنه عمود یا خیوشیته عشر خصم صا خیسفوج سکان کشتی + خمجت الشاة + لنگ شد و کج رفتار شد و اخنج فتح تلج شد موزه و خنجوا الامر
لقفوه و نیچی شک نبیه مثلم را + خنتج + بالکسر فالیزبیعنی خزیره زار + خفرجة + نیکی غذا خفرنج نازک + خناج + قبیله است خنج شهریست بفارس خنجه
دیه است + خوریجه نکه خیرج موضعی و یقال خیرج بالیاء + خوجان + بالضم قصبة منها ابو عمر الفراستی شیخ الحفیة و صاعد بن محمد الاستوی
الخوجیانیان + **فصل الدال** + دبج + دیباج + بالکسر دیباه فارسی معرب و جمع علی دیابیج او دیابج علی ان تجعل اصله دبّاج کما قلنا فی دنانیر
دیباجتان دو و خسار دیباجه در که گفت قال ابن السکیت بالدابج بالکسر شد والا هد و شک ابو عبید فی الجیم والحاء قال الجوهری سالت عنه فی البادیة

جماعة من الاعراب فقالوا ما بالدار دبی ای احد و اعلى ذلك + دجج + دجة + بالضم تیرگی و تاریکی لیلة دیجوج و لیل دیجوج + و ناقة دیجوجیة و بعیر دیجوجی ای شدید السواد + و ناقة دجوجاة ای منبسطة علی الارض و رجل مدجج بفتح الجیم و کسرها ای شاك فی السلاح + و تدجج فی شکته ای دخل فی سلاحه + و دججت السماء ای تغیمت + دجج و دجان نرم رفتن (عع ف اک ۲) یقال مر القوم یدجون علی الارض ای یدبون فی السیر قال ابن السکیت و لا یقال هم الدواج ولکن هم الداجة + و قولهم هم الحاج و الداج قالوا الداج الاعوان و المکارون + و یقال ما ترکت من حاجة و لا داجة الا اتیت اتباع للحاجة + و یقال هؤلاء الداج و لیسوا بالحاج + و دجاج بالفتح و الکسر و الاول افصح ماکیان و دجاجة یکون للذکر و الانثى بالهاء علی انه واحد من جنس مثل حمامة و بطة + و دجاجة ایضا کبه رغوه ریسمان و جدجة تاریك شدن شب و بانگ کردن مرغان را + دحج + دحرجة + گرد گرد انیدن چیزی را دحراج بالکسر کذلك یقال دحرجة فتدحرج + مدحرج چیزی گرد و دحروجة بالضم گوی که سرگین جعل + دربج + درج + درجان + رفتن (عع ف اض ۲) درج الرجل نهضت ای مشی + و درج ای مضی لسبیله + و درج القوم اندرجوا ای انقرضوا و فی المثل اکذب من دب و درج ای اکذب الاحیاء و الاموات + قال الاصمعی درج الرجل ای لم یخلف نسلا + و درجت الناقة و ادرجت اذا جاوزت السنة و لم تنتج فهی مدراج بالکسر اذا کانت تلك عادتها + و ادرجت الکتاب طویته و درجته الی کذا و استدرجته ای ادناه منه علی التدریج فتدرج هو + و درج بالفتح با دبیر یقال درج درج و قاج درج + مدرجة جای رفتن و گذشتن و قولهم خل درج الضب ای طریقه و رجعت الی درجی ای الی الطریق الذی جئت منه ادراج ای طرق + درجة پایه درج و پایگاه درجات ج + درجة بالضم لغة فی درجة و هی المرقاة و نوعی از سنگ خوار درج بالسکون الحرکة کاغذ نبشته و نوردنامه یقال انفذته فی درج الکتاب ای فی طیه + و یقال ذهب دمه ادراج الریاح ای هدرا + درج بالضم درك و ان طبلة زنان که پیرایه و جواهر در وی کنند درجه هی خرقة او شیء یدخل فی حیاء الناقة ثم تشد فتظلة و کذا فرامة قال ابو زید اذا ارادوا ان ترام الناقة ولد غیرها شدوا انفها و عینیها و حشوا حیاءها مشاقا و خرقا فیترکونها ایاما فیاخذها لذلك غم مثل المخاض ثم یحلون الرباط عنها فتخرج ذلك الخرق و هی ترى انه ولد فاذا القته حلوا عینیها و قد هیؤوا لها حوارا فیدنونه الیها فتحسبه ولدها فترامه + و یقال للذی یشد به عینها الغمامة و الذی یشد به انفها الصقاع و الذی یحشی به الدرجة و الجمع درج + دراج دراجة نوعی از مرغان رنگین چون تدرو و مانند آن للذکر و الانثى سواء و تخص حیقطان للذکر منها + ارض مدرجة زمین دراج ناك + دراجة بالفتح حالت بر رفتن آمدن کودك خرد دراج ایضا نام جانی + دعج + دعج + بالتحریك فراخ و سیاه نیک شدن سیاهی چشم عین دعجاء نعت منه + و رجل ادعج ای اسود + و العرب یسمی اول المحاق الدعجاء و هی لیلة ثمانیة و عشرین و الثانیة السرار و الثالثة الفلتة و هی لیلة الثلثین + دعلج + دعلجة + رفتن آمدن دعلج نام اسپی + دلج ادلاج + بالول شب رفتن ادلاج بآخر شب رفتن و هو فعال الاسم من الاول دلج بالتحریك و من الثانی دلجة بالفتح و بالضم + دالج دلو کشی کننده + دلج مصدر منه (عع ف اض ۲) مدلجة موضع دلو کشی کردن چون حوض و جز آن مدلج بالضم قبیله از کنانه دولج خانه وحشی و سیج مثل تولج + دمج + دموج + در آمدن و استوار شدن بجائی یقال دمج الشیء و اندمج و ادمج و ادمج قال ابو عبید کل هذا دخل فی الشیء و استتر فیه + فصل مندمج ای مدور + و تدامجوا علیه ای تعاونوا + و لیل دامج ای مظلم + مداجة مدارا کردن با کسی و منه اصطلح الدماج بالضم و هو الذی کانه فی قفاه و یقال هو الیام المحکم + و ادمجت الشیء اذا لففته فی ثوب و الدمج المدمج مع ملاستر و ایضا القدح + دملج + دملوج + بالضم باز و بند دملج کذلك + الدملج المدمج الاملس + دنج + دنجه + گام نزدیك و بشتاب نهادن + دنج + دولج + شتر دو کوهانه فارسی معرب + دنج بالضم و فتح الهاء و کسر النون نوعی از جواهر که آنرا دهنج خوانند (ضمیمه) + دهج + کشید او را بروی زمین (عع بفتحها) دهج الجاریة جماع کرد او را + دهنج + نرم شد بعد سختی و دهنجت الناقة ای مهر کرد شتر ماده بر بچه خود و نرم رفتار رفت دهراج کعلابط او ناهلات بخترکننده در رفتار + درهجة + مهر آور و شتر ماده بر بچه خود و اتفاق و کس درکش + دروانج + بالفتح چیزی که بیش قربوس باشد از فصیلة دو تزیین معرب دروازه گاه دیجیت الناقة ای ادبیت دیباج دیباج ادیبج در بغیر اذن و هو دخل فی الشیء مستترا فیه دیباج + دیابج + الدیبج + من الخیل معرب دیبه بالکسر و لما عربوه فتحوه + دیبج + کسی بیح شهر دابه سست خردکی مانند عنکبوت می شد اندیج بزرگی افقاد المدیبج کالمنتیج + دیسجه + نیز نیزم و کاغذ و جز آن معرب دسته و سالج دسیج آونه نیست که بدست گردانید مشهور معرب و شی بیستیجه ابراد خشن + دیسج شتابکی + دیعج + المال و بیناه کل یعمهم یدیجون انفسهم ای هم فی النعیم و الاکل + دیجج کمرهم عزاسید دیعج کجعفر معرب سخت دیکدان + دیحیج کلاه کلاه نمار منزوی گام و بیوع او رودن شتر آب پیش آمدن و بیرون رفتن + دیباج + بالکسر سوار امدیج بضمتین عقال و اتاج عالم معرب آثار و لقب عبد الله بن فیروز البصری شد آب تاج داج +

ادبج + کاحمد اسم بادهٔ مشهور تدعی للحب فیقال ادبج ادبج + وبرتج بشدهٔ الراء معرب وبره ای عنبر نیشات + دبرجه + پیرشتاب + دوج + خدمت کردن ادجة
بسر دوان انشکر و حاجت صغیر یا اتباع است برای حاجت + دواج گردان و غراب لحاف پوشیدنی + داج + بیج دیجا و دیجانا مشی قلیلا قلیلا + دیجان بحرکة الحوثی الصغار
و پاره کلان از انبوه ملخ + فصل الذال + ذاج + ذاج + بدم درکشیدن آب را سخت (ع ع بفتحها) و پاره کردن مشک او دمیدن در وی + اذا اجت القربة ای
تخرقت (ضمیمه) ذبج + نوشیدو از سفر باز آمد ذباج لغت منه + ذبجه + خر شیداو را (ع ع بفتحها) ذبجت الریح فلانا اورا از جای بجای کشید + ذبج + نشستن
کره ماده با کلب وطی بهردو را قریب آن زاید بنا بر آن قبیلهٔ مالک و طی بهجا نامید و شد تداد بجت قمت + ذعجه + دفع شد کرد او را (ع ع بفتحها) ذعج جاریه جماع کرد او را + ذلج
الماء هفت هفت نوشید آن را + ذوج + نوشیدن + ذیج + نوشیدن ذباج باهم منادمت کردن + فصل الراء + رج + رباحه + بالفتح کوبی و بی بلادة
رتج + رتاج + بالکسر بند درتاج کلیدان ارتجت الباب اغلقته و ارتجت الناقة اذا اغلقت رحمها علی الماء و ارتجت الدجاجة اذا امتلأ بطنها بیضا و ارتج
علی القاری اذا لم یقدر علی القراءة و کذلک ارتج علیه لا تقل ارتج علیه بالتشدید + و رتج الرجل فی منطقه بالکسر اذا استغلق علیه الکلام + رتج بفتحتین در بزرگ و
کذلک الرتاج و منه رتاج الکعبة + مراتج راههای تنگ + رجج + رجج + جنبانیدن (ع ع ف اض ۲) رجاز ناقهٔ بزرگ کوهان رجرجه جنبیدن و لرزیدن و ارتج البحر ای
اضطرب و فی الحدیث من رکب البحر حین یرتج فلا ذمة له یعنی اذا اضطربت امواجه + ترجرج الشیء اذا جاء و ذهب + رجرج و رجراج و مترجرج جنبان و لرزان یقال
کتیبة رجراجة و امرأة رجراجة التی یترجرج علیها لحمها + رجرجة بکسر الرائین باقی آب بر روی لای و هی الثریدة الملبقة ایضا + رجرج گیاهی + رجاج بالفتح شتران و
گوسپندان لاغر و مردم ضعیف حال نعجة رجاجة ای مهزولة + رعج + رعج بفتحتین ما یخرج من بطن السخلة او المهر قبل ان یاکل هو بمنزلة العقی من الصبی + برنج
و ارنج پوست سیاه قال ابو عبیدة اصله بالفارسیة رنده + رعج + ارتعاج + لرزیدن و هو الارتعاد + و رعج البرق و ارعج اذا تتابع لمعانه + و یقال
ارتعج ماله و عدده اذا کثر و ارتعج الوادی اذا امتلأ + رمج + رانج + کوز هندی + روج + رواج + روائی (ع ع ف اص ۲) ترویج روائی دادن متاع
و درم را + ریج + ریج بفتحتین گرد و اریج الغبار ای اثاره + رنوجه بالفتح راهوار فارسی معرب (ضمیمه) ریدجان + شتران باربردار تجارت + رفج
کصبور بن شاخهای درخت خرما لغة از دیة + رمج + پیچال کردن پرنده راج مرغی که بدام بندند جهت شکار کردن پرندهای شکاری + رمج کشته نمودن سطور بعد
نوشتن آن + راج گرهای نیزه و انبوبه های آن + رهج + فراخ + رهنامج + کتابیکه بدان کشتی بانان و ملاحان راه دریا میروند و بجا با لنگر اندختن غیره بدان
میشناسند معرب راه نامه + فصل الزاء + زبرج + زبرج بالکسر آرایش و زر و ابر تنک سرخ یقال برج مزبرج ای مزین + زجج + زج + بالضم تیزی آهن و آهن نیزه
زججه زجاج ج + و ازججت الرمح فهو مزج اذا عملت له زجا + و زججت الرجل ازججه ای طعنته بالزج + زجج بالکسر نیزه کوتاه + زجج باریکی و درازی ابرو ازج نعت منه
و زججت المرأة حاجبها ای دققته و طولته + ظلیم ازج بعید الخطو و نعامة زجاء + زجاجه آبگینه زجاج تثلیث لغات ج + زعج + ازعاج + از جای برکندن یقال
ازعجه من مکانه فانزعج + مزعاج بالکسر زنیکه بجای قرار نگیرد + زلج + زلج + بالتحریک سکون جای لغزان تزلج لغزیدن زلج سبک فتن زلیج کذلک (ع ع ف اک ۲)
سهم زالج تیز لج عن القوس + مطامع ای قلیل + زلیج ایضا آنکه خویشتن را بقومی چسپانیده باشد که نه از ایشان باشد + زلاج بالکسر کلیدان که بی کلید گشاده
شود و زن لاغر سرین ازلجت الباب اغلقته + زمج + زمجت القربة ای ملأتها + زمج بفتحتین خشم گرفتن (ع ع ک ا ف ۲) و یقال انا لی اراک مزمجا
ای غضبان + زمجی زمکی بالکاف ایضا بالکسر اولهما و فتح ثانیهما مع تشدید ثالثهما و مغرز مرغ زمج مثال خرد بالضم مشدد نوعی از مرغان و جار فی القوم +
زاججهم بالتماری ای باتهم + و اخذت الشیء بزامجه و زامجه ای کله و لم ادع منه شیئا + زنج + زنج + رنگ زنجی زنگی و هم الزنوج قال ابو عمرو زنج بفتح الزا
و کسرها + زنفلج + زنفلیجه بکسر الزاء زنبیله فارسی معرب زنفلجه بتقدیم اللام علی الیاء و فتح الزاء ایضا کذلک + زوج + زوج + جفت خلاف فرد
یقال زوج او فرد یعنی جفت یا طاق کما یقال خسا و زکا + و یقال هما زوج و هما زوجان کما یقال هما سواء و هما سیان + و اشتریت زوجی حمام یعنی ذکر
و انثی + و عندی زوجا نعل + قال الله تعالی من کل زوجین اثنین و شوی و زن یقال بوی و جهاوی زوجه و زوجته قال الله تعالی اسکن انت و
زوجک الجنة + و یقال زوجته امرأة و تزوجتها بها + و تزوج امرأة و تزوجت رجلا و برجل قال الله تعالی و زوجناهم بحور عین ای قرناهم بهن + و قوله
تعالی احشروا الذین ظلموا و ازواجهم ای و قرناءهم + امرأة مزواج کثیرة التزوج + تزاوج مزاوجه ازدواج جفت و قرین شدن باهم زوج ایضا پوششی
که بهودج افکنند زاج زاک فارسی معرب + زیج + زیج + رشته بنا و هو المطمر و اصل حساب نجوم (ضمیمه) زاج بینهم برانگیخت در میان قوم (ع ع بفتحها)

اخذه و بزابجه وزامجه اخذه کله زبرج زبرجد ابن زنبج راویه بن هرمة زرجه بالمدح خست او را بنیزه الزرج فی بعض حلبة الخیل و اصوا تهصا
زرجون درخت انگور با شاخهای آن و می آب باران مصفی مجتمع در کوه سنگ زرنج نام قصبه سجستان زرلوج بازرلوق شهری است در ای اوزجند
زعنج و زعیج اسپید یا ابرتنک و سبک و نیکو از هر چیز و زیتون زعلجه بد خلقی زعبج ثمر زیتون و هو کالنبق الصغار اخضر ثم یبیض ثم یسود فیحلو و فیه
مرارة و له زیب یؤتدم به زغلجه بر وزن و معنی زعلجة الاول الصواب کلام مزهج گاه خوش آینده تر و تازه بسیار زلفجه بلا زهزج نقیب
جنیان و غوغای آنها زناج ج زنکلج الرمح المردیعنی راست شد نیزه زهلجه تدارات **فصل السین** سبج سبجة بالضم گلیم سیاه و تسبج الرجل
ای لبس سبجة سبج شبه فارسی معرب شبیج سبیجة شاما کچه و هو نوع من اللبس سبابجة قومی از سند که در بصره زندان بانی کردندی و الهاء للعجمة و النسب
سبج سبج بطنه یسبج ای زرق ما یجیئ منه من الغائط و سبج الحائط ای طلبه مسبجة بالکسر انداده سبجة بجة نام دو بت سجاج بالفتح شیر بسیار آب ابیض سجسج
زمین هموار نه درشت و نه نرم و یوم سجسج روز نه گرم و نه سرد و فی الحدیث الجنة سجسج سحج سحج تراشیدن و پوست باز بردن یقال سحجت جلده
فانسحج ای قشرته فانقشر و یقال اصابه شیئ فسحج وجهه و به سحج و هو نوع من العلل فی الامعاء و سحجه فتسحج شد و للکثرة حمار مسحج ای معضض متسحج بعیر سحاج
یسحج الارض بخفه سدج سداج ای کذاب و تسدج ای تکذب تخلق سرج سرج زین و اسرجت الدابة زین نهادم ستور را سرجیج نام آهنگری
سریجیات شمشیرهای منسوب بوی سراج زین فروش سراج بالکسر چراغ و آفتاب سرجة چراغ دان سرجوجة بالضم سرشت و روش یقال هم
علی سرجوجة واحدة ای اخلاق واحدة سفنج سفنج شتر مرغ نر سبک رو و هو ملحق بالخماسی بتشدید الحرف الثالث منه سلج سلج سلجان فرو بردن لقمه بگلو و قولهم الاکل سلجان و القضاء لیان یعنی اذا اخذ الرجل الدین اکله فاذا طولب لواه ای ماطله سلج بالضم مشدد اللام گیاهی و سلجت الابل
تسلج بالضم اذا استطلقت بطونها عن اکل السلج سمج سماجة زشتی و زشت شدن (فعل بضمها) و هو سمج و سمیج و سمج مثال ضخم و قبیح و خشن و هم سماج
بالکسر و استسمجه ای عده سمجا سمج سمیج ایضا شیر چرب و مزه برگشته سمعمج و سملج بزیادة الهاء و اللام کذلک سمحج سمحج ماده خر و مادیان دراز پشت
و لا یقال للذکر سمرج سمرج و سمرجة بالتشدید سه باره خراج گرفتن فارسی معرب سملج سملج سبک ... بتشدید الحرف الثالث منه
سمهج سماهیج جزیره در بحر که آنرا ماش ماهی خوانند سنج سناج نوعی از درخت و طیلسان سیجان ج سواج بالضم ما فی سهج سهج سهوج
باد سخت مسهج گذرگاه باد و سهجت الریح الارض ای قشرتها و سهج القوم لیلتهم ای ساروا و سهجت الطیب ای سحقته (تهیم) سیج علی الارض کرد او را سهاور جمع
موضعی است به بغداد سیجو نشه پوستین از ربا معرب آسمانگون استاج استیج بکسر هاچیزیکه پیچیده شود بران رشته را بانگشتان تا بافته شود سخافه
زمینی که اعلاه او آب است ... شد سیافج سیگها دشتهای که ای علاقه بر آب ایستاده باشد معرب ساده سمرنج قبیله از اکراد منهم ابو منصور بن
احمد بن ... سری المحدث هو و الده سرجة فرو گذاشتن ازرا اسریج کمند شی من العصب کالقسیفساء و دوای معروف و قد یمی یا ...
سمر هجه سرکشی و امتناع و تافتن سخت حبل سرج رسن تافته سفتجة ان تعطی مالا لاحد و للآخذ مال فی بلد المعطی فیوفیه ایاه ثم فیستفید امن الطریق
و فعله السفتجة بالفتح ما اشتد سفیح هذه الریح ای چه سخت ست وزیدن آن اسفیداج بالکسر رماد الرصاص و الانک و الانکی اذا شدد علیه الحریق صار اسرنجا
سفلج کشکش دراز اسقنج عروق شجر فی الطب غیرها سکباج بالکسر معرب و سکبینج دوائی است م سلعوج کقربوس شهری است سلیج سکان دراز
باریک سلالیج ج سلیج ذا از سمنجان بالکسر شهری است از طخارستان سمج شیر چرب شیرین سنج بفتحتین عناب سناج اثر دود چراغ بر دیوار و گل
ما لطخته بلون غیر لونه فقد سنجته و هو سرجی است از ابن ... سنج چراغ و سنیج مثله و سلیمان بن معبد و الحافظان ابو علی الحسین بن محمد بن ابی بکر و محمد بن عمرو
السنجیون بالکسر محدثون سنیج بالضم دیهی ست به بامیان سنج بالکسر دیهی است بمرو سنجان کعمران قصبه است بخراسان سنجة المیزان مفتوحة سنگ ترازو و بالسین
افصح من الصاد سخبة نهری است بدیار مصر و منه حفص بن عمرو الرقی ... بالضم سیاهی یا سپیدی آمیخته سنج تحجر ... سنج مخلط سنبافج بالضم
سنگی است که بدان زدانیده شمشیر یا را جلای دهد ... بدان جلای ... سیج کلنگ شهری است ... سیجه ... الحائط ...
سیج ... اللته ... باغ خود ... بن ... بالکسر ... سیج بالفتح و بالکسر ...
فصل الشین شبج شبجة بالفتح سرکشتگی شجاج بالکسر ... شجیج ...

رجل اشج آنکه پیشانی اثر شکستگی دارد و یقال شجت السفینة البحر ای شقته و شجت المفازة ای قطعتها شجیج + شجیج شجاج بالضم بانگ کردن زاغ و شتر مرغ و استر (عع بفتحها) و یقال للبغال بنات شحاج والحمار الوحشی مشحج و شحاج شرج + شرج العیبة بفتحتین گوشه جامه دان و اشرجت العیبة اذا ادخلت بین اشراجها شرج بفتحتین ایضا راه کهکشان و هو المجرة شرج الوادی منفسحه اشراج و شرج + دابة اشرج ستور که یک خصیه وی کلان باشد شرج الفضا انصدمته (رع ک اف ۳) کفتگی کمان و انشرجت القوس ای انشقت شریج نوعی از چوب شریجه کمان که از وی سازند و کجک و آن باردان است که از گیاه بافند بجهت بار خربزه و جز آن شرج بالکسر آب راه از سنگستان بزمین نرم شراج شروج و نام جائی و نام آبی و خره نهادن خشت و مانند و گونه یقال هذا شرج هذا ای مثله و هما شرج واحد ای بسیار مانند شرجان فرقتان و لونان مختلفان من کل لون تشریج بخیه دور دور زدن جامه را یعنی نگنده کردن و آمیختن گوشت بخته با خام شفج + شفارج مثال علابط پیشپاره فارسی معرب شمج یقال ما ذقت شماجا بالفتح ای شیئا و اصله مایرمی من العنب بعد ما یوکل شمج نگنده کردن جامه ناقة شمجی بفتحات ای سریعة بنو شمج دو قبیله مردم از قضاعه و فزاره شمرج + شمرجة دور از دور و تباه دوختن جامه اشمرج بضمتین و سکون الوسط جامه تنک بافته شنج + شنج درکشیدگی و ترنجیدگی (عع ک اف ۲) یقال شنج جلده و انشنج و تشنج مبنی و شنجته انا فرس شنج النسا و هو مدح له لانه اذا شنج نساه لم تسترخ رجلاه و یوصف الغراب به ایضا (ضمیمه) شاجه الامر اندوهگین کرد او را امر (عع بفتحها) شنج محرکة دروازه بلند بنا یا دروازه ها شنجه یکی اشنجه ر و کردا او را اشطرنج بالکسر بازی ست معروف و لا یفتح اوله و السین لغة فیه من الشطارة او التسطیر شیطرج بکسر الشین دوای معروف معرب جیترک بالهندیة شافانج گیاهی است معرب شاباتک و هو البرنوف شالج دیهی است ببلاد ترک منه یوسف بن یحیی الشلجی المحدث شهدانج و یقال شاهدانج و هو حب القنب شاهترج گیاهی ست معروف شاذنج معروف شیبج کمیل محدث روی عن طاوس

فصل الصاد + صج + صاروج آهک آمیخته با خاکستر و غیر آن فارسی معرب کذا کل کلمة فیها صاد و جیم لانهما لا تجتمعان فی کلمة واحدة من کلام العرب صلج + صلج بالضم و التشدید پیله الواحد صلجة معرب ایضا صولجان چوگان معرب صوالجة و الهاء للعجمة صمج + صمج بفتحتین قندیلها صمجة یکی و هی معرب صنج + صنج چنگ و سنج معرب صنجة المیزان سنگ ترازو و لا تقل بالسین صهرج + صهریج بالکسر حوضچه آب صهاریج برکه صهرجة صهریج را بساختن (ضمیمه) صعونج و بضم جیم یکی پدران نان ساخته شود معرب صج ضرب حدید اعلی حدید فصوت صج بضمتین فی لک الفصوص منجان ناحیة از نواحی ترمذ معرب چریکان الصنفج المذهب لمد تملک صلهبج سنگ سخت رگ و شتر ماده قوی صملج کعملس شدید صنهاج صنهاجة بکسرها عرق فی العجوة و صنهاجة ایضا قومی بمغرب اولاد صنهاجه حمیری صوجان هر خشک پشت از ستور و مردم و نخله صوجانة یابسة کرة السعف و یقال ای صوجان هوا ای ای الناس هو صیبج صبالج و صیبوج الاملس صیبوج مملس و بئر صباح صبابیج یعنی پشم که سخت سفید باشد لیلة صباحة شب روشن + فصل الضاد ضج + ضج ضجیج بانگ و فریاد کردن ضجة بانگ (عع فت اک ۳) و اضج القوم اضجاجا اذا جلبوا و صاحوا فاذا جزعوا من شیء و غلبوا قیل ضجوا ضجیجا ضجوج ناقه فریاد ناک وقت دوشیدن و بار کردن مضاجة ضجاج بانگ و فریاد کردن با هم و الاسم ضجاج بالفتح ضرج + ضرج شگافتن ضرجه ای شقه عین مضروجة ای واسعة الشق انضراج ای انشقاق و اتساع و انضرج ما بین القوم ای تباعد ما بینهم و تضرج بالدم تلطخ به و تضرجت لفائف البقل اذا انفتحت و تضرج البرق ای تشقق تضریج رنگ سرخ کردن جامه او هو دون المشبع و فوق المورد خون آلوده کردن یقال ضرج نفه ای ادماه اضریج بالکسر نوعی از جامهای زرد رنگ و اسپ تیز دونده عدو ضریج ای شدید مضاریج بالفتح جامهای خلقان عاریتی مضرج بالکسر و احدها مضاریج نوعی ضمج + ضمج زن تمام اندام با گوشت و کذلک ناقة ضمج ضوج + ضوج خم وادی اضواج و ضاج السهم عن الهدف ای مال (ضمیمه) ضیج خوازه میان انگشتان از سستی یا ضرب الضیرجی میرالمومنین یعنی ناصره الضوج یعنی و الصواب بالصاد المهملة ضیج آلودن بدن بخوشبوئی تا بحدیکه بچکیدن نزدیک شود دابه کوچک و بوکه می گرد و ضیج التحریک هیجان المأبون فاذا ضیج نفسه آفتی است که می رسد بآدمی و چسفیدن بر زمین اضجاج مثله اضجت الناقة شتر ماده بچه انداخت ضماج [illegible] فصل [illegible] طرج + طرج بالضم موریچه طسج + طسوج بالفتح مشدد آکرانه و دو حبه معرب طساسیج (ضمیمه) [illegible] الطباهجة اللحم المشرح معرب تباهه [illegible] طلوج صحفها و جنبای صحیفها [illegible] (ضمیمه) فصل الظاء ظج فریاد کرد در جنگ مانند فریاد داد خواه

بو شنجی بن جرم بن قضاعه و ابو شنج [illegible] فرزند [illegible] المعجم ۲۱۳

وبالضاد فی غیر العرب ✤ **فصل العین** ✤ عجج ✤ عجیج بالفتح شتر ضخم **عجم ✤ عجج** عجیج آواز برداشتن (عج ف اض ۲) وفی الحدیث افضل الحج
العج والثج وهو آن نیز گرد و عجعج ای صوت مرا العجاجة بالضم غبار کینه تجاج بالفتح گرد و دود عجاجة انقض افتراق بسیار عججت الریح وعججت ای اشتدت واثارت
الغبار یوم معج روز گرد ناک ریاح معاجیج جمع عاوین وعججت البیت دخانا فتعجج ای ملأت البیت فامتلأ عجاج نام شاعری تم مهر عجاج فحل عجاج
وصیاح وکذلک کل ذی صوت من قوس وریح عجعجة بانگ فریاد کردن و بار عجیم کردن بلغت قضاعه کما یقولون هذا راعج خرج عج ای اعمی خرج معی رجل عجعاج
ای صیاح طریق عاج ای ممتلئ وعاج بالکسر الحیم زجر للناقة وقد عجعجت بها وقالان بلغت عجاجته علی بنی فلان ای ثیابه علیهم عنجج ✤ تعلهج فلان ولده ای حضن
فذاره معلج متلقی **عرج** ✤ عرفج برآمدن (عج ف اض ۲) وعرج ای اصابه شیئ فی رجله فخمع ومشی مشیة العرجان فاذا کان خلقة قلت عرج
بالکسر فهو اعرج وهم عرج وعرجان ومصدره عرج بالتحریک وهو ایضا لون الشمس والعراجا نحو غربت ای میلانها یقال عرجت الشمس ای ای بمغیب یقال عرجه الله تعالی
وما اشد عرجه ولا تقل ما اعرجه فی التعجب لان ما کان لونا او خلقة فی الجسد لا یقال منه ما افعله الامع اشد عرجان نمودن لنگان نقص امر عریج کار نا استوار
وعرج البناء ای میله فتعرج وعرج علیه ای قام وعرج علی المنزل ای حبس مطیته علیه اقام وکذلک التعریج ویقال منه مالی علیه عرجة بالضم ولا تعریج وتعرج ای توقف
انعراج میل کردن منعرج الوادی منعطفه یمنة ویسرة معراج بالکسر نردبان ومنه لیلة المعراج معارج معاریج ج معارج ایضا برآمدن جایها قال الاخفش
ان شئت جعلت واحد المعاریج معراجا بالفتح وبالکسر مثل مرقاة عرجاء کفتار قال الاصمعی العرجاء بالضم والفتح بعده فی الورد ان ترد الابل یوما نصف النهار ویوما
غدوة عرج بالکسر منزلی براه مکه عرجی نام شاعری منسوب بدان منزل وکلاه از شتر و ذلک نحو من الثمانین وقال ابو عبیدة مائة وخمسون فویق ذلک وقال
الاصمعی خمسمائة الی الالف عرج بالکسر مثله اعراج ج واعرجنا ای وهبنا عرجا من الابل **عرنجج** نام حمیر بن سبا **عرفج** ✤ عرفج درختی عرفجة یکی ازوی
ونام مردی **عسج** ✤ **عسیج** مد العنق فی المشی ومنه بعیر معساج عوسج نوعی از خار عوسجة یکی ونام مردی **عسلج** ✤ عسلج بالضم ما لان واخضر من قضبان الشجر والکرم
واول ما ینبت وعسلجت الشجرة اخرجت عسالیجها **عفج** ✤ **اعفاج** رودهای مردم واسپ وسباع وهو مثل المصارین لذوات الخف والظلف عفج بالفتحتین
بکسر الوسطی یکی عفج زدن عفج بالعصا ای ضربه بها وکنی به ایضا عن الجماع معفاج آلت زدن وتعفج البعیر فی مشیه ای تعوج عفنجج احمق ضخم **عفضج**
عفضاج بالکسر ضخم سست گوشت عفاضج بالضم کذلک **تعلج** ✤ **علج** بالکسر گور خر کبیر ج دیو ندار و علوج ا علاج معلوجاء بالکسر وفتح اللام جمع و دا
وعلجة بالکسر وفتحتین ج ویقال فلان علج مال ای یقال از مال معالجة علاج مرو سیدن بیمار و جز آن زنبورکردن لیعالج یقال عالجته فعلجته ای غلبته بالعلاج
واستعلج جلد فلان ای غلظ فهو مستعلج الخلق ورجل علج بکسر اللام ای شدید عالج موضعی به بادیه وشترکه علجان خورد وآن گیاهی است علج بفتحتین خرما بنان خشن ودو عتلجت
الارض ای طال نباتها واعتلجت الامواج ای التطمت علجن بزیادة النون ناقه آگنده گوشت متعلج بفتح الها ای اصل **عمج** ✤ عمیج شتابی فتن وتقلب
معج (عج ف اک ۲) تعمج پیچیدن فتن عمج ای تلوی فی بابه وتعمجت الحیة ای تلوت فی سیرها تعمج مار عمیج بالضم والتشدید کذلک قال قطرب هو العمج بالفتحتین مخففا
عنج ✤ **عنیج** نوعی از ریاضت شتر ومنه عنجت البعیر اعنجه بالضم والاسم العنج بالتحریک هو ان یجذب الراکب خطامه فیرده علی رجلیه عناج بالکسر یکی از رسنهای دلو
وهو حبل او بطان یشد فی اسفلها الی العراقی یقال منه عنجت الدلو اعنجها عنجا عنجوج بالضم اسپ نیکو عناجیج ج عنجج بزرگ **عوج** ✤ **عوج** بفتحتین کژ شدن
(عج ک اجف ۲) وکژی در بالای چیزی استاده چون دیوار و درخت و مانند آن عوج بالکسر کژی در دین و معیشت و رای قال ابن السکیت یقال فی دینه عوج بالکسر
وفی عوده وحائطه عوج بالفتح نام اسپی تم اعوجیات منسوب بوی ولیس فی العرب فحل اشهر ولا اکثر نسلا منه عوجاء شتر لاغر باریک کمان حبل عوج مرد بدخو عوج مقیم بودن
بجائی ومقیم کردن کسی را (عج ف اض ۲) لازم متعدیقال عجت بالمکان عجت المکان کشیدن مهار شتر سبائگی وخم دادن گردن شتر را کشیدن مهار والعاج علیه ای التعطف
علیه عائج ایستاده وفلان ما یعوج عنه ای ما یرجع عنه اعوجاج کژ شدن عصا معوجة وعوجت الشئ فتعوج عاج استخوان پیل عاجة یکی عواج عاج فروش عاج بکسر الجیم
زجر للناقة **عیج** ✤ **عوهج** دراز گردن از آهو و شتر مرغ و شتر **عیج** ✤ **وما اعیج** من کلامه بشئ ای ما اعبأ به وما اعوج به کذلک بالبغة بنی اسد ویقال ما عجت
ای لم ارض به ویقال شربت ماء فما عجت به ای لم ارد و منه وتداویت فما عجت به ای لم انتفع به (فصل) عجیجة مهر کینه وسنان کس بودن
بی فیض کیا پس سخن خود را در الفتج کعمکس السریع تخفیف نسخ اسمی است وما بها من عدد به اسد الفتح الغیب فتج ما نج
مبالغة معلنتج کمند مرد صاحب غیرت بدخلق و بسیار ملامت کننده هج بالضم گم شده علوج گز بر بادشاهی ✤

دور کرد عرنج الجاریة بکاح کرد او را عرنج الارض بالمسحاة بگردانید زمین را به قلبه عشنج کالشتر شخ عشنج کغمس ترش روی بدخلق اعصنج
کل عصلج کمتس مروکج ساق عصلج کعلابط والفا مثلثه بسیار قوی سطبر فربه عصافنج یعنی عصالج عضنجة روباه ماده عقنقج دراز و سطبر علنجة
نرم کردن پوست بآتش تا خایبده داد و پاره شود علنج درختی است معلنج کمرعفر گول ناکس و بی اصل عمضج عماضج کجعفر و علابط بسیار قوی
از اسب و شتر عمیج عمایج کجعفر و علابط اشیر و سطبر تبختر و تکبر کننده و دراز و شاب رو و پر گوشت چربدار عمهوج مثله و نبات سبز در هم پیچیده
عماهیج ج عنبج بالضم گول و سست گران بار کالعنبوج فیهما عنابج ج جانی عشنج کجعفر و علابط کشن فربه و سطبر از کشتی باز مانده عقنقج شتر ماده که ماده بدر فرج
آن تباعد باشد یا ناقه تیز رو و درشت یا ناقه کلان سال سطبر عنابج دراز بالا **فصل الغین** + غلج فرس مغلج بالکسر اسب هموار و یکسان
رونده غلج مصدر منه (ع ف اک ۲) تغلج ستم کردن غمج + غمج فرو خوردن آب (ع منا ک ۲) و علی العکس ایضا الغة غمجة بالفتح والضم پس خورده
ای جرعه غنج + غنج بضمتین و سکون کرشمه غنجت الجاریة و تغنجت فهی غنجة غنج بالتحریک مصدر منه و غنج فی لغة هذیل یقال فلان غنج القوم ای
شیخهم غوج فرس غوج اللبان ای واسع جلد الصدر و غاج یغوج ای تثنی و تعطف (ضمیمه) غمج الماء جرعه آب خورد (ع ک اف ۲)
غمجة بالضم جرعه غشلج بنگ سیاه والامر بین امرین و خوردنی و نوشیدنی که مزه آن نیابی غسلج کغملس مثله الغضلجة فی اللحم اذا لم تملحه و لم تقفه
و لم تقلیه غلفج کجعفر و غلس قندیل و زنبور و سرداب و علابط آنکه بر حالتی نپاید گاهی بخیل و گاهی شاطر و گاهی سخی و گاهی بخیل و زمانی دلیر و زمانی بددل
و هی غلفج و غلافج غلفجة و غلیجة و غلوجة غماهج سطبر و فربه غندجان بالفتح شهری است بفارس در دشت تشنگی آور **فصل الفاء** + فتج فالج
فاسج شتر جوانه آبستن و یقال عدا حتی افتج ای اعیا و انبهر و قولهم هو بیر لا فتج ای لا منزع فجج + فج + راه کشاده میان دو کوه فجاج بالکسر ج
فججت ما بین رجلی افجها بالضم فجا اذا فتحت و یقال لمشی مفاجا و قد تفاج و قوس فجاء و فجواء بینة الفجج اذا بان وترها عن کبدها و فججت القوس اذا رفعت
و ترها عن کبدها و کذا فجوتها و رجل افج نعت منه و افججت النعامة ای القت صومها یعنی سرگین افگند و افج الرجل اسرع و حافر مفج ای مقبب و هو محمود
فج بالکسر خربزه شامی یعنی هندوانه و کل شیء من البطیخ والفواکه لم ینضج فهو فج رجل فجفاج کثیر الکلام فجج + افجج + آنکه پیشهای پای نزدیک نهد و پاشنها
دور فجج رفتار وی (ع بفتحها) تفجج فی مشیته مثله و هو ایضا مثل التفشج و هو ان یفرج بین رجلیه اذا جلس تفجیج کذلک و افجج الرجل حلوبته اذا فرج ما بین رجلیها
لیحلبها فرج + فرج بفتحتین کشایش (ع ف اک ۲) یقال فرج الله عنک غمک و فرج الله بمعنی فرج بالکسر عورت و جای ترسناک قال
ابو عبیدة فرجان نفتحات سند و خراسان و قال الاصمعی سجستان و خراسان فرجة بالفتح از تنگی و دشواری بیرون آمدن فرجة بالضم شگاف یقال
بینهما فرجة ای انفراج فرج بالکسر آنکه راز پنهان ندارد فرج بضمتین مثله و هو ایضا القوس البائنة عن الوتر فاسج فریج کذلک رجل افرج الذی لا یلتقی الیتاه
لعظمهما و هی فرجاء فرج بالتحریک مصدر منه و هیئته کشا و عورت بودن (ع ک او ۲) فهو فرج نعت منه و فی الحدیث لا یترک فی الاسلام مفرج فهو القتیل یوجد
فی ارض فلاة لا یکون عند قریة فانه یودی من بیت المال قال ابو عبیدة هو الذی یسلم و لا یوالی احدا فاذا جنی جنایة کان ذلک علی بیت المال لا عاقلة له و یروی بالحیم
و الحاء دجاجة مفرج ماکیان با چوزه فروجة بالفتح و التشدید چوزه فراریج ج فرنج + افرنج جلد الجمل اذا شوی و بیس اهابه فرج + فرتاج + بالکسر یکی از
نشانهای شتر فرشج + فرشج + پایها از هم دور نهادن و رفتن (ع ف اک ۲) یقال فرشح فبال کذلک فرشج و تفرشج مثل تفهم و قدم فرضج + تفضج بن موی خوی کردن
فلج + فلج تمام موضعی و جوی خرد و پیروزی و رستگاری یافتن (ع ف اف ۲) یقال فلج علی خصمه و فی المثل من یاتی الحکم وحده یفلج و افلجه الله علیه الاسم الفلج بالضم
و افلج الله حجته ای قومها و اظهرها و قسمت کردن میان کسی و نیم کرده یقال فلج فالجین و هی الفلوج الواحد فلج بالضم و الکسر و گزند و خراج بریده کردن زمین شگافتن بجهت
زراعت و کل ما شققته فقد فلجته فلجة بالتشدید ... الفرات فلاجة فلج بالکسر پیمانه فلج بفتحتین جوی خرد و افلاج ج
... الاسنان ... فلجاء الاسنان ... ذکر الاسنان ... سهم فالج ای فائز قفیز فالج مثل فلج و هو مکیال علت
... فالج الشتر ... و هو نام مردی بود فالج بن خلاوة الاشجعی و منه قولهم انا من هذا الامر
... تفلقت قدماه ... فنج + فنزج + نوعی از رقص ... دستها بیکدیگر گرفته رقص کنند
... فیج + فیج

پیمانهٔ شراب معرب و خمر (ضمیمه) فوتنج معرب پوتنگ یعنی پودینه. قحج چو بکم کرد (عع بفتحها) القحج اسوا من الفحج تباعد ما بین الفخذین و قد قحج قحجاً و هو مقحج ای متباعد ما بین الساقین
الازواج یعنی بن انهای شتر ماده. فودجات معرب پوتنه فوتنج بالضم نباتی است معرب پودینه فرحج فی مشیته در رفتار بروو پایها دستها گشاده کرد و الفرنجی
فی المشی شبه الفرشحة افرنجه گروهی است معرب فرنگ و القیاس کسر الراء اخراجاً لمخرج الاسقنط علی ان فتح فائها لغة والکسر علی الفالج الفالج وماده
شتری که شتاب کرده باشد نر و جهیده باشد پس و پیش از وقت جهیدن بران و شتر ماده تیز رو و جوان الفلیج التفشیج و التفنیج عنی کند است مراد و بر شد
از من فوتنج نباتی است منه جبلی و نهری یطول نحو ذراعین و له نوار اسمانجونی تتخذه النصاری بالقدس کالیل علی رؤسهم عیدهم و یجعلونه ایضا فی الماء الذی
یصبونه علی رؤسهم قسنج بضمتین کشادگی پای سن گران بار و قنج کسقم تابعی روی عنه وهب بن منبه و محدث فنج کجبل معرب فنگ فهرج شهر
بدینه اصطخر بر کنارهٔ دشت معرب فهره الفیج الوهد المطمئن من الارض + فصل القاف قبج + قبج کبک فارسی معرب لان القاف والجیم
لا تجتمعان فی کلمة من کلام العرب قبجة یکی تقع علی الذکر والانثی کالحمامة و یعقوب یختص بالذکر منه کالظلیم من النعامة کیعسوب من النحل و قیقلان من الدجاجة و سندی
او قیاد من البومة و خرب من الحباری و مثله کثیر (ضمیمه) القبجبجه لعبة یقال لها عظم وضاح قرج و دکان قرعج دراز قطاج کسحاب کتاب
سطبر کشتی قطح استوار نمودن بافتن آن رسن و آب کشیدن از چاه بآن رسن قولنج و قد یکسر لامه او هو مکسور اللام و تفتح القاف و تضم مرض معوی مؤلم یعسر
خروج الثفل والریح قنوج کسنور شهری است بهند فتحه محمود بن سبکتگین قنفج بالکسر ماده خرس هیناو فربه احمد بن قاج محدث + فصل الکاف
کرج + کبج بالضم والتشدید کره فارسی معرب کره الخبز و تکرج کره آورد و نان کسبج + کوسج کوسه فارسی معرب نوعی از ماهی کیلج + کیلجه پیمانه
کیالج کیالجة والهاء للعجمة (ضمیمه) کاج زیاده شد حمق او (عع بفتحها) الکتاج بالکسر الحماقة والغدانة کشج + من الطعام خورد از طعام بقدر کفایت
و بر دو بسیار ازان بشهری (عع ف اک ۲) الکجه بالضم لعبة یاخذ الصبی خرقة فیدورها کانها کره کج بازی کرد طفل بآن کجکجه لعبة تسمی است الکابه
و قتیبة بن کنج بالضم محدث و ابن عرب کنج القاضی بالفتح کدج الرجل خورد شراب را بقدر کفایت خود و کاره ... معرب کده کنبج دکان
بامتاع و کان یقال کنبج معرب کنبه یعنی کنجاره کستیج بالضم رشته کنده که می بندد اوردی بالای جامها سوای زنار معرب کستی الکلنج کجندب کالمخزمة
من اللیف معرب کشنغج و کشغیج هر دو معرب الاصل بیست + کلج معرب کناره پیوندران از سرین کندفج مانند مخزن معرب کند و کنده و جد البانی فی الجدران
والایقان مولده کالیج نمع کیجه ... المراة من الطف الممسوح حلو فیه برودة کافوریة عندی نوع من عنب ابشار کماذج بالضم بسیار از هر چیز و فربه
پر دو خوشها پر از دانها + فصل اللام لبج + لبجت به الارض مثل لبطت ای جلدت به الارض و لبج به اذا صرع و سقط به و لبیج هو ابل الحی کلهم اذا اقاموا
حول البیوت بارکة کالمضروب بالارض تبجیح ... (عع ف اک یکسرها) لجاج کذلک لجیج ... و کذا لجوجة والهاء للمبالغة لاجة و رادکشیدن
خصومت رجل لجوجة مثل همزة ای لجوج تجاج گردانیدن سخن در دهان تلجلج فی الکلام تردد و یقال الحق ابلج والباطل لجلج و سمعت لجة القوم و لججتهم ای اصواتهم والتجت الاصوات
ای اختلطت لجة الماء بالضم معظم ... لذا ... ای خاضت اللجة والتج الامر العظیم ای اختلطت امواجه ... یلیج یلنجوج چوبی خوشبو
لحج + لحج استوار شدن شمشیر در نیام (عع ک اف ۲) مکان لحج ای ضیق ملاحج مضائق ملتحج پناه مثل ملتحد والتحجه الیه ای الجاه الیه و الحصه الیه و لحجت علیه الخبر
اذا خلطته واظهرت غیر ما فی نفسک ... الحج ... لخج الشیء ای ملطخ و تمدد فهو لخج و لخج به ای غری به لخوجة لخواپی و چسبانی چیزها چون بیشم و چرک
و نحوه ... الضرب سوخت او راز دانی اله واحرق جلده و منه ... فی صدره
شیء مثل خلج لفج + الفج الرجل ای افلس فهو ملفج بفتح الفاء مثل احصن فهو محصن و اسهب فهو مسهب فهذه الثلثة جاءت بالفتح نوادر لمج + لمج بکنج ای بانی خوردن
(عع ف اف ۲) ملامج گرداگرد اندرون دهان تلمج لب لیسیدن مثل تلمظ و قولهم ما ذقت شماجا و لا لماجا ای شیئا و ما تلمجت عنده بلماج و هو ادنی ما یوکل و ما لمجوا ضیفهم
بشیء ای ما اطعموا ضیفهم بشیء یعنی ناشتا شکستن مهمان الحبیری شیء سمیج لمیج بالکسر السکون سمیج لمج اتباع لهج + لهج بفتحتین شیفتگی کردن حریصی نمودن (عع ک اف ۲)
یقال لهج به ای غری به فثابر علیه و الهج الرجل اذا لهجت فصاله برضاع امهاتها فیعمل عند ذلک خلالا ... فی الاخلاف لئلا ... تضع الفصیل لهجة بالتحریک والتسکین زبان یقال
فلان فصیح اللهجة تلهیج نهاری دادن یعنی ناشتا شکستن الهجاج نیم خفته شدن شیر و کذلک کل مختلط و رایت امر فلان لهاجا ای مختلطا والهاجت عینه
ای اختلط النعاس لهوجه ناتمام و خام کاری یقال شواء ملهوج اذا لم ینضج و قد لهوجت اللحم و تلهوجته اذا لم تنعم طبخه و یقال لهوج امره ناتمام کرد کار خود را

(ضمیمه) لُنجج مُحرکه بدترین جرک گوشه چشم عینٌ لُنجة او الصواب بالمعجمتین لَنج الماء نوشید آب را النرج فلانا الحّ علیه فی المسئلة لَمهجّ چربشیرین لَوج
بنا الطریق تلوّجا کج گردانید راه را اللوجا و اللّوَیجا و فی (ح وج) و مهامن یجتة الوجه لوجا اذا ادرته فی فیک **فصل المیم** مَاج + مَاج آب شور و ملح مُؤجة مصدر
منه (مع معجمتین) مُجج + مَجّ ماشروا انداختن شراب خد و از دهن (مع ف اض۲) و انمجّت نقطة من القلم ای ترشّشت شیخ ماجّ الذی یسیل ریقه و لا یستطیع حبسه
من کبر و احمق ماجّ کذلک ناقة ماجّ ایضا تمجاج مجاجة خدوی انداخته و یقال مُجاج المزن و مجاج النحل و مجاج العنب للمطر و العسل و الشراب و مجاج الشیٔ عصارته
مجمجة مخمخن ناپیدا گفتن و حروف را بی نقطه و اعراب نوشتن و امجّ الفرس اذا بدا بالجری قبل ان یضطرم و امجّ الرجل اذا ذهب فی البلاد مجّخ + محج جنبانیدن دلو در چاه
تا پر شود و جماع کردن یقال منه مجها اذا جامعها محجج + مدحج بکسر الحاء پدر قبیله ایست مرج + مرج چراگاه و بچرا گذاشتن ستور را (مع ف اض۲) و قوله تعالی
مرج البحرین یلتقیان ای خلّاهما لا یلتبس احدهما بالآخر و امرج و مرج بمعنی مرج الخطیاء موضعی بخراسان مرج راهط موضعی بشام یوم المرج روز حرب مروان بن حکم
مرج القلعة بفتح اللام منزلی بسبادیه مرج بالتحریک جنبیدن خاتم در انگشت (مع ک اف۲) یقال مرج الخاتم ای قلق و مرج الدّین و الامر ای اختلط و اضطرب +
و مرجت امانات الناس ای فسدت و منه الهرج و المرج و هما الاضطراب و انما سکن المرج لازدواج الهرج امر مریج ای مختلط + و امرجت الناقة ای القت ولدها بعد
ما یصیر غرسا و دما مارج من نار ای نار بلا دخان مرجان مروارید خرد مزج + مزج عسل و امیختن شراب جز آن مزاج الشراب انچه بوی آمیزند شراب امزاج البدن
ما رکب علیه من طبائع مُزنج سوزه فارسی معرب موازجة ج و ان شئت تحذف الیاء مشج + مشج آمیختن (مع ف اک۲) مشج بالکسر و مشج آمیخته امشاج ج +
مثال یتیم و ایتام لغلفه امشاج آب مرد و زن بهم آمیختن معج + معج بشتاب رفتن یقال معج الحمار و الریح و فرس معوج علی فعول و قدم معج بالفتح ای مر مرا
سهلا و معج الفصیل ضرع امّه اذا لهزه یعنی لب زد پستان مادر را ملج + ملج به لبها گرفتن کودک پستان را ملج الصبی امه ای رضعها و امتلج الفصیل ای امتص
املاج شیر دادن کودک را و فی الحدیث لا تحرم الاملاجة و لا الاملاجتان و منه قیل ملجان و مصّان للرجل اللئیم الذی یرضع الابل ملج بفتح اللام ماله فارسی معرب
موج + موج گره کردن آب (مع ف اض۲) و الناس یموجون ای یضطربون مهج + مهجه بالضم خون و خون دل و جان شحم امهج بالضم پیه تنک لبن امهج امهجان
شیر تنک (ضمیمه) سه ناعقة متوجا بعیدة مَیْتجة سکینة شهری است بافریقیه متج درهم آمیخت خورانید متج البئر تمام آب از چاه بیرون کشید
متج بالعطیة جوان مردی به بخشش نمود مجّ اللحم خراشید گوشت را (مع یفتحا) مجّ الحبل مالید رسن را تا نرم شود و جماع کرد و دروغ گفت مجّ اللبن
دروغ زنی کرد تا مسکه بر آید و چیزی را از چیزی مسح نمود و الریح تمجّ الارض تذهب بالتراب حتی تتناول من ادمتها تراب‌ها ما مجّة هماجة و محاجا ماطکه
و تحقیقة مجوج بعیده مَحاج کتاب اسپ مالک بن عوف النضری و اسپ ابی جهل مُدَّنج نوعی از ماهی دریا است و تسمی المشق مدلوج بالضم و ملوج یعنی بازو بند
تمدّح البطیخ نخیت گردید خربزه تمدّج الاناء پر شد آوند تمدّج المشی منتفخ شد و فراخ گشت مدجة تمدیجا فراخ گردانید آنرا مرتج مردار سنگ و لیس
بتصحیف مرتج و الوجه میمه لانه معرب مرده مرداسنج دواء معروف و قد تسقط الراء الثانیة معرب مردار سنگ مَنجَ دوید و سیر کرد مفلج کول شد رجل مفاجة
کفاجة زنه و معنی المفنج التی یجتمع منه اثنان و ثلث یلزق بعضها ببعض و معرب فنک تحت مسکر المنج بالضم المائل الی الاخضر منوجان شهری است منجان
مشکه و النهاد مموی است بانداهان میج درآمیختگی میجی یکی بمعنی جد للنعمان بن مقرن اصحابی + **فصل النون** + نَاج + نُووج جنبیدن و رفتن باد یقال
ناج فی الارض ای ذهب و ناجت الریح و اما نیج ای مر سریع مع صوت و ناج الی الله تعالی فی الدعاء ای تضرع ناجات الهوام صوا تحیلها نبج + نباج سگ سخت
آواز و هو الاسنة ایضا یقال کلیت نباج نباج کتف اذا حمق و ضبط نباج بالضم الفراط و نباج الکلب کذلک نبیج الکلب بمعنی نباح الکلب نباجی سگ سخت آواز
نباج بالکسر دهی بادیه نبهات بکسر الیاء وارد های پرورده منبج بکسر الباء موضعی و المنسوب منبجانی بفتح الباء عجین انبجان خمیر خاسته و لم یات علی
هذا البناء الا حرفان یوم ارونان و عجین انبجان و فی بعض الکتب بالخاء المعجمة نتج + نتاج بالکسر یقال نتجت الناقة نتاجا یستعمل مجهولا و نتجها اهلها نتاجا و
نتجت الفرس ای اتان نتاجا ای استبان حملها و کذلک الناقة فهی نتوج و لا یقال منتج و انتجت الناقة علی منتجها ای الوقت الذی تنتج فیه و یقال للشاتین اذا
کانتا بسنّا واحدة فهما نتیجة و یقال هنّ غنم فلان نتائج ای فی سن واحدة نجنج + نجج زه کردن ریش و جراحت (مع ف اک۲) و نجنجت الرجل
حرکته و تنجنج لحمه ای کثر و استرخی و تنجنج الابل اذا تردد علی الحوض نجنجة تردد کردن در رای و عزیمت و نجنج امره اذا اهم به و لم یعزم علیه و کردیدن گشتن بوقت تحیر
نجنج + نجنج جنبانیدن یقال نجنجت الدلو و نجنجتها ای خضخضتها و نجنج الرجل امرأته ای باضعها نجنجة مسکه دو باره و بتقدیم الجیم علی الخاء ایضا

نسج + نَسْج بافتن جامه (مح ف اض ح و ک ا) نساجة جامه بافی مَنْسَج بفتح السین و کسرها سر کاه منسج بکسر المیم کارچوب که بروی بافند منسج الفرس منسج و سر کتف اسپ و نسجت الریح التراب ای تعاورته ریحان طولا وعرضا وفلان نسیج وحده ای لا نظیر له و لم ینسج علی منواله غیره منسج + نسج بالتحریک راه گذر آب انتشاج تج نشیج خیه گریستن (مح ف اک) یقال نشج الباکی ونشج الحمار بصوته ای ردده وکذلک نشیج الزق والجب والقدر اذا غلا ما فیه حتی یسمع له صوت نضج + النضج رسیدن میوه و پختن هر چیزی چون گوشت و ریش و ماده فهو نضیج وناضج والنضجة انا ورجل نضیج الرای محکمه ونضجت الناقة بولدها بالتشدید اذا جاوزت السنة ولم تنتج فهی منضج ونوق منضجات نعج + نعج سپیدی خالص وسپید شدن (مح ف اض ع) مثل طلب یطلب اللبا ناعجة ناقه سپید و زمین نرم نواعج شتران تیز رو ونعجت فی سیرها ای سعت نعجة میش نعاج نعجات تج نعاج الرمل گاو دشتی ولا یقال لغیر البقر من الوحش نعاج نعج ایضا فربه شدن شتر (مح ک ا ن ع) و دل گرفتن از گوشت میش والنعج القوم ای سمنت ابلهم منعج بالفتح موضعی نفج + نفج الارنب برجست خرگوش و دوان تاخت وانفجته انا ونفجت الفروجة من بیضتها ای خرجت نفج بر داشتن پستان نو بر آمده پیراهن را رجل نفاج متکبر نازنده نافجة نافه مشک معرب باد بقوت در آمدن و وزیدن نوافج تج وایضا استخوانهای خرد پهلو الواحدة نافجة وکانت العرب تقول فی الجاهلیة اذا ولد لاحدهم بنت هنیئا لک النافجة ای المعظمة لمالک لانک تاخذ مهرها فتضمه الی مالک فینفج نفیجة کمان وانتفج جنباه ای ارتفعا نهج + منهج راه پیدا و کشاده منهج منهاج بالکسر کذلک انهج الطریق ای استبان ونهجت الطریق اذا ابنته واوضحته وسلکته و هو یستنهج سبیل فلان ای یسلک مسلکه نهج بالتحریک دم زدن و تاسه (مح ک ا ن ع) فلان ینهج فی النفس فما ادری ما انهجه وانهجت الدابة ای سرت علیها حتی انبهرت وانهج الثوب ای بلی (ضمیمه) نبرتج بالکسر گوسفندی که خصی کرده شود پس پشم او را گاهی ببرند معرب نبریده نبهرج ناسره زبون المنشجة الاست لانها تنشج ای تخرج ما فی البطن خرج فلان منشجا ای خرج و هو یسلح سلحا یعنی بر آمد در حالیکه می رید رید فی بطنه بالسکین پنشجه پاره کرد شکم او را بکارد نشج بالکسر بدل بی فیض وبضمتین آکات سفینة ویقال لاهداب اللین اذا استرخی قد استنشج لورج مرکشا درزان را تشحیج مثله والکرب وما یداس به الاکداس من خشب کان او من حدید والنورجة والنیرجة الاختلاف اقبالا وادبارا وکذا فی الکلام وهی النمیمة یعنی سخن چینی یا خوی سخن چینی نیسج سخن چینی و شتاب ده تیز رو وعدا وعدوا نیرجا یعنی بسرعت وتردد در دوید نیسه جها جا مها النیرج بالکسر اخذ کالسحر ولیس به تارنج ثمری است معروف معرب نارنگ نرج رقص کرد نبسنج فرج زن که پهن و ارزنجا باشد النفرج النفراج النفرجة ونفرجا معرفة بکسر الکل مرد بد دل نفریج بسیار گو نفرج سخن بسیار گفت نیلج بکسر اوله دودی که آنرا بر دست و بدن بعد آزردن بسوزن نقش کردن استعمال کنند تا سبز گردد نموذج بفتح النون معرب نمونه انموذج غلط است تاج نوجا بکار خود بسیار داخل نا د النوجة الرنوبعة من الریاح یعنی گردباد ناجح بن یشکر بن عدوان قبیلة ینسب الیها حلماء ورواة نوبندجان بفتح النون والباء والدال المهملة قصبة بشهر سابور طریق نهرج راه فراخ نهر جها جامعها + فصل الواو وثج + وثیج درشت و فربه از هر چیزی وثاجة مصدر منه (مجمع بفتحهما) فرس وثیج ای مکتنز قال ابو زید وثاجة بسیاری گوشت وثارة بسیاری پیه وهی الضخامة فی الجرمین استوثج نبت الارض ای تعلق بعضها ببعض و تم موثجة زمین علف ناک واستوثج المال ای کثر واستوثج الرجل من المال اذا استکثر منه وجح وجحج فرشه وهو نوع من الادویة ونام شهر طائف ودج + ودج بفتحتین وداج بالکسر رگ گردن وهما ودجان یقال ودج دابته ای قطع ودجها وهو لها کالفصد للانسان ودجان دو برادر ودج بالتسکین صلح افگندن میان مردم وسج + وسیج نوعی از رفتار شتر (مح ک ا ف ع) واوسجته ای حملته علی الوسیج وشج + وشیجة بالمعجمة بیخ نای درخت وشجت العروق والاغصان ای اشتبکت والشجة رحم بهم پیوسته ووشجت بک قرابة فلان ووشجها الله والاسم الوشیج وهو ایضا شجر الرماح ولیف یفتل ثم یشد بین خشبتین ینقل بها البر المحصود وغیره وهج + ولوج ولجة بالتحریک در آمدن (مح ف اک ع) واولجه ادخله وقوله تعالی تولج اللیل فی النهار وتولج النهار فی اللیل ای تزید من هذا فی ذاک ومن ذاک فی هذا وتلج متولج ای مدخل مداخل ولجة بفتحتین باران کریز ولج بالسکون تج اولاج کذلک خرجة ولجة مثال همزة کثیر الخروج والولوج ولیجة الرجل خاصه وبطانه مرد ولجة در وی که باندرون حادث شود تولج بسکون الواو وفتح جانبیها غار وحش قال سیبویه التاء مبدلة من الواو وهو فوعل فی الاصل لا تفعل وهج + وهج بفتحتین سوزانی آتش وهیج وهجان افروخته شدن آتش (مح ف اک ع) ولوهجت النار توقدت واوهجتها انا ولها وهیج ای توقد وتوهجت رائحة الطیب ای توقدت وتوهج الجوهر تلالا (ضمیمه) وراج سخت گرسنگی موجج بالمثناة کمعظم موضعی است نزدیک لوی وحج محرکة پناه گاه وحج پناه گرفت (مح ک ا ف ع) اوجحته الجاته محکمة وجحة جای نشیب وجاح تج

لاعین ... بالفتح ۱۲ ... ما بالکسر ... واو ... لابلد ...

اواریجۃ دفتر حساب خزانہ و مانند آن وتلج فرج و بانار نعج وتج بحرکۃ نوعی از ساز یا یا حمو و یا آلات لہو دیگری بہ نسبت معرب سرنہ وبج چوب آماج کشاورز

فصل الباء بجج + بجج بالتحریک آماس و ستان شتر یقال بجبجہ فتبجج ای ورمہ فتورم رجل بجبج الثقیل النفس وبجبجہ بالعاشق چسپیدہ کہ عشرہ
بجبج + بجبجت عینہ ای غارت عین یا بخیہ چشم بمغاک فرو رفتہ تبیج وادی مغاک تبیج النار ای خیمہا ابال شل اراق وہراق ویقال رکب فلان بجاج
بفتح الجیم وکسرہا غیر منصرفین اذا رکب اسہ ویقال ہجاجیک اذا اردت ان تکلف انا طلب عن شئ کذا بذا ونیت علی تقدیر الاثنین رجل ہجاجۃ ای احمق
ہجہج زجر للغنم مبنی علی الفتح وہجہجت بالسبع ای صحت بہ وزجرتہ ہجہج الفحل فی ہدیرہ والہجہاج الفحل ہج بالسکون والکسر منونا زجر للکلب کما یقال ہج
ہج ہدج + ہدجان رفتار پیران (ع ق ک ۲) وہدج الظلیم اذا مشی فی ارتعاش خود ہداج دہدج وہداج ایضا نام اسپی ہدجۃ بالتحریک
نالیدن شتر ناقۃ مہداج بالکسر کذلک الریح التی لہا صوت وحنین وتہدجت الناقۃ ای تعطفت علی ولدہا تہدج الصوت تقطعہ فی ارتعاش ہرج ومرج
باگیر شدن ہرج آشوب و فتنہ (ع ق ک ۱) وفی حدیث اشراط الساعۃ قیل وما الہرج یا رسول اللہ قال القتل واصل الہرج الکثرۃ فی الشیء ومنہ قولہم
الجماع بات یہرجہا لیلۃ بیمار فرس مہرج بالکسر وہراج کثیر الجری ومرج مرج ہرج بالتحریک کشتگی شتر از گرما و قطران کہ مالیدہ باشند ودرد (ع ک ا ت ۱)
وہرجت البعیر اذا حملتہ علی السیر فی الہاجرۃ حتی سدر وہرج النبیذ فلانا اذا بلغ منہ فاہرج ای انتشار ہرجت بالسبع اذا صحت بہ وزجرتہ ہمرج ہمرجۃ
ناہموار رفتن وخبرا شوریدہ کردن یقال ہمرجت علیہ الخبر ای خلطتہ ہزج + ہزج بالتحریک آواز تندر ونوعی از سرود و ترانہ نام بحری از عروض
وقد ہزج وتہزج ای ترنم وتہزجت القوس ای صوتت عند انباض الرامی عنہا ہزامج بالضم آواز بیابی بزیادۃ المیم ہزلج + ہزلاج بالکسر گرگ سبک +
ہلج + اہلیلج الہلیلجۃ بالکسر ہلیلہ معرب قال ابن الاعرابی ہو بفتح اللام الاخیرۃ لانہ لیس فی الکلام افعیلل بالکسر ولکن بالفتح نحو ابریسم واطریفل
ہلبج + ہلباجۃ بالکسر کرل گران جان ہمج + ہمجۃ مگسک ریزہ ہمج ج وگوسپند لاغر ومردم فرومایہ گول ہمج ہامج توکید لہ من لفظہ کلیل لائل
ہمج بالسکون ہیأت تعہ آب خوردن شتر چندانکہ تشنگی بشکند ہملج + ہملجۃ الفرس نیک رفتن اسب ہملاج نیک رو ہمالیج ج ہوج + ہوج بالتحریک
دراز و گول وشتابندگی اہوج نعت منہ ہوجاء ناقہ تیز رو و باد سخت کہ خانہ را از زمین برگیرد ہوج ج تہوج + ہیج ہیجان ہیاج اہتیاج تہیج
برانگیختہ شدن وبرانگیختن ہاج نفسہ وہاجہ غیرہ متعد لازم تہیج مہایجہ برانگیختن ہائج فحل تیز شدہ بکشتی ہیاج بالکسر خشک شدن گیاہ ارض ہائجۃ التی یبس
بقلہا او اصفر واہاجت الریح النبت ایبستہ واہیجنا الارض وجدناہا ہائجۃ النبات وہاج ہائجہ ای ثار غضبہ وہدا ہائجہ ای سکن غضبہ وفورتہ تہیجہ
کہ نزار بود ویقصر یوم الہیاج روز کشش وتہایج الفریقان ای تواثبا للاقتتال ناقۃ مہیاج ای تنزع الی وطنہا (ضمیمہ) ہبرج رفتار جلد سبک
تکبر ... رفتار خود وجامہ منقش ... فربہ وکبیر ... سال خوردہ تہبرج تقاشی ودرہی رفتار المہبرج من الاوبار
النفاسۃ المختلف ... الہبرجۃ کار درست چست نکردن ہرجۃ شتابی رفتار ہنجان ... ہنج الرجل ... ہنیج صغار ... الفسکل
واخذت ... **فصل الیاء** یاج ... قال سیبویہ یلحق بجعفر یاجوج ... الیارج القلب والسوار ... من
النضر ... بالکسر ... سہل معروف ایارج ج ... الدواء الالہی یاج قلعہ ... بصقلیۃ وقد تکسر الجیم +

باب الحاء

فصل الالف ... احاح بالضم تشنگی وخشم وتیزی ... التصغیر نام مردی ازح + ازوح درکشیدہ و ترنجیدہ
شدن (ع ق ا ۲) قال ابو عمرو ازح ای تخلف ازوح علی فعول ای متخلف عن المکارم الوح مثلہ ازح + افح افیح الوح رنجیدن (ع ف ا ک ۲)
... مثل ... قال ابو عمرو رجل الوح آنح علی فاعل وفعول الذی اذا سئل الشئ تنحنح وذلک من البخل کذلک آنخ بالتشدید (ضمیمہ) اجاج
مثلثۃ الاول ... اشح ... (ع ک ا ت ۲) اشحان نعت منہ ومؤنثہ اشحی والاشاح بالکسر والضم الوشاح یعنی حمیل افیح کامیر وزبیر ...
... اح حکایت آواز سرفہ کنندہ ایحی + وایحی کلمۃ تعجب
یقال للمقرور ویقال ... + **فصل الباء** بجح + بجح + بالتحریک شادمانہ شدن (ع ک ا ف ۲) ولفتحہا لغۃ ضعیفۃ فیہ وبجحتہ فتبجح
ای فرحتہ ففرح بجح + ... (ع ک ا ف ۱) فہو ... بحۃ بالضم ... بحاء ... نعت منہ ... بالضم جمع ... وبحاء وربما

وساقوا به الهداج بحجیج جای گرفتن بحبوحة الدار بالضم وسطها بدح + بدح زدن بعصا و ناگاه پیش آوردن کار بر آن یقال بدحه بالعصا و بدحه بامر ای بدهه
و بدح به ای باح به و بدحت المرأة و تبدحت ای شست مشیة خسته بداح بالفتح زمین فراخ بدح بضمتین جمع بدحة الدار ساحتها بدح بالکسر کشادگی فراخی بداح بالکسر جمع +
و فرو ماندن ستور از گرانی بار (جمع بفتحها) یقال بدح البعیر عن الحمل یبلح بدحا ای عجز و بدحنی الامر مثل فدحنی بدح + بذح شکافتن و بذحت لسان الفصیل لئلا
یرتضع ای شققته و یقال فی رجله بذوح ای شقوق برح + برح سختی و گزند برح بارح تاکید یقال لقیت منه بنات برح و بنی برح و البرحین بضم الباء و کسرها
الدواهی و الشدائد و یقال هذه برحة من البرح بضم الباء للناقة اذا کانت من خیار الابل بارح باد گرم بو آرح باد های شمالی گرم بارحة شب گذشته
البارحة الاولی دی شب برحاء بالضم و المد سختی و هی برحاء الحمی سختی تپ و برح به الامر ای جهده و ضربه ضربا مبرحا ای موذیا تباریح الشوق سوزشهای
آرزو و هذا ابرح منه ای اشد منه و ابرحه ای اعجبه یقال فی التعجب ما ابرح هذا الامر و ابرحه اکرمه و عظمه براح بالفتح زمین کشاده بی کشت و درخت
و جاء نا بالامر براحا ای بیّنا و دور شدن یقال برح مکانه بالکسر ای زال عنه و قولهم لا براح منصوب کقولهم لا ریب و تجوز رفعه فیکون لا بمنزلة لیس
و روشن شدن کار یقال برح الخفاء ای وضح الامر و لا ابرح افعله ای لا ازال و براح بالکسر مثال قطام یکی از نامهای آفتاب بروح از سوی
راست بسوی چپ صیاد رفتن آهو و العرب تتطیر بالبارح و تتفاءل بالسانح لانه لا یمکنک ان ترمیه حتی تنحرف و فی المثل انما هو کبارح الاروی لانها
لا تری سانحة و لا بارحة الا فی الدهور مرة ام بریح مصغر نام زاغ برحی کلمة یقال عند الخطأ فی الرمی و مرحی عند الاصابة علی زنة فعلی البطح + بطح بر رو
در افگندن یقال بطحه فانبطح ابطح آب رو درسنگلاخ اباطح بطاح جمع و الثانی علی غیر قیاس و یقال بطاح بطح کما یقال اعوام عوم بطیحة بطحاء مثله
و منه بطحاء مکة و بطائح النبط بین العراقین و تبطح السیل ای اتسع فی البطحاء بلح + بلح بالتحریک غورة خرما فاذا ل التمر طلع ثم خلال ثم بلح ثم بسر ثم رطب
ثم تمر الواحد بلحة و ابلح النخل اذا صار ذا بلح و بلح الرجل بلوحا ای اعیا و بلح الثری ای یبس بلدح + بلدح الرجل اذا ضرب بنفسه الارض و ربما قالوا
بلطح و بلدح اسم موضعی و ابلندح المکان اذا اتسع و ابلندح الحوض اذا انهدم بلندح و بنح کوتاه بوح + بوح الدار ساحتها اباحه مباح گردانیدن خلاف
محظور و استباحوهم ای استاصلوهم و باح بسره اظهره یتعدی بالباء بوح جماع و ذکر و نفس یقال منه ابناء ابن بوحک یشرب من صبوحک و یقال وقعوا
فی دوکة و بوح ای فی اختلاط من امرهم بیاح بکسر الباء مخففا نوعی از ماهی و ربما فتح و شدد (ضمیمه) بربخ موضع به قبر عمرو بن ماهة عم النعمان بر قبحه
زشتی روی بلطح بلدح و ملاطح بلاطح اتباع بخ اللحم برید و قسمت کرد آنرا (جمع بفتحها) بیخ الخمیس بضمتین بخشش ا الاستیخ بیحان نام پدر قبیله
و منه الابل البیحانیة و الذی یبوح بسره و تبییح اللحم تقطیعه و تقسیمه بیح به بهمه و سرا بیتا حضه شدة دام ماهی + فصل التاء + تتح + ترح
بالتحریک اندوه ضد فرح ترحه ای احزنه متراح ناقه که زود شیر کم کند تفح + تفاح بالضم و التشدید سیب تفاحة یکی توح + تاح له الشئ و اتیح له ای قدر له
رجل متیح بالکسر آنکه پیش آید بکاری که نباید تیحان مشدد الیاء مکسورة مثله و فرس تیحان ای تمایل فی مشیه تیاح اذا اعترض فی مشیته نشاطا
(ضمیمه) تحتحه حرکت و آواز رفتار و ما یتحتح مکانه ما یتحرک تشحة بالضم کوشش و تنگ ... (ضمیمه) ... و بدی ... و ازالتیح ...
فی الاکل مثله رجل التیح نعت منه تاح له الشئ یتوح تهیأ + فصل الجیم + جحح + اجحاح ... یقال ... و اکثر استعماله للسباع ...
کل سبعة جحاح فاقربت و عظم بطنها قد اجحت و النعت مجح جحجاح مهتر جحاجح جمع جحاجحة جحاجیح جمع الجمع و الهاء عوض من الیاء المحذوفة و لا بد منها
او من الیاء و لا یجتمعان جلح + جلاج پست شورانیدن و جلحه و اجتلحه ای لته بشراب مجلح ای مخلوط ... پست شوریده و ناقه ...
و یقال هو الدبران و هو بضم المیم ایضا مجادیح السماء انواؤها مجدوح خون فصد کرده جرح + جرح خسته کردن و دریدن (جمع بفتحها) جرح بالضم خستگی جروح
جمع جراحة بالکسر مثله جراح جمع و هو جریح و هم و هن جرحی و جرحه شدد للمبالغة و جرح و اجترح ای اکتسب جوارح شکاریان از مرغ و دد و اندامهای مردم
که بدان کار کنند استجراح عیب و فساد بیرون آوردن یقال استجرحت هذه الاحادیث و عظتکم فاتردادوا الا استجراحا جنح + جحیح توشش ... المال
جرحه ای ... جلح + جلاح سرهای رخت خوردن ستور و پست باز کردن ... جوالح ... سرهای ... چون ذره و مانند آن
مجالحة بالکسر ... و ترش کردن مجالح ناقه که در زمستان شیر دهد مجالیح جمع و هی ایضا سال ... ستور ناقه ... بالکسر ناقه که در قحط سال شیر دهد ... جلح
بالتحریک کم موی شدن پیش سر (جمع کافه) فاذا انحسر ثم اجلح ثم اصلع اجلح نعت منه ... پست ... جاهای موی ... جلیح ... که شاخ ندارد

بلجاج بالضم مرد بسیار مجاوره بالفتح خوردنی و درخت خورده شده تجلیح پیش آمدن و بقوت گذشتن از کاری جلاح بالضم سیل و نام مردی مجالحة آشکارا کردن
کار را بر کسی و جنگ به دیدار وی کردن و دشمنی نمودن مجالح خصم رو در روی جلحاء ممدود موضعی نزدیک بصره جلیح راس ای حلقه میم زائده **جمح** + **جموح** جماح
سرکشی و توسنی کردن اسپ و زن با شوهر و شتافتن قال ابو عبیدة قوله تعالی لولوا الیه وهم یجمحون ای یسرعون جموح بالفتح علی فعول آنکه از هوای خود نتواند
بازگشت جماح بالضم والتشدید تیر بی پیکان **جنح** + **جنوح** میل کردن و میل دادن کسی را لازم متعدی (ع بفتحهما ض ن) جنحه واجتنح یعنی واجنحه ای اماله
جنوح اللیل اقباله جوانح کشها د پهلوهای نزدیک سینه وهی مایلی الصدر کالضلوع وهی مایلی الظهر جانحه یکی وجنح البعیر جنوحا ای انکسرت جوانحه من الحمل
الثقیل جناح بالفتح بال اجنحة ج وجنحة ای اصبت جناحه جناح بالضم بزه جنح اللیل بالضم والکسر بهره از شب جنح الطریق بالکسر جانبه جنح القوم ناحیتهم
کنفهم **جوح** + جوح انبیخ برکندن (ع ف اضح) ومنه الجائحة وهی الشدة التی تجتاح المال من سنة او فتنة ویقال جاحتهم الجائحة واجتاحتهم وجاح الله ماله
واجاحه ای اهلکه بالجائحة (ضمیمه) شحشحة آواز بکار بند ملانه گرانی دارد قریب شحاح شحاحات یعنی سریع الشحشح المطر آب باران بفراوانی روان شد پیهم بارید
کعقبی ازان بعضی بر آید **فصل الجیم** + جبج القوم بکعابهم رموا بها لینظروا ایها یخرج فائزا انجیح وبثاثة خانیة العسل یعنی لانه کبت دران شهد محمد
ابجح واجیاح ج جبرح عنقه گویا دراز کرد گردن خود را جیراج جمعه من الارض بکسرها وهی آکام الارض ای پشتها منه غلام مجرح الرأس
یعنی سر او بلند مانند پشته زمین جیطلخ بکسرتین بنیه علی السکون ای قرری یعنی ثابت باش یقال للعنز اذا استعصیت الی حالبها فتقرا ویقال للسخلة
ولا یقال للعنز جلنح بالکسر بلادزان پیر زشت رو جلادح بالضم دراز جلاح بالفتح کجوالق جلنح گران بار و ناگوار و ناقة جلندحة بضم الجیم صلبة
شدیدة خاص بالاناث جناح بن میمون صحابی شهد فتح مصر + **فصل الحاء** حح + حر مخففه واصله حرح فرج زن وجمعه احراح وحرون ایضا کما
قالوا فی المنقوص لذون ولثون والنسبة الیه حرحی وان شئت حرحی فتفتح عین الفعل کما فتحوا فی النسبة الی ید یدی و غدی وان شئت قلت حرحی
کما قلت رجل (ضمیمه) امراة حدحة کسندله کوتاه قد حرحح بالمد حد للغنم حاحیت حیحاء نقل به فی کتب التصریف ولم یذکر قال الاخفش لا نظیر لها سوی
عاعیت وهاهیت + **فصل الدال** دبح + تدبیح سرپست فرود آوردن در رکوع و چون آن نمی فی الحدیث انه نهی ان یدبح الرجل فی الرکوع کما
یدبح الحمار دحح + دحح پنهان کردن چیزی در زمین و دحداح وحیدح پست اندحح بطنه اندحاحا ای اتسع قال اعرابی مطرنا لیلتین بقفتنا فاندحت الارض کلا
دحح رجل دحاحة بالاقصر سمین ضخم البطن وهو فعلاه بالضم تعظیما دحح شیخ درح بالکسر ای کبیر **دلح** + دلوح راه رفتن با بار گران بشنیت
سحابة دلوح بالفتح کثیر الماء سحائب دلح دلحی وسحاب دالح وسحاب دلح وتدالحا الشئ فیما بینهما اذا حملاه علی عود وفی الحدیث ان سلمان وابا الدرداء اشتریا لحما
فتدالحاه بینهما دلیح نام زنی **دوح** + داح نقش ملوح للصبیان یلعبون به یقال الدنیا داحة دوحة درخت بزرگ وهند درخت (ضمیمه) الدوح
السمن دحح یعنی ازپیش خم و پست کرد پشت خود را و خوار گردید دلبح خم و پست کرد پشت خود را دمح تدمیحا فرود آورد سر خود را دمحج کرد
مجتمع دملحة دحرجه دملحة بالضم امرشد (ع بفتحهما) دمحح مثله دیح بالکسر عبید ترسایان ونیح کسنبل بد خلق **دیحان**
کریحان ملخ + **فصل الذال** **ذبح** + ذبح شکافتن یقال یعنی شکافتم را و گلو بریدن (ع بفتحهما) ذبح بالکسر ما یذبح قوله تعالی
وفدیناه بذبح عظیم ذبیح مذبوح نعت اضحیة علیها ذبح ایضا قربانی واذبحت ای اتخذت ذبیحا وتذابح القوم ای ذبح بعضهم بعضا
ویقال التهاوج التقابح تذبیح بالفتح شکاف در زمین قربانی کردن مذابح ج وایضا محاریب سمیت بذلک للتقرب ویقال مذابح السیل فی الارض خادید ومذابح
ذباح بالضم والتشدید کفشکیها بهاری آنکه بانکشتان پای ولم تخفیف کذا السموم ایضا سعد الذابح منزلی از منازل قمر وهما
کوکبان نیران بینهما مقدار ذراع وفی نحو احدهما نجم صغیر کانه یذبحه ذبح مثال قبیح گیاهی که خورش نعامه باشد ذبحة درد گلو عند العامة بتسکین الباء + **ذرح**
ذراح وذرحرح بالضم والتشدید جانور ذراریح ج وقال سیبویه واحد الذراریح ذرحرح فعلعل بضم الفاء وتسکین العین واللام مفتوح
العینان ولیس فی الکلام فعول بواحد وکان یقول سبوح وقدوس بالفتح وحذفت اللام الاولی فی التصغیر فقلت ذریرح لانه لیس فی کلام فعلع الا حدرد
ذرح آگین کردن طعاما اذا جعل فیه الذراریح وقولهم احمر ذرحی ای شدید الحمرة ذریح نام فحلی ذریحیات شتران منسوب بوی ذریحة پشته و تل ذریح ج
ذرارح + **فدح** شتر (ضمیمه) فدح بکف دست زدن وجماع وشکافتن وکوفتن ذرّاح نزدیک گذاشتن گامها بشتابی ذوذح

کسی که پیش از او خال انزال کند یا نامرد فحلاح بالضم فحلاح کوتاه قد کلان شکم فحیحة الریح الی پیغمبر باد خاک ابرد قحوح مثل حم کنایه
مرتکب آن نشده بود و فاعل این را اقاحة بالضم والشد گویند متقح المشهدین تکلف خود را شریر نماینده فلاّح شریر آیند فصل الراء مع الحاء المهملة
بفتحتین و بالکسر مع السکون سود مثل شبه و شبه رباح بالفتح مثل و نام ساقی و بافوری چون گر به که کافور از وی گیرند و یقال ربح فی تجارته ای استشف تجارة
رابحة خرید و فروخت با سود و یقال اربحته علی سلعته ای اعطیته ربحا و بعث الشیء مرابحة ربّاح بالضم والتشدید کنه بزرگ شتر بچه و مرغی کانه لغة فی ربع
رجح + رجحان چربیدن ترازو و جزآن (مع بفتحها وضمها) رجح المیزان ای مال و رجحت لفلان و رجّحت اذا اعطیته راجحا رجاح بالفتح زن بزرگ سرین رجح
بضمتین جمع ارجوحة بالضم بازیچ و ترجّحت الارجوحة بالغلام ای مالت و راجحته فرجحته ای کنت ارزن منه قوم رجّح فی الحلم رحح
بفتحتین فراخی سم و هو محمود لانه خلاف المضطر رجل ارحّ الذی لا اخمص لقدمیه کارجل الزنج و هی قدم رحّا ارحّ ایضا آهوی پهن سم رحرحت الفرس
فراخ نهاد پای را تا بول کند شی رحراح فیه سعة و رقة عیش رحراح واسع رحی رحرحان نام کوهی و منه یوم رحرحان لبنی عامر رزح ارزحة بالضم باره
که در دامن خیمه و سپس خرگاه در آرند رزح مصدر منه و گرداگرد خانه را در گل گرفتن رداح بالفتح زن گران سرین کتیبة رداح ثقیلة السیر لکثرتها و کاسة بزرگ
رُدُح جمع رزح + رزاح شتر افتاده از لاغری رزوح بالضم مصدر منه رزاح بالفتح کذلک مع بفتحها ارزاح ... منه و یقال ابل رزحی و رزاحی و مرازیح
و ... مرزح ای مقطع بعید مرزیح سخت آواز مزراح بالکسر چوب دو شاخه که تاک رز را بوی برگیرند از زمین سمح + اسمح الاغر سرین سمح ... منه
و ذئب ارسح کذلک رشح + رشح خوی کردن ... (مع بفتحها) یقال لم یرشح له بشیء ای لم یعطه شیئا مرشح بالکسر شحّه جامه که زیر پوشند تحت
خوی یعنی تر لیک ترشیح خوی ترشیح اندک اندک شیر دادن مادر فرزند را یا اول تا آنگاه که به مکیدن قوت یابد پرورده ن یقال هو یرشّح للوزارة ای ...
و رشح الفصیل اذا قوی علی المشی قال الاصمعی اذا قوی و مشی مع امه فهو راشح وامه مرشح رشح + رضح ... کردن سفال خرمارضح بالضم ... و هو النوی
المرضوح و یقال رضحت ... مرضاح بالکسر سنگی که بر وی کوبند و نوی الرضیح ماند ... پراگنده شود ... رقح + رقاحة بالفتح کسب کردن
و بازرگانی و یقال ... للتصاحة ... للقاحة و هو ترقیح للعیال ای یکسب ترقیح المال تیمار داشتن یقال فلان رقاحیّ مال تیمار دار مال
رکح + رکح بالضم یعنی کوه و کرانه وی رکوح از کاح ... میان سرای رکحة مثله و ایضا پاره ثرید که در بن کاسه مانده باشد ...
وارکحت الیه ای استندت الیه رکوح آرام گرفتن ... رکح الیه ای رکن الیه مرکاح زین که سپس رود و کذلک الرحل اذا اتاخر عن ظهر البعیر رمح + رمح
بالضم نیزه رماح ارماح جمع ... ذو رمح ایضا ... لا یقل لمثل الا بن ... رامح له قرنان ... اسم ستارة و رمحه الفرس ...
برجله و رمح الجندب اذا ضرب الحصی برجله رماح نیزه گر ... رماحة بالکسر نیزه گری و یقال ... اذا استنعت من ... رماحا ... فی الابل
اذا سمنت ... لان صاحبها یمتنع من نحرها رمح + ترمّح ... ازمستی و جز آن و یقال ... علیه ... اذا ... قاتل ...
مرمّح روح + روح بالضم جان ارواح جمع یذکر و یؤنث و قرآن قوله تعالی و کذلک اوحینا الیک روحا من امرنا و جبرئیل قوله تعالی نزل به الروح الامین و عیسی قوله
تعالی و کلمته القاها الی مریم و روح منه روحانی بالضم فرشته و پری و یقال لکل شیء ذی روح ... مکان روحانی بالفتح ای طیب ... یقال حدت
سجه ... ارواح ... ریاح ... و اصلها الواو و انما جاءت بالیاء لانکسار ما قبلها فاذا رجعوا الی الفتح عادت الی الواو ...
... الماء و یقال ریح و ... کما قالوا ... ریح ایضا قوت و غلبه قوله تعالی و تذهب ریحکم و یقال الریح لآل فلان ای الغلبة ... مروحة بالکسر بادبیزن مراوح بالفتح مروحة ...
بیابان مراوح جمع هی المواضع التی تخترق فیها الریاح ... خمر ریاح بالفتح ... بمعنی الارتیاح یقال ... ای ارتیاحی ... جمع الراحة
و هی الکف ... آسایش و نسیم خوش یقال یوم روح ای طیب قوله تعالی فروح و ریحان ای ... و رزق رواح بالفتح شبانگاه و هو نقیض ... و هو اسم للوقت ...
الشمس الی اللیل ... شبانگاه شدن و هو نقیض غدو (مع ...) کما یقال غدا ... و یقال ... من العشی و ...
بالعشی ای ... و یقال افعل ذلک فی ... رواح ای فی سهولة ... بالضم ... و بالفتح ... آمد و شد کردن نقیض ... یقال
ما ترک فلان ... من ابیه مغدی و لا مراحا اذا اشبهه فی احواله کلها و یقال راح الیوم ... اذا اشتدت ریحه و یوم راح ای شدید الریح و مکان
... و شیء ... طلب الریح و راح الشجر ای ... و راح فلان للمعروف ... راحا اذا اخذته له خفة و اریحیة و هو الارتیاح ...

ای وجد ریحه ویریحه ای وجد ریحه ومنه الحدیث من قتل نفسا معاهدة لم یرح رائحة راح الشی یراحه ویریحه ای صار مخلا اذا احسن ای صار ... وراح القرس یراح راحة اذا

الجنة باحت یده بکذا ای خفت له وراح القرس یراح راحة ... وقوله ماله سارحة ولا رائحة ای ماله شیئ وریح الغدیر مجهولا اذا اضربته الریح فهو مروح ومریح

الجنة بالفتح والاکسیر من کلا البابین ولیلة ... القیاس الاراحة والمعنی واحد وقوله ماله سارحة ولا رائحة ای ماله شیئ ... وفی الحدیث انه امر بالاثمد المروح عند النوم و بخوابگاه باز آوردن

مثل مشیب مشیب یبنی علی شیب یقال ... روض ریح ای ممطور تروبح خوشبوی گردانیدن و دهن مروح وفی الحدیث انه امر بالاثمد المروح عند النوم ... یقال منه اراح الابل ای ردها الی المراح واراح اللحم

ستور را شبانگاه ... احت شبانگاه باز آوردن ستور را بخانه و بوی گرفتن گوشت و حیوان و مردن یقال منه اراح الابل ای ردها الی المراح واراح اللحم

المیّت واراح الرجل ای مات واراح علیه حقه ای رده علیه واراحه الله ای اعطاه الله راحة یعنی آسایش واراح الرجل ای رجعت الیه نفسه بعد الاعیاء واراح

انتفس و اجوای دخلوا فی الریح واراح الشیئ ای وجد ریحه واراحنی الصید ای وجد ریحی وکذلک اروحنی الصید علی الاصل فی ذلک کلها استراحة آسایش یافتن

وآسایش جستن وبهی بیشتر شدن تراوح علی الاصل کذلک واستروح الیه استنام والستراح الفرح مراوحة کاه این وگاه آن کار کردن ویقال راوح بین رجلیه اذا

قام علی احدهما مرة وعلی الاخری مرة وکذا یداه تراوحان بالمعروف روح بالتحریک فراخی وفراخ نهادن پیشانی پای از یک دیگر در گام زدن چنانکه

پاشنه نزدیک باشد باهم بخلاف الفجج وکل نعامة رَوحاء والنعت اَروح وقصعة روحاء قریبة القعر وطیر رُوّح ای متفرقة تروح دو باره برگ بیرون آوردن

درخت وتروح النبت ای طال وتروح الماء ای اخذ ریح غیره وتروح بالمروحة وتروح ای راح من الرواح ... الارتیاح النشاط وارتاح الله لفلان

رحمه آریحی فراخ خوی فراخ خوی ریحان شاه سپرغم و روزی یقال خرجت ابتغی ریحان الله ای رزق الله تعالی وفی الحدیث الولد من ریحان الله وقولهم

سبحان الله وریحان الله نصبوهما علی المصدر یریدون تنزیها واسترزاقا منه وقوله تعالی والحب ذو العصف والریحان فالعصف ساق الزرع والریحان

ورقه عن الفراء ... ممدودة شهری ... الیه روحاوی ❋ (ضمیمه) رصح محرکة نزدیکی میان دوران از ضع ❊ رحمة نعت منه ارضح دانه که هر دو شاخ

آن بجانب هر دو گوش بر آمده باشد با دوری میان هر دو شاخ ❊ فحه تفریحا قال له بالرفاه والبنین قولوا الدفوة جات ... تحجج گردانیدن سخن **فصل الزاء**

❊ رج ❊ رج ... دور کردن زحه عن موضعه ای نحاه (مع ت اضرح) و زحزحه عنه ای باعده عنه فتزحزح ای تنحی ارتج ❊ زرح مثال فعلل پشته خرد ریزاد

ج زراح ❊ سعة ... بالفتح ای منبسطة قریبة القعر ❊ زمح بالضم ... پایه و پشت بالا ... زنح ❊ زیح دور شدن زاح

ای ذهب ... وازاحه غیره وازحت علته فزاحت ❊ (ضمیمه) زیح محرکه دیهی ست بجرجان منها ابو الحسن علی بن ابی بکر بن محمد المحدث رحمه الله

آن (مع بفتحها) ❊ تح آواز ... نرح مرد بدخلق ❊ سح ستوده ... ماله تنگی کردن (مع بفتحها) ❊ ... بفتحتین جزا دهندگان بر کار نیک

تح ... آغاز کردن ... خوردن آب ... شاد و بلند کردن نفس خود را فوق ... شتر ماده تیز رفتار ... باهم ستودن ❊ سوح پراگنده کردن

... آوردن آنها من الاضداد ... انجام رسانید کار را ... الامر ... الشی ... دور گردانید ... ویکسو کردن ... رفتن

... ❊ **فصل السین** ❊ سبح ❊ سباحة بالفتح ... شنا کردن (مع بفتحها) ... تصرف کردن در معاش قوله تعالی ان لک فی النهار

سبحا طویلا ای فراغا قال ... طویلا وقیل هو الفراغ ... الذاهب رفتار اسب ... سابح سبحة بالضم مهره که بدان تسبیح گویند و نماز ... یقال

... تسبیح پاکی و پاکی یاد کردن ... سبحان الله معناه التنزیه ...

... قال ... سبحات وجه ربنا ...

... وکذلک الذر ...

... بالضم ... فالضم فیهما اکثر ...

وقد ... ویقال ... البلد الحرام ویقال ... عرفات سبج ❊ اسجاح آسان داشتن و در گذاشتن

یقال ذ ... ای ... ای حسن معتدل ... ویقال ... عن سجح الطریق بالضم ای ... القوم ... علی سجح واحد

وعلی ... ای علی قدر واحد ... سیلان ❊ سح ریختن آب ... روان شدن از بالا متعدی و لازم یقال سح الماء ای

سال من فوق ... سح سحاح ... سال المطر سحاح ای ... شدیدا و طعنة

... (مع ت اضرح) ... سحاح بالضم ... سح بالکسر کانه ینصب

... فلان ساح ای منصب

سرح + سَرح ستور چرنده و بچرا گذاشتن یقال سرحت المال سرحا و سرحی بنفسها لعبر و جاء یقال سرحته بالغداة و رحت بالعشی و سرحت فلانا ارسلته و سرحت المرأة طلقتها والاسم السراح مثل تبلیغ و بلاغ و فی المثل السراح من النجاح و تسریح الشعر رساله و حل قبل المشط والتسریح التسهیل فرس سریح ای عری و خیل سرح و ناقة سرح بضمتین و منسرحة ای سریعة و مشیة سرح مثل سجح بضمتین ای سهلة و منسرح برهنه و نام بحری از عروض و انسرح الرجل ذا استلقی و فرج بین رجلیه و سرح درختان بزرگ بلند سرحة یکی و نام موضعی سراج دراز از هر چیز و بلع اقم سرباج نام زنی سرحة دوال که نعل دوزند بوی فهو سریح سرائح ج سرحان بالکسر گرگ و شیر بلغة هذیل و فی المثل سقط العشاء به علی سرحان قال سیبویه النون زائدة و هو فعلان و الجمع سراحین و الانثی سرحانة سرودح + سرودح جای نرم که گیاه رویده و ناقة با گوشت و بزرگ سطح + سطح بام و بالای هر چیز و گستردن (مع بفتحهما) سطح الله الارض ای بسطها و تسطیح پهن کردن و تسطیح القبر خلاف تسنیمه و انف مسطح ای منبسط جدا و سطیحه مسطح توشه دان سطیح الفیا ستان خفته و نام کاهن بنی ذئب یقال کان لا تخظم فیه و انسطح الرجل ای امتد علی قفاه ولم یتحرک سطاح بالضم و التشدید گیاهی سطاحة واحدها مسطح بالکسر و الفتح سنگ گرداگرد برآورده و هی صفاة یحاط علیها بالحجارة فیجتمع فیه الماء و ستون خرگاه و جای خرما خشک کردن سلطح + سلنطاح درازی پهن شدن سفح + سفح الجبل روی کوه سفح نام جائی و ریختن آب و خون (مع بفتحهما) رجل سفاح ای قادر علی الکلام و نام اول خلیفه از بنی العباس و اسمه عبد الله بن محمد سفاح بالکسر زنا مسافحه کذلک سفیحان دو جوال که هر دو را بهم دوزند و چنبه سازند سفیح تیر قمار که بی نصیب باشد سلح + سلاح بالکسر ساز حرب مذکر لانه یجمع علی اسلحة و هو جمع المذکر و یجوز تانیثه و تسلح الرجل ای لبس سلاحه و رجل سالح ای معه سلاح مسلحة جائی که در وی خوف باشد که سلاح باید پوشید و جای دیدبان و قومی سلاح و روی فی الحدیث کان ادنی مسالح فارس الی العرب العذیب سلاح بالضم پلیدی ستور سلح بالفتح مصدر منه (مع بفتحهما) اسلاح ستور فیه ناقة سالح التی سلحت من البقل و غیره اسلیح بالکسر گیاهی که ستور بخوردن آن شیر ناک شود قالت امرأة من العرب الاسلیح رغوة و صریح و سنام اطریح سلیح نام قبیله از یمن سلحون نام دیهی و العامة تقول سالحون و ذکر اعرابه فی فصل القصب من باب الباء سلح بالضم و التحریک ولد الحجل یعنی کبک بچه مثل الشلک و الشلف و الجمع سلحان بالکسر سمح + سماح سماحة جوانمردی یقال سمح به ای جاد به سمح لی ای اعطانی و هو سمح بالفتح و السکون و جوانمرد شدن (مع بفتحهما) و هم سمحاء و هی سمحة و هن سماح لا غیر مسامحة آسانی کردن با کسی تسامحوا ای تساهلوا و قواهم اسمحت قرونتهای ذلت نفسه و تابعت تسمیح راست کردن نیزه و نرم رفتن سنح + سنح سانح سیاه که از سوی چپ تیر انداز در آید سنوح از سوی چپ در آمدن صید (مع بفتحهما) والعرب تتیمن بالسانح و تتشاءم بالبارح و فی المثل من لی بالسانح بعد البارح و سنح و سانح یعنی قال ابو عبیدة سأل یونس عن رؤبة عن السانح و البارح و انا شاهد فقال السانح ما ولاک میامنه و البارح ما ولاک میاسره و سنح لی رأی ای عرض و سنحت بکذا ای عرضت و سنحت سنوح + ساحة الدار کشادگی سرای ساحات ج ساح کذلک مثال بدنة و بدن سیح + سیح رفتن آب (مع فاک) و آب روان و نوعی از برد و گلیم مخطط بیاض و مسیح و مسیر عباءة مسیحة ای مخططة خیقطان مسیح ای ملون سیاحة سیوح سیحان رفتن در زمین و فی الحدیث لا سیاحة فی الاسلام و ساح الظل ای فاء سیاح بالکسر سخن چینی و قته بروند و فی الحدیث لیسوا بالمسابیح و لا بالمذاییع البذر و انساح بالکسر التسع سیح نام آبی سیحان جوی و شام ساحین نوعی به نیه ه سیحون جوی بهند و میان ماوراء النهر و خراسان (ضمیمه) سیاوح تستعمل فی قلة الطعام یقال اصبحنا سیاوح و لعیبا نتا عجاج من الغرث یعنی صبح کردیم یا بچگی طعام و برای طفلان آزارهاست از گرسنگی سرتاح بالکسر نعت للناقة الکریمة والا المنبات السهلة هم علی سرحوحة واحدة بالضم ای اصوت اخلاقهم سرفح نام شیطان سقیحة محرکة کمی موی در مقدم سر اسقح کل سلطح بالضم کوهی سست هموار سلاطح کعلابط چیزی پهناور رود باری است در دیار مراد سلنطح مسلنطح فضای فراخ سلکطح موضعی است و جاریة سلطح و خیر پهناور اسلنطح بر روی خود افتاد اسلنطح الوادی فراخ گشت سنطاح بالکسر باده شتر کشاده فرج + فصل الشین شجح + شجح بالتحریک و التسکین کالبد شبحان بدانرجل مشبوح الذراعین ای عریضهما شبح الذراعین مثله و شبح بالضم ای صار شبح الذراعین و احربا یشبح علی العود ای یمتد تشبیح پهنا در گرانیدن شحح + شح زفتی و حریصی (مع کسر اولها و بعکسه و ضمها) الیها رجل شحیح و قوم شحاح و اشحة و تشاح الرجلان علی الامر لا یریدان ان یفوتهما و هو یتشاح بمال فلان ای بخیل به شحاح بالفتح بخیل و ثمت و جریعد ارض شحاح لا تسیل الا من مطر کثیر زند شحاح الذی لا یوری شحشح ای غیور و الذی یواظب علی الشیء و یقال للماضی غیه حتی یقال للماضی فی خطبته شحشح و شحاب پریدن قطاة شحشح ای سریعة و شحشح البعیر فی هدیره اذا لم یکن خالصا +

شجع موضع ... المعجمة ... اللام ... لعل ... ٥

شرح شرح پیدا کردن و شرحت الغامض ای فسرته تشریح اللحم کفانیدن و پیدا کردن فربهی گوشت شریحة پاره گوشت فربه بدرازی بریده شریحیم مثله و شرح الله صدره فانشرح شراحیل نام یقال شراحین بالنون بدلا عن اللام شرحی + شرمح دراز شفلح + شفلح بفتحتین و التشدید فرانبتی [illegible] بزرگ به ماوزن فراخ سطبر لب ها ای فرت شقح + اشقاح تشقیح غوره کردن نخل و نهی عن بیعه قبل ان یشقح و قولهم قبحا له و شقحا اتباع و قیل بمعنا واحد یقال قبح الرجل و شقح قباحة و شقاحة فهو قبیح و شقیح شقاح بالضم و التشدید گیاهی شلنح + شناحی دراز رجل شناح ای طویل و بکسر شناح جوانه بکره و ناقة بالتخفیف شیح + شیح بالکسر گیاهی و جد و جهد در کارها شیاح ج اشاح الرجل و شایح ای جد فی الامر و قیل ها بمعنی حذر شیحان ای غیور و ناقة شیحانة سریعة و اشاح بوجهه اعرض و اشاح الفرس بذنبه ای ارخاه مشیوحاء زمینی که شیح رویانده المشوحاء ان یکون القوم فی امر یتبادرونه یقال انهم فی مشیوحاء من امرهم (ضمیمه) شدخ فربه شد (ع بفتحها) و لک عنه شدحة بالضم مشدخ ای سعة و مندوحة اشدح فراخ از هرچیزه انشدح بستان خوابید و کشاده گردانید هردو پای را و ناقة شدوح طرحها علی الارض کلا شادخ واسع مشدح فرج زن المشدوح من النوق المطروحة علی وجه الارض رجل شرداح القدم بالکسر غلیظها و بالضمها و هو الرجل اللحیم الرخو و الطویل العظیم من الابل و النساء المشرطح زنده در زمین شرساح دیهی ست بمصر الشمخ نفخ بالتخفیف القلبه شملح بالکسر و تشدید الطاء زجر للعریض من اولاد المعز المشنقح کمعظم مرد پر گوشت چیزی نرسیده الشوکحة شبه رتاج الباب یعنی مانند در کلان بسته شده که دران دروازه خرد باشد شوکح ج شلح بالکسر دیهی ست نزدیک غلیر [illegible] شملح الحدیث شناعا شمشیر تیز و یقصر شلح ج التشلیح التعریة سوادیه یعنی این لغت سوادیه است مشلح کمعظم مسلخ الحمام شوح تشویحا انکار کرد

فصل الصاد

+ صبح + صبح بالضم سپیده دم صباح بالفتح بامداد شدن نقیض مساء صبیحة بامداد اصباح بامداد کردن یقال اصبح الرجل و صبحه الله و صبحه ای قلت له عم صباحا و اتیته صباحا و لا یراد بالتشدید ههنا التکثیر و اصبح ای صار و اتیته لصبح خامسة کما یقال لمسی خامسة و بکسر الصاد ایضا لغة فیه و اتیته اصبوحة کل یوم بالضم و امسیته و لقیته صباح و ذا اصباح و هو ظرف غیر متمکن و یقال فلان ینام الصبحة بالفتح و الضم ای ینام حین یصبح تقول منه تصبح الرجل مصبح بالفتح جای و وقت بامداد صبوح بالفتح شراب بامدادی خلاف غبوق صبح اصطباح صبوحی کردن فهو صبحان و نعجه بلیغ هی صبحی مثال سکران و سکری و فی المثل انه لاکذب من الاخیذ الصبحان مصباح بالکسر چراغ و استصبحت به ای استرجیت و الشمع مما یستصبح ای یسرج به و ناقه که تا آفتاب بلند نشود بر نخیزد و نچرد قال الاصمعی هذا مما یستحب من الابل مصابیح قدحها که صبوح کنند با آن یوم الصباح روز غارت صباحة خوبی (ع بضمها) صبیح صباح بالضم نعت الصبح [illegible] اصبح یقال رجل اصبح و اسد اصبح بین الصبح اصبحی تازیانه ذو اصبح ملکی از بلوک منسوب الیه سیاط الاصبحیة صحح + صحة بالکسر تندرستی خلاف سقم و تصحح مثله و استصحح [illegible] درست کردن یقال صححه الله فهو صحیح و صحاح بالفتح و کذلک صحیح الادیم و صحاح الادیم ای غیر مقطوع و یقال اصح القوم فهم مصحون اذا ارتفعت العاهة عن اموالهم و مواشیهم و فی الحدیث لا یورد ذو عاهة علی المصح و یقال السفر مصحة بالفتح و مصحصح صحصاح صحصحان جای هموار ترهات صحاصح هی الباطل و کذا ترهات بسابس و هما بالاضافة اجود صدح صدح بانگ کردن زاغ و خروس صدح اسپ سخت آواز و نام ناقة صدحة بفتحتین مهره که افسون بدان کنند زنان مردان را صرح + صرح کوشک و بنای بلند صرح ج صرحة زیان آشکارا [illegible] صریح ماده و الیاء بالکسر صرح صرح بفتحتین گزیده از هرچیز صریح شیر و دوغ بی کف [illegible] یقال جاء بنو تمیم صریحة اذا لم یخالطهم غیرهم و در [illegible] و نام نسبة [illegible] و نام فحلی [illegible] خالص بی آمیغ شائبة (ع بضمها) و انصرح الحق ای بان و شقته صراحا ای کفاحا [illegible] العمارات بالضم و هو الخالص من کل شیء کاس صراح ای لم یشب بمزاج تصریح کشاده و روشن گفتن خلاف تعریض [illegible] ای [illegible] و فی المثل صرح الحق عن محضه ای انکشف یقال صرحت کحل ای اجدبت و صمارت صریحة ای خالصة فی الشدة صمارت بالضم خالص از هرچیز [illegible] بالدال صردح + صردح صرداح بالکسر جای هموار صفح + صفح + صفحة کرانه هرچیز صفح الانسان جنبه صفح الجبل [illegible] صفاح بالکسر و نظر الیه بصفح وجهه بالفتح و الضم ای بعرض وجهه و صفح السیف بالضم و العامة تقول بالفتح صفیحة الوجه بشرة جلده صفائح [illegible] ای [illegible] و صفیحة شمشیر پهن [illegible] ای هرچیز پهن باشد صفح نام مردی و در گذاشتن گناه و روی گردانیدن یقال صفحت [illegible] و [illegible] الابل علی الحوض اذا افرغتها علیه و صفحت فلانا و اصفحته اذا سالک فرددته و صفحة ای [illegible]

بالسیف مُصْفَحًا ای بعرضه و تصفّحت الشی ای نظرت فی صفحاته مصافحة تصافح دست یکدیگر را گرفتن اصفاح پهن گردانیدن و منه سیف مصفح و قلب مصفح اسے مال
و فی الحدیث قلب المؤمن مصفح علی الحق مصفح ایضا تیر ششم قمار و یقال له المسبل ایضا تصفیح پهن گردانیدن و منه مصفح الرأس ای عریض الرأس و دست بر هم زدن مثل تصفیق
و فی الحدیث التسبیح للرجال و التصفیح للنساء و یروی بالقاف ایضا صفاح بالضم و التشدید سنگ پهناور صلح + صلاح بالفتح نیکی ضد فساد صلوح بالضم مصدر
منه (ع ع ف انفرد) و بضمها و بفتحها ایضا و هذا الصلاح لک ای هو من بابتک صلاح بالکسر المصالحة و الاسم الصلح یذکر و یؤنث و اصطلحا و تصالحا و اصّالحا
صلاح بالکسر مثال قطام نام مکه و قد یصرف اصلاح نیکو کردن خلاف افساد مصلحة واحد مصالح استصلاح نیکو کردن خواستن نقیض استفساد + صمح + صمحمح سخت
و کوتاه سر اس صمحمح ای اصلع غلیظ شدید و هو فعلعل کرر فیه العین و اللام الحاقا صمحا بالکسر الدرین و دشت صمحاره اخص من صموح + تصموح کفیدگی موی
و تصمّح البقل اذا یبس اصلا و فیه ندوة و تصمیح لغة فیه و سموحة الریح و صمّتة ای ببستة صموح بالضم دیوار وادی و اسم جای و روی کوه استیح فی الحدیث
لا اتقوه بین الصمدحین ای بین الجبلین و صموحات قبیله صوح بالضم گچ و نوعی سپ صیح + صباحة نام کوهی صحت الشی فانصاح ای شققته فانشق +
وانصاح الفجر ای استنار صیاح بالکسر آواز صیحة صیح بالضم و الکسر صیحان آواز (ع ع ف اع) مصایحة تصایح یکدیگر را آواز دادن صیحة عذاب و یقال لقیته قبل
کل صیح و نفر فالصیح الصیاح و النفر التفرق و ذلک اذا لقیته قبل طلوع الفجر قال ابن السکیت غضب بعیر شیحیح و لا انقاری ای خیر قلیل و الکثیر صیحا فی نوعی از خرما بهینه
(ضبیحه) صرنفح فغان کننده الصرنفح الشدید العکیمة الذی لا تنجع فیه و الطلع فیما عنده یعنی هر کسی را باکننده که قریب داد و نشو و طمع کرده نشود و چیزی که
نزدوی باشد و مرد ظریف مصطلح دشتی که دران چراگاه نباشد و مکانی که هموار سازند برای خرمن کوفتن و ران صلفح بالتحریک بی اوی شدن پیش سر
اصلح صفعاء نعت منه و الاسم الصلعة محرکة صلنباح اهی است ارایک و دراز صلح کجعفر سنگ پهنا جاریة صلدحة عریضة و ناقة صلندحة بالضم
الصاد صلبة خاصة بالاناث و الصلودح الصلب الشدید صلطح سطبر صلطح زن پهنا و اصلنطحت البطحاء فراخ شد زمین سنگریزه ناک الصاطح و الصلاطح بالکسر
و علابط چیزی پهنا صلاطح بلاطح اتباع صلوطح موضعی است صلفح الدراهم قلبها و الصلافح الدراهم بلا واحد المصلفح العریض من الرؤس و الصلنفح السیاح +
الصلنقح سخت سرکش نام و ظریف صلمح راسه سر تراشید و جاریة مصلمحة الرأس عرا یعنی دختر یکه موهای سرش کم و متفرق باشد صمادح بو نا سخت گرم
روز ما المصمح روز گرم و سخت شدید صمادح و صماح بضمهما مثله و نیز خالص از هر چیز صمادح اسد و الصمادح من الطریق واضحه صندح
سنگ پهنا صنابح پدر قبیله منه صفوان بن عسال الصحابی و صنابح بن الاعسر و ابی آخر + فصل الضاد ضبح ضبح رفتار اسپ عند ابی عبیدة و قال
غیره هو صوت انفاس الخیل اذا عدت و الاکثر یقال ضبحته النار ای غیرته ولم تبالغ فیه و انضبح لونه ای تغیر الی السواد قلیلا ضباح بالضم آواز روباه و بوم و شکست آتش و نیم
مضبوح نام مردی ضحضح + ضحضاح پایاب ضحضح السراب ضحضحة اذا ترقرق ضح بالکسر آفتاب فی الحدیث لا یقعدن احدکم بین الضح و الظل فانه مقعد
الشیطان و قولهم جاء فلان بالضح و الریح ای بما طلعت علیه الشمس و ما جرت علیه الریح یعنی من الکثرة و العامة تقول بالضیح و الریح لیس بشی ضرح + ضرح
دور کردن ضرحت عنی شیئا و قد القوم اذا دفعته اذا القیته مکان ضرح منضرح ای متباعد مضطرح ای مرمی فی ناحیة و اضرحه ای ألقه ضریح دور و هو الشق
ایضا و سط القبر و اللحد الشق فی جانبه و قد ضرحه ضرحا اذا حفره ضروح بالفتح اسپ سخت باز زننده و یقال منه ضرحت الدابة برجلها و فیها ضراح بالکسر ضراح بالضم نام بیت
عن ابن عباس ضم قوس ضروح کمان سخت جهاننده ضرحی تیر در انبال و همز ضیح + ضیاح بالفتح شیر تنک آمیخته و ضیحة اللبن ای مزجته حتی صار ضیحا و ضیحت
الرجل ای سقیته ضیحا + فصل الطاء + طبح + طلح بیافتن پا ای امیدن و کوفتن چیزی را (ع ع ف اعف) طحطحة شکستن طحطاح کذا کذا پریشان کردن و یقال طحطا بهم
ای فرقهم طرح + طرح انداختن بادست و طرحت به طرحة للمبالغة و اطرحه ای ابعده طرح بالتحریک جای دور و طروح بالفتح مثله قوس طروح شدیدة الدفع و الحفز للسهم
طروح نخلة طروح ای طویلة العراجین مطارحة ای تسلیم بعضهم علی بعض مطارحة الکلام و ما هو طریح و افکندن نام اطریح بالکسر ای الطویل و طرنح بناره تطریحا اذا طوله
جدا و کذلک طرمح بنائه میم زائده طرماح بکسرتین و تشدید المیم نام مردی طفح + طفوح لبالب شدن (ع ع بفتحها) اطفاح قطفیح مثله فیه طفاحة بالضم سر آنچه
هر چیزی چون کف شه مانند آن و اطفحت القدر علی افتعلت ای اتخذت طفاحتها و طفح السکران فهو طافح اذا ملاء و الشراب و طفحت الریح القطنة اذا سطعت
بها و یقال الطافح ... طلح + طلنفح بالفتح تهی شکم و مانده و کوفته طلاح ... طلح پلید ... خارستان ... درخت ... دستان ... یکی و نام مرد و نام
طلحة ... و الطلاح ... ای ... الکسر ... مانده شده

لبن شود فیه ان کرد والاشی اطلاح نیز طلیح کذلک و کنه طلح بالتحریک درد شکم شتر از خوردن طلح ناقه طلحة نعت منه وابل طلاحی و تازکی و نازکی عن ابی عمرو
و نام مردی طلحة الطلحات و هو طلحة بن عبد الله بن خلف الخزاعی و ذو طلوح بالضم موضعی طلاح بالفتح تباهی ضد صلاح طالح خلاف صالح و فی الحدیث لولا
القضا تعدان لعلک الطالحون طلیحة بالتصغیر نام مردی طلیحتان برادر و هو طلیحة بن خویلد الاسدی و اخوه طلیح + طموح بلند نگریستن یقال طمح بصره و کل مرتفع فهو طامح رجل طماح
ای ... و نام مردی طماح بالکسر سرکشی کردن اسپ یقال فرس فیه طماح و طمحت المراة فهی طامح ای تطمح الی الرجال و اطمح بصره ای رفعه و طمح اسبه
فی المطلب طمحات الدهر شدائده و طمح ببوله اذا رماه فی الهواء ابو الطمحان نام شاعری طوح + طوح هلاک شدن (مع ف اض ۲) و کسرها
ایضا طاح ای هلک تاه فی الارض و تحیر و طوحه ای حیره و ذهب به هنا و هناک تطوح فی البلاد اذا رمی بنفسه هنا و هناک تطاوحت بهم النوی ای رمت
بهم مطاوح اندا خنن جایها و طوحته الطوائح ای قذفته القواذف لایقال المطوحات و هو من النوادر کقوله تعالی وارسلنا الریاح لواقح علی احد التاویلین
(ضمیمه) مستطیح فربه طلحة فربهی گنده بمعنی طلحة زده او را تا که سست شد نرم گردانید او را طلحت الابل تا گوارش خوردنی فستر و فربه گشت
(مع ک اف ۲) طلاح بالفتح و سهی سست بسر طلیح پویکه بهن آماج کشاده رزباشد و اصابتهم طلیحة ای امور فرقت بینهم طلیح شوره رمی به فی مقلیعه یعنی
انداخت جامه را در جائیکه ضایع شود طلیح فلانا حیران گردانید فلان را طلیح الشی ضایع کرد آنرا اطلاح ماله تلف کرد مال خود را و ادیه بانیه مطیح تباه فصل
الفاء + فتح + فتح کشایش و نصرت و آب روان از چشمه و جز آن و کشادن (مع بفتحها) فتحت الباب فانفتح و فتحت الابواب للکثرة فتفتحت هی
و باب فتح بفتحتین ای واسع مفتوح و قاروره فتح واسعة الراس و لیس لها صمام و لا غلاف و هو فعل بمعنی مفعول و استفتح و افتتح بمعنی استفتاح ایضا یاری
خواستن و نصرت جستن مفتاح بالکسر کلید مفاتح مفاتیح ج قال الاخفش هو مثل امانی و امانی یخفف و یشدد و فاتحة الشی اول چیزی فتاح داور فتاحة
بالضم و التخفیف حکم یقال افتح بیننا ای احکم فتوح بالفتح ناقه فراخ سوراخ پستان یقال منه فتحت الناقة و افتتحت فحح + فحیح آواز افعی که از دهان می
آید کشیش آواز کرد از پوست وی آید چون بجائی بساود (مع ف اض وک ۲) و کل ما کان من المضاعف لازما فالمستقبل منه یجیء علی یفعل بالکسر الاسبعة
احرف جاءت بالضم و الکسر و هی یعل و یشح و یجد و یصد ای یضج و یجم من الجمام و یشب الفرس و یفح الافعی و ما کان متعدیا فالمستقبل منه یجیء بالضم
الاخمسة احرف جاءت بالضم و الکسر و هی یشده و یعله و ینمه و ینم الحدیث و یرم الشی فحفاح نام جوئی به بهشت فدح + فدح گران بار کردن وام کسی را
و فی حدیث ابن جریج ان رسول الله صلعم قال علی المسلمین ان لا یترکوا مفدوحا فی فداء او عقل امر فادح اذا عاله و بهظه فرح + فرح بالتحریک شادمانی
و فریفتگی فرح بالکسر نعت منه و منه قوله تعالی ان الله لا یحب الفرحین ای البطرین یقال فرح به ای سر و افرحه ای سره و یقال ما یسرنی بهذا الامر مفرح و یقال
مفروح به و لا یقال المفرح الباء تفریح شادمانه کردن و افرحه الدین ای اثقله و فی الحدیث لا یترک فی الاسلام مفرح قال الزهری المفرح المقدوح یقضی عنه و فی
من دیته المال و لا یترک مدینا فرحة بالفتح و بالضم مژدگانی یقال لک عندی فرحة ان بشرتنی مفراح بالکسر الذی یفرح کلما سره الدهر مفرح بالکسر داروی مقوی
دل فرشح + فرشاح بالکسر زمین فراخ و فرشحت الناقة اذا تفحجت للحلب یعنی پایهای فراخ نهاد و الفرشحة و الفرشطة الجلسة المفتوحة ما بین الرجلین
قال الکسائی فرشح الرجل فی صلوته و هو ان یفحج بین رجلیه جدا و هو قائم و کان ابن عمر لا یفرشح بین رجلیه فی الصلوة و لا یلصقهما و لکن بین ذلک فطح زهر مفرطح
یعنی البلاء ای عریض فسح + فسحة بالضم فراخی مکان فسیح و فسح علی فعیل بفتحتین ای واسع فسح له فی المجلس ای وسع له و انفسح صدره ای انشرح تفسحوا و تفاسحوا فی المجالس
ای توسعوا افسحم بفتحتین بینهما سکون فراخ سینه میم زائده فشح + فشحت الناقة ای تفاجت للبول انفشحت اذا بقیت کذلک فصح فصح رجل فصیح ای بلیغ +
و لسان فصیح ای طلق یقال کل ناطق فصیح و ما لا ینطق فهو اعجم فصاحة کشاده سخن و درست مخارج شدن (مع بضمها) یقال فصح العجمی و تفصح فی کلامه و تفاصح
ای تکلف الفصاحة و فصح اللبن ای اخذت عنه الرغوة لبن فصیح نعت منه و افصح العجمی اذا تکلم بالعربیة و افصحت الشاة اذا انقطع لباها و خلص لبنها و افصح اللبن اذا ذهب اللبا عنه
و افصح الصبح اذا بدا ضوءه و کل واضح مفصح و افصح الرجل عن کذا اذا اخرج منه فصح بالکسر عید ترسایان و افصح النصاری ای جاء فصحهم فضح فضیحة فضوح رسوائی
یقال فضحه فافتضح اذا انکشف مساویه و فضح الصبح و افضح اذا بدا و افضح البسر اذا بدت فیه حمرة افضح سپید نه بغایت و شیر شتر که با آن آب
باشد و قیل الفضح بالتحریک ... فطح + فطح پهن کردن فطحه فطحا یعنی رجل افطح ... مفطح ای عریض فقح + تفقحت
الوردة ای تفتحت و علیه حلة تقاحیة ... فقاح بالضم و التشدید کل ازهر فقحة حلقه سوراخ دبر فقاح بالکسر ج و هم یتفاقحون

اذا اسعدوا اظهروهم الی عدوهم کما تقول تقابلون وتظاهرون تفقیح چشم بازکردن سگ بچه وفی الحدیث فقحنا وصاصاتم **فلح + فلاح** رستگاری وپیروزی وبقاء وطعام سحری یقال خشینا ان یفوتنا الفلاح یعنی السحور وحی علی الفلاح ای اقبل علی النجاة ولیس فی الدنیا فلاح ای بقاء ویقول الرجل لامرأته استفلحی بامرک ای فوزی به فلح بالتحریک لغة فی فلاح وفلحت الارض شققتها للحرث فلاحة بالکسر کشاورزی فلاح کشاورز ... ای یشق ... یقال ان الحدید بالحدید یفلح ای یشق فلان افلح ای مشقوق ودباجیم ایضا کذلک افلح کفته لب فرو سو فلحة بالتحریک کفتگی لب بالافلحا لقب مردی لفلحة کانت له وانما ذهبوا الی تانیث الشفة **فلح و فلج** الفرس من الماء ای شرب دون الری **فوح + فوح فیح** دمیدن بوی خوش (ع ف ا ض ۲ و ک ۲) فوح فیحان کذلک یقال فاح الطیب وفاحت ریح المسک ولا یقال فاحت ریح خبیثة وفاحت القدر ای غلت وافحتها انا وکذلک فاحت الشجة ای نفحت بالدم وافاح دمه ای هراقه **فیح** بحر افیح و **فیاح** ای واسع وکذلک انه جواد فیاح ای فیاض وفاحت الغارة تفیح ای اتسعت فیاح بکسر الحاء اسم للغارة وکان اهل الجاهلیة یقولون فیحی فیاح ای اتسعی فیح بالتحریک فراخ شدن فیحاء فراخ والیضا آشام باتوابل (ضمیمه) **فتح** بروزن ومعنی تحت افتاح ج **الفجح** بالضم قبیلة ابوهم اسمه فجوح کعصفور تفذحت الناقة وافذحت فقابت لتبول یعنی کشاده کرد پارا تابول کند **فرساح** بالکسر زمین پهناو فراخ **فرح** زمین هموار **فرحجة** دوری مابین هردو سرین الفرکاح والفرحج کفرسها دو سر ... من القتع ... وخرج ... کسی که دو کناره سرین او بلند ودبرش برآمده باشد **فلنح** درشت دو الفحیح تی الشحبی الشاعر **فاطح القرص** فراخ وپهن کرد کرده نان را وراس فلطاح ومفلطح عریض فلطاح موضعی است **فلقح** ما فی الاناء آشامید یا خورد هرانچه در آوند بود رجل فلقحی یتفحک فی وجوه الناس یتفلقح ای یتبشر الیهم **فلطح** اسمیست **الفیح والفیوح** فراوانی ربیع در فراخی بلاد ناقة فیاحة شتر ماده سطبر پستان بسیار شیر فیحان موضعی است بدیار بنی سعد فیحة موضعی است بدیار مزینه فیحونة نام منزلی انح حنک من القلیسرة ابرد یعنی سرد کن از خود شدت گرما را

فصل القاف

قبح + قبح بالضم زشتی نقیض حسن قباحة زشت شدن (ع بفتحها) قبیح نعت ... قبحه الله ای نحاه عن الخیر فهو من المقبوحین ای المبعدین یقال قبحا له بالضم والفتح واقبح فلان ای اتی بقبیح استقباح ضد استحسان یعنی زشت شمردن وقبح علیه فعله **قحح + قح** بالضم ساده وبی آمیخ از هرچیز یقال بخیل قح وعربی قح ای محض خالص عربیة قحة اعراب اقحاح وعبد قح ای خالص قحاحة وقحوحة مصدر منه قحقح بالضم استخوان کرداگرد دبر وهو فوق الفقت شیأ **قدح + قدح** بالکسر تیر تمام ناتراشیده وپیکان نانهاده وتیر قمار قداح بالکسر اقداح اقادیح ج قدح بالتحریک آم اقداح ج مقدح بالکسر کفلیز مقدحة آهن چقماق قداح قداحة سنگ یا چوب آتش زنه وقدحت المرق ای غرفته یعنی به کفلیز بر داشتم شوربا را قدحة بالضم یک کفلیز از هرچیز یقال اعطنی قدحة من مرقته قدح آتش زدن وطعن زدن در نسب کسی وخوردن کرم دندان وچوب را وآب تباه شده از چشم برون کردن وفرو خوردن آب چشمه وچشم وبه کفلیز برگرفتن خوردنی وماننده آن قادحة کرم دندان وچوب خوار قادح شکاف در چوب وکبودی وخوردگی دندان قدیح انچه در بن دیگ ماند از خورد رکی قدوح چاه که بدست آب از وی برگرفته شود تقدیح باریک کردن اسپ را اقتداح چقماق زدن وبه کفلیز برگرفتن **قرح + قرح** ریش قرحة بالفتح والضم یکی ذو القروح لقب امرء القیس قرح بالفتح والضم ریش کردن وخسته کردن (ع بفتحها) یقال قرحه فهو قریح ای جریح وهم قرحی قرح بالتحریک ریش برآمدن (ع ک ا ف ۲) یقال قرح جلده فهو قرح واقرحه الله تعالی ... قرح بالضم وادی قرحان واحد قرحانة ... نوعی از سماروغ وبعیر قرحان اذا لم یصبه الجرب قط صبی قرحان کودک که او را جدری برنیامده باشد ویستوی فیه الواحد والاثنان والجمع والاسم القرح بالتحریک وفی الحدیث ان اصحاب النبی علیه السلام قدموا المدینة وهم قرحان ای لم یکن اصابهم قبل ذلک وباء واقرح القوم اذا اصابت ماشیتهم القرح بالفتح ایضا بحق پیش آمدن یقال قرحه بالحق اذا استقبله به ولقیته مقارحة ای مواجهة قروح پیدا شدن حمل ناقه را (ع بفتحها وف ا ض ۲) یقال قرحت الناقة فهی قارح وتمام دندان شدن ستور چون اسپ وشتر وماننده آن یقال قرح الحافر ای انتهت اسنانه وانما تنتهی اسنانه فی خمس سنین لانه فی السنة الاولی حولی ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم قارح والجمع قرح ویقال اجذع المهر واثنی واربع وقرح هذه وحدها بلا الف وفی الاسنان بعد الثنایا والرباعیات اربعة قوارح وکل ذی حافر یقرح وکل ذی خف یبزل وکل ذی ظلف یصلغ قراح بالفتح خالص از هرچیز قریحة اول آبی که برآید از چاه ومنه یقال لفلان قریحة جیدة یراد استنباط العلم بجودة الطبع واقترحت علیه شیأ اذا سألته ایاه من غیر رویة واقترح الکلام ارتجاله واقترحت الجمل اذا رکبته قبل ان یرکب قرواح بالکسر زمین کشاده آفتاب رو وبه ناقة قرواح دراز قوائم قال الاصمعی قلت لاعرابی ما القرواح قال التی کانها تمشی علی ارماح ونخلة قرواح ایضا قرواح ج **قرزح + قرزح** بالضم درختی **قزح + قزح** بالکسر دیگ افزار

[illegible] دردان تفاتیح افزار با و منه قرحت القدا ای قرحت فیها الاثر از قرح بالفتح بول انداختن بچگ قرح بالضم و التحریک نام کوهی بمزدلفه
[illegible] غیر معروف آدمیند یعنی آنچه پیدا شود بر مواسیرش و سبزه شکل کمان و آن را کمان رستم نیز خوانند قلح بالتحریک زردی دندان و زرد
شدن دندان (مع ک ات [illegible]) اقلح نعت منه و فی المثل عود یقلح اسنانه تقلیح پاک کردن زردی از دندان و مانند آن و بهذا المثل عرضت الرجل و قد درجت البعیر
یعنی تیمار داری کردم مر او را و کنه شتر پاک کردم قلحم کلان سال از مردم و هو نعت [illegible] بزیادة المیم قمح قمح گندم و پیست خشک خوردن اقتماح
کذلک قمیحة گوارش و پیست و جز آن قمحة بالضم یک دهان پیست و جز آن قمحان بالضم و التشدید و رس یعنی رنگ زرد و سپیده که در شراب افتد قموح سر برآوردن
شتر [illegible] از آب خوردن بعیر قامح نعت منه قمح ج یقال شرب فتقمح و القمح ای رفع راسه و ترک الشرب و قامحت الابل اذا وردت ولم تشرب و ترفع رؤسها
من [illegible] یکون بها او برد و هی ابل مقامحة و بعیر مقامح و ناقة مقامح ایضا و الجمع قماح علی غیر قیاس اقماح سر برداشتن و چشم فرو خوابانیدن یقال اقمحه
الغل اذا ترک راسه [illegible] شهرا قماح اشد ما یکون من البرد سمیا بذلک لان الابل اذا وردت آذاها برد الماء فقامحت قنح قنح تمام دادن
چیزی [illegible] آن قناحة بالضم و التشدید نوعی از کلید قنحت الباب کلید راست کردم بر در قیح قیح زرد آب و ریم و منه قاح الجرح
یقیح و تقیح و تقیح بمعنی قاحة الدار ساحتها (ضمیمه) قادحه شاتمه تقتح له بشر ای و شر انحیت قرح بالضم و بفتح نوعی از چادرها و سیمون کلان قروح
مثله قرح [illegible] افزار کرد چیزی که ازو طلب کرده شد و منقار گشت القرد جة و القرحة لعبهما که خشکنای القرح الذی یجی بعد العاشر من خیل الحلبة
اقرنجح ای [illegible] یعنی اهتمام جنابت کرد بر من و المقرنجح آماده و برای بدی یقال قرشح اذا وثب وثبا متقاربا قشح قشاحة و قشوحة سخت گردید
(مع بفتحها) قشح الرجل بسیار شد بفوطه و اتشح مثله قشح الجمل تافت رسن را قشح بالتحریک خشکی یا بقیه نوط و از القشاح المقسوح و قاسحه خشک کردانید آن را ثوب قاسح
جامه درشت قشاح [illegible] ثوب قاشح یعنی درشت القشاح لغراب خشک قشحه کروه داشت آنرا (مع بفتحها) قفح عن الطعام باز ماند از طعام
قفح الشیء استفه کما یستف الدواء القفیحة الزبدة تحلب علیها الشاة و [illegible] قفحا [illegible] ان تری شعوبا تشعب منها قلفحه تمام خورد آنرا قاح الجرح
یقیح [illegible] مثله قاح البیت روفتن خانه را تقوح مثله اقاح [illegible] علی المنع بعد السوال القاحة الساحة یعنی میان سرای قوح ج [illegible] نزدیک
فصل الکاف کتح کتح [illegible] باز کشیدن [illegible] یقال کحتها و کحثا [illegible] کحح عربی کحح [illegible] و عربیه کحه
بالضم [illegible] فی کدح و کدحة [illegible] کدح در زیدن و کار کردن و کوشش نمودن و روی خراشیدن یقال به کدح و کدوح
[illegible] و فی الحدیث [illegible] کدوح [illegible] تکدیح [illegible] خراشیدن [illegible] و هو الذی کدحه
[illegible] کرح [illegible] کوتاه [illegible] و قد سقط من السطح فتکندج ای تدبج کسح کسح
[illegible] الکسح [illegible] اکتساح همه مال بغارت بردن کساحة خاک و برف [illegible]
[illegible] فی الحدیث الصدقة [illegible] کشح کشح [illegible] کشحه ای قطع عنه [illegible] علی [illegible] اذا اضمر [illegible]
[illegible] کشح [illegible]
[illegible] کفح [illegible] و فی الحدیث [illegible]
[illegible] کلح [illegible] کلوح روی ترش کردن کلوح بالضم کذلک (مع بفتحها) [illegible]
[illegible] البرق [illegible] کلح
[illegible] کوح کلح [illegible]
[illegible] (ضمیمه) کمح [illegible] الطعام [illegible]
[illegible] کنح خراش از سنگ ریزه [illegible]
[illegible] الکنح من الناس [illegible] کنح [illegible]
[illegible] کنح [illegible] اللتی [illegible]

یا بر اسنده کردانیدن من الاضداد و تکلیح بالعصا تضرب بدو کدراح بالکسر موضعی ست کدحته (الریح) انداخت باد سنگریزه و خاک را برو (سح لغتهما) الکلح بالکسر روباه الکراح کلاح و کارحه حلق مردم الکراح مواضع یخرج الیها النصاری فی اعیادهم کدیحه انداخت او را کرحه بند گران و دیدن کراز و بیدن کروحه کرحته انداخت او را الکریح فی شتیه قرباسیعیا المکلح المشوه یعنی بدشکل کرمحته بروزن و معنی کرحته کلحته نوعی از رفتار کلتح اسمی است کلدحه بروزن و معنی کلحته و کلیح سخت و کند پیر کلح بالکسر خاک کمنح کجعفر گول الکلنح الکنتح الکسح بالکسر الاصل کتسیح مثله کیح بالتحریک تنشده بر سطبری و اسنان کیح بالکسر و کیح الکیح درشت و سطبر کیوم الیوم و ما کاح فیه السیف و ما اکاح کما حاک و ما احاک یعنی شمشیر دران اثر نکرد و اکاحه هلاک کرد او را

فصل اللام لبح + لبح بالتحریک گرسنگی (عح ک اف ۲) فهو لنحدن و هی لتحی لجح + لجح بالضم تک و بمعنی چاه و وادی لحح + الحاح سفیهیدن یقال الح علیه بالمسئلة و الح السحاب ای دام مطره و اقام ملحاح بالکسر پالان که بپشت شتر را گیرد و حی ملحاح ای النبی دامت علی ماتحته و الح الجمل اذا حرن کما تقول فی الناقة خلات و تلحح القوم و تلححوا اذا لم یبرحوا مکانهم و لححت عینه اذا لصقت بالرمص و هذا احد ما جاء علی الاصل مثل ضببت البلد باظهار التضعیف و منه قولهم هو ابن عمی لحا ای لاصق النسب و نصب علی الحال لان ما قبله معرفة و تقول فی النکرة هو ابن عم لح بالکسر لانه نعت للعم و کذلک المونث و الاثنان و الجمع فان لم یکن لحا و کان من العشیرة قلت هو ابن عم الکلالة و ابن عم کلالة و مکان لاح ای ضیق لطح + لطحه بکف بدست پشت کسی زدن نرم نرم و منه یقال لطحه و لطح به الارض ای ضرب به الارض لفح + لفح سوختن گرما و آتش و سموم قال الاصمعی ما کان من الریح لفح فهو حر و ما کان نفح فهو برد و به شمشیر زدن یقال لفحه بالسیف لفحة ای ضربه به ضربة خفیفة لفاح بالضم و التشدید نوعی از بوی بدی چون بادنجان که زرد شود لقح + لقاح بالتحریک آبستن شدن (ع ک اف ۲) لاقح منعت منه و الجمع لقح را بوی گشش دهند حی لقاح الذین لا یدینون الملوک او لم یسبهم فی الجاهلیة سباء لقاح بالکسر شتران واحد ها لقوح و هی الحلوب مثل قلوص و قلاص قال ابو عمر و اذا نتجت فهی لقوح شهرین او ثلاثة ثم هی لبون بعد ذلک و قولهم لقاحان اسودان کما قالوا قطیعان لانهم یقولون لقاح واحد کما یقولون قطیع واحد لقحة بالکسر ای لقوح لقحح مثال قرنة و قرب اللقاح آبستن گردانیدن یقال القح الفحل الناقة و الریح السحاب و ریاح لواقح و لا یقال ملاقح و هی من النوادر و قیل الاصل فیه ملقحة و لکنها لا تلقح الا و هی فی نفسها لاقح کان الریاح لقحت بخیر فاذا انشات السحاب و فیها خیر وصل ذلک الیه تلقیح کشش دادن خرما یقال سنوا لقح النخل و التقح و تلقحت النخیل و لقحت مخففة فی واحدة و تلقحت الناقة اذا اریت انها لاقح و لا تکون ملاقح جمع ملقح و هو الفحل ملاقیح ایضا شتران آبستن واحدها ملقحة بالفتح و ملاقیح الاناث التی فی بطونها من الاجنة سن لقحت کالمحموم من حم و المجنون من جن ملقوح ختر یکی لمح + لمح نگریستن و دیدن لمحه و المحه اذا ابصره بنظر خفیف و الاسم اللمحة و درخشیدن ستاره و برق یقال رأیته لمحة برق و یقال ایضا فیه لمحة من ابیه ثم یقال فیه ملامح من ابیه ای مشابه جمعوا علی غیر لفظه و هو من النوادر و یقال لاامحا باصرا ای امرا واضحا لوح + لوح کتف و هر چه پهن باشد از استخوان و چوب و تخته و دیدن (ع ف اض ۲) و کوته گردانیدن سفر مردم را یقال لاحه [illegible] لوح بالضم مثل اللیاح تشنه شدن درخشیدن برق و پیدا شدن ستاره لاح النجم و الاح و لاح و لیاح بمعنی قال ابن السکیت لاح سهیل اذا بدا و الاح ای تلالا و الاح بحقی ای ذهب به [illegible] سیبه ای لمع به و الاحوا هلکه الواح بالکسر ستور زود تشنه شونده ابل لوحی ای عطشی تلویح سوختن آفتاب رنگ روی را و برنگ دادن جامه را و کرم گردانیدن یا تش الواح السلاح [illegible] کالسیف و السنان لوح بالضم هوای میان زمین و آسمان یقال لا افعل ذاک و لو نزوت فی اللوح ای و لو نزوت [illegible] لیلیاح بالکسر [illegible] (ضمیم) الملیح بالتحریک مردانگی و هو رجل ذکر فی الحدیث و هو سیاه خور ریح کمنع و الیح و لیح بمعنی لیاح کغراب موضعی ست لدحهم [illegible] (ح لغتهما) تلحح [illegible] آثار یا آلو لکحه مشت زد او را باز و او را مانند مشت زدن (ح لغتهما)

فصل المیم متح + متح آب کشیدن از چاه [illegible] (ع ف ا ض ۲) ماتح [illegible] متوح [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

مزح + مزاح لاغ کردن (مع بفتحها) والاسم المزاح بالضم وبالکسر المصدر یقال منه مازحه وهما یتمازحان مسح + مسح مالیدن ومسح کردن (مع بفتحها) یقال
مسح برأسه وجماع کردن ومسح المرأة ای جامعها ومسح بالسیف ای قطعه وتمسح بالارض مساحة بالکسر زمین پیمودن الماسح البعیر الذی اصاب مرفقه طرف کرکرته ولم یدمه
فاذا ادماه قیل له حاز مسحاء زمین هموار سنگریزه ناک وزن لاغر سرین بکان امسح کذلک یقال مررت بخریق من الارض بین مسحاوین ویقال علیه مسحة من جمال او مسحة
الابل بوجهها ای سارت مسیحة یک گیسو مسائح ج وکمان مسیح پاره از زر ونقره سوده ونام عیسی علیه السلام ونام دجال کذاب وخوی والماسح الماشط مسح بالکسر
پلاس امساح مسوح ج امسح آنکه ران او بهم بساود ویقال منه مسح الرجل مسحا تمساح نهنگ مصح + مصوح رفتن ومنقطع شدن وکهنه شدن جامه وسپری
شدن شیر ورنگ گردانیدن شگوفه نبات وکوتاه شدن سایه مصحت به ای ذهبت به مضح + مضح عیب کردن یقال مضح فلان عرضه وامضحه ای شانه
ملح + ملح بالکسر نمک وشیرخوارگی ملح بالفتح شیرخورانیدن یقال ملحنا لفلان ای ارضعناه ونمک کردن دیگ را باندازه وشوره خورانیدن ستور را (مع بفتحها) املاح
طلیه شور کردن طعام را وامتحت الابل ای عروت ملوح ملوحة بالضم شور شدن (مع ف اض ۲) وبضمها ایضا ما ملح نعت منه ولا یقال مالح الا فی لغة ردیة ملحة بالکسر
نمکدان نمیت ملح ج مالح شور گیاه ملوحة ملاحة نمکین شدن (مع بضمها) ملیح نعت منه ملاح بالضم کذلک والجمع ملاح واملاح تقلیب ملیح چاه شور وکذا اسمک ملیح ومملوح ولا یقال
مالح وملحت الجزور ای سمنت قلیلا وملح الشاعر اذا اتی بشیء ملیح یقولون ما املح زیدا ولم یصغروا من الفعل غیره وغیر قولهم ما احیسنه قال الشاعر ع یا ما امیلح غزلانا
شدن لنا ما لحه همشیرگی وهمسفرگی کردن ملح بالتحریک آماس پاشنه اسپ وجوددن الجرذ فان اشتد فهو الجرذ ملحة بالضم سخن خوش ونمکین ملح بالضم والتحریک ج سبزرنگی
املحاج مصدر منه کبش املح چهار کبود رنگ ملحان بالفتح بعضی ماههای زمستان لبیاض ثلجه والزرقة اذا اشتدت حتی تضرب الی البیاض قیل هو ملح العین ومنه کنیته
ملحیه ملاحی بالضم نوعی از انگور سپید وبتشدید اللام ایضا ملحا میان پشت ونام لشکری ملاح کشتی بان ملاحة شوربنان ونمکستان ملاح بالضم والتشدید شور گیاه ملیح بالتصغیر حیی
از خزاعه ملحی منسوب بوی املاح موضعی منح + منح دادن (مع ف اض ۲ وک ۲) منحة بالکسر ودهش منیحة ستور که بجهت شیر انعام کنند کسی را قال ابو عبیدة والمعرب اربعة
اسما یضعها مواضع العاریة منیحة وعریة وافقار واخبال استمناح عطا طلب کردن منیح تیر قمار که نصیب ندارد ومنوح ممانح ناقه که در زمستان شیر دهد مثل مجالح امنحت الناقة اذا دنا
نتاجها فهو ممنح ميح + میح تنک چاه فرو شدن به جهت آب (مع ف اک ۲) مائح نعت منه ماتح وفی الحديث نزلنا ستة ماحة وخرامان رفتن ومسواک کردن دادن
یقال ماح فاه ای استاک میحه ای اعطیته استماحة عطا جستن ویقال یمتح عند السلطان ای شفعت له واستمحته ای سالته ان یشفع لی امتیاح مثل الميح وتمایح ای تمایل
(مع ضمیمه) مجیح تکبر کرد (مع بفتحها) تمجح مثله مجاح نعت منه مجاح کتاب فرس مالک بن عوف البصری وابی جهل بن هشام محشت بذکره بالکسر مجحت یعنی شاد
شدم بذکر او محشح بالتحریک باهم برزدن هردوران یا احتراق باطن زانو بسبب درشتی جامه امشحت السنة قحط ناک وسخت شد سال امشحت السماء ابر پراگنده
وپاره پاره گشت مشخرج ومشخح ج مشطحة زد او را بدست خود (مع بفتحها) مسطح المرأة جماع کرد او را واستطح الوادی بلند شد رود یاره وفراوان شد آب

ان فصل النون نبح + نبح نباح بالکسر والضم بانگ کردن سگ وآهو (مع بفتحها وک ۲) وانبحت الکلب واستنبحته ای طلبت النباح نبوح
بالضم فریاد وآواز قبیله وسکان ایشان ثم یوضع موضع الکثرة والعزة نتح + نتح تراویدن نتوح کذلک (مع ف اک ۲) وبیرون زدن خوی منانح العرق
مخارجه تفوح شام وختان انتفاح مثل نتح نجح + نجح بالضم نجاح بالفتح پیروزی وبرآمدن حاجت وانجح الرجل ای صار ذا نجح فهو منجح وهم مناجح ومناجیح ویقال
ما افلح فلان وما انجح انجحت حاجته ای قضیتها ونجحت الحاجة واستنجحتها ای تنجزتها ونجحت هی ونجح امر فلان ای تیسر وسهل فهو ناجح وسار فلان سیرا نجیحا ای وشیکا
ورأی نجیح ای صواب وتناجحت احلامه ای تتابعت بصدق نحح + نحیح بانگ وآواز شکم (مع ف اک ۲) نحیح نحیح اتباع له نخح کلو ورشش کردن نخخه مثله
ندح + ندح بالضم زمین فراخ انداح ج منادیح بیابان مندح جای فراخ ویقال لی عنها مندوحة ومنتدح ای سعة یقال ان فی المعاریض
لمندوحة عن الکذب وتندحت الغنم من مرابضها ای تبددت واندح بطن فلان اندحاحا واندحاح بطنه اندیاحا اذا اتسع وانتفخ وتدلی من البطنة او
من سمن کان او علة وفی حدیث ام سلمة انها قالت لعائشة رضی الله عنها قد جمع القرآن ذیلک فلا تندحیه ای لا توسعیه بالخروج الی البصرة ویروی
لا تبدحیه بالباء ای لا تفتحیه من البدح وهو العلانیة نزح + نزح همه آب چاه کشیدن بئر نزوح چاه کم آب نزکایا نزح ج نزح بالتحریک
چاه که بیشتر آب او کشیده باشند ونزحت الدار اسے بعدت وبلد نازح وقوم منازیح ای بعداء ویقال نزح بفلان
اذا بعد عن دیاره غیبة بعیدة انت بمنتزح منه ای بعد نشح + نشح کم از سیری خوردن آب نشوح

بالفتح آب اندک نصح + نصح بالضم نصاحة بالفتح نصیحت کردن یقال نصحته ونصحت له وهو باللام افصح قال الله تعالی وانصح لکم الاسم النصیحة نصیح ناصح نصیحة لغة
قوم نصحاء ورجل ناصح الجیب ای نقی القلب قال الاصمعی ناصح عسل خالص وغیر آن مثل ناصع وکل شیء خلص فقد نصح انتصاح نصیحت پذیرفتن تنصح فلان
ای تشبه بالنصحاء واستنصحه ای عده نصیحا ونصحت الابل الشرب تنصح نصوحا ای صدقته وانصحتها ای ارویتها ومنه التوبة النصوح بالفتح والضم وهی الصادقة
نصح جامه دوختن وقد یقال منه التوبة النصوح اعتبارا بقوله علیه السلام من اغتاب خرق ومن استغفر رفا ناصح درزی ثوب متنصح ای مخیط بالتوکید نصاح بالکسر
رشته ونام مردی از قراء وهو شبابة بن نصاح نصاحات پوستها نضح + نضح آب شاشیدن (ع ف اک ۲) وکم از سیرابی خوردن یقال نضح عطشه النضیح
جوی وحوض نضح بضمتین ج نضح بالتحریک حوض النضاح ج ناضح شتر آب کش ناضحة مؤنثه وهی سانیة نضاح آب کشنده باشتر بره نخل تنضح ای تشقق بالنضح ونضحهم بالنبال
ای رماهم ونضح عن نفسه ای دفع عنها بحجة وهو ینضح عنه ای یذب عنه ویدفع وهو ینتضح بما قرف به ای ینتفی وینفصل منه النضوح بالفتح نوعی از طیب وانتضح علیه الماء ای
ترشش نضح الشجر ای تفطر لیخرج ورقه نضح تنضاح تراویدن خیک وخنور (ع بضمتا) نطح + نطح سرون زدن (ع بفتحتا وک ۲) نطیحة منطوحة الذی مات
بالنطح وانما جاءت بالهاء لغلبة الاسمیة علیها وکذلک الفریسة والاکیلة والرمیة لانه لیس هو علی نطحتها فهی منطوحة وانما هو الشیء فی نفسه مما ینطح ومما یفترس
ومما یؤکل نطیح ناطح هرچه از پیش آید از مرغ ووحش وهو خلاف قعید وقولهم ماله ناطح ولا خابط یراد منهما الکبش والبعیر نطیح ایضا اسپ که بر پیشانی او
دو دایره باشد ویکره ذلک فان کانت دایرة واحدة فهی دایرة اللطاة ولیست تکره یقال للشرطین نطح وناطح وهما قرنا الحمل واصابه ناطح ای امر شدید نواطح الدهر
شداید انتطاح تناطح سرون زدن بکل کبش نطاح نعت منه نفح + نفح دمیدن بوی خوش وپای زدن ناقه وشمشیر زدن ووزیدن باد ودادن
نفح بشیء اعطاه وجستن خون از رگ (ع بفتحتا) ویقال له نفحة طیبة ولفلان نفحات من المعروف قال الاصمعی ما کان من الریاح نفح فهو برد وما کان لفح فهو حر
ونفحة من العذاب ای قطعة منه نفوح بالفتح ناقه که بی دوشیدن شیر او روان شود قوس نفوح کمان دور اندازنده تیر را ونافحت عن فلان خاصمت عنه ونافحوهم مثل
کافحوهم الانفحة بالکسر وفتح الفاء شکنبه بره وبزغاله که هنوز علف نخورده باشد عن ابی زید وکذلک منفحة بالکسر انافح ج نقح + تنقیح پاکیزه کردن درخت از شاخ
ریزه وشعر از کلام رکیک ومغز بیرون کردن از استخوان ونقحت العظم وانتقحته بمعنی وتنقح شحم الناقة ای قل نکح + نکاح مجامعت کردن وعقد زناشوی
یقال نکحتها ونکحت هی ای تزوجت وهی ناکح ای ذات زوج نکحها واستنکحها بمعنی وانکحها ای زوجها رجل نکحة مثال همزة کثیر النکاح نکح بالضم والکسر لغتان و
هی کلمة کانت العرب تتزوج بها وکان یقال لام خارجة عند الخطبة خطب فتقال نکح حتی قالوا اسرع من نکاح ام خارجة نوح + تناوح ای تقابل یقال الجبلان
یتناوحان ای یتقابلان ومنه سمیت النوائح لان بعضهن یقابل بعضا وکل ریح استطالت اثرا فهبت علیه ریح طولا فهی نیحته فان اعترضته فهی نیحته نوح نیاح نوحه
کردن وماتم (ع ف اص ۲) نیاحة اسم منه نوح نام پیغمبری وهو شیخ المرسلین علیه السلام ویقال هن نوح وهن نوح وانواح ونوح ونوائح ونائحات وکنا فی مناحة
فلان ونتوح ای تحرک وهو مبدل (ضمیمه) النشح والنشاح کغراب ما تحات عن التمر من قشره وفتات اقماعه ونحوها مما یبقی اسفل الوعاء ونشح التراب
اذراه (ع بفتحتا) ونسح طلح (ع ک اف ۲) والنساح سکو که آنرا خاک پرانیدن باشد نسلح بالفتح والکسر واد بالیمامة وله یوم معروف ونشیح کصقر المنسح
واو آخرها النطح المسیل بیغرش خوشه یعنی قریب پختگی رسید الفح بالنتاد مثله نیح سخت شدن استخوان بعد نرمی آن از خرد وبزرگ تا دیگر
شاخ نیحان مثله وعظم نیح استخوان سخت نیح الله عظمه سخت گرداند خدا استخوان او را وریحه بره سازد من الاضداد ما نیحته بخیر ادم او را بخیری فصل الواو
وتح + شیء وتح بالسکون والکسر ای قلیل تافه وتاحة مصدر منه (ع بضمها) وشیء وتیح وهو اتباع له ای نزر ورجل وتح بالکسر خسیس واوتح فلان عطیته
ای اقلها ووتح کذلک وتوتحت من الشراب ای شربت شیئا قلیلا وجح + وجاح ثلث لغات پرده وپوشش اجاح الهمزة علی ثلث لغات مثله وجاح
ایضا آب اندک که تک حوض را پوشاند ولقیته ادنی وجاح لاول شیء یری او وجه البول ضیق علیه وتربه وجح سخت کشته یافتد وجح مثله باب موجح
ای مردود الیه واوجحت النار ای اوضحت دیده واوجح لنا الطریق ویقال حفر حتی اوجح است بلغ الصفا وحوح + وحوحه
آواز گلو گرفته ویقال وحوح الرجل اذا نفخ فی یده من شدة البرد رجل وحواح ای خفیف وحوحة مثله ودح + اودحت الابل
سمنت وحسنت حالها اودح الرجل اذعن وخضع اودح الکبش اذا توقف ولم ینز وذح + وذح بالتحریک
سرگین وبول گوسپند بر دنب واطراف وی چسبیدن وخشک شدن آن وذحه وذح یقال منه وذحت الشاة

تزوّج وذحا تيشّح الصاد وشّح + وشاح بالضم والكسر حمیل و بالهمز مثلہ وشح واوشحۃ وتوشیح حمائل در افگندن وتوشحت ہی ای لبسته وتوشح الرجل بثوبہ وبسیفہ
وشحاء مادہ بزرگردن وسینہ سفید واتشح تہیدا زمین وضح + وضوح القضاح پیدا شدن والیضاح پیدا کردن وفرزندان سپید شدن مرد را وسنہ اوضح الرجل
ویقال من این اوضحت ای اطلعت ومن این بدا وضحک واستوضحتہ الامر والکلام اذا سألتہ ان یوضحہ لک واستوضحت الشی اذا وضعت یدک علی عینک تنظر شیئاً
ہل تراہ ومنہ یقال استوضح عنہ یا فلان وتوضح ای استبان مستوضح الذی یظہر فی الطریق ولا یدخل الخمر وضح الطریق کشادگی ومیانہ راہ وضح ایضا بالتحریک درم سرہ
وپیسی ایضا از درم وبیست و روشنی وسفیدی یقال بالفرس وضح وکنی بہ ایضا عن البرص ومنہ قیل لجذیمۃ الابرش الوضاح وہو الرجل الابیض اللون الحسنۃ موضحہ
شکستگی سر کہ باستخوان رسد واضحۃ دندان کہ بخندہ پیدا آید وطح + وطح بالتحریک پلیدی وگل کہ بسم وچنگال ستور ومرغ چفسد پیدا شد تواطح القوم ای تداولوا
الشر فیما بینہم وقح + وقح بضمتین وسکون القاف ستوحیٰ قحۃ بالفتح والکسر وقوحۃ بالضم وقاحۃ بالفتح شوخ گرفتن دست و پای وصلب شدن وبی شرم شدن فہو وقح
وقاح ای قلیل الحیاء وامرأۃ وقاح الوجہ وحافر وقاح ای صلب وقح بضمتین ج واوقح الحافر واستوقح ووقح کلہا بمعنی توقیح الحافر تصلیبہ بالشحم المذاب وجبل موقح مثل
موقّح وہو الذی اصابہ البلایا فصار مجربا وکح + استوکحت الفراخ ای غلظت ولح + ولیحۃ غرارہ ولیح ولائح ج ویح + ویح وای وہی کلمۃ الرحم
وویل وہی کلمۃ العذاب قال الیزیدی ہما بمعنی یقال ویح لزید وویل لزید ترفعہما علی الابتداء وتنصبہما ایضا باضمار فعل تقول ویحاً وویلا لزید کانک قلت الزمہ اللہ ویحا وویلا و
یقال ایضا ویحک وویح زید وویلک وویل زید علی الاضافۃ نصبا باضمار فعل واما قولہم فتعساً لہم وبعدا للثمود وما اشبہ ذلک فہو منصوب ابدا لانہ لا تصح اضافتہ بغیر لام فلا یصح
اذا قلت فتعسہم وبعدہم فلذلک افترقا ضمیمہ الوقاح صبح فرج المرأۃ وتختہ اثر آفتاب والخۃ مونثۃ وفقہ فصل الیاء یوح + یوحی بضمہا من اسماء الشمس

باب الخاء فصل الالف

الخ + ائتلاخ اختلاط یقال ائتلخ علیہم امرہم ای اختلط ویقال وقعوا فی ائتلاخ ارخ + تاریخ توریخ وقت پیدا کردن وہو تعریف الوقت یقال ارخت الکتاب
وورخته بمعنی اراخ بالکسر گاو وحشی اضخ + اضاخ بالضم موضعی یذکر ویونث افخ + یافوخ نرمۂ سر کودک وہو یفعول یافیخ ج وافخته ای ضربت یافوخه
ویافوخ اللیل معظمہ ضمیمہ ابخۃ تابخا وبخہ وعذلہ یعنی سرزنش وملامت کرد او را اخیخۃ آرد کہ بر روغن یا بزیت آمیختہ آش سیاہ شود اخ کلمۃ تکرہ وتأوّہ
اخ پلیدی ویکسر ولغۃ فی الاخ وراخ بالکسر صوت اناخۃ الجمل وبمعنی کخ ای اطرح وقد یفتح فیہما آخا بالضم موضعی بہ بصرہ کہ دران نہرہا و دیہہا ست المازخ لغۃ فی
الازخ التاوخ القصد ایخ مبنیۃ علی الکسر یقال عند اناخۃ البعیر فصل الباء بخ + بخ کلمۃ یقال عند المدح والرضا بالشیء وتخ بالفارسیۃ بمنزلتہ وتکرر
للمبالغۃ فیقال بخ بخ بالسکون فان وصلت خففت ونونت فقلت بخ بخ وربما شددت کالاسم وبخبخت الرجل ای قلت لہ ذلک وتبخبخ الحر ای سکن فورتہ ویقال
بخبخوا عنکم من الظہیرۃ ای ابردوا وتبخبخوا کذلک وہو مقلوب بخبخ البعیر اذا ہدر وملأت شقشقتہ فمہ فہو جمل بخباخ الہدیر بذخ + بذخ گردن کشی کردن (ع ک ا ف ۲)
وتبذخ ای تکبر وعلا وشرف باذخ عال جبال بواذخ شوامخ امرأۃ بیذخ زن تن اور برج + براخ سپہ خزف الکتف توصل من السطح الی الارض برزخ
برزخ باز داشت میان دو چیز ویقال ما بین الدنیا والآخرۃ من وقت الموت الی البعث فمن مات فقد دخل البرزخ برخ + برخ بیرون آمدگی سینہ رجل ابرخ
ہو امرأۃ برخاء وکذلک الفرس اذا اطمأنت قطاتہ وصلبہ وتبارخت المرأۃ اذا اخرجت عجیزتہا وتبارخ فلان عن الامر ای تقاعس بزاخۃ بالضم موضعی بطخ + بطیخ
بالکسر وتشدید الطاء خربزہ بطیخۃ یکی البطیخ الرجل ای کثر لہ البطیخ مبطخۃ بالفتح خیار زار وضم الطاء لغۃ فیہ بلخ + بلخ بالتحریک بزرگ منشی کردن بلخ وتبلخ ای تکبر فہو
ابلخ بوخ + باخ الحر والنار والغضب والحمی ای سکن وفتر وعدا حتی باخ ای اعیا وہم فی بوخ ای اختلاط من امرہم ضمیمہ بدیخ مرد عظیم الشان
بذخاء ج وقد بدخ مثلثۃ الدال وتبدخ تعظم وتکبر وامرأۃ بیدخۃ تازہ یعنی پر گوشت وبیدخ نام زنی بذلخ بذلخۃ وبذلاخا فہو مبذلخ وبذلاخ وہو الذی یقول لا یفعل
برخ بالیدگی وافزونی وارزانی برخ وتبرخ باریکی کردن وپشت وضرب شمشیر کہ بعضی گوشت را قطع کند بریخ شکستہ پشت تبریخ فروتنی کردن برمخ تکبر
فصل التاء تخ + تخ خمیر ترش تخوخۃ سعد رسنہ واتخہ صاحبہ تختخۃ حکایۃ صوت ضمیمہ تریخ نشتر زدن حجام
بر سر وآن نشانہا کہ خرد بر پوست یقال تریخ الحجام شرطہ ای لم یبالغ فی التشریط (ع بفتحہا) تنخ بالمکان تنوخا اقام تنخ
شد ومنہ تنوخ قبیلۃ لانہم اجتمعوا فاقاموا فی مواضعہم ووہم الجوہری فذکرہ فی (ن و خ) تنخ ناگوار طعام شد (ع ک ا
ف ۲) وتنخہ الدسم ناگوار دکرد او را وجرب تاخ فی الحرب ثابت یعنی ثابت داشت او را در جنگ تاخت

فی الشیء الوارم او الرخو خاصة یعنی فرو رفت انگشت در چیزی آماسیده یا چیزی نرم **تاخه** بالتیخة و تخه بالتیخة ضربه بالعصا او التیخة والتیخة اسماء لجرید النخل او

العرجون **فصل الثاء** **ثوخ** + **ثوخ** فرو شدن قدم در وحل و جز آن (ع ف اک ۲ و ض ۲) **ضمیمه** **ثلخ** البقر سرگین گردگاو در بهار (ع بعضها) **ثلخ**

آلوده گردید (ع ک اف ۲) و ثلخته تثلیخا لطخته **فصل الجیم** **جخخ** + **جخ** بولد ای رماه تجخت الرجل صرعته و جخ و تجخخ ای اضطجع واسترخی **جخجخ** + **جخجخ** مثل

جخف ای تکبر و فخر جخجخ کذلک فهو جخاخ و جخاخ و ذو جخجخ و ذو جخ و جاخخة و جاخخة **جلخ** + **جلخ** بر کردن سیل وادی را (ع بعضها) سیل جلاخ و جلاخ بالخاء والحاء فهو

الجراف یعنی سیل که همه چیز را ببرد و جلواخ بالکسر وادی فراخ پر **جوخ** + **جاخ** السیل الوادی ای اقتلع اجرافه و تجوخت البئر انهارت جوخان هو الجرین بلغة اهل البصرة

جای خرما خشک کردن (**ضمیمه**) **اجیخ** اجالتک الکعاب فی القمار یعنی جولان دادن تو نردها را در قمار اجیاخ مکانهاست که در ان درختهای خرماست و

فی قول طرفة المجارة **جخ** کبر و فخر جامخ نعت منه جمخج و جاخخة فاخرة **جلنخ** سطبر و دراز و بلند و شیشهای کنده جنبخة یکی **جنبخ** ملخ سطبر **انجخ** الجوخ

فصل الخاء **خوخ** + **خوخ** شفتالو خوخة یکی و الصفار روزن بر دیوار خوخ بخیته سحق (**ضمیمه**) **خنوخ** او اخنوخ نام ادریس علیه السلام **فصل الدال**

دخ + **تدبیخ** پشت خم دادن و سرین برآوردن و بالحاء کذلک عن ابی عمرو و ابن الاعرابی **دخدخ** + **دخدخة** مانده شدن و دخدخناهم ای ذللناهم

دخ بالضم لغة فی دخان **دربخ** + **دربحت** الحمامة لذکرها ای خضعت له وطاوعته و دربخ الرجل اذا طأطأ راسه و بسط ظهره **دمخ** + **دمخ** نام کوهی **دوخ** + **داخ**

البلاد ای قهرها واستولی علیها و کذلک دوخ البلاد و داخ الرجل ای ذل و دوخته انا **دیخ** قال الاصمعی دیخته و دیثته ای ذللته قال العدلبس الدیخ القنفذ و الجمع دیخة

مثال دیک و دیکة (**ضمیمه**) **دلخ** بالتحریک فربهی دلخ فربه شد (ع ک اف ۲) دلخ و دلوخ نعت منه ابل دلخ و دوالخ رجل دالخ مخصب یعنی در فراخی سال شونده

و هم دالخون امرأة دلخة کهمزة و غراب زن کلان سرین دلاخ ج و الدلوخ کصبور درخت خرمای پربار **دمخ** تدمیخا فروتنی نمود و رام گشت و سر فرود آورد و دو

غالته خود سکونت و رزید تدیخ تشیب و فراز پذیرفتن خربزه یقال دخخت البطیخة اذا انهزم بعضها و خرج بعضها و دخخت ذفراه اشرفت فتحدرتا علیها و جلت خلف الخششاوین

یعنی بلند شد استخوان پس سر او بر ذفری یعنی استخوان پس گردن و فرو شد ذفری در پس سر دو استخوان پس گوش و المدیخ کمحدث بسیار مخش گو کسی که در سر او

فراز و نشیب باشد و دخان بالتحریک گران رفتن از گرانباری **دیخ** سطبر و نام مردی **فصل الذال** **ذیخ** + **ذیخ** کفتار نر بسیار موی ذیخة مونثها

ذیوخ اذیاخ ذیخة بفتح الیاء ج (**ضمیمه**) **ذوذخ** کلوکب عذیوط یعنی کسی که گوز کند وقت جماع یا انزال کند پیش از دخال و نا مرد و الذخذاخ

المنقبض عن کل شیء و الذخذخان مرد گویا با فصاحت ذاذخ دهی از مضافات حلب **الذمخ** بالتحریک و کعنب بار درختی **فصل الراء** **ربخ** + **ربیخ**

مرد سنگرف سست ربوخ من النساء التی یغشی علیها عند الجماع و قد ربخت و مشی حتی تربخ ای استرخی مربخ ربلة بالبادیة **رتخ** + **رتخ** تنک شدن خمیر و مانند آن و طین

راتخ ای رقیق **رتخ** + ارض **رخاخ** بالفتح ای رخوة عیش رخاخ ای واسع رخخت الشراب ای مزجته رخ بالضم نبات تازه **رسخ** + **رسوخ** استوار و پای

بر جای شدن و کل ثابت فهو راسخ و منه الراسخون فی العلم **رضخ** + **رضخ** مثل رضح بالحاء و رضخت النوی و الحصی ای کسرته و رضخت رأس

الحیة بالحجارة و رضخت له رضخا ای اعطیته قلیلا و فی الحدیث امرت له برضخ و رضخته و راضخته اذا رامیته بالحجارة و تراضخنا ای ترامینا

(**ضمیمه**) **ردخ** شکستن و بالتحریک الردخ یعنی گل زار سخت **رزخ** خستن به نیزه **رسخ** فی الامر رسخ **رفوخ** بالضم بلاها و عیش

رافخ رافغ یعنی زندگانی فراخ **رمخ** بالکسر درختان فراهم آمده الرمخاخ الشاة الکلفة یا کلها و کعنبة و تمرة غوره خرما رمخ و رمخ ج ارمخت النخلة غوره آورد

درخت خرما ارمخ الرجل نرم و رام شد ارمخت الدابة دندان برآورد یا فربه گردید **ریخ** سست شد ریخه تریخیا خوار کرد او را تریخ به بشنبت یعنی بران چنگل زد

تروخ فی الطین و رگل افتاد **رخ** فرو هشته گردید یا از بیم دور شد یا بین هر دو ران تا حدیکه عاجز شد از پیوستن آن هر دو (ع ف اک ۲) الریخ

التوهین مریخ کمعظم مردار سنگ و استخوانک نرم در آینده در کاواک شاخ المریخ شد ا مرخة ج **ریخ** بالکسر موضعی است بخراسان یا ناحیة است بنیشاپور

منها محمد بن القاسم بن حبیب الصفار و ذریته المحدثون الریخیون **فصل الزاء** **زخخ** + **زخ** سوختن به سخاکی و فی حدیث ابی موسی

من یتبع القرآن یهبط به علی ریاض الجنة و من یتبعه القرآن یزخ فی قفاه حتی یقذف به فی نار جهنم مزخة زن زخة خشم

و کینه یقال زخ الرجل اذا اغتاظ زخیخ سخت درخشیدن آتش (ع ف اک ۲) زخ الجمر درخشید **زلخ** + **زلخ** جای لغزیدن پای

مقام زلخ ای دحض و مزلوة الضیا زلخة مثال قبرة زحلوفة یتزلج منها الصبیان **زمخ** + **زامخ** ای شامخ و زمخ ای تکبر و تاه انوف زمخ ای شمخ

زیخ بالکسر حجر معروف سنه زیخ + زیخ متغیر شدن و مزه گردانیدن روغن وهن زیخ (ضمیمه) زیخ الفراد زتوخا او جنت کنه چیزی که علاقه گرفت بان
ابیض واحمر واصفر و دیمی است بصعید زواخ بالضم موضعی است و بصرف زیخ و زیخان ستم کردن و یکسو شدن (ع ف اک ۲) ازاخه یکسو کرد و اتیخ
متفرق و منتشر گردید فصل السین سبخ + سبخه شوره سباخ ج ارض سبخه زمین شوره ناک و حفروا فاسبخوا ای بلغوا السباخ سبیخ بر افتاده از زغ و پاغنده
پیچیده سبیخه یک تاره از وی و کذلک من الصوف والوبر و خواب سخت سبخ خواب و فراغ و قری قوله تع ان لک فی النهار سبخا طویلا بالخاء ای فراغا و یقال سبخ
الله عنک حمی ای خففها و فی الحدیث انه عم قال لعائشة رض حین دعت علی سارق سرقها لا تسبخی عنه بدعائک علیه ای لا تخففی علیه اثمه و سبخ الحر ای فتر و خف
سخ + سخاخ بالفتح زمین نرم سخت الجرادة ای دم بر زمین فرو برده تا تخم نهد سرخ + سرخ زمین فراخ سلخ + سلخ پوست باز کردن (ع بفتحها)
و ض ۲) سلخت المرأة درعها ای نزعته مسلاخ بالکسر پوست بز و نخله که غوره وی نارسیده بریزد مسلوخ گوسفند پوست باز کرده مسلاخ الحیة پوست مار سلخ الشهر
آخر یاه و سلخت الشهر اذا اصفیته و صرت فی آخره و انسلاخ الشهر من سنته والرجل من ثیابه والحیة من جلدها والنهار من اللیل سالخ اسود نوعی از مار اسود سالخ
غیر مضاف لانه یسلخ جلده کل عام والانثی اسودة ولا توصف بسالخة سلیخة الرمث والعرفج الذی لیس فیه مرعی انما هو خشب یابس سنخ + سنخ بالکسر بیخ اسناخ
الاسنان بیخهای دندان سنوخ پای برجای شدن در علم یقال سنخ فی العلم ای رسخ فیه سنخ الدهن بالکسر لغة فی زنخ ای فسد و تغیر سوخ + ساخت قوائمه
تسوخ و تسیخ فی الارض ای دخلت فیها و غابت مثل ثاخت و سطر ناحتی صارت الارض سواخی علی فعالی بفتح اللام و ذلک اذا اکثرت زراغ المطر ای الاوحال
(ضمیمه) التسمیخ الربط سمروخ بالضم خرما که بران آب ریزند اسفاناخ تره ایست معروف معرب اسپانخ بهندی پالک نامند سماخ بالکسر
سوراخ گوش سمخه رسانید آسیبی به صماخ او و بس گران کرد گوش او را (ع بفتحها) سمخ الزرع شگوفه برآورد کشت یقال انه لحسن السمخة بالکسر کانه ماخوذ من
السماخ العفاص سملوخ بالضم الصملوخ السملاخ شنله و ما ینتزع من قضبان النصی والسماخی من اللبن والطعام ما لا طعم له و لبن حقن فی السقاء و حفر له
حفرة و وضع فیها لیروب المسیخ کسکیت المسیخ و هو الذی یمشی فی الظهیرة سیخ و سیخان استوار شدن و به چیزی نرم درآمدن (ع ف اک ۲) سیاخ
بالکسر کارکل کنندگان فصل الشین شخ + شخ شکستن هر چه میانه کاواک باشد یقال شدخت رأسه فانشدخ و شدخته للمبالغة شدخ
و هو بسر یغمز حتی ینشدخ شادخة سپیدی فراخ روی و شدخت الغرة اذا انتشرت فی الوجه شرخ + شرخ جوانان جمع شارخ مثل صاحب و صحب و فی
الحدیث اقتلوا شیوخ المشرکین واستحیوا شرخهم و اول جوانی و اول کار و نتاج هر ساله شتر و دندان کفانیدن شتر و تیغ که هنوز بند و دسته نکرده باشند
و آب منداوه شروخ ج و ایضا جوان شدن کودک شرخان ای مثلان شروخ امثال و هم الاتراب شرخا الفوق حرفاه بینهما موقع الوتر و شرخا الرحل آخرته
و واسطته شمروخ + شمراخ القدم کلان و بهین پای شمخ + شموخ بلند شدن و تکبر کردن یقال شمخ الجبل و شمخ بانفه ای تکبر جبال شامخات
و شوامخ ای شواهق انوف شمخ شماخ نام مردی شاعر شمروخ بالضم شماخ خرما و خوشه انگور شمراخ ایضا سر کوه و سپیدی
پیشانی اسپ که تا بینی فرو نرسد فرس شمراخ نعت منه شمراخیة گروهی از خوارج از اصحاب عبد الله بن شمراخ شیخ + شیخ پیر و
خواجه شیوخ اشیاخ شیخة بالکسر و فتح الیاء شیخان مشیخة منابع مشیوخاء ج شیخة مونث شیخ بالتحریک شیخوخة مصدر منه واصل الیاء متحرکة فسکنت لانه
لیست فی الکلام فعلول و ما جاء علی هذا من الواو مثل کینونة و قیدودة و دیمومة و هیعوعة فاصله کینونة بالتشدید فخففت و لولا ذلک لقالوا کونونة و قودودة
و لا یجب ذلک فی ذوات الیاء مثل جیدودة و طیرورة و شیخوخة تشییخ خواجه و پیر شدن و خواجه و پیر خواندن کسی را تشییخ تصغیر شیخ بالضم الشین و کسرها
و لا تقل شویخ شیخ بالفتح آواز دوسیدن از شیر شیخ که آواز شیر برآمدن از پستان شیخ فی نومه غطا یعنی آواز خرخر از گلو در خواب برآورد
و شیخ عود له شیخنا و شیخنی استه کالقضیب یقال انه لشخاخ بالبول شخشخة آواز سلاح و آواز کاغذ بر داشتن شتر یا و کا تپه خود را دهی بار کند شاذیاخ نام
نیشاپور و دهی است بمرو شمریاخ بالکسر سماروخ تباه ناشده شلیخ اصل و دلد مرد یا نطفه او و فرج زن و شلخه بالسیف به شمشیر او را برید
شلاخ جد ابراهیم عم شناخ بالکسر بینی کوه و الشنخ کعظم من النخل بالتحریک شنخه شلاخه یعنی درخت خرما که دور کرده شود از آن خارها یقال قد شنخ علیه
نخلة تشنیخا الشنخ بالضم الشدید الطویل المنتشر الاعضاء و اسپ بیزره و طعام بهای تو یا طعام قدیم مساقه یا طعام برای
یا فتن گم شده شنداخ بالکسر و الشنداخ و الشنذخة و الشنذخ و الشنذاخی لیجهمن مثله و شنذخ ای علاه فصل الصاد

صخ + صاخة آواز سخت که گوش را کر کند و قیامت صخ کر کردن آواز گوش را (ع ف اض ۲) ضربت الصخرة فسمعت لها صخة ای صوتا صرخ
صرخ بالضم آواز و فریاد صریخ و صرخة مصدر منه و صرخ و اصطرخ بمعنی تصرخ تکلف کردن در فریاد یقال التصرخ بالغطارس حمق مصرخ بالتخفیف
فریادرس مستصرخ فریادخواه یقال استصرخنی فاصرخته صریخ آواز فریادخواه و فریادکننده و فریادرس و هو من الاضداد صلخ + اصلخ کر که هیچ نشنود صلخ بالتحریک
مصدر منه صمخ + صماخ بالکسر گوش و سوراخ گوش بالسین لغة فیه و صمخته ای اصبت صماخه صلخ + صلاخ مسلوخ رجیم گوش صالح شیر خفته
صوخ + اصاخة گوش داشتن و اصاخ له ای استمع (ضمیمه) صبخة زمین شور و زراب ناک صبیخة القطن یک باغنده چیده صربخة سبکی و حیتی
صنخ بالکسر بیخ اصناخ ج و فم صنخ کالکتف خرجت اصناخه رجل صناخیة مرد سطبر صنخة بفتحتین چرک فصل الضاد ضمخ + التضمخ آلوده شدن
ببوی خوش تضمیخ متعدد فیه (ضمیمه) ضخ اشک و امتداد بول و تراوش آب و المضخة بالکسر قصبة فی جوفها خشبة یرمی بها الماء ضرخ بالکسر
کلان از هر چیز مخلة ضرداخ برگزیده و پسندیده ضماخ موضعی ست به بادیه ضاخة بلا فصل الطاء طبخ + طبخ پختن یقال طبخته فانطبخ مطبخ بالفتح موضع پختن
اطباخ پختن ساختن و بریان کردن و دیگ بر نهادن یقال هذه خبزة جیدة الطبخ و کذا الاجرة و اطبخوا النار قرصا و هذا مطبخ القوم و مشتواهم طباخة بالضم سرجوش
دیگ طابخة لقب مردی طبیخ شراب نیم جوشیده مطبخ بکسر الباء والتشدید بچه سوسمار فاوله حسیل ثم خیداق ثم مطبخ ثم خضرم بالضم و تشدید الضاد ثم ضب طبخ
الحنظل اسپ کبر طابخة گرمای نیم روزی و طبائخ الحر سمائمه طابخ تب گرم سخت و لیس به طباخ ای قوة و سمن و امرأة طباخیة مثل علانیة ای مکتنزة اللحم طلخ
طلخ دل گرفتن از چربش و طعام (ع ک ا ف ۲) و ناگوار شدن طیخ + طاخ ای تلطخ بالقبیح و طاخة تلطیخ متعدد فیه و کذا الطیخة و تطیخ ای تلطخ و طاخ ای تکبر
ایضا (ضمیمه) طبراخ بالکسر لقب والد علی بن ابی هاشم المحدث او هو بالمیم طلخ انداختن چیزی و دور کردن و جماع سطلخة بالکسر چوبی که طفلان بدان بازی
می کنند طحطخ بد خوئی و بدی معاشرت طحطاخ بد خلق و الطخطاخ من الحلی آواز زیور و ابر که پاره از آن با پاره دیگر چفسیده باشد و نام مردی طخا طخ بالضم تاریکی
متطخطخ سیاه و ضعیف البصر طخطخة هموار کردن چیزی و پیوستن پاره از آن با پاره دیگر طیخ طیخ حکایة قول الضاحک طرخة شبه حوض کبیر عند منبع
القناة و جبل طرخان بالفتح و لا یضم و لا یکسر و ان فعله المحدثون اسم للرئیس الشریف خراسانیة طراخنة ج طرخون نبات معرب اصل عرق
العاقرقرحا طریخ کسکین ماهی ست خرد که نمکسود می کنند طرخاباذ دهی ست بجرجان طرشخة سبکی و حیتی طلخ لای سیل آرد که در آن کرکسیا
مانده باشد پس قابل نوشیدن نباشد و آلودن بدان و سیاه کردن و تباه کردن نوشته دبه پلیدی آلودن طلخا مرد زن گول و موضعی ست بمصر نیک که
به دمیاط میسیاند اطلخاخ پراگنده شدن و اطلخ دمعه روان شد اشک او طلخ بالفتح تکبر نمود الطمراخ لقب والد علی بن ابی هاشم او هو بالباء الموحدة
و قد تقدم الطماریخ ابر سفید تنک پراگنده طوخ بالضم چارده موضع ست به مصر و طاخة طوخا [illegible] بقبیح من قول او فعل فصل الظاء ظمخ
کمنبر درختی ست مانند چنار و درخت انجیر بلغت بنی طی ظمخة یکی او بسکون المیم کلسترة و کسر و قد یسکن المیم فی الجمع کتینیة و تین فصل العین
عمخ بالضم درختی ست که بدان و برگ آن مداوا می کنند و انکره العضم و قال انما هو العمخ و وقع فی کتب النبایتین العمخ بتقدیم الخاء و هو غلط
فصل الفاء فتخ + فتخ سست کردن انگشتان پای بوقت نشستن رجل افتخ اذا کان عریض الکف و القدم مع اللین قال الاصمعی اصل
الفتخ اللین عقاب فتخاء و هی اذا انحطت کسرت جناحیها و غمزتها و هذا لا یکون الا من اللین فتخة بالفتحات انگشتری نقره بی نگینه فاذا کان فیه فص فهو خاتم
فتخ فتخات ج فتیخ + فتخ م فخاخ بالکسر فخوخ ج فخیخ خرخر کردن گلو (ع ف اک ۲) یقال فخ النائم فخة اسم هذه النومة فرخ + فرخ چوزه مرغ
مونث افرخ افراخ فراخ ج افراخ چوزه بیرون آوردن مرغ یقال افرخ الطائر و فرخ و پیدا کردن نهانی و راز و پیدا شدن متعد و لازم یقال افرخ بیضته
ای ابدی سره و افرخ الامر ای استبان و بیرون شدن ترس و بیم از دل یقال قلت هذا لیفرخ روعک عن روعک ای لیخرج فزعک عن قلبک
و افرخ روعک ای سکن جاشک استفراخ بجهت چوزه بیرون آوردن داشتن فرخ ایضا بخوشه نزدیک شدن کشت یقال فرخ و فرخ الزرع ای تهیأ
للانشقاق فریخ نام مردی و تصغیر فرخ فرسخ + فرسخ فرسنگ فارسی معرب فراسخ ج فرفخ + فرفخ خرفه یقال لها الفرفین ایضا فسخ + فسخ
بر انداختن بیع و مانند آن و ویران کردن (ع ف بجهما) فسخت البیع والعزم و النکاح فانفسخ ای انتقض تفسخت الفارة فی الماء ای تقطعت و تفسخ الربع تحت الحمل الثقیل ای
لم یطقه و فسخت یده و فسخت ثوبی عنی ای طرحته فسیخ مردی که بحاجت خود بیرون نشود و افسخ القرآن ای نسیه فضخ + فضخ شکستن و سر فضخت البسر و افتضخته فضیخ شراب

فتوره خام والفتخ سنام البعیر ای الشرخ فتخ * فتخه الامیر ای قهره وذلله وکذا فتخه مفتخ بالکسر من بذل اعاره ولشیخ راسهم کنیز افوخ * فوخ فخ باد بیرون
شدن از مردم و ستور با بانگ و دمیدن بوی مثل فوح بالحاء المهملة العین المعجمة وقیل فاخ ریح اذا کان لها صوت وفاح بلا صوت وفی الحدیث کل بالکلة تفوخ ضمیمه)
فدخ راسه بالحجر شکست سر او را بسنگ (ع بفتحها) ولایکون الا للشی الرطب المفدوخ کمشدوخ سطبر نرم فرشخة فراخی قال ابو زیاد اذا احتبس المطر
اشتد البرد فاذا مطر الناس کان للبرد فرشخ ای سکون فرضخ بالکسر ثم رجل فرضاخ مرد سطبر و پهناور یا دراز فرضاخة تونثت امراة فرضاخة و فرضاخیة بکسرهما
بزرگ پستان سفرضخ کسفرجل ضعیف فرنخه نرمی بعد سختی و قرار بعد فرار فشخه بدست خود سر او زد (ع بفتحها) یا طپانچه زد او را و ظلم کرد برا و فشخ فی اللعب
دروغ گفت در بازی تفشیخ سست و نرم کردن بندهای اعضا فصخ عنه آغافل بود ازوی (ع بفتحها) وفصخ یده دور کرده بند دست او را از جای آن فصیخ مفصون
شده بیخ رجل فصیخ و فصیخة و فاصخة مردی که رای صائب نداشته باشد فواصخ ج فضخه فضخا وفقاخا بالکسر ضربه ولایکون الا علی الراس او شی اجوف (ع بفتحها
فلخه شکست سر او را و نمایان کرد شحه را (ع بفتحها) فلیخ آسیا یا یکی از دو آسیاب و آسیا سنگ زیرین از هر دو فلخه تفلیخا زد او را فنتخه مانده شدن
و لیس باندن از کار و فراخ کردن هرد یا وقت بول و بزرگ شدن هر دو شیخوخت رسیدن و المفتشخ الساقط النائم و تفتشخت المراة فی الجماع باعدت بین
رجلیها فنتشخ نام مردی فیخة اسکوره والفیخة من البول فراخی مخرج بول و الفیخة من البحر شدته و الفیخة من النبات التفافه و کثرته و فاخت الریح تفیخ کتفوخ بلند شد
بادو با آواز بیرون داشت و افاخ الرجل سقط فی یده و افاخ من فلان روگردانید از و فاخته تیز دادن او الحدث مع خروج الریح فیخ انتشار فصل القاف قفخ
قفخ قفاخ بر سر و بر هر چه کاواک باشد زدن و لایکون هو الا علی الراس او علی شی اجوف قلخ * قلخ قلیخ بانگ کردن گشن قال الفراء اکثر الاصوات بنی علی
فعیل مثل نهیق و زئیر و صهیل و صهلا و زئره زئیرا و نهیق نهیقا و قلیخ قلیخا قلاخ بالضم نام شاعری ضمیمه اقمخ بالفم متکبر شد و خود را بلند انگاشت و متکبرانه
نشست قنفخ گیاهی و بلای سخت و کسیر قنخ جوفه قنخا تباه شد از بیماری و لیلة قاخ سوداء فصل الکاف کمخ * کامخ بفتح المیم آنکامه و هو الذی
یؤتدم به فارسی معرب کنخ پوست بیرون کردن و تکبر کردن یقال کمخ بانفه ای تکبر الکماخ متکبرانه نشستن کوخ * کوخ بالضم کازه از نی و کلک اکواخ ج
ضمیمه کخ سه نی مثمه غنجا در خواب خرخره کرد و کخ کخ و تشدد و الخاء فیهما و تنون و تفتح الکاف و تکسر یقال عند زجر الصبی عن تناول شی و عند التقذر
من شی یعنی وقت تنفر از چیزی کرخ محله ایست به بغداد و کرخ باجدا البشر من راس ای و کرخ همدان قرب خانقین و کرخ الرقة بالجزیرة و کرخ میشان بسواد العراق و کرخ
خوزستان معروف و یقال کرخة و کرخ عبرتا بالنهروان و کرخ علیها قلعة علی تل عال قرب اربل و الکرخة الشقة من البواری سوادیة الکارخ الذی یسوق الماء کروخ بالفتح و هی ا...
سپرات الکبیر اخ موضعی است او هو بالحاء کرخا یا شرب یفیض الماء من عمود نهر عیسی کشخان و کیسر قلتبان کشخة تکشیخا و کشخه قال له یا کشخان کشمخة تره است یا کرخ
و نازک و هی الملاح کشلاخ بضم الکاف و فتح المیم و اللام کشمخه کشمخه بالعصا ضربه و قحطه (ع بفتحها) کلخه سنگ سپید فراهم آمده رجل مکلخ و عمود مکفخ بالکسر قوی
فصل اللام لبخ * لباخیة بالضم زن تمام اندام لبخ لخخت عینه ای کثر دمعها و اللخ العشب و الامر ای التف و اختلط سکران ملتخ ای مختلط عقله
و العامة تقول ملطخ لطخ * لطخ آلودن (ع بفتحها) لطخه بفتح لطخ به ای لوثه فتلطخ و لطخ بشر جهولا ای رمی به و فی السماء لطخ من سحاب ای قلیل ضمیمه
لطخه آلوده او را (ع بفتحها) وشکافت آنرا لخ فلانا بالسوط سحله و شق جلده و قشره و تلخ تلطخ و رجل لمخة کهمزة داهیة لتخان گرسنه لفخه علی راسه بالعصا
ضربه بالعصا (ع بفتحها) او لطمه لمخ بکلام قبیح هرف حنذ و لا تخة ملامخة لمانغا لاطلم لاخه فالتاخ آمیخت او را لیس آمیخته شد (ع ف افض ٢) لواخه لباخه
کیمیاسه گداخته باشد والتاخ العجین ای مسترسسته خمیر گرفت فصل المیم مخخ * مخ بالضم مغز استخوان مخة اخص منه و فی المثل ...
الی مخة ... قریب و دماغ و خالص و میانه هر چیزی وامخ العظم ای جری فیه المخ وامخت الابل ای سمنت و استخت العظم و تمخخته اخرجت مخه
مرخ ما مرخ رخیت و چوب آتش زنه و فی المثل فی کل شجر نار و استمجد المرخ و العفار ... الزند و هو الاعلی و المرخ الزندة و هی الاسفل
و دو شتن بالبدن بروغن و مرخت الدهن ... و امرخت العجین ای اکثرت ماء ... بالکسر ...
مسخ ... صورت با بدل گردانیدن و بی نمک کردن مسیخ زشت بی نمک و گوشت بی مزه ... فی المثل هو امسخ من لحم الحوار ای
لا طعم له ... فی الفم ... کمان گر ... بوی ... مصخ * امرخ ...
... ملخ رفتار سخت ملخ القدم ملخه صفا لحنه اذا

تبعد وافی الارض وسوخ فی الباطل ای یتردد فیه ویکثر منه واسلخت السیف انتضیته واسلخ فلان ضرسه ای نزعه واسلخ القصاب جنبه ای انتزعها وسوخ
العقل ای نقص عقله پلیخ گوشت بی مزه وهو کالمسیخ وقد ملخ ملاحة (ضمیمه) متخه انتزعه عن موضعه (عع بفتحها دمن ۲) امتاخه مثله متخ برید ونرود وره گرد
وبلند شد وتخ المرأة جامعها وتخت الجرادة فی الارض بلخ ذم بزمین فرو برد تا بیضه نهد وتخ بسلحه انداخت سرگین واتخ فی الشی استوار گشت دران
والتیخه کسکینه العصا والمطرق الدقیق عود تیخ کسکین چوب نرم دراز مدخ بزرگی ومدو نام مدخه اعانت کرد او را (عع بفتحها) والمادخ والمیخ والتیخ
کسکین والمتادخ مرد بزرگ غالب ورجل مدوخ ومتادخ یعمل الشی بعجلة تادخ نافرمانی استدراج مثله وگرانی وباز ایستادن از چیزی مدحت الناقة تقطعت
فی سیرها وتمدخ الرجل تکبر تمدخت الابل امتلأت سمنا مذخ بفتحتین رطوبتی هست شیرین در گلنار بری که می مکند آنرا مردم وتمذخت الناقة والحبل
تمذخا تماکسا فی السیر مضخ تن بخوشبوی آلود (عع بفتحها) مطخ بسیار خورد (عع بفتحها) ومطخ العسل لیسید آنرا ومطخ الماء آب را بدلو از چاه کشید
ومطخ بیده زد او را ومطخ عرضه معیوب کرد وانید ناموس او را ماطخ اسپ سست رفتار مطاخ گول ومتکبر ومطخ لائی که بته حوض مانده باشد وقابل خوردن نباشد
یقال للکذاب مطخ مطخ بکسرتین ای قولک باطل ملخ النصب خشم فرو نشست (عع ف اض ۲) وملخ محلة ببخارا ومنه احمد بن عنبس البخاری ویقال
فیه ماخک ماخان نام مردی ودیهی بمرو ماخوان دیهی هست دیگر دران ملخ یمیخ تبختر فی المشی تمیخ مثله **فصل النون** نبخ + نبخ آبله وجدری
ویقال للرجل المتحیرانه نابخة من النوابخ نجار پشت نتخ + نتخ بر کشیدن وانتخ برکندن نتخ البازی اللحم بمنسره ونتخ خبزسته والشوک من رجله منتاخ بکسر
آهن موی کن نجخ + نجخ رفتار ومشت وشتری که بیش صدق خوابانند تا صدقه بیرون آرد ونجخة ببنده ویقال البقر العوامل قال ثعلب هو الصواب لانه من النجخ وهو السوق
الشدید وفی الحدیث لیس فی النخة صدقة ونخخت الناقة ای ابرکتها فتنخخت ای برکت نسخ + نسخ زائل کردن یقال نسخت الشمس الظل وانتسخته ای
ازالته ونسخت الریح آثار الدیار ای غیرتها ونسخت الکتاب وانتسخته واستنسخته کله بمعنی نسخه بالضم اسم منتسخ منه ونسخ الآیة بالآیة ازالة مثل حکمها فالثانیة
ناسخة والاولی منسوخة تناسخ مناسخة مردن بعضی وارث پیش از قسمت میراث نضخ + نضخ نیم سیر شدن آب ولا یقال منه فعل ولا تفعل ویقال اصابه نضخ عند
الاصمعی وقال ابو عمرو التوزی النضخ اثر یبقی فی الثوب وغیره وبالحاء الغیر المعجمة الفعل قال ابو زید نضخه رش مثل نضحه بالحاء وهما سواء یقال نضخت النضخ نضاخ
مناضخه آب پاشیدن باهم ویقال نضخناهم بالنبل ای فرقناها فیهم وانتضخ الماء ای ترشش عین نضاخة ای غزیر عین نضاخة ای کثیرة الماء وقوله تعالی فیهما عینان
نضاختان قال ابو عبیدة ای فوارتان نضخة یک بار باریدن نفخ + نفخ دمیدن نفخ فیه ونفخه لغة ونفخ بها ای حبق منفاخ دم آهنگر وقولهم ما بالدار نافخ ضرمة
ای احد وانتفخ الشی ای تورم یعنی برآماسید وانتفخ النهار ای ارتفع وهو ذو نفخ بالخاء والجیم ای ذو کبر وفخر ویقال آجد النفخة بالفتح والضم اذا انتفخ بطنه انفخ
آماسیده خصیه نقخا من الارض مثل نجا نقخ + نقاخ بالضم آب خوش خنک نقخ شکستن سر نوخ + اناخة فرو خوابانیدن شتر یقال انخت الجمل
فاستناخ وتنوخ الجمل الناقة ای اناخها لیفسدها وقولهم نوخ الله الارض طروقة للماء ای جعلها مما تطیقه تنوخ حیی از یمن (ضمیمه) نخخ
نخر کردن ونخخ البیر چاه کند ید (عع بفتحها) نخخ الفور بجاست فتنه نخخ السیل دفع فی سند الوادی فقذفه فی وسط الماء نخاخ بالضم آواز سرفه کننده ناخ و نخخ
محدث لغت سنه ناخ دریای پرشور نخخ مثله وآواز اضطراب آب برکناره امرأة نخاخة زنی که از فرجش وقت جماع آواز برآید با زن رشاخه که باربار تری را
پاک کند وزنی که آواز کند وهن روده آن صحو آواز کردن وهن روده دابه وقتی که آواز کند نخیخه مسکه که بچکید باطراف شیرینه تناخج باهم فخر کردن و
اضطراب الموج حتی یتوجه الاجراف نخخ لمحسن کوهی از ریگ انزخ گول کم گو منزخ کمیسی که پروانه داشته باشد ازین که برای وی بخشش گفته
یا گفت تنزخ در نفود مود چیزی را که نه دارد تزخ کوفت (عع بفتحها) یقول راکب البحر رنخنا ساحل کذا یعنی کوفتیم فلان کنارة دریا را ادرخنا المرکب الساحل
کوفتیم کشتی را به کنار فلچ العیر نخت سیر کرد (عع بفتحها) انزخ مثله نوزخ بزول بیع نطخ شتر بالکسر وبالطاء المهملة ای صاحب شر نحخه فی حلقه مشت زد
در حلق او (عع بفتحها) **فصل الواو** وبخ + توبیخ بیم وتهدید کردن سرزنش کردن وخخ + وخواخ سست ورخ + وریخه خمیر سست ورخ بالتحریک
سدر منه یقال ورخ العجین ای استرخی واورخته انا وورخت الکتاب بیوم کذا مثل ارخته وسخ + وسخ ریم وریمناک شدن دست واندام
وجز آن (عع کسماات م) وسخ الثوب واتسخ واوتسخ کلها بمعنی واوسخته انا وضخ + وضخ هو اضخه برابری رفتن و برابر آب دادن وهو تیراماه فی الحقیبین
فی کل متباریین یستعمل بهذا اللفظ واوضخت لها ای استقیت قلیلا قلیلا وضوخ بالفتح نیم دلو آب (ضمیمه) وتخ وتخه بالعصا زد او را وتخه بالفتحتین غیر تیگ

يعني گل ولاي وما اغنى وتخة شيئا يعني نفع نداد چيزي والمتيخة العصا واوتخت شيء بلغت مني وتخمة بفتحتين ترى آب وتخة اقسام گياه هاي تازه با هم مخلوط شده
واستخوان رقيق مختلط بچه پيش وزمين خرنرم نماك وشير سطبر رجل موتوخ الخلق وموتخ الخلق مرد ضعيف خلقت وتخ ناكاره سست ووتخة التمر يعني
زنبيل خرما وتخة بفتحتين چيزي كه از برگ خرما ساخته شود الوخ محركة الوسخ يعني چرک تواطخ القوم الشيء تداولوه بينهم وليخ جامة از كتان ارض وليخة
وولخة وتوليخة زمين گياه ناک ورطب شير سطبر وگل واستولخت الارض زمين تر شد ومخة ملامت دل سوز وسر زنش ويخ ويخ وويس وويه
وويل وويب اخوات وما لسن سايح **فصل الهاء** هبخ هبنخة بالفتح وختر گنده گوشت غلام هبيخ بفتحتين وتشديد الثالث وضمه هيخ بالكسر حكاية
صوت المتنحنح يعني حكايت آواز عين افشان ويخ بالكسر يقال عند اناخة البعير هيخ الهربية تهييخا اكثر وكما يعني هر سيد البسيار روغن دار كرد هيخ التيس هيخت كرد با بر گشتني
والمتيخ شتري كه هرگاه گفته شود براي او هيخ آواز كند **فصل الياء** يتاخ موضعي يا قبيله ايست ومنها احمد بن محمد بن يزيد اليتاخي المحدث يقخة اصاب يافوخه
تيقوخ لغت منه ذكر نشد (افيخ) ايخ الناقة خواند شتر ماده را براي خوابانيدن نه بردوسه فقال لها ايخ ايخ يوخ ذكره الليث ولم الفيروزآبادي وقال لم يحك على بيانها غير يوم فقط

باب الدال فصل الالف

ابد وابد هميشه وروزگار آباد وابود جمع يقال ابد ابيد كما يقال دهر داهر ولا افعله ابد الابيد وابد الآبدين كما يقال دهر الداهرين وعوض العائضين ابود مقيم بودن بجائي
(ع ف اک ۲) ورميدن وتنهائي گزيدن ستور با مردم (ع ف اض وک ۲) اوابد رمندگان وحوش وقافيه هاي غريب در اشعار تابيد جاودانه كردن تابد
اي توحش وتابد المنزل اي اقفر والفته الوحوش ويقال جاء فلان بآبدة اي بداهية يبقى ذكرها على الابد وابد الرجل اي غضب وتوحش فهو آبد ابد بكسرتين
كنيزک وماده خر بسيار زاينده اجد وناقة اجد بضمتين استوار قوية موثقة الخلق ولا يقال للبعير ويقال آجد بالمد ايضا موجدة القرا اي موثقة الظهر
وبنا مؤجد اي موثق ويقال الحمد لله الذي اجدني بعد ضعف اي قواني واجد بالكسر زجر للابل احد ۴ احد يكي وكسي ويكم وهو اول العدد احد عشر للمذكر
واحدى عشرة للمؤنث وقوله تعالى قل هو الله احد فهو بدل من الله لان النكرة تبدل من المعرفة كقوله تعالى لنسفعا بالناصية ناصية وتقول لا احد في
الدار ولا تقول لا احد بالرفع والتنوين ويجمع على آحاد وهو اسم لمن يصلح ان يخاطب ويستوي فيه الواحد والجمع والمؤنث قال الله تعالى لستن كاحد من
النساء وقوله تع فما منكم من احد عنه حاجزين وكم استاحد الرجل اي انفرد وجاءوا احاد احاد غير منصرفين لانها معدولة في اللفظ والمعنى جميعا احد بضمتين
نام كوهي بمدينة وحكى الفراء عن بعض الاعراب معي عشرة فاحدهن اي صيرهن احد عشر وفي الحديث انه قال لرجل اشار بسبابتيه في التشهد
احد احد اي قل بواحد اد وادا ناليدن شتر وگرداندن آواز آد شديد فريادا وشديدا وادا اتباع له اد وادة بالكسر سختي وكار زشت ومنه
قوله تعالى لقد جئتم شيئا ادا وكذلك آد مثال فاعل وادد جمع ادة آد بالفتح رسيدن سختي (ع ف اض ۲) يقال ادت فلانا داهية ونيرو
اد بالضم پدر قبيلة از يمن وكذلك اددا بو قبيلة ازد وازد پدر حي از يمن ويقال ازد شنوأة وازد عمان وازد السراة اسد ۴ اسد شير اسود واسد
بضمتين وسكون الثاني جمع اساد وكذلك آسد كذلك مثل اجبال واجبل قال ابو زيد الانثى اسدة وپدر قبيلة از مضر وقبيلة از ربيعة وترسيدن از
شير ومدهوش شدن وشيري نمودن (ع ک اف ۲) وفي الحديث اذا دخل فهد وان خرج اسد واستاسد عليه اي اجترا استاسد النبت اي قوي
والتف ارض ماسدة زمين شير ناک وآسدت الكلب واوسدته اي اغريته بالصيد والواو منقلبة عن الهمزة واسدت بين القوم اي افسدت بينهم واسد
لغة في ازد يقال هم الاسد اسد شنوأة آسدي نوعي از جامها اسادة بالكسر بالش لغة في وسادة اصد ۴ اصد بالضم خانه يكچه ويقال اصدة بالتصغير
اصيد دركاه لغة في وصيد اصيدة حظيرة لغة في وصيدة واصدت الباب واوصدته اي اغلقت وقرأ ابو عمرو انها عليهم مؤصدة بالهمزة ذات الاصاد موضع كانت
مجري داحس والغبراء من ذات الاصاد وكانت الغاية مائة غلوة والاصادي ردهة بين اجبل افد ۴ افد شتافتن (ع ک اف ۲) آفد فنت منه ونزديك
شدن يقال افد اي دنا وآزف اكد ۴ تاكيد تركيب استوار كردن يقال اكدت الشيء واكدته اكدا آمد ۴ آمد غايت كالمدى يقال ما امدك اي منتهى عمرک
خشم يقال امد عليه اي غضب وامد عليه كذلك بالميم والباء آمد شهري اود ۴ اود بالتحريك كژي (ع ک اف ۲) تاود اي تعوج اود بالسكون نام مردي وگرانبار كردن
(ع ف اض ۲) يقال اودني الشيء فانا مؤود مثال مقول گران كرد مرا آن چيز وخميده گردانيدن اده اي عطفه وحناه وهما واحد آد العشي والظلال اي مالا اود بالضم موضعي بباديه آيد
ايد توانائي وتوانا شدن (ع ف اك ۲) آد قوت وصيرورة آيد على فاعلة فهو مؤاد وايدته على افعلته فهو مويد وايدته تاييدا اي قويته والفاعل منه مؤيد ومؤيدة ايضا مويد من

الافعال والتفضيل وتأييد ای تقویت وجعل ایتدای قوی یا وخاک کرد اگرد حوض ودیوار چنگیز خرگاه وجی از سعد وسیمنه ومیسره لشکر مؤید مثال مومن کار بزرگ و دشواری اَباد وسیمانی که
وقت دوشیدن بران پای گاو دبندند آتبیده موضعی است اُتَیداء موضعی است بعکاظ المتأكد المستكين لرضيه یعنی بدحال السبب محرم الصواب بالدال [illegible]
کننده از درد چشم یا درد آرد وهی است بوشنج وبالضم شهری است بفارس اردستان شهری است نزدیک اصفهان اردشیر پادشاهی از پادشاهان مجوس آحادد [illegible]
سیهای عوسج که نوعی از درخت خار دار است اطد اسد مکه ناطید اثبته الالدة بالکسر الولادة یعنی فرزندان تا لد سخنگیر گشت الدولید اُندة بالضم شهری است
باندلس منه یوسف بن عبد العزیز الأندی الفقیه الحافظ علیه أَنْدَرْوَرْد واندرورديه لنوع من السراويل یشتمر فوق التبان او هي التبان. الحجية [illegible] فصل البا
بجد بجود مقیم بودن ویقال هو عالم بجدة امرک بالفتح والضم وبجدة امرک بضمتين ای بدخلة امرک وباطنه وعنده بجدة ذلک بالفتح ای علم ذلک [illegible]
للشئ هو ابن بجدتها و بالکسر گلیم مخطط و البجاد [illegible] نام مردی بجنداة بجنداة خنبداة زن تمام ساق وکذلک بجندی وخنبدی والیاء للالحاق [illegible]
کردن (مع ف اض ۱۲) تبدید کذلک یقال شمل مبدد وتبدد الشئ تفرق بدة بالکسر توان وبهره وفی الحدیث ابدیهم تمرة تمرة ویقال ابدیهم العطاء ای اعطی کلواحد
منهم بدته ای نصیبه یقال فی السخلتین ابدهما نعجتین ای اجعل لکل واحد منهما نعجة ترضعه اذا لم تکفهما نعجة وابدیده الی الارض مدها واستبد فلان بکذا ای تفرد به [illegible]
بالفتح یک بیرون آمدن بحرب یقال لو کان البدا ولما اطاقونا وقولهم فی الحرب یا قوم بداد بداد ای لیأخذ کل رجل قرنه وبنی هذا علی الکسر [illegible]
الکسر لاجتماع الساکنین لانه واقع موقع الامر یقال تبادّ القوم یتبادّون اذا اخذوا اقرانهم ویقال لقوا بدادهم ای اعدادهم لکل رجل رجل وجاءت الخیل بداد ای
متبددة وبنی ایضا علی الکسر لانه معدول عن المصدر وهو البدد وتفرق القوم بداد فبنی هذا للعدل والتأنیث والصفة فلما منع [illegible]
بعد المنع من الصرف الامنع [illegible] ان الرجل استداد اذا اتاه من جانبیه وکذلک الضبعان [illegible]
ولقی الرجلان زیدا فابتداه بالضرب ای اخذاه من ناحیتیه والبیتة بدد ای معارضة مبادة بداد معارضة وقولهم ما لک به بدد وبدة بالفتح والکسر [illegible]
دوری بیابان وران از گوشت نا کی فی ذوات الاربع تباعد ما بین الیدین ویقال منه بدد [illegible] رجل [illegible] مرد [illegible]
دوران [illegible] کل من فرج بین رجلیه فقد بدهما ومنه اشتقاق بداد السرج والقتب بالکسر وهما بدادان و [illegible] الجمع بداد وابدة [illegible]
[illegible] بدیدان [illegible] بدید بیابان فراخ [illegible] قال الاقوال [illegible] بالضم [illegible]
ای [illegible] (مع ف اخ ۱۲) [illegible] قوله تعالی لا یذوقون فیها بردا [illegible]
حرارت (مع بعضها) و بردته انا ویقال ابردته وهی لغة ردیئة وسقیته شربة بردت فواده وقولهم لا تبرد عن فلان ای لا تشتمه [illegible]
[illegible] بالماء البارد وکذا اذا شربته للتبرید [illegible] بالفتح وسبرة [illegible] قال الاصمعی قلت لاعرابی ما یحملکم علی [illegible]
[illegible] یقال منه بردت الحدید بالمبرد ای حددته براده بالضم [illegible] آهن برود بالفتح خشک و [illegible]
[illegible] علی فلان وما ذاب لک علیه ای ما ثبت [illegible] یقال لی علیه الف بارد ای ثابت وسموم بارد ای ثابت لا یزول [illegible]
ابردان الغداة والعشاء وظلها [illegible] بضمتین [illegible] وفی الحدیث اصل کل داء البردة ابردة بالکسر نوعی از بیماری [illegible]
الارض [illegible] سحاب [illegible] ای [illegible] لقب شاعری [illegible]
ای [illegible] بالضم جامه [illegible] والجندب [illegible] سیاه [illegible] عرب آنرا [illegible]
وسواد بردی نوعی از خرمای [illegible] بالفتح البار شاخ وبرگ [illegible] یقال حمل فلان علی البرید [illegible] صاحب [illegible]
رسول یقال منه ابرد صاحب البرید ای الی الامیر فهو مبرد ویقال للفرانق [illegible] یعنی پروانه وهو الذی ینذر قدام الاسد ویقال سقیته [illegible]
سقیته باردا ویقال حنا ک [illegible] اذا جاء وقد بلغ الحر [illegible] بالتحریک موضعی [illegible] بضمتین [illegible] گلیم [illegible]
البعد بعد بالضم دوری ضد قرب (مع بعضها) بعید [illegible] بالضم [illegible] یقال فلان من قربان الامیر ومن [illegible]
[illegible] [illegible] یقال [illegible]
الواحد والجمع وکذلک [illegible] الارض والقرابة [illegible]

استبعاد و بیشتر او بود و ستیهیدن البحیا نیست کہ یقال کیت اسالابد بلنیا ای اقاد وجد ولا یفعل الا من سند منی لبسیس نقیض قبل دہا اسمان بکونان طرفین اذا
اضیفا واصلہما الاسماتہ فمعنی حذف نیت المضاف الیہ لعلم المخاطب بمنہما علی الضم ویسمی رفعا علی الغایۃ ویقال ابتہ ابدیا ت بین اسمہ تمہید فراق وذلک
اذا کان الرجل لبیکہ عن نسیان صاحبہ النسیان ثم یاتیہ ثم یمسک عنہ ثم یاتیہ وقولہم اما بعد فہو فصل الخطاب **بلد** + **بلادۃ** سستی و کندی خاطر ضد ذکا
جمع ببعضہا فہو بلید وبلد بالمکان ای اقام بہ فہو بالد وبلدۃ بالفتح شہر بلاد بالکسر ج و زمین یقال ہذہ بلدتنا کما یقال بحرتنا وبکی از منازل ماہ وہی ستۃ انجم من
القوس شبیہ یقال فلان واسع البلدۃ ای واسع الصدر و کشادگی میان دو ابرو بلدۃ بالضم کذلک رجل ابلد بغت سنداء ای ابلج و ابلد ایضا بزرگ خلقت
بلد شہر بلدان ج ونشان ابلاد ج و ستر مرغ یقال ہو اذل من بیضۃ البلد ای النعام وتبلد ای تردد متحیرا وتکلف البلادۃ وبلد ای ضرب بنفسہ الارض والبلد
بالارض ای لصق والبد الرجل اذا کانت دابتہ بلیدۃ مبالدۃ بہ شمشیر زدن بیکدیگر را شل مبالطۃ بلندی بہون بلندی شتر استوار سخت **بلند** علم بزرگ فارسی
معرب بود ج **بیدا** + **بیداء** بیابان بید ج بید بود ہلاک شدن (غ ف ک م) وابادہم اسرای الکلم بیدانہ مادۃ غیر بمعنی غیر یقال ہو کثیر المال
بیدانہ بخیل (ضمیمہ) **بخداۃ** بضم الباء وفتح الراء وسکون الخاء زن نازک را گویند **بخعید** شہری ہست نزدیک موصل سیند بمید شہری
بران علامت قدیم باشد او البرید وتفتح را ءہ الفریدے جوہر شیر و المبرندۃ زن بسیار گوشت وعروۃ بن البرند وہاشم بن البرند محدثان **بزدۃ**
وہی ہست از اعمال النسف والنسبۃ بزدی و بزدوی منہا دبقا منہا المعمر بن منصور بن محمد بن قریبۃ او مزیبۃ وہو الصحیح آخر من حدث بالجامع عن البخاری
بغداد **بغداذ** بمہلتین ومعجمتین وتقدیم کل منہما وبغدان وبغدین ومغدان مدینۃ السلام وتبغدد انتسب الیہا او تشبہ باہلہا **بلخند** دیہی ست
معروف **بافد** بسکون الفاء شہریست بکرمان النقی فیہا ساکنان معرب بافت **بقعد** ... بالفتح ... بن
ثعلبۃ معروف ولم یہد بنت ربیعۃ بولہ بلا یا بہدی او فو بہدی موضعی ہست **فصل التاء** **تلد** + **تلید** بالکسر **تلاد** + **تالد** ...
و متوک کہ پیش تو زادہ باشد و نقیض طارف وکذلک تلد وبالکسر والاتلاد بطون ... واصل التاء فیہا الواو ... قدیمی مال
مال ... والتلد الرجل اذا تخذ مالا ... وفی الحدیث ... من القرآن ... باتلید ...
والعرب پرورده شده و ... شریح فی رجل اشتری جاریۃ علی انہا مولدۃ فوجدہا تلیدۃ فردہا والمولدۃ بمنزلۃ التلاد وہو الذی ولد عندک و
تلد فلان ای اقام **تعمد** + **تبعمد** موضعی ہست **التریدی** عمرو بن محمد شاعر یا ترید بالضم وہی ہست ... الائمۃ ...
الائمۃ الحنفیۃ ... **تقشد** ... شاہ زید یا جمیع دیک افراد **التقدد** بالضم و ... موضع ...
یقال ... ای ... اذا ...
لا یکون الا ... یقال ... زید ... موضعی ہست **فصل الثاء** **ثاد** ... ثاد ... فیہ ...
وہی مثل ... علی القلب ... التحریک ... وقال ابو عبیدۃ ولم اسمع احدا یحرکہا غیرہ ... الحکیم ...
فتقام الحروف ... فی الاصوات ... **ثرد** ... **ثرید** ... ثرید و
وشرد والاسم ... واثردت ... الادغام ... القاء ...
... الثاء ... الحرف الاول ... بالکسر
ان ... **ثعد** + **ثعد** ... آب گرفتہ ... اذا کان رخصا ... فالمعد ... والفرد
... اذا کان لینا **ثمد** + **ثمد** ... آب اندک ... والثمد الرجل وانثمد بالاظہار والادغام ای ورد الثمد ... اذا کثر علیہ
الناس حتی ینفد ما عندہ ... اذا کثر الجماع حتی انقطع مادۃ ... صین ... ای الکحل ...
... ثمود قبیلہ از عرب ... السلام ... موضعی **اثمد** بالکسر ... **ثہد** + **ثہد** ... **ثہمد** موضعی
... الکحل ... **ثفافید**
... مستر ... **استر** دار کرد

زره را ثکد بالضم آلی است مر سنخ نمیم را و بضمتین آلی دیگر ثلة الفیل سرگین تیت کرد (ع ف اک ۲) المثنی جمع من الوید والظاہر الشیئة الحسن السجنة یعنی چیزی بی سوی نیک اندام غلام ثمد المثمد من الجبال [illegible] المثمدوة کسنبلة ولفتح او را گرشنه [illegible] آن الشهود الثوب [illegible] ک فربه تمام اندام

فصل الجیم مع الدال

جحد جحود منکر شدن با علم [illegible] وجحد جحد کذلک وایضا کم خیری جحد بالضم وبفتحتین مثله [illegible] نکد لند جحدا وجحد الرجل فهو جحد اذا کان ضیقا قلیل الخیر واجحد مثله عام تنگ خشک سال وجحد النبت اذا قل [illegible] جحادة بالضم نام مردی جد [illegible] جد پدر بکلان جدود اجداد ج [illegible] وبخت جدود ج یقال جددت یا فلان ای صرت ذا جد وحظ فانت جدید ومجدود بی نیازی وتونگری وفی الدعاء ولا ینفع ذا الجد منک الجد ای لا ینفع ذا الغنی عندک غناه وانما ینفعه العمل بطاعتک ومنک معناه عندک وبزرگی قوله تعالی جد ربنا ای عظمة ربنا ویقال غناه وبزرگ شدن در چشم کسی (ع ف اک ۲) وفی حدیث انس کان الرجل منا اذا قرأ البقرة وآل عمران جد فینا ای عظم فی اعیننا وبریدن جامه وجزآن (ع ف اض ۲) ثوب جدید یعنی مجدود [illegible] اللحفة جدید [illegible] لانه بمعنی مفعولة وثیاب جدد مثل سریر وسرر جدد بفتحتین زمین [illegible] وفی المثل من سلک الجدد امن العثار [illegible] الطریق ای [illegible] جد بالکسر [illegible] بفتحتین [illegible] (ع ف اک ۲) یقال جد [illegible] (ع ف اض ۲) وکسر [illegible] ویقال ان فلانا لجاد مجد بالفتحتین جمیعا [illegible] التمیمی [illegible] قریش [illegible] فی الامر [illegible] قال الاصمعی [illegible] الشعراء [illegible] ج جدد بالضم [illegible]

[illegible]

[illegible] یقال لا تجد [illegible] ج جدد [illegible] جداد [illegible] بالفتح [illegible] بالکسر [illegible] جدیدان شب وروز [illegible] جدید ج جدد بالضم [illegible]

[illegible] بالکسر [illegible] النخل [illegible] والجداد بالفتح والکسر [illegible] والقطع یقال جد النخل ای صرمه [illegible] وجدت [illegible] الناقة [illegible] وجد [illegible] بالفتح [illegible] جدید [illegible] ویقال [illegible] وجدد وایضا موضعی که دروی آلی است که آنرا کلاب خوانند جدیرة [illegible]

[illegible] جرد [illegible] برهنه [illegible] ج اجراد [illegible] فرس اجرد [illegible] جراد [illegible] رجل جارد [illegible]

[illegible] جارود [illegible] نام مردی از شعرا [illegible] گروهی از زیبایان جریدة گروهی از اسپان [illegible] جرید [illegible] اجرد دان [illegible] جریدان یعنی [illegible] بالضم زمین [illegible] گیاه ویقال فلان حسن الجردة والمجرد والمتجرد کقولک حسن العریة والمعری [illegible] سوره متجردة نام زن النعمان بن منذر تجرید برهنه کردن زمین از نبات وجزآن [illegible] کشیدن شمشیر [illegible] برهنه شدن وتجرد للامر ای جد فیه وانجرد بنا السیر ای امتد وطال وانجرد الثوب ای انسحق ولان جردان بالضم قضیب اسپ وجزآن جراد بالفتح ملخ جرادة یکی یقع علی الذکر والانثی ولیس الجراد بذکر للجرادة وانما هو اسم جنس کالبقر والبقرة والتمر والتمرة والحمام والحمامة وما اشبه ذلک فحق مذکره ان لا یکون مؤنثه من لفظه لئلا یلتبس الواحد المذکر بالجمع [illegible] ما ادری ای جراد عاره ای ای الناس ذهب به جردت الارض فهی مجرودة اذا اکلها الجراد وجرد الرجل [illegible] اذا شری جلده من اکل الجراد جرادتان نام دو مطربه که در مکه بودند بجاهلیت [illegible] بالتحریک [illegible]

وانچه بدان رنگ باشند چون زعفران و خون بر جامی (ع ک ا ف ۲) فهو مجاسد و جسد بالکسر تحقیقا و رشدن مجسد سرخ ویقال هو ما اشبع صبغه من الثیاب مجاسد
ج جساد بالکسر زعفران مجسد بالکسر پیراهن و جز آن که نزدیک جامه بر تن باشد و قال الفراء اصله الضم لانه من اجسد ای الصق بالجسد وقال بعضهم فی قوله تعالی عجلا جسدا له
خوار ای احمر من ذهب جلسده بزیادة اللام نام بتی جعد شتر جعد موی مرغول ورجل جعد مرد کردار تمام وامرأة جعدة یقال للکریم ایضا جعد فاما اذا قیل جعد
الیدین او جعد الانامل فهو البخیل ابو جعدة و ابو جعادة کنیت گرگ جعدة گیاهی دشتی و بید جعی از عرب جعد اللغام کفک دهان شتر و جعد ای لین مثل تعد بعیر جعد
ای جعد الوبر و کثیره جلد و جلد بالکسر پوست جلدة اخص منه جلود ج قال ابن الاعرابی جلد و جلد لغتان مثل شبه و شبه و مثل و مثل ابن السکیت [illegible]
تجلید پوست باز کردن یقال جلد جزوره کما قال سلخ الشاة وقلما یقال سلخ جزوره فرس مجلد اذا کان لا یجزع من الضرب جلد بالفتح تازیانه زدن بر پوست یقال جلده
ای ضربه واصاب جلده کقولک رأسه و بطنه و چابک از هر چیزی مجلد بالکسر پوست پاره که زن نوحه گر بر روی زند بدان جلد بالتحریک پوست شتر کره که در کشیده باشند
به چیزی و ماده شتران که بچه ندارند جلدة یکی و زمین رست اجلد زمین رست اجلاد جالد ج جلدة ایضا رستی و چابکی مردم و غیر وی جلادة جلودة مجلود کذلک و
هو مصدر مثل محلوف و معقول (ع بالضمها) یقال جلد فهو جلد و جلید وقوم جلد و جلداء و اجلاد تجلد جلدی نمودن مجالدة مجالدة شمشیر زدن یکدیگر را مثل مبالغه
اجلاد الرجل جسمه و بدنه تجالید مثله جلدة بالتسکین شتر چرب شیر جلاد ج و ایضا شتران بزرگ شاة جلیدة شیر جلید بالفتح نام [illegible]
منسوب بوی جلید پشک جلدت الارض فهی مجلودة زمین پشک زده جلندی بضم الجیم نام ملک عمان جلخد و جلخد بالخاء المکسورة و تشدید الدال بهروتان
و وراز خفته جلعد و جلعد بالفتح مرد درشت استوار و نام موضعی جلاعد شتران استوار واحد جلاعد بالضم جلمد و جلمود سنگ جلمد ایضا
شتران بسیار ذات الجلامید نام موضعی جمد و جمد تخ و فسردن آب جمد کذلک (ع ن ا ض ۲) جمد الدم ای یبس جماد الفتحتین جمع جامد مثل خادم و خدم
جمادی الاولی والآخرة بالضم و فتح الدال نام دو ماه و هو جمادی بفتح اللام [illegible] مثل [illegible] و [illegible] جماد بالفتح
زمین که باران بوی نه رسیده باشد و هر چه جان ندارد و ناقة جماد ای لا لبن لها و سنة جماد التی لا مطر فیها ویقال للبخیل جماد له ای لا زال جامد الحال و انما بنی
علی الکسر لانه معدول عن الجمود کقولهم فجار ای الفجرة و هو نقیض قولهم حماد بالحاء فی المدح جمد [illegible] بالفتح بی آب جمد و جمد بالضم چشم و باری گران
و فلان جمد الجمد و فی الحدیث الارواح جنود مجندة [illegible]
شوری [illegible] جهد و جهد بالفتح [illegible] قال الفراء بالضم الطاقة و بالفتح [illegible]
ابلغ غایتک [illegible] یقال جهد دابته و اجهد [illegible] و جهد اللبن اذا اخرج زبده کله [illegible]
[illegible] و جهد الطعام [illegible] بالکسر [illegible] و بالفتح
زمین [illegible] جهاد بالکسر مجاهدة [illegible] کذلک جود بالفتح
و بسیار آمدن باران (ع ف ا ض ۲) [illegible] یقال جاد المطر [illegible] جود بالضم جوانمردی کردن و اجواد
اسم فیه و جمع جواد ایضا مثل قذال و قذل [illegible] بجواد و اجواد [illegible] و امرأة جواد ایضا یستوی فیه
المذکر والمؤنث و نساء جود مثل [illegible] (ع ف ا ض ۲) فرس
جواد للذکر والانثی [illegible] جواد [illegible] جودة بالضم والفتح
[illegible]
[illegible] السلام [illegible]
جودة [illegible]
[illegible] بالکسر [illegible]
[illegible] بالضم [illegible] اللام
[illegible] بالفارسیة [illegible] آواز بی طرب

الجعد المجارة المجموعة او هو تصحيف من ابن عباد **فصل الحاء** حتد حتد بالمكان يحتد بالكسر اقام به وثبت محتد اصل يقال فلان من محتد صدق

ومحتد صدق عين حتد بضمتين اي لا ينقطع ماؤها **حدد** حدّ باز دارنده و باز داشتن و نهايت هر چيزي و اندازه كرده خداي تعالى و حد زدن

و اندازه كردن (منتخب ف اص ١) و حرام كردن و تيز كردن يقال حددت الدار وحدّدتها وهو حد بين فلان اذا كان ارضه الى جنب ارضه وحددت

الرجل اي اقمت عليه الحد وحدّ الله ذلك عنّا اي منعه عنّا حدّاد آهنگر و دربان و زندان بان محدود و حديد پيدا كرده و باز داشته شده از نيكي

و جز آن و هذا امر حدد بفتحتين اي منيع حرام و دعوة حدد اي باطلة و دونه حدد اي منع مالي عنه حدد اي بدّ واحدت المرأة اي امتنعت من الزينة و

الخضاب بعد وفات زوجها حداد بالكسر جامهاي سوگ سياه و كبود و جامه سوگ پوشيدن فهي حاد (منتخب ف اص ٣) ولم يعرف الاصمعي

الا احدّت فهي محدّ محادّة مخالفت كردن و باز داشتن حق تحادّ كذلك قوله تعالى ان الذين يحادّون الله و رسوله اي يخالفون حديد آهن جمع حدائد

وقد جاء في الشعر حدائدات حدّة بالكسر تيزي آهن و بيكي مردم از غضب يقال منه حددت عليه و تيز شدن تيغ و جز آن (منتخب

ف اك ٣) حُدّ الرجل بأسه وحدّ الشراب صلابته وحد كل شيء شباته وحدّ ... كذلك سيف حاد و حديد ... سيوف حداد و ...

وحكى ابو عمرو سيف حداد بالضم والتشديد مثل امر كبار و احددت الشفرة وحددتها واستحددتها بمعنى استحدّ اي ناسوي زير استردن و يقال ...

النظر اليه تيز نگريستن بوي و احتدّ فلان من الغضب فهو محتدّ و يقال ما احد منه محتدا و لا ملتدا اي بدا احدان بالضم حي از عرب حيدر ...

ولم يجئ على فعلع بتكرير العين غيره ولو كان فعلا لكان من المضاعف لان العين و اللام متشابهان فيه حرد جرد و آهنگ كردن (منتخب ف اك ١) ...

حرد اي قصدت قصدك و قوله تعالى و غدوا على حرد قادرين اي على قصد و قيل على منع حرد دور شدن و تنها منزل كردن (منتخب ف اص ٣) ...

فهو حريد و هم حرداء و كوكب حريد اي منفرد معتزل عن الكواكب و رجل حريد اي فريد وحيد حرد اي منفرد في لغة هذيل ... و بالتحريك ...

(ك ا ف ٣) فهو حارد و حردان و منه قيل اسد حارد وليوث حوارد و حرد البعير حردا بالتحريك لا غير اذا اشتر نحا عصب ... يقال ...

فهو احرد و ناقة حرداء ... طاق خمانيدن بيت محرد اي ستم جبل محرد اذا ... الاخرج ...

القصب قال الاصمعي البيت المحرد هو المسنم الذي يقال له بالفارسية كوخ والحرد من كل شيء المعوج حرد بالكسر ... الابل حرود و جمع ... لابل ...

بالفتح ناقة كم شير و حاردت السنة اي قل مطرها ... خشك ... حسد ... بالضم ...

(منتخب ف اص ٣) و هو ان تمنى زوال نعمة المحسود اليك حاسد حسود و بالفتح نعت منه قال الاخفش ... الكسر ...

على الشيء وحسد الشيء بمعنى و تحاسد القوم و هم حسدة مثل حامل و حملة **حشد** جماعة و هو في الاصل مصدر (منتخب ف اك ٣ و ص ١) ...

و احتشد و تحشد و كذلك ... فلان حاشد اي حافل ... اي محتفل ... رجل محشود اي مطاع في الناس ...

عدد كثير **حصد حصد حصاد** بالفتح درودن (منتخب ف اص ٣ و كسر) ... محصود و حصيد و حصد بالتحريك كلها بمعنى و في الحديث ...

في الانسان باللسان و قطع عليهم محصد بالكسر داس ... درو رسيدن كشت و احصد الزرع ... احصاد و ...

تافتن رسن را حبل محصد و حصد اي محكم مفتول و رجل محصد الراي سديده ... درو رسيدن كشت و استوار شدن و تافته شدن رسن ...

با هم و جمع آمدن قوم **حفد حفد حفدان** شتاب كردن بخدمت و شتابيدن ... (منتخب ف اك ٣) و مشي في الدنيا ...

اي مسرع و حفدة اي حملة على الحفد و الاسراع حفد و احفاد جمع حفدة ياري گران و خدمتگاران ... رجل ... اي محفود ...

محفد سريع القطع محفد بالكسر پيمانه محفد بالفتح و كسر الفاء اصل ... كوهان ... ثوب نقش ...

گرفتن (منتخب ف اك ٣) يقال ...

المعدان ... و احتفل ... بفتحتين و تشديد اللام ... (منتخب ك اف ٣) ... بفتح العين ...

محمود ... و التحميد ابلغ من الحمد و الحمد اعم من الشكر ... كثرت خصال المحمودة ... بكسر العين خلاف ذمت ... ستايش ... الرجل ...

الى الحمد و احمدته اي وجدته محمودا و في المثل العود احمد اي اكثر حمدا ... حمد له و شكر ... على الكسر ... و فلان ... على ...

انفق ماله علی نفسه فلا یحمد به علی الناس حمدة مثل همزة بسیار ستاینده و غلو کننده در ستایش حمدة النار آواز آتش و احمد الرجل اخذ مذهب و هو قلب یعنی آفروختن

آتش و حماداک بالضم ان تفعل کذا ای قصاراک و غایتک تحمد بطنی از بنی ازد و محمود اسم الفیل المذکور فی القرآن حید حیود حید حیدودة میل کردن (رع

ف اک م) و صله بتحریک ایا و سکنت لانه لیس فی الکلام فعلول بالتحریک غیر صعفوق یقال حاد عنه ای مال و عدل عنه و قولهم حیدی حیاد کقولهم فیحی فیاح

محایدة حیاد و کیسو شدن یقال حایده ای جانبه حمار حید بفتحتین ای یحید عن ظله لنشاطه و یقال کیف الحیود عن الشی و لم یحی فی نعوت الله کرشی علی فعلی غیر حیدی

بالتسکین برون جستگی کوه حیده کره شاخ کوزن و شاخ رنگ حیود حیدج مثل بدرة و بدر و کل نتو فی الجبل و القرن و غیر هما فهو حید حیدان سنگ کداز سم ستور

بجهد و جهد فتن (ضمیمه) الحید بالیشیر سطر و حار بدی ای شکفت حرافد کرام الابل ای شتران نجیب خرد در و بدن خضد بضمتین و کصرد قصف

وآن عصاره فیلزهج است حضرد) دانه کوهر و کیاهی خضد و صاحب شتران نیک تیمار کن آنها خلد الی اصله بجله رجع و اخلد الیه یعنی تاخیر نمود

و اعتماد کرد و خالد شد مخلد اصل و پناه گاه الحالبید من الابل کریج شتر کوتاه جلبدة مونث و ضائن جلبدة میش و فرک جلقد بد خلق و کران جان

ابل مجالید و ثلت البانها یعنی شتر ماده که شیر آنها رو بکمی نهاده باشد حمردة خر شرنک الحند کعنق الاحساء و الواحد کقبول حنجود م کرنوزنای

گلو و شیشه دراز که در ان صفوف و مانند آن نهند و ظرفی هیچو جامه دان کوچک الحنجه کقنفذ الجبل من الرمل الطویل حاد یحو د کیحید یعنی میل نمود (رع

ف اض م) و حاد ذ ابو قبیلة من همدان و نحاد و ذ الحمی تعهده حود بالضم موضعی فصل آتخاء خدد خد رخسار و جاخدان و شکافتن زمین را (رع ف

اض م) یقال خد الارض مخدة بالکسر باز بالش و آهن که زمین را بدان شکافند اخدود بالضم شکاف زمین بدرازا ضربه اخدود ای خددت فی الجلد

بالضم کنده خدا و داغ سیر خداد بعیر مخدود نعت منه تخدد لاغر و خد و لحمه و تخدد ای تشنج خرد خریدة دختر بکر خراید خرد خرد کذالک جاریة خرود ای

خفرة لؤلؤة خریدة ای غیر مثقوبة و کل عذرا خریدة قال ابن الاعرابی اخرد الرجل اذا قل کلامه یقال مالک مخرد کذا فی مجمل اللغة خضد خضد بالفتح خمانیدن

چوب یقال خضدت العود فانخضد ای ثنیته فانثنی من غیر کسر و نخست خوردن و خائیدن چیزی را تری چون خیار و بادرنک و جز آن و بریدن تخضید که

و خار درخت خشودن فهو خضید و مخضود خضد بالتحریک انچه از درخت تر شکسته شده باشد خضاد بالفتح درخت نرم بی خار خضد اخضاد آبستنی نمودن ناقه بی حمل خضود

بالفتح ناقه که بچه افکند پیش از آنکه صورت پیدا شود خضید شتر مرغ سبک خلد خلد بالضم و السکون همیشگی و نوعی از کلاکموش نابینا خلود همیشه بودن (رع ف ا

ض م) اخلده الله و خلده و قیل لا تاتی الصخور خوالد و اخلد بالمکان ای اقام به و اخلدت الی فلان ای رکنت الیه و خالد بصاحبه ای لزمه رجل مخلد مرد سیاه

پیر خلد بالتحریک دل یقال وقع ذلک فی خلدی ای فی روعی و قلبی خالدان نام دو کس از بنی اسد خالد بن نضلة و خالد بن قیس خمد خمود فرو مردن آتش

(رع ف اض م) خمدت النار ای سکن لهیبها و لم یطفا جمرها و همدت اذا طفی جمرها و اخمدت النار اطفاتها خمدت الحمی ای سکن فورتها و خمد المریض ای اغمی علیه

او مات خمد بالفتح و التشدید جاییکه آتش در وی خوابانند خود خود زن نازک خوذ مثل رمح لدن و رماح لدن تخوید شتاب رفتن (ضمیمه) اخشند

کلان و سخت شد و جاریة خبنداة تامة القصب ای تارة ممتلئة و قیل الوركین و ساق خبنداة مستدیرة ممتلئة و رجل خبندی مرد پر گوشت خباند و خبندیات

ج و اخبندی تم قصبه خمیر کعلبط شیر ستبر خمخم له بکسر میم ثانی بالضم و خار و شش بیخ کننده خویز منداد بضم الخاء و کسر الزاء و فتح المیم و سکون

النون و الدال الاهمال لکی الاصول الشجر کبل الرطبة کیاه تر و تازه و غیرها و اسلها خوید فصل آلدال دد دد و ددا بازی بالتخفیف و فی الحدیث

ما انا من دد و لا الدد منی و فیه ثلاث لغات یقال هذا دد و ددا مثل قفا و ددن مثل بدن دادر بالتحریک بی دندان شدن رجل ادرد و امرأة دردا و فی الحدیث

امرت بالسواک حتی خشیت ان ادرد ای ارادوا بالخوف الظن دردم بکسرتین بینها ساکن ناقه کلان سال و هی الدردار و المیم زائدة کما قالوا للدقعاء دقعم و للدفقا دقعم علی

تثنیة ارخا قمل فعلیم و دردی بالضم آنچه در تنک نشیند از مانع چون روغن و شیر آن خلاف صافی و دریدا نام مردی تصغیر دردم و دعا دعاد دعدن نام زنی ف یصرف و لا دعد و دعدات

ج دود دودة کرم و جمع دیدان جمع الجمع دوید تصغیره و القیاس دویدة و منه یقال داد الطعام یداد ادا وقع فیه السوس و اداد و دوّد مثله دود اودات بد

از بنی اسد داود بالضم نام شاعری و نام پیغمبری علیه السلام و هو اسم اعجمی لا ینصرف (ضمیمه) دادة لعبة دن الدود فی قول طرماح واستطرقت ظعنهم لما

احتزال بهم آل الضحی ناشطاس عب دو د و هو یرید الدادة لان النعت لا یتمکن حتی تم ثلثة احرف المراد بها اشتداد الشوق النازع یعنی بالحاق دال سوم لفظ اکامل کرد چه

نعت تمکن نمی شود تا وقتیکه سه حرف کامل نشود دنباوند کوهی است بلند بنواحی ری که عثمان رضی الله عنه فتح کرده جا

برای مشاهده تأثیر شعاعیات مستاده کوه **فصل الذال** ذرود + ذرود بالکسر نام کوهی ذود و ذود من الابل ما بین الثلاث الی العشرة وهی مؤنثة لا واحد لها
من لفظها اذواد کثیره و فی المثل الذود الی الذود ابل ای اذا جمعت القلیل مع القلیل صار کثیرا ذیاد بالکسر راندن یقال ذدته عن کذا ذودا
الابل ای سقتها و طردتها و ذیدراندن و اذ دته ای اعنته علی ذیادها و رجل ذائد و ذواد ای حامی الحقیقة و قاع منذود بالکسر بان ذائد نام اسپی از اسپان
عرب **فصل الراء** راد + راود بالضم زن جوان نیکو و بی ریش ارادیح راده رؤده بالهاء کذلک رادالضحی نهایت چاشت مرد دشتاد و امی
نمودن از نعمت تراد و ارتاد بمعنی ربد بالکسر بمعنی زد در عالم بمعنی ربد + ربود و اقامت کردن بجایی و بازداشتن مربد بالکسر جایی بازداشتن شتران و غیر آن و منه
مربد البصرة و اهل المدینة یسمون الموضع الذی یجفف فیه التمر مربدا و هو المسطح و الجرین فی لغة اهل نجد مربد و مولده نصف فی ... ربدة بالضم خاکستر گونی و ... ظلیم اربد
کون شعر نعامة ربداء و نعام ربد و ... ربداء ای سوداء منقطة بحمرة و هی من شیات المعز ... ربد بن ربیعة ... لبید بن ربیعة الشاعر
تربدت السماء ای تغیمت و تربد وجه فلان ای تغیر من الغضب و تعبس ربد بالضم و فتح م ... چیزی ... تربدت الشاة ای ...
و ذلک اذا ضرعت فتری فی ضرعها لمع سواد و بیاض **رثد** + رثد رثدیم نهادن رخت متاع رثید و مرثود ای نضید و منضود رثد بالتحریک کذلک ایضا ضعفة
الناس یقال ترکنا علی الماء رثدا یا یطیقون تحملا و اما الذین لیس عندهم ما یحملون علیه فهم مرتثدون و لیسوا برثد یقال ترکت بنی فلان مرتثدین ما تحملوا ای
ناضدین متاعهم قال ابن السکیت و منه اشتق مرثد اسم رجل و هو ایضا اسم من اسماء الاسد رثدة بالکسر جماعت مردم که مقیم باشند بجائی قال الکسائی ارثد القوم
ای اقاموا و تحضر القوم حتی ارثدوا ای بلغوا الثری **رجد** + ارجاد لرزانیدن ارجید ارعد بمعنی **رخد** + رخود بالکسر و تشدید الدال نرم استخوان بسیار گوشت
رجل رخود الشباب و امراة رخودة الشباب ای ناعمة **رد** + رد و رده بالکسر مرتد بازگردانیدن رده عن وجهه ای صرفه قوله تعالی فلا مرد له و رده علیه الشیء
ای لم یقبله و کذلک اذا خطاه و رده الی منزله و رد الیه جوابا ای رجع مردوده زن طلاق کرده استر و بمعنی موسی مردودة لانها ترد فی نصابها مرد و رد
باز گردانیدن مثل المحلوف و المعول شیء رد ای ردی و فی لسانه رد ای حبسة و فی وجهه ردة ای قبح مع شیء من الجمال تردید تردد و دله گردانیدن یقال
رد و فتردد و رجل مرتد ای حائر بائر ارتداد برگشتن از دین و جز آن و منه المرتد استرداد طلب الرد یقال استرده الشیء ردیدی مثل خصیصی و هی الرد
و فی الحدیث لا ردیدی فی الصدقة و راده الشیء ای رده علیه بها تراد ان البیع من الرد و افسخ هذا الامر ارد علیه ای انفع له و هذا الامر لا رادة له ای لا فائدة
له و لا رجوع ردة بالکسر اسم من الارتداد و پر شدن پستان از شیر پیش از زادن یقال اردت الشاة و غیرها فهی مرد ای اضرعت یعنی پستان کرد و جاء
فلان مرد الوجه ای غضبان و رجل مرد ای شبق و بحر مرد ای کثیر الموج **رشد** + رشد و رشاد بسامان و بره بودن خلاف غی رشد بره شدن (صح ف اص ۲)
رشد بفتحتین لغة فیه (صح ک اف ۲) ارشده الله فهو رشید و مرشد میان راه ها الطریق الارشد نحو الاقصد یقال هو لرشدة خلاف زنیة و ابن رشدة
حلال زاده امر اشد کنیت موش خور شدان بعلتی از عرب **رصد** + رصد بیک و بیکن چشم داشتن (صح ف اص ۲) الرصد للشیء الرقیب له ترصد ای ترقب
رصید سگ و دد که خواهد بر جهد سوی شکاری رصود بالفتح شتر که منتظر نوبت آب باشد رصد بفتحتین گیاه و باران اندک یقال بها رصد من بها ارصاد
و گروهی چشم دارندگان یستوی فیه الواحد و الجمع و المونث و المذکر و ربما قالوا ارصاد و بلفظ الجمع مرصد بالفتح جای نگاه داشت ارصدت له اعددت له مرصاد
بالکسر راه رصدة بالضم کانده صیاد و بالفتح یکدفعه باران رصاد بالکسر ج و یقال رصدت الارض فهی مرصودة **رعد** + رعد و رعید بر خروشیدن (صح ف اص ۲)
یقال رعدت السماء و برقت و رعدت المراة و برقت ای تزینت و رعد الرجل و برق ای تهدد و ارعد و یقال صاف تحت الراعدة لا جل یکثر الکلام و لا
خیر عنده بنو راعدة بطنی از عرب قال ابو عبیدة و ابو عمرو ارعدت السماء و ابرقت و رعد القوم و ابرقوا ای اصابهم رعد و برق و ارعد الرجل و ابرق ای تهدد
تهدد و اوعد و انکره الاصمعی ارتعاد لرزیدن یقال ارعده فارتعد رعدة بالکسر رعده ای لرز رعدی ای اخذته الرعدة ... ترعدة ... رعدید بالکسر
و زن لرزان گوشت و یقال هو یرعد ای جبت فی السؤال رعاد نوعی از ماهی که بسودن او دست و پا و دل لرزان شود چندانکه آن ماهی زنده باشد چیب
رعاد بسیار گوی و قولهم جاء بذات الرعد و الصلیل یعنون بها الحرب ذات الرواعد یعنی رعدید جبان ... رعشة رغد بالتحریک ای ... رعشة ...
ای طاب و اتسع و ارغد القوم ای اخصبوا و ارغد و امواشیهم ای ترکوها و سومها رغیدة نوعی از طعام با شیر و آرد ... رغید ... شیر تباه ... از آن
و بشک شدن در کاری و در آمیختگی ... چیزی مرغاد ای شاک ... رفد بالکسر دهش بالفتح ... ای ...

رفدته ای غشته والطبیته رفد بالفتح والکسر ایضا قدح بزرگ مرفد کذلک ایضا بالشیپه زنان که بر سرین بندند تا کلان نماید مرافید گوسفندان که شیر خشک نکنند
وزمستان و تابستان ارفاد ای عطا و اعانت مرافدة معاونت ترافد تعاون استرفاد استعانت ارتفاد وزیدن ترفید بیشتر و بزرگ گردانیدن
یقال رفد فلان ای سوّد و عظّم رفود بالفتح ناقه که یکبار دوشیدن یک قدح شیر پر کند رفادة رگ بند و جراحت بند و مالی که قریش بجهت حاجیان بیرون
آوردندی وکانت الرفادة والسقایة لبنی هاشم والسدانة واللواء لبنی عبد الدار قال ابو زید رفدت علی البعیر رفدا اذا عملت له رفادة وهی مثل جل یشد به
التسیح … رفدات روافد رفدها ای سقف … رفدة گروهی از جبشه رفیدة بالضم حیی از عرب یقال لهم الرفیدات **رقد رقاد** بالضم خواب شب و خواب
شدن رقد رقو وکذلک قوم رقود و رقد رقدة فعله منه مرقد بالفتح خوابگاه ارقده ای انامه وارقد بالمکان ای اقام به مرقد بالکسر داروی که خواب آرد
… رقدا … فتح جل مرقدی بکسرتین بینهما ساکن مشددة الدال مفتوحة مثل مرعزی الذی یرقد فی اموره راقود نوعی از خم
… رقد نام کوهی که سنگ آسیا از وی گیرند **رکد رکود** ایستادن آب و باد و کشتی و آفتاب بنصف نهار و راست
ایستادن … و آرام گرفتن مردم وکل ثابت فی مکان فهو راکد مرکد ایستادن جایها مردم وغیره جفنة رکود بالفتح کاسه پر **رماد** رمادة بالفتح
خاکستر … بالکسرتین … کالاربعاء مثله ویقال رماد رمدد بکسرتین ای هالک ارمد خاکستر گون نعامة رمداء ویقال للبعوض رمد بالضم والسکون
ارمد … شدن و پستان کردن ناقه و گاو و گوسپند ترمید در خاکستر کردن وفی المثل شوی اخوک حتی اذا نضج رمّد مرمّد بریان کرده در خاکستر
پستان کردن … یقال … فرّق رمقای … الارباق رمد بالسکون رمادة هلاک شدن (ع ف اک) یقال رمدت الغنم ای هلکت
… قال ابن السکیت قد رمد القوم ترمیدا ای اتیناهم عام الرمادة سال هلاکی ستور و مردم … اعوام جدب تتابعت علی الناس فی ایام عمر بن الخطاب رضی
رند بالفتح … فهی رمیدة ماء رمد آب شور رند … نوعی از درخت خوشبو … یقال للعود رند
رود … علف جستن (ع ف اض م) فهو رائد یقال لا یکذب الرائد اهله رفتن و آمدن راد الشیء … وذهب رائد ایضا دسته دستاس ارادة خواستن
… الواو … فنقلت حرکتها الی ما قبلها فانقلبت فی الماضی الفا وفی المستقبل یاء وسقطت فی المصدر … الالف …
… فی آخره … ارتیاد جستن وفی الحدیث اذا بال احدکم فلیرتد لبوله ای لیطلب مکانا لینا … مرتاد
بالکسر … درچراگاه مراد بالفتح موضع منه ومراد الریح المکان الذی یذهب فیه ویجیء رادة بلا همزه زن طواف کننده بهمسایگان رودان مصدر
تقول … المرأة ترود فهی رادة ورجل رائد … بالتحریک بمعنی فاعل کالفرط بمعنی الفارط رائد العین عوار … الذی یرود فیها … بالکسر
میل … و آهن حلقه لگام … ویقال یمشی فلان علی رود بالضم ای علی مهل وتصغیره رویدا … بالفتح و الضم
… یقال ارود فی السیر ای رفق … ای امهل … ویقال رویدک عمرا فالکاف للخطاب لا موضع
… ورویدا … التفسیر رویدک … لان الکاف انما تدخله
اذا کان … حرکة الدال لالتقاء الساکنین … المصادر … تصغیر الترخیم … وهو مصدر …
… رویدا … سار القوم رویدا … بالمعرفة صار حالا …
… الاضافة … قوله تعالی فمهّل الکافرین امهلهم رویدا … (ضیم) …
… من الرعد … (ع بفتحتهما) … الرهیدة الشابة الرخصة الناعمة یعنی زن جوان نازک اندام
…
… **فصل الزاء** … (ع بفتحتهما) … زبد … بالتحریک کف …
… زبد … بالضم کف … مسکه زبد بالفتح اندک و دادن
… وفی الحدیث انا لا نقبل زبد المشرکین ای رفدهم … زبد المرأة سقاءها ای مخضته حتی یخرج زبده … بالضم … زدن و
… والاخیر …

نام مردی زبید بطنی از مذحج زبید بفتح اثرا مدینة بالیمن زبیدة بالضم نام معروفه زبرجد جوهری زبرجد ثم زرد ✦ زرد بالسکون والحرکة فرو بردن بگلو (عع ک اف م) وخبه کردن (عع ف اض م) یقال زرد اللقمة فرو برد و زرد و هفته ورزه بافتن و درهم افگندن حلقه زره و خبه کرده اند وراد فرو خوردن مزرد گلو و حلق زراد یا سیمان که بوی گلوی شتر بندند زرد بالتحریک ایضا زره بافته زراد زره گر مزرد بالکسر نام مردی زرد بالفتح متوضی ✦ زغد زغدت بانگ کردن شتر (عع بفتحهما) وفشردن گلو او تا شک را تا مسکه از وی بیرون آید زغیده مسکه بیرون کرفته از مشک زغاد زغدان و زندان وچوب یا آهن آتش زنه زناد

سنگ یا چوب زیرین چقماق وقیل هما زندان اذا اجتمعا ولا یقال زندتان زناد جمع از نماد وکذالک وقیل لمن اعان واجد وریت بک زنادی مزند بخیل تنگ خوی وثوب مزند تنگ پهنا زنید تنگ کردن وهو ایضا ان تخل اشاعر الناقة باخلة صغار ثم تشد بشعر وذلک اذا اندحقت رحمها بعد الولادة تزندا بفتح ید تزند فلان اذا ضاق بالجواب وغضب زهد زهد بالضم ناخواهانی خلاف رغبت زهادة ناخواهانی نمودن (عع ک اف م) یقال زهد فیه وعنه وبفتحهما لغة فیه وفلان تیز هادی تبعد تزهید خلاف ترغیب فزهد فیه وعنه مزهد اندک مال وفی الحدیث افضل الناس مؤمن مزهد زهید اندک یقال هو زهید الاکل ای قلیله وواد زهید ای قلیل الاخذ للماء ویقال خذ زهد ما یکفیک بالفتح ای قدر ما یکفیک فلان یزهد عطاء فلان ای یعده زهیدا وارض زها دبالفتح ای لاتسیل الا من مطر کثیر زهد بالسکون ریکی درخت خرما (عع بفتحهما) زهدت النخل خرصته وخرصته ✦ زود و مزاد توشه تزوید توشه دادن یقال زود ثقة فتزود مزود بالکسر توشه دان والعرب تلقب العجم بزقاق المزاود زیاده زیادة بالکسر ومزید بالفتح افزونی وکذالک زوادة بالضم حکاها یعقوب عن الکسائی عن الکبری زید نام مردی وفزون شدن وکردن لازم متعد وکذا یا (عع ف اک م) فزاد وازداد ومعنی یقال زاده الله خیرا وزاد فیما عنده ویقال افعل ذلک زیادة والعامة تقول زائدة واستزاده ای استقصره وتزید السعر ای غلا تزید نوعی از رفتن و دروغ گفتن زائدة الکبد پاره از جگر جدا زوائد لقب سعید بن عثمان یقال کان له ثلث بیات فو زوائد یکی از نامهای شیر یعنی به اظفاره وانیابه وزئیره وصولته تزید بد قبیله والیه ینسب البرود والتزیدیة مزادة توشه دان وآبدست دان مزاد مزاد مزائد (ضیغم) ✦ زغید سکه زعردة آواز که درحوف خود بگرداند ✦ زفد الاناء پر کرد وآکند ازفد فلان فرسه شعیر البیار جود اسپ خود را ✦ زمرد زمرد الزبارد رقی و رد

فصل السین ✦ ساد

الاسآد هم سیر بقول قال ابوعمرو هو ان یسیر الابل اللیل مع النهار وقال المبرد هو سیر اللیل لاتعریس فیه والتأویب سیر النهار لاتعریج فیه سئودة بالضم باقی جوانی وقوت زن و یقال ان فیها لسئودة ای بقیة سأد سأد بالسکون والحرکة تبه کردن مسئاد ومساد علی مفعل وفعال نحی پاره روغن وعسل بهم والفا اذا همز فهو مفعل واذا لم یهمز فهو فعال ✦ سبد ✦ سبد اندک یقال ماله سبد ولا لبد ای قلیل ولا کثیر ویقال السبد من الشعر واللبد من الصوف سبید از بیخ برکندن موی وجرب ناکردن سر وفی الحدیث قدم ابن عباس مکة مسبدا راسه وسبد الشعر بعد الحلق ای نبت واسود وسبد الفرخ ای بدا ریشه وشنوک سبد بالضم مرغی نرم پر با والعرب تشبه الفرس به اذا عرق سبدان بالکسر جمع سبد بالکسر یقال سبدا سبادا اذا کان داهیا فی الخصومة قال ابوعمرو وسبید یا منی بالدال والتا والجری من کل شیء وقال الاصمعی هو النمر ✦ سجد سجود سر بر زمین نهادن وفروتنی کردن والاسم السجدة بالکسر وسورة السجدة بالفتح سجدة ای طاطا راسه وانحنی سجادة بالفتح نمازی ونشان سجده در پیشانی اسجاد چشم برکسی نهادن وچشم پوشیدن ای سست کردن چشم را ودراهم الاسجاد فصلی دراهم کانت علیها اسمیة سجدوا لها مسجد بکسر الجیم مزکت وبفتحها ایضا جائز قال الفرا کل ما کان (عع ف اض م) فالمفعل فیه بالفتح اسما کان او مصدرا ولا یقع فیه الفرق مثل دخل مدخلا وهذا مدخله الا احرفا من الاسماء الزموها کسر العین من ذلک المسجد والمطلع والمغرب والمشرق والمسقط والمفرق والمجزر والمسکن والمرفق من رفق یرفق والمنبت والمنسک من نسک ینسک فجعلوا الکسر علامة الاسم وربما فتحه بعض العرب فی الاسم فقد روی مسکن ومسکن وقد سمعنا المسجد والمطلع قال والفتح فی کله جائز وان لم نسمعه وما کان من باب (عع ف اک م) فالموضع بالکسر والمصدر بالفتح الفرق بینهما تقول نزل منزلا بالفتح ای نزولا وهذا منزله بالکسر وهو تبیه الفرق فی هذا الباب من بین اخواته والمواضع والمصادر فی غیر هذا الباب بفتح العین ولا یقع فیه الفرق ولم یکسر شیء فیما سوی المکسور الا الاحرف التی ذکرنا والمسجدان هما مسجد مکة ومسجد المدینة مسجد بفتح الجیم پیشانی مساجد جای هفتگانه کما فی الحدیث امرت ان اسجد علی سبعة آراب ✦ سخد سخد بالضم زرد آبی با بچه از رحم بیرون آید وانه فلان مسخدا ای مصفر ثقیلا مورما وفی الحدیث فیصبح الشیء بالمسجد وسیب چون کرمی وکنگی ومانند آن استقالح وهو جمع علی غیر قیاس والقیاس سخد ومسخد قوم للتجاعل سجکا ای الاسخدة ای لاخفیفن حسنا قد نکت عن الجواب کسی بچم او یکم وماند شمت وکه بیان ... سبد و ... برآوردن ... سد الیبا اشی تجید ... ان تبساوی لها اباد سد بالضم وادی سنگناک که آب در وی ... سدة ... هم شکل ... جمعه ... سدا ای سد الافق من کثرته وابرها

سدو وجمع سدة بالضم بمعنی گریبان استوار شدن و نقش شدن زد سداد بالضم کذلک مثل عطاس وصداع و درد و درگاه یقال رأیته قاعدا بسدة بابه وفی الحدیث
الشعث الرؤس الذين لا تفتح لهم السدد ای الابواب ومنه سمی اسماعیل السدی لانه کان یبیع المقانع والخمر فی سدة مسجد الکوفة سداد بالفتح درستی و راستی در کردار
و گفتار و کذلک سدد مقصور منه (صح ف ا ک م) تسدید توفیق سداد یافتن رجل مسدد ای کان یعمل بالسداد والقصد والمسدد المقوم وسدد رمحه و هو خلاف قولک عرضه
و سد یسد بالکسر ای صار سدیدا و هو یسد فی القول فهو مستد ای یصیب السداد والقصد وامر سدید و اسد ای قاصد و استد ای استقام و استدت عیون الخرز و
انسدت بمعنی اما سداد القارورة وسداد الثغر فبالکسر لا غیر واما قولهم فیه سداد من عوز و اصبت به سدادا من عیش ای ما تسد به الخلة فیفتح السین و کسرها والکسر افصح
مستد بالفتح بستان بن معمر و ذلک البستان ما سدة سرد سرد درز و بهم بافتن درع و تسرید بسیار بافتن و سوراخ کردن والخرز مسرود و مسرد و کذلک الدرع والمسرد
ایضا الدرع المثقوبة والسرد اسم جامع للدروع وسائر الحلق و هو یسرد الحدیث سردا اذا کان جید السیاق له و سردت الصوم تابعته وقیل فی الاشهر الحرم ثلثة سرد
و هو ذو القعدة و ذو الحجة والمحرم و احد فرد و هو رجب سرندی سخت سرنداة مونث سرندی الذی یعلوک و تعلیک و اسرنداه ای اعتلاه والاسرنداء والاغرنداء
واحد والیاء للالحاق سرمد همیشه سرهد سرهاه نیکو پرورش دادن کودک را سرهیه کوهان سنام مسرهد ای سمین سعد سعد نام مردی بتی و نیک
بختی سعو مصدر منه و جمع (صح بفتحهما) سعودة خلاف نحوست و استسعد به تیمن به و استسعده ای عده سعیدا سعادة نیک بخت شدن خلاف شقاوت (صح
ک اف م) فهو سعید و سعد فهو مسعود و قرأ الکسائی واما الذین سعدوا مجهولا و اسعده الله فهو مسعود ولا تقول مسعد کانهم استغنوا عنه بمسعود اسعاد ایضا یاری کردن
مساعدة یاری نمودن بمعنی معاونت و قولهم لبیک وسعدیک ای اسعادا لک وسعود النجوم عشرة اربعة منها فی برج الجدی والدلو ینزلها القمر و هی سعد
الذابح وسعد بلع وسعد السعود وسعد الاخبیة واما الستة التی لیست من المنازل فسعد ناشرة وسعد الملک وسعد البهام وسعد الهمام وسعد البارع وسعد مطر وفی العرب
سعود قبائل شتی منها سعد تمیم وسعد هذیل وسعد قیس وسعد بکر بنو سعد بطنی از عرب و هو تذکیر سعدی و هی اسم امرأة وقولهم فی المثل اسعد ام سعید ای اذا سئل
عن الشیء اهو مما یحب او یکره و یقال اصله انهما ابنا ضبة بن اد خرجا فرجع سعد و فقد سعید فصار مثلا ... سعیدیة نوعی از بردهای یمن سعدان گیاهی و هو
من افضل مراعی الابل وفی المثل مرعی ولا کالسعدان والنون زائدة لانه لیس فی الکلام فعلال غیر خزعال وقهقار الا من المضاعف ولهذا النبت شوک یقال له
حسک السعدان و تشبه به حلمة الثدی یقال سعدانة الثندوة سعدانة سینه شتر و گره بند نعل و گره رشته ترازو و سعدانات ناخنان زیر خرده گاه شتر ساعد
بازوی مردم و بال مرغ ساعدة یکی از نامهای شیر و نام مردی سواعد آب راههای سوی جوی یا دریا و جاهای رستن مغز در استخوان سعد بالضم مشک زمین
سعادی بالضم ... بنو ساعدة قومی از خزرج سقیفة بنی ساعدة جای و سرای ایشان سفد سفاد بالکسر جستن نر بر ماده (صح ک اف م) و ذلک یقال فی
التیس والبعیر والثور والسباع والطیر (صح ف ت ک م) لغة فیه حکاها ابو عبیدة اسفاد بر جهانیدن و سفد تسافدت السباع ایضا سفود بتشدید الفا سیخ
مرغ بریان کن و آنرا بابزن خوانند سلقد بالکسر و تشدید الدال کول و کرک ... و سمد در واداشتن از تکبر (صح ف اض م) و کل رافع راسه فهو سامد
و برشدن یقال سمدت ای حلوت و گوشیدن سرود در رفتن سمدت الابل فی سیرها ای جدت و بازی کردن سامد ای لاه و یقال للقینة اسمدینا
ای الهینا بالغنا تسمید بار دادن زمین را و موی از بن برکندن اسمید آرد میده سمغد سمغد آماسیده و یقال اسمغدت انامله و اسمغدی
غضبا ... سند بالتحریک آنچه پشت بدو باز نهند از بلندی کوه و تکیه گاه سنود پشت باز نهادن (صح ف اض م) سندت الیه و استندت بمعنی اسناد باز خواندن
بکسی تکیه دادن چیزی را بچیزی و بر داشتن سخن بگوینده وی خشب مسندة شدد للکثرة تساندت و استندت بمعنی خرج القوم متساندین ای علی رایات شتی ... لم
یکونوا تحت رایة امیر واحد مسند بالضم روزگار و دهر خوانده و خطی ... سناد بالکسر شتری قوی بکر و اختلاف ردفین در شعر یقال منه ساند الشاعر و ساند
الرجل ای عاضده و کافته سند بالکسر ... نام شهری و مردم آن شهر واحده سندی مثل زنجی و زنج سود سود و سیادة سودد سیودة مهتر شدن
یقال ساد قومه فهو سید و هم سادة و تقدیره فعلة بالتحریک لان تقدیر سید فیعل و هو مثل سری و سراة لا نظیر لهما یدل علی ذلک انه یجمع علی سیائد بالهمزة مثل افیل و افائل و تبیع
و تبائع و قال البصریون تقدیر سید فیعل و جمع علی سادة وزن فعلة بالتحریک کانهم جمعوا سائدا مثل قائد و قادة و ذائد و ذادة و قالوا انما جمعت العرب السید و الجید علی فعائل
بالهمزة علی غیر قیاس جمع فیعل فیاعل بلا همز والدال فی سودد زائدة للالحاق ببناء فعلل مثل جندب و برقع تسوید مهتر گردانیدن و سیاه کردن تقول سوده قومه و هو اسود من فلان
ای اجل منه قال الفراء تقول هذا سید قومه الیوم فاذا اخبرت انه عن قلیل ... اساد الرجل و اسود ای ولد غلاما سیدا و کذلک اذا ولد غلاما اسود اللون و استاد القوم بنی فلان ای

اقتادوا سیادتهم وانشد ورده خطیبا السواد بالفتح سیاهی لون اسود واسود یار مصدران فیه ویجوز فی الشعر سواد وتجعل باب الالف لالتقاء الساکنین فی المرتبة اسواد ودوان شئت اثبت
اسود سیاه بصغیر آن اسید واسید واسیدی بحذف الیاء المشدد کتصغیر الیه وتصغیر الترخیم سوید ویقال سود الرجل کما تقول عورت عینه ویقال کلمت فلانا فما رد علی سوداء
ولابیضاء یعنی کلمة لاقبیحة ولاحسنة سودان جمع اسود آیة طاة سود ای وارسته وطاة حمراء ای جدیدة اسود مار بزرگ سیاه آساود جمع علی انه اسم ولو کان صفة
یجمع علی فعل یقال اسود سالخ غیر مضاف لانه یسلخ جلده کل سنة والانثی اسودة ولایوصف بسالخة ساود ترابری کردن بزرگی وسیاهی یقال ساودنی
فلان فسدته من سواد اللون والسود جمیعا سودت الابل اذا دقوا من الشعر البالی اوبار هاقال الکسائی سید بزرگان سال وفی الحدیث ثنی الضان خیر من السید
من المعز وقولهم جاءر فلان نعمه سودالبطون وجاء بها حمر الکلی معناهما مهازیل سواد بالفتح سیاهی اشخاص اعیان اسودة جمع اساود جمع الجمع سواد الامیر ثقله ویقال لفلان
سواد ای مال کثیر سواد الکوفة والبصرة قراها سواد القلب حبته وکذلک اسوده وسوداه وسویداه سواد الناس عوامهم وکل عدد کثیر سود بفتح اسیر بمال قلیل سواد
بالکسر نهانی گفتن وهو السرار وساودته ای ساررته واصله ادنا سوادک من سواده ای شخصک من شخصه قیل لابنة الخس لم زنیت وانت سیدة نساء قومک
قالت قرب الوساد وطول السواد سید بالکسر گرگ سیدان جمع سیدة مؤنث وربما سمی به الاسد بنو السید قبیله از بنی ضبة سیدان نام شتر سهد سهاد بالضم سیداری سهد
بفتحتین بیدار شدن (ع ک اف م) سهد بضمتین کم خواب تسهید بیدار کردن ویقال مارایت من فلان سهدة ای امرا اعتمد علیه من کلام او خبر (صحیح)
سبهر د شعره سترو آنرا وسبردت الناقة شتر ماده لاغر ای بی موی اندخت سبر دنحت منه ساتیدام فی قول یزید بن مفرغ فدیر سوی فساتیداقصری فحلوان
السجافة فایجبال اسم جبل اصله ساتیدما فحذف الشاعر میمه فینبغی ان یذکرها ویتبع علی اصله ساجرد بکسر الجیم دیهی است نزد قاشان ودیهی دیگر بهو شنج سخد
سخت کشش سمرندی فی (س ر و) وهذا موضعه اشفرد بالکسر شهری است منه المسندة زینب بنت المحدث سلیمان بن هبة الله بن خطیب بنت ابیها
الشعد بالضم نباتی است نرم وامکن شتره بسمرقند منه کامل بن مکرم وعلی بن الحسین واحمد بن حاجب المحدثون وسعد مجهولا آماسیده وفصال ساغدة ومسغدة
بفتح الغین رواء من اللبن سمان یعنی شتر بچگان جدا کرده شده ازمادران فربه بسیر خوردن شیر سغدان بالضم دیهی است به بخارا سعاد دیهی بالضم والقصر گیاهی است
اللدیسنة شعدای بسط لبن یعنی خدا تر وتازه دارد او را یاران نرم سفقد اسپ موساتیده وهقده وسقفقد تسقیدا مروسانید آنرا ولاغر گردانید ولسقدة بالضم والسقیدة
کجهینة الحمرة سقد وسقیدات تج سکدة شهری بکنار دریای افریقیه سکندان دیهی است بمرو سکلکند قصبه بطخارستان منها علی بن الحسین السکلکندی الفقیه المحدث
السلقاه شتر ماده قوی سلاخدج السلقد اسپ قوی کزیج اسپ در ریاضت انداخته سلتدة چشمه سمهرد و دلتم دراز اسمعداد چشم شدن و امعادت
الابل تورمت سمند اسپ فارسیه سمند قلعه است بروم سمند ورکستقور شهری است نزدیک ناتان سمهد کجعفر چیز خشک سخت سمهد وشتر سنادر سمهد سنام
کلان شد کوهان آن سیبید بفتحتین دیهی است به ابیورد

فصل الشین

شند شدیده بالکسر سختی شدید سخت شدة بالفتح یکبار حمله کردن (ع ف اض م) وشدید علیه
ای حمل علیه شد دویدن وبلند برآمدن روز واستوار کردن وشد عضده ای قواه و اشتدا استوار شد ودویدن شادة سختی نمودن در چیزی تشدد وکذلک تشدد ومرد بخیل وشدة بشدة
بالضم والکسر ای اوثقه وهو من النوادر قال الفراء کان علی فعلت من ذوات التضعیف غیر واقع فمستقبله مکسور العین مثل عففت اعف وما کان وقعا مثل مددت ورددت مضموم
العین الا ثلثة احرف جاءت نادرة وهو شدة یشده وعله یعله ونمه ینمه وصاحب الخلیل قال غانه با مثل هذا ایضا فالم یسمعه فهو قلیل وقد جاء حرف واحد بالکسر من غیر ان یشرکه الضم
شنا وهو حبه یحبه وتقول شد الله ملکه وشدده ای قواه تشدید گران کردن خلاف تخفیف وقوله تعالی حتی یبلغ اشده ای قوته وهو ما بین ثمانی عشرة الی ثلثین وهو واحد جاء علی
بناء الجمع مثل آنک وهو الاسرب ولانظیر لهما ویقال هو جمع لا واحد له من لفظه مثل آسال وابابیل وعبادید ومذاکیر قال سیبویه واحده شدة وهو حسن فی المعنی لانه یقال بلغ
الغلام شدته ولکن لا یجمع فعلة علی افعل واما انعم فانما هو جمع نعم من قولهم یوم بؤس ویوم نعم ویقال هو جمع الجمع تقول نعمة ونعم وانعم وما اقول من قال واحده شد مثل کلب
اکلب وشد بالکسر مثل ذئب واذوب فهو قیاس کما یقال رجل واه الابابیل ابول فیاسا علی عجول وعجیل ولیس ذلک شیئا سمع من العرب قال ابو زید یقولون اصابتنی شدی علی فعلی ای
شدة وشد الرجل اذا صار ذاابة شدیدة شهرد شهره وشراد رسیدن آهو و (ع ف اک م) فهو شارد وشرد والجمع شرد بفتحتین شرود وشرد بفتحتین لشارد مثل خادم
خادم وخدم وغائب وغیب قافیة شرود ای سائرة فی البلاد وتشرید براندن ومنه قوله تعالی فشرد بهم من خلفهم ای فرق وبدد جمعهم شرید یعنی بنو الشرید بطنی از سلیم شکد
شکد بالضم عطا وبالفتح المصدر منه (ع ف اض م) شهد شهادة گواهی دادن وحاضر شدن وآگاه شدن قاطع یقال شهد الرجل علی کذا وربما سکنوا الهاء فقالوا شهد الرجل بحذف الاخفش
اشهد بکذا احلف مشاهدة معاینه دیدن شهود بالضم گواهان وحاضر شدگان فهو شاهد وهم شهود ای حضور وهو فی الاصل مصدر شهداء جمع شاهد مثل رکع وسجد

ما عندہ من الشهادة فهو شاهد و الجمع شهد مثل صاحب و صحب و بعضهم ینکره و جمع الشهد شهود و شهاد شهید حاضر و گواه و کشته شده بی قصاص و دیت و الشهادة الا ما

فیه الیمینا و قد استشهد و هم شهداء استشهد گواه گردانیدن و شهد به فشهد علیه ای صار شاهدا علیه و امرأة مشهد بلا هاء التی حضر زوجها و مغیبة بالهاء التی غاب زوجها

استشهاد گواهی خواستن و اشهد فی ای احضر فی و جعلنی شاهدا ایضا مشهد و محضر و بمعنی تشهد اشهدان لا اله الا الله گفتن در نماز و نشستن تا آنجا تشهد آب بطر

که با بچه بیرون آید از رحم و زبان و فرشته شهید و الشاهد آثار موضع منتهاما من دم او سلا شهد بالفتح و الضم انگبین با موم شهدة اخص منه و الجمع شهاد و اشهد الرجل ای

اندی و المذی عسیله **شید** بالکسر هرچه دیوار را بوی اندایند چون آهک و گچ و خزان و بالفتح مصدره (ع ف ک م) شیدای مجمول بالشید تشدید

برافراشتن اشاده مثله و ایضا آواز برداشتن و اشاد بذکره ای رفع من قدره قال ابو عمر و اشدت بالشیئ ای عرفته مشید بالضم و التشدید برافراشته قال

الکسائی المشید بالفتح و کسر الشین للواحد من قوله تعالی و قصر مشید و المشید بالضم للجمع من قوله تعالی فی بروج مشیدة **صیمیه شخدود** بالضم مرد بدخلق **شخد** محتفر امر دی

الشقدة بالکسر حشیشة کثیرة اللبن **شهر دی** بالقصر نباتی است یا درختی شمر داة شتر ماده تیز رو شمرذاة بر وزن و معنی شمرداة **شود** بر آمدن آفتاب و بلند شدن

آن تشود مثله و الصواب بالذال **فصل الصاد صخد صخد** سوختن آفتاب (ع بفتحهما) و بانگ در کاک صخد بالتحریک نیک گرم شدن روز (ع ک ا ف م)

یوم صخدان بالتحریک و صیخود روز نیک گرم صخرة صیخود ای شدیدة و اصخد الحربا ای اصطلی الحر الشمس **صدود صدد** و روی برگردانیدن (ع ف ا ض م)

صد باز داشتن و صده و اصده بمعنی ای منعه عنه صدید زرداب و بانگ کردن (ع ف ا ض م و کسر ها) صدد بفتحتین نزدیکی یقال داری صدد داره

ای قبالتها نصب علی الظرف صداد بالضم و التشدید نوعی از کلاک موش قال ابو زید هو فی کلام قیس سام ابرص و الجمع صدائد علی غیر قیاس و راه سوی آب

صداد بالمدنام چاهی خوش آب و فی المثل ماء و لا کصداء و بعضهم یقول هو صداء مثال صداع و اصد الجرح ای صار فیه المدة و الصدید صد بالضم کوه قال ابو عمرو

یقال لکل جبل صد و سد **صرد صرد** ساده یقال احبه حبا صردا و نبید صرد کذب صرد ای خالص و قوم صرد و هو معرب سرد صرود من البلاد خلاف جروم یعنی

سردسیر و گرمسیر صرد بالتحریک سرما یافتن (ع ک ا ف م) فهو صرد و مصراد صرد قلبی عنه ای انتهی عنه و صرد السهم عن الرمیة ای نفذ و اصرده انفذه و هم

مصراد و صماد ای نافذ بنو الصارد قومی از عرب صردان بالضم و التحریک دو رگ زیر زبان صرد طائر بلغی و رکاک سپیدی پشت اسپ بعد از ریش شدن و بهی

صلاوا برتنگ بی باران تصرید کم از سیری آب دادن و کم کردن عطا تصرید مصرد ای تقلل و کذلک الذی یسقی قلیلا او یعطی قلیلا صمرد ای بکسرتین و ساکن النون

ناقه کم شیر **صرخد صرخد** موضعی **صعد صعود** بر آمدن تصعید لازم یقال صعد فی السلم و صعد فی الجبل و علی الجبل و صعد فی الارض ای مضی و سار و صعد فی الوادی

و صعد فیه ای انحدر و تصعد فی الشیئ ای شق علی عذاب صعد بالتحریک ای شدید قوله تعالی یسلکه عذابا صعدا صعود بالفتح بلندی خلاف هبوط و صعود و الجمع صعائد

و صعد مثل عجوز و عجائز و عجز و عقبه دشوار و ناقه که بچه ناقص خلقت زاید یقال اصعدت الناقة و اصعدتها ان کلاهما بالالف عن الفراء صعید خاک قال ثعلب وجه الارض

صعد و صعدات جمع مثل طریق و طرق و طرقات و یقال هذا النبات ینمی صعدا بفتحتین ای یزید طولا صعید مصر موضعی در مصر صعدة نیزه کوتاه راست رسته

نبات صعدة خران گور صعادی منسوب الیها علی غیر قیاس صعداء بالضم و المد دم سرد دراز **صفد صفد** بند کردن (ع ف ک م) و بالتحریک بند و عطا

صفد ای اوثقه و بند اصفاد مال و بنده بخشیدن صفاد بالکسر بند و دال و بند مثل صفاد جمع اصفد و صفر و بکسرتین بینهما ساکن چکاوک و هو طائر یصیح

اعانه بالملیح و فی المثل اجبن من صفرد **صلد صلد** رستا بان سنگ و ارض صلد و جبین صلد ای صلب املس صلود بالضم آواز آوردن چقماق بی

جستن آتش (ع ف ک م) و صلد الرجل ای صلد زند او اصلد بخیل صلود دیگ دیر بجوش آینده و اسپ خوی ناکننده ناقه صلود و مصلاد کم شیر **صلخد**

صلخدی قوی سخت صلخدم کذلک بزیادة المیم و الیاء فیهما و یقال جمل صلخدی و صلخدم ای قوی طویل و ناقة صلخداة و جمل صلاخد بالضم و الجمع صلاخد

بالفتح و صلخد ای انتصب قائما **صمد صمد** جای بلند و درشت مصمد رست از هر چیز افتد فی مصمت و هو الذی لا جوف فیه صماد بالکسر سر بند شیشه صماد ایضا

آهنگ کردن (ع ف ا ض م) صمد بفتحتین مهتر و آنکه آهنگ بوی کنند در مهمات و بی نیاز بیت مصمد ای مقصود **صمعد صمعد** اوشتاب رفتن **صند**

صندید بالکسر مهتر سرد دل غیث صندید باران بزرگ قطره صنادید مهتران و نخبها و منه قول الحسن نعوذ بالله من صنادید القدر **صهد صهید** بفتحتین

بینهما ساکن تا بیشتر آب و دراز و صهده الشمس لغة فی صخد **صید صید** شکاری و شکار کردن (ع ف ا ک م و بفتحهما) یقال منه صاده یصیده و یصاده

ایضا و اصطاده کذلک و فلان تصید تصیده و مصیدة بالکسر هما آنچه بوی صید کنند کلب صیود و کلاب صید بضمتین و صید فی لغة من یخفف الرسل و یکسر الصاد

للتسلم الیاء اصید بفتحتین سر بلند داشتن از کبر فهو اصید (ع ع ک اف ا م) وصید واصید یعنی مثل عور و اعور والاصل فی هذا الباب افعل بالتشدید وانما صحت الیاء فیه
لصحتها فی اصله لتدل علیه وحذفت منه الزوائد للتخفیف ولولا ذلک لقلت صاد و عار وقلبت الیاء والواو الفا کما قلبتها فی خافت و باع والدلیل علی انه افعل محکما
اخوانه علی هذا فی الالوان والعیوب نحو اسود واحمر وانما قالوا عور و عوج للتخفیف وکذلک قیاس عمی وان لم یسمع ولهذا لا یقال من هذا الباب ما افعله فی التعجب لان اصله
یزید علی الثلاثی ولا یمکن بناء الرباعی من الرباعی وانما یبنی الوزن الاکثر من الاقل صادی س وزوی صادی منسوب الیه و نرقی از حروف هجا صیدان بالفتح دیگها ی سنگین
صیدار بالفتح والدسنک که از وی دیگ سازند و زمین درشت و نام شهری هو صیدا و الطبی از بنی اسد صیدانة غول وزن بدخوی بسیار گوی (ع ع تجرید م)
صرقند شهری است بکناره دریای شام صعد بالضم موضعی است به سمرقند و موضعی است به بخارا اصغد بیل شهری است بارمینیه کرا و زا فوسخ و ان بنا
کرده اصفعند بکسر الهمزة و فتح الفاء و کسر العین المهملة صلغد کجعفر رجل المتقشر الانف حمرة یعنی کسیکه پوست بینی او از سرخ باده رفته باشد صمحد بالحاء
المعجمة کشفر جل وقد عسل خالص وانت فی صمحد قومک ای فی صمیمهم و اصمخد انتفخ غضبا صمر دکزبیح باده شتر بسیار شیر و کم شیر من الاضداد و صمارید زمین های
سخت و گوسفندان فربه و لاغر من الاضداد صمعد کجعفر بسیار سخت والمصمعد المنتفخ من شحم او مرض صود الصاد تصوید اکتبها فصل الضاد ضاد ضوده
ضوده بالضم فیها رکام ضوا و مصدر منه یقال ضئد الرجل فهو مضئود واضاده الله ای ازکمه الله ضادخصومت کردن ضد و ضدید بالکسر همتا اضداد ج
ضدید مثله و قد یکون الضد جماعة قال الله تعالی و یکونون علیهم ضدا و قد ضاده و هما متضادان یقال لا ضد له ولا ضدید له ولا ندله ضد بالفتح بر کردن (ع ع ف ا
ض م) ضد القربة ای ملأها واضد الرجل ای غضب ضد غضب ضمزد کحمزی یقال هو متبرة یسیرمن الاول والیسیرة من الثانی ضفند و ضفندد فربه
احمق هو ملحق بالخماسی بتکریر آخره ضمد ضمد تروخشک یقال شبعت الابل من ضمد الارض ای رطبها و یابسها فربه و لاغر و برابری کردن در چیزی و دو دوست
گرفتن زن قال ابو ذویب شعر تریدین کیما تضمدینی و خالدا و هل یجمع السیفان و یحک فی غمد ضماد بالکسر چیزی که بر جراحت بندند و بستن بر جراحت
ضمد ایضا کذلک (ع ع ف ا ک م) ضمادة عصابه که با ضماد بندند و یقال ضمده بالعصا ای ضربه علی الرأس و یقال انا علی ضماده من الامر ای اشرف علیه
ضمد بالتحریک کینه گرفتن (ع ع ک اف م) وضمد علیه ای احن علیه و حق دیرینه و یقال لنا ضمد عند فلان ای غابر حق من عقله او دین اضماد غنچه پیدا آوردن
عرفج و آن درختی است و ضمد راسه ای شده بعصابة و قد ضمده تضمیدا ای جعلت ابهامه ای اشده علی جرحه ضمد ضمد کرده الی فهو مضمود و ضمد له ای
سقیه مضطر و فلان ضمدة للکل ای من شاء ان انفره فعل (ضمیمه م) ضهید بفتحتین خشم آشکارا و پنهان بالفتح آمیختن خرمای رسیده یا نارسیده
ضهد تضهیدا ذکره با بغض ضغده خبه کرد او را یا گلوی او فشرد (ع ع بفتحها) ضفدد طبانچه زد او را و الضفادی الضفادع کما قال فی الثعالب
اضفاد واضفیداد انتفخ غضبا الضاد حرف هجا للعرب خاصة والضوادی ما یتعلل به من الکلام فصل الطاء طرد و طرد و طرد دور کردن (ع ع
ف اض م) طرد بفتحتین کذلک و ایضا مزاولة الصید ولا یقال منه انفعل و افتعل الا فی لغة ردیئة مطرود و طرید یعنی و هو فلان لطرید ام ای نیلیم و طرد ت فلانا
طردا ای ضمتها من نواحیها و اطردته ای امرت لطرده و اطرده السلطان ای امر باخراجه عن بلده قال ابن السکیت اطردته اذا صیرته طریدا و طردته اذا نفیته
عنک وقلت له اذهب عنا و یقال هو طرید للذی ولد بعده فی الثانی طرید الاول و طردت القوم ای اتیت علیهم و جزتهم طریدة شکار ی که کار ان
شترو چوب که بر دوک و تیر قمار نهند و تر شنند مانند رانده طرید ایضا نبه و رخت گرشنده و پی شاخ و برگ مانده و هوا لعرجون مطارد جهاد و در ان برنا
یقال هم فرسان الطراد و استطرد له و ذلک ضرب من المکیدة اطراد پی یکدیگر شدن و اطرد الامر ای استقام و الانهار تطرد ای تجری مطرد بالکسر نیزه
کوتاه که بدان صید کنند طود طود کوه بزرگ طود فی الجبال ای طوف و طوح مطاوح ای مطاوح فصل العین عبد عبید بنده خلاف حر عبید
و اعبد و عباد مثل کلب کلیب و اکلب و کلاب ج ج عبدان مثل تمر و تمران بالضم و عبدان بکسر تین و بالتشدید و بالکسر و تسکین الباء و عبداء بکسر تین
و بالمد و بالقصر مع التشدید و عبودا بالمد و عبد بضمتین عند الاخفش مثل سقف و سقف قال منه قرا لبعضهم عبد الطاغوت و عبید بالفتح و کلاها بالاضافة و الاعبد
فیما یقال خدم الطاغوت قال لیس هذا بجمع لان فعلا لا یجمع علی وجه آخر بلی علی فعل مثل فعل مثل عقدرد و عبد اسم یقال عبیدی العبد دة و عبدی و ذلیل
التذلیل یقال منه طریق معبد ای مذلل و کذلک البعیر المعبد و هو المهنوء بالقطران المذلل و المعبدة السفینة المقیرة و التعبید ایضا بنده گی گرفتن و الاعتبار
والاعتبار کذلک و فی الحدیث رجل اعتبد محررا و کذلک الاعباد و التعبد یقال تعبد ای اتخذه عبدا و تعبد ای تنسک و هو الاسم یقال ما عبد فلان الا قلیلا

[illegible] بیت و حکی ابن السکیت اتیته لعبدان [illegible] اذا کلت [illegible] اخطبت عبد [illegible] و عار والاسم العبدة مثل الانفة و عبدی [illegible] قال
ابو عمرو قوله تعالی فانا اول العابدین من الانف و الغضب ناقة ذات عبدة ای ذات قوة و سمن و التوکب عبدة ای قوة و عبدة بن الطبیب بالتسکین و علقمة
بن عبدة بالتحریک اسم رجلین عبادید [illegible] و کذلک عبابید یقال صار القوم عبادید و عبابید والنسبة الیهم عبادیدی قال سیبویه
لانه لا واحد له [illegible] القیاس علی فعول او فعیل او فعلال عباد بالفتح قبیلة [illegible] والنسبة الیهم عبادی عبیدان بالضم نام وادی عبید تصغیر عبد و نام
[illegible] قوله تعالی فادخلی فی عبادی ای فی حزبی و العبدی منسوب الی عبد القیس ربما قیل عبقسی و عبدری و عبشمی منسوب الی عبد الدار و عبد شمس [illegible]
[illegible] یقال لهم بنو العبید کما قالوا فی النسبة الی بنی الهذیل هذلی [illegible] قشیر عبد الله بن قشیر هو الاعور و عبد الله بن سلمة بن قشیر و العبیدتان عبیدة [illegible]
بن قشیر و عبیدة بن عمرو بن معاویة والعباد له عبد الله بن عباس و عبد الله بن عمر و عبد الله بن عمرو بن العاص [illegible] عبد الله بن مسعود [illegible] آماده قوله تعالی [illegible]
[illegible] تعتید آماده کردن اعتاد و کذلک منه قوله تعالی و اعتدت لهن متکأ و فرس عتد [illegible] آماده جهت راندن قال ابن السکیت هو الشدید التام الخلق
[illegible] ساخته آمادگی یقال اعتده و عتاده ای اهبته و آلته و ربما [illegible] اعتده [illegible] عتود [illegible] بالکسر [illegible]
[illegible] و لیس فی الکلام فعول [illegible] بالفتح [illegible] قال الفراء [illegible] کان اسم [illegible] مأخوذ [illegible]
[illegible] عجلد [illegible] بالفتح [illegible] (رجع ف اض م) عدد و عدید شمار یقال هم
[illegible] و فلان عدید بنی فلان ای یعد فیهم و عده فاعتد ای صار معدودا و اعتد به ای [illegible] المعدودات ایام التشریق و اعده لامر کذا ای هیأه له استعداد آماده
کردن و یقال هم یتعادون و یتعددون علی عشرة آلاف ای یزیدون علی ذلک فی العدد و عدة المرأة ایام حیضها [illegible] و قد اعتدت و انقضت عدتها و یقال
انفذت عدة کتب ای جماعة کتب عدة بالضم ساز و ساخت و یقال کونوا علی عدة برآمادگی باشید قال الاخفش و منه قوله تعالی جمع مالا و عدده و یقال جعله اعدد
[illegible] موضع [illegible] معد بن عدنان [illegible] سیبویه المیم من نفس الکلمة لقولهم تمعدد لقلة تمفعل فی الکلام و تمعدد الرجل [illegible]
او تشبه بهم او تصبر علی عیش معد و قال عمر بن الخطاب رضی الله تعالی عنه اخشوشنوا و تمعددوا قال ابو عبیدة فیه قولان یقال هو من الغلظ و منه قیل للغلام اذا
شب و غلظ قد تمعدد و یقال تمعددوا ای تشبهوا بعیش معد و کانوا اهل قشف و غلظ فی المعاش ای تکونوا مثلهم و دعوا التنعم و زی العجم و هکذا هو فی حدیث آخر علیکم
باللبسة المعدیة قال الکسائی و فی المثل ان تسمع بالمعیدی خیر من ان تراه و هو تصغیر معدی و انما خففت الدال استثقالا للجمع بین التشدیدین مع یاء التصغیر
یضرب للذی له صیت و ذکر فی الناس فاذا رأیته ازدریت مرآته عد بالکسر آبی که سپری نشود چون چشمه [illegible] اعداد [illegible] و بسیاری از هر چیز یقال [illegible]
[illegible] جمع [illegible] اعداد بالکسر [illegible] تمام مدت والعداد [illegible] یقال عادته اللسعة اذا اتته لعداد و فی الحدیث ما زالت اکلة خیبر [illegible]
[illegible] قطعت ابهری و ذلک ان کل من لدغ اذا تمت له سنة [illegible] به الالم و لقیته عداد الثریا ای مرة فی الشهر و یوم العداد یوم العطاء و یقال به عداد
ای مس من جنون و یقال هو فی عداد [illegible] عداد القوس [illegible] صوت الوتر و فلان عداده فی بنی فلان ای دیوانه معهم و یعد منهم فی الدیوان
و قولهم کان ذلک فی عدان فلان بالفتح و الکسر ای علی عهده و زمانه [illegible] و برآمدن و بلند شدن نبات و دندان (رجع ف اض م) [illegible] بالفتح
[illegible] بالفتح گیاهی [illegible] عرادة [illegible] ای فی حال خیر عرادة ایضا نام اسپی عرادة بالتشدید آلت جنگ خرد تر از منجنیق تعرید [illegible]
[illegible] و حکی سیبویه [illegible] بالضم ای غلیظ و نظیره من الکلام [illegible] عربد [illegible] عربدة بدخوئی و جنگ جوئی فهو معربد نعت عربد [illegible]
[illegible] و هو واحد [illegible] من الرباعی بغیر حرف [illegible] عسجد [illegible] موضعی و در شستن ملوک و شتران که بجهت [illegible]
[illegible] عصاعص [illegible] مردن) گردن پیچ [illegible] مردن عصیدة [illegible] و هو نوع من الطعام و قولهم [illegible]
[illegible] بالکسر ای [illegible] جانب [illegible] عضد [illegible] بازو [illegible] بالفتح مع ضم الضاد و کسرها مثال حذر و
[illegible] بالفتح مثال [illegible] (رجع ف اض م) و بر بازو زدن و عضدت الشجر اعضده بالکسر ای قطعته [illegible]
[illegible] عضد [illegible] ای حیاته فی عضدی عضد بالکسر [illegible] بر بازو [illegible] بازو بند عاضدان [illegible]
[illegible] که دست بوی رسد جیارة آنکه دست بوی نرسد [illegible] یک بازو و عضاد [illegible]

بالضم مطبر بازوبند عضدة دست که بازوی کوتاه دارد اعضاد الحوض سنگهای گرداگرد حوض عضادتا الباب دو بازوی در عضادة
من البناء وغیره عضد بالتحریک درد بازوی ستور ومنه عضد البعیر بالکسر معتضد جامه که علم بر بازوی دارد ابل معضدة بکسر
باشد بعیب بالیاء لقله که آنرا طرخشقوق خوانند عطر وعطر بفتحتین مشددة الراء دراز یقال یوم عطرد ونشاء عطرد وعطارد بالضم
عطود بالفتح وتشدید الواو رفتن بشتاب وهو ملحق بالخماسی عقد عقد بستن یقال عقدت البیع والعهد والنکاح والحبل فانعقد وسطبر
الرب ای غلظ فهو عقید وعقدته وعقدته بمعنی قال الکسائی یقال للقطران والرب ونحوه اعقدته حتی انعقد عقدة بالضم گره عقد یقال جبرت
ای علی عشم وآب وزمین وجای درخت تاک ونخلستان وفی المثل اکف من غراب عقدة لانه لا یطیر ویقال تحلل عقده اذا سکن غضبه
مروارید عقد بالتحریک گره گرفتن زبان (رعح ک ف م) عقد نعت منه عقد بکسر الوسط کذلک وایضا ریگ توده برهم نشسته واحد ما عقدة
عقد وعقدة کلاهما بالفتح وتعقد الرمل والخیط وغیرهما ومعقدة شد للکثرة کلام معقد ای مغمض اعتقد مالا وضیعة ای اقتناهما واعتقد الشئ ای
صلب وانعقد کذا ای تیقن بقلبه یقال لیس له معتقد ای عقد ای معاقدة معاهدة وتعاقد القوم فیما بینهم وتعاقدت الکلاب ای تعاظلت
بستن ویقال فلان بنی معقد الازار یراد به قرب المنزلة عقید ای معاقد وفلان عقید الکرم وعقید اللوم عقند دگوسپندکه دنبه او کوتاه
الکلب حبلو واسماله سعر فالانعقاد دنبه عقود نوشته انگور عقاقید جمع عقاد بالکسر نقة فیه عاقد ناقة که دم خود را گره کند وآن علامت آبستنی باشد
گرداگرد چاه ناقة معقودة القرا ناقه استوار پشت جبل عقد کذلک عکد عکد بفتحتین بن زبان وعکدة الضب بیخ دم ناقة عکدة ای سمینة
ای خاتر بزیادة اللام علد شئ علد ای صلب علد ایضا پی گردن علندی سطبر از هر چیز علاند جمع جمل علندی بضم اللام کذلک قال
واکلندی اذا غلظ واشتد علود بالکسر وتشدید الدال دراز وبزرگ یقال هو علود العنق علهدت الصبی ای حسنت غذاءه عمد عمود وعمد
عمد بفتحتین وضمتین جمع الکثرة قوله تعالی فی عمد ممددة یقال خباء معمد وسطح ممدد الصحیح عماد بالکسر بنای بلند بذکر ویونث
کان منزله معلما لزائریه عمد آهنگ کردن (رعح ف ک م) وهو نقیض الخطاء یقال عمدت له وتعمدت له فعلته وذلک عمد ای بجد ویقین
نهادن وعمدت الشئ فانعمد ای اقمته بعماد یعتمد علیه فقام واعمدته جعلت تحته عمدا وگران کردن بیماری کسی را یقال عمده المرض ای قدحه
هده العشق ویقال انا اعمد من هذا ای اعجب ومنه قول ابی جهل اعمد من سید قتله قومه والعرب تقول اعمد من کیل محق ای هل زاد علی هذا
بطنه ای علی ظهره عمید القوم سیدهم عمدة بالضم انچه بروی اعتماد کنند عمدته ای اثاث وعمدت علیه فی کذا ای اتکلت علیه فیه عمد بفتحتین تر شدن خاک (رعح ک ف م) وذلک انه
شئ من الثری تعقد واجتمع من نداه ثری عمد بکسر الوسط نعت منه وبعیر عمد وعمد البعیر اذا انفضخ داخل سنامه من الرکوب
عند عن عمرو ونشاء اعمرد عند عند از راه بگشتن (رعح ف اض م) یقال عند عن الطریق ای عدل عنه فهو عنود بالفتح وناقة عنود التی
ج عند العرق ای سال ولم یرقأ وهو عرق عاند واعند فی قیئه ای اتبع بعضه بعضا عند بفتحتین کرانه یقال هو یمشی وسطا لا عندا عنود بالضم ایضا برخلاف
حق کاری کردن ورد کردن حق وستیهیدن بباطل (رعح ف ک م) عاند وعنید نعت منه والجمع عند وعنده مثل راکع ورکع
عناد ستیهیدن ومعانده ای عارضه وطعن عند بالکسر نیزه زدن از چپ وراست قال ابو عمرو وهو من الطعن الولق والعاند مثله عند بالکسر والفتح والضم
لغات نزد وهی ظرف فی المکان والزمان یقال عند الحائط وعند اللیل الا انها ظرف غیر متمکن ولا یقال عندک واسع بالرفع وقد حل علیه من حروف الجر
من وحدها کما دخلت علی لدن قال الله تعالی الا رحمة من عندنا وقال تعالی من لدنا ولا یقال مضیت الی لدنک والی عندک
زیدا ای خذه ویقال مالی عنه عندد ومعلندد بالضم فیهما ای بد وما وجدت الی کذا معلندد ای سبیلا عود عود وعودة بازگشتن
(رعح ف اض م) وفی المثل العود احمد یقال عاد له بعد ما کان اعرض عنه معاد بالفتح بازگشت وآن جهان عیادة بالکسر
(ف اض م) عادة هم عاد وعادات جمع مثال ساعة وساع وساعات یقال عاده واعتاده وتعوده یعنی عادت کرد او را
فتعود ... الشئ فعاوده ای سأله ان یفعله ثانیا وهو معید لهذا الامر ای مطیق له وایضا هو الفقیه الذی ...
ویقال الشجاع معاود لانه لا یمل المراس ومعاودة الحمی ومعاودة بالمسألة ای سأله مرة بعد اخری وتعاود القوم فی الحرب ...

عوادة بالضم طعامی که یکبار خورده و باز آورده عواد بکسر ابدال معنی عد مثل نزال و تراک یقال عد فان لک عندنا عوادا حسنا ای ما تحب عائدة باز گردنده و
سود و یقال هذا اعود علیک ای انفع و فلان ذو صفح و عائدة ای ذو عفو و تعطف عود الطریق راه دیرینه و مهتر قدیم یقال سودد عود ای قدیم و شتر کلان سالخورده
آ بازل و مخلف در گذشته یا شتر عودة بالکسر و فتح م ج و قد عود البعیر و فی المثل ان جرجر العود فزده و تقلا عودة مؤنث عود و بالضم چوب عیدان بالکسر ج و رباب
و بوی خوش عاد قبیله قوم هود علیه السلام عادی ای قدیم و یقال ما ادری ای عاد هو ای ای الناس هو غیر منصرف عید بالکسر هر چه باز آید از اندیشه و
جز آن و جشن اهل اسلام اعیاد ج جمع بالیاء و اصله الواو للزومها فی الواحد و یقال للفرق بینه و بین اعواد الخشب و قد عیدوا ای شهدوا العید عاد یا رعلی
فاعلا معید و دانا ... من باب المعتل بذکر سنذکر ایضا عیدان بالفتح خرما بنان دراز عیدانة یکی هذا اذا کان فعلان و اذا کان فیعالا فهو من باب النون
عهد پیمان زمان یقال کان فی عهد فلان ای فی زمانه و زینهار و سوگند یقال علی عهد الله تعالی لافعلن کذا و پیمان و امان و نگاه داشت و اندر رسیدن منزل که
همیشه بوی باز گردند از هر کجا که رفته باشند معهد کذلک و باران پس باران دیگر عهاد عهود ج و قد عهدت الارض فهی معهودة ای مطرت فهی مطورة و
عهدت الیه ای وصیته و منه اشتق العهد الذی یکتب للولاة عهدة بالضم نبشته بیع و شرا و یقال العهدة علیه ای ما ادرک فیه من درک فاصلاحه علیه و یقال
فی الامر عهدة و سستی یقال فی عقله عهدة ای ضعف و یقال لا عهدة ای لا رجعة و ابیعک الملسی لا عهدة ای تتملس و تتفلت فلا ترجع الی معهود دیده
و شناخته و عهدته بمکان کذا ای لقیته و عهدی به قریب ای علمی و معرفتی به و فی الحدیث ان کرم العهد من الایمان ای رعایة المودة تعهد بسیار داشتن و تازه
کردن یقال تعهدت فلانا و تعهدت ضیعتی و هو افصح من قولک تعاهدته لان التفاعل انما یکون بین اثنین و فلان یتعهد و صح ای یتجدد و العهدان بکسر
العهد معاهد گرویدگی ذمی عهید هم پیمان و هم زمان قریة عهیدة ای قدیمة اتی علیها عهد طویل رجل عهد بکسر الوسط آنکه تعاهد ولایت و کارها کند ...
عبرد کقنفذ و علبط و علابط زن سپید نرم نازک اندام که از نازکی خود می لرزد و غصن عبرد و رقیق ... و غصن عبرد و عبارد شاخ نرم
و نازک و ... تعجد بالضم مویز ... دانه انگور و بالفتح ... مانند مویز ... ترین آن و بالتحریک زاغها عجدة
یکی ... مانند ... درخت خرما ... ما یخرج من العنب کالثالیل عجردة ... است عرقدة
بالقاف سخت تافتن عرد جاریة جامعها ... عسلد ... عسلد جاریة جامعها ... کرشه نر
و ... سخت توانا ... عشرد
فراهم آورد ... عصلد ... سخت عقد بالفتح و عقدان ... هر دو پای خود ... جهیدن ...
... عقد ... والاعتقاد ان یعلق ... اعتقد ... عکرد ... فربه و توانا شد عکردت ...
... رجل جاریة ... فقال ... قالت ... تعقد و اعتقد ... عکرد فربه و توانا ...
عکر ... علکد بالکسر ... زال ... دانا و کوتاه ... گوشت ... علکد
... علابط ... علکد ... سخت العلاکدة و العلاکد بکسرهما ... علیه الغزل
علادة ... علمدت ... کودک ... جعفر و قنفذ ... مویز ... آن ... سیاه آن ...
عنجد العنب ... عنجد ... و لا فی الثلاثی و لا فی الرباعی و عنجد و عنجدة ... عنقود بالضم ... عنقود العنب ...
... سخت ... عیدانة ... درخت خرما ... عیدان ... و کان للنبی صلعم قدح من عیدانة یبول فیها باللیل و تقدم

فصل الغین

غدد و غدة ... گوشت غدد ج غدة البعیر طاعون شتر و اغد البعیر فهو مغد ای به غدة و اغداء ای غضب مغداء ای
غضبان و اغد القوم ای اصابت ابلهم الغدة ... غرد ... گردانیدن آواز در حلق و طرب انگیز کردن آواز را ...
غرد الطائر ... غرد بالکسر ... غردة بفتح الثانی ... مثل ... و قال الکسائی ... الغرد ... قال الفراء ... بالفتح غردة ...
... مغرود ... الذی ... اغرد ... و فرد
... بالضم ... لافعلن ... عمد بالکسر ... کار ... عمد بالفتح مصدر ...

وکسرها غمدت السیف واغمدته ای جعلته فی غمده فهو مغمود ومغمد قال ابو عبیدة هما لغتان فصیحتان وتغمده الله برحمته ای غمره بها وتغمدت فلانا ای سترت
ما کان منه وغطیته غامدی از یمن ج اغتمد فلان اللیل ای دخل فیه کانه صار کالغمد له کما یقال ادرع اللیل غمدان بالضم کوشکی بیمن **غید و غید** بفتحتین نازکی ای
ای نرمی سست یقال منه امرأة غیداء و غادة ای ناعمة غید خواب آلوده کردن کژ کرده (تصحیح) **غرید** بتجدید سخت آواز او هو تصحیف غرید ولا بهم ازگیاه
او هو بالراء ایضا اسم مغلد زهر هلاهل که فی القاموس کشد **الغمارید** المغاید **غنجدة** کقنفذة اسم ام رابع بن الحارث الصحابی ویقال فیها غنجرة وغنظرة

فصل الفاء فاد و فؤاد بالضم دل افئدة ج فأدته فهو مفؤود ای اصبت فؤاده وکذلک اذا اصابه داء فی فؤاده قال الکسائی مفؤود و فئید بی دل
فأدت الخبزة کوماج کردم فأدت للخبزة جای کردم کوماج را در خاکستر افؤود بالضم علی فعول جای کوماج در خاکستر گرم مفاد علی مفعل بالکسر آتش کاود
سیخ بریان کن که آنرا بابزن خوانند مفادة کذلک وفأدت اللحم وافتأدته ای شویته لحم فئید گوشت بریان **فدد و فدید** آواز کردن (ع ح ف
اک م) فداد سخت آواز وفی الحدیث ان الجفاء والقسوة فی الفدادین وهم الذین تعلو اصواتهم فی حروثهم ومواشیهم فاما الفدادین بالتخفیف فهی البقر
التی تحرث واحدها فدان بالتشدید عن ابی عمرو فدفد زمین هموار **فرد و فرد** تنها وطاق افراد ج فرد ای کذلک علی غیر قیاس کانه جمع فردان
ثور فرد بسکون الوسط وفتحه وکسره فارد فرید منفرد کلها بمعنی ظبیة فارد والتی انقطعت عن القطیع وکذلک سدرة فاردة فرید یگانه و در و فرائد الدر کبار
افراد النجوم ستارگان روشن ویقال جاؤا افرادا و فرادی بالتنوین وبلاتنوین ای واحدا واحدا وافردته ای عزلته وافردت الیه رسولا وافردت
الانثی ای وضعت واحدا فهی مفرد و موحد و مفذ ولا یقال ذلک فی الناقة لانها لا تلد الا واحدا و فرد وانفرد بمعنی ویقال لقیت زیدا فردین ای لم
یکن معنا احد وتفردت بکذا واستفردته اذا افردته **فرند و فرند** افرند بکسرتین پرنیان معرب فرند و اسم موضع ویقال اسم رملة **فرصد و**
فرصاد بالکسر توت **فرقد و فرقد** گوساله فرقدان دو ستاره نزدیک قطب **فرهد و فرهد** بالضم درشت شتاب زده فرهود حیی از یحمد و هو
بطن من الازد ویقال لهم الفراهید منهم الخلیل بن احمد العروضی ویقال رجل فراهیدی و یونس یقول فرهودی **فسد و فساد** تباهی و تباه شدن (ع ح
ف اض ام) خلاف صلاح هو فاسد وهم فسدی کما یقال ساقط و سقطی وفسد الشیء بالضم کذلک فهو فسید ولا تقل انفسد وافسدته انا والافساد والاستفساد
خلاف الاصلاح والاستصلاح مفسدة خلاف مصلحت **فصد و فصد** رگ زدن (ع ح ف اک م) فصدت وافتصدت بمعنی وانفصد الشیء وتفصد ای سال
فصید خون در روده بریان کرده و آنرا از برای مهمان فصد میکردند در جاهلیت وفی المثل لم یحرم من فصد له البعیر بسکون الصاد یعنی المکسور بالتخفیف کما
سکنت ثم ابدلت زاء یقال فزد له کل صاد وقعت قبل الدال فانه یجوز ان تشمها رائحة الزای اذا تحرکت وان تقلبها زاء محضا اذا سکنت وبعضهم یقول
من قصد له بالقاف ای من اعطی لقصد ای قلیلا وکلام العرب بالفاء **فقد و فقد** فقدان بالضم و بالکسر گم کردن (ع ح ف اک م) افتقاد کذلک
تفقد گم شده جستن فاقد زنی که شوی یا پسر گم کرده باشد ظبیة فاقد وتفاقد القوم ای فقد بعضهم بعضا **فند و فند** بفتحتین دروغ و سستی رای از پیری
افناد دروغ گفتن و خرف شدن ولا یقال عجوز مفندة لانها لا رای لها تفنید نکوهیدن و ضعیف رای نسبت کردن فند بالکسر پاره از کوه بیدارا
ونام شاعری فند و فم فنداذة تثنیه نیز **فود و فود** الراس دو کرانه سر یقال بدا الشیب بفودیه وله فودان اذا کان له ظفیرتان وقعد بین الفودین ای
بین العدلین ج فود مردن (ع ح ف اض ۲ و ک م) **فهد و فهد** یوز فهود ج وفهد فهدا ای اشبه بالفهود فی کثرة نومه وتمدده وفی الحدیث ان دخل فهد
وان خرج اسد بکسر الوسط فیهما فهدتان دو پاره گوشت بیرون جسته زیر سینه اسپ فوهد کودک فربه مراهق توهدة مؤنثه **فید و فید** خرامیدن
(ع ح ف اک م) رجل فیاد وفیادة ایضا للمبالغة کالعلام والعلامة فیاد ایضا بوم نر فائدة آنچه گرفته یا داده شود از دانش یا مال ویقال فادت له فائدة
وافدته ای اعطیته وافدت المال ای اعطیته غیری وفاد المال لفلان ای ثبت له وفاده یفیده ای دافه بمعنی اذابه فید ایضا زعفران سوده و موی
دراز که بر شقوق اسپ بر آید و موضعی بر راه مکه (تصحیح) **قشاشید** ابریشم سپید تو بر تو دستر های جامه وقد قشد درعه لقشید استر ساخت برای درع خود
القشاشید القشاشید کالتقاشید **قرشاد** وجه بسیار پر گوشت شده چهره او قرشد باعدین رجلیه لم یحرم من قرد له ای من فصد له غلام افلود بالضم نوجوان
تمام خلقت نازک خوش قد فرید **قلهد و قلهدة** قلهود نضه و مقلهد کودک گرد اندام فربه قریب بلوغ **فصل القاف قتد و قتد** بفتحتین چوب پالان
اقتاد وقتود ج قتاد درخت خار ناک قتادة یکی و نام مردی وفی المثل ومن دونه خرط القتاد ابل قتدة وقتادیه شتری که از خوردن قتاد باد درد شکم شده باشد

قحد قحد خار یا درخت قنشد قنشد و غیر آن و بز و گوسفند بسیار مرد مقترد و قتار د قترد رجل قترة قترة بالضم نام عقبه قتائدة بالضم و یاتی فی ... کما یقال
بالکسر البحار فسکنت تخفیفا والاصل گرد و بکرة و بزرگ گردد و برآورد کوهان الناقة و قحدت کوهان و بزرگ کوهان دیگر ناقه قحاد نمار و قحمة مثل بالکسر قحاد یا کوهان بین بالتحتین
مثل عشرة و عشرة قحدوة بالتحتین و سکون الحاء و ضم الدال و فتح الواو پس سر قماحدة قحد و قدد بدر از هنگامی فتن (ع ع ف اص م) یقال قددت السیر و غیره
وقد المسافر المسافة والمفازة انقداد ای انشقاق قد ایضا بالاقطیع یقال قد فلان قد السیف ای جعل حسن التقطیع و پوست بزغاله قد جمع القلة اقد جمع القلة قداد بالکسر جمع
الکثرة منه و فی المثل ما یجعل قدک الی ادیمک معناه ای شیء یحملک علی ان تحمل امرک الصغیر علی الکبیر عظیما قد بالکسر د وال و آن ایرنداق بیرگو بند قدة احص منه اقدح قدیدا
روش راه و گروهی از مردم که هر یکی بیراهی و روشی علیحده باشند قوله تعالی کنا طرائق قددا و یقال ماله قد ولا قحف ای ماله اناء من جلد ولا من خشب
قدید گوشت خشک کرده و جامه کهنه و تقدد القوم ای تفرقوا و تقدد فلان الاموراى ترتبها و بتیرها قدید بالتصغیر آبی در حجاز قداد بالضم درد شکم مقداد بالکسر نام
مردی از صحابه رضی مقد بالفتح بیابان هموار قد بالتخفیف بدستی و هو حرف لا یدخل الا علی الافعال و هی جواب لقولک لما یفعل و زعم الخلیل ان هذا
لمن ینتظر الخبر یقول قد مات فلان و لو اخبره و هو لا ینتظره لم یقل قد مات و لکن یقال مات و یکون بمعنی ربما کما فی قول الشاعر ع قد اترک القرن مصفرا انامله و ان جعلته اسما شددته و قلت کتبت
قدا حسنة و کذلک کی و لو لان هذه الحروف لا دلیل علی ما نقص منها فیجب ان یزاد فی اواخرها ما هو من جنسها فتدغم الا فی الالف فانک تهمزها و لو سمیت
رجلا بلا او ما ثم زدت فی آخره الفا همزت لانک تحرک الثانیة والالف اذا تحرکت صارت همزة و اما قولهم قدک بمعنی حسبک فهو اسم تقول قدی و قدنی ایضا
ایضا علی غیر قیاس لان هذه النون انما تزاد فی الافعال وقایة لها مثل ضربنی و شتمنی قرد قرد بالضم کنه قردان بالکسر یقال قرد بعیرک ای
انزع منه القردان تقرید فریفتن و کنه دور کردن و صلان الرجل اذا اراد ان یاخذ البعیر الصعب قرده اولا کانه یلین ثم اخذه اسم القردان موضعی میان
ران و شکم ستور قرد بفتحتین پشم بهم تپیده و نمد شده بر ستور و بر هم تپیدن پشم (ع ع ک ا ف م) قردة پاره از وی و فی المثل عکرت علی الغرل آخره فلم
تدع بنجد قردة و عکرت ای عطفت و قرد الصوف و تقرد ای تلبد و سحاب قرد ابر پاره بر هم نشسته و قرد الادیم ای حلم و قرد الرجل ای سکت من عی
واقرد ای سکن و تماوت قرد کرد کردن روغن در شکنب (ع ع ف ا ک م) قرد بالکسر کپی قرود و قردة ج مثل فیل و فیول فیلة قردة مونثه قرد ج مثل قرب
و قرب و فی المثل انه لازنی من قرد قال ابو عبیدة هو رجل من هذیل یقال له قرد بن معاویة قرد جایی در شت بلند و انما اظهر لانه ملحق بفعلل و الملحق لا یدغم قرادد
قرادید ج قردود بالضم مثل قردد و قردودة الظهر یعنی پشت قرمد قرمد نوعی از سنگها قرسود بالضم بریچه کوهی قراسید ج قرمید بالکسر خشت پخته بنا از خشت
بنشت پخته برآورده قشد قشد دردی مسکه قصد قصد آهنگ کردن یقال قصدته و قصدت له و قصدت الیه یقال قصدت قصده ای نحوت نحوه و شکستن چوب یقال قصدت العود
بالکسر پاره از شکسته قصد ج یقال انقصد و تقصد الرمح و تقصدت الرماح ای تکسرت و رمح اقصاد قال الاخفش هذا احد ما جاء علی بناء الجمع و القصید
الکلب و غیره ای مات و قصدهم ای اصاب الرمی مقتلا مکانه و قصید ج قصید قصیدة پاره از شعر مثل سفین و سفینة و گوشت خشک قاصد نزدیک
یقال بیننا و بین الماء لیلة قاصدة ای هینة السیر لا تعب فیه و لا بطء قصد ایضا میانه رفتن در هر چیز (ع ع ف ک م) اقتصاد مثله یقال فلان مقتصد فی النفقة
لا اسراف و لا تقتیر و قصد فی مشیه قصد بد ز جماعه ای اربع علی نفسک و راستی یقال هو یقتصد فی الحکم ای یعدل قعد قعود و مقعد نشستن (ع ع ف
انص م) اقعاد و قعد منه قعدة للمرة منه قعدة بالکسر للحالة منه کالجلسة و الرکبة یعنی نوعی از نشست مقعدة نشستنگاه و قعدة یکی از ماههای حرام ذوات
القعدة ج قعدت الرخمة ای جثمت و قعدت الفسیلة ای صار لها جذع قاعد نخلی که دست بوی رسد و زنی که از حیض و زه باز ایستاده باشد قواعد ج
قوله تعالی والقواعد من النساء اللاتی لا یرجون نکاحا و گروهی از خوارج قعد بفتحتین ج مثل حارس و حرس و ایضا آن جماعتی که دیوان نباشند ایشان را و
وکرانی در پیوند دست و پای ستور قواعد البیت بنیادهای خانه قواعد الهودج چهار چوب بر پهنای هودج و تقعد فلان عن الامر اذا لم یطلبه و تقاعد
اذا لم یخرج الیه من حقه تقعده ای ربثه عن حاجته و عقبه یقال ما تقعدنی عنک الا شغل ای ما حبسنی عنک و رجل قعدة ضجعة مثال همزة ای کثیر القعود
والاضطجاع قعود بالفتح شتر جوانه که تخت در پار و پشت آمده باشد و لا یکون البکرة قعود اذ تکون هی قلوصا قال ابو عبیدة قعود هو الذی یقتعده الراعی
فی کل حاجته و قعید غیره جا الجمل یقال تقعده و قعیدة الحاجات اذا قعدوا الرجل فی حوائجهم و یقال للقعود ایضا قعدة بالضم یقال نعم القعدة هذا ای نعم المقتعد مقعد
جایهای نشستن مردم و یقال هو منی مقعد القابلة ای فی القرب و ذلک اذا لصق به من بین یدیه و قعید بات پا لا نهاوزینها قعید هم نشین قوله تعالی عن الیمین و

عن الشمال قعید وهما قعیدان وفعیل وفعول مما یستوی فیه الواحد والاثنان والجمع کقوله تعالی انا رسول رب العالمین وقوله تعالی والملائکة بعد ذلک ظهیر ونخچیر که
پس پشت نگرده باشد واز وحش آنچه از پس پشت در آید وهو خلاف النطیح قعیدة غراره وریگ توده کرده وقعیدة الرجل امرأته قعادة بالضم کذلک وقولهم قعیدک
لا آتیک وقعدک لا آتیک وقعدک الله لا آتیک یمین للعرب هی مصادر استعملت منصوبة بفعل مضمر والمعنی بصاحبک الذی هو صاحب کل نجوی کما یقال نشدتک
الله اقعاد وقعاد بالضم بیماری ستور که در رانهای وی پدید آید ودر پای اسپ مقعد بالضم لنگ پستان فرونشسته ویقال من العرج اقعد الرجل فهو مقعد وتقی
اصابک بهذا القعاد ای العرج قعدد بضم الدال وفتحها الذی کان قریب الآباء الی الجد الاکبر وکان یقال لعبد الصمد بن علی بن عبد الله بن عباس قعدد بنی
هاشم ویمدح به من وجه لان الولاء للکبر ویذم به من وجه لانه من اولاد الهرمی وینسب الی الضعف **قعد یاقعد** آنکه بسر انگشتان پای راه رود وستوری که میل بسم
سم دارد در رفتن یقال فرس اقعد وهو عیب فیه قال ابو عبیدة الاقعد لا یکون الا فی الرجل وقال الاصمعی القعدان یمیل خف البعیر من الید والرجل الی الجانب
الانسی وقد قعد فهو اقعد فان مال الی الوحشی فهو اصدف قعد ایضا نوعی از دستار بستن یقال اعتم القعداء اذا لم یسدل قعدان بفتحتین خریطه عطار فارسی معرب

قلد و قلادة بالکسر گردن بند وحمیل تقلید در گردن افکندن حمیل وغیر آن کسی را یقال قلدت المرأة فتقلدت هی وکار در عهده کسی کردن یقال قلده العمل
وچیزی در گردن ستور قربانی در آویختن تا علامت هدی وشمشیر حمائل کردن تقلد الرجل سیفه ای وضع نجاد سیفه علی منکبیه مقلد اسپی که علامت سباق بر گردن وی
بسته باشند قلد تافتن رسن وجز آن (ع ف اض ۲ ک ۳) قلید مقلود رسن ودستیانه فتا قلد بالکسر نوبت آب در چهار روز یکی ومنه سمیت توافل حمة
الی مکة قلدا ویقال سقتنا السماء قلدا فی کل اسبوع ای مطرت لوقت قلدة دردی مسکه اقلیدة کلید مقلد مثله مقالید ج واقلد البحر علی خلق کثیر ای غرقهم کانه اغلق
علیهم **قمد و قمد** بضمتین وتشدید الدال قوی واستوار قمدة مؤنث منه اقمهد البعیر اقمهدادا اذا رفع راسه بزیادة الهاء **قند و قند** م ومنه سویق مقنود ومقند
بالکسر قال الاصمعی هو مثل اسفنط وهو عصیر یطبخ ویجعل فیه افواه من الطیب ولیس بخمر قال الکسائی رجل قنداوة بالهمزة علی فعلاوة مرد سبک قال الفراء هی
ایضا من النوق الجریئة وقال ابو مالک ناقة قنداوة وجمل قنداو ای سریع قندوم قنداوة ای حادة وغیره یقول قنداوة بالفاء **قهد و قهد** مثل
وهو الابیض الاکدر قهاد بالکسر نام موضعی **قود و قود** مقادة قیاد وقود کشیدن ستور وجز آن (ع ف اض ۲) فرس قؤود علی فعول اسپ
رام شده بکشیدن وقاده واقتاده بمعنی وقود شده للکثرة قود ایضا اسپان یقال مرّبنا قود واقدتک خیلا القودها ای اعطیتک خیلا انقیاد گردن دادن
یقال قدته فانقاد لی واستقاد لی ای اعطانی مقادته قود بالتحریک کشنده را باز کشتن یقال اقدت القاتل بالقتیل ای قتلته به واقاده السلطان من اخیه
امره ان یقتل قاتل اخیه واستقدت الحاکم ای سألته ان یقید القاتل بالقتیل مقود بالکسر رسن مهار ولگام قائد کشنده قواد ج قادة ج فرس اقود اسپ دراز پشت
وگردن وناقة قوداء قود ایضا طول العنق ثنیة قوداء ای طویلة فی السماء جبل اقود قود قیدود ماده خر دراز پشت وگردن قیاد ج واقود من الرجال الطویل
العنق سمی بذلک لقلة التفاته ومنه قیل للبخیل علی الزاد اقود لانه لا یلتفت عند الاکل **قید و قید** بند قیود ج تقیید بند کردن ونقطه زدن کتاب
را جمال مقاید ای مقیدات قید الاوابد اسپی که وحشی را بدویدن دریابد قید نام اسپی هم ودوال که سرهای پالان را بهم فراز گیرد قید الفرس انگی
که بر گردن شتر نهند مقید جای بند نهادن از ستور وجای پای برنجن از زنان ویقال بینهما قید رمح وقاد رمح ای قدر رمح قیاد ستور بکشیدن گردن
وهو قیاد رسن که ستور را بوی کشند (فصل الکاف) کشر وکبرتع وزبرج وجعفر وعلابط کالای خانه وکعثیر وعلبط وعلابط گله گوسپند وبچگان آن یا بسیار
داشتنی باشند یا اثاث البیت بسیار داشته باشند مکشر ومثله فیهما وکبرج گیاه خشک در بیخ رز وانبوهی مردم قفار دو کسقالیج دراز و انتهای سر این و
مثل آن وکعفر پارهای پشمینه وچیز لییر القمر صعد القصری فارسیه گنه یعنی چیزیکه باقی ماند در غربال از سبوس قمر به بالضم جوان نازک ونرم اندام
والقراسید القراسید کثیر بن قاروندا من اتباع التابعین القمرد القصید قشو وفربه کردن توانا قسیند ذکره فی الاعجمیة ولم یفسره وعندی انه
معرب گسنند لما یشذ فی الوسط او گوسپند للشاة القسبند دراز بالا بزرگ گردن قمعد وکوتاه قفند سخت سر کلان سر اقفند عظیم الالواح [illegible] قفندد
قلعند [illegible] قلعد مضی علی وجهه فی البلاد قلعد الشعر سخت شد موی قمحدوة المنة الناشزة فوق القفا وعلی القذال خلقته [illegible]
القمد [illegible] وفی ذکر باقی (ق ح د) مقمعد شخصی که [illegible] گنگی باد [illegible] که تکلم [illegible]
وانثر پایگه فرونشسته [illegible] ز پشت رو [illegible] که از جای خود [illegible] رفع راسا وبالمکان اقام [illegible]

القنفذ **قهمند** ... **کمد** ... کسر ... **فصل الکاف کاد** عقبهٔ کو و دشوار ... کنادی ای شق علی **کبد** **کبید** بالفتح و کسر الوسط و بالکسر و سکون الوسط ... جگر اکباد ج و بالفتح و سکون ایضا للتخفیف مثل فخذ و فخذ کبد السماء میانه آسمان و کبد النجم السماء ای توسطها و تکبدت الشمس کذلک ... اللبن ... غلظ و خثر ... الادیم کبیدات السماء جمع کبیدة بالتصغیر کبد القوس قبضتها و کبدت الرجل ای اصبت کبده فهو مکبود اکبد سطبر میان و هو لا یکون الا ... کبداء ... قوس کبداء سطبر قبضه کبد بفتحتین سختی قوله تعالی لقد خلقنا الانسان فی کبد و کابدت الامر ای قاسیت شدته کباد بالضم و التخفیف درد جگر ... و فی الحدیث الکباد من العب و یقال للاعداء سود الاکباد کما یقال لهم صهب السبال و ان لم یکونوا کذلک و یقال فلان تضرب الیه اکباد الابل ای یرحل الیه فی طلب العلم و غیره **کتد** **کتد** بفتح الوسط و کسره میان کتف و پشت و ستاره و هو بفتح الوسط **کد** **کد** رنج و سختی کار و جوازه در وی چیزی را کوبند و شیار ... گردان بانگشت رعع ف اض م و کددت الشئ ای انعبته کدید زمین کوفته بیرکد و دیاه دشوار آب کداده بالضم در دی روغن آنچه در بن دیک بماند از طعام و جز آن کدکده بانک خابیک و سندان و جز آن و دویدن آهسته و حکی الاصمعی قوم اکداد ای سراع کداد بالضم نام نحلی **کرد** **کرد** و کردن فارسی معرب ... رانندگان ... ای مطارده کرد بالضم گروهی از مردم و هم الاکراد کردیدة آنچه در کرانها ای جلها بماند از خرما کرادید ج **کسد** **کساد** ناروانی متاع و جز آن کسید کاسد متاع ناروان صاغه کاسدة و سوق کاسد بلا هاء و اکسد الرجل ای کسدت سوقه **کلد** **کلد** بفتحتین جای رست بی سنگ کلدة پاره از زمین سخت کلندی ... کلندد ای صلب و اکلندی البعیر ای غلظ و اشتد مثل اغلندی کلدة بفتحتین نام مردی **کمد** **کمد** اندوه نهانی رعع ک اف م کمد کمید نعت منه کمدة بالضم گشتگی گونه و الکمد تغیر الثوب اذا لم ینقه تکمید گرم کردن عضوی به بستن چیزی بر وی کماد بالکسر کذلک و فی الحدیث الکماد احب الی من الکی **کنود** ... ناسپاسی کردن رعع ف اض م کنود بالفتح نعت منه للمذکر و المؤنث کند بضمتین مثلا ارض کنود زمین که از وی چیزی نروید کنده ای قطعه کننده بالکسر ... **کنعد** نوعی از ماهی دریا **کود** **کود** مکادة نزدیک آمدن کاری که نشود رعع ک اف م و کاد یفعل کذا ای قارب و لم یفعل ... العرب کدت افعل کذا بالضم قال ابن ناسا من العرب یقولون کید زید یفعل کذا و ما زیل یفعل کذا و یریدون کاد و زال فنقلوا الکسرة الی الکاف فی فعل کما نقلوا فی فعلت ... الاصمعی انه سمع من العرب من یقول لا افعل ذاک و لا کودا فجعلها من الواو و قد یدخلون علیها ان تشبیها بعسی و قولهم عرف فلان ما یکاد منه ای ما یراد به ... قال ... و لا مکادة ای لا اهم و لا اکاد و تقول لمن یطلب منک الشئ فلا ترید ان تعطیه لا و لا مکادة و کاد وضعت لمقاربة الشئ فعل او لم یفعل ... مجرده ... الفعل و مقرونة بالجحد عن وقوع الفعل قال الله تعالی لم یکد یریها قال البعض فی قوله تعالی اکاد اخفیها ای ارید اخفیها قال فکما جاز ان یوضع ارید موضع اکاد ... کذلک ... موضع ارید فی قوله تعالی فوجدا فیها جدارا یرید ان ینقض ای یکاد **کهد** **کهدان** بالتحریک دویدن درازگوش رعع ک اف ... و الکهد ... الا ... تعدا الی انه تزحف **کید** **کید** و مکیده بسگالیدن رعع ف اک م و کاده و کایده ... و یسمی الحرب کیدا یقال غزا فلان و لم یلق کیدا ... یقال هو یکید ای یعالج و یکید بنفسه ای یجود بها و یسمی اجتهاد الغراب فی صیاحه کیدا و کذلک القی **فصل المیم** **مرد** ... فی عدوه کوشش کرد در دویدن ... الشیان **مرکبدة** بالکسر الکریدة **مرد** بالفتح موضعی است **مشغد** ... بالضم الخطابی و ابنه ... رویا عن صحابیها **مشدد** ... ای قطع ... مشد الناقة حلبها بثلث اصابع و المشد حب ... و المشود ناقة ... المشفة الاحلیل القصیرة البخلف کا مشد مرد بسیار ... کننده ... مشود و مشد مثل کشد بضمتین ج و امشد اخلص الزبدة **معد** جوال کعدة پوشش شیشه **کاغد** القرطاس معرب ... **کمد** ... قند مرد کلان شقه ... و الکهد الفرج ... **کنابد** بالضم قبیح **فصل اللام لبد** **لبد** بالکسر لبدة ... لبود ج و قیل لزبرة الاسد لبدة و هو الشعر المتراکب بین کتفیه و الاسد ذو لبدة و فی المثل هو امنع من لبدة الاسد و الجمع لبد بکسر اللام مثل قربة و قرب لبادة بالضم بارانی نمدین و یقال ماله سبد و لا لبد بفتحتین و هما الشعر و الصوف ای ماله شئ و البدت الفرس فهو ملبد ای شدت علیه اللبد و البدت القربة ای جعلتها فی لبید و هو الجوالق الصغیر و البد البعیر اذا بال فثلط فضرب علی عجزه فیصیر لبدة من ثلطه و بوله و لبد بالمکان ای قام به و البدت الابل اذا اخرج الربیع الواتها و او بارها و تهیأت للسمن لبود بالضم چفسیدن بزمین رعع ف اض م یقال لبد الشئ بالارض لبد بفتحتین حلق و سینه گرفتن شتر از بسیاری خوردن صلیان یقال منه ابل لبادی و ناقة لبدة و التبد الورق ای تلبد بعضه علی بعض و التبدت الشجرة ای کثرت اوراقها و تلبد الطائر بالارض جثم علیها و تلبدت الارض بالمطر ای استقد و لبد الندی الارض ای شده تلبید سرشیم کردن بر موی و هو ان یجعل المحرم فی راسه شیئا من الصمغ لیتلبد شعره و لئلا یتشعث فی الاحرام

لُبَد بالضم بسیار قال الله تعالی مالاً لُبَدا ای جمعا ویقال الناس لُبَد ای مجتمعون وآنکه به سفر نرود و از جای خود دور نشود و لُبَد ایضا آخر نسور لقمان وهو منصرف
لانه لیس بمعدول وتزعم العرب ان لقمان هو الذی بعثته عاد فی وفدها الی الحرم یستسقی لها فلما اُهلکوا خُیّر لقمان بین بقاء سبع بعرات سُمر من اظب عفر فی جبل
وَعْر لا یمسّها القطر وبقاء سبعة انسر کلما هلک نسر خلف بعده نسر آخر فاختار النسور فکان آخر نسوره لُبَد البیبد جوال خرد ونام شاعری لحد ✤ لحد بالتسکین
شکاف در گور وشکافتن یک کرانه گور لحد بالضم لغة فیه (ع ع بفتحها) ولحدت للقبر والحدت له بمعنی الحاد از دین برگشتن یقال الحد فی دین الله ای حاد عنه و
عدل ولحد لغة فیه وقری لسان الذی یلحدون الیه وستم کردن در حرم واصله من قوله تع ومن یرد فیه بالحاد بظلم ای الحادا والباء زائدة التحاد از دین برگشتن
ملتحد پناه لان اللاجی یمیل الیه لدد ✤ لدد بفتحتین سخت خصومت شدن (ع ک ا ف م) الالدّ نعت منه لدج وایضا موضعی بشام لدّ بالفتح جوال وخصومت کردن
(ع ف ا ض م) ولدّه ای خصمه فهو لادّ ولدود ولدیدان دو کرانه وادی وکرانهای گردن وجمعه الدّة ومنه قولهم تلددا ای یلتفت یمینا وشمالا الدود ولدید داروی
که در کرانه دهان ریزند وفی المثل جری منه مجری اللدود وجمعه لدّة وقد لدّ فهو ملدود والدته انا والتدّ هو ویقال مازلت الادّ عنک ای ادافع رجل الندد وبلندد
ای خصیم یعنی سخت خصومت وتصغیر الندد الیندد لان اصله الدّ فزاد وافیه النون لیلحقوه بسفرجل فلما ذهبت النون عاد الی اصله ویقال مالی منه ملتحد ولا ملتندا ای بدّ
لسد ✤ لسد بالتسکین شیر مکیدن بچه نخچیر از مادر (ع ع ف اک م) ولسد العسل لعقه لسد بالتحریک لغة فیه ویقال لسد الطلا امه بالفتح والکسر لغد ✤ لغدود
لغد بالضم فیهما گوشت کرانه گردن لغادید ج الغاد جمع الثانی ولغدت الابل ای ردّ وتها الی القصد والطریق وجاء فلان متلغدا ای متغیظا متغیظا لکد ✤ لکد
بفتحتین ریم چسپیدن بجایی (ع ع ک ا ف م) یقال لکد الوسخ علیه ای لصق به وتکلّد الشی ای لزم بعضه بعضا ملکد بالکسر کوبه لهد ✤ لهد گرانی بار قال الاصمعی لهد القوم
دوابّهم ای جهدوها واحرتوها لهید ستور مانده شده لهد ایضا سپوختن بخواری فهو لهو د لهده ولهّده بمعنی قال ابو زید الهدتّ به ای زریت به قال ابو عمرو
الهدتّ به اذا مسکت احد الرجلین وخلیت الآخر علیه وهو یقاتله ونابهد علیّ ای یُعینه علی لهیدة عصیده سست ✤ ضمیمه ✤ لکده بیده لکزه یعنی مشت
زد او را (ع ع ف اک م) لثد القصعة بالثرید ثرید را فراهم آورد از اطراف کاسه وهموار کرد آنرا (ع ع ف اک م) لثد المتاع نشده لثدة بالکسر الجماعة
المقیمون لا یظعنون یعنی گروه مقیمان که اراده کوچ نداشته باشند لمد فروتنی بخواری نمودن لمدان خوار لمده لدمه یعنی طپانچه زد او را لود کسیکه
مایل بسوی عدل نباشد ومنقاد بکاری نشود وقد لود کفرح الوادج والشدید الاعطی طاعنه وگردن سطبر لباد بالفتح چیزی یقال ماترکت له لبادا ✤✤
فصل المیم ماد ✤ ماد گیاه نرم نازک ویقال وجدتّ تادا ناداوناد وبدن شاخ نازک وغصن میّود ای ناعم وشاب میود وشابة میودة ای ناعم
وناعمة ومیود ایضا نام جائی ومتاد خیر ای کسبه مجد ✤ مجد بزرگی مجید بزرگوار وگرامی قال ابن السکیت الشرف والمجد یکونان بالآباء یقال رجل شریف ماجد له آباء
متقدمون فی الشرف قال والحسب والکرم یکونان فی الرجل وان لم یکن له آباء لهم شرف وتماجد القوم فیما بینهم وماجدته فمجدته امجده ای غلبته بالمجد مجود بالضم بسیری ویراجی
رسیدن شتر یقال مجدت الابل ای نالت من الخلی قریبا من الشبع ومجّدتها انا قال ابو عبیدة اهل العالیة یقولون مجدت الدابة امجدها مجدا ای علفتها ملاء بطنها واهل نجد یقولون مجّدتها تمجیدا ای علفتها
نصف بطنها تمجید بزرگی نسبت کردن وفی المثل فی کل شجر نار واستمجد المرخ والعفار ای استکثرا منها کانهما اخذا من النار ما هو حسبهما بنو مجد قبیله وهم اولاد ربیعة بن عامر ومجد اسم امهم نسبوا الیها
مد ✤ مد آب جیز ویقال مدّ النهر ومده نهر آخر ومدّ النهار ارتفاعه ومدّ البصر ای مدی البصر کشیدن (ع ع ف اض م) یقال مددته فامتد مادة فزونی پیوسته یقال
مدّ الله فی عمره ومدّه فی غیه ای امهله وطول له ورجل مدید القامة ای طویل القامة وطراف ممدد ای ممدود بالاطناب شدد للمبالغة وتمدد الرجل ای تمطّی مدّ بالضم پیمانه وهو رطل
وثلث عند اهل الحجاز ورطلان عند اهل العراق والصاع اربعة امداد مدة پاره از روزگار وایضا اسم ما استمددت به من المداد علی القلم مدّة بالفتح ای مرة من قولک
مددت الشی مدة بالکسر ریم گرد آمده در جراحت مداد سیاهی یقال مددت الدواة وامددتها ومددت الرجل اذا اعطیته مدة بقلم وامددت الجیش بمدد استمداد مدد خواستن
ویقال مددنا القوم ای صرنا لهم مددا وامددناهم بغیرنا قوله تعالی وامددناهم بفاکهة وامدّ الجرح ای صارت فیه مدة وامدّ العرفج اذا جری الماء فی عوده ومددت الابل
وامددتها اذا سقیتها مدیدا وهو الحساء من دقیق الشعیر بالماء ابتدان بکسر تثنیة هو افیلان آب سخت شور مرد ✤ مرد میوه را کی تر وتر کردن نان را تا نرم شود یقال
مرد الخبز ومرد الصبی ثدی امه زمانه مرد الانبت فیها غصن امرد لاورق علیه فرس امرد آنکه گرد اگرد سم وی موی نباشد غلام امرد ساده زنخ جاریة مرداء تا بانرسی
قال الاصمعی یقال تمرد فلان زمانا ثم خرج وخیزلک ان تجی امردینا تمر ید تابان وروخشان کردن بنارا فشردن وبرگ دور کردن از درخت مرید ترماد شیر تر نهاده
وسنبقناره وشلة مرادة ستبه شدن مرید شال فسیق ای شدیدة المرادة مراد بالضم یرید قبیلهٔ ازین مراد بالفتح کردن مار د ایضا نام حصنی مسد ✤ مسد لیف سخت تافته قوله تعالی

حبل من مسد ای من لیف او خوص وقد یکون من جلود الابل او من اوبارها باشد مصدر سنه (ع ع ف ا ض م) رجل ممسود ای مجدول الخلق جاریة حسنة المسد والعصب والجدل
والارم وهی ممسودة ومعصوبة ومجدولة ومأرومة مساد بالکسر علی فعال لغة فی مِسَاذ وهی نحی السمن وفقار العسل یعنی خیک روغن ومشک عسل **مصد** **مصا** و بالفتح بالا
کوه مصدة فصدان تج مصد مکیدن آب دهان و پستان شیر و جماع کردن یقال مصدها ومصد فمها ای وطئها وترشفت من فمها وما وجدنا لهذا العام مَصْدَة ای بردا
قال ابن السکیت وقد تبدل الصاد زایا فیقال مزدة **صعد** **مَصْعَدَ** فی الارض ای ذهب ومعدت الشیء وامتعدته اجتذبته بسرعة بعیر مَعْد ای سریع مَعْد نزه ومیوه تر
بسر مَعْد ای رخص ویقال هو اتباع لاتیر وسعدة معدة مثال کذبة وکذبة تم وهو للانسان بمنزلة الکرش لکل مجتر **مغد** **مغد** جایگاه سپیدی بر پیشانی اسپ
و نازک کردانیدن یقال شب شبابا مغدا قال ابو زید وابن الاعرابی یقال مَغَد الرجل عیشه ای ناعم مغیده ای غذاه وقال الفراء مَغَد فی عیش ناعم تمغد مغاد بسیار خوردن
آب مانند آن و شیر خورانیدن کودک را و شتر بچه را تقول للمرأة مغدت هذا الصبی فمغد فی ای ارضعته فرضعنی ومغدت النخلة اتها مغدها ویقال وجدت صریة تمغد
جوفها ای مصعته وهو صمغ الطلح وتسمی الصرة مغدا وکذلک صمغ سدر البادیة **مقد** **مقد** قریة بالشام مقدی شراب من العسل منسوب الیها **ملد** **ملو** و مقیم بودن
بجایی وناقة ملود بالفتح وملداء ناقة که شیر وی کم نشود و رکیة ماکدة ای ثابت ماؤها علی قرن واحد لا تتغیر والقرن قرن القامة وهی بکرة الدلو **ملد** **ملد** بالتحر
تازگی و درخشندگی روی رجل املود وامرأة املودة وشاب املد وشابة ملداء وغصن املود وتملید الادیم تمرینه املید بالکسر هو من الصحاری اشل املیس **مهد** **مهد** گاهواره
وگستردن (ع ع بالفتحهما) مهاد بالکسر بستر یقال مهدت الفراش ای بسطته ووطأته تمهید گسترانیدن عذر وهموار و نیکو کردن کار تمهد السنام ارتفاعه وانبساطه تمهد ای
تمکن مَهْد بالفتح یکی از نامهای زنان وهو فعلل قال سیبویه المیم من نفس الکلمة ولو کانت زائدة لادغم الحرف مثل مَفَرّ ومَرَدّ فثبت ان الدال ملحقة والملحق لا یدغم **مید** **مید**
جنبیدن و نادیدن و مادت الاغصان ای تمایلت و خرامیدن ماد الرجل ای تبختر و طعام دادن یقال ماد هم ای مارهم من المیرة ممتاد مفتعل منه وهو المستعطی المسؤول منه المائدة
وهی خوان علیه طعام یعنی خوان آراسته فاذا لم یکن علیه طعام فهی خوان قال ابو عبیدة مائدة فاعلة بمعنی مفعولة مثل عیشة راضیة ای مرضیة مائدة نام کوهی میادة نام زنی
میدان بالفتح معروف ویقال هو بکسر المیم وهو مفعال من الودن وهذا فعلان بالفتح وعیش فراخ وخوش میادین تج ومَیْد لغة فی بَیْد بمعنی غیر وفی الحدیث انا افصح العرب
میدانی من قریش ونشأت فی بنی سعد بن بکر وفسره بعضهم من اجل انی من قریش **صیمه** ا باید شهری است ببسارت **منتد** بالمکان منتودا اقام **منتد** من الحجارة
در میان سنگها پوشیده شده نظر کرد از میان آن بسوی دشمن حالیکه دیدبانی میکند برای قوم ومنه انا جعلته ماتدا ای ربیئة **مخدة** بفتحتین معونت **هزمانه**
هست یاد زبایجان امر خذ الشیء استرخی ما رأیتها **مردا** فی هذا العام ای بردا والمرد ضرب من النکاح **المضد** ضمد الراس و بفتحتین کینه **امکدان** بکسرتین
و تشدید میم قبیحی است **ممند** بالضم دیهی است از صنعای یمن و منتد و موضعی است خوینز منتادو فی فصل النخار و میمند دیهی است نزدیک فیروزآباد و دیگری بغزنه
منها علی بن احمد وزیر ابن سبکتگین **فصل النون** **نادة** **تاد** مثال فعال و تادی اشل فعالی انحنی و رنج **نجد** **نجد** زمین بلند نجاد بالکسر ج نجود و انجد کذلک یقال فلان
طلاع انجد وطلاع الثنایا اذا کان ساعیا لمعالی الامور و راه بر بالا و آرایش خانه نجود بالضم ج تنجید آراستن خانه و آزمودن منجد بالدال و الذال مرد آزمایش دیده و نجدة الدهر
ای جربه نجاد و فرشش آنکه بستر و بالین دوزد و نجد جایی من بلاد العرب هو خلاف الغور والغور هو تهامة وکل ما ارتفع من تهامة الی ارض العراق فهو نجد وهو مذکر یقال
انجدنا ای اخذنا فی بلاد نجد وفی المثل انجد من رأی حضنا وذلک اذا علا من الغور وحضن اسم جبل و انجد فلان الدعوة ای رفع الصوت فیها استنجاد یاری خواستن
و دلیری کردن یقال استنجد فی فانجدته ای استعان بی فاعنته واستنجد فلان ای قوی بعد ضعف واستنجد علی فلان ای اجترأ علی بعد هیبته ورجل نجد فی الحاجة
اذا کان ناجیا فیها ای سریعا نجدة دلیری و مردانگی (ع ع بضمهما) فهو نجد بضم الوسط وکسره انجاد تج نجید مثله نجد بضمتین نجداء تج ورجل ذو نجدة ای ذو بأس
وشجاعة ولاقی فلان نجدة ای شدة نجد غلبه کردن بشجاعت (ع ع ف ا ض م) انجاد یاری کردن و به نجد شدن و بلند خواندن مناجدة یاری کردن در حرب
کردن مناجا ای متقاتل نجد بفتحتین خوی و خوی کردن از ماندگی و رنج و رنج دیدن (ع ع ک اف م) فهو منجود ای مکروب نجید مثله نجود خر کره که بار نگیرد و یقال
هی التی لا تنجب قد نجد بضمتین تج عاصم بن ابی النجود من قراء الکوفة من السبعة نجاد بالکسر حمائل شمشیر ناجود کاسه بزرگ و خنور شراب نجدات گروهی از خوارج
وهم اصحاب نجدة بن عامر الحنفی [illegible] نوعی از بوی و هو لبس العربی و تل بلند و زمین و رفتن ستور پراگنده نادد و مدد کذلک (ع ع ف اک م) و منه
فی العقد وهو ابو الندی و تشدید الدال ند بالکسر همتا و مانند ندید و ندیدة کذلک تندید آشکارا و فاش کردن یقال ندد به ای شهره وسمع به **نشد** **نشدة** نشدان
بالکسر گم شده جستن (ع ع ف اض م) نشد نشدتک الله گفتن کسی را ای سألتک بالله کانک ذکرته ایاه فنشد ای تذکر نشدا تعریف کردن گم شده و شعر خواندن و قوله

خوشامد ونشید یعنی سخن تناشدا در روایت شعر خواستن نشید هو الشعر المتناشد بین القوم **نضد** ؛ **نضد** برهم نهادن رخت (ع ض ف ا ک م) تنضید کذلک وهو للمبالغة
فی وضعه متراصفا نضد بفتحتین رخت برهم نهاده منضود کذلک انضاد ج وتخت جامه ورخت انضاد الجبال سنگها بریکدیگر وکذلک انضاد السحاب ما تراکب منه و
انضاد الرجل اعمامه واخواله المتقدمون فی الشرف **نفد** ؛ **نفاد** سپری شدن انفاد متعد منه وایضا بی توشه وبی ستور شدن استنفاد کوشش وتوان
خود در باختن خصم منافد الذی یستفرغ جهده فی الخصومة وفی الحدیث ان نافدتهم نافدوک وپیروی باتقاف **نقد** ؛ **نقد** آماده کردن ودادن یقال
نقدته الدراهم وانقدته له فانتقدها ای قبضها ونقدت الدراهم وانتقدتها ای اخرجت منها الزیف والدرهم نقد ای وازن جید وناقدت فلانا ای ناقشته
فی الامر نقد بفتحتین نوعی از گوسپند کوتاه دست وپای زشت روی نقدة یکی یقال له کنک یقال هو اذل من النقد قال الاصمعی اجود الصوف صوف النقد وتو
ریختگی سم ستور وخوردگی دندان یقال نقد الحافر ونقدت اسنانه نقد بالکسر الوسط کودک حقیر که اثر جوانی وبرنائی در روی پدید نیاید نقدة بالضم نوعی از درخت
ونام جائی انقد خار پشت وهی معرفة کما قیل للاسد اسامة ومنه قیل بات فلان بلیل انقد لان القنفذ لا ینام اللیل کله ولا یزال فلان ینقد بصره الی الشیء اذا لم
یزل ینظر الیه **نکد** ؛ **نکد** بفتحتین سختی وناخوشی عیش (ع ک ا ف م) وکم شدن آب چاه یقال نکد عیشهم ونکدت الرکیة ورجل نکد ای عسر وقوم انکاد ومناکید
وناکده فلان وهما یتناکدان اذا تعاسرا انکد شوم ناقة نکداء ای مقلات آنکه بچه وی نزید وشیر وی بسیار نشود والنکدان بفتح الکاف وقبیلة وهما مازن بن مالک
ویربوع بن حنظلة **نهد** ؛ **نهود** بسوی دشمن برخاستن (ع بفتحهما) یقال نهد الی العدو وبرآمدن پستان دختر (ع ف ا ض م) ونهدت الجاریة ای اشرف
وکعب فهی ناهدة وناهد وفرس نهد ای جسیم مشرف نهودة مصدر منه (ع بضمهما) ورجل نهد کریم ینهد الی معالی الامور نهد ایضا قبیلة از یمن نهد ادریک توده
بلند مناهدة بسوی یکدیگر آهنگ کردن در حرب وفال گرفتن بانگشتان تناهد هر کسی چیزی از نفقه بیرون آوردن برابر یکدیگر انهاد پر کردن حوض وجز آن
حوض نهدان وقدح نهدان اذا امتلا ولم یفض بعد نهیدة نوعی از خوردنی که از مغز حنظل وآرد ترکیب کنند زبد لم یمخض نهید اذا لم یکن فیقار صمیمة نشد سکن
ودرکید ونهدت الکماة نبتت (ع ف ا ک م) **ناجدة** عاجدة وهم نیاجد وتناجید وتناجد **نشارد** معروف معرب وضعه اردشیر بن بابک ولهذا یقال نردشیر
جوالق واسع الاسفل مخروط الاعلی یسف من خوص النخل ثم یخیط ویضرب بشرط من اللیف حتی یتمتن فیقوم قائما ینقل فیه الرطب ایام الخراف وطلاء مرکب
یتداوی به وعباس النردی روی عن هارون الرشید **نصرده** اقامت نمودن بجائی ومالک منصرد ای مقیما **نمرود** بالضم من الجبابرة معروف **ناد** نواد
او نواد بالضم ونود انا تمایل من النعاس نوادة بالفتح قریة بالیمن بها قبر سام بن نوح علیه السلام تنود الغصن تحرک منه نودان الیهود فی مدارسهم **نوند** بالضم وقیل
فیها ساکنان محرکا بوز منها عبد الله من همشاذ وباب نوند محلة بسمرقند منها احمد النوندی المحدث **نهاوند** مثلثة النون الفتح والکسر عن الصغانی والضم عن اللباب
بلد من بلاد الجبل جنوبی همدان اصله نوح اوند لانه بناها او اصله بنها وند

فصل الواو

وأد ؛ **وأد** زنده بگور کردن (ع ف ا ک م) یقال وأد ابنته فهی
موؤدة وکانت کندة تئد البنات وئید آواز سخت ویقال مشی متئدا ومتوئدا ای علی تؤدة یعنی آهستگی واتاد فی مشیته وتوأد فیه وهما افتعل وتفعل من التؤدة واصل التاء
فی اتأد واو ویقال اتئد فی امرک ای تثبت **وبد** ؛ **وبد** بفتحتین خشم کردن (ع ک ا ف م) ووبد علیه ای غضب علیه مثل ومد وسخت وبد حال شدن عیش
وهو مصدر یوصف به فیقال رجل وبد ای سیء الحال یستوی فیه الواحد والجمع کقولک رجل عدل ثم یجمع فیقال اوباد کما یقال عدول علی توهم النعت الصحیح مستوبد
مثل وبد **وتد** ؛ **وتد** بکسر الوسط میخ اوتاد ج وبفتح التاء فیه وکذلک ود فی لغة من یدغم وتد میخ کوفتن (ع ف ا ک م) یقال وتدت الوتد والامر منه تد وتد
بالمیتدة یعنی میخ کوب وتدان دو شندی درون گوش وهما العیران ایضا قال الاصمعی یقال وتد واتد کما یقال شغل شاغل وتد الرجل ای انعظ یعنی ذکر خود را
برپای کرد **وجد** ؛ **وجود** هستی ویافتن مطلوب (ع ف ا ک م) ویضمها ایضا لغة عامریة لا نظیر لها فی باب المثال یقال وجده یجده بالکسر والضم وجدان بالکسر
گم شده یافتن موجدة وجدان خشم گرفتن بر کسی وجد بالفتح اندوهگین شدن وجد بالکسر والضم توانگر شدن جدة کذلک (ع ف ا ک م) واوجده الله مطلوبه
ای اظفره به واغناه ویقال الحمد لله الذی اوجدنی بعد فقر وآجدنی بعد ضعف ای قوانی ووجد الشیء عن عدم فهو موجود مثل حم فهو محموم واوجده الله ایضا ولا یقال
وجده کما لا یقال حمه وتوجد فلان ای حزن تشکی **وحد** ؛ **وحدة** وحدة یکی یقال رایته وحده وهو منصوب عند اهل الکوفة علی الظرف وعند اهل البصرة علی المصدر
فی کل حال کانک قلت اوحدته برؤیتی ایحادا ای لم ار غیره ثم وضعت وحده هذا الموضع وقال ابو العباس یحتمل وجها آخر وهو ان یکون الرجل فی نفسه منفردا کانک
قلت رایت رجلا منفردا انفرادا ثم وضعت وحده موضعه ولا یضاف الا فی قولهم فلان نسیج وحده وهو مدح وجحیش وحده وعییر وحده وهما ذم کانک قلت نسیج افراد فلما

وضعت وحده موضع مصدر مجرور وربما قالوا رجل وحده واحد یکی وهو اول العدد وحدان بالضم ج احدان کذلک مثل شاب وشبان وراع ورعیان قال
الفراء انتم حی واحد وحی واحدون کما یقال شرذمة قلیلون ویقال وحده واحده کما یقال ثناه وثلثه ورجل وحد بفتح الوسط وکسره ووحید ای منفرد وتوحد
ای تفرد وهو الوحید بطنی از کلاب توحده الله بعصمته ای عصمه ولم یکله الی غیره واوحدت الشاة فهی موحد ای وضعت واحدا مثل افذت وهو واحد دهره ای
لانظیر له وفلان لا واحد له ای لانظیر له واوحده الله ای جعله واحد زمانه وهو اوحد اهل زمانه والجمع احدان مثل اسود وسودان واصله وحدان ویقال
لست فی هذا الامر باوحد ولا یقال للمؤنث وحداء ویقال اعط کل واحد منهم علی حدة ای علی حیاله والهاء عوض من الواو ودخلوا موحد موحد ای فرادی وقولهم
احاد وحاد وموحد غیر مصروفات لما ذکرناه فی ثلاث میجاد من الواحد کالمعشار من العشرة **وخد** وخد نوعی از رفتار شتر وخدان کذلک (ع ف ا ک م)
فهو واخد ووخاد **ود** ود بالضم والفتح وداد وداد وداده آرزو بردن (ع ک ا ف م) یقال وددت ان تفعل کذا وددت لو انک تفعل ذاک وود بالضم والفتح
والکسر مودة دوست داشتن یقال یودی ان یکون کذا وود بالکسر بمعنی وددیا اود ج مثل قدح واقدح وذئب واذؤب یقال هما یتوادان وهم اوداء ودود
دوست مودة دار ج یستوی فیه المذکر والمؤنث لکونه وصفا داخلا علی وصف للمبالغة وود بالفتح میخ وقد مر ذکره ونام بت قوم نوح علیه السلام ونام کوهی **ورد** ورد
ورد آمدن ایرا دمتعدمنه وورد بالکسر پاره از خواندنی وخبران یقال قرأت وردی وآب آمدن ای آب یندکان از مردم وشتر ونوبت آب ونوبت تپ یقال وردته الحمی فهو مورود ویقال
استورده ای حضره وتوردت الخیل البلدة ای دخلتها قلیلا قلیلا قطعة قطعة وفلان وارد الارنبة ای فیها طول حبل الورید رگ گردن وهما وریدان ورد بالفتح گل وردة
یکی وقیل للاسد ورد للونه وللفرس ایضا وهو بین الکمیت والاشقر وللانثی وردة والجمع ورد مثل جون وجون وورادا ایضا وردة کلگون شدن (ع ع بعضهما)
یقال ورد الفرس یورد وردة بالضم کلگونی مثال غبسته وشقرة وزرقة ویقال ایراد الفرس کما یقال ادهام والکمات واصله ایراد صارت الواو یاء لکسرة
ما قبلها ثوب مورد ای مصبوغ علی لونه وهو دون المضرج وارد راه وکذلک مورد ویقال اصدرنا العیرنا فی طریق وارد صادر زیاورد معرب العانه تفول
برا در **وساد** وسادة وساد بالکسر بالین وسائد وسد بضمتین ج ووسدته الشئ فتوسده واوسدت الکلب ای اغریته بالصید مثل آسدته **وصد**
وصید آستان وبنات که بنجها او نزدیک یکدیگر باشد واوصدت الباب واصدته اغلقته واوصد الباب مجهولا فهو موصد وقوله تعالی انها علیهم موصدة قالوا
مطبقة ووصیدة حظیره از سنگ بجهت ستور وحظیره آنرا گویند که از شاخ وچوب باشد واستوصدت فی الجبل ای اتخذته وصیدا **وطد** وطد استوار کردن
وپا می برجای کردن وگران سنگ گردانیدن (ع ف ا ک م) توطید مثله ووطدت علی باب الغار الصخر ای سددته به ونضدته علیه ووطده علی الارض مثل
وهصه وغمزه الی الارض توطدا ای ثبت میطده چوب مسکنه وطائد قواعد البنیان وطد ای ثابت طادی مقلوب منه **وعد** وعد نوید دادن وتعمل فی الخیر
والشر (ع ف ا ک م) یقال وعدته خیرا وشرا فاذا اسقطوا الخیر والشر قالوا فی الخیر الوعد والعدة والموعد وفی الشر الایعاد والوعید والهاء فی العدة بدل من
الواو والنسبة الیه عدتی والی زنة زنی ولا ترد الواو کما ترد فی شیة والفراء یقول عدوی وزنوی کما یقال شیوی میعاد وعده جای ووعده گاه ووعده
دادن وکذلک الموعد لان ماکان فاء الفعل منه واوا او یاء ثم سقطتا فی المستقبل نحو یعد ویزن ویهب ویقع ویبل فان المفعل منه مکسور فی الاسم والمصدر
جمیعا ولا تبالی منصوبا کان یفعل منه او مکسورا بعد ان ذهبت الواو منه الا احرفا جاءت نوادر قالوا دخلوا موحد موحد فلان بن مورق وموکل اسم موضع او رجل
وموهب اسم رجل وموزن موضع هذا سماع والقیاس فیه الکسر فان کانت الواو من یفعل فیه ثابتة نحو یوجع ویوسن ففیه الوجهان فان اردت المکان والاسم کسرته وان اردت المصدر نصبت
قلت موجل فان کان مع ذلک معتل الآخر فالمفعل منه منصوب ذهبت الواو فی یفعل او ثبتت کقولک المولی والموفی والموعی من یلی ویفی ویعی ویقال تواعد
القوم ای وعد بعضهم بعضا هذا فی الخیر واما فی الشر فیقال اتعدوا والاتعاد ایضا قبول الوعد واصله اوتعاد قلبوا الواو تاء ثم ادغموا وناس یقولون ائتعد یاتعد فهو موتعد
بالهمز کما قالوا ایتسر فی اتسار الجزور وتوعد ای تهدد یوم واعد اذا وعد اوله بحر وبرد وارض واعدة اذا رجی خیرها من النبت ووعید الفحل هدیره اذا هم
ان یصول **وغد** وغد ناکس نان جامه ویکی از سهام قمار که آنرا نصیب نباشد وخدمت کردن کسی بجهت کلو (ع ف ا ک م) مواخذة برابری کردن
قال الاصمعی وقد یکون المواغدة للناقة الواحدة **وفد** وفد ووفادة بالکسر برسولی آمدن (ع ف ا ک م) یقال وفد فلان علی الامیر فهو وافد والجمع وفد والجمع
الجمع اوفاد ووفود ایفاد برسولی فرستادن اوفدته الی الامیر ای ارسلته الیه وبرآمدن برچیزی یقال اوفد علیه ای اشرف ویقال للفرس ما احسن ما اوفد حاجبه
ای اشرف وتشاقتق وفد ایضا بالای کوه دریک افدان تندی دورخسار خاذا بیرم الانسان غاب واقداه واستوفد فی قعدة لغة فی استوفز اوفاد قوم ای رعب **وقد**

وقد بتسکین الوسط و فتحها وقدان و قدة بالکسر و وقود بالضم افروخته شدن آتش (ج ع ف اک م) ایقاد و تقیداً و فروزانیدن اتقاد و توقداً فروخته شدن وقود
بالفتح هیزم قال یعقوب و قرئ النار ذات الوقود بالضم موقد جای افروختن وقدة سختی گرما وهی عشرة ایام او نصف شهر وکد تاکید استوار کردن عهد و زین
و پالان بر پشت ستور و جز آن یقال وکدته توکیداً و اکدته تاکیداً و بالواو افصح و کذلک وکده و اکده ایکاداً فیهما ای شده و توکد الامر و تاکد بمعنی و قولهم وکد وکده
ای قصد قصده و کاد بالکسر سن که بوقت دوشیدن بر پای گاو بندند ولد وَلَد فرزند و هو قد یکون واحداً و جمعاً و لد کذلک بالضم و سکون الوسط و من
امثال بنی اسد وُلدک من دمّی عقبیک و قد یکون الولد بالضم جمع الولد مثل اسد و اسد و الولد بالکسر لغة فی وُلد و یقال ما ادری ای ولد الرجل هو ای ای الناس هو
ولید کودک و بنده ولدان و ولدة بالکسر ج و نام مردی ولیدة کودک ماده و پرستار ولائد ج ولاد و ولادة بالکسر زادن (ج ع ف اک م) ولدت المرأة
فهی والدة و وُلد فهو مولود و اولدت المرأة ای حان ولادها و یقال هم فی امر لا ینادی ولیده یقال اصله من جری الخیل لان الفرس اذا کان جواداً اخطی
من نجران الصیاح به لاستزادته ثم قیل ذلک فی کل امر عظیم و لکل شیء کبیر و توالد و ای کثر و الد پدر والدة مادر و هما الوالدان و شاة والد ای حامل عن
ابن السکیت و تولد الشیء من الشیء میلاد وقت زادن مولد جای زادن و یقال ولد الرجل غنمه تولیداً کما یقال نتج ابله نتجاً عربیة مولدة و رجل مولد اذا کان
عربیاً غیر محض لدة الرجل تربه و الهاء عوض من الواو فی اوله لانه من الولادة و هما لدان و الجمع لدات و لدون ومد و مده و مدة بالتحریک
سختی گرمای شب یقال قد ومدت لیلتنا بالکسر و مد الرجل لغة فی وبد بالکسر ای غضب و حمی و هد و هدة زمین پست و هموار و هد و هاد بالکسر

فصل الهاء

هبید و هبید دانه حنظل تهبد گرفتن و شکستن آن و تهبد الظلیم اذا استخرج ذلک لیاکله هتباد تر نهادن دانه حنظل تا تلخی از وی بیرون رود هبود بالفتح
و تشدید الباء نام وادی در بلاد بنی نمیر هجد هجود تهجد شب خفتن و شب بیدار داشتن و هو من الاضداد و منه قیل لصلوٰة اللیل التهجد تهجید ای نوم
یقال هجدنی فقد هجدت السری ای نومنی قال ابن السکیت اهجد البعیر اذا القی جرانه بالارض هد و هد شکستن و ویران کردن (ج ع ف اض م) و هد الضعیفة
ای وهنت رکنه قال الاصمعی یقال فلان یهد مجهولاً اذا اثنی علیه بالجلد و القوة و یقال مررت برجل هدک من رجل معناه اثقلک وصف محاسنه و فیه لغتان
منهم من یجریه مجری المصدر و لا یؤنثه و لا یثنیه و لا یجمعه و منهم من یجعله فعلاً فیثنی و یجمع فیقول مررت برجل هدک من رجل و امرأة هدتک و برجلین هداک
و برجال هدوک و بامرأتین هدتاک و بنسوة هددنک و انهد الجبل ای انکسر قال الاصمعی الهد الرجل الضعیف و یقول اذا و عد الرجل غیره انی لغیر هد ای غیر ضعیف
قال ابن الاعرابی الهد الجواد الکریم و بالکسر فهو الجبان الضعیف هدة آواز دیوار فرو رفتن و مانند آن هدید مصدر منه (ج ع ف اک م) و الهاد صوت یسمعه اهل
الساحل یاتیهم من قبل البحر له دوی فی الارض و ربما کانت منه زلزلة و دویه هدید و هدهد هدهدة الحمام و هی هدیره و الفحل یهدهد فی هدیره هدهدة و جمع هداهد
هداهید و هدهدت المرأة ولدها ای حرکته لینام تهدید ترسانیدن تهدد کذلک هدهد بالضم پوپک هداهد مثله و الجمع هداهد بالفتح و هداهید بالضم
و جنبرات شده هدهد مقصور منه و یقال للعنبة هد هد ای عطش هرد هرد کوفتن پختن و مخرا کردن (ج ع ف اک م) تهرید مثله شدد للمبالغة و طعن کردن
در عرض کسی و شکافتن جامه هردی بالکسر علی فعلی گیاهی ثوب مهرود زرد رنگ همد همود فرو مردن آتش (ج ع ف اض م) و کهنه شدن جامه و
الهمدة السکتة و اهمد فی المکان ای اقام و اهمد فی السیر ای اسرع و هذا الحرف من الاضداد ارض هامدة لا نبات فیها نبات هامد ای یابس همدان قبیلة از یمن
هند هند نام زنی یصرف و لا یصرف هنود و هندات ج و یقال هندتنی فلانة ای تیمتنی بالمغازلة و نام بلاد هندوان و النسبة الیها هندی و هنود و سیف مهند و هندی و هندوانی
و ان شئت ضممت الهاء اتباعاً للدال مهند شمشیر که از آهن هندی زده باشند الهنیدة بالتصغیر صد شتر و مانند آن قال ابو عبیدة هنیدة اسم لکل مائة هود
هود توبه کردن و بحق بازگشتن (ج ع ف اض م) فهو هائد و قوم هود مثل حائل و حول و بازل و بزل قال ابو عبیدة التهود التوبة و العمل الصالح و هود شدن
و منه تهود و تهوید و هود و هودوا ... الیهود ... و الیهود ... [illegible]
... ثم عرف الجمع بالالف و اللام و لولا ذلک لم یجز دخول الالف و اللام علیه ... [illegible]
... علیه السلام ... یقال هذه هود اذا اردت سورة هود ... [illegible]
و فی الحدیث ... فی الجنازة ... کما تهود الیهود و النصاری ... یقال ... هود ... [illegible]
گردانیدن کسی را و فی الحدیث ... هوادة بالفتح صلح کردن و میل کردن ... هیدة ... [illegible]

حقیقا سیدان ارجع ... فی الحدیث ... قال یعقوب لا یستعمل ہذا الحرف الا مجحد ...
بدل بیسا بالفتح والکسر دانا بیر شدن شتر ... ویقال ... الرجل وسیدتہ
(ضمیمہ) بسیدہ بسیر دانستہ ... علی غریمہ تہکیدا اشد علیہ ... الوعک
الناس اخذہم وعمہم (ضمیمہ) فصل الیاء ﴿ ایبید نبات زرعہ کالشعیر ... البید لغۃ فی الید المخففۃ بیرد بالفتح ابو ادریس النبی عمّ سرد اسم
وقصبۃ بین شیراز وخراسان والبردیون من المحدثین جماعۃ وبیرد وداجری وبیرداباد قریۃ بالری سید فی (ز د م) یافد بالقاف کصاحب قریۃ بحلب

باب الذال فصل الالف

اخذ ﴿ اخذ گرفتن (ع ف اض م) اخذ بالکسر ای والامر منہ خذ واصلہ اؤخذ الا انہم استثقلوا الہمزتین فحذفوہما تخفیفا وکذلک القول فی الامر من اکل
وامر وہ اشباہ ذلک قولہم خذ عنک ای خذ ما اقول ودع عنک الشک والمراد ویقال خذ الخطام وخذ بالخطام نجوم الاخذ منازل ماہ لان القمر یاخذ کل لیلۃ فی منزل منہا
اخذہ بذنبہ مواخذۃ والعامۃ تقول واخذہ ویقال ائتخذوا فی القتال بہمزتین ای اخذ بعضہم بعضا اتخاذ گرفتن وہو افتعال من الاخذ الا انہ ادغم بعد تلیین الہمزۃ
وابدلت الیاء تاء ثم لما کثر استعمالہ علی لفظ الافتعال توہموا ان التاء اصلیۃ فبنوا منہ فعل یفعل قالوا تخذ یتخذ وقری لتخذت علیہ اجرا وفی قولہم اخذت یبدلون الذال
تاء فیدغمونہا فی التاء وبعضہم یظہر الذال وہو قلیل اخیذ گرفتار وبندی اخیذۃ مؤنث منہ اخذۃ بالضم فسون ومہرہ کہ بدان فسون کنند زنان عرب مشتقۃ من تاخید
یقال تؤخذ بہا النساء اخذ بفتحتین ناگوار شدن شتر کرہ از شیر یقال اخذ الفصیل اذا اتخم من اللبن ورجل اخذ بالکسر ای رمد وبعینہ اخذ بفتحتین ای رمد وبعضہم
قال استخذ فلان ارضا اراد اتخذ فابدل من احدی التائین سینا کما ابدلوا التاء من السین فی قولہم ست ویجوز ان یکون اراد استفعل من تخذ یتخذ فحذف احدی
التائین تخفیفا کما قالوا ظلت من ظللت ومستاخذ المطاطی راسہ من وجع او رمد تاخذ افتعال من الاخذ اخاذۃ بالکسر یعنی حوض والجمع اخاذ وجمع الجمع اخذ
بضمتین مثل کتاب وکتب وقد یخفف فی الشعر فیصیر اخذا وفی حدیث مسروق بن الاجدع قال ما شبہت باصحاب محمد صلی اللہ علیہ وسلم الا ... الاخاذۃ الراکب
وتکفی الاخاذۃ الراکبین وتکفی الاخاذۃ القیام من الناس واخاذ واخاذۃ ایضا ارض یحوزہا السلطان او الرجل لنفسہ یقال ذہب بنو فلان ومن اخذ اخذہم بالفتح ای
ومن سار سیرہم وحکی ابن السکیت ومن اخذ اخذہم برفع الذال واخذہم بکسر الہمزۃ مع رفع الذال ای ومن اخذہ اخذہم ای سیرتہم وحکی ابو عمرو استعمل فلان
علی الشام وما اخذ اخذہ بالکسر ای لم یاخذ ما وجب علیہ من حسن السیرۃ ویقال لو کنت منا لاخذت باخذنا ای بخلائقنا وشکلنا اذ ﴿ اذ چون وہی کلمۃ تدل علی
ما مضی من الزمان وہو اسم مبنی علی السکون وحقہ ان یکون مضافا الی جملۃ تقول جئتک اذ قام زید واذ زید قائم واذ یقوم زید فاذا لم تضف نونت تقول جئتک
یا فلان عن کذا وانت اذ صحیح ارادۃ حینئذ وہو من حروف الشرط الا انہ لا یجازی بہ الا مع ما تقول اذ ما تاتنی آتک کما تقول ان تاتنی وقتا آتک وقد تکون للشئ
توافقہ فی حال انت فیہا ولا یلیہا الا الفعل الواجب تقول بینا انا کذا اذ جاء زید (ضمیمہ) آذ بریدن اذوذ بریدہ وشفرۃ اذوذ بلا ہا رکار دبر ان الآذ
نوع من التمر وجابر بن اذذ بالتحریک اسم یکنیت ازذ من رواۃ الحدیث فصل الباء بذ ﴿ بذ غلبہ کردن (ع ف اض م) ونام شہری ویقال حال
فلان بذۃ ای سیئۃ وقد بذذت بعدی غاثت باذ الہیاۃ وبذ الہیاۃ ای رث الہیئۃ البذاذۃ والبذوذۃ بغ ﴿ بغداذ وبغداد بدالین وبغدان بالنون
شہری معلوم ومدینۃ السلام لقبہ (ضمیمہ) البشتر وجان مغرب بوذ ﴿ تعدی کردن بر مردم وستمند شدن وفروتنی کردن (ع ف اض م) وابن بوذوذۃ
جبلی ومی البغی مردی راوی حدیث وبوذ جبل نزل علیہ آدم علیہ السلام بالہند فصل الجیم جبذ ﴿ جبذ کشیدن مقلوب جذب جلبذۃ بضم الجیم والباء کنفذ والعامۃ
تقول جلبذۃ بفتح الباء ... جذ ﴿ جذ بریدن وشکستن جذاذ بالضم والکسر پارہ وریزہ دانہ جذیذ بالضم ... عطاء غیر مجذوذ ای غیر مقطوع قال الکسائی
... الذہب جذاذ لانہا تکسر جذا ... قال الفراء ... بالجیم والحاء مہملۃ ... یقال ما علیہ جذۃ بالضم ای شئ
من الثیاب جذیذۃ پست جرذ ﴿ جرذ بفتحتین علتی پی ستور چون آماس ... جرذ بالضم کلاک موش جرذان بالکسر جمع ارض جرذۃ بکسر الوسط ای
ذات جرذان رجل مجرذ ای مجرب جلذ ﴿ جلذ بالکسر ... درشت جلاذ ... منہا جلذان موضعی نزدیک طائف جلذی بالضم مثال کرسی ...
... جلذیۃ مؤنث منہ (ضمیمہ) جاذ پی در پی آشامیدن (ع ح بفتحہما) جاذ نعت منہ جوذۃ دویدن ...
... [illegible]

خذذ خذفه بینین کوتاهی و بی کمی دم شتر بعیر اخذ و قطا اخذا و هی التی خفت ریشها ... یقال البین ... اذا ...

صاحبها بسرعة و درچم خذا و بالجیم ایضا اذا لم توصل و قد مر ذکره خذ و ایضا نوعی از تصرفات عروض ... بهو ... علی ... الی

فعلن فی القصیدة فاحذا و هذا من البحر الکامل قرب خذحاذ ای سریع مثل خجحات حنذ حنذ بریان کردن گوسپند و جز آن در مغاکی نفسان (ع ف اک م)

فهی حنیذ قوله تعالی ان جاء بعجل حنیذ و دوانیدن اسپ یک دو تک و جل برافکندن بر اسپ گرما تا خوی کند فرس حنیذ محنوذ نعت منه فان لم یعرق

ذلک الفرس قیل کبا و منه قولهم اذا سقیت فاحنذ ای عرق شرابک ای صب فیه قلیل ماء و سختی گرما و موزانیدن گرما چیزی را یقال حنذته الشمس ای احرقته

حنذ بالتحریک نام جای نزدیک مدینه حوذ و حوذ سخت راندن (ع ف ا ض م) حذث الابل احوذ حوذا ای حذتها سخت احوذی مرد سبک فهم و تیز خاطر عن ابی عمرو

قال الاصمعی هو المشمر فی الامور القاهر لها الذی لا یشذ علیه منها شیء حاذ متنه و حال متنه ای موضع اللبد من ظهر الفرس و فی الحدیث مومن خفیف الحاذ ای خفیف

الظهر و الحاذ بنت واحدة حاذة و الحاذان ما وقع علیه الذنب من ادبار الفخذین حوذان گیاهی که گل زرد دارد استحواذ چیره شدن بر چیزی قوله تعالی استحوذ علیهم

الشیطان ای غلب هذا جاء بالواو علی اصله کما جاء استروح و استصوب قال ابو زید هذا الباب کله یجوز ان یتکلم به علی الاصل یقال استصاب و استصوب و استجاب و استجوب

و قیاس مطرد عندهم و قوله تعالی الم نستحوذ علیکم ای نغلب علیکم و علی امورکم و نستول علی مودتکم (ضمیمه) تحنیذ جنبانیدن یقال لا تحنذ فی تحنیذا ای لا تقل

ای جنبانیدن حفذة الکریمة الضامرة المهزولة من الابل حرافذج الخضاب ... الجحماذی با ضم شدة الحر تحنیذ دان الورشان لعنی ... ست

فصل الخاء خنذ خنذید بالکسر کوه بلند و فحل و خصی و هو من الاضداد و عن ابی عبیدة خناذید جیاد الخیل خوذ مخاوذة آمد و شد کردن

یقال هو فلان خاوذ نا الی الماء خاوذ تحمی ان تاتی لوقت غیر معلوم (ضمیمه) خلجج خذیذ روان شدن زرداب جراحت (ع ف ا ض م) مشروف

بن خنیر خوذ محدث لغوی بکی التخنذ و ادی الحمم فصل الدال ... الوذ ... از جا ... جمع ... قال ابو عبیدة ...

و لبوذ و ربما عربوه بدال غیر منقوطة (ضمیمه) واذی شرابی است مر فاسقان را نبیذ الذبیا ... ست بهمین بسیار جوش (ضمیمه) فصل الذال

الذاذی نباتی با خوشه دراز جاء علی الیسب و لیس بنبت فصل الراء ربذ ربذة بالکسر پاره که قطران بوی مالند بر شتر و رکوی که زرگر پیرایه را

بوی مالد تا روشن شود ربذة بفتحتین لغة فیها و نام جایی که خاک ابوذر غفاری آنجا است و پشم پاره رنگین که از گردن شتر در آویزند ربذ ربذج ... بعد

قولهم ربذت یده بالقداح تربذ ربذا ای خفت عن ابی عبیدة ربذ بکسر الوسط خفیف القوائم فی مشیه یقال فلان ذو ربذات ای کثیر السقط فی کلامه و یقال

بین القوم رباذیة بالفتح ای شر رذ رذاذ بالفتح باران نرم ریزه و هو فوق القطقط و یقال ارذت السماء و الارض مرذة و قال ابو عبیدة ارض مرذ

علیها و لا یقال مرذة و لا مرذوذة قال الاموی یوم مرذا ای ذو رذاذ (ضمیمه) الروذة آمد و رفت راذان موضعی است بمدینه منه الولید بن کثیر المحدث

و کورستان بالعراق اعلی و اسفل منها محمد بن الحسن الزاهد فصل الزاء زمرذ زمرذ بضمتین زمرد و هو معرب (ضمیمه) زباذیة منهم کلانیة ای شرو

الصواب بالراء الزاذ الازاذ من التمر و منصور بن زاذان محدث کبیر و ثبات زاذان الحمیر و محمد بن ابراهیم بن علی بن عاصم بن زاذان الزاذانی الحافظ مسند

اصبهان فصل الشین شحذ شحذ باران ضعیف و هو فوق البغشة و شحذت السماء ای ضعف مطرها شحذ شحذ تیز کردن کارد و تا ستدن (ع

بفتحها) شحذ فسان شحذان بفتحتین گرسنه شذ شذ و شذ و ذ پراگنده و یک یک شدن و پراگنده کان (ع ف ا ض م و ک م) یقال شذ عنه ای انفرد

عن الجمهور و ندر فهو شاذ و شذذه غیره شذاذ الناس الذین یکونون فی القوم و لیسوا من قبائلهم شذان الحصی المتفرق منه شذان الناس متفرقوهم شقذ شقذ بکسر الوسط آنکه خواب نکند و چشم

مردم و هر چیزی را شقذ بفتح الوسط مصدره شقذ شقذان نعت منه و نیهاد و شدن رفتن و یقال شقذه شقذا ای طرده فذهب بعد و قال ابن الاعرابی یقال

ما به شقذ و لا نقذ ای ما به حراک و هو مشاقذنی ای یعادینی شقذ بالکسر الجرباء شقذان ... مثل صنو و صنوان شقذاء عقاب ... گرسنه شمذ شماذ

بالکسر آبستن شدن ناقه و دم در هوا داشتن او (ع ف اک م) قال ابو الجراح ... الکباش ما ... فاما شماذ ان ... لا النبت ... تنفع

و النقل ان ... اشموذ ... شموذ بالکسر ... شماذ ای ... (ضمیمه) المشبذة

الفتیت آن و هی یا بند نیل معرب اسپند کاحمد بلد بهجر والاسابذة ناس من الفرس ولا تجتمع السین والذال فی کلمة عربیة سکنباج سنگ فسان
معرب اسفیذبان و هی است باصفهان و دیهی است بنیشاپور منها عبدالله بن الولید السمیذ السمید و عبدالله بن محمد الدورقی و محمد بن محمد
علی محمد المبارک بن علی وابوالقاسم احمد بن محمد بن علی السمیذیون بکسر السین والمیم والذال محدثون (ضمیمه) فصل الشین شبذ بفتحین دیهی است بابیورد منها الحافظ رشید الدین ابوبکر احمد بن
ابی المجد ابراهیم الخالدی الشبذی و حفیدة العلامة شمس الدین ابراهیم بن محمد وابنه العلامة یحیی الشبذی شذی شتر جلد رو و هی شبذاة درحل
من تغلب و الشبذة السرقة اشتحذه الکلب اغراه شتر و منهم من خالفهم بالذال المعجمة قراءة الاعمش وقال ابن جنی لم نمر بها فی کتب اللغة ترکیب (ش ذ ر ق)
و کان الذال بدل من الدال الشمیذ کغضنفر الغلیظ الشعوذة خفة فی الید واخذ کالسحر یری الشیء بغیر ما علیه اصله فی رأی العین و هو مشعوذ و شعوذ و
والشعوذی رسول الامراء علی البرید و شعوذ بن عبدالرحمن وابن خلیدة محدثان و ابن مالک رهط النعمان بن المنذر المشعبذ المشعوذ و قد شعبذ
یشعبذ الشمرذی کالشمرذی فی معانیها و لغة فی الشبرذی التغلبی الشمهذ الحدید و الشمهذة التحدید و ترقیق الحدید و من الکلاب الخفیفة الحدیدة
اطراف الانیاب محمد بن احمد بن شنبوذ بفتح الشین والنون مجاب الدعوة و علی بن شنبوذ و کلاهما من القراء واحمد بن محمد بن شنبذ قاضی الدینور محدث
(ضمیمه) فصل الصاد اصبهذان بالفتح شهری است ببلاد دیلم الاصبهذیة نوع من دراهم العراق و مدرسته به بغداد بین الدربین فصل
الطاء طبرزد طبرزد و طبرزل و طبرزن نوعی از سکر قال الاصمعی یقال سکر طبرزذ علی الصفة طرمذة طرمذة گفتن و ناکردن و هذا لیس
من کلام اهل البادیة مطرمذ نعت منه (ضمیمه) طفذه قبر و بحرکت اطفاذ ج طفذه یطفذه دفن کرد و در قبر انداخت او را طلنبذ کقنفذ و هی است به مصر
منها مسلم بن یسار الطلنبذی رضیع عبدالملک بن مروان تابعی محدث و قال یاقوت فی المشترک طلنبذة موضعان بلدة فی الصعید و موضع فی اقلیم البحیرة
بتونس فصل العین عوذ عوذ عیاذ معاذ معاذة پناه جستن (ع ع ف ا ض ۲) و عذت به و استعذت به ای لجأت الیه و عوذ و تعوذ
ای لجأ و عذت غیری و عوذته بمعنی قولهم معاذ الله ای اعوذ بالله معاذا تجعله بدلا من اللفظ بالفعل لانه مصدر وان کان غیر مستعمل مثل سبحان الله و یقال ایضا معاذة الله
و معاذ وجه الله و معاذة وجه الله و یقال عوذ بالله منک ای اعوذ بالله عوذة بالضم معاذة تعویذ کلمه بمعنی معوذ الفرس موضع القلادة و دائرة المعوذ مستحب
معوذتین بکسر الواو دو سوره آخرین از قرآن عائذ نوزاینده از اسپ و شتر و گوسپند و آهو عوذ بالضم ج مثل حائل و حول و عوذان ایضا مثل راع و رعیان و
عائذة و عوذان یقال هی عائذ بینة العووذ و ذلک اذا ولدت عشرة ایام او خمسة عشر یوما ثم هی مطفل بعد و یقال هی فی عیاذها ای بحدثان نتاجها عوذ
بالضم والتشدید گیاه در بن خار رسته یا بجایی دشوار رسته و ربوی نرسد و گوشت که به استخوان چسپیده باشد یقال اطیب اللحم عوذه و هو الزم بالعظم و فاز
و ماترکت فلانا الا عوذا منه بفتحتین و عواذا ای کراهیة و اتقاء منه فلان عوذ اذا اتخوفه و لم یضربه و ضربه و هو یرید قتله فلم یقتله عیذ الله بکسر الیاء و تشدید یا
نام قبیله یقال هو من بنی عیذ الله و یقال العیذی ایضا عیذ عائذ پدر حیی از بنی ضبه (ضمیمه) عشجذت السماء رست شد باران آن عنذی ج
بر علانید امرأة عنذیانة بالکسر بدخلق عانذة بن زنخ و گوش عنذان بدخلق فصل الغین غذ غذیذة الجرح و غثیثته ریم جراحت غذ ریم
کردن جراحت (ع ع ف ا ک ۲) و غذ الجرح ای سال ذلک منه و یقال للبعیر اذا کانت به دبرة فبرأت و هی تندی قیل به غاذ و ترکت جرحه یغذ مغاذ
شتر که از آب کراهت دارد و اغذاذ شتافتن در رفتار (ضمیمه) الغلیذ الغلیظ غنذی ا به عنذی به برعلانید غاند حلق و مخرج آواز غمذان
کسی که در بطن خود صائب باشد المتغاذ المتغاظ یعنی خشم گیرنده فصل الفاء فخذ فخذ بکسر الوسط و بسکونه مع فتح الاول و الکسر ران فخذ بالفتح و سکون الوسط
مصدر منه یقال ربیبته فخذته ای اصبت فخذه و الفخذ فی العشائر اقل من البطن یقال اولها الشعب ثم القبیلة ثم الفصیلة ثم العمارة ثم البطن ثم الفخذ تفخیذ ای مفاخذة و اما
فی الحدیث بانت بفخذ عشیرته ای بدعوهم فخذا فخذا فذ فذ تنها و یگانه و اول سهام قمار و هی عشرة اولها الفذ ثم التوأم ثم الرقیب ثم الحلس ثم النافس ثم
المسبل ثم المعلی و ثلثة لا انصباء لها و هی السفیح والمنیح والوغد ثمر فذ ای متفرق و افذت الشاة ای ولدت واحدا فهی مفذ فان کان ذلک عادتها فهی مفذاذ و لا یقال
ناقة مفذ لانها لا تلد الا واحدا افلذ فلذ بالکسر جگر شتر افلاذ ج فلذة پاره جگر و گوشت و مال و جز آن فلذ بفتح الوسط ج یقال فلذت له من مالی ای قطعت له منه
فهو فلذة المال ای اخذته بالیة فلذة فالوذ فالوذق پالوده و هما معربان قال یعقوب لا تقل الفالوذج (ضمیمه) فرهذ بالضم فرهد یعنی درشت شتاب زده فرهود
فراسیفذ شبلة والصواب فی الکل بالدال المهملة قطلذ بازداشتن از چیزی فلانیذ نوعی از شیرینی معرب پانید فصل القاف قذذ قذة بالضم پر تیر قذذ ج و گیک قذان ج

قذتان دو کرانهٔ فرج زن و قذذت الریش ای قطعت اطرافها اذن مقذوذة کانها بریت بریا قذاذات آنچه از بریدن برافتد و قذذت السهم قذا ای جعلت له القذذ ای
اقذ تیر بی پر قذذ ج قذاذ جمع الجمع قال یعقوب رجل مقذذ و مقزلم اذا کان خفیف اللحیة وامرأة مقذذة و مقزلة لیست بالطویلة مقذ بالفتح پس دو گوش مقذ الشعر سپری شده موی
قنفذ قنفذ بالضم و فتح الفاء و ضمها خارپشت قنفذة مؤنث قنافذ ج و جای خوی در پس دو گوش ستور و جائی که در وی گیاه انبوه روید قنفذ الدراج و هو موضع
ضمیمه قباذ بالضم پدر کسری قباذیان موضعی به بلخ و حنطة قباذیة گندم کهنه زبون القشذة القشدة فی معانیها عن الازهری القشمشذ ایضا بین السماد [?]
یمانیة القلاذ محرکة شئی کالقمل یعلق بالبهم لا یفارقه حتی تقتله یقال بهمة قلذة کفرحة اقباذ موضعی است فی قول المرار الفقعسی شعر کانها و العهد من اقباذ
اُس جرامیز علی وجاذ **فصل الکاف** کذذ کذان بالفتح سنگ نرم گوذ کاذتان گوشت بالای دو ران **ضمیمه** الکاغذ
الکاغد کلواذ بالکسر تابوت توریت ام کلواذ بلا کلواذ یعنی بالفتح و قد تمد دیهی است پایین بغداد و کلواذ سینی رجل کنباذ بالضم مرد ترش روی کلان چهره
بدشکل **فصل اللام** لجذ لجذ خواستن چیزی بعد از آنکه یکبار داده باشند یقال لجذنی فلان ای سألنی بعدما اعطیته مرة فاکثر و لیسیدن سگ ظرف را [?]
ابو حاتم و خوردن ستور گیاه را عن ابی عبید و قال الاصمعی لجذه ای لحسه کما قاله ابو عبید لذذ لذّة مزه لذات ج لذاذ لذاذة خوش مزه یافتن (ج ع ف ا ک ا
ف ا) یقال لذذته ای وجدته لذیذا والتذذت به و تلذذت به بمعنی و شراب لذ و لذیذ بفتحت منه و مستلذه ای عده لذیذا الذ ایضا خواب اللذ و اللذ بسکون
الذال و کسرها لغة فی الذی و اللذا بحذف النون التثنیة و الذین الجمع و ربما قالوا فی الرفع اللذون لوذ لوذ لیاذ بالکسر پناه گرفتن یقال لاذ به ای عاذ به
لوذ ایضا کرانهٔ کوه الواذ ج ملاوذة لواذ بیکدیگر پناه گرفتن و منه قوله تعالی قد یعلم الله الذین یتسللون منکم لواذا و لو کان من لاذ لقال لیاذا الوذان بالفتح نام
مردی **ضمیمه** لمذ کمذ بیت لغة فی لمح **فصل المیم** ملذ ملاذ بالفتح مع تشدید اللام ای متملق مذیعنی دروغگوی که گوید و نکند ملذ نیزه زدن یقال
ملذه بالرمح ای طعنه و خفقه دویدن ستور ملاذان بالفتح آنکه نصیحت پیدا کند و بدی پنهان دارد مستد بهمنه مُذ بالضم از آنگاه باز و هو مبنی علی الضم و منذ معناه
و هو مبنی علی السکون و کل واحد منهما یصلح ان یکون حرف جر فتجر بما بعدهما و تجریهما مجری فی و لا تدخلهما حینئذ الا علی زمان انت فیه تقول ما رایته مذ اللیلة و یصلحان
یکونا اسمین فترفع ما بعدهما علی التاریخ او علی التوقیت تقول فی التاریخ ما رایته مذ یوم الجمعة ای اول انقطاع الرویة یوم الجمعة و تقول فی التوقیت ما رایته مذ سنة
ای امده ذلک سنة و لا یقع ههنا الا نکرة لانک لا تقول مذ سنة کذا و تقول مذ سنة قال سیبویه مذ للزمان نظیره من للمکان و ناس یقولون ان منذ فی
الاصل کلمتان و ما من اذ جعلتا واحدة و لا دلیل علی صحة هذا القول موذ ماذی عسل سپید ماذیة زره نرم و تنگ **ضمیمه** مذ مذکذب [?]
کذاب مذماذ بسیار فغان کننده مذماذی خوش طبع مرذ انجیر نان را در آب انداختن مالیدن (ج ع ف ا ض ا) مُشبذ شمیری است نزدیکی نیزه
میند بالکسر گره و هی از هند عن ابن عباد و فیه نظر **فصل النون** نبذ نبذ انداختن از دست (ج ع ف ا ک ا م) نبذته و نبذته بمعنی شد و للکثرة [?]
کودک بر راه انداخته و اندک یقال ذهب ماله و بقی نبذ منه و نابذه الحرب ای کاشفه و جلس فلان نبذة بالضم و الفتح ای ناحیة و انتبذ فلان ای ذهب ناحیة
نبیذ یکی و آب که از چوب خرمای گیرند یقال نبذت نبیذا اذا اتخذته و العامة تقول انبذت نبذان بالتحریک جهیدن رگ یقال نبذ العرق و مصدر بمعنی منبوذه
بالکسر بالمعنی نجذ ناجذ دندان پسین همه و للانسان اربعة نواجذ فی اقصی الاسنان بعد الارحاء و یسمی ضرس الحلم لانه ینبت بعد البلوغ و کمال العقل
یقال ضحک حتی بدت نواجذه اذا استغرب فیه و تکون النواجذ للفرس ایضا و هی الانیاب من ذوات الخف و الصوالغ من الظلف و رجل منجذ ای مجرب
احکمته الامور نفذ نفاذ بالفتح نفوذ در گذشتن تیر از جائی که رسد و رفتن نامه و فرمان (ج ع ف ا ض ا م) انفاذ تنفیذ مستعدیان منه رجل نافذ فی امره
ای ماض و امره نافذ ای مطاع و قولهم انی نفذ منهم ای بالمخرج منه و طعنة لها نفذ ای نافذة نقذ انقاذ استنقاذ تنقذ رهانیدن کسی را [?]
انقذه و استنقذه و تنقذه منه ای نجاه نقذ بفتحتین رهانیده و هو فعل بمعنی مفعول مثل نقص و قبض نقائذ آنچه رهانیده باشند از اسپان از دست دشمن نقیذة
یکی منقذ نام مردی **ضمیمه** النواخذة مالکان کشتی های بحر یا وکیلان آنها معربه ناخداة یکی شتقوا منها الفعل و قالوا تنخذ تکبر [?] بمعنی ناخدا شد
نذ بذ [?] چیزی که از بینی یا از دهن بر آید ناهید نام زهره عن ابن عباد و فارسی ناهید معربه بالدال فلما دخل [?] فی الکلام **فصل الواو**
وجذ وجذ بالجیم مغاکی در کوه که آب گرد آید در وی وجاذ بالکسر ج وقذ وقذ زدن کشتن بردن و سست گردانیدن (ج ع ف ا ک ا م) شاة موقوذة
التی قتلت بالخشب و غلبه کردن خواب کسی را و وقذه النعاس ای غلبه و قیذ [?] رجل وقیذ [?] ناقة موقوذة [?] و وقیذ بسیار [?]

يقال فقدت [illegible] فقال [illegible] الولد ولا يخرج لبنها الاثر لعظم الضرع فيؤخذ ناوك ويؤخذ له دارو وم [illegible]
[illegible] وقوة [illegible] بالجيم الموبد [illegible] المهملة وذوذة [illegible] رجل [illegible] وادجلد رقاره والذئب [illegible]
[illegible] ولدشتابر فتن وجنبيدن ولا ذكسيكه [illegible]
[illegible] فصل الباء [illegible] خواندن (ع ع منه ص) يقال [illegible] القرآن والحديث اى [illegible]
[illegible] الاصمعى [illegible] على تقدير الاثنين [illegible] اى قطعة [illegible]
[illegible] المجسم [illegible] الاصمعى [illegible] العرابذة [illegible]
[illegible] ابو عبيدة [illegible] سنگ خوار وهى القطاة [illegible] الرجل [illegible]
[illegible] لم تسمع الا فى قول [illegible]
[illegible] بالدال [illegible] * * * * * *

باب الراء فصل الالف

[illegible] قبل الدبار [illegible]
[illegible] وفى الحديث [illegible]
[illegible] بالفتح [illegible] والماثور [illegible] الذى
[illegible] وفى الحديث انه عليه السلام مع
[illegible] الوسط
[illegible]
[illegible] رسول عليه السلام [illegible]
[illegible] الاخلاق [illegible]
[illegible] اول كل شئ ويقال [illegible]
[illegible] فى الارض [illegible]
[illegible]
[illegible] اجره الله اجرا واجره ايجارا [illegible] فهو ماجور [illegible]
[illegible] الدار [illegible] العامة [illegible]
[illegible] اسماعيل عليه السلام [illegible]
[illegible]
[illegible] آخر الدهر [illegible]
[illegible] ومنه [illegible] من [illegible]
[illegible] فى آخرة الرحل وهى التى يستند اليها الراكب [illegible]
[illegible] قال الله تعالى فعدة من ايام اخر لان افعل الذى
[illegible] مررت برجل افضل منك [illegible] عليه الالف واللام [illegible]
تقول مررت بالرجل الافضل وبالرجال الافضلين [illegible] مررت برجل افضل ورجال افضل

وامرأة فضلى تبنى التصلة بمن او تدخل عليه الالف واللام وهما يتعاقبان عليه فلا يبين كذا كانت لا شيء وتجمع بغير من وبغير الاضافة والالف واللام تقول مررت برجل آخر
وبرجال أُخَر وآخرين وبامرأة اخرى وبنسوة اخر فلما جاء معدولا وهو صفة منع الصرف وهو مع ذلك جمع فان سميت به رجلا صرفته في النكرة عند الاخفش
ولم تصرفه عند سيبويه ادر * ادرة بالضم فتح يقال رجل ادر بين الادرة والادرة بالفتحات ارب * آزر جماع کردن (ع ف اخص م) ورجل مئزر لعت
منه كالمثزرة ازر * أُزْر نیرو و پشت قوله تعالى اشدد به ازري اي ظهري وجاى بستن ازار اند و سرین ویقال آزرت فلانا اي عاونته والعامة تقول وازرت
بالواو ازار میزر شلوار و مانند آن مثل لحاف وملحف یذکر و یؤنث ازارة کذلک کوساده و وسادة آزرة جمع القلة ازر بضمتين جمع الکثرة منه مثل حمرة
وحمر ويقال ائتزرته فاتزر واتزر ازرة حسنة مثل جلسة وركبة ئتأزر ليست اشتد والتف آزر بالمد نام پدر ابراهيم عم وهو اعجمي اسير * اسير
بستن بالان بدوال (ع ف ك م) يقال اسرقتبه بالاسار اي شده بالقد اسار بالكسر دوال اسره اسار ايضا اسير ده کردن اسیر سید مامور کذا
والجمع اسرى واسارى ومنه سمي الاسير لانهم كانوا يشدونه بالقد فسمى كذلك كل اخيذ اسيرا وان لم يشد به ويقال استأسر اي كن اسيرا لي [illegible]
يقال هذا الكسد [illegible] اي بقده يعني بجميعه كما يقال برمته آفريدن يقال اسره الله اي خلقه وقوله تعالى وشددنا اسرهم اي خلقهم اسر بالضم كبير قطع
مثال [illegible] في الحافظ يقال اسر فهو ماسور ويقال عود [illegible] للذي يوضع على بطن الماسور الذي احتبس بوله والاتفل عود يسير اسرة الرجل رهطه لانه يتقوى
بهم اشر * اشر بفتحتين [illegible] (ع ک اف م) فهو اشر واشران وهم اشارى مثل سكران وسكارى [illegible] [illegible]
[illegible] الاسنان تحزيزها وتحديد اطرافها [illegible] [illegible] يقال [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] (ع ک ا م) [illegible] [illegible]
والعامة تقول معاصر وشناسنة آصرة پیوند وخویشي [illegible] على رجل من [illegible] [illegible] [illegible]
عليه [illegible] والامة اصر بالكسر پیمان وكناه وكرانى اصار الصر رسن كوتاه [illegible] خركاه [illegible] يقال [illegible] [illegible]
[illegible] تحاصرون اي تتجاورون وهو جاري موهري اي اصار بيته الى [illegible] والاصير [illegible] اطر * اطر [illegible]
[illegible] [illegible] الطرة بالضم [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] الحافر واطار [illegible] وكل شيء احاط بشيء فهو اطار له [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] آقران اي البطر وهو اتباع افر [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] نام جائی اکر * اکرة بفتحتين كشاورزان كانه جمع آكر في التقدير واحد [illegible] اكرة بالضم [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] امر * امر کار [illegible] يقال امره [illegible] [illegible] [illegible] يقال امرته [illegible] [illegible]
امرناهم بالطاعة فعصوا وقد يكون من الامارة ايضا [illegible] فرمان بردارى نمودن [illegible] [illegible] [illegible] مؤامرة كذا [illegible]
في امري اي شاورته والعامة تقول وامرته استيمار [illegible] قولهم لك على امرة مطاعة اي امرة الملك [illegible] [illegible] قال ابو عبيدة [illegible]
والقصر يقال بمعنى كثرته ومنه الحديث خير المال مهرة مامورة او سكة مابورة اي كثيرة النتاج والنسل وامره اي كثر قال ابو الحسن امر ماله بالكسر اي كثر وا
القوم اي كثروا وامر الله ماله بالمد اي كثره وانما قيل مهرة مامورة لازدواج مابورة والاصل مؤمرة كما قال للنساء ارجعن [illegible] [illegible]
[illegible] بالواو من الوزر امارة بالكسر فرمان فرمائی امیر [illegible] [illegible] فلان اي [illegible] ويقال فلان [illegible] [illegible]
[illegible] اي انه مجرب في الامور امر بالكسر كار شگفت وسخت قوله تعالى لقد جئت شيئا امرا اي منكرا ويقال عجبا [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] بالتحريك سخت شدن كار (ع ک اف م) امر بفتحتين نشان كه بر راه كنند از سنگ وچوب [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
اي تسلط عليهم قال الاصمعي امار امارة بالفتح هنگام آمر بالمد فرمائيد ونام روزى از روزهاى [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
رجل [illegible] وامرة بالكسر والتشديد مرد ضعیف دل فرمان بردار [illegible] [illegible] [illegible] يقال [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] آتش وآفتاب [illegible] اوارة نام آبی اهر * اهرة بفتحتين قماش خانه [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

الاخير نيز برگ نيره وآره ها نيز ها اي جامعها قال الفراء اتير ايره وبتير بتير بالفتح والكسر فيهما باد شمال ويقال اير بالكسر باد گرم من الاوار صارت واوه يا لكسرة قبلها
(ضميمه م) اتره و پياده كوتوال وتباكره سلطان كه بي ذليفه همراه باشند اترالقوس تاتيرا وتثريا يعني كمان رازه كرد آترار بالضم شهري است به تركستان
اترار ياره شش شم اتراه تاي رومي اشتر لقب لبعض العلوية بالكوفة ويذكر في ارش ت ر) فصل الباء بئر * بئر بالكسر چاه ابؤر آبار وآبار بالقلب
الهمزة ج وبئار جمع الكثرة منه بار چاه كندن وپنهي نهادن بؤرة كنده كي درچيزي وهي الارة ايضا يعني الاوار ويقلوبا بئيرة پنهي وبارت الشئ وابتارته
اذخرته بيره * بتير نوعي از دده هو الفرانق بؤرج بتر * بتر بريدن باتر شمشير بران ابتار لازم منه بتر بفتحتين بريده دم وبي فرزند شدن وفي خبري
(سع فساك م) ابتر نعت منه وفي الحديث ما هذه البتيراء خطبة بتراء آنچه در وي حمد خداي عزوجل ونعت رسول صلعم نباشد ابتران كوزخر وبنده اباتر بالضم مرد قطع رحم كننده تبريه بالضم والياء گروهي
از زيديان بثر * بثر بسيار كثير بثير اتباع له وقد بثر دود ميدكي هاي اندام بثور كذلك بثرة يكي بثر الصبار يك چسبيده بر زمين وهو الحسبي وآبله ميدن
بر اندام (سع ف اك م) وبضمهما ايضا وتبثر جلده اي تنقط بجر * بجر بالضم بدي وكار بزرگ قال الفراء كثير بجير اتباع له قال ابو زيد البجاري هي الدواهي
واحدها بجري مثال قمري وقماري بجر بفتحتين بيرون آمدگي ناف وسطبري بن ناف ابجر بجرا نعت منه بجج وقولهم فضت اليك بجري وبجري اي اموري كلها
وفي المثل عنيرته بجير بجرة في بجير جيرة يعني عيوبه ويقال هما مان للرجلين وابن بجرة اسم خمار كان بالطائف بحر * بحر دريا وجوي بزرگ خلاف بر ابحر وبحار
بحور ج وآب پ فراخ گام ومنه قول النبي عليه السلام في مندوب فرس ابي طلحة ان وجدناه لبحرا وتك حم وكفانيدن البحيرة ناقة گوش كفانيده قال الفراء
وهي ابنة السائبة وحكمها حكم امها وتبحر في العلم وغيره اي تعمق وتوسع فيه ما ابحر آب شور والبحر الماء اي ملح وعن يعقوب ابحر فلان اي ركب البحر بحراني
بالضم خون سرخ خالص باد تنك والضار دكول حكاه ابو عبيد بحرين نام شهري بحراني منسوب اليه بحري منسوب الى البحر بنات بحر وبحر بالحار والخار ابرها ي
تنك پيش از تابستان بحرة شهري يقال هذه بحرتنا اي ارضنا وبلقيته صحرة بحرة اي بارزا بلا حجاب عن الاصمعي بحر بفتحتين سراسيمه شدن از بيم (سع ك
افت م) ويار نياشدن از نفايت تشنگي ونوعي از بيماري شتر يقال منه بحرت الابل بحران بالضم تغيري كه بيمار را پيدا آيد در تب مطبقه يقال يوم بحران على
الاضافة ويوم باحوري على غير قياس كانه منسوب الى باحور وباحورا مثل عاشور وعاشورا وهو شدة الحر في تموز وجميع ذلك مولد بحتر * بحتر كوتاه كرده
اندام بحتر بالفتح كذلك هي متقارب منه ويدرجي از وي بحثر * بحثر المتاع وبعثره اي بدده قال الفراء فرقه وقلب بعضه على بعض وبحثر اللبن اي انقطع وتحبب
وتحثر [illegible] اي استخرجته كشفته بخر * بخار بالضم ابن بخور بالفتح ما يتبخر به بخر بفتحتين گندگي دهان وقد بخر فهو ابخر بنات بخر ابرها ي سپيد تنك وقدمي
في الصحاح بختر * بختر خراميدن يقال فلان يمشي البخترية بدر * بدر ورشتافتن سوي چيزي (سع ف اص م) يقال بدرت اليه وبادرت بمعني وتبادر
القوم تسارعوا وابتدروا الى السلاح اي تسارعوا الى اخذه بدر ماه تمام ليلة البدر شب چارده از ماه سمي بدرا لمبادرته الشمس بالطلوع كانه يعجلها المغيب ويقال
سمي لتمامه ويقال ابدرنا اي طلع لنا البدر وفتحتين مبادرون وتمام جائي بذكر ويونث وهو اسم ماء قال الشعبي بدر كانت لرجل يدعى بدرا ومنه يوم بدر
نسب الى ذلك الموضع او البئر بدرة هميان ده هزار درم وپوست بزغاله نركه از وي خيك سازند به جهت شير وروغن خيك شير را از وي شكوة گويند
وخيك روغن راعكة بالضم وچون از شير باز شود وپوست وي را اگر خيك شير باشد بدرة خوانند وروغن را مسأ گويند وازپوست بزغاله رسيده خيك شير را
وطلب روغن [illegible] گويند بالكسر عين بدرة چشم سياه نكر ويقال تا مته كالبدر بادرة تيزي وشتاب زدگي وگوشت ميان كتف وگردن مردم وغيره وهي
البدرة ايضا ويقال احتشي عليك بادرة وبدرت منه بوادر غضب اي خطاء وسقطات عندما احتد بيدر خرمن گاه بذر * بذر تخم وكاشتن (سع ف اص م)
و تفرقت ابله شذر مذر بالكسر والفتح معا اتباع يعني پريشان وپراكنده شده قال الفراء كثير بذير اتباع مثل بسير لغة او فيقة تبذير پريشان كردن باسراف رجل
تبذارة [illegible] كننده [illegible] بالفتح فاش كننده راز قوم بذر بذر بتشديد الدال نام آبي بذعر * ابذعر پراكنده شدن وشتاب تاختن در طلب
[illegible] بالكسر [illegible] خلاف عقوق مبرة مثله يقال بررت والدي بالكسر فانا بر بالفتح البر الابرار وجمع البار
البررة وفلان يبر خالقه ويتبرره اي يطيعه وبر فلان في يمينه اي صدق وبر حجه وبر مجهولا اي تقبل وبر الله حجه برا بالكسر في كله ويقال الام برة بولدها
[illegible] مهربان [illegible] والاي انقا [illegible] البر وفي المثل لا يعرف هرا من بر اي لا يعرف من يكرهه ممن يبره ويقال الهر دعاء الغنم والبر سوقها قال في المجمل هو
[illegible] ويقال البر الفواد [illegible] بر بالفتح وشت برية بتشديد الراء والياء منه برا [illegible] مثال فعليت صحرائي [illegible] فلما سكنت الياء صارت الهاء تاء

مثل عفریت و عفرنیة برة اسم معرفة بمعنی بر و اسم امرأة برّ برة آواز کردن خشم برابر نعت منه بربر گروهی از مردم برابرة ج والهاء للعجمة والنسبة
ولغیرها ایضا جا ابر تبرة میوهٔ درخت اراک نام زنی بربر ج برة بالضم یکدانه گندم برّ ج بُر بُور گندم ماینه خشک ابرار راست کردن سوگند را و ابرّ الله
حجه لغة فی بر الله حجه ای قبله و ابرّ علی اقرانه ای علاهم قال ابن السکیت یقال ابرّ فلان اذا رکب البر بزر بزر بالفتح والکسر تخم و دهن البزر بالکسر افصح بزر
بالفتح ایضا العصا زدن (ع ف ا ض م) ابزار ابازیر نواباب دیگ بیزر کذنک گازر بیازر ج و ایضا عصا ای بطر بیزار بیازار بار و هو معرب بیازر ج البسر بسیر بالضم آب باران تازه بارید و غوره خرما
اول ما یبدو من النخل طلع ثم خلال ثم بلح بالتحریک ثم بسر ثم رطب ثم تمر و اول ما یبدو من النبات بارض ثم بسرة ثم جمیم ثم صعار ثم حشیش بسرة واحد بسر
والجمع بسرات ایضا و آفتاب بوقت برآمدن و تبسر نه ای طلبه بسر بالفتح حاجت بنا جایگاه خواستن و خر نشیده شدن سر ریش پیش از نضج و در تبید بسر
آمیختن و فی الحدیث لا تبسروا بالضم ولا تجردا و گشنی کردن نخل بنا خواسته ماده یقال بسرها و ابسرها ای ضربها من غیر ضبعة و البسر ایضا ظلم السقاء و هو ان
یسقی اللبن قبل ان یروب فی السقاء و قیل ان یخرج زبده بسور روی ترش کردن البسار ایستادن کشتی میان آب و ابسر النخل ای صار ما علیه بسرا
باسور نوعی از بیماری مقعد و بینی بواسیر ج البشر بشر بشرة بفتحتین روی پوست مردم و بشرة الارض ما ظهر من نباتها یقال ما احسن بشرتها بشر ایضا
مردم بشر بالکسر نام مردی و روی مردم یقال فلان حسن البشر ای طلق الوجه و نام کوهی بجزیره و نام آبی در بنی تغلب و روی پوست بر داشتن (ع
ف ا ض م) مباشرة مجامعت کردن و بسودن مباشر ما دیان گشن خواه و یقال فلان مؤدم مبشر ای مجرب کامل البشر بالفتح خوردن ملخ گیاه را و مباشر
کردن و مژده دادن (ع ف ا ض م) بشور ابشار کذلک ابشار ایضا شاد شدن یقال بشرته بمولود فابشر ای سر و یقال ابشر بخیر و منه قوله تعالی ابشروا
بالجنة و نبات ناک شدن زمین یقال ابشرت الارض و بشرت بکذا البشر (ع ک ا ف م) ای استبشرت و سررت به و بشر بی فلان بوجه
حسن ای لقینی بشارة بالضم والکسر مژده و بالفتح شاد شدن (ع ف ا ک م) و بالکسر المطلقة لا تکون الا بالخیر وانما تکون بالشر اذا کانت مقیدة کقوله
تعالی فبشرهم بعذاب الیم بشری نام مردی لا ینصرف معرفة ولا نکرة للتانیث و لزوم حرف التانیث وان لم تکن صفة لان هذه الالف بنی الاسم لها
فصارت کانها من نفس الکلمة و لیست کالهاء التی تدخل فی الاسم بعد التذکیر و قوله تعالی یا بشری هذا غلام مثل عصای و فی التثنیة یا بشریی تبشیر مژده دادن
یستعمل فی الخیر والشر قوله تعالی یبشرهم ربهم برحمة منه و قوله تعالی فبشرهم بعذاب تباشر مژده دادن یکدیگر را تباشیر مژده و اول صبح و اول هر چیزی
بشیر مژده ور و خوب روی بشیرة مؤنث یقال امرأة بشیرة ای حسناء و ناقة بشیرة ایضا مبشر بضم الاول و فتح الثانی و کسر الشین مشدد و نام مرغی یقال
هو القصفاریة استبشار شاد شدن البصر بصر بفتحتین بینائی و دانائی بصرت به ای علمته قوله تعالی بصرت بما لم یبصروا به بصارة بینائی دل (ع بضمها) ابصار و
دانا ابصار دیدن مبصرة روشن و پیدا و منه قوله تعالی فلما جاءتهم آیاتنا مبصرة ای مضیئة مبصرة بالفتح حجت مباصرة از دور برابر فرشته نگریستن تبصر
شناسا شدن و تامل کردن تبصیر شناسا و بینا گردانیدن بصیرة شدن بصرة سنگ سفید و نرم و نام شهری فاذا اسقطت منه الهاء قلت بصر بالکسر
بصریان بصره و کوفه بصیرة حجت و استبصار در چیزی قوله تعالی بل الانسان علی نفسه بصیرة قال الاخفش جعله هو البصیرة کما تقول للرجل انت حجة علی نفسک
قال ابو زید البصیرة من الدم ما کان علی وجه الارض و البحیثة ما لزق بالجسد قال الاصمعی و هو شیء من الدم یستدل به علی الرمیة و ابو عمرو مثله و قال هو ما
یستقی البیت ایضا و یعنی ابو عبیدة الترس او الدرع فی شعر الجعفی بصائر ج ابصر بالفتح دو کرانه چرم و غیر آن بهم باز نهادن بوقت دوختن و قولهم اریته لمحا باصرا
ای نظرا بتحدیق شدید و هو کلابن و تامر ای ذو لبن و تمر و بصر و هو من البصر مثل موت مائت من امت یعنی اریته امرا شدیدا یبصره بصر بالضم کرانه از
هر چیز و فی الحدیث بصر کل سماء مسیرة کذا و یروی غلظها البصری بالضم منسوب به بصره بنصر بالکسر انگشت دومین بنا صر ج البطر بطر بفتحتین سرکشی و دست
فریدگی و سخت شادی نمودن (ع ک ا ف م) و یقال بطر المال ای سره و ابطرت فلانا ذرعه ای کلفته و البطرة ای دهشة بطر کفانیدن ریش و
جراحت (ع ف ا ض م) و منه البیطار و المبیطر نعت و بیطر بکسر الباء و فتح الیاء مثال هزبر هو الذی یعالج المواشی و الدواب بیطرة مصدر منه و یقال
ذهب دمه بطرا بالکسر ای هدرا البظر بظارة بالضم تندی میان دو لب فرج البظر بفتحتین مصدر منه البظر ابظر نعت منه و کذا البظراء
الشفة هنة نابتة فی الشفة العلیا و هی الحنترة ما لم تطل فاذا اطالت قلیلا فالرجل حینئذ ابظر و منه قول علی بن ابی طالب رضی الله تعالی عنه لشریح فما تقول انت
ایها العبد الابظر البعر بعیر شتر رسیده و هو من الابل بمنزلة الانسان من الناس یقال للجمل بعیر و للناقة بعیر بعیرة اباعر بعران ج بعرة پشک شتر و گوسپند بعر البعار

بعثر ایضا چنبک افکندن بعثر قال الفراء بعثر الرجل و بحثر متاعه اذا بدده و فرقه و بعثر الشی و بحثره ای استخرجه و کشفه و مر فی بحثر قال ابو عبیدة
فی قوله تعالی اذا بعثر ما فی القبور ای اثیر و اخرج و یقال بعثرت حوضی ای هدمته و جعلت اسفله اعلاه بعق پبعو ز افتادن پروین و دلیل باران بودن آن
(بعق بفتحهما) یقال انبعق النجم بغرة دفعة از باران یقال بعقت الارض اذا جهولا بعر بفتحتین بار یکی شکم [illegible] (بعق ک اف ن م) و یقال تفرقت ابلهم شغر بغر
ای فی کل وجه بعثر و ترکت القوم فی بغثرة ای فی [illegible] اختلاط و بغثرت نفسه ای غثت [illegible] بشوریده دل او یقال اصبح فلان مبغثرا ای [illegible]
ربما یقال بالعین والیه ذهب الجوهری عن احمد بغیر بقر بفتحتین گاو و هو اسم جنس بقرة یکی و هی تقع علی الذکر والانثی بیقور مثله وانما دخلته الهاء علی انه واحد
من جنس بقرات ج باقر جماعة البقر مع رعاتها و اهل الیمن یسمون البقرة باقورة و کتب النبی صلعم فی کتاب الصدقة لاهل الیمن فی ثلثین باقورة بقرة بقار نام
وادی بقر بسکون الوسط شکافتن و فراخ کشادن (بعق ت اض م) و قولهم ابقر ما عن جنینها ای شق بطنها عن ولدها تبقر فراخی در مال و علم کان محمد بن علی
زین العابدین یسمی الباقر لتبقره فی العلم تبقیر بقیرة شتاکچه [illegible] البقیر التی شق بطنها عن ولدها و البقیر ایضا جماعة بقر بقیری مثال [illegible] بازیچه کودکان عرب و قد
بقروا ای لعبوا به لکه بقر بفتحتین ایضا مانده شدن (بعق ک اف م) و شگفت ماندن سگ به دیدار گاو و یقال بقر الرجل و بقیر ای حسر و اعیا و بقر الکلب و بقیر
ای رای البقر فتحیر کما یقال غزل ای الغزال [illegible] و بیقر الرجل ای اقام بالحضر و ترک اهله بالبادیة بیقرة ایضا سر جنبان [illegible] بکر بکر
دوشیزه و زن و ناقه که یک شکم بیش نزاده باشند و بچه نخستین که پس از وی هنوز دیگر نزاده باشد یستوی فیه المذکر والمؤنث ابکار ج بکارة دوشیزگی بکر بالفتح شتر جوان
بکرة مؤنث منه و الجمع بکار بالکسر مثل فرخ و فراخ و بکارة مثل فحل و فحالة و فی القلة علی ابکر قال ابو عبیدة البکر من الابل بمنزلة الفتی من الناس و البکرة بمنزلة الفتاة و
القلوص بمنزلة الجاریة و البعیر بمنزلة الانسان و الجمل بمنزلة الرجل و الناقة بمنزلة المرأة و بنو بکر قبیلة و هو بکر بن وائل و اذا نسبت الیه قلت بکری و کذا الی
ابی بکر بحذف الاسم الاول و کذلک فی کل کنیة بکرة البئر چرخ چاه و جمعها بکر بفتحتین و هو من شواذ الجمع لان فعلة لا تجمع علی فعل الا احرفا مثل حلقة و حلق و حماة
و حمأ و بکرة و بکر و یقال جاؤا علی بکرة ابیهم ای جاؤا جمیعا [illegible] احد بکرة بالضم بامدادگاه تقول اتیته بکرة ای باکرا فان
اتیته بکرة یوم بعینه قلت بکرة غیر مصروف و هی من الظروف التی لا تتمکن یقال سر علی فرسک بکرة و بکرا کما تقول سحرا بکور پگاه برخاستن و بامداد کردن
و بامداد رفتن (بعق ف اض م) یقال بکرت و ابکرت و بکرت و باکرت و ابتکرت کله بمعنی و یقال ابکرت علی الورد و ابکرت الغداء و بکرت علی الحاجة
و ابکرت غیری ایضا و ابکر الرجل اذا وردت ابله بکرة و کل من بادر الی الشی فقد ابکر و بکر ای وقت کان یقال بکروا بصلوة المغرب ای صلوها عند سقوط
القرص قوله تعالی بالعشی و الابکار جعل الابکار و هو فعل یدل علی الوقت و هو البکرة کما قال الله تعالی بالغدو و الآصال جعل الغدو و هو مصدر یدل علی الغداة
و رجل بکر فی حاجته بضم الکاف و کسرها مثال حذر یعنی سر پگاه خیز بحاجت خود باکورة نوباوه و ابتکرت الشی اذا استولیت علی باکورته و فی الحدیث
الجمعة من بکر و ابتکر قالوا بکر اسرع و ابتکر ادرک الخطبة من اولها بکور بکورة بالفتح [illegible] النخل و جمعه بکر ضربة بکر بالکسر ای قاطعة و فی الحدیث کانت
ضربات علی رضی ابکارا اذا اعتلی قد و اذا اعترض قط بور رجل بور [illegible] ای هالک فاسد لا خیر فیه قال ابو عبیدة و امرأة بور کذلک و قوم بور ای
هلکی قوله تعالی و کنتم قوما بورا و هو جمع بائر مثل حائل و حول و حکی الاخفش عن بعضهم انه لغة و لیس بجمع لبائر کما یقال انت بشر و انتم بشر بار فلان ای هلک
و اباره الله اهلکه الله بوار بالفتح هلاک و یقال نزلت بوار علی الکفار مثل قطام و کاسد شدن متاع و زن بیوه یقال بار المتاع ای کسد و نعوذ بالله
من بوار الایم ای کسادها و بار عمله ای بطل و منه قوله تعالی و مکر اولئک هو یبور بور آزمودن (بعق ف اض م) ابتیار مثله و یقال برت الناقة ای
اختبرتها و هو ان تعرضها علی الفحل لتنظر الاقح هی ام لا لانها اذا کانت لاقحا بالت فی وجه الفحل و منه قولهم بر لی ما عند فلان ای اعلمه و امتحن لی ما فی نفسه و
الفحل الناقة و ابتارها اذا شمها لیعرف لقاحها من حیالها و البور ایضا الارض التی لم تزرع عن ابی عبیدة و رجل حائر بائر اذا لم یتجه لشی و هو اتباع باریة
و بوریا [illegible] قال الاصمعی هو فارسی و هو بالعربیة باری و بوری و الباریة کذلک بهر [illegible] بلای و نکون ساری یقال بهرا ای تعسا له و شگفت و غلبه
کردن (بعق بفتحهما) یقال بهر القمر و قمر باهر اذا غلب ضوؤه ضوء النجوم و بهر الرجل ای برع و بهرت فلانة النساء ای غلبتهن حسنا و یقال للازواج ثلثة
زوج بهر ای تبهر العیون بحسنه ای تغلبها [illegible] و زوج دهر ای یعد لنوائب الدهر و زوج مهر ای یوخذ منه المهر و تاسه بر افکندن یقال بهره الحمل
ای اوقع علیه البهر فانبهر ای تتابع نفسه بهر بالضم و منه [illegible] بهرة السیل الوادی و الفرس میانه آن انبهار دوری [illegible] ابهر القوس میانه کمان [illegible]

پرهای مرغ و اول آنرا قوادم گویند پس مناکب پس خوافی پس اباهر پس کلی بهرانی یا اذرجا عدبهرانی منسوب مثل بهرانی علی غیر قیاس لان قیاسه بهری

بهار گلی است که آنرا کاوچشم خوانند بهار بالضم سه صد رطل ابتهار دعوی دروغ کردن ابتهار شدن شب یقال ابهار اللیل ای ذهب معظمه و اکثره و ابهار

اللیل ای طال **بهتر** **بهتر** بالضم لغتی فی بحتر و هو القصیر **بهصر** **بهصر** تقیه بزرگ بهارنج **المصحفیه** ۱ **بشرت** الخیل کرضت المیادین یعنی

دویدند تا بلیشتی کسیر تر **بیحتر** بالضم کودک شیر زده که جوان زور آور نشود **بحتره** تیرکی در آب درجامه **بحتره** بدوه و فرقه **بحتر** یعنی پریشان پراکنده کرد

پس پراکنده شد **ابذقره** الرقیم جاو پراکنده شدند بمعنی کر تحتیده ما ابذقر الدم فی الماء ای لم یتفرق اجزاؤه **میتزج** به و لکنه مر فیه مجتمعا متمیزا عنه **بردرا**

موضعی است عن سیبویه **بردشیر** نام شهری است بکرمان **بشتر** علینا ای اسمار لحلقه و بزرگ بحقه نامی است **لیسبکجر** دست اغلبک همدان باشد منها الامام

صاین الدین عبد الملک بن محمد الکیسری **لبسکره** بالکسر و تفتیح شهری است بمغرب معروف به بسکره النخیل منها الحافظ علی بن جبارة ابو القاسم الهذلی

بشتبری بالضم هو شیخ الاسلام عبد القادر ابن ابی صالح الجیلی کذا نسبه حفیده ابو صالح جیلی **البصر** نوف البحاریة قبل ان تخفض لغة فی البظر **بصره** دبلا

چیزی و منه ذهب منه بصر ای بیصر الکسر بها ای هدر **البعذره** بغذاره بالکسر جنبانیدن آنرا و **بعذر** رجلا تا نفضای لرزانید آنرا **ابعکره** بالسیف قطعه **بعبور**

بالضم شکلی که بران قربان بتان ذبح کنند و بار نامه پادشاه چین **بغشور** بالفتح شهری است مابین هرات و مروالروذ و النسبة بغوی علی غیر قیاس و بغ شور منها

علی بن عبد العزیز و ابن اخیه ابو القاسم مسند الدنیا و ابو ابراهیم بن هاشم و محمد بن علی الدباس محی السنة **بقطریة** بالضم جامهای سپید فراخ **ابقطر** مرد ...

... **بکتمر** لقب عبد السلام الهروی محدث **بلغور** نام پادشاهی است **بلور** کتنور و سنور و سبطر جوهری است معروف و **بیلور** مرد فراخ ... و بزرگ

از شاهان هند **بلنجر** شهری است بخزر پس باب الابواب احمد بن عبید بن ناصح بن بلنجر محدث نحوی **بلغر** مدینة الصقالبة ضاربة فی الشمال شدید البرد و العامة

تقول بلغار **بلعور** جای فراخ **بلعور** مرد آزموده کار **بندر** کناره دریا و جوی که جای لنگر جهاز و جای بستن کشتی باشد **البنادرة** تجار یلزمون المعادن

او الذین یخزنون البضائع للغلاء الجمع **بنادر** و محمد بن بشار بندار محدث **بنصر** انگشت چهارم ما بین وسطی و خنصر مؤنثة ذکره فی (ب ص ر) و هم **بهندری**

بالضم کودک شیرزده که جوان قوی نشود **بیار** شهری است مابین بیهق و بسطام و دیهی است به نسا **بیره** بالکسر شهری است که دران جا قلعه است نزدیک سمیساط

و دیهی است مابین قدس و نابلس و دیهی است بحلب و دیهی بکفر طاب و دیهی است بجزیرة ابن عمر و احمد بن عبید بن الفضل بن سهل بن بیری کیسری مرابن سار محدث **بیاز** شهری است مابین ... [illegible]

فصل التاء **تاره** **تار** **تارتة** بصری ای اتبعته ایاه یعنی در پی نگران ماندم **تبر** **تبر** بالکسر زر خالص بی مهر و ضرب فاذا ضرب و نانیر فهو عین یقال ...

تبر ایضا عند بعضهم **تبرنه** لغة فی هبرتیه یعنی سبوسه سر **تبار** بالفتح هلاکی **تتبره** ای کسره و اهلکه قوله تعالی هؤلاء متبر ما هم فیه ای مکسر مهلک **تجر** **تجارة** بازرگانی کردن

(ع ف ض ن) التجار کذا کاتجر بازرگان و خمر فروش و الجمع تجر مثل صاحب و صحب و تجار بالکسر و تجار بالضم و التشدید تاقه تاجر و تاجرة تاقه که خریدار کبر باشد کاسد

ضد و متجره سوداگری **تتر** **تتر** بر بیرون افتادن دانه خرما از پوست و دور افتادن کسی از جای خود تراره فربه و با گوشت شدن (ع ک ات م) یقال

ترت ای صرت تارا ای ممتلیا اتر انداختن دست را به زخم شمشیر غوک چوب دن کودک دور انداختن کسی را از جای خود یقال اتره القضا ای ابعده و

اتر الغلام القلة بالقلاء تر بالضم بیه معمار و راز و یقال عند الغضب لاقمنک علی الترتره جنبانیدن و فی الحدیث ترتره و مضضوه تواتر کارهای بزرگ انترد

بالضم چادر و پوش **تعتر** **تعور** جوشیدن دیگ یقال تعترت القدر (ع بفتحهما) و هی لغة فی تغرت القدر تعتر (ع ک اف م) ای غلت **تعتر** **تعتره** بکسر القاف ...

که میان لب و بینی باشد **تمر** **تمر** خرما و هو اسم جنس الواحد تمرة و الجمع تمرات بالتحریک جمع التمر تمور و تمران بالضم و یراد به الانواع لان الجنس لا یجمع فی الحقیقة

تا مر خداوند خرما مثل لابن بمعنی ذو لبن و یقال تمرتهم فانا تامر ای اطعمتهم التمر تمار خرما فروش مثل خمار تمری خرما دوست متمر آنکه خرما بسیار دارد و یقال

اتمر الرجل اذا کثر عنده تمر متمور آنکه او را توشه داده باشند از خرما تاموره صومعه و غلاف دل و ابریق و بیشه شیر یقال هو اسد فی تاموره ای فی عرینه تاموره

کسی یقال ما بالدار تامور ای احد و خون یقال اهرقت تاموره ای دمه چیزی یقال ما بالرکیة تامور ای شیء من الماء و اکل الذئب الشاة فما بقی منها تامور

و یقال ما بالدار تومری بضم التاء و المیم ای احد و ما رایت تومریا احسن منه و منها یستوی فیه المذکر و المؤنث تتمیر خشک کردن خرما و گوشت و اتمار الشیء ای طال و اشتد

تنور **تنور** رسم و قول تیع و فار التنور قال علی رض هو وجه الارض **تنوره** تنور آب جامه و میانجی میان قوم **تبیر** **تیار** موج و یقال قطع عرقا تیارا ای سریعا

الجرنیة تارة یکبار تارات تیر ج و هو تصور تیار کما قالوا قامات و قیم فغیر لاجل حرف العلة و لولا ذا لما غیر کما قالوا رحبة و رحاب و لم یقولوا رحب قال ابو عمرو و یقال ...

[illegible]

يتار بالضم على ان يؤخذ اي يبادر على ان يؤخذ وانار اه اي عادة مرة بعد اخرى يخصر بيخصر بالفتح ريگ توده تبا هيرو تبا هرج وبزرگ نقشی يقال به تيه وتهور اذا كان تار تار ضميمه تتر بفتحتين کسی را
که سرحد آنها متصل سرحد ترک است تواشير پيادگان كه بی روزينه معين همراه سلطان باشند تخر و بالضم والمعجمه مردی که نه چست باشد نه سست ومحمد بن علی بن الحسين
التخاری بالضم محدث روی عن المدايني وعنه الدارقطني تستر شهری است و ششتر شينين معجمتين نحن سور ها اول سور وضع بعد الطوفان تشير بن بالكسر
ناهی بروهی وهمانستر نيان تعار بالكسر کوهی است به بلاد قيس مرداسند لعمر فرياد زدن (ع بفتحهما) وجرح تعار زخميكه پيوسته روان باشد وبه نشود التعر محرکة اشتعال
الحرب يعنی برانگيخت شدن جنگ تعكر کوهی است يا قلعه بيمن التقتر لغة فی الدفتر التقرة والتقر احدهما الكرويا والآخر التوابل التكري والتكر بضم التاء
وفتح الكاف مشددة فيهما كذا فی النسخ والصواب بفتح التاء وضم الكاف المشددة كجبل للقرية التی باسفل بغداد والقائد من قواد السند تكارة ج تكرور شهری بمغرب

فصل الثاء ثار ثار ثورة كينه وكينه كشيدن (ع ف اض م) يقال ثارت القتيل بالقتيل ای قتلت قاتله والثائر الذی لا يبقی علی شيء حتی يدرک ثاره ويقال هو ثاره
ای قاتل حميمه وقولهم يا ثارات فلان ای يا قتلة فلان ويقال ثار تک بكذا ای ادركت به ثاری منک واثارت من فلان ای ادركت ثاری منه وهله اثار
ثادهم والثار المنيم الذی اذا اصابه الطالب رضی به فنام بعده واستثار فلان ای استغاث ليثار بمقتوله ثبجر واثبجر ای ارتدع عند الفزعة ثبر ثبر باز داشتن
از حاجت (ع ف اض م) مثابرة پيوسته بر كاری بودن ثبرة زمين نرم وكنده ونام جائی ثبير نام کوهی بمكه يقال اشرق ثبير كيما نغير ثبور هلاک وزيان مثبر
بكسر الباء مثال المجلس الموضع الذی تلد فيه المرأة من الارض وكذلک حيث تلد الناقة وربما قيل لمجلس الرجل مثبر ثجر ثجرة بالضم ميان وادی وفراخی آن وميانه
سينه ورق ثجر بالفتح ای عريض انثجر الدم لغة فی انفجر تجير كنجاره وبعاته تقول باتار وفی الحديث لا تثجروا ای لا تخلطوا ثجير التمر مع غيره فی النبيذ ثر ثر ثرورة بسيار
بسيار شدن (ع ف اض م وک م) سحاب ثر وعين ثرة بسيار آب وناقة ثرة وعنز ثرة فراخ سوراخ پستان منه يقال طعنة ثرة ناقة ثرور بسيار شير والثرثرة
كثرة الكلام وترديده يقال ثرثر الرجل فهو ثرثار ای مهذار مكثار ثرثار ايضا نام جوئی وثريت المكان وثرثرته ای ثريته مثل فديته ثعر ثعر و
بالضم آنچه غلاف قضيب ستور ثعار برنج وبار درخت طرثوث ثعجر يقال ثعجرت الدم وغيره فاثعنجر ای صببته فانصب وتصغير مثعنجر مثيعج ومثيعيج
الثغر الثغر دندان پيشين در بند ميان دو حرب جای وبستن رخنه ودندان پيش شكستن يقال ثغرته ای كسرت ثغره فاذا سقطت وواضع الصبی قيل ثغر مجهولا
فهو مثغور فاذا نبتت قيل اثغر وصله اثتغر قلب التاء ثاء وادغمت او قيل اتغر باظهار الحرف الاصلی وقال فی المجمل اثغر اذا نبتت واتغر بالتاء او بالثاء اذا سقطت ثغره بالضم
مغاکی در جنبر گردن ورخنه يقال ثغرناهم ای سددنا عليهم ثلم الجبل وهذه مدينة فيها ثغر وثلم ثفر ثفر فرج دده ومرغان شكاری وربما استعير لغيرها ثفر بالتحريک
پاردم واثفرتها ای شددت عليها الثفر مثفار ستوركه زين سپس اندازد استثفار دامن بميان پای گرفتن مردم ودم درميان گرفتن سگ ثمر ثمرة
بالتحريک ميوه ثمر ثمرات ج وثمار بالكسر جمع ثمر مثال جبل وجبال وثمر بضمتين جمع ثمار مثل كتاب وكتب واثمار جمع ثمر مثل عنق واعناق والثمر بضمتين ايضا المال
الثمر مخفف وثقيل وقرأ ابو عمرو وكان له ثمر وفسره انواع الاموال اثمر الشجر ای طلع ثمره شجرة ثمراء درخت ميوه ناک ثامر تمام رسيده ميوه ثميرة غوزه مسكه
وهو ما يظهر من الزبد واثمر الرجل ای كثر ماله وثمر الله ماله ای كثره ابن ثمير شب ماهتاب ثمر ليا طرهای تازيانه ثور ثور نر از گاو والانثی ثورة والجمع ثورة
وثيرة بالكسر وفتح ما بعده فيهما وثيران مثل جيران وثيرة بسكون الياء ايضا مثل جيرة قال سيبويه قلبوا الواو ياء حيث كانت بعد كسرة قال وليس هذا بمطرد قال المبرد
انما قالوا ثيرة ليفرقوا بينه وبين ثورة الاقط وثوره علی فعلة ثمر خر كوه وپدر قبيله از مضر وهم رهط سفيان الثوری وكوهی بمكه وفيه الغار المذكور فی القرآن
وهو ثور اطحل ويقال اطحل اسم ذلک الجبل وپاره پنير ثورة ج يقال اعطاه ثورة عظاما من الاقط ونام برجی از بروج واما قولهم سقط ثور الشفق فهذا انتشاره
وثورانه ويقال معظم ثور الماء حيث ينبع لا دة حكاه ابو زيد ثور ثؤوران برآمدن گرد وعصبه بر اندام (ع ف اض م) يقال ثارت بفلان الحصبة وبرجستن ملخ وجز آن
يقال كيف الدبا يعنی الجراد فيقال ثائرو نافر فالثائر ساعة ما يخرج من التراب والنافر حين تقرای وثب وثار به الناس ای وثبوا عليه وكذا ثار فلان فلانا وثار
نفسه ای جشات وثار ثائرة ای هاج غضبه ورأيته ثائر الرأس ای شعث يعنی ژوليده موی ثورة سورش شور بر انگيختن يقال ثور عليهم الشر ای هيجه وثور القرآن ای
بحث عن علمه وثور البرک واستثارها ای ازعجها وانهضها يعنی برانگيخت شتر بسيار خسپيده را (ضميمه) الثفير التردد والجرع ثجارة وثجار كوی كه آب بيرون
آمده باشد فصل الجيم جار جؤار بانگ گاو وقرأ بعضهم عجلا جسدا له جوار بالجيم عن الاخفش وجار الی الله تعالی ای تضرع بالدعا غيث جور مثل غزر بسيار باران جبر
جبر شكسته بستن ونيكو كردن حال كسی را (ع ف اض م) يقال جبرت العظم وجبر الله فلانا فاجتبر ای سد مفاقره جبور درست شدن شكسته يقال جبر العظم بنفسه ای

تجبر وقد جمع العجاج بین متعدد ولازم فی قوله قد جبر الدین الاله فجبر جبارة بالکسر جبیرة چوبها که بر شکسته بندند ویاره یعنی دست برنجن جابر نام کسی وسیمی الخبز جابرا وهو جابر بن حبة وکنیته ابو جابر اجبار بستم برکاری داشتن وبمذهب جبر منسوب کردن یقال اجبرته کما تقول اکفرته اذ انسبته الی الجبر والکفر جبار بالضم ای هدر یقال ذهب دمه جبارا ای هدرا وفی الحدیث المعدن جبار ای اذا انهار علی من یعمل فیه فهلک لم یؤخذ به مستاجره ونام روز سه شنبه در قدیم جبار بالفتح والتشدید نخلی که دست بروی نرسد یقال نخلة جبارة ای عظیمة وناقة جبارة سمینة مجبر شکسته بند جبار ایضا اسم من اسماء الله تعالی یعنی شکننده کامها وانکه بکشد بخشم تجبر تکبر کردن ورستن گیاه بعد از خوردن والجبر خلاف القدر قال ابو عبیدة هو کلام مولد والجبریة بالتحریک خلاف القدریة ویقال فیه جبریة وجبروة وجبروت وجبورة مثال فروجة ای کبر جبیر مثال فسیق سخت متکبر جبرئیل نام فرشته وحی یقال هو جبر اضیف الی ایل وفیه لغات جبرئیل مثال جبرعیل وجبرئل مقصور منه وجبریل بکسر الجیم والراء وجبرین بالفتح والکسر مع النون جحجر وجحجر بالضم سوراخ جحرة اجحار ج جحران مثله ونظیره جبت فی عقب الشهر وعقبانه وفی الحدیث اذا حاضت المراة حرم الجحران جحرة بالفتح سال سخت جحرة تنگی وبدخوئی میم زائده ویقال تحجرت عینه ای غارت وجحر فلان ای تاخر واجحرته ای الجاته الی ان دخل جحرة فانجحر واجتحر لنفسه جحرا ای اتخذه مجاحر نهان جایها جواحر در آیندگان بسوراخ ونهان جای جحدر وجحیدر کوتاه ونام مردی جحجر وتجحجر بالتحریک فراخ شدن فرو ان چاه (رجوع کن الف ۳) تجحیة تنگ جدرة جدر گیاهی اجدر المکان گیاه ناک شد دیوار جدران ج جدار بالکسر مثله جدر بضمتین ج جدر بالتحریک نشان گزیدگی بر گردن خرشاة جدر را کو آبله زده جدری بالضم وفتح آبله وکذلک بفتحها یقال منه جدر الرجل مجهولا فهو مجدور مجدرة زمین که در وی علت آبله باشد یقال هذا الامر مجدرة لذاک ای محراة وهو جدیر بکذا ای خلیق به یعنی سزاوار والجمع جدراء وجدیرون جدیرا ایضا چار دیوار جدیرة حظیرة از سنگ برآورده جدر بالتحریک نام دیهی بشام ینسب الیها الخمر جدرة سلعه وخراج که بر اندام ظاهر شود جدر ج وقبیله از بنی ازد جنبذر جنبذرة تازه کردن نشسته پاک شده ونیک باز آوردن جامه را بعمل جحذر جحذر بضم الدال وفتحها کودن بچه جاذر ج جیدر جیذر اصل هر چیزی بالفتح عن الاصمعی وبالکسر عن ابی عمرو وفی الحدیث ان الامانة نزلت فی جذر قلوب الرجال وعشرة فی حساب الضرب جذر مائة واز بیخ برکندن مجذر وجیذر کوتاه جذمور بالضم جذمار بالکسر پاره از شاخ درخت که بریده باشد بعد از بریدن بزیادة المیم فیهما ویقال اخذت بجذامیره ای بکله عن الکسائی جرجر جرجرة بالفتح سبوی جر جرار ج جرة بالکسر نشخوار شتر که از گلو برآرد وجست نشخور ومنه قولهم لا افعل ما اختلفت الجرة والدرة یعنی الجرة تعلو والدرة تستفل جرة بالضم دام آهو وفی المثل ناوص الجرة ثم سالمها وذلک ان الظبی اذا نشب فیها تاوصها ساعة ثم استقر بالاضطرار کانه سالمها یضرب لمن خالف ثم اضطر الی الوفاق جرجی مثال فسیق ضرب من السمک الجرجرة الحوصلة فرس جرور یمنع القیاد جرور بعیدة القعر یستی علیها والجار ور نهر لسیل کتیبة جرارة ای ثقیلة السیر لکثرتها جیش جرار کذلک جرارة ایضا عقرب تجر ذنبها والجریر حبل یجعل للبعیر بمنزلة العذار للدابة غیر الزمام وسمی الرجل جریرا جرین کوه یقال قطعت الیک وادیا وجرا کشیدن مهار ورسن جران (رجوع ف اض ۳) ویقال جررت الناقة اذا اتت علی منضربها ثم جاوزته بایام ولم تنتج جریرة گناه یقال جر علیه جریرة ای جنی علیه جنایة والمجارة الابل التی تجر بازمتها فاعلة بمعنی مفعولة مثل راضیة ودافقة بمعنی مرضیة ومدفوق وفی الحدیث لا صدقة فی الابل الجارة وهی رکائب القوم لان الصدقة فی السوائم ودهار جارا اتباع واکثر کلامهم جار بالیاء ویقال کان ذلک عام کذا وهلم جرا الی الیوم من جراک ای بهر تو ولا یقال بجراک وکذلک من جرائک مخففا ومن جراک ممدود المجرة راه در آسمان وآنرا راه کهکشان گویند اجرار کفانیدن زبان شتر بچه تا شیر نخورد واجره اذا طعنه وترک الرمح فیه واجررته رسنه اذا ترکته یصنع ما شاء واجررته الدین اذا اخرته له واجرنی فلان اغانی اذا اتبعها وفلان یجار فلانا ای یطاوله یعنی برابری میکند با وی اجترار کشیدن وجره برآوردن شتر از گلو وکل ذی کرش یجتر تجریر باب کشیدن ونیک کشیدن وانجرای انجذب جرجرة آواز کردن گلوی شتر جرجار نعت منه وگیاهی خوش بوی جراجر شتران بزرگ هیکل جرجور بالضم گوشت جرجیر بکسرتین نخود جرجیر تره جرز جرز وبالفتح شکستن یقع علی الذکر والانثی وهی توثنت والجمع جرز بضمتین جرازة شمشیر گشنده شتر وآن ال[illegible] باشد هوپوست وپای ومنزی جرارته کما یقول الخلل البالی عن الله فرس عامل الجرازة اسپی دستها وپایها وپشت سطبر باشد ولا یدخل الراس فی [illegible] [illegible] فی السبیل ای عیب جرز الالقباع اللحم الذی تاکله یقال ترکوهم جزرا بالتحریک اذا قتلوهم جزرة بالفتح والکسر [illegible] جزیرة [illegible] قال ابن السکیت یقال اجزرت القوم اذا اعطیتهم شاة یذبحونها [illegible] [illegible] الاجزرة [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] جزیرة [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

في الارض جرز ميوه باز كردن از درخت (ع ف اك م) و شتر كشتن و پوست باز كردن از وی (ع ف اض م) يقال جزرت الجزور و اجتزر تنها و فرو خوردن
آب دريا (ع ف اض م) و (ك م) و باز گشتن آب و هذا خلاف المد اجزار رسيده شدن خرما به بار كردن و كشتنی شدن شتر يقال اجزر النخل و البعير و كان فتيان من العرب
يقولون للشيخ اجزرت يا شيخ ای حان لك ان تموت فيقول ای بنی و تحتضرون ای تموتون شبابا و يروی اجزرت بالزائين المعجمتين من اجزا السر ای حان له
ان تجز مجزر جای شتر كشتن و فی حديث عمر رضی الله تعالی عنه اياكم و هذه المجازر فان لها ضراوة كضراوة الخمر قال الاصمعی يعنی ندی القوم لان الجزور انما تنحر عند جمع
الناس جسر جسر بالفتح و الكسر پل جسور ج و بالفتح بزرگ هيكل و عيران جسرة مونث و هی جسارة دليری كردن (ع ف اض م) يقال جسر و تجاسر عليه ای اقدم
جسور بالفتح دلير جشر جشور رسيدن صبح (ع ف اض م) جاشرية شراب صبوحی و قبيله قال الاصمعی يقال اصبح بنو فلان جشرا بالتحريك اذا كانوا يبيتون مكانهم
فی الابل لا يرجعون الی بيوتهم قال و كذلك مال جشر يرعی فی مكانه لا يرجع الی اهله جشر بالتسكين مصدر منه خيل مجشرة بالحمی ای مرعية جشرة بالضم سرفه خشك و سرفيدن
يقال جشر فهو مجشور مجهولا المجشور ايضا شتر سرفنده جشير جوال سطبر و تيردان چرمين جشر بفتحتين درشت شدن كل و خشك شدن آن جشر الساحل اذا خشن طينه و يبس
كالمجر و آلودگی شير در شير و دوشه يقال منه وطب جشر بكسر الوسط جعر جعير پيخال مرغ شكاری و پيخال انداختن (ع بفتحهما) مجعر بالفتح كون مرغ جعار نام كفتار
مبنی علی الكسر انما بنيت لانه حصل فيها العدل و التانيث و الصفة الغالبة و معنی الغالبة انها غلبت علی الموصوف حتی صار يعرف بها كما يعرف باسمه و هی معدولة
عن جاعرة فاذا منع من الصرف بعلتين وجب البناء بثلث لانه ليس بعد منع الصرف الا منع الاعراب و كذلك القول فی حلاق و هو اسم للمنية جاعرتان دو كرانه
ران ستور و يقال موضع الرقمتين من است الحمار و مضرب الفرس بذنبه علی فخذيه جاعرة حلقه بر ستور جعار بالكسر رسن كه آب كش بر ميان بندد بوقت چاه فرو شدن
تجعر بر ميان بستن آن جعرور بالضم خرمای خشك ريزه جعبير جعبير كوتاه سطبر جعبرة مونثه جعظر جعظری درشت خوی جعظارة بالكسر كوتاه و سطبر جعفر جعفر
جوی خرد و پدر قبيله از بنی عامر و هم الجعافرة و نام مردی جفر جفر بزغاله چهار ماهه جفرة مونث و چاه نابرآورده فراخ جفر الهباءة بارگينی است در بلاد غطفان
جفرة بالضم جای فراخ گرد و ميان اسپ فرس مجفر و ناقة مجفرة ای عظيم الجفرة و هی وسطه جفار بالكسر آبی در بنی تميم و منه قيل يوم الجفار جفير نوعی از تيردان
و هی كالكنانة جفور بالضم از گشنی باز آمدن فحل از بسياری ضراب (ع ف اض م) يقال جفر الفحل و ربض الكبش و منه قيل الصوم مجفرة ای مقطعة للنكاح و فراخ
شدن تهی گاه بزغاله و از شير باز ماندن او اجفار ماندن كاری كه در و باشی و ماندن پرسش و زيارت كسی جمر جمرة تف زمين و خذر كه آتش جمر جمرات
ج و هزار سوار و هر گروهی كه دست يكی كنند و با گروهی ديگر نياميزند و يك سنگ و يك بار انداختن در حج و آن سه جمرات است مجمر بالكسر بوی سوز مجمر بالضم
بوی سوختنی يقال اجمرت النار مجمرا بالضم جمار بالضم و التشديد ميانه درخت خرما و آنرا شحم النخل خوانند تجمير بريدن جمار و انداختن جمار و باز داشتن لشكر بدار الحرب
و باز ناگردانيدن و گره زدن زن گيسوان از پس قفا يقال جمرت المراة شعرها اذا عقدته و لم ترسله و فی الحديث الضافر و الملبد و المجمر عليهم الحلق اجمار شتاب رفتن
شتر و گرد آمدن قوم بر چيزی جمير القوم مجتمعهم ابنا جمير شب و روز ابن جمير شب تاريك استجمار استنجا كردن بسنگ حافر مجمر سم محكم تجمير نام جايی جمران كذلك فی
المجمل جمعر جمعرة گرد آوردن خرگوش خود را وقت گزيدن جمهور جمهور بالضم ريگ توده بلند و مهم مردم جماهير ج الجمع جمهرة توده و توده كردن و بلند
كردن و فی حديث موسی بن طلحة انه شهد دفن رجل فقال جمهروا قبره ای اجمعوا عليه التراب و لا تطينوه و خبر دادن از چيزی بيك طرف و نهان داشتن مقصود
از آن خبر جور جئور ميل كردن از راستی و راه يقال جار عن الطريق و ستم كردن در حكم بر كسی يقال جار عليه فی الحكم (ع ف اض م) و بالضم نام شهری [illegible]
و يونث تجوير نسبت كردن بجور و افكندن كسی را انبردن جار همسايه و زنهار داده از ظلم مجاورة جوار بالكسر و الضم و الكسر افصح همسايگی كردن تجاور و اجتوار
كذلك اعتكاف نشستن در مسجد و فی الحديث كان عليه السلام يجاور فی العشر الاواخر جارة زن و زن همسايه اجارة زنهار دادن و رهانيدن و بمزد دادن
خانه و جز آن و استجاره من فلان فاجاره منه غيث جور بالكسر و فتح الواو و تشديد الراء باران سخت رعد جور و بازل سخت بانگ جهر جهرة آشكارا اجهر الكلام آشكارا
كردن و چاه را پاك كردن قال الاخفش يقال جهرت الركية و هی بير مجهورة و قوله تعالی ارنا الله جهرة ای عيانا بكشف ما بيننا و بينه و آواز بلند كردن در خواندن
و نادانسته در راهی شدن و بامدادی آگاهی نزديك كسی شدن و دفع كردن در شگفت نماينده و ديداری يافتن كسی را (ع بفتحهما) يقال جهرت الرجل
و جهرته [illegible] وجدته عظيم المرآة و كذلك الجيش اذا كثروا فی عينك جهير شيرابی آب جهورة سخن بلند گفتن جهوری الصوت بلند آواز مجهر بالكسر من كان من عادته
ان يجهر بكلامه جهارة بالفتح بلند سخن شدن و نماينده شدن در چشم (ع بضمهما) رجل جهير ای ذو منظر بهی و امراة جهيرة و يقال ما احسن جهره بالضم و يقال [illegible]

ای بها غنکم اجهار آشکار اکردن سخن وخبر آن المجاهرة بالعداوة المباداة بها جوهر گوهر واحدها جوهرة والحروف المجهورة وهی تسعة عشر حرفا یجمعها قولک
ظلّ قوّربض اذ غزا جند مطیع جسیر جسیر بالفتح وکسر الرا سوگند است بمعنی حقا یقال جیر لاآتیک ای حقا جیار رصاص وچ وگرمی دل از خشم وگرسنگی جار شلله
(ضمیمه) جبیتر مرد کوتاه بالا جیاشر بن ارم بن سام بن نوح د مکان جشر جای که خاک آن با شوره وسنگریزه آمیخته باشد جحاز دیهی است بخارا
منها صالح بن محمد بن صالح ابو شعیب البجاری المحدث العابد من ارباب الکرامات جحشار کیاهی و مرد درفرنگ وتنومند یا فراخ وکلان شکم یا کوتاه کلان
فراخ شکم جحبارة شتر دلیشمان جحنبر زن کوتاه قد جحاشر بالضم مرد بزرگ تناور سطبر عفاض غلیظ الخلفه واسپ ستبر قد فربه جحشر شلد در هر دو معنی بالضم جحاشر است مونث جحنبر بالضم اسم جحدر
وجحدری بفتحهما وجحادر بالضم سطبر جسور بالضم قوام الشئ من ظهر الانسان وجثته مجمطر المستترة کانه منتصب یقال ما لک مجطئرا جعشر المتاع فراهم کرد
کالاراجعاجر جیری یا از خمیر آرد بصور مختلفه سازند و در رب طبخ مید هند و مینجورند جحجرة گلی جعیدر کوتاه الجعادرة بنو قرة بن مالک من الاوس
جعندری بسیار خوار جعبرة ان یجمع الحمار نفسه جرامیزه ثم یحمل علی العانة او غیرها اذا اراد کدمه الجکیرة تصغیر الجکرة للحاجة وقد جکر کفرح جکار زنا مری
واجکر ستیهید و فروخت جلبار غلاف شمشیر یا تیزی آن وکیطان محله است باصفهان جلنقار دیهی است ببرو جلفر شهنقه آن معرب گلیهر و گلنار
شهری است بنواحی عمان یجلب منها الی جزیرة قیس نحو السمن والجبن جلنار شکوفه انار و معرب گلنار یقال من ابتلع ثلث جنات منه من صغر لا یکون
لا یرمد فی تلک السنة جمشوره بالضم خاک توده جمخور بالضم میان تهی هر استخوان کلا و کامیان با مجخر گویند جمحر بد دلی نمود و در گریخت جنارة بالکسر دیهی است بابلی
استر آباد وجرجان جنور خرمن کندم وجو جنجر شتر فربه وکوتاه وجوزه شوات جلبار بالکسر سکون ثانی وبکسر تین وتشدید با شاه جنبار العیا
مردی وجنیبر فرس جعدة بن مرداس وشبیل بن الجنبار شاعری جنشر نجعفر و قنقد شتر و فرک فربه جنا شرج جنثوره خاک توده جنیدر فی (ق ج ر)
جندیسا بور بالضم وفتح الدال شهری است به نزدیکی تستر دران قبر الملک یعقوب الصفار جنا سریة بالضم اشد نخله بالبصرة تا خرا لعینی نخله است در بصره
که بغایت آخر موسم بار می آرد جنافیر گورهای کهنه جنفور یکی جهندر (نوعی از خرما فصل الحاء حبر حبر بالکسر سیاهی دوات ونشان جبور ریخ
وخوبی و دانشمند جهودان قال الفراء هو بالکسر هو العالم وقیل کعب الحبر لمکان هذا الحبر الذی یکتب به لانه کان صاحب کتب قال ابو عبیدة هو بالفتح ومعناه
العالم بتحبیر الکلام والعلم وتحسینه احبار ج قال الاصمعی لا ادری للعالم هو بالفتح ام بالکسر یقال به حبور ای آثار حبرة بالکسر سیاهی دادن وفلان حسن الحبر والسبر
ای جمیل حسن الهیات وفی الحدیث یخرج رجل من النار قد ذهب حبره وسبره قال الفراء ای لونه وهیاته وقال الاصمعی ای الجمال والبهاء واثر النعمة وبالفتح
الحبار والتبسین ایضا کانه مصدر قولک حبرته ای حسنته وبالکسر الاسم حبر بالفتح دانشمند قال صاحب الصحاح هو بالکسر افصح لانه یجمع علی افعال دون فعول و
آرستن سخن جامه و جز آن وسیاهی کردن در دوات (ص ع ف اص م) وشاد کردن (ص ع ف اص م ق ک م) حبور حبرة کذلک قوله تعالی فهم فی روضة
یحبرون ای یفرحون ویکرمون وینعمون جل محبور مرد شاد وان حبار بالفتح نشان جبیر گلیهان شتر وابر و جامه نوار ضلع مجار بالکسر من نیکو رویا شند حبرة
مثال عنبه برد یمانی حبیر است ج حبرة یکی حبیرت زرد دندان حبرة و بالتحریک زردی دندان از شدن جراحت (ق ک ا ص م) یقال حبر الجرح ای نکس قال الکسائی ای برئ وبقیت له
آثار و حبر فی بالفتح هذا الامر حبرا بالتسکین ای فرحنی وجار فی شعر العجاج بالتحریک هو قوله (ع م) الحمد لله الذی اعطی الحبر جابور مجلس فساق یعنی خرابات حباری بالضم
شوات وهو نوع من الطیر مذکرها ومونثها و واحدها وجمعها سواء وان شئت قلت فی الجمع حباریات وفی المثل کل شئ یحب ولده حتی الحباری وانما خصوا الحباری
لانه یضرب بها المثل فی الموق فهی علی موقها تحب ولدها وتعلمه الطیران ولا تصرف والفها لیست للتانیث ولا للالحاق وانما بنی الاسم لها فصارت کانها من نفس الکلمة
ویقال ما اصاب منه حبربرا وما فی حدیثک حبربرای شئ وکذلک تبربرا وحبور ورحیتر حبتر بالفتح کوتاه سطبر حبحبر حبجر بکسر الحا وفتح البا سطبر احبنجار رده
شدن از خشم حبکر حبوکر ریستان وسختی حبوکری مثله ام حبوکری سختترین بلاها ویقال جمل حبوکری والالف زائدة بنی الاسم علیها ولیست للتانیث
لانک تقول للانثی حبوکراة وکل الف للتانیث لا یصح دخول ها التانیث علیها ولیست ایضا للالحاق لانه لیس لها مثال من الاصول یلحق به حتر حتر بالکسر
اندک حتر بالفتح مصدر است (ص ع ف ک م) قال الاصمعی فذا قالوا اقل فی حتره قالوه بالالف احتار اندک دادن و استوار بستن گره حتار بالکسر غلاف گرفته
وچیدن جامه و سر حلیطه و هرچه فراز گیرد چیزی را گرد وی حتر ایضا مانی کردن [illegible]
چشیدن طعام و جز آن (ص ع ف ک م) حترة بالضم [illegible]

دو ثنایب بثره دمیدن بر پوست (عج ک اف ۲) جوثر بره مرد جواثر بطنی از قبیله عبد القیس جثارة بالضم گاه ریزه اختار کفیدن خرما پیش از رسیدن دانه او

حجر و حجر بفتحتین سنگ احجار جمع القلة حجار و حجارة جمع الکثرة و نام مردی حجران زر و نقره حجر بالسکون شهمامه بذکر و یونث و کنار مردم محجور تج و باز داشتن

قاضی کسی را از تصرف یقال حجر علیه القاضی (عج ف اص ۱ و ک ۲) حجر بالکسر حرام و بالضم و الفتح مثله و الکسر افصح و قری بالثلث فی قوله تع و حرث حجر و منه قوله

تع حجرا محجورا ای حراما محرما و کنار مردم و عقل و منه قوله تع هل فی ذلک قسم لذی حجر و گرداگرد کعبه اندرون حطیم از سوی شمال و منزلهای ثمود در نواحی شام

قال الله تع کذب اصحاب الحجر المرسلین و حایط و نادیان حجرة ناحیه سرای یقال للرجل اذا اکثر ماله انتشرت حجرته حجر بالضم حرام و باز داشت یقال حجرا له ای دفعا و هو

استعاذة من الامر المنکر و نام مردی که اورا حجر کندی گفتندی حجر بضمتین نام مردی و هو حجر بن النعمان حجرة حظیره شتر و خانه خرد و الجمع حجر مثل غرفة و غرف

و حجرات بضم الجیم احتجار حجره ساختن حاجر جاجور مغاکی و وادی که آب از وی بیرون نرود حجران بالضم [illegible] محجر بالفتح و کسر الجیم آنچه پیدا است از چشم [illegible] محجر بفتح الجیم گرداگرد ده و منه محاجر

اقیال الیمن و هی الاحماء کان لکل واحد منهم حمی لا یرعاه غیره و حرام تحجیر خرمن کردن ماه و داغ کردن گرداگرد چشم شتر محجر بالضم و فتح الجیم و کسرها مشددة [illegible]

حجار بالفتح و التشدید نام مردی حنجرة بفتح الجیم و الحنجور بالضم نای گلو نون زائده حادر حدر گردانام شدن و پر گوشت شدن چشم خانه (عج بضمها)

حادر مرد گردانام عین حدرة بدرة چشم پر گوشت صلب ناقة حادرة العینین کذلک حادر گوشواره حدرة بالضم گله شتر تا سی حدر و حدر بفتحتین نشیب حدور

بالفتح جای در نشیب حدور بالضم در نشیب فرود آمدن و آهن کردن اندام از زخم چوب آماسانیدن لازم و متعد و شتاب بانگ نماز گفتن و خواندن (عج

ف اص ۲) حدر بتسکین رها کردن کشتی بسوی پستی و انداختن تنگ سال کسی را به فرو دستی احدار آماسانیدن اندام را بردن و در چیدن دامن جامه

بر تافتن ریشه انحدار آماسیدن پوست و فرود آمدن تحدر فرود آمدن آب از چشم حی ذو حدورة قبیله جمع و انبوه حندر حندورة بالضم فیهما سیاهی

دیده یقال هو علی حندر عینه و حندورة عینه اذا کان یستثقله و لا یقدر ان ینظر الیه بغضا قال الفراء یقال جعلته علی حندیرة عینی و حندورة عینی اذا جعلته

نصب عینیک. حیدر نام زنی حیدرة شیر و نام مادر ترا و امیر المومنین علی بن ابی طالب کرم الله تعالی وجهه فاطمة بنت اسد که مادر او بود او را آن نام نهاده

بود وقتیکه ابو طالب غایب بود چنانکه گفت رضی الله تع عنه انا الذی سمتنی امی حیدرة چون ابو طالب رسید آن نام را نه پسندید و علی نام نهاد حدسر

حدبار حدبیر بالکسر فیهما شتر لاغر پوست بر استخوان چفسیده حذر حذر بفتحتین و بالکسر مع سکون الوسط پرهیز کردن (عج ک اف ۲) رجل حذر بضم الذال

و کسرها مرد بیدار با پرهیز حذرون حذار ای ج تحذیر ترسانیدن و یقال انه لابن احذار ای ابن حزم و حذیر حذار مثل قطام ای احذر و قوله تعالی و انا

لجمیع حاذرون ای متاهبون و بغیر الالف بضم الذال و کسرها عن الاخفش ای خائفون محذورة ترس حذریة علی فعلیة بالکسر مخففة پاره زمین درشت حذاری

تج و موی گردن خروس یقال انتفش الدیک حذریة رجل حذریان سخت با ترس پرهیز حذفر حذافیر الشیء ای اعالیه و نواحیه و اعطاه الدنیا بحذافیرها

ای بجمیعها الواحدة حذفار و حذفور حر حرر حر گرما و گرم شدن حرارة و حرور گرم شدن روز (عج ف اک ۲ و بالعکس و ف اص ۲) حار من ثلثة ابواب

یقال حررت یا یوم بالفتح و الکسر و تحر ثلث لغات حرار بالفتح آزاد شدن بنده حریة بالضم آزادی و آزاد مردی و اصلی شدن حرة بالفتح تشنه شدن فهو

المثلث من باب (عج ک اف ۲) حرة ایضا زمین سنگلاخ سوخته حرار حرات حرون ج مثل ارضون بالواو والنون

و احرون ایضا حرة بالکسر تشنگی و منه قولهم اشد العطش حرة علی قرة اذا عطش فی یوم بارد و یقال انما کسر الحرة لمکان القرة حران تشنه و نام مردی و

نام شهری ان کان فعلان فهو من هذا الباب و ان کان فعالا فهو من باب النون حری مونث حرار تشنگان حر بالضم آزاد و آزاده و کبوتر بچه و آهو بره و مار بچه

حر الرمل و حر الدار میانه وی حر الوجه رخساره حران دو برادر که حر و ابی نام ایشان بود و ساق حر قمری احرار البقول تره‌ها که خام خورده شود و ما بذا بحر [illegible]

تحسن و جمیل حرة زن آزاده و ناقة حرة و سحابة حرة ای غزیرة کثیرة الدر و المطر حرة الذفری جای گشتن گوشواره از بناگوش طلبن حر کل بی ریک [illegible]

حرة ریک بی کل لیلة حرة بالاضافة شب نافت که بکارت زائل نتوان کرد یقال باتت فلانة بلیلة حرة ای لم یقتضها بعلها و لیلة شیباء التی اقتضها حریرة

نوعی از جامه ابریشمین و نوعی از طعام بیمار حریر ج و ایضا آنکه گرمی خشم و جز آن در وی اثر کرده باشد محرور شدن و یقال فی فمی حرورة بالفتح یعنی

داغ من سوزش است حرورا بالفتح [illegible] نام دهی که بعضی از خوارج منسوب اند بوی که حروریه خوانند ایشان را حرور بالفتح باد گرم که بشب وزد

چون سموم بروز احرار خداوند شتران تشنه شدن یقال [illegible] الرجل ای صارت ابله حرارا فهو محر تحریر نقش خط بر گرفتن و بنده آزاد کردن و فرزند را

نام زد مسجد و طاعت خدای عز و جل گردانیدن و استحر القتل و حرای اشتد حزر و حزر اندازه کردن کشت و میوه و زبان گز شدن شیر و نبیذ (رع

ف اض م و ک م) حازر شیر ترش حزرة المال و حزرة النفس دوست داشته از مال و نفس حزرات بالتحریک ج و فی الحدیث لا تاخذ من حزرات

انفس الناس یعنی فی الصدقة حزورة پشته خرد حزاور ج حزور کودک رسیده و نیز و رسند شده و بتشدید الواو کذلک و الجمع الحزاورة حزیران ماهی است رومیان

پیش از تموز حسر چسر برهنه کردن و مانده کردن حسور مانده شدن و فرو ماندن بینائی از دیدن دور (رع ف اک م) حاسر برهنه و مبارز بی زره

و خود حسرة بالکسر عاری انحسار برهنه شدن انحسار مانده شدن انحسار مانده کردن تحسیر مانده کردن دریغ خوردن حسیر ج مثل قتیل و قتلی محسور حسیر ایضا خیره چشم حسرة دریغ و پشیمانی

بالتحریک حسرة دریغ خوردن (رع ک اف م) تحسیر مانده کردن و دریغ خورانیدن دیگری را وا افتادن بر دریغ حسرة دریغ خوردن در یکجا حشر

محسر مردی آزرده و حقیر بطن محسر بکسر السین جائی است در منی حشر چشم تیر لطیف که بر تیر نهند سنان حشر و اذن حشر و آذان حشر لطیف باریک

لا یثنی و لا یجمع لانه مصدر فی الاصل مثل مار غور و مار سکب اذن حشرة مشرة اتباع و عن الاخفش سهم حشر و قیق سهام حشر بالضم کما یقال جون و جون و رد

و ورد و برانگیختن و راندن و گرد کردن و منه یوم الحشر روز قیامت و باریک کردن سنان و تیر و جز آن (رع ف اض م) و نوک تیر لطیف شدن گوش

ستور و یستعمل مجهولا و بلا کردن تنگ سال ستور و مال مردم را حشرة بالتحریک جانور ریزه زمینی حشرات ج محشر بالکسر گرد آمدن جای حاشر یکی از

نامهای رسول صلی الله علیه و سلم قال علیه السلام لی خمسة اسماء انا محمد و احمد و الماحی یمحو الله بی الکفر و الحاشر احشر الناس علی قدمی و العاقب حشور

بسکون الشین اسب تهی کاه در آمده و الانثی حشورة مثال جرولة حصر چصر تنگ گرفتن بر کسی یقال حصره ای ضیق علیه و احاط به و باز داشتن کرد

کسی را (رع ف اض م) حصر بفتحتین بسته شدن سخن و تنگ دل شدن (رع ک اف م) قوله تعالی او جاؤکم حصرت صدورهم فاجاز الاخفش و الکوفیون

ان یکون الماضی حالا و ما جوزه سیبویه الا مع قد و جعل حصرت صدورهم علی جهة الدعاء علیهم و یقال حصر علیه ای بخل و حصر فی القراءة و حصر عن اهله

من امتنع عن شیء لا یقدر علیه فقد حصر عنه حصیر تنگ دل و بخیل و بوریا و پهلو و پادشاه لانه محجوب قال لبید لدی باب الحصیر قیام ای جماعة کثیرة من

الناس و باز داشت قوله تعالی و جعلنا جهنم للکافرین حصیرا حصیرة جای نهادن خرما حصار بالکسر قم و نوعی از پالان شتر و منه حصرت البعیر و کسی را

حصاری کردن بجنگ محاصرة مثله حصر بکسر الوسط الکتوم للسر و راز دار حصور ماده شتر که تنگ باشد سوراخ پستان وی و منه حصرت الناقة

بالفتح و مردی که گرد زن نگردد و تنگ دل و بخیل حصر بالضم قبض آوردن شکم یقال منه حصر الرجل و احصر و یستعملان مجهولا احصار باز داشتن بیماری کسی را

از سفر عن ابن السکیت و منه قوله تعالی فان احصرتم فما استیسر من الهدی و قال الاخفش حصرت ای حبسته و احصرنی بولی و مرضی ای جعلنی احصر

نفسی و قال ابو عمرو الشیبانی حصرنی الشیء و احصرنی ای حبسنی حضر حضرة نزدیکی و درگاه یقال کلمته بحضرة فلان و بمحضر من فلان ای بمشهد

حضر نام شهری حضر بالتحریک شهر خلاف بد و خضر آب آمدن جای و یجل یقال فلان حسن الحضر اذا کان ممن یذکر الغائب بخیر حضر بالضم دویدن

احضار دویدن اسپ و حاضر آوردن احتضار شهری شدن مردم و حاضر شدن و دویدن اسپ تحضار دوانیدن و بخود باز آمدن محضر حاضر

آمدن فرس محضیر بالکسر اسپ دونده یقال هذا فرس محضیر و هذه محضیرة ای کثیر العدو و لا یقال محضار و هو من النوادر حاضر قبیله بزرگ از طی هو جمع

کما یقال سامر للسمار و حاج للحجاج و فلان حاضر بموضع کذا ای مقیم به و هو خلاف البادی ایضا و یقال هو علی الماء حاضر ای وارد و الجمع حضار و حضر

المیاه محاضر آب آمدنگان و الحاضرة خلاف البادیة و هی المدن و القری و الریف یقال فلان من اهل الحاضرة و من اهل البادیة و هو حضری او بدوی

حضار مثل قطام نام ستاره یقال حضار و الوزن محلفان و هما نجمان یطلعان قبل سهیل فیحلف انهما سهیل للشبه حضیرة چهار و پنج تن که بغزو روند و رمم حراحت

و زرد آب که با بچه بیرون آید از رحم محاضرة سوال و جواب کردن با هم و نزدیک حاکم شدن با خصم و بر آن کردن بدویدن با هم حضار بالکسر شتران نیکو

فیه الواحد و الجمع و المونث یقال ناقة حضار اذا جمعت قوة و رحلة ای جودة سیر حضارة بالفتح شدن بشهری بالکسر ...

شان بعض الغیبة (رع ف اض م) یقال تحضر ... و حضرة ... الفراء حضر بالکسر لغة فیه یقال حضرت القاضی امراة رجل حضر مردی که سفر را

صالح نباشد و الحضر بکسر الضاد الذی یاتی الحضر و هو خلاف البادی و اللبن محتضر بالفتح محضور یقال اللبن محتضر فغط انا ای کثیر الآفة و ان آب

تحضره ولکنف محضورة و قوله تعالی و اعوذ بک رب ان یحضرون ای تصیبنی الشیاطین بسوء و قوم حضور بالضم ای حاضرون و هو مصدر فی الاصل حضور

[illegible] حضری منسوب بوی و هما اسمان جعلا واحدا [illegible] الصدر منهما کقولهم حضیر موت وفلان بن الحضار

[illegible] حضاجر کفتار [illegible] معرفة غیر منصرفة فی المعرفة والنکرة لانه اسم لواحد علی ابنیة الجمع لانهم یقولون وطب حضجر بالکسر واوطب حضاجر

[illegible] حرام کردن خلاف الاباحة (ع ف اض ۲) محظور حرام حظار حظیرة جای شتر وگوسپند که از شاخ درخت وچوب سازند

[illegible] قوله تعالی کهشیم المحتظر [illegible] المحتظر [illegible] علی الفاعل والمفعول به ویقال انه لنکد الحظیرة ای قلیل الخیر قال ابو عبیدة اراه سمی امواله حظیرة

حفر [illegible] کندن حفرة بالضم [illegible] الوسطیح ومحفر النهر ای جای [illegible] حفر بالتحریک خاک که از کنده بیرون آید

[illegible] حافرة اول [illegible] بازگشت بهمانجا که آمده بود وقوله تعالی انا لمردودون فی الحافرة ای فی اول امرنا وفی المثل النقد عند

الحافرة [illegible] عند اول [illegible] ویقال التقی القوم فاقتتلوا عند الحافرة ای عند اول ما التقوا ویقال احفر المهر للاثناء والارباع والقروح اذا ذهبت رواضعه

[illegible] حفر [illegible] کردن [illegible] فانها تسمن علیه وزمین کندن (ع ف اک ۲) و تباه شدن بن دندان قال

[illegible] الانسان یقال اصبح فم فلان محفورا [illegible] خوردگی بن دندان یقال فی اسنانه حفر وقد حفرت بالکسر [illegible] حفری بالکسر

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ترش [illegible] ورشت [illegible] زدن زبان حضر قحر حضر [illegible] بالکسر [illegible]

[illegible] باز گشتن و کم شدن (ع ف اض ۲) یقال [illegible]

[illegible] جمع [illegible] وفی المثل الحور فی محارة ای النقصان فی النقصان یضرب

[illegible] اماره [illegible] اعارت شیئا ای ما ردت شیئا من الدقیق محارة [illegible]

[illegible] محارة [illegible] بازگشت یقال محارها للقبول ای مرجعها و پیوند کتف [illegible] پوستها که مایه در وی

[illegible] سپید [illegible] سیاه شدن چشم [illegible] سپید شدن چیزی قال ابو عمرو الحور ان

[illegible] فی بنی آدم [illegible] والبقر [illegible] سپید کردن جامه و داغ کردن [illegible]

[illegible] حواری [illegible] وهنده کما قال النبی صلی الله علیه وسلم [illegible] حواری [illegible] اصحاب عیسی

[illegible] [illegible] حواری [illegible]

[illegible] ویقال [illegible]

[illegible] شتر کره که از شیر باز نشده باشد [illegible]

از شیر باز شده اخویة جمع القلة حیران جمع الکثرة حوران بالفتح جائی بنام محاورة پاسخ دادن یکدیگر را احارة جواب باز دادن یقال کلمته فما رجع الی حویرا ولا حویرة
ولا محورة ولا حوارا ای ما رد جوابا تحاور رای تجاوب استعارة گفتن خواستن حیر و حیر حیرة سرگشته شدن (ع ک اف م) یقال منه حار یحار حیران [illegible]
تح تحیر سرگشته کردن تحیر سرگشته شدن و گرد برگشتن آب حائر گرد آب حیران حوران بالکسر والضم ج رجل حائر بائر آنکه هیچ بیرون شد کار نتواند استعارة کوارنده
شراب یقال استحیر الشراب استقیم مجهولا و تحیر المکان بالماء و تحیر اذا امتلاء و استحیر سحاب ثقیل شد و لیس له ریح تسوقه حیر باشد حظیره و منه الحیر بکربلا حیرة بالکسر شهری
نزدیک کوفه حیری منسوب بوی و حاری [illegible] کانهم [illegible] و یقال لا آتیک حیری دهر ای ابدا صحیح م حضجر کقفعل فرکرده [illegible]
[illegible] و معناه البرد [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] حنضفر بالضم [illegible] [illegible]
[illegible]
حنظفرة [illegible] بختنصر پادشاه [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
و غول و کرک و بمعنی خضر چشار بالضم باقی مانده مانده خشار [illegible] النبون باقی مانده [illegible] قوم خثورة و فرک شدن شیر و خوراک [illegible]
آن و هی تعبیص الرقة یقال خثر اللبن تخثیر قال الفراء خثر بالضم لغة فیه قلیلة فی کلامهم و سمع الکسائی بالکسر ایضا و تخفیف و مقیم بودن بجائی (ع ف خ م)
یقال خثر فلان ای اقام فی الحی و لم یخرج مع القوم الی المیرة و یقال خثرت نفسه ای خبثت و قوم خثراء الانفس [illegible] الانفس [illegible] مطلون اخثرت الزبد [illegible]
سکه ر بیعی ناکدخته کدا ششم و فی المثل ما یدری ایخثر ام یذیب خدر [illegible] بالکسر پرده و پیشه شیر [illegible] زنان پرده نشین [illegible] حادر شیر [illegible]
مقیم بودن مرد در اهل خود و شیر در بیشه خود و بازماندن آهو از گله خود خدرة بالضم قبیله از انصار منهم ابو سعید الخدری خداری شب تاریک و ابر سیاه و عقاب
خدر بفتحتین باران و خواب [illegible] سستی اندام (ع ک اف م) خادر [illegible] کاهل [illegible] خدرة [illegible]
[illegible] و جائی هموار میان دو بلندی [illegible] خرو ریر
در افتادن و آواز کردن در خواب (ع ف ک م) [illegible] خرخرة آواز گلوی خفته و خبه کرده یقال [illegible]
و خرخر [illegible] حلق [illegible] تنگی و تیرگی چشم و اخر [illegible] و یقال سوان یلون الانسان کانه [illegible]

دکروهی از مردم و تجاوز الرجل اذا ضیق جفنه لیحدد النظر کقولک تعامی و تجاهل حزرة بالضم ورد پشت مازه خزیر خزیرة نوعی از قلیه خنزیر بالکسر خوک و نام جائی
خشار بیرنج و اضیار بستی که بر گردن و گلو بر آید مردم را خیزران درخت نی و پنج نی که از وی بن نیزه سازند خیار زنج و الخیزرانة السکان خیزری خوزری
نوعی از رفتار خسر خسر + خسران بالضم فیهما زیان کردن و هو مثل فرق و فرقان (ع ک ا ف م) یقال خسر فی البیع و خسر به قوله تعالی قد خسر
الذین کذبوا بلقاء الله و خسرت الشئ بالفتح و خسرته نقصته قوله تعالی بالاخسرین اعمالا تخسیر هلاک کردن خناسیر بالنون هلاکیها لا واحد له خسار خسارة بالفتح فیهما
هلاکی و گمراهی خیسر مثله کذلک خشر خشارة بالضم باقی مانده طعام بر خوان و هرچه مانده هر چیز که آن بکار نیاید و مردم فرومایه خشر مصدر منه (ع ف ا ک م)
خصر + خصر میان مردم کشح مخصر میان باریک مخصر القدمین آنکه اخمص او بزمین نرسد از باریکی پای نعل مخصرة کذلک حاضرة تهی گاه
خصر بفتحتین سرما و سرما یافتن و سرد شدن روز (ع ک ا ف م) ماء خصر آب سرد خصرت یدی و خصر یومنا ای اشتد برده خنصر انگشت خرد
خناصر ج خناصرة بالضم نام شهری بشام مخصرة بالکسر تازیانه و عصا و جز آن مخاصرة و کس از دو راه رفتن با هم بار بیش آیند تخاصر دستهای یکدیگر
گرفتن اختصار کوتاه کردن سخن و نزدیکتر راه در آمدن خضر + خضرة سبزی اخضرار اخضیضار سبز شدن تخضیر سبز کردن خضرة ایضا تیره رنگی ستور
یقال فرس اخضر و هو الذی یخج و در مردم گندم گونی و ربما سموا الاسود اخضر و قوله تع مدهامتان ای خضروان لانهما تضربان الی السواد من شدة الری
و سمیت قری العراق سوادا لکثرة شجرها خضراء آسمان کتیبة خضراء لشکری که در آهن گرفته باشد خود را از سلاح و فی الحدیث ایاکم و خضراء الدمن یعنی زن با جمال
که بی اصل و بد نژاد باشد که هرچه در خاک روبه بر آید از نبات و گل آن بری نیاید خضیرة خرمابن که غوره او سبز بریزد خضار علف سبز درودن یقال اختضر
الکلاء و جوان مردن یقال اختضر فلان اذا مات شابا غضا و کان فتیان یقولون للشیخ اجزرت یا شیخ فیقول ای بنی و تختضرون ای تموتون شبابا و قد مر فی
فصل الجیم خضارة بالضم دریا و هی معرفة لا تجری تقول هذا خضارة طاما خضاری مرغی است که او را اخیل نیز گویند خضار بالفتح شیر با آب و تره نورس مخاضرة
میوه سبز نارسیده بر درخت فروختن و هو منهی عنه خضاری بالضم و التشدید کشت سبز خضر سبز و نام نبی یا ولی تم خضر بالکسر سکون الوسط کذلک مثال کبد
و کبد و الاول افصح و قوله تعالی فاخرجنا منه خضرا قال الاخفش یراد به الاخضر کقول العرب ارینها نمرة ارکما مطرة و یقال ذهب دمه خضرا مضرا ای هدرا خطر
خطر بفتحتین بهلاک نزدیک شدن (ع ف ا ک م) و آنچه گرو بدان بندند و هو السبق الذی یترامی علیه یقال هذا خطر لهذا و خطیر ای مثله فی القدر و قدر و
منزلت مخاطرة در خطر افتادن و بر مال خود گرو بستن یقال خاطر بنفسه خاطر بکذا و علی کذا خاطرة خطورة بلند قدر و منزلت شدن (ع بضمهما) خطر بالکسر گیاهی که
بدان خضاب کنند و شیر با آب و شتران بسیار خطر خطران دم زدن شتر وقتی که مست باشد و جنبیدن نیزه یقال رمح خطار و اهتزاز کردن رجل خطار بالرمح ای
طعان و خطران الرمح ارتفاعه و انخفاضه للطعن و خطر الدهر خطرانه کما یقال ضرب ضربانه خطور گذشتن اندیشه بدل یقال خطر الشئ ببالی (ع ف اض م) اخطار اندیشه
در دل گردانیدن و مال خود را گرو در میان نهادن خطیر مرد با قدر و منزلت خطار ایضا نام اسپی تم خفر + خفر بدرقه و نگاه بان شدن یقال خفرته خفیر
نعت منه تخفیر نگاه داشتن کسی را و شرمنده کردن تخفر شرمگین شدن و بدرقه خواستن اخفار عهد شکستن و غدر کردن و با کسی بدرقه فرستادن خفرة بالضم
عهد و پیمان خفارة بالضم و الکسر کذلک و عهد وفا کردن خفر بالتحریک شرم و شرمگین شدن (ع ک ا ف م) خفرة متخفرة زن نیک شرمگین خافور گیاهی خلر
خلر مثال سکر نخود و کشنیز خمر + خمر می و تخمیر کردن نان کپیدن در خمیر و نهان داشتن گواهی شرم داشتن یقال خمر الرجل ای استحیی و خمر فلان شهادته ای کتمها (ع ف ا
ض ا و ک م) خمرة صرف می خالص خمرة و خمر و خمور مثال تمرة و تمر و تمور فی الواحد و الجمع و یقال ما عند فلان خمر و لا خل ای لا شر و لا خیر خمیر مثال فسیق
مدمن خمر خمار بالضم باقی مستی [illegible] مردم مخمور الذی به خمار و رجل خمر بکسر المیم الذی خامره الداء و یقال دخل فی خمار الناس بالضم و الفتح ای فی
غمارهم خمرة بالضم سجاده از برگ خرما بافته کلغونه و مایه خمیر و خمور که در وی خمر یا جز آن ریزند خمار بالکسر معجر زنان اختمار معجر بر افکندن زن یقال انها لحسنة
الخمرة و فی المثل ان العوان لا تعلم الخمرة خمر بفتحتین هر چه پوشش از درخت چون سقف یا کوه یا وادی و در یک توده و مانند آن و انبوهی مردم و نهان شدن (ع
ا ف م) یقال خمر عنی الخبر ای خفی و خمر عنی فلان ای تواری و مکان خمر اذا کان کثیر الخمر و فی المثل هو یدب له الضراء و یمشی له الخمر یضرب
لمن یختل صاحبه [illegible] مخادعة پنهان داشتن و پوشیده تنگ شدن زمین خمرة بالتحریک بوی یقال وجدت خمرة الطیب ای ریحه تخمیر پوشانیدن
خمیری شاة خمرة گوسفند سیاه سفید سر مخامرة آمیختن با هم و پیوسته در خانه بودن و نهان بودن یقال للضبع خامری ام عامر ای استتری استخمار بنده گیری

لرفتن یقال استخیر فلان فلانا ای استعجده و منه حدیث معاذ من تخیر قوما اولهم احرار ای اختیرهم قیدا و ملکا علیهم و یقال الخمر فی کذا و کذا ای عطیته … ولی
اباه باخمر ای جائی است در بادیه ابراهیم بن عبد الله بن الحسن بن علی بن ابی طالب در وی خفته است خمیر … ستور … ستور لگفتار و بمعنی خچیر شده
کار دشخوره ناید بسیار شیر خاجیر خوره ستور زمین سخت و بیر روده ستور زدن یقال اخیر فخاره ای اصاب خوراته خوران روده ستور خوار …
کاو و منه قوله تعالی عجلا جسدا له خوار … شکستن کردن ضعف و شکست آوردن مرد … استخاره نیکوئی جستن و بانگ کنانیدن صیاد آهو بره را
تا مادر انرا … که بیرون و بیراه و دیگر … متی رجل خوار رمح خوار ارض خوارة سست و نرم ناقة
خوارة بسیار شیر … خیر نیکو و نیکوئی … قوله تعالی ان ترک خیرا ای مالا رجل خیر امراة خیرة کلاهما تخفیف … نیکوکار خیار گزیدگان خلاف
شرار و گزین و خیار تره و این معرب است خیرات جمع خیرة و هی الفاضلة من کل شئ قوله تعالی اولئک لهم الخیرات و قال الله تعالی فیهن خیرات حسان و قال …
لما وصف به و قیل فلان خیر اشبه الصفات فادخلوا فیه الهاء للمؤنث ولم یریدوا به افعل فان اردت معنی التفضیل قلت فلان خیر الناس و لم تقل اخیر و فلان خیر الناس و
لم تقل خیرة و لا یثنی و لا یجمع لانه فی معنی افعل خیر بالکسر کرم و بزرگواری خیرة نیکوئی و هو اسم من قولک خار الله فی هذا الامر خیرة بتحریک الیاء گزیده و هو اسم من اختاره الله
ای اصطفاه و یقال استخر الله یخر لک یقال محمد خیرة الله بسکون الیاء و تحریکها اختیار برگزیدن تخیر مثله مختار گزیننده و گزیده و تصغیره مخیر آمده بحذف التاء استخارة نیکوئی
جستن تخییر اختیار بکسی دادن خیری بکسرتین خیر و معرب است (ضمیمه) خیخر بجعفر و علابط مرد سست و کلان شکم تخیخر محرکة بدبوی سرفه و بکسرتین و تشدید …
بسیار خوار بددل … خاجر آواز آب بر روی کوه خدافر بالضم جامه کهنه خدارة بالضم … که نوعی از بازیچه طفلان است خاذر … روپوش از
بادشاه یا قرص خواه خذفرة پاره از جامه … حرف … خیعرة … پادشاه جزیره یا پادشاه حبش او الصواب …
او الجعفار بالجیم و الفاء خنجر بجعفر … خنجرة ای تهویش خنشر …
ناکس و بخیل ماء خمطر … خنشار بالکسر خنفور بالضم … مثلثة … افتاده مانده
بالفتح و بالکسر و بالضم … فی نسب تمیم و فی اسد خزیمة و فی قیس عیلان و عمرو بن خنشر من ابطال الجاهلیة خدام امیر المؤمنین …
لامها خنثرة … بالکسر خنسیر بالکسر …
هلاک مردم ناتوان … خاسرة … خسران …
خنطیر بالکسر زن گنده پیر … **فصل الدال** دبر و دبر کرده … لا واحد له …
… للزنابیر … عاصم بن ثابت الانصاری حمی الدبر و ذلک ان المشرکین لما قتلوه ارادوا ان یمثلوا به فسلط الله علیهم الزنابیر الکبار …
… دبرة و بارة یک کرد زمین … ذات الدبر …
قال ابن الاعرابی و قد صحفه الاصمعی فقال ذات الدبر بالباء و دبر بضمتین و سکون الوسط ایضا پس پشت خلاف قبل قوله تعالی و یولون الدبر ای الظهر جعله للجماعة
کما قال الله تعالی لا یرتد الیهم طرفهم و دبر اللیل آخر شب … دبر بالکسر مال بسیار یقال مال دبر و اموال دبر یستوی فیه الواحد و الجمع و المثنی رجل ذو دبر
بسیار مال … دبرة خلاف قبلة یقال لیس لهذا الامر قبلة و لا دبرة … دبرة بفتحتین … هزیمت … هی ایضا واحدة دبر و دبار
مثل شجرة و شجر و شجار … ستور … دبر البعیر بالکسر … دبری بفتحتین … یقال فلان لا یصلی الصلوة الا دبریا
ای فی آخر وقتها دبران یکی از منازل قمر و آن پنج ستاره است در ثور … دبیر … خلاف قائز از قداح قمار مدابر خداوند این قداح و
قطع الله دابرهم ای آخر من بقی منهم دابرة آخر … توده و پاشنه مردم و … انگشت که برپای مرغان برآید برتر از دیگر ناخن که بر بازوی ستور برآید و نوعی
از بندهای کشتی رجل دابر مرد قاطع رحم و آنکه سخن کسی نشنود … پشیمان … قبیل آنکه فرود آرند وقت بپیچیدن بر دوک یقال فلان ما یعرف
قبیلا من دبیر و فلان مقابل مدابر اذا کان … الاقبالة و الادبارة … الاذن … فاذا قبل به فهو الاقبالة و اذا ادبر به
فهو الادبارة و الجلدة المعلقة من الاذن هی الاقبالة و الادبارة … مقابلة و مدابرة …
که در قدیم می گفته اند دبار بالفتح هلاکی … الدمار دبار بالکسر جمع دبارة یعنی یک کرد زمین … دبرة ایضا ای المشارة فی المزرعة و یقال ایضا فلان یاتی الصلوة [illegible] دبارا

يعني بعد مضي الوقت دبور بالفتح باد پس پشت دبور خواجه وپس شدن و بيرون آمدن تير از كمان و بردن يقال دبر به اي ذهب به ويقال هيهات ذهب كما ذهب امس الدابر و سپس رفتن قوله تعالى والليل اذا ادبر و قرى اذا دبر اي تبع النهار قبله ويقال قبح الله ما قبل منه وما دبر و روايت كردن از كسي بعد از مرگ وي يقال دبرت الحديث عن فلان اي حدثت به عنه بعد موته و سپس شدن باد (صح ق ف اض م) و باد دبور زده شدن كسي يقال دبر القوم فهم مدبرون [illegible] مجهولاً

بفتحتين موضعي به يمن دبري منسوب بوي او بار سپس رفتن و در دبور آمدن نقيض اقبال و ادبر الرجل اذا ولى و ادبر البعير اذا دبر لقب محمد بن مهدي و مداينه دشمني كردن با كسي استدبار خلاف استقبال تدبير پايان كار نگريستن و بنده را از پس مرگ خود آزاد كردن و حديث روايت كردن تدبر انديشه كردن

تدابر بريده شدن قوم از يكديگر دثر + دثر مال بسيار يستوي فيه الواحد والجمع يقال مال دثر و اموال دثر و عسكر دثر با لتحريك اي اثر كهنه شدن و

جامه برتن و هوا فوق الشعار دثر پوشيدن دثار و برآمدن گشن بر ماده و برجستن مرد بر پشت اسپ بوقت بر نشستن دثور ناپديد شدن نشان

و ناپديد شدن دثور بالفتح مردي نام و خوابناك و دثر الطائر اي اصلح عشه دجر + دجران [illegible] فيده يقال [illegible] بالتحريك حيران شدن (صح ك اف م)

قوم دجاري اي حياري ديجور تاريكي ليلة ديجور شب تاريك دحر + دحور راندن و دور كردن (صح الفتحتين) قوله تعالى اندحروا اخرجوا مدحورا اي مقصي

دخر + دخور خوار شدن (صح الفتحتين) ادخار خوار كردن دخدار + دخدار جامه سپيد در تخت بسته معرب تخت دار درر + در شير و نيكوئي و كار نيكو و باريدن باران و جز آن يقال في الذم لا در دره اي لا كثر خيره ويقال في المدح لله دره اي عمله و خيره ولله در كم من رجل [illegible]

درور بالفتح و دار بسيار شير نوق در ارمثل كافر و كفار فرس درير اسپ تيز رو دره بالضم مرواريد بزرگ در و درر و درات جمع كوكب دري بالضم و يا مستدد روشن منسوب بالدر و الكسر لغة [illegible] و درات [illegible] شبيه و رواني و گرمي و رواني بازار و ريزندگي باران ويقال للساق دره اي استدرار للجري و الجمع درر بالكسر

[illegible] و يقال [illegible] علي درر واحد بالفتح اي علي قصد واحد و نحن علي درر الطريق اي علي قصده و دورا [illegible]

درور بالضم بسيار آمدن شير از پستان (صح ف اض م) ويقال درت حلوبة المسلمين اي فيئهم و دار [illegible] شدن شير يقال درت الناقة فهي مدرة [illegible]

[illegible] و الريح [illegible] سخت شده اي [illegible] الاموي استدرت المعزي ارادت الفحل و يقال ايضا [illegible] استدرار [illegible] بالدال

المعجمة [illegible] بفتحتين تيزي بهاي دندان كودك در دار درختي دردور گرداب كه غرق كند و قولهم [illegible] من اسماء الكذب [illegible] الباطل [illegible]

[illegible] سعد القين رجلا من العجم [illegible] اليمين [illegible] فاذا كسد قال بالفارسية [illegible] تقوم اي انا خارج [illegible]

[illegible] في الكذب وقالوا اذا سمعت بسري القين فانه مصبح دسر + دسر و دسار [illegible] دسرج بالسكون و الحركة مثال [illegible] قوله تعالى ذات

الواح و دسر [illegible] ستون [illegible] و دور كردن و منه رجل [illegible] و [illegible] زرك [illegible] و نام [illegible] نعمان بن المنذر [illegible] جميل [illegible]

[illegible] كانه منسوب اليه دعر + دعر بفتحتين تباهي و دود كردن چوب (صح ك اف م) و منه عود دعر بالفتح والكسر اي [illegible] كثير الدخان و علي [illegible]

عود [illegible] مثال [illegible] زنداد عر الذي لا يوري و منه اخذت الدعارة [illegible] الفسق و الخبث يقال هو خبيث داعر [illegible] داعرة و ايضا گشني بسيار [illegible] منسوب اليه

الداعرية من الابل دعثر + دعثرة ويران كردن [illegible] ويران شده و في الحديث لا تقتلوا اولادكم سرا انه ليدرك الفارس فيدعثره اي يهدمه و يطحطحه

يعني [illegible] دعثور بالضم حوض گرد آگرد برآورده دغر + دغرة ربوده گرفتن چيزي و في الحديث لا قطع في الدغرة دغر سپوختن و في الحديث علام

تعذبن اولادكن بالدغر و هو ان ترفع لهاة المعذور و قولهم دغري لا صفي اي ادغروا عليهم ولا تصافوهم ويقال دغر الاصفا مثل عقري حلقي و عقري

دغمر + دغمرة در آميختن [illegible] دغمري و دغمري بفتحتين و ضمتين خويهاي در آميخته [illegible] دفر + دفر گنده يقال للامة دفار و دنيا [illegible]

[illegible] نام كنيزك و [illegible] بكسر [illegible] دفتر دفر + دقار بيرشتن [illegible] دقرة بالكسر يقال [illegible]

[illegible] الدقارير اي الاكاذيب [illegible] قرارة اي تمام و محاسن [illegible] قرارة آرار كشتي بابان و قرى نام روضه دمر + دمار هلاك تدمير هلاك كردن و

هلاكي [illegible] كسي [illegible] درآمدن (صح ف اض م) [illegible]

[illegible] دنبار [illegible] دينار [illegible] بالتحريك [illegible] بالاسلام [illegible] علي فعال بالكسر قوله تعالى [illegible]

[illegible] ديار [illegible] الالتباس [illegible] قال الله تعالى [illegible]

المثوی والموضع کما قال الله تعالی نعم الثواب و حسنت مرتفقا انث علی المعنی اذ هو بالضم جمع القلة دیار و دور و جمع الکثرة والدارة تم وهی اخص من الدار وایضا خرمن ماه

و [illegible] دیار و دوری کسی یقال ما بها دیار و دوری ای احد و جملة دیوار قالوا و اذا وقعت بعد یا ساکنة [illegible] قلبت یا و ادغمت مثل تام و قیام دو به

دو [illegible] گردیدن (ربیع ف اص م) دارة [illegible] و پرکندلک یقال [illegible] مدور گردانید این چیز را یقال [illegible] مداورة معالجت کردن و داری روزگار [illegible]

بوی فروش و هو منسوب الی دارین و هو فرضة بالبحرین فیها سوق کان یحمل الیها مسک من ناحیة الهند وفی الحدیث مثل الجلیس الصالح مثل الداری ان لم یحذک من عطره

[illegible] من ریحه و خانه نشین دائرة [illegible] یقال فی الفرس ثمانی عشرة دائرة و منه قوله تعالی علیهم دائرة السوء و دائرة مداره نوعی از [illegible] بالضم نام

[illegible] دیر بالفتح کلیسای ترسایان و جمعه ادیار [illegible] الدوار دیر کلیسای ترسایان و جمع الواو دیارج دیرانی صاحب دیر قال ابن الاعرابی یقال للرجل اذا راس

اصحابه هو راس الدیر دهر [illegible] دهر روزگار دهور ج و همیشه و [illegible] آمدن یقال دهرهم [illegible] (ربیع الفتحتین) دهر دهارا روزنا [illegible] و دهر [illegible]

[illegible] و یقال لا اتیک دهر الداهرین یعنی همیشه وفی الحدیث لا تسبوا الدهر فان الله هو الدهر لانهم کانوا یضیفون النوازل الیه فقیل لهم لا تسبوا فاعلها

فان ذلک هو الله تعالی و یقال ما ذلک بدهری ای عادتی و ما دهری بکذا ای همتی کذا دهری بالضم سال خورده دهری بالفتح آنکه عالم را قدیم گوید دهورة

گرد کردن یقال دهورت الشی اذا جمعته ثم قذفته و یقال هو [illegible] اذا کبر [illegible] (و حدره درجه [illegible] دحمر القربة پر کردن مشک را دحمور

بالضم دابه است خرد دحمر القربة پر کرد مشک را دحمر الشی پوشید و پنهان کرد آنرا دحر دور کردن (ربیع ف اص م) دزبارة بالکسر موضعی [illegible]

احمد بن کشاشت الفقیه الشافعی دستور النسخة المعمولة للجماعات التی منها تحریرها معرب دساتیر ج دسکرة ده و کلیسا و زمین هموار و خانها ی اهل عجم که در آن

می و آلات لهو فراهم باشد یا بنای همچو کوشک که گرد آن خانها باشد دساکرج [illegible] احمد بن الحجاج [illegible] نزدیک شهر ایلان منها احمد

بن [illegible] و دهی [illegible] بغداد [illegible] ابان [illegible] دهی بخوزستان [illegible]

[illegible] دطیرة [illegible] آن دعسرة [illegible] دعکر علیهم [illegible] دعکرة [illegible] منه

[illegible] دعثر گول الدعفر الاسد بضم الدکر بالکسر [illegible] قال اللیث ربیعة [illegible] فی الذکر [illegible] الدکر [illegible]

[illegible] الدال [illegible] دمشی [illegible] بالضم [illegible]

[illegible] الدعکر [illegible] الاخذ [illegible] دمقرة [illegible]

[illegible] دمیم [illegible] بضم الدال وفتح النون والسین [illegible] کبار دین

و هدرین بضم الدال وفتح الراء [illegible] للکذب کالدنبیر [illegible] الیقین [illegible] بالحنظل

او ان [illegible] کذبه [illegible] باطلا الی باطل [illegible] منفصلا [illegible] لاملاله

[illegible] حذفت الواو للساکنین [illegible] بالغ فی الکذب [illegible] فی الیمین [illegible] فی خلافه قال

بالفارسیة [illegible] بدرود ای بالوداع [illegible] فی الکذب فقالوا ذاسمعت لسیری القیقین فانه [illegible] دمهرة [illegible]

[illegible] دهرت المراة [illegible]

[illegible] فصل الذال ذار ذارا ذار برافغالانیدن کسی ابر کسی ذار و دلیری کردن یقال ذئرت علیه و رمیدن کراهیت

[illegible] عادت کردن بچیزی یقال [illegible] اعتاده (ربیع [illegible]) وفی الحدیث ذئر النساء علی ازواجهن یعنی [illegible] و [illegible]

[illegible] ذبرة [illegible] ناقة [illegible] چون بچه [illegible] آید [illegible] (ربیع ف اص م) ذخر

ذخیرة و ذخیرة بالضم [illegible] (ربیع الفتحتین) [illegible] ذرة [illegible] و هم [illegible]

و [illegible] (ربیع ف اص م) [illegible] (ربیع [illegible])

[illegible] ناقة [illegible] فی فلان [illegible] ذعر ذعرا ترسانیدن (ربیع [illegible]) [illegible] بالضم [illegible]

[illegible] بالفتح [illegible] ناقة [illegible] ذفر بوی تیز خوش یا ناخوش

ذکر ... پس کردن و پس گوش نشتر
و بوی آن را نیز گویند (ع ک اف م) و رجل فی فرای لصنان و خبث ریح منک أذفر مشک تیز بوی روضة ذفرة مرغزار بوی ذفری بالکسر
که خوی کند یقال هذه ذفری اسیلة بلا تنوین لان الفها للتانیث و بعضهم ینونها فی النکرة و یجعل الفه للالحاق بدرهم والجمع ذفریات و ذفاری بفتح الرا و هذه الالف
فی تقدیر الانقلاب عن الیاء و من ثم قال بعضهم ذفار مثل صحار قال ابو زید بعیر ذفر بالکسر ... الرائحة عظیم الذفری و ناقة ذفرة والذفر النشا بالطویل التام الجلد والذفر
نخشیة ... الرائحة لا ... المال باکلها عن یعقوب قال کتیبة ذفراء ای بها سهکة من الحدید و صدئه ذکر ذکر نره مذاکیر ج علی غیر قیاس فرقا بینه و بین الذکر العضو و نیز ذکور
ذکران ذکارة ج علی غیر قیاس مثل حجر و حجارة و آهن پولاد و بلارک ... آن خلاف الانیث ذکور ابقل تره که دراز و سطبر شود و سیف ذکر و مذکر شمشیر آبدار مذکره ماده
مانند نر در خلق و خلق و ذکرة الرجل و السیف بالضم تیزی مرد و شمشیر و فی الحدیث انه یطوف فی لیلة علی نسائه و یغتسل من کل واحدة منهن غسلا فسئل عن ذلک فقال انه اذکر
رجل و کبیر و ذکور نیکو یاد کیرنده و ذکر یه ... منسوب کردن خلاف التانیث ذکر و ذکری و ذکرة یاد کردن (ع ف اص م) ذکری ایضا آوازه و ثنا قوله تعالی ص والقرآن ذی الذکر ای
ذی الشرف و یقال کم الذکرة من فتح لک ای الذکور و یقال ... علی ذکر بالضم ای لا تنسه تذکر یاد آوردن اذکار یاد دادن و پسر زادن مذکر زن پسر زاینده مذکار آن
زن که همه پسر زاید تذکیر یاد دادن و پند دادن اذکار یاد آوردن تذکرة یاد کارنیز کر بطنی از قبیله ربیعه ذمر و ذمره ذمر مثال کبد و کبد ذمیر ذمر مثال فلز دلیر ج ... ج
اذمار ذمر برانگیختن بجنگ بانگ کردن شیر (ع ف اص م) تذامر یکدیگر را برانگیختن بحرب یقال فلان حامی الذمار ای اذا ذمر و غضب حمی ذمار بالکسر آنچه سزاوار
بود که نگاه داشت آن بر مرد و یقال اقبل فلان یتذمر کانه یلوم نفسه علی فائت و ظل یتذمر علی فلان اذا تنکر له واوعده تذمیر دست در فرج شتر آبستن کردن تا بداند که بچه
وی نر است یا ماده مذمر بالفتح گفت تا بن گوش ذمیر تذمیر پستان شتر به سرگین آلودن تا بچه شیر نخورد و سیاه کردن علت و ندان را یقال ذهر فوه مجهولا
ضمیمه ذمیمر گنجشک مر ... و در کعبه از وحش بد ... مقدار اللبن بریده شدن شیر ذورة بالضم خاک جانب ... سنکدان مرغ که در آن آب باشد
ذورت ج ذرته اذوره واذرته رسانیدم او را و ما عطاه ذورة ... ای شیئا ذورة نخوی ذهر فوه دندانهای او سیاه گردید (ع ک اف م) فصل الراء
ربیر ربیر رتبیر را ... تباه شده و کد خته از لاغری اراره تباه کردانیدن مغز را ضمیمه الشیهر بکسر را و فتح شین شهری بخراسان فصل الزاء
زأر زئیر بانگ شیر و خریدن وی زأر بسکون الهمزة و بتحریکه کذلک (ع ف اک م) و بالعکس ایضا و لغة اسد زائر و زئر ... بدین شیر زارة بسکون الهمزة بیشه
زبر زبرة بالضم آهن پاره زبر بضمتین و فتح آج و کتف مرد و شیر و دو ستاره روشن از برج اسد از بر مرد و بر کتف و کذلک اسد فر زانی زبرا ... الاحنف بن قیس فی
غیرها ببته زبراو بی کلها ... قال الاحنف کذلک قصارت مثلا زبر بانگ بر زدن و باز داشتن و بر آوردن گرد اگرد چاه بسنگ (ع ف اص ... ک م) و یقال ما له زبر ای
عقل ... زبور بالضم ج و بالفتح نبشته و هو فعول بمعنی مفعول کتاب داود علیه السلام و یقال انا اعرف تزبرتی ای خطی و کتابتی زبیر نام کوهی که کلیم تشریف تکلیم برو
یافت ... تنزیر ... الار قوی و توانا و یقال خذت بزبره و بزابره و بزبیره ای بجمیعه قال ابن احمر عددت علی بزو برا ای بعث الی بکلها و کما لها زبنیر
نوعی از کشتی زنبور زنبار گست انگبین ارض مزبرة زمین زنبور ناک حذفوا الزیادات کما قالوا ارض مثفرة و مثعلة ای ذات عقارب و ثعالب ازبرار بر پای خواستن موی
بر اندام تهیج برآوردن ساک و ستن ... چشم و نبات زبیر بالکسر ... جامه زبطر زبطرة نغری است از ثغور روم زبعر زبعری بد خوی و آنکه بر روی
موی بسیار دارد ... بر و ... زبعری کذلک زجر زجر باز داشتن و نهی کردن یقال زجره و ازجره فانزجر و ازدجر و فال کوئی کردن یقال زجرت
انه یکون کذا و کذا و راندن شتر (ع ف اص م) ازدجار باز داشتن و باز ایستادن متعد لازم انزجار باز ایستادن زنجرة انگشتک زدن زنجیر بالکسر اسم فیه
زجور بالفتح من الابل التی تعرف بعینها و تنکر بانفها زحر زحیر پیچاک شکم زحار بالضم کذلک و باو سرد برآوردن (ع بفتحهما و ک م) زحر نام مردی زخر زخر برشدن
دریا از آب و منه بحر زاخر اذا کان کریما و کذا لیدن نبات (ع بفتحهما) یقال زخر النبات واخذ زخاریه بالضم اذا التف و خرج زهره و
مکان زخاری النبات جائی که علف بسیار در پیچیده باشد زرر زر بالکسر گویک گریبان و جز آن ازرار ج زرة فرهی شتر زیبا
جبیش ... از فراخی تا بعین زر بالفتح گویک بستن پیراهن را بر خود (ع ف اص م) یقال ازرر علیک قمیصک و زره ثلث لغات
و راندن یقال زر الکتائب بالسیف و گزیدن حمار مزر بالکسر خر گزنده مزارة یکدیگر را گزیدن زریر برافروخته و سرخ شدن چشم (ع ف ا
ک م) زرارة ... بانگ کردن مرغ زرزر نوعی از مرغان زرارة بالضم نام مردی زعر زعر کم موی شدن (ع ک اف م) ازعر لغت منه و زمین کم علف
زعارة بالفتح و تشدید الراء بد خوئی و تندی لا یصرف منه فعل زعر و زعر تندخو والعامة تقول رجل زعر و فیه زعارة بالتخفیف و نوعی از میوها که آنرا کنج گویند

زعفر زعفران معروف ... شل ... تراجم ... زفر بالفتح بار برداشتن (ع ف ا ک ۲) از دفار شمسله زفر بالکسر بار و مشک و جوال که بر دوش کشند و مشک آب ... زافرة الرجل یاران و خویشان وی و زافرة السهم ... پیکان ... زفیر ... فرو بردن آواز است و هو تردید النفس حتی ینتفخ الضلع و اول بانگ خر و شهیق آخر آن زفرة بانگ کردن (ع ف ا ک ۲) زفیر ایضا ... زفر بالضم ... نام یکی از اصحاب ابو حنیفه رح زکریا زکرة بالضم خیک شراب ... زکریا نام پیغمبر علیه السلام مقصورة و ممدودة ... لانه ایضا ... اوقصرت لم تصرف ... حذفت الالف ... الممدود زکریاوان ... زکریاوین ... زکریاون ... زکریاوی ... منسوب الیه زکریائی مضاف ... زکریاوی مضاف مجموع ... فی الرفع والنصب و تثنیة المقصور ... زکریان ... حرکت الالف ... فی الرفع وابدلت بالیاء لاجتماع الساکنین والجمع زکریون فحذفت ههنا الالف لاجتماع الساکنین ولم تحرک لانک لو حرکتها ضممتها ولا تکون الیاء مضمومة ولا مکسورة وما قبلها متحرک فلذلک خالف التثنیة زهر زهرة بالضم ... مردم ... زهر بفتحتین ... زهر بالکسر ... (ع ف ا ک ۲) زمار بالکسر بانگ کردن شتر مرغ (ع ف ا ک ۲) یقال زمار النعام ولا یقال فی الظلیم الا عار ... زمر ... (ع ف ا ض و ک ۲) زمار ... ولا یقال ... زامرة ولا یقال ... زمار بالکسر ... فی الحدیث نهی عن کسب الزمارة قال ابو عبیدة تفسیره فی الحدیث انها الزانیة ... زمجرة آواز یقال سمعت لفلان زمجرة و غذمرة ... زماجیر ... زمخر ... زمخرة ... ای الزانیة ... الظلیم ... ابریساق زمهر زمهریر سرما ... سرخ شدن چشم از غضب ... ازهرت الکواکب ای لمعت زنبور زنار ... زنبیر ... زنجبیل ... ایضا ... زور زوره ... رحم ... یقال للزور ... التصغیر ... قوم زور بالفتح ... سینه و زیارت کنندگان یستوی فیه المؤنث والمذکر یقال رجل زائر وقوم زوار و زور و نسوة زور ... ایضا زور بالتحریک ... سینه ... رسیدن ... دجلة بغداد والازوراء اسم مال کان لاحیحة بن الجلاح الانصاری ... والزیارة ... زیارت کردن (ع ف ا ض ک) الزورة یکبار زیارت کردن ... زیارت کردن تزویر ... زیارت ... سر مردی که سخن گفتن و هم نشینی با زنان دوست دارد و ابریشم بار یک ... میان ... سینه ... زهره زهرة الدنیا ... زهرة بضم اول و فتح ... بالسکون سپید ... قریش ابن ... بنی مرة نسبت ... اخوال النبی علیه السلام زهرة بتحریک اوسط ستاره ... روشن ... (ع ف ا ک) از ... ازهر ... زهراء مؤنث منه ونعت لفاطمة رضی الله تعالی عنها الکرم ... ازهران آفتاب و ماه ... شگوفه ... آوردن نبات والمزهر العود الذی یضرب به ... فی الحدیث ان النبی صلی الله علیه وسلم اوصی ابا قتادة بالاناء الذی توضأ منه قال ازدهر بهذا فان له شانا ای احتفظ به ولا تضیعه زمیعة زمنقر ... کوتاه و مرد ... کوتاهی ... مثله ... علینا ای متکبر زنقر ... لغة فی المهملة اوهی الصولب زنخر القریة ... زنخبیر ... نام ... ازدبر لغة فی اصدره ... فارغا ... الناس ... زنجبیر ... زغرة غصب کردن (ع ف ا ک) زغرت الدجلة فراوانی ... دجله ... کثرت ... قبیلة ... زغوقیه بالشام ... خروج الدجال و زغوی الوادی ... زعفر ... زغبر ... بالضم ... زفر ... فی سقر زکرتیر ... ابلیس الخمسة الذین ... تعالی افتتخذونه وذریته اولیاء ... زمخشر ... خوارزم ... فسأل عن اسمها واسم کبیرها فقیل زمخشر والرداد فقال لا خیر فی شر ورد ولم یلمم بها منها جار الله ابو القاسم محمود بن عمر و فیه یقول امیر مکة علی بن عیسی ... الحسنی شعر جمیع قری الدنیا سوی القریة التی ... واحر بان تزهی زمخشر بامری ... اذا عد فی اسد الشری زمخر الشری زمهر الدعا ... کردن ...

ای تقبّض زنترة تنگی و شواری و تنتر تخنّر و فاطمه بنت تنتر کجمیعة صحابی است و بشر بن عبد المنذر بن زنتر بدری قتل یوم مؤتة و ابو زنترة سعید بن جمهان [illegible]
زنتر الزنتری و احمد بن مسعود الزنتری محدث و اما محمد بن بشر الزنتری فوهم فیه ابن نقطة و الصواب بالباء الموحدة لانه من آل الزبیر **زنجار** بالکسر شهر
در تجویز کعصفور نوعی از ماهی **زنجیر** و زنجیره بالکسر جامه سپید کم که بر ناخنها افتد جوانان پدید آید **زنجر** قرع بین ظفر الابهام و ظفر السبابة **زنخفر** بالضم گیست معروف
زنخچه تخته دمیده در سوراخ بینی **زنقیر** بالکسر اشنه ناخن و پاره از آن و پوست تنگی که بخسته خرما باشد و مار زانه زنقیر ای شیاء **زنهار** ای بعینه تیز نگریستن
من نیر بالکسر خم ینیار فی زور **فصل السین** **سور** سؤر پس خورده اسآر ج اسار بالکسر پس خورده که اشتن سار نعت منه علی غیر قیاس لان
قیاسه مستسر کما یقال جبار من الاجبار **سبر** سبر میل جراحت فرو بردن تا غور آن معلوم شود و آزمودن (ع ع فاض ل) استبار مثله مسبار میل جراحت سبار
بالکسر مثله و کل امر رزته فقد سبرته و استبرته و یقال عمدت سبره و مخبره سبرة بامداد خنک و فی الحدیث اسباغ الوضوء فی السبرات سبر بالکسر نهاد
و هیأت مردم یقال فلان حسن الحبر و السبر یعنی خوب هیأت سابری نوعی از جامهای گرانمایه و فی المثل عرض سابری یقوله من یعرض علیه الشیء عرضا لا یبالغ
فیه لان السابری من اجود الثیاب یرغب فیه بادنی عرض بهترین خرما **سبطر** **سبطرار** بر پهلو خفته بازیدن و بازیدن شیر وقت جستن اسد سبطر و
جمال سبطرات ای طوال و التاء لیست للتانیث و انما هی کقولهم حمامات و رجالات فی جمع المذکر سبیطر مرغی دراز گردن که دائم در آب باشد و ماهی گیرد و او را
ابو العیزار کنیت گفته اند **سبکر** **اسبکرار** تمام بالا شدن و خسپیده بر پهلو خفتن و بازیدن مسبکر جوان تمام باعتدال رسیده و فرو هشته **ستر** ستر
بالکسر پرده مستور استار ج سترة بالضم پوشش ستارة بالکسر مثله ستائر ج ستار نام کوه ستر بالفتح پوشیدن (ع ع فاض ل) استتار تستر پوشیده شدن
جاریة مستورة و خدر پوشیدگی و قوله تعالی حجابا مستورا ای حجابا علی حجاب و یراد بذلک کثافة الحجاب و قیل هو مفعول بمعنی الفاعل کقوله تعالی انه کان وعده ماتیا ای
آتیا رجل مستور و ستیر ای عفیف و جاریة ستیرة عفیفة استار ج و آن چهار درم سنگ باشد و به بعضی مواضع شش و نیم درم سنگ وارند باختلاف مواضع اساتیر ج
سجر سجر بالفتح تنور را پر کردن هیمه و پر شدن آب از [illegible] باران (ع ع فاض ل) یقال سجرت البحار و این آب را سجره خوانند بالضم سجر ج و منه البحر المسجور سجور
هر چه تنور را بدان بتفسانند سجر بالفتح و پروردن ستوران [illegible] غالب باشد ساجر جائی که آب سیل او را پر کرده باشد ساجور نام جائی و چوب بر گردن
سگ بندند تا از سوراخ رز نتواند در شدن با انگور خوردن کلب مسوجر [illegible] ساجور سجور سجر نالیدن ماده شتر که از بچه جدا شود لؤلؤ مسجور مروارید بر رشته
کشیده عین سجرا چشم سرخ شده انجر حوضی که کل او را گیر و باشد انسجار فرو هشته شدن موی شعر منسجر ای مسترسل و پیوسته و فتن شتر سجار بالکسر نام جائی
سجهر مسجهر مثال مسبطر سپید **سحر** سحر بفتحتین پیش از صبح یقال لقیته سحر بغیر تنوین یوم من ایام اذا اردت سحر لم تصرفه لانه معدول عما فیه الالف و اللام و قد غلب علیه
التعریف بلا اضافة و لا الف و لام کما غلب ابن الزبیر علی واحد من بنیه یقال سیر علی فرسک سحرا یا فتی فلا ترفعه لانه ظرف غیر متمکن و ان اردت بسحر نکرة صرفته
کما قال الله تعالی نجیناهم بسحر و ان سمیت به رجلا انصرف ایضا لانه لیس علی وزن المعدول کاخر سحرة بالضم [illegible] یقال اتیته بسحر و بسحرة اسحار [illegible]
و بوقت سحر رفتن استحار بانگ کردن مرغ بسحر سحور بالفتح طعام سحری سحر بالضم التسکین شش اسحار ج مثل برد و ابراد بالفتح و التسکین ایضا و الجمع سحور مثل فلس و فلوس و قد
یحرک لمکان حرف الحلق مثل نهر و نهر و یقال للجبان قد انتفخ سحره و السحر ایضا ما لصق بالحلقوم و المری من اعلی البطن و علیه حدیث عائشة رض توفی رسول الله صلعم
بین سحری و نحری الحدیث و یقال للارنب المقطعة الاسحار و المسحورة السیاط و هو علی التفاؤل ای سحره یقطع و بعضهم یقول المقطعة بکسر الطاء ای من سرعتها
و شدة عدوها کانها تقطع سحرها و نیاطها سحر بالکسر جادو [illegible] هر چه ماخذه دقیق بود [illegible] و فریفتن و باعلت کردن (ع ع فتح ها) تسحیر
مثله مسحر هو الذی خلق ذا سحر و یقال هو من المعللین و منه قوله تعالی انما انت من المسحرین **سحفر** **اسحنفار** روان و شتاب خواندن خطبه و فراخ یافتن در سخن [illegible] مسحنفر
شهر فراخ **سخر** سخر بفتحتین و بضمتین و تسخر فسوس کردن (ع ع ک اف ا) یقال سخرت منه و به و ضحکت منه و به و هزئت منه سخریة سخری بالضم و الکسر فسوس و قری بهما
بعضهم بعضا سخریا تسخیر فرمان بردار کردن و بیگار [illegible] رام کردن تسخر مثله سخرة بالضم آنکه بروی فسوس کنند سخرة مثال همزة بتحریک الوسط آنکه او بر دیگران فسوس کند
و یقال سفن سواخر اذا اطاعت و طابت لها الریح **سخبر** سخبر بفتح السین و الباء نوعی از درخت و یقال رکب فلان السخبر اذا غدر **سدر** سدر بالکسر درخت
کنار سدرة یکی سدرات سدرات سدر ج سدیر نام جوی و نام کوشکی انسدار اسدرار [illegible] دوار دوش [illegible] ساد [illegible] آنکه باک ندارد
از چیزی [illegible] سدر بفتحتین خیرگی چشم از گرما و سرما (ع ع ک اف ۲) سدر نعت منه و نامی از نامهای دریا سندرة پیمانه بزرگ سندری نوعی از تیرها

ونام شاعری در عرب انسدار مثال انسدال فرو هشتن موی وشتاب رفتن بسهاو وسستی در خواب الود کی چشم از سستی سیم زائد و اسمدرار مثله سمر بمعنی سمر بالکسر رازنه اسرار ج و فی المثل یا یوم حلیمة بسر یضرب لکل امر مشهور و جماع ونیزه مرد سریرة راز سرائر ج سر النسب خالص و گزیدگی نسب سرارة بالفتح مصدر منه یقال سرّ سرورا
سر قومه ای فی اوسطهم سر الوادی بهترین جای در وی سرر ج وکذلک سرارة الوادی بالفتح سرار ج سر بالضم بفتحتین وکسر الاول انچه برید شود از ناف کودک یقال عرفت ذاک قبل ان یقطع سرک ولا تقل سرتک لان السرة لاتقطع هی الموضع الذی قطع منه السر ویقال قطع سر الصبی جمعه اسرة وجمع السرة سرر بالضم وسرات بالالف
سرة ناف ومیان وادی سر بالفتح بریدن ناف (ع ع فاض ۲) ونیزه زدن برناف یقال سره ای طعنه فی سرته وچوب نهادن درمیان آتش زنه وذلک آن یجعل طرف الزند محو یدا تدخله فی قلبه لتقدح به یقال سرزندک فانه اسر ای جوف وبعیر اسر اذا کانت بکرکرته دبرة سرر بفتحتین کاواکی اسر میان کاواک ناخوانده
درآینده قناة سرا نیزه میان کاواک سرر بالکسر جایی است نزدیک مکه ودروی درختی است که هفتاد نبی را زیر آن درخت ناف بریده اند سریة بالضم علی فعلیة کنیزک فراشی وهی منسوبة الی السر وهو الجماع وانما ضمت سینه لان الابنیة تغیرت فی النسبة کدهری وسهلی بالضم فیهما من دهر وسهل قال الاخفش انها مشتقة من السرور لانه یسر بها سراری ج ویقال منه تسررت الجاریة وتسریتها کما یقال تظننت وتظنیت سرور شادی مسرة شادکردن یقال سرنی فلان وسریر تخت اسرة سرر بضمتین وفتح ۲ ج ومنه قوله تعالی علی سرر متقابلین وبعضهم یستثقل اجتماع الضمتین مع التضعیف فیرد الثانیة منهما الی الفتح لخفته فیقول سرر وکذلک ما اشبهه من الجمع مثل ذلیل وذلل ونحوه سریر ایضا قرارگاه سرا زگردن وقد یعبر به عن الملک والنعمة ایضا سرر سرار بالفتح والکسر آخرین شب از ماه مشتق من استسر القمر ای خفی سرر بالکسر پوست سارو غ وکل وخاک که بروی خشکیده باشد وشکنهای کف دست وپیشانی اسرار ج اساریر جمع الجمع وفی الحدیث تبرق اساریر وجهه والسرار لغة فی السرر وجمعه اسرة مثل حمار واحمرة سرار نرمی نقیض ضار رجل برّ سرّ نیکو ونیکی کننده وشادمان کننده اسرار پنهان کردن وآشکارا کردن وهو من الاضداد ودر تفسیر قوله تعالی واسروا الندامة لما راوا العذاب هر دو معنی را گفته اند ویقال اسر الیه حدیثا ای افضی قوله تعالی واذ اسر النبی الی بعض ازواجه حدیثا واسررت الیه المودة بالمودة مسارة قسار رازگفتن مسرة بالکسر آلتی که بدان راز گویند وآن یا شوره باشد که یک سر وی در دهان گوینده ویک سر در گوش شنونده باشد سرسور بالضم دانای بزرگ سطر سطر رشته از هر چیز یقال بنی سطرا وغرس سطرا وخط اسطر سطور ج سطر بفتحتین مثله اسطار ج مثل سبب واسباب اساطیر جمع الجمع وایضا افسانها وبیهودها واحدها اسطورة بالضم واسطارة بالکسر نبشتن (ع ع فاض ۲) یقال سطر الکتاب ای کتب واستطر مثله وسطره ایضا صرعه مسیطر برگماشته وبالصاد ایضا کذلک مشرف مسطار بکسر المیم وبالصاد ایضا شراب ترش سعر سعر افروختن آتش وحرب یقال سعرت النار والحرب ای هیجتها والهبتها وقری واذا الجحیم سعرت بالتخفیف والتشدید للمبالغة ویقال سعر الرجل فهو مسعور اذا اصابته السموم تسعیر نرخ گران نهادن ونرخ نهادن ویقال ضرب هبر وطعن نثر ورمی سعر مسعار مسعر بالکسر فروزینه آتش وبرانگیزنده حرب راز ونام مردی جماعة اصحاب الحدیث مسعر بالفتح للتفاول مساعر الابل بغلها وتنک جاییها اشتران استعار برافروخته شدن آتش وگر درافتادن بمیان اشتران یقال استعر الجرب فی البعیر اذا ابتدا بمساعره تسعر افروخته شدن آتش سعیر آتش افروخته سوزان ونام بت سعار بالضم گرمی آتش وسختی گرسنگی وقوله تعالی فی ضلال وسعر ای فی عناد وعذاب ودیوانگی ناقة مسعورة ای مجنونة قال الاخفش قوله تعالی وکفی بجهنم سعیرا هو مثل دهین وصریع ای مسعور وسعرت الیوم فی حاجتی سعرة ای طفت قال ابن السکیت یقال سعرتهم شرا او سعرهم اسعر نام مردی سعر بالکسر نرخ تسعیر مصدره سعارة بالکسر گرد آفتاب یعنی ذره سعرة بالضم لون یضرب الی السواد سعتر زیوده وبالصاد ایضا سعتر اسم موضع او شجر سفر سفر بفتحتین بریدن مسافت اسفار ج وسپیده روز سفرة نویسندگان سفر بالکسر نامه اسفار ج قوله تعالی کمثل الحمار یحمل اسفارا سفرة بالضم توشه دان مسافر سفیر برگ از درخت افتاده خشک شده ورسول میانجی میان قومی سفراء ج سفر بسکون الفاء جمع سافر وکذلک السفار کراکب ورکاب نبشتن ورو گشادن وخانه روفتن (ع ع فاک ۲) سفرة بالکسر جاروب سفارة بالضم خاک روبه سفارة بالکسر میانجی وصلح کردن میان قومی سافر زن گشاده روی مسافر الوجه آنچه پیدا شود از روی سفور بیرون شدن بسفر بیرون شدن بسفر مسافرت منه مسافرة سفر کردن سفار مثله یقال سافر الیه وایضا آهن که بر پشت بینی اشتر نهند چنانکه حکمه اسپ اسفر بضمتین ج ناقة مسفرة وبعیر مسفر بالکسر اشتر قوی بسفر اسفار روشن شدن صبح وروشن شدن بانگ ودوی بروشنائی روز در آمدن وفی الحدیث اسفروا بالفجر فانه اعظم للاجر ای صلوا الفجر مسفرین ویقال طولها الی الاسفار انسفار برهنه شدن از موی سفار مثله قطام نام چاهی سقر سقر بکسرتین سمارة پیاپیه وسپید سقر سقر دو نرخ سقر بالسکون سوختن آفتاب وی یوم مسمقر مسمقر روز نیک گرم سکر سکر بالضم مستی سکران مست نشه

سکری بمعنی ایضا جمع و فی لغة بنی اسد سکرانة للمؤنث سکاری بالفتح والضم جمع سکران سکر بفتحتین مست شدن (ع ح کاف ۲) و نبیذ خرما قوله تعالی تتخذون منه سکرا و رزقا حسنا سکاره مست کردن سکیر بالکسر بسیار مست شونده سکیر بمعنی مست تساکر مستی نمودن از خود بی مستی سکار نبیذ فروش سکر بسکون الوسط بستن آب (ع ح فاصنح) سکر بالکسر بند آب سکور ایستادن باد (ع ح فاصنح) لیلة ساکرة ای ساکنة تسکیر خیره کردن و البعیر یسکر آخر بذراعه حتی یکاد یقتله مسکّر مخمور و قوله تعالی انما سکرت ابصارنا ای حبست عن النظر و حیرت او غطیت و غشیت و قرئ بالتخفیف و تفسیره سحرت سکر بالضم والتشدید شکر سمر بالفتح احد یا شکرة سمر بفتحتین افسانه و افسانه گفتن (ع ح فاصنح) سامر افسانه گوینده و گویندگان چون حاج یعنی حجاج ابنا سمیر شب و روز یقال لا افعله ما سمر ابنا سمیر ای ابدا و لا افعله سمیر اللیالی [illegible] ای ما اختلف اللیل والنهار و یقال لا افعله السمر والقمر ای ما دام الناس یسمرون فی لیلة قمراء سمار بالفتح شیر تنک شده تا کم مانده تسمیر تنک کردن شیر با آب سمیح دور کردن و فی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه ما یقر رجل انه کان یطأ جاریته الا الحقت ولده فمن شاء فلیمسکها و من شاء فلیسمرها ای فلیرسلها قال الاصمعی اراها التسمیر بالشین المعجمة فحوّلها الی السین و هو الارسال سمرة بالضم گندم گونی و گندم گون شدن (ع ح بضمهما و کاف ۲) اسمیرار مثله اسمر گندم گون [illegible] المذکر والمؤنث سمراء سمران گندم و آب و یقال الماء والریح سمرة بالفتح و ضم المیم درخت طلح سمر سمرات اسمر ج والثالث جمع القلة تصغیره اسیمر و فی المثل اشبه شرج شرجا لو ان اسیمرا اسیمر نام مردی سمار بالکسر میخ و بند آهن سمیرة نوعی از کشتیها سمهر اسمهرار سخت و صلب شدن خار و تاریکی یقال اسمهر الشوک ای یبس و صلب و اسمهر الظلام اشتد و اسمهر الرجل فی القتال سمهری نیزه میان سخت و یقال هو منسوب برجل اسمه سمهر سمهدر غلام سمهدر کودک فربه سمر سمور بالفتح و تشدید الواو حیوانی از زوال یافته سنمار بالکسر سنمار بکسرتین آنکه خورنق را بنا کرده نزدیک کوفه از جهت نعمان بن امرء القیس چون تمام شد او را از بالای کوشک در انداخت و هلاک کرد تا مثل آن کسی دیگر نسازد و این مثل شد در عرب یقال جزاء سنمار سور سور بالضم باره شهر اسوار سیران ج و هر پرده از بنا جمع سورة یعنی سورهای قرآن مثل بسر و بسرة و یعبر بها عن الشرف و المنزلة ایضا کقول النابغة شعر الم تر ان الله اعطاک سورة * تری کل ملک دونها یتذبذب * یرید شرفا و منزلة سور بفتح الوسط ج و یجمع علی سورات بسکون الواو و حرکتها ایضا سوری مثل بشری نام موضعی در عراق سوار بالکسر یاره اسورة ج اساورة جمع الجمع و قرئ فلولا القی علیه اساورة من ذهب و قد یکون جمع اساور من قوله تعالی یحلون فیها من اساور من ذهب قال ابو عمرو واحدها اسوار تسویر یاره در دست نهادن و بکری تسور در دست خود نهادن و بر دیوار آمدن قوله تعالی اذ تسوروا المحراب ای تسلقوه سور بالضم سؤور بضمتین برجستن (ع ح فاصنح) یقال سار الیه سورة بالفتح تیزی و جستن شراب سوی دماغ و تیزی تب و خشم سلطان سوار عربده گر مساورة بر یکدیگر جستن اسوار بالضم والکسر واحد من اساورة الفرس قال ابو عبیدة هم الفرسان و الهاء عوض عن الیاء و اصله اساویر و کذلک الزنادقة اصله زنادیق و اساورة ایضا قومی از عجم که در بصره ساکن شدند چون احامرة بکوفه سهر سهر بفتحتین بیداری بیدار بودن (ع ح کاف ۲) اسهار بیدار داشتن سهر قرنیک بیدار ساهور سایه زمین ساهرة روی زمین منه قوله تعالی فاذا هم بالساهرة اسهران دو رگ در بینی سقور سیر سیر و رفتن و راندن لازم و متعد (ع ح فاک ۲) تسیار سیر رفتن و هو سائر فلان قیاس المصدر من (ع ح فاک ۲) مفعل بفتح العین و فی المثل سر عنک ای تغافل و احتمل و فیه اضمار کانه قال سر و دع عنک المراء والشک سیرة روش و خوار بار استیار خوار بار داشتن کالامتیار مسایرة برابری رفتن سایرة ای جارة و قسایرا بینهما سیرة یوم تسییر از شهر بیرون کردن سیره من بلده ای اخرجه و اجلاه و جل از پشت ستور برگرفتن مسیر جامه با خطها سیارة قافله ابو سیارة کنیت مردی سیراء بالکسر والمد و فتح ی جامه با خطهای زرد سائر الناس جمیعهم و سائر الشیء لغة فی سائره و فی المثل اسائر الیوم وقد زال الظهر یعنی هنوز امید داری اثر روز تا پیشین گذشت و این مثل در نومیدی استعمال کنند [illegible] سباورة بیکاران و دوست دارندگان بازی و بطالت سعفرة و سعفار فراوانی شادمانی شتر ماده که در هنگام مستی سر بلند کند و دم بجنباند سقطری مقصوره بسیار دراز اسعنطر الرجل کشیده و دراز و پهناور گشت و بزرگی افتاد سعتر نوعی از ریحان که آنرا صعتر گویند سعبر سعبرة چاه فراوان آب و آب فراوان سعبر [illegible] سعبر [illegible] ارزان و سعابر الطعام ما یخرج منه زوان و نحوه یعنی دانهای که غیر جنس گندم از آن بر آید سعتر گیاهی است معروف سعتری مرد چالاک جوانمرد و دلیر و بالصاد اصح لقب سیف بن یعقوب التجیبی سعتره نفی کرد آنرا (ع ح بفتحهما) سفجر جعفر الصفار لا واحد له یقال ذر سفجر سقطری گزبی چی مرو زیرک دانا سقطار و سقطری بضم السین والقاف ممدودة و مقصورة سقطری جزیرة [illegible] بحر الهند علی یسار الجائی من بلاد الزنج والعامة تقول سقوطرة یجلب منها الصبر و دم الاخوین سقطری [illegible]

سقطری مثله و دو مرکب سخت گیر **اسکندر** بن فیلقوس و بفتح الهمزة پادشاهی که دوار را گشت و ممالک بلاد گشت و الاسکندریة ستة عشر موضعاً منسوبة الیه منها
بلد ببلاد الهند و بلد بارض بابل و بلد بشاطیٔ النهر الاعظم و بلد باصغد سمرقند و بلد بمرو و اسم مدینة بلخ و الثغر الاعظم ببلاد مصر و قریة بین حماة و حلب و قریة علی
دجلة قرب واسط منها الادیب احمد بن المختار بن مبشر و قریة بین مکة والمدینة و بلد فی مجاری الانهار بالهند و حمص **سکنجر** اللبن بسیار آمیخت آب با شیر
سکاویر ضعف بینائی یا چیزیکه نمودار شود و مردم را بسبب ضعف بینائی از سکر و غشی که بسبب دوران سر حاصل آید و یکی و نام زنی و قد اسمدت بصرة طریق
مسمدر راه راست دراز و کلام مسمدر استوار و السمدور بالضم الملک کانه لان الابصار تسمدر عن النظر الیه تحیر و غشاوة العین اسمندر و السمندیدة
سمسار بالکسر شخصی که در میان بائع و مشتری باشد و بدلال شهرت دارد و سمسارة ج و مالک نگهبان چیزی و میانجی و رمیان دو دوست سمسار الارض دانندهٔ آن سمسا
سوشه والمصدر سمسرة **سمقمقر** من الایام کمقشعر سخت گرم **سمیر** کجعفر نیک دانندهٔ چیز و السمیر الاثبوا شیخ صحابی و والد هشام الدستوائی تسبیسفو لیس
بی **سنجار** بالکسر شهری معروف به مسافت سه روز از موصل و دهی به مصر **سندرة** شتابی و نوعی از پیمانهٔ بزرگ و درختی که از آن کمان و تیر سازند و زنی بود کنیم
و پستی فروخت یا پری پیمانه سندری دلیر و سخت و دراز و اسد و پیکان سپید و نام شاعری پیمانهٔ کلان و شخص بند گچشم و بهتر و بدتر من الاضداد و نوعی از پرنده و مثان
کبوتر و مرد شتابکار و کمان ... ازه **سنقر** بهود فریستان بمصر کلتاهما بالشرقیة **شنقطار** ... الاشقر تسلطن بدمشق و عبد السیت ... سنقر ... واجبه
طلیبة السنقری الصوفی مولی الامیر علی بن سنقر شیخ ابن ... و سنقر الزینبی رووا عن اصحابه **سنقور** بالفتح بلدتان بمصر احدهما بالبحیرة والآخر
بالغربیة واما التی بالصعید فبالشین المعجمة **سنمرة** یکی از ناحیهای چاه **سنجر** ... **سنبسکدر** و سمندر ... **همل الشین**
شبر بالکسر بدست اشبار ج شبر بالفتح مصدر منه (صح ف اخض و ک ۲) و بکار دادن گشتن به جهت کشتی ... و بیشتر دادن و قال
ابن السکیت مصدره بالتسکین الا ان العجاج حرکه فقال (ع) الحمد لله الذی اعطی الشبر و هی الحبر کانه قال اعطی العطیة و اشبت المرأة شبرا ای حق ...
شبر بفتحتین عطیه اشبار عطا دادن تشابر نزدیک شدن و گروه در حرب با یکدیگر گوئی میان ایشان اندازه شبری مانده است **شبور** بالفتح والتشدید ...
معرب **شتر** ... بر گشتگی پلک چشم یقال شتر فلان مجهولاً و شتر ایضاً معلوماً اشتران مالک اشتر و پسر او اشتار متعدیة انشتار اللازم فیه تشتیر عیب کردن
تنقیص کردن کسی **شتره** پاره کردن جامه بر خود و شناتر انگشتان و گوشواره و احدها شنترة بکسرتین و شناتر نام ملکی ان الله ... و القرآن ...
شجر بالتحریک درخت شجرة یکی و هر چه ساق دارد از نبات و او شجیر و ارض شجیرة و شجراء درخت ناک و احد الشجراء شجرة ... الا الحرف الیسیرة
شجرة و شجر او قصبه و قصبا و طرفه و طرفا و حلفة و حلفا و قال الاصمعی و احدها حلفة بکسر اللام ... و قال ... الشجراء احد ... کذا ...
والطرفا و الحلفا شجرة و درختستان و هذه الارض اشجر من هذه ای اکثر شجرا منها شجیر بالکسر ... شاجر ... شجر بالضم ... اشجار ... اشجار ...
در و مبیخ پای تخت و چوب چاه و داغ شتر شجیر مردم واشتر بیگانه و تیر قداح بیگانه در آورده شجر بالسکون شکاف دهن و هوا بین اللحیین و باز کردانیدن یقال شجر
عنه ای صرفه عنه فشجره عنه التشاجر ای صرفته الصوارف و به نیزه زدن شجره بالرمح ای طعنه و خانه را ستون نهادن یقال شجر بیته و خلاف افتادن میان قوم
و افکندن چیزی را بر سر پایه اشجار تشاجر منازعت کردن و گروه با هم مشاجرة کذلک و تشاجروا بالرماح ای تطاعنوا و چیدن ستور تمام گیاه را ... رو
رسیدن درخت اشجار دست را ستون ... کردن از اندیشه شجر ... منقش شاخ و برگ و جرات **شحر** **شحر** بالفتح والکسر ساحل میان عمان و عدن **شخیر** ...
خرانیدن (صح ف اک ۲) **شخیر** بالکسر نام مردی **شذر** **شذر** زر ساو شذرة پاره از وی مروارید ریزه و یقال تفرقوا شذر مذر بفتحتین الا ...
دامن بیان یا پی گرفتن مردم و در گرفتن سک آماده شدن جنگ را و سپاه از بیش ... یقال تشذر القوم فی الحرب ای تهیؤا و اوله قول سلمان
صرد بلغنی عن امیر المؤمنین ... و من قول تشذر بعه من شتم و ایعاد فسرت الیه جوادا قال ابو عبیدة لست اشک فیها بالذال و قال بعضهم تشذر بالدال ...
چادر معرب **شر** **شر** بدی نقیض خیر و بد یقال هو شر و شریر و هم اشرار و اشرار و بدتر یقال فلان شر الناس و لا یقال اشر الناس الا فی لغة ردیة ... با
قول امرأة ... من ... دهان شری بالضم مثل صغری و صغری ای عیب خیث و بد شدن **شرار** شرارة بالکسر یقال شررته ...
و شررته بالفتح و الکسر و گستردن جامه به آفتاب و پنیر و گوشت تا خشک شود (صح ف اخض ۲) ... شررت الملح ... اشرارة ...
پنیر یا گوشت ... پاره ... اشاریح **شررة** بالکسر حرص شررة الشباب ای نشاطه شرارة شررة بالفتح پارهٔ آتش که جهد شرار ... شرار ...

آنکه بر چیزی کرده بینند باشکاف پیدا آید شنه یا الضم عیب یقال بالقلب ذلک الشی کالعیب شتر بالکسر تخته بد تشرید بر آفتاب نهادن چیزی را تا خشک شود

ستاره خصومت کردن [illegible] پراکنده و بدی منسوب کردن و پیدا کردن شتر شده کفانیدن و پاره کردن چوب جزآن شوا شتر شریان خون چکان شتر اشتر گرانها

واحدها شتره و یقال الق علیه شتراشره ای نفسه جعفا و محبته و شر اشتر الذنب بادیه شر شر بکسرتین و فتحتین گیاهی قبیل للاسدیه ما شجره ایک قالت الشتر

و [illegible] اینه شعر شتر به نبال چشم نگریستن از غضب و تکبر یقال نظر الیه شزرا و فی حلقه شزر بالتحریک شتار القوم ای نظر بعضهم الی بعض شزرا

[illegible] یقال حبل شزیر و غدا شتر ای چنانچه راست نبود و گردانیده آید بسیار و بی است یقال طعنت بالرمح شزرا ای ادرته یکی

سیبک شیر بالفتح شهری شعر شعر [illegible] دوختن و دوختن پشم باز خود (ع ف ا ن ش) و آزدن کرانهای فرج ناقه بجهت علتی شصار بالکسر دو کهنه

آن شعر بفتحتین [illegible] قال ابو عبیده و غیره [illegible] شعر افرا فوی تحرک شعره سوت منه ثم جفع ثم [illegible]

[illegible] شطر شطر سوی یقال قصدت شطره ای نحوه و منه قوله تعالی فول وجهک شطر المسجد الحرام و نیمه چیزی و یقال حلب حلبا لک شطره

[illegible] و دو پستان پیش یا پس از چهار پستان شتر و گاو اشطر ج [illegible] و دیگر قولهم فلان حلب الدهر اشطره ای ضروب من خیره و شره و یقال شطر

[illegible] الیک ای آخر شاطره یک نیمه پستان و شیر [illegible] نیمه کردن با کسی تشطیر کذلک ناقه شطور و شاة شطور آنکه یک پستان او دراز تر باشد

از دیگری یا آنکه وی خشک یک با شیر بود و یقال ولده فلان شطره بالکسر یعنی نیمه نر نیمه ماده شطارة شوخی کردن (ع ف ا ض ع) شاطر شوخ و بی باک و شطر عنی فلان

ای نأی و دور شد نیز بفتحتین ای بعید شطارة بالفتح بی باک شدن (ع ف ا ض) و بضم اقوح شطر آن ای نصفان شطیر دور و غریب شنظر رجل شنظیرة

بالکسر [illegible] و یقال شنذیره بالذال المعجمه لغه فیه او لثغه شعر شعر موی احد ها شعره اشعار شعور ج اشعر بسیار موی نداوم و موی گرداگرد

سم ستور اشاعر ج [illegible] الزمین [illegible] یقال جاریة الاشعرون بحذف یاء النسبه اشاعر الناقه مویهای گرداگرد فرج ناقه شعره بالکسر

شارین [illegible] شعیره یک دانه و [illegible] شعیر جزآن [illegible] و آنچه بروی نشانی باشد جهت حج و عبادات شعائر ج و قیل واحدها شعاره

بالکسر شاه آنچه [illegible] قربانی کنند در حج حواس [illegible] المشعر الحرام یکی از مشاعر حج و بکسر المیم لغه فیه شعار بالکسر جامه که برتن باشد چون پیراهن و ازار و مانند آن و نشان

اهل حرب که بکدیگر بدان شناسند شعار بالفتح درخت ارض کثیرة الشعار [illegible] بسیار درخت اشعار خون آلود کردن کوهان شتر قربانی یقال اشعر البدن

[illegible] جامه چسپیدن و یقال استشعر فلان [illegible] الشعار [illegible] الثیاب بالجسد شعر بالکسر اشعار ج و دانستن (ع ف ا ض ع) یقال شعرت به

ای فطنت له و منه قولهم لیت شعری [illegible] شاعر شعر گوی و دریافتن و دانستن [illegible] قال الاخفش الشاعر مثل لابن و تامر ای صاحب شعر

[illegible] شاعر [illegible] شعر شعر [illegible] یقال بیت قصیده [illegible] شعر فروش شده مشاعره نبرد کردن به شعر با هم و باهم شعر گفتن

[illegible] یک [illegible] شعر جمع شدن به شعر به دیگری (ع ف ا ض) یقال شاعرته فشعرته ای غلبته بالشعر و شاعرتها [illegible] شعار و احد استشعار بنهان داشتن

[illegible] یقال اشعر [illegible] یقال الشعر [illegible] شعرا [illegible]

[illegible] و فی الحدیث فکاد امره اذا اشعر [illegible] اشعر [illegible] شعری

بالکسر ستاره [illegible] شعر [illegible] شعرا [illegible]

[illegible] و یقال الرجل [illegible] شعرا [illegible] یقال [illegible] شعرا [illegible] شعرا [illegible]

[illegible] یقال ابینا الشعا [illegible] الشعار [illegible]

[illegible] شعر شعر [illegible] قال [illegible] یقال بلده [illegible]

[illegible] یقال [illegible] فلان من موضع کذا ای [illegible] اشغال [illegible]

[illegible] شعر [illegible] شغار [illegible] جاهلیه [illegible]

[illegible] فی الاسلام و تفرقوا شغر بغر [illegible]

[illegible] شغر [illegible] و فی المثل [illegible] القوم شغر ای فارم و یقال [illegible] بالدار شغر

اصد شقر بالضم گرانتنیا و چشم که مژه بر وی روید اشفار جمع شفر شقیر گرانه دادی و جز آن شفر الرحم و شافر با کرانهای بزر بی جمع شفار سی موشی و شبی که بر کوش موی ارد و شقق بفتح شتر و فی المثل ارک بشر ما احاره شقر ای اعناک الظاهر عن سوال الباطن و اصله فی البعیر مشافر الحبشی مستعار منه شنفری نام شاعری فی المثل اعدی من الشنفری و هو من العدائین اشفترا پراکنده شدن شقر شقرة سرخ سپیدی اشقر نعت منه و اسپ سرخ فش و دم و آنرا اشقر و دم سیاه باشد و دیگر با سرخ کمیت خوانند بعیر اشقر سخت سرخ موی شقرا ماد یان تم در عرب که بچه خود را کشت شقر بکسر الیسد لاله شقرة قبیلة انبنی ضبه شقری بفتح القاف منسوب بدو اشاقر قبیلة از بنی مشقر بفتح القاف حصاری است در بحرین شقور بالضم حاجت و هو بند الاصمعی بالفتح قال ابو عبیدة الاول اصح لان بالضم بمعنی الامور اللاصقة بالقلب المهمة له الواحدة شقر و بالفتح بمعنی النعت شقار سی الفتح و التشدید و بفتح الراء گیاهی شکر شکر بالضم سپاس و ثنا الفعل منه شکرت (بحر فاض) یقال شکره و شکر له و باللام افصح و قوله تعالی لا نرید منکم جزاء و لا شکورا یحتمل ان یکون مصدرا و ان یکون جمع مالکفر و کفور شکران سپاس داشتن خلاف کفران تشکرت له ای شکرت له شکور بسیار شکر کننده و اندک پذیر شکر فیه زنا شکار سخت افتادن باران شکرت السماء ای اشتد وقعها و پر شدن پستان از شیر شکر بالتحریک پر شیر شدن (بحر کاف ۲) ناقة شکرة و است منه و از بن رخت بر دمیدن شاخ یقال شکرت الشجرة شکر شکر ای خرج منه الشکیر و هو ما ینبت من اصل الشجرة یعنی شاخهای ریزه که از بن و یرد و موی بار اشکار خداوند و شده شتران پر شیر شدن بداند الشکرة وقت پر شیر شدن ستور ابل شکاری و نحوه شکاری و ضرة شکری اذا کانت ملأی من اللبن شکران گیاهی شم شمه بالفتح خواسیدن و سفتن (بحر فاض ۲) تشمیر دامن بر زدن یقال شمر ازاره و شمر عن ساقه و شمر فی امره ای خف شمری بالفتح و الکسر و جلد جو شتی و رحیده انشمار تشمر آماده شدن کار را و بشتابید فتحر ناقة شمیر و شمر تسر یعه شاة شامر پستان شکم چسپیده شمر شمر بدی سخت شمیخر شمیخر کوه بلند شماذر شماذیر بالذال المعجمة اشتر تیز و شمیاذره جو بنیه مشفر شنار بالفتح عیب و عار شور شوره اشارة بدست بار نمودن یقال اشار الیه و در دن یقال شار علیه شورة اشتیار انگبین چیدن مشار خانه زنبور که از وی انگبین گیرند شور آلت انگبین گیر و فن شوار بالفتح رخت خانه و رخت بار و فرج مردو زن و هیأت و لباس شارة مثله تشویر خجل کردن و اشارت کردن و برهنه کردن عیب یقال ابدی شواره ای عورته مشارة یک کرد زمین شور اینصا عرضه کردن ستور و بفروختن شوار بالکسر اسب ستور یقال ایاک و الخطب فانها شوار کثیر العثار قعقاع شور نام مردی اشتیار ایضا فربه شدن ستور یقال جارت الابل شیارا ای سمانا و شار الفرس ای حسن شیار سمن و خیل شیار ای سمان و نام جیده دیباه شیار نام روز شنبه شوره بسکون الشین و ضمها شوری کنگاش کردن مشاوره و کذلک استشارة کنکاش خواستن و فربه شدن شقر مشیر کسی که بوی رایزد دیگری بداند تشور خجل شدن یقال انه لحسن الصورة و الشورة ای الهیأة و الشارة حسن الصورة و الشارة ای الهیأة و فلان خیر شیر ای صالح للخیر و الشورة [illegible]

شهر شهرة گندیده بزرک سال شهور جمع شهر شهر یک ماه اشهار معروف کردن یک ماه بجائی بودن و قد اشهرنا ای اتی علینا شهر قال ثعلب اشهرنا ای حللنا فی الشهر مشاهرة ماهیانه کردن شهرة شهرة بالضم آشکارا کردن (بحر الفتح) و تشهیر کذلک آنرا بنام اشتهار آشکار کردن شهر مشهور [illegible] شهیار [illegible] بالکسر بیلم بالدال و بالذال [illegible] [illegible]

مرد بسیار عزت شکر مستبد [illegible] القطاة [illegible] الاعشی [illegible]

[illegible] یاد شاخهای ریزه که از بن [illegible] [illegible]

[illegible] الانسان الذی [illegible] شحسار بالفتح [illegible] شحظر [illegible]

شعفر نام [illegible] یقال [illegible] [illegible]

[illegible] الریح [illegible] الشعر [illegible] الشقرة [illegible]

[illegible] الشقر [illegible] المشقر [illegible]

[illegible] شمصر [illegible] شماره [illegible]

[illegible] شاخ و فرع که میان دو انگشت باشد و انشار [illegible]

[illegible]

و رجل الحامة و هو نبات لاصق بالارض يشق له عن ثمر فلطا اصبح احمر كالدم يصبغ اليد اذا مس شعبة الاراضي الطيبة الثرب **شنذارة** بالكسر غيور رجل فحش گو
شنذيرة مثله **الشنذرة** الغلظ والخشونة شنذرة مرد موضع لعله تصحيف شنذير **الشنصرة** الغلظ والخشونة والشدة وشنصير مثله بضم ثم ای شنصير و شنصيرة
الشنغصير المتقيل پياده جاى **شنظرة** بالظاء المعجمة و شنام و شنظر بهم شنظير بد خلق بسيار فحش گو شنظيرة مثله و سنگی که شکافته شود از رکن کوه پس
بيفتد شنظورة مثله و بالهاء حرف الجبل طرفه و بنو شنظير بطن من العرب **شنغصير** بالكسر و بالغين المعجمة بد خلق و بد زبان فحش گويند الشنغرة و الشنغيرة **شنغفر**
بالكسر فراوان شادمانی شتر ماده شنفارة مثله مرد بد خلق الشنفري الازدي شاعر عداء و منه اعدى من الشنفري شنفار سبک **شنهبر** کسفرجل و شنهبرة گنده پير
شيظمور بالکسر نام جاری في شعر امية بن ابی الصلت و لم يفسر **الشهاجر** الرخم نوعی از کرکس لا واحد لها **شهرزور** شهر آباد کرده زور بن ضحاک **شيار** بالکسر
روز شنبه **شيشبر** و شيشبة و شيبر بالکسر

فصل الصاد

صبر صبر شکيبائی کردن و باز داشتن کسی را از بهر کشتن یا بجهت سوگند دادن (صح منتخب)
قوله تعالى واصبر نفسك مع الذين الآية وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم في رجل امسك رجلا فقتله آخر اقتلوا القاتل واصبروا الصابر ای احبسوا الذی حبسه للموت
يموت يقال قتل فلان صبرا و حلف صبرا اذا حبس على القتل يقتل او على اليمين حتى يحلف اصبار باز داشتن مصبورة سوگند و باز داشته بجهت کشتن تصبر خود را بستم
باز داشتن اصطبار مثله صبير بدرقه بار و ابر سپيد بر هم نشسته که نيارد و صبر بالضم صبر صبارة بر رفتاری کردن و بد رفتاری دادن (صح منتخب) صبر بکسر الوسط
دارو ئی تلخ يعقوب عن الفراء الاصبار السحاب البيض الواحد صبر و صبر بالكسر والضم ويقال اخذها باصبارها ای بجميعها اصبار الاناء کرانهای آب جامه و اصلا
صبر بالضم ويقال اذا بقيت الكاس الى اصبارها و اصبار الاصمعی اذا لقى الرجل الشدة يقال لقيها باصبارها اليعنی سختی ديد تا بلبهای آن صبر بالضم يعنی از قبيله عرب و کرانه
و سطبه ای همه چيز و زمين سنگ ريزه ناک ام صبار بالفتح والتشديد زمين سنگ ناک سوخته و يقال فلان وقع في ام صبور ای في امر شديد صبارة الشتاء سختی سرما
صبرة جامه صبارة سنگها صنبور زبان بی نهایت که لاغر و پوست رفته و ساق باريک کرده و مرد فرود بی برادر و فرزند و ناودان حوض و ماشوره که بر دهان نهند و بدان آب بکشند
از خنب صنبار الشتاء سختی های سرما صنبر بکسرتين سکون الباء مع تشديد النون کذلک و زنی زير زبای مجهول و فتح النون ايضا و هو افصح **صحر** او بالفتح ممدود
دشت و کشادگی و هی غير منصرف و ان لم تکن صفة لانها تانيث و لزوم حرف التانيث له و کذلک في بشری تقول صحراء واسعة ولا تقول صحراءة فتدخل تانيثا على تانيث
صحاری بفتح الراء و کسرها جمع صحراوات کذلک و همچنين هر فعلاء ممدوده که مؤنث افعل نباشد چون عذراء و خبراء و ورقاء که نام مردی است جمع و بر وزن فعالی بفتح
و کسر اللام و فعلاوات آيد و هي الاصل صحاری بالتشديد لانک اذا جمعت صحراء ادخلت بين الحاء و الراء الفا و کسرت الراء کما تکسر ما بعد الالف في الجمع کمساجد و جعافر
فتنقلب الالف الاولى التي بعد الراء ياء للكسرة التي قبلها و تنقلب الالف الثانية التي للتانيث ايضا ياء فتدغم ثم حذفوا الياء الاولى و ابدلوا الثانية بالالف ثم فتح الراء
ضرورة ابدال الياء بالالف لتسلم الالف من الحذف عند التنوين يعنی ياى دوم را حذف کنند و راء را چنان کسره مانند صحار می ماند و در حالت رفع و جری با تنوين
بنهند صحار و مر صحار مثل جوار اصحار بصحرا بيرون شدن صحرة بالضم کشادگی يعنی ميان سنگستان صحصح و سر تهی ميانه سر يقال جار اصحر و اتان صحراء صحير برآمدن
و يقال القيته صحرة بحرة ديدم او را بی حجاب و کشاده و صحار الکه آشکارا رحب کنند تريبب صحيرة طعامی که از شير آرد و سازند و منه صحرت اللبن اصحره (صح بفتحها) قال
ابو الغوث هی الصحيرة بالحاء المنقوطة صحار بالضم شهری بر لب عمان نام مردی في المثل ما لی ذنب الا ذنب صحر و هی اسم امراة عوقبت على الاحسان **صحصحر** بالفتح و تخفيف الضاد
سنگ بزرگ صخور جمع صخرة يکی صخر بن عمرو نام برادر خنساء صاخرة آب جامه سفالين **صدر** صدر سينه صدور جمع و هو مذکر و اما قال الاعشى (ع) کما شرقت
صدر القناة من الدم فانثه على المعنى لان صدر القناة من القناة و هذا قولهم ذهبت بعض اصابعه لانهم يؤنثون الاسم المضاف الى المؤنث و اول هر چيزی و پيشگاه
گروهی از هر چيز و طرف باريک تير و بازگشت و بازگشتن (صح فاضل) يقال صدر عنه صدرة بالضم سينه و شاخ که صدر و سينه در و منه طريق صادر راه بازگشت
از آب صدار بالکسر پيرهن و داغ که بر سينه اشتر نهند بجهت نشان و پيش بند مستورد في المثل کل ذات صدار خالة ای من حق الرجل ان يغار على کل امراة صدر
بفتحتين بازگشت آب جمع في المثل ترکته على مثال ليلة الصدر يعنی حين صدر الناس من حجهم اصدار باز گردانيدن مصدر جای بازگشت اسمی که صفات و افعال
آيد از وی مصادر جمع مصادرة خون کسی بمال خود و خريدن يقال صادره على کذا تصدير در گذشتن سپر و پيمان از همپايان بگو و صدر نامه نبشتن و در پيشگاه
نشاندن ... في المجلس تصدير پيش بند مستور سبق ... صدر و تخت سينه و شير صدره صدرة بالکسر فرياد و جماعت مردم و سختی اندوه و گرما و صدار
بالکسر جايها بلند و نام کوهی بند پستان شتر صرة بالضم جايان نگاه بستن صرة و گوشش راست کردن ... و بستن سر پستان ناقه (صح فاضل)

حافر مقعر و سم تنگ کرد صر بالکسر سرما که کشت و نبات را بسوزد و صرورة آنکه حج نکرده باشد و کردن زن نکرده و مذکر و مؤنث یکسان یقال رجل صرورة و امراة صرورة
والصرورة فی شعر النابغة الذی لم یات النساء کانه اصرّ علی ترکهن و فی الحدیث لا صرورة فی الاسلام صارورة صرارة صرورتی آنکه حج نکرده است صرار کشتی بان
صاری مثال قاضی مثله صارة حاجت و تشنگی یقال قصع الحمار صارته اذا شرب الماء فذهب عطشه [illegible] عن ابی عمرو و عیب ذلک علیه و قیل صرائر جمع صریرة
لا صارة و جمعها صوار مُصاتة اکراه کردن کسی را بر چیزی صرار اللیل ملخ سیاه که شب بانگ کند و بعضهم یسمیه الصدی و هذا طائر اللیل ایضا صریر بانگ کردن قلم
و در و ملخ یقال صر الجندب و صرصر الاخطب قدّروا فی صوت الجندب المد و فی صوت الاخطب الترجیع فحکوه علی ذلک و بانگ محمل و مانند آن (ع ف ک ۲) درهم صرّی
بالفتح والکسر درم بانگ آور که بر ناخن بنشد و یقال و الله انها منی صرّی مثال شعری ای عزیمة و جدّ و هی مشتقة من الاصرار ای الاقامة والدوام علی الشیء
قال ابو سماک الاسدی و قد ضلّت ناقته ایمنک لئن لم تردّها علیّ لا عبدتک فاصاب ناقته فاخذها و قال علم ربی انها منی صرّی حکمی العقوب اصرّی
و اصرّی و صرّی و صرّی بفتح الراء و کسرها صرصرة بانگ کردن در کاک و باز و چرغ و مانند آن صرصر نام جوی بعراق ریح صرصر باد سخت صرّاری نوعی
از شتر و ماهی صراصرة ترکمانان شام صرصور اشتران بزرگ صعر صعر بفتحتین بر خسار کژ کردن از کبر هذا فی تحفة خاصة تصعیر کذلک قوله تعالی و لا تصعر خدک
للناس و فی الحدیث لیس فیه الا اصعر او ابتر ای لیس فیه الا ذاهب بنفسه او ذلیل صعرور بالضم [illegible] میم زائده یقال رجل صعرّی صعرة زمین درشت صعیر نام مرد [illegible]
نوعی از رفتن و نشان بر کردن شتر صعرور بالضم پاره از صمغ صعاریر [illegible] صعررة مدور کردن تصعرر لازم فیه صعبر صعنبر [illegible] درختی مانند کنار
صغر اصغار رسیدن خرما ترس صغرة ماندن صغر صغر بالکسر خلاف کبر و قد صغر الشیء فهو صغیر و صغار بالضم و اصغرة و صغرة [illegible]
و اصغرت القربة ای خرزتها صغیرة صغار خرد شمردن تصاغر خرد نمودن بخویشتن تصاغرت نفسه الیه صغری بالضم مؤنث اصغر صغر بفتح الغین ج
قال سیبویه لا یقال نسوة صغر و لا قوم اصاغر الا بالالف و اللام و کذا الاصغرون ایضا صغار بالفتح صغر بالضم خواری و ستم صغر بفتحتین خوار شدن (ع ک ف ا)
صاغر ای بستم راضی [illegible] مصغور [illegible] خردان ارض مصغرة زمین کوتاه گیاه صفر صفرة بالضم زردی اصفرار اصفیرار زرد شدن اصفر زرد و فرس اصفر [illegible] صفران
زر و زعفران یقال اهلک النساء الاصفران [illegible] الاصفر و هم و یقال انه لفی صفرة للذی یعتریه الجنون صفر بالضم [illegible] صفر بالکسر خالی یقال بیت صفر
و فی الحدیث ان اصفر البیوت من الخیر البیت الصفر من کتاب الله تعالی اصفار تهی دست و درویش شدن مصفر نعت منه صفریة بالکسر [illegible] زائده صفار [illegible] ج
صفر بفتحتین خالی شدن (ع ک ف ا) یقال نعوذ بالله من صفر الاناء و یعنون به هلاک المواشی ماه پس از محرم صفران نام محرم و صفر در جاهلیت الصفری فی النتاج
بعد القیظ و الصفریة نبات یکون فی اول الخریف و الصفری المطر یاتی فی ذلک الوقت و یقال فیما یزعم العرب صفر ایضا مار در شکم مردم فی الحدیث لا صفر و لا هامة و یقال
لا یلتاط بالصفری ای لا یلزق بنفسی و لا یقبله قلبی صفیر بانگ کردن مرغان و شخولیدن (ع ف ک ۲) یقال فلان اجبن من صافر و اصفر من بلبل و یقال ما بها صافر
احد و یقال فلان فی کلامه صفار بالضم ای صفیر صفاریة مرغی صفار بالفتح گیاهی خشک صفار بالضم زرد آب شکم فلان مصفّر استه [illegible] مشتق من الصفیر صفر
از زه و کمان و گیاهی صفار بالفتح والتشدید [illegible] صفریة بالضم والکسر طائفه از خوارج منسوب بعبد الله بن صفار صقر صقر چرغ و شبه [illegible] و شاب دوشاب و سنگ
شکستن به تبر و گرم تافتن آفتاب (ع ف ا ض ۲) رطب صقر بکسر القاف خرما که از وی دوشاب آید مصقّر رطب که بر وی دوشاب ریزند [illegible] بما جاء بالسین لان العرب
کثیرا ما یقلبون الصاد سینا اذا کان فی الکلمة قاف او طاء او عین او خاء مثل الصماق و الصراط و الصماخ و الصدغ صاقور تبر بزرگ [illegible] صمر صمر بفتحتین
گنده و بوی گوشت یقال بیده من السمک صمرة بوی ماهی گرفته صماری بالضم [illegible] صمر بالضم لب [illegible] و سطه [illegible] یقال [illegible] الکاس علی اصبارها و صمارها
پر کردم جام را تا لب هاش جمل صمیر مرد خشکانج که از وی هیچ نمی آید صنر صنارة بالکسر والتشدید سر دوک و گوش بلغت یمن صنارة الجحفة مقبضها صور صور
بالضم شاخ [illegible] اسرافیل [illegible] بدمد جهت میرانیدن و زنده کردن خلق قوله تعالی یوم ینفخ فی الصور قال الکلبی لا ادری ما الصور و یقال هو جمع صورة معناه پیکر
بشرة و بشری ای ینفخ فی صور الموتی الارواح و قرأ الحسن یوم ینفخ فی الصور بالتحریک و الصور بالصاد لغة فی الصور صوار بالکسر [illegible] کاو صیران ج و نافه مشک صیار
بالکسر لغة فیه صور خرما بنان [illegible] و صورة [illegible] صیارة نام کوهی درختستان صور بفتحتین کجی [illegible] تصویر صورت کردن آفریدن تصور
باخود صورت کردن چیزی را و صورت بستن در ذهن و یک شدن و افتادن یقال تصورت الشیء ای توهمت صورته فتصور لی [illegible] صیر [illegible] حسن الصورة
والشارة تصاویر صورتها [illegible] کل جزو آن صور [illegible] کردن میل دادن چیزی را [illegible] گردانیدن و بریدن و جدا کردن (ع ف ا ض و ک ا) قوله تعالی

فخذ اربعة من الطير فصرهن اليك وقرئ بكسر الصاد ويقال صر الي وصر وجهك الي اي اقبل علي وصرته اي قطعته وفصلته فمن قال هذا جعل في الآية تقديما وتاخيرا كانه
قال فخذ اليك اربعة من الطير فصرهن ويقال عصفور صوار للذي يجيب اذا دعي **صهر** صهر بالكسر صهرة خويش اصهار اهل بيت زن چنانكه احما اهل بيت مرد وانرا
هر دو جهت صهر نيز گويند مصاهرة واماد خويش كردن يقال صاهر اليه واصهر به پيوستن بحرمت يا بدامادى يا بنسب يقال فلان اصهر بفلان صهر گداختن چيزى (ع
بفتحهما) صهير گداخته انصهار گداخته شدن لازم فيه اصهيرار كذلك صهارة بالضم چربش چزده يقال ما به صهارة اى شحم صهرى بالكسر صهريج حوض بستاك آب
صير صير صيرورة گشتن و ميل دادن صاره يصيره و يصوره لغة فيه اى قطعه واماله و قدم مصير بازگشت وهو شاذ والقياس مصار مثل معاش قوله تعالى
والى المصير تصيير گردانيدن صيور الامر بالتشديد آخره و بازگشت كار ماله صيور اى عقل صير الامر بالكسر پايان و بازگشت كار صير ايضا ماهيانه و بهرى من الطعام
وشكاف در وفى الحديث من نظر من صير باب ففقئت عينه فهى هدر صيرة حظيرة گوسپند و گاو صيريج مثل صهريج صيرة دسير (ضميمه) **صنبور** كجعفر موضعى صنبار
بالضم موضعى بمدينه **صط** بالفتح و بفتحتين سطر و تصيطر بر وزن و معنى تسيطر مسطار بالضم مى صطر بفتحتين گوسفند يكساله **صعتر** سعتر اذا ارش فى موضع ...
الهوام صعتر النخل چيدكت بصعتر صعتر الشىء زينه صعاتر دشواريها سخت صعترة وابو صعترة رجلان صعترى بى باك و جوانمرد و دلير **صعقر** كجعفر ...
ماهى **صعمور** بالضم ولاية ديوان صعمور مثله **صقعر** بالضم آب شور و آب تلخ سطبر و آب مزه برگشته **صقعرة** بانگ زدن بگوش و بگيرى و اصقعر الجراد اصابه
الشمس فذهب صقعر كجعفر مرد حل ترت و پاره از شلم **صلور** ماهى **صمقر** اللبن و اصمقر اشتدت حموضته و اصمقرت الشمس روشن شد آفتاب يوم مصمقر روز گرم
صمخر كجعفر مرد جاهل ... عليط شتر ... مردم كلان و دراز و گزريج خرماى خشك كجعفر مرد گول **صنعر** كجعفر مرد بدخلق **صناف** بالضم لص هر چيز و ولد
صنافرة كودكى كه پدرش معلوم نباشد والحقه الله تعالى بصنافرة اى منقطع الارض بالخافق **فصل الضاد** **ضبر** ضبر جاپ مغز ... انار دستى و گروه غازيان
گرد آوردن اسپ قوائم را تا به جهد و بر هم نشاندن پسك جتن يقال ضبر عليه الصخرة اى نضده (ع ف ا ك ۲) ضبارة بالفتح نام مردى و فلان ذو ضبارة استوار خلق است ناقة
مضبرة استوار هيكل فرس ضبر كبسر ... ... اسپ جهنده اضبارة ابنشواره كتاب كاغذ و جزآن يقال جاء فلان باضبارة من كتب اضابير ج
ضبير ايضا ابنشواره كردن كتاب **اضبطر** ضبطر بالكسر سخت **ضجر** ضجر بفتحتين تنگدلى و بى قرارى كردن از غم و بانگ كردن و طپيدن شتر (ع ك فا) ضجر بكسر الجيم
نعت منه ضجور بالفتح مثله اضجار متعد منه مضجر نعت منه قوم مضاجر و مضاجير **ضر** ضر گزند رسانيدن خلاف النفع (ع ف ا ض ل) مضارة كذلك ضرر بفتحتين گزند
ضرة گوشت پستان يقال ضرة سكرجاى مملأى من اللبن و مال بسيار و گوشت بن انگشت نر و بنانج مضر زيان كار و آنكه بسيار مال و راى بيش بود ضرتان دو
انباز ضر بالضم والكسر خود مستن بر زن شيين ضر بالضم سختى و گزند و لاغرى و بدحالى باسار و ضراء سختى موشان لا مذكر لها قال الفراء لو جمعا على ابؤس و اضر كما يجمع النعماد
بمعنى النعمة على انعم لجاز مضرة خلاف منفعة ضرار مضارة گزند رسانيدن يكديگر را مكان ذو ضرر جاى تنگ لا ضرر عليك و لا ضاره و لا تضرة تنگى نيست بر تو
رجل ذو ضارورة و ضرورة اى ذو حاجة اضطرار بيچاره كردن كسى را يقال اضطر فلان الى كذا الجى اليه يستعمل مجهولا ضرير نابينا و كرانه وادى نفس و باقى و تن و صبر يقال انه
لذو ضرير على الشىء اذا كان ذا صبر عليه و مقاساة له و ستور صبور سالك و شك يقال ما اشد ضريره عليها اى غيرته والضرائر المحاويج اضرار گزند رسانيدن و نيك نزديك
شدن يقال اضر فلان منى اى قرب منى و كشيدن اسپ لگام را يقال اضر الفرس على اللجام اى عضه و دويدن و بر سر زن ديگرى خواستن رجل مضر مرد با دو زن امرأة مضر
زن با بنانج **ضبيطر** ضبطر ضوطرى مرد سطبر بى خير ضبيطار گلك **ضفر** ضفر دويدن و تنگ ستور و موى بافتن تضفير مثله (ع ف ا ك ۲) ضفيرة گيسوى بافته
بافته و ضفر نوده و الضفرة بكسر الفاء الرمل المتعقد بعضه على بعض والجمع ضفر و تضافروا على الشىء اى تعاونوا عليه انضفار بهم پيچيدن و كوه **ضمر** ضمر بضمتين و سكون لاغرى
... گوشت ضمور لاغر و سبك شدن (ع بضمها) و فتح ايضا تضمير لاغر كردن اسپ فربه را مضمار بالكسر مدت براغ شدن و جاى براغ شدن اسپ اضطمار لاغر شدن
لو ... آنكه ميانه او باريك باشد ضمر بالفتح مرد همواره شكم لطيف اندام ناقة ضامرة و ضامر باريك اندام اضمار در دل نهان داشتن چيزى مضمر نهان داشته و جاى نهان داشتن
ضمير نهانخانه ج ضمار بالكسر مال پنهان و نام ... كه اميد نتوان داشت بنو ضمرة گروهى از كنانه ضمير بالتصغير كوهى بشام ضومران بضم الميم نوعى از كلها ضمران بالفتح
گياهى ضمران بالضم نام ماده سگى **ضور** ضور گزند رسانيدن (ع ف ا ض ۲) تضور فرياد كردن و پيچيدن از گرسنگى و از زدن ضورة بالضم مرد حقير بى قدر
ضير ضير گزند كردن (ع ف ا ك ۲) **ضميمه** **ضبغطرى** كقبعثرى مقصورة مرد دراز و سخت و گول و كلمة يفزع بها الصبيان اى ما تحمله على
راسك دجاجتك باريك فوق لسان الفتيع واللعين المنصوب فى الزرع يفزع به الطير والفصيح او ... ضبغطرى و رأيت ضبغطريات **ضحجر** القرية ضحجرة ملأها

و انضحر السعار انضجر ای انسلاخ ضغطر ضغیطر ضنبطار کلان باد و ذکر ناکس کلان سرین ضیاطر ضیاطرة ضیاطرة ضیطار و ون ج ضیاطیر سوداگری که مکان خود را نگذارد

ضیطر ی مقصورة والضیوطار من یدخل السوق بلا راس مال فیحتال للکسب بنو ضفاو ای گرسنگی و قبیله ضفادر پاکیان ضفدرة بالضم بی ضفطر بالکسر

سوسمار کلان سالی بد خلقت ضمخر متکبر و ذکر فربه ضمزر که جعفر زن سخت و زن درشت خو و شتر ماده و اسد و بالکسر شتر ماده زور آور و بجیر ضمازر کعلابط شتر قوی

و ضمزر علی البلد ای غلظ ضمطر اذناب الاودیة یعنی منتهای سیل رود ضمعر کجعفر اسمی است ضمور بالفتح گرسنگی سخت و بالضم ابر سیاه انضمرت

البقرة انضجرت و بنو ضمر قبیله از عرب یحیی بن ضمر صیاد ضیبی متمثل به فی الضلالة والشدة و ضموزی کسکری باز ضمهر باخه و سر کوه ضماهر مثله و سنگی

در کوه که مخالف رنگ کوه باشد و کوهی بهن و ضماهر وادی **فصل الطاء** طثر طثر لای آب و ذکر سرجفت و فراخی عیش لبن طاثر شیر خفته

طثر بطنی از قبیله ازد و طثر نیز نام بتی که بپسر او شاعر بود طیثار پشه و شیر طحر طحر بیرون انداختن چشم و چشمه خاشاک را از خود یقال طحرت العین قذاها

طحور بالفتح چشم و چشمه بیرون اندازنده خاشاک را و شتابنده و کمان تیر دور انداز مطحر بالکسر تیر که دور رود حرب طحرة ای بعیده دور کننده

و دفع کننده از یکدیگر طحیر طحار بالضم رخیدن سخت دم زدن (عج ف اک ۲) طحرور بالضم بالحاء و بالخاء پاره ابر تنک طحر و طحرة کذلک قد محرک المکان یقال

یقال ما فی السماء طحرة و طحرورة ای قطعة من سحاب و ما بقیت علی الابل طحرة ای وبرة و ما علی فلان طحرة ای لباس طحربة بالکسر والیاء و بالباء ایضا کذلک طحمر

طحمرة پر کردن مشک و بزه کردن کمان طحمریة یا الحاء و الخاء ابر طحمر طحرور بالضم مردی که جلد نباشد و تیر گران سنگ و درشت نباشد طخاریر مردم گروه

پراکنده طرة طرة بالضم موی پیشانی و کرانه جامه و وادی و کرانه هر چیز طرر ج اطرار البلاد اطرافها طرتان دو خط بر پشت خر و گاو دشتی جاؤا طرا آمدند

همه طرور دمیدن نبات و سبلت کودک (عج ف اض ۲) طر نو خط طر بالفتح تیز کردن یقال طررت السنان ای حددته فهو مطرور و طریر و کفانیدن و بریدن

یقال طر کیسه ای شقه و منه الطرار یعنی کیسه بر و بکل اندودن حوض را و راندن شتر و گرد آوردن ستور بوقت راندن از دو جانب و افتادن دست بزخم شمشیر

یقال طرت یده و ضربه فاطرها و ناز کردن بر افلاتیدن و فی المثل اطری فانک ناعلة قال ابن السکیت ای ادلی فان علیک نعلین یضرب للمذکر والمؤنث والاثنین

والجمع علی لفظ التانیث لان اصل المثل خوطبت به امراة فیجری علی ذلک غضب مطر خشم بیجا جایگاه جا و فلان مطرا ای متخضرا طریر مرد با منظر و دیداری طرطور بالضم

باریک و نوعی کلاه عرب طمبرین جیات طفر طفرة طفور بر جستن (عج ف اک ۲) طمر طمور بر جستن (عج ف اک ۲) طمار بفتح الراء و کسرها غیر منصرف جای بلند یقال

انصب علیه من طمار مثال قطام بالکسر عن الاصمعی و بالفتح والکسر عن الکسائی طمر بالکسر جامه کهنه اطمار ج مطمر بالکسر ریسمان معمار طوامیر ج مطمورات گنامهان پنهان کننده

مطمورة نهان خانه که در وی طعام نهند طمر پر کردن مطموره از طعام طمار کیک طامر بن طامر کسی را گویند که ندانند که او کیست و فیه سی طمر بکسرتین اسپ آماده جستن و دو رسیده کردانادم

طنبر طنبور بالضم طنبار بالکسر عی از رود جا معرب طور طور یکبار و نزدیک شدن به چیزی یقال طار به ای قرب منه (عج ف اض ۲) اطوار بار ها

و قوله تعالی خلقکم اطوارا قال الاخفش ای طورا نطفة و طورا علقة و طورا مضغة طوار الدار بالفتح فراخا در از ای سرا و عدا طوره ای جاوز حده و بلغ فلان فی العلم

اطوریه ای حده او له و آخره و کان ابو زید یقوله بکسر الراء ای بلغ اقصاه طور بالضم نام کوهی طوری طورانی مردم و مرغ و کبوتر وحشی و یقال بها طوری ای

احد طهر طهر بالضم پاکی از حیض و جز آن طهارة بالفتح پاک شدن (عج ف اض ۲ و بضمها) تطهیر متعدد منه تطهر لازم منه یقال تطهر به و ثیاب طهار علی جمع علی غیر

قیاس امراة طاهر من الحیض طاهرة من النجاسة والعیوب طهور بالفتح آبدستی و پاک کننده مطهرة بالفتح والکسر والفتح اعلی آبدست دان مطاهر ج یقال السواک مطهرة للفم یعنی

طهارة طیر طائر پرنده و کردار طیر ج مثل صاحب و صحب قوله تعالی الزمناه طائره فی عنقه ای عمله و ایضا فال و منه قولهم لا طیر الا طیر الله طیور و اطیار جمع الجمع

مثل فرخ و فروخ و افراخ و قد یقع الطیر علی الواحد کقوله تعالی فیکون طیرا باذن الله قال ابن السکیت یقال طائر الله لا طائرک و لا تقل طیر الله ارض مطارة

کثیرة الطیر و ذو المطارة کوهی بئر مطارة چاه فراخ دهن طیران بالتحریک و طیرورة پریدن (عج ف اک ۲) اطارة تطییر مطایرة پرانیدن و فی المثل هم فی شیء لا یطیر

غرابه یضرب فی الخصب و کثرة الخیر یقال فی فلان طیرة و طیرورة ای طیش و خفة تطایر پراکنده شدن و دراز شدن و فی الحدیث خذوا ما تطایر من شعرک استطارة

الفجر پراکنده شدن صبح و تطیر الشیء ای طیر تطیر فال گرفتن یقال تطیر منه و به طیرة بالکسر و فتح ی قال و فی الحدیث انه کان یحب الفال و یکره الطیرة و قوله تعالی

قالوا اطیرنا بک اصله تطیرنا فادغمت التاء فی الطاء فاجتلبت الالف لیصح الابتداء بها مطیر چوب تر مقلوب مطری (صحیح ما با الراء) طیور و طی

بالضم والهمز ای حد طیر بر جست و پنهان شد طیر الحصان ای الفرس جمیعه ای بر باد و طیر بالکسر دین شکی طبار کرمان درختی است مانند در خت انجیر

طبریة بفتحتین قصبة اردن و النسبة طبرانی و منها الحافظ ابو القاسم سلیمان بن احمد و هی بواسط و النسبة طبری و طبرک فی الکاف و طابران یکی از دو شهر طوس و طبران شهری
بر سر حد طوس که طبرستان شهریست فراخ بنات طبائر بفتح الراء و کسرها اندرواهی طبرتی سه یک درهم شامیه طبغدر کسفرجل بدی یقال منهم طبغدر ای شتر طباشیر
دوائیست یکون فی جوف القنا الهندی او یوجد ما و اصولها و فلوسه التی فی جوف قصبة مستدیرة کالدرهم و انما یوجد بها احیانا احرق منه بنفسه لاحتکاک بعضه ببعض و قد قیل
بعظام رؤس الفیل الحقیقة الطرجهارة شبه کاس یشرب فیه طرمذاره کز جعفران خورد یکه آب کم گیرد طزر بالفتح دور کردن بهشت (عج ف ا ض ۲) بفتحتین
خانه تابستانی معرب تزر طعیم بجعفر آب فراوان طلیس مثله الطعر نکاح (عج بفتحها) و اجبار القاضی الرجل علی الحکم طغر علیهم سوخت (عج بفتحها) طغر کصرد
پرنده ایست معروف طغران ج الطحر کالقشعر شرب حتی امتلأ طاحر کعلابط کلان حوف طحریر مثله طحرور آوندیر الطحجة الطحر طحرید کلان شکم طماخ شتر طمثر
چرب ناخورد و بحدیکه گران شدن او و قد طنثر طنثرة بسم **فصل الظاء** ظأر ظئر بالکسر دایه ظؤار و ظؤرة ظؤار ج مظائرة دایه گرفتن اظآر کذلک ظار
بالفتح دایه گرفتن بچه را و دایگی کردن و مهربان شدن (عج ف ا ک ۲) یقال ظأرت الناقة ای عطفتها علی ولد غیرها فهی مظؤورة و ظأرت ای عطفت علی
البو فهی ظئور علی فعول ای عطوف متعد لازم ظؤار و یک پایه ظئار بالکسر بینی ماده شتر بستن بقامه دان خرقه ایست بجهت این کار تا میل بچه دیگر اندازد ظرر
ظرر سنگ تیز ظرار بالکسر ظران ج مثل رطب و رطاب و صرد و صردان مظرة بفتح المیم و الظاء زمین بسیار سنگ ظرر زمین درشت اظرة بالکسر ظران بالضم ج
ظفر ظفر بالضم ناخن اظفار اظفور اظافیر ج و ذوک کمان برتر از سوفار و ناخنه چشم اظفر دراز ناخن کلیل الظفر مرد سست اظفار کنهای بزرگ سیاه کار
خر ظفرة بفتحتین ناخنه ظفر بالتحریک بمن هواه علف ناک و ناخنه شدن در چشم (عج ک ا ف ۲) و پیروز شدن یقال منه ظفره و ظفر به فهو ظفر و ظفر علیه عند الاخفش
بمعنی ظفر به و ما ظفرتک عینی منذ زمان ای ما رأتک اظفر الرجل ای اعلق ظفره به و افتعل فادغم و اظّفر ایضا بمعنی ظفر اظفار تظفیر پیروزی دادن رجل مظفّر
صاحب دولة فی الحرب تظفیر ایضا ناخن فرو بردن بچیزی و اندازه ناخن بر آمدن نبات ظفار مثل قطام شهری بیمن یقال من دخل ظفار حمّر و ظفاری
منسوب الیه ظهر ظهر پشت و ستوران پشت و جانب کوتاهی موی از پر مرغ و راه دشت و یقال لا تجعل حاجتی بظهر یعنی فراموش مکن و یقال بنو فلان
مظهرون خداوندان ستور پشت اند اقران الظهر از پس پشت آیندگان در حرب نزل بین ظهریهم و ظهرانیهم فرود آمد پیش پشت ایشان و لقیته بین الظهرانین و الظهرین
ای فی الیومین او الایام ظهر بالضم پس از زوال صلوة الظهر نماز پیشین ظهیرة گرمگاه ظهیر هم پشت و یاری گر قوله تعالی و الملائکة بعد ذلک ظهیر و انما لم یجمع لان فعیلا و فعولا
قد یستوی فیهما المذکر و المؤنث و الجمع کما فی قوله تعالی انا رسول رب العالمین بعیر ظهیر و ناقة ظهیرة قوی پشت بعیر ظهری بالکسر اشتر آماده بجهت حاجت جمعه ظهاری
غیر مصروف لان یاء النسبة ثابتة فی الواحد ظهری بالکسر پس پشت انداخته و فراموش و منه قوله تعالی و اتخذتموه وراءکم ظهریا و فلان ظهری علی هذا یعنی او یاری
گر من هست و انا ظهیرتک ظاهر پیدا ظاهرة چشم بیرون بر شده و منهل که آب او به نیم روز خورند و یقال هذا ظاهر عنک عاره ای زائل ظواهر الارض بنا تهای بلند
و بلند بهاء و قریش الظواهر آنها که بظاهر مکه فرود آمدند ظهرة بفتحتین رخت خانه و قوم خانه ظهر در پشت (عج ک ا ف ۲) ظهر بکسر اوسط نعت منه ظهور بالضم پیدا شدن
و چیره شدن یقال ظهر علیه ای غلب علیه و بام بر آمدن اظهار پیدا کردن و چیره گردانیدن و بوقت نماز پیشین رفتن مظاهرة یاریمندی کردن تظاهر یاریمند شدن
باهم استظهار یاری خواستن و قوی پشت شدن یقال استظهر به ای قوی و یاد گرفتن و از بر خواندن تظاهر پشت به پشت در آوردن ظهران بالضم جانب
کوتاهی موی پر مرغ بطنان جانب درازی یقال ریش سهمک بظهران و لا تریشه ببطنان الواحد ظهر و بطن مثل عبد و عبدان قال ابو عبیدة فی ریش السهام
الظهار بالضم ظهارة بالکسر ابره جامه مظاهرة و ظهار مرد زن خود را انت علی کظهر امی گفتن یعنی حرام تظهیر تظهّر کذلک قوله تعالی الذین یظاهرون من
نسائهم مظهر مرد قوی پشت مظهّر نام مردی و در وقت ظهیره آینده و بالتخفیف کذلک **فصل العین** عبر عبرة بالکسر پند عبرة بالفتح اشک
باریدن (عج ک ا ف ۲) یقال عبر الرجل فهو عابر و عبران ای عبری و عابر ایضا عبر بفتحتین گرمی چشم و بالضم مثله عبر النهر بالفتح و الضم کرانه جوی جمل عبر اسفار
بالضم و الکسر شتر که پیوسته در سفر باشد کذلک جمال عبر اسفار یستوی فیه الذکر و الانثی و الجمع عبر بالضم بسیاری از هر چیز عبری انچه از سدر بر آید بر لبهای
جوی بلند شود عبری عبرانی بالکسر فیهما لغة جهودان الشعری العبور بالفتح نام ستاره که بعد از جوزا بر آید معبر بالکسر پل و کشتی و گذرگاه عبور گذشتن
از آب (عج ف ا ض ۲) ما عبیل راه گذری عبر القوم ای ماتوا عبارة بیان و تفسیر کردن سخن را و تعبیر کردن خواب را (عج ن ا ض ۲) قوله تعالی ان کنتم للرؤیا
تعبرون او صل الفعل باللام کما یقال ان کنت للمال جامعا عبّر باندیشه خواندن کتاب را بی آواز (عج ن ا ض ۲) لغة عابرة ای جائرة اعتبار یک سال

فرزند نا کرده ماندن گوسپند را شاة معبرة نعت منه غلام معبر ختنه نا کرده و کذلک جاریة معبرة ستمعبر تعبیر نا پیوسته تعبیر تفسیر خواب گفتن و سخن از کسی باز دل خود گفتن
یقال عبّر عنه و بیکبار سنجیدن درم بعد از انکه بتفاریق سنجیده باشد استعبار خواب گذاردن برکسی بجهت تعبیر کردن و می واشک با دیدن عبیر بوی خوش
باز عفران آمیخته عن الاصمعی بوی خوش عفران تنها عن ابی عبیدة و فی الحدیث تخرجت لکن ان تمعّط میں ثم تلطخ بالعبیر ای زعفران فی الحدیث بان ان العبیر غیر الزعفران عبیثران
عبوثران عبیثران بضم الثاء و فتحها ای بنفتح الثاء گیاه خوشبوی عبسور عبیسور بالفتح ناقه تیزرو عبقر عبقری زمینی ببیان و حسب هر چیز از مردم
و ستور و جامه و فرس و جز آن که در غایت قوت و حسن و لطافت باشد بوی نسبت کنند یقال ثوب عبقری هو واحد و جمع و الانثی عبقریة یقال ثیاب
عبقریة و فی الحدیث انه کان یسجد علی عبقری و هی البسط المصبوغة المنقشة و یقال هو عبقری القوم ای مرد قوی و فی الحدیث فلم ار عبقریا یفری فریه حتی قال لو
ظلم عبقری ای شدید ثم خاطبهم الله تعالی بما تعارفوه فقال عزّ و جلّ متکئین علی رفرف خضر و عبقری حسان ای قوی و عباقری علی الجمع و هو خطأ لان
المنسوب لا یجمع علی نسبته عبقرة درخشیدن سراب و لبر اپرو مرد عبقر بضم القاف مشددة و یقال بقر و هما کلمتان جعلتا واحدة مرکب من عبّ و هو اسم
للبرد بالتحریک و هو حب الغمام و قر و هو البرد فالعین مبدلة من الحاء و الحار ها عبهر عبهرة بوستان افروز و مرد آگنده گوشت اداره عبهرة و عبهر ایضا قوی
جسیمان آکنده قبضه عتر عتر بالکسر اصل و فی المثل عادت لعترها لمیس لمن یرجع الی خلق کان ترکه و گیاهی از ادویه و فی الحدیث لا باس للمحرم ان یتداوی بالسنا
والعتر و ایضا العتیرة یعنی گوسپند قربانی جاهلیت که در ماه رجب کردندی عتر قربانی کردن عتیرة و جنبیدن نیزه (ع ف ا ک ۲) عتران بفتحتین لرزیدن نیزه
عترة بالکسر خویشان نزد و نسل که بشک و عنبر و عود و جز آن معجون کرده باشند و خویشان نزدیکان مرد و تیزی دندان و چوب که بر سبیل آهنین و زنند که پای بر وی
نهند بوقت ترین کندن عثر عثرة شکوخه عثار شکوخیدن (ع ف ا ض ۲) عثر عثور دیده ور شدن بر چیزی یقال عثر علیه اعثار اطلاع دادن کسی را
و منه قوله تعالی و کذلک اعثرنا علیهم تعثر شکوخیدن بزبان و سخن عاثور سختی و جاهی که از بهر صید شیر و جز آن کنند و فی المثل وقع فی عاثور شر و عافور شر
بالفا ایضا لغة او لثغة عثیر الاکحل و لا تقل بفتح العین لان لیس فی الکلام فعیل الا ضهید و هو موضع و معناه الصلب الشدید عیثر بالفتح مثال غیهب نشان
عثیر یالغلب کذلک یقال ما رأیت لهم اثرا و لا عثیرا و لا عیثرا عثر شهری بشام عشتر بشد الثاء نام جائی عثری کشت دشتی که بباران کارند عجر عجرة
بالضم گره چوب و گره رگ نام مردی عجرة بالکسر دستار یقال فلان حسن العجرة عجر بفتحتین غندکی چوب و آمدگی هر چیز رجل اعجر بزرگ شکم و یا ناجر بزرگ اعجر هم
و ذلک عجرها بالجیم و ضمها ایضا عجر بفتحتین مصدر منه (ع ک ا ف ۲) تعجر فربه گرفتن شکم از فربهی عجر پیسر افکندن زنان اعتجار معجر افکندن بر سر و دستار بستن
عجر بسکون الوسط دم بر داشتن اسپ دویدن شتاب رفتن اسپ به شتاب تباه کردن کسی یقال عجر علیه بالسیف ای شد علیه و گردن تافتن (ع ف ا ک ۲) عجران
بالتحریک سر باز گردانیدن ستور بسوی دیگر و جدا از پس گشتن (ع ف ا ک ۲) یقال عجر یعجر کانه اراد و جهان یرکبه جهافرجع به قبل الاده و ابله و عجز الرجل افواند
و قلبها عجیزامر بالراء و الزاء المعجمة ایضا عجزة بالضم خلاف شیشه عذر عذر بالضم و السکون بهانه و معذور داشتن عذرة بکسر الذال و عذری
و عذرة بالکسر اسم فی العذر یعنی بهانه قوله تعالی و لو القی معاذیره ای و لو جادل عنها اعتذار عذر خواستن و با عذر شدن و نا پیدا شدن اثر عمارت
و جز آن بکارت زائل کردن یقال من عذیری من فلان ای کیست عذرخواه من از فلان و یقال عذیرک من فلان یعنی بیار کسی که ترا معذور دارد و او را
ملامت کند عذرة بالضم درد گلو از خلبه خون و ذلک الموضع ایضا یسمی عذرة و هو قریب من اللهاة و موی پیشانی اسپ عذر بنفتح الوسط قال الاصمعی عذرة خصلة
من الشعر یعنی توک موی و قبیله از یمن ستارگان ریزه در مجره و دوشیزه عذاری بالفتح و الالف عذرا و اتیج چنانکه در صحرا گفته شد یقال هو ابو عذرها
و ابو عذرتها ای هو الذی افتضها دوشیزگی بر نادوی گرفت و یقال ما انت بذی عذر هذا الکلام تو بکارت بر نده این سخن نیستی عذرة بکسر الذال نیکار و پلید
مردم و ستور و جز آن عذار بالکسر رخسار عذاری و ناریش و انتای رخسار بر روی ستور عذر بالفتح رخسار نهادن یقال عذرت الفرس بالعذار ای شددت عذاره
و هو خلیع العذار یعنی رسن از سر کشیده خطنه کردن کودک را و بسیار حیث شدن (ع ف ا ض و ک ا) و عذار بفتحتین قول ای یقی الذی یسیلان من تطیلان الراع یقال طریق غمان
اعذار فساد نهادن و ختنه کردن و بسیار حیث ... و فی الحدیث ان یهلک الناس حتی یعذروا من انفسهم ای یکثر ذنوبهم و عیوبهم با جرات کردن و مبالغت کردن بکار
و بهالانه و بیشی شدن یقال اعذر بیانه و یکی به و خاو زاد و اثر ... و القصب فلان ... و هو فی الاصل مصدر عذرته
و عذر ناک شدن تقتا ... الی عذرت الداراسها ... العذرة و با عذر شدن ... عذر ... عذور حتی کرده د ...

نظر بماه و بشان تنگ معذبه فشانه که خون استحاضه بود یقال القیت منه ماه و روای شعر انعذر دشوار شدن کار یقال تعذر علیه الامر و بعذره آلوده شدن و عذر

دجهت کردن و نیز آید شد و بیشان تعذیر تقصیر کردن در کار و بعذره آلوده کردن کسی را و درویش کردن چشم شتر را ماه و درویش نهال عذره و مین بعیر کایی سهم

بعیره ... من البناه و ... العوام ... وقول قال و جاء المعذرون من الاعراب یقرأ بالتشدید و التخفیف فاما المشدد فقد یکون محقا و قد یکون غیر محق

فاما المحق فهو فی ... المعتذر لان له عذر ... اذا اثانوا قلبت التاء ذالا فادغمت فیها و جعلت حرکتها علی ما قبلها کما قرئ یخصمون بفتح الخاء و یجوز کسر العین لاجتماع الساکنین

و یجوز ضمها اتباعا للمیم ... فهو المعذر ... المقصر ... و کان ابن عباس رضی یقرأ و جاء المعذرون بالتخفیف من اعذر یعذر

... و کان یقول لعن الله المعذرین ... ان المعذر بالتشدید المظهر للعذر اعتلالا ولا عذر له و المعذر الذی له عذر و المعذر بفتح

الذال ... عذر ... عذور ... بفتح العین ... تشدید الواو ... فراخ ... **عذرف**

... بالضم ... **عذوفر** ... عذفر ... (ص فا ک ا) جمل عذفر و ... عذافر ... عظیم ...

... (صح صا ...) و یقال فلان ... و ... عره ... ای ... مثل ... بالفتح ...

... الطعم ... عوارة ... بالفتح ... مثل ... عورة ... عوار ...

... عوارة بالفتح ... و نام ... عرعر ...

... و نامرد ... بیدار شدن ... آواز

... عرعرة ... ازدن و ... کان ... کند ... تا ...

از خانه ... عرعرة ... الالف ... عرعرة ... القارورة ... عراسا ...

... عرعرة ... بانگ ... یقال عرعرة ... عرعر ...

(صح صا ...) ... الحدیث ... عرعر ... عرعرو ... محتاج

... بالضم ... عرعر ...

... **عسجر** ... **عسعس** ... بفتحتین ... بالسکون ... (صح بعضها) قال عیسی

بن عمر کل اسم ثلاثی اذا کان ... بالسکون ... عسر ... (ع ک ا ف ۲) ...

... عسر ... (صح صا صح و ک م) ... یقال ... عسرت المرأة اذا

عسر ... عسر ... عسر ... عسر ... عسر ... عسار

عسار ... عسر ... عسر ...

... عسر ...

... عسر ...

... عسر ... تکسر ...

... عسکر ... **عسکر** ... عسکر ... عسکر ...

... بفتح الکاف ... **عشر** **عشار** ... عشرة ... عشر ...

... عشر ... عشر ...

(صح فا ...) ... (صح ک ا ف ۲) ... عشار ...

... عشر ... عشر ...

ثالثه عشر ... عشر ... عشر ...

خورده باشند عاشره آمیزش کردن باهم تعاشر مثله عشرة خویشی عشرة بالضم و فتح ادرین با جمع عشر عشرات ج ویقال للثلاث لیال من الشهر عشر ای
بعد التسع وکان ابو عبیدة یبطل التسع والعشر الا اشیاء منه عرفتها ای ذلک قال ابو عبید عاشوراء عشوراء محدود ان روزدهم محرم معشر گروه مردم معاشر ج
عشیرة قبیله و تبار و هم سعد العشیرة پدر قبیله ای من عشیرة شوهر و فی الحدیث ان اکفرن العشیر و تکفرن الاشیاء یعنی الزوج لانه یعاشرها و تعاشره قال الله تعالی لبئس
المولی و لبئس العشیر عشار بالضم معدول من عشرة یقال جاؤا عشار عشار ای عشرة عشرة و کان یا عشرا بعد عشر عشراء بالضم و فتح الشین ناقة آبستن و ناقة التی اتت علیها من یوم
ارسل فیها الفحل عشرة اشهر و زال عنها اسم المخاض ثم لا یزال ذلک اسمها حتی تضع و بعد ما تضع ایضا و یقال ناقتان عشراوان و نوق عشار و عشراوات یبدلون
من همزة التانیث واوا و العشیر ده یک آن از آن الیستی اشتر ده آینه کردن بعشر مال بر دادن با نگ کردن خر یک دم بعشر قومی یعنی فراده اعشار دهک
و نصیبها قبار و جزو ده آدم برش و یقال برمة اعشار او الکبیر قطعا و قلب اعشار ای پاره پاره کما قالوا ثوب اخلاق و تعشار بالکسر نام جای عشر
عشر عشر بدة عشر ثلث لغات و مکر بالثاق و بالضم لغة فیهن و جمع عصو عصر عصران شب و روز و بامداد و شبانگاه عصر
الیه بناه دگیری بعشاد و از انگور و جز آن بناه گرفتن و رسن و باران رسیدن کسی را (صحیح و تاء) قال الکسائی یقال جاء فلان عصرا ای بطیئا حکاه عنه ابو
عبید بصیر عصیدن پناه جای زکود فی الحدیث مرت امرأة متطیبة لذیلها عصار بضم گروه از عبد القیس منهم بنو محکر عصرة بالضم پناه و یقال عصر لاب
سوالینا عصرة ای وشیجه نزدیکان یا اعتصار عصیر بناه گرفتن بجای و فی قوله تعالی فیه یغاث الناس و فیه یعصرون ای ینجون و هو من العصرة و هی النجاة
و قیل یستغلون و هو من عصر العنب و قری یعصرون ای تمطرون اعتصار بیرون کردن مال از دست کسی باز داشتن مال از کسی منه الحدیث یعتصر الوالد
عن ولده فی ماله ای یحبسه ایاه و یحبسه عنه و فشاردن انگور و جز آن و بسر بطعام که در گلو ماند اندک اندک آب خوردن تا گوارا ماند و خرد به و طعام را بعصرا بضا
افشاره شدن یقال عصرت العنب و اعتصرته فانعصر و تعصر و اعتصرت عصیرا ای اتخذته و قوله ای الیمن الو تحضر منه الیان و المسک انعصر
عصارة الخمر فشاره بیرون آید از انگور و جز آن و انچه از ثقل معصر بالکسر چیز فشردن و یقال فلان کریم المعصر بالفتح یعنی کریم است بوقت حاجت
ادر عصر بالضم و کسر الصاد دختری که برسیدگی و حیض نزدیک باشد معاصیر ج اعصار برسیده شدن دختر و هی للجاریة کالمراهقة للغلام و گرد باد و با
که ابر برد و برق آرد اعصر و اعصر پدر قبیله عصر معصر و بفتح الصاد ایضا اصل و حسب عصایج عصفر عصفر رنگ سرخ عصفر عصفور گنجشک عصافیر
از معز مرغ عصفور ان دو استخوان از دو طرف روی آب عند افواه القتب چهارپایان شترند بر اصلها علی القالب عصفور الاکاف و عصفوره که کلمات حیوان
که میان شتر اند بیند عصفور القتب استخوان تخته دو هکه تخان پیشین از آن اندرا بر و عطر عطر بالکسر بوی خوش عطار بوی فروش عطر خوشبوی شدن
(عمع کتاب) عطر عطرة دوست مند عطر خوش بوی شدن معطیر بالکسر جمع بسیار عطر سوزنده معطار زن بسیار عطر ناقة عطرة و معطار ای کریمة
معطرت اشتران بشه عصر بی عفر و عفر بفتحین خاک و اول آب که کشت را دهند عفر بالتسکین خاک آلوده کردن و در خاک غلطانیدن تعفیر اکشت
پستان بخاک آلوده کردن بالپیچ بجهت فطام و خشک کردن گوشت با آفتاب یک تفسان سپید کردن و فی الحدیث ان امراة شکت الیه ان مالها لا یزکو
فقال لها ما الوانها فقالت سود فقال عفری ای اخلطیها بغنم عفر و احدتها عفراء و یقال القیته فلانا عن عفر بالضم ای بعد شهر اعتفار خاک آلوده شدن
و شکار را بر خاک افگندن شیر انعفار خاک آلوده شدن عفیر گوشت با آفتاب خشک کرده و زنی که به همسایه چیزی ندهد و پست شونده و لی شیئا اعفر
رنگ سرخ و سپید که سپیدی بر آن زند شاة عفراء گوسپندی که سپیدی پشم او سرخی مایل باشد و آهو بدین صفت عفر ج عفراء ایضا شب سیزدهم از ماه و شب
نخستین که ماه او را خیزانیده باشد یعفور آهو بره و گوزن بچه و شیر یعنی آنکه از آهو است عفر بالضم نام شاعر عفار بفتح الیاء لم تصرف بالنتخ الی
الفعل بالضم صرفه لانه قد زال عنه شبه الفعل عفار بالفتح درخت که از وی آتش گیرند و فی المثل فی کل شجر نار و استمجد المرخ والعفار و آتش زنه او بدست و با
جاری تان و آتش شتر شبانگاه عفر الا عشکه زد مرد خبیث کریه عفرة عفریت عفریة عفریة سه لغات معاده یقال فلان عفریت نفریت
اتباع و عفرنة نغرنة بفتح الیاء یعنی تنگ دست فی کل شئ فی الحدیث ان الله یبغض العفریة النفریة ای بر مال و و و ملح و رایه و ما بار شتر
عفرنی قال الخلیل شیرها عفرنیة عفرنی و الشیخ البائع العفاریت والعفاریة و از آنجا که المنسالو قرنها و فی التهذیب
شیئی شونده شیر بخشد و در عفرة بالضم و عفر آنکه کلمات یقال جاء فلان ناف عفرتیه ای اخیار شخصه بیان لسان پاکیزه پیرامون مولد لاه بعفر بعد و بعد و فی

معاقره منسوب الیها معاقر بضم المیم آنکه با کاسه داران [illegible] در زیادت مانند و ایشان خورد عقرنی شیره و هو فعلنی من بنا کل لشته والنون والالف للالحاق و ابوه عقرنی [illegible]
شیر اسفندیار [illegible] ناقه عقر نا [illegible] یقال [illegible] القوم فی معاقر شتر و عاقر شر یعنی در بدی افتادند عقرة الجر بضمتین لغة فی اُقرة الحمّر یعنی سختی گرما و یقال جاء بفلان
فی اُقرة اعرابی فی اوله عقر بن کسر [illegible] شیر و شیر بیشه و یقال للکل ضابط قوی لیث عفرین نام شهری عقر بفتحتین کوشک و بنای بلند و نام جائی بابل [illegible]
هر چیزی و منه عقر الدار بالفتح والضم [illegible] خسته کردن عقیر خسته منه و قوم عقری [illegible] جریح و جرحی و یقال فی الدعاء علی الانسان جد عاله و عقراً و حلقاً و عقری حلقی [illegible]
ای عقر [illegible] و اصابه بوجع فی حلقه و منه کلب عقور ای [illegible] ریش کردن [illegible] عقر بالضم و فتح القاف عقرة ای معقر [illegible] ولا یقال عقور بالفتح
[illegible] ستور را عقیر نعت منه و خیل عقری [illegible] درخت خرما بریدن [illegible] (عع ف ک ا) و یقال عقرت بی ای اطلت حبسی کانک عقرت بعیری
فلا اقدر علی السیر تعقیر [illegible] خسته کردن عقاقیر اصول [illegible] واحدها عقار بالفتح والتشدید معقر نام شاعری تعاقر پی کردن اشتر را بمبارات معاقرة دشنام دادن
[illegible] عقار بالضم [illegible] الخمر لانها عاقرت الدن ای [illegible] ریش شدن ستور عقرة بالضم و فتح [illegible]
[illegible] عقار بالفتح [illegible] درخت [illegible] عقار [illegible] عقار بالضم [illegible]
[illegible] عقیرة [illegible] یقال رفع فلان عقیرته ای صوته [illegible] و یقال ایضا ما رایت کالیوم عقیرة [illegible]
[illegible] (عع ک ا ف) و منه قول عمر [illegible] حتی خررت الی الارض عاقر [illegible]
[illegible] (عع بضم [illegible]) [illegible]
[illegible] عقر النار [illegible] عقر الدار [illegible] اعقار [illegible]
[illegible] عقر [illegible] یقال عقر القصب ای اصله [illegible]
[illegible] عقعق [illegible] (عع و ا ک م) و باز گشتن [illegible] الکرة الکرة وفی
[illegible] السلام انتم العکارون [illegible] اعتکار [illegible]
[illegible]
[illegible] (عع ک ا ف م) [illegible] وقال الاصمعی [illegible]
[illegible]
[illegible] (عع ک ا ف م) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] (عع ف ا ض) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] قوله تعالی

استعمال کردن بامی جستن عمار یا عمار جای فراخ آب علف خوبی ایمیرانی اسم نام مرد و عمران ابوبکر و عمر رضی قال قتادة العمران عمر بن الخطاب و عمر بن عبد العزیز رضی الله
عن ابی هلال الراسبی عن قتادة انه سئل عن عتق امهات الاولاد فقال اعتق العمران فما بینهما من الخلفاء امهات الاولاد ففی قول قتادة انه عمر بن الخطاب و عمر بن عبد العزیز
لانه لم یکن بین ابی بکر و عمر خلیفة و قال الفراء لقد قیل سیرة العمرین قبل عمر بن عبد العزیز لانهم قالوا للشان یعنی یوم الدار فسالکم سیرة العمرین و هما ابوبکر و عمر رضی الله
تعالی عنهما عمران اباء الی عمران عمرو بن جویة الفزاری و عمرو بن جابر بن هلال الفزاری ایعامیره فالکان العموریکی عامر پدر قبیله ام عامر لقب ام عامر بن
مالک بن جعفر بن کلاب عامر بن الطفیل بن مالک بن جعفر بن کلاب **عنبر عنبر** جدی خوش و پدر قبیله از بنی تمیم بالعنبر فرزندان او یعنی بنو العنبر یحذف النون
چنانکه بلبار شعتر **عنتر** خرمگس عنترة نام مردی **عوز عورة** اندام شرم مردم و هرچه از نمودن و دیدن آن شرم آید عورات ج و تحرک الثانی من فعلة
فی جمیع الاسماء اذا لم یکن یاء و واو و قرأ بعضهم علی عورات النساء بالتحریک و رخنه در صف لشکر و در حصار که از آن بیم باشد عورات الجبال شقوقها اعور زاغ
و یک چشم و آنکه مطلوب خود نرسد عوران بالضم ج و فی المثل یقال کل اعور المذموم یخلف بعد المحمود یعنی بئس البدل و ربما قالوا خلف اعور عور بفتحتین یک چشم
شدن عورة یک چشمی (ع ک اف ۲) یقال منه عار یعار بالاعلال و عورت عینه بالتصحیح و انما صحت الواو فیها لصحتها فی اصلها و هو اعورت لسکون ما قبلها
ثم حذفت الزوائد یعنی الالف و اللام و التشدید فبقی عور یدل علی ان ذلک اصله مجیء اخواته علی هذا مثل اسود و ابیض و احمر و ابیض و لا یقال فی الالوان
غیره و کذلک قیاسه فی العیب اعرج و اعمی فی عرج و عمی ان لم یسمع و یقال منه عورت عینه و عارت و یعیر و ای غلة و ذهب و یقال ما ادری ای الجراد
عاره ای ای الناس ذهب به یقال عنده من المال عائرة عین ای یحار فیه البصر من کثرته فلاة عوراء و دشت بی آب عائر تیر یا سنگ که رسد و انداز نده پیدا
نداند و درد چشم و خاشاک عوار گرده ملخ از هر گونه عوار و سخن زشت و زن یک چشم عویر بالتصغیر نام جائی و حصلت نکوهیده عوار بالفتح و الضم عیب عوار
بالضم و التشدید پرستوک و خاشاک در چشم و بدل عوار و بیخ عاریة بالتشدید عارة عاریتی کانها منسوبة الی العار لان طلبها عار و عیب عواری ج استعاره
بعاریت خواستن و دست بدست گردانیدن اعوار بارش شدن مکان سعور جای بار بیس از دزد و قطاع و یقال اعور لک الصید ای امکنک و اعور الفارس
اذا بدا فیه موضع خلل للضرب و یک چشم کردن تعویر یک چشم کردن از کسی و دروغ گفتن و بازگشتن ازان و بازگردانیدن یقال عوره عن فلان کذب عنده و عورته
عن الامر ای صرفته و عورت عین الرکیة ای کبستها یعنی آگندم چشمهای او را معاورة عیار پیدا کردن و سنجیدنها معایرة مثله و هرچه دیگری کند با او همان
کردن اعتوار دست بدست گردانیدن چیزی را تعاور و تعور مثله **عهر عهر** بالتحریک و الاسکان زنا کردن (ع ج یفتحهما عهر بالکسرة) و فی الحدیث الولد للفراش
و للعاهر الحجر امراة عاهرة و معاهرة و عیهرة بمعنی ای زانیة **عیر عیر** گورخر و اهلی را نیز گویند عیرة مونث اعیار معیورا و بالمعیوراء ج و میخ و مهتر قوم و قولهم
عیر بعیر و زیادة عشرة کان الخلیفة من بنی امیة اذا مات قام آخر زاد لاهل عشرة دراهم و نام کوهی بمدینه و فی الحدیث انه حرم ما بین عیر الی ثور و تندی میان بیکان
و تیزی سرکتف و تندی پشت پای و تندی اندرون گوش مردم و خط سپید میان گوهرغی چون کبوتر واو را عیر السراة نیز گویند و رفتن بیک گوشه بیرون شدن نافه
نحل و بیرون شدن اسپ بجا اکردن (ع ف ا ک ۲) فرس عیار نعت منه و یقال للموضع الذی لا خیر فیه هو کجوف عیر یعنی وادی **عیر** نیست لانه لا شیء فی جوفه
ینتفع به و عیر العین جفنها و منه قولهم فعلت ذلک قبل عیر ای قبل لحظ العین قال ابو عبیدة و لا یقال افعل ذلک و یقال فلان عییر وحده للمعجب المتکبر الذی
لا یری الا نفسه ان شئت کسرت اوله لا یقال عویر بالواو اعارة بعلف داشتن اسپ را فرس معار نعت منه و یقال اسد عیار و رجل عیار لما کان کثیر التجوال و
الحرکة و یقال عار فی الارض یعیر ای ذهب عار الرجل فی القوم یضربهم مثل عاث و منه العیار فعال بک النار نام کوهی تعییر سرزنش کردن عار دشنام عیب
معایب معایرة بهست کردن ترازو و پیمانه مقابله یکدیگر اعیب کردن معیار بالکسر اندازه و پیمانه و چاشنی کردن زر و سیم بیات عیر بالکسر بمعنی ما عیرانة بالفتح
تیز رو که بگور خر ماند در سرعت عیر بالکسر کاروان شتر که غله کشانند عیرات ج (باب الغین المعجمة) **غبر غبر** غلیظ **غبدری** منسوب الی بنی عبد الدار **الغبر**
من الغنب ما اقتص با کوه و بقی قشره و غثر ریگستانی است به بلاد طی **غثرة** جفاء و درشتی خو **غثغثر** نام زنی **غدیرة** و لیسری و باران سخت فراوان
و تاریکی شب المکان واحد بسیار شدن آب آن (ع ک اف ۲) عادر و عیج گو عدار الملک و کخراجة تکلیح الناس بالیمین و تحلفها هو و منه الولد من عدار
شم اعدار ادغدار ای نیز الطراشتد معدر نعت منه و اعتدر المکان ابتل من المطر **غذیر** غدو و شتر ماده تیز رو **غذر** بسیار فراخ **غضغضر**
عسبو الابل اسمنت فی سرماه و تغضیر اللحم لم یتعضر جعفر نمک موتضی **غضرة** غیشتهت الجاله الاصبور **غضمور** دولا باد لوان **الغضمور** الموره الحنطیة البالید

و عصبر الکلب نیز برنگین ... کہ گاہ زیر باران ... سنگی سیاہ ... عصبار بالکسر ... عصفور ... بزرگ ... سطح ...

ابناء ... عصفر یعنی الزمین ... عصفرۃ ... خیرا عاصف ... (صح فاضل) عصم ... عصمور ... دولاب

بتصحیف العصمۃ عصل الشی ... (صح کانت) ... الشراب ... و تغتّق فی ... شراب ناگوار ... گرفتن گرانی

نمود العصل و المتلی من ای شراب کان عصلج الاعطار ... بالفتح ... تخفیف ... مسطبر ... تعلق

و عصفار ... عصفر ... [illegible]

سالم بن عامر ... رجل ... عصیص ... عکبر البار

و یقصر ... عکبر ... العسل عکابر ...

و شتی عکبر ... الاسعباق ... الامین عکجرۃ ... عکجرۃ ... گفتہ

می شد ... و العکرۃ ... عکمص بفتح الصاد المہملۃ ... ذکر فی (ع ص) عکمر بفتح القاف و ضمہا ...

... عکنکرۃ

شترمادہ کلان **فصل الغین مع الباء** غبار بالضم غبرۃ بفتحتین ... غبرۃ بالضم ... قیس بن زہیر

... غبار ... غبر الحیض بقایاہ و یقال غبر المرض کذلک غبر اللیل

... (صح فاضل) و الغبر بالتحریک اندمال الجرح علی فساد ثم ینتقض بعد ذلک و منہ سمی العرق الغبر لانہ لا یزال ینتقض ...

بلای بزرگ اغبار ... یقال اغبرت السماء ... تغبر ... مثل ...

مردی غثر ... غثرۃ بالضم ... مثل احمر و حمراء و حمر ... کذلک فی ...

... غثیثرۃ حذفت منہ الیاء و قولہم کانت بین القوم غثیثرۃ شدیدۃ قال ابن الاعرابی ... القوم ...

القتال مغثور بالضم لغۃ فی مغفور ... من العرفط و الرمث مثل الصمغ حلو کالعسل ... مغثر بالکسر ...

غدر بی وفائی کردن ... قد غدر بہ فہو غادر و غدر بالضم ایضا و اکثر ما یستعمل ہذا بالنداء فی الشتم یقال یا غدر و فی الحدیث یا غدر الست ...

فی غدرتک یقال فی الجمع یا آل غدر غدر بفتحتین ... (صح ک ا ف ۲) اغدار مثلہ یقال غدرت اللیلۃ

فہی غدرۃ و اغدرت فہی مغدرۃ ... غدیرۃ ... رجل ثلثۃ الغدر ای

ثابت فی قتال او کلام یقال ما اثبت غدرہ ای ما اثبتہ فی الغدر و یقال ذلک للفرس ... الرجل اذا کان لسانہ یثبت فی موضع الزلل و الخصومۃ مغادرۃ ... غدیر ...

... فعیل بمعنی مفعول من غادرہ السیل او مفعول من اغدرہ یقال ہو بمعنی فاعل لانہ یغدر باہلہ ای ینقطع عند شدۃ الحاجۃ الیہ غدران غدر بضمتین ...

... مردی غذمرۃ بالذال المعجمۃ خشم و بانگ کردن ... یقال سمعت لفلان غذمرۃ ای صخبا و صیاحا مثل ... فغذمر کذلک و یقال

فلان ذو غذامیر و الغذمرۃ ایضا مثل الغشمرۃ و منہ قیل للرئیس الذی یسوس عشیرتہ ... من ظلم و عدل مغذمر ... و ہی ایضا لغۃ فی الغذرمۃ ...

و الغذام فی الغذارم و ہو الکثیر من الماء ... غرر ... الاول غرور بالضم ...

... (صح فاضل) یقال ... الغرور ...

... غرۃ بالضم سپیدی پیشانی اسپ ... یقال فرس اغر و رجل اغر ای شریف ...

... غرۃ ... غرر الشہر ثلث لیال من اولہ ... و فی الحدیث ...

... غرۃ ... رجل غر و جاریۃ غرۃ ...

(صح مالکم) ... یقال ... غرارۃ ...

... [illegible]

بفتح ابن ای خطر ونهی رسول الله صلی الله علیه وسلم عن بیع الغرر وهو مثل بیع السمک فی الماء والطیر فی الهواء غرار بالکسر ... هر چیز یقال غرار اللبن و غرار النوم ای قلتهما

وقلتهما وفی الحدیث لاغرار فی صلوة ... الرکوع ... یقال ... ثلثة اسهم علی غرار واحد ای علی مجری واحد ... یقال ... نصل اعلی غرار واحد

ای مثال ... یقال ... علی غرار ای ... اتمام و تیزی ... یقال ... الیوم غرار شهر ... شیر از الاصمعی وقال ابن السکیت غارت الناقة

ای نقرت ... الدرة وفی المثل ... غراره ویقال ناقة مغار بالضم ... صرف ابو زید غارت ... غرارا ای کثرت وعزت السوق ...

... وخوردادن مرغ چوزه را (مع فرامل) یقال غر الطائر فرخه غرارا ای زقه غرار بالکسر ... الحج ... باتندی خود را در خطر افکندن یقال غرر بنفسه

تغریرا ... یقال حلل ... تعلیلا ... عدن ... یقال ... ثنیة الغلام ای طلعت ... شدن ... غرغرة

آمد شد کردن آواز در گلو ... حلق ... الراعی ... فی حلقه ... غرغر ... بالفتح

... غرز ... بسیار و بسیار شدن (مع ...) ... بالضم

... معروف ... اللبن ... غزار ... شیر شدن ... غشمر

غشمرة ... کار کردن ... السیل ای اقبل ... خنده ... غضبان ... غضر غضار ... خوشی ... غضارة العیش

خوشی ... وبنو فلان ... هم فی غضارة ... غضراء من العیش ای فی خصب ... یقال اباد الله خضراءهم یعنی اهلکهم ... غضراء ...

... غضار ... (مع ...) ... غاضرة قبیلة ... بنی اسد ...

... غضور بتسکین الضاد ... غضنفر ... غضنفر ... غفران ...

... ویقال غفرت المتاع ای جعلته فی الوعاء ... شدن جراحت ... بازگردان شدن بیماری (مع ف اک ۲) غفر ... (مع ک اف ۲)

... زن و ساق و پیشانی زن ... غفر ... بالکسر ...

... ویقال ... غفر ... والجمع غفرات ... بالضم ... یقال اغفر ...

ای ... غفار ... استغفار آمرزش خواستن یقال استغفر الله ...

... غفر ... غفیر ... الشریف ...

... المصادر ... الالف واللام ... یقال ...

... غفارة ... پاره ...

... غفار ... کنانة ... بالضم ... غفر ... بالکسر ...

الکسائی ویقال ... یقال ... غمر ...

... یقال غمر الماء ... غمر القوم ... یقال فرس غمر ...

بالضم ... الخلق ... غمر ...

... بالکسر ... ویقال ...

... (مع ...) غمرة ...

... یقال ... غمر ...

... (مع ک اف ۲) ... ویقال ...

... غمرة ... ای ... یقال ...

... غمار ... غمورة ...

... غور ... غوره ... یقال ... غور ... غور ... شدن ...

غور بالضم مثله و مجبور شدن بچه و پستان آفتاب فرو شدن ... یقال غارت الشمس ... یقال اللهم غرنا ای اغثنا
بخیر نماز مغارة اشتها مثله ... بالضم و اسکان التلیا ... غارا و تصغیره ... الاصمعی ... کان ... غار فیها ناس فانهار علیهم
الکل ای یخافون ان یاتی منه شر و قال ابن الکلبی ... الغار ... و منه ... الغار
مثله غارت ... غارت کننده و هو الاسم من الاغارة ایضا یعنی غارت ... یقال خیل شدید الغارة ای شدید القتل غارة مغار تاراج کردن یقال اغار علیهم
اغارة و مغار مغاورة ... کذلک یقال غاورهم ... یقال ... مقاتل و یقال ... مغیر و خیل مغیرة و رسن تافتن یقال اغرت الحبل فهو مغار و یقال
اغار فلان ... یعنی ... اغار اغارة الثعلب ای اسرع و یقولون اشرق ثبیر کیما نغیر ای نسرع للنحر و یقول
ناس یقولون اغار ... فاذا ... الطعام ... قال الاصمعی اغار ای اسرع و انجد ای ...
الغور و النجد ... الغور ... تغور ... بالغور ... یقال غور ای انزلوا القائلة قال ابو عبید یقال للقائلة الغائرة
استغاثة ... غارت ... غیرة بالکسر بمعنی میرة ... یقال ... اهله
و یغیرهم ای یمیرهم ... یقال غار الرجل ... غیر بالکسر و فتح الیاء ... و قیل انه واحد و جمعه اغیار ... ایضا اسم
غیرت الشیء فتغیر غیرة بالفتح رشک خوردن غیر غار کذلک یقال غار الرجل علی اهله یغار و هو غیور و غیران و جمع غیور غیر بضمتین و جمع غیران غیاری بالفتح و ...
رجل مغیار بالکسر ... و امرأة غیور و نسوة غیر بضمتین و امرأة غیری و نسوة غیاری بالفتح غیر ایضا منفعت رسانیدن و باران دادن (ع ع ...)
یقال غارهم الله بخیر ... و غار الغیث الارض ای سقاها و یقال اللهم غرنا بخیر بالضم و الکسر ... و منه ... بالفتح فیهما ای سقیته ...
بمعنی سوی یعنی جز و هی کلمة یوصف بها و یستثنی فان وصفت بها اتبعتها اعراب ما قبلها و ان استثنیت بها اعربتها بالاعراب الذی یجب للاسم الواقع بعد الا و ذلک ...
... الاستثناء ... قال الفراء ... اذا کان فی معنی الا ... الکلام ... و یقولون ما جاءنی غیرک ...
و بمعنی لا ... فمن اضطر غیر باغ و لا عاد ... غیر ناظرین اناه ... غیر ...
مغایرة غیار بمعنی مبادله و بدل یعنی معارضه کردن و ... دیگر شدن **غمیم غباشیر** روشنی که مابین شب و روز باشد **الغدیرة** کسفینة
... غیذار ... مثله ... غیذار خر ... بسیار گوی و ... **غسر** سخت گرفتن و ...
... کار ... النقل ... الامر ... التبس و اختلط و تغسر الغزل التوی
... **الغضنفر** ... الاسد و غضنفر ... غضنفر ... **غضاف** ... و زشت ...
... **الغطر** الخطر ... بالکسر ... بالضم ... **غمجار** بالکسر ...
... مابع ... **غمید** ... حل ... خوب ... صاحب سیراب ... جوانی ... و غیر ...
... **غنجار** بالضم لقب عیسی بن موسی التیمی البخاری ... محمد بن احمد البخاری صاحب تاریخ بخارا **غنافر** ... **الغنثر** بالمثلثة ...
... **غندر** ... ملاغندر ...
... یقال للمبرم ... غندر و هو لقب محمد بن جعفر البصری لانه اکثر من السؤال فی مجلس ابن جریج فقال له ... غندر **فصل الفاء** **فار** ... **فارة**
... چرب ... **فارة المسک** ... یقال لفارة الابل ...
مفارة ... **فتر فتور** سستی آوردن (ع ع ...) فترة سستی ... بالکسر ...
یقال ... **الفتکرین** بالفتح ... **فاثور** ...
... **فجر** ... یقال فجرت الماء فانفجر ... فجرة بالضم ... بالضم ...
یکون فیه فجور بالضم ... و دروغ گفتن ... کردن ... فجور بالکسر ... میان ... و قیس
... بالفتح اسم للفجور مبنی علی الکسر مثل قطام یا فاجرة ... **فخر** بالسکون و الحرکة افتخار فخور نازیدن

فخر یقال فاخره ففخره افخار فخیره بر یکدیگر نازیدن تفاخر متفخر ای متکبر تفخر بزرگی نمودن تفخر کنند آنکه با او فخر کنند فخیر مثل خصیم نازیدن باهم تفاخر کرده (صح ف اص ۲)
داشتن یکی بر دیگری در فخر یقال الفخرة علیه فی الفخر ای فضلته علیه فی الفخر وفخرته کذلک مفخرة بفتح الوسط وضمه بزرگی ناز فخور بزرگ قال الاصمعی الناقه بزرگ پستان
تنگ سوراخ فاخر گران مایه وغوره خرمای بی انه فاخور نوعی از گل فخور نازنده فرس فخور ای عظیم الجردان فخار بالتشدید سفالینه فخیر مثال فسیق بسیار نازنده
فدر فادر فدور بالفتح بیجیده و بزرگ فدر بفتحتین والسکون رج ج فدره متفدرة موضعه فدور بالضم باز ایستادن نخیر گشن از گشنی فدر بالکسر کون فدر فدریة بالضم
فیهما سنگ بزرگ بیرون جسته از سرکوه فرء فرار بالکسر مفر گریختن (صح ف اک ۲) افترار شدن دندان شیر افکندن ستور فرو رزن گریزنده از مرد و پیر
فرزندان ستور نگریستن و بازکاوبدن از کاری (صح ف اص ۲) قال الحجاج فریث عن ذکاء و جمع فار مثل راکب رکب گریزنده یقال جل فر و کذلک
الاثنان والجمع والمراة و فی الحدیث هذان فر قریش افلا افر دعلی قریش فرها افرار گریختن و گروه از هم افترار ایشبیرین کردن بخنده فرة الحر بالضم اول گرما
وحقیقت الفرة بضمتین قد بفتح الهمزة مثل فرس مفر بالکسر اسپ دو گریز مفر جای گریز فریر فرار بالضم گوساله وقیل فرار جمع فریر قال ابو عبیدة لم یات
علی فعال بالضم شئ من الجمع الا احرف ی ... وفی المثل ان الجواد عینه فراره بالفتح والضم ای تغنیک شخصه عن ان تفر اسنانه فرفرة جنبانیدن و سبکی نشانیدن
فرفور بالضم مرغی فرز فرز بالکسر آنکه گوسپندان از وه تا چهل والقب مردی که پدر قبیلة بود از بنی تمیم فرز جدا شدن و کشته شدن جامه و شکافتن تفرز پاره شدن
جامه طریق فارز راه فراخ فرز بالتحریک کوز پشت شدن (صح ک اف ۲) افرز مفرز و رجل منه فرازة بالفتح نام مردی که پدر حیی بود از غطفان فراز
منسوب بوی فسر فسر بیان کردن معنی سخن (صح ف اک ۲) تفسیر مثله و بدلیل آب نگریستن طبیب تفسرة کذلک استفسار بیان خواستن فطر فطر
بالضم سماروغ سپید بزرگ فطرة یکی فطر فطور بالفتح روزه کشائی افطار روزه کشادن فطار جمع منه بالکسر ویقال رجل فطر وقوم فطر ای مفطرین
وهو مصدر فی الاصل ویقال رجل فطر وقوم مفاطیر مثل موسر ومیاسیر تفطیر روزه کشانیدن فطر بالکسر آفرینش فطر بالفتح آفریدن آسمان و زمین منه فاطر
السموات والارض وشکافتن یقال فطرته فانفطر ای شققته فانشق وفطر ناب البعیر طلع فهو بعیر فاطر وتفطر ای تشقق وسیف فطار بالضم ای فیه تشقق و برخوردن
بانگشتان سبابه و ابهام و فطیر کردن خمیر (صح ف اص ۲) یقال عندی خبز خمیر وحیس فطیر ای طری و فطیر خلاف خمیر یعنی ناخاسته و یقال ایاک والرای الفطیر
ومثل ابحل شیا عجالته عن ادراکه و فطیره فغر فغر کشاده شدن دهان کشادن لازم متعدی یقال فغر فاه فتحه وفغر فوه بالفتح فاغر نوعی نیلوفر انفغار شکفتن غنچه و مفغر فراخ
فراخ فقر فقرة بالکسر استخوان پشت فقرات بالحرکة والسکون فقرات بکسرتین و فقر بفتح الوسط فقارة بالفتح کذلک جمع فقار مهره پشت از قصب
تشبیها بفقرة الظهر فاقرة سختی یقال فقرته الفاقرة ای کسرت فقار ظهره فقر بریدن بینی شتر تا رام شود ومنه قولهم قد عمل به الفاقرة و درویشی فقیر درویش
که اندک چیزی دارد و مسکین آنکه هیچ ندارد ویقال بخلاف ایضا و شکسته پشت و آب راه کاریز و جوی گرد اگرد نهال خرما تفقیر جوی نهال کندن ... و لخ کردن جهر
و جیران مفقر شمشیر بر پشت افقار پشت دشمن صید ستوان دادن نده و مباح کردن پشت ستور بعاریت به ستور بیگری فقر الفقر بالضم فیه در درویش کردانیدن
وقولهم فلان ما افقره وما اغناه شاذ لانه لایقال فی فعلهما الا افتقر واستغنی فلا یصح التعجب وسد الله مفاقره ای سد وجوه فقره فکر فکر بالکسر اندیشه
تفکر افتکار تفکیر اندیشه کردن یقال لیس لی فکر بالفتح والکسر فی هذا الامر والفتح افصح وهو المصدر ایضا ای ماجة لی فیه فکیر بسیار اندیشه فور فوارة مانند چه
سر بین فوارة بالضم والتخفیف سر جوش دیگ فوران جوشیدن دیگ و چشمه و جزآن (صح ف اس ۲) و منه فهبت و رجعت علی الفور ای من فوری ای قبل
ان اسکن فور بالضم آهو بره کان لا واحد لها من لفظها فورة الحر بالفتح سختی گرما و جوش آن فورة العشاء بعد از نماز خفتن فار فائرة انفه فی ثائرة یعنی بر جوشید
خشم او فیار جوشا خور زبانه تنور فهر فهر بالکسر سنگ یکدوست بجمع افهار وپدر قبیله از قریش عامر بن فهیره نام مردی فهیرة نوعی از طعام با آرد و شیر
فهر بالضم مدرسه جهودان واصلها بهروهی عبرانیة فعربت فهر بالسکون والتحریک جامع کردن بی انزال و با دیگری انزال کردن فی حدیث انه علیه السلام نهی عن الفهر تفیهر باننده
شد یقال اول نقصان مقصر الفرس القراة ثم الفتور ثم التفهیر و تفهر فی المال ای اتسع فیه فریهمة (فهیمة) فیخر الکلام والرای اذا القی من قصده نفسه ولم یتابعه علیه احد
فر ... بخارا فارسکور دیهی است بزرگ بمصر فاشری دوائی نافع است برای گزندگی مار و حشرات الارض والاشار الذی یستعمله الناس
المدان لیس من کلام العرب فیجور شکار التشبط فعر گیاه فعارید خورد (مفعور) او الفعر والفعاریة بمعنی فلاوره صیادا ته حرب هلیه ویعنی ... رشیم وغیره فنجیرة بالکسر مرد پیازنده مانند سنگ که از بالای کوه جدا شده باشد و درانی نیز باشد والفخ الصلب الباقی علی النطاح کانقد ... بزرگ

چشم و بیها مؤنث و فخر نفخ نخرة الواسع فیناخر نعت منه **قطر** کجعفر خانهٔ دیدبانی که بر چوبی دراز بقدر شصت یا زیاده گز ساخته شود **قعقور** حلقه سوراخ و بر قعقور

شد غلام **قهمد** فربه و تازه تمام بمعنی فربه **فصل القاف** **قبر** گور و در گور کردن (عع ف اض ۲ و ک ۲) مقبرة بالفتح والضم گورستان

و جاء فی الشعر مقبر بلا هاء مقابر جمع مقبری بالفتح والضم گوربان اقبار بگور کردن فرمودن و از اکل و فن کردانیدن قوله تعالی ثم اماته فاقبره ای جعله ممن یقبر ولم یجعله مما یلقی

للکلاب کان القبر مما اکرم به بنو آدم قبرة بالضم و فتح ۲ مشدد و اچکاوک قبرة بضمتین مثله تقوله العامة قنبرا لغة فیها قنابر جمع قبری یعنی قنبر بالفتح نام مردی **قبطر**

قبطریة بالضم نوعی از جامها **قبعثر** **قبعثر** کقبعثری بزرگ خلقت قال المبرد والالف فیه لیست للتانیث وانما زیدت لتلحق بنات الخمسة ببنات الستة لانک

تقول قبعثراة فلو کانت الالف للتانیث لما لحقه تانیث آخر فهذا و ما اشبهه لاینصرف فی المعرفة و ینصرف فی النکرة والجمع قباعث لان بانزاو علی اربعة احرف لایبنی

منه الجمع ولا التصغیر حتی یرد الی الرباعی الا ان یکون الحرف الرابع منها احد حروف المد واللین نحو آ... حانوت **قتر** **قترة** بفتحتین گرد قترة جمع قوله تعالی ترهقها

قترة قترة بالضم کرانه اتی فی قطر و کارهٔ صیاد و قتر بالکسر نوعی از پیکان تیر و هو سروة ابن قترة ماریزه بد رجل قاتر ای واق لا یعقر ظهر البعیر و چوب قاتر سپر نیکو اندازه

قتیر سر هاى میخ زره و پیری تقتر آماده شدن جنگ را قتار بالضم بوی بریانی یقال قتر اللحم بالفتح والکسر ایضا ای یتقطع قتاره و بوی عود قتر قتور نفقه بر عیال تنگ

کردن (عع ف اض ۲ و ک ۲) تقتیر اقتار کذلک بوی بریان برانگیختن و بخور کردن زن و درویش شدن مرد **قثجر** **قحر** پیر فرتود و اشتر کلان سال قحرة مؤنثه عند

بعضهم و عند الاکثر نابه ... **قدر** **قدر** الشیء اندازهٔ چیزی قدر بالسکون والحرکة اندازه کرده خدای عز و جل بر بنده از حکم و قوله تعالی و ما قدروا الله حق

قدره ای ما عظموه حق تعظیمه قدرة بالضم مقدرة ثلث لغات توانستن و توانائی (عع ف ک ۲) و منه قولهم المقدرة تذهب الحفیظة و قادر شدن بر چیزی قدران

کذلک یقال قدرت علیه و قدرت بالفتح والکسر قدرة و مقدرة توانگر والمصدر بمعنی القضاء والقدر منه لیس الا بفتح الدال قدر اندازه کردن و فی الحدیث اذا غم

علیکم الهلال فاقدروا له ای اتموا ثلثین یوما و قدرت علیه الثوب فانقدر ای جاء علی المقدار و یقال بین ارضک و ارض فلان لیلة قادرة ای لینة السیر مثل قاصدة و رافهة

دوره دیگ پختن خوردنی (عع ف اض ۲ و ک ۲) یقال قدر اللحم و اقتدره ای طبخه فی القدر قدر بالکسر دیگ و هی مؤنث و تصغیر ها قدیر بغیر ها علی خلاف قیاس قدیر

توانا و پخته قوله تعالی فقدرنا علیه رزقه ای قتر علیه استقدار تقدیر کردن خواستن یقال استقدر الله خیرا تقدر له الشیء ای تهیا والاقتدار علی الشیء القدرة علیه قدار

بالضم شتر کش و خوان سالار و نام مردی که ناقه صالح را پی کرد اقدر مرد کوتاه بالا و اسپی که در رفتن پایهای او از دست در گذرد **قذر** **قذر** بالتحریک پلیدی ضد

النظافة قذر یکب الوسط فعت منه قذر بالتحریک قذارة بالفتح کراهت داشتن (عع ک اف ۲) تقذر استقذار مثله یقال منه قذرت الشیء و تقذرته و استقذرته ای

کرهته قاذور بالفتح زنی که از پلیدیها دور باشد و ناقه که یکسو شود حسید جدا از شتران رجل قذرة مثال همزة مرد دور از ملامت رجل قاذورة و ذو قاذورة مرد

ناآمیزنده با مردم از بدخوئی رجل مقذر بالفتح آنکه دور باشند از وی مردم **قذحر** **مقذحر** بالذال والدال آماده مر دشنام و بدی اکا هیشه یعنی بر یاد

جنگیدن باشد متقذحر مثله **قر** آرام جای قرار جای قرار ... قرارة گوسپند خرد قرارة زمین پست هموار قر ... چونه و آب سرد ریختن و منه یقال قر

علی راسه من بارد و قر ... و فی الحدیث فی لیلة کانه صب فیها یوم القر روز یازدهم ذی الحجة قرتان بامداد و شبانگاه یوم قر و قار لیلة قرة و قارة روز و شب سرد قر بالضم

یقال منه قر یوما آرام جای قرارة بالضم آنچه در دیگ بماند بعد از طعام تا دیگ ته خود و منه قررت القدر ... ای صببت فیها القرارة لئلا تحترق قرة بضمتین

و بفتح ۲ آنچه در بن دیگ چسپیده باشد از طعام قر قور کشتی در ازه قرة بالکسر یقال اشد العطش حرة علی قرة و یقال ایضا ذهبت قرتها ای الوقت الذی یاتی فیه المرض

او الماء للعلة ... تین مشده ... حوصله و نام مردی قارورة شیشه قواریر جمع قرور بالفتح آب خنک قرقر زمین هموار تابان قرقرة نوعی از خنده و بانگ کردن کبوتر و شتر

و شکم و پختن قراره در دیگ و لقب مردی بعیر قرقار الهدیر شتر روشن آواز قرقری علی فعللی نام جائی قرقار مبنی علی الکسر معدول عن قرقر ای صوت و لا یجیء من الرباعی معدولا

بغیر الاظلمین ... قار و عرعار قرار بالفتح قرور بالضم آرام گرفتن (عع ف اک ۲) و بالعکس ایضا قرة بالضم قرور خنک شدن (عع ک اف ۲) و بالعکس قرت العین نعت منه قرور

عینه و اقر الله عینه یعنی خنک کرداناد چشم او را یعنی اشک او را و اشک خنک دلیل شادی است و اشک گرم دلیل غم و یقال اعطاه حتی اقره فلا ... الی من هو فوقه مقاره آرام

گرفتن با هم و قارة ای قرمة ... و فی الحدیث قاروا الصلوة و هو من القرار لامن الوقار قوله تعالی و قرن فی بیوتکن بفتح القاف من القرار کانه یرید اقررن فحذف الراء الاولی

التخفیف ... علی القاف فیستغنی عن الالف ... و بکسر القاف من الوقار ... و یحتمل ان یکون بالکسر ایضا من القرار من قررت اقرر علی امر کما قری ظلتم

... اقرار آرام دادن ... کردن چیزی را ... خنک گردانیدن و یقال قر الله ... فهو مقرور علی غیر قیاس کانه بنی علی قر ...

آوردن کار را یقال اقررت بهذا الامر بقراره و تقررته و اقرت الناقة ای ثبت حملها عن ابن السکیت تقریاقرار آوردن بقرار باز بردن یقال قررت عنده الخبر حتی استقر و قرار
دادن اقرار آرام کردن یقال اقرت بالمیعون فی الرحم ای تقروا نان خورش کردن ابزاره و گرفتن قراره از بن دیگ حصول آوردن به آب خنک و فربه شدن ستور و یقال فلان
ما یتقار فی مکانه ای ما یستقر **قسر** + **قسر** بستم بر کاری داشتن و طبی از قبیله اقتسار بستم بر کاری داشتن قسره علی الامر و اقتسره بمعنی قیاسر قیاسرة شتران بزرگ واحدها
قیسری و هو ایضا الشیخ الکبیر و یروی قنسری بالنون و الفتح قسور گیاهی قسوره و قسورة شیر قنسرین بالکسر و بتشدید النون شهریست از شام قنسری منسوب بوی قنسریتی
مثله **قشر** + **قشر** بالکسر قشرة پوست درخت و جز آن قشر بالفتح پوست باز کردن از چوب درخت (عح ف اص ۲ و ک ۲) تقشیر مثله انقشار لازم منه تقشر کذلک
والقاشرة اول الشجاج لانها تقشر الجلد و مطر قاشرة باران که سخت افتد و زمین را تراشد و لباس الرجل قشره تم قشرة بکسر الوسط بسیار پوست اقشر بین القشر آنکه پوست وی
رنگین و سرخ باشد قاشور بدفالی شومی و کپی و سیدان نرین همه آید سنة قاشورة سال قحط قشیر پدر قبیله از هوازن قاشر نام اسپی که او را شومی مثل زندی یقال اشام
من قاشر **قشبار** + **قشبار** عصای درشت **قشعر** + **قشعرا** بر فراخیدن مقشعر نعت منه قشاعر بحذف المیم ج لانها زائدة یقال اخذته قشعریرة فراخیه
گرفت او را یعنی فسره گرفت و القشعر القثاء **قصر** + **قصر** کوشک قصور ج و قصر الظلام آمیختن تاریکی بروشنائی شبانگاه و کذلک المقصرة و الجمع المقاصیر قصور
شبانگاه شدن (عح ف اص ۲) و یقال اتیته قصرا ای عشیا و یقال قصرک ان تفعل کذا و قصارک بالضم و قصارک بالفتح یعنی نهایت کار تو اینست که چنان کنی
و یقال رضی فلان بمقصر مما کان یحاول بکسر الصاد ای بدون ما کان یطلب و یقال هو ابن عمه قصرة بالضم و مقصورة یعنی نزدیک قصری و قصیری کوتاه ترین استخوان
پهلو قصیری ایضا افعی قوصرة بتشدید الراء و تخفیفها زنبیل خرما قصرة بالتحریک گردن قصرج و به قرا ابن عباس انها ترمی بشرر کالقصر و قصرة قصر الفحل یعنی الاعناق
وورد بن گردن (عح ک اف ۲) قصارة بالضم و کذلک قصری بالکسر منسوبانکه در کفه ماند بعد از کوفتن قصر بالفتح باز داشتن و منه مقصورة و اجاء و شبانگاه
کردن یقال قصرنا ای امسینا و پرده فرو هشتن و کوتاه کردن و تنگ کردن نانرا و باز ایستادن بر جائی که اندوی نگذرد و منه قوله تعالی قاصرات الطرف یعنی زنان که نظر
شوهر خود در نگذرانند و قصرت اللقحة علی فرسی اذا جعلت در ها له و جامه گازری کردن منه القصار گازر (عح ف اص ۲) و ما رقاصر ای بدقصد فرو ماندن و عجز
از چیزی یقال قصرت عن الشئ و قصر السهم عن الهدف یقصر قصر بالکسر و فتح الوسط کوتاهی و کوتاه شدن (عح بضمها) قصیر کوتاه قصار بالکسر ج و الاقاصر جمع اقصر
مثل اصغر و اصاغر قصیرة ایضا اسپی که پیش خود بسته دارند و بچرا نگذارند از عزیزی امراة قصیرة و قصورة زنی که وی را بخانه باز داشته باشند و نگذارند تا بیرون آید و فی المثل
لایطاع لقصیر امر فهو قصیر بن سعد اللخمی صاحب جذیمة الابرش تقصیر الثوب کوفتن جامه تقصیر من الصلوة و الشعر کوتاه کردن تقصیر فی الامر سستی کردن در کار اقصار سستی
کردن یقال اقصر علیه اقصار باز داشتن و بیرون کشیدن از چیزی باختیار رفان عجزت عنه قلت قصرت بلا الف و در آمدن شبانگاه و کوتاه کردن نماز و بچگان کوتاه بالا زادن
و فی الحدیث ان الطویلة قد تقصر و ان القصیرة قد تطیل و سوده شدن دندان پیش و ماده بز از کلان سالی استقصار مقصر شمردن و بکوتاهی نسبت کردن تقصار تقصارة
بالکسر فیها گردن بند تقاصیر ج قیصر ملک روم **قطر** + **قطر** باران ج منها قطار واحدها قطرة و چکیدن آب و جز آن (عح ف اص ۲) و چکانیدن لازم و متعدی قطران الماء
چکیدن آب قطران بکسر الطاء و منه قطرت البعیر ای طلیته بالقطران مقطور مقطران بالنون تثنیة قطران بالیاء و رده بالنون الی الاصل و هو القطران و اقطار الشئ ای جانبه
ان یقطر قطور رفتن بالعج و جز آن بعیر قاطر اشتر که بول او چکان باشد قطر بالضم کرانه اقطار ج قطر بالسکون و الضم چوبیکه از وی بخور سازند مقطرة بالکسر کنده که بر پای
بندی نهند قطر بالکسر مس نوعی از جامها که از قطر بحرین خوانند قطار بالکسر رشته شتر قطط قطرات ج قطارة بالضم چکیده از هم و جز آن قطاط القوم گروه گروه آمدند تقاطر الماء
شدن کار زار را تقطیر انداختن بکوشه یقال طعنه فقطره ای القاه علی احد قطریه فتقطر ای سقط و قطره قطره چکانیدن و قطار کردن شتر را و فی المثل النفاض یقطر الجلب یعنی اذا
انفض القوم ای فنی زادهم قطروا الابل فجلبوها للبیع قطار اقطار اقطیر را آماده شدن گیاه خشک شدن قطری بن فجاءة المازنی نام مردی عم بعضهم ان اصل الاسم ماخوذ من قطری
النعال قنطرة پل بزرگ قنطر بالکسر سختی و بلا قنطار یک پوست گاو پر زر و یروی عن معاذ بن جبل انه قال هو الف و ماتا اوقیة و یقال هو مائة و عشرون رطلا و غیر ذلک و منه القناطیر
المقنطرة **قطمیر** + **قطمیر** بالکسر پوست تنک دانه خرما یا نقطه سپید بر پشت دانه که خرما از وی روید **قمطر** + **یوم قماطر** بالضم و قمطریر روز سخت اقمطرار سخت ناخوش شدن
و نافتن گرده دم را و گرد آوردن نفس خود را قمطرة سر شک بستن قمطر و قمطرة آنچه کتاب در وی نهند و خنور سکر و نبات قماطر ج **قعر** + **قعر** بالفتح تک و کاویدن ان
بیخ انقعار لازم منه و تقعر چیزی سیدن و آشامیدن انچه در کاسه بود قدح قعران و مقعر قدح مغاک و کذلک قصعة قعیرة اقعار به تک سانیدن تقعیر بیخ فرو شدن و لپ
پیچیده (؟) سخن گفتن تقعر ... شدن در کاری **قعسر** + **قعسری** شاگرد چرخ قعسری ای ضخم **قعنصر** + **قعنصر** الرجل اذا تقاصر الی الارض

قفر: قفر در پی کسی رفتن (عح ف اض ۲) تقفر اثقفا نشانه و بیابان بی آب و گیاه و کم شدن تن (عح ک اف ۲) یقال ارض قفر و مفازة قفر و قفرة و مقفار و یقال نزلنا
ببنی فلان فبتنا القفر ای لم یقرونا یعنی مهمان ما نشدند یا را اقفار بالفتح نان بی نان خورش اقفار خالی شدن و بصحرا شدن بی نان خورش شدن و فی الحدیث ما اقفر بیت فیه خل
قفور بالتشدید مثال تنور گیاهی و غلاف خرمای نورسیده **قفخر**: قفاخر قفاخری بزرگ اندام قفخر بالکسر مثله و نون زائده **قفدر**: قفندر بالفتح زشت و بدکار
قمر: قمر بالتحریک ماه و هو بعد ثلاث لیال الی آخر الشهر و قبل الثلاث هلال یسمی قمرا لبیاضه و قمیر تصغیره و خیره شدن چشم از برف و نگریستن در سپیدی (عح ک اف ۲)
و قمرت القربة ای تشیء یصیبها من القمر کالاحتراق تقمر به ماهتاب بیرون آمدن یقال تقمر الاسد یطلب الصید و غالب شدن بقمار قمار مقامرة قمار کردن و چیزی باختن
کردن باهم بگرو و یقال قامرته فقمرته اقمره بالضم اذا فاخرته فیه فغلبته قمر بسکون الوسط غالب شدن بقمار کسی (عح ف اک ۲) عود قماری بالفتح منسوب بموضعی از هند قمری بالضم
و هو منسوب الی طیر قمر و قمر ایضا ان یکون جمع اقمر مثل احمر و حمر و اما ان یکون جمع قمری مثل رومی و روم قمریة مؤنث منه و یقال للمذکر منه ساق حر والجمع قماری غیر مصروف
اقمر سپید یقال حمار اقمر و سحاب اقمر لیلة قمراء شب روشن اقمار روشن شدن شب بماهتاب شدن و سرما خوردن خرما پیش از رسیدگی یقال اقمر التمر اذا ضربه البرد و فسدت
حلاوته قبل ان ینضج **قمجر**: مقمجر کمان گر و هو معرب **قمر**: قمور بفتحتین و تشدید الواو بزرگ شده سرکش و منه بعیر قمور **قور**: تقویر اقتوار اقتیار کردن بریدن
چیزی را و منه قوارة القمیص و البطیخ دار قوراء سرای فراخ یقال لقیت منه الاقورین والاقوریات بلا ها و سختیها اقورار بر گرفتن اندام مقورة سپاه ریک میان
قارة پشته قار قیر و خرسنگ و قبیله و هم رماة و فی المثل انصف القارة من راماها عبد القاری منسوب الیها القیاره و بر اشتران چاه قارم و شتران یوم
ذی قار روز ظفر یافتن بنی شیبان بر لشکر عجم **قهر**: قهر چیره شدن (عح بفتحهما) اقهار ناکام یافتن کسی را و یقال اخذت فلانا قهرة بضم القاف ای اضطرارا
قهقری نوعی از سپیاریکی رفتن بواپس یقال رجعت القهقری یعنی باز گشتم این نوع باز گشتن قهقر سنگ سخت قهقار مثله **قیر**: قیر معروف تقییر قیر اندود کردن
قیار بالتشدید نام شهر **ضمیمه**: **قبتر** و قباتر کوتاه قبیتر جزیرة ایست در مغرب منها خطیبها سعید بن محمد الانصاری **قبثر**: قباثر خسیس لئیم
قبیثر تصغیره فلان شکم **قبعثر** بالضم زنی که پستان نشود **قبعفور**: خرمای بلا بر **قثر**: قثرة بفتحتین کالای خانه تصغیره قثیرة و قثر الشیء اخذه
قماشا البیتی اقتثر آمد و رفت و ناشکیبائی **قحثرة** بن بده بده یعنی پراکنده کردن آنرا **قحطر** القوس زه کرد کمان را قحطر المرأة جامعها **قحر**:
چیزی خشک را بر چیزی خشک زدن (عح بفتحهما) **قدحور** بدخلق قندحر پیش آینده برای مردم اقدحر برای بدی و دشنام و پیش آماده شد و هو معدا
و قذعرة ای ثابت لاقتدر علیهم **مقذعر** برای بدی و دشنام و کشش آماده شونده و اقذعر نحوهم رمی بالکلمة بعد الکلمة **قذمور** بالضم خواننده
سپاهی **قذمر** و قذمری بفتحتین مانند ستبر و دراز و قذبر با جامعها **قسبری** بالضم زره دراز قسبار بالکسر قسابری بالضم مثله و قسبرها جامعها **قسطری**
نقد سنجنده زیرک قسطر و قسطار مثله و درم سنج و نامه از درها هم سره جدا کننده قساطرة ج و قسطر با انتقدها **قشاسار** بالضم شهری بروم یا شهری در میان روم
و شام منه الملح القشاساری **قصطبة** **قلابی** موضعی بدین **اقطعر** واقعطر باز ایستاد دم و آه **قعبری** سخت و بخیل و بدخو با سختی کننده
بر اهل و اصحاب بنا خود و جابر بن قعیر تابعی و قعیر مصغر ضعیف **قعثر** اندیخ برکندن چیزی را **قعطرة** انداخت آنرا و استوار کرد آنرا و پر کرد آنرا و قعطر
انقعطر القعطرة **قلار** و قلاری نوعی از انجیر سپید با ساحه سیاه اذا اکل یلبد و قد یعصب علیه بالعصب الجباب و یطین افواهها فیمکث السنة
و السنتین اکثر حتی یقلع بالصیاد قلور شهری **قمدر** دراز **قمطر** سستی **قمطیر** مثله و جاجة قمطرة انثة بالضم علی رأسها قنبرة و هو فضل ریش قائم و قنابر ترجمه
و قنبر اسم و ذکره الجوهری (ق ب ر) و اسما مولی العلی کرم الله وجهه والیه ینسب المحدثان العباس بن احمد و احمد بن بشر القنبریان **قنثر** کوتاه **قنثر** بروزن و معنی
قنثر **قنجور** خرد و سست خرد **قنحر** فراخ شاخ بینی فراخ دهن بلند آواز و هر که سختی بر ان باقی مانده باشد از سر بن و مانند سنگ کلان که از بالای کوه جدا
شده باشد و بزرگ تر قناخر بالضم مثله قنخیرة بالکسر سنگ کلان قنخیرة بالضم مثله **قندفر** معروف قنیبه **قنفسر** الانسان شاخ و قنفص و قسا
و قنفسر البطن الشعر **قنسر** و قنسری قنسر الکبیر المسن والقدیم و قنسرون و قنسرین بالکسر ایضا کورة بالشام و تکسر نونهما و هو قنسری و قنسرینی و کعلابط
سخت ذکره الجوهری (ق س ر) و هما **قنشورة** زنی که دشتان نشود و لیس بتصحیف قنشور **قناصر** سخت قناصرین بالضم موضعی در شام **قنصعر** کوتاه کردن
و خرد پشت کردن **قنطعر** و اسود للمعدة مفتح اسد و هو خشب تخلل الجسم یشبه القرطاس اذا قشر **قنعار** رنگه کلان **قنغر** درختی است مانند کبر اعلاط
والالتحلیل علیه **قنفصر** **قنقور** دراز ترنجیده پوست یا سست و ناتوان **قهقور** بنا من حجارة طویل یسمیه الصبیان

قهقر بتشدید الراء نیز گویند و سال خورده و سنگ سخت قهقار مثله و بالضم پوست سرخ بر مغز درخت خرما و مثلها و گفته طعام بسیار قوی بر قوت و را کوفتند نهاده قهقری مثله و چیزی که بدان بسانید چیزی را قهاقر بالضم مثله و بلخ بسیار سیاه قهقری پس پا رفتن تثنیه قهقران بحذف الیاء قهقر و قهقر جمع القهقری قهیقران تثنیه خرد قهیقره گندمی که بعد شدن سیاه شود

فصل الکاف

کبر: **کبر** بالکسر و فتح ۲ بزرگ سال شدن (ع ع کاف ۲) کبرة بزرگ سالی کبر بسکون الوسط کبریاء بزرگی و بزرگ شدن (ع ع بضمها) کبیر کبار بالضم بزرگ و بالتشدید مبین بزرگ و فلان کبیرة ولد ابویه کلان ترین فرزندان است واحد و جمع و مؤنث برابر است و یقال هو کبر قومه بالضم ای هو اقعدهم فی النسب و فی الحدیث الولاء للکبر یعنی الولاء للابن دون ابن الابن یقال هو اکبرة قومه بالکسر و تشدید الراء ای کبر قومه یستوی فیه الواحد و الجمع و المؤنث کبر بفتحتین هم هو معروف اکبر بزرگتر کبری مؤنثه کبری جمع کبری اکابر جمع اکبر اکبرون کذلک مکبورا و بالمد بزرگان و یقال توارثوا کابرا عن کابر ای کبیرا عن کبیر فی العز و الشرف اکبار بزرگ داشتن و اکبر الصبی ای تغوط و هو کنایة التکبیر بزرگ شمردن و بزرگی صفت کردن تکبر استکبار بزرگی نمودن از خود و گردن کشی کبریت بالکسر گوگرد و قولهم اعز من الکبریت کقولهم اعز من بیض الانوق و ذهب کبریت زر خالص

کثر: **کثر** بالکسر بالضم و بالفتح و بفتحتین کذلک و یقال هو بناء کالقبة شبه السنام **کثر** **کثرة** بسیاری و بسیار شدن (ع ع بضمها) کثر بالضم چیره شدن به بسیاری مکاثرة نبرد کردن به بسیاری یقال کاثرناهم فکثرناهم ای غلبناهم بالکثرة اکثار استکثار بسیار مال شدن و بر درخت خرما کثر بالضم ایضا بسیار یقال الحمد لله علی القل و الکثر کلاهما بالضم و الکسر ای علی القلیل و الکثیر عدد کاثر ای کثیر تکثیر بسیاری نمودن یکثر تعدیه آنکه چیزی پیش نماید باشد و برو حقوق بسیار شده کوثر و بسیار خیر و گرد بسیار و منه تکوثر الغبار ای کثر و جوی در بهشت کثار بالضم ای کثیر کثر بفتحتین بر درخت خرما

کدر: **کدر** بفتحتین تیرگی و تیره شدن (ع ع کاف ۲) کدورة مثله (ع ع بضمها) کدر بالکسر الوسط و سکونه تیره مثل فخذ و فخذ تکدر تیره شدن تکدیر تیره کردن اکدر آنکه تیرگی دارد کدری نوعی از سنگ خوار اکدریة مسئله ایست در فرائض که شوی و مادر و جد و خواهر با در و پدری مانده باشد کدیراء بالمد و الضم شیر و خرما کندر بالضم شیره درختی و کوتاه بالای درشت و گورخر درشت کنادر مثله کدر بضمتین و تشدید الراء جوان گرد اندام استوار خلقت انکدار شتاب شدن و فرو ریختن و نکادرت العین ای اتی ادوادامت النظر الیه

کرب: **کرب** بکسر برو درخت یاد برآید و رسن بالان اکراب ج قال الفراء الکرابة الاخساد واحدها کرور سن دلو بیان کردن کرته یکبار کراتیج کرتان بامداد و شبانگاه کرة بالضم پشک کرجه خوار بار اکرار ج فرس مکر بالکسر اسپ جنگ حمله کرد بالفتح حریب کرار مثل قطام خرزة توخذ بها النساء الاعتقول الساحرة بالکرار کرکرة بکسر تین همواره و مرو نام و هی الکرکرة ایضا هی زور البعیر و هی احدی الثفنات الخمس یعنی پنجم سپل شتر و آن کرده سخت میان سینه او ست کرور بالفتح بازگشتن و بازگردانیدن لازم و متعدی کرکره آواز کلوی جمع کرده و آواز کردن آن (ع ع ف اک ۲) تکریر تکرار بار بار گردانیدن و تفعال بالکسر بالفتح مصدر عن ابی عبیده و تکرکرای ترود کرکرة بالفتح خندیدن گردانیدن باد ابر را و بانگ کردن مرغ را و در کردن یقال کرکرة یعنی ای نعت

کرس: **کرسی** بفتح تین کرسفه و بفتح الیاء ایضا و هو معرب

کسر: **کسر** شکستن و بر فراهم آوردن مرغ وقت فرود آمدن انکسار تکسر شکسته شدن تکسیر بسیار شکستن کاسر عقاب است بالکسر فرو دین خیمه و تخوان کمربری گوشت کم باشد کسور ج و تخوان باز و از جانب آرنج و اوپر الکسر نیز گویند و الفتح فی هؤلاء الثلاثة لغة مکاسرة بالضم سایه ای ادان خیمه پیوسته آمیز پاره داشته کسر ج مثل قطعه و قطع عود صلب المکسر چوب سخت و فلان طیب المکسر وده پاکیزه از صفات گسستن بالندی است و جماع و کسرات و کسرات اذا کان منبتا فی کسور آن شی کسار الحطب بالضم هیزم ریزه شکسته کسری بالفتح جمع کسیر مثل مریض و مرضی و لقب پادشاه فرس و به بالکسر ایضا و هو معرب خسرو کسروی بالفتح و الکسر منسوب الیه و کسری بلا واو ایضا و الاکاسرة الجمع بخلاف القیاس و قیاسه کسرون مثل عیسون و موسون

کشر: **کشر** دندان سپید کردن شتر و ستم کردن مردم و یقال کشر الرجل و الکل و افتر و تبسم کله بمعنی ای تبدو منه الاسنان

کظر: **کظر** بالضم چوب کوشه کمان و کوشه فرج و میان چیزی کردن

کعر: **کعر** **الکعار** بزرگ شدن کوهان شتر کعرة بزرگ گناه

کعبر: **کعبر** **کعبرة** بالضم مع الیاء کفه گندم و هو شیء یخرج من الطعام اذا انقی علیظ الراس و منه سمی روس العظام الاعاب کعبرة پاره کردن شمشیر

کفر: **کفر** **کفر** بالضم ناگرویدن و ناسپاسی کردن (ع ع ف اض ۲) کفور کفران بالضم مثله کفر بالفتح پوشیدن (ع ع ف اک ۲) و یقال کفرتوتاو تعقاب و هما قریتان منسوبتان الی رجلین و فی الحدیث یخرجکم الروم منها کفرا کفرا ای قریة من قری الشام و کور و تاریکی شب بالکسر مثله کافر شب تاریک و کشاورز کفار مثله و جوی و دریا و آنکه جامه بالای زره پوشیده باشد و ناگرونده و هو ضد مومن و ناسپاس کفار بالضم مشدد او کفره بفتحتین و کفار بالکسر مثل جائع و جیاع کافرة مؤنث کوافر ج مکفور خاکستر زیر خاک پوشیده متکفر مرد سلاح پوشیده اکفار کافر خواندن کسی را یقال لا تکفر احدا من اهل قبلتک ای لا تنسبهم الی الکفر تکفیر فروتنی نمودن کسی را و دست بر سینه نهادن پیش کسی و کفاره سوگند و جز آن دادن و ناچیز کردن

گناه را الکفارة اسم فیه و منسوب کردن بکفر کافور تم و شکوفه درخت و یقال هو غلاف زهر و نام مردی کفری بالضم شکوفه و یا غلاف و می کفر یک بالاوسط کوه بزرگ کفهر
اکفهرار روی ترش کردن و تیره رنگ شدن روی تکفهر ترش روی ابر سیاه تو بر تو کمر کمرة بفتحتین سر نره کمر چ کمور بریده سر نره کمری بکسرتین بزرگ
سر نره کمر غایه کردن و بزرگی نره یقال کامرته فکمرته المرء ای غلبته بعظم الکمرة کمتر کمترة نوعی از رفتار قمطرة مثله کمتر کماتر مثل کندر و کنادر میدات کثمر
کثمری بالضم مشددة المیم امرود احدها کثراة کور کور رشتن و افزودن پیچ و ستار و پیچیدن آن و شتافتن (صح ق اص ۲) و اشتر و گاو بسیار
یقال لفلان کور من الابل و البقر و یقال نعوذ بالله من الحور بعد الکور یعنی من النقصان بعد الکمال ای من القلة بعد الکثرة کور بالضم پالان با ساختگی آن کوار
کیران ج و کوره آهنگری و خانه زنبور کورة شهرستان و ناحیه کعبة کوارة النحل انگبین یا موم کارة پشتواره جامه تکویر گرد کردن و در پیچیدن چیزی
و انداختن یقال طعنه فکوره ای القاه و زیادت کردن منه قوله تعالی یکور اللیل علی النهار و یقال تکویر اللیل علی النهار تغشیته ایاه و قوله تعالی اذا الشمس
کورت قال ابن عباس غورت و قال قتادة ای ذهب ضوؤها و قال ابو عبیدة کورت مثل تکویر العمامة تلف فتمحی و دستار پیچیدن رنگ کرد ایندن
و پوشانیدن تکور در پیچیده شدن و افتادن و جلیدن الکتیار دم بر دوشتن و دویدن رجل مکور بالفتح و تشدید الراء مفتوحة مرد ناکس تکوره کریه
کهر کهر برآمدن روز (صح بفتحهما) و بانگ بر زدن و قهر کردن کنهور بفتحتین ابر بزرگ کیر کیر بالکسر بالا و دمه آهنگری و نام کوهی کیمه کرته
حکاه ابن جنی و لم یفسره و عندی انه تصحیف و الصواب بالزای آخره کیدار بالکسر مثل البناء و الاشجار و الکبس اذا کبسه من تراب نقله من مکان کان
بکله منه قد الفقهاء بجو تسبیح الکدار و لا شفعة فیه کرد کرد بجعفر ناحیه است در عجم کازه جوئی است در عجم و موضعی بسابور از فارس گیزره دهی در
فیروزآباد کرزه محرکة اسم کازرون بفتح الزای شهری است معروف کسبرة گیاه گشنیز بفتح الباء کسبر دستیانه قیل فی ندائی مانند دسته بیخین
کنابج کسکر شهری قصبتها واسط کان خراجها اثنی عشر الف الف مثقال کاصبهان کشمر انفه وکشره و اجهش للبکاء و الکشامر القبیح من الناس
کعصمر کوتاه کعتر سرینده است مانند کنجشک کعتر مشیه تمایل کالسکران و عدا شدیدا و اسرع فی المشی کمعر السنام صار فیه شحم کمدر سنده کنار
بالضم بیخ کنارة پاره از پارچه کتان کنارات بالکسر و التشدید و بفتح عود ها و دفها و طبلها و طنبورها کنانیر مثله مکنر و مکنور سطبر پشت رو و کمی دستا
حساب است باشد کمنبار رسن لیف نارگیل کنبرة زنبه بینی سطبر کنثر و کناثر کردن اندام و برزه مرد و وجه کنتر للفاصل غلیظ و کنثرة الحمار ثخرته کنتشر
کتحم و انتفش کندر رضب من العلک نافع لقطع البلغم جدا و مرد سطبر کوتاه و خر کلان کنا در فیها مثله کندر نوعی از حساب و در نجوم کندرة چیزیکه سطبر
دیبا منه شوند از زمین جای و باشد یا کندارة بالکسر نامی است کوهان و ار کنیدر و کنیدر سطبر کنعر بالکسر سطبر نام شخصی فی انه لذو کندیرة بالکسر و بالفتح غلاظ
و ضخامة کنعرة شتر ماده بزرگ کنا و ج کنفرة زنبه بینی کنکور شهری است مابین قرمیسین و همدان و یسمی قصر اللصوص قلعه است استوارآباد و نزدیک جزیره ابن عمر کنهور
چیزیست که بران شیر و انگور و مثل آن می بندند کنهور پاره ابر همچو کوه یا ابر متراکم و مرد سطبر کنهورة شتر بزرگ شتر ماده کنهرة موضعی بد هنار ما بین و کوه و دران
چاه است فصل اللام البیرة و یقال الالبیرة بلد بالاندلس منها محمد بن صفوان اللبیری المحدث و یقال لبیر لهبرة زن کوتاه زشت روی او
سالم او مرهبلة و هی التی لا تفهم جلبابها او التی تمشی مشیا ثقیلا فصل المیم مار میرة بالکسر کینه و دشمنی مرح مار ممارزة دشمنی کردن و اداره
مفاخرت کردن امر منه کارنحست مثعر مثعر کشیدن و جماع کردن و انداختن و بریدن مجر مجر شکر گران خر و یقال له مجر ای عقل و بچه ستور در شکم بفتحتین
تشنگی گران باری گوسپند از بچه در شکم اهجار گران بار شدن ستور از بچه چنانکه نتواند خاست مجرة و مجرة نعت منه و مجر بالتحریک لغة فی مجر و هو العطش قال ابن
السکیت العرب تبادل النون من المیم مثل تمحمت الدلو ای محجتها مخر مخر مخور شکافتن کشتی آب را و بانگ کردن آن (صح بفتحها) و منه قوله تعالی مواخر فیه آ
جواری فیه و هیزمین آب رها کردن و بنات مخر ابرهای بهاری استمخار برابر باد ایستادن امتخار برگزیدن از هر چیزی نیکو می آنرا مخرة بالضم و الکسر گزیده مخور خرابا
بخور مرد و رانده مدر مدرة بفتحتین کلوخ و دیه مدر ج و نام دهی به یمن اهل المدر و الوبر اهل ده و صحرا و منه فلان المدری مدرة نیز با که سنا نش
استخوان باشد و یقال مدرة ابرض مدرة ای اصلحته بالمدر مادر نام مردی بخیل و فی المثل ابخل من مادر ممدرة جای کلوخ گرفتن امدر نخی کاه برآمده
و کفتار تیره رنگ مذر مذر بفتحتین گنده شدن بیضه اندار متعد منه و تباه شدن معده اندر بحاجت کاه بسیار شونده و خبیث نفس شدن
(صح ک اف ۲) تمذر کذلک و یقال تطرفت ابل شذر مذر اتباع ای تفرقت مذقر امذقرار بریده شدن شیر و فی حدیث ابن خباب حین

فسله الخوارج على شاطئ نهر غسان و هو في الماء فما امذقراى ما اختلط بالماء. مَرِيدٌ هو مَرٌّ بالضم تلخ و پدر قبیله از تمیم امراج مرارة تلخی و تلخ شدن (منع و س و ف و ك)
اَمَرّان درویشی و پیری مارورة مُرّار بالضم تلخه که در گندم باشد مُرّة پدر قبیله از قریش و هو مرة بن کعب و پدر قبیله از قیس عیلان و هو مرة بن عوف مُرّتان
مشددا الکامه و عند العامة مخفف ابو مُرّة کنیت ابلیس مُرار بالضم درخت تلخ واحد ها مُرارة مَرّ بالفتح رسن و کلند و گذشتن یقال مرّ به و علیه و رفتن مرور مثله
(منع و ف و ض ۲) بطن مُرّ موضعی نزدیک مکه مَرّة یکبار مرور امرّات بارها مُرّ و مُرار خام و بهوبه و مَرّارة قرمُوره زن نرم و نازک اندام و جبان از نشاط تمرمر جنبیدن
از نشاط مِرّة بالکسر زهره و قوت و تیزی خرد مریره و توانا و بازهره و رسن و باریک سخت تافته مریر سخت مرورانکه زرروی که غالب باشد مریرة عزیمت و آهنگ امَرّ
تلخ تر و تلخ کرده و یقال لقیت منه امرّین بنون الجمع دیدم از وی سختیها تلخیها مرامر نام مردی است که بنا نهاده شنیدن او بیرون آورده است و این هشت کلمه ابجد بدو
و نیز بدان او بست و ایشان آل مرامر گویند استمرار استوار شدن و یقال استمرّ مریرة ای استحکم و رفتن پیوسته گذشتن و جای گذشتن او و تلخ شدن و تلخ کردن لازم و متعدی
و سخت تافتن رسن او و سخن تلخ گفتن یقال ما امرّ فلان و ما احلی ای ما قال مرّا و لا حلوا و بیهوده گفتن او مُمارّة کاویدن و در پیچیدن به کسی تا افکند او را و یقال فلان امرّ
عقدا منه یعنی محکم کار تر از وی است شرّان ع هو فعال هو المری و سنذکر فی باب النون مَزَرٌ مزّ تنیت و الماء مزیز و ای سخت دل شدن (منع بفتحهما) مزر بالکسر نبیذی که از ارزن
و هرو گاورس و ذکر ابو عبید ان ابن عمر قد فسر الانبذة فقال البتع نبیذ العسل و الجعة نبیذ الشعیر و المزر من الذرة و السکر من التمر و الخمر من العنب الشکر که بسکون الراء
الحبشة و هو من الذرة ایضا و یقال لها الشقرقع ایضا مَزْر بالفتح آشامیدن بجهت تذوق و تمزر اندک آشامیدن شراب مَشَرٌ مَشْرة الارض بسکون الشین
و فتحها و هي من نبات آن اما شارگیاه و رویانیدن زمین و برگ و شاخ بیرون آوردن طلاق مشر العضاة کذلک تمشیر پیدا کردن آن حشرة مشرة ای لطیفة و هي مالها ملحمة
و الشرة في الانسان مَصَرٌ مِصْر بالکسر شهر یذکر و یؤنث و شهری هم و حد میان دو چیز امصار جمع مصران لو فوده و یقال اشتری الدار بمصورها ای بحدودها
مصیر روده مُصران روده ها مثل رغیف و رُغفان مصارین جمع الجمع و قال بعضهم مصیر على مفعل من صار الیه الطعام و انما قالوا مُصران کما قالوا فی جمع المسیل مسلان
تشبیها فعلا بفعیل مُصران الفارة خرمای تباه مَصْر بالفتح بسر انگشتان دوشیدن و دوشیدن اندک و درپستان باشد از شیر تمصّر باقی شیر را دوشیدن مصور ناقه
بزوناقه که اندک شیر باشد قال الاصمعی هو من المعز خاصة دون الضأن ثلاث مثلها من الضأن الجدود و مجمعها مصار مثل قلوص و قلائص و قال العدابن مهاصعا
مثل قلاص تمصیر اندک شیر شدن ماده بز یقال انحة ماصر و لحبة و جداد و و خزور کلها بمعنی یعنی میش اندک شیر و الماصر الحاجز و فلان مصّر الامصار کما یقال مدّن
المدن مَضَرٌ ماضر شیر ترش زبان گزنده زبان گز شدن شیر (منع و ف و ض ۲) مُضَر بفتح نام مردی و هو مضر بن نزار و انما قیل له مضر الحمراء و لاخیه
ربیعة الفرس لانه اعطی فی المیراث الذهب و اخوه الخیل و فی الحدیث مضر مضرها اسد فی النار کان اصله من مضر اللبن و هو قرصه اللسان و حذیه له و یقال ذهب دمه
خضرا مضرا بالکسر ای هدرا اتباع و یقال خضر مضر للاتباع بالبارد ایضا مضیرة طعام از شیر ترش تمضّر خویشتن بمضر یان مانند کردن مَطَرٌ مَطَر بفتحتین باران
امطار ج مطر بالسکون باریدن (منع و ف و ض ۲) امطار کذلک و بارانیدن لازم و متعدی مطر ممطور مَطْر روزی منیع بیشتر شدن و لشتابیدن و رفتن اسپ یقال فرس یُمطر
فما ادری من مطر به استمطار باران خواستن مُطر بالکسر باران مَعَرٌ مَعَر بفتحتین افتادن موی (منع و ك و ف ۲) امعر و کم موی جای کم نبات و منه ارض مَعِرة
تمعر افتادن موی و گشتن رنگ روی امعار درویش شدن مَغَرٌ مَغْرة بالتحریک و التسکین گل سرخ و باران سوده و منه امغر و مرد سرخ موی و اسپ اشقر امغار
آمدن شیر با خون از پستان گوسپند بعلتی مغار بیش که او را این حالت باشد شتاب رفتن (منع و ف و ض ۲) مَقَرٌ مَقْر بسکون و کسرة چیزی تلخ و صبر
کوفتن یقال مقر عنقه یمقرها عن ابن السکیت مقر بفتحتین تلخ شدن (منع و ك و ف ۲) امقار کذلک و ترش شدن شیر سکسه ممقور ماهی شور مَکَرٌ مَکْر حیله و بدسگالیدن
دو فریفتن و النعت ماکر و مکار و درختی و الجمع مکور و فراخ المکر مرة و بگل سرخ رنگ کردن یقال مکره فامتکر ای خضبه فاختضب ممکورة زن آگنده ساق گرد اندام مَوَرٌ
مَوْر راه و موج و جنبیدن و گشتن و ناپدید شدن و موج زدن (منع و ف و ض ۲) قوله تعالی یوم تمور السماء مورا قال الضحاک ای تموج موجا و قال ابو عبیدة تکفا و الاخفش تلکا
و یقال مار الدم علی وجه الارض و اماره غیره و المائرات الدماء تمور ناپدید شدن مور بالضم باد با گرد مُوارة پشم ریخته دراز گوش تمور الغبار ریختن پشم قطاة مارة تالشدید
سنگ خوار نرم پشم تابان مار سرخ جس از ماهها عجم است و مار سرجیس با لباء ایضا مَهَرٌ مُهر کابین و کابین کردن (منع بفتحهما) امهار کابین کردن و فی المثل
کالممهورة احدی خدمتیها مهیرة زن آزاد مهارة استادی استا کردن (منع بفتحهما) مَهْرة بن حیدان پدر قبیله ابل مهریة منسوب بوی مُهر بالضم استخوان فی زور
الفرس و اسپ کره امهار مهار مهارة ج مُهرة کره ماده مُهر مهر است ج فرس مُمهر اسپ با کره مُهیر مُهیرة بالکسر خوار بار نیز اتیار خوار بار آوردن (منع و ف)

مانرخوار بار آرند امیاره و محتاج مثال رقاقه و کفاره **ضمیمه مستسره** آزاد و برآورد آنرا از تنگی مسترالناس عمرنهم وسعی او اغوا هم **مصطار** و مصطاره

فصل النون

می پرسش **نبر نبر** بر داشتن ومنه المنبر (مع ف اک ۲) و همزه کردن حرف انبرة همزه و آواز بر داشتن سرود گوی نبر بالکسر کرمی که پوست شتر بر لغت وی ورم کند نبار انبار ج وجای غله نجیتن انبار ج مثل نفس و انفاس انبار ایضا نام شهری و یقال انتبرت یده ای تنفطت **نتر نتر**

سر نره مالیدن بوقت بول و کشیدن آن بدرشتی و فی الحدیث فلینتره ثلث نترات یعنی بعد البول طعن نتر نیزه ربوده زدن قوس ناترة کمان که زه را پاره کند انتحی نترا بالتحریک تباه شدن و ضائع شدن کار **نثر نثر** پراکنده و پراکندن بمعنی افشاندن (مع ف اض ۲) و انداختن زره از تن مر د نثار پراکنده و منثر للکثرة نثار بالضم انچه بریزد از هر چیزی انتثار استنثار بمعنی افشاندن و فی الحدیث اذا استنشقت فانثر نثرة عطسه ستور و سر فیدن او و کشادگی میان دو بروت مردم و شیر و نام دو ستاره نزدیک بیکدیگر از منازل ماه در برج اسد و زره فراخ نثلة نثلة انثار نعون آوردن بردن نیزه از کسی

نجر نجر چوب تراشیدن و گرم کردن آب بسنگ تفسان و سخت راندن (مع ف اض ۲) و اصل و حسب و گونه و زمین مکه و مدینه نجیرة بالکسر سنگ تفسان که آبی و گرم کنند نجیرة آب گرم کرده بسنگ جل منجر بالکسر و سخت راننده نجار بالکسر الفم اصل و حسب و لون و فی المثل کل نجار ابل نجارها ای فیه کل لون من الاخلاق و این در حق کسی متلون مع گویند بر یک راهی نباشد استعمال کنند نجران نام شهری از یمن و چوبی که پاشنه در بروی گردد و مردِ تشنه نجر بالتحریکین تشنگی و تشنه شدن شتر از خوردن حب (مع ک اف ۲) و منه شهر ناجر ماهی که در گرما آید بوقت تشنگی شتر **نحر نحر** شتر کشتن و بریدن سینه و بر سینه زدن و در سینه شدن نحر و منحر بالفتح پیش سینه منحر ایضا قربان جای نحر النهار اول روز منحار بسیار کشنده شتران و من کلام العرب یقال لمن یوصف بالجود انه لمنحار بوائکها یعنی بسیار کشنده شتران فربه انحیرة بازپسین روز از ماه و بازپسین شب آن و هی نحیر بالکسر نیکو داننده ناحران دو رگ سینه است انتحار خویشتن را کشتن و بر چیزی بخیلی کردن یقال انتحر الرجل ای نحر نفسه و فی المثل سرق السارق فانتحر القوم علی الشئ ای تشاحوا علیه حرصا و تناحروا ای نحر بعضهم بعضا **نخر نخر** پوسیده و ریزه ریزه شدن (مع کاف ۲) عظام نخرة بک الخار استخوانهای پوسیده و کاواک که باد بروی برسد آواز آید ازوی نخرة الریح سختی وزیدن باد نخرة ایضا و نخرة مثال همزه پیش بینی اسپ و خر و خوک نخر بکسرتین اتباعا للخار و بفتح المیم ایضا سوراخ بینی و مثله منخر بکسرتین و هما نادران لان مفعلا لیس من الابنیة منخور کذلک نخور بالفتح ماده شتری که تا انگشت در بینی وی نکنند شیر ندهد نخوری فراخ سوراخ پستان نخیر بانگ کردن بینی (مع ف اض ک ۲) ناخر استخوان کاواک که بوزیدن باد ازوی آواز آید و یقال ما بها ناخر ای احد **ندر ندر** افتادن (مع ف اض ۲) و تنها و غریب شدن اندار از شمار افکندن یقال اندر من الحساب کذا و نیز شمشیر افکندن یقال ضرب یده بالسیف فاندرها و لقیته فی الندرة بالسکون و الحرکة ای احیانا و لقیته فی الندری و فی ندری بالالف و اللام و بغیرهما مثله اندر خرمن گاه انادر ج و نام دیهی بشام الاندریون منسوبون الیها و یخفف فی الشعر لاجتماع ثلث یاآت فی الجر و النصب کقول عمرو بن کلثوم (ع) ولا تبقی خمور الاندرینا **نذر نذر** انذار بیم کردن نذر بضمتین بیم و یقال انها جمع نذر کرهن و رهن و یقال جمع نذیر بمعنی منذر و نذیر پیمان و منه نذرت لله کذا اندر بالضم و الکسر قال الاخفش قالوا انذر علی نفسه نذرا و نذرت مالی نذرا منذر و نذیر بیم رساننده ابن مناذر شاعری فمن فتح المیم لم یصرفه و یقول انه جمع منذر و من ضمها صرفه و هم المناذرة یرید آل المنذر او جماعة الحی مثل المهالبة و المسامعة و نذر القوم بالعدو بالکسر اذا علموا منذر نام مردی تناذر یکدیگر را بیم کردن **نزر نزر** اندک و لی همزه نزارة اندک شدن (مع بضمها) عطار نزیر و منزور قلیل تنزر الحاح کردن و خوار داشتن نزار بالکسر پدر قبیله و تنزر ای انتسب الیهم و دخل فیهم نزور بالفتح زن فرزند **نسر نسر** کرکس جمع القلة انسر و الکثیر نسور و نام بت و غده و میان سم که سفته نسور ج و برکندن باز گوشت را به منقار (مع ف اض ۲) منسر بالکسر منقار و پاره از لشکر که مقدمه لشکر بزرگ باشد منسر مثال مجلس مثله ناسور بیماری بالصاد ایضا و هو معرب نسران دو ستاره نسر طائر و نسر واقع استنسار کرکس شدن و فی المثل ان البغاث بارضنا یستنسر و این بجائی استعمال کنند که ضعیف وی قوی شود نسار بالکسر نام جوئی هی عامر **نشر نشر** بوی خوش و گیاه خشک و یکبار سبز شده و یکبار سبز شدن و بریدن چوب بارّه (مع ف اض ۲) و گستردن و فاش کردن خبر نشارة نرمه ریزهای چوب که باره بریده شود منشار بالکسر اره و نشر بفتحتین پراکنده و پرکندگان و احد و جمع یکسان و پراکنده شدن گوسپند بشب بر جهت چرا انتشار ما تبقیه الدابة من العلف فارسی معرب ریح نشور باد بهار نشر بضمتین ج و قری قوله تعالی الله الذی یرسل الریاح نشرا بضمتین و باسکان الثانی ایضا ناشرة رگ بازو نواشر ج و نام مردی نشور زنده شدن یوم النشور رستخیز انشار زنده کردانیدن یقال انشر هم الله ای احیاهم و منه قرا ابن عباس کیف ننشرها و قرا الحسن ننشرها ذهب الی النشر و الطی قال الفراء و الوجه ان یقول انشرها

انتشار و تنشیر فسون کردن و نوشتن و فی الحدیث فلعل طبا اصابه یعنی سحر اثم نشره بقل اعوذ برب الناس ای رقاه نشرة بالضم تعویذ انتشار پراکنده شدن و دامن گسترده
برده و باد گرفتن پی سنور از ماندگی **نصر** **نُصر** یاری دادن (ع ف اص ۲) و یاری و هندگان واحد یا ناصر مثل صاحب و صحب و پدر قبیله از بنی اسد و باریدن باران
عطا دادن نصیر یاری کار انصار ج مثل شریف و اشراف استنصار یاری خواستن تناصر یکدیگر را یاری کردن انتصار داد ستدن نصران نام دهی بشام که نصاری منسوبند
بوی یقال رجل نصرانی وامرأة نصرانیة و انصاری جمع نصران و نصرانة مثل ندمان و ندامی و ندمانة تنصر ترسا شدن تنصیر ترسا گردانیدن و فی الحدیث فابواه یهودانه و ینصرانه
نضر **انضر** زر انضر ج و پدر قبیله از قریش نضار بالضم زر خالص و هر چیزی نضیر زر و پدر قبیله از یهود خیبر و چیزی تازه قدح نضار قدحی از چوب که نضرة تازگی
و تازه و با آب شدن و کردن لازم متعد (ع ف اص ۲) یقال نضر وجهه و نضر الله وجهه نضارة تازه روی شدن (ع نصه ها وک اف ۲ ایضا) حکاه ابو عبید تنضیر
انضار تازه روی گردانیدن و فی الحدیث نضر الله امرأ سمع مقالتی فوعاها ای نعمه الله و قولهم اخضر ناضر کقولهم اصفر فاقع و ابیض ناصع و احمر قانی ای سبز سبز
نطر **ناطر** ناطور باغبان نواطیر ج ناطرون نام موضعی **نظر** **نظر** بفتحتین نظران نگریستن در چیزی بتامل یقال نظرت الشیء و یقال حی حلال و نظاری
متجاورون یری بعضهم بعضا و چشم داشتن انتظار مثله نظرة چشم زخم و زیان و زشت یقال نظر الدهر الیهم فاهلکهم ناظرة چشم نظران و در کار زده جانب نگی
چشم از وی کشاید ناظر السواد الاصغر الذی فیه انسان العین و دیدبان و نگاهبان نظرة بکسر الوسط تاخیر کردن زمان دادن قوله تعالی فنظرة الی میسرة انظار مثله
استنظار مهلت خواستن نظر چشم و شتن نظار اسم لامر منه مثل نزال و تراک ای انظر مناظرة منظر و نظرة جای نگریستن و یقال منظره خیر من مخبره و رجل منظرانی و مخبرانی
وامرأة حسنة المنظر و المنظرة ایضا نظارة جمع نگرندگان بنو النظار نوعی از اناث الابل منسوب الیهم نظیر مانند نظر الشیء بالاک شکله نحو دیدن و یقال فلان نظیرة قومه و نظورة
قومه ای منظور بهم فی کل شیء نظائر ج منظور بن سیار نام مردی **نعر** **نعرة** آواز و آواز کردن (ع ف اک ۲) نعیر مثله و فلان نعار فی الفتن ای ساع فیها
نعرة مثال همزة نحو بکس نعر بفتحتین در آمد کسی بینی ستور (ع ک اف ۲) تا نعرة و اتان نعرة و نعر ایضا آنکه بجائی آرام نگیرد و یقال للمرأة و الکل انثی یا ماملت
نعرة قط ای یا حملت ملقوحا و فی راسه نعرة ای کبر نعر بر جوشیدن خون (ع نعمها وک ۲) عرق نعار ای فوار نعور مثله و رفتن در شهرها یقال نعر فلان فی
البلاد ای ذهب فیها ناعورة کوزه دولاب نواعیر ج و فلان نعیر الهم ای بعید الفکر انغار بر کردن درخت اراک **نغر** **نغر** بر خشم شدن (ع ک اف ۲) و
بر جوشیدن دیگ قال ابن السکیت فلان یتنغر علی فلان ای یتذمر علیه و انغرت الشاة و تعنی ای بعض بتاه نغار ای مغار نغرة مثال همزة مرغکی نغر نغران ج و فی الحدیث
یا ابا عمیر ما فعل النغیر **نفر** **نفر** الرجل و نفرة گروه ده مرد از سه تا ده و کذلک النفر و النفرة بالسکون و النفیر ایضا نفر بالسکون گروه گروه بازگشتن حاجیان از منی
و غلبه کردن و آماسیدن یقال نفر جلده ای ورم و فی الحدیث تخلل رجل بالقصب فنفر فمه ای ورم نفار بالکسر نفور رمیدن (ع ف اص و ک ۲) و همه یکبار
پیش آمدن بکاری نفیر نفرة قومی که بکاری پیش روند انفار نفیر استنفار رمانیدن استنفار رمیدن قوله تعالی حمر مستنفرة ای نافرة مستنفرة بفتح الفاء ترسیده
یوم النفر روز بازگشتن حاجیان از منی و آن روز دوازدهم ذی الحجه است یوم النفر بالتحریک و یوم النفور و النفیر مثله منافرة داوری کردن در حسب و نسب یقال نافره
فنفره ینفره بالضم لا غیر ای غلبه و نفره علیه ای قضی بالغلبة له و کذلک انفره و قولهم نفر عنه ای لقبه لقبا کانه عندهم تنفیر للجن و العین عنه قال اعرابی لما ولدت
قیل لابی نفر عنه فسمانی قنفذا و کنانی ابا العداء نافر ای غالب منفور ای مغلوب و لقیته قبل کل صیح و نفر و قد مر فی باب الحاء یعنی نخست و یوم نفر ینه اتباع لعفرینه
نقر **نقر** دانه چیدن مرغ و کنده گری کردن در چوب صورو در دمیدن و عیب کردن و منه قالت امرأة لزوجها مر بی علی بنی نظری و لا تمر بی علی بنات نقری
ای تمر بی علی الرجال الذین ینظرون و لا تمر بی علی النساء اللواتی یعبن و ستور راندن ببانگ قال الشاعر (ع) انا ابن ماویة اذ جد النقر اراد النقر بالخیل فلما
وقف نقل حرکة الراء الی القاف اذا کانت ساکنة لیعلم انها حرکتها فی الوصل کما تقول هذا بکر و مررت ببکر و لا یکون ذلک فی النصب ان شئت لم تنقل
و وقفت علی السکون و ان کان قبله ساکنا و انگشت زدن و یقال با آتاک نقرة یعنی با پیش تو اندر چیزی و این با جزم نفی ستعمال نکنند ناقور که برشانند رسانا قور
صور قوله تعالی فاذا نقر فی الناقور ای فی الصور و دعوتهم النقری ای دعوتهم خاصة و یقال نقرت به ای دعوته خاصة من بین الجماعة و نقر و انتقر یعنی نقرة
بالضم سیم گداخته و چاهک در زمین نقرة القفا مغاک پس قفا نقیر چاهک در خرما و نادره اصل خشبة ینقر فینبذ فیه فیشتد نبیذه و هو الذی ورد النهی عنه تنقیر
للاتباع و هو کریم النقیر ای کریم الاصل نقرة مثال همزة نوعی از بیماری که سپند نقر بالتحریک مصدر منه (ع ک اف ۲) شاة نقرة نعت منه و خشم ناک شدن
(ع ک اف ۲) نقر نعت منه منقر بفتحتین چاه سر تنگ مناقر ج منقر بالکسر بینی و پدر قبیله از تمیم منقار نول مرغ و اسکنه مناقیر ج نقیر بازکاویدن

نکر ؛ نکره وهي حفرة في الارض وارغفة مثل رغيف وارغفة جمع نقير ايضا در روم قلمیست اصلة مثال نقرة باز چیزی باز ایستادن از انقاد بار مرغ بانگ کردن چیزی

ناشناخته منکر بفتح العین لازم منه تنکر دیگرگون کردن تنکیر دیگرگون کذلک استنکار انکار ناشناختن ناشناختن نکر بضمتین وسکون الوسط معرفت ضده ناشناسائی بکسر الوسط

الثانی ونکر الامر بضم الفتح یقال باشد نکره بالضم زیرک بضمه زیرکی نکر بکسر الثانی نکر زیرکی نکارة المنکر تغییر انکار تکبیر شگفت شناه سکون مع بضمتین نکر زشت کار

علی غیر قصد بالیاء الذی بنکوه طریق آوردن ناخته ناشنا تناکر الاحوال معه کانت الا احدا کراه المنیا محمد ان سفیان ابو قال کردن انکار کار مناکرة اشتد ای

قبیله وپدر مؤنث نمرة منه مقصور ولعله شاذ وهو کذلک بضمتین نمر ح پلنگ بالبسیط **نمر ؛ نمر** گور در پسنده سته فرو منکر نکیر وبهره راه یعنی

نمرة ایتها لهم وقولهم ابریسیة اللوابر سحاب (ع کاف ٢) رنگ شدن پلنگ بالفتحین نمر بنو ارقیس رقبیلة پدر نمیر مردی نام ٥ سکون بالکاف نمر بکو منسوب ٢ بفتح نمری

یلنگی کردن بیم شدن دیگرگون تنمر وبیاض سواد فیها التی النمر نعم چهار اسپ ایضا ابن الاخفش ابیه خشنا فاخرجنا تعالی کقوله الاخفش قال مطرة ما یکرها

نور ؛ نور مردی نام بالضم نمارة خالص آب بسیار حسب ... ای فی النمیر ... سعد حدیث فی صوف جامه نمرة بنو بن

المرأة النافرة عن وهی نوار احدها فسکنت الواو علی الضمة کرهوا انهم الا قذال مثل بضمتین الاصل علی وهو ... نور ... و آهوان شنی وحشی

ولازم متعد (ع فاض ٢) انارة تنویر روشن کردن و روشن شدن لازم متعد کریزانیدن نوار بالکسر بالفتح نور ابن حرام الرجل

الواو من وهی مؤنثة نور ونشان نار آتش روشن شدن استنارة ناتاناییں ... آوردن ... دست سپید ایضا روشن شدن صبح تنویر درخت

النار ... یقال آتش دیدن شور سقتا و ... المثل فی ... النافة هذه یقال و ... بیان نیران نور انورة نویرة تصغیره لان

بالضم مشدد فوارة فوارة نقره همزة المضمومة الواو قلبت کنند سیاه بدان نگاره دودی نور بالفتح آهک بالضم نورة نورة خود شستن مالیدن آهک ... تبصر

مصادب الاصل فی ایضا هی مصائب مثل منائر ایضا والهمز الاصل علی بالواو مناوره ج چراغ جای منارة کنند پای بر راه در که نشانها بالفتح منار فواره ج

نام ... در ... کوه ... نام بحار و ... منور دست کرده او منارة وضع که یمن ملوک از ملکی ذوالمنارة بالکسر المیقدة وهی الاستنارة من مفعلة منارة ویقال

تمام ... مرغ ... آن ... جاری ... بضمتین نهر فالکثرة علی و نهر فا القلة علی جمعت فان الشراب و العذاب کما ... ولیل ... **نهر ؛ نهار** روز

نهار ... ای نهر ... وقوله تعالی فی جنات انهار ج جوی والسکون بالحرکة نهر بکسر ... غارت کننده نهر ... رجل من تمیم ... الیشکری ... نهار بن ... شاعری

نهره زدن فراخ زخم فراخ آن جز خون ... اب انهار مثله استنهار ... زمین در آب رفتن و وسعة ضیاء فی ویقال الدبر ... کما قال تعالی ... الجمع عن بالواحد

... انداختن ... جای ... خاک منهرة شهری نام آن ... فلانهر ... السائل واما ... زدن بانگ انتهار روز کردن ... انهار شدن فراخ استنهار

نیر ؛ نیر ... بضمتین ... بالضم ... وهو ... نهابیر ... الله فی ... نهاوش ... من مال ... فی الحدیث ... موضع ... **نهابیر ؛ نهابر**

... و قوت ... والنیر رجل ... مثل ... و ... نیاره ... و ... الثوب ... نیر ... کوهی نام ... جامه پود جامه

(ن در) ... حضور ... نایرة (ع ...) **نارت** ... (صحیفه) ... فتنها ... نیار بالکسر ... نیاز ... الطریق ... باشد قوت

کسری کان ... **قشر** ... ده فارسی ... الدرن ... خرج کردن ... **نیدرة** ... معروف کالنشتر ...

... قوم من قریش ... فرقیتها ... بکر ... شهری ... کان ... نتار ... نتار ... منی ... ماین ... جزیرة ... ماوی ... در عراق

المامون ... فی ... ظهر ... الذی الحکیم ... اصحاب ... اند وهم ... خالفت قوم ... آن دیگران ... نصاری ... فرقة ... بالضم **نسطوریه** ... اندلس شهری ... موضع ... امرا ...

الطنزة ... قلب ... آمد ... گرانی دل بر ... بسیار خوردن **نسطره** ... نسطورس ... وهو بالرومیة ... ثلثة ... اقانیم ... واحد ... ان الله وقال ... الانجیل ... وتصرف فی

واذان ... الصندوق ... الجنب ... للسعال ... صالح ... الثانیة ... الماء الراکدة ... فی ... من الریاحین ... ضرب ... **نیلوفر** ... ویقال

... نمر ... النون ... بالضم ... گیاه ... پراگنده ... گیاه ... **نفاطیر** ... التعلب ... الفتنان ...

... الطعام ... نهر ... اللحم ... گذشت ... بسیار خوردن ... گرگ ... نوعی از رفتار **نهشره** ... بالاکل ...

فصل الواو ؛ وارد ... برتابیدن (ع ...) استبار ... الاصمعی عن ابی عبیدة ... استوارت الابل ای ... نفارها

... الاول ... سخت ... خشک ... زمین ... ارض ... کلام ... قال ... اسناو ... السرب ... ای ... نفارها ... قال ...

وبر و وبرة جانوری است خرد تر از گربه که او را بپارسی ونک گویند و جمع آن وبور و وبار است و نام مردی و روزی از ایام عجوز و بار مثل قطام زمین عاد و بفتحتین
پشم شتر و پشم ناک شدن (صح ک اف ۲) و بر یک بسر نعت منه ای باپشم شتر ناک شدن و یقال ما بها وابر ای احد و بنات اوبر سمارغ ریزه و توبیر بعض خرگوش و روباه
درشت در اقامت کردن بجائی وتر و وتر بالکسر طاق و وتر بالفتح کینه و این لغت اهل عالیه است و بالکسر اهل الحجاز فی الثانی و بالفتح فی الاول و لغتی تمیم بالکسر فیهما
وتر بفتحتین زه کمان و وتر بالسکون و تره کینه ناستدن و کم کردن از حق کسی (صح ف اک ۲) یقال وتره حقه ای نقصه و منه قوله تعالی و لن یترکم اعمالکم ای لن ینقصکم
موتور آنکه کینه کشته خویش را نیابد وترة و وتیرة رگ پوست زه و خرک بینی و حلقه تیر اندازی و تیره روش و نهاد و یقال ما زال علی وتیرة واحدة ای طریقة
و سستی در کار یقال لیس فیه غتره و سیره و وتیرة ای فتور ایتار طاق کردن و زه کردن کمان را و تیر شاه مواترة و پی یکدیگر شدن گسسته و دو سه و میان در زد
ضد مدارکت و مواصلت و نامه و پی یکدیگر فرستادن یکان یکان ناقه مواترة آنکه برای خوابانیدن هنگام زانو یکبر نهد و یکبار نهد تتری یک یک پس یکدیگر تنوین
ولا تنون و هی فی الاصل وتری ان کان الفها للتأنیث لا تنون و ان کانت للالحاق تنون وثر و وثر بالکسر وثار بالفتح و الکسر نرم امراة وثیرة پر گوشت
وثارة بالفتح نرم و سپرده شدن (صح بضمها) قال ابو زید وثارة بسیار سپه شدن چنانکه وثاجه بسیار گوشت شدن وثر بالفتح آب گشن در رحم که ناقه از وی آبستن
نشود و بسیار گشنی کردن (صح ف اک ۲) استیثار بسیار خواستن چیزی را و بسیار آمدن میثرة اسپ میاثر و مواثر ج وجر و وجور بالفتح دارو که در دهان
وجر ایجار دارو در دهن ریختن ایجار ایضا نیزه در سینه زدن و دارو و بوی ریزند را نجار دارو کردن جور هو افتعال منه وجر بفتحتین ترسیدن جور و جر
نعت منه و جار بالفتح و الکسر گاه کفتار وجرة نام صحرائی میان مکه و بصره وحر و وحرة بفتحتین کربسه برزمین چفسیده و حرج و کینه داشتن (صح ف اک ۲)
وحر بالسکون کینه و هو اسم مثل وغر وذر و وذرة پاره گوشت و یقال فی الشتم یا ابن شامة الوذرة و ذرتج مثل و ذر قدرها پاره پاره کردن گوشت
و نیش فرو بردن بجراحت و یقال ذره ای دعه و الاصل و ذره ولا یقال وذرته ولا وذر و یقال ترکه وزر و وزر
پناه و کوه وزر بالکسر و بسکون کرانی و بزه و پشتواره جامه و سلاح اوزار ج و بر دوشتن بزه پشت قوله تعالی و لا تزر وازرة وزر اخری ای لا تحمل حاملة حمل
اخری قال الاخفش ای لا تأثم آثمة باثم اخری و غلبه کردن (صح ف اک ۲) و بالکسر ایضا وزیر هم موازرة همپشتی و وزیری کردن وزارة بالفتح
و الکسر اسم فیه استیزار وزارت خواستن و وزارت کردن قوله وزیری کردن اتزار کنا و کره فی الحدیث مأزورات للکان ماجورات و الوزر
ایزار در پناه آوردن و استوار کردن وشر و وشر و شتن کردن و تنگ کردن دندان را و فی الحدیث لعن الله الواشرة و المؤتشرة
بشار اره وصر و وصر بالکسر عهد و چک عهدنامه و فی الحدیث هذا ما اشتری فلان من فلان
و هو لغة فی اصر کقولک ارث و ورث وضر و وضر بفتحتین ریم و چرک و بوی ناخوش و ریمناک شدن (صح ک اف ۲) وطر و وطر بفتحتین حاجت
منه فعل و الجمع الاوطار وعر و وعر دشوار و عورة (صح بضمها) و عر دشوار و استیعار دشوار یافتن و یقال
ای قلیله ایعار کم کردن یقال قلیل و وعر وغر و وغر و غر بفتحتین با خشم و کینه و غر بفتحتین پر شدن سینه از خشم و کینه (صح ک اف ۲) ایغار گرم کردن
از خشم کسی را و جوشانیدن آب شیر تمام رسیدن مال خراج و یقال الایغار ان یجعل الملک الارض لرجل من غیر خراج
لفظ و کذا وغیر و وغیرة شیر بسنگ تفسان گرم کرده و وغیره گرم کردن شیر و آب جوش و خواهیدن بانگ لشکر وفر و وفر مال بسیار و تمام کردن
(صح ف اک ۲) موفور تمام وفرة موی تا نرمه گوش انگاه جمة انگاه لمة که بکتف فرو آید و فی المثل توفر و تحمد این مثل آنجا گویند که کشتی شمید را باده و مانی
از وی بخشم شود و فراوان تمام نبات و یقال وفراء و وفراء التی لم ینقص من ادیمها شیء و فاوفره تمام کردن حق کسی یقال فره علیه حقه
یقال استوفر حقه ای استوفاه توفر حرمت نگاه داشتن توقر علیه ای عنی بحاجته و هو متوافر ای کثیر وقر و وقر گرانی گوش و کرانی شدن (صح ک اف ۲)
و قیاس مصدره بالتحریک الا انه جاء بالتسکین یقال وقرت اذنه توقر و قرا و کرانی گوش یقال وقرالله اذنه و وقرت اذنه فهی موقورة و یقال اللهم قر اذنه
استخوان و قر بالکسر بار خر و اشتر چنانکه وسق بار شتر ایقار بار کردن و گران بار شدن امراة متوقرة نخلة موقرة بالفتح بالکسر گران بار و حکی
بالفتح و هو علی خلاف القیاس و قرة شکوخیدن یقال وقرت الدابة ایقار مصدر منه یقال اوقره و فی المثل کانت و قرة فی صخرة و این بجائی گویند که
در و صیبت صبور باشد و وقار آهستگی کردن اسم مصدر (صح ف اک ۲) یقال و قر یقر وقارا و وقره و قرة

وقور آهسته قال الله تعالی وقرن فی بیوتکن بکسر القاف من الوقار وقد مر بیانه فی القرار توقیر بزرگ داشتن و حلیم شمردن و آزمودن رجل موقر آزموده تیقور وقار معنی و هو فی الاصل وتقور فابدلت الواو بالتاء وکما فی وراث وتراث وقیر و وقیرة مغاکی در کوه و فقیر و قیر اتباع وقیر قره رمه گوسپند **و کر** **وکر** خانه مرغ و کوند وکار و شیانه و لانه (جمع وکور) و وکر ودویدن اشتر و سپری پر کردن مشک و کری نوعی فعل نوعی از دویدن است اشتر ناقة وکری ناقه کوتاه توکیر پر کردن مشک و شکم و جز آن و مهانی بنای نو دادن و کیرة مهانی بنای نو ایکار پر کردن توکر پر شدن مج مرغ (مهیمة) **و ورة** تو دیراً او قعه فی مهلکة او اغواه حتی تکلف ما وقع منه فی مهلکة و ودّر رسوله ابعثه و ودر الشئ نجاه و بعده و وَدّر الرجل اغواه و ودّر ماله بذّره واسرف فیه فتودّر و ودرت اودر وودرا سکرت حتی کاد یغشی علی و وذر و جنک عنی نجه و بعده و تودّر فی الامر تورط و قد یکون التودّر فی الصدق والکذب هو ایراد که صاحبک فی مهلکة ودّرة زن لاغر و سریع ره مثله وایضا فراخی سال والورة ... الضعیف البصر و نحوی ... ابا تمام یحیی ابا عبدالله وذور نظره احده ووزر فی الکلام اسرع الموزور المعزرة موزورون بالراء مثله **وظر** فربه پر گوشت شد (جمع کراف) و زر نعت منه او هو الملآن الفخذین والبطن من اللحم **وشرة** تو نیرا علیته یعنی بلند گردانیدم اورا **و هبر** بالتحریک افروخته شدن شعاع آفتاب بر زمین بحدیکه برای او اضطراب مانند بخار نمودار شود تو هر اللیل والشتاء والرمل تهوّر اهی بیشتر شب و زمستان بگذشت و ریگ توده بشکست و هران پدر قبیله و شهری باندلس منها عبدالرحمن بن عبدالله شیخ ابی عمر بن عبدالبر و موضعی است بفارس و هره و تهوره او فیما لا مخرج منه و توهر ته یدفلانا فی الکلام اضطره الی ما یتقی فیه متحیرا و انا مستوهر به و مستیقض مستیقن و یوسف بن ایوب بن وهرة محدث

فصل الهاء

هبر بفتحتین گوشت گرفتن شتر (جمع کراف) هبر اهبر نعت منه بعیر هبر و بیز شتر پر گوشت پشم ناک هبر هبیر زمین هموار هبور سج وایضا سنگهای بزرگ بر پشتها هبرة پاره گوشت و پاره کردن (جمع فه اک) هبرا ناقه بسیار گوشت هوبرکپی بسیار موی هبار مثله وایضا نام مردی از قریش هبیرة بن سعد نام مردی که مفقود شد و فی المثل لا آتیک هبیرة بن سعد یعنی هرگز نیایم هبیرة سعوبه سر هنبر کمترین بچه کفتار و خر کره ام الهنبر ماده خر **هتر** **هتر** بالکسر سخن بی فائده و شگفت و سختی اهتر با تره کبیست و یقال انه لهتر اهتار شگفت شگفتها و این مرد زیرک داهی را گویند اهتار خرف شدن از پیری استهتارا شیفته شدن بر شراب ... تهاتر بر یکدیگر دعوی باطل کردن **هجر** **هجر** نیم روز و جدائی و جدائی کردن هجران کذلک هجرة بالکسر اسم منه هجرتان هجرة الحبشة و هجرة المدینة هجر ایضا پریشان گفتن بیمار و تنگ بر کشیدن بر شتر (جمع فه اش) مهجور سخن پریشان و منه قوله تعالی ان قومی اتخذوا هذا القرآن مهجورا ای قالوا فیه غیر الحق و جدا مانده و گشن شتر که گردن او را بر پای بسته باشند هاجر نعت از بن مجموع مهاجرة به بدن از جائی بدوستی جائی دیگر تهاجر بریدن هجر بالضم سخن بیهوده اهجار فحش و بیهوده گفتن اهجار ماه ... مهاجرات و مهجرات ای فضائح و فواحش و بگرمای نیم روز آمدن یقال اتینا مهجرین کما یقال موصلین ای فی وقت الهاجرة والاصیل و فرو شدن ... و بیهوده رفتار هاجرة گرمای نیم روز تهجیر تهجر ... فی ذلک الوقت و تهجر ایضا ای تشبه بالمهاجرین و فی الحدیث هاجروا ولا تهجروا و قال الفراء ناقة مهجرة و بعیر مهجر شتری که بر رفتار و فربهی فزون باشد و یقال هو الذی ینا ... الناس و یهجرونه ای ینعتونه و یقال هذا اهجر من هذا ای اکرم منه هجیر شوره گیاه خشک و شکسته و گرمای نیم روز و حوض فراخ هجر بالتحریک نام شهری که خرما بوی نسبت کنند مذکر مصروف و فی المثل کمبضع تمر الی هجر والنسبة الیه هاجری علی غیر قیاس هاجری ایضا البناء هجیر هجیری بالکسر والتشدید فیهما خوی و عادت اهجیری بالمد کذلک اهجار بالکسر پالان شتر و زه کمان **هدر** **هدر** بالسکون و الحرکة باطل شدن حق و خون و مانند آن و جوشیدن شراب تهدار کذلک (جمع فه اک) اهدار مباح گردانیدن خون رجل هدرة مثال همزة مردی ساقط قوم هدرة بالتحریک ای ساقطون و یقال ضربه فهدرت راسه تهدیر ... سقط هدیر بانگ و بانگ کردن کبوتر و شتر و منه ابل هواد (جمع فه اک) تهدیر مثله و فی المثل فالمهدر فی الغنة و آن کشتی باشد که او را بسته باشند تا کشتی نکند و او فریاد می کند و لیس منه حق یعنی کسی بود که فریاد می کند و بر کاری نباشد یا و شیری که بالای سی جغرات شده باشد و زیر وی زرد آب بود و جوف اهدر شکم بر آمده و یقال هدر العرفج اذا عظم نباتها **هذر** **هذر** بفتحتین بیهوده و هذر بالسکون بیهوده گفتن (جمع فه اض اک) هذر بالکسر الشدائی هذرة مثال همزة هذار مهذار بالکسر بیهوده گوی هذار بسیار گفتن رجل هذر بیان بالیاء و بکسر الهاء والراء و دی ... و سبک خدمت **هر** **هر** بالکسر هرة مثال قرد و قردة نام نر گربه و ماده هرة مؤنث هریج مثل قبیحة ... نام ... هر ... کراهت داشتن (جمع فه اک) و فی المثل هو لا یعرف الهر من البر ای لا یعرف من یکرهه ممن یبره و یقال الهر دعاء الغنم و البر سوقها ... بالضم ... شتر را بریزاند و بسیار شدن شتر یقال هرت الابل فهی مهرورة و ناقة مهرورة و بعیر مهرور ... (جمع فه اک) و نا پسندیدن ... شراب و جنگ یقال هر فلان الکاس و الحرب ای کرهها و یقال هر الشبرق و البهمی اذا یبس

وتنفس چهارپا در روی بانگ کردن بهزاران وستاره هزبرة خواندن گوسپند و به بهتا الشی واقع فی فرز بها ای حرکته به بعیر آمد بجبارگان زمین [illegible]
و هو حکایة جرسه هزر بهزر بسیار دران و درسخن هزر بالکسر بیان زده و به چیز فرو چریاته و ذوالثبات لذلک هزبر بهزبر شان سیر شیر جبل
بزیبران و هزبر بالفتح فیها مره و بعوه هشر بهشر بشور درختی و قبل نبات هصر بهصر شانه درشکستن هصرت الغصن و هصرت برای ابات
راستا باقتصار مثله هصور بتصور بقطار بمعنی شیر درنده هقور بهقور بالفتح وتشدید الواو دراز هکر بهکر بفتحتین و بالکسر بمعنی شگفت داشتن
(صح ک اف ۲) هکر نعت منه همر بهمر ریختن آب واشک (صح ف اض ۲) و دوشیدن همه شیر دادن چیزی بکسی همار جیهه جعهار بسیار گوی ههار تیزرفتن
اسپ انهار رفتن آب هور بهور بهور فرو دریدن و تهمت کردن هورة اسم منه (صح ف اض ۲) ماثر ماری حلی القلب نعت مثل شاک شاکی
السلاح هور افکندن دیوار و جزآن تهور فرو دریدن و افتادن در چیزی بی باکی و گذشتن از پشته ریگ و بیشتر زمستان گسستن سپاه و هلاک شدن [illegible]
ریگ توده بلند هیر بهیر تهییر مثل تهویر و تهور هیر بالکسر والفتح شمال ابرایه الفتان فیهما باندال الهمزة تهیر [illegible]
مثله هیر سنگ سخت و سراب فی المثل اکذب من الیهیر ای من السراب هیم بهیمر کوتاه هینکور کسی که شب دربیدار نباشد هیمرة علی فعلة
زیاده گوی هدکر [illegible] گوشت و استخوان خود را بجنباند [illegible] گروه کوره [illegible] زن بسیار گوشت [illegible]
او الهیدکور الهیدکوری والشابة الضخمة الحسنة الدل کالهدکورة واللبن الخاثر کالهیدکر و لقب الحارث بن عدی بن المنذر کان [illegible] لقب رجل
من کندة [illegible] من اللبن [illegible] نام [illegible] علی الناس [illegible] والمتهدکر من الالبان المختلط [illegible] الاساطین [illegible]
[illegible] والمتهدکرة من [illegible] التی تخرج فی الصیف [illegible] ای ام زید تم یصب علیه الماء [illegible] الهدکرة علی فعلاء والهدکر [illegible] المرأة
الهدکر فی المشی کالتهدکر و تهدکرت [illegible] هزهزة جنبش سخت و هزهزة [illegible] بالکسر [illegible]
[illegible] الهیجرة بالضم [illegible] کانه ابدل الهمزة هاء هطر الکلب یهطره قتله بالخشب [illegible] الضرب هطرة خواری [illegible]
و فعلیکه سوال کند [illegible] هیاهیان [illegible] هیعرة غول و خشنی [illegible]
[illegible] وتهیعرت اذا کانت لاتستقر فی مکان [illegible] سوراخ کوشش [illegible] فی الاسماء [illegible]
[illegible] کفتار [illegible] ام الهنبر کفتار ماده هنبرة خر ماده ام الهنبر مثله [illegible]
[illegible] مؤنث والهنابیر [illegible]

فصل الیاء

یبرین نام جائی و ریگ [illegible] یبر [illegible] بفتحتین [illegible] حدیث [illegible]
[illegible] فی البحر [illegible] یسر بیسر بفتحتین و سکون آسانی [illegible] آسانی کردن [illegible] و بسیار شیر [illegible]
گوسپند و منه قولهم رجل [illegible] خلاف العسر یسر بالفتح [illegible] و بخشش کردن [illegible] قمار [illegible] و سوی چپ آمدن و یقال [illegible]
[illegible] استیسار آماده شدن [illegible] چپ یسرة سوی چپ [illegible] توانگری کذلک بضم السین و فراخی [illegible] فنظرة الی میسرة بالاضافة قال الاخفش و هو غیر جائز لانه
لیس فی الکلام مفعل بغیر الهاء واما مکرم و معون فهما جمع مکرمة و معونة میسر بکسر السین قمار کردن (صح ف اک ۲) [illegible] بلا حذف یاء المضارع وکذلک [illegible]
بخلاف یعد و یصل و اخواتهما [illegible] الیائین بالاخری فلهذا قالوا فی لغة بنی اسد [illegible] و هم لا یقولون [illegible] علی الیاء فان قال قائل فکیف لم یحذفوها
مع التاء والالف والنون قلنا هذه الثلثة مبدلة من الیاء و هی الاصل [illegible] فعلت وافعل و فعلنا [illegible] علی فعل [illegible]
دوران [illegible] یسرات [illegible] التیسیر [illegible] یسر بالتحریک [illegible] من [illegible] القوم الجزور [illegible]
[illegible] اعضاء [illegible] گوشت را بهره بهره کند و یقال [illegible] یسارا [illegible]
[illegible] دوست [illegible] گوشت [illegible] یسار بالفتح و دست چپ توانگری [illegible] یسارة توانگری یسار [illegible]
شدن و یقال [illegible] نیسرة [illegible] آسان [illegible] نام جائی و درختی علی
[illegible] (صح ف اک ۲) [illegible] وقت [illegible]
بول کند و یقال [illegible] کند [illegible]

عدل عنه میچار کمیزان چوگان فذکره ابن سیده فی (ی ج ر) **یأذر** کیقم جد محمد بن یحیی السبتی المحدث **یمُنز** دهی است در خراسان بناحیه خوارزم **یاموشتر**
یتّار کشداد جد حمدان بن غارم الزندنی البخاری المحدث **یهر** بالفتح وبفتحتین جای فراخ وستیهیدن وقد استیهر تمادی فی الامر واستیهر الحمر فزعت واستیهر الرجل
ذهب عقله وستیقن بالامر استوبهر مثله **ذو یهر** بفتحتین وقد یسکن پادشاهی از قبیله حمیر والیهیّر فی (ه ا ر) واستیهر بالملک استبدل بها بالاغیبها

باب الزاء فصل الالف

ابز ابوز برجستن آهو بیره در دویدن اباز اغت منه ابوز بالفتح کذلک **ارز** **ارزة** بضمتین وفتح الاول وتشدید الآخر ارزّ بضمتین وسکون را رُز بالضم
بلاهمز رنز بالنون الساکنة وهی ست لغات برنج ارزة بفتحات درخت ارزن ارزة بالتسکین درخت صنوبر ارزنج ارز وز هموار شدن درخت وجزان
ونیس (ع ف ا ض ح) ومنه ناقة آرزة ای محکمة ایلة آرزة شب سرد ویقال ان فلانا لاوسل ارزای تشنج وتقبض واذا دعی اهتز یعنی الی الطعام اروز بالفتح
ای یتقبض من البخل وفی الحدیث ان الاسلام لیارز الی المدینة کما تارز الحیة الی جحرها ای تنضم وتجتمع **آرز** پناه جای **بزیز** بانگ رعد
وآواز جوشش دیگ جوشیدن (ع ف ا ض ح) وفی الحدیث انه کان یُصلّی ولجوفه ازیز کازیز المرجل من البکاء اهتزاز سخت جوشیدن ویک آتش بر انگیختن
وبراغالانیدن ومنه قوله تعالی تؤزهم ازّا ای تغریهم علی المعاصی وبرآمیختن یقال اززت الشیء اذا ضممت بعضه الی بعض اوزة اوزالکس وتشدید الواو بط ومرغابی
اوزون وزج بالواو والنون کجمع العقلاء **ضمیمه** **اجز** تام شخصی واستاجز علی الوسادة تحنی علیها ولم یتکئ **افز** برجستن کانه مقلوب من الوفز واناعلی افاز ووفاز
کاشاح ووشاح **الز** فراگرفتن چیزرا (ع ف ا ک ح) یتعدی بنفسه وبالباء واضطراب کردن (ع ک ا ف ح) **فصل الباء** **برز** **بروز** بیرون آمدن
ابراز بیرون کردن براز مبارزة از میان صف بیرون شدن بحرب براز ایضا کنایة عن ثفل الغذاء وهو الغائط متبرز حاجت جای براز بالفتح کشادگی فراخ وجای
بی درخت کشاده وتبرز بحاجت گاه بیرون شدن تبریز سپید وکشاده کردن وفزون شدن بر اقران خود رجل برز مرد پارسا و زیرک وامراة برزة وکتاب مبروز
ای منشور وبه حل علی غیر قیاس وانکره ابو حاتم وقال لعله مزبور ولا وجه لانکاره لان الرواة کلهم علی انه لغة **برغز** **برغز** کودن بچه **بزز** بَزّ سلاح ومتاع
بزاز جامه ومتاع فروش بودن (ع ف ا ض ح) وفی المثل من عزّ بزّ ای من غلب اخذ السلب بزیزی اسم منه ابتزاز کذلک بزة بالکسر هیات وسلاح
بعز **بعزبة** نشاط وبازی کردن شتر با غزیة نوعی از جامها **بلز** **بلز** بکسرتین ای ضخم قال ثعلب لم یات من الصفات علی فعل الاحرفان امراة بلز ای ضخمة واتان ابد
بهز بهز راندن بدرشتی ونام مردی **بیزبار** نام ابو ازبیزان برج بازی مثال قاضی مثله بزاة ج **ضمیمه** **بخز** وبشت زد اورا (ع بفتحها)
بخز غینه چشم او را کور کرد (ع بفتحها) ابخاز گروهی از مردم **بلاز** الرجل گریخت ودوید وشکم سیر خورد بلاز تشدیدهان کوتاه وکودن درشت وسخت بلز باسم
مثله **بلتزی** کجنبطی شتر درشت وسخت **بیز** بیوز رفتن ومنقطع شدن (ع ف ا ک ح) البائز العائش وفلان لا تبیز بیتّه لا تعیش وفلان لم یهز
ای لم یفلت **فصل التاء** **ترز** **تروز** سخت شدن گوشت تارز هر چه سخت وصلب باشد اتراز سخت کردن خمیر را و خشک کردن و مردگی کو
سپ ا **تیز** **تیاز** مرد کوتاه وپیچیده گوشت شتر لرزیدن تیر که در نشانه زده باشند (ع ف ا ک ح) **ضمیمه** **تاز** الجرح زخم التیام یافت
(ع بفتحها) تاز القوم فی الحرب بهم نزدیک شدند وبجبر تیز کلفتن گور خر نیکو خلقت **تبریز** ذکر فی (ب ر ز) ذکره ابن درید فی الرباعی **ترعوزی**
نسبة الی ترعوز بلد کرفی العین **تراهز** کعلابط شتر که تمام شده باشد توش یا وقت علف خوردن سرش بلرزد **تلیزة** لقب ابی القاسم الاصبهانی الضبط
التمعانی وعن غیره بالباء وقد تقدم **توز** بالضم طبیعت وخوی درختی ست ومحمد بن مسعود التوزی محدث لعله نسب الیه والخشبة یلعب بها بالکجة وموضع
ما بین مصر ادوفیه الاتوز الکریم الاصل و**تور** زدون لقب محمد بن ابراهیم الطبری توزین او تیزین کورة بحلب وتانکیزة غلاظ و**توز** کبقم شهری بفارس یقال
توج بالجیم منه الثیاب التوزیه ومحمد بن عبد الله اللغوی وابو یعلی محمد بن الصامت وابراهیم بن موسی واحمد بن علی التوزیون المحدثون **فصل الجیم** **جاز** **جائز**
بالفوریکت آب نگاهداشتن (ع ک ا ف ح) یقال جاز بث بالماء ای غص منه جاز بالتسکین اسم فیه **جبز** **جبز** بالکسر بخیل جبیز نان خشک یقال اخرج لی خبزه جبیزا ای
یابسا **جحز** **جحرز** بضمتین والسکون وبفتحتین والسکون اربع لغات ریزه نبات ج الجحرز جحرزة مثل مجحر ومجحرة وجمع الجحرز اجحاز مثل سبب واسباب ارض مجروزة
زمین که علف او را خورانیده باشند جرز بفتحتین تنگ سال مطیری جرز بالضم گرزمعرب جرزة ج جرز بالفتح بریدن (ع ف ا ض ح) سیف جراز بالضم
والتخفیف شمشیر بران ناقة جراز بسیار خوار رجل جروز واجراة جروز آنکه تمام خوان را بخورد وهیچ نگذارد وجرزة اسم للاستیصال جارز سرفه سخت درزن نا نهاد

جارزة زمین خشک که ریگ فرو گرفته باشد جیرز بالکسر چستین زنانه **جرینز جریز** قریب بضمتین گریز و بهاء عریان **جرمز جرموز** بالضم حوض بزرگ امی ایچ
وایضا اعضا یقال جمع جرامیزه اذا انقبض لیثب ابن جرموز نام مردی که کشنده زبیر بود جمزة بالجیم بانیز گردآمدن بجائی تجرمز گذشتن شب **جنجز جرجز**
فریز کردن پشم و درودن گندم و خرما و جزان (مع ف ا ض ۲) مجز و اس دو کارد و فریز من الجزاز بالفتح و الکسر وقت درود و فریزا جزاز بدر رسیدن گشت
و خرما و جزان یقال اجز الزرع ای حان جزازه و اجز الرجل ای صار ذا زرع و غنم مجززة استجز از بدر رسیدن گشت یقال استجز البر ای استحصد اجزاز
اجدنان بریدن یقال اجتز شعر الشیخ و اجد زززه جزوز خشک شدن خرما (مع ف ا ک ۲) اجزاز مثله تمر فیه جزوز ای یبس جزز بالکسر پشم یکساله جزوزة
بالفتح گوسفند فریز کرده فی مثل الحلوبة والرکوبة والعلوفة جزازة بالضم ریزهای ادیم و چرم و جزان جزیزة پاره از پشم جز جزة بکسرتین گوی نگین از پشم که به هودج
آویزند **جلز جلز** بالفتح من السنان الغلاظ و من السوط مقبضه پی بر تیر فزا نیان ه و دسته شمشیر و جزان پیچیدن (مع ف ا ک ۲) تجلیز کذلک جلاز تازیانه
پی پیچیده جلوان پایکار و دامن بردار جلاوزة جمع جلواز بالکسر و التشدید اللام جلاوزة **جلفز جلفزیز** بالفتح کند پیر و سر تجنیده کار کن او العجوز التی فیها بقیة
جمز جمز نوعی از رفتار شتاب (مع ف ا ک ۲) جمازة جماز شتر تیز بسیار رو جمازی بالتحتات خر تیز رو جمازة بالضم و التشدید دراعه از صوف
جمزة مخفف پاره از خرما جمز جمزان نوعی از خرما جمیزی بتشدید المیم میوه چون انجیر **جنز جنازة** تخت که مرده را بروی برداشته و انچه مرده بروی
نباشد نعش و سریر خوانند **جهز جهاز** بالفتح و الکسر رخت عروس و مسافر و مرده اجهاز خسته را کشتن یقال اجهز علیه فرس جهیز سپک تک و نده
و فی المثل ضرب فی جهازه بالفتح یعنی رمیده و اصل آن از شتری گرفته اند که بار دشکم آید و بر مدد روی صحرا گیرد جهاز بالفتح فرج تجهیز ساختن جهاز عروس
و لشکر و مرده و مسافر و دوانیدن اسپ برکسی یقال جهز علیه الفرس تجهز آماده شدن کاری را یقال تجهز للامر جهیزة نام زنی که ولدی فی المثل فلان
احمق من جهیزة و هی امرأة واقعها فحملت و تحرک الولد فی بطنها و قالت فی بطنی شئ ینقز **جوز جواز** بالفتح روائی و رواشدن و آب که ستور و کشت را
دهند و آب دادن و گذشتن از جائی و راهی (مع ف ا ض ۲) اجازة بریدن مسافت و پس افگندن جائی برفتن اندوی و گذرانیدن و اجازت دادن و نام دهی
و صله دادن و دستوری دادن و در شعر مصراع دیگری را تمام کردن و یکی و معنی اول و دیگری و معنی طاآوردن یقال استجزت فلانا فاجازنی اذا اسقاک ماءً لارضک
او ماشیتک مجاوزة در گذشتن از جائی بجائی تجاوز درگذشتن و درگذاشتن گناه و المجاز نام موضعی بمنی تجویز روا داشتن چیزی به درو اگروانیدن تجوز
عفو کردن یقال اللهم تجوز عنی و تجاوز عنی و سبک گذاردن نماز و سخن مجاز گفتن مجاز راه گذر و گذاشتن و رفتن و ضد حقیقت جوزة گوز جوز جوزات ج
معرب بیک بار آب دادن ستور را و کشت را اجازة گورستان و جوز الشئ وسطه اجواز ج جوزا گوسپند میان سفید و نام برجی جائز رو روان و گذرنده
و بالار اجوزة جوزان ج جیزة کرانه وادی جیز ج جائزة صله و عطا جوائز ج و شربتی آب تجاوز نوعی از برد ها و جائز **منهم البحراف** اعلاط
التفحم العظیم **الجعز** کالمجاز الی آخره و حبا جعیزان گیاهی **جغز** شتابی در رفتار **جلبز** کعلابط بسیار سخت **جلحز** کجعفر قرطاس گرانتن جبل الحلمزة
من النوق الجلفزیز **جلمز جلمزی** شتر بسیار سخت **جلمزة** دانسته چشم پوشی کردن از چیزی

فصل الحاء حجز حجز باز داشتن (مع ف ا
ض ۲) و بستن دست و پای شتر تا نعلین او را بر دارند انحجاز باز ایستادن و بحجاز شدن محاجزة یکدیگر را منع کردن فی المثل ان اردت المحاجزة فقبل
المناجزة و یقال کانت بین القوم رمیا ثم صارت حجیزی ای تراموا ثم تحاجزوا احجاز بمثل جنا نیک ای احتجز بین القوم حجزة بفتحتین یاری حجاز بالکسر
بلاد حرب لانها حجزت بین نجد و الغور رسن که دست و پای شتر بدان بندند احتجاز ازار بر میان بستن و بحجاز آمدن محجوز شتر دست و پای بسته حجزة بالضم
ازار **حرز حرز** بالکسر جای استوار و تعویذ حرز حریز جای نیک استوار احتراز تحرز پرهیز کردن خویشتن نگاه داشتن حرز بفتحتین گوی که کودکان
بوی بازی کنند و هو الجوز المحکوک یلعب به الصبیان و من امثالهم فیمن طمع فی الربح حتی فانه رأس المال قولهم و احرز انی ابتغی النوافل بید و احرزاه خوند
الهاد **حرمز حرماز** بالکسر قبیلة از تمیم **حزز حز** رخنه حزة یکی حزا یضا رفت و هنگام بریدن رخنه در چوب افگندن حزاز بریدن تحزز بریدن ذلن
تحزیز تیز کردن و بهم سودن دندان را و اندازه کردن و البعیر الذی صاب مرفقه طرف کرکرته و ادماه قیل به حاز فاذا لم یدمه فهو الماسح حزة بالضم
پاره گوشت بدرازا بریده حزاز سبوسه سر حزازة سوزش دل از خشم و جزان و کذلک حزاز بالفتح و الضم شده حزیز جای درشت حزان بالکسر ج
حفز حفز شتابیدن و خفتن از پس پشت (مع ف ا ک ۲) و یقال اللیل یحفز النهار ای یسوقه و حفزته بالرمح ای طعنته احتفاز بر سر پای نشستن

درین حدیث نیز فی الحدیث عن ابی سعید تعالی عنه اذا اصلیت الاماة فلتحتفز ای تتضام اذا جلست واذا سجدت ولاتخوی کما یخوی الرجل حوفزان لقب حارث بن
شریک الشیبانی **حلمز**: **حلمز** در زدان مرکانی ... کذلک حلزة بکسرتین مشدد ة اللام زن کوتاه و بخیل و نام مردی کذا رجل حلز **حمز**: **حمز** زبان گزیدن
شراب و گیاه حمزة تره تیز که و نام عم رسول الله صلی الله علیه وسلم ابو حمزة کنیت انس بن مالک رضی الله تعالی عنه بسبب تره چیدن رسول او را این کنیت **حموزة**
حمازة بالفتح سختی و سخت شدن (مع بفتحها) حمیز الفؤاد سخت اح مز مثله وفی حدیث ابن عباس رضی الله تعالی عنه افضل الاعمال احمزها ای اشدها واقویها محموز
البنان سخت سر های انگشت **حوز**: **حوز** حیازة بالکسر گرد آوردن (مع ف ا ض ۲) احتیاز کذلک حوز خیز راندن نرم (مع ف ا ض ک ۲) احوزی نرم سبک
راننده احوذی بالذال کذلک تو بسیر هی و سبک راندن ستور سوی آب محاوزة بهم در آمیختن تحوز تحیز در پیچیدن یقال مالک تحوز تحوز الحیة وتحیز تحیزها
و بکوشه رفتن چیزی کرانه چیز و اصله من الواو وکذلک حیز بالتخفیف مثل هین و هین احیاز کناره ها حوزة ناحیه حوزة الملک بیضته الحیاز برگشتن از چیزی فی ...
مان بجائی دیگر رفتن محاوزة و کرده از هم باز شدن (ضمیمه) شد **قصروا الزوال** اجتمعوا ابیات حزر تفرقت **حرمزة** تیزی خاطر احرمزه و تحرمز ای صار
ذکیا و تحرمزه لعنه و حرحز گونه ... قبیله **الحافرة** التی تحفر بر جلها ای ترمح بها کانه مقلوب القاحزة **الحلجزة** الحلجز **خرس** سخت
راندن و آهسته راندن مع الاضداد و ... تلوث و خیز ... وهو حیاز کلتان ... ازطی حیزان بالکسر شهری بدیار بکر منه محمد بن اسمعیل الفقیه
الشاعر و محمد بن ابی طالب الادیب **فصل الخاء**: **خبز**: **خبز** بالضم نان و بالفتح نان پختن و نان دادن (مع ف ا ک ۲) خابز مرد با نان مثل لابن و تامر
خبز ایضا راندن و دست ... خبازة بالضم کو ماج خباز خبازی بالضم مشددة باب سجاب بالفتح نان پز **خرز**: **خرز** درز موزه و دوختن
(مع ف ا ض ک ۲) خرازه دوزنده خرزة بالضم ... موزه و مشک و جز آن مخرز بالکسر درفش خرزة بفتحتین مهره خرزات الملک جواهر تاجه خرز الظهر
مهرهای پشت **خزر**: **خزر** ... نهادن ... (مع ف ا ض ۲) اختزاز کذلک خزز بالضم خرگوش نر خزان
بالکسر جمع ... بالفتح ... **خفز**: **خفز** بالتحریک بوی
گرفتن گوشت (مع ک ا ف ۲) خنزوانة بضمتین تکبر ... ووا ... گیاهی و گربه ... خزبازة بالکسر
لقبیه **خوز**: **خوز** بالضم ... (ضمیمه) **خربز**: **خربز** بالکسر خربزه عربی صحیح واصله فارسی **تخرنبز** بزرگی و پرستش ... و تخرنبز
البعیر ضخم بسیار کلی من ... (بروزن) **خامیز** شور با سبزی که پیش آن دور کرده باشند لغت عجمی است **فصل الدال**
درز: **درز** الثوب ... بنات الدرز ... آن اولاد درزة فرومایگان و مردم درزی دوزنده **دلمز**: **دلامز** بالضم
توانا دو ... دلمز مقصورة دلامز بالفتح ج **دلیز** ... بالکسر ... (ضمیمه) **دخز** جماع کردن (مع بفتحها) و بسیار سخت **دعز**
دو ... کردن و جماع کردن (مع بفتحها) **دهز** ... بسیار خوردن (ضمیمه) فصل الذال **ذرز**: **ذرز** برلذتهای دنیا قادر شد (مع ک ا ف ۲)
الذماذی ... بن الفضل المحدث روی منه ابو حفص عمر بن شاهین السمرقندی **فصل الراء** **ربز**: **ربز** کبش ... **ربیز** چقار ... آگنده گوشت
... کردن ... آن **رجز**: **رجز** بالکسر پلیدی و عذاب و بت قوله تعالی والرجز فاهجر و قرئ بالضم ایضا قال مجاهد هو الصنم واما قوله تعالی
رجزا من السماء بالکسر فهو العذاب رجز بفتحتین نوعی از بحور شعر و شعر و منه رجز الراجز و ارتجز و یکی از بیماریهای شتر بعیر ارجز و نعت منه وناقة رجزاء کذلک مرتجز
نام یکی از اسپان رسول علیه السلام رجازة بالکسر کیک ... من الهودج و ... بر یک طرف بار آویزند که سبک باشد تا برابر شود **رزز**: **رز** در زمین جستن
... قرار کردن چیزی ... (مع ف ا ض ۲) ارتزاز مثله ترزیز آسان و همراه کردن کار را
یقال ... ذلک الامر لک ترزیزا ای ... الابیاض ... و هو بیاض ... ای مصقول ... ارتزاز در سستن
... کردن ... بالضم ... بالکسر ... آواز بست آهسته ... گیاهی که بوی چیزی رنگ کنند
... **رعز**: **رعز** ... بالکسر ... اذا اشتدت ... واذا خففت مددته
... (مع ف ا ض ۲ ک) رکاز تکیه کردن بر کمان ... ودایره ... جای
بالکسر ... نهان کرده در زمین و فی الحدیث فی الرکاز الخمس ارکاز یافتن مال پنهانی در زمین **رمز**: **رمز** بلب و ابرو

اشارت کردن (صح ف اض ۲ وک ۲) ارتماز مضطرب کردن ترجمه منتهی الارب ارمیاز جنبیدن لشکر ارمازه لشکر انبوه که گوئی اطراف و نواحی می جنبد بحرکت ایشان
و ... باز شر بالضم لغة فی الارز برنج روز روز آزمودن (صح ف اض ۲) ریعز ریعز جنبیدن
بوقت مباشرت ... کذلک (صح بفتحهما) ضمیمه رخبز اسمی است رطز بالفتحتین سست از شعر و غیره والرطازات مختلفة الخرافات شرغوه
سست ... و را ... قرمه ندادن را (صح ف اک ۲) رافز رگ جهنده ... رقفز رقص کردن ... رافز رگ جهنده ...
... فصل الزاء زیز زیز زیزای زمین درشت و کرانه
... بالفتح ... زونه ... کذلک ... بالفتح والنون ...
مرد ... زوزاه حقیر داشتن و راندن ... ضمیمه زباراه زبان آور زن کوتاه زبانه ...
قوم خود زرینسک ... زنز ... زلزل بالفتحتین ...
... (صح ک اف ۲) ... زوزان
بالضم ... شهری است میان هرات و نیشاپور ...
... فصل السین سجزی بالفتح والکسر الی سجستان الاقلیم المعروف
منه ابوداؤد سلیمان بن الاشعث ابو سعید عثمان بن سعید الدارمی و ابو حاتم بن حبان والخلیل بن احمد القاضی و دعلج و ابو نصر عبید الله الوائلی المجاور
و مسعود بن ناصر الرکاب و یحیی بن عمار الواعظ و علی بن بشری اللیثی و عبد الکریم بن ابی حاتم و عبد الله بن مامور و ابو الوقت عبد الاول سلغز بالغین المعجمة
... سینیز ... منها احمد بن عبد الکریم السینیزی المقری و علی بن المعلی المحدث ... شیزر بالضم والکسر
و بالنعت و بالاضافة ... سیارزه ... علی بن الحسن السیاری ... فصل
الشین شارز شارز درشت شدن ... (صح ک اف ۲) ... شخز شخز بی آرام کردن شمرز شمرز
درستی ... شمرازه سخت خشک شدن ...
... بالشین والسین بالضم والکسر ...
ضمیمه شخز نکاح ... (صح ک اف ۲) شغیزه بالغین المعجمة سوزن کلان جوالدوز ... بالفتح ...
انگیختن (صح بفتحهما) ... الشعبر ... (صح ف اک ۲)
شکز انگشت خلانیدن ... جماع کردن (صح ف اض ۲) الشکاز من اذا حدث المرأة انزل قبل ان یخالطها ...
انزال کند ... الشکازه ... رجل شکز
و شکز بدخلق ... بالضم الشین ...
... شونیز ... شونیزیه مقبره ... در بغداد ... شناهز قلعه ...
... فصل الضاد ضرز ضرز ...
بالانالکس ناقة ضرز ... ضمز ضمز ... (صح ف اض
وک ۲) ... ضموز ضموز ... (صح
ف اض ۲) ضیز ضیز کم کردن حق کسی (صح ف اک ۲) ضاز بالهمزة کذلک (صح بفتحهما) و قوله تعالی قسمة ضیزی ای جائرة و هی فعلی مثل طوبی
و حبلی وانما کسروا الضاد لیسلم فیه الیاء لانه لیس فی الکلام فعلی بالکسر صفة وانما هو من بناء الاسماء کالشعری والدفلی ضمیمه ضمارز بالفتح ...
(صح بفتحهما) ... ضمیارز ...
... (صح بفتحهما) ضمعز ...

یعنی پنهان بسوی آن آهسته رفت **ضعمز** سخت پایمال کردن (ع بفتحها) **ضغمز** بالکسر شیر و بد سرشت از درندگان **ضفز** فرو خوردن شتر نواله را او سع کراهة
ولک و در ربودن و جماع کردن و دویدن و جستن و جهیدن و بدست پاپا زدن و بدهن اسپ لگام و اون **ضفیز** سطبر **ضفیزة** نواله کلان و **ضفازة** بکراهت نواله فرو بردن
ضفاز سخن چین مشتق من الضفز و تحریکه لاشعیر یحبش لیعلفه البعیر لانه یعنی قول الزور کما یعنی هذا الشعیر للعلف **ضکز** بالفتح الغمز الشدید یعنی سخت فشاردن **ضمحز** بضم الضاد
و کسر باش سطبر و مردم فربه و گشتن مند **ضمرز** کزبرج دعلابط شتر ماده سال خورده باکلان جثه کم شیر و کجعفر اسد و فحل ضمارز غلیظ و ضمرز علیه البلد و القبر غلاظ ظهره
زمین بسیار سخت ضمرزة سنگلاخ درشت که شب راه رفتن بران دشوار باشد و زن درشت **ضهزة** سخت سپرا و را (ع بفتحها) و ضهز المرأة نکحها و ضهز الدابة
عفقه بمقدم الفم **فصل الطاء** **طرز** **طراز** بالکسر علم جامه تطریز علم کردن مطرز با علم مطرزة بکسر الراء علم گر طراز نورد و نهاد **طز** **طظ** فسوس کردن
(ع ف اض ۲) طنازنعت منه **طنبم** **طنبز** بالکسر کن کوه و شتر و کوهان و طنبزها جامعها طنبز برکردن چیزی **طنبز** کزنجبیل فرج زن **الطحز** کنایة عن الجماع
طحز بالکسر و زن **طلعز** دو کردن و جماع کردن (ع بفتحها) **طواز** کلان نوم خوی سال خورده **فصل العین** **عجز** **عجز** بالفتح و ضم سرین و بن چیزی
پوشت و یذکر و هو للرجل و المرأة جمیعا اعجاز ج عجیزة سرین زن عجز ناتوانی (ع ف ا ک ۲) معجز معجزة بفتح الوسط و کسرها کذلک و فی الحدیث لا تلثوا بدار معجزة ای
لا تقیموا ببلدة تعجزون فیها عن التعیش عجوز بالضم گنده پیر شدن (ع ف اض ۲) و بالفتح گنده پیر قال ابن السکیت العامة تقول لها بالتاء یعنی العجوزة عجائز عجز ج
و فی الحدیث ان الجنة لا تدخلها العجز و بیک تو ده عجز بفتحتین عجز بالضم بزرگ شدن سرین (ع ک ا ف ۲) عجزا زن بزرگ سرین و عقاب کوتاه دم و ریگ پیا
توده بلند اعجاز ناتوان گردانیدن و عاجز یافتن کسی او در گذشتن چیزی از کسی یقال اعجزه الشئ ای فاته اعجازة بالشیحه که زنان بر سرین بندند تا کلان
نماید تعجیز گنده پیر شدن و بعجز نسبت کردن کسی را و آهسته و بادرنگ گردن معاجزة رفتن کسی چنانکه نتوان بوی رسیدن قوله تعالی والذین سعوا فی آیاتنا معاجزین
و یقال انه لیعاجز الی ثقة اذا مال الیه معجزة الانبیاء ارم معجزات ج ایام العجوز سرمایای پس از مهر یوان پنج روز است نزدیک عرب یقال هو صن و صنبر
اختیها و بر و مطفی الجمر و مکفی الظعن و یقال هی سبعة صن و صنبر و وبر و آمر و مؤتمر و معلل و مطفی الجمر اعجاز النخل تنهای خرما بن **عجز** بر عجز سنور
نشستن عجزة بالکسر آخرین فرزند یقال فلان عجزة ولد ابویه یستوی فیه المذکر و المونث و الجمع عجیز بالزای و الراء ایضا نادر **عجلز** **عجلزة** بفتحتین و کسر
ای قوییة شدیدة و ریگ توده و بادیه **عرز** **معارزة** ستیهیدن باهم و دور بودن **عطرز** **عطرزة** دور شدن **عز** **عز** بالکسر ارجمندی ضد
ذل عزیز کم یاب و ارجمند اعزاء ج قوم اعزة و اعزاز عزة عزازة عزیز شدن و گرامی شدن یقال عز علیه فلان و کمیاب شدن و دشوار شدن یقال عز علی ان تفعل
کذا ای ثند و درست شدن یقال عز علی و الکا ای حق و فی المثل اذا عز اخوک فهن و قوی کردن تعزیز کذلک قوله تعالی فعززنا بثالث بتخفیف و بتشدید ای قوینا
و شددنا تعزیز ایضا در هم نشاندن باران زمین را طرعز باران سخت و ارض معزوزة زمین سخت عزوز عزاز تنگ پستان شدن ناقه (ع ف اض ۲) عزوزة
بالفتح نعت منه اعزاز گرامی داشتن و بزرگ آمدن غم بر کسی یقال اعز علی بما اصبت به و اعززت بما اصابک ای عظم علی و تنگ پستان شدن ناقه و دشوار
بره نهفتن گاو بار را و به بیش سخت رسیدن عز بالفتح غلبه کردن (ع ف اض ۲) و فی المثل من عز بز و قوله تعالی و عزنی فی الخطاب ای غلبنی و فیه
تعزز تنگ پستان شدن ناقه و عزیز شدن اعتزاز عزیز شدن و یتعدی بالباء عزة عزیزی و قوت و چیرگی عزة بالفتح نام زنی و آهوبره ماده عزاز
سخت عزاء سال سخت استعزاز سخت شدن بیک غلبه کردن بحق کسی یقال استعز فلان بحقی ای غلبنی و استعز بفلان ای غلب فی کل شئ و استعز بالعلیل ای
اشتد وجعه و غلب علی عقله و فی الحدیث استعز بکلثوم و فلان معزاز المرض ای شدیده عزی بالضم نام بت و مونث اعز و قد یکون الاعز بمعنی العزیز و العزی
بمعنی العزیزة عزیزی عزیزا سرین اسپ تیقصر و تمد و تثنیة المقصور عزیزیان و الممدود عزیزاوان بالواو **عشزر** **عشزران** بالتحریک رفتار بریده پای (ع ف
ک ۲) **علز** **عکازة** بالضم مشدد عصای با سنان عکاکیز ج **علز** **علز** بی آرامی و سبکی و تفتگی کردن مردم (ع ک ا ف ۲) علز بکسر الوسط نعت منه
یقال بات فلان علزا علوز بالکسر و تشدید الواو درد شکم **علهز** **علهز** بکسرتین نوعی از طعام عرب که در تنگ سال خورند لحم معلهز گوشت که به پختن نرم نشود
عنز **عنز** ماده بز و آهو ماده و جز آن و نام پیسی پشته و قبیله از هوازن و نام زنی و ماده عقاب عنزة بالتحریک نوعی از سنان و پدر حی از ربیعه عنیزة نام قوم
اعتناز دور شدن از جای بجای **عنقز** **عنقز** مرزنگوش **عوز** **معوز** معوزة بالکسر جامه خلق معاوز ج اعواز دشوار شدن کار و درویش شدن
و حاجتمند گردانیدن عوز درویش عوز بفتحتین درویش شدن و نایافت شدن (ع ک ا ف ۲) **عجوز** **عجوز** بالضم خطی است از هوا در ریگ پیدا آید عجالیج

اعنفر الرجل کاد یموت من البرد عنصر باز دشمن و خائید (عج ف اک ۲) او لم یعرفها البصریون و هو بمعنی سنگ عنصر کماش اسد و سخت از هر چیز
و بخیل عنصرة مونث و کنده و پیر سطبر و تیغ و تیر بزرگ زشت روزفت کوتاه عنصور پیر زال و شتر ماده سطبر تن که سبب پیری از بار بازماند یا در راه و بزرگ جثه یا به
گوشت گرد اندام یا فراهم گوشت درشت که به هیبت خشمناک نماید و سنگ از کلان العنطمور من النوق و النخرات الطویلة العظیمة او بدل من عنطموس
عنفزان هیزمی بود در بصره عنفر بچه خرگوش و بچه خرد و بچه خرد و بچه خرس و بچه بز و خرد بچه خوکی عفار بالفتح مثله و ملاعبت مرد با زن خود معافرة مثله و نشاندن شتر خود را عفارة بالفتح
و بالضم بتبه و انده عنفر باد بنده کی مورچها و امثال آن بر رفتار عنفزنه خرد و مرد نکوشش عفنرة رایت و بلاد ز هبر و ابو العنقز رجل و هذا شهادة
عند بعض القضاة لکنیته و عمرو بن محمد العنقزی و ابنه الحسین محدثان وارد العنقز بدیا بکر بن وائل عکبر بالضم برزه آدمی عکمر و عکموق هم برزه یا دیبا یا فیها کرد اندام پرگوشت
و برزه پرگوشت عکر کز ببج و جعفر مرد سخت درشت و سخت سطبر و کلان جلنکر عجیز عجیز سبدیان بالفتح و یفتحان بر جیر للصان

فصل الغین

غرز غرز رکاب چرمین که بر پالان نهند یقال غرزت رجلی فی الغرز و کم شدن شیر ناقه (عج ف اص ۲) و پای در رکاب آوردن و سوزن سوختن
(عج ف اک ۲) غارز شتر کم شیر غنه انبزد یک آمدن سفر و رفتن غریزة سرشت تغریز دم فرو بردن ملخ در زمین تغاریز هی بالحول من فسیل النخل و غیره غرز غرزة
بالفتح زمینی در حد ود شام و بهاقبر هاشم جد النبی صلی الله علیه و سلم غز بالضم گروهی از ترکان غمز غمز فشاندن به بستن و دست نهادن بر شتر پهلو که سپید تا فربهی لاغری
معلوم شود و اشارت کردن بچشم تغامز کذلک و منه قوله تعالی و اذا مروا بهم یتغامزون و غمازی کردن و المغامز المعایب یقال فعلت شیئاً فاغتمزه فلان علی ای طعن و وجد
مغمزا بذلک و الغمز فی الدابة ان تغمز من جملة غمیز النختین سوراران لق لا غمز جمل غمز مرد ضعیف غمیزة عیب جمع هم اغماز عیب کردن یقال اغمز فیه و کم حرکت دادن و در شکستن
کره یا ناقه غمورة ناقه که بر کوهان او دست نهند که فربهی بیابی و هی مثل الخیرة کذا التشکیک غمیز غمیز قصد کردن یقال بنفسه اغوزه باهل خود نیکی کننده و هنقز
بن سعید بن خالد بن الاغوز و یقال الاغوس صحابی غیزان بالکسر دهی است بهرات منها محمد بن احمد بن موسی الغیرانی المحدث

فصل الفاء

فخر فلان
متفخر ای متعظم متکبر فرز فرز زمین هموار و جدا کردن چیزی از چیزی (عج ف اک ۲) فرزه بالکسر پاره جدا کرده از چیزی افراز جدا کردن و دست دادن باشد
مفارزة جدا شدن دو شریک از یک دیگر افریز بالکسر دو زنده منفوز دوخته فرز فرز پرشدن و روان شدن جراحت (عج ف اک ۲) استفزاز سبک
کردانیدن و ترسانیدن بترس کسی قوله تعالی و استفزز من استطعت منهم و بیرون کردن افزاز ترسانیدن رسانیدن آن کسی جمل فز مرد سبک و گو ساله افزاز ج فلز فلز کاستن
و تشدید الزاء هر چه کداز دیهات جواهر کانی فوز فوز رستن به پیروزی یافتن بنیکی و هلاک شدن (عج ف اص ۲) التفویز کذلک و بیابان قطع کردن با شتر
یقال فوز الرجل بابله اذا رکب بها المفازة و افازه پیروز کردن یقال افازه الله بکذا و قوله تعالی فلا تحسبنهم بمفازة من العذاب ای بمنجاة منه مفازة جای نجات
و هلاکی و بیابان مفاوز ج فازه سایبان فیز و هو ... بالفتح کردن کشتی کردن لغة فی البخس فطز مرد (عج ف اک ۲) او لغة فی فطس فقز مرد (عج ف اک ۲)
لغة فی فقس

فصل القاف

قبز قبز برجستن و آرامی قماز بالضم بیماری کوسفند قبقیز جهانیدن قرز رجل قرنز مرد کز معرب
قرز قزز نیک پاک بودن از آلایش قزو ثلث لغات نعت منه قز ایضا جامه از ابریشمان پیله معرب قاز و قاذوزه قدح فاقزة مثله قعفز یقال
فلان جلس القعفزی خویشتن در چیده نشست او نشستن و مصدر منه قفز قفز قفزان برجستن قفزی نوعی از رفتار اسپ و شتر یقال جاءت
الخیل تعدو القفزی قفیز پیمانه اقفزة قفزان ج قفاز بالضم و التشدید نکار جانور و غلاف دست زنان قفازان مثنی منه تقفز مصدر منه و قفازه کردن
حنا و قفز و مقفز اسپ دستها سپید قمز قمز بالتحریک چیزی اندک کم قیمت بسیار و قمزة بالضم پاره خرما و جز آن چیده قوز قوز ریگ تل خرد اقواز قیزان ج قهز
قهز بالکسر جامه از ریسمان و قز قمیز قنفز بالکسر کوتاه مخیس فخف اه الکلام غلیظه قنفز فی الشی اسرع فحفز الحبیبة حشا با حشوا ایضا قحفلیر بکنجیل
قحلزة رفتار کوتاه الفحاز فی الکلام الاغلظ و یقال جره فحفزا ای فیجعل قحزة چیزی خشک در چیزی خشک دون قرز خاک را بانگشتان
گرفتن و سخنیدن پل و سطبری مرد بالضم شیشه روغن حجام قرزة بالضم بقیه و بقیه قرعز بالک شخصی است از ترک لهادسته تغرة قمز بالکسر آستک
از می یکون من عصارة و یکون فیه احاجهم قمیز ناتوان قریاز بالکسر سپید قنفزة گیاهی است که برگش سبز و چوبیرک خرد کاسنی می شود و ملینة یا کلها
الناس و یجیبها الفنم حیلا قعبد الاناء آوند از شراب جیران کرد (عج ف اص ۲) و قعز بانی الاناء شرب به شر باشد یدا القاقزی ف ز قلز نوعی از اشیا می دان است
عج ف اص ۲ و ف اک ۲ و نزدن و تیر انداختن و سناد کردن قلز ... قلزم ... سیاه و مرد بسیار ... جای ... گفتگو قلز

که از آهن برابر سپیده باشد و مرد درشت و قلزته اقداحا جرّته عتیبة فاقتلزه و قنلز الجراد رزّه ذنبه فی الارض اقلز و قلز مثله تقلز و دویدن تکه **قلحزة** رفتار مرد کوتاه و کجرو حل مردفربه مانند که گفتار او زیاده از کار او باشد تحجز **قمزة** پیرزال ناکس کوتاه قد **قمز** کمنقع و علابط مرد خرد کوشش کوتاه قد **قمهزیة** بالضم ب سپاه کوتاه قد **قنفز** بالاکی مانیه خرد اقنفیه مثله اقنفز بدان آشنا سپید مرد پاک از آلایش و بضم و بالتحریک سفال و شکار قاز صیاد متقفز و قماز مثله **قهقزات** شتر کلان قهقزه یکی قهقز سیاه قهقزة مونث قهقزیة کوتاه قامت **قهمزة** برجستن و کوتاه خواه مرد باشد یا زن و شتر ماده کلان جثه ست قنار قهمزی و درشتی اسپ و شتابی و شادمانی **قهندز** بضم الاولین و الرابع اربعة مواضع معرب لا یوجد فی کلامهم ال ثم زاء بلا فاصلة بینهما

فصل الکاف

کرز **کرز** بالضم خرجینه کرینة بالکسر کرآز بالتشدید قحقار که خرجینه شبان بر دارد کرز بالضم و التشدید ناکس و یقال الحاذق و باز که بسته باشد تا پرها بریزاند و باز که بسال دوم درآمده باشد کرزه پیشه گارزه شتافتن بجالی و پنهان شدن و روی گرنجتن از کسی **کنز** **کنزاژة** تند مزه شدن و خشک شدن جل کنز مرد تند و قوم کنز بضم و رجل کزّ الیدین مرد بخیل مثل جعد الیدین نگره کزّه دلو تنگ از ناک و قوس کزّة اذا کان فی عودها یبس عن الانعطاف کز تنگ کردن و بخیدن از سرما ای اذا الرجل ناهو ملکزوز یستعمل مجهولا کزاز بالضم ترنجیدگی کلیه از درد ترنجیده شدن لام زید **کنز** **کنز** گنج و گنج نهادن (عع فا ک ۲) و فی الحدیث کل مال لا تؤدی زکوته فهو کنز اکتناز گرد آمدن مال و پر شدن کنز کناز بالکسر و التشدید درو دن خرما یقال هذا زمن الکناز ناقة کناز بالکسر گنده گوشت **کوز** **کوز** بالضم کوزه کیزان اکواز ایضا و نیز التیاز آب گرفتن بکوزه کوز ایضا تا **کمیز** **کمیز** بالکسر پاره کلان **کعز** فراهم آوردن چیزی با انگشتان (عع بفتحهما) **کلز** فراهم آوردن (عع ک ۲) کلزه مثله کلاز کلتان نام شخصی و تجذب مرد سخت عضله کرد اندام و تجلّق ای بین جلب و نطاکیه و الکلیز کامیر موضع علی مرحلة من الری الکوالیز قوم تخرج بالسلاح للمارة اذا انتشا شوا علیه الواحد کالوز و اکلاز انقبض او هو انقباض خشاد بعد بطش هنزلة الراکب اذا لم یتمکن من ظهر الدابة اکلاز البازی هم باخذ الصید یعنی آهنگ شکار گرفتن کرد **کلمز** بجعفر کرد اندام و چهره گرد سخت عضله مکلز مرد سخت **مکلز** بروزن و معنی مکلز یعنی منقبض و فراهم آوردن چیزی نا گردگرد و کمزة بالضم گنج از خیار و غیره فراهم آمده و تودة از ریگ و خاک

فصل اللام

لبز **لبز** لکد زدن شتر بجنبز الجنبز مثلهو بالتحریک یعنی لغزان **لحز** **لحز** مرد بخیل تنگ خو ناخر تنگیها تلاحز دشواری کردن با یکدیگر در سخن **لزز** **لزز** **لزازة** سخت کردن و برچسبانیدن (عع ف اض ۲) کنة لزاز اتباع سخت بخیل رجل ملزّ بالکسر سخت خصومت گر یقال فلان لزاز خصم یعنی سربش خصم است لزاز الباب پشتیوان در لزاز استخوانهای سینه ملزز گرد اندام استواء خلقت تلزّز استوار کردن ملازة بهم چسپیدن **لغز** **الغاز** چیستان گفتن لغز بالضم چیستان و سوراخ کلاکوش الغاز ج لغیزی مثل الالغز **لکز** **لکز** لکد زدن بر سینه و فی المثل یحمل شن و یفدی لکیز و هما ابنا افصی بن عبد القیس **لمز** عیب کردن قوله تعالی و منهم من یلمزک فی الصدقات بالضم و الکسر رجل لماز و لمزة ای عیاب و اشارت کردن بچشم (عع ف اض ۲ و ک ۲) و زدن و سپوختن (عع ف اک ۲) **لهز** **لهز** در آمیختن و در میان قوم شدن و آمیختن سپیدی موی با سیاهی یقال لهزه القتیر ای خالطه الشیب فهو ملهوز ثم هو اشمط ثم هو اشیب و مشت بر سینه زدن قال ابو زید هو بالجمع فی اللهازم و الرقبة و لهز لغت منه و نیزه بر سینه زدن و بسر زدن شتر بچه و پستان مادر را بوقت مکیدن (عع بفتحهما) و اللهزة اللهاز دائره های اسپان بر بنا گوش و آن منحوس است **لوز** **لوز** بادام لوزة یکی ملازة بادامستان **لهمیم** **لهز** بالفتح لکد زدن یا مشت زدن و دور کردن (عع ف اض ۲ و ف اک ۲) **لحز** کار و نیز **اللصوز** الاصوص یعنی دزدان **لعز** جماع کردن او را (عع بفتحهما) لعزت الناقة فصیلها لیسلنه یعنی شتر ماده بچه خود را لیسید **لقز** مشت بر سینه زدن یا عجز ان یا لکد زدن یا مشت پرکردن و سینه زدن و بهر دو یا زد و کوفتن و بازنج دفع کردن و مشت گرد زدن **لاز** پناه گرفت (عع ف اک ۲) ملیز پناه گاه ملاذ مثله

فصل المیم

مرز **مرز** شکنجیدن با انگشتان و پاره برکندن از خمیر (عع ف اض ۲) اشتر از بچیدن **مز** **مزز** مکیدن (عع ف اض ۱) مزة یکباره فی الحدیث لا تحرم المزة و لا المزتان یعنی فی الرضاع تمزز مزمزان خوردن شراب و شراب مز و مزّان مزبالضم ترش شیرین مزّة هی تش مزّة بالفتح ای خوش مزه مزاء نوعی از نشراب و هو فعلاء بفتح العین فادغم لان فعلاء بالسکون لیس من ابنیتهم و یقال هو فعال من المهموز و لیس کذلک لان الاشتقاق لیس یدل علی الهمز کما دل فی القراء و السلاء مز بالکسر افزونی یقال له علی هذا مز ای فضل مزمزة جنبانیدن

معز **معز** بز و هو اسم جنس معز معیز معزی کذلک امعوز بالضم گله آهو از سی تا چهل و بز ماعز واحد المعز مثل صاحب صحب بز نر و پوست بز ماعزة مونث و هی عنز و اعنز قال سیبویه معزی بالکسر منون منصرف و الفه للالحاق لا للتانیث لان الملحقة تجری مجری ما هو

من نفس الكلمة قال الفراء المعزى مؤنثة وبعضهم ذكرها قال ابوعبيد ان المعزى كلهم ينونونها في النكرة متناز دارندهٔ بز معز بفتحتين زمين درشت امعز
مكان سخت سنگناک ارض معزاء مثله ملز هذا اتملاز رستن از کاری تملیز رهانیدن تملز رستن موز بموز مویز موزه یکی میز تمییز جدا کردن تمیز مثله
امتیاز انمیاز تمیز استماز جدا شدن قوله تعالى تكاد تميز من الغيظ اي تتقطع (ضميمه) ميز بسلحه رمى یعنی ریخ زد مجز الجارية مجزا ومحازا انكاح کرد اورا (ع بفتحهما) ومحز
فلانا لهزه او محزه و بحزه و نحزه و لحزه و نهزه و بهزه و لكزه و دكزه صدمه و هزه و لقزه و لغزه اخوات ماحوز نوعی از ریحان است ویقال له ایضا مروماحوزی و مروماحوز ویعود
في خ ر ب ش مشلوز بالکسر وفتح اللام زردآلوی شیرین مغز ذكره الازهري في ش ل ز وحقه اي يذكره في مضاعف الشين لان صدر الكلمة معتلا
والفاء معتل الزاء او لان عجز الكلمة اجوف والا في رباعي الشين وهذا اولى لان الكلمة مركبة فصارت كشقحطب وحنيفل واخواتها + ناقة مصفور كصبور مسنة
المطرة النكاح مهزه دور کرد آنرا (ع بفتحهما) **فصل النون** نبز + نبز بفتحتين نزنامه یعنی لقب انباز ج + نبز بسكون لقب دادن (ع ف ا
ك ۲) تنبیز مثله وللمبالغة ایضا تنابز یکدیگر را لقب نهادن نجز + نجز بالتحريك سپری شدن (ع ك ا ف ۲) وبالکسر روا کردن حاجت (ع ف اض ۲)
انجاز كذلك وفي المثل انجز حر ما وعد + مناجزه کشش کردن وفي المثل المحاجزة قبل المناجزة وانت على نجز من حاجتك بالضم والفتح یعنی نزدیک بروائی
حاجت خودی استنجاز نجز روائی خواستن ناجز نقد و آماده فيقال ناجزا بناجز كقولك يدا بيد نحز + نحز سپوختن و در خستن بدست و پای
وکوفتن در هاون و مشت بر سینه زدن منحاز بالکسر هاون نحاز بضم سرفه شتر بعیر ناحز نعت منه انحزان سرفه و ریش که در شتر پدید آید انحاز خداوند شتران ناحز
شدن نحیزه سرشت و نوار گرداگرد خرگاه و راه باریک که از راه های بزرگ شکافته شود بصحرا و ریگ نخز + نخز زدن و درد ناک ساختن بسخن نرز + نرز
بالفتح والکسر زهاب و بالفتح ایضا مرد تیز فهم زیرک و شتر مرغ که یکجا قرار نگیرد انتزاز زهاب ناک شدن زمین نرز دویدن آهو و بانگ کردن او (ع ف ا ک ۲)
ناقة نشزة اي خفيفة نشز + نشز بفتحتين جای بلند انشاز نشاز ج نشز بالسكون مثله و بلند نشستن (ع ف اض ۲ و ک ۲) قوله تعالى واذا قيل لكم انشزوا
فانشزوا اي قوموا نشوز بالضم والكسر جمع نشز و ناسازواری کردن زن با شوی و زدن شوی مرزن را (ع ف اض ۲ و ک ۲) قوله تعالى وان امرأة خافت
من بعلها نشوزا او اعراضا + انشاز بر داشتن استخوانهای مرده را بسوی محلهای آنها و ترکیب دادن بعضی آنرا ببعضی نفز + نفزان برجستن
آهو و بزغاله (ع ف ا ک ۲) تنفیز بر جهانیدن کودک را و برگردانیدن تیر انفاز كذلك يقال انفزت السهم ونفزته على ظفري اذا ادرته نقز + نقز نقزان برجستن
آهو و دویدن (ع ف اض ۲) تنقیز متعد منه نقاز بالضم بیماری گوسپند و بالتشدید گنجشک ریزه نقز بالتحريك ستوران ریزه و لاغر نقز بالکسر مثله نقز بالفتح والکسر
آب صافی و خوش نكز + نكز سپری شدن آب چاه (ع ف اض ۲) و بالتحريك كذلك (ع ف ا ک ۲) انکاز سپری کردن آب را بئر ناكز چاه کم آب
نکز در خستن بچیزی تیز و زدن و سپوختن و گزیدن مار به نیش و نقطه گرفتن او بدندان (ع ف اض ۲) نهز + نهز سپوختن و جنبانیدن سر و برخاستن
ستور برفتن و سرزدن گوساله و شتر بچه پستان مادر را و دلو در آب زدن تا پر شود (ع بفتحهما) نهزة بالضم فرصت و غنیمت انتهاز فرصت یافتن و غنیمت
شمردن مناهزة كذلك و نزدیک آوردن کودک بلوغ را تناهز شتافتن و کوشش در باب رت بر یکدیگر (ضميمه) نیز زنخود اسپهان ساختن از ترس و به هموار نیرزة و نارزة
و موضعی نیرنزه کامیر دهی ست به آذربیجان والیها ينسب النيريزي احمد بن عثمان الحافظ الفرضي نیریز دهی بفارس نیروز بفتحتین روز سال است نوروز
قدم الى علي كرم الله وجهه شيء من الحلاوى فسأل عنه فقالوا للنيروز فقال نيروزونا كل يوم وفي المهرجان قال مهرجونا كل يوم وابن نيروز الانماطي محدث
نطنز ويقال نطنزة شهری ست ما بین قم و اصفهان نغز بينهم اغرى ونغزهم النفاز نزغهم النزاع نغز الصبي دغدغه ننغوه کم کردن و نوز بالضم
فصل الواو وجز + وجز وجيز موجز موجز موجزة سخن کوتاه ایجاز کوتاه کردن سخن ابو وجزة نام مردی توجز روائی حاجت جستن وخز + وخز نیزه
خستن و آمیختن چیزی بچیزی اندک وزر + وزوز مرغ آبی لغة في الاوز وزواز مرد سبک وشز + وشز بفتحتين جای بلند و سختی يقال اصابتهم اوشاز الامور
اي شدائدها وعز + ايعاز توعيز پیش آمدن بکاری يقال اوعز الى الامر وعز كذلك وفز + وفز بالتحريك والسكون شتاب اوفاز ج سحن على اوفاز
على سفر استيفاز بر سر پای در نشستن وكز + وكز مشت زدن و سپوختن وهز + وهز بسیار زدن يقال وهزته اذا ضربته مثقل كيف گران بار (ضميمه)
وتر نوعی از درخت لغة يمانية وزرة موضعی ابراهيم بن محمد بن اشرويه وزرة لقب مقاتل بن الوليد و وريزه رگی ست که جاری می شود از معده بسوی جگر
و بلام رجل من غسان المتوقرة المتوقرة و هزیانه بخشم جنبانیدن سر (ع ف ا ک ۲) التوهز التنزي في المشي بسرعة و تحرک راس الجردان عند النزاء التهيؤ للقيام

فصل الهاء هزه هزة هیزی بالکسر دست بند و هر چیزی خوب و با بدار را هیزی گویند هیز هزه هیروزه فردن هزه هز جنبانیدن (ع ف ا م) اهتزاز جنبیدن و درخشیدن ستاره بوقت فروشدن و جنبیدن مرکب و شتر بآواز حدا هزه بالکسر نشاط و شادمانی و آواز جوشیدن دیگ هزیز الریح وزیدن باد و جنبانیدن درخت را هز هزة جنبانیدن هزاهز فتنه اسیف هزهاز جنبان و نهر هزهز بالضم که آب روان باشد هزبر بالکسر قبیله همزه همزه بسیار اشاره کردن و فشردن و پنجه و همزه آوردن در کلمه قیل الاعرابی اتهمز الفار فقال السنور یهمزها ای یعطها و زدن و سپوختن و عیب کردن رجل همزة و همزة بسیار عیب کننده یستوی فیه المذکر و المؤنث بالفرها کذلک همزات الشیطان ای خطراتها التی تخطر بالقلب الانسان قوس همزی بفتحتین کمان سخت انداز نده تیر را مهمز بالکسر حدیده آهنی که بر پاشنه موزه راننده بر تهیگاه اسپ فرومی زند همزة همز بالکسر انداز ده هرب یقال اعطاه بلا حساب و لا هنداز هنداز اندازه گیرنده و بنا و زمین فجعلوا الزاء سینا لانه ما یجیء فی کلام العرب الدال قبل الزاء ضمیمه هبوز و هبزان مردن بناگهانی مردن (ع ف ا ک ۲) و الهبز الهبز الملح و الحس یعنی گذشتن اندیشه بدل و هاجزه ساره ای خوش کرد و او را هرمز اللقمة و در دهن نوالها را خائیده هرمزت الناطقلت هرمزه نکو هیدن و اندک خاثیدن و سخن که از دوست خود پنهان کنی هرمز بالضم شهر یست بر دهانه دریای ماهند و قاعده الست ما بین قدس و کرک و نامی را هرمز شهری بخوزستان هرمز هرمزان بادشاه بزرگ پادشاهی از پادشاهان عجم هرمز هرمزان سپاهبند و از من هرمزان مثله القهقر القهقری و بالوجهین یروی فی بیت لبید متسلط تشرها هرمز بفتح الجیم یکی از پادشاهان عجم هنبرقة همیخ هوز بالضم خلق و مردم تقول ما فی الهوز مثلک و ما ادری ای الهوز هو و الاهواز تسع کور بین البصرة و فارس لکل کورة منها اسم و یجمعهن الاهواز و لا تفرد واحدة منها هوزه هی با اهمز مرو عسکر مکرم و تستر و جندیسابور و سوس و سرق و نهر تیری و ایذج و مناذر هوزه مردن و هوز خرد و خفت ابجد

باب السين فصل الالف

السیش السی جای و رشته و شکستن و خواری تغییر کردن (ع ف ا ک م) تاسیس هی مثله تا تاسیس دیگرگون شدن اسس اس بالضم بنیاد اساس بالکسر مثل عس و عساس اساس بالفتح مثله اسس مثل قذل و قذال اسس بفتحتین مثله آساس بالفتح و المد مثل سبب اسباب تاسیس بنیاد نهادن و الف که در قافیه میان او و حرف روی یک حرف باشد اس راندن گوسپند بعین لفظ اس بالفتح و الکسر و قولهم کان ذلک علی اس الدهر بالثلث لغات ای علی قدم الدهر الس الس خیانت کردن و شوریده شدن عقل (ع ف ا ک م) مالوس دیوانه تالس دروسمند شدن یقال ضربته فما تالس ای ما توجع و یقال ما ذقت الوسا ای شیا الیاس ع بالکسر نام پیغمبری اعجمی امس امس دی و هو مبنی علی الکسر عند بعضهم و معرفة و معرب عند بعضهم و معرفة و ان صغرت او دخله الالف و اللام او نکر صار معربا بالاتفاق یقال مضی امسنا و مضی الامس المبارک و کل غد صار امسا و لا یصغر کما لا یصغر الغد و البارحة و کیف و این و متی و ای و ما و عند و کما لا یصغر اسماء الشهور و الاسبوع غیر جمعة انس انس انسان بالکسر مردم انسی انسی بفتحتین یکی اناسی ج قوله تعالی اناسی کثیرا اناسیة کذلک مثل صیاقلة انسان العین مردمک چشم اناسی ج فیقل صله فعلان و زیدت فی تصغیره یاء کما زیدت فی تصغیر رجل فقیل رویجل و قال قوم اصله انسیان فحذفت الیاء تخفیفا و ابدلت فی التصغیر فقالوا انیسیان آنس بالضم بی آرامی و آرام یافتن بچیزی (ع ف ا ک م) قال ابن عباس انما سمی الانسان لانه عهد الیه فنسی و الاناس لغة فی الناس و هو الاصل و یقال کیف ابن انسک و انسک یعنی نفسه ای کیف ترانی فی مصاحبتی ایاک و فلان ابن انس فلان ای صفیه و خاصته و ندیمه و جلیسی و خلیصی بکلمه بالکسر یعنی همدم و مونس و گزیده و همنشین من ست استیناس آرام یافتن بچیزی یقال استانست بکذا و حس یافتن و حسی از چیزی آنس آرام یافتن شیء صواحب انس و هنده و مونس مثله و روشنید و با الد انسیه ای احد تانیس انس دادن و دیدن و دانستن یقال آنست منه رشدا ای علمته و شنیدن تانیس انس دادن اندیش بفتح النون و کسرها و ضمها نام سحابی و همزه الیفا انسی صد وحشی قال ابو زید هو الایسر من کل شیء و قال الاصمعی هو الایمن و قال کل اثنین من الانسان کالساعدین و الزندین و القدمین فما اقبل منها علی الانسان فهو انسی و ما ادبر عنه فهو وحشی انس بفتحتین مردم و قبیله که بیکجا فرود آیند یا شیء ونام صحابی و حدیث علی اسد الله و ظلم و زیان شدن (ع ک ا ف م) یقال آنیست الیه ابساء و انیته اوس اوس گرگ و پدر قبیله از یمن و عطا دادن و عوض دادن این بی (ع ف ا ک م) اوس بالفتح نام مردی استیاس عوض خواستن مستامس آنکه از وی عطا خواهند آس بالفتح مورد و باقی خاکستر السن ادن جانهای همراهی الییش یاس نومید شدن (ع ک ا ف م) و الفعل ایست مذ آیس یاسالغة فی تبست ایاس بیاد مسعود واحد و ایسی منه فلان مثل یاستی یاسیر و بنیاد و فصیح بالکسر بالک اصل پاک آیسی و ایس تکلیبر و سکیت کشاد و زرا بیسون و ابیسون و ارایسته و ارایسم

وارپس بج اریس بارپش ارساوارپش تارپیسا صار ارپیسا اپیس کسکیت حالم وارجسته تارپیسا مشعله و استخوانه و ابیراپیس کلاه بزیاد درست به ... اسپر باپیس با سپر بازید

و بزبابپس پرشک و آن دانه ایست زرد مرغ مزه معروف المفرد به

فصل الباء با پس

باپس باپس عذاب و سختی و وقت حرب شدن مرد (بفتح عین ...) بئیس بفتحتین بر وزن فعیل

ای شجاع عذاب بئیس عذاب سخت بئوس بئیس سخت حاجتمند شدن (بع ک اف م) باپس نعت منه بئیس بالکسر ... البئیس

یقال بئس الرجل زید و بئست المراة هند و هما فعلان ماضیان لا یتصرفان لانهما ازیلا عن موضعهما ... بئس ای اصابت ...

فنقلا الی المدح والذم فشابها الحروف فلم یتصرفا البوس جمع بؤس بؤسی ... و فی المثل عسی الغویر ابؤسا ... بالاضافة ...

بمعنی سیدن ابتئاس اندوهگین شدن و کراهت داشتن قوله تعالی فلا تبتئس بما کانوا یعملون ای لا تحزن ... باساء ...

بجس بجس آب راندن و روان شدن آب متعدی و لازم (بع ت اص ع م) انبجاس تجس روان شدن سحاب ... بیان ... انبجس ...

و زمین کج بی آب دادن بروباند قوله تعالی فانبجست منه اثنتا عشرة عینا ... بجس ای قلیل و کم کردن حق کسی (ف بفتحهما) و فی المثل ... باخس ... فی المثل قال

ان بخست قلت باخسته بخس المخ تبخیسا ای نقص برس برس برس بالکسر پنبه برنس برنس بالضم کلاه که در صدر اسلام می پوشیدند ... برنساء

برناسا و برناسا غیر منصرف مردم یقال ما ادری ای البرنساء هو وای البرنساء هو ... ای الناس هو ... بجس بجس بالکسر ای غریره نام کوکبی ...

مشتری نیز گویند یقال ناقة بجیس ای غزیرة بجباس بالضم نشاسه ... مثل ... بجیس ...

و پریشان کردن ستور را (بع ت اص م) و بسیسه ساختن و آن نوعی از طعام عرب است و سخن چینی کردن یقال هو بعقاربه ای ... بساس ...

ستور آب و بس بس گفتن مرناقه را بوقت دوشیدن ناقه بسوس آنکه بی ابساس شیر ندهد و فی الحدیث یخرج قوم من المدینة الی الشام یبسون ...

انبساس پراکندن ستور بسوس نام زنی و فی المثل اشأم من البسوس حرب البسوس منسوب بوی ... بسابس ... بیابان ...

قال الکسائی یقال هی بمن حسک و بسک ای هو علی کل حال ... قال ابو عمرو ... ابلاس نومید شدن

از رحمت حق و منه سمی ابلیس واندوهگین و شکسته گردیدن و علت ناخوردن ناقه از غایت ... بلس ...

یقال ما ابلسه الله علی البلس ... بلسان ... بلسان ...

پس ماندن از کسی و چیزی بوس بوس بوسه دادن معرب (بع ت اص م) بهنس ... تبهنس خرامیدن ...

از خواص بیش بیسان ... بیش ... بچه و کودک شیرخواره ... جایس ... بالفتح ...

مخلوط بادو ... تخلیس ... الفتین ... بعریت ... مربا ...

یعنی ... بالکسر چاه بسیار مغاک ... بالکسر ... یافتن ... ترداس ...

و کذا جبس نام شخصی ... کسی که بکراء ... حرمودیان ... بالضم ... نام ... شهرها ...

بسر حد زمین روم و دهی است ... بالکسر ... بالفتح ...

بطیاس ... بطلیوس ... بطلیموس حکیمی ... یونانی ...

بغبس ... الرجل ... بغراس شهری ... بقیس ...

بقبیس درختی ... بالکسر ...

... بلقیس ...

...

خوشنویس ...

...

... بالکسر ...

تعس تعس هلاک شدن و بروی در افتادن و هو ضد الانتعاش (ع بفتحها) اتعاس هلاک کردن تعسًا له هلاکی باد او را توس توس طبیعت و اصل یقال
هو من توس صدق ای من اصل صدق تیس تلیس تکه توس اتیاس ج تیقه و سائر الیه کذلک تتایس تکبر نمودن استیاس تکه خواه شدن ماده بز یقال فی فلان تیسیة
ای تکبر و تقصد (ختیمه) تخس کص و خوک ماهی و آن آبه است که غریق را اسیر آید بقا در گرداند تش به پشت خود تا یاری یابد غریق بر شنا و تسمی الدلفین ترمس بالضم بار درختی است
که دانه آن پهل دارد و تیز اطراف است یا باقلای مصر است و آن بیست مرهنی اسد را و بفتح ترمسان بالضم دهی است به حمص ترامس بالضم مروارید و حفر ترمسة
تحت الارض ای سرداب و ترمس تغیب من حرب او شغب ترنس بعثتین اصول ناکاره تعش مانندی از ابر تنک در آسمان تفلیس بالفتح والعامة تکسر
شهریست از مضافات کرجستان علیه سوران و حماماتها تنبع ما حارا بلا نار تلمسان بکسرتین تختگاه مملکتی از مضافات ملک مغرب ذات اشجار و انهار و حصون
و فرص تلیسة کیسینه خصیه و چیزی که از برگ خرما ساخته شود و کیسه حساب و لا تفتح تنیس کسکین شهریست بجزیره دریای روم نزدیک دمیاط ینسب الیه
الثیاب الفاخرة تونس کمویس تختگاه بلاد افریقیه عمرت من انقاض مدینة قرطاجنة و محمد بن محمد التنیسی اسکندری النسل **فصل الجیم** جبس جبس بددل و
گول تجبس خرامیدن جحس جحاس زحمت دادن خصم را در حرب و کوشش نمودن و بالشین کذلک جدس جدیس قبیله جا گوسته زمین بی عمارت
و زراعت مانده و فی الحدیث من کانت له ارض جادسة قد عرفت له فی الجاهلیة حتی اسلم فهی لربها جرس جرس بالفتح خوردن زنبور گل را و ترنم کردن و سخن گفتن
(ع ف اک ۲) تجرس مثله و آواز نرم و بالکسر کذلک یقال سمعت جرس الطیر ای صوت منقاره اجراس آواز کردن مرغ بوقت تیز گذشتن و می و آواز آمدن
از پیرایه و آواز کردن حادی در حدا و آوازهای کسی شنیدن لتقول قد اجرسنی السبع اذا سمع جرسک جوارس زنبوران و یقال مضی جرس من اللیل ای طائفة
جرس بالتحریک ج م و فی الحدیث لا تصحب الملائکة رفقة فیها کلب او جرس تجریس محکم رای کردن مجرس بفتح الراء مرد کار آزموده جرجس جرجیس بکسرتین
پشه ریزه و لغة فی قرقس جرجیس نام پیغمبری جرفس جرفاس سطبر و درشت جسس جس بسودن و بر رسیدن اجتساس بسودن مجسة جای انگشت نهادن
طبیب از دست بیمار و فی المثل افواهها مجاسها لان الابل اذا احسنت الاکل اکتفی الناظر بذلک فی معرفة سمنها تجسس خبر پرسیدن جاسوس ج جواسیس
نام مردی جعس جعسوس بالسین و الشین ایضًا مرد کوتاه زشت روی جعس بالفتح جعموس بالضم و زیادة المیم للپیدی وم و یقال رمی بجعامیس بطنه جفس جفاسة
ناگواره و جفس بالتحریک ناگواره شدن (ع ک ا ف م) جلس جلوس نشستن و نشینندگان (ع ف اک ۲) مجلس بکسر الوسط جای نشستن و بفتحها مصدر و
کذا الموضع بالکسر و الفتح جلسة مثال همزة بسیار نشیننده جلسة بالکسر نوعی از نشست مجالسة هم نشینی کردن یقال هو جلیسی و جلیسی هم نشین من است و تجالس القوم
جلس بالسکون زمین درشت و کذلک جمل جلبس و ناقة جلبس ای ضخم محکم و شجرة جلبس و شهد جلس ای ضخم غلیظ امراة جلس آنکه دائم بر در خانه نشیند جلس
ایضًا زمین نجد و بنجد شدن جلبان گلستان معرب جمس جاموس گاومیش معرب جوامیس ج جموس فسردن روغن و پیه و آب ما جامس ای جامد
جمسة بالضم غوره خرما شیرس جنبش جنس بالکسر یک گونه از هر چیزی که در وی گونها باشد از وی مجانسة هم جنسی کردن تجنیس جنس تجنس فراهم آوردن جوس
جوس در میان سرای و جای گشتن و بر رسیدن از آنچه در واست (ع ف اض ۲) قوله تعالی فجاسوا خلال الدیار ای تخللوها فطلبوا ما فیها اجتیاس مثله جوسان
بالتحریک گشتن در شب (ضیم) جرافش کسمندل مرد سطبر و درشت جرهاس بالکسر تنومند و شیر سخت درشت جشنش جد ابی بکر محمد ابن احمد بن جشنش المحدث
جعنبس کعصفر و عصنفور مرد گول جعالش جعلان قلب عجالس جهیس کزبیر ابن اوس النخعی صحابی او هو جهیش بن یزید جیسبان نام
شخصی جیسوان نوعی از بهترین درخت خرما معرب گیسوان و معناه الذوائب **فصل الحاء** حبس حبس باز داشت کردن
ضد تخلیت (ع ف اک ۲) احتباس باز ایستادن و باز داشتن لازم متعد حبسة بالضم اسم منه و یقال الصمت حبسة تحبیس خود را در
بند داشتن احتباس وقف کردن چیزی را محبس حبیس نعت منه حبس بالضم ما وقف و بالکسر سنگ یا چوب که بر آب راه نهند تا بجهت گرد آمدن
آب با سستور خورد احباس ج و تسمی مصنعة الماء حبسا حابس نام مردی حدس حدس بگمان سخن گفتن (ع ف اک ۲) و دانستن
و بی راهه براهی رفتن و کارد در سینه شتر زدن یقال حدست فی لبة البعیر ای وجأتها و حدست بسهم ای رمیت به و حدسته برجلی ای
وطئته تحدس استقرای صرعة و تحدست الاخبار و عن الاخبار ای استخبرت و تفحصت حندس حندس بالکسر شب تاریک حندلس
حندلس شتر گران رفتار حرس حراسة بالکسر نگاهبانی کردن (ع ف ا ض ۲) احتراس خود را پاس داشتن و فی المثل محترس من مثله و هو حارس

وگوسپند دزدیدن در شب حارس پاسبان حرس بفتحتین نگاهبان درگاه سلطان حُراس ج حَرَسی یکی از ایشان حریسه گوسپند دزدیده حرائس ج ومنه حریسة
الجبل والحرس الدهر والاحرس الجمع قال امرؤ القیس شعر لمن طلل و اترا ئه * تقادم فی سالف الاحرس * ویقال عشنا بذاک حرسا ای دهرا احتراس مقیم بودن
بجایی یقال احترس فلان بالمکان اذا اقام به حرسا ای دهرا حسس حس حسیس آواز ترم قوله تعالی لا یسمعون حسیسها حس ایضا دردی که بعد از ولادت
حادث شود زنان را و چیزی یقال الحق الحس بالبس ای الشیء بالشیء معناه اذا جاءک الشیء من ناحیة فافعل مثله و دانستن و آگاه شدن و دریافتن و
تنگ دلی و رقت نمودن برکسی و چیزی یقال حسست له بفتح السین وکسرها ای رققت له و سر باکه گیاه و نبات را بسوزاند حس بالفتح سوختن سرما نبات را
(ع ف اص ۲) وگوشت بر آتش انداختن تا بپزد یقال حسست اللحم و حسسته بمعنیً ومنه جراد محسوس و آتش بر بالای کوماج گستردن و از خاک و ما ن کندن
کسی را و حسسناهم ای استاصلناهم قال قوله تعالی اذ تحسونهم باذنه و کشتن کسی را بالمخ را ومنه جراد حسیس و ستور را خاریدن ابشانه محسة بالکسر شانه ستور خار و بالفتح
وبه الانسان و کذلک باشبین ایضا حواس خمس ای پنج حس سمع و بصر و شم و ذوق و لمس هماسه یکی از پنج و سرمای سوزنده داس الارض پنج آفت
سرما و نیچه و باد و ملخ و ستور چرنده سنه حسوس قحط سال سخت احساس یقین دانستن یقال احسست بالخبر و احسیت به بابدال الیاء وکذلک حسست بالخبر
و حسیت به ای ایقنت به و بمعنی نوا وجدی لیقین تنقشا لا دبه من شو اذ التخفیف و قالوا ما احسست منهم من احد ای ما وجدت و احسست الشیء ای وجدت
قال الاخفش احسست معناه ظننت و وجدت ومنه قوله تعالی فلما احس عیسی منهم الکفر انحساس پراکنده شدن دندان و جز آن تحسس خبر پرسیدن حساس
جو المخزو منو الحسحاس گروهی از عرب حساس بالضم ای ریزه ریزه چوبی ویقال [illegible] از هم و چیزی که ندو یقال ابیت بهن حسک و
بسک ای من حیث شئت و مات فلان بحسة سوء ای بحال سوء حسان نام یاری رسول الله صلی الله علیه وسلم و وزن او فعلان باشد از حس یقال اخذه
حفس حیفس مثال حیدر کوتاه سطبر حیفسا همه در نیز مرده دلپشنک و فربه و بالقاء سوخته السین کذلک حلس حلس پلاس بنشتحتین مثله احلاس
ج احلس جمع اتان احلاس البیوت گلیمی که زیر فرشها ای فاخره افکنده و فی الحدیث کن حلس بیتک ای لازمه و چارهم نیز قفا را احلاس گلیم و گشتر الغند
یقال حلسته حلسا اذا البسته ایاه و احلست السماء ای مطرت مطرا رقیقا دائما احتلاس پوشیدن نبات زمین را احلس کبسر الاهم مردم حریص و در الیه سم بالکسر
وفتح السین و زیاده المیم کذلک حلس بن کبیاهی زند حلیس حلبس حلابس دلیر و ملازم چیزی که از وی جدا نشود و حلیس کذلک و الیاء زائده حمس
احمس جایی سخت و نشست و از درشت در دین و دلیر [illegible]
حمس بکسر بو نعت منه حماسه دلیری نام احمس سال سخت [illegible] حماس [illegible]
بالتحریک و شیر الحماس نام مردی حوس احوس آنکه از هیچ چیز نترسد و گرد سرای گشتن بطلب چیزی [illegible] سوا اخلال الدیار [illegible]
الحوس ای الامور التی تنزل بالقوم و تغشاهم و تخلل دیارهم تحویس دلیری نمودن و بودن [illegible] حیس حیس در آمیختن خرما و ارغمت
و روغن و ماست و ساختن آن طعام (ع ف اک ۲) حواسه بالضم [illegible] کسر جل [illegible]
حیطابس کسر جل [illegible] خوردن و نگهدارد [illegible] حرماس [illegible] حراس [illegible]
حشنش بالضم لقب علی بن محمد بن حمدان المحدث حقدلیس کسر جل [illegible]
سطبر تن کلان [illegible] حلنس [illegible] بسیار پر گوشت حناسیس سختی [illegible] حندلس شتر ماده [illegible]
[illegible]
[illegible] فی مکان [illegible] المغربی [illegible] بالکسر [illegible]

فصل الخاء

خبس خبس غنیمت یافتن خباس غنیمت یابنده [illegible] بکرفتن چیزی را و منه اسد [illegible] ومیاه غنیمت
خنابس [illegible] خنابس والانثی خنابسه [illegible] خنابیس [illegible] خندریس می کهنه
خندریس گندم کهنه خرس خرس بالفتح خرم خراس خمر کر خرس بالضم مهمانی ولادت و طعام اخرس [illegible] طعام خرس [illegible] طعام دادن
یقال خرست علی المراة ای اطعمت لها فی ولادتها خرس ساختن خرس بالتحریک گنگی و گنگ شدن (ع ک اف ۲) اخرس [illegible] اخراس [illegible]

کتیبه خرساء لشکر آهسته ومنه اخرس شیر خفته سحاب خرساء بلا رعد وبرق جبل اخرس ای بالصدی اخرناس خاموش بودن خرسی وخراسی وخراسانی منسوب
بخراسان ویقال هم خرسان کما یقال سودان وبیضان فی الجمع **خسس** خسیس فرومایه اخساس خرد یافتن کردن وخسیس یافتن کسی را خسته
استخساس خسیس شمردن (ع ک اف ۲) خس بالفتح کم کردن (ع ف اص ۲) وتره که او را کوک خوانند خس بالضم نام مرد استخساس خسیس شمردن یقال
... الناقة دندان او یقال جاوزت الناقة خسیستها وذلک فی السنة السادسة اذا القت ثنیتها وهی آخر
... **خفس** انخفاس زشت گفتن ... شراب خفخس زود دست کننده خنفساء جانوری گنده بوی وخبز دوک خنفساءة مونث
خنفس ... لغتان وفیهما کلاء بهما بضم الخاء والفاء **خلس** خلس اختلاس ربودن تخلس کذلک وتخالس القوم خلسة اسم فیه یقال الفرصة خلسة
انخلاس بهم آمیختن گیاه خشک وتر وموی سیاه وسپید خلیس گیاه خشک تر وموی سیاه وسفید بهم آمیخته خلیس خلاس بضم الخاء اسحر رقیق خلسة ...
... یقال خلسه ولبس ... یکون هو الاصل لان السین من حروف الزیادة اخلاس ... **خمس** خمس پنج زن خمسة پنج مرد خامس پنجم
یقال جاء فلان خامس وخامیا بالیاء خمس بالکسر بهر پنج روز یک نوبت آب ونوعی از بردها اخماس بالکسر پنج شدن وحذا ... شتران تخمس شدن رجل
مخمس ای ذو ابل خوامس خمیس لشکر پنج رکن مقدمه قلب میمنه میسره ساقه وجامه پنج گزی مخموس مثله ور پنجشنبه اخمساء اخمسة جبل مخموس
پنج ... مخمس ... پنج گوشه خمس پنج یک مال ستدن (ع ف اص ۲) وپنجم قوم شدن (ع ف ک م) یقال خمسة القوم ای اخذت خمس
اموالهم ... فاسمهم اکملتهم بنفسک خمسة ویقال خمسة دراهم وعندی خمسة دراهم وتقول هذه الخمسة الدراهم بالنصب وان شئت رفعت وتجر بها
مجری النعت وکذا ... الی العشرة وفی المونث تقول عندی خمس القدور وقولهم فلان یضرب اخماسا لاسداس ای یسعی فی المکر والخدیعة واصله
فی الاظماء الابل ... **خنس** خنوس سپس ماندن وسپس چیز
... (ع ف اص ۲ وک ۲) اخناس ... خنس ... بالضم ... البقر کلها ...
... الخنس ... والمشتری والمریخ
والزهرة وعطارد ... بالکسر ... گرفتن مردار (ش ف اک ۲) ... عذر کردن کسی
(ع ف اص ۲ وک ۲) یقال ... عذر ... ای بیوم ... النذل ...
... بسیار ... خاموش اخرناس
... خوابی وفروتنی کردن ... چرانیدن ... صبح یا شام آب دادن وبریک دره ... شدن
... بالضم ... **فصل الدال** **دبس** دبس بالکسر دوشاب ادبساس سرخ سیاه رنگ شدن
... بالضم ... بالفتح ... الارض ... خضر ... النبت وهی ارض ... بیسته ... مشده
... **دحس** دحس ... انگشتن ... بیان ... پوست گوسپند کردن ... کرمی که در بیخ ... دیوار ودر ...
... الحرب ... عبس وذبیان اربعین سنة
دحمس دحمسان ... **دخس** دخس ... شدن بهم ... پیوند دست ... گوشت ...
... یقال ... بالکسر ... ای کثیر ... ای ... اخلاق ...
دریای **درس** دروس ناپدید شدن نشان وناپدید کردن ... لازم ... حائض شدن زن ... ونیز ... واکبر ...
وکهنه شدن ... خرمن گندم ... تدارس ... اوراس سبق گفتن ودرس کتاب کردن مدرسه جای درس ...
... درسان ... آدریس نام پیغمبری ... ادلیس ... پیر
... ای ... بالضم ... درفش بزرگ ... بالضم ... گردن درس
... الذهب (ع ف اص ۲)

وشناسنده باز کرده و بخاک پنهان شود اند ساس پنهان شدن در خاک دسته بالضم بازیچه کودکان **دعس** دعس نشان و نیزه در زدن بجای و قدمگی
بر عن الجماع و پر کردن حسو را الطریق دعس راه بسیار نشانه مدعاس راه نرم سپرده مداعسة نیزه زدن با هم مدعس بالکسر نیزه مداعس نیزه های میانه رست
تیمس جای کوماج پختن در بادیه و تنور بریانی **دعلس** دعمک دست بند و بو العب **دلیمس** دغس دغس بالکسر زن گول دغناس مرد احمق
دکس دکاس بالضم خراب که غلبه کند بر مردم داکس فالی که از عطسه و جانور و مانند آن گیرند و بی لغة ی کاوس دوکس عدد بسیار و یکی از نامهای شیر
دلس **دلیس** پنهان کردن عیب متاع بر خریدار مدالسة فریفتن دلس بالتحریک تاریکی و رو شیدگی که در آخر گیاه برگ آرد ادلاس [illegible] تدلیس [illegible]
فرود آمدن **دلعس** دلعس شتر ضخیم دلمس **دلهمس** بفتحتین شیر و دلیر شب رو دمس دمس سخت تاریک شدن شب و پنهان کردن چیزی
در خاک و پوشیده داشتن خبر دمست علیه الخبر ای کتمته البتة (ع ف اص ۲ وک ۲) لیل دامس و دموس سخت تاریک امعد دمس کارهای بزرگ که
جمع دامس مثل بازل و بزل تدمیس پنهان کردن در خاک دیماس بالکسر زندان حجاج بن یوسف و گفتن جمع دیامیس مثل قیراط و قراریط و ان فتحت
الدال فجمعه دیاس مثل شیطان و شیاطین **دمقس** دمقس کتان یا بریزه ابریشم **دنفس** دنفسته نابی [illegible] بالسین **دلبس** دلبس بالتحریک [illegible]
شدن (ع ک اف ۲) [illegible] تدنیس [illegible] **دوس** دوس کوفتن جای (ع ف اص ۲) و قبیله ای از یمن درفتن کردن [illegible]
خرمن [illegible] خرمن جای [illegible] چوب خرمن کوب [illegible] دهس دهاس بالفتح جای نرم که نه ریگ باشد و نه خاک [illegible]
دهس [illegible] **دهلس** [illegible] (ضیعم) **دیحس** [illegible] بزرگ [illegible] و شیر [illegible]
[illegible]
[illegible] **دخس** [illegible] درشت از مردم و شتر یا شتر بسیار گوشت درشت [illegible] شیر [illegible]
تقدم و [illegible] **دهقس** بالضم [illegible] مابین سر گردن [illegible] **دعوس** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
مانند [illegible]
اصحاب الکهف [illegible]
[illegible] **دماحس** [illegible]
دحمس [illegible] گوشت **دنفاس** [illegible] دنفاس [illegible] گول **دکس** [illegible] پنهان [illegible]
[illegible] **دهسته** با هم راز گفتن و سر گوشی کردن [illegible] بستان [illegible]
بالکسر [illegible] (ضیعم) [illegible] **ادرنطوس** نام [illegible] **فصل الراء**
راس رأس سر و سرور و سرداران [illegible]
(ع [illegible]) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **رئبس** [illegible]
[illegible]

رجس ؁ رجس بالکسر پلیدی و عقوبت و خشم قوله تعالی و یجعل الرجس علی الذین لا یعقلون قال الفراء انه العقاب و الغضب رجس بالفتح آواز بلند رعد و بانگ شتر
و بلند کردن آواز (ع ف اص ۲) ارتجاس مثله سحاب رجاس سحاب آبدار رجاس لغت منه و یقال هو فی مرجوسة من امره ای فی اختلاط مرجاس سنگی که بر دلو بندند
و در چاه اندازند تا آب بجنبد و آن آبها بر کشد تا لا یدرا و طرق برآید رجس بکسر الجیم نرگس معرب و النون زائدة لانه لیس فی الکلام فعلل فی الکلام فعلل
روس ؁ رُوس سنگ انداختن (ع ف اص ۲) مرادسته کذلک رولین مثال قسیق سنگ انداز مرداس بالکسر سنگی که در چاه اندازند تا پیدا شود که
آب هست در وی یا نی و نام مردی و یقال یا ادری این روس ای این ذهب رس رس الحمی ... اول تپ و بلغنی رس من خبر ای شی منه
رس ایضا چاه بسنگ برآورده و نام چاه بقیه ثمود و نام وادی و نام آبی و چاه کندن و در گور کردن مرده را و اصلاح کردن میان قومی و افساد کردن
و هو من الاضداد و دانستن خبری و دیدن کسی را و یقال فلان یرس الحدیث فی نفسه ای یحدث به نفسه رسیس شی ثابت رس سه جنبیدن شتر تا برخیزد
رعس ؁ رعس لرزیدن و فشاندن و راه رفتن آهسته از ماندگی و ضعف (ع بفتحها) ناقة رعوس آنکه سر او لرزد از پیری رعسان جنبانیدن
سر از کبر ارتعاس لرزیدن و باشین المعجمة کذلک ارعاس لرزانیدن و باشین مثله رغس ؁ رغس گوالیدن و نیکوئی و فی الحدیث ان رجلا
رغسه الله تعالی مالا ای اکثره له و بارک له فیه و یقال له نصاب رغس یعنی حسب ابنوه و با برکت مرغوس ای مبارک و میمون یقال رایت وجهک
المرغوس ای المبارک رفس رفس بپای زدن (ع ف اک ۲) رکس ؁ رکس بسپاگی گردانیدن ارکاس کذلک قوله تعالی و الله ارکسهم بما کسبوا
ای ردهم الی کفرهم ارتکاس بازگشتن بچیزی که از وی خلاص یافته باشد رکس بالکسر پلیدی و مردم بسیار رکس گاو یکه در کرخرمن بندند بوقت کوفتن و نام
وادی و الرکوسیة فرقة بین النصاری و الصابئین رمس ؁ رمس خاک گور و پوشیده داشتن خبر و دفن کردن مرده ارتماس کذلک رمس ایضا هموار و ناپدید کردن
نشانه گور و سنگ انداختن رموس بادهای گور رامس بادها که راه و پی را ناپدید کند ریس ؁ ریسان خرامیدن رئیس ... ابن عامر الطائی وفد به کتب له
النبی صلعم رهاس بالضم جراحت کننده و دلیر ارهس المعرج را ازان کرد و عقبة بن سعید بن رهس محدث و ... جزیره ایست از نواحی فارس روم برابر
اسکندریه مسافت یک شب ازان غزوا اسعاد ... بپا ... کشتن ... الحجارة تطابق بعضها فوق بعض مرهس ... شاعر ...
و اسعد عبد الرحمن احد بنی معن بن عتود رماحس کعلابط دلیر جرأت کننده و شیره ... الرماحس بن عبد العزی بن الرماحس کان علی شرطة مروان بن محمد الحکم
... رأس ... ان لا مرأس ... (ع ف اص ۳) رأس ...
... رأس ... یال ... آنان ...
و ... محمد بن المتوکل القاری راوی یعقوب بن اسحق رهس سخت سپردن (ع بفتحها) رهوس بسیار خورنده و ارتهس الوادی امتلاء و ارتهس
القوم ازدحموا و ارتهس رجلا الدابة اصطکتا ارتهس الجراد رکب بعضه بعضا و ترهس تخس و تحرک و اضطرب رهسه تا هم راز گفتن و بیدی تعریض کردن امر مهر و ...

فصل السین

سحس ؁ سحس بالتحریک آب رنگ گردانیده و گردیدن رنگ آب (ع ک ا ۲) و یقال لا آتیک سحیس عجیس و سحیس الاوجس
و سحیس اللیالی یعنی هرگز سدس ؁ سدس بالضم و بضمتین شش یک سدس بالکسر شش روز یک بار نوبت آب شتر اسداس صاحب شتران سدس شدن و دندان
افکندن شتر بهشت سالگی و شش تن شدن قوم ... لا آتیک سدیس عجیس ... سدیس شش ساله ... سدس بالتحریک دندان بهشت سالگی شتر مستوی فیه
المذکر و الانثی الا ان الانثی کلها بالهاء الا السدس و السدیس و البازل و جمع سدیس سدس مثال رغیف و رغف و جمع سدس سدس مثل اسد و اسد از ارسدیس و
... (ع ف اب ۲) ... سدوس بالفتح ... طیلسان ... قال ...
سدوس بالفتح الطیلسان و بالضم ... سندس ... سرس ... سلس سلس ... سلاسة ... سلس البول و سلس القیاد ...
بالسکون ... سلاس ... سلطیس ... سلعوس بفتح الاول ... سیاسة بالکسر ...
(ع ف اص ...) ... سیاست ... سوس بالضم طبیعت و اصل ... سوس بالفتح ... (ع ک ا ف ۲)
... سیاس ...
...

سرخس شهریست بزرگ بخراسان که جوی ندارد سسویه ابو نصر محمد بن احمد بن عمر بن مسار بن سسویه الاطخری المحدث اسنس بالفاء کاشتدری بست بمرو
منها خالد بن رقاد بن ابراهیم الذهلی الاسفسی و دهی ست بجزیره ابن عمر کبستانها بسیار دارد سلماس شهریست بآذربیجان ۰ محمد بن سنس کنیه ابو الاصبع
الصوری المحدث سهسفنا ه بکسر السین والهاء وبضم السین والهاء وکسرها ای افعله آخر کل شی بحیض باتقبل **فصل الشین** شاس شکان شاس جای درشت
وبالتحریک مصدره (ع ک ا ف ۲) الکنة شنوس مثل حجن وجون شاس نام مردی شخص وشخص اضطراب کردن خلاف کردن (ع بفتحها) شاخس اختلاف
افتادن میان قوم ویقال شاخست اسنانه اذا اختلفت ومال بعضها وسقط البعض من الهرم شترس شرس شریس اشرس بدخو شرس شرارت مصدره تشارس
دشمنائگی کردن باهم مکان شرس بالسکون درشت شرس بالکسر شوره گز از درخت شرسة نعت منه یقال بنو فلان مشترسون ای ترعی ابلهم الشرس شکس رجل شکس
بالسکون دشوارخو یقال هم شکس بالضم مثال رجل صدق وقوم صدق شکاسة مصدره (ع ک ا ف ۲) شکس نعت منه علی القیاس شمس شمس آفتاب
ویجمع علی شموس کانهم جعلوا کل ناحیة منها شمسا کما قالوا للمفرق مفارق وتصغیر شمیسة وجبیل وآفتاب ناک شدن روز شماس کذلک شمس الضیاء شمس پدید
کردن (ع ف اض ۲ و ک ۲) شماس بالکسر مثله یقال شمس لی فلان ای ابدی لی عدواته فرس شموس توسن شموس شماس مصدران منه رجل شموس
بدخو تشمس آفتاب ایستادن تشمیس آفتاب خشک کردن عبد شمس پدر قبیله عبشمی منسوب بوی و در نسبت اسم مضاف سه وجه گویند با نسبت بمضاف کنند
چون عبدی از عبد القیس و بمضاف الیه چون مطلبی از عبد المطلب و یا به بعضی از هر یک چون عبشمی از عبد شمس و عبدری از عبد الدار و عبقسی از عبد القیس و یقال
تعبشم فلان وتعبقس اما عبشمس بن زید بن مناة بن تمیم قال ابو عمرو اصله عب شمس ای حب شمس وهو ضوءها والعین مبدلة من الحاء کما یقال عب قر
وهو البرد وقال ابن الاعرابی اصله عب شمس مهموزا بالکسر والفتح وهو العدل والنظیر شوس شوس بالتحریک نگریستن بگوشه چشم از تکبر (ع ک ا ف ۲)
اشوس نعت منه شوس جمع تشاوس بگوشه چشم نگریستن وخیساره کردن در کار ضیمه شش شمس بالفتح مثل شجر العتم الا انه اطول ولا یتخذ منه القسی شمس زمین
سخت کانها حجر واحد شساس وشسوس شسیس کفعال وفعول وفعیل جمع شش گیاهی ست معروف شاس لاغر ست و شسش ... اشطلس زیرک
ودانا شطلسی مرد دانا شنبذ زیرک شقلس فی الارض ذهب فیها شطسة وشطس خلاف وکصبور المخالف لما امره الذاهب فی ناحیة اشناس بالفتح نام
شخصی ومعشقی ست بساحل بحر فارس فصل الصاد صقاقس دهی ست بافریقیه ... **فصل الضاد** ضبس ضبس بالتحریک
پلید و دشوار خو شدن (ع ک ا ف ۲) ضبس ضبیس نعت منه ضرس ضرس بالکسر دندان وهو مذکر ما دام له هذا الاسم لان الاسنان کلها اناث الا الاضراس
والانیاب ضروس و اضراس جمع ضرس ... درشت و باران اندک ضروس جمع ضرس بالفتح گزیدن سخت به دندان آزمودن ... ناقه ضروس بدخو گزنده و آن
ماده شتر که ... ویقال هی بحن ضراسها ای بحدثان نتاجها ضروس بالضم سنگها ... مضروسة وضریس نعت منه اضراس افسرده دندان
تضریس مجرب و محکم گردانیدن حرب و سفر مرد را رجل مضرس نعت منه ای مهذب مجرب ... مضرس چاه ... دندان ... مضرسة ومضروسة آنکه در وی
سنگریزه باشد تضارس ناهموار آمدن بنا رجل اخرس ابتاع ضرس بالتحریک کندی و کند شدن دندان از ترشی (ع ک ا ف ۲) ضرس ...
ضعفیس ضعبوس بالضم خیار و بادرنگ ریزه ومرد ضعیف ضغابیس جمع وفی الحدیث اهدی لرسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ضغابیس امراة ضعبة
ای مولعة بحب الضغابیس ... ضفس البعیر ... گیاه خشک بافراهم آوردن و ... (ع ف اک ۲) ضمس
به آهستگی خائید (ع ف اض ۲) ضمنس کزمج سست گیرنده و شکننده بزه ناکس ضقنقس بر وزن و معنی ضغنفس ضغوس خوردن طعام ...
بیش بهن گزیدان (ع بفتحها) ولا طعم الله الا ضاهسا والاسقاء الاقاسا ... ای الطعمه النزر القلیل من الهنات فهو یا کله بمقدم فمه ولا تکلیف ضعف
والقارس البارد ای سقاه الماء القراح بالابن ضماس التنبت برگردید و برخاستن خواست (ع ف اک ۲) ضنس وضنیس وضانس نعت منه **فصل الطاء**
طحس طخس بالکسر اصل و بیخ هر چیزی طرس طرس کاغذ وصحیفه و کاغذیکه محو کرده باشند از وی و باز نبشته طلس مثله اطراس ... طرسوس
بالتحریک نام شهر ولا تخفف الا فی الشعر لان فعلا لا لیس من ابنیتهم طرفس طرفسان پاره از ریگ طرمس طرمسا ... تاریکی ...
و ... طرموس بالضم کوماج طس طسة طست طسوت طساس ... طسوس ... طلنیس ... طلنفس ... طنفس بالتحریک ...
شدن طفاسة کذلک (ع ک ا ف ۲) ثوب طفس ورجل طفس نعت منه وطفس البرذون ای مات طفوس مصدره (ع ک ف اک ۲) طنفسة

والطلس پارچه است ولوح طلامس ج طلاش طلس پاک کردن نبشته (ع و ف اک ۲) تطلس لازم منه طلس بالکسر کهنه اطلاس ج اطلس کذلک یقال
تبدیل الطلس الثوب و ذئب اطلس وهو الذی فی لونه غبرة الی السواد وکل ما کان علی لونه فهو اطلس تطلیسان هم طیالسة ج والهاء فیها للعجمة لانه فارسی
معرب والعامة تقول بکسر اللام ولم تجئ فی الابنیة الا فی الافعال لانه لیس فی کلام العرب فیعل بکسر العین الا معتلا نحو سید ومیت طرس طرس بالکسر طروس بالضم
دروغ گوی طلس طلوس ناپدید شدن طلس متعدیه (ع و ف اص ۲ و ک ۲) انطماس تطمس پاک شدن و ناپدید گشتن خط قوله تعالی ربنا اطمس علی
اموالهم ای غیرها وقوله تعالی من قبل ان نطمس وجوها طماس ج تحقیق طلیس شد بیه السلام گرده خشک طیس طیس آب و رنگ بسیار و جز آن طیسیل مثله لانه
طوس طاس ج طاوس هم و مردم خوب طلعت شام بتصغیر وطویس وفی المثل اشأم من طویس واین مخنثی بوده در مدینه وکان اسمه طاووسا فلما
تخنث جعله طویسا وکان یقول یا اهل مدینة توقعوا خروج الدجال ما دمت بین اظهرکم فاذا مت فقد امنتم لانی ولدت فی اللیلة التی مات فیها رسول الله
علیه السلام وفطمت فی الیوم الذی مات فیه ابوبکر وبلغت الحلم فی الیوم الذی قتل فیه عمر وتزوجت فی الیوم الذی قتل فیه عثمان و ولد لی فی الیوم
الذی قتل فیه علی ویسمی بعبد النعیم وقال فی نفسه شعرا انی عبد النعیم انا طاوس الجحیم وانا اشأم من یمشی علی ظهر الحطیم طوس بالفتح ماه و خوب روی شدن
(ع و ف اص ۲) (ضمیمه) طبرس کربج و جهند سخت و دروغ گوی طبیس سیاه از هر چیز و بالکسر گرگ طبس و طبسان بفتحتین فیهما دو شهرست بخراسان الجمیعیة
تطبیس گلابه کردن و بحر طبیس کامیر دریای فراوان آب طحس الجاریة جماع کرد او را (ع بفتحتین) طرابلس شهریست بشام و شهریست بمغرب او الشامیة
اطرابلس بالمد ورمیة معنا انلث مدن طرس سیاه کرد او را طرطبیس کرنجیل آب بسیار و هیزال فروهشته گوشت و شتر ماده خرد شده و قت
دوشیدن طحس الجاریة جماع کرد او را (ع بفتحتین) طرموس بالضم ستنبه از قطیان و خبیث از عفلان و جز آن طرس بالکسر نرم و سهل طلسا
که در آن ستاره و نشان نباشد و تاریکی لیلة طلسا شب تاره و ارض طلسا زمینی بی آب طلس رومی خود را ترش کرد طلمیس کقندیل مشعل و تاریکی شب
طلمیس کفرجل لشکر بسیار اطلنسی العرق طلنساء ای سال العرق علی الجسد کله طلش بفتحتین تاریکی سخت طهمس دهی است بمصر منها اسحق
بن وهب الطهرسی طلس منه الارض باستواری در زمین ناپدید شد (ع بفتحتین) وما ادری این طمس وطلس ای این ذهب وذهب به طلنبر
لشکر بسیار طلمیس بتقدیم اللام مثله **فصل العین** عبش عبوس ترشروی کردن (ع و ف اک ۲) تعبیس مبالغة فیه تعبس لازم منه
عبس سرگین و پشک خشک شده بر دم ستور و خشک شدن سرگین بر دم ستور و اندام (ع ک اف ۲) عباس عبس ناک شدن ستور یوم عبوس ای شدید
عبس بالسکون پدر قبیله از قیس غیلان عنبس شیر عنابس اولاد امیة بن عبد شمس و الشیاطین شمس بن بودند حرب و ابو حرب و سفیان و ابو سفیان
و عمرو و ابو عمرو و جز این ها سیس را عیاص خوانندی عترس عترسه سخت گرفتن عتریس بالکسر مرد خشمناک عنتریس ناقه صلب بنون زائده عجیس
عجس بثلث حرکات قبضه کمان عجس مثال مجلس کذلک عجس پاره از شب عجاسا بانگه بزرگ از شتران و تاریکی تعجس شتر ضخیم عجاسی ج تعجیس باز واندن
از حاجت و گرفتن بیجه چیزی را (ع و ف اک ۲) تعجس درپی کاری شدن و در پی یکدیگر آمدن باران مطر عجوس باران پیاپی مثل عجیس مثل عجیز گشتن
کوشش کردن تعجیسی عجیسا مقصورا و ممدود نوعی از رفتار آهسته عدس عدس رفتن در زمین والغة فی الحدس و سخت سپردن وجای فی وقت
الضبیع عدوس السری یعنی سخت رفتار عدس بالتحریک نرسنگ عدسه سرخکان که اندام برآید عدس بالوقت بانگ راندن استر و ربما سموا البغل کذلک
و عدس نام مردی عدلیس عدبس بالفتح و ائتد نام مردی و شتر محکم اندام عدابس ج عرس عروس بالفتح زن و مرد نو خواسته یکدیگر را یقال
رجل عروس فی رجال عرس امرأة عروس فی نساء عرائس و فی المثل کاد العروس ان یکون امیرا عرس بالکسر زن باشوی و ماده شیر باز اعراس ج و ربما
سمی الذکر والانثی عرسین ابن عرس راسو بنات عرس (ع ج) عرس بالفتح دیواری که در میان دو دیوار خانه سرمائی نهند ونهایت نرسانند
و سقف پیوستن تا آن خانه گرم شود بیت شتوی عرس بالضم مهمانی عروسی اعراس عرسات ج اعراس کردن و جماع کردن با صیاد
لیستن کردن شتر پایهای وی (ع و ف اص ۲) اعراس بالکسر سن که بند بوی عرس بالتحریک دهشت داشتن (ع ک اف ۲) و ملازم چیزی بودن
تعریس آخر شب فرود آمدن مسافران معرس منه معرس منزل فرود آمدن عرس بسته بالکسر مشدد خوابگاه
شیر عرس عرندس شتر سخت با قوت ناقه عرندسة توانا و در از قامت عرطس

از جنگ و منازعت قوم عرکس اعرنکاس گرد آمدن و سیاه شدن موی عرکسته گرد آوردن یکدیگر عرمس عرمس بالکسر سنگ بزرگ و ناقه استوار
عسس عسّ عَسَس شب گشتن بپاسبانی و برآمدن خبر تنها چه بدن ناقه و شیر تا دادن او و پیش کسی (ع ح ف اص ۲) عاس شب گردنده گرد شهر عسس ج
مثل خادم و خدم و فی المثل کلب عسّ خیرٌ من کلب ربض عسعس عَسعَسة شب گشتن و تاریکی آوردن شب قوله تعالی واللیل اذا عسعس عسّ بالضم قدح بزرگ
عساس بالکسر ج و یقال جیء به من عسّک و بسّک ای من حیث شئت او من جهدک و جدک عَسوس بالفتح ناقه آنکه تنها چرا کند و ناقه که بدوشد مردم شیر نداد و چو
صید و گشت کند و اعتساس شب گشتن و ورزیدن و طلب کردن معسّ جای طلب و کسب عسعس عساس عسّاس گرگ عساعس ج و ایضا غار
تعسعس بوئیدن بوی و صید جستن عَنعس نام جایی در بادیه و نام مردی عسطلش عسطوس درختی عضرس عضرس ج و فی المثل ابرد من عضرس و کذلک
العضارس بالضم عضارس بالفتح مثل جوالق و جوالق و گیاهی عطس عطاس بالضم عطسه دادن (ع ح ف اص ۲ و ک ۲) و دمیدن صبح ظبی عاطس
آهو که پیش آید معطس کمسجد و مجلس بینی عطمّس عطموس زن تمام اندام و شتر قوی هیکل عطامیس ج و قد جاء فی ضرورة الشعر عطامس عفس
باز داشتن و راندن و زدن بپای بسرین کسی معفوس مرد بندی و زندانی و مبتذل اعتفاس کشتی گرفتن معافسة بهم برآمدن و فی الحدیث و عافسنا النساء عفاس
بالکسر و بروع نام دو شتر عفقس عفنقس عفنقاس و شوار خوی شدن خلق عفنقس و شوار عکس عکس باشکونه کردن و مهار شتر بر دست او بستن عکیس شیر که بر جو
(ع ح ف اک ۲) عکیس شیر که بر جوری ریزند و نوعی از طعام که شیر و آرد سازند و العکیس القضیب من الحبلة یعکس تحت الارض الی موضع آخر یعنی شاخ رز که او را
بخوابانند تا روید عکاس بالکسر رسن که بر مهار شتر بندند و بر دست او را بندند تا رام شود عکلس عکلسة تاریک شدن شب عکامس شب تاریک ابل عکامس شتران بسیار
علس علس بالتحریک کنه بزرگ و نام مردی و نوعی از گندم و دو گانه در یک غلاف که آنرا گندم بلکه گویند جمل و رجل علسی استوار خلقت و سخت علوس چیزی از
طعام یقال ما ذقت علوسا و لا لووسا ای شیئا و یقال ایضا ما علسنا عندهم علوسا علس تابیدن (ع ح ک اص ۱) تعلیس خو باندن و سخت شدن بیمار
معلّس ای مجرب علیس بالی بالا پوست پخته علکس علنکاس سخت سیاه شدن موی و سطبر و دو شدن کار شعر معلنکس و معلنکک موی انبوه علطس
ناقه علطوس مثال فردوس اشتر گزیده علطبیس علطبیس بالفتح روشن و لغزان عمس عماس بالفتح حرب سخت و بلا لیل عماس سخت تاریک
یوم عماس ایضا عماسة تاریک شدن (ع ح شهما) امر عمس و عماس کاری بی سر و پا رجل عمس ای شدت تعامس تغافل کردن یقال تعامس
آوردن بر کسی یقال تعامس علیه ای تعامی علیه و ترکه فی شبهة من امره عمس تجسس را در کاری نادان ساختن و عمس الکتاب ای درس و عفا عنونس
عنونس بالفتح و الکسر اول طاعون که پیدا شد در اسلام بشام عمرس عمرّس بالفتح و التشدید مردی قوی سخت عملّس مثله و توانا در سگ برفتن عمروس بالضم
عمارس ج و کودک سک بره ج عملس عملّس ایضا مرد جلد و گرگ و نام مردی که مادر را بر پشت بار کرده حج برد و آن مثل شد یقال ابرّ من العملّس
عنس عنّس ناقه سخت و مر در از عنوس و بماندن دختر در خانه پدر بی شوی عانس بالکسر مثله فی عانس و یقال للرجل ایضا عانس قال ابو قیس بن رفاعة
شعر منا الذی هو ما ان طر شاربه * والعانسون و منا المرد والشیب * و قال الکسائی العانس فوق المعصر عنّس عنّس ج مثل بازل و بزل و بزل شتر گردن فربه
کلان سال جهره مردم را (ع ح ف اص ۲) یقال فلان لم تعنس السن وجهه ای لم تغیره الی الکبر تعنیس و بماندن دختر در خانه بی شوی قال الاصمعی لا یقال
عنست و لکن عنست علی ما لم یسم فاعله و عنسها اهلها عوس عوس شب گشتن گرد چیزی و گشتن گرگ در پی خوردن و تنها بیان کردن عواسة کذلک
یقال هو عائس مال عوس نوعی از گوسپند یقال کبش عوسی عواسا بالضم ممدود اخیزدک با جه عیس عیس آب گشن کشتی کردن (ع ح ف اک ۲) عیس بالکسر
شتران سپید سرخ موی اعیس عیساء واحدها عیساء ایضا ملخ ماده عیسی نام پیغمبری علیه السلام عبرانی و سریانی و الجمع عیسون عیسین و اجاز الکوفیون ضم
السین قبل الواو و کسرها قبل الیاء مثل عیسون و عیسین و لم یجیزه البصریون و الکسائی یفتح ما قبل الواو فی الاعلام الاعجمیة مثل موسون
عیسون و کذلک القول فی موسی النسبة الیهما عیسوی و موسوی قلبت الیاء واوا ان شئت حذفت الیاء فقلت عیسی و موسی بکسر السین
عیدوس کجردوس و الفتح من الاعلام یقال السین زائدة عیقس [illegible]
من قبل ابویه اعجمیان و العیقس [illegible] عیقاس [illegible]
[illegible] العجاس [illegible] بالکسر

و عرنبسیس بالفتح او بالکسر او هو وهم نبتة هموار از زمین نرم برای خواب آخر شب عرفاس شتر ماده شکیبا بر سیر و شیر او الصواب فی هذا العفرناس بمقدمة الفاء
عرفیس سخت سطبر از شتران و زنان عرناس بالکسر پرنده ایست کبوتر مانند که ناگاه در جمی خیزد از زیر قدم تو پرواز کند و بینی کوه و ظرفت با غنده نهاده
عطروس العصفور فی شعر الخنساء فی قولها ع اذا تخالف ظهر البیض عطروس و لم یفسره قال ابن عباد لم نجده فی دیوان شعرها عطلس کعملس دراز
عفرس بالکسر و عفریس و عفراس و عفروس و عفرس شیر درشت و عفرسه انداخت او برو او چهره آمد برو عفرنس شیر سطبر گردن و آهن العفرسیر
کقندیل هو ابو سهل احمد بن محمد الزوزنی الشافعی صاحب جمع الجوامع اختصره من کتب الشافعی عقنقس کسمندل بدخلق عقابیس بلاها عقرس
کجعفر و زبرج قبیله ایست در یمن العقنقس کالعقنفس و تا عقنقسه باعقنفسه عقیس کعیط و علابط شتران بسیار یا قریب هزار و تعکیس الشیء که بعضها
علندس کسمندل بسیار سخت علندسة مونث و شیر و تا الغلطیس کزنجبیل و خر تا زک و نیک اندام و بسیار خورنده و سخت او بارنده العلطمیس من النوق
الشدیدة العالیة والناقة الضخمة الصلعاء علمس الشیء مارسه بشدة عمکوس و عکموس و عکسوم و کنعسوم خر عمیانس بالضم صنم لخولان کانوا یقسمون له من
انعامهم و حروثهم عنقس کزبرج کوتاه قد ناکس عنفس بالفتح زیرک خبیث عنکبوس نام بهرست **فصل الغین** غبس بفتحتین خاکستری
شدن ذوب اغبس و و اغبس اسپ سمند و یقال لا آتیک ما غبا غبیس هرگز و همیشه و هذا ظرف من الزمان و قال بعضهم اصله الذئب و غبیس تصغیر اغبس
و عرفها و غبا اصله عب فابدل من احد البائین الالف مثل تقضی من تقضض و معناه لا آتیک ما دام الذئب یاتی الغنم غبا غرس کن غرس بالکسر آب که با بچه
بیرون آید از رحم و پوست که بر روی جنین باشد غرس بالفتح نشاندن درخت (ع ف ک ۲) غراس بالکسر نهال و وقت نهال نشاندن غرسیه خرمای نو غسس
غس بالضم مرد ناکس ضعیف واحد و جمع یکسان و بالشین ایضا کذلک غش عیب کردن غسغسة مبالغه کردن در راندن گربه و از غس غش گفتن
غسان قبیله از یمن و نام آبی و لا ابدری اغسان هو ام فعال سیین هو ام نون غطس غطس بآب فرو بردن (ع ف ک ۲) مغنطیس سنگ
آهن ربا معرب غطارس غطریس سمتگار متکبر تغطرس تکبر کردن غلس غلس بالتحریک تاریکی آخر شب تغلیس در تاریکی رفتن یقال غلسنا الماء ای وردناه
بغلس کذلک اذا صلینا الصلوة بتغلیس و یقال وقع فلان فی وادی تغلس غیر مصروف بضمتین ای فی داهیة و باطل غمس غمس به آب فرو بردن
انغماس اغتماس لازم منه مغامسة فرو بردن با آب یکدیگر را و درمیان حرب آمدن غمر و امر غموس کار سخت الیمین الغموس سوگند دروغ بگناه فرو برنده طعنة غموس زخم گذاره
ناقة غموس آنکه حمل او پیدا نشود تا بوقت زادن غمیس گیاه سبز که در زیر گیاه خشک بر آمده باشد و آب راه خرد میان تره زار غیس غیسان جوانی (ضمیمه) ابو الغیداء
کنیت نره غندامیس بالضم و بالفتح شهریست معرکه بلاد سودان غیصه خلوه الغیداء استیه غصلس بفتحتین گیاهیست و هو اکره بایمینه غطلس کعملس گرگ و لکنی با الاطلس ایضا غلس کعملس خبیث و تیر
و یوصف به الذئب و غشغشة غماس بالکسر ای ضخمه یوم غنواس بالفتح فیه هزیمة و تسلیخ یعنی روز هزیمت و کشت خون و آشتا مغنوش شد شب عنه شلاوه
فصل الفاء فاس فاس تبر فؤوس ج و زدن تبر فاس اللجام کام لگام فاس الراس بندی قفا فحس فحس بزرگ هستی کردن (ع ف اخر ۲)
فدکس فدوکس شیر مثل و کس و کروهی فرس فرس بالتحریک اسپ نر و ماده و لا یقال فرسة افراس ج و تصغیر الفرس فریس و ان اردت الانثی خاصة لم تقل
الا فریسة بالهاء فارس سوار فوارس ج و هو شاذ لان فواعل جمع فاعلة او جمع فاعل اذا کان صفة المونث نحو حائض و حوائض او ما کان لغیر الادمیین مثل جمل بازل
و جمال بوازل و حائط و حوائط فاما مذکر ما یعقل فلم یجمع علیه الا فوارس و نواکس و هوالک قال ابن السکیت اذا کان الرجل علی ذی حافر برذون کان او فرسا او بغلا
او حمارا قلت مر بنا فارس علی بغل و فارس علی حمار فرسة یاد که در گردن نشیند فریس جنبر فریسه شکاری فرس افگندن شیر شکاری را (ع ف ک ۲) و فرو کوفتن و
شکستن استخوان گردن افتراس کذلک ولی حصل الفرس اثم کثر واستعمل حتی صیر کل قتل فرسا و قد نهی عن الفرس فی الذبح و هو کسر عظم الرقبة قبل ان یبرد افراس خفقات
کردن راعی تا گرگ گوسپندی از رمه اش برد و افرس الرجل الاسد حماره اذا ترکه لیفترسه و ینجو هو و قیل لا یقال الافتراس الا فی الاسد و یقال اکل الذئب شاة
ابو فراس کنیت شیر فارس الفرس او بلاد هم فارسی منسوب بوی فرسان بالضم جمع فارس فرسان بالفتح قبیله فراسة بالکسر و تامل به نشان نظر تفرس و انستن بیعلاوه
و فی الحدیث اتقوا فراسة المومن رجل فارس النظر نعت منه فراسة بالفتح سوار شدن و سواری کردن و دانستن (ع بعضها) فروسة بالضم فروسیة سوار
و دانستن سی فرس بالکسر گیاهی فرس الکسپیل شتر نون نهاده فرناس بالکسر شیر سطبر گردن فراس بالضم مثله فردوس فردوس بستان و بهشت و نام روضه
بیامه فرادیس ج و موضعی بشام فرطس فرطوسة بالضم بینی خوک فطس فطس بالتحریک پهن بینی شدن (ع ک اف ۲) افطس نعت منه فطسة پهن بینی

فطسة بالتحكين جره وة يوخذ بها النقلين اخذته بالفطسة بالثوبار فطوس بالضم مردن (ع ف ک ۲) فطيس بالکسر مثال فسيق تپک شتيه الفخم يعني پتوک

فطيسيه مشله فقس فقوس بالضم مردن وبلغيد کردن مرغ خايه را فقعس فقعس پدر قبيلة از بني اسد فلحس فلحس حريص وسگ ونام مردي

وفي المثل اسأل من فلحس يعني از وخواهنده تر فليس فلس پشيز افلس فلوس ج افلاس بي چيز شدن يا بحالي رسيدن که گويند فلسي ندارد کما يقال

اقهر الرجل اي صار الي حال يقهر عليها واذل الرجل اي صار الي حال يذل فيها تفليس بافلاس منسوب کردن وحکم کردن قاضي بر افلاس کسي فلقس

فلنقس آنکه پدرش مولى ومادرش عربية يا آنکه هر دو مولى بوده باشند نه عربي يا آنکه پدر آزاد يا در موالاة بوده باشند متفرقات آنکه پدر مولى يا در حره بوده باشند (ضميمه)

فحس گرفتن شخصي آب يا جز آن را از دست خود بزبان و دهان خود ماليدن چونانکه خاشاک وخاک از آن برکنده شود (ع بفتحهما) وتفحيص ومشتيه بحجر

قدس تعنده قدسة کفروة ج وفلان القدسي محرکة لا يعرف الى ما ذا ينسب قديس سبوي بزرگ که مسافران دريا همراه برند معربه واقدس اي صار

اتانا العناکب قسقاس از بس احمق وشمشير کند ونباتيست پد وقسيس سست راي باست اندام قسس ج قسيقسا اصمر آ رنگارنگ بدرون خانه بر ديوارها

چسپانند ادروميه قسقسة اسپست تر قسقسه نوعي از بازيچه قطرس بالضم نام مردي ومنه نهر فطرس ويقال ابي فطرس قرب الرملة مخرجه من جبل قرب نابلس

فاعوس مار وسر نره وبلا ونکه کوهي وکوزه که بدان آب خورند وکم آوازه گران فتاکوس مثال از نهر دابه ونوعي از بازيچه فاعوش فتح لانها تتفعس اي تتفرج

فلطاس وفلطوس وفلطيس سر نره سطبر يا سر نره پهنا فلطيسة سر بيني خوک تفلطس الانف الانسان اتسع فنجليس فنجرس نره کلان ويقال ايضا

کمرة فنجليس فندس الرجل اذا عدا وفندس بالقاف تاب بعد معصية فنس بتحتين مقر خاک انداز نده فانوس حرمن المازوي وکان فانوس الشمع

فنطيس بالکسر نره ونرو مايه مادر زاد ومرد مهين بيني وبيني فراخ سوراخ وبيني پست نرمه فناطيس ج فنطيسة گرگ وسر بيني خوک وهو منبع الفنطيسة منبع

الحوزة حتى الانف آنفطاس بالکسر حوض السفينة تجمع اليه نشافة ماء وسقاية لها من الالواح يحيل فيها الماء المشرب وقد يقتسم به الماء العذب فيها فنطليس

سر نره کلان فاس شهري وذکر في (ف اس) الفهرس بالکسر الکتاب الذي تجمع فيها الکتب معرب فهرست وقد فهرس کتابه فهقعس کعفاس نام شخصي

فصل القاف

قبس قبس بالتحريک پاره آتش مقباس بالکسر کذلک قبس بالسکون آتش گرفتن (ع ف ک ۲) وفائده

گرفتن ودادن ومنه اقتباس العلم يقال اقتبس منه اقباس آتش وفائده دادن کسي را اقتباس آتش گرفتن ودانش وفائده گرفتن قبيس بالفتح سبک

کشتي کننده وفي المثل لقوة صادفت قبيسا ولقوة ما قوز ز جمل گيرنده باشد وهي بالفتح والکسر قبس بالتحريک تيز کشتي شدن (ع ف ک ۲) قبس قبيس

بالتصغير التام نعت منه ابو قبيس نام کوهي بمکه ابو قابوس کنيت نعمان بن المنذر ودر شعر ابو قبيس آمده است قابوس نام مردي عجمي غير منصرف قدس قدس

بضمتين وسکون پاک وپاک شدن حظيرة القدس بهشت روح القدس نام جبرئيل عليه السلام قدس بالسکون کوهي بزرگ تقديس تحميد تقديس پاکيزه کردن

وبپاکي منسوب کردن تقدس پاک شدن الارض المقدسة زمين پاک شده بيت المقدس وبيت المقدس مثال المجلس شهر ومخفف نام مسجد شام مقدسي و

مقدسي منسوب بوي قادسية موضعي است بشام قدوس بالضم والتشديد نامي از نامهاي خداي عز وجل وهو فعول من القدس کسبوح من التسبيح وقد يفتحان ايضا و

ما سواهما غير بهذا المثال من الاسماء مفتوح مثل سفود وسمور وشبور واشباهها قدس بالتحريک سطل بلغت حجاز قداس بالضم عقوده نقره قدحس قداحس شجاع

قدمس قدموس وير بيته قدامس ج قرس قرس سرما سخت بسخت شدن وا (ع ف ک ۲) وبالعکس فسردن آب قريس قارس فسرده افزار

تقريس خشک کردن آب فسرانيدن قراسية بالضم شتر شگرف استوار يا ونر نانده کما في رباعية وثمانية آل قراس کوههاي سرد مانده قراس نام دوکوهي است يمن

قربس قربوس بتحريک الراء کوهه زين قرطس قرطاس بالضم والکسر کاغذ قرطس مثله قرطاس بالکسر نشانه قرقس قرقوس بيابان فراخ قرقس بکسرتين پشه

ريزه قرقسته سگ را خواندن مقيد بالباء قرنس قرناس بالضم بيني کوه قسس قس بالفتح جستن چيزي و پي آن شدن وسخن چيني کردن (ع ف ض ۲)

وشبانه چرا کردن شتر ونام شهري قس قسيس مهتر ترسايان قسي بالفتح نوعي از جامهاي مصري قس نام حکيم عرب قسيس ناقه که تنها چرا کند قساس بالضم کوهي قساسي شمشير

منسوب بوي قسقاس بسيار بمعنى تحقيق گرسنگي وسرما قسقسة اسراع در سير قسقس بهر فعن وسگ را خواندن قسقيس ج فيسيه قشطر

قسطاس بالضم والکسر ترازو قعس قعس بالتحريک سينه بيرون آمدن ودر آمدن پشت ضد حدب اقعس وقعس وقعس قعاعس نعت ازوي قعسى اقعس است که

سينه بلند تر از پيش او باشد وجمل اقعس شتري که گردن را بسوي پشت باين باشد ليل اقعس شب دراز عزة قعسا ريا بار رجل اقعس سر فراز قعسوس کوهي قعسان

دو برادر القعس و بفتحه قعوس بالفتح پیر کلان سال تقعوس کلان سال شدن و ویران شدن خانه تقاعس باز پس شدن و خویشتن کشیدن از کاری اقعنسار
سپسانکی باز گشتن اقعاس توانگر و بسیار چیز شدن قعس خاک پدید قعنس سخت قعیفیس و ان شئت عوضت من النون قلت مقیعیس و کان المبرد یختار
فی التصغیر حذف المیم و السین الاخیرة فیقول قعیس و الاول قول سیبویه مقاعس بفتح المیم جمع المقعنسس بعد حذف الزیادات النون و السین الاخیرة و انما لم تحذف
المیم و ان کانت زائدة لانها دخلت بمعنی اسم الفاعل و انت فی التعویض بالخیار و التعویض ان تدخل یاء ساکنة بین الحرفین اللذین بعد الالف تقول فی مقاعس
مقاعیس و انما یکون التعویض لازما اذا کانت الزیادة رابعة نحو قندیل و قنادیل مقاعس بالضم پدر حی قنعاس + قنعاس بالکسر شتر شگرف قناعس بالضم مرد شگرف
قناعس بالفتح ج قلس + قلس رسن کشتی و آنچه از گلو بر آید از طعام بیک دفعه و هر چه زیاده بر آید آنرا قی گویند و بکرانه بیرون انداختن جوی آب را و
جام شراب را از بری (عح ف اک ۲) قلنسوة قلنسیة کلاه السنوت و الواو زائدتان فجمعها اما قلانس بحذف الواو و اما قلاسی بحذف النون و الواو و ان قلنسی
و قلاسی بعوض الیاء عنها و قلنس بحذف الیاء و قض الواو و جملة قلنسوة فرفضت الواو لانه لیس فی الاسماء اسم آخره حرف علة و قبلها ضمة فاذا دی الی ذلک قیاس و جبان یرفض و
یبدل من الضمة کسرة فیصیر آخر الاسم یاء مکسورا ما قبلها فحینئذ صار بمنزلة قاض و غاز فی التنوین و کذلک القول فی اخر و ادل جمع حقو و دلو و اشباههما و تصغیر
قلنسوة اما قلیسیة و قلینسة و تعوض فیها و قلت قلیسیة او قلیسیة بتشدید الیاء الاخیرة و یقال قلسیته فتقلسی و تقلنس و تقلس ای لبسته القلنسوة فلبسها تقلیس
دف زدن و استقبال کردن ملوک و ولات را به بازی و طرب بوقت قدوم مقلس بازی گر وقت قدوم بحر قلاس دریای کفک انداز قلیس مثل قبیل بالتشدید کلیسا که
ابرهه بر آورده بود بصنعا قمس + قمس غوطه خوردن در آب (عح ف اص ۲ ک ۲) و غوطه دادن لازم و متعدی و اضطراب کردن بچه در شکم قماس غواص اقماس غوطه دادن
و انقماس لازم منه و فرو رفتن تر یا مقامسة باکسی بر کردن بغوطه فلان یقامس حوتا کسی را گویند که با دانا تر از خود مناظره کند قاموس البحر میانه دریا و فی حدیث المد و الجزر
قال ملک موکل بقاموس البحر کلما وضع رجله فیه فاض و اذا رفعها غاض بحر قلمس بتشدید المیم دریای پر و مهتر بزرگ قمنس + قمنس بالکسر اصل بزرگی قونس بالفتح و فتح النون
آهن سر خود و تندی میان دو گوش اسپ قوس + قوس کمان مؤنث و یؤنث قسی و تذکر قال فی التصغیر قویسة و من ذکر قال قویس و فی المثل هو من خیر قویس
قسی اقواس قیاس ج و قوس الضیا بی ماند و خرما و تاخیر از برج نامش ج کان اصل قسی قووس علی فعول فقدموا اللام و صیروه قسوو علی فلوع ثم قلبوا الواو
یاء و کسروا القاف کما کسروا عین عصی فصارت قسی علی فلیع کانت اجوفا فصارت ناقصا و اذا انسبت الیها قلت قسوی لانها فلوع مغیر من فعول فردوها الی الاصل
و ربما سموا الذراع قوسا قوس قیاس اندازه کردن چیزی بچیزی مانند وی در حکم یقال قاس به و قاس علیه (عح ف اص ۲ و ک ۲) مقیاس اندازه مقایسة قیاس
اندازه کردن میان دو چیز برابری کردن با کسی قیاس اقتیاس کذلک به پیش رفتن که دیگری بر آن رفته باشد یقال هو یقتاس الشیء بغیره ای یقیسه و یقتاس بابیه ای
یسلک سبیله و یقتدی به قومس بالضم صومعه ترسا قومس نام موضعی تقویس کوژ شدن از پیری اقوس کذلک اقوس کوژپشت تقوس الکمان بودن یقال هو مقوس
ای بیده قوس حقوس بالکسر کمان دار و اضیا حبل تعصف علی الخیل عند السباق قیلس فی قبلس بر زه و فی الجمل قلمس قیس قیس یقیس پدر قبیله از بنی مضر و نام او الناس
بن مضر بالنون ج اورا قیس عیلان خوانند و بادر او را الیاس بن مضر نخ از باب العیسیان بالالف و اللام دو قبیله قیس بن ثعلبة ابن احادیث و کنی قیس بن زهیر بن عتاب بن اخاه
قبیله قبیله از بنی سعد منسوب بهمین عبدی تعیش فلان تقیس خویشتن را بعبد القیس و تقیس منسوب کرد چنانکه گوئی تعبشم و تعبدر خویشتن را بعبد الشمس و عبد الدار منسوب کرد
و یقال قیست الشیء بالشیء ای قدرته علی مثاله و بلینها قیس رمح و قاس رمح ای قدر رمح کما یقال قید رمح و قاد رمح (قیصم) قیرس بالضم شیر قیرس جنس نره عظیمة للروم بها
تزوجت ام حرام بنت ملحان فردوس که صفته ابن عبادة بن مالک بن جشم بن عوف بن فردوس الوحی من الازد و من نسله منهم هشام بن حسان الفردوسی المحدث
من اتباع التابعین او معنی ... فردوس ... و الفردوسة الصلاة و الشدة و درب الفرادیس بالبصرة
قرطبس که فردوس ... قرطس ... بالکسر ... قسطاس بالضم و فتح الطاء
... و الاصل ... قسطاس بالضم و الکسر لغتان فی القسطاس ... بالفتح و تکسیر کرده سخت ... زود ... قطرس
... قبطی ... فی الصحابة صاحب مصر و الاسکندریة لقب کل من ملکها
و لعظم السد عن ابن ... و کانه غلط و قیس بن ... عن ابی الخریف ... قلماس بالکسر مرد شتر رو ... قلیدس بالضم ... زیاده ... و اسم رجل وضع کتابا
فی هذا العلم المعروف و قول ابن عباد اقلیدس اسم کتاب غلط قلماس بالضم ... است ... فی الیاء و السین ... قلهبس

کشتر دن گو زخر سالخورد قلبسة مؤنث و سر زه فرود آمده قلبسته سر گرد قلمس کوتاه قد گرد اندام قنبس نام زنی قندستة لبد گناه توبه کردن و قنبس فی الارض
ذهب علی وجهه ضاربا فیها قنبسة خرماه درشت قنوس کجدول نام گشتی از شتر و پدر نعمان تیمی و دراز و تکیه دراز ریگستانی و سطبر سر دن و مرد دراز تقنوس شتابی
قنوسه مثله و کج و مضطرب فتن

فصل الکاف

کاس ♦ کاس جام با شراب قوله تعالی بکاس من معین بیضا اکوس ج کبس ♦ کبس
بتحاک انباشتن چاه و جوی (ع ف اک ۲) و اسم ذلک التراب کبس بالکسر کبس الضاع گریبان فروکشیدن رجل اکبس مرد پیشانی فرو رفته کباس بالضم
بزرگ کباسة بالکسر خوشه خرما کبیس نوعی از خرما کبیسة کم آمد سال کابوس انچه بشب بروم خفته را فرو گیرد و آن مقدمه صرع است کدس ♦ کدس شتابی رفتن گرانبار
تکدس فتن اسپ چنانچه گویی گرانبارست کدس بالضم خرمن اکداس ج کداس عطسه ستور و عطسه دادن آن کادس فال که بعطسه دادن گیرند و آهو که از کوه
فرود آید و آنرا شوم دارند چنانکه شقوم دارند بارح را کوادس ج کرس ♦ کرس بالکسر خانهای مردم بر هم پیوسته اکراس اکاریس ج کرس ایضا سرگین بر هم
نشسته و اصل هرچیز اکراس سرگین بر شدن خانه اکراس بروی در افتادن و بروی در آمدن کرسی بالضم و الکسر تخت کراسی ج کروس بتشدید الواو بزرگ
و نام مرد کراسة بالضم مشدد و اضم کراس کراریس ج کرابس بالکسر قرناق بوام کرامیس ج کرابیس ♦ کرباس بالکسر معرب و الکرباسة اخص منه کرابیس ج
کردس کردوس گله بزرگ از اسپان و استخوانهای مفاصل که دوگانه باشد چون دو کتف و دو زانو و جز آن کرادیس گروهی از اسپان کردسة رفتار بندی
و گروه گروه کردن گله را و بند کردن رجل مکردس مرد دستها و پایها بهم چسپیده تکردس فراهم آمدن اندامها الکردوسان قیس و معاویه پسران مالک بن حنظلة
کرفس ♦ کرفس کرفش کرکس ♦ کرکسة باز گردانیدن چیزی امکس بفتح الکاف انکه پادران او موالاة بوده باشند کسس ♦ کسیس نبیذ خرما و گوشت که بر
سنگ تفسیان خشک کنند و بکوبند از جهت سفر کسس کوتاهی دندان نعت منه اکس کلس ♦ کلس بالکسر آهک والمعج آن و آنرا اصاروج گویند ذئب اکلس
گرگ سپید کنس ♦ کناس بالکسر خواب جای آهو و پنهان شدن او در انجا (ع ف اک ۲) تکنس مثله کانس آهو بکناس در آینده کنس خانه روفتن
(ع ف اض ۲) مکنسة جاروب کناسة بالضم خاک روبه و خانه روبه و نام جایی بکوفه کنیسة کلیسای ترسایان کنس کواکب باسیاره از آن کوس ♦ کوس تکویس نگون سار کردن و
فی الحدیث والله لو فعلت ذلک لکوسک الله تعالی فی النار کوس سرزیر کردن (ع ف اض ۲) و بر سه پا رفتن ستور تکاوس بر یکدیگر نشستن علف خشک
متکاوس گیاه برهم نشسته کوس بالضم طبل معرب کوسی اسپ کوتاه دستها تکویس مثال مفعل نام خری کهس ♦ کهس کوتاه و پدر قبیله از عرب کیس ♦ کیس زیرکی
خلاف حمق و زیرک شدن کیاسة مثله (ع ف اک ۲) کیس نعت منه مکیس ظریف کیسی نعت المرأة تانیث الاکیس کوسی مثله اکیاس ج فرزندان زیرک شدن
تکیس ظرافت نمودن مکایسة بزیرکی باهم نبرد کردن و مکاس کردن در بیع کیسان سگالش و حیله کیسانیة گروهی از روافض اصحاب مختار بن ابی عبید که لقب او کیسان بوده
کیس بالکسر کیسه اکیاس ج (ضمیمه) کرناس بالنون لغة فی الکرباس بالباء الکعس عظام السلامی و عظام البراجم فی الاصابع و کذا من الشاة و البقر و غیرها و العظام التی
تلتقی فی مفاصل الیدین و الرجلین کعاس ج والکعسوم الحمار و المیم زائدة کفس بفتحتین کجی پا الکفس و کفسا نعت منه کفاس بالکسر پوشش بالایی و در تنگ کودک
فتکفس الرجل تلوی کلس الرجل و کلسم ذهب کلهس الشیء سهمناک شد و ترسید از آن و برکاری سرنگون افتاد و کوشش کرد در آن و دیاروی گشتن شد و بر دشمن حمله کرد
و الکلست ... کومک جعدرک و خفچنگ راسک او تریک بن ... فی المشی کسموس بالضم ... الاکس من الکیاد ... الکیموس ... کاس ...
الکندس ... کدوس

فصل اللام

لبس ♦ لبس بالضم پوشیدن جامه (ع ف اک ۲) لباس بالکسر جامه پوشش ملبس لبس کذلک
لبس الکعبة والهودج پوشش کعبه و هودج لباس الرجل امراته و لباس المراة زوجها قال الله تعالی هن لباس لکم و انتم لباس لهن لباس التقوی شرم و حیا مرد و درشت
و سطبر لبوس ... پوشش قوله تعالی و علمناه صنعة لبوس لکم ای الدرع لبس بالفتح پوشانیدن کار بر کسی مشتبه کردن (ع ف اض ۲) آمیختن تا بکی پوشانیدن قوله تعالی
و للبسنا علیهم ما یلبسون و یقال فی الامر لبسة بالضم ای شبهة ... آمیختن کار ... التباس پوشیدن کار بر کسی ...
... و پنهان داشتن مکر و عیب از کسی رجل لباس ... لحس ♦ لحس لیسیدن بزبان (ع ف اک ۲) و فی المثل اسرع من
لحس الکلب انفه الحاس ... و یقال ترکته یلاحس البقرای بالمکان القفر بحیث لا یری فیه احد و یقال ...
اولاد ... لدس ...
سنگ ... (ع ف اض ۲) و یقال

لست الدابۃ الکلا اذا انتتفتہ بجحفلتہا آلیاس نوعی سبزی گیاہ نسناس بالضم علت نو لطیس لطس لطاس الاسنگ کہ وادرا خرما کوبند ملاطیس سج لطس کوفتن
وسپردن سخت لعس لعس بالتحریک سیاہی لب کہ بسیاہی زند (ع ک اف ۲) یقال شفۃ لعساء ونسوۃ لعس نبات العس گیاہ کہ بسیاہی زند از انبوہی وبسیاری
لعوس بسکون العین مرد سبک خوار وحریص وگرگ لقس لقس عیب کردن لاقس نعت ازوی (ع ف اص ۲ و ک ۲) لقس بکسر القاف مرد برا لقب
نهنده وفسوس کننده وبدی اندازنده میان مردم لقس بالتحریک شوریدن دل وتباه شدن (ع ک اف ۲) لمس لمس سودن وجماع کردن
(ع ف اص ۲ و ک ۲) ملامسۃ مجامعت کردن التماس جستن چیزی تلمّس پی یکدیگر جستن متلمّس نام شاعری تمّ لمیس نام دختری لماسۃ بالضم حاجت
وبیع الملامسۃ آنکہ گویند اگر دست بر مبیع بسائی بچندین بہا خریدہ باشی واین منہی است لوس لوس چشیدن لووس نعت منہ یقال ما لاس لواسا
بالفتح ای ماذاق ذواقا لواسۃ بالضم طعام کمتر از لقمہ لیس لیس لیسیدن مثل لحس ویقال مالک عندی لُسۃ بالضم ای شی لیس لیس
نسبیت واین فعل ماضی است بمعنی نفی ودر اصل بکسر یا بودہ است بجہت ثقل تسکین کردند وابدال نکردند بالف لانہا لم تتصرف من جمیع وجوہ الافعال
الامر الماضی وہی من عوامل الافعال نحو کان واخواتہا التی ترفع الاسم وتنصب الخبر الا ان الباء تدخل فی خبرہا دون اخواتہا تقول لیس زید بمنطلق ولا یجوز
تقدیم خبرہا علیہا کما جاز فی اخواتہا تقول محسنا کان زید ولا یجوز ان تقول محسنا لیس زید وقد یستثنی بہا تقول جاءنی القوم لیس زیدا کما تقول لا زیدا
تضمر اسمہا فیہا کانک قلت لیس الجائی زیدا وتقول جاءنی القوم لیسک الا ان المضمر المنفصل ہہنا اجود کما قیل ع لیس ایای وایاک ولا نخشی رقیبا
ولم یقل لیسی ولیسک مع انہ جائز غیر ان المنفصل احسن واجود رجل الیس مرد شجاع لیس جمع آن شتر کہ ہر چند بار کنند بردارد (ضمیمہ) لغوس
گرگ ودزد فریبندہ خبیث وگیاہی کہ چرانیدہ شود وگیاہ تنک وسبک ونہالی کہ از نازکی خود بلرزد ملغوس خام نابختہ ویقال وہو لغوسۃ
من خیر اذا لم یتحقق شی منہ لیغس کقمطر اتباع لحیفس ای شجاع شکس لکس گفتن سرکش وکم فرمان

فصل المیم

ماس بدی افگندن میان قوم (ع بفتحتہا) مجس مجوسی منسوب مجوس سج مجوسیۃ مغ تمجس مجوس شدن تمجیس مجوس کردن متعدی منہ وفی الحدیث
فابواہ یمجسانہ مرس مرستہ رسن مرس سج جمع المرس امراس ج مرس ایضا رسن ورا وتحنیق از گرہ دلو وازہر جمی بفتیادن رسن بگرہ (ع
ک اف ۲) وتقول امرست الحبل اذا اعدتہ الی مجراہ وکذلک اذا انشبتہ بین البکرۃ والقعو وہو ضد ویقال ہم علی مرس واحد بکسر الراء یک روش وخوی
مراس بالکسر مرسیدن ممارسۃ کذلک رجل مرس مرد سخت مرسندہ مرس بنہادن خرما در آب وجز آن وکذلک بالثاء وانگشت خویش بخائیدن کودک
ودست بمندیل پاک کردن تمرس واتراس ج شدن متعد بالباء یقال تمرس امترس ای احتک امتراس ایضا وبلند بانگ سخن گفتن یقال امترست الالسن فی الخصومۃ
ای لاتجب فرمیس سختی وبلا علی فعفعیل بکسر الفاء والعین مرمیس ج مرمیس چیزی لغزان وتابان تارستان بفتح الراء بیمارستان معرب مس مس
سدون (ع ک اف ۲ و ف اص ۲) والاول افصح وکذلک مسیس ومسیسی مثال خصیصی وربما قالوا امست الشی یحذفون منہا السین الاولی ویحولون
کسرتہا الی المیم ومنہم من یترک المیم علی حالہا مفتوحۃ وہو مثل قولہ تعالی فظلتم تفکہون بکسر الظاء وفتحہا واصلہ ظللتم وہو من شواذ التخفیف امساس بسایانیدن
مسوس بوانہ مماسۃ تماس مجامعت قولہ تعالی من قبل ان یتماسا وقولہ تعالی ان تقول لا مساس ای لا مس ولا امس واما قول العرب لا مساس مبنی علی
الکسر لانہ معدول عن المس ویقال بینہما قرابۃ ماسۃ ای قریبۃ وحاجۃ ماسۃ ای مہمۃ ممسوس آنکہ خوش نشود ممسسۃ شوریدہ شدن کار ممساس کار شوریدہ
معتش ممعش مالیدن (ع بفتحتہا) وکنایہ از جماع متماس آیندہ در حرب ممتش ممقش شوریدن دل (ع ک اف ۲) مکس مکس مکاس کم کردن بہای مبیع
یعنی تشویش کردن مماکسۃ کذلک وخراج گرفتن وفی الحدیث لا یدخل صاحب المکس فی الجنۃ ماکس دہ یک گیرندہ مکس ایضا خراج وعشر ملس ملاست
تابانی ونرمی ضد خشونت املس نعت منہ املیاس نرم تابان شدن تملیس متعد منہ تملّس املاس مثال انفعال تابان ونرم شدن وباز گشتن از کاری
وفی المثل ہان علی الاملس مالاقی الدبر فالاملس الصحیح الظہر ہہنا والدبر الذی دبر ظہرہ ویقال اتیتہ ملس الظلام ای حین اختلط الظلام ملیس بالکسر بیابان
خشک املیس سج ریان الیسی نار منسوب بوی ملسی مثلثۃ فتحات شتری کہ تیز گذرد وچیزی بوی نچسبد از سرعت وی ویقال فی البیع الملسی
ای لاعہدۃ علی یعنی ازادمی فروشم ملس نخاہ چخچار کشیدن (ع ف اص ۲) ضبی مملوس واصیار اندن سخت ملاستۃ بالتشدید آلہ کہ زمین ہموار کنند بوی
موس موسی حل ماس مرد سبک سر موسی نام پیغمبری معروف علیہ السلام وہو فعلی عند الکسائی ومفعل عند ابی عمرو میس میس خرامیدن (ع ف اک ۲)

ميسان بالتحريك تميّس كذلك ميّاس نعت منه و درخت ميسان بالسكون نام درختى ... تا برابر آورد چنانچه
(ع ف اک ۲) محس الجلد پوست را ماليدن و پيراسته كردن والمحس الدباغ اعاف تمحّس بسيار جنبانيدن مدس ماليدن پست و جز آن مدش كسطر الشيم فرتش
بجستن لقب عبدالرحمن الطائى الشاعر وزنه فعلل لا مفعل لعوز (ر ق س) الرقس مشتبه الى حى يقال لهم هم فرا مرى القيس مطس العذرة بعين بلعيدى را يكبار
دفع كرد (ع ف اک ۲) ومطس وجه طپانچه بر چهره او زد معس بالفتح و بفتحتين برزدن و سودن (ع بفتحهما) معس كعنى و فرح منفشا ... فى العماد
متحسات تنسى بمقسته و نقشت و لقست ماموسه زن گول ... ناموس مثله ... بفتحتين ... بالفتح هر چيز كهنه

فصل النون

نبس نبس سخن گفتن (ع ف اک ۲) و در نفى استعمال كنند يقال ما نبس بكلمة اى ما تكلم وما نبّس بالتشديد كذلك نبرس نبراس
بالكسر چراغ نجس نجس پليد شدن (ع ک اف ۲) نجس بالفتح والكسر نعت منه قوله تعالى انما المشركون نجس انجاس تنجيس متعدى منه ... تنجيس بيمارى كه ...
بهى عارد تنجيس آنچه بجهت دفع چشم زخم كنند از تعويذ و مهره و مانند آن نحس نحس ضد خير و بد اختر شدن (ع ک اف ۲) نحس بالكسر نعت منه قوله تعالى
فى ايام نحسات و قوله تعالى فى يوم نحس مستمر قرى على الصفة ايضا والاضافة اكثر و اجود نحاس بالضم مس و دود نحاس بالكسر سرشت و اصل يقال فلان كريم النحاس
تحسس خبر پرسيدن يقال تحسسه و تحسس عنه استخبار مثله تحسس ... جستن عيب (ع بفتحهما و ص ۲) نخاس آنكه ناخس كه بر شتر منخوس شتر گزين دائرة الناس
حلقه كه در زير دم دوران اسپ باشد تنخيس بكره چاه كه سوراخش فراخ باشد نخاس بالكسر چوب كه در سوراخ بكره كنند تا تنگ شود تنخس نخاس در آوردن چوب بكره
(ع بفتحهما) نخيسه شير بز و گوسفند بهم آميخته ندس رجل ندس بسكون الدال و ضمها مرد زيرك ندس بالتحريك مصدر منه (ع ک اف ۲) و نيزه زدن منداس بالكسر زن
سبک مناوسة نيزه زدن باهم رماح نداوس نعت منه تندس پرسيدن خبر از جايى كه تو را ندانند صلة بالباء و بعين نسس نسّ ساندن شتر (ع ف ا ص ۲)
و خشک شدن (ع ف ا ص ۲ و ک ۲) خبزة ناسة نان خشک ناسة ... از ... نسناس ...
بوزن تفعال سخت رفتن نطس تنطس نيک پاكيزه شدن و نيكو انديشيدن و باريک فهم بودن ... نطس بفتحتين كذلك (ع ک اف ۲) نطس بضم الطاء
و كسرها نعت منه تنطس ايضا تجسس كردن از خبر ناطس نعت منه وهو الجاسوس نطيس نطاسى بالكسر والفتح طبيب نعس نعاس بالضم خواب و بخواب شدن
(ع ف ا ص ۲) و فى المثل مطل كنعاس الكلب اى الم ناعس نعت منه ناقة نعوس تيز نفس نفس جان يقال خرجت نفسه و خون فى الحديث
ماليس له نفس سائلة و تن و چشم زخم يقال اصابته نفس اى عين و عين هر چيزى يقال رأيت فلانا نفسه اى عينه و آنچه پوست را بدو پيرايند از برگ درخت
و برگ سلم و جز آن يقال هب لى نفسا من دباغ ... يک چشم و پنجم تير از قداح نفس بالتحريك دم انفاس جمع و جرعه يقال اكرع فى الاناء نفسا او نفسين اى جرعة
او جرعتين انفاس جمع مثل سبب و اسباب و فراخى يقال انت فى نفس من امرک اى فى سعة تنفس دم زدن و صبح دميدن قوله تعالى والصبح اذا تنفس
و شگافتن كمان و بر آمدن و برآمدن آب ... نفيس گرانمايه ... المال گرانمايه ... انفاس ... يقال لفلان تنفس و نفيس اى مال كثير يقال
ما يسرنى بهذا الامر منفس و نفيس نفاسة گرانمايه شدن (ع بضمهما) و بخيلى كردن بچيزى از كسى ... (ع ک اف ۲) يقال نفس به اى ضن به و دريغ داشتن
چيزى را و حسد بردن بر كسى بسبب چيزى يقال نفست عليه الشيء اى لم اره يستاهله و نفس على بخير قليل اى حسد على ... منافسة نفاس رغبت كردن در چيزى
مبارات و همنفسى كردن و يقال كانت فى هذا الامر نفسة اى مهلة تنفيس آسايش دادن ... نفاس بالكسر ... زنان زچه و زچه شدن نفاس
كذلك (ع ک اف ۲) و النعت منه نفساء و نسوة نفاس و ليس فى الكلام فعلاء يجمع على فعال غير نفساء و عشراء و يجمع ايضا على نفساوات و امرأتان نفساوان
منفوس بچه زاده و فى الحديث ما من نفس منفوسة الا وقد كتب مكانها من الجنة والنار نقس ناقوس چوب ترسايان كه وقت نماز خويش زنند نقس مصدر منه
ع ف ا ص ۲ و فى الحديث كادوا ينقسون حتى رأى عبدالله بن زيد الاذان فى المنام و تعيب و فسوس كردن نقس بالكسر سياهى دوات انقاس جمع
تنقس سياهى در دوات كردن نقرس نقرس بالكسر دردپايى و مردم حاذق طبيب نقرس نقريس اى حاذق نكس نكس ... نگونسار كردن ... منه
(ع ف ا ص ۲) انتكاس نگونسار شدن ناكس سرفرو افگنده منكوس بچه سرنگون آمده و نام شكلى از اشكال رمل نكس ... سرفرو افگنده نكس بالضم بازگردانيدن
بيمارى يقال تعسا و نكسا وقد يفتح هنا للازدواج نكس بالكسر تيرسوفار شكسته كه اسفل او را اعلى سازند و مرد ضعيف نمس ناموس فساد سرفا ... ام جبرئيل او كاه و صياد
و مكر و حيله و نهانى ... نمش نهان داشتن راز (ع ف اک ۲) و راز گفتن منامسة راز گفتن و ناموس ... صاحب سر ... آينده انمس ... شدن ...

بالکسر جانوری که از دو پاکشته شتش بالتحریک تباه شدن روغن (منتخب کنز ۲) نوس ٭ نوس جنبیدن پیرایه و گیسو و جز آن (منتخب صراح ۲) و راندن
اوست جنبانیدن و نواس بالضم نام یکی از ملوک یمن که ایشان را ذو هم خوانند بسبب آنکه همه بلفظ ذو موصوف اند چون ذو یزن و ذو جدن و ذو نواس
نواس بالفتح والتشدید آنچه اضطراب کند و سست شود الناس مردمان از آدمی و پری اصلاً اناس مخفف و لم یجعلوا الالف واللام فیه عوضاً من الهمزة المحذوفة
لانه لو کان کذلک لما اجتمع مع المعوض منه فی قول الشاعر شعر ان المنایا یطلعن ٭ علی الاناس الآمنینا ٭ والناس ایضاً نام قیس عیلان و هو الناس بن مضر
بن نزار و اخوه الیاس بن مضر بالیاء نهس نهس بدندان پیش گزیدن (منتخب جمیعاً) انتهاس کنف لک گزیدن مار و بانشیر که تک مشهور و در گم گوشت نهسر بضم الفاء و فتح
الهاء شیخ نوازی مرغان (منتخب صراح) نرسین معنی (نیج سم) نرس دهی ست بعراق منها الثیاب النرسیة و سمو نارسته نرسیان بالکسر خرمای بهتر نرسانه بیکی
نطاسی بالکسر نام طبیبی و بالرومیة عالم بالطب و عبید بن نطساس البکائی محدث ٭ ام نهس ای مستورشان ماه هفتم رومیان است

فصل الواو

وجس ٭ وجس آواز نرم و ترسیدن دل ایجاس در دل افکندن ترس را قوله تعالی فاوجس فی نفسه خیفة ای اضمر و تجسس پنهان
شنیدن ترس و گوش داشتن بآواز نرم آهسته و کار یقال لا افعله سجیس الاوجس و بضم الجیم ایضاً یعنی هرگز و همیشه و یقال ما ذقت عنده اوجس ای شیاً ودس ٭ ودس
اول نبات که روید یقال ما احسن ودسها و پوشیده شدن برکسی و پوشانیدن یقال ودس علی ای خفی و یقال این ودست بای جا نه داد ری این
ودس ای ذهب او و دست الارض و تودست ای انبتت ما غطی وجهها ورس ٭ ورس اسپرک ایراس اسپرک ناک شدن جای و زرد شدن برگ یقال
اورس الرمث اذا اصفر و هو وارس نعت منه ولا یقال مورس و هذا من النوادر توریس رنگ کردن جامه بورس ثوب وریس جامه رنگین بورس
وسوس ٭ وسوسة و وسواس بالکسر در دل افکندن قوله تعالی فوسوس لهما الشیطان ای الیهما و وسواس بالفتح اندیشه بد و آواز نرم سگ صیاد و آواز پیرایه
و نام دیو قوله تعالی من شر الوسواس وطس ٭ وطیس تنور آهنی یقال حمی الوطیس عبارت از تفت شدن حرب وطس سخت زدن موزه اوطاس نام جائی وعس ٭
وعسا زمین نرم ریگناک اوعس میعاس مثله و الصفا زمین که سپرده نشده باشد مواعسة نوعی از رفتار شتر و لیشب رفتن وقس ٭ وقس پوست باز کردن از سر ریش
(منتخب کنز ۲) بعیر موقوش گرگین وکس ٭ وکس کم شدن و کم کردن لازم متعد (منتخب کنز ۲) و فی الحدیث لها مهر مثلها لا وکس و لا شطط ای لا نقصان
ولا زیادة و برأت الشجة علی وکس اذا بقی فی جوفها شیء و وکس فلان فی تجارته و اوکس ایضاً علی ما لم یسم فاعله فیهما ای خسر ولس ٭ ولسان نوعی از رفتن شتر
و الاس گرگ ومس ٭ موسته زن بدکار وهس ٭ وهس کوفتن و سپردن و سخت چینی کردن و راز مواهسة راز گفتن توهس رفتار گران یا رفتار شتر بلخ بریا
کرده و کوفته و برو غره آنچه (منتخب) وهس تخمینی رئیس شهر است بنواحی افریقیه و ییس کلمة تستعمل فی موضع رأفة و استملاح للصبی و ذکر فی (وی ح) والویس الفقر و
ما یریده الانسان و هو یقال قد لقی ویساً ای لقی ما یرید

فصل الهاء

هجس ٭ هجس گذشتن اندیشه بدل (منتخب کنز) و آواز نرم که شنوده شود و فهم
کرده نشود هجرس ٭ هجرس بالکسر روباه و نام مردی هجارس همه آنچه شب برگردند از جانوران خرد فرو و روباه برتر از کلا کموش هرس ٭ هرس کوفتن هریسه مهر آنچه از
گندم و دیگر کوفته هراس رج و اشتران سخت هراس بالفتح درخت با خار و اسد هرس ای شدید هرجس ٭ هرجاس تن آور هرمس ٭ هرماس بالکسر شیر
همسس ٭ همسسة آواز کردن زرد پیرایه و حرکت مرو شب همهس مثله رات همهاس شبانی که همه شب پاس دارد و همهاس الجن آواز جن هقلس ٭ هقلس گرگ
هلس ٭ هلاس بالضم بیماری سل تهلس مسلول شدن (منتخب کنز ۲) مهلوس العقل ای مسلوب العقل و قد الس و هو مهتلس العقل و یقال السلاس فی
العقل و الهلاس فی البدن اهلاس سست خندیدن و راز گفتن یقال اهلس الیه حدیثاً ای ساره مهالسة راز گفتن و یقال ما علیها هلبسیس ٭ هلبسیسة و لا خربصیصة
ای شیء من الحلی و لا تکلم به الا بالنفی هلقس ٭ ملقس بتشدید اللام سخت و هو ملحق بجردحل همس ٭ همس آواز نرم قوله تعالی فلا تسمع الا همساً اسد هموس نرم گزنده حروف
مهموسه ده حروف است مجموع درین سه کلمه حثه شخص فسکت هندس ٭ مهندس اندازه گیرنده و هو مشتق من الهنداز و هی فارسیة فصیرت الزاء سیناً هندسة اسم منه
هوس ٭ هوس کوفتن (منتخب صراح ۲) و گشتن بشب و سخت خوردن و نوعی از رفتار و نرم راندن شتر هواس شتر هوسة ناقه سخت آز و مند شده
بمحل هوس بالتحریک نوعی از جنون هیس ٭ هیس رفتن و فی المثل شعر احدی لیالیک فهیسی هیسی ٭ لا تنعمی اللیلة بالتعریس ٭ یضرب للرجل یاتی
الامر الشدید الذی یحتاج الی ان یجتهد و یتعنی به و پایمال کردن و پراگنده کردن یقال حمل فلان علی عسکرهم فهاسهم ای داسهم مثل جاسهم و اباح
بزیهم ای اعجبت کامل و جز آن تمام اهیس لپر (منتخب) هیرس خرامیدن و قدم تهیرس هبس بفتحتین خیری و یقال له المنثور والنمام ٭ ما بها هلبس

وهبلیس بکسر ها ای احد بیجیوس کهنه نر مرد محتاج تر ستمگر بحینس کهنه گران هلیس کعملس شیر بربا بچه آن هدا الیس ... ها لیس اهوس بفتح تین و بیت فی لغة اهل الیمن قاطبة الهرکس نعت لکل حاجة مما کاست اصله تهطرس در رفتار نازیدن و خرامیدن هطلاس گیفو وعملس وزن و گرگ وتهطلس الاص احتیال فی الطلب وتهطلس من علته افاق و ایل هکاریخ گدا هکلس کعملس درشت هلطوس کفردوس شخص نهان از گرگ هلکس القیس مرد فرو مایه بدخو هلکس کجعفر ...

هلبس کعملس مرد قوی ساقین وسخت رفتار اهناس کاجناس وشهرت خرد و کلان و صعید از بلاد مصر کرده بهفس هاپسته و تهنبس حیت و جو کردن

فصل الیاء

ایس یاس نومید شدن (ع بکسرها) و بو شاذ و بفتح ۲ یووس نعت منه و قوله تعالی افلم ییأس الذین امنوا ای افلم یعلم ... نومید کردن استیاس اتیاس نومید شدن ییس ییس خشک شدن یبوست خشکی (ع بکسرها) و بو شاذ و بفتح ۲ یبس بالفتح خشک وجمع یابس یقال حطب یبس یبس بالتحریک جایی که خشک شود و قوله تعالی فاضرب لهم طریقا فی البحر یبسا امراة یبس ای که هیچ چیز نیاید از وی و شاة یبس شیر بی شیر یبیس گیاه خشک ایباس بعلف خشک رسیدن ایبسان ساق ... ی گوشت الیس ... تیبیس خشک کردن تیاس علی افعال خشک شدن ییبس النبات و خو (ضمیمه) الیبس ... (ع ف ا ک)

باب الشین فصل الالف

ارش ارش دیت جراحات تاریش بدی افگندن میان قوم و بر او فروختن آتش و بر انگیختن حرب اشش اشاش مثل الهشاش و هو النشاط والارتیاح و فی الحدیث ان علقمة بن قیس کان اذا رای من اصحابه بعض الاشاش وعظهم (ضمیمه) الیش فراهم آوردن تابیش مثله آبشة بالضم گروه مردم اشبت کلاما تابشیا اخذته اخلاطا آبش آنکه گرد آورد سلامی و در خانه مرد را بطعام و شراب آراید اتش بفتحتین جد محمد و علی ابی الحسن الصنعانی الانباری من المحدثین ویقال الحارص من القوم الضعیف اتیشة کجهینة اشش کزبیر قبیله ایست اعکل والحارث بن اشیا و قیس صحابی و جمال بن اشیم غیر عتاب تفرس کلستی اوش بضمتین عیر ... شهریست بماوراء النهر منها الحدیث سعود بن مسعود و محمد بن احمد بن علی و علی بن عثمان الشهید والقدوة علی بن محمد بن علی الاوشیون

فصل الباء

برش برش بالتحریک چکهای سپید یا سیاه بر اسپ بخلاف لون و فرس ابرش آنکه او را چپار گویند و لقب جذیمة بن مالک کان ابرص فکنوا به عنه ابرشاش چپار شدن اسپ و یقال وجدنا فی البرشاء ای فی جماعة الناس و یقال ما ادری ای البرشاء هو یعنی کیست او برقش ابرقش زاغ رنگ کردن آبو براقش جانوریست ملون براقش نام ماده سگی فی المثل علی اهلها دلت براقش لان ما جاء هم استدلوا بنباحها علی القبیلة فاستباحوهم برقش هرچیز خرد و او راشر نیز گویند بشبش بشاشة تازه روی شدن (ع ک ا ف ۲) بش بش خندان و تبشبش شادمان وگشاده روی شدن بشبشة کذلک قاله بو من الشین الوسطی بطش بطشة حمله کردن و سخت گرفتن (ع ف ا ض ۲ و ک ۲) مباطشة بیکدیگر حمله آوردن و گرفتن بغش بغشة باران نرم ضعیف باریدن (ع بفتحها) سطر باغش نعت منه بوش البوش جماعتی از مردم مختلط اوباش جمع منه مقلوب بوشی مرد درویش بسیار عیال بهش بهش شادمان شدن بچیزی و بهره نمودن بحیزی و شتاب ... و خشک ... فی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه و قد بلغه ان ابا موسی یقرا حرفا بلغته قال ان ابا موسی لم یکن من اهل البهش ای من الحجاز لان المقل ینبت بالحجاز ... بیش بیش بالکسر نوعی از زهر بیشة نام جایی یقال باشه ... (ضمیمه) باشه ناگاه انداخت او را (ع بفتحها) ... و انداختنش و او چیزی ... باش معنی ما اجتمع ... بالهمزة و ترکه ... ست ... باذش ... ابو عبد الله بن الباذش من نحاة المغرب بحبشوا فراهم آمدند (ع بفتحها) قال اللیث وخطی والصواب تحبشوا البرجاش بالکسر من قولهم وقعوا فی برجاش و برجاس ای فی اختلاط وصخب مبرطش دلال و کوشش کننده در میان بایع و مشتری و کان عمر رضی الله عنه فی الجاهلیة مبرطشا و هو بالسین المهملة برغش کجعفر پشه و ابرغش من مرضه افاق و اندمل و قام و مشی برنشا ... مردم یقال ما ادری ای البرنشاء هو ای ای الناس برقش ... خوش ... بلش ... عقال شتر ... گرد آن رسنی ست که بدان بازو و ساق شتر بهم بندند بلا طمبش ... و شاد ... الامرستی کرد در کار و کذلک تبش ... و عبد النعم البتشی ... (ضمیمه) فصل الثاء ترش بالفتح ... (ع ک ا ف ۲) ترش و تارش نقصان ... تاش ... (ضمیمه) فصل الثاء ثباش بالضم ... ثباث ... (ع ... ا ض ۲)

جائش جایش بر آمدن دل از اضطراب و ترس یقال نفسه تجاش ای تجیش الجاش ای نبرد و جوشوش سینه جحش جحش بالفتح درتر بخیدن پوست و خرکره
جحاش جحشان ج جحشه مونث و بالضم بستی که بر پوست پیچد و یقال فلان جحیش وحده و عییر وحده یعنی خود رای و متکبر جحاش پدر قبیله از غطفان
مجاحشه یکدیگر را سپوختن جحیش و ریاشند جحیش کوه کم شیخ و مهدوما ننشو جحمرش جحمرش گنده پیر کلان سال جحامر ج والتصغیر جحیمر و جحیمیر اسماعیل الزاد جحدوفه گدده
والتصغیر جحیج و اگر جحموش ای بلیشند جرش جرش بعضی از شب یقال مضی جرش من اللیل ای هوی منه جرش بالضم وفتح
الراء جرشیب ناقه جرشیه منسوب جرش کوفتن حبوب و جزان و سر بشانه خاریدن جریش حبوب کوفته جرش گونه
جوش ناکرده جراشه بالضم ریشه های حبوب کوفته بکسرتین مثال زنگی و دم جرنفش جرنفش بزرگ پهلو جرافش بالضم مثله جششش جش کوفتن و
شکستن (ع ف اص ۲) و زدن بعصا و کبیده کردن گندم و پاک کردن جا جشیش بسیج جشیشه کبیده جبش دستاس اجش الرعد مرد درشت آواز یقال سحاب
اجش الرعد و فرس اجش الصوت جشه بالضم جماعتی از مردم جعبش رجل جعبشوش و باششین و اوسینین مرد پست و زشت روی جعمش جعمش ستردن
موی (ع ف اص ۲) رکب جعمیش زهار سترده جمیش موی بی نبات و فی الحدیث تحت الجمیش ای المفازة القفر سنة جمیش سالی که نبات را بسوزاند جموش
سترنده و سوزنده جوش جوش سینه لغة فی جوشوش و زره و هی لغة فی الجوشن و نام جای و اول شب یقال مضی جوش من اللیل مثل جرش
جهش جهش زاریدن کسی مستعد بالی و آماده شدن گریستن ا (ع ف تعبها) و فی الحدیث اصابنا عطش فجهشنا الی رسول الله علیه السلام اجهاش کذلک
جیش جیش جوشیدن دیگ و شوریدن دل و پر آب شدن رود (ع ف اک ۲) و لشکر جیوش ج تجییش گرد آوردن لشکرها استجاشه طلب کردن لشکر (ضمیمه)
جبش الشعر موی را سترد (ع ف اک ۲) جبیش با سترده موی و محمد بن علی بن طرخان بن جباش گنکانی محدث روی عنه ابنه الحافظ عبدالله و
جحرش عجوز سطبر فراهم آمده جحمش عجوز و عضفوز زن کنده پیر سالخورده جحنش عجوز سطبر جحنش نام شخصی جخنش لبطن الصبی و احنفش حبکش
آهنگ گرفتن چیزی کرد (ع ف اک ۲) حدس بفتحتین پیرو درشت احداش ج حکاه ابن القطاع جردوش بن حرام + پدر قبیله حفنشه افشردا
(ع ف اک ۲) و هو الحلب باطراف الاصابع و لجفشیش لقب ابی الخیر معدان بن الاسود بن معدیکرب الصحابی جنبش کشیدن آب چاه یا پیش آمدن گردن
بسوی گروهی و سطبری و خواهش و ترس و جای نزدیک جائش مثله و منه انت صبح یا آخر نگاه بر جنشه فیها حصباء و خنش المکان تجنیش اجدب و جنشت نفسه
الموت جاشت فصل الحاء حبش حبش بالتحریک حبشه گروهی از سیاهان غیر هند حبشان بالضم ج مثل حمل و حملان آحباش بچه سیاه زادن شتر ن
تحبیش گرد آوردن حباشه احبوش احابیش جماعت مردم از هر جنس و قبیله تحبش گرد آمدن حبشت لحباشه ای جمعت له شیئا احبیش مرغی حبشی کوهی
زرد و کبود سمی احابیش قریش حترش حتروش بالضم کوتاه و یقال ما احسن حتارش الصبی ای حرکاته و سمعت للجراد حترشه ای صوت اکله حترش مثال
شنال تفعلل گرد آمدن قوم حرش حرش شکار سوسمار کردن (ع ف اک ۲) و نشان حراش ج و خراشیدن بالحاء والخاء حارش نعت منه حریشه حرشاء
درشت پوست و نعقه حرشاء و هی البائرة التی لم تطل و دینارا حرش درشت جهر احرش سوسمار حرشاء نوعی از نبات تحریش بر آغالانیدن قوم سگ بر یکدیگر حرشون
بالضم خار گوسپند حریش قبیلة از بنی عامر و نوعیست از مار پیچیده گردن و آن جانوریست بزرگ هیکل حرقش احرنفاش آماده شدن بغضب و بدی را بالحاء والخاء
حشش حش افروختن آتش و درودن حشیش و رحشانیدن و پر ترو شل شدن بچه در شکم و فی الحدیث حش ولدها فی بطنها قال ابو عبید یقال
بالضم ایضا و حشیش افکندن بیش از فی النتل اخشک ترو شتی و لو قیل بالسین ایضا لم یبعد (ع ف اص ۲) و یقال البعیر قد حش ظهره تحشیش
و انعیین فهو محشوش خاص اذ تحفر الجنبین حشیش گیاه خشک حش بالفتح و الضم بستان حشان ج مثل ضیف و ضیفان و حاجت جای حشوش ج
محشة بالفتح و فی الحدیث نهی عن اتیان النساء فی محاشهن و بالسین ایضا محش جامه بسیار حشیش و یقال انک بمحش صدق فلا تبرح ای بموضع کثیر الخیر
محش بالکسر داس علف آتش کاو امنین محشه کذلک جای که در وی حشیش نهند و هذا بالفتح اجود احتشاش خشک شدن دست و بچه در شکم مادر احتشاش
جستن و گرد آوردن حشیش حشاش حشاشة بقیه جان و بسیار حشاش بالضم و التشدید گزندگان حفش حفش گرد آمدن سیل از هر جهت بیک جای (ع ف اک ۲)
حافشة نعت منه و گرد آمدن کسی هر زمان و وشتی و گرآوردن اسب یقال حفش علیه و حفش الفرس حفش بالکسر دوکان و فی الحدیث حفش ای بیت صغیر فی بطنها
الصغیر او عند حفشها حمش حمش باریک ساق حمش الساقین کذلک حمش بالتحریک مصدر منه (ع ک اف ۲) احماش هیزم بسیار نهادن دیگ را و بخشم آوردن

حمس کذلک حمسته و حمشته مغضوب منه غضب و حوشش احماش استحماش برافروختن از خشم و جنگ کردن خروس با هم حمش حمش بالتحریک باریک از
چرنده و پرنده که او را صید کنند اخماش سیخ و مار و افعی و نام مردی و شکار کردن و بازگردانیدن (عح ف اک ۲) حوش حوش گرد آوردن صید در آمدن آن در نخجگاه
آید احاشته احواش کذلک و آب گرد آوردن ستور را احتواش رانیدن صید را و در میان گرفتن چیزی استعمل یقال احتوش القوم الصید اذا انفره بعضهم
علی بعض و احتوش القوم علیه ای جعلوه وسطهم فظهرت فیه الواو کما ظهرت فی اجتوروا تحوش دور شدن حائش درختان انبوه انحیاش رهیدن از چیزی
متعد بعن و باک داشتن حوشته بالضم انچه از وی شرم آید و یقال حاش لله تنزیها له و لا یقال حاش لک قیاسا علیه و انما یقال حاشاک و حاشا لک حوشی بمنده
و حوشی الکلام غریبه و نادره و رجل حوشی نا آمیزگار و یقال فیه حوشیة ای نفور حوش چارپایان وحشی و رجل حمش الفؤاد تیز خاطر (ضمیمه) حیرش بالکسر کینه رحیرش
کسفرجل شتر کوچک حیفش القوم احتشدوا و حیفش النظر الیه ادامه و حیفش کتاب موضعی است بسمرقند منه احمد بن محمد بن عبد الجلیل الحیفشی و کعنق صنج بالنشاط و
حلش بالضم عیشنا فا حیفش خریش فاحترش حدرش کجعفر نام شخصی جلبش و حرنبشة بکسر ها و عدد تشدید با ها ماریا مار بزرگ او انحنشا فی صوت ها
و حربش بن نمیر بالکسر و بنی اسد بن خزیمة و آخری بنی العنبر و تجوز حربش حشنة حربش کقندیل خشن حکلش فراهم آمدگی و رنجیدگی و رجل حکیش عکلیش
کلفت بالتوعل علی خصم حوکش مردیست از مهره منسب الیه الابل الحوکشیة حنکش نام شخص و النون بدل از حنشیش برقص کرد و جهیده دست بر هم زد و بر جست و بنیاد
آمد و بازی کرد و خندید و گفتگو کرد و حنبشت الجواری لعبن و حنبش فلانا انسه بالحدیث حنبش نام شخصی حنفش و حنفیش بکسرها ماریا مار بیست بزرگ سطبر خال دار
جای گیر اذا احتویتها انتفخ و ریدها او الحفاث بعینه حاسش ترسیدن (عح ف اک ۲) و حاس فلانا ترسانید او را لازم متعد جالاکی و شتابی کرد حاش الواد
در از گشت و تحیشت نفسه رمید و ترسید حیشان مرد بسیار ترس یا ترسان از بهمت حیشانة مؤنث و کلستان حیاش بن وهب جاهلی من بنی سامة بن لوی
و ابو رقاد شویش بن حیاش روی عن عتبة بن غزوان خطبته ملک و حیاش کشتواد بن رزیق الشیخ الطبرانی فصل الخاء خدش خدش
خراشیدن (عح ف اک ۲) خداش نام مردی خرش خرش خراشیدن (عح ف اک ۲) اخترش کذلک و کشیدن شتر راسوی خود با کس و کسب کردن
و طلب رزق نمودن و یقال کلب خراش مثل هراش یعنی سگ برانگیخته شده برای جنگ با سگ دیگر خراش الضیاع داغ مخراش آکس مخرش خط کش حرجم
دوران خرشته بالتحریک مگس و نام مردی ابو خراش بالکسر نام مردی ابو خراشة بالضم مردی خرشاء پوست مار و پوست بیضه که تهی باشد و هر چه زبی و تنیده باشد و هم
یقال القی خراشی صدره و تیرگی یقال طلعت الشمس فی خرشاء ای فی غبرة خشفش خشاش بالکسر چوب که در بینی شتر کشند و هر حیوانی بسیار باشد آنرا
بره گوسفند و آنچه از موی آنرا خراشه خوانند و حشرات زمین بالفتح ایضا خشاشة یکی رجل خشاش بالفتح و الضم مرد تیز خشاء بالضم استخوان پس گوش و اصله خششا
فادغم و هما خششاوان و مثله القرباء و اصله بتحریک الواو فسکنت استثقالا للحرکة علی الواو و لان فعلاء بالتسکین ممدودة لیس من ابنیتهم خشاء بالفتح زمین سنگناک
و خانه زنبور عسل خشخشة آواز سلاح و آواز کردن آن خش خشاش در بینی شتر کشیدن و در آمدن در چیزی دشوار رجل مخش دلیر و زیرک خشخاش گیاهی معروف
و مردم با سلاح و زره خفش خفاش بالضم شپره خفافیش جمع خفش بالتحریک خردی چشم و ضعف بصر از روی خلقت و علتی که در تیرگی و بهتر بیند اخفش
اخفش نعت منه و نام مردی از ائمه نحو و صرف خمش خموش خراشیدن (عح ف اص ۲ و ک ۲) خماشة خراشیدگی که ارش و جب نباید او ارش آن معلوم باشد
بالفتح پیشه بلغت هذیل خماشات بقایای کینه خنفش خنفوش بقیه مال یقال ابقی لهم خنفوشا قطعة من الابل او الغنم خوش خوش تهیگاه مرد و جمع آن
خوشان و جمع تهیگاه خیش خیش کتان خشک (ضمیمه) خبش الاشیاء من هنا و هنا آنها را گرد کرد و فراهم آورد تخبشها مثله خنقش بالتحریک قبیله ای هم بنو اسد بن شهر و
خالد بن نعیم الخنبشیان خباش بالفتح خرما ستانی است بنی یشکر را بیمامه خبوشان شهریست بنیشاپور خباشات العیش ما یتناول من الطعام و نحوه و الخباشة
من الناس الجماعة من قبائل شتی و قیاع الاخباش ضعیفیست بدین خباشة صحابیة و زر بن حبیش و و الاتحریک المحدث او هو بالسین خشخشة الجراد آواز خوردن
خنارش الصبی حرکاته حتش بالضم و فتح الثاء المشددة سعید بن عبد الله الاشرشی و ابو نصر احمد بن علی بن حتاش کلتان البخاری خیرون بن البحتری
افسده و الخرابش فی سب خرش و الخرنباش بالضم المرهور بها اجواف الخرنقل بنفسها و الزراج شب للرباح حب او للسباع البادر و السعد
عظیم المنافع طیب الریح خرفشه خرباش بالکسر عطیة المخرکش بالفتح اخلاط یعنی اخشخه مخرکش الکتاب افسده ابو خشاش بالضم خالد بن عبید العزی
خشیش بالفتح و بکسر تسیار خشبش و وهب بن خشنش الطائی و عبد الرحمن بن خشنش التمیمی صحابیان خنبش بن یزید الحمصی و محمد بن احمد بن ابی خشیش ابن

دارش دارا و رش باشد نبات آن که بیخ خورده باشد دبش اجون مد فصل الدال محدثون بن جنبش الجنبشی و عبد الله بن احمد بن جنبش و عبد الصمد بن جنبش

و یقال دهش (عح ک اف ۲) دهش بالتحریک متحیر شدن دهشت ایضا و ماین قوم و میان ایشان فتنه افگندن و فتنه جنبانیدن و نقشه و نقش و پیت

فهو مدهوش آدابش افگندن تحیر کسی را دیش دیش نام مردی بفتح الدال ایضا ضمیمه) دحرش کجعفر پدر قبیله ایست از عرب رجل دخشم کجعفر غلام لاد فرکلان گوشت

دخرش کسبحل نام شخصی بعد التصحیف درش و خشن پرگوشت شد (عح ک اف ۲) وکان اخذ منه الدخشم کجعفر و عصفر للغلیظ و کان الدخشن و الیم والنون زایدتان ادرعش

من مرضه از بیماری خود آرام یافت درعش کجعفر شهریست بکوره دو آراز نواح سجستان دغش فتار و شعیشه ساختن و جنبوشیدن بر مرضوص دعش علیهم

برآنان هجوم آورد (عح بفتحها) دعش الظلام بتاریکی درآمد ادعش مثله دعش بفتحتین تاریکی و دغوشیدن ادعشوا اختلطوا فی حرب او صحب بد اغشه

با هم آشوبی آوردن و از گویدن تشنه گرد آب و جاهل آشامیدن و کم آشامیدن و الازعة فی حرص مع دغفش کجعفر نام شخصی دبش فی المشی در رفتار شتابی

کرد دهش بفتحتین شورش دل از گرمی یا از آشامیدن دوا (عح ک اف ۲) المدهش کمعظم المیبح یعنی داده و بجای استوار شده دنفش نظر و کسر عینه

دنفش ای دنفش بینهم افسد یعنی درمیان آنان فساد انگیخت دهقبر نام شخصی دوش بفتحتین تاریکی بینایی و خردی چشم با کجی آن و دشت عینه

بالفتح فسدت من داء اصابها ادوش و دوشاء نعت منه دهرش کجعفر نام پدر قبیله از عرب دهشه فریب و بردکردن و دبازن دهشن کجعفر نام شخصی

فصل الراء رشش رش چکیدن آب و خون و اشک ترشش کذلک و آب زدن جای را و باران اندک رشاش تج و باریدن آن (عح فا ض ۲)

ارشاش باران ریزه باریدن رشاش بالفتح چکیده آب و اشک و جز آن رعش رعش بالتحریک لرزیدن (عح ک اف ۲) ارتعاش کذلک ارعاش لرزانیدن جمل رعشن

هر دو بستنه ناقه رعوش بالشین و السین هر لرزان از کبر رعش بالفتح نام شهری و نوعی از کبوتر رجل رعشن و جمل رعشن بالضم از رونده و نون زایده رعشاه شتر مرغ شتاب رو

رقش رقش نقش کردن ترقیش سخن آراستن سخن چینی کردن حیه رقشاء مار سپید رقشاء و بد شتر که از گلو برآید و مرقش بالتشدید نام شاعری و هما مرقشان الاکبر

والاصغر رقاش نام زنی مبنی علی الکسر بتحقیق هر فعال که معدول از فاعله باشد نزد اهل حجاز بروی الف و لام در نیاید و جمع کرده نشود چون قطام و حذام و غلاب

و اهل نجد اعرابا حکم لا ینصرف دهند چون عمر و زفر و هو القیاس لانه اسم علم و لیس فیه الا العدل و التانیث غیر ان الاشعار جاءت علی لغة اهل الحجاز فاذا کان فی

آخره راء مثل حضار و حضار اسما صنیع و کوکب و حضار و وبار هما بکرا و ارص فیه افقون اهل الحجاز و بنا رهش ارتهاش سم بر یکدیگر زدن ستور و مجروح شدن آن

در رفتن و یقال ارتهشت القوس فهی مرتهشه و هی التی اذا رمیت عنها اهتزت فضرب وترها طائفها و راهشان نام دو رگ باز و الرواهش رگهای درون باز مرهشه

ناقه و شیر ناک رهیش ناقه کم پشت او کم گوشت باشد و ضعیف پیکان و شمشیر تنک کمان سر با هم درآینده بکشیدن و شست ریش ریش پر مرغ ریشه یکی ارایاش تج

و جامه و ریاش کذلک مثل لبس و لباس و مال و معاش و قولهم اعطاه مائة بریشها قال ابو عبیدة کانت الملوک اذا حبت جبا جعلوا فی اسنمة الابل ریش النعامة لیعلم

انه حباء الملک و قال الاصمعی یعنی برحالها و کذا ریش بر نهادن تیر را یقال سهم مریش و منه قولهم ما له قذ و لا ریش ای شیء و نیکو کردن حال کسی را

ارتیاش نیکو شدن حال الحارث الرائش یکی از ملوک یمن و راش فوقه ای شد سست ضعیف (ضمیمه) ریش بفتحتین سپیدی که از ناخن جوانان پیدا آید ارض ریشاء زمین

بسیار گیاه رجل اربش و ارتش مرد مختلف رنگ و اربش الشجر ازرق و تقطر اسمعیل بن رعش محدث و ترعش و تحرک و الاعم ارخشه وارتعش اضطرب

مرعشن بکسر الغین المشددة آنکه بنا بر زدن نفس برمی کند لغة فی السین و لا تترعش علیها شور و شغب مکن (عح بفتحها) رفش بالفتح و الضم بیل و فرشه مثله و قولهم من الرفر

الی الرش ای جلس علی سریر الملک بعد ما کان یعمل بالبیل رفش کوفتن و برغلانیدن و تیک خوردن و نوشیدن در نعمت و الرفاش باکل الطعام بالمجرفة الی الکیال

و رفش الشیء رفشا اتسع و ترفش گوشت آن کلان و بزرگ شد (عح ک اف ۲) و کان سلیمان افش الاذنین وارفش وفی الاسنغین ای الرفش و الغفش و هما

الاکل و النکاح و ارفش بالسلاح فلا یبرح و لا یبیه تر فش الاحیه شانه کردن ریش حتی یصیر کالناز رقش جو بمش دسته ریحان و مانند آن و سنگ و جز آن انداختن و کوفتن

اندک جوانیدن بدست و سبزه تشتان گرفتن (عح ف اص ۳ و ف ا ک ۲) و بفتحتین سپیدی که بر ناخن بد جوانان پیدا آید و بافتگی و رموی سرخی در ملکها

و سیلان آب ارمش نعت منه عرمش بالکسر آراستن و چشم خود و یا انکه وقت نگاه چشم خود را بسیار جنبانید و ارض رمشاء زمین بسیار گیاه و زمین فی سبزه من الاضداد

و رجل ارمش هر گونا گون رنگ رجل مرمش مرد تباه چشم که پلکش ببسته شود و ارمش الشجر درخت برگ برآورد و شکافته شد و ارمش الرجل طرق کثیر الضعف

و ارمش فی الدت ارش قلیلا روش بسیار خوردن و کم خوردن من الاضداد و جمل اروش اشتر بسیار ریزنده موی گوش با یست پشت یا گزافه و بخشه

ونیم راش نیزه ایست و راشه الرمح بیاری هست کرد و ارجل و روش و رجل راش (صمیمه) مثل الانه دکش سید هر فت العامة بصنم الزای زوش کلان کیش ش

فصل الشین

ششیش شش شیشا لغة فی الشیص و الشیصا یعنی خرما دانه سخت ناکرده شوش و تشویش شوریده کردن کار تشوش لازم منه

شخش صمیمه ریه پای سنگ سپید عمر ابن القطاع شرابش کناره جامه مولد شغش اللات بن رفیده بن ثور بن کلاب خو تیم اللات شعوش گسبو گندم ملایه بازوان نحیه

شغوشی منسوبا و قد یقم الشین شاش شهریست بماوراء النهر و قد لا ینصرف و ناقه شوشاة و شوشاه شتر ماده سبک شوش بالضم ضعیست نزدیک جزیره ابن عمر و محدث است

بجرجان قلعه است شرقی دجله بموصل منها جب الزمان ابو المجد و ابو العلاء ادریس بن محمد بن عثمان عفیف الدین العامری الشوشی المحدث امام النظامیة ببغداد

واسم السوس التی بخوزستان عربت نقلب المعجمة مهملة مشوشه موضعی ست نزدین بابل یقربها قبر ذی الکفل علیه السلام و ابطال شوش شوش و سلبهم شوش خ

و التشویش و المشوش و التشوش کلها لحن و وهم الجوهری و الصواب التهویش و المهوش و الهوش و التهاوش و اشتاوش لا

فصل الطاء

طرش طرش بالتحریک کری ازدوش کر طرغش اطرغشاش نیکو شدن از بیماری طشش طش باران ریزه و باریدن آن (ع ف اک ۲ وص ۲) الطشاش کذلک آرض مطشوشة زمین باران زده طشش طشیش کسی یقال بالرجل الطشیش و هی الطشیش بالناس طیش طیش

سبکی رجل طیاش نعت منه و خطا کردن تیر از نشانه طاشتن سبکی آمد و پیشانه تیر را (تقیبه) طغمش مردم طغمش مثله یقال بالرجل الطغمش مثله طغمش بالفتح و تشدید

تاریک شدن چشم یقال طمخت عینه (ع ک اصر ۲) طرطوشه بالضم و فتح شهریست باندلس و طوطرش بالفتح شهریست از مضافات باجه طرفش ازدعن تاو

و الیساد در نت طرفش عینه چشمش تاریک بسست شده و درافش زبه نظر و کم دیه طرفش کنه اجار حالق طرمش اللیل شب تاریک شد طغمش و صفت مثل الطغمش

من نیاء الیک نظر اخفیا الفساد و عینه المترخفش الطغمش طفقش پیش بآینها دارنده طفقشا است بدل طلمش کار و قاب الشاط طنفش و طنفشی

طنفشه تیز نگریستن و طفقش عینه صغر با طوش سبکی خرد و طوش طوشیا مثل غربه الطیش کالمنع انساء العمل و اختلاط الرجل فیها انفخیه من عمل و افساد ایاه

فصل العین

و طهوش نام شخصی (ضمیمه) فصل الطاء الطش المرضع الحش شبل الشطف عرش عرش تخت و جا یقال ثل عرشه ای هلک و عرشا

و دو عرش و سقف خانه عرش عریش هر چیزی که سایه افگند عرش القدم پشت پای عرش السماک چار ستاره خرد و عرش البئر بودن سرچاه از چوب بعد آنکه بن او را

از سنگ فرود باشد و ذلک الخشب ایضا عرش عروش جمع عرش و ادیع زیرکرده و کار عرس جمع و منه فی الحدیث که العرش لابنا عیدان تنصب و یظلل علیها
الحدیث یعنی تمتع مع رسول الله علیه السلام و فلان کافر بالعرش و من قال عروش فها. عرش مثل فلس و فلوس و منه الحدیث ان ابن عمر کان یقطع التلبیة اذا

نظر الی عروش مکة عرش ایضا بنا کردن از چوب بر تراویج بستن (ع ف اص ۲ وک ۱) تعریش کذلک و یقال ایضا عرش الحمار بعانته اذا حمل علیها و دفع

راسه و شحا فاه عرش بالضم گوشت پسوی گردن عرشان از دو سوی اعتراش بر عریش برآمدن تاک عشش اعشاس شعر و گیا و فم و آمدن تاجایی با قضا

تنگ شود و از آنجا کوچ کند عشه و رخت کم شاخ و باریک تنه عش مصدر منه (ع ف اص ۲) تعشیش کذلک و زن لاغر گوشت عشه عشیش عشاشه

عشوشه لاغر و باریک شدن و یقال عش الرجل معروفه ای اقل خیره و یقال سقاه سجلا عششا ای قلیلا عش بالضم خانه مرغ بر درخت باشد و اگر دو لکن

خانه که در دیوار یا در کوه باشد قحوص و دوحی خانه مرغ که در زمین باشد عشه عشاش اعشاش جمع اعتشاش ایضا نام جایی تعشیش ایضا جا

ساختن مرغ و گره بستن نان و خشک شدن آن و یقال هذا معتشش الطیور خانه جای مرغان اعتشاش خوار بارا اندک آوردن مشعش بضمیر جامع

عطش

عطش تشنگی و تشنه شدن (ع ک اف ۲) یقال هو عطشان و هی عطشی و هم عطشی و عطاشی و عطاش و هن عطاش اعطاش

تشنه یافتن مر ستوران را معاطش وقتهای تشنگی عطشان نطشان اتباع و اصل عطشان عطشان مثل صحراء و الدون بدل من الالف التانیث

عطاشی امثل صحاری مکان عطش بضم الطاء و کسرها جایی کم آب عطاش بالضم علت تشنگی عکش عکش بالضم ام آن خانه عنکبوت

و نام صحابه و هو عکاشة بن محصین الاسدی قد یخفف و عکش الشعر و تعکش ای التوی و تلبد عکرش عکرش گیاهی خرد و نام مرد

عمش عمش ضعف بصر و دویدن اشک چشم بیشتر اوقات (ع ک اف ۲) اعمش عمشا رفتان ومنه الف اعمش و امرأة عمشاء عمشی تعمش

بالفتح خم دادن چیزی را معاشه اعتماش گردن یکدیگر را گرفتن در حرب تعمش و داد عیش عیش زندگانی و معاش عیشه زندگانی زیستن

(ع ض ۱ ک ۵) اعاشه متعدی منه عیشه عیشه را ضیه زیستنی پسندیده معایش بلا همز جمع معیشه تقدیر یا مفعله و الیا اصلیة متحرکه فلا تنقلب فی الجمع

سکائل و سبائع و منهم بحیهما علی الفرع و ہمزہا و تشبیہ بفعل تفضیلہ کما ہمزت مصائب لان الیا ساکنۃ و فی النحویین من یری الہمزۃ لحنا تعیّش بتکلف اسباب معیشت ساختن و عائشۃ
مہموزۃ و بنو عایش قوم من العرب ضمیمہ عمش و عمش سبک در ہر چیز یقال الختان عمش للصبی و یقال الختان صلح للصبی فاعلیشوہ و اعمشوہ و کندی پیر
و بیگر گرد عنفشۃ و عنفشۃ ای عفلۃ عنفشۃ و سیل و آزار (عع ف اک ۲) عبدشون دایہ است خرد لغۃ مصنوعۃ عترلش بالکسر ابن سعد بن خولان الخولانی
عفنجش کسمندل ستمگر عفنشۃ فراہم آوردن اورا (عع ف اک ۲) وہولاء عفاشۃ من الناس بالضم وہم من لاخیر فیہم اعفش بروزن و معنی اعمش عفنش کعملس
پیر سالخوردہ و آنہ لعفنش اللحیۃ و عفانشہا بالضم ای ضخمہا و وافر ادانہ لعفنش العینین ضخم الحاجبین و عفنششت لحیتہ و عفنششت ای ضخمت عقش العود چوب را
خمانید عقش المال مال را فراہم آورد عقش بالفتح و بفتحتین ترہ است و اطراف شاخہای رز و ثمر اراک العکباش من الظباء بالکسر آہوی نو سرون خرد آوردہ
عکبشتہ بند استوار تعکبش الغصن فیہ تشبث بشوک علوش کسنور شغال و گرگ و دابہ ایست خرد و لنوی از دو سگ آن مند مشتق من العلش و لیس فی کلام ہم شین بعد لام غیرہا و اللش و اللشلش
و الشلاش عنجش بالضم پیر فانی یا ترنجیدہ پوست رجل عنفش اللحیۃ بالفتح و عنفاش اللحیۃ بالضم و عنفشیش اللحیۃ مرد دراز ریش عنقاش بالکسر مرد زفت فرومایہ و آنکہ بد و سہاگر دہ
چیز القرو شد عنقش لاغری عنقشۃ آورین سخت بی انقش تلوی و تشد و عنقش کجعفر نام شخصی عنکش آنکہ پروای روغن مالیدن خود آراستن ندارد و عنکش را
ہاج تعنکش تعکش و عنکش نام شخصی المعوشۃ لغۃ فی المعیشۃ ازدیۃ

فصل الغین

غبش غبش بالتحریک تاریکی آخر شب اغباش ج غشش
غش بالکسر خیانت کردن (عع ف اص ۲) مغشوش نا سرہ غشاش ناخالص شمردن کسے را و یقال لقیتہ غشاشا بالکسر ای علی عجلۃ غراش
اغطاش تاریک کردن شب را و تاریک شدن متعد لازم یقال اغطش اللہ اللیل و اغطش اللیل غطش بالتحریک ضعیفی بصر مثل عمش (عع ک اف ۲) غطش غطشا نعتان منہ
متغاطش خویشتن را کور ساختن فلاۃ غطشی بیابان بی رہ و روی غطمش غطمش بتشدید المیم ضعیف بینائی ضمیمہ غوش بمعنی غطرش اللیل بصرہ
اظلم علیہ تغطرش بصرہ لازم و متعد و تغطرش چشم پوشی نمودن از چیزی غفش بفتحتین خشک چشم غمش از گرسنگی و بالشنگی تاریکی آمدن و بالمہملۃ
سوء بصر اصلی و بالمعجمۃ عارض ثم یذہب (عع ک اف ۲) ابو غبش کزبرج نام شاعری احد بنی ہند ول بن لوی و مالی من ابلہ غنشوش بقیۃ و مالہ
غنغوش ای شیء او الصواب بالعین

فصل الفاء

فتش فتش کاویدن (عع ف اک ۲) تفتیش مثلہ فحش فحش بالضم از حد گذشتن بدی
(عع بعضہا) تفاحش مثلہ یقال فحش الامر و تفاحش تفحشا فاحشۃ زنا فاحش بسیار بخیل و ہر چہ از بدی کہ از حد در گذرد افحاش فحش گفتن بر کسی متعد بعلی یقال
فحش علیہ فی المنطق ای قال الفحش فہو فحاش تفحش بیہودہ گفتن فرش فراش بالکسر فگندنی فرش ج و زن و فگندن (عع ف اص ۲) و کار فراخ
کردن کسی را یقال فرشہ امرہ ای اوسعہ ایاہ و فلان کریم المفارش اذا تزوج کرام النساء فرش بالفتح بساط افگندہ و کشت برگ گستردہ و کشادگی فراخ و شتران خرد
و منہ قولہ تعالی و من الانعام حمولۃ و فرشا قال الفراء لم اسمع لہ بجمع و یحتمل ان یکون مصدرا سمی بہ من قولہم فرشہا فرشا ای بنہا بثا و فراخ شدن سیل شتر
باندازہ و ہموار قدم و پر کندن (عع ف اص ۲) افتراش سپردن و گستردہ شدن و دو بازو بر زمین گستردن و یقال افترش لسانہ اذا تکلم کیف شاء افترز
سنگ گستردن بصحن خانہ و برگ گسترانیدن کشت مفرش کشت گستردہ مفرشۃ شکستگی سر کہ استخوان گفتہ باشد بی آنکہ ریزہ شود فراشۃ پروانہ یقال قفل
فاورش و استخوان تنک و پروانہ چراغ و فی المثل اطیش من فراشۃ فراش جمع از وی و گل خشک شدہ بر و می زمین و غوزہای شراب و نبید و قطرہای
عرق فریش ستور نتاج گرفتہ فرائش ج افراش بازایستادن از چیزی تفرش بال باز کردن مرغ و گستردن فشش فش بیرون کردن باد از مشک و پستان
و دوشیدن شیرہ و آروغ دادن باد رحت بیوت ناقہ فشوش پراگندہ پستان انفشاش بیرون آمدن باد از خانۃ سست و کاہل شدن از کاری متعد بعن و نشیمن
آماس فیش فیاش مفاخرت کردن فیش فیشۃ شرکر ضمیمہ فحشۃ شدہ و تحیش شیئا وسعہ فحشش الامر کارا ضایع کرد (عع بعضہا) فدش راسہ شدخہ و رجل فدش مدش
اخرق ای احمق القفلش العود الفضخ و لایکون الا رطبا فقش البیضۃ پارہ کرد بیضہ را با دست بشکست آنرا فنخش کجندل فراخ فندشہ چیرہ شد بر و علاہم
فندش ضابط و فندش بن حیان الہمدانی رساہ اعشی ہمدان التفنیش درکار سستی کردن

فصل القاف

قرش قرش کسب کردن و گرد آوردن (عع ف اک ۲) قریش قبیلہ و پدر قبیلہ النضر بن کنانہ بود فمن اراد بہ القبیلۃ لم یصرفہ و من اراد بہ
الحی یصرفہ قرشی و قریشی بالیاء و بغیر الیاء منسوب و کل من کان من ولد النضر فہو قرشی دون ولد کنانہ و من فوقہ قال ابن عباس رضی اللہ تعالی عنہ
انما سمیت قریش قریشا لان فی البحر حوتا یسمی القرش یاکل الحیتان و لایؤکل و یعلو ہا و لایعلی فسمیت بذلک قریش قریشا ثم استشہد بقول الشاعر

شعر و قریش هی التی تسکن البحر * بها سمیت قریش قریشا * سلطت بالعلو فی لجۃ البحر * علی سائر البحور جیوشا * تاکل الغث والسمین ولا تترک فیها لذی
الجناحین ریشا * هکذا فی الکتاب حی قریش * یاکلون البلاد اکلا کمیشا * ولهم آخر الزمان نبی * یکثر القتل فیهم والخموشا * یملا الارض خیلۃ ورجالا *
یحشرون المطی حشرا کمیشا * تقریش ورزیدن وگرد آمدن تقریش برآغالیدن مقرنشۃ سال قحط تقارش نیزها بهم پیچیدن و حرب اقراش غیبت کردن یقال
اقرش بہ ای سعی بہ و وقع فیہ **قشش** قش بعد از لاغری فربہ و نیکو شدن تقشقش نیکو شدن بیمار و خشک شدن گر ریش قال ابن السکیت یقال
للقرح والجدری اذا یبس وتقرف وللجرب فی الابل اذا قفل قد توسف جلدہ و تقشر و تقشقش جلدہ مقشقشتان سورۃ الکافرون وسورۃ الاخلاص اقتشاش
رفتن و شتافتن گروہ فهم مقتشون قشۃ بالکسر کپی و فی المثل اکیس من قشۃ و کودک ریزہ اندام **قفش** قفش بستم کردن و بیرون کشیدن **قمش** قمش
گرد کردن چیزی از هر جای قمیش کذلک قماش بالضم متاع از هر جنس و از هر جای درخت خانہ **قنفرش** قنفرش کنہ پیر کلان سال **قوش** رجل
قوش مرد خرد اندام سعتر کوچک (ضمیمہ القاش) القلش لغۃ عراقیۃ **شیش** سر زہ قرنشرش کالای خانہ اقتحاش جستجو کردن یقال
اقتحش تحشۃ فلا تظفر ای ستجی بہ ام لا و نہوا احد ماجا علی الافتعال متعدیا و بوناو **اقریطش** بالفتح و کسر الراء و الطاء جزیرہ است مشهور در بحر روم و دور ثلثمائۃ
و خمسون میلا و مسیرۃ خمسۃ عشر یوما و اقریطشۃ شهریست کہ از انجا پنیر و شهد و مصر می آرند **قرعوش** کرنبو و فردوس شتر دو کوهانہ و بچہ شتر **قرنفش** کسمندل
سطبر **قرمش** تباہ کردن آنرا قرمش الشیء فراهم آوردن چیزی را و فی الدار قرمش من الناس کجعفر و زبرج قندیل ای اخلاط یعنی در خانہ از هر جنس مردم اند
و مجلس آنکہ هر چیز بخورد و آنانکہ در خود دانگی ندارند **قعنش** فراهم آوردن و خم دادن سر چوب بسوی خود و مرکبیست مانند موج قعوش کج و بنیاد و چران دیر
کردن (ع بفتحها) قعوش کجعفر سگ و شتر درشت قعشار زن بر دارندہ سر خود قعوشہ انداخت او را تقعوش ویران شد و پیر سال خورد شد اقعنفش
القوم انقلعوا فذهبوا و اقفعش الحائط انهدم **قفنقش** نوعیست از بسیار خوردن و زیادہ نکاح کردن و موزہ کوتاہ معرب گفتن و بزودی دوشیدن و چلاندن
بر آن چیزی کہ در پستان است و چیزی را گرفتہ فراهم آوردن و شادمانی کردن و اعصار و تشمیر کردن و تقفیش دیوان هولناک و التقفش العنکبوت و غیرہ الحجر
و ضیم جراحتہ و قوائمہ **قلاشش** بالفتح کوچک ترنجیدہ قلاشہ خردی و کوتاهی **قلیش** بالضم شهریست باندلس منها احمد بن محمد بن عیسی اقلیش
کاسلوب شهریست از مضافات غرناطہ قیلوشہ شهریست دیگر باندلس قلشانہ شهریست بافریقیہ و الالس اسم اعجمی و کذلک القلاش **المقنفش** بفتح القاف
والنون المشددۃ ای المقتبر و لم ینفقش **قنفشۃ** بالکسر دابہ ایست خرد از حشرات ارض و ترنجیدہ پوست منقفشۃ مثلہ و بالفتح ترنجیدگی و مناقش بالضم ندیدہ
بنی آدم ایش و رجل متقفش فی اللباس بد شکل و بد پوشاک و قنفشہ بزودی آنرا فراهم آورد **فصل الکاف** **کبش** کبش بفتحتین کبس
الکبش سج دهش قوم کدس **کدش** خراشیدن و رنج کسب کردن جهت عیال (ع ف اک ۲) یقال یکدش لعیالہ ای یکسب و عطایا فلان ازوی
اکتداش کذلک و سخت راندن ستور کدش سختین نیک و کندہ **کرش** کرش مثال کتف و کبد شکنبہ ستور نشخوار زنندہ چون معدہ مردم را و یقال استکرش
الانفحۃ لان الکرش تسمی الانفحۃ ما لم یاکل الجدی فاذا اکل تسمی کرشا کرش فرزندان خرد و عیال مردم یقال علیہ کرش منثورۃ ای صبیان صغار و جماعت مردم
و منہ الحدیث الانصار کرشی و عیبتی اکرشان القبیلتان الازد و عبد القیس **تکرش** درهم شدن روی کرشاء زن بزرگ شکم و ماده خر بزرگ سرین و پای گوشت ناک
و خرد انگشت **کشش** کشیش افعی آواز پوست افعی کشکشۃ مثلہ و بانگ کردن گاو و آواز جوشیدن آب و آواز چقماق وقت آتش بیرون جستن (ع ف اک ۲)
و بدل کردن شین را از کاف در خطاب مونث لغتیست بنی اسد چون علیکش و بش در علیک و بک کشیش اول بر شتر بعیر کشاش نعت
(ع ف اک ۲) فاذا ارتفع صوتہ قلیلا قیل کت فاذا افصح قیل هدر فاذا صفا صوتہ و رجع قیل قرقر **کمش** مرد سبک و کاری کماشۃ مصدر منہ (ع بفتحها)
کمیش نعت منہ کمیش شتابانیدن انکماش و تکمش شتاب کردن کمشۃ ناقہ خرد پستان و فرس کمش و کمیش تصغیر الجردان یعنی خرد کیر اکماش سہ پستان یا تعبیر
(ضمیمہ) کاش الطعام طعم را خورد (ع بفتحها) کرشتہ چیزی از رفتن و سبقت و رفتار بدی و فراهم آوردن جانوری پایها را برای جست و جران کرنش بترنجیدہ
کستمش بالکسر نوعی از انگور خرد کاسہ نشار در الیمن من العنب و اقل قشرا و اسهل خرد فیها **الکعیشۃ** بذکر فیها جمیع ما فی مادۃ کرب سش کحفش
الطائر پریدہ و اعمر افتاد و تکحفش فی الشیء غرق **کبش** تکبش القوم اختلطوا **کندش** بالضم عکہ و اما الدو الاعطش فبالشین لاغیر و السین لغۃ مرذولۃ
کنفش بالفتح کیشتهای عظیم و زم کردن مسواک و درشت کنفشاد بالکسر مرد سخت مرغول موی و نفشت روی و الکنباشات بالضم والشد الاول

تشعب منه الفروع و اکنشه عن الامر اعجله کوش و کوانشه بالضم سر تره و کاش ترسید و کاش جاریه جماع کرد او را و آلکوشان طعام لاهل عمان من الارز والسمک **الشوب** الاکیاس الذی اعید غزله مثل الخز و الصوف او هو الردی **فصل اللام** لش دور کردن و سمان و ماش و اللشلشه کثرة التردد عند الفزع واضطراب الاحشاء فی موضع بعد موضع و هو جبان لشلاش مضطرب الاحشاء لقش لقشه کلفته مشک خشک کسه لمش بفایده لامش کما حب بی ست بغیر عام

فصل المیم محش سوختن آتش پوست را و سوزش امحاش سوختن گرما و آتش چیزی را منه محشه خشک سال امتحاش سوخته شدن محاش بالضم سوخته و بریان محاش بالفتح متاع و رخت محاش بالکسر قومی که از هر قبیله گرد آیند و نزدیک آتش با یکدیگر سوگند خورند و عهد کنند محش ایضا تراشیدن پوست را مجروح کردن یقال محشه الشیء ای سحجه والعرب تقول عزت بی غراره فمحشتنی ای سحجتنی **مدش** مدش بالتحریک سست شدن و کم گوشت شدن دست (ع ک ا ف ۲) امدش الید و مدشاء الیدین تعتان منه **مرش** مرش خراشیدن زمین که روی او را باران خراشیده باشد مروش خراشیدگیها یقال انتهینا الی مرش من الامراش امتراش کشیدن چیزی را از کسی **مرزقوش** مرزقوش مرزنگوش **مشش** مش دست بچیزی درمالیدن تا پاک شود (ع ف اص ۲) و دوشیدن شیر از پستان نیم کاره مشوش دستارچه دست امتشاش بهره یافتن از چیزی یقال امتش فلان من مال فلان اصیب منه مشاشه بالضم سر استخوان نرم که توان خائیدن آنرا مشاش ج و ایضا زمین نرم و یقال فلان طیب المشاش ای کریم النفس تمشش استخوان خائیدن مشمش بکسر تین و فتح اول زردآلو **میش** میش آمیختن پشم با موی و شیر نر با شیر گوسفند و پنهان داشتن بعضی از خبر و پیدا کردن بعضی را و نیز شیر از پستان دوشیدن ماش هم (و بضم) ماشه عنه بکذا دور کرد آنرا (ع بفتحها) ماش المطر الارض مسحا یعنی باران زمین را زند **مقش** مقشه بانگشتان پراگنده ساخت آنرا (ع ف اک ۲) و مقش اختلاف الناقه احتلبها احتلابا ضعیفا **مقش** مقش بالفتح سپیدی که بر ناخن پدید آید و نوعی از حلوی است در بنیا و رجل امقش یشق علیه النظر ماجشیون بضم الجیم کشتی و جا ماهی نگین و پاره ها معرب ماکون مجشانیه سوضعیست بمسافت چند میل از بصره منسوب الی مجشانی و لی قیس بن مسعود وهو من تغییرات النسب **مخش** مخش بسیاری جنبش مرزنجوش بالفتح مرزقوش معرب مرزنگوش و عربیه السمسق نافع لعسر البول و المغص و لسعة العقرب والاوجاع العارضه من البرد و الماء و لخولیا و النفخ و للقوه و سیلان اللعاب من الفم و رجه المخفف رطوبات المعده و الامعاء **معش** معش نرم مالیدن (ع بفتحها) مقدشو بالفتح و کسر الدال المهمله و العامه بفتحها و ضم الشین شهریست بزرگ ما بین زنگ و حبشه **ملش** ملش الشیء چیزی جستن کانه یطلب فیه شیئا **موش** موش الکرم پس مانده انگور را جستن **ماش** ماش دانه ایست معروف معتدل و خلط محمود نافع للمحموم و المزکوم ملین اذا طبخ بالخل نفع الجرب المتقرح و ضماده یقوی الاعضاء و الوهنه ماش کالامی خانه و آخر یا ین و کاچال نبون و منه المماش جمع من الاش ای ما کان فی البیت من قماش لاقیمه لا خیر من خلوه **مهش** مهش سوزانید و خراشید (ع بفتحها) و امتهش خشنت و امتهشت المراة زن چهره خود را باستره ستردونا و مهشاء ستره ماده که لاغری آن بزودی آید

فصل النون ناش ناش تاخیر کردن کار (ع بفتحها) تناوش سپس ماندن و دور شدن انتاش سپس ماندن و یقال فعله نیشا ای اخیرا انتیش **نبش** نبش کفن آهنجی کردن و تره برکندن (ع ف اص ۲) نباش کفن آهنج انبوش بیخ تره برکنده اناشیش ج **نتش** نتش بیرون آوردن چیزی چون خار و آهن که بجای سخت باشد منتاش بالکسر آهنی که موی بینی و جز آن برکنند بوی و یقال ما انتتشت من فلان شیئا چیزی بر نگرفتم از وی **نحش** نحش برانگیختن صید (ع ف اص ۲) ناحش آنکه برانگیزد صید را و چیزی را که بخرید بزیادت بها خواستن تا دیگری در افتد و فی الحدیث لا تناجشوا و گرد آوردن ستور پریشان شده را و شتاب رفتن (ع ف اص ۲) نجاشی بالفتح نام ملک حبشه **نشش** نشش و نشیش فرو خوردن آب در زمین (ع ف اک ۲) و آواز جوشیدن آب و غیر آن نش بیست درم سنگ و آن نیم اوقیه باشد که چهل درم را اوقیه گویند و پنج درم را نواة گویند **نطش** نطشه شتاب کردن و پوست باز کردن چیزی نطش و یقال ما به نطیش ای حراک نطشان اتباع عطشان و لامعنی له **نعش** نعش برداشتن (ع بفتحها) و جنازه با مرده و بی مرده را سریر خوانند انتعاش در واشدن افتاده تنعیش و عا کردن کسی را بلفظ انعشک الله منعوش میت **بنعش** بنات نعش و هی الکبری و الصغری هفت ستارگان در شمال و جنوب چهار از وی را نعش و سه از وی را بنات گویند و اتفق سیبویه و الفراء علی ترک صرف نعش للمعرفه و التانیث **نفش** نفش و نفشان پنبه و پشم زدن (ع ف اص ۲) تنفیش مثله عهن منفوش پشم زده نفوش شب چرا کردن شتر و گوسپند بی راعی (ع ف اص و ک ۲) و منه قوله تعالی اذ نفشت فیه غنم القوم النفاش شب چرا ماندن ستور را ابل نفش و نفاش و نواش و لا یکون النفش الا بالیل و الهمل یکون لیلا و نهارا انتفاش تنفش موی که بر تن برخیزد **نقش** نقش نگاشتن (ع ف اص ۲) تنقیش کندن خار از پای بیرون کردن استقصا

کذلک و برکندن موی منقاش و آن آهنی ست موی بوی برکنند چون منقاش و نگار زدن نیز مشته برآنا ازو در طب مشود ویقال انتقش الغدق اذا اطهر ثبت
من الارطاب منقوش نگاشته منقوشه شکسته که استخوانهای ریزه ازوی برون کنند مناقشه ازیکی کردن در حساب و فی الحدیث من نوقش
الحساب عذب انتقاش ایضا و دست بزمین زدن شتر که در پایی او خار در آمده باشد نکش نکش بقعر رسانیدن چاه را (ع ف اک ۲) یقال فلان
بحر لا ینکش و سپری کردن چیزی را یقال اتو علی عشب فنکشوه ای اتوه نمش نمش بفتحتین نقطه های سپید و سیاه و نرنمش بکسر المیم نعت منه نوش
نوش گرفتن کسی را و کسی را رسانیدن بکسی (ع ف اص) یقال ناشه اذا تناوله تناولا و الاخذ من بعید و ناش خیرا ای اناله و منه التناوش فی القتال ای اذا تدانیتم
تناوش انتیاش دست زدن بگرفتن چیزی را قوله تعالی و انی لهم التناوش من مکان بعید ای انی لهم تناول الایمان فی الآخرة و قد کفروا به فی الدنیا
و کان ابن مسعود یقرأ کما یقال ذئب و دوقت و قری بهما جمیعا نهش نهش گزیدن مار و بدندان چیزی گرفتن (ع ع بفتحها) رجل منهوش مرد نحیف
نهش انیه یعنی سبک صمیمه نحاشه بالکسر آن سوخته جرو نحوزش نحیرش تحرک و خدش او هو الحبیث المقاتل نخش بالفتح برانگیختن و سخت راندن
و جنبانیدن و نخانیدن و رندیدن و گزیدن چیزی گرفتن و خراشیدن و فدری از زمان و نخش لاغر گردید (ع ع بفتحها) یستعمل معروفا و مجهولا نخوش و منخوشه نعتان منه نخش
پایین چیزی پسیدن (ع ک اف ۲) و نخنخش آنکه بتحرک الیه بدش کاویدن چیزی (ع ف اک ۲) و بحرک و بینه زدن نرش سخت گرفتن (ع ف اک ۲) عن ابی درید
و عندی انه تصحیف اذ لیس فی کلامهم را قبلها نون نغش بالفتح و انتغاش بفتحتین اضطراب اندک و جنبیدن چیزی در جای خود (ع ع بفتحها) انتعاش
و تنغش مثله و کل طائر او هامه تحرک فی مکانه فقد تنغش و هو نغیش الیه میل و النغاشی و النغاش بضمهما القصیر جدا اقصر ما یکون من الرجال نغاشه کثمامه
پرنده است نهرش کز برج حبیرزید بن ضبابت احد الرقاع **فصل الواو** وبش اوباش مردم در آمیخته مثل الاوشاب و یقال انه جمع
منقلوب من البوش و منه الحدیث قد وبشت قریش اوباشا لها وتش وتش اندکی از هر چیزی و انه لمن وتشهم ای من رذالهم وحش وحش
وحوش جانور وحشی وحشی یکی و یقال حمار وحش بالاضافه و حمار وحشی بالصفه ارض موحوشه ذات وحش و جانب راست را از هر چیزی وحشی گویند
هذا قول ابی زید و ابی عمرو و قال الراعی شعر فمالت علی شق وحشیها و قد ریع جانبها الایسر و یقال لیس من شی تفزع الآمال الی جانبه الایمن لان
الدابه لا توتی من جانبها الایمن و انما تؤتی فی الاحتلاب و الرکوب من جانبها الایسر و خوفه منه و الخائف انما یفر من موضع المخافه الی موضع الامن و عند الاصمعی
الوحشی الجانب الایسر من کل شی و وحشی القوس ظهرها و انسیها ما اقبل علیک منها و کذلک وحشی الید و الرجل و انسیها و حشه بالضم مانی و اندوه کردن استیحاش
اندوهگین شدن ارض وحشه و بلد وحش بالتسکین خشک و یقال لقیته بوحش اصمت ای ببلد قفر توحش پریان شدن و خشک شدن بین و خالی شدن
شکم از طعام احیاش پریان و اندوهگین کردن وی نبات و مردم یافتن زمین و شهر را و گرسنه شدن یقال بات فلان وحشا ای جائعا و بتنا او حاشا ای
جیاعا و قد اوحشنا ندیستان ای نفد زادنا توحیش سلاح و جامه از خود انداختن در گریختن و فی الحدیث فوحشوا برماحهم وخش وخش الناس
رذالهم او خاش الناس سقاطهم و خوشته و خاشه تباه و ژنده شدن وخش الشی بالضم ای صار ردیا قال الراجز شعر جاریه لیست من الوخش ... کان
دمعها المسقن ... قطنه من اجود القطن ... اراد الوحش و القطن ... فزاد فیهما نونا ثقیله ایحاش بازگردانیدن سهام بر یابه و آن تیر دادن سهام قداح است
چون کنانه و رش ورش ورش ورش گرفتن طعام (ع ف اک ۲) وارش ناخوانده بطعام کسی در آینده تورش برآغالانیدن ورشه ستوری که بازنوان اشتاد و
از رفتن ورشات شتران سبک و ورشان مرغی و او ساق حر نیز گویند و فی المثل تعلبه الورشان یاکل رطب المشان ورشین ورشان جمع ورش نعت
مردی از رواة قرار وشوش وشوشه سبک و شوشه سخن شوریده وطش توطیش آماده کردن جواب و رای و عمل یقال جزبه فما وطش الیهم ای لم یرد سیده دلم
یدفع عن نفسه و سالوه فما وطش الیهم بشی ای لم یعطهم شیئا ایقال وطش ... ای اخرجی اذکره ای افتح وقش وقش نام مردی و جنبیدن (ع ف اک ۲) یقال
و قش ای حسه ... قومی از عرب والالف فی الاصل واو مثل اقتت توقش جنبیدن ... و هیش بالفتح تباهی و مشته و تنهای سپید نیهش برهنه پا رفتن
رفتار گرانبار **فصل الهاء** هبش هبش کسب کردن و گرد آوردن (ع ف اک ۲) تهبش مثله یقال تهبش لعیاله فهو هباش هباشه مثل حباشه
آنچه گرد آورده شود و از مال و مردم هرش هراش مهارشه برآغالانیدن سگان را بر یکدیگر تهریش کذلک هرشی وادی ست در راه مکه هرس هرش
مثل جهرش گنده پیر کلان سال و ناقه پیر نا کی و نام ماده سگی هشش هشاش برگ زدن از درخت (ع ف اص ۲) قوله تعالی و اهش بها علی غنمی هشاشه شادمانی و نیکی

نمودن (عع ک اف ۴) یقال ہششت بہ ای خففت الیہ وارتحت لہ رجل ہش بش مرد شادمان وسبک روح یقال الرجل اذا ہو ہش المکسر ای سہل الشان فیما یطلب عندہ من الحوائج شئ ہش وہشیش ای خولین وہش الخبز ہیش بالکسر ای صار ہشا فرس ہش وہو خلاف الصلود شاۃ ہشوش بسیار شیر ہمشش ہمشتہ زیر وزبر شدن ملخ وبیش وبیس رفتن مردم یقال لہم ہمشۃ اذا اقبلوا وادبروا واختلطوا اہتماش کذلک نرم رفتن ستور ویقال امرأۃ ہمشی الحدیث بفتحتین زن بسیار سخن وبسیار بانگ ہوش ۴ ہوشۃ فتنہ وبرانگیختن واضطراب وفی الحدیث ایاکم وہوشات اللیل وہوشات الاشواق ہوش برانگیختہ شدن (عع ف اص ۲) تہوش مثلہ ویقال ہوشت بطونہا بالکسر ای ضعفت من الہزال تہویش درآمیختن مردم وسخن وجز آن وفی الحدیث من اصاب مالا من مہاوش اذہبہ اللہ فی نہابر والمہاوش کل مال اصیب من غیر حلہ کالغصب والسرقۃ ونحو ذلک تہوش حد وبسیار از ہر چیز ہواشات بالضم الجماعات من الناس والابل اذا اجتمعوا فاختلط بعضہا ببعض ہیش ہیشۃ جماعتی از مردم وفتنہ واضطراب ہایش جنبیدن وبرانگیختہ شدن (عع ف اک ۲) (ضمیمہ) اہتش الکلب کہ فاہتنش ای حرش فاحترش خاص بالکلب وبالسباع ہجیشۃ برخاستن ہایشۃ جماعت تہبش نرم راندن وبرانگیختن وبرغلانیدن وازمند شدن ہرشش الکلب یعنی برانگیختہ شد فانہرش ہرحشۃ بالکسر شتر مادہ بزرگ ہردشۃ بالکسر شتر مادہ سال خوردہ وکذلک العجوز والنعجۃ ہلبش کجعفر علامۃ نام دوشخص ہنشنش کسفرجل سبک (ضمیمہ) فصل الیاء ییش وآش شادمان شد

باب الصاد فصل الالف

اجص ۴ اجاص بالکسر آلو اجاصۃ یکی اصص ۴ اص بالکسر اصل آصیص لیزہ وخم وسبوی نیم شکستہ کہ در وی گل کارند وپیش آفتاب نہند ناقۃ اصوص بالفتح شدیدۃ ام مصدر (عع ف اص) (ضمیمہ) الص شادمان وفرحان شد (عع ک اف ۲) وفرس ابوص شادان ہیش گیرندہ الآبص والابیص طعام یتخذ من لحم عجل بجلدہ او مرق السکباج المبرد المصفی من الدہن معرب آبکامیز فصل الباء بخص ۴ بخص گوشت بن انگشتان وگوشت پیش پای وسپل شتر وگوشت پارہ کہ در چشم برآید ودرشتی آن عع ک اف ۲ یقال بخص الرجل اذا نتا ذلک اللحم منہ البخص لغت منہ بخص برکندن چشم (عع بفتحہما برص ۴ برص پیسی وپیس اندام شدن (عع ک اف ۲) ابرص نعت منہ سام ابرص کربشہ وہما اسمان جعلا اسما واحدا ان شئت اعربت الاول واضفتہ الی الثانی وان شئت بنیت الاول علی الفتح واعربت الثانی باعراب مالا ینصرف واعلم ان کل اسمین جعلا اسما واحدا فہو علی ضربین احدہما ان یبنیا جمیعا علی الفتح نحو خمسۃ عشر وہو جاری بیت بیت وہمزۃ بین بین ای بین الہمزۃ وحرف اللین وتفرق القوم اخول اخول وشغر بغر وشذر مذر واشباہہا والضرب الثانی ان یبنی آخر الاسم الاول علی الفتح ویعرب الثانی باعراب مالا ینصرف نحو حضرموت وبعلبک وسام ابرص وان شئت اضفت الاول الی الثانی فقلت ہذا حضرموت اعربتہما جمیعا وتقول ہذان ساما ابرص وہؤلاء سوام ابرص وان شئت قلت ہؤلاء السوام ولا تذکر ابرص او ہؤلاء البرصۃ او الابارص ولا تذکر سام تبصبص ۴ بصیص درخش ودرخشیدن (عع ف اک ۲) بصاصۃ تابندہ چشم تبصیص جاپلوسی کردن وچشم بازکردن سگ بچہ انوزا وبصیصۃ تبصبص وجنبانیدن وچاپلوسی کردن سگ وگربہ وجز آن خمس بصباص ای لیس فیہ فتور بعص ۴ تبعصص اضطراب کردن وبخود پیچیدن از زخم خوردہ بعصوصۃ بالضم جانوری بلص ۴ بلصوص بالتحریک مرغی بلنصی بج علی غیر قیاس بوص ۴ بوص پیشی گرفتن وتقدم نمودن خمس بالبص شتران آبخور شتابندہ بوص بالضم کونہ یقال حال لونہ ای تغیر لونہ بوصی نوعی از زورق بوصان بطنی از بنی اسد بوص بالفتح والضم سرین بہص ۴ یقال ہو فی حیص بیص ای فی اختلاط لا محیص لہم منہ وکذا حیص بیص بکسرتین ویقال جعلت الارض علیہ حیص بیص ای ضیقت تبخلص کہ سطبر وبسیار شدہ برلص الارض زمین آب دادتا بہتر شود یا کاہ بدزمین را ودنیک سیراب کرد بعیص کجیل مرغی جحص بہ جحص تہ جحص اضطراب مردم زیر کہ ہمی وجنبش یا زیر نہ ربہ بودن وتبی جحص اضطراب جحصوص اضطراب حقوصتوقطوع بلحض کجعفر سطبر تبخاص سطبر وبسیار شدہ لعص بالضم او بالفتح جوب بانہ بلعص از ترس بدوی وبیعیص از شیئامہ خود برآمد لہص بفتحتین تشنگی وما اصبت منہ لہصوصا بالضم ای شیئا والصنی معنی تبہلص برآمدن مردم از جامہ وجیلہ فصل التاء تربص ۴ اتراص محکم کردن ترتیص کذلک مترص تربص نعتان منہما مثل با احکم وسخین میزان تریص ترازوی راست ومحکم مہم دہندہ (عع ف ص) ... تعتصیص ... بالضم وابیست خرد وسپید در ختان وتعص از کثرت رفتار پی درد شود (عع ک اف ۳) ... تلیص ... فصل الجیم جبص ۴ جبص بالفتح والکسر گچ جصاص گچ کر جصص خانہ گچ اندودن وچشم بازکردن سگ بچہ نہ ... (ضمیمہ) جاص الماء آب را آشامید جرجیصہ بالضم مرد سطبر وسطبر درشت جابلص بفتح الباء واللام او سکونہا

شهریست بمغرب لبس ورا آن النسبی جلیصة گرتخیین او الصواب بالخاء المعجمة جمص نوعیست از ستی جیبص کلین آنکه ستی جای خود نگذارد و مرد بکار
کار و نفع دهد یکسی رسیده ترسان تنگ کننده در کارها جنبص گامیر رده تخمیر مردن بر گرتخیین جبص الهبر تیزکردن نگاه ایا تیر بن حشیشم کشاد جنیص لسبحه پیچ رفتن ابن تاج حصی محدث مشهور
جیبص بالکسر پایچه ایست صفت پشک بادیه نشینان راجاص بکسوشد و میل کرد (ع ف اک ٢) **فصل الحاء** حرص حرص بالکسر آز
و آزمند شدن متعدی بعلی (ع ف اک ٢) حریص نعت منه حرص بالفتح کفانیدن و پاره کردن گازر جامه را چو رفتن حارصة شجه که پوست سر را بشکافد حریصة
حارصة ابری که روی زمین ابایان وی بخراشد حریص ویقال ماعلیها حریصة بالحاء والخاء ای شی من الحلی حرقص حرقوص
بالضم جانوری چون کیک جهنده و رماتیت احناحان قطار حصحص احص موی رفته از حصص مصدر منه یقال حصت البیضة راسه ویقال سنة
حصاء سال بی نفع و بی خیر حاقة علی که موی سر برنیاید انحصاص رنجیدن موی احصاص بهره دادن محاصة تحاصر
بهره بهره کردن با هم حص بالضم سرگ و زعفران حصص بالکسر خاک و سنگ حصحصة پیدا شدن حق از باطل قوله تعالی الآن حصحص الحق وجنبانیدن چیزی در چیز
تا استوار شود وجنبیدن شتر با بارگران وقت برخاستن و شتافتن در رفتن قال الاصمعی حصحاص ای سریع لیس فیه فتور ذو الحصحاص نام موضعی حصاص
بالضم سختی دویدن و تیزی آن حص بشتاب و سخت دویدن (ع ف اص ٢) وفی حدیث ابی هریرة ان الشیطان اذا سمع الاذان ولی وله حصاص
قال حماد بن سلمة قلت لعاصم بن ابی النجود ما الحصاص قال اما رایت الحمار اذا صر باذنیه ومصع بذنبه وعدا فذلک حصاصه وقال ابو عبیدة هو الضراط
حفص حفص زنبیل از چرم و بچه شیر و جمع کردن (ع ف اک ٢) ام حفصة ماکیان حمص احموص فرو نشستن آماس جراحت (ع ف اص ٢)
انحماص کذلک ویقال حمصت الجراحة اذا سکنت فورتها حمص بالکسر نام شهری حمص بفتح المیم المشددة وهو اختیار ثعلب وقال المبرد هو الحمص بکسر المیم ولم یات
علی فعل بکسرتین من الاسماء الا حلزة وهو القصیر وحلق وهو موضع بناحیة الشام حوص حوص درزی کردن و فراهم آوردن میان دو چیز و چشم باز دوختن
(ع ف اص ٢) وقولهم لاطعنن فی حوصهم ای لاخرقن ما خاطوا و افسدن ما اصلحوا حوص تنگی و نبالة چشم (ع ک اف ٢) احوص حوصاء نعت منه
و حوصة بد نبالة چشم نگریستن والعائص الناقة التی لا یحیض فیها قضیب الفحل وقال الفراء الحائص مثل الرتقاء فی النساء آحوصان احوص بن جعفر وعمرو بن الاحوص
حیص حیص حیوص محیص مناص حیصان برگشتن و بکیسو شدن از راه (ع ف اک ٢) یقال ما عنه محیص ای گریزگاهی ازوی انحیاص کذلک ویقال
للاولیاء حاصوا عن العدو وللاعداء انهزموا ویقال وقعوا فی حیص بیص ای فی اختلاط من امرهم مبنیان علی الفتح و در تذکره ... الوداع ...
والحیص السبق والفرار وابدلت الواو یاء ... ویقال فلان فی حیص بیص بالفتح والکسر مبنیین
... قال الراجز شعر صارت علیه الارض حیص بیص حتی یلف عیصه بعیصی ویقال ...
حبرقص ... کوچک ... کوتاه ناکاره حبرقصة مؤنث منه ... وبچه حرقوص ... التحرقص ...
... الحلبص الرمی ... بعنی مرد ... حبنص ... نام شخصی حنبصة ... بالکسر ... حنص البرل ...
سست حنقص بالکسر ... **فصل الخاء** خبص خبیص ... خرص خرص ... کردن ...
بر زمین و دروغ گفتن (ع ف اص ٢) خراص دروغ گوی تخرص دروغ ... قوله تعالی قتل الخراصون خرص بالکسر ... ویقال کم خرص ارضک
خرص بالتحریک گرسنه شدن (ع ک اف ٢) خرص خریص نعت منه خرص ... سرما خورده ولا یقال للجوع بلا برد خرص ویقال للبرد بلا جوع
خصر خرص بالضم والکسر حلقه از زر و نقره و نخل ... خرصان ج خرص بالحرکات الثلث سنان نیزه خرص بالضم چوب که در سر مشک ...
ویقال ما یملک فلان خرصا ای شیئا خریص ... آب سرد ... خمص مخارص ... خصص خص بالضم تواره و کاز ... خصوص خصوصیة بالفتح و
الضم والفتح افصح و خصیصی خاص کردن یقال خصه بکذا و اختصه به خاصة خلاف عامة خصاص الناس ... خصاصة بالفتح درویشی ... وشکافهای پرده
فرجه های میان چیزها خلص خلوص ساده شدن خالص ساده وبی آمیغ وبیوستن بچیزی متعدی بالی (ع ف اص ٢) خلاصة بالضم گزیده هرچیزی خلاص بالکسر
خلوص و قلاده و قشده و کداده آنچه زنگ ماند از نقل اخلاص بی آمیغ کردن و بی ریا و سمعه آوردن طاعت مر خدای را ... مخالصة ... کردن ...
لک ای خاصة ویقال فلان خلصی وخلصانی بالکسر والضم وهم خلصانی ای دوست ... خلاص ... بالفتح رهائی

و رهن تخلیص رهانیدن خلصا از مینی دریاد خلاصه بالتحریک رب ذوالخلاصه خانه آن بت خلبص خلبصة گریختن خمص خموص فرونشستن آماس جراحت (ع مف اص ۲) اخمص باریکی کف پای رجل خمصان بالضم نعت خمیص الحشی باریک شکم وهی خمیصة وخمصانة وهم خماص و زن خمائص خمصة گرسنگی یقال البسیس لا بطنة خیر من خمصة تتبعها تخمصة گرسنه شدن خمص بالفتح مخمصة الضیا باریک کردن گرسنگی کسی را (ع ف ا ص) خمیصة گلیم سیاه مهیا بسه هر دو سر علم خنص خنوص بالکسر والتشدید خوک بچه خنانیص ج خوص خوص فرورفتن چشم خانه بمغالی (ع ک ا ف ۲) اخوص نعت منه خوص برگ خرما و جز آن بافته خوصة یکی خواص خوص فروش اخواص برگ برآوردن نخل تخوص گرفتن چیزی اندک اندک چیزی تخویص کذلک خیص خیص اندک چیزی از عطا و اندک شدن یقال لت منه خیصا خالصا شیئا یسیرا (صحیح) اخترمص خاموش شدن خرنوص بچه خوک خنبوص بالضم انگشت و کرد آن (صحیح) فصل الدال دحص دحص پای زدن گوسپند مذبوح (ع بفتحها) دخرص دخریص بالکسر تیزه جامه درص درص بالکسر بچه موش و گربه و جز آن وفی المثل ضل دریص نفقه ای جحره کسی را گویند که تدارک کار نداند درصة و ادراص ج آم ادراص کلاکوش دعص دعص بالکسر تل ریگ تودهٔ مدور ادعاص دعصة ج اوعاص کشتن گرمای کسی او دعصا زمین نرم تفسیده دعص دعموص بالضم کرمک آب دعامص و دعامیص ج دعیمیص الرمل نام مردی داهی یضرب به المثل یقال هو دعیمیص هذا الامر ای عالم به دعص دعص بالتحریک امتلاء آوردن شتر را چنانکه نشخوار نزند و یکرد اغصة آیینه زانو دلص دلیص دلاص تابان درع دلاص و ادرع دلاص واحد و جمع یکسان دلوص رخشان شدن ره و جز آن (ع ف اص ۲) تدلیص متعد منه دلامص دلمص بالضم رخشان و کذلک دلامص و دلمص علی القلب ندلاص از دست فرولغزیدن چیزی و افتادن دلوص حرکت کننده دمص دمص بالکسر عرق یا چینه دیوار ره حجیر تر از عرق بنیاد باشد و عرق بنیاد را اسعن گویند ادمص باریک تنال ابرو ذومص خود آهنین دلص دلیص سیل کردن از زاده و بهره رفتن باغره درزیر کشت (ع ف ا ک ۲) رجل دیاص مردی که بروی نتوان دست یافت دلص دو دامصة ج مثل قائد وقادة آندیاص افتادن چیزی از دست ویقال لم سدهص علینا فلان المتهره وانه لسند اصرا البشر (صحیح) دلص فریبدگی و مال مستی شود (ع ک ا ف ۲) دلعل دلل ل شتر از فربهی پر گوشت شد دهوص پهن ناک شدن دختر یقال جاریة دهوص و صبیة با جمعه لمکرمه دربعصة بر سر خاموشیدن دراقص بالضم بزرگ ودوزک درده اقص بالضم طرف زیرین گردن درده اقصات ج یا التحو انیست خرد در بغز سر دصدصة تر بال را بست زدن وحص نگهبانی خدمت کردن عقصة بالکسر لاغر و غفصة فربهی و افزونی گوشت دحص هموار سی و زمی فعل آن مستعمل نیست و بیسی العمیل و فعصا املاسته دکنکص حرلی است در هند قال ابن عباد و قال ابن عزیز دکنکوص کانه وهم لان الصادغیر لغة عیر العرب اصطلحوا علی ان یقولوا الماة صدالی لستع با ته دمغص کفتر و قرطاس آبریشم دملص کعلبط و علابط درخشان دلقصة بالکسر دابه ایست خرد ورانع تدولیص از بالا به نشیب فرود آمدن صنعة بهاص بالکسر محرکة فصل الرا ربص تربص چشم داشتن متربص نعت منه و معنی محتکر استعمال کنند ربصة بالضم اسم فی التربص رخص رخص بالضم ارزانی وارزان شدن (ع بضمها) رخیص نعت منه ارخاص ارزان خریدن و ارزان شمردن چیزی استرخاص کذلک رخصة دستوری در کاری ترخیص رخصت دادن ترخص آسانی گرفتن بعدی لغی رخص نازک یقال هو رخص الجسد نازک اندام رخوصة رخاصة مصدران منه (ع بضمها) رصص رص سخت استوار کردن و بر هم چسپانیدن دو چیز را (ع ف اص ۲) بنیان مرصوص بنیاد استوار ترصیص استوار کردن و روی بند نهادن زن نقاب را و ارزیز در گرفتن چیزی را تراص بر یکدیگر چسپیدن مردم در صف رصاص بالفتح ارزیز والعامة تقوله بالکسر رصص به ارزیز در گرفته رعص ارتعاص اضطراب کردن و در پیچیدن مار زخم خورده رفص رفصة بالضم نوبت آب بمقدار فرصت ترافص نوبت کردن آب را باهم ارتفاص گران شدن نرخ رقص رقص پای کوفتن (ع ف اص ۲) رقاص نعت منه و درخشیدن سراب و جوشیدن شراب ترقیص ارقاص بر جهانیدن و بازی آموختن کودک را ارقاص الصیاد و یقعد شتر ارقص بفتحتین بعیسه و دویدن رمص رمص درست کردن شکسته را (ع ف اص ۲) و تسلیت دادن با مصیبت و نیکو کردن و صلح کردن میان قومی و سرگین انداختن مرغ رمص بالتحریک خم چشم که در گوشهٔ چشم گرد آید و غمص گویند آنچه که روان باشد از وی (ع ک ا ف ۲) ارمص نعت منه رهص رهص بنیاد دیوار رواهص سنگهای بر هم نشسته استوار رهصة بالفتح پای کاه و مرتبه رهصة سودگی کف پای شتر از سنگ و جز آن رهص مصدر منه (ع ک ا ف ۲) ارهاص متعد منه رهیص بالفتح سخت فشاردن و سخت گرفتن تقاضا (صحیح) راهص معد گولی وانا شد فصل الشین شحص شاة شحص و شیاه شحص و نوق شحص کیستوی فیه الواحد والجمع آنکه از شیر بازایستد و بالتحریک ایضا مثل نهر و نهر و قیل الشحص التی لم ینز علیها فحل و العائط التی انزی

ملیسا فلم تحمل شخص شخص کالبد مردم و جز آن اشخص و شخوص و شخاص اشخص ج و بتنا و شدن (ع ع ا بضمها) شخیص نعت منه شخوص بلند بر آمدن چشم با ماند و از شهری با شهری رفتن (ع ع بفتحها) اشخاص بیرون فرستادن و وقت سفر و گذشتن تیر از بالای نشانه سهام شاخص نعت منه و غیبت کردن کسی را شخصه البلد یقال اشخص به اعتابه و کذلک اشخص به بالسین ایضا شقصص شقص بالفتح و الکسر دام ماهی و وزدی که هر چه بیند بدزد و شقوص ج ایضا گم شیر شدن ناقه و گوسپند (ع ف اک ۲) انقاص کذلک و دشوار شدن معیشت شقوص بالفتح ناقه کم شیر شصائص ج و ایضا سختی یقال شاة شقص و شصاص یستوی فیه الواحد و الجمع گوسپندان شیر خشک شده و یقال هم فی شصاصاء ای فی شدة و هو علی شصاصاء ای علی عجلة شقص شقص پاره از زمین و از هر چیزی شقیص شریک یقال شقیصی ای شریکی فی شقص من الارض ای قطعة منها مشقص پیکان پهن دراز شقص فرس شناص و شناصی اسپ دراز شوص شوص شستن و پاک پاکیزه کردن (ع ف اص ۲) شوصة باد که در پهلو نشیند مردم را و درم پهلو اشوص چشم بسیار بیهم زننده شیص شیص شیصا خرما که دانه وی سخت نشود (ضمیمه) شبرنص کسفرجل شتر کوهان شیص بفتحتین خشونت و در آمدن خار درخت بعضی در بعضی و قد تشبص الشجر تشنبک شرص بالکسر یک سوی پیشانی نزد بنا گوش شرصة و شراص ج شرصتان دو سوی پیشانی و منها تبدا النزعتان و تجبین شگافی که بر یک رام و تیز کردن شتر در بینی اش کمند و رسن چهار دوان اندازند و نوعی ست از بند کشتی گیران و آن چنان باشد که حریف را بکمر برداشته بر زمین زدن از زمین سطبر شرص بالفتح سخت رفتار شتر کره و کشیدن درختی و سطبری و شرصه بکلابه عقبه بشروص سکنجبید و گره بیده مشراص آهنی ست سرکج که بر گردن شتر نرم خلانند شریمه رخسار شرانص ج شروص بالکسر هر چیز سطبر و نرم شکص کلفت و اهید خلق لغة فی السین شکاص ناهموار روییدگی دندان شمص الدواب بر جهیدن یا بد رفتن دواب را دور کرد (ع ف اص ۲) شمص الدواب مثله و شمص فلانا ضربه شماص بالضم شتابی شمص بفتحتین بد خوی کهن الشموص ستور بد رمیده شد الشمص و التشمیص ان تنخس الدابة حتی تفعل فعل الشموص التشمص و المقتبض و تشمص الفرس سبق من الربطة و جاریة ذات شماص و ملاص ای ذات تفلت و انملاص شنص شنص بجنبه نام شخصی شنقصة تمام رسیدن مولده شناقصه او نوعی از لشکر شناقصی بالکسر یکی فصل الصاد و صیص صیص

بالکسر خرمای بلا صیص اسم الصیصا ه واحد الحنظل فی بغر صیصة خرد استه با قند صیاصی ج صیصة الدیک شاخ که بر پای خروس باشد صیاصی شاخهای گاو و حصارها قوله تعالی و انزل الذین ظاهروهم من اهل الکتاب من صیاصیهم (ضمیمه) صعصص و تقعقد حدثه لم یوجد فی کلامهم ثلثة احرف من جنس فی کلمة غیرها صعفصة سکباجه یعنی شوربا که در آن سرکه داخل باشد لغة یمانیه صوص بالضم بخیلی که تنها ماند و تنها بماهتاب خورد للئیمه اللقیت و منه المثل الصوص علیها صوص و الصوصی من ایام العجوز فصل العین عرص عرصة گشادگی میان سرای عرص عرصات ج لحم معرص گوشت که بیان سرای نهند بجهت خشک شدن و بالضاد کذلک عراص ابر با برق و رعد و نیزه لرزان و شمشیر عرص سحابه با رعد و برق بودن ابر (ع ف اک ۲) عرص بالتحریک شادمانی نمودن و بوی نم گرفتن خانه (ع ف اک ۲) عرقص عرقاص تازیانه که بدان ادب کنند عصعص عصعص بضمتین استخوان بن دم عفص عفاص پوست پاره که سر خنور بدان بندند عفص صمد رسنه (ع ف اک ۲) و ایضا الذی یتخذ منه الحبر مولد لیس من کلام اهل البادیة عفص بکسر الوسط فرد عفص تندی عرزه اعفاص هندستان جنید اعفص بکسر تیر زن لیبه از بستم عقص عقص موی بافتن و تافتن آن عقیصة عقصه بالکسر موی تافته و تاب داده عقص عقاص ج مثل سبه و سهم و رهام و یقال العقاص هی التی تتخذ المراة من شعر او مثل الرمانة و کل خصلة منه عقیصة و الجمع عقاص و عقائص تیس اعقص نر که شاخ او گرد گوش در آمده باشد عقص بکسر الوسط ریگ بسته سخت و مرد بخیل بد خو عقص بد خو شدن (ع ک ا ف ۲) معقص تیر کج علص علوص بالکسر و التشدید درد شکم مثل العلوز عنص عناص بالفتح و نعت الیاء گیاه اندک جای جای برآمده و سوی پراگنده و مال اندک مانده یقال ما بقی من ماله الا عناص و بقیت فی راسه عناص عنصوة بالضم واحد العناصی هی فعلوة بالضم و بعضهم یقول عنصوة و عنصوة بالفتح و اسکان الحرف الثانی منها و الحاقها بغرقوة و ترقوة و قرنوة عوص اعتیاص دشوار شدن و پیچان شدن کار بر کسی متعدیا و بالالف هیچ ناقه و جز آن اعوص پیچان کردن کار بر کسی متعدیا عویص سخن و شعر دشوار معنی عوص بفتحتین دشوار شدن و پیری (ع ک اف ۲) کلمه عوصاء سخن غریب دشوار عوصاء سختی و سخت و دشوار یقال فلان یرکب العوصاء ای یرکب الصعب من الامر عیص عیص بالکسر درخت انبوه و درهم و اصل اعیاص ج و ایضا پسران امیة بن عبد شمس چهار تن العاص و ابو العاص و العیص و ابو العیص (ضمیمه) عیقص کجعفر خنفسه و امر است خرد العقص دشوار شدن کار فعلش مستعمل نیست عرقصة

رقص و رفتار مار العرقصاء بالضم والمد والعریقصاء والعریقصانة والعرنقصان والعرقصان بفتحتین الحندقوقی او گیاهیست که بر ساقه کساق الارزن نبات و حبه وافره منافع عظیم النفع فی جمیع انواع الوباء و لوجع السن المتآکل والاذن والطحال والصداع المزمن والنزلات وغیرها عکصه ردکرد او را (ع ف اک ۲) عکص بفتحتین بدخوی عکص نعت منه وزیادة عکصة شاقة المسالک وعکصت الدابة توسنی کرد (ع ک اف ۲) وفیها عکص تدان و تراکب فی خلقه و عکص به علی ضن یعنی بآن چیز بخیلی کرد عکمص کعلبط مرد زیرک بایر بهیزار هر چیز و آبو العکمص التیمی رجل معروف العلفصة العنف فی الرای والامر والقسر وان تلوی من یصارعک تلویة وانت عاجز عنه علمص کعلبط چیزی که ازان شگفت آید و قرب علیص علیص سخت سیر شب برای آب که رنج و ماندگی آرد علماص بالکسر سر بند شیشه و علمصها عالجها لیستخرج منها صماحها و علمص العین استخرجها من الراس و علمص فلانا عالجه علاجا شدیدا و علمص منه نال شیئا و علهص القوم عنفت بهم و قسرهم و لحم معلهص لیس بنضیج علمص شگفت آرمند گردیدن ترسش و یوم عماص کعماس عمص نوعیست از طعام عامص بروزن و معنی آمص عاموص شهریست نزدیک بیت لحم قرب عملیص و علیص بمعنی عنفقص بالکسر زن بد زبان کم شرم و زن لاغر تن بسیار جنبش تحرک و نیز خنیه و زبان کوتاه و فریبنده و شگفت انداز نده و بچه ماده رو باه و بدخلق عنقفیة زن بسیار گو و بد بو تعقفص لاف زنی و سبکی و بزرگ منشی و گردن کشیدن

فصل الغین

عصص غصص غصة بالضم اندوه گلوگیر غصص ج غصص بالتحریک بگلو در ماندن طعام و جز آن (ع ک اف ۲) غاص غصان نعت منه اغصاص ستدید منه نیز اغاص انبوه غقص مغافصة ناگاه فرو گرفتن غمص غمص خرد شمردن و به هیچ چیز نا شتن چیزی را اغتماص کذلک و شکر ناکردن نعمت را و عیب گرفتن بر کسی سخن را صلته بعلی (ع ف اک ۲) یقال غمصت علیه قولا قاله ای عبته علیه غموص علیه کسی که مطعون باشد و دین غمص بالتحریک وان شدن چشم چشیم (ع ک اف ۲) غمیصا احدی الشعریین ویقال لها الغموص ایضا وهی التی فی الذراع زعم العرب ان الشعریین اختا سهیل فالعبور تراه اذا طلع کانها تستعبر والغمیصا التراه فقد بکت حتی غمصت غمیصا ایضا نام جای غوص غوص در آب شدن و ناگاه بر چیزی فرود آمدن (ع ف اص ۲) غائص نعت منه غواص بد ریا فرو شونده بطلب مروارید غیاصة غواصی کردن (ع ف اص) غصیص بفتحتین روان شدن چشم چشم و غصت عینه چشم بسیار شد و فرو رفت (ع ک اف ۲) و متابعت ناگاه فرو گرفتن تخلص بمعنی آنچه که بدون آن نمی بر حلقوم است غصص بفتحتین تنگی سینه یقال قد غمص

فصل الفاء

فحص فحص باز کاویدن از چیزی (ع بفتحها) صلته بعن فحص افتحاص کذلک و یقال فحص القطا التراب ای قلبه افحوص مفحص خانه سنگ خواره و فی الحدیث فحصوا عن اوساطهم کانهم حلقوا و سطها و ترکوها مثل افاحیص القطا فرص فرصت بروای کار یقال فرجه فرصة ای نهزة و نوبت آب یقال جاءت فرصتک من البئر و بالفتح علتی که کوزی آرد و پشت تفارص نوبت دادن آب را و یقال انتهز الفرصة ای اغتنمها افتراص است داون فرصت افتراص غنیمت شمردن فرص شر یک آب فرص بریدن مفرص و مفراص کاز و شکافتن یقال فرصت النعل ای شققت انها بالشراک (ع ف اک ۲) فرافصة الاسد و بمعنی الرجل فرافصة فرصت بالکسر پشم و پنبه پاره که حائض خود را بدان پاک کند فریصة گوشت شانه سینه و رگ و رج که بر گلو باشد فرایص فرائص ج تقول فرصته ای اصبت فریصته ای اوداجه و فی الحدیث ان النبی صلی الله علیه وسلم قال انی لاکره ان اری الرجل ثائرا فریص رقبته قائما علی مریته یضربها قال کانه اراد عصب الرقبة و عروقها لانها هی التی تثور عند الغضب قصص فص الفتح نگینه و پیوند استخوان و پیوند کار و بالکسر عند العامة فصوص ج فصوصة بکسرتین سست ریزه فص ج فصیص دوان شدن جراحت و جدا کردن چیزی از چیزی و بیرون کشیدن (ع ف اک ۲) افتصاص شلیه تفصاص جدا شدن انفصاص بیرون گرفتن چیز را یقال افتصصت الیه من حقه شیئا ای اخرجت و انتقص منه شیئا ای انتزع فوص مفاوصة بیان کردن سخن افاصة سخن گفتن جی هم رسانیدن سخن و جز آن بالنفی استعمال کنند بیشتر چون ما فاص بکلمة ای ما تکلم و ما ابان یقال قبضت علی القضیب فما فاص من یدی حتی خلصه فیص فیص راندن سخن و دور شدن یقال ما عنه محیص و لا مفیص ای ما عنه حید و ما فیص فاص ای برحت و ما حید و قولهم فاص فی الارض ای ذهب و حیص و میص فرصة بدین فیص البیضة تخم مرغ را شکست (ع ف اک ۲) فیقصة مفقوصة نعت منه فقیص حلقه است فقص دراز انکشاد و تفقوص گسترد و خربزه خام لغة مصریة و انفقاص شعبه رمانة تکون فی طرف جرز تفقص کلشة اور که تفلیص فی آمیغ کردن فالص و انفلاص و تفلص لازم منه فتلاص از دست گرفتن یقال افلصته منه

فصل القاف

قبص قبص بسر انگشتان گرفتن (ع ف اک ۲) و منه قرأ الحسن فقبصت قبصة من اثر الرسول قبص بالتحریک و در گرفتن انبوه شدن خر ماده ای انبوه (ع ف اک) قبص بکسر الاوسط نعت منه و بزرگ و دراز شدن تار سر قبصا ای عظم تقبصه

قبص بالکسر عدد بسیار از مردم مقبص سخن که پیش پیشان رهان کشیده دارند تا راست ایستند با قول سباق قبیصه آنچه بسر انگشتان گرفته شود و نام مردی

قرص * قرص شکنجیدن بانگشتان و گزیدن کیک و زنبور و ابر کندن زن از خمیر (ع مت اص ۲) قارصه سخن زبان کار و آزارنده و فی الحدیث

ان امرأة سألته عن دم الحیض فقال اقرصیه بالماء ای اغسلیه باطراف اصابعک بدلک قرصیه بالتشدید ای قطعیه * قرص و قرصه بالضم کلیچه قرصه و اقراص و

قرص ج * تقریص واله برکندن قرص الشمس عینها * قارص شیر زبان گزنده المثل عن القارص فجوزای جاوز الی ان حمض ای سخن گویند که کار از حد در گذرد قراص

بابونه قراصه یکی * قرقص * قرقصه دست و پا کسی را با هم بستن قرفصاء بالضم نوعی از نشستن ممدود و مقصور یقال قعد القرفصاء وهو ان یقعد علی الیتیه محتبیا

علی هیأة مختبیة کما فعدنا * قرمص * قرموص خانه زمین کند فرامیص ج * قرنص باز * مقرنص باز در گریز نشانده و قد قرنصته اقتنیته ولا اصطادته * قص قصص بریدن

کسی رفتن و منه قوله تعالی فارتدا علی آثارهما قصصا وقال الله تعالی وقالت لاخته قصیه * قص * قصص سر سینه گوسپند و جز آن و خبر و گذاردن آن

(ع مت اص ۲) قصه بالکسر حال و خبر و کار و سخن قصص ج * یقال قص علیه قال الله تعالی نقص علیک القصص بردن رسانیدن کسی را و بمردن رسیدن بریدن

موی و پشم و پر طائر مقصوص الجناح * والقص الارض و هما متقاربان * والقصص بمعنی القصه وضع موضع المصدر حتی صار اغلب علیه و بکسر القاف جمع القصه التی

تکتب و تحکی * اقتصاص روایت کردن سخن و در پی رفتن و در پی قصاص شدن تقصص و در پی رفتن قصاص کشنده را باز کشتن و جراحت کردن عوض جراحت را اقصاص

قصاص کردن و بمردن نزدیک آوردن و بمردن نزدیک آمدن یقال ضربه حتی اقصه الموت قال الفراء قصه الموت و اقصه بمعنی ای دنا منه و قصیصه و ... [illegible] آن گیاهی که

بابسمار روید و قصیص ج * پیدا شدن آبستنی گوسپند قصه بالفتح گچ و فی الحدیث الحائض لا تغتسل حتی تری القصه البیضاء ای حتی تخرج الخرقة التی تحتشی

بها کانها قصه لا یخالطها صفرة ولا تریه * قصه بالضم موی پیشانی قصاص ثلث لغات شده و ضم اعلی * قصیبة ناقه که بیرون کرده باشند طعام و متاع خانه تقصیص گچ

اندود کردن و منه قصصته بالضم مرد شکنک و رشت اندام و ... قصا قصص بفتح شیر که دندان بر هم زند چنانکه آواز آید ... قعصاص

مرتباه قعص * اقعاص کسی را بر جای خود کشتن بر جا خود یقال ضربه فاقعصه ای قتله علی مکانه قعص مردن بر جا بی نقل و حرکت یقال مات قعصا اذا اصابته ضربة او رمیة

فمات مکانه و فی الحدیث من قتل قعصا فقد استوجب المآب قعاص بالضم بیماری گوسپند که در حال کشد و فی الحدیث موتان یکون فی الناس کقعاص الغنم * قفص *

قفص قم قفص ... یقال قفص الطائر و دست و پا بستن آهو را * قلص * قلوص بر آمدن سایه و برجستن آب چاه و بعد نشستن و بر آمدن

آب در چاه (ع مت اک ۲) ما * قالص قلاص قلیص ... قلصات ج * تقلیص ... گرد آمدن با هم

قالصه ... قالص کم شده قلاص بر آمدن ... ناقه قلاص ... مقلیص سپ بلند و دراز دست و

دوپا * قلوص بفتح شتر جوانه و هی اول ... من اناث الابل الی ان تثنی فاذا اثنت فهی ناقة * والقعود اول ما یرکب من ذکورها الی ان یثنی فاذا اثنی

فهو جمل و ربما سموا الناقة الطویلة القوائم قلوصا و یقال القلوص من النوق بمنزلة الجاریة من النساء قلائص * قلاص ج * قلاص ج الجمع و شتر مرغ بچه ماده

قمص * تقمص قماص بجستن اسپ و خر آن (ع مت اص ۲ و ک ۲) و در کشیده شدن پی اسپ و بر جهانیدن در کشتی را موج ... بالباء * قماص بالکسر

جهندگی و فی المثل ما بالعیر من قماص و هو الحمار یضرب لمن ذل بعد العز * قمیص پیراهن قمصان بالضم اقمصه ج * تقمص پیراهن پوشانیدن التقمص ...

قنص * قنص شکار کردن (ع مت اک ۲) اقتناص مثله * قانص قناص قنیص ... قنیص صیاد قنیص ایضا شکار قنص بالتحریک ... قنص

گروهی ... [illegible] قنص ... [illegible]

قال ... [illegible]

... [illegible] قنص ... [illegible]

(ع ...) ... [illegible] ... (... قمعوص) ... [illegible]

... [illegible] ... باد ... [illegible]

... [illegible] فصل الکاف کرص * کریص پنیر

کصص * کصیص لرزه و جهیدن ... (ع ...) و کاص الشی ... [illegible]

ادرس سشتر به کاص نعت منه وکوصته بالضم صبور علی الاکل والشرب وعلی الشراب کباص + وکیاصة بضمهما شتر وخر وجز آنکه توانا برکار باشد + لحص بنائی
ستا کردانه آن شایه چشم تلخ باشد کاحص بسیار بنده ولحص برجایه بیاجست (ع بفتحهما) لحوص ناپدید شدن اثر یقال لحص الاثر وقد لحصه البلی ولحص الطایر مرسفے
الارض لا یری ولحص الکلاب تلحیصا فتلحص وهو لحصا در رسه قدرس وطلال کو احس وارص . کریص کامیر الذخیرة والاقط یکثر مع الطراثیث او مع الحمصیص
لاکل اقط + ان یفنج الحماض باللبن فیجفف فیؤکل فی الصیف او ان یکرص ای یخلط الاقط والتمر والموضع الذی یتخذ فیه الاقط وقد کرصه کوفت آنرا والمکرص کمنبر شیر و
تکریص قروت خوردن والاکتراص الجمع کعص خوردن لغة فی الکاص وکعیص الفار والفرخ اصواتهما کناص بالضم بروزن ومعنی کباص ع الصواب
بالنون وبالباء تصحیف وکنص تکنیصا حرک انفه استهزاء کیص + وکیصان وکیوص بازماندن وبددل شدن از چیزی (ع ف اک ۲) کاص طعامه
اکله وحده وکاص منه اکثر وکیصا عنده ای ما شئنا اکلنا کیص مرد زشت وزفت وکوتاه فربه کیص بالفتح بخیل کالم رفتار جلد وکعتب وجعف مرد سخت عضله
وفلان کیصی کعیسی وبنون وکسکری یاکل وحده وینزل وحده ولا یهمه غیر نفسه وانه لکیاص المشی رخو البال وتکیص ستنا بان بگذشت وما زال یحایصه ای
یاربه + فصل اللام لحص + التحاص مضطر وبیچاره کردن کسی را بکاری صلته بالی ومنه یقال لتحصه واتجه الی ذلک لا امرای الجاه واضطر
لحاص علی فعال مبنی علی الکسر نحتی ودواهیه واندر آویختن بچیزی یقال التحصه ای نشب فیه وبسته شدن سوراخ یقال التحصت الابرة ای انسد سمها والمحیق تنگ
لخصص + لخص گوشه گرفتن بام چشم (ع کاف ۲) الخص نعت منه + ضرع لخص بکسر الخاء پستان بسیار گوشت که شیر از وی بدشواری بیرون آید
تلخیص بیان کردن لصص + لصص بالفتح والضم دزد لصوص ج + لصوصیة بالیاء وبدو معنا دزدی تلصص دزد شدن ارض ملصة زمین دزدناک لصص
مردوند انها وکتف ساز باهم نزدیک ویقال فیه لصص تلصیص استوار کردن مثل الترصیص لوص + ملاوصة نگرستن در درخت که چگونه برکند
اورا الاحة گردانیدن بر چیزی که می خواهد وفی الحدیث هی الکلمة التی الاص علیها النبی صلی الله علیه وسلم عمه یعنی ابا طالب (ضمیمه) لعص بفتحتین
سختی وآزمندی در خورد نوش ولعص فلان علینا تعسر لقص تنگ شد (ع کاف ۲) لقص نفسه غثت وخبثت لقص گفتن تنک ولسیارگوی هلد بدی کننده
لقص حلیده پوست آنرا سوخت (ع بفتحهما) والتقصه گرفت آنرا ملتقص جستجو کننده کارهای نازک لمص بالفتح فالوده یا چیزی است مشابه فالوده که شیرینی ندا
باشد وکودکان باد دشنا بخورندش ولمص خورد آنرا ولمص الشیء اخذه بطرف صبعه فلطعه کالعسل وشبهه ولمص فلانا استنجیدا ورالموص کصبور دروغ گوی
فریبنده چپل والمص الشجر امکن ان یلمص لاص میل کرد (ع ف اکه ۲) ولصته البیصه ویقال الصته اذا زغته او حرکته لتنتفعه والصته عن کذا و
کذا را ودته عنه فصل المیم محص + محص دویدن آهو وپای زدن تدلوح وخالص کردن زر بگداز (ع بفتحهما) تمحیص آزمودن محوص محص
سترا سنوا خلقت مصص + مصل مکیدن (ع کاف ۲) امتصاص کذلک + مصص یکیک مکیدن امصاص مکانیدن ویقال یا مصان ویا مصانة
در دشنام رجل مصان آنکه گوسپند را مکد از ناکسی مصمصة مثل المضمضة الا ان هذا بطرف اللسان وذاک بالفم کله وبینهما کما بین قبصة وقبضة تفاوت + مصمصة
الاناء غسله + ماصتة بیماری کودک مصوص بالفتح والضم طعام که بامرغ چوزه وکبوتر بچه سازند مصاص بالضم خالص هر چیزی وبنائی ویقال فلان مصاص قومه وهم مصاص
الاقوام یستوی فیه الواحد والجمع + فرس ورد مصامص اذا کان خالص الصافی ذاک + مصیصة شهری از شام معص + معص برگشتن پی پا (ع کاف ۲)
وفی الحدیث شکا عمرو بن معدیکرب الی عمر رضی الله تعالی عنه المعص فقال کذب علیک العسل ای علیک بسرعة المشی وهو من عسلان الذئب معص + قال
ابن درید ابل امعاص بالعین المعجمة اذا کانت خیارا لا واحد لها من لفظها وقال ابن السکیت المغرهنة واحد المغص وهی خیار الابل مغص
بالتسکین پیچیدن روده وبالتحریک عند العامة یقال مغص الرجل مجهولا فهو ممغوص ملص + ملص بالتحریک لغزیدن چیزی از دست (ع کاف ۲)
ریشاء ملیص سن ولوک لغزان است الملاص بادغام النون فی المیم سفتن املاص بچه افگندن انملاص سفتن سیر الملیص بالکسر رفتن شتاب مقص + موص
شستن مواصته بالضم ای غسالة + (ضمیمه) ماص بفتحتین شتران سپید وبهتر لغة فی المعص والمغص المرص للثدی ونحوه بانگشتان فشردن مروص
کصبور شتر ماده تیز رو ومرص سبقت برد تمرص القشر عن السلت انا رمهص ثوبه تمهیصا پارچه را پاک وسفید کرد تمهص فی الماء در آب فرو رفت وامهاصت الارض
ذهب نبتها ودرقها مهصاء نعت منه + فصل النون نحص + نحوص ماده خر غیر آبستن نحص بالضم بن کوه وفی الحدیث یا لیتنی غودرت مع اصحاب نحص الجبل
تم قتلی احد نخص + نخوص لاغر شدن از پیری (ع ف اص ۲) عجوز ناخص نعت منه + انتخاص ناماندن گوشت نشص + نشوص ورداشدن چیزی از جای

و برکنده شدن از شهری و مسکن و ناسازواری کردن زن با شوی ناشص بمعنی ناشز (ع ف اص ۲ کـ ۲) انشاص بر کندن از جای نشاص بالفتح ابر برآمده **نصص** + **نص**
بنیک راندن و فزون شتر و برداشتن و منه منصّة العروس و نیک بازیکی کردن و رسیدن تا غایت آن را ابداعی و برداشتن حدیث و خبر کسی و صلته بالی یقال نصصت الحدیث الی فلان ای رفعته الیه
(ع ف اص ۲) و نهایت هر چیزی و فی حدیث علی رضی الله تعالی عنه اذا بلغ النساء نصّ الحقاق یعنی منتهی بلوغ العقل تصنصنة زانو در زمین استوار کردن شتر تا برخیزد با بارگران و
جنبانیدن چیزی و فی حدیث ابی بکر حین دخل علیه عمر رضی الله تعالی عنهما و هو ینصنص لسانه و یقول هذا اوردنی الموارد و قال ابو عبید هو بالصاد لا غیر و تنصها بالمعجمة کذا و لکن الیست
فی الحدیث **نعص** + **ناعص** بغیر المعجمة نام مردی **نغص** + **نغص** بالتحریک برادر تمام نا رسیدن سیراب نا شدن شتر (ع کـ اف ۲) تنغیص تیره گردانیدن عیش آنغص لازم منه **نغص**
انفاص مرغ و خفا اندختن گوسپند بول را یعلّته نفاص بالضم نام آن علت و سپاه سیدن یقال انفص بالضحک ای اکثر منه تفقته یک لخت تن **نقص** + **نقص** کم کردن نقصان کم کردن لازم
(ع ف اص ۲) انتقاص کذلک لازم متعد استنقاص محابا خواستن مشتری و بهانه آوردن کم نقیصة عیب یقال فلان ینتقص فلانا ای یقع فیه و تلیه **نکص** + **نکوص** بازگشتن از کار
(ع ف اص ۲ کـ ۲) **نمص** + **نمص** موی چیدن نامصة زن موی فرق و پیشانی چیننده متنمّصة زن موی خود را چیننده ادن تنمّص بمعنی نمص فی المبالغة منمص منماص آلتی
که موی بدان چینند نمص بالکسر نوعی از نبات نمیص نباتی که بعد از خوردن باز روید **نوص** + **نوص** مناص باز پس شدن گریختن و خواستن باز کشیدن قوله تعالی ولات حین
مناص ای لیس وقت تا خیر و فرار مناص ایضا گریزجای نوص ایضا گورخر استناصة بپس راندن و یقال ما به نویص ای قوة و حراک (ضمیمه) نبص
قدری از تره و فتیلهٔ سرو و گفتگو کردن (ع ف اکـ ۲) و ما ینبص ما یتکلم و ما سمعت له نبصة ای کلمة و النبیص کامیر صوت شفتی الغلام اذا اراد تحریج طایر با ناء و
قد نبص ینبص و منه انبصاء للقوس المصوتة و نبص الطائر و العصفور ینبص نبیصا صوتا ضعیفا ای صوت عینه نادر و چشم او کلان و بیرون رفته و قریب بود
که بیچ چشم جبه کرده شده از چشم خانه بر آید منداص بالکسر زن لاغر سرین بی خرد بد زبان و سفله و سک مرد که پوسته بر کرد همی چیزی آید به چیزی که پیدا کار آنرا و بدی او ظاهر
کند و ندصت البثرة کفرج غمرت فخرج ما فیها ندص و ندوص بر آمدن (ع ف هم ۲) و ندص الشی من الشی امترق و اندص حقه منه و استندصه استخرجه **نعص**
الجراد الارض الجج نبات زمین را خورد (ع ف فتحها) و یعوص ناعصتی ای من ناصرتی و اسد بن ناعصة شاعر نصرانی قدیم مشتق من النعص محرکة و هو التمایل نوامص
و بمعنی انتقص غضب و حرد و انتعش لعبه بسقوط **نیص** جنبش سست قائم عنبر خار پشت **فصل الواو** **وبص** + **وبص** درخشیدن زمین از سیاه
زمین پیدا شدن نبات و درخشیدن آتش و تبیص چشم گشادن سگ بچه اول وابصة سمع یعنی دمی که قرار دارد و است هر چه الشنو و وابصة نام مردی **وحص** + **وحصة**
سیاهی بالحاء غیر المعجمة **وصص** + **وصوص** و صواص سوراخ پرده بمقدار چشم کنگره و ازدی و صواص زره که شبیه زره و صا و وصاوص جمع نیسکها در میانه زمین و وصیص
و بیند لستن زن چنانکه جز چشم وی نتوان دید **وقص** + **وقص** گردن شکستن (ع ف اکـ ۲) موقوص آنکه مفعول یقال وقصت به راحلته و هو کفولک خذ
الخطام و خذ بالخطام و وقص الفرس الاکام ای دقها وقص بالتحریک کوتاهی گردن و کوتاه شدن آن (ع کـ اف ۲) اوقص نعت منه و چوب یا ریزهای شکسته
و ال فزونی بر نصاب از ال زکوة و جمعیه ا و قاص ج مشتق بالنون ثلثه و بعضهم یستعمل الوقص فی البقر و الشنق فی الابل و هما جمیعا ما بین الفریضتین ایقاص
کوتاه گردانیدن گردن تو قیص هیزم ریزه بر آتش انداختن توقّص جهان رفتن اسپ یقال مر فلان یتوقّص به فرسه اذا نزا و قارب الخطو وافق منزلی است
راه مکه **وهص** + **وهص** شکستن چیزی سست سخت سپردن رجل موهوص الخلق گوئی انجو انهاش در یکدیگر آمده است توهیص الخلق مثله و فی الحدیث ان آدم حین اهبط
من الجنة و هصه الله کانه رمی به و غمزه الی الارض (ضمیمه) وواص به الارض سر زمین زد آنرا (ع ف اکـ ۱) و شیته کرده و با ادریء الرقیقة ای
الناس دتوهصوا تجمعوا و تزاحموا علی الماء **وعوص** جنبش و اوخص الرکیة السریع جبل سر رفته و یتقعتقه افتری اوخص الی العاملة ای اقبل بها ودقس
بکلام یوص و صا الفا الیه کلا ما لم یستتمه و لیس با الدالی **ومصت** الابواجته کرده وا و حصین و قصت وقدحت الیعیر بمرة و امرأة مدلقین تکذب جماع حدیثه
و ورص الشیخ توریصا استرخی حتا رخوری انه و اعلی ربا طیفا **فصل الهاء** **هبص** + **هبص** شادمانی نمودن (ع کـ اف ۲) هبص کیسر الیطانست منه
هصص + **هص** درفشاندن چیزی هیصیص صغیرا پدیطنی از قریش (ضمیمه) **هرص** بنقتین کرم دیگر خشک سیرین و سرها کفرت و هرص
حصفا او نهو بالصاد هریصة با رکین سر نصانته بالکسر گری است که سرقتا با سیده می شود سر نصته رفتار آن **هنقص** کف عنه کوتاه **هعمص** بسیار خورد آنرا
و همص فلانا اندخت او را و بی وسوار شد و گشت استهمصه مثله رجل مهموص الفواد مفتوحه **هنبص** بالکسر سست دفا را کار و گفتند کلان شکم
پهنان خسننده **هیص** سختی کردن بر چیزی و فشن کردن و الهیص من الطیر پیچال بر نده و هاص پیچال ایه اندخت مها لعر جا یا سیه پیچال هیصیص

فصل الباء بصيص + بصيص الجرو اى فتح نبى چشم بازکردن سگ بچه وهمى لغتى فى جصص لان بعض العرب يجعل الجيم ياء فيقول للشجرة شيرة وللجيا شيات جيسات ضميمه بيض خار پشت مقلوب انبيض ادحا بسها بيضه بيضاء بيض بفتحتين وكسر الصاد والياء وشد ييها پرنده ايست بعراق بنسبت اشبه وبال بارنده شكارا وهو الصقر +

باب الضاد فصل الالف

ابض + ابض بالضم روزگار اباض ج + ابض بالفتح بستن سر دست شتر بر بازو (عع ف ك ۲) اباض بالكسر رسن كه بدان دست شتر با بازو بندند مابض شكم وزانو ما بض ج تابض بسته شدن وبستن شتر را لازم متعدد وكشيده شدن عرق النسا اباضية گروهى از خوارج اباض بالضم نام جاسے

ارض + ارض زمين وهى اسم جنس مؤنث لا واحد لها وكان حق وحدات الارض ان يقال ارضة ولكنهم لم يقولوا والجمع ارضات لانهم يجمعون المؤنث التى ليست فيها تاء التانيث بالالف والتاء كقولهم عرسات ثم قالوا ارضون فجمعوا بالواو والنون والمؤنث لا يجمع كذلك الا ان يكون منقوصا كثبة وظبة وجعلوا الواو والنون عوضا من حذفهم الالف والتاء وتركوا فتحة الراء على حالها وربما سكنت وقد يجمع على اروض وزعم ابو الخطاب انهم يقولون ارض واراض كما قالوا اهل واهال والاراضى ايضا على غير قياس كانهم جمعوا آراضا وكل ما سفل فهو ارض + والارض النفضة والرعدة قال ابن عباس أزلزلت الارض ام بى ارض اے رعدة وزكام وفرود وقوائم ستور ويقال لا ارض لك كما يقال لا ام لك ايراض بازكام گردانيدن اروض مزكوم واليضا الذى به خبل من الجن واهل الارض وهو الذى يحرك رأسه وجسده على غير عمد ارض اريضة زمين پاكيزه وقد ارضت بالضم اى زكت فسيل مستارض وودية مستارضة بكسر الراء نهال كه بيخ بر زمين راكرده باشد وانجه از بيخ درخت رويد آنرا اك گويند اراض بالكسر بساط از پشم وصوف رجل اريض متواضع باخيرشى عريض اريض اتباع وبعضهم يفرده ويقول جدى اريض اى سمين ارضة كرمك چوب خوار ارض ايضا در افتادن آن كرم به چوب يقال ارضت الخشبة مجهولا فهى مأروضة وارض بالتحريك تباه شدن پشم گرفتن جراحت يقال ارضت القرحة تأرض ارضا مثل تعب يتعب تعبا تأرض بدرو رسيدن گياه وپيش آمدن كسى را وتكيه كردن بر زمين اضض + اضاض بالكسر پناه اض مضطر كردن (عع ف اض ۲ ك ۲) ضيقة بالى ايتضاض مضطر شدن مؤتض مضطر انض + انيض گوشت نيم پخته ومتغير شدن آن (عع ف ك ۲) اناض نيم جوش كردن گوشت را اناض بالكسر خرماى نيم رسيده اناضة رسيدن وپختن خرما ايض + ايض بازگشتن بوطن داخل خود (عع ف ك ۲) وصلة بالى اليضا نيز ضميمه امض از سر زنش باك نداشت وقصد آن در دل جاگرفت وخلاف اراده خود بر زبان آورد (عع ف ك ۲)

فصل الباء

برض + برض بالفتح برض نيز بالضم اندكى ابرض بالكسر برض ابراض بر كم بيرون آمدن آب از چشمه (عع ف اض ۲) برض ايضا اندك دادن (عع ف اض ۲ ك ۲) بارض اول گياه كه برويد از زمين ابراض رويانيدن زمين نبات بسيار يكبار تبرض رسيدن باندك معيشت واندك اندك گرفتن چيزى براض بتشديد نام مردى از كنانه بضض + بض ابريشم روجامه سازكردن تابنواز (عع ف ك ۲) ومرد سنگ پوست وآگنده گوشت بضة گوشت شد بضوضة بضاضة سعد ونرم شد (عع ف ك ۲) وباليدن واندك اندك رفتن بضيض آب اندك ركية بضوض چاه كم آب وفى المثل ما يبض حجره اى ما تندى صفاته يضرب للبخيل بعض + بعض بهره تبعيض بهره بهره كردن تبعض لازم نيز بعوضة پشه بعوض جمع سے لعض + بغض بالضم دشمنى ضد حب بغاضة بالفتح دشمن روى شدن (عع بغضها) البغاض دشمن داشتن تبغيض دشمن گردانيدن كسى را كسى يقال تبغضه اليه بغضاء بغضة بالكسر سختى دشمناكى ويقال ما ابغضه لى وهو شاذ لا يقاس عليه تباغض ضد التحاب ودشمنى كردن با يكديگر بغيض بر قبيلة از قيس بيض + بياض سپيدى بياضة شلة تبييض سپيد كردن ابياض ابيضاض سپيد شدن ويقال باض الحادى اشتد وبانت البهمى اى سقطت نصالها وجمع الابيض بيض واصله بيض فابدلوا من الضمة كسرة لتسلم الياء ويقال هذا اشد بياضا من كذا ولا يقال ابيض منه واهل الكوفة يقولونه ويحتجون بقول الراجز شعر جارية فى درعها الفضفاض ابيض من اخت بنى اباض وقال المبرد ليس البيت الشاذ بحجة على الاصل المجمع عليه واما قول الآخر شعر اذا الرجال شتوا واشتد اكلهم فانت ابيضهم سربال طباخ فيحتمل ان لا يكون بمعنى افعل الذى تصحبه من للمفاضلة وانما هو بمنزلة قولك هو احسنهم وجها واكرمهم ابا تريد حسنهم وجها وكريمهم ابا وكانه قال فانت مبيضهم سربالا فلما اضافه انتصب ما بعده على التمييز مبايضة بسپيدى بر كسى غلبه كردن باهم يقال بايضه فباضه يبيضه فى البياض ولا تقل يبوضه ابيض مرد سپيد وشب بيض ج البيضان من الناس خلاف السودان ابيضان شير وآب ودرگے ناشتر ضيقة تخود وشكم مرغ بيض ج والبيضات ايضا بيضة پاسبان الحلقة بيضه لغته... اقبياض خودپوشيدن لغتة القا تخصيه بيان سر را

دمیانه جای قوم وشهر ومنه بیضة البلد بنا مدح اذا انفرد فی الامور وذم اذا وصف بالذل وقلة الناصر * وبیضة البلد ایضا تخم شترمرغ وفی المثل هو اذل من بیضة البلد
ای بیضة النعام التی تترکها * وجاجة بیوض ماکیان بسیار خایه بیض بضمتین ج بیض کذلک بسکون الیاء * ابن بیض نام مردی قال الاصمعی هو رجل کان فی الزمن الاول
عقر ناقة علی ثنیة فسد بها الطریق ومنع الناس من سلوکها * مبیضة بکسر الیاء سپید جامگان وایشان اصحاب مقنع اند * بیضة بکسر الباء نام شهری (ضمیمه) بوص
جا گرفتن وپائیدن وپس از پیچ خوش چهره شدن بمعنی الاسر وبمعنی گران بار کرده مراو بالطاء اکثر **فصل التاء** تریاض بالکسر نام زنے
فصل الجیم **جرض** * **جرض** بالتحریک غدودی ناشتا وفرو خوردن غدود (ع ف اک ۲) یقال جرض بریقه * جریض بالکسر ایضا لغة فیه وبمرگ رسیدن
رسیدن جریض غصه وفی المثل حال الجریض دون القریض * اجراض بگلو در جهانیدن غدود آب کسی را صاحبه بالباء یقال اجرضه بریقه * جریاض جرواض بالکسر
ضخم بزرگ شکم قال الاصمعی قلت لاعرابی ما الجریاض قال الذی بطنه کالجیاض جرائض جرنبض کذلک **جهض** * **اجهاض** بچه افگندن ناقه مجهض نعت منه
مجهاض کذلک بالمبالغة * جهیض مجهض بچه افتاده جهض چیره شدن برکسی برای تخلیص یکی و رانیدن صید را از چنگل باز وصیاد (ع ف جهما) اجهاض رانید
وشتابانیدن جاهض تیز وسبک خوشه جاهضة تیزی **جیص** * **جیض** برگشتن از چیزی ومیل کردن (ع ف اک ۲) جیض ای ازرفتار مثال جعفید ضمیمه
جرافض کعلابط گران وناگوار و **جرامض** بروزن ومعنی جرافض **جبض** رفتار جیض کرد وحجن او باب تیغ بر حمله کرد جعنص مثلة تخفیف ایضا
سخت دویدن **جلاهض** بروزن ومعنی جرافض **فصل الحاء حبض** * **حبض** بالتحریک خزیدن آواز زه کمان وافتادن تیر پیش اندازنده
وکم شدن آب چاه وباطل شدن حق کسی یقال ماله حبض ولا نبض ای حراک * احباض باطل کردن حق کسی را وپاک کاویدن چاه که در وی هیچ آب نماند وناگذرانیدن
تیر از نشانه محبض بالکسر کمان نداف محابض ج * وچوبیکه عسل او بی بیرون کنند **حرض** * **حرض** بیمار بیمار ای روان ردی قال ابو عبیدة آنکه از عشق و
اندوه گداخته باشد بمعنی محرض واحده وجمعه سواء (ع ک اف ۲) احراض گدازانیدن عشق کسی را وپدر فرزند ناخلف شدن یقال احرض الرجل اذا ولد له ولد سوء
تحریض برآغالانیدن وگرم کردن کسی را بر چیزی صلة العلی * حرض بضمتین وبسکون الراء اشنان محرضة بالکسر اشنان دان حراض اشنان سوزنده جهت تجار وجج
وآنکه بر حرضة انکه در قمار داد او نیامده احراض حرضان ضعیفان که حرب نتوانند کرد * اریض بالکسر گل **حصحص** * **حصحص** برانگیختن وجنبانیدن
برآغالانیدن حصحیض اسم فیه تحاص برانگیخته شدن گروهی محاصة یکدیگر را برانگیختن بر چیزی حصیص بستی زمین ودامن کوه حضی بالضم سنگ که در دامن کوه افتاده
باشد وهو منسوب کالدهری والسهلی * حضض بضمتین وفتح ۲ دارو تلخ که از ابوام حادث گویند **حفض** * **حفض** بالتحریک قماش خانه وشتری که قماش خانه
برو بار کنند احفاض ج * حفض خم دادن چوب واندختن از دست تحفیض پراگندن تخم را وانداختن از دست **حمص** * **حموضة** ترشی وترش مزه شدن
(ع ع بضمها) حمض کذلک وفلان حامض الرئتین ای مر النفس * حمض انچه تلخ وشور مزه باشد از نبات خلة نیا الخلة العجمة ضده تقول العرب الخلة خبز الابل والحمض
فاکهتها حموض ج ومنه قولهم للرجل اذا جاء متهدد انت مختل فتحمض * حمضة آرزو آمدن به چیزی وفی حدیث الزهری الاذن مجاجة وللنفس حمضة * حموض
شور گیاه خوردن شتر (ع ف اص ۲) عند الاصمعی * احماض حمض ناک شدن زمین شور وترش شدن ونوبانیدن آب چشم ر او خر کردن تحمیض اندک کردن
چیزے ابل حامضة وحوامض شتران شور گیاه خورنده وابل حمضیة شتران باشنده ... حمضة لطعی از چیز کنایه
حماض گیاهی است که گل سرخ دارد **حوض** * **حوض** م احواض حیاض ج * حوض ساختن (ع ف اص ۲) استحواض گرد آمدن آب تحویض بالتشدید
مغاکی کردا گرد درخت ومنه قولهم انا احوض حول فلک الامر ای ادور حوله * حوضی نام جائی **حیض** * **حیض** حیض بی نمازی وبی نمازی شدن زن (ع ف ا
ک ۲) حائض لغت منه حائضة ایضا حیض حوائض ج * حیضة یکبار حیضة بالکسر اسم فیه حیض ج * حیضة ایضا لته حیض محیضة کذلک محائض ج * استحاضة
خون که از ایام عادت فزون یا کم آید وآمدن آن یقال منه استحیضت المراة مجهولا فهی مستحاضة * تحیض باز ماندن از نماز در ایام حیض وفی الحدیث تحیضی فی علم الله
ستا او سبعا ویقال حاضت السمرة حیضا ای شجرة تسیل منها شیء کالدم (ضمیمه) **حرفضة** بالکسر شتر ماده بهتر وابل حرافض شتران لاغر وبار یکسر
درام لا واحد لها حمر ضیض کسفرجل جبل من السراة تشق تهامة **فصل الخاء خضخض** * **خضخضة** جنبانیدن آب تخضخض لازم منه * خضاخض
بالفتح اندک سیرابه یقال ما علیه خضاض اسکے شئ من الحلی * رجل خضاخض خضاخضة مرد کول خضاخض ... والمشدد ابو قبیس خضاض مهره وشیشه سپید مکان خضاخض جا
دیا آب ودرخت خضخاض ... ومنه ... **خفض** * **خفض** تن آسانی ...

غافصة ای هیئة السیر دفتنه کردن دختر خفاص خویشتن را غفتگردن خافضة ادخافتة وفرو داشتن آواز و آسان کردن کار رصلتة بعلی وجر کردن اعراب را در کلمه (عع
ف اک ٢) انخفاض انحطاط **خوض** + **خوض** بآب وسخن در آمدن وبیکاری درشدن وجنبانیدن شمشیر در جائیکه زده باشد یقال خاضه بالسیف ای حرک
سیفه فی المضروب وشراب آمیختن (عع ف اض ٢) وخوض فی دمه شدد للمبالغة مخاضة جای گذرا آب که از وی پیاده وسوار توانند گذشت مخاض مخاوض
ج اخاضة بآب درآوردن ستور اخوض کبچه یا چیزی که شراب را بدان زنند تا آمیزد تخاوض سخن پیوستن گروهی با هم (ضمیمه) **خرفضة** کسفینة دختر کم
عمر خوبصورت سفید فام نازک اندام عن اللیث ولعل الصواب بالصاد **فصل الدال** **دحض** + **دحض** بالتحریک لغزیدن پای و درگشتن آفتاب یقال دحضت
الشمس عن کبد السماء (عع بفتحها) دحوض باطل شدن حجت ادحاض متعد منه ولغزانیدن مکان دحض بالتحریک سکون ٢ جا لغزان **دحرض** + **دحرض**
بالضم نام جای دحرضان ودیع ودحرض وهما ماآن ثنیا بلفظ احدیهما کالقمرین (ضمیمه) **داحض** بفتحتین فربهی وبری گوشت دانیکه در جلد نقصانی نداشته باشد
دخص بالفتح پلیدی وپلیدی کودک وپلیدی انداختن آنها (عع بفتحها) **دض** خدمت نگهبانی کردن **دقص** پاره کردن شکست (عع ف اک ٢) ادحصت الناقة اجهرت
مشیتة **دیصی** رفتار با تبختر **فصل الراء** **ربض** + **ربض** بالتحریک سر بالان سر ده ودیوار گرد شهر خوابگاه گوسپند وربض الرجل امرأته وکل
ما یاوی الیه من بیت ونحوه وقوت که بسنده ورسنده باشد وفی المثل منک ربضک وان کان سمارا آمیختنک اهلک خدیمک ومن تاوی الیه ان کانوا مقصرین
وهذا کقولهم انفک منک وان کان اجدع ربض بالضم میانه چیزی ربض بفتحتین کرانها چیزی ربوض نیز افتادن وآمدن گوسپند وگاو وسباع مثل بروک الابل
وجثوم الطیر وبازماندن قیچار از کشتی (عع ف اک ٢) ارباض خوابانیدن ستور وسخت شدن گرمای آفتاب مرابض الغنم کمعاطن الابل واحدها مربض مثال
مجلس ربیض گوسپندان به آغل کرد آورده یا شبانان وشجرة ربوض بالفتح درخت بزرگ درشت وسلسلة ربوض سطبر ضخمة ویقال فلان ما تقوم رابضته
یعنی انداخته دی یا چشم کرده وی نخیزد یعنی درحال بمیرد واین لفظ در چشم کردگی بیشتر مستعمل است ارو دبیضة مرد زبون وحقیر والرابضة بقیة حملة الحجة
لا تخلو منه الارض وهو فی الحدیث **رحض** + **رحض** شستن دست وجامه وغیر آن (عع بفتحها) ثوب رحیض مرحوض نعت منه + مرحاض بالکسر جای کوب
وجای دست و روشستن رحضاء بالضم والمد عرق که در پی تب آید مرحوض خوی کرده **رضض** + **رض** کوفتن وریزه کردن (عع ف اض ٢) وخرماکه
بکوبند ودر شیر نهند رضیض مرضوض حبوب کوفته رضراض سنگ ریزه که زیر پای خوفته شود وزمین گوفته شده سنگهار رضاض بالضم ریزه چیزی وکل شیء کسرته فقد
رضضته والحجارة ترضرض علی وجه الارض ای تتکسر امرأة رضراضة زن بسیار گوشت رجل رضراض وبعیر رضراض کذلک ابل رضاض شتران بچراگذاشته ارضاض
بریده شدن شیر و آهسته و گران شدن مرضة شیر بریده زرد آب جدا شده از وی **رفض** + **رفض** بالتحریک والتسکین ماندن چیزی را و بچراگذاشتن ستور
(عع ف اض اک ٢) رفیض مرفوض ای متروک + روافض گروهی که سر خود را مانند و بازگشتند از وی وجماعتی از شیعیان قال الاصمعی سموا بذلک لترکهم
زید بن علی بن الحسین رضی الله تعالی عنهم + رفوض بچرا شدن ستور بارامی ابل رافضة ورفض بالفتح وبالتحریک نعت منه ارفاض ج نعام رفض بالتحریک متفرق و
یقال فی القربة رفض من ماء ای قلیل + ارفاض الحطب بالضم هیزم ریزه رفوض الناس فرقهم رفوض الارض ما ترک بعد ان کان حمی + رفوض من کلاء ای متفرق
بعید بعضه من بعض + رجل رفضة رفضة بالضم فیهما آنکه چیزی را بگیرد ومی ماند ویقال راع قبضة رفضة آنکه گرد می آرد ستور را و باز پریشان می گذارد و نیز قبض
باقی گذاشتن آب در مشک ارفضاض بر پاشیده شدن سرشک وهر چه پاشیده وپریشان شود آنرا مرفض گویند مرافض الوادی جایها پریشان شدن سیل مرافض
راههای پریشان رافضة مشد دقومی که رفوض زمین را چرانند **رکض** + **رکض** پای جنبانیدن (عع ف اض ٢) واسپ تاختن ومنه قوله تعالی ارکض
برجلک + وفی الحدیث هی رکضة من الشیطان ای دفعة منه ویقال رکض الطائر اذا حرک جناحیه فی الطیران ورکضه البعیر اذا ضربه برجله ولا یقال مرکض ارکاض
بزرگ شدن بچه در شکم مادر ولگد زدن آن ارتکاض کذلک والیضا اضطراب کردن کسی در کار مراکضة سبق دوانیدن با یکدیگر تراکض دوانیدن اسپان الیسوی چیزی
صلتة بالی یقال تراکضوا الیه خیلهم مرکضتان فی القوس دو بازوی کمان قوس رکوض سریعة السهم مرتکض الماء مجتمعه **رمض** + **رمض** بالتحریک سخت
تافتن گرمای آفتاب بر ریگ وجز آن وسوختن قدمها و جگر یا چرا یدن گوسپند وسوختن درون از علت ناک شدن و از آن (عع ک اف ٢) ارض رمضاء زمین تفسیده
وفی الحدیث صلوة الاوابین اذا رمضت الفصال من الضحی ای اذا وجدت الفصیل حر الشمس من الرمضاء یعنی فصلوة الضحی تلک الساعة ارماض سوزانیدن ریگ وزمین
پای را ترمض صید کردن وقت گرمگاه رمض بالتسکین با پوست پختن گوسپند از شکم کفانیده در مغاکی بر سنگریزهای تفسیده وآن نوعی از بریانی است (عع ف اک ٢) مرمض

جای آن مروض گوشت بران شکل بچه شفرة رمیض نصل رمض تیز و هر چیز تیز باشد آنرا رمیض خوانند عن ابن السکیت یقال رمضته ای مضه باثم والمشرق دجلته بین حجرین املسین ثم
وقفته لیرق ارتماض اندوهگین شدن بجهت کسی متعدی باللام یقال ارتمضت له ای حزنت له و تباه شدن جگر و دل تافته کردن کسی را رمضان ماه روزه رمضانات ارمضاء ج
یقال انهم لما نقلوا اسماء الشهور عن اللغة القدیمة سموها بالازمنة التی وقعت فیها فوافق هذا الشهر ایام رمض الحر فسمی بذلک **روض** * روضة مرغزار روض ریاض ج
روض نیم مشک آب یا غدیر آن مقدار که تک حوض را فرا بگیرد ریاض ج ریاض ریاضة رام کردن ریاضت دادن (ع ف اض ۲) ناقة مروضة ستور رام کرده ارتیاض
رام شدن ترویض ریاضت دادن مبالغه و مرغزار کردن زمین را قوم رواض ورائضة جمع رائض ناقة ریض نخست در ریاضت آمده ناقة عروض قضیب و قضیب کما مر فی المعنی ویستوی
فیه المذکر والمؤنث و کذلک غلام ریض و صله ریوض فقلبت الواو یاء و ادغمت اراضة مرغزار ناک شدن جا و سیراب شدن وادی و حوض استراضة سیراب جا و فراخ و خوش
شدن آن مراوضة نرمی کردن با یکدیگر در کاری تا او را در کار کشد صلته بعلی یقال فلان یراوضه علیه **فصل الشین شروض** * جمل شرواض بالکسر آ
ضخم شراویض ج (ضمیمه) جمل شرناض شتر دراز گردن شمرضاض بکسرتین درختی است در جزیرة **فصل الضاد ضوضا**
مقصورة آواز بپا آوازه مردم لغة فی المهموز رجل ضوضی مرد بانگ زن **فصل العین عرض** * عرض پهنا و متاع و جهت و هر چه جز زر و سیم باشد
عروض ج وروی کوه ولشکر به الجیش العظیم ویقال ما هو الا عرض من الاعراض و ابر گردا گرد افق و ملخ بسیار و پیدا شدن صلته باللام و پیدا کردن صلته بعلی
وباللام ایضا یقال عرض له ای ظهر و عرض علیه الشیء و عرض له الشیء ای اظهره له و ابرزه الیه ومنه قوله تعالی وعرضنا جهنم یومئذ للکافرین عرضا قال الفراء ای
ابرزناها حتی نظر الیها الکفار و پیش آمدن یقال عرضت به الغول و عرض لی فلان فما عرضت له (ع ف ک ۲) وبالعکس لغتان جیدتان یقال ما یعرضک لفلان
قال یعقوب ولا تقل ما یعرضک لفلان بالتشدید و در عوض حق کسی چیزی دادن یقال عرضت له ثوبا مکان حقه و رسیدن آفتی بستور یقال عرضت الناقة ای
اصابها آفة و عرضه کردن چیزی را بر کسی بفروختن ویقال فی المثل عرض سابری وهو ثوب جید یشتری باول عرض ولا یبالغ فیه و پیش و شتن نامه و نوشته و عرضه
داشتن سخن و خبر آن و عرض دادن لشکر را یقال عرضت الجند عرض العین اذا امررتهم علیک ونظرت ما حالهم عارض الجند سالار لشکر و پیش آمدن ناخوشی و تب یقال عرضه عارض
من الحمی وعرضتهم علی السیف قتلا و برپهنا نهادن یقال عرض العود علی الاناء والسیف علی فخذه یعرضه بالضم والکسر علی اللغتین نه و حدها ابو زید و بمکه و مدینه رفتن یقال
عرض الرجل اذا اتی العروض وهی مکة والمدینة وما حولهما قال الشاعر **شعر** فیا راکبا اما عرضت فبلغن * ندامای من نجران ان لا تلاقیا * قال ابو عبیدة
اراد فیا راکباه للندبة فحذف الهاء کقوله تعالی یا اسفی علی یوسف ولا یجوز یا راکبا بالتنوین لانه قصد بالنداء راکبا بعینه وانما جاز ان تقول یا رجلا اذا لم
تقصد رجلا بعینه واردت واحدا ممن له هذا الاسم فان نادیت رجلا بعینه قلت یا رجل کما تقول یا زید لانه یتعرف بحرف النداء والقصد و ایضا نشان کردن در
بر سرین ستور معرض بالکسر جامه که بر آن فروختنی را بدان عرضه کنند معراض تیر بی پر و آنرا گر خوانند عرض بالکسر وبفتح الراء عراضة بالفتح پهنا ور شدن ([illegible])
یقال عرض الشیء یعرض عرضا مثال صغر یصغر صغرا عریض عراض بالضم نعت منه و فلان عریض البطان یعنی توانگر عریض ایضا بزغاله یکساله بجهت گشنی در بانگ
و حرکت آمده عرضان بالضم والکسر ج عرض بالتحریک بیماری که گزند و هر چه قائم به چیزی دیگر باشد اعراض ج ومال دنیا یقال الدنیا عرض حاضر یأکل منها
البر والفاجر و لشکر یقال قد فاته العرض ویقال اصابه سهم عرض علی الاضافة وحجر عرض تیر یا سنگ که بدیگری انداخته باشند و بروی آید ویقال علقتها
عرضا یعنی بی قصد بهوا و عشق او درآویخته شدم اعراض روی گردانیدن از چیزی و پهنا و دراز رفتن و پهنا ور گردن و خصی کردن بزغاله را و بچه دراز دهیت
زادن ای پیدا شدن یقال عرضت الشیء فاعرض ای اظهرته فظهر کما یقال کببته فاکب و هو من النوادر و دست دادن نیکوئی و هیبت ایستادن آهو و شکاری
تیر انداختن و یقال اعرض صاحب شئت ای ضع رحلک حیث شئت ولا تبال شیئا لقد امکنک ذلک واعرض فلان بعرضها ای ستدل من اکنه و لم
یکون من الشبعة اعتراض بر پهنا ایستادن چیزی و حائل شدن پیش چیزی و سرکشی کردن اسب بوقت کشیدن و شیر نشدن توسن و سوار شدن و پیش آمدن کسی را بقصد
یقال اعترض له بسهم ای اقبل به قبله فرماه وقتله و عرض دادن لشکریان خود را یقال اعترض العارض الجند واعترض صدورهم واعترضت علی الدابة اذا کنت وقت
راکبا وازمیان ماه آغاز کردن کار بی اندیشه و عیب کردن و معارضة مراض و برابر شدن کسی و برگشتن و مکافات کردن بدانچه دیگری کند و مقابله کردن کتاب با کتاب
دیگر پهنا و نواحی شدن و پیش آمدن کسی در راه و پیش آوردن ناقه را فحل از جهت گشنی یقال ضرب الفحل الناقة عراضا عراض بالکسر داغ بر پهنای سرین ستور یقال بعیر
ذو عراض یعارض الشجر ذا الشوک بفیه وناقة عرضنة بکسر العین وفتح الراء مع النون الزائدة نشاط راه رونده بیک سو یقال هو یمشی العرضنة و یمشی العرضنی اذا مشی مشیة

عربعین

فی شق فیها یعنی میں لیتاطه و نظرت الیه عرضته والعرضی انکستم ۰ بنبال حیتم و یقال فی تصغیر العرضی عریضن تثبت النون لانها ملحقة و تحذف الیاء لانها غیر ملحقة عارض ابر پراگنده در افق و منه قوله تعالی هذا عارض ممطرنا ای مطر لنا لانه معرفة لا یجوز ان یکون صفة لعارض و هو نکرة و العرب انما تفعل مثل هٰذا فی اسماء المشتقة من الافعال دون غیرها ولا یجوز ان تقول هٰذا رجل غلامنا وقال اعرابی بعد الفطر رب صائم لن یصومه وقائم لن یقومه فجعله نعتا للنکرة و اضافة الی المعرفة و کرانه رخسار مردم یقال فلان خفیف العارض سپک ... و امراة نقیة العارض ای نقیة عرض الفم و هی مابعد الثنایا من الاسنان کوه و ملخ بسیار و عطا عارضة حاجت عوارض ج و بالا روشنی بان و طبقه عوارض و ناقه که او را آفتی رسیده باشد و سبب آن او را بکشند و یقولون بنو فلان لا یاکلون الا العوارض ای لا ینحرون الابل الا من داء یصیبها یعیبونهم بذلک و یقال فی الحم ای غبیط هٰذا ام عارضة فالغبیط الذی ینحر من غیر علة عوارض بالضم کوهی در دیار طی که گور حاتم بر آنجاست تعریض خلاف تصریح یعنی بکنایت سخن گفتن متعد بالباء و الالام یقال عرضت لفلان و بفلان اذا قلت قولا و انت تعنیه و منه المعاریض فی الکلام و هی التوریة بالشیء عن الشیء و فی المثل ان فی المعاریض لمندوحة عن الکذب ای لسعة و پیش آوردن کسی را بکاری یقال عرض فلان فلانا لکذا فتعرض هو له و هو رجل عریض ای یتعرض للناس بالشر و عرض الکاتب اذا کتب مثبجا لم یبین و لحم معرض گوشت نیم جوش و بالصاد غیر معجمة کذلک و بهنا ور کردن چیزی را عراضة بالضم راه آورد از طعام و جز آن عراض بهنا و رکالکبار للکبیر قوس عراضة ای عریضة معرض چهارپای بیش آمدن کسی را و گر شدن و چپ و راست رفتن ستور برکوه از دشواری عروض ناقه که ریاضت نیافته باشد و جزء اخیر مصرع اول از شعر اعاریض ج و جمع علی غیر قیاس کانه جمع اعریض اعارض کذلک و میزان شعر و او مؤنث است و راه در کوه و نام مکه و مدینه و نواحی آن و شتر که خار خورد از بی علفی و معنی سخن یقال عرفت ذلک فی عروض کلامه ای فی فحواه و معناه و کرانه چیزی و جای که پیش آید کسی را و حاجت عرض بالضم کرانه از هر سوی یقال نظر الیه بعرض وجهه ای بصفح وجهه فلان فی عرض الناس ای فیما بینهم و هو من عرض الناس ای من العامة و فلانة عرضة للزوج و ناقة عرضة للحجارة ای قویة علیها و فلان عرضة اسفار ای قوی علیه و عرضة هٰذا البعیر السفر و الحجر ای همه و فلان عرضة ذلک عرضة لذلک ای مقرن له و قوی علیه عرضة ایضا همت یقال عرضتی لقاؤک و هو عرضة للناس ای لا یزالون یقعون فیه و جعلته عرضة لکذا ای نصبته له و قوله تعالی و لا تجعلوا الله عرضة لایمانکم ای نصبا و یقال هو له عرضة ای قرن له و له عرضة یصرع بها الناس ای حیلة فی المصارعة و یقال خرجوا یضربون عن عرض بضم و بضمتین ای عن شق و ناحیة کیف ما اتفق و یقال ضرب به عرض الحائط یعنی بر پهنای دیوار لیعبر عرضی و ناقة عرضنة ای فیها صعوبة استعراض عرضه کردن خواستن و یقال فلان یستعرض الناس ای یقتلهم و استعرضت اعطی من اقبل و ادبر و استعرض العرب ای سل من شئت منهم عن کذا و کذا عرض بالکسر بوی اندام خوش و ناخوش یقال فلان طیب العرض و منتن العرض اندام مردم و فی الحدیث فی صفة اهل الجنة انما هو عرق یسیل من اعراضهم ای اجسادهم و نفس یقال فلان نقی العرض ای برئ من ان یشتم او یعاب و حسب مردم و نام وادی بیمامه و سروادی که در او درخت باشد آنرا عرض خوانند اعراض المدینة و بهنا من میان حجاز و یمن و درخت کز و اراک **عریض** * **عِرْبَاض** شتر درشت عرباض مثال شهر بر کذلک **عرمض** * **عَرْمَض** سبز لاده و یسمی ایضا ثور الماء و ماء معرمض آب با سبز لاده **عضض** * **عَضّ** گزیدن (ع ک ا ف ۲) و بالعکس یقال عضه و عض به و عض علیه صلته بالهاء و الباء و بعلی و زیرک و داهی شدن و سخت و خارناک شدن زمین و خداوند ... معاضة عضاض تعاض یکدیگر را گزیدن عضاض گزانیدن و فی الحدیث فاعضوه بهن ابیه و شمشیر زدن و ... شتران خار خوار شدن عضیض ملازم شدن کسی را (ع ک ا ف ۲) و یقال ما لنا فی هٰذا الامر معض ای مستمسک و ما عندنا عضوض و عضاض بالفتح چیز یا گزیده شود و خوردنی فرس عضوض گزنده عضاض بالکسر گزیدگی یقال برئت الیک من العضاض و التعضیض و یقال عاض القوم العیش منذ العام فاشتد عضاضهم ای علیهم و یقال فلان ذو عضاض عیش ای صبور علی الشدة بئر عضوض بعیدة القعر ضیقة یقال ما کانت البئر عضوضا و لقد اعضت و ما کانت جرورا و لقد اجرت یعنی چاه سفاک بنود و شد و زمین عضوض اکلت تعضیض بسیار گزیدن لب از غضب تعضوض خرما ستبرین که به هجر منسوب است عض بالضم نوعی از علف ستور چون دانه خرما کوفته و کنجاره و جز آن تقول منه عض القوم اذا اکلت ابلهم العض بعیر عضاضی شتر علف خورده فربه عض بالکسر مرد رسا و زیرک و درخت خار و خارخور و بنو فلان معضون اعضاهم ... یقال فلان عض مال و عض سفر یعنی سخت ورزنده و توانا بر سفر غلق عض کلیدان که کشاده نشود بعیر عاض شتر که خار خورد خداوندان شتران عض خورنده **عوض** * **عِوَض** بالکسر و فتح ۲ م اعواض ج عوض مصدر منه متعد لازم (ع ف ا ض ۲) اعاضة تعویض معاوضة عوض دادن و عوضه چیزی عوضی اعتیاض تعوض عوض گرفتن استعاضة عوض خواستن عوض بضم الضاد و فتح بلا تنوین هرگز و ظرف تاکید النفی للمستقبل من الزمان کما ان قط للماضی من الزمان یقال عوض لا افارقک ای هرگز جدا نشوم از تو کما تقول قط ما فارقتک هرگز جدا نشوم و عوض در ماضی و قط در مستقبل استعمال نکنند و یقال لا افعله عوض العائضین و دهر الداهرین

نام نبات (ضمیمه) غمجضی کمجرکی انوعی است خرد از خرما علضمه سنخ و مانند آن از خسب ایستاده است بی جلوه بشغال علانا بیس کعلابیط مرو تقیل گران علهمض
راس القاردة عالج فهما بالتنجر جه علهمض العین استخرجها من الراس علهمض الرجل عالجه ایادا و شد بدا و علهمص نه شیا ای نالد **فصل الغین** غرض
غرض بالتحریک نشانه تیر و خواست و قصد یقال فهمت غرضک ای ارادتک و قصدک و بعد آمدن و تنگی کردن (ع ق ف ۲) صلته بالباء وغرضها
متعد منه و آرزومند شدن یقال غرضت الیه ای اشتقت الیه غرض بالکسر و فتح الرا تازه شدن چیزی (ع ق ضمهما) غریض تازه یقال لحم غریض
وماء غریض آب باران غروض کذلک غریض اغریض نوباوه و شکوفه و هرچه سپید و تازه باشد و یقال فر دوث المار غارضا ای مبکرا انزوضه ایتهم
پیش شد غرض بالضم و بضمتین ج و یقال للغرضة ایضا غرض و الجمع غروض و اعراض غرض مصدر منه (ع ف ض ۲) و پر کردن جامه را از آب و پینا
کردن آن و هو من الاضداد (ع ک اف ۲) و آب جامه که در چیزی نکرده باشد و دوغ زدن و از شیر باز کردن شیر غاله را پیش از وقت متعرض فرو دست
شتر تعریض همه کردن خود و یقال غرض فی سقائک ای لاتملاه و هو بحر لا یعرض ای لاینزح **غضض** **غض** چشم فرو خوابانیدن و فرود خوابانیدن
آواز بعنا بعین (ع ف ض ۲) قوله تعالی و اغضض من صوتک و جوانی و چیزی تازه انغضاض الطرف انغماضه و غضض الطرف احتمال المکروه غضاضة
غضوضة تازگی و تازه شدن (ع ک اف ۲ و بفتحها) غضبض تازه غضاضة نقصان شدن از قدر کسی و مذلة بعین (ع ف ض ۲) یقال غض منه
ای وضع و نقص من قدره و یقال الیس علیک فی هذا الامر غضاضة ای ذلة و منقصة غضغضة کم کردن آب تغضغض کم شدن **غمص** **غموض**
پست و مغاک شدن جای غموضة غماضة کذلک (ع ف ض ۲ و بضمها) مکان غامض لعت منه غمض ثلثه غموض ج متغمض سخت مغاک غامض
ج کلام غامض سخن پوشیده و دور خلاف و ضح غموضة مصدر منه (ع ف ضمهما) تغمیض در و بار یک معنی کردن سخن را و چشم فرو خوابانیدن و آسان
داشتن از کسی و بیع و شرا اصلته یعنی و چشم فرو خوابانیدن ستور تشنه وقت حمله کردن بر کسی که او را از آبخور براند اغماض چشم فرو خوابانیدن و محابا کرد
در بیع و شرا قوله تعالی و لستم باخذیه الا ان تغمضوا فیه انغماض فراهم شدن چشم تغماض غنودن یقال اغتمضت عینای و لا اکتحلت غماضا و غماضا
و غمضا و تغمیضا و تغماضا ای ما نمت غمیضة عیب و کم نامی خوار **غیض** **غیض** کم شدن آب و نیز بمعنی فرو خوردن و فرو خورانیدن لازم و متعد
(ع ف ض اک ۲) قوله تعالی و غیض الماء و کم با شد آن آخر بان انقباض کم شدن و فرو خوردن آب غاضة کم کردن قوله تعالی و ما تغیض الارحام
ای ما تنقص و یقال غاض الکرام و باض اللئام ای قلوا و هم کثروا یقال اعطی غیضا من فیض ای قلیلا من کثیر غیضة بالفتح بیشه و جنگل غیاض
اغیاض ج تغییض کم کردن باز داشتن اشک در جنگل قرار گرفتن شیر (ضمیمه) **التغییض** ان یرید الانسان البکاء فلا یجیبه العین یعنی هنگام گریستن
خواستن و آمدن اشک از چشم نیامدن **فصل الفاء** **فرض** **فرض** فرموده خدای عزوجل و نوشته از خرما و سوفار کمان و جای زدن از آتش
زنه و سپیده و برید او دغا صر و حرم یقال ما اصبت منه فرضا و لا قرضا و مرسوم گرفتن و عطا دادن یقال فرضت له فی الدیوان و فرائض کردن و رخنه کردن
بریده کردن فرو شدن بر شتاران لگام و خیران (ع ف ض ۲) فراضة کذلک (ع ف ضمهما) و منه قوله تعالی لا فارض و لا بکر و بعنی سوفار کمان و کرده
زنده و با شعوی و یقال ما عندی فرض ای شئ من کلبا منه وض فریضة کرده شده و سوفار کرده و بخشی کرده شده از سیم و زر و سپید کرده قوله تعالی لاتخذن
من عبادک نصیبا مفروضا ای مقطعا محدودا مفروض [illegible] فار کرده [illegible] یقال الحیة فانضة
ای کشته عظیمه فریضة فرموده خدای تعالی از نماز و روزه و زکوة مال و [illegible] فرائض ج [illegible] علم [illegible]
علم فرائض [illegible]
[illegible] **فضض** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

در کار و سخن پیوسته باهم تفاوض القوم کذلک فیض فیض رود نیل قال الاصمعی نهر البصرة و فاش شدن خبر و بسیار شدن آب تا بالای رفتن و فیضوضة کذلک و روان شدن اشک و
آشکار کردن راز متعدی بالیاء یقال فاض صدره بالسر ای باح به و بسیار شدن و مردن ناکس و مردن فیوض کذلک یقال فاض الرجل اذا مات و فاضت نفسه ای خرجت روحه
عن ابی عبیدة و الفراء و ابی زید قالوا هی لغة تمیم و انکره الاصمعی و ارض ذات فیوض اذا کانت فیها میاه تفیض افاضة پر کردن ظرف یقال افاض اناءه ای ملأه حتی فاض
و ریختن اشک و آب بجوی و ریختن یقال افاض الماء علی نفسه ای صبه و یکبار روان شدن مردم از عرفات بسوی منی و رجع و منه قوله تعالی فاذا افضتم من عرفات و افاض الناس ای دفعوا
کل دفعة افاضة و افاضوا فی الحدیث ای اندفعوا فیه و افاض البعیر ای دفع جرته من کرشه فاخرجها و افاض بالقداح ای ضرب بها و درع مفاضة ای سابغة و امرأة مفاضة اذا کانت
ضخمة البطن استفاضة فاش شدن خبر و سخن و هو حدیث مستفیض ای منتشر و لا تقل مستفاض و قل مستفاض فیه و بعضهم یقول استفاضوه فهو مستفاض و استفاض الوادی شجرا ای
اتسع و کثر شجره مستفیض آب روان کردن خواهنده نهر فیاض جوی پر آب رجل فیاض جوانمرد و بسیار بخشنده و فرس فیض اسپ بسیار دو و قولهم اعطاه غیضا من فیض ای
اعطاه قلیلا من کثیر (ضمیمه) فحضه شکست آنرا (ع بفتحهما) و اکثر ما یستعمل فی الشیء الرطب کالقثاء و البطیخ فهضه پاره کرد و شکست آنرا (ع بفتحهما)

فصل القاف قبض * قبض گرفتن بپنجه (ع ف ا ک ۲) و گرفتگی خلاف البسط و شتاب رفتن مرغ و منه قوله تعالی اولم یروا الی الطیر فوقهم
صافات و یقبضن و شتاب راندن یقال هذا حاد قابض و قباض و قباضة ای سریع السوق و فرس قبیض الشد ای سریع نقل القوائم و یقال صار الشیء فی قبضتک و قبضتک
ای فی ملکک و دخل مال فلان فی القبض بالتحریک و هو ما قبض من اموال الناس و قبض فلان مجهولا اذا مات فهو مقبوض قبضة بالضم یک مشت از هر چیز و ربما جاء بالفتح مقبض
بالفتح و کسر الباء قبضه شمشیر و کمان و جز آن اقباض قبضه ساختن شمشیر و کارد رجل قبضة رفضة بضمتین مثال همزة آنکه گیرد و رها کند ای قبضة منقبض لا
فی رعی غنمه انقباض گرفته شدن تقبض در ترنجیده شدن پوست و درکشیده شدن یقال تقبض عنه ای اشمأز تقبیض فراهم آوردن و گرد کردن و رسانیدن
قبض وادان مال را رجل قابض و قبیض سریع بین القباضة قبنضة بضمتین و النون زائدة زن کوتاه بالا مثله قرض * قرض وام و هرچه بپاداش
فرستاده آید از نیکی و بدی و هذا علی وجه التشبیه و پاداش دادن و وام دادن و بکسر القاف لغة فیه عن الکسائی و بریدن و منه المقراض بکسر المیم یعنی گاز و دو کارد و شعر گفتن
(ع ف ا ک ۲) قریض شعر یقال حال الجریض دون القریض و نشخوار شتر که از گلو بر آرد و مقروض مثله و قرض فلان ای مات و انقرض القوم اذا درجوا و لم یبق منهم احد
قوله تعالی و اذا غربت تقرضهم ذات الشمال قال ابو عبیدة ای تخلفهم شمالا و تجاوزهم و تقطعهم و تترکهم عن شمالها و یقول الرجل لصاحبه هل مررت بمکان کذا و کذا فیقول
المسؤل قرضته ذات الیمین لیلا ای جزته قراضة ریزها از زر و سیم و جز آن اقراض وام دادن و پیش فرستادن نیکی و بدی و منه قوله تعالی و اقرضوا الله قرضا حسنا
تقریض شعر گفتن کسی را مدح یا ذم و با لطا هم مثله تقارض یکدیگر را مدح و ذم گفتن بشعر و به یکدیگر نگریستن بدنبال چشم مقارضة شرکت و مضاربت کردن ابن مقرض بکسر اللام
قضض * انقضاض افتادن دیوار و فرود آمدن مرغ از هوا و ستاره و لم یستعملوا انفعل منه الا مبدلا قالوا انقضی البازی فاستثقلوا الثلاث ضادات فابدلوا من
احداهن یاء کما قالوا تقضی من تقضض فرو راندن اسپ بر کسی صلته بعلی (ع ف ا ض ۲) قضض سنگ ریزه ای خرد قضض سنگ ریزه ناک شدن طعام و طعام قضض بکسر
الضاد و لغت منه و سنگ ریزه در کاه و اکی و دندان ماندن (ع ک ا ف ۲) و بکارت زائل کردن و سوراخ کردن مروارید (ع ف ا ض ۲) قضة بالکسر و سنگ ریزه
و سنگ ریزه یا زمین سنگ ریزه ناک قضاض خاک آلود و درشت شدن جای خواب صلته بعلی یقال اقض علیه المضجع ای خشن و تترب و درشت کردن آن متعدی لازم
دو و پی طمع خسیس کردن استقضاض درشت یافتن جای خواب ادرع قضاء زره درشت و یقال جاؤا بقضهم و قضیضهم ای باجمعهم افتضاض بکارت زائل کردن قضقضة
آواز شکستن استخوان اسد قضقاض شیر شکننده حسید اقضاقض مثله قعض * قعض خمانیدن چوب را و چوب خم داده وصف بالمصدر کقولک ماء غور
قوض * تقویض باز کردن بنا بی ویران کردن تقوض پراکندن حلقه و شکستن هنگامه قیض * انقیاض کفتن چاه و دندان از درازا عن الاصمعی
و شکافتن دیوار بی افتادن تقییض شکافتن و افتادن دیوار و شکستن بیضه و مانند بدر شدن [illegible] انقیاض شکافتن چیزی را قیض پوست بیرون بیضه و القیض المثل و العوض
و هما قیضان و القیض المبادلة یقال قایضنی بذا ای بادلنی مقایضة معاوضه کردن تبایع با یکدیگر تقییض تقدیر کردن صلته باللام قوله تعالی و قیضنا لهم قرناء ای قدرنا لهم
(ضمیمه) قرشبة بضم زن کوتاه قد قبنض بضم مار قبنضة زن نشیت رو یا کوتاه **فصل الکاف** کرض * کراض آب فحل که باده از رحم بیرون اندازد
چیزها و نود ماهی رحم واحدها کرضة بالضم (ضمیمه) کضکضة روی گردن در رفتار **فصل اللام** لمض * [illegible] تلماض [illegible] هر چیز [illegible]
هر حیست (ضمیمه) لعضه باسانه بریان کرفت آنرا (ع بفتحهما) [illegible] **فصل المیم** محض * محض

شیر خالص یعنی آب ناآمیخته خورانیدن آن و خداوند شیر خالص و آن جمع ماحض است و محض کتا مردان و دوستی خالص کردن (ع ع بفتحها) محوضة خالص النسب شدن (ع ع بضمها)
امحاض شیر خالص بی آب نوشانیدن و خالص کردن دوستی را امتحاض شیر خالص خوردن یقال فلان عربی محض ای خالص یستوی فیه الذکر والانثی والجمع وان شئت ثنیت وجمعت
مثل قلب و بحث مخض • مخض دوغ زدن و جنبانیدن دلو در چاه متعد بالباء (ع ع بفتح الاول مع تثلث فی الثانی) مخاضة بالکسر شیر زنه مخیض دوغ و بر مشک گرفته
بدوغ زدن رسیدن شیر تمخض امتخاض جنبیدن شیر در مخضه و بچه در شکم مادر مخاض درد زه گرفتن (ع ع ک اف ت ۲) حامل ماخض درد زه گرفته مخض ج مخاض شتران آبستن
لا واحد لها من لفظها و واحدها خلفة ابن مخاض شتر بچه یک ساله در دوم در آمده و بنت مخاض و ابنة مخاض مؤنث منه لانه فصل عن امه و لحقت امه بالمخاض سواء لحقت ام
لم تلقح ولا یقال فی الجمع الا بنات مخاض و بنات لبون مرض • مرض بالتحریک بیماری و بیمار شدن (ع ع ک اف ت ۲) امراض بیمار کردن و خداوند مال و آفت
رسیده شدن یقال امرض الرجل اصابت ماشیته آفة یکی شدن در رأی مراض بالکسر مرد بیمار غ نج تمریض بیمارداری کردن و تقصیر نمودن در کار تمارض بیمار نمودن خود را بی علت
مریضة ای لینة ضعیفة صافی و گشاده نباشد عین مریضة چشم خمار ناک مصص • مصاص مزیدن جراحت مص کذلک مکیدن سر پستان را و یقال کحلة مملول مص
ای حار مضض سوختن از مصیبت مضیض مضاضة کذلک (ع ع ک اف ت ۲) مضمضة آب در دهان جنبانیدن یقال ما مضمضت عینی بنوم ای ما نامت تمضمض در آمدن آب
در دهان بوقت وضو و خواب در چشم مض بکسر المیم والضاد کلمة تستعمل بمعنی لا وهی مع ذلک مطمعة فی الاجابة قال الراجز شعر سألتها الوصل فقالت مض • و یقال ان
فی مض لمطمعا معض • معض بالتسکین و التحریک خشمناک شدن و دشوار آمدن کاری بر کسی (ع ع ک اف ت ۲) امتعاض کذلک فصل النون نبض •
نبض جنبیدن رگ و نبضان کذلک (ع ع ف اک ۲) و یقال ما به حبض ولا نبض ای حراک انباض بانگ آوردن زه کمان فی المثل انباض بغیر توتیر تنبض کمان …
نحض • نحض نحضة گوشت آگنده و گوشت آگنده شدن (ع ع بضمها) نحیض و نحیضة نعت منه و بر بدن گوشت از استخوان (ع ع بفتحها) انتحاض … تنحض
فهو منحوض گوشت رفته و لاغر سنان نحیض باریک نضض • نضیض اندک اندک رفتن آب (ع ع ف اک ۲) و آب اندک نضاض ج نضاضة باقی مانده آب
و آخرین فرزند مرد یستوی فیه المذکر و المؤنث و التثنیة و الجمع مثل العجزة و الکبرة نض ناض درم و دینار نقد شده یقال خذ ما نض لک من دین یعنی آنچه نقد شده قال ابو
عبیدة انما یسمونه ناضا اذا تحول عینا بعد ان کان متاعا و یقال ما نض بیدی منه شیء استنضاض نقد کردن دین خود خواستن نضیضة باران اندک و آواز گوشت بوقت
بریان کردن نضا نض … و یقال ابل فی … نضیضة و ذات نضانض آوازه … لم تتر وانضاض اندک اندک شیر خورانیدن راع بره و بزغاله را نضنضة زبان
جنبانیدن مار نضناض نضناضة نعت منه نغض • نغض بالضم درخت سواک در حجاز نغض • نغض نغوض سر جنبانیدن و جنبیدن آن بعد لازم و
جنبیدن پالان شتر و دندان کودک که خواهد افتاد و نغضان کذلک حرکت ابر که بر هم نشسته باشد (ع ع ف اض ۲ ک ۲) انغاض سر جنبانیدن از تعجب و منه قوله تعالی فسینغضون
الیک رؤسهم نغض شترمرغ محال النغض سرچاهی چاه که بزرگ باشد ناغض کرکراکه هو الغرضوف نفض • نفض فشاندن جامه و درخت نفیض مبالغة فیه و بیا بچه
آوردن زن و ناقة امراة نفوض و ناقة نفوض نعت منه و فشاندن تب لرزه کسی را امتی نافض نعت منه (ع ع ف اض ۲) نفض بالتحریک برگها و میوه از درخت افتاده نفاض
نفاضة بالضم هر چه از برگ و میوه که بیفشاندن منفض … هر چه بیفشاند شود منفوض تب گرفته نفضة نفضا و لرزه تب باران که بجائی بیابد بجائی نرسد نفاض
نتاج دادن شتر و باران زده شدن مردم … توشه نفاض نام بی توشگی و تنگ دستی فی المثل النفاض یقطر الجلب یعنی اذا جاء … قطارا قطارا
للبیع نفاض بالکسر ازار کودکان یقال ما علی الصبی نفاض نفضة بالتحریک جماعتی که بجهت تجسس … فرستند … استنفاض نفض
دیدن آنچه باشد در جائی یقال انفضت المکان … تنفضته و نفضته ای بصرت جمیع ما فیه استنفاض … جائی و یقال اذا تکلمت لیلا فاخفض و اذا
نهارا فانفض ای التفت یمینا و شمالا نقض • نقض باز کردن بنا و ریسمان و شکستن عهد نقاضة آنچه باز داده شود … جواب گفتن …
مناقضة سخن برخلاف یکدیگر گفتن تناقض تاب باز دادن نقض بالکسر شتر لاغر شده از بسیاری سفر انقاض ج … زمین که در وا شده باشد بوقت برآمدن …
تنقض شکافتن زمین از بسیار … انقاض بانگ کردن عقاب و مرغ و آواز کردن خانیدن و گران کردن بار پشت را و منه قوله تعالی الذی انقض ظهرک انقاض …
آواز شتران خرد سال قرقرة و … آواز شتران کلان و سال انقیض بانگ و … و آواز محمل و پالان نهض • نهض نهوض برخاستن انتهاض کذلک
در … و تمام شدن بال گیاه و در رواشدن مرغ بوقت پریدن (ع ع بفتحها) ناهض بچه مرغ بال تمام برآورده و گوشت بازوی اسب استنهاض بر خاستن
خواستن بکاری مناهضة … و همت کردن با هم تناهض اسب یکایک در رواشدن و … هر دو سر میان … تنهض ج مثل فلس و افلس

تا بهضة الجبل برادران بندرکه کسانیکه بصحبت یکے عضب کنند بکسی وقیام نمایند درکار وے **نوض** ** نوض** رفتن و شهرها و بر کندن شاخ و بیخ و جرات (ع ع ف ا اض ۱) ... میان شهر بن شتر **انواض** ج انواض انا وبیض جای بلند افراشته (ضمیمه) **نقض** انجلد **نتوضا** جوشیدن بیرون پوست پیدا شده لیل نوب ...

فصل الواو

وحض ** وخفض** خستن به نیزه وخیض خسته **ورض** ** تورض** ... آورد ... بروزن ومعنی وص یعنی جستن شهر بان ...

وفض ** وفض** شتابیدن وشتافتن یقال القیتة علی اوفاض ای علی عجلة ایفاض بیکبار افگندن مردم غائط از خود و باکیان بیضه یعنی شکسته ستکین را ... الیفاض واستیفاض شتافتن منه قوله تعالی کانهم الی نصب یوفضون استیفاض راندن وشتابیدن ناقه میفاض مسرعة رفتنه ... حرمین و فاض ج اوفاض گروه گروه مردم درآمیخته از هر جا وفی الحدیث انه امر بصدقة ان توضع فی الاوفاض

ومض ** وومض** ... بیض و ومضان درخشیدن برق پیمے آنکه پراگنده شود در ابر (ع ع ف اک ۲) ... کند ... وز دیده نگریستن زن وانچه از برق در نواحی ابر پراگنده شود آنرا خفو گویند وانچه بدرازا در وا برپراگنده فذ آنرا العقیقة خوانند (ضمیمه) **الوض** الاضطرار **توغیض** پر کردن آوند یقال غیض فی الاناء **وهضة** زمین هموار او اذا کانت مدورة و وهضة من عرف لغة فی الطاء

فصل الیاء

هضض ** هض** کوفتن وشکستن **نهضاض** از ... **منهض** شکسته وکوفته **محل هضاض** کردن شکننده فحلان **هضا** جماعات مردم **هیض** ** هیض** شکستن ... استخوان بعد از گرفتگی **مهیض** **مهتاض** شکسته شده و باز گردان کردن بیماری یقال هاضه الشیئ اذا ردک فی مرضک ویقال لکل وجع علی وجع **تهیض** ... هیضه ... وافتاد الطعام یقال به هیضة ای به قیاء وقیام جمیعا (ضمیمه) **هرض** بالتحریک گرمی دانه که برتن برآید و هرض الثوب پاره پاره در ریده **هلض** ... (ع ع ف اض ۲) رجل **هیض** باهم مردکلان شکم

فصل الیاء

یفض ... لغة فی العقاد

باب الطاء فصل الالف

ابط ** الابط** بکسر تین وسکون ب بغل بذکر و یونث آبا الدرج ومنقطع توده ریگ تا ... از زیر بغل ... افگندن ... سهیاط برکندن جاه که سر او تنگ باشد و تنگ و فراخ تا ابط شرا نام ثابت بن جابر الفهمی ... فی الاحوال الثلث ... تقول ... مثل برق نحره وذری حبا وان اردت ان تثنی او تجمع قلت جانی ذوا تابط شرا وذوو تابط شرا وتقول کلاهما وکلهم وان نسبة الیه قال ابطی تنسب الی الصدر وهو لا یصغر ولا یرخم **ارطی** ** ارطی** درخت ریگ ... والف للالحاق لا للتانیث واحده ارطاة ... ومهایه ... المعرفة والنکرة ... الالحاق ... درخت ... باشد ... **اطیط** ** اطیط** آواز پالان ... و آواز شکم ... گردن شتر ... آواز ... **اقط** ** اقط** بکسر القاف ... ماست و طعام کردن ... (ع ع ف اک ۲) ... (ضمیمه) ...

فصل الباء

... **بسط** بالسین والضاد ... (ع ع ف اض ۲) ... بسطه ... دوست ... بالکسر ... بساط ... فرش ... بسیط ... الجسم ... بساط ... البساط ... [illegible] ... للتانیث ... (ع ع ف اض ۲) ... **بشط** ** بلط** ... بالضم ... [illegible] ... **بطط** ... [illegible] ... (ضمیمه) ... [illegible]

(و گردانیده از آن **شطت** شفته لبش آماسید (ع ع ک اف ۲) **بذقطة** پراگنده کردن مردم کالا و کلام را **برلیط** کجعفر معرب برلیط که معنی ترکیبش سینه بط
چه شکل منشایه آن است **برباط** بالکسر وادیست باندلس **بریطانیة** بالفتح شهری ست در انجا **بریطیا** بالکسر جتی موضعی نسب الیه الوشی **برطاقی** تعوده ثبت فی بنیه
و لزمه ووقع فی **برقوطة** بالضم ای مهلکه **و برقطی** الجبل صعد وقعد علی الساقین بمفرجا کهیئته **برشط اللحم** شرحه یعنی گوشت را پاره پاره کرد **برقطی** گهرکی دهی است به نهر الملک
در بغداد **بسبط** کجعفر موضعی **بلسراط** بالکسر شهری ست **لبساریننگ** نزدیک میاط **تبشط** فلان تبشیطا و انبشط بمعنی جلع جعل لغة عراقیة ستجئیه **بصبط البسطی** جمع
معانیه **بعقوط** و **لبقط** لبعضها و **بعقوطة** گو یک کوه ملطان **لقبط** کالای خانه وفراهم آوردن آخریان و نگهبانی آن و **باغ** اجه ثلث یاربع بکسی دادن و جدا کردن و **انفجنتین**
انچه دفت در دو از داس فرو افتد گروه و پاره چیزی و جماعت پراگنده **لبقطة** بالضم **بقاط** بالضم گشت قریت و کرباش نقل از خط **تبقیط** بگروه بالافتین و **بقط**
فی الکلام و الشی اخرج و **بقط** فلانا بالکلام بگفتگو خاموش سانید و **انبقط** الشی فرقه و منه المثل **لقطیه** لطبلک آفرقیه بر رفیک لاقطین له وحیلان رجلا اتی اعشیقته فی بیتها
فانده لطیفه فاحدث و کان احمق فقال فر لک لهابیه بامن یومر باحکام اهل الاحتیال فیه متفرقا و تبقط الخبر اخذه قلیلا قلیلا **بلقوط** بالضم کوتا و **بلقط** بالضم شناده
پرنده ست **بلنط** کجعفر شی کالرخام الا انه دونه فی الهشاشة واللین **بنیطا** بالیا والنون کسیطر بانده **بوطة** بالضم بوته زرگران **بولیط** کزبیر دهی است به مصر منها
یوسف بن یحیی الامام **باط** لعبد توانگری محتاج شد و لعبد احجمندی خوار شد **بواط** بالضم چند کوه است مرجهینه را بمسافت چند منزل از مدینه منها غزوة بواط عرض
فیها النبی صلی اللّٰه علیه و سلم لعیر قریش **فصل التاء** **تاط** **تاطة** لای ثاط تج و فی المثل تاط مدت بالیضرب للرجل لشتد موقه وحمقه لان التاطة اذا
اصابها الماء ازدادت فسادا و رطوبة **تثبیط** **تثبیط** مشغول کردن **اثباط** دور شدن بیماری **ثرط** **ثرط** رنج زدن **ثلط** کذلک لغة ولثغة **ثرطا** ایضا ثمر یا
ثرطة بکسر ثنیتی مرد احمق سست و جز زائده ثرطیة بالضمتین کل ترجمه زائده **ثطط** **ثطاط** کوسه شدن (ع ع ف اص ۲) **ثطا** **اثطا** لغت منه و قوم ثطاط
و امراة ثطة الحاجبین زن کوتاه ابرو **ثعط** **ثعطا** بالتحریک بوی گرفتن آب و گوشت (ع ع ک اف ۲) **ثلط** **ثلطا** مثل ثرط (ع ع ف اک ۲) و فی الحدیث
انهم کانوا یبعرون بعرا و انتم تثلطون ثلطا (ضمیمه) **الثرخط** بالکسر جتی است **ثرباط** بالکسر او کقنفذ قبیله است از قضاعه **ثرعطة** بالضم اشنام
تنک **ثرعطط** و **ثرعطلة** **ثرعطیطة** مثله و طین **ثرعط** و **ثرعطط** لای تنک **ثرمطة** بالضم گل تر یا گل تنک و **ثرمطت** الارض صارت ذات ثرمطة
انچه تیمط بالکسر بین کلان **ثرمط** المشغع ... (illegible gloss) ... **ثرمط** ... بجعفر ...
ثلمط سست شده **ثمعط** بالفتح لای تنک یا خمیر بسیار تنک **ثمطط** سست شدن **ثمطة** ... **ثمعط** ... فی حدیث کعب بن مالک لما دار الارض مادت فثبتها
بالجبال ... **التثبیط** **فصل الجیم** **جباط** و **جباطا** شمشیر کشیدن از نیام **جلط** سر ستردن میم زائده (ضمیمه)
جشط ... بیخ زدن (ع ع ف اک ۲) **جشلوط** بالفتح ستم ... و کان اهل الکذابة ... جباط و جشط و ثاط **جحط** بالکسر بیتن
زجر للغنم **جحرط** بالکسر گنده پیر کلان سال **جحخط** بر وزن و معنی **جحرط** **جرط** بالفتحتین انده گاه گیر **جرط** بالطعام طعام نگلو در ماند **جرواط** بالکسر و **جرنبی** کهتی
شهری است ... **جلنبط** بالفتحتین اسد **جلحطا** ... **الجلنطاء** ... من الارض **جلعبط**
کنجر عبیل او بخیل ... **جلفاط** بالکسر بندکننده شکافهای کشتی تر ... **جلفط** ... **جلمط** و **جلمط** راس
سر را ستر **فصل الحاء** **حبطا** **حبط** حبوط باطل شدن ثواب عمل (ع ع ک اف ۲) حبط بالتحریک تازه شدن جراحت و شکم برآمدن ستور را از خوردن
خندقوق (ع ع ک اف ۲) لقاک حبطاب الشاة و فی الحدیث وان مما ینبت الربیع ما یقتل حبطا او یلم و نام حارث بن عمرو و پسران او **احبطات** خوانند و بنی تمیم
و النسبة الیهم حبطی **حبنطا** ... کوتاه بزرگ شکم الالف و النون للالحاق و یقال رجل حبنطی بالتنوین و امراة حبنطاة **احبنطا** بزرگ
شکم شدن ... وان شئت حذفت النون و ابدلت من الالف یا و قلت حبیط بکسر الطاء و انما لان الالف لیست للتانیث فتفتح
ما قبلها کما تفتح فی تصغیر حبلی و بشری و ان شئت لقیت النون و حذفت الالف فقلت حبینط و کذلک کل اسم فیه زیادتان للالحاق فاحذف ایتهما
شئت ... فی الاول قلت حبیط ... و فی
الثانی حبینط ... **حطط** **حط** فرود گرفتن بار از ستور ... از گمان ... منزل (ع ع ف اص ۲) ...
حطاط ... حطوط بالفتح نشیب ... منزل **انحطاط** شدن بها ... **استحطاط**

حطیطه مقدار کم شده از بها و قوله تعالی وقولوا حطة ای حط عنا اوزارنا وهی کلمة امر بها بنو اسرائیل لو قالوها لحطت اوزارهم رجل حطائط بر وزن علابط مرد خرد و نام مردی حطائط
بالفتح دمیدگیهای سرخ برروی حطاطه یکی و کفک شیر محطا آهن چرم دوزی که آنرا یک پال گویند و بدان خط کشند و نقش کنند حطاط بالکسر نام مردی حفظ بالضم
بضم القاف تند و دبر حطاط اختلاط خشم گرفتن و تافتگی کردن احلاط اجتهاد کردن و سوگند خوردن حمط حماط گیاهی است خشک که در بیابان باشد یقال شیطان
حماط کما یقال ذئب غضا و تیس حلب حماطة یکی و دانه دل یقال اصبت حماطة قلبه ای حبة قلبه و سوزش و درشتی حلق حنط حنطه گندم حنط کالسحاب
بفتح النون ج حناط گندم فروش و بوی خوش حنوط بوی افگندن از بوی خوش تحنیط بوی افگندن حنوط بر مرده را تحنط خوشبوی شدن حناطه گندم فروشی حنوط
فروشی کردن و حنط الادیم ای احمر حانط پوست رنگین حنط الرمث آورد برگ سپید و رفته و احنط کذلک حوط حائط دیوار حیطان ج یاء الواو
یاء لانکسار ما قبلها تحویط دیوار ساختن گرداگرد رز و محوط گرداگرد چیزی برآمدن حواطة حوبه و انبار غله حیطة حیاطة حوط نگاه داشتن پاس داشتن کسی
و آوردن خیر و سود او را (عه ف اض ۲) و یقال مع فلان حیطة لک ای تحنن و تعطف احتیاط ببوش کاری کردن یقال احتاط لنفسه ای اخذ بالثقة
به احیط ای احدقت به احاطه فرا گرفتن چیزی را و دانستن همه را متعدی بالباء یقال احاط به علمه و احاط به علما و احاطت الخیل به (ضمیمه) الحشط بالفتح
الکشط حطمط کزبرج خورد از هر چیز حلبطه کعلبطه صد شتر یا هر قدر که بران زائد باشد و ضان حلبطه و هو نحو المائة و الاثنتین حبط کجعفر نام
شخصی الخنفقط کخندقط نوعی است از پرنده و هو الدراج و خنفط بالام امرأة تزید بین الفخذین حاط الفرس کوتش آماسیده و ازتهای زیاده
منتفخ گردید (عه ف اک ۲) وطعام حائط طعامی که از ان شکم بدید کذا فی المحکم و عندی ان الکل تصحیف و الاولی بالباء الموحدة و الثانیة بالنون

فصل الخاء

خبط خبط دست و پا زدن ستور و منه قیل خبط عشواء وهی الناقة التی فی بصرها ضعف و هی تخبط اذا مشت خوردا تا بخوابیع و
العصا برگ درخت زدن و انعام کردن بر کسی بی شناختگی و داغ نهادن بر سرین ستور (عه ف اک ۲) تخبط بر گزاف و بی راه رفتن و دیوانگی داشتن
دیو مردم را و منه قوله تعالی الذی یتخبطه الشیطان من المس ای یفسده خباط بالضم علتی مانند دیوانگی خباط بالکسر داغ سرین ستور و قولهم ما ادری ای خابط لیل
هو ای ای الناس هو خبیطة بالکسر شیر اندک خبیطة بقیه حوض یا بقیه مشک از آب یقال فی القربة خبیطة من ماء خبیطة ایضا پاره از شب و پاره از خانه و
بعضی از مردم خبط بالکسر و فتح ج اختباط انعام جستن بی سابقه معرفتی از کسی خرط خرط چوب تراشیدن (عه ف اض ۲ و ک ۲) خراط لغت منه
و دست فرو مالیدن شاخ تا برگ او فرو ریزد و منه فی المثل و دونه خرط القتاد و راندن دارو مسهل شکم را و دراز کردن آهن را چون عمود مخروط الوجه و اللحیة
کشیده روی و ریش تخریط راندن مسهل شکم را خرط بالتحریک علتی که شیر از پستان بریده بیرون آید اخراط با این علت شدن ناقه مخرط لغت منه مخراط ناقه
که عادت شیر او چنان بود نه از علت و مار که هر سال پوست افگند خراط سرکشی کردن اسپ خروط لغت منه یقال فی البیع برئت الیک من الخراط ای الجماح
انخراط ستیهیدن اسپ در رفتن و در آمدن بر کسی بد او گویان متعدی بعلی و باریک و لاغر شدن تن و کشیده شدن ذر در رشته اخریط بالکسر نوعی از شیرین گیاه
اختراط شمشیر بر کشیدن از نیام خریطه م خراط بالضم و التشدید گیاهی اخروّاط دراز کشیدن فار متعدی بالباء یقال اخروّط بهم السیر ای امتد اخراط کوتاه شدن و
بر خریطه خطط خط م واحد الخطوط و نام موضعی بیمامه نیزه خطی منسوب بآن و خط کشیدن بر ریگ از جهت فال و شکافتن گرد (عه ف ض ۱)
کما یخط القلم یا خطها الخطوط بالفتح گاو وحشی خطة بالکسر زمینی که بجهت بنا گرداگرد او خط کشیده باشند و عمارت پیدا کرده خطط ج و منه خطط الکوفة و البصرة مخط
چوب خط کش مخطاط تخته که بر وی خط کشند چیزی را اختطاط عذار برآوردن کودک خطة بالضم کار و حال یقال جاء و فی راسه خطة ای حاجة قد عزم علیها و تقول
العامة خطیطة و فی حدیث قیلة ایلام ابن هذه ان یفصل الخطة و ینتصر من وراء الحجرة ای اذا نزل به امر ملتبس و لا یعیا به و خطة نائیة ای مقصد بعید و خطة
اسم من الخط کالنقطة من النقط و یقال خذ خطة الانتصاف ای انتصف خطیطه زمین خشک مانده میان دو پاره زمین باران زده خطائط ج و منه قول
ابن عباس رضی الله تعالی عنهما حین سئل عن رجل جعل امر امراته بیدها فطلقت زوجها ثلثا خطا الله نوأها الا طلقت نفسها ثلثا و یروی خطی الله نوأها
بالهمزه ای اخطأها المطر خلط خلط آمیختن چیزی را اختلاط آمیخته شدن و تباه شدن عقل مخالطة آمیزش کردن با هم تخلیط فساد افگندن در کار
و یقال وقعوا فی الخلیطی مثال قبیطی ای اختلط امرهم خلیط آمیزش کار و شریک و هو المخالط کالندیم للمنادم و الجلیس للمجالس و هو واحد و جمع خلطاء و خلط ایضا
جمعه خلطة بالضم انبازی خلطة بالکسر عشرت کردن خلیطی از اخلاط بوده و بسیار که چوب ستر کرده باشد در اصل رجل مخلط بهر کاری در آمیزنده و یقال انه لمخلط مزیل کما یقال سو ...

ما نوع اصطلاط شستن نخل برپشت ناقه و علاطستضیب نخل را درمرح ناقه نهادن خلیط کاه و پشت بهم را آمیخته بهت علف و نیز خیار خیار فریب بانگور و طلب بهم آمیخته و
قد نهی عنه خلاط شوریدن عقل و قیل مجهولا یقال خولط الرجل فی عقله والا الحدیث لاخلاط ولا وراط و یقال هو قوله لایجمع بین متفرق ولا یفرق بین مجتمع خشیة الصدقة
خمط چخمط و نحی از آنک که میوه دار و درخت اراک و ازین نوع انی اکل خمط بالاضافة شیر ترش و بریان کردن گوسپند مسلوخ را (ع ف اک ۲) خمیط بریان بی پوست
سمیط بریان با پوست و ذکر ابوعبید ان اللبن اذا ذهب عنه حلاوة الحلب لم یتغیر طعمه فهو سامط فان اخذ شیئا من الریح فهو خامط خمیط فان اخذ شیئا من طعم فهو ممحل
فاذا کان فیه طعم الحلاوة فهو فوهة تخمط با بانگ کردن نحر آمدن و تکبر کردن [illegible] و دریا چه خمط [illegible] آب [illegible] و شراب [illegible] خوط خوط
شاخ نازک خوطه یکی خیط خیط رشته ریسمان و رشته خیوط جمع مثل نحل نحول و خیوطه خیط سوزن خیاط اشاره بیشتر از ان نی خیم الخیاط الخیط الابیض صبح
صادق و الخیط الاسود صبح کاذب و تاریکی شب خیط الرقبة [illegible] یقال حاش فلان عن خیط رقبته ای فعن نخیط باطل رسرایت کذلک خیطان [illegible] کان من ان
بن الحکم یلقب بذلک فانه کان طویلا [illegible] و با کار اسراب و یقال شاعر فیه شعر تحی افتد قوما ملکوا خیطا باطلا علی الناس یعطی من شاء و یمنع و هو لعاب الشمس ایضا
خیط بالکسر کله شتر مرغ خیطی کذلک خیاطة درزی کردن (ع ف اک ۲) مخیوط مخیط دوخته و من قال مخیوط اخرجه علی التمام و من قال مخیط بناه علی النقص
لنقصان الیا من خطت و الیا فی مخیط [illegible] و المفعول انقلبت یا ساکنة و انکسار ما قبلها و ما حرکت ما قبلها [illegible] الواو بعد سقوط الیا و انما کسر
لیعلم ان [illegible] قطت یا ء و هی اصلیة و الواو مزیدة للبناء فلا ینبغی ان یحذف و الاصلی حق بالحذف لاجتماع الساکنین او لعله اوجب الحذف کذلک القول فی کل فعل
من المعتل العین اذا کان من بنات الیا فانه یجی بالنقصان والتمام و اما من بنات الواو فلم یجی علی التمام الا حرفان مسک مدووف و ثوب مصوون فان هذین
جاء نادرین و فی النحویین من یقیس علی ذلک فیقول ان [illegible] مقول [illegible] مصون [illegible] از پوست [illegible] تخییط اسپیدی [illegible]
یقال خیط الشیب فی راسه مثل خطا [illegible] خیطه [illegible] (ع ف اک ۲) [illegible] راسته [illegible] **فصل الدال** دقط
الفرحة شکافت از البیسر [illegible] در آن است و حلط [illegible] و دلط [illegible] و الصواب بالذال
دلغاطان دهی است بمرو منها الفقیه فضل بن محمد بن ابراهیم الدلغاطی و محمد ال[illegible] و دمیاط [illegible] شهری است معروف و دمروط
شهری است بصعید مصر **فصل الذال** ذاط ذاط خفه کردن [illegible] بریدن [illegible] و بال [illegible] ذاطه ای خنقه اشد الخنق
بفتحها) ذعط ذعط کشتن و ذبح کردن [illegible] (ع ف اک ۲) ذعطه بزیادة المیم کذلک ذقط ذقطا سفاد کردن مرغ ماده را (ع ف اک ۲) [illegible]
و خلط در گفتگوی [illegible] و ذیاطه زمین [illegible] یا فلان الذی [illegible] من الابل [illegible]
سطیر الذی [illegible] من الرجال آرزومند [illegible] ذقط الکلام [illegible] ذمط [illegible] آنرا [illegible] بزبان ذفط
الطائر و التیس [illegible] جست (ع ف اک ۲) ذو [illegible] (ع ف اک ۲) [illegible]
[illegible] کل شی و طعام [illegible] الاذی [illegible] (ع ف اض ۲) و الاذوط الناقص الذقن
من الناس و غیرهم [illegible] **فصل الراء** ربط [illegible]
چیزی (ع ف اض ۲ و ک ۲) [illegible] رباط [illegible]
اسپ رباط [illegible] رباطات [illegible]
[illegible] ملازمت [illegible] و المرابطة رباط الخیل [illegible] فلان [illegible]
و ربیط الجاش مرد دلیر [illegible] و فلان رابط الجاش [illegible] رطا رطیط [illegible] ارطاط [illegible] کردن
رقط رقطة بالضم سیاهی و سپیدی آمیخته یقال [illegible] رقطاء [illegible] رقیط [illegible] ارقیطاط
برگ [illegible] آوردن [illegible] ارقط [illegible] رهط [illegible] و الجمع ارهط و
ارهاط و اراهط کانه جمع ارهط و اراهیط و پوست پاره [illegible] چون [illegible] ارهاط [illegible]
[illegible] کذلک [illegible] راهط [illegible] ریط ریطة نام زنی [illegible] ریطه [illegible] رقوط [illegible]

ماندن و پاشیدن (عع ف اص ۲) ارتاط مثله مرتبط بحسن آنکه درنشست وسواری خود سست باشد رساطون می کانها رومیة دخلت فی کلامهم رغاط بالضم موضعی ست رشطة عیب او کرد و بر و طعنه زد (عع ف اک ۲) الرمط مجمع العرفط و نحوه من العضاة او الصواب الرهطة بالهاء راط او حشی بالا کمة جوش تبل پناه گرفت (عع ف اص ۲ و ک ۲) والروط بالضم النهر معرب رود رروطة بالضم موضعی ست باندلس **فصل الزاء** زخرط زخرط بکسرتین آب بینی شتر و گوسپند زلطه زلط گردی از مردم زطی یکی از ایشان **ضمیمه** زناط بالکسر بسیار شور کردن (عع بفتحها) والزباط الجلبة زلیط و زبیط آواز کردن بط (عع ف اک ۲) زلطانه نیزه کاواک که ازان پرنده اندازند زحلوط بالضم رنگس زخلوط بالضم مرد ناکس او الصواب بالحاء زرط باللقمة نواله را او بارید (عع ف اک ۲) والزراط لغة فی الصراط زعطه خفه کرد آنرا (عع بفتحها) زعط الحمار خر آواز کرد و موت زاعط ذابح وحی یعنی مرگ سریع زلط رفتار جلد زلیطه آواز الغرنده عصیده و جز آن لغة مولدة زلنقطة گلندیه و مالها ثالث نره مرد و زن کوتاه زناط بالکسر انبوهی و فقد تزانطوا زوطة کلان نواله خوردن زهبیوط بالکسر فستیح یا موضعی او الصواب بالذال المعجمة زواط بالضم موضعی و زواطی اکسکاری شهری ست ما بین واسط و بصره و زوطی اکسطی سید الامام ابی حنیفة رضی الله عنه نزد لیط کلان نواله خوردن زلیط و زیاط بانگ بر زدن (عع ف اک ۲) زیاط منازعت و اختلاف آوازها زیاط بانگ زدن **فصل السین** سبط سبط بالتحریک فروهشته شدن موی (عع ک اف ۲) سبط بالتسکین و الکسر نعت منه و یقال سبط الجسم از کان حسن القد و الاستواء و گیاه سبطه یکی و آن گیاهی ست که از بیخ وی عود و شاخه باشد و گان سازند سباط بدر از و پهنا کوالبیدان فرزند کند سر را و سبطه ناک شدن زمین تسبیط باطل کردن ناقه ابتنی خود را بره افگندن پیش سبط بالکسر فرزند فرزند اسباط جمع و فرزندان یعقوب علیه السلام و اسباط از بنی اسرائیل چون قبائل از عرب قوله تعالی و قطعناهم اثنتی عشرة اسباطا امما و انما انث لانه اراد اثنتی عشرة فرقة ثم اخبران الفرق اسباط و لیس الاسباط بتفسیر و لکنه بدل من اثنتی عشرة لان التفسیر لایکون الا واحدا منکور اکقولک اثنی عشر درهما و لایجوز دراهم ساباط پوشش ره گذر سوابیط اساباطات ج و فی المثل افرغ من حجام ساباط ساباط خاک و سیباط نام ماهی بری سجاط سجلاط بکسرتین جاسی از گلیم و جز آن سحط و سحط گلو بریدن (عع بفتحها) سخط و سخط بالضم و بفتحتین خشم گرفتن و هو خلاف الرضا (عع ک اف ۲) اسخاط بخشم آوردن تسخط ناگم شمردن و بنا جایگاه دادن سرط سرط فرو خوردن لقمه و جز آن استراط کذلک (عع ک اف ۲) و فی المثل لاتکن حلوا فتسترط و لا مرا فتعقی من قولهم اعقیت الشیء اذا ازلته من فیک لمرارته کما یقال اشکیت الرجل اذا ازلته عما یشکوه و قولهم الاخذ سرطی و القضاء ضرطی ای یسترط ما یاخذ من الدین فاذا تقاضاه صاحبه اضرط به و یقال سرطی ضرطی ایضا بضم سرط بکسرتین پالوده سیف سلطی شمشیر بران سراط لغة فی صراط سرطان ج بانگ نام برجی برفلک و رسی بدو مانی که بر پیوند سم ستور رسید آب سعر سعط سعوط بفتحتین مع سکون او و شتر را زبسیکار و جز آن سعط سعوط بالفتح دارو که به بینی ریختن اسعاط دار و ریختن در بینی و نیزه بر سینه زدن انتعاط خود را ریختن دار و و سعط بضم المیم و العین جارو دان مسیط دروکی خم سفط سفط جامه دان اسفاط ج سفیط جوانمرد و خوش نفس سفنط بکسرتین نوعی از ترا سقط سقوط افتادن چیزی و افتادن بچه ناتمام از شکم و یقال سقط فی یده یعنی پشیمان شد یستعمل مجهولا و منه قوله تعالی و لما سقط فی ایدیهم ای ندموا و قال الاخفش قرء بعضهم سقط سعلوا کانه اضمر الندم و جوز اسقط بالالف علی مالم یسم فاعله و قال ابو عمرو لایقال اسقط قال الخلیل سقط او لد من بطن امه و لایقال وقع اسقاط بچه افگندن از سخن خطا کردن و سخن یقال سقط فی کلامه و تکلم فما سقط بحرف تسقط بفتح الف افتادن و فی هذا الفعل مسقطة للانسان من عین الناس مسقط بالکسر موضع افتادن مسقط الراس جای زاد مساقطة افگندن ساقط ساقطة ناکس سقط اسقاط ج قساقط خواستن بر چیزی افگندن سقطه سقاط سقطه بخیلان و خطا کردن سقاط ایضا بوقت سخن گفتن یکی بدیگری خاموش بود آب و سست شدن اسپ از دویدن سقط الرجل بالثلاث نامی رنگ ناو سقط الولد بچه ناتمام فتاده سقط الزند آتش که بر جهد از چقماق بند کرو یونث سقطان و بال شتر مرغ سقط السحاب گوشه ابر بسوی بزمین افتاده نماید سقط الخبا و هر خرگاه سقط بفتحتین متاع بنهره و سهو و غلط و فرشتن و حساب بقدر نیست و یشک امرأة سقیطة ای دنیئة فسقیة حقطا و زل و سیتی بیسی سقاط شمشیر کناره بر بده که بیش از مقطوع بر زمین افتد و سقط فروش و فی الحدیث کان لایمر بسقاط و لا صاحب بیعة الا سلم علیه و البیعة من البیع کالرکبة و الجلسة من الرکوب و الجلوس سلط سلاطة سلاطة دراز دستی دراز زبانی سلوطة کذا و قهر تسلیط بر گماشتن تسلط بر گماشته شدن سلطة بالضم بر کماشتگی سلطان قهرمان مذکر و مونث سلاطین ج و حجت و الجمع لان مجراه مجری المصدر سلیطة زن دراز زبان سلیط مرد فصیح یقال

سمو السلطهم لسانا ای افصحهم و روغن زیت روغن کنجد ایضاً سلطة بالکسر دراز سلاط ج سلاط دندان کلید سالیط ج و سنایک سلطات سمها تیز **سمط + سمط**

رشته مروارید یا شبه و جزآن و دوال فتراک سموط ج تسمیط بر فتراک بستن چیزی را مسمط نوعی از شعر یقال قصیدة مسمطة و سمطیة و فرستاده که باز نگردد و حکمی که رد نشود یقال

خذ حکمک مسمطا ای مجوزا نافذا سماط بالکسر رسته سماطان دو رسته از درخت و مردم یقال لمشی بین السماطین سمط پاکیزه کردن موی بره و بز فا از جهت بریان کردن (ع ت

اص ق ک ۲) سمیط مسموط نعت سمیط نعل یک لخت دار از بی حشو اسماط ج سمط سمیط مرد سبک حال و رده خشت پخته سامط شیر که حلاوت و تازگی از وی رفته باشد

و هنوز مزه نگرو ابنده باشد عن الاصمعی سموط مصدر منه (ع ف اص ۲) **سنط + سناط** سنوط سنوطی کوسه که هیچ ریش ندارد **سوط + سوط** تازیانه سوا

سیاط ج و زون تازیانه و آمیختن چیزی بچیزی (ع ف اص ۲) تسویط کذلک و قوله تعالی فصب علیهم ربک سوط عذاب ای شدته و یقال انهم یسوطه و یقال

اموالهم سویطة بینهم ای مختلطة (ضمیمه) **المسرطة** من البطیخ خربزه باریک و دراز و قد سرطت بالضم ملا سر **قسطه** بفتحتین و ضم القاف شهری است باندلس

و شهری است بنواحی خوارزم **سطط** بضمتین ستم کاران و ظالمان سط مرد دراز یا **سقلاطون** شهری است بروم منسوب الیه الثیاب سقلاط بر وزن و معنی

سجلاط **سمیساط** بالضم و فتح المیم شهری است بکناره فرات منه الشیخ ابو القاسم علی بن محمد بن یحیی السلمی الدمشقی السمیساطی من اکابر الرؤساء و المحدثین بدمشق وقف دوا(ر)

الخانقاه بها معروف رجل **سمرط** الرأس مرد کلان سر اسمعط العجاج گرد و غبار برخاست و اسمعط فلان امتلاء غضبا اسمعط الذکر بزه برخاست و راست شد **سموط**

بالضم و هی است بزرگ بجانب مغرب از نیل مصر **سنباط** بالضم شهری است از مضافات محلة مصر منه محمد بن عبد الصمد الفقیه **سیوط اکه اسیوط** بعضها دهی است

بصعید مصر سیاط بالکسر و گوئی است مشهور **فصل الشین شبط + شبوط** بالفتح و التشدید نوعی از ماهی شباط نام ماهی است بزبان روم **شحط + شحوط**

دور شدن (ع بفتحها) اشحاط دور کردن تشحط طپیدن کشته در خون صلته بالباء یقال تشحط المقتول بدمه تشحیط طپانیدن در خون شوحط نوعی از درختان کوهی که از

چوب و کمان سازند شحوط بضمتین کلانها در از میم زائده **شرط + شرط** شریطة م و پیمان شروط شرائط ج و تعلیق کردن چیزی بچیزی (ع ف اص ق ک ۲) اشتراط

مثله و نشتر زدن شرط مشراط نشتر شرط بالتحریک نشان و ستور ریزه و بلایه اشراط الساعة نشانهای قیامت اشراط المال آرذالها و اشراط القوم اشرافهم و هو من

الاضداد اشتراط نشان کردن نشتر و گوسفند بجهت فروختن و آماده کردن خویشتن را بکاری یقال اشرط نفسه للهلکة ای جعلها علما للهلاک [illegible] الشرطة لانهم جعلوا لانفسهم

علامة یعرفون بها و قال الاصمعی احدهم شرطة و شرطی یعنی سرهنگ شحنه شرط ج شریط رسن از پوست خرما [illegible] شرطان دو ستاره از برج حمل [illegible] اشراط

اشراط نیز گویند رجل شرواط و جمل شرواط بالکسر دراز یستوی فیه المذکر و الانث **شطاط + شط** کرانه رود و جوی و کرانه کوهان و دور شدن (ع ف اص ق ک ۲) اشطط

دور شدن و جمع شط شطوط بالفتح ناقه شطوط بالفتح ناقه شگرف کوهان شطاط بالفتح و الکسر دوری و راستی قامت جاریة شاطة راست قامت شطط بالتحریک از اندازه گذشتن در

چیزی و فی الحدیث لها مهر مثلها لا وکس و لا شطط ای لا نقصان و لا زیادة و جور کردن بر کسی متعدی بعلی (ع ف اک ۲) و فی حدیث تمیم الداری انک لشاطی ای جائر علی

فی الحکم اشطاط جور کردن در حکم و دور رفتن [illegible] اشتطاط مثله و مبالغه نمودن در طلب چیزی **شمط + شمط** سپیدی موی که با سیاهی آمیخته (ع ک اص ۲) اشمط شمطا

نعت منه شمط در آمیختن چیزی با چیزی (ع ف اک ۲) شمیط آمیخته و صبح لاختلاط بیاضه بالظلمة و گیاه خشک و تر باهم آمیخته و یقال قدر تمعر شاة شمطها بالضم

و السکون ای ابوابها شماطیط رمها متفرقة شمطیط بالکسر کذلک و یقال ذهب القوم شماطیط ای متفرقة و صار الثوب شماطیط اذا تشقق شمطاط گفتگی جامه **شوط + شوط**

یک شوطه یک تک [illegible] طواف بالبیت سبعة اشواط طوف کردن خانه را هفت گشت شوط براح شکال شوط باطل گرد آفتاب که از روزن [illegible] **شیط + شیط** [illegible]

(ع ف اک ۲) و تمام قسمت کرده شدن شتر که بکشند در قمار یعنی ناماندن از وی یقال شاطت الجزور ای تفرقت و آمیختن خون یقال شاط فلان الدماء ای خلطها کانه

سفک دم القاتل علی دم المقتول و باطل شدن خون یقال شاط فلان ای ذهب دمه هدرا و شتافتن و سوختن روغن و زیت پیچانیدن و سوختن دیگ و چسپیدن [illegible]

است بر دیگ اشاطة هلاک کردن و صاحب سهم [illegible] از خیر و روگشتن [illegible] یقال شاطه [illegible]

[illegible] سر و پاچه گوسفند سوختن و پاک کردن [illegible]

ناقه [illegible] بالکسر [illegible] شونده [illegible] ج (ضمیمه) **شقبط** [illegible] **شلط + شلط** [illegible] بالکسر [illegible]

ج **شمحط** [illegible] **شمشاط** بالکسر شهری منه ابو الربیع محمد بن زیاد الشمشاطی المحدث **شمعط** [illegible]

شتابی کردن و متفرق گشتن اشمعط الابل [illegible] اشمعط الذکر بزه برخاست **شناط** بالکسر [illegible]

فصل الصاد **صرط** + **صراط** سراط و زراط راه (ضمیمه) **صبط** دراز و خوش رنگ شناطات و شناطیج شنط بضمتین گوشتهای پخته شنط کمعظم گوشت بریان
ازاله قدان **صعوط** کصبور داروی در بینی ریختنی صعط دارو در بینی ریخت (ع ع بفتحها و ض ۲) اصعط مثله **الاصفنط** لغة فی الاسفنط **صلطه** تصلیط لغة فی سلطه
تسلیطا رجل **مصمرط** الرأس مرد کلان سر **صنط** برگ سلم که بدان پوست پیراسید لغة فی السنط **الصوط** آوازی است از آب و هو ماضاف منفعه وقد الحد
صیاط بالکسر آواز بلند **فصل الضاد** **ضبط** + **ضبط** نگاه داشتن چیزی را بکوشش (ع ع ف اک ۲) ضابط هشیار ضبط آنکه بهر دو دست عمل برابر کند ضبطا
مؤنث (ع ک ا ف ۲) ضبنطی قوی الالف والنون زائدتان للالحاق **ضبغط** + **ضبغطی** چیزیکه کودک را بدان ترسانند الالف للالحاق **ضرط** + **ضراط**
تیز ضرط بکسر الراء تیز دادن مثل حنق (ع ع ف اک ۲) وفی المثل اودی العیر الاضرطا ای لم یبق من جلده وقوته الا هذا اضراط تضریط متعد فیه و بدان حکایت
آن فعل کردن صلته بالباء ویقال الاکل سرطی والقضاء ضرطی وقد مرّ فی فصل السین **ضرغط** + **ضرغطاط** بالغین المعجمة بر دمیدن بر خود از خشم **ضغط** +
ضغط فشاردن بر دیوار و جز آن (ع ع بفتحها) ومنه ضغطة القبر ضغطة بالضم سختی و تنگی و فشارش یقال اخذت فلانا ضغطة اذا ضیقت علیه لتکرهه ضاغط کاهیان
و مشرف بر چیزی وکشادگی بغل شتر و لیسیار گوشت آن و سوسمار ضغیط چاه کنده در پهلوی چاه خوش که آنرا هم کوناک گرداند **ضفط** + **ضفاطه** سست رای
و ضعیف عقل شدن (ع ع بضمها) ضفیط لغت منه قال ابن عباس بی ضفطة و هذه احدی ضفطاتی و شهد ابن سیرین نکاحا فقال فاین ضفاطتکم یعنی
الدف قال ابو عبیدة و انما نراه سماه ضفاطة لهذا المعنی ای انه لهو و لعب و هو راجع الی ضعف الرأی و الجمل ضفاطة بالتشدید گروه بزرگ **ضوط** + **ضوطه**
خمیر سست و گل و لای یکحوض **ضبط** + **ضبیاط** مرد درشت (ضمیمه) **ضبط** تن و سر و دو دوش خود را در رفتار جنبانید (ع ک ا ف ۲) **ضبعطی** الجنعظی
سخت توانا **ضرعمط** کقذعمل جغرات و شیر سطبر الضرعمط من الرجال آرزومند بهر چیز **ضرفطه** بست و استوار کرد او را ضرفاطة و ضرفطی بکسرهما و ضرافط
بالضم دوفرک کلان شکم والتضرفط ان ترکب احدا و تخرج رجلیک من تحت الطه و تجعلهما علی عنقه ضرفیطة کذبیمة بازی است مر عرب را **ضفطط** بفتحتین بسیار
گل و لای ضطیط مثله و بضمتین بلا نام **ضعطه** ذبح کرد او را (ع ع بفتحهما) **ضفرطه** کلانی شکم و جمل ضفرط کزبرج و ضفاریط الوجه کسور بین الخد والانف و عند اللحاظین
ضفروط کعصفور رگی **ضمروط** بالضم نهفتن کاه و تنگ جای رجل مضمرط الوجه مرد ترنجیده پوست چهره ضماریط بر وزن و معنی ضفاریط **ضنط** تنگی و دوبار
گرفتن بی ضنوط لغت منه و بفتحتین بیش و مانی و لاف زدن و پیه ضناط بالکسر بسیار انبوهی مردم بر چاه و مانند آن یقال قد انضنطوا وضنط من اللحم کفرح
اکتنز **فصل الطاء** **طرط** + **اطرط** بی آبرو و بالضاد المعجمة کذلک **طیط** + **طیوط** بانگ کردن شتر (ع ع ف اک ۲) جمل طاط و طائط لغت طاطا
مرد سخت خصومت و دراز طوط مرد دراز و پنبه (ضمیمه) **طاطین** بالضم و فتح الطاء بلا و کرنیزی الطاط لغت منه **فصل الظاء** ارض **ظریاطه**
واحدة زمینی که بر یک سر شت باشد **قطرمط** فی الطین در گل افتاد ارض متقطرمطة ای روغة **فصل العین** **عبط** + **عبط** دروغ گفتن بی سبب
و بهانه و خون نشتن را در جرب انداختن بی سبب و شگافتن جامه (ع ع ف اک ۲) معبوط عبیط لغت منه عبط ج و رسیدن سختی و بی علت کشتن شتر را عبیطه
لغت منه عبیط گوشت و خون تازه و یقال مات فلان عبطة ای صحیحا شابا اعتباط کشتن شتر بی علت **عثلط** + **عجلط** + **عکلط** + لبن **عثلط**
و **عجلط** + و **عکلط** شیر سطبر خفته عثالط عجالط عکالط کذلک **عذط** + **عذیوطه** بوقت جماع حدث کردن عذیوط عذیوطه بالکسر و فتح الیاء لغتان **عرفط**
+ **عرفط** بالضم نوعی از درخت طاق **عرقط** + **عرقیطه** عرقیطان بالقاف جنبنده **عضرط** + **عضرط** عضروط بدنبال کسی دونده عضاریط ج
عضرط بفتحتین میان دو خصیه و فقحه فلان الیب العضرط ای کثیر الشعر بها **عضرفط** + **عضرفوط** کرلیشه کز عضیرف عضیریف تصغیره **عطط** +
عطط بدرازا شگافتن جامه را (ع ع ف اک ۲) تعطیط کذلک انعطاط لازم منه عطعطه آواز کردن و عیط عیط گفتن و آن صوتی است که برنایان لوت
بازی باهم کنند معطوط آنکه ادب عطاط بالفتح شیر و مرد دلیر **عفط** + **عفط** تیز دادن بز (ع ع ف اک ۲) و بینی فشاندن او و راندن شبان گوسفند را بهان
شکل که اعطسه و یقال ماله عافطة و لا نافطة یعنی نیست میش و ماده بز و هذا کقولهم ماله ثاغیة و لا راغیة ای لا شاة تثغو و لا ناقة ترغو عافطة عفاطة کنیزک شبانی
کننده **علط** + **علاط** داغ کردن بر گردن شتر (ع ع ف اض ۲) و ببدی یاد کردن کسی را و به تیر زدن علاط بالکسر داغ بر پهنای گردن و رسن گردن شتر
علاطان دو کرانه گردن تعلیط کشادن علاط از گردن شتر ناقة علط بضمتین بی مهار و بی نبد کردن عن الاصمعی اعلاط ج علطة بالضم گردن نبد و حمیل اعلواط
از گردن شتر برنشستن بر پشت او و برچفسیدن بر کسی تعلیط ایضا گیسیار داغ کردن شتر را علبط بالکسر برگ مرخ و آن درختی است که بمالیدن و زدن از وی

النبش کبیر ابنیه و فی المثل فی کل شجرة نار واستمجد المرخ والعفار و مرد کره علبط + علابط علابط بالضم سطبر علبط علابط علابطة رمه گوسفند عمرط + عمروط
و دزد عماربط عمارط ج بفتحتین و تشدید الراء سبک عملط + عملط بتشدید اللام سخت عنشط + عنشط بدخو و دراز عنشط کذلک یقال جمل عنشط و جمل عنشط و
عشنق کذلک و الجمع عشانطة و عشانقة عنطط + عنطنط دراز عنطبان بالکسر و الیاء اول جوانی عوط + عوط بار ناگرفتن ناقه سال نخست (عع ف اض
۲) عائط نعت منه عوط عیط عوطط ج عائط عیط و عوط و عوطط آنکه آینده هم بار نگیرد اعتیاط لعوط لعیط سالها بار ناگرفتن ناقه و گوسفند اعتیاط دشوار آمدن
کار و فی الحدیث انه بعث مصدقا فاتی ابنة تشافع یعنی التی معها ولدها فلم یاخذها فقال ائتنی معتاط عیط + عیط بالتحریک و درازی گردن عیط نعت منه
اعیطاء کذلک و ربما قالوا قارة عیطاء اذا استطالت فی السماء و القصر الاعیط المنیف (ضمیمه) لبن عجلط + و عجالط شیر سطبر و خثرات عذفوط
بالضم دابه است خرد نازک و سپید فام یشبه بها اصابع الجواری لبن عذلط شیر سطبر و خثرات عرطت الناقة الشجر اکلتها حتی ذهبت
عروط نعت منه عرط کمکتب ج عرط عرضه آبروی او را بعیب کاست اعترط مثله عریط کذر هم و ام عریط و ام العریط کژدم العسط بالفتح النکاح عسطیا
کطیلسان موضعی است بنجد عسمطه خلط ملط کرد آنرا عساطة سخن بی انتظام و کلام معسلط ای مخلط عشلطه کشید و خذب کرد آنرا (عع ف اک ۲)
عشنط بفتحتین و تشدید النون المفتوحة مرد بسیار دراز یا مرد نازک و ظریف خوش اندام عشنطون و عشانط ج و تعشنطت زوجها تعلقت لحقوه منه
عضط وقت جماع حدث کرد (عع ف اک ۲) عضیوط بالکسر نعت منه العضفوط کعصفور جنیر بون العضرفوط عطیوط بر وزن و معنی عذیوط
غطیوطه ماده موش دشتی عفلط کزبرج و عملس و زنبیل مرد کول و عفلطه خلطه عفنط کعملس مرد زفت بدخلق و دابة الارض العقط بفتحتین فی لغة
کالقعط لبن عکلط کعلبط شیر سطبر کلام علسط سخن بی انتظام علشط کعملس مرد بدخلق و فی صحتها نظر علقطه آمیخت آنرا عمط عرضه
آبروی او را عیبناک کرد (عع ف اض ۲) اعتمطه مثله و عمط النعمة الله ناسپاسی نعمت خدا کرد عمط کفرح مثله لغة فی الغین العنط + و العنطه
بضمها مرد کوتاه بسیار گوشت عنفط بالضم زفت بدخلق و دابه است عنفطه مؤنث و ما بین الشاربین الی الانف فصل الغین غبط + غبط دست
برد نبد و تهی گاه گوسفند نهادن که فربه است یا لاغر (عع ف اک ۲) غبطه بالکسر نیکوئی احوال و آرزو بردن بحال کسی بی آنکه زوال آن خواهد از وی
(عع ف اک ۲) غبطه بالفتح کذلک و یقال فی الدعاء اللهم غبطا لا هبطا ای نسالک الغبطة و نعوذ بک من ان نهبط عن حالنا اغتباط به آرزو آمدن
یقال غبطته فاغتبط کقولک منعته فامتنع و حبسته فاحتبس غبیط زمین هموار و نام وادی و پالان شتر که برو هودج بندند غبط ج اغباط همیشه داشتن پالان
بر پشت شتر و همیشه بودن تپ و پیوسته باریدن باران غطط + غطط غوطه دادن در آب (عع ف اض ۲) خبیدن شتر (عع ف اک ۲) غطیط کذلک
و خرخر کردن در خواب غطاط بالفتح نوعی از سنگ خوار غطاط طتر کی غطاط بالضم اول صبح غطغطه آواز کردن دیگ مغطغطه دیگ جوشان تغطمط
آواز باشد و مانی غطامط بالضم آواز جوش دیگ و دریا میم زائده غلط + غلط غلط کردن در سخن و غلت بالتاء در حساب (عع کیف ۲) یقال غلط
فی امره و غلت فی الحساب و بعض العرب یجعلها لغتین بمعنی اغلاط بغلط افگندن کسی را مغالطة یکدیگر را غلط دادن تغلیط بغلط منسوب کردن اغلوطة
بضمتین سخن که بدان کسی را بغلط اندازد و نهی رسول الله صلی الله علیه و سلم عن الاغلوطات و یقال حدثته حدیثا لیس بالاغالیط غمط + غمط بالفتح
خوار داشتن نعمت را (عع ک اف ۲) و خبیدن (عع ف اک ۲) و فی الحدیث انما ذلک من سفه الحق و غمط الناس یعنی ان یری الحق سفها و جهلا و یحتقر
الناس اغماط دائم بودن تپ مثل الاغباط غوط + غوط فرو شدن در چیزی (عع ف اض ۲ ک ۲) یقال اتی فلان الغائط یعنی زمین پست مغاکی
و یکنی به عن العذرة لان الانسان یاتیها عند قضاء الحاجة الیه غوط اغواط غیطان ج تغوط تغائط کردن غوطة دمشق (ضمیمه) غرناطة شهری است
باندلس او لحن و الصواب غرناطة و معناها الرمانة بالاندلسیة غطمطة اضطراب موج دریا و جوش زدن دیگ و آواز سیلاب و وادی و بحر غطامط
بالضم و غطومط و غطمطیط دریا کلان موج بسیار آب و کعلالط و سلسبیل آواز غطماط بالکسر موج متلاطم تغطمط آواز شکسته و آواز جوش دیگ و خطر آب
موج غملط کعملس دراز گردن فصل الفاء فرط + فرط در گذشتن در کاری (عع ف اض ۲) و یقال ایاک و الفرط و یقال لقیته فی الفرط و بعد الفرط
ای الحین بعد الحین و اتیته فرط یوم او یومین قال ابو عبیدة لا یکون الفرط اکثر من خمس عشرة لیلة و تقصیر کردن در کاری و فوت کردن آن صلته ای وقتها
کردن صلته بعلی و منه قوله تعالی ان یفرط علینا و پیش دستی کردن در سخن یقال فرط الیه منی قول ای سبق و پیش دستی کردن با آب مدن برود (عع ف اک ۲)

فارط نعت منہ فُرّاط ج فُرّاط القطا پیش روندگان سنگ خوار سوی وادی آب افراط شتابانیدن و پیش فرستادن و پرکردن توشہ دان و حوض از آب غدیر مُفرَط بالفتح الراء حوض پر و فراموش گذاشتہ و منہ قولہ تعالیٰ انہم مُفرَطون ای متروکون منسیون فی النار و از حد درگذشتن در کاری فَرطة بالضم اسم للخروج والتقدم فَرطة بالفتح مرة منہ مثل غُرفة و غَرفة و حُسوة و حَسوة و منہ قول ام سلمة لعائشة رضی اللہ تعالیٰ عنہما ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہاک عن الفُرطة فی البلاد فَرَط بالتحریک آنکہ پیش ور دنا اسباب آبخور از دلو و رسن و پاک کردن چاہ و جز آن راست کند و ہو فعل بمعنی فاعل مثل تَبَع بمعنی تابع یقال رجل فَرَط و قوم فَرَط ایضا یستوی فیہ الواحد والجمع و فی الحدیث انا فرطکم علی الحوض و منہ قیل للطفل المیت اللہم اجعلہ لنا فَرَطا ای اجرا یتقدمنا حتی نرد علیہ فارطان دو ستارہ مقارطة فراط پیش دستی کردن تفارط کذلک و تکلم فلان فِرَطا ای سبقت منہ کلمة ما فِراط بالکسر آبی کہ ہر کہ پیش آید او را بود از قبیلہ امر فُرُط بضمتین کار که از حد گذرانیدہ باشند و کار گذاشتہ و ماندہ و منہ قولہ تعالیٰ و کان امرہ فُرُطا و پشتہ و بلندی افراط ج یقال الیوم تشوح علی الافراط و اسپ تیز گذرندہ از اسپان اَفراط الصبح اوائل تباشیرہ تفریط درگذشتن از کسی و گذاشتن و دور کردن نا بایست از کسی و قلما یستعمل الا فی الشعر و تقصیر کردن و ضائع کردن و فراموش کردن افتراط فوت شدن نیکی و فَرط فرستادن یعنی فرزند نارسیدہ مردن کسی را **فرشط ٭ فرشطة** پای از پای کشادہ و دور نہادن و ہو مثل الفرشحة **فسط ٭ فسطاط** بالضم شہرستان مصر فسطاط فستاط فساط فستات بضم الفا و کسرہا خیمہ و خرگاہ بزرگ و جماعت ایضا فسیط دیجہ خرما و چیدہ ناخن **فلط ٭ فلط** بفتحتین فلاط بالکسر ناگاہ یقال لقیتہ فلطا و فلاطا و تکلم فلان فلاطا فاحسن اذا فاجأ بالکلام تحسن افلاط رہانیدن یقال افلطنی الرجل مثل افلتنی (ضمیمہ) **فرشط** در زمین سست شد **انفشط** العود پارہ شد و لایکون الا رطبا **فصیط** بروزن و معنی فسیط **افط** مرد پہن بینی فطوطی بفتحتین مرد ہموار پشت فطا فطا آواز زجر و آواز جماع فطفط ریخ زد یا بطرزی حرف زد کہ فہمیدہ نشد **فاسطون ٭ وفلسطین** بکسرہما و قد یفتح فاؤہما شہری ہست بشام ... اولیہ معا الیا و فی کل حال ... رد **فوط** کصرد جامہاست کہ از سند می آرند یا ازار ہاست ... سندیة

فصل القاف

قبط ٭ قبط بالکسر اہل مصر و بنگ آن یعنی اصل آن قبطی منسوب قبطیة مونث و کتان باریک و سپید کہ از مصر خیزد و قد یضم لانہم یغیرون فی النسبة کما قالوا سُہلی و دُہری قباطی بالفتح ج قباط بالضم و التشدید حلوا ایست قبیط قُبَیطی مثلہ قبیطا ایضا اذا خففت مددت و ان شددت قصرت قُبَّیط کزمّج **قحط ٭ قحط** خشک سال قحوط باز ایستادن باران و تری از ہوا (ع عع بفتحہا و ک اف ۲) اقحاط بقحط رسیدن و قحطوا ایضا علی مالم یسم فاعلہ قحطا قحطان نام ابو الیمن **قرط ٭ قرط** بالضم گوشوارہ قرطة قراط بالکسر ج مثل رمح و رماح نام مردی قراط ایضا شعلہ چراغ تقریط گوشوارہ نہادن بر کسی و لگام در سر اسپ افگندن و ببنی چراغ پاک کردن یعنی سوختگی پلیتہ را دور کردن تقرط بگوشوارہ شدن قیراط سیم دانگ و اصلہ قرّاط بالتشدید لان جمعہ قراریط فابدل من احد حرفی تضعیفہ یاء کما فی دینار و دنانیر قرطیط و اہیة یقال ما جاد فلان بقرطیطة ای الشیء الیسیر قرطاط بالضم جل شتر کہ پالان بر زبر او نہند قرطان کذلک قراطط ج **قرفط ٭ اقرنفاط** فراہم آوردن مادہ ہر دو لبہای فرج را وقت گشنی **قرمط ٭ قرمطة** تنگ نبشتن خط و نزدیک نہادن گام اقرمطاط ترنجیدن پوست قرمطی واحد القرامطة و ہم رہط من الناس **قسط ٭ قسوط** بیدادی (ع عع ف اک ۲) قولہ تعالیٰ و اما القاسطون فکانوا لجہنم حطبا قسط بالکسر داد و عدل (ع عع ف اض ۲ ک ۲) و پیمانہ کہ نیمہ صاع باشد و شش یک فرق و ان شش قسط باشد و بہرہ اقساط عدل و داد کردن قولہ تعالیٰ ان اللہ یحب المقسطین تقسط بخش گرفتن قسط بالضم نام داروی قسط بالتحریک راستی استخوانہای ساق ستور و آن عیبست و بران عیب بان (ع عع ک اف ۲) فرس اقسط نعت منہ بعیر اقسط شتر کہ پی قوائم وی خشک باشد در خلقت ناقة قسطاء و قاسط بن قبیلہ **قطط ٭ قط** بریدن و پہنا بریدن (ع عع ف اض ۲) و منہ قط القلم و فی الحدیث کان علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ اذا اعتلی قد و اذا اعترض قط و گران شدن نرخ (ع عع ف اک ۲) یقال قط سعرنا ارضنا قطا ای غالیا سعرنا و ہرگز یقال ما رأیتہ قط بدیہم ہرگز و کانت اصلہ قُطُط فلما سکن الحرف الاول للادغام جعل الآخر متحرکا الی اعرابہ و قط بضمتین ایضا للمجا و رة مثل مُدّ یا ہذا و قُط مخففة ایضا فی الغیتین کقولہم ما رأیتہ قط یوما و ہی قلیلة و ہذا اذا کانت بمعنی الدہر فاما اذا کانت بمعنی حسب فہی مفتوحة ساکنة الطاء تقول ما رأیتہ الامرة واحدة فقط فاذا اضفت قلت قطک ہذا الشیء ای حسبک و ربما دخلت النون ... السکون الذی بنی علیہ الاسم و ہذہ النون تسمی النون العماد التی تدخل فی الافعال دون الاسماء اذا اتصلت بیاء المتکلم کقولک ضربنی لتوقایة الفعل من الجر و انما اجلوہا

فی اسمار مخصوصة ہو قطنی وقد فی ولد فی وقتل عنی ودمشق حرض لا یقاس علیہا ویقال قطنا ای قطنا اسم است یعنی قطقط بفتحتین سخت مرغول ہو مسعد رمنہ ایضاً (ع ف
ا ف ۲) یقال قطط شعرہ علی الاصل باظہار التضعیف وہو قط الشعر وقططا نشعر یعنی قط بالکسر گربہ نر قطاط ج ونامہ وبرات صلۃ بالام ومنقولہ
تعالی عجل لنا قطنا قططۃ کربہ مادہ قطقط بکسرتین ریزہ ترین قطرہ باران رزاذ ونیز گریزوی وبانگ وبازغیثہ وبانگس وبازضبۃ وبمعنی ان حلبۃ وتحدۃ وختنہ و
خنکنۃ قطقطان نہ بفتحتین نام جائی قعط قعط سخت وتنگ گرفتن بغریم قعطہ یکبار (ع بفتحہا) اقتعاط عمامہ بستن بر سر بی تحتی آن زیر زنخ ندوا آوردن
بود وفی الحدیث انہ علیہ السلام نہی عن الاقتعاط وامر بالتلحی مقعطۃ دستار بزرگ قعوط قفط سفاد کردن مرغ مادہ را (ع ف اض ۲ ک ۲) ویقال القفط
لذوات الظلف قمط قمط سفاد کردن مرغ مادہ را (ع ف ا ک ۲) وپای گوسپند بستن بجہت کشتن ودست وپا بستن کودک بستن گہوارہ (ع ف اض ۲)
قماط رسن کہ قوائم گوسپند بندد بوی ودست وپا بند کودک گہوارگی وقمط الاسیر اذا جمع بین یدیہ وجلیہ بحبل قمط بالکسر بند فی نوارہ وچیزآن حرنیا حول قمیط
ای تام قنط قنوط نومید شدن (ع ف اض ۲ ک ۲) قنطقا طۃ کذلک (ع ک ا ف ۲) قنط بالکسر نعت منہ قری فلا تکن من القانطین با نافتح العین
فیہما وکسر العین فیہما فانما ہو علی الجمع بین اللغتین قالہ الاخفش قوط قوط رمہ گوسپند اقواط ج (ضمیمہ) قشط پوشش سپید اتنج برہنہ کردن و
بعصا زدن ومنہ انقشطت السماء وتقشطت اذا آسمان روشند قیشاطۃ بالفتح شہریست بمغرب منہ محمد بن الولید الادیب گشاد بالکسر انگشت قعوطۃ
باز کردن شتابی ویران کردن قعموط کعصفور گودی دراز کہ دران کودک را پیچید قعموطہ گوبک کو ہ قلطان قفلطۃ من یدہ از دست اور بود اقلطی
کرسی مرد پستک وکرنیہ خرد وسگ کوچک قلاط بالضم شلہ ومرد بدنفس سرکش قلیط کسکیت بسیار وخایہ قلیط نعت منہ قلاط کغراب وسمک منسوب از
فرزندان جن شیاطین قلط رشت روئی وہذا اقلط منہ آئیس قلاط بالکسر قلعہ ایست مابین قزوین وجلجال اقلعط الشعر موی مرغول وسخت شد مقلعط
کمقشعر گریزندہ ترسندہ واقلعط الرأس سر سخت مرغول موی لا یکاد یطول شعرہ والاسم القلعطۃ قلفاط بالفتح لقب محمد بن یحیی الادیب قمعوطۃ
بالضم کوبک کوہ غلطان قمعط زبر بیخ شکم کلان شد وزیر بیخ شکم پست شد وتداخل بعضہ فی بعض القنبیط بالضم وفتح النون المشددۃ اغلظ انواع الکرنب
سبز مغاط ومخملۃ بذرہ لا تحمل ومحمد بن الحسین القنبیطی محدث قسطنطیط بالضم وفتح السین رضی است معروف فصل الکاف کشط کشط
برہنہ کردن وجل از پشت ستور برگرفتن قشط لغۃ فیہ وقری واذا السماء قشطت وپوست شتر باز کردن یقال کشطت البعیر مثل جلدتہ لا یقال سلخنہ
انکشاط رفتن بیم وترس (ضمیمہ) الکحط لغۃ فی القحط فتحتہ یقال قد کحط القطر وعام کاحط الکسط بالضم القسط وآن داروئی است کسطان
بالفتح غبار کاطۃ دویدن مرد لنگ یا بربیۃ یا کلطۃ بفتحتین ابن الفرزدق والکلط بفتحتین الرجال المتقلبون فرحاً ومرحاً فصل اللام لبط لبط
بزمین زدن ودست وپای بر زمین زدن شتر دررفتن (ع ف ا ک ۲) التباط کذلک لبطۃ بفتحتین اسم فیہ رفتار یلنگی ونام مردی لحط لحط لمکان
لحطا بیشتہ لطط لط ححیل یقال رأیت عجلہا لطا حسنا وکریا وعقدہ حسنا کلہا بمعنی لطاط جہ سیدن بہ چیزی ولازم بودن بکار (ع ف ا ک ۲) صلۃ بہا
ومنکر شدن حق کسی را وبہا زا لو ولتطت حقہ لا نہم کرہوا اجتماع ثلث طاآت فابدلوا من الاخیرۃ یا و پردہ فرو ہشتن ودم بمیان ان در آوردن شتر (ع ف اض ۲)
الطاط پیر گذاردن بریکار وبرانکار رفتن یقال مالک تعینہ علی لطط وسخت خصومت شدن لطاط افتادن دندان وخرد شدن ان ما ندن بیخہا دندان الط نعت
ومنکر شدن حق کسی را لطاط بکسرتین گند پیر بی دندان وناقہ کلان سال لطاط بالکسر ستاسر کرانہ وادی ودریا وقول ابن مسعود ہذا اللطاط طریق بقیۃ المومنین ہرابا
من الدجال یعنی شاطی الفرات وملاط البعیر جرہ فی وسط راسہ لعط لعط گوسپند گردن سیاہ لعطۃ بالضم سیاہی کردن داغ سیاہی گردن لغط لغط
لغطا بفتحتین بانگ وخروش (ع بفتحہا) لغط لغاط بالکسر الغاط کذلک لغاط بالضم کوہی لقط لقط از زمین برگرفتن (ع ف اض ۲) التقاط کذلک
ودر انچیدن بتیخ چیدن یقال لکل ساقطۃ لاقطۃ ای لکل ما ندر من الکلام من یسمعہا ویذیعہا لا قطۃ الحصی سنگدان مرغ لقیط بچہ افگندہ چیزآن کہ بردارند وا بغو الملقطۃ
قومی از عرب لقط بفتحتین بچہ بردہ شدہ وچیدہ شدہ ولقط المعدن ریزہ زر کہ یافتہ شود والقط سنبل لقاطۃ خوشہ برچیدہ یقال لقطنا الیوم لقطا کثیرا البسیار خوشہ چیدیم
فی ہذا المکان التقط من الرتع ای منہ قلیل لقاط وم اندک پراگندہ تلقط از ہر جا گرفتن خرما وچیزآن ودرو شد الشئ التقاطا بہ جست علیہ بغتۃ لوط لوط
لیط چسپیدن بدل بار و(ع ف اض ۲ ک ۲) یقال ہو الوط بقلبی والیط چسپان تر است القیاط چسپیدن یقال ہذا الامر لا یلیط بصفری ای لا یعلق
بقلبی استلاط بر خود چسپانیدن فی الحدیث استلاطوہ ہذا الرجل ای استلحقوہ لوطا ر دا یقال لبس لوطۃ ولوطیۃ بہ حکل وگرفتن اندو ملح من نا بجل خوم لوط کردن لاطۃ

کذلک (ع ف اض ۲) لوط نام پیغمبری ست علیه السلام **لوط** * **لهطت** المرأة فرجها بالماء و الهطته ضربته ولهطت به الارض ضربته بها **لیط** * **لیطة** پوست
نے ابیطیح و کونه چیزی شیطان لیطان اتباع (**ضمیمه**) **لاطه** بجاری حکم کردن پس تیهیبدیران (ع بفتحها) ولاطه بسهم اصابه به وقتلناه فالح علیه واتبعه
بصیره فلم یعیرفه حتی توارى ولاطه بالعصا ضربه ولاط فی مروره مرفا مستعجلا لا یلتفت ولاط علیه شتد **لشط** بالفتح سبک انداختن و کم زدن یا بکف دست بر پشت
کم زدن و سبک انداختن همانچو **انتخاط** بروزن و معنی اختلاط **لعفط** کرنج زن بد زبان **لمط** اضطراب کردن و تیزه زدن لمطه زمینی است در بربر قبیله از آن
البیها الدرق لانهم ینقعون الجلود فی الحلیب سنة فیعملونها فینبو عنها السیف القاطع او لمط اسم امة من الامم و التمط بحقی ذهب به **فصل المیم محط** * **محط** کشیدن
کمان و جز آن و بیرون کشیدن تیر و انداختن آب بینی امخاط کشیدن در کمان تیر راصلته یعنی و بگذرانیدن تیر از آنچه بر وی آید صلته یعنی مخاط بالضم آب بینی تمخاط بینی افشاندن
و از دست بیرون کشیدن خنجر و شمشیر بر کشیدن تمخط بینی فشاندن **مرط** * **مرط** موی بر کندن (ع ف اض ۲) مراطة موی افتاده امراط وقت بر کندن شدن
موی امرط بالکسر گیاهی از صوف و خز که بر میان بندند مروط ج تمرط افتادن موی امرط سبک ریش و درد و تیر پر افتاده سهم مرط بفتحتین تیری بی پر سهام مراط ج مثل سلب
وسلاب و مرط بالتسکین جمع امرط مرطی بفتحتین نوعی از دویدن مریطاء میان ناف و زهار و منه قول عمر رضی الله تعالی عنه لرجل اذن ورفع صوته اما خشیت ان
ینشق مریطاؤک **مسط** * **مسط** دست در فرج ناقه کردن و رحم او را از آب فحل لئیم پاک کردن و روده شتر را از علت (ع ف اض ۲) ماسط گیاه شور که شکم
براند مسیطة مسیط آب تیره بویناک که در تک حوض ماند و سیل اندک مسیطة اندک تر از آن **مشط** * **مشط** شانه کردن لازم متعد (ع ف اض ۲) امتشاط کذلک لمنة
مشیطة ای ممشوطة مشطة بالکسر نوعی از شانه کردن کالرکبة والجلسة مشاطة موی که از شانه افتد مشط بالضم شانه امشاط ج و گیاه ریزه که آنرا امشاط الذئب خوانند
و تنحو انها ای پشت پای و شانه کتف **مطط** * **مط** کشیدن چون مد و بر کشیدن ابرو از تکبر و جز آن (ع ف اض ۲) تمطط لازم فیه مطیطة آب ایستاده در تک حوض
مطیطاء بالضم و المد خرامیدن و دست انداز آن رفتن و فی الحدیث اذا مشت امتی المطیطاء و خدمتهم فارس و الروم کان بأسهم بینهم **معط** * **معط** بی موی شدن
اندام معط نعت منه تمعاط تمعط بریختن موی و جز آن امعاط وهو انفعال منه بریختن موی سرین و سوده شدن آن امعط گرگ موی ریخته (ع ک اف ۲) لص امعط اللصوص معط
مغط * **مغط** بالغین المعجمة کشیدن مثل المد و کشیدن کمان و جز آن امتغاط بلند شدن روز رجل ممغط مرد کشیده قامت تمغط بازیدن آب از دویدن **مقط** * **مقوط**
لاغر شدن شتر (ع ف اض ۲) ماقط شتر لاغر دفال شکستن سنده یقال فلان ساقط بن ماقط بن لاقط فالساقط عبد الماقط وهو عبد اللاقط وهو عبد معتق مقاط بند
گهواره و مانند آن بمقلوب قماط **ملط** * **ملط** سبک ریش شدن (ع ک اف ۲) املط نعت منه مثل امرط املاط افگندن ناقه بچه را ملیط بچه انداخته ملط بالکسر آنکه نسب وی
معلوم نباشد غلام ملط خلط امتخاط النسب ملاط بیلو و گل دیوار انباط ملاط دو بازوی شتر ملطی نوعی از دویدن مثل المرطی و یقال مضی فلان الی موضع کذا فیقال جعله
ملطی لا محمدة ای الارجیة ملطیة نام شهری **میط** * **میط** جور کردن از حکم و دور شدن و دور کردن لازم متعد و رفتن و دفع کردن و راندن (ع ف اک ۲) میاط دفع و زجر
کردن یقال القوم فی هیاط و میاط ای فی مدافعة و مراجعة تمایط دور شدن و با یکدیگر بد شدن قوم اماطة دور شدن و دور کردن لازم متعد (**ضمیمه**) سمط الکتف و بیا
افزودنی یقال السلال و نحا تجد سیطا ای فربها **مشط** بدست افشردن چیزی بزمین رجل **مخیط** الخلق کمعظم مسترخیه فی طول یعنی مرد دراز فرو هشته خلقت المحط
شبیه بالمخط و عام ماحط سال کم باران نحیط او تیرباری درستی و تیر گذرانیدن انگشتان بران امتحاط دویدن شتر و کشیدن شمشیر و نیزه **مر حبطه** شهری ست به مغرب **مصط**
ما فی الرحم در زهدان شتر ماده دست در آوردن و کشیدن بر آوردن و یفعل ذلک اذا نزا علیها الفحل اللئیم **مصط** بالضم شانه و تاتی فیه اللغات المتقدمة لغة لربیعة والیمن یجعلون
منادا بخیر فالصة **معط** کمعاس دو درشت قلب معاط مرد خبیث کرنر مقعوطة بروزن و معنی قمعوطة یعنی گوبک و غلطان **منقلوط** شهری ست بصعید مصر **فصل**
النون نبط * **نبوط** بر آمدن آب از زمین چاه (ع ف اض ۲ک ۲) انباط آب رسیدن چاه کن استنباط بیرون آوردن چیزی و نبطی شدن قوم یقال استنبط
القوم نبط نبیط گروهی از مردم رجل نبطی نباطی نباط مثل یمنی یمانی یمان نباطی بالضم ایضا نبط آب که از قعر چاه بر آید نبطة سپیدی بغل و شکم اسپ فرس انبط نعت
منه و شاه نبطاء سپید تهی گاه **نحط** * **نحیط** بانگ و زفیر (ع ف اک ۲) **نخط** * **نخط** انتخاط بینی افشاندن مثل مخط و امتخاط یقال ما ادری ای النخط هو بالضم
ای ای الناس هو **نشط** * **نشاط** بالفتح شادمانی نمودن (ع ک اف ۲) نشیط شادمان تنشط شادمانی نمودن و بنشاط رفتن ناقة المشاط خداوند ستور با نشاط
شدن و فربه کردن علف ستور را و گره کشادن نشیطة آنچه غزاة در راه یابند از غنیمت ناشط گاو وحشی و قوله تعالی والناشطات نشطا یعنی النجوم تنشط من برج
الی برج کالثور الناشط من بلد الی بلد نشط گزیدن مار (ع ف اض ۲ک ۲) و بیرون اندوه کسی را از جائی بجائی و آب بر کشیدن از چاه بی بکره و گره آسان

(عع ف اک ۲) انشوطه بالضم گره آسان کشا چون گره ازبند و مانند آن یقال ما عقالک بانشوطه ای ما مودتک بواهیة نشاط کشیدن گره تا کشاده شود
بسر انشاط مثل ثوب آسمال و اخلاق آنکه بیک کشیدن دلو بسر چاه آید از وی نشوط چاه که دلو از وی به بسیار کشیدن بر آید و ایضاً نوعی از ماهی نشیط نام مردی و بناوفی المثل
لا حتی یرجع نشیط من مرو **نطنط** دراز نطانط ج نطنطه بدراز کشیدن **نعط** **ناعط** حیی از همدان و نام کوهی **نفط** **نفط** بالفتحتین
آبله کردن دست نفیط کذلک نفطه بالکسر آبله (عع ک اف ۲) تنفط آبله کردن نفط بالفتح و الکسر روغن و الکسر افصح نفیط تیز کردن دیگ جوشان و از خشم جوشیدن و
بینی فشاندن ماده بز (عع ف اک ۲) و یقال ماله عافطة ولا نافطة و مرّ ذکره **نقط** **نقطه** بالضم خجک سیاه بر سفیدی یا عکس آن نقط نقاط ج نقط خجک زدن
حروف را (عع ف اض ۲) تنقیط کذلک نقاط نعت منه **نمط** **نمط** بفتحتین نوعی از افگندنی انماط ج و ایضاً گروه مردم که بر یک کار باشند و فی الحدیث خیر هذه
الامة النمط الاوسط یلحق بهم التالی و یرجع الیهم الغالی **نوط** **نوط** میان پشت و سرین و هر چه از چیزی درآویخته شود و درآویختن (عع ف اض ۲) و اما یه
سینه بشتر یستعمل مجهولا و توشه دان که در وی خرما نهند و از شتر درآویزند نوطه آماس سینه شتر و کینه و فی المثل عاط بغیر انواط ای تناول ولیس هناک شیء معلق انواط
معلاقها ذات انواط نام درختی تنواط از آشیان هو چج که از وی در آویزند چون علاقها و خیرآن و یقال نوطة من طلح یعنی طلحستان همچنین عیص من سدر و ایکة
من اثل و فرش من عرفط و وهط من عشر و غال من سلم و سلیل من سمر و قصیمة من غضا و من رمث و ضریمة من غضا و من سلم و حرجة من شجرة انتیاط دور شدن و یقال
فلان منی مناط الثریا ای فی البعد نیاط بیابان کشنده نبط نیاط رگ دل یقال رماه الله بالنیط ای بالموت و یقال للارنب مقطعة النیاط کما قالوا مقطعة السحار
و نیاط القوس معلقها نائط رگ پشت تنوّط بالضم جانوری خرد برابر گنجشک که در جنگلها خانه او از شاخ باریک آویکان باشد بر یک تار ضعیف تنوّطة یکی از وی و یقال اصنع
من تنوّط (**ضمیمه** **نأط** بانگ و زفیر کردن (عع ف اک ۲) نئیط بروزن و معنی نحیط **النسط** المسط فی المعانی الثلثة الاولی و الضمتین الذین یستخرجان الولد
اذا النعسر و لا ولا یعنی کف که هنگام تعسر زادن ناقه بچه از زهدان برآرند **نعط** بالضمتین مردمان دراز قد نهطه بالرمح به نیزه زد آنرا (عع بفتحها) **نیط** مرگ
یا جنازه یا مهلت نیط دور شدن (عع ف اک ۲) انتیاط مثله **فصل الواو** **ولبط** **ولبط** وبوط ضعیف رای شدن (عع ف اک ۲) ولبط بفتحتین کذلک
(عع ک اف ۲) و الیط ضعیف و بددل و باز داشتن از حاجت کسی را **وخط** **وخط** در آمیختن سپید موی و نیزه گذاره زدن و شتاب رفتن **ورط** **ورط**
ورطه هلاکی و زمین هموار بی راه و نشان ایراط توریط در هلاکت انداختن تورط لازم منه وراط بالکسر مکر و فریفتن و فی الحدیث لاخلاط و لا وراط **وسط** **وسط**
سطة درمیان شدن (عع ف اک ۲) و یقال فلان وسیط فی قومه آنکه در نسب میانه و در محل رفیع باشد الاصبع الوسطی انگشت میانگی و الصلوة الوسطی نماز میانگی
توسیط درمیان آوردن چیزی قریبی توسّطن به جمعا و بریدن چیزی بدو نیم توسّط میانجی کردن وساطة میانجی وسط بفتحتین میانه و رست از هر چیزی قوله تعالی
جعلناکم امة وسطا ای عدلا شیء وسط چیزی میانه نه زشت و نه نیکو واسطة القلادة جوهر میانگی گزیده و واسط نام شهری و هو مذکر مصروف لان اسماء البلد
الغالب علیها التانیث و ترک الصرف الا منی و الشام و العراق و واسطا و فلجا و حجرا فانها تذکر و تصرف واسط الکور پیش پالان و یقال جلست وسط القوم
بالتسکین و جلست وسط الدار بالتحریک و الصواب جلست فی وسط الدار لانه اذا کان متحرکا کان محدودا و افلایه من فی و کل موضع صلح فیه بین فهو وسط بالتسکین
و ان لم یصلح فیه بین فهو وسط بالتحریک **وطوط** **وطواط** فراشتوک و شب پره و طاوط ج و مرد ضعیف بددل و یقال هو ابصر فی اللیل من الوطواط
یعنی الخفاش **وقط** **وقط** وقیط مغاکی در زمین سخت یا کوه که در وی آب گرد آید وقاط ج توقیط مغاک کردن باران زمین را و آب که از بالا چکد موقوطا اندر
رقط ایضاً افگندن صلته بالباء یوم الوقیط کان فی الاسلام بین بنی تمیم و بکر بن وائل **وهط** **وهط** شکستن (عع ف اک ۲) و نام مالی که عمرو بن
العاص را بود وهطه زمین پست مغاک مثل وهدة و هط وهاط ج و یقال وهط من عشر یعنی عشرستان و آن درختی است عرب را از نوع ملاق
کما یقال غیص من سدر و قیل ایهاط انداختن چنانکه بر نخیزد (**ضمیمه**) **وأط** القوم گروه را زیارت کرد (عع ف اک ۲) الواط الهیج الواطة من ..جلها
آب فراوان الوأطة من الارض جای بلند و عاط بالکسر ور وسرخ یا زرد لقبیة علی **اوفاط** ای علی عجلة و بالظاء اعرف الوعطة العرعة من الشیب **فصل الهاء**
هبط **هبوط** فرود آمدن یقال هبط هبوطا ای نزل و هبطه هبطا ای انزله لازم متعد یقال اللهم غبطا لا هبطا و قدمر فی فصل الغین اهباط
متعد منه انهباط لازم منه هبوطا ایضاً کم شدن بهای متاع و کم کردن آن و لاغر کردن بیماری مردم را (عع ف اک ۲) هبوط بالفتح نشیب هبیط شتر لاغر
هرط **هرط** طعنه کردن در نقص گفتن (عع ف اک ۲) تهارط با یکدیگر را دشنام دادن هرطه بالکسر میش بزرگ سرطج **همط** **همط** ستم کردن و اندا..

گرفتن (ع ف اک ۲) اهتماط دشنام دادن و بدگفتن کسی را هبيط هيباط هياط بانگ و فرياد کردن يقال وقع القوم في هياط ومياط تهايط گرد آمدن و صلاح امور کردن قوم ميان خود ها و هو خلاف التمايط (ضميمه) هرمط عرضه وقع فيه يعني پرده دري کرد هطط بضمتين جمع هالک شدگان هطط شتر بسيار رفتار شکيبا هطاء مونث هطاط کعلابط اسپ هطهط آواز اسپ و زود رفتار شتر و تاپيکاري هقط بکسرتين مبنية علی السکون زجر للفرس هقط بفتحتين زود رفتاری لغة يمانية هلط فرو هشته شکم و زراعت باهم پيچيده و بلط من خبر هطة يعني هلمطه گرفت آنرا باجمع کرد آنرا اهماط گرفت آنرا يا فراهم آورد آنرا و الصواب بالمهملة هنبط کقنديل سرحد سپاه بروم فصل الياء يعط يعاط مثال قطام زجر و بانگ گرگ راندن ايعاط بانگ برزدن گرگ را يقال ايعطت بالذئب ای قلت له يعاط

باب الظاء

(ضميمه) فصل الالف احاظة کسامة ابن سعد بن عوف ابو قبيلة من حمير و اليه ينسب مخلاف احاظة باليمن و المحدثون يقولون وحاظة بالواو احفاظ گرفتن و المتوقفظ اللازم فصل الباء بحظ بحظ گران شدن و گران بار کردن کسی را (ع بفتحها) باهظ کار گران و دشوار مبهوظ گران بار (ضميمه) بظ المغني حرکها و تاره ليهيا ها للضرب حرفظ بظ درشت لبظيط فربه تن نازک اندام وابظ فربه شد بظيان بالکسر زن بد خلق بسيار فرياد و يقال امرأة بظيان بظيان باظ بوظا قذف او رون الی امير في المهبل يعني مني در رحم انداخت باظ الرجل مرد پس از لاغري فربه شد بيظ آب پشت يا آب مرد و ريهان زن و باطينظ کبيوظ فصل الجيم جحفظ جحوظ بيرون رو شدن و بزرگ شدن چشم (ع بفتحها) جاحظ و جحظم لغتان منه ميم زائدة جاحظ ايضا نام مردی جاحظتان دو حدقه چشم جحمظ جحمظة بند کردن کسی را جحظ جعظ مرد و فرک وفي الحديث اهل النار کل جعظ مستکبر جعظ جعظ ای ضخم جيعاظ بالکسر جعظة بدخوی جعفظ احفيظاظ برآماسيدن مردار يقال احفاظت الجيفة و ربما کانوا يحرکون الالف لاجتماع الساکنين قالوا احفاظت الجيفة جلاظ جلنظي سنان خفته و يا پهاد راز کرده جوظ جواظ مرد ضخم خراميدن رفتار جوظ جوظان خرامان رفتن و في الحديث اهل النار کل جعظري جواظ (ضميمه) حاظ من الماء از آب گرانی شد (ع بفتحها) جعمظ کقنفذ سر زنت آزمند جلحاظ بالکسر جلحظ کرسيج مرد و فرک که بر تن موی انبوه دارد و جلحظاء بکسر الجيم والحاء شله و زمين درشت جلخاظ وجلخظ بروزن و معنی جلحاظ و جلحظ او آن الصواب بالمهملة جلفظاء من الارض ای الارض الغليظة و الجلواظ بالکسر سيف عامر بن الطفيل و اجلوظ کاعلوط استمر و استقام جلفاظ بالکسر اصلاح کنندة کشتی و فعله الجلفظة و تقدم في الطاء اجلمظ بالکسر آزمند سير جنعظ بالکسر القماط کاجمظة جماظ بالکسر جفاکار درشت جنعاظة بالکسر آنکه وقت خوردن طعام خود را کم نهد و بسيار خوار جنعيظ کقنديل شله و ايضا مرد خرد باو کرسيج بير آزمند و جفاکار درشت خو و بی خرد جنعاظ بالکسر شله جنظان نادانا وان خراسيان (ع ف اک ۲) جباط لغت منه و جاظ بجمله بگرانی با ر رفتار کرد فصل الحاء حظ حظ بهره و بخت احظ حظوظ ج احاظ کذلک و هو علی غير قياس کانه جمع احظ و با بهره و دولتی شدن (ع ک اف ۲) هو حظ و حظيظ و محظوظ ای جديد و حظ من الرزق و انت احظ من فلان تو بهره مند و بارونق تری از فلانی حظط بضمتين و فتح العنة في الحضض و هو من الادوية حضط الضاجمع بين الضاد و الطاء حفظ حفظ بالکسر نگاه داشتن و ياد گرفتن حفظة فرشتگان نگاهبان و نويسندة اعمال محافظة نگاه بانی کردن يقال انه لذو حفاظ و محافظة ای ذو عار و حمية حفيظ نگاه بان و منه قوله تعالی و ما انا عليکم بحفيظ احتفاظ خويشتن دار کردن متعدی بالباء و بخشم شدن يقال احتفظ بنفسه و احفظته فاحتفظ تحفظ هشيار و بيدار بودن و يک يک ياد گرفتن تحفيظ ياد دادن کتاب حفاظ آنرا استحفاظ ياد درست خواستن حفيظة حفظة غضب و حميت و يقال ان الحفائظ تنفض الاحقاد ای اذا رأيت حميمک يظلم حميت له و ان کان عليه في قلبک حقد احفاظ بخشم آوردن حنظ حنظی به ای ندد به يعني شنوانيد او را محنظی الالف للالحاق و حنظی به و عنظی به و غنظی به کل يقال حل حنظيان و خنظيان و خنذيان بالخاء المعجمة و عنظيان بالمعجمتين و المهملة مع المعجمة ای فحاش (ضميمه) المحبنظی کالمحنبطی يعني خشمگين و ذکر في المهر حرباظ بالکسر سخت کردن زه کمان يقال حرنظ القوس حظظ بضمتين و کصرد دوائی است من ابوال الابل او الحضض حمظ شپليد آنرا (ع ف اص ۲) فصل الخاء خنظ الرجل تن مرد سست و فرو هشته شد خنظلوة الجبل بالضم سر کوه خنظيان مرد فحش گو و حنظی به تشهير کرد و رسوا شد و لاع کرد و رعلانيد و تباه کرد فصل الدال دأظ دأظ خبه کردن گلو و پر کردن مشک (ع بفتحها) داظ داظ راندن و کنيه خشتن (ع ف اص ۲) دکنظی صلب سخت الالف للالحاق و ناقة دلنظاة (ضميمه) دنظ شکر کردن و دور کردن

(عع ف اض ۲) وعظ داخل کردن تمام نره در فرج (عع بضمہما) یقال وعظہا یعنی در وعظہ فیہا و عظاتیہ بالکسر مرد کوتاہ قد بسیار گوشت اگر چہ دراز باشد
وعمظ ذکرہ فیہا تمام نره خود را در فرج داخل کرد وعموظ بالضم بدخو لغماظ بکسرتین آزمند وعیب جوی مردم دلمظ کرنج شتر مادہ کلان سال الملنظی
سخت گوشت والملنظی بی دل ط فصل الراء رعظ + رعظ بالضم جای درنشاندن پیکان در تیر ارعاظ ج رعظ بالتحریک شکستن سوراخ تیر کہ پیکان
درو کنند (عع ک اف ۲) سہم رعظ نعت منہ فصل الشین شنظ + شناظ بالکسر چوبک گوشہ جوال و نام درہ و فی المثل الص من شناظ و
اسرق من الزبابۃ شنظ گوشہ بستن جوال را اشناظ چوب گوشہ ساختن و بر پا خاستن شنظشظۃ ستیغ شدن ذکر کودک بوقت بول شنظ + شناظی
الجبل کرانہای کوہ شنظوۃ بالضم علی فعلوۃ یکی شنوظ + شواظ بالضم والکسر زبانۂ آتش بی دود (ضمیمہ) شقیظ کاسہ سفالینہ شمظ بازداشتن
وآمیختن وقدرے قدرے از چیز گرفتن و برانگیختن و بنرمی جنبانیدن (عع ف اض ۲) دان شمیط الانسان بکلام شحیط لینا الشدۃ خلط کردن سخن نرم با درشت
شیظان کشیطان درشت خوی سخت جان وشناظت فی یدی من فلان تشظیۃ یعنی پارۂ از سے تو دستم خورد (عع ف اک ۲) تشایظا تسابا فصل
العین عظعظ + عظعظہ چا وچادان رفتن تیر و سسبایکی رفتن بددل از صف معرکہ و فی المثل لا تعظینی و تعظعظی ای لا توصینی و اوصی
نفسک قال الجوہری و ہذا الحرف ہکذا جاء عنہم فیما ذکرہ ابو عبیدۃ انا ظنہ تعطعطے بضم التاء یعنی نا مرتبتے بالاستقامۃ و انت تنعرجین عکاظ +
عکاظ بازار عرب در ناحیۂ کہ بوقت جاہلیت سالی یکبار آنجا گرد آمدندی و خرید و فروخت کردندی و تفاخر و تناشد اشعار با ہم نمودندی و بوقت
اسلام آن بر افتاد ادیم عکاظی منسوب بوی عنظ + عنظوان بضمتین مرد فحاش و نوعی از گیاہ کہ در شکم آورد و ستور را عنظوانہ ملخ مادہ فصل
الغین غلظ + غلظ سطبری و سطبر شدن (عع بضمہما) غلیظ نعت منہ استغلاظ غلیظ شدن و غلیظ شمردن چیزیرا و ناخریدن جامۂ بسبب
درشتی یقال استغلظتہ ای ترکت شراءہ لغلظہ غلظۃ غلظۃ ثلث لغات و غلاظۃ بالکسر اغلاظ یعنی درشتی اغلاظ درشت گفتن و جامۂ درشت خریدن تغلیظ
درشت کردن برکسی چیزیرا و منہ الدیۃ المغلظۃ و الیمین المغلظۃ غنظ + غنظ اندوہ سخت و سخت اندوہگین کردن (عع ف اک ۲) وکان ابو عبیدۃ
یقول ہو ان یشرف الرجل علی الموت من الکرب ثم یفلت مغنوظ سخت اندوہگین و ذکر عمر بن عبد العزیز الموت فقال غنظ لیس کالغنظ و کظ لیس کالکظ
غنظۃ فحش شنوانیدن فعل ازوی غنظی بہ ابدال احدی الظائین الفا کما مر فی فصل الحاء غیظ + غیظ خشم نہان از عجز و بخشم آوردن غیظ نعت
و نام مردی و ہو غیظ بن مرۃ بن عوف مغایظۃ بخشم آوردن اغتیاظ تغیظ بخشم شدن (ضمیمہ) مغطغظہ دیگ سخت جوشان و بکسر الغین الثانیۃ ایضا
فصل الفاء فظظ + فظ آب شکنبہ و مرد درشت خو فظاظۃ درشت خو شدن (عع ک اف ۲) افتظاظ آب دادن شتر را و دہان او را بستن تا
نزند تا اگر جدا و ناشتر تشنہ شود شکمش او را بکافاند و سرفتن او را بفشارد و آن آب را بخورد فیظ + فیظ فیوظ فیظان مردن (عع ف اک ۲) یقال فاظ
ای مات و فاظت نفسہ ای خرجت روحہ عن ابی عبیدۃ و الکسائی و ابی زید قال الکسائی یقال فاظت نفسہ و فاظ ہو نفسہ ای قاءہا لازم و متعدد قال
سمعت ابا عمرو بن العلاء یقول لا یقال فاظت نفسہ و لکن یقال فاظ اذا مات (عع ف اض ۲) و لا یقال بالضاد بتۃ فوظ فواظ مصدران منہ تفیظ بقی
یقال تفیظوا انفسہم ای تقیؤہا افاظۃ متعدد فیہ یقال افاظہ اللہ و افاظ اللہ نفسہ فصل القاف قرظ + قرظ بفتح الراء برگ سلم کہ بوی پوست پیرایند
مقروظ نعت منہ کبش قرظے بفتح القاف وضمہ قیچقار منسوب بیمن کہ منبت قرظ است قارظ چینندہ برگ سلم فی المثل لا آتیک او یؤوب القارظ العنزی
من عنزۃ خرج فی طلب القرظ فلم یرجع و ہما قارظان ایضا منہ عنزۃ سعد القرظ مؤذن رسول صلی اللہ علیہ وسلم کہ در مسجد قبا بود و در عہد عمر رضی اللہ تعالی
بمدینہ آمد و تا امروز مؤذن مسجد مدینہ از فرزندان اوست قریظۃ و نضیر دو قبیلہ از یہود خیبر تقریظ ستودن کسی را اگر زندہ باشد تا بعین ستودن مردہ
ایضا عن ابی زید افادہ مدحہ بباطل او حق تقارظ مدح گفتن یکدیگر را قیظ + قیظ گرمای تابستان و سخت گرم شدن روز و بگرما مقیم بودن
(عع ف اک ۲) تقیظ کذلک صلتہ بالباء یقال تقیظ بالمکان اذا اقام بہ فی الصیف مقیظ موضع باشش بوقت گرما تقییظ بسنا آمدن چیزی کسی
(ضمیمہ) اقعظہ برو دشوار شد القوظ فی معنی القیظ فصل الکاف کنظ + کظۃ بالکسر زحمت امتلای طعام کظ زحمت دادن
(عع ف اض ۲) و رنجانیدن کار کسی را و اندوہگین کردن مکاظۃ سخت مر و سیدن در حرب تکاظظ از حد گذرانیدن در دشمنی را بایکدیگر
بینہم کظاظ ای عداوۃ اکتظاظ پر شدن وادی از سیل رجل کظ انظ مرد سخت دشوار خو کنظ + کنظ دشوار آمدن کار برکسی (عع ف اض ۲)

ضمیمه کرظ فی عرضه یا بروی او رخنه کرد (عع ف اض ۲) وهو کرظ حسب بالکسر ای یکرظه والکرظة بالضم فی السهم والقوس الکظرة کعبنظ کاسیر و معظم مرد کوتاه دفربه کلطة بفتحتین برفتار لنگ اکلاظ نعت منه او الصواب بالطاء **فصل اللام** لحظ ✽ لحظ نگریستن بدنبال چشم صلته بالهاء و بالی (عع بفتحها) لحاظ بالفتح دنبال چشم لحاظ بالکسر نگاه و شتن بچشم چیزیرا لظظ ✽ الظاظ لازم شدن چیزی صلته بالباء و مداومت کردن چیزی و مقیم بودن بجائی و پیوسته باریدن باران و الحاح کردن رجل ملظ ای ملح و ملظاظ ای ملحاح قال ابن مسعود رضی الله تعالی عنه الظوا فی الدعاء بیاذا الجلال والاکرام ای الزموا ذلک رجل لظا ای عسر لعمظ ✽ لعمظة شره و آرزو و گوشت بدندان برکندن از استخوان لعظمة کذلک مقلوبه رجل لعمظ و لعموظ و لعموظة بالضم کلاهما وهو النهم الشره و قوم لعامظة و لعامیظ لفظ ✽ لفظ بیرون افگندن از دهان (عع ف اک ۲) لفاظة بالضم سخن از دهان بیرون افتاده یا چیزان لفظ سخن و سخن گفتن تلفظ کذلک لفظة یک سخن الفاظ ج ویقال اسمح من لافظة وهی العنز لانها تشلی للحلب وهی تجتر فتلفظ بجرتها و تقبل فرحا منها بالحلب او الحمامة التی تزق فرخها و یقال هی الرحی و یقال هی الدیک و یقال البحر لانه یلفظ بالجواهر و العنبر و الهاء فیه للمبالغة لمظ ✽ لمظ زبان گرد دهان برآوردن بعد از طعام و لب لیسیدن (عع ف اض ۲) لماظة بالضم آنچه ماند از طعام در نزد آیا کی دهان تلمظ کذلک و زبان بیرون آوردن مار و یقال ماذقت لماظا بالفتح ای شیئا و شرب الماء لماظا اذا اذاقه بطرف لسانه التماظ خوردن لمظة نکتهٔ سپیدی وفی الحدیث الایمان یبدو لمظة فی القلب و سپیدی لب زیرین اسپ فرس المظ نعت منه الماظ سپید شدن لب زیرین اسپ **ضمیمه** لأظ اندو گین شدن (عع بفتحها) و لأظ طرده و قدر دنا منه والأظ فی التقاضی شدد علیه یعنی در تقاضا بر وی سختی کرد ملعظة کمعظمة دختر فربه و دراز قد و تنومند رجل ملعظة مرد حریص و آزمند مقلوب لعظمة لأظه دور کرد آنرا (عع ف اض ۲) ملوظ کمنبر عصا که بآن زده شود یا تازیانه و التاظت تعذرت **فصل المیم** مشط ✽ مشظ بالتحریک خار و چوب و خستن در دست (عع ک اف ۲) مشظ نعت منه مظظ ✽ مظظ انار دشتی و کوهی مظة نام مردی مماظة مظاظ بدی و منازعت کردن با یکدیگر تماظظ کذلک **ضمیمه** مماخظة بزور خوابانیدن کش شتر ماده را تا بر جهید **فصل النون** نعظ ✽ نعظ نعوظ بر خاستن ذکر مرد (عع بفتحها) انعاظ خیزانیدن ذکر و باز و فراز کردن ناقه فرج را از غایت اشتهای فحل نکظ ✽ نکظ بالتحریک شتافتن (عع ک اف ۲) انکاظ تنکیظ شتابانیدن **ضمیمه** نشظ بالفتح بزودی ربودن النشوظ بالضم نبات الشی من اول ما یبدو و حین یصدع الارض والفعل کنصر **فصل الواو** وشظ ✽ وشظ استخوان شکستن (عع ف اک ۲) و فانه و میخ در بن دسته تبر و تیشه زدن تا استوار شود و الوشیظ لفیف من الناس لیس اصلهم واحدا وعظ ✽ وعظ پند دادن و نصیحت کردن عظة کذلک (عع ف اک ۲) اتعاظ پند گرفتن یقال السعید من وعظ بغیره و الشقی من اتعظ به غیره وکظ ✽ وکظ دفع کردن واکظ دافع مواکظة مداومت کردن بر کاری قوله تعالی الا ما دمت علیه قائما قال مجاهد مواکظا **ضمیمه** وحاظة بالضم ویقال احاظة بالهمزة شهری هست یا زمینی هست در یمن ینسب الیها مخلاف وحاظة وقظه سخت زد او را (عع ف اک ۲) و وقظ علی الامر بر کار همیشگی کرد و وقظ به فی رأسه بالضم کوقط بالطاء و الصواب بالظاء او قظ حوض خرد که بمانند آن حاظ یعنی تنمر باشد که در آن آب بسیار مجتمع شود و قیظ بر جای مانده که بر برخاستن قادر نباشد **فصل الیاء** یقظ رجل یقظ بضم القاف و کسرها مرد بیدار و هشیار ایقاظ بیدار کردن از خواب و گرد بر انگیختن تیقیظ کذلک تیقظ بیدار و هشیار بودن استیقاظ کذلک و بیدار شدن از خواب یقظان بیدار یقظة بفتحتین بیدار و نام مردی

باب العین فصل الالف

امع ✽ امع امعة بالکسر مرد هرجائی و منه قول ابن مسعود رضی الله تعالی عنه لا یکونن احدکم امعة ولا یقال للنساء امعة و قد حکی عن ابی عبیدة **ضمیمه** ذو اشیع کسبر شاعر من همدان و زید بن اثیع او یثیع تابعی روی عن علی رض اذریع کزبر نام شخصی اصله وزیع لع اع مضموتین فی حدیث السواک وهی حکایة صوت المتقی اصلها هع فابدلت همزة مالوع دیوانه ناو تع شله یقال به الاوتع ای الجنون **فصل الباء** بتع ✽ بتع دراز گردن شدن اسپ (عع ک اف ۲) فرس بتع نعت منه بتعة مونث بتع بالکسر و بکسر الاول و فتح ۲ مثال قمع و تبع نبیذ عسل ابتع کلمه تاکید هست یقول جاؤا فی اجمعون و اکتعون و ابتعون همه بثع ✽ بثعة شفه کانعة بالثعة لب سطبر رنگین بجع ✽ بجع کشتن خود را از خشم در اندوه و منه قوله تعالی فلعلک باخع نفسک بخوع اقرار کردن و گردن دادن حق را صلته بالباء یقال بخع بالحق (عع بفتحها) بجاعة کذلک

(ع ک اف ۲) قال فی الایضاح شرح المقامات بخع الشاة اے بالغ فی ذبحها وفسره بان یقطع عظم رقبتها ویبلغ بالذبح البخاع وهو العرق الذی
فے الصلب والنخع بالنون دون ذلک وهو ان یبلغ بالذبح النخاع وهو الخیط الابیض الذی یجرے فی الرقبة **بدع** ✤ **ابداع** نو پیدا
آوردن نه بر مثالے بدیع نعت منه اسے مبتدِع وهو من صفات الله تعالٰے فے ابتداع مثله وطرز نو نهادن شاعر در شعر و مانده شدن ستور
بر نشست یقال ابدعت راحلته ای کلّت وابدِع بالرجل اذا کلّت راحلته یستعمل مجهولا بدیع یعنی مبتدِع آید و خباب وفی الحدیث ان تهامة کبدیع
العسل حلو اوله حلو آخره شئ بدیع بالکسر مبتدَع ومنه قوله تعالٰے قل ما کنت بدعا من الرسل اے بدیعا بدعة نو پیدا آوردن رسمے در دین بعد
از اکمال دین استبداع بدیع شمردن تبدیع به بدعت منسوب کردن **برع** ✤ **براعة** تمام شدن در فضل وگذشتن از اصحاب در دانش (ع
بفتحها وضمها) بارع نعت منه وفعلت کذا متبرعا اسے متطوعا برع نام ناقه هم ونام زنے واصحاب الحدیث یکسرون الباء والصواب
الفتح لانه لیس فے کلام العرب فِعوَل الا خِروَع وعِتوَد اسم شجرة وواد **برذع** ✤ **برذعة** گلیم که زیر پالان بر پشت شتر نهند ابذاع آماده
کردن کارے را **برشع** ✤ **برشاع** بالکسر مرد کول و ذفرک بدنمائے **برقع** ✤ **برقع** بضم القاف وفتحها روے بند زنان عرب و کذا
بُرقوع کذلک برقعة روے بند نهادن تبرقع برقع پوشیدن مبرقعة گوسپند سفید سر مبرقعة بکسر القاف سپیدے روے اسپ که
همه روے گرفته باشد یقال غرة مبرقعة برقع بکسرتین نام آسمان هفتم لا ینصرف **برکع** ✤ **برکعة** بر چهار دست وپاے ایستادن
وانداختن تبرکع نگون افتادن **بزع** ✤ **بزیع** مرد ظریف بزاع بالضم مثله بزعة ظریف شدن (ع بضمها) تبزع ظریف خاستن کودک
و بزرگ شدن فتنه وبد اسے غلام بزیع اسے متکلم لا یستحیے وامرأة بزیعة والبزاعة مما یحمد به الانسان بوزع نام ریگ تودۀ هم ونام زنے
بشع ✤ شئ بشع بدمزه حلق سوز بشاعة بے مزه شدن بشع ناخوش شدن مردم از بے مزگی طعام (ع کاف ۲) استبشاع بے مزه شمردن
بصع ✤ **بصع** جمع کردن ابصع کلمه تاکید است وقیل ایضا بالضاد المعجمة یقال اخذت حقے اجمع ابصع والانثے جمعاء بصعاء وجاء القوم
اجمعون ابصعون ورایت النسوة جمع بصع وهو توکید مرتب لا یتقدم علی اجمع ویقال مضی بصع من اللیل بالکسر اے صدر منه **بضع** ✤ **بضاعة**
بالکسر پارۀ مال که بدست کسے به تجارت فرستند البضاع استبضاع بضاعت کردن مالی را وفی المثل کمستبضع تمر الی هجر وهو معدن التمر
باضعة شکستگی سر که پوست وگوشت کفته باشد وخون نرود از وے وآنرا که خون روان باشد دامیه خوانند ورمه بزرگ از گوسپند سیف
باضع شمشیر که هر چه بر آید پاره از وے برد بضع بالکسر پارۀ از عدد وبالفتح ایضا وهو ما بین الثلث الی التسع تقول بضع سنین وبضعة
عشر رجلا وبضع عشرة امرأة فاذا جاوزت العشرة ذهب البضع ولا تقول بضع وعشرون بضعة بالفتح پارۀ گوشت واخواتها بالکسر مثل القطعة والفلذة والفدرة
والکسفة واشباهها والجمع بضع مثل تمرة وتمر وبضع مثل بدرة وبدر بضع پاره کردن گوشت وکفانیدن جراحت وسیراب شدن وفی المثل حتی متی
تکرع ولا تبضع وبستوه آمدن از کسی (ع بفتحها) مبضع نشتر البضاع سیراب کردن وجواب شافے دادن مسئله البضع بالضم نکاح یقال ملک
فلان بضع فلانة مباضعة بضاع ای مجامعة وجماع وفی المثل کمعلمة امها البضاع بضیع خوے روان شده از آدمے وستور وجزیره بحر وگوشت
یقال دابة کثیر البضیع ورجل خاظے البضیع مرد آگنده گوشت تبضع خوے روان کردن از پیشانی بضیع مصغرا نام جائی بئر بضاعة بالضم
والکسر فے الحدیث **بعع** ✤ **بعاع** بالفتح رخت وجهاز بعاع السحاب گرانی ابر از باران **بقع** ✤ **بقعة** بالضم جاے بقاع جمع بقعة بفتحتی
بقع سخت گفتن وبهتان نهادن کسی را یقال بقع الرجل از وارے بکلام قبیح او بهتان یستعمل مجهولا وبجائی رفتن یقال لا ادرے این بقع اے
این ذهب بقیع موضعے که در وے هر نوع درخت باشد بقیع الغرقد گورستان مدینه بقع بفتحتین پیسگی در مرغ وسگ بمنزله بلق در ستور (ع
ک اف ۲) غراب ابقع زاغ پیسه بقعان الشام الذے فے الحدیث خدمهم وعبیدهم لبیاضهم وسواد هم سنة بقعاء سال قحط ویقال
فیها خضب وجدب بقعاء نام شهرے **بکع** ✤ **بکع** زدن سخت به هر جاے از اندام وبر بدن پیش آمدن کسی به بدے ونا خوش گفتن
بقول ما ادرے این بکع یعنے این ذهب **بلع** ✤ **بلع** فرو خوردن (ع ک اف ۲) ابتلاع کذلک ابلاع فرو خورانیدن چیزے را بکسے
سعد بلیع بالضم منزلے از منازل قمر وایضا سوراخ بکره تبلیع سخت پیدا شدن سپیدے در سر بالوعة آلاش جاے وسنند در دے

نشستن بلوعة بالتشدید کذلک بلا البیج ج بلعا و نام مردے بلتع * متبلتع بلتعانی آن که ظرافت و زیرکی نماید از خود ابو بلتعة کنیت مردے
بلقع * بلقع بلقعة زمین خشک یقال منزل بلقع و دار بلقع بلا ہاء اذا کان نعتا فان کان اسما قلت بلقعة و یقال الیمین الفاجرة تذر الدیار بلاقع
بوع * باع قولاج و عبارت از بزرگی و کرم یقال فلان طویل الباع اے ذو بسطة و کرم بوع قولاج کردن (عع ف اص ۲) وگام فراخ
نہادن ناقہ و اسپ در دویدن بیع * بیّع خریدن و فروختن من الاضداد مبیع کذلک و قیاسه مباع و ایضاً فروخته و مبیوع مبیع مثل مخیوط
مخیط علی التمام و النقص قال الخلیل الذے حذف من مبیع واو مفعول لانہا زائدة و ہی اولی بالحذف و قال الاخفش المحذوف عین الفعل لانہم
لما سکنوا الیاء القوا حرکتها علی ما قبلها فانضم ثم ابدلوا من الضمة کسرة للیاء التی بعده ثم حذفت الیاء لاجتماع الساکنین و ہما الیاء و واو مفعول و انقلبت
الواو یاءً کما انقلبت واو میزان للکسرة قال المازنی کلا القولین حسن و قول الاخفش اقیس بیاعة آخر زمان بیّعان خرنده و فروشنده اباعة
عرضه کردن به فروختن ابتیاع خریدن و یقال بیع الشئ مجہولا فان شئت کسرت الباء و ان شئت ضممتها و منہم من یقلب الیاء واوا فیقول
بوع الشئ و کذلک القول فی کیل و قیل و شباہها مبایعة با یکدیگر خرید و فروخت کردن و بیعت کردن تبایع مثله استباعة فروختن خواستن چیزی را
بیعت خود بیعة بالکسر کلیساے ترسایان و خرید و فروخت انه لحسن البیعة (ضمیمه) بیعه به شمشیر برید آن را (عع بفتحها) بذع بفتحتین
ترس مبذوع ترسانیده بذعه ترسانید او را (عع بفتحها) ابذعه مثله و بذع الحب قطر الماء و ذلک القطر بذع و صبیح بن بذیع کامیر محدث خراسانی
روی عنه احمد بن ابی الحواری بیلع کقنفذ نام شخصے البرذعة گلیم که زیر کژابه انداخته شود و برذعة بلا لام و قد تنقط داله شہری به یون آذر
بیجان معرب برده دان لان ملکا منہم سبی سبیا و انزلہم ہنالک منه محمد بن یحیی الشاعر و مکی بن احمد المحدث و رجل مبرذع عن اسے
سنقبض بلخع کجعفر موضعی است در یمن ابو بلخع کہمنع بلکلہ و برکہ و قطعه **فصل التاء** تبع * تبع بفتحتین تباع پس رو کردن (عع ک اف ۲) اتباع در پے رفتن و در پے
فرستادن و رسیدن بکسی و دو سخن و دو لفظ ہم یکدیگر آوردن که یک بار دیگر باشد چون حسن بسن و قبیح شقیح اتباع در پے رفتن تبع بفتحتین
پس رو و پس روان واحد و جمع یکسان قوله تعالی انا کنا لکم تبعا اتباع ج متابعة تباع پس روے عمل کسی کردن و در پے یکدیگر رفتن و عمل تتبع بطلب چیزے
رفتن در پے وے تتبیع کذلک تتابع پیاپے شدن تباعة تبعة عاقبت بد تبیع آنکه ترا بر وے مال باشد و پس رو و منه قوله تعالی ثم لا تجدوا لکم علینا
تبیعا ای ثائرا و طالبا و بمعنی تابع و گوساله تبیعة ماده تبلع بالکسر تبایع ج تبابعة ملوک یمن تبع یکی از ایشان و سایه و نوعے از مرغان ترع *
ترع بفتحتین پر شدن خنور (عع ک اف ۲) حوض ترع و کوز ترع اے ممتلی اتراع پر کردن تترع ببدی شتافتن به کسی قلة بالی یقال
تترع الیه رجل ترع شتابنده به بدے و بخشم سیل تراع شده آنکه وادی را پر کند ترّاع ایضاً دربان ترعة بالضم در و فی الحدیث ان
منبرے ہذا علی ترعة من ترع الجنة و پایۂ منبر و بام و مرغزار و دہانه جوی ہاے سیر اترع رفتار سخت تریابع بالکسر موضع تسع * تسعة نه مرتسع
نه زن و مدت تشنگی شتران تسع بالضم نه یک تسیع کذلک تاسع مثال صرد سه شب از ماه شب ہفتم و ہشتم و نہم و ہی بعد النفل تاسوعاء روز نہم محرم تسع
بالفتح نه یک گرفتن و نہم شدن (عع بفتحها) اتساع نه تن شدن قوم و خداوند شتران نه روز یکبار نوبت آب شدن تعتع * تعتعة درماندن در
سخن و در شکوہیدن ستور و بے آرام و تفته کردن کسی را و یقال وقع القوم فی تعاتع ای فی اراجیف تلع * تلع درازی گردن اتلع نعت منه جید تلیع
طویل تتلع گردن ستیخ کردن تا بر چیزے در یقال قعد فما یتتلع ای فما یرفع رأسه للنہوض و لا یرید البراح رجل تلع بکسر اللام بسیار نگرنده چپ و راست اتاع اتلع
ینتہا الغفر فی ترع او تلعة تلعة بالفتح پشته و نشیب و ہو من الاضداد تلاع آب راہہا از بالا سوے نشیب تلعة یکی تلوع بلند برآمدن روز اتلاع گردن افراختن
آہو از جاے خود متالع بالضم کوہے توع * توع مسکه یا فله بنان پاره سر گرفتن (عع ف اص ۲) تیع * تیّع بیرون آمدن قی و روان شدن
آب بر زمین (عع ف اک ۲) اتاعة قے کردن متیع نعت منه متاع قے کرده تتاع ستیہیدن و بر وے در افتادن در بدے و خویشتن را سست انداختن
و ناد انیدن بادم گیاه را و جنبانیدن شتر کفتہای خود را در رفتن تیعة بالکسر چہل عدد از گوسپند و فی الحدیث فی التیعة شاة (ضمیمه) تترع
کجعفر موضعی است تقع بفتحتین گرسنگی جوع تقع ککتف شدید التقعة بالکسر ہی سنت نزدیک حضرموت سمیت بتنفعة بن ہانی تنسب الیہا عیاض بن عیاض
و العیزار بن جرول و حجر بن عنبس المحدثون المتقیون **فصل الثاء** ثلع * ثلع الرجل مجہولا مزکوم شد ثعع * ثعّ قی کردن

(ع ف اک ۲) انثلاع برآمدن سنے از کلو وخون ازبینی وجراحت ثلع + ثلع سرشکستن (ع بفتحهما) ثلع غوره خرما خسته چرآن ر ضمیمه
ثحطع کجعفر نام شخصے ثرع برقوم ناخوانده رفت (ع ک اف ۲) ثاع الماء آب روان شد (ع ف اض ۲) وثع ثع بالضم امر بالانبساط فی البلا
سفے طاعة الله تعالی والثاعة القذفة للقئ والنوع کصرد شجر جبلی واثمر الخضرة ذو ساق غلیظ لیسمو عنا فیده کالبطم لا ینتفع به فصل الجیم جدع +
جدع بینی بریدن وگوش ودست ولب بریدن اجیع مجدع جدعا نعت منه جدعة باقی مانده بریدگی وبزندان کردن حبس کردن وبالذال ایضاً المجادعة المخاصمة تجادع کذلک
یقال ترکت البلاد تجادع افاعیها ای یاکل بعضها بعضا جدع بالتحریک بد خوار شدن کودک (ع ک اف ۲) اجداع بد خوار کردن کودک او بار وشت کردن جداع مثال
قطام سال تنگی وسختی مجتدع علف که سراسر آو تور خورده باشد کلا جداع بالضم علف پژمرده تجدیع جدعا لک گفتن کسی را یعنی بریده بادبینی وگوش تو دد
گوش خر بریدن جنادع حشرات زمین چون ملخ ومار وسوسمار وجزآن ویقال رأیت جنادع الشر ای اوایله جندعة بضمتین یکے از سرجانورے که از وے
گزند وزحمت رسد وذات الجنادع سختی وبلا وفی المثل جاءت جنادعه عبد الله بن جدعان نام مردے جذع + جذع بالتحریک آنچه پیش از سنے
باشد جذعان جذاع ج جذعة مونث جذعات ج وانچه بسال دوم درآمده باشد از گوسپند وبسال سوم از گاو واسپ وبسال پنجم از شتر اجذع کذلک
جذع سالی که در دسے ستور دندان شیر بیفگند ودرنیار د هنوز الازلم الجذع روزگار و شب ویقال فلان فے هذا الامر جذع یعنی نو درآمده جذع بالکسر
ستور را بی علف باز داشتن (ع بفتحهما) اجذاع بزندان کردن جذع بالکسر تنه درخت جذوع ج ونام مردے وفی المثل خذ من جذع ما اعطاک
الجذعمة خرد کودک وفی الحدیث اسلم ابو بکر رضی الله وانا جذعمة میم زائده جرع + جرع بآشام خوردن آب (ع بفتحهما وک ا) جرعة بالتحریک ریگ
هموار که هیچ نرو یاند وجرع جمع کذلک جرع ج الجرعاء ناقة تشنه یکباره از ناتهای رسن جرعة بالضم یک آشام از آب وشراب جزاع فی المثل فلت
فلان بجریعة الذقن اذا اشرف علی التلف ثم نجا نوق مجاریع شتران اندک شیر تجریع فرو خورانیدن خشم وجزآن تجرع جرعه جرعه خوردن آب و
فرو خوردن خشم جرشع + جرشع بضمتین شتر بزرگ وبزرگ سینه وپهلو برآمده جزع + جزع بریدن وادی را (ع بفتحهما) وشبه مهره
یمانی که چشم را سیاهی وسپیدی بوے تشبیه کنند جزع بالکسر خم وادی جزع اندکی از مال یقال جزع له جزعة من المال ای قطع له قطعة منه واندکی از آب
وپاره از شب اجتزاع چوب از درخت بریدن وشکستن جزع بالتحریک ناشکیبائی کردن نقیض صبر (ع ک اف ۲) اجزاع متعد منه جازع چوب که بر جرعه
رسد گوسپند تجزیع نیمه پخته شدن ورسیده شدن غوره خرما جشع + جشع بالتحریک حرص چیره وسخت حریص شدن (ع ک اف ۲) تجشع کذلک
رجل جشع وقوم جشعون نعت منه مجاشع نام مرد جعجع + جعجعة آواز آسیا وفی المثل اسمع جعجعة ولا ارے طحنا وآواز شتران نر وحبس کردن وتنگ کرد
کار بر کسی وکتب عبید الله بن زیاد الی عمر وابن سعد علیهما ما یستحقانه من اللعن والطعن ان جعجع بحسین یعنی احبسه وضیق علیه وتنگ گرفتن برغریم مطالبه
وشتر را در جائے تنگ خوابانیدن یقال جعجع بهم ای اناخ بهم وخوابانیدن شتر را تا برخیزد وبا بجنبد ویقال جعجع القوم ای اناخوا جعجع جعجاع زمین درشت تنگ
فحل جعجاع کس سخت بانگ تجعجع خود را بر زمین زدن از درد یکه رسیده باشد جلع + جلع بے شرم وفحاش شدن (ع ک اف ۲) جلع جالع جلعة
جالعة نعت منه ونیز لبها پیش کشاده بودن از لب بیرین مجالعة القوم گفت وگوی کردن قوم باهم در شرب وقمار جلع جامه بیرون کردن یعنی خلع جلیع رو
کشاده بودن زن بهر جاے (ع بفتحهما) جالع زن برهنه روے انجلاع انکشاف جلنفع + جلنفعة ناقه کلان آور فراخ شکم اجلنفاع مصدر منه
جمع + جمع همه وگروه مردم جموع ج ونخل بسیار باره ومزدلفه گرد آوردن درهم واحد را جمع کردن (ع بفتحهما) اجتماع گرد آمدن رجل مجتمع مرد بکمال
قوت رسیده ولا یقال ذلک للنساء ویقال للجاریة اذا شبت قد جمعت الثیاب ای لبست الدرع والخمار والملحفة تجمع از هر جائے گرد آمدن تجامع الناس
مردم درآمیختن از هر جا ئها مختلف مجمع بفتح الوسط وکسره جائے گرد آمدن جمع الکف بالضم والتخفیف مشت فراهم آورده یقال ضربه بجمع کفی وجاء
فلان بقبضة ملاء جمعه ویقال اخذت فلانا بجمع ثیابه ای امر بنی فلان بجمع اذا کان مکتوما لم یعلم به احد وفلانة منی بجمع ای لم اقتضها وماتت فلانة بجمع ای ماتت وولدها فی بطنها وکلها
بضم الجیم وکسرها جمعة من تحریک هفت از جزها یوم الجمعة بضم المیم وسکونها روز آدینه وتجمع علی الجمعات وجمع المسجد الجامع مرکب آدینه وان شئت
قلت علی الاضافة مسجد الجامع علی التقدیر مسجد الیوم الجامع کقولک الحق الیقین ای حق الشے الیقین لان اضافة الشے الی نفسه لا تجوز الا علی هذا
التقدیر وعند الفراء یضاف الی نفسه لاختلاف اللفظین وانشد قول الشاعر شعر فقلت انجوا عنها نجا الجلد انه سیرضیکما منها سنام وغاربه

ذا ضافات النجاد وہو الحبایل الی الجلد لما اختلف اللفظان اتان جامع اذ حملت اول ما تحمل قدر جامعة ای عظیمة جامعة ایضا غل والجوامع الاغلال
جمیعا رستوکہ ہیچ نقصانی در تن او نباشد اجماع گرد آوردن و ہمہ پستانہای ناقہ دوشیدن و عزم کردن بر کاری و فراہم آوردن کار را مجمع نعت منہ قولہ تعالی
فاجمعوا امرکم وشرکاءکم ای وادعوا شرکاءکم لانہ لا یقال اجمعت شرکائی ویقال اجمعت قال الکسائی یقال اجمعت الامر وعلی الامر اذا عزمت علیہ والامر مجمع و
یقال ایضا اجمع امرک ولا تدعہ منتشرا ودعملہ کردن چیزے را مجموع کردآوردہ از ہر جائی فلاة مجمعة بیابان کہ در وے گرد آیند قوم و پریشان نشوند تا راہ گم نکنند
استجماع از ہر جاے گرد آمدن سیل و گرد آوردن اسپ خویشتن را در رفتن جمع ہی جمع جمعة وجمعاء تقول رأیت النسوة جمع بلا تنوین والف ولام
لانہ توکید للمعرفة وتقول اخذت حقی اجمع فی توکید المذکر وہو توکید محض وکذلک اجمعون وجمعاء جمع واکتعون وابتعون وابصعون لا یکون الا تاکیدا تابعا لما قبلہ لا یبتدأ بہ ولا یخبر بہ ولا عنہ
ولا یکون فاعلا ولا مفعولا کما یکون غیرہ من التواکید اسماء مرة وتوکیدا اخری مثل نفسہ وعینہ وکلہ واجمعون جمع اجمع وہو واحد فی معنی جمع ولیس لہ مفرد من لفظہ والمؤنث جمعاء ویقال جاء القوم باجمعہم
الیم وفتحہا جمیع ضد متفرق وقد یؤکد بہ ویقال جاؤا جمیعا یعنی ہمہ و فراہم آمدگان ولشکر وقبیلہ گرد آمدہ جماع الشی بالکسر جمع چیزے یقال فلان
جماع فلان اے جمعہ والجماع المجامعة ایضا وہی المباضعة ویقال الخمر جماع الاثم وقدر جماع ودیگ بزرگ تجمیع بنماز جمعہ حاضر شدن ومال
گرد کردن مجمع لقب قصی بن کلاب لانہ جمع قبائل قریش مجامعت وبرکارے گرد آمدن باکسے صلتہ بعلی جوع ❊ جوع بالضم نقیض شبع
وبالفتح گرسنہ شدن (ع ف اض ۲) مجاعہ کذلک جوعة یکی جائع نعت منہ جیاع جوع ج جوعان گرسنہ جوعے مؤنث مثل سکران وسکری
وعطشان وعطشی عام مجاعة ومجوعة تبسکین الجیم سال قحط اجاعة تجویع گرسنہ داشتن و گرسنہ کردن فی المثل اجع کلبک یتبعک تجوع
گرسنہ بودن وخود را گرسنہ داشتن بقصد استجاعة گرسنگی نمودن وبیعة الجوع یدرجی از بنی تمیم (ضمیمہ) جباع کمان کوتاہ یستوی فیہ
المذکر والمؤنث و تیر خرد کہ بدان کودکان تیر اندازی کنند جباعة کرمانة زن کوتاہ وپست وکرمانة وریان زن نیم عمر بد رفتار و بد پوشاک
وجبع تجبیعا تغیرت استہ ہذا الاجلنبع فی قول ابی لہیسع ان تدمعی صوبک صوب المدمع یجری علی الخد کصب الثعثع من طمحة صبیرہا جلنبع
ذکروہ ولم یفسروہ وقالوا کان ابو لہیسع من اعراب مدین وما کنا نکاد نفہم کلامہ جسوع بالضم از خشش ایستادن وسفر جاسع البعید وجسعت الناقة
شتر مادہ تخمہ کرد (ع بفتحہما) جتبعت شلہ وجسع فلان قاہ جشعہ انداخت اورا (ع بفتحہما) جندعة کقنفذة غوزہ آب باران جنادع ج و
از بدی خبر کہ آہستہ رفتار کند جنادع حشرات ارض وجنادب تکون فی جحرة الیرابیع والجنادع من الشر آغازہا سے بد و بلاہا و سخن ہا کہ بہیچ انداز د
الجنع محرکة وکامیر النبات الصغار والجنیع حب صغر یکون علی شجرة مثل الحبة السوداء فصل الخاء خبع ❊ خبع لغة فی خب بمعنی پنہان
کردن امرأة خبعة قبعة زن پنہان شوندہ جنبعة نوعے از جادر زنان خبوع دم گرفتن وکبود شدن بچہ از گریستن ختع ❊ ختعة انگشتانہ
تیر انداز ویقال ختع الدلیل بالقوم ای سار بہم فی الظلمة ودلیل ختع مثال صرد راہبر استاد وختع مثلہ وبچہ خرگوش وقولہم اشأم من خوتعة وہو
رجل خدع ❊ خدع بالفتح والکسر فریفتن خداع کذلک بسوراخ دیشدن سوسمار وخشک شدن آب دہان وکاسد شدن بازار وباز ایستادن
از عطا یقال کان فلان یعطی ثم خدع ای امسک (ع بفتحہما) خدیعة مکر و فریب تخادع مکر نمودن مخادعة فریفتن انخداع فریفتہ شدن قولہ تعالی
یخادعون اللہ ای یخادعون اولیاء اللہ ویقال خلق خادع ای متلون وسوق خادعة ای کاسدة ودینار خادع ای ناقص مخدع بالضم والکسر گنجینہ
ضب خادع ای مراوغ وفی المثل اخدع من ضب اخدع رگ پست وہما اخدعان یقال فلان شدید الاخدع ای شدید موضع الاخدع وکذلک شدید الابہر
عن الاصمعی قال واما قولہم للفرس انہ لشدید النسا فیراد بذلک نفس النسا لان النسا اذا کان قصیرا کان اشد للرجل اذا کان طویلا استرخت الرجل مخدوع آنکہ
اخدع او بریدہ باشد رجل مخدع مثل مجرب آنکہ بارہا در حرب فریب خوردہ باشد و مجرب شدہ ویقال سنون خداعة ای قلیل الزکاء والریع ویقال
الحرب خدعة بالفتح والضم والفتح افصح وخدعة بالتحریک ایضا رجل خدعة مثال ہمزة آنکہ مردم را فریبد
ورجل خدعة بالتسکین آنکہ مردم او را فریبد طریق خیدع ای مخالف للقصد لا یفطن لہ وغول خیدع فریبندہ ویقال للسراب خیدع خذع ❊ خذع
بریدن و ریزہ کردن گوشت (ع بفتحہما) خذیعة نوعے از طعام با گوشت ریزہ مخذع پارہ پارہ کردہ خرع ❊ خرع بالتحریک سستی و چیزی شکستن
وصاف شدن شاخہای خرمابن (ع ک ا ف ۲) خروع بفتح شتر کہ او تکان باشد ویقال الخروع الفاجرة وانکرہ الاصمعی وقال ہی التی تتثنی من اللین خرع

شکافتن (ع بفتحها) انخراع لازم منه اختراع شکافتن و نو بیرون آوردن و آفریدن خروع بالکسر سپاه انجیر و هرچه دوتاه شود از گیاه بسبب سستی ساق خراع
بالضم دیوانگی شتر ناقة مخروعة نعت منه انخراع بیرون آمدن کتف خراعة لغة فی الخلاعة بی باکی و مهار گسستگی خزع * خزوع بالفتح تخلف کردن از یاران (ع بفتحها)
صلة لعن تخزع شلة و ایضاً بخش بخش کردن چیز را اختزاع بریدن از قوم انخزاع بریده شدن رسن از میمه و یقال خزعنی ظلع فی رجلی ای قطعنی عن المشی
تخزعیا رجل خزعة مثال همزة مرد باز ایستاده از کار با خزاعة چیزی است از زد خوزعة ریگ توده جدا از معظم توده با خشع * خشوع فروتنی کردن (ع بفتحها)
و چشم فرو خوابانیدن صلة بالباء اختشاع کذلک بلدة خاشعة و مکان خاشع دگرگونه شده و منزلی نمانده در وی خشعة پشته هموار و فی الحدیث کانت الارض
خشعة علی الماء ثم دحیت تخشع فروتنی نمودن خضع * خضوع فروتنی کردن و میل کردن ستاره به فرو شدن (ع بفتحها) اخضاع کذلک اخضاع فرو تن
گردانیدن حاجت کسی را کسی صلة بالی رجل خضعة مثال همزة آنکه همه کس را فروتنی کند خضیعة آواز شکم ستور یقال سمعت للسیاط خضعة و للسیوف بضعة
فالخضعة صوت وقع السیاط و البضع القطع خیضعة خود عن الفراء و حکی عنه ایضاً انها الصوت فی الحرب اخضع کیست کردن یقال فرس اخضع و ظلیم اخضع
و هم خضع الرقاب جمع خضوع ای خاضع خفع * خفوع سر گشتن و افتادن از گرسنگی (ع بفتحها) انخفاع سست و تنگ دل شدن خلع * خلعاً
بیرون کردن جامه و موزه و نعل و خلعت دادن صلة بعلی و زن را کردن بر مالی که ستاند و معزول کردن از عمل یستعمل مجهولا یقال خلع الوالی فهو مخلوع
و گوشت که آن را با توابل پزند و در خنوری نهند تا بوقت حاجت خورند و شوک بر آوردن خوشه و بزرگ شدن ذکر کودک از سینه (ع بفتحها) یقال خلع
الغلام ای کبر زبة خلعة جامه و جز آن که بپوشاند کسی را بزرگی خلع بالضم فروختن زن یکابین و جز آن خلعة اسم منه و گرفتن مال مخالعة تخالع جدائی کردن از
شوی از هم بر مالی اختلاع سر خریدن زن تخالع سوگند شکستن قوم میان یکدیگر تخلع فراخ رفتن تخلیع نوعی از تصرفات عروض است مخلع آن بیت
در وی این تصرف کرده باشند و ایضاً منفک الالیتین خالع رطب نیک پخته و زن بیرون آینده از شوی بغداد که ده و شتر که بر تواجهن و توسنی کرد
چون کسی سه و کشیند خلیع صیاد و قمار کرد او نیابد و غول و گرگ و مردم پریشان روی فرمان خلاعة ناسامانی و از فرمان مادر و پدر بیرون شدن
یقال به خولع و خیلع ای فزع یعتری فؤاده کانه مس خمع * خماع بالضم خمیدگی در رفتار خامعة گفتار خمع بالکسر گرگ و دزد خنع * خنوع
و فروتنی اخناع متعد منه خانع بدگمان و بلا کار خنعة بدگمانی خنع ج خناعة پدر قبیله خوع * خوع کوهی سپید و گردش وادی تخویع کم شدن تخویع
کردن یقال خوع منه ای انقص و جاء السیل فخوع الوادی اذا کسر جنبتیه ضمیمه خیتنع بالضم موضعی خندع کقنفذ عوک خیندع کجعفر از فیه
همدان و هو ابن مالک بن فتی بارق خیروع کعصفور جعل الخبزعة بالفتح فعلة خیتروع تیز بودن زنی که بر یک حال قرار نگیرد خشلع پدید آمده
بر آمد خولع کجوهر مرد فرومایه خدرع شتابی کردن خرشعة سر جز واز کوه خرشع و خراشع ج خرفع کقنفذ پنبه تباه شده در غوزه و پنبه نجیده خرفع گز
و ما یکون فی جرار العشر و هی حراق الاعراب خسع عنه کذا کعنی دور کرده شد خسیعة القوم و خاسعهم اخسهم خضارع کعلابط مرد زفت ترش خضرع مثله
گیاهی یا درختی و جنع الفهر یخ صاحب حلقة اذا انبهر فی عدوه خضبعة کقنفذة بر سر افکندنی ایان که خرد باشد و شگافی میان سر و بر و بر آمدگی فرو هشته و لب بر یکدیگر
ثمر و جز آن که پنهان باشد خفتعة کقنفذة روباه ماده خنضع بر وزن و معنی خنذب او صغار الجنادب و کقنفذ الخنبس فی نفسه الخنذع بالذال
بالدال خنفع کقنفذ مرد کول خیهفعی بالفتح الهاء و العین مقصورة و بکاء سگ بچه که از گرگ ماده بوجود آید و به کنیت ابو الخیهفعی اعرابی من بنی تمیم
درع * ذرع بالکسر زره و هی مؤنثة ادرع ادراع دروع ج و تصغیرها دریع علی غیر قیاس لان قیاسه بالهاء و پیراهن زن و هو مذکر و ج ادراع اذراع
پوشیدن زن و زره و در آن عیب پوشیدن مرو قد ریع متعد منه تدرع لازم منه و یقال قمیص دیلاو ادرع لیلا ای استعمل الحرم مدرع بالکسر مدرعة دراعة بالضم ادرع گوسپند
سیاه سر درعاء مؤنث دارع زره دار دریع شب شانزدهم و هفدهم و هیژدهم از ماه که اول شب سیاه و باقی سپید باشد اندراع پیش شدن رفتن و رقع * د
بشتاب گریختن فهو مدقع و مدلقع دسع * دسع دسیعة و دفع کردن (ع بفتحها) و بر آوردن شتر نشخوار از شکم بدهان دسیعة عطیه یقال فلان ضخم الد
طبیعت و خود فی الحدیث الم اجعلک تربع و تدسع ای تاخذ المرباع و تعطی الجزیل فتسیع بن گردن دعع * دع سخت راندن و دفع کردن قوله تعالی فذلک الذ
و دعدعة جنبانیدن پیمانه تا بیشتر شود و پر کردن خنور و بز را بانگ کردن و دع دع گفتن کسی را که افتاده باشد یعنی برخیز و بهانه و با هستگی دویدن دعدع مثله
کاسه پیه دفع * دفع کسی چیزی را دادن صلة بالی و دور کردن و سوختن اندفاع دور شدن و شتاب رفتن از پی خوض کردن در سخن مدافعة دا

حق کسی را دور کردن از کسی صلمنه یعنی دفاع کذلک استدفاع دور کردن خواستن بدی را تدافع یکدیگر را دفع کردن دفعة بالضم باران که یکبار آید دفعة بالفتح
یکبار مدفع درویش و مردوم رانده دافع میش با ناقه که فله باز گیرد و در پستان پیش از زادن مدفع بالفتح جای گرد آمدن آب مدافع ج مدفع بالکسر قوع دفاع بالضم
والسد بسیل بزرگ **دقع + دقعاء** خاک دقعم بکسر العین والدال شبه میم زائده دقع بالتحریک برخاک چسپیدن از خواری و محنت درویشی (ع ک ا
ف ۲) وفی الحدیث اذا جعتن دقعتن ای خنعتن و ارقعتن بالتراب فقر مدقع بالکسر ای ملصق بالدقعاء مداقیع شتران که علف ریا از روی خاک بیرند وقت خوردن
مداقیع آنکه مداق کسب جوید ویقال فی الدعاء رماه الله بالدوقعة وهی الفقر والذل جوع دیقوع گرسنگی سخت **دکع + دکاع** بالضم بیماری سینه اسپ و شتر
(ع بفتحها) **دلع + دلع** بیرون آمدن زبان و بیرون کردن لازم متعد اندلاع لازم منه و بیرون آمدن شکم ادلاع متعد منه **دمع + دمع** سرشک و اشک
باریدن چشم (ع بفتحها) دمع بالتحریک کذلک (ع ک ا ص ۲) دمعة قطره سرشک امرأة دمعة سریعة الدمعة دامعة شکستگی سر چنانکه از وی خون روان با
مدامع کنجهای چشم دماع بالضم آب چشم که از علتی یا از پیری باشد و آب که از تاک چکید بهار را لن دمع بضمتین نشان اشک اثر آب چشم بر رخسار **دنع + دنع** بالتحریک
انچه طرح کنند شتر کش از شتر و خواری رجل دنع بکسر نا کس بی خبر (ضمیمه) **دثع** زمین نرم و سخت میرن (ع بفتحها) **درثع** بجعفر شتر کلان سال **درجع** کبرتع نوعی است
از غله که گاوان می خورندش **دسبع** حکایت لفظ الطفل الرضیع **دلثع** بجعفر مردیکه بن دندانش بسیار گوشتناک باشد و آز منند و یکیه فیهما و راه سهل در زمین نرم
یا در زمین سخت لا خطوط فیه و لا هبوط و بالکسر مرد بدبو نجاست آلوده و مرد برگشته لب طریق **دلنع** بفتحات و تشدید نون راه نرم و لا تعج **دوع** بالضم ماهی
است خرد و بقدر انگشتی سرخ رنگ دوعة یکی ج دوع کصرد ج دیوم الدواع بالضم من ایامهم واع یدوع استن عادیا او سابحا یعنی باجست دوان یا شناکنان
رفت دیاع کقطام و هیاع کقرار زجر للعنوق دهع بها الراعی کمنع و دهدع زجرها بهاد **هفوع** کعصفور گرسنگی سخت بر زمین افکن **فصل الذال**
ذرع + ذرع بالکسر رش دست و آرنج یذکر و یؤنث اذرع ج ذراع الاسد یکی از منازل قمر و ذراع رش شتر و صدر سبزه و گرز ویقال هو منی علی حبل الذراع ای
متصل حاضر ذراعان نام دو لشته ذراع بالفتح زن سبک دستی ذرع گز کردن جامه و غلبه کردن قی (ع بفتحها) ویقال انظرت فلانا ذرعه ای کلفته اکثر من طوقه و
بالامر ذرعا اذا لم تطقه و اصل الذرع انما هو بسط الید فکانک ترید مددت یدی الیه فلم تنله و ربما قالوا اضقت به ذراعا و قولهم اقصد بذرعک ای اربع علی نفسک یعنی
رفق کن با تن خود ذراع خنیک خر و شراب ذوارع ج و گز کننده تذریع خبر کردن و دست انداز آن رفتن و بدست اشارت کردن مژده ویقال قد ذرع
البشیر یعنی که بدست اشارت کند ثور مذرع گاوی که بازو در شکمها او پر خالهای سیاه باشد ذرع بالتحریک گوساله وحشی و طمع قال الشاعر وقد یقود الذرع الوحشیا
اذراع گوساله زادن ماده گاو و پر گفتن سخن تذرع پر گفتن و اندازه کردن چیزی با رش و ذریعت ساختن چیزی برای تذرع بکسر الراء باران که باندازه رش نم
اذا زمین نمنده باشد بالفتح الراء مسند آنکه در شرف تراز بدر باشد مذارع و بیلاد گرد شهر که در دو گشت و باغ باشد و خوشانی انزینک شهر و قوائم ستور ذریع یکی ذریعه انچه بوی بدیگری نزدیک شوند یا آنکه
رسن و شتر یا اسپ چران که صیاد و پس آن پنهان شود و بجهت زدن صید را فرس ذریع فراخ گام قوائم ذرعات ای سریعات قتل ذریع ای سریع یقال قتلوهم
اذرع قتل اذرعات نام موضعی بشام و هی معرفة منصرفة مثل عرفات و قال سیبویه من العرب من لا ینون اذرعات خمر اذرعیة منسوب بوی **ذعع + ذعذعة**
جدا کردن و پراکنده کردن و آشکارا کردن راز تذعذع لازم منه ذعاع گروهها ذعاعة یکی و یقال ایضا تفرقوا ذعاذع **ذیع + ذیوع** ذیعان پراگنده
شدن خبر (ع مذا ک ۲) اذاعه فاش کردن خبر را همه آب حوض را خوردن مذیاع آنکه راز نتواند نگاه داشت و فی الحدیث لیسوا بالمذاییع البذر
(ضمیمه) **ذوع** هلاک کردن و از بیخ بر کندن (ع ف اض ۲) وقد ذعنا ماله اجتحناه ای اهلکناه و اذاع الناس بما فی الحوض اشربوه و اذاع بمتاعنا
ای ذهب به **فصل الراء ربع + ربع** سرای و محله یقال ما اوسع ربع بنی فلان ای محلتهم رباع ربوع ارباع اربع ج اربعة چهار و اربع چهار زن اربعون
چهل ربع بالضم و بتحریک الباء و تسکینها چهار یک ربع چهار تو تافتن زه و خران و چوبی است که بار را بر و انداز ند و دو کس بر گیرند
و بپشت شتر نهند و باز ستادن و خود را باز کشیدن از کاری و منه قولهم اربع علی نفسک اربع علی ظلعک ای ارفق بنفسک و کفته چهارم قوم شدن و چهار
یک غنیمت ستدن و فی الحدیث الم اجعلک تربع ای تاخذ المرباع و هو الربع کالمعشار و هو العشر و لم یسمع فی غیرهما و سنگ بر داشتن بجهت آزمائش قوت (ع
بفتحها) ارتباع کذلک و فی الحدیث مر بقوم یربعون حجرا و یرتبعون و ذلک الحجر یسمی ربیعة یعنی سنگ که آزمائی ربیعة ایضا خود آهنین ربیعة الفرس پدر قبیله
و هو ربیعة بن نزار اخو مضر بن نزار ربعی بالتحریک منسوب الیه مربعة دو کس دست یکدیگر گرفته یک بار شتر نهادن چون لعبه باشد یقال منه ربعت الحمل اذا ادخلت المربعة

شحمه ورغبته سبع جهارم وبهار فرود کردن کسی را شل المشاهرة والمصالفة یعنی تابستان ذکر دن ربع بالکسر نام مردی ربع ایضاً بهجارروز یکبار نوبت آب یافتن شتر (ع ع بفتحهما فی الکل) یقال
جارت الابل وابع ربع بالکسر اسم منه ایضاً تپ که یک روز گیرد و دو روز گذارد و نام مردی ازینها ربیع بهار و الربیع عند العرب ربیعان ربیع الشهور وربیع الازمنة فربیع الشهور شهران لا یقال فیهما الا شهر
ربیع الاول وشهر ربیع الآخر وربیع الازمنة فربیعان الربیع الاول وهو الفصل الذی تاتی فیه الکماة والنور وهو ربیع الکلاء والربیع الثانی وهو الفصل الذی تدرک فیه الثمار ومنهم من
سمی بتسمیة الربیع الاول ویقال الصیف والعرب تجعل السنة ستة ازمنة شهران منها الربیع الاول شهران صیف وشهران قیظ وشهران الربیع الثانی وشهران خریف وشهران شتاء وجمع الربیع
اربعاء واربعة مثل نصیب وانصباء وانصبة وجمع ربیع الکلاء اربعة وربیع الجداول اربعاء ربیع ایضاً باران بهاری ومنه ربعت الارض فهی مربوعة وجوی خرد ربع
منزل بهاری مرابع جمع ربعی بالکسر منسوب الی الربیع یعنی بهاری ربعی بن حراش نام مردی ویقال ماله هبع ولا ربع ای لا آخر نتاج ولا اوله ربع اول نتاج بهاری
ورباع ارباع جمع مثل رطب ورطاب وارطاب ربعة مؤنث ربعات جمع هبع آخر نتاج هبعة مؤنث ویقال الناس علی ربعاتهم بفتح الباء وقد تکسر ایضاً ای علی استقامتهم
وامرهم الاول ربعة بفتحتین سخت تر رفتن ویدن شتر ونام حی از بنی اسد ربعة بالتسکین کرد مرد وزن گرد یعنی میانه نه دراز ونه کوتاه وجمعها ربعات بالتحریک و
هو شاذ وطبلهٔ عطار ارتباع سخت دویدن شتر یقال مر البعیر یرتبع اذا ضرب بقوائمه کلها وگرد اندام شدن وبهار بجائی مقیم بودن وارتبع البعیر اکل علف
بهاری چریده تربع کنانک وگردیای نشستن تربیع چهار سو کردن چیزی را واز چهارمین خانه نظر کردن کواکب بیکدیگر رباع بالضم چهارگان وهو معدول من
اربعة اربعة ویقال مالی من یضبط رباعتی بالکسر غیر فلان ای امری وشانی الذی انا علیه رباعة ایضاً نحو من الحمالة رباعیة بالفتح مثل الثمانیة چهار دندان که میان
ثنایا وانیاب است رباعیات جمع رباع مثل ثمان انچه دندان رباعیه افگنده باشد یقال رکبت برذوناً رباعیاً بالیاء فی النصب ربع ربعان جمع مثل
قذال وقذل وغزال وغزلان ارباع بچهارم سال در آمدن گوسپند ویچم گاو واسپ وبهفتم شتر وهو فرس رباع وهی ناقة رباعیة وبعلف بهاری رها کردن ستور
را وخداوندان شتران ربع یعنی نوبت آب شدن ودو پسری فرزند شدن کسی را وچهار عدد شدن قوم ومقیم بودن بمنزل بهاری ویقال من اصیف اربع الرجل
ای وردت ابله ربعا وولد له فی شبیبته ولده والولد ربعی بالکسر وربعة القوم ایضاً میرتهم فی اول الشتاء واربع ابله بمکان کذا ای رعاها فی الربیع و
اربع القوم ای خلوا فی الربیع او صاروا الربیعة اذا قاموا فی المربع عن الارتیاد والنجعة وتپ ربع گرفتن کسی را صلته بعلی یقال اربعت علیه الحمی لغة
فی ربعت وقد اربع لغة فی ربع فهو مربع ومنه فی الحدیث قوله علیه السلام اغبوا فی عیادة المریض واربعوا الا ان یکون مغلوبا ای دعوه یوما واتوه یوما
او دعوه یومین واتوه الیوم الثالث وبهار در نتاج آمدن شتر مربع نعت منه فان کان ذلک عادتها فهی مرباع قال الاصمعی المرباع من النوق التی
تلد فی اول النتاج والولد ربع بالضم وفتح الباء وغیث مربع مرتع باران بهاری علف دهاینده مرابیع جمع اربعاء چهارشنبه اربعاوات جمع یربوع کلاکموش
الیاء زائدة یرابیع جمع وارضٌ مربعةٌ ذات یرابیع یرابیع المتن گوشتها یربوع ایضاً پدر حیی از تمیم وهو یربوع بن حنظلة وپدر بطنی از مرة وهو یربوع بن
غیظ بن مرة ربیعة ایضاً نام مردی وفی عقیل ربیعتان ربیعة بن عقیل وهو ابو الخلفاء وربیعة بن عامر بن عقیل وفی تمیم ربیعتان الکبری وهو ربیعة
بن مالک ویلقب ربیعة الجوع وربیعة الوسطی وهو ربیعة بن حنظلة بن مالک وربیعة الوسطی من هوازن وهو ربیعة بن عامر بن صعصعة **رتع** و **رتوع**
چریدن ستور (ع ع بفتحهما) وقوله تعالی یرتع ویلعب ای ینعم ویلهو ابل رتاع جمع راتع مثال نائم ونیام وقوم راتعون مرتع چراگاه ارتاع چرانیدن ودرینان
باران علف چریدنی را **رثع** و **رثع** حرص وطمع سخت (ع ک اف ۲) راثع حریص وطامع **رجع** و **رجوع** بازگشتن وبازگردانیدن لازم متعد (ع ع
ف اک ۲) وقوله تعالی یرجع بعضهم الی بعض القول ای یتلاومون رجعی بالضم الرجوع یقال ارسلت الیک فما جاءنی رجعی رسالتی ای مرجوعها وکذلک الرجعی
ومنه قوله تعالی الی ربکم مرجعکم ای رجوعکم وهو شاذ لان المصادر من باب (ع ف اک ۲) تکون بالفتح وفلان یؤمن بالرجعة ای بالرجوع الی الدنیا بعد
الموت یقول هل جاءک رجعة کتابک ای جوابه وله علی امرأته رجعة بالفتح والکسر والفتح افصح ویقال ماکان من رجوع فلان علیک ای من مردوده وجوابه
رجع ارتجاع نرجع فروختن ناقه وبهای آن دیگری خریدن مثل ان راجعة رجیعة ناقهٔ دوم اتان راجع اناقه راجع آنکه دم بردارد وبول چنان اندازد که آبستن
نماید وچنان نباشد رجاع بالکسر مصدر منه (ع ت اک ۲) ونوق رواجع راجع ایضاً زنی که بعد از مرگ شوی باهل خویش بازگردد واما المطلقة فهی المردودة
وسرفان که از کله خود بازگردند رجع باران ومنفعت قوله تعالی والسماء ذات الرجع ورجعان رجعان بالضم جمع ورجیان الکتاب جوابه ورجع الدابة یدیها فی السیر خطوها رجع الوشم
خطهار جمع ستور که از سفری بازگردد بسفری وهو الکال رجیعة مؤنث رجائع جمع ونمائط وسرگین سگ وغیر آن وهر چه بازگردانیده شود ورفا سموا الجرة رجیعا رجاع نماط

باز گردانیدن سخن را و زبان انجانه تراجع با ز گردانیدن ازلاغری مراجعة باز گردانیدن سخن را و زبان انجانه تراجع
گردن و دست سپاهی در از کردن بگیرفتن چیزے و خریده را باز گردانیدن و باز فربه شدن ستور بعد ازلاغری مراجعة باز گردانیدن
بازگشتن سپاهیگی اشتر جاع داده را باز گرفتن و در مصیبت انا لله و انا الیه راجعون گفتن ترجیع مثله و بانگ نماز را دو بار گفتن چنانکه مذهب شافعی است
و آواز گردانیدن در حلق و باز گردانیدن ستور دستها را در رفتن و نگاه را دوباره تازه کردن رجع الکتف د مرجعه بوزن کتف **ردع** + **ردع** باز ایستانیدن از چیزے (ع بفتحها) یقال
ردعته عن الشئ فارتدع آکففته فکفّ چیزی در مالیدن بجای صلته بالباء و اثر گرفتن از رنگ بوی چیزی یقال به ردع من زعفران او دم اے لطخ و اثر و یقال للقتیل رکب ردعه اذا خر لوجهه
علی دمه ارتداع باز ایستادن و آلوده شدن بچیزے یقال ردعته بالشئ فارتدع ای لطخته فتلطخ رداع بالضم باز گردان کردن بیماری و درد هفت اندام مردوع بیمار ربانه
گردان شده رواع بالکسر نام آبی مرتدع تیر که بر نشانه زند بکفد. ردیع تیر پیکان فتاده **رسع** + **رسع** بالتحریک در بندی نیام چشم (ع ک اف ۲) ارسع نعت منه
ترسیع کذلک مرسع مرسعة نعت منه **رصع** + **رصع** بر چفسیدن بچیزے (ع ک اف ۲) صلته بالباء ارصع رصعا منه لغت و هما لغتان فی الارسع و الرصا
و ربما سمی افراخ النحل رصعا الواحد رصعة بالتحریک ترصیع در نشاندن جواهر بچیزی و سخن را سجع سجع کردن هر کلمه مقابل خود در وزن در دیکسان رصیعة جوهر
که او ر انشانده باشند رصائع ج رصع ارصاع نیزه در نشاندن طعن ارصع آنکه سنان او فرو رود در مطعون ترصع نشاط و خوشدلی کردن **رضع** + **رضاع**
شیر مکیدن بچه با دررا یقال رضع الصبی امه یرضعها رضاعا مثل سمع یسمع سماعا رضع بالتسکین مثله لغة اهل النجد یقولون رضع یرضع رضعا مثل ضرب یضرب
ضربا ارضاع شیر دادن مرضع زنی که بچه شیر خواره دارد فان وصفتها بالارضاع قلت مرضعة رضوعة میش با شیر راضعتان دو دندان شیر کودک یقال به
رواضعه لئیم راضع هو رجل کان یرضع ابله و غنمه و لا یحلبها لئلا یسمع صوت حلبه رضیع شیر خواره و همشیر یقال هذا رضیعی اے اخی من الرضاعة بالفتح مراضعة بدا
دادن بچه را ارتضاع شیر خود را مکیدن ماده بز **رعرع** + **ترعرع** کوالیدن کودک رعرعة متعد منه شاب رعرع و رعراع حسن الاعتدال عارع ج رعاع
مردم او دیده ناکس **رفع** + **رفع** بر داشتن و هو خلاف الوضع (ع بفتحها) و برفع کردن کلمه را او در اعراب چون ضم است در بنا و قصه بر داشتن برد کے
صلته بالی رفیعة قصه که بر دارند و فی الحدیث کل رافعة رفعت علینا من البلاغ و بر داشتن غله در دروده و بخرمن کاه آوردن و نده ایام رفاع بالفتح والکسر
و مبالغه کردن ستور در رفتن و راندن لازم متعد صلته الی و یقال دابة لیس لها مرفوع و هو مصدر مثل المجلود و المعقول و هو عدة دون الحضر و نزدیک گردانید
کسی را بکسی صلته بالی و من ذلک قولهم رفعته الی السلطان و مصدره الرفعان بالضم و قوله تعالی و فرش مرفوعة ای مقربة لهم و یقال لنساء مکرمات ناقه رافع آنکه
فله بر کشد در پستان رفاعة بالضم الغدة که زبان هر بسین بندند تا کلان و فربه نماید و رشته که بندی بان زنجیر و قید جو در ابرو خود کشد و یقال فی صوته رفاعة بالضم و الفتح
بلندی و بلند آواز شدن (ع بضمها) رفیع الشی ای شریف ارتفاع مرافعة نیز دیک حاکم شدن باخصم رفاعة بالکسر نام مردے **رقع** + **رقعة** بالضم نبشته موجز و درپے رقاع ج
رقع پیجا کردن کسی را یقال ارقع فیه متر قعا ای موضعا للشتم و الهجاء و درپے نهادن جامه را (ع بفتحها) ترقیع درپے بسیار کردن بر جامه استرقاع درپی خواه شدن جامه
رقیع آسمان دنیا و دیگرها ایضا و فی الحدیث من فوق سبعة ارقعة فجاء به علی لفظ التذکیر کانه ذهب به الی السقف و مرد احمق مرقعان مثله رقاعة مصدره (ع بفتحها) و یقال للرفیع ای جاء
بره فاعذه احمق مراقعة پیوسته خوردن خمر و هو قلب معاقرة ارتفاع پاک داشتن و هو الاکتراث و المبالاة و یستعمل فی النفی یقال ما ارتقعت له و به اے ما اکترثت له و ما بالیت
رکع + **رکوع** پشت خم دادن یقال رکع الشیخ ای انحنی من الکبر و منه رکوع الصلوة **رمع** + **رمعان** لرزیدن بینی از غضب (ع بفتحها) ترمع جنبیدن رما
آنجا که از سر کودک می جنبد و درد سر مردم یقال کذبت رماغک اذ احمق یرمع سنگهای سپید تابان **روع** + **روع** ترسیدن و ترسانیدن لازم متعد و شگفت آوردن
اروع شگفت آرنده کسی را از غایت حسن و کمال خود روعا و سوف شاهه و یقال افرخ روعه اے اسکن فزعه و ذهب روع بالضم عقل و دل یقال وقع ذلک فی روعی
ای فی خلدی و بالی و فی الحدیث ان الروح الامین نفث فی روعی ارتیاع ترسیدن تروع مثله ترویع متعدی منه و قولهم لاترع الا تخف و لا یلحقک خوف روعاء ناقه
تیز هوش و کذا الفرس و لا یوصف به الذکر **ریع** + **ریع** گوالیدن و فزون شدن یقال راعت الحنطة ای زکت و ارض مریعة ای مخصبة و باز گشتن و فزونی آسیتن
زره و نیکو بر آمدن نان از تنور و طعام از دیگ یقال راع الطعام و اراع اذا صارت له زیادة فی العجن و الطبخ و یقال ناقة مسیاع مریاع تذهب فی المرعی و ترجع
بنفسها و قول الکمیت اذا عیص منه جانب ریاع جانب ای انخرق اراغة گوالیدن و بسیار بچه شدن شتر ریعان کل شئ اوله و منه ریعان الشباب و ریعان السراب تریع
نمودن موج نماید بیشتر شدن کسراب و خشیدن و جنبیدن روغن بر سر طعام و فرس رایع اسپ نیک ریع بالکسر زمین بلند ریاع ج و منه قوله تعالی اتبنون بکل ریع آیة و راه فال الشاعر
ریع بلوح کانه سحل شبه الطریق بثوب ابیض (صمیمه) هو از رع منه ای حسن اعنی مدول تمام است از و رطعها جماع کردن او را (ع بفتحها) و الرطع العضا

الزکام او نحوه رفوع صغیر شدن و بیمار مردن و کاهیدن (ع بفتحها) یقال رفع لونه ورفعت الدابة والکبیر جوان دو ر کردن رفع فلان یعنی مهمان بازگشت کرد و هم الرفون مرفعة کمرحلة باغ و فراخی و آوازهای بازرگان و المرفعة من الصید و الطعام و الشراب القطعة منه و المرفعة من الخصومة نحوها المعجمة یقال للحمقاء اذا اشرت ثوبعت فی مرفعة فعیشی اخصب فی المثل ان فی المرفعة لکل قوم سقفة ای غنی ترتیع صرحنبانیدن **فصل الزا مع زلع** ✤ **زوبعة** یعنی از پریان دگرد باد تزبیع تشیم شدن تشریع عربده کننده زبناع بالکسر نام مردی زوبیع مرد حقیر کوتاه **زریع** ✤ **زرع** کشت زروع ج و کاشتن و رویانیدن (ع بفتحها) و منه قوله تعالی أ انتم تزرعونه ام نحن الزارعون مزرعة مزروع کشت زار و القول للصبی زرعه اللّٰه ای جبره ازدراع کشت کردن مزارعة بایکدیگر کشاورزی کردن مزروعان لقب کعب بن عبادة مالک بن سعد از تمیم **زعزع** ✤ **زعزعة** جنبانیدن ریح زعزعان و زعزع و زعزاع و زعازع التی تزعزع الاشیاء و سیر زعزع ای سریع **زلع** ✤ **زلع** بالتحریک کفیدگی پای و کفتن آن (ع ک ا ف ۲) و کذلک اذا کان فی ظاهر الکف فاما اذا کان فی باطنها فهو الکلع و تباه شدن جراحت تزلع کفتن دست تزلع آنکه پوست پای او رفته باشد **زمع** ✤ **زمع** مرد فرومایه یقال هو من زمع الناس ای من آخیرهم و تندی پس سم ستور زمعة یکی زماع ج مثل ثمرة و ثمار و هستند خورد زن دبی خود شدن (ع ک ا ف ۲) رجل زمیع سریع شتابنده زمعان آهسته رفتن (ع بفتحها) زموع خرگوش زماع درستی عزم و شتاب ازماع عزم یدیدن گوش وجا بجا برآمدن نبات و ثابت عزم بودن بر کاری صلته بعلی و عزم کردن کاری را قال الخلیل یقال ازمعت علی امر فانا مزمع علیه اذا ثبت علیه عزمه قال الکسائی یقال ازمعت الامر و لا یقال ازمعت علیه و قال الفراء ازمعته و ازمعت علیه یعنی مثل اجمعته و اجمعت علیه زمیع مرد بسیار زود لیر و نیکو رای **زوع** ✤ **زوع** مهار شتر جنبانیدن و عنان اسپ تا تیز رود (ع ف ا ض ۲) **زهنع** ✤ **زهنعة** آرایش کردن خنزر الصنیعه و زوع جماع کرد (ع بفتحها) مزوع بالکسر شتاب در راننده کارها **زیع** ✤ جعفر ابن زید بن کثوة **زقع الحمار** ✤ **زقعا و زقاعا** سخت تیز داد تزقع الدیک خروس بانگ زد **زقا قیع** چوزهای کبک قلب الزعاقیق **الزلباع** بکسرتین الرجل السندری بالکلام **زیحج** کقنفذ قبیلة من ذی الکلاع **فصل السین سبع** ✤ **سبع** هفت و هفتم شدن و هفت یک شدن و دشنام دادن و نقیصه گفتن و افکندن گرگ گوسفند را (ع بفتحها) و یقال فی العدد سبعة رجال و سبع نسوة سبع نام هفت یک و بالکسر نوبت آب شتر هفت روز یکبار سبع بضم الباء دده سباع ج سبعة ماده شیر و قولهم اخذه اخذ سبعة انما هو سبعة فخففت و نام مردی سبیع بالتصغیر نام مردی و ارض مسبعة بالفتح ذات سباع اسباع صاحب هفت شدن و صاحب سبع شدن قوم و صاحب سگ درآینده شدن و بگرگ دادن گوسفند را و بدایه دادن بچه را و بی کار گذاشتن بنده را یقال اسبع عبده ای اهمله و اسبع ولده ای رفعه الی الظئر و مسبوعة ماده گاو که گوساله او را دده خورده باشد مسبع البدن با هفت اندام و بیت سبیع هفت یک و تطبی از سبعان اسبوع هفته اسابیع ج و طفت بالبیت اسبوعا ای سبع مرات و ثلثة اسابیع سبعان بضم الباء موضعی و در بیات علی فعلان تثنی غیره تسبیع هفت عدد کردن و قولهم ورد لنجه یعنون سبعة مثاقیل **سجع** ✤ **سجع** سخن با قافیه گفتن (ع بفتحها) سجع مقفی و اسجوعة مثله و الجمع اسجاع و اساجیع و بانگ کردن کبوتر و نالیدن ناقه ساجع راست رو تسجیع سخن باسجع گفتن کلام مسجع نعت منه **سرع** ✤ **سرعة** شتاب نقیض بطوء سرع بکسر السین و فتح الراء شتافتن (ع بفتحها) یقال سرع سرعا مثال صغر صغرا اسرع فهو سریع و یقال عجبت من سرع ذلک و سرع ذاک شان غزوا و یقال اسرع اسرع مثال الوحی الوحی اسراع شتافتن صلته بفی مسارعة و تسارع شتافتن صلته بالی اسرع کذلک و ابو زید اسرع القوم اذا کانت دوابهم سراعا و سرعان ثلث لغات ذا خرجا ای سرع ذا خرجا نقلت فتحة العین الی النون لانه معدول من سرع فبنی علیها و سرعان ما صنعت کذا ای ما اسرع و سرعان الناس بالتحریک اوائلهم و هو معرب سرغ بالتسکین شاخ تر سرع منته و جوان نرم نازک اساریع شاخهای ریزه که از بن درخت انگور برآید اسروع و یسروع بالضم کرم سرخ که در تره باشد و در پوست و چون از پوست بیرون آید پروانه شود و الاصل یسروع بالفتح لانه لیس فی الکلام یفعول فالحقت الیاء و انما ضموا اوله اتباعا لضمة الراء و قال الفراء فی الاسروع دود حمر الرؤس بیض الجسد تکون فی الرمل تشبه بها اصابع النساء و ایضا اساریع القوس خطوط فیها و طرائق و احدها اسروع بالضم **سطع** ✤ **سطوع** برآمدن گرد و دود و صبح (ع بفتحها) سطیع صبح سطع بالتحریک درازی گردن نعامة سطعاء نعت منه سطاع داغ کردن شتر بدراز و ستون خانه لعبیر مسطع شتر بداغ **سعسع** ✤ **سعسعة** پیر و خرف شدن مرد و شتر و بسیار ایام گذشتن و فی حدیث عمر رضی اللّٰه تعالی عنه انه سافر فی عقب رمضان قال ان الشهر قد تسعسع فلو صمنا بقیته و فرد و افتادن حال کسی سعسعة اندن نیز **سفع** ✤ **سفع** موی پیشانی گرفتن (ع بفتحها) و منه قوله تعالی لنسفعا بالناصیة یقال سفعه من ... المحسن و سوختن آتش و سموم روی را

ورنگ گردانیدن ہوا رخ روسوختگیہا سفعۃ بالضم سیاہی کہ بسرخی زند اسفع نعت منہ وسیاہی رخ زن سفعاء کبوتر سبز گردن سفع ایضاً بال زدن کبوتر ومرغ بدیگر
ربسافتہ کذالک سقع * سقع بالضم ناحیہ وہی لغۃ فی صقع ویقال ما ادری این سقع ای ذہب سقع بالفتح رفتن و بانگ کردن خروس (ع بفتحہا) و بالصاد
کذالک خطیب مسقع ای بلیغ مثل مصقع سقاع بالکسر کہ بند و خرقہ کہ زیر معجر پوشند تا معجر چرکناک نشود وچیزیکہ بینی نا قہ را بدان استوار کنند و کذالک صقاع سقرقع *
سقرقع قعربیا سکرکہ بضمتین وسکون الراء وفتح القاف وہی نبیذ الذرۃ یعنی بکنی از زن وہی خمر الحبش سلع * سلع رفتن مثل سقع وما ادری
این سقع وسلع بمعنی تسلع ای تسقع یعنی بگوشہ رفتن وبسیار بودن در کار باطل سلع * سلعۃ بالکسر آخریان وآنرخ سلعۃ سر شکستگی سلع مصدر منہ (ع
بفتحہا) ونام کوہی بمدینہ وکفتگی پای سلوع ج سلع بالکسر شگاف کوہ وبالفتح ایضاً اسلاع ج سلع بالتحریک درختی تلخ مزہ وکفیدن پای (ع ک اف ۲)
انسلاع کذالک سلفع * سلفع مرد دلیر وزن دراز زبان بی باک وناقہ استوار ونام مادہ سگی سلفع * سلقع جای سخت واتباع بلقع یقال بلقع سلقع
زمین خشک بی نبات وبلاقع سلاقع سلنقع * سلنقع درخش یقال للحصی اذا حمیت علیہ الشمس سلنقع بالبرق سمع * سمع شنوائی یکون واحداً
وجمعاً کقولہ تعالی ختم اللّٰہ علی قلوبہم وعلی سمعہم وہو فی الاصل مصدر وقد یجمع علی اسماع وجمع الجمع اسامع وشنودن (ع ک اف ۲) سماع مثلہ صلتہ
بالی واللام قولہ تعالی لا یسمعون الی الملاء الاعلی وقولہ تعالی لا تسمعوا لہذا القرآن ویقال سمعک الی ای اسمع منی وسماع ای اسمع مثل دراک ومناع بمعنی
ادرک وامنع یقال فعلہ ریاءً وسمعۃً ای لیراہ الناس ویسمعونہ استماع گوش داشتن صلتہ باللام قولہ تعالی فاستمعوا لہ تسمع گوش نہادن سوی کسی صلتہ
بالی فاذا ادغمت قلت اسمعت وقریٔ قولہ تعالی لا یسمّعون الی الملاء بالادغام تسامع از یکدیگر شنیدن اسماع شنوانیدن سخن ودشنام دادن و
گوشہ ساختن دلو را وسرود گفتن مسمعۃ زن سرود گوی وقولہ تعالی واسمع غیر مسمع ای لا اسمعت وقولہ تعالی ابصر بہ واسمع ای ما ابصرہ وما اسمعہ
علی التعجب سمع بالکسر نام نیکو یقال ذہب سمعہ فی الناس رفت نام نیک او میان مردم وبچہ گرگ از کفتار وفی المثل اسمع من سمع تسمیع تشہیر کردن
وفی الحدیث من فعل کذا سمع اللّٰہ بہ اسامع خلقہ یوم القیمۃ وتشنیع کردن وبر داشتن کم نامی از کسی ومنتشر کردن ذکر وہی متعدیۃ بالباء وشنوانیدن
آواز کسی را سامعہ مسمع گوش سمع ایضاً گوشہ دلو سمیع شنوندہ وشنوانندہ امراۃ سمعنۃ نظرنۃ بضم اولہا وثالثہا وبالکسر وفتح ثالثہا ایضاً وہی التی
اذا تسمعت وتبصرت فلم تر شیئاً تظنتہ تظنیاً وکان الاحمر یکسر اولہا ویفتح ثالثہا ویشدد النون لنا لکنۃ سمعنۃ مغنۃ سمعنۃ نظرنۃ کالریح حول القنۃ الا ان
لا ترہ تظنہ الہاء فیہما للسکت وقد اجری الوصل مجرے الوقف فی ترہ سمعمع خرد وسر وہو فعلل سمیدع * سمیدع بفتح السین مہتر سنع *
سناعۃ خوب شدن (ع بفتحہما) رجل سنیع وامراۃ سنیعۃ خوب ونیکو سوع * الساعۃ وقت کہ دروی باشی وقیامت ساع ساعات ج
ساعۃ سوعاء زبان سخت مثل لیلۃ لیلاء مساوعۃ من الساعۃ کلیہا ومنہ من الیوم ویقال جاء نا بعد سوع من اللیل وبعد سواع ای بعد ہدء منہ یعنی بعد از
آرام شب سواع ایضاً نام بت قوم نوح علیہ السلام ثم صار لہذیل اساعۃ مہمل گذاشتن ستور را سوع بی کار ماندن آن (ع ف اف ۳) ومنہ
ضائع سائع وناقۃ مسیاع ورجل مضیاع مسیاع ای ہو مضیع وسیع سیع * سیع سیوع رفتن آب وشراب بہر روی انسیاع مثلہ سیاع کاہگل وبالکسر ایضاً
مسیعۃ بالکسر اندوہ (ضمیمہ) سبسع کمنبر مرد نشر کنندہ درکار خود چست وچابک منشع مثلہ سلع باہم درخوردن وچیز وذبح کردن وگستردن
(ع بفتحہا) وسدیع کمعنی سدعۃ شدیدۃ نکبۃ مثل یدۃ المسدع کمنبر الماضی لوجہہ والدلیل الہادی وقولہم لقیت السلامۃ من کل سدعۃ ای سلامتہ لک
من کل نکبۃ سرطع از ترس سخت دویدن سرقع کقنفذ یکی ترش سفرقع لغۃ ثم قاف لغۃ ضعیفۃ فی السقرقع سلطوع کعصفور کوہ ہموار
سانطع بالفتحتین مرد دراز سلنطاع بکسر تین مثلہ وبیہودہ دیوانہ بیہودہ گو سلنطع ستان خفت سمیفع بالفتحتین وقد تضم سینہ وح یحیب کسر الفاء ابن ناکور بن
عمرو بن یعفر ابو شرحبیل اوشراحیل الرئیس المطاع المطبوع اسلم فکتب الیہ النبی صلی اللّٰہ علیہ وسلم علی ید جریر البجلی کتاباً وقتل بصفین سملع کہملع کر
ویقال للخبیث انہ سملع ہملع **فصل الشین** شبع * شبع بالکسر وفتح ۲ سیری از طعام وسیر شدن نقیض جوع شبعت الخبز واللحم ومن
خبز ولحم (ع ک اف ۲) شبع بسکون ۲ مقدار سیری از طعام شبعان وشبعی النعتان منہ وامراۃ شبعی الخلخال ای ملأتہ من سمنہا وستوہ آمدن از
چیزی یقال شبعت من ہذا الامر وروّیت ای کرہتہ اشباع سیر گردانیدن ورنگ سیر خورانیدن جامہ را ثوب شبیع الغزل بسیار ریسمان متشبع خود را
آراستہ بنمایدت از وسع خود ونازندہ بدان فی الحدیث المتشبع بما لا یملک کلابس ثوبی زور شبعۃ بالضم مقدار یکبار سیری از طعام وقد شبعت غنمہ اذا قاربت

شبدع * شبدعة بالکسر کژدم شبادع ج شجع * شجاعة بیردلی و دلیری نمودن در محاربت (ع من باب) شجاع بالضم صفت منه و بالکسر ایضا و قوم شجعة
بفتحتین و شجعة بالضم و الکسر و شجعان مثل غلام و غلمة و غلمان رجل شجیع و قوم شجعاء مثل حریب و جربان و شجعاء مثل فقیه و فقهاء و امراة شجاعة و شجع بالتحریک
سبک پیروشدن ستور و ستوری را در رفتن یقال جمل شجع القوائم و ناقة شجعة و شجعاء و اشجع مرد دلیر و نام قبیلة و نوعی از مار و شجاع مثله و پیوند بن انگشتان اشجع بالکسر
کاصبع مثله اشاجع ج و مرد سبک سر گول و نام شیر تشجیع دلیر کردن و دل دادن کسی را بشجاعت صفت کردن تشجع دلیری نمودن بتکلف شرع * شریعة
جای آب در آمدن و راه شدن شرع آب در آن و راه پیدا کردن خدای تعالی بر بندگان در بندگی درست شدن نیزه سوی کسی و راست کردن متعد
لازم و در خانه سوی راه گشاده شدن و کفانیدن پوست را و ابکار وی و رشدن شروع مثله (ع من باب فتح) شارع راه بزرگ و پیدا کننده آن اهل شرع
شرع شتران آب آینده تشریع آب آوردن و فی المثل اهون السقی التشریع و یقال شرعک هذا البعیر است ترا این و فی المثل شرعک ما بلغک المحل یضرب
فی التبلغ بالیسیر و مررت برجل شرعک من رجل ای حسبک و المعنی انه من النحو الذی تشرع فیه و تطلبه یستوی فیه الواحد و التثنیة و الجمع قولهم الناس فی هذا
الامر شرع سواء بتحریک و یکن یستوی فیه الواحد و المونث و الجمع شرعة بالکسر و شریعة بمعنی و منه قوله تعالی لکل جعلنا منکم شرعة و منهاجا و یقال هذا شرع
هذا و هذه شرعه هذه و هما شرعان ای مثلان شرعة ایضا زه کمان شرع شرع ج شراع جمع جمعه و ایضا بادبان کشتی و ربما قالوا اذا رفع البعیر عنقه قد رفع شراعه
شراعی نیزه دراز اشراع درکشادن خانه را سوی راه و نیزه برکسی راست کردن حبتان شرع ای شارعات من عمرة الماء الی الحد شرجع * شرجع دراز و جنازه سطرقه
مشرجعة خایک دراز شسع * شسع بالکسر دوال نعل شسوع ج شسع بند دوال کردن نعل را (ع من باب فتح) تشسیع اشساع کذلک شاسع شسوع شسا دور
وفلان شسع مال اذا کان حسن القیام علیه شعع * شعاع روشنائی آفتاب شعاعة یکی شع پراگنده کردن شتر بول را (ع ف اص ۲) اشعاع
نور گسترانیدن آفتاب و خوشه بیرون آوردن کشت و شوک بر آوردن خوشه و پراگنده انداختن شتر بول را شعاع بالفتح پراگنده و رای ایشان ...
پراگنده نفس شعاع متفرقة الهم شعاع السنبل شوکهای خوشه ظل شعشع سایه پراگنده تنک شعشع کذلک شعشعة تاب آمختن شراب را شعشاع ایشان
و مرد دراز نیکو خلقت شعشان کذلک یقال ناقة شعشعانة شعلع دراز لام زایده شفع * شفع جفت خلاف وتر و جفت کردن و خواهش کردن و
بچه شدن در شکم ناقه و پیش بر بچه کرد ارد (ع من باب فتح) شفیع خواهش گر و صاحب شفعه شفاعة خواهش کردن شفعة بالضم حق همسایگی خانه و زمین ناقة شافع
با بچه که در شکم او بچه دیگر باشد و فی الحدیث انه بعث مصدقا فاتاه بشاة شافع فلم یاخذها فقال ائتنی بمعتاط و ناقة شفوع و هی التی تجمع بین محلبین فی حلبة واحدة
استشفاع شفاعت کردن خواستن تشفیع شفاعت دادن کسی را و پذیرفتن شفاعت تشفع شفاعت کردن شکع * شکاعی گیاهی از دارو ها
و آنرا بپارسی بنجاه آفتاب پرست نیز گویند قال سیبویه هو واحد و جمع و قال غیره الواحد منها شکاعاة شکع بالتحریک دردمند شدن و خشم شدن (ع
ک اف ۲) یقال بات شکعا ای وجعا لا ینام اشکاع بخشم آوردن و ستوه آوردن شمع * شمع م و موم شمع بالتحریک کذلک و هو مالیت تصبیح شمعة یکی شماع
نور گسترانیدن چراغ مشمعة بازی و مزاح کردن شمع شموع کذلک (ع من باب فتح) و فی الحدیث من تتبع المشمعة اصاره الله الی حالة یعبث به فیها ای من عبث
بالناس شموع بالفتح زن بازی گر و خندنده شنع * شناعة زشتی و زشت شدن (ع من باب) شنع نعت منه اشنع مثله شنعة بالضم زشتی تشنیع زشت گفتن
بر کسی صلعة الی خولست تن و رجیدن و ستوه آمدن و زشت شمردن چیزی را تشنع کوشیدن ستور در رفتن و غارت پراگنده کردن و بسیار رشدن و سلاح در پوشیدن
شوع * شوع درخت بان شوعة یکی قال هذا اشوع هذا بالفتح و شیع هذا بالیاء ایضا بچه دوم که در میان ایشان دیگری نباشد آمده باشد شیع * شیوعة آشکار اشدن خبر
(ع ف اک ۲) و سهم مشاع مثل ام شاع بخش ناکرده اشاعة فاش کردن خبر را و انداختن باره باره بول را رجل مشیاع فاش کننده یقال حیاکم الله و اشاعکم
السلام اجعله صاحبا و تابعا لکم و شاعکم السلام کما تقول علیکم السلام صحبتکم السلامة و هذا انما یقوله الرجل حین یفارق اصحابه شیع بالفتح اندازه یقال اقام فلان
شهرا او شیع شهر ای مقدار شهر و تقول آتیک غدا او شیعه ای بعده شیع بمقدار و ماده و بچه شیر تشییع گسیل کردن و سوختن باتش صلعة بالیا دو فروزانیدن آتش را بهیزم یقال شیعته بالنار ای
احرقته شیعت النار ای اوقدتها بالحطب شیع مرد شجاع مشیعة الرجل بالکسر اتباع و انصار وی و هواداران لا الاذا فاطمة رضی الله تعالی عنهم شیاعة دیگی کسی را آتش و گسیل کردن و ...
رسیدن کسی را شیعة پیروی کردن و دوستی نمودن تشایع کذا کل قوم تبع بعضهم بعضا فهم شیع و قوله تعالی کما فعل باشیاعهم من قبل ای باشالهم
من الشیع الماضیة شیاع بالکسر هیزم ریزه که آتش افروزند و بانگ مزمار شبان که دروی ... شبان ... آواز ...

ضمیمه **شتع** از بیماری یا گرسنگی ناشکیبائی کرد (ع ک ا ف ۲) **شطع** از بیماری مانند آن ناشکیبا گرد (ع ک اف ۲) **شعلع** کعملع و شعملع بزیادة
النون مرا از مردم و جز آن و شجرة شعلعة درخت پراگنده شاخها **شعفلع** بروزن و معنی شعلع و هذه تصحیف و الصواب الشعلع **شقع** فی الاناء در آوند دهن
انداخته آب خورد و شقع فلانا بعینه عانه یعنی بنگاه زد اورا **فصل الصاد** **صبع** ❊ اصبع بالکسر انگشت و بالضم کذلک و بفتحتین و کسرتین ایضا و بالفتح
و کسر الباء ایضا و هو یذکر و یؤنث صبع اشارت کردن بانگشت یقال صبعت بفلان و علی فلان ای دلالت کردن کسی را بانگشت سوی کسی و نایزه سیان
انگشت را بر چیزی وقت ریختن آنچه در وی باشد بچیزی دیگر (ع بفتحها) و یقال للراعی علی ماشیته اصبع ای اثر حسن **صتع** ❊ صتع بفتحتین کردش و شتکار
نامستر مرغ صتع بالضم شتر مرغ سخت سر **صدع** ❊ صدع شگافتن چیزی را و بریدن بیابان و پیدا کردن و بیان کردن چیزی را و سخن حق گفتن آشکارا
و قوله تعالی فاصدع بما تؤمر ای فاصدع بامرک و اظهره و بینه (ع بفتحها) صادع میل کردن بسوی چیزی صلته بالی و بر گردانیدن از چیزی صلته بعن و کرد
کردن گوسفندان را صادعة بالکسر رمه میان الاربع فرق من الغنم رجل صدع بالتسکین و التحریک باریک گوشت انصداع شگافتن صلته صح و گشته
در رمه گوسفند تصدیع جدا جدا کردن و درد سر رسانیدن صداع بالضم درد سر تصدع پراگنده شدن **صرع** ❊ صرع بیارام و گونه از گونها و هو واحد الصروع
ای الفنون و الضروب افگندن (ع بفتحها) مصرع کذلک و جای افگندن مصارعة کشتی گرفتن یقال صارعته فصرعته اصرعه صرعا بالفتح لتمیم و بالکسر
لقیس عن یعقوب صرعة بالکسر نوعی از تفاوت و فی المثل سوء الاستمساک خیر من حسن الصرعة رجل صرعة مثال همزة نیک انداز نده تصریع آنکه همه اقران خود را انداز د
تصریع افگندن و قافیه آوردن در مصراع اول از بیت صرعان با مداد و شبانگاه و دو کلمه شتر که یکی از آن می آید و دیگری میرود صرعان بالکسر دو حد
یقال هما صرعان و شرعان و حتنان و قتلان کلها بمعنی و یقال طلبت منه حاجة و ما ادری علی ای صرعی امره هو ای علی الاعطاء او علی الرد صریع فگنده
افتاده و تازیانه و کمان ناتراشیده و چوب بر درخت خشک شده **صعصع** ❊ **صعصعة** صعصاع جنبانیدن مثل زعزعة و جدا کردن تصعصع
لازم منهما و ذهبت الابل صعاصع ای متفرقة و صعصعة پدر قبیله از هوازن **صفع** ❊ صفع سیلی زدن رجل صفعان سیلی شنده **صقع** ❊ صقع
بالضم کرانه و گوشه زمین یقال هو من هذا الصقع ای الناحیة و ما ادری این صقع ای ذهب صقع بالتحریک فیه و در بدن چاه و از راه میل کردن (ع
بفتحها) و مانده که نامه آرد صقعا دو آفتاب فالت ابنة ابی الاسود الدؤلی یا ابت ما اشد الحر قال اذا کانت الصقعاء من فوقک و الرمضاء من تحتک
فقالت اردت ان الحر شدید قال فقولی اذا ما اشد الحر تحبینه صقع باب التعب صقاع بالکسر خرقه که زیر معجر افگند تا ریم نگیرد و روبند و انچه بینی ناقه را بدان
بندند و قد مر فی الدرج من باب الجیم اصقع مرغ و اسپ و جز آن که در میان سر او سپید باشد عقاب صقعاء نعت منه صقعة بالضم سپیدی میان سر از جانور و نحو
جای سپیدی از سر صقع زدن بر صوقعة (ع بفتحها) و بانگ کردن خروس بالسین ایضا و پشک افتادن بر زمین صقیع لشک که شبها افتد بر زمین فقد بر زمین
ارض مصقوعة زمین اشک زده خطیب مصقع بالکسر بلیغ فصیح و صقعته الصاعقة لغة فی صعقته الصاعقة **صلع** ❊ صلع بالتحریک موی رفتگی پیش سر و نعت
اصلع نعت منه (ع ک اف ۲) صلعة بالتحریک و بضم او سکون لام جای صلع از سر قطعة صلعاء طاق که سر ما شاخ وی ریخته باشد صلعاء ایضا سختی و درد
بی درخت و علامت اصیلع باریک گردن صلاعة بالضم ستند و اصخرة بهن صلع صلاع نیز صلع ایضا جائی که بروی نبات نروید **صلفع** ❊ **صلفعة** بالفاء و القاف
ایضا نیست کردن گردن زدن و مفلس شدن و کذلک بالسین و القاف **صلمع** ❊ **صلمعة** از بن برکندن و ستردن سر و مفلس شدن **صمع** ❊ اصمع خرد گوش صمعاء مؤنث
منه و فی الحدیث عن ابن عباس کان لا یری باسا ان یضحی بالصمعاء و یقال هو اصمع القلب ای تیز خاطر و صمعان تیز خاطر و تیز رای و پیر کار صمعاء ایضا گیاه گو ریده ییش
از شگفتن غنچه او و یقال خرج السهم متصمعا تیری که خون آلوده پر ها او بود و بچسپیده بیرون آید از خسته گالب صمع الکعوب ای صغار الکعوب انابیب شریده
مصمعة اذا دققت و صمعا صمعة الصار صومعة و هی فوعلة من هذا لانها دقیقة الراس **صنع** ❊ **صنع** بالضم نیکوئی کردن صلته بالی و بدی کردن
صلته بالباء (ع بفتحها) یقال صنع الیه معروفا و صنع به صنیعا قبیحا ای فعل صناعة بالکسر پیشه و صنعه کار و پیشه کردن صنعة الفرس حسن القیام علیه فرس صنیع
داشت نیکو یافته سیف صنیع زدوده امراة صناع الیدین و نسوة صنع و رجل صنع الیدین و صنیع الیدین و صنع الیدین بالکسر حرب و استاد و صانع
پیشه و صناع تج صنیعة نیکوئی و همچنین اصطناع نیکوئی کردن صلته بعبد و نفسه یقال اصطنعت عند فلان صنیعة و صطنعت فلانا لنفسی و هو صنیعی اذا اصطنعته
و خرجته و قولهم ما صنعت و اباک تقدیره مع ابیک لان الواو بمعنی مع للاشتراک المصاحبة فاقیمت مقامه و انما نصب لقبح العطف علی المضمر المرفوع من غیر توکید

فان وکذا تر رفعت و قلت ما صنعت انت وابوک تصنع زدش بنکو نهادن از خود خویشتن آراستن زن مصانعة رشوت دادن فی المثل من صانع بالمال لم یحتشم من
طلب الحاجة مصنعة بضم النون وفتحها جاکرد آمدن آب باران مصانع جمعها استوا صنعا قصبة بیمن والنسبة الیها صنعانی بالنون علی غیر قیاس **صوع** **صوع**
پراگنده کردن (ع ع فت اض ۲) انصیاع لازم منه و سپسا گی گشتن و شتاب گذشتن یقال انصاع القوم سراعا ای مروا تصوع پراگنده شدن و خشک شدن
گیاه تصییع مثله صاع زمین پست و پیمانه اصوع ج بالهمز و بالواو ایضا صواع بالضم پیمانه و جام بزرگ که در وی شراب خورند (ضمیمه) **صوقعة** درهم خمانیدن آکشتان
و بانگ بر آوردن ازان صرقاعة المقلاعة بالکسر کناره فلاخن که آواز کند. **المصطع** کمنبر البلیغ الفصیح **صنبعة** چین بجبین شدن بخیل وقت سوال و قدر آنه
یصنبع لؤما و رجل مصنبع الراس مصعنه الی الطول ماهو صنیبعات مصغر صنبعة تبنی **صنتع** کقنفذ میان تهی مصنتع مثله و شتر مرغ سخت سر و
کذا الحمار او الناقة او صنتین و الحاجبین العظیم الجبهة او الرقیق الخد **صندعة** بالکسر کناره تیز جدا از کوه **فصل الضاد** **ضبع** **ضبع** بازو ج اضباع
بج و دست دراز کردن بر زدن در راه دو قسم کردن کسی را و باز یدن شتر بازو ها را در رفتن (ع ع بفتحها) والناقة ضابع تضبیع مثله یقال کنا فی ضبع فلان
بالضم ای فی کنفه و ناحیته ضبع بضم ۲ کفتار و سال قحط ضبعان بالکسر کفتار نر ضباعین ج مثل سرحان و سراحین ضبعانة ماده ضبعان ا ستج و ضباع
جمع الذکر والانثی اضطباع ردا از زیر بغل راست بر کتف چپ انداختن ضبع ضبعة بالتحریک تافتن آرزومند شدن ناقه فحل (ع ع کا فت ۲) اضباع لازم
ضبیعة پدر حیی از بکر بن وائل ضباعة نام زنی **ضجع** **ضجع** بر پهلو خفتن ضجوع کذلک (ع ع بفتحها) اضطجاع مثله اضاجیع نعت منه فی افتعال منه اقتعال
قلب التاء طاء کاضطجع و الادغام کاضّجع فیظهرون الاصلی ولا یقولون اطّجع لانهم لا یدغمون الضاد فی الطاء و قال المازنی و بعضهم یکره التقاء بین حرفین
مطبقین و یبدل مکان الضاد اقرب الحروف الیها و هی اللام فیقول الطجع اضجاع بر پهلو خوابانیدن و فتحه را سوی کسره میل دادن فلان حسن الضجعة
مثل الجلسة والرکبة ضجیع هم خوابه تضجیع تقصیر کردن در کار و نزدیک شدن آفتاب بفرو شدن تضجع فرو ایستادن از کاری و مقیم بودن بر جای رجل ضجعة ای
همزة مرد بسیار خسپنده قال الفراء اذا کثرت الغنم فهی الضاجعة و الضجعاء ضجوع نام موضعی قال الاصمعی هو رحبة لبنی ابی بکر بن کلاب قال الطبنی از بنی کلاب ضرع
ثنیها **ضرع** **ضرع** پستان شتر و گاو و گوسپند و مانند آن اضراع شیر فرود آوردن گوسپند پیش از نتاج و خوار و زار کردن فی المثل الحمی اضرعتنی لک
ضریع ضرعة بزرگ پستان ضریع ایضا شرق خشک و آن گیاهی است در عرب ضراعة بالفتح خواری و زاری ضرع بالتحریک سست ضارع الجسم نزار و ضعیف
تضرع زاری کردن تضرع نزدیک شدن آفتاب بغروب رسیدن و بخشش دیگ مضارعة مانند شدن تضرع بالفتح و ضم الرا نام موضعی اتنایع بضم الثا و الرا نام
کوهی بنجد **ضعضع** **ضعضعة** پست و خراب کردن تضعضع فرو نشستن بنا و افتادن و فروتنی کردن فی الحدیث ما تضعضع امرؤ لآخر یرید به عرض الدنیا
الا ذهب ثلثا دینه ضعضاع ضعضع مرد ضعیف را سست در هر چیزی ضع بیاضیت او ان شتر را قال ثعلب هو ان تقول له ضع ضع تیادب **ضفدع**
ضفدع بکسر الضاد والدال جغز ضفادع ج ضفدعة مونث و بفتح الدال ایضا قال الخلیل لیس فی الکلام فعلل الا اربعة احرف درهم و هجرع و هبلع و قلعم **ضکع**
ضوکعة مرد بسیار گوشت گران سنگ گول **ضلع** **ضلاع** بکسر الضاد و فتح اللام استخوان پهلو و قد یسکن اللام ضلوع و اضلاع ج ضلاع ایضا کوهی خرد تنها گانه فضلع میل
کردن و جور کردن (ع ع بفتحها) ضلع ای مائل جائر و یقال ضلعک مع فلان ای میلک و هواک معه و فی المثل لا تنقش الشوکة بالشوکة فان ضلعها معها ای میلها
بالتحریک کژ شدن در خلقت (ع ع ک اف ۲) ضلیع نعت منه و توانائی و بار گران برداشتن ضلاعة بازو و سخت اضلاع شدن در ضلع ای بهما اضلیع نعت منه
و رس ضلیع تمام خلقت سطبر سرین بسیار عصب بزرگ میان تضلیع شکم پر و سطبر استان اضطلاع میل و اون گران باشدن هو مضلع بار گران یقال فلان مضطلع
بهذا الامر ای قوی علیه و الاتضلاع طالع بالا و تمام خانه من الاطلاع و قالوا ایضا هو مضطلع بهذا الامر و مطّلع له ای قوی به و مالک له و اضلاع انوبه جبل شوخی علی شغینه
الاضلاع **ضوع** **ضوع** جنبانیدن و جنبیدن گوگشک بی آرام کردن و ترسانیدن (ع ع فت اض ۲) انضیاع با بانگ و فریاد کردن چوزه مرغ ضوع بالضم
و فتح الواو نوعی از جغد و اشرا چکک خوانند که همه شب بانگ کند اضواع ضیعان ج ضواع بالضم بانگ چکک تضوع تضیع جنبیدن تا نه و دمیدن بوی آن **ضیع**
ضیعة ضیاع بالفتح هلاک شدن (ع ع ف اک ۱) و منه قولهم فلان بدار ضیعة مثال معیشة ضیعة ایضا آب زمین ضیاع ضیع بالکسرج ضیعة تصغیر
ضیعة و لا تقل ضویعة ضیعت اضاعة بی بار گذاشتن و فی المثل الصیف ضیعت اللبن یضرب لمن امراة کانت تحت رجل موسر و کرهته لکبره فطلقها فتزوجها رجل
ملاق فبعثت الی زوجها الاول تستمیحه فقال لها الصیف ضیعت الابن و نصیغة نصوبه علی الظرف یعنی بیاع اضیع ضمانة بسیار ضیاع شدن ضیع نعت منه وقائل

فلان بالكل وفي ايضي يصلع اي يطلق ففيش لانه احسن باضه تي قالت باسم طالع يلقي الي هي عنل اللع الصبيح السالك الذي في تصنوعة (ضميمه) ضوع كجوهر ضوع

ست الى ياهيرفه ست مفتوح شده و مرد گال او الصوا سقيه بصنوكته ضريح بجعفر وز ضيع نه زهوا بيتزاد (ع بفتحها) ضفع بالفتح سرگين باشد ضفعه آنقر سيدا

خار دار زرد كنا فلك يا سيلا ازواج السعدان وازقد الاسنانية قد نشرت سبعين اهوا التهبت اجمعهم سنا بلبو ابا الضلع بجعفر زن فراخ فرج شتقته شده بالالام ضوع ضلقوع را

سقفه يعني سيراستر **فصل الطاء طبع** طبع سنت كرد و مراد آفريده شده ست هودي الال مد طبيعه طباع كذا لك سهر كردن بسير او مهر نهادن بيرنا سقيه يعني يا

شيبه جواز گل (ع بفتحها) بروال طبيعت شيئا ابر يا حبر ه طابع يفتح البا والكسر تسرين بسير البا والقه فيه طابع مهر ان و ساز ننده طبع بالكسر نام جوي طبع بالتحريك زنگ گرفتن شمشير

در بسياكرشدن مرد و كاهل شدن (ع ك اف ٢) تطبيع پر كردن مشك تطبع پر شدن ناقه مطبقه گران بار **طلع** طلوع برآمدن آفتاب و جز آن (ع ف اض ٢) مطلع بالفتح و اللام

و كسر جا بر آمدن و بر آمدن نيز طلع بالتحريك برآمدن بر كوه (ع ك اف ٢) اطلاع واقف شدن صلته بعلي او يقال اطلع عليهم اي جاءهم و طلع عنه آفتاب بر آمدن طالعه چيزي بكسي نوشتن يا واقف گردانيدن

طالعه بكتبه بعثا الشي اي طلعت عليه تطلع پيوسته چيزي نگريسته يقال تطلع اليه و كتاب اطلعت اطلاع وقوف دادن كسي را بر سر صلته بعلي و سر آوردن

خيزير اوشكوفه بر آوردن درخت و از بالاي نشانه گذرانيدن تير راو ترق كردن طلعا عرض اف ٢ في طلعه بسكون ٢ و بيا طلع شكوفه تخستين بر درخت خرما طلعه يكي نخله

مطلعه آنكه دراز تر و بلند تر باشد از ديگرها استطلاع بر رسيدن طلع بالكسر اسم في الاطلاع يقال اطلع طلع العدو اي سيره و يقال كن بطلع الوادي بالفتح و الكسر مطلع جاي اطلاع

يا فتن بر چيزي و هو من اشرف الي استخذا في الحديث من هول المطلع شبه ما اشرف عليه من امر الآخرة بذلك طليعه الجيش طلايه لشكر و هو من يبعث ليطلع طلع العدو

للاطلاع الشي بالكسر آنكه چيزي طلاع الارض و هبا پر زمين از زر امراة طلعه خباة ستال بهمزه زن بسيار خويشتن نماينده و پنهان شونده طلو بلبغ نام آبي در بني تميم **طمع** *

طمع طماعه طماعيه اميد و اميد داشتن (ع ك اف ٢) طمع طامع فت منه اطماع اميد وار كردن يقال في التعجب طمع الرجل فلان بضم الميم بسيار طمع شد و خرجت المرأة

فلانه بسيار بطن آنيده شد و قضو القاضي فلان و كذلك التعجب في كل شي الا ان ما لواقي نعم و بئس و انه تردي عنهم غير لازمه اقياس التعجب لان بصور التعجب ثلاث يقال

ما احسن زيدا و اسمع به كبرت كلمه و قد شذ عنها نعم و بئس طمع ايضا رزق لشكر يقال اعطاهم الامير اطماعهم اي ارزاقهم و امراة مطماع زني كه بطمع آرد مرد را و دست ندهد

طوع طوع طاعه فرمان بردار كردن (ع ف اض ٢) صلته باللام و فراخ علف شدن چراگاه و هو طوع يديه اي منقاد لك فرس طوع العنان اي سلس

تو انستن قوله تعالى فما اسطاعوا ان يظهروه بحذف التاء استثقالا لمخارج الطاء و يكرهون ادغام التاء فيها فيحرك السين هي لا تحرك ابدا و قرا حمزة فما اسطاعوا بالادغام

فجمع بين الساكنين و بعض العرب يحذف الطاء استثقالا فيقول استاع يستيع و بعض العرب يقول اسطاع يسطيع بقطع الالف و هو يريد ان يقول اطاع يطيع يجعل السين

عوضا من ذهاب حركة عين الفعل تطاوع نرم گردن نمودن تطوع توانائي نمودن از خود و آنچه نه فريضه باشد آوردن مطوعه آنانكه بطوع جهاد كنند بي آنكه بر ايشان

واجب باشد و منه قوله تعالى الذين يلمزون المطوعين و اصله المتطوعين فادغم التاء في الطاء تطويع آسان كردن كار برا بر كسي و توانا كردن كسي را بر كار و قوله تعالى

فطوعت له نفسه قتل اخيه مثل طوقت اي رخصت و سهلت سطا وعه فرمانبردار كردن و سازوار نمودن با كسي طواع فرمانبردار و فلان حسن الطاعة و جاء فلان طائعا غير كره خواهان

طوع اطاعه فرمان بردار كردن و ميوه رسانيدن درخت يقال قد اطاع النخل الشجر اذا ادرك ثمره و امكن ان يجتني و علف يا تاك شدن چراگاه انطياع فرمان بردار

شدن طيع طائع يعني (ضميمه) طرسعة از ترس سخت ترديدن طرع گلنگ و امير آنكه شرم و خوش آوازي ندارد و قد طرع كفرح لغة في طسع و طرع جماع كردن (ع

بفتحها) و طرع الجندي فعدو لم يغز طسع جماع كردن (ع بفتحها) طسع في البلاد رفت طيسع جا فراخ و مرد آزمند و الطسع گلنگ و امير الطرع و قد طسع كفرح و كمنع طسع

كمنبر حاذق طلع بزبان ليسيدن طعطاع كجعفر زمين هموار و الطعطعة حكاية صوت الاطع و الناطع و هو ان يلصق لسانه بالغار الاعلى ثم يتطلع من طيب شي ياكله فيسمع

سونا بين الغاره و اللسان و هو ناطع ليطيع لغة في اطاع ليطيع **فصل الظاء ظلع** ظلع خميدن و ستور و جز آن در رفتار (ع بفتحها) ظالع نعت منه و تهمت ظلع

بالتحريك تنگ آمدن جا و زمين بسيار ريگ و صلته بالباء (ع ك اف ٢) و يقال ارق على ظلعك يعني و رفق كن با تن خود و ارقا على ظلعك و ق على ظلعك من

و قيت اي الزمه و اربع عليه كذا في مجمل اللغة (ضميمه) فصل العين عفشنج كسفرجل بدهلق علوكع كسفرجل كوتاه علكنكع كسمند له اغول زنكنكع مثله

علع كاين و علعل مريادة لام زجر للغنم و لا بل عصيصع كقنفذ شجرة تنبت ادي بها و لو رقها و سل عرابي عن ناقته فقال تركتها ترعي العصيصع و قيل انما هو الصيصع و ا

ما وقع في بعض كتب المعاني بهدي الصبيع بتقديم العين فغلط العو عا سر الغوغاء جمع القوم تعيبا عيوعن امر قصده و في كتب التصريف عاعيت عيعا و

بعيبر و هو فعال الاخفش لا نظير له سوي حاحيت و حاهيت **فصل الفاء فجع** فجيعه مصيبت دردناك فجائع جمع فجع دردمند گردانيدن مصيبت

(ع ع بفتحهما) تفجیع کذلک یقال نزلت بهما ان فاجعة الفجیع دردمندی این صلته بالام فدع + قدع کژی پیوند دست وپای (ع ع ف اک ۲) افدع کف دست
وپای درون رویه رفته فدعه آن موضع کژی از دست وپای فرع + فرع از هر چیزی سر دی ومهتر قوم وموی تمام وشاخ درخت وکمان کاز شاخ
درخت سازند یقال قوس فرع از شاخ نا کفانیده قوس فلق از شاخ کفانیده وبعصا برسر زدن وبالقاف ایضاً وبرتر شدن از قوم خود به بزرگی یا بجمال وبلگام
زدن اسپ را تا باز ایستد وباز داشتن میان دو کس وبرکوه شدن (ع ع بفتحهما) فرعه جای بلند فراع ج جبل فارع کوه بلند وفارع ایضاً نام صحفی فارعه برکوه
نام زنی ویقال انزل بفارعة الوادی واحدر اسفله افراع از بالای کوه فرود آمدن یقال افرعت فی الجبل انحدرت ولقیت فلانا فارعا مفرعا احدنا مصعد والآخر
منحدر رو بکسی وبجائی فرود آمدن صلته بالباء یقال افرعنا بفلان ای نزلنا به ویقال بهما افرعت به ای ابتدأت به وآب علف شکافتن پیش از قوم وبالاکردن
بر جای وحیران کاشتن وفسیح کردن فرع تفریع فرود آمدن از کوه وبر آمدن برکوه وهو من الاضداد ویقال فرعت فی الجبل انحدرت وفرعت الجبل صعدت
فروع الجوزاء کرمهای سخت یقال لهم الفروع رجل مفرع الکتف مرتفعه متلاع فوارع پشتهای بلند آب راهها دی فرع بالتحریک اول نتیجه ناقه وما ل
ومنفعت آماده ونام جائی وبا موی تمام شدن (ع ک اف ۲) افرع فرعا والغنان منه فرعة بالتحریک پیش فرع فرع ج فرعه نام زنی تفرع بالسیاک
شدن شاخهای درخت وسیده قبیله راخو من افراع دختری ستدن فراعه رکوی که قلم در وی پاک کنند فرقع + فرقعه درهم خمانیدن انگشتان وبانگ
آوردن از دی تفرقع بانگ آمدن از انگشتان افرنقاع پراکندن ودور شدن از کسی صلته بعن یقال افرنقعوا مشتعلین ای تفرقوا مسرعین فزع +
فزع بالتحریک ترس افزاع ج وترسیدن (ع ک اف ۲) وپناه جستن بکسی یقال فزع منه وفزع الیه وفریاد رسیدن قال رسول الله صلی الله علیه
وسلم للانصار انکم لتکثرون عند الفزع وتقلون عند الطمع مفزع پناه جا یقال فلان مفزع للناس وهما مفزع وهم مفزع وهی وهن مفزع لهم سواء فیه جمیعا
مفزعة آنچه از وی ترسیده شود وافزاع ترسانیدن وفریاد رسیدن تفزیع ترسانیدن وبیم کردانیدن وهو من الاضداد وصلته بعن ومنه قوله تعالی حتی اذا فزع
عن قلوبهم ای کشف عنها الفزع فصع + فصع فشاردن رطب تا از پوست بیرون افتد وفی الحدیث نهی عن فصع الرطبة وغلاف سرنره برگردانیدن کودک
(ع ع بفتحهما) یقال غلام افصع اجلع آنکه کمره او از غلاف بیرون آمده باشد تفصیع تعدیه منه انفصاع لازم منه افتصاع گرفتن همه حق خود را از کسی برجای
خود وغلاف سرنره برگردانیدن کودک فطع + فطاعة بسیار آشنا اسیدن کار (ع ع بضمها) امر فظیع ای شدید مستبشع جاوز المقدار افظاع کذلک امر مفظع
ای فظیع وبرشتی رسانیدن وبیستعمل مجهولا ایضاً وفظع به یافتن کاری را استفظاع مثله فعفع + فعفعة راندن شبان گوسپند را به فع فع گفتن تفعفع
فعفع فعفعانی اذا کان خفیفا فی عمله فقع + فقوع سخت زرد شدن (ع بفتحهما دض ۲) اصفر فاقع نعت منه وقوله تعالی صفراء فاقع لونها علی التقدیم
والتاخیر ای لونها فاقع فاقعة سختی فواقع ج فقاع م فقاقیع خوزه شراب فقع نیزرادن ونوعی از سماروغ وبالکسر مثله فقعة ج تفقیع از انگشتان بانگ بر آوردن
سخانیدن آن فلع + فلع شکافتن چیزی را (ع ع بفتحهما) تفلیع کذلک انفلاع لازم منه تفلع ترکیدن پای فلع بالفتح والکسر کفتگی پای فلوع ج ویقال فی البحث
لعن الله فلعتها فنع + فنع بالتحریک فزون وبسیار شدن مال (ع ک اف ۲) مسک ذو فنع خوش بوی تیز بوی فوع + فوعة رسیدن بوی خوش وکذا
بالغین (ضمیمه) فردوعة کعصفورة گوشه کوه من التکملة صواب بالقاف القرزع کقنفذ بینه دانه فرزعة پاره از گیاه فرزع باللام یکی از پشت کرسیها
لقمان وتفرزع الکلاء صار فرازع فرلغ کزبرج وقنفذ سپس سیاه فشعت الذرة افلاقت از زن خشک شد (ع ع بفتحهما) فشفع ریدیا تیز واد (ع ع بفتحهما)
فلع + فلوع بانده یا خشم مترنگ گون شدن (ع ک ا ...) دذهب ثمانیه ربی این قاع کمنع ای ابن عد افقع کقنفذ وترمقتاع والقاف ...
است ولقیع قنقع بالفتح مرکب الفوعة من الطیب بوی خوش الفوعة من السم تیزی وتندی زهر الفوعة من النهار والليل اول روز وشب فوع الا
ابتدای کار فیعة الامر مثله فصل القاف قبع + قبوع سر در پوست کشیدن خارپشت وسر در گریبان کشیدن مردم (ع ع بفتحهما) ودر زمین
رفتن وناسه برافتادن قابع بانامه وبینی فشاندن خوک قباع مثله یقال له قباع کقباع الخنزیر وامراة قبعة طلعة ای تقبع مرة وتطلع اخری قبعة
ایضاً مرغکی که نزدیک سوراخهای موش باشد پیوسته چون از چیزی ترسد در وی رود قبیعة شیر شمشیر وکارد وسوراخ بینی خوک قبیعة مثله قنبعة غلاف
شکوفه قنبعة درغلاف غنچه شدن شکوفه درخت قباع بالضم پیمانه بزرگ ولقب مردی قهباع از تشنگی آب خوردن بدهان انقباع پنهان شدن
قدع + قدع عنان زدن اسپ را وباز داشتن کسی را از کسی (ع ع بفتحهما) انقداع باز ایستادن فرس قدوع اسپ که حاجت آید او را عنان زدن

تا بار ایستد و بحمل لا یقذع ای لا یضرب انفه وهو کریم قذع بالتحریک ضعیف شدن چشم (ع ک اف ۲) وکم سپید شدن مژگان شدن زن و بدچشم شدن اسپ و نزدیک
شدن بسال یقال قذعت لی الخمسون آکنون امراة قذعة و فرس قذع تقادع شتافتن در چیزی بر یکدیگر و بستی جستن و نیزه زدن با یکدیگر و فی الحدیث یقع الناس
علی الصراط یوم القیمة فیتقادعون به تقادع الفراش فی النار و مردن قومی در پی یکدیگر **قذع** * **قذع** فحش و پلیدی زبانی و فحش و بدی و دشنام دادن
(ع بفتحهما) اقذاع کذلک و فی الحدیث من قال فی الاسلام شعرا مقذعا فلسانه هدر قاذع سخنان زشت قنذع دیوث و بی غیرت **قرع** * **قرع** کدو قرعة
یکی و فال زدن بقرعه و در کوفتن و بعصا بسر زدن و تمام خوردن آنچه در کاسه بود چنانکه لب کاسه بر پیشانی زند (ع بفتحهما) یقال قرع بالاناء جبهته
و فی المثل ان العصا قرعت لذی الحلم ای ان الحلیم اذا نبه انتبه و اصله ان حکما من حکام العرب عاش حتی اهتر فقال لابنته اذا انکرت من فهمی شیئا عند الحکم
فاقرعی لی المجن بالعصا لارتدع قرع قراع گشنی کردن فحل (ع بفتحهما) استقراع گشن بعاریت خواستن و گشن خواه شدن ماده گاو اقراع بگشنی دادن گشن را
و بهترین مال بکسی دادن قرعة بالضم گزین مال و آنچه یقال زند قرع بالتحریک آبلها سپید که بر شتر بچه بر آید و بی موی شدن سر بعلتی (ع ک اف ۲) اقرع
کل که بعلتی شده باشد قرع بالضم قرعان ج وذلک لموضع من الراس القرعة بالتحریک و قبول کردن مشورت را و باز ایستادن از آنچه فرمایند قرع نعت منه
و خالی شدن درگاه از مردم و خادم (ع ک اف ۲) یقال نعوذ بالله من قرع الفناء و صفر الاناء و فی الحدیث عن عمر رضی الله تعالی عنه قرع حججکم ای خلت
ایام الحج من الناس و مراح قرع اذا لم یکن فیه ابل و قال ثعلب نعوذ بالله من قرع الفناء بالتسکین علی غیر قیاس اقرعان دو برادر اقرع بن حابس
و مرثد بن حابس حیة اقرع نوعی از مار شجاع اقرع مثله و یقال سقت الیک الفا اقرع من الخیل و غیرها ای الفا تاما و هو لغت لکل الف کما ان هنیدة
اسم لکل مائة مقرعة کوبه مقراع تبین مقروع ستور گزیده بجهت گشنی را و مهتر و لقب مردی قراع صلب و سخت اقارع ج القارعة قیامت و سختی روزگار قوارع
الدهر سختیهای روزگار یقال قرعتهم قوارع الدهر ای اصابتهم و نعوذ بالله من قوارع فلان و لواذعه و قوارص لسانه قارعة الدار ساحت سرای قارعة الطریق
سر کوره راه قوارع القرآن آیتها که بوقت مهمات و بجهت حرز خوانده شود قریع شتر گره آبله بر آمده قرعی ج مثل مریض و مرضی یقال استنت الفصال
حتی القرعی گشن و مهتر یقال فلان قریع دهره و حریعة یقال فلان قریعک ای مقارعک قریعة البیت بهترین جای در خانه و بهترین مال ناقة قریعة آنکه گشن
بسیار جهد و حمل کم گیرد اقراع بر آمدن بازگشتن و نرم شدن یقال اقرع لی فلان ای ذل و قرعه انداختن میان یقال اقرعت بینهم و عنان زدن ستور را تا ایستد
یقال اقرعت الدابة بلجامها ای کبحتها به و اقرعته ای کففته و اقرع ای اعطاه خیر ماله و فلان لا یقرع ای لا یقبل المشورة و النصیحة تقریع علاج کردن شتر بچه
قریع را و درشتی کردن و سرزنش کردن مقارعة بیکدیگر کوفتن و لیران و قرعه انداختن با هم یقال قارعته فقرعته اذا اصابتک القرعة دونه اقتراع گزیدن
و قرعه زدن تقارع کذلک تقرع برگشتن از پهلو به پهلو یقال بت اتقرع ای اتقلب قریع بالتصغیر پدر بطنی از تمیم **قرنبع** * **اقرنباع** در سر بجنبیدن از سرما
قرشع * **قرشع** زن گول و آنکه پیراهن یا چادر را بشکونه پوشد و فلان قرشعة مال بالکسر آنکه مال نیکو نگاه دارد و در دست او نیکو شود **قرصع** * **قرصعة**
درهم شدن و نهفته شدن و منه قد اقرنصع الرجل و مقرمط نبشتن کتاب را و رفتار بد رفتن زن در راه **قرزع** * **قرزوع** سبک شدن و شتاب رفتن
آهسته و ترک بیختن (ع بفتحهما) و منه قولهم قوزع الدیک اذا غلب فهرب قزع بالتحریک پارهای ابر تنک قزعة یکی و ستردن خرد و جای جای ستردن کودک و هی
عنه تقزیع ستردن سر و جای جای ناسترده ماندن و آماده کردن اسپ را بدواندن فرس مقزع نعت منه و تقزع الفرس آنچه یا للرکض مقزع مرد تنک
موی و سبک رفتار و یقال ما علیه قزاع نیست بروی لته پاره قزعة بالضم موی گرد اگرد سر قنازع ج و فی الحدیث غطی عنا قنازعک یا ام ایمن **قشع** *
قشع پوستهای خشک قشع یکی علی غیر قیاس لان قیاسه قشعة مثال بدرة و بدر الا انه هکذا یقال و فی حدیث ابی هریرة لو احدثتکم بما اعلم لرمیتمونی بالقشع
یعنی پوست خاک آلود پوسیده قشع ایضا بیت من جلد فان کان من ادم فهو الطراف و دور کردن باد ابر را و پراگنده کردن (ع بفتحهما) انقشاع اقتشاع
تقشع گشاده شدن ابر از سر او دل از غم و قشعت القوم فانقشعوا و تقشعوا ای فرقتهم فتفرقوا و اقشع القوم عن الماء اقلعوا قشعة بالکسر پاره ابر که بعد از
گشادن ماند **قصع** * **قصعة** کاسه بزرگ قصع قصاع ج قصع فرو خوردن جرعه آب را مردم و نشخوار را شتر و نیکو و نرم خائیدن شتر نشخوار را (ع
بفتحهما) و فی الحدیث انه خطبهم علی راحلته و انها لتقصع بجرتها و بیان [illegible] کشتن شپش تشنگی نشاندن آب و حقیر و خوار گشتن کسی را و زدن بکف دست بر سر
و خرد ماندن کودک که نبالد و منه یقال قصع الله شبابه فهو مقصوع لا یشب و لا یزداد قصاعة خرد و ریزه بر آمدن کودک که کلان نشود (ع بفتحهما)

قصیع نعت منه قاصعاء سوراخ کلاکموش و الجمع قواصع قشبهوا قاصعاء لیقاعاته وجعلوا الفی اقتابیث بمنزلته ادا قصعة مثال همزة مثل لقاصعاء قصع ✦
قصاعة بدرجی از زمین وسکالبی **قطع** ✦ **قطع** بریدن (ع بفتحها) قطوع گذشتن از جوی بریده و سپری شدن آب چاه و رفتن مرغان از سردسیر
بگرم‌سیر یا برعکس آن قطاع بالفتح کذلک طیور قواطع نعت منه قطیعة بریدن خویشی فهو رجل قطع و قطعة مثال همزة ای قاطع الرحم ودر جسم قطعاء خویشی بریده و
قوله تعالی ثم لیقطع ای لیختنق لان المختنق یمد السبب الی السقف ثم یقطع نفسه من الارض حتی یختنق انقطاع بریده شدن وفلان منقطع القرین ای بی همتا و
دورماندن در راه از قافله یقال قطع بفلان فهو مقطوع به و انقطع به فهو منقطع به اذا عجز عن سفره من نفقة ذهبت او قامت علیه راحلته او اتاه امر لا یقدر
علی ان یتحرک و گسستن رسن و منقطع الوادی والرمل والطریق منتهاها مقطع جای برش و سپری شدن هر چیز مقاطع ج اقطوه ای ... و ... گرفته
بیکدیگر فرستند لبن قاطع شیر بریده و ورزش اقطع مرد دست بریده قطعان بالضم ج مثل اسود و سودان قطعة بالتحریک جای برش از دست قطع بالفتح
والسکون شلة و ایضاً پاره از زمین جدا کرده و بخشش ویقال اصاب الناس قطع و قطعة اذا انقطع ماء بئرهم فی القیظ قطع بالضم و ... ازومی و جزآن قطعاء ...
ازهر قطع بالکسر تاریکی آخر شب ومنه قوله تعالی فاسر باهلک بقطع من اللیل گلیم خرد که بر پشت شتر اندازند چون ... و ... خزره ... رکه ...
نشانند اقطع اقطاع ج قطعة بکسر یکپاره از هر چیز قطیعة هجران ویقال الصوم مقطعة للنکاح مقطع بالکسر آله بریدن مقطعات بالتشدید پارهای جامه که بپاره
قصائد و شعر و جزآن ویقال للارنب مقطعة الاسحار تقطیع پاره پاره کردن و درگذشتن اسپ دونده از اسپان دیگر ویقال جاءت الخیول تقطیعاً ... آسته
سراعاً بعضها فی اثر بعض و تقطیع الشعر وزنه باجزاء العروض والتقطیع ایضاً مغص فی البطن عن ابی نصر قطاع بالفتح والکسر انگور و خرما بریدن و جزآن تقطیع
رمه گوسپند و پاره کاو اقاطیع ج علی غیر قیاس و قطاع قطعان ایضاً مثل اشراف و حجریان و تازیانه و فلان قطیع القیام ای آنکه برخاستن اندر ضعف
یا از فربهی قطاعة بالضم آنچه از بریدن افتد تقطع پاره پاره و بخش بخش شدن قوله تعالی لقد تقطع بینکم فمن قرأ بالرفع پاره پاره و بخش بخش کردن قوله
تعالی و تقطعوا امرهم بینهم ای تقسموه لازم و متعدی اقطاع ببریدن دادن شاخهای درخت را یقال اقطعته قضباناً من الکرم ای اذنت له فی قطعها و
هذا الثوب یقطعک قمیصاً و بریده کردن خراج زمین و بریده شدن حجت و جواب کسی و ساکت و ملزم شدن او و هو رجل مقطع بالکسر نعت منه مقطع
بالفتح کشتی باز مانده از کشتی و غریب از زنان و مال بریده شده و آنکه یاران او را دو سپند و او را فی دیقال اقطعت الشی اذا انقطع عنک ...
و اقطعت الدجاجة ای اقفت یعنی از بیضه باز ماند مقاطعة بریده کردن بر چیزی تقاطع بریدن دو گروه از هم اقطاع پاره از چیزی جدا کردن و اقتطع
فلان طائفة من مال فلان ای انتهب **قعقع** ✦ **قعقعة** آواز سلاح و نحو آن و رفتن در زمین و جنبانیدن و فی المثل ما یقعقع له بالشنان قعقاع
بالکسر کذلک قعقاع بالفتح الاسم و راه از یمامه بکوفه و راه دشوار و منه قیل قرب قعقاع لانهم یجدون فی السیر و خرمای خشک و تپ لرزه و قعقاع بن شور
نام مردی معروف فی الفضل حمار قعقعانی بالضم سخت آواز مقعقع آنکه قداح را می گرداند در میسر قعاقع آواز رعد پیاپی و مواضع از بادقیس تقعقع جنبیدن ویقال
تقعقعت عمدهم ای ارتحلوا و فی المثل من یجتمع یتقعقع عمده کما یقال اذا تم امر دنا نقصه قعیقعان نام کوهی بمکه و اهواز قعقع بالضم ... پیچ ... در آن ...
قعاع بالضم ... اقعاع ... و آمدن قوم بدان آب **قفع** ✦ **قفعة** زنبیل خرد بی گوشه قفعاء رستنی قفع در کشیده شدن دست و پای و جزآن
(ع ک اف ۲) اذن قفعاء کانما اصابتها نار فانزوت و رجل قفعاء پا انگشتان برگشته رجل اقفع نعت منه و قوم قفع الاصابع و رجل مقفع الیدین قلفع
بالکسر گل خشک شده بر زمین که بعد ... قد و برکنده شود **قلع** ✦ **قلاع** توشه دان شبان و برکندن (ع بفتحها) و نام معدنی که از وی ارزیز خالص خیزد
قلعی منسوب الیه و فی المثل شحمتی فی قلعی ای سفر مزادتی اقتلاع برکندن انقلاع و تقلع لازم منه مقلوع امیر معزول دائرة قلاع و اثرة تکون تحت اللبد
دیگر اقلاع باز ایستادن قوله تعالی و یا سماء اقلعی و باز ایستادن تب یقال نزعت فلانا فی قلع بالسکون و الحرکة من حماه ای فی اقلاع منها قلعه ...
از بنی ... و اسمها ... و شمشیر قلعی ... القلعة بالتحریک موضعی در بادیه سیف قلعی منسوب الیه و پاره بزرگ از ابر قلاع ج و ایضاً سنگ ... در
کشتی (ع ک اف ۲) رجل قلع القدم نعت منه و هذا منزل قلعة بالضم ای لیس بمستوطن و مجلس قلعة اذا کان صاحبه یحتاج الی ان یقوم مرة بعد مرة
و هم علی قلعة ای علی رحلة و فلان قلعة آنکه بر زمین نتواند بود از دوستی ... زود افتد قلعة ایضاً مال عاریت و فی الحدیث بئس المال القلعة مقلاع فلاخن
قلاع سرهنگ و فی الحدیث لا یدخل الجنة قلاع و نباش قلاع بالضم و التخفیف گل تراشیده خاک در دهان شده که زیر او سمارو غ برآمده باشد و نوعی از بیماری ستور قلا

پاره از وی و صخره بزرگ در صحرا افتاده و بر کلوخ و سنگ که آن را بدست یا بفلاخن اندازند قلع بالکسر بادبان قلاع ج سفن مقلعات کشتیهای با بادبان **قمع** ×

قمع بعمود زدن و قهر کردن و خوار گردانیدن اقماع مثله مقمعة بالکسر عمود آهنین مقامع ج انقماع خوار شدن قمعة بالتحریک نام مردی و سهر کوهان شتر قمع ج و کلس ریزه

کز بر ستور نشیند قمع بالتحریک ایضاً گنش که در بن مژه و مدد و مبدل آن (ع ع ک اف ۲) قمع بالکسر مع سکون ۲ و حرکته و بالفتح ایضاً سری خنور های سرنای علاقه

خرما و مانند آن قمع مسعد رمنه و قمعت الوطب که وضعت فی راسه القمع اقتماع از سوراخ مشک آب خوردن مثل الاقتباع و یقال الحمار یتقمع ای

یحرک راسه **قنع** × **قنوع** بالضم خواستن و خواهندی و نیاز نمودن در سوال (ع ع بفتحها) قانع قنیع نعت منه و یقال قنوع پسند و رضا نمودن و قانع بمعنی الراضی

وبذا المعنی اشهر فیه و هو من الاضداد و فی المثل خیر الغنی القنوع و شر الفقر الخضوع و میل کردن ستور سوی چراگاه (ع ع ک اف ۲ و ستوکاه خوابگاه (ع ع

بفتحها) قناعة بالفتح خرسندی و پسنده کاری بر آنچه قسمت باشد (ع ع ک اف ۲) قنع قنوع نعت منه مقنع مقنعة بالکسر سر افگند فی زنان قناع برده

و پوشش که بر بالای سقنعه باشد و طبق از برگ خرما قنع بالکسر کنه اکما مقنع بالفتح گواه عدل یقال فلان شاهد مقنع و رجل قنعان و امراة قنعان بالضم یستوی

فیه المونث و المذکر و التثنیة و الجمع ای مقنع رضی قنعان بالکسر هموار میان دو لشته و مقنع آنکه دندانهاش درون روی رسته باشد رجل مقنع خود بر سر نهاده

تقنیع مقنعه بر افگندن زن را تقنع لازم منه و تازیانه بر سر زدن و دور کردن خروس پرهای گردن را بوقت فشاندن و جنگ اقناع سر در و اکردن و منه قوله

تعالی مقنعین مقنعی ر و سهم دو دست برداشتن در دعا و گردن دراز کردن شتر سوی حوض تا آب خورد و کژ کردن آب جامه را تا آنچه در وی است بریزد و کسوی آب

روشن تا پر شود و گردانیدن ستور سوی چراگاه و خشنود گردانیدن **قوع** **قوع** فیلح بر ناکشتن بر ماده (ع ع ف اض ۲) اقتاع الفحل اذا هاج قاع زمین هموار قوع اقواع قیعان ج

قیعة ایضاً و احد مثل القاع و جمع عند البعض قاعة الدار ساحت سرای (ضمیمه) **قثع** بالضم بوق و لیس بتصحیف قبع و لاقنع **قروع** کزبرج و درهم پیش

شتر و باکیان قروعة خواری قروعة کزبرجه کردن یقال فذا خذ القروعة قردوع کعصفور سوراخ و کعصفورة گوشه کرد در شکاف کوه بهم رسد **قزنع**

کعیفر زن کول قرنع مثله **قرشع** بالکسر گرمی که در سینه و گلوی مردم بهم رسد و چیزی است سفید هیچو نمک که بر تن پدید آید و المقرنشع المنتصب المستبشر للشر و افرنشع ابرنشق و رفع راسه تحرک و تنشط **قرطع** کزبرج و درهم پیش شتر قردع مثله **تقرقع** ترنجید تقرعف مثله و اقرنقعه علیه مبنیا للمفعول اغمی علیه

ثم افاق **قفعنعة** زن بیباک **قلوع** کسفرجل لعبته لهم **قلفع** کزبرج و درهم گل ترکیده و شگافته و چیزی که از آهن وقت کوفتن جدا گشته باشد

و دنوشت متقلفع قلع یعنی بتیم زرد الققفعة کزبرجه قشر الارض یرتقع عن الکماة و ما یصیر علی جلد البعیر لهیئة القشر الواسع قطعا قطعا **قلمعة** مردم فرومایه و

قلمع راسه ضربه فاندره و قیل حلقه **قمنبع** کقنفذ آوند گندم و کوهی است بدیار غنی و مرد کوتاه قمنبعة زن کوتاه در کوی دو جبه شبیهة بالبرنس و یلبسها الصبیان

سر افگند فی زنان که خرد باشد یا مانند آن و قمنبع فی بیته در خانه پنهان شد و خشمگین گردید و رجل مقنبع الراس کسر الباء مبطله رجل مقنشع اللحیة بکسر الشاء مرد

دراز ریش با پراگندگی آن **قنذع** کقنفذ قلتبان قنذع قلتبان قنذعة موی گرداگرد سر قنازع بلاها و سخن بد و فحش **قنزعة** کقنفذة بضم القاف و الزاء

و بفتحها و بکسرهما بلاها و موی گرداگرد سر قنازع و قنزعات ج و پاره از موی که بر سر اطفال گذارند یا موی های دراز و کلان و پاره زمین بی نبات و باقی مانده پر وبن دم

و پر گردن خروس و القنزعة من الحجارة سنگ ریزه که از گردکان کلان باشد و لشش یعنی سوی پهلوهای زبان بر سر تقدیر انار پیچیده دارند قنازع بلاها و القنزعة من النصی

و الاسنام یقال یا بها و اما نهی النبی صلعم عن القنازع نهی ان یوخذ الشعر و یترک منه مواضع **قنزع** بالضم کوهی است ما بین مکه و مصرین که بسیار سر دارد و یقال اذا

اقتتل الدیکان فهرب احدهما قنزع الدیک **قنفع** کقنفذ مرد کوتاه خسیس سوش قنقع کزبرج مثله قنفعة بالضم است و ماده خارپشت بنو **قینقاع** بفتح القاف

و تثلیث النون شعب من الیهود کانوا بالمدینة **قهقاع** بالکسر غنید نه خسیس یقال تقهقع الدب **قاع** الخنزیر سر خوک آواز کرد (ع ع فه اک ۲) و الا قناع بضم الهمزه

و فتح القاف و الباء المشددة موضع بالحجاز

فصل الکاف

کتع یقال ما بالدار کتیع ای احد کتع بالضم و فتح ۲ بچه روباه و مرد لئیم کتعان بالکسر

ج مثل صرد و صردان و کتع جمع کتعاء فی توکید التانیث یقال اشتریت بذه الدار جمعاء و کتعاء و بذه الدور جمعاء کتعاء و رایتهم اخوانک جمع و کتع و رایتهم

اجمعین اکتعین و لا یقدم کتع علی اجمع و لا یفرد لانه اتباع له و حول کتیع سال تمام و کتع ای هرب (ع ع بفتحها) **کثع** **کثوع** شکروان شدن شیر و بر سر گرفتن شیر

و غیره (ع ع بفتحها) تکثیع کذلک و کفک از سر انداختن دیگ کثعة بالضم گروهی یک شفة کانثة بالغة سطبر **کرع** × **کرع** بالتحریک آب باران ایستاده کروع بدها

آب بیش آن خوردن از جوی (ع ع بفتحها و کسر الراء) کراع آب ایستاده رسیدن قحم و آشامیدن ستور را کرعات کلرعات خرماستان که بر آب باشد الکرع باریکی ساق کرع

بالفتح یکی اسم منه وکسرع مصدر منه وبدهان آب سبز شدن (ع ک اف ۲) کراع بالضم پاچهٔ گوسپند وگاو وجز آن وهو بمنزلة الوظیف فی الفرس والبعیر وهو مستدق الساق یذکر
ویؤنث اکرع واکارع ج ومنه المثل أعطی العبد کراعا فطلب ذراعا لان الذراع فی الید وهو افضل من الکراع فی الرجل ویقال الکراع ما یتقدم من الحرة ممتدا وقال
الاصمعی وهو انف من الحرة یمتد والکراع ایضا اسم لجمع الخیل **کرسع** ✦ **کرسوع** استخوان پیوند سر دست از سوی خنصر **کسع** ✦ **کسع** سپیدی گرداگرد چشم اسپ
آن تو بها آویزگان بود که بر پیوند سر زانو وپای اسپ وجز آن باشد بالای سم وراندن مردم را وسپوختن در سپس بدست یا بپای پیش پای وبه آب سرد زدن پستان ناقه را تا شیر
باز گردد انیقال کسعت الناقة بغبرها اذا ضربت خلفها بالماء البارد لیتراد اللبن فی ظهرها وذلک اذا خفت علیها الجدب ورجل کسع اغرب وهو من ردت ملتقیه فی ظهره
الکساع دم میان پا درآوردن سگ کسعة بالضم خران کره کسعوم خر سیم زاده کسع بالضم وفتح کاهی از زمین ومنه قولهم هذا انتہ الکسعی وهو رجل رمی بنبعة حتی تتخذ منها قوسا
فرمی الوحش عنها لیلا فاصاب وظن انه خطأ فکسر القوس فلما اصبح رأی ما اصمی من الصید فندم **کشع** ✦ کشع القوم عن بقتیل تفرقوا عنه **کعع** ✦ **کعکعة** باز داشتن تکعکع باز
ایستادن وبددل شدن الکعة الفرق اذا حبس عن وجه رجل کعکع بضمتین جبان ضعیف کوع مسد منه (ع ف اص ۲ وک ۲) والکسر ایضا وهو کع وکاع **کلع** ✦ **کلع** کفتگیها در میان پای
(ع ک اف ۲) اناء کلع وسقاء کلع شور ومشک کلیج لسته کلعة رمهٔ از گوسپند ذو الکلاع نام یکی از ملوک یمن **کمع** ✦ **کمع** هم خواب کمیع بالکسر کناک مکامعة هم خوابگی
کردن دو مرد باهم وهی التی نهی عنها **کنع** ✦ **کنوع** فراهم ومنقبض شدن ونزدیک آمدن کاروهیل غروب کردن ستاره ونرمی وفروتنی کردن (ع بفتحها) اکناع
شاد ایضا بیر فراهم آوردن مرغ بوقت فرود آمدن از هوا کنع بالتحریک درکشیده شدن انگشتان (ع ک اف ۲) تکنیع تقبض آوردن کسی را تکنع الازم منه
اکتناع گرد آمدن قوم **کوع** ✦ **کوع** کاع استخوان ساق دست از سوی انگشت ابهام ویقال احمق من الذی یمتخط بکوعه الکوع کژ ساق کوعاء مؤنث منه کوع
برساق دست رفتن سگ در ریگ از گرما (ع ف اص ۲) **کیع** ✦ **کیع** ترسیدن از چیزی (ع ف ا ک ۲) (ضمیمه) **کیع** سر رو باز دشت (ع بفتحها)
ودرایم ونان بر راسره کرد کیوع خوار گردد فروتنی کیع کعصر دشت آبی ومنه یقال انا ترا الدمیه بادیه الکیع تکیع سر بریدن کدهم دهر کرد آنرا (ع بفتحها) که عنه بالضم خوار کیوع
بالکسر جد المستعمر بن مالک بن عوف الذی قتل مع الحسین رضی الله عنه بالطف کریعه انتہ ازکریع الشیء بالسیف تیه شیر سرید آنرا وکریع قوم ما یا نهابعتنی بی کرد آنرا **اکرنبع** بجمجمه مرد کوتاه
وکرتیع وقع فیما لا یعنیه کنتع بالضم مرد کوتاه

فصل اللام

لدع ✦ **لذع** سوختن آتش کسی را وسوزش دادن کسی را بزبان (ع بفتحها) یقال نعوذ بالله
لواذعه التذاع سوختن جراحت وریش او وذکی مرد تیز خاطر وظریف **لسع** ✦ **لسع** گزیدن مار وکژدم (ع بفتحها) **لطع** ✦ **لطع** لب زدن وپیش پا زدن
وسپس (ع ک اف ۲) التطاع تمام آب حوض وخنور را خوردن لطع بالتحریک سپیدی درون لبها وآن بیشتر در سیاهان از مردم بود در تحقیق دندان ودم چنانکه بچها
مانند رجل الطع وامراة لطعاء نعت منه ولطعاء ایضا زنی که فرج او کم گوشت باشد **لعع** ✦ **لعاع** بالضم گیاهی نازک در اول رستن ومنه قیل الدنیا لعاعة العاعة رویانیدن
زمین آن گیاه را تلعی برچیدن لعاع واصلها تلعع فکرهوا ثلث عینات فابدلوا من الآخرة یاء تلعاعة علف سبک لعلع نام کوهی وسراب لعلعة درخشیدن سراب تلعلع شکستن
استخوان تلعلع چشم سیاه شدن از گرسنگی وشکسته شدن استخوان لسبعه تان کاو دسر **لفع** ✦ **تلفیع** سر پوشیدن صلعه بالباء وباشگونه کردن توشه دان را
تلفع جامه در سر کشیدن زن وجامه در خود پیچیدن وبرگ فرو گرفتن درخت را وپیر فرو گرفتن مرد را لفاع بالکسر چادر التفاع چادر در خود پیچیدن سبز شدن بن نیات
بنبات **لقع** ✦ **لقع** بچشم کردن کسی را (ع بفتحها) ویقال لقعه ببعرة ولقعه بعینه ای عانه قال ابو عبید ولم یسمع اللقع الا فی رصابة العین وفی البعرة لقاعة
بالضم والتشدید مرد حاضر جواب التقاع برگشتن گونه روی وجز آن ویستعمل مجهولا **لکع** ✦ **لکع** ریم بر چفسیدن بر اندام (ع ک اف ۲) رجل لکع مرد لئیم وخوار
بنده ونفس وامراة لکاع مثل قطام تقول فی النداء یا لکع بالضم وللاثنین یا ذوی لکع لکاعة مصدر منه (ع ک اف ۲) الکع للعام نعت منه ولا یصرف لکع فی المعرفة
لانه معدول من الکع ویقال للفرس الذکر لکع وللانثی لکعة وهذا ینصرف فی المعرفة لانه لیس ذلک المعدول الذی یقال للمؤنث منه لکاع وانما هو مثل صرد ونغر
لکع ایضا خر کره وکودک خرد وفی حدیث ابی هریرة اثم لکع یعنی الحسن او الحسین رضی الله تعالی عنهما الکیعة کنیزک فرومایه بنو اللکیعة گروهی لکع گزیدن مار وکژدم
وزخم زدن بره پستان مادر را بوقت مکیدن (ع بفتحها) **لمع** ✦ **لمع** لمعان روشن شدن ودرخشیدن (ع بفتحها) یقال لمع البیته اذا اضاء ویقال السراب یلمع
وبه شبه الرجل الکذاب اللماع کذلک لماعة دشت وعقاب لمعة پاره گیاه خشک در میان گیاه تر وپاره از عضو که خشک ماند در وضو یا غسل المعی مرد زیرک تیز خاطر
یلمعی کذلک لماع لمعه بر آوردن زمین وپستان کردن بادیان وماده خر وماده شیر وسر پستان سیاه شدن البتع در ربودن صلعه بالباء التماع شدن یقال
التمعت بالشیء والتمعه ای اختلسه وگونه بر گشتن ویستعمل مجهولا لمع اسپ ش یعنی چیار وآن نقطها باشد مخالف رنگ **لوع** ✦ **لوعة** سوزش عشق (ع ف اص ۲)

التیاع سوختن دل از عشق ویقال اتان لاعة الفواد ای بجشمهای لاعة الفواد رجل لاع لاع مرد بددل ترسنده لیع مصدر منه (ع ف اک ۲) **لهع** ✤ **لهیعة** نام
مردیست (ضمیمه) ذهب ضیعا **لیعا** ای باطلا **الالثع** من یرجع لسانه الی الثاء والعین واللثغة بالازرق الاسناخ الشفة **لحنع** بفتحتین سستی تن وذو الشناتر
لخیعة بن ینوف من حمیر **یلجع** کیمنع موضعی است دریمن اوهو بالباء الموحدة **لیع** بالکسر موضعی ولیعة الجوع بالفتح سوزش گرسنگی لعث بالکسر لعبا ناضجرت الملیاع
بالکسر السریعة العطش او التی تقدم الابل سابقة ثم ترجع الیها وریح لیاع بالکسر شدیدة **فصل المیم** **متع** ✤ **متع** برآمدن روز و دراز شدن ماتع دراز از هر چیزی
ومنفعت گرفتن بچیزی صلته بالباء و چیر شدن بوزن (ع بفتحها) شیران ماتع ای راجح و حبل ماتع ای جید الفتل ونبیذ ماتع شدید الحمرة وکل جید فهو ماتع تمتیع دراز
کردن وبرخورداری دادن متاع آخریان ومنفعت ومنه قوله تعالی ابتغاء حلیة او متاع تمتع برخورداری یافتن استمتاع کذلک متعة بالضم برخورداری منه متعة
النکاح ومتعة الطلاق ومتعة الحج لانه انتفاع امتاع برخورداری دادن ویافتن صلته بالباء ومتعدلازم وبی نیاز شدن از کسی صلته بعن **مجع** ✤ **مجع** بالکسر
احمق مجعة بالضم مجعة مثال همزة کذلک مجاعة بی باکی کردن (ع ک اف ۲) وامرأة مجعة قلیلة الحیاء تماجع بی باکی کردن باهم مجیع نوعی از طعام که بشیر وخرما
سازند **ملع** ✤ **ملع** گفتن بعضی چیز را وبعضی را نهان داشتن (ع بفتحها) وبول اندا ختن مذاع آنکه سر نتواند نگاه داشت ودروغ گوی **مرع** ✤ **مریع** چراگاه
فراخ آب وعلف امرع امراع ج مراعة مصدر منه (ع بضمها) امراع علف ناک شدن جا ممرع لغت منه وروغن بسیار بر سر کردن ولفراخی آب
وعلف رسیدن ومنه فی المثل امرعت فانزل یقال القوم ممرعون اذا کانت مواشیهم فی خصب ارض امرعة ای خصبة مرغة مثال همزة مرغی مانند تذرو **مزع** ✤
مزع لشتاب رفتن آهو واسپ (ع بفتحها) تمزیع جدا کردن ونیز عاز کردن تمزع پاره پاره شدن از خشم وفی الحدیث انه غضب غضبا شدیدا حتی
یخیل الی ان انفه یتمزع قال ابوعبیدة لیس یتمزع بشیء ولکنی احسبه یتزمع وهوان تراه کانه یرعد من الغضب ولم ینکر ابوعبیدة ان یکون التمزع بمعنی
التقطع انما استبعد المعنی مزعة بالضم پارهٔ گوشت یقال ما علیه مزعة لحم ومافیه مزعة من الماء ای جرعة مزعة بالکسر پارهٔ از پر و پنبه مثل المزقة من الخرق **مسع**
✤ **مسع** ونسع باد شمال **مشع** ✤ **مشع** ورزیدن وگرد کردن وگوسپند دوشیدن امتشاع تمام شیر پستان را دوشیدن یقال امتشع من فلان
ما معه ای اخذ منه ما وجدت وربودن چیزی را ذئب مشوع گرگ رباینده **مصع** ✤ **مصع** جنبانیدن ستور دم را وبشمشیر زدن رجل مصع ای ضارب
بالسیف وبتاب سپر دزدن پستان ناقه را ولشتاب رفتن (ع بفتحها) واندا ختن مادر بچه را ودرخشیدن برق وجز آن شی ماصع ای براق وبازگشتن شیر از پستان
ناقة ماصعة لغت منه وکل شیء ولی وذهب فقد مصع وهو ماصع ای ذاهب ومصعت الابل اذا ذهبت البانها ومصع البرد ای ذهب ومصع فی الارض وامتصع
ای ذهب مماصعة مقاتله کردن مصاع صاحبش تران شیر بازگشته شدن مصعة مثال همزة مرغی ومیوهٔ درخت عوسج مصع ج تمصیع درخت وچوب بریده را
ماندن با پوست تا آب او خشک شود **مطع** ✤ **تمطیع** العود ماندن چوب تر با پوست تا خشک شود **معمع** ✤ **معمعة** آواز نیستان که بسوزد وآواز دلیران
در معرکه معمعان سختی گرما یقال یوم معمعان ای شدید الحر معمعة ایضا ورگرا شدن معمع زن سلخته روزگار با مال معمعی مردم که هر که غالب باشد یار او شود مع بالو
کلمة تدل علی المصاحبة وهو اسم لانه قد یسکن وینون تقول جاؤا معا **مقع** ✤ **مقع** دشنام دادن بفحش لیستعمل مجهولا یقال مقع فلان بسوأة ای رمی بها
سخت خوردن شراب وآب را امتقاع گونه روی گشتن از ترس واندوه یقال امتقع لونه مجهولا وکذلک انتقع وابتقع بالنون والباء وبالمیم اجود **ملع** ✤ **ملع**
رفتار تیز سبک (ع بفتحها) انملاع کذلک ملیع ملاع بیابان بی نبات ومن امثالهم قولهم اودت به عقاب ملاع ویقال ذلک فی الواحد والجمع وهو شبیه
بقولهم طارت به العنقاء وحلقت به عنقاء مغرب وکذلک المیلع وهو السریع ایضا **منع** ✤ **منع** باز داشتن وهو خلاف الاعطاء (ع بفتحها) مانع منوع منا
لغت منه وباز داشتن کسی را از کاری چیزی امتناع باز ایستادن ممانعه باز داشتن از یکدیگر مناعة عزیز شدن و استوار شدن جا (ع بضمها) رجل منیع ومکان
منیع وحصن منیع وهو فی عز منیع وفی عز ومنعة بالتحریک وهو جمع مانع ایضا مثل کافر وکفرة ای هو فی عز ومن یمنعه من عشیرته وتیجه تمنع ای تحصن **میع** ✤
میع روان وتنک شدن چیزی چون روغن ومسکه وجز آن وگداختن (ع ف اک ۲) تمیع کذلک میعة رفتن چیزی ریخته چون آب وغیره وجز آن و
نشاه مانی واول رفتار اسپ واول جوانی واول روز وصمغ و آن شکل است از درختی در روم واو سائله ویابسته باشد (ضمیمه) مدعة بالفتح
نارکیل مغز بر کرده که بدان آب بردارند میبع ماهی است خرد دریایی میدعان موضعی مدع کعنب بارهٔ است دریمن مدعی آنکه در نسب خود متهم باشد
قیل منسوب الی المدعة او من الادعوة فی النسب علی لغة من یقول عیبت فی دعوت **مطع** فی الارض مطعا ومطوعا رفت وگم شد ومطع الشیء بیش من دندان

بیش چیزی را خورد مالمع نالمع نعت منه وناقة ممطلة الفرع شتر ماده که سر پستانش از شیر پر شده روان گردد ومنه تمة الشباب یعنی آغاز جوانی المهع محرکة تلون الوجه
من عارض فادح قیل ومنه المهیع للطریق الواسع الواضح والصواب انه من وی ع لانه لیس فی الکلام فعیل واما مهیعة فمصنوع **فصل النون نبع** ❊
نبوع بیرون آمدن آب از چشمه وجز آن (ع ع بفتحها ض ک ن ۲) ینبوع چشمه ومنه قوله تعالی حتی تفجر لنا من الارض ینبوعا ینابیع ج نوابع البعیر المواضع التی
یسیل منها عرقه نبع درختی است که از وی کمان سازند و از شاخهای وی تیر سازند نبعة چوبی از وی نبائع موضعی ینبع شهری نباعة ویقال کذبت نباعتک
اذا ردوم اضرط ویا لغین المعجمة ایضا **نجع** ❊ نجوع گواریدن طعام (ع بفتحها) ولطلب نیکوئی و آب و علف شدن و در خوردن رنگ و اثر کردن سخن و پند
ودارو ومار نجوع بالفتح ای نبیذ نجوع الصبی اللبن ونجوع الدابة المدید والمدید آرد جو باشد که آنرا با آب وتخم تنگ کنند بمثال دوغ وستور را خورانند تا زود فربه شود
نجع مدید دادن ستور را النجعة بالضم آب و علف نگاه کردن انتجاع لطلب آب و علف و منفعت و نیکوئی شدن منتجع موضع جستن آب وهواء قوم ناجعة ونتجعون
نجیع خون که بسیاهی زند قال الاصمعی هو دم الجوف خاصة **نخع** ❊ نخاعة بالضم آب بینی نخع آب بینی انداختن تنخع مثله نخع رسانیدن کارد را در ذبیحه
یقال ذبحه فنخعه فهی دابة منخوعة وخالص کردن دوستی و نصیحت را با کسی (ع بفتحها) نخع وهو مفصل الفهقة بین العنق والرأس من باطن نخاع بالضم والفتح مغز مهره
پشت که آنرا حرام مغز گویند نخع قبیله از یمن انتخاع دور شدن از زمین خود **نزع** ❊ نزع کشیدن چیزی از جای خود و برکندن و مانند شدن به پدر یقال نزع
الی ابیه فی الشبه ای ذهب وفی المثل العرق نزاع و کشیدن کمان یقال نزع فی القوس ای مدها وفلان فی النزع ای فی قلع الحیوة نزاع آرزومند شدن
یقال نزع الی اهله ولعیبر نازع و ناقة نازع آنکه آرزومند چراگاه و جای خود باشد ونعم نزع حرامی نطلب الفحل نزیع غریب نزائع الخیل اسپان که از قومی دیگر کشیده
باشند وکذا نزائع البعیر نزاع ایضا زنان که به بیگانگان داده باشند نزوع باز ایستادن از کار (ع ف ک ۲) وفی المثل صار الاعرابی النزعة اذا قام باصلاح
اهل الاناة وهو جمع نازع بئر نزوع بالفتح ونزیع چاه که قعر او نزدیک باشد نزع موی رفتگی هر دو جانب پیشانی انزع نعت منه زعراء نعت المؤنث منه ولا یقال
نزعاء نزعة یک موی پیشانی و آنرا ... خوانند و هما نزعتان منازعة باهم کشش کردن به خصومت و آرزومند شدن ویقال بینهم نزاعة بالفتح ای خصومة فی حق
تنازع خصومت کردن دو گروه باهم انتزاع صاحب ... نزائع شدن ورأیته متنزعا الی کذا ای متسرعا الیه نازعا انتزاع برکندن و برکنده شدن متعدی ولازم
یقال انتزعت الشیء فانتزع ای اقتلعته فاقتلع تام منزع بزیر کنده شد وللمبالغة منزع بکسر المیم ... و پایان کار و تدبیر ویقال التعلمن اینا اضعف منزعة و بکسر المیم ایضا وفلان
قریب المنزعة ای قریب الهمة ویقال لم یبق فی القوس منزع کار به نهایت رسید و شراب طیب المنزعة ای طیب مقطع الشرب **نسع** ❊ نسعة بالکسر
نوار و تنگ ستور نسع بفتح ۲ و سکونه انساع ج نسوع گوشتهای بن دندان دور شدن (ع بفتحها) نسع مسع باد شمال **نشع** ❊ نشوع بالفتح وبالغین المعجمة
ایضا دارو که در بینی ریختنی و در دهان افگندنی وبالضم مصدر فیه (ع بفتحها) و سخن تلقین کردن نشاع دارو در بینی چکانیدن انتشاع دارو به بینی خویش
دا کردن **نصع** ❊ نصوع خالص شدن لون و سخت سپید شدن (ع بفتحها) و پیدا و روشن شدن کار ناصع خالص یقال ابیض ناصع واصفر ناصع قال
الاصمعی کل ثوب خالص البیاض او الصفرة او الحمرة فهو ناصع نصع بالکسر نوعی از جامها سپید انصاع پیدا کردن آنچه در دل باشد و آهنگ جنگ کردن
نطع ❊ نطع بالفتح والکسر مع السکون والحرکة اربع لغات گستردنی از ادیم نطوع انطاع ج نطع بالکسر مع السکون والحرکة کام و شکنهای کام نطوع
ج تنطع دور شدن در سخن و در کام گفتن سخن را **نعنع** ❊ نعنع نعناع پودینه نعنع بالضم دراز تنعنع دور شدن لعاعة بالضم مثل لعاعة وهی البقلة ناعمة
نفع ❊ نفع سود و سود کردن (ع بفتحها) وهو ضد الضر صلته بالباء منفعة سود منافع انتفاع سود یافتن **نقع** ❊ نقع گرد نقاع ج و بیک جای
گرد آمدن آب در آنچه در چاه گرد آمده باشد از آب وفی الحدیث انه نهی ان یمنع نقع البئر و زمین که خاک خوش و پاک دارد و در وی آب ایستد نقاع انقع ج
وفی المثل انه لشراب بانقع ای انه معاود للامور بانها حتی یبلغ الی اقصی مراده النقوعة بالضم جای که شربت نقوع بالفتح آنچه در آب تر نهند چون مویز و
خرما و جز آن منقع بالکسر خنور ... منقعة مثله وهی ایضا برمة صغیرة یطبخ فیها اللبن و یطعمه الصبی منقع بالفتح موضعی که در وی آب گرد آید منقع ج
نقوع گرد آمدن آب ... و بلند شدن آواز و فریاد ویقال نقع الصوت ... نقیعة ... که پیش از آن مهمان ... یقال انقعت النقیعة وانقعت ...
... وکل جزور جزرتها للضیافة فهی نقیعة وفی کلامهم اذا لقی الرجل منهم قوما یقول ... انقع لکم ای ... الی دعوته ... انتقاع
کذلک یقال نقعت بالماء ای رویت ... یقال ما نقعت بخبر فلان نقوعا ای ما عجبت بکلامه ولم اصدقه قال الاصمعی نقعت بالخبر و الشراب

اذا استقیت منه نقع تشنگی نشانیدن وفی المثل الرشف انقع للعطش و انجع ویقال سم ناقع ای بالغ وسم منقع ای مربی ودم ناقع ای طری نقیع چاه بسیار آب وهو مذکر والجمع انقعة وآب بسیو ها که تر نهاده باشد وآب ایستاده وبانگ وفریاد وشیر خالص که سرد کنند وبخورند وهو المنقع ایضاً نقیعة مهمانی مسافر دستور که بجهت آن کشند ویقال الناس نقائع الموت ای یجزرهم کما یجزر الجزار النقیعة انقاع سیراب گردانیدن وتر نهادن میوه ودارو وجز آن یقال دواء منقع قال ابو عبیدة انقعت له شراً وهو استعارة وایستادن آب بجائی استنقاع مثله ودرپی آواز رفتن انتقاع کشتن شتر وگوسپند غنیمت پیش از قسمت وکشتن گونه روی وهو لغة فی امتقاع استنقاع نبید بیرفرود آمدن و اغتسال کردن کانک ثبت فیه لتتبرد والموضع مستنقع وتر نهادن یقال مهولا یقال استنقع الشیء فی الماء و گرد آمدن آب وایستادن آن بجائی نکع ✽ نکع شتابانیدن از کاری (ع بفتحها) صلة لعن یکعة نکعة مرد احمق نکعة الطرثوث سر از نکع بالتحریک پوست رفتگی بینی انکع نعت منه نوع ✽ نوع گونه وهو اخص من الجنس تنوع گوناگون شدن نوع بالضم تشنگی نائع تشنه یقال هو جائع نائع وهم جیاع نیاع ویقال رماه الله بالجوع والنوع اتباعاً پیش شدن دررفتن نخع ✽ نخوع بستم قی کردن (ع بفتحها) بمعنی التهوع (ضمیمه) نقوع از زخم قدری قدری خون برآمدن (ع ف اض ۲ وک ۲) وکذا الماء من العین والعرق من البدن وانتع عرق کثیراً وانتع القی لم ینقطع انتع قی کرد وخون از بینی برآمد پس غالب شد بر و وانتع اسلفے والدم خرجا اندلاع بیرون خوی فرو مانگان کردن والندع للسعتر بالغین وابدعت به الناقة بالباء الموحدة ندع آب وخوی برآمد (ع بفتحها) نافع نعت منه نائع نادید (ع ف اک ۲) والنوائع من الغصون الموائل فصل الواو ولع ✽ وباعة بالتشدید کون یقال کذبت وباعتک ونباعتک بالنون ایضاً وبالغین المعجمة ایضاً ای ردم وضرط وجع ✽ وجع رنجوری ودردمندی توجاع وجاع وجاع ج رنجور ودردمند شدن (ع ک اف ۲) وجع یوجع ویجع وییاجع ایضاً بالیاء والهمز فهو وجع وهم وجعون ووجعی ووجاعی ونسوة وجاعی ایضاً ووجعات وبنو اسد یقولون ییجع بکسر الیاء ولا یقولون یعلم استثقالا للکسرة علی الیاء فلما اجتمعت الیاءان قویتا واحتملتا مالم تحتمله المفردة وفلان یوجع راسه بنصب الابن ویوجعه راسه برفعها وانا ایجع راسی ووجعنی راسی ایجاع دردمند کردن ضرب وجیع ای موجع مثل الیم بمعنی مولم توجع دردمندی نمودن ومرثیه گفتن مرده را وجعاء کون جعة بالکسر سینده ودع ✽ تودیع پدرود کردن (ع بفتحها) ووداع بالفتح پدرود وتودیع الفحل فرجیره وداشتن گشن از جهت گشنی وقوله تعالی ما ودعک ربک ما قلی قالوا ما ترکک تودیع الثوب در جامه دان نهادن جامه را ودعة بالتحریک بالسکون شبه سپید که آنرا مهره خوانند ودعات ج وعة تن آسانی والهاء عوض من الواو وفیه (ع بضمها) ودیع وادع نعت منه یقال نال فلان المکارم وادعاً من غیر کلفة رجل متدع ای صاحب دعة وراحة موادعة مصالحت کردن توادع تصالح ویقال علیک بالمودوع ای بالسکینة والوقار ولا یقال منه ودعه کما لا یقال من المعسور والمیسور عسره ویسره دع بمان وهو امر بمعنی الترک یقال دع ذا ودعه کما یقال ذره ذرهم قال المولف سمعت ممن له اصابت تام ونصیب عام من العربیة ان کلمتی دع وذر امران فی معنی الترک الا ان دع للمخاطب تبرک الشیء قبل العلم به وذر امر تبرکه بعد ما علمه وروی ان بعض الائمة سال الامام فخر الدین الرازی رحمه الله عن قول الله تعالی اتدعون بعلا وتذرون احسن الخالقین لم لم یقل وتدعون احسن الخالقین فانه اقرب الی الفصاحة للمجانسة بینهما فقال رحمه الله لانهم اتخذوا الاصنام الهة وترکوا الله بعد ما علموا ان الله ربهم ورب آبائهم الاولین استنکاراً واستکباراً فلذلک قیل لهم تذرون ولم یقل تدعون فافهم قال الجوهری ولا یقال ودعه ولا هو وادع وانما یقال ترکه وهو تارک وربما جاء فی ضرورة الشعر ودعه فهو مودوع علی اصله ودیعة زنهار ودائع ج ایداع ودیعت نهادن بکسی وپذیرفتن از کسی ودیعت را وهو من الاضداد استیداع نگاه داشتن خواستن ودیعت را میدع سیدعة جامه کهنه مواضع ج اودع نامی از نامهای کلاکموش ودعان نام جائی ورع ✽ ورع بالتحریک ترسنده قال ابن السکیت واصحابنا یذهبون بالورع الی الجبان ولیس کذلک انما الورع الصغیر الضعیف الذی لا غناء عنده ابقال انما مال فلان اوراع ای صغار ورع بالضم وروع وراعة ضعیف وبی فائده شدن (ع بضمها) ورعة بکسر الراء پرهیزگاری (ع بکسرها) ورع نعت منه وفلان سیء الرعة ای قلیل الورع تورع پرهیز نمودن توریع باز داشتن وفی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه ورع اللص ولا تراعه ای اذا رایته فی منزلک فاکففه وادفعه ولا تنتظر ما یکون منه دیا بار گردانیدن شتر را از آب موارعة با هم سخن گفتن وریعة نام اسپی وزع ✽ وزع باز داشتن (ع بفتحها) واول و آخر لشکر را فراهم آوردن اتزاع باز ایستادن ایزاع برافا لانیدن بچیزی یقال هو موزع به ای مغری به وزوع بالفتح اسم ومصدر فیه والهام دادن قوله تعالی رب اوزعنی ان اشکر وپاره پاره بول انداختن ناقه استیزاع الهام خواستن شکر نعمت را از خدای تعالی وازع سرهنگ وسالار لشکر وبار دارنده وسلطان وزعة بالتحریک ج قوله تعالی فهم یوزعون والکلب ایضاً یسمی وازعاً لانه یکف الذئب عن الغنم توزیع قسمت کردن بر جمعی برای

[illegible] جماعات كلبن ان عهدان فوهم الاوزاعي **وسع** + سعة فراخي فراخي كردن [illegible] (ع ك اف) [illegible] باهم لكنا له دست رس طاقت قوله تعالى لينفق ذو سعة من سعته اي على قدر سعته والهاء فيه عوض من الواو والسباع [illegible] يا دست رس [illegible] وانا لموسعون اي اغنياء قادرون فراخ گردانيدن لغت بركسي صلة يعني آوردن فراخ كردن [illegible] تضييق اتساع فراخ شدن [illegible] [illegible] نشستن در مجلس [illegible] بالفتح اسب فراخ گام وساعة مصدر سند (ع بضمها) [illegible] در حرص نام [illegible] نام [illegible] [illegible] الظاهر نحو لعمر [illegible] الا في ضرورة الشعر وقرئ واليسع بلامين ايضا **وشع** + **وشيعة** [illegible] [illegible] بركوه شدن (ع بفتحها) توشيع پيچيدن باغنده توشع [illegible] [illegible] [illegible] بر كوه [illegible] [illegible] وشيع شاخ [illegible] اندازند **وصع** + **وضع** [illegible] [illegible] [illegible] **وضع** + **وضع** جاي ونهادن بركاري (ع بفتحها) وكذلك موضع [illegible] فيه [illegible] ضعة [illegible] والضعة ايضا يعني [illegible] ضعة ايضا [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ونهادن زن بچه را [illegible] [illegible] وضع بالضم [illegible] كذلك [illegible] [illegible] تيز رفتن شتر [illegible] الموضوع شتر [illegible] رفتار الايضاع تيز راندن و زبان زده شدن مردم در تجارت [illegible] وضع فلان في تجارته [illegible] فهو موضوع فيها ضعة بالفتح والكسر فرو مايه شدن (ع بضمها) [illegible] تواضع فروتني ونرم كردن خود [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] نهادن جمل [illegible] [illegible] الخلق **وضيع** [illegible] [illegible] [illegible] ايضا فروش جماعت مردم **وقع** + **وقيعة** [illegible] [illegible] **وقع** بالتسكين [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (ع بفتحها) [illegible] بالارض لا [illegible] فرود آمدن [illegible] الوقعة [illegible] بالفتح [illegible] الواقعة القيامة [illegible] افتادن [illegible] الشي موقعه [illegible] الطائر [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] سوده پاي [illegible] و از زمين [illegible] [illegible] (ع ك اف ۲) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] غيبت كردن [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] كه بر وي [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] بالقمر [illegible] [illegible] عن الجماع [illegible] [illegible] افتادن توقع [illegible] چشم داشتن [illegible] توقيع [illegible] ونشان كردن [illegible] [illegible] صيقل تيز كردن شمشير [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] پيكان تيز كرده **وكع** + **وكاعة** صلب سخت شدن [illegible] (ع بضمها) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] انگشت ابهام پاي [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] فرومايه [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] سخت شدن [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] پيشان [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

واحلب ما فیه **ولع** ✤ **ولوع** ولع حریص شدن بچیزی صلته بالباء (ع ک اف ۲) ولوع بالفتح حریص گشت والمصدر کلاهما بالفتح ایلاع حریص گردانیدن
یقال مولع بفتح اللام آخر بعین مغری به ولع بالفتح ودروغ یقال ولع والع کما یقال عجب عاجب وروغ گفتن ولعان کذلک (ع بفتحها) والع دروغ گوی ولعة ج
ویقال ما ادری ما ولعه ای ما حبسه دما والعة بمعناه مولع بیسه برذون مولع ای ملون تولیع بهرنگی در آمیختن ودرستور ولیع غنچه شکوفه ناشگفته ولیعه چیزی از گنده
(ضمیمه) **وذع** المام آب روان شد (ع ف اک ۲) واذع آب روان وکل ما جری علی صفاة **ومعة** بالفتح باران یکباره **الونع** بفتحتین شتاب ریا
الی الشیء الیسیر لغة یمانیة **فصل الهاء** **هبع** ✤ **هبع** بالضم وفتح ۲ شتر بچه که در آخر نتاج زاید یقال ما له هبع ولا ربع وقد م هبعة ماده هبعات ج هبعان
گردن دراز کردن شتر بچه در رفتار (ع بفتحها) **هبلع** ✤ **هبلع** بالکسر بسیار خوار **هبنقع** ✤ **هبنقعة** بر پاشنه پای نشستن هبنقع ای متکبر احمق واهبنقع
الرجل اذا جلس الهبنقعة **هجع** ✤ **هجوع** به خواب رفتن بشب وشکستن گرسنگی نه تا حد سیری (ع بفتحها) **تهجاع** خواب سبک هجیع من اللیل پاره از
شب تهجیع خواب کردن ولیقال اتیت بعد هجعة ای بعد نومة خفیفة من اول اللیل هجعة بالکسر کالجلسة من الجلوس هجع هجعة مثال همزة فهجع ومهجع مرد غافل
وکول اهجاع تسکین دادن گرسنگی را اهجنع دراز وفرک **هجرع** ✤ **هجرع** بالکسر دراز **هدع** ✤ **هدع** بالکسر وسکون العین کلمة لیسکن بها صغار الابل اذا انفرت
هودع شتر مرغ **همرع** ✤ **همرع** بالتحریک روان شدن خون (ع ک اف ۲) دم همرع خون روان رجل همرع سریع البکا همرعة زن که بوقت ملاعبت
انزال آید وش مهروع ای مصروع اهراع شتافتن قوله تعالی وجاءه قومه یهرعون الیه ای یستحثون الیه ولرزیدن از خشم وترس وتب ستعمل مجهولا هیرع مرد
ضعیف بددل هیج هیرع سر لغة المهوب هیرعة نای شبان اهرباع بالکسر سبک رفتن وسبک فرو چیدن آب چشم در گریه میم زائده **هزع** ✤ **هزلع** پاره از
تهزیع شکستن انهزاع شکسته وکوفته شدن مهزع بالکسر کوبه اهتزاع جنبیدن نیزه وشمشیر اهزع آخرین تیر که در کیش ماند یقال ما فی کنانته اهزع وما فی الدار
اهزع ای احد هرع دع شتافتن (ع بفتحها) اهتزاع تهزع کذلک **هطع** ✤ **هطوع** چشم بر ناگرفتن از چیزے (ع بفتحها) اهطاع گردن راست او
کردن ونیز دویدن بعیر مهطع راست گردن **هطلع** ✤ **هطلع** مرد دراز تن آور **هعع** ✤ **هعة** قے کردن (ع بفتحها) **هقع** ✤ **هقعة** دائره پیش
سینه اسپ ویکره ذلک یقال ان المهقوع لا یسبق ابدا ویکی از منازل قمر وآن سه ستاره است در جوزا نزدیک بیکدیگر هقعة مثال همزة مرد بسیار تکیه کننده
ویر پهلو خسپنده ودرمیان قوم هیقعة آواز رسیدن شمشیر بر جائی همقع بتشدید المیم وکسر القاف بر درخت تنضب **هکع** ✤ **هکوع** آرامیدن (ع بفتحها) هکعة
احمق **هلع** ✤ **هلع** خروشیدن (ع ک اف ۲) هلع هلوع نعت منه وفی الحدیث من شر ما اوتی العبد شح هالع وجبن خالع ای یجزع فیه العبد ویحزن کما یقال
یوم عاصف ولیل نائم وقوله تعالی ان الانسان خلق هلوعا رجل هلعة مثال همزة اذا کان یهلع ویجزع ویستجیع سریعا ویقال ما له هلع ولا هلعة بالک وتشدید
اللام ای ما له جدی ولا عناق ناقة هلواع وهلواعة ای سریعة حدیدة مذعان هلوعة شتافتن ذئب هلع بلع گرگ حریص وخورنده الاول من الحرص والثانی من
الابتلاع هلع شتر مرغ تیز گذرنده نعامة هلعة **همع** ✤ **هموع** روان شدن اشک وسرشک هوا که بر درخت افتاده باشد همع همعان کذلک (ع
بفتحها وض ۲) هموع بالفتح نعت سحاب همع ابر بارنده تهمع گریستن بدروغ همّلع بتشدید اللام شتر تیز رو وگرگ لام زائده **هملع** ✤ **همیسع** بالفتح مرد
توانا ونام مرد **هنع** ✤ **هنعة** نشان بن گردن شتر بعیر مهنوع نعت منه ویکی از منازل ماه وآن پنج ستاره است بر منکب جوزا از سوی چپ هنع بفتحتین
پستی گردن وپست گردن شدن (ع ک اف ۲) ظلیم اهنع ونعامة هنعاء اکمة هنعاء پشته پست وهو ضد سطعاء **هوع** ✤ **هواع** بالضم هیوعة قی
کردن (ع ف اض ۲) تهوع بقی آوردن تهوع ستم قی کردن **هیع** ✤ **هیوع** هیع هیعان بددلی کردن وترسیدن (ع ف اک ۲ وک اف ۲) هیعة
رفتن آنچه بریزند بر زمین از آب وجز آن مثل الهیعة (ع ف اک ۲) وآنچه ترساند کسی را از آواز وخروش فاحشه ومانند آن رصاص هائع ارزیز گداخته روا
انهیاع درخشیدن سراب رجل هاع لاع هائع لائع ای جبان جزوع وامرأة هاعة لاعة هائعة آواز سخت مهیعة نام جحفة که میقات اهل شام است در حج (ضمیمه)
هیرکع کسفرجل مرد کوتاه هنتع الیهم تسوک الیهن شتابان پیش آمد (ع بفتحها) **تجزع** کدرهم مرد بددل لانه من الجزع عن اللحیانی **هندلع** بضم الهاء و
فتح الدال وکسر اللام تره است **ادرکع** کعصفر الخفیف من اللصوص والذئاب **هرجع** کجعفر لنگ **هرمع** کعملس مرد زود گریه وشتابی وسبکی فعلهما
اهرمع مرادهرمع فی منطقه انهمک واکثر واهرمع الیه شتافت **هربع** کعصفر وعصفور سبش خرد هرنعة بالکسر سپش کلان هرنوع مثله الهرانع اصول نبات
کالطرثوث هنزلاع بالکسر گرگ بچه از کفتار که لاغر سرین باشد وهنزلعة مضیئة النساله وهمواشر لاما الهزنع کعملس السریع **الهزنوع** کعصفور اصل نبات

شبیه الطرثوث او الصواب بالزاء و بالغین ✽ هسبع شتابی کرد (عع بفتحهما) و هسبع ✽ هسبع کزفر و زبیر و منبر ابنا ء الهمیسع بن حمیر بن سبا و هو اهمیسوعا
هللبع کعلابط غر و مائیه تنو مند خبیث ✽ هلبج کعلبط و علابط آزمند خوردن و گرگ لحوصه کعلابط اسم ✽ هلمع کعملس مرد زود گریه لغة فی الهرمع ✽ همنع کعصفر
بمعنی چیده و درخت تنضب او وزنه هفعل لانه من متع ولیس بتصحیف همقع بالقاف ✽ همقع کزلق و علبط مرد گول همقعة مونث و درخت تنضب یا بر عضاة
الهنبع کقنفذ شبیه مقنعة للجواری و قد خیط مقدمها و الهنبعة شبیه دون الخنبلة تشبیه الضبع **فصل الیاء** ✽ یدع ✽ ایدع زعفران
تیدیع بزعفران رنگ کردن ایداع واجب کردن حج را بر خود تطییب زعفران بجهت احرام یقال ایدع الحج علی نفسه ای اوجب میدوع نام
اسپی ✽ یرع ✽ یراع غوکه از وے تیر و قلم سازند و مگس بزه که شبانگاه پرد و آنرا کیچه نیز خوانند یراعة یکی از آنها و مرد بددل ✽ یفع
یفاع زمین بلند الیفاع کوالیدان کودک یافع نعت منه ولا یقال موفع و یقال غلام یفع و یفعة و غلمان ایفاع و یفعة ایضا ✽ ینع ✽ ینع
بالفتح و الضم و ینوع رسیدن میوه (عع بفتحهما و ک ٢) ایناع مثله ولم تسقط الیاء فی المستقبل منه لتقویها باختها و فرسے و ینعه بالفتح و الضم
ینیع یانع میوه رسیده ینع جمع کصاحب و صحب (ضمیمه) الیتوع کصبور او تنور کل نبات له لبن و از اسهل محرق مقطع و المشهور منه
سبعة الشبرم و اللاعیة و الماهودانة و العرطنیثا و المازریون و الفنجاکشت و کل الیتوعات اذا استعملت فی غیر وجهها اهلکت وتقدم فی ت
و ع ✽ یثیع کزبیر و یقال ایثع و الدزید التابعی و ابن بکر فی عدوان و ابن الارغم فی الاشعریین و ابن ازوة فی لخم و یثیع کیضرب ابن الهون
بن خزیمة و اثیع کاحمد ابن نذیر فی بجیلة و ابن ملیح بن الهون جماع القارة الیعیاع من فعال الصبیان اذا رمی احدهم الشئ الی آخر و لا یاکله
و یع کقد زجر عن تناول الشئ کقول العجم کخ الیانع المذکور فی قول حبیب المفضلی یذکر فرته من العدو لما عرفت بنی عمرو و یازعهم ایقنت انی
لهم فی یوم ذلک ناجز لغة لهذیل فی الواقع ✽

باب الغین فصل الالف

ابغ ✽ عین اباغ بالضم مع الاضافة موضع بین الکوفة و الرقة و منه یوم عین اباغ یوم قتل فیه المنذر بن المنذر بن ماء السماء (ضمیمه) ازغیان
کاصبهان ناحیه است به نیشاپور **فصل الباء** بدغ ✽ بدغ بالتحریک آلوده شدن بنجاست و بدی (عع ک اف ٢) مبدغ نعت منه
✽ برزغ ✽ شاب برزغ برزوغ بالضم برزاغ بالکسر ای ممتلی تام ✽ برغ ✽ بزوغ برآمدن آفتاب و دندان شتر و نشتر زدن حجام و بیطار
مبزغ بالکسر نشتر انبزاغ رسیدن نوبهار ✽ بطغ ✽ بطغ لغة فی بدغ و البیدان بر زمین چیزی را کشیدن یا بر زمین ران خفتن (عع ک اف ٢) ✽ بغبغ ✽ بغبغة
نوعی از بهر پیشتر بغبیغ چاه که آب او نزدیک باشد مبغبغ شتاب زده ✽ بلغ ✽ بلوغ رسیدگی و رسیدن بجائی و نزدیک شدن برسیدگی و منه
قوله تعالی فاذا بلغن اجلهن ای قاربنه ابلاغ تبلیغ رسانیدن و الاسم البلاغ بالفتح و هو ایضا الکفایة تبلیغ ایضا دست لعنان دراز کردن مبلغ حد رسیدگی
بالغ نیکو و رسیده و یقال امر الله بلغ بالفتح و السکون ای بالغ من قوله تعالی ان الله بالغ امره و یقال اللهم سمع لا بلغ بالفتح و الکسر فیهما و معا لا بلغا معناه یسمع به ولا یتم و یقال احمق
بلغ بالکسر ای هو مع حماقته یبلغ ما یریده و یقال بلغ اتباع بلاغة چیره زبانی (عع بضمهما) بلیغ ای فصیح بلاغات کالوشایات یعنی انهم لبلغین بالضم و الکسر
سختی و فی الحدیث ان عائشة رضی قالت لعلی رضی حین اخذت بلغت منا البلغین مبالغة بتمامی رسیدن درکار بلغة آنچه بسنده باشد تبلغ بسنده آوردن
و سخت شدن بیماری و علت بالغاء بالمد پایها و هی الاکارع ✽ بوغ ✽ بوغاء خاک سست تبوغ غلبه کردن خون تبیغ کذلک و فی الحدیث علیکم
بالحجامة لا یتبیغ الدم باحدکم فیقتله ای لا یتهیج و یقال اصله من البغی فقلب مثل جذب و جبذ (ضمیمه) ✽ بغام بالفتح و قد تشدد الیاء الثانیة طوطی
و لقب ابی الفرج عبد الواحد بن نصر المخزومی الشاعر لقب بالتغتغة ✽ بثغ بفتحتین ورتن پدید آمدن خون (عع ف اض ٢) برغ بالفتح لعاب برغ خوش
عیش شد (عع ک اف ٢) ✽ بستیغ بالفتح دهی است به نیشاپور منها المحدثان شبیب و علی ابنا احمد البستیغیان ✽ بشغ باران نرم و بشغت الارض بالضم زمین
بباران نرم تر گردید و بشغة من المطر لغیة منه و بشغ الندا الارض القشها ✽ بصوغ بضمتین خواب یقال لا بیغ با ✽ بیغ ✽ بیغ بالفتح جوشش خون باغ مرد
و هلاک شد (عع ف اک ٢) بیاغ کشداد داه و لا و روک و بیغت به القطعت به و کذا تبیغ به مجهولا و تبیغ علیه الامر اختلط و تبیغ الدم خون جوشش ده غالب شد
و تبیغ اللبن شیر فراوان شد ✽ بیغوا بالکسر دهی است به غرب منها شیخ عیاض سلیمان و علی بن محمد الشاعر الزاهد البیغیان **فصل التاء** تغتغ ✽ تغتغه

آواز سپراہ **فصل التاء** تفنغ چشتغنغ آنکہ سخن از میان بینی گوید تلغ بلغ سر شکستن (ع ع بفتحہما) ثلغ رطب کہ از تل بیفتد و بکفد ثمغ ثغ شکستہ

(ع ع بفتحہما) قال فی المغرب ثمغ ہی ارض لعمر رضی اللہ تعالی عنہ و یقال ہو ال یقال موضع بخیبر ثمغة الجبل بالا کوہ و یقال ہو بالسکون لا بالفتح و ثمغ الثوب صبغہ صبغا مشبعا **ضمیمہ** ثلغ راسہ سر او را شکست (ع ع بفتحہما) انثلاغ لازم منہ **ثروغ** الدلاء مابین العراقی الواحد ثرغ ثرغ زنیکہ

اثنع مصب بود (ع ع ک ا ف ۲) **فصل الجیم** جوثان بالضم موضعی منہ ابوجعفر احمد بن الحسن الجوثانی المحدث **فصل الدال** دبغ دلغ دباغ دباغة

پیراستن پوست و رنگ سبز دادن جامہ را (ع ع بفتحہا ف ص ۲) و فی الحدیث دباغہا طہورہا دباغ ایضا آنچہ بوی پیرایند دبغ دبغة کذلک و ابغة بالفتح یکبار انبداغ

پیراستہ شدن و دغدغ دغدغة خارش درون کلو و ذکر بوقت انزال دمغ دماغ مغز سر او دفتح دمغ سر شکستن چنانکہ بدماغ رسد (ع ع بفتحہما

ف ص ۲) دامغة نام آن شکستگی و شجاج کہ احکام شرعی بوی متعلق است دہ نوع است قاشرة و آنرا حارصة نیز گویند آنکہ باضعة پس دامیة پس متلاحمة پس سمحاق

پس موضحة پس ہاشمة پس منقلة پس آمہ پس دامغة باجیم نیز گویند امید اندر امیہ دامغة ایضا چیزیست چون شکوفہ سخت کہ از میان درخت خرما بیرون

آید کہ آنرا اگر بگذارند نخل اخشک گرداند (**ضمیمہ**) دفغ کاہ اوزن و آنچہ از یاد و ادل کو جدا افتد دمرغ تعلیط مرد بسیار آرد زد بعضی سرغی بالضم و تشدید

المیم المفتوحة سخت مشبہ دلاغ القوم بیمار شدند و ہم شئی دونة من المرض و دلاغة الحر گرمی او را نشاہ کرد دلاغ الطعام ارزان شد و دلاغ القوم بعضہم

الی بعض گردہ آمد آنرا اسید بود ... الدوغ بالضم جبیرات ... فصل الذال دلغ جاریة ... (ع ع ف ا

ف ص ۲) **ذلغت** شفة لب او برگردید (ع ع ک ا ف ۲) و ذلغہا جماع کرد او را (ع ع بفتحہما) و ذلغ الطعام خورد آنرا بانبایا آنرا او الذلغ الاکل ہانات

والا فرلغ والادلغی والمذلغ کمنبر الذکر کانہ نسبة الی بنی اذلغ و ہم قوم من بنی عامر یوصفون بالنکاح و الذلغ لقب الانسان فی سوء ضحکہ و امرأة دلغ و

متذلغ لبس دون شئی اذلاغ رطب آوردن خرمابن و بتشدید شدن پوست لشت شتر از بار **فصل الراء** ربغ ارباغ گذشتن شتر آبابو بوقت

و بی وقت آب بیجو و یقال ترکت الیہم ہملا مربغا ارتغ **ردغ** ردغة بالتسکین والحرکة گل زیاد روغ رواغ تج رویغ احمق مراوغ میان کردن و تمورہ

و ہی مرغة تیکی **رزغ** رزغة گل زیاد رزاغ گل ناک کردن باران زمین را و ضعیف شمردن و عیب کردن کسی را و کندن زمین چندانکہ بگل رسد رزیغ

مرد بگل فرو شدہ و در دشوار سے افتادہ **رسغ** ربغ رسغ ربعتین بسکون مابین دیدہ گاہ دست و پا و آن باریکی پیوند سر دست بود رساغ بالکسر رسن کہ

بر رسغ شتر بندند رسیغ انتہاء مابین دست و پاشتر تسیغ بسغ رسیدن آب باران **رشرغ** رشرغة فراخی عیش و بہر وقت آب یا فتن شتر رشغ

رغیغة طعام کہ بجہت زن زچہ سازند **رفغ** رفغ فراخی عیش دار زانی رفاغة فراخ عیش شدن (ع ع بفتحہما) رافغ رفیغ عیش فراخ و خوش

ترفغ فراخی شودن و بعیش و یقال ہو فی رفاغیة من العیش ای رفاہیة ارفاغ تعلیما ی ران و دست رفع بالضم و الفتح یکی **روغ** روغ روغان

پویہ رفتن روباہ و میل کردن بدل قولہ تعالی فراغ الی اہلہ و روی آوردن بر کسی بہبانہ قولہ تعالی فراغ الیہم ضربا بالیمین کے اقبل (ع ع ف ا ص ۲) و فی المثل

روغی جعار وانظری این المفر رواغ پویہ اراغة ارتیاغ جستن صید و خواستن یقال الغوی اراغکم ای طلبونی طلبتکم مراوغة حیلہ کردن در کار و کشتی

گرفتن رباغة کشتی گاہ و اصلہ رواغة صارت الواو سینہ یا بالکسرة ما قبلہا تراوغ با یکدیگر دستان آوردن (**ضمیمہ**) **الرثغ** محرکة لغة فی اللثغ رضغ

بالضم بند دست رصاغ بالکسر رسن کہ بر رسغ بار و بالضم موضعی لغة فی الیمین **رماغ** بالضم موضعی و ارمغہ ہیجو انبان از دست خود مالید آنرا (ع ع

بفتحہما) تسمیغ الکلام تلفیقہ و ترمیغ الرأس تدہینہ و تروبیتہ و ترمیغ الطعام ترو بیتہ بالادم **ردیغ** بالکسر غبار و گرد و خاک و رسیدگی و ابو محمد عبد اللہ

بن ابراہیم الربغی قاضی الاسکندریة و ذہبتہ بعیدہ و ربغ الثریدة ترویة ... گرد و اشکنہ را ترلیعت لازم منہ و المربغ کمعظم چیز خاک آلودہ **فصل**

الزای زغزغ یقال کلمة بلا زغزغة ... **زیغ** ... زیغ زیغ میل کردن از حق و کج شدن بینائی و میل کردن آفتاب سپس از اخر کج کردن ... کج کنید

زاغة ای زائغون تزیغ خود را آراستن زن (**ضمیمہ**) ... **زلغة** محرکة ای بجلبة و جد ثانہ بینی ہمگی و نو پیدا شدہ آن چیز یا گرفت **ضروغ** کمنبر یا چیزہ

پسارہ لغة ... آوردہ آنرا **زلوغ** الشمس برآمدن آفتاب (ع ع ف ا ص ۲) زلغت النار آتش بلند شد و تزلغت رجلہ

پای او کفت ... زلغ ... زلغہ ... بالفتح ... بالتحریک چیدہ و از راہ چیدہ و حتم زاد و مایل کم شد دا

و زاغ الناقة کشیدہ ... ابن الم ... تفوقا ... (ع ع ف ا ص ۲) **فصل السین** سبغ ... اسباغ تمام فراغ ...

(ع ف اض ۲) اسباغ تمام گردانیدن نعمت را بر کسی و تمام آوردن وضو و تسبیغ بچه افگندن شتر که بر زادن نزدیک آمده باشد و نوعی از تصرفات عروض سابغة
نوعی فراخ ذنب سابغ ای وافٍ سبیغ آنکه بر وی زره فراخ باشد تسبغة البیضة دامن خود که بر زره نشیند و یقال بیضة لها سابغ مثل سابغ دراز تقضیب و ضده الکش
سغسغ ✽ سغسغة در خاک پنهان کردن و در روغن پرورده طعام کردن و بر سر مالیدن تا فرو خورد تسغسغ در خاک آمدن اصل سغسغ سغ بثلاث غنیات فابدل من
الوسطی سینا فرقا بین فعلل و فعل و انما زادوا السین من بین سائر الحروف لان فیه سینا و کذلک القول فی جمیع ما اشبهه من المضاعف مثل لقلق و عثعث سلغ سلوغ
دندان شش سالگی افگندن گاو و گوسپند (ع ع بفتحهما) فهو سالغ و صالغ بالصاد ایضا و کذلک الانثی بغیر الهاء و هو فی ذوات الاظلاف کالبزول فی ذوات
الاخفاف و هو اقصی الاسنان منها لان ولد البقرة اول سنة عجل ثم تبیع ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم سدیس ثم سالغ سنة او سنتین الی ما زاد و ولد الشاة
اول سنة حمل او جدی ثم جذع ثم ثنی ثم رباع ثم سدیس ثم سالغ اللحم اسلغ گوشت کم و نیز دسلغ لغة فی ثلغ سوغ ✽ سوغ آسان بگلو فرو شدن شراب فرو بردن
لازم متعد و روا شدن چیزی مر کسی را (ع ف اض ۲ ک ۲) یقال ساغ له ای جاز له تسویغ روا داشتن و روا کردن عطا را اساغة گوارانیدن شراب
را یقال اسغ لی غصتی ای امهلنی و لا تعجلنی قوله تعالی یتجرعه و لا یکاد یسیغه سواغ بالکسر آنچه فرو برد چیزی در گلو مانده را یقال الماء سواغ الغصص و یقال سوغ
هذا و سیغ هذا این لفظ در دو بچه گویند که میان هر دو دیگری نزاده باشد یقال اخته سوغه و سوغته ایضا (ضمیمه) السابغ بالضم لغة فی الصبغ السیغ
شتابغ ز سر سوغ ج اسرع بلا لام موضعی است نزدیک شام ما بین مغیثة و تبوک سرغ مرطی الکسکری و هی است بجزیرة دیار مضر سرغ سرغ را با بنجها خورد (ع ع ک
اف ۲) سامغان دو سوی دهان زیر دو طرف بروت از چپ و راست لغة فی الصاد و هذا سیغ هذا ای سوغه یعنی بچه که بعد بچه بلا فاصله دیگر پیدا شود و سیغت
الشراب سیغة ای سغته اسوغه سیغ بر وزن و معنی صیغ که ناحیه است بخراسان منها الامام ابوبکر محمد بن عمر الصیغی المفسر مصنف کتاب التلخیص فی اللغة فصل
الشین شغشغ ✽ شغشغة جنبانیدن نیزه در طعون و نوعی از هدیر شتر (ضمیمه) شتغه پامال و خوار کرد او را (ع ف اک ۲) مشاتغ جایهای
هلاک و مشتغة المهلکة الشتیخ بقل القوائم لسرعة و جمل شتیخ متقدم عن الغزیری والصواب بالعین شرغ غوک خرد و بالکسر افصح و بحر که هی است بنجار انها
شفا و ین عبیدا او حکیم و ابو الفضل احمد بن علی و علی بن الحسن بن سلام و ابو صالح شعیب و سعید بن سلیمان الشرغیون شرنغ کنبو غوک شلغ راسه را سر در شکست
(ع ف اض ۲) شمغون بن زید بالفتح صحابی او الصواب بالعین فصل الصاد صبغ ✽ صبغ بالکسر صبغة رنگ اصباغ ج و نان خورش و منه قوله تعالی
و صبغ للآکلین صباغ ع ج صبغ رنگ کردن جامه (ع ع بفتحها و ض ۲ ک ۲) تصبیغ مبالغة فیه و از و بناله رنگ در آوردن رطب ثیاب مصبغة رنگین صبیغ نام مرد
صبغة الله دین خدای تعالی اصبغ اسپ سپید ریش یا دم و مرغ سپید دم شاة صبغاء سپید دنبه صدغ ✽ صدغ میان چشم و گوش از هر دو سو بیچه
صداغ مستقر سبیچه با فتره و بالسین ایضا یقال ان قوما من بنی تمیم یقال لهم بالعنبر یقلبون السین صادا عند اربعة احرف الطاء و القاف و الغین و الخاء
اذا کن بعد السین و لا تبالی اثانیة کن ام ثالثة ام رابعة بعد ان یکن بعدها یقولون سراط و صراط و بسیقل و صیقل و سرقت و صرقت و مسغبة و مصغبة و سخر لکم و صخر لکم
مصدغة بالکسر بالش صدیغ دوش با دوش برابر رفتن با کسی (ع ع بفتحها) صداغ بالکسر ثانی بر صدیغ و یقال فلان ما یصدغ نملة من ضعفه ای ما یقتل صدیغ
ضعیف شدن (ع ع بضمها) صدیغ ضعیف و بچه هفت روز و یقال ما صدغک عن هذا الامر ای ما صرفک و اتبع فلان بعیره فما صدغه ای ما ثناه و ذلک اذا لم تلحق صلغ
✽ صلوغ فی ذوات الاظلاف مثل السلوغ یعنی دندان شش سالگی افگندن گاو و گوسپند صمغ ✽ صمغ شلم درخت صموغ ج و انواعه کثیرة و اما الذی یقال
له الصمغ العربی فصمغ الطلح صمغة پاره از وی فی المثل ترکته علی مثل مقرف الصمغة و ذلک اذا لم تترک له شیئا مصمغ سیاهی با صمغ صامغان دو کرانه دهان انصماغ
درخستن درخت صلب را تا از وی شیره تلخ بیرون آید چون صبر صوغ ✽ صوغ در کالبد ریختن چیزی گداخته را (ع ف اض ۲) صائغ صواغ صیاغ
نعت منه و آفریدن یقال صاغه الله صیغة حسنة ای خلقه صیاغة زرگری کردن صائغ زرگر سهام صیغة ای من عمل رجل واحد و هذا صوغ هذا ای برابره و هما صوغان
و یقال فلان یصوغ الکذب و هو استعارة و فی الحدیث کذبة کذبها الصواغون (ضمیمه) الصرفعة بالضم من الشاء کالبادرة من الانسان و هی لیتها
بادرة انما کما هذا صرفعة و هما الادلیان تحت سلیفی العنق لا عظم فیهما عن ابی الهجری صفغ بسیار خوردن صفعفع شکوه مور انشا نکرده صفعفع الشراب شرید را
جنبانیدن صغغ به دست فهم کردن (ع ع بفتحها) و اصغغ غیره الشیء ای افهمه ایاه الصغیغ بالضم لغة فی الاصقع الصنع کسر فی قول روبة شعر فلا تسمع
للعی الصنع بارس الاعضال بالمتلع تصحیف وقع فی غالب النسخ انا خیره بخط الاثبات و قیل الصواب الصیغ فعیل من صاغ یصوغ و هو الکذاب الصلح بصوغ کسبه

صبغ ... فصل الضاد ضغ ...

ضغضغة خائیدن مردم ... چیزی را (ضمیمه) فصل الطاء طبغ بالفتح وطبغا بالضم کالدالة الطبغان بفتحتین ان یتبع ... علی الکلال یقال طبغ طیغ

المهنة کیمنع ای عجز طمغت عینه چشم چشم بسیار شد (ع ک ا ف ۲) فصل الظاء ظغ لغانة بالفتح وکسر الباء ... فصل الغین غاغ پودینه غوغا ملخ بال

برآورده واوق النبات من الوان وصار الی الحمرة ... شبیه البعوض والعض الضعفة ... الغوغا من الناس فصل الفاء فدغ * فدغ کفتن

چیزی کاواک را (ع بفتحها) فرغ * فروغ فرغ پرداختن از کاری (ع ف اص ۲) تفرغ فراغت کردن خود را جهت کاری استفراغ توانائی خود را بذل کردن

در کاری وتهی کردن معده را از فرونی با فراغ ریخته شدن آب (ع ک ا ف ۲) افراغ ریختن حلقة مفرغة ای مصمتة الجوانب یعنی ریخته که پیوند وپیدا نباشد وریختن

خون تفریغ ریختن آب جز آن وخالی کردن خنور را از آنچه در وی باشد افتراغ آب ریختن بر خود وبر بدن مفرغ نام مرد شاعر فرغ مخرج آب از دلو فرغان فرغ الدلو

المقدم وفرغ الدلو المؤخر وهما من منازل القمر وکل واحد منها کوکبان نیران بین کل کوکبین قدر خمس اذرع فی رأی العین فراغة بالضم آب پشت مرد وفرس نعل

فراخ گام ضربة فریغة وطعنة فریغة فراخ ویقال قریب منه فریغا بالفتح والکسر ای هدر الدم الطلب به فشغ * فشغ از زبر چیزی فرو گرفتن (ع بفتحها) ناصیة فشغاء

موی پیشانی فرو گرفته ابرو را وبزیر تازیانه آوردن کسی را افشاغ کذلک تفشغ پراگنده شدن سپیدی سر ... وغلبه کردن خون ورفتن آن درین

ودر میان خانه در آمدن وبیان یا دختر در آمدن وبکارت زائل کردن فشاغ بالضم مخففا ومشددا گیاهی است که بر درخت پیچد (ضمیمه) فقعه پامال

کرد آنرا تا ریزه ریزه گردید (ع بفتحها) وتفقع تحت الفرس تشدخ فدغ رأسه سر او را شکست (ع بفتحها) فضغ العود چوب را شکست (ع بفتحها)

مفضغ کمنبر کسیکه فصاحت نماید به سخن ونادرست گوید کانه یفضغ الکلام فغة پراگنده شدن بوی یقال قد فغتنی الرائحة فلغ رأسه سر او را شکست (ع

بفتحها) فوغ بفتحتین سطبری دهن افوغ لغت منه دفاغت الرائحة بوی خوش دمید وفوغة الطیب پراگندگی بوی خوش فائغة بوی مست کننده فایغ دهی

است به سمرقند فصل الکاف کراغ بالفتح نهری است بهرات فصل اللام لثغ * لثغة بالضم شکستگی زبان یعنی حرف را از را لام یا

وسین را ثا گفتن لثغ مصدر منه (ع ک ا ف ۲) نعته الثغ لثغاء لدغ * لداغ لداغ گزیدن مار وکژدم (ع بفتحها) ملدوغ لدیغ مار گزیده و

یقال لدغه بکلمة یعنی طعنه زد او را (ضمیمه) لتغه بپیده زد آنرا او گزید (ع بفتحها) لصغ الجلد از لاغری چرم بر استخوان خشک شد (ع بفتحها) لغلغ

برنده است غیر الکلک ولغلغ ثرید ... یعنی اشکنه را تر کرد وفی کلامه لغلغة یعنی در سخن او عجمیت غیر فصاحت است لوغ چیزی را در دهن گردانیده

انداختن (ع ف اص ۲) لاغ فلانا الزمه سائغ لائغ لغت منه وسیغ لیغ کعین شئله الیغ مرد گول ومن لایبین الکلام او یرجع کلامه الی الیاء لیاغة بالکسر

مثله لیغ بفتحتین سخت گوئی ونادانی ولیغته الشیء آن چیز را ازوی خواستم (ع ف ا ک ۲) تلیغ احمق شد فصل المیم مرغ * مرغ غلطیدن ستور در علف

(ع بفتحها) تمریغ در خاک غلطانیدن تمرغ لازم منه مراغ مراغة متمرغ جای غلطیدن مراغة لقب مادر جریر ونام موضعی ومرغة زرده که او را عود خوانند

مرغ بالتحریک آب دهان امراغ روان شدن لعاب ونا صواب بسیار گفتن وسست کردن خمیر او تنک کردن از بسیاری آب تمرغ انداختن لعاب در دهان

مشغ * مشغ نوعی از خوردن چیزی چون خیار و مانند آن (ع بفتحها) مضغ * مضغ خائیدن (ع بفتحها وض ۲) مضاغ بالفتح آنچه خائیده شود از حلوا

علک ومانند آن وخائیدن یقال ماله کسره لینة المضاغ نرم خائیدن مضاغة بالضم خائیده مضغة بالضم گوشت پاره یقال قلب الانسان مضغة من

جسده ماضغان بن هر دو بن بیخ ... ممغ * ممغنة آمیزش کردن ملغ * ملغ بالکسر احمق فحش گوینده یقال ملغ بلغ بالازدواج وقد یفرد (ضمیمه) ...

یکسو شد امتشع مثله منغ بفتحتین ناحیه است بحلب وکانت قدیما بالعین المهملة فغیرت منوغان شهری است بکرمان موانغ بالضم آواز کردن گربه یقال

ماغت الهرة فصل النون نبغ * نبغ نبوغ ظاهر شدن ولی آنکه در اصل نبوده باشد شعر گفتن ونیکو گفتن (ع بفتحها وض ۲) نوابغ از شعراء عرب

نابغة جعدی ونابغه ذبیانی وغیر ایشان والهاء فیه للمبالغة ندغ * ندغ خستن بانگشت ونیزه زدن وخستن به سخن (ع بفتحها) منداغ بالکسر آنکه او را در خستن

عادت باشد مناغة عشق بازی کردن باهم ندغ بالفتح والکسر سعتر وحشی نزغ * نزغ تباهی افگندن وبرانگیزانیدن میان مردم (ع بفتحها) قوله تعالی

من بعد ان نزغ الشیطان بینی وبین اخوتی وطعن کردن بزبان نسغ * نسغ خستن تازیانه (ع بفتحها) وطعنه کردن وسوزن زدن بر پوست

جهت نشان ونقش را النساغ تازیانه خستن وباز بر زدن درخت از بن بعد از بریدن منسغة بالکسر سرکلیچه ونان که از پیه مرغ وآهن باشد

نشغ + نشغ نعره زدن چنانکه بیهوش خواهد که شود و تلقین کردن وسخن آموزانیدن و هو علی التشبیه (ع غ بفتحها) نشوغ بالفتح داروی در دهان و بینی با بعین نعین
جمیعا و بالضم مسعط و منه مشغه دارو در ان نغنغ بالضم گوشت بن کام نغانغ ج نغغ + نغنغة الرأس ونغنغة الجبل زیران ونغنغة الناس جنبار الجسم
(ضمیمه) منشغ کمیز بسیار عیب کننده بسخن بهاز و رعج کسی نغة نغنا بالفتح عیب کرد او را وگفت درحق او انچه در وی نبود (ع غ ف اص ز دک ۲) نغاغ
خندیدن بفسوس بر کسی یا پنهان خندیدن بروشی که ضبط نتواند کرد و بعض آن آشکار گردد نفغ بفتحتین ببودن وشوغ لبستن دست از بسیار کار نفوغ
شدن ایقال نفغت یده کتنففت ضموغ کعصفور پرنده است وکشتی درازو دروقیقال لها الدونیج معرب دونی **فصل الواو** وبغ + وباغة
بالفتح والتشدید وبالعین والعین جمیعا کون ایقال کذبت وباغتک ای ضرط وتغ + وتغ بالتحریک هلاک شدن و تباه شدن (ع غ ک اف ۲)
ایتاغ هلاک کردن و بزبان آوردن دین خود را از تبه وگناه وثغ + وثیغة رکوی که در فرج ناقه کنند وقتیکه خواهند تا بچه دیگری مهر آرد و آنرا بچه خود
پندارد وقد مر فی درجة من باب الجیم وثغ دشینه ساختن ناقه را (ع غ ف اک ۲) وزغ + وزغة جانوری چون کرتشه وزغ اوزاغ وزغان بالکسر ج
توزیغ صورت کردن کودک در شکم یستعمل مجهولا یقال وزغ الجنین ایزاغ دفعه دفعه انداختن ناقه بول را و آن بوقت آبستن باشد ویقال الحوامل
توزغ بالبول والطفنة توزغ بالدم وشغ + وشغ بالتسکین چیزی اندک ایشاغ کم کردن عطا را ولغ + ولوغ آب خوردن سگ از ظرف یقال
ولغ الکلب بشرابنا وفی شرابنا ومن شرابنا (ع غ بفتحها) ایلاغ خورانیدن سگ را یقال اولغ الکلب میلغ خور که در وی خورد و یقال لیس شیء من الطیور یلغ
غیر الذباب استیلاغ باک نا داشتن مردم از نکوهش وعار ولغة بالسکون داد خود (ضمیمه) ومغة موی دراز **فصل الهاء** هبغ + هبوغ
بخواب شدن (ع غ بفتحها) همغ + هیمغ موت سبک وشتاب وبالعین کذلک عند الخلیل هیغ ویقال انهم لفی الاهیغین ای فی الخصب
وحسن الحال عام اهیغ سال فراخی انعادوفه وعلف تهییغ روغن بسیار کردن بر ثرید (ضمیمه) هبیغ بفتحتین دکول هنم کفانیدا آنرا (ع غ
بفتحها) دا هندغ لعبه خشکی نرم شد و اندغت الرطبة انفضحت والمنهدغ الحسوالین من الطعام هدلوغة کهر کوله و لهم مرد بدخلق کول هلوغ کعصفور
مرو سط رلب الهر بوغ کعصفور چیزی کالطرثوث یوکل هقوغ ناتوانی از گرسنگی یا بیماری (ع غ بفتحها) هلیاغ بالکسر پرنده است خرد
هقیغ کتنفذ سخت گرسنه شدن و گرسنگی سخت هنباغ سفله و غاتی که با دنی حرکت بپر و شیر بیشه و زن سست گیر و زن گول وهنبغ گرسنه شد
وهنبغ العجاج کثة وثار هیشغ بالفتح خشی و زنی که بهر کس راز خود آشکارا کند و زن بسیار خنده زن و یا انها عارنها هوغ بالفتح چیز بسیار + + +

باب الفاء فصل الالف

اثف + تاثیف سه پایه نهادن دیگ را و هو لغة فی التثفیة تاثف بریک جا بودن و نهادن خانه ساختن جای را اثف بس روی کردن آثفة اثا
ثمة منه (ع غ ف ۱ ک ۲) ارف + ارفة حدچیزی ارف ج مثل غرفة وغرف وفی الحدیث الارف تقطع کل شفعة و یقال ای طل اقتسم وارّفت
علیه فلا شفعة فیه ازف + ازف بالتحریک نزدیک آمدن کوچ وشتافتن (ع غ ک اف ۲) ومنه قوله تعالی ازفت الآزفة یعنی دنت القیمة
آزف نعت منه متازف کوتاه وهو المتدانی قال ابو زید قلت لاعرابی ما المحبنطی قال المتکاکی قلت ما المتکاکی قال المتازف قلت ما المتازف
قال انت احمق وترکنی ومر اسف + اسف بالتحریک اندوه سخت داند وهگین شدن (ع غ ک اف ۲) وخشمناک شدن صلته بعلی تاهسف
دریغ ودرد خوردن الیاف بخشم آوردن اسیف اسوف مرد زود اندوهگین شونده و تنگ دل اسیف ایضا خشمناک و اندوهگین و منه یوسفا
آج ارض اسیفة زمین تنک که چیزی نرویاند یوسف ثلث لغات نام پیغمبری بضم و بالهمز ایضا اساف وناثلة نام دو بت اشف + اشفی
بالکسر درفش اشافی ج اصف + اصفة کبر عصف خیا کبر افف + اف کلمه واف له بالضم ای قذرا له والتنوین للتنکیر ولغة لک تافیف
اف گفتن وقوله تعالی ولا تقل لهما اف ثلث بلا تنوین وثلث بالتنوین ست لغات اف واف انباع و یقال رنگ علی اف واف بالکسر یحینه
و او انده و جاء علی تفة ذاک مثال تعفة وای هی تفعلة منه اکف + اکاف الحمار دو کافه بالکسر پالان خر اکف ج ایکاف پالان نهادن
یقال آکفت الحمار او کفته ای شددت علیه الاکاف الف + الف نبرار و نبرار دادن (ع غ ف اک ۲) ومن قولهم یقال هذا الف واحد ولا یقال
[illegible]

والف دادن قوله تعالى لايلاف قريش ايلافهم رحلة الشتاء والصيف يقول اهلكت اصحاب الفيل لالف قريشا مكة ولتؤلف قريش رحلة الشتاء والصيف اى
تجمع بينهما اذا فرغوا من ذه اخذوا في ذه كما تقول ضربته لكذا لكذا بحذف الواو والف خوگرفتن ودوستی گرفتن بکسی بجائی (ع ک اف ۲) الف بالكسر
دوستی ویار ودوست اليف مثله وهم جمع الوف والآلاف جمع اليف مثال تبيع وتبائع الف خوگیرنده وهزار رسیده ۞ الاف ج مثل کافر وکفار مؤالفة الالاف
دادن کسی را بکسی یا بجائی مثال آلفته اولفه ایلافا وآلفت الموضع اولفه مؤالفة صار بصورة افعل وفاعل واحدا فیه الفة بالضم خوگرفتگی تالیف سازوار
دادن چیزیرا باهم ومنه المؤلفة قلوبهم وهزار تمام کردن يقال الف مؤلفة اى مكملة تألف ائتلاف سازوار آمدن باهم تالف الفا سازوار یافتن کسی را
به چیزی صلته بعلى ۞ انف ۞ انف بینی واول هر چیزی وبیرون آمدگی کوه آنف انوف آناف ج انف البرد سختی سرما انف الناب طرفه حین يطلع
ويقال فلان يعمد انف الشد اى شد العدو وآنافى کلان بینی انوف زن خوش نفس از بینی انف بر بینی زدن وتاب بینی رسیدن آب در حوض
وجوی ومرغزار ناخورانیده راسیر ومن ستور یعضه انف مرغزار ستور نارسیده کاس انف جام ناخورده يقال آتيك من ذى انف اى من ذى قبل اى
فيما يستقبل ايناف بمرغزار ستور نارسیده رسانیدن ستور را وورد مند کردن بینی ستور را ارض انيفة النبت زمین زود رویانند ويقال تلك
ارض آنف بلاد الله انف بالتحريك انفة ننگ داشتن (ع ک اف ۲) يقال ما رايت احمى انفا ولا آنف من فلان يعنى باننگ تر ازوی ووردمند
شدن بینی شتر از چوبک مهار انف نعت منه وهو شاذ والقياس مانوف كالمصدور للذى يشتكى صدره والمبطون للذى يشتكى بطنه وجميع ما فى الجسد
على هذا وفى الحديث المؤمن كالجمل الانف ان قيد انقاد وان انيخ على صخرة استناخ استيناف از سر گرفتن کار وآغاز کردن ائتناف كذلك آنفا
اکنون يقال كذا آنفا وسالفا چنین بود اکنون وپیشین تانیف تیز کردن کرانه چیزی ۞ اوف ۞ آفة آفت ويقال ايف الزرع مجهولا آفت
رسیده شد کشت زرع مؤوف نعت منه (ضمیمه) احنيف کزبیر او کاحمد وح فموضعه الخاء اسم مجفر بن کعب بن العنبر ۞ اداف بالضم
نره وکوش وادفيه جبل لبنى قشير وادفو بضم الهمزة وفتحها وقد تبدل الدال تاء دهی است نزدیک اسکندریه وشهری است کوچک در صعید منه الامام
محمد بن على الادفوى النحوى المفسر وتفسيره فى اربعين مجلدا وجعفر ويدعى عبد الله بن ثعلب بن جعفر الفقيه ۞ اذاف بالضم نره ذنا ذقت
كتهذب معه منع على بريد من حلب فصل الباء ۞ برسف بالضم دهی ست لسبوا ومنها احمد بن الحسن المقرى ومحمد بن لقاء البرسفيان الضريران
المحدثان ۞ البرنوف كعصفور نبات معروف كثير بمصر مسح عصارته فى محلول الينلنج على مفاصل الصبيان نافع من صرع يعرض لهم جدا وكذا
سقيه درهم بلبن امه وشم ورقه نافع للزكام ويسدد الدماغ وامغاص الاطفال من الرياح الباردة وقطع سيلان لعابهم ۞ ياف دهی است بنجار
منها عبد الله بن احمد البخارى ابو محمد اليافى شيخ الشافعية ببغداد فقيها اديبا فصل التاء ۞ تحف ۞ تحفة بالضم وتسكين الحاء وتحريكها تحف ج
اتحاف تحفه دادن ۞ ترف ۞ ترفة بالضم تندی میانه لب برین وتازگی از نعمت وآسایش اتراف بنعمت پروردن وبی راه گردانیدن نعمت
کسی را ۞ تلف ۞ تلف بفتحتین هلاک شدن (ع ک اف ۲) اتلاف هلاک کردن متلف بیابان ويقال ذهبت نفس فلان تلفا وطلفا اى هدرا
متلاف بسیار تلف کننده ۞ تنف ۞ تنوفة بیابان تنوفية كذلك مثال دوية ودوية وبرورية (ضمیمه) تف بالضم چرک ناخن او اتباع لاف تفقة
کعنبة ج تفة بالضم زن خوار وسیاه گوش واستغنت التفه عن الرفة وتخفقان يضرب للئيم اذا شبع تفقة کهمزة گربکی است که در جلدا ثر کند والتفاتف شبه
المقطعات من الشعر والتفاف من يلقط احاديث النساء كالمتنفف تقنافون وتقالف ج و اتیک تنفانه وعلى تفانه بالكسر حينه واوانه وتفقه تففا
قال التفاتاف لبصره سرگشته شد (ع ف اض ۲) وما فيه توفة بالضم ولا تافة اى عيب او همزيا وحاقة او ابطاء وطلب على توفة بالفتح عشرة وذنب توفات ج
فصل الثاء ۞ ثقف ۞ ثقافة زیرک شدن وسبک شدن (ع لضمها) يقال ثقف فهو ثقف مثال ضخم فهو ضخم ثقاف بالكسر آنچه نیزه را لوی را
کنند تثقیف راست کردن نیزه ثقف یافتن (ع ک اف ۲) يقال ثقفته ثقفا بالسكون مثال لعبته لعبا اى صادفته فهو ثقف بضم القاف وكسرها مثال حذر وثقف ثقافا بالتحريك مثال تعب
تعابة ثقفت الحمار حاذقا فطنا ثقيف پدر قبیله از هوازن ثقفي منسوب بوی خل ثقيف سرکه تنک تیز (ضمیمه) ثحف بالكسر وككتف شکمبه تو بر تو كانها اطباق الغر
اثحاف ج ثطف بفتحتین افزونی در طعام ودر شراب ودر خواب ودرازی ودر فراخی فصل الجيم ۞ جاف ۞ جاف افگندن ودر رسانیدن (ع بفتحها)
جاله لغة فى جعفه اى صرعه مجؤوف ترسنده وگرسنه لقد جئت المستقبل مجهولا ۞ جحف ۞ اجحاف بردن يقال اجحف به اى ذهب به واجحف به اى قاربه ودنا منه

صلته بالباء جاحفة اهنوسی کردن و نزدیک شدن یقال جاحفه ای زاحمه یقال مر الشی مفر او مجحفا ای مقاربا سیل جحاف بالضم سیل که زمین بکاود و ببرد سہرجحت جحاف الضاروان شدن شکم از هیضه حل مجحوف نعت منه و یقال موت جحاف ای یذهب بکل شی جحاف بالکسر تخته آب و لوکه پیر جا رسیده باشد و ریدن و لو
جحوف بالفتح دلو یا آب جحفه جائی میان مکه و مدینه که میقات اهل شام است و نام آن جا مهیعة بوده است فاجحف السیل باهلها فسمیت جحفه جحف تکبر کردن
(ع ف اک ۲) جحاف مثل جفاخ است منه جخیف فخر کردن بزیادت از حد خویش و فی الحدیث عن ابن عمر انه نام وهو جالس حتی سمع جخیفه ای غطیطه جخدف
جدوف پریدن مرغ بال بریده (ع ف اک ۲) مجداف بالکسر بیل کشتی و بال مرغ و مجداف بالدال المعجمة الذال معاجدف بالتحریک گور و هو اهل حدیث و شراب که
سر گشاده باشد خوردنی و نباتی که در یمن باشد که خوردنی آن تشنگی شکند تجدیف ناسپاسی کردن نعمت را و کم شمردن آن اجداف ادیک فی الحدیث لا تجدفوا بنعمة الله
جنادف بالضم کوتاه سطبر جنادفه مونث جذف جذف بریدن (ع ف اک ۲) مجذاف مثل مجداف و شتافتن در رفتن و پریدن مرغ بال بریده
جرف جرف کاویدن زمین را و بیل خاک کش برکندن از زمین (ع ع بفتحها) و قد جرفت الشی ای ذهبت به کله جرفة سیل جرف بضمتین و
سکون ۲ آب کنده و منه قوله تعالی علی شفا جرف هار جرف و جرج تجلیف کاویدن سیل زمین را تجریف کذلک نیز جرف اطراف کنده زمین آب آزاد ... افتادند
ترکان و طاعون جروف بالفتح داغ سر شتر سیل جراف بالضم سیل که همه چیز را ببرد رجل جراف مرد که همه طعام را خورد جراف بالضم و الکسر پیمانه جرف
جرف آسان کرفتن کار را جزاف گزاف و هو معرب جعف جعف افکندن و برزمین زدن کسی را و برکندن تجعاف لازم منه جعف ... بالضم
پدر قبیله از یمن جعف جف بالفتح جا ستے یقال وعیت سفے جفة الناس و جاء القوم جفة واحدة و قال
ابن عباس لا نفل فی غنیمة حتی تقسم جفة ای کلها جف بالضم کذلک غلاف شکوفه و مشک کنانه که پاره از وی ببرند و دلو سازند جفان دو قبیله یکی تمیم جفاف
بالضم برهای پست جفاف الطیر نام جای جفیف است خشک یقال الابل فیها شارت مع جفیف و قفیف یعنی هم خشک و تمام خشک از علف جفجف زمین بلند
نرم جفاف جفوف خشک شدن (ع ف اک ۲) تجفیف خشک شدن جامه که هنوز نمناک باشد یقال جف الثوب هر چیز نیکو خشک شود گویند قف بالقاف
و اصلها تجفف فابدلوا من الفاء الوسطی حرفا کما قالوا تقضی البازی تجفیف خشک کردن و بر پشت اسب انداختن تجفاف یعنی ... و آنچه
بر روی اسب را تو خشک کنند تا از زاده محافظت جلف رندیدن گل و خزان و بریدن پر کندن (ع ف اص ۲) جالفه شکستگی از پیست و گوشت سر
رفته باشد جلیفه جالفه آنکه باندرون نگذرد و جلائف الخالفه و سالی تنگی و قحط ... یقال اصابتهم جلیفه معطیة ای اصابهم موتان بهایم جلفوت
بوته بیدگان اجلاف از بن برکندن تجلیف هلاک کردن سالی کسی را مجلاف آنکه از کنار ریای کوه رفته باشد و آنکه چیزی از او مانده و آنکه تنگ سالی بر وی گذشته باشد
دوالها شده جلف بالکسر مرد تهی شکم گفاننده و تهی کرده از هر چه مانند آن باشد از خمر و یقال اعرابی جلف ای جاف ... و اصله من اجلاف الشاة و هی المسلوخة
بلا رأس و لا قوائم و لا بطن جنف و جنف بالتحریک میل کردن (ع ...) و هو تعالی فمن خاف من موص جنفا جناف میل آوردن بچیزی و ایان چیزی جای
جنف کما یقال الامام ... یقال تجانف فلان الاثم ای مال قوله تعالی غیر متجانف لاثم اجنف کوژ پشت جنفی بالضم و فتح ۲ نام
جائی جوف زمین پست و شکم و درون هر چیز و در گذرانیدن طعنه باندرون صلته بالباء اجافه کذلک و درپیش کردن اجافة یقال اجفت الباب
و اجفته الطعنة و جفته بها عن الکسائی اجوف آنکه شکم فراخ جائفه طعنه که باندرون گذرد مجوف با کسیر شکم کلان تجافة استجواف فراخ شدن جوات بالضم ...
ارباهی جوفی ... جوف التحریک ... کاوا ک شدن شی اجوف چیزی کاواک ... گروه ... تجویف میان چیزی کاواک گردانیدن جوف
... شکم ... جوف ... فراخ اندرون ... بیوت ... جابا زن ...
نموده ... الا ... ابن ... ناودان ... حرف ... و نصرت العرب ... الفردوس ...
الجبار مجوف ... جیف جیفه مردار ... جائفه ... جیف ... الکسر جیاف ... جیفه جیوف جیفه
... طعام ... جیاف ... جیفه ...
... الفصل الحاء ... جحف ...
... جحف ...

وپی بناشد وازپوست سجرم بود جحف ج مجاحف سپر مجاحفة معارضه ومذمت کردن تحجاف خود را باز داشتن از کاری حذف ⁂ حذف انداختن چیزی وازموی دم ستور گرفتن وابعضا انداختن چیزی را و پاره از سر بریدن انداختن برخم شمشیر و انداختن حرفی از کلمه (ع ف اک ۲) حذافة بالضم چیزی که از پوست وجز آن انداخته شود ویقال ما فی رحله حذافة ای شیئ من الطعام واکل الطعام فما ترک منه حذافة حذفة نام اسپی تحذیف آماده کردن و نیکو کردن حذف بالتحریک گوسپندان سیاه ریزه از گوسپندان حجاز حذفة یکی و فی الحدیث کانها بنات حذف حرف ⁂ حرف کرانه وتیزی هر چیزی ویکی از حروف هجا و ناقه باریک میان ستوار و ناقه لاغر قوله تعالی ومن الناس من یعبد الله علی حرف ای علی وجه واحد ای فی السراء دون الضراء احراف لاغر کردن ستور را ونیکو و زیادت شدن مال کسی فلان محرف نعت منه ویقال جاء فلان بالحلق و الاحراف اذا جاء بالمال الکثیر رجل محارف بفتح الراء مرد بی بخت ومحروم وهو خلاف مبارک ویقال حورف کسب فلان اذا شدد فی معاشه کانه میل برزقه عنه وفی الحدیث عن ابن مسعود رضی الله تعالی عنه موت المؤمن عرق الجبین یبقی علیه البقیة من الذنوب فیحارف بها عند الموت ای یشدد علیه لیتمحص عنه ذنوبه حرف بالضم تخم سپندان ومنه شیئ حریف بالکسر والتشدید چیزی تند زبان گز یقال بصل حریف و بی حرفة بالکسر شغل و ایضاً پیشه محترف پیشه ور و فلان حریفی هم کار من ج یار من حرف بالفتح ایضاً کسب کردن و خراشیدن (ع ف اک ۲) مثل القرف محراف بالکسر میل که جراحت فرو برند تا غور آن معلوم شود تحریف گردانیدن سخن از موضع خود و بریدن قلم را محرف تحرف انحراف احریراف میل کردن و برگشتن ویقال ما لی عن هذا الامر محرف و ما لی عنه مصرف یعنی واحد استیحاء حرجف ⁂ حرجف باد سرد حرشف ⁂ حرشف پشیز ماهی و پشیزه کار درع و شمشیر و گیاهی که آنرا کنگر خوانند و بعضی از زر بانها حرشفة زمین درشت حرقف ⁂ حرقفة استخوان سرین یقال للمریض اذا طالت ضجعته و برت حراقفه حرقوف بالضم ستور لاغر حسف ⁂ حسافة بالضم آنچه فرو ریزد از خرما تباه شده از درخت حسف پاکیزه کردن خرما از ان خرماهای تباه (ع ف اک ۲) انحساف ریزه ریزه شدن حسف بفتحتین چیزی که بدست پاک کنی آنرا و قولهم فی صدره علی حسیفة وحسافة ای غیظ و عداوة حشف ⁂ حشف بالتحریک بدترین خرما و فی المثل احشفا و سوء کیلة و ایضاً الضرع البالی حشاف حشف بار آوردن نخلة حشفة بالتحریک سر نره ناختنه جا حشیف جامه کهنه متخشف مرد کهنه جامه حصف ⁂ حصف بالتحریک گرخشک و با گر خشک شدن سست تو (ع ک ف ۲) حصیف درست خرد و ستوار حصافة مصدر منه (ع لبعضهما) احصاف استوار کردن کار را و استوار بافتن رسن را و بشتاب گذشتن فرس محصف و ناقة محصاف نعت منه استحصاف استوار شدن و سخت شدن و زکار رکیبی صلبة لعلی او تنگ شدن فرج یقال فرج مستحصف حفف ⁂ حفة نوردن با فکار حف شانه و تیغ سعی باقی حفانة چوزه شترمرغ حفان ج پس سوی فیه المذکر والمونث نعمه متکاران حفان ایضاً پیمانه تا لبها پر شده حف حفاف برهنه و ساده کردن زن روی را از موی (ع ف اک ۲) یقال منه حفت المرأة وجهها حفت الیضاً وگرداگرد آمدن چیزی را قوله تعالی وتری الملائکة حافین من حول العرش و خدمت کردن (ع ف ا ص ۲) یقال من حفنا او رفنا فلیقتصد ای من خدمنا و تعطف علینا و حاطنا وقیل هذا حدیث یقال ما لفلان حاف ولا راف و نیک ساده کردن لب از موی و بی موکردن سر را (ع ف اک ۲) حفف بالتحریک تنگی عیش و کمی مال یقال حفتهم الحاجة تحفهم و هم قوم محفوفون و اکلوا محاویج حفوف بی روغن ماندن سر (ع ف اک ۲) احفاف بکوغن گذاشتن سر را اندکی و آواز آوردن از اسپ بدوانیدن حفیف آواز آمدن از وی در دویدن و آواز کردن بال مرغ در پریدن حفاف بالکسر موی گرد اگرد سر احفة ج حفافان کرانه هر چیزی تحفیف گرد چیزی در آوردن حفاف خوردن آنچه در دیگ باشد از طعام استفاف خوردن آنچه در جام باشد از شراب حقفة بار گیر یا قبه هودج بارگیر باقبه حقف ⁂ حقف بالکسر ریگ توده کژ حقاف حقاف ج احقاف خم گرفتن ریگ توده و ماه نو یقال حقوقف الهلال ای اعوج فی الحدیث انه مر بظبی حاقف ای منحن هو الذی انحنی وتثنی فی نومه احقاف دیار عاد و قوله تعالی اذکر اخا عاد اذ انذر قومه بالاحقاف حلف ⁂ حلف بسکون اللام و کسرها سوگند خوردن (ع ف اک ۲ محلوف کذلک و هو احد ما جاء من المصادر علی مفعول مثل المجلود والمعقول والمعسور احلاف سوگند دادن تحلیف استحلاف کذلک حلف بالسکون سوگند و عهد محالفة عهد کردن باهم تحالف اتفاق و فی الحدیث انه حالف بین قریش والانصار ای آخی بینهم لانه لا حلف فی الاسلام الاحلاف هم قوم من ثقیف و یقال لهم غطفان لانهم تحالفوا علی التناصر حلیف هم سوگند و هم عهد حلیفان بنو اسد و طی و ایضاً فزارة و اسد حلیف اللسان تیز زبان فصیح حلفاء بالفتح والمد نباتیست حلفة بفتح اللام یکی ازو سیبویه قال ابو زید مثل طرفاء و طرفة و قصباء و قصبة و قال الاصمعی حلفة بکسر اللام و مخلیفة میقات اهل مدینه حنف ⁂ حنف بالتحریک کژی پای چنانکه سر انگشتان هر دو پای بسوی یکدیگر رود احنف نعت منه و نام مردی که او را ضحی میخوانند و یقال ما ترکبت قدما علی حنفها حنیفه سلمان فی رسم دین محمدی مسلمانی کردن یقال تحنف الرجل اذا عمل عمل الحنیفیة و یقال تحنف ای اعتزل الاصنام و تعبد حنفاء ج حنیفه نام اسپی و نام ابی حنیفة پدر حی از عرب ابو حنیفه کنیته

نعمان بن ثابت الکوفی وهو الامام الاعظم رحمه الله تعالی **حوف** ٭ **حوف** ازار از پوست که زنان حائض و کودکان پوشند حافة کرانه حافتا الوادی کرانه
وادی تحوف از کرانه چیزے کم کردن **حیف** ٭ **حیف** جور و ستم کردن (ع ع ف اک ۲) صلته بعلی تحیف مثل تحوف (ضمیمه) **حجروف** کعصفور
مرد بخیل کشنده بر عیال خود **حترفة** خشونت و سرخی که در چشم پدید آید و حترفه عن موضعه آنرا از جایش جنبانید و تحترف من به منفرق و پریشان شد **حشف**
بالکسر و کلتف لغتان فی الحفت و الحفث **حجروف** کعصفور روابه ست خورد ازیا بانبر رگ تر از مور **المحذرف** بفتح الراء او نیز و الشیٔ المسوی تحو الحافر و ا
دام حذروف کزبرج کفتار حذرفوت بالفتح تراشه ناخن و منه یقال و ماله حذرفوت اے شیا **حزلقفة** بالضم زن کوتاه تصحیف و الصواب بالراء المهملة **حسف**
بالکسر **حنطف** کجندل کلان شکم **حکوف** بضمتین سستی در کار **حنتف** کجعفر تلخ صاف و پاک کرده برائے پختن و ابن السجف بن سعد البافعی و الحنتفان
حنتف و اخوه سیف او الحارث ابنا اوس بن حمیری و کزبرج ابو یزید بن حنتف المازنی و فیه خلاف و کزبرج بنو من نیتف لحیته من بیجان المرارته **حنجف**
کجعفر و زبرج او ثقلذ راس لورک ممایلی الحجبة کالحنجفة بالضم **حنجوف** کزنبور سرقبرنه که با مهره ها کپشت پیوند و حاجف آج **فصل الخاء** **خندف** ٭ **خندفه**
نوعی از رفتار خندف مکسرتین قبیلہ **خذف** ٭ **خذف** سنگ ریزه انداختن بانگشتان (ع ف اک ۲) مخذفة فلاخن خاروف ماده خر تیز رو **خذروف**
٭ **خذروف** بالضم بازیچه کودکان که چرم پاره کرد در ریسمان در کشند و او را می گردانند و از وی آواز می آید خذاریف آج و یقال ترکت السیوف راسه
خذاریف اے قطعا خذراف بالکسر نوعی از شور گیاه خذارفته یکی **خرف** ٭ **خرف** میوه چیدن (ع ع ف اض ۲) یقال خرفت الثمار و اخترفتها اے
اجتنیتها خرفة بالضم آنچه چیده شود از میوه و یقال التمر خرفة الصائم **مخرفة** بستان و راه مخرف مثله و فی حدیث عمر رض ترکتکم علی مخرفة النعم مخرف بالکسر میوه دان
خروف بالفتح بره و اسپ کره شش ماهه خرائف نخلها که خرما از و باز کرده باشند خریف تیر ماه خرفی بسکون ۲ و حرکته تیر ماهی خریف ایضا باران تیر ماه و یقال
قد خرفنا و خرفت الارض فهی مخروفة باران تیر ماه رسیده مخارفة معامله تیر ماه کالمشاهرة من الشهر اخراف بره تیر ماهی زادن گوسپند یقال منه شاة مخرف
و تیر ماه در آمدن قوم خرافة بالضم نام مردی که پری زده که هر چیزی که می گفت از پریان آنرا بدروغ می داشتند و هر سخن که آن را باور نداشتندی گفتندی هذا
حدیث خرافة و فی الحدیث عن النبی صلی الله علیه وسلم قال خرافة حق و لا تدخله الالف و اللام لانه معرفة الا ان ترید به الخرافات الموضوعة من حدیث اللیل
الخرافات حکایتهای شب خرف بالتحریک بارگشتن عقل از کلان سالی (ع ع ک اف ۲) خرف بالکسر لغت منه خارف و یام و قبیلهٔ از یمن **خرف** ٭
خزف دست انداز ان رفتن (ع ف اک ۲) خزف بالتحریک سفال **خسف** ٭ **خسوف** بزمین فرو شدن متعد بالباء (ع ف اک ۲) قوله تعالی
فخسفنا به و بداره الارض و یستعمل مجهولا ایضا قوله تعالی لخسف بنا و فی حرف عبد الله لانخسف بنا کما یقال انطلق بنا و چشم خانه فرو شدن و بی دید و خسوف القمر فسوّ
قال ثعلب کسفت الشمس و خسف القمر هذا اجود الکلام خسف کمی یقال فلان رضی بالخسف ای بالنقیصة و بات فلان الخسف ای جائعا و سامه الخسف و سامه خسفا بالضم و فتح ای کلفه و اولاه
الذل و المشقة خسف الرکیة جاهی آب برآمدن از چاه فاسف لاغر خسیف چاه که آب وی منقطع نشود خسف بضمتین آج یقال ان العباس بن عبد المطلب سال
عمر اعن الشعراء فقال امرؤ القیس سابقهم خسف لهم عین الشعر فافتقر عن معان عور اصح بصر یقال خسف لهم من الخسیف وهی البئر الغزیرة الماء و منه قول الحجاج للذی امره
ان یحفر له بئر افعفل خسفت ام اوشلت بریا نه وطت ما عز برام قلیلا و شلا قوله افتقر ای فتح و هو من الفقیر و هو فم القناة یعنی دهانه کاریز و قوله عن معان عور یرید
ان امرأ القیس من الیمن و ان الیمن لیست لهم فصاحة نزار فجعل لهم معانی عورا فتح امرؤ القیس عن معان عور اصح بصر اخاسیف الارض نرمها زمین **خشف** ٭ **خشفه**
جنبیدن و دریافتن و آواز آمدن از برف که برو روند و بسنگ کوفتن (ع ع ف اک ۲) خشیف برف خشوف مرد شتابنده و شتر شب رو خاشف خاشفة کانک خشفه
آنکه به شب رود و لیر باشد خشاف بالضم و الخشف بیشتر پره و هو خفاش و یقال الخطاف خشاف بالفتح نام مرد خشوف فتن در زمین (ع ع ف اض ۲) **خصف**
خصف نعل پاره زده و نعل دوختن (ع ع ف اک ۲) النعل خصیف خصفت منه و قوله تعالی طفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة ای یلزقان بعضه ببعض لیسترا به
عورتیهما خصفة لغت لعل خصاف نعل دوز آنه دوختن و منه قرأ الحسن قوله تعالی یخصفان علیهما من ورق الجنة الا انه ادغم التاء فی الصاد و حرک الخاء بالکسر لاجتماع الساکنین
... بعضهم حول علیها حرکة التاء فقتحها خصف بالکسر شش نعل و زری خصفة بالتحریک جلیل از ... [illegible]
... تی کاه سفید دارد و او ن کاو ن الرماد و فیه سواد و بیاض جبل خصف و ظلیم اخصف ... دو بیاض کتیبة خصیفة لشکر از بس زرکه ... [illegible]
الخیل ای ارد فت فلهذا الم تدخلها الهاء الا انها تستخفه مفعولة و لو کانت للون الحدید لقالوا خصیفة الا ان لمعنی فاعلة ... [illegible]

شیر با ماست آمیخته خصاف بالکسر بچه نر ماده افگندن شتر (ع ف ک ۲) خصوف بالفتح لغت منه و ایضاً ناقه که بعد از مدت حمل بیک ماه زاید یعنی بیشتر دو ماه خصاف مثل
قطام نام اسپی و فی المثل هو اجرأ من خاصی خصاف و ذلک ان لبعض الملوک طلبه من صاحبه لیستفحل فمنعه ایاه وخصاه خضف خضف تیز براوردن (ع ف
ک ۲) و منه قیل للامة یا خضاف خطف خطف ربودن (ع ک ف ۲) و بالعکس و الاولی لغة جیدة فصیحة قوله تعالی یخطف ابصارهم وقری بالکسر
ایضاً اختطاف تخطف ربودن وقرأ الحسن الا من خطف الخطفة بالتشدید یرید اختطف فادغم علی ما تفسره فی باب اللام فی قتل ان شاء الله تعالی خطاف
بالضم و التشدید فرشتوک و آهن کژ که محور یکره چاه بر وی گردد و هر چه کژ و سر تیز باشد خطاطیف ج مخالیب السباع خطاطیفها خطاف بالفتح دیو خاطف ظله
مرغیست که او را رفراف خوانند خاطف کرک برق خاطف درخش که چشم را خیره کند اختطاف خطا کردن تیر نشانه را اخطاف الحشی المطواه خطیفه طعام
آرد و شیر که عرب باشد حمل خطیف شتر شتاب خطفی القبحات آن نوع از رفتار شتر و لقب مرد خطرف خظرفه بالظاء المعجمة شتاب رفتن شتر و
گام فراخ نهادن و هی لغة فی خذرفة خفف خف بالضم موزه خفاف ج و سپل شتر اخفاف ج خف بالکسر خفیف سبک و یقال خرج فلان فی خف من
اصحابه ای فی جماعة قلیلة خفة بالکسر سبکی (ع ف ک ۲) خفوف اندک شدن و برون در رفتن تخفیف سبک کردن استخفاف سبک شمردن و خوار داشتن تخفاف
بالضم سبک و نام مرد اخفاف سبکبار شدن و فی الحدیث ان بین ایدینا عقبة کؤدا لا یجوزها الا المخف و با تتوار ان سبک و شدن خفان جائیست که
در وی شیر بسیار باشد خلف خلف سپس و قرنی بعد از قرنی یقال هؤلاء خلف سوء بالاضافة و سخن تباه و خطا یقال سکت الفا و نطق خلفا ای سکت
عن الف کلمة ثم تکلم بالخطاء قیل کان اعرابی مع قوم فحبق حبقة فتشور فاشار بیده نحو استه وقال انها خلف نطقت خلفا و آب برکشیدن و کوتاه ترین استخوانهای پهلو
ما لجمع خلوف و عیبی است و بیستی فرزند و هو بالتحریک حسن و بالسکون ردی یقال هو خلف سوء من ابیه بالتسکین و خلف صدق من ابیه بالتحریک و آنکه سپس کسی
آید کل یا مخلفه من پسی بعیر خلفت شتر که از سبیل کننده فانس ان خلفین شتر تیشه خلف بالضم دروغ و دروغ گردن وعده یعنی خلاف کردن آن و هی
فی المستقبل کالکذب فی الماضی خلف بالکسر پستان ستور و صرم و یقال الشیخ لقمه ای تذهب نده و تجئ نده خلفة ایضاً آمد و شد روز و شب منه قوله تعالی
و هو الذی جعل اللیل و النهار خلفة و یقال ایضاً القوم خلفة ای مختلفون و یقال بنو فلان خلفة ای شطرة نصف ذکور و نصف اناث و یقال خذ هذه خلفة کا
کی حاجت گاه رو و یقال من این خلفتکم ای من این تستقون خلفة علف که بعد از علف خورده شده روید و علف که تابستان روید خلفة بکسر میوه
دو بیره خلفة بکسر اللام شتران آبستن خلفة یکی مخلف شتر که از نه سالگی درگذشته باشد یستوی فیه الذکر و الانثی یقال مخلف عام و مخلف عامین مخلفة ناقه که آبستن
نماید و نباشد رجل مخلاف مرد بسیار خلاف کننده و عده و او خلاف الضاً یکی از مخالیف یمن یعنی دیه یا قصبه رجل خالفة مرد بسیار خلاف و یقال لا اوراک
خالفة هو ای آن الناس .... فلان خالفة اهل بیته و خالفت اهل بیته اذا کان الاخیر فیه خالفة ایضاً ستون خیمه آخر گاه ج خوالف
و قوله تعالی رضوا بان یکونوا مع الخوالف ای مع النساء و الخالفات آب بر کشنده خلیفی بالکسر و تشدید اللام خلافت قال عمر رضی الله عنه لو لا الخلیفی لاذنت ای
لاذنت خلیفه رامیان دو گروه خلیفان و یقال اقامة .... خلفا ج جمعوه علی اسقاط الهاء فصار مثل ظریف و ظرفا لان فعیلة بالهاء لا تجمع
علی فعلاء سوی انهم جمعوه من اجل انه لا یقع الا علی مذکر خلافة بالکسر سجای کسی بودن و کار و بجای کسی خلیفه کردن کسی را و منه قوله تعالی هارون اخلفنی فی قومی
متعد لازم و سپس کسی آمدن (ع ف ض ۲) خلوف گرفتن مان و فره و گردیدن شیر و طعام و تباه شدن که از جای سپری کردن نو را در
بجا آمدن یقال حی خلوف غیب و حیرکه از ایشان هیچ کس نمانده باشد خلوف ایضاً سپس ماندگان حاضر و هو من الاضداد .... خلفان آن که دهان .... کرد
جامه کهنه را و خلف الله علیک گفتن کسی را که مالی از دست رفته باشد ای رد علیک مثل ما ذهب منک فان هلک له والد او اخ او خیر ..... الله
علیک یعنی الله کان الله خلیفة من ..... عایب و وعده را خلاف کردن خلاف یافتن و عده را و دست شمشیر بردن تا برکشد و آوردن خلفة
و خلفت ..... آب بر کشیدن یقال اخلفت النجوم اذا اخلت و لم یکن فیها مطر و خلفت فلان لنفسه اذا
کان قد ذهب منه شیء فجعل مکانه آخر اخلاف آب بر کشیدن و خلیفه کردن کسی را بجا خود و یقال جلست خلفه ای بعده خلاف مخالفة خلاف کردن خلاف
بالکسر درختیست بید مخالفه بید ستان اخلاف آمد شدن و رفتن و یقال هو یخالف الی امراة فلان اسی یاتیها اذا غاب عنها زوجها
تخلیف بکی پستان ناقه را تمام دوشیدن خلفة بالباء یقال خلف بناقته و بنیه .... پستان از کسی تخلف خلیفه .... ای تاخر

فی حلق فلان ج لفقة تکبیر النحار وسکون الفا مع نون زائدة ای خلاف **خنف** ‌**خناف** بالکسر سستی بینی شتر (عع ف اک ۲) ناقة خنوف ناقة منه
وسرچپیدن شتر از مهار خالفت بی برگشته بدا تکبر یقال رایته خالفا عنی بانفه **خنیف** کتان سطبر سپید وفی الحدیث تحرقت عنا الخنف الو**مخنف** کنیت مردی
خوف ‌**خوف** **خیفة** مخافة ترسیدن (عع ک اف ۲) فهو خائف وقوم خوف علی الاصل و خیف علی اللفظ والامر منه خف و رجل **خاف** اشدید الخوف کما
یقال رجل صات اشدید الصوت علی فعل فالقلبت الواو الفا لفتحة ما قبلها خاوفة ترسانیدن یقال خاونه فخافه ای غلبه بالخوف کان اشد خوفا منه
اخافة تخویف ترسانیدن یقال ع ح مخیف طریق مخوف تخوف ترسیدن وکم کردن خافة خریطه ادیم که در وی عسل چینند **خیف** ‌**خیف** جای بلند تر از
آب راه و فروتر از کوه و پوست پستان و نام جائی بمکه مسجد الخیف در منی اخافة به مسجد خیف شدن ناقة خیفا ناقه که پوست پستان او فراخ باشد تعبیر اخیف
آنکه غلاف قضیب او فراخ باشد خیف بالتحریک یک چشم سپید و دیگری سیاه شدن اسپ فرس اخیف ویقال الناس اخیاف ای مختلفون اخوة اخیاف
برادران مادری و پدران مختلف (خیفان) ملخ [illegible] (تتمیم) **خذرفة** زدو برید آنرا **خندف** کفنفذ سداب **خیعف** [illegible]
خدرف [illegible] الا خریفه [illegible] الصواب لفقدیم الجیم **خدرف** زود رفتار و نزدیک اندا ختن گام و دنبال کشتی
خدرف خوش عیش شدن (عع ف اک ۲) خذرفت السماء بالثلج یعنی آسمان برف انداخت اخذرفه ربود آنرا خذرف الثوب پاره پاره بریدن (عع ف ا
ک ۲) اختراف الثوب مثله خدرف کعنب بارکه گرته **خرشفة** جنبیدن آمیختن سخن و زمین درشت سنگ ریزه ناک یا آنکه رفتن بران دشوار
باشد خرشاف بالکسر مثله و خرشاف شهری است بریکستان نرم بر ساحل بحرین **خرنف** کزبرج بچه و الخرنف من النوق شتر ماده بسیار شیر خرنفة مادر
عضاة خرالنفج خرنوف بالضم فرج زن خرانف بالضم درازو خرنفه بالسیف ضربه به **خزراف** بالکسر آنکه در مجلس نیکو نشستن نداند یا مرد بسیار گوی
سبک [illegible] والخزوفة فی المشی الخطران **خصلفة** النخل کم آوردن درخت خرما یا [illegible] والصواب بالضاد المعجمة **خضرفة** پیری آمده
[illegible] **خضاف** بالکسر [illegible] **خنطرف** کنده پیر فانیه و لعقوا
بالمهملة [illegible] **خنجف** بالفتح شتر ماده فراوان شیر **خنضرف** زن فربه پرگوشت کلان پستان **خنطرف** بروزن [illegible]
خنطرف [illegible] التالفة بمعنی **فصل الدال** **دفف** ‌**دف** پهلو [illegible] البعیر و پهلو شتر دف بالضم آنچه [illegible] بالفتح ایضا [illegible]
فرود افتاده [illegible] (عع ف اک ۲) [illegible] و دفیف الطائر مره فویق الارض یقال عقاب دفوف الذی یدنوا من الارض فی طیرانه
[illegible] الرجل مدافة و دفافا [illegible] کلامی [illegible]
[illegible] **دلیف** [illegible] (عع ف اک ۲) [illegible]
[illegible]
[illegible] **لفت** ‌**دلفت** [illegible] (عع ک اف ۲) [illegible]
والتثنیة والجمع یقال رجل دلف وامرأة دلف [illegible]
[illegible] **دوف** ‌**دوف** [illegible]
(عع ف اض ۲) [illegible]
[illegible]
[illegible] **دیاف** [illegible]
[illegible] القتال [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] **قطافة** [illegible]

پنهان بیرآمد و دهقه بسیار گرفت او را (ع ع بفتحها) داهقه مرد و مساف و شتر مانند او از بسیاری رفتار **فصل الذال** **ذرف** ✦ **ذرف** ذرفان رفتن اشک چشم (ع ص ف اک ۲) [illegible] الدمع ذرفان ایضا رفتار سست تدریف غزون آمدن به صد یقال ذرف علی المائة ای زاد **ذرعف** ✦ **اذرعفت** الابل بالدال و الذال جمعیا آسست علی وجوهها اذرعف الرجل فی القتال ای استقبل من بهفت آنقدم **ذعف** ✦ **ذعاف** بالضم زهر یقال ذعفت الرجل فهو مذعوف [illegible] رعفه الذعاف ای [illegible] السم الموت [illegible] **ذفیف** سبک سبک شدن (ع ص ف اک ۲) خفیف ذفیف سبک و زود ذفف ذفیف خسته را کشتن ذفاف بالکسر کذلک ایضا آب اندک ذفافه بالضم نام مرد **ذلف** ✦ **ذلف** بفتحتین خردی و راستی بینی (ع ع ک اف ۲) اذلف ذلفا و لغت از وی **ذیف** ✦ **ذیفان** زهر کشنده (ضمیمه) **ذاف** بالفتح و ذواف بالضم شتابی مرگ ذیفان مثلثة الذال و ذیفان بالفتح و الکسر و بفتحتین و ذوفان و ذواف بالضم زهر هلاهل زهر کشنده ذافان مرگ و موت و واف بالضم مجهز مسرعة ذافان [illegible] (ع ع بفتحها) و انذاف انقطع قواده **ذعلفه** طوح به و اهلکه **ذوفان** بالضم زهر ذواف ذوفا مشی فی تقارب و تفحج ابل **ذاهفة** شتر لیتو آمده از سیر لغة فی الدال **فصل الراء** **راف** ✦ **رأفة** رأفة سخت بخشودن و مهربان شدن (ع ع بضمها و بفتحها) رأف کذلک (ع ک اف ۲) مفرور روف و روف تا ما دنا قصا **رجف** ✦ **رجفة** لرزه رجف جنبیدن زمین (ع ع ص ۲) رجفان سخت جنبیدن رجاف دریا ارجاف در شدن بکاری رجاف بالفتح و احداد جیف الاخبار **رخف** ✦ **رخف** رخفة مسکه تنک و یقال صار الماء رخفة ای طیبا رقیقا و قد یحرک لاجل حرف الحلق رخف خمیر تنک و سست رخف بالتحریک مصدر منه (ع ک اف ۲) ارخاف متعد منه رخف ایضا نوعی از زر **ردف** ✦ **ردف** بالکسر پس سوار نشیننده و هرچه در پس چیزی لازم باشد و یکی از حروف علت که پیش از حرف روی آرند و شعرا ردافت برنشاندن در پس ردفان روز و شب روافه بالکسر ردف بودن ملک را و در جاهلیت چنان بودی که یکی با ردف خویش کردندی ملوک در کل مصالح تا نشست در خانه خوردن و آشامیدن و هر آینه دوم ملک در هر کار آن ردف بودی و چون ملک بجنگ رفتی تا باز گشت بجای ایشان نشستی و از غنیمت چهار یک نصیب او بود ردافت بالکسر جای نشستن ردف از ستور ردف ایضا سرین ارتداف پس سوار نشستن مترادف لغت منه ردیف مثله رواف نجم و ایضا ستاره نزد نسر واقع و ایضا النجم الذی ینوء من المشرق اذا غاب رقیبه فی المغرب یقال ردفه امر و اردفه ای تبعه و اتبعه و یقال کان نزل بهم امر فردف لهم آخر اعظم منه و منه قوله تعالی تتبعها الرادفة ردافت تناجاسی [illegible] برآمده باشد ردافی بالضم علی فعالی حداة کنندگان و یاران ارداف درپی یکدیگر برآمدن ستاره مرادفة الرجل [illegible] پس سوار نشستن [illegible] یقال هذه دابة لا ترادف ای لا تحمل ردیفا استرداف درخواستن تا ردیف کند ترادف پیاپی شدن **رسف** ✦ **رسفان** رفتار با بند پای (ع ص ف اص ۲ و ک ۲) [illegible] راندن با قید ستور را **رشف** ✦ **رشف** مکیدن ارتشاف کذلک (ع ص ف اص ۲ و ک ۲) و فی المثل الرشف انقع ای اسکن للعطش [illegible] ✦ **رصفة** بالتحریک سنگ بر سنگ بهم نهاده [illegible] [illegible] و رصاف بالکسر [illegible] ولمان [illegible] سنگ بهم نهادن [illegible] (ع ص ف اص ۲) [illegible] یقال هذا امر [illegible] تراصف بالکسر نزدیک ایستادن قوم در صف [illegible] رصیف و جواب رصیف ای محکم رصین رصافة بالضم موضعی **رضف** ✦ **رضف** سنگ های تفسیده که شیر را بدو در جوش آرند رضفة یکی و فی المثل خذ من الرضفة ما علیها و داغ کردن بسنگ تفسیده (ع ص ف اک ۲) رضیف [illegible] [illegible] [illegible] **رعف** [illegible] راعف لغت منه [illegible] [illegible] **رغف** [illegible] رغیف نان گرد **رفف** ✦ **رفة** بالضم [illegible] (ع ص ف اک ۲) [illegible] سنگ [illegible] رفیف درخت تر جنبان [illegible] [illegible]

آید رفرافت معنی که آنها خالفت ظلمة نیز گویند و شتر مرغ نر رنف * الرَّنْف بوم چج البربانفه [illegible] ود و دنبه ارنافه ... کردن ستور گوش را از ماندگی و فی الحدیث کان اذا نزل علیه الوحی وهو علی القصواء تذرف عینیها و ترنف باذنیها من ثقل الوحی رهف * ارهاف تنگ کردن و شمشیر را مرهف لغت است منه رهیف * رهیف باریک ریف بالکسر زمین با کشت و علف اریاف ج ریف چریدن ستور و ران زمین ارپاف بزمین علف ناک و فراخی رسیدن و علف ناک شدن زمین و هی رایفة (ضمیمه) ارهاف تیز کردن کارد و مانند آن کانت الحمار مسیلة من اهلها. زریف البحل آواز کردن شتر (ع ع ف اک ۲)

ارزاف مثله زرفت الناقة اسرعت و جنبت وازرفتها استعدمنه و زرف الامر و بالامر و زرف الیه تقدم ازرف فی مزرف لنا ونافة زروف کلان پا یا دو فراخ گام زریف از ترس شتابی کردن و ارزفه ارجفه وزعنوجش ام اسرع فزعا وارزفوا بالضم اعجلوا فی هزیمة و نحوها و رزفات بلد کذا اما و ناصنه و تقدیم الزای لغة فی الکل رقوف بالضم برو زنان و معنی رفوف و راتیة ... من الکبرو اکبر عدو وقد ارتقف بالضم ارتقافا والترقفة الرعدة مأخوذة منه کررت القاف فی اولها و وزنها عفعل و ترقف کتنصر نام زنی یا شهری و منه العباس بن الولید ارتکف الثلج وقع فثبت فی الارض روف ساکن شدن و لیس من الرأفة روفه بخشودن و راف یراف لغة فی راف یراف فصل الزاء زحف * زحف لشکر رونده سوی دشمن و رفتن و غیریدن کودک تیز کردو و دن انه افتاده باشد تا آنکه وسیل کشان رفتن شتر مانده شده (ع ع بفتحتها) سهم زاحف و ابل زاحفة و زواحف ازحاف سیل کشان رفتن شتر از ماندگی و خداوند چنان شتران شدن مزحف شتر مانده شده مزحاف بالکسر شتر رفتار او چنان باشد مزاحف الحیات جایهای غیزیدن ماران تزحف آهسته رفتن صلة بالی زحوف بالفتح ناقه سیل کشان نار الزحفتین آتش که از شیح و آلاء افروزند که بدین دو چیز زود در گیرد و قیل لامراة من العرب مالنا نراکن رسحا فانت ارسحتنا نار الزحفتین زحلف * زحلوفة بالضم جای لغزان از بالا بنشیب که کودکان بر وسے بلغزند و هی لغة اهل العالیة و تمیم تقول بالقاف زحالف زحالیف ج زحافة ... رفتن و اطانیدن ... الازم فیه زخرف * زخرف بالضم زر ... آرایش زخرف ... اوزارا ... زخرف الدنیا آرایشها و حی زخارف الماء راه روهای آب زرف * زرافة ... زرافت کذا لک ناقة زروف مزرافة ...

یقال زرفت الناقة و ازرفتها انا ای حثثتها زرف بالتحریک باز شدن جراحت (ع ع ک ا ۲) ... زرافة بالفتح جانوری است که آنرا اشتر گاو پلنگ خوانند زعف * زعف ... کشتن (ع ع بفتحتها) ازعاف ... ذعاف ... زعاف ... رعاف ... زعنفة ... ... بکسرتین کوتاه دست و ساقها زغف * زغفة ... بیچرک زره فراخ زغف زغف ج و یقال زعف ... فی حدیثه اذا زاد مزغف مرد بارغفت و تمنت زفف * زف بالکسر ... شتر مرغ یقال ... زف ... ای بین الزفیف شتر مرغ نر لیبار زف زفاف عروس بخانه شوی فرستادن (ع ع ... ا ۲) ازفاف کذالک مزفة محفه که عروس را در و برند زفیف شتاب و بشتاب رفتن (ع ع ... ک ۲) قوله تعالی فاقبلوا الیه یزفون ازفه شتاب درانداخت و یقال الظلیم ... زفت زاله والریح ترف ... بالتشدید ... زفزفة ... باد از جنت ریح زفزاف و زفزفت زلف * زلفة بالتحریک ... [illegible]

زلفة زلفی نزدیکی و منزلت و منه قوله تعالی بالتی تقربکم عندنا زلفی ... زلف ... ج قوله تعالی وزلفا من اللیل ... ازلاف تقدیم کردن مزدلفة نام جای ... زهف * زهف ... [illegible]

... یقال ازهفت له حدیثا ای اتیته بالکذب و انگند ... [illegible]

... زیف * زلیف ... [illegible]

... [illegible] ... یقال ... علیه ... [illegible]

(ضمیمه) ... [illegible]

... [illegible]

... [illegible]

[illegible]

ازدوفت ... [illegible]

و یقال بالعین المهملة ... بالضم نهاله و ما از دقعتها ببیکای اخذ نها و ترفقت بسرعت ربودن از رقاف مثله رقفت او با ربدن طعام ترقف مثله رفقة در شی
سیوا و منها ابو عبد الله بن ابی الفتح محمود بن علی الزاقیانی المحدثان **از لحف** و تزلحف یکسو شده از علف و تزعلف مثله و زلحفة و زعلفة یکسو کرد آن را
از سخفة بالنون و الحاء المهملة سر یا سمار الدواحی **زنف** خشم گرفت (ع ع ک ا ف ۲) تزنف مثله زنف بالفتح نام شخصی **زرافة** الحمامة کبوتر بال دم
در وا کرد و دم کشان بر زمین رفت و زناف فلان با فروهشتگی اندام رفتار کرد و زوف الجبینا فی روی عن الاکدر و زوف بن علکین ... عن ابیه عن جده
و این نیز ابیر او از بین عامر بن عوف ... بجبال قدس طبیخه با سکنجبین ... علیطا و بانحل ...
الاسنان ... الی صبح ... حتی الصبح و الدسم عن العوج ... الادرام العملیة و ینفع برودة
الکبد ... و المعلمان ... الی رکن الدکان فیضع یده علی حرفه ثم یزرفت
رفقة فینتقل ... ذلک الدکان فی الهوا حتی یعود الی مکانه فیتعلمون ... **زهرف** الکلام نقده و زهرف الشی زایفه
... البیبن ... **ساف** ... ترتیبا ... (ع ع ک ا ف ۲) **سحف** با سحف
بالفتح و الکسر پرده اصافت پرده فرو هشتن و تاریک شدن شب **سحف** فربهی پشت ماده بر داشتن از پشت و ستردن
(ع ع لفتحها) سحفة فربهی پشت ماده که بر پشت باشد سحیفة فربهی پشت ماده که بر دو شته باشند و باران درشت که زمین را برند و شاة سحوف و ناقة سحوف
آنکه پشت آن فربه دارد و یقال سمعت سحیف الرحی ای صوتها سحاف بیماری سل مسحوف مسلول **سخف** سخفة تنگی و لاغری از گرسنگی
یقال بنخفة من جوع سخف بالضم سبکی عقل سخافة مصدر منه (ع ع لفتحها) فهو سخیف ... مجامعة **سدف** سدفة بالفتح و الضم بلغة
... تاریکی و بلغة غیرهم روشنائی ... الاضداد سدف بالتحریک کذلک و ایضا ... صبح ... و بالفتحتین ایضا سدفة روشنائی با تاریکی ...
چنانکه میان صبح ... تاریک شدن شب ... فرو هشتن ... شدن صبح و یقال اسدف الباب ای افتحه حتی یضیء البیت ...
اسدفوا ای اسرجوا من السراج ... **سرف** ... بالتحریک ضد القصد یعنی فزونی کردن در خرج مال و جاه و خیرگی عقل و ماندن چیزی به غفلت
و خطا کردن (ع ع ک ا ف ۲) ... سرف ... ضل ... الفؤاد ... الصیاد ... فی الحدیث ان للحم سرفا کسرف الخمر ای ضراوة ...
... الاسراف ... بی اندازه ... بالضم ... چون ... فی المثل ...
سرف بالفتح برگ درخت خوردن سرفة ... (ع ع ... ۲) ... فی لغة ... کما قال ...
سعف ... بالضم ... [illegible] ... کودک ...
سعفة ... [illegible] ... (ع ع ک ا ف ۲) ...
... اسعف ... پیشانی ... اسعف ...
... **سقف** **سقیفة** ... سفینة ...
... (ع ع ... ۲) ... (ع ع ک ا ف ۲) ...
... یقال ... فی الحدیث ... فی الحدیث ان الشعبی ...
... [illegible] ... فی الحدیث ...
... [illegible] ...
... **سلف** ... (ع ع ...) ...
... [illegible] ...
... [illegible] ... (ع ع ... ۲) ...
... [illegible] ... (ع ع ... ۲) **سلاف**

سلاقوق … بالفتح … [illegible] … سلفت … [illegible]

شکستن … [illegible] … اللام … [illegible]

سالف … [illegible]

بالضم … سلفت و سلفات … سلفت … بالکسر … [illegible]

بالکسر … [illegible]

… [illegible] … الموت … [illegible]

… [illegible] … سلوت … [illegible]

… [illegible]

… [illegible] … هلاک شدن … [illegible]

… یقال … [illegible]

… یقال … [illegible]

… [illegible] … سیف … [illegible]

… سیف … [illegible]

… سیف … [illegible]

… سلفت … [illegible]

… سلفت … [illegible]

سلفت و سلفة بالفتح … [illegible]

… مضطرب خلقت … [illegible] … سخت … [illegible]

… [illegible] … هلاک شده … [illegible]

… [illegible] … طعام … [illegible]

فصل الشین

شاف شافه … [illegible] … یقال … [illegible]

… شرف … شرف … شرف … بزرگ … [illegible]

مشرف … [illegible]

… یقال … [illegible]

… [illegible] … شرف … [illegible]

مشارف الارض … [illegible]

… یقال … [illegible]

مشرف … [illegible]

… [illegible]

شرا سیدت ‌‌+ سر ناکس ... پہلو کسوی تنکم بہ شرسوت کر گرانک + شسعت + شاسعت + خشک از لاغری شسوف مصدر بمنا (ع بفتحہا) لحم شسیف ... نزدیک خشک شدن + شظف + شظاف بفتحتین تنگی سختی شظاف بالفتح کذلک + شظیف رخت خشک از بی آبی یقال شظف بالضم ... شظفت الخلالہ ... شعفہ + شعفت + شعف بالتحریک سر کوہ شعفت شعوف شعاف شعفات ... شعفات الحنین والیح شعفات ... شغاف بالکسر کوہ مرد بلند ... شغوف + شغفت بسیار شیفتہ گردیدن ... یقال شغف فلان بکذا فہو مشغوف بہ + و قرء الحسن قد شغفہا حبا بالعین المہملۃ ... شغوف ... شغف ... شفافت + بالفتح ... شف بالکسر ... سود کردن ... شفیف ... شفوف لاغر شدن ... شفاف ... شفقت ... شقاف ... اشتقاق ... شکف ... شنف ... شوف + شوف + شوق ... تشوف ... شیف ...

شحوف ... شخاف + شخاف ... اشدخوف ... شذف ... شدفت ... شرحل ... شرف ... شرعوف + بالضم نبات یا ثمر نباتی شرعاف ... شرغوف ... شرف ... شریف ... شرناف ... شطف ... شطوف ... شعف ... شقدف + شقندف ... شلعف + شلافہ + کشادہ زن ... شلاعف ... شتنعف ... شنشف ... شرنقف ... شلوف ... شنعوف ... شنغف ... شیعت + بالکسر ...

فصل الصاد

صحف + صحفت بالکسر ... قال الکسائی اعظم القصاع الجفنۃ ثم القصعۃ تلیہا تشبع العشرۃ ثم الصحفۃ تشبع الخمسۃ ثم المئکلۃ تشبع الرجلین والثلاثۃ ثم الصحیفۃ تشبع الرجل ... صحیفہ ... مصحف بالکسر والضم ... صحف ... صدف ... صداف ... صدفہ ... تصحیف ... صادف ...

که یاران خود را و آب خور باشد و منتظر شوند و پس ایشان آیند ... فی الامور و قوله تعالی فما یستطیعون صرفا و لا نصرا . و صرف الدهر حدثانه صرفان بالفتح زر و شب و روز و یکی از منازل قمر و شیشه که شراب نعل را بدان رنگ کنند و یا ... صریف آواز جنبش و باز بعیر ع و ف اکرام و بانگ کند ... صرف الابنیة ... صریف ایضا ... یقال انهم فیها و لا صرف ... گرم ... صرفان نام جای بعراق ... مسوب بوی صرفان بزید و جنسی از خرما ... تصرف کننده در کارها ... صیارفة و الهاء للنسبة صیاریف کذلک یقال صرفت الدراهم بالدنانیر و بین الدرهمین صرف ای فضل و فی الحدیث من طلب صرف الحدیث ... و انصرف گشتن منصرف کذلک ایضا جای گشتن ... و بانگ کردن تصرف ... اصطراف گردانیدن ... تصرف دادن کسی را تصرف ... و کار گرفتن اصطراف گشتن و کسب چیزی انصراف ... استصرف الله المکاره ... **صعصعت** ... **صعف** ... **صفف** ... القوم ... صفوف ... وصافوهم فی الحرب ... صففت الابل ... صافه و صفوف و صف ... صفف ... صفیف ... صففت ... صفصف ... **صلف** ... صلفاء زمین سخت صلیف ... صلف ... صلفت الحجر ... صلف ... یقال امرأة صلفة و من صلائف ... یقال للمرأة صلفت ... بالدین من یبیع فی الدین ... صلف الطعام ... صلف تحت الراعدة ... تصلف ... **صنف** ... **صنف** ... صنفی ... صنفة الازار ... تصنیف گونه گونه کردن چیزی را و جدا کردن ... **صوف** ... صوف ... صوفة ... صاف ... یقال صاف الکبش ... کبش صاف ... صائف ... **صیف** **صیفت** ... تابستان ... صائفة تابستان گرم ... صیفت الارض ... یقال ... صیف ... صائف ... صیفی ... صیفیة ... (ضمیمه) **ضحفت** ... (ع بضمتین) ... صحاف ... **صقوف** ... با صاد ساکن ... الاصل ... **صلخف** ...

فصل الضاد

ضعف **ضعفت** ... بالفتح و بالضم سستی و ناتوانی خلاف القوة یقال ضعف فهو ضعیف (ع بضمتین) اضعاف ضعیف گردانیدن و دو چند کردن چیزی را اضعفت الشیء فهو مضعوف علی غیر القیاس و خداوند ستوران ضعیف شدن قوم ضعاف و ضعفاء ... ضعاف ضعیف ... تضعیف یک چیز را دو چند کردن یا زیادت ... مضاعفة تضاعف کذلک ضعف الشیء بالکسر ... ضعفاء ... و قوله تعالی اذا لاذقناک ضعف الحیوة و ضعف الممات ... حیا و میتا . و یقال وقع فی اضعاف الکتاب ... ضعیف مضعف الاول فی بدنه و الثانی فی دابته ... تضعیف ... ناتوان گردانیدن ... **ضغف** **ضغفت** ... نسکه ... یقال ... رسول الله صلی الله علیه وسلم ...

دلی ضعیفت آنچنانکه ببوسی کردن و دم برآب بجل ضعفت الحال فیه وان یکون لمال قلیلا ومن باکله کثیرا و نقدنا قوا علی الماء اذا کثر واعلیه انا مضفوف اذا کثر علیه الناس حتی زمشفه و یقال فلان مضفوف ای مشغول اذا نفد ما عنده و ضفت الناقه دوشیدن ناقه به همه کف و دست ضفة بالکسر کرانه جوی ضفتاه جانباه * ضیف ضیفت مهمان یکون بها واحدا وجمعا و قد یجمع علی اضیاف و ضیوف و ضیفان * و امراة ضیفه و ضیفت نعتان لها و نزدیک شدن آفتاب بفروشدن و بیک سو رفتن تیر از نشانه و فرود آمدن و شم کسی ضیافت مهمان شدن و رنج دیگر کسی (ع ص ف ک) تضیفت کذلک ایضا بفروشدن و نزدیک شدن آفتاب تضییف کذلک * ضیافه مهمان شدن کسی اتنیف کذلک میل او دن چیزی بچیزی و رسیدن صدر کردن از کاری و ملجا کردن کسی ابکاری صلة بالی و منه المضاف المحرب و هو الذی حیط به اضافت کردن اسمی با اسمی کقولک غلام زید فالغلام مضاف و زید مضاف الیه و غرض من الاضافة التخصیص و التعریف فلهذا لا یجوز اضافة الشی الی نفسه لانه لا یعرف نفسه * مضوفه کار که از وی ترسیده شود و مضاف باز خوانده بدیگری تضایف الوادی تضایق * ضیفن بالکسر آنکه همراه ضیف بطفیل بود ان اید و هو فعلن لا فیعل (ع) بیمرافقه * ایضا موضعی است نزدیک العلع و هو ضیفة قیدای کشتی و صرف که گفتت و رفت بجیر ضرقه کل و من شجر الجبان شبه الاثاث فی غلظته و ورقه و لا ابن بعض و نقاطع گیتین لخاط اصغار و افیرتن کالناس الطروه الفرد *
ضیفقه من بقل و ذلک اذا کانت الروضه ناضرة و نخیلة * مضوقه * قصد و حاجت *

فصل الطاء

طفت * طیاف * بالفتح ابر تنک مُطفت خم که دلرا فرو گیرد و طیفته بالکسر هم جا خبر یا طیفت مثال زبیر بزیادة اللام و ابحت * طرف * طرف * چشم یکون واحدا و جمعا لانه مصدر قوله تعالی لا یرتد الیهم طرفهم و نگریستن و دو ستاره که آنرا عین الاسد خوانند از منازل قمر و باز گردیدن صلة بعن و چشم برهم زدن طرفة یکبار یقال اسرع من طرفة عین و چیز بچشم زدن که آب و ان شود از چشم مطروفه چشم آب ان از زخم رسیده طرفة ایضا نقطه سرخی که در چشم حادث شود از زخم و قولهم لا تراه الطارف ای العیون * طرف بالکسر اسپ گرامی یقال فرس طرف طرف و فی ج * و هو نعت الذکور خاصه جوانمرد و کریم طرف بالتحریک کرانه و گروهی از چیزی و برکرانه چیزی کردن ستوه (ع ک ا ف ه) ناقه طرفة التی لا تثبت علی مرعی واحد * و رجل طرف الذی لا یثبت علی امراة واحدة و لا صاحب واحد * طرف ایضا نقیض القعدد کریم الطرفین ای من جهتی ابویه * اطراف الرجل ابواه و اخوته و اعمامه و کل قریب له محرم * و یقال لا یدری ای طرفیه اطول ای فمه او ذکره و لسانه * یقال لا یملک طرفیه ای فمه و استه * ناقه مطراف ای الکریمة که جا بجا چرد * اطراف کز طرفة یکی و نام مردی یقال طرفاء واحد و جمع * مطرقه زنیکه در مردان می نگرد و دوستی نمی‌گیرد یقال امراة مطروفة بالرجال و هی التی طمحت عینها الیهم و صرفت بصرها عن بعلها الی سواه * و یقال مطروف العین آن که چشم بر نیک کس ندارد * مطرف بالضم و الکسر ردای خز با علم و جمعه الضم * اطراف نو خریدن و هو افتعال منه * استطراف نو شمردن چیزی را یقال فعلت ذاک فی مستطرف الایام و مطرف الایام ای مستانف الایام * طارف طریف مال نو خلاف تالد و تلید طرفة بالضم نو و شگفت طرافة مصدر منه (ع بضمها) * اطرف نو آوردن و اطلاع یافتن بر چیزی طریف در نسب آنرا گویند که پدران بسیار گذشته شده میان او و جد بزرگ و (ع بضمها) * و هو خلاف قعدد و قدیم * طریفه گیاهی که آنرا نصی خوانند چون رسید و سپید شود یقال طرفت البلاد ای کثرت طریفته * و ارض مطروفة زمین طریفه ناک طراف بالکسر خیمه از ادیم یقال بیار فلان بطارفة عین ای بمال کثیر * طوارف خرگاه و خیمه * منهاو و اگرده تطریف برکرانه لشکر زدن و باز گردیدن خصم را و حرب * مطرف نعت منه * مطرف بالفتح اسپ سپید سر و دم بهر رنگ که سر و دم او بیک رنگ باشد بخلاف سایر عضای او * طرهیف * مطرهف * مثال مطمئن تمام خلقت نیکو اندام * طفف * طفیف * اندک طفافة المکوک بالفتح و الکسر پر پیمانه و کذلک طفه و طففه * و فی الحدیث کلکم بنو آدم طف الصاع لم تملؤه و هو ان یقرب ان یمتلی فلا یفعل * طفاف طفافة بالضم آنچه زیادت آید از پیمانه و هو ما فوق المکیال * اطفاف با طفاف پر کردن پیمانه را تطفیف کم پیمودن و هو ان تملاه الی اصباره ای جوانبه * و فی الحدیث طففت بی الفرس مسجد بنی زریق ای وثب بی حتی کاد یساوی المسجد یعنی شب بی و قیل قارب لم یبلغ بنا * اطفاف خضور که بر تراز لبها رسیده طفطفه تهیگاه طفاطف کرانهای درخت و یقال انهزم طفاطف و رطفت آخذ ما ارتفع لک امکن * طلف * طلف * آهدر و باطل یقال ذهب دمه طلفا ای هدرا و بخشش و بخشش یقال اطلفه و سلفه و اسلف و اطلفه بمعنی اتلاف و هدر کردن طلفه * طلفه * بالتحریک و بضم کرانهای بوار بجنبت فرو گرفته شده و پوشش سرا و هو ایضا پناه و سر کوه [illegible] طوف * طوف * طواف * طوفان * گرد چیزی گشتن [illegible] اطاف ای الم تطواف استطاف و کذلک [illegible] طائف [illegible]

طواف طوف ایضاً شنا و آب نیز باشد که تو از آب گذرند و عالط غائط کردن اطیاف بحاجت گاه شدن طائف عسس و نام شهری و خانه کمان طائفه گروهی از چیزی قوله تعالی ولیشهد عذابهما طائفة من المؤمنین قال ابن عباس رضی الله عنهما الواحد فما فوقه + طوفان بالضم باران و آب که از زمین برآید و همه چیز را غرق کند قوله تعالی فاخذهم الطوفان و یقال اخذه بطوف قبته و بطاف قبته و مرض نسل الصاد + تطوف طواف کردن تطویف مبالغه فیه اطافه فرود آمدن بچیزی و نزدیک شدن + طهف طهف تا نیز خاره طلقه صلیبان طلبه و انگیزان است که آنرا بیاسی بوده کوبند طهافة بالضم شید طهاف بالفتح ابر برآمده + طیف + طیف + خیال و آمدن خیال در خواب ک ۲ طائف کذلک و وسوسه و منه قوله تعالی اذا مسهم طیف من الشیطان و طائف من الشیطان + باب ضمیمه طحرف و طحرفة بکسرها سنگ نازک از سنگ مسارق العصیدة + طحاف + بالفتح ابر بلند + طرخف + طرخفة بکسرها سنگ نازک و بعضی الزبد + طلعفه + انه مرغوب نمائید است و یقال م یطعسف الارض اذا ضربها + طلقفه بن قیس الغفاری صحابی و صواب طلقة و طلقفة + طلقمه بن قیس الغفاری صحابی و صوابه طلقة اولعقة بالعین او قیس بن طخفة و یعیش ابن طخفة و عبدالله بن طخفة او طلقة بن ابی قیس + طلحفا + کبرلیس و همچو جل کسجل عبرکی قرطاس و بوع طلحف کسجل و سجیل سخت گرسنه و اللام الملتبه لذکر کریم طلخف فی با فعلل مع عبرکی و وهم الجوهری + ضرب طلحیف + باخا کالحا فی لغاتها + طلنفی بالمد و بسیار گو و جمل مطلنفی السنام ای صفیه ای اندفات ای لزقت بالارض +

فصل الظاء

ظرف + ظرف + خنور و منه ظروف المکان و الزمان و زیرکی ظریف زیرک ظرفاء ظراف ظروف جمع + ظرافة زیرک شدن (ع ع ن فضلا) و اظراف پسران ظریف شدن تظرف بتکلف ظرافت نمودن + ظلف + ظلف + بالکسر سم شکافته چون سم گاو و گوسپند و مثال آن ظلوف و اظلاف اشداد و هو تو کیدها ظلاف بالفتح بسم زدن (ع ع ف) اک ۲ طبی منظلوف نعمت منه و مکان ظلیف ای اهال + مکان ظلیف ای خشن + شر ظلیف ای شدید + اظلوف تمثال اعوج و زمین که سنگها تیز باشد امثال المیعج + و یقال ذهب به فلان ظلفاً بالکسر ای هدراً + و یقال اخذه بظلفه و ظلیفته ای کله و ذهب دمه ظلفاً بالتسکین والتحریک ای هدراً و ابطال کذلک ایضاً + یقال ذهب بظلیفته ای بجمیعه بقیة + یقال ظلفت نفسه عن الشیء ای منعتها من ان تفعله او تاتیه + یقال اظلفت اثری اذا مشیت فی الارض کرم تقیمه در زمین سخت تا نیز گم کند ظلف بالتحریک باب تا دان (ع ع ک) ان ۲ و نیچی معیشت امراة ظلفة ظلیفة النفس عزیزة عفیفة انفسها + ارض ظلفة زمین سخت که اثر نگیرد ظلفة بیضا بکی از چهار چوب پالان شتر ظلفات الرجل ج + ظلوف + یقال اخذه بظلوف رقبته و بظلاف رقبته لغة فی صلوف رقبته و ظوف ضمیمه جانب ظلاف و ظلوف + آزاد و بر کنار ان مرد (ع ع ن فتحها و ض ۲ + ظلف قوم ابعیر تکیه پا بپای شتر فراهم آورده بست تا نیز فراخ گرفتی بهوار + ظلفت ظلوف + و زن غم ضعفت و مضعوف و ستظلفت آثار هم تتبعها +

فصل العین

عترف + رجل عتریف + بالکسر و عتروف بالضم مرد پلید بدکار کسی که اعتراف بینیت و سی + عجف + عجف + بالتحریک لاغری (ع ع ک اف ۲) اعجف عجفاء نعت منه عجاف علی غیر قیاس لان افعل و فعلاء لم یجمع علی فعال و لکنهم بنوه علی سمان العرب قد تبنی الشیء علی ضده کما قالوا عدوة بناء علی صدیقة و هو الذی اکال فمی فاعل الا بخلها الا ها + عجاف لاغر کردن و عجف الماء بالضم و الکسر نصیل عجف النوق + و عجفت نفسه بالفتح علی فلان اذا آثره بالطعام علی نفسه تعجیف کمتر از سیر خوردن + عجرف + عجرفة عجرفیة تعجرف + شتاب کی و سبکی یقال جمل فیه عجرفة و عجرفیة و تعجرف ای سبالاة فیه + و فلان یتعجرف علی فلان اذا کان یرکبه بالکبر و لا یهابه ابداً + عجرف بالضم و پیچه و دابه تیز عجارف الدهر عجایبها ای حوادثه عدرف + عدرف + خوردن چیزی (ع ع ک ف اک ۲) و یقال ما ذقت عدفا و عدفا و لا عدفة و لا عدافا ای شیئا + و باتت الدابة علی غیر عدف ای علی غیر علف بت بالتحریک شاخ عدقة بالکسر ارده تا نیچاده و یقال اعطاه عدقة من المال و هدفة من اللیل آخر الطعام + عدفة اضاطره جامه یعنی ماسک کرایه و جزآن کالعنفقة + عذف خوردن (ع ع ف اک ۲) و هذه لغة ربیعة فیقال ما ذقت عذفا و لا عذوفا و لا عذافا ای شیئا + باتت الدابة علی غیر عذوف ای بلا علف + عرف + معرفة عرفان شناختن (ع ع ف اک ۲) و یقال ما اعرف لاحد یضیرعنی ای ما اعترف + عرف بالفتح فش اسپ بریدن ایضا بوی خوش و ناخوش یقال ما الیب عرفه و فی المثل لا یعرف سائب السوء عرفه و عرف موش کف دست یقال عرف الرجل اذا خرج به تلک القرحة فهو معروف ای و قرحه + عرفة عرفانه و عرفوتی عارفه مثل اعراف بالضم تشنگی و بجحف اللکرم کلوفی

اعراف عرفا نیز گفته اند و این قول آن معنی الصف عرفا ای بعضه خلف بعض قوله تعالی والمرسلات عرفا ولی حدیث وسلبت شود و بضم الراء کنی کناه عرفت تا الضحه
اعرف ج عرفة بای غنی تاک بنه بیقال الاعرف الذی فی القرآن سور بین الجنة والنار و شی عرف بافتن اعراف در از شدن عرف عرف ایضا بافتن شدن است
و آماده شدن مر بدیکرا عوج پیرا و دن و یا عرفا گفتار عرف الحسن من قعه لهم ماعرف عرف الا آخر ای عرفنی الاخیرا عرفه روز نهم از ذی الحجه یقال الیوم عرفة غیر منون
ولا تدخله الالف واللام عرفات عیاو توقف وردن منها وهو اسم لفظ الجمع فلا یجمع قال الفراء ولا واحد له بصحة وهی معرفة وان کان جمعا لان الاماکن لا تزول فصار کالشی
الواحد نالت الزیدین تقول هؤلاء عرفات حسنة تنصب النعت لانه نکرة وهی معرفة وقوله تعالی فاذا افضتم من عرفات قال الاخفش انما صرفت لان التاء صارت
بمنزلة الیاء والواو فی مسلمین و مسلمون لانه تذکیره وصار التنوین بمنزلة النون فلما سمی به ترک علی حاله کما ترک مسلمون اذا سمی علی حاله وکذالک القول فی اذرعات وعانات وعرعرات
عارف مرد شکیبا یقال اصیب فلان فوجد عارفا ای صبورا عروف مثله رجل عر وف مرد نیکو کار شناس الهاء للمبالغة عریف عارف بمعنی علیم وعالم عریف
شناسنده و کارگذار قوم و هو دون الرئیس عرفا ج عرافة مصدره منه یعنی عریف شدن و عم بعضهم عرافه بالکسر عریفی کردن یقال عرف فلان علینا سنین یعرف عرافة
عرافة تعریف شناساکردن آگاه نیدن و کم شده جستن و خوشبوی گردانیدن منه قوله تعالی عرفها لهم ای طیبها و بهم نکره را معرفه کردن و توقف آوردن بعرفات تعرف
قال الکمیت طلبت ... موقف در عرفات اعتراف اقرار کردن و پرسیدن خبر و شناختن تعرف معرفت جستن یقال ائت فلانا فاستعرف الیه حتی یعرفک تعارف یکدیگر
شناختن قوم معارف مردان شناخته امرأة حسنة المعارف ای الوجه وما یظهر منها واحدها معرف بفتح الراء عرصف عرصاف بالکسر رجل شتر عرصف ج
عرصاف الاکاف و عرصوفه و عصفوره کذلک عرف عزوف روی برتافتن از چیزی صلته بعن باب ع ف ک ۲ وض ۲ عزیف آواز بری
و بانگ کردن آن باب ع ف ک ۲ یقال عزفت الجن سحاب عزاف ابر که آواز آید از وی عزاف ایضا نام ریگی در بنی سعد معازف آلتهای لهو و جمع معزف
یعنی چغانه عازف چغانه زننده و آن نوع از رود جاهاست و سرود گوی عزف الریاح صوتها عسف تعسف بی راه رفتن باب ع ف ک ۲
و قطع بزرگ تعسف اعتساف بی راه رفتن عسوف بی راه و ستمگار ناقه عاسف نزدیک آمده باشد بمردن و دم سخت میزند عساف بالضم لرزیدن گلو از نفس شتاب وقت
مردن عسیف مزدور عسفاء ج عسفان بالضم جایی عسقف عسقفة سخت شدن چشم بوقت گریه بی آب شدن آن عصف عصوف
برگ کشت قوله تعالی کعصف مأکول ای کزرع قد اکل حبه وبقی تبنه و باز رسیده دروردن کشت و سخت وزیدن باد باب ع ف ک ۲ م ریح عاصف وعصوف
و یوم عاصف ای تعصف فیه الریح وهو فاعل بمعنی مفعول فیه مثل قولهم لیل نائم وهم ناصب کسب کردن عصاف کذلک شتاب رفتن متعد بالباء فقال عصفت به ناقته
ای اسرعت ویقال الحرب تعصف بالقوم ای تذهب بهم و تهلکهم عصاف سخت وزیدن باد ریح معصف معصفة و بابرگ شدن کشت و مکان معصف ای کثیر الزرع و شتاب
رفتن اسپ یقال اعصف الرجل ای هلک عصیفة برگ کشت که در میان وی خوشه باشد عصافة بالضم آنچه از خوشه بریزد از برگ و کاه عطف تعطف میل
کردن و خم دادن چوب او دوتاه کردن بالش و سخن آنچه سخن باز گردانیدن الاول معطوف علیه الثانی معطوف و مهربانی کردن صلته بعلی و باز گشتن بر چیزی و حمله کردن
صلته بعلی باب ع ف ک ۲ م طلبیة عاطف ای تعطف جیدها اذا ربضت عاطف ایضا اسپ شتم سال عاطفة مهربانی و خوشی تعاطفوا ای عطف بعضهم علی بعض
والناقة العطوف التی تعطف علی البو فترامه و ستعطفه علیه فعطف عطفة فسون یا جهره که زنان فسون کنند بدان جهره مرد انرا معطف بکسر المیم رداء عطاف کذلک
تعطف ردا بر افکندن بر خود و مهربانی کردن صلته بعلی و قد تعطفت بالعطاف ای تردیت بالرداء و منه سمی السیف عطافا و قسی معطف و نفاح معطفة و ربما عطفوا
عدة ذود علی الفصیل واحد فاستعطفوا الباقین علی ذلک ای عند قبین و قوس معطوفة معطفة العیدان شد للحرکة عطفا الرجل جانباه وکذا عطفا کل شیء ویقال ثنی
فلان عنی عطفه ای اعرض عنک منعطف الوادی بفتح الطاء خم وادی انعطاف خم گرفتن عقف عقف عفة عفاف عفافة پارسائی و باز
ایستادن از حرام باب ع ف ک ۲ م عف عفیف پارسا عفة بالفتح عفیفة نعت منه والمؤنث عفاف متعد منه استعفاف باز ایستادن و باز ایستادن خواستن تعفف پارسائی
نمودن بتکلف و باکثیر اکه در پستان ناقه باشد و شیدن شوردن یقال تعاف باید انا فنک آنچه حلبها بعد الحلبة الاولی عفة عفافة بالضم باکثیر در پستان یقال جاء فلان علی
عفان ذلک بالکسر مثل افانه ای علی حینه و اوانه عقف عقف خم دادن چیز را باب ع ف ک ۲ انعقاف خم گرفتن عقاف بالضم بیماری که قوایم ستور را
کژ کند تعقیف کژ کردن چیز بهم یقال اعرابی اعقف ای جاف عکف عکوف باز داشتن باب ع ف ا ض ۲ و ک ۲ قوله تعالی والهدی معکوفا و یقال ما عکفک عنه
ای ما حبسک الاعتکاف خود را در مسجد باز داشتن و در مسجد عکوف بر چیزی مقیم بودن و روی آوردن صلته بعلی قوله تعالی یعکفون علی اصنام لهم و یقال فلان عکف علی فرج

حرام و کرد چیزی پیوسته تغیتن یقال کعتاف ... علاف بالضم ما علفت. علاف بالکسر و تشدید لام پیستین محرش بستور و جز آن عالف ج. علفة خورش دادن ستور ... علوفة بالفتح جمع علف. علفة سیاه ...
بالتشدید میوهٔ درختی طلح که از آن شتر خورد. علفة یکی علاف. علف پرورش طلح. علیفه علوفه ... شتر طلح خوار. علافیات بالکسر جامها که منسوب است بکنام او. علایا بوده است از قضاعة. علفوف بالضم مرد سالخورده کلان
سال. عنف. عنف بالضم درشتی ضد الرفق و درشتی نمودن (عنف بضمها) صلة بعلی و بالباء. عنیف نعت منه. عنف ج. عنفاف درشتی کردن کار و کراهت داشتن چیزی را و اول
مستقبله اذا کانت فی بلدك لا یو فقها. تعنیف سرزنش کردن و ملامت. عنفوان بالضم اول الامر و اول آن و کذلک عنفوان کل شیء. عوف. عوف. حال یقال نعم عوفك ای نعم
بالك و شأنك قال ابو عبید کان بعض الناس یقول العوف الفرج فذکر ذلك لابی عمرو فانکره. عوف نام مرد و ابنی سعد ام عوف ملخ. عوافة بالضم نام مردی. عیف. عیافة
بالکسر ... داشتن و کراهت داشتن طعام را و منه عاف یعاف. عائف نعت منه. فال گرفتن بمرغ. عائف ای متکهن یعنی فال گوی ... گرد آب مردار گشتن مرغ و فرود آمدن نخواستن ان الیه عائف
نعت ... عتف. ... عتف من اللیل یعنی پاره از شب ... ...
عجلوف. ... عجوف. ... عشوف. بالضم درخت خشك. آعشف ...
... عشقت ... علم بیستانی و آ ... عشف ...
... عشف ... عیجف. ... گوشت ...

فصل الغین

غدف. غداف. بالضم زاغ سیاه و کرکس پیر. غدفان ج. و یال موی سیاه و از اغداف فرو بالزنان برده را بر روی خویش فرو هشتن ست
... غدف. غرف. غرف. بالفتح و قد یحرك درختی که از او ... است
... غرفة ... غرف بالتحریك ... غراف ... غرفة بالضم ...
... غرف ... غراف ... غرض. غضف.
بالضم ... غضف. غضاف. ... کذلك ...
... غضف ... غضافة ... غضفة ...
... غطف. غطف. بالتحریك ... یقال ...
غلقان ... غطرف. غطریف. ... تغطرف ... غفف. غفة. بالضم اندکی ... ست ...
و جز آن غفافة ... غلف. غلاف. پوشش شمشیر و جز آن یقال غلاف القارورة. اغلاف جمع
ساختن و در غلاف کردن چیزی را. غلف بالفتح ... غلف ... قلب اغلف ... الذکر ...
رجل اغلف ... قوس غلفاء و کذلك کل شیء فی غلاف. عیش اغلف فراخ ... غیف. غیفان
... غیف ... یقال ... غاف ... غلفقة ...
تغلاف ... غرنف. ... غسف. ...
... غضلیف. ... غلندف. ... غنضف ...
غنطف. ... ...

فصل الفاء

فوف. فوفة. بالضم ... یقال ... فلان فوفا ... فوفة یکی ...

وانه خرنا سد وانواف بالاضافة وهی جمع فوف + فیفت فیفا بالفتح جای هموار فیافی و فیوف جج + فیفاء صحرای گشاده فیافی جج + وفیفت الریح یوم من ایام العرب معروف
فیهو لعت + بالضم پوشش ستوران که از برگ خرما سازند و پوشش چیز و غلاف آن یا پوشش است که بدان پالان را پوشند +

فصل القاف

قحف قحف + بالکسر کاسه سر و قدح چوبین اقحاف وقحوف جج + وفی المثل ماء باقحاف رأسه اذا اسکته بداهیة اوردها علیه + ویقال ماله قحف ولا قحف ای ماله قدح
من خشب لا اشب + قحف بالفتح بر کاسه سر زدن و خوردن آنچه در قحف باشد (مع فتحه ۱) ویقال شرب بالقحف ومنه قولهم الیوم قحاف وغدا نقاف یعنی الیوم خمر وغدا امر
سیل قحاف بالضم وقعاف سیل که همه را بستاند مثل جحاف + اقتحاف بر خوردن از قحف قاحف باران سخت + قدف + ته قدف + وفلاة قذف بفتحتین وضمتین
دور و بر انداختن مردم را قذفة بالضم کنگره سر کوه قذاف وقذف وقذفات جج + رجل مقذف بسیار گوشت قذف بالفتح سنگ انداختن وهلت بالبار (مع ف اک ۲) یقال
بین حاذف وقاذف الحاذف بالعصا والقاذف بالحجارة وقی کردن و دشنام دادن و بفاحشه نسبت کردن کسی انقاذف یکدیگر را انداختن و دشنام دادن من متقاذف اسپ
شتاب رو وقذاف بالکسر منجنیق قذاف وقذف الطرح بعد ما منزل قذیف وقذف ای بعید + قذیفة انداخته + قرف قرف + بالکسر پوست هر چیز ومنه قرف الرمانة
+ وقرف الخبز ما یبقی بالتنور قرفة یکی و نوعی از دار و یقال فلان قرفتی ای هو الذی اتهمه + و بنو فلان قرفتی ای الذین عندهم اظن طلبتی + و یقال سل بنی فلان
عن ناقتک بالضم قرفة ای تهمة اخبرا عندهم + وفی المثل امنع من ام قرفة وهی اسم امرأة + قرف بالفتح خنور از پوست شتر و گاو که آنرا سر بند و در آن پختنی نهند یقال
ما القصر بعینی لا اقرفت یدی ما ادنیت منه + اقرف کار آدناه + مقرف بد نژاد و آنکه پدرش اصیل نباشد بخلاف آنکه مادرش اصیل باشد قرف ایضا پوست باز کردن قرفت لازم
کسب کردن و عیب کردن (مع ف اک ۲) یقال هو یقرف بکذا ای یرمی به و یتهم فهو مقروف + یقال ترکته علی مثل مقرف الصمغة وهو موضع القرف ای القشر وهو یشبه بقولهم
ترکته علی مثل لیلة الصدر + اقتراف ورزیدن و متهم شدن بعیر مقترف شتر نوخریده قرف بالتحریک دیگ آمدن بیمار (مع ک اف ۲) وفی الحدیث ان قوما شکوا الیه علیه السلام بارضهم فقال
تحولوا فان من القرف التلف + و یقال هو قرف من ذنوبی للذی یتهم + مقارفة نزدیک شدن بگناه و مجامعت کردن قارف امرأة ای جامعها ومنه حدیث عائشة رض ان النبی
کان یصبح جنبا من قراف غیر احتلام ثم یصوم + قرطف + قرطف بالفتح چیزی پیچیده وهی قطیفة + قرقف + قرقف + می + قشف + قشف
بفتحتین ... روی از آفتاب متغیر شدن بشره از درویشی (مع ک اف ۲) رجل قشف بالکسر بقت منه یقال ما بهم من العیش قشف ای ضیق + متقشف مرد تنگ عیش قانع
بسوز گذرانیدن و شتر و متقشف مثله + قصف + قصف شکستن باد کشتی را (مع ف اک ۲) یقال ریح قاصف و بازی کردن و سخت غریدن رعد قصیف کذلک و ایضا
آنچه بریده از درخت قصف بالتحریک پوسیده و شکستن درخت و هر چیز (مع ک اف ۲) رجل قصیف حرد زود شکن تقصف شکسته شدن قصفة بالتحریک هر شتر قصف شدن ان
پیش شتر نیز شکسته قصفة بسکون هر گاه ... وی قصف قصفان بالضم جج + وپایه نردبان قصفة القوم بهیا هوی و یکدیگر را سپوختن قصوم وفی الحدیث انا والنبیون
فراط القاصفین ذلک علی باب الجنة انقصاف مندفع شدن یقال انقصفوا عنه ای ذهبوا مرا + قضف + قضف + بفتحتین تنکی و باریکی قضافة مصدر منه (مع
بضمها) قضیف نحیف قضاف جج + قطف قطف + بریدن خوشه انگور و مانند آن و گام تنگ زدن ستور قطاف بالکسر گام تنگ قطف بالکسر خوشه انگور قطوف جج + قوله تعالی
قطوفها دانیة قطاف بالکسر و بالفتح ایضا وقت رسیدن انگور قطافة بالضم غرم افتاده از خوشه مثل جرامة التمر قطاف بوقت در رسیدن انگور یقال اقطف الکرم + قطف القوم ای حان
وقت قطاف کرومهم و ایضا اذا کانت دوابهم قطوفا قطوف ستور تنگ گام و آهسته رو قطیفة چادر در پیچیده قطائف قطف جج مثل صحیفة و صحائف و صحف کانها جمع قطیف و صحیف
قطائف ایضا نان گوزینه و لوزینه قطوف خر شید گیاه قطف خر شیدن (مع ف اک ۲) و گیاه ... گیاهی که آنرا اشترک خوانند قطفة یکی قطیف نام جای + قعف + قعف
بالضم سیل ... مثل قحاف + قاعف باران ... مثل قاحف + قعف از بن کندن درخت (مع بفتحها) و خوردن آنچه در قحف باشد مثل قحف + انقعاف از بیخ در افتادن دیوار +
قفف قفف + تره و سبزی خشک قفوف خشک شدن جای ... ستبر ... دوره ... شدن موی اندام از ترس و جز آن (مع ف اک ۲) ... کردن پیمان ...
(مع ف اک ۲) قفاف سیم دزد قفیف گیاه خشک یقال ان لانی ما شانات من قفیف وحفیف + قف بالضم و قفة زمین بلند قفاف بالکسر + قفة درخت خشک پوسیده
و کدو وی خشک میانه تهی کرده که زنان پنبه نهند یقال کبر فلان حتی صار کانه قفة + قفاف باز ایستادن گیاه از سبزی تقفقف در ترنجیدن خشک شدن از سرما
قفقفة لرزیدن از سرما + قلحف قلحف + ... (تخفیف الفتح) اقلحف ... قلفة بالضم و بفتحتین غلاف ... یا ... قلفة

و شکوفه ریخت و گل سرهم برداشتن و دوختن تختهای کشتی بر هم و در گرفتن و در ربودن (صح ف اک ح) قلیفن نمایان نزد + قشف + اقشفن + آسیب گرفته و مرد خرد گوش قفار مؤنث منه + قیفن گروه مردم و ابر بسیار و باران پاره از شب قنف بالتحریک بزرگی گوش و درشتی آن قناف بالضم کلان بینی + قوف + قوف الاذن + بالا گوش و یقال اخذه بقوف قفیته و بقاف رقبته و قد عرفی فصل الصاد + قاف کوه سبز گرداگرد زمین قایف پی شناس قائف ج + یقال قفت اثره ای اتبعته مثل قفوت اثره قوف مصدر منه قیافة کذلک + و یقال هو اقوف الناس (بضم) قدف + ریختن آب و مشت آب از حوض گرفتن یا از چیزی که بر آن بریزند شاخهای خرما بن و هو الذی یقطع عنه الجرید و تبقیت له اطراف طوال قلف بالضم کاسه بزرگ چوبین گلین + قذروف + بالضم عیب و القذاریف فی قول ابی خراش شعر نهز زمن القذاریف بود + لایاسین ان تهون نفسی + العیوب ای توافر ابها صفن + ان تحببن الاذنیا قرصوف + بالضم بنده قرصافة بالکسر خبیث مرد و زن که طفلان بر ان مسابقه کرده مسکن هنداو ان در زن بانیتر باده کرانند گوی بکرده و ابو قرصافة جند رة بن خیشنة صحابی و قرصافة بلا لام امراة مجهولة روت عن عائشة و قاصة قرصافة بعینها لهم قرصف شتاب کننده و شیر قرضوف + بالضم سیخ مرد و مرد بسیار خوار قرعف اجل مرد در هم کشید و منقبض گشت او عمشیة + قلطف + کزبرج ابن عمر الطائی احد حکام العرب کهانستم قلطفة سبکی و باخردی جثه + اقلعف الجلد + پوست در هم کشید شد اقلعفت انامله بنکشتان او از سرما یا پیری ترنجید قلعف البعیر بضم الی الناقة حین الضراب و صار علی عرقوبیه معتمدا علیها و هو فی خراب و المقلعف سوار دابه غیر مرد سید + شعر مقلهف + موی نبوه و بلند بالا و تقلهف المرتفع الجسم + قنصف + بالکسر شیخ +

+ ذو قیفان + علقمة بن علس و ذو قیفان بن مالک بن زید بن ربیعة +

فصل الکاف

+ کتف + کتف + بالکسر کتف بالفتح و کسر ۲ شانه گاه مثل کذب و کذب کبد و کبد اکتاف ج + اکتف فراخ کتف و الفرس الذی یحم عالی عن ضعیف کتف الفرج + کتیفة کینه و بند و کتفان بالضم ملخ که در پریدن آید باشد کتفانه یکی یقال هی الجراد بعد الغوغاء و اولها السروة ثم الدبا ثم الغوغاء ثم الکتفان + کتف بسکون تا فتن و دو کرانه رحل او ریکر بستن و دو دست رسپا یکی بستن و کتف جهان رفتن (صح ف اک ۲) و قد کتفت الخیل و تکتفت اذا ارتفعت فروع اکتافها فی المشی + کتاف رسن دست رسپا یکی بوسیند کتف بالتحریک لنگی ستور از کتف جمل اکتف ناقة کتفاء نعتان منه + کثف + کثافة + سطبر (صح بضمها) کثیف سطبر تکاثف سطبر شدن + کرف + کرف + بوییدن خر بول ماده را و سر بر داشتن و لب بالا گردانیدن و کردن اخال (صح ف اک ۲ و ض ۲) کرافة کرافة بالکسر بیخ درخت بریده کرانیف ج + کرسف + کرسف + بالضم پنبه و لیقه دوات + کسف + کسفة + پاره از هر چیز کسف کسف بسکون الحرکة ج یقال کسف و کسفة واحد قال الاخفش من قرأ کسفا من السماء جعله واحدا و من قرأه کسفا بالتحریک جعله جمعا + کسف بالفتح بریدن بی قوب شتر و پاره کردن جامه (صح ف اک ۲) تکسف پاره پاره کردن کسوف گرفتن آفتاب کسف متعد منه یقال کسفت الشمس کسفت کسوفا و کسفها الله کسفا و گرفتن ماه ایضا و بد حال شدن و ترش و کشدن یقال رجل کاسف البال ای سیئ الحال و کاسف الوجه ای عابس و فی المثل اکسفا و امساکا ای عبوسا مع بخل + کشف + کشف + کشاده و برهنه کردن (صح ف اک ۲) انکشاف تکشف لازم منه تکشف البرق ای ملأ السماء مکاشفه پیدا کردن شیئی کشوف بالفتح ناقة آبستن بر سال کشاف بالکسر مصدر منه اکشاف جنس شتر آبستن شدن کشف بالتحریک سوی یا پیشانی آراسته و پیچیدگی موی بر سر اکشف نعت منه ذلک الموضع کشفة و مرد بی سپر در حرب + کفف + کف + بالفتح اکف ج و بالقیاس دو بالبستن لازم متعد (صح ف اک ۲ ض ۲) و دو پاره دوختن جامه بر یکدیگر و علیه بکفوفة است شتر بچه شده و کفوف تمام مو دو کوتاه شدن دندان شتر از پیری یقال بعیر کاف و ناقة کافة ایضا و یقال لقیته کفة کفة بالفتح علی الکفاح و ذلک اذا استقبلته مواجهة و هما اسمان جعلا اسما واحدا و بنیا علی الفتح مثل خمسة عشر کفة القمیص بالضم نورد و هو من قبیل کل استطال فهو کفة بالضم نحو کفة الثوب و کفة الرمل جمعه کفاف و کل ما استدار فهو کفة بالکسر نحو کفة المیزان + کفة الصائد و هی حبالته + کفة اللثة و هی ما انحدر منها + کفة المیزان بالفتح و بالکسر لغة + کفف ج + ایضا کف بالکسر و کسر کفیف ایضا سنگار که بر پست عروس نهند کفاف الشیئی فراز گرفتن هر چیزی کافة همه کفوف نابینا مکافیف ج + یقال کف بصره و کف بصره ایضا + کفاف بالفتح اندازه و مانند روزگار و فی الحدیث اللهم ارزق آل محمد کفافا + مکفاف دست بیش چشم داشتن وقت نگریستن و دست بیش کسی داشتن بخواهش قال الفراء تکفف القوم حول الشیئی ای اطافوا به و تکفف مثله یقال فلان یتکفف الناس ای یسألهم شیئا + تکفکف الرجل ای کفکفته + کلف + کلف + بالتحریک گونه میان سیاهی و سرخی یقال

منه الرجل کلف وکمیت کلف ومعیر کلف ناقه کلفا کلفه بالضم سهم فیه سرخ وسیاهی ویقال کلفت بهذا الامر ولقیت به + تکلیف باده از اندازه طاقت کار فرمودن کسی را تکلف بخود گرفتن
کار بیرون از مقدور کسی و رنج بر خود نهادن و تکلف پیش آینده بکاری که فرو نهند از حاجت ویقال تحملت الشی تکلفة اذا لم تطقه الا تکلفا وهی تفعلة + کنف + کنف بفتحتین اگر کردن
چیزی و نگاه داشتن (ع ف ا ض ن) اکناف یاری دادن ونگاه داشتن یکدیگر را یاری کردن کنف بالتحریک ناحیه کنفا اطرافها وکنفه الابل ما حیثها و ناقه کنوف آنکه بر کنفه الابل +
شاة کنفاء ای حمارة + وتکنفوه واکتنفوه احاطوا به + تکنیف مثله + کنف بالکسر و عاء یکون فیه اداة الراعی وتصغیره جاء الحدیث کنیف ملی علما + کنیف نهانخانه و پیشینه
و سیره علامتها و حظیرة شتر که از درخت وشاخ سازند و یقال کنفت الابل کنفا اکتنف بفتحتین + کنیف ساتر وکنفت عن الشی عدلت عنه + کوف + کوفه
سنگ تعده و سرخ نام شهری که کوفان مثل عشکوه + ویقال انه لفی کوفان ای شر ومشقة وتکوف ای مستدیر ویقال کوفا ای شقة + تکوف گرد گشتن و یکوفیان مانند کردن خود را نسبت کردن
بایشان کاف حرفی از حروف معجم مذکر ومونث کذلک سائر حروف الهجاء و حرف تشبیه قد تقع موقع اسم فیدخل علیها حرف الجر کما یقال فی صفت فرس (ع) ورحنا بکابن الماء یجنب وسطنا
+ وقد یکون ضمیر المخاطب المجرور والمنصوب کقولک غلامک وضربک ویفتح للمذکر ویکسر للمونث فرقا بینهما وتکون حرف خطاب لا موضع لها من الاعراب کقولک ذلک وتلک و
اولئک و رویدک وتکون للخطاب ههنا فیقال لیست باسم + کهف + غار وپناه کهوف جمع + کیف + کیف چگونه وهو اسم مبهم غیر متمکن مبنی علی الفتحه وانما
حرک آخره لالتقاء الساکنین ویکون للاستفهام عن الاحوال وقد یقع بمعنی التعجب کقوله تعالی کیف تکفرون بالله واذا ضممت الیها ما صح ان یجازی به کقولک کیفما تفعل افعل ضمیره کحروف
+ بالضم اذا ابعها + کدف + کدف بفتحتین آواز رفتار یا آواز که بمعاینه شنیده شود که وقت الدابة تسمع لحوافرها صوت + کرشفه + بالفتح والکسر کرشافه بالکسر زمین سطبر +
کرهف + کرهف ابر سطبر تو بر تو و هوا انبوه و بلند و زره بر جسته + کنهف + کنهل سو ع کنهف عنا مضی و ذهب او النون زائده +

فصل اللام

لجف + لجف + بالتحریک میانه وادی و مغاکی بر کرانه چاه تلجیف مغاکی کردن گرد اگرد چاه تلجفت البئر اذا انخسفت + لحف + التحاف جامه زیر چیزی پیچیدن
لحاف بالکسر قراکند لحفته ولاکند پوشیدم اورا (ع ع بفتحهما) ملاحفة باز می کردن یا کسی مثل مکالفه + الحاف ستیهیدن قوله تعالی لا یسئلون الناس الحافا ویقال
لیس للملحف مثل الرد ملحفة بالکسر چادر ملاحف جمع + لخف + لخاف + سنگهای سپید تنگ لخفة یکی لخف مسکه تنک دردن سخت (ع ع بفتحهما) +
لصف + لصف + خیار کبر و نوعی از خرما لصاف مثل قطام موضعی از بنی تمیم + لطف + لطافة + ریزه وخرد شدن چیزی (ع ع بضمهما) لطف بالضم نرمی
در کار و کردار واللطف من الله تعالی التوفیق والعصمة ویقال اللطف بکذا ای بره به والاسم اللطف بالتحریک + ویقال جاءتنا لطفة من فلان ای هدیة + ملاطفه نیکوئی نمودن تلطف
نرمی کردن الطاف قضیب فحل را در فرج ناقه کردن چون فحل نتواند استلطاف ادخال فحل قضیب درا + لعف + لف + لف پیچیدن (ع ف ا ض ن) تلفیف مبالغة
فیه ولففته ای منعه + التفاف التفاف جامه زیر و پیچیدن یقال تلفف والتف فی ثوبه ومنه التف بالشئ + التفاف النبت کثرته + لفافه جامه بیرونی که برپا و مرده پوشند
پیچند لفائف جمع + ویقال جاء ومن لف لفهم ای من عد فیهم + لفیف گروه مردم پراگنده از هر جا قوله تعالی جئنا بکم لفیفا ای مجتمعین مختلطین + طعام لفیف اذا کان
مخلوطا من جنسین فصاعدا + وفلان لفیف فلان ای صدیقه + ولفیف بیتا کلمه که گوید لفظ از سه حروف صحیح و حرف علت باشد الفاف درختان بهم درپیچیده قوله تعالی
وجنات الفافا واحدها لف بالکسر ویقال لفا ای مجتمعین موضع رجل الف بین اللفف ای ثقیل البطیء الکلام + گران سنگ ستبر و جای انبوه بسیار مردم امراة لفاء
زن کلان سرین انگنده گوشت و منه فخذان لفاوان + التفاع سربال کشیدن ع تلاحیف من عشب نباتات ملتفة + لقف + لقف + سبک گرفتن چیز را (ع
کراف ت ۲) لقف بالتحریک فتادن دیوار و فرو دریدن حوض فراخ شدن کرانهای حوض لقفت ولتیت ویقال حوض لقیف لقف بالسکون ای خفیف حاذق +
التقاف کرانهای حوض و چاه مثل الجانب لقفت لجف یکی + لهف + لهف + بالتحریک سرخ خوردن اندوهگین (ع ع ک ا ف ت ۲) تلهف کذلک صلة بعلی + ویقال
یالهف فلان ای یا غم فلان تلهفا علیه دریغ بردن و لهوف مظلوم فریاد خواه لهیف بیچاره لهفان دریغ خورنده + لیف + لیف + بالکسر پوست درخت خرما لیفة یکی +
(ضمیمه) لاف الطعام نیک خورد طعام را (ع ع بفتحهما) + العف الاسد او الفهد شیر یا شیر خوردن الیسید یا قصد کرده برای جستن آن ماده شد تلعف مثله یا بعد دیدن
جستن بد کرده بسین بیده + لغفه + بالضم لقمه لغیف که میر آنکه هم طعام زدن باشد وجامه ایشان انگه دارد و نیکو ایشان نکند و نیز جامه مردو نیت و نهانی و لغفا جمع لغیفة
کسیغیفة نیاکیه حلو ویسیت ملغفة کمقعد گروه زده آن تنگ و بنشیم و فی حمیت لغفت الاولم لغفا تکرد فرو بردن از شیر را و لقمه ساخت (ع ع ک ا ف ۲) العاف زبان خون لیسیدن

شیر آماده شدن آن گرفتن کسی شتافتن و بدعا ملکی کردن و تشم مثون فی لقمہ فرو خورانیدن او تنبه دزدان گزیدن طاعت فیه بالفتح رسیدن کسی را بوسہ ادن زرا
منعت آماده شدن شیر و شیر گرفتن کسی ٭ لکاف ٭ بالکسر الکاف یعنی پالان الحق گویی از نگیان ٭ لوقت ٭ بالضم بسی و بیل کوشش بو نبات له اصابه کالنغسل سبی الحمراء
لان نجی ایوم الهواء صاحبنا یعمون ان من سمعه یموت نبته و تشم رهرة الزابل سقط الجنین و اکل ملد سنط و الطلاء به یسحق قابه من یوقف الجذام ولحدته بهار ولقف الطعام
لو فا خوردم یا خاییدم طعام را (ع ف اض ۲) و اللوف من الکلار والطعام کیاه و طعام نامرغوب و خوردن شتر گیاه خشک را و کلار ملوف گیاه بهار بن
شسته لو آفت کشد او بسیار سازلو فی الطوبی نبات یشبه حی العالم او نوع منه مجرب فی الاسهال المزمن ٭

فصل النون

ناف ٭ ناوف ٭ خوردن طعام (ع ک ان ۲) ٭ اینما سیر شدن ٭ نتف ٭ نتهف ٭ برکندن موی (ع ف اک ۲) انتتف مبالغة فیه و انتتافه نتاف
برکنده شدن منتاف آلت برکندن نتافه موی برکنده ٭ و قلاده نتفه بالضم گیاه چیده بدست و جز آن نتف ج ٭ و یقال رجل نتفة مثل همزة للذی ینتف من العلم شیئا و لا یستقصیه ٭
نجف ٭ نجف ٭ نجفه ٭ بالتحریک جای بلند نجاف ج ٭ و ایضا پشته در نجفه الکثیب بغل ریگ ٭ و نجیف تیر پهن پیکان نخف ج ٭ غار منجوف ای موسع ٭ نجاف التیس
بستن قضیب نکر را تا گشنی نکند (ع ف اک ۲) تیس منجوف نعت منه ٭ انتجاف بیرون آوردن چیزی را و یقال انجفت استخرجت اقصی ما فی الضرع من اللبن و انتجفت
الریح السحاب استفرغته ٭ نحف ٭ نحافه ٭ لاغر و نزاری (ع بضمهما) نحیف نعت منه ٭ انحاف نزار کردن ٭ ندف ٭ ندف ٭ پنبه زدن (ع ف ا
ک ۲) نداف نعت منه مندف کمان حلاج یقال ندفت السماء بالثلج ای رمت به ٭ والدابة تندف فی سیرها ندفا و هو سرعة رجع یدیها ٭ ندیف منلوف پنبه زده
٭ نزف ٭ نزف ٭ همه آب چاه را کشیدن و همه آب چاه خشک شدن (ع ف اک ۲) لازم و متعد یقال نزفت ماء البئر کله و نزفت البئر و نزفت البئر یستعمل
مجهولا ایضا و سیاه دن تنک (ع ک اف ۲) و انزفت البئر ای ذهب ماؤها ٭ وانزف العبرة صاحبها منعها ایضا و قوله تعالی لا یصدعون عنها ولا ینزفون بالکسر ای لا یسکرون
(ع ک اف ۲) و بالفتح ایضا ٭ نزف بالفتح و الکسر مثل نزف و نزیف یعنی مست و بیهوش شده نزفه بالضم آب و شراب اندک نزف ج ٭ نزفه الدم اذا اخرج منه الدم الکثیر حتی
یضعف فهو نزیف و منزوف ٭ و فی المثل اجبن من المنزوف ضرطا ٭ و یقال نزف الرجل فی الخصومة اذا انقطعت حجته ٭ وانزف القوم اذا انقطع شرابهم و ماء بئرهم و قری
قوله تعالی لا ینزفون بالکسر لهذا المعنی ٭ نسف ٭ نسف ٭ برکندن بنا و علف (ع ف اک ۲) انتساف برکندن و تمام ادا کردن سخن را و بسته گفتن از خوف یقال
انتسف لونه للمفعول ای انتقع ٭ یقال هما یتناسفان یتساران ٭ نسیف نشان خر گزیدگی و لگد بر اندام ستور نسیف ایضا و بر باد دادن جز آن منسف سکو نساه بالضم آنچه افتد
از باد بر دادن گندم یقال اعزل النسافه و کل الخالص ٭ منسفه آلت برکندن بنا بعیر نسوف ای ما بسیف شتر آن که علف از بیخ کنند و یقال للفرس انه لنسوف
السنبک اذا ادناه من الارض فی عدوه ٭ نشف ٭ نشف ٭ بخود کشیدن جامه خوی را و کاغذ سیاهی را و حوض آب را (ع ک اف ۲) تنشف کذلک ارض نشفة نعت
منه ٭ نشفه بالتحریک سیاه و سنگهای سیاه منتو تشفه بالتسکین سنگ پا که خار نشف ج ٭ نشاف بالضم شیر و قت دوشیدن ٭ انتشاف شیر خوردن انشاف شیر خورانیدن و یقال
استشف الکلم تنشف و تبرعی ای لها تناشه و رغوه من التنشیف والرغیه ٭ نصف ٭ نصف ٭ بالکسر نیمه و داد و مدام الانصاف و بضم النون لغه فیه و قرا زید بن ثابت
فلها النصف بالضم ٭ انصفان بالفتح دو نیمه ٭ نصف بالتحریک ان میانه سال و جمع جمعه بولخادم نصیف تصغیره بالالف انها ناصفه یقال امراة نصف و رجل نصف و نساء
انصاف و قوم انصاف و ینصفون ایضا ناصفه آب و نو ناصف ج ٭ نصیف معجر و نیمه چیزی و پیمانه و فی الحدیث ما بلغ مد احدهم ولا نصیفه ٭ نصف نیمه رسیدن چیزی را (ع ف اض ۲)
یقال نصف القرآن نصف عمره ٭ و نصفت الشیب سقه و نصف الازار ساقه ٭ و نصف النهار ینتصف ای انتصف منتصف ای منه اه سنه صاحاکرم
مناصف ج ٭ نصفه بالتحریک یا داد و انصاف داد دادن و داد ستدن کردن و نیمه رسیدن انتصاف داد ستدن و نیمه رسیدن و بدو نیم افکندن ان تنصف خدمت کردن و معجر پوشیدن
تناصف یکدیگر را انصاف دادن تنصیف دو نیم کردن و معجر بسر کسی افگندن ٭ مناصفه بخش کردن مال را ٭ نضف ٭ نضف ٭ بهست از انگبین تیز بیچه (ع ک ا
ف ۲) انتضاف و شیل ٭ نطف ٭ نطفه ٭ بالضم آب صافی نطاف ج ٭ و آب مرد نطف ج ٭ ناطف شکر نیا طف و شیره آن نطفان فتن آب (ع ف ان ۲ و ک ۲) الف
شیرکنار آمده و باران بارد نطفه بالتحریک گوشواره نطف ج ٭ تنطف گوشواره گوش نهادن و آلوده شدن بتهمت گوشوار کردن یکدیگر را منه و صبیفه منطقه ای مقرطه نطف
بالتحریک آلوده گی و عیب یقال هم اهل الریب والنطف ٭ نطف الرجل بالکسر ای اتهم به ٭ و نطف الشیء ای فسد ٭ و یقال النطف اشراف الشجه علی الدماغ والدبرة علی الجوف و قد نطف

البعیر انطاف متهم کردن کسی انطف بکسر لطا نام مردی ❊ نظف ❊ نظافة بالفتح پاکیزگی (ع بضمها) نظیف نعت منه ❊ تنظیف پاک کردن ❊ تنظّف پاکی نمودن و پاکی
جستن ❊ استنظاف تمام گرفتن چیز را یقال استنظف الخراج ای اخذه تماما ❊ نعف ❊ ینعف ❊ جای بلند و هموار که فرود از کوه باشد سر کوه و خیف کلاهما بمعناه ایضا نعاف ج ❊
انتعاف مانند آن چیز دیگری ❊ نعف الطریق ای عارضته ❊ نغف ❊ بالتحریک پوستی که سپس حیل آویزند ❊ نغف ❊ ینغف ❊ بالتحریک کرم که در بینی شتر و گوسپند باشد نغفة یکی و کرم دانه
خرما و فی الحدیث ان یاجوج و ماجوج یسلط علیهم النغف فیاخذ فی رقابهم ❊ نفنف ❊ ینفنف ❊ هوا آسمان و کوه ❊ نقف ❊ ینقف ❊ شکستن تا سر و کفانیدن حنظل را و
تر دیک ماع رسیدن شکستگی و با بیرون سیدن جنح احت ریش ستور (ع ف اض ۲) مناقفة نقاف یکدیگر را شکستن یقال الیوم قحاف و غدا نقاف ای الیوم خمر و غدا امر ❊
دانقفک المخ ای اعطیتک العظم التستخرج مخه ❊ و قولهم لاتکونوا کالجراد عرّی وادیا و نقف وادیا ای اکل ما فیه ❊ انتقاف بیرون آوردن چیز منقاف منقار طائر و شبیه
کوانزا سو پچه خولند منقوف مرد سبک کم گوشت ❊ نکف ❊ نکف ❊ غدهٔ باکه در پس گوش پا شد نکفة یکی و ننگ داشتن از کاری (ع کاف ۲) استنکاف مثله ❊ و یقال
تکفت الابل فهی منکفة اذا ظهرت نکفاتها ❊ نکاف بالضم آماس نیا گوش نکفتان اصل استخوان نخ ذات نکف نام موضعی و یوم نکیف در و قعه میان قریش و کنانه و نکفت الغیث استکفته ای
قطعته و ذلک اذا انقطع عنک ❊ ئهذا غیث لاینکف و فلان بحر لاینکف ای لایقطع لاینزح ❊ انکفت آب چشم پاک کردن از روی انگشت و پیکم کردن (ع ف ض ۲) انکاف کژ کلمه
و میل کردن و عدول نمودن از چیزی یقال نکفت عنه ای عدلت عنه مثل کنفت ❊ و یقال اضرب هذا فانکفت فضرب هذا ❊ واما استنکاف فیها لغة فی الاستنکاف ❊ نوف ❊ نوف
کوهان نوف ج ❊ و فرج زن و لب و دراز شدن (ع ف اض ۲) منوف نام بتیة عبد مناف بود ابو هاشم و عبد الشمس النسبة الیه مناف و کان القیاس عبدی الا انهم عدلوا عن القیاس
لازالة اللبس ❊ نیف ❊ نیف ❊ افزونی بخفف و بشدید و هو ما بین العقد او یقال عشرة و نیف و کل مازاد علی العقد فهو نیف حتی یبلغ العقد الثانی ❊ و نیف علی السبعین ای زاد ❊ قصر نیاف و جمل
نیاف و ناقة نیاف ای طویل فی ارتفاع ❊ اناف علی الشیء ای اشرف ❊ و انافت الدراهم علی المائة ای زادت (ضمیمه) نخفت (الحز) برا ز د بن هوا برآوردن یا بچو شنوده آواز
کرده آوازی بینی نشاندن برآوردن یا دم بلند کشید (ع بفتحها ض ۲) نخیف کامیر سنگ به و خندیدن بینی نخاف بالکسر موزه تخفیف نخفة کوی بر سر کو و نخف کسر صوت نخیفه ❊ نفالا تر
بهرباعی سخن تم نهشانی گرد و نقفت السویق سوزان یعنی سفقت تفیقت تنگ یا لا تشتر نقی سفره که بر آن است ❊ انفاج تفتیه سفره کرده که از برگ خرما سازند و یقال لها نفیة نفیا و محله المتسع ❊ نهف ❊
بحیرت افتادن و سرگشته شدن

فصل الواو

وجف ❊ وجیف ❊ وجیف ❊ جلپیدن و شتر و تیز رفتار شتر (ع ف اک ۲) ایجاف راندن شتر را تند فیقال وجفه فاجف ❊ قوله تعالی فما اوجفتم علیه من خیل و لا رکاب
ای ما اعلمتم ❊ وحف ❊ وحف ❊ گیاه انبوه و بال بسیار و موی یقال شعر وحف ای کثیر اسود و عشب وحف و وحف حوفه و حافة معتد منه (ع بضمها) و حفا
زمین که در وی سنگهای سیاه باشد و حفة صخرة سیاه و حاف ج ❊ و حاف القهر بالکسر موضعی و وحف الرجل اذا اسرع بنفسه الارض و کذلک البعیر (ع ف اک ۲) و وحّف مثله ❊ موحف الابل
خوابگاه شتر موحف شتر تیز از توحیف بیسمار زدن و حف نام موضعی ❊ وخف ❊ وخف ❊ بزدن خطمی چندانکه لعاب دن بد (ع ف اک ۲) ایخاف مثله ❊ وخیفة لعاب
آن وحف احمق ❊ ودف ❊ ودف ❊ الاناء ❊ اکمطر (ع ف اک) استیداف قطره قطره چکانیدن پیه را و ذقه و دیقه مرغزار سبز حلف ناک ❊ وذف ❊ وذف
توذف ❊ تر دیک نهادن گام و شرامان رفتن و شتافتن یقال مرّ فلان یتوذف ❊ ورف ❊ ورف ❊ وریف ❊ فراخ افتادن سایه و کوالیدن نبات (ع
ف اک ۲) ظل وارف و نبت وارف هر شدید الخضرة ❊ وزف ❊ وزف ❊ ای اسرع و قری قوله تعالی فاقبلوا الیه یزفون بالتخفیف ❊ و زیف شتافتن بر رفتن مثل
الزفیف ❊ وسف ❊ توسف ❊ پوست سر ریش باز شدن توسف جلده و تقشر و تقشقش مثله ❊ وصف ❊ وصف ❊ صفة ❊ صفت کردن ❊ تواصف
باهم صفت کردن اتصاف صفت گرفتن پیخ او صفه ان تبیع الشیء بصفة من غیر رؤیة ❊ وصیف خدمتگار غلام یا کنیزک و صفاج ❊ و صافة خدمتگاری (ع بضمها) و ربما
قالوا للجاریة وصیفة و الجمع وصائف ❊ استیصاف علاج رسیدن از طبیب بصفة کالعلاج و بسعلا و دو خصلة نحویین النعت و هو اسم الفاعل و المفعول نحو ضارب و مضروب او مایرجع الیهما
من طریق المعنی نحو مثل و شبه یا یجری مجراه که یقولون رأیت اخاک الظریف فالاخ هو الموصوف و الظریف صفة له لا یجوزان یضاف الشیء الی صفة کما لا یجوز ان یضاف الی نفسه لان
الصفة هو الموصوف عندهم ❊ وطف ❊ وطف ❊ بالتحریک بسیاری موی ابرو و مژه و یقال رجل اوطف نعت منه و سحابة وطفاء ابر و مهما فرو هشته و باران ناک عیش اوطف
عیش نرم و خوش ❊ وظف ❊ وظیف ❊ باریکی ساق و ذراع اسپ و ستور و ظفة ج ❊ و قیل وظف البعیر اذا قصرت قیده ❊ و یقال مر یظفهم ای یتبعهم ❊ وظیفة
روز مره از طعام و خدمت و کاری ذکر کرده اند آن تو ظیف وظیفه کردن ❊ وعف ❊ سوختن ❊ ضعف بینائی چیزی که بر شکم قیماق بندند تا گشتی تو لد کرد و یغاف شتاب دویدن

وقف و وقوف: ایستادن و بستیانه از عاج و ایستادن، توقف کذلک ایستانیدن لازم و متعدی (ع ف اک ۲) و مطلع کردن بر چیزی و وقف کردن بر ساکنین چیز را ایقاف لکه ولکنها لغة ردیئة ولیس فی الکلام اوقفت الا حرف واحد او قفت عن الامر الذی کنت فیه ای اقلعت و ذکر الاصمعی الیزیدی عن ابی عمرو بن العلاء انه قال لو مررت برجل واقف فقلت له ما او قفک ههنا لرأیته حسنا، موقف جای ایستادن، موقفا الفرس شکنهائی تهی گاه اسپ موقف المرأة الوجه القدم یقال جلیت المرأة ویدیها والابدین المطهرة لما سوقفها ، توقیف قوف او ردن درنگ، توقف درنگ گردانیدن کسی را بر چیزی و یقال وقفت المرأة ای جعلت فی یدیها الوقف یعنی الفلک و فرس موقف اذا کان فی وطلفه البیاض کالوقف یا توقف ، درنگ کم بخشک ایستادن نیز توقف درنگ کردن و چشم داشتن و توقفه وقاف بانی کسی که کاری فرد ایستادن ستیقاف ایستادن بیخ ایستادن قیفة بزرگوی که در پناه صخره ایستاده باشند نیم سنگ قف بطلی از نصا

وکف و وکف و کیف و توکاف: چکیدن سقف خانه از باران یعنی تره کردن (ع ف اک ۲) الکاف لتقیة نماقة و کوف تیز ناک کف ایضا نطع توکف توقع یقال مازلت اتوکفه حتی لقیته، وکف بالتحریک ده و بزه مند شدن (ع ک اف ۲) و عیب یقال لیس علیک فی هذا وکف ای عیب کراته کوه کاف اکاف نیما کند یقال اکف الیقبل واوکفته، ولف و ولاف: باکسی الف گرفتن مثل لاف هو لهو الفه و نوعی از دویدن لیف مثله یوم قوم برابر برق لیف ای متتابع، وهف وهیف: برگ بیرون کردن نبات و توالیدن (ع ف اک ۲) و یقال الموهف للشئ الآخذه ای لا ینقطع (الفیمه) وثف القدر برآمدن گیاه یا بسات (ع ف اک ۲) او ثفها و ثلفها مثله، وضف البعیر شتر ستاکردا و ضفه مثله او ضفته او جفته فی الرکض، وعف: هر موضع درشت از زمین که دران آب فراهم شود و عافت و عوف بالضم ضعف بینائی

فصل الهاء

هتف و هتاف: آواز و آواز کردن (ع ف اک ۲) یقال هتفت الحمامة تهتیف هتفا و هتفت به هتافا ای صاح به، قوس هتافه و هتفی و هتفه ذات صوت، هجف: مثال هجف بر درم و شتر مرغ جابی گران سنگ، هدف: بالتحریک چیزی بلند و برافراشته از بنا و ریگ تود و پشته و مانند آن و نشانه تیر و مرد بزرگ و اهدف علی التل ای اشرف و امرأة مهدفة ای لحیمة، و اهدف الیه الجاء، و اهدف لک الشئ استهدف، استهدف به نصب، و رکن مستهدف اعریض، هدفة بالکسر گروهی از مردم و جاتها مثل خبطة، هرف: اطناب کردن بستایش و ثنا (ع ف اک ۲) یقال لا تهرف بما لا تعرف و نزد و رسانیدن نخل بر او اهرف الرجل مثل احرف ای نما ماله، هرشفة: بالکسر قشه یا افاخرقه که آب ازان برچیدار زمین بدو فشارند بجنگ سال یقال (الشعر) طوبی لمن کانت له هرشفة و نشفة یبلّ بها کفه، و گنده پیر کلان سال، هزف: مثال هجف شتر مرغ گران سنگ، هفت و هفوت: بالضم از سنگ بی آب گشت از وقت و رود و گذشته که بها ازوی بجته شیده و نیز لاغر ازای بزه و تهفده هفت لانه تحیبس و البقاف البراق و تخفیف انیا و هفتة هفیفا، مثل هفاف و یخ هفافة سایه تنک و باد آمیده و خوش قمیص هفاف و هفهاف ای رقیق شفاف و ریش هفاف، هفیف بشتاب رفتن (ع ف اک ۲) امرأة مهفهفة و مهفهفة باریک میان سبک و ج مهفوف بدل و تیز خاطر، هلف: هلوف مثال عذیون گران جانی کلان ریش، هنف و اهناف بفسوس خندیدن چهانفة تهانف کذلک، هوف: بالضم باد گرم، هیف: هیف کذلک و آن بادی باشد که از جانب یمن وزد و یقال فی هبت هیف لا دیابها ای لغاداتها، و تهیف الرجل من الهیف یعنی سموم زده شد کما یقال تشتی من الشتاء، هاف ناقه زود تشنه شونده مهیاف کذلک و هیاف ای عطش، رجل هیفان ای عطشان، و اهاف القوم ای صار و اذا ابل عطاش، هیف بالتحریک باریکی میان رجل اهیف و امرأة هیفاء، و فرس هیفا ایضا، هیجف: بالفتحات و تشدید النون دراز پهنا، هدوف: بالضمتین شتابی کردن (ع ف اک ۲) هذاف کشداد و محسن تحجیل شتابنده تیز رو، هدرف بالضم شتابنده هذاریف ج هذرفة شتابی، هرجف: کفر شتب و ناتوان، هرضیف: بالکسر نام شخصی، هرنف: سست خندیدن مهرنفة زن سست آواز و سست آواز در گریه، هزروف: کزنبور و علابط و قرطاس نیز دون شتر مرغ سبک و شتاب و هزرفة شتابی کردن هزرفه بالکسر و هزروفة کبیر شتر باده کلان سال و زن گنده پیر، هطف الراعیة: دوشید (ع ف اک ۲) هطفت السماء ای مطرت هطف کم شیر و هطف کنکف باران فراوان و بنو الهطف من بنی کنانة او من اسد و هم اول من نحت هذه الجفان کبیر حسن بالیمن جبل و اقرة هقف: بفتحتین کم اشتهای طعام، هکف: بفتحتین ... در دویدن و بانک کجندل صیقل شوخ و تنبون ائدة، هلقف: کجعفر مطر ستاقف، هلقف: کجحفل گنکلاج و فرک

فصل الیاء

یسف: بفتحتین نکس و هلال بن یساف بالکسر تابعی کوفی ولی شیخ ادرک علیا امیر المؤمنین کرم الله وجهه

+ + + + + + + +

باب القاف

فصل الالف • **ابق** • **اباق** • گریختن بنده (ع ف اض ۲) و (ک ۲) و (ک اف ۲ ایضا) تابق پنهان شدن ابق بالتحریک کنب •
ارق • **ارق** • بیداری (ع ک اف ۲) ارق ع نعت منه اتراق کذلک • تاریق بیدار کردن ارقان لغة فی یرقان و آن بیماری زردیست که در مردم و در کشت زار افتد یقال زرع ماروق و مأروق • و یقال جاءنا بام الربیق علی اریق یعنی بالداهیة • اراق بالضم نام موضعی • **ازق** • **ازق** • تنگی ازق تنگی جای • و جایگاه تنگ ازق صدره ای ضاق • **افق** • **افق** • بضمتین و بسکون ۲ کرانه آسمان آفاق ج • رجل افقی آفاقی بمعنے و بعضهم یقول افقی بفتحتین • و فرس افق اسپ نیک و کذلک الانثی منه • آفق آنکه در غایت کرم باشد افق مصدر منه (ع ک اف ۲) فرس آفق قوبل من افق و آفقة اذا کان کریم الطرفین • افیق پوست تیم پیراسته افق ج مثل ادیم و آدم • افق بسکون ۲ پیراستن پوست (ع ف اک ۲) افق پیراسته آفقة ج مثل ادیم و آدمة و رغیف و ارغفة • و یقال افق فلان اذا ذهب فی الارض • و افق فی العطاء ای فضل و اعطی بعضا اکثر من بعض • **الق** • **تالق** • درخشیدن ائتلاق کذلک • القی بالکسر گرگ القة مثله و جمعها الق و ربما قالوا للقردة القة و لا یقال للذکر الق و لکن قرد و رباح • اولق مثال فوعل دیوانگی مالوق مجنون ج ان شئت جعلت اولق علی مثال افعل لانه یقال ألق الرجل فهو مألوق • و امرأة القی بالتحریک ای سبک بیزار الق ای منالق و هو علی وزن امتع • الوقة طعام از مسکه • **انق** • **انق** • شادی و شادمانه شدن (ع ک اف ۲) شیء انیق ای حسن معجب • انقنی الشیء ای اعجبنی • و تانق فی الامر اذا عمله بنیقة ای تنوق فی الامر یعنی ریزه کاری نمود از خود یقال له اناقة و اناقة بالکسر و الفتح ریزه کاریست او را و تانق فلان فی ارضه اذا وقع فیها معجبا بها • انوق علی فعول دار غوار و فی المثل اعز من بیض الانوق لانها تحرزه و اوکارها فی رؤس الجبال و الاماکن الصعبة و هی تحمق مع ذلک • **اوق** • **اوق** • گرانی یقال القی علیه اوقه • واوقته تاویقا ای حملته المشقة و المکروه • **اهق** • **ایهقان** جرجیر دشتی و او را انداگو بند بپارسی (ضمیمه) **اشق** • بکسر و یقال اشق و اشج شلم رستنی هیچو خیار شنبل و غلط من جعله صمغ الطرثوث ملین مدر مسخن محلل تریاق للنساء و المفاصل و وجع الورکین تهرا بمثقال • **موق** العین گوشه چشم • **ایق** • استخوان خطیف او هو المربط او الایقان من الوظیفین موضعا القید • **فصل الباء** • **بثق** • **بثق** • بالفتح و الکسر دراندن آب جوی را و جای را (ع ف اض ۲) انبثاق دریدن بنداب • **بخق** • **بخق** • بیک چشم کردن (ع بفتحها) بخق بالتحریک ای عور • بخنق بضمتین خرقة که زیر بیخ فگنند تا بحر جب نشود • **برق** • **بروق** • درخشیدن برق (ع ف اض ۲) برق بریق درخشیدن بروق ج • یقال برق خلب بالاضافة و برق خلب بالصفة و هو الذی لیس فیه مطر • و یقال رعدت السماء و برقت برقانا ای لمعت • و رعد الرجل و برق ای تهدد • و رعدت المرأة و برقت ای تزینت و قد مر فی باب الدال فی ارعد • ابرق القوم ای اصابهم البرق • و ابرق الرجل اذا لمع بسیفه • و ابرقت الناقة و برقت اذا شالت بذنبها و تلقحت و لیست بلاقح فهی بروق و مبرق و نوق مباریق • بریقة اللبن تصب علیه اهالة او سمن قلیل بریق ج • و یقال ابرقوا الماء ای صبوا علیه زیتا قلیلا • و برق لنا فلان طعاما بزیت او سمن برقا • براق بالضم نام ستوری که رسول علیه السلام در شب معراج بروی نشست • برق بالتحریک خیره شدن چشم (ع ک اف ۲) و منه قوله تعالی فاذا برق البصر ای تحیر فلم یطرف • و دردی که در شکم گوسپند از خوردن بروقة و آن گیاهیست و فی المثل اشکر من بروقة لانها تخضر اذا رأت السحاب • تبریق چشم نیکو کشادن و تیز نگریستن • ابریق بالکسر معروف اباریق ج و هو معرب و شمشیر نیک درخشنده • ابرق خاک آمیخته با سنگ و ریگ گل آمیخته و کذلک برقة بالضم و برقاء برق ج و برق ج • ابرق و بکل شیء اجتمع فیه سواد و بیاض فهو ابرق حتی انهم یسمون العین برقاء • بارق ابر درخشنده و نام قبیله از یمن و جائی نزدیک کوفه • بارقة شمشیر • برق بالتحریک معرب بره • برقان بالکسر و الضم ج • استبرق دیبای ستبر و هو معرب و تصغیره ابیرق • **برزق** • **برازیق** • جماعات مردم و اسپ • **بشق** • **مبشق** • شادمان • ابرنشق الشجر ای ازهر • **برق** • **براق** • بالضم و بصاق خدو و بزق مصدر منه (ع ف اض ۲) • **بسق** • **بساق** • کذلک بسق مصدر بسوق بالیدن درخت و منه قوله تعالی و النخل باسقات و بر دست شدن کسی بر اقران خود (ع ف اض ۲) ابساق شیر در آمدن در پستان پیش از نتاج ناقة مبسق نعت منه و نوق مباسیق • **بصق** • **بصاق** • براق ایضا و نوعی از درخت • بعق خدو انداختن (ع ف اض ۲) بصاقة القمر بالضم سنگ سپید درخشان • **بطق** • **بطاقة** • بالکسر رقعة توضع فی الثوب فیها رقم الثمن بلغة اهل مصر • **بطرق** • **بطریق** • بالکسر سرهنگ و مرد مبارز معرب بطارقة ج • **بعق** • **انبعاق** • بالضم ابر فرو ریزنده سخت تبعق سخت فرو ریختن ابر باران را • و ناگاه فرود آمدن

چیزی نیست و فی الحدیث ان الله تعالی یکره الانبعاق فی الکلام ورحم الله عبدا اوجز فی کلامه ❊ تبعیق شکافتن خیک و فی الحدیث یتبعقون فی الکلام ای یتوسعون فیه ❊ والمتابعة
دایم باشد ویقال عقاب عبقاة مثل عبقاة ❊ تبق ❊ بقبقه بانگ و نام جائی ببلق ❊ بقاق و بقاقة مرد بسیار گوی ❊ البقباق تصغیر المبالغة تبقباق مثله ❊ وابتق الرجل ای کثر کلامه ❊
بقبق بانگ کوزه ومنه بقبوق الکوزة ❊ وبقت المرأة وابقت ای کثر ولدها ❊ وبقت السماء ای جاءت بمطر شدید ❊ بلق ❊ بلق بالتحریک سپید وسیاه ❊ بلقة بالضم بلقی ❊ ستور ابلق ❊ ابلقان نام
❊ ابلقاق ابلق شدن اسپ و فی المثل یجری بلیق ویذم وهو اسم فرس کان یسبق الخیل ومع ذلک یعاب ❊ ابلق نام حصاری فی المثل تمرّد مارد وعزّ الابلق وهما حصنان
قصدتهما زباء ملکة الجزیرة فلما لم تقدر علیهما قالت ذلک ❊ بلق نام شهر مصر وخانه از شیم ونیمه وجماعت انبوه ❊ بلقاء شهری بشام ❊ بلق تمام کشادن در را (صح ف ا ص ٢)
ابلاق کذلک ❊ انبلاق کشاده شدن ❊ بلوقة بالفتح والتشدید بیابان ❊ البلوق ج ❊ بلیق ❊ بلائق ❊ بهای گرد آمده در جای ❊ بلعق ❊ نوعی از خرما ❊
بنق ❊ بنقة بخشتک پیراهن ❊ بنیقات ج ودائره سینه اسپ ❊ بندق ❊ بنادق ❊ بندقیه گوی گلین که اندازند بندقة یکی بنادق ج ❊ وفی المثل حداً
حدأ وراءک بندقة ❊ بندقة ایضا قبیلة از یمن ❊ بوق ❊ بوق ❊ بالضم معروف یعنی نای بزرگ وچیزی باطل یقال اصابتهم بوقة منکرة وهی دفعة من المطر انجبت ضربة
بالقت سخت یقال باقتهم البائقة ❊ بوائق ج ❊ وفی الحدیث لا یدخل الجنة من لا یامن جاره بوائقه ای ظلمه وغشمه وغوائله وشره ❊ بوق مصدر منه (صح ف ا ص ٢) بوق سختی
انباقت علیهم بائقة مثل انباجت ای انفتقت ❊ وانباق علیهم الدهر ای هجم علیهم بالداهیة کما یخرج الصوت من البوق ❊ باقة بند تره ❊ بهق ❊ بهق ❊ بالتحریک سپیدی
ولیس من البرص (ضمیمه) بووق ❊ بکسو رسیدن بلا (صح ف ا ص ٢) یقال باقتهم الداهیة وانباق علیهم الدهر ای هجم علیهم بالداهیة ❊ بحذق
بضعفر سبغول ❊ باخریق ❊ دهی منها الفقیه الورع عبدالرحیم بن عمرو بن عثمان الباخریقی کان له ید فی الفقه والحکم با راقه دمه ❊ بخنق ❊ بکجنب و عصفور
گوی که دختران بر معجر کنند وهردو طرف آن را زیر زنخ بندند تا مینی از روغن آلوده نشود ویرد و غن هم گرد نرسد و برقع خرد و کلاه کوچک پیاد سانندی که بر گردن
لخ باشند ❊ بادرقة ❊ بالدال والذال بدرقه سپاه ❊ باذق ❊ بکسر الذال وفتحها شیره انگور اندک طبخ یافته و تیز گشته معرب باده ❊ وحاذق باذق ای تام
بیاذقه پیادگان ❊ بیدق یکی بیدق ❊ ه نام پیفر و کوچک سبک بیدق ج الثبذقة کمحدثة من کلامه فضل من فعله ❊ بیثق ❊ کزنبیل لای نهر نوعی از سمار وغ
که دراز وسرخ باشد یا خرد و سیاه ❊ وبنو بریق بطن من العرب و بزیق رجل من بنی سعد ❊ بستق ❊ بجعفر خدمتگار بستقان صاحب باغ یا باغبان ❊ بستوقة
بالضم ظرفی مانند سفالینه معرب بستو ❊ بشقة ❊ بصا ❊ بصاره دادورا (صح ک ا ف ٢ و ف ا ک ٢) و بشق فلان تیز نگریست وفی الاستسقاء من البخاری بشق
المسافر ای تأخر ولم یتقدم او حبس وقیل ونجز عن السفر لکثرة المطر کنجز الباشق عن الطیران فی المطر او کنجز عن الصید فانه یسفر ولا یصید والصواب بشق
باللام اوشق و باشق کماجه باشه وآن پرنده شکاری و بشق دهی است بمصر دیجان ابشاق دهی است بمصر صعید ❊ بعقة ❊ برآمدن آب از کناره شکسته حوض یا خم ویقال
تنبعق الماء من الحوض اذا انکسر منه ناحیة فخرج منها الماء ❊ بعرق الشیء ❊ پراگنده کرد آن را ❊ بلصق ❊ پنهانی و مکر طلبیدن چیزی و زنی که چیستی ❊ بلهوق
بجعفر فصیح ودلیل سرزن بسیار گو و سخت سرخ بصلق مثله ❊ بنارق ❊ دهی است از مضافات نهر ناره ❊ بیرقان دهی بمرو ❊ بهلق ❊ کزبرج وجعفر و عصفور
سخت سرخ یا بسیار گوی بیخرد و قبیله از عرب ❊ بالکسر مرد یا زن لتنگ بیقرار وجا بالکلمة بهلقا بالکسر و الفتح یعنی رو بروی پرده حرف زد والبهالیق الاباطیل و کجعفر البهلقة
تکبر کردن ولافیدن و حرف زدن و دروغ گفتن ❊ تبهلق مثله ❊ جامع بهلیق مسجدیست جامع بجانب مغرب بغداد ❊ بیقتیه ❊ بالکسر نباتیست در از ارعدس گشته ❊ بید و قوة
کقوة جید للمفاصل والفالج والفتق ❊ بیقة بالکسر دانه ایست سبز که از کرسنه و آن را ان ساخته وجوشانده بخورند و علف گاو هم بشود ❊ فصل التاء ❊ تاق ❊ تاق
پر شدن مشک از آب (صح ک ا ف ٢) آناق منه ❊ پرخشم شدن و فی المثل انت تیق وانا مئق فکیف نتفق ❊ تئق شتابنده ❊ ناقة بالتحریک سختی غضب و شتافتن
بسیکه یقال ناقة ❊ تسرق ❊ تریاق ❊ بکسر التاء تریاک پادزهر وسمی الخمر تریاقا ❊ ترقوه بالفتح چنبر گردن یقال ترقیت الرجل ترقاة ای اصبت ترقوته ❊ توق ❊
توق توقان آرزومند شدن (صح ف ا ص ٢) یقال المرء تواق الی ما لم ینل ❊ (ضمیمه) تیفاق الکعبة بالکسر وبرابر کعبه موضعی
(وف ق) ❊ تفروق ❊ بضم دنباله خرما ❊ قرب ❊ تقتاق ❊ سپر سپیر آب که جلد باشد ونقاق وتیقق مثله ❊ تقتقة جنبش و حرکت سیر ❊ تقتق من الجبل از کوه فرود
وتقتقت عینه یعنی چشم بمغاک فرو شد ❊ تلقلق ❊ کزبرج پرنده ایست آبی ❊ فصل الثاء ❊ ثدق ❊ ثدق المطر ای خرج سحاب ثادق وواد ثادق
ای سائل ❊ وثادق ایضا اسم فرس ❊ ثرق ❊ ثفروق ❊ بالضم قمع خرما ثفاریق ج ❊ دهی قماع البسر وغیره ❊ (ضمیمه) ثبق العین انشکاف چشم
نرود آمد (صح ف ا ک ٢) ثبق النهر ثبقا وثبوقا فاشتاشبه و آیان فراوان شد ❊ ثروق ❊ کجعفر دهی است بمکه قبیله ازدو ❊ ثقثق ❊ بجمعی

بجنبیدن و گفتار کردن ٭ **فصل الجیم** ٭ **جبردق** ٭ الجیم والقاف لا تجتمعان فی کلمة واحدة من کلام العرب الا ان یکون معربا او حکایة صوت نحو الجردقة معرب گرده ٭
جردق ٭ **جبروق** بالضم سرمونه ٭ جبرامقه گروهی از عجم که بموصل ساکن بودند ٭ **جبق** ٭ **جوسق** ٭ کوشک ٭ **جلق** ٭ **جلق** ٭ بکسرتین و تشدید اللام موضعی
در شام ٭ جوالق جوال جوالق بالفتح و جوالیق ج ٭ **جلهق** ٭ **جلاهق** ٭ کمان گروهه و جولاه یعنی بافنده و بیک ورک ریسمان و پارسی آن کلاه گوینده **جلبوق**
جنبق ٭ بانگ در که باز و فراز شود ٭ **جنق** ٭ **منجنیق** ٭ معروف و هو معرب من جنیک یعنی فلاخن بزرگ و هی مؤنثة و وزنه منفعلیل من قولهم کنا نجنق
مرة و نرشق اخری والجمع منجنیقات و قیل هی فنعلیل المیم من نفس الکلمة لان جمعها مجانیق و تصغیرها مجینیق و لانها لو کانت زائدة و النون زائدة لاجتمعت زائدتان فی
اول الاسم و هذا لا یکون فی الاسماء و لا فی الصفات التی لیست علی الافعال المزیدة و لو جعلت النون من نفس الحرف صار الاسم رباعیا و الزیادات لا تلحق بنات
الاربعة اولا الا الاسماء الجاریة علی افعالها نحو مدحرج ٭ **جوق** ٭ **جوقة** ٭ گروه مردم (**ضمیمه**) **جوبق** کجوهر و بضم اوله دهی است بنواحی نسف در
ماوراء النهر منها احمد بن علی بن طاهر الجوبقی الادیب و موضعی است بمرو شاهجهان منه ابوبکر هیثم بن علی الجوبقی و جوبقة موضعی است بنیشاپور منه محمد بن احمد بن ایوب الجوبقی
٭ **جنبشقة** ٭ بالضم و فتح الباء زن بد ٭ **جابلق** شهری است بمشرق و تقدم جابلس (**جاثلیق**) بفتح الثاء رئیس للنصاری فی بلاد الاسلام بمدینة السلام و یکون تحت ید بطریق انطاکیة ثم المطران تحته ثم
الاسقف یکون فی کل بلد من تحت المطران ثم القسیس ثم الشماس ٭ **جرذقة** ٭ بفتحتان گرده معرب ٭ **جرمق** ٭ بالفتح شترمرغ نر ٭ جن جراقة بالضم مردم اسم
وما علیه جراقة لحم شیء منه ٭ **جورق** القطن ٭ غوزه پنبه معرب ناحیه ایست بنیشاپور منها محمد بن عبد الله صاحب المتفق و المختلف و دهی است بهرات منها محمد
بن احمد المحدث و جوزقان دهی است بهمدان گروهی است از کردان ٭ **جعبشق** ٭ کجعفر نام شخصی ٭ **جعفلیق** ٭ بالفتح زن بزرگ ٭ عجوزه ٭ **جعلق** ٭ کجعفر
زن کننده پیر بسیار گوشت و جعلقة فی الکلام و المشی المرأة ٭ **جقة** ٭ بالکسر شتر ماده پیر و جق الطائر پرنده پیخال کرد ٭ **جلوبق** ٭ کسفرجل زدیست از
مهره و مرد فربه کننده ٭ جلبقة بالفتح بانگ فریاد ٭ **جلنفق** ٭ کجعفر دار ابزین و آن تکیه گاه و دکانست که پیش در و جز آن سازند ٭ **جلماق** ٭ بالکسر قبی که بدان
کمان پیچیده شود و جلقها عصب علیها الجلماق و الجلامق من الاقبیة الیلامق یعنی قباها ٭ **جلنبقة** ٭ بالضم زن بد خلق ٭ **جنفلیق** ٭ بالفتح جعفلیق یعنی
زن بزرگ ٭ **جهبوق** ٭ بالفتح پیخال موش ٭ **فصل الحاء** ٭ **حبق** ٭ **حبق** ٭ بالتحریک پودینه حبق بکسر تیز دادن (ع ف اک ۲) یقال حبق حبقا
٭ عذق الحبیق نوعی از خرمای تباه و فی الحدیث انه نهی عن لونین التمر الجعرور و لون الحبیق یعنی فی الصدقة ٭ حبلق ٭ بتشدید اللام گوسپند ریزه ٭ **حدق**
حدقة ٭ سیاهی چشم حدق حداق ج ٭ تحدیق تیز نگریستن حدیقة مرغزار یا درخت قوله تعالی و حدائق غلبا و بوستان با دیوار و حدقوا بالرجل و احدقوا
به ای احاطوا به ٭ حندقوق سپست و شتی حندقة بزیادة اللام مثل التحدیق ٭ **حدلق** ٭ **حدلقة** ٭ مثال هدبد ٭ حدقه بزرگ چشم خانه یقال کل الذیب
من ابناء الحدلقة قال ابو عبیدة هو شیء من جیدها و ما ادری ما هو و قال ابو الحسن اللحیانی هو العین ٭ **حذق** ٭ **حذق** ٭ بالکسر حذاقة بالفتح زیرک حذق ٭
حذاق زیرک شدن و نیکو دریافتن کودک (ع ف اک ۲) و حذق بالکسر لغة فیه یقال حذق الصبی القرآن ای مهر فیه ٭ و یقال للیوم الذی یختم فیه القرآن هذا یوم
حذاقه ٭ و فلان فی صنعته حاذق باذق اتباع ٭ حذق بریدن و گزیدن تیزی و ترشی را الخل حذوق ترش شدن (ع ف اک ۲) حذیق مقطوع ٭ حذاقی بالضم
مرد تیز زبان گشاده کلام حذلقة تحذلق و تحوز زیرکی کردن ٭ **حرق** ٭ **حرق** ٭ بالتحریک آتش یقال فی حرق الله ای فی نار الله و سوختگی جامه از کوفتن گازر حرق
سوختن (ع ف اک ۲) و بسایدن دندان بر هم از خشم (ع ف ض ۲ و ک ۲) یقال یحرق نابه ای یحکه حتی یسمع له صوت و یحرق علیک الارم غیظا ٭ احراق
تحریق نیک سوزانیدن محرق لقب حرث و هو ملک من العرب یقال له عمرو بن هند فسمی المحرق لانه حرق مائة نفر من بنی تمیم کانوا اعادیه ٭ تحرق احتراق سوخته شدن حرقة بالضم
سوزش حریق سوخته و سوزش حرق شعره بالکسر ای تقطع و نسل فهو حرق الشعر و الجناح ٭ و سحاب حرق ای شدید البرق ٭ و ماء حراق بالضم آب سخت شور و هم
حراق لعنه و ایضا اذا کان یحرق فی عذوه ٭ حراق حراقة بالضم سوخته چقماق و العامة تقوله بالتشدید حرو قاره لغة فیه ٭ حراقة بالفتح و التشدید نوعی از کشتیها که نفط
انداز او آلت نفط اندازی در وی دارند حارقان و سرسرین محروق سرسرین گسسته حرقفان نام دو معروف تمیم بن قیس و سعد بن قیس حرقة اشام کرم یقال حدث
فلان بالعیش الاحراق ٭ حارقة من النساء الضیقة الفرج و فی الحدیث علی رضی الله عنه خیر النساء الحارقة ٭ حرقان بالضم بریده گرسوزان محارقة مجامعت ٭ **حزرق**
٭ **حزرق** ٭ حزقة ٭ بالکسر گروه مردم و مرغان و زنبور و جز آن و فی الحدیث کانهما حزقان من طیر صواف ٭ حزق ٭ ج مثل فرقة و فرق ٭ حازقة حزیق حزیقة کذلک ٭
حزق ٭ سستی و نشستن بسیار ... تنگ نهادن و فی کلامهم حزقة حزقة ترق عین بقة ترق احمر الترقی ٭ حزق بر بستن (ع ف اک ۲) منحزق سخت

بخیل حازق آنکه موزه بر پای وی تنگ باشد یقال لا رأی لحاقن ولا لحازق ۞ حازوق نام مردی از خوارج ۞ حزاق بالکسر شکله ۞ حزرق ۞ حزرقة تنگی و تنگ کردن و بند
کردن کسی را ۞ محزرق در تنگنای بند مانده و یقال بتقدیم الراء علی الزاء ایضا ۞ حقق ۞ حق خلاف باطل و سزاوار و درست و راست و واجب حقوق جمع ۞ حقة مثله ومنه
یقال لهو احق منی ای حقی و حقیقت چیزی یقال لما عرف الحقة منه هرب ۞ وقولهم لحق لا آتیک هو یمین للعرب یرفعونها بغیر تنوین اذا جاءت بعد اللام واذا ازالوا
عنه اللام قالوا حقا لا آتیک ۞ ویقال کان ذلک عند حق لقاحها وحق لقاحها بالکسر ایضا ای حین ثبت ذلک فیها حقة بالضم مرد حق حقق حقاق جمع ۞
حق بالکسر شتر بسال چهارم درآمده حقة وحقة ایضا مؤنث ... الجمع حقاق وحقق وجمع الحقاق حقق مثل کتاب وکتب حقائق جمع الجمع ایضا ۞ وقیل جازت الناقة الحق
اذا جازت السنة ولم تلقح ۞ واتت الناقة علی حقها ای الوقت الذی ضربت فیه عام اول ۞ ویقال سقط فلان علی حاق رأسه ای وسط رأسه ۞ وجئته فی حاق شتائه
ای فی وسطه ۞ الحاقة قیامت وحاقه ای خاصمه وادعی کل واحد منهما الحق فاذا غلبه قیل حقه ۞ ویقال ماله فیه حق ولا حقاق بالکسر ای خصومة ۞ تحاق خصومت
کردن احتقاق خصومت کردن دو کس باهم یقال احتق فلان وفلان ولا یقال للواحد کما لا یقال اختصم للواحد ۞ وحق الفرس ای ضمر ۞ وطعنة محتقة ای لا زیغ فیها وقد
نفذت ۞ ویقال رمی فلان الصید فاحتق بعضا وشرم بعضا ای قتل بعضا وافلت بعضا جریحا ۞ حق درست کردن سخن و وعده ۞ ... کردن خبر کسی (ع ن ا ض ۲)
یقال حققت حذره وحققته اذا فعلت ما کان یحذره ۞ وحققت الرجل وحققته اذا اتیته ۞ وحققت الامر واحققته اذا تحققته ای صرت منه علی یقین ۞ ویقال حق لک ان
تفعل کذا وحقیق ان تفعل کذا ۞ وحق لک وحققت ان تفعل کذا ای انت حقیق ومحقوق ای خلیق او تو سزاوار و سزاوارش الجمع احقاء ومحقوقون ۞ حق ایضا واجب شدن (ع ض ا
ک ۲) احقاق مثله فیه ۞ استحقاق سزاوار شدن ۞ تحقق عنده ای صح ۞ تحقیق درست و راست کردن کلام محقق ای رصین ۞ وثوب محقق ای محکم النسج ۞ حقیقة الشیء خلاف مجاز
و نهایت و جنبه و کسی حمایت آن یقال منه فلان حامی الحقیقة وعلم احق ای که نحو می کنند و پس کسیها یا جای سمها دست نهند در رفتن حقحق مصدر منه ۞ حقحقة بلند ترین شتاب از
اسب و پای را جنبان ... ویقال شر السیر الحقحقة ویقال هو السیر اول اللیل نهی عن ذلک ۞ حلق ۞ حلقة بالفتح ... ومنه حلقة الباب وحلقة القوم
جمعه حلق بالفتحتین علی غیر قیاس ویقال حلق مثل بدرة وبدر ویقال للواحد حلقة بالتحریک والجمع حلق وحلقات ۞ جمع حالق حلقة یقال هم حلقة للذین یحلقون الشعر ۞
حلق بسکون ثانی خشکنای گلو حلقوم کذلک حلوق جمع ۞ و موی ستردن ۞ و بحلق زدن (ع ف ا ک ۲) حلق بالکسر خاتم ملک ۞ و نام گیاهی تحلیق بالغة فی
الحلق و بلند تر رفتن مرغ در پرواز و بشکل حلقه داغ کردن شتر را ۞ حلق نام مردی ۞ محلق بکسر المیم گلیم درشت حالق پستان پر شیر حلق حوالق جمع ۞ و کوه ... که
بلند ... یقال جاء من حالق ای من مکان مشرف ۞ وقولهم لا افعل ذلک ما ... الحالق ای ... ۞ ... تحلیق شعر ۞ ویقال عند الامر تعجب منه خمشی حلقی عقری حلقی
کانه من الحلق والعقر والخمش وهو الخدش فی الحدیث انه صلی الله علیه وسلم حین قیل له ان صفیة بنت حیی حائض فقال عقری حلقی ما اراها الا حابستنا قال ابو عبید
هو عقرا حلقا بالتنوین ای عقرها الله بالعقر و وجع فی حلقها ۞ حلاق موی سترنده یقال حلق معزه ولا یقال جزه الا فی الضأن ۞ شعر حلیق ولحیة حلیق ولا یقال
حلیقة ۞ حلاق مرگ مثل قطام مبنیة علی الکسر لانه معدول عن الحالقة وهی صفة غالبة وهی مؤنثة من حلقه ۞ حلاقة الشعر بالضم ما حلق من شعر غیره محلوق
حلاق مرد حلق حلاق بالکسر فی حلق یقال ان آسه لجید الحلاق ۞ تحلق حلقه نشستن ... نیک پوست رفتن ... شدن قضیب اسب ... کردن (ع ک ا
ف ۲) یوم تحلاق اللمم یوم لتغلب علی بکر بن وائل ۞ حلقان بالضم تری ای نیم رسیده محلق کذلک حلقانة محلقة یکی ... لا حول ولا قوة الا بالله لغة فیه ۞

حمق ۞ حمق بالضم وضمتین بی عقلی و گولی (ع ک ا ف ۲) حمق نعت منه حماقة ایضا مصدر منه (ع بضمهما) احمق نعت منه و کاسد شدن بازار یقال
الحمق نام مردی وامراة حمقاء وقوم حمق وحمقی وحماقی ونسوة کذلک ۞ البقلة الحمقاء خرفه وهی الرجلة ۞ احماق احمق یافتن کسی را ۞ ... احمق زادن یقال
احمقت المراة فهی محمق ومحمقة ۞ محماق بالکسر زن بسیار احمق زاینده ۞ تحمیق به حماقت نسبت کردن ۞ محامقه ... ادات استحماق احمق شمردن ۞ تحامق ... ساختن
انحماق کاسد شدن بازار ۞ احمق الثوب اخلق ۞ حماق بالضم ... ۞ محموق ... ۞ حملق ۞ حملاق ... ما یغطیه الاجفان ... الکحل و ما ...
الاجفان من باطن المقلة ۞ حملق الرجل ای فتح عینیه ونظر نظرا شدیدا ۞ حنق ۞ حنق بالتحریک خشم حناق جمع ... خشم گرفتن (ع ک ا ف ۲) حنیق نعت منه احناق
بخشم آوردن و باریک شدن ... محنق ... لاغر ... ۞ حوق ۞ حوق ... (ع ف ن ص ۲) حوق
بالضم ... جاروب حوق ... ۞ حیق ۞ حیق ... (ع ف ا ک ۲) ... لا یحیق المکر السیء الا باهله ...
... حیلق ... (...) ... ۞

* حدیق * کجعفر کوتاه گرد اندام * حذرقة * بضم الحاء والراء وشد القاف خزیره که نوعیست از قلیه * حذلق * اظهر الحذق وادعی اکثر مما عنده تحذلق مثله * حزرقة * تنگ کردن و حبس نمودن * حزولق * بفتحتین کوتاه فراهم اندام * حفلق * کعملس وجعفر مرد ناتوان گول * حلفق * کجعفر دراز از جلفق مثله و تقدم * حمرقة * الحبشیة یقال ما علی اینا ه حمرقة * حندقوق * دیو آسپست آن گیاهیست یقال لها الذرق حندقوقی بضم القاف وفتحها مثله وقد تکسر الحاء فی الکل ایضا مرد دراز مضطرب گول *

فصل الخاء

* خبنق * رجل خبنق * مثل حبنق دراز وان شدت کسرت الباء اتباعا للخاء فرس اشق خبنق ای طویل سریع * خبقی آواز دویدن * خدرق * خدرنق * عنکبوت والجمع خدارن بحذف القاف * خذق * خذاق * سرگین مرغ افکندن مرغ (عع ف ا ض ۱ و ک ۲) محذقة کون مرغ * خرق * خرق * دراندن تخریق کذلک * انخراق تخرق اخریراق دریدن یقال فی ثوبه خرق وهو فی الاصل مصدر * خرق ایضا زمین فراخ خروق ج * و بیابان مسافت خریق زمین بسیط علامت ناک * خرق ج * و باد سرد سخت وزنده و قیاسه خرقة بالتاء * خراق الریح گذشتن باد مخترق باد گذر منخرق کذلک * خرق بالکسر جوانمرد تخرق فراخ دستی کردن در کرم و دروغ گفتن از خود خریق مثال فسیق نیک کریم خرقة پاره و جامه پاره زنده ذو الخرق نام مرد شاعر مخراق بالکسر ثوب یلف لیضرب ودره و فی الحدیث البرق مخاریق الملئکة * و فلان مخراق حرب ای صاحب حروب یخف فیها مخرقة دروغ گفتن خرق بالتحریک سرگشته شدن از بیم یا از حیا (عع ک ا ف ۲) خرق نعت منه * واخرقه ای دهشه * خرق ایضا گول شدن خرق بالضم گولی اخرق خرقاء نعتان منه * وفی المثل لا تعدم الخرقاء علة ومعناه ان العلل کثیرة موجودة تحسنها الخرقاء فضلا عن الکیس * خرقاء ایضا نام زنی * و میش که در گوش او شکاف کرده باشد ریح خرقاء باد سخت * خربق * خربقت الثوب و خبرقته ای شققته و قطعته * ویقال جاء فلان یخرباق ای فی ضرطه * خرباق بالکسر ایضا نام مرد از صحابه * خربق علا ای مسهل * خربق نوعی از ادویه * مخرنبق مرد سرفرو افکنده و خاموش و فی المثل مخرنبق لینباع ای لیثب اذا اصاب فرصة فمعناه انه سکت لداهیة یریدها * خرنق * خرنق * بکسرتین بچه خرگوش و نام زن شاعره ارض مخرنقة زمین پر بچه خرگوش بچه باک خورنق نام کوشکی بعراق که آنرا النعمان الاکبر نهاده بود * خزق * خزق * نیزه زدن و بهدف رسیدن تیر (عع ف ا ک ۲) خازق سنان یقال سهم خازق ای مقرطس خازق وتیر بهدف رسیده و خزقهم بالنبل ای اصابهم بها * خسق * خاسق * لغة فی خازق * خفق * خفوق * خفقان * جنبیدن علم * (عع ف ا ک ۲ ض ۲) و طپیدن دل و سراب برق و باد خفقت الریح دویدها و اما قول رؤبة لاع الخفق فانما حرکه للضرورة * خفق سر جنبانیدن از خواب غنودن (عع ف ا ک ۲) و فی الحدیث کانت رؤسهم تخفق خفقة و به نعل درن بین آ و بدره زدن کسی آ خفقه دره و بپهنا شمشیر زدن مخفق شمشیر پهن و به چیز پهن باشند زدن و پریدن مرغ خفاق زدن و درون ستاره بفرو شدن و بی غنیمت صید باز گشتن غازی وصیاد و بپرادها گشتن جنبنده و بال زدن مرغ در پریدن و خفق الرجل بثوبه ای لمع به * خفوق فرو شدن ستاره یقال رأیت خفوق النجم ای وقت غیبوبة الثریا * خافقان مشرق و مغرب خافق پهن ناپیچ قلیم پای ای مراة خفاقة الحشا ای خمیصه * فلاة خیفق ای واسعة * فرس خیفق سریعة جدا ظلیم خیفق کذلک * خفنقیق سختی وزن پرسبک بوی فی آنه یقال ابنه خنفقیق * خقق * خقوق * ماده خرکه از فرج آواز برآید از لاغری خقیق آواز کردن فرج و غلاف قضیب اسپ (عع ف ا ک ۲) خقیقة آواز فرج و قضیب اسپ و اخقت البکرة اذا اتسع خرقها * خقوق و خقوق بالضم کفتگی زمین و فی الحدیث فوقصت بناقته فی اخاقیق جرذان ای شقوق فی الارض * خق بالضم حوض خشک * خلق * خلاق * اندازه کردن پیش از بریدن * قال الحجاج ما خلقت الا فریت و ما وعدت الا وفیت و آفریدن آفریده و آفریدگار و دروغ بر بافتن (عع ف ا ض ۲) و منه قوله تعالی و تخلقون افکا و یقال انه قصیدة مخلوقة ای منحولة * خلیقة خو، و آفریدگان خلائق ج * یقال هم خلیقة الله و خلق الله ایضا و هو فی الاصل مصدر * خلقة بالکسر آفرینش خلیق تمام خلقت و سزاوار و خوگیر خلاقة سزاوار آمدن قد خلق لذلک بالضم * مخلقة لذلک ای محجدرة له * مخلق تمام خلقت سحابة خلقة خلیقة ای فیها اثر المطر * مضغة مخلقة ای تامة الخلق * والمخلق القدح اذا الین * اختلاق دروغ بر بافتن قوله تعالی ان هذا الا اختلاق * تخلق کلف و ایضا خوی گرفتن و خوشبوی شدن خلق بالضم و بضمتین خوی یقال خالص المؤمن وخالق الفاجر * خالقه خوی نیکو ورزیدن خلاق بالفتح بهره یقال لا خلاق له فی الآخرة اخلق ای املس مصمت * صخرة خلقاء ای لیس فیها وصم والکسر * و خلقاء ایضا زن بسته فرج ای رتقاء * خلق بالتحریک کهنه ثوب خلق ملحفة خلق یستوی فیه المذکر والمؤنث لانه فی الاصل مصدر خلقان بالضم ج * ملحفة خلیق تصغیر بلاها لانه صفة والهاء لا تلحق تصغیر الصفات کما تقول نسیف فی تصغیر امراة نصف * خلوقة کهنه شدن (عع بضمها) اخلاق کهنه شدن و کردن لازم و متعد و کهنه پوشانیدن یقال اخلقته ثوبا ای کسوته ثوبا خلقا * ثوب اخلاق بالفتح اذا کانت الخلوقة فیه کله کما یقال برمة اعشار وارض سباسب * خلوق بالفتح بوی خوش تخلیق طلا کردن بوی خوش زعفران و تمام خلق گردانیدن خلیقاء من الفرس کالعرنین من الانسان * خلوق سحاب

ای استوی و یقال هما خلیقا للمطر و خلوق الرسم ای استوی بالارض * خنق خنق * بکسر النون خبه کردن (ع ع ف ض ۲) تخنیق کذلک * اختناق انخناق خبه شدن * مخنق بالتشدید * خبه مرده * وجای خبه کردن از گلو * خناق بالضم علتی و بیماریی * خناق بالکسر رسن که بدان خبه کنند * مخنقة گردن بند * حمیل خانق کوچه باریک * مخنق تنگی جای * خوق * خوق الفرخ * خوق بالتحریک گر و فراخ شدن * مفازة خوقاء * و بیر خوقاء ای واسعة * بعیر اخوق * و ناقة خوقاء ای جربا * خاق باق بالضم الفرج لسعتها و هو مبنی علی الکسر مثل خاز باز * (ضمیمه خبراق) بالکسر تریده * خبرق الشئی شگافت آنرا * خدنق عنکبوت * خنده باشنده گلا * خدرنق * مثله * جل خدرنق * بالکسر و مخدرق مرد بسیار ریخ زننده * خدراق بالضم آبی است شور مرعرب را که آشامیدنش موجب ریخ زدن باشد * خروق بالفتح شوربا خردق نام شخصی * خرفق بالفتح خردل لغة شامیة و بمصر معروف بحشیشة السلطان و هو نوع من الحرف عریض الورق * خرفقة خموشیدن از خرفقا شدن * خزرانق * بالضم پارچه یا پارچهای سپید خزرنق کسر جل نند * خشتق * کجفر کتان یا ابریشم یا پارچه پاره که زیر بغل باشد معرب خشته * خنبق * کقنفذ مرد زفت تنگدل * خندق * کجفر کنده و آن پیغار یکه گرداگرد شهرپناه باشد و محله است بجرجان منها کامل بن ابراهیم الخندقی و دیهی است بیابانها جرمنها موسی بن عبدالرحمن و حفیر سابور الملک بجر بیة الکوفة و ابن ابادالدبیری * خندقة کنده را کندید

فصل الدال

دبق * دیق * بالکسر سریشم که بدان گنجشک را شتان گیرند * دبوقاء عذره * دابق نام شهری و الاغلب علیه التذکیر و الصرف * دحق * دحیق * زوره * دحقه الناس ای لا یبالی به (ع ع بفتحها) و یقال ایضا دحقه الله و سحقه * دحقت الرحم ای رمت بالماء فلم تقبله * و یقال قبح الله اما دحقت به ای لدته * دحوق ناقه که رحم وی بیرون آمده باشد بعد از ولادت * اندحاق بیرون افتادن رحم * درق * درقة * سپر چرمین * درق * سپر * قتح * درباق لغة فی تریاق * دردق کودکان و یقال و لدان دردق و درادق و یقال الصغار الابل ایضا دردق و هو الصغار ایضا من کل شئی * دورق پیمانه شراب معرب من الفارسی * دسق * دفق * دسق بالضم التسرع فی السیر * و یقال اندفق تدفق تدفقا ای انصب شدة * دسق * دیسق * سپید سراب و حوض آب * یقال ملأت الحوض حتی دسق ای ساح اوه * دیسق ایضا طشت خوان و هو معرب * دشق * دمشق ای سرعة جدا و کذلک ناقة دمشق مثال جعفر و هو ایضا اسم بلد الشام * دعق * دعق * سپردن و کوفتن راه و برانگیختن و راندن (ع ع بفتحها) یقال دعق الطریق فهو مدعوق * و یقال دعقت الابل الحوض ای ثلمته من جوانبه * دعقة جماعة من الابل * تیمم ادعق اسپهان که مردم را فروکوبد در جنگ * دعشق * دعشوقة * جانوری * دعفق * عیش دعفق بالفتح ای واسع * دعام دعفق مخصب * دفق * دفق * ریختن آب (ع ع ف ض و ک ۲) ماء دافق ای مدفوق آب جهیده کقولهم سر کاتم ای مکتوم و هو من قولک دفق الماء مجهولا * و یقال دفق الله روحه اذا دعی علیه بالموت * و دفقت کفاه الندی ای تصبباه * دلکثرة * اندفاق ریخته شدن * تدفق کذلک * سیل دفاق بالضم سیل که پر کند رود دیار را * ناقة دفاق با شترهیهان رفتار * دفق مثال سجفت شتر تیز رو * و یقال امشی فلان الیسپ اذا اسرع * سیل دفق هفتن شتاب * دفق بالتحریک بیرون آمدگی دندان شتر * بعیر ادفق نعت منه * و یقال جاء القوم دفقة واحدة بالضم ای بمرة واحدة * دقق * دقیق * باریک و هو خلاف الغلیظ * دقاق بالضم کذلک * دقاق بالکسر مثله و منه سمی الدقیق * اخذت دقه وجله ای قلیله و کثیره * دقة باریکی و باریک شدن (ع ع ف ک ۲) است * دقاق کذلک * ادقاق * تدقیق باریک کردن * کوفتن و آرد نرم کردن * دقیق ایضا آرد * دقاق بالضم خاک نرم که باد بر روی زمین ایشان برد * و یقال اتیته فما ادقنی و لا اجلنی ای ما اعطانی دقیقا و لا جلیلا * مداقة با هم باریکی کردن * دق کوفتن * آرد کردن * مدق * مدقة کوبه * دق * جمعیتین کذلک * دقاق بالفتح * دقة آواز سم اسپ * دلق * اندلاق * پیش شدن * اندلق السیف ای خرج من غیر سل * و کل ما ندر خارجا فقد اندلق * دلق لغزانیدن یقال دلقت السیف من غمده ای ازلقته * سیف دالق * دلوق سلس الخروج من غمده * دالق نام مرد * و یقال الطعنة فاندلقت اقتابه بطنه ای خرجت امعاؤه * و اندلقوا الیهم والغارة علی القوم ای بحمهم * غارة دلوق * خیل دلق همچنین * دلقة شتر پیر مثل شارف * و دلوق ناقه که دندانهای وی شکسته باشد * دلقة کذلک * دولق بالکسر شلیم اند و یقال للناقة بعد البزول شارف ثم عوزم ثم لطلط ثم محرش ثم جعبا ثم دلقم اذا سقطت اضراسها * دلق بالتحریک فروهی معرب * دمق * دموق * درآمدن بکسی بناگاه بی دستوری (ع ع ف ض ۲) و درآمدن صیاد در بکانه * و دمقت فاه ای شکستم * واندمق علیهم بغتة اذا دخل بغیر اذن * واندمق الصائد فی قترته ایضا * دمق بالتحریک معرب * دملق * مدملق * بفتح اللام سنگ تابان بسیار گرده * دنق * دانق * بفتح النون و کسرها دانگی و هو سدس الدرهم * ومنها قالوا الدانق دوانق والدرهم دراهم * دنیق مرد بخیل و گاهی * تدنیق تقصیر کردن * یقال لا تدنقوا فیدنق علیکم * و نزدیک شدن آفتاب

بفروشدن و بمعنای بفروشدن چشم و سست گریستن * ودوق * ودوق * بالضم گولی یقال احمق مائق دائق وقد داق یدوق دوقا و دُوقا و دواقة *
دهق * دهق * بالتحریک شکنجه کردن و شکستن و بریدن (ع ف مفتحها) کأس دهاق ای مملوء دهاق پر کردن جام را و بر ریختن آب را دهقه شکستن و بریدن و همقه
شدو و ایضا تنگی و نرمی طعام و جز چیز نرم باشد و منه حدیث عمر رضی الله تعالی عنه لو شئت ان یدهمق لی لفعلت ولکن الله عاب قوما فقال تعالی اذهبتم طیباتکم فی حیاتکم الدنیا
(ضمیمه) دیق بالفتح ریختن آب * دحوق * کصفور زن بزرگ شکم یا کلان خلقت * درحق * کسفرجل و دو هست در مرو * درمق * کجعفر آهنگ سپید
سفید * درزق * کعنبه دهی است بمرو ولیس بتصحیف درق القریة المعروفة بها فیما حکاه الذهبی منها ابوجعفر الدرزقی شیخ السمعانی و نهله ویهم والصواب درزق
بمرو منهم علی بن خشرم و دیهی هست بسیخ ده منها ابوجعفر محمد بن علی و دیهی هست به سمرقند منها ابوبکر احمد بن خلف و ثلث قری اخر بمرو و دورق العلیا و هی هست بمرو
منها الحسن بن محمد بن جعفر * دوشق * بالفتح خانه میانه که نه خرد باشد و نه کلان یا شتر فربه * دصق * بالفتح شکستن آبگینه و جز آن (ع ف اض ۲)
دعسق علیهم * بر آنان حمله کرد و دعسق الابل الحوض شتر حوض را پایمال کرد و شکست آن را و دعسق الجمال راست شده روبهای شتران والدعسقة فی المشی کالدعب
والاقبال والادبار والطرد جمیعا ولیلة دعسقة شب دراز و دعسوقة بالضم دابه است خرد * دعفقة (گولی * دعلق * فی الوادی) دور رفت دعلقة فروتنی
جستن چیزی مدعلق بکار یاد در آینده و فرو شونده * طریق دعلق * دعق * کجعفر و قرطاس راه روشن و مرد لنقفا ای سریعا دو نفقا مثله * دغمق * کجعفر شیر
شب مانده و کقنفذ المسیطر یعنی ظرفیکه چارروی و ربیعی بگیختی دران نهند دمحوق بالضم کلان شکم و دمحق الثوب ترکرد پارچه آب بیابس * دمحق فی مشیه)
درمقتار گرانی کرد * دهانقان * شهریست بنواحی مرو * دهرقه * شکست آن را و دهرق اللحم دهرقة و دهراقا و بکسر گوشت را برید و استخوانهای آن را شکست
و دهرقت الضفدع دار صح القدر اذا غلت دهراق جوش آن و خنده بدور قارباالاتراز عنق * دهلقة * گستردن سوکه جان پارچه تا صاف شود * الدهنقة
الدهمقة فی معانیها * دیق * بالکسر و مائل کردن چیزی برای ریشیدن (ع ف اک ۲) * فصل الذال * ذرق * ذرق * بالضم او مفتح ۲
سپست و شتی ذرق بالفتح سرگین مرغ و سرگین افگندن آن (ع ف اض ۲ و ک ۲) یقال ذرق الطائر و ذرق بمعنی * اذراق رویانیدن زمین سپست
والبیان مذرق ای ذنیق * ذعلق * ذعلوق * بالضم گیاهی * ذلق * ذلق * بالتحریک بی آرامی و بی آرام شدن و تیز زبان شدن *
(ع س ک اف ت ۲) اذلاق بی آرام کردن و آب ریختن بسوراخ سوسمار تا بیرون آید تذلیق تیز کردن طرف هر چیز ذلق مجرای محور در بکره و تیزی زبان و تیزی سنان و تیزی
هر چیز و تیز شدن زبان (ع مفتحها) لسان ذلیق و ذلق و اذلق نعت منه * و یقال ایضا لسان ذلق طلق ذلیق طلیق و ذلق طلق بضمتین و ذلق طلق بالضم و فتح اللام
فیها اربع لغات و کذلک ذلق السنان و ذلق اللسان ای طرفها * حروف ذلق حرفها که از کرانهای زبان و لب بیرون آید و هی ستة ثلثة منها ذولقیة و هی الراء واللام والنون
وثلثة منها شفویة و هی الفاء والباء والمیم * خطیب ذلیق و ذلق بکسر اللام فصیح زبان و لقد ذلیقة مؤنث * ذلاقة تیز زبانی و فصاحت * ذوق * ذوق
ذواق و مذاق و مذاقة چشیدن (ع ف اض ۲) و یقال ما ذقت ذواقا ای شیأ * و ذقت ما عنده ای خبرته * و ذقت القوس اذا جذبت وترها و
علمت ما شدتها * اذاقة چشانیدن اذاقه الله و بال امره * تذوق پاره پاره چشیدن امر مستذاق ای مجرب معلوم * ذواق مرد ملول * (ضمیمه)
ذعقه * بانگ زد بر وی و ترسانید او را (ع مفتحها) ماء ذعاق بالضم آب تلخ سطبر که خورده نشود و دارد ذعاق در دکشنده * ذفروق * بروزن
و معنی ثفروق * ذلاق * تیز زبان که دران بر خود باشد * ذملق * کعملس حریص چاپلوس مرد سبک * تیز زبان و شمشیر تیز و رسول ملقانی مرد جلد گوید ملقی ذلقی مرد که
ذلقه چاپلوسی سخن کردن * فصل الراء * ربق * ربق * بالکسر رسن با کوشها که بره و بزغاله بندد ربقة یکی گوشه از آن و فی الحدیث خلع ربقة الاسلام
من عنقه والجمع ربق و ارباق و رباق و فی الحدیث لکم العهد مالم تاکلوا الرباق * ربق بالفتح در ربقه کشیدن (ع ف اض ۲ ک ۲) ارتباق در ربقه در آمدن
و در دام بسته شدن گردن آهو ربیقة صید بدام افتاده و بره و بزغاله گردن بسته و قولهم رمدت الضأن فربق ربق ای هیئ الارباق فانها تلد عن قریب لانها تضع علی
رأس الولد ولیس کذلک المعزی فانک تقول فیها ربق ربق بالنون * ام الربیق الداهیة * رتق * رتق * بستن و هو ضد الفتق و بسته (ع ف اض ۲) و منه
قوله تعالی کانتا رتقا ففتقناهما * ارتتاق بسته شدن رتق بالتحریک بسته شدن بکارت زائل شده امراة رتقاء التی لا یستطاع جماعها الارتتاق ذلک الموضع منها * رتاق بالکسر
دو جامه که از انها بسته * رحق * رحیق * شراب خالص * رزق * رزق * بالکسر روزی که در روزی داده میشود هر موسوم (ع ف ض ۲) و باران و منه قوله تعالی
وما انزل الله من السماء من رزق * رزقة یکبار روزی دادن و رزقة الجند ادرار آنها ای اطماعهم * ارتزاق موسوم گرفتن لشکر و روزی یافتن و قوله تعالی و تجعلون رزقکم انکم تکذبون

کہ ... زدال ... فی السماء ... البحار ... ای ... یانجہ رزقیۃ ... ان ...

* رزدق * رزداق * بالضم رستا و ہو معرب * رزدق رستہ از ہر چیز و ہو معرب * رستق * رسدق * رستاق * رساق *

رستا و الجمع رساتیق و ہی السواد * رشق * رشق * انداختن (صح ف اص ۲) رشق بالکسر ہو الوجہ من الرمی فاذا رمی القوم باجمعہم فی جہۃ واحدۃ

قالوا رمینا رشقا * ارشاق تیز نگریستن و گردن دراز کردن آہو شاۃ ... (صح ف ص) و رجل رشیق ای حسن القد لطیفہ * شارق ... الرقبا ...

... * رفق * رفق * بالکسر ضد ... و نرمی کردن ضد العنف (صح ف اص ۲) مہلتہ با لبار و ... و تقع ارفاق ... کردن ... کسی ... کردن ...

بالبار * رفقۃ بالضم و الکسر گروہ ہم سفر رفاق جج یقال رافقتہ و ترافقنا فی السفر * رفیق * مرافق ہمعنے رفقاء جج فاذا تفرقوا ذہب اسم الرفقۃ ولا یذہب اسم الرفیق ہو واحد

و جمع مثل الصدیق قولہ تعالی و حسن اولئک رفیقا * و ہو ایضا ضد الاخرق یعنی کوہان ... رفق بستن بازو شتر تا آہستہ رود (صح ف اص ۲) رفاق رسن کہ

بآن بندند * مرفق بکسر المیم و فتح الفاء و بالعکس آرنج و ہر چہ بوی نفع یابند از کار و منہ قری قولہ تعالی و یہیئ لکم من امرکم مرفقا جعلہ مثل مقطع و من قرأ مرفقا جعلہا

مثل مسجد و یجوز مرفقا بفتح الفاء ای رفقا مثل مطلع و لم یقرأ بہ * و مرافق الدار جائے آب بر ... و ... مانند آن * مرفقۃ بکسر المیم بالش و قد ترفق ای اتکاء مرفقۃ *

و بات فلان مرتفقا ای متکا علی مرفق یدیہ * رفق بالتحریک ... آرنج جمل رفق و ناقۃ رفقاء بینت منہ * مارفق و مرتع رفق ای سہل المطلب * رافقۃ نام شہر *

* رقق * رق * بالکسر بندگی * چیزی تنگ و زمین نرم * رقیق بندہ و تنک و نرم واحد و جمع * رق بالفتح پوست آہو کہ بر و کتابت نویسند قولہ تعالی فی رق منشور و سنگ پشت

یعنے کشف بزرگ * رقوق جج * رقۃ نام شہری ... آب ... و ... * رقاق بالفتح زمین ہموار کرد و ... نرم ... زمین سخت رقیق کذلک و ایضا

... و کمی یقال فی عظیم رق ای ضعف ... * رقاق بالضم نان تنک یقال عندی غلام ... الرقاق یعنی گروہ و نان تنک رقیقۃ بالکسر تنگی (صح ف ا

ک ۲) ارقاق تنک کردن ... ترقیق ایضا تنک کردن ... مراق البطن ... ولا واحد لہ * ترقرق ...

... آب چشم ... (صح ف اص ۲) ترقرق ... آب ... آب چشم * رمق * رمق * نگریستن (صح ف اص ۲) ...

... رمق بالتحریک باقی جان ... و یقال ... و لا یموت مرمق ... و ...

الارمقۃ و رماق ای بلغۃ ... ای ضعیف کما یقال ... ارمقاق سست شدن کار یقال ارمق الحبل ارمقاقا و ارماق ارماقا

ضعف و عیش مرمق ای دون * و عیش رماق الذی یمسک الرمق * ترمیق شامیدن ... تا کردن کار * رنق * رنق * بالتحریک تیرہ شدن آب ...

(صح ک اف ۲) ماء رنق بالتسکین و عیش رنق بکسر ۲ ارناق تیرہ کردن ترنیق مثلہ و ایضا آمیختن خواب بالچشم و سست شدن کار و سستی تن و بینائی ...

نگریستن ... مثل ... و تنیق یقال ... ترنیق ای انتظر الولادۃ ... ولا ... قالوا ...

ترنق و رنق و مقیم بودن ... حتباس کردن یقال رنق الطائر اذا خفق بجناحیہ فی الہواء و ثبت و لم یطر ... فلانا مرنقۃ عیناہ ای منکسر الطرف من

جوع و غیرہ * رونق آب کار * رونق السیف آب تیغ * رونق الامر و رونق الضحی صدرہا ... و ترنوق ... الطین الذی فی الانہار و المسیل * روق * روق *

روق * شاخ ارواق جج * و پارہ از شب و اول ہر چیز و کاشانہ رواق بالکسر مثلہ ... یقال بیت مروق ...

و الکسر روق بالضم * و روق الشباب ... ای اولہ * و ریق کل شئی افضلہ و یقال اکل فلان روقہ اذا طال عمرہ حتی تحات اسنانہ * ارواق ... یقال

ضرب فلان روقہ ... کذا ای فسطاطہ و فی الحدیث ... الشیطان روقہ ... و یقال القی فلان علیک ارواقہ ... ای ... تحبہ ... شدیدا و ایضا

القی ارواقہ اذا عدا و اشتد عدوہ * و القی ارواقہ اذا اقام بالمکان و اطمأن بہ * و القت السحابۃ ارواقہا ای مطرہا و ویلہا * ترویق ...

و پالودن شراب ... روق ایضا خوش آمدن و شگفت آوردن کسی را (صح ف اص ۲) و صاف شدن شراب ... شراب ... غلمان ... بالضم ...

حسان ... جمع رائق مثل ... و ... و صاحب و صحبۃ و غلمان روق ایضا مثل ... و ...

... * رہق * رہق * بالتحریک ... گرفتن ... (صح ک اف ۲) قولہ تعالی و لا یرہق وجوہہم قتر و لا ذلۃ ...

اذا ... ای ... ولا یبعد منہ ... یقال ... غشیان المحارم ...

... ولا ... و ... قولہ تعالی ... ای ... و ... یقال ... ای ...

ارهاق تکلیف کردن و تاخیر کردن نماز را تا وقت نماز دیگر و دشوار کردن یقال لا ترهقنی لا ارهقک الله ای لا تعسرنی لا اعسرک الله و قوله تعالی لا ترهقنی من امری
عسرا ای لا تکلفنی و یقال ارهقه طغیانا ای اغشاه ایاه و ارهقنی اثما حتی رهقته ای حملنی ... مرهق آنکه بکشتی رسید باشد مراهقة نزدیک رسیدن کودک ببلوغ
ترهیق متهم داشتن کسی را و فی الحدیث انه صلی علی امراة ترهق ای تتهم و ثوب بن شبرمة رجل مرهق ای مغشی بالناس و الضیفان و قیل (شعر) خیر الرجال
المرهقون کما ... خیر بقاع البلاد الکلوءها و یقال القوم رهاق مائة بالضم و بالکسر بالاضافة ای زهاء مائة یعنی نزدیک صد ریهقان زعفران ریق ریق
بالکسر آب دهان ج ریقة اخص منه اریاق ج ریق کل شیء افضله و اوله و قد یخفف و منه ریق الشباب و المطر ماء رائق آب ناشتا خورده ریوق جان دادن یقال هو
یریق بنفسه ای یجود بها عند الموت ریق بالفتح درخشیدن سراب ترییق مثله (ضمیمه) ریرق بجعفر سگ انگور روق بفتحتین ... و آن
چیزیکه شتر بچه یا اسپ کره بعد تولد پیش خوردن ... رووق ... پوست کشیده و بزغاله موی برکنده و گوشت پزانیده یا دیگ قرار و غیره پخته رواق ج
ریرق و ریزق سگ انگور ارتصاق چسپیدن بچیزی رصق و ترصق گرد گامیکه بر آوردن منهزش دشوار باشد رعیق کامیده
غراب آواز شکم دابه که وقت دویدن شنیده شود یا آواز زهره آن ... در غلاف شکم بنده و قد رعق چنین آواز کرد (عع بفتحها)

فصل الزاء

زبق زبیق برکندن موی (عع ف اض ۲) انزبق ای دخل و هو مقلوب انزقب زنبق روغن یاسمین زئبق بالکسر سیماب و هو معرب و قد اعرب بالهمز
و بکسر الباء مثل زئبر و درهم مزأبق درم سیماب اندوده و العامة تقول مزبق زبرق زبرقان بکسرتین ماه و نام مرد زبرقت الثوب صفرته
زحلق زحلوقة مثل حلوقة جای لغزیدن کودکان حالیق ج زحلقه ای دحرجه و قد تزحلق ای تدحرج زندق زندیق بالکسر
یکی از بد مذهبان و هو معرب زن دین ج والهاء عوض من الیاء المحذوفة و جملة الزنادیق و قد تزندق والاسم زندقة عرب من الزند و هو کتاب لهم زرق
زرق بالتحریک کبود چشم شدن (عع ک اف ۲) زرقة کبود چشمی ازرق زرقاء نعت منه یقال نصل ازرق و ماء ازرق ازرقاق ازریقاق کذلک
مزرق بالضم سخت کبود چشم و للمؤنث کذلک زرق جمع ازرق و زرقاء و ایضا سنانهای نیزه ... زرق الطائر ذرق ای ترزق و
زرقت عینه نحوی ای اذا انقلبت و ظهر بیاضها زرق بالسکون ... و هو رمح قصیر ... افگندن زرنوقان ... دیوار چه دو طرف چاه که ...
... آن چوبی باشد که بکره را ... زورق کشتی
خرد زرق بالضم و التشدید ... معرب ... زرابیق ... زرنق ... زرنقة ... و فی الحدیث ان موسی اتی فرعون و علیه زرنقة زعق
زعق ... (عع بفتحها) زعوقا ... (عع ک اف ۲) زعق نعت منه و یقال ازعقه الخوف حتی زعق و انزعق
و یقال ازعقته فهو مزعوق ... طعام مزعوق ... زعق زعفوق ... زق
زق بالکسر مشک ازقاق ج و زقاق و زقان ایضا مثل ذئاب و ذؤبان تزقیق الجلد سلخه من قبل رأسه زقاق بالضم کوچه ... قال الاخفش اهل الحجاز یونثون
الطریق و الصراط و السبیل و السوق و الزقاق و بنو تمیم یذکرون هذا کله زقان ... مثل حوار و حوران ... زق خورش دادن مرغ جوزه را ... زقزقة ترقیص
کودک زلق زلق بالتحریک جای لغزان ... (عع ک اف ۲) ازلاق متعد منه ... مزلق مزلقة جای لغزان کذلک الا
و قوله تعالی فتصبح صعیدا زلقا ای ارضا ملساء لیس بها شیء مزلاق ای مزلاج و هو الذی یغلق به الباب و یفتح بلا مفتاح و فرس ... الازلاق زلیق بچه
افگنده ... (عع ف اک ۲) تزلیق کذلک رجل زلق زملق مثال هدبد و زمالق و زملق بتشدید المیم آنکه پیش از جماع انزال کند ...
... زنق زناق حلقة توضع تحت حنک الدابة ثم یجعل فیها خیط یشد برأسه ... جاده و گلو ... زبان از
... یقال نفقت الفرس ... زنقة کوچه باریک ... زوق زاووق سیماب فی لغة اهل
المدینة و قیل لکل منقش مزوق و ان لم یکن فیه زیبق تزویق آراستن و درست کردن ... سرمه کردن
آراستن ... زهق زهوق مغز آگنده شدن ... و قوله تعالی و تزهق انفسهم و هم کافرون و حکی بعضهم زهقت
نفسه بالکسر ... و زهق الباطل زهوق ... ایضا ... القعر
الجبل المشرف ... (عع بفتحها) زاهق مغز آگنده ...

* ازهاق کشتن و سبقت گرفتن و درگذرانیدن تیر از نشانه و پر کردن خنور را و برگردن آوردن ستور زین را و رحل را و یقال ازهق راکبه فلانا ای سبقه ای سبقه
* و فرس ذات ازاهیق ای ذات جری سریع * انزهاق جستن و رمیدن ستور بر دین اوق بالضم قریه لام زائده یقال تمرزق ای لق * زهزق نعت زهزقه بجنان خندیدن
ضمیمه لعیق کسفرجل سر المله خلق * الزوق بالکسر لغة فی الصدق یقال انزدق منه * زوتوقان بالضم و بفتح منارتان یتبان علی جانبی راس
البئر * زرنوق نهر خرد و منه الزرنوق علی الجبل مطل علی دجلة بالجزیرة * زرنیق بالکسر زرنیخ معرب و تزرنق متغیر شد و برزرنوق با چرخ آب کشید و تزرنق فی الثیاب پارچه را
پوشید و دران پنهان گشت و زرنقة اناستعد منه زرنقة و بن کلمه معرب رنه ای الذهب لیس فزونی و کمال حسن * زرنوق آشیادن و برپا کردن چاه و چیز را بمدت
فروختن و انزرق فی الجحر در سوراخ درآمد و یکمین گاه نشست و انزرق الرمح نیزه بگذشت * زعبق القوم والشی گروه و چیز را پراگنده کرد بتفرقه شد * زعلوق
کعصفور شاد و ان مانتی او هو ابل ذات فنها * زمق لحیته ریش او ورا بر کند (عع ف ا ک ٢ و ض ٢) والجیته زمیقه و مزموقه و زمق القفل قفل او اکرده باجی
عمی زمقه ای شیاه الزندوق بالضم لغة فی الصندوق * زهق بالفتح کوتاه فراهم اندام زهمقه بدبوی تن ارگنده بغل باخران * فصل السین *
سبق * سبق درگذشتن (عع ف ا ض ا ک ٢) یقال سابقته فسبقته و استبقا فی الحدو ای تسابقنا * وقیل فی قوله تعالی ذهبنا نستبق ای ننتضل و
یقال السابقة فی هذا الامراد اسبق الناس الیه * سبق بالتحریک انچه گرو بندند بدان در سپ دوانیدن و تیر انداختن مانند آن سباقا البازی قیدها من سیر و غیره * ستق
درهم ستوق * بالتشدید درهم نبهره و کل ما کان علی هذا المثال فهو مفتوح الاول الا اربعة حرف جارت نوادر و هی سبوح و قدوس و ذروح و ستوق فانها
تضم و تفتح * مستقة پوستین دراز آستین مساتق ج * سحق سحق * سودن و جامه کهنه و پوسیده رفتن (عع فتحها) انسحاق سوده شدن سحق بالضم فعیدن
دوری (عع بضمها) یقال سحقا له * سحوق و اسحاق و ورگردانیدن و کهنه شدن جامه و سوده شدن بپل شیر خشک شدن پستان با شیر و بسینه و شکم چفسیدن آن
سحوق بالفتح نخل دراز سحق ج * اتان سحوق و حمار سحوق ایضا ای طویل * سوحق دراز اسحاق نام پیغمبری معروف فان ردت به الاسم لم تصرفه وان اردت المصدر
صرفته * سمحوق بالضم نخل دراز میم زائده * سحاق بالکسر پوست تنک سر او شکستگی که بدان پوست رسد سماحیق السماء پارهای ابر باریک سپید بر زوده * سدق
سوذق * بالفتح والذال المعجمة پستیانه وجرع سوذنیق سیذنوق سوذانق کذلک معرب * سندق شب آتش فروختن معان معرب سده * سرق
سرق * بالتحریک شقهای حریر سپید سرقه یکی وهو معرب سره مثل ق معرب بره و دزدی کردن (عع ف ا ک ٢) سرقه بکسر الراء و یقال سرق لامنه
و سماقالوا اسرقه مالا * وفی المثل سرق السارق فانتحر * تسریق بدزدی نسبت کردن و قری قوله تعالی ان ابنک سرق * استراق گوش داشتن پنهانی سخن کسی را
و یقال یسارق النظر الیه * سرق و مسرقان و موضع سراقة بن جعشم بالضم نام مردی از صحابه * تسرق بیابای گنده * سرق * سرادق * سراپرده سرادقات
ج * و یقال بیت مسردق خانه با سراپرده * سرق * سرمق * شوکیاه * سفق * سفق * در باز کردن انسفاق لا نصف منه * ثوب سفیق ای صفیق
جامه سخت بافته سفاقة شوخ دیدگی وقد سفق بالضم * وهو سفیق الوجه ای وقح * سفاسق السیف راه برنگ شمشیر معرب * سلق * سلق * بالتحریک زشت هموار سلقان
بالضم ج مثل خلق و خلقان * مسلق زیادة المیم کذلک سمالق ج * سلق بالسکون ستان افگندن و ریماقالوا اسلقته سلقا یریدون فیه ایاه کما قالوا اجبته اي
صرعته * و یقال سلقه با و سلقا اذا بسطه ثم جامعه * استلقی اذا نام علی ظهره وهو افتعلی * و یقال اسلنقی و هو افعنلی * و سلق لغة فی صلق ای صاح * سلق ایضا
سخن سخت گفتن و آزردن بزبان قوله تعالی سلقوکم بالسنة حداد * سلاق بالکسر خطیب بلیغ آواز سلاق کذلک * و یقال خطیب مسقع مسلق مصقع و
روغن برادن مشک و مزاده را و نیم پخته کردن سبزی و بقیه را در دیگ و کوشت بوال بهم آگندن و نشان ریش پشت ستور که نیکو شده باشد و جای آن
سپید باشد سلق بالکسر گرگ و چکندر سلقه ماده گرگ و زن دراز زبان سلیقة نشان نوار و تنگ بر پهلوی ستور و سرشت یقال فلان یتکلم بالسلیقة ای
بطبعه لا عن تعلم * سلاق بالضم دمیدگی دبان و بن های دندان و میدگی بر اندام تسلق بدیوار بر شدن سلیق انچه از درخت فرو ریزد سلوق بالفتح نام دهی
بیمن درع سلوقیة و کلاب سلوقیة منسوب بدو * سمق * سموق * بلند شدن و دراز شدن (عع ف ا ض ٢) سماق بالضم والتشدید تخم وان لوی
از بیرو نیست ترش کنند * سماق بالتخفیف دروغ ساده سمیقان دو چوب یوغ که بر گردن گاو نشیند * سنق * سنق * بالتحریک ناگوار شدن (عع کا
ف ٢) سوق * ساق * معروف سوق بالضم ج نحو اسد و اسد سیقان اسوق کذلک سوق بالتحریک خوب ساق شدن اسوق سوقاء نعتان منه
و اسوق ایضا دراز ساق و یقال لدت ثلثه بنین علی ساق واحد ای بعضهم علی اثر بعض لیست بینهم جاریة * ساق الشجرة درخت ساق حر قمری نره و قوله تعالی یوم یکشف عن ساق

ادن سوق شده مساوقه مفاخرت کردن بساقه الجیش موخره سوق بالضم بازار که در آن خرید و فروخت شود سُوَق جمع سوقة القتال سوق بالفتح راندن و دست پیمان اندن
انستو وجز آن بعروش سیاق زدن (صح ف اص ۲) تسوق خود را بازاری کردن بجزید و فروخت سوقة بالضم مردم فرومایه سوق بالتحریک لواخ استیاق
راندن انسیاق لاتهم منه سیقة بالفتح والتشدید ستور بغارت رانده مثل سیقة سیّق ابر بی باران که باد او را می راند یقال انشکل لاسی ابطائک تسوقها سیاق
جان کندن یقال آیت فلانا یسوق ای نزع عند الموت سیاقه بر یک وزن راندن سویق پیست سهق سهوق مرد دراز و باد سخت (ضمیمه)
السآق لغة فی الساق سوق ج سیداق بخفیف قوی یکساق از قشر عراق و رادحریق خشبه سیبقین غزل الکتاب سودق
کجوهر حرغ منقول عن ابابیر سعلق بالفتح ام السعالی سعفوق کعصفور ابن طریف بن تمیم او لقب والده سغبق بفتحتین وضم الباء
فتحها گیاهی است بدبو سقق بضمتین غیبت کنندگان مردم و سق الطائر پرنده چنگال انداخت سقسق مثله والسقسق من یصعد فی دکة و آخر فی آخر
وبنشد کل منها بیتا بالنوبة مولدة و سق سق و کسیر ان جبر للثور سمسق کجعفر زبرج و قنفذ و جندب گل یاسمین و مرزنگوش سمنوق کعصفور
کشتنی خرد سندوق بالضم بر وزن و معنی صندوق سنسق بالفتح بلبیت خرد از سوره سیعق کعصفور تقدم فصل الشین
شبق شبق بالتحریک آرزومند شدن بجماع (صح ک اف ۲) شبرق شبرقه جامه پاره کردن شبراق کذلک گوشت پاره کردن شبرقه کذلک
شبرق بکسرتین گیاهی شباریق پاره ها جامه شبارق شلوار و هو معرب شدق شدق بالکسر کنج دهن اشداق ج شدق بالتحریک فراخی اشدق خطیب
اشدق گام کشاده متشدق فصاحت نماینده شرق شرق آفتاب یقال طلع الشرق شارق مثله و جای بر آمدن آفتاب و بر آمدن شروق مثله و شگافتن گوشت و سپید
و جز آن (صح ف اص ۲) مشرقان یعنی مشرق تابستان و زمستان مشرقه بفتح الراء و ضمها و شرقه و مشراق آفتابگاه تشرق بآفتابگاه نشستن اشراق روشن شدن آفتاب شرق
بالتحریک گوش شگافته شدن گوسفند (صح ک اف ۲) شرقا نعت منه و اندوه و غصه گلوگیر شدن و یقال شرق بریقه ای الماء اغصّ یعنی آب بند و گلوگیر شد و فی الحدیث
یؤخرون الصلوة الی شرق الموتی ای الی ان یبقی من الشمس مقدار ما یبقی من حیاة من شرق بریقه عند الموت مشرق بفتح او کسر ای الموضع...
شرق و یقال شتان ما بین مشرق و مغرب و قدید کردن گوشت ایام التشریق سه روز بعد از نحر مشرّق بفتح الراء نمازگاه و مسجد خیف شرقی نام مرد شفق
بفتحتین سرخی بعد از غروب تا نماز خفتن و نیاز هر چیزی شفقة مهربانی شفق کذلک اشفاق ترسیدن کسی با خبر کرا از مهربانی بر وی صله بعلی یقال اشفق علیه فهو شفوق و شفیق علیه و عطار
مشفق ای مقلل و ترسیدن از کسی یقال اشفق منه ای خاف قال ابن درید شفقت و اشفقت بمعنی و انکره اهل اللغة شقق شقق شکفتگی شقوق ج و یقال بید فلان
و برجله شقوق و صبح و شکافیدن و بر آمدن دندان و دشوار آمدن کار بر کسی صلته بعلی و چشم باز ماندن مرده یقال شقّ علیه الامر و شقّ بصر المیت اذا نظر الی شیء
لا یرتد الیه طرفه و هو الذی حضره الموت (صح ف اص ۲) و یقال شق فلان العصا ای فارق الجماعة و انشقت العصا ای تفرق الامر شقاق بالضم شگفتگی سم ستور
شق بالکسر نیمه چیزی و کرانه کوه و برادر و دشواری یقال هو اخی و شق نفسی و نام کاهنی معروف و سختی و منه قوله تعالی لم تکونوا بالغیه الا بشق الانفس و هذا قد یفتح شقة
بالکسر پاره از چوب و تخته و نیمه چیزی شقة بالضم جامه پیش شگافته خلاف جبه و سفر دور قوله تعالی و لکن بعدت علیهم الشقة و یقال شقة شاقة و ربما قالوا بالکسر و بدا شقیق
بدانداشتن الشی بنصفین فکل واحد منهما شقیق الآخر شقیق ایضا برادر شقیقة درد نیم سر و نام جده نعمان المنذر و کشادگی در کوه از ریگ که در وی علف باشد شقائق
ج شقائق النعمان لاله واحده و جمعه سواء فرس اشق ای طویل الانثی شقاء مشاقة شقاق خلاف و دشمنانگی کردن اشتقاق گرفتن نیمه چیزی و گرفتن حرفی
از حرفی و سخنی از سخنی و در خصومت بجپ و راست رفتن در سخن قصد و بجپ و راست رفتن در انحال تشقیق سخن نیکو بیرون آوردن و هیزم و جز آن کفانیدن تشقق شگافته شدن
انشقاق کذلک شقشقة بانگ کردن شتر فحل و کنجشک شقشقة بالکسر ریه شتر که بوقت بانگ و مستی از دهان بیرون آید و یقال للخطیب ذو شقشقة تشبیها بالفحل
شقرق شقراق بکسرتین و بفتح مشدد الراء مرغیکه آنرا ابفال خوانند شرقراق کذلک شمق شمق درازو نام مرد شنق شنق
بالتحریک میان فرضین بضاب از زکوة و فی الحدیث لا اشناق ای لا یؤخذ من الشنق شئ حتی یتم و کم از دیت و درازی سر شناق بالفتح دراز و بالکسر بند سر مشک شنوق پیه
دوانید شناق بند مشک بستن و مهار کردن شتر و ایستادن شتر ایستانیدن شتر از رم و بستیه شنق بالسکون باز ایستانیدن شتر را کشیدن مهار تا بلند...
نشسته باشد (صح ف اص ۲ و ک ۲) شنق ای متقطع و بیوها خود و مشناق الدیة و ذلک ان یسوق ذو الحمالة الدیة کاملة فاذا کانت معها دیات
جراحات فتلک هی الاشناق کانها متعلقة بالدیة العظمی و یقال ایضا للعجین الذی یقطع و یعمل منه شنق شوق شوق آرزومندی گرد آیند

(ع ف اض ۲) شائق هو المعشوق و مشوق هو العاشق ❊ اشتیاق آرزومند چیزی شدن تشوق آرزومند کمنودن تشویق آرزومند گردن ❊ شیق بالکسر نام کوهی شیاق بستن طناب (ع ف اک ۲) شهق ❊ شهیق الحمار ❊ آخر صوته تشهاق شدن و زفیره اوله ❊ و یقال الشهیق رد النفس و الزفیر اخراجه (ع بفتحها و ک ۲) شهوق بلند شدن شاهق کوه بلند و فلان ذو شاهق اذا کان یشتد غضبه ❊ شهقة نعره زدن یقال شهق فلان شهقة فمات ❊ و یقال ضحک تشهاق (ضمیمه) شبرق بجعفر شخصے که چشم زخم دیوباد رسیده باشد و نصر الله بن موسی بن شبرق الموصلی محدث ❊ شوذرق مجوهر دست برنجن شیذق و شیذقان و شیذاق و شوذانق چرغ با شاهین و ضبط نعاته فی السین ❊ شوذقه بچوچرغ به پنجه چیزی گرفتن ❊ شبرق الثوب ❊ ای شبرقه یعنی پاره پاره بریده ❊ شرشق ❊ کیمرج بانه ❊ شرق ❊ بریده شرائق پوست باره الشرائق من الثوب پاره پاره گشته ❊ شفشلیق ❊ کزنجبیل پیر زال فرو هشته اندام ❊ شفلقه کمکنسته بازی است و انچنان باشد که از پس سرین کسی دست رو بر زمین تند آنرا ❊ شلق ❊ بتازیانه و جز آن زدن جماع کردن پارسیدگی گوشتی را نادبا الکسر کلفت ماهی است خرد یا ماریا ماهی شولق امرد شیخه و گنگ دیل تخصیکه قت خنده و دهن بگشاید و کشند او زنبیل فقرا و گدایان شلقه بفتحتین کوبه شلقا بالکسر کار د شلقه بالکسر سفیده با سوسمار شلقاه به فتحتین و وه است بمصر ❊ شلمق ❊ کجعفر کند پیر کلان سال و نوب شمارق ❊ و شماریق و شمرق پارچه بریده ❊ انشمشق ❊ بالکسر الشقشقه ❊ شمشلیق ❊ کزنجبیل کنده پیر فرو هشته اندام و تیز رفتار ❊ شملق ❊ کجعفر زن گنده پیر ❊ شنذقه ❊ کقنفذه غرابه بینه ❊ شهبیدق ❊ شهیر و تصحیف علی بن القطاع فقال شهنشدق با لشینین مثال فعفلل فصل الصاد ❊ صدق ❊ صدق ❊ راستی خلاف الکذب بسه است گفتن و راست کردن و ثنا و نام نیکو و منه قوله تعالی و اجعل لی لسان صدق فی الآخرین یعنی زبان نیکو گوی گردان بمن پس آیندگان و یقال صدق فی الحدیث و صدقه الحدیث ❊ و فی المثل صدقنی سن بکره و ذلک انه لما نفر قال له هدع و هی کلمة تسکن بها صغار الابل اذا نفرت ❊ و صدقوهم القتال ❊ تصادق با یکدیگر راست شمردن بر دوستی و سخن تصدیق راست گوئی داشتن و صدقات گرفتن مصدق بغت منه ❊ تصدق صدقه کردن و منه قوله تعالی ان المصدقین و المصدقات بتشدید الصاد و هما المتصدقین فقلبت التاء صادا و ادغمت فی مثلها ❊ صداقة بالفتح دوستی مصادقه صداق با هم دوستی کردن صدیق دوست صدیقه مونث صدقاء ج ❊ و قد یقال للواحد و الجمع و المونث صدیق ❊ و یقال فلان صدقه ای اخبر بصدقه فاوثنا بعضنا علی البهة المدح ❊ صدیق بالکسر التشدید الذی هو اتم الصدق و یکون الذی یصدق قوله بالعمل ❊ صدق بالفتح نیزه راست و دبیت رجل صدق اللقاء و صدق النظر بالفتح و قوم صدق بالضم و یقال ان المصداق نیز ای العدقه و یقال للشجاع و الفرس الجواد انه لذو مصدق ای صادق الحملة و الجری کانه ذو صدق فیما یعدک من ذلک ❊ صدقه بالتحریک انچه بدرویش داده بشود صداق بالفتح و الکسر دست پیمان کابین زن صدقه تبضم الدال کذلک و منه قوله تعالی و آتوا النساء صدقاتهن نحلة ❊ صدقه بالضم و سکون الدال کذلک ❊ اصداق دست پیمان نامیدن صندوق بالضم معروف و صنادیق ج ❊ صعق ❊ صاعقه ❊ آتش که از آسمان افتد و در سر صد شدید یقال صعقتهم الصاعقة و صعقتهم السماء اذا القت علیهم الصاعقة (ع بفتحها) و بانگ عذاب صعقه تصعاق بیهوش شدن (ع ک اف ۲) اصعاق متعدی فیه ❊ و قوله تعالی فصعق من فی السموات و من فی الارض ای مات ❊ حمار صعق الصوت سخت آواز الصعق نام مردے بالالف و اللام اللازمتان لها کالنجم للثریا ❊ صعفق ❊ بنو صعفوق ❊ بالفتح خول بالیمامة و هو غیر منصرف للعجمة و التعریف لم یجی علی فعلول شئی غیره و اما الخرنوب فان الفصحا یضمونه او یشددونه مع حذف النون العامة یفتحونها ❊ و یقال الصعافقة قوم یحضرون السوق للتجارة و لا نقد معهم و لیست لهم رؤس اموال فاذا اشتری التجار شیئا دخلوا معهم فیه قال الاصمعی الواحد منهم صعفقی و قال غیره صعفوق و جمعه صعافقة و صعافیق ❊ صفق ❊ صفق ❊ دست بر هم زدن که آواز آید (ع ف اک ۲) و دست بر دست یکدیگر زدن در بیع و بیعت بازگردانیدن یقال صفقته فانصفق در فراز کردن صفقت الباب آرا و ده و صفق عینه ای ردها و ابریشم بابا جنبانیدن تصفیق دست بر هم زدن و جنبانیدن باد درخت را و شراب از خنور بخنور دیگر گردانیدن و ستور را از چراگاه گردانیدن صفقه یکبار دست در بیع یقال بحث صفقتک و صفقة رابحة و خاسرة توصف بهما ❊ و تصافق عند البیعة ❊ انصفاق بازگشتن ❊ اصفاق فراز کردن گرد آمدن و دم بر کاری یقال اصفق علیه و بر خوردن دست بکاری و گوسپند را در یکبار دوشیدن اصطفاق جنبیدن درخت از باد و ابریشم از تخمه صفاقه بالفتح شوخ روئے و سخنگے جامه ثوب صفیق و وجه صفیق بین الصفاقة ❊ صفاق بالکسر پوست تنک از زیر پوست که بر وی موی رسته صفق بالفتح و الضم کرانه و صفق الجبل صفحه ❊ صفق بالتحریک آب که در مشک نو بوی گرفته و سیاه شده باشد یقال سقانا ماء کانه صفق ❊ صلق ❊ صلق ❊ آواز سخت و فی الحدیث لیس منا من صلق او حلق یعنی بصیاح زدن (ع ف اض ۲) و صلق لغة فی صلق ❊ و یقال الفحل یصطلق بنابه و ذلک صریفه ❊ و صلقات الابل انیابها التی تصلق ❊ تصلق بانگ و فریاد

کردن آن بوقت وضع قال ابو عمرو اسلقوه کما بالسنة وسلقوکم نعقان بالتحریک مثل سلق و هو القاع الصفصف صلائق نانهای تنک و معطلق حمی از خرزه صهصلیق گنده پیر با فریاد و بانگ سخت صهصلیق مثله صیق صیق صیقة بالکسر صیق ج مثل صیفه و صیف (ضمیمه) صرق بفتحتین پیر تنگ صرقه نان

تنک صریق و صرق و صرائق ج صعقوق بضمات تشدید الراء فالوده ورستی صعق الحرباء گرسنه بانگ و (ع ف اک ۲) صعق بیهوش گردیدن آن کوشش کرده شود صمقه بفتحتین شیر یخزه در زمین سنگلاخ صمق ابهاب رساند گردید و گردید استوار کرد صمق اللبن والماء شیر و آب مزه گرفت اینده و تباه شد و مانند آن

یعنی فلان همیشه گرسنه است پاتشنه و گمجت سرگشته که نخورد و نوش نکند صنبق بضمتین گنده صنغق بفتحتین سخت گنده صلی کلف استوار بسیار سخت صنانق مثله

جبل صنق مرد و فرو رگ و جبل صنقة سنسبه کلان منقه من الحرة سنگلاخ درشت و تنک بدست گذاران شتر مصنقین مثله صناق الحمستر ریابانگ حجر بتن و

منه و صناقان و هی است بمرو صنق علیه یعنی بر و صنق فی له احسن القیام علیه صوق بفتح راندن (ع ف اض ۲) یقال ضاق الدابة و نحوهم

باز او موضعیست نزدیک عقبة المدینة و یقال صوق لتطوبی و فی شعر کثیر سوفاوات جمعه بالاجزاء و الصاق اسواق صویق پست و تصوق بعد رنته بیلید

او آلوده شد فصل الضاد ضیق ضیق تنگ و تنگی و تنگ شدن (ع ف اک ۲) ضیق بالکسر تنگی ضیقه تنگ دستی درویشی ضیق ج

ضیق تنگ ضاق عنه الشئ ای لا یسعه و ضاق الرجل ای بخل و ضاق ای هیبا له تضییق تنگ کردن و تنگ گرفتن بر کسی قولهم ضقت به ذرعا ای ضاق ذرعه به تضایق

القوم ازدحام شیسوان فی ضیق او مکان صنو و ضیقی تا نیث ضیق صارت الیاء واوا لسکونها و ضمة ما قبلها (ضمیمه) ضفق وضع دار ابطانه بهر بیست

پلیدی یکبار گی انداختن ضق آواز کردن فصل الطاء طرق طبق طبق طبق بالتحریک تاه جیزی اطباق ج قولهم افق (ع ف اک ۲) طبق مثله

شن طبقة و هما قبیلتان تقال بلا فتتا و یا فقیل فیهم وافق شن طبقة فاعتنقه و پاره از شب و روز یقال مضی طبق من اللیل و طبق من النهار ای معظم منهما

و هستخوان تنک که میان دو پیوند استخوان پشت باشد و گروه مردم و ملح یقال اتانا طبق من الناس و طبق من الجراد ای جماعة و بسین یکدیگر زاده از بره و بچه یقال الغنم

طبقا و طبقة و باران عام یقال مطر طبق و حال و منه قوله تعالی لترکبن طبقا عن طبق ای حالا عن حال یوم القیمة بنت طبق نشگ پشت و یقال للداهیة احدی بنات طبق

و طبقات الناس مراتبهم و السموات اطباق ای بعضها فوق بعض و طباق الارض علاها طباق و طبقی یقال جمل طباقاء للذی لا یضرب و من الرجال العی الذی

و طبقت یده بالکسر طبقا اذا کانت لا تنبسط طبقة لغت منه تطبیق دست میان دو ران نهادن در رکوع و پیوند رسیدن شمشیر بمفصل شفت و پیوند رسیدن آن یقال

انه یطبق المفصل للرجل اذا اصاب الحجة و سم بر سم نهادن سپ در رفتن و دویدن و همه زمین فرو گرفتن آب باران سحاب مطبقة لغت منه مطابقة موافقت و برابر کردن و

بیشما نیدن ورفتن بالند بر پای و سم پای بر جای سم دست نهادن اسپ در رفتن و دویدن طابق فلان کرد علی اهل و غ طابق انفاق کردن اطباق فراز آمدن بر کاری

صلته بعلی و بر هم نهادن چیزی و پوشیدن تو بر تو تطبیق تو بر تو پوشیدن الحمی المطبقة بالکسر تب شب و روز نگسشود الحروف المطبقة بفتح الباء چهار حرف صاد و ضاد

طاء و ظاء مطابق مصیبت طرق طرق طریق راه مذکر و مؤنث اطرقه و طرق ج طریقة نخل نیک بلند طرائق ج و مهالمین از که ابریشم و جز آن بافته باشند

و گزیدگان قوم هم یقال هذا رجل طریقة قومهم طرائق و هم طریقة قومهم و منه قوله تعالی کنا طرائق قددا ای کنا فرقا مختلفة اهواءنا و روش و مذهب یقال ما زال فلان علی طریقة واحدة

ای حالة واحدة طرق مطرق آب باران که در آن و دستور بول اندخته باشد و منه قول ابراهیم الخی الوضوء بالطرق احب الی من التیمم و آب گشن و قال سنگ زدن

طراق ای پتکها و تکهنات و پشم زدن مطرقه چوب که بدان پشم زنند و ایضا خایسک آهنگران یقال خصفت المراة یوما طرقة او طراقین ای مرة او مرتین

طرقة بالضم خط که بر کران باشد طرق ج و عادت و خو یقال ما زال ذلک طرقتک ای عادتک و هذا طرقة رجال ای احدی صنعة رجل طرق بالکسر پیه و قوت و مهله انتهی

طرقة بالتحریک سته ودلم صیاد و پی شتران یقال جاءت الابل علی طرقة واحدة و علی خف واحد ای علی اثر واحد جمعها اطراق طرق ایضا شئ ابقرتو یعنی تورد تنک و

مناقع المیاه و سستی زانوی شتر (ع ک ات ۲) یقال بعیر اطرق و ناقة طرقاء و پر برهم نشسته و یقال جناح اطرق جناح الطیر ای التفت و رجل مطروق فیه رخوة و ضعف

و منه مصنفه بیته طریقة بالکسر التشدید یقال ان تحت طریقتک لعندوة ای فی لینه وانقیاده بعض العسر و یقال اطراق نها ای نرحوه و نظیره مطاریق ج و یقال

جاءت الابل مطاریق و پیکدیگر طرق ایضا بول اندختن ستور و ایستاده طروق بشب آمدن (ع ف اض ۲) طرقة مثل بخزه سبا لغت فیه طارق شب

آینده و ستاره روز طارقة اجل فخذه و عشیره و کشنی کردن فحل (ع ف اض ۲) طروقة الفحل اشاء التی بلغت ان یضربها الفحل اطراق سر فرو افکندن و خاموش

بودن و فی المثل اطرق کرا ان النعام فی القری یضرب المعجب بنفسه و فحل بعاریت دادن جهت کشنی را و رفتن شتران پی یکدیگر و اطراقا علی اقفاء الاثنین ایهم بلد

مطراق آنکه سست چشم باشد در خلقت * مطراق بعاریت خواستن فحل * یقال اطرقت با الجلد و العصب ای البست و ترس مطرق و مجان مطرقة التی یطرق بعضها فوق
بعض کالنعل المخصوفة * طراق النعل پاره نعل که بر موزه زنند زیر نیش طراق پر بر هم نشسته مطارقة النعل یکدیگر دوختن موزه * یقال طارق الرجل بین نعلین ای خصف بین * نعل مطارقة
ای مخصوفة و کل خصفة منه طراق * تطریق وقت کفانیدن شدن سنگ نمی ابریشمه را و لا یقال خ لک سنخ القطاة و یقال طرقت القطاة * و طرقت الناقة بولدها و کذلک
المرأة اذا لم یسهل خروج الولد عنها * و طرق الدن اذا اجدة ثم افریة بعد ذلک * و طرقت الابل اذا جتمعا عن کلاء و غیره * و طرقت له من طریق * طسق
طسق * خراج زمین کتب عمر رضی الله تعالی عنه الی عامل فی رجلین اسلما ارفع الجزیة عن رؤسهما و خذ الطسق من ارضیهما * طفق * و یقال طفق یفعل کذا
طفقا ای جعل یفعل (عع ک اف ۲) و منه قوله تعالی و طفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة بر دوختن گرفتند از برگ * یقال طفق یطفق طفوقا من باب (عع
فت اک ۲) طقطق * طقطقة * آواز سم اسپ مثل قدقد * طلق * طلاقة * کشاده روی (عع بضمها) رجل طلق الوجه و طلیق الوجه * و طلق
الیدین ای سخی * و طلق اللسان و طلیق اللسان * و لسان طلق ذلق اربع لغات فیه و قد مر فی فصل الذال * یوم طلق و لیلة طلق ایضا اذا لم یکن فیها قر و لا
یو ذی * طلق معروف و در دزه و قد طلقت المرأة تطلق طلقا یستعمل مجهولا و دست کشادن بنیکی (عع ف اض ۲) طلق بالتحریک تک اسپ یقال عدا الفرس طلقا او طلقین
دو یکی تک یا دو تک و بند از پوست خام و سیر الابل الی الماء و بدون بحرن بین الابل و بین الماء لیلتان فالليلة الاولی طلق و الابل بعد التجزیر طوالق و فی الليلة الثانیة قوارب
* طلق طلوق مصدر منه (عع ف مض ۲) یقال طلقت الابل اطلقتها * و طلق القوم اذا طلقت بهم * اطلاق ناکردن ز بند * و دست کشادن بنیکی طلیق اسیر
رها کرده یقال منه بعیر طلق و ناقة طلق بضم الطاء و اللام اطلاق ج * یقال حبس فلان فی السجن طلقا ای بغیر قید * و یقال ایضا فرس طلق احد القوائم اذا کانت احدی
قوائمها التحجیل فیها * طلق بالکسر حلال یقال هو لک طلق * و انت طلق من هذا الامر ای خارج منه * انطلاق رفتن و تصغیره تطیلیق و تصغیر منطلق مطیلق و مطیلیق * استطلاق
رفتن شکم تصغیره تطیلیق تطلیق سلامت یافتن سلیم یعنی مار گزیده و آرمیدن درد آن یستعمل مجهولا یقال طلق السلیم فهو مطلق * طلاق ادن ز را طلاق باشد ن از
قید نکاح (عع ف اض ۲) فهی طالق و طالقة ایضا * رجل مطلاق کثیر الطلاق للنساء طلقة مثال همزة مثله ناقة طالق و نجعة طالق ای مرسلة ترعی حیث شاءت
و الطالق من الابل التی یترکها الراعی لنفسه * یقال استطلق الراعی ناقة لنفسه اذا اخذها لنفسه * تطلق خندیدن آهو که رو بگر داند * و یقال ما تطلق نفسی لهذا الامر ای لا تنشرح و هو تفعل
و تصغیر الاطلاق طتیلیق بقلب الطاء تاء لتحرک الطاء الاولی کما فی تصغیر الاضطراب ضتیریب بقلب الطاء تاء لتحرک الضاد * طوق * طوق * گردن بند طوق
ج * و توانائی طاقة مثله یقال هو فی طوقی ای وسعی تطویق طوق بستن کسی * تطوق لازم منه * مطوقة کبوتر که در گردن او طوق باشد اطاقة توانستن و طوقتک الشی ای
کلفتکه و طوقنی الله اداء حقک ای قوانی * و طوقت له نفسه لغة فی طوعت ای رخصت و سهلت * طاق معروف و طاقات طیقان ج * و هو معرب تاک و نوع از جامها و یقال
طاق نعل و طاقة ریحان * طائق بیرون آمدگی کوه و چاه و میان هر دو چوب اگر کشتی * (ضمیمه) * طرموق * کعصفور شیره * طهق * بر دویدن رفتار
(عع بفتحها) فصل العین * عبق * عبق * بالتحریک بوی خوش بو شدن (عع ک اف ۲) صلته بالباء عباقیة بالتخفیف کذلک ایضا یقال عبق الرجل ای صار
داهیة * عقاب عبنقاة و عقنباة ای ذات مخالب حداد بتقدیم النون و تاخیره مثل جذب و جبذ * و یقال ایضا شئی عباقیة و هو اثر جراحة یبقی فی خده و جهه * عبقة بوی
مسکه و مشک یقال ما فی النحی عبقة ای شئی من سمن * عتق * عتق * بالکسر آزادی آزاد مرد شدن و جمال و نیکو شدن مال و در گذشتن اسپ از دیگران و آزاد
شدن عتاق عتاقة کذلک (عع ف اک ۲) عتیق عاتق نعت منه * و یقال فلان مولی العتاقة و مولی عتیق و مولاة عتیقة و موالی عتقاء و نساء عتائق و
ذلک اذا اعتقن * و عتق فلان بعد استعلاج یعتق صار عتیقا ای رقت بشرته بعد الجفاء و الغلظ * عتاقة دیرینه شدن (عع بضمها) عتیق نعت منه (عع فت
ض ۲) عاتق نعت منه * و دنانه عتق * و عاتق ایضا خمر کهنه و آنچه میان دوش است تا گردن * زن جوان یقال جاریة عاتق ای شابة اول ما ادرکت و لم تبن
الی زوج و کمان کهنه سرخ رنگ و جوزه مرغ که پیدا نیک شود کتف مرد و یقال عتقت علیه یمین تعتق و عتقت ایضا بالضم ای قدمت علیه یمین و وجبت کانه
حنثها فلم یحنث * اعتاق آزاد کردن و نیکو کردن مال را و در گذرانیدن اسپ بد وانیدن * یقال فلان معتاق الوسیقة ای اذا طرد طریدة انجاها و سبق بها * معتق آزاد
کرده * عتیق مثله و دیرینه از هر چیز و گرامی و آزاده و گزیده * یقال رجل عتیق ما و تمر و یاز شجهم کل احد منها عتیق و کذلک فرس عتیق ای رائع و الجمع عتاق *
عتاق الطیر الجوارح منها * و الارجمات العتاق النجائب منها * و البیت العتیق الکعبة و یقال للاهی بکر الصدیق عتیق لجماله و لقول النبی علیه السلام انت عتیق
من النار * و قیل قنطرة عتیقة بالتاء و قنطرة جدید بلا تاء لان العتیقة بمعنی الفاعلة و الجدید بمعنی المفعول لیفرق بین ما له الفعل و بین ما الفعل واقع علیه

تعتیق کهنه و دیرینه کردن معتقة شراب کهنه ٭ عذق ٭ عذق ٭ بالفتح درخت خرما با بر و منه قول الحباب بن المنذر انا عذیقها المرجب و برین تا خوشه
خرما (ع ف اک ۲) تعذیق کذلک و بجاافت رنگ گوسپند پشمی بر وی بستن بجهت علامت (ع ف اض ۲) اعذاق مثله ٭ عذقة آن پشم نشان عذق
بالکسر خوشه خرما و عذق الاذخر و اعذق اذا اظهرت ثمرته ٭ و عذقت الرجل اذا رمیته بالقبیح و وسمته به ٭ عرق ٭ عرق ٭ بالتحریک خوی و رسته بنا و صف
اسپان و مرغان و هر چه صف زده باشد، و زنبیل از برگ خرما بافته، و تک اسپ یقال جری الفرس عرقا او عرقین ای طلقا او طلقین ٭ عرق الخلال ای ما یرشح لک
الرجل ای یعطیک للمودة و خوی کردن (ع ک اف ۲) یقال تجشمت لک عرق القربة اذا حمل رجل کریم قربة بنفسه ٭ و یقال لقیت من فلان عرق القربة
ای الشدة و المجالة و اصله ان القرب انما تحملها الاماء الزوافر و من لا معین له و ربما افتقر الرجل الکریم و احتاج الی حملها بنفسه فیعرق لما یلحقه من المشقة و الحیاء
من الناس ٭ و رجل عرقة مثال همزة اذا کان کثیر العرق ٭ و قولهم ما اکثر عرق ابله ای نتاجها ٭ لبن عرق بکسر ۲ شیر مزه گردانیده و هو الذی یجعل فی سقاء
و یشد علی البعیر لیس بینه و بین جنب البعیر وقایة فاذا اصابه عرق البعیر افسد طعمه و تغیرت رائحته ٭ عرقة نوار گرد اگرد خیمه و چوب میان دو ابرار نهاده، و یک رسته از مرغ
و اسپ مانند آن عروق ج ٭ عروق گیاهی است که بوی رنگ کنند عرق بالکسر بیخ عروق ج ٭ و فی الحدیث لیس لعرق ظالم حق و العرق الظالم ان یغرس الرجل فی ارض
غیره او یزرع فیها لیستوجب الارض و رگ یقال فی الشراب عرق من الماء یعنی رگی از آب است و ذات عرق جای احرام اهل عراق و ج عرق بالفتح گوشت از استخوان
باز کردن و بخوردن (ع ف اض ۲) معرق تعرق کذلک و استخوان گوشت از وی برده عراق بالضم ج ٭ قال ابن السکیت لم یجئ شیء من الجمع علی فعال
بضم الفاء الا احرف منها توام جمع توام و شاة ربی و غنم رباب و ظئر و ظؤار و عرق و عراق و رخل و رخال و فریر و فرار قال لا نظیر لها ٭ معروق و معترق مردم
کم گوشت عراق بالکسر شهرهای معروف تذکر و تونث و دو دوال که بدان رزهای مشک را فرو گیرند و و زند عرق به ضمتین ج ٭ عراقین کوفه و بصره ٭ اعراق بعراق
رفتن و بیخ پا کردن درخت، و رگدار شدن شراب عروق رفتن در زمین (ع ف اک ۲) و یقال اعرق الرجل ای صار عریقا و هو الذی له عرق فی الکرم و کذلک
الفرس فهو معرق فی الکرم و اللوم جمیعا ٭ و اعرق فیه اعمامه و اخواله ٭ عارق نام شاعری ٭ تعریق ممزوج کردن شراب منه طلاء معرق و یقال ایضا رجل معرق
الخدین اذا کان قلیل لحم الخدین و بیخ پا کردن لو و مشک را تا آب ٭ عرقوة بفتح العین و ضم القاف چوب چلیپا لو و لا تقل بضم العین و انما یضم عُلوة اذا کان ثانیه نون
مثل عنصوة و الجمع العراقی و عرق بحذف التاء و الواو و هو جمع عرقو و عرقیت الدلو عرقاة اذا شددتها علیها ٭ ذات العراقی سختی ٭ عرقوتان الخشبتان اللتان
تعترضان علی الدلو کالصلیب و الخشبتان اللتان تضمان ما بین واسط الرحل و المؤخرة ٭ عزق ٭ عزق ٭ زمین شکافتن (ع ف اک ۲) ارض معزوقة ٭ نعت منه
و لا یقال الا فی الارض ٭ معزقة و معزق آلت زمین کاویدن چون تیشه و جز آن ٭ عسق ٭ عسق ٭ بالتحریک حریص شدن و بر چفسیدن صلنته بالباء (ع
ک ا ف ۲) تعسق کذلک ٭ عشق ٭ عشق ٭ بالکسر از حد در گذشتن دوستی (ع ک ا ف ۲) عشق بالتحریک مثله ٭ عشیق مثال فسیق بسیار عشق آرنده
تعشق عاشقی نمودن ٭ عاشق نعت منه سواء المذکر و المؤنث عشنق و در اسپ عشقة مونث عشا نقج ٭ عشرق ٭ عشرق ٭ بکسرتین گیاهی ٭
عفق ٭ عفق ٭ بسیار گشتی کردن خر و غائب شدن (ع ف اک ۲) یقال منه لا یزال فلان یعفق العفقة ای یغیب الغیبة ٭ و انه لیعفق الغنم بعضها علی بعض تعفیقا
ای یردها عن وجهها ٭ منعفق ای منعطف قال المنصرف عن الماء ٭ عفق بها ای حبق عفاقة و برو یعفق سرعة الایراد و کثرته ٭ عفق رجوع کردن شتران هر روز
بسوی آب (ع ف اک ۲) و کل راجع مختلف عافق یقال انک لتعفق ای تکثر الرجوع ٭ و اعفق القوم فی حاجتهم ای مضوا فیها و اسرعوا ٭ عفنقة نفیقه بستی و منه العفقة للشعرات
بین الشفة السفلی و الذقن ٭ رجل عفاق از یاره آکانزال بحی عنده سبب انزال ٭ عفاق بالکسر نام مردی و او را در محطا خورند ٭ عفلق بفری سست گوشت و فرج فراخ، و زن گول ابح بحز
لا نام انده ٭ عقق ٭ عقیقة ٭ پشم شتر بچه و موی هر آدمی بر سر کودک و موی شکمی هر چهار ستور بچگان باشد ٭ عقیق عقة بالکسر کذلک ٭ و یقال العقة فی الناس و الحمر و لم یسمع فی غیرهما ٭
عقیقة ایضا برقی که در میان ابر درخشد و تیر که سوی آسمان تار کنند و عرب بعلوته فی الجاهلیة فان رجع السهم ملطخا بالدم لم یرضوا الا بالقود و ان رجع نقیا مسحوا لحاهم و صالحوا
علی الدیة و کان مسح اللحی علامة للصلح قال ابن الاعرابی لم یرجع ذلک السهم الا نقیا و گوسپند و جز آن که در هفته نخست ولادت قربان کنند بجهت آن مولود ٭ عقاق
شکافتن عق هو لشق ٭ عقیق ایضا نگین سرخ و نام وادی نزدیک مدینه و هر جسیل بشگافد از زمین اعقة ج ٭ عق ایضا قربان کردن روز هفته نخست
مولود و ستردن موی نخستین بچه ستردن و تیر سوی آسمان انداختن (ع ف اض ۲) عقوق معقة بفتحتین بیداد مادر آزردن فهو عاق و عقق مثال عامر و عمر عققة
ج مثال کفرة ٭ و فی الحدیث ذق عقق ای جزاء فعلک یا عاق ٭ و یقال اعق فلان اذا جاء بالعقوق ٭ و عقت الابل اذا حملت فهی عقوق و الجمع عقق ٭ و قولهم اطلب

الابلق العقوق مثل لما لا یکون و ذلک ان الابلق ذکر لا یکون الذکر حاملا و نوی العقوق نوی رخو تعلفه الابل العقق و ربما سمر الثلاث النواة عقیقة
و العقاق بالکسر الحوامل من کل حافر و هو جمع عقوق مثال قلص و قلاص عقاق بالفتح بار شکم یقال ظهرت الاتان عقاقا و کذلک عققا ببعفق عکه
عقعقة بانگ وی عقعق بطیطی از جرب مار عقوق مثل فع و عقم اللذا ای امرة اللذ مثل اثمه عقان النخیل بالکسر آنچه از بن خرما و عجت برزند یقال
اعقت النخلة و الکرمة علق + علق بالتحریک خون بسته علقة پارة از وی و کرمک سیاه آبی که او را زلو گویند علق ج علوق القربة لعبق فی
عرق القربة یقال جشمت الیک علق القربة و علق الکفتن تمام گیاهی و علق ایضا گوشته که بکار چاه را بوی در آویزند است یقال اعوی
علاقک ای اداة بکرتک و عشق یقال علقها بالکسر و علق بها علوقا و علق حبها بقلبی ای هویها و یقال علق یفعل کذا ای طفق و فی المثل عاقت
معالقها و صر الجندب ای جاء الحر و لا یمکنی الرجل و بادگرفتن زن و در آویختن آهو در دام و خوردن شتر سرهای عضاه را و در دهان
چفسیدن زلو که ستور را بوقت آب خوردن یقال علقت الدابة ای علقت بها العلقة فی شرب الماء و آویزش و آنچه را زعلقه که روزگار
باشد ستور را علقه بالضم آویزش و قوت روزگار و یقال لم یبق لی علقة عنده ای شیئ و اصاب ثوبی علق بالفتح و هو با علقه فیه علق بالکسر
گرانمایه از هر چیزی و یقال هذا علق مضنة ای النفیس یه ابلاق ج علاق بالکسر جامه طفل نوزاد و علوق بالفتح مرگ علاقة بالفتح شلة و آنچه
در آویزد بهر دم و ناقه که بچه دیگری را بوی میدهند و شیر نمیدهد و یقال ما بالناقة علوق ای شیئ من اللبن و آنچه آویز اند شتر چون علف و جز
آن علق خوردن شتر سرهای عضاه را (ع ف اض ۲) عالق نعت منه عوالق ج و فی الحدیث ارواح الشهداء فی حواصل طیر خضر تعلق من
ورق الجنة علیق سپست علیقة ستور که همراه بیمار فرستند یقال علقت مع فلان علیقة و از همه علیقة معلاق مغلاق
هر چیزی که در آویزند معالق ج شمار ان ... بالکسر علاقة کمان و تازیانه و مثل آن علاقة بالفتح آویزش خصومت و دوستی
و آنچه بدان روزگذرانند از قوت و منه قولهم ما بها من علاق ای شیئ من مرتع رجل علاقة مثل ثمانیه آنکه چنگ در زند بهر چیزی که از دی
باز نداریم فذو معلاق تحت خصومت علیق مثال قبیط گیاهی که در آویزد بر درخت علیقی مثال عوالق غول و ماده مسک حلیم و هذا الکلام طویل
العولق ای طویل الذنب علاق زلوک افگندن بهاندام تا بمکد و چنگال زدن بر چیزی و فی الحدیث اللهم ... الی من الاعلاق
و بر داشتن زن بچه را از بیجاگاه و اعلقت القوس ای جعلت لها علاقة و یقال اعلقت و اعلقت ای جنب فلق علق و هی الداعیة الجم
مثل عمر و یقال العلق الجمع الکثیر و یقال للصائد اعلقت فادرک ای علق الصید بحبالک تعلیق در آویختن نوعی از شرط معلقه زن شوی کم شده
قوله تعالی فتذروها کالمعلقة و تعلقه و تعلق بچیزی و تعلقه بمعنی علقه و قولهم لیس المتعلق کالمتأنق ای لیس من یتبلغ بالشیئ الیسیر کمن یتأنق یاکل ما یشاء و العلقم
ای احمر علقی گیاهی و یکی واحده و جماعة العلقا التابت فلا نعول البعیر ما لیس الذی یرعی العلقی عمق + عمق بالفتح و الضم فتح پایان وادی و کوه درازی و
از دیدار اعماق ج عماقة بالفتح ژرف شدن آن (ع ع بعضها) تعمیق ژرف کردن اعماق شاید و دور اندیشیدن در کار تعمق فی کلامه ای تنطع بمعنی تعمق ...
منزلی در راه مکه و العامة تقول العمق لعکه عمقی بکسر العین نیز گیاهی از درخت در زمین حجاز و نهامه بعیه عاسق شتر که آن ... را قوت او ... عمقی موضع عملاق ...
و عمالقة گروهی از مردم عمق + عنق بسکون ۲ و فشردن گردن اعناق ج اعنق درازگردن عنقاء ... و ... یقال علقت ... ا ...
و طائر ... هو طائر معروف الاسم مجهول الجسم و یقال هم عنق الیک ای مائلون الیک بعضهم بالکسر و دن مذا اعناق گردن ... بهم ... عناق ... عانقه ...
درگردن یکدیگر افگندن تعانق و اعتناق کذلک عنیق نعت منه عنق بالتحریک نوعی از رفتار ستور و قد اعنق الفرس فرس معناق ای جید العنق عناق بالفتح بزماده
و الجمع اعنق و عنوق و سختی و جانوریست از دواب نا امیدی عوق + عوق باز داشتن (ع ف اض ۲) اعتیاق کذلک عوائق الدهر سوافله تعوق مشغول شدن
تعویق منه قیل المعوق المثبط رجل عوق عوقة مثال همزة ای ذو تعویق و تربیت لاصحابه ان الامور تحبسه عن حاجته و یقال عاقت المراة عند زوجها لا اقفها ای
لم تلصق بقلبه عیوق ستاره و هلة فیعول فلما التقی الیاء الساکنة بالواو صارتا یا مشدد و یعوق نام بتی قوم نوح پیغمبر عم عهق + عوهق درازه نام شتر که لوی
نسبت کنند شتران بنکو او فراشتوک کوهی و مرغ سیاه و گاو سیاه و کبود رنگ و شتر سیاه شگرف قال صاحب الصحاح قلت لاعرابی من بنی سلیم
ما العوهق فقال الطویل من آثر بعنی النعائم الزبد انشد شعر کانی ضمنت هقلا عوهقا + اقتاد رحلی و کذا اعنقا عیق

عمیقه بالفتح دانگیر کرانه دریا (ضمیمه) عنق بفتحتین و رتق عنقة یکی والعنق من الطریق راه فراخ و است الارض عنقة ای مخصبة و عنقت الارض عنبت
و سحاب منعنق اختلاط لبعضه ببعض عیدید شوق دابه سست خرد علقه فراهم آوردن آنرا (ع ع ف ا ک ۲) عدق بطلبه کاری بگمان که دکه یقین آن ندانست
عدق بالیه بقا مثله عدق بیده دست را باطراف حوض مانند چون بنده چیزی داخل کرد و عدق کفرح داعدق و عودق مثله فیهما والعودقة والعودق حدیدة
ذات شعب یخرج بها الدلو عدوقة و عادقة مثله عدق بضمتین جمع الاول بفتحتین جمع الثانی رجل عادق الرای کسی که قوة مدبره ندارد عودقة آهنی که
دران گوشت کرده برای بند کردن کرکس پا کنند تا وقت او باریدن گوشت آهن در گلوی آن آویزد فعذلق فی مضیه جنبان رفت عذلوق بالضم
کودک سبک ساخته فی الازملوق عسلق کز برج و خشن است تلخ که بدار وی زخمها بکار آید عسلق کجعفر و زبرج و علابطه عکس نمایش آب و گرگ و شیر و شتر مرغ
نر و هر درنده شکاری و پشت و ... از کردن ... عشنق کلفند نیک خوب صورت عصاقیة عصاقیة بانگ
دریا عطرق کنیه نام شخص عنفقه بالضم پایین شکم نزدیک ناف کانها فوقة النحر فصل الغین + غبق + غبوق بالفتح شراب شبانگاهی
خوردن و فورا شدن آن (ع ع ف ا س ۲) اغتباق لازم منه غدق + غدق بفتحتین آب بسیار وقد غدقت عین الماء بالکسر ای غزرت + شاب
غیدق غیداق ای ناعم غیداق ایضا مرد کریم و بچه سوسمار قال ابو زید اوله حسل ثم غیداق ثم مطبخ ثم یکون ضبا مدرکا + غیادیق ماران غرق غرق
آب از سر گذشتن (ع ع ک ر ا ف ۲) یقال غرق فی الماء فهو غارق و غرق + اغراق غرقه کردن سخت کشیدن کمان را و مبالغت کردن در مدح و ذم و جز آن تغریق
ایضا غرقه کردن فهو مغرق و غریق + لجام مغرق بالفضة ای محلی بها و گشتن استغراق فراگرفتن همه را اغراق درآمیختن اسپ با اسپان دیگر و درگذشتن
از ایشان اغرریاق چشم پر آب شدن غرقة بالضم مثل الشربة من اللبن و غیره والجمع غرق + غرنیق بالضم و فتح النون مرغی از مرغان آبی دراز گردن و اذا وصف بها الرجال
فواحدهم غرنیق و غرنوق بکسر الغین و فتح النون فیهما + و غرنوق بالضم و غرانق جوان نازک اندام و نام بت غرانق بالفتح و غرانیق و غرانقة + غسق + غسوق بالتحریک
تاریکی اول شب غاسق تاریکی بعد از غروب شفق قوله تعالی و من شر غاسق اذا وقب قال الحسن اللیل اذا دخل و یقال انه القمر + و غسق اللیل یغسق (ع ع ف ا ک ۲) ای
اظلم + غسق بسکون الثانی تاریک شدن چشم (ع ف ا ک ۲) غسقان زرد آب رفتن از جراحت (ع ف ا ک ۲) اغسق المؤذن ای اخر المغرب الی غسق اللیل غساق
بشدد و تخفیف ... قوله تعالی الا حمیما و غساقا ... حمیما غفق + تغفق همه روز شراب خوردن غفق هر ساعت بآب آمدن شتر (ع ع ف ا ک ۲) غفق
بکسر الفاء جای بازگشتن تغفق مثله غلاق + غلق در بستن و هی لغة ردیة متروکة اغلاق کذلک + و غلقت الابواب شدد للکثرة و ربما قالوا اغلقت الابواب + و باب
غلق بفتحتین ای مغلق و هو فعل بمعنی مفعول مثل قبل و رهن ... + غلق بالتحریک کلید مغلاق بالکسر مغلوق بالضم کذلک مغالق تیرهای قمار مغلق بالکسر یکی و غلق الرهن
غلقا ای استحقه المرتهن و ذلک اذا لم یفتکه فی الوقت المشروط + و فی الحدیث لا یغلق الرهن (ع ک ر ا ف ۲) و یقال احتد فلان فغلق فی حدته و غلق + و غلق ظهر البعیر
للکثرة الدبرة غلقا ... + استغلاق بسته شدن سخن کلام غلق سخن مشکل غلاق نام مردی ... غلوق ... غلافة داده و آن درختی است که اهل طائف ادیم
بوی پیرایند غلفق ... غلفق ... بر روی آب گسترده شود و عیش غلفق ای رغد + ...
... فی هذه الحروف ... غمق ... بالتحریک ... (ع ک ا ف ۲) ... غمقة ای ذات ندی و ثقل + و لیلة غمقة ای ... و نبات غمق ...
... فساد ... الانداء علیه غموق + ... حکایة صوت ... (ضمیمه) ... غنق ...
... چشم که سیاهی چشم ... باشد + ... غرق ... کل شئ غرق بفتحتین ...
... غرق بالفتح ... غلقه ...
... غوق ... بالفتح ...
... غیهق ... غیق ...
... (ع ک ا ۲) ...
... غیهق الظلام ...
... فصل الفاء ... فتق ...

گریز و خصیه جهیده آید (ع ف اض) فتق بالتحریک کشاده فرج شدن زن شقاء لغت منه خلاف رتقاء و صبح و فراخی سال و قد فتق الانعام بالکسر + و یقال الفتق الغیوم اذا انفتق عنهم الغیم + وافتق قرن الشمس ای اصاب فتقا فی السحاب فبدا منه + و قد افتقنا ای صادفنا فتقا و هو الموضع الذی لم یمطر و قد مطر ما حوله + و عام فتق و فتوق ای قلیل المطر و امراة فتق بضمتین ای متفتقة بالکلام + و رجل فتیق اللسان ای حدید اللسان + جمل فتیق ای تفتق سمنا + صبح فتیق ای مشرق + فتیق در و دگر جهت منه + تفتیق کشادن و شگافتن انفتاق تفتق کشاده و شگافته شدن فرق فرقان جدا کردن (ع ف ض) فرقنا الشی فرقا و فرقانا و فرقته فالفرق افرق تفرق یعنی و یقال اخذت حقی منه بالتفاریق و فی المثل جدی من تفاریق العصا قال ابن الاعرابی العصا تکسر فیتخذ منها ساجور فاذا کسر الساجور اتخذت منه الاوتاد فاذا کسر الوتد اتخذ منه عران البخاتی فاذا قرض اسلا اتخذت منه التوادی تشعر بها الاخلاف و قوله تعالی و قرآنا فرقناه فمن قرأ مخففا قال بیناه من فرق یفرق و من شدد قال انزلناه مفرقا فی ایام + فرق بسکون الراء و تحریکه پیمانه اهل مدینه و آن شانزده رطل است جمعها فرقان مثل بطن و بطنان حمل و حملان + فرقان و ایضا قرآن آنچه فرق کند یعنی درمیان حق و باطل الفرق بالضم کذا لک مثل خسر و خسران و منه قوله تعالی و لقد آتینا موسی و هرون الفرقان + و قال الراجز (ع) فرق کافرق بالفرق مفارقة فراق از هم جدا شدن فرقة بالضم جدائی اسم منه + فاروق امیر المومنین لقبی است که عمر بن الخطاب رضی الله عنه بآن ملقب بود و فرق و مفرق بفتح الراء و کسرها تارک سر و کذلک مفرق الطریق سر دوراهه یقال للمفرق مفارق کانهم جعلوا کل موضع منه مفرقا ثم جمعوه علی ذلک + و فرق له الطریق ای اتجه له طریقان + فروق بالضم رسیدن و چستن ناقه و ماده خر از درد زه (ع ف اض) اتان فارق و امراة فارق و ایضا ماده الجمع فوارق و فرق و ابر جدا شده از ابر ها فرق بالتحریک ترسیدن (ع ک اف ۲) یقال فرقت منک و لا تقل فرقتک + امراة فروقة بالفتح و رجل فروقة ایضا و لا جمع له + و فی المثل رب عجلة تهب ریثا و رب فروقة یدعی لیثا و دوری میان دو لخته و میان دو بسیل شتر و برآمدگی یکی ران اسپ فزون تر از دیگری فرس افرق نعت منه و شاخ شاخ جدا شدن تلک خروس و دیک افرق است که زوج و الفرق الذی ناصیته کانها مفروقة و لحیته ایضا و جمع الفرق افراق + و الافرق ایضا من قولهم هذا ارض فرقة و فی نبتها فرق اذا کان متفرقا و لم یکن متصلا + و یقال هو ابین من فرق الصبح لغة فی فلق الصبح + فرق بالکسر رمه از گوسپند و پاره از چیزی منه قوله تعالی فکان کل فرق کالطود العظیم + ذات فرقین نام بشتیان الیسر و کوفه فرقة بالکسر گروه مردم فریق گروه بیشتر از وی و فی الحدیث افاریق العرب و هو جمع افراق و هو جمع فرقة + افراق از بیماری به شدن قبل الاعراب ما افراق الموت و فقال اصحاب العقول علامة المحموم فقال الافرق + ناقة مفرق ای فارقها ولدها بموت + فریقة خرما که بحلیه پزند بجهت زنان زاج چند گوسپند جدا شده از گوسپندان دیگر مشبه مفرق بالضم جاماری است کنده که آنرا فمسار گویند و فراق بالضم پرید و هو الذی ینذر قدام الاسد و معرب پرده + انکث ربما سموا الدلیل المجیش فی انقادها افریقیة بالاکسر شهرا فرزدق + فرزدقة روا الفرزد جماعة و هو معرب پرپاله بالفارسیة پاره + و ایضا القب شاعر که او را بهمام گویند فاذا جمعت قلت فرازق لان الاسم اذا کان علی خمسة احرف کلها اصلیة حذفت آخر حرف منه فی الجمع و التصغیر و انما حذفت الدال من هذا الاسم لانها من مخرج التاء و هی من حروف الزیادات و کانت بالحذف اولی کقولک فی تصغیر جحمرش جحیمر و جحمر و جحیمر بحارح و جحافل الا ان القیاس فرازد و کذلک التصغیر فریزق و فریزد فسق فسوق بیرون آمدن رطب از پوست و بیرون شدن از فرمان (ع ف اض) و فسق فسوق من امر ربه ای خرج + فسیق دائم الفسق + قولهم یا فسق و یا خبث یریدون یا ایها الفاسق و یا ایها الخبیث + قولهم یا فسق یا خباث یقولون یا فسوق یا خبیث فی الشتم للاتان + و تقول المراة یا فساق مثل قطام فشق + فشق بالتحریک نشاط و حرص و خیره شدن و قد فشق بالکسر فاتفق فی فیه فقفق بالتحریک فهقهة بانگ کردن سگ بانس رجل فقاقة ای احمق هذرة و کذلک فقفاقة و فقفاق الفقاق کشاده شدن چیزی فلق + فلق شکافتن (ع ف ا ک) فلیق مثله فلقة فانفلق و تفلق + و فی رجلیه فلوق ای شقوق + و یقال کلمنی من فلق فیه از شگاف و هان فلق بالتحریک سپیده دم و ما قوله فلق الصبح یقال هو ابین من فلق الصبح و یقال الفلق کله زمین پست میان دو بلندی و جمعه فلقان مثل حلق و حلقان + و ربما قالوا کان ذلک بفلق ای حین لیلا کذا و کنده زندان که بپای گناهکار نهند و شگاف هر چیزی یقال صرت بجرة فیها فلوق ای شقوق و صار البیض فلقا ای فلقتین و الکسر ای صار افلاقا + فلق بالکسر سختی کار شگفت یقال فلق الرجل و افلق + و هو شاعر مفلق ای جاء بالفلق ای بالعجب و کذا او را کلفانه سخت که از کل احدها فلق + فلقة پاره چیزی یقال اعطنی فلقة الجفنة و هی نصفها + و قولهم جاء بعلق فلق و هی الداهیة + یقال منه علقت اعلقت ای جئت بعلق فلق + و یقال من یفلق فی عدوه ای یاتی بالعجب من شدته + فلیقة سختی العرب یقولون للفلیقة + فلیق معاکی پشت خمیده شیر فلیق پیچیده المشدد شفته الرود و انک خمیده مفلق کرشته و انه بیرون کرده فیلق اشکر سیاه فنق + تفنق الرجل + ای تنعم و فنقه غیره و فانقه ایضا ای نعمه و یقال عیش فانق + یقال الملک فانق ای ناعم + ناقة فنق بضمتین جوانه فربه و امراة فنق منعمة + فنیق فحل نیکو فنوق افنا و افناق جمع + و یقال هو اسم

من اسماء الفحول فهق + يقال فلان يتفيهق فی کلامه + ای یتوسع فیه ویتنطع واصله فهق وهو الامتلاء کانه ملأ به فمه + منفهق فراخ فهق بالسکون والحرکة
پر شدن خنور چنانکه از سر بیرون شود (مع ک اف ن) انفاق پر کردن فاهقة جراحت که خون از وی روان باشد فهقة استخوان گردن وهو اول الفقار ++
فوق نقیض تحت + فوق زبر وهو نقیض تحت وبرتر از یاران شدن در هنر (مع ف اض ۲) وقوله تعالی ان الله لا یستحیی ان یضرب مثلا
ما بعوضة فما فوقها قال ابو عبیدة فما دونها وقال الفراء اعظم منها یعنی الذباب والعنکبوت + فواق بالضم هکهکه شدن مردم را (مع ف اض ۲) ویقال فلان
یعوق فی نفسه اذا کانت نفسه علی الخروج + فوق بالضم سوفار تیر افواق فوق ج + یقال نقت السهم تا نفاق ای کسرت فوقه فانکسر + وفوقته
ای جعلت له فوقا + افوق تیر شکسته سوفار یقال رجع فلان بافوق ناصل ای بسهم منکسر لا نصل فیه ای رجع بحظ لیس بتام + وافقت السهم ای وضعت فوقه
علی الوتر لارمی به وا وفقته ایضا والقیاس افوقته وهو من النوادر + فواق بالفتح وبالضم میان دو دوشیدن شیر که ساعتی باشد بجهت تا شیر فرود آرد
و باز بدوشند یقال ما اقام عنده الا فواقا وفی الحدیث العیادة قدر فواق ناقة + وقوله تعالی ما لها من فواق قرئ بالفتح والضم ای ما لها من نظرة وراحة وافاقة
وقیل ما لها من رجوع والجمع افیقة + فیقة بالکسر آن شیر که میان دو دوشیدن جمع شود در پستان صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها والجمع فیق ثم افواق مثل شبر واشبار ثم افاویق + وهی
ایضا ما اجتمع فی السحاب من ماء + و یعطیها ما یستقر بعد ساعة فاذا کرد آورد ان ناقه شیر را در پستان میان دو دوشیدن ناقة مفیقة ومفیق والجمع مفاویق
و فوقت الفصیل ای سقیته فواقا فواقا + وتفوق الفصیل اذا شرب اللبن کذلک + ومنه حدیث ابی موسی انه تذاکر هو ومعاذ قراءة القرآن قال ابو موسی اما انا فاتفوقه
تفوق اللقوح ای لا اقرأ جزئی بمرة ولکنی اقرأ منه شیئا بعد شیء فی آناء اللیل والنهار + فاقة درویشی حاجت فیاق حاجت مند شدن یقال فتاق الرجل ولا یقال افاق +
افاق بهوش باز آمدن مستفاق ... من مسکره + افاق بمعنی (ضمیمه) فواق بالضم هکهکه کردن (مع الفتح) لغة فی الفواق بالواو والفواق بالضم الموت
+ ... فیه ... مثله ... التنفیق ... التفیق ... فرسق بروزن ... فرسک آن نوعی از شفتالو فستق کقنفذ
... فستقان بالضم ... فستقة لقب محدث + فشتق کقنفذ کان راه فندق کقنفذ بار درختی
... فندق ... فنیق ... بالکسر ...
... فصل القاف + قرق + قرق بکسر الراء
جای هموار ومنه قاف قرق + قرق + قرلق بالضم ... قال ابو عبیدة ... وقال النضر بن شمیل ... فلق +
قلق بالتحریک بی آرامی یقال بات فلان قلقا اقلاق متعد منه قوق + قوق قاق + مرد دراز قیق + قیقاءة زمین درشت الهمزة مبدلة من
الیاء والیاء الاولی مبدلة من الواو ... وقیل ... قیقاء ...
علی ... (ضمیمه) قرطق ... قرطقة ... قعقعة ...
... قع فی ... ای راه سوراه ... قفقاء ... شهری ...
فصل اللام + لبق + لبق ... مرد زیرک و هوشیار ... مصدر منه ... لبق بالکسر + ولبق به الثوب ای لاق به وهو الثرید الملبق الملین بالدسم یقال ثریدة
لبقة + لثق بالتحریک تری وتر شدن (مع ک اف ۲) التثاق کذلک + الثاق تر کردن طائر لثق ای مبتل لحق + لحاق بالفتح در رسیدن
صلة بالباء وبنفسه (مع ک اف ن ۱) یقال لحقته ولحقت به لحاقا متعد منه ولازم وفی الدعاء ان عذابک بالکفار ملحق بکسر الحاء وبفتح الحاء صواب + لحوق باریک
میان شدن ملحق خوانده چیزی پیانیده استلحاق خواندن تا بهم شوند وتلاحقت المطایا ای لحق بعضها بعضا + لحق بالتحریک آنچه با دل خود ملحق شود وانچه
وخرما که بعد از اول در رسد لاحق نام است معاویة بن ابی سفیان لحقق + لخقوق بالضم شکافی در زمین مثل سوراخ کلاکموش و غیرآن وفی الحدیث
ان معاذا کان واقفا مع النبی علیه السلام فوقصت به ناقته فی اخاقیق جرذان قال الاصمعی انما هی لخاقیق واحدها لخقوق وهی شقوق فی الارض
لزق + لزوق بهم چسپیدن لسوق ولصوق کذلک (مع ک اف ۲) صلة بالباء کذلک التزاق والتساق والتصاق + الزاق متعد منه
وکذلک بالسین والصاد + ویقال فلان لزقی بالکسر وبلزقی ولزیقی وبالسین والصاد فی جمیعها ای بجنبی + لازوق مرهمی که تا به شدن
جراحت چسپان ماند ملزق چیزی نا استوار لسق + لسق بالتحریک ولصق کذلک بهم چسپیدن شش بر تهی گاه و جلو

از تشنگی (عع ک اف ۲) تلصّق بالضم لیسہ خوانده **لعق** + **لعق** لیسیدن (عع ک اف ۲) ولعق فلان اصبعہ ای مات وہو کنایۃ + ملعقۃ کپچہ وآنچہ بوی لیسند ملاعق جج + لعقۃ بالضم لیسید نی لعقۃ بالفتح یکبار لیسیدن لعوق بالفتح داروی لیسید نی رجل لعق لعق ای حریص **لفق** + **لفق** درہم آوردن دو درز جامہ بدوختن (عع ف اک ۲) لفق بالکسر یک کرانہ درز تلفیق دو درز وباد وسخن را بہم آوردن تلافق القوم ای تلاءمت امورہم + احادیث ملفقۃ ای اکاذیب مزخرفۃ **لقق** + **لق** بر چشم زدن لقلق زبان وفی الحدیث من وقی شر لقلقۃ + ولکلک لقالق جج + لقلاق مثلہ وآواز لقلقۃ بانگ لکلک وہر بانگی کہ با اضطراب وحرکت باشد وسختی آواز تلقلق مثل تقلقل مقلوب منہ وکذلک لقلقت الشئ اذا قلقلتہ + طرف ملقلق چشم تیز سبک حرکت **لمق** + **لمق** پاک کردن یقال لمقہ بعد ما مقہ وچشم مالیدن ولمقہ ببصری مثل رمقہ + وما ذقت لماقا ای شیئا وہذا یصلح فی الاکل والشرب + وما تلمق بشئ ای ما تلمج **لوق** + **لوقۃ** بالضم مسکہ یقال لوق طعامہ ای اصلحہ بالزبد ویقال لا آکل الا ما لوق لی ای لین لی حتی یصیر کالزبد فی لینہ + ویقال ہی طعام بالزبد والرطب لوقۃ مثلہ + ویقال ما ذقت لواقا ای شیئا **لہق** + **لہق** بالتحریک سپید وسپید شدن (عع ک اف ۲) لہق بالفتح والکسرہ نعت منہ لہاق مثلہ وایضا گاو سفید لہق بالسکون سپید شدن (عع لفقہما) لہوقۃ آنچہ دروی مبالغہ نکرده شود از سخن وکار ونیکو نمودن خود را مثل ان یظہر الرجل من السخاء ما لیس علیہ سجیتہ وقد لہوقۃ وتلہوق فیہ **لیق** + **لیق** بر چفسیدن سیاہی بہ دوات وبر چفسانیدن ونیکو کردن لازم ومتعد یقال لاقت الدواۃ ای لصقت ولقتہا انا ای اصلحت مدادہا فہی ملیقۃ + لیقۃ آنچہ در دوات نہند چون لاس وموی وجز آن والقتہا الاقۃ ای جعلت فیہا لیقۃ + ویقال ما عاقت المرأۃ عند زوجہا ولا لاقت ای ما لصقت بقلبہ + ولاق بہ فلان اذا لاذ بہ + ولاق بہ الثوب ای لیق بہ + وہذا الامر لا یلیق بک ای لا یعلق بک یعنی در نمیخورد بتو لائق بک ای موافق + وفلان ما یلیق درہما من جودہ ای ما یمسکہ ولا یلصق وما بالارض لیاق بالفتح ای مرتع + الاقوہ بانفسہم ای الزقوہ واستلاطوہ (ضمیمہ) **لاذقیۃ** شہری است کہ اینک از مضافات حلب گشتہ لرقہ بالضم پارہ است معرب

فصل المیم

+ **مأق** + **مأقۃ** بالتحریک ہکہ برافتادن از گریستن (عع ک اف ۲) مئق الصبی وامتاق بمعنی + وفی المثل انت تئق وانا مئق فکیف نتفق + وامأق الرجل اذا دخل فی المأقۃ وفی الحدیث ما لم تضمروا الا مآق یعنی الغیظ والبکاء بما یلزمکم من الصدقۃ ویقال اراد الغدر والنکث موق بالضم کنج چشم آماق وامآق جج مأقی العین لغۃ فی موق العین فہو فعلی الیاء فی آخرہ للالحاق وفعلی بکسر اللام نادر لا اخت لہا فالحق بمفعل قال ابن السکیت لیس فی المعتل اللام مفعل بکسر العین الا حرفان مأقی العین ومأوی الابل قال الفراء سمعتہما بالکسر والکلام کلہ مفعل بالفتح نحو رمیتہ مرمی ودعوتہ مدعی وغزوتہ مغزی وظاہر ہذا القول ان لم یتأول علی ما ذکرناہ غلط **محق** + **محق** باطل کردن وپاک کردن وکاہیدن وسوختن گرما چیزی را (عع لفقہما) تمحق امتحاق لازم منہ + محاق بالضم سہ شب آخر ماہ تصل محیق ای مرفق تحدد + یوم ماحق شدید الحر + جارنا فی ماحق الصیف ای فی شدۃ حرہ + ومحقہ اللہ ای ذہب ببرکتہ وامحقہ لغۃ فیہ ردیۃ قولہ تعالی یمحق اللہ الربوا ویربی الصدقات + امحاق کاہیدن **مذق** + **مذق** آمیختن شیر بآب (عع ف اض ۲) مذوق مذیق نعت منہ وآمیختن وستی بالطمع یقال فلان مذاق وممازق ای غیر مخلص فی الود **مرق** + **مرقۃ** شوربا مرق جج + وایضا شیرینہ کہ گوشت وپالیز افتد مرق شوربا کردن در دیگ وپوست بوی گرفتہ وسرو دکنیزگان وفرومایگان وموی از پوست باز کردن (عع ف اض ۲) مراقۃ بالضم موی پشم از پوست برکندہ وعلفی برکندہ بجہت ستور امراق بسیار کردن شوربا مروق بیرون گذشتن تیر از نشانہ (عع ف اض ۲) مارقۃ گروہ خوارج سموا بذلک لقولہ علیہ السلام یمرقون من الدین کما یمرق السہم من الرمیۃ وفی المثل وید الغنم وتمرق ای اہل الغنم وحتی یخرج الولد صلۃ قول امرأۃ کانت تنفر فخبلت فذکرہا الغنم وفعالت کذلک + مرق سرود کوہی وقد مرق تمریقا + امرق الجلد ای حان لہ ان ینتف شعرہ وصوفہ **مزق** + **مزق** جامہ پارہ کردن (عع ف اک ۲) تمزیق مبالغۃ فیہ تمزق لازم فیہ + ممزق لقب جرد شاعر ویقال بفتح الزاء + ومفتوح الزاء ایضا مصدر منہ کالتمزیق ومنہ قولہ تعالی ومزقناہم کل ممزق + مزق (ک اف ۲) پارہائی جامہ دریدہ مزقۃ یکی پارہ مزق الطائر بضم الزاء وکسرہا ای رمی بذرقہ + ناقۃ مزاق بالکسر زراق ایضا بالنون تیز رو مزیقیا نام ملکی از ملوک یمن **مشق** + **مشق** ابتا نیدن وخیساندن وبشتاب خوردن وشانہ زدن موی راشانہ کردن وکشیدن دوال تا باز ودجذب ہر چیز برای درازی وطول پارہ کردن جامہ (عع ف اض ۲) مشاقۃ بالضم آنچہ از موی کتان وشل آن بشانہ + امتشاق ربودن وبریدن مشق بالتحریک رسیدن ران بران دیگر (عع ک اف ۲) مشق الرجل فہو امشق والمرأۃ مشقاء مشق بالکسر گل سرخ ثوب ممشق جامہ رنگ دادہ بدان کل مشق من الثیاب اللبس + ودرس مشیق ومشوق اسپ باریک میان جاریۃ ممشوقۃ خشنۃ کشیدہ بالا

مطق + تمطق چشیدن و بکام و زبان آواز بر آوردن معق + معق قلب العمق یقال من بعید معق معقا ای من بعید بعید او قد بحر کمثل نهر و
نهر ها و یقال نهر معیق ای عمیق و الامعاق مثل الاعماق و هو ما بعد من اطراف المفاوز و اماعق اماعیق جمع الجمع مقق + مق کفانیدن شگوفه درخت خرما
تاکشن دهند آنرا (عع ف اض ۲) امتقاق همه شیر پستان مادر را مکیدن کره تمقق اندک اندک خوردن شراب و یقال صابه جبح فما تمققه ای لم یفترقه و لم یبال
+ و فرس امق ای طویل مقامق آنکه سخن را از اقصای حلق گوید و تقدیره فعافل بتکریر الفاء و لایقال مقاقوق + و یقال فیه مقمقة و تقاعات ملق
+ ملق محو کردن و شستن جامه و مکیدن شیر و زدن بعصا و بشتاب رفتن و بسیار سیر بودن (عع ف اض ۲) میلق شتابنده تملق چاپلوسی کردن تملاق
بکسرتین و التشدید کذلک یقال تماقه و تملق له ای تودد الیه و تلطف له ملق بالتحریک دستی و نرمی بسیار کردن و صلة التابعین (عع ک اف ۲) رجل ملق الذی
یعطی بلسانه ما لیس فی قلبه ملق ایضا زمین هموار ملقة یکی و املق الشئ و املق بالادغام ای صار املس و تملق مثنی ای افلت ملقة بفتحتین سنگ پخشان
املاق درویش شدن و درویشی قوله تعالی و لاتقتلوا اولادکم خشیة املاق موق + موق بالضم گولی و بیهوشی یقال احمق مائق و الجمع موقی مثل
حمقی و تو کی مواقة موق موق مصادر فیه (عع ف اض ۲) موق ایضا سر موزه معرب موق بالفتح ارزان آمدن بیع مهق + امهق سخت
سپید که بهیچ رنگی آمیزش ندارد و براق نباشد مهق بالتحریک سبزی آب یقال منه عین مهقاء و تمهقت الشراب اذا شربته ساعة بعد ساعة و منه قولهم ضل
بتمهق شکوتة (ضمیمه) هدق الصخرة سنگ را شکست (عع ف اض ۲) هدرق به ای رمی به یعنی انداخت آنرا فصل النون + نبق +
نبق نوشتن مثل النمق و بر درخت سدره نبق (ف اک ۲) مثله نبقة یکی نبقات جمع مثل کلمه و کلمات نخل منبق ای مصطف علی سطر واحد و کذلک
کل شئ مستو مهذب نبق ای کتب و نبق بها ای حبق حبقا غیر شدید و کذلک انبق الرجل و یقال انباق علینا بالکلام ای انبعث مثل انباع نتق +
نتق فشاندن و جنبانیدن (عع ف اض ۲) قوله تعالی و اذ نتقنا الجبل ای زعزعنا و کشیدن دلو از چاه و پوست باز کردن و بسیار بچه شدن زن فهی
ناتق و منتاق ناقة ناتق ای اسرعت الحمل و زند ناتق ای وار فرس ناتق سخت فشاننده بر فتار نتق + نزق بالتحریک سبکی (عع ک اف ۲) نزاق
بالکسر مثل هراق نزق بالفتح نزوق بالضم بر سگیزیدن اسپ (عع ف اض ۲) انزاق و تنزیق متعد فیه نسق + نسق بالتحریک سه دندان راست
خرز نسق شبه در رشته کشیده نسق ایضا سخن ترتیب داده و بالسکون سخن را بر یک سیاقت راندن (عع ف اض ۲) تنسیق نظم و ترتیب دادن نشق
+ نشوق بالفتح داروی بینی انشاق دارو کردن در بینی استنشاق آب جز آن در بینی کردن و بوی کردن چیزی را و نشقت منه ریحا طیبة ای شممت
و نیز سیح مکروهة المنشق ای الشم نشقة بالضم حلقه رسن که در گردن بهائم در افکنند در گردن بند ستور و نشق الظبی فی الحبالة ای علق فیها رجل نشق الذی
یدخل فی امور لا یکاد یتخلص منها نطق + منطق سخن نطق بالضم سخن گفتن (عع ف اک ۲) انطاق به سخن در آوردن مناطقة استنطاق با هم سخن کردن
منطیق نیک گویا و بلیغ و یقال ما له ناطق و لاصامت ای حیوان و ما سواه نطاق بالکسر میان بند مرد ان ایضا پارچه که زنان آنرا بوشند و در میان آن بسته
جانب بالایش را بر جانب زیرینش فرو هشته تا بزانو می گذارند و جانب زیرینش تا زمین میرسد و لیس لها حجزة و لا نیفق و لا ساقان و الجمع نطق انتطاق
و نطاق پوشیدن زن و میان بستن مرد بمنطقه و آنچه بآن میان را بندند فی المثل من یطل هن ابیه ینتطق به ای من کثر بنو ابیه یتقوی بهم منطقة بالکسر
کمر بند تنطیق بستن منطقه بر کسی تنطق لازم منه و یقال جبل اشم منطق ای لا یبلغ السحاب علاه و جاء فلان منتطقا فرسه اذا جنبه و لم یرکبه ناطقة میان و سخن گوی
نعق + نعیق بانگ کردن شبان گوسپندان خود را نعقان بالتحریک نعاق بالضم کذلک (عع ف اک ۲) ناعقان دو ستاره نزدیک جوزا نغق
+ نغیق بالمعجمة و المهملة ایضا بانگ کردن زاغ و ناقه نغیق التی تنغم بعیدا ثبت بین ای مرة بعد اخری نفق + نفوق مردن ستور (عع ف اض ۲)
نفاق بالفتح رایج و روان شدن بیع یقال نفق البیع نفاقا ای راج نفاق بالکسر فعل منافق یعنی دورویی کردن منافق نعت منه نفقة هزینه نفاق
بالکسر ج یقال نفقت بالکسر نفاق القوم ای فنیت نفقاتهم نفق بالتحریک سپری شدن هزینه (عع ک اف ۲) یقال نفق الزاد ینفق نفقا ای نفد و فنی و راه باریک
و فی المثل ضل دریص نفقه ای جحره و فرس نفق الجری اذا کان سریع انقطاع الجری انفاق هزینه کردن و برواج بازار رسیدن مردم و درویش شدن و
سپری شدن مال و منه قوله تعالی اذا لامسکتم خشیة الانفاق منفاق مرد بسیار نفقه نافقاء یکی از سوراخهای خانه کلاکموش یقال فیه اذا اتی من قبل القاصعاء
ضرب النافقاء برأسه فانتفق ای خرج نوافق ج و یقال نفق الیربوع و نافق ای اخذ فی نافقائه و منه اشتقاق المنافق فی الدین نیفق

بنفقه ازار و بکسر النون عند العامة منتفق نام مردی نُقَق + نَقیق بانگ کردن چغز و کژدم و ماکیان و جز آن (ع ف اک ۲) نقاقة چغز و فی المثل
اروی من النقاقة نقنقة بانگ چغز و مرغ یقال نقنق الدجاجة للبیض و کذلک النعامة نِقنِق بکسرتین شتر مرغ نر نقانق ج نمق + نمق بششتره
(ع ف اض ۲) تنمیق آراستن بکتابت نُمرق + نُمرق نمرقة بکسرتین و بضمتین بالش خرد و نهالین زین نوق + ناقة ماده شتر و زنه فعلة
بتحریک العین و صله نوقة بالواو فاعلت و جمعها انوق مثل بدنة و بدن و فعلة بالتسکین لا یجمع علی ذلک و جمع القلة منه علی انوق فاستثقلوا الضمة علی الواو
فقدموها فقالوا اونق ثم عوضوا من الواو یاء فقالوا اینق ثم جمعوا علی ایانق و یجمع ناقة علی نیاق مثال ثمرة و ثمار الا ان الواو صارت یاء لکسرة ما قبلها
منوق و ناقة منوقة ای مذللة مروضة نواق رائض شتر و فی المثل استنوق الجمل ای صار ناقة یضرب لمن یخلط حدیثه بحدیث آخر نیق بلندترجائی در
کوه نیاق ج تنوق آراستگی نمودن در کار و الاسم منه نیقة و فی المثل خرقاء ذات نیقة یضرب للجاهل بالامر و هو مع جهله یدعی المعرفة و یتانق فی الارادة انیاق
مثل لانتقار نهق + نهیق نهاق بالضم بانگ خر (ع بفتحهما و ک ۲) ناهقان دو تندی رخسار اسپ و خر و یقال لهما النواهق ایضاً و نواهق الحمار مخارج
نهاقه (ضمیمه) نخنوق بالضم ہیچو دیوار سراچه الا انه صغیر نخانیق ج والنخانقة قوم من بنی عامر بن عوف من کلاب انداق بالفتح دهی است بنیشبور قیل
منها الحسین بن علی بن سباع المعروف بابن ابی الحسن دهی است بمرو زمق نرم و نازک معرب نرمه لستق بالضم خدمتگار او رومیة نطقوا بها لعنبق
کقنفذ مردگول و کعصفور پرنده است و موضعی است لعنبقة آواز شکم دابه یا آواز جنبیدن نره در علافش لغبوقة مثله لغرقة بالضم یکدسته موی یا فصل الواو
+ وبق + وبوق هلاک شدن (ع ف اک ۲) موبق جای هلاکی قوله تعالی و جعلنا بینهم موبقاً وبق بالتحریک هلاک شدن (ع بکسرهما و ن ۲) یقال وبق
یوبق و وبق یبق ایباق هلاک کردن وثق + ثقة اعتماد کردن و استوار داشتن (ع بکسرهما) میثاق عهد و استواری موثق مثله مواثیق مواثق ج
علی الاصل و میاثیق میاثق ایضاً مواثقة عهد کردن باهم و منه قوله تعالی و میثاقه الذی واثقکم به ایثاق بند کردن و ثاق بالکسر و الفتح بند و منه قوله تعالی
فشدوا الوثاق وثیق استوار وثاق ج وثاقة استوار شدن (ع بضمها) و یقال اخذه بالوثیقة ای بما یوثق به توثیق استوار کردن و معتمد داشتن توثق استوار
کاری استیثاق و ثیقت گرفتن از کسی ودق + وُدق باران و باریدن (ع ف اک ۲) و نزدیک شدن متعد بالی و فی المثل ودق العیر الی الماء
ای دنا منه یضرب لمن خشع للشیء لحرصه علیه مودق جای و آرام یافتن به چیزی صلته بالباء و گشن خواه شدن مادیان و ماده خر ایداق استیداق مثله
فرس و اتان ودوق و ودیق نعتان منهما و الاسم وداق بالکسر یقال للاتان بها وداق وداث و ودقین الداهیة ای ذات وجهین کانها جاءت من وجهین
و دیقة سختی گرما وادق نیزه ورق + ورق سیم مضروب ورق بسکون الوسط مثله ثلث لغات مثل کبد و کبد و کبد و کلمة و کلمة و کلمة ینقل کسرة الراء
الی الواو و یترک علی حالها ایضاً رقة کذلک الهاء عوض عن الواو و فی الحدیث فی الرقة ربع العشر و یجمع علی رقین مثل رة و ارین و منه قولهم ان الرقین
تغطی افن الافین و یقال فی الرفع هذه الرقون وراق کاغذ برنده و نویسنده و مرد بسیار سیم ورق بفتحتین برگ و کاغذ بریده ورقة یکی شجرة ورقة
و وریقة بسیار برگ وراق بالفتح گیاه و سبزی زمین ورق بالسکون برگ گرفتن از درخت و برگ بیرون آوردن درخت ایراق برگ بیرون آوردن
درخت ایراق برگ بیرون آوردن درخت توریق مثله وارقة درخت سبز و یقال اورق الرجل ای کثر ماله و اورق الصائد اذا لم یصد و اورق الغازی
اذا لم یغنم و اورق الطالب اذا لم ینل ورق بالتحریک ایضاً ما استدار من الدم علی الارض قال ابو عبید و اوله ورق و هو مثل الرش و البصیرة مثل فرسن البعیر
والجدیة اعظم من ذلک و الاسبارة فی طول الرمح و الجمع الاسابی و ورق القوم احداثهم و ایضاً هو المال من دراهم و ابل و غیر ذلک و یقال فی القوس ورقة
ای عیب اورق شتر خاکستر گون و خاکستر ورقاء گرگ و کبوتر و فاخته و قولهم جاء نا بام الربیق علی اریق کانه اراد ورقا تصغیر ورق فقلب الواو الفاً عام ادرق
ای الامطر فیه ورق ج ورقاء ایضاً نام مردی و الجمع وراقی بفتح القاف و کسرها مثل صحاری و النسبة الیه ورقاوی ابدلوا من همزة التانیث واواً و فلان
ابن مورق بالفتح و هو شاذ مثل موحد وسق + وسق گرد کردن و بار کردن قوله تعالی و اللیل و ما وسق اذا جلل اللیل الجبال و الاشجار و البحار و الارض
فاجتمعت له فقد وسقها و راندن و منه سمیت الوسیقة و هی من الابل کالرفقة من الناس و بار شتر و شصت صاع و بر داشتن یقال لا افعله ما وسقت عینی الماء و
بار گرفتن ناقه و جز آن (ع ف اک ۲) فهی ناقة و اسق و نوق وساق مثل نائم و نیام و سواسق و مواسیق و هو جمع علی غیر قیاس اتساق ترتیب یافتن توسیق تنگ تنگ کردن
بار را استیثاق گرد آمدن شتر ایساق بار کردن شتر را و بسیار بار آوردن درخت میساق مرغی که بال برهم زند در پریدن میاسیق ج وشق + وشیق دشنیقه گوشت

یک جوش قدید کرده بجهت توشه و فی الحدیث انه اُتی بوشیقة یابسة من لحم صید فقال انی حرام ای محرم یقال وشقت اللحم واتشقت بمعنیً واشق نام سگی و نام مردی
وعق + وعاق آواز که از شکم ستور آید وقت رفتار وعیق کذلک (صح ف اک ۲) رجل وعق بکسر العین اذا عسر وبه وعقة بالفتح وهی الشراسة وشدة الخلق وتوعیق
به بدخوئی و دشواری نسبت کردن کسی را **وفق** + **وفاق** موافقت و سازواری کردن توافق اتفاق باهم یکی شدن وهم پشتی کردن و وافقه
ای صادفه توفیق دست دادن کسی را بکاری استیفاق توفیق جستن و یقال وفقت امرک تفق بالکسر فیهما ای صادفته موافقا وهو من التوفیق وفق سازوار و بسنده
یقال حلوبة وفق عیاله ای لها لبن قدر کفایتهم لا فضل فیه ویقال اتیتک لوفق الامر وتوفاق الامر وتیفاقه ویقال کان ذلک لمیفاق الهلال وتیفاقه وتوفاقه
ای حین اهلّ الهلال الیفاق سوفار تیر بزه کمان نهادن یقال اوفقت السهم واوفقت به ولا یقال اوفقت **وقوق** + **وقوقة** بانگ سگ نزدیک خوف
وتواق مثل کواک وهو الجبان و نام درختی و بلاد الوقواق فوق بلاد الصین **ولق** + **ولق** شتافتن (صح ف اک ۲) و همیشه رفتن و دروغ گفتن و منه قراءة عائشة
رضی الله عنها قوله تعالی اذ تلقونه بالسنتکم وزدن یقال ولق بالسیف ولقات ای ضربات ولیقة طعامی از مسکه آرد ولقی نوعی از رفتار ناقه ولقی ایضا ای سریعة اولق
نوعی از دیوانگی وهو افعل لانهم قالوا أُلِقَ الرجل فهو مألوق علی مفعول ویقال ایضا مؤلوق علی مفعول فان جعلته من هذا فهو فوعل **ومق** + مقة دوست داشتن والهاء
عوض من الواو (صح بکسرهما) وامق نعت منه و نام معروفی **وهق** + وهق بالتحریک والتسکین کمند مواهقة مثل مواغدة و مواضحة و گردن دراز کردن شتر در رفتن و
یقال تواهقت الرکاب ای تسایرت (ضمیمه) **وصیق** کامیر کوهی است که پائینش ازان کنایه است **ونخیق** آواز شکم داب یا آواز جنبش بزه در غلاف شمس

فصل الهاء + **هبنق** + **هبنیق** بالکسر چاکر و خادم هبنقة لقب مردی و یضرب به المثل فی الحمق **هبرق** + **هبرقی** بالکسر آهنگر و زرگر **هرق** + **مُهرق**
مهره و روی کاغذ فارسی معرب مهارق جمع هراقة بالکسر ریختن آب و خون و جز آن و منه هراق الماء یهریقه بفتح الهاء و اصله اراق یریق وهی فی الاصل ایضا
اَرْیَق یُرْیِق و اصل مضارعه یُأریق فاثقلوا الحرکة والسکون بین الراء والیاء فصار یاریق واستثقلوا الهمزتین فی قولهم انا اُأریقه فقالوا اهریقه فبدلها بالهاء و
فیه لغة اخری یقال اهرق الماء یهرق اهراقا قال سیبویه ابدلوا من الهمزة الهاء ثم الزمت فصارت کانها من نفس الکلمة ثم ادخلت الالف بعد علی الهاء وترکت الهاء
عوضا من حذفهم العین لان اصل اهرق اریق وفیه لغة ثالثة اهراق یهریق اهریاقا فهو مهریق و ذاک مهراق بالتسکین والتحریک وهذا شاذ ونظیره اسطاع یسطیع اسطاعا
بفتح الالف فی الماضی وضمة الیاء فی المستقبل لغة فی اطاع یطیع فجعلوا السین عوضا من ذهاب حرکة عین الفعل فکذلک حکم الهاء فی یهریق ومثال یهریق یُفعیل
ومُهراق مُفعَل واما مثال یهریق بالتسکین لا یمکن ان ینطق به لان الهاء والفاء جمیعا ساکنتان وکذلک مُهراق ویقال هطل یهروق ایضا من باب افعیعال
هزق + **هزق** (ف اک ۲) رعد سخت آواز اهزاق بسیار خندیدن مهزاق زن بسیار خنده **هقق** + هقهقة مثل قهقهة رفتار سخت و سیر شدید **هقهق**
+ **همق** (ف اک ۲) گیاه تازه و مشی الهمقی اذا مشی علی جانب مرة و علی جانب مرة **هیق** + **هیق** شترمرغ نر هیقم کذلک المیم زائدة (ضمیمه) **هبلق**
کعلس کوتاه **هدلق** کزبرج پرویزن و فروشنده والهدلق من الابل شتر فراخ دهان هدلقة بشم پائین گلوی شتر و **هزرقی** بالضم مقصورة بند و هو اسم للحبس
مهزرق محبوس هزرقة خنده است بد و هزرقی الحبس لغة فی هزروقی الصحیف والمهزرق المهزرق **هطلق** بفتحتین و دی رفتار **هفقق** بالفتح هفته معرب
هلق شتابی کرد (صح ف اک ۲) تهلق مثله هلقی کجمزی نوعی است از دویدن دلقی مثله هملقة شتابی کردن **هنق** بفتحتین دل تنگی و تاسه که هر دم را عارض شود
هندلیق کزنجبیل مرد بسیار گو **هوقة** بروزن دعنی اوقة یعنی جماعت **فصل الیاء** + **یرق** + **یرقان** زردی که در کشت افتد و بیماری زرده یقال
زرع مارق و میروق و مُرّنی الهمزة یارق معرب یاره یعنی دستیانه **یقق** ابیض یقق بفتح قاف اول و کسر آن سخت سپید **یلق** + **یلق** بالتحریک سپیدازهر
چیز یلقة ماده بز سپید **یلمق** + **یلمق** قباء معرب یلمه یلامق جمع (ضمیمه) **یناق** بالفتح نام یکی از مهتران نصاری است که کشته شد و سرش به حضور [illegible] آورده شد
وکشنده او صحابی عبدالحسن بن مسلم بن یناق

باب الکاف

فصل الالف + **ارک** + **اراک** بالفتح درخت شوراکه یکی اراکة همیشه در اراکستان بودن شتر و بجائی مقیم بودن (صح ف اخ ح ادک ۲) یقال ارکت الابل ای
رعت الاراک وقیل اذا اقامت فی الاراک فهی آرکة و الجمع اوارک و قیل ارکت الابل بمکان کذا اذا لزمته فلم تبرح وارک الرجل بالمکان ای اقام به اروک ایضا و شستن آماس
جراحت و یقال ظهرت اریکة الجرح اذا ذهبت غثیثته و ظهر لحمه صحیحا احمر ولم یعله الجلد ارک بالتحریک بیماری شتر از خوردن اراک (صح گ اف ۲) ارکة اراکی نعت منه مثل طلحة و

طلامی ازیکه بجفت آراسته از املوح باریک علم یکتادی ارک بفتحتین مع معنی باسک + استکان دو گرانه فرج الماسوکة الفی اخفا ان تهنا فاقصه بها ای تخفا فاصابت بثیر
موضع کنقص افک + افک بالکسر دروغ افیکه کذلک افایک تج افاک دروغ گوی الافک بالفتح مصدر رسته بوبازگردانیدن از چیزی وبرگردانیدن
چیزی (ع ف اک ۲) قوله تعالی قالوا اجئتنا لتافکنا عن آلهتنا ای لتصرفنا والمؤتفکات البلدة باهلها ای انقلبت والمؤتفکات شهرهای قوم لوط که برگردانیده شده
است وباد هاینکه مختلف وزد از هر جهتی والمأفوک ضعیف عقل ورای مثل مأفون قوله تع یوفک عنه من افک قال مجاهد ای یؤفن عنه من افن ارض ماؤکة اذا کانت
لم یصبها مطر ولیس بها نبات ورجل مأفوک ای لا یصیب خیراً افکل + الکة مختی گرما مثل الاجة الا ان الاکة الحر المحتدم الذی لا ریح فیه والاجة الحر
والتهاب یوتنسا من افتعل وهوایوم اک ومکه ای وسختی روزگار ایلک + الوک پیغام مالک مالکة بضم اللام فیهما کذلک الوک + آنک بضم النون سرب
وفی الحدیث من استمع الی قینة صب فی اذنیه الآنک ولم یجی علی افعل واحد الا آنک واشد لانه من ابنیة الجمع ایک + ایکه درختان ایک تج ومن قرء
اصحاب الایکة فهی الغیضة ومن قرء لیکة فهی اسم القریة ویقال هما مثل بکة ومکة (ضمیمه) آباک کاحمد موضعی ابیک کوشش فراوان شدن (ع ک ا ت ۲)
ویقال للاخرق انک لعکبک بک وعکک عبک اوکه بالفتح ختم ودبری فصل الباء + بتاک + بتک بریدن (ع ف اضرب وک ۲) سیف
باتک ای صارم وگرفتن چیزی را وکشیدن آن بتکة بالکسر انچه برکشیده شود چون موی ویر مرغ وپشم وماننده آن بتک تج بتکة ایضا جهمته من اللیل تاریکی شب
وبتک آذان الانعام ای قطعها شدد للکثرة قوله تعالی فلیبتکن آذان الانعام بیرک + بروک خفتن شتر (ع ف اضی ۲) ابراک فرو خوابانیدن وهو قلیل
والاکثر الاناخة یقال نخته فاستناخ ویقال ماله مبرک جمل وکل شیء ثبت واقام فقد برک برکی شتر بسیار بروک تج وسینه شتر برکة بالکسر کذلک حوض برک تج ویقال
ما احسن برکة هذه الناقة وهو اسم للبروک کالرکبة والجلسة ابتراک سینه بر زمین نهادن وشتاب دویدن وبر سینه گرفتن کسی را ابراکا ربالفتح پای داشتن وثبات نمودن
در کارزار وکوشش نمودن ویقال فی الحرب براک براک ای ابرکوا برکة بفتحات گوالیدن وافزون شدن تبریک دعا کردن کسی را ببرکت وطعام
بریک کانه مبارک ویقال بارک الله فیک ولک وعلیک وبارکک قوله تعالی ان بورک من فی النار ومن حولها وتبارک الله ای بارک مثل تقاتل وتقاتل الا ان فاعل
یتعدی وتفاعل لا یتعدی وتبرکت به ای تیمنت برکة بالضم مرغی است سپید از مرغان آبی برک تج براکیة نوعی از کشتی بابرکان مثل زعفران نوعی از جامها
بروک بالفتح زنی که شوی خواهد واورا پسری رسیده جوان بوده باشد برک بالکسر نام موضعی از نواحی یمن تبراک بکسر تا نام موضعی بشک + بشک نشاختن
دوختن جامه دوراز ورود دروغ گفتن (ع ف اضرا وک ۲) ویقال هو بیشک الکذب ای یختلقه بشاک بسیار دروغ گوی ناقة بشکی سبک رفتار وسبک رو بکک +
بکة باز داشتن ومزاحم شدن (ع ف اضر ۲) ویقال تباک القوم ای ازدحموا وبک عنقه ای دقها بکة ایضا نام بطن مکه ابک نام موضعی بعلبک نام شهری وهما کلمتان
جعلتا واحدة فبعل اسم صنم وبک اسم رجل اخترع بناء تلک البلدة وسماها باسمه واسم صنم فان شئت بنیت الاسم الاول علی الفتح واعربت الثانی باعراب ما لا ینصرف
وان شئت اضفت الاول الی الثانی واعربت الاول وخفضت الثانی والنسبة الیه بعلی وان شئت بکی علی ما ذکرناه فی عبد شمس لعکوک + لعکوکة
الناس مجتمعهم بلعک + بالعک شتر بسیار کلان سال ونوعی از خرما وهی لغة فی بلعق بنک + بنک جفت هر چیزی معرب ویقال هو من بنک الارض
ای من صلها تبنک مقیم شدن بجائی ویقال تبنکوا فیه ای اقاموا به وکالقناة وهی اسم من تبنا بالبلد ای اقام بها قال ابن درید البنک من هذا الطیب عربی
بندک + بناوک مثل بناقت بوک + بوک جستن نر بر ماده (ع ف اضر ۲) بوک وهی تقعل من البوک وهو موضع ورأی النبی صلعم قوما من صحابه یبوکون
حسی تبوک ای یدخلون فیها القدح ویحرکونه لیخرج الماء فقال ما زلتم تبوکونها فسمیت تلک الغزوة غزوة تبوک قال ابو زید لقیته اول بوک ای اول شیء ویقال ابل کناز
تبوک بوکاء ای سمنت وحکی ابن السکیت ناقة باک ای فتیة حسنة وابو باکسج (ضمیمه) بابک کهاجر الاخرمی الذی کان دستول علی الممالک ثم قتل فی زمن المعتصم
وعبد الله بن بابک شاعر مفلق بجنک بروزن ومعنی بجنق وهو ذکر مذکور فی الفصل بعده بیرزک کقنفد ابن النعمان من ولد سامة بن لؤی بتشکه پاره
کردن وریزه ریزه نمودن وبریدن برآتک تلها ای خرد لم اسمع بواحد ما بر شتاک الجزور قصلها واپان بعضها عن بعض بر شتوک کسنفور ماهی است وبا قی
بر مک جد یحیی بن خالد البرمکی وهم البرامکة برزکان فی (اسبابرک) بزرگ بفتحتین کلان لغة العجمیة لقب بها الوزیر نظام الملک بزکی کجبزلی زود و سریع
الباضک والبضوک من السیف القاطع ولا یبضک الله یده لا یقطعها البطرک کقمطر وجعفر مهتر ترسا یا سردار مجوسیان وذکر فی (ب ط ر ق) بلندک فراخ شدن بلنداک
ای استوی بالارض بلسک کجعفر زیرج گیاهی است که در پارچه آویزد وجه النشوء بلکاکه آمیخته شورانیدن آتز (ع ف اض ۲) والبکاسة تشبیه اصوات الاشداق اذا اکتنفا

الاصابع من الوضع و بالاسک کما جزم بہ ابو عمر الفقیہ **فصل التاء** + **ترک** + ترک گذاشتن (ع ف ا ض ۲) و تارکت البیع متارکۃ و تراک بمعنی اترک و ہو اسم لفعل الامر
و یقال اتی ترک شیئا و ہو افتعل ترکۃ المیت بکسر الوسط ترانہ یعنی مالیکہ از مردہ ماندہ باشد تریکۃ زنیکہ ماندہ باشد و او راکسی نخواہد و بیضۂ شترمرغ کہ گذاشتہ باشد و مرغزاریکہ
ناچریدہ ماندہ باشد ترکۃ خود و اہنین ترک تج ترک بالضم طائفۂ مردم از اولاد یافث بن نوح علیہ السلام اتراک تج **ترکک** + تکتہ بالکسر ازار بند تکک تج و یقال احمق
تاک تائک اتباع لہ و تحدیقہ و ایضا و یقال احمق تاک و تکک بالفتح تکوکا و یقال ابیت لا ان تحمق و تاکت و تکۃ البیذ ای بلکہ و ہرچہ اذا ابلغ منہ و تحککت الشئ ای طحنتہ و
حتی شد خستہ **تمک** + تمک دراز شدن کوہان اشتر (ع ف ا ض ۲ م) سنام تامک نعت منہ (ضمیمہ) **بتوزک** موضعی است و ابو سلمہ موسی بن اسمعیل المنقری
قیل لہ التبوذکی لان قوما من اہل تبوذک نزلوا فی دارہ او لانہ اشتری دارا بہا او التبوذک من یبیع ما فی بطون الدجاج من القلب والفواد والقانصۃ تترک
بالمکان اقامت کردن تیراک بالکسر موضعی تر نوک بالضم مرد خوار و لاغر تاتایک کما جر جد محمد بن یوسف السمرقندی المحدث و احمق تامک سخت احمق تاک سخت احمق شد ع ف ا
ک ۲ اناکہ برکندن موی (ضمیمہ) **فصل الثاء** + ثاک فی الارض سیاحی کرد ثکثک کول گردید و جنگ جست ثکثکہ زن کول خود آرا (ضمیمہ) **فصل الجیم**
جرکلان وہی است باصبہان منہا ابو الرجا محمد بن احمد المحدث جرعلیک و جرعلوک شیر سطبر جلجلہ آواز آہن از در خوردن بعضی بہ بعضی جنبک بالفتح نام
مردی **جیکان** بالکسر موضعی است بفارس و محمد بن منصور بن جیکان محدث کذاب **فصل الحاء** + **حبک** + حباک بالکسر حبیکہ راہ در ریگ تودہ و شکن
آب و زرہ و موی و جمع الحباک حبک و جمع الحبیکۃ حبائک و فی حدیث الدجال ان شعرہ حبک حبک نکو بافتن جامہ را (ع ف ا ک ۲) احتباک استوار و نیکو کردن
ہر چیزی و فی الحدیث ان عائشۃ رضی اللہ تعالی عنہا کانت تحتبک تحت الدرع فی الصلوۃ ای تشد الازار و تحکمہ و کرباسی نشستن مثل الاحتباء محبوک استوار
استوار اندام حبکہ بالتحریک مثل عبکہ پست لو لکردہ **حبرک** + حبرکی کہ حبرکاۃ للتانیث و ربما شبہ بہ الرجل الغلیظ الطویل الظہر القصیر الرجلین فیقال حبرکی و
تصغیرہ حبیرک لان الالف المقصورۃ تحذف فی التصغیر اذا کان خماسیا سوار کانت للتانیث ولا تقول فی قرقری قریقر و فی جحجبی جحیجب و فی حولایا حویلی
و تثبت الالف فیہ اذا کانت ممدودۃ **حتک** + حتک حتکان شتاب رفتن و کام خرد نہادن و یقال لا ادری علی ای وجہ حتکہ او رعافا و احتکوا فوتک حتکہ
کوتاہ لاغر حواتک شترمرغ بچگان **حرک** + حرکۃ بالتحتین جنبش و ہو ضد السکون تحریک جنبانیدن تحرک جنبیدن یقال ما بہ حسن بہ حراک بالفتح ای حرکۃ حراک
آتش کاو علام حرک خفیف ذکی حارک سر کتف اسپ حرک حارک زدن اسپ را (ع ف ا ض ۲) حرکۃ سرمن مثل حرقفۃ حرا الکت تج حرا کیک کذلک **حزک** +
احتزاک بالزاء المعجمۃ جامہ بجو در کشیدن (ع ف ا ک ۲) و یقال تحزکہ اتزکہ بالحبل بالکسر نیفۃ فی خذفہ ای شدہ **حسک** + حسک بالتحریک خار مغیلان حسکۃ
یکی و انچہ از آہن سازند چون خار مغیلان و بر راہ لشکر خصم اندازند و کینہ ور شدن (ع ک ا ف ۲) یقال فی صدرہ علی حسکۃ و حسکۃ ای عداوۃ و ضغن حسیکۃ
ایضا خار بشبت **حشک** + حشک پر شدن شیر حشوک کذلک (ع ف ا ک ۲) ناقۃ حشوک و حشو التی تجتمع اللبن فی ضرعہا سریعا و حشکت النخلۃ ای کثر
حملہا و نخلۃ حاشک و حشکت الناقۃ ای ترکتہا و لم احلبہا حتی یجتمع لبنہا حساک بالکسر چوب دہان بند گوسالہ و حشک القوم احتشدوا و اجتمعوا و حشک السماء ای
و تتابع مطرہا و ریاح حواشک مختلفات المہاب حشکۃ باران ریزہ و حشکت السماء حشکا حشاک نام جوئی **حکک** + حک بسودن (ع ف ا ض ۲)
و یقال یا حاک فی صدری ای ما تخالج و یقال ما حاک فی صدری کذا الم ینشرح لہ صدرک احتکاک خود بخشتن بچیزی در مالیدن صلہ با لباء تحکک و
صلتہ بالباء و کاو بدن بکسی محاکۃ برابری کردن و باہم پہلو سودن حکۃ بالکسر خارش و گر و یقال ما بقیت فی فیہ حاکۃ ای سن حکک بالتحریک سنگہای سپید نرم
انا ظہر فیہ التضعیف للفرق بین فعل و فعل حاکیک سم سودہ حکاکۃ بالضم سونش ہر چیزی جذل محکک چوب کہ در عطن نہادہ باشند تا شتر گرگین خود را بوی در مالد یقال
انا جذیلہا المحکک و عذیقہا المرجب ارادانہ یستشفی برایہ و تدبیرہ **حلک** + حلوکۃ احلیلاک سخت سیاہ شدن (ع ف ا ض ۲) احلنکاک باریک و سیاہ
شدن حلک سیاہی اسود حالک و حانک ایضا و اسود مثل حلک الغراب و حنک الغراب و ہو سوادہ و منقارہ حلکوک بالتحریک سخت سیاہ حلکۃ مثال
ہمزۃ لونی از پوشش و کرمکی کہ در ریگ باشد حلکا مثال عنقا کذلک **حمک** + حمکۃ پشش حمک تج و مورچہ و ہر چیز ریزہ باشد از ہر جنس **حنک** +
حنک لیشیہ کردن ستور را (ع ف ا ض و ک ۲) احتناک کذلک و ایضا خوردن ملخ گیاہ زمین را و قولہ تعالی لاحتنکن ذریتہ قال الفراء یرید لاستو
علیہم و استوار شدن و آزمودہ شدن حنکۃ بالضم آزمایش و تجربہ و دوال کہ میخ ہای پالان بوی استوار کنند حناک تج مثال
برمۃ و برام و حنکت الشئ ای فہمتہ و احکمتہ حنک بالتحریک زیر زنخ و بقولہ از مردم و جزآن حنکت الصبی و حنکتہ اذا مضغت تمرا او غیرہ ثم دلکتہ بحنکہ الصبی

محنوک ومحنک ویقال حنکته السن واحتنکته ای احکمته التجارب والامور فهو محنک ومحتنک وہذا البعیر احنک الابل ای اشدہا اکلا وہو شاذ لان الخلقة لا یقال فیہا ما افعله
محنک عمامہ از زیر زنخ برآوردن حوک + حَوْک حیاکہ بافتن فہو حائک وہم حاکة وحوکة وہن حوائک محاکة جامی بافندگی خوک ایضا بافوردحیک + حیکان
رفتن کوتاہ بالا (صح ف اک ۲) وقد حاک یحیک حیکا نا اذا حرک منکبیہ ویفحج بین رجلیہ فی المشی وضبعة حیکانة ای ضخمة تحیک اذا مشت ویقال حاک فیہ السیف و
احاک بمعنی ای اثر وعمل حیک کارکردن سخن دردل وشمشیر درزخم گاہ (ضمیمہ) حبتک کجعفر ملا ابط خرد تن حرتک کجعفر خرد تن حفلکی کجبرکی
ناتوان حفنکی امثلہ (ضمیمہ) فصل الخاء خبک بفتحتین جد وشیر بن المنذر المحدث وخبنک کسمند دہی است بہ بلخ خرک ستیہید (صح ک ان ۲) دختار کہا جز
جزیرہ است بدریای فارس خرکان بفتحتین محلہ است بہ بخارا خسک بالضم والد عبد الملک المحدث خشنک بالضم لقب اسحق بن عبد اللہ النیسابوری
والد داود المفسر وابراہیم بن الحسین بن خشکان بالضم واعظ وخاشک بالقار السائکین شہری است بکران فصل الدال + درک +
درک تک دوزخ والنار دربکات ای منازل والجنة درجات دُرَکہ بالتحریک رسن پارہ کہ در گرہ شتہ دلو بندند تا بجہد درنی یدید آید از عوارض یقال علیہ
ضمان الدرک ویسکن ایضا ادراک دررسیدن یقال ادرکتہ وادرکت زمانہ وادرکتہ ببصری ای رأیتہ وادرک الغلام وادرک الثمر ای طاب ونضج وادرکہ الدقیق
ای فنی واستدرکت وتدارکت مافات وتدارک القوم ای تلاحقوا ومنہ قولہ تعالی حتی اذا اداّرکوا فیہا جمیعا واصلہ تدارکوا فادغمت التاء فی الدال واجتلبت
الالف لیسلم السکون وتدارک الثریان ای ادرک ثری المطر ثری الارض وقولہم دراک ای ادرک وہو اسم لفعل الامر وکسرت الکاف لاجتماع
الساکنین دریکہ راندہ ای طریدہ دراک مدارکہ پیاپی شدن و درپی آوازرفتن ونام مکی ویقال لا بارک اللہ ولا تارک ولا دارک فیہ بمعنی ودرکہ
لقب جرمی دراک نیک دریابندہ درمک + درمک آرد سپید شستہ درنک + درنوک بالضم نوعی از گلیم دعاک + دعکت الادیم
ونرم کردن (صح بفتحہا) یقال دعکت الادیم والخصم وتداعک الرجلان فی الحرب ای تمرسا ورجل دعکت ای احمق ودعکة الفتنة فی دعقہ وہی جماعة
من الابل دکک + دک کوفتن وریزہ کردن وہموار کردن (صح ف اخرم) قولہ تعالی فدکتا دکة ای اسندوا ارض دکا ای مستویة وجمعہا دکوک
دکوک تج وقولہ تعالی جعلہ دکا یحتمل ان یکون مصدرا ای دکہ وارا وجعلہ ذاذکة وقد قری بالمد ای جعلہ دکاء وقد فلان اذ جعف ای اکرہ دکوکہ ای
دکتہ الحمی ودککت الرکی ای دفنتہ بالتراب وتدکدکت الجبال ای صارت دکاوات وہی رواب من طین واحدتہا دکاء ناقة دکاء لا سنام لہا والجمع دکک
بالضم ودکاوات مثل حمر وصحراوات دک بالضم کوہ نرم ودکة تج مثل نجر وحجرة فرس ادک اذا کان متدانیا عریض الظہر وخیل دک وحبل مدک یاللسر ای قوی
للارض وامة مدکة قویة علی العمل دکداک ریگ بازمین چفسیدہ وفی الحدیث انہ صلی اللہ علیہ وسلم سال جریر بن عبد اللہ عن منزلہ فقال سہل ودکداک وسلم
واراک دکادک دکادیک تج حول دکیک ای تام دکة بالفتح دکان بالضم کانچہ بدان نشینند دلک + دلک بالیدن بدست (صح ف اخرم) دلوک برگشتن آفتاب
(صح ف اخرم) قولہ تعالی اقم الصلوة لدلوک الشمس یقال دلوکہا غروبہا ما لاکہ دلوک بالفتح بوی خوش کہ بجوشند دانہ ولیسی خالکہ ناحیتہ با
وطعام ازخرما ومسکہ مدلک خوشیختن بالیدن بوقت شستن اندام دفرس مدلوک الجنبة اذا لم یکن بجبنہ اشرافة دلعک دلعاس مثل دلعس
وہی الناقة الضخمة مع استرخاء فیہا دمک + دموک بالفتح چرخ دلو سبک کرد وہرچہ تیز رو باشد دمک بشتاب دویدن خرگوش صح ف اخرم
رحی دموک آسیای زود آس کنندہ دموک ایضا اسبی دموک بالضم تابان شدن صح ف اخرم ویقال اصابتہم دامکة من دوامک الدہر ای داہیة
من دواہیہ دُرَیک بالکسر چوب نان ازکن یعنی نغر وہی المطلمة ایضا دماک ہو الساف من البناء دمکمک سخت رحی دملکت ای شدید الطحن
دملاک نصل مدملک ای املس مدور تقول منہ دملکت الشئ فتدملک وحافر مدملک مثل مدملق وتدملج دملوک بالضم الحجر المدور دوک + دوک
مداک مالیدن وسائیدن زارو وبوی خوش (صح ف اخرم) مداک ایضا سنگ صلایہ مدوک بالکسر سنگ بوی سائی وبات القوم یدوکون دوکا ای
باتوا فی اختلاط ودوران وتدعوانی دَوکہ بالفتح ودوکہ بالضم ای فی خصومة وشر صح ف اخرم وتداوک القوم ای تضایقوا فی حرب وشر دہک +
دہک سست آس کردن وشکستن (صح بفتحہا) دیک بضمتین جمع دہوک بالفتح دیک + دیک بالکسر خروس ودیکة وارک تج (ضمیمہ)
دباکہ بالضم کرنافہ یعنی بیخ نخل بریدہ دوسک گجوہر اسد ویلی کلہ بزرگ از شتر مرغ وگوسفند دونک گجوہر موضعی وبثینہ ویجمع قال ابن
مقبل یہبط بحفیفین بشدة الدموسع ایکادان بین الدونکین والوة + وذات القتاد السمر یسلحان ن + ای یسلحان من جلو وتہاد قلل کثیر

ول و قد یا ویزن اعلام ذی دم + ردی و تهی او ددهن الی ذوانات و الدتاک بالضم بچفار بکیه وقت رفتار کوششش از فربهی به جنبد دنبالک
بزیره است ما بین برسمن و بر جبشه و هالک تلها است سیاه رنگ در بریمن عرب (ضمیمه) فصل الذال + ذکذکه بالفتح زندگی دل
فصل الراء + رباک + ربک در آمیختن چیزی را (مع ف اض) یقال ربکت الشیٔ فارتبک ای خلطته فاختلط وارتبک الرجل فی الامر ای نشب
لم یکد یتخلص منه ربک ایضا اصلاح الثرید ربیکه طعامیکه از خرما و مسکه و ماست سازند و فی المثل عرتا ثم فاربکوا لہ رتک + رتک رتکان بالتحریک
دویدن شتر و لا یقال ہذا البعیر خاصة (مع ف اض) ارتاک مثله فیه رتکک + رک دست را باگردن بهم غل کردن و گناه را برگردن کسی لازم کردن
و چیزی بر چیزی از چیزی افگندن (مع ف اض) یقال رککت الشیٔ بعضه علی بعض ای طرحته رک بالکسر باران نرم ریزه رکاک جمع یقال ارکت السماء ای
جادت بالرک وارکت الارض مجهولا و رک الشیٔ ای رق وضعف رکیک ای ضعیف واسترکه ای استضعفه و فی الحدیث انه صلعم لعن الرکاکة و
الذی لا یغار علی اهله رکک بالتحریک نام آبی رک ایضا مثله و سکران مرتکت اذا لم یبین کلامه و کرامته زن کلان سرین درانها و فی المثل شحمة الرکی علی
فعال هو الذی یذوب سریعا یضرب لمن لا یعنیک فی الحاجات و سقا مرکوک قد عوج فاصلح رمک + رموک اقامت کردن بجائی (مع ف اض) ارماک مقیم
کردن دیگری را رمکة بالتحریک ماده یابو برذون رماک جمع رمکات ارماک کذلک رامک بفتح المیم و کسرها شیٔ اسود یخلط بالمسک رمکة بالضم نوعی از رنگهای
شتر جمل ارمک و ناقة رمکاء رمکاک بدان رنگ شدن شتر یرموک بالیاء موضعی و منه یوم الیرموک رهک یقال مر فلان یترهوک کانه یموج
فی مشیه (ضمیمه) ردک بفتحتین افعال این غیر مستعمل است جاریة رودکة و مرودکة دختر نوجوان خوبصورت و غلام رودک کودک نوجوان خوش شکل
و بفتح میمها فشکون رباعیه رودکه آراسته کرد آن را و مردک بقصد نام شخصی ر و فکه بزبچه خر و رواذک جمع راذکان بفتح الذال دهی است بطوس
منها احمد بن حامد الفقیه رزیک کقبیط هو والد الملک الصالح طلائع ابن رزیک وزیر مصر رشک بالکسر کلان ریش الذی یعد علی الرماة فی السبق و جعله
القاف و لقب یزید بن ابی یزید الضبعی حسب اهل زمانه ارضک عینیه چشمان خود را بست و کشاد رامک کصاحب قبیله است رو کة آوازیوم نیروز کاه
شاه موج لغة بغدادیة الرکیتان بکسر الراء و فتح الیاء من الفرس زمتان خارجتان اطراهما عن طرف الکبد لاصق لها مثبتة فی اعلاه کل منهما رکیة
فصل الزاء + زحاک + زحک بعیره مانده شد شتر او (مع بفتحهما) دازحک الرجل اذا اعییت دابته زعاک + ازعلی کوتاه بالای نا کس
زعلوک بالضم کذلک وایضا شتر فربه زعالک زعالیک جمع زکک مشی زکیک ای مقرمطا رفتار ریختگان یقال زکت الدراجة کما یقال زافت الحمامة
والزکک المهزول رجل زکاز ک مرد زشت روی خوار زمک + زملی و سفرة جانور پرنده زمک + زونک بفتحتین شد دکوتاه بالا زشت روی
زونزک کذلک (ضمیمه) زاکان بفتحتین قیرین تزاوک شرم داشتن زعبک زعبکی بخیل بی ننگ و عار الزحلوکة بروزن و معنی
زحلوقة والزحلک التزحلق زحموک بالضم کشتی زحامیک جمع زرک بد خوگردید (مع ف اک ۲) و کزبیر زریک بن ابی زریک البصری محدث زرنوک
بالضم دسته آسیا و عبد الرحمن بن زرنک کسمند و ابنه ابو بکر محمد و حفیده الحسن بن محمد محدثون روزکت المراة زن سرین یا و پهلوهای خود را
در رفتار جنبانید زونزک کوتاه خرامنده بناز زملکان بالکسر دهی است بدمشق منها شیخنا ابو المعالی و سیرگاهی آید بلغم زودک به رفتار زاغ و جنبانیدن
دو شهها در رفتار و قیرین زدکان مثله قبل و منه الزونک مرد زکه بزن شتابنده که پیشی گرفته باشد زوک بالضم دهی است بیمن زهکه ما بین
و ستک آنرا کوفت (مع بفتحهما) زهکت الریح الارض باد خاک را پراکند زیکان بفتحتین قیرین زیکون دهی است بنسف فصل السین +
سباک + سبک گداختن زر و نقره (مع ف اک ۲) سبیکة پاره نقره گداخته سبائک جمع سنبک پیش سم ستور سنابک جمع و فی الحدیث تخرجکم الروم
منها کفرا کفرا الی سنبک من الارض قیل ما سنبک الارض قال حسمی جذام سنبک الارض طرفها ثم الارض التی یخرجون الیها بالسنبک فی غلظته و قلة خیره سحک + اسحنکاک تاریک و سیاه شدن شب
و موی شعر مسحنکک شدید السواد سدک + سدک به بالکسر ای لزمه سفک + سفک ریختن خون (مع ف اک) سفاک بسیار خونریز و السفاح
ای القادر علی الکلام سکک + سک بند آهن و سمار سکی مثله سکاک جمع و زره تنگ حلقه و میخ دوز کردن و زره آهن و از بن برکندن گوش و رفتن
شکم (مع ف اض) سکک بفتحتین خردی گوش اذن سکاء نعت منه یقال کل سکاء تبیض و کل شرفاء تلد یعنی السکاء التی لا اذن لها و الشرفاء التی لها اذن مشقوقه استکاک
گرشدن و تنگ شدن سوراخ گوش و انبوه شدن گیاه سکة بالکسر آهن آماج و رسته خرماستان نشانده و منه قولهم خیر المال مهرة مامورة او سکة مابورة قال و معنی ہذا

الکلام خیر المال نتاج اوزرع وکوچه خرد و مهره درم و دینار سک بالضم جاه و تناب و سوراخ گزدم و نوعی از بوی خوش سکاک و سکاکة هوای میان
زمین و آسمان یقال لا اللہ لااجدک ولو نزوت فی السکاک ای فیما بین السماء والارض سکاسک پدر قبیلۂ از یمن سکسکی منسوب الیه **سلک** + **سلک**
بالکسر رشته و بالفتح درکشیدن چیزی در چیزی (ع ف ازع) السلاک لازم فیه اسلاک درکشیدن سلک بالضم و فتح ۲ کبک بچه سلکة مونث سلکان ج
مثل صرد و صردان سلیک نام مردی و طعنة سلکی ای مستقیمة تلقاء وجهه و فی المثل سلکی ولیست بمخلوجة ای مستقیمة لاعوجیة **سمک** + **سمک** برداشتن
وسقف خانه (ع ف اض ۲) یقال سمک اللہ السماء سمکا سموک بلند شدن یقال سنام سامک ای عال مرتفع مسموکات آسمانها یقال اسمک فی الریم
ای اسعد فی الدرجة مسماک چوب دو شاخه که خرگاه را بوی در راکنند سماکان دو ستاره سماک اعزل و سماک رامح سمک بالتحریک ماهی سمکة یکی سماک سموک ج سمیکا
ماهی ریزه که خشک کنند آنرا **سهماک** + **سهک** سهوک باد سخت مثل سحیج وسهوج یقال سهکت الریح الارض اذا اطارت ترابها وذلک التراب سهیک مسهک
ممر الریح سهوک سیک فلتن سفور ع ف اض ۲ فرس سهیک بالکسر سریع الجری و سود دن (ع بالفتحها) سهک بالتحریک بوی ماهی و زنگ آهن یقال یدی من السهک
و من صدء الحدید سهکة کما یقال یدی من اللبن وضرة و من اللحم غمرة و یقال لعینه سال ها ای ردوحکة و سهوکة فقیه سهوکة ای او بر دهان **سوک** + **سواک** چوب
دندان مال مسواک مثله سوک جمع سواک مثل کتب کتاب ویقال سوک فاه واستاک وتسوک ولم یذکر الفم فیهما وجاءت الابل تساوک ای تمایل من الضعف فی مشیها
(ضمیمه) **سبنک** کسمند جد ابی القاسم عمر بن محمد و هو وحفیده محمد بن اسمعیل بن عمر محدثان یعرفان بابن سبنک **سیاتک** مذکور فی باب التاء -
سرک تن او بعد تو انائی ناتوان گردیده و کته و تسرک بدرفتاری و بسبب لاغری یا ماندگی در رفتار درنگی کردن و تعبیر سرکوک شتر لاغر سلکة تا بخم
بکنی ارزن سهلک اللقمة طولها فی اللقمة و تدویر سنک صفحتین از ها روشن و کشاده **فصل الشین** + **شبک** + **الشباک** درآمیختن و
بیکدیگر درآوردن چیزی و منه تشبیک الاصابع شباک واحده الشبابیک و هی الشبکة من الحدید رحم مشتبکة و بینهما شبکة نسب ای قرابة شبابة بالتحریک دام شباک ج
و ربما سموا الآبار شباکا اذا کثرت فی الارض و تقاربت اشتبک الظلام ای اختلط **شرک** + **شریک** انباز شرکا ج اشراک کذلک مثل شریف و شرفاء و اشراف شریکة
مونث شرائک ج مشارکة انبازی کردن اشتراک تشارک کذلک و یقال رایت فلانا مشترکا اذا کان یحدث نفسه کالمهموم ویقال شرکة بالکسر فی البیع و المیراث اشرکه
بالفتح شرکة و الاسم الشرک و هو الکفر ایضا اشراک ج یقال اشرک بالله فهو مشرک و مشرکی و قوله تعالی و اشرکه فی امری ای اجعله شریکی فیه شراک بالکسر دوال از دوال شرک
اشرکة ج و اشرکت نعلی ای جعلت لها شراکا و شرکتها کذلک شرک بالتحریک دام شرکة یکی و ایضا شاه راه و میانه راه و توهم الکلاء فی بنی فلان شرک الصفتین ای طرائق
عن ابی نصر لواحد شراک و یقال تطلبه الطاشرکیا (ض اف ۲) ای سریعا متتابعا **شکک** + **شک** گمان و هو خلاف الیقین یقال شککت فی کذا و تشککت فیه و شککنی
فیه فلان ولنگیدن ستور و چفسیدن شکک به ای لزق (ع ف اض ۲) شکوک بالفتح ناقۂ بسیار سمین که لاغری و فربهی وی پیدا نباشد شکة بالکسر سلاح
و چوب که دستۂ تیر را بوی فلانه کنند و یقال رجل شاک السلاح و شاک فی السلاح و انشاک السلاح مرد با سلاح تمام و قوم شکاک فی الحدید و یقال شکة بالحم
ای خدفته و انتظمته شکیکة گروهی از مردم شکائک ج **شوک** + **شوکة** خار و تیزی و قوت شوک ج و ایضا قوت و تیزی نمودن یقال شاک الرجل یشاک
شوکا مثل خاف یخاف فهو شاک السلاح و شاکی السلاح ایضا مقلوب منه و پیدا آمدن پستان دختر یقال شاک ثدی الجاریة و دندان نشتر بر آمدن شتر
یقال شاک لحیا البعیر ای طلعت انیابه شجر شائک درخت خارناک شجرة شاکة بسیار خار شوک بخار در خستن و خار درآمدن متعدد لازم (ع ف اض ۲) شاکة
شکیة بخارستان درافتادن کسی (ع ک اف ۲) یقال شکت الرجل ای ادخلت فی جسده شوکة و شاکتنی الشوکة ای دخلت فی جسدی و قد شاکت شاکة
و شکیة ای وقعت فیها تشویک پستان دختر برآمدن و دندان نشتر و موی برآمدن بعد از ستردن و سیخ پر شدن چوزه و مانند آن و خار بر سر دیوار
نهادن برده شوکا بهم درشت یافته اشواک بسیار خار شدن درخت ارض مشوکة و شجرة مشوکة است منه شوکة الحقرب مش... شوکا تحالک کر بنده
که ردی جامه بوی هموار کنند و هی الصیصة ایضا (ضمیمه) **شحاک** بالکسر چوبی که پهنا در دهن بزغاله کنند تا شیر نخورد شحاک بالفتح چوب شحال در دهن
بزغاله کردن (ع بالفتحها) **شودکان** دام صیاد و آلات سلاح **شاذک** کما جره الدیوسف البستانی المحدث شیذیک لجعفر و الاشیدا لله و جد عثمان بن
احمد الدینوری و جد عبدالله بن احمد الشادندی المحدثین **شنوکة** کملوکة کوهی است و جمعه کثیر... **صباک** +
صباک بالتحریک بوی خوی زدن از مردم (ع ک ان ۲) **صعلک** + **صعلوک** بالضم درویش ... درویشی و صعلکت

الابل ای دخت ادبار ها **صکک** + **صک** کوفتن و زدن ومنه قوله تعالی فصکت وجهها و در فراز کردن (ع ف ا ض ۱) وجاب افصک صکاکاً صکوکاً تج رجل صکک وظلیم اصک آنکه زانوی وی برهم زند جمل صکک وحمار صکات ای قوی شدید صکۃ مونث منه صکۃ سختی گرما میان روز یقال لقیتہ صکۃ عمی وہو اسم رجل ویقال تصغیر اعمی مرخما **صمکک** + **صمکوک** صمکیک مرد درشت خوی جافی اللبن صملوک صمکیک ای لزج صمکک قوی وصاک اللبن الخزر جد احمی البصیر کالجبن وصاک الرجل ای غضب **صوک** ولقیته اول **صوک** وبوک ای اول شی صوک بوی خوش گرفتن جامہ اندام وجز آن (ع ف ض ۱) صلہ بالباء **صیک** + **صیک** کذالک (ع ف اک ۲) یقال صاک الطیب بجلده (ضمیمہ) **صلک** کعنب بیش از غلہ چیزیکہ از پستان بزریزد صلیک پستان شتر بند نهادن **صملک** کملس سخت توانا وسخت اندام صمالک تج **فصل الضاد** + **ضبرک** + **ضبراک** بالکسر ضبارک بالضم مرد درشت ضبارک بالفتح تج **ضحک** + **ضحک** بکسرتین وسکون ۲ ضحک (ف اک ۱) دسکونہ ارابع لغات خندیدن (ع ک ان ۲) ضحکۃ یکبار خنده تضعد بالباء وبین تضاحک استضحاک بمعنی اضحاک خندانیدن رجل ضحکۃ مثال ہمزۃ بسیار خندنده ضحکۃ بالسکون آنکہ بروی خندند اضحوکۃ آنچہ از وی خنده آید امرأۃ مضحاک بالکسر زن بسیار خنده ضاحک ابر بابرق ضاحکۃ دندان کہ در خنده پیدا شود ضحوک بالفتح راه فراخ ضحک بالسکون شگوفہ وضحک القرد ای صوت **ضرک** + **ضریک** نابینا و درویش ضرائک ضرکاء ج **ضکضک** + **ضکضکۃ** نوعی از رفتار کہ آنرا سلسک گویند رجل ضکضاک ای قصیر امرأۃ ضکضاکۃ ای مکتنز اللحم **ضمک** + **اضمیکاک** سبز شدن زمین به نبات **ضنک** + **ضنک** تنگ ضناک بالفتح زن اگنده گوشت ضناک بالضم زکام مضنوک مزکوم (ضمیمہ) + رجل مضنوک مرد مبتلا بزکام وقد ضنک یعنی **ضبوک** الارض پدید آمدن راه ها خطبا برزمین از باد ضبوک الغیث برای باریدن آماده شدن ابر اضباکت الارض روئیدگی زمین برآمد ضاک الفرس الحجر اسپ بر ما دیان جهید ضواک وضویکۃ کرده یقال رایت ضواکہ وضویکہ وتضوک فی رجیعہ ای خود آلوده شد واضطلوکوا علیہ تنازعوا الشده **ضاکت** الناقہ شتر ماده از سختی گرما پا جدا نهاد و هر دو ران بر پستانها پیوستہ کردن نتوانست ضاکہ نعت منہ ضنیک کمع تج وفلان ضاک علی غیظاً یعنی سهمان بر من خشمگین شد (ضمیمہ) **فصل الطاء** + **طبرک** بالفتحتین پاره است بری وپاره است دیگر باصبهان **طحلک** کقبر شتری کہ هنوز دندان پیش بر نیاورده باشد **طرکونہ** بالفتحتین والتشدید الراء شهری ست باندلس ونیز موضعی است دیگر باندلس **طسک** بروزن ومعنی طسق وآن پیمانہ است **فصل العین** + **عبک** یقال ما ذقت **عبکۃ** ولا لبکۃ فالعبکۃ مثل الحبکۃ وہی الحبۃ من السویق واللبکۃ قطعۃ ثرید وما فی النحی عبکۃ ای شیئ من السمن مثل عبقۃ ومنہ قولهم ما بالیتہ عبکۃ **عتک** + **عتک** بہ الطیب ای لزق بہ وعتک البول علی فخذ الناقۃ ای یبس (ع ف اک ۲) عاتکۃ کمان دیرینہ سرخ ونام زنی قال النبی علیہ الصلوۃ والسلام انا ابن العواتک من سلیم یعنی جداتہ وہن تسع عواتک عاتکۃ بنت ہلال ام جد ہاشم وعاتکۃ بنت مرۃ بن ہلال ام ہاشم وعاتکۃ بنت الاوقص بن مرۃ بن ہلال ام وہب بن عبد مناف بن زہرہ جدۃ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من قبل امہ آمنۃ بنت وہب وسائر العواتک امہات النبی من غیر بنی سلیم عتیک قبیلہ از عرب عتکی منسوب الیها **عرک** + **عرک** مالیدن (ع ف ان ۱) وگوشمالی دادن یقال عرکت الناس ای امسستہم شراً یطرق ام لامعارکۃ کارزار کردن معترکۃ معرکۃ معرکۃ حرب جای معرکہ بضم الراء کذلک اعتراک انبوہی معرکہ یقال اوردها العراک اذا اورد ہا جمیعاً الماء ونصب العراک علی المصدر ای اوردہا عراکا ثم ادخل علیہ الالف واللام کما قالوا مررت بہم الجماء الغفیر والحمد للہ فعین نصب لم یغیر الالف واللام المصدر عن حالہ عریکۃ طبیعت فلان لین العریکۃ ای سلس ولانت عریکتہ ای انکسرت نخوتہ عرک بالفتح من الفوق مثل الشرک ما معرک و ارض معرکۃ ای مزدحم علیہ التی عرکتہا السائمۃ حتی اجدبت عروک بالضم جای فقص شدن عرک بالتحریک ماہی گیران وکشتی بانان وآواز ویکسر الراء منہ عرکی یکی مثل عجمی وعربی رجل عرک ای صریع وقوم عرکون ای اشداء صراع ویقال لقیتہ عرکۃ بالسکون ای مرۃ وعرکات مرات عرکۃ زن با گوشت عرکرک شتر قوی درشت **عسک** + **عسک** چسپیدن ولازم شدن (ع ک اف ۲) **عفک** + **عفک** گول عفاک گول عفک باز داشتن از حاجت ومماطلت کردن حق کسی را **عکک** ابل معکوکۃ ای محبوسۃ عککت الحدیث دو باره گفتن خواستم سخن را عکۃ بالضم خنور مسکہ عکاک عکاک تج وزنیک تود کرم وعکۃ الغبار لعلو النوق عند لقاحها وعکت الناقۃ اذا تبدلت لونا غیر لونها علۃ عکیک عکاک تیزی گرما یوم عک عکیک شدید الحر وعکت یومنا بیکہ ای حمی ورجل عکۃ ای صلب شدید وعکہ بالسوط ای ضربہ فرس معک اسپ تازیانہ خوار عک بالفتح دائم شدن دکرم شدن تپ وعک بن عدنان امهرده ویقال المکتنز فلان ازرۃ عک وہوان یسبل طرفی ازاره وتضم سائرہ عکۃ نام شهری ویقال ہذا ارض عکۃ وارض علۃ تضاف ولاتضاف

ای جارة عکوک فربه کوتاه و درشت وهو فعلع بتکریر العین ولیس من المضاعف وجای درشت سخت **علاک** + **علاک** بالکسر و بالفتح خاییدن زن علک را و اسپ لگام را (عع ت اص ح ۲) شی علک ای لزج عواک رک رحم علوالک تج ورک پنهان در گوشت فرج اسپ خر و گوسپند اعلنکک الشعر ای احلنکک و اجتمع **عنک** ۱ + **عناک** خفتن شب و سطر شدن زنی (عع ف اص ح ۲) عانک ریگ توده بسته سخت شده و سرخ و دم عانک خون سرخ اعتنک الخنزیر شتر بر ریگ افسرده عنک بالکسر سبک آخر شب و درعنک کلید آن (ضمیمه) رجل **علنباک** کعلس و سخت درشت **عشک** بالفتحتین گهن و تنک ریشهای سخت خاص خاصة آعتک مرد چیکه عنکة بالفتحتین جای سخت کلناک **عدک** بشم زدن به معدک و آن چوبی است که بدان پشم زنند **عضناک** کعلس سخت درشت و فرج کلان پر گوشت و زن لاغر که جای پیوستگی هر دو رانش سطبر و تنگ باشد عفنکة زن پرگوشت مضطرب و زن کلان باشد عفنک مثله **عنفک** کول یستوی فیه المذکر والمونث و مرد گران دانا و ا ر **عاک** علینا دید وحمله کرد و پیش آمد عاکت المراة زن بسوی خانه بازگشت و آنجا هر چه میسر آید خورد و منه المثل عوکی علی بیتک اذا اعیاک بیت جارتک و عاک معاشه عوکا و معاکا یعنی کسب کرد معاش خود را و عاک به پناه گرفت دعاک علی حاله او را بر حال خود امید وار کرد و معاک مذهب و پناه گاه و احتمال و اول عوک و بوک ای اول شی و تا به عوک یعنی حرکة اعتواک ازدحام و نعاد کوا باهم جنگیدند و ترکوهم فی معوکة و عویکة ای فی قتال **عیهکة** و عوهکة جنگیدن تعیهکة انداختن به خرشیدن **عیکان** بالفتحتین هر دو دوش خود را جنبانیدن رفتن (عع ف ا ک ۲) عیکة بر وزن و معنی ایکة یعنی انبوه عیکتان نام دو کوه و یقال لهما العیکان ایضاً (ضمیمه) فصل الغین + **غسک** بالفتحتین بر وزن و معنی غسق عانکة زن کول **فصل الفاء** **فتک** + **فتک** مثلث لغات ناگاه گرفتن و ناگاه کشتن (عع ت اص ح ۲ و ک ۲) فاتک دلیر فتاک تج و فی الحدیث قید الایمان الفتک لا یفتک مومن **فدک** + **فدک** بالفتحتین نام دیهی از خیبر و فدکیه نام مردی **فرک** + **فرک** مالیدن جامه و خوشه و پیش از عع ف اص ح ۲) افراک وقت مالیدن شدن خوشه را و یقال للنبت اول ما یطلع نجم ثم فرخ و قصب ثم اعصف ثم سنبل ثم احب و السبل ثم اسفی ثم افرک ثم ام فرک بالکسر و بضم دشمن داشتن زن شوی را (عع ک ا ف ۲) مراة فروک و فارک نعت منه و فرکها زوجها ایضا و لم یسمع هذا الحرف بغیر الزوجین رجل مفرک مردی که زنان او را دشمن دارند انفراک سست شدن منکب فرک بالتحریک سستی بن گوش (عع ک ا ف ۲) یقال اذن فرکا و فرکة **فرسک** + **فرسک** بکسرتین نوعی از شفتالو **فکاک** + **فک** جدا کردن دو چیز بهم در شده از یکدیگر و خلاص کردن و کذلک التفکیک و دوا رو در دهان کودک را دار کر دبیرون آوردن گروی را و آزاد کردن بنده را (عع ف اص ح ۲) و یکی از دو فک یقال مفقل الرجل بین فلکیه شیخ فاک پیر فرتوت و فکاک الرهن بالفتح والکسر آنچه گرو را بوی بیرون آرند انفکاک کردی را از گرو بیرون آوردن انفکاک از هم جدا شدن و آزاد شدن یقال انفکت رقبة فلان من الرق و ما انفک فلان قائما ای ما زال و انفکت قدمه او اصبعه ای انفرجت و زالت فکة کولی و سستی و کول شدن (عع ک ا ف ۲) و ستاره گرد آمده سپس سماک رامح فال الاصمعی تسمیها الصبیان قصعة المساکین و هو ذاک نائک ای احمق و فلان تیفکک افالم یکن به تماسک من حمق افکت کشاد پیوند کتف از ضعف و سستی فلک معده و منه ایضا انفساخ القدم و قال الاصمعی انما هو الفک من قولک فکه یفکه فکا فاظهر التضعیف ضرورة **فلاک** + **فلک** چرخه ریسمان و پاره زمین کرد و ریگ توده کرد فلاک تج تفلیک کرد شدن پستان دختر تفلک کذلک و پالان بند ساختن از موی کو پشم شتر بچه را تا شیر نخورد و فلک کشتی و واحد و جمع و مونث و مذکر یکسان قوله تعالی فی الفلک المشحون جاء به مذکرا و واحدا و قوله تعالی والفلک تجری فی البحر مونثا و قوله تعالی حتی اذا کنتم فی الفلک و جرین بهم جمعا و کانه یذهب بها اذا کانت واحدة الی المرکب فیذکر و الی السفینة فتونث و عند سیبویه فلک جمع تکسیر فلک الذی هو واحد و لیست مثل الجنب الذی هو واحد و جمع لان فعلا و فعلا یشترکان فی الشی الواحد مثل العرب و العرب و العجم و العجم و جاز ان یجمع فعل علی فعل مثل اسد و اسد فلم یمتنع ان یجمع فعل بالضم و التسکین ایضا علی فعل فلک بالتحریک چرخ و گردون و جمع افلاک تج و یجوز ان یجمع علی فلک مثل اسد و اسد و خشب و خشب فیلکون برودی **فناک** + **فنوک** سستیهیدن صبی لیف (عع ف اص ح ۲) و مقیم بودن بجائی و پیوسته خوردن طعام و فنک فی الطعام بالکسر لغة فیه فنک بالفتحتین و فنیک گرد در شم افنیاک ششد و فی الحدیث اذا توضات فلا تنس الفنیکین یعنی جانبی العنفقة من عن یمین و شمال هما المغفلتان (ضمیمه) **فذلکة** حسابه به نهایت رسانید آنرا و فراغت کرد از آن مخترعة من قوله اذا اجمل حسابه فذلک کذا و کذا **فرنکة** سیره سوزه کردن آنرا و فرنکت علة الا نجود را شا دا کرد و بر رفتار زنر و تاک کا رفت و فرتکة راس الغرتک سر کوهی است بکنار بحر سند لبوی مین **فیهک** کجیده رزن کول **فصل الکاف** + **کرک** + **کرکی** بالضم کلنک کراکی تج **کعک**

ملعک کالک (ضمیمه) لکنک بالفتح آنچه گزمازک نحو گرفتار سینه کوکوة در رفتار خود جنبیدن و شتافتن او هو عدو القصیر کوکبة بالضم و کوتاه پست کرکی
مرد بلی فیض کیاکة بالفتح بضمه جملا الکیلکة کیاکی ج تصغیر بالکیلکة و کلیکیة کیکا آنکه هیچ ندارد فصل اللام + لباک + لبک آمیختن کار (ع ف اض ۲) امر لبکة
ای مختلط و آمیختن پست با انگبین و جز آن التباک در آمیخته شدن کار لبیکة من غنم و هو مثل البلیکة لبکة بالتحریک پاره از ترید یقال ما ذقت عنده عبکة ولا لبکة + لحک
+ لحک در آوردن چیزی در چیزی و چفسیدن بهم (ع بفتحهما) یقال تلاحک فقار ظهره ای دخل بعضها فی بعض و شیء متلاحک ای متداخل متلاحکة ناقة
استوار خلق لحکة مثل همزة کرکی کبود دم دراز مانند کربشه لکک + لک زدن (ع ف اض ۲) مثل صکت و چیزی که بوی رنگ سرخ کنند لک بالضم وردان
اللکاک انبوهی کردن اللکیک پر گوشت لکاک ج جمل لکالک ای ضخم لماک ما ذقت لماکا ای شیئا یقال ما ذقت لماجا و لماکا عندنا لماک ای تلمج بلماج
تلمک ای تلمظ و تلمک البعیر اذا لوی لحیه لوک + لوک خاییدن (ع ف اض ۲) و فلان یلوک اعراض الناس ای یقع فیهم یقال الکنی الی فلان ای کن
رسولی الیه و تحمل رسالتی و اکثروا من هذا اللفظ فی اشعارهم و قیاسه ان یقال الاکه یلیکه الاکة و هذا ان کان من الالوک فی المعنی و هو الرسالة فلیس منه فی اللفظ
(ضمیمه) ملائک ملائکه پیغام بری و الکنی الی فلان پیغام من بسوی ایشان برسان اصله الکنی حذفت الهمزة و القیت حرکتها علی ما قبلها و ملائک فرشته
لانه یبلغ عن الله تعالی و وزنه مفعل و العین محذوفة و الزمت التخفیف الا شاذا لدک بالفتح و بفتحتین چسپیدن (ع ک اف ۱) لعدی بالباء لزک الجرح برآمدگی
گوشت زخم هموار شده و هنوز به نه شده (ع ک اف ۲) او الصواب لدک الفک مرد چپه و کول لفیک مثله لا لکا فی بیاء النسبة لعد الهمزة هو ابو القاسم هبة الله
بن الحسن بن منصور الرازی الطبری لیکة بالفتح نام ده اصحاب بحره و بها قرأ نافع و ابن کثیر و ابن عامر و انکار الزمخشری کونها اسم القریة غیر جید فصل المیم
متک متک باقی مانده ختنه زن و زمادره و تسمج متکا زن ختنه ناکرده محاک + محک ستیهیدن (ع بفتحهما) رجل محک و محاک معنی
تماحک ای تلاجه تماحک کذا امسک + امساک چنگ در زدن تمسک استمساک امتساک مثله صلته بالباء تمسیک کذلک و قری فلا تمسکوا بعصم الکوافر
و امسکت عن الکلام سکت تماسک خویشتن داشتن مسیک مرد بخیل مسک بفتحتین کذلک و یقال فیه امساک و مساک و مساکة ای بخل مساک ایضا جائی که آب
ایستد در وی مسکة بالضم بقیه از هر چیز و من الآبار الصلبة التی لا تحتاج الی طی مسک بالکسر مشک و هو فارسی معرب و کانت العرب تسمیه المشموم و ثوب ممسک
مصبوغ به مسک بالفتح پوست مسک بالتحریک و سیانه از عاج مسکة بفتحتین یکی رجل مسکة مثال همزة بخیل و یقال هو الذی لا یعلق بشیء فیتخلص منه و الجمع مسک
معک + معک ای مطل رجل معک ای مطول و مماعک مماطل بالدین (ع بفتحهما) معکت الادیم ای دلکته و تمعکت الدابة تمرغت و معکتها انا تمعیکا و
یقال وقع فی معکوکاء ای فی شر مکک + مک مکیدن رجل مکان ای مصان و لحان و هو الذی یرضع الغنم من لؤمه و لا یحتلب مکک مغز استخوان
بیرون آوردن مکاکة بالضم مغز استخوان و فی الحدیث لا تمکوا علی غرمائکم ای لا تستقصوا امتکاک همه شیر پستان را مکیدن کره مکه معروف مکوک پیمانه و هو ثلاث کیلجات
کیلجة منا و سبعة اثمان منا و المنا رطلان و الرطل اثنا عشر اوقیة و الاوقیة استار و ثلث استار و الاستار اربعة مثاقیل و نصف و المثقال درهم و ثلثة اسباع درهم و الدرهم
ستة دوانیق و الدانق قیراطان و القیراط طسوجان و الطسوج حبتان و الحبة سدس ثمن درهم و هو جزء من ثمانیة و اربعین جزءا من درهم مکاکیک ج ملک
+ ملاک بالکسر معروف و ملک کردن (ع ف اک ۲) و میانه راه ملک بالفتح خمیر سخت کردن هذا الشیء ملک یمینی و ملک یمینی و الفتح افصح و ملکت المراة تزوجتها مملوک بنده تملیک
ملک گردانیدن چیزی کسی را فهو مملک مال تملک و خشک گردانیدن و سخت کردن چوب را بآفتاب یقال منه ملکت اللبنة املاک خمیر سخت کردن و زن دادن
یقال بعنا من املاک فلان و الایقال من ملاک فلان ملکوت من الملک کالرهبوت من الرهبة یقال له ملکوت العراق و ملکوة العراق ایضا مثل الترقوة
ملک بالضم و التخفیف پادشاهی ... و ایضا کان الملک الملک مخفف من ملک و الملک مقصور من مالک او ملیک ملوک املاک ج مملکة مواضع
... ملک آنکه ای ملک قرا ... النحل شاه زنبوران و یقال کنا عبید مملکة و لم نکن عبید قن قال الکسائی القن ان یکون ملک هو و ابواه و المملکة
بفتح اللام و ضمها ان یغلب علیهم فیستعبدهم و هم فی الاصل احرار و قن هو المشتری و یقال ما فی ملکه شیء بالفتح و الکسر و ما فی ملکته بفتحتین ایضا ای لا یملک شیئا و یقال
... من ... اذا کان حسن الصنع الی ممالیکه و فی الحدیث لا یدخل الجنة سیء الملکة اذا کان سیء الصنع و یقال لا اجد من کذا ما لک و ما ملک بضمها و بفتحها ایضا
ملاک الامر بالفتح و الکسر قوامه ... و القلب ملاک الجسد ... ما لفلان مولی ملاکة دون الله ای لم یملکه الا الله تعالی و ماله ملاک بالفتح ای تماسک ما تمالک ای ما تماسک ملکة
الدابة بفتحتین قوائمها و یا دیها ملک بفتحتین فرشته واحد و جمع قال الکسائی اصله مالک بتقدیم الهمزة من الالوک و هی الرسالة ثم

قلبت وقدمت اللام فقيل ملاک ثم ترکت همزته لکثرة الاستعمال فلما جمعوها ردوها اليه فقالوا الملائکة وملائک + ويقال الفيما الماء لک امر اي لقوم به الامر +
مالک الحزين نام مرغي از مرغان آبي مالکان دو مالک يعني مالک بن زيد ومالک بن حنظلة (ضميمه) مراک بالفتح موضعي است ميان بربر لي
از عدن او مرکة لبد يا لز بجبار ومرک گلنف کوني مشکان بالضم نام شخصي ودهي است باصطخر وهي است بفيروزآباد فارس وشهري است از نواحي
همدان ومشکان للجمال الثاني لعي ومعروف بن مشکان المقري وخطوان بن مشکان الثاني لعي ومحمد بن مشکان محدثون ومشکدانه لقب عبد الله بن عامر المحدث
الطيب رايحه المصطکا بالفتح والضم ويمد في الفتح فقط علک رومي ابيضه نافع للمعدة والمقعدة والامعاء والکبد والسعال المزمن شربا والنکهة واللثة
وتفتيق الشهوة وتفتيح السدد ودواء مصطک خلط به مهکه نبک ساييد آن را امتهکه مثله ومهک في المشي در رفتار زودي کرد ومهک المراة زن را بجماع
در رنج وتعب انداخت ونرم وهموار کرد آن چيز را مهکة الشباب بالضم والفتح بکمال رسيدن جواني وشباب ممتهک ومهک جوان کامل والمهک کزمعق
دراز مضطرب والمهک من الخيل اسپ فراخ گام ومموک کصبور کباده ويوسف بن ماهک کهاجر محدث تمهک نيک کار کردن ونگار کردن هر دو از
خود مموک مرد بسيار خطا در سخن ومهيک کامير گشتني که وقت کشتي ماده را باروار کردن نتواند ومهک صلبه کسمع وعني وتماکوا با هم خصومت وبدخلقي نمودند

فصل النون نبک + نبکة پشته تنک سر نبک بالتحريک ج نباک تلهاي خرد مکان نابک مرتفع نوابک ج + نزک + نزک بالکسر نيزه
سوسمار نيزک نيزه کوتاه نيازک ج + نزکه اي طعنه وکذلک اذا نزعه وطعن فيه بالقول (عع ف اک ۲) رجل نزاک اي عياب نسک + نسکت الشي اي
غسلته بالماء وطهرته فهو منسوک نسک بالضم عبادت کردن (عع ف اص ۲) ناسک اي عابد نسّاک ونُسُک اي تعبد نساکة پارسا شدن (عع بضمها)
نسيکة قرباني نسک بضمتين ونسائک ج + منسک بالفتح والکسر قربان جاي نوک + نوک بالضم گولي نوکة اي حماقة (عع ک اف ۴) انوک نعت منه
ستنوک مثله وقوم نوکى ونوک والنوکة اي وجدته انوک وفي ولو اما انوکه ولم يقولوا انوک به نهاک + نهاک جامه پوشيدن تا کهنه شود
(عع بفتحها) يقال نهکت الثوب اي لبسته حتى خلق ومبالغه کردن در خوردن طعام يقال انهک من هذا الطعام وانهک عرضه اي بالغ في شتمه ونهکته الحمى اي
جهدته واضنته ونهکته الحمى بالکسر تنهکه نهکا ونهکة لغة فيه وقد نهک اي ولف وخلى فهو منهوک يقال بانت عليه نهکة المرض ونهکه السلطان عقوبة ينهکه نهکا
ونهکة اي بالغ في عقوبته وفي الحديث انهکوا الاعقاب او لتنهکنها النار اي بالغوا في غسلها وتنظيفها في الوضوء وکذلک يقال في الحث على القتال انهکوا
وجوه القوم يعني اجهدوهم وابلغوا اجهدهم ورجل نهيک اي شجاع وسيف نهيک اي قاطع والنهيک الاسد نهاکة بالفتح دلير شدن (عع بضمها) انتهاک الحرمة
تناولها بما لا يحل نيک + نياک جماع کردن رجل نائک نعت منه ونياک للمبالغة وفي المثل من ينک العير ينک نياکا (ضميمه) نتک ذکره
بعد بولا بنزه پاک کرد وافشاند ونتک الشي موي را برکند والنتک جذب شي تقبض عليه ثم تکسره اليک بجفوة انددکان بالفتح وضم الدال ديهي است
بفرغانه منها عمر بن محمد بن طاهر الصوفي ودهي است بسرخس بها قبر الزاهد احمد الهادي نشاک کشداد جد خالد بن المبارک المحدث انطاکية بالفتح
والکسر وکسر الکاف وفتح الياء المخففة پاي تخت شهرهاي عواصم است وهي ذات اعين وصور عظيم من صخر واخله خمسة اجبل دورها اثنا عشر ميلا نفکة بفتحتين
بروزن ومعني نکفة يعني استخوان ريش نکنکة برقرار خود سختي کردن واصلاح کار کردن نلک بالضم وبکسر درخت چنار يا درخت زهره ونلکة يکي
نمک کبقم نام شخصي ونانک کهاجر لقب احمد بن داود الخراساني المحدث

فصل الواو ودک + ودک بالتحريک چربش گوشت وحاجة ودکة اي سمينة و
يقال ما ادري اي اودک هو اي الناس هو وذکا ريگ توده جاي ورک + ورک برسوي ران وهي مونثة وقد يخفف مثل فخذ وفخذ ورک بر پهلو خفتن
(عع ف اک ۲) تورک على اليمنى اي وضع الورک في الصلوة على الرجل اليمنى ومنه الحديث نهى ان يسجد الرجل متورکا وتورک على الدابة اي ثني رجله ووضع احدى ورکيه
في السرج وکذلک التوديک وتورکت المراة الصبي ذا حملته على ورکها وورکت الجبل اي جاوزته وورکته ورکا اي جعلته حيال ورکي ويقال ورکن اي عدلن ورک
فلان ذنبه على غيره اي قرفه به وانه لمورک في هذا الامر ليس له ذنب فيه ويقال نعل موّرک وموّرکة نعل سيرون لخيف نعل سوزه قال ابو عبيدة المورک والمورکة الموضع
الذي يثني الراکب رجله عليه قدام واسطة الرحل اذا مل من الرکوب وراک بالکسر اشجه پيش رجل وشک + وشک شتافتن (عع بضمها) يقال وشک ذا
خروجا بالضم يوشک اي سرع وعجبت من وشک ذلک الامر ووشکان ذلک الامر ويضم فيهما اي من سرعته ووشکان ذا خروجا اي عجلان ووشک البين سرعة
الفراق خرج وشيکا اي سريعا وامراة وشيک اي سريعة الشاک شتافتن ومنه قولهم يوشک ان يکون کذا والعامة تقول يوشک ان يکون بالفتح وهي لغة رديئة وشک

مستعجل ای سارع ہذا یقال بہذا اللفظ ولا یقال منہ واشتک **وعک** + **الوعک** تیزی تپ وقد وعکتہ الحمی فہو موعوک الیاک غلطانیدن سنگ صیقل
در خاک راینبوہی کردن شتران بآب خوردن وعکتہ اسم سنہ وسخت افتادن در وردیدن ورفتن وکار زار دلیران چنانکہ درہم آویزند **وکوک** + **وکواک** بددل
تہیسند (ضمیمہ) **اوتاک واوتکی** خرمای شہر ہجر یا سولوی **وزکت المرأۃ** زن زودی کرد یا بدرفتاری کرد وزکت المرأۃ عند النکاح زن ہنگام جماع
نرمی وسستی کرد **وملکۃ** فراخی **وناک** ستے قوبسہ درقوم خود جا گرفت وانکسستی داکن یعنی بیضہ خود را در آشیانہ پاسبانی کنندہ **فصل الہاء** **ہتک**
+ **ہتاک** پردہ دریدن (ع ف ک ۲) انہتاک لازم منہ وہتاک الاستار شدد للمبالغۃ ہتکۃ بالضم پردہ دریدگی **تہتک** رسوا شدن **ہندک** + **ہناد**
ہندوان **ہلک** + **انہکاک** کشادہ شدن پیوندہای زن وقت ولادت ویقال ہکت فلانًا النبیذ ای بلغ منہ یعنی دریافت بود را فاتہک ای سکر یکت
فرودریدن چاہ وزدن بہ شمشیر (ع ف اص ۲) **ہلک** + **ہلاک** ہلوک مہلکۃ ثلث لغات تہلکۃ نیست شدن قولہ تعالی ولا تلقوا بایدیکم الی التہلکۃ ہلک بالضم
نیستی اہلاک استہلاک ہلاک کردن مہلکۃ بکسر اللام ونتہا بیابان ہلک متعدد منہ مثل اہلاک ہالک نعت منہ متعدد ولازم ہلکی ہلاک ج وفی المثل فلان ہالک
فی الہوالک شاذ کما ذکرنا فی القوامس وقولہم افعل کذا اماہلکت ہلک بضم الہاء والام غیر مصروف ای علی کل حال کما یقال افعل ہذا ولو خربت الدنیا تہالک
علی الفراش ای سقط واہتلکت القطاۃ خوف البازی ای رمت بنفسہا فی المہالک ہلوک زن بدخوی درافتندہ بر سر دو بلا بہ کار ولا یقال رجل ہلوک
ہلک بالتحریک سرچہ فرود افتد ہلکہ نیستی یقال ہی الہلکۃ الہاکا توکید الہاء ہالکی آہنگر منسوب الی الہالک بن عمرو + قال الکسائی یقال وقع فی وادی
تہلک بضم التاء والہاء وکسر اللام مشددۃ وہو غیر مصروف مثل تخیب ومعناہا الباطل **ہمک** + **انہماک** جدا کردن وشدیدن تہمک کذلک + **ہوک**
+ **تہوک** متحیر شدن وفی الحدیث استہوکون انتم کما تہوکت الیہود والنصاری ای متحیرون انتم وہو ایضًا مثل التہور او الوقوع فی الشئ بقلۃ مبالاۃ (ضمیمہ)
ہبکۃ کہمزۃ مرد گول وزمینی کہ دران پایہای چارپایگان فرورود وہبکات کلب آبی است معرب راوانہبکت بہ الارض یعنی زمین ازافرو برد **ہیرکۃ** جنتر
نازک اندام وشباب ہیرک جوانی کامل ویقال شاب ہیرک وہبارک **ہیبنک** کعامس مرد گول ناتوان وسخن چین **ہبنکۃ** مونث منہا وہبنکۃ الضمام وکسلمند
ہترک کجعفر اسد ہاہک شکست (ع ف اک ۲) وتہدک بالکلام سخن راشکست **ہودک** کجوہر قربہ ہنا وکہ مردمان ہندی **ہیپاب** زن کو
ہنفک مضطرب وسست ودر رفتار ومرد سخت خطا کار وابسیار ہم آمیزندہ مہنفک مثالہ **ہلیتہ** بالی کردن وکندیدن فی **ہوک** **فصل الیاء** + **یک**
نخستین عدد واست بفارسی وہذا اللفظ قد وقع فی شعر رو بہ شعر وقد اقاسی حجۃ الخصم المحک تخدی الرومی من یک لیک ای واحد بواحد وشہری است
بمغرب قبیلک الفتنیر بوضعی

باب اللام

فصل الالف + **ابل** + **ابل** بکسرتین وسکون ۲ شتر لا واحد لہا من لفظہا وہی مونثۃ لان اسماء الجموع التی لا واحد لہا من لفظہا اذا کانت لغیر الآدمیین
فالتانیث لہا لازم واذا صغرتہا ادخلتہا الہاء فقلت ابیلۃ وغنیمۃ آبال ج ابلان وغنمان ای قطیعان منہما ابلۃ زمین شترناک والنسبۃ الیہا ابلی بفتح الباء استیحاشًا
لتوالی الکسرات ابل ابل مثال فخر ای مہملۃ فان کانت للقنیۃ فہی ابل مؤبلۃ وان کانت کثیرۃ فہی ابل اوابل ویقال جاءت ابلک ابابیل ای فرقا وکذا طیر
ابابیل قال وکذا یجی فی معنی التکثیر وہو من الجمع الذی لا واحد لہ وقال بعضہم واحدہ ابول مثل عجول وقال بعضہم ابیل قال ولم اجد العرب تعرف لہ واحدًا ابول
ستیزہ عاف لبسند کردن شتر از آب (ع ف احن ۲) آبل نعت منہ اٰبال ج مثل کافر وکفار ابل بفتح باز بودن از مجامعت (ع ف اک ۲) تابل کذلک وفی الحدیث
لقد تابل آدم علیہ السلام علی ابنہ المقتول کذا وکذا عاما لا یصیب حوا ابالۃ بالفتح دانا شدن بکار شتر (ع ک اف ۲) فہو آبل وابل بالمد والقصر ای حاذق بمصلحۃ
الابل وآبل مثل افعل التفضیل یقال فلان من آبل الناس ای اشدہم تانقا فی رعیۃ الابل واعلمہم بہا رجل ابلی بفتح الباء ای صاحب الابل تابیل شتر گرد آوردن
بجہت شیر وبچہ وابلت الابل ای اقتنیت فہی مابولۃ وفلان لا یاتبل ای لا یثبت علی الابل اذا رکبہا وکذا لک اذا لم یقم علیہا فیما یصلحہا عن ابی عبید ابلۃ
بالتحریک ناگوارندہ وگرانی از طعام وفی الحدیث کل مال ادیت زکوتہ فقد ذہبت ابلتہ وصلہ وبلۃ عن الوبال فابدل الواو بالالف لقولہم احد واصلہ وحد ابالۃ
بالکسر بستہ ہیزم وفی المثل ضغث علی ابالۃ ای بلیۃ علی اخری کانت قبلہا ولا یقال ابالۃ لان الاسم اذا کانت علی فعالۃ بالہاء لا یبدل من احد حرفی تضعیفہ
یاء مثل صنارۃ ودنامۃ وانما یبدل اذا کان بلاہاء مثل دینار وقیراط وبعضہم یقول ابالۃ مخففا ابلۃ وبلۃ ایضًا مثلہ الآلیۃ بضمتین پارہ خرما ونام شہری

ابیل زاہد ترسایان وکان یسمی عیسی علیہ السلام ابیل الابیلین **آتل** + **اتلان** گام نزدیک نہادن چنانکہ رفتار خشمگین باشد (ع ف اک ۲) **اثل** +
اثل شوره گز اثلة یکی اثلات بالتحریک ج وقیل للاصل اثلة یقال فلان ینحت اثلتنا اذا قال فی حسبہ قبیحا تأثیل با اصل و استوار کردن یقال مجد مؤثل اثیل تأثل
گرفتن اصل مال و فی الحدیث فی الوصی الیتیم انہ کان یاکل من مالہ غیر متأثل مالا وجاہ کندن اثال بالفتح بزرگی اثال بالضم اسم جبل و نام مردی **اجل** + **اجل**
بفتحتین مہلت و بسکون لام آری مثل نعم قال الاخفش اجل احسن من نعم فی التصدیق ونعم احسن منہ فی الاستفہام فاذا قال سوف تذہب قلت اجل وہو احسن
من نعم واذا قال اتذہب قلت نعم وہو احسن منہ اجل بسکون ۲ از بہر من اجلک از بہر تو بفتح الہمزہ وکسرہا اجل ایضا بالکسر مادہ گاو وحشی آجال ج و تأجلت
البہائم ای صارت آجالا اجل ایضا درد گردن و درگرفتن گردن از ناہمواری بالین (ع ک اف ۲) یقال اجل الرجل اذا نام علی عنقہ فاشتکاہا تأجیل مہلت دادن
و علاج کردن درد گردن یقال بی اجل فاجلونی ای داوونی اجل بالکسر مشدد الجیم فتحا لغة فی ایل وہو الذکر من الاوعال ویقال ہو الذی یسمی بالفارسیة گوزن قال ابو
عمرو و بعض العرب یجعل الیاء المشددة جیما وان کانت غیر طرف آجل آجلة آن جہان وہر چہ با مہلت باشد ضد عاجل و عاجلة اجل شورانگیختن (ع ف اص
۲ و ک ۲) اجل علیہم شرا ای جناه وہیجہ علیہم ماجل کول آب مآجل ج وقد تأجل الماء و ما ہنا اجل واجیل ای مجتمع اجلی علی فعلی موضعی **ادل** + **ادل**
بالکسر درد گردن و شیر خفتہ و ترش شدہ یقال جاءنا بادلة ما تطاق حمضا ای من حموضتہا **ازل** + **ازل** تنگی وازل الرجل یازل ای صار فی ضیق وجدب
ازل بالکسر دروغ یقال ما فی حبی ازل وکذب ازل بالفتح باز داشت (ع ف اک ۲) یقال ازلوا المال اذا حبسوه عن المرعی من خوف مازل مضیق مثل مأزق
وتازل صدری وتازق ای ضاق ازل بفتحتین دیرینگی و ہمیشگی یقال ہو ازلی ذکر بعض اہل العلم ان اصل ہذه الکلمة قولہم للقدیم لم یزل ثم نسب الی ہذا فلم یستقم
الا باختصار فقالوا یزلی ثم ابدلت الیاء الفا لانہا اخف فقالوا ازلی کما یقال فی الرمح المنسوب الی ذی یزن ازنی ونصل اثربی منسوب الی یثرب **اسل** +
اسل بفتحتین درخت بلند با خار و نیزه و کل شوک طویل اسلة اللسان باریکی وتیزی زبان و رسن اسیل کشیده یقال ہو اسیل الخد اسالة مصدر منہ (ع
بضمہا) و یقال ہو علی آسال بالمد من ابیہ مثل آسان ای علی شبہ من ابیہ وعلامات واخلاق ماسل نام ریگی **اصل** + **اصل** بیخ و بن و نژاد اصول
ج اصل مؤصل استیصال از بیخ بر کندن و یقال جاءوا باصلتہم ای باجمعہم واخذت الشیء باصیلتہ ای کلہ باصلہ و یقال لیس لہم اصل و لا فصل لا اصل الحسب والفصل
اللسان اصیل شبانگاه و یقال قد اصلنا ونحن موصلون ای داخلون فی الاصیل وجمعہ اصل و اصال و اصائل وتجمع علی اصلان مثل بعیر وبعران ثم صغروا الجمع فقالوا
اصیلان ثم ابدلوا من النون لاما فقالوا اصیلال ویقال لقیتہ اصیلالا و اصیلانا بالتصغیر ایضا اصالة محکم و با اصل شدن (ع بضمہا) مجد اصیل ای محکم و با اصل اصلة
بفتحتین نوعی از مار وفی الحدیث فی ذکر الدجال کان راسہ اصلة والجمع اصل **اصطبل** + **اصطبل** بالکسر آخر جای ستور والفہ اصلیة لان الزیادة لا تلحق
الرباعیات من اوائلہا الا الاسماء الجاریة علی افعالہا وہی من الخماسیات البعد وقال ابو عمرو ونحیت وانہ لیس من کلام العرب **اطل** + **ایطل** تہی گاه و کذلک
الاطل بالسکون والحرکة آطال ج وایاطل جمع الایطل **افل** + **افول** ناپدید شدن (ع ف اص ۲ و ک ۲) افال آفائل شتران خرد افیل یکی افیلة مؤنث مافول
ابدال المافون وہو الناقص العقل **اکل** + **اکل** خوردن مأکل کذلک (ع ف ان ۲) اکلة یکبار خوردن تا سیری اکلة بالضم لقمہ کہ ذیقال اکلت اکلة واحدة
ای لقمة او قرصة و ہذا اکلة لک ای طعمة لک وفلان ذو اکل ای ذو حظ من الدنیا و رزق و اکل بالضم والسکون میوه نخل و ہر چہ ازو خورند ومنہ قولہ تعالی اکلہا دائم وانقطع اکلہ
ای مات و رجل ذو اکل ای ذو عقل و مال و رأی و ثوب ذو اکل اذا کان کثیر الغزل صفیقا و قرطاس ذو اکل اکلة بالضم والکسر غیبت یقال انہ لذو اکلة اذا کان یغتاب الناس کانہ من
قولہ تعالی ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیہ میتا اکلة بالکسر خارش کال ج یقال بی لا اجد فی جسدی اکلة من الاکال ای حکة و نوعی از خوردن مثل الجلسة والرکبة یقال انہ لحسن الاکلة و قولہم
اکلة راس ای قلیل یشبعہم راس واحد وہو جمع آکل و یقال اکلنی و اکلتنی یالم آکل ای آدعیہ علی و آکلتک فلانا اذا امکنتہ منہ ایکال خورانیدن و یقال اکلت النار الحطب و آکلت النخل
والزرع و سخن چینی کردن میان مردم مواکلة باہم خوردن یقال آکلتہ ای اطعمتہ و اکلت معہ فصار افعلت و فاعلت علی صورة واحدة ولا یقال اکلتہ بالواو اکال مہتران قبیلہ
ماکل در زمین ماکلة بالفتح والضم موضعی کہ از وی خورده شود یقال اتخذت فلانا ماکلة مِیکلة بالکسر نان و حبز آن کہ و روی گوشت پزند و یقال ما ذقت اکالا بالفتح ای طعاما اکولة گوسپندی کہ
بحہت خوردن فربہ کنند اکیلة خوردنی و خورده شده یقال ہی اکیلة السبع وانما دخلتہ الہاء وان کان بمعنی مفعول لغلبة الاسم علیہ اکیل ہم کاسہ و خورنده اکال موی برآوردن شتر
بچہ در شکم و زحمت دادن آن رحم مادر را بخارش (ع ک اف ۲) فہی ناقة آکلة اکال بالضم اسم سند خارش و خورده شدن دندان اکل بالتحریک اسم منہ ائتکال تأکل کذلک و فلان
یأتکل من الغضب ای یحترق و یتوہج و فلان یستاکل الضعفاء ای یاخذ اموالہم و یقال ظل مالی یؤکل ویشرب ای یرعی کیف یشاء و اکل الدہر علیہ ای اطعمہ الناس و تاکل

السیف ای توبیخ من الحدة آکل خورنده وسلطان آکله خورده مأکول خورده شده ورعیت **الل** + **آل** نالیدن (ع ف اک ۲) الل الیل شغله ودرخستن بحربه
(ع ف اض ۲) ال ایضا جمع آلة وهی الحربة الال ایضا ج وروشن وتابان شدن وشتافتن فرس مثل سریع الیل تاله الیل الماصوتة آلل السقاء بالکسر تغیر ریحه الیل
اسنانه ای فسدت ال بالکسر هو الله تعالی وایضا عهد وخویشی الال بالفتح نام کوهی در عرفات تالیل تیز کردن و تیز کردن گوش **اهل** + **اهل** بالتحریک اسید وبالفتح
اسید واشتن (ع ف اض ۲) تامیل کذلک موئل اسب هشتم رتان ویقال ما الطول بالة بالکسر ای الله هو کالجلسة والرکبة تامل اندیشه ونظر کردن ودر چیزی امیل الشیئة
رنگ که یک سبیل عرض او باشد وموضعی **اول** + **تاویل** تاول بیان کردن انچه سخن بوی باز گردد وآل بالمد اهل وعیال وپیروان ونمایش سراب آلة دستافزار
آلات ج دچوب خیمه آل الات ج وجنازه وحالت یقال هو بآلة سوء ای بحالة سوء ایالت سیاست راندن (ع ف اض ۲) یقال آل الامیر علیه وآل فلان
ماله ای ساسه واصلحه وقد النا وایل علینا وبازگشتن یقال طبخت الشراب فآل لی قدر کذا وکذا ای رجع وسطبر شدن عسل وقطران آئل نعت منه ایل بالضم ج والیضا
الذکر من الاوعال ویقال هو الذی یسمی بالفارسیة گوزن ایل بالکسر کذلک ایتال نیکو کردن وسیاست راندن اول سیذکر فی فصل و ال **اهل** + **اهل** کسان
وکسان سرای وجای اهلة کذلک اهلات آهال ج وقد جاء فی الشعر اهال مثل فرخ وافراخ منزل آهل جای با کسان اهالة چربش مستاهل انکه چربش خرد وخورد
دفلان اهل لکذا ولا تقل مستاهل والعامة تقوله اهول زن خواستن وبا اهل شدن (ع ف اض و ک ۲) تاهل کذلک قال الکسائی اهلت بالرجل ذا انست
وقولهم مرحبا واهلا ای اتیت سعة واصبت اهلا فاستانس ولا تستوحش قال ابو زید آهلک الله فی الجنة ای ادخلکها وزوجک فیها واهلک الله للخیر ای جعلک
اهلا له **ایل** + **ایلة** نام جائی ایل نام خدای تعالی بعبرانی یا سریانی وقولهم جبرئیل ومیکائیل انما هو کقولهم عبد الله وتیم الله **ضمیمه اردخل** کفر طعب
سر گوشت فربه **ارل** بضمتین کوهی است وموضعی است بدیار فزاره وحوضی است بدیار طی که آب باران دران فراهم می آید اربلیه باره است باندر
وکز بیرابن والیة بن الحارث اربلة بالضم خرد سه که پوست ختنه گاه است **اشل** بالفتح کری است که در بصره شهرت دارد واشول بضمتین رسنهای
بیمایش لغة نبطیة **اصطفلین** کزر خوردنی اصطفلینة یکی وفی کتاب معاویة الی قیصر لانتزعنک من الملک انتزاع الاصطفلینة ولاردنک اریسا
من الاراریسة ترعی الدوابل **الو** بمعنی ذو ولا یفرد له واحد ولا یکون الا مضافا کان واحده ال مخففة الا تری انه فی الرفع واو وفی النصب والجر یاء والو
الامر اصحاب النبی صلعم ومن تبعهم من اهل العلم ومن الامراء اذا کانوا اولی علم ودین **فصل الباء** + **بادل** + **بادلة** گوشت میان بغل وبن پستان
بادل ج **باهل** + **بابل** نام جائی که سحر وشراب را بوی نسبت کنند **تبل** + **تبل** بریدن وجدا کردن (ع ف اک ۲) یقال طلقها بتة بتلة
بتول هی العذراء المنقطعة عن الازواج ویقال هی المنقطعة الی الله تعالی عن الدنیا وهی نعت فاطمة بنت النبی رضی الله عنها وسلم علیه بتول ایضا
نهالی که از بن درخت بر آمده باشد وازان درخت مستغنی شده تبیلة کذلک وایضا هر یک از اعضا با گوشت وی تباتل ج مبتل آن درخت اصل یستوی
فیه الواحد والجمع امراة مبتلة بتشدید التاء فتح تمام خلقت لم یرکب لحمها بعضه بعضا ولا یوصف به الرجل تبتل از دنیا بریدن بجهت خدای تعالی تبتیل کذلک
قوله تعالی وتبتل الیه تبتیلا انبتال انقطاع **بجل** + **بجیلة** قبیلة از یمن بجلی بالتحریک منسوب الیه بجلة بطنی از قبیلة سلیم بجلی بالسکون منسوب الیه ابجل
رگ دست ستور چون اکحل از مردم باجل مرد وشتر بسیار سمینه شیخ بجال ایضا ای جسیم بجال وبجیل ای جسیم بجال ایضا وبزرگ مهتر ابجلة الشیء اکفاه تبجیل تعظیم کردن بجل بالسکون بس وبسنده
قال الاخفش هی ساکنة اللام ابدا یقولون بجلک کما یقولون قطک ولا یقولون بجلنی کما یقولون قطنی ویقال بجلی بسکون الجیم وحرکتها ای حسبی **بجدل**
+ **بجدل** نام مردی بسکون اللام **بحظل** + **بحظلة** برجستن بالظاء المعجمة **بخل** + **بخل** بالضم وبالفتح وبالتحریک ثلاث لغات زفتی کردن (ع ف اک ۲) وبالضمها
باخل بخیل نعت منه ابخال بخیل یافتن تبخیل نسبت کردن به بخل ویقال الولد مبخلة مجبنة مبخال بخیل **بدل** + **بدیل** بدل ابدال هرچه بجای دیگری بود مثل
شبه وشبه ومثل ومثیل ونکل ونکیل قال ابو عبیدة لم یسمع فی فعل وفعیل غیر هذه الاربعة الاحرف بدل بالتحریک درد دستها وپایها (ع ک اف ۲) ابدال بدل
کردن تبدیل مثله ودیگرگون کردن یقال تبدله الله من الخوف امنا استبدال تبدل عوض کردن این بآن قوله تعالی ومن یتبدل الکفر بالایمان مبادلة
تبادل با هم معاوضه کردن ابدال قوم من الصالحین لا یخلو الدنیا منهم اذا مات واحد بدل الله تعالی مکانه بآخر واحده بدیل **بذل** + **بذل** دادن
(ع ف اض ۲) ودرباختن مبذلة مبذلة بالکسر فیها جامة زنده یقال جاء فلان فی مبذلة ای فی ثیاب مبذلة ابتذال تبذل درباختن ونگاه نداشتن
چیز را **براءل** + **براءل** بالضم موی های گردن خروس برالة موی های گردن در واکردن وی بوقت جنگ **برطل** + **برطیل** بالکسر سنگ دراز برطیل

ج برطل بالضم کلاه وقد یشدد اللام **برغل + برغیل** واحد البراغیل وهی البلاد التی بین الریف والبر مثل انبار والقادسیة **بزل + بزول** دندان
نیشتر برآوردن شتر (جع ف اص ۲) فهو بازل ذکرا کان او انثی وذلک فی السنة التاسعة والثامنة ایضا بزل بزل بوزل ج بازل ایضا دندان
بزول که برآید وبزلت الشراب ثقبت اناءه واستخرجته شجة بازلة شکستگی که خون ازوی روان باشد تبزل ای تشقق انبزال شگفتن غنچه وقولهم مابقیت لهم بازلة
کما یقال ما بقیت لهم ثاغیة ولا راغیة ای واحدة ویقال ماعنده بازلة ای لیس عنده شیء من مال ولا ترک الله عنده بازلة ولم یعطهم بازلة ای شیئا امر ذو بزل ای ذو شدة مبزل
بالکسر انچه شراب را بوی پالایند وبزلت الشراب ای صفیته تبزال رای نیکو وفلان نهاض ببزلاء ای قوام بالامور العظام **بسل + بسل** حرام البسال حرام
کردن بسلة بالضم مزد فسون گر بسالة دلیری نمودن (جع بضمها) فهو باسل تبسل ج مثل بازل وبزل مباسلة حمله کردن در حرب ابسیل زشت روی وبا ترشی
مانده شراب البسال بهلاک سپردن کسی را ومنه قوله تعالی ان تبسل نفس بما کسبت قال ابو عبیدة ای ان تسلم استبسال خویشتن را در حرب افگندن و
دل نهادن بر آنکه کشته شود یا بکشد **بسمل + بسملة** بسم الله گفتن **بصل + بصل** بفتحتین پیاز بصلة یکی وفی المثل هو اکسی من بصل **بطل +**
باطل ناچیز ضد حق اباطیل ج کانهم جمعوا ابطیلا بطل بطول بطلان بالضم او الضم مصدر منه (جع ف اص ۲) البطال متدفیه ویقال ذهب دمه
بطلا ای هدرا بطل بالتحریک دلیر بطلة مونث بطول بطالة مصدر منه لازم (جع بضمها) بطالة ایضا بالفتح معطل وبیکار شدن بطال نعت منه **بعل +**
بعل جفت وشوهر بعولة ج ویقال للمرأة بعل وبعلة ایضا ونام بت قوم الیاس علیه السلام ودرخت که از بیخ آب خورد یعنی آنکه او را حاجت آبی باشد وفی الحدیث
ما شرب بعلا ففیه العشر وبعل الرجل ای صار بعلا (جع بفتحها) ویقال من بعل هذه الناقة ای صاحبها بعلبک نام شهری بعال مباعلة زناشوئی کردن وفی الحدیث
ایام اکل وشرب وبعال والمرأة تباعل زوجها ای تلاعبه وبعل الرجل بالکسر ای دهش وامرأة بعلة **بغل + بغل** استر بغلة مونث بغال ج مبغولاء جمع الجمع
بغّال استربان تبغیل نوعی از رفتار **بقل + بقل** تره وسبزی بقلة یکی وخرفه مبقلة تره زار ویقال کل نبات اخضرت له الارض فهو بقل بقول جمع بقل و
رستن برآوردن کودک ودندان نیشتر برآمدن ستور را ابقال سبز شدن ستور گیاه ویقال ابقل الرمث فهو باقل ولم یقولوا مبقل کما قالوا اورس فهو وارس
ولم یقولوا مورس وسوسن النواد و سبز شدن زمین به گیاه ابتقال چریدن ستور سبزه را تبقل کذلک باقلی بتشدید اللام فتحا وباقلاء بالقصر والمد معروف اذا شددت
اللام قصرت وان خففت مددت باقلاة یکی وفی المثل اعیا من باقل وهو اسم رجل من العرب اشتری ظبیا باحد عشر درهما فقیل له بکم اشتریته ففتح کفیه وفرق اصابعه
واخرج لسانه لیشیر بذلک الی احد عشر فانفلت الظبی فضربوا به المثل من العی **بکل + بکیلة** بکالة آرد و پست با روغن سرشته بکل مصدر منه (جع ف
اص ۲) وآمیختن آرد و پست وآمیختن سخن تبکل سخن در هم آمیختن و بزدن و دشنام فرو گرفتن کسی را و غنیمت گرفتن ویقال ظلت الغنم بکبلة واحدة و
وعبیثة واحدة اذا اختلط بعضها ببعض بکیل حی از همدان **بلل + بلة** تری بلل ج ویقال جاء فلان ولم یأت بهلة ولا بلة قال ابن السکیت الهلة من الفرح
والبلة من البلل والخیر وما اصاب هلة ولا بلة ای شیئا بلة بالضم تری رطب بلة بالکسر تری و نم بل مباح ویقال هو لک حل وبل قال الاصمعی کنت اری ان بلا اتباع
حتی زعم المعتمر بن سلیمان ان بلا فی لغة حمیر مباح وقال ابو عبیدة شفاء من قولهم بل الرجل من مرضه وابل اذا برا ویقال هو بذی بلّی ای بعید لا یعرف موضعه
ویستعمل هذا فی کل من بعد ولا یعرف این هو ویقال هی بلیان کرمتین بلال بن حمامة موذن رسول الله علیه الصلوة والسلام من الحبشة ویقال ما
سقاک بلالا ای ماء وکل ما بل به الحلق من الماء واللبن ومنه قولهم انضحوا الرحم ببلالها ای صلوها بالصلة وندوها ویقال لا تبلک عندی بالة ای اصیبک
عندی ندی ولا خیر ویقال ایضا لا تبلک عندی بلال مثل قطام ویقال طویت فلانا علی بلته بالضم و بلالته وبلوله و بللته و بلولته کذلک وبلته اذا اشتملته علی ما فیه
من الاساءة والعیب ودارته وفیه بقیة من الود وجمع البلة بلال وطویت السقاء علی بلته اذا طویته وهو ندبلیل بلیلة باد نمناک بلابل بلبال اندوه بلبل بفتحتین [illegible] هزار
دستان وهر دسک بلبل [illegible] درآمیختن زبان وپاکیزه چریدن ستور علف را بل به شدن از بیماری (جع ف ک ۲) ابلال استبلال کذلک وتر کردن وبلله
شدد للمبالغة فابتل و رحم پیوستن (جع ف اص ۲) وفی الحدیث بلوا ارحامکم ولو بالسلام ای ندوها بالصلة ویقال فی الدعاء بلک الله بابن ای رزقک
الله وبلت به ای ظفرت به ویقال لئن بلت بک یدی لا افارقک او تؤدی حقی رجل ابل مرد ستمگار سوگند خوار ابلال چیره شدن مرده قال الکسائی رجل
ابل وامرأة بلاء هو الذی لا یدرک ما عنده من اللؤم وصفاقة بلساء ای ملساء بل مخفف لیکون للاضراب یکی از حروف عطف بمعنی نه چنان است و بجای رب
نیز آمده است در شعر کقول الشاعر (ع) بل مهمه قطعت بعد مهمه و قوله تعالی ص والقرآن ذی الذکر بل الذین کفروا قال الاخفش عن بعضهم ان

بل بمعنی ان فلذلک صارت القسم علیها قال وربما استعملت العرب بل فی قطع کلام واستیناف آخر فینشد شعرا (ع) بل ما ہاج احزانا وشجوا قد شجا ثم قولہ بل لیست

من البیت ولا یعدّ فی وزنہ ولکن جعلت علامۃ لانقطاع ما قبلہ و مثل ہذا یسمی اخرما بالزاء المعجمۃ فی الزیادۃ وخرما بالخاء المعجمۃ فی النقصان قال و بل حرف ناقص وتقصانہا

مجہول وکذلک ہل و قد وان شئت جعلت نقصانہا واوا قلت بلو ہلو قدو وان شئت جعلتہ یاء ومنہم من یجعل نقصانہا مثل آخرحروفہا فیہ عم فیقول بلّ وہلّ وقدّ

بالتشدید **بول** + **بُول** کمیز انداختن و کمیز (ع ف اص ۲) ابوال ج والاسم البیلۃ کالجلسۃ ویقال اخذہ البوال بالضم ای اخذہ البول کثیرا ویقال کثرۃ

الشراب مبولۃ بالفتح مبولۃ بالکسر کمیز دان ویقال فی التہدید لتبلین الخیل فی عرصاتکم استبالہ بول فرا کردن بولان حی از طی بال دل و تن آسانی و حال و ماہی

بزرگ یقال خطر ببالی ای بقلبی وفلان رخی البال ای فی سعۃ من العیش و ما بالک ای ما حالک وقولہم لیس ہذا من بالی ای مما ابالیہ بالۃ بوی دان و ابلہ

بالفارسیۃ بیلہ **بہل** + **بہل** اندک و آسان و نفرین وگذاشتن بمراد (ع بفتحہا) یقال علیہ بہلۃ اللہ بالفتح والضم ای لعنۃ اللہ باہلۃ قبیلۃ از قیس عیلان ناقۃ

باہل التی لاسمۃ علیہا ولاعران ولاصرار ترعی حیث تشاء تبہّج ابہال مصدر منہ ناقۃ مبہلۃ و مباہل جمعہا مباہلۃ یکدیگر را لعنت کردن ابتہال زاری کردن بسوی

تعالی ثم تبتہل ای تخلص فی الدعاء بہلول مرد خندندہ و نام سعروفی ابہل تخم سرو ویقال ہو الضلال بن بصلل غیر مصروف معناہ باطل **بہدل** + **بہدلۃ** نام مردی

از تمیم عاصم بن بہدلۃ سید قراء الکوفۃ و ہو ابن ابی النجود و بہدلۃ اسم امہ **بہصل** + **بہصل** بالضم تن آور بہصلۃ زن کوتاہ بالا (ضمیمہ)

بازلۃ رفتاری اسپ بزودی و باہم دشنام دادن ورد و بدل کردن **بازلۃ** + **بوبولۃ** نزار و ناتوان شدن (ع بفتحہا) تبیل کا سیر نعت منہ یقال ابتاعا

ضئیل تبیل **البثلۃ** بالضم الشہرۃ **بجل** بالفتح سخت دور کردن (ع ف اص ۲) **بخشلۃ** بپا کوبی زنگیان رقصیدن بخشل لجعفر لقب احمد بن عبد الرحمن

المحدث البصری **بخصل** کجعفر مرد درشت بسیار گوشت و تبخصل لحمہ غلظ وکثر **برجلان** بالضم دہی است بواسط برجلانیۃ محلۃ است در بغداد **برزل**

کقنفذ مرد دفرک **برعل** کقنفذ گفتار بچہ یا دنبک بچہ کہ از اشتغال بستو و ار شود **برقلۃ** دروغ گفتن برقیل بالکسر کمان گروہہ یعنی کمانیکہ بدان گلولہ اندازند **بسکل**

بالضم بر وزن و معنی فسکل و آن اسپ پسین است از اسپہای رہان **بسیل الرومی** پچوا کی است از نوکران ہارون رشید وخلف بن بسیل

من علماء الاندلس **بشیل** بضم الباء وکسر النون جد محمد بن مسلم الشاعر الاندلسی والاصح انہ مہمل ولکنہم یکتبونہ بالیاء اصطلاحا **بہکلۃ** زن پرگوشت

نازک اندام بہکنۃ مثلہ **بیل** بالکسر ناحیۃ است بہ ری منہا عبد اللہ بن حسن و دہی است بنیسر منہا عصام بن الوضاح و محمد بن احمد بن سمویہ

و محمد بن حمدون بن خالد و خلق کثیر و دہی است بسند **فصل التاء** + **تبل** + **تبل** کینہ یقال اصیبت تبلہ تبول ج و تبلہ الدہر و اتبلہ ای افناہ

و تبلہ الحب واتبلہ افسدہ و اسقمہ تابل بفتح الباء و کسرہا حوایج و ابزار توابل ج یقال منہ توبلت القدر تبالۃ شہری بیمن و فی المثل اہون من تبالۃ

علی الحجاج وکان عبد الملک ولاہ ایاہا فلما اتاہا استحقرہا فلم یدخلہا **تفل** + **تفل** از دہان انگندن چیزی را مثل البزق و اولہ البزق ثم التفل ثم النفث ثم النفخ (ع ف اص ۲ و ک ۲) ومنہ تفل الراقی ورجل تفل ای غیر متطیب النفس بین التفل والمرأۃ متفال اتفال بوی ناک کردن تفل

بضم الفاء وفتحہا بچہ روباہ بزیادۃ التاء **تلل** + **تل** تودہ تلال ج رجل ضال تال وجاء بالضلالۃ والتلالۃ وہو الضلال بن التلال کل ذلک اتباع

تلّ (ک ا ف ۲) سخت یقال سمح تلّ تیلّ بہ ای یصرع بہ ویقال ذہب یتال ای یطلب بفرسہ فحلا وہو یقاعل تلیل کردن تلتلۃ کوزہ وجنبانیدن

آن تلاتل ای زلازل و سختیہا تلّہ للجبین ای صرعہ کما یقال کبہ علی وجہہ ویقال ہو بتلۃ سوء ای بحالۃ سوء **تمہل** + **اتمہلال** دراز شدن در است

شدن وکذلک اتمال واتمار ای طال واشتد **تول** + تولت دود لتہ مثال ہمزۃ سختی یقال جاء بتولاتہ و دولاتہ وہی الدواہی تولۃ بالضم و الکسر

نوعی از جادوئی و تعویذ و منسوب دوستی (ضمیمہ) **تالان** بفتحتین آنکہ ہیچ بار و را سرفرود آورد و راہ رود والصواب بالنون لا بالتاء **تمل** بالفتح نوعی است از

خوشبوئی **تونزلی** مقصورۃ و ممدودۃ بلاتر **تبل** کزبرج و جعفر موضعی **تغل** بفتحتین سوزش **تکل علیہ** کفرح لغۃ فی اتکل ای تی (ک ا) ذکرہ

علی اللفظ **تمشمل** کسمشعل مرد دراز یا معتدل اندام یاد در از راست قد و اتماع طال و اشتد متمول بالضم برغشت وآن گیاہی است کہ در نطی آنرا فنا بری گویند

و اول فصل بہار لو باوہ آرد و التعقع شبی للبہق و الوضح اکلا وضمادا و اطلاق للبطن صالح للمعدۃ والکبد بلاتم للبحر و رد المبرود و مکبود مشتہ تاموال تا نبول یعنی برگ

پان و آن نوعی است از بیارہ مانند بیارۃ لوبیا کہ غرہ برگ آن ہیچ منحنک است و آنرا اہل ہند بابو قل و آہک فی خاکیند و ہومشہ مطرب با ہی مقو للثۃ والمعدۃ والکبد

نعم الہند یمازج النفل قلیلا ثمیلۃ کجہنیۃ جانوری است حجازی ہیچ گربہ یا سیاہ گوشن تیلان تمیلات ج داود بو تمیلۃ یحیی بن واضح محدث **تنبل** کدرہم و قرطاس و قرطاس

ثوثول + ثاثل فصل الثاء ثنثالة بالکسر کوتاه کدہم تنتل (ت م ل) فی التقدم والسندی الفطین فی الثامول لغتان وتابول کتنفضب تنبل کوتاه ورستور
بالضم آثرخ ثآلیل ج ثیتل + ثیتل رنگ کلان سال ونام کوہی ثجل + ثجلة بالضم کلانی وفراخی شکم (ع ک اف ۲) اثجل لغت منه ثجلاء شوشه
مرادة ثجلاء ای واسعة وشیء ثجل ای ضخم وقولهم طعن فلان فلانا الاثجلین ای رماه بداهیة من الکلام ثرمل + ثرملة تباه خوردن چنانکه سرلیش بالایه
ثرملة بالضم روباه ماده ونام مردی ثعل + ثعل بالضم پستان افزونی بی شیر بز وگوسپند ثعول ج ثعل بفتحتین دندان زیاده وکژ وراست برآیدگی
آن (ع ک اف ۲) رجل اثعل وامراة ثعلاء الثعلال مخالفت کردن ثعالة نام روباه وہی معرفة ارض مثعلة بالفتح ای کثیرة الثعالب کما قالوا معقرة الارض
الکثیرة العقارب ثعل (ص اف ۲) پدرچیی ازطی ثفل + ثفل بالضم آنچه به تک نشیند از هرچیزی ویقال ترکت بنی فلان مثافلین ای یاکلون الثفل ای
الحب وذلک اشد حال البدوی اذا لم یکن لهم لبن ویتعیشون بالحب جمل ثفال بالفتح شتر گران رو وثفال بالکسر سفرة آرد وسنگ زیرین دستاس
ثقل + ثقل بالکسر گرانی وبار اثقال ج مثل حمل واحمال قوله تعالی واخرجت الارض اثقالها ای اجساد بنی آدم ثقلة گرانی یقال وجدت ثقلة فی جسدی
ای فتورا وثقلا ویقال احتملوا بثقیلتهم بکسر الثقاف ای باثقاتهم کلها ثقل (ک اف ۲) گرانی وگران شدن (ع لفضهما) مثال صغر صغرا الثقیل لغت منه
ثقل بفتحتین رخت مسافر وحشم وی ثقلان آدمیان وپریان ثقل بسکون جبر بدین چیزی بر چیزی درون ودرواکردن گوسفند را بجهت برسنجیدن گوشت
وی (ع ف اص ۲) امراة ثقال بالفتح ای رزان یعنی زن گران سرین مثقیل گران سنگ گرداندن اثقال گران بارگردن وشدن لازم متعد یقال اثقله الحمل
واثقلت المراة فهی مثقل ای ثقل حملها فی بطنها وثقل ای صارت ذات ثقل کما یقال اثمرت ای صارت ذات ثمر مثقال بالکسر سنگ زر دنا ثاقل اذا کان انقص دنانیر
ثواقل مثقال الشیء سهم سنگ چیزی ویقال القی علیه مثاقیله ای مونته ثکل + ثکل بالضم بی فرزند شدن زن ثکل بفتحتین کذلک (ع ک اف ۲) امراة
ثاکل وثکلی لغت منه یقال ثکلته امه کم کنادا ورادوار دوری واثکله الله امه ثکول بالفتح زن فرزند گم کرده ویقال الحرب للوالدات متکلة کما یقال الولد مبخلة مجبنة
اثکال اثکول لغة فی عثکال وعثکول یعنی خوشه خرما ثلل ثلة رمه بسیار از گوسپند وبز در آمیخته ویقال هی للضان خاصة وللمعزی یقال حیلة خاصة ثلل
بالکسر ج مثال بدرة وبدر وپشم کسا جیدا الثلة ای الصوف جبل ثلة رسن از پشم ولا یقال للشعر ولا للوبر ثلة فاذا اجتمع الصوف والشعر والوبر قیل عند فلان
ثلة کثیرة واثل الرجل فهو مثل ای کثیر الثلة وثلة البئر ما اخرج من ترابها ثالة بالضم کرده ثل سرگین انداختن ستور وخاک در انباشتن بجاه و ویران کردن
خانه وهو ان تحفر اصل الحائط ثم تدفع فینقاص وفرو ریختن سیم (ع ف اص ۲) ویقال ثل الله عرشهم ای هدم ملکهم وثل عرشهم ای ذهب عزهم اثلال رخنه برآوردن
ثلة الضیاع ثلل بفتحتین هلاک شدن وهلاک کردن لازم شد ثمل + ثمیلة باقی مانده آب درمغاکی ثمیل ج وباقی مانده آب وعلف در شکم ستور وباقی مانده بر حرز
ویقال ماثملت شرا اولی لبثی من طعام ومعناه ما اکلت قبل ان اشرب طعاما وذلک یسمی الثمیلة ثملة بفتحتین باقی آب ورنگ خنور ثملة کذلک پشم که
باوی قطران ورغن درشتر السد مثملة بالکسر کذلک ثمال بالضم زهر کشنده مثمل بالتشدید مثله وجمع ثمالة بالضم معنی باقی آب ورنگ وخنور وسر تیر اثمال بسیار شیر
بستن یقال اثمل اللبن اذا کثرت ثمالته وباقی گذاشتن چیزی را ثمیل حی از عرب ثمال بالکسر پناه یقال فلان ثمال قومه ای غیاث وعیاذ لهم مثمل پناه جا
ثمل بفتحتین شراب وریا بافتن بکسه را (ع ک اف ۲) ثمل بکسر لغت منه ثول + ثول گروه زنبور لا واحد له من لفظه قوله من الناس جماعة منهم جارت
من بیوت متفرقة تثول بدشنام وزدان فرو گرفتن کسی را صلته بعلی ثول بالتحریک دیوانگی گوسپند (ع ک اف ۲) شاة ثولاء وتیس اثول لغت منه انثیال
فرو ریخته شدن خاک و فرو گرفتن مردم از هر جانب ثهل ثهلان کوہی ویقال هو الضلال بن ثهلل مثل تهلل غیر معروف قال ابو عبیدة هو من اسماء
الباطل ثیل + ثیل بالکسر غلاف قضیب شتر وگیاهی بعیر اثیل شتر بزرگ قضیب (ضمیمه) ثبل بالضم و بفتحتین درد شتر ثابل بالفتح جد والد المحدث
احمد بن عبد العزیز بن احمد البغدادی المحدث مشهور شرطاته سستی وفروشتگی ومرسته طلا جامه کشتان گذشت شرعلة بالضم موی گردن خروس شرعل
کفتار روباه ماده شرعول کژ زنبور گیاهی تنتل بالکسر کوتاه تنتلة بالفتح بیضه گنده تنتل آنکه پس ازپا پلی پلید شود فصل الجیم جال + جیال اجبل علی
اسم علم کفتار وہی معرفة بلا الف ولام جیالة منونت وربما قالوا جیل بحذف الهمزة للتخفیف ویترکون الیاء صحیحة لان الهمزة وان کانت ملغاة فی اللفظ فی ابقا
فی النیة جبل + جبل بفتحتین کوه جبال ج جبلان دو کوه طی وآن اجا وسلمی است جبله الله ای خلقه اجبال بکوه شدن مردم وکسنجتی نیس رسیدن جاه جبلة بن الایهم
آخر ملوک غسان جبلة بالکسر خلقت یعنی آفرینش یقال انه لذو جبلة ای عظیم الخلقة مال جبل مال بسیاری جبل ایضا امراة جبال عظیمة الخلق شی جبل بکسر غلیظ

جاف جبلة بالضم کوہان جبل بضمتین ج دمروم وفیہ لغات قرئ بہا قولہ تعالیٰ ولقد اضل منکم جُبلاً کثیرا بالضم وجبلا بضمتین وجبلا بالفتح وجبلا بکسرتین مشددا وجبلا
بضمتین مشددا واجبلۃ بالتشدید آفرینش وآفریدگان قولہ تعالیٰ والجبلۃ الاولین قرأ الحسن بالضم جبالات ج جبل بضمتین قدح چوبین **جثل + جثل** موی انبوہ
یقال یستحب فی نواصی الخیل الجثلة وہی المعتدلۃ فی الکثرة والطول جثولۃ جثالۃ صدر سنہ (ع بضمہا) جثلۃ مورچۂ سیاہ شجرۃ جثلۃ درخت بسیار برگ وذو گ
اِجثال اجثال الطیر اذا انتفش ریشہ واجثال الرجل اذا غضب وتہیأ للقتال واجثال النبت اذا اہتز واکتہل لان یقبض علیہ مجثئل مثال مقشعر برپای ایستادہ
جحل + جحال بالضم زہر جحل زنبور و ملخ بزرگ جحل ایضاً مشک بزرگ وآفتاب پرست کہ آنرا حرباء نیز گویند وجحل یعنی کوہ غلطان وافگندن تجحیل مبالغہ
فیہ یقال جحلہ ای صرعہ وتجحلہ بزیادۃ المیم کذلک **جحدل + جحدل** فربہ گرد اندام جحدلہ ای صرعہ **جحفل + جحفل** لشکر ورجل جحفل ای عظیم القدر
جحفلۃ قضیب اسپ جحفلہ وجعفلہ ای رماہ وصرعہ تجحفل القوم اجتمعوا الجحنفل کلان لب والنون زائدہ **جدل + جدل** اندام جدول بضمتین ج اجدل جراع
مجدل بالکسر کوشک جدالۃ بالفتح غورۂ خرما سفال سخت ناکردہ جدال ج وزمین یقال ترکہ بالجدالۃ وطعنہ فجدلہ ای رماہ بالارض فانجدل ای سقط مجادلہ جدال
بالکسر خصومت کردن جدل اسم فیہ جدل لبیکون ودوم محکم تافتن رسن را (ع ف اص ۲ وک ۴) جاریۃ مجدولۃ الخلق ای حسنۃ الجدل مجدول بر پیچان تہ از
لاغری غلام جادل ای مشتد والجادل من ولد الناقۃ فوق الراشح وہو الذی قوی ومشی مع امہ وجدل الحب فی سنبلہ ای قوی جدیل مہار ناقہ از پوست
وجبیل جدیل وسند قم مخلان من الابل کانا للنعمان بن المنذر جدیلۃ خو وقبیلہ وکرانہ ونام زنی کہ ام قبیلہ است جدلی مثال ثقفی منسوب الیہ جدلاء زرہ بافتہ مجدولہ
کذلک جندل سنگ ونام مردی جندل بفتحتین وکسر الدال نام جای سنگناک جدول جوبچہ **جذل + جذل** بالکسر بیخ وتنہ درخت ومنہ قول الحباب
بن المنذر انا جذیلہا المحکک ویقال فلان جذل مال اذا کان رفیقا بسیاستہ جاذل برجای ایستادہ چون ستون جذل بالتحریک شادی وشادمانی کردن (ع
ک اف ۱) جذلان نعت منہ اجذال شاد سنہ اجتذال لازم **جرل + جرل** بفتحتین سنگ جرول کذلک ونام درندۂ ولقب مردی ارض جرلۃ ومکان جرل
سنگناک اجرال ج وایضا جمع جرل مثل جبل واجبال جریال بالکسر رنگ سرخ وخمر جریال الذہب گونۂ زر جریال الخمر گونہ شراب **جردحل + جردحل**
شتر سطبر **جزل + جزل** ہیزم سطبر وخشک جزیل بزرگ وبسیار عطا جزل وجزیل ای کثیر جزال ج اجزال بسیار دادن یقال اجزلت لہ من العطاء ای
اکثرت لہ وفلان جزل الرای ای صلب مستقیم وامراۃ جزلۃ بینۃ الجزالۃ اذا کانت ذات رای ولفظ جزل ای صلب صحیح وہو خلاف رکیک جزل الصاہ بدان (ع
اک ۲) یقال جزلت الشیء جزلتین ای قطعتہ قطعتین جزلۃ بالکسر ای قطعۃ عظیمۃ من التمر وبنا زمن الجزال ای زمن صرام النخل جزل بفتحتین ریش کوہان (ع ک
اف ۲) بعیر اجزل نعت منہ جوزل کبوتر بچہ وجوان وزہر **جعل + جعل** خرمابنان کوتاہ جعلۃ یکی وکردن جعل کذلک (ع بفتحہا) وقولہ تعالیٰ جعلنی نبیا ای صیّر
وجعلوا الملئکۃ الذین ہم عباد الرحمن اناثا ای سموہم جعل بالضم مزد جعالۃ بالکسر کذلک جعیلۃ مثلہ جعل (من اف ۲) کرم غلطان ونوعی از جانوران آبی سیاہ جعلان
ج وجعل الماء بالکسر جعلا اذا کثر فیہ الجعلان جعال بالکسر دست ال ویگ خنور جعل بضمتین ج مثال کتاب وکتب واجعلت القدر ای انزلتہا بالجعال وپاپی مزد
دادن وکشتی آمدن ماده سگ وسباع اجتعال کردن **جعفل + جعفل** ابر بی آب جعال بالضم صوف بسیار وآب آورد وسرپوش دیگ وہرچیز بسیار چیز و
کنیز احفلۃ من صوف ای جزہ منہ وہو اسم مفعول مثل قولہ تعالیٰ الا من اغترف غرفۃ ولفظ ل دعوتہم الجفلی والاجفلی وہو ان تدعو الناس الی طعامک عامۃ و
یقال دعی فلان فی النقری لافی الجفلی والاجفلی ای دعی فی الخاصۃ لافی العامۃ وجاء القوم اجفلۃ وازفلۃ وجاؤا باجفلتہم وازفلتہم ای جماعتہم وقال بعضہم الاجفلی
والازفلی الجماعۃ من کل شی جفل ای اسرع جافل ای منزع اجفیل ترسندہ وبددل اجفال گریختن انبتاب وشتافتن جفالۃ گروہ مردم گریزان ج جفل وجافلۃ
ای مسرع واجفلت الریح بالتراب اذہبتہ وطیرتہ انجفال برکندہ شدن **جلل + جلل** بالفتح بادبان جلول ج جل بالضم پوشش ستوران جلال ج اجلۃ
جمع الجمع وایضا جل ہمہ ومعرب گل وجل الشی معظمہ جلی کار بزرگ جلل ج جلۃ بالضم خنور خرما جل بالکسر نای کشت دروده ویقال مالہ دق ولاجل ای دقیق
وجلیل جلۃ شتران کلان سال وہی جمع جلیل مثل صبی وصبیۃ ومشیخۃ جلۃ ای مسان مجلۃ بالفتح کتاب حکمت وادب وہرچہ باشد از کتاب بزرگ وجلال اللہ ای
عظمتہ لمد ویقال فعلتہ من جلالک ای من اجلک جلالۃ بزرگی وبزرگ شدن وسن شدن (ع ف اک ۲) وجلت الناقۃ عن الولد ای صغرت وجلالۃ بالتشدید
مادہ گاو پلید خوار وفی الحدیث نہی عن لبن الجلالۃ جلال بالضم بزرگ جلالۃ ناقہ بزرگ جلل بفتحتین کار بزرگ وکار آسان وہو من الاضداد وفعلت ذاک من جلالک
ای من اجلک جلیل بزرگ وسن ویزرکہ از وی ازار خرگاہ سازند جلیلۃ بیز من جلائل ج جلجل واحد جلاجل وہو معروف وہو اسم موضع ایضاً جلجلۃ بانگ جلجل

ذ بانگ رعد و جنبانیدن چیزی بدست تجلجل ابر با رعد و تجلجل فی الارض ای ساخ فیها و دخل و تجلجلت قواعد البیت ای تضعضعت و فی الحدیث ان
قارون جلجل ج علی قومه یتبختر فی حلته فامر الله الارض فاخذته فهو یتجلجل فیها الی یوم القیمة حمار جلاجل بالضم خر روشن آواز جلجلان کشنیز و یقال هو السمسم
فی قشره قبل ان یحصد و هو ایضا حبة القلب یقال اصبت جلجلان قلبه جلول بیرون شدن از شهری بشهری دیگر (ع ف اک ۲) و هم قوم جالة جل بالضم
پشک ستور برچیدن (ع ف اص ۲) و منه سمیت الدابة التی تاکل العذرة جلالة اجتلال کذلک جلة پشک گوسپند و شتر یقال ان بنی فلان وقودهم الجلة
والو اللة و هم یجتلون الجلة ای یلتقطون البعرة اجلال بزرگ قدر گردانیدن و فلان ما اجلنی و لا احشانی ای ما اعطانی جلیلة و لا حاشیة فالجلیلة الناقة
لطفلها و احد او الحاشیة صغار الابل و یقال ما اجلنی و لا ادقنی ای ما اعطانی کثیرا و لا قلیلا و یقال ماله جلیلة و لا دقیقة ای ماله ناقة و لا شاة تجلیل فرا گرفتن و جل برپا
افگندن مجلل ابر فرا گیرنده همه زمین را به باران تجلل زیر چیزی شدن تجلله ای اخذ جلاله تجالل بزرگی نمودن فلان تجال عن ذلک ای ترفع عنه جلوا ابا طالم
و هی بفارسی جلوای منسوب بوی جمل جمل بفتحتین شتر نر جمال و اجمال و جمالات و جمائل ج و پدر جمع از مذ جمالة شتر کله باشتربان و اسباب آن
قال ابن السکیت یقال للابل اذا کانت ذکورة و لم تکن فیها انثی هذه جمالة بنی فلان و قری کانه جمالة صفر و اجمل البعیر ای صار جملا اذا اربع جمالة شتربان
مثل الحیالة و الحمارة جمال خوبی و خوب شدن (ع ع بعضها) جمیل نعت منه و ایضا پیه گداخته جمیلة جملا نعت منه مونثه جمال بالضم و التشدید اجمل من الجمیل
جمیل بالتصغیر مرغی جملان بالکسر ج مثال کعیت و کعتان جمل بالضم و سکون ۲ ام زنی جملة جمل ج اجمال جملة کردن حساب و نیکوئی کردن کسی را و نیکو
کردن کار و پیه گداختن و بسیار شدن شتر جمل بالفتح پیه گداختن (ع ف اص ۲) اجتمال کذلک تجاملة نیکوئی و خوبی کردن باکسی رجل جمالی بالضم مشدد الیاء عظیم
الخلق ناقة جمالیة تشبیها بالفحل من الابل فی عظم الخلق حساب الجمل بالضم و التشدید نوعی از حساب جمل ایضا رسن کشتی که آن را فارسی بنیز خوانند و قرأ ابن العباس رضه
حتی یلج الجمل بالضم و التشدید تجمیل آراستن تجمل خوبی نمودن و پیه گداخته خوردن و منه قیل للمرأة تجملی و تعففی ای کلی الشحم و اشربی العفافة و هی ما بقی فی الضرع من اللبن
جول جول جولان گرد برآمدن (ع ف اص ۲) اجتیال انجیال کذلک جولان الحال ستوران خرد جوالی بالتسکین کوهی بشام اجالة برگردانیدن
یقال فی المیسر اجل السهام تجوال برگشتن تجویل مثله جلت هذا من هذا ای اخترته منه و اجلت منه کذلک و تجاولوا فی الحرب ای بعضهم علی البعض و کانت
بینهم مجاولات محول بالکسر مثال کجه و سیر جول بالضم دیوار سر چاه جال مثله اجوال ج یقال ماله جول ای عقل و عزیمة تمنعه مثل جول البئر **جهل** جهل
نادانی خلاف العلم و نادانستن جهالة کذلک (ع ک اف ۲) تجاهل نادانسته آوردن استجهال نادان شمردن و سبک داشتن تجهیل نادان منسوب کردن
مجهلة کاری که بر جهل دارد کسی را مجهل بالفتح بیابان بی کوه و نشان یقال کان ذلک فی الجاهلیة الجهلاء تاکید للاول یشتق له من اسمه ما یؤکد به کما یقال
وتد واتد و لیلة لیلاء و یوم ایوم **جیل** جیل گروه و جیل من الناس ای صنف جیلان بالکسر قومی در بحرین ترتیب داده کسری جیلان بالفتح حی از
عبد القیس جیلان الحصی ما جالته الریح منه فصل الضاد المعجمه ضمبیل جنبتل کجعفر موضعی است در زمین از دیار زهد جنبل کسمندل مرد جفا کار جخشل کجعفر و قنفذ و علابط
جلد جحدل کجعفر و قنفذ نوجوان کردانام فربه جبرقل الترابی سقاه بهیره از دست خاک را برانید جبردبیل کزنجبیل گرد مان و آن کسی که دست
بر سر طعام نهد تا کسی نخورد جبردله افتادن نزدیک شدن و وقع فی صحیح البخاری فمنهم الموبق بعمله و منهم من یخردل فی روایة فمنهم المجردل کلاهما بالجیم ضبطه
ضبطه الاصیلی و فسره بالاشراف علی السقوط و حکی ابن الصابونی المجردل بالزاء والجیم و هو و هم و روایة الجمهور بالخاء والراء جرجبیل کزنجبیل غلیظ
الجحظلا من النوق شتر ماده سترک و نازیبا و شتر ماده که بیک روش نه خاید جعبلة نشتابی کردن جعشل بن عاهان کقنفذ قاضی افریقیه جعدل
کجعفر سخت و درشت جعندل کتنبل و جعشن مثله جعثلیل کزنجبیل مرد گشته اما سیده و لعنه و جعفله ای قلبه عن السرج فصرعه یعنی نیزه زده و بر گردانید و برانداز
زمین و بر زمین انداخت جحجل کشمخر احشای صدف جمعابیل کرعلیل فراهم آرنده هر چیز جمعلیلة کفتار و شتر ماده سال خورده و پادرشت استوار یا شتر
ماده که بسبب لاغری ایستادن نمی تواند سپس برخاست جمعلة من العسل و السمن بقدر کردگان از شهد یا روغن امرأة مجعلة اللحم زن فراهم
گوشت جماعیل وفد نشدد المیم و هی است به قدس جنبشل کجعفر نام شخصی جنجبیل کقنفذ تره است مانند مارچوبه جوش داده خورند بدس جنعدل کسفرجل
و قنفذ مرد فربه درشت جهبل کجعفر کلان یاکلان بهر با سال خورد جهبلة زن زشت و جهیل بن سیف آنکه خبر وفات نبی صلعم با هل
حضر موت رسانید و هو جهیل فقها بالشام **فصل الحاء** **حبل** رسن حبال احبل ج دعهد و امان و پیوستگی و ریگ توده

دراز کشیده و پی ورگ کردن ورگ بازو وفی المثل هو علی حبل ذراعک فی القرب منک حبلة بالضم میوه درخت مانند عجار وارد فی الحدیث لقد رأیتنا مع رسول الله صلعم ومالنا طعام الا الحبلة وورق السمر ونوعی از پیرایه که در حبل باشد صنب حابل سوسمار حبلة خوار حبل بالکسر سختی حبول ج ویقال للواقف مکانه کالاسد لایفر حبیل براح حبل بالتحریک بار شکم وحبلت المرأة وهی حبلی ونسوة حبالی وحبالیات لانه لیس لها افعل ففارق جمع الصغری والاصل حبالی بکسر اللام لان کل جمع ثالثه الف انکسر الحرف الذی بعدها کمساجد وجعافر ثم ابدلوا من الیاء المنقلبة من الف التانیث الفا فقالوا حبالی بفتح اللام للفرق بین الالفین کما قلناه فی صحاری ولیکون حبالی کحبلی فی ترک صرفها لانهم لو لم یبدلوا لسقطت الیاء لدخول التنوین کما تسقط فی جوار حبلی حبلویّ حبلاوی منسوب الیه قال ابو زید یقال حبلی فی کل ذات ظفر ویقال کان فی حبل فلان ای وقت حبل امه به وحبل الحبلة نتاج النتاج وولد الجنین وفی الحدیث نهی عن بیع حبل الحبلة حبلة بسکون الثانی وحرکته شاخ رز حبالة بالکسر دام حابل دام گستر بدو ونار وفی المثل اختلط الحابل بالنابل یعنی آمیخت تار وپود حبال احتبال صید کردن محبول صید در آویخته بدام حابول رسنی که بوی بر درخت خرما بالا روند احتبال صید کردن بدام محتبل الفرس پیوند سم اسپ حبال بالکسر نام مردی حنبل مرد کوتاه بالا و پوستین حنبل یقال بالی عنده حنتال وحنتال بالضم یلین ومهموز ای بد حثل حثیل نوعی از درخت کوه و مرد کوتاه حثالة بالضم بوسیدة جو د بر نج وخرمای کوفته وکنجاره احثال سبوس آبه دادن کودک را حجل حجل بالفتح والکسر بند وپای برنجن تحجیل سپیدی دست و پای ستور نحو محجل اسبی که چهار دست و پای او سفید باشد محجل الرجلین مطلق الیدین آنکه پا بها سفید باشد ولا یکون التحجیل واقعا بالید والیدین ما لم یکن معها او معها رجل او رجلان فان کان محجل ید ورجل من شق فهو ممسک الایامن مطلق الایاسر او علی العکس وان کان من خلاف قل او کثر فهو مشکول تحجلان رفتار بندی و مرغ وجهیدن رفتن (ع ف اص ۲ و ک ۲) حاجلات الابل الصغار التی ضربت سوقها فمشت علی المعض قوائمها واحجلت البعیر اذا اطلقت قیده من یده الیمنی وشددته فی الیسری حجلة بالتحریک خانه عروسی حجال ج وکبک حجل بفتحتین حجال ج حجلی بالکسر جمع حجل ولم یجی الجمع علی فعلی بالکسر الاحرفان ظربی جمع ظربان وحجلی جمع حجل یعنی کبک وشتر کره ریزه حجلة یکی حجلاء گوسپند سپید سمها حوحلة شیشه سر فراخ وحجلت عینه ای غارت تحجّل نام اسبی حدل حدل میل کردن بستم (ع ف اک ۲) صلته بعلی یقال رجل حدل ای غیر عدل احدل مرد کژ میان وکتف وگردن بسوی سینه بیرون آمده قوس حدلاء کمان نیز بیرون آمده حذل حذل بالضم کرانه پیراهن وازار حذل بالتحریک افتادن مژه (ع ک اف ۲) یقال حذلت عینه اذا سقطت هدبها ونوعی از چوب که نان سازند حذال بالفتح شلم که از بن درخت بیرون آید حرجل حرجل بضمتین دراز حرمل حرمل سپند حزل حزل احزأل ای ارتفع حزبل حزبل کوتاه استوار خلقت حسل حسل بالکسر بچه سوسمار که از بیضه بیرون آمده باشد حسول ج ابو الحسل سوسمار وفی المثل لا آتیک سن الحسل ای ابدا لان سنها لا تسقط ابدا ای حتی تموت حسیل گوساله حسیلة موه حساله بالضم مثل حثالة سبوس محسول بالجاء والخاء بکار نا آمدنی از هر چیز حسیلة ای رذله وحسل به ای اخس حظه فلان یحسیل بنفسه ای یقصر ویرکب بها الدناءة حسیلة خرمای خشک تباه که شیرین نشود حسکل حسکل بالکسر بچه سوسمار و از هر جانوری حساکل ج حصل تحصیل آماده کردن حاصل الشی ومحصوله ای بقیته ونقده حصائل بقایا حصیلة یکی محصّلة زنی که از جا معدن کرد آرد تحصیل الکلام رده الی محصوله حصیل گیاهی حصل الفرس اذا اشتکی بطنه من اکل التراب الذی علی النبت حصل بالتحریک غوره خرما ناشده حصلة یکی احصل النخل غوره کرد حصالة بالضم انچه مانده باشد در خرمن از حبوب حوصلة سنگدان مرغ حواصل ج وحوصل الطیر ای ملاء حوصلة یقال منه حوصلی وطیری حظل حظل بازداشتن از تصرف وحرکت (ع ف اص ۲) صلته بعلی رجل حظل وحظال مرد سخت تنگ گیر در خانه حظلان بکسر الحاء اسم قبیه خطلان بفتحتین رفتار خشمگین حنظل درخت تلخ حنظلة یکی وحظل البعیر بالکسر اذا اکثر من اکل الحنظلة فهو حظل وابل حظالی حنظلة ایضا قبیلة بزرگ از بنی تمیم ویقال لهم حنظلة الاکرمون حفل حفل پاک داشتن وگرد آمدن (ع ف اک ۲) احتفال کذلک وعنده حفل من الناس ای جمع محفل محتفل جای گرد آمدن ضرع حافل پستان پر شیر وشعبة حافل ودواد حافل ای کثیر السیل وحفلت السماء حفلا ای جدّ وقعها وحفلة ای جلوه فهو محتفل واحتفل لا تحفل به باک مدار بوی وحفلت به ای بالیت به حفالة بالضم سبوس سبوسه بر چیز یقال هو من حفالتهم وحثالتهم ای ممن لا خیر فیهم رجل ذو حفلة مبالغه کننده در هر چیزی واخذ الامر بحفلته اذا اخذه فیه احتفل الوادی بالسیل ای امتلاء به تحفیل چند گاه نادوشیدن ناقه را جهت فروختن تا بزرگ پستان ونیز شیر نماید شاة محفلة مصراة کذلک ونهی رسول الله علیه السلام عن التصریة التحفیل حقل حقل کشت برگ بیرون آورده هنوز پا به سطبر ناشده

وزمین خوش پاکیزه حقلة بلی فی الشل لاتنبت البقلة الا الحقلة حقلة ایضا دردشکم از تره خاک آلوده خوردن وقد حقلت الابل حقلة احقال ج حقیلة آب تره درشکم حقیل
نام موضعی محاقلة فروختن کشت سبز با کشت نادروده به گندم وقد نهی عنه حیقال بازماندن از جماع بسبب سستی تره حوقل الشیخ بازماند پیر از جماع حوقلة تره
سست شدن کار حکل ✤ حکل بالضم آنچه پیدا نشود صوت ومعنی او از سخن ویقال فی لسانه حکلة ای عجمة لایبین الکلام واحکل علی الخبر ای اشکل واحکل
اشکل حنکل کوتاه ناکس حلل ✤ حل کشادن گره (ع ف اض ۲) انحلال لازم منه وروغن کنجد وفرود آمدن حلول محل کذلک محل ایضا جای فرود آمدن
ویقال حللت بالقوم وحللت القوم بمعنی حلال بالفتح حلال شدن حل بالکسر کذلک (ع ف اک ۲) وواجب شدن یقال حل العذاب علیهم یحل بالکسر ای
وجب ویحل علیهم بالضم ای نزل وقری بهما قوله تعالی فیحل علیکم غضبی وبیرون آمدن زن از عدت یقال حلت المرأة ای خرجت من عدتها وحل الدین یحل بالکسر
ای انقضی اجله حلولا وبیرون آمدن حاجی از احرام احلال کذلک حل بالکسر حلال ضد حرام ولقب مردی رجل حل وحلال از احرام بیرون آمده یقول انت
حل وانت حرم بالضم والکسر والحل ایضا مابازاء الحرم ویقال یا حالف اذکر حلاً ای استثن قوم حلة ای نزول وفیهم کثرة وحی حلال بالکسر حلة حلة ایضا وحلول
بمحله رسیدن قربانی وهی موضع النحر قوله تعالی حتی یبلغ الهدی محله ویقال هو فی حلة صدق ای بمحلة صدق محلة بالفتحتین جای باش وجای فرود آمدن مکان
محلال جائی که در وی بسیار فرود آیند محل الدین مهلت وام حلل (ص اف ۲) بروای پایانی حله یکی وایضا ازار درداولایسمی حلة حتی یکون ثوبین حلیل
شوی حلیلة زن ومرد وزن فرود آینده بجائی احلیل بکسرتین سوراخ نره وسوراخ پستان ویجمع علی احالیل ومنه انها لاتحوب الا حالیل احلال فرود
آوردن وحلالة کردن زن را و با هم ای حلال در آمدن وبجای حلال یعنی غیر محرم محلتان بالضم دیگ ودستاس محلات دیگ ودستاس دلو و کارد و
تبر ای من کانت عنده هذه الآلات حل حیث شاء ویقال احلت الشاة ای نزل اللبن فی ضرعها بلا نتاج محلل فی النکاح حلال کننده سه طلاقه را محلل
فی السبق در آینده در رهان بشرط آنکه اگر سبق یابد بگیرد واگر مسبوق شود ندهد واحل بنفسه ای استحق العقوبة مکان محلل اذا اکثر الناس به الحلول احلال
فرود آمدن تحلل استثنا کردن در سوگند استحلال حلال شمردن حلحلة از جای جنبانیدن کسی را و راندن شتر را یقال حلحلت بالناقة اذا قلت لها حل بالتسکین
وهو زجر للناقة وحوب زجر البعیر وحل ایضا بالتنوین فی الوصل تحلحل دور شدن از جای تحلیل حلال گردانیدن وهو ضد التحریم یقال حللته تحلیلا وتحلة ویقال
فعلته تحلة القسم ای فعلت ما حللت به یمینی ولم ابالغ ومنه قوله تعالی قد فرض الله لکم تحلة ایمانکم وفی الحدیث لایموت لمؤمن ثلثة اولاد فتمسه النار الا تحلة
القسم ای قدر ما یبر الله تعالی قسمه فیه لقوله تعالی وان منکم الا واردها کان علی ربک حتما مقضیا ثم قیل لکل شیء لم یبالغ فیه تحلیل یقال ضربه تحلیلا حلل
بالفتحتین سستی پی ستور فهو احل بین الحلل حلاحل بالضم مهتر بزرگ حلاحل بالفتح ج حمل ✤ حمل بالکسر بار پشت وبسر برداشتن (ع ف اک ۲)
ومنه قوله تعالی وساء لهم یوم القیمة حملا ای وزرا احمال حمل بالفتح بار شکم وبار درخت وبار کردن قال ابو زید فی حمل الشجر لغتان الفتح والکسر یقال امرأة
حاملة وحامل اذا کانت حبلی فمن قال حامل قال هذا نعت لایکون الا للاناث ومن قال حاملة بناه علی حملت فهی حاملة وهذا اذا حملت علی ظهرها او علی رأسها
شیئاً فهی حاملة لا غیر لان الهاء انما تلحق للفرق فاما لایکون للذکور فقد استغنی فیه عن علامة التانیث فان اتی بها فهو علی الاصل هذا قول الکوفیین واما قول البصریین
فانهم یقولون هذا غیر مستمر لان العرب یقول رجل ایم وامرأة ایم ورجل عانس وامرأة عانس مع الاشتراک وقالوا امرأة مصبیة وکلبة مجریة مع عدم
الاشتراک فالصواب ان یقال قولهم حامل وطالق وحائض واشباه ذلک من الصفات التی لا علامة فیها للتانیث فهی اوصاف مذکرة وصفت بها الاناث
کما ان الراویة والربعة والنجاة اوصاف مؤنثة وصف بها الذکران حملة بفتحات جمع حامل یقال هم حملة العرش وحملة القرآن حملة بسکون ۲ آهنگ کردن
بجنگ متعد بعلی وحرب برانگیختن قومی وحمل علی نفسه ای جهدها فی السیر وحملت به حمالة ای کفلت وحملت ادلاله واحتملت بمعنی قال الشاعر ادلت فلم احمل
وقالت فلم اجب لعمر ابیها اننی لظلوم حمل بالفتحتین بره حملان بالضم ج واول برج احمال یاری دادن به برداشتن واحملت الناقة فهی محمل اذا انزلت اللبن
من غیر حبل وکذلک المرأة واستحملته ای سألته ان یحملنی وحملته الرسالة ای کلفته حملها وتحمل الحمالة ای حملها وتحملوا واحتملوا بمعنی ارتحلوا وتحامل علیه ای مال وتحامل
علی نفسی ای تکلفت الشیء علی مشقة متحامل بفتح المیم قد یکون موضعا ومصدرا تقول فی المکان هذا متحاملنا وفی المصدر ما فی فلان متحامل ای تحامل وما علی فلان
محمل مثل مجلس ای معتمد محمل بارگیر محامل ج محمل (ک اف ۲) دوال شمشیر حمالة بالفتح آنچه برداشته شود از دیت وتاوان وجز آن حمالة بالکسر نام
اسپی ودوال شمشیر حمائل ج قیل حمائل السیف لا واحد لها من لفظها وواحدها محمل (ک اف ۲) حمولة بالفتح بارگی وفعول تدخله الهاء اذا کان

یعنی مفعول بها حمولة بالضم بارها حمول بلا ها الابل التی علیها الهودج کانت فیها النساء او لم تکن حمیل الذی یحمل من بلده صغیرا او لم یولد فی الاسلام
و آب آورد و بدرفتار و لبسر خوانده حونکل موضعی **حول** + **حَوْل** توانائی و حیلت و سال و گذشتن صلته بعلی و یک ساله شدن کودک و سرای
یقال حالت الدار و حال الغلام فهو حولی و برگشتن کان از حالت اول و کژ شدن وی (مع ف اص ۲) و کل ذی حافر اول سنته حولی والانثی
حولیة والجمع حولیات حول بر جستن بر اسپ و بر نشستن و از عهد برگشتن و برگشتن گونه روی و مانع شدن میان دو چیز و بجای دیگر گشتن و جنبیدن
حیال بالکسر آبستن ناشدن ناقه و نخل بعد از گشن دادن و هی اهل حیال و یقال قعد حوله و حواله و حوالیه و حولیه ولا تقل حوالیه بالکسر و قعد حیاله
بحیاله ای بازائه و اصله الواو و الحول بالضم الحیال و ایضا جمع حائل من النوق و یقال حائل حول و حولل قال الکسائی اذا لم تحمل الناقة اول
السنة یحمل علیها فهی عائط و حائل و جمعها عیط و عوط و عوطط و حول و حولل فاذا لم تحمل السنة المقبلة ایضا فهی عائط عیط و عائط عوط و عوطط و حائل حول و حولل
و تعضده تحمل عوطط مصدرا و لا تجعله جمعا و کذلک حولل و یقال هو حولة من الحول ای داهیة من الدواهی حولاء بالضم والکسر پوست که با بچه بیرون
آید از شکم و آب که بر سر کودک بیرون آید بوقت زادن وی قال الخلیل لیس فی الکلام فعلاء (ک اف ۲) مع المد الا حولاء و عنباء و سیراء حالة گشتن هر چیز
حال حالات و احوال ج حال ایضا نخل سیاه و فی الحدیث ان جبرئیل قال اخذت من حال البحر فحثوت فمه لعنی فم فرعون حین اغرق و گرد و بچه کودک
و لپشتواره و حال متن الفرس و سط ظهره موضع اللبد حائل نشتر بازآسیده و شتر بچه ماده لانه اذا نتج وقع علیه اسم تذکیر و تانیث فان الذکر سقب والانثی حائل
یقال نتجت الناقة حائلا حسنة ولا فعل ذلک ما ارزمت ام حائل تحوّل برگشتن از جائی بجائی والاسم الحول و منه قوله تعالی لا یبغون عنها حولا و لپشتواره
بر داشتن و حیلت کردن حالة محال گفتن و بر جستن بر پشت اسپ و احال الرجل اذا حالت ابله فلم تحمل و روی آوردن بر کاری یقال احال علیه بالسوط
یضربه ای اقبل و فی المثل تجنب روضة و احال لعدو و برگشتن سال و سال گشت شدن سرای و طعام و جز آن فهو محیل و محول و حوالت کردن والاسم یقال
احال علیه بدینه والاسم الحوالة و یک سال بجائی بودن یقال احال الرجل بالمکان و احول و ریختن آب از دلو و نگونسار کردن دلو را محاولة خواستن
چیزی و کاری الاسم الحویل تحویل برگشتن و برگردانیدن لازم متعد محالة بالفتح چاره یقال المرء یعجز لا المحالة و یقال الموت آت لا محالة یعنی ناچاره رجل حولة
مثال همزة محتال یعنی حیله گر و یقال هو احول منک ای اکثر حیلة منک و ما احوله فی التعجب و رجل حول بالضم والتشدید ای بصیر بتحویل
الامور و هو حول قلب و احتال من الحیلة و احتال علیه بالدین من الحوالة احول کاژ حول بفتحتین مصدر منه (مع ک اف ۲) یقال حولت عینه فهو احول
و احولت بتشدید اللام کذلک و احولتها انا استحالة محال شمردن و شدن و یقال استحالت الشیء ای نظرت هل یتحرک ارض مستحیلة ای لیست بمستویة
لانها استحالت عن الاستواء الی العوج و کذلک قوس مستحیلة **حیل** + **حیلة** بالفتح بزان بسیار حیلة بالکسر دستان و چاره و هو من الواو و یقال
لا حیل ولا قوة لغة فی لا حول ولا قوة و هو احیل منک ای احول منک اذا کان اکثر حیلة و ما احیله لغة فی ما احوله و یقال الحیلتا و لا محالة و لا احتیال
و الافعال بمعنی واحد (ضمیمه) **حبتل** کجعفر و علابط کوتاه فراهم اندام **حباجل** کعلابط نزار و لاغر **حبرجل** کسفرجل مرد لیچور یعنی بطر لب **حبوکل**
بر وزن و معنی حبوکر کجعفر و قنفذ کوتاه **حتل** بخشش و بلا به از هر چیز و ثقل و مانند و بکسر حائل مثله حوتکل کجوهر کودک که نزدیک بر سیدن رسیده باشد و
بچه سنگ خوار و ناتوان حرتله کوتاه **حثفل** کقنفذ لیس مانده شوربا یا لیس مانده ثرید در ته شوربا و در روغن و شتر بلا به و بد بوئی در مینائی زیان
و مردم فرومایه و دریته های گوشت بستگ مانده **حثقل** لغة فی حثفل فی معانیه حثفل بشرها الحثقل من القدر **حدقلة** هنگام دیدن چشم گردانیدن **حرقلة**
نوعی است از رفتار حرکلة مثله حوکله پیادگان و حرکل الصائد شکاری تهی دست از شکار ماند **حرالة** مشددة اللام شهری است به مغرب یا
قبیلة است به بربر منه الحسن بن علی بن احمد بن الحسن الحرالی ذو التصانیف المشهورة **حرجل** کجعفر شهری است **حرقل** کزبرج و زنبیل اسم نبی من
الانبیاء علیهم السلام و حزاقلة الناس مردم کینه و کزبرج مرد بدخو **حزوکل** بفتحتین کوتاه **حزنبل** کزبرج زن فرومایه الحسبلة حکایة قول حسبی
الله **حسدل** کجعفر کنه جانور حسدلی همسایه که همسایه خود را به چشم و دل نگاه دارد و به بیند **حسفل** کزبرج بلا به از هر چیز و کودکان خرد و بفتح و حسفل
کقنفذ فراخ شکم **حسقل** کزبرج بچه خرد و هر چیز **حشل** چیز بلا به و حشله خوار کرد آنرا (مع ف اص ۲) و تحشیته عیال حشبلة مثله او احدهما تصحیف
الشحلة نیخ های شاخ خرما تباه شد و صلاحها ان تشقل النار فی کربها حتی یحترق ما فسد من لیفها و سعفها ثم یجود **حطل** بالکسر گرگ **حطال**

الحمدلة حكاية قولك الحمد لله حنظل بروزن ومعنى حنظل اعني خربزة ابوجهل وحنظل جنى الحنظل حنثل كجعفر ناتوان خنثل بالخاء مثله حنجل بالكسر زن
وفرك خروشنده وكقنفذ دريدة است وكعلابط كوتاه وفراسم اندام حندل كجعفر كوتاه حنصال وحنصالة بكسرهما كلان شكم وقد يهمزان حنظانة
آب وسنگ وگودرا او الحنظل الغدير الصغير حنكل كجعفر وعلابط مرد فرومايه وكوتاه وجفا كار درشت حنكلة زن زشت روي سياه فام وجفا كار وحنكل في
المشي تثاقل وتباطأ الحوقلة الحوقلة وسائر معانيها في (ح ق ل) حيعلة حكاية قولك حي على الصلوة حي على الفلاح الحيهل كحيدر وفاء
مشددة الياء وقد تكسر الياء شجرة قصيرة من دق الحمض لا ورق لها واحدته بهاء وقول حميد بن ثور وميت به الرمث والحيهل نقل حركة اللام الى الحاء حيهل حيهل
وحيهلن وحيهلا منونا وغير منون كلمات تستحث بها وله حكم آخر يأتي ان شاء الله تعالى في (ح ي ي) فصل الخاء خبل خبل بالسكون تباهي
خبول ج والفساد قطع الايدي والارجل خبل بفتحتين ديوانگي يقال به خبل اي شيء من اهل الارض وقد خبله وخبله واختبله اذا افسد عقله او عضوه كالمخبل كأنه
قطعت اطرافه ومخبل ايضا نام شاعري معروف وهو خبل اي ملتوٍ على اهله مخبل بكسر الباء روزگار ويقال فلان خبال على اهله اي عناء خبال ايضا … ومنه قوله تعالى لو خرجوا فيكم ما زادوكم
الا خبالا ونام اسپي واما الذي في الحديث من قفا مؤمنا بما ليس فيه وقفه الله في ردغة الخبال حتى يجيء بالمخرج منه فيقال هو صديد اهل النار قوله قفا اي
قذف والردغة الطينة اخبال ستور بعاريت دادن تا شير او يا بچه او با نتفع … خبتل خبتل … (صح ف اص اوک ٢) مخاتلة كذلك تخاتل فريفته شدن
خثل خثلة بالسكون والحركة فرود ناف تا زهار خجل خجل بفتحتين سرگشتگي وبي خودي از شرم (صح ک اف ٢) وفيريدن از نعمت وفي الحديث انكن
اذا شبعتن خجلتن اي اشرتن وبطرتن اخجال متعد منه مخجل مرد شرمگين وبه خجلة بالفتح اي حيا مخجل بكسر ٢ جاي بسيار آب وعلف وفي حديث ابي هريرة ان
رجلا ضلت له انيق فاتى على واد مخجل مغن معشب فوجد انيقه فيه خدل خدال خدالة بيري واكندگي ساق وبازو وامرأة خدلاء الغت منه خدلم كزبرج
كذلك والميم زائدة ويقال مخلخلها خدال ايضا خذل خذلان بالكسر فرو گذاشتن وباز ماندن آهو از رمه خود
(صح ف اص ٢) ويقال خذلت الوحشية اذا اقامت على ولدها ويقال هو مقلوب لانها هي المتروكة وتخاذلت رجلاه اي ضعفتا خذل
عنه اصحابه اي حملهم على خذلانه تخاذل يكديگر را فروگذاشتن رجل خذلة مثال همزة اي خاذل لا يزال يخذل … بكسرتين زن
گول خردل خردل سپندان خردلة يكي از وي وبريدن گوشت وبالذال المعجمة ايضا خرذل خرطل بكسرتين زن گول خزل
انخزال بريده شدن اختزال بريدن يقال اختزله عن القوم … خزعل خزعل في مشيته
اي عرج ناقة بها خزعال اي ظلع قال الفراء ليس في الكلام فعلال … خزعال وزاد ثعلب فيها
قهقار … وزاد ابو مالك … خزعبل خزعبيل (ض اف ٢)
چيزهاي باطل خزعبيلة سخنهاي خنده آورنده يقال هات بعض خزعبيلاتك خسل مخسول بالحاء والخاء چيزي نكوهيده رجل مخسول ورجال خسل وخسال
اي ضعفاء خشل خشل بحركة … خشلة يكي وسرهاي دست برنجن وخلخال … خشليل
خصل انچه … خصل القوم خصلا
(صح ف اص ٢) خصلة خصلة بالضم … خصل (ض اف ٢) كرانهاي درخت سر تا فرو … خصيلة گوشت ران وبازو
مخصل بالكسر شمشير … خضل خضال تر كردن خضل … اخضيلال بسيار شاخ
وبرگ شدن درخت خضلة بضمتين … خطل خطل بفتحتين سستي وسخن سست وتباه گفتن (صح ک اف ٢) اذن خطلاء گوش
سست ثلة خطل بالضم رمه گوسپندان گوشهاي سست افتاده … اخطل نام مردي … اخطل اي
الاعطاء واخطل في كلامه اي افحش خيطل گربه خنظول … خعل خيعل پيراهن بي
آستين خيعلة پوشانيدن … خلل خل سركه … خل كما يقال …
ويقال ما هو بخل ولا خمر اي لا خير فيه ولا شر … (صح ف اص ٢) …
بچه ودرخت … خلة بالضم …

ودوست ودوستی لیستوی فیه المذکر والمونث لانه مصدر وقد جمع علی خلال خلة بالکسر پوشش نیام شمشیر و پوشش کمان و آنچه درمیان دندان ماند خل دوست
خلل بالفتحتین کشادگی درخنه خلال ج و قری بهما قوله تعالی فتری الودق یخرج من خلاله ومن خلله ہی فرج فی السحاب یخرج منها المطر وتباہی کار خلال
بالکسر و دندان کاو و اخلة ج و دوستی کردن باہم خلال بالفتح غورة خرما خلیل دوست و درویش بدحال خلیلة مونث خلالة بالضم آنچه از دندان کاوی افتد
و از میان انگشتان بیرون آید یقال فلان یاکل خلالته وخللته ای مایخرج من بین اسنانه اذا تخلل وہو مثل خلالة ثلاث لغات دوستی خل خلول لاغر وکم گوشت
شدن (ع ف اص ۲) یقال خل لحمه ویقال فصیل مخلول ای مہزول وفی الحدیث ان مصدقا اتاه بفصیل مخلول ویقال عم فی دعائه وخل وخلل ای
خص اخلال درویش کردن یقال اخل به ای افتقر وحاجتمند گردانیدن یقال ما اخلک الی ہذا ای ما احوجک و چرانیدن شتر در علف شیرین و تباه بار
آوردن نخل و ماندن مردم جای خود را یقال اخل فلان بمرکزه ای ترکه اختلال حاجتمند شدن صلته بالی ومنه قول ابن مسعود علیکم بالعلم فان احدکم لا یدری
متی یختل الیه ای متی یحتاج الناس الی ما عنده و لاغر شدن و به تیر دوختن تخلل خلال کردن دندان و سپری شدن چیزی و باران به یکی جای مخصوص
باریدن و درمیان قوم شدن تخالل بالفتح پای برنجن خلاخیل ج خلخل لغة فیه او مقصور منه تخلیل سرکه کردن وانگشتان درمیان یکدیگر آوردن در مساس بوقت
وضو تخلل چنان کردن در وضو خمل ریشه و پرزه جامه ونہالین گرد خمیلة درخت انبوه در یک توده باد رختان خمال بالضم لنگی ستور خامل
کم نام و بی قدر خمول مصدر منه (ع ف اص ۲) اخمال متعدی منه خول خائل نگاه دارنده چیزی را یقال فلان یخول علی اہله ای یرعی علیهم تخویل
دادن و ملک گردانیدن چیزی را بکسی یقال خوله الله الشیء ای ملکه ایاه وقد خلت المال اخوله ای احسنت القیام علیه یقال ہو خال مال و خائل
مال وخولی مال ای حسن القیام علیه تخول تیمار داشتن وفی الحدیث کان النبی علیه السلام یتخولنا بالموعظة مخافة السآمة والاصمعی یقول یتخوننا بالنون
ای یتعهدنا وتخولت فی فلان خالا من الخیر ای اخلت وتوسمت خول الرجل حشمه خائل واحده وہو اسم یقع علی العبد والامة خال برادر مادر اخوال ج
و علم لشکر و نوعی از جامه خالة خواہر مادر خال ایضا چمیدگی ستور در رفتار و گیاہی خولة خویشی از جہت مادر یقال بینہما خولة استخالة استخوال بخال گرفتن
کسی را و خال خواندن و بعاریت خواستن ستور تا از وی انتفاع گیرد خولة نام زنی خولان قبیلة از یمن ویقال تطایر الشرر اخول اخول ای متفرقا
وہو الشرر الذی یتطایر من الحدید الحار اذا ضرب وذہب القوم اخول اخول اذا تفرقوا شتی وہما اسمان جعلا اسما واحدا وبنیا علی الفتح بمعنی تفرقوا شتی
خیل خیال بالفتح خیالة شخص و آنچه دیده شود بخواب از صور و جز آن خیال علمی که بجہت رمانیدن مرغان بر پای کنند ومنه مرغی تغلب را خیل اسپان و
سواران ومنه قوله تعالی والخیل والبغال قوله تعالی واستفزز من استطعت منهم بصوتک واجلب علیهم بخیلک ورجلک خیالة گله بانان خال ایضا نقطه سیاه که بر اندام باشد
و لنسان خیلان ج رجل اخیل مرد خال ناک وکذلک مخیل ومخیول مثل مکیل ومکیول ویقال مخول مثل مقول وتصغیره خییل فمن قاله بالیاء وخویل بالواو و کبر و نبرگ منشی خیلاء ض م ط
ممدودا وبالکسر مثله ایضا یقال ہو ذو خال وخیلاء وذو مخیلة ای ذو کبر و نام کوہی و ابر یقال ما احسن خالها ومخیلتها ای خلاقتها للمطر واخالت السحابة واخیلت
وخایلت ای تہیت للمطر وتخیلت السماء ای تغیمت ویقال خلت فیه خالا من الخیر ای توسمت ورأیت فیه مخیلة وتخولت فیه خالا کذلک والخال ایضا ثوب من ثیاب
الیمن قد خال الرجل فہو خائل ای تکبر خالة ج مثل بائع وباعة وکذلک رجل خال بالضم ای مختال مثل قولک رجل باتر ودابر ای قاطع الرحم ویقال فلان مخیل
للخیر ای خلیق له ارض مخیلة ومتخایلة التی بلغ نبتها المدی وخرج زہرہا خیل خیلة خیلولة مخیلة گمان بردن (ع ک اف ۲) وفی المثل من یسمع یخل وہو من باب ظننت
واخواتها التی تدخل المبتدأ والخبر فان ابتدات بہا اعملت وان وسطتها او اخرت فانت بالخیار بین الاعمال والالغاء وتقول فی مستقبله اخال بکسر الہمزة و
ہو الافصح وبنو اسد یقولونه بالفتح وہو علی القیاس خالة مشتبه شدن یقال ہذا امر لا یخیل ای لا یشتبه وخیلت الناقة واخیلتہا اذا وضعت قرب ولدہا خیالا لئلا یقربہا الذئب وخیل الیه
یستعمل مجہولا ای شبه وخیلت علیه ای وجہت التہمة الیه وخیلت علینا السماء اذا رعدت وبرقت وتہیأت للمطر تخیلت علیه ای اخترته وتفرست فیه الخیر تخیل له انه
کذا ای تشبه وتخایل مثله یقال ایضا تخیلته فتخیل کما یقال تصورته فتصور لازم ومتعدی مخایلة برابری کردن اخیل نام مرغی که آن را بفال بد دارند و نام مردی وہو منصرف فی النکرة
لانه اسم لا ینصرف فی المعرفة ولا فی النکرة ویجعله فی الاصل صفة بنو الاخیل حی از بنی عقیل ومنه لیلی الاخیلیة (ضمیمه) خنبل ... کوتاه قد و کفته ... خرد ... آنیده بربدی مردم
... خنعل کالنگ ... در رفتار و تنگ کردن خد افل جاها کہنه واحد تا غیر مستعمل و معنی برداک من خدا قلی ... ضرب لمن صنع
شیئا طمعا فی شیء غیره قالته امراة راودت علی رجل بردین فتزوجته طامعة فی یساره فالفته معسرا وبکسر الکاف فالرجل استعار من امراة بردیها فلبسها

ورمی نجاقان کانت علیه فجاجت لستر جع بروبها وخدفل لبس قمیصا خلقا **خزعبل** **قندیل** اسم مومن آل یاسین خزبیل زن گول بازن کننده سرفانیه خزابل
ج **خردل** اللحم لقة فی خردله **خرطال** بالکسر جوبال دانه است معروف او ہوالهرطمان ومونثی است **خرقل** فی رمیه نیک تیرانداختن یا بآہستگی گذشتن
تیر یا گذر اسید تیر را از کستانه **خشنبل** بالفتح وتشدید اللام تل سخت **خشنفل** بالفتحتین فرج زن **رمل** **خفنقل** کجعفر و علابط مرد سست ورای ناتوان خفافل
ج **خافل** گریزنده **خفاجل** کعلابط کلکلاج **خفنجل** کسمندل گران جان ناگوار وآنکه وران زشت ردی و فحج باشد وفحج رفتاری است که دران پیش
پا نزدیک نهد و پاشنها دور **خفنشل** بر وزن ومعنی خفنجل **خنجابیه** میان کروه فتنه برپا کردن **خنتل** بالفتح نام مردی وکقنفذ موضعی است عدبار کلاب **خنبتل**
بالفتح ناتوان وزن کلان شکم و فرد بالقسنه ونام وادی است **خنجل** بالکسر زن گول وفرک بسیار فریاد **خنجل** به چنین زن عقد نکاح بست **خندلة** بر شدن تن
خنشلة انکردن کشتی و پیری لرزان شدن **خنشل** **خنشلیل** شتر جلد ودفرک درشت **خنظلیلة** گله شتر وریه گاو وپاره از ابر **خنطولة** مثله واہل **خناطیل** شترهای
پراکنده وکعاب **خناطیل** للتزج معترض بها

فصل الدال

دال + **دول** والان بالفتحتین نوعی از رفتار عج لفتحها ودلول بالضم سختی والبیل ج یقال وقع
فی الکومة دولعل ای فی اختلاط من امر ہم دتل ض اک ع جانوری چون راسو وحی از کنانه قال احمد بن یحیی لا نعلم اسما جاء علی فعل غیر ہذا قال الاخفش والی المسمی ینسب
نسب ابو الاسود والدئلی الا انهم فتحوا الهمزة علی مذہبهم فی النسبة استثقالا لتوالی الکسرتین مع یاء النسبة کما ینسب الی نمر نمری وربما قالوا ابو الاسود الدولی قلبوا الهمزة واوا
لان الهمزة اذا انفتحت وقبلها ضمة فتخفیفها ان تقلبها واوا محضة کما قالوا فی جؤن جون وفی مؤن مون قال ابن الکلبی وہو ابو الاسود الدیلی فقلبت الهمزة یاء
حین انکسرت وکسرت الدال مجاورة لتسلم الیاء کما فی قیل وجمع **دبل** + **دبل** گرد آوردن وپیچیدن لقمه (عج ف اص ۲ وک ۲) ودلبة بالضم یک دسته
از ہر چیز وبول نیرو دادن زمین را بسرگین وجز آن وپیرا ستن ہر چیزی وکل شیئ اصلحته فقد دبلته ودملته ودبول الفیاء حوض تای خرد دبل بالکسر سختی یقال دبلا دو
دبلا کما یقال ثکلا وکلا ودبیلة بالتصغیر ریش خزبیلات ونوعی از بیماری وسختی یقال دبلته الدبیلة ای اصابته الداہیة دوبل خرخطالی خر اندام ولقب مردی
دجل + **دجال** نام مسیح کذاب وگروه بزرگ ودجالة مثله ودجلة بالکسر جوی بغداد بغیر الف ولام تعبیر دجل قطران مالیده تد جیل همه اندام شتر بقطران
اندودن واذا جللته علی المساعر فذلک الدس **دحل** + **دحل** مغاکی در زمین ووادی دحول ودحال وادحال ودحلان ج ومرد شر سار خبیث ودحلت
فنیه ای دخلت فی الدحل (عج لفتحها) ودحول چاه فراخ اطراف ودحلت البئر ای حفرت فی جوانبها وادحول پای دام صیاد رجل دحل بکسر امرد فربه کوتاه +
دخل + **دخول** در آمدن (عج ف اص ۲) ادخال بالتشدید کذلک ادخال بالتخفیف در آوردن مدخل کذلک وایضا آورده قوله تعالی رب ادخلنی مدخل صدق
وتدخل الشیئ ای دخل قلیلا قلیلا قد تداخلنی منه شیئ ودخل بالسکون در آمد چیزی وہو خلاف الخرج وعیب وتهمت یقال تری الفتیان کالنخل وما یدریک ما الدخل و
کذلک دخل بالتحریک یقال ہذا الامر فیه دخل ودغل وقوله تعالی ولا تتخذوا ایمانکم دخلا بینکم ای مکرا وخدیعة وہم دخل فی بنی آدم اذا انتسبوا معهم ولیسوا منهم مدخل در
آمدن وجای در آمدن یقال دخلت مدخل صدق ومدخلا حسنا وقری قوله تعالی رب ادخلنی مدخل صدق بالفتح ایضا داخلة الازار طرفی که بتن رسد وداخلة الرجل نهانی
سر ودخله بالضم کذلک یقال ہو عالم بدخلته دخیل ودخل آنکه در کار کسی مداخلت کند ودخل مرغی است خرد وخاخیل ج ودعلت که از بیخ درخت رسته باشد ودخال آنکه شتر
خورده را بمیان دو شتر تشنه در آوردن در آب خورد ودخل فلان فهو مدخول ای فی عقله دخل بالتحریک ودخلة مشدد ومخففة نخیل خرما ودخلة مدخوله ای عقدته المجو
یعنی میان پوشیده وزن شوی دیده مدخول الاغر دخول ابا التیح شوی **دربل** + دربلة نوعی از رفتار **درقل** + **درقل** مثال سجل نوعی از جامه **درکل** + **درکلة**
بکسر تین نوعی از لعبت وبازیچه **دعبل** + **دعبل** بکسرتین شتر بلند ونام شاعری **دغل** + **دغل** بالفتحتین تباہی ودرخت انبوه ادغال فساد وتباہی در آوردن
در کاری ودرخت تاک شدن زمین ودغاول سختیها وبلاها **دغفل** + **دغفل** بالفتحتین بچه پیل ونام مردی عیش دغفل فراخ جام دغفل سال فراخی **دفل** +
دفلی بالکسر گیاہی است تلخ واحد وجمع بنون ولا من جعل الفه للالحاق نونه فی النکرة ومن جعلها للتانیث لا ینونه **دقل** + **دقل** بالفتحتین شکاله بار وہی حقبا
جمع خصیه وقدیکی ونیز کشتی وخرمای بلاید یقال ادقل النخل ودقل فلان اذا اختص لنفسی من ناکول **دکل** + **دکلة** بالفتحتین گل تنگ وگروہی که بسلطان کردن
ننهند تدکل خود را بر داشتن وبزرگ کردن یقال ہم یتدکلون علی ای یتعدلون **دلل** + **دلیل** راه وراه نمای دلالة بالفتح والکسر ودلولة ره نمونی کردن
والفتح اعلی (عج ف اص ۲) ودلیلی بالکسر وتشدید اللام راه بر دل ناز کردن (عج ف اک ۲) یقال دلت المراة ودلال بالفتح اسم منه یعنی ناز تدلل ناز کردن
ویقال ادل فاعل والاسم الدالة وفلان یدل علی اقرانه کالبازی یدل علی صیده وہو یدل بهای یثق به قال ابو عبیدة الدل قریب المعنی من الهدی وہما

السکینة والوقار فی الهیئة والمنظر والشمائل وغیر ذلک وفی الحدیث کان اصحاب عبد الله یرحلون الی عمر فینظرون الی سمته وهدیه ودله فیتشبهون به وتدلدل
الشیٔ ای تحرک متدلیا ودلدال اضطراب کردن دلدل الضمتین خارپشت بزرگ ونوعی از جانوران ونام استر امیر المؤمنین علی بن ابی طالب رضی الله تعالی
عنه **دمل** + **دمال** بالفتح سرگین وخرمای بوی گرفته دمل نیز ودادن زمین را واصلاح کردن چیزی را اندملته مدارا کردن با کسی اندمال نیکو شدن ریش
وجراحت دمل بالضم وتشدید المیم فتحا نوعی از ریش ها ودامیل ج **دول** + **دولة** بالفتح گردش نیکی وظفر نسبوی کسی یقال لنا علیه الدولة ودول ک اف ۳ ج
دولة بالضم نوبت غنیمت یقال صار الفیٔ دولة بینهم تکون مرة لهذا ومرة لذاک دولات دول ج دولة ایضا اسم الشیٔ الذی یتداول به بعینه وبالفتح الفعل وقیل
هما لغتان بمعنی وقال محمد بن سلام سالت یونس عن قول الله عز وجل کیلا یکون دولة بین الاغنیاء منکم فقال قال ابو عمرو بن العلاء الدولة بالضم فی المال و
بالفتح فی الحرب وقال عیسی بن عمر وکلتاهما تکون فی المال والحرب سواء ادالة چیره گردانیدن صلته بعلی وودولت وغنیمت دادن صلته بمن یقال ادلنی علیه ای
انصرنی علیه وادلنی منه دالت الایام ای دارت والله یداولها کما قال الله تعالی وتلک الایام نداولها بین الناس وتداولته الایدی ای اخذته هذه مرة وهذه
مرة وقولهم دوالیک ای تداولا بعد تداول ودوال الثوب ای بلی واندال البطن ای استرخی واندال القوم تحولوا من مکان الی مکان قال ابن السکیت
الدول فی بنی حنیفة ینسب الیه دولی والدیل فی عبد القیس ینسب الیه دیلی وهما دیلان احدهما دیل بن شن والآخر دیل بن عمرو واما دئل بهمزة مکسورة فهو حی من
کنانة ومر ذکره دویل گیاه سال خورده وهو فعیل دولة لغة فی تولة یقال جاء بدولاته ای بدواهیه (ضمیمه) **دبجل** المال شتران پراگنده را از اطراف
فراهم آورد دبجل کجعفر درشت پوست بد شکل ام دبکل کفتار وابن ابی دباکل بالضم شاعر خزاعی **دحقلة** دمیده شدن شکم **دحمل** به آن ابر زمین
غلطانید ودحمل القوم ترکهم مسوین بالارض مصرعین یوطون دحملة زن لاغر فروهشته پوست ونان ونرک نازک تن من الاضداد دحامل کعلابط درشت
پر گوشت **درجلة** رفتاری است یا بازی که در حمائل نهند وبر کمان پیچند ودرجل قوسه فعل بها ذلک **درخبیل** کشر حبیل بلا **درخمیل** بلا وهمزه و
رفتار گران سر ورخملة شکفت آرنده خنداننده **دلبة** بفتحتین شهری است بروم والعامة تقول ذلوه **دشلة** بالفتح سره **دعل** بفتحتین فریب
داعل گریزنده مداعلة باهم فریب دادن **دعکلة** برزدن زمین بپا کوبی **دمحلة** غلطانیدن والدماحل بالضم المکتنز المتداخل ومحلة کعلبطة زن فربه یا زن
خوبصورت دمحال بالکسر نیز ارشدن ولم یفسره **دانال** اسم اعجمی **دنبل** کقنفذ قبیله است از کردان بنواحی موصل منهم احمد بن نصر الفقیه الشافعی
وعلی بن ابی بکر بن سلیمان المحدث الدنبلیان **دهل** بالفتح ساعت وچیز اندک دهل سرگشته دهلی بالکسر کلان شهری است از شهرهای هند **دهبلة** کلان لقمه
خوردن تا در خوردن سبقت برد دهبل پرنده است وجد لشریک القاضی ودهبل بن کاره مردی است مسعر دهت که کلان لقمه خورد وابو دهبل الجمحی شاعر
اندکی جمحی ودیگر دهبری **الدهقلة** اخذ جلد الدابة بحلقه حتی تقلص وکجعفر جد لقبیصة ودهیل الصحابیین **دهکل** بلا دهکی زمانه ودهکلة بپا سپردن زمین
وشبه المداسة فی الفرسان **دیل** بالکسر قبیله است از بنی تغلب وقبیله است از عبد القیس وقبیله است از ایاد وجزآن وتدیل کتمیل ابن حشم فی جرام
فصل الذال
ذال + **ذألان** نرم رفتن (ع ف الفتحها) ذوالة بالضم گرگ وهی معرفة غیر منصرف یقال خش ذوالة بالحبالة ذألان الذئب پوییه
گرگ وهو جمع ذألیل **ذبل** + **ذبل** گوشت ماهی ذبالة بالضم پلیته ذبال ج ذبل ایضا ذبول پژمردن (ع ف اص ۲ ولضمها) وباریک شدن
اسپ اذبال پژمرانیدن ذبیل نام کوهی **ذحل** کینه ودشمنائی ذحول ج یقال طلب بذحله کین خواست از وی **ذلل** + **ذل** بالضم
خواری ضد عز ذلة لذلک ذلته لذله خوار شدن ذلیل لعنت سنگ (ع ف اک ۳) قوم اذلاء واذلة ذل بالکسر ایضا نرمی ورام شدن وهو ضد الصعوبة دابة ذلول
ستور رام شده ذلل ج وقولهم بعض الذل ابقی للاهل والمال عیر الذلة بیخ ذلاذل القمیص عطف دامن ذلاذل الضمتین کی ذلاذل القمیص کذلک وهو مقصور ذلاذل
اذلال تذلیل استذلال نرم گردانیدن وقوله تعالی وذللت قطوفها تذلیلا ای سویت عناقیدها وذلیست تذلل فروتنی وزاری نمودن واذل الرجل ای صار اصحابه
اذلاء ویقال جاء علی اذلالها ای علی وجهه ویقال دعه علی اذلاله ای علی حاله **ذمل** + **ذمل** نوعی از رفتار شتر (ع ف اص ۲ وک ۲) **ذهل** + **ذهل**
فراموش کردن (ع لفتحهما) اذهال غافل گردانیدن ذهول غافل شدن وفراموش کردن (ع ک اف ۲) ذهل بالضم حی از بنی بکر وهما ذهلان ذهل
بن شیبان وذهل بن ثعلبة وکلاهما من ربیعة ویقال جاء فلان بعد ذهل من اللیل بالضم والفتح ای بعد هدء **ذیل** + **ذیل** دامن ذیول اذیال ج
ذیل الریح آنچه زمین را روبیده از باد ودامن کشیدن (ع ف اک ۲) ملاء مذیل چادر دراز دامن اذالة فرو هشتن دامن وریشه وجز آن خوار

ودر ام کردن وفی الحدیث نهی عن اذالة الخیل وهو امتهانها بالحمل والحمل علیها وفی المثل اخیل ـ بیع القربی بالاهانة لانهما تهان وهی تجهز فرس ذائل ـ اسپ دم دراز ذیال کذلک ذائلة مؤنث سنه ذره ذاتی ذیاله ویقال یل ازل هو الهوان والخزی جمع اذیال من الناس ای اراذلهم (ضمیمه) ذجل بالفتح ستم کردن (عع ف اص ۲) ذجل الغث منه یقال هو اجل جابر ذحملة غلطانیدن ذحملة مثله ذحل ـ ج زدونان خاکستر آلود سرآورده تا جلد بیش مهمان آرد ذعل بفتحتین بعد انکار اقرار کردن (عع ف اص ۲) ذفل + بالکسر والفتح قطران تنک ذمحلة غلطانیدن ذحملة مثله الذال + حرف هجاء وتصغیرها ذویلة وذولت ذالا ای کتبتها ذویل کامیر خشک از نبات وجز آن فصل الراء + رال + رال بچه شتر مرغ راله مؤنث رئال رئلان بالکسر ج ذات الرئال مرغزاری مر رئال ستارگان استرآل برگ شدن شتر مرغ بچه ودراز کوالیدن نبات ومر فلان مر آئلا ای مسرعا ربل + ربل نوعی از درخت که بعد از گذشتن تابستان برگ وبار بیرون آرد ربولج ربلة درون ران سکین وبحرک ربلات ج رببال بالکسر شیر وهو مهموز رئبیل ج ذئب رئبال ولص رئبال ای خبیث وفلان تیز ال شیری می نماید ویجوز فیه ترک الهمزة ویقال ربل القوم یربلون ای نموا وکثروا وتربلت الارض اذا اخضرت بعد الیبس عند اقبال الخریف وتربلت المرأة کثر لحمها رجل ربل بالکسر کثیر اللحم ربالة بالفتح اسم فیه ربلة فهی ربحل + ربحلة دختران شکرف اندام مثل سبحلة رتل + ترتیل هموار خواندن وآرمیده وپیدا خواندن، قوله تعالی ورتل القرآن ترتیلا کلام رتل بفتحتین سخن هموار ثغر رتل رسته دندان هموار رجل رتل بکسر ۲ گشاده میانهای دندان رجل + رجل بالکسر پای ارجل ج وعهد وزمان یقال کان فی رجل فلان ای فی عهده وزمانه وگروه ملخ انبوه وهو جمع علی غیر لفظ الواحد ومثله کثیر فی کلامهم کصوار لجماعة البقر وخیط لجماعة النعام وعانة لجماعة الحمیر رجل القوس گوشه زیرین کمان رجل الطائر آهن ولنع رجل الغراب نوعی از بهدلیستان ناقه رجلة خرفه وهی البقلة الحمقاء وفی المثل هو احمق من رجلة لانها لا تنبت الا فی مسیل وآب راه رجل (ک اف ۲) ج رجل بفتحتین پیاده شدن (عع ک اف ۲) وگذاشتن ستور را با بچه بچراگاه یقال بهمة رجل وبهم ارجال ارجال پیاده کردن، وفرو گذاشتن رجل بالفتح بمراد خود لپستان مکیدن شتر بچه (عع ف اص ۲) ورجلت الشاة عقلتها برجلها ارجل مردکلان پای واسپ یک پای سپید شاة رجلاء کذلک مرجل بالکسر دیگ مسین راجل پیاده خلاف فارس رجل ج رجالة رجال بالضم کذلک رجلان مثال عطشان ایضا پیاده رجلی ورجال ج کعجلان وعجلی وعجال والیضا رجل ورجالی مثل عجل وعجالی وامرأة رجلی ونسوة رجال ورجالی رجل (ف اص ۲) وخلاف المرأة رجال رجالات اراجل ج ویقال للمرأة رجلة کما یقال للرجل مرد وامر ویقال کانت عائشة رضی الله عنها رجلة الرأی تصغیره رجیل ورویجل ایضا علی غیر قیاس کانه تصغیر راجل رجلة رجولیة بالضم جمیعا مردی وقوت در رفتار وسپیدی یک پای اسپ رجیل اسپی که سوده نشود پای اورجل رجیل ای قوی علی المشی حرة رجلاء سنگستان هموار سنگ نانک شعر رجل بفتح الجیم وکسرها موی فرو هشته ویقال رجل شعره ترجیلا ارتجال پای گرفتن وبه بدیهه شعر وخطبه گفتن وگاه رهوار وگاه گام رفتن اسپ وگرد کردن ملخ بسجت بریان کردن ترجل پیاده رفتن وبجاه فرو شدن وبرآمدن روز رحل + رحل رخت وجای باش مرد وپالان شتر رحال ارحال ج ویقال فی القذف یا ابن ملقی الرحال وملقی ارحل ارحل الرکبان والرحال ایضا الطنافس الحیریة وپالان برنهادن (عع العشها) وکوچ کردن رحیل کوچ ارتحال ترحل کذلک ویقال رحلت له نفسی ای صبرت علی اذاه استرحال کوچ کردن خواستن ومرط مرحل ازار خز فیه علم رحلة بالضم مقصد ویقال انتم رحلتی ای الذین ارتحل الیهم رحلة بالکسر کوچ کردن یقال دنت رحلتنا ارحال فربه شدن ستور پس از لاغری وراحله دادن کسی را راحلة ستور بارکش رحول بالفتح کذلک وقیل مرکب من الابل ذکرا کان او انثی مراحلة یاری کردن به کوچ ترحیل کوچ فرمودن مرحل مرد لبسیار راحله جمل رحیل وناقه رحیلة ای قویة علی السیر ارحل اسپ پشت سپید وگوسپند پشت سیاه شاة رحلاء گوسپند که پشت او سپید باشد ودیگر ها سیاه وعلی العکس ایضا ارحالة بالکسر زین چرمین که بسجت تاختن آنرا نهند ودروی چوب نباشد رحائل ج واذا عجل الرجل الی صاحبه بالشر قیل استقدمت رحالتک مرحلة فرو د آمدن جای مراحل ج رخل + رخل (ف اک ۲) بره ماده رخال بالضم والکسر ج رذل + رذل ناکس وفرومایه رذالة مصدر منه رذولة کذلک (عع العشها) رذال بالضم فرومایه وبلایه هر چیز قوم رذول وارذال رذلاء ارذله وارذال غیره خوار مرذول رسل + شعر رسل موی فرو هشته بعیر رسل وناقه رسلة نرم رو رسل بفتحتین پاره از شتر وگوسپند ارسال ج یقال جاءت الخیل ارسالا ای قطیعا قطیعا رسل بالکسر روش نرم وشیر ارسل القوم با شیر شدند ویقال افعل کذا وکذا علی رسلک ای اتئد فیه کما یقال علی هینتک وفی الحدیث فی الصدقة الا من اعطی فی نجدتها ورسلها یرید الشدة والرخاء مراسلة نامه وپیغام کردن با هم فرو مراسل وسل امرأة مراسل وهی التی یموت زوجها او احست منه ان یطلقها فهی تزین لآخر

وتراسله ارسال فرستادن پیغام رساله پیغام مرسل رسول فرستاده وپیغامبر رسل بضمتین وسکون دوم جج مرسلات بادها وفرشتگان رسول ایضا پیغامبر
وقوله تعالی انا رسول رب العالمین ولم یقل رسل رب العالمین لان فعولا وفعیلا یستوی فیهما المذکر والمونث والواحد والجمع مثل عدو وصدیق مرسال بالکسر
تیر کوتاه وشتر نرم مراسیل جج رسیل الرجل الذی یراسله فی نضال وغیره رسال بالکسر قوائم ستور استرسال فروهشته شدن موی وگستاخی کردن و
موانست جستن صله یا الی ترسل آهستگی کردن ونامه ورسالت ساختن ازخود **رطل** + **رطل** نیم من ومرد سست رطل بالکسر ایضا نیم من ترطیل موی
چرب کردن **رعل** + **رعلة** گله از اسپ رعیل کذلک ونخله بلند رعال جج استرعال دربی یکدیگر رفتن گوسپند وپیش روکله شدن ارعیل الراج
او انلها رعلة رعل ببریدگی گوش گوسپند که آویختگان باشد شاة رعلاء وناقة کذلک رعل جج رعلاء ایضا گوسپند گوش دراز رعال سبک وسخت زدن
نیزه وارعلت العوسجة خرجت رعلتها ویقال مر فلان یجر رعلة ای ثیابه وترکت عیالا رعلة ای کثیرا اویقال مالا تهدل من النبات ارعل والارعل فحال لذلک
مرعل کزین مال رعلول بالفتح والضم شره وقیل هو الطرخون رعل وذکوان دو قبیله **رعبل** + **رعبلة** پاره پاره کردن مرعبل پاره پاره وجاء فلان فی
رعابیل ای فی اطمار واخلاق رعبل نام مردی **رغل** + **رغل** بالضم نوعی ازعلف دتریسی وقیل هو السرمق ارغال جج ارغال روپانیدن رغل وشیر
دادن زن بچه را وبالزاء المعجمة کذلک وگم شدن شتر ازچراگاه عیش ارغل واغرل ای واسع غلام ارغل ختنه ناکرده البور غال بالکسر نام مردی رغلة خوردن
بزغاله شیر ما در را یعنی آنکه رها کرده باشند (عع بلفتحها) رم رغول الذی اغتنم کل شیء واکله **رفل** + **رفل** خرامیدن ودامن کشان رفتن (عع ف احن ۲)
فهو رفل وهی رفلة بکسر۲ وهی تسرفل فی مشیتها وان الم تحسن المشی فی ثیابها قیل رفلاء وارفل فی ثیابه کذلک رفل ایضا گول معیشته رفلة ای واسعة ثوب
رفل مثال هیف وفرس رفل طویل الذیل والذنب وکذلک البعیر ترفیل بزرگ داشتن وپرکردن چاه را ازآب **رقل** + **رقلة** نخله بلند رقال جج
مثل رعلة ورعال ارقال پویه رفتن ناقة مرقل ومرقال کثیرة الارقال مرقال ایضا لقب مردی راقول رسن که بر درخت بوی بر آیند **رکل** + **رکل** بیک
پای لگد زدن (عع ف احن ۲) تراکل القوم جنگ لگد کردند بایکدیگر مرکل بالفتح راه مراکل الدابة دوپهلوی ستور که بروی لگد رسد وبراندن وتاختن
مرکلة زمین کوفته به سمهای اسپان وتوکل الرجل بمسحاته اذا ضربها برجله لتدخل فی الارض **رمل** + **رمل** ریگ رمال جج رملة اخص منه وشهری نیشابور
ام رمال کفتار رمل بفتحتین پویه دویدن رملان کذلک (عع ف احن ۲) ونام بحری از عروض وباران اندک ارمال جج وخطهای پای گاو دشتی مخالف
رنگ او ارمل گوسپند قوائم سیاه ومرد بی زن ارملة زن بی شوهر ولا یلبس قوائم سیاه ارامل بیوگان ودرویشان ارملت المرأة ای مات عنها زوجها
ارملة بفتح المیم درویشان ومحتاجان ازمرد وزن رملت الحصیر وارملته ای سففته ارمال بی زاد شدن قوم ویقال قد رمل سریره وارمله اذا رمل شریطا اوغیره
فجعله ظهرا له وعام ارمل وسنة رملاء سال بی باران ترمیل آلودن بخون ترمل ارتمال لازم منه **رمعل** + **ارمعلال** بالعین والغین بپای افتادن قطره
های اشک ازچشم وبالعین فقط آب رفتن ازدهان کودک وبپای افتادن قطره های اشک ازچشم وچکیدن روغن ازبریان گرم وفریاد ونعره زدن وقولهم
ادر نقوم مرمعلا ای المضی راشدا **رول** + **ترویل** سخت مالیدن مسکه وزنان وپای برنهادن اسپ تابه میر دروال بالضم آب دهان راوول کذلک
وفلان یسیل رواله ای لعابه ترویل ایضا فروگذاشتن اسپ آب دهن درتوبره یقال الفرس یرول فی مخلاته قال ابن السکیت روال دومرغ دولعاب
وبعدها کلمة یعنی راوول ایضا سن زائد فی الانسان والفرس والاصمعی انکره **رهل** + **رهل** سست وجنبان شدن گوشت اندام اسپ (عع ک
اف ۲) فرس رهل الصدر بکسر۲ ورهل اللحم ترهیلا **رهبل** + **رهبلة** نوعی ازرفتار یقال جاء یترهبل (ضمیمه) رابلة بیک سوخمیده بچه ورد ناک
راه رفتن وفعل ذلک من رابلة ای دباه وخبثه رئبال بالکسر شیر وگرگ ومن تلده امه وحده رباعی وقد لا یهمز رابل ورآبیل جج ترابلوا دزدی نمودند
یا لطور خود بی سردار جنگیدند **رتبل** بجعفر کوتاه ونام شخصی وصالح بن رتبیل بالضم محدث **ارذل** مرد نازک وفربه **ردعل** بکسر را وفتح دال بجکان
خرد **رهدل** بجعفر گول وناتوان وبجعفر وزبرج وقنفذ پرنده است لغات فی الرهدن **ریال** بالکسر آب دهن وقد رال الصبی کودک آب دهن
انداخت (عع ف اک ۲) **فصل الزاء** : **زبل** + **زبل** بالکسر سرگین مزبلة بضم الباء وفتحها جای سرگین زبلت الارض نیز داد م
زمین را (عع ف اک ۲) زابل بفتح الباء وکسرها کوتاه زبیل زنبیل فاذا کسرت الزاء شدد تها فقلت زبیل اوزنبیل بالنون لانه لیس فی کلامهم
فعلیل بالفتح زبالة بالضم موضعی ومافی الاناء زبالة ای شیء زبال بالکسر ماتحمله النملة بفیها **زجل** + **زجلة** بالضم گروهی ازمردم زجل جج زجل

انداختن یقال لعن الله ازجلبت به و فرستادن کبوتر نامه در (ع ف اص ۲) مزجل بالکسر نیزه کوتاه زاجل چوب سرنیزه مثلث زواجل ج زاجل بالفتح والجیم
بالهمز وغیره سیتی شتر مرغ نر زجل بالفتحتین آواز (ع ک اف ۲) سحاب زجل (ف اک ۲) ای ذو رعد زنجبیل تیم وخمر زنجبیل بالکسر والهمز مرد ضعیف الذات
وقیل هو زنجبیل بالنون **زحل + زحول** دور شدن از جای (ع بالفتحها) تزحل کذلک جنبو زحل وزحلیل بالکسر مزحل بالفتح جای که آنجا زحل شدند چون
دور شوند از جای یعنی مقصد وقد یکون مصدرا یقال ان لی عنک لمزحلا ای متحولا زحل ستاره معروف یعنی کیوان وهو من الخنس ولا ینصرف مثل عمر **زعل**
زعل بالفتحتین نشاط (ع ک اف ۲) فهو زعل وایضا گرسنه ازعال نشاط آوردن **زعبل + زعبل** نام زنی گول و کودک که هرچه خورد ناگوارد او را و شکم
کلان می شود وگردن باریک **ازغل + زغلة** بالضم دفعة از کمیز وغیر آن ازغال بول انداختن شتر دفعه دفعه وخون سبز وجهانیدن زخم از جراحت ودانه
دادن کبوتر ومرغ بچه را ویقال ازغل لی زغلة من سقائک ای صب لی شیئا من لبن زغلول مرد سبک وکودک **زفل + ازفلة** بجماعت یقال جاؤا
بازفلتهم ای بجماعتهم ازفلة بالکسر وتشدید اللام بمعنی عقل والازفلی مثل الاجفلی **زونکل + زونکل** بالنون کوتاه **زلل + زلیل** لغزیدن پای در گل و
زبان در سخن (ع ف اک ۲) والاسم الزلة زلل بالتحریک کذلک (ع ک اف ۲) زلیلی بکسرتین ایضا اسم فیه استزلال لغزانیدن زحلوفة نیز جای لغزیدن
لغزان زحلوفة زلل کذلک زلول کم شدن درم در وزن درهم زال ناقص زلزلة زلزال نیک جنبانیدن کذا اللازم منه زلزال بالفتح اسم [illegible]
زلزل بالفتحتین وکسر الثالث متاع ودرخت مزلة بالفتح ۲ وکسره جای لغزیدن ازل مرد سبک سرین وامراة زلاء وفی المثل هو اسمع من الذئب الازل
وبذه الصفة لازمة للذئب زلال بالضم آب خوش ازلال نعمت دادن وفی الحدیث من ازلت الیه نعمة فلیشکرها وازللت الیه شیئا اصطنعته ای اسلفته
والزلیة واحدة الزلالی **زمل + ازمل** آواز سمعت لها ازملا ای صوتا ویقال اخذت الشیٔ بازمله ای بکله عیالات ازملة ای کثیرة ازمول بالضم [illegible]
بانگ کننده وقیل هو ازمول وازمولة (ک اف ۲) ازمیل بالکسر نشکرده زمیل زمال بالضم کلها مشدد امرد ضعیف ترسنده زمیلة مونث زاملة
شتر که رخت وتوشه بروی نهند مزاملة عدیلی کردن بریک زاملة تزمیل درپیچیدن بجامه وتزمل نیز [illegible] ومنه قوله تعالى یا ایها المزمل
زول + زول شگفت ازوال ج و مرد سبک ظریف که شگفتها نماید بظرافت زولة مونث زوال نیک متحرک در رفتن زائلة جنبنده و دونده وآینده
ازوال ازالة دور کردن از جای مزاولة مرسیدن بکاری وتزاولوا ای تعالجوا زوال بالفتح درگشتن و دور شدن از جای (ع ف اص ۲) ویقال
زولة فانزال وما زال وما زیل لفعیل کذا وقد ذکر فی ک ا و **زهل + زهلول** بالضم لغزان ونام کوهی **زیل + زیل** دور کردن از جای وبا هم جدا
کردن وجدا کردن (ع ف اک ۲) ویقال زال الله زواله وازال الله زواله اذا دعی علیه بالبلاء والهلاک ویقال ایضا زیل زویله یقال [illegible] من مکانک تزیله
زلة فلم یتزیل ومزیة فلم یتمیز وزیلته فتزیل ای فرقته فتفرق ومنه قوله تعالى فزیلنا بینهم مزایلة وزیال ای مفارقة وفراق تزایل تباین ازیل بالفتحتین دور
ران از یکدیگر (ضمیمه) **زنبل** بکسر کوتاه قد **زرمل** لا یحقی زرملة حق [illegible] زنجلة بد خواهی کردن **زنقل**
بکسر درختی وزنغلة [illegible] آن درخت آتش افروختن ودروغ گفتن **زغل** کینه ودشمنی دلی زنقلة شتابی کردن زنقل بالضم [illegible]
دزدان زنقلة کشتی کوچک تنگ وزوقل عمامه هر دو طرف آن را فرو هشت وزوافیل العمامة ان تخرج الشعور من تحتها **زنجبیل** بالکسر +
انهلال باریدن ابر انهمل الثلج برف [illegible] گداخته شدن روان شدن والمرهمل آب صاف [illegible] **زنجبیل** [illegible]
زنقل فی مشیته در رفتار خود همچو گران بار جنبید وزنودی کرد وزنقل العرفی احد فقها [illegible] **زنقل** فی مشیته ای زنقل
السابع [illegible] **فصل السین + سول + سول** بالضم خواسته قوله تعالى اوتیت سولک یا موسی بالهمز والتلیین
سوال [illegible] خواستن (ع بالفتحها) یقال تسال عنه وبه وقد یخفف بهمزته فیقال سال یسال والامر منه سل [illegible] سولة [illegible] کثیر
السوال [illegible] سال بالضم بعضها اسالة سولة ومسالة ای قضیت حاجته **سبل + سبل** بالفتحتین [illegible]
ورگ سرخ که در چشم پدید آید اسبال خوشه بیرون آوردن وباریدن اشک وباران وسست کردن جامه ازار سبیل راه [illegible] قوله تعالى قل هذه
سبیلی وقوله تعالى وان یروا سبیل الرشد لا یتخذوه سبیلا السبیل در راه خدای تعالى [illegible] قوله تعالى یا لیتنی اتخذت مع الرسول سبیلا ای سببا
ووصلة سابلة وابن السبیل رونده وآینده اسبال الدلو [illegible] سبال بالفتحتین بروت [illegible]

سنبلۃ بالضم والنون خوشہ سنابل ج ونام برجی وسنبل الزرع اذا خرج سنبلہ سلسبیل نام چشمہ دربہشت قولہ تعالی عیناً فیہا تسمی سلسبیلا قال الاخفش ہی
معرفۃ ولکن لما کان علیہ الوقف للآیۃ زیدت فیہ الالف کما قال کانت قواریرا قواریر من فضۃ سجل + سجل مثال ہزبر و جعد زن ووختر وشوہر سجل
وجنگ ضخم سجلۃ مونث یقال سفا سجل وسجل سجلۃ سبحان اللہ گفتن سبغل + اسبغلال واز بغلال تر شدن جامہ سبہل یقال جاء فلان
یمشی سبہللا ای باطلا فی غیر شئ وقیل ہو الضلال ابن السبہلل یعنی الباطل وقال عمر رضی اللہ تعالی عنہ انی لاکرہ ان اری احدکم سبہللا لا فی عمل الدنیا ولا
فی الآخرۃ وجاءنا فلان سبہللا ای لیس معہ شئ سجل + سجل دلو با آب وہو مذکر سجال ج ویقال سجلت الماء فانسجل ای صببتہ فانصب سجلۃ دلو ضخم اسجال
پر کردن حوض از آب سجیل بالفتح لپستان دراز ناقۃ سجلاء لغت منہ سجل بکسرتین والتشدید چک با مہر تسجیل سجل کردن سجیل مشدد الجیم سنگ گل وقالوا ہی
حجارۃ من طین طبخت بنار جہنم مکتوب فیہا اسماء القوم لقولہ تعالی لنرسل علیہم حجارۃ من طین مساجلۃ مفاخرت کردن باہم درراندن وآب خورانیدن
وجز آن واصلہ من الدلو ومنہ قولہم الحرب سجال تساجلوا ای تفاخروا اسجل ای سباح قال محمد بن الحنفیۃ فی قولہ تعالی ہل جزاء الاحسان الا الاحسان ہی
مسجلۃ للبر والفاجر وقال الاصمعی ہی مرسلۃ وطم التیسر طرفیہا تر دون فاجر واسجلت الکلام ارسلتہ سجنجل آئینہ وہی رومی معرب سحل + سحل جامہ سپید از پنبہ وسیم لفتہ سپید
اسحال سحول ج سحل بضمتین کذلک مثال سقف وسقف وقیل کفن رسول اللہ علیہ السلام فی ثلثۃ اثواب سحولیۃ کر سف ویقال سحول بالضم موضع بالیمن
وہی تنسب الیہ وقد وی فیہا الفتح ایضا وقولہ کرسف وصف لسحولیۃ کقولہم مررت بحبۃ ذراع سحلۃ مثال ہمزۃ خرگوش بچہ مسحل بالکسر سوہان وزبان گویا ونام مردی
وخرکرہ مسحلان دو حلقۃ لگام سحیل رشتہ نا تافتہ ورسن یک تاب دادہ وجامہ از ریسمان یکتاہ بافتہ مبرم دوتاہ بافتہ تمام انچہ تار و پود دوتا باشد سحل ایضاً تمام
دادن ورسن ناتافتن وسبودن ورم یقال سحلت الدراہم فانسحلت ای املاست ونقد کردن یقال سحلت الدراہم ای عجلت لہ نقدا وزدن چنانکہ پوست برخیزد
وکشادن باد روی زمین را از خاک وخاشاک ویقال السحل الخطیب فی الکلام اذا جری بہ ورکب مسحلہ اذا مضی فی خطبتہ سحیل سحال بالضم آواز کہ در سینہ خر بر
گرد و بوقت بانگ کردن (عح ف اک ۲) یقال سحل الحمار ومنہ سمی العیر مسحلا سحالۃ بالضم سونش زر و نقرہ ساحل کرانہ دریا قال ابن درید ہو مقلوب وانما الماء
سحلہ ساحل القوم بکرانہ دریا شدند اسحل بکسرتین درخت مسواک سحبل + سحبل وادی مم وادی فراخ ومشک وسوسمار ضخم سخل + سخلۃ برہ وبزغالہ
نوزادہ ذکرا کان او انثی سخل ج سخال بالکسر کذلک وایضاً نام موضعی سخل مردان ضعیف ونوعی از خرما تسخیل بار آوردن نخلہ بدان موضع وعیب
وضعف نسبت کردن کو اکب مسخولۃ ای مجہولۃ سدل + سدل فروہشتن جامہ (عح ف اص ۲) سدل بالفتحتین سدیل پردہ کہ پیش ہودج درکشند
سدول اسدال سدائل ج شعر نسدل موی فروہشتہ سدل بالکسر رشتہ جواہر سدول ج سدلی بکسرتین وتشدید اللام فتحاستہ ولہ وہو فارسی
معرب کانہ ثلثہ بیوت فی بیت واحد سندل بالفتحتین مرغی سربل + سربال بالکسر پیراہن یقال سربلتہ فتسربل ای البستہ السربال فلبستہ
سرول + سراویل ازار یذکر ویونث وہو واحد سراویلات وقیل انہا جمع سروال وسروالۃ والاول اقوی ویقال سرولتہ فتسرول حمامۃ مسرولۃ
کبوتر پاپی فرس مسرول سپ کہ سپیدی قوائم او از بازو تا ور انہا درگذشتہ باشد سطل + سطل پیکان باوستہ سیطل مثلہ سعل + سعال
بالضم سرفہ وسرفیدن (عح ف اص ۲) مسعل حلق سعلاۃ بالکسر غول سعلا کذلک ہمہ و یقصر سعالی ج واستسعلت المراۃ ای صارت سعلاۃ او اصارت
صخابۃ بذیۃ سغل + سغل (ف اک ۲) مرد بی آرام بدخو وبد خوراکی سغل مسغلۃ بزیادۃ المیم ناقۃ طویلۃ سغبل + سغبلۃ چرب کردن سر را وبروغن
نکو کردن طعام را سفل + سفل بالضم والکسر وسفول وسفالۃ بضمہما والسفال بالفتح فرودی ونیستی نقیض علو وعلو بالضم والکسر وعلو وعلا
بضمہما والعلاء بالفتح یقال قعدت بسفالۃ الریح وعلاوتہا وعلاوۃ الریح حیث تہب وسفالتہا بازاء ذلک سافل فرودو پست نقیض عالی سفالۃ بالفتح ناکسی
(عح بضمہما) سافلۃ بن مردم سفلۃ (ف اک ۲) قوائم ستور ومردم فرومایہ یقال ہو من السفلۃ ولا یقال ہو سفلۃ لانہا جمع والعامۃ تقول رجل سفلۃ من
قوم سفل وبحفت الفا فیقال ہو من سفلۃ الناس تسفیل بہ نشیب فرو آوردن تسفل بہ نشیب آمدن وفرو شدن اسافل تشتران ریزہ سفرجل +
سفرجل آبی سفارج ج سلل + سل کشیدن شمشیر وکار و بجز آن (عح ف اص ۲) انسلال کذلک ویقال اتیتہ عند السلۃ وقت برکشیدن شمشیر سلۃ دزدی یقال فی بنی فلان
سلۃ ای سرقۃ وفلک اسپ یقال فرس شدید السلۃ وخرجت سلتہ علی الخیل فی السباق ای دفعتہ وخنور کہ طعام وجامہ وبار دروی نہند سلال بتشدید
اللام تب راہ شک دروادی سلالن بالضم ج سلۃ بالکسر سوزن کلان مسال ج سلول بالفتح شبیہ از سوا اندن وہو اسم اسم سلیل بچہ شتر بچہ نوزادہ

ووادی فراخ درخت ناک ویقال سلیل سمن کما یقال غال سمن سلم سیاه منونث وسلیه ایضا بمعنی شمشیر نا کرده درو ی بینند در لیب ؟ سلال بالضم بیماری سال یقال اسله الله
فهو مسلول سلالة آنچه بیرون کشیده شود از چیزی وآب پشت مردم اسلال دزدی کردن ورشوت دادن وفی الحدیث لا اغلال ولا اسلال وبذا احتمل الرشوة والسرقة
جمیعا انسلال بیرون آمدن از میان چیزی وفی المثل رمتنی بدائها وانسلت تسلل مثله وتسلسل الماء فی الحلق جری وسلسلة اناء ای صببته انا فیه یا سلسل سلسال آب
روش خوش که بگلو روان وفرو شود سلاسل بالضم مثله شئ مسلسل چیزی در هم پیوسته سلسلة کبسملة زنجیر وسلسلة الحدیث اسناد پیوسته سلسلة البرق آنچه درمیان
ابر بدید آید سلاسل بالفتح جمع سلسلة والضیار ریگ بر یکدیگر خمیده وسخت شده **سمل** + **سمل** بالفتحتین کهنه جامه یقال ثوب اسمال کما قالوا رمح اقصاد وسملة بالفتحتین وفتح
وسکون ۲) اندک آب در بن خنور مانده سمل بالفتحتین سمول اسمال ج ابو سمال مشدد وکنیت مردی سمل بالسکون چشم بیرون کردن (عع ف اص ۲) یقال
سملت علینه فی الدعاء ملیه وصلح کردن میان کسی اسمال کذلک وپاک کردن حوض از گل ولای سامل سعی کننده در صلاح کار سمول کهنه شدن جامه (عع ف اص
۲ وبضمها) اسمال کذلک سمولة تره کاسنچه واسمال اسملالا بالهمزة ای ضمر سموال بن عادیا بفتحتین مع فتح الهمزة نام مردی **سهل** + **سهل** زمین
نرم نقیض الجبل وارض سهلة سهلی بالضم منسوب علی غیر قیاس اسهال بزمین نرم رسیدن وشکم راندن دارو رجل سهل الخلق نرم خو سهلة بالکسر ریگ سهل که
جوی ریگ ناک سهولة نرمی (عع افضمها) تسهیل آسان کردن تساهل مسامحت کردن استسهال سهل داشتن سهیل ستارة **سول** + **سول**
بفتحتین سستی زیرناف (عع ک اف ۲) اسول سولاء نعت منه وهم وهن سول تسویل آراستن کاری قوله تعالی سولت لکم انفسکم ای زینت له
سحاب اسول ای مسترخ بین السول **سیل** + **سیل** توجه سیول ج ورفتن آب وخون وجز آن سیلان کذلک (عع ف اک ۲) اسالة راندن
آب تسییل کذلک مسیل آب رو مسیل بفتحتین مثله مسائل ج مسل بالضم امسلة مسلان جمع علی غیر قیاس سائلة سپیدی پیشانی وقصبه بینی وسالت
الغرة ای استطالت وعرضت فان وقعت فهی الشمراخ تسایل روان شدن لشکر از هر جهت سیلان بالکسر دنبالة شمشیر وکارد مسال الرجل دو کرانه
ریش مرد مسال یکی ومسالة ایضا عطفاه سیال بالفتحتین نوعی از درخت باخار (ضمیمه) **سنبل** کجعفر تخمی است از تخم ها ای تره رجل **سبعلل**
بروزن ومعنی سجلل است یعنی مرد دو فرک **ستل** القوم واستتلوا وتساتلوا پی در پی یکی بعد دیگری بر آمدند ساتل هر چیز که مانند اشک ومروارید قطره قطره
روان شود مستل کمقعد راه تنگ ستل بفتحتین عقاب یا پرنده است شبیه بدان یا کرکس ستلان بالضم والکسر ج والضیاالبس روان ساتل لبس روی کرد
ستالة بالضم پلا ته چیز مستول مسلوت یعنی مرد کوفته تن **سجالة** بالیدین چیزی وزدودن آن **سحادل** کعلابطة وهو لا یعرف سحادلیه من عنادلیه ای لکان
عنادلیه وهما الخصیان وسحدل کجعفر نام شخصی **سرطانة** درازی با اضطراب سرطل کجعفر نعت منه **اسرافیل** بالکسر نام فرشته وقیل خماسی همزته اصلیة
سعائل شتران دراز سقل بالفتح بروزن ومعنی صقل که زدودن باشد وبالضم کرنغة فی الصاد والسیقل الصیقل اسقیل اسقال بکسرهما پیاز دشتی
وکلتف مرد لاغر میان والسقل من الخیل اسپ نزار پشت **سکل** بالکسر ماهی است سیاه رنگ دو فرک اسکال وسکلة کقردة ج **سمرطل** +
وسمرطول دراز مضطرب **اسماعیل** بالکسر ابن ابراهیم الخلیل علیهما السلام ومعناه مطیع الله وهو الذبیح علی الصحیح سمعل کمشعل شتر دراز
سمهل کمشعل لاغر **سمندل** مرغی است بهند که در آتش نسوزد **سنجال** بالکسر موضعی **سنطلة** دراز شدن سطلیل دراز والسنطل بالفتح
الطامة الضعیف المشی یکاد یسقط اذا مشی او من یتجدر رأسه وبرد نفع او المتمائل لا یملک نفسه والعظیم البطن المضطرب الخلق سنطالة بالضم رفتار با سکون
وزن فرو د آرنده **سنطل** کوهی است خرد ببلاد اصفهان **سهبل** کجعفر دلاور **فصل الشین** + **شبل** + **شبل** بالکسر بچه شیر اشبل واشبال ج لبوة
شبل ماده شیر با بچگان اشبال مهربانی کردن صاحبه لبعلی وبچگان پرورد زن زان هبو شبول کو البدان کودک (عع ف اس ۲) **شثل** + **شثل** الاصابع
درشت انگشتان (عع ف اک ۲ وبضمها) هو ابدال من شثن **شرحل** + **شراحیل** نام مردی لا ینصرف نکرة ومعرفة لانه علی زنة جمع الجمع
شعل + **شعلة** بالضم زبانه ودرخش آتش شعل (ص اف ۲) ج شعیلة پلیته سوزان شعل بفتحتین ج شعلة مشاعل ج مشعل بالکسر دو
از چرم که در وی نبیذ کنند شاعل ای ذو اشتعال اشعال پراکنده شدن غارت وجز آن یقال اشعلوا الغارة وکتیبة مشعلة وچراغ مشعل پراگنده هر جهتی در
بقطران در گرفتن شتر را یقال اشعل ابله بالقطران وآب چکیدن از مشک از هر جای واشعلت الطعنة ای خرج منه الدم متفرقا اشتعال برافروختن آتش شعل
سپید دنبالی بفتحتین سپیدی در دم اسپ وجز آن سپید شدن شعلة بالضم اسم منه فرس اشعل اناث شعلاء وقد اشعل اشعلالا اذا ابیض بعض الذنب فان ابیض کله

فهو اصبغ شعل نام مردی و ذهب القوم شعالیل ای متفرقین **شغل ٭ شغل** کلاهما بالسکون والحرکة کار و تابر دال اشتغال ج اشغال شغلت فلانا فانا شاغل
وهو مشغول ولا یقال اشغلته شغل شاغل تاکید له میل لیل لائل ویقال شغلت عنک بکذا و اشتغلت و قد قالوا اما اشغله لانه لا یتعجب مما لم یسم فاعله +
شکل ٭ شکل مانند اشکال شکول ج یقال هذا اشکل بکذا ای اشبه شکل بالکسر ناز امرأة ذات شکل (ع ع ک اف ۲) اشکل شکلا گوسپند تهیگاه سپید
شکل بالتحریک مصدره شکلا ایضا حاجت اشکلة مثله یقال لنا قبلک اشکلة ای حاجة شکلة بالضم سرخی سپیدی چشم کالشهلة فی سواد شکل بالتحریک
مصدره این شکلا و دم اشکل و رجل اشکل اذا کان فیه بیاض و حمرة اشکل ایضا سدر کوهی شاکلة تهیگاه و روش و سوی و خرد قوله تعالی قل کل یعمل
علی شاکلته ای علی جدیلته و طریقته و جهته شاکل سپیدی بنا گوش شکال بالکسر پای بند شکل بضمتین ج و رسن پالان شتر که بندند با پالان پس شرو و دو شکال
اسپ و اسپی که سه قوائم سپید بود دست دیگر لون دیگر یا عکس آن اشکال پوشیده شدن کار یقال اشکل الامر اشتبه اشتکال مثله و اشکل النخل ای طاب رطبه
و ادرک تشکل پوشیده گردیدن بعضه و اینع و شکلت الفرس بالشکال و شکلت عن البعیر شددت شکالا بین التصدیر والحقب و شکلت الکتاب ای قیدته بالاعراب
(ع ع ف اص ۲) و اشکلت الکتاب ای ازلت عنه الاشکال مشاکلة موافقت تشاکل مثله تشکل بفتحتین لطبی از شرب **شلل ٭ شل** راندن (ع
ف اص ۲) الاسم الشلل و دوختن جامه شلال بالکسر گان یقال جاؤا شلالا ای اجاؤا و ایطرد و ن الابل شلل بفتحتین الضا داغ جامه که شستن نرود و تباه
شدن دست (ع ع ک ف ۲) شللها الله دعا علیه و یقال لا تشلل لا کلل ای لا شلت منه و یقال للرجل اذا دعی له لا تشلل و لاعمی و لا شل عشرک ای اصابعک شلشلة چکانیدن
آب و مانند شلشل و شلشال آبی ذو قطران متشلشل لاغر گوشت رجل شلشل بضمتین سبک متشلشل پیر پنجه که در زیر زره پوشند و زره کوتاه اشل ج
و پلاس که بتحت شتر پوشند و سیان وادی شلة بالضم نیت و کار و در **شمل ٭ شمول** فرا گرفتن چیزی را و بهم رسیدن و سوی دست چپ بر گشتن باد و
وزیدن او بسوی (ع ع ف اص ۲) امر شامل لعت منه و یقال جمع الله شمله ای ما تشتت من امره و فرق الله شمله ای ما اجتمع من امره کانه من
الاضداد و شمل بفتحتین فرا گرفتن (ع ع ک اف ۲) دابستن شدن ناقة از گشتن دیگری یقال شملت ناقتنا لقاحا من فحل فلان شملة گلیم خرد که بخود در کشند و
یقال اصابنا شمل من مطر و اخطانا صوبه و وابله ای اصابنا منه شیء قلیل و رایت شملا من الناس و الابل ای قلیلا و ما علی النخلة الا شمل و شملة و شماریل
ای شیء قلیل من حملها شماریل ایضا شاخهای پراکنده در لوک و ذهبوا شمالیل ای متفرقین ثوب شمالیل مثل شماطیط مشتمل شمشیر کوتاه و گلیم خرد و مشملة مثله
شمال بالفتح باد که از طرف قطب شمالی وزد و فیها خمس لغات شمل بفتحتین و سکون و شمال و شمأل بالهمز و شامل بالقلب و شمال بتشدید اللام ایضا شمائل
ج و شمائل ایضا علی غیر قیاس شمول آب و شراب شمال وزیده و منه خمر مشمولة و نار مشمولة شمول بالفتح خمر شمال بالکسر دست چپ اشمل ج و شمائل
ایضا علی غیر قیاس قوله تعالی عن الیمین و الشمائل شمال بالکسر مثله و خو و عادت شمائل ج و غلاف پستان گوسپند و غلاف نخله و رس شمل در غلاف کردن
(ع ع ف اص ۲) ناقة شملة بکسرتین والتشدید ای خفیفة شملال شملیل مثله و شملل ای اسرع اشمال بسوی باد شمال شدن و پیشینه با پیشتر از ماده گان آبستن
کردن گشتن و سیوه درخت باز کردن از درخت و تخلل اشتمال جامه در خود پیچیدن و فرا گرفتن **شمردل ٭ شمردل** شتر سبک رو شمردلة ناقة نیکو خو نیکو رست
شمعل ٭ اشمعلال شتاب کردن و پراگنده شدن مشمعل تیز رو شمعلة الیهود قراتهم **شول ٭ شول** بر داشتن بسوی را و شتر دنبال را صلته
بالیار التخییل شائلة کذلک و در داشتن دم شتر لازم متعد (ع ع ف اص ۲) و بر آمدن پایه ترازو و ماده شتران که شیر کم کرده باشند و هشت ماه از نتاج
ایشان گذشته باشد واحد شائلة و یقال شولت الابل ای صارت شائلة و آب باقی مانده در مشک و الجمع اشوال تناول به نیزه بسوی یکدیگر حمله کردن در حرب
متناوله مثله شائل ماده شتر دم بر داشته بجهت آبستنی شول ج شوله و صف کژدم که در روا باشد و منه سمی العقرب شوالة و دو ستاره که از منازل قمر است یقال لهما شولة العقرب
و نام زنی گول و فیها المثل للانسان حین تشبع النسانا انت شولة الناصحة قال ابن السکیت هی امة لعدوان و کانت تنصح لموالیها فتعود نصیحتها و بالاعلیهم لحمقها شوال
نام ماهی شوالات شواویل ج رجل شول مرد سبک خدمت سبک کار شول بالکسر داس خرد **شهل ٭ شهلة** بالضم بین سپیدی و حبشی شهل بفتحتین مصدره (ع ع کا
ف ۲) اشهول شهلا و شهلان مثله شهلاء ایضا حاجت امراة شهلة زن میانه تمام عقل و سوا اسم لها خاصة لا یوصف بها الرجال شاهل نام مردی مشاهلة سخت گفتن با هم در
گردانیدن (ضمیمه) **شحول** بالفتح مرد دراز یا و ثابت تیز بل اسیر البی اعطی شحلعه من کذا ای تقته منه **شحل** الشراب شرب ابا لو (ع بفتحها) شحل با
الناقه شیر ماده را دو شید شحل بالفتح دو دست با و دکه نو جوان آنکه درستی کند بامو شحل مثله و شاحل شاحل و مشحل بکسر میمها با لو نه **شاذل** کصاحب نام شخصی

ومحمد بن شاذل بن علی النیشاپوری صاحب اسحق بن راهویه شاذلة دهی است بمغرب اوهی بالذال ومنها السید ابوالحسن الشاذلی باستاذ الطائفة
الشاذلیة من صوفیة الاسکندریة وفیهم یقول ابو العباس بن عطاء (شعر) تمسک بحب الشاذلیة تلق ما تروم فحقق ذاک منهم وحصل ولا تعدون عیناک
عنهم فانهم شموس هدی فی اعین المتأمل **شاذل** کصاحب نام شخصی وشهران بن شاذل من احد لوکحول وشیذلة لقب عزیزی بن عبد الملک الفقیه
الشافعی **شرحبیل** کخزعبیل الخطلی والجعفی او هو شراحیل وابن غیلان ابن السمط وابن حسنة وابن اوس او هو اوس بن شرحبیل صحابیون وابن سعد وابن سعید
ابن شریک وابن مسلم وابن یزید وابن الحکم محدثون **الشروال** لغة فی السروال **الشلة** من الاقدام الغلیظة لغة فی الشثلة **شغفلة**
تغییر دادن دینار یقال شغفل الدینار **تشاغل** وشقاقل واشقاقل بیخ رستنی است هندی بری فیلیین ومیج البادیة **شاصلی** بضم الصاد وفتح اللام المشددة مقصورة
فاذا خففت مدت نباتی است وشوصل اکله **مشغلة** بالکسر کیار چه وشکنبه مشاغل ج **شفصلی** بکسر الشین والصاد وشد اللام مقصورة بیاره ایست که
بر درخت می پیچد با بار آن وهو حب کالسمسم وشفصل اکله واکل الشاصلی **شقفل** کجعفر نام شخصی وابو شقفل راویة الفرزدق **شاقول** چوبی است که بنا دیوارها را
بدان راست کنند
لبصره می باشد و بر سر آن آهن نوکدار می شود و نیزه وشقلها جامعها شقل الدینار وزنه وشوقل بردباری استوار شد والشاقل فی (ش ن ق ل)
واشقالیة شهری است باندلس ومعبوده بنت شاقولة زنی است از پرستندگان خدا **الشمذیل** لغة فی الشمردل **شمرطل** وشمرطول مردم دراز و
مضطرب **شمطالة** بالضم پاره از گوشت باپیه آمیخته **شمسل** کزبرج فیل **شنبلة** بوسه دادن وعبد الله بن شنبل محدث وابو شنبل حمل بن خزرج
شاعر **شنقلة** بمطالبه دراهم برآوردن **شهلة** زن گنده پیر **شهیل** بالکسر پدر قبیله **فصل الصاد** **صحل** **صحل** بالفتحتین کلو گرفتگی (ع ک ا
ف ۲م) یقال هو صحل الصوت واصحل لغة منه **صدل** **صندل** شتر بزرگ سر وچوب خوشبو معرب چندن صندلانی بالنون والیاء
بیاوردی لغة فی صیدنانی **صعل** **صعل** مردم وشتر مرغ خرد سر وخر لشیم باریک **صعلاء** مؤنث صعولة مثله والنخلة کز بی برگ صعل بالفتحتین بد بدکی
صفصل **صفصل** بکسرتین گیاهی **صقعل** **صقل** بالضم تهی گاه **صقلة** مثله فرس صقل اسب دراز تهی گاه ومیان صقل صقال بالکسر زدودن
شمشیر و آیینه وجز آن وبالسین کذلک (ع ف اص ۲) صاقل لغة منه صقلة ج صیقل زداینده صیاقلة ج صقیل زدوده وشمشیر **مصقلة** بالکسر آلت زدودن
وبالفتح نام مردی ویقال الفرس فی صقالة ای فی ضمرة وصنعة **صقعل** **صقعل** مثال سجل خربای خشک **صلل** **صلة** زمین خشک ولو
یقال حفف جبید الصلة وباران که یک یک افتد صلال ج و ایضا عامة صلال الکثیر خرد وگشتون اشیه ویقال انها صل صفا اذا کانت منکرة مثل الافعی
ویقال للرجل اذا کان داهیا منکرا انه لصل اصلال ای حیة من الحیات وگیاهی صلیان تره وهو فیما یقال سماه ازکی ویقال للرجل اذا اسرع فی الطلب
ولم ینجع جذ بما جذ العیر الصلیانة وذلک ان العیر اقتلعها من اصلها اذا ارتعاها صلصل بالضمتین فاخته وموی پیشانی اسپ صلصلة باقی مانده آب در تک
حوض صلصال بالفتح گل باریک آمیخته لیعنی ریگ فاذا طبخ بالنار یقال الفخار صلصلة اللجام صوته وتصلصل الحلی آواز صلصل کنده وبدبوی شدن گ
گوشت پخته باشد یا خام (ع ف ک ۲) واصل مثله وصلت اللجام ایضا شد وللکثرة وصل المسمار وغیره یصل صلیلا ای صوت وطنین صلصال صلال و
صلال ای مصوت کما یصوت الخزف الجدید ویقال جاءت الخیل تصل صلیلا ای فی جوفها صلیل ونصوت ویقال صلتهم الصالة ای اصابتهم الداهیة **صمل** +
صمول سخت و درشت شدن (ع ف اص ۲م) رجل صمل بالفتحتین مشدد اللام شدید الخلق وصمل الشجر یبس واخشوشن صامل خشک اصمئلال بالهمز سخت
شدن وانبوه شدن نبات مصمئلة ای داهیة **صمول** **صمول** زیادتی کردن و صبتین جمع کردن صمالة یعنی ویقال برب توالی شد من صمول صمائلة صمال
بیکبارگی چیزی آوردن والصملان صماولان ای سپر دانیان صالة تویکی الصرعة گفتند داد ان قد (...) یقال سال ایضم ... ای ... گرده شده
خشور گرد دوری حنظل تر نهند تا تلخی از وی رود وصیلة کرچابلق تازیانه صول بالضم نام موضعی **صهصل** **صهصیل** صهال بانگ اسپ وبانگ کردن آن (ع ف بفتحهاد
ک ۲) مثل نهیق ونهاق للحمار رفرس صهال لغة منه (ضمیمه) صهالة بانگ کردن بر ... (ع ف ...) یقال صهول البعیر اذا ادامنت الناس ومنه الاقلیم
وتیه وعلیهم وجمیل صوول وصئبل لغة منه صئبل الفرس آواز اسب **صیبل** کز ... صهبل ... گرانبهای تری **مصیقل** الراس
دراز **صهیقل** کلف سغل یعنی مرد بی آرام و زشت خو ... سغل ... خرمای ... شود ...
قلما یکون فی غیر البری ویقال طعم حب سغل الفعا ... صمیقل ... الاهام ... نام ... انقاب

مصنطل بکسر اللطاء آنکه سر خود را فرود آرد صمطلة زمی چیزی ضال لصیل لغة فی بصول وصیل له بکذا بالکسر پیران کرده شد و مهرا نیده شد **فصل الضاد** ضآل ضئیل نزار ضآلة تصدر بسه (عع بضمها) ضعیف شدن رای متضائل باریک ضئولة مثال ہمزة تنگ نزار لحیة ضئیلة ای دقیقة **ضئبل** + ضئبل بکسرتین والہمز مثال زبرج سختی و ربا جا بضم الباء فیہما و ہو من النوادر **ضحل** + ضحل آب اندک ویقال اتان الضحل لانہ لا تمر بالفلاة ضحل اضمحلال نیست شدن و رفتن و نیقدیم السیم کذلک عن ابی زید و کشاده شدن ابر ضحکل + ضیکل برہنہ از فقر جمعا کلة ج **ضلل** + ضلال بالفتح ضائع شدن و گم شدن و مغلوب شدن یقال ضل الماء فی اللبن ای غلب بحیث لا یظہر اثره فی اللبن ومنه قوله تعالی حکایة عن اخوة یوسف ان ابانا لفی ضلال مبین ای ہو مغلوب فی محبتہما یعنی فی محبة یوسف واخیه وقوله تعالی حکایة عن موسی علیه السلام قال فعلتہا اذا وانا من الضالین ای من المغلوبین فی عصبیة الدین و ہلاک شدن الاسم ہو الضل بالضم ویقال ہو الضل بن ضل اذا کان لا یعرف ابوه و ہو الضلال بن التلال ایضا ضالة یستوی فیه الذکر والانثی ارض مضلة بفتح ۲ وکسره زمین که دروی راه گم شود ضلیل و مضلل بسیار در پی ضلالت رونده وکان یقال لامری القیس الملک الضلیل ضلاضل ضلضلة بفتحتین وکسر ۲ زمین درشت ضلضلة (ض اف ۲) سنگ بزرگ چنانکه او را توان برگرفت ضلال بالفتح ضلالة گمراہی ضد ارشاد (عع ف اک ۲) قوله تعالی قل ان ضللت فانما اضل علی نفسی فہذه لغة نجد و ہی الفصیحة واہل العالیة یقولون ضللت اضل (ک اف ۲) و ہو ضال تال و ہی الضلالة والتلالة اضلال ضائع گردانیدن و ہلاک کردن یقال اضل المیت ای دفن وضللت المسجد بفتح اللام وکسرہا اذا لم تعرف موضعه وکذلک کل شیء مقیم لا یہتدی له وفی الحدیث عن الرجل قال لعلی اضل الله ای اضل عنه یرید اخفی علیه واغیب عنه من قوله تعالی ءاذا ضللنا فی الارض ای خفینا تقول انک لا تہدی الضال ولا تہدی المتضال تضلیل منسوب کردن بضلالت وقوله تعالی ان المجرمین فی ضلال وسعر ای فی ہلاک ویقال وقع فی وادی تضلل بضمتین وکسر اللام معناه الباطل مثال تخیب وتہلک کله لا ینصرف ویقال للباطل ضل تضلال مضلل نام مردی استضلال طلب ضلالت کردن **ضہل** + ضہل آب اندک و باز گشتن بسوی کسی نه بوجه مقابله ومقالبه صلة بالی و اندک اندک دادن و اندک و تنگ شدن شراب ویقال ہل ضہل الیکم خبر ای رفع و عطیة ضہلة ای نزرة قلیلة بئر ضہول و شاة ضہول کم آب و کم شیر (عع بفتحہما) وجمة ضاہلة قلیلة الماء اضہلت النخلة ای ارطبت واضہل البسر اذا بدا فیه الارطاب **ضیل** + ضال سدر دشتی ضالة یکی اضیلت الارض واضالت ضالہ ناک شد (**ضمیمه**) **ضرزل** کزبرج مرد بخیل حریص **ضباحل** شتر توانا والضحل محرکة دقة البدن من تقارب النسب **ضغبل** کامیر آواز دہن حجام وقت مکیدن محجمه **ضمیلة** کسفینة زن جا مانده با زن لنگ **ضندل** کنده سر صندل مثله او صوابه بالصاد **فصل الطاء** + **طبل** + طبل بالفتح دہل و غولک سیم ویقال ما ادری ای الطبل ہو ای ای الناس ہو طوبالة میش طوبالات ج ولا یقال للکبش طوبال **طحل** + طحلة بالضم سبز زردی رما د اطحل و شراب اطحل نه تیره و نه روشن فرس اطحل الذی یعلو خضرته قلیل صفرة الطحل الغیا نام کوہی بمکة یضاف الیه ثور بن عبد مناة ویقال ثور الطحل طحال بالکسر سپرز ویقال ان الفرس لا طحال له و ہو مثل لسرعته وجریه کما یقال البعیر لا مرارة له ای لا جسارة له طحل بالفتح بر سپرز زدن (عع لفتحہا) یقال طحلته ای صبت طحاله فہو مطحول طحل بالتحریک درد مند شدن از سپرز و تباه شدن و بوی گرفتن آب (عع ک اف ۲) طہل با لہاء مثله **طربل** + طربال بالکسر پاخسه بر بن دیوار و صخرة بلند بزرگ در کوه طرابیل الشام صومعہای شام ویقال طربل بوله بالانحت کمنبر **طرحبل** + طرحبالة نیکا نیچه معرب طرحبارة کذلک **طسل** + طیسل بسیار و گردیقال ما طیسل ونعم طیسل ای کثیر طسل درخشیدن سراب در صحرا **طفل** + طفل بالکسر نوزاده مردم و جانوران وحشی و ہو واحد و جمع مثل الجنب قال الله تعالی او الطفل الذین لم یظہروا والاطفال ج ویقال اطفلت المرأة مطفل آہوی با بچه و ناقه با کره نوزاده مطافل مطافیل ج طفل بالفتح نازک جاریة طفلة و بنان طفل وانما جاز ان یوصف الجمیع بالطفل وہو واحد لان کل جمع لیس بینه و بین واحده الا الہاء فانه یوحد ویذکر و تطفیل الشمس میلہا الی الغروب یقال طفلت الشمس الی الغروب وطفل اللیل اذا اقبل ظلامه طفل بفتحتین بعد از نماز دیگر یقال اتیته طفلا آدم شبانگاه و باران یقال از سرچا ده طفل الثریا تطفیل اشتر را با بچگان نرم راندن تا از مادر جدا نشوند طفیل بالفتح نام کوہی طفیلی بالضم خوانده مہمان آینده تطفل مصدر فیه **طلل** + طل باران ریزه طلال ج یقال طلت الارض وطلہا الندی فہی مطلولة و طلة الحجل امرأته و حمزة طلة ای لذیذة طلل بفتحتین اثر سرای وجای خراب شده اطلال طلول ج ویقال حیا الله طللک وطلالک ای شخصک ویقال بالناقة طلل بالضم ای شخص ویقال رماه الله بالطلاطلة و ہو الداء العضال والداہیة وطل دمه فہو مطلول وطله الله واطله الله ایضا ای ہدره قال ابو عبیدة فیه ثلاث لغات

طلّ ج منه بالفتح وطلّ ج اطل بالضم واطل عليه اى اشرف وهذا امر مطلّ اى لبين مستقر وتطاول اى اشرف لعني گردن دراز کردنا دور نگرد **طحل** + **طحلة** بفتحتين
والسكون لاى تک حوض ويقال صار الماء طحلة كما يقال دكلة ويقال الطحل ما فى الحوض وهو افتعل طحل بالكسر ومطحمة بالكسر فقر وح نان بازكن طحل نان باز کردن در اندرون
و ورستور را (عع ف اص ٢) **طول** + **طول** بالضم درازى خلاف العرض و دراز شدن (عع بضمها) يقال طال الشئ وطلت انا واصله من طولت بالضم
الواو لان نعته طويل فنقلت الضمة الى الطاء وسقطت الواو لاجتماع الساكنين ولا يجوز ان تقول منه طلته لان فعلت لا يتعدى فان اردت تعديته قلت طولته واطلته
واما قولك طاولنى فلان فطلته فانما تعنى بذلك كنت الطول منه من الطول والطول جميعا طول بالفتح منت نهادن و فزونى کردن برکسى و غالب آمدن و فضل و منت
عع ف اص ٢) صلته بعلى ويقال طال طولك بالكسر والضم وطيلك اى عمرك وغيبتك ايضا ويقال طال طولك وطيلك بالسكون فيهما وطوالك بالفتح فى هذا المعنى طول
(ک اف ٢) رسن دراز که ستور را العلف بندند يقال رخ الفرس من طوله طوليه كذلك ومنه طولية الدراى سمطة ويقال ايضا طول فرسک اى ارخ طوليته فى المرعى طول
طوال بالضم و دراز طوال طيال بالكسر ج طوال بالضم والتشديد بنيک دراز ويقال لا آتيک طوال الدهر بالفتح وطوال الدهر بالضم ويقال طالما انتظرتک ديراست که
چشم مى دارم ترا و خطوا اطليه بالصحيح تركيب الفعلين بلا واسطة والاصح ان يقال طال انتظرتک فلما دخلت ما صيرت الفعل مصدرا اى طال انتظارى تک اطول دراز تر
وهى طولى وهم الطاول وهن طول طويل نام بحرى از عروض حبل الطول بنجه بفتح برين او دراز بود مطاولة بنزد کردن بدرازى وطاولة بمعنى اطلته طائل فائدة ولا
يستعمل الا فى النفى يقال مرلا طائل فيه اذا لم يكن فيه غنى ومزية ويقال بينهم طائلة اى عداوة تطول منت نهادن و فضل کردن برکسى اطالة الطوال دراز کردن
و بچگان دراز بالا زادن زن وفى الحديث ان القصيرة قد تطيل تطويل مهلت دادن صلته باللام استطالة تکبر کردن و دراز شدن يقال استطالوا عليهم اى قتلوا منهم
اکثر مما كانوا قتلوا تطاول گردن کشتى و تکبر کردن و گردن دراز کردن بوقت نگريستن طول بالضم والتشديد مرغى طيلة الريح اى مقابلتها فى الهبوب طول اطحل
+ **طحلة** بكسرتين وفتح الهمزة ابروتيرگى يقال ما على السماء طحلة اى شئ من غيم وهمزته زائدة **طحل** + **طحل** بالفتح زشت خلقت طحلة مونث طحاحل
ج (ضميمه) **طحميل** كقنديل خروس الاطرخلات بضم الهمزة والراء والعين وتشديد اللام الداسى والقارى والصلاحل ذوات الاطواق **طعل** در
نسب مردم رخنه کردن (عع بفتحها) طاعل تيز است کرده شده **طفيشل** كسميدع نوعى است از شوربا طفنشل مرد ناتوان **طمسل** عن المرأة از زن
عاجز شد طمسل بالضم و زد طماسلة ج وهو يمشى الى الطمسلى کجوزلى اى الضراء **طنبلة** ليس از ناتوانى نادان شدن طنبول بالفتح وو ده است هم بر طهبلة
بزمين رفتن **طهفلة** نان ارزن خوردن و براى همشگى کردن **فصل الظاء** + **ظلل** + **ظل** بالكسر سايه و پناه ظلال ج ظل الليل تاريکى شب ظلال
سايه ابر وفى المثل ترك الظبى ظله يضرب فى النفور عن الشئ ظل ظليل سايه دائم ومكان ظليل همیشه با سايه وفلان يعيش فى ظل فلان اى فى كنفه ظلة بالضم سايه
پوش وقرى قوله تعالى فى ظلل على الارائك متكئون و اول ابر که سايه افگند وقوله تعالى عذاب يوم الظلة قالوا غيم تحته سموم مظلة بالكسر سايه بان اظل در دن
سپل شتر اظلال سايه ناک شدن روز يقال اظل يومنا اذا كان ذا ظل و سايه افگندن و رحمت و خبر آن و نزديک آمدن کسى يعنى سايه افگندن يقال اظلك شهر
كذا اى دنا منک استظلال پناه جستن بسايه صلته بالباء ويقال ظللت اعمل كذا اظلولا اذا عملته بالنهار دون الليل ومنه قوله تعالى فظلتم تفكهون وهو من شواذ
التخفيف وقد فسرناه فى مس **فصل العين** + **عبل** + **عبل** الذراعين سطبر بازو وامراة عبلة اى تامة الخلق عبلات عبال ج فرس عبل الشوى اى
غليظ القوائم عبالة بالفتح مصدر منه (عع بضمها) عبلة ايضا اسم جاريه و امية الصغرى وهم حى من قريش يقال لهم العبلات والنسبة اليهم عبلى ترد الى الواحد
اى لى اسمهم وهى عبلة عبل تافتن رسن (عع ف اص ٢) و برگ درخت فرو تراشيدن و پيكان دو تير کردن (عع ف اک ٢) عبل بفتحتين بقية تافته و كل ورق مفتحل مثل ورق
الاثل والارطى والطرفاء ويقال اعبل الارطى اذا غلظ هدبه واحمر وصلح ان يدبغ به الاصمعى اعبلت الشجرة سقط ورقها وفى الحديث فى شجرة سمر تحتها سبعون نبيا فهى لا تسرف
ولا تعبل ولا تجرد اى لا تقع فيها سرفة ولا تسقط ورقها ولا يأكلها الجراد اعبل سنگ سپيد و صخرة عبلاء لغت عبال بالكسر ج مثل بطحاء و بطاح معبلة بالكسر پيكان پهن و دراز معابل
بالفتح نوعى از گلهاى كوهى ويقال القى عليه عبالته اى ثقله بتشديد اللام عبنبل عبنبلة بالضم كند وفى السامى عبنبل و عبنبلة آنچه بگذارد و خفته ناکرده از زن عبابل سطبر
عبهل + **عبهلة** بى کار گذاشتن ستور را والعين مبدلة من الهمزة يقال عبهل الابل اذا اهملها اى اهملها وابل عبهلة لا راعى لها عباهلة ملوک يمن **عتل** +
عتلة بفتحات برم النجار والبخات لعنى سوراخ كن و چوب کاو و کمان فارسى و چوب دسته درست و ناقه که هرگز آبستن نشود عتل مرد و
عتلا ج عتل سخت کشيدن جنبى را (عع ف اص ٢ ک ٢) رجل معتل بالكسر لغت ويقال عتله وعتنه باللام والنون جميعا عتل بضمتين والتشديد مرد

درشت آزار دهنده و سخت گوی قوله تعالی عتل بعد ذلک زنیم و نیزه سطبر رجل عتل (ج ف اک ۲) سیدی شتابنده (ع ک اف ۲) یقال لا انعتل معک ای لا ابرح مکانی **عثل** رجل عثول (ر ک اف ۲) مشدد اللام مردی سست و نیز مثل القثول عثوثل مثله ام عثیل کقنا **عثجل** **عثجل** بفتحتین بزرگ شکم مثل انجیل عثکل **عثکول** بالضم عثکال بالکسر خوشه خرما و نقشکل العذق ای کثرت شماریخه ای عثاکیل عثکل اسود ج ای زین باشتان العثاکل **عجل** عجل بالکسر گوساله عجول (ع اف ۲) مشدد اللام مثله عجاجیل ج عجلة موئث و شتک عجل ج مثل قربة و قرب و عجال لذلک مثال رهبة در نام عجلة الیفا نوعی از گیاه والبقرة معجل ماده گاو با گوساله عجل الیضا قبیله عجلة بفتحتین گردون عجل اعجال ج و دولاب عجل ج و چوب برهنمای سر چاه و شتافتن عجل بفتحتین کذلک (ع ک اف ۲) اعجل بالضم ۲ و کسره عجلان نعتان منه وامرأة عجلی مثل رجلی و نسوة عجالی مثل رجالی و عجال کما یقال رجال عاجل عاجلة این جهان و بی مهلت نقیض آجل آجلة و یقال عاجله بدینه واعجله ای اخذه ولم یمهله و قوله تعالی أعجلتم امر ربکم ای استبقتم عجول نیک شتابنده و ناقه بچه گم کرده عجالة بالضم هرچه بشتاب حاضر آورده شود یقال المتمر عجالة الراکب یعنی ما حضر و یقال عجلتم کما یقال لهنتم و فی المثل الیضا الثیب عجالة الراکب عجلان الیضا نام مردی ام عجلان مرغی اعجال تعجیل برانگیختن و یقال تعجلت له من الثمن یعنی کرا و بها دادم و عجلت اللحم ای طبخته علی عجلة اعجالة ما تعجله الراعی من اللبن الی اهله قبل الحلب یعنی ناشتا شکن عجل متعجل اعجاله آرنده استعجال شتابانیدن و بیش شدن **عدل** **عدل** داد و داد دهنده و شایسته گواهی و دادن معدلة بکسر الدال و فتحه مثله و هو خلاف الجور (ع ف اک ۲) و برابر کردن چیزی را به چیزی نه از جنس وی یقال عدلت فلانا بفلان ای سویت بینهما و رجل عدل و قوم عدل و عدول الیضا عدالة پسندگواهی شدن (ع بضمها) عدل بالا باشنده و گنگیا را عدال ج قال الفرا عدل بالفتح ما عادل الشیء من غیر جنسه و بالکسر من جنسه و مثله و یقال عندی عدل غلامک اذا کان غلاما یعدل غلاما فاذا اردت قیمته من غیر جنسه فتحت العین و ربما کسر ها بعضهم و کانه منهم غلط عدیل هم تنگ و هم سنگ معادلة اندازه کردن میان دو چیز و توقف کردن تعدیل راست کردن و شایسته گواهی گردانیدن عدول برگشتن از راه (ع ف اک ۲) صلته بعن انعدال کذلک و از گشتنی باز ماندن فحل و قوله فی الحدیث لا یقبل منه صرف ولا عدل فالصرف التوبة والعدل الفدیة ومنه قوله تعالی وان تعدل کل عدل ای تفد کل فدا و قوله تعالی او عدل ذلک صیاما ای فدا ذلک عادل داد دهنده و مشرک و هو الذی یعدل بربه غیره ای یشرک به و فی المثل وضع فلان علی یدی عدل و هو اسم رجل قتال یضرب فی کل ما کان یئیس منه عدولیة بفتحتین و سکون ۲ کشتی منسوب بعدولی و هی قریه بالبحرین عدولی کشتیبان **عدیل** **عدمول** عدمل بالضم کهن **عیدل** **عندل** بفتحتین شتر ضخم الراس یستوی فیه المذکر والمونث و در آن عندلة مونث منه و یقال البلبل یعندل ای یصوت عندلیب هزار و شتاعنادل ج **عذل** **عذل** نکوهیدن (ع ف اص ۲) عذل بفتحتین نکوهش یقال عذلته فاعتذل ای لام نفسه واعتب عذله ای شاید هم و لسیار ملامت کننده عاذل رگ خون استحاضه و سئل ابن عباس رضی الله تعالی عنهما عن دم الاستحاضة فقال ذلک العاذل یغذو فلتستثفر ولتصل قوله یغذو ای یسیل ایام معتذلات روزهای سخت گرم رجل معذل الذی یعذل لافراطه فی الجود **عرجل** **عرجلة** جماعت پیاده روان و گروهی اسپان حرجلة بالحاء مثله لغة تمیم **عرزل** **عرزال** بالکسر جای خفتن پالیزبان در پالیز بر سر درخت و جز آن از خوف سباع و گرد آورده صیاد در کنار ذار صید قدید و جز آن **عرطل** **عرطل** بالفتح ذکر **عرقل** **عراقیل** عراقیب سختیها و دشواریها **عزل** **اعتزال** تعزل یکسو شدن واعتزله وتعزله بمعنی والاسم العزلة بالضم اعزل بی سلاح و یکی از دو سماک و اسپ کژ دم و ابر بی باران و قوم عزل عزلان عزل ج اعزلة نام موضعی عزلاء دهان زیرین توشه دان عزالی بکسر اللام ج و بالفتح الیضا مثل صحاری عزل بی کار کردن و جدا کردن و دور شدن از کنیزک وزن (ع ف اک ۲) یقال عزل عنها و انا بمعزل عن هذا معزال آنکه ستوران بگوشه برد بچرا و مرد سست بی دل و آنکه از اهل قمار دور باشد از خسیس است والیضا قومی بی نیزه معازیل ج **عزهل** **عزهول** بالضم شتر بچه گذاشته عزاهیل ج عزهل کبوتر نر **عسل** **عسل** بفتحتین انگبین یذکر و یونث عسل طعام ساختن به انگبین (ع ف اص ۲ و ک ۲) زنجبیل معسل معجون عسل بانگبین سرشته عاسل انگبین گیرنده عسالة کبت انگبین یعنی زنبور عسل و جای شهد و یقال ما لفلان مضرب عسلة یعنی من النسب و ما عرف له مضرب عسلة یعنی اعراقه عسیل علامت جهودان والعسیلة فی الجماع شبهت تلک اللذة بالعسل و صغرت بالهاء لان الغالب علی العسل التانیث و یقال ارید به العسلة و هی القطعة منه کما قیل للقطعة من الذهب ذهبة عسیل جاروب عطار و نیز قیل استعسال عسل جستن تعسیل عسل توشه دادن کسی را عسل عسلان پویه دویدن گرگ و مردم و جنبیدن نیزه (ع ف اک ۲) یقال ذئب عاسل والجمع عسل و عوا عسل و رمح عسال عسیل ک ۳ سخت زننده و سبک دست عنسل بالنون ناقه شتاب رو **عسقل** **عسقلة** درخشیدن سراب عساقیل سراب

وتوعی از سماروغ سپید کلان ویقال لها شحمة الارض ایضا عسقول بالضم کی عسقلان شهری وهی عروس الشام **عصل** *عصل بالفتحتین رود وهای عسال
ج واکثری بن دم و درختی که بخوردن آن شتر را شکم روان شود وکژی دندان وساق اعصل نعت منه شجرة عصلة درخت کژ وسهام عصل معوجة ناب اعصل
دندان کژ معصل تیر کج پیچ پیچان رود در هوا عنصل بالضمتین پیازکوهی عنصلاء مثله عناصل ج وموضعی ویقال لهو ضل اخذ فی طریق العنصلین وطریق العنصل
طریق من البصرة الی الیمامة **عضل** *عضلة بالضم سختی یقال انه لعضلة من العضل ای داهیة من الدواهی عضل (اص اف ۲) کلا گوشت عضلان بالکسر
ج عضل بالفتحتین قبیلة وهو عضل بن الهون اخو الدیش وهما القارة وگوشتهای ساق وکل لحمة مجتمعة مکتنزة فی عصبة فهی عضلة وعضل ناک شدن (عع ا ف ۲) عضل کرا
نعت منه داء عضال وامر عضال بالضم بیماری وکار سخت اعضال سخت شدن ودرمانده کردن امر معضل کار بی بیرون شد معضلات سختی ها عضل بسکون ۲ بازداشتن
بیوه را از شوی کردن (عع ف اض ۲ وک ۲) تعضیل کار بر کسی تنگ گرفتن مسئلة معضلة دشوار بیرون آمدن کودک دیر وا از شکم ستان و معضل بالا ... وثقول
زائیده وشنیم معاضیل وانبوه شدن وتنگ آمدن زمین بمردم اعضلال بسیار شاخ وبرگ شدن درخت ومنه غصون معضئلة **عطل** *عطل بالفتحتین گردن
یقال ما احسن عطله ای شطاطه وقامته وتمامه وخوشته گردن وبی پیرایه ماندن زن (عع ک اف ۲) تعطل کذلک فهی عطل بالضمتین وبسکون ۲ ایضا وعاطل ومعطال
کذلک وقد یستعمل العطل فی الخلو من الشی وان کان اصله فی الحلی ویقال عطل من المال والادب فهو عطل بالضمتین وسکون ۲ وقوس عطل لا وتر علیها
اعطال شتران بی رسن ومردان بی سلاح ناقة عطالة و نوق عطالات ای حسان وتعطل الرجل ای بقی بلا عمل له والاسم العطلة یعنی بی کاری تعطیل خالی کردن
بئر معطلة ای خالیة عن اهلها وفی الحدیث عن عایشة رضی الله تعالی عنها فی امراة توفیت فقالت عطلوها ای انزعوا حلیها معطل زمین موات ابل معطلة لا راعی
لها عطالة بالفتح کوهی در بنی تمیم عیطل زن واسپ وشتر دراز گردن **عطبل** *عطبول بالضم زن تمام خلقت نیکو اندام عطابل عطابیل ج **عظل**
عظال معاظلة تعاظل در پی ماده سگ بر آمدن برکدیگر رفتن سگان بر یکدیگر وملخ جراد عاظل وعظلی ملخ دو سه بر هم نشسته (عع ف اض ۲ وک اف ۲)
یوم العظالی بالضم یوم للعرب رکب فیه بعضهم بعضا ویقال رکب الاثنان والثلاثة الدابة الواحدة تعظل گرد آمدن قوم بر چیزی عظال نوعی از عیب در
قوافی شعر **عفل** *عفل جای دست زدن میان پای گوسپند بجهت دانستن گرانی وسبکی وی عفل عفلة بالتحریک فرج ماده ناقة عفلاء نعت منه
عفشل *عفشلیل مرد گران جان وزن سست گوشت گنده پیر والعفشلیل ایضا الکساء الجافی **عقل** *عقل جامه سرخ وخرد ودانش دادن بالفتح
(عع ف اک ۲) یقال عقل یعقل عقلا ومعقولا ایضا وهو مصدر وقال سیبویه هو صفة لان المصدر لا یاتی علی مفعول البتة ویتاول المعقول فیقول کانه عقل له
شئ ای حبس وایده وشدد وقال ویستغنی بهذا عن المفعول الذی یکون مصدرا عاقل عقول نعت ودیت ودیت دادن کشته را یقال عقلت القتیل ای
اعطیت دیته قال الاصمعی سمیت الدیة بذلک لان الابل کانت تعقل بفناء ولی المقتول ثم کثر استعمالهم بقولهم عقلت المقتول حتی سمیت الدیة بذلک
وان کانت تلک دراهم ودنانیر وماندن قصاص را بدیت یقال عقلت له دم فلان ای ترکت قصاصه للدیة واز جهت کسی تاوان بدیرفتن یقال عقلت
عنه ای غرمت عنه جنایته فادیتها عنه فهذا هو الفرق بین عقلته وعقلت عنه وعقلت له وفی الحدیث لا تعقل العاقلة عمدا ولا عبدا قال ابو حنیفة رحمه الله هو ان
یجنی العبد علی حر وقال ابن ابی لیلی هو ان یجنی الحر علی عبد قال الاصمعی کلمت ابا یوسف القاضی فی ذلک بحضرة الرشید فلم یفرق بین عقلته وعقلت عنه حتی
فهمته وپناه عقول ج وایضا بکوه بلند پناه جستن یقال عقل الوعل عقولا ای امتنع فی الجبل العالی عاقل نعت منه ونام کوهی وعقل الظل ای قام قائم الظهیرة
وبستن وظیف وساق شتر بهم وذلک الحبل عقال بالکسر وجمعه عقل بضمتین وبستن دارو شکم را عقول بالفتح داروی قابض وعاقلة فعقلة اعقله بالضم ای
غلبته بالعقل عقلة بالضم بند وشکلی از اشکال رمل ویقال لفلان عقلة یعقل بها الناس یعنی اذا صارع لعینی بند کشتی وهو عقلة من السحر معقل کمسجد ... پناه جای
ونام مردی وجائی معقلة بضم القاف موضعی ودیت یقال لنا عند فلان ضمد من معقلة ای بقیة من دیة کانت علیه وتاوان یقال صار دم فلان معقلة
علی قومه ای غرما علیهم ومنه قیل القوم علی معاقلهم الاولی ای علی ما کانوا یتعاقلون فی الجاهلیة فکذا فی الاسلام عاقلة الرجل خویشان کشنده که دیت بایشان
قسمت کنند عقال بالضم والتشدید لنگی ستور وعقال نام اسپی عاقول جوی در یک توده ووادی کژ عواقیل الامور کارهای پوشیده وهم عقیل بالتصغیر
قبیله عقیل بالفتح نام مردی عقیلة زن گرامی قبیله وشتر گرامی وگرامی از هر چیزی ویقال الدرة عقیلة البحر عقال بالکسر صدقه یک ساله یقال علی بنی
فلان عقالان ای صدقة سنتین عقل بالفتحتین تا فتگی پای شتر اعقال بسیار شدن مردم ودیت ... تعقیل بسیار زانوی شتر بستن وللکثرة اعتقال

پای گوسپند در میان پای گرفتن بوقت دوشیدن و نیزه در میان پای و رکاب گرفتن و بند کردن اعتقل الرجل ای حبس و اعتقل لسانہ ای لم یقدر
علی الکلام و یقال صارعہ فاعتقلہ الشغزبیۃ وہو ان یلوی رجلہ علی رجلہ تعقل پیچ بجوز آوردن تعاقل عاقلی نمودن کہ نباشد و عقلت المرأۃ شعرہا مشطتہ عاقلۃ
ماشطۃ و قولہم ما اعقلہ عنک شیئا ای دع عنک الشک عقنقل ریگ تودہ برہم نشستہ و رودہ سوسمار عقاقل ج عقبل **+عقبولۃ** عقبول بالضم تبخال
عقابیل ج عکل **+عکل** رخت برہم نہادن (عع ف اص ۲) و باز داشتن و بر زمین زدن و کوشش کردن در کاری و مردن و راندن و بستن زانوی
یقال عکلت البعیر اعکلہ عکال بالکسر مثل عقال و عکل علی الخبر و اعتکل الامر اشکل و اعتکل الثوران تناطحا یعنی بہم در زدند با ہم و عکل براتہ احد من یعنی دریافت و عکلت المجتبر ای احتج فیہما الدر
عکل بالضم قبیلۃ و نام شہری عوکل زن کول و ریک تودہ بزرگ کم از عقنقل عوکلۃ مثلہ علل **+عل** کنۃ لا عز و مرد پیر ریزہ اندام بنو العلات ہم اولاد الرجل
من نسوۃ شتی اسمیت بذلک لان الذی تزوجہا علی اولی قد کان قبلہا ناہل ثم عل من ہذہ علل بفتحتین دوبارہ خوردن آب یقال علل بعد نہل (عع ف اص ۲
ک ۲) و دوبارہ خورانیدن لازم متعد اعلال خداوند شتران دوبارہ خوردہ شدن و باز گردانیدن شتر را سیراب ناشدہ و یقال انہ بالغین المعجمۃ کانہ من العطش
والاول ہو المسموع و عل الضارب المضروب اذا تابع علیہ الضرب و فی المثل عرض علی سوم عالۃ ای لم یبالغ لان العالۃ لا یعرض علیہا الشرب عرضا یبالغ
فیہ کالعرض علی الناہلۃ علۃ بالکسر بیماری علیل نعت منہ اعتلال بیمار شدن و بہانہ جستن بر کسی و باز داشتن کسی را از کاری و یقال اعتلہ ای تجنی علیہ و قولہم علی
علاتہ ای علی کل حال تعلیل سیراب کردن بعد سیرابی و میوہ چیدن مرہ بعد اخری و مشغول کردن کسی را بہ چیزی یقال فلان یعلل نفسہ بتعلۃ و تعلل بہ ای
تلہی بہ و تجزا و عل الشی فہو معلول معلل بکسر الثالث یوم من ایام العجوز علالۃ بالضم آنچہ بوی بہانہ کنند و بقیۃ شیر و باقی ہر چیزی و یقال تعاللت الناقۃ
تا غایت رفتار او را اندم علیۃ بالکسر بر وارہ علالی ج عل و لعل کلمۃ یقال علک تفعل و علی افعل و لعلی افعل و ربما قالوا علنی و لعلنی و اصلہ لعل غیر اللام الاولی
و انما زیدت لتوکید او معناہ التوقع لمرجو او مخوف و فیہ طمع و اشفاق و ہو حرف مثل ان و ان و کان و لکن و لیت الا انہا تعمل عمل الفعل لشبہہا بہ فتنصب
الاسم و ترفع الخبر و بعضہم یخفض ما بعدہا فیقول لعل زید قائم و عل زید قائم علعل بفتحتین استخوانی کہ بر آید بر شکم مثل زبان و چکاوک نر و علعل بفتحتین الذکر
یعالیل ابرہای بر ہم نشستہ یعلول بالضم یکی و حوضہای آب عمل **+عمل** بفتحتین نام مردی و کار کردن (عع ک اف ۲م) اعمال کار فرمودن و در کار آوردن استعمال
بکار داشتن و کار جستن اعتمال اضطراب کردن در عمل عمل (رک ۲) مرد کارکن عمول بالفتح مثلہ یعملۃ ناقۃ استوار طریق معمل بفتح ۳ راہ رفتہ و مسلوک
عامل الرمح نزدیک سنان عاملۃ قبیلۃ از یمن و تعمل فلان لکذا کاری گرفت از خود تعمیل عمل دادن عمالۃ بالضم مزد کارکن عمثل **+عمیثل** بفتحتین دم کشان
و دامن فرو دانداز ندہ و شیر عمیثلۃ ناقۃ سترگ عول **+عول** عولۃ آواز بر داشتن در گریہ عویل کذلک و یقال اعول فی البکاء و فی الحدیث المعول علیہ
یعذب و اعولت القوس ای صوتت تعویل ناز کردن بر کسی و بار بر کسی نہادن و یاری خواستن و یقال عولت بفلان و علیہ اذا استعنت بہ عول علی
ای استعن بی کانہ یقول احمل علی ما شئت و یقال مالہ معول ای مستعان والاسم عول بکسر او فتح ۲ عالۃ باران گریز عولت عالۃ ای بنیتہا عول عیالۃ
عیال داری کردن و نفقہ و قوت دادن (عع ف اص ۲م) عال الرجل عیالہ ای قاتہم و عال المیزان فہو عائل ای مائل و منہ قولہ تعالی ذلک ادنی ان لا
تعولوا قال مجاہد ان لا تمیلوا و لا تجوروا و عال فی الحکم ای جار و مال و عالنی الشی ای غلبنی و عال الامر ای اشتد و تفاقم و عیل صبری ای غلب و قولہم عیل
ما ہو عائلہ یضرب للرجل الذی یعجب من کلامہ او غیر ذلک و ہو علی مذہب الدعاء و قیل فی الشعر عالت البیقور ا یعنی ان السنۃ الجدبۃ اثقلت البقر بما حملت
علیہ من السلع والعشر عول ایضا زیادت کردن و بر آوردن سہام فرائض و قد عالت ای ارتفعت عوال بالضم حی از عرب معول (ک اف ۲) مثین
معاول ج و الضیاحی از بنی ار و سپاحیان بداد و معاول عول ایضا کلمۃ مثل ویب یقال عولک و عول زید و عول لزید و قد ذکرنی ویب عہل **+عیہل**
بالفتح ناقۃ تیز رو و لا یقال جمل عیہل عیہلۃ کذلک و ربما قالوا عیہل بتشدید اللام للضرورۃ فی الشعر و امرأۃ عیہل و عیہلۃ ایضا التی لا یستقر نزقا و ریح عیہل
شدیدۃ عاہل پادشاہ بزرگ و نفی کہ شوی ندارد عیل **+عیل** خرامان رفتن اسپ (عع ف اک ۲) فرس عیال نعت منہ رجل عیال متبختر تعییل
بد خوارگی و گذاشتن اسپ در بیابان قیس بن عیلان نام مردی عیلان گفتار نر عیلۃ عالۃ درویشی عیول کذلک (عع ف اک ۲) قولہ تعالی و ان خفتم عیلۃ
یقال ہو عائل و ہم عیلۃ و ترک اولادہ یتامی و عیلی ای فقرا عیال الرجل زن و فرزند و ہر کہ در نفقہ و مؤنت او باشد عیل واحد العیال عیائل ج مثل
جید و جیائد و جیاد اعالۃ بسیار عیال شدن معیل مرد بسیار عیال معیلۃ مؤنث و یقال علت الضالۃ عیلا و عیلانا فانا عائل اذا لم تدر ای وجہۃ تبغیہا

و ماالمعی الشی ای العجز فی دستہ عبیل صبری اعوال حریص شدن اعال واعول ای حرص (صمیمہ) عبدل بن حنظلۃ المعروف بالنهاس کان
شعر بفیا ومرثیہ للمحاربی والحکم الکوفی ابنہ عبدل شاعران والعبادلۃ من الصحابۃ مائتان وعشرون واذا اطلقوا ارادوا بہ عبد اللہ بن عباس وابن عمر وابن
الزبیر وابن عمرو بن العاص ولیس منہم ابن مسعود کما توہم الجوہری عباقیل بقیہ بیماری ولیقیۃ دوستی عندبیل بیند درست حدیث زبن تمرہ ولغۃ فی العندلیب
عبودل بسیار سخت برباشند و دو سنی در رفتار عزرل درازه سخت و درشت عرول مثلہ عرکل دف وطبل و نام شخصی عرہل کاربسیار سخت و درشت عرہل کلاہ
اسپ کامل خلقت والعراہیل الجماعۃ المہملۃ والذالغۃ فی الکل عصبلۃ اختلاف و آمد و رفت کردن بعضی مردم بسوی بعضی عسبل کجعفر موضعی است بحیرہ
بنی سلیم عسطلۃ سخن بی انتظام وکذا فہم عسطل عاسط عصقول بالضم ملخ ریزہ صاقیل اعاصیر یعنی گرد بادہا عصبل کجعفر سخت عفشل القا و بردہن شیشہ
با بند ساخت عفنجل کسمندل مرد گران جان وبسیار یاوہ گو در ہر چیز عفطلۃ با ہم آمیختن چیزی بہ چیزی عفقل کجعفر و کان جیہ عنکل کجعفر مرد کول
عقرطل کسفرجل وقد یکسر العین والقاف والطاء ماده فیل عکاز کل چنگال عشل لقنفد لسیار سخت وجچلۃ فی العنبل وعلقل الشی دریده و پاره کرد
والضباع الحنائل التی تقطع الاکبد وطعام علثل کجندل گفتار لغۃ فی ام عثیل عنجل کقنفد شکاخ یعنی پیری که نشست او تحلیل یابد و استخوانہا از پیش پدید آید
عنجول و آبہا است خرد عنطل کجندل الفت عتاد و بدل عنکل کجندل سخت عیثیل بر زاہد بن ہمام بن الاحنف

فصل الغین المعجمہ

غرلۃ بالضم غلاف سر ذکر غلام اغرل ای ختنہ عیش اغرل فراخ رجل غرل ای ... غرنیل غرین بالکسر اللام والغرنیل آنکہ ... بہ دوجوش مانده
باشد و الای سیل آورد کہ ... زمین مستاک مانده باشد و خشک شده غربل غربال غزبیل غزیلۃ مصدر ... غزل گفتہ برابا میده غزقل ؟
غرقلت البیضۃ ... وغزل غزول بالضم ... غزل غزال بالفتح آہو بره کہ در حرکت در رفتار آید ... غزلۃ غزلات بالکسر فیہاج
و اغزلت الظبیۃ عبارت ذات غزال مغازلۃ سخن گفتن با زنان و عشق بازی کردن الاسم الغزل بفتحتین و ہو مصدر ایضا (ع ک ا ف ۲) غزل کرد
نحت سند و یقال فی المثل ہو اغزل من امری القیس وتغزل ای تکلف الغزل و تغازلا ای تعاقیا وابو الغزال غزالۃ آفتاب و آب بیده غزالۃ الضحی اول ...
غزل رشتن الغزال کذلک (ع ف ا ک ۲) و رشتہ یعنی المغزول ایضا مغزل (ص ا ک ا ف ۲) دوک و فی المثل ہو ... ایضا فی الغزل قال الفراء
الضم وانما ہو من اغزل ای فتل وادیر و اغزلت المرأۃ اذا ادارت المغزل غزل الکلب (ک ۲) ای فتر وہو ان یطلب الغزال حتی اذا ادرکہ وتغاسن فرقہ
انصرف عنہ ولہی غسل غسل شستن (ع ف ا ک ۲) غسل بفتحتین وسکون ۲ اسم منہ غسل بالکسر شستنی چون خطمی و گل و مانند آن ... و
ہو ما انفسل بہ الحوم اہل النار ... اغتسال غسل آوردن غسول آب ... مغتسل کذلک وجای غسل قولہ تعالی مغتسل بارد وشراب غسل بکسر السین
و فتحہا جای مرده شستن غاسل ج ... غسالۃ بالضم آب ... غسلۃ ... مثال ہمزۃ الذی یکثر الضراب ولا
یلقح و یقال لحنظلۃ بن الراہب غسیل الملائکۃ لانہ استشہد یوم احد فغسلتہ الملائکۃ عضل اغضلت الشجرۃ اغطفت اخضلت غطل غیطلۃ
درخت انبوه غیطل ... وباشیر غطل ... تاریکی شب غفل غفلۃ غفول بی خبری (ع ف ا ص ۲) اغفال ...
وباد واشت ماندن چیزی ازوبی داغ کردن ... تغافل ... غافل شدن از چیزی ارض غفل بالضم ... ماند که روی ... نباشد اغفال
ای سوات دابۃ غفل بی داغ رجل غفل بی تجربہ والمغفلۃ التی فی الحدیث جا بہا الغنفقۃ غلغل غلغلۃ ... در آمدن بچیزی از چوب و نقود وجز آن غلالۃ
ج غلل آب در میان درختان غلال ج و آب کہ بہ ... نشکی و یقال غل الرجل مجہولا غلیل اللہ فہو مغلول ای عطشان
غلیل سوزش تشنگی و کینہ و ... نہایت ... غال ... درخت تاک
وبیت سلم وطلح وگیاہی غلان بالضم ج بعیر غلان ... یقال نعم غلول ... الطلع ... غلالۃ
بالکسر جامہ کہ در زیر جامہ و زره پوشند غل بالکسر کینہ وکینہ داشتن (ع ف ا ک ۲) یقال غل ... غل بالضم
بند انفال ج وقیل المرأۃ السیئۃ الخلق غل قمل خالول غل نہاده ویقال بالدال وغل ای شی من المال و قید غلۃ غل ایضا سوزش تشنگی غل
بالفتح در آوردن و در آمدن یقال غلہ فانغل متعد لازم یقال غل الکتاب وغیبہ من غیر الکتاب الآیۃ ویقال غل فلان الغادغلول بالضم خیانت کردن
درغنیمت (ع ف ا ص ۲) قولہ تعالی ما کان لنبی ان یغل ولیغل ایضا قری معلوما ومجہولا فالاول ان یخون والثانی ان یخون

معنی یخان ای یوخذ من غنیمته و بمعنی ان یخون ای ینسب الی الغلول قال ابو عبیدة الغلول من المغنم خاصة یقال غل من المغنم ای خان واغل
مثله و رفتن آب میان درختان تغلغل کذلک وغل البعیر اذا لم یرو وفی الحدیث لا اغلال ولا اسلال ای لا خیانة ولا سرقة واغلت الضیاع غلة کرد آب و
زمین اغلال ایضاً تشنه داشتن وغلة قوم فرا رسیدن و خوار بار کشانیدن در دیانیدن زمین گیاهی را که غال خوانند و تنگ گسستن یقال اغل البصر ای
شد و النظر استغلال غله گرفتن و غله آوردن خواستن و بر گستانیدن غله داشتن **غمل** + **غمل** موضعی و پوست خورش داده پیچیده بجائی نهادن
تا نرم شود و غمیل نعت منه غمین بالنون مثله و خرما و میوه نیم رس را خوابانیدن تا تمام رسد مغمول آنکه بروی چیزی در پوشند تا خوی کند و نبات که بعضی
نشسته باشد و بعضی دیگر را پوشیده مغمول بالضم وادی با درخت و علف وکذلک کل ما اجتمع من شجر او غمام او ظلمة حتی تسمی الرادیة غمولا **غول** + **غول** ناگاه گرفتن
و هلاک کردن و خاک و موضعی و دوری بیابان و کشیدگی قوله تعالی لا فیها غول ای لیس فیها غائلة الصداع و ربودن ناگاه غول بالضم ج و هرچه ناگاه فرو گیرد و
هلاک کند اغوال غیلان بالکسر ج ویقال غالته غول ای وقع فی مهلکة والغضب غول الحلم لانه یغتاله و یذهب به وارض تغتال المشی ای لا یستبین المشی
فیها من بعدها و سعتها تغول گوناگون شدن و تغولت المرأة ای تلونت مغاولة شتافتن اغتیال ناگاه کشتن غیلة بالکسر اسم منه والاصل الواو و مغول بالکسر
سیخ کارد که درمیان عصا و تازیانه دارند و نام مردی غولان بالفتح گیاهی از شوره **غیل** + **غیل** بالکسر بیشه شیر لا یدخلها الا مغیول ج و جنگل و منه تغیل
الشجر غیلة زن فربه و اغتال الغلام ای غلظ و سمن غیلة بالکسر الجماع مع الرضاع وفی الحدیث لقد هممت ان انهی عن الغیلة و یقال اضرت الغیلة بولد فلان اذا
اتیت امه و هی ترضعه غیل بالفتح اسم ذلک اللبن و اغالت المرأة ولدها و اغیلت اذا اسقته الغیل فهی مغیل و اغال فلان ولده ای غشی امه و هی ترضعه غیل
ایضا آب روان که در کشتها رود و فی الحدیث ما سقی بالغیل ففیه العشر و ما سقی بالدلو ففیه نصف العشر و بار و سطبر گوشت غائلة بدی مغالة بالفتح کذلک مغواتل بلاها و
سختیها ام غیلان میوه درخت سمر غیلان نام مردی و هو ذو الرمة بن عقبة الشاعر (ضمیمه) **غتل** المکان جای فراوان درخت شدن (ع ک اف ام)
غتل نعت منه و نخل غتل خرمابنان پیچان **غیدل** کجندل زندگانی با فراخی و فراوانی **غدافل** کسبحل مرد و راز بالا و نخست تمام خلقت کلان جثه و زندگانی فراخ
و جامه کهنه غدافل ج و منه غرلی بروک من غدافلی قاله رجل سال رجلا ان یکسوه فوعده فالقی حلقانه فلم یکسه رحمته غدفلة کسبحلة مهربانی فراخ و ملار … غدافلة
چادر وسیع کبش غدافل کعلابط قیچقار بسیار موی و هم بعیر غدافل کذلک و غدفل ای وقع فی الاباطیل **غرزحلة** کجرحلة چوب دستی **غسول** لماه
آب را بر انگیخت **غشنفل** کجعفر روباه **غلنبول** کزنبور پرنده است رجل **غنثل** کجندل گم نام ام غنثل کفتار **غنجل** کقنفذ سیاه گوش غناجل ج **غنجول** بالضم
دابه است غیر معلوم الحقیقة **غندالانی** بالضم گنده سر **فصل الفاء** + **فال** + **فال** یعنی شگون افؤل ج تفول فال گرفتن وفی الحدیث انه کان
یحب الفال و یکره الطیرة انفتال کذلک فتال نوعی از بازی کودکان مفاتلة مصدر منه **فتل** + **فتیلة** بلیتة فتیل رشته دانه خرما و ریم میان انگشتان فتل
تافتن و سیسانی بر گردانیدن و یقال مازال فلان یفتل من فلان فی الذروة والغارب ای یدور من وراء خدیعته فتل بفتحتین دوری میان آرنج و پهلوی شتر مرفق
افتل و قوم فتل الایدی ای بین الفتل **فحجل** + **فحجل** بالفتح … فحجلة یکی فنجله مرد … ران **فحل** + **فحل** گشن و ستاره سهیل و نام مردی و حصیر وفی الحدیث
انه علیه السلام دخل علی رجل من الانصار وفی ناحیة البیت فحل من تلک الفحول فامر بناحیة منه فرش ثم صلی علیه فحول بالضم فحال فحالة بالکسر ج فحلة بالکسر
مصدر منه افحال فحل لجاریة دادن و فحلت ابلی ارسلت فیها فحلا فحیل گشن با اصل نیکو از شتر یقال فحل فحیل فحال النخل بالضم والتشدید خرمابنان نر … فحاحیل
ج وقد یقال فیها فحل و فحول و لایقال فحال الا فی النخل استفحال بزرگ شدن کار تفحل به فحل مانستن امرأة فحلة بالفتح ای سلیطة **فرعل** + **فرعل**
بفتحتین بچه کفتار و فی المثل اغزل من فرعل و هو من الغزل والمغازلة **فسل** + **فسل** مرد ناکس مفسول مثله فسلاء افسال فسال فسول ج فسالة
بالفتح مصدر منه فسولة بالضم کذلک (ع بفتحهما) فسالة الحدید بالضم سونش آهن مفسلة زنی که بوقت نشاط مرد گردن کشی و بهانه کند فسیل و فسیلة نهال خرما افسال ج
فسکل + **فسکل** بکسرتین اسب که در میدان پس همه آید رجل فسکل مرد کاهل ناکس والعامة تقول فسکل بالضم قال ابو الغوث خیل الحلبة عشرة اولها
المجلی و هو السابق ثم المصلی ثم المسلی ثم التالی ثم العاطف ثم المرتاح ثم المؤمل ثم الحظی ثم اللطیم ثم السکیت و هو الفسکل والقاشور ایضا **فشل** + **فشل**
بالفتح چیزی از ساختگی هودج و مرد سست دل افشال ج فشل بفتحتین مصدر منه (ع ک اف ام) افشل روان شدن آب فیشلة سر …
فصل + **فصل** یک بخش از چهار بخش سال و از سخن و جز آن فصول ج وجدا کردن …

کردن کودک را انفصال کذلک مفاصلة جدائی کردن هردو شریک منفصل بکسر صاد جای پیوند اندام و منفصل الجبل من الرملة یکون بینهما رضراض و حصا صغار و فصیل ماء
مفصل (ک اف ۲) زبان فاصلة تمامی آیت قرآن و یکی از ادوات عروض و آن دو فاصله است صغری و کبری و فی الحدیث ان من انفق نفقة فاصلة
فله من الاجر کذا تفسیره هی التی فصلت بین ایمانه و کفره فصیل دیوار درون حصار و شتر بچه از مادر جدا شده فصلان فصال ج فصیلة الرجل گروه نزدیکان
مرد یقال جاؤا بفصیلتهم ای باجمعهم عقد مفصل رشته مروارید که میان هر دو لولوی وی شبه درکشیده باشند تفصیل پیدا کردن و جدا جدا کردن و فصل فصل
ساختن کتاب و سخن را و اندام اندام کردن قصاب گوسپند را فیصل حاکم و حکم که میان حق و باطل جدا کند **فضل** ✱ **فضل** فضیلة فرونی خلاف النقص
و النقیصة افضال نیکوئی کردن و صلة لعلی و رجل مفضال و امرأة مفضالة علی قومها اذا کانت ذات فضل سمحة متفضل نیکوئی کننده و فرونی جوینده
بر اقران خود و منه قوله تعالی یریدان یتفضل علیکم و افزون آوردن از چیزی صلته بمن استفضال بشله و نیکوئی جستن تفضیل برگزیدن کسی را برکسی
و حکم کردن بفضل کسی مفاضلة بهتر کردن افضل یقال فاضلته ففضلته ای غلبته بالفضل فضلة و فضالة زیاده مانده و فضل منه شیئ ف ۲ یفضل ض ۲
فضل یفضل (ک اف ۲) لغة فیه و اخری ایضا مرکبة من بابین و هو فضل یفضل (ک اض ۲) و هو شاذ لا نظیر له قال سیبویه هذا عند اصحابنا انما یجیء علی
اللغتین قال و کذلک نعم ینعم و مت تموت و کدت تکود و یقال تفضلت المرأة فی بیتها ای لبست المفضل و ذلک ثوب واحد لا کمی له کالمجول
و نحوه و المرأة فضل لعنبتین مثال جنب و کذلک الرجل و انما سقطت النون من کمی له للاضافة لان اللام کالمقحمة لا یعتد بها فی مثل هذا الموضع کقولک لا
اباک و الاصل انه لا اباک و لا عبدی لک و هو بمنزلة لا عبدیک و لا یحذف النون فی مثل هذا الا عند اللام دون سائر حروف الخفض و یقال انه لحسن الفضلة
مثل الرکبة و الجلسة **فطحل** ✱ **فطحل** مثال هزبر من الزمان لم یخلق فیه الناس فطحل بالفتح نام مردی **فعل** ✱ **فعل** کردن فعل (ع ع تفتحها) د
فری قوله تعالی و اوحینا الیهم فعل الخیرات بالفتح فعل بالکسر کردار اسم فیه فعال ج مثال قدح و قداح فعال بالفتح کرم و نیکوئی و مصدر ایضا مثل ذهاب و فعال
کانت منه فعلة حسنة او قبیحة افتعال بهتان و دروغ بافتن برکسی صلته بعلی انفعال شدن کار یقال فعلته فانفعل کقولک کسرته فانکسر **فکل** ✱ **افکل**
لرزه و لا یبنی منه فعل یقال اخذه افکل اذا ارتعد من برد او خوف **فلل** ✱ **فل** رخنه روی کارد و تیغ فلول ج سیف افل بعت منه و هزیمت کردن
لشکر را (ع ف اض ۲ م) و شکستن فلل مصدر منه ایضا یقال فله فانفل ای کسره فانکسر تفلل رخنه شدن و خفتن روی تیغ و نصل مفلل اذا اصاب
الحجارة فکسرته و یقال جاء فل القوم ای منهزموهم یستوی فیه الواحد و الجمع یقال رجل فل و قوم فل و فلول و فلال بالکسر ایضا و یقال من فل ذل و
امر فل فل بالکسر زمین خشک بی نبات و تری افلال بجنان زمین رسیدن و بی ستور و مال ماندن فلیل فلیلة موی انبوه و دندان تشتر تشتر که رخنه شده
باشد فلفل بالضم پلپل شراب مفلفل شراب زبان گز و تفلفل قادمتا الضرع اذا اسودت حلمتاه یا فل بالتخفیف هو نداء محذوف من یا فلان
لا علی سبیل الترخیم و لو کان ترخیما لقالوا یا فلا و ربما قیل ذلک فی غیر النداء للضرورة **فهلل** ✱ **فهلل** اسم من اسماء الباطل یقال هو الضلال بن فهلل
غیر مصروف **فول** ✱ **فول** باقلی و نخود ایضا **فیل** ✱ **فیل** پیل افیال فیول فیلة (ک اف ۲) ج فیال پیلبان رجل فیل الرای بالکسر ای ضعیف الرای و فال الرای
کذلک فیلوله سست رای شدن (ع ف اک ۲) تفییل ضعیف رای کردن و تضعیف رای نسبت کردن فیل (ف اک ۲) مشدد ا ضعیف رای فایل رگ ران فی گو
شتری مرکب (**ضمیمه**) **فنکلین** کد خمین بلا **فنجل** کجعفر ذکره النحاة و فسروه بالافحج و عندی انه وهم و انما الافحج هو الفنجل لکنهم لما ذکروه او ذکر تفنجل آهستگی
بردباری پدیدار کرد و آماده شد و بارجه بهتر پوشید **فداکل** کارهای بزرگ **فرحلة** پاها دور نهادن و شتابی کردن فرحول بر وزن و معنی فرجون یعنی اشت خار
فرزال بالکسر قید و کارآهنگران فرزله قیده و رجل فرزل قنفذ مرد و فرزک الفرافل کعلابط سویق پینبوت عمان الفیرزلة من الارض زمین ز
سیلاب **فصعل** کزبرج و قنفذ کژدم با بچه خرد کژدم و مرد ناکس **فنعل** بمعنی خم است و اللام زائدة **فوفل** بالضم و الفتح درختی است بهچو درخت نارجیل از هندوستان
بارهی گیرد جید للاورام الحارة الغلیظة و التهاب العین و سموا فوفلة **فیقل** بالفتح خارها را دادن (ع ف اض ۲) و رفع الدق بالمنقلة وارمی کثیرا لفقل زمین لسیا علی
و ه و قد افقلت فقل بالضم ماهی است خرد بقدر انگشتی زبیر از نا خوردنی **فقحالة** بیجا زدو خشم گرفتن تفقحل بالضم نعت منه فقحل بالفتح قبیله است از شیبان **فقنل** کزبرج
زن لیت و کردن **فنجل** کقنفذ سیاه گوش و کجعفر مرد که پیرها نزدیک نهد و پاشنها دور **فنحلة** دوری ساقها و قدمها و نوعی است از رفتار **فنطل** مشاد فتا
والد الوزیر الکاتب ابی بکر بن ابی محمد **مفنشل** پراگنده کننده یقال انا منفشلا لحیة ای منفشا **فصل القاف** ✱ **قبل** پیش ... نقیض ... بعد قبل ... منبر

و سکون ها اندام پیش نقیض دبر و وقع السهم قبل الهدف بیره ای من مقدمه و موخره و یقال انزل فی قبل الجبل ای بسفحه و ذلک فی قبل الشتاء و اصبنا ای
فی اوله و یقال اقبل قبلک ای اتوجه نحوک قبلة بالضم بوسه و بالکسر جهتی که روی بوی آرند و نماز و یقال ماله قبلة و لا دبرة ای لا جهة لامره و من این قبلتک ای جهتک
و جلست قبالته بالضم ای تجاهه یعنی روبروی او و قبال النعل بالکسر دوال پیش نعل که میان انگشتان باشد و قابلت النعل و اقبلتها ای جعلت لها قبالین
و اجذت الامر بقوابله ای باوائله قبالة بالکسر نام زنی (صح ک اف ۲) قابلة تب آینده و نام زنی قبیل قبول مثله قبول بالضم پیش آمدن و وزیدن باد صبا (صح ف
اص ۲) و دلو را از ساقی گرفتن (صح ک اف ۲) عام قابل مقبل سال آینده و یقال قبح الله ما قبل و ما دبر و بعضهم لا یقول فیه فعل قبول بالفتح پذیرفتن و هو مصدر شاذ و قد تضم
(صح ک اف ۲) و باد پیش ضد دبور قبل بفتحتین بلندی زمین که پیش آید یقال رأیت بذلک القبل شخصا و در آمدگی پیش سر و پای و بیرون آمدگی پاشنه و یقال ان ما
الملال قبلا اذا لم یکن رئی قبل ذلک و القبل ایضا اقبال السواد فی العین علی الانف یقال قبلت عینه و اقبلتها انا و رجل اقبل نعت منه شاة قبلاء التی اقبل قرنها
علی وجهها و بی اندیشه و استحضار سخن گفتن یقال تکلم فلان قبلا فاجاد و رجزته قبلا اذا انشده رجزا لم تکن اعده و مهره که بر گردن اسب بندند بجهت چشم زخم
و به جهت افسون و القبل ایضا ان تشرب الابل الماء و هو یصب علی رؤسها و جمع قبال و هی الفالة یقال رأیته قبلا ای مقابلة و عیانا و قبلا بضمتین قبیلا (ک اف ۲)
قوله تعالی و یأتیهم العذاب قبلا قری علی القرائة ای عیانا مثل انهیارا (ک اف ۲) طاقت یقال لی قبل فلان حق ای عنده و مالی به قبل ای طاقة و لا اکلمه الا
من ذی قبل که بمعنی مستانف ای فیما استانف قبیل پذیرفتار جماعت مردم زیاده از سه کرده چون روم و زنج و عرب قبیل قبیلتین و قوله تعالی و حشرنا علیهم کل شی
قبلا ای قبیلا قبیلا و قیل عیانا قبیل آنچه پیش رو به فرود آرد و بسیار پسندیده و بسیار آنچه پس رو به بر آرد وقت رشتن و یا کار و حریف قدیم قبالة بالفتح بذ بغاری
کردن (صح ف اص ۲ ک ۲) و هذه بالضم و نحن فی قبالته ای فی عرافته و بکسر القاف ایضا قبیلة هم قبائل و پارهای کله سر ایضا اقبال پیش آمدن و روی آوردن
بچیزی نقیض ادبار یقال اقبل مقبلا بفتح الباء مثال ادخلنی مدخل صدق و چیزی پیش کسی داشتن یقال اقبلنا الرماح نحو القوم و اقبلته الشی ای جعلته یلی قبالته
مقابلة و کتاب را با هم راست کردن و روباروی شدن تقابل مثله رجل مقابل بفتح الباء ای کریم النسب من قبل ابویه اقتبال بر گرفتن کار را اقتبل امره ای
استانفه مقتبل الشباب جوان سرو اقتبل الخطبة ای ارتجلها استقبال پیش آمدن ضد استدبار شاة مقابلة گوسپند پاره گوشت بریده و نیش آویختن شده
دابره و پس آویختن کرده شده قتل کشتن تقتال مثله کذلک (صح ف اص ۲) مقاتل الانسان جایها که بزدن بر آنجا مردم کشته شود و یقال مقتل الرجل بین
فکیه و بکو و الستر بچیزی را قوله تعالی و ما قتلوه یقینا ای لم یحیطوا به علما و یقال قتله خبرا و آمیختن شراب آب قتال بالکسر کشتن کردن قیتال بالیاء کذلک مقاتلة کشتن
کشتن کنندگان قتل بالکسر دشمن اقتال ج و یقال هما قتلان ای مثلان اقتتال بکشتن دادن تقتیل بسیار گشتن قوله تعالی و قتلوا تقتیلا شدد للکثرة رجل مقتل مجرب قلب
مقتل مذلل قلبه العشق استقتال کشتن خواستن رجل قتیل و امراة قتیل کشته رجال و نسوة قتلی فان لم یذکر المراة قلت هذه قتیلة فلان و مررت بقتیلة لانک تسلک
به طریقة الاسم و امراة قتول ای قاتلة قتال بالفتح نفس و تن ناقة ذات قتال استوار تنا و ر و یقال قتله بعنی برتن زد او را کما یقال صدره و راسه و فاده و یقال قتل
الرجل فهو مقتول فان کان قتله العشق او الجن قیل اقتتل و لا یقال فی غیرهما الا کذا اقتتل سجاجت آمدن و بر گشتن و در پیچیدن در رفتار یقال فیه تقتل الرجل لحاجته
ای تاتی لها و تقتلت المراة فی مشیتها اذا تثنت و تکسرت تقاتل اقتتال کشتن کردن ایقال تقاتلوا و اقتتلوا و لم یدغم لان التاء غیر لازمة و منهم من یدغم و یقول
قتلوا یقتلون بحذف الالف من اقتتلوا و نقل حرکة التاء الی القاف و تصدیق ذلک قراءة الحسن الا من خطف الخطفة و منهم من یکسر القاف
فیها لالتقاء الساکنین فالفاعل من الاول مقتل بفتح القاف و من الثانی مقتل بکسرها و اهل مکة یقولون مقتل یتبعون الضمة الضمة **قحل** ✤ **قحول**
بالکسر و تشدید اللام مرد فرومایه سست مثل عثول **قحل** ✤ **قحول** بالضم خشک شدن (صح ف اص ۲) قحل مرد خشک اندام بدحال قحل بفتحتین ایضا مصدر
منه (صح ک اف ۲) شیخ قحل بالکسر و السکون پیر بپوست بر استخوان خشک شده اقحال پیر سال خورده اقحال خشک
کردن قحال بالضم بیماری گوسپند **قدل** ✤ **قدال** بفتح پس سر و هما قذالان و اقذلة ج قذل بضمتین کذلک قذل
جور کردن و عیب کسی کردن (صح ف اص ۲) **قذعل** ✤ **قذعل** مثال جعل مرد خوار قذعلال دشوار شدن
یقال ما عنده قذعملة ای شی **قذعمل** ✤ **قذعملة** الفاره زن پست خسیس تصغیر قذیعم و شتر سگرف اندام قذعل کذلک
قذفل ✤ **قنذفیل** ستور شگرف سطبر و ظن انه معرب **قرزل** ✤ **قرزل** بالضم نام اسپی و مرد فرومایه

قرطل ✤ قرطالة تنک بار خر قرطال تج قرعبل ✤ قرعبلاة بفتحتین جانوری قرقل ✤ قراقل پیراهن زنان قرقل بفتحتین یکی وتسمیة العامة قرقر قرمل ✤ قرمل
بالفتح درخت بی خار وفی المثل ذلیل عاذ بقرملة قرمل بکسر تین شتر کره بختی قرامل شتران دو کوهانه وموی بند زنان قرمل ✤ قرنل بفتحتین لنگی نرشت (ع ح ک اف ۲)
اقرنل نعت منه قرنلات. الکمان رفتن قسطل ✤ قسطل قسطل کرد قسطال نعة فیه کانه ممدود منه مع قلة فعلال فی غیر المضاعف قسطلانیة قوس قزح و
سرخی شفق قصل ✤ قصل بریدن بیت مقصل بالکسر وقصال ای قطاع قصیل ما قطع من الزرع وهو رطب قصلت الدابة علفتها القصیل قصل بالکسر
ضعیف وفرومایه قصالة بالضم کفه گندم قصل فی الطعام مثل الزوان قصلة بالکسر یکی گلهٔ شتر قصمل ✤ قصملة ای قطعة مقصمل شبان سخت عصا
قصعل ✤ قصعل بفتحتین ناکس مثل قرزل قطل ✤ قطل بریدن (ع ت اک ۲) مقطول قطیل نعت منه نخلة قطیل اذا قطعت من
اصلها فسقطت ونام مردی جذع قطل بضمتین ای مقطوع مقطلة بالکسر آنچه بوی سبرند مقاطل تج قطیلة پاره از گلیم وجامه که خود را بوی خشک کنند
قاطول موضعی قطربل ✤ قطربل بفتحتین وتشدید الباء موضعی بعراق قعل ✤ قعال بالضم گل انگور یقال اقعل الکرم گل کرد زرقا عیله کوه باشد
قواعل تج قعولة نوعی از رفتار قعثل ✤ قعثلة مثله مقعثل تیری که نیکو نتراشیده باشند قفل ✤ قفل بالضم م قفل بالفتح آنچه خشک شود
از درخت قفیل مثله وگیاهی وتازیانه ودرهم قفلة درم باسنگ قفول از سفر باز گشتن (ع ف اض ۲) قافلة گروه از سفر باز گردیده قفول ایضا خشک
شدن (ع ت اک ۲) خیل قوافل اسپان باریک شده اقفال خشک کردن وباز داشتن لشکر را از رفتن وقفل کردن در را تقفیل مثله مقفل الیدین
بخیل قیفال بالکسر رگ سر روی معرب قفعل ✤ اقفعلال پرا گرفتن دست قفشل ✤ قفشلیل کفچه معرب قلل ✤ قواقل بالفتح قوی
از خرزج قلل ✤ قلیل اندک قلل تج مثال سریر وسرر وقوم قلیلون وقلیل ایضا قوله تعالی واذکروا اذ انتم قلیل قلة کمی وکم شدن (ع ف اک ۲)
اقلال کم کردن وبی چیز ودرویش شدن وبرداشتن تقلیل کم کردن وکم نمودن قل بالضم کمی یقال الحمد لله علی القل والکثر بالضم والکسر جمیعا و
یقال ماله قل ولا کثر نیست او را کم وبیش وفی الحدیث الربوا وان کثر فهو الی قل ویقال الخمول هو قل بین قل وقولهم لم یترک قلیلا ولا کثیرا قال ابو عبیدة
فانهم یبیدون بالاول تحتو لهم القران والعمران قلة بالضم سر کوه وبالای هر چیزی قتار سر مردم قلل بفتح اللام تج وخنور بزرگ قل بالکسر لرزه یقال اخذه
قل ای رعدة استقلال کم شمردن وبلند بر آمدن وکوچ کردن ورخت بر گرفتن قلال بالضم اندک رجل قلقل وفرس قلقل بفتحتین سبک قلقلانی مرغی چون فاخته
قلقلان گیاهی قلقل بکسر تین گیاهی که تخم سیاه دارد قلقله بانگ کردن وجنبانیدن قلقال بالکسر مصدر وبالفتح اسم یعنی جنبش مثال لزال وزلزال تقلقل
اضطراب کردن قمل ✤ قمل سپش قملة یکی قمل بفتحتین باسپش شدن وشکم کلان شدن (ع ک اف ۲) قملی مرد حقیر قمل بالضم والتشدید کنه واما قملة الزرع فدویبة
اخری تطیر کالجراد ویقال اقمل العرفج والرمث اذا ابدا ورقه صغارا اولاما تقفطر قمثل ✤ قمثل زشت رفتار قنبل ✤ قنبلة گله اسپ از سی تا چهل وگروه مردم
قنابل تج قندل ✤ قندل کلان سر قال ابو عمرو هو قندل وعندل کلان سر ودراز سر قندیل بالکسر م قنقل ✤ قنقل پیمانه بزرگ ونام تاج کسری قول ✤ قول
قوله مقال مقالة گفتن (ع ف اض ۲) ویقال کثیر القیل والقال وجا اسمان فیهما وقری قوله تعالی ذلک عیسی بن مریم قال الحق الذی فیه یمترون وکذلک قالة القال
کثرت قالة للناس رجل قول وقوم قول بالضم وتسکینه مثال صبور وصبر رجل مقول ومقوال بالکسر فیهما وقولة وقوال ومقولة قوال زبان آور بسیار سخن مقول (ک اف ۲) ایضا زبان
و منبر بلغت اهل یمن مقاول تج قیل بالفتح ملک حمیر قیلة ملکه واصله قیل بالتشدید کانه الذی له قول ما فعله انبع اقیال واقوال وقول بالضم جمع قائل مثال راکع
ورکع قال چوب که بدان بازی کنند اقوال القول بر کسی سخنی دعوی کردن یقال قولتنی ما لم اقل واقولتنی ای ادعیته علی وتقول علیه ای کذب علیه واقتال علیه ای تحکم مقاولة قاوله
با کسی قول کردن وگفت وشنید کردن والعرب تجری تقول وحده بافی الاستفهام مجری تظن فی العمل سکنولهم متی تقول الدار تجمعنا وعلام تقول الرمح مثقل ساعدی
ای متی تظن وعلام تظن فتنصب الدار والرمح کما تنصب بالظن وبنو سلیم یجرون متصرف قات فی غیر الاستفهام ایضا مجری الظن فیعدونه الی مفعولین فعلی
مذهبهم یجوز فتح ان بعد القول قهل ✤ تقهل زند وبیات شدن وگله کردن حاجت رجل متقهل ژولیده دست بسر استخوان خشک شده وبدحال مثل متقحل قهل بسیار
نعمت ونکوئی (ع بفتحتام) اقهال بنا بایست مشغول شدن نفس خود را آلودن انقهال ضعیف شدن وافتادن قیل ✤ قائلة میان روزی قیلولة نیم
روز ان خفتن قیل مقیل کذلک وهو شاذ (ع ف اک ۲ ۳) فهو قائل وقوم قیل مثل صاحب وصحب وقیل بالضم والتشدید ایضا قیل ایضا نام
مردی ومنبر بلغت یمن واقیال الیمن ملوکها تیم رو در شراب خوردن تقییل مثله تقییل معه بسنه یقال قیله فتقیل ای سقاه نصف النهار فشرب

قبیلة با و راد بس و خرنج اقاله بر انداختن بیع یقال اقلته البیع و قلته و هی لغة قلیلة و درگذاشتن گناه و لم یأت بهذا المعنی فی الصحاح و المجمل و الدیوان
و ذکره الزوزنی فی المصادر استقاله اقاله خواستن یقال استقلته البیع فاقالنی ایاه و تقیل فلان اباه ای اشبهه قیال بالکسر نام کوهی بلند و ربا و یله ضمیمه
قبعلة و **قعبلة** با هم نزدیک شدن پیش پاها با دوری هر دو پشتا لنگ و یا رفتاری است سست یا رفتار کسی که گویا خاک را بپا جویان می رود **مقشعل**
کمقشعر تیری که درست تراشیده نشده باشد او هو تصحیف مفتعل **قحزلة** زد و انداخت آنرا قحزلة چوب دستی **قندویل** کلان سر **قندعل** کجعفر مرد گول
قدامل کعلابط فراخ **قرلی** کزبکی پرنده ایست هوشیار لا یری الا فرقا علی وجه الماء علی جانب یهوی باحدی عینیه الی قعر الماء طمعا و یرفع الاخری فی الهوا
حذرا و منه المثل اخرم من قرلی او احذر ان رای خیرا تدلی و ان رای شرا تولی **قرثل** کجعفر مرد خوار البتک قرثلة مونث منه **قرزحلة** کجرحلة زن پستک و از
مهرهای کودکان و الاعزان و خشبة طولها ذراع نحو العصا **قرنفل** و **قرنفول** میخک و آن بار درختی است بهاین هند افضل الافاویه الحارة و اذکاها و منه
زهر و یسمی الذکر و منه ثمر و یسمی الانثی و زهره اذکی کلاهما لطیف غواص مضعف المقلب و الدماغ مقولهما نافع للخفقان و البصر و الغشاوة و التکلة باضوم
و طعام مقرفل و مقرنف مطیب به **قزحلة** بالفتح کمان **متقزعل** کمقشعر آنکه بلندی غیر مطمئن باشد و شتاب از هر چیز **قزمل** کجعفر مرد کوتاه بدچهره قزملة
نره **قسطبیلة** بالضم فره لغة فی القسطبیتة **قسمل** کزبرج شیر بچه و قسیلیة است از ازار **قسمیل** بالکسر پدر قبیلة قسایلة و قسامیل چند گروه است از اعراب و قسملة لقب عاید بن
عمرو و اخو جذیمة الابرش لقب بجالة **قصبل** الطعام همگی آنرا خورد **قصدال** بالفتح موضعی است که از انجا عنبر آورند **قصفل** الطعام همگی آنرا خورد قصبلة مثله **قعبل** کجعفر
و زبرج فطر و نوعی است از سماروغ و نباتی است دیگر سپید رنگ و کالنسه که در آن شیر نهند قعبول بالضم مثله قیهاو نام مردی است و بر کنده شده و زشت و رجل
مقعبل القدمین مرد بسیار درگذارنده پاها و قعبلة به وزن و معنی قبعلة **قعطلة** انداخت آنرا و قرض خواه خود در الطلب قرض تنگ ساخت و قعطل فی الکلام اکثر منه
و حواس بن القعطل شاعر و اسمه ثابت و لقب بالقعطل لقوله رجل من بنی زید بن ثمامة شعر فضل لبنی الامانی خالیا + و قعطل حتی قد سمیت مکانیا + **قفشلة** تزدی
تمام بدر بردن چیزی **قفرجل** کسفرجل نام شخصی **قفصل** بالضم اسد **قفطلة** من بین یدی ربود آن چیز را از روبروی من **قمعل** کقنفذ کاسه بزرگ
قمعول مثله یا کاسه خرد و دیک تنگ گردن و پرنده خرد کوتاه گردن و کوچک نول و بچه و تفتح عینه و فی راسه قماعیل یعنی بر سر آن گرههاست قمعولة یکی قمعال
بالکسر مهتر گروه و سردار شبانان و قد قمعل یعنی مهتری شبانان کرد قمعالة سر نره کلان تر قماعیل غنچههای ناشگفته یقال قمعل النبت ای خرجت براعیمه **قملل** کزبرج گردن
بیل و زن کوتاه قد **قنشلة** بریدن خاک وقت رفتار تقشلة مثله **قنجل** کقنفذ بنده **قنخل** کقنفذ بنده یا بنده بد **قندفیل** دفرک یا ناقه سطبر سر معرب گنده پیل
تشبیه لها بالفیل **قندعل** کجرجل مرد گول **قندغل** مثله **قنصل** کقنفذ کوتاه **قنعدل** کسفرجل مرد گول **قنفلة** رفتار با گرانی و کقنفذ نام شخصی و بزیاده و فرک
قهبلة گور خر و زشت و نوعی است از رفتار قهبل چهره یقال حیا الله قهبلک و قبلة قال لوذ لک ای حیاه بتحیة حسنة **فصل الکاف** + **کال** + **کوالل**
بوزن فعلل کوتاه اکوئلال مصدر و منه کوئل نعت منه کبص + **کبل** بند سطبر کبلت الاسیر و کبلته ای قیدته فهو مکبول و مکبل (ع ف اک ۲) و در نوشتن لیت و لو
فرو کبل بفتحتین پوستین کوتاه مکابله باز داشتن و تاخیر کردن در خریدن خانه همسایه تا چون دیگری خواهد بخرد او شفعه طلب کند و قد کره ذلک و یقال کبلتک و کبلک
ای اخرته **کتل** + **کتلة** بالضم پاره سخت از صمغ و جز آن مکتل بالکسر زنبیل پانزده صاع کتل کوتاه کتیلة نخله که دست بوی نرسد تکتل نوعی از رفتار کنتال
کوتاه بزیادة النون کتل + **کوثل** بن کیشتی و بتشدید اللام ایضا **کحل** + **کحل** سال قحط و هی معرفة لا یدخلها الالف و اللام تصرف و لا یقال کحلتهم السنون ای اصابتهم
(ع بفتحهما) و آسمان و یقال صرحت کحل اذا لم یکن فی السماء غیم و فی المثل بارت عوار الکحل کحل بالضم سرمه و مال بسیار اکحل رگ میانگی دست که آنرا رگ هفت اندام
گویند و لا یقال عرق الاکحل صمرو سرمه کون چشم کحل بفتحتین مصدر منه (ع ک اف ۲) و یقال (ع) لیس التکحل فی العینین کالکحل عین کحیل و امراة کحلاء
مکحل مکحال بالکسر فیها سرمه کش مکحول نام مردی مکحلة بفتحتین سرمهدان مکحلان دو استخوان بازوی اسب و تکحل الرجل ای اخذ مکحلة تکحل ایضا سرمه
در کشیدن (ع بفتحهما) تکحل التحال کذلک کحیل مصغر اللفظ که در شتر مالند **کربل** + **کربلة** سستی پای یقال هو یمشی مکربلا کانه یمشی فی الطین و
و پاک کردن گندم کربال بالکسر مندف که بدان پنبه و پشم زنند کربلا مقتل حسین بن علی رضی الله تعالی عنهما **کسل** + **کسل** بفتحتین کاهلی
(ع ک اف ۲) کسلان نعت منه کسالی بالضم و الفتح ج و انثی کسرت اللام مثل صحاری امراة مکسال بالکسر لا تکاد تبرح مجلسها و هو
مدح لها مثل نؤوم الضحی اکسل الرجل فی الجماع اذا خالط اهله و لم ینزل و اکسل الفحل ایضا **کفل** + **کفل** بالکسر بهره و هم چند چیزی قوله تعالی

بوکم کفلین من رحمته و آنکه بر ستور نتواند قرار گرفتن الکفال ج و گلیم که گرد کوهان شتر در پیچند تا بر نشینند ف الکفل نام پیغمبری علیه السلام کفیل پذرفتار کفالة
بالفتح پذرفتاری ازعح ف اص ۲ م یقال کفلت عنه بالمال لغریمه و کفلت بنفسه کفل بپیوسته رو بپوشیدن تکفیل پذرفتاری دادن یقال کفلته المال
والکفلة ایضا ای ضمنته ایاه فکفل هو به کفلا و کفولا و تکفل قوله تعالی فقال اکفلنیها و عزنی فی الخطاب پس گفت بهره من کن آنرا و غلبه کرد مرا سخن و بازوی
کافل پذیرنده تعهد کسی و مجری قوله تعالی و کفلها زکریا مخففا و بکسر الفاء ایضا کفل بفتحتین سرین و یقال اکفلت بکذا اذا ولیته کفلک کنفلیله ریش
بزرگ کلل ❊ کل بالفتح عیال مرد گرانی قوله تعالی وهو کل علی مولیه کلول ج یتیم و آنکه او را نه پدر باشد و نه فرزند کلالة مصدر منه و پسران عم
دورتر والعرب تقول هو ابن عمی کلالة و ابن عم الکلالة اذا لم یکن لحا و کان رجلا من العشیرة کلال کلالة مانده شدن کل ایضا کلة بالکسر کلالة کلول
کند شدن شمشیر و زبان و چشم ازعح ف اک ۲ م کلیل نعت منه کلة بالکسر ایضا پرده تنک و پشه خانه کل بالضم همه لفظه واحد و معناه جمیع یقال کل
حضر و حضروا علی اللفظ والمعنی و کل و بعض معرفتان بلا الف ولام و فیهما معنی الاضافة اضفت اولم تضف اکلیل بکسرتین تاج مرصع و یکی از منازل
قمر و ابر اکلیل الملک گیاهی از دار و ها کلکل بفتحتین کلکال سینه رجل کلکل و کلاکل مرد کوتاه درشت سخت گوشت اکلال مانده کردن و خداوند شتران
مانده شدن و صاحب عیال و خویشان محتاج شدن سحاب مکلل ای ملمع بالبرق و اکتل الغمام بالبرق ای لمع تکلیل تاج پوشانیدن روضة مکللة مرغزار
با گلهای شگفته رجل مکلل مرد کوشا و جد کننده در کار و یقال حمل فکلل ای مضی قدما لم یحجم و قد یکون کلل ایضا بمعنی جبن یقال حمل فما کلل ای ما جبن کانه
من الاضداد انکلال تبسم کردن یقال کشر و افتر و انکل بمعنی ای تبسم و منه الاسنان و بروشنائی برق نمودن تاریکی ابر کمل ❊ کمال بالفتح تمام
و تمام شدن کمل بالفتح والضم والکسر ازد و باب تکامل ای تم اکمال تکمیل تمام گردانیدن کامل تمام و نام اسپی و هم کمته و یقال اعطه هذا المال کملا ای
کلا استکمال تمام کردن خواستن کملول بالضم بیابان و گیاهی که آنرا برغست خوانند کهل ❊ کهل مرد میانه سال کهلة مونث و فی الحدیث هل فی اهلک
من کاهل قال ابو عبیدة من کاهل ای من اسن و صار کهلا کاهل میان دو کتف ستور و فی الحدیث تمیم کاهل مضر و علیها المحمل و پدر قبیلة از اسد
اکتهال دو موی شدن و تمام رسیدن نبات یقال اکتهل النبات ای تم طوله و ظهر نوره کنهبل بکسرتین تام جائی یا آبی کهبل ❊ کنهبل بفتحات
و بضم باء ایضا نوعی از درخت نون زائده کول ❊ کولان بالفتح بردی و علف تکول گرد آمدن کیل ❊ کیل پیمانه و پیمودن ازعح ف اک ۲ م
مکال مکیل بالفتح کذلک و هو شاذ لان المصدر من هذا الباب مفعل بفتح العین مکیال بالکسر پیمانه والاسم کیلة و یقال انه لحسن الکیلة مثل الجلسة والرکبة
و فی المثل احشفا و سوء کیلة ای اتجمع ان تعطینی حشفا و ان تسیئ لی الکیل و کلته بمعنی کلت له منه قوله تعالی و اذا کالوهم او وزنوهم و اکتلت علیه
ای اخذت منه یقال کال المعطی و اکتال الاخذ مکیل مکیول مثل مخیط و مخیوط بالنقص والتمام پیموده و یقال کیل الطعام و کیل الطعام و یقال کول
ایضا و بوع و هو طو و الصید و استوق بالقلب الیاء واوا حین ضم ما قبلها لان الیاء الساکنة لا تکون بعد ضمة مکایلة تکایل بیکدیگر پیمودن فهو
مکایل و متکایل بلا همز کال الزند ای لم یخرج نارا کیول بالفتح والتشدید آخر صف فی الحرب و فی الحدیث ان رجلا اتی رسول الله علیه السلام و هو یقاتل
العدو فسأله سیفا یقاتل به فقال له فلعلک ان اعطیتک تقوم فی الکیول فقال لا فاعطاه سیفا و یقال تکیل الرجل ای قام فی الکیول والاصل تکیل
و هو مقلوب الضمیمه ❊ کبرتل کسفرجل خردک ترد بچه کوه کرد اتک باکوه کرد اتک کبوتل کسمول ملخ عن ابن خالویه رضی الله عنه کشلة کلان شدن شکم
مکدل کمعظم تیره دکندلی و میدرستی است که آب دریا ریده که امل کمصدق کوهی است در میان بحرین برابر قرنیه و هم کمرمل کنز برج آبی است میان دو کوه طی
و قلعه است بکناره دریای شام و دهی است بفلسطین کسطل ❊ کسطال غبار لغة فی القاف کسملة نزدیک گام رفتار کردن کوشلة ❊ کوشالة نره کلان
کعبل بالفتح دور کردن ازعح ف اض ۲ م کعل بالفتح سرگین هر حیوان و تنکه آید و چرکی که بجاهای چهار چسپیده باشد و مرد کوتاه سیاه چرده کعل کصرد
مثله و شبان بید و خرمای چسپیده و تونکر زفت و تکعل استد النز اقه بکعل کحدیث سخت مظلمین و آنکه سرین خود را بجنباند کعظالة سخت دویدن
زفتن ضار کعطل بیده بدست خود خمانه کرد و باز زید و منه اسد کعطل و تکعطل کعظل لغة فی کعطل فی جمیع معانیه کمتل کجعفر و علابط بسیار سخت و
ناقة مکتلة الخلق مثله اخلقه مجتمعة کمیثل بفتحتین کوتاه کمهل پا جهای خود را فراهم آورد و بیرای مغرب است آنرا و کمهل علینا ای منعنا حقنا و
کمهل الحدیث ای اخفاه و عماه و کمهل المال جمعه و انمسل منقبض شد و نشست و از سرما بر نجیده شد تکمهل فراهم آمد و المکمهل

کمز عفر بینه بافلیخیده کنبل کقنفذ و علابط سخت و درشت کنابل بالضم موضعی کنتال کجر و جل کوتاه کنار لی و بمعنی بناتی است که با آب دریا روید و یعرف بالشورة
قشرة الایدع بدیع به و صمغه جید للبارت رجل کنفلیل اللحیة مرد انبوه ریش و سخته کنفلیلة ریش انبوه کنهبل کسفرجل درخت سطبر و بسیار سخت کنهبل
کوتاه و درختهای بزرگ کنهبل مثله کنهدل کجعفر زن جوان فربه و پیر زال من الاضداد و تننده و دختر نوجوان و نام شخصی و شاعری کهل گران جان ناگوار و اخذ
الامر بکهلا یعنی بهگی آن کار را گرفت **فصل اللام** ✦ لعل ✦ لعل بکر و هی کلمة شک و اصلها عل و اللام زایدة لعلی افعل و لعلنی افعل لیل ✦ لیل
شب و هو واحد بمعنی جمع و واحده لیلة مثل تمرة و تمر و قد جمع علی لیال فزادوا فیها الیاء علی غیر قیاس کاهل و اهال و یقال کان فی الاصل لیلاة فحذفت
لان تصغیرها لییلیة لیل الیل و لیلة لیلاء و لیل لائل شب تاریک ملایلة شب مزدور کردن مثل میاومة من الیوم لیلی نام زنی لیالی جمع لیل ایضا و لد
الکروان و النهاء و لد الحباری و ماطائر ان ضمیمه تتلمذ بالفتح موضعی است لمبال بالفتح سرمه و بضم و تلمل لقب تلمیذ لو لا انتحی و گزیده و لال جد والد احمد
بن علی بن احمد تقدیه و معناه بالفارسیة لنگ و السعدی و المازنی و التفاری **فصل المیم** ✦ مثل ✦ مثل بالکسر مانند یقال هذا امثله و مثله
بفتحتین و العرب تقول هو مثیل هذا بالتصغیر و هم امیثالهم یریدون ان المشبه به حقیر کما ان هذا حقیر مثل بفتحتین داستان امثال جمع و صفت مثال بالکسر مانند و کالبد
و دسته مثل بضمتین و سکون هم جمع مثال و ایضا فرمان امثلة مثل جمع تمثیل نگاشتن پیکر نگاشته مانند پیکری تمثال بالکسر پیکر نگاشته تماثیل جمع مثول بالضم
سجده مست پیش ایستادن و برزمین چسپیدن و هو من الاضداد و ماثلة چراغ پایه ماثل رسوم مثل گوش و بینی بریدن از ع ف اض ۲م و الاسم المثلة بالضم
و مانند شدن بچیزی صلته بالباء مثلة از ض ۲م عقوبت مثلات جمع امثال مثله کردن کشته را و قصاص کردن و یقال للحاکم امثلنی و اقصنی و اقدلی
و فلان امثل القوم ای ادناهم الی الخیر و هم اماثل القوم ای خیارهم مثلی تانیث الامثل مثالة بالفتح گرامی و افزون شدن از ع بفتح صمام تماثل از بیماری
به شدن و هو الیوم امثل نعت منه تمثل بهذا البیت و تمثل هذا البیت بمعنی امتثال فرمان برداری نمودن مجل ✦ مجل آبله افتادن و شوخ بستن دست و
از کار از ع ف اض ۲م و یقال ایضا مجلت یده بالکسر مجلا امجال متعد منه و جاءت الابل کانها المجل ای ممتلة کامتلاء المجل محل ✦ محل خشک
سالی و تنگی یقال بلد ماحل و زمان ماحل و ارض محل و ارض محول کما قالوا ابلد سبب و سباسب یریدون بالواحد الجمع امحال خشک شدن شهر فهو ماحل
و لا یقال محل و ربما جاء فی الشعر و بقحط رسیدن مردم محل ایضا مکر و بدی یقال محل به الی السلطان ای سعی به فهو ماحل و محول و فی الدعاء و لا تجعله
ماحلا مصدقا مماحلة مماکرة تمحل مکر نمودن متماحل دراز سبب متماحل بیابان دراز بی پایان و فی الحدیث امور متماحلة ای فتن یطول امرها محال محالة
چرخ دلو بزرگ محالة ایضا فقارة محل شیر بزه گروانیده مدل ✦ مدل بالکسر مرد خرد اندام کم گوشت و بالذال المعجمة کذلک تمدل دستار بر سر و مندیل
بر تن و پیچیدن لغة فی تندل مذل ✦ مذل بکسر ۲ دهنده و آنکه خود را باز نتواند داشت مذل بفتحتین ستوه آمدن از نگاهداشت سر کسی و خواب
شدن پای از ع ک ات ۲م و یقال ایضا مذلت بسری اذل بالضم مذلا ای قلقت و ضجرت حتی افشیته و الامذلال الاسترخاء و الفتور و المذل المثله
مذیل بیماری که آرام نیابد و ضعیف مرجل ✦ مرجل بالضم نوعی از جامهای منقش قال سیبویه مراجل میمها من نفس الکلمة و هی ثیاب الوشی مرطل
و یقال مرطله بالطین ای لطخه مسل ✦ مسل بفتحتین آبراه ای مسیل مصل ✦ مصل ترف مصلة آب که از ماست یعنی سوزمه بیرون تراید و آنچه از زخم
و جراحت بزهد یقال مصل الجرح ای سال منه شیء یسیر و مصلت استه اذا قطرت قلیلا قلیلا عطاء ماصل ای قلیل امصال تباه کردن و به نابایست خرج کردن مال را
و بچه افگندن زن که هنوز مضغه باشد و دوشیدن شبان گوسپند را شاة ممصل و ممصال و هی التی یصیر لبنها ماء اکلا فی الحلبة قبل تحقق مطل ✦ مطل
دراز کشیدن آهن را از ع ف اض ۲م ممطول ای ممدود و دوبر داشتن وام را یقال مطله و ماطله بحقه معل ✦ معل ربودن و شتاب رفتن و معلنی عن
حاجتی و امعلنی ای اعجلنی و خصی کردن خر را امعال معول و شتاب کردن در کار و بریدن و تباه کردن یقال لا تمعلوا رکابکم ای لا تقطعوا العضها من بعض
مغل ✦ مغل بفتحتین درد شکم ستور از علف با خاک خوردن از ع ک ات ۲م یقال به مغلة شدیدة امغال خداوند ستور با درد شکم شدن و
و غمازی کردن یقال امغل به مغلته مغلت و بزکه سالی دو بار نتاج دهد امغلت نعم فلان و هی غنم مغال بالکسر ممغل زنی که بچه از شیر باز نکرده و بار دیگر
آبستن شود و هر سال بزاید مغل بد گفتن کسی را پیش کسی از ع بفتحهما یقال انه لصاحب مغالة بالفتح مقل ✦ مقل بالضم نوعی از دارو مقلیه در درون چشم
مقلة با ناخ نگریستن از ع ف اض ۲م یقال مقلته ای نظرت الیه بمقلتی و فرو بردن بآب و جزآن و فی الحدیث اذا وقع الذباب فی طعام احدکم فامقلوه ثم

انقلوه فان فی احد جناحیه سماً وفی الاخر شفاء وانه یقدم السم ویؤخر الشفاء مقله سنگی که بدان آب بخش کنند تا قل بکیه یکدیگر آب فرو بردن **مکل** + مکلة بالفتح
والضم آب که در تک چاه اندک اندک گرد آید مکلت البئر ای قل ماؤها واجتمع فی وسطها ویقال اعطنی مکلة رکیتکم ای جمة رکیتک والبئر مکول والجمع مکل **ملل**
ملة ملالة ملل بستوه آمدن از ع ک اف ۲ م یقال مللته ومللت منه استملال کذلک یقال رجل مال مل ملول ملولة وذو ملة وامراة ملولة کلها نعت منه
املال بستوه آوردن یقال امله وامل علیه ای اسامه ویقال اول فامل وامل علیه بمعنی املی علیه ایضا یقال امللت علیه الکتاب واملیته بمعنی ومللت
الثوب بالفتح اذا خطته الخیاطة الاولی قبل الکف ملة خاکستر و ریگ گرم مللت الخبزة ملا کوماج کردم امتلال کذلک ملیل مملول کوماج یقال
اطعمنا خبز ملة وخبزا ملیلا ولا تقل اطعمنا ملة قال ابو عبیدة الملة الحفرة نفسها ملیلة حرارة یجدها الرجل وهی حمی فی العظم یقال به ملیلة وملال بالضم
وهو یتململ علی فراشه ویتملل اذا لم یستقر من الوجع کانه علی ملة ملل بفتحتین نام جائی طریق محل کشاده و مسلوک دمل فلان یمل اذا اسرع امتلال
کذلک ملة بالکسر کیش و شریعت ملول بفتحتین بیل سرمه **مول** + **مال** خواسته اموال ج مویل تصغیره والعامة تقول مویل بالتشدید رجل مال
ای کثیر المال مول مول بالضم با مال شدن تمول مثله از ع ف اض ۲ و ع ک اف ۲ م مثل خاف یخاف تمویل مال دار گردانیدن مول بالضم عنکبوت
موله یکی **مهل** + **مهل** بفتحتین آهستگی و زمان امهال تمهیل زمان دادن مهلة بالضم اسم فیه استمهال مهلت خواستن تمهل درنگ کردن امهلال
معتدل و راست ایستادن و آرامیدن و سستی و قولهم مهلا یا رجل ویا رجلان ویا رجال ویا امراة سواء ای امهل فاذا قیل لک مهلا قلت
لا مهل والله ولا تقل لا مهلا والله وتقول ما مهل والله بمغنیة عنک شیئا مهل بالضم مس که اخته قوله تعالی بماء کالمهل درد روی زیت وریم و
زرد آب وفی حدیث ابی بکر رضی الله تعالی عنه ادفنونی فی ثوبی هذین فانما هما للمهل والتراب **میل** + **میل** میلان ممیل ممال مثل معیب
معاب فی الاسم والمصدر خمیدن و از راه خمیدن صلته بعن و جور کردن صلته بعلی امالة خم دادن میل بفتحتین کژی و خم در خلقت یقال رجل
امیل العاتق وفی عنقه میل امیل ایضا آنکه شمشیر نباشد با وی و آنکه بر زین راست نتواند نشست میلاء ریگ توده بزرگ و درخت بسیار شاخ تمایل پیچ
پیچان رفتن استمالة بسوی خود جنبانیدن کسی را بسخن خوش و نیکوئی تمییل متردد بودن میان دو چیز میل بالکسر منتهای درازی بصر از زمین و چوب سرمه کش
و آهن جراح و کحال و سه یک فرسنگ و قلم تخته خاک **ضمیمه** مؤولة و مالة فربه و ونزک شدن مرد از ع لغتیها ذک اف ۲ مال بالفتح کلمة
نعت منه مالة مؤنث منه و جاء امر ما بال له بالا و ما بال باله ای لم یکترث له لم اشعر به مالة ماء باج و آسیا میال ج مثله جنبانید و حرکت داد آنرا از ع ف اض ۲
ماخل گریزنده ماخ مثله **مرولة** کار خود را استوار نکردن **امرال** السحاب ابر ریزشید امزال الثلج برف گداخت قلب امرل **مثل** کم دوشیدن ممثل
کم شیر می دوشنده تمثیل کم شیر فرود آوردن شتر ماده یا پراگنده شدن شیر آن یقال مثلت الناقة وامتثل السیف شمشیر را برکشید مثلة مثله موصل
بالضم دهی است منها غانم بن حسین الفقیه ابو الغنائم الموصلی او منسوب الی موصلی وهو کتاب للنصاری وجده کان نصرانیا مشول کم شدن گوشت و مخذ
باشلة ران کم گوشت ورجل ممشول الفخذ **امشعل** بروزن ومعنی اشجل (?) **میکائیل** و میکائین بکسرها نام فرشته ایست معروف عم جمار **مهصل** بالضم خرد شست
فصل النون + **نال** + **نالان** نوعی از رفتار که گوئی بر نشیب بار دارد ورجل نول فول و ضبع نول نعت منه **نبل** + **نبل** تیرها مؤنثه ولا واحد لها من
لفظها وقیل هو واحد وجمعها نبال و انبال نبال تیردار و باخفتان نابل مثل لابن وتامر نابل ایضا تیرگر و کان حقه ان یکون بالتشدید مثل حجاب وقواس نبالة
مصدره وایضا زیرک در کار و انبل القوم اعلمهم بالنبل ویقال النبل نبله الا باخره ای ما انتبه له وما بالی به وفیها اربع لغات یقال ما انتبل نبله
ونباله ونبالته ونباله نبلة بالضم عطیه نبل ج نبل آگاهی و فضل نبالة مصدر منه از ع بضمها نبیل نعت منه نبل بفتحتین ج مثل کریم وکرم وایضا کبار القوم
و صغارهم وهو من الاضداد نبیلة شگرف و مردار نبل از ض اف ۲ م سنگ استنجا وفی الحدیث اتقوا الملاعن واعدوا النبل والمحدثون یقولون بالتحریک
منابلة تیر گرو کردن به تیرانداختن یقال نابلته فنبلته ای کنت اجود منه نبلا و یکون ذلک فی النبل ایضا نبل بالفتح تیرانداختن و غالب آمدن به تیراندازی
وفضل و مصلحت شتر قیام نمودن و جای راندن سخت ستور را از ع ف اض ۲ م استنبال تیر خواستن انبال تیر دادن تنبیل دادن یقال نبلنی حجارة الاستنجاء ای
اعطنی و نبلت فلانا بالطعام ای ناولته شیئا بعد شیء تنبل تیر و سنگ نمودن و تیر با خود داشتن و فضل نمودن از خود و مردن شتر و مردم و جز آن تنبال بالکسر
کوتاه **نثل** + **نثل** کشیدن به جنبانیدگی و بیضه شتر مرغ که در روی آب ببرگفنه و در بیابان دفن کنند نثل بالتحریک مثله استنثال پیش از همه شدن یقال

وتنثل من الصف ای تقدم اصحابه وآبادگی کردن کار راصلته بااللام تناثل انبوه شدن جامعه ناثل بفتح الثاء نام مردی از عرب نثل ✤ نثلة زره فراخ نثل بالفتح یقال نثل درعه ای القاها عنه ولا یقال نثرها نثیلة خاک چاه نثل خاک از چاه بیرون آوردن از ع ف اص ٢م انتثال کذلک و یقال حفر تک نثل بالفتحتین ای محفورة نثیل سرگین یقال لکل حافر نثل ونثل ازارات ونثلت کنانتی اذا استخرجت مافیها من النبل وکذلک اذا انقضت مافی الجراب من الزاد وتناثل الناس الیه ای انصبوا نجل ✤ نجل نسل وفرزند وزه یقال نجله ابوه ای ولده فرس ناجل ای کریم النجل واندا ختن چیز برا از ع ف اص ٢ یقال نجل الناقة الحصی بمناسمها ته زیره زخم فراخ زدن یقال نجله ای طعنه واوسع شقه وشگافتن پوست را و باز کردن اهاب منجول ونجلت الارض اخضرت ای اخترت یعنی زیر آب ناک شد زمین و پیش پای زدن کسی را چنانکه دور غلطیدن و یقال من نجل الناس نجلوه ای من شارهم شار ره و بیرون آوردن استنجال بسیار زه شدن زمین نجیل شکستهای برگ هرم و آن نوعی از درختان شوره ست تواجل شتران که آن برگ را بخورند منجل بالکسر نجل بفتحتین فراخ چشم شدن از ع ک اف ٢م رجل انجل وعین النجلاء وطعنة نجلاء نعت منه نجل ج وسنان منجل ای واسعة الطعنة انجیل بالکسر کتاب عیسی علیه السلام یذکر و یؤنث فمن انث اراد الصحیفة ومن ذکر اراد الکتاب نحل ✤ نحل زنبور نحلة یکی یقع علی الذکر والانثی حتی تقول الیعسوب وهو ذکرمنه ولاغر سخن بستن برکسی که او نگفته باشد منحول شعر و سخن بربسته برخود که دیگری گفته باشد نحل بالضم عطیه دادن از ع بفتحها نحلی علی فعلی بالضم عطیه نحلة بالکسر کابین زن دادن بی عوضی و بی طلبی و پیدا کردن و نامیدن کابین را و دعوی کردن نحول لاغری ولاغر شدن از ع بفتحها انحال متعد منه و نحل جسمه بالکسر ایضا و بالفتح افصح جمل ناحل ای مهزول سیوف نواحل شمشیر ها باریک و تنگ شده انتحال شعر و دیگر را بر خود بستن تنحل مثله وایضا خود را بمذهبی بستن نحل ✤ نخل نخیل درخت خرما نخلة یکی نخل ایضا نوعی از زیور و بیختن نخالة بالضم سبوس منخل بضمتین پرویزن وهو احد ما جاء من الادوات علی مفعل بضمتین و بفتح النخاء ایضا لغة انتخال استقصا کردن و بهتر را گزیدن تنخل گزیدن ناخل الصدر ای ناصح بطن نخلة نام موضعی میان مکه وطایف نخل بفتح النخاء مشدد وانام شاعری متنخل بکسر النخاء نام شاعری از هذیل ندل ✤ ندل از جای بجای بردن و ربودن وندلت الدلو اخرجتها من البئر رجل مندل از ک اف ٢م نعت منه مندیل بکسرتین دستارخوان و دستار که بر میان بندند یقال تندلت بالمندیل وتمندلت ایضا مندلی بوی خوش مندل شهری از هند که آن عطر بوی منسوب است اسندلان بضم الدال وفتحها قدر یعنی آنکه بشب با چیان نماید که مردم را فرو میگیرد وهو مقدمة الصرع نودلان در پستان سندول بکسر الدال پر جنبان از غایت پیری ویقال نودلت خصیاه ای استرختا ومشی الرجل متنودلا ای مشی متبخترا بااندوال روان شدن شکم نذل ✤ نذل الله فرومایه شدن از ع بضمهما فهو نذل ونذیل نعت منه نزل ✤ نزل بالضم انچه پیش مهمان فرود آید ه نهند از طعام وجز آن انزال ج و فزونی و برکت نزل بفتحتین مثله یقال طعام کثیر النزل والنزل نزالة صلب و صاف شدن زمین چنانکه باندک باران سیل از وی روان شود از ع ک اف ٢م رض نزلة ک ٢ ومکان نزل النعت منه خط نزل ای مجتمع ویقال وجدت القوم علی نزلاتهم ای منازلهم وعلی استقامتهم نزول فرود آمدن منزل بفتحتین کذلک از ع ف اک ٢م منزل بف ا ک ٢م جای فرود آمدن وسرای و آب خور و منزلة مثله وایضا مرتبه و درجت وهی لاتجمع نزول ایضا فرود آمدن یعنی استنزال از مرتبه فرود واقتادن و فرود فرستادن منزل بفتح الزاء کذلک و فرو فرستاده قوله تعالی انزلنی منزلا مبارکا تنزیل فرو فرستادن و ترتیب دادن تنزل بدرنگ فرود آمدن انزال فرو دادن نزالة بالضم آب مرد نزال مثل قطام یعنی انزل وهو معدول من النازلة نزال بالکسر فرود آمدن ده گروه باهم در حرب نازلة سختی نزلة زکام یقال به نزلة و قد نزل یستعمل مجهولا و یکبار فرود آمدن و منه قوله تعالی ولقد رآه نزلة آخری ای مرة نزیل مهمان فرود آینده و قوله تعالی جنات الفردوس نزلا قال الاخفش هو من نزول الناس بعضهم علی بعض نسل ✤ نسل فرزند زه وزادن از ع ف اص ٢م و بر انداختن مرغ و افتادن آن و بیختن لیشم و موی لازم انسال کذلک و دقت لیشم ریختن شدن ستور را و دیر کردن بر قوم یقال انسلت القوم ای تقدمتهم تناسل از یکدیگر زادن نسولة بالفتح ناقه که بجهت زه نگاه دارند نسل بفتحتین شتر که از ایشان بی دوشیدن بیرون آید نسیل عسل که اخته و از موم جدا شده و انچه افتد از پر و لیشم و جز آن نسال بالضم کذلک نسل نسلان جامه از کتف افتادن و شتاب در دویدن از ع ف ا ک ٢ و ض ٢م قوله تعالی الی ربهم ینسلون نشل ✤ نشل گوشت بر کشیدن از دیگ از ع ف اص ٢م انتشال کذلک منشل منشال بالکسر آنکه گوشت بر کشیدن از دیگ فخذ ناشلة ران کم گوشت قشل گوشت بی توابل پخته منشلة بفتحتین جای خاتم از خنصر نصل ✤ نصل پیکان و تیغ و کارد و نیزه نصول نصال ج منصل بضمتین [illegible] تیغ نصول زائل شدن رنگ [illegible] از دست و بیرون افتادن پیکان از تیر و تیغ از دسته و موی از خضاب یقال انتصلت ناصل [illegible] از ع ف ا ص ٢م [illegible] پیکان و بر جای [illegible]

الاضداد و تنصیل پیکان از تیر بیرون کشیدن یقال نصلت السهم و نصلته ... اذا نزعت منه النصل ... درشاخ ازتیر
من الاضداد و انصال سنان از نیزه بیرون کردن کان یقال لرجب فی الجاهلیة منصل الاسنة و منصل الال لانهم کانوا ینزعون فیه و انفیری نصیل پیوند میان گردن
و سر من تحت اللحیین تنصل بیزار شدن از گناه و بیرون کشیدن خود را استنصال بیرون کشیدن یقال استنصل الصیف السفا یعنی افکند باد گرم خاک را انتضل +
مناضلة نضال تیراندازی باهم کردن یقال ناضلته فنضلته ای غلبته فی النضال انتضال تناضل کذلک و سخن و شعر نیز و کردن یقال انتضلوا بالکلام ...
و فلان یناضل عن فلان اذا تکلم عنه بعذره و دفع انتضال ایضا دست انداختن شتر در رفتن و برگزیدن نضلة نام مردی ابو نضلة کنیت هاشم بن عبد مناف
نطل + ناطل کوزه که شراب پیمایند بوی پیاطل ج نیطل و لو و سختی نطول بالضم آب جوشانیده که دارو ها بجای ریختن ... نطول بالفتح آن آب
نعل + نعل هم و هی مؤنثة نعیلة تصغیر ها و زمین درشت که سنگ ریزه ها از وی درخشد و پی که بر گوشه کمان زنند یقال نعلت و انتعلت نعل پوشیدم
... ناعل بانعل و یقال لحمار الوحش ناعل لصلابة حافره انعال نعل بستن یقال منه نعلت خفی و دابتی و الانقال نعلت نعل السیف آهن و غیره بن نیام شمشیر
فرس منعل پیدا و جل اسپ که میان سم و رسغ وی سپید باشد و اذا آن بر تر نگذرد و چون از رسغ بر گذرد آن را تحزیم گویند ... منعلة یقال الذبیح کرنده
نعثل + نعثل گفتار نر و نام مردی دراز ریش نعثلة رفتار پیران سست نغل + نغل بفتحتین تباه شدن پوست و فلان نغل ای فاسد النسب و العاقبة
نغول نغل بالسکون و کینه ور شدن ... یقال نغل قلبه علی و سخن چینی و تباهی کردن میان مردم نفل + نفل نافله عطیه ... عبارت کسی
بود و منه نافلة الصلوة و نبیره انتفال دور شدن و بیزار شدن از چیزی نفل بفتحتین غنیمت انفال ج تنفیل غنیمت دادن تنفل تطوع گذاردن
نفل ایضا گیاهی نفل ... العید از غره ماه شب دیگر نوفل ... دلبسیار عطا و نام ... نوفلة نمکدان نقل + نقل از جایی بجایی بردن
... موزه و نعل کهنه و در پی کرده و در پی کردن نقل بالکسر مثله یقال جاء فی نقلین له نقال ج منقل بفتحتین کذلک و فی حدیث ...
... لامراة افضل من ... فی بیتها ظلمة الامراة فدیت من البعولة ... فی منقلیها قال ابو عبید لولا ان الروایة اتفقت فی الحدیث و الشعر
ما کان وجه الکلام عندی الا الکسر و منقل ایضا راه در کوه منقلة مرحله نقل بالضم و هو ما یتنقل به علی الشراب و نقلة اسم من الانتقال من موضع الی موضع نقل
بفتحتین سر که از تیزی بیتری و سنگستان یا ... نقال مکان نقل بالکسر و سنگ ... شتر ... در سخن جل نقل ک ... نعت
منه مناقلة ... سخن گفتن نقیل راه و نوعی از رفتار نقیلة زن غریبه ... که ... نقل ... شتر ... نقائل ج انقال نیکو کردن موزه تنقیل کذلک و ایضا بسیار
نقل و حرکت کردن ... نقاوت ... ستخوان از وی شکست باشد تنقل بر گشتن و چیزی را نقل کردن مناقلة الفرس ان یضع یده و رجله علی غیر حجر بحسن
نقله فی الحجارة نقال بالکسر یکباره و دوباره آب و علف خوردن شتر پی چرانیدن کسی یقال منه فرس منقل ناقلة مردم از جایی بجایی روند خلاف قطان انقلاب
نوعی از خرما بشام تنقثل + تنقثلة رفتار پیر گرد انگیزان نکل + نکل بالکسر بند آهن لگام ... نکل و نکل بالکسر و بفتحتین ... شبیه مردی که
از وی در بند شوند دشمنان وی و یقال رماه الله بنکلة ای بما ینکله ... نکیل عقوبت کردن تا عبرت دیگران گردد ... نکال بالنسبة النکل ... الانسان نکول ...
از دشمن ... از سوگند ... ناکل ترسنده ضعیف نکل ... مرد دلیر و اسپ قوی و فی الحدیث ان الله تعالی یحب النکل علی النکل ای الرجل القوی المجرب علی
الفرس القوی المجرب نمل + نمل مورچه نملة یکی ارض نملة ... طعام منمول اصابه النمل و ... سپیدی اندام که آنرا اطباء ... نملة ایضا گفتگی ...
و هو عیب و فرس نمل القوائم اذا کان لا یستقر و فلان ذو نملة بالضم ای کثیر ... نملة ایضا سخن چینی نمل ... انامل کذلک انملة بضم المیم سر انگشت انامل ج نول +
منوال نورد جولاهه نول کذلک انوال ج نول ایضا نورد ... عطا دادن یقال نلت له بالعطیة ونلته العطیة ایضا و یقال هم علی منوال
واحد ای علی طریقة واحدة بر یک نورد اند و قولهم نولک ان تفعل کذا ای حقک و ینبغی لک و اصله من التناول نوال بالفتح عطا نائل مثله نوال ایضا صواب
تنویل دادن رجل نال بسیار عطا و هم نالان ... انوال و ... و ناوله الشی فتناوله ای اعطیته فاخذه نهل + منهل آب خور و منزل ناهلة آینده و رونده ناهل
تشنه و سیراب و هو من الاضداد نهل بفتحتین ... مثل طالب و طلب جمع نهل نهال مثل جمل و جمال نهل بالسکون و الحرکة نخست خوردن و تشنه
و سیراب شدن ... نهال متعدد منه منهال نام مردی نهشل + نهشل گرگ و ... و نام مردی ابو نهشل کنیت مردی نیل + نیل
... نیل ... انالة ... نیل بالکسر رود مصر ... نام ... نیل ...

والبعتمان فی المنہ لان النارجیل ؛ بالمرلغة فی النارجیل ٭ مطل کہ بر جہا مای بد و مرد گریز نا صلہ رفتار بندی و قد نامل یعنی چنین رفتار کرد ٭ نجیل کجعفر بسیار سخت و موضعی و نام شخصی و عبد اللہ بن نبتل کان منافقا نارجیل جوز ہندی نارجیلہ یکی و قد یہمز و یکون فی القنو الکریم منہا ثلثون نارجیلہ و لما لبن یسمی الاطواق ذکر فی القاموس و خاصیتہ الزیح منہا اسہال الدیدان و الطری باہی حبدا التعابل ٭ ربط طارق بن رسیق نبطلہ باہستگی دویدن و بہ چپ و راست نادوان فرامیدن نعبول ٭ کہ بنو بر پرندہ است و بنائی است رجل متغدل الراس فرو ہشتہ سر با بزرگی سطبری بروزن نعفصل کجعفر گران نکیتل مصغرا صحابی نکشل ٭ کہد بہر سر ناتوان لہبلہ کہنہ سال شدن یقال شیخ نہبل و عجوز نہبلہ نہبلۃ ایضا رفتاری است باگرانی و نشر مادہ ذرک عرفی الترمذی فی حدیث الرجال فطرحہم بالنہبل و ہو تصحیف و الصواب بالمیم نہضل کجعفر مرد سال خوردہ و کلان از کرکس و باز فصل الواو ٭ وال ٭ وال و وئل پناہ گرفتن اربع وت اک ٢ م موئل پناہ موالہ کذلک مثل مہلہ موالہ رہائش جستن و اللہ مثل و غلہ سرگین و مزبلہ یقال ان وقود ہم الوالہ اوالت الماشیۃ فی المکان ای اثرت فیہ بابوالہا و ابعارہا استوال گرد آمدن شتران اول نخست نقیض آخر و اصلہ اوال علی افعل مہموز الاوسط فقلبت الہمزۃ واوا و ادغمت یدل علی ذلک قولہم ہذا اول منک و الجمع الاوائل و الاوالی ایضا علی القلب و الاولون ایضا و قیل اصلہ وول علی فوعل قلبت الواو الاولی ہمزۃ و لم یجمع علی اواول لاستثقالہم اجتماع الواوین بینہما الف الجمع و ہو اذا جعلتہ صفۃ لم تصرفہ تقول لقیتہ عاما اول و اذا لم تجعلہ صفۃ صرفتہ تقول لقیتہ عاما اولا و تقول ما رایتہ مذ عام اول بالرفع للصفۃ ٭ لک قلت اول من عامنا و بالنصب للظرف کانک قلت مذ عام قبل عامنا و ضممتہ علی الغایۃ فی قولک ابدا بہذا اول ای قبل و ان اظہرت المحذوف نصبت کما تقول اول فعلک و ان لم تر شیا یوما قبل امس قلت ما رایتہ مذ اول من امس فان لم ترہ یومین قبل امس قلت ما رایتہ مذ اول من اول من امس و لم تجاوز ذلک و یقال ہذا اول بین الاولیۃ اولی مونث اول ج مثل اخری و آخر وائل پدر قبیلہ وبل و بلہ بفتحتین گرانی و ناگوارندگی وبل و بال گران و ناگوار شدن ربع لعضہما و بیل نعت منہ و ایضا عصا سطبر و بیل مثلہ و ایضا تیہ با ہیم و بیل مثلہ و یقال بالشاۃ وبلۃ ای شہوۃ بالفحل و قد استوبلت الغنم و استوبلت البلد ای استوخمتہ و ذلک البلد اذا لم یوافقک فی بدنک و ان کنت تحبہ وابل باران بزرگ قطرہ وبل مصدر منہ ربع فت اک ٢ م و منہ ارض موبولۃ و قولہ تعالی فاخذناہ اخذا وبیلا ای شدیدا اخذ و بیل و خذ ابیل شدید وبلہ کرانکشت از سرباز و وبال بالفتح نام آبی وثل ٭ وثل بفتحتین رسن از لیف وثیل لیف و نام مردی و اثلہ نام مردی وجل وجل بفتحتین ترسیدن ربع ک ات ٢ م موجل کذلک و بکسر الجیم جای ترس و فی المضارع اربع لغات یوجل و یاجل و ییجل و یجل و کذلک فیما اشبہہ من باب الفعال اذا کان لازما فمن قال یاجل جعل الواو الفا لفتحۃ ما قبلہا و من قال ییجل بکسر الیاء فہی لغۃ بنی اسد فانہم یکسرون یاء المستقبل اذا کان بعدہا یاء اخری فتقوی احدی الیائین بالاخری و لیقولون انا اجل و نحن نیجل و انت تیجل و لا یکسرون الیاء فی یعلم و الامر منہ ایجل صارت الواو یاء لکسرۃ ما قبلہا و تقول انی منہ لاوجل و لا یقال فی المونث وجلاء لکن یقال وجلۃ و رجل وجل و جل ٭ وحل بفتحتین گل تنک موحل بالفتح مصدر منہ و بالکسر المکان و الاسم وحل بسکون و الفتح ردیئۃ فیہ و استوحل المکان وحل الرجل بالکسر ای وقع فی الوحل و او حلہ غیرہ و واحلہ فوحلہ ای غلبہ فیہ وذل ٭ وذیلہ آئینہ و پارہ نقرہ و ذائل ج و ذیالۃ بالکسر پارہ گوشت یقال قد لوذوا اسمہ اذا اقتطعوا البعیر قسم وذل ٭ ورل بفتحتین جانوری چون سوسمار ورلان بالکسر و ادرال ارؤل ج وسل ٭ وسیلہ سبب و دست آویز و سیل وسائل ج توسیل توسل نزدیکی جستن بچیزی یقال وسل الی اللہ تعالی وسیلۃ و توسل الیہ بوسیلۃ اذا تقرب الیہ بعمل توسل ایضا دزدی یقال اخذ فلان ابلی توسلا ای سرقۃ الواسل الراغب الی اللہ تعالی موسیل نام آبی وشل ٭ وشل بفتحتین آب اندک و فی المثل وشل بالرجل او شال و نام کوہی بہ تہامہ و شلان چکیدن آب ربع فت اک ٢ م جبل واشل لقیطر منہ الماء و جاء القوم او شالا ای متبع بعضہم بعضا و شول بالضم کمی بہرہ و سستی یقال فلان واشل الحظ ای ناقصہ ناقۃ و شول بالفتح بسیار شیر وصل ٭ وصل پیوند اوصال ج و ضد الہجر و پیوند کردن جامہ و یقال ہذا وصل ہذا ای مثلہ و صول رسیدن ربع فت اک ٢ م یقال وصلہ و وصلت الیہ وصلۃ بالضم پیوستگی و بینہما وصلۃ ای اتصال وصل ج وصل وصلۃ پیوستن و پیوستہ شدن و عطا دادن اوصال مفاصل و الوصیلۃ الشاۃ التی تلد سبعۃ ابطن عناقین عناقین قان ولدت فی الثامنۃ جدیا ذبحوہ لالہتہم و ان ولدت جدیا و عناقا قالوا وصلت اخاہا فلا یذبحون اخاہا من اجلہا و لا تشرب لبنہا النساء اتصال رسیدن و پیوستن وصیلۃ ایضا عمارت و فراخی و زمین فراخ و صائل جامہای مخطط یمانی و اصلہ پیوندکنندہ مستوصلہ آن زن کہ بر موی او پیوند کنند و فی الحدیث لعن اللہ الواصلۃ و المستوصلۃ توصل پیوستگی جستن بلطف تواصل پیوستگی کردن

ایصال رسانیدن و پیوند انیدن توصیل مبالغة فی الوصل مواصلة و وصال پیوسته داشتن و منه المواصلة فی الصوم + موصل بکسر ص نام
شهری و پیوند رسن و میان ران و سرین شتر و اصل نام مردی او اصل ج + وعل وعل بز کوهی و عول او عال ج + و فی الحدیث
یظهر التحوت علی الوعول ای یغلب الضعفاء الاقویاء و وعل بسکون ع پناه و چاره یقال مالی عن ذلک وعل و وعلی ای مالی منه بد + توعل
برآمدن بز کوهی و جز آن بر کوه و دعلة نام شاعری + وغل + وغول در درخت رفتن و پنهان شدن وغل بسکون غ مجلس شراب کسی
ناخوانده در آمدن و اغل لغت منه (ع ف ا ک ۲) و شرابی که واغل خورده و ضعیفه مایه و چاره یقال مالی عن هذا الامر وغل ای بد
و که بدیوار ایصال تیز رفتن توغل دور شدن و رفتن + و قل و قول برشدن و برآمدن بر کوه (ع ف اد ک ۲) توقل بکوه بر آمدن
یقال منه وعل و قل بضم القاف و کسرها مثل بندس و فی المثل ادقل من غفر و هو ولد الاروية ای الوعل و فرس و قل اذا احسن الدخول بین الجبال
و کل + رجل و کل بفتحتین و و کلة مثال همزة و تکلة ای عاجز یکل امره الی غیره و یتکل علیه + موکل بفتحتین نام جائی و مواکلت الدابة ای
اسارت السیر فرس واکل یتکل علی صاحبه فی العدو و یحتاج الی الضرب و یقال دابة ضبعاء و کال بالفتح و الکسر ای کسل و کیل و توکیل وکیل
گردانیدن و گذاشتن کار را به کسی و کالة بالفتح و الکسر اسم منه توکل اعتراف بعجز و اعتماد بر غیر خود کردن تکلان بالضم اسم منه و اتکلت
علی فلان فی امری ای اعتمدته و اصله اوتکلت قلبت الواو یاء لانکسار ما قبلها و ابدلت منها التاء فادغمت فی تاء الافتعال ثم بنیت علی هذا
الادغام اسماء من المثال و ان لم تکن فیها تلک العلة توهما ان التاء اصلیة لان هذا الادغام لا یجوز اظهاره فی حال فمن تلک الاسماء تکلة تکلان تحمة
تهمة تجاه تراث تقوی فاذا صغرت قلت تکیلة و تخیمة لا تعید الواو لان هذه حروف الزمت البدل فثبتت فی التصغیر و الجمع + وکل کوکل
کار به کسی گذاشتن (ع ف ا ک ۲) یقال وکله الی نفسه و امر موکول الی رأیک + مواکلة بر یکدیگر اعتماد کردن + و لول + و لولة + و لوال
بانگ و فریاد کردن زن + و هل + و هلة ترس و لقیته اول وهلة ای اول شیء + و هل بفتحتین ترسیدن (ع ک ا ع ک ۲) وهل لغت منه مستوهل مثله
و هل ایضا غلط و سهو کردن در چیزی یقال وهل فیه و عنه + وهل بسکون ه دل بجائی رفتن که مراد آن نباشد (ع ف ا ک ۲) + ویل + ویل + وای
و تحقق و نام وادی در جهنم یقال ویله و ویل له و فی الندبة ویلاه و تدخل علیها الهاء فتقول ویله و یقال ویل له و ویلا له الرفع علی الابتداء و النصب
علی اضمار فعل فاذا اضفته لم یکن الا النصب + ضحیم قحل بفتحتین کسی که از شراب شکم سیر شود تا او تحل تکی و دل استقادیده لا اقضیه یعنی مشک شیر را غیبابید
و نقل کرد و ل بلا و کار بزرگ و نقلی شله و موضعی + دقل چیزاندک و دقلة اقلة ای قشرته و قصب و اغل بالغ او دار مدغلة تم قیلا فزادها
کردم اورا تروقیل فرعی از ریحان است که بفارسی اردشیران گویند + هبیل بن سعد بن مالک بن النخع ابو بطن منهم علی بن مدرک الوهبیلی المحدث
اول + هذا موضعه و ذکر فی وال قال النحاة الاوائل بالهمزة هکذا اول لکن لما اکتنفت الالف واوان و دخلت الاخیرة الطرف فضعفت
و کانت الکلمة جمعا و الجمع مستثقل قلبت الاخیرة همزة و قد یقلبون فیقولون الاوالی + فصل الهاء + هبل + هبل بفتحتین بی فرزند شدن
یقال هبلته امه ای ثکلته اهبال ای اثکال مهبول بالفتح ثکول مهبل بالفتح راه رحم هبالة نام شتری + هبل مثال صعب مردم و شتران گران گوشت
سال خورد تهبیل اهبال ایضا گران کردن گوشت کسی را رجل مهبل لغت منه + اهتبال غنیمت شمردن و حیلت کردن یقال اهتبلت غفلته ای
اغتنمت + مهتبل کذاب هبال صیاد و فریبنده و ذئب هبل ای محتال + هبل (ض ا ف ۲) نام بتی که در کعبه بود + هنبلة رفتار گفتار لنگ فرود آمدن
هتل + تهتال + هتل تهتان نیک باریدن ابر (ع ف ا ک ۲) هتل سحابان کذلک سحاب هتل (ض ا ک ۲) لغت منه + هتمل + هتملة سخن پوشیده
هجل + هجل زمین پست میان کوه تهجیل شنوانیدن و دشنام دادن و عیب و تازیانه انداختن هوجل شتر تیزرو و مرد احمق و دشت بی نشان
و زمین ناهموار + هدل + هادل + کبوتر نر و بانگ کردن وی (ع ف ا ک ۲) یقال الهدیل فرخ کان علی عهد نوح النبی علیه السلام فصاده جارح من جوارح الطیر
قالوا فلیس من حمامة الا و هی تبکی علیه + هدل فرو هشتن چیزی را (ع منه ا ک ۲) و بفتح او تکان کردن شتر هدیل هادل و دراز الفتح و ذلک اهدل
مشفر البعیر بفتحتین هدل منه (ع ک ا ع ک ۲) اهدل هدل لغت منه + تهدل سست شدن لب و لفر و افتادن شاخ ای درخت هدال بالفتح شاخ
سر فرود آورده + هدل + هدل + گسترش جامه کهنه هدبة مثال تجملة ریگ بسیار + هذل + هذلول + بالضم و ریگ مرتفع دراز باریک و سیل خرد

هذالیل بتح ر هو: له جنبان بیرون آمدن بول شتر و اضطراب کردن و دردویدن و جنبیدن دلو و هوذل السقا اذا تخضخض + هذیل بصغر اجی از عرب نام مردی هذلی منسوب + هذلل بتح + هذملة نوعی از رفتار + هرجل + هرجلة + رفتار شوریده هرجل شتر تیز رو میم زائده همرجلة ناقه گذرنده نیکو هرطل هرطال + بالکسر دراز + هرقل هرقل + بکسر تین علی وزن خندف ملک روم و یقال هرقل بوزن دمشق + هرکل هرکولة + علی وزن یزدق زن بزرگ سرین هرکلة جای موج دریا + هرمل + هرملة + برکندن موی شعر هرامیل موهای افتاده + هرول + هرولة نوعی از رفتار دویدن هزل + هزل بیهوده ضد جد (ع ف اکه ۲) هزال بالضم لاغری یقال هزلت الدابة هزالا یستعمل مجهولا هزلت مضمومة لاغر هزیل وابل مهازیل و اهزل القوم اذا اصابت مواشیهم سنة ای قحط فهزلت + هزبل + و یقال ما فیه هزبلیة ای شئ + هشل + هشیلة الاغتر کر ای دستوری خصم بزید و بازگرداند هضل + هضیلة + زن ضخم میانه سال + و ناقه بسیار شیر و آواز های مردم هضیل لشکر بسیار + هطل + هطل + پیاپی شدن باران و اشک و رفتن آن (ع ف اکه) هطلان تهطال کذلک سحاب هطل و مطر هطل نعت منه و هطل جمع هاطل دیمة هطلاء و لا یقال سحاب اهطل کقولهم امراة حسناء و لا یقال رجل احسن + هطل بالکسر شتر مانده کننده ناقة هطلی آهسته رو و کاهل هطال نام کوهی و ابر نیک بارنده هیاطلة گروه از مردم ترک و خلج و اهل طخرستان هیطل روباه و گروهی اندک از مردم + هقل + هقل + بالکسر شتر مرغ جوانه + هکل + هیکل + شکوه و کالبد و پیکر و اسپ دراز ضخم و بنای بلند و خانه ترسایان هلل + هلال بالکسر ماه نو تا سه شب ثم هو قمر و چنبر اله نیج و نام قبیله از هوازن و آب اندک در تک چاه و سنان دو شاخ و گوشه سنگ آسیا که شکسته بود تهلل روی شکفتن روی از شادی یقال تهلل وجهه و استهل ایضا و روان شدن اشک انهلال ریخته شدن باران و ابر تهلیل لا اله الا الله گفتن یقال قد اکثر من الهیللة ای من قول لا اله الا الله و باز ایستادن و گشتن یقال حمل فما هلل ای نما جبن + هلل بفتحتین ترس یقال هلل فلان هلالا ای رجع و فاد اول باران استهلت السماء و ذلک فی اول مطرها یقال هو صوت وقعه و استهل الصبی ای صاح عند الولادة و اهل المعتمر اذا رفع صوته فی التلبیة و اهل بالتسمیة علی الذبح قوله تعالی و ما اهل لغیر الله به ای نودی علیه بغیر اسم الله و اصله رفع الصوت و اهل الهلال و استهل مجهولا و استهل معلوما ای تبین و لا یقال اهل و یقال اهللنا عن لیلة کذا اما نودیم و لا یقال اهللناه فهل کما یقال ادخلناه فدخل و هو قیاسه + هلهل بفتحتین بر ... و هو معرب + ثوب هلهل و ثوب هلهال بافته تنک بافتن جامه را شعر هلهل ای رقیق + مهلهل اسم امرء القیس بن ربیعة لانه اول من ارق الشعر + و یقال هلهلت ادرکه ای کدت + هلال آب بسیار و صافی و یقال هو سبب باران هلیان بکسرتین و تشدید اللام اذا ذهبت تحیث لا ید ری + هلا ازدن اسپ + هل مشلد ای اقرب + هل مخففا هو حرف استفهام فاذا جعلته اسما شددته قال الخلیل لا ادی القیس هل ... شدیدة کان وده کما عیون الضیاد و نقال شدید الهل قال ابن السکیت اذا قیل لک هل لک فی کذا ای هل لک فیه حاجة قل لی فیه و مالی فیه او ان لی فیه و لا تقل ان لی فیه هلا + و یقال ما اصاب عنده هلة و لا بلة ای شیئا و قد ذکر فی بلة + و هل ایضا بمعنی قد قوله تعالی هل اتی علی الانسان ای قد اتی و بمعنی ما یقال هل هی الا کذا او کذا ای ما هی قوله تعالی هل نحن الا بشر مثلکم و یقال هلا قلت چرا نگفتی و هلا استعجال و حث یقال حی هلا الثرید معناه هلم الی الثرید معنی بشتاب بیشتاب یستوی فیه الجمع و الواحد و المؤنث فتحت یا حی لالتقاء الساکنین و بنیت مع هل علی الفتح و جعلتهما اسما واحدا مثل خمسة عشر و اذا وقفت علیه قلت حی هلا و الالف لبیان الحرکة کالهاء فی کتابیه و حسابیه کان الالف من مخرج الهاء فی الحدیث اذا ذکر الصالحون فحی هل بعمر معناه علیک بعمر ای انه من اهل ذا السبقة و یجوز التنوین فی نحو الحیهل و یلا تنوین فی الوقف و قد یقولون حی من غیر هل کقولهم فی الاذان حی علی الصلوة حی علی الفلاح و انما هو دعا الی الصلوة و الفلاح و حکی ... بعضهم ... ای الصلوة ... هلموا الیه و تعجیل الذهن کما یقال هدی ... و تعشیم ... کلیتین و ... الحفه ... الکاف فقالوا ... یقال ... الکاف للخطاب ... لامرابا ... تهلل + تهلل بان شدن ... اشک و ... یقال ... هیلان ... یقال ... ای قافت ... فلان ... هل ... الاشیاء الالعمل ... یقال ... هالة ... کانها هالة ای ... فی المثل الخلط ... و هل ... هول آنچه ... ترسانیدن (ع ف اص ۲) مکان مهیل ای مخوف و هال بالفتح کذلک اهتیال ترسیدن تهویل ترسانیدن تهاویل کارهای ترسانیده و رنگهای گوناگون و هول ... سرگین که با آتش خورنده بوده و آنچه که بر ... ساختن و آن و رحا ... تهویل ایضا خود را به پیرایه و لباس آراستن تهول ترسانیدن ... خود را بصورت ... نمائی بوی ... بالهم

بالتخفيف غرس ماه نحو لعل على فعلول مرد سبک + فرو ريختن آرد و در انبان و ريگ و خاک و جز آن (ع م ث ا ک ر ٢) انهيال ريخته شدن
و فى المثل محسنة فهيلى يضرب لمن عمل ما هو فيه مصيب + **هيل** روان شدن اباله ريختن و مى و جهان مهيل و هيت ليل جا بالسيل و الهيلان اى بالماء
و قيل بالرمل و الريح + هيلان نام قبيله و نام جائى ضميمه **هيكل** سفيد جوان خوش اندام **هملة** تباهى منجستگى و پوش **هيجل** ....
هبل نام کسى مرد سياه روى و تير ليسه مودى که سر خود را شانه نکند و گران جان + **هراعلة** ...ماگان + **هراكل** + آواز باد اصحاب
الازاك + **هنبل** الرجل برآمد و هيچ و رفتار کرد + **هتنبل** بالفتح موضعى **هنجل** کنند گران **هندويل** کز جيمل و نرک و مردکول سست و ناتوان
فصل اليا **يلل** **يلل** بفتحتين کوتاهى دندان بالا کرهى ان رجل ايل بتشديد اللام و امراة يلاء نعتان **يلبن** نام قبيله خنيلي ضميمه **يليل**
قبيله بتخفيف اللام و بالباء الموحدة قبيله است ديگر اعنى بنى عامر بن لوى + **يولة** بالضم جد احمد بن محمد المبهى + **باب الميم** + **فصل الالف**
اتم + **اتوم** بالفتح زنى که هر دو فرج وى يکى شده و اصله فى السقاء تنفتق خرزتان فتصيران واحدة + ماتم شيون و زنان گرد آمده بجاى غم يا بشادى
و يقال شفقت جيب و خدود بايدى ماتم اى نساء و عند العامة المعنية يقولون کما فى ماتم فلان و الصواب ان يقال فى مناحة فلان ماتم ح +
اتم نام وادى + **اثيم** + **اثم** + بالکسر بزه و خمر ماثم بزه کار شدن (ع ک ا ث ٢) آثم اثيم اثوم نعت منه + و اثمه اسمه باثمه (ع م ث ا ک ض ٢
اى عده عليه اثما فهو ماثوم ايثام در بزه افکندن تاثيم بزه نسبت کردن تاثم خود را بزه کار ديدن و باز ايستادن از بزه اثام پاداش بزه قوله تعالى يلق
اثاما تاثمة اثمه نوق اثمات آهسته رو + **اجم** + **اجمة** + بيشه اجمات اجم اجام اجم آجام ح کما قالوا فى ثمرة اجسم بفتحتين ايضا ستوده آن ... ان
انکه نوع طعام (ع م کر ا ض ٢) اجيم ... على ... ناحيه و موضعى بشام اجم بفتحتين ايضا ... و حصنى از سنگ در مدينه و هر خانه که چهار سو ...
قال الاصمعى هو بتخفيف و بثقل اجام ح ح تاجم افنا اى ... و تاجمت ... و ان لها الاجيما و اجيما + فلان ... على
اى اشتد غضبه عليه و تلهب + **ادم** + **اديم** + روى پوست آدم ادم ح + مثل رغيف و رغف ... روى زمين ... پوست ...
بشره بيرون پوست ادمه ايضا گزيده قوم يقال جعلت فلانا ادمة اهلى اى اسوتهم يعنى روى گاه اهل خود و فلان مودم مبشر اى جمع لين الادمة و خشونة
البشرة + ادمة بالضم گندم گونى و در شتر سپيدى و سخت سپيدى شتر يقال بعير آدم و ناقة ادماء و الجمع أدم و يقال هو الابيض الاسود المقلتين ...
+ آدم مرد گندم گون ادمان بالضم ح و پدر آدميان و هو ابو البشر عليه الصلوة و السلام و اصله بهمزتين لانه افعل الا انهم لينوا الثانية فاذا احتجت
جعلتها واوا و قلت اوادم فى الجمع لان الغالب عليها الواو و ليس لها اصل فى اليا ... عن الاخفش + ادم بالضم ... ادام ...
ادم و جاء فى الشعر ... ايضا + ادم بالضم ادام بالکسر نان خورش ادم بالفتح نان خورش کردن و سازوارى کردن (ع م ث ا ک ...) يقال ...
باللحم و ادم ... گذلک آدم ... فى الحديث لو نظرت اليها فانه احرى ان يودم بينكما يعنى ان يكون بينكما الوفاق ... ادى
... موضعى و اديم ... الارض لا واحد لها + **ارم** + **ارم** نشان و علم که در بيابان ... راه برپا کنند ارام ... + قوله
تعالى ارم ذات العماد ... جعل ادم ... جعل ... بالاضافة و لم يصرفه و جعله اسم
و اسم بلدة ... [illegible] ... بالکسر ... (ع م ث ا ک ...)
و يقال ... [illegible]
... [illegible]
... [illegible] ... يقال ... [illegible]
[illegible]
... [illegible] ... بيابان ... [illegible]
بيابان ... **اسامة** ... نام ... [illegible]
... نام ... **اطم** ... [illegible] ... اطام ... بالضم ...

یقال ائتطم علی الرجل وبعیر بالقدم واطم البعیر اذا الم بیل من داء اطمیة جای آتش افروختن اطوم بالفتح سنگ پشت وفلان یتاطم علیه ای یتاجج ای شد غضبه علیه و
وتاطم السیل غثتر کردیدن موج + اکم واکمة بفتحات پشته والجمع اکمات واکم بفتحتین وجمع اکم اکام بالکسر مثل جبل وجبال اوجمع اکام اکم بضمتین مثل کتاب وکتب وجمع اکم
آکام مثل عنق واعناق ماکم ماکمة سرین کرچ الم بالضم ورد ودرد کردن (ع کانصر) وقولهم المت بطنک درد شکم شدی کقولهم رشدت امرک ای الم بطنک ورشد
امرک تالم دردیافتن ایلام دردرسانیدن الیم دردناک ام مادر ام بالضم اصل هر چیزی ومادر امات ج واصل الام امهة وتجمع علی امهات ویقال الامهات للناس
والامات للبهائم وتصغیرها امیمة وهی ایضا اسم امراة ویقال یا امت لاتفعلی ویا ابت افعل یجعلون التاء من یاء الاضافة ویوقف علیها بالهاء ام الحبش
علم لشکر ام التنائف بیابان دوردست ام المثوی زن ام القری مکه ام البیض شترمرغ ام القوم سردار ام النجوم المجرة ام الطریق راه بزرگ ویقال …
ام الدماغ پوست مغز سر ام الراس ایضا ام الخبائث خمر ام الکتاب لوح محفوظ وسورة فاتحه قوله تعالی هن ام الکتاب ولم یقل امهات لانه علی الحکایة …
الرجل لیس لی معین تحول الحسن معینک تحکمه وکذلک قوله تعالی واجعلنا للمتقین اماما امة گروه از هر جنس حیوان امم ج وفی الحدیث لولا ان الکلاب
امة من الامم لامرت بقتلها وهو فی اللفظ واحد وفی المعنی جمع کالقوم وبالای مردم یقال هم حسان الوجوه طوال الامم وراه دین وشریعت یقال
فلان لاامة له ای لادین له ولانحلة بقوله تعالی کنتم خیر امة ای خیر اهل دین وهنگام قوله تعالی وادکر بعد امة وقوله تعالی ولئن اخرنا عنهم العذاب الی امة
معدودة امة بالکسر نعمت وطریقت ودین وهی لغة فی امة وقولهم ویلمه ای ویل لامه محذوف لکثرته فی الکلام ویقال فی الشعر عندی … زید ترید عندی ام
زید فلما حذفت الالف سقطت الیاء من عندی ویقال لا ام لک وهو ذم ودعاء علیه وربما وضع موضع المدح ام بالفتح آهنگ کردن یقال امه
وامّمه وتاممه بمعنی ای قصده وسر شکستن آمة بالمد شکستگی سر که به پوست دماغ رسیده باشد امیم مرد دماغ تباه شده ماموم مثله امیم ایضا حجر یشدخ
به الراس امم ج ویقال للبعیر العمد المتاکل السنام ماموم امامة بالکسر پیش نمازی کردن (ع کاضرب) یقال ام القوم فی الصلوة ائتمام اقتدا کردن
وامت المراة ای صارت اما امام بالکسر پیشرو ائمة ج والاصل اامة علی افعلة مثل اناء وآنیة فادغمت المیم ونقل حرکتها الی ماقبلها فلما حرکوها جعلوها یاء
استثقالا للهمزتین … منهم من یجمع بین همزتین وتصغیرها اویمة قلبت واو الضمة ماقبلها وقیل ایمیة بالیاء وبلاقلب وکتاب بقوله تعالی وکل شیء احصیناه فی امام مبین
ای فی کتاب مبین … ریسمان بنا … قوله تعالی وانهما لبامام مبین ای طریق امام بالفتح پیش یقال کنت امامه ای قدامه امامة بالضم
نام زنی … نزدیک چیزی اندک یقال اخذته من امم ای من قرب وما سالته الا امما ای یسیرا ودار امم ای مقابلتها متوام بالتشدید …
تام مادر خوانده ام بالتخفیف معناها فهی حرف عطف فی الاستفهام ولها موضعان احدهما ان تقع معادلة لالف الاستفهام بمعنی ای تقول آزید عندک ام عمرو والمعنی ایهما
عندک والثانی ان تکون منقطعة عما قبلها خبرا کان او استفهاما تقول فی الخبر انها لابل ام شاء یا فتی وذلک اذا نظرت الیها فتوهمتها ابلا ثم ادرکک الظن انه شاء فانصرفت عن الاول فقلت ام
شاء بمعنی بل لان ما یقع بعد بل الیقین وبعد ام مظنون تقول فی الاستفهام هل زید منطلق ام عمرو یا فتی انما اضربت عن سؤالک عن انطلاق زید وجعلته عن عمرو فام معها ظن و
استفهام واضراب قال الله تعالی لاریب فیه من رب العالمین ام یقولون افتراه وهذا لم یکن اصله استفهاما لانه لیس … ام یقولون افتراه شکا ولکنه قال هذا لتقبیح صنیعهم ثم قال بل هو
الحق من ربک کانه اراد ان ینبه علی ماقالوه نحو قولک للرجل الخیر احب الیک ام الشر وانت تعلم انه یقول الخیر ولکن اردت ان تقبح عنده ما صنع وتدخل ام علی هل تقول ام هل عندک
کتقول لک ام هل عندک عمرو وهل تاتینی ام عمرو ولا یدخل ام علی الالف لان الاصل ما وضع للاستفهام حرفان احدهما الالف فلاتقع الا اول الکلام والثانی ام فلاتقع الا فی
الکلام وهل انما اقیم مقام الالف فی الاستفهام فقط ولذلک لم تقع فی کل مواقع الاصل وام قد تقع زائدة فی الشعر کما فی قوله (ع) یا هند ام ما کان
مشیئی تقاعسا یعنی ما کان … وکلان خلقت گردانیدن علف ستور را … بزرگ خلقت وبزرگ سر … اوام بالضم حرارت تشنگی ایم
بیوه رجل ایم سواء کان تزوج من قبل اولم یتزوج وامراة ایم ایضا بکرا کانت او ثیبا ایامی ج واصلها ایایم فقلبت ایم الکمیة آیوم بیوه شدن (ع
کرم) یقال امت المراة من زوجها وفی الحدیث انه کان یتعوذ من الایمة تایم بیوه کردن یقال ایمه الله تاییما تایمت المراة وتایم الرجل زمانا اذا مکث
لا یتزوج ویقال کل امراة سیتیم منه العرس ومنها ایم قال الشاعر … نجوت لتقوت نفسک غیر انی … اخال بان سیتیم اوییتم ای سیتیم ابنک ویتیم امراتک
وقولهم ماله ام وعام ای هلکت امراته وماشیته حتی ییئم ویعیم منهما الی اللبن ایمان الی النساء ویقال الحرب مایمة ای تقتل الرجال فتدع النساء ایامی
ویقال ایهما وایمها مثل اهتما وهمیاه الایم مخففا قال ابن السکیت اصله ایم بالتشدید فخفف مثل لین ولین وهین وهین الیوم ج ایام …

دود کردن زنبور خانه را یقال سنام الرجل ای غرن علی النحل (ضمیمة) ابام و ابیم ضمیما را یقال ابیة دو راه است به سمت کده یمانیه و در میان آن هر دو راه کوهی است
و ابامة بالضم ابن غطفان فی جذام و ابن سلمة و ابن ربیعة فی السکون و ابن رئاب الکلبی فی خثعم و ابن جشم فی بنی قضاعة و ما سواهم فامامة بالسین اثیم الثعلبی
که نبیرۀ صحابی اثیم بی علی فلان دردناک شد (ع ک اف ۲) لغة فی اثم اثیم بالضم درد است بصره اطلمه بالکسر و فتح الطاء دستار خشک …
اثام کسحاب و سابا طاه … امیر آفریده یا پری و مردم از جمیع ما علی وجه الارض **فصل الباء** بجرم بجارم بالفتح سختی با بذم ثوب
ذو بذم بسیار ریسمان رجل ذو بذم بسیار گوشت و قیل صاحب ای حزم و قیل متحمل عاقل وقت الغضب برم برم بالتحتین ستوه و بستوه آمدن (ع
ک اف ۲) یقال برم به ای سئمه و تبرم مثله و ایضا برم الذی لا یدخل مع القوم فی المیسر لبخله والجمع ابرام و فی المثل ابرام … میوه عضاه … بالبرمة
ابرام بستوه آوردن و استوار کردن و جامه را از ریسمان دو تاه تافتن مبرم رسن دو تاه به هم تافته و جامه تا … برم ایضا رسن … برمت
دیگ سنگ … برام بالضم کنه … بیرم سوراخ کن و آن نوعی از تیشهاست معروف برجم برجمة بضمتین پیوند انگشت براجم و ایضا قومی از بنی تمیم
و فی المثل ان الشقی وافد البراجم برسم برسام بالکسر بیماری معروف و قد برسم الرجل فهو مبرسم ابریسم بالفتح و الکسر مع فتح السین ابریسم بکسرات
ایضا ثلث لغات ابریشم معرب قال ابن الاعرابی لیس فی الکلام افعیلل … و لکن افعیلل بفتح اللام مثل اهلیلج … و هو غیر منصرف فی المعرفة و النکرة
ان سمیت به برشم برشمة سخت اندوهگین شدن و پیوسته نگریستن بچیزی برشام بالکسر تیزی نظر برطم برطام بالکسر مرد سطبر لب برطمة بر آماسیدن
از خشم تبرطم الرجل ای تغضب برعم برعوم برعم بالضم غنچه ناشکفته و برعمت الشجر اذا خرجت براعیمها برهم برهمة پیوسته نگریستن دیده
برهام بازدن ابراهیم خلیل الله علیه السلام و هو اسم اعجمی و فیه ثلث لغات ابراهام ابراهم بفتح الهاء و کسرها مع حذف الیاء و تصغیره ابیره لان الالف
من الاصل لان بعدها اربعة احرف اصول و الهمزة لا تلحق بنات الاربعة زائدة فی اولها و ذلک یوجب حذف آخره کما فی سفرجل فیقال سفیرج و کذا القول
فی اسمعیل و اسرافیل و هذا قول المبرد و بعضهم یتوهم ان الهمزة زائدة اذا کان الاسم اعجمیا فلا یعلم اشتقاقه فیصغر علی بریهیم و سمیعیل و سریفیل و هذا قول سیبویه و هو حسن
و الاول قیاس و منهم من یقول بریه بطرح الهمزة و المیم براهمة گروهی از حکماء و هم الذین لا یجوزون علی الله تعالی بعثة الرجل برزم برزم بدندان پیش گزیدن
(ع ف اک ۲ ض ۲) یقال برزم علیه ای عض بانگشت سبابه و ابهام دوشیدن شیر را یقال برزمت الناقة برزمة … و کذلک … ابزیم بکسرتین
کمر ساز … جمیل بسم تبسم لب شیرین کردن (ع ف اک ۲) باسم … تبسما تبسم کذلک … بکسر السین دندان مبسم … مرد بسیار تبسم
بسطم بسطام بالکسر نام مردی و بالفتح نام شهر ابویزید بسطامی رحمة الله تعالی بشم بشم بفتحتین ناگوار شدن (ع ک اف ۲) بستوه آمدن یقال بشم منه
ابشام … بشام درخت خوشبوی که از وی مسواک سازند بصم بصم بالضم میان انگشت خنصر و بنصر یعنی … دوم … بفتحتین میان بنصر و وسطی
و رتب میان وسطی و سبابه و فتر بالکسر میان سبابه و ابهام و شبر میان ابهام و خنصر … بدرازا میان هر دو انگشت بطم بطم بالضم درختی بغم بغام بالضم بانگ
آهو و شتر (ع ف اک ۲) ظبیة بغوم نعت منه و گشاده ناگفتن سخن … بغمة سخن نرم گفتن بقم بقم چوب بقم معرب و لیس فی کلامهم اسم علی فعل الا بقم … العین الا …
خضم نام مردی و بقم و شلم موضعی بشام و بذر نام آبی … عثر موضعی بکم بکم بفتحتین گنگی (ع ک اف ۲) ابکم بکیم گنگ بلم ابلام آماسیدن فرج ناقه و آماسیدن
لب یقال بها بلمة شدیدة و رایت شفتیه مبلمتین مبلام … بانگ نکند از غایت … تبلیم زشت نمودن کار را بر کسی یقال لا تبلم علیه امره ای لا تقبح
ابلم بکسرتین و ضمتین و فتحتین پوست مقل البة یکی و یقال المال بینی و بینک شق الابلمة ای نصفان تبلم آهن سوراخ کاو مثل سوزن بلدم بلدم الرجل اذا فرق
فسکت بدال غیر معجمة بلدم بالمعجمة و المهملة آنکه جنبان باشد از حلقوم و سینه اسب تبلدم مرد گران سنگ مضطرب بلعم بلعم بلعوم بالضم فیها مجری الطعام
فی الحلق یعنی راه گذر طعام در حلق و آن گلوی سرخ است بلعمة فرو بردن القمه بلعم مرد بسیار خوار سخت فرو برنده میم زائده بلغم بلغم … ای از چهار خلط بهم
ابریشم سطبر … بوهم بوهم … یقع علی الذکر و الانثی حتی تقول … بهمة ستور …
بهم بالسکون و الحرکة ج مثل ثمرة و ثمر … جمع بهم بهام ابهام … گفتن … بهمة بالضم سوار دلیر …
یقال فلان فارس بهمة و لیث غابة ابهام انگشت نر … الاسماء المبهمة هی اسماء الاشارة نحو هذا و ذاک …
و استبهم علیه الکلام ای استغلق و تبهم ایضا اذا ارتج و فی الحدیث یحشر الناس عراة حفاة بهما ای لیس معهم شیء و یقال صحاری بهیمة ستور بهائم …

بهم ج بهمى بالضم گياهى قال سيبويه يكون واحدة وجمعا والفها للتانيث فلا تنون وقيل الفها للالحاق والواحدة بهماة قال المبرد لا يكون الف فعلى بالضم لغير التانيث
ويقال بهمت الارض كثر بهماها (ضميمه) البهيم بفتحتين ... تثليث بهيم مثله تهم بالضم وبفتحتين ج كنج ناحيه است يا قلعه است وكوهى است بفرغانه
تجهم وتجهوم از درماندگى يا ترس يا بيم خموشيدن ودررنگ كردن وترنجيدن (ع ف اك ٢) تجهيم مثله منهما والتجهيم ايضا تحديق فى النظر عند ...
جعفر انگبين يا آب بجدم جعفر نام شخصى برشم قنفذ والد عبد الرحمن المحدث ونام كوهى ست برصوم بالضم مهر نايشيشه ومانند آن ابو البرشم
كسفرجل عمران بن عثمان الزبيدى الشامى واقرآت الشواذ بضم بالضم نفس خوشه وقتى كه از دانه برآيد وبضم الزرع دانه زرعت سطبر واندك سخت شد
(ع ف اض ٢) بظرم جعفر انگشترى وتبظرم اذا كان احمق وعليه خاتم فيتكلم ويشير به فى وجوه الناس بعيم كاميرتى وپيكر چوبى يا تصوير رنگ ومعجم
كشترنكويه بغشم بالضم والدعليان صاحب مسجد الحيرة بغثم جعفر نام شخصى بلتم جعفر مردم مرد درمانده گران زبان وگران اندام بلحم البيطار الدابة
عصب قوائم الدابة من داء يصيبها بلسمة از ترس خموشيدن وچين ابرو كشيدن تبلسم مثله بلسام بالكسر برسام بلنسم جعفر صندل قطران بصم قريني
گرسنجت ووجد فى نسخة غريبى قريبيت بنام سرانگشتان هذا ابنم اى ابن والميم زائدة فى ... بهرم جعفر گل كافشه بهرمان مثله وحنا بهرم
بگل كافشه رنگ كرده شده بهرم لحيته ريش را بحنا سرخ رنگ كرد وتبهرم الراس سر سخت سرخ كرد بهرام نام شخصى وفرس النعمان بن عقبة العتكى بهرمة
شكوفه وپرستش اهل هند بهضم قنفذ بسيار سخت **فصل التاء** تام اتامت المراة دوگانه زاد فهى متئم متئام ودوگانه زاينده توامان دو همزاد
يقال هذا توام هذا على فوعل وهذه توامة هذه توائم ج وتوام بالضم على فعال ايضا ولا يمتنع ان يجمع هذا بالواو والنون فى الآدميين كما ان مونثه يجمع بالتاء
توام ايضا دوم تيرقمار ويقال اصله وءام فابدلت التاء من احدى الواوين ونام شهرى برلب عمان فرس متئم اسپى كه روشنى بعد از روشنى آرد متآمة
دوگانه تار پود بافتن جامه را وثوب متأم واتامها اى افضاها تجم تجمى نوعى از بردها تخم تخم نهايت هر زمينى وشهرى يقال فلان على تخم من الارض
تخوم ج وقيل تخوم الارض بالفتح والجمع تخم بضمتين مثل صبور وصبر تخمة واوى فتذكر فى موضعها تكرهم تريم بالكسر نام جائى تلم تلام تلامى اى التلاميذ
فحذفت الذال تمم تماهم تمامى وتمام شدن (ع ف اك ٢) يقال تم الشئ تتميم اتمام استتمام تمام كردن متمم نام شاعرى ويقال تمت الحبلى فهى متم
اذا تمت ايام حملها ويقال ولدت لتمام بالفتح والكسر وولد المولود لتمام وقمر تمام ماه شب چاردهم ليل التمام بالكسر لاغير درازترين شبها در سال ويقال ابى
قائلها الا تما ثلث لغات اى تماما وانقطع بالكسر تميمة سخت وقبيلة تميمة طومار وتعويذ وفى الحديث من علق تميمة فلا اتم الله له ويقال هى خرزة واما المعاذات
اذا كتب فيها القرآن واسماء الله تعالى فلا باس بها تمتام سخن تاتا گوينده ويقال تتاموا اى جاؤا كلهم وتموا ايضا مستتم ايضا الذى يطلب الصوف والوبر
والموهوب تمة تنوم بتشديد النون درخت باديه تنومة يكى توهم توهمة بالضم غوزة نقره توم ج تهامة بالكسر شهرى والنسبة اليها تهامى
وتهام اذا فتحت التاء لم تشدد كيمان وشآم الا ان الالف فى تهام من لفظها وفيهما عوض من ياء النسبة وقولهم تهامون بالفتح كما قالوا يمانون و
يقولون تهامى ويمانى وشامى بالفتح مع التشديد تهمة بالفتح تستعمل فى موضع تهامة كانها المرة فى قياس قول الاصمعى والتهم بالتحريك مصدر من تهامة
اتهام به تهامه شدن متهام بالكسر بسيار به تهامه شونده التهمة واوى فتذكر هناك تيم تيم الله قبيلة معناه عبد الله واصله من قولهم تيمه الحب اى عبده
وذلله تتييم اى تذلل ويقال تامته فلانة اى عبدته تيم قريش قبيلة گروه ابى بكر الصديق رضى الله تعالى عنه تيمة بالكسر گوسپند باشيركه در خانه دارند ورواه
فى الحديث التيمة لاهلها تتييم تعبيد وتذليل اتيام ذبح كردن تيمه تيماء دشتى موضعى (ضميمه) تغلم جعفر موضعى وكوهى او اسم الجبل تعلمان تغمى بالضم قبيلة
من معد بن عيدان وطعام تغمة ... طعام ناگوار او اتخمه اى اتخمه تخمة بالضم بنت مرام عطفان او سليم **فصل الثاء** ثجم ثجمت خرزها افسدته
(ع ف اض ٢) ثجم اثجم المطر اى كثر ودام ويقال اثجمت السماء اياما ثرم ثرم بفتحتين افتادن دندان پيش (ع ك اف ٢) اثرم
نعت منه ثرم شكستن يا زدن پيش دندان (ع ف اك ٢) يقال ثرمت ثنيته فانثرمت اثرام كذلك ثرتم ثرتم بفتحتين زيادت مانده طعام ...
ثعم ثعمت الشئ نزعته (ع بفتحهما) وثعمتنى ارض فلان اى اعجبتنى ثغم ثغام بالفتح گياهى كه آنرا درمصر سپيد گويند ثغامة يكى وفى الجبل الثغامة
بالضم شكوفة بيضاء الثمر والزهر يشبه به الشيب ... ثلم الطريق ميانه راه واثلمت الطريق اى لزمته ثلم ثلمة بالضم رخنه ثلم بالفتح رخنه
كردن (ع ف اك ٢) يقال ثلم السيف وثلم الاناء وثلم الوادى بالتحريك ... انثلام ... رخنه شدن (ع ك اف ٢) اثلم نعت منه تثليم ... للمبالغة

انثلام تثلم لازم منه ثلم نام جائی ثمم ثمام بالضم نیز ثمامه یک بنین و نام جائی و مردی ثم نیکو کردن چیزی را و درست کردن به تمام و منه تو ثم
کنا اهل ثمه و رمه و یقال جمیع الدهر ای عن ثمه و رمه ای عن قلیله و کثیره و برکندن گوسفند علف را از بن شاة ثموم نعت منه و گرد کردن
چیزی را (ع ع ف ا ض ۲) یقال موضع ثمیمه و ثمیمه ای کنسه و یجمع الردی و التحبید رجل مثم مثمم بالکسر نعت منه مثمه مقمه بالطاء ایضا کلبا النقد و دست به علف
مالیدن ثمت یدی ای مسحت بذلک الحشیش انثمام ریخته شدن و کداختن تن ثمه یک مشت گیاه و یقال ما لهم ثم و لارم فالثم قماش البیت
والرم مرمة البیت ثم بالضم حرف عطف یدل علی الترتیب والتراخی و ربما ادخلوا علیها الهاء ثم بالفتح آنجا و هو للتبعید بمنزلة هنا للتقریب
و کذلک ثمه ثم الفرس جای بریدگی ناف اسپ ثمة مثله ثمثام آنکه هر چه را گیرد شکند ثمثم العظم ابانه ثوم ثوم بالضم سیر ثومة بند تیغ
(ضمیمه) ثدم کنکاج و درمانده بسخن و صحبت با گرانی و سستی یا مرد فربه گول جفا کار ثدمة مؤنث منه ثدام بالکسر پوند ابریق مثلم و منه علیه
الثدام ثدم گزیدن کنکاج و نام مردی ثرطمة بغیر خشم و گردانیدن کشتی سر فرود آوردن مثرطم آنیک فربه او خاص بالدواب کما یقال
قد ثرطم الکبش ثرغامة بالکسر زوجه یا زن ثطعنة چرب زبانی و تفرق بسخن یقال ثطغم علی اصحابه ای علاهم بکلام **فصل الجیم**
جثم جثوم سینه بر زمین نهادن مرغ و مردم و یعبر عن الهلاک قال الله تعالی فاخذتهم الرجفة فاصبحوا فی دارهم جاثمین (ع ع ف ا ض ک ۲)
جثمة مثال همزة جثامة خوابناک مجثمة تیشه پیدا ای مصبورة الا انها فی الطیر خاصة والارانب و اشباه ذلک تجثم ثم تری حتی تقتل و قد نهی عن
ذلک جثمان بالضم تن مثل جسمان یقال ما احسن جثمانه و جسمانه ای جسده قال الاصمعی الجثمان الشخص والجسمان الجسم یقال شام لجسمان لبنیة
ای الکعبة و هو شخصه و لیس بجسد جحم جحیم یکی از نامهای دوزخ و آتش و هر آتش بزرگ که در مغاکی افروخته باشد من قوله تعالی قالوا ابنوا له بنیانا
فالقوه فی الجحیم جاحم جای سخت گرم و قال الاعشی الموت جاحم جحمة چشم بلغت حمیر جحم الرجل ای فتح عینیه کالشاخص (ع ع فتحها) و عین جاحمة
تجحیم نیز نگریستن اجحم مرد سرخ چشم و فراخ چشم جحماء مؤنث جحام بالضم بیماری که چشم را آماساند احجام باز ایستادن از چیزی مثل احجام جحرم جحرمة
تنگ خوئی جحرم نعت منه جحشم جحشم شتر تنگ گاه بر آمده جحظم جحظم بزرگ چشم جحلم جحلمة ای صرمة جدم جادمة بالتحریک یکی کرده
کوتاه جدم ج گوسپند بلایه جذم جذم بالکسر اصل و بن هر چیزی و قد یفتح جذمة بالکسر پاره از رسن و تار یا جذم جذم بالفتح
بریدن (ع ع ف ا ض ۲ و ک ۲) جذیم نعت منه و جذم الرجل بالکسر ای صار اجذم و هو المقطوع الید و فی الحدیث من تعلم القرآن ثم نسیه لقی الله
تعالی و هو اجذم جذمی جمع اجذم مثل احمق و نوکی الجذام بالضم بیماری ای بریده شدن جذام بالضم بیماری است و قد جذم الرجل فهو مجذوم و لا یقال فهو اجذم
و قبیلة از یمن جذامة ایضا بعد الحصد جذمیة قبیلة جذمی بالفتح و قد یضم منسوب به ای رجل مجذامة بالکسر و سستی بر و بیرنده اجذام تیز رفتن
شتر و برکندن از چیزی جذمة الا برش ملک حیرة صاحب زبا جرم جرم بالضم گناه جرمیة مثله جرم و اجترم و اجرم بمعنی جرم بالسکون
معرب گرم و هو الحار و الجروم من البلاد خلاف الصرود و بطن است در عرب و بریدن جرم النخل اجترمه ای صرمه جارم نعت منه و
قوم جرم بالضم مشدد و اجرام مثله و بنو جارم قوم من العرب و هذا من الجرام بالکسر و الفتح و فربه کردن پشم گوسپند و کسب کردن چیزی (ع ع
ف ا ک ۲) یقال فلان جریمة اهله ای کاسبهم و قد جرمت منه ای اخذت و قوله تعالی و لا یجرمنکم شنآن قوم ای لا یحملنکم و لا یکسبنکم جرم بالکسر تن
و گونه و آواز قال ابو حاتم قد اولعت العامة بقولهم فلان صافی الجرم بالکسر ای الصوت او الحلق و هو خطا جرمة بالکسر خرما و انگور و رز کا
جرامة بالضم آنچه ریخته شود از انگور و خرما و بریدن جریم بریده از بن درو میوه جریم جرام ایضا دانه خرما جرام بالکسر جمع جریم و یقال جلة الکسر جریم شتران
کلان سال بزرگ تن عول مجرم و سنه مجرمة تمام تجرم گذشتن بسپری شدن و دعوی گناه کردن بر کسی که نکرده باشد یقال تجرم علیه لاجرم
قال الفراء هی کلمة فی الاصل بمعنی لا بد و لا محالة فجرت علی ذلک و کثرت حتی تحولت الی معنی القسم و صارت بمنزلة حقا فلذلک یجاب عنها باللام
یقولون لاجرم لآتینک و لاجرم لا فعلن کذا ای حقا جثم جثم جرثومة بالضم اصل و خانه مور چه و تجرثم الشی و اجرنثم اذا اجتمع جرجم جرجمة
گروهی از مردم باشندگان جرجمه و ستام و تجرثم الوحشی فی وجاره انقبض و سکن جردم جردمة فی الطعام مثل جردبة و بسیار گفتن جرسم
جرسام علت برسام جرشم جرشم و جرشب ای اندمل بعد المرض من الهزال و جرشم مثل برشم ای احد النظر و ایضا گرد چهره

جرضم جرضم بضمتین وجیم اسم بسیار خوار جراهم جرهم حی از یمن ویقال جمل جراهم وناقة جراهمة ای ضخمة جرم جرم بریدن
ومنه جزم الحرف وهو فی الاعراب کالسکون فی البناء یقال جزمت الحرف فانجزم وجزمت القربة ملأتها تجزیم مثله جزمت النخل وجزمته بالراء
والزاء ای خرصته وجزمته جزمة یکبار خوردن وجزم القوم ای عجزوا قلم جزم راست بریده جزم ایضاً شیء یدخل فی حیاء الناقة لتحسبه ولدها فترأمه
کالدرجة جزمة بالکسر یک کلاه از شتر ویک رمه از گوسپند جسم جسم بالکسر تن جسمان بالضم کذلک جثمان مثله فرو کرده جسامة بالفتح تناور شدن
(مع بعضها) وهو جسیم وجسام بالضم وبالکسر جمع جسیم تجسم برگزیدن کسی از میان قومی یقال تجسمت من بین القوم ای اخترته کانک قصدت
جسمه وتجسمت الارض ای اخذت نحوها اریدها وتن آور شدن وبر کاری بزرگ شدن وبر بلندی ریگ وکوه برشدن اجسم تن آور جاسم
نام دیهی بشام جشم جشم تکلف کاری کردن (مع کا ف ۲) تجشم کذلک تجشیم تکلیف کردن بر کسی اجشام کذلک ویقال القی علی فلان
جشمه بالتحریک (ض اف ۲) ای ثقله جشم البعیر (ض اف ۲) سینهٔ شتر جشم ایضاً حیی از انصار وثقیف وتغلب وهوازن جعم جعم بفتحتین طمع
داشتن وسخت آرزومند گوشت گردیدن مردم وشتر بشور گیاه (مع کا ف ۲) وبی اشتها شدن بطعام جعماء ناقهٔ کلان سال لا یقال اجعم للذکر
جعشم جعشم (بضمتین ف ۴) مرد کوتاه وسطبر وبفتح الجیم والشین افصح جلم جلم بریدن (مع ف اک ۱) ویقال جلمت الجزور ای اخذت ما علی
عظامها من اللحم ویقال اخذت الشیء بجلمته ای باجمعه وهذه جلمة الجزور بالتحریک ای لحمها اجمع جلمة الشاة مسلوخ گوسپند بلا حشو وقوائم جلم کارد
وفرزیدهما جلمان جلام بالکسر الجداء جلخم اجلخمام گرد آمدن قوم وسرکشی کردن جلهم جلهمة بضمتین نام مردی وقولهم فی حدیث ابی سفیان
جلهمتین قال ابو عبید اراد جانبی الوادی والمعروف جلهتان بالفتح جم جم بسیار قوله تعالی وتحبون المال حباً جماً وآب گرد آمده در چاه نام
پادشاهی جموم بالضم بسیار شدن آب در چاه (مع ف ا ض ۲ وکه ۲) ونزدیک آمدن وقت کار یقال جم قدوم فلان ای دنا وحان جموم
بالفتح چاه بسیار آب واسپ که هر زمان رفتار دیگر آرد جمة موضع جمع شدن آب جمام بالکسر جمع وجماعتی انبوه یقال جاء فی جمة عظیمة بالضم
والفتح جمة بالضم ایضاً تمامی موی سر وانبوهی آن جمانی بالتشدید نعت جمام المکوک علی ثلث حرکات وجمته ما علاه بعد الامتلاء جممت المکیال
واجممته فهو جمان اذا بلغ جمامه قال الفراء جمام القدح ماء بالکسر ملؤه وجمام المکوک دقیقا بالضم وجمام الفرس بالفتح لا غیر یعنی آسودگی اسپ
بعد از ماندگی یقال جم الفرس جماماً وجماً اذا ذهب اعیاؤه وجم الفحل اذا ترک الضراب اجمام آسایش دادن ستور را اجمت نشست یقال
اجمم الفرس جم ایضاً مجهولاً اجمم نفسک یوماً او یومین ونزدیک شدن کار یقال اجم الفراق اذا حان بنیان اجم بی کنگره رجل اجم مرد بی نیزه
در حرب شاة جماء بی شاخ وامرأة جماء المرافق والجماء الغفیر جماعة الناس جمم بالتحریک مصدر منه استجمام ماندگی افگندن وپر آب شدن چاه ویقال
انی لاستجم قلبی بشیء من اللهو لاقوی به علی الحق جمجمة تجمجم سخن را ناپیدا گفتن جمجمة بضمتین کاسهٔ سر وقدح چوبین وچاه در شورستان وپیر انجماجم موضعی
جماجم العرب قبائلهم جهیم گیاهی نیم رسیده جهم جهامة جهومة بالفتح والضم ترش روی شدن (مع بعضها) وهو جهم الوجه جهم روی ترش
کردن بروی کسی (مع ک اف ۲) بفتحهما جهمة وتجهمة یعنی رجل جهوم بالفتح ای عاجز جهمة بالفتح والضم اول آخر اللیل جهام بالفتح ابر بی آب جهیم
موضعی جهضم جهضم مرد شکرف وبزرگ سر گرد روی وشیر تجهضم بزرگی نمودن جهنم جهنم دوزخ رکیة جهنام بکسر الجیم والهاء والتشدید دید چاه
مغاک ولقب مردی (ضمیمه) جحدمة جحدمة زود رویدن جحدم کجعفر ابن فضالة وآخر غیر منسوب صحابیان جخدمة زودی کردن در کار ودوش رفتار
جرذم بالذال شتابی کردن جرثم بالدال مثله جرزم کجعفر وزبرج نان تهی خشک جضم بفتحتین بسیار خورنده تجذب سطبر پهلو وکمر تجضم بدهن
گرفتن جعشم کزبرج پیخ صلیان جعثوم نره سطبر جعثمة بالضم قبیله است از هذیل یا قبیله است از ازد وسراة جعثمیات کمان ها تجعثم ترنجیده شدن
چیزی ودور آمدن بعضی از آن در بعضی جلثم کجعفر نام شخصی جلحم الجبل سنگ راتاب داد اجلحموا اجتمعوا جلسام بالکسر الذی تسمیه العامة البرسام جلاهم
قبیله است از بنی تمیم بابن یمامه وبحرین جنثمة بالفتح وبفتحتین جماعت چیزی واخذه بجنثمته یعنی همگی آنرا فراگرفت جوم شبانان که کارا تنها یک بابه
جام آورند سمین اجوم واجوام وجامات وجوم نیز جام موضعی است از مضافات نیشاپور ومنه العارف ابو نصر احمد بن الحسن وابنه شیخ الاسلام
اسمعیل وسلیمان بن حمزة ویوسف بن عمر المحدثان الجاموان جوم چیز نیک یا بدرا طلبیدن (مع ف اض ۲) جویم کزبیر شهری است بفارس

والعامة تضم الياء وجحدمة كرحلة امراة بشير بن الخصاصية رات النبي صلعم جحرم كجعفر شهري است به فارس والجحرمية ثياب منسوبة من نحو البسط
انهى من الكتاب جسيم بالكسر شتران تيز شهوت و به سماعت من بعض العلماء نقلا من ابي عمرو مؤلف كتاب الجيم و نام حرفي است و يونث و جيم جيما

فصل الحاء + حتم حتم استوار كردن كار و حكم كردن و واجب كردن كار بر كسي (ع ن ا ك ۲) حتم ايضا قضا. حتمة ج حاتم قاضي و زاغ
سياه حاتم الطائي مردي كه مثل است بجوانمردي حتامة بالضم باقيانده طعام بر خوان حتم خوردن نان ريزه ريزه آن از خوان و يقال بهوذه حتم ا
هشاش حثم حثم دادن و نرم و رام كردن (ع ن ا ك ۲) يقال حثمه اي دلكه حثمة پشته از خاك سرخ و نام زني حثم م حثمة تنده لب
بيني مردم حجم حجم برون آمدگي هر چيز و حجامت كردن (ع ن ا ض ۲) يقال حجمه فهو محجوم والاسم الحجامة بالكسر محجم محجمة بالكسر شيشه حجامت
حجام نعت منه الحجام حجامت كردن حجم ايضا مكيدن يقال ما حجم الصبي ثدي امه اي ما مص باز داشتن از چيزي يقال حجمه عن الشيء فانحجم اي كففته
و هو من الشواذ حجام بالكسر چيزي است كه بر دهان شتر نهند و بستن آن تا نگزد (ع ن ا ض ۲) و في الحديث كالمسك الجموم و قولهم ترغ من
حجام ساباط و انه كان يمر به الجيوش فيحجمهم من الكساد حتى يعيبوا فضرب به المثل حجمة كل سرخ حواجم ج حدم احتدام از رخشيد شان آتش و رسي
از غضب و سخت سرخ شدن خون يوم محتدم روز سخت گرم حدمة بفتحتين آواز آتش افروخته قدر حدمة مثال همزة ديگ زود جوش آينده
حذم حذم بريدن (ع ن ا ك ۲) سيف حذيم نعت منه و سبك رفتن و سبك خواندن يقال اذا اذنت فترسل و اذا اقمت فاحذم
حذمة (ع ف ا ف ۲) زن پست بالا حذمية نام مردي حذام مثل قطام نام زني حذلم + حذلم نام مردي حذلمة مثل بدلمة شتافتن يقال مر يحذلم
كانه يتدحرج حرم حرم بالضم احرام گرفتن قالت عائشة رضي الله تعالى عنها كنت اطيبه لحله و حرمه اي عند احرامه حرام شدن (ع ن ضم جها)
حرمة بالضم كذلك و آنچه شكستن او روا نباشد محرمة بفتح الراء و ضمها كذلك حرمة ايضا ناشايستگي و حرمة الرجل حرمه اهله رجل حرام بالفتح ج
حرم حرم بفتحتين ج مثل قذال قذل و من الشهور اربعة حرم ذو القعدة و ذو الحجة و المحرم و رجب ثلثة سرد و واحد فرد حرام ايضا ناشايست ضد حلال
حرم بالكسر كذلك و قري و حرم على قرية اهلكناها قال الكسائي معناه واجب حرمة بالكسر ناشتهوت جماع و في الحديث الذي تدركهم الساعة تبعث
عليهم الحرمة و يسلبون الحياء و ناميدي حرم بفتحتين گرداگرد كعبه يقال مكة حرم الله تعالى حرمان مكة و مدينة و الحرم الحرام ايضا مثال زمن و زمان
حرمي بالكسر منسوب الى الحرم حرمية مؤنث و ايضا سهام تنسب الى الحرم احرام الحج تم و حرام كردن و بجاي حرام آمدن و بحرمت شدن محرم
نعت منه تحريم حرام كردن تحرم حرمت جستن بصحبت كسي حريم البيت و البئر گرداگرد وي حريم ايضا جامه محرم و نام مردي محرم بالفتح ناشايست
و ذو محرم آنكه نكاح با او روا نباشد محارم الليل مخاوفه محرم اول دوازده ماه عرب و سر سال جابد محرم پوست كه تمام پيراسته نشده باشد ناقة محرمة
التي لم يتم رياضتها بعد سوط محرم لم يلين بعد حرمة بفتحتين گشن خواه شدن ميش (ع ك ا ف ۲) و هي كالضبعة في النوق و الحناء في النعاج شاة
حرمي شياه حرام و حرامي و استحرمت الشاة كل انثى من ذوات الظلف و الذئبة و الكلبة ايضا اذا ارادت الفحل و قولهم حرام الله لا افعل كقولهم
يمين الله لا افعل حرمة بالكسر حرمية خرمان حرمان نوميد كردن كسي را از چيزي احرام كذلك (ع ن ا ض ۲) و هو الحرمان بالكسر اذا قرؤوا حرمه
اي قمرته يعني بردم و چيره شدم بقمار بردي و حرمت الصلوة لغة في حرمت و قوله تعالى للسائل و المحروم قال ابن عباس رضي الله تعالى عنهما هو
المحارف حيرمة ماده گاو حيرم ج حرحم + احرنجام انبوهي كردن و بر يكديگر افتادن شتر بانشه ن محرنجم ... بيكديگر افتادن
باز گردانيدن شتر يقال حرجمت الابل فاحرنجمت حزم + حزم استواري و استوار كردن تنگ اسب بستن (ع ن ا ض ۲) و زمين درشت او بلندتر
و آگاهي در كار و فراهم آوردن كار خويشتن را (ع بضمها) حزامة مثله حازم نعت منه احتزام تحزم ميان بستن حزمة بالضم بسته هيزم و كاه
و علف و جز آن و نام اسپي ابن حزام نام مردي حزام بالكسر تنگ ستور و دست بند گهواره و في المثل جاوز الحزام الطبيين يضرب فيما جاوز حده
حزم بفتحتين كالغصص في الصدر (ع ك ا ف ۲) و ستهي گاه در آمدگي اسپ يقال منه فرس احزم و هو خلاف الاهضم حيزوم ميانه سينه كه موضع
تنگ بستن بود حيزوم مثله و نام اسپي حسم + حسم بريدن يقال حسمه فانحسم و باز ايستادن (ع ن ا ك ۲) و في الحديث انه اتي بسارق فقال اقطعوه
ثم احسموه اي اكووه بالنار لينقطع الدم و في حديث آخر عليكم بالصوم فانه محسمة للعرق و مذهبة للاشر حسوم پي در پي و قوله تعالى سبع ليال و ثمانية

ایام حسوما ای متتابعة والحسوم المشوم ایضاً یقال اللیالی الحسوم لانها تحسم الخیر عن اهلها حسام بالضم شمشیر بران و تیزی شمشیر حسم بفتحتین موضعی کما
بالکسر نام زمینی در بادیه ✤ حشم ✤ حشم آوردن کسی را (ع ف اک ۲) والاسم الحشمة وهو الاستحیاء والغضب ایضاً قال الاصمعی انما
هو بمعنی الغضب لا بمعنی الاستحیاء ویقال ذاک مما یحشم فلانا ای یغضبه احتشام حشمت داشتن یعنی شرم داشتن و تحشم آوردن یقال احتشمت
منه بمعنی و رجل محتشم و حشیم بمعنی حشم الرجل چاکران مرد و کسانی که بسبب وی غضب کنند بر دیگران ویقال حشمت الدواب ای صلحت ✤ حصم
حصم بها ای حبق (ع ف اک ۲) والحصم العود والکسر ✤ حصرم ✤ حصرم بکسرتین غوره انگور و مرد ترش تنگ خوی بخیل حصرم کذلک حصرم
تو ننه زه بر کمان استوار کرد ✤ حضرم ✤ حضرم الرجل حضرمة اذا لحن و خالف الاعراب فی کلامه ✤ حطم ✤ حطم شکستن (ع ف اک ۲) یقال
حطمه فانحطم و تحطم تحطیم مبالغة فی الحطم حطمة قحط سال یقال اصابتهم حطمة ای سنة وجدب و حطمة السیل دفعه احطم اسپ شکسته حال از پیری حطم
بالفتح کلان سال شدن ستور (ع ک اف ۲) حطمة اسن شکست داد و اوراسال حطمة مثال همزة دوزخ و رجل حطمة بسیار خوار و آنکه بر ستور
رحم نکند حطم مثله وفی المثل شر الرعاء الحطمة ویقال للبکرة من الابل الحطمة یعنی شترکله لانها تحطم کل شئ حطیم دیوار بیرون کعبه از سوی مغرب
حطام بالضم ریزه شکسته هر چیزی و اندک مال دنیاوی ✤ حقم ✤ حقم نوعی از مرغان و کبوتر ✤ حکم ✤ حکم بالضم فرمودن یقال حکم علیه و حکم کردن
میان کسی قوله تعالی یحکم بینهم یوم القیمة (ع ف اض ۲) دانش و حکمت حکمة بالکسر دانش حقیقت هر چیزی حکیم دانا و راست کار و استوار کار و
خداوند حکمت و دال حکم فلان بالضم صار حکیما احکام استوار کردن کار را استحکام لازم منه و باز داشتن سفیه را از سفاهت یقال احکمت السفیه
حکمة ایضاً حکم بفتحتین و حاکم بمعنی حکم و ایضاً پدری از یمن حکمة بفتحتین زنخ گوسپند و کام لگام حکم مصدر منه و منع کردن از بدی کسی را یقال حکمت السفیه
و احکمته تحکیم باز داشتن ستور را از آنچه خواهد و حاکم گردانیدن کسی را در مال خویش احتکام حکم کردن حکمة بعلی و بنو نزدیک حاکم شدن حکمه الی الحاکم
کذلک محاکمة بالضم نزدیک حاکم شدن محکم نام مردی محکمة قوم خوارج محکم بالفتح پرکار آزموده باحکمت و اما الذی فی الحدیث ان الجنة للمحکمین فهم
قوم من اصحاب الاخدود ✤ حلم ✤ حلم بالضم خواب که دیده شود و خواب دیدن (ع ف اض ۲) احتلام کذلک یقال حلمت بکذا و حلمته و تحلمت
حلم بالکسر آهستگی و بردباری (ع الضمها) تحلم بردباری کردن بتکلف و فربه شدن سوسمار و جز آن بمبیر حلیم ای سمین تحالم حلم نمودن از خود که نباشد
حلم بالتحریک تباه شدن پوست و کرم درافتادن در وی (ع ک اف ۲) حلمة سر پستان و مهاحلمتان و نوعی از نبات و کنه بزرگ و کرم حلم ح
حلیمات نام موضعی محلام جوی و نام مردی تحلیم بردبار گردانیدن و بحلم منسوب کردن کسی را حلام بالضم والتشدید بزغاله که از شکم مادر پیش
بیرون آرند و گوسپندی ریزه حلان بالنون کذلک حالوم شیر سطبر شده ✤ حلقم ✤ حلقوم ✤ بالضم خشک نای گلو یقال حلقمه ای قطع حلقومه
✤ حمم ✤ حمم بند و سپید کرد اخته چیره آن حممة یکی و ایضاً حشم گرم ویقال حممت الالیة ای اذبتها و حمت حمامک ای قصدت قصدک و حممت ارتحال
البعیر ای عجلته و حممت الماء ای سخنته (ع ف ا ض ۲) و حم الماء ای صار حارا و حممت الجمرة تحم ای صارت حممة (ع ک اف ۲) و حم الشئ ای حم
ای قدر فهو محموم و حم الرجل من الحمی ایضاً و هی الحرارة العارضة فی البدن حم بالکسر ظرفی که دران آب گرم کنند احمام نزدیک آمدن کار و حم
شدن کار یقال احم الامر و احم الحیم ایضاً اذا حان و قت و تپ دادن یقال احمه الله فهو محموم و هو من الشواذ و تپ زده و مهیا بسیج شدن مردم و جای گاه
و نیز یقال احم الرجل ای احمت الارض ای صارت ذات حمی و آب را گرم کردن و با آب گرم شستن و سیاه گردانیدن حمیم آب گرم و باران که در گرما بارد
و خوی و خویشاوند و کرما حمیمة آب گرم و مال و ستور گزیده استحمام با آب گرم غسل آوردن و بگرما به شدن و خوی کردن تحمیم متعه دادن زن مطلقه را
و سپید بر آوردن چیزه و برآمدن موی سر پس ستره و روی را با انگشت سیاه کردن یقال حمم امرأته ای متعها بعد الطلاق و حمم الفرخ ای طلع ریشه و حم
رأسه ای اسود بعد الحلق و حممته ای غسلته و جهه بالفحم حمم بکسرتین جنت سیاه احم سیاه کمیت احم بین الحمة قال الاصمعی فی الحممة لونان یکون
الفرس کمیتا احمر و منها الحمیة اسمی و کمیتا احم و انها اخیل سوداوی و اوفر الکمیت احم حمه ض اف ۲ خاکستر و انگشت و هرچه سوخته باشد حممة یکی حمحمة بانگ کردن
اسپ حموم نام آسیبی و صدحماه ای فلان بن مردم حمرج و الحمیمة واحد الحمائم و هو کرائم المال یقال اعطانی حمائم الابل ای کرائمها
یقال اللهم لا حم عنک ای تهم و تعنیها و تنها و یقال حال سنه حم بالفتح و الضم ای اهتمام مثل اهتمام حماسة ای طالبة حمام بالکسر تقدیر مرگ حمة

بالضم سیاهی حمة الحر معظمه حمة الفراق ما قدر وقضی والحامة القریب فیا لتخفیف العار فیه عوض من قدر ند کر فی اصل اللام حمام بالفتح کبوتر وهی عند
العرب ذوات الاطواق من نحو الفواخت والقماری وساق حر والقطا والوراشین واشباه ذلک یقع علی الذکر والانثی والهاء فیه علی انه واحد
من جنس لا للتانیث وعند العامة انها الدواجن فقط الواحدة حمامة وجمعها حمام وحمامات وحمائم وربما قالوا حمام للواحد حمام بتشدید کرمابه
حمامات ج واما الیمام فهو الحمام الوحشی وعند الکسائی الحمام البری منه والیمام الذی یالف البیوت حمام بالضم تب شتر تب گرفتن فی الحدیث
یزعون کما یزعون الحمام ای الحمل الحمی ... ذات حمی والحامة الخاصة یقال کیف الحامة والعامة ... لا حامة الرجل ای اقرباؤه واهل
حامة شتران گزیده وال حم سور قرآن که ابتدا از حم ... فی آل حم کقولک آل فلان کانه نسب السورة کلها الی حم واما حوامیم فلیس من کلام
العرب فهو قول العامة حمان بالفتح نام مردی خفتم چفتم بالنون والتاء کوزه سبز حناتم ج وایضاً ابرهای سیاه حنذم + حنذمان
بکسرتین گروه مردم + حوم + حومان آنچه بر گشتن مرغ وجز آن (ع ع ف اض ۲) حوم گله انبوه از شتر حومة القتال معظمه وکذلک من الماء
والرمل وغیره حومان بالسکون موضعی حام یکی از پسران نوح نبی علیه السلام وهو ابو السودان یقال غلام حامی وعبد حامی (ضمیمه) مجرم
کرعفر شوربای دانه انار حبرمة شورباى دانه انار ساختن حشلم + کزبرج وجعفر موضعی است خشلم کزبرج دردی روغن وسدر روغن زرد حذرمة
زیاده گوئی حذارمة بالضم بسیار گو حرمدة ... حرمده الله خدای تعالی او را نفرین کند حرذم الانار آوند را پر کرد حضرمی است
نزدیک ماردین ونام شتری است واسم والد الاغلب الکلبی الشاعر حرسم کزبرج وضفدع زهر ومرگ وجعفر گوشه حرقم کجعفر موضعی که کندم گون و
شراب سرخ بی آمیغ حرزم کجعفر کوهی ست معروف حصلم کزبرج فاک خضجم کزبرج وعلابط جائی سطبر گوشت حلسم کجعفر وعل از مند حلکم
کقنفذ وجعفر چیز سیاه رنگ یقال اسود حلکوم ای سواد حیثمة ... خواب حندم کجعفر درختی است که بیخ های سرخ دارد حندمة یکی ونام شخصی
حیمة ... فصل الخاء خثم + ختم مهر کردن (ع ع ف اک ۲) یقال ختمت الشی
فهو مختوم ومختم شدد للمبالغة وتمام کردن ... یقال ختم الله له بالخیر وتمام خواندن قرآن ... اختتام بپایان بردن نقیض الافتتاح خاتم بفتح التاء
وکسرها جمعها خواتیم بالیاء خاتام بالالف انگشتری ... انگشتری در انگشت کردن فخاتمة الشی آخره ونبینا محمد خاتم الانبیاء بالفتح صلوات الله علیه
وعلیهم اجمعین ختام گل وموم که بر سر چیزی مهر کنند وقوله تعالی ختامه مسک ای آخره لان آخر ما یجدونه رائحة المسک ویقال علیها ختم بالتحریک ای طینة
مختومة کشل نقض وقبض ... ختم ... بالتحریک پهنای بینی یقال انه لافخم ... ختم المول رخنه شد رودی کلمند نعل
خثیمة پهنا ... خیثمة نام مردی ... فاکل گیرنده ونام مردی خثعم ... خثعم پدر قبیله از یمن خدم + خدمة بالکسر چاکری
کردن (ع ع ف اض ۲ و ک ۲) خادم ... خدم بفتحتین چاکران غلاماً کان او جاریة اخدام خادم دادن کسی را خدمة بالتحریک دوال که
بر دست وپای شتر بندند ... خدام ... وحلقه ... فی الحدیث الحمد لله الذی فض خدمتکم ای فرق جمعکم مخدم خدمة جای خلخال
از ساق تخدیم سپیدی زیر ... گاو ... اسب ... مخدم واخدم ایضاً نعت منه قوم مخدمون یراد به کثرة الخدم ... رجل مخدم آنکه اورا خدم
بسیار باشد ... گوسپند ... تخدیم پاره پاره کردن مخذم بالکسر تیغ بران فرس خذم ...
تیز رو ورجل خذم ... خذم بالتحریک رفتار تیز ظلم خذوم نعت منه ابن خذام بالکسر مردی از شعرا + خرم + خرم
بینی سار کوه وید ریا ... کردن ... سوراخ ... خرم ...
... وذلک الموضع منه الخرمة ... ذات خارم ای ذات
مخارج ... نام مردی اخترام ... بریدن وازبن برکندن یقال اخترم الدهر وتخرمهم ای اقتطعهم ... تخرم زند فلان ای سکن ...
بدین الخرمیة وهم اصحاب التناسخ والاباحة خرمان بالضم دروغ یقال جاء فلان بالخرمان ... خرمة کراث ... خرشم ... بالضم
وبکسر الشین بزرگ ... خضرم ... القوم ...
وعوف بن الخزرج خرطومان ... خرم ... نام مردی

خزامة بالكسر حلقه موئین که در بینی شتر کشند و مهار بروی بندند و یقال خزمت البعیر بالخزامة (ع ف اک ۲) و یقال لکل مثقوب مخزوم والطیر کلها مخزومة لان وترات انوفها مثقوبة و خزمت الجراد فی العود بسیخ در کشیدم ملخ را مخازمة دو کس از دو راه مخالف رفتن تا بیک جا پیش آیند خزومة ماده گاو یا لغت هذیل خزاقی خیزومی دمشقی مخزوم پدر حیی از قریش بشیر بن ابی خازم شاعری از بنی اسد خشم خیشوم بن بینی یقال خشمته خشما ای کسرت خیشومه (ع ف اک ۲) خیاشیم الجبال انوفها رجل خشام بینی سطبر بینی و گنده رجل اخشم با علت بینی خشم بالتحریک مصدر منه (ع ک اف ۲) مخشم مست بی خبر خشم اللحم بالکسر ای تغیر خشسرم جماعت زنبور انگبین لا واحد له من لفظه و مانند زنبور ایضا و سنگ پیچ و نام مردی خشارم بالضم آواز خصم خصم یستوی فیه الجمع والمؤنث لانه فی الاصل مصدر و من العرب من یثنیه و یجمعه فیقول خصمان و خصوم خصیم مثله خصماء ج مخاصمة خصام پیکار کردن با هم والاسم الخصومة یقال خاصمت فلانا فخصمته اخصمه بالکسر لا یقال بالضم وهو شاذ و منه قراءة حمزة تاخذهم وهم یخصمون لان ما کان من قولک فاعلته ففعلته فان یفعل منه یرد الی الضم اذا لم یکن عینه حرف من حروف الحلق من ای باب کان من الصحیح تقول عالمته فعلمته اعلمه بالضم و فاخرته ففخرته افخره بالفتح لاجل حرف الحلق واما ما کان من المعتل مثل وجدت و بعت و رمیت و خشیت و سعیت فان جمیع ذلک یرد الی الکسر الا ذوات الواو فانها ترد الی الضم تقول راضیته فرضوته ارضوه و خاوفنی فخفته اخوفه و لیس فی کل شیء یکون هذا الایقال نازعته فنزعته لانهم استغنوا عنه بغلبته فاما من قرأ وهم یخصمون یرید یختصمون فیقلب التاء صادا فیدغم و ینقل حرکته الی الخاء و منهم من لا ینقل و یکسر الخاء لاجتماع الساکنین خصم که ۲ سخت خصومت خصم بالضم گوشه جوال و جامه دان و جز آن یقال وقع المتاع فی خصم الوعاء ای فی زاویته او عاء و خصم کل شیء ناحیته و جانبه اخصام العین ما ضمت علیه الاشفار اختصام تخاصم بمعنی والسیف یختصم جفنه اذا اکله من حدته خضم خضم بهمه دهان خوردن (ع ک اف ۲) خضمته بضمة تین و الث ریدسطبر بازو و معظم هر چیزی خضم مثال هجف مردی بسیار عطا و جماعة کثیر و سنگ فسان خضیمة کتکنیه خضم بالفتح والتشدید نام مردی و نام ابی خضرم خضرم بحر مخضرم بفتح الراء لا یدری امن ذکر هو ام من انثی مخضرم ایضا شاعری که جاهلیت و اسلام را دریافته باشد چون لبید و پدر آن و هو مخضرم النسب ای دعی ناقة مخضرمة گوشه از گوش بریده امراة مخضرمة ختنه کرده خضرم بکسر بسیار عطا بحر خضرم بسیار آب و هر چیز فراخ و بسیار باشد خضارم ج خضارمة قومی اند شام و ذلک ان قوما من العجم خرجوا فی اول الاسلام فتفرقوا فی بلاد العرب فمن اقام منهم بالبصرة فهم الاساورة و من اقام منهم بالکوفة فهم الاحامرة و من اقام منهم بالشام فهم الخضارمة والجراجمة و کذلک من اقام منهم بالجزیرة فهم الجراجمة والخضارمة و من اقام منهم بالیمن فهم الابناء و من اقام منهم بالموصل فهم الجرامقة خضرم مثال هدبدبه سوسمار و اوله حسل ثم مطبخ ثم خضرم ثم ضب خطم خطم پنقعوزه و هو من کل طائر منقاره و من کل دابة مقدم انفه و فمه والمخاطم الانوف مخطم بکسر الطاء واحدها اخطم دراز بینی خطام بالکسر مهار خطم ایضا مهار کردن شتر را (ع ف اک ۲) ناقة مخطومة و نوق مخطمة شدد للمبالغة مخطم عنزة غیر ناکه بروی خطهای سپید پیدا آید خطیم نام مردی خطیمة نام مردی از انصار خطمة بالضم نام بنی کوه خطمی بالکسر خیر و خلم خلم بالکسر دوست و نهانخانه آهو مخالمه دوستی کردن اخلام یاران و دوستان خمم خمم دراز خم لحم خام و مخم گوشت گنده گنده شدن گوشت پخته یا خام (ع ف اک ۲) اخمام مثله و فی المثل هو السمن لا یخم یضرب للرجل اذا اثنی علیه و لا فتقی و پاک کردن چاه و خانه (ع ف اف ۲) اختمام مثله تامه مخموم نقی من الغل والحسد خمامة بالضم خاکروبه و خاک که از چاه و یقال هو من خمان الناس بالضم و بالفتح ای من رذالهم خمان ایضا نیزه سست خمخمة مثل خنخنة و هو ان یتکلم الرجل کانه یخنون او یتشدق الاکل قبیح خمخم بکسر گیاهی که دانه او با علف شتر سازند و یا بخار و ایضا غدیر خم جائی میان که و مدینه خمخام بالفتح نام مردی خوم خام مثل المومن والمنافق مثل الخامة من الزرع تمیلها الریح مرة هکذا و مرة هکذا خیم خیمة ج خیم مثله خیام بالکسر ج و عند العرب خیمه بیت من الشجر خیمات خیم ج تخییم خیمه ساختن و بجائی مقیم بودن و تخیم مکان ضرب خیمتة به خیم بالکسر خوی و طبیعت لا واحد له من لفظه خیم کوه اعلام کوهی و نبته ترسیدن و بد دلی کردن (ع ف اک ۲) خیم پای بر داشتن خیمیم خترمه از دو ماندگی یا ترس خوشیدن ختلم الشیء به نهانی چیزی را گرفت ختلمة گرفتن و نهانی چیزی را گرفتن و مجعفر نام شخصی خجام کتاب و مسبور زن فراخ فرج ثوب خنداریم جامهای کهنه خنداللتغر نشانی کردن بکار ظهار لغة خنثقسه النقل و بکسر خانه باسر نقل فاذا لم یکن ظاهره فهی لسنه اخسوم بالضم گوشه جوال خشسبرم بتخنینش سکون السین نقصان الخ

است از ریحان بری خشنام بالضم نام شخصی معرب خوش نام یعنی نیک نام خوعم مرد کول الخیعامة نعت مهو للرجل السوء الماءون خضعم
حکیده حکایة صوت غیقمانة جاهی است کهنه بدیار بنی تمیم خندمة کوهی است بمکه خندمان بالکسر قبیله خنمة بفتحتین تنگی نفس وقت بدر کردن
چیزی از سینه یا بینی تختم کشفر موضعی یا کوهی است بمدینه **فصل الدال** ✤ **دأم** ✤ تدأم الماء الشیٔ بوزن تفعل ای غمره و تدأم الفحل
الناقة ای تجللها و تداءمه الامر ای تراکم علیه و تزاحمه ایضاً و اداء علی فعلاء دریا و دأمت الحائط ای رفعته **دحم** ✤ دحم سخت سپوختن دحمان
و دحیم اسم ✤ **دحسم** ✤ دحسمان بفتحتین کلب دحسمان یعنی مرد گندم گون فربه **دخشم** ✤ دخشم ✤ بالفتح نام مردی **درم** ✤ درم دربان نیک
نهادن خرگوش گام را و نرم رفتن ستور (ع ع ف اک ۲) دارم بن مالک نام مردی درم بفتحتین پوشیدن گوشت شتالنگ پای را (ع ع ک ۲)
کعب ادرم و امرأة درماء و فعت منه درم ✤ و سوده شدن دندان رجل ادرم و درع درمة ای لینة متسعة و الادرم من العراقیب الذی عظمت
ابرته بنو الادرم قبیلة و درماء گیاهی از شور ها و خرگوش و دادرست الابل للاعیاء اذا ذهبت رواضعها و طلع غیرها و درم ناقة مسنة و درامة بالفتح
زن کوتاه بالا درمک ۲ نام مردی **درخم** ✤ درخمین مثال شرحبیل سختی **درهم** ✤ درهم بالکسر درهام درم و هو فارسی معرب و کسر الهاء
لغة فیه و جمعها دراهم و دراهیم ادرهمام افتادن از پیری بر جا شیخ مدرهم پیر برجای مانده **دسم** ✤ دسم بفتحتین چربش چرب شدن (ع ع
ک ا ف ۲) تدسیم روغن ترکردن و دسمها المطر ای بلها دسمة بالضم مرد فرومایه ثیاب دسم ریم ناک دسام بالکسر انچه گوش را بدان استوار کنند و جراحت
را و سر پوش شیشه و مانند آن مصدره دسم (ع ع ف اض ۲) دسیم بچه خرگوش و گیاهی دسیمة موریچه دسم الاثر ای طمس و طسم ایضاً **دعم** ✤ دعم
بالفتح ستون فرا نهادن (ع ع بفتحها) دعامة بالکسر ستون خانه و بمعنی قومی که تکیه بروی کنند در کار ها ادعام تکیه کردن بر چیزی دعامتان دو چوب
بکره و یقال لا دعم بفلان اذا لم یکن له قوة و الاسمن دعمی بالضم قبیلة **دغم** ✤ دغم بالفتح فرو گرفتن (ع ع بفتحها ک ا ف ۲) ادغام کذلک یقال
دغمهم الحر و ادغمهم ای غشیهم ادغم اسپ دیزه دغماء مونث شاة دغماء و فی المثل الذئب ادغم دغمان بالضم مرد سیاه چرده ادغام لگام در دهن اسپ
کردن و حرفی را بحرفی درآوردن ادّغام کذلک و هو افتعال منه دغم شکستن بینی **دقم** ✤ دقم دندان شکستن تشبث (ع ع ک ا ف ۲ ض ۲) یقال دقم
فاه مثل دمق و هو علی القلب **دلم** ✤ ادلم مرد سیاه و خر سیاه و دلم بفتحتین مصدر منه (ع ع ک ا ف ۲) دلیام کذلک دیلم گروهی و داهیه سختی و دشمنان و جماعت
موریچه دکنه و دراج نر **دلقم** ✤ دلقم بکسرتین ناقه دندان شکسته از پیری میم زائده و مقدم فی القاف **دلهم** ✤ ادلهمام تاریک شدن لیلة مدلهمة شب
تاریک دلهم بالفتح نام مردی **دمم** ✤ دمام بالکسر داروکه بر چشم نهند و پیشانی کودک مالند و جز آن دم طلا کردن (ع ع ف الف ۲) مدموم سرخ رنگ و البند
از شتر و جز آن و قدر دمیم بالشحم ای اندر تقدیر ما بعد تدمیم و یک سپیرز و جز آن طلا کرده بودی دمامت زشت بودن (ع ع بفتحها و ف اک ۲) دمیم
منه ✤ دمة بالضم بازیچه و روش دمة بالکسر آثار مثال را هطا دکی از سوراخهای کلاکوش دوام سج علی فواعل کذلک دمة و دممة و دم الیربوع حجره ای
کبسه دمادم شبهای ترم خاکین مدمدمة برزمین چسبانیدن چیز ریا و اندگین هلاک کردن یقال دمدم الله علیهم ای اهلکهم دمویة دشتی بی آب
والمدم المطلی من الکراء **دنم** ✤ دنامة و دنمة بالکسر و التشدید فیهما کوتاه مثل دناءة و دنبة **دوم** ✤ دوم دوام و دیمومة همیشگی (ع ع ف اض ۲
و ک ا ف ۲) دوام ایضاً درخت مقل و مقیم بودن و فی الحدیث نهی علیه السلام ان یبال فی الماء الدائم ای الساکن و یقال اظل ادوم دوم بمعنی ادامة
همیشه داشتن جوشش یک فرو نشاندن تدویم همیشه بودن بجائی یقال و دومت الشمس فی کبد السماء کانها لا تمضی و سست کردن خمر و سر گشتن از مستی دوام بالضم گردش سر یقال
اخذه دوام ای دوار تدویم ایضاً جوش دیگ فرو نشاندن و ترکردن چیزی و سودن زعفران و زبان گردیدن سگ آوردن نیام بیامدن کبوتر و جز آن هوا کردن
و یقال دوم فی الارض فی الهواء ایضاً و انکره الاصمعی یقال دوم فی الارض و دوم فی السماء و منه تدویم الشمس فالحته تر سمیها الحصی علی الارض تبید ذاتی
تصوت و یقال هی مشتقة من دومت القدر ای سکنتها من غلیانها دوم الکلب ای بعید بعیداً دومة الجندل بالضم نام منزلی اهل الحدیث یفتحون و المادام
مدامة خمر مدیم انکه از بینی وی خون آید استدامت بدرنگ انداختن کار را دوام خو شتن پیوسته بکاری بودن تدادم کردن برگشتن مثال هدبار بهیج کذا
درخت سمره بیرون آید یقال حاصت السمرة اذا خرج منها ذلک **دهم** ✤ دهم بسیار از هر چیزی فرو گرفتن بانوهی (ع ع ک ا ف ۲) یقال دهمهم الامر مثمیم الخیل دهمة سواد فرس ادهم
بعیر ادهم ناقة دهماء نیل ادهم ادهمام ادهیمام سیاه شدن دهیام سیاه شدن قوله تعالی مدهامتان ای سوداوان من شدة الخضرة و الری تقول لکل اخضر اسود و منه سواد

القرى لكثرة مضرتها و بهاء و دیگ و طاة دهماء دیرینه و طاة حمراء نو دهماء ایضاً هیات مرد شاة دهماء سرخ خالص دهماء الناس جماعت مردم دهیماء تصغیر دهماء و هی
الداهیة ادهم ایضاً بند قال الشاعر او عدنی بالسجن و الاداهم و تهیم و ام الدهیم سختی و داهیه و نام ناقه عمرو بن الزبان الذهلی که او را و برادران او را کشتند و سرهای
شان را بر دهیم بار کردند و مثل شده است که اثقل من حمل الدهیم و اشأم من الدهیم **دهشم** ارض **دهشمة** بالفتح زمین نرم رجل دهشم مرد نرم عنصر
دهکم **تدهکم** نا خواست درآمدن در چیزی و دهکم بالفتح پیر سال خورده **دیم** **دیمة** بالکسر باران پیوسته بی برق و رعد دیم جمع و فی الحدیث کان
عمله دیمة تدیم پیوسته بارید یقال و سیأ لحصاء مغازة و مدومة ای دائمة البعد یا میم ج ارض مدیمة زمین باران زده (**قطیمة**) **دثمة**
بالمثلثة کسفینة موش **دجم** کسمع و عنی اندوهگین گردید و دجم اللیل تاریک شد شب (ع ف ا ض ۲) و الدجم من الشیء الضرب منه و دجم العشق
کعصر و شداید عشق و هجوم آن جمع اوجمة و قیل دجمة و دجم کسنب دوستان و عشوقان و عادات و دجمة بالکسر یکی و دجمة بالضم و الفتح کلمه و منه ما سمعت له
دجمة ای کلمة **دحقوم** کعصفور مرد کلان جثه و محدق مثله **دحمة** انداختن کسی چیزی را از بالای کوه یا اندرون چاه **دخم** بزور دور کردن (ع ف بفتحهما)
ودحم المرأة جماعها **دحوم** کعلبط و علابط چیزی است که مانند خون از درخت مغیلان یا از درخت عضاه برآید یستعمل فیما یستعمل فیه الموسیا مجرب اکثر ما یکون بجبل
بیروت من الشام **دردم** بالکسر زنی که بشب آید و رفت کند و شتر ماده کلان سال **درعم** کزبرج ناکاره بد زبان **درقم** کزبرج ساقط و
نامی است مرد جال را **دشمة** بالضم مردی فیض **دعرم** کزبرج زشت روی کوتاه قد ناکاره و شتری که آب بسیار خورده شتران خود **دعرمة** کوتاه
انداختن کام بر وی **دعسم** کجعفر بالسین المهملة نام شخصی **دعلم** کجعفر نام شخصی **دعانیم** مار لبنی الکیس من خثعم **دکم** فی صدره دست بر سینه زده
دور کرد و دکم الشیء بعضی چیز را بر بعضی کوفت تداکموا با هم دور کردند اندکم داخل گردید **دکمة** شهری است بمغرب **تدکیم** درآوردن چیزی به چیزی و
دکم فلانا بر اسپ سر خود و بخشکهای فلان زد (ع ف ا ض ۱) و کزبرج نام مردی **دلثم** کجعفر و علبط و علابط روی کننده **دلخم** کجرد حل شتر و فرک
بزرگ و بیماری است سخت و شکر خوابی یا عذاب دراز و هر چیز گران **دلظم** کجعفر و زبرج و سبحل و جردحل و ارد ب شتر ماده پیر فانیه و سبحل شتر توانا و مرد
درشت **دلهم** کزبرج ریستنی کنند سخت سیاه **دهدمة** شکستن و برگردانیدن بعضی بر بعضی و تدهدم سقط **دسمم** الشیء پنهان کردانرا **دهشم**
کجعفر نام شخصی

فصل الذال

ذام **ذأم** بالفتح عیب کردن (ع ف بفتحهما) بهم و لا یقال فامه و ذامه فهو مذؤوم و یقال اذامنی علی کذا
ای اهتنی علیه **ذهم** **ذحم** شکوهیدن (ع ف ا ض ۲) زمیم شکوهیده قال ابن السکیت یقال افعل کذا و کذا و خلاک ذم یعنی خلا منک ذم ای لا تذم
بئر ذمة ای قلیلة الماء و ذمام بالکسر ج ماء ذمیم ای مکروه و آب بینی و بول ذمیم ایضاً چیزی چون بجینه سور که از مسام ترمه بینی بیرون آید ذمام بالکسر حرمت
اهل الذمة جهود و ترسا و ذمة بالکسر ایضاً امان و عهد و زینهار از مام زینهار دادن و شکوهیده یا فتن یقال اتیته فاذممته ای وجدته مذموما و مفرد از نکوهش
شدن و خوار مندی نمودن صلته با لباد و سپس ماندن مرکب سوار را از کاهلی و ماندگی یقال اذم به بعیره و اذمت رکاب القوم ای اعییت و تاخرت عن
جماعة الابل و لم تلحق بها و یقال لعذتنی منه مذمة بفتح الذال و کسرها ای رقة و عار من ترک الحرمة یقال اذهب مذمتهم بشیء ای اعطهم شیئا فان لهم ذماما
و فی الحدیث ما یذهب عنی مذمة الرضاع فقال غرة عبد او امة یعنی بمذمة الرضاع ذمام المرضعة و قیل فی تفسیره کانوا یستحبون عند فصال الصبی ان
یامر والظئر بشیء سوی الاجر کانه سأله ای شیء یسقط عنی حق التی ارضعتنی حتی اکون قد ادیته کاملا مذمة بالفتح لا غیر و هی البخل خلاف المحمدة استذم الرجل
الی الناس ای اتی بما یذم علیه و تذمم ای استنکف یقال لو لم اترک الکذب تاثما لترکته تذمما رجل ذم ای مذموم جدا و رجل ذم الذی لا حراک به و شیء
ذم ای معیب **ذیم** **ذیم** ذام عیب فی المثل لا تعدم الحسناء ذاما یقال ذمة اذیمة و ذامته و ذممته کله بمعنی عن الاخفش هو مذیم و مذیوم و مذوم و مذموم
ذخمة ذحمه عیب کرد او را و حقیر شمرد و راند و رسوا نمود و ذحمة بالفتح مثل دحمة یقال ما سمعت له ذحمة ای کلمة **ذلمت** ذبح کردن از بالا به نشیب
انداختن تذحلم لازم من معنی الاخیر **ذومست** المرأة بولدها زن طفل خود را انداخت از رشته و هی است بازنه **ذلم** بفتحتین بفیض بمعنی السوادی **ذوهم**
بفتحتین لقب سعد بن قیس الهمدانی

فصل الراء

رام **رأم** سجه شتر و پوست شتر سجه اکنده که آنرا بوگویند **ریمان** بالکسر مهر آوردن ناقه بر سجه بر ان
پوست اکنده (ع ک ا ف ۲) ناقة رؤوم و رائمة لغت منه و نیکو کشادن و فراهم آمدن سر جراحت رؤم گوسپند که جامه و هر چیز را لیسد و مهربانی نماید قال الشیبانی
ما دامت شعب القدح اذا لامته رام کفشیر کردن تیر بسیم و استوار کردن (ع ف بفتحهما) آرام آهوان سپید خالص الواحد ریم رؤوم بالضم سر شکم ارام مهربان گردانیدن ناقه بچه آورده

سرو بیخ جهت رباتا سر فراهم آرد + رتیمة رشته که بر انگشت بندند بجهت یاد کردن چیزی که گفته باشند رتمه کذلک رتمة بفتحتین نوعی از
درخت + رتم بفتح آنتام رتیمه بستن رتم شکستن (ع ف ک ۴) یقال رتم انفه بالتا والثا و رتم ایضاً بمعنی مرتوم + و یقال ما رتم فلان بکلمة ای ما تکلم بها
رثم + رثم شکستن بینی و خون آلود کردن (ع ف ک ۴) و طلا کردن بوی خوش بر بینی و آلودن (ع ف اض ۴) رثم بالتحریک سپیدی
لب بر بن اسپ ارثام مصدر منه ارثم صفت منه رثمة بالضم سپیدی نعت مرثوم مثل ملثوم سپل شتر که بر سنگ آید و خون آلود شود +
رجم + رجم سنگسار کردن (ع ف اض ۲) فهو رجیم و مرجوم ای مقتول رجمة واحدة الرجم و الرجام و آن سنگهای کلان باشد که بر گور نهند
تا خربشته شود قبیل فی وصیة لا ترجموا قبری ای لا تجعلوا علیه الرجم اراد ان لا یسنم قبره والمحدثون یقولون لا ترجموا قبری والصحیح آنه مشدد
رجم ایضاً بگمان سخن گفتن قوله تعالی رجماً بالغیب یقال صار رجماً لا یوقف علی حقیقة امره رجم بفتحتین گور رجام ایضاً بر جاس رجل مرجم بالکسر
ای شدید کانه یرجم به معادیه و فرس مرجم یرجم الارض بحوافره و تراجموا بالحجارة ای ترامو بها و راجم فلان عن قومه اذا ناضل عنهم رجام بالضم
ایضاً موضعی رجامان خشبتان تنصبان علی راس البئر علیهما القعو رجمة بالضم و جار بالفتح یعنی خانه کفتار و یقال ترجم کلامه ای فسره بلسان آخر
ترجمان بفتحتین تیلماچی تراجم جمع مثل زعفران و زعافر و یقال ترجمان بضم الجیم و ترجمان بضمتین لاتباع الجیم مثل یسروع و یسروع + رحم + رحمة
بخشودن و مهربانی کردن مرحمة کذلک رحم بالضم کذلک قوله تعالی و اقرب رحماً و قد یحرک الحاء بالضم ایضاً (ع ک اف ۲) ترحم کذلک یقال
رحمته ترحمت علیه و تراحم القوم ای رحم بعضهم بعضاً رحموت من الرحمة یقال رحموت خیر من رحموت ای لان ترهب خیر من ان ترحم رجل
مرحوم و مرحم شدد للمبالغة رحمن رحیم بخشاینده و هما اسمان مشتقان من الرحمة و نظیرهما ندمان و ندیم و هما بمعنی و یجوز تکریر الاسمین اذا اختلف
اشتقاقهما علی طریق التوکید کما یقال فلان جاد مجد الا ان الرحمن مختص بالله تعالی لا یجوز ان یسمی به غیره الا تری انه تعالی قال قل ادعوا الله
او ادعوا الرحمن فعادل به الاسم الذی لا یشرکه فیه غیره و یقال لمسیلمة الکذاب رحمان الیمامة و رحیم ایضاً بمعنی مرحوم آمرزیده بالضم نام مکه زن را
نه دادن و بهی موشته و خویشی رحم بالکسر مثله رحوم بالفتح ناقه رحم و منه بعد از نتاج رحامة مصدر فیه (ع بضمهما) رخم بفتحتین کذلک (ع ک
ف ۲) رخم + رخمة بفتحتین مرغ مردارخوار و الرخمة ایضاً قریب من رحمة یقال وقعت علیه رخمته ای محبته و لینه و یقال القی علیه رخمته و رخمه رحمه
سوا شاة رخماء سپید سر مخمرة کذلک و لا یقال مرخمة و فرس ارخم و کلام رخیم ای رقیق و خوانده تیزی آواز (ع بضمهما) ترخیم نرم کردانیدن انداختن
حرف از آخر کلمه و نداء ارحام بمعنی زیبال گرفتن ماکیان یعنی مرغ نه رخم ایضاً و یقال ما ادری ای ترخم هو ای ای الناس هو تبقیة اخبار و صنعها مثل
جندب و طحلب ترخم ایضاً حیی از حمیر رخام بالضم سنگ سپید و نام مصنفی رخامی و حقی است رذم + ردم رخنه برآوردن و در پی کردن جامه
(ع ف اک ۴) و سد برآورده و دوام بالضم تیز دادن (ع ف اض ۲) و ردیم جامه کهنه ثوب مردم مثله و تردم الثوب ای اخلق و استرقع فهو متردم
بالکسر و با لفتح موضع و رپی کردن تردم در پی کردن جامه را و هو متعد لازم ارودام ساکن بودن بر جائی و بر قرار بودن تب و منه دیم ملازم و سحاب ردوم
رذم + رذم از سر بیرون شدن آب از خنور (ع ف اض ۲) جفنة رذوم و جفان رذم رذم و یقال ارذم علی آسیت ای زاد سرهم
رازم + شتر بر زمین مانده از لاغری رزم م رزام بالضم فیهما مصدران منه (ع ف اض ۲ و ک ۴) فهی رازم و یقال للثابت القائم علی الارض رزم
(ض اف ۴) مرازمة اقامت دراز کردن بر جائی و پی بکدیگر خوردن دو چیز را جمع کردن میان دو چیز بخوردن چون نان و انگور و مانند آن یقال
رازمت الابل اذا خلطت بین مرعیین و فی الحدیث اذا اکلتم فرازموا ای بینوا الاکل بالحمد و یقال رزم الرجل مجهولاً اذا ضربه المرض رزمة بفتحتین
آواز ناقه پیش بچه که دهان باز نکند بر مثال ناله و هو اخفی من الحنین و فی المثل رزمة و لا درة یضرب لمن یعید و لا یفی و یقال رزمت الناقة اذا آت
عند ولدها و آرزم الرعد ایضاً رزمة السباع اصواتها زریم بانگ شیر یعنی غریو زمان بالکسر ستاره آم رزم باد شمال رزم بالفتح گرد کردن (ع
ف اض ۲ و ک ۴) رزمة بالفتح و الکسر شتواره جامه و غیر آن ترزیم پشتواره بستن ارتزام بر خشم شدن رزام بالکسر نام حیی از تمیم رسم + رسم نشان
و آئین رسوم کذلک و ایضاً تمغا یعنی مهر که بر چوب کنده باشند بجهت انبار و غیران و هو ایضاً بالشین المعجمة یعنی تجلی به الدنانیر بنقشه یقال رسم علی کذا
و کذا ای کتب و کار فرمودن رسیم کتابهای وقت جاهلیت رسم الدار نشان سرای با زمین هموار شده ترسم نشان سرای جستن رسم آب بدان ناقه

رسوم آنکه اثر سیل بود بر زمین مانند ارستحی رسیم مصدر منه (ع ف اض ۲) و نوعی از رفتار شتر (ع ف اک ۲) ارزام رسوم الذی یبقی علی السیر یوماً و لیلة
ارتسام فرمان بردن و تکبیر آوردن و دعا کردن و چیزی و ثوب مرسوم مخطط رشم و رشم مهر کردن انبار را (ع ف س ۲) روشم مهر چوبین رشم بالتحریک علف
که نخستین بر آید و بوی طعام حریص شدن بر آن (ع ک اف ۲) ارشم نعت منه و هر چه بروی خطها و نگارها باشد و چیزی اندک نکوهیده غیث ارشم ای قلیل القطر و ارشم البرق
ای لمع مثل اوشم رضم و رضم سنگهای بزرگ که در عمارت برهم نهند خفته یکی یقال رضم علیه الصخر رضماً بالکسر رضاماً و رضم فلان بیته بالحجارة
والرضیم البناء بالصخر و رضمت الارض اثرتها للزرع و رضم به الارض ای جلد به الارض و رضم البعیر بنفسه اذا رمی بها الارض برفور مرضوم العصب کانه مد تشنج
عصبه رطم و رطم در گل افگندن (ع ف اض ۲) ارتطام در گل افتادن و در کاری که نتوان از وی بیرون شدن یقال ارتطم علیه امر رطوم بالفتح مرد احمق و زن
فراخ فرج و رطم الرجل رطم بالضم ای نکح والراطم اللازم للشیء رعم و رعام بالضم آب که از بینی گوسپند رود تعلیق (ع بفتحهما) رعمت الشاة و ارعمت یعنی شاة رعوم
منه رعامی مثل رغامی نرزمی جکم و بالغین المعجمة کذلک رعمت الشمس ای رقبت لغیبتها رغم و رغام بالفتح خاک و یقال ارغم الله انفه ای الصقه بالرغام و منه حدیث
عائشة رضی الله تعالی عنها ای اخصارب سلتیه و ارغیه رغامی کرفی العین و هی ایضاً قصبة الریة مراغمة خشم کردن باهم ترغم غضب نمودن رغم ثلث لغات خاک آلود شدن
(ع بفتحهما) مرغمة مثله قال النبی علیه السلام بعثت مرغمة و یقال فعلت ذلک علی الرغم من انفه و یقال رغم فلان بالفتح اذا لم یقدر علی الانتصاف و یقال رغم انفی لله
رغماً بالفتح و الضم مراغم بالضم و فتح الغین گریزگاه و رفتن جای قوله تعالی یجد فی الارض مراغماً کثیراً و سعة رقم و رقم نبشتن و مهر کردن (ع ف اض ۲) قوله تعالی کتاب
مرقوم و نوعی از بردها و کتابه و کتابه کردن ترقیم کذلک رقمة کرانه وادی و مرغزار مرقومة زمین که نبات رقمتان و دو تنگای دو بازوی ستور رقیمات تیرهای منسوب
بموضعی در بادیه یوم الرقم روزی از روزهای حرب رقم ک سختی بنت الرقم الداهیة و یقال وقع فی الرقم و الرقماء اذا وقع فیما لا یقوم به ارقم نبیه اراقم ج و الصیاحیج
از نقلب بیم نبشته و لوح که نامها و قصه اصحاب الکهف بر آنجا نبشته است رکم و رکم برهم نشاندن (ع ف اض ۲) ارتکام تراکم لازم فیه گرد آمدن رکمة بالضم گل
گرد آمده رکام ریگ توده و ابر بر هم نشسته مرکم الطریق جادهٔ راه رمم و رم مرمة نیکو کردن چیزی با خلل را (ع ف اض ۲) و ک ام و خوردن فی الحدیث البقر ترم
من کل شجر و یقال کنا اهل ثم و رم سه ثلث لغات فالثم من الاصلاح والرم من الاکل و استرم الحائط مرمت خواه شد مرمة بالکسر کارد هر چه با سم باشد و بالفتح لغة فیه
ارتمام خوردن ماله منه حم و لا رم ای بد بالفتح و الضم منهما و یقال ماله حم و لا رم ای شیء رمة بالضم رستن پاره پوسیده رمم رمام ج و بهایم ذوالرمة و یقال دفع الیه برمتها ای جملته
رمة بالکسر استخوان پوسیده رمم رمام ج و پوسیدن (ع ف اک ۲) رمیم نعت منه قوله تعالی قال من یحیی العظام و هی رمیم رمة بالکسر خاک نمناک و مغز استخوان یقال
ارم العظم و ناقة مرمة و یقال جاده بالطم والرم بکسرهما ای بالمال الکثیر و تحته بالرا ای بیضاء و یقال للشاة اذا کانت تجفر و له ما ترم منهما مقر ای کسر من عظامها العصب فیه
مخ وارم القوم ای سکتوا ترمرم جنبانیدن لب بجهت سخن مرام الفتح نوعی از درخت کیاه ارمام بالفتح موضعی یرمرم کوهی رمحا قالوا ابلیلم بالالمام رنم و رنم نخستین آواز
و سراییدن (ع ک اض ۲) ترنم آواز گردانیدن ترنیم مثله یقال ترنم الطائر و ترنم القوس ترنم موت ترنم کردن زاد و افیه الواو و التاء کمانی ملکوت روم و روم جستن
(ع ف اض ۲) و روم الحرکة الذی ذکره سیبویه هی حرکة مختلسة مختفاة لضرب من التخفیف و هی اکثر من الاشمام لانها تسمع و هی بزنة الحرکة و ان کانت مختلسة مثل همزة بین بین
قول الشاعر (ع) وان زم اجمال و فارق جیرة قوله وان زم تقطیعه مفعولن و لا یجوز تسکین العین قوله تعالی شهر رمضان فمن اخفی انما هو بحرکة مختلسة و لا یجوز ان تکون الراء الاولی ساکنة
لان الهاء قبلها ساکن فیؤدی کذلک قوله تعالی انا نحن نزلنا الذکر و امن لا یهدی و یخصمون و اشباه ذلک و لا یعتبر بقول القراء ان هذا و نحوه مدغم لانهم لا یحصلون هذا الباب و من
جمع بین الساکنین فی موضع لا یصح فیه اختلاس الحرکة فهو مخطی کقراءة حمزة فی قوله تعالی فما اسطاعوا لان سین الاستفعال لا یجوز تحریکها بوجه من الوجوه و یقال رمت فلاناً
و رمت بفلان اذا اجللته بطلب الشیء مرام موضع جستن رامة موضعی در بادیه یقال فی المثل تسالنی برامتین سلجماً النسبة الیه رامی علی غیر قیاس و کذلک النسبة الی رام هرمز
و هو بلد و ان شئت هرمزی رام نوعی از نخست ریمان بالضم نام مردی روم هم من ولد روم بن عیصو یقال رومی و روم مثل زنجی و زنج فلیس بین الواحد و الجمع الا الیاء
المشددة کما بین تمرة و تمر لم تکن الا الهاء رهم و رهمة بالکسر باران نرم دائم رهم رهام ج روضة مرهومة نعت منه و ارهمت السحابة ای اتت بالرهام
و یقال کنا فی ارهم جانبی فلان ای فی خصبهما رهم بالضم نام زنی مرهم انچه بر جراحت نهند معرب است ریم و ریم دور شدن (ع ف اک ۲) یقال لا ترمه
ای لا تبرحه و یقال رمت فلاناً و رمت من عنده فلان ببعی و ام استخوان که بعد از قسمت جزور بماند و گور و پایه مردبان و فزونی و فضل یقال لهذا علی ذاک
ریم ای یک ساعت دراز یقال قد بقی ریم من النهار قال فی الجمهرة ابن درید عن الاصمعی قال قال ابو عمرو بن العلاء کنت بالیمن فاتیت دار رجل اسال عنه

فقال رجل من الدار اسمک فی الریم ای مصعد الدرجة قال فی الجمهرة وفی السامی ریم بالکسر آهو سپید سهیر ولا والجمع ارام ویقال ریم بالرجل وبالساقی اذا قطع
به ریم مقیم بودن بجای و سیره بودن و مقیم بودن ابر بی باران تریم بالکسر وفتح الیاء موضعی و مریم مفعل من رام یریم (ضمیمه) ریم بفتحتین کیاه
باهم پیوسته رستم بالضم وفتح التاء وقد تضم اسم جماعة محدثین والرستمیون جماعة رضم محرکه در شعب تنگ در آمدن **فصل الزاء** زئام + زؤامة آواز
سخت و سخت خوردن چیزی را یقال زئم به بالکسر ای صاح به و زئم مجهول لا اذا ذعر زؤام ای فلان بالفتح زأمة اذا طرح کلمة لا یدری احق هی ام باطل و زؤام ای زمات
سوت نذوام بالضم کریه و ازامه علی الامر ای اکرهته علیه مثل ازامته زجم زجمة و هی بمنزلة نباة یقال ما تکلم بزجمة ای بنبسة و سکت فما زجم بحرف ای ما نبس ما یقال
ما یعصیه نجمة ای شیئا زجوم کمان سست آواز زحم + زحمة انبوهی یقال زحمته و زاحمته و ازدحم القوم علی کذا و تزاحموا علیه زرم + زرم البول
(ک ۲) اذا انقطع وکذلک کل شیء ولی و ازرمه غیره قال النبی صلی الله علیه وسلم لا تزرموا ابنی یعنی الحسن بن علی رضی الله تعالی عنهما ای لا تقطعوا علیه بوله زرم الکلب
انما یسر جعره فی جاعرته ای فی استه زرم (ک ۲) مرد تنگ خوی و بخیل تزریم تنگ کردن و بخیل کردن ویقال زرمت بها مه اذا ولدته فریم مرد گرفته از بیماری
زدرم + ازدرام فرو خوردن زردم + زردمة موضع الازدرام و فشردن گلو زعم + زعم ثلث لغات گفتن (صح منتخب ۲) قال فی المجمل
الزعم القول من غیر صحة ولا اعتماد قوله تعالی زعم الذین کفروا ان لن یبعثوا زعم بالفتح زعامة پذیرفتاری زعیم پذیرفتار وفی الحدیث الزعیم غارم زعامة
ایضا مهتری زعیم القوم رئیسهم زعامة ایضا سلاح زعم بفتحتین طمع داشتن (صح ک اف ۲) ازعام متعد فیه مزعم کاری که بران اعتماد نباشد ویقال فی قول
فلان مزاعم تزعم دروغ بر بافتن ناقة زعوم و شاة زعوم اذا کان یشک فیها اسمینة ام لا تنبسط بالایدی زغم + زغموم فرو ماندگی در سخن تزغم بانجمة
خشمگین شدن در سخن گفتن و تزغم الفصیل ای حن حنینا خفیفا زقم + زقوم بالفتح والتشدید طعامی که در وی خرما و مسکه باشد تزقم خوردن آن (صح منتخب
اص ۲) قال ابن عباس لما نزل قوله تعالی ان شجرة الزقوم طعام الاثیم قال ابو جهل التمر بالزبد نتزقمه فانزل الله تعالی انها شجرة تخرج فی اصل الجحیم طلعها کانه رؤس
الشیاطین ازقام فرو خورانیدن ازدقام فرو خوردن تزقم لقمه کردن و افراط کردن در خوردن قال ابن درید الزقوم بالضم واللام الحلقوم زکم + زکام
بالضم بیماری سر و دماغ زکم الرجل مستعمل مجهولا و ازکمه الله فهو مزکوم ویقال فلان زکمة ابویه اذا کان آخر ولد ابویه زلم + زلم بالتحریک (ص اف ت ۲) تیر
قمار از لام تیج و هو ایضا الذی یکون خلف الظلف زلم ایضا واحد الوبار والجمع الازلام والازلم الجذع روزگار و زلمت الحوض ملاته (صح ف اف ۲)
ویقال هو العبد زلمة بالضم والفتح مع سکون الثانی و حرکته و زلما بالفتح ای حقا و قدا و قده وکذلک یقال فی الامة ویقال امراة مزلمة زنی که دراز
نباشد رجل مزلم ای مخفف الخلقة قدح مزلم و زلیم الذی اجید قده و صنعته و کذا عصا مزلمة و ما احسن ما زلم سهمه مزلم ایضا بد نهاد زلمة بالتحریک نشان و
نیر که بر گلو باشد و نشان که بر گوش باشد انرا زنمة گویند بالنون ازلم ازنم نعتان منهما زلماء زنماء و مؤنث زلمت عطاره ای قلته ازلیام
کردن و بر پای شدن چیزی بلند بر آمدن چاشت یقال ازلام النهار ای ارتفع ضحاه زمم + زمام بالکسر مهار رشته که در چوب بینی شتر بندند و
بر وی مهار بندند زمام النعل سنچه دوال بر وی بندند یقال زممت النعل والبعیر (صح ف اص ۲) زمم مثل شدن و رفتن و زم بالضم ای تکبر فهو زام
قوم زمم ای شمخ بانوفهم من الکبر و زمم الجمال شد للکثرة ویقال اخذ الذئب سخلة فذهب بها زاما ای رافعا رأسها الذئب ازمهما بمعنی زفزمة بفتحتین
آواز رعد و کلام المجوس عند الاکل زمزم بفتحتین چاهی بمکه و زمزم و عیطل آسمان للناقة زمزمة بکسرتین جماعتی از مردم زمزم الحلبة من الابل مزمزم کذلک
ویقال داری من داره زمم بفتحتین ای قریب ویقال لا والذی وجهی زمم بیته ما کان کذا ای تجاهه و تلقاءه و امر بنی فلان زمم ای قصد مثل امم
زم بالضم موضعی زنم + ویقال هو العبد زنمة بالفتح والضم مع سکون الوسط و حرکته ای قده قد العبید قال الکسائی ای حقا کما مر فی زلمة زنمة دو
گوش بز تقطع فی الاذن فیترک معلقا و یفعل ذلک بالکرام من الابل و غیرها یقال بعیر زنم و ازنم و مزنم و ناقة زنمة و زنماء و مزنمة و اما الذی فی الحدیث
الضائنة الزنمة فهی الکریمة لان الضان لا زنمة لها وانما یکون ذلک فی المعز زنیم و مزنم مردی که بقومی ملحق شده باشد که نه از ایشان بود قوله تعالی
عتل بعد ذلک زنیم ویقال هو اللئیم الذی یعرف بلؤمه کما تعرف الشاة بزنمتها مزنم ایضا شتران ریزه و نام فحلی از نر بلغنی از بیر نوع زهم + زهم
بالضم پیه زهمان نام سگی زهمة باد گنده زهومة بوی پیه و چربی زهم بالتحریک چرب شدن دست در پیه گرفتن (صح ک اف ۲) زاهم ک وقعت منه
مزاحمة نزدیکی یقال زاهم الخمسین ای دانا ها زهدم + زهدم نام اسپی و نام مردی و چرغ و بچه باز زهدمان دو برادر از بنی عبس زیم + زیم

ک اف ۲ گوشت متفرق بہر موضع زنیم ایضاً نام اسپی و موضعی (ضمیمہ) زہمت کر حلقہ کردن زخم موضعی و زخمہ سخت دور کردانزاد (ع بفتحہا) زخم زخم
گوشت پوسیدہ و گندیدہ (ع ک اف ۲) ازخم مثل زخم نعت منہ و فیہ زخمۃ محرکۃ خاص بلحم السبع او ہو ان یکون منتناً کثیر الدسم و از زہومۃ زہمھا ناقدن بدبو و از دم
الجمل ناہموار و برداشت الزاہمۃ کعلابۃ الغایلۃ و الحقیقۃ زغلمۃ و بعض گمان و وہم و کینہ و دشمنی فرطھم کشمعل سبک زام من الفصاح روز
و زالان من النہار روز ربع یعنی نیمہ روز زام شیع ہر چیز و شہری است بہ نیشاپور و العامۃ تقول جام و ہم بالفتح خوردنی است لذیذ مر اہل ہند را کہ از شیر سازند و بالضم موضعی است
و بجا زوناحیہ است بار یشد و زمان بالضم گروہی است از کردان زوم فراہم آمدہ از ہر چیز زامات فرقہ ہا زامۃ یکی **فصل السین** سام + سامۃ
سام سامۃ بستوہ آمدن (ع ک اف ۲) رجل سوم نعت منہ سئیم کذلک ستھم + ستھم بضمتین کلان سرین میم زائدہ سجم + سجوم سجام روان شدن اشک
(ع ف اف ۲) انسجام کذلک سجم متعدد و مثلہ (ع ف اف ۲) ہجوم نعت منہ ارض مسجوتہ ای ممطورۃ و سجمت السماء مثل انسجمت سجم و ہو الجبل الذی لا یرتقی سحم + سحمۃ بالضم سیاہی اسحم نعت
منہ و عبارت از گیسو و ابر و شب سحام بالضم نام سگی سحم بفتحتین درختی سحام مثلہ اسحمان بکسرتین کوہی سخم + سخمۃ سیاہی اسخم نعت منہ سخام سیاہی
و یک تسخیم سیاہ گردانیدن ثوب سخام المس بالضم جامۂ نرینہ چون خز و قز و مانند آن ریش سخام قطن سخام لین المس لا من السواد سخامیۃ خمر نرم خوار
سخیمۃ کینہ سدم + سدم بفتحتین پشیمانی و اندوہ (ع ک اف ۲) نادم سادم ندمان سدمان نعت و یقال ہو اتباع و یقال مالہ ہم و لا سدم الا داک
رکیۃ سدم بضمتین و بسکون ۲ ادا و فلت یعنی اکندہ شد مرکب ۲ فحل غالب شہوت و رجل سدم خشمگین نبیق سدم فحل و ہمن شد و بالفتح شہر قوم لوط سرم
سرم بالضم دہان رودہ کہ مخرج ثفل ست سرجم + سرجم دراز مثل سلجم ساسم + ساسم درختی است سیاہ سرطم + سرطم دراز سطم یقال
فلان فی اسطمۃ قومہ ای وسطہم و اشرفہم و بالصاد کذلک اسطمۃ مثلہ علی القلب اساطم او مع التاء ایضاً یعنی اساتم بلغۃ تمیم سطم بفتحتین میانہ دریا سطام
بالکسر تیزی تیغ و فی الحدیث العرب سطام الناس ای حدہم سعم + سعم بفتحتین نوعی از رفتار شتر (ع بفتحہا) ناقۃ سعوم بالفتح نعت سقم + سقام بالفتح
بیماری سقم بالضم سقم بفتحتین کذلک مثل حزن و حزن (ع ک اف ۲) ہو سقیم و اسقیم ہو مسقام بیمار غنج سقام نام وادی سلم + سلم دلو کہ یک گوشہ دارد
و نام مردی سلمی نام زنی و یکی از دو کوہ طی و حیی از وارم سلمۃ بفتحتین نام مردی از بنی قشیر و ہما سلمتان سلمۃ الشر و سلمۃ الخیر سلمۃ بحسب اللام ایضاً نام مردی
و سنگ سلام ج سلیم بالتصغیر قبیلہ و نام مردی ابو سلمی نام مردی سلمان نام کوہی و نام مردی سلم بفتحتین پیش دادن بہا منہ بیع السلم و کردن نہادن
استسلام مثلہ و درخت عضاۃ سلمۃ یکی سلم بالضم و التشدید نردبان سلالیم ج و ربما سمی الغرز بذلک سلام سلامۃ بالتشدید فیہما نام مردان سلم بالکسر
آشتی و صلح و ہو یفتح و یکسر و یذکر و یونث و سلام کردن و اسلام و منہ قرا ابو عمرو ادخلوا فی السلم کافۃ یذہب بمعناہا الی الاسلام و صلح کنندہ و یقال
انا سلم لمن سالمنی سلام بالفتح تحیت و بی گزندگی کردن نہادن نام و نامی از نامہای خدای تعالی و درختی و ہو بالکسر ایضاً سلامۃ یکی و پاکی از عیب ہا
سلامان درخت سلامیات بالضم و فتح المیم استخوانہای انگشتان سلامی علی فعالی استخوان کہ در سپل شتر باشد سالم پوست میان بینی و چشم و نام مردی
سلیم مار گزیدہ کانہم تفالوا لہ بالسلامۃ و درست و نام مردی قاد سلیم ای سالم قال ابن السکیت یقال لا بذی تسلم ما کان کذا و کذا و لا بذی
تسلمان و لا بذی تسلمون و لا بذی تسلمین و لا بذی تسلمن قال معناہ لا و اللہ الذی یسلمک ما کان کذا و کذا و یقال لا و سلامتک ما کان کذا و یقال اذہب
بذی تسلم یا فتی و بذی تسلمین یا فتاۃ و یجمع ایضاً ای اذہب بسلامتک قال الاخفش قولہ ذی مضاف الی تسلم و ہو نادر لانہ لیس شی من الاسماء یضاف الی الفعل غیر
اسماء الزمان کقولہ تعالی ہذا یوم ینفع الصادقین صدقہم و مثلہ قول الشاعر (شعر) بآیۃ تقدمون الخیل شعثا کان علی سنابکہا مداما + اضاف آیۃ الی
تقدمون سلامۃ بی گزندی بی عیب شدن و رہایش یافتن (ع ک اف ۲) یقال سلم فلان من الآفات سلامۃ تسلیم رہانیدن یقال سلمہ اللہ منہ بی گزند
داشتن یقال سلمہ اللہ و سپردن یقال سلم الیہ الشی فتسلمہ ای اخذہ و گردن دادن بحکم و قضا و سلام کردن یقال سلم علیہ السلام و بیع سلم کردن و کار کسی
سپردن یقال اسلم امرہ لہ قولہ تعالی و من یسلم وجہہ للہ و بصلح در آمدن و اسلام آوردن و فرو گذاشتن تسالم تصالح مسالمۃ مصالحۃ استلام بسودن
سنگ را بلب یا بدست استسلام گردن دادن یقال سلمت الجلد اسلمہ بالکسر اذا دبغتہ بالسلم اسلیم عرق بین الخنصر و البنصر سلام بالکسر نام ابی سلیم +
سلیم بکسرتین و التاء غول و سختی و تحط سال سلجم + سلجم بالفتح دراز سلاجم تیرہای دراز پیکان و یقال جمل سلجم و سلاجم بالضم دراز
و الجمع فیہما سلاجم بالفتح سلہم + سلہم بالکسر نام مردی سلہم بالفتح نام قبیلہ از مذحج مسلہم کونہ برگشتہ اسلہمام کونہ برگشتن

سم و سُم بالفتح سوراخ و زهر و جمع سِمام بالضم ایضاً سموم و سِمام ج و زهر دادن و زهر در طعام کردن و قصد کردن یقال سمت سمتک ای قصدت قصدک و صلح کردن و درمیان دو کس و سرتا روزه را استوار کردن (ع ف امن ۲) سم الخیاط سوراخ سوزن سموم الانسان و سمامه سوراخهای گوش و بینی و دهان مردم سم یکی بالفتح و الضم سام ج سوراخهای بن موی و السم ایضاً بالفتح کل شی حسن من الحجر کالودعة و یقال لیتم لاتم غیرک و یضمان سمان ج و رگ بینی اسپ و سمت السمة ای خصصت سامة خاصه یقال کیف السامة و العامة و جانور زهر دار سام ابرص کربسه اهل السمة خاصه و خویشان اهل المنحاة آنها که خویش بیاشند فلان یسم ذلک الامر بالضم ای یسبره و نظیر یا غوره سموم بالفتح باد گرم و تو نث یقال منه سم یومنا بالضم فهو یوم مسموم سمائم ج قال ابو عبیدة السموم بالنهار و قد تکون باللیل و الحرور باللیل و قد تکون بالنهار سمامة بالفتح نوعی از مرغان سمام ج و ایضاً ناقة سریعة سمسم بالفتح روباه و نام موضعی رجل سمسام ای خفیف سریع سمسمانی بالضم ایضاً سمسم کنجد سمسمة کنجد سیاه سموره چه سرخ سماسم ج سنم پشام بالفتح کوهان اسنمة ج سنام الارض نحرها و وسطها اسنمة بالفتح و ضم النون نبتی است یا گیاه بلند بزرگ کوهان و یقال اسنم علی وجه الارض سنم الدخان ای ارتفع تسنم بر آمدن بر چیزی تسنیم آبی در بهشت تسنیم القبر خلاف تسطیحه یعنی خرپشته کردن گور را سوم سومة بالضم نشان گوسپند و نشان مردم تسوم نشان حرب بستن بر خود و فی الحدیث تسوموا فان الملائکة قد تسومت تسویم گذاشتن حکم بر کسی و رها تا هر چه باید کند و رها کردن ستور را به چرا و الخیل المسومة المرعیة و المسومة ایضاً المعلمة قوله تعالی من الملائکة مسومین قال الاخفش مسلمین یکون مرسلین فعلهم من قولهم سومت الخیل ای ارسلتها و منه السائمة و انما جاء بالیاء و النون لان الخیل سومت و علیها رکبانها و غارت کردن یقال سومت علیهم ای اغرت علیهم و عثت فیهم قوله تعالی حجارة من طین مسومة ای علیها امثال الخواتیم سام رگهای زر در کان سامة یکی و نام مردی و مرگ و منه قولهم علیک السام و نام پسر نوح و هو ابو العرب سائم چرنده سوم چریدن (ع ف امن ۲) سائم سائمة نعت سوائم ج اسامة بیرون آوردن ستور را قوله تعالی فیه تسیمون و السوم فی المبایعة الخ یقال ساومته سواما ای ماکسته مکاسا و استام علی مکاس کرد و تساوما کذلک و مستام بعیر که سمیة شده و ادنا الی ایة اشتمه خسفا ای اتیه ایاه یعنی خواری و ذلت و ادم او را و سامه ای کلفه و سام ای مر و منه سامت الریح سیماء مقصور علامت و نشان در روی قوله تعالی سیماهم فی وجوههم و قد یجی سیماء و سیمیاء ممدودین سهم بالفتح تیر سهام ج و بهره سهمان بالضم ج سهم البیت کاریز و خانه سهمة بیت سهمة بالضم خویشی و نصیب سهام بالفتح گرمی سموم یقال سهم الرجل بالضم اذا اصابه السهام سهام بالضم باریکی و تغیر یعنی یقال منه سهم وجهه و یفتح الغار و ضمها سهم بالضم و الفتح سهوما بیماری اشتر که بعیر مسهوم نعت منه و به سهام ابل مسهمة ساهمة ناقة باریک ابل سهام ضمر تیر قرعه زدن با هم یقال ساهمته فسهمته و اسهم بینهم ای اقرع استهام اقتراع تساهم تقارع سهم قبیله در قریش و با هم

سنـدوم دهی منه قاضی سدوم یا سذوم شهری است به حمص سعدوم معبر بنی مالک بن حنظلة او القیم زائده سعم جاریه جماع کردن او را (ع بفتحهما) او هوان لا یجب ان ینزل فیفعل ثم یخرج و گفتگوی مردم به غیر آنکه بر سعم کم نظر یکرم مرد و یک غذا و کودک فربه با ناز و نعمت پرورده و قد اسغم و سغم بضمهما و غماله و غماسغما او کیان ارغما الا و اسغم الی قلب الاذی الشیخ الخ سعم ع ... نام شهری سقطم کزیج موش سکم کام نزدیک انداختن بسبب ستی (ع ف امن ۲) سکیم کمچیز نعت منه و ایضاً نام مردی سکمة اشتر کنش سلعام بالکسر فراخ حلق کلان شکم و دراز بینی و گرگ با زبان دراز مقنفرد و ابو سلعام کنیه سلغم سلجم کجمر اسد ... سخت چانه و دراز بینی سلقمة ساییدن دندان بر دندان و سلقامة بالکسر کرکس ماده ... که بعضی اسنسا

فصل الشین

شام شأم ... شهر با ... معروف رجل شامی و شأم علی فعال شامی منسوب الیه یقال شأمهم ما جاء فی الشعر ... ضرورة ... علی التضاد النسبة علی ... ارض البلاد و امراة شآمیة و شآمیة بالتخفیف فیهما شأمة سوی دست چپ و کذلک شامة یقال قعد فلان شامة و یقال یا فلان شائم باصحابک ای خذبهم شامة و یقال تطیرت بمیمنة و شامة شوم بالضم فال نقیض یمن رجل مشوم و مشئوم الشائم نقیض الیامن و یقال شأم فلان علی قومه شامهم فهو شائم اذا جر علیهم الشوم و شیم علیهم فهو مشئوم قوم مشائم و العامة تقول مشوم و تشاءم به فال زد مشئم

چوبیست که بدهن بزغاله بندند شبام نسبت کردن و شام بشام رفتن شبم پ شبم بفتحتین بیمار و سرد شدن (ع ک ف ۲) یقال غداة شبمة (ک ۲) و ماء شبم و شبام بالکسر چوب که بدهن بز نهند
و چیزی از عرب شبامان و رشته بندد (ع) شبرم پ شبرم بالضم دانه مانند نخود و مرد کوتاه و بخیل و نام مردی و نام جائی شتم پ شتم و شتام دشنام دادن (ع ف ۲)
و ک ۲) شتیمة و شتام تشاتم تشاتم باهم دشنام دادن مشاتمة مساینة شتیم مرد ناخوش روی شتامة مصدر منه (ع بضمها) و شیرم شحم پ شحم پیه شحمة الارض کرمیست سپید و
سپید شحمة الاذن نرمه گوش مشحم پیه بسیار خورنده و دارنده شحیم فربه شحامة مصدر منه (ع بضمها) و یقال شحم فلان اصحابه ای اطعمهم الشحم
(ع بفتحها) فهو شاحم شحام پیه فروش شحم (ک ۲) پیه خوار شحم بفتحتین مصدر منه (ع ک اف ۲) شخم پ اشخام بوی گردانیدن شیر و یقال شخم الطعام و
شخم ای فسد بالفتح والکسر شخمة غیره شدقم پ شدقم نام نحل نعمان بن المنذر شد قمیات شتران منسوب بدان نحل و ایضا فراخ گوشه دهان
میم زائده شذرم پ شیذمان بضم الذال گرگ شرم پ شروم شریم زن مفضاة یعنی هر دو فرجش یکی شده شرم شاخابه از دریا و شکافتن و اندک مال
دادن (ع ف اک ۲) صاحة باللام عشب شرم گیاه بلند که سرهای وی خورده شود و شارم تیر که گوشه نشانه را بشکافد تشریم رخته باز گشتن صید و شکافتن
و فی حدیث ابن عمر اذا اشتری ناقة فرای بها تشریم الظفار فردها و تشرم ای تمزق و تشقق شرمة بالضم نام کوهی شرم گرفته بینی شدن (ع ک اف ۲)
اشرم نعت منه شرقم پ شرذمة بکسرتین گروهی از مردم و پاره از هر چیزی ثوب شراذم ای قطع پاره پاره شنظم پ شناظم سخت دراز شیظمة مونث
شیظمی جوان تن آور و اسپ خوش آینده شغم پ جبل شغموم و جمل شغموم بالضم دراز شغامیم درازان نیکو صورت شکم پ شکم بالضم پاداش شکم
پاداش دادن (ع ف اض ۲) اشکام کذلک فاذا کان العطاء ابتداء فهو شکد بالدال یقال شکمته ای جزیته و فی الحدیث احتجم النبی صلی الله علیه وسلم
فقال اشکموه ای اعطوه اجره شکیم دهانه لگام شکیمة کذلک و گوشه و یک شکائم ج و فلان شدید الشکیمة اذا کان انفا ابیا و فی المثل شکیمة لایقاد و شکمت
الوالی ای رشوته شکم تشکیم ایضا گزیدن شکم بالکسر نام مردی شلم پ شلم بالفتح والتشدید نام موضعی بشام و یقال هو اسم مدینة بیت المقدس بالعبرانیة و هو
لاینصرف شلمة وزن الفعل شلجم پ شلغم شلجم شمم پ شم بوئیدن شمیم کذلک (ع ک اف ۲) قال ابو عبیدة (ع ف اض ۲) لغة و توهم یا ابن [illegible]
الورقة کلمة منها القذف شمام بوئیدن اشتمام تشمم بوئیدن مشامة مفاعلة منه و ایضا الدنو من العدو حتی تراءی الفریقان و یقال شامم فلانا ای
انظر ما عنده و شاممت الرجل ای قاربته و دنوت منه تشام تقارب شمام بالفتح نام کوهی و بکسر المیم ایضا [illegible] شمم بفتحتین بلندی
بینی اشم نعت منه جبل اشم و هو الاشم و هی الشماء اشمام ایضا [illegible] قال الخلیل یقال للوالی اشممنی یدک و هو احسن من قولهم [illegible]
و یقال [illegible] اشمام الحرف هو ان تشمه الضمة او الکسرة و هو اقل من روم الحرکة لانه لا یسمع و انما یتبین بحرکة الشفة ولا یعتد بها
[illegible] والحرف الذی فیه الاشمام ساکن [illegible] قول الشاعر (ع) متی الانام لایؤرقنی الکری قال سیبویه العرب تشم القاف شیئا من الضمة [illegible]
فلو اعتدت القاف بحرکة الاشمام لانکسر البیت لصار من الکامل لان تقطیع رقنی الکری متفاعلن [illegible] شمیم ای [illegible] مشک
شمهم پ [illegible] ای [illegible] مشموم مذعور شهامة تیز خاطر و چالاک شدن (ع بضمها) فهو شهم نعت منه ای جلد ذکی الفواد شیهم خارپشت شهام غول
شیم پ شامة خال شام ج مشیم مشیوم شیم ای خال شیم ج و هی ایضا ضرب من السمک [illegible] الاشامة [illegible] ناقة سوداء [illegible]
یقال [illegible] شوماء [illegible] ابو عمرو [illegible] که بچه در وی باشد [illegible] شیم شیم در نیام کردن و بر کشیدن شمشیر
و هو من الاضداد و [illegible] نگریستن بسیاران در برق و جز آن (ع ف اک ۲) [illegible] انضمام ای دخله انشیام الشی ای [illegible] انشیام
در آمدن در چیزی شیمة بالکسر خوی و خاک برکنده از زمین شیم ج اشیمان نام دو موضع اشیم نام مردی (ضمیمه) شحم بضمتین بلاهای بزرگ کلان و
بفتحتین [illegible] شیر و دراز ترین مردم و گردن او شنطم امراة جماع کردن آن (ع ف اض ۲) شعم بالفتح میان مردم آشتی کنانیدن شعوم
بالضم دراز شعشم بن حیان [illegible] فتح مصر و ابن اصیل محدث و وهب بن شعشم او شعشن بالنون صحابی و قول [illegible] یوم الشعشمین [illegible]
و الظاهر انه موضع [illegible] شقم بفتحتین نوعی است از خرما و هو البرشوم شقمة یکی [illegible] خرد شدن (ع ف اض ۲) بضمتین گوشها بریده و [illegible]
[illegible] پوست پاره شده [illegible] یعنی انگرهای [illegible] ابو عاصم [illegible]
الصحابی [illegible] بالیاء [illegible] دراز [illegible] اشاهم

ویقال بالفارسی نوعی است از ریحان فصل الصاد ❊ صتم ❊ صتم درشت عبد صتم رجل صتم بسکون التاء و تحریکها و الجمع صتم ناقة صتمة و
یقال الف صتم بالتسکین ای تام و مال صتم و اموال صتم بالضم ای تام و الحروف الصتمة ما عدا الذلق لغة تمام گردانیدن یقال اصمت مصتم ای
مکمل و شیء مصتم ای محکم ❊ صحم ❊ اصحم سیاه که بزردی زند اصحمة نام مردی صحما تیرة از یسیها بلدة صحما. گرد ناک اصحیمام زرد رنگ شدن و زرد شدن کیاه
صحم یقال اصطخمت فانا مصطخم ای قائم منتصب ❊ صدم ❊ صدم کوفتن (ع ف ک ۲) مصادمة تصادم اصطدام باهم کوفتن و بزدن
صدمتان بکسر الدال دو کرانه پیشانی و فی الحدیث الصبر عند الصدمة الاولی یعنی الصبر عند اول الرزیئة صدام بالکسر بیماری که در سر ستور
باشد و العامة تضمه و هو القیاس ❊ صرم ❊ صرم چرم معرب و بریدن (ع ف ک ۲) و سخن را قطع کردن یقال صرمت کلامه ای قطعته و الاسم
الصرم بالضم و بریدن درخت خرما ازین اصرام وقت بریدن درخت شدن و درویش شدن یقال صرم الرجل اذا افتقر اصطرام بریدن انصرام
تصرم بریده شدن و تصرم ای تجلد تصارم ای تقاطع تصریم پاره پاره کردن کوهها و بریدن درخت را ناقة مصرمة شتر پستان بریده بی شیر
صرم بالکسر خانهای مردم جمع بیکجا اصرام اصارم ج صرمة بالکسر یک گله شتر مقدار سی عدد و یک پاره ابر صریم ای ... ج اصریان گرگ و زاغ
صرم دشت بی آب صرام بالفتح و الکسر ریزهای درخت بریده صرام بالضم باقی مانده شیر که بار دیگر دوشیده شود و نامی از نامهاست عرب و ...
صرم بالکسر واس خشتاوه صارم تیغ بران رجل صارم مرد پر جلد صرامة مصدر است (ع بضم ا) ... شب تاریک و صبح و هو من الاضداد و منه
قوله تعالی فاصبحت کالصریم ای احترقت فاسودت صریمة عزیمت بر کاری و پارهٔ ریگ توده جدا یقال القی صریمته و پاره از طاقستان و گلستان
و زمین دررو ده کشت صیرم درشبانروزی یکبار خوردن یقال فلان یاکل الصیرم ❊ صکم ❊ یقال صکمته ای ضربته و دفعته صکمة کوفتن سخت یقال صکمته
صوائکم الدهر و یقال الفرس یصکم اذا عض علی لجامه و مد راسه ❊ صلم ❊ صلم گوش از بن بر کندن (ع ف ک ۲) رجل اصلم نعت منه مصلم گوش از بن
بریده و یقال للظلیم مصلم الاذنین و انه کذلک خلقة صلامة بالکسر گروهی از مردم صلامات ج صیلم داهیه و شمشیر اصطلام از بن کندن ❊ صلخم ❊ اصلخمام
برپای ایستادن ❊ صلخدم ❊ صلخدم شتر استوار میم زائده ❊ صلدم ❊ فرس صلدم بکسرتین اسپ استوار صلدمة ... سر صلادم بالضم
سر سخت صلادم بالفتح ج ❊ صلقم ❊ صلقمة بهم زدن دندانها و یقال فیه میم زائده ❊ صمم ❊ صمام بالکسر سربند قاروره و یقول صممت القارورة ای سددتها و
(ع ف ا ض ۲) و اصممت القارورة ای جعلت لها صماما صمم بفتحتین کری (ع ک اف ۲) الاصم نعت منه صم ج صماء ای صلب مصمت صمم
نا شنودن اصمام کر کردن و کر شدن و کر یافتن کسے را تصامم خویشتن را کر ساختن یقال اصمه الله فصم و اصم ایضا ... و یقال صمت حصاة
بدم ای الدماء کثرت حتی لو القیت حصاة لم یسمع لها وقع لانها لا تقع علی الارض و یقال صمام صمام ای اصما موافق السکوت صمام ذاهبه و داهیة و یقال
للداهیة صمی صمام مثل قطام ای زیدی و قول امرء القیس صمی ابنة الجبل لهذا المعنی شهر الله الاصم ماه رجب قال الخلیل انما سمی بذلک لانه لا یسمع فیه صوت
مستغیث و لا حرکة قتال و لا قعقعة سلاح لانه من الاشهر الحرم و یقال صمه بالعصا ای ضربه بها و صمم ... (ع ف ا ض ۲) و قولهم اشتمل الصماء
ای اشتمل الشملة التی تعرف بهذا الاسم لان الصماء ضرب من الاشتمال و هو ان یرد الکساء من قبل یمینه علی یده الیسری و عاتقه الایسر ثم یرده ثانیة من خلفه
علی یده الیمنی و عاتقه الایمن فیغطیهما جمیعا و عند الفقهاء هو ان یشتمل بثوب ثم یرفعه من احدی جانبیه فیضعه علی منکبه فیبدو منه فرجه صمم بالکسر نام شیر و داهیه
مرد دلیر و مار نر صمم ج و ریدین الصمة نام مردی صمیم الشیء خالصه و لبه یقال هو فی صمیم قومه و صمیم الحر و البرد اشده صمان بالفتح زمین درشت و نام جایی
صمصام صمصامة تیغ بران که باز نگردد و نام شمشیر عمرو معدیکرب صمصمة گستاخی کردن در کارها و عزیمت و گذشتن شمشیر از آنچه بروی بدارد استخوان و ... فامادا اصاب
السیف المفصل یقال طبق و لا یقال صمم ... ❊ صنم ❊ صنم بفتحتین بت اصنام ج
و یقال انه معرب شمن ❊ صهم ❊ صیهم خالص ... الذی لا یثنی عن مراده ❊ صوم ❊ صوم
روزه و در حجت بلغت ... صیام ... یقال صام الفرس ای
قام بلا اعتلاف و میان روز راست ایستادن یقال صام النهار ... و منه قوله تعالی انی نذرت للرحمن صوما قال ابن عباس
رضی الله تعالی عنهما ای صمتا قال ابو عبیدة کل ممسک عن طعام او کلام او سیر فهو صائم و قوم صوم و صیم بالتشدید ... رجل صومان ایضا و خیل صائمة و

صیام ایضا ومصام الفرس ومصامتہ موقفہ ضمیمہ صمّم بسیار آب نوشید (ع ک ا ف ۲م) صائم تشنہ وصام الجیش علیہم لشکر را بر آنان راہنموی کرد
(ع بفتحہا) صندوم لغتہ فی سندوم یقال ہذا قضاء صندوم وسندوم ولا یقال بالدال المہملۃ الاسطمۃ والاسطام معظم الشیء ومجتمعہ او وسطہ
اصطمہ بالضم مانند صیلقم بالقاف کھیاریدبو صلہام بالکسر اسد و دلیر اصلیم صلب صیم کھنب بسیار سخت فراہم اندام فصل الضاد
ضبم ضبارم شیر سخت خلقت ضشم ضیشم شیر مثل ضیغم ابدلت غینہ تاء ومنہم من یقول ضبثم بالباء من الضبثۃ وہو القبض والسیم زائدہ
ضجم ضجم بفتحتین کژی (ع ک ف ۲م) وان یمیل الانف الی احدی جانبی الوجہ واعوجاج احد المنکبین تضاجم الامر بینہم ای اختلف اضجم کژ بینی وکژ
کتف متضاجم اژدہان وضبیعۃ اضجم قومی از عرب ضخم ضخم سطبر از ہر چیز ضخمۃ مونث ضخمات بالتسکین جمع لانہ صفۃ وانما یحرک اذا کان
اسما مثل جفنات وتمرات ضخامۃ ضخم گردیدن ک ف ۲م مصدر ران مستعمل بضمہا فہو ضخم وضخام بالضم وہم ضخام بالکسر وہذا اضخم منہ وقد
شدد آخرہ فی الشعر کقول رؤبۃ (شعر) ثمت جئت حیۃ اصما ضخما یحجب الخلق الاضخما لانہم اذا وقفوا علی اسم شددوا آخرہ اذا کان ما قبلہ متحرکا یقولون ہذا
محمد وعامر وحسن اضخومۃ عظامۃ المرأۃ یعنی بالشچہ سرین کہ زنان بندند تا کلان نماید ضرم ضرام بالکسر فروغ آتش و ہیزم ریزہ ضرمۃ بفتحتین ہیم سوختہ یقال ما
بہا نافخ ضرمۃ ای احد ضرج ضرم سوختہ ویقال ضرم الشیء ای اشتد حرہ وضرم الرجل اشتد جوعہ وضرمت النار واضطرمت وتضرمت التہبت اضرام تضریم فروزانیدن تضرم
علیہ بہ خشم شد بروی فرس ضرم ک ۲ شدید العدو وضرم ایضا گرسنہ وچوزہ عقاب ضرزم ضرزمۃ سخت گزیدن و دندان فرو بردن اضخم
ضرزم بکسرتین نعت منہ ناقۃ ضرزم اندک شیر کلان سال ضرغم ضرغامۃ شیر ضرغام کذلک وضرغم الابطال شیر نمودند دلیران
ضغم ضغم گزیدن (ع بفتحہا) ضغامۃ بالضم گزیدہ و انداختہ ضیغم گزندہ وشیر ضمم ضم فراہم آوردن چیزی را بہ چیزی انضمام فراہم شدن
یقال ضممتہ الیہ فانضم ضمامۃ وتضام القوم واضطمت علیہ الضلوع ای اشتملت اضمامۃ من الکتب الاضبارۃ یعنی پشتوارہ یقال جاء فلان باضمامۃ
من کتب والاضمامۃ الجماعۃ ویقال الفرس سباق الاضامیم ای الجماعات ضمام بالکسر آلت فراہم آوردن اسم ما ضم بالضم ای یضم کل شیء ضمضم
مثلہ … غضبان ضامر مردی ضیہم ضیم ستم کردن (ع ف ک ۲م) فہو مضیم مستضام ای مظلوم وقد ضمت ای ظلمت مجہولا وفیہ ثلاث لغات ضیم
وضیم وضوم کما قیل … ضیم بالکسر کنارہ کوہ ضبطم ضیطم … اسد ضیثم بن ابی یعقوب تابعی ضجعم کجعفر پدر قبیلہ وہم الضجاعم و
الضجاعمۃ کالمالکۃ بالشام بزادہ وبار النسبۃ ضرسام بالکسر آبی است معروف ضرسامۃ بالکسر مرد سست فرومایہ وناکس ضرسم کجعفر اسد و درندہ
ضرطم ضرطم کز برج کلان شکم والضرطمی بالضم من الارکاب … ضنائم ضوم ضوم لغۃ فی ضام یضیم ضیما ضیہم ضیہم کز بیج ناکس
فصل الطاء طحم طحمۃ السیل معظمہ طحمۃ اللیل کذلک ویقال اخذ طحمۃ من الناس ای جماعۃ طحماء نوعی از گیاہ و رجل طحمۃ مثال ہمزۃ شدید العراک
طخم طخمۃ مت السقاء وطخمتہ ای ملأتہ … القوس … طخمۃ بالضم سیاہی نوک بینی کبش اطخم وفرس اطخم لغۃ فی ادغم طرم طرم
بالکسر مسکہ وعسل طریم بفتح الیاء ابر سطبر طرامۃ بالضم کبودی دندان یقال طرمت اسنانہ واطرمت ایضا طارمۃ خانہ از چوب معرب طارم طرخم طرخم
اطرخم ای شمخ بانفہ وتعظم شباب مطرخم است حسن تمام طرسم طرسم سر بزیر بر و طلسم مثلہ طرہم اطرہمام باعتدال کو الیدن شباب
مطرہم نعت منہ طلسم طلسم … قبیلۂ از عاد ناپدید شد برین راہ (ع ف ک ۲م) طواسیم طواسین لطف از سورہای قرآن جمعت علی غیر قیاس
والصواب ان یجمع بذوات تقال ذوات طسم … طعم طعام بالفتح خوردنی گندم طعم بالضم خوردنی وفی الحدیث کنا نخرج صدقۃ
الفطر علی عہد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم صاعا من طعام او صاعا من شعیر طعم بالفتح مزہ و اشتہا ای طعام یقال لیس لہ طعم وما ہو بذی طعم و خوردن طعم
بالضم … طعمۃ … یقال قل طعمہ ای اکلہ طعمۃ بالضم خورش یقال جعلت ضیعتی
طعمۃ لزید … یقال فلان عفیف الطعمۃ وخبیث الطعمۃ ای الکسب ویقال فلان حسن الطعمۃ بالکسر والشربۃ ایضا استطعام طعام خواستن وتلقین خواستن
امام در قرأت وفی الحدیث اذا استطعمکم الامام فاطعموہ ای اذا استفتح فافتحوا علیہ اطعام خورانیدن ورسانیدن درخت میوہ را یقال اطعمت النخلۃ
اذا ادرک ثمرہا اطعام وہو افتعال مزہ گرفتن خوردہ یقال اطعمت البسرۃ ستطعم الفرس بفتح العین … ورجل مطعم بکسر المیم شدید الاکل وبالضم
مرزوق طعم بفتح العین وکسرہا کمان قال الشاعر وفی الشمال من الشریان مطعمۃ … وتقویم مطعام بالکسر بسیار طعام … وقال الفراء یقال

جزو رطعوم وطعیم اذا کانت بین الغثة والسمینة وقولہم تطعم تطعم اذا ای ذق حتی تشتہی و نار کل مسطمتان وپیش انگشت پیش مرغی طغم و طغام بالفتح اوباش مردم و فرومایہ
و فرومایہ مرغان طغامة واحد بالمذکر والمونث سواء مثل نعامة ولا یعرف لہ اشتقاق طلم ٭ طلمة بالضم کوماج وفی الحدیث انہ علیہ السلام مر برجل یعالج
طلمة لاصحابہ فی سفر قد عرق فقال لا یصیبہ حر جہنم ابدا اطلخم ٭ اطلخم ای شمخ بانفہ مثل اطرخم واطرخم اللیل ای استحنک طلخام بالکسر موضعی وبالحاء ایضا
وماده فیل طلخوم بالضم آب سبز مزه طحم ٭ طحم و انباشتن دعہ ف اخول ٢م یقال فوق کل ذی طاقة طاقة وبریدن سوی طحوم گره زدن سوی سر اللطامة
روز قیامت اطمام وقت بریدن موی و پشم لشدن استطام کذلک تطلیم بر شاخ درخت فرود آمدن مرغ طلیم نرم نرم رفتن و دیدن دعہ ف اک ٢م رجل طلم
تکبر تمن کلاح طمطمانی بالضم مثلہ طم بالکسر دریا یقال جاء فلان بالطم والرم ای بالمال الکثیر طہم ٭ فرس مطہم و رجل مطہم تام الخلق و ہو التام من کل شی وجسم
مطہم ای مدور تام ومنہ الحدیث فی صفة النبی صلی اللہ علیہ وسلم لم یکن بالمطہم ولا بالمکلثم ای لم یکن بالمدور الوجہ ولا بالموجن ولکنہ مسنون الوجہ ویقال تطہمت الطعام اذا
کرہتہ وما ادری ای الطہم ہو ای ای الناس طہمان بالفتح نام مردی طیم طامہ اللہ علی الخیر یطیمہ ای جبلہ مثل طانہ ضمیمہ ٭ طحلمة بالکسر
ابر یقال ما فی السماء طحلمة ای غیم طخارم کعلابط مرد خشمگین طرثمہ از خشم باگردن کشی سر فرود آوردن طرحوم بالضم دراز و آسیا مزه برگشته طرشمة تاریک
شدن یقال طرشم اللیل اطرغم گردن کشی کردن طلیام بالکسر موضعی طلحوم بالضم آب گندیده طومة بالضم مرگ و بلا و ماده باختہ فصل الظاء
ظاءم ٭ ظاءم مثل ظاب وہو الکلام والجلبة ظلم ٭ ظلم مظلمة ستم کردن دعہ ف اک ٢م واصلہ وضع الشی فی غیر موضعہ وقولہ تعالی ولم تظلم
منہ شیئا ای ولم تنقص ویقال من اشبہ اباہ فما ظلم وفی المثل من استرعی الذئب فقد ظلم ظلامة ظلیمة مظلمة بکسر اللام داد خواہی تظلمنی فلان ای ظلمنی مالی
و تظلم منہ فریاد کرده شد از وی و تظالم القوم تظلیم بظلم نسبت کردن انظلام اظلام ستم کشیدن واحتمال کردن وفی الافتعال منہ ثلث لغات
منہم من یقلب التاء طاء فیظہر الظاء والطاء جمیعا فیقول اظطلم ومنہم من یدغم الظاء فی الطاء فیقول اطلم وہو اکثر اللغات ومنہم من یکرہ ادغام الاصلی فی
الزائد فیقول اظلم ظلیم مثال فسیق بسیار ستم ظلمة بالضم تاریکی خلاف النور ولضم اللام لغة فیہ ظلم ظلمات ج ظلمات بفتح اللام وسکونہا کذلک اظلام تاریک
شدن قالوا ما اظلمہ وما اضواہ وہو شاذ و اظلم و ظلم بالکسر بمعنی و در تاریکی شدن قولہ تعالی فاذا ہم مظلمون ظلام بالفتح تاریکی اول شب ظلماء شب تاریک
و تاریکی ویقال لقیتہ ادنی ظلم بالتحریک ای اول کل شئ او اقرب وقیل اول ذی ظلمة بضمتین ای اول شئ یسد بصرک فی الرویة وقیل ثلمة من ایلال الشہر
الاتی یلین الدرع ظلم اظلاہما علی غیر قیاس لان قیاسہ ظلم بالسکون لان واحدتہا اظلما ء مظلوم شیر که پیش از جغرات شدن خورده شود ظلم ظلیمة کذلک
یقال منہ ظلم وطبہ ظلما اذا سقی منہ قبل ان یروب ویخرج زبده وظلمت البعیر ای نحرتہ من غیر علة وظلم الوادی اذا جاوز الماء حده وارض مظلومة ای لم تحفر قط
ثم حفرت وذلک التراب ظلیم وہو ایضا شتر مرغ نر ظلمان بالکسر والضم ج ظلم بالفتح آب دندان و درخشندگی آن ظلوم بالضم ج اظلم بیاجگان (فن) ظہیم ٭
ظعام بالکسر رسن که پالان بدان بندند ظلمة بفتحتین آشامی از شیر که مسکہ آن نکشیده باشند فصل العین عبم ٭ عبام در مانده
عتم ٭ عتمة وقت نماز خفتن و بعد از غیبت شفق ثلث اول شب و باقی شیر که بعد از دوشیدن فرود آرد شور ستان یقال حلبنا عتمة عتوم ای ناقة لا تدر
الا عتمة و یقال عتم اللیل اعتم وعتمة ظلامہ عتم درنگ و تاخیر کردن دعہ ف اک ٢م یقال جاءنا ضیف عاتم و قری عاتم ای متمکن ابطی وعتم قراه و اعتم و عتم
ای ابطأ عتم عن الامر ای کف وما عتم ان فعل کذا ای ما لبث وضرب و حمل علیہ فما عتم ای فما تلبث ... والعامة تقول ما عتب ویقال اعتمنا
من العتمة کما یقال اصبحنا من الصبح والعتیم ... عتمة فتن عتم بالضم ... زیتون دشتی عثم ٭ عثم که بستہ شدن استخوان شکستہ دعہ ف اک ٢م
و کج بستن لازم ... وخلاف ... عثمہ ... کذلک ... عثمان ... ای لم یکن
حاذقا فانی اعمل علی قدر ... یقال ... عجم ٭
... عجب ... عجمہ ... عجم
و یقال ... عجم ... اعجم ...
... ویقال ... عجمت الحرف ... عجمہ المعجم ... حروف ... الاولی
اسے ... صلوة العجماء ... الاوسط ... والعجم ... ویقال اعجمت الکلام اسے

صغیرته عجیا خلاف اعربته عجم بفتحتین دانه خرما وتکسک انگور و مانند آن عجمة یکی وعیر عرب از مردم عجمی یکی عجم بالضم خلاف عرب ویقال فی لسانه عجمة
بالضم یعنی عجمیت عجمة ایضاً آخر ریگ تو ده عجمة بالتحریک ایضا درخت خرما که از تخم رسته باشد عجمات جمع وصخرهای سخت اہل عجم بفتحتین
والتشدید شتران که بخوردن خار از شوره خرسند شوند عجما چهارپای وفی الحدیث جرح العجما جبار ومیت بذلک لانها لا تتکلم فکل من لا یقدر
علی الکلام اصلا فهو اعجم ومستعجم عجم ایضاً آنکه سخن پیدا وفصیح نتواند گفتن واگرچه از عرب باشد عجما مونث منه اعجمان مثنی اعجمون اعاجم جمع وقوله
تعالی ولو جعلناه قرآنا اعجمیا ای منسوبا الیهم بلسانهم وقوله تعالی ولو نزلناه علی بعض الاعجمین ویقال لسان اعجمی وکتاب اعجمی ولا یقال رجل اعجمی
فتنسبه الی نفسه الا ان یکون اعجم واعجمی بمعنی واحد مثل جمل قعسر وقعسری هذا اذا درو دوری والایکن رده اعجم ایضا موجی که آواز او شنوده نشود
ومنه یقال صلوة النهار عجماء لانه لا تجهر فیها القراءة ناقة عجمة ای سمینة وقویة علی السیر وما عجمتک عینی منذ کذا ای ما اخذتک ویقال رأیته فجعلت عینی
تعجمه کانها تعرفه وباب معجم ای مقفل واستعجم علیه الکلام ای استبهم عجمة ناقة استوار عجرم ✤ عجرم بالکسر کوتاه سخت اندام عجارم بالضم مرد سخت استوار
وربما کنی عن الذکر بذلک عجرمة درختی عجرمة بالفتح شتافتن عدم ✤ عدم بفتحتین نیستی وگم کردن (ع ک ن اف م) ودرویشی عدم بالضم
مثله اذا ضممت اوله خففت واذا فتحت ثقلت وکذلک الجحد والجحد والصلب والصلب والرشد والرشد والحزن والحزن اعدام نیست گردانیدن
ودرویش شدن فهو معدم وعدیم ویقال ما یعدمنی هذا الامر ای ما یعدو عدانم بالفتح نوعی از رطب که در مدینه باشد عداملة نام آبی عندم چوب بقم
یقال دم الاخوین وآن نوعیست از رنگها ووارها عذم ✤ عذم گزیدن وخوردن بسختی (ع ف اک م) فرس عذم که نفت وملامت
کردن والاسم العذیمة عذائم جمع ودفع کردن از خود یقال عذمه عن نفسه ای دفعه عرم ✤ عرم (ف اک م) بندهای آب لا واحد له من لفظه وقیل
واحده عرمة عرم گوشت از استخوان بازگردن ودرخت خاییدن شتر (ع ف اص ۲ وک م) عرام بالضم استخوان گوشت ازوی بازکرده ودرخت
خاییده وشوخی عرامة مصدر منه یقال صبی عارم بین العرام عرم ک مثله تعرم ای تعرق یعنی گوشت از استخوان بازکرد عرم آنکه بروی سیاهی
وسپیدی باشد عرم بالضم جمع وبیضهای سنگخوار حیه عرما مار سیاه سفید قطیع اعرم رمه که درو میش وبز گوسفند آمیخته باشد عرمة بالضم سفیدی لب گوسفند عرم
بفتحتین ریگ توده وخرمن کوفته کرده عرمه مصفر آن ریگ توده عرمرم لشکر بسیار عرام الجیش بالضم بسیاری لشکر عرتم ✤ عرتمة نوک بینی
یقال کان ذلک علی رغم انفه عرتمته وعرتبته بالبا وعرثمة بالثا ایضا ای علی رغم انفه عردم ✤ عردام بالکسر شاخی که بروی خوشها باشد عرزم ✤
عرزم بفتحتین چیز گرد سخت اعرنزام گرد آمدن عرهم ✤ جمل عراهم مثل براهم وناقة عراهمة ای ضخمة عزم ✤ عزم بالفتح
والضم عزیمت وآهنگ کردن (ع ف اک م) ودل نهادن بر چیزی قوله تعالی ولم نجد له عزما ای صریمة امر اعتزام قصد کردن اعترمت علی کذا و
عزمت بمعنی وبر جاده راه رفتن وعزمت علیک بمعنی اقسمت علیک عوازم افسونها عوزم ناقه کلان سال وکنده پیر عسم ✤ عسم بفتحتین خشک
شدن کف وقدم وکژ شدن آن (ع ک اغ م) اعسم عسما نعت منه عسم بالسکون طمع داشتن (ع ف اک م) یقال هذا الامر لا معسم فیه ای لا مطمع
وما لی فیه معسم ای مطمع عسوم در آمدن درمیان جنگ وصحت اکتساب کسب کردن یقال فلان یعسم ای یجتهد ویعمل نفسه فیه اعسام دادن آنچه
باید جمع باشد والاعتسام ان تعتسم الشاة ویأتی الراعی فیلقی الی کل واحدة ولدها عاسم نام موضعی عشم ✤ عشمة بفتحتین مثل عشبة پیری وخرفی یقال
شیخ عشمة وعجوز عشمة ای هرم عشمة عشم بفتحتین نان خشک عشمة پاره نان خشک عاشم ریگ توده عیشوم شور گیاه خشک شده عیشومة یکی
عصم ✤ عصیم باقی مانده آثر حنا وقطرات وماننده آن بر دست عصم بالضم مثله عصمة بالکسر باز داشتن یقال عصمه الطعام ای منعه من الجوع ونگاه
داشتن از گناه وخوف کسی را یقال عصمه فانعصم عصم ورزیدن (ع ف اک م) اعتصام چنگ درزدن قوله تعالی واعتصموا بحبل الله جمیعا ای
تمسکوا وقوله تعالی لا عاصم الیوم من امر الله یجوز ان یراد لا معصوم ای لا ذا عصمة ابو عاصم کنیت پست عصوم بسیار خوار وبالضاد المعجمة ایضا
عصمة بالضم حمایل وسپیدی بازوی آهو وماننده آن اعصام جمع معصم بالکسر جای دست برنجن غراب اعصم زاغ که یک بال او سپید باشد
اعصم ایضا آهو ورنگ که بازو با سپید دارد عصماء مونث عصام بالکسر بند مشک ودوال که بوی بر دارند مشک را ونام حاجب نعمان بن المنذر و
فی المثل کن عصامیا ولا تکن عظامیا اعصام بند ساختن مشک را وبر رحل یا زین چیزی ساختن که راکب دست بروی زند تا نیفتد ودست

دران چیز زدن از خوف افتادن اختصام استعصام کذلک و ملازمت از چیزی خود بودن عصام دستهٔ باشد ... المالکیة ... عصم سر تا پیچ و

بیل کندم پاک کن و قبضه کمان دو مهره شتر اعضمت ج عضم عظم استخوان عظام ج دیو چوب رحل عظامه بزرگ شدن عظم اسم مثلد ع

بضمها فهو عظیم و عظام بالضم و عظم الشئ بالضم بزرگی و بیشینه چیزی و یقال فی التعجب عظم البطن ای بطنک بمعنے عظم انما مخفف منقول و انما یکون

ذلک فیما کان مدحا او ذما و کل ما حسن ان یکون علی نعم و بئس صح تخفیفه و نقل حرکته او سطه الی اوله و ما لا حسن لم ینقل وان جاز تخفیفه تقول حسن

الوجه وجهک و حسن الوجه وجهک بالنقل و حسن الوجه وجهک منقولا و لا یجوزان تقول قد حسن وجهک کما تقول نعم الوجه لانه لا یصلح فیه نعم و یجوزان

تخففه فتقول قد حسن وجهک فقس علیه اعظام تعظیم بزرگ کردن و بزرگ داشتن تعظم بزرگی نمودن استعظام بزرگ شمردن و بزرگی نمودن

و یقال تعاظمه امر کذا و اصابنا مطر لا یتعاظمه شئ ای لا یعظم عنده شئ عظیمة معظمة نازلة شدیدة اعظامة عظامة بالتشدید چیزی که بر سرین بندند زنان تا کلان

نماید عظمة بالضم عظامة بالتشدید کذلک عظمة بفتحتین بزرگی قدر عظمة الذراع سطبری بازو عظلم عظلم بکسرتین نیل و سمه شب تاریک عقم عقم

عقمة بالفتح والکسر نوعی رنگ و نگار عقام بالفتح نازاینده و حرب سخت و بدخو و بیماری دشوار و قیاسه بالمعنے الاخیر الضم الا ان المسموع هو

الفتح معاقم پیوندها معقم یکے و کره کاو عقم بالضم والفتح نازاینده‌گی دعث اک م و کافت م کلام عقمی بالفتح والضم غامض رجل عقیم و امرأة عقیم

و نسوة عقیم بالضم و بضمتین و ریح عقیم لا تلقح شجرا و لا سحابا و قیل للملک عقیم لان الرجل یقتل ابنه و اخاه مخافة الملک و یوم القیمة عقیم لانه لا یوم بعده

والجمع عقم بضمتین والسکون و عقمت مفاصله ای یبست و فی الحدیث تعقم اصلاب المشرکین و اعقم الله رحمها فعقمت مجهولا اذا لم تقبل الولد رحم

معقومة اے مسدود و قد لا تلد اعتقام و هو ان تحفر البئر فاذا قربت من الماء احتفرت بئرا صغیرة بقدر ما تجد طعم الماء فان کان عذبا حفرت بقیتها و

عاقمت فلانا اذا خاصمته عکم عکم بالکسر تنگ ایکان و دو تنگ جامه دان و عکمت المتاع بستم و جمع عکام بالکسر بار بند عکم تنگ بار بستن و بستن

و برای کسی تنگ بار بستن و انتظار کردن دعث اک م اعکام یاری دادن در بار کردن و یقال عکم فلان عنا مجهولا اذا صرف عن زیارتک

تعکیم فربه شدن شتر جل معکم بالکسر مرد اکنده گوشت عکرم عکرمة بکسرتین کبوتر ماده و نام مردی و نام قبیله علم علم بالکسر دانستن دعث

کرافت م و یقال عالمت الرجل فعلمته اعلمه بالضم اے غلبته بالعلم علم بالفتح کفانیدن لب دعث اک م علم بفتحتین نشان و درفش و کوه و در کاه جامه

و نام یکے مردی معروف باشد و علم الرجل یعلم علما اذا صار اعلم و منه شقوق الشفة العلیا و المرأة علماء علامة بالتشدید نیک دانا استعلام رسیدن انرحسینے

اعلام گردانیدن و نشان کردن گازر جامه او نشان لشکریان بر خود بستن یقال منه اعلم الفارس تعلیم آموزانیدن تعلم آموختن و یقال تعلم بمعنے

اعلم و اذا قیل لک اعلم ان زیدا خارج قل علمت و اذا قیل تعلم لا تقل تعلمت و تعالمه الجمیع ای علموه ایام معلومات دهه ذی الحجه و قولهم علماء بنو

فلان یریدون علی الماء تخفیفا معلم بالفتح نشان که بر راه نهند علامة کذلک علام بالتشدید حنا عیلم چاه بسیار آب و فربه نازک اندام عیلام کفتار نر

عالم بالفتح یک گونه خلق عالمون هو الجمع علجم علجوم بالضم چیزی نر و آب بسیار و تاریکی شب و شتر استوار علاجیم ج علقم علقم درخت تلخ

مزه و هر چیز تلخ باشد علقمة نام مردی علکم علکوم بالضم شتر سخت استوار یستوی فیه الذکر والمونث والعلاکم العظام من الابل عمم عم

برادر اعمام عمومة ج و النسبة الیه عموی و گروهی از مردم عمومة مثل ابوة و خؤلة یقال عمت عمومة و بینی و بینه عمومة و یقال یا ابن عمی و یا ابن عم

بالالف و یا ابن عما و یا ابن عماه بالهاء للسکت و یحذف الهاء ایضا و یقال یا ابن عما کقوله یا ابنة عما لا تلومی و اهجعی عمة خواهر پدر و قوله تعالی عم یتساءلون اصله عن ما

بادغام النون و حذف الالف و هو للاستفهام معم مخول بالفتح والکسر مرد بسیار عم و خال یقال هما ابنا عم و لا یقال هما ابنا خال و یقال هما ابنا خالة و

لا یقال هما ابنا عمة استعمام یعنی گرفتن تعمم عم خواندن و عمامه بر سر بستن عمامة بالکسر دستار سر عمائم ج تعمیم عمامه پوشانیدن کسے را و دعن بر سر

آوردن شیر و یقال عمم الرجل اے سود یعنی سر کرده شد لان العمائم تیجان العرب کما قیل توج فی العجم اعتمام عمامه بستن و فلان حسن العمة ای حسن

الاعتمام و به تمام رسیدن نبات و بالا کشیدن کودک رسید عمیم تمام عمم بضمتین ج مثل سریر و سرر و قلف خشک شده و یقال هو من عمیم

من صمیمهم و جسیم عمم اے تام معتم نام مردی و یقال استوی علی عممه بضمتین یریدون به تمام جسمه و شبابه و ماله و یقال نخلة عمیمة و امرأة عمیمة ای طویلة و قیل

عم اے طوال عامة خلاف خاصة عموم فرا گرفتن همه دعث اص م عممیه بالضم والتشدید بزرگ منش مثل عجیة عمائم جماعات پراگنده

معثم اسپ که گوش و موی پیشانی دیگر و اگرد آن سپید شده باشد و کذلک شاة معثمة عثم ⁂ عثم بفتحتین درختی و گیاهی بنان معثم انگشت رنگ کرده

عوم ⁂ عوم شنا کردن در آب (ع ف اص ۲) وسیر الابل والسفینة عوم ایضا عوّة کرمکی سیاه که بر روی آب شنا کند عُوَم بتحریک
الوسط ج عام سال ویقال سنون عُوَّم بالضم والتشدید وهو توکید للاول کما یقال شُغُل شاغل نبت عامی گیاه خشک یک ساله عائم بت
معاومة سال بر شدن درخت و سالیانه کردن عوّام بالتشدید نام مردی و اسپ رهوار و قولهم لقیته ذات العویم اذا لقیته بین الاعوام عام تکیب
بند گندم یا علف ورود ه پیچ دستار وشناه که بر شکم بندند و از آب گذرند تعویم دسته دسته نهادن کشت ورود ه عهکم ⁂ عیهم ناقه تیز رو و استوار
هـ چیزی ونام موضعی عیهان مردی که شب راه نرود و در خواب شود عیهم ⁂ عیلة آرزوی شیر آمدن کسی را یقال منه عام یعیم و یعام عیمة
فهو عیمان وهی امراة عیمی ویقال اعامه الله ای ترکه بلا لبن عیمة بالکسر گزیده از مال اعتیام عیمة گرفتن از مال ویقال رجل عیمان ایمان للذی ذهبت
ابله وماتت امراته عیثم بجعفر نام شخصی عثلمة موضعی عجیبة بسکی و نشانی عجالم کرهی است از اهل یمن والنسبة عجلی عجهوم بالضم نوعی است
از مرغ آبی عرجوم بالضم شتر ماده درشت و اعجم … عرم بجعفر بسیار خورنده و شادان و کفشیب لاغرتن و توانای سخت تن
من الاضداد و شیر عرصام و عراصم … مرد بخیل عفلجمة سبکی و شتابی عشرم بجعفر سخت ناهموار و کننفج دلیر رسا در کارها و شیر
عشارم مثله و نام شخصی عطهم بالضم شتر زده و نام موضعی عطلم بضمتین مردم هلاک شدگان عالم و عطیم کی عطارم کز برج سرگین شیر عفاهم کعلابط
شتر … پاک و فراتی علیش و سخت دویدن عقر یا موضعی است بمن علیم بجعفر نام شخصی علذمی بالفتح حریصی که هرچه بیابد بخورد
… شتر … کلان علاهم بالضم مثله … ل الغمیس … عُقهم گیاهی و هم گیر سخت غتمة بالضم یعنی عجمیت اغتم انکه سخن
پیدا نتواند گفت غتم ج غثم … اغثم موی که بسیاری او سپیدی غالب باشد غثمة بالضم … بالورقه غثم یکبار مال نیکو دادن کسی را (ع
ف اک ۳) غثیمه طعامی که … غذم مثل غثم (ع ف اک ۲) یقال غذم … خوردن … (ع ک اف) غذم بسیار خوردن
اغتذام … غذامة بالضم … غذم بفتحتین گیاهی غذیمة زمین … غذارمة وغذرمة … فروختن چیزی را گیل
غذارم ای جزاف غذارم ایضا آب بسیار مثل غذامر ⁂ غرم ⁂ غرام بالفتح بدی پیوسته و عذاب قوله تعالی ان عذابها کان غراما ای هلاکا ولزاما
لهم مغرم بالحسب و بالدین بفتح الراء ای معذب وملزم بالغرم ایضا غرام ایضا شیفتگی یقال اغرم بالشیء ای اولع به غریم هو الذی له الدین والذی
علیه الدین ایضا وفی المثل … تغریم … اغرام … تاوان زده و دام دار کردن غرامة مغرم … تاوان وقد غرم الرجل یغرم الدیة (ع
ک اف ۲) … تاریکی شب یقال منه غسم اللیل اغسم ⁂ غشم … یقال الحرب غشوم … بالکسر غشمشم بفتحتین خودرای و دلیر غطلم ⁂ غطلم
(ع اف ۳) … دریای بزرگ بسیار آب و مرد فراخ خو غلم ⁂ غلام بالضم کودک تصغیره غلیم … غلمان بالکسر اغلمة ج غلومة غلومیة بالضم کودکی
غلامة مونث غلمة … شهوت جماع (ع ک اف ۲) یقال غلم … واغتلم … غیلم بفتحتین و خر شهوت رسیده و سنگ پشت نر و موضعی غیلم …
فسیق … غالب شهوت غلصم ⁂ غلصمة … ⁂ غم اندوه غموم ج و اندوهگین کردن و … وفرد
پوشیدن … شدن … (ع ف اص ۳) اغتمام اندوهگین شدن غمة بالضم اندوه و امر … کار پوشیده قوله تعالی ثم لا یکن امرکم علیکم غمة … تاک
دریا یوم غم … بالفتح واغم اذا کان یاخذ بالنفس من شدة الحر ولیلة غم ایضا ای غامة کما تقول ما … بالمصدر
لیلة غمی وغمة کذلک غمامة بالکسر … غمام … وغم علیه الخبر … مثل اغمی و غم الهلال … فلم … ویقال صمنا للغمی …
والغماء بالفتح ممدودة غمام بالفتح ابر غمامة یکی … ابرناک شدن غمم بفتحتین … گرفتن موی پیشانی و قفا (ع ک اف ۲) رجل اغم وجه اغم …
غمیم علف تر زیر خشک مانده و شیر گرم … شده که … الغمیم موضعی تغمیم پوشانیدن انغمام پوشیده شدن غمغمة بانگ گاوان و بانگ دلیران در کارزار
تغمغم سخن ناپیدا گفتن غنم ⁂ غنم بفتحتین گوسپند وهو مونث موضوع للجنس یقع علی الذکور والاناث وعلیهما جمیعا یقال خمس من الغنم ذکور …
اذا … الغنم وان … الکباش والابل کالغنم فی جمیع ما ذکرنا فاذا صغرتها ادخلتها الهاء … غنیمة بالفتح مال که از حرب کفار …
… غنم بالضم غنیمت گرفتن (ع ف اک ۳) ویقال غنمنا … غنیمت دادن اغتنام … غنیمت شمردن …

شتری کی غَیم بالسکون پدرچی از تغلب غیم ÷ غُیم ابر غاست السماء اغاست و اغیمت و تغیمت و غیمت کلہ بمعنی اغیم القوم اصابہم غیم و تشنگی و گرمی سینہ (ع ف اک م) غیمان غیمی تشنان منہ ضمیمہ الغُیُوم بالضم الغوج مقلوبہ جمع الغیم و ہو فی شعر حنظلۃ بن مصبح اغرنشتم الرجل مردی کہ لاغ شد و بزار گرد دیسکاران غرطانی بالضم جوان خوش چہرہ غرقم کجعفر سرنہ غوزم بالضم دہی است بہرات غضرم کجعفر و نیز برج جائی کہ دران گل چسپندہ و سطبر باشد و آنچہ کہ از گل تراشنہ سخ بر آمدہ مجعفر یا جائی کہ مانند سنگ نرم و کج باشد غلثم کقنفذ این ثوابۃ الطائی محدث غیہم کحیدر تاریکے

فصل الفاء ÷ فأم ۱۰ افام

تفتیم فراخ ترکردن رحل و پالان از آنچہ بودہ باشد رحل مفأم و مفأم و تعبیر کنند الک بید آگندہ و فیام البیع ای ملاکاہ من العشب (ع ف بفتحہما) فِئام بالکسر گروہ مردم لاواحد لہ من لفظہ والعامۃ تقول فیام بلا ہمزہ و گلیم کہ بر ہودج و گسترند فأم سخ شخم ÷ فحمۃ ائت فحمۃ یکی و قد یحرک فحیم مثلہ فحمۃ الشاء ظلمۃ یقال فحموا من اللیل ای لا تسیروا فی اول فحمۃ فحموا کہ الک تفحیم ایضا سیاہ کردن شعر فاحم ای اسود فحام فحام بضمہا گریستن کودک چندانکہ آواز ش بسیری شود فحوم ایضا سیاہ رنگ شدن (ع بفتحہما) و یقال کلفا الکبش حتی فحم ای ہمانفی موت افحام خاموش گردانیدن بحجت و خصومت و مفحم یافتن کسی را یعنی فرو ماندہ از سخن و حجت فخم ÷ فخامۃ بالفتح سطبری و بزرگی (ع بضمہما) رجل فخم ای عظیم القدر تفخیم بزرگ داشتن و حرف را بی امالہ خواندن منطق فخم ای جزل فدم ÷ فدام بالکسر سرپوش ابریق فدام بالفتح والتشدید مثلہ و ایضا دہان بند مجوس فدام جامہ را رنگ سرخ سرکردن ثوب مفدم و مفدم مغدم ای خاسر مشبع مفدمات خنورہای سرپوشیدہ تفدیم سرپوش ساختن خنور را فدم دہان بند نہادن (ع ف اک م) رجل فدم کملاج فدامۃ مصدر منہ فدغم ÷ فدغم مرد نیکو صورت بزرگ ہیات فرم ÷ فرمۃ دوم آنچہ زنان فرج را بدان تنگ کنند استفرام تنگ کردن فرج را کتب عبدالملک الی الحجاج یا ابن المستفرمۃ بعجم الزبیب افرام پر کردن خنور بہ تعدیل فرسا بالتحریک موضعی قال ثعلب لیس فی الکلام فعلا بالتحریک الاثاداء و فرما و ذکر الفرّیا بحثا ایضا قال ابن کیسان اثاداء و بحثا و فأما جاء فا لمکان حرف الحلق کما سوغ التحریک فی مثل نہر و شعر و فر لیست فیہ ہذہ العلۃ و احسبہا مقصورۃ مدہا الشاعر ضرورۃ و نظیرہ بالجیری فی باب القصر فرزدم ÷ فرزوم بضمتین کنندہ موزہ دوز فرطم ÷ فرطوم بالضم نبی موزہ خفاف مفرطمۃ فسحم ÷ فسحم بالضم فراخ سینہ بم زیادہ فصم فصم شکستن بی جدائی (ع ف اک م) یقال فصمتہ فانفصم و تفصم قولہ تعالی لا انفصام لہا انفصم المطر اسے اقلع یعنی ایستاد و افصمت الحمی کذلک فطم ÷ فطام بالکسر از شیر باز کردن کودک را (ع ف اک م) فطیم کودک از شیر باز شدہ فطم بضمتین سخ و باز ایستانیدن از عادت یقال فطمت الرجل عن عادتہ ناقۃ فاطم ناقہ کہ سر یک سال بچہ را از وی باز کنند فاطمہ مؤنث منہ و لقب بتول جنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فطم بریدن فغم ÷ فغم افغم اکند یقال سا عد فغم فغامۃ فغومۃ مصدر منہ (ع بضمہما) افغام پر کردن خنور را افغم المسک والعود البیت بیچہ و افغمت الرجل ملاتہ غیظا فغم بیقال و جدت فغمۃ الطیب بوای ریحہ و فغمنی الطیب ای اسد خیاشیمک (ع بفتحہما) و فغم الود ود تفغم ای تفتح و فغمہ ای قبلہ فاغمہ کذلک فغم بالتحریک الحرص یقال فغم یفغم ای ادلع بہ و حرص علیہ کلب فغم ای حریص فقم ÷ فقم بالضم زنخ و فی الحدیث من حفظ ما بین فقمیہ ای ما بین لحییہ فقم بالتحریک و ندانہای پیش زیرین بیرون آمدن (ع ک اف م) افقم نعت منہ فقماء مؤنث افقم ایضا کار کثیر تفاقم کلان شدن کار مفاقمۃ جماعت کردن فقیم بالتصغیر حی از تیم کنانہ و ازبستہ الیہم فقمی کہذلی فلم ÷ فیلم بزرگ سر فیلم ای و اسعۃ فیلم ایضا شانہ فلقم ÷ فلقم فراخ فلہم ÷ فلہم انداہ پیش زن و ناعمی باقندگان فم ÷ فم دہان و اصلہ فوہ نقصت منہ الہاء ولم تحمل الواو الاعراب لسکونہا و عوض منہا المیم فاذا صغرتہ او جمعتہ رددتہ الی الاصل و قلت فویہ و افواہ فی فمی منسوب الیہ و فی التثنیۃ فموان و ہذا فم تمنعنا و رایت فما و مررت بفم و منہم من یضم الفاء علی کل حال و منہم من یکسر بالثبوت من یعربہ من مکان فوق آخر ہا تقول ہذا فم و رایت فما و مررت بفم و قد ینشد و المیم فی الشعر فوم ÷ فوم بالضم سیر مثل ثوم و نخود و گندم فومۃ خوشہ فامی امیہ پیش فوم الخبز یقال فوموا النار ای اختبزوا فیوم بالفتح والتشدید زمینی از مصر فہم ÷ فہم فبلہ و دانستن فہامیۃ کذلک (ع ک اف م) فلان فہمت منہ و استفہام و ی الشیء فافہمتہ و فہمتہ تفہیما آگاہ ندکند اندک اندک دریافتن سیم ۔ مجمع کہ کج دہانش سطبر باشد افخم اللحم گوشتی کہ از بالا سوخت و ہیمان ... شکست و ہو یزید و ہو فی شعر رویۃ قضم کز برنج بز کلان سال خوردہ شکستہ شود و کمیہا ... دہنا وا ... بطن من ... الفضم ... و بالقاف التصحیف ... البجیر قضمی بالکسر بزرگ سخت ... یاد قہ ... قہم کجعفر سفیہ ...

فصل القاف بیان معرب قیمان مع قیوم مرد درشت قیم کنفیس فراخ وچاه فراخ فسخ زن جعفر فلکم خوراک شونده بپیر و بپیر القاف بفتح قحم
قحم و قاثم بالفتح کرد قحمۃ بالضم نوعی از رنگها اقحم چیزی بدان تگ افتحام بدان رنگ شدن و باز اقحم الریش واسود قاتم و قاتن ایضا بالنون
و قاتم الاعماق ای مغبر النواحی قثم و قثم له من المال ای اعطاه دفعۃ من المال جیدۃ (ع ف ک ۲) مثل قدم و غدم غثم قثم ص ف ۲ نام مردی
معدول عن قاثم وهو المعطی ایضا و یکی از نامهای کفتار قثام مثل قطام مؤنث منه ویقال للامۃ قثام کما یقال و فار نائح قثم بسیار عطا و بسیار خیر قثوم مثله
ویقال ایضا فی الشر قثم و اقتثم قحم شیخ قحم پیر فرتوت مثل قحل قحوم خویشتن را در کاری افگندن بی اندیشه (ع ف اص ۲) قحمۃ بالضم هلاکت جای و تنگ
سال سخت قحم الطریق ص ف ۲ دشوار یها ی راه و اقحم اهل البادیۃ ای جاؤا فدخلوا البلاد الریف اقحام در افگندن بسختی یقال اقحم فرسه النهر فانقحم و اقتحم النهر ایضا دخله
قوله تعالی فلا اقتحم العقبۃ والمقحم بفتح الحاء البعیر الذی یربع ویثنی فی سنۃ واحدۃ و تقحم سنا علی سن تقحیم درآوردن چیزی در چیزی بی اندیشه و انداختن اسپ سوار را
اقتحمۃ عینی ای ازدرته منقحام فحل که بسوی ماده رود بی آنکه رها کنندش و را قدم قدم قدوم مقدم از سفر آمدن (ع ک ا ف ۲) و یقال ورد مقدم الحاج تجعله ظرفا وهو مصدر
ای وقت مقدم الحاج قدم بالضم پیش شدن (ع ف ا ن) قوله تعالی یقدم قومه یوم القیمۃ قدم (ک ا ف ۲) و دیرینه شدن (ع بضمها) قدیم نعت منه تقادم مثله ویقال
قدما کان کذا بالسکون و هو اسم من القدم جعل اسما من اسماء الزمان و معنی قدما بالضمتین ای تقدم وطم ثن اقدام پیش در آمدن و شجاعت نمودن و
یقال اقدم و هو زجر الفرس و اقدمه و قدمه پیش فرستاد او را و قدم بین یدیه ای تقدم یعنی پیش در آمد قوله تعالی لا تقدموا بین یدی الله و رسوله قدم بفتحتین
پیش پای اقدام ج وهی و اثر یقال لفلان قدم صدق ای اثرۃ حسنۃ و کذلک القدمۃ بالضم + و یقال مشی القدمیۃ ای تقدم رجل قدم ف ا ک ۲ ا سے
متقدم قدام مقدامۃ بالکسر نیک مبارز و یقال ضرب فرکب مقادیمہ ای وقع علی وجهه و استقدم و تقدم بمعنی و یقال هو جری المقدم بالضم ای جری عند الاقدام
مقدم العین بکسر الدال مما یلی الانف یعنی کنج چشم کموخرها مما یلی الصدغ یعنی دنباله چشم و یقال مشطها القدمۃ وهی مشطۃ قوادم الطیر مقادیم ریشه یعنی پرها
دراز بال مرغ و هی عشر فی کل جناح الواحدۃ قادمۃ و هی القدامی ایضا قادم الانسان رأسه قیدوم الجبل انفه و من کل شئ صدره و هو جهه مقدمۃ نقیض
مؤخرۃ مقدمۃ الجیش بکسر الدال پیرک لشکر تقدمیۃ بضم التاء والدال مشددۃ الیاء اسم فی التقدم پیش شدن یقال مضی القوم التقدمیۃ تقدم بالیاء
نام مردی قدام بالضم والتشدید پیش قدیمۃ و قدیدیمۃ مصغرۃ و هما شاذان و باز آمدگان از سفر قادمان قادمتان دو پستان پیش قادمتی الرحل
و فیه ست لغات مقدم و مقدمۃ بکسر الدال مخففۃ و مقدم مقدمۃ بفتح الدال مشددۃ و قادم و قادمۃ و کذلک هذه اللغات کلها فی آخرۃ الرحل قدوم
بالفتح تیشه قدم بضمتین ج و جمع القدم قدائم نام جائی قدم + قدم مثال هجف سخت و تیز و تقدم ای اسرع و تقدمت له من المال مثل قثمت
و رجل قذم مثل قثم و رجل قذم مثال خضم اذا کان سید یعطی الکثیر من المال و یأخذ الکثیر قرم + قرم بفتح الراء اشتر گرامی که بر وی بار نکنند
و بجهت کشتی نداراند او را بجهت آنکه فربه شود و بگشنی دارند یقال اقرمته فهو مقرم قرم مثله و منه قیل لسید القوم قرم مقرم تشبیها بذلک قرمۃ قرامۃ
بالضم پاره چرم بریده که از بینی شتر آویزان مانند بجهت نشان یقال قرمت البعیر و هو مقروم قرم قرد قرم نخست بخوردن آمدن کودک و بچه ستور (ع ف
ن ص ۲) تقرم مثله قرامۃ بالضم نان سوخته بر تنور مانده و عیب قرم بالتحریک آرزوی گوشت آمدن مردم را (ع ک ا ف ۲) صلۃ بالی قرام بالکسر
پرده با نقش مقرم مقرمۃ مثله و یقال انتقرم بکبر فلان قبل اناه ای صار قرما قرده + قرد مانی بضمتین دار وی قردمانی قبای آکنده بخیه اکنده
بجهت حرب قرحم و یقال ذهبوا شعالیل بقرحمۃ بکسر القاف و سکون الحاء ای تفرقوا قرزم + قرزوم بضمتین تخته کفش دوزان قرشم
قرشوم بالضم کنه بزرگ قرطم + قرطم تخم عصفر قرطم مثله قرقم + مقرقم بفتح القاف کودک شیر زده قرهم + قرزم بالتحریک فرومایگی و فرومایگان
یستوی فیه الواحد والجمع والذکر والانثی لانه فی الاصل مصدر و القزم ارذال المال و شاۃ قزمۃ قزام بالکسر فرومایگان قسم + قسم بخش کردن (ع ض ا
ک ۲) مقسم موضع ان یقال قسمت الشئ فانقسم و اندازه کردن و نوبت میان زنان نگاه داشتن مقسم بالکسر نام مردی قسم بالکسر بهره قسم بفتحتین سوگند
مقسم بالضم مثله و ایضا موضع القسم قسمت ای عافت یقال اصله من القسامۃ وهی الایمان تقسم علی الاولیاء فی الدم قسمۃ بفتحتین و کسر ۲ روی
قسام بالفتح خوبی (ع بضمها) یقال هو قسیم الوجه و مقسم الوجه بالتشدید قسام ایضا شدت گرما و تقسیم ای تحسن و یقال قاسمه ای حلف له قوله تعالی
و قاسمهما انی لکما لمن الناصحین و قاسمه المال و تقاسماه و اقتسماه بخش کردن و الاسم القسمۃ تقسمهم الدهر فتقسموا ای تفرقوا متعد لازم

والتقسیم التفریق واستقسم ای طلب القسم بالازلام قوله تعالی وان تستقسموا بالازلام قسامی بالفتح آنکه میان مردم اندازه کند قشم + قشم خوردن وکفانیدن

ای بجهت بافتن (ع ع ف اک م) قشمت الطعام اذا اکلت منه الردی ونا اصابت الابل منه قشما بالفتح ای لم تصب بالمرعا قشم بالکسر تن وگوشت

یقال رایت قد ذهب قشمه ای ناحلا قشم بفتحتین پوره دلو چه وجز آن که بدان مزه گیرند ویقال صاب النخل القشام بالضم اذا انتقض ما علیه

بسر اقتشام قشاسه باقیماند خوان قشام ایضا نام مردی قشعم + قشعم بالفتح کرکس پیر ومرد پیر ام قشعم مرگ وبلا قشعمان بفتحتین کرکس نر وبزرگ

قصم + قصم شکستن بجدائی (ع ع ف اک م) انقصام لازم منه تقصم کذلک اقصم نیمه دندان شکسته قصما بریشاخ شکسته قصمة

بالکسر پاره شکسته وجدا شده قصمة بالفتح پایه سر دبابان رجل قصم ک سریع الانکسار قصم (من ف ام) مثل قشم آنکه هرچه بیند پاره پاره کند

قصیمة ریگ توده بادرخت قصیم ج قیصوم گیابی قضم + قضم خوردن ستور علف را وخائیدن وخوردن چیزی خرد وریزه که بکرانهای دندان

کفانیده شود (ع ع ک اف م) ویقال ماذقت قضاما بالفتح ای شیئا کما قال اعرابی ان هذه بلاد مقضم ولیست ببلاد مخضم والخضم الاکل بجمیع الفم والقضم دون

ذلک وقولهم یبلغ الخضم بالقضم ای ان الغایة البعیدة تدرک بالرفق قضم بفتحتین جمع قضیم وهو الجلد الابیض الذی یکتب فیه قضیم ایضا علف ستور و

جوا قضمت الدابة ای علفتها القضیم اقضم ک تیغ که روزگار برآمده باشد ودیبافر وبخیه ودر مضاربه قضم بالتحریک تکسر قطم + قطم گزیدن وچشیدن (ع ع

ف اک م) قطم بالتحریک تیزی شهوت وآرزوی گوشت رجل قطم (ک م) ای شهوان اللحم والجماع ویقال قطم الفحل الی الضراب وقطم الستعر الی اللحم قطامی بالضم لقب

شاعری وچرغ بالفتح ایضا کذلک مقطم بفتح الطاء کوهی بمصر قطام نام زنی واهل الحجاز مبنیة علی الکسر فی کل حال واهل نجد یجرونه مجری ما لا ینصرف وقد ذکرناه

فی رقاش فی باب شین قعم + اقعمته الحیة ای لدغته واقعم الرجل اذا اصیب بلا بقیله قعم بفتحتین کثری بینی قلم + قلم ناخن چیدن (ع ف اک م) التقلیم

کذلک للمبالغة قلامة بالضم چیده گی ناخن مقلوم الظفر ضعیف کلیل الظفر مثله قلم بالتحریک خامه تراشیده وتیر قمار وکار وفریز گوسفند وجز آن اقلیم بالکسر م

اقالیم ج قلام بالضم والتشدید نوعی از شور گیاه مقلم بالکسر غلاف قضیب شتر مقلمة قلمدان مقالیم الرمح کعبهای نیزه بوقلمون بفتحتین نوعی از جامها که در روم

خیزد وتبلون الوانا للعیون قلحم + قلحم بالکسر کلان سال میم زائده وذکر فی باب الحاء قلذم + قلیذم بفتحات چاه بسیار آب قلهذم + قلهذم

دریای بزرگ وا اینما سبک قمم + قمة بالکسر بالای مردیقال فلان حسن القمة والقامة والقومیة بمعنی وگروهی از مردم قمامة کذلک وتارسر و

بالای هر چیز مقمة لبهای گاو وگوسفند ومانند آن وبالفتح لغة وجاروب قمت البیت ای کنسته (ع ف اص م) قمامة بالضم خاک روبه قمام ج قیمم تره خشک

وقمت الشاة من الارض واقتممت ای اکلت من المقمة ثم یستعار فیقال اقتمم الرجل ما علی الخوان وقمه ای اکله کله فهو رجل مقم واقتمم الفحل الابل ضربها

کلها حتی قمت ویقال شد الفرس علی الحجر فقمها یعنی سخت کرد وبرباد بان وبرآمد وتقمم ای تتبع القمامات وقمم الله عصبه ای جمعه وقبضه قمقمه بضمتین

کماسه وفی المثل علی هذا دار القمقم ای الی هذا صار معنی الخبر یضرب للرجل اذا کان خبیرا بالامر وکذلک قولهم علی یدی دار الحدیث والجمع قماقم ویقال سید قماقم

بالضم مهتر با خیر قمقام دریا ومهتر وکار بزرگ وعدد بسیار قمقان بالضم مثله وکنه ریزه ونوعی از بیش قمقامة یکی قنم + قنمة بفتحتین بوی روغن وچربش

وزبت یقال هو بدی قنمة ویدی من الزیت قنمة وقنم السقاء ای تمه کبوی گرفت (ع ک اف م) وقنم الجوز نباشد فهو قانم ای فاسد اقانیم الاصول و

واحدها اقنوم قوم + قوم گروه از مردان نه زنان قوله تعالی لا یسخر قوم من قوم وقوله تعالی ولا نساء من نساء وربما دخلت النساء فیه علی سبیل التبع اقوام ج

اقاوم جمع الجمع وهو یذکر ویؤنث لان اسماء الجموع التی لا واحد لها من لفظها اذا کانت للآدمیین یذکر ویؤنث مثل رهط ونفر وقوم قوله تعالی وکذب

به قومک وقال الله تعالی کذبت قبلهم قوم نوح ذکر وانث ولم یدخل الهاء فی تصغیر یقال قویم ورهیط ونفیر ویدخل الهاء فیما یکون لغیر الآدمیین مثل الابل

والغنم لان التانیث لازم له وقد مر الکلام فی غنم قیام بالکسر برخاستن (ع ف اص م) قومة یکبار خواستن ودر ایستادن میان رکوع وسجود قام بامر کذا

وقام الماء ای جمد وقامت الدابة ای وقفت من الکلال وقامت السوق ای کسدت وقال الفراء قامت السوق نفقت وقاومه فی المصارعة وغیرها یعنی کرد بیا او و

فی الحرب اقام بعضهم لبعض اقامة آرام کردن بجائی والهاء عوض من عین الفعل لان اصله اقوام وبرخیزانیدن وپیوسته برپای داشتن قوله تعالی یقیمون الصلوة ای

یواظبون علیها مقامة بالضم مثله وبالفتح مجلس وگروهی از مردم مقام بالفتح والضم قد یکون کل واحد منهما بمعنی الاقامة وبمعنی موضع القیام لانک اذا

جعلته من قام یقوم فمفتوح وان جعلته من اقام یقیم فمضموم لان الفعل اذا جاوز الثلثة فالموضع مضموم المیم لانه مشبه ببنات الاربع نحو دحرج یقال هذا مدحرجنا

وقوله تعالی لا مقام لکم بالضم ای لا اقامة لکم وبالفتح ای لا موضع لکم وقوله تعالی حسنت مستقرا ومقاما ای موضعا قیمة بالکسر ارز هر چیز قیم ک اف ۲ ج و
اصله الواو لانه یقوم مقام الشیٔ قومت السلعة واستقمتها قیمت کردم رخت را استقامة راست ایستادن قوله تعالی فاستقیموا الیه ای فی التوجه الی الله تعالی
دون الالهة وقومت الشیٔ فهو قویم ای مستقیم وما اقوله شاذ وقوله تعالی وذلک دین القیمة انما انثه لانه اراد به الملة الحنفیة قوام بالفتح راستی قوله تعالی وکان
بین ذلک قواما وبالای مردم قومیة مثله قوام الامر بالکسر نظامه وعماده یقال فلان قوام اهله وقیامهم وهو الذی یقیم شانهم ومنه قوله تعالی ولا تؤتوا السفهاء
اموالکم التی جعل الله لکم قیاما وقوام الامر بالکسر ایضا ملاکه الذی یقوم به وبالفتح ایضا قامت بکره دلو با تمام ساخت وی قیم ک اف ۲ ج مثل تارة وتیر
قامة الانسان بالای مردم ویجمع علی قامات وقیم مثل تارات وتیر قائم السیف وقائمته قبضه تیغ قائمة ایضا یکی از چهار دست و پای ستور قوائم ج مقوم
بالکسر چوبی که آنرا گیرند در سر اماج قوام بالضم بیماری در قوائم ستور قیوم نامی از نامهای عزوجل وقرا عمر رضی الله تعالی عنه الحی القیام وهو لغة فیه قیم القیمة
روز رستخیز **قهم** + **اقهام** ناپایستن از طعام وازکسی واقهمت السماء اذا اقشع الغیم عنها رضیمیه **قحذم** کجعفر نام شخصی قحخم کجعفر نام شخصی وقحمه مابه
گردانید آنرا اقتحم فی امره بکار خود فرو رفت ودر آویخت **قیحم** کحیدر بلند وبالا برآمده قیحان مرد بزرگ وانا که در کار خطا مکنند **القذحمة** کقمطرة فی قولهم صرت
بقذحمة ای وسخت القصة بعد التباس وتقدم فی ح د ح صرحت **بقردحمة** وقرذحمة وبکسر قافها بمعنی قذحمة یعنی بعد التباس فی آشکار گردید **قرصمة** شکستن و
بریدن **قرضمة** بریدن قرضم کزبرج پدر قبیله است از مهرة بن حیدان اوهو بالفاء وهو یقرضم کل شیٔ ای یاخذه قراضم موضعی است بیمه بنه **قرعامة** بالکسر
درخت وجز آن که سخت گنده باشد **قسحم** کقنفذ والحاء مهملة ابن حزام بن الصدف ولیس بتصحیف قسحم **قسلام** بالکسر نخل گزنده که هر چیز را قطع کند
وبشکند **قصعم** کجعفر پیر سال خورده وبزبرج شتر ماده پیر **قعضم** کجعفر وزبرج ناتوان یا سال خورده دندان ریخته **قلحم** کجردحل شتر وفرک کلان کوهان **مقحم**
از حلق فرو بردن وملامت کردن وبانگ کردن وکنفذ نام شمشیر عمرو بن معدیکرب وشهریست میان مصر ومکه نزدیک کوه طور وبسوی آن
مضاف است بحر القلزم بدان جهت که بر طرف آن واقع است یا آنکه فرو می برد هر که دیر اسوار شود وکزبرج فرومایه ناکس تقلزم فرو بردن و بخیل و
ناکسی مردن **قلحم** کاروب پیر سال خورده کجعفر گنده پیر وکدرهم نام شخصی قلحمة شتابی کردن وکجعفر نام شخصی **قلهزم** کسفرجل مرد میانه قد یا مرد سطبر یا سطبر هر دو استخوان بنا گوش
وکوتاه قد وانبساط خواب اندام **قهطم** کزبرج مرد ناکس خرد شده ونام شخصی **قمقم** کاردب ادبارنده هر چیز **فصل الکاف** **کتم** + **کتم** کتمان پنهان
داشتن (ع ع ف اص ۲) اکتتام کذلک تکتیم مبالغة فیه استکتام نهان داشتن خواستن مکاتمة سر خود را نهان داشتن از کسی یقال کاتمنی سره سر کاتم ای
مکتوم وسحاب بکتم بالکسر لا رعد فیه رجل کتمة مثال همزة نیک نگاه دارنده ویقال للفرس اذا ضاق منخره عن نفسه قد کتم الربو ویقال منخره ولسع لا یکتم
الربو کتوم بالفتح کمان سوفار ناکرده وناقة کتوم آنکه وقت نشست بانگ نکند فخر کتیم ستاکتیم درز ومشک که آب از وی بیرون نیاید کتم بفتحتین گیاهی
کتمان بالضم نام کوهی کتامة قبیلة **کثم** + **اکثام** پر کردن مشک اکثم فراخ شکم وسیر کثم باز داشتن از کاری (ع ع ف اص ۲) اکثم ایضا نام مردی **کدم**
+ **کدم** گزیدن (ع ع ف اص ۲ وک ۲) ودر خستن با آهن مکدم گزیده کدامة باقی هر چیز که خورده باشند ویقال ما للبعیر کدمة اذا لم یکن به اثره ولا وسم **کرم** +
کرم بالتحریک جوانمردی ومردمی وعزیزی نقیض لوم (ع ع بعضها) فهو کریم وهم کرام وکرماء ومن کرائم ویقال رجل کرم وهم وهی وهن کرم ایضا
علی المصدر وکرام بالضم مثل کریم فاذا افرط فی الکرم یقال کرام بالتشدید کرامون ج والکریم الصفوح وکرم السحاب اذا جاء بالغیث ویقال فی التعجب
ما اکرمه وهو شاذ ویا مکرمان بفتح الرا نقیض ملامان کارمة فکرمته اکرمه ای فاخرته فی الکرم فغلبته فیه وقرئ قوله تعالی ومن یهن الله فما له من مکرم
بفتح الرا ای اکرام وهو مصدر مثل مخرج ومدخل کرم رز وتیل یقال رایت فی عنقها کرما حسنا من لؤلؤ کرمة تندی سر سرین مکرمة بضم الرا بزرگی مکارم
ج ارض مکرمة زمین صالح مرنبات را اکرم کذلک قال الکسائی لم یجیٔ مفعل للمذکر الا حرفان نادران لا یقاس علیهما مکرم ومعون وقال الفراء هو جمع
مکرمة ومعونة اکرومة من کرم کاعجوبة من عجب تکرم کرم نمودن تکلف اکرام گرامی کردن تکریم مثله وفرزندان کیسه آوردن علی الاسم الکرامة وهی ایضا سر اوپیش خم استکرام
بزرگی اری بدست آوردن چیزی نفیس اسای پیدا کردن فی المثل استکرمت فاربط کرهم + کرهم کوتاه سطبر کردمة ودیدکی تا دوور پایان گرفتن مثله کرزم + کرزم کرزن وبه کرزم
کزین یا تبر فیه امثله کرکم + کرکم بالضم زعفران کرکمة قطعه منه کزم + کزم بدندان پیش شکستن (ع ع ف اک ۲) اکزم کزم بفتحتین کوتاهی سطبری
وکوتاهی بینی وانگشتان یقال فرس اکزم والف اکزم ویدکزم اکزوم بالفتح ناقه که هیچ دندانش نمانده باشد **کسم** + **کسم** بدست مالیدن وپاک کردن

چیزی خشک را (ع ف اک ۲) کیسوم علف خشک بسیار خشک کالهشیم تکلاً و ترکیب بعضها بعضا من الکثرة و یکشوم الحبشی صاحب الفیل کشم + کشم
بفتحتین نقصان در خلقت و حسب رجل اکشم نعت منه یقال احد جانبیه وافٍ و آخر بها الکشم اذا کان ابوه حرا و امه امة کشم ازبن بنی بریدین (ع ف
اک ۲) کظم + کظم خشم فرو خوردن رجل کظیم فرو خورنده غلیظ مکظوم فرو خورده کظیم ایضا کلیه ان کظوم بالضم خاموش بودن (ع ف اک ۲)
دار نشخوار باز ایستادن اشتر یقال اری الابل کظوما لا تجتر و قوم کظم ای ساکتون و یقال اخذت بکظمه ای بمخرج نفسه کظام ج کاظمة موضعی کظامة بالکسر
چاهی سیاوی چاهی که آب را بهر دو یکی باشد و حلقه سر عمود ترازو که رشته بروی بندند و پی که بر سر تیر زنند و دوال که بر کمان بندند کعم + کعام بالکسر
پوزبند اشتر یقال کعمت البعیر فهو مکعوم و کعمت الوعاء اذا شددت رأسه و کعمه الخوف فلا یرج مکاعمة بوسه دادن یقال کعمها و کاعمها اذا التقم فاها فی التقبیل
کلم + کلام سخن با فائده یقع علی القلیل والکثیر و قیل فی حد الکلام انه صفة یتمکن بها الحی من الاعلام فی نفسه تارة بواسطة الاصوات المقطعة و تارة
بواسطة الکتابة و تارة بواسطة الاشارة کلم (ف اک ۲) یک سخن کلم کلمات ج کلمة بالفتح والکسر و سکون آن کذلک ثلث لغات مثال کبد و کبد و کبد
و یک قصیده تمام کلیم هم سخن تکلیم کلام بالکسر والتشدید سخن گفتن مثال کذبه تکذیبا و کذابا و یقال تکلمت کلمة و بکلمة و کالمته ای حادثته و یقال
کانا متصارمین فاصبحا یتکالمان و لا تقل یتکلمان و ما احد متکلما بفتح اللام ای موضع کلام کلمانی بالفتح والکسر سخن گوی و فصیح کلم بالفتح خستگی و خسته کردن
کلوم کلام خستگیها یقال کلمته کلما و قری قوله تعالی اخرجنا لهم دابة من الارض تکلمهم ای تجرحهم تکلیم ایضا جراحت کردن کلیم الله نام عیسی علیه السلام
کلثم + کلثوم بالضم پر گوشت روی و رخسار کلثمة گوشت گرد آوردن روی امرأة مکلثمة نعت منه ام کلثوم نام زنی کمم + کم بالضم آستین اکمام و کممة
ج کمة بالضم کلاه گرد کم بالکسر کمامة بالکسر غلاف شکوفه کمام اکمة اکمام ج اکامیم جمع الجمع کمت النخلة فهی مکمومة و کم الفصیل اذا سترته لئلا یرضع فهو مکموم و یقال اکمت
النخلة و کمت ای اخرجت اکمامها اکمام کمامة بکسرهما ایضا کمم بالضم البعیر لئلا یعض کمت الحب پوشیدم سر خم را و اکممت القمیص جعلت له کما کم بالفتح
کرد اندام چند و هو اسم ناقص مبنی علی السکون و له موضعان الاستفهام والخبر تقول فی الاستفهام کم رجلا عندک نصبت ما بعده علی التمییز و فی الخبر کم درهم
انفقت ترید التکثیر خفضت ما بعده کما تخفض برب لانه للتقلیل و هذا للتکثیر و ان شئت نصبت ما بعده و ان جعلته اسما تاما شددت آخره و صرفته فقلت اکثرت
من الکم و الکمیة کوم + کوم + کومة بر جستن اسب و مانند آن بر مادیان (ع ف اض ۲) کومة بالضم من تراب مثل صبرة من طعام یقال کوم
کومة اذا جمعت قطعة من تراب و رفعت راسها کوماء ناقه بزرگ کوهان کوم بالضم کله از شتر کیمیا بالکسر اصل زر و سیم کهم + سیف کهام بالفتح
کند لسان کهام کذلک فرس کهام کاهل رجل کهام و کیهم مرد کلان سال قوم کهام الفیل ایضا البصرة ای کل ورق ضخم میم کمحة امن دیین بالضم ای حطام
من تبن یعنی ریزه از گیاه خشک لحیة کثیمة ریشکی انبوه و کوتاه و مرغول باشد و منه رجل کثم اللحیة کجعفر سطبر بانه و پلنگ و یونجة چشم نیم یابنده خشم آزاد از
جالیش بدبوکه د (ع بفتحهما) الکیخم کحیدر یوصف به الملک و السلطان یقال ملک کیخم ای عظیم کرسیم بالکسر ترکتوم بالضم سنگ لخشان و زمین
بلند و دراز و نام حر ای بنی عذره کر شمة بن حابن حراب بالفتح من بنی سامة بن لوی کرسمة خموشیدن و سرنگون شدن کرشمة چهره کرشوم بالضم زشت
روکر ضمة بیاروی کشش گشت و بر دشمن حمله کرد کسعوم کزنبور بلغة حمیریة والمیم زائدة آشنا حم کعلا الالام شخصی کصوم روگردانیدن و پشت دادن یا پی
نیل مقصود بجائی باز گشتن که از آنجا آمده بود (ع ف اض ۲) و کصم فلانا ای دفعه بشدة کعسم کجعفر کور خر کالکعسوم للاعلی کعاسم و کعاسیم ج و کسم ادبر ای ولی
کر بزان انبشت داد کلحم کزبرج خاک کلادم کجعفر سخت کلدم کزنبور کوتاه کلسمة لستی ابادای حرق و رنگ کردن و بزودی رفتن و کلسم الیه رد
کلشمة بالفتح گنده پیر اکلاسمة کمزان رفتن گنمة بالفتح زخم کاتم لصاحب تبع است از سودان کانی شاعری است مشهور از سودان که کم کجعفر
با شکان نوسال خرد و کلان و مرد ترسناک کلکامة مثله کیم بالکسر بلغة حمیریة فصل اللام لأم + لیم ناکس و بخیل لوم بالضم مصدر منه (ع بضمها)
و لامة علی مفعلة و قیل الکذلک و یقال للرجل یا ملامان خلاف یا مکرمان ملام ملام بالقصر والمد آنکه عذر ناکسان خواهد آلام کاری کردن که بآن سز
نکوهش شود لومة بالضم ساختگی آماج و آنچه از متاع خانه بعاریت دهند انگونه از آن لامة زره لام ج و لیلین ایضا لوم کذلک استلام پوشیدن زره ملام بالتشدید
زره ور ای کثیر لام نام مردی لوام بالضم پر های راست کرده تیر و منه لامت السهم الاماء والتام آامة ای ریش و یقال لامت الجرح والصدع اذا اصلح
الزوم جراحت را بهم شدن کم بالضم گنجگی را التیام گفتن گرفتن و استوار کردن جراحت سلتم لغت منه ملامة سازواری و صلح کردن میان قوم

والتأم الشیئان ای اتفقا طعام ملائم سازوار وفی الحدیث لیتزوج الرجل لمته بالضم والتخفیف ای مثله وشکله والهاء عوض عن الهمزة لئم بالکسر صلح والتئام
میان دو کس و با یکدیگر ایضا التئم + لتم زدن بر سوراخ بینی (عع ف اص ۲ وک ۲) لثم + لثم بوسه دادن (عع ک اف ۲) وبالعکس ایضا یقال لثمت
فاها ای قبلتها و دهان بند نهادن (عع ف اک ۲) یقال لثمت المرأة تلثم لثما والتثمت وتلثمت اذا شدت اللثام وهی حسنة اللثمة و کوفتن شتر سنگ را پیل
وخفف ملثم الذی یصلک الحجارة و شکستن و خون آلود کردن سنگ پیل شتر را الملثوم نعت منه لثم بالضم جمع لائم لثام بالکسر دهان بند لجم + لجام
بالکسر لگام فارسی معرب وانچه بوقت حیض بندند زنان وفی الحدیث تلجمی ای شدی لجاما و یقال جاء فلان وقد لفظ لجامه اذا انصرف من حاجته مجهودا
من الاعیاء والعطش ملجم نام مردی لحم + لحم گوشت لحمة اخص منه لحام لحوم لحمان بالضم ج لحمة بالضم خویشی و پود کرباس و هو بضم وفتح و گوشت
صید باز که او را خوانند ملحمة فتنه و حرب یک و استلحم الرجل ای حرشه العدو فی القتال ملحم بالضم نوعی از جامها متلاحمة شجه یعنی تنکسکی که بگوشت رسیده با
رجل ملحم ای مرزوق من الصید ملاحمة بر چسبانیدن دو چیز را باهم رجل ملاحم مشدد و القتل ملحم بالقوم ای ملصق لحیم کشته و قد لحم ای قتل و گوشت ناک
ومنه لحم الرجل بالضم فهو لحیم و لحم بالکسر ای اشتهی اللحم فهو لحم و لحمت القوم الحمتهم ای اطعمتهم اللحم الحام کذلک لاحم نعت منه و ایضا ذو لحم مثل تامر ولابن
لحام گوشت فروش و لحمت العظم الحمه بالضم اذا عرقته الحام ساکن شدن ستور و کسی را العوض کسی دشنام دادن و پود کردن جامه را وفی المثل الحم ما
اسدیت ای تمم ما ابتدأته و با گوشت بسیار شدن مردم و دانه آگنده شدن خوشه و کشش کردن بحرب یقال الحمت الحرب فالتحمت و سر استوار کردن
جراحت لخم + لخم حیی از یمن لخم بالضم نوعی از ماهی یقال له الکوسج لدم + لدم آواز سنگ و جز آن که بر زمین افتد و درپی کردن جامه را تلدیم
مثله ثوب ملدم و لدیم ای مرقع و زدن (عع ف اک ۲) وفی الحدیث والله لا اکون مثل الضبع تسمع اللدم حتی تخرج فتصاد فهو لادم و قوم لدم نعت منه مثل
خادم و خدم و روی بر زدن و کوباج را بکف زدن تا پهن شود و التدام اضطراب کردن و بر سینه زدن زنان در نوحه لدام بالکسر پارهای درپی کردن بر جامه و نحوه
تلدم کهنه شدن جامه و موزه و درپی کردن بر جامه و پاره زدن بر موزه لازم متعد الدمت علیه الحمی ای دامت ام ملدم بالکسر کنیت تپ ملدم ایضا مرد
احمق گران استخوان و سنگ که دانه خرما بوی کوبند بجهت علف ستور ملدام مثله لدم بالتحریک حرمتهای خویشان و تقول العرب الدم الدم اذا ارادوا توکید
المخالفة ای حرمتنا حرمتکم و بیننا بینکم لا فرق بیننا لذم + لذم لازم بودن بجائی (عع ک اف ۲) و شگفت نمودن چیزی کسی را یقال لذمه الشیء ای
اعجبه الذام ترغیب کردن کسی را یقال الذم به ای اولع به فهو ملذم به و لازم گردانیدن لزم + لزوم بالضم لازم بودن چیزی را (عع ک اف ۲) یقال
لزمت الشیء و لزمت به و لازمته لزاما و ملازمة لزام ایضا ملازم و یقال صار کذا و کذا ضربة لازم لغة فی ضربة لازب الزام در گردن کسی کردن کاری التزام
دست بگردن زدن و یقال الزمه الشیء فالتزمه و یقال سبب ۲ یکون لزام مثل قطام ملزم بکسر نوعی از دست افزار سوزن گر و صیقل لطم + لطم طپانچه
زدن (عع ف اک ۲) وفی المثل لو ذات سوار لطمتنی قالته امرأة لطمتها من لیست لها بکفو لطیم اسپ سپید روی و ایضا یک روی سپید و منه یقال لطم
الفرس مجهولا فهو لطیم و حد ملطم شد للکشرة و آنکه پدر و مادر او مرده باشد و شتر بچه سهیل و یده یقال انه فصیل اذا طلع سهیل اخذه الراعی و قال له اتری
سهیلا والله لا تذوق عندی قطرة ثم لطمه و نحاه و نیز اسپان را لطیمة ستور که بار درخت عطر و بزازی بر داشته باشد و بازار عطاران لطیمة المسک طبلة
مشک و یقال بالة لطیمة ولاطمة فتلاطما التطام بر هم زدن موج لعثم + تلعثم الرجل فی الامر اذا تمکث و تانی و قال الخلیل نکل عنه و تبصره لغم
+ لغام بالضم کفک دهان شتر ملاغم گرداگرد درون دهان و تلغمت بالطیب اذا جعلته فی الملاغم و یقال فی جواب قولک متی المسیر تلغموا بیوم السبت یعنی کرد
و اشتقاقه من انهم حرکوا ملاغمهم به قال الکسائی لغمت الغم اذا اخبرت صاحبک بشیء لا تستیقنه لغم مصدر منه (عع ف تح) لفم + لفام بالکسر روی بند یقال
لفمت المرأة وجهها بلفامها ای نقبته و لفمت و تلفمت والتفمت ای شدت اللفام قال الاصمعی اذا کان النقاب علی الفم فهو اللفام واللثام وقال ابو زید تلفمت
تلفما اذا اخذت عمامة علی فیک شبه النقاب ولم تبلغ بها ارنبة الانف ولا مارنه قال و بنو تمیم تقول فی هذا المعنی تلثمت تلثما فاذا انتهی الی الانف و غشیه فهو النقاب
لقم + لقم بفتحتین میانه راه لقم بالتسکین دهانه راه بستن (عع ف اص ۲) التقام فرو خوردن لقمه و لقمتها بالکسر لقما و تلقمتها اذا ابتلعتها فی مهلة و لقمت
غیری تلقیما و القمته و رجل تلقامة ای کثیر اللقم لقمان نام حکیمی لکم + لکم مشت زدن (عع ف اص ۲) ملکمة کلیچه بدست باز زده لگام بالضم
والتشدید کوهی ملحوم نام آسیب به مکه لم + لم جمع آوردن و نیکو کردن یقال لم الله شعثه ای اصلح و جمع ما تفرق من اموره و منه قولهم ان دارکم لمومة ای

لم الناس وترتیبهم وخوردن بخش خود ویاران حوذ ومنه قوله تعالی وتاکلون التراث اکلا لما ای نصیبکم ونصیب صاحبکم قال ابوعبیدة یقال لممته اجمع حتی اتیت
علی آخره الام فرود آمدن یقال لم بهم ای نزل به غلام ملم نزدیک بلوغ وفی الحدیث وان مما ینبت الربیع ما یقتل حبطا او یلم ای یقرب من ذلک وگناه صغیره
کردن ومنه قول من قال شعر ان تغفر اللهم فاغفر جما واي عبد لک لا الما + لمم بفتحتین زلت وخرد گناه قوله تعالی الذین یجتنبون کبائر الاثم و
الفواحش الا اللمم ونوعی از جنون رجل ملموم ای به لمم ای جنون لمة ایضا الجنون یقال اصابته من الجن لمة وهو المس وچیزی اندک ویقال اعیذه من حادثات
اللمة فیقال هی الدهر والشدة وانشد الفراء شعر علی صروف الدهر او دولاتها + یدیلنا اللمة من لماتها + فتستریح النفس من زفراتها + ملمة واقعة ونازلة کلها بمعنی ملمات تج
عین لامة چشم زخم یقال اعیذه من کل عامة ولامة لمة بالکسر موی پیچ لمم تج لمام کذلک ویقال ذرته لماما یعنی گاه گاه کمه الفیل خرطومه وکتیبة ململمة و
ملمومة مجتمعة مضمومة بعضها الی بعض صخرة ملمومة وململمة مستدیرة صلبة یلملم والملم میقات اهل یمن ودج لم هی حرف نفی لما مضی وهی جازمة تقول
لم یفعل ذلک ترید انه لم یکن ذلک الفعل منه فیما مضی من الزمان وکذلک لا ولن حرفان للنفی الا ان لم لنفی لقولک فعل ولا لنفی لقولک یفعل ولم یقع الفعل
منه ولن نفی لقولک سیفعل اذا کان فی حال الفعل ولن نفی لقولک سیفعل ولما ایضا حرف الجزم لم وما الا کذلک لما اصله لم ما وهی نفی لقولک قد فعل تقول للرجل قد مات فلان فتقول
لما یمت وتوضع موضع لم یقال اتیتک ولما اصل الیک ای لم اصل الیک وقد یغیر معناه عن معنی لم فیکون جوابا وسببا لما وقع ولما لم یقع تقول ضربته لما ذهب ولما لم یذهب
وقد یختزل الفعل بعده تقول قاربت المکان ولما ترید ولما ادخله ولا یجوز ان یختزل الفعل بعد لم واما قوله تعالی وان کلا لما لیوفینهم بالتشدید قال الفراء
اصله لمن ما فلما کثرت فیه المیمات حذفت منها واحدة وقرء الزهری لما بالتنوین ای جمیعا ویحتمل ان یکون اصله لمن من فحذفت منها احدی المیمات
وقول من قال لما بمعنی الا فلیس یعرف فی اللغة لم حرا وهو حرف یستفهم به تقول لم ذهبت والاصل لما فحذفت الالف قوله تعالی عفا الله عنک لم
اذنت لهم وتدخل الهاء علیه فی الوقف فتقول لمه لوم + لوم نکوهیدن (ع ف اص م) لومة کذلک ملامة نکوهش ملاوم تج یقال لام ولوم
ایضا للمبالغة فهو ملوم وذلک لائم لوم تج لائمة لومی نکوهش لامة کاری ملامت ناک لائمة الامة سزاوار ملامت شدن وملامت کردن فی المثل رب لائم ملیم ویقال
استلام الرجل الی الناس ای استذم ملاومة یکدیگر را نکوهیدن تلاوم کذلک تلوم انتظار ودرنگ رجل لومة بالضم ای ملوم ولومة مثال همزة نکوهنده مثل
همزة وهمزة الاول مفعول والثانی فاعل لام الانسان شخصه واللام حرف من حروف الزیادة وهی علی ضربین متحرکة وساکنة فاللامات المتحرکة ثلثة
لام الامر للغائب کقولهم لیقم زید بالکسر وربما امروا بها المخاطب وقرئ فبذلک فلتفرحوا بالتاء خطابا وقد یجوز حذف لام الامر فی الشعر کقوله (ع) لک لویل
حر الوجه یحبیک من یحی اراد لیبک وکذلک لام امر المواجهة کقوله شعر قلت لبواب لدیه دارها + تیذن فانی حمؤها وجارها + اراد لتأذن فحذف
اللام وکسر التاء علی لغة من یقول انت تعلم ولام التوکید وهو علی خمسة اضرب منها لام الابتداء کقولک لزید افضل من عمرو ومنها التی تدخل فی خبر ان المشددة
والمخففة کقوله تعالی ان ربک لبالمرصاد وان کانت لکبیرة ومنها التی تکون جوابا للو ولولا کقوله تعالی لو تزیلوا لعذبنا الذین کفروا ولولا انتم لکنا مؤمنین ومنها
التی تکون فی الفعل المستقبل المؤکد بالنون کقوله تعالی لیسجنن ولیکونا من الصاغرین ومنها لام جواب القسم وجمیع لامات التوکید تصلح ان تکون جوابا للقسم کقوله
تعالی وان منکم لمن لیبطئن فاللام الاولی للتوکید والثانیة جواب لان القسم جملة توصل باخری وهی المقسم علیه لتوکید الثانیة بالاولی ویربطون المقسم به
بحرف ان المکسورة المشددة واللام المعترض وهما بمعنی واحد کقولک والله ان زیدا خیر منک ووالله لزید خیر منک وقولک والله لیقومن زید اذا ادخلوا
لام القسم علی الفعل مستقبل دخلوا فی آخره النون شدیدة او خفیفة لتاکید الاستقبال واخراجه عن الحال لابد من ذلک ویجیء ان الخفیفة المکسورة وما و
هما بمعنی کقولک والله ان فعلت ووالله ما فعلت ویجیء لا کقولک والله لا افعل ولا یتصل الحلف بالمحلوف الا باحد هذه الحروف الخمسة وقد تحذف و
هی مرادة والثالث لام الاضافة وهی علی ثمانیة اضرب منها لام الملک کقولک المال لزید ومنها لام الاختصاص کقولک اخ لزید ومنها لام الاستغاثة
کقول الشاعر شعر یا للرجال لیوم الاربعاء اما ینفک یحدث لی بعد النهی طربا فاللامان جمیعا للجر ولکنهم فتحوا الاولی وکسروا الثانیة للفرق بین المستغاث به
والمستغاث له وقد یحذفون المستغاث به فیقولون یا للماء بالکسر ای یا قوم للماء وهو لم فان عطفت علی المستغاث به بلام اخری کسرتها لانک قد امنت اللبس بالعطف کقوله
یا للکهول وللشبان للعجب وقول الآخر یا لقومی ویا لامثال قومی + وقال بعضهم اصله یا آل بکر فخففت فحذفت الهمزة ومنها لام التعجب مفتوحة کقولهم
یا للعجب انی یا عجب احضر فهذا اوانک ومنها لام العلة بمعنی کی کقوله تعالی لتکونوا شهداء علی الناس ای لکی تکونوا ومرتبه لینقا حسب ...

کی بیتا دست و منها الام العاقبة کقول الشاعر (ع) فللموت تغذو الوالدات سخالها ای عاقبة ذلک و منها لام الجحد و لا تصحب الا النفی کقوله تعالی

و ما کان الله لیعذبهم ای لان یعذبهم و منها لام التاریخ کقولک کتبت لثلث خلون ای بعد ثلث من الشهر و اما اللامات الساکنة فعلی ضربین احدهما لام التعریف فلسکونها

اذ دخلت علیها الف الوصل لیصح الابتداء بها و سقطت الالف بالوصل کقولک هو الرجل و الثانی لام الامر اذا ابتدأت بها کانت مکسورة و ان اذ دخلت

علیها حرفا من حروف العطف جاز فیه الکسر و التسکین کقوله تعالی و لیحکم اهل الانجیل **لهم** **لهم** فرو خوردن (ع ک ا ف ۲) لهوم بالفتح

ناقه شیر ناک و مرد سخی و اسب نیکو لهام لشکر بسیار لهیم سختی ام اللهیم کذلک فرس لهم مثال هضم اسب گذرنده از اسپان و شگرف و مرد بسیار عطا

و قول الشاعر (ع) لاهم لا ادری و انت الداری یرید اللهم ای بار خدا و المیم المشددة فیه عوض من یا الندا لان معناه یا الله ملهم بالفتح موضع

الهام در دل افگندن و انچه در دل افگند خدا تعالی یقال الهمه الله و استلهمت الله التهام همه شیر پستان را خوردن **لهجم** **لهجم** طریق لهجم بالفتح راه فراخ

کوفته و قدح بزرگ تلهجم تفوز در کردن به چیز **لهذم** **لهذمة** بریدن لهذم سنان برنده و ان لهاذم ج **لهزم** **لهزمة** در اسیختن سپید

یا سیاهی سوی یقال لهزم الشیب خده ای خالطهما لهزمتان بکسرتین دو تندی زیر گوش لهزمتی لهازم ج **لهضم** **لهضمیمة** لهیم بالفتحتین نا هموار

دوش **لحاسم** رهگذرهای وادی تنگ لحسم بالضم ج **لجحم** **لجعفشیر** فراخ شکم و راه روشن و زن سره و فرج **لسم** لسم بالفتحتین از درماندگی خموش شدن

از دانائی (ع ف ا ص ۲) و السمه بحجته ای لقنه و السم الشیء ای طلبه استلسمه مثله و السمة الطریق ای الزمه ایاه فلسمه بالکسر لزمه و السم لسانا اذا

ما ذاق شیا و ما السمته ای ما اذقته **لصم** سختی کردن و ستیهیدن (ع ف ا ک ۲) **لعم** بالفتحتین لعاب **لعذمة** درنگ کردن لعذمی حریص و ما تلعذم شیا

ای ما اکلناه **تلعم** فی امره در کار خود درنگ کرد **لعذمی** و متغلذم بسیار خورنده **لطاسم** رهگذرهای وادیهای تنگ لسم گفتند یکی **لیسم**

بالکسر اشتی و مانند شدن کسی کسی را در قد و شکل و خلقت لیمه بالکسر دهی است بساحل بحر عمان لیمون بالفتح ثمری است معروف و قد تسقط

نونه و فیه باد زهر تقاوم بها السموم کلها کثیرة المنافع عظیمتها **فصل المیم** **موم** **موم** بالضم شمع و روغن عسل و برسام یقال میم الرجل فهو مموم

ای مبرسم باشتنام مردی میم یکی از حروف هجا **مهیم** **مهیم** بسکون الآخر کلمة استفهام یعنی چیست حال تو و در کار تو **میم** بمیم بالفتحتین مرد فرومایه **میمة** بالکسر ناحیه است باصفهان و المیم من حروف المعجم **فصل النون** **نام** **نامة** آواز یقال اسکت الله نامته

و نامته بالتشدید ایضا ای نغمته و صوته **نئیم** ناله نرم (ع ف ا ک ۳) و آواز دادن کمان و شیر **نجم** **نجوم** ستارگان و بر آمدن نبات و سنان

دندان و شاخ (ع ف ا ص ۲) و پدید شدن بدمذهب و خارجی و یقال نجمت ناجمت بموضع کذا ای نبغت و فلان منجم الباطل و الضلالة بالفتح

المیم و الجیم ای معدنه منجم بالکسر آهنی که در روی زبانه ترازو باشد نجم ستاره و نباتی بی ساق قوله تعالی و النجم و الشجر یسجدان و اسم علم پروین

و در وی الف و لام لازم باشد قوله تعالی و بالنجم هم یهتدون و یقال طلع النجم و اصل یقال لیس لهذا الحدیث نجم ای اصل و وقت معین و منه

سمی المنجم یعنی وقت شناس و ستاره شناس ایضا انجام و اشدن آسمان از ابر یقال انجمت السماء ای اقلعت انجمت و رفتن سرما و باران تنجیم وقت

و ستاره شناسی کردن و پاره پاره گذاردن وام رانجمه نوعی از گیاه **نخم** **تنخیم** رخیدن و تنخع کردن (ع ف ا ک ۲) فهو نخام نغمت منه و ایضا غرابی

سرخ و نام اسپی **نخم** **نخامة** بالضم آب بینی و دماغ و نخم ای تنخع **ندم** **ندم** بذالک بالتحریک پشیمانی (ع ک ا ف ۲) تندم مثله و فی الحدیث الندم

توبة اندام پشیمانی دادن ندمان بالفتح پشیمان نادم کذلک ندیم حریف شراب و همنشین بزرگان ندمان مثله و جمع الندیم ندام و جمع الندمان ندامی

و المرأة ندمانة منادمة مصدر منه و هو مقلوب مدامنة کالقسی من القوس و جذب و جبذ و ما اطیبه و ایطبه و واحد و حادی و ما اشبهها کثیر من

کلامهم **نسیم** **نسیم** باد نرم (ع ف ا ک ۲) یقال نسمت الریح نسیما و نسمانا نسم اول بادی که وزیدن گیرد

و منه فی الحدیث بعثت فی نسم الساعة ای حین ابتدأت و اقبلت اوائلها نسمة بالفتحتین دم و تاسه نسم ج و فی الحدیث تنکبوا الغبار فمنه

تکون النسمة و هر دم تنسم نفس زدن و دم بخود کشیدن و فی الحدیث لما تنسموا روح الحیوة ای وجدوا نسیمها و تاسمة ای شامة منسم بکسر السین

سپل شتر منسم ج یقال من این منسمک ای وجهتک **نشم** **تنشیم** گونه گردانیدن و بوی گرفتن گوشت و یقال بدی نشمتک ای بوی ناک است

[illegible] الناس [illegible] الله تعالی عنه نشم بالفتحتین درخت که از وی کمان سازند [illegible]

خائل شدن پوست گاو و جز آن (ع ک اف ۲) ہو قلب نمش تو نشم رک ۲) ای فیہ نقط بیض و سود منشم نام زنی عطارہ و فی المثل اشأم من
عطر منشم و دانہ بلسان **نظم** ✤ **نظم** شعر و رشتہ مروارید و گروہ بسیار از ملخ و ستارہ سہ گانہ از جوزا و کشیدن جواہر برشتہ و سخن در وزن و ترتیب
دادن (ع ف اک ۲) تنظیم مثلہ نظام بالکسر رشتہ جواہر انتظام در کشیدہ و راست شدن و یقال نظمتہ فانتظم ای اختلط و انتظمت الدجاجۃ اذا صار
فی بطنہا بیض **نعم** ✤ **نعمۃ** بالکسر دست و دسترس و نیکی و نازو مال و منت و انچہ کردہ شود از نیکوئی در حق کسی نعمی بالضم و القصر کذلک
و یقال ان فعلت ذاک فبہا و نعمت ای نعمت الخصلۃ نعم و بئس یعنی نیک است و بد است و ہما فعلان ماضیان لا ینصرفان تصرف سائر الافعال لانہما
استعملا للحال بمعنی الماضی و فی نعم اربع لغات نعم بالفتح و الکسر مع سکون و نعم بکسرتین و فتح الاولی تقول نعم الرجل زید و نعمت المرأۃ ہند و ہو المرأۃ ہند
فالرجل فاعل نعم و زید مرفوع اما بان یکون مبتدا قدم علیہ خبرہ او بان یکون خبر مبتدا محذوف کانک قلت نعم الرجل قیل لک من ہو فقلت ہو زید
او اقلت نعم رجلا کانک قلت نعم الرجل رجلا لان فاعل نعم و بئس لا یکون الا معرفۃ بالالف و اللام او ما یضاف الی ما فیہ الالف و اللام و یدخل ما
علیہ فیجمع بین الساکنین کقولہ تعالی فنعما ہی و ان شئت حرکت العین بالکسر و ان شئت فتحت النون مع کسر العین تقول غسلت غسلا نعما تکتفی
بما مع نعم عن صلتہ ای نعم ما غسلتہ نعم بالضم نام زنی و نازکی و نرمی و نیکوئی خلاف بؤس یقال یوم نعم و یوم بؤس و الجمع انعم و ابؤس نعومۃ نرم و نازک
شدن (ع الضمہا) و (ع ک اض ۲) و (ع ک ات ۲) مرکبۃ من بابین مثال فضل یفضل (ع ع بکسرہما) و ہو شاذ النعمۃ بالفتح ای تنعم و یقال نعمہ
و ناعمہ فتنعم رجل منعام بالکسر ای مفضال و یقال اتیت ارض فلان فتنعمتنی اذا وافقتہ و یقال انعم اللہ علیک من النعمۃ و انعم اللہ صباحک من النعومۃ
و انعم لہ ای قال لہ نعم و انعم ای زاد و انعم اللہ بک عینا ای اقر اللہ عینک نعمۃ بالضم مثل غلم علمۃ و نزہ نزہتہ و نعمک عینا نعمان ایضا نام مردی و نعمان بن المنذر ملک
العرب و نسب الیہ شقائق النعمان لاحمائہ نعم بالتحریک چہارپایہ و احد الانعام و ہی المال الراعیۃ و اکثر ما یقع ہذا الاسم علی الابل قال الفراء ہو ذکر لا یؤنث یقولون ہذا نعم
وارد و یجمع علی نعمان مثل حمل و حملان و الانعام تذکر و تؤنث قال اللہ تعالی فی موضع مما فی بطونہ و فی موضع مما فی بطونہا و جمع الجمع اناعیم و یراد بہ التکثیر فقط لان جمع الجمع اما ان
یراد بہ التکثیر او الضرب نعم بفتحتین و سکون الآخر حرفی و ہو عدۃ و تصدیق و جواب لاستفہام و ربما ناقض بلی اذا قال لیس لی عندک و دیعۃ فقولک نعم
تصدیق لما قبلہ و بلی تکذیب و بکسر العین لغۃ فیہ نعام بالفتح شتر مرغ و ہو اسم جنس مثل حمام نعامۃ یکی و ہو یذکر و یؤنث و ایضا چوب بر بہنائی سر چاہ و یقال
شالت نعامتہم و زیر قدم و نشان کہ در راہ بانصب کنند نعائم کذلک و ایضا موضعی نعائم منزلی از منازل قمر نعامۃ نام مردی و اسپی ابو نعامۃ کنیت مردی نعمۃ العین
قرتہا و یقال نعمۃ عین و نعم عین بالضم فیہما و نعام عین و نعامۃ عین بالفتح فیہما و نعمی عین کلہا بمعنی ای افعل ذلک کرامتک انعام نیکی نعامی بالضم
باد دست راست و یقال نعماک بمعنی قصاراک نعمان الاراک بالفتح نام وادی و یقال عم صباحا کلمۃ تحیۃ کانہ من نعم ینعم بکسر العین تنعیم و تنعم و تنعیم
موضعی بمکہ انعم بالضم موضعی
نغم ✤ **نغم** بالفتح سخن آہستہ (ع بفتحہا و ف اک ۲) یقال سکت فما نغم بحرف و ما نغم نغمۃ اواز
نقم ✤ **نقم** عتاب کردن بر کسی (ع ف اک ۲) و یقال ما نقمت منہ الا الاحسان و نقمت بالکسر لغۃ فیہ و نا پسند داشتن کار انتقام کینہ کشیدن نقمۃ (ع ک ۲) الاسم فیہ
نقمات و نقم ایج مثال کلمات و کلم نقمۃ بالکسر مثال کلمۃ کذلک و الجمع نقم (ک ف ۲) مثال نعمۃ و نعم و یقال فلان میمون النقیبۃ و ہو النقیمۃ نام مردی نا پسندیدہ
نمم ✤ **نم** سخن چینی کردن (ع ف اض ۲ و ک ۲) و الاسم النمیمۃ و ایضا نفس و حرکت یقال اسکت اللہ نامتہ ای ما ینم علیہ من حرکتہ و تنفسہ و قد یقال
من النمیم نم نمام نعت منہ نمام ایضا گیاہی خوشبو نمنمۃ نقش کردن و آراستن جامہ ثوب منمنم نمنمۃ بکسرتین سپیدی کہ بر ناخن افتد نمی بیشینہ و الدرہم الذی فیہ
رصاص او نحاس و یقال ما بہا نمی ای احد **نوم** ✤ **نوم** خواب و خواب شدن (ع ک اف ۲) علی الاصل و تصریفہ نام ینام فہو نائم و الجمع نیام و جمع
نائم نوم علی الاصل و نیم علی اللفظ و یقال نمت و اصلہ نومت بکسر الواو فلما سقطت لاستثقال الحرکۃ علیہا نقلت حرکتہا الی ما قبلہا و کان حق النون
ان تضم لتدل علی الواو الساقطۃ کما ضمت القاف فی قلت الا انہم کسروہا فرقا بین الساقطۃ المضموم و المکسور و المفتوح و اما کلت فکسر و ہا لتدل علی الیاء
الساقطۃ و علی مذہب الکسائی القیاس مستمر لانہ یقول اصل قال قول بضم الواو و اصل کال کیل بکسر الیاء و الامر منہ نم مثل خاف یخاف خف و یقال
یا نومان لکثیر النوم و لا تقل رجل نومان لانہ یختص بالنداء انامۃ تنویم بخواب کردن و خوابانیدن و یقال اخذہ نوام بالضم خواب گرفتش تناوم خود را خفتہ
خوابیدہ نمودن و یقال ناومتہ فنمتہ ای غلبتہ و نامت السوق ای کسدت و نام الثوب ای اخلق و استنام الیہ ای سکن و اطمأن الیہ رجل نومۃ بالضم

مرد بی اعتبار مغفل و رجل نومة مثال همزة بسیار خواب منامة جای خواب و جامة خواب و بستر و دکان و فلان حسن النیمة مثل الجلسة لیل
نائم شب آرامیده و هو فاعل بمعنی مفعول فیه کیوم عاصف **نهم** نهمة رسیدن بهمت در چیزی و حرص نمودن یقال نهم بکذا مجهولا فهو منهوم ای مولع به وفی
الحدیث منهومان لا یشبعان منهوم بالمال و منهوم بالعلم و نهم نهیما (ف اک ۲) لغة فی نحم نحم ای زجر نهم بفتحتین سخت اشتها آمدن بطعام (ع ک اف ۲) نهم
نهیم راندن و زجر نمودن دد راه ستور را (ع بفتحهما و ف اک ۲) منهام ستور که بر راندن جلد رود و النهم ایضا الحذف بالحصی و نحوه نهیم ایضا مثل نحیم و نئیم
و هو صوت الاسد و الفیل (ع بفتحهما) یقال نهم الفیل ینهم نهما و نهیما نهامی بالفتح آهنگر نهام بالضم نوعی از مرغان **نیم** **+** **نیم** بالکسر پوره های ریگ
که از وزیدن باد شود و پوستین کمنه و درختی ضخیم **استم** فلان یقول سو یعنی بهمان پند زبانی گویا شد کانما اکل من نیم نیم سبدی گویا شد
(ع ف اک ۲) انتم مثله **نجیرم** محله است به بصره خرج منها علماء **نریمان** نام شخصی نیرمان دهیت مهدان **نرم** سخت گزیدن (ع ف اک
۲) منزم بالکسر دندان نزیم کامیر دسته نره قاله ابن عباد و الصواب فی کل بالباء الموحدة **نضمة** بیکر که پر سفید شود **نغضم** گندم کلان دانه **نغمة** یکی
نکمة بالفتح رنج و سخت مصیبت **فصل الواو** **واهم** **+** **مواءمة** ای موافقت و مباهات و فی المثل لولا الوآم لهلک الانام **وثم** **+** **وثم** کوفتن
و شکستن و دویدن (ع ف اک ۲) خف میثم شدید الوطء کانه یثم الارض ای یدقها و ثیمة علف و طعام گرد کرده و سنگ و یقال ثم لها ای اجمع و ثامة
بالفتح گوشت آگنده شدن (ع بضمها) و ثیم نعت منه **وجم** **+** **وجوم** خاموش شدن از اندوه و خشم (ع ک اف ۲) یقال مالی اراک واجما و
یقال لم اجم عنه قریبا ای لم اسکت عنه یوم وجیم ای شدید الحر او بالحاء ایضا و وجمة بالتحریک عار و بالتسکین بروی در افتادن در خوردن وجم بالتحریک نشان
در راههای صحرا و جام ج **وحم** **+** **وحام** بالکسر من الدواب ان یستصعب عند الحمل و قد وحمت بالکسر و گرانش شدن زن آبستن و حام بالفتح کذلک
و هم بفتحتین مصدره (ع ک اف ۲) و هی امراة وحمی و نسوة وحامی و فی المثل وحمی و لا حبل و یقال وحمت وحمه ای قصدت قصده توحیم آرزو دانه
زن آبستن دادن از طعام و ذبح کردن **وخم** **+** **وخم** بالتسکین و ک ۲ و خیم ای ثقیل و خام بالکسر او خام ج و خامة و خومة گران سنگ و ناگوار شدن
(ع بضمها) یقال و اخمنی فو خمتة شیء و خیم ای وبی و بلدة وخمة و وخیمة اذا لم توافق ساکنها استیخام گران و ناگواره شدن طعام و جز آن توخم کذلک
تخمة کصرد (اف ۲) علی ما ذکر فی و کلة ناگوار **تخم** تخمات ج و خم الرجل و اتخم من الطعام و التخمة الطعام و اصله وخمة علی افعله و طعام متخمة بالفتح و اصله موخمة و التخمة
العامة تخمة بالسکون ایضا **وذم** **+** **وذم** دوال لها ای گوشه دلو و ذمة یکی و ذمت الدلو ای انقطع و ذمها (ع ک اف ۲) و گوشتها و از خهای رحم
شتر که از ولادت باز دارد توذیم علاج کردن آن و گردن بند ساختن سگ را و افزون شدن یقال و ذمت علی الخمسین ای زدت علیها و ذام بالکسر
شکنبه و روده و ذمة یکی مثل ثمرة و ثمار و فی حدیث علی رضی الله تعالی عنه لئن ولیت بنی امیة لانفضنهم نفض القصاب الوذام التربة ایذام واجب کردن
حج بر خویشتن و ذیمه هدیه بیت الحرام کعبه و ذام هدایا **ورم** **+** **ورم** بفتحتین آماس (ع بکسرها) و هو شاکو تورم مثله اورام ج تورم متعدد فیه و بینی برباد
کردن از تکبر و ورم انفه ای غضب و اورمت الناقة ای ورم ضرعها **وزم** **+** **وزمة** بروی در افتادن در خوردن وزیم و زیمة گوشت خشک سوخته
و طلع و جز آن و زیم ایضا تره و سبزی گرد کرده رجل وزیم مرد بسیار گوشت رجل متوزم ای شدید الوطء **وسم** **+** **وسم** سمة نشان کردن و داغ کردن
(ع ف اک ۲) و الهاء عوض عن الواو و سمة ک ۲ و سکونه یعنی رنگ ابروی و موی و اذا امرت به قلت توسم و سمی باران نخستین بهار ارض موسومة
زمین وسمی باریده توسم تعلف و سمی جستن موسم بکسر السین جای گرد آمدن هنگام حج و غیر ح مواسیم توسیم موسم حاضر شدن یقال وسموا و عرفوا کما یقال عیدوا
فی العید میسم بالکسر آهن داغ و جمال و زیبائی یقال امراة ذات میسم میاسم ج علی اللفظ و مواسم علی الاصل و فلان وسیم ای حسن الوجه و السیما و قوم
وسام و امراة وسیمة و نسوة وسام و سام و سامة بالفتح فیهما مصدران بند (ع بضمها) و اتسمت فلانا فوسمته ای غلبته بالحسن اتسام خود را به نشانی
مخصوص کردن و فلان موسوم بالخیر و قد توسمت فیه الخیر ای تفرست **وشم** **+** **وشم** نقش و نگار و شام بالکسر ج و نام شهری یقال له وشم الیمامة
و وشم بسوزن از دن و نقش کردن (ع ف اک ۲) و استوشمه ای ساله ان یشمه و فی الحدیث لعن الله الواشمة و المستوشمة و یقال ما عصیته وشمة ای کلمة و ما اصابتنا العام وشمة
ای قطرة و بینهما وشیمة ای عداوة و اوشم البرق لمع و اوشمت الارض ظهر نباتها و اوشمت فیه ای تفرست فیه **وصم** او **وصم** شکستگی و شکافتن چوب بی جدا
یقال بهذه القناة وصم و یقال توصمت الشیء اذا شدد به لیسرعه دعار و عیب یقال ما فیه وصمة توصیم شکستن اندامها گرانی و کاهلی و یقال وصمته الحمی و **وخم** و **وصم**

بالتحریک تخته که بروی گوشت نهند یا بوریا و مانند آن و ضم معضمة (ع ف اک ۲) یقال وضمت اللحم اضمه ای وضعته علی الوضم واوضمته ای جعلت له وضما
واوضمته ای وضمة ویقال للحی وضمة واحدة ای جماعة متقاربة وضمة وضیمة یک گروه مردم از دویست تا سه صد عدد وگروهی اندک که بر گروهی نزول
کنند یقال وضم بنو فلان علی بنی فلان اذا حلوا علیهم وضیمة من الطعام مثل وشیمة من الکلاء وطعام مأتم استوضمت الرجل ای ظلمته وتوضم الرجل المرأة
اذا وقع علیها **وغم** + **وغم** کینه او غام ج وخبر غیر یقین وادن کسی را (ع ف اک ۲) وغم علیه بالکسر ای حقد وتوغم ای اغتاظ **وقم** + **وقم** کشیدن
عنان وباز داشتن کسی را از حاجت وباز گردانیدن (ع ف اک ۲) وقمه ای رده ووقم شکستن وخوار کردن یقال وقم الله العدو ای اذله مو اقوم
نیک اندوهگین وملکت حال وقمت الارض ای وطئت واکل نباتها فهی موقومة وربما قالوا وکمت بالکاف وکذلک الموکوم وتوقمت الصید قتلته
وفلان یتوقم کلامی ای یحفظه ویعیه واقم حصنی در مدینه **ولم** + موکوم مثل موقوم ووکمه الامر ای حزنه وکمت الارض مثل وقمت ای وطئت **ولم** +
ولیمة طعام عروسی وقد اولمت وفی الحدیث اولم ولو بشاة **وذم** + **وذیم** الذباب گوه مگس ریدن وی (ع ف اک ۲) **وهم** + **وهم** بالتحریک غلط
کردن در حساب (ع ک اف ۲) وهم بالتسکین رفتن دل بسوی چیزی بی قصد آن (ع ف اک ۲) توهم گمان بردن ایهام توهیم بگمان
افگندن ویقال اوهم من الحساب مائة ای اسقط واوهم من صلوته رکعة ای ترک واوهمت الشیء اذا ترکته کله اتهام تهمت نهادن کسی را تهمة ظن ا
هت ۲ اسم فیه واصل التاء فیه واو علی ما ذکر فی وکل ویقال اتهمت اتهاما مثل اذوات ار واما اتهام مثله یقال قد اتهم الرجل اذا صار به الریبة وهم
ایضا شتر ضخم نرم ووهمة مونث وراه فراخ ویقال لا اوهم من کذا ای لا بد منه **ضمیم** ووهم بالفتح نام شخصی وبطن من کلب فی تغلب جشم بن وهم
بن بلی فی قضاعة **وطم** بپا سپردن (ع ف اک ۲) ووطم الستر ارخاه **الوطمة** بالفتح التهمة **وعم** خطی که در کوه مخالف همگی رنگ آن باشد
وعام ج ووعم الدیار کوعد و ورث قال لها انعمی ومنه عم صباحا ومساء وظلاما **ویمة** بالفتح تهمت وسخن جیلانی وشهریست به طبرستان وکوره ایست یا ایها
او هی ویمیة **فصل الهاء** هتم + **هتم** بالفتح شکستن دندان از بن (ع ف اک ۲) یقال ضربه فهتم فاه تهتم لازم منه هتم بالتحریک شکسته شدن
دندان پیشین (ع ک اف ۲) هتم انعت منه ونام مردی هتامة بالضم شکسته وافتاده هر چیز **هثم** + **هثم** له من ماله کما یقال قثم (ع ف اک ۲)
هیثم چوزه عقاب وریگ توده سرخ ونام مردی **هجم** + **هجوم** در آمدن برکسی یا چیزی بناگاه (ع ف اص ۲) ویقال هجم الصباح وهجم الشتاء وهجمت
عینه ای غارت هجم قدح بزرگ وبهم شیر پستان دوشیدن وویران کردن خانه رایح هجوم باد که خانها ویران کند وانهجمت علیه
ودمعت هجمة گله شتر از چهل تا بیشتر وهنیدة صد شتر هجمة الشتاء والصیف سختی سرما وگرما هجیمة شیرکه در مشک نو ریزند ثم تشربه والتحضه وقیل بالمهملة
هیجمانة بالیاء وضم الجیم مروارید بزرگ ونام زنی **هدم** + **هدم** ویران کردن (ع ف اک ۲) تهدیم مبالغة فیه انهدام تهدم ویران شدن وتهدم علیه من الغضب
ای اشتد غضبه هدم بالکسر جامه خلق اهدام ج مهدوم شیر خفته وسطبر شده هدم بالتحریک آنچه از کرانه چاه فرو دیده باشد ویقال دما بینهم هدم
ای هدر وهدم بالسکون ایضا هدمة یک دفعه باران ناقة تهدمة ک ۲ سخت گشن خواه وقد هدمت الناقة بالکسر منهدم باندام واندازه وهو معرب
هذم + **هذم** بریدن وشتاب خوردن (ع ف اک ۲) سیف مهذم بالکسر تیغ بران هذام کذلک هیذام بالیاء دلیر **هذرم**
هذرمة شتاب خواندن یقال هذرم ورده وکذلک هذرم فی الکلام **هرم** + **هرم** بالتسکین گیاهی از شور یا هرمة یکی بعیر هارم شتری که
آن گیاه خورد وابل هوارم ابن هرمة شاعری هرم بالتحریک کلان سالی (ع ک اف ۲) اهرام متعدد منه فهو هرم وقوم هرمی هرم ایضا نام
مردی ویقال بم یولع هرمک ای نفسک وعقلک هرمان بالضم هوش وعقل یقال ماله هرمان وفلان یتهارم خود را خرف وپیر نماید هرما
بفتحتین بنائی در مصر یقال نبی الهرمان والنسرفی السرطان وترک العشاء مهرمة **هرثم** + **هرثمة** شیر ونام مردی **هشم** + **هرشم** بالکسر
مشدد والمیم سنگ نرم وکوه نرم هرشمة گوسپند شیرناک **هرصم** + **هرصمة** سنا کچه سینه وسیب هرم **الهضریج** با تکسیه منه یعنی ریزه های شیر وقت آن
گیا هیست تهزم شکسته شدن یقال تهزم السقا ماذا یبس فانکسر هزم هزیمة شکستن لشکر را (ع ف اک ۲) انهزام لازم منه هزیمة چاه اهزام
آواز رفتار اسپ وگاه بریدن گوسپند هزیم الرعد آواز رعد ومنه تهزم الرعد غیث هزم ک ۲ باباران که نه ایستد مهزام نوعی از لعب **هشم** + **هشم**
شکستن نان خشک (ع ف اک ۲) یقال هشم الثرید ومنه سمی هاشم بن عبد مناف واسمه عمرو وقال فیه الشاعر عمرو العلا هشم الثرید لقومه +

ورجال لكة مستنون عجاف + هشيم گياه خشک ودرخت پوسيده رجل هشيم اى ضعيف البدن وتهشم عليه اى تعطف اهتشام همه شير پستان دوشيدن هاشمة الشجة التى تهشم العظم هصم + هصم شكستن (ع ف اف ۲) هيصم شير ومرد دلير قوى ونوعى از سنگ اماس هضم + هضم شكستن طعام ودرپوشيدن حق كسى با شكستن انهضام مثله ومانند بعضى از حق بر كسى تهضم ستم كردن ومنقاد شدن وكم آمدن از خصم هضيم مهتضم اى مظلوم هضيمة ستم اهتضام دندان شير افگندن وديگرى برآوردن شتر كره وگوسپند يقال اهضمت الابل للاجذاع والاسداس جميعا اذا ذهبت رواضعها هاضوم گوارش طعام سريع الانهضام زود گوار وكذا الطى الانهضام هضيم ايضا غنچه ناشگفته وزن نازک تهيگاه وكشح مهضم هضم بالكسر زمين پست اهضام مهضوم ج يقال فى التحذير الليل واهضام الوادى اى احذر هما هضم بالتحريک پهلوها بهم درآمدن (ع ک اف ۲) اهضم اسپ تهيگاه درآمده والانثى هضماء ورجل اهضم بين الهضم ويقال لم اسبق فى الحلبة اهضم قط هضم بالتحريک نوعى از طيب ضابن ج هقم + هقم ک ۲ مرد سخت گرسنه هقم بفتحتين مصدره (ع ک اف ۲) هقم مثال هجف مرد بسيار خوار ودريا هيقم شترمرغ دانه والميم زائدة وآواز موج دريا وآواز لقمه بگلو بردن وفلان تهقم الطعام اذا ابتلعه لقما عظاما هكم + تهكمت البئر اى تهدمت وتهكم عليه اى اشتد غضبه وتهكم به اى تحقر ابه متهكم اى متكبر وتهكمت تغنت وترنمت تهكيم متعدى منه هلم + هلم بيا قوله تعالى هلم الينا قال الخليل اصله لم من قولهم لم الله شعثه اى جمعه اراد لم نفسك الينا اى قرب وها للتنبيه وحذفت الفها وجعلا اسما واحدا يستوى فيه الواحد والجمع والتانيث فى لغة اهل الحجاز واهل نجد يصرفونها فيقولون للاثنين هلما وللجمع هلموا وللمرأة هلمى وللنساء هلممن والاول افصح وقد يوصل باللام فيقال هلم لک وهلم لكما الى كذا الحقا فاذا اجيبت لک وهلمن يا رجل وهلمن بكسر الميم يا امرأة وهلمان للاثنين وهلممن للجمع وهلممنان يا نسوة اذا دخلت عليه النون الثقيلة واذا قيل لک هلم الى كذا قلت الام اهلم مفتوحة الالف والهاء كانك قلت الى ما الم ولا اهلمه اى لا اعطيكه ويقال ما هبيل والهيلمان بضم اللام وفتحها اى بالمال الكثير هلقم هلقام بالكسر سطبر وراز وشير ونام مردى همم + هم اندوه هموم ج وگداختن بيمارى تن را يقال همنى المرض وقصد (ع ف اص ۲) يقال هممت بالشئ وقوله تعالى ولقد همت به وهم بها ويقال لا مهمة لى بالفتح ولا همام اى لا اهم بذلک ولا افعله وهو مبنى على الكسر مثل قطام اهمام بى آرام كردن كار كسى را واندوهگين كردن يقال همک ما اهمک مهم كار سخت اهتمام غمخوارگى كردن يقال اهتم له بامره انهمام گداخته شدن قال الشاعر (ع) يضحكن عن كالبرد المنهم هاموم شحم گداخته گوهان همة بالكسر قصد دل يقال فلان بعيد الهمة بالكسر والفتح همم ج همم نرم رفتن (ع ف اک ۲) هم بالكسر پير فانى همة كذلک همام بالضم مرد بزرگ همت هموم بالفتح چاه بسيار آب واذا قيل لنا ابقى عندكم شئ تقول همام اى لم يبق شئ هامة خزنده وگزنده ويقال للدابة ايضا نعم الهامة هذا هيمة باران نرم هيمة گردانيدن آواز در سينه حمار هيمم بكسرتين هيهم فى صوته وهمت المرأة فى رأس الصبى در خواب كردن كودک را بآواز ويقال ذهبت اهمهمة طلبه هنم + هينمة آواز نرم هنمة مثال هلقة شبه از شبهاى زنان كه بجهت فسون دارند هوم + تهوم سر فرود افگندن از خواب هيم + هامة سر هام ج وچهند وهامة القوم رئيسهم هيم هيمان سرگشتگى از عشق (ع ف اک ۲) هائم مستهام سرگشته هيام بالضم تشنگى سخت ونوعى از جنون وعشق ونوعى از بيمارى ستور مهيوم شتر بيمار ناقة هيماء مونث هيماء ايضا دشت بى آب هيام بالفتح ريگ دان هيم بضمتين ج هيام بالكسر شتران تشنه هيما نعت مذكر هيمى مونث وقوم هيم وابل هيم قوله تعالى فشاربون شرب الهيم وهى الابل العطاش تهيم رفتار نيكو هيهاء يمد ويقصر قومى (هيصم) هبرمة بسيار خوردن وبسيار گفتن هشرمة بسيار گفتن هجدم كه رسهم لغة فى احدم وهو زجر للفرس عند اقدامه يقال اول من ركبه ابن آدم القاتل حمل على اخيه فزجر الفرس وقال حج الدم فخفف هجمة دليرى واقدام هذلمة بزودى رفتار كردن الهرطمان بالضم حب متوسط بين الشعير والحنطة نافع الاسهال والسعال هسم شكستن لغة فى الهشم وبفتحتين داغ كنندگان لغة فى الحسم هوسم شهرى است در پس طبرستان هلدم كنبج چادر پاره دوخته وتخدسطبر جافى

فصل الياء + يتم + يتيم مردى بى پدر وستور بى مادر وجوهر بى نظير ايتام يتامى ج يتم بالضم وبفتح مصدره (ع ک اف ۲) يتمت المرأة بى شوهر شد ميتم يتيم دار ايشان زن يتيمه تيتم يتيم گردانيدن ويقال فى سيرهم بالتحريک ابطاء يسم + ياسمين گلى است وهو معرب وبعضهم يجريه مجرى الجمع تقول شممت الياسمين وهذا ياسمون وقد جاء فى الشعر ياسم يلملم + يلملم ميقات اهل اليمن لغة فى الملم يمم + يمة اى قصد تيمم قصد كردن وبخاک دست وروى ماليدن بنيت عبادت قوله تعالى فتيمموا صعيدا طيبا اى اقصدوا صعيدا ويمة باليم اى قدمته وتعمدته دون من سواه تيميم يمم دادن بانماز وعبادت راى مام كبوتر وحشى بحاشية يكى ونام كنيزكى كبود چشم كه از سه روزه راه سوار ديدى يقال الشهر من زرقا اليمامة ويقال اليمامة بلاد

اسمہا الجوشمیت باسم ہذہ المرأة للشہرة ما اضیفت الیہا وقیل جو الیمامة والنسبة الی الیمامة یمامی یم دریا قدیم الرجل فہو میوم اذ اطرح فی البحر یتہم
یتہم بالتحریک نوعی از نبات نیمہ نکی یوم ٭ یوم روز ایام ج واصلہ ایوام فادغم قال الاخفش فی قولہ تعالی اسس علی التقوی من اول یوم ای من
اول الایام کما تقول لقیت کل رجل ای کل رجال میاومة روز مزد کردن ویقال یوم الیوم کما یقال لیل اللیل ولیلة لیلاء عبر وا عن الشدة بایام قبیلہ از
یمن ونام پسر نوح علیہ السلام یہیم قال ابن السکیت ایہمان سیل وسوختن ویقال السیل والجمل الصول الہائج تعوذ منہما یہماء دشت بی پایان
ایہم مثلہ والیصاء ذکر ونیسر وکوہ بلند ونام مردی یعنی جبلة بن الایہم آخر ملوک غسان ضمیمہ یرم بفتحتین نہی است باصفہان وموضعی است
دیگر ذکرہ ابو تمام ایلمة جنبش ونا سمعت لہ ایلمة ای صوتا وزنہ افعلة لا فیعلة فی ملم فی ل م م

باب النون

فصل الالف ابن ٭ ابنة بالضم گرہ چوب ابن ج ویقال ایضا بینہم ابن ای عداوة ویقال بنہ یابنہ (عع ف اص ۲ ک ۲) ای اتہمہ
وفلان یوبن بکذا ای یذکر بقبیح وفی ذکر مجلس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم لا توبن فیہ الحرم ای لا تذکر تابین در پی چیزی شدن وچشم داشتن و بمردہ
گریستن ومرثیہ گفتن ابان بالکسر والتشدید وقت وہنگام ابابان دو کوہ اتن ٭ اتان مادہ خر وثلث آتن مثل اعنق اتن ج بالحرکة والسکون
ماتونا مثلہ واستاتن الرجل ای اشتری اتانا وفی المثل کان حمارا فاستاتن ای صار اتانا واتخو سرچاہ وصخرہ بزرگ اتن الون بجائی مقیم بودن آتنان
کام نزدیک نہادن (عع ف اک ۳) اتون بالتشدید آتشدان اتنین والعامة تخففہ اتاتین ج ویقال ہو مولد اجن ٭ آجن آب مزہ برگشتہ اجن الجو
مصدر ان منہ (عع ف اص ۲ ک ۲) اجن بالتحریک کذلک (عع ک اف ۲) اجن نعت منہ اجانة بالکسر والتشدید بکان اجاجین ج اجنة بالضم
رخسار لغة فی وجنة واجن القصار الثوب ای دقہ احن ٭ احنة بالحرکینہ ک اف ۲ ج وقد احنت علیہ بالکسر واحنة دشمنی کردن با کسی
اذن ٭ اذن بالکسر دستوری (عع ک اف ۲) یقال اذن لہ ویقال یذن لی علی الامیر وقول الشاعر **شعر** قلت لبواب لدیہ دارہا تیذن
فانی حمؤہا وجارہا ای لتاذن بحذف اللام وکسر التاء علی لغة من یقول تعلم بالکسر دانستن ومنہ قولہ تعالی فاذنوا بحرب من اللہ ورسولہ واذن لہ اذنا ای استمع
اذان آگاہی دادن اذان الصلوة بانگ نماز اذین مثلہ وقد اذن اذانا مئذنة بالکسر جای اذان اذین بر منارہ جای کہ از ہر جہتی بانگ نماز در رسے
شنودہ شود اذن بضم وبضمتین گوش وہی مونثة اذان ج ویقال رجل اذن بضمتین مرد سخن شنونیدہ وہی فیہ الواحد والجمع اذانی بالضم کلان گوش
نعجة اذناء وکبش آذن نعت منہ تاذین گوشہ ساختن نعل راو گوش مالیدن کودک را و دستوری دادن کسی را بر کاری آذن حاجب بذان تاذن
آگاہانیدن یقال تاذن الامیر فی الناس اذا نادا فیہم ویکون ذلک فی التہدد وقولہ تعالی واذ تاذن ربک ای اعلم اذن بالکسر آگاہ وہی حرف مکافاة
وجواب ان قدمتہا علی الفعل المستقبل نصبت بہا لا غیر ا ذا قیل لک ازورک الیوم قلت اذن اکرمک وان اخرتہا الغیت وقلت
اکرمک اذن وان وسطتہا وجعلت الفعل بعدہا معتمدا علی ما قبلہا الغیت ایضا کقولک انا اذن اکرمک وان ادخلت علیہا حرف عطف کالواو
والفاء فانت بالخیار ان شئت الغیت وان شئت اعملت وان وقفت علی اذن قلت اذا ارن ٭ ارن بالتحریک شادمانی ونشاط نمودن
(عع ک اف ۲) یقال ارن البعیر فہو ارن اران بالکسر تابوت مردہ وخانہ وحش ارن ج میان مثلہ مارین ج ارنة الحربا بالضم جاسے
گرلیشہ از چوب کہ در آنجا بماند ارین ٭ اربون اربان بالضم فیہما لغة فی عربون وعربان وہو ان یساوم الرجل فی السلعة ثم یدفع الی صاحبہا
دینارا او درہما عربونا علی انہ ان اشتری السلعة کان دینارا والدرہم من الثمن وان لم یشترہا کان لصاحب السلعة یعنی بیعانہ وہو منہی عنہ فی البیع
والعامة تقول ربون اسن ٭ اسون مزہ وبوی گردانیدن آب (عع ف اص ۲ وک ۲) آسن نعت منہ مثل اجن اسن کذلک (عع ک اف ۲)
آسن الماء فہو آسن واسن الرجل ایضا یعنی بوی بد چاہ گرفت مرد تاسن کذلک ودرنگ کردن وبہانہ جستن بر کسی یقال منہ تاسن علی وخوی
وروش پدر گرفتن پسر یقال تاسن آباہ وہو علی آسان من ابیہ ای علی شمائل واخلاق منہ واحدہا اسن بضمتین مثل خلق واخلاق آسن
ایضا تارہ رسن آسان ج وباقی ہیہ دستور یقال سمنت ناقتہ علی اسن قدیم ای بقیہ شحم افن ٭ افن بالتحریک ضعف رای (عع ک اف ۲)
افن الرجل ٭ افن فہو مافون وافین وفی المثل ان الرقین تغطی افن الافین وافنہ اللہ فہو مافون (عع ف اک ۲) جوز مافون تباہ شدہ افن

بالفتح کمی ستان شقص و همه شیر پستان را خوردن وو دوشیدن علی یوقت و باوقت دوشیدن ستور را (ع ف اک م) بوکم شدن شیر ستور (ع ک اف م)
یقال افقت الناقة ای قل لبنها فهی افقة ویقال جاءنا علی افان ذلک بالکسر ای علی ابان ذلک **اقن** + **اقنة** بالضم خانه از سنگ برآورده ج اقن
امن + **امان** امانة زینهاری وبی بیمی یقال امنت فانا آمن ایمان گرویدن و بی بیم گردانیدن مؤمن نامی از نامهای خدای عز و جل و آمن کننده
و گرونده بخدای تعالی واصل آمن اأمن بهمزتین لینت الثانیة ومنه المهیمن واصله مؤامن لینت الثانیة وقلبت یاء وقلبت الاولی هاء امن امنة ضد خوف و بی
بیم شدن ومنه قوله تعالی امنة نعاسا وقوله تعالی اذ یغشیکم النعاس امنة منه امنة محرکتین و بالضم ایضا مثال همزة آنکه بر هر کس اعتماد کند وامنته علی کذا اعتماد کردم
او را ایمنه + ائتمنه کذلک وقری قوله تعالی مالک لا تأمنا بین الادغام والاظهار قال الاخفش الادغام احسن ویقال اؤتمن فلان مجهولا ویقال استأمن الیه ای
دخل فی امانه وهذا البلد الامین قال الاخفش یرید الآمن وهو من الامن امین امانت دار و اعتماد کرده بمعنی مأمون امان بالضم و التشدید کذلک امن بالفتح شتر استوار امین
فی الدعاء اجابت کن چنین باد ایمد و بقصر مبنیا علی الفتح تامین آمین گفتن **انن** + **انین** ناله و نالیدن (ع ف اک م) انان بالضم کذلک تانان بالتاء
کذلک ویقال ماله آنة ولا حانة ای ناقة و شاة ویقال لا افعله ما ان فی السماء نجم ای ماکان لغة فی عن و ما ان فی الفرات قطرة ای و ماکانت ولا افعله ما ان السماء
سماء ای ماکان ان و ان بالکسر و الفتح مشدد و بمعنی هما بدرستی و راستی وهما حرفان تنصبان الاسم و ترفعان الخبر والمکسورة منهما یؤکد بها الخبر ولها صدر الکلام و تجی بعد
القسم والقول والمفتوحة و ما بعدها فی تاویل المصدر وقد تجی بمعنی لعل کقوله تعالی وما یشعرکم انها اذا جاءت لا یؤمنون من قرأها مفتوحة ای لعلها وفی قراءة ابی لعلها اذا
جاءت + وتزاد علی المکسورة منهما هاء ساکنة وتسمی هاء السکوت کما فی قول قیس الرقیات **شعر** بکرت علی عواذلی یلحیننی والومهنه ویقلن شیب قد علاک
وقد کبرت فقلت انه ای انه قد کان کما یقلن قال ابو عبیدة وهذا اختصار من کلام العرب یکتفی منه بالضمیر لانه قد علم معناه وقال الاخفش انه ههنا بمعنی
نعم یرید تاویله لا وضعه فی اللغة لذلک والهاء للسکوت مئنة کمفعلة نشانی وهی مفعلة من ان المکسورة المشددة کما یقال مخلقة و محراة قال ابن مسعود رضی الله تعالی
عنه ان طول الصلوة وقصر الخطبة مئنة من فقه الرجل معناه ان الذی یقصر الخطبة و یطیل الصلوة فقیه ای یقال فیه اذا سئل فقیه هو انه بهاء السکت ای نعم و انه
فقیه علی التحقیق والهاء المضمر اختصار الجواب کما قال ابو حنیفة وتزاد علی المفتوحة کاف التشبیه تقول کانه شمس وقد یخفف مع الکاف فلا یعمل شیئا کقوله کان ثدیاه
حقان ویروی ثدییه علی الاعمال و الرفع اجود وقد یخففان کلاهما و اذا خففتا فان شئت اعملت وان شئت لم تعمل اما المکسورة المخففة معناها اگر فهی حرف الجزاء
یوقع الثانی لاجل وقوع الاول کقولک ان تأتنی آتک و چنین اگر بیاید تکون بمعنی ما فی النفی مع الابتداء کقوله تعالی ان الکافرون الا فی غرور وقد تکون فی جواب
القسم تقول والله ان فعلت ای ما فعلت وربما جمع بینهما للتاکید قال **شعر** ما ان رأینا ملکا اغار اکثر منه قرة و قارا + وقد تکون زائدة مع ما کقولک ما ان یقوم
زید ای ما یقوم وقد تکون مخففة من المشددة فهذه لا بد من ان تدخل اللام فی خبرها عوضا مما حذف من التشدید کقوله تعالی ان کل نفس لما علیها حافظ وان زیدا لاخوک لان
لا یلتبس بان التی بمعنی ما للنفی واما المفتوحة المخففة معناها که فقد تکون مع الفعل الماضی والمستقبل فی معنی مصدر فتنصب المستقبل تقول اعجبنی ان قمت فیاک
الذی مضی و ارید ان تقوم ای قیامک وتکون مخففة عن المشددة فلا تعمل تقول بلغنی ان زید خارج و قوله تعالی ونودوا ان تلکم الجنة و تکون بمعنی ای کقوله تعالی وانطلق الملأ
منهم ان امشوا وتکون صلة للما کقوله تعالی ولما ان جاء البشیر و تکون زائدة کقوله تعالی وما لهم الا یعذبهم الله ای لا یعذبهم وقد تزاد علی المکسورة المشددة ما خصا للتعیین
کقوله تعالی انما الصدقات للفقراء و توجب اثبات الحکم للمذکور ونفیه عما عداه وتزاد علیها یاء المتکلم الواحد کقولک انی و اننی بالکسر والفتح فیهما و نون الجمع کقولک انا و اننا
بالکسر والفتح فیهما فحذفت احدی النونین تخفیفا لکثرة استعمالهم وکذلک کانی وکاننی بالفتح ولکنی ولکننی وکذلک لعلی ولعلنی لان اللام قریبة من النون انا مفتوحة مخففة
معناها من فهو اسم مکنی وهو للمتکلم الواحد وانما بنی علی الفتح فرقا بینه وبین ان التی هی ناصبة للمستقبل والالف الاخیرة انما هی لبیان الحرکة فی الوقف فان توسطت
سقطت کقول علی علیه السلام انا الذی سمتنی امی حیدرة الا فی لغة ردیة کقول الشاعر (ع م) انا سیف العشیرة فاعرفونی + وقد توصل بها تاء الخطاب فتصیر
انت کالشیء الواحد من غیر ان تکون مضافة الیه تقول انت بفتح التاء للمذکر و معناها تو و بکسر للمؤنث و انتما للتثنیة منهما وانتم للرجال و انتن للنساء وقد تدخل علیه کاف التشبیه
تقول انت کانا و انا کانت وقیل لا تتصل الکاف الا بالمظهر تقول انت کزید ولا تقول انت کی الا ان الضمیر المنفصل عندهم کان بمنزلة المظهر فلذلک حسن و فارق المتصل
اون + **اونا** ولان تن آسانی و آرام (ع ف اض م) حمل آن ای رافه وادع و رفتار آهسته یقال اون علی نفسک ای ارفق فی السیر و بگیر شد خرجینه یقال خرج
ذو اونین وهما کالعدلین ویقال بینهما بین متکلت لیال اوائن ای روادف وجفته لیال آنا ستوه آوردهات ناوین علف و آب خوردن و شکم را آگنده گشتن خر تاون

هنگام آونه تج مثل زمان وازمنه ویقال فلان یفعل ذلک آونة اذا کان یصنع ذلک مرة ویدعه مرة آیوان بالکسر خیمه صفه بزرگ و منه ایوان کسری و نوعی از خیمه جمع ایوان مثل خوان خوان ایوانات جمع دیوان و کیف کلک مثل دیوان و دواوین اصله اوان مدل من احدی الواوین یاء ایمن ایمان عقد وحت بدوشاخه بالای دی ایمن ایمین مانند کی لا ینبنی منه فعل و ماره یقال آن اینک وآن آنگ ای حان چنانک ع من اک ۲) دان لک ان فصل کذا ای حان لک مثل انی لک و هو مقلوب منه این کجا و هو سوال عن مکان مبنی علی الفتح اذ قلت این زید فانما تسأل عن مکانه ایان کی و هو سوال عن زمان مثل متی و معناه ای حین قوله تعالی ایان مرسلها و بکسر الهمزة لغة سلیم و به قرأ السلمی قوله تعالی ایان یبعثون لان الان وج هو اسم للوقت الذی انت فیه و هو معرفة و لم تدخل علیه الالف واللام للتعریف لانه لیس له ما یشرکه و ربما فتحوا اللام وحذفوا الهمزتین ضمیمه ایتین کامیر شعرا بن اثان بالفتح ابن نعیم تابعی انه من طلح بالضم درختان سوزا بوده و هم حجان التن تج جوالاوثن بالضم وثنا بضمتین تم هم وافقالو الاثن و قرا جمعات ان یدعون من دونه الا انثا آخشنی کما جنی جامه است مخطط و کتان ملاه اخنیة کمان آموون بالضم و فتح الدال کوتاه لغة فی المودن آذریون نوعیست از ریاحین معروف معرب بهره اصفر و فی وسطه خمل اسود حار طیب الفرس تتطیر بالنظر الیه منه و فی المنتهی و لیس بطیب الرائحة اشنته بالضم و التاء آن چیزیست مانند رگ خوشبوکه بر درخت بلوط و صنوبر آن پیچد اشنی بالضم کتبی دبی است جعید بصری غیر سبتی اشنوته بالضم قلعه است باندلس اشنان بالضم والکسر دوائی است معروف نافع للجرب والحکة جلا مفتق مدر للطمث مسقط للاجنة و نصب الی بسبعة الی لون تاشن غسل یده به اتحییان لغة فی الاحیان یقال لقیته احیانا یعنی گاه گاه و در انادکت خبر و زملاقات کردم اطان بالکسر الطاء معجمه موضع اکنه بالضم و کنة و اکنة کجهینة ابن یحیی التمیمی التابعی الیمن کامیر دانست بهر فصل الباء یشن بثنه بالفتح زمین نرم بثنیة تصغیر باهمیت بهاثنیة کنده منسوب ضیعی و زشام و هرکندمی که در زمین نرم و بد خلا الجبلیة بحن بحته بالفتح نام نوعی بحته مثال قسوه مشک فراخ و دانده محبوب کلان شکم بدن بدن بالتحریک تن قوله تعالی فالیوم ننجیک ببدنک قالوا بجسد لا روح فیه و قال الاخفش و قال من قال بدرعک لیس بشی رجل بدن ای مسن و وعلیل بدن مثله و زره کوتاه بدنه شتر و گاو قربانی که بمکه قربان کنند بدن تام تج ایضا و نیز و گوشت آگند کی مثل عسر و عسر (ع ف اص ا) بدانه کذلک ع بضمها بادن افعت منه و امراة بادن و بدین ایضا و بدن اسن فی الحدیث فی قد بنت فلا تبادرونی بالرکوع والسجود بادنه نام زنی برن برنی نوعی از خرما بر ننه سفالین برن عضی ور یگ برش براش بال و یکسال بود و هر شکاری برش بضمتین یکی و ایضا جیزی از خوراسه بر دلت برذون بالکسر و فتح الذال ستور و نوعی از اسپان برذونه بوشت منه برزن برزین کوزه از پوست طلع برس برهان بالضم حجت و برهن علیه ای اقام الحجة برن بزیون بالضم دیبا بسن حسن بسن اتباع بسیان موضعی به نواحی شام بطن بطن شکم خلاف ظهر و کرده و کمتر از قبیله و زمین مغاک جانب و ازین بطنان بالضم تج و بطنان الجنة وسطها و بطن شکم زدن (ع ف اص ۲) بطنه و بطن له و در رفتن و ادی و در آمدن و اندرون کار شناختن یقال بطنت الامر ای عرفت باطنه و درونی و خاصه کسی شدن یقال بطنه ای صار من خواصه الباطن نامی از نامهای خدای عز و جل و نهان یقال بطن الرجل محبوبه لا هو مبطون شکم درد مند بطن بالتحریک کلان شکم شدن (ع ک اف س) بطان بالکسر تنگ ستور و فی المثل التقت حلقتا البطان یقال فلان اذا اشتد الامر و تفاقم بطان تنگ برکشیدن ستور را و درونی و خاصه کردن کسی را و شمشیر زیر کش کرفتن جامه را استر لیبت تبطین مثله بطانه استر هر چیز خلاف ظهاره و دوست درونی و خاصه البطنة کرانی که از سیری بطنه بالکسر سیری و پری شکم از طعام یقال لیس للبطنة خیر من خمصة تتبعها بطین کلان شکم پرست مبطان بسیار خوار و کلان شکم مبطن باریک شکم البطین بزرگ شکم و یقال شاو بطین ای بعید بطین منزلی از منازل قمر و بطن الحجل استبطان نهان داشتن تبطن کسی را درون جو در آمدن و تبطنت الکلا جولت فیه و تبطنت الناقة عشرة البطن ای تتبعها عشر مرات بلسن بلس بالضم حب ماننده عدس بلهن یقال هو فی بلهنیة من العیش ای فی سعة و رفاهیة بلهنیة بوی خوش و ناخوش بنان تج و اینچنین بالمکان ای اقام و هو اهنس فیه بنانه سر انگشت بنان تج یقال بنان مخضب لان العرب تجمع ما کان بینه و بین واحده الا الهاء فانه یوحد و یذکر بنانه بالضم نام زنی نابت البنانی منسوب الیها بیون بوانه بالضم نام جائی بوان ستون خیمه بوت سجده بالفتح و الشدید موضعی در فارس بوان بالکسر ستون خیمه بوان تج بانه جمع از درخت بانکی بهن بهنانه زن خوشبوی خوش نفس بهیان نام زنی مثل قطام بهکان بهکین تازه و تر و باجالو شکل بادانه ربانه تج حشیتبه بین بین جدائی و پیوستن و هو من الاضداد (ع ف ا ک ا) بینونة کذلک و قوله تعالی لقد تقطع بینکم بالرفع فمن نصب فالرفع علی الفعل ای تقطع وصلکم والنصب علی الحذف ای ما بینکم بین فصل وزوری یقال بینهما بین بعید و بون بعید و بیون بعید الواو افصح فاما فی البعد فیقال ان بینهما لبینا لا غیر بیان هویدا شدن

افصح و فصاحت وفي الحديث ان من البيان لسحرا و يقال فلان ابين من فلان اي افصح منه و اوضح كلاما ابين ايضا نام مردي كه عدن منسوب باو است يقال
عدن ابين و يقال بان الشي بيانا اي اتضح فهو بين بيدا ابيناء ج مثل هين و اهيناء و كذلك بان الشي فهو مبين ابانة پيدا و كشاده كردن و شدن متعدي و لازم
و جدا كردن يقال ضربه فابان راسه من جسده اي فصله فهو مبين و ذلك مبان مبين ايضا نام آبي و استبان الشي اي ظهر و تبين مثله و استبنته انا عرفته و تبينته
انا كذلك و بينته اي اظهرته و هو ايضا لازم و متعد تبين پيدا شدن و كردن و في المثل قد بين الصبح لذي عينين اي تبين تبيان بالكسر مصدر فيه و هو شاذ لان
المصدر انما يجي على تفعال بفتح التاء مثل تذكار و تكرار و توكاف و لم يجي بالكسر الا حرفان و هما تبيان و تلقاء مباينة جدا شدن از هم تباين جدا شدن از يكديگر بائن آنكه
از جيب در آيد بدوشيدن شير معنى آنكه از راست برآيد و طليقة بائنة و هي فاعلة بمعنى مفعولة بائنة ايضا كماني كه دير باز بي زه بوده باشد بائن كذلك و چاه
فراخ بيون بالفتح كذلك غراب البين ج ا بسيبين ميان يقال جلست بين القوم كما يقال وسط القوم و هو ظرف و تقول لقيته بعيدات بين اذا لقيته
بعد حين ثم امسكت عنه ثم اتيته و هذا بين بين اي بين الجيد و الردي و هما اسمان جعلا اسما واحدا و بنيا على الفتح و الهمزة المخففة تسمى همزة بين بين و بينا
فعلى من البين اشبعت الفتحة فصارت الفا يقال بينا نحن نرقبه اتانا اي بين اوقات رقبتنا اياه و الجمل مما يضاف اليها اسماء الزمان كقولك اتيتك
زمن الحجاج امير ثم حذفت المضاف الذي هو اوقات و ولي الظرف الذي هو بين الجملة التي اقيمت مقام المضاف اليها كقوله تعالى و اسال القرية و كان
الاصمعي يخفض ما بعد بينا اذا صلح في موضعه بين و ينشد قول ابي ذويب **شعر** بينا تعنقه الكماة و روغه يوما اتيح له جري سلفع و غيره يرفع ما بعد بينا و بينما
على الابتداء و الخبر و قد زيدت عليه ما يقال بينما نحن فيه و معناهما واحد بين بالكسر پارهٔ از زمين مقدار مد بصر بيون ج و كرانه **ضميمه تباشت** الطريق
و الاثر بمعنى تابنتها يعني در پى راه و نشان قدم شدم **باذنة** فرزندي تبني المنود في قرار كردن و شناختن و باذان الفارسي من الابناء اسلم في حيوة رسول الله
صلعم **البيتي** هو محمد بن بشر بن بكر البيتي محدث **بتان** بالضم دهيست از مضافات طرثيث منها ابو الفضل البتاني الفقيه الزاهد و بالكسر و بالفتح و الشد دهيست
بحران منها احمد بن جابر البتاني المنجم و محمد بن المهتاب بن البتاني بكسر التاء و شد النون له سماع **تبختنة** در كار درنگ كردن يقال تبختن في الامر اي تراخى فيه
بحتن مردم دراز بالا بحتان كالمتقعر و او با هم اي مات و البحتن كالسود آنام د انتصب من الاحتلام و البحتنة الناقة تمددت الحالب بحانت مثله **بحدن**
الجحفر و جحيز نارك تن و نام زني **براشتن** كعلابط نيز نگاه و پيوسته بين بتان شهري يا قبيله **برطلمه** نوعي است از بازي برطمة مثله **بستان** بالضم معرب
بوستان بساتين و بساتون ج و يوسف بن عبد الخالق البستاني محدث و بستان بن عامر قرب مكه مجتمع النخلتين اليمانية و الشامية و بستان ابراهيم
ببلاد اسد و بستان المنساة بدار الخلافة من بغداد **بشتان** دهيست بهرات **باشتان** دهيست بنيشابور و ابن البشتني هشام بن محمد من قرية
بقرطبة **بصان** بالضم و بالشد شهر ربيع الآخر بصانات و بصنة ج بصنى بالفتح مشددة النون دهيست منها الستور البصنية **ربلة** تعكش
ريگ دشوار گذار **بغدان** لغة شائعة في بغداد و تبغدن جل في البغداد **بقان** بسيار خير شدن يقال ابقن الرجل اي اخصب جنابه احمد بن بقنة محدث
بشد النون عم زبير العلويين من بني حمود بالاندلس **مبلكونه** زن خوار **بلان** گشتاد گرمابه و ذكر في ب ل ل **بلفين** بالضم و فتح الفاء دهيست بمصر **بلقينة**
بالضم و كسر القاف دهيست بمصر منها علامت البلياصا صاحبا عمرو بن سلان **بهمن** بيخ گياهيست بيجوتر سطبر گره دار ناهموار و هو احمر و ابيض و يقطع و يخفف
نافع للخفقان و الباه و منقي للقلب جدا اي بهمن نام شخصي و بهمن ماه نام ماه يازدهم است از ماههاي فارس **فصل التاء تبن** بالكسر كاه تبنة يكى برگ كاه تبن
ايضا قدح بزرگ اندازه بيست كس را آنگاه صحن نه ديگر بسي را آنگاه عمر اندازه سه يا چهار تن را آنگاه قدح اندازه دو تن را آنگاه قعب يكي مرد را آنگاه عمر فرو تر از آن تبن بالفتح كاه دادن ستور و عمر
شناكر تبانة زيركي در علم كلام تبن ن فهو تبن لغت ستاي فهو قيق النظر في الامة تبيين بزه كاري باريك كردن في حديث سالم بن عبد الله كنا نقول في الحامل
المتوفي عنها زوجها ينفق عليها من جميع المال حتى تبنتم ما تبنتم اي دققتم النظر فقلتم غير ذلك تبان كاه فروش تبان بالضم عورت پوش كشتي ابانان **تقن**
اتقان استوار كردن كار رجل تقن بالكسر اي حاذق ابن تقن نام مردي تير انداز يقال هو ارمى من ابن تقن تقن ايضا طبع اصل يقال الفصاحة
من تقنه اي من سوسه و طبيعته **تلن** ثلثة بضمتين و بفتح الاول حاجت و درنگ يقال لي قبلك تلنة اي حاجة و فيهم تلنة اي لبث و تلان بمعنى
الان **تمن** ت **ثمن** بالكسر جزئي يقال فلان ثمن فلان و هما ثمنان اي همشانه و هم ليفان و اثمن المريض الصبي اي قصعة يعني كلان تثمين بكسر ثمن
از ده يا هشتاد در آسمان **ثمين** **تمين** الحجر تنبيه بكي تعالى و التين و الزيتون قال ابن عباس تينكم و زيتونكم هذا و يقال للجبلان بالشام **ضميمه تبادن**

حیله جستن و فریب دادن تتاون مثله وقد تتارن وتتاون جاء من بنابره ومن بنا مره **ترن** گز فرسوستے است و ترنی ترلی بالضم و با الفتح کنیز وی و این
ترنی بالضم خشنی بچه و بچوزان یکون ترنی من رنیت اذا ادیما النظر الیها **تعفن** بالفتح چرک **تاکرنی** بفتحتین و شد النون مقصوره شهریست باندلس **تون** بالضم
خرقه که بران انگبچه بازی کنند و شهریست بیزابسان نزدیک فالن تة آمیل بن ابی سعد واحمد بن محمد بن احمد توفتا بالفتح جزیره است نزدیک دمیاط و اینک تتاآب بیت
منها عمرو بن احمد و عمر بن علی و سالم بن عبد الله و عبد المومن بن خالت تتاون تتاون یعنی حیله جستن و فریبیدن للصید [illegible] مرة عن یمینه و مرة عن شماله واتون
الحمام گلخن گرمابه فی ارت ن **تهن** خوابید (عع ک اف ۲) تهن کلهف افت منه

فصل الثاء **ثبن** ثبن ثبان در نوشتن عطف جامه و دو ختن (عع ف اک ۲) ثبان بالکسر ان تعطف ذیل قمیصک فتجعل فیه شیا تقول منه ثبنت الشیء اذا احملته فیه و جماعته این یا یکتن الضا دامن بر چیزی و پیچیدن **ثتن**
ثتن بفتحتین گنده شدن گوشت دیهای دندان و دوی گرفتن آن (عع ک اف ۲) **ثخن** ثخانة سطبر شدن (عع الضا) ثخین لغت منه حبل ثخین مرد با
سلاح اثخان سست کردن جنان است کسی را و بسیار کشتن قوله تعالی حتی اثخن فی الارض **ثدن** ثدن اللحم [illegible] رائحه ثدن [illegible] مرد بسیار گوشت **ثفن**
ثفنة (ف اک ۲) آنچه بر زمین رسد شتر چون بخسپد چون زانوها و سینه جز آن ثفنات ج و ذوالثفنات نام [illegible] خوارج [illegible] و یاری کردن ثفن المزاده
گرد آگرد سفره و توشه دان ثفن زدن شتر کسی را ثفنات (عع ف اک ۲) ثفن بالتحریک [illegible] (عع ک اف ۲) اثفان متعد منه **ثکن** ثکنة
بالضم گروهی از کبوتران ثکن ج ثمن بفتحتین کوهی **ثمن** ثمانیة رجال هشت مرد ثمانی نسوة هشت زن و ثمانی مایه کما قال قاضی عبدالله و سقطوا الیاء فی الثمو
عند الرفع والجر و ثبتت عند النصب لانه لیس بجمع فیجری مجری جواری [illegible] فی الشعر غیر مصروف فهو علی التوهم انه جمع ثمینة الصحیة انه بحذف الالف و
ان شئت حذفت الیا فقلت ثمینة قلبت الالف یاء و ادغمت فیها یاء النسبة والاول احسن ثمن بالضم هشت یک ثمن بالکسر تشنگی هشت روزه شتر ثمن بالفتح
هشت یک گرفتن (عع ف اص ۲) یقال ثمنت القوم اخذت ثمن اموالهم هشتم قوم شدن (عع ف اک ۱) اثمان هشت [illegible]
ثمن شدن یعنی آنکه در هشت روز یکبار نوبت آب یابند و بها کردن متاع را یقال اثمنت الرجل متاعه واثمنت له بفتحتین بها ثمن هشت [illegible] و ثمانون
هشتاد و فی المثل هو احمق من صاحب ضان ثمانین و ذلک ان اعرابیا [illegible] کسری [illegible] فقال سلنی ما شئت فقال اسالک ضانا ثمانین ثمین هشت
یک و گران ثمینة نام جائی مثمنة بالکسر توبره **ثنن** ثنة بالضم موی پاهای دراز که به تندی باشند اسپ باشد ثن ج و میان ناف [illegible] بالکسر علف خشک

ضمیمه **التثاون** والتتاوت والتتاون بمعنے اثخن بالفتح و بفتحتین راه در زمین دشت سنگستان **ثرن** دوست و همسایه خود [illegible]
(عع ک ف ۲) **ثوسنا** آنچه خشک که زیر درآید هنگام [illegible] افشانند آشاون حیله جستن و فریب دادن تتاون للصید [illegible] مرة عن یمینه و مرة
عن شماله **التیبن** بالکسر مستخرج الدودة من الحجر و مشفق الماء له

فصل الجیم **جبن** جبن بالضم پنیر جبنة اخص منه و بضمتین تشدید النون و ضم الباء
ایضا بد دلی و تو سندگی جبان بالفتح بد دل و قد جبن الرجل فهو جبان (عع ف اص ۲) وجبن بالضم ایضا فهو جبین و امراة جبان ایضا کما قالوا حصان و
مرزان و اجبنته ای وجدته جبانا و جبنته ای نسبته الی الجبن و فی الحدیث الولد مجبنة مبخلة بیان جبانة بالتشدید فیهما صحرا تجبن ای غلظ جبین [illegible]
عن یمین الجبهة و شمالها **اجحن** **جحن** بفتحتین ناگوار شدن کودک [illegible] منه (عع ک اف ۲) اجحان متعد فیه جحن ایضا بطی الشباب [illegible] گیاه
کوتاه بی آب جیحون رود میان ماوراءالنهر و خراسان جیجان نام جائی بشام **جدن** ذو جدن بفتحتین مهتری از مهتران حمیر **جرن** **جرون**
بالضم [illegible] نرم شدن و عادت کردن ستور بکاری (عع ف اص ۱) [illegible]
جرین جائی خرما خشک کردن [illegible]
بالفتح دروازه از دمشق **جشن** **جوشن** بالفتح سینه و زره و نام مردی [illegible] یقال جوشن من اللیل
صدر **جعثن** جعثن بیخ [illegible] **جعفن** **جفن** پلک چشم نیام تیغ و نام جائی و رز تاک [illegible] انگور [illegible]
یکی از وی ایضا کاسه بزرگ جفان بالکسر جفنات [illegible] قال ابن السکیت [illegible]
والانقال جهینة بالهاء فقال ابو عبیدة فی کتاب الامثال [illegible] قول الاصمعی [illegible]
[illegible]

تشعب تسایل عن حصین کل رکب دعند جهینة الخبر الیقین قال وکان ابن الکلبی بهذا النوع من العلم اکبر من الاصمعی تجمن + جمانة
غونة تعمل من فضة کالدرة جمان ج جنن + جنون پوشیدن (ع ف اص ۲) یقال جن علیه اللیل وجنه واجنه یعنی جن بالکسر پری و هو خلاف الانس
الواحد منه جنی بکسرتین جنجع و الرجل جنونا دیوانه شد واجنه الله فهو مجنون ولا تقل مجن وما اجنه فی المجنون شاذ لا یقاس علیه لانه لا یقال فی المضروب
ما اضربه نخلة مجنونة ای طویلة وجن النبت جنونا ای طال والتف وخرج زهره وجن الذباب ای کثر صوته یستعمل کلها مجهولا ویقال کان ذلک
فی جن شبابه ای فی اول شبابه ویقال افعل الامر بجنه ای بحدثانه اجنان فن کردن مرده یقال اجننت المیت ای واریته وجننته کذلک و
پنهان داشتن چیزی را در دل و کودک افگندن زن جنین بالفتح کودک در شکم و مرده در گور اجنة ج جنن بضمتین گور جنن بضمتین مقصور جنون
جنة بالضم سپر و ده جنن (ص اف ۲) ج یقال استجن بجنة ای استتر بستره مجن بالکسر سپر مجان بالفتح ج جنة بالفتح بهشت و بستان جنان
بالکسر جنات ج وجنان الناس بالفتح وبها دهمهم یعنی جماعه مردم وجنات عدن سه اقامه جنان بالفتح دل و یقال ما علی
جنان یعنی ثوب بوا رثی وجنان اللیل تاریک شدن شب جنة بالکسر پریان قوله تعالی من الجنة والناس و دیوانگی قوله تعالی ام به جنة
قال الاسم والمصدر علی صورة واحدة جان پدر پریان جان بالفتح و مار سپید تجنن علیه وتجانن ای اری من نفسه انه مجنون مجنة بالفتح جای پریان و دیوانگی نام
جای نزدیک مکه وجای نهان شدن اجتنان پوشیده شدن استجنان استطراب قوم اجنک کذا ای من اجل انک فحذف اللام والالف اختصارا ونقلوا
کسرة اللام الی الجیم جناجن استخوانهای سینه واحدها جنجن وجنجنة بکسرتین فیهما وقد یفتح منجنون بالفتح دولاب منجنین کذلک جون + جون سپید و نام
اسپی و سیاه وهو من الاضداد جون بالضم ج مثل رجل ومنه بالفتح وقوم صمم بالضم جون ایضا صفت سیاه از شتر و اسپ جونة بالضم مصدر منه مثال غلبة
و درده جونة العطار طبله عطار جون بتحریک الواو ج وربما همز ویقال لا افعله حتی تبیض جونة القار ای سواده جونی نوعی از سنگ خوار جونة بالفتح چشمه آفتاب
وقتیکه فرو رود جهن + جهینة قبیله ضغیبم جونة بالضم طبله پوست پیچیده مر عطاران را که در ان خوشبوئی باشد جون کعسر ج اصله الهمز
قال ابن فرقول جحنة بضمتین مشددة النون زن بد جماع جذن بالکسر بیخ درخت جوذنة مولاة ابی الطفیل او هی جونة وجوذان او ابن جوذان
صحابی اجیرعن قلب جمن و بمعناه جبا زان وادی است در یمن و حطب جزن ای جزل یعنی هیزم خشک و سطبر جزن ج جسنة بالضم نامی
است کرد که دور بامیه دار جسبان کرمان وت زنندگان واحبان ای صلب جعن ترنجیدگی و سستی و فرو بستگی پوست و تن فعله غیر مستعمل و کمنه
اشتقاق جعونة و رجل جعونة مرد کوتاه فربه واجعن فعلیج لحمه واشتد جعاسن قبیله است در یمن جلن حکایة صوت باب ذی مصراعین یرد احدهما
فیقول جلن ویرد الآخر فیقول بلق جلحن وجلجان بکسر سمارد و تنگ دل بخیل جهمان کعثمان محدث من التابعین جیان کشداد شهری
باندلس منه ابن مالک فی ابو جیان اما ما العربیة وقد ینسب الثانی الی جد ابیه حیان بالمهملة وقد ینسب باصفهان منها طلحة بن الاعلم الحنفی و موسی بن محمد
بن جیان و محمد بن خلف بن جیان محدثان **فصل الحاء** حبن + حبن بفتحتین مرض تشنگی (ع ف ک ۲) احبن حبنا نعت منه یعنی استسقا زده
حبیناک استسقاء حبن حبنة بالکسر و ام حبین جانوری ویقال لها ایضا حبینة وهی معرفة مثل ابن عرس واسامة الا انه تعریف جنس وربما ادخل علیه
الالف واللام ثم لا یکون بحذف الالف واللام نکرة وهو شاذ حتن + حتن بالفتح والکسر قرین و حریف ویقال هما حتنان ای سیان
او ان تساویا فی الرمی او غیر ذلک وتحاتنوا ای تساووا وکل اثنین لا یتخالفان فهما متحاتنان و وقعت النبل حتنی ای متساویة و حتن الهوا ای اشتد
یوم حاتن ای مستو اوله و آخره فی الحر والحتن المستوی الذی لا یخالف بعضه بعضا و حوتنان بلد حجن + حجن بفتحتین کژی یقال صقر اجحن
المخالب ای معوجها محجن بالکسر چوگان و مانند آن و کس یقال حجنت الشیء احجنه و احتجنته ای جذبته بالمحجن حجنة المغزل بالضم کژی سر دوک
تسمیه و اجحن الثمام اذا خرجت حجنته یعنی خوصه حجون بالفتح کوهی بمکه وهی مقبره و دور حذن + حذنة بضمتین و تشدید النون گوش و
هما حذنتان حرن + حرون بالفتح توسن و نام اسپی و لقب مردی و بالضم توسنی کردن (ع ف اص ۲) حران بالکسر توسنی و توسن
شدن (ع بضمهما) محارین زنبور که بر انگبین چفسیده باشد و یقال حرن فی البیع اذا لم یزد و لم ینقص حران بالفتح و التشدید نام شهری و النسبة
الیه حرنانی علی غیر قیاس حزن + حرذون مثال برذون سوسمار نر حزن + حزن بالضم حزن بفتحتین اندوه خلاف

السعر و (صح ق ف ا م) خرن خرن تعابرق منه خرنه و اخرنه اندوهگین کرد و خرن و اخرن آن اندوهگین و غمگین شد و ازان احزن گفتن حزونا

حزونة بالضم درشتی یقال مشی فی الحزن من الارض حزنة بالضم کوه درشت حزان ج حزون بالفتح گوسپند حزانة بالضم عیال مرد که بر

ایشان اندوه خورد و یقال فلان یقرأ بالتحزین اذا ارق صوته حسن حسین بالضم خوبی و نیکوئی نقیض قبح محاسن ج علی غیر قیاس و قد حسن الشیء و ان

خففت الضمة فقلت حسن الشیء ولا یجوز ان تنقل الضمة الی الحاء لانه خبر انما یجوز النقل اذا کان بمعنی المدح او الذم و رجل حسن بسر اتباع و امرأة حسنة و قالوا امرأة

رجل حسن لانه اسم لم یقصد به التذکیر کما یقال غلام امرد ولا یقال جاریة مرداء فهو یذکر من غیر تأنیث حسان تحسین آراستن و نیکو کردن و نیکوئی نسبت کردن احسان

نیکوئی کردن یقال احسن الیه و به قوله تعالی و قد احسن بی و احسن کما احسن الله الیک و حسن به قوله تعالی و قد احسن بی و تحسین الشیء ای تعلیمه استحسان نیکو شمردن و نیکو داشتن حسنة نیکی

خلاف سیئة محاسن خلاف المساوی حسنی خلاف سوأی حسان بالضم و التشدید بسیار نیکو حسانة مؤنث و یقال اتی احسان کما تقول هذا طعام محسنة للجسم بالفتح

حسنان بالفتح نام امام حسن علیه السلام بن رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم فان جعلته فعالا من الحسن اجریته وان جعلته فعلان من الحس لم تجره و تصغیره فیقال حسین و فعلان منه حسین حسن حسین پسران

فاطمه زهرا علیهم السلام نام دو ریگ توده و یقال المبرد هما جبلان و ذکر الکلبی انهما فی طی لطنبین حشن حشنة بالکسر کینه و حشن السقاء ای انتن حصن حصن بالکسر

بنیاد حصون ج حصن حصین حصانة استوار ای و استوار شدن (صح عصمه) تحصین گرد اگرد شهر را بر آوردن تحصن حصین شدن احصان زن خواستن مرد فهو

محصن بفتح الصاد و هو احد ما جاء علی افعل فهو مفعل بالفتح و احصنت المرأة ای عفت و احصنها زوجها فهی محصنة بالفتح و الکسر فکل امرأة متزوجة محصنة بالفتح لا غیر

و قرئ قوله تعالی فاذا احصن مجهولا ای زوجن حصن بالضم پارسائی زن (صح بضمها) فهی حاصن و حصان بالفتح و حصنا ایضا بینة الحصانة و فرس حصان بالکسر

بینة التحصین و التحصن حصنان شهری حصنی منسوب الیه و نسب البحرانی الی البحرین قال الیزیدی سألنی و الکسائی المهدی عن النسبة الی البحرین و الی حصنین لم

قالوا حصنی و بحرانی فقال الکسائی کرهوا اجتماع النونین فی حصنانی و قلت انما کرهوا ان یشتبه النسبة الی البحر و لم یقولوا بحری ابو الحصین کنیت روباه حصین نام

مردی حضن حضن بالکسر کنار محتضن کذلک حضنا الشیء دو کرانه چیزی احضان کرانها حضن (صح) و جاره حضن حضانة بالکسر در کنار گرفتن ما در بچه را

و زیر بال گرفتن ماکیان خایه را و بیضه را (صح ق ف ا ص ۲) سا فشه و دایه و آنکه بچه کیی او باشد و تعهد بچه کند یقال حضنت الرجل عن کذا ای نحیته عنه و استبددت به

دونه و حضنته عن حاجته احضنه بالضم ای حبسته عنها و احتضنته عن کذا استبد و احتضنت الشیء جعلته فی حضنی حضون بالفتح گوسپندی که یکی از دو پستان وی دراز تر از

دیگری باشد (صح بضمها) حضن بفتحتین کوهی در نجد یقال انجد من رأی حضنا ای من رآه لا یحتاج الی ان یسأل عن نجد هل بلغناه ام لا و یقال حضنت بالحبل

ای از ریشه حفن حفنة دو مشت از طعام و جز آن و منه یقال نحن حفنة من حفنات الله تعالی ای یسیر بالاضافة الی رحمته و ملکه حفن بدو دست ربودن چیزی

را و اندک چیزی دادن (صح ق ف ا ص ۲) احتفان گرفتن و بر کندن درخت از بیخ حفنة بالضم سوراخ و مغاکی (حفن ص ا ف) حفان ج حفان

و هو فعلان من باب الفاء بچگان شتر مرغ و شتران ریزه حفانة یکی للذکر و الانثی جمیعا حقن حقن ربختن شیر و مشک و ربختن شیر در شیردان

خفتة (صح ق ف ا ک ۲ و ص ۲) حقین نام حنین شیر محقن بالکسر مشک آن و فی المثل ابی الحقین العذرة ای العذر و بازداشتن خون از ریختن و نگاه داشتن بول

مانند آن حاقن انکه او را بول بشتاب گرفته باشد یقال لا رأی لحاقن حاقنة مغاکی میان چنبر گردن و کتف و هما حاقنتان و فی المثل لالحقن حقو احقنک بذقنک و قیل

طرفا الحلقوم و منه قول عائشة رضی الله تعالی عنها توفی رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم بین سحری و نحری و بین حاقنتی و ذاقنتی و یروی شجری و هو ما بین اللحیین یقال

احتقنته ای ما دخل من الحلق حقنة بالضم دارو که بحقنه دهند اختفان مصدر منه محقان کسیکه بول نگاه دارنده و بسیار بیرون نکند حلن حلان حلام بره

از شکم مادر گرفته و هما جمیعا اصغار الغنم الغا سوسمار حلزن حلزون بفتحتین کرمی که در پشت او شده حلقن حلقنة بالضم بسر

غوره خرما که بحلقن نعت منه حمن حمنة بالفتح نام زنی حمنانة کنه قال الاصمعی اوله قمقامة صغیر جدا ثم حمنانة ثم قراد ثم حلمة ثم علی طلح

حمانة جای درشت کوفته حوامین ج حنن حنین آرزومندی (صح ق ف ا ک ۲ م) فهو حان و ناقة حانة که آرزومند بچه شود و بنالد کذلک حانة ناقه

مستحن مثله حنان بالفتح بخشودن (صح ق ف ا ک ۲) و منه قوله تعالی و حنانا من لدنا حنان بالتشدید بخشاینده طرق حنان ای مبارک حنان

نام مرد غنی و سهم حنانة کمان بانگ آرنده تحنن مهربانی نمودن و یقال حنانیک یا رب و حنانک یا رب بمعنی ای رحمتک حنانة نام شتری

حنة بالکسر زن مرد و یقال حن عنی و بحن بالضم ای صد و ما تحنی بشیء شما مشک که ای ما تصرفنی حنون بالفتح باد که آواز حنین شتر آید از دور

حنین علی التصغیر موضعی یذکر اذا اردت به الموضع والبلد ویصرف قال الله تعالی ویوم حنین ویونث اذا ارید به البلدة والبقعة ولا یصرف ونام
مردی و فی المثل رجع بخفی حنین ویقال کان حنین اسم اسکاف من اهل الحیرة ساومه اعرابی بخفین فلم یشتره فغاظه ذلک وعلق احد الخفین فی طریقه
وتقدم فطرح الآخر وکمن فجاء الاعرابی فرای احد الخفین فقال ما اشبه ذلک بخف حنین لو کان معه آخر لاخذته فتقدم فرای الخف الثانی مطروحا
فی الطریق فنزل وعقل بعیره فرجع الی الاول فذهب الاسکاف براحلته وجاء الی الحی بخفی حنین جن بالکسر قبیله از پریان رجل مجنون ای مجنون
وبه جنة بالکسر ای جنة ویقال الجن خلق بین الجن والانس جن بالضم نام مردی حین بالکسر هنگام ومنه حینئذ آنگاه ودر بعضا دخلوا انما
علیه کقول الشاعر العاطفون تحین ما من عاطف ۞ ودر سنة و زمان ومنه قوله تعالی هل اتی علی الانسان حین من الدهر وهنگام آمدن (صح ف
ا ک ۲) یقال حان حینه ای قرب وقته و احینت بالمکان اذا اقمت به حینا وحینت الناقة اذا جعلت لها فی کل یوم وقتا تحلبها فیه وفلان یاکل
الحینة والحینة بالفتح والکسر ای المرة الواحدة فی الیوم واللیلة یفعله احیانا و فی الاحایین وتحین الوارش اذا انتظر وقت الاکل حین بالفتح هلاکی و حان
ای هلک و حاناته اسم حانیة بالتشدید خمر منسوبة الی الحانة وهی حانوت الخمار حانات و کانهای خمر فروشی یعنی خرابات حانه نیکی حانوت ایضا دکان و اصله
حانوة مثل ترقوة فلما سکنت الواو انقلبت الهاء تاء حو نیست ج احیمه حمن بضمتین موضعی ست ببلاد هذیل حجنه جد یحیی بن الفضل الموصلی حر دون بالدال
لغة فی الحردون بالذال و آن سوسماریست یا دابه ایست دیگر حرشن نوعی ست از ماهی حرشن شتران لاغر لا واحد لها خشک سالی حشیشن بخند جد
والد یعقوب بن اسحق بن محمد بن حشتن الخراسانی حنتن کسمیدع نام زنی ست حمدونه دختر هارون رشید پسر ابی لیلی محدث تحون خاری وهلاک خونه نقت ومبیده بطی

فصل الخاء

خبن خبان در نوشتن جامه وخز آن و دوختن تا کوتاه شود و پنهان کردن ونهادن طعام بروز سختی را (صح ف اک ۲) خبن ایضا نوعی از
تصرفات عروض خبنة بالضم آنچه زیر کش گرفته شود و فی الحدیث ولا یتخذ خبنة وانه لذو خبنات وخبنات وهو الذی یصلح مرة ویفسد اخری خبعثنه
بالضم وکسر الثاء شگرف سخت خشن ختن بفتحتین داماد وعند العرب کل من کان من قبل المرأة مثل الاب والاخ فهم الاختان واما عند العامة فختن
الرجل زوج ابنته ختن ختنه کردن (صح ف اک ۲) ختان ختانة بالکسر فیهما الاسم منه وجای ختنه از نره ومنه اذا التقی الختانان خدن خادن خدین
دوست ومعشوق ومنه قوله تعالی ولا متخذات اخدان مخادنة دوستی کردن خدنة مثال همزة بسیار دوست گیرنده خزن خزن گنجینه نهادن
مال را (صح ف اض ۲) اختزان کذلک اختزان مثله وخزنت السر واختزنته ای کتمته مخزن خزانة بالکسر گنجینه خزائن ج وخزن اللحم بالکسر ای انتن
وهو مقلوب خنز خشن خشونة خشنة بالضم فیهما درشتی وهو ضد لین لا عیب منهما فهو خشن نعت منه اخشن مثله خشن ج اخشیشان نیک درشت
شدن جامه وعادت کردن به درشت پوشیدن وفی الحدیث اخشوشنوا فی ذات الله تعالی کتیبة خشنا لشکر بسیار سلاح ومعشر خشن ویجوز تحریکه
وخاشنته خلاف لاینته وخشنت صدره اوغرته خصن مخاصنة عشقبازی کردن خمن تخمین بگمان قیاس سخن گفتن خمان ضعیف یقال رمح
خمان وقناة خمانة وخمان الناس خشارتهم ورذالتهم خنن خنة بالضم منکیدن کالغنة اخن اغن نعت منه خن ج مخنة بالفتح بینی وفلان مخنة لفلان ای
ما کلة له مخنة القوم حریمهم خنین خندیدن و گریستن و بینی (صح ف اک ۲) وخننت الجلة اذا استخرجت منها شیئا بعد شیء خنخنة در بینی سخن گفتن خنان بالضم بیماری بینی و
بیماری مرغ و در گلو خون خون خیانة خانة مخانة نا راستی (صح ف اض ۲) خانه واختانه بمعنی قوله تعالی تختانون انفسکم ای بعضکم بعضا رجل خائن
وخائنة ایضا والتاء للمبالغة مثل علامة قوم خونة کما قالوا حوکة تخوین بخیانت منسوب کردن خوان شدید تخون بسیار داشتن کم کردن حق کسی خوان با
تخفیف اهر چه بروی طعام نهند معرب خوان اخونة خون ج خان تیم (ضمیمه) خذحونة بالفتح قاشی از کدو خذ فان بفتحتین وفتح النون
المشدد قدو بکرانه کس باد وخایه یا دو گوش لغة فی الحمار و حمل خذانیة بالضم شتر ونزک چابک خرمان کسحبان ابن عبد الله ابو بهی بن سهل بن با
والقاضی احمد بن اسحق بن خر بان محدثون والکلمة اعجمیة یعنی نگهبان خر خرستة گنجر و لته شهر یست بروم خر اطین کرمهاست که در زمین نباشد
جهم سد سحال مغشت للحصی نافع للیرقان احسن الرجل مرد پس از رهمندی خوار شد خصین کامیر تبر خرد و نیز کرد خصن خصن ج خفرن
فرو هشتگی شکم خیفان ج خفان بروزن رمسعه خفان یعنی بچگان شتر مرغ خاقان نام شخصی و اسم لکل ملک خففته الترک علی انفسهم ای

ملکوه و ریاسعه یعنی باز نامه بر پادشاه که ترکان او را خود رئیس گردانند خلیسین وسه بیت ابو سعید منها مظفر بن مسعود

فصل الدال

دثن + دثینه بالفتح موضعی با ابی دجن + دجون فرو پوشیدن ابر آسمان را ع ف اش ۲ م ویقال دجن یومنا اجنادجنا و دجنا ابر بهم پیوسته وابرتاریک بی باران یقال یوم دجن بالاضافه و یوم دجن بالصفة و یوم دجنة بفتحتین و یوم دجنّة و کذلک اللیلة علی الوجهین بالوصف والاضافة داجنة ابر بارنده بهم پیوسته و دجن ایضا باران بسیار سحابة داجنة و مدجنة ای ممطرة و اجنت السماء دام مطرها دجنة بالضم تاریکی دجن دجنات تیره رنگ و هی فی الاصل اقبح السواد و بعیر دجن ناقة دجنا و دجون مقیم بودن بجایی ع ف اص ۲ م ادجان کذلک شاة داجن راجن بالراء ایضا اذا الفت البیوت و استانست بمکان کذلک غیر الشاة و بالهاء ایضا داجنة مداجنة ابو دجانة کنیت مردی از صحابه دحن دحن مرد خاموش بد اندرون دحن ک ۲ فربه پست کلان شکم دحونة بالکسر و تشدید النون شله دحن بفتحتین مصدر منه ع ک اف ۲ م دخن + دخن بفتحتین دخان بالضم دود و داخن ج علی غیر قیاس مو انیا و دخان عنی و باهله و هذه علی دخن بمحرکة ای سکون لعلة لا لصلح دخن دود بر آمدن ع نصحها دص ۲ م ادخان شله و دخنت النار بالکسر اذا القیت علیها حطبا فافسدت فهاحت یهیج لذلک دخان و دخن الطبیخ اذا دخنت القدر رجل دخن الخلق مرد تلخ خو دخن بالضم ارزن دخنة بالضم خیر خوشبو که بجا نهار ابدان و کنند و تیر ک ع ک اف ۲ م دخن بالتحریک شله کیش ادخن و شاة دخنا و لیلة دخنانة ددن + ددن بفتحتین بدوان مر و بیفایده و شمشیر کند و لم یوجد لفا و العین فی کلمة من جنس واحد بلا فاصلة بینهما بها متحرکان الافی هاتین الکلمتین دیدن بفتحتین دیدان بالفتح خو عادت و تید بدن بازی درن + درن بفتحتین ریم و درن الثوب بالکسر فهو درن ادرنه صاحبه دارین نام جای منسوب الیه العطر و اسک یقال مسک دارین و ارینه الیها داری درین علف خشک ریزه ام درین زمین که تحط ناک درنی بالضم موضعی کرنی درنیة منسوب الیه درین + درانیة در بازان فارسی معرب درخمن + درخمین بالضم و فتح الخا دفن + دفن در خاک پنهان کردن ع ض اک ۲ م دفین مدفون بمعنی و ادفن الشیء علی فاعل و اندفن بمعنی دا دفین بماری که معلوم نباشد رکیة دفین دفان بالکسر چاه که بعضی از وی نا پیشته باشد در کار ادفن ادفان گسیختن بنده هیدنچون و ناقة دفون اذا کان من عادتها ان تکون فی وسط الابل تدافن پنهان شدن یقال لو تکاشفتم لما تدافنتم ای لو تکشف عیب بعضکم لبعض بقرة دافنة الخدم دندان ستوده از پیری مدفان بالکسر منسک کهنه دفنی بفتحتین مشید دالیا نوعی از جامهای مخطط دکن + دکنة بالضم رنگ که بسیاهی زند و قد دکن الثوب بالکسر سیاه کونج کنار دشتی او کن دکان فارسی معرب و هو فعلان لا فعال بدلیل قولهم الدکة فی معناه دکاکین ج دمن + دمن بالکسر سرکین دمنة سواد مردم آثار باشش مردم و کینه و قد دمنت قلوبهم بالکسر دمن ک اف ع ج) ویقال دمن القوم الدار و دمن الشاة الماء و هذا من البعر و ما هو متدمن آب سرکین ناک و یقال دمنت علی فلان ای ضغنت و دمنت الارض مثل دملتها ع ف اک ۲ م ادمان پیوسته شراب خوردن و پیوسته کاری کردن دمان بالفتح عفونتی که نخل را رسد و ستون مشدد و ما موضعی دنن فر سا دنن کوتاه دستها دنن بفتحتین مصدر منه و هو ذنوا الصدر من الارض و هو من السوق آبی رجل ادن کوزه پشت و بیت ادن پست دنن خم دنان بالکسر ج دندنة آوازی سخن گفتن که فهم نشود و فی الحدیث حولهما ندندن دندن علف خشک سیاه شده دون + دون فرسند دوه و ضد فوق نقیض فوق و معناه تقصیر عن الغایة و یکون ظرفا حقیر و اندک و الاشتقاق منه فعل و بعضهم یقول منه دان یدون دونا و اوان اوانة یقال ما دون ذلک ای اقرب منه و یقال فی الاغراء بالشیء دونکه یعنی بگیر او را دیوان نام اصله دوان فعوض من احد الواوین یاء لانه یجمع علی دواوین و لو کانت الیاء اصلیة لقالوا دیاوین و یقال دونت الدواوین دهن + دهن بالضم روغن و باران ضعیف دهان ج دهنی از زمین دهان بالکسر ایضا ادیم سرخ و منه قوله تعالی فکانت وردة کالدهان ادهان تدهن چرب شدن و طلا کردن بروغن بر خود دهن چرب کردن بروغن ع ف اض ۲ م یقال دهنه بالدهان او منه و دهن یقال دهنته بالعصا ای ضربته بها و تر کردن باران زمین را اندکی فهی مدهونة قوم مدهنون علیهم آثار النعیم مدهن بفتحتین شیشه روغن مغاکی در کوه که آب در وی گرد آید و هو احد ما جاء علی مفعل مما یستعمل من الآلة و ما یشبهها الرجل اخذه مدهنا مداهن ج مداهنة چرب زبانی و مصانعت نمودن ادهان صسعنت کردن قوله تعالی ودوا لو تدهن فیدهنون و قال قوم داهنت بمعنی واربت و ادهنت بمعنی غششت ناقة دهین قلیلة اللبن و ما ناقة دهیناء ع ج ضبطهما) دهنا موضعی در تمیم بسیط و تقصر دهناء نرفی دهقن دهقان بالکسر و بالضم کشاورز معرب یقال تدهقن الرجل و له دهقنة مد فسع کذا

دیدن دُهدُن بضمتین وتشدید النون باطل وربما قالوا دُهدُر بالراء فی المثل دُهدُرّین سعد القین یضرب للکذاب دین دین وام
دیون ج ووام دادن (رجوع ف ک ۲) فهو مدین ومدیون وام دار ووام خواستن فهو دائن مدیون ایضا مر بسیار وام ده یا
بالکسر کسی که عادت بدین گرفتن دارد وادانه بمهلت چیزی خریدن وبسیار وام دار شدن یقال منه ادّان ای عشرة دراهم وادّان ای استقرض
وهو افتعل وفی الحدیث ادّان معرضا وهو الذی یعترض الناس فیستدین ممن امکنه تدیّن نسیه ووام خریدن وفروخت کردن استدانه وام
خواستن مداینه معامله بنسیه کردن ووام دادن دین بالکسر کیش وعادت وکار وتدم شدن وکردن ودادن وتدم کردن ورام گردانیدن لازم
ومتعدی یقال دان له ای انقاد وله اطاعه ودانه ای اذلّه واستعبده ویقال دنته فدان وفی الحدیث الکیس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت ویاد افراه
وپاداش دادن یقال دانه ای جازاه ویقال کما تدین تدان ای کما تجازی تجازی بفعلک وقوله تعالی انا لمدینون ای مجزیون محاسبون ومنه الدیان
فی صفة الله تعالی وقوم دین ای دائنون مدین بالفتح بنده مدینه کنیزک وشهرستان وشهر هجرت رسول علیه وآله السلام قال الفراء مدینه ای مملوکه باله بالکسر
راستی ودینداری وتدیّن به فهو متدین تدیین کیش کسی را بدین خود واماندن بضیم دبیّه بالضم نوالی بزرگ دین بالکسر آغل گوسفندان دخش کجعفر کوز ومرد
درشت وکنفذ نام شخصی درخنت الناقه علی ولدها ای رئمته تعبد نقار یعنی شتر ماده بر بچه بعد نفرت مهربان شد درخشین کسر حبل بلاد آسته ودر کمشلیس
مثله فیهما دراقن کعلابط پشه زرد آلو وشفتالو لغة شامیه درشن تخشید (رجوع ف اض ۲) تدشن گرفت داشان شهری ست والدآش سعد
الدشن یعنون به الثوب الجدید لم یلبس والدار الجدیدة لم تسکن دشتی کسکری شهریست بمصر اعلی منه الفقیه الورع احمد بن عبد الرحمن الدشناوی دعن
شاخهای خرما که بعضی از آن به بعضی دیگر پیوسته به بن پوست خرما بندند وبران خرما گسترند وکتف بدجور بندند ادعن کمکرم مثله دعن کجدب
مرد بیباک دعنتج دعاته بالفتح بی باک شدن (رجوع ف اض ۲) وما دعنه للمتعجب دعان بالفتح داوی ست مابین سنیه وینبع دعکن کسفرجل
خود سپار ام دعکنه بالفتح وبکسر شتر ماده فربه درشت وکاردیده کسبطر دعن اینها شدید یقال دعن بوسنا دهنة بر وزن
بی باران وام هبیته بن شمیع الذی اجار ابا بکر رضی الله عنه ای کلمة ذکرها وفیها تصحیح الاول والمحدثون یقولون دغاین چند کوه است سبلاد هجر من کلاب
دوغان دهی ست بهراس عین دغنیه کجهینه نام احمقی ست یا نام زنیست کول که مشهور بود عبد الله بن محمد شیخ ابی الهیثم ابراهیم بن احمد الداغونیان محدثان دقن
فی لحی الرجل ای ضربه فیه وکذلک اذا ضربه وجمعه اذقنه دهقان بهر وکلان سال شمن لغة فی ادلهام دهمن لقب پادشاهان فارس مانند قیل من را

فصل الذال ذان ذونون بضمتین والهمزه گیاهی یقال خرج الناس یتذامنون ای یأخذون الذأنین ذعن اذعان گردن دادن ذقن
ذقن ج وفی المثل مثقل استعان بذقنه یضرب لرجل ذلیل یستعین باخر مثله ذقن بر زنخ زدن (رجوع ف اض ۲) فرا فته شتر صلقوم دواقن سر
گلو وشکم ناقه ذقون سست زنخ ولو ذقون وقد ذقنت بالکسر اذا اخرتها فجارت شفتها ناقه ذقن ذقین آب بینی روان دنان بالضم مثله ذن یذن ذنینا
اذا سال ذنن بفتحتین بدان صفت شدن (رجوع ک اف ۲) اذن نعت منه ذنا مؤنث وایضا زنیکه حیض او بایستد دنانه بالضم باقیمانده چیزی هلاک شده وباقیمانده
وام وعده تقول ان فلانا لیذن اذا کان ضعیفا کاهرا ومریضا وفلان ینذن فلانا علی حاجته ای یطلبها منه بسیار ایا یاما فهناذن الفقیص مثل فلان لیذن
بضمتین وبکسرتین یکی ذودن ذان عیب ذهن زیرکی تیزی خاطر ویاد داشتن وقوت ذهن بفتحتین مثله اذهان ج ذهیم کز ذمه بالضم خوشیدن هر دولب از
لغة فی الذبله ذموان بالفتح دهی ست بمسافت ونیم فرسنگ از بخارا منها الفقیه ابو محمد حکیم بن محمد الذیموقی ذیتان کجعفر ابن فرضهم الدین باسر

فصل الراء رتن رتن آمیختن مرتته نان روغنی رثن رثان باران بیاپی ارض مرثته رعن ارعنان سستی مرثقن
فرو افگنده و دامن باره رجن رجون اقامت کردن بجائی (رجوع ف اض ۲) راجن خو کرده والف گرفته بجائی رجنت الابل وجنت ایضا
بالکسر وارجنتها ای حبستها للعلف رجن باز داشتن ستور را از چرا وبا خورد علف دادن وبار ایستادن ستور از چرا متعد لازم ارتجان آمیخته وشوریده
شدن کار بر کسی وصافی ناشدن وتباه شدن مسکه بجوشانیدن رجحن ارجحنان گرائیدن ومیل کردن وجنبیدن وبیکبار افتادن وبرحشر
مرجحن ورحی مرجحنه ای ثقیله ردن ردن بالضم ترنیز دین آستین اردان ج اردان پیراهن بار دون ساختن و
اردنت القمیص مثل اردنت ای دهشت مردن بکسر الدال تاریکی ردن بفتحتین به گرفتن ورنجیده شدن پوست (رجوع ک اف ۲) خزی

دوک رزدن الضا آب تنک که از رحم با بچه بیرون آید ردن بر هسم تافتن و در هسم نشاندن از عع ف اص ۲ م یقال ردنت المتاع ردنا ای نضدته

و آواز کوفتن سلاح بر یکدیگر آوردن بضمتین و تشدید النون خواب و نام چوبی و شهری و شبانام از ردن خز سرخ و قبا و ردینة و ریع ردینی منسوب بردینة نام زنی و یقال

خطیة ردینی و رباج کندن راون زعفران و یقال بعیر رادنی و ناقة رادنیة اذا خالطت صفرتها حمرة کالورس رزن برزن جای بلند هموار که آب

استد بروی رزون بالضم رزان بالکسر ج قال ابو عبیدة الرزان مناقع الماء واحدها رزنة بالکسر رزانة بالفتح آهستگی (رعع بضمها) فهو رزین ای وقور

وامرأة رزان بالفتح اذا کانت رزینة فی مجلسها رزن سبت گرفتن چیزی تا گرانی و سبکی وی معلوم شود در عع ف اص ۲ م شی رزین گرانبار سنگ ازرزن

و خیمی سخت چوب که از وی عصا سازند روزنة بالفتح روزن خانه و بی معرب رسن برسن بفتحتین تم رسان ارسن ج و رسنت الفرس ای ربطته فهو مرسون

وارسنته شدرته بالرسن مرسن جای رسن بستن از بینی ستور ثم کثر استعماله حتی قیل مرسن الانسان یقال فعلت ذاک علی رغم مرسنه ای انفه رشن برشن

ناخوانده مهمان آینده و هو الطفیلی واما الذی یتحین وقت الطعام فیدخل علی القوم و هم یاکلون فهو الوارش یقال رشن فلان اذا طفل و دخل بغیر اذن و رشن الکلب

فی الاناء رشنا و رشونا اذا ادخل راسه فیه روشن و زن رصن برصن تمام کردن و دشنام دادن بالکسر رصنته بلسانی و غالب آمدن بشناخت چیزی

رعع ف اص ۲ م ارصان استوار کردن رصین استوار رصانة عمده رصن رعع بضمهما والرصینان فی رکبة الفرس طرفا القصب المرکب فی الرضفة و فلان رصین

بحاجتک ای حفی بها و هو رصین الجوف ای صحیح الجوف رطن برطانة سخن جز بزبان عربی گفتن رعع ف اص ۲ م یقال رطنت له و راطنته و تراطن القوم

قال الفراء ابل اذا کانت رفاقا و معها اهلها فهی الرطانة والرطون بفتحهما رعن برعن بفتحتین سستی رعونة کولی و سستی رعع بضمهما رعن رعنا نعت

و ما ارعنه و رعنته الشمس فهو مرعون ای ستخ ذو رعین بالتصغیر نام یکی از ملوک حمیر رعین نام حصنی رعن بینی ساره کوه رعون بالضم رعان بالکسر ج و رعنه الجیش

فیقال جیش ارعن و یقال للجیش الارعن هو المضطرب لکثرته و سمیت البصرة رعناء رغن برغن گوش داشتن و قبول کردن سخن ارغان پشوله ولا رغنت

له فی ذلک ای لا اطعمته و رغن الی الصلح رکن الیه رفن فرس رفن کاف ۲ مشدد و الفنون اسپ دم دراز رفل کذلک و هذا هو الاصل ارفین انبسان

رسیدن و بازگرامیدن رقن برقینة رقن اف ۲ فراخی و تن آسانی رقن برقون بالفتح رقان بالکسر حنا یقال رقنت المراة اذا خضبت

بالحنا و ارقن بحیته و رقن ای اختضب مرقون مرقوم ترقین فی کتاب الحساب تسوید الموضع لئلا یتوهم انه ابیض کیلا یقع فیه حساب رکن برکون میل کردن

بچیزی یقال رکن الیه و ساکن شدن رعع ک اف ۲ دف اص ۲ م قوله تعالی ولا ترکنوا الی الذین ظلموا رکن رکن بفتحهما ایضا علی الجمع بین اللغتین رکن ا

بالضم کرانه قوی تر چیزی قوله تعالی او آوی الی رکن شدید و جبل رکین ای له ارکان عالیة مرکن پستان سبرگ و ناقة مرکنة الضرع مرکن بالکسر لکن تغاره

که در وی جامه شوند رکین مرد آهسته آرمیده رکانة بالفتح مصدره (رعع بضمها) رکانة بالضم نام مردی رمن برمان بالضم و بالتشدید انار رمانة

یکی رمان بالفتح کوهی و سطی بار رمنیة بالکسر شهری بار در وسط زنی نفتح المیم منسوب بوی رنن برنة آواز و آواز کردن رعع ف اک ۲ م ارنان نیز و آواز

کردن عروس و رنتها انا تنو نیا و یقال شهر ادوه منعته اطیاره و مرنة غرنة ایضا کمان مرنان بالکسر شله رنن بفتحتین جانوری که تابستان بانگ کند در آب

روان اروبان بفتح الهمزه والواو آواز و مرنان و لیلة ارونان ای صعبة شدیدة رهن برهن گرو کردن و گرد دادن (رعع بفتحهما)

رهان بالکسر رهن بضمتین جمع الجمع یقال رهنت الشی عنده و رهنته الشی و ارهنته بمعنی و لم یجز الاصمعی ارهنته و رهن ایضا دائم و ثابت راهن ای

ثابت و مهزول من الابل و الناس و قال ابو زید ارهنت فی السلعة ای غالیت بها و هو من الغلاء خاصة و قال ابن السکیت ارهنت فیها بمعنی اسلفت

مرتهن گرو گیرنده مرهون رهین رهینة گروی مراهنة رهان گرو بستن تافتن یقال راهنت فلانا علی کذا و ارهنت به ولدی و ارهنت لهم الشراب والطعام

ای ادمته لهم و هو طعام راهن ای دائم رهدن برهادن بالفتح طیر بمکة امثال العصافیر رهدن یکی و الرهدن و الرهدنة طایر شبیه الحمرة الا

انه لیس و هو اکبر من الحمر رین برین ریم و زنگ گرفتن دست قوله تعالی کلا بل ران علی قلوبهم ای غلب و قیل هو الذنب علی الذنب حتی

یسود القلب ریون کذلک رعع ف اک ۲ م و قیل کل ما غلبک فقد ران بک و ران علیک و یقال رین به اذا وقع فیما لا یستطیع الخروج منه و

رانت النفس ای خبثت و ران القوم ای هلکت ماشیتهم و سیم عزیزی ان فهو رهن قلبه ای غلبه و رانت الخمر ای غلبته و ران النعاس و ران التعلیع به

بن شمیل ان حیل به زون بالفتح دارجان و ارجان بضمهما بیانه یقال ارنته اسه مطبق رونا المرتنی نرع

زبان کرمان لبنی ست از کوه اجا و کشتیبان ویقال قد تربن ربانیه آبی ست مر بنی کلب بن یربوع را و کتاب نام شخصی ست از جرم لبیس نے العرب
ربان بالرا غیره ومن سواه بالزاء علی بن ربن الطبری محرکا مولف کتاب الامثال عبیده ربونه بالضم شهری ست معرب وموضع الابنگ
بهو موضع الران تهرانقین دهی ست بلاد عجیسم وهی قصبته کردن **رجحن** لغة فی ارجحن مبانیه ای مال و اهتشر و وقع بمرة یعنی نادید و عنیسد و کهانس
افتاد **رخان** بالفتح دهی منها الحسن بن قاسم الرخانی **رذان** بالفتح دهی ست به نیشاپور را ذان نام جائی و ابن اذان من القرا عبد الله
بن محمد فرد و رزوذن رودن رانونات روستاها **رستن** کجعفر شهری ست ما بین حماة و حمص منه عیسی بن سلیم الرستنی مرضون رده توبرتو نهاده
از سنگ و چیزان بضم بعضها الی بعض سنے بنا و غیره **رعشن** کجعفر والنون زائده بدل و الرعشن من الظلمان و الجمال السریع رعشنة موث
منه و فرس لمراد و عشنة آبی ست مر بنی عمرو بن قیس زید من بنی ابی بکر بن کلاب عشن ملک الحمیر کان به ارتعاش **رعن** و معه یعنی اشک
آورد ان شد **رنجان** شهری ست معرب و ذکر فی الجیم

فصل الزاء

زان کلب **زبنی** باهستر لقمیر
و الثقل یعنی زوان الذی یخالط البر **زبن** زبن سپوختن (ع ف اک ۲) و بزانو زدن شتر کسی را زبنت الناقة اذا ضربت بثفنات علیها
عند الحلب و الزبن بالثفنات و الرکض بالرجل و الخبط بالید و منه ناقة زبون و حرب زبون تزبن الناس ای تدفعهم وتصدمهم زبانیه عند العرب الشرط یعنی جاد
و دوزخ بانان الواحد زبان و زابن و زبنیه بالکسر و رجل فیه زبونه بالفتح و تشدید الباء ای کبر و رجل ذو زبونة ای مانع جانبه زبانیا العقرب یعنی باسم قرناها
زبانیان و ستاره در برج عقرب از منازل قمر زبان نام مردی مزابنه بیع رطب بر درخت خرما و نهی عن ذلک زبون بالفتح گول و نادان **زحن** زحن
و تنگ کردن (ع بفتحهما) تزحن مثله و تزحن علی الشیئ اذا فعله مع کراهیته له **زحن** **زرجون** بفتحتین خمر و رز و قیل هو معرب زرگون و یقال
صبغ احمر **زرفن** زرفین فارسی معرب یعنی زنجیر در و قد زرفن صدغه ای جعده **زفن** زفن بپای کوفتن (ع ف اک ۲) زرفین مثال
بزبخت **زقن** زقنت الحمل ازقنه اذا حملته و ازقنت فلانا ای اعنته علی الحمل **زکن** ازکن بفتحتین دانستن (ع ک اف ۲) و گمان بردن
یقال زکنته صالحا ای ظننته و تفرسته و ازکنته شیئا بمعنی اعلمته ایاه و افهمته حتی زکنه تزکین تشبیه کردن یقال زکن علیهم و زکم ای شبهه علیهم و لبس **زمن**
زمان زمن روزگار و هو اسم لقلیل الوقت و کثیره ازمان ازمنه ازمن ج و لقیته ذات الزمین یرید بذلک تراخی الوقت کما یقال لقیته ذات
العویم یعنی زمانکی و سالکی ای بین الازمان و بین الاعوام و عاملته مزامنة کما یقال مشاهرة زمانة بالفتح بر جای ماندگی (ع ک اف ۲) رجل زمن نعت منه و
آفتی در حیوانات زمان بالکسر و تشدید المیم بدرختی از تکیه **زنن** و یقال ازننته بدای اتهمته به و هو یزن بکذا ابو زنة کنیت حمید و نه **زون** زون بالضم
بت زون مثال صحت کوتاه بالانه و انه موثث زونزی بفتحتین کوتاه زوان بالضم و الکسر دانه تلخ که با گندم آمیزد و یقال الزوان ایضا و قدم **زین** زینة بالکسر
آرایش یوم الزینة روز عید زین آراستن نقیض الشین زانه و زینه بمعنی مزین ف ۲ مقعد الشعر و بالکسر آینه دار و ازدان و تزین بمعنی و الاول افتعل من
الزینة الا ان التاء لما لم توافق الزاء لشدتها ابدلوا منها دالا و ان صغرت قلت مزیان و تصغیر مزدان مزین مثل مخیر تصغیر مختار و مزیین مشبعا اذا
عوضت کما تقول فی الجمع مزاین و مزائین و یقال ازینت الارض بعشبها و ازیانت مثله و اصله تزینت فسکنت التاء و ادغمت فی الزاء و اجتلبت الالف لیصح
بها الابتداء **بیهار زیران** مذکور من باب الراء **زخینه** سخن بقیه یا سمعت له زخنه ای کلمة و نبسة **زرین** بتشدید الراء لقب احمد الرلی المحدث و عبد الله بن زرین
الدوینی شیخ ابن ابی القمه معرب یعنی آن از زر ساخته و غداة مزرنه یگانه حنگ از طلی بفتحتین هو عبد الله بن محمد بن الفرج الزطنی المکی المحدث ابو زغنه عامر بن کعب
او عبد الله بن عمرو صحابی بدری شاعر **زاغونی** علی بن عبد الله محدث حنبلی و محمد بن عبد العزیز الغنی الجوینی الفقیه مولف احکام القضاة **زندنه** بالفتح دهی
منها محمد بن احمد بن غازم و منهم زند الامین نسب بدنه و ابو حامد احمد بن موسی و محمد بن سعید المحدثان و محمد بن محمد مقری با ورای النهر

فصل السین

سئن **اسئن** بالفتح بیخ درخت پوسیده استنه یکی **سجن** سجن بالکسر زندان و باز داشت و بالفتح مصدر (ع ف ۲ ا م)
ضرب سجین ای شدید و سجین موضعیست که در وی نامهای فجار و کفار بود و قوله تعالی کلا ان کتاب الفجار لفی سجین **سحن** **سحنة**
بالفتح و سکون ها هیات و بها درویی مردم یقال هؤلاء قوم حسن سحنتهم و سحناؤهم کذلک و هو حسن السحناء بالسکون و الحرکه و انما حرک لمکان حرف
الحلق مساحنه نیکوئی معاشرت فرس مسحنه حسن المنظر و سحنت الحجر کسرته مسحنه بالکسر تیشه سنگ شکن **سخن** سخن بالضم گرم سخونة مصدر سیت

رع بقعه بهام و فتح الاول اسخان تسخین گرم کردن با سخن و سخین آب گرم و ما سخاخین بالضم کذلک علی فعاعیل لیس فی الکلام غیره سخنة بالکسر و کیسه آب
گرم کن یوم سخن بالضم و ساخن و سخنان روز گرم و لیلة سخنة و ساخنة و سخنانة و انی لا اجد فی نفسی سخنة بفتحتین ای فضل حرارة و سخنة العین نقیض
قرتها و یقال سخنت عینه ک ۲ فهو سخین العین و اسخن الله عینه ای ابکاه سخون بالفتح شوربای گرم کرده سخینة آرد با آب یعنی او باج سخین ای مسحاة
یعنی بیل سخت خشک تلب تساخین موزه ها لا واحد لها من لفظها و فی الحدیث انه امرهم ان یمسحوا علی المشاوذ و التساخین مثل التعاشیب سدن
سادن خادم کعبه و بت خانه سدنة ج سدن سدانة بالفتح مصدر منه ع ف اض ۲ و کانت السدانة و اللواء یعنی عبد الدار فی الجاهلیة
فاقرها النبی صلی الله علیه و آله و سلم لهم فی الاسلام اسدان لغة فی الاسدال و هو سدل الهوادج یعنی پرده ها ی بار گیر و سدن الرجل ثوبه و سدن الستر
ارسله سرحن سرجین بالکسر سرکین لانه لیس فی الکلام فعلیل بالفتح و یقال سرقین ایضا سطن اسطوانة بالضم ستون النون اصلیة
و هو افعوالة مثل اقحوانة لانه یقال اساطین مسطنة و قیل هو فعلوانة و قیل افعلانة و جمل اسطوان ای مرتفع سعن سعن بالضم خیک و مشک و هی التی
تقطع من نصفها و ینبذ فیها و ربما استقی بها کالدلو و جعلت المرأة فیها غزلها و قطنها سعنة ج و یقال ما له سعنة و لا معنة بالفتح فیهما ای شیء سفن سفن
بفتحتین تیشه چوب تراشی سفن بالکسر رشاده پوست و رشت مثل پوست نهنگ که قبضه شمشیر بندند سفن پوست باز کردن از درخت و جز آن
ع ف اک ۲ م و خاک رفتن باد از زمین ع ف اض ۲ سوافن بادهای خاک روب واحدتها سافنة سفینة کشتی سفین ج سفن سفائن کذلک
سفان خداوند کشتی سفانة نام دختر حاتم طائی سکن سکون بالضم آرمیدن ع ف اض ۲ تسکین آرام دادن سکینة آرمش و آهستگی سکنت
الدار و اسکنتها غیری سکنی بالضم باشش و هو اسم من الاسکان سکان بالضم و التشدید باشندگان و درم کشتی سکین بکسر الکاف ضعیفی از کوفه و لغیها
باشش و خانه و بالفتح عند اهل الحجاز سکن بسکون کاف باشندگان خانه و فی الحدیث حتی ان الرمانة لتشبع السکن سکن بفتحتین آتش و هر چه بوی آرام گیرد و مرد چون
زن و فسر زند و جز آن و نام مردی سکین مصغرا حی از حرب سکین بالکسر کارد و ریش ضعیف و بیچاره و یقال تسکن الرجل و تمسکن کما قالوا تمدرع و تمندل من المدرعة و المندیل
و فی الحدیث لیس المسکین الذی ترده اللقمة و اللقمتان و انما المسکین الذی لا یسأل و لا یفطن له فیعطی مسکینة مسکین ایضا مونث و مفعال و مفعیل یستوی فیهما المذکر و المؤنث
و یقال مسکینة تشبیها بالفقیرة الفقیرة مساکین مسکینون ج و مسکینات للاناث سکنة ع ف اک ۲ م جای قرار گرفتن و فی الحدیث استقروا علی سکناتکم فقد انقطعت
الهجرة ای علی مواضعکم و مساکنکم و یقال الناس علی سکناتهم ای علی استقامتهم سکین مثال فسیق کارد مذکر و مونث و الغالب علیه التذکیر سکون بالفتح حی از یمن
سکینة دختر حسین بن علی رضی الله تعالی عنهم طرة سکینیة منسوبة الیها سمن تسمن روغن و مسکه سمنان ج و روغن کردن طعام ع ف اض
و سمنت له الطعام سمان روغن فروش تسمین روغن توشه دادن و فربه آوردن و فی المثل سمن کلبک یأکلک و خشک کردن بلغة اهل الطائف و الیمن حکی
انه اتی الحجاج بسمکة فقال للطباخ سمنها ای برد ها سمین فربه سمن ک ا ف ۲ م مصدر منه ع ک ا ف ۲ تسمن مثله سمنة بالضم داروی فربهی زنان اسمان خداوند
فربه شدن یقال اسمن الرجل ملک شیئا سمینا و اعطاه غیره استسمان فربه شمردن و روغن خواستن خویشتن اسمانی بالضم مرغی سمانات یکی سمانیات ج سمنیة
فرقة من عبدة الاصنام و اهل التناسخ سنن سنین بفتحتین ریش یقال امض علی سننک و بالضم ایضا ای علی وجهک و استقام علی سنن واحد و یقال تنح
عن سنن الطریق بالفتح و بالضم و بضمتین ایضا و جاءت الریح سنائن اذا جاءت علی طریقة واحدة لا تختلف سنة بالضم روش و نوعی از خرمای مدینه و یقال سن الرجل
ابله اذا احسن رعیتها و القیام علیها و سنن المال ای ارسله فی المرعی حما مسنون متغیر بوی ناک و سنة الوجه صورته روی مسنون صورت کرده و روشن و
تابان کرده سن مصدر منه ع ف اض ۲ م و مسنة اسنة مثله اذ صورته و رجل مسنون الوجه ایضا اذا کان فی وجهه و انفه طول و تیز کردن کارد با فسان سن
بالکسر فسان سنان مثله و بالضم سر نیزه و عصا تیزی هر چیزی اسنة ج سنین بالفتح نیش سنگ و آهن و جز آن مسنون بالفتح دارو که بر دندان مالند استنان جنبیدن و دندان
کردن ستیهیدن و مسواک کردن و بنداز و فی المثل استنت الفصال حتی القرعی سنة تسنان ندن خوابانیدن فحل ناقه را جهت کشش سن بالکسر دندان اسنان ج جمع الاسنان علی آسنة
مثل قن و اقنان و آقنة و فی الحدیث اذا سافرتم فی الخصب فاعطوا الرکب اسنتها ای امکنوها من المرعی و تصغیر سن سنینة و سال عمر و قولهم لا اتیک سن الحسل ای لا اتیک ابدا لان الحسل لا
سن تسقط سنه ابدا و هی فی النوی و سن القلم زبان قلم و موضع البری منه یقال اطل سن قلمک و سمنها و حرف قطک و ایمنها سنة مهرم و مکدا نیر یقال اعطنی سنة من ثومک ای حبة منه
ای کبر و اسن سدیس الناقة ای نبت فذلک فی السنة الثامنة سبها اسلوب فتهما سنان سرهای جنح دلو و تیزیهای مهره پشت سفن بکسر تین یکی سفینة ریگ تیره و بلند سنائن ج سنن

والیم سخین جهاک بر زمین و بلند کردن شع فت افض ۲ و آب بر رسی بتحتین یقول سنت الماء علی وجهی اذا ارسلتها ارسالا من غیر تفریق فاذا فرقتها فی الصب قلت بالشین المعجمة
سخت را ازین ستور راسان بالفتح شتران کلان سال سین سین حرفی از حروف تهجی و هی من حروف الزیادات و قد تخلص الفعل للاستقبال تقول سیفعل
قال ابن برید من العرب من یجعل السین تاء فی روی الشعر و من العرب من یجعلها کافا فیقول فلان لا یحسن سینا ای شینا و من شعبة الثلاث و سینین کقوله تعالی الم و حم
فا و آل السو و مناه قال عکرمة یا انسان لانه قال انک من المرسلین طور سینا بالفتح و الکسر و هی الشام طور سینین کذلک و بالفتح اجود فی الاولی لانه بنی علی فعلاء
و در ختی و کذلک سینین واحده تها سینینة لیس فی الکلام فعلاء بالکسر والمدکان ابو عمرو بن العلاء یختار الکسر فیهما و یعتبره بطور سینین و هو اکثر فی القراء
والکسائی یختار الفتح و هو صحیح فی النحو ضعیفه سین بفتحتین و هی دیهی ست ببغداد منها الثیاب السینیة و هی ازرسو للنساء و قول اللیث ثیاب من کتان بیض سهو قاله
ابو برده الثیاب السینیة هی القصبة و هی من حریر فیها امثال الاترج احسن و ام علی السیباوی ابو جعفر و احمد بن اسمعیل السفیان محدثان و سینینة بالکسر و فتح الباء و النون
المشدده ثقه فی سفینة سبعان بالفتح روبه شهای تنک سار بان بسکون الراء جد و الد علی بن ایوب بن الحسین الشیعی القمی راوی شعر المتنبی سوسن
گلیست معروف و سه بهری و بستانی صنفان آلازاد و هو الابیض و الاریسا و هو الاسما نجونی نافع من الاستسقاء یلطف للمواد و تغلیظه و الازاد لطیف نافع
من نفث الاهل السارد فی الدماغ محلل للریاح الغلیظة المجتمعة فیه و صلحه جلاء محلل و درقه نافع من حرق النار الحار و من لسع الهوام العقرب خاصة الواحدة سوسنة و
ابو القاسم الحسن بن محمد بن الحسن بن سوسنه کمرویه محدث سستان فی نسب ملوک بنی بویه سغان جوز شهای روی و بلاد اسفرائین بکسر الهمزه و الیاء
شهریست بخراسان سفان بالضم شیدرا تنایسند دوون استفاق کرپای لاغر سطعن فی عدوه عدا عدوا شدیدا السلتین من النخل ما یحیر فی اصولها حفرا
یجذب الما الیها اذا کانت لا یصل الیها الماء سحون محرکة جد و الد ابی القاسم احمد بن عبد الودود بن علی بن سحون الهلالی الاندلسی الشیسحون حصعفوق
ابو عبد الدانی بکر الاندلسی الادیب النحوی سنعوق ما فد و سختگی شکم و الفضل بن محمد بن سعدان کرد محدث سعان بالضم جوفی و اسوان بالضم و بفتح و غلط السمعانی فی
شهریست بصعید مصر منه نقیر بن عیسی المحدث و سونا یا بالضم دیهی ست ببغداد خلت فی السواد سسان بالفتح رگهای نرم **فصل**

الشین شان و شان کار و حال و درد و آب سرا شسر شئون جمع و یقال لا تشاتن شانه ای لا تقصدن امره شانات
و رگ که از سرتا قرو با چشم با فرود آید و شانت شانه ای قصدت قصده و اشانت شانه ای طلم الکرث له **شتن** بفتحتین در
ریشت شدن و شنوخ سبتی دست اصع ک اف ۱ رجل شثن الاصابع بالسکون و کذلک العضو و شثنت مشافر الابل من اکل
الشوک **شجن** و **شجن** بفتحتین حاجت شجون جمع و اندوه و اشجان جمع و اندوهگین شدن اصع ک اف ۲ شاجن نعت منه اشجان اندوهگین کردن
شجون باز داشتن حاجت کسی را از کار و اندوهگین کردن اصع ضب افض ۲) و راه وادی شجون جمع یقال الحدیث ذو شجون ای یدخل بعضه فی بعض شاجنة
وادی بسیار درخت شجنة بالکسر نام مردی و رگها و شاخهای درخت در هم شده و بالضم الشین کذلک و یقال بنی و بینه شجنة رحم ای قرابة مشتبکة و فی الحدیث
الرحم شجنة من الرحمن ای الرحم مشتقة من الرحمن والمعنی انها قرابة من الله مشتبکة کاشتباک العروق **شحن** و **شحن** پر کردن اصع بفتحهما قوله تعالی فی الفلک المشحون
و شحنت البلد بالخیل ای ملأته و بالبلد شحنة بالکسر من الخیل ای رابطة و راندن تقول شحنهم شحنا ای طرد هم شحنا و شحنی شحنة بالکسر کذلک منه عد و مشاحن الشحن العصبی
اذا تهیأ للبکاء **شدن** و **شدون** قوت گرفتن شاخ برآوردن آهو بره اصع ضب افض ۲ شادن آهو بره و شدن المهر ای قوی و اشدنت الظبیة فهی
مشدن اذا شدن ولدها مشادن مشادین جمع شده شیات شتران منسوب بشدن از یمن شدن شعرن بفتحتین درشتی زمین جای ماند شطن و شطنا انگ کبو
بازی کنند شعرن بضمتین کرانه **شطن** بفتحتین رسن دراز اشطان جمع و وصف اعرابی فرسا فقال کانه شیطان فی اشطان شطن بحرکتین و مخا
کردن از قصد اصع ضب افض ۲ شطون دور شدن اشطان متعدی منه شطون ونوی شطون دور و زنگ و حباب شیطان و هو کل عات متمرد من الجن والانس
والدواب فهو شیطان مارد قوله تعالی طلعها کانه رؤس الشیاطین قال الفراء فیه ثلثة اوجه احدها ان یشبه طلعها فی قبحه برؤس الشیاطین لانها موصوفة به والثانی ان العرب تسمی بعض الحیات شیطانا و هو
موصوف به و الثالث انه نبت قبیح یسمی برؤس الشیاطین و النون اصلیة اذا کان فیعالا من قولهم تشیطن الرجل و ان جعل زائدة اذا کان فعلان من شاط یشیط فی نفسه
شغن و **اشغنان** ترو لیده موی شدن **شفن** و **شفن** تیز نگریستن اصع ک ۱ ۲ نه شافن و شفون بالفتح و یقال
شغنت الیه شفنت بمعنی و هو نظر فی اعتراض قال ابو عبیدة هو ان یرفع الانسان طرفه ناظرا الی الشیء کالمتعجب منه او کالکاره له

شغن یقال شغیل بشغن اتباع له شل و شج و دعو شقونه کلی (عح بعضهم) یقال شغنت علیه ای تلمت اشغان کم کردن وکم داون یقال شغنتها و اشغنتها (عح ف
اص ۲) **شن شن** شا شیدن آب و پراگنده کردن (عح ف اص ۲) و منه قیل شن علیهم الغارة و اشن اذا فرقها علیهم من کل جهة
و مشک کهنه دریده و شنة مثله شنان بالکسر جع و یجیء از عبد الیقیس و منه المثل وافق شن طبقة شنین چکیدن آب و اشک ما شنان شغر فی شنانة
بالضم آب که از مشک واز درخت چکد شنان بالفتح بلا همز لغة فی شنآن تشن کهنه شدن مشک و پراگریدن و خشک شدن اندامها و استخوان از پیری
و تشانت القربة ای خلقت و تشان الجلد ای یبس **شنون** بالفتح شتر میانه گوشت و گرسنه شششنه خو و طبیعت و استشن الرجل ای هزل +
شین شین عیب و زشتی و هو خلاف الزین (عح ف اک ۲) مشاین معایب و مقابح شین حرفی از حروف معجمه بجای ضمیمه شاین کوکی
نازک اندام فربه و قد شین الغلام (عح ف اص ۲) شیانة نام شخصی و بالضم احمد بن الفضل بن شیانة الهمدانی الکاتب و عبد الرحمن بن محمد شیا
نه جزو و علی بن عبد الملک بن شیانة محدثون و ابن شیان کشدا و عبد العزیز بن محمد العطار و بالضم شیبان بن حسبر بن نزر قد دو احمد جعفر و هذا القب
و احمد بن الحسین البغدادی یعرف بشیبان و اشبونة بالضم شهریست بمغرب و شین نزدیک شد شیبانی و اشبانی بالضم مرد سرخ چهره و سیگون بروت
شتن بالفتح بافتن جامه (عح ف اص ۲) شاتن و شتون نعتان منه یعنی جولاهه اشتون بالضم قلعه ایست باندلس و موضعیست نزدیک الطایف
شتان بالفتح کوهیست نزدیک یامین گدی و گدا اشتون بالضم پارچهای ترهم رجل شثن الکف مرد درشت کف و محمد بن ابی المظفر بن شثانة کرمانیة محدث فر د
شتقلی بالفتحات دهی ست بمصر **ساشحین** بکسر الالف و التاء روستائی ست بمصر قیل منه محمد بن احمد بن ست المحدث **شیخون** شیخ یعنی پیر و الشخن لغة فی الشحن
شذونة بالفتح شهریست باندلس منه ابو عبد الله بن حاجة النحوی **شذان** دکو نه بفتح الذال پارچهای گنده سوز فی تعمل بالیمن الی بهیا نسب ابو ایوب الحافظ لان
اباه کان بیعها **شرن** شکاف سنگ و قد شرن شکاف در سنگ شد (عح ک اف ۲) و بفتحتین شهری ست بطبرستان و در آن بالضم کاچیره و گل کا
و محمد بن عبد الله بن الشار زان محدث **شستان** بالکسر علی بن ابی سعید بن شستان المحدث **ششنه** عمل من اعمال البطلیوس **شاصونة** آوندهای سفالی
بر بنیه شو اصن بیج و نام مردی **شعشن** کجعفر و الدابی ر و یج و ذو نب الصحابی **شعنبة** بالضم شنقوار جامه و شاخ تر شغن کقصر دیج **شغرنة** بالرا و النون
بر وزن و معنی شعنرنیة بالزاء و البار و ذلک فی الصراع یعنی آن بندی ست از کشتی **شغنتة** جاع کردن **شکدانة** بالضم لقب عبد الله بن عامر المحدث **شلوبین**
او شلوبنیة شهری ست بمغرب منه ابو علی الشلوبینی النحوی **شمن** بفتحتین دهی ست باستر آباد منها ابو علی حسین بن جعفر الشمنی **شمونه** شهریست باندلس **اشمونین**
بالضم بلفظ التثنیة شهری ست بصعید اوسط و اشمون جریس بالضم دهی ست بمصر و **شطنوف** بمصر **شنونة** بالفتح زن کول و جای خلاة لغة مصریة و سوانی
که برای چهار پا آماده باشد **تشون** سبکی رای و هو یشون الراس ای یفرح **شونیز** **شابزن** پرنده ایست مشهور و عمود ترازو

فصل الصاد

صبن صبن باز داشتن نیکی و هدیه از کسی (عح ف اک ۲) و اذا سوی المقامر الکعبتین فی الکف ثم یضرب بهما قیل صبن و یقال له اجل لا تصبن
صابون معروف **صحن صحن** نیکو کردن و صلح کردن میان دو قوم و زدن و ناقه صحون ناقه لگد زننده و طبق بزرگ و داد دن جیزی در طبق (عح بفتحها)
سنج و بها صحنان یضرب احدهما علی الآخر صحنا بالکسر نان خورش بید و بفتح صحناة ماهیانه **صدن صیدن نانی** بیابود و جانوریکه در زمین خانه ساز
و آنرا نابید کند صیدن شغلو پادشاه **صعن صعون** بالکسر و تشدید النون شتر مرغ تر **صفن صفن** بفتحتین پوست خایه مردم صفنات
بالضم جمع صفن بالضم سفرهٔ از چرم و ادیم که در وی آب کنند و توبرهٔ شبان و شتربان که زاد و اسباب خود در وی نهند و صافن بخشش کردن و
صافن اسب بر سه پای استاده و سر سم چهارم بر زمین نهاده و الیقم القائم الذی یصف قد میه صفون بالضم مصدر منه (عح ف اک ۲) و منه قوله تعالی
الصافنات الجیاد و فی الحدیث کنا اذا صلینا خلفه فرفع راسه من الرکوع قمنا صفونا فاذا سجد تبعناه ای قمنا صافین اقدامنا صافن الفر رگ ساق صفین بالکسر
موضعی **صمن صمن** بالکسر کبیر و بر و منش جدا و روزی از ایام عجوز و صلابیر پوشیده که در وی نان نهند صمان بالضم گند لعل و قد اصن الرجل ای صار له صمان اذا
سنج بالفتح کسر و اصنت الناقة اذا حملت فاستکبرت علی الفحل فلان یصن غضبا ای متنکی **صون صیون** صیانة نگاهداشتن و هو مصون و مصوون بالنقص و التمام
فسر فی نقود فی صوان بالضم و الکسر صیان بالکسر جامه دان و تخت جامه صان الفرس ای قام علی طرف حافره من حجی او حفا صوان بالفتح و التشدید نوعی از سنگها صوانة یکی
صین صین بالکسر چین و هی بلاد الترک صوانی چینی ها و هی الاوانی المنسوبة الیها **ضمیمه صبهان** شهری ست در پارس قد ذکر فی الاص **صعرتن** کعلبطا زفت

فصل الصاد

بفتح تا ... والتطريه في الكلام صغا بالفتح معرب چغانه وآن نام سازیست صغانیة شهریست بزرگ بماوراء النهر وینسب الیها امام الحافظ في اللغة الحسن بن محمد بن الحسن فهو الصغاني ... ونسبته صغاني وصاغاني معرب چغانیان واسحق بن ابراهیم بن صینون الصینونی زاهد محدث

ضأن ۲ ضائن میش نر خلاف ماعز والجمع ضان خلاف معز مثل راکب ورکب وضان بالتحریک ایضا مثل حارس وحرس وقد یجمع علی ضئین مثل غاز وغزی ضائنة مؤنث ضوائن ج واضأن الرجل ای کثر ضانه ضبن ۲ ضبن بالکسر کش وهو ما بین الکشح والابط واول الجنب الاوط تحت الصبیر ... وضبنت الشیء واضطبنته زیر کش گرفتم ضبنة الرجل بالکسر وضبنة بفتح الضاد وکسر الباء عیال مرد مکان ضبن ای ضیق والمضبون الزمن

ضجن ۲ ضجن بفتحتین کوهی است ضجنان بسکون کوهی در ناحیه مکه ضغن ۲ ضغن دشمنی زحمت دادن ... وآنکه بازن ... باشد وآنکه بر جاوز حمت ... کنند ... نام ... ضغن ۲ ضغن بالکسر کینه ضغینة مثله ضغن بفتحتین مصدر منه ... ومیل کردن ... یقال ضغن فلان الی الدنیا ای رکن الیها وتضاغنوا واضطغنوا ای انطوا علی الاحقاد واضطغن الشیء ای اخذه تحت حضنه یقال کانه مضطغن صبیا ای حامله فی حجره وفرس ضاغن اسب ... ضفن ۲ ضفن دست انداختن ... وغائطا افگندن ... وبار کردن ... ضفن البعیر برجله وضفن بغائطه ای رمی به وضفن علی ناقته ای حمل علیها وضفنت الیهم ای اتیتهم وضفنته ای ضربته ... ضفنت بالانسان الارض ای ضربتها به ضفن مثال ... طفیلی ...

ضمن ۲ ضمان بالفتح پذیرفتن ... ضامن ضمین پذیرا ... تضمین ... نیز بشعر ... تضمین بیتی که موقوف بیت دوم باشد ... تضمن پذیرفتن وفراهم گرفتن مکتوب ولفظ معنی را ضمن الکتاب بالکسر طیه یقال کان فی ضمنه ... ضمن بفتحتین ایضا مصدر ... وفی الحدیث من اکتتب ضمنا بعثه الله ضمنا ای من کتب نفسه فی دیوان الزمنی ... فی الحدیث انه صلی الله علیه وسلم کتب ان لنا الضاحیة من البعل ولکم الضامنة من النخل والضاحیة هی الظاهرة التی فی البر من النخل والبعل الذی یشرب بعروقه من غیر سقی والضامنة ما تضمنها امصارهم وقراهم من النخیل مضامین ما فی اصلاب الفحول ونهی عن بیع المضامین والملاقیح

ضنن ۲ ضن بالکسر ضنانة بالفتح بخیلی کردن ... وهو ضنین ... وفلان ضنی ای خاصتی وفی الحدیث ان لله تعالی ضنائن من خلقه یحییهم فی عافیة ویمیتهم فی عافیة وهذا علق مضنة بکسر الضاد وفتحها ای نفیس مما یضن به ضنة بالکسر ...

ضهن مضنون غالیه ... ضون ۲ ضیون بالفتح گربه نر ضیاون ج ... ضحن ۲ ضحن بفتحتین شهریست منقول عن ابن سیدة وانشد بیت ابن مقبل الذی انشده الجوهری ... ضدن ... ضند ... ضندوان وضندیان ... ضیطن ... ضیطان بفتحتین ... ضین بالکسر کوهی است بزرگ ...

فصل الطاء

طبن ۲ طبن بفتحتین زیرکی ... طبانة طبانیة طبونة بالفتح فهو طبن ... فهو طابن وطبن ای حاذق ... آتش خوابانیدن ... طابون جای آتش خوابانیدن ویقال طابن هذه الحفیرة ... طأمنها وطاطنها ... مثال ... والطبان ... ای الناس ... طبن ... طحن ۲ طحن ... طاجن بفتح الجیم تابه معرب ... الاحتجان ... من اصل کلام العرب طحن ۲ طحن آرد کردن ... طحنت الرحی وطحنت الابل ... طحن بالکسر آرد وطحنت الافعی ... طاحونة آسیا طواحین ج ... دندانهای بزرگ طحانة ... طحون بالفتح ... الفتح ... طحان آسیابان

طعن ۲ طعن زدن ... طعن کردن دکسی طعان ... ورسیابان رفتن ... یقال یطعن الفرس فی العنان مطعان بالکسر بسیار نیزه زننده طعن کننده ... وتطاعنوا واطعنوا وفی الحدیث لا یکون المؤمن طعانا یعنی فی اعراض الناس طاعون مرگ وبا طواعین ج

طمأن اطمئنان ... طمانینة بالضم آرامیدن ... تصغیر مطمئن طمیئن بحذف المیم من اوله واحدی النونین من آخره ... طمأنینة تصغیر طمانینة بحذف احدی النونین لانها زائدة وطمأن ظهره وطامن بمعنی علی القلب وطامنته ... طنن ۲ طنین بالفتح آواز مگس وبانگ طشت ... ویقال ... طن فلان ای مات ... بانگ آوردن طشت ... طن بالضم ... وقطعة ...

طين طين بالكسر گل طينة اخص منه و سرشت وخو تطيين اندودن ونصب هم لافتيد و واقيل طنت اسطح فهو مطين وطان فلان كتابه خيتمه بالطين و اقيل طال الله على الخير وطامه اى جبله عليه يوم طان ومكان طان وارض طانة گل ناك فلسطين بكراف م اشهر وصيمه طيفن شادمان وخوش عيش شدن رعع ف ا
طرن بالضم ريشه طارونى قومى از ان طرين الشراب اى اختلطوا آن اسكيعنى شراب خورندگان با هم از سستى اختلاط نمودند طرين كدر بهم لاتى واتى بالطرين والغدين اى غضب طرنيانة بالكسر شهريست بمغرب اطرون بالضم شهريست بفلسطين طرون كصبور ضعيفست بار صنيه طورين با السم ديهيست بر ری طركونة بالفتح وشد الرا وضم الكاف شهريست باندلس و ضعيفست و گيرمعرب طيسانية بالفتح شهريست با شبيلية وثلس الامجم الاعلى ذوات طلس والاثقل طواسين يعنى جمع طلس ذوات اسين ست طواسين طعقنة بالفتح زن بدخو و بضم طعقنة گوسفند بسيار طقفن مرگ طقفانية كسلانية دشنامست براى مردان و زنان طفانين و سخن بيهوده و عبس وخلاف جستن و طفن الحسن و طفن خلقه خوى او نيك شد طوانة كشمانة نام ضعيفست

فصل الظاء

ظعن ظعن بالسكون والحركة رفتن و كوچ كردن (رع ع بفتحهما) اظعان بردن و راندن ظعينة هودج و زن كه در هودج باشد ظعن بضمتين و سكون الثانى ظعاين اظعان ج قال ابو زيد لا يقال حمول لا ظعن الا للابل التى عليها الهوادج و هذا البعير تظعنه المرأة اى تركبه من الانتقال ظعون بالفتح شتر هودج كش ظعان بالكسر رسن كه بار بوى بندند ظنن ظن گمان و گمان بردن و دانستن تقول ظننتك زيدا و ظننت زيدا اياك وقوله تعالى و ظن داود انما فتناه اى علم و ايقن و اظنه و ظننين متهمست كرده شده و ظنة بالكسر تهمت ظنين كراف م ج يقال اظننت به الناس اى اتهمه على فعله و فى حديث ابن سيرين لم يكن على يظنّ فى قتل عثمان رض و هو يفتعل من الظن فادغم قال الشاعر شعر و لا كل من يظنّنى انا معتب ما يردى على اقول و تظنى گمان بردن و اصله التظنن فابدل من احدى النونات ياء مظنة الشى بكسر ٢ موضعه و مالفه الذى يظن كونه فيه مظان ج ظنون بالفتح مرد بدگمان و چاه كه در وى آب هست يا نه معلوم نباشد و كم آب و دام گذارده شده يا نه معلوم نباشد ضيمه ظران بالفتح نام موضعيست

فصل العين

عبن عبن بالسر عبن شده النون گرگس ضخيم وكذالك الجمل و عبنى مثله الحق التفعلى بياء ا و صلاته ونث عبناة موثق عبنيات ج عثن عثان بالضم دود و گرد عثن كو كلك عواثن ج يقال عثنت النار تعثن بالضم اذا دخنت تعثين بوى دود دادن جامه اعثنون بالضم موهاى دراز زير زنخ شتر و اول باد و باران عثانين ج عجن عجين بالفتح خمير عجين خمير كردن و مشتى ناهر چيزى و دست زدن شتر بر زمين در رفتن و بر زمين تكيه كردن بوقت برخاستن از ضعف و پيرى (رع ف اك ٢) اعتجان خمير گرفتن عجن بفتحتين فربه شدن (رع ك اف ٢) عجين ناقة عجناء و عجنة نعت منه و آماس ميان فرج و دبر ناقه يقال ناقة عجناء عجان بالكسر ميان خصيه و دبر عجان بالتشديد گول عليمن زن گول لام زائده عجمن عجاهن بالضم خادم خوان سالار عجاهنة بالفتح ج و بالضم لغت مونث منه و قد تعجهن عدن عدن اقامت كردن و بر جاى هميشه بودن (رع ف اك ٢ و ض ٢) و منه جنات عدن اى جنات اقامة معدن جاى باشش تابستان و زمستان و مركز هر چيزى عادن ناقة بر جاى باشنده از علف عدن بفتحتين شهرى عدن ابين كرانه دريا قيدان خرمايان دراز و قد مر فى الدال عدنان نام مردى عدينة پاره بن لو عدائن ج يقال غرب متعدن الذى قطع اسفله ثم خرز بقيته عدانات گروهاى مردم عرن عرين بالكسر اصل هر چيزى و بيشه قوم يقال هم عرانين القوم و بينى نزديك ابرو عرانية بالضم انچه موج از يك آب برآرد عران بالكسر چوب بينى شتر عرن همدر شده رع ف اض ٢ عران البقرة چوب بكره مجرى كردن عزره سنان مسمند گردد بر عران وى يعنى چوب وى عران ايضا معدى بقيه وارهم عارنة اى بعيدة عرن بفتحتين گفتگى پاى ستور (رع ك اف ٢) ريش كردن ستور عرينة بالضم قبيله گروه كه ار تداد آوردند در عهد رسول عليه السلام و هم العرنيون عرين عرنية جاى شير يعنى بيشه و درختستان يقال ليث عرينة ليث غابة عرين ايضا گوشت طبى از تميم عرنة مصغرة قبيله از بجيله عرنة بالكسر افتاده از رياقتى بيخ درخت كه بوى خوش دهد پوست را عرنان بالكسر كوهى ستاى معروف ستور استه از عرنة عربون عربون عربان بالضم فيهما كعربون بفتحتين ربون تقول منه عربنته اذا اعطيته ذلك عرتن عرتن گياهى كه بوى دباغت كنند و جمله عرتن مثل قرنفل حذفت منه النون و ترك على حاله و هم معرتن اى مدبوغ بالعرتن عرتنيات موضعى عرجن عرجون بالضم درخت خشك شده و شاخهاى بريده آن و منه قوله تعالى حتى عاد كالعرجون القديم و عرجنه اى ضربه بالعرجون عرهسمين عرهسمين بالضم شكوفه عسن عسن بفتحتين كيكار ريدن آب و علف در خوردن آن ستور (رع ك اف ٢) عسنت الابل اى سمنت فيها انكاد ونت دواية عسن اخت علو عسن

عَشَن و اعتشن بفتحتین بمعنی ... و هو احسان الشیء آثاره ومکانه وتعشن فلان اباه ای نزع الیه فی الشبه وتعشنت الشیء ای طلبت اثره ومکانه عشن
قال برأیه تعیین محق انست بخود گفت عشانة بالضم تنه درخت ابو عشانة کنیت مردی عشزن عشوزن مرد درشت سخت عشوزة نیز مونث عطن
عطن پوست را در شوره نهادن بجهت دباغت تا موی باز وی بریزد از صح ف اص ۲ وک ۲ معطون نعت منه عطن بفتحتین گندیده شدن پوست
در سر آهیختن و منعطون شدن وی از صح ک اف ۲ م تعطان کذلک و خوابگاه شتر و آغل گوسپند نزدیک آب معطن بکسر الطاء کذلک اعطان معاطن ج
عطون بالضم سیراب شدن و فرو خفتن از صح ف اص ۲ وک ۲ ابل عاطنة عطون وعواطن ج اعطان خوابانیدن شتر را بعد از شتران عاطنة شدن
واعطن الرجل بعیره اذا لم یشرب فرده الی العطن ینتظر به وفلان واسع العطن والبلد اذا کان رحب الذراع عفن عفونة تبه و گندگی هوا و گوسپیدگی عفن بفتحتین
مصدر منه از صح ک اف ۲ م عفن نعت منه وعفن الحبل ای بلی عکن عکنة بالضم نورد شکم از فربهی عکن اعکان ج وتعکن البطن صار ذا عکن نعم عکنان
کثیرة بالتحریک والتسکین علن علانیة آشکارگی خلاف سر علون بالضم مصدر منه از صح ف اص ۲ علن بفتحتین کذلک از صح ک اف ۲ م اعلان مصدر منه
علان بالکسر آشکارا کردن با هم وسید اکردن علنة مثال همزة راز نهان نادارنده وعلوان الکتاب عنوانه وعلونة وعلونة بمعنی علجن علجن ناقه اکنده
گوشت ویقم نون زائدة والعلجن المرأة الماجنة عمن عمن بالمکان یعمن ای اقام به عمان بالضم مخففا شهری بیمن واما الذی بالشام فهو عمان بالفتح والتشدید
واعمن الرجل اذا صار الی عمان عنن عنن بفتحتین پیش آمدن چیزی و پیش گرفتن کسی را از صح ف اص ۲ وک ۲ رجل معن کذلک . اف ۲ م ای عرض اعترض
خطیب وامرأة معنة عنین بکسرتین نامرد وعنینة زن که او را آرزو مرد نباید و هو فعیل بمعنی مفعول وعنن الرجل عن امرأته اذا احکم القاضی علیه بذلک او منع عنها
بالسحر وغیره والاسم العنة بالضم وهی ایضا حظیرة الابل عنان بالکسر اعنة ج ومعارضه کردن عنانا بالمتن و درکشیدن ویقال طرق العنان یعنی سبک شرکة العنان
وهو ان یشترکا فی شیء خاص دون سائر اموالهما کانه عن لهما شیء فاشتریاه مشترکین فیه وعنانک بالضم ان تفعل کذا ای جهدک وعنائیک کانه من المعانة ای المعارضة
من عن یعن ای اعترض عننت الفرس حبسته بعنانه واعننت اللجام ای جعلت له عنانا تعنین مثله عننت الکتاب واعننته لکذا ای عرضته له وصرفته الیه
عنوان الکتاب بالضم مهر و هی اللغة الفصیحة وقد یکسر ویقال عنیان بالضم والکسر وعنونت الکتاب وعنونته وعنیته بمعنی اعتنان پیش گرفتن وهو الاعتراض
عنون بالفتح ستور پیش رونده ویقال العطیة عین عنة ای خاصة من بین اصحابه ورأیته عین عنة ای الساعة من غیر ان طلبته واعننت بعنة لا ادری ما هی ای
اعترضت لشیء لا اعرفه ویقال لقیته عین عنة اذا رأیته عیانا ولم یرک عنان بالفتح ابر عنانة واحدة عنانة مثله واعنان السماء صفائحها وما اعترض من اقطارها کانه جمع
عنن والعامة تقول عنان السماء بالکسر عنعنة بهمزه را عین گردانیدن در لفظ چنانکه لغت تمیم است تقول عن فی موضع ان عن مخففة از وی کلمة للبعد والمجاوزة
تقول رمیت عن القوس لانه بها قذف سهمه عنها وعداها واطعمته عن جوع جعل الجوع منصرفا به تارکا له وقد جاوزه وقد یقع من موقعها الا ان عن قد یکون اسما
یدخله حرف جر لانک تقول جئت من عن یمینه ای من ناحیة یمینه وقد یوضع عن موضع بعد کما یقال تفحت عن حیال ای بعد حیال وقد یقع عن موضع علی یقال افضلت
فی حسب عنی ای علی عون عوان بالفتح میانه سال از هر چیز عون بالضم ج وفی المثل لا تعلم العوان الخمرة تعوین عوون میانه سال شدن یقال عونت
المرأة وعانت ایضا حرب عوان وهی التی قوتل فیها مرة کانهم جعلوا الاولی بکرا البقرة عوان لا فارض ولا بکر کقوله تعالی انها بقرة لا فارض ولا بکر
عوان عون یاری گر اعوان ج معونة اعانت یاری دادن یقال رب اعنی ولا تعن علی ویقال ما عندک معونة ولا معانة ولا عون رجل معوان
بالکسر کثیر المعونة للناس استعانة یاری خواستن وموی زهار ستردن معاونة یاری کردن تعاون یکدیگر را یاری کردن اعتوان مثله تمعن ماعانة
من النساء التی طعنت فی السن لا تکون الا مع کثرة اللحم عانة گله خر کره عون ج وموی زهار و نام دهی بر لب فرات ینسب الیها الخمر فیقال عانیة
وربما قالوا عانات وهی من اسمائها عهن عاهن شاخ درخت خرما که نزدیک تنه باشد عواهن ج وایضا اعضای جوارح مردم و رگهای
رحم ناقة ویقال عهنت عواهن النخل تعهن بالضم ای یبست ورمی فلان بالکلام علی عواهنه اذا لم یبال اصاب ام اخطأ عهن بالکسر پشم عهنة پاره از وی
عهون ج وفلان عاهن مال اذا کان حسن القیام علیه ویقال اعطاه فلان من عاهن ماله و آهنه ای من تلاده عاهن حاضر و مقیم ثابت وعهن بالمکان یعهن ای
اقام به عین عین چشم مونث اعین عیون اعیان ج عیینة تصغیرها ومنه قیل ذو العیینتین للجاسوس واسم رجل وچشمه و چشم زانو وچشمه آفتاب و زر
درست و مال سیاه و بیابان و جاسوس وگزیده هر چیزی وشخص و نفس هر چیز یقال هو هو عینا و هو هو بعینه وقول الحجاج نعیننک

سن آمده که یعنی منظر کی اکبر من سنک ومردم تقال بلد قلیل العین ای قلیل الناس وچشمه ستاره زر تقال فی المیزان عین اذا لم یکن مستویا و باران چند روز
که نایستد وحرفی حلقیه از حروف هجا وتقال فعلته عمدا عین اذا تعمدته بجد ویقین وکذلک عمدا علی عین وتقال لقیته اول عین اول عاینته وادنی عاینته
ای قبل کل شیء ومن المثل الجواد عینه فراره ویقال لا اطلب اثرا بعد عین ای بعد معاینته وعاینته بنی فلان اعوانهم ودیعیانهم وما بها عاین وکذلک ما بها عین ای
احد اسود والعین کوهی راس عین شهری عیون البقر نوعی از انگور اعیان القوم اشرافهم اعیان برادران مادری ومعاینه برادری بودن
ویقال هو عبد عین ای هو کالعبد لک ما دمت تراه وادعیت فلانا ویقال انت علی عینی فی الاکرام والحفظ جمیعا قال الله تعالی ولتصنع علی عینی یقال
بالجلد عین وهی دوائر رقیقه وذلک عیب فیه تقول منه تعین الجلد وسقاء عین ومتعین وتعین الرجل المال بچشم کردن وتعین علیه الشیء لازم شد بر وی تعینه
وحفرت حتی عنت ای بلغت العیون وعنیت الماء مثله [illegible] معین ومعیون علی النقص والتمام آب روان روشن عینان بالتحریک وان شدن آب
دانتک یقم شربه عاین ای من ماء سائل وعنت الرجل اصبته بعین چشم کردم فانا عائن وهو معین ومعیون تعیین مخصوص کردن چیزی از جمله وآب در مشک تو
ریختن تا چشمهای وی بگیرد ومروارید سوراخ کردن ودر روی کسی بدیهای وی او گفتن معتین [illegible] گاو بالترکیه توقا معاینه عیان بدیدن بچشم
اینا عیان ذو خط که بجست فال قمار بر زمین کشند عیان بالکسر ایضا آهن آماج عین ج عین بالتحریک اهل سرای جماعت یقم جاء فلان فی عین ای فی
جماعة اعین فراخ چشم عیناء مونثه عین جمعها وصله فعل بالضم ومنه قیل لبقر الوحش عین والثور اعین والبقرة عیناء عینه بالکسر مثله یقوا عتان الرجل اذا
اشتری الشیء بنسیئة ویقم هذا عینه المال ای خیاره مثل عیمة وثوب عینه اذا کانت حسنا فی مرآة العین اعتیان بنسیه خریدن چیزی وگزیده گرفتن چیزی وبدیان
شدن یقم اعتان لنا فلان ای صار لنا عینا ویقم ایضا عان علینا فلان یعین عیانة ای صار لنا عینا ویقم اعین لنا منزلا [illegible] ضمیمه عتن بضمتین
سختی کنندگان عتون وعاتن یکی وعتله الی السجن بسوی زندان سخت راندن (عع ف اک ۲ وض ۲) وعتن علی غریمه [illegible] وسختی کرد [illegible]
بالکسر [illegible] عذانه بالفتح سست [illegible] اعزن فلانا ای قاسمه فی النصیب فاخذ کل نصیبه اعفن الامر کار کهنه شد ودشوار شد
عفاهین [illegible] شتر مادة توانا وجالاک عفقفه بالفتح قلعه است باران عقیون بالکسر وفتح الیاء بحر من الربح تحت العرش فیه ملائکة من ربح یسمعهم ما تحت
ریح ناظرین الی العرش تسبیحهم سبحان ربنا الاعلی وعقیان فی الیاء

فصل الغین

غبن غبن نقصان آوردن در بیع (عع ف اک ۲)
یقال غبنه فی البیع ای خدعه وغلبه فهو مغبون غبن بالتحریک نقصان در رای (ع ک اف ۲) وغبن رایه اذ نقصه فهو غبین ای ضعیف الرای و
غبانة والغبینة من الغبن کالشتیمة من الشتم تغابن یکدیگر را در زیان افگندن یوم التغابن روز قیامت مغابن بن های ران غبنت الثوب والطعام
مثل خبنت وقد ذکر غدن اغدیدان تمام رسیدن ودراز شدن موی وگیاه اشباب الغدانی الغض غدن بفتحتین سستی غدانة
بالضم حی از بنی یربوع غدان [illegible] غرین [illegible] لای سیل آورده وطباکان [illegible] کذلک غسن [illegible] دستهای موی
پیشانی [illegible] گیسو مانند آن غسنة بالضم غسناة مثله غیسان بالفتح تیزی جوانی وهو فعیال منه غسان نام آبی وقبیله غصن غصون
بالضم شاخ درخت اغصان وغصون ج غصنة بالکسر کذلک مثل قرط وقرطة وغصنة اغصنة ای قطعة ابو الغصن کنیت جحی غضن غضین باز
داشتن (عع ف اک ۴ وض ۲) یقم ما غضنک عنا ای ما عاقک عنا غضان [illegible] باریدن تغضین از نکه وی کردانیدن تغضن لازم منه غضون
بفتحتین والسکون آژنگ پوست وشکن زره وغضن العین جلدتها الظاهره مغاضنة شکنهای چشم نمودن ویقم للمجدور [illegible] الجدری جلده اصبح جلده
غضنه واحدة ویقم بالبا [illegible] غمن غمین پوست ترا در زیر چیزی نهادن تا پشم های وی ریزد (عع ف اص ۴) فهو غمین [illegible] خرما پنیدن
میوه وخرمای نارسیده تا رسد غنن غنه بالضم آواز در بینی اغن از بینی سخن گوینده یقم ظبی اغن و واد اغن بسیار علف که در وی مگس و آواز و
بسیار باشد قریة غنّاء وبسیار مردم واغن السقاء ای امتلأ واغن الوادی فهو مغن غین غین تشنگی یقم منه غینت اغین وغانت الابل
مثل غامت وابر وتیرگی ویقم غین علی کذا ای غطی ومنه الحدیث وانه لیغان علی قلبی واغان الغین السماء ای البسها وحرفی حلقیه از حروف تهجی
غینة بالکسر آنچه از مردار برآید چون ریم وخون وجز آن وغانت نفسه تغین ای غثت اغین سبز شجرة غیناء کثیرة الورق غینة بالفتح درختی است در
بی آب [illegible]

غزران بالضم موضعی غزن گشتن ناتوان و غزون العین علی القرو یعنی خمیر بر پوستین خشک شد (صح ک اف ۲ غزنه شهری ست از فراخترین و پاکیزه ترین بلاد غزنیان دهی ست بماوراءالنهر غشش بجوب دستی و شمشیر زدن (صح ف اض ۲) غشاملیس زبیدین زراعت آنچه باقیماند و تغشش الماء رکید البعر فی غدیره بخوه غلوان شباب جوانی جوش زدن (صح ف اض ۲) غلوان الشباب ابتداء غلوان الامر کذلک تغلون بر کسی تمسیدن و بجنگ اقدام نمودن **فصل الفاء فتن فتنة** بالکسر آزمایش و فتنت الذهب ادخلته النار و دینار مفتون بآتش در آورده فتان زرگر و دیو فتن سوختن (صح ف اض ۲) قوله تعالی یوم هم علی النار یفتنون ورق فتین ای فضة محرقة فتین بالضم زمین سنگناک فتهان درفتنه افتادن و مال و عقل رفتن یقیر افتتن الرجل و فتن فهو مفتون و بفتنه افگندن کسی را فتون آزمودن و بفتنه افگندن و بفتنه شدن متعد لازم قلب فاتن ای مفتتن فتنة المراة و افتنته ای دلهته فاحبها فاتن گمراه کننده قال الفراء اهل الحجاز یقولون ما انتم علیه بفاتنین اهل نجد یقولون بمفتنین و قوله تعالی بایکم المفتون الباء زائدة کالباء فی و کفی بالله و المفتون الفتنة و هو مصدر کالمعقول و المجلود و بایکم الابتداء و المفتون خبره و قیل المفتون بمعنی الا و ما قبله خبره کقولک بمن مررک و علی ایهم نزولک لان الاول فی معنی الظرف فیقدم تفتین در فتنه افگندن تفتن ای مفتون جدا فتان بالکسر غلاف از پوست که در پاهای کشند فحج فحجن بالفتح سداب **فدن فدن** بفتحتین کوشک فدان بالتشدید ساخت آماج کشاورز و گاو قلبه ران و هو فعال فدادان مخفف آن **فرن فرن** بالضم فرنین که بروی نان پزند فرنی بالضم نان فرین بخت **فرتن فرتنی** مقصوره نام زنی و کوشکی و کنیزکی فرحن فرجون مثال فرعون بشت خار ستور و منه فرجنت الدابة **فرسن فرسن** بکسرتین سپل شتر و سم گوسفند و النون زائدة و قد ذکر فرعن فرعون لقب کافری که و اسمه ولید بن مصعب و ستمکار فراعنة ستمکاران تفرعن و هو ذوفرعنة ای دهاء و مکر **فطن فطنة** بالکسر زیرکی و تیزی خاطر و دانستن (صح ف اض ۲) فطن ک ۲ و ض ۲ و نعت منه فطنة الیضر فطانة فطانیة بالفتح فیهما دانا و زیرک شدن (صح ک اف ۲) بالضم فیهما مفاطنة با هم زیرکی نمودن فکن تفکن پشیمانی بر گذشته و قری قوله تعالی فظلتم تفکهون بالنون **فنن فن** گونه فنون جمع افانین روشهای سخن و راههای وی و رجل مفن ذو فنون و افتن آمد بالافانین فن الیضر راندن (صح ف اض ۲) فنن بفتحتین شاخ افنان افانین جمع شجرة فناء ذات افنان و فنواء کذلک علی غیر قیاس تفنین در آمیختن و ثوب فیه تفنین اذا کان فیه طرائق رجل مفن ک اف ۲ الذی یاتی بالعجائب و امراة مفنة فنان الحمار الوحشی الذی بطنون من العدو **فلن فلان** بالضم کنایت از کسیکه سخن وی گفته شود و یقال فی النداء یا فل بحذف الالف و النون لغیر ترخیم و لو کان ترخیما لقالوا یا فلا و ربما جاء ذلک فی غیر النداء **فلکن فیلکون** بردی و هی فیعلول **فین فینات** ساعت یا لقیه الفینة الفینة بعد الفینة ای الحین بعد الحین و لقیه فینة بلا الف و لام لما قالوا القیة الندری و فی الندری و رجل فینان حسن الشعر طویله و هو فعلان **فیمه الفرفیون** و یلطف نافع لعرق النساء و برد الکلی و القولنج و لسع الهوام و عضة الکلب و یسقط الجنین و یسهل البلغم اللزج فرزان الشطرنج معرب فرزین فرازین جمع فرغانة شهری معرب فار فاوان دهی ست باصبهان منها جماعة محدثون فسکن جرج و دهی ست از نه و یک اسم و فستن بالفتح و دهی ست بمصر فشنة دهی ست به بخارا فاشان دهی ست بمرو فیثیون جزیره ست نشین دهی ست عجمی فطر اسالیون بالضم شکوفه کرفس کوهی لغة یونانیة فلس بفتحتین دهی ست بین ارتقلعه با بنی زبید **فلستن** دهی ست در اصبهان از وست جماعتی از محدثین فندین بالضم و کسر الدال المهملة دهی ست بمرو و منها الفقیه محمد بن سلیمان الفندینی ... **فصل القاف قبز** قبون رفتن ... زمین (صح ف اک ۲) حار قبان و هو فعال الوجه ان یکون فعلان و هو دویبة و قد ذکر فی الباء قبان کبان معرب و مخفف الضم فلان بنبار علی فعلان ای امین علیه اقبان ای تقبیض **قتن قتانة** کم خوار و اندک طعام شدن (صح بضمها) رجل و امراة قتین قتینة بکنه **قحزن قحزنة** بالفتح چوبکینی و افگندن بعدل القوم ضربه و ضربه حتی یقحزن ای سقط و وقع **قرن قرن** شاخ و گیسو و له قرنان ای ضفیرتان و کوهی خرد تنها و یک اسب یقال حلبنا الفرس قرنا او قرنین و هفتاد سال و قیل سی سال و سی سال مر دیقال هم علی قرنی ای علی سنی و اهل یک روزگار از مردم یقال هم قرن بعد قرن یعنی قرن و هیچ زن و آن چیزی است که از فرج بیرون آید چون غره و آن عیبی است در گسست قیل خشک القضة الی شریح فی جاریة بها قرن فقال اقعدوها فان اصاب الارض فهو عیب و الا فلیس بعیب ... قرنان ای ضفیرتان قرنان المضا ...

علی رئاسین الکبر نوضع فوقهما خشب یعلق البکرة منه قرن الشمس ناحیه نخست پیدا شود از آفتاب قرن بفتحتین کشش از جرم و شمشیر و تیر با یکان و رجل قارن معه
سیف و نبل و رسن که دو شتر بهم بندند و شتر رسته با دیگری و موضعی که میقات اهل نجد است بجهت احرام حج و منه اویس القرنی و پیوسته ابرو شدن (صح
ک ص اف م) اقرن نعت منه قرن بالکسر حریف و همدست و در شجاعت و کشتی قرنة بالضم گیسو بردن آمد ما از هر چیزی یقال قرنة الجبل و قرنة النصل و قرنة الرحم و جانبی
مستقبلیه قران بالکسر بهم آوردن حج و عمره و بهم آمدن دو ستاره در برجی و دو خرما را بهم خوردن و یک جفت تیر ترا برو تیر با تنگ تر تراشیده و یک کس باشد و رسنی
که دو ستور رو بهم بسته باشند باهم قرن بالفتح ایضا بستن دو ستور را باهم (صح ف اص ۲) و سم پای اسب بر جای دست افتادن در رفتن و پیوستن چیزی
بچیزی و قرنت الاساری فی الحبال شد للکثرة قال الله تعالی مقرنین فی الاصفاد اقتران یار شدن بدیگری مقارنة یار کردن و چیزی را باهم آوردن ازان
بر و اشتلن نیزه و نزدیک آمدن آنکه دمل سر کند و بسیار شدن خون در رگ یقال اقترن الدم فی العرق و استقرن ای کثر و توانائی و قوت دادن قوله تعالی
وما کنا له مقرنین ای مطیقین مقرن بکسر الراء آنکه او را یاری گر نباشد و ستور راندن و کشاورزی قرین یار قرینان ابوبکر و طلحة لان عثمان بن عبید الله اخا طلحة
اخذهما فقرنهما فی حبل فلذلک سمیا القرینین قرینة الرجل امرأته یقال فاجاوبه قرینة لبصرنا ای ذاقرنت به شدیده اطاقتها و غلبها و در قرائن اذا کان یقتل بعضها
بعضا و یقال اسمحت قرونة و قرینة بالفتح و قرونه و قرینه ای ذلت نفسه و تابعته علی الامر قرون بالفتح ناقه که شیر گرد آرد و در پستان میان دو دو شیدن و ستور
خوی کند و سم پای برجای دست نهنده در رفتن و شتر که زانو باهم نهد چون نشیند و ناقه و پستان پیش و دو پس را بهم نزدیک آرنده و دو خرما بهم خورنده و
یقولها ازبها قرونا قارون آنکه بزمین فرو شده در عهد حضرت موسی علیه السلام و مثل شده بتوانگری غیر منصرف و قرنبیقا ازنوی و مقرنی مشک که تغیر نموده
و باغت کنندش و آن گیاهی ست که در ریگ بر آید و لم یجی علی هذا المثال الا ترقوة و عرقوة و عنصوة و ثندوة **قسن قسنان** کلان سال و دو تاه شدن
قسانیته شال طمانینه خشک و سخت شدن چوب و سخت تاریک شدن شب **قطن قطون** اقامت کردن بجائی (صح ف اص ۲) فهو قاطن
قطان قاطنه ج قطین کذلک قطین ایضا چاکران و قطینة باشندگان خانه یقال جاؤا بقطینتهم قطنان بالکسر حبیب قدر نک و شکنجه ج قطن بفتحتین میان دو سرین
و شغره مرغ و کوهی قطنة بالضم ا ک م هزار خانه شکنبه و یقولها العامة رمانه قطنة بالکسر و السکون کذلک والاول افصح قطنة بالضم لقب مردی و هو ثابت قطنة الازدی
و الاسماء المعارف یضاف الی القابها و تکون الالقاب معارف و یتعرف بها الاسماء کما قیل قیس قفة و زید بطة و سعید کرز قطن بفتحتین و سکون نیه یقطینة
مقطنة سبزه زار قطنیة بکسرتین یکی از حبوب مانند عدس یقطین گیاه بی ساق چون درخت کدو و مانند آن یقطینة کدوی تر قیطون خانه زمستانی اهل مصر یقال للارض
افادت زرعها قد قطنت تقطینا **قعن قعین** بصح ف اص م بطنی از بنی اسد قیعون بالفتح گیاهی **قفن قفینة** گوسپند از قفا ذبح کرده قفن مصدر منه (صح ف
اک م) و هو منهی عنه قفن بفتحتین و تشدید النون موضع قفا و فیه نون مشدده و قول عمر رضی الله تعالی عنه انی استعمل الرجل الفاجر لاستعین بقوته ثم اکون علی
قفانه یعنی علی قفاه و النون زائده و قال ابو عبیده هو معرب قبان الذی یوزن به یعنی کپان **قمن** یقال انت قمن ان تفعل کذا ای خلیق و جدیر لا یثنی و لا یجمع
و لا یونث فان کسرت المیم او قلت قمین ثنیت و جمعت و هذا امر مقمنة لک ای مخلقة لک و مجدرة تقمن موافقت جستن **قنن قن** بالکسر بنده که از زر خریده و مادر
بنده زاده باشد یستوی فیه التثنیة و الجمع و المونث و ربما قالوا عبید اقنان ثم یجمع علی اقنة قن القمیص قنانه آستین قنان ایضا بوی بغل قنة بالکسر تاه
رسن قنن ج و نوعی از دارو یقال له بیرزد بالفارسیة قنة بالضم بالای کوه مثل قلة قنون قنان ج قنن قنات کذلک قنقان بر تنه شدن بر کوهی قنان
بالفتح کوهی در بنی اسد قنقن بکسرتین نوعی از موش دشتی و راه نمای و آب شناس در صحرا و قناقن بالضم کذلک و بالفتح ج قنینة بالکسر شیشه قنانی ج
قانون اصل هر چیزی قوانین ج و لیس هو بعربی **قین قیون** آهنگر قیون اقیان ج و آهنگری و نیکو کردن چیزی و فراهم آوردن مشک و نگاه کشتن (صح
ف اک م) یقال منه قینت الشیء ای لممته و اصلحته و قن انا اوثق هذا عند القین و فی المثل اذا سمعت بسری القین فاعلم انه مصبح و هو سعد القین صار
مثلا فی الکذب و الباطل یقال له وده بحرتین و سعد القین نبات قین نام جای و یقال لبنی القین من بنی اسد بلقین کما قالوا بلحارث و هو من شواذ
التخفیف و اذا نسب الیهم قلت قینی و لا تقل بلقینی و اقتیان موضع القید من وظیفی ید البعیر اقتیان نیکو شدن نبات و نهایت سبزی رسیدن
مرغزار تقینه مشاطه عروس تقیین آراستن تقین آراسته شدن قینة کنیزک سرود گوی قیان بالکسر ج قال ابو عمرو کل عبد عند العرب قین والامة قینة
قدن بالفتح بس شدن (صح ف اص ۲) قدونین موضعی ست ببلاد روم اقذان بسیار عیب کردن **قرصعة** شوکیدا برا بهم و حی با نواع

نوع طویل سبط لونه کالسوسن البری یعلق علی الابواب لمنع الذباب ونوع ابیض کثیر الورق حاد الشوک کانه حرشفة طویلة کثیر بالبلیا یجرب نوع الطحر
قرطعن بمجمز رجل مرد کعل وما علیه قرطعنة یعنی چیزی قزح ساقه کسر با قزوین بکسر الواو وهی ست از بلاد جبل بکناره دیلم قزوینک وهی
ست بدیوه قسطنطینیة بالفتح سپس قسطنطنیه بزیادت یای مشدده وقد یضم الطاء الاولی منها دار ملک الروم وفتحها من اشراط الساعة وآنرا
در زبان رومی بوزنطیا گویند ارتفاع سوره احد وعشرون ذراعا وکنیستها مستطیلة وبجانبها عمود عال فی دوره اربعة ابواع تقریبا وفی رأسه
فرس من نحاس وعلیه فارس وفی احدی یدیه کرة من ذهب وقد فتح اصابع یده الاخری مشیرا بها وهو صورة قسطنطین بانیها قسنطینة بالضم
مرد لاغر القشوفیة من الابل شتر تنگ پوست وتنگ دهان **قشن** بالکسر وهی ست بکناره دریای من قاشان شهریست نزدیک قم
و حکی صاحب اللباب اهمال السین لغة قطعن کالقشعر انقطع نفسه من بهر قلنة بفتحتین وتشدید النون شهری ست باندلس قلونیة بفتح القاف
وبضم اللام شهریست بروم قالون لقب راوی نافع روایته معناه الجید قونة بالضم پارهٔ آهن یا پاره روی یرقع بها الاناء تقون نیز تن تعدی
کردن وستودن خوب قونیة بالضم وکسر النون وتخفیف الیاء شهریست کلان بروم قیوان شهریست بمین خولان وقون وقوین گز بیر و
قیعوان مواضع قونیة بالفتح شهریست

فصل الکاف

کبن کبن در نوشتگی لب دلو و در نوشتن (عع ف اک ۲) و بازگشتن از
چیزی و ناپیدا کردن چیزی را کبن فلان ای سمن کبنة بضمتین و با تشدید بمعنی مرد گرفته بخیل واکبان ای التقبض ورجل یکبون الاصابع و هو بخیل
انشثن و یقع کبن الظبی اذا لطی بالارض کبان بیماری شتر و بعیر مکبون کتن کتان بالفتح و التشدید کتن بفتحتین ریم و دود گرفتگی حانه
ک اف ۲) وکتنت جحافل البعیر من اکل العشب اذا زرق به اثر خضرته سقا کتن ریمناک کدن کدن بالکسر پالین که در پیچ زیر جو نهد زن با
چوبین کدون بیج کدنة بالکسر پیه و گوشت یقال للرجل انه حسن الکدنة لعیر فرو کدنة ورجل کدن وامرأة کدنة ای ذات لحم وشحم کودن بالفتح ستور پالانی و مرد کاهل
کول یقع ما من الکدانة فیه ای الهجنة کدیون مثال الفرجون دقاق التراب علیه دردی الزیت یجلی به الدروع کرن کران بالکسر رباب و قیل جنگ گرینه
زن مطربه کرینة کرزن کرزن کرزین ار ف اک ۴ تبر کفن کفن صوف رشتن (عع ف اک ۲) کفنة بالضم درختی کفن بفتحتین جامه مرده تکفین کفن پوشانیدن
مرده را بالکسر کمون کمون پنهان شدن (عع ف اض ۲) ومنه الکمین فی الحرب ناقة کموت آنچه آبستنی خود پنهان دارد حزن کمین اندوه پنهان کمون بالفتح
والتشدید زیره کنن کین بالکسر پوشش اکنان جج قوله تعالی وجعل لکم من الجبال اکنانا اکنة یرد بها قوله تعالی وجعلنا علی قلوبهم اکنة واحدها کنان بالکسر
کننت الشیء سترته وصنته من الشمس واکننته فی نفسی اسررته و بهما الضم یعنی فی الکن و فی النفس جمیعا و کننت العلم واکننته فهو مکنون و مکن و کننت الجاریة
واکننتها فهی مکنونة و مکنة کنة بالضم پوشش زیر در خانه یعنی سنجه کنائن جج کنة قومی از عرب کنة بالفتح زن پسر و تجمع علی کنائن کانه جمع کنینة قال الزبرقان
ولعض کنائنی الی القبیقة الطلعة کنانة بالکسر تیردان و قبیلة از مصر بنو کنانة قبیلة از تغلب واکتن واستکن ای استتر مستکنة کینة کانون کانونة آتشدان و مرد گران
سنگ کانون الاول کانون الآخر نام دو ماه از ماههای رومی کون کون کینونة بودن و هست شدن (عع ف اض ۲) شبهوه بالجید و دة
والطیر ورة من ذوات الیاء والمیم الحی من الواو علی هذا الاحرف کینونة وصیعونة وهیعوعة وفتید ودة والاصل کینونة بتشدید الیاء فخذفوا کما حذفوا من هین و
میت ولولا ذلک لقالوا کونونة وانما الجید ودة فاصلة فعلولة بفتح العین فسکنت للتخفیف لانه لیس فی الکلام فعلول و کان اذا جعلته عبارة عن مامضی
من الزمان احتاج الی خبر لانه دل علی الزمان فقط تقول کان زید عالما واذا جعلته عبارة عن حدوث الشیء ووقوعه استغنی عن الخبر لانه دل علی معنی وزمان
تقول کان الامر وانا اعرفه مذ کان ای خلق وقد تقع زائدة للتوکید کقوله تعالی وکان الله غفورا رحیما وکان زید منطلقا ای الله غفور رحیم و زید منطلق وقولهم
لم یک اصله یکون فلما دخلت علیها لم جزمتها فحذفت الواو لالتقاء الساکنین فبقی لم یکن فحذفوا النون ایضا لکثرة استعمالها واذا تحرکت اثبتوها وقالوا
لم یکن الرجل واجاز یونس حذفها مع الحرکة وقال **شعر** اذا لم تک الحاجات من همة الفتی + فلیس بمغن عنک عقد الرتائم
وتقول جاءنی لا یکون زیدا یعنی به الاستثناء کانک قلت لا یکون الآتی زیدا تکوین هست کردن تکون شدن و بودن کیانة بالکسر
بمعنی فیشاری یقال کنت علی فلان اکون کونا و کیانا ای تکفلت به و اکتنت به اکتیانا مثله و یقال کنتک وکنت ایاک کما تقول ظننتک
زیدا وظننت زیدا ایاک کون وجمعه الاکوان سمع الکیان نام کتابی مر محمد را استکانة فروتنی کردن مکانة پایگاه و منزلت و فلان

مکین عند فلان بیّن المکانة مکانة جایگاه و قوله تعالی ولو نشاء لمسخناهم علی مکانتهم ولما کثر لزوم المیم توهمت اصلیة فقیل تمکّن کما قالوا تمسکن من
المسکین ویقال للرجل اذا شاخ هو کعنتی کانه نسب الی قوله کنت فی شبابی کذا و کذا کهن کاهن فال گوی کهان بالضم و التشدید کهنة بفتحات
ج کهانة بالکسر فال گوئی کردن (ع ف ص ۲) کهانة بالفتح کاهن شدن (ع بضمهما) کاهنان دو قبیله کهین کهین بحجة عمل القرح للمرأة والجمیع
کیون وهی کالقد کوبات فلان بکینة سوء بالکسر ای بحالة سوء کائن کاین مثال کاعن وکعین بسکون النون جنید وهما بمعنی کم فی الخبر والاستفهام
یقال کاین تعد ای کم تعد فی الاستفهام وتقول کاین من رجل لقیته ترید بها التکثیر فتخفض النکرة بعدها بمن و ادخال من بعدها اکثر من النصب بها والجر
(ضمیمه) کانت اشتدت (ع بفتحهما) کشنة بالضم شیء یتخذ من آس و اغصان خلاف تبسط تنضم علیها الریاحین اصله کشنا وهی نور دجیه من ا...
والاغصان الرطبة الورقیة تحزم و تجعل جوفها النور الکرسنة شجرة صغیرة لها ثمر فی غلف مصدع مسهل مبول للدم مسمن للدواب نافع للسعال محنه بالشراب
یبری من عضة الکلب الکلب والافعی والانسان و نبت وهو الکشنی کرکدن بالفتح مشددة الدال والعامة تشدد النون دابه است بزرگ که پیل
را بسرون خود بردارد کرتّه بالفتح لقب محمد بن داود الرازی المحدث کشنی کشمیری کشن دان نوعیست از حبوب کشانیه بالضم شهری
الکشونیة شهریست بمغرب کشتخان قلتبان کشتخنه قال له یا کشتخان کشتخنه کشیهنة بالضم فتح الهاء وکسر المیم وقد یفتح وهی سست بر و منها محمد بن مکی بن ذراع و کرمینیه
احمد الکعان سست شدن خوشی و ذو کعان من ملوک الیمن کان طوله عشرة اذرع کعانة بالضم نام زنی کلان بالفتح کیستانی ست مر غطفان را
کلبین کاسیر دهی ست بری منها محمد بن یعقوب الکلینی من فقهاء الشیعة **فصل اللام** لبن لبن بفتحتین شیر و هو اسم جنس الیان ج
و درد کردن از بالش (ع ک ا ف ۲) و شیرناک شدن میش یقال لبنت الشاة بالکسر و ناقة لبنة ای غزیرة لبون بالفتح شیر دار لبن بالضم
و بالکسر ج یقال کم لبن غنمک و لبن غنمک ای ذوات الدر منها وقال الکسائی کم لبن غنمک ای رسل غنمک ابن اللبون بچه دو ساله
بسوم در آمده بنت لبون مؤنث لبن شیر خورانیدن (ع ف ص ۲ و ک ۲) فانا لابن و زدن بعصا (ع ف ک ۲) رجل لابن ای
ذو لبن کتامر لبان باشیر شدن مردم و شیر فرود آمدن بپستان ناقه فهی ملبن و فرس ملبون بلبن پرورده شده از شیر مثل علیه من المعلوف
ویقال قوم ملبونون اذا ظهر منهم سفه یصیبهم من الیان الابل ما یصیب اصحاب النبیذ ویقال هذا عشب ملبنة بالفتح علف شیرناک کننده ...
شیر جستن لبنته ... خشت لبن ج مثل کلمة و کلم لبنة و لبن بالکسر فیهما کذلک تلبین خشت زدن ملبن بکسر کالبد خشت و شیر دوشه لبنة ...
پیراهن تلبین ... رنگ کردن ملبن بالتشدید فلانة لبان بالفتح سینه لبان بالکسر شیر دادن یقول هو اخوه بلبان امه ولا یقال بلبن امه انما اللبن الذی یشرب
لبان بالضم کندر لبانة حاجت لبنان کوهی ست لبنی درختی با شیر چون عسل و نام زنی کنیتی مثله تلبین بموضعی لحن لحن خفیدن پاک ناشدن ریم
از ریش بستن و برگ را با نواء خرما کوفتن بجهت علف ستور تلحین زدن خطمی و گل تا سطبر شود لحین برگ افتاده ناقه لحون گران رفتار لحون بالضم سفید
(ع ف ص ۲) لحین بالضم نقره لحن لحن خطا کردن در اعراب (ع بفتحهما) یقال فلان لحان و لحانة ای یخطی تلحین بخطا نسبت کردن لحن ایضا آواز
الحان لحون ج و آواز گردانیدن و فی الحدیث اقرؤوا القرآن بلحون العرب و لحن فی قراءته اذا طرب بها وغرد وهو الحن الناس ای احسنهم قراءة و غناء و لحن الیه
مال و لحن فی کلامه ای خطأ لحن بالتحریک زیرکی (ع ک ا ف ۲) وفی الحدیث ولعل احدکم الحن بحجته ای افطن لها لحنت له بالفتح لحنا اذا قلت له قولا یفهمه عنک و
یخفی علی غیره (ع بفتحهما) ولحنه عنی بالکسر یلحنه لحنا ای فهمه والحنته انا ایاه فهمته ولاحنتهم ای فاطنتهم و فی خیر الحدیث ما کان لحنا ای ما تکلم الشیء و پراکنده و قوله تعالی
و لتعرفنهم فی لحن القول ای فی فحواه و معناه و کان اللحن فی العربیة العدول عما یتکلم به عنی و عن الصواب الیه لحن لحن بفتحتین کند شدن منقار (ع ک
۲) و منه اشتد لحنا و قیل هی التی لم تختن و رجل الحن لغت منه لدن لدن ای لین رماح لدن بالضم تلدن درنگ کردن تلدن علیه ای تلکأ
علیه لدن نزد وهو ظرف غیر متمکن بمنزلة عند و دخل علیها من وحدها قوله تعالی من لدنا و جاءت مضافة تخفض ما بعدها و فیه ثلث لغات لدن و لدی و لد وقال الراجز
من لد لحییه الی منحوره و قال ذو الرمة لدن غدوة فنصب غدوة لانه توهم ان هذه النون زائدة تقوم مقام التنوین فنصب کما تقول ضارب زیدا و لم یعمل لدن
الا فی غدوة خاصة لزن لزن سختی عیش و تنگی و بالتحریک گرد آمدن قوم بسر چاه بجهت آب و انبوهی کردن در هر کاری (ع ک ا ف ۲)
لسن لسان بالکسر زبان و یکنی بها عن الکلمة فیؤنث ج السن فی ذکره قال فی الجمع السنة کحمار و احمرة و من انثه قال ثلث السن مثل

وسماع وامدع لان ذلک قیاس ما جاء علی فعال من المذکر والمؤنث ورنا بانة ترازو لسن بفتحتین زبان آوری وفصاحت ارع ک اف ۲ فهو لسن والسن و
قوم لسن بالضم وفلان لسان القوم یعنی قبلیاچی وسخن گزار ایشان بزبان گرفتن ارع ف اص ۲ یقال لسنته اذا اخذته بلسانک ملسون دروغ گوی لسن بالکسر لغة یقال
لکل قوم لسن یتکلمون بها ملسن بالضم والتشدید نعل باریک ولطیف وکذلک امرأة ملسنة القدمین **لعن** لعن راندن و دور کردن از نیکی و رحمت ارع ف تفتحها
لعنة اسم فیه لعان بالکسر لعنات ج لعین لعنت کرده شده و رانده از رحمت بمعنی ملعون یستوی فیه الذکر والانثی و مسخ کرده رجل لعین و خوشه یعنی صورتی که
بالیزها بر پای کنند بحجت آنکه گریختن سباع و وحوش و از استرس نیز گویند ملاعنة لعان بریکدیگر لعنت خواندن ملعنة براه کوفته و منزل مردم و فی الحدیث اتقوا الملاعن
یعنی عند الحدث رجل لعنة مثال همزة بسیار لعنت کننده بر مردم لعنة بالسکون بسیار لعنت کرده شده بر وی **لعن** + **لغنون** بضمتین لغة فی لغدود و یعنی
گوشت کرانه کردن لغانین ج و بعض بنی تمیم یقول لغنک بمعنی لعلک **لقن** + **لقنت** الکلام بالکسر ای فهمته وتلقنته ای اخذته لقانیة تلقین تفهیم کلام
غلام لقن ک ۱ سریع الفهم لقانة اسم فیه **لکن** + **لکن** بالتحریک لکنة بالضم درماندگی بسخن ارع ک اف ۲ رجل الکن نعت منه وقد تلاکن الرجل اذا
اری من نفسه الکنة لیضحک الناس لکن بسکون النون جز آنکه وهی خفیفة وثقیلة حرف عطف للاستدراک والتحقیق یوجب بها بعد نفی والثقیلة منهما تعمل
عمل ان فی النصب والرفع یستدرک بها بعد النفی وبعد الایجاب تقول ما جاء فی زید لکن عمرا قد جاء والخفیفة لا تعمل لانها تقع علی الاسماء والافعال وتقع
ایضا بعد النفی اذا ابتدأت بما بعدها تقول جاءنی القوم لکن عمرو لم یجئ فترفع وما جاءنی القوم لکن زید جاء والبصریون تقول لکن عمرو فتسکت حتی تاتی بجملة
فاما ان کانت عاطفة اسما مفردا علی اسم لم یجز ان تقع الا بعد نفی وتلزم الثانی مثل اعراب الاول تقول ما رأیت زیدا لکن عمروا وما جاءنی زید لکن عمرو وقد یحذف
نونه للضرورة وهو قبیح وبعض النحویین یقول اصله ان والکاف واللام زائدة وقوله تعالی لکنا هو الله ربی یقال اصله لکن انا فحذفت الالف فالتقت
النونان فجاء التشدید لذلک **لمن** **لن** حرف تنفی الاستقبال ومعناه هرگز نه وهی تنصب الفعل المستقبل تقول لن یقوم **لون** + **لون**
گونه چون زردی و سرخی و مانند آن و نوع و نوعی از خرما واحدها لینة انقلبت الواو یاء لکسرة ما قبلها ومنه قوله تعالی ما قطعتم من لینة وهم یسمی العجوة
والجمع لین وجمع اللین لیان تلوین گوناگون کردن تلون لازم منه ویقال فلان متلون آنکه بر یک خو نباشد ولون البسر تلوینا اذا بدا فیه اثر النضج
لهن + **لهنة** بالضم ناشتا شکن تلهین ناشتا شکستن کسی را تلهن لازم منه یقال لهنته فتلهن ای سلفته الهان هدیه دادن باز سفر آینده را و قولهم
لهنک فاک ۲ کلمة التوکید مبدلة من لانک کما ابدلت الهمزة ها فی ایاک هیاک **لین** + **لین** بالکسر نرمی ضد خشونت لینة مصدر منه ارع ف ا
ک ۲ م لین ولین بالتخفیف والتشدید نعت منه الیناء لینون ج ویقال فی لیان من العیش بالفتح ای فی نعیم وخفض تلیین الانة متعدیان منه لینة
واللینة واللینة علی التمام الضم لیان بالکسر نرمی کردن با هم ویقال فلان ذو ملینة ای لین الجانب استلانة نرم شمردن تلین له ای تملق له **ضمیمه المتن**
کلفت شیرین لثة بضمتین وشد النون غار بشت یقال متی لم تنقص اللثة اخذتنا الثنة واللثة الحاجة **اللاذن** رطوبة تتعلق بشعر المعزی ولحاها اذا رعت
نبا تا یعرف بقلسوس والقستوس وما علق بشعر ما جید مسخن ملین مفتح للسدد وافواه العروق مدر نافع للنزلات والسعال ووجع الاذن وما علق باظلافها
ردی **لغثون** بالضم من بینی لغاثین ج والتصحیف لغنون **فصل المیم** **مأن** + **مؤنة** بار وگرانی بهمز ولا بهمز وهی فعولة
قال الفراء وهی مفعلة من الأین وهو التعب والشدة ویقال هی من الأون وهو الخرج والعدل لانه ثقل علی الانسان ومأنت القوم امأنهم مأنا ای احتملت
مؤنتهم ومن ترک الهمزة قال مُنتهم امونهم وما مأنت مأن فلان ای لم اکترث له ویقال ما مأنت له ویقال ای ما علمت بذلک وهو مثل ان ای تعلیمه وما مأنت فلانا
ممانة ای علمته اعلاما ممانة فتاقی وقال الجوهری رحمة الله تعالی عنه مئنة عندی ان یقال مئنة مثال معنة علی فعیلة لان المیم اصلیة الا ان یکون اصل هذا الحرف
من غیر هذا الباب فیکون مئنة علی مفعلة من ان المکسورة المشددة وهو ذکره فی بابه وکان ابو زید یقول مئنة بالتاء ای مخلقة ومجدرة وهی مفعلة من انه لتوته اتاما اذا
غلبه بالحجة ممارنة باندیشه کاری کردن ویقال ای ان ما نک وانشان شانک ای اعمل ما تحسنه مأن مأنة تهی گاه مأنات ج مؤن کذلک وتهی گاه زدن
چوب و یا آهن که زمین شیار کنند بوی **متن** متن زمین سخت وبلند متان بالکسر ج متانة مصدر منه ارع بضمها متین نعت منه تمنا الظهر دو تندی رگ
پشت از دو جانب بیکدیگر پیوسته وبر پشت زدن و همه روز بر دن کسی را ارع ف اص ۲ وکفانیدن خایه گوسپند وبیرون آوردن خصیه وی
متن السهم فرود بر از تیر تا درمیان و حبل متن ای صلب و متن به تمتینا سار به یوما اجمع ممانة مباعدة فی الغایة سار سیرا بعیدا تمتین اسم تشدید اوتار

ومانته ای ماطلته متین استوار کردن کمان به پی و اصلاح السقا ر باکرب **مثن + مشانة** ابدان مثن برآبدان زدن از ع ف اض ۲) فهو مشنون ومثن
بالتحریک چکمیز کشدن از ع ف اک ۲) امثن نعت منه مثناء مؤنث ویقال رجل مثن وممثون اللذی یشتکی مثانته **مجن + مجون** بیباکی از ع ف اض ۲)
مجانة کذلک فهو ماجن ج هم مجان بالضم والتشدید مجان بالفتح رایگان مجاجن ناقه که گشتن بسیار جهد بروی وبار نگیرد وطریق ممجن ای ممدود ومنجنون دولاب
مناجین ج ویروی منجنین **محن + محن** کل وخاک چاه بیرون آوردن وپاک کردن از ع بفتحها محنة بالکسر آن یا شیب وملامحن ج یقال محنته وامتحنته
ای اختبرته ومحنه عشرین سوطا ای ضربه ومامحنی اشئیا ای ما محنی علی القلب ای ما اعطانی **مخن + مخن** مرد دراز بالا وگریستن کشیدن از چاه از ع ف اض ۲)
مدن + مدون همیشه بودن بر جای مدینة شهر وشهر رسول علیه السلام مدائن بالهمزة ومدن بضمتین والسکون ج وهی فعیلة وقیل انه مفعلة من دنت
ای ملکت وفلان مدن المدائن کما یقال مصر الامصار وقیل مدائن بالهمزة اذا کانت فعیلة من مدن بالمکان ای اقام وغیر مهموزة اذا کانت مفعلة من
قولک دین ای ملک کما لاتهمز معایش اذا نسبت الی مدینة الرسول قلت مدنی والی مدینة المنصور مدینی والی مدائن کسری قلت مدائنی مدین بالفتح قریة شعیب
النبی علیه السلام **مرن + مرون** نرم شدن وعادت کردن بر چیزی از ع ف اض ۲) یقال مرن علیه مرانة مثله ویقال مرنت یده علی العمل ای
صلبت ومرن وجهه علی هذا الامر وانه لممرن الوجه ای صلب الوجه مرن ف اک ۲) حال وخو مرن بسکون ۲) پوستین وچرب کردن پای ستور بسبب سودگی از ع
ف اض ۲) امران الذراع پی بازو دوش مرانة نرمی وموضعی ونام ناقه تمرین نرم کردن مارن نرمه بینی ونیزه نرم ممارن خشل مجاجن ممارنة بگشن سپیدن
ناقه وآبستن نا شدن وی مران بالضم والتشدید نیزها مرانة یکی مران بالفتح موضعی **مزن + مزنة** بالضم باران وابر سپید مزن ج حب المزن تگرگ ابن مزنة
ماه نو مازن بیضه مور وپدر قبیله از تمیم مزون نام عمان مزینة قبیله از مضر مزنی منسوب بوی **مشن + مشن** نوعی از تازیانه زدن از ع ف ا
ض ۲) افشاندن پیدن وربودن وشمشیر کشیدن مشنة پوست باز رفتگی از اندام زدن یقال مشنه بالسیف اذا ضربه مشر الجلد مشن کراهیت شیر دادن ناقه
مشان بالضم نوعی از خرما وفی المثل بعلة الورشان یاکل رطب المشان بالاضافة ویقال امتشن منه ما مشن لک ای خذ ما وجدت **معن + معن** چیزی
اندک وآسان ورجل ممعن فی حاجته ونام جوانمردی معروف عرب وقال الشاعر (سرع) فان هلاک مالک غیر معن ای لیس بهین + وقولهم حدث عن معن ولا
حرج ویقال ماله معنة ولا معنة ای شیء ماعون قماش خانه وآب وطاعت وفرمان برداری قوله تعالی ویمنعون الماعون قال ابو عبیدة الماعون فی الجاهلیة کل
منفعة وعطیة وفی الاسلام الطاعة والزکوة ویقال اصل الماعون معونة والالف عوض عن الهاء امعان دور شدن اسب در دویدن وحق کسی را بردن وسیر آب
شدن زمین ماء معین آب روان ویقال مفعول من عنت الماء ای استنبطته کلاء ممعون جری فیه الماء معنان بالضم روشهای آب در وادی معان بالفتح منزل
وجای باش وموضعی بشام **مکن + مکن** بیضه سوسمار تمکین بر جای کردن یقال مکنته الله من الشیء وامکنته منه بمعنی واستمکن من الشیء وتمکن منه بمعنی امکان
دست دادن وزیر بال گرفتن سوسمار بیضه را یقال امکنت الضبة والجرادة البیض فهی ممکن وقال الکسائی فهی ممکون وقولهم ما امکنه عند الامیر شاذ مکنه ک ۲) ...
المکن والمکنات یعنی خانهای مرغ وفی الحدیث اقروا الطیر علی مکناتها بالضم الکاف وکسرها وقیل وکنات بضمتین للطیر ومکنات للضب قال ابو عبیدة یجوز فی
الکلام ان المکن والمکان للضباب ان یجعل للطیر تشبیها بذلک کقولهم مشافر الحبشی وانما هی للابل ویقال الناس علی مکناتهم ای علی استقاماتهم مکنان بالفتح
گیاهی متمکن جای گیر واسمی که در آخروی اعراب پدید آید فاذا انصرف مع ذلک فهو المتمکن الامکن وغیر المتمکن هو المبنی ومعنی قولهم فی الظرف انه متمکن انه یستعمل مرة
ظرفا ومرة اسما فینصب ویرفع وغیر المتمکن هو الذی لایستعمل فی موضع الا ظرفا فینصب ولا یجوز الرفع هذا اذا کان معرفة واما اذا کان نکرة او دخلت علیها الالف
واللام تکلمت رفعا ونصبا وجرا **منن + منة** بالضم قوت یقال هو ضعیف المنة ومنة السیر اضعفه واعیاه ومنت الناقة حسرتها یعنی مانده کردم نیز
ضعیف وقوی ضد ورسن سست وکم کسست منن بریدن وکم کردن قوله تعالی لهم اجر غیر ممنون ونعمت دادن ومنت نهادن از ع ف اض ۲) منالتهما تعالی
منان اسمیست از اسماء الهی یعنی بسیار نعمت دهنده مثنی الحصیصی بالقصر بمعنی المنة یقال المنة تهدم الصنیعة ترانگبین من ومنا ورطل امنان امناء ج
منة بالکسر نعمت دادن واحسان شمرده بیان کردن نیکی خویش برکسی منون بالفتح بسیار منت دهنده وروزگار ومرگ وهی مؤنثة وتکون واحدة وجمعا
من مخففة معناه کسی وهو اسم لمن یصلح ان یخاطب وهو غیر متمکن وهو فی اللفظ واحد ویکون فی معنی الجماعة کقوله تعالی ومن الشیاطین من
یغوصون له ... ویکون للاستفهام نحو من عندک وآنکه وموصوف نحو رأیت من عندک وهر که للشرط والجزاء نحو من یکرمنی اکرمه

ویکون نکرة نحو مررت بمن محسن ای بانسان محسن ویحکی بها الاعلام والکنی والنکرات اذا قال رایت زیدا قلت من زیدا وفی النکرة اذا قال رایت رجلا
قلت منا وفی جاءنی رجل قلت منو وفی مررت برجل قلت منی وفی جاءنی رجلان قلت منان وفی رجلین قلت منین بتسکین النونات فی الجمیع وکذا
قلت منون ومنین فی الجمع وتقول فی المرأة منه ومنتان ومنات وان وصلت قلت منة یا هذا بالتنوین ومنات وان قال رایت رجلا وحمارا قلت
من وایا وفی مررت بحمار ورجل قلت ای ومنی فقس علیه وهذا کله لغة اهل الحجاز وغیر اهل الحجاز لایرون الحکایة فی شیء منه ویرفعون المعرفة بعد من اسما
کان او کنیة او غیر ذلک واذا جعلت من اسما متمکنا شددته ومن بالکسر مخففا معناه از وهو حرف خافض وهو لابتداء الغایة کقولک خرجت من بغداد
الی الکوفة وللتبعیض کقولک هذا الدرهم من الدراهم وللبیان والتفسیر کقولک لله درک من رجل وفی قوله تعالی وینزل من السماء من جبال فیها من
برد فالاولی لابتداء الغایة والثانیة للتبعیض والثالثة للتفسیر والبیان وجاء للتوکید ایضا لغوا کقولک ما جاءنی من احد ای احد وویحه من رجل اکد
بمن وکقوله تعالی فاجتنبوا الرجس من الاوثان ای الرجس الذی هو الاوثان وقوله تعالی ما جعل الله لرجل من قلبین فی جوفه ویقال ایضا ما رایته من سنة
منذ سنة قال الله تعالی اسس علی التقوی من اول یوم وجاء بمعنی علی کقوله تعالی ونصرناه من القوم الذین کذبوا بآیاتنا ای علی القوم وقولهم فی القسم
من ربی ما فعلت وضعت موضع الباء ههنا لان حروف الجر ینوب بعضها عن بعض اذا لم یلتبس المعنی وقد یحذف نونه عند الالف واللام ویقال ملکذب +
موٓن + موون + مونة بر داشتن (ع ف اض ۱) فهو رجل ممون جهن **مهنة** بالفتح والکسر خدمت کردن (ع ف اض ۲) ماهن خادم
وو شیدن شتر بوقت باز گشتن ابتهان بذل کردن چیزی وخوار وضعیف داشتن مهانة بالفتح سستی وخواری (ع بضمهما) مهین نعت منه **مین + مین**
دروغ میون ج یقال اکثر الظنون میون دروغ گفتن (ع ف اک ۲) مائن میون بالفتح نعت منه وهو تمائن ده ده هختو شنو صمیم **ماحشون** بطیم جسیم
وکسر ها نام محدثی ست معرب ماه گون یعنی برنگ ماه ماحشونة موضعیست جدبنیه مشتک **دانتة** بالکسر لقب به الحافظ عبد الله بن عمر بن ابان المحدث لطیب
رسیه واخلاقه لغة فارسیة یعنی جای مشک **فصل النون نتن** **نتن** + **نتن** بوی ناخوش (ع ف اک ۲ وضمهما) نتن منتن بمعنی نیز منتن
ومنتن بکسر المیم اتباعا ونتنه غیره وقوم مناتین ویقم ما انتنه فی التعجب **نحن** + **نحن** ما وهو جمع انا لا من لفظها وحرک آخره بالضم لالتقاء الساکنین لان الضمة
من جنس الواو التی هی علامة الجمع **نون** + **نون** ماهی النوان نینان ج وتیزی تیغ ونام شمشیری ودوات در بعضی از تفاسیر ن والقلم آورده اند وحرف
از حروف تهجی وهو من حروف الزیادات وذو النون لقب یونس علیه السلام وتکون للتاکید مشددة ومخففة فی الفعل المستقبل بعد لام القسم کقولک فی المشددة والله
لاضربن زیدا وتلحق الامر والنهی تقول اضربن ولا تضربن وتلحق فی الاستفهام تقول هل تضربن وبعد الشرط اذا زدت علی ان ما کقولک اما تضربن زیدا اضربه قال
الله تعالی فاما تثقفنهم فی الحرب فشرد بهم وفی التثنیة اضربان وفی الجمع اضربن بضم الباء وللمؤنث بکسرها وجمعها اضربنان اصله اضربنن بثلاث نونات ففصل
بینهن بالف وتکسر نونها واما المخففة فاذا استقبلها ساکن فسقطت واذا وقفت علیها وقبلها فتحة ابدلتها الفا کقول الاعشی (ع) ولا تعبد الشیطان والله فاعبدا
وربما حذفت فی الوصل کقول الشاعر (شعر) اضرب عنک الهموم طارقها ضربک بالسوط قونس الفرس + تقدیره اضربن عنک والمخففة تصلح مکان المشددة
الا فی موضعین فی فعل الاثنین کقولک اضربان وفی جماعة المؤنث اضربنان فلا تصلح فیهما الا المشددة لئلا تلتبس بنون التثنیة ویقال نونت الاسم تنوینا والتنوین
لا یکون الا فی الاسماء ضمیمه عنقود **منبن** کمعظم یعنی که بعض انگور آن خورده شود **ونقنة** بفتح النون والقاف والنون المشددة والد ابی جعفر احمد بن زید وله الحکم
من بنی حمود بالاندلس نوقان بالضم شهریست منه الفقیه محمد بن ابی علی بن ابی نصر وابو المکارم فضل الله الحافظ ابی سعید ناصر بن اسمعیل ومحمد بن المنتصر علی
بن ناصر بن محمد الفقهاء النوقانیون **نن** موی کم ترور ومحمد بن عبد الله بن النن روینا عمن اجازه **فصل الواو وتن** + **وتین** رگ دل و
وتنه اتنه ای اصبت وتینه وتنی واتن ای ثابت وتون وتنة دائم بودن (ع ف اک ۲) واتن آب روان دائم مواتنه ملازمت کردن **وثن**
وثن بفتحتین بت وثن اوثان ج واستوثن من المال ای استکثر منه واستوثن بالنار ایضا واثن واثن بمعنی **وجن** + **وجین** زمین سخت همواد
وبلند ناقة وجناء سخت واستوار وقیل هی العظیمة الوجنتین وکرانه وادی ووجنة ثلث حرکات رخسار اجنة بالهمزة مضموما کذلک ففیها اربع لغات رجل وجین
عظیم الوجنات ویقال ما ادری ای من وجن الجلد هو ای الناس هو وجن کوفتن گازر جامه را (ع ف اک ۲) میجنة
کوبنک گازر مواجن بالفتح ج **ودن** + **ودن** بالفتح ودان بالکسر تر نهادن چیزی را (ع ف اک ۲) مودون ودین نهاده در آب

اهتمام واستیشادگی کردن وفرزند لاغر زادن (ع ک اف ۲) ایدان مثله ولد مودون وموؤون بمعنی واتدن الشی ای ابل واتده ایضا الازهر شعد ودن
ایضا ناقص کسیمی وعازان بکون میدان بالکسر مشتقا من هذا المعنی کالمصار لما فیه من معنی التضمیر والاعجاف للفرس فی الرهان **وزن + میزان**
بالکسر ترازو واصله موزان انقلبت الواو یاء لکسرة ما قبلها وقام میزان النهار ای انتصف وزن زنة سنجیدن (ع ف اک ۲) یقال وزنت فلانا
ووزنت لفلان بمعنی قوله تعالی واذا کالوهم اووزنوهم یخسرون واوزن باسنگ موازنه برابر کردن میان دو چیز ویقال وزن المعطی واتزن الآخذ کما یقال
نقد المعطی وانتقد الآخذ ووزین [illegible] کرده وفلان وزین الرای ای رزین الرای وقولهم هو وزن الجبل بالنصب علی الظرف ای ناحیة منه
وهو زنة الجبل ای حذاءه وزن وحضار دو ستاره که نزدیک سهیل برآیند موزن بفتحتین موضعی وهو شاذ مثل موعد وموهب **وسن + وسن**
بفتحتین خواب سنة مثله (ع ک اف ۲) وسن وسنان نعت منه ووسن واستوسن بمعنی ووسن الرجل ایضا ای غشی علیه من نتن البئر مثل اسن
او سنة البئر وهی رکیة متوسنة توسن الفحل ای اتاها وهی نائمة وامرأة میسان بالکسر کانت بها سنة من هذا ونهایسان بالفتح موضعی **وضن + وضین**
نوار هودج وهو بمنزلة البطان للقتب والتصدیر للرحل والحزام للسرج وضن بفتحتین ج وضن تو ار بافتن (ع ف اک ۲) موضونة زره در بافته
وجامه وتخت مرصعة قوله تعالی علی سرر موضونة **وطن + وطن** بفتحتین جای باش مردم وقد تخفف اوطان ج واوطان الغنم مرابضها توطین جای
باش ساختن استیطان اتطان کذلک توطین النفس علی الشی دل نهادن بر چیزی ویقال من این میطانک ای غایتک میطان اول غایة حلبة
که اسپ از انجا دوانند یعنی مبدای آخر غایت آن موطن بکسر الطاء هر جای قال الله تعالی لقد نصرکم الله فی مواطن کثیرة **وعن** [illegible] زمین
درشت سخت توعنت الناقة ای سمنت غایة السمن **وکن + وکن** خانه مرغ موکن مثله بیضه در زیر گرفتن مرغ (ع ف اک ۲) وتوکن ای تمکن
نشسته قال الاصمعی الوکن ماوی الطائر فی غیر عش والوکر بالراء ما کان فی عش قال ابوعمرو والوکنة والاکنة بالضم فیهما مواقع الطیر [illegible] وکنات بضمتین وسکون
وفتحه وکن ج **وهن + وهن** سستی وسست شدن وکردن (ع ف اک ۲) یقال وهن ووهنه لازم ومتعد وشتر اندوه ونزدیک نیم شب موهن مثله
وهن بفتحتین سستی (ع ک اف ۲) واهنة ووهنة انا واوهنة ای صربانی تلک الساعة واهنة استخوان کوتاه پهلو وامرأة وهنانة فیها فتور [illegible]
ضمیمه وان [illegible] **ونبة** بالفتح رنج وگرسنگی ومافی الدار وابن کصاحب ای احد **توحن** کلانی شکم دخواری [illegible]
وخته کل لعنا شده وحن علیه کوحل ای وقع فی الوحل (ع ک اف ۲) **وخنة** تباهی توخن آهنگ نیکی یابدی کردن **تودن** حیله جستن وگردن کشی کردن
واذنان بکسر الذال دهی ست باصفهان **تورن** بسیار روغن مالیدن وتسب دادن وواران دهی ست بتبریز ورانة سرین وورنتا نام [illegible]
وشن بالفتح زمین بلند وشتر درشت والاوشن الذی یاتی الرجل یقعد معه ویاکل طعامه وشنان مثله اشنان توشن کمی آب **وشنة** توی خرد [illegible]
فراخ توفن بجنگ اقدام کردن **وقنة** کمی در هر چیز توفن کاستن در هر چیز **توقن** بر کوه رفتن توقن اصطاد الحمام من محاضنها موقیة زن نوجوان
وقنة بالضم [illegible] کوی در زمین یا کوه مانندی [illegible] اقنة بالضم مثله فیهما وقنات واقنات ج **تولن** [illegible] شور وفغان کردن **تومن** بسیار اولاد
ون سستی وخنگ که با انگشتان نوازند ونام دهی ست منها الحسین الفرضی الونی وین بالفتح انگور سیاه وینی کسکری ضیعی **فصل الهاء هتن**
هتنان باران بسیار [illegible] ریدن چکیدن هتن هتون کذلک (ع ف اک ۲) سحاب هتون هاتن نعت منه هتن ج **هجن هجان**
سفید [illegible] یستوی فیه المذکر والمؤنث والجمع یقال ناقة هجان وابل هجان وهجائن ایضا وارض هجان طیبة التربة وامرأة هجان ای کریمة وقول علی [illegible]
هذا جنای وهجانه فیه کل جان یده الی فیه یعنی خیاره هجانه گرانمایگی ونیکوئی هجنة بالضم ناکسی وفرومایگی وبیدر آزاد وماد بنده بودن
بضمها هجین نعت منه هاجن دختر نارسیده که او را شوی دهند کذلک الصغیر من البهائم وفی المثل جلبت الهاجن عن الولد وجلبت الهاجن عن [illegible]
وقال ابن الاعرابی جلبت الغلبة عن الهاجن ای کبرت قال هی نجبت لبون تحمل علیها فتلقح ثم تنتج وهی حقة تهجین [illegible] ساختن وزشت وباعیب کردن اهتجان
نارسیده را وطی کردن هجنة بالکسر [illegible] که اول بار آرد و نو باوه [illegible] **هدن + هدون** آرمیدن آرام دادن لازم ومتعد (ع ف اک ۲) مهادنة مصالحه
بالفتح آشتی وصلح [illegible] علی دخن ای سکون علی غل وتهادنت الامور ای استقامت هدان بالکسر کول گران سنگ بدن بالفتح [illegible] تهدین آرام دادن
زن کودک را [illegible] **هیژن + هیوان** [illegible] **هلن + هلیون** مثل بروئیدن گیاهی **هیمن + هیمین** گواه [illegible]

واصله یامن بقد ذکرنی فصل الالف من هذا الباب وهو من صفات الله تعالی **هنن** + **هنین** نالیدن (ع ف اک ۲) و گریستن و یقال ما لعبیر حنانة بالضم

ای ما به طرق واهنه الله فهو مهنون هنته کا ف + نوعی از خارشت **هون** + **هون** آرام و آهستگی کردن (ع ف اص ۲) ومنه قوله تعالی یمشون علی

الارض هونا و سبک شدن یقال هان علیه ای خف **تهوین** آسان و سبک کردن کسی شی هین ای سهل و هین بالتخفیف هونا مج قوم هینون لینون

لینون هون بالضم خواری و نام مردی اهانة سبک داشتن هوان مهانة بالفتح خواری و سبک داشت رجل فیه مهانة ای ذل و ضعف و استهان به تهاون به

استحقره و قوله لا تهین الفقیر علک ان ترکع یوما والدهر قد رفعه ارا د لا تهینن بنون التاکید المخففة فحذفت عند الوصل و یقال اش علی هینتک ای علی

رسلک اهون روز دوشنبه ناون آم معرب وکان اصله ها وون لان جمعه هوا وین مثل قانون و قوانین فحذفوا منه الواو الثانیة استثقالا و فتحوا الاولی

لانه لیس فی کلامهم فاعل بالضم **هیمن** بضم اول و فتح میم **هیون** کسبو ر تننده ششمه بسیار گوئی **هیرون** گزشیون نوعی ست از خرما **هارون** نام شخصی هارون بن

تارخ اخو ابراهیم وابو لوط علیهم السلام آلهر نوعی ماوالهرنوة او والهر نوعی شبت او هو القرنوة او التغلیفلة حید لوجع الحلق و یلین البطن **هرشن** گزشیج فراخ کنج دهان

تهکن پشیمان شدن **هنر** من کلمه و عل جماعت معرب انجمن او انجمن یعنے جماعت مردم **فصل الیاء** **یتن** **یتن** نخست پایها بیرون آمدن

کودک از رحم یقال ایتنت المرأة والناقة **یرن** **یرون** (ف اص ۲) آب گشنن و بوسم **یزن** **ذو یزن** بفتحتین نام ملکی از ملوک حمیر رماح یزنیة منسوب

الیه یقال رمح یزنی و ازنی و یزانی وازانی **یفن** + **یقن** بفتحتین پیر فرتو **یقن** **یقین** بی گمانی یقن بمصدر منه (ع ک اف ۲) و یقنت و ایقنت و استیقنت

و تیقنت کله بمعنی و انا علی یقین منه و ربما عبر و اعن الظن بالیقین و بالظن عن الیقین **یمن** + **یمن** بفتحتین یعنی از شهر یامنی و یمان بتخفیف الیاء منسوب به و

الالف عوض من یاء النسبة فلان اجتماعهما دلیل مشدد و قوم یمانیة و یمانون مثل ثمانیة و ثمانون وامرأة یمانیة ایضا و ایمن الرجل و یمن و یامن اذا اتی الیمن و کذلک اذا

سار یمینا و یقال یامن باصحابک ای خذ بهم یمنة و لا تقل تیامن بهم و العامة تقول تیمن خویشتن را به یمن منسوب کردن و تبرک کردن یمنی کرانه یمن یمن بالضم

برکت یقال یمن علی قومه مجهولا و یمنهم معلوما ای صار مبارکا علیهم فهو میمون و یامن یمین خلاف یسار ایامن جمع خلاف اشائم میمنة سوی راست خلاف میسرة

یقال قعد فلان یمنة ای میمنة خلاف الیسرة و میسرة یمین قوت و فلان عندنا بالیمین ای بمنزلة حسنة و قدم فلان علی ایمن الیمین ای علی الیمن و سوگند ایمن

ایمان مج یقال سمی بذلک لانهم اذا تحالفوا ضرب کل امری منهم یمینه علی یمین صاحبه و سوی دست راست ولا یجمع لانه ظرف و الظروف لا تکاد تجمع لانها

جهات و اقطار مختلفة الالفاظ و دست راست و تصغیره یمین بالتشدید بلا ها و اما الذی فی حدیث عمر رضی الله تعالی عنه زوّدنا بیمنیتها من الهبید فانها

تصغیر یمنی فابدل من الیاء الاولی تاء اذ کانت للتانیث یمنة بالضم نوعی از برد های یمنی ام ایمن نام دایه فرزندان رسول علیه السلام ایمن الله اسم وضع للقسم

هکذا بضم المیم والنون و الفه الف وصل عند اکثر النحویین و لم یجی فی الاسماء الف الوصل مفتوحة غیرها و قد تدخل علیها اللام لام الابتداء للتاکید یقال لیمن الله فتذهب الالف فی الوصل

و هو مرفوع بالابتداء و خبره محذوف و التقدیر لیمن الله قسمی و لیمن الله ما اقسم به و قد تدخل فیها کاف الخطاب کما فی حدیث عروة بن الزبیر لیمنک لئن کنت ابتلیت لقد عافیت

و ربما حذفوا منه النون فقالوا ایم الله بالفتح و الکسر و ربما حذفوا منه الیاء فقالوا ام الله و ربما ابقوا المیم وحدها مضمومة فقالوا م الله ثم یکسرونها لانها صارت

حرفا واحدا فیشبهونها بالباء فیقولون م الله و ربما قالوا من الله بضم المیم والنون و من الله بفتحهما و من الله بکسرهما قال ابو عبیدة کانوا یحلفون بالیمین فیقولون

یمین الله لا افعل کذا ثم یجمع الیمین علی ایمن و حلفوا به فقالوا ایمن الله لا افعلن کذا قال فهذا هو الاصل فی ایمن الله لا افعلن کذا قال فهذا هو الاصل فی ایمن الله و فصل الف

الف قطع و هو جمع یمین و انما خففت همزتها و طرحت فی الوصل لکثرة استعمالهم لها **یسن** بفتحتین متغیر شدن آب چاه (ع ک اف ۲) **یاسمین** نام گلی

[illegible] ابو عبد الرحمن الحمراوی شهد فتح مصر الیه ینسب حمام فیه بمصر و عبد العزیز بن ابراهیم بن هبة الله ابن یونة ردی **یون** بفتحتین دهی ست به یمن

[illegible] عسبان یونان بالضم شهریست بعلبک و نیست و دیگر یامن بر وده و بلعان الیونانیون حبل القرطیوس **ینین** بفتحتین چشمه ایست بالوی [illegible] ابن صیاد خک [illegible]

باب الهاء

فصل الالف

ابه + **ابه** فراموش کردن مبارباد آوردن کاری را یقال ما ابهت للامر ابها وما ابهت له بالکسر

مثل نبهت **ابه** ابهابهة بالضم و التشدید بزرگی و بزرگواری و ثنا به الرجل ای تکبر **اته** + **تاته** مبدل من تعته **اقه** + **اقه**

فرمان بردار و طاعت کنا نه مقلوب قاه **آله** + **آله** بالکسر علی فعال پرستیده شده بمعنی مفعول مثل امام بمعنی یؤتم به و هم بمعنی الفه

واصله الاله ای المعبود فادخلت علیه الالف واللام وحذفت الهمزة تخفیفا لکثرته فی الکلام ولو کانتا عوضا منها لما اجتمعتا مع المعوض منه فی قولهم
الاله وقطعت الهمزة فی النداء للزومها تفخیما لهذا الاسم وقیل الالف واللام عوض منها ویدل علی ذلک استجازتهم لقطع الهمزة الموصولة الداخلة مع
لام التعریف فی القسم والنداء کقولهم افالله لافعلن ویا الله اغفرلی الا تری انها لو کانت غیر عوض لم تثبت کما لم تثبت فی غیر هذا الاسم واله الاهة
ای عبد عبادة وقری قوله تعالی ویذرک والاهتک ای وعبادتک والالهة ایضا نام موضعی بجزیره ونام آفتاب غیر مصروف بلا الف ولام وربما صرفوه
وادخلوا علیه الالف واللام الالهة تابان تاالیه پرستش فرمودن تأله ای تعبد وتنسک اله بفتحتین سرگشته شدن ازع ک اف ۲ ووصله وله یوله ویقال
اله علی فلان ای اشتد جزعه علیه امه + امه بفتحتین فراموشی وفراموش کردن ازع ک اف ۲ وقری وادکر بعد امه امهة آنکه برگوسفند برآید
کالحصبة والجدری یقال امهت الغنم توسله مهافهی ماموهة ویقال فی الدعاء علی الانسان آههة وامیهة امهة بالضم ما در امهات ج اته + انه انیه اتوه
خیدن از گرانی بار ازع ف اک ۲ قوم انه مثل رکع اوه وقولهم عند الشکایة اوه من کذا ساکنة الواو وانما هو توجع وربما قلبوا الواو الفا وقالوا آه من
کذا واوه من کذا بالتشدید وبحذف الهاء الیم اوّ من کذا ویقولون آوه بالمد والتشدید وفتح الواو ویقولون اوتاه الیم بادخال التاء بمد ولا تاویه تاوه آه گفتن والاسم
آهة ویروی آهة مشددة من آه اذا توجع ویقال فی الدعاء علیه آهة لک واوّة لک بحذف الهاء مشددة الواو ایه + ایه بالکسر اسم بلا معنی دیگر گوی
ایه حدیثا بالتنوین اذا وصلت قیل اذا قلت ایه بلا تنوین فانما تامره بان یزیدک من الحدیث المعهود بینکما کانک قلت هات الحدیث وان نونتها
کانک قلت هات حدیثا ما لان التنوین تنکیر فاذا اسکته وکففته قلت ایها عنا واذا اردت التبعید قلت ایها بفتح الهمزة بمعنی هیهات وایهات بمعنی
هیهات وایهان بالنون مکسورة کالتبیینه کذلک تا ایه خواندن شتر را الیه ایهت الجمل وایهت بالجمل اذا صحت به ایهیم بفتحتین فراهم آمدن کار قوم ازع
ف اص ۲ اتر بهوه گفتند اوه گردن کشی وخودستائی اتهه اندوه آه انا واتهه اتهه اندوهگین شدن تابه توجع تتجع الکئیب یقال آه اوتاه فصل البا
بده + بداهة بالضم اول رفتار اسپ بده ناگاه ونا اندیشیده آمدن ازع بفتحتین وبدهه بامر اذا استقبله به وبادهه فاجاه والاسم البداهة
والبدیهة بالفتح فیهما وبهاتیبا دهان باشعر ورجل سیده بالکسر برهه + برهة بالضم والفتح مدتی دراز از روزگار ابرهة یکی از ملوک یمن ومنه اابرهة بن الحارث
ویقال له ذو المنار وابرهة بن الصباح ایضا من الیمن وکان جوادا واما ابرهة الاشرم الحبشی ایضا من ملوک الیمن وهو الاکبر صاحب الفیل برهه
زن باگوشت لرزان اندام برهوت بفتحتین چاهی بحضرموت وفی الحدیث خیر بئر فی الارض زمزم وشر بئر فی الارض برهوت یقال فیه ارواح الکفار ویقال
برهوت بالضم والتخفیف مثل سبروت بله + بلاهة بالتحریک نادان وسلیم دل شدن ازع ک اف ۲ تبله مثله ابله بلهاء نعتان منه بله بالضم ج
وفی الحدیث اکثر اهل الجنة البله یعنی البله فی امر الدنیا لقلة اهتمامهم بها وهم اکیاس فی امر الآخرة شاب ابله وعیش ابله لسلوة وغفلة تمویه تباله ابلهی نمودن
نا شده وهو فی بلهنیة من العیش ای سعة تلیه کلمة مبنیة علی الفتح معناها دع یعنی بجای ان فی الحدیث اعددت لعبادی الصالحین ما لا عین رأت ولا اذن
سمعت ولا خطر علی قلب بشر بله ما اطلعتهم علیه لوه + لوه بالضم مرغی مانند بوم لوهة مونث یشبه به الرجل الاحمق وقولهم صوفة فی لوهة یراد به ما
المفشور الذی یری فی الکوة ویقع ما بهت له وما بهت له بالضم والکسر ای ما فطنت له بابه لغة فی البارة وهو الحاج بهه + الابه الاج یعنی گلو گرفته بسعی
بهاه فی الهدیر مثل بحاح صهصه بابهت له یعنی ندر بافتم ازع بفتحتین ابحبه کز بیرابن علی بن بحیه الطبری محدث ابرقوه شهری معروف بکوه
ای کمشاگرده مشهوری است نقارس منها ابوالقاسم احمد بن علی الوزیر ودهی است شش مرحله از نیشابور نیهها بالکسر والقصر دهی است شش فرسنگ از
قسطا طامصر شهد انجا خوب میشود لویه کزبیر ویقال بسکون الواو وفتح الیاء والدلوک المهم سه بالفتح دانستن وآگاه شدن ازع ک اف ۲ لعدی
باللام آبن بابیه اوباباه محدث فصل التاء تره + ترهات بالضم والتشدید راههائی که از راه بزرگ بیرون رود ترهة
یکی فارسی معرب ثم استعیر فی الباطل وناس یقولون تره ای باطل والجمع ترارة تفه + تافه حقیر اندک ازع ک اف ۲ یقال قد تفه وفی الحدیث
فی ذکر القرآن لا یتفه ولا یتشان تفه بکسر تا فی بجزه تمه + تمه بفتحتین تباه شدن طعام وگوشت تمامة کذلک ازع ک اف ۲ وتباه شدن شیر
بوی گرد انیدن شاة متماه بالکسر التی یتمه لبنها اذا حلبت تهته + تهتهم در ماندگی زبان بسخن مثل لکنت تهاتهه ترهات
واباطیل تیه وتیهان بالکسر وبفتح تکبر کردن ورفتن بهر جائی سرگشتان تیهان مثله ازع ف اک ۲ وهو اتیه الناس والتیهو

تیه تفسد حاملی جیرها وطوحها وماتهیه وما اتوهه بمعنی تیه بالکسر الضلا بیابان اتیاه واتاویه ج وفلاة تیهاء وارض تیهته واصله مفعلة تمیمه
تیمه لغة فی التجه ذکرها علی اللفظ تله بفتحتین تلف وبیخودی وسرگشتگی (ع ک اف ۲) وتله کذا وتله عنه فراموش کرد آنرا واتلهه المرض بیماری
هلاک کرد آنرا وتشلّوه العقل وتالهه ذاهبه یعنی مرد بیهوش رفته توه بالفتح وبالضم هلاک شدن ورفتن وتسکم شدن وشوریده عقل گردیدن (ع ف
اض ۲) توهه هلاک کردن ویقال فلان توه توه بالضم واتواه واتاویه ج وما اتوهه ما اتیهه

فصل الثاء

ثاهة ملازه یا بن دندان ثهثهه
الثلج یعنی برف گداخته شد

فصل الجیم

جبه جبهة پیشانی رجل اجبه بزرگ پیشانی جبهاء مؤنث وبتصغیره سمی جبیهاء الاشجعی
جبهة الاسد یکی از منازل قمر واسب وفی الحدیث لیس فی الجبهة صدقة ای الخیل وجماعت مردم جبهه برپیشانی زدن وبمکروه پیش آمدن وتابست
بروی کسی آوردن وبی ولو وحنور تاب آمدن (ع بفتحها) یقال جبهنا الماء اذا وردناه ولیست علیه اداة الاستقاء جره یقال سمعت
جراهیة القوم بالفتح والتخفیف ای جلبتهم وکلامهم علانیة جله جلهة کرانه وادی جلاه بالکسر ج وجلهت الحصی عن المکان ای نحیته
عنه وذلک الموضع جلیهة (ع بفتحها) جله بفتحتین برهنه شدن پیش سر از موی (ع ک اف ۲) وقد جله فهو اجله ثور اجله بی شاخ مثل اجلح
جنه جنهی بتشدید الیاء شاخ باریک درختی جوه جاه بزرگی ومنزلت وفلان ذوجاه وجاه زجر للبعیر دون الناقة وهو مبنی علی
الکسر وبالتنوین الضم جوه بناخوشی بروی کسی آمدن یقال جاهه بالمکروه جوها ای جبهه جهجه جهجهة ودد را بانگ بر زدن یقال جهجهت
بالسبع اذا صحت به لیکف ویقال تجهجه عنی ای انته ضمیمه جیده جیدوه بخود وترسیده

فصل الخاء

الخیه بکسر الهاء زجر للضان وجیه بسکون
الهاء زجر للحمار

فصل الدال

دره درهت عن القوم (ع بفتحها) ای دفعت عنهم مثل درأت وهو سبیل منه ومنه هراق الماء و
اراق مدره بالکسر رئیس ویا یکار قوم مداره ج دله یقال ذهب دمه دلها بالتسکین ای هدرا تدلیه بیخودی ورفتن عقل از عشق یقال دلهه الحب
ای حیره وادهشه فدله وتدله ولوه بالفتح ناقة نالان ودلهت بالکسر عن الفها ولدها تدله دلوها دهده دهدهة غلطانیدن سنگ تدهده لازم
وقد تبدل الیاء من الهاء فیقال تدهدی الحجر وغیره تدهدیا ودهدیته دهداة ودهداء دهداه بضمتین ودهدهان بفتحتین شتران بسیار دهداه شتران ریزه
ویقال ما ادری ای الدهداء هو ای ای الناس هو وقولهم الاده فلا ده معناه وان لم یکن هذا الامر الآن فلا یکون بعد الآن ضمیمه دیهته بفتحتین تنگستان
تدبیه در تنگستان افتادن ولازم الدبه یعنی راه تنگ اختیار کرد دیاهه دهی هست بسواد تدجیبه بکار زهیاد خفتن داه مسافر یاد ف مثله
ذکره فی رجهه ای نکه بفقطا معنی دمه بفتحتین سخت گرم شدن ریگستان (ع ف اض ۲) ودبابه سست هر کودکان را ادموته نزدیک بود که
از سختی گرما پیش زند ادمومه فلان ای غشی علیه تدوه ستغیر شدن وسطبر گردیدن دوه بالفتح والضم دعا للربع یعنی شتر را برای آب چهار
روزه خواندن تدوبه شتر را بسوی بچه خواندن بلفظ داه داه بالکسر وبالتسکین یاده ده بالضم

فصل الذال

ذمه الجسم
کریا سخت شد (ع ک اف ۲) وذمه الرجل بالحجر کرما برد سخت شد والمعجمة لغة فی جمیع معانی المهملة ذه تیزی خاطر سخت دانائی

فصل الراء

ره رهة مغاکی در سنگ که آب در وی گرد آید رده ج رداه بالکسر کذلک قال الخلیل رهة شبه اکمة کثیرة الحجارة وفی
الحدیث انه علیه السلام ذکر المقتول نهروان فقال شیطان الرهة رفه رفه رفو سیر علف وآب شدن شتر وتن آسانی (ع بفتحها) والاسم
فیه رفه بالکسر والسکون ارفاه تن آسان وسیر ماندن شتر بآب وعلف وبر سر روغن کردن وموی شانه زدن هر روز وقد نهی رجل رافه ای وادع وهو فی رفاهیة من العیش
ورفاهیة ورفهنیة بالضم والنون الزائدة ویقال بینی وبینک لیلة رافهة وثلث لیال روافه اذا کان تسیار فیهن سیر الینا ورفه عن غریمک ای نفس عنه و
فی المثل اعمی سن التفه عن الرفه التفه السبع والرفه التبن ره ترهیه السراب ای تریع سراب ترها ای مریع یعنی درخشنده نا پدید شونده ضمیمه
رجه بمره صنگل زدن وگوی الیدن کودک (ع ف اض ۲) وارجه آخرالامر عن وقته رهرهة درخشندگی وبشاشت چهره وخوان تر سره
جسمه تن او از نعمت سخ وسپید شد رهرهة سراب درخشندگی آن بی دربی ظاهر شد وجسم رهراه ورهره ورهره تن نازک سپید وطست رهرهة ورهراه
طشت فراخ کم مغاک ورهره ورهرهة وسهاکر یار وه بالفتح درواه بالضم لرزیدن آب جر بر روی زمین (ع ف اض ۲)

فصل الزاء

زله بالفتح تنگدل گردیدن ویقال آن سنگی که بران آب کش استاده شود ومحیر شدن وبفتحتین غم واندوه زهم بفتحتین

لغة في اللذنة زمه الحر گرما سخت شد وزمه الرجل بالحر گرما بر مرد سخت شد (عع ک اف ۲) وزمهت الشمس لغة كل ذلك لغة في الدال والذال + زاده
كجاه دهی ست نزدیک نیشاپور + الزهراه الشمال في غير مرآة **فصل السين** سبه + سبه بفتحتين رفتن عقل از پيرى مسبوه پير خرف
مسبه كذلك سنه + **اَست** حلقة الدبر سته بفتحتين اصل في الاست استاه ج سته بحذف التاء قلت سه وفي الحديث العين وكاء السه
و پيروی وكار است بحذف لام الفعل استه كلان سرين ستهم بفتحتين ستاهى كذلك وامرأة ستهاء وستهم سته از پس كسى رفتن وراندن بر كون
(عع بفتحها) واذا نسبت اليها قلت ستهي وان شئت قلت استي تركته على حاله وسته ايضا بكسر التاء كما قالوا حرح وقولهم باست فلان شتم العرب
وما نال فلان على است الدهر مجنونا اي لم يزل يعرف بالجنون سفه + سفه بفتحتين بيخردى وسبكى وهو ضد الحلم ويقال تسفهت الريح الشجر اي مالت به
وتسفهته عن ماله اي خدعته عنه وتسفهت عليه اليا اذا احمقه وسفهته اي نسبته الى السفه وسافهه مسافهة يقال سفيه لم يجد مسافها ويقال سفه نفسه وغبن رأيه وبطر عيشه
والم بطنه ووفق امره ورشد امره كان الاصل سفهت نفس زيد ورشد امره فلما حول الفعل الى الرجل انتصب ما بعده بوقوع الفعل عليه لانه صار في معنى سفه نفسه بالتشديد
هذا قول البصريين والكسائي ويجوز عندهم تقديم هذا المنصوب كما يجوز غلامه ضرب زيد وقال الفراء لما حول الفعل من النفس الى صاحبها خرج ما بعده مفسرا ليدل على ان السفه
فيه وكان حكمه ان يكون سفه زيد نفسا لان المفسر لا يكون الا نكرة ولكنه ترك على اضافته ونصب كنصب النكرة تشبيها بها ولا يجوز عنده تقديمه ومثله قولهم ضقت به
ذرعا وطبت به نفسا والمعنى ضاق ذرعي به وطابت نفسي به سفاه سفاهة بالفتح فيهما بيخرد وسبک شدن (عع بضمها) سفه بفتحتين كذلك (عع ک اف ۲) سفيه
نعت منه وسير نا شدن از آب به بسيارى خوردن يقال سفهت الشراب بالكسر اذا اكثرت منه فلم ترو وسفهك لعد الشراب وسافهت الدن والوطب اذا قاعدته
فشربت منه ساعة بعد ساعة سمه + سموه رفتن اسپ چنانكه مانده نشود (عع بفتحها) فهو سامه سمه ج وسمه فهو سامه اي دهش وحيرى فلان السمهي اذا جرى
الى غير امر يعرفه سمهي سميهى بالضم والتشديد دروغ وباطل وذهبت ابله السمهى اي ذهبت متفرقة وسمهي هوا بين السماء والارض سنه + سنه بفتحتين
واصله سنين سال وقحط واصلها سنوة وجمعها سنوات او سنهة من سنهت النخلة وتسنهت اذا اتت عليها السنون ونخلة سنهاء سال بر اي تحمل سنة ولا تحمل
اخرى ويقال ارض بني فلان سنة اذا كانت مجدبة يعني قحطناك ويقال تسنيت عنده وتسنهت عنده سال كردم يا تنگسالى كشيدم واستأجرته مسانهة ومساناة
مسانهة فاذا جمعت بالواو والنون قلت سنون بالكسر والضم وسنين كثبين واما من قال سنين وسنين برفع النون ففيه قولان احدهما انه فعلين مثل غسلين محذوف وهو جمع شاذ وانما
فعول وكسرت فاءه لكسر بعده وقد جاء على فعيل جمع نحو كليب وعبيد الا ان … هذا القول يجعل النون في آخره بدلا من الواو في المائة بدلا من الياء وقوله تعالى لم يتسنه اي
لم تغيره السنون والسنه التكرج الذي يقع على الخبز والشراب وغيرهما يعني گره بستن شراب ونان وجز آن (ضميمه) سهساه وسهساه بالكسر فيهما وضم الهاء
وكسرها آخر كل شيء سوهاي بالضم وهي ست بالجيم از زمين مصر **فصل الشين** شبه + شبه بكسر الاول وسكون الثاني وفتحه ايضا مانند
شبيه مثله بينهما شبه بفتحتين مشابهه مشابه ج على غير قياس كالمحاسن جمع حسن شبهة بالضم پوشيدگى كار اشتباه پوشيده ومانند شدن مشتبهات كارهاى
مانند وشكل متشابهات مثله تشبيه مانند كردن تشبه مانستن اشتباه مشابهة تشابه مانند شدن شبه بفتحتين برنج گوز شبه بفتحتين وشبه بالكسر گوز رخيت
شبهان بفتحتين نوعى از طاق وشور گياهها شده + شده بيخودى ودهشت والاسم الشده بالضم وشده بفتحتين مثل
سخل وسخل يقال شده الرجل اي دهش وشغل فهو مشدوه شره + شره آزناک وحريص شدن (عع ک اف ۲) شره از مسد +
شفه + شفة بفتحتين لب واصلها شفهة لان تصغيرها شفيهة شفاه ج شفي وشفهي منسوب بوى رجل شفاهي بالضم المهجور يعني سطبر لب شفتى
آنكه لبهايش فراهم نيايد وزعم قوم ان الناقص من الشفة واو لانه يقال في الجمع شفوات ولا دليل على صحته ويقال فلان خفيف الشفة اي
قليل السوال الناس ويقال لمن في الناس شفة اي ثناء حسن بنت الشفة سخن شفه مشغول كردن والحاح كردن در سوال (عع بفتحها) يقال شفهني
عن كذا اي شغلني وقولهم سخن نشفه عليك المرتع اي نشغله عنك اي هو قدرنا لا فضل فيه رجل مشفوه اذا اكثر سوال الناس اياه حتى نفد ما عنده
كثر عليه الناس مشافهة روبرو سخن گفتن والحروف الشفهية الباء والفاء والميم ولا تقل شفوية شكه يقال شاكهه مشاكهة وشكاها اي شابهه
وقاربه واشكه الامر اي اشكل شوه شوه وشوهة زشت شدن روى (عع ف اص ۲) تشويه متعدد منه فرس شوهاء صفة محمودة فيها وتدل على
يراد بها سعة اشداقها ولا يقال للمذكر اشوه شوهاء ايضا قبيحه وتنگ شدن رجل اشوه اي سريع الاصابة بالعين يعني چشم رساننده ويقال لا تشوه علي

لا تقل با احسنک فقصیبنی بعین وتشوه له ای تنکره وتقول رجل شاة البصر ای حدید البصر شاة گوسپند وگاو وحشی یذکر ویؤنث وهو فی معنی الجمع واصل الشاة
شاهة لان تصغیرها شویهة والجمع شیاه بالهاء فی العدد وتقول ثلث شیاه الی العشر فاذا جاوزت فبالتاء فتقول هذه عشرة شاة واذا کثرت قیل هذه شاء
کثیرة وجمع الشاء شوی وتشوهت شاة ای اصطادته ارض مشاهة بالفتح ای ذات شاء شاوی منسوب الی الشاء ونسبة الشاة شاهی (ضمیمه تشقیه)
عوزه کردن خرما بان یقال شقه النخل اششه کفنقذ وهی ست نزدیک اصفهان شاهم عیناک کردآنرا (ع ف اک ۲) وهو شیوه ای عجب من اشبه النار
فصل الصاد صه صه خاموش باش وهو اسم فعل بنی علی السکون فان وصلت نونته وقلت صه صه فان قلت صه یا رجل فانما
ترید الفرق بین التعریف والتنکیر لان التنوین تنکیر (ضمیمه) صبهان مذکور فی اص ص صتهه خوار کرد او را (ع بفتحها) صتهه مثله
فصل الضاد ضهضه هم شکل وماننده آن شد لغة فی ضاهاه فصل الطاء طله فی البلاد رفت وباریخ آهسته رفت (ع بفتحها)
وما فی السماء طله کصرد ای ما رق من السحاب طلهة من المال بالضم بقیة منه واد اطله اطلس طلیح واطله اطلع مطمه کمعظم دراز طهطاه اسپ جوان
خوش منظر کامل سرشت طله کبل ای المطمئن ا ومعناه یا رجل بالحبشیة ومن قرأ طه باشباع الفتحتین مخرفان من الهجاء وطهاطه الخیل اصواتها
فصل العین عته معتوه دل شده وبی عقل وهو من عته مجهولا وبه عته بالفتح والضم تعته دل شدگی وبیعقلی رجل عتاهیة ای احمق ابو العتاهیة
کنیت مردی عجه عجهی بالضم مرد کول کالیوه ونادان ومتکبر وفیه عجهیة وعجهانیة ویخفف وهی الکبر والعظمة والجهل عده عیده بد خوار شتر و
جز آن وفیه عیده وعیدهیة ای سوء خلق وکبر فهو عیده وعیداه عزه عزهاة بالکسر والقصر عزهاة بالکسر والمد وعزهی مثل الذی لا یطرب للهو
ویتباعد عنه یعنی آنکه طرب وجماع دوست ندارد والجمع عزاه وعزهون وفیه عزهوة بالنون ای کبر عضه عضاه درختان بلند با خار عضاهة
وعضة بالکسرتین ویحذف الهاء الاصلیة ایضا کما تحذف من الشفة یکی بعیر عضهی الذی یرعی العضة وعضاهی وابل عضاهیة وبعضهم یقول بنقصان
الواو لانها تجمع علی عضوات بعیر عضوی وابل عضویة بفتح العین علی غیر قیاس وعضهت الابل تعضه عضها ای رعت العضاه فهو بعیر عاضه وعضه وجمال
عواضه وناقة عاضه ایضا واعضه القوم ای رعت ابلهم العضاه ارض معضهة بکسر الضاد کثیرة العضاه عضیهة دروغ وبهتان یقال یا للعضیهة بکسر اللام
وهو استغاثة تعضیه سر بریدن عضاه عضه بالفتح بهتان نهادن بر کسی (ع بفتحها) اعضاه بهتان آوردن عضه دروغ وبهتان عضون قوله تعالی جعلوا
القرآن عضین یقال بنقصان الواو وهو من عضوته ای فرقته لان المشرکین فرقوا اقاویلهم فیه فجعلوه کذبا وسحرا وکهانة وشعرا ویقال بنقصان الهاء واصله عضهة
ویقولون للساحر عاضه وحیة عاضه وعاضهة التی تقتل من ساعتها اذا نهشت عله عله بفتحتین سرگشتگی ودهشت (ع ک اف ۲) وتیزی وجلد
وحرص وپلیدی نفس وزحمت خار رجل علهان وامرأة علهی مثل غرثان وغرثی ای شدید الجوع وفرس علی منشیطة فی اللجام علهان شتر مرغ نر عالة شتر
علهار ثوبان ینذف فیهما وبر الابل یلبسان تحت الدرع عمه عمه بفتحتین سرگشتگی ودوله بودن (ع ک اف ۲) فهو عمه وعامه وعمه بالضم جمع
قوله تعالی فی طغیانهم یعمهون ارض عمهاء زمین که در وی نشان وکوه نباشد وذهبت ابله العمهی بالضم والتشدید والعمهی بالیاء اذا لم یدر این ذهبت
عهوه عاهة آفت عیه الزرع وایف مجهولا آفت رسیده ارض معیوهة اعاه القوم ای اصابت ماشیتهم العاهة واعوه مثله تعوهة تا خر شب
فرود آمدن وکل من احتبس فی مکان فقد عوه ضمیمه عهون کرنبو گیاهی عراهین تج وذکر فی النون عفوه بفتحتین برابر گردانیدن چیزی با چیزی
(ع بفتحها) عفاهیة بالضم سطبر عه مردم کم شرم ستیزنده عه عه زجر الابل عند الحبس یقال عهعه بالابل ای جرها بعه عه لتحتبس فصل الفاء
فره فاره مرد زیرک فراهة مصدر منه (ع بفتحها) فهو فاره وهو نادر وقیاسه فریه ویقال للبرذون والبغل والحمار فاره بین الفروهة والفراهة
والفراهیة وبراذین فرهة مثل صاحب وصحبة وفره ولا یقال للفرس فاره لکن رائع وجواد وافرهت الناقة فهی مفره ومفرهة اذا کانت تنتج
الفره ومفرهة ایضا ویقال فره بکسر الثانی ای اشر وبطر ومنه فرهین قوله تعالی وتنحتون من الجبال بیوتا فرهین ومن قرأ فارهین فهو من فره بالضم
فقه فقه بالکسر دانستن (ع ک اف ۲) فقیه لغت منه یقال فلان لا یفقه ولا ینقه وافقهته ای اعلمته ثم خص به علم الشریعة والعالم به فقیه
فقاهة فقیه شدن (ع بضمها) وفقهه الله وتفقه هو بنفسه مفاقهة مباحثة فی الفقه فکه فاکهة میوه فواکه اجناس میوه ها فاکهانی میوه فروش
فکاهة بالضم خوش منشی وبالفتح مصدره (ع ک اف ۲) رجل فکه ای طیب النفس مزاح وایضا الاشر البطر وقری قوله تعالی ونعمة کانوا فیها فکهین

دریعقه ... لاتب ... نقب ... بی ... (handwritten marginal notes)

ای اشرین و فاکهین ای ناعمین مفاکهة ممازحة یقال لا تفاکهن امة و لا تبل علی اکمة و تفکه ای تعجب و تندم ایضا قوله تعالی فظلتم تفکهون ای
تندمون و تفکهت به ای تمتعت به افکهت الناقة اذا احدث فی لبنها خثورة عند اکل الربیع قبل ان تضع فهی مفکه فاکه بن المغیرة نام مردی **فوه + فوه**
بالفتح اصل للفم لان الجمع افواه فاستثقلوا اجتماع الهائین فی قولک هذا فوهه فحذفوا الهاء فقالوا فوه و فو زید و فا زید و فی زید فی الاعراب الثلثة و هکذا
فی الاضافة الی مضمر هذا فی و یستوی فیه الاعراب الثلثة فاذا افرد لم یحتمل الواو والتنوین فحذفوها و ابدلوا المیم من الهاء و قالوا هذا فم و فمان و فموان
و قیل لو کان المیم عوضا من الواو لما اجتمعا و یقال کلمته فاه الی فی ای مشافهة و نصب فوه علی الحال و یقال فاها لفیک ای الخیبة لک ای جعل الله
لفیک الارض و التراب کما یقال بفیک الحجر و بفیک الاثلب فوه بالتحریک فراخ دهن شدن (ع ک اف ۲) افوه فوهاء نعتان منه و برآمدن ثنیه علیا و دراز شدن آن
محالة فوهاء التی کانت اسنانها التی تجری الرشاء بینها طوالا فوهة بالضم والتشدید دهانه کوی و دهانه جوی افواه ج و ایضا بوی افزار و هو ما یعالج به الطبیب کما
ان التوابل ما یعالج به الاطعمة یقال فوه و افواه و افاویه افوه نام شاعری و یقال ان رد الفوهة لشدید ای القالة و هو من فهت بالکلام و بتخفیف الواو ایضا
یقال هذا المثل ان رد الفوهة و یقال فوهه الله ای جعله افوه و فاه بالکلام یفوه ای لفظ به و یقال ما فهت بکلمة و ما تفوهت بمعنی ای ما فتحت فی بها مفوه
مرد سخن گوی و استفاه الرجل فهو مستفیه اذا اشتد اکله بعد قلة فیه بسیار خوار و حلقه فیوه و هو المنطیق ایضا فیهة مونث **فهه + فهه** فهاهة درماندگی به سخن
(ع ک اف ۲) رجل فه و امرأة فهة نعتان منه و یقال فههت فهها اذا عییت یقال سفیه فهیه و افهه الله و فههه و یقال خرجت لحاجة فافهنی عنها
فلان حتی فههت ای انسانیها حتی نسیت و فی الحدیث ما سمعت منک فهة فی الاسلام قبلها یعنی السقطة و الجهلة و نحوها (ضمیمه) **فطه** بالفتحتین فراخ شدن کفت
(ع ف اص ۲) **فصل القاف** **قمه + قامه** قامه ای شتر مرد بهواد ارنده قمه بالضم ج **قوه + قوهة** بالضم شیر فره گردانیده قوهی
نوعی از پارچهای سپید **قهقه + قهقهة** خنده سخت با آواز یقال قه قهقه بمعنی و نوعی از رفتار و هو مغلوب مقهقهة **قیه + قاه** فرمان برداری و طاعت
یقال مالک علی قاه ای سلطان و ایقه الرجل و استیقه ای اطاع و ایقه ای فهم یقال ایقه لهذا الامر ای افهم (ضمیمه) **القره** فی الجسد محرکة
کالقلح فی الاسنان قره کفرح والنعت اقره و قرهاء و متقره و تقوب الجلد من کثرة القوباء و اسوداد البدن او تقشره من شدة الضرب **القلهه** القره فی معانیها
قلهی کجمزی او کسکری موضعیست نزدیک مدینه شریفه قادیا محرکة مشددة الیاء کمرحیا و بردیا او قلهی بکسر الهاء المشددة حفیرة لسعد بن ابی وقاص و قلهات
شهریست بکناره دریای عمان **فصل الکاف** **کده** کده کدوه خراشیدن روی (ع بفتحها) یقال به کده و کدوه و کدهه الحجر اذا اصکه و اثر فیه اثرا شدیدا
کره + کراهة کراهیة ناپسند داشتن (ع ک اف ۲) فهو کریه و مکروه کریهة سختی حرب ذو الکریهة شمشیران کره بالضم سختی یقال قمت علی کره ای مشقة
کره بالفتح ناخواست و یقال هما بمعنی اکراه بناخواست و ستم بر کاری داشتن تکره ناخواست و ناپسند نمودن کاری بکسی صلته بالی استکراه ناخوش شمردن
کره ایضا شتر سخت سر **کمه + کمه** بفتحتین نابینائی مادرزادی (ع ک اف ۲) اکمه نعت منه کامه سرگشته یقال خرج یتکمه فی الارض ای لا یدری این یتوجه +
کنه + کنه الشیء بالضم نهایته و وقته و لا یشتق منه فعل و لا یکتنهه الوصف ای لا یبلغ کنهه کلام مولد **کهه + کهکاهه** الاسد فی زئیره کانه
حکایة صوته کهکاهة ترسنده و کهة السکران یکهه اذا استنکهته نکه فی وجهک (ضمیمه) **کافه** کاصاحب سردار لشکر **کوه** سرگشته شده
(ع ک اف ۲) و تکوهت علیه اموره کارهای او پراگنده گشت و پژمرده شد و کهته استنکهته یعنی بوی دهنش گرفتم (ع ف اص ۲) **کهه** کسید
بخیل حیله جو که کسی بطرف او متوجه نشود یا آنکه کسی برای او خرج نکند و کهته و اکهه استنکهته یعنی بوی دهنش گرفتم (ع ف اک ۲) **فصل اللام**
لهه + لهله بفتحتین زمین فراخ که در وی سراب بسیار باشد لهالیه ج لهلة بفتحتین جامه سست بافته و سخن و شعر رکیک و بلا به یقال لهله و لهلهل النساج
الثوب بمعنی **لیه + لیه** پوشیده شدن (ع ف اک ۲) و جوز سیبویه ان یکون لاه اصل اسم الله تعالی ادخلت علیه الالف و اللام فجری مجری
الاسم العلم کالعباس و الحسن الا انه یخالف الاعلام من حیث کان صفة و قولهم یا الله بقطع الهمزة انما جاز لانه ینوی به الوقف علی حرف النداء
تفخیما للاسم و قولهم لاهم و اللهم فالمیم بدل من حرف النداء و ربما جمع بین البدل و المبدل منه فی ضرورة الشعر کقول الراجز ع غفرت او عذبت
یا اللهما + لاه للشاعر ان یرد الشیء الی اصله و قول الشاعر ع لاه ابن عمک لا افضلت فی حسب اراد لله ابن عمک فحذف لام الجر و اللام التی بعدها
و اما الالف فهی منقلبة عن الیاء بدلالة قولهم لهی ابوک الا تری کیف ظهرت الیاء لما قلبت الی موضع اللام و اما لاهوت فان صح انه من کلام العرب

فاشتقاقه من لاه ووزنه فعلوت مثل رغبوت ورحموت لات نام بت فبعضهم يقف عليها بالتاء وبعضهم بالهاء قال الاخفش سمعنا من العرب من يقول افرايتم
اللات والعزّى ويقول وهي اللات فی السکوت وهی اللات فاعلم انه جعلها في موضع الرفع فهذا مثل امس مکسور علی کل حال وهو اجود منه لان الالف واللام
التی فی اللات لاتسقطان وان کانتا زائدتین (ضمیمه) لشاه ملازة لطه طپانچه زدن (ع ف اص ۲) لوه سراب تلوه برقه لوه لوهان
المذیدین ودرخشیدن (ع ف اص ۲) تلوه مثله والاسم اللوه ولاه الله الخلق یعنی خدای تعالی آفرید خلق را الاهة مارقیل اللات للصنم منها سمی بها ثم
حذفت الهاء **فصل المیم** مده + تمدّه ای تمدح مدّه مثل مدح جمع ماده مره + مره بفتحتین تباه شدن چشم از بی سرگی (ع ک اف ۲) عین
مرها و امراة مرها ورجل امره امرهة بالضم سپیدی خالص مقه + مقه بفتحتین کبودی چشم وجز آن امراة مقها وسراب امقه وهو الیه امثل المره +
مهه + مهاه طراوت وخوبی وبدالها ولم تصرتاء اذا اتصلت بالکلام وانما تصیر تاء اذا اراد و بالمهاه البقرة الوحشیة وفی المثل کل شیء مهه ومهاه
ما خلا النساء وذکرهن ویقال کل شیء مهه ومهاه ای یسیر حسن مهمه بیابان دور دست مهامه مه باز ایست وهو اسم فعل فان وصلت نونت وقلت مه مه
ویقال مهمهت به ای زجرته موه + ماء آب مائی منسوب بوی ماوی کذلک والهمزة فیه مبدلة من الهاء واصله موه بالتحریک ویجمع علی امواه فی القلة
ومیاه فی الکثرة وتصغیره مویه وتانیثه ماءة مثل ماعة موه موده آب برآمدن از چاه وبسیار شدن آن (ع ف اص ۲ وف اک ۲ وک اف ۲)
ماهت الرکیة تموه وتمیه وتماه وماهت السفینة اذا دخل فیها الماء وهت الرجل ومهته بالکسر والضم اذا اسقیته الماء ورجل ماء ای کثیر ماء القلب و
بئر ماهة ومیّهة ای کثیرة الماء وامادة الحافر ای انبط الماء یعنی چاه کن بآب رسید وامامهت الارض ای ظهر فیها النزّ یعنی زهیدزمین واماهت الرجل السکین
ای سقیتها واموهت الدواة صببت فیها الماء واماه الفحل اذا القی ماءه فی رحم الانثی تموه سیم وزر اندود کردن چیزی را وبآب نمودن چیزی را و تلبیس کردن
ماویة آئینه ونام زنی ماه موضعی یذکر ویؤنث ماء السماء لقب مردی وزنی (ضمیمه) متهة الدلو دلو راکشید (ع بفتحها) تماته دوری متهه ستایش خواه
شدن بچیزیکه دران نبود وآزموده شدن وفیر بدن ومبالغه در چیزی کردن وبطالت وگمراهی متهه بفتحتین مثله مازهه + مازهه یعنی لاغ کردا ورا
والمزه المزح منظه فی الارض ذهب فیها ممظه کمعظم ستوده شده الملیه الملیح املهت ای احدثت و بالغت مثله المعقل ذاهبه یعنی مرد هوش رفته
میه شمشیر وجز آن بآب زرنگار کردن زماهت الرکیة تمیمه کماهت تموه **فصل النون** نبه + شیء تنبه بالتحریک وک ۲ ای مشهور وگم شده
بی طلب یافته یقال وجدت الضالة نبها ای وجدتها لا عن طلب نباهة نام آور وبزرگ شدن (ع بضمها) فهو نبیه ونابه وهو خلاف خامل ونبهته
ای رفعته من الخمول یقال اشیعوا بالکنی فانها منبهة انتباه بیدار شدن انباه بیدار کردن و فراموش کردن حاجت کسی را فهی منبهة بفتح الباء تنبیه
بیدار کردن وواقف گردانیدن برچیزی تنبه بیدار وهوشیار شدن ونبهت للامر بالکسر انبه نبها یاد آوردم کاری را که فراموش بود نبهان پدرحیی از طی
نجه + نجه راندن وباز داشتن (ع بفتحها) یقال ما نجهت الرجل وما انتجهته وما نجهته ناجه آنکه بشهری در آید وناخوش آیدش نده + نده
راندن شتر ها یقال ندهت البعیر اذا زجرته عن الحوض وغیره وندهت الابل ای سقتها مجتمعة (ع ف اص ۲ و بفتحها) ویقال کان طلاق الجاهلیة
قولهم اذهبی فلا انده سربک ای لا ارد ابلک لتذهب حیث شاءت ندهة بالفتح والضم بسیاری مال از صامت وناطق نزه + نزهة
بالضم دوری از ناخوشی وپاکی (ع ک اف ۲) یقال نزهت الارض ومکان نزه واصله من البعد قال ابن السکیت ومما یضعه الناس فی غیر موضعه
قولهم خرجنا نتنزه فی الریاض اذا خرجوا الی البساتین وانما التنزه التباعد من المیاه والاریاف ویقال منه فلان یتنزه عن الاقذار وینزه نفسه عنها ای یباعدها عنها
والنزاهة البعد من السوء ونزه الفلاة ما تباعد منها عن المیاه ویقال سقت ابلی ثم نزهتها تنزیها ای باعدتها عن الماء (ع بفتحها) وفلان کریم نزیه ای بعید عن اللوم و
هو نزیه الخلق ومکان نزیه ای خلاء بعید من الناس نفه یقال نفهت نفسه ای اعیت وکلت (ع ک اف ۲) نافه مانده شده نفّه بفتح الفاء تنفیه متعدی لیں
فیه وجمل منفه وناقه منفهة متعوه مرد ضعیف دل ترسنده (ع بفتحها) نقه + نقه بفتحتین برخاستن از بیماری (ع ک اف ۲) نقوه بالضم کذلک (ع بفتحها) ناقه
نقهت منه بفتح القاف متعدمنه ونقه الکلام ونقهه نقها ای فهمه وفلان لا یفقه ولا ینقه استنقاه پرسیدن انقه لی سمعک ای ارعنیه یعنی گوش بمن دار
نکه + نکهة بوی دهان نکه بالفتح شنیدن بوی دهان یقال نکهته ای تشممت ریحه و به کردن تا بوی دهان او معلوم کند استنکاه فرمودن تا به کند یقال
استنکهت الرجل فنکه فی وجهی ینکه نکها (ع ف اک ۲ وبفتحها) نکه بالضم والتشدید شتران آواز فرو رفته از ضعیفی وهی لغة تمیم فی النقه

ونکه الرجل ینهه لا ای تغیرت نکهته من التهمة ویقال منه فی الدعاء للانسان ثنتنت ولا تنکه ای اصبت خیرا ولا اصابک الضر نحصه نحنحه بازدا
از چیزی نهنه لازم منه وتهنهت السبع اذا صحت به لتکفه نهنه جامه تنگ بافته مثل اللعلع والعلعل والاصل فی نهنه نهه ثلاث هاءات فابدلوا الوسطی نونا
للفرق بین فعلل وفعل وزادوا النون لان فی الکلمة نونا نوه ناه الشئ ینوه ای ارتفع فهو نائه ونوهته تنویها اذا رفعته ونوهت باسمه اذا رفعت کره
بلند نام کردن وناهت نفسی ای قویت وناه النبات ای ارتفع فهو نائه (ضمیمه التمته) بفتحتین شبه الحیرة (دع ک اف ۲) نیه بالکسر شهری است
ما بین سجستان واسفراین الناقة الرفیع المشرف وناه یناه ارتفع واعجب نفس ناهة منتهیة عن الشئ فصل الواو وبه وبه یقال فلان
لا یوبه به وله یعنی باک نیست بوی ای لا یبالی به وما وبهت له وما وبهت له ای ما فطنت له ندانستم اورا (دع ک اف ۲ وبفتحها) وانت تیبه بالکسر مثل
تیجل ای تبالی وجه وجه روی وجه وجه تج ویقلب الواو همزة فیقال اجه وسوی جهة مثله والهاء عوض من الواو وهذا وجه الرای ای هو الرای نفسه
والاسم الوجهة بالضم والکسر مواجهة رو یاروی کردن وقعدت وجاهک بالکسر والضم ای قبالتک واتجه له رای ای سنح له یعنی روی داد اورا وهو
افتعل صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها والیاء تاء وادغمت ثم بنی علیه قولک قعدت تجاهک بالضم والکسر وتجهت الیک اتجه ای توجهت الیک ووجهته
فی حاجة ووجهت وجهی لله وتوجهت نحوک والیک وتوجه الشیخ اذا ولی وکبر فی المثل احمق ما یتوجه ای لا یحسن ان یاتی الغائط شئ موجه ای علی
جهة لا یختلف وجاهة روی شناخته وبا قدر شدن (دع ک بفتحها) وجیه با قدر وجاه وجیه که بخت وستهایش بیرون آید از شکم مادر بوقت زادن
ونام اسپی واوجهه الله ای صیره وجیها واوجهته ای صادفته وجیها وجوه البلد اشرافه وجبهته فهو توجیه قال الخلیل هو الحرف الذی بین الف التاسیس والروی
وقیل حرکة ما قبل الروی المقید القافیة فلک ان تغیره بای حرف وحرکة شئت کقول امری القیس فی قصیدته الرائیة انی افر مع قول صبر والیوم قر
ولذلک قیل له توجیه وقیل التوجیه اسم لحرکاته اذا کان الروی مقیدا واما نفس الحرف فسمی الدخیل وحرکته اشباع وده استیداه کروآمدن وزبون
شدن ومنقاد ومغلوب شدن خصم یقال استودهت الابل واستیدهت اذا اجتمعت وانساقت واستوده الخصم واستیده ای انقاد وغلب وره
وره بفتحتین کولی وناوستادی درکار رجل اوره وامراة ورهاء یقال رهت توره وره (دع ک اف ۲) ریح ورهاء التی فی هبوبها خرق وعجرفة وقه
وافه خادم کلیسا وفی الحدیث ولا یغیر وافه عن فهیته ولا قسیس من قسیسیته وقه وقه فرمان برداری وطاعت مقلوب من قاه وتوقهت
واتقهت واستیقهت ای اطعت وله وله بفتحتین بیخودی وسرگشتگی از عشق رجل اله وامراة واله والهة ایضا وقد وله یوله ولها وولهانا (دع
ک اف ۲) وتوله واتله تولیه جدا کردن بچه از مادر وفی الحدیث لا توله والدة بولدها ای لا تجعل والها وذلک فی السبایا میلاه بالکسر آنکه سخت
واله شود بجهت فرزند وناقة میلاه اذا اشتد وجدها علی ولدها صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها وموله ومولة اسم فذهب فی الصحراء موله بالتخفیف
ایضا عنکبوت واه واها له ما اطیبه اذا تعجبت من طیب الشئ ای شگفتی چه خوش است ویه ویقال ویها یا فلان وهو تحریض
کما یقال ویحک یا فلان یعنی الاهین ای فلان سیبویه نام استاد نحو ولغت فهو اسم بنی مع صوت فجعلا اسما واحدا وکسر آخره وکذا عمرویه وسعدویه ونفطویه
ومنهم من اعربه کاعراب ما لا ینصرف ویقول هذا سیبویه ورایت سیبویه وثناه وجمعه فقال سیبویهان وسیبویهون ومن لم یعربه یقول فی التثنیة ذوا سیبویه
وکلاهما سیبویه وفی الجمع ذوو او کلهم سیبویه ومه وهوه الاسد فی زئیره وهوه وهواه وهوهة الجمار جول اتنه اشفاقا علیها ضمیمه ومه النهار شنت
گرمی روز (دع ک اف ۲) ومهة خلاصه وبرگزیده هر چیز فصل الهاء هوه رجل هوهة بالضم ترسنده هیه هیهات دور است
والتاء مفتوحة مثل کیف واصلها هاء وبکسرونها ایضا علی کل حال بمنزلة نون التثنیة وقد تبدل الهاء همزة فیقال ایهات الوقف علیها بالتاء لمن نصبها وبالهاء
لمن کسرها فیقال هیهات وهیهاه قال الاخفش یجوز فی هیهات ان تکون التاء التی فیها تاء الجمع التی للتانیث ولا یجوز ذلک فی اللات لان اللات
کیست لا یکون مثلها جماعة لان التاء لا تزاد فی الجماعة الا مع الالف وان جعلت الالف والتاء زائدتین بقی الاسم علی حرف واحد فصل الیاء
یاه یاه یاه علی التکرار وکسر الهاء ای قبل وهو دعاء الراعی صاحبه وتیهیت بالابل اذا قلت یاه یاه باب الواو والیاء وقال
صاحب الصحاح ابو نصر الجوهری رحمة الله علیه جمیع ما فی هذا الباب من الالف اما ان تکون منقلبة عن واو مثل دعا او من یاء مثل رمی وکل الف رابعة
فصاعدا فهی منقلبة من الیاء او من الواو نحو القفا والعصا وکلاهما یثنی ...

انشاء الله عزوجل **فصل الالف** ✦ **ابی** ✦ اباء بالفتح والمد نی ابارة ویقال نیستان و بوستان ابار و بالکسر سر باز زدن (ع بفتحها) مع خلوه
عن حرف الحلق و هو شاذ فهو آب و ابی و ابیان بفتحتین نعت منه و تابی علیه ای امتنع و ابی فلان الماء و ابیته الماء عنز ابواء و قد ابیت تابی ابی بالفتح
و تیس آبی بین الابی اذا شم بول الاروی فمرض منه یقال اخذه اباء علی فعال بالضم اذا اجبل نابی الطعم و قولهم فی تحیة الملوک فی الجاهلیة ابیت اللعن ای ابیت
ان تاتی من الامور ما تلعن علیه اب اصله ابو بفتحتین لان جمعه آباء مثل قفا و اقفاء فالذاهب منه الواو فتقول فی التثنیة ابوان و بعضهم یقول ابان
علی النقص و فی الاضافة ابیک و النسبة ابوی و اذا جمعت بالواو و النون قلت ابون و کذلک اخون و حمون و هنون و علی هذا قرا بعضهم قوله
تعالی و اله ابیک ابراهیم و اسمعیل و اسحق یرید جمع اب فحذف النون للاضافة و یقال ما له اب یابوه ای یغذوه و یربیه ابوان پدر و مادر و یقال بینی
و بین فلان ابوة یعنی پدری است و الابوة ایضاً پدران مثل العمومة و الخؤلة یعنی عمان و خالان و قولهم یا ابت افعل یجعلون التاء عوضاً عن یاء الاضافة
کقولهم فی الام یا امت و یا ابت بالفتح و الکسر لغتان فمن فتح اراد الندبة فحذف و یقال لا اب لک و لا اباک و هو مدح و ربما قالوا لا اباک لان اللام
کالمقحمة و یقال فلان بحر لا یؤبی بکسر الباء و فتحها و کذلک کلأ لا یؤبی ای لا ینقطع من کثرته ابواء بالمد و الفتح موضعی **اتی** ✦ **اتیان** بالکسر آمدن (ع
ض) اتی کذلک و اتوة لغة فیه و قوله تعالی انه کان وعده ماتیا ای آتیا کما قال حجابا مستورا ای ساترا و اتیت الامر من ماتاته ای ماتاه من جهة
الذی یوتی منه کما یقال ما احسن معناه هذا الکلام ای معناه و قری یوم یات بحذف الیاء کما قالوا لا ادر و هی لغة هذیل و تقول آتیته علی ذلک الامر مواتاة اذا
وافقته و طاوعته و العامة تقول واتیته اتیاء دادن و آوردن و منه قوله تعالی آتنا غداءنا ای ائتنا به اتاوة بالکسر خراج اتاوی بکسر الواو و فتحها ج
یقال منه اتوته آتوه اتوا و اتاوة اتو عطاء و یقال للسقاء اذا مخض و جاء بالزبد جاء اتوه و یقال ما احسن اتو یدی هذه الناقة و اتی یدیها ایضاً ای رجع یدیها
فی السیر و تاتی له الشیء ای تهیأ و تاتی له ای ترفق و اتاه من وجهه و جاء فلان یتاتی لمعروفک ای یتعرض و اتیت الماء تاتیة و تاتیا ای سهلت سبیله
لیخرج الی موضع اتی جوی سیل و یقال جاءنا سیل اتی و اتاوی اذا جاءک و لم یصبک مطره اتی و اتاوی ایضاً مرد غریب و نسوة اتاویات اتیتا رگش خواه
شدن ناقه آتاء بالکسر و الفتح کشتی و نخل و یقال اتت النخلة تاتو اتیاء میتاء ممدود دان پایان میدان اسپ تاختن و راه شهر و مجمع راه ها و یقال
بنی القوم بیوتهم علی میتاء واحد و میداء واحد و داری بمیتاء دار فلان و میداء ها ای تلقاء داره و محاذیة لها **اثو** ✦ **اثاوة** اثاوة غمازی کردن یقال اثا به و علیه
یاثو و یاثی بضم الثاء و کسرها ای وشی به **اخو** ✦ **اخ** برادر اصله اخو بالتحریک لانه جمع علی آخاء مثل آباء و الذاهب منه واو لانک تقول فی التثنیة اخوان و بعضهم یقول اخان
علی النقص و یجمع علی اخوان ایضاً و علی اخوة بضم الهمزة و کسرها و قد یتسع فیه فیراد به الاثنان کقوله تعالی فان کان له اخوة و هذا کقولک انا فعلنا و نحن فعلنا و انتما
اثنان و یستعمل الاخوان ایضاً فی الاصدقاء و الاخوة فی الولادة و قد جمع بالواو و النون ایضاً و قد مر فی اب و لا یقال اخو و ابو الا مضافا اخوة برادری کردن
(ع ف من ض) اخت خواهر اخوات ج و النسبة الی الاخ اخوی و کذلک الاخت و قیل اختی مواخاة اخاء برادری کردن و دوستی یقال اخاه و العامة تقول
واخاه و تقول لا اخا لک بفلان ای لیس هو لک باخ تاخی برادری کردن دو گروه با هم تاخی برادر گرفتن و طناب جستن آخیة بالمد و التشدید میخ و گوشه دوال
که اسپ را در آخور بروی بندند اواخی ج و اخیت لها آخیة ای جعلت لها آخیة و حرمة و عهد تقول لفلان اواخی و اسباب ترعی **ادا** ✦ **اداة** و سلاح افزار
ادوات ج و ایداء قوت دادن و قوت گرفتن بسلاح و بازمندی کردن بسیخیری یقال من یودینی علیه ای من یعیننی علیه ممدود بالهمزة ای شاک فی السلاح و مود بلا
همزة ای هالک و من اودی استادیت الامیر علی فلان فاداني علیه یعنی استعدیته فاعدانی و استاداه مالا ای صادره و استخرج منه و آدیت للسفر فانا مود علیه
اذا کنت متهیاً له و تادی ای اخذ للدهر اداته اودی سلاح و آمادگی یقال نحن علی اودی للصلوة ای تهیو لها غنم ادیة ای قلیلة و ادوت له و ادیت ای ختلته
یعنی فریفتم او یقال الذئب یادو للغزال ای یختله و آدی اللبن یادی آدیا ای خثر یعنی سطبر شد و یقال قطع الله ادیه ای یدیه ثوب ادی یدی ای واسع
تادیة و اداء گذاردن و الاسم الاداء و یقال هو ادی ای منک للامانة علی التفضیل یعنی امانت گذارنده تر و تادی الیه الخبر ای انتهی یعنی خبر رسید بوی اداوة مطهره
یعنی آبدستان اداوی ج **اذی** ✦ **ایذاء** رنجانیدن اذی و اذاة و اذیة رنجش اسم منه و تاذیت به آزرده شدم بوی اذی بالمد موج دریا اواذی
ج بعیر اذ و ناقة اذیة آنکه به یک جای آرام نگیرد بی آنکه دردی بود وی و ذلک خلقة لها **اری** ✦ **اری** عسل اری السحاب باران و عسل کردن
زنبور [illegible] ارت النحل تاری اریا ای عملت العسل و سفتن بن دیگ و برآمدن سیه بن طعام بروی یقال ارت القدر ای لزق باسفلها شیء من الاحتراق

مثل شاملت واری صدره بالکسر ای وغر یعنی پرشد از کینه وخشم وتاریت بالمکان ای اقمت به وتیاری ای تحری آری بالمد آخور وعلفت دهان
اواری ج وقد تسمی الاخیه ایضاً آریا تاریه آری ساختن ویقال تاری الدابة ای الدابة ای نعمت الیها وانفت معها معلفا واحدا وارتها انا تاریة
ایضا آتش تیز کردن یقال ازنارک ارة آتش وان واصلاری بالکسر فالهاء عوض عن الیاء والجمع ارون وبجر قدی اروان نام چاهی بفتح الهمزة **اذی**
اذاء بالکسر جای ریختن آب در حوض آن سنگی باشد که بروی ریزد یقال ازیت الحوض تازیة وتوزیا وآزیته ایضا جعلت له ازار ناقة آزیة
لتی تشرب من ذلک الموضع ویقال للقیم بالامر هو ازاده وازاء ماله ویقال هو بازائه ای بحذائه یعنی برابر وی وآزیته ای حاذیته آزی ازی بالضم
والفتح بدیگر فته شدن (ع ع ف اک ۲) ازی ای تقبض وآزیت علی صنیعة انیارا ای اضعفت علیه وفضلت منه **اسو** **تاسیة** تعزیت کردن اندوه
نمودن مواساة بمال وتن باکسی غمخوارگی کردن ویقال اسیته بمالی وواسیته لغة ضعیفة فیه اسوة بالضم والکسر پیشوا ومهات وما یتسلی به الحزین
لاتعزی به اسی بالکسر ج واسی بالضم ایضا وصبراتیا داشتند کردن یقال الیأس من بیمه تک باسوط مثل لاتقتد بمن لیس لک ... تعزی
تعزی وتاسوا ای آسی بعضهم بعضا اسی بالقصر والفتح دارو وعلاج نمودن اسا ممدود ... بالمد الکس پیکان ... مثال ...
هم اسا مثل رامی ورماة واساة بالضم مثل رماة اسو مثال مفعول بالفتح مرهم اسو مرهم نهادن (ع ع ف اف ۲) فهو ماسو واسی علی فعیل ایضا واسوت
بینهم ای اصلحت آسیة زن خفته کننده وخانه محکم ونام زنی وستون او آسی ج اسی اندوه واندوهگین (ع ع ک ان ۲) یقال اسی علی مصیبته ای
حزن واسیت لفلان ای حزنت له **اشی** **اشاء** بالفتح والمد خرمابنان ریزه اشاءة یکی والهمزة فیه منقلبة عن الیاء ولان تصغیرها اشی ولو کانت
اصلیة لکانت اشیء وهو ایضا واد بالیمامة فیه نخیل والشی العظم اذا انکسر کان بر ردی ابو عمرو والفراء انتشی بالنون **اصی** **اصیة**
آشامی از خرما **اضو** **اضاة** بالفتح آبگیر اضاء مثل قناة وقنا اضا ولذلک مثل اکمة واکم واکام **الو** **الو** تقصیر کردن در کاری نمودن
(ع ع ف اف ۲) یقال فلان لایالوک نصحا فهو آل الیة مونث ادال ج وتوانستن یقال الاه یالوه الوا ای استطاعه وفی المثل الاحظیة فلا الیة
تالیة تقصیر ودرنگ کردن ویقال لادریت ولا ائتلیت علی افتعلت ای لااستطعت ویقال لا آلیت تزویجا للکلام ای بالفتح والکسر قسمت آلایا المد
ج ویکتب بالیاء مثاله معی امعاء سوگند خوردن آلی وتالی وایتلی بمعنی ای حلفت وائتلی فی الامر ای قصر الیة علی فعیلة سوگند الایا وکذلک الوة مثلا
حرکات الوة بتثلیث الهمزة مع التشدید بالفتح وبالضم ایضا چوب عود ونشاة بالکسر خرقه کزن بوقت نوحه بر میان نبد ومالی ج الا درخت نیکو منظر تلخ الیة
بالفتح دنبه لاتقل الیة ولالیة الیان بلاتاء وتثنیة الاعلی فعال ورب فروش کبش آلی ونعجة الیاء علی افعل وفعلاء وربنا ک ای علی فعل ج ویقال ایضا کبش
الیان بالتحریک وکباش الیانات رجل آلی بزرگ سرین امراة عجزاء ولایقال الیاء وبعضهم یقول الی بالکسر الی الی فعل منه الیة الحاذ موخره الیة ایضا گوشت
انگشت بزرگ **اسو** **امة** کنیزک اما روآم ج قال الشاعر (شعر) محلة سود ابالک لذهما ایها فلم یبق فیها غیر آم خرالف اموان بالکسر کذلک مثل اخوان جعلها امو
بالتحریک یقال ما کنت امة ولقد اموت کنیزکی کردی اموی منسوب الیها آمیة تصغیر او نام زنی وقبیلهٔ از قریش اموی بالضم والفتح وامیی جمع اربع بامات
نسبت الیه وهو فی الاصل اخوان یقال لهما امیتان انا ابا عبد شمس بن عبد مناف ویقال استامت غیر امتک ای اتخذ وتامیت امة اتخذتها وتامست السنور تاموا ماء
ای صدا صنعت کرد ک ... تقدیر ان ... بالکسر التش... دبها ... منزلة فی جمیع احکامها الا فی واحد وهو ان تبتدی فی امتی فتنا تم بدیگر کلک اشک واما تبتدی
بها شاکا ولابد من تکریرها فتقول جاء فی اما زید واما عمرو وللشرط والجزاء ایضاً تقول اما تاتنی اکرمک قوله تعالی فاما ترین من البشر احدا فقولی انی نذرت للرحمن صوما اما
بالفتح فهو لافتتاح الکلام لابد من الفاء فی جوابه لان فیه تاویل الشرط والجزاء تقول اما عبد الله فقائم کانک قلت مهما یکن من شی فعبد الله قائم وقد یکون ح ایجا ای حقا ای ناشی
فهو لا ابدلت من احدی میمیها یاء وقد یکسر واما مخففا تحقیق للکلام الذی یتلوه تقول اما ان زیدا عاقل یعنی انه علی الحقیقة عاقل لاعلی المجاز وتقول اما والله قد ضرب زید عمرا
انی **انی** بالکسر وقت شدن (ع ع ف اک ۲) یقال انی یانی انی ای حان ادرک قوله تعالی غیر ناظرین اناه وانی الحمیم ای انتهی حره ومنه قوله تعالی بین حمیم آن اناه
یونیه اناء ای اخره وحبسه الاناء والاسم منه اناء علی فعال بالفتح اناء اللیل ساعات واحدها انی مثل معی امعاء وانی وانو ایضا یقال مضی انوان وانیان من اللیل تانی
فی الامر توقفت وتنظرت وانتانی به ای انتظر به والاسم اناة مثل قناة یعنی درنگ یقال تانیتک حتی لااناة بی وزن که بگرانی خیز وانجا ... ناه مثل
... الوانی ... علی ... اناء بالکسر ... تحقیق ... اوانی ... اوادی ... **اوهی** ... اول ...

پناه گرفتن (ع ف اک ۲) اوی پناه جای وجائی که شب ورود با نشش و روی کنند قوله تعالی ستاوی الی جبل اوی اوی آوادن واوية وآوية بمعنی ماوی الابل بکسر الواو لغة فی ماوی الابل خاصة وہو شاذ وقد فسر فی ماقی العین من باب القاف وتاوت الطیر تا و با تجمعت دہن اوی بالضم جمع آو مثال بابک وبکی ومتاویات ایضا ویقال اویت لفلان فانا آوی له اویة وانه تقلب الواو یاء لالتقائهما وسکون اولهما وتدغم ماویة مخففة وماواة ایضا ای ارثی له وارق ابن آوی شغال وبنات آوی ج او حرف معناه یا وہو مع الخبر دل علی الشک والابہام کقولک رأیت زیدا او عمرو الشک وکقوله تعالی وانا او ایاکم لعلی ہدی او فی ضلال مبین للابہام ومع الامر والنہی دل علی التخییر والاباحة کقولک کل السمک او اشرب اللبن للتخییر وکقولک جالس الحسن او ابن سیرین للاباحة ویکون بمعنی الی ان کقولک لاضربنه او یتوب ویکون بمعنی بل فی توسع الکلام قوله تعالی وارسلناه الی مائة الف او یزیدون بمعنی ابل یزیدون ویقال معناه الی مائة الف عند الناس او یزیدون لان الله تعالی لا یشک احرف یمد ویقصر فاذا مددت نونت وکذلک سائر حروف الہجاء والالف ینادی بہا القریب دون البعید تقول ازید اقبل بالالف المقصورة والالف من حروف المد واللین فاللینة تسمی الالف والمتحرکة تسمی الہمزة وہما جمیعا من حروف الزیادات وقد تکون الالف ضمیر الاثنین فی الافعال نحو فعلا ویفعلان وعلامة التثنیة فی الاسماء نحو زیدان ورجلان آیة نشان ویک سخن تمام از قرآن وجماعت حرف از وی واصله اویة بالتحریک آی وآیاء وآیات ج آیة الرجل شخصه یقال تایبته علی تفاعلته وتاییته علی تفعلته اذا قصدت آیته وتعمدته وخرج القوم بآیتہم ای بجماعتہم وتایا ای توقف وتمکث تقول تاییا ویقال لیس ہذا منزل تابة ای منزل تلبث وتحبس ای کدام وہو اسم معرب یستفہم بہ ویشترط ویجازی فیمن یعقل وفیمن لا یعقل تقول ایہم اخوک وایہم یکرمنی اکرمه وہو معرفة للاضافة وقد تترک الاضافة وفیه معناہا ویکون بمعنی الذی تقول ایہم فی الدار اخوک ویکون نعتا تقول مررت برجل ای رجل ای رجل وایما رجل ومررت بامرأة ایة امرأة وایتما امرأة وبامرأتین ایتما امرأتین وما زائدة وتقول ای امرأة جاءتک وجاءک وایة امرأة جاءتک ومررت بجاریة ای جاریة جاءتک کل جاریة ولا یقال ای الامرأة وایة ملامة کل جاریة قال الله تعالی بای ارض تموت وتقول فی المعرفة ہذا زید ایما رجل فتنصب ایما وایا علی الحال وہذه امة الله ایتما جاریة وتعجب بہ قال الفراء العمل فی ای مابعده ولا یعمل فیه ماقبله کقوله تعالی لنعلم ای الحزبین احصی فرفع وقوله تعالی وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون فنصبه بما بعده قال الکسائی تقول لاضربن ایہم فی الدار ولا یقال ضربت ایہم فی الدار ففرق بین الواقع والمنتظر وتدخل علیه ہاء التنبیه فی نداء الاسم المعرف باللام فقلت یا ایہا الرجل ویا ایتہا المرأة فای اسم مفرد مبہم معرفة بالنداء مبنی علی الضم وہا حرف تنبیه عوض من المضاف الیه وترفع الرجل لانه صفة ای وقد یحکی بای النکرات ویستفہم بہا فاذا استفہمت بہا عن النکرة اعربتہا باعراب الاسم الذی ہو استثبات منه فاذا قیل لک مر بی رجل قلت ای یا فتی ورأیت رجلا قلت ایا یا فتی وایا فی الوقف ومررت برجل قلت ای یا فتی وفی التثنیة والجمع والتانیث کما قلناه فی من اذا قیل جاءنی رجلان قلت ایان ورجال قلت ایون ورجلین قلت ایین فی النصب والجر وایة یا ہذه للمؤنث وایة فی الوصل علی الاعراب الثلث وکذا ایات فی الاحوال الثلث للجمع ولیس فی ای مع المعرفة الا الرفع وان استثبت عن معرفة رفعت ایا لا غیر علی کل حال وتدخل علیه الکاف فتنقل الی تکثیر العدد بمعنی کم فی الخبر ویکتب تنوینه نونا وفیه لغتان کائن مثل کاعن وکاین مثل کعین تقول کاین رجلا لقیت تنصب مابعد کاین علی التمییز ویقال ایضا کاین من رجل لقیت وادخال من بعد کاین اکثر من النصب بہا واجود ویقال بکاین تبیع ہذا الثوب ای بکم تبیع ایا بالتخفیف حرف من حروف النداء ینادی بہا القریب والبعید تقول ایا زید اقبل وای مثال کی حرف ینادی بہا القریب دون البعید تقول ای زید اقبل ازید اقبل بحذف الیاء ایضا للاقرب المخاطب فی النداء وہی ایضا کلمة تتقدم التفسیر تقول ای کذا بمعنی یرید کذا کما ان ای بالکسر کلمة تتقدم القسم معناہا بلی تقول ای وربی وای والله (ضمیمه) اجا ۰ اجا دعا للنعجة یعنی کلمه است که بدان میش را خوانند لغة فی ایة از الظل سایه بر آید (ع ف اص ۲) الاعاء بالکسر نحو لغة فی الوعاء بالکسر آغشیه مانند کصاحبة راه آب در زراعت اواخی ج اقا کعصا کله گوسپند عموما الفاة بکی او الاف من السحاب الذی یفرغ ماءه ویذہب یعنی ابر که به بارد و برود آقی بالضم وکسر الفاء موضعی وانی او فی اقی بد داشت خورد نوش لسبب بیماری (ع ف اک ۲) والاقاء الوقاء اقی از قرصندار خود گواہی وثیقه گرفت (ع ف اک ۲) والاکاء الوکاء الوس اللیل بالکسر ساعة اوة بالضم والتشدید بلا او کصرح ج اہی قہقه خندید (ع ف اک ۲) فصل الباء با ۰ با و بخر وتکبر کردن ع بفتحہا یقال باء علی القوم بنوء لثام نرنین ترم ونین سلیم بحی ۰ بجاء بالضم قبیلة بجاویات شتران منسوب بدان قبیلة بجو ۰ بجو بالفتح رطب بلابه بجوة یکی بدو ۰ بدو بفتحتین پیدا شدن (ع ف اص ۲) ابدا متعد منه بدو بادیه شدن وبادیه بدو وبدو منسوب بوے ودی فی الحدیث من بدا جفا ای من

نزل البادیة وصار فیه جفاء الاعراب بداوة بالفتح والکسر بیادیه مقیم شدن خلاف حضارة بالفتح والکسر وبدا لی فی ہذا الامر بداء بالمد ای نشأ له فیه رای
ہو ذو بدوات مبداء خلاف محضر وبادی فلان وتبادی بالعداوة ای جاہر بها وتبدی ای اقام بالبادیة وتبادی ای تشبه باہل البادیة بدی نام وادی یقال ابد
فی منطقک ای اعدیت ومنه قولہم السلطان ذو عدوات وذو بدوات بالتحریک فیہما وبدیت بمعنی بدأت وبادی بدو وبدی اسم للداہیة وہما اسمان جعلا
واحدا مثل معدی کرب بذو و بذاء بالمد بیہوده گفتن (ع ح بعضہما) واصله بذاءة فحذفت الہاء لان مصادر المضموم انما ہی بالہاء مثل خطب خطابة
وصلب صلابة وہو بذی اللسان والمرأة بذیة ومنه بذیت وابذیت وبذوت علی القوم بذو نام اسپی برو * بری خاک ہمہ آفریدگان واصله الہمز برایا
بریات ج قال الفراء ان اخذت البریة من البری وہو التراب فہی غیر مہموزة تقول منه براه الله یبروه بروا ای خلقه مباراة برابری کردن ومعارضه کردن و
ہما یتباریان انبرا پیش آمدن وتبریت لمعروفه ای تعرضت له بریة بالضم تراشه براء کذلک ویقال للبعیر اذا کان باقیا علی السیر انه لذو بریة وہو الشحم واللحم
مبراة بالکسر رنده بری تراشیدن قلم وماندہ ولاغر کردن شتر (ع ف اک ۲) برة اصل اف ۲ حلقه یعنی شتر از مس وموی وبرحلقه که باشد چون
دستیانه وخلخال وگوشواره واصلها بروة بالضم لانها جمعت علی بری مثل عروة وعری برات برون ج وابریت الناقة ای جعلت فی انفها برة فہی
ناقة مبراة برو * یقال برأ علیه یبزو ای تطاول بازی بازبزاة بالضم ج بزوان بالتحتین جہستن وبالتسکین نام مردی واخذت منه بزو کذا ای
عدله ونحوه بزی بالقصر بیرون آمدگی سینه ودرآمدگی پشت (ع ک اف ۲) رجل ابزی وامرأة بزواء وانبزی الرجل اذا رفع عجزه وتبازی مثله وابزی
فلان بفلان اذا غلبه وقہره وہو منہ بهذا الا مرقوی علیه ضابط له بطی * باطیة باتیله معرب بطو * بطا سحمه یبظو ای اکتنز ای اگنده گوشت شده
یقال لحمه خظا بظا بعو * بعو گناه وخطا (ع ف اص ۲ وبفتحتہما) بغا بغی ستم وفزونی کردن (ع ف اک ۲) وسخت باریدن باران یقال
بغت السماء وآماس وستم کردن رسیدن وبغی الوادی ای جاد بہذه ویقال برأ جرحه علی بغی وہو ان یبرأ وفیه شیء من النغل یعنی چیزی از پوست
رفتگی بغیة بالضم والکسر حاجت قال الاصمعی البغیة بالکسر الحال التی تبغیها وبالضم الحاجة نفسها وبغی ضالته ای طلب بغاء بالضم والمد بغایة جسته بغاء بالکسر والمد زنا وفاحشه کرد
قوله تعالی ولا تکرہوا فتیاتکم علی البغاء فہی بغی وہن بغایا قوله تعالی وما کانت امک بغیا وہی تباغی ای تزانی ویقال للامة البغی ولا یراد به الشتم والبغایا ایضا الطلائع
التی تکون قبل ورود الجیش انبغی ایضا خرامیدن خوش مستی اسپ (ع ف اک ۲) ولا یقال فرس باغ وجستن یقال بغیت المال من بغاته وبغیتک الشی
والبغیة لک وینبغی لک ان تفعل کذا من افعال المطاوعة یقال بغیته فانبغی کما تقول کسرته فانکسر ابغاء بطلب داشتن ویاری دادن درطلب وبغیت الشی
وابتغیته وتبغیته ای طلبته وتباغوا ای بغی بعضہم علی بعض بقی * بقاء زیستن وزندگانی وماندن چیزی درجهان (ع ک اف ۲) البقیه مانده یقال
بقی الشی بقاء وبقی من الشی بقیة باقیة توضع موضع المصدر ومنه قوله تعالی فہل تری لہم من باقیة ای بقاء باقی گذاشتن یقال ابقاه الله والبقیت تبلیک
اوارعیت علیه رحمته والاسم البقیا بالضم والقصر بقوی کذلک وبقیته ای نظرت الیه وترقبته (ع ف اک ۲) وفی الحدیث بقینا رسول الله علیه وآله السلام ای
انتظرناه وتبقیته وتبقیته والقبیة کله بمعنی واستبقیت من الشی ای ترکت بعضه واستبقاه ای استحیاه من الحیاة وطی تقول بقت وبقی بالفتح مکان بقی وبقیت و
وکذلک اخواتها من المعتل بکی * بکاء بالضم والمد گریه باواز وبالقصر آب چشم باریدن (ع ف اک ۲) ویقال بکیته وبکیت علیه وبکیت بالتشدید
کذلک ابکاء گریانیدن باکیت باہم گریستن البکیة داستبکیته بمعنی تباکی گریه دروغ نمودن بکی بالفتح بسیار گریه کننده بکی علی فعول بالضم گرنیدگان
مثل جالس وجلیس قلبت الواو یاء لمجاورتہا یاءو * ناقة بلو سفر وبلی سفر بالکسر فیہما سفر ازموده وکہن گشته ودروی البلایا ج بلوة بالکسر کوی باشد
بلاء آزمالیش وسختی بلایا ج بلیة ایضا ناقه که برسر گور بیندا بنشش می بستند تا نمیر می کنند ودروی می انداختند تا بمیرد ودرجاہلیت ومنه یقال بلیت
وبلیت بلی علی فعیل قبیلة از قضاعه منسوب بوی بلوی بلاء آزمودن (ع ف اص ۲) ابلاء ابتلاء بتبالی کذلک مبالاة باک داشتن یقال لا ابالیه ولا
ابالی منه ای لا اکترث له یعنی التفات نمی کنم وباک نمی دارم ویقال لم ابل حذفوا الالف لالتقاء الساکنین مع حذف الیاء ادولا
تخفیفا کقولہم لا ادرمن لا ادری وکذلک یفعلون فی المصدر فیقولون ما ابالیه بالة والاصل بالیة بلی بالک کنکی (ع ک لف ۲) بلی الثوب
ہجلی بلی فان فتحت الباء مددتہا البلاء ایضا شعد منه یقال المجید ابل ویخلف الله یعنی نو بپوشیده راگویند که کہنه کن وخدا ای خلف دہاد ویقال البلیت فلانا یمینا
ای اعطیته اذا طیبت نفسه بہا وابلیته معروفا اسدیت اعطیته ویقال نزلت بلاء علی الکفار مثال قطام یعنی آری وہو حرف لیس لا وہی جواب للتحقیق

فی الظلف والحافر فی السنة الثالثة وفی الخف فی السنة السادسة ثنیان وثنیا ج ثنیة مؤنث ثنیات ج ✤ اثنان دو مرد اثنتان دو زن ثنتان مثله بحذف الالف ✤ یوم الاثنین روز دوشنبه وهو لا یثنی ولا یجمع لانه مثنی وان احببت تجمعه کانه لفظ بنی للواحد قلت اثانین ✤ وقولهم هذا ثانی اثنین ای هو احد الاثنین وکذلک ثالث ثلثة یضاف الی العشرة ولا ینون ✤ والعدد منصوب ما بین احد عشر الی تسعة عشر فی الرفع والنصب والخفض الا اثنی عشر فانک تعربه وتقول للمؤنث اثنتان وان شئت ثنتان لان الالف انما اجتلبت لسکون الثاء فلما تحرکت سقطت ✤ واما قول الشاعر شعر کان خصییه من التدلدل ✤ ظرف عجوز فیه ثنتا حنظل ✤ اراد ان یقول فیه حنظلتان فاخرج اثنین مخرج سائر الاعداد للضرورة واضافه الی ما بعده واراد ثنتان من حنظل کما یقال ثلثة دراهم واربعة دراهم وکان حقه فی الاصل ان یقال اثنا دراهم واثنتا نسوة الا انهم اقتصروا بقولهم رجلان وامرأتان عن اضافتهما الی ما بعدهما ✤ واذا سمی رجل باثنین او باثنی عشر قلت فی النسبة الیه ثنوی کما یقال فی ابن بنوی واثنی کما یقال ابنی انثنان دو تا شدن وباز گشتن یقال انثنی وانثنو فی علی افعول انما هو مثال لیس کفلس یقال اثنی علیه خیرا والاسم الثناء واثنی ای لقی ثنیة وتثنی فی مشیته ای تبختر مثانی من القرآن ما کان اقل من المائتین وتسمی سورة فاتحة الکتاب مثانی لانها تثنی فی کل رکعتین وتسمی ایضا جمیع القرآن مثانی لاقتران آیة الرحمة بآیة العذاب **ثوی** ✤ **ثواء** بالفتح والمد وثوی بالضم بودن بجای (ع ف اک ۲) یقال ثویت البصرة وثویت بها واثویت بها لغة فی ثویت بها ✤ واثویت غیری ایضا لازم ومتعد مثوی نیز مقیم کردن کسی را بجای ثوی علی فعیل مهمان ابو مثوی میزبان ام مثوی زن میزبان ثویة آغل گوسپند ثایة بالفتح کذلک وسنگ توده که در صحرا باشد بجهت نشان ثوبة نام جای (ضمیمه) ثنی کثری وکظبی پوستهای خرما با خرمای بلایه دردی یا ریزه کاه و هر چیز ریزه که بدان غراره را کنند **ثجج** خموش شدن (ع ف اض ۲) انثجاه غیره خاموش نید آنرا وانجی متاعه کالای خود را پراکنده وته وبالا ساخت ثنداء نام موضع ✤ **ثطاء** خطا کردن (ع ف اض ۲) ثطا بسلحه ریخ زد ثطاة دابة است خرد ثطی بالفتح سخت گول شدن (ع ف اک ۲) ثطا لغة منه بالضم تنتد ما انتظام سست وفروهشته شدن **ثعو** بالفتح نوعی از خرما یا خرمای بزرگ او ما لان من البسر لغة فی المعو ثاعی دشنام دهنده وکسی را به بدی نسبت کننده ثغیة گرسنگی وخالی شدن قبیله **ثفوة** بالضم سکوره ثفوات ج **ثها** گول کردیدن (ع ف اض ۲) مثاهاة باهم گفتگو کردن یقال ثاهاه ثنیة بالکسر آغل گوسفندان

فصل الجیم

جای ✤ **جای** گزیدن (ع بفتحها) یقال جای علیه ای عضه جؤوة بالضم رنگی از رنگهای اسپ وآن سرخی است که بسیاهی زند فرس اجأی لغة منه جاواء مؤنث وقد جئی الفرس وکیتة جاواء هی التی یعلوها السواد لکثرة الدروع دقولهم احمق لا یجأی مرغه ای لا یحبس لعابه آنکه آب دهن نتواند باز داشت وسقاء لا یجأی شیأ ای لا یمسک جئاوة بالکسر غلاف دیگ جیا ج ویقال جیاء وجواء واحد ولیس بجمع وفی حدیث علی رضی الله تعالی عنه لان اطلی بجواء قدر احب الی من ان اطلی بالزعفران جیاء جبا بالفتح والقصر خاک گرد اگرد چاه امرأة جبأی زن درواپستان جبا بالکسر والقصر آب گرد آورده به جهت شتر وکذلک الجبوة والجباوة وجبیت الماء فی الحوض وجبوته ای جمعته جابیة حوض وجای گرد آمدن آب جوابی ج ومنه قوله تعالی وجفان کالجواب وشهری بشام جابیة گرد کردن خراج جباوة کذلک جبیت الخراج وجبوته بمعنی واصله الهمز لکن لا یهمز (ع ف اک ۲) اجباء فروختن کشت نا رسیده وفی الحدیث من اجبی فقد اربی واصله الهمز تجبیة پشت خم کرده ایستادن وفی حدیث ابن مسعود فی ذکر القیامة حین ینفخ فی الصور قال فیقومون فیجبون تجبیة رجل واحد قیاما لرب العالمین قال ابو عبید التجبیة هی ان یکون واضعا یدیه علی رکبتیه قائما او یکون منکبا علی وجهه بارکا وهو السجود واجتباه اصطفاه **جثو** ✤ **جثو** بالحرکات الثلث سنگ توده وجثی الحرم بالضم والکسر ما اجتمع فیه من حجارة الجمار ✤ جثو جثی بضمتین وکسرتین بزانو نشستن (ع ف اض او ک ۲) واجثاه غیره وقوم جثی ومنه قوله تعالی ونذر الظالمین فیها جثیا بالضم والکسر وجاثیت رکبتی الی رکبته زانو بزانو نشستم وتجاثوا علی الرکب سورة الجاثیة نام سورتی از قرآن **جحو** ✤ **اجتحاه** قلبله اجتاحه ای استاصله واهلکه جحوان بالفتح نام مردی جحی بالضم لقب مردی قال الاخفش هو لا ینصرف لانه مثل عمر تجحیة میل کردن منه فعل جخیة کالکوع مجیالانه اذا الی الهمب افیه واپشت خم کردن بیرون وفی الحدیث انه جخی فی سجوده ای خوی ومد ضبعیه وتجافی عن الارض **جدی** ✤ جدیة قوم زین در جل مر بها جدیات جدی بالتحریک بالشت وجدیة علی فعیلة مثله جدایا ج وهی الصاغون خشک بر پوست جفسیده جدی بز غاله اجد وجدا ج ونام برجی وستاره نزدیک قطب که قبله بدوی توان شناخت ویقال انه جدی علی التصغیر جدا بالفتح والقصر عطا جدوی مثله ومطر جدا ای عام یقال اللهم اسقنا غیثا غدقا وجدا طبقا

یقال جد الدہر ای جدّ الدہر ای ابدا وقد ان قلیل اجدام بالمد ای قلیل النفع جدایۃ بالفتح والکسر آہو بره وجدیۃ وجدیۃ واجتدیتہ واستجدیتہ ای طلبت جدواه کلہ
بمعنی جادی خواہندہ اجدا عطا دادن وبعطا رسیدن ومایجدی ہذا عنک ای ما یغنیک جذو وجذوۃ جذوۃ بالتثلیث خد رک آتش جُذی بالضم والکسر
جذا مثلہ قال المجاہد فی قولہ تعالیٰ او جذوۃ من النار ای قطعۃ من الجمر وہی لغۃ جمیع العرب قال ابو عبیدۃ الجذوۃ مثل الجذمۃ وہی القطعۃ الغلیظۃ
من الخشب کان فی طرفہا نار او لم یکن جاذی بر سرپای نشیننده وبر سر انگشتان ایستاده وقال ابن الاعرابی الجاذی علی قدمیہ والجاثی علی رکبتیہ جذا
بالکسر والمد جمع مثل نائم ونیام وقال ابو عمرو جذا وجثا لغتان بمعنی واجذی وجذا بمعنی اذا ثبت قائما وفی الحدیث مثل الارزۃ المجذیۃ علی الارض ای الثابتۃ
وکل من ثبت علی شیٔ فقد جذا علیہ جذو (عع ف اص ۲) والتجاذی فی انشاء العجب مثل التجاثی رجل جاذ ای قصیر الباع وامرأۃ جاذیۃ مجذوذی الذی
یلازم الرحل والمنزل لا یفارقہ قال الکسائی فعیل مجذا اذا احمل فی سنامہ شحما جرو وجری جریان جریۃ رفتن آب (عع ف اک ۲) اجراء راندن ویقال
ما اشد جریۃ ہذا الماء بالکسر وقولہ تعالیٰ بسم اللّٰہ مجریہا ومرسٰہا ہما مصدران من اجریت السفینۃ وارسیت بالفتح فیہما من جریت السفینۃ ورست جرایۃ بالکسر
وظیفہ روان جرو بالتثلیث بچہ سباع چون سگ وگرگ وخرس جراء وجمع اجرو واصلہا اجرو علی افعل وجراء بالکسر اجریۃ جمع الجمع وخیار خرد نو رسیده
جرو الحنظل والرمان مثلہ وفی الحدیث اتی النبی صلی اللّٰہ علیہ وآلہ وسلم باجرز غب یعنی خیار خرد زغبی از عرب وکان ربیعۃ بن عبد العزی بن عبد شمس جرو
یقال لہ جرو البطحاء والقی جروتہ اذا صبر علی الامر وضرب بالعلیہ جروتہ ای وطن علیہ نفسہ وکلبۃ مجرۃ ومجریۃ ای معہا جراؤہا جاریۃ بینۃ الجراء بالفتح والکسر والجرایۃ
بالفتح والجرائیۃ دختر خرد جاریۃ ایضا آفتاب وکشتی جواری جمع مجاراۃ جراء با ہم رفتن وجاراہ فی الحدیث وتجاروا فیہ جری وکیل رسول والجمع اجریاء جری ایہ
بالفتح والکسر وکیلی تجربۃ استجرار وکیل گرفتن وفی الحدیث قولوا بقولکم ولا یستجرینکم الشیطان ای لا یتخذکم وکلاء وسمی الوکیل جریا لانہ یجری مجری موکلہ یقال فعلت ذلک
من جراک ومن جراک ای من اجلک ویخففان ایضا جریۃ بکسرتین وتشدید الیاء ہی الحوصلۃ اجریا بالکسر والقصر سرشت وروش وعادت جزی جزاء
بالفتح پاداش جزیتہ وجازیتہ بمعنی ویقال جازیتہ فجزیتہ ای غلبتہ وجزی عنی ہذا الامر ای قضی ومنہ قولہ تعالیٰ لا تجزی نفس عن نفس شیئا یقال جزت عنک شاۃ وبنو تمیم
یقولون اجزأت عنک شاۃ بالہمز وتجازیت دینی علی فلان ای تقاضیتہ تجازی متقاضی ہذا رجل جازیک من رجل ای حسبک جزیۃ بالکسر ما یؤخذ من اہل الذمۃ جزی جمع
جفو جفاء بالمد یعنی بستم (عع ف اص ۲) یقال جفوتہ فہو مجفو ولا تقل جفیت وفلان ظاہر الجفوۃ بالکسر ای ظاہر الجفاء جفا السرج عن ظہر الفرس ای
الفرس ای فیہ لغۃ وجافاہ عنہ فتجافی تجافی جنبہ عن الفراش ای نبا واستجفاہ ای عده جافیا واجفیت الماشیۃ فہی مجفاۃ اذا اتعبتہا ولم تدعہا تاکل جلا جلی
آشکارا شدن خفی جلیۃ خبر یقین جالیۃ از وطن وسامان رفتگان جالۃ کذلک یقال استعمل فلان علی الجالیۃ ای علی جزیۃ اہل الذمۃ جلاء بالفتح والمد جلی جلاء
الامر ای وضح واقرار کردن وازخانہ وسامان رفتن وبیرون کردن لازم ومتعدی (عع ف اص ۲) یقال جلوا عن اوطانہم وجلوتہم وکذلک اجلوا عن البلد واجلیتہم اجلاء
عن القتیل لا غیر ای انفرجوا وجلوت ای اوضحت وکشفت جلا نام مردی ہمی بالماضی وجلوت بصری بالکحل وجلوت ہمی عنی ای اذہبتہ وجلوت السیف جلاء بالکسر
صقلتہ وجلوت العروس جلاء وجلوۃ بالکسر فیہما واجتلیتہا اذا نظرت الیہا مجلوۃ وجلاہا زوجہا وصیفا ای اعطاہا ویقال ما جلوتہا بالکسر فیقال کذا وکذا وما جلا
فلان ای بای شیٔ یخاطب من الاسماء والالقاب فیعظم بہ جلا بالکسر والمد ایضا سرمہ جلا بالفتح والقصر سرمہ شدن پیش سر از موی مثل جلح (عع ک اف ۲)
رجل اجلی بعت منہ جلواء مؤنث مجالی پیشہا ای سر موی زده جلی واحد نہما دانشتہا قہ من مجلاء یعنی ابتداء الصلع واجتلیت العمامۃ عن راسی
اذا رفعتہا مع طیہا عن جبینک سماء جلواء مصحیۃ مثل جہوا جلی بصغر البطی از ضرب تجلیۃ روشن کردن چشم اذا ضمن یقال منہ جلی ببصره وہو یجلی
عن نفسہ ای یعبر عن ضمیره مجلی اسپ اول ربان انجلی انکشف تجلی تکشف ویقال جالیتہ بالامر وجالحتہ اذا جاہرت بہ وتجالینا ای انکشف حال کل
منا لصاحبہ جلوی نام اسپی جمی چچا جارۃ بالفتح والمد فیہما شخص ہر چیز جنی جنی بالفتح میوه چیدن (عع ف اک ۲) اجتناء کذلک جنی مقصور
چیده یقال اتانا بجناۃ طیبۃ ثمر جنی خرمای تازه چیده جنایۃ گناه کردن تجنی گناه جستن بر کسی یقال جنی علیہ وتجنی علیہ ایضا وفی
المثل اجناؤہا ابناؤہا ای الذی جنوا علی ہذه الدار بالہدم ہم الذین بنوہا قال ابو عبیدۃ حکاہ ابو عبیدۃ وانا اظن ان اصل المثل
جناتہا بناتہا لان فاعلا لا یجمع علی افعال وربما الاشہاد والاصحاب فانہما جمع شہد وصحب الا ان یکون ہذا من النوادر لانہ
یجیٔ فی الامثال ما لا یجیٔ فی غیرہا واجتنی الشجر ای ادرک ثمره واجنت الارض کثر جناہا وہو الکلاء والکمأۃ ونحو ذلک

جوو + جوۃ بالضم درپی مشک و مغاکچہ و نوعی از لونہا و قطعۃ من الارض فیہا غلظ تجویۃ درپی کردن مشک را و جز آن جواء بالکسر وادی فراخ و موضعی و غلاف دیگ جیاء مثلہ جو میان آسمان و زمین و کشادگی وادی و نام شہری جوی سوزش اندوہ و اندوہ عشق (عع ک اف ۲) یقال جوی ہو جووا آب بو گرفتہ و گندہ یقال ماء جو و جویت نفسی اذا لم یوافقک البلد و اجتویت البلد اذا کرہت المقام فیہ و ان کنت فی نعمۃ جہی + جہی البیت ای خرب فہو جاہ خبا جہو لا ستر علیہ است جہوی کون برہنہ و من کلام عن السن البہائم قالوا اعنز جاہ القرقالت یا ویلا ذنبی الوی و استی جہوی بیت اجہی لا سقف لہ سماء جہواء ای مصحیۃ اجہاء کشادہ شدن ہوا و ہوای کشادہ رسیدن یقال اجہت لنا السماء ای انقشع عنہا الغیم و اجہینا جبو + جیاء بالکسر غلاف دیگ و ہی الجیاوۃ جیۃ بیند و و بخفف آب ایستادہ جیّ نام شہری از سپاہان و معرب وی اصفہان (ضمیمہ) احذیۃ عنہ باز داشتم او را (عع ف اک ۲) احذیۃ مثلہ حذیۃ بالکسر بن درخت حذی الشیء بالکسر اصلہ و تحاذی النسل و احکام یحذی باحکامہ و ہو ان یمسح الارض بذنبہ اذا ہدر حبسبو + بالفتح درشت شدن (عع ف ا ص ۱) جاساہ باداہ جشتو + بالفتح کمان سبک لغۃ فی الحبش جشوات ج + جعو بالفتح پشک و مانند آن فراہم آوردن و تودہ کردن جعۃ کبینۃ نکی جو بن جاعیہ زن گول جفیتہ واندا ختم او را (عع ف اک ۲) جفایۃ بالضم کشتی بہی الجفی الجفو جلی بالکسر تابدان از طرف بام و جلیت القصۃ ای جلوتہا و استجلی الساعۃ ای یظہرہا و تجلی کذا ای علاہ و تجلی الشیء نظر الیہ و المجلی السابق فی الحلبۃ جنواء ملکوزی لیثت رجل اجنا لغت سنہ لغۃ فی المہموز + فصل الحاء + حبو + احتبا بادستہا گرد زانو حلقہ کردہ نشستن یقال یحتبی بسیبہ ای بغیشک بہا علی ساقیہ و احتبی الرجل اذا جمع ظہرہ و ساقیہ بعمامتہ و الاسم الحبوۃ بالضم و الکسر یقال حل حبوتہ ای عقدتہ و الجمع حبی و انہ لحابی الشراسیف ای مشرف الجنبین تحبی ابر بر کوہ نشستہ حبا کعصا مثلہ حبو غیژیدن کودک (عع ف اص ۲) و نزدیک شدن تقول حبوت للخمسین ای دنوت لہا و کل دان فہو حاب و بلند برآمدن ریگ و بر زمین غیژان رسیدن تیر بر نشانہ حبوۃ بالفتح دادن حباء بالکسر دہش (عع ف اص ۲) یقال فلان یحبو ما حولہ ای یحمیہ و یمنعہ و کذلک یحبی ما حولہ محاباۃ محابا کردن در بیع حنوۃ حنی علی فعیل بیست منقل و حنوت حذب الکسار حنوۃ ای کففتہ بہمزہ لا احتثا + حثو حثی خاک زدن بر روی کسی (عع ف اص ۱ ک ۲) تحثاء مثلہ و حیتری اندک دادن یقال منہ حثوت لہ ارض حثواء بسیار خاک حیثا بالقصر کاہ ریزہ حجو + حجوت بالمکان اقمت بہ و کذلک تحجیت بہ و تحجیت الشیء تعمدتہ و حجوت بالشیء ضننت بہ و بہ سمی الرجل حجوۃ و تحجیت بالشیء او لعت بہ و لزمتہ بہمزہ و لا و کذلک تحجیت بہ حجاۃ قبۂ آب کہ از باران و جز آن پدید آید حجاج و ایضا کرانۂ چیزی احجاء ج تحجیت بہذا المکان ای سبقتکم الیہ و لزمتہ قبلکم و حجت الریح السفینۃ ای ساقتہا احجیۃ محجیا بالضم چیستان و بینہم احجیۃ یتحاجون بہا و حاجیتہ فحجوتہ ای غلبتہ اذا دا عبتہ یقال ما احجاک و ہی لغۃ و اغلوطۃ قال ابو عبید ہو نحو قولہم اخرج ما فی یدی و لک کذا و یقال ایضا انا محجاک فی ہذا ای من یحاجیک محجی (ک ان ۲) خرد احجاء ج و یقال ہو حجی بذلک و حج و حجی بذلک ای خلیق کلہ بمعنی الا انک اذا فتحت الجیم لم تونث و لم تثن و لم تجمع کما قلنا فی قمن و کذلک یقال انہ لمحجاۃ ان یفعل کذا ای مقمنۃ انہا لمحجاۃ و انہم لمحجاۃ و ما احجاہ لذلک ای ما اخلقہ و احج بہ ای اخلق بہ فی التعجب یعنی چہ سزاوار است بآن و انی احجو بہ خیرا ای اظن بہ و حجا القوم ای خبر اہم حدو + حذو راندن شتر بسرود و آواز (عع ف اص ۱) حداء بالضم و الکسر کذلک تحداء بادشمال لا یقال للمذکر احدی حادی سرود گوی و ربما قیل للحمار اذا قدم اتانہ حاد تحدی برابری کردن در کاری و پیش خواندن خصم را و غلبہ جستن یقال تحدیت فلانا ای باریتہ فی فعل و نازعتہ للغلبۃ و یقال انا حدیاک ای ابرز لی و حدک و حادی عشر مقلوب من واحد فاخر الفاء و ہو الواو فقلبت یا لا نکسار ما قبلہا و قدم العین و صار فاعل علی تقدیر عالف حذو + حذو راست کردن با ہم دو چیز را و منہ حذوت النعل بالنعل حذو القذۃ بالقذۃ و بریدن چیزی یقال حذوتہ ای قطعتہ بحذاء (عع ف اص ۲) حذی بالفتح زبان گزیدن تیزی سرکہ و جز آن و دست بریدن بہ کارد (عع ف اک ۲) یقال حذی الخل فاہ یحذیہ حذیا اذا قرصہ حذیت یدہ بالسکین حذی النعل حذی بالقصر در شکم شدن گوسپند از انقطاع سلاو در شکم (عع ک اف ۲) حذاء بالکسر نعل و سبل شتر و سم و جج ان احذاء نعل و سپای کردن و احتذیتہ نعلا ای اعطیتہ و استحذیتہ فاحذانی و احذیتہ من الغنیمۃ اعطیتہ منہا حذیا علی فعلی بالضم و ہی القسمۃ من الغنیمۃ حذاء ایضا برابر و جہت جاذاہ ای صار بحذاءہ و احتذی مثالہ اقتدی بہ حذیۃ علی فعیلۃ مثل حذیا من الغنیمۃ حذوۃ بالکسر کذلک یقال دارہ حذوۃ دارہ و بحذوۃ دارہ بالضم و بحذوۃ دارہ ای حذاؤہا و حذیۃ بالکسر قطعۃ من اللحم

اللحم قطعت طولا حرو ۀ حزوۃ حراوۃ گرمی مثل حرارۃ وذلک من حرافۃ شئی تیز کل یعنی گرمی کہ از تیزی چیزی شود در حال چون از خوردن سیر
و پلپل و مانند آن حراۃ کشادگی و ناحیۃ موضع حری بالقصر کذلک و بانگ و آواز سوختن آتش و رفتن آب و وزیدن باد بر درخت و جای نہادن
بیضہ نعامہ و یقال لا تطر حراناک ای لا تقرب ما حولنا و یقال فی الکلام بالحری ان یکون کذلک یعنی سزا است و ہذا الامر محراۃ کذلک ای مقمنۃ مثل
محجاۃ و ما احراہ و احر بہ فی التعجب یعنی چہ سزاوار است مثل ما احجاہ و احج بہ و یقال ہو حری ان یفعل ذلک ای خلیق لا یثنی و لا یجمع و ہو حر و حری
علی فعل و فعیل سزاوار و ہما حریان و ہم حریون و احریاء و ہی حریۃ و ہن حریات و حرایا یثنی و یجمع و یؤنث و انتم احراء جمع حر و منہ اشتق التحری و ہو طلب
ما احری بالاستعمال فی غالب الظن یقال فلان یتحری الامر ای یتوخاہ و یقصدہ و تحری فلان بالمکان ای تمکث و قولہ تعالی فاولئک تحروا رشدا ای
توخوا و عمدوا ونحوہ و حری الشئی حریا ای نقص (ع ف اک ۲) یقال یحری کما یحری القمر و احراء الزمان حاریۃ افعی ہی ناقص تن لک اخبث ما یکون یقال
رماک اللہ بافعی حاریۃ حراء بالکسر و المد کوہی بمکہ یذکر و یؤنث و یمنع حزو یقال حزی الشئی یحزیہ و یحزوہ اذا قدرہ و خرصہ یعنی اندازہ کرد و یقال حزت
النخل و حزی السراب الشخص اذا رفعہ (ع ف اض ۲ و ک ۲) حازی آنکہ بنگریستن نجال و کف دست فال گوید حزوی بالضم ریگ تودہ م حزاوی
منسوب بوی حسو ۀ حسو آشامیدن (ع ف اض ۲) و یوم کحسو الطیر ای یوم قصیر حسو علی فعول آشام حساء بالفتح و المد و القصر الفیا
مثلہ رجل حسو کثیر الحسو قال ابو ذبیان ان ابغض الشیوخ الی الحسو الفسو و قد حسوت حسوۃ واحدۃ و فی الاناء حسوۃ بالضم ای قدر ما یحسی مرۃ اندازہ
یک آشام و احسیتہ المرق فحساہ و احتساہ بمعنی و تحساہ کذلک فی مہلۃ حسی بالکسر ما تنشفہ الارض من الرمل فاذا صار الی صلابۃ امسکتہ فتحفر عنہ
الرمل فتستخرجہ و ہو الاحتساء و جمعہ احساء ہی الکرار حساء بالکسر و المد موضع حسیت الخبر بالکسر و احسیتہ مثل حسستہ و احسستہ حشو ۀ حشو
آگندہ و آگندن (ع ف اض ۲) و شنزان ریزہ و مردم خرد حاشیۃ کذلک احتشاء بینہ در خود گرفتن حائض حشا بالقصر درون تن احشاء ج و
ناحیۃ حشوۃ البطن بالضم و الکسر رودگانہا و فلان من حشوۃ بنی فلان ای من رذالہم حاشیۃ کرانہ حواشی ج عیش رقیق الحواشی ای رغد
حاشیتان ابن المخاض و ابن اللبون و سنہ یقال قد شبت حاشیتا بنی فلان من الکلام حشیۃ فرش آگندہ و اعدۃ الحشا یا محشی بالکسر بالشیحۃ
کہ زنان بر سرین بندند تا کلان نماید محاشی ج قال الاصمعی المحاشی اکسیۃ خشنۃ و احدہا محشاۃ حشی تاسہ برافتادن (ع ک اف ۲) فہو رجل حشی
و حشیان البضا و یقال ارنب محشیۃ الکلاب خرگوش تاسہ برافگن سگان سست بدیدن حشی علی فعیل بالحاء و الخاء گیاہ خشک و حاشاک و حاشاک
بمعنی یعنی دور باد و یقال حاشا للہ و حاش للہ بلا الف ای معاذ اللہ و الاصل بالالف و ہی کلمۃ یستثنی بہا و قد تکون حرفا فخفضت بہا و قد تکون فعلا
نصبت بہا قال سیبویہ لا تکون حاشا الا حرف جر لا نہا لو کانت فعلا لجاز ان تکون صلۃ لما کما یجوز ذلک فی خلا فلما امتنع ان یقال جاء فی القوم ما حاشا
زیدا دل علی انہا لیست بفعل و قال المبرد حاشا فعل لانہ یقال حاشا لزید و حرف الجر لا یجوز دخولہ علی حرف الجر و لان الحذف یدخلہا کقولہم حاش لزید
و الحذف یقع فی الاسماء و الافعال دون الحروف و یستدل ایضا بقول النابغۃ ع وما احاشی من الاقوام من احد فتصرفہ یدل علی انہ فعل حصا ۀ حصاۃ
سنگ ریزہ حصی حصیات ج حصاۃ المسک قطعۃ صلبۃ توجد فی فارۃ المسک و خرد و ہوش یقال فلان ذو حصاۃ ای ذو عقل و لب ارض محصاۃ ای ذات
حصی احصاء شمردن یقال نحن اکثر منہ حصی ای عددا و ہو اکثر من ان یحصی ای یعد حصو باز داشتن (ع ف اض ۲) یقال حصونی عنی ای منعت حضو
حضو افروختن آتش (ع ف اض ۲) حضوت النار سعرتہا محضاء بالکسر علی مفعال آتش کاو محضا علی مفعل مہموز کذلک حظو ۀ حظوۃ بالضم و الکسر
بہرہ مند بودولتی شدن زن از شوی حظۃ کذلک (ع ک اف ۲) یقال ہی حظیۃ و احدی حظایا و فی المثل لا حظیۃ فلا الیۃ تقول ان احطاک الحظوۃ
فیما تطلب فلا تال ان تتودد الی الناس لعلک تدرک بعض ما ترید رجل حظی مرد با قدر و دولتی و اسپ ہفتم رہان و یقال حظی فلان عند الامیر و احتظی بہ
بمعنی و احظیتہ علی فلان ای فضلتہ علیہ حظوۃ بالفتح تیر کوتاہ و اذا لم یکن فیہ نصل فہی حظیۃ بالتصغیر و فی المثل احدی حظیات لقمان و ہو لقمان بن عاد و حظیاتہ
سہامہ و مرامیہ یضرب لمن یعرف بالشرارۃ ثم جاءت منہ ہنیۃ حظوات جمع حظوۃ بالفتح حظاء بالکسر و المد کذلک تحظی بہ لغۃ فی تحظی بہ اذا تندو بہ و اسمعہ المکروہ
حفو ۀ حفوۃ حفیۃ حفاوۃ بالکسر فیہما حفاء بالمد و الفتح پای برہنہ رفتن (ع ک اف ۲) حاف انت منہ حفا بالفتح و القصر سودگی پای و سم (ع ک اف ۲)
فہو حف و احفاہ غیرہ و حفی الفرس انسحج حافرہ و احفی الرجل ای حفیت دابتہ حفاوۃ بالفتح مہربانی (ع ک اف ۲) حفی نعت منہ و مبالغہ کردن ...

سلیمہ حفو حفاوہ ۱۲ ن

حال کسی وفی المثل بارزة لاحفاوة يقال منه حفيت به وتحفيت به اى بالغت فى اكرامه ولطافه وحفيت اليه بالوصية اى بالغت واحفى العالم الذى يتعلم الشئ باستقصار
وايضا المستقصى فى السؤال واحفى الرجل استقصى فى المنازعة والكلام واحفى الشارب يعنى بيسنيت بردا شتن موى لب را وفى الحديث انه امر ان تحفى الشوارب
وتعفى اللحى اى تكثر وحافيت الرجل اى ماريته فى الكلام حفو منع كردن از خير (ع ف اص ۲) حقو ‌ حقوة تهى گاه يقال حقى الرجل فهو محقو ومحقوء
والسهم يابركى تيز وتيب پيرا زار وجاى ازار بستن ازميان يقال ثلثة احق واصله احقو على افعل فحذفت الواو لانه ليس فى الاسماء اسم آخره حرف
علة وقبلها ضمة فاذا ادى قياس الى ذلك رفض فابدلت من الضمة كسرة فصار الآخر ياء مكسورا ماقبلها وصار بمنزلة القاضى والغازى فى سقوط الياء
لاجتماع الساكنين وجمع الكثرة منه حقى على فعول فقلبت الواو الاولى ياء لتدغم فى التى بعدها حكى ‌ حكاية باز گفتن از چيزى (ع ف اک ۲) يقال
حكيت عنه وحكوت عنه لغة فيه ودانستن محاكات كذلك يقال فلان يحكى الشمس حسنا ويحاكيها وحكيت فعله وحاكيته اذا فعلت مثل فعله واحكيت
العقدة لغة فى احكامها اى شددتها وفوتها حلو ‌ حلو بالضم شيرين نقيض مر حلاوة مصدر رسنه (ع ف اص ۲) وحلا واحلولى بمعنى ولم يجئ على افعوعل
معتديا الا هذا الحرف وحرف آخر وهو اعروريت الفرس واحليت الشئ جعلته حلوا او وجدته حلوا وحالبته طايبته ويقال ما امرو ما احلى اى لم يفعل شيئا حلوى
بالضم نقيض مرى ويقال هذا الحلاوى واعطه المرى وتحالت المرأة اى اظهرت حلاوة وعجبا حلو حلوان بالضم فيهما چيزى دادن كسى مزد وبرب الجوش آمدكار
وى (ع ف اص ۲) وفى الحديث نهى عليه السلام عن حلوان الكاهن حلوان ايضا از كابين دختر خود ستدن چيزى بجهت خويش ونام شهرى حلى
پيرايه حلى بالضم والتشديد ج مثل ثدى وثدى وهو فعول بضم الفاء وبكسر الحاء ههنا لمكان الياء قوله تعالى من حليهم عجلا جسدا قرى بعضهم بالكسر حلية
السيف آرايش شمشير حلى بالضم والكسر ج مثل لحية ولحى حلية الرجل پيكر وصفت مرد حلية بالفتح نام جاى شير ناك درنواحى يمن حلى على فعيل خشك
شده گياهى كه آنرا النصى خوانند احلية ج حلى ايضا پيرايه كردن زن را (ع ف اک ۲) حليت المرأة احليها حليا وحلوتها اذا جعلت لها حليا حلاوة خوش
آمدن چيزى بچشم فيقال هو حلى بعينى وفى عينى اذا اعجبك وكذلك حلى فلان بعينى وفى عينى يحلو حلاوة وقال الاصمعى حلى فى عينى بالكسر وحلا فى فمى بالفتح وبا
پيرايه شدن زن (ع ک اف ۲) فهى حلية وحالية والنسوة حوال التحلية آراستن ومنه سيف محلى وحلية مرد را صفت كردن و بچشم كسى خوش نمودن چيزى
راو شيرين كردن طعام را وقيل حلات السويق مهموز واستحلاه شيرين شمرد او وتحلى پيرايه بست بر خود وآراسته شد ويقال لم يحل منه بطائل اى لم يستفد منه
كثير فائدة ولا يتكلم به الا مع الجحد حلوا بالمد القصر اولا والضم على فعالى گياهى ويقال قع فلان على حلاوة القفا اى على وسط القفا وذلك على حلاوى القفا وحلاوا را القفا اذ فتحت
واذا ضممت قصرت حما ‌ حماية بالكسر نگاه داشتن كسى را از بدى (ع ف اک ۲) يقال حميته اى دفعت عنه وهذا شئ حمى بكسر الحاء على فعل اى محظور لا يقرب
احماء توزيع كردن جاى را يقال احميت المكان اذا جعلته حمى وفى الحديث لا حمى الا لله ولرسوله حمى سوزان شدن وسخت گرم شدن روز وتنور وغضب
كردن (ع ک اف ۲) يقال حميت عليه حمو الشمس وحميها اى حرها حماة المرأة خشنا من زن ولا لغة فيها غير هذه وكل شئ من قبل الزوج مثل الاب والاخ
ففيه اربع لغات حما مثل قفا وحمو مثل ابو وحم مثل اب واصله حمو بالتحريك وحم بسكون الميم مهموزة وكل شئ من قبل المرأة فهم الاختان والصهر يجمع هذا كله حماة
موشک كوشت وفى ساق الفرس حماتان هما اللحمتان اللتان فى عرض الساق تريان كالعصبتين من ظاهر وباطن حموات ج حامى فحل و بر بينه كه
چون نبيره وى در نتاج آيد او را آزاد كنند و بر نه نشينند و موى و پشم وى نگيرند و گويند حمى ظهره و هو بمعنى حيث شناعا ميان راست و چپ سم اسپ ويقال
فلان حامى الحقيقة وحامى الذمار وحامى الحميا اى يحمى حوزته وما وليه والجمع حماة وحامية حمة العقرب بالضم نيش كزدم وزهروى واصلها حمو او حمى والهاء
عوض عن الواو او عن الياء واما حمة الحر اى معظمه فبالتشديد حميا سورت شراب و قوت او حموة الالم غنى و تيزى درد حمية حموة بالكسر فيهما پرهيز فرمودن
يقال حميت المريض الطعام احتما پرهيز كردن حمية بالتشديد محمية بالتخفيف ننگ و عار داشتن از چيزى (ع ک اف ۲) يقال حميت عنه وفلان احمى انفا
وامنع ذمارا من فلان محاماة از كسى دفع كردن چيزى را و نگاهداشتن يقال حاميت عنه محاماة وحمارا وحاميت على ضيفى فلان اذا احتفلت له ويقال الضروس
تحامى عن ولدها ويقال حمار الكاسبالمد فى معنى غرامك احميت الحديد فى النار فهو محمى لا يقال حميته وتحاماه الناس اى توقوه واجتنبوه يعنى خويشتن را
از وى نگاه داشتند حتا ‌ حنوة بالفتح گياهى خوشبوى حنو بالكسر گوشه زين پالان احناء ج وحنو كل شئ اعوجاجه ومنه حنو الجبل حنو ايضا موضعى و جانب
چيزى حنية كمان حنى ج حناء بالكسر والتشديد بحدود اگام و مرفى الهمزة حنيت ظهرى وحنوته ايضا كوژ كردم پشت را وكذا حنيت العود و رجل احنى الظهر

وامرأة حنیا وحنوا التی فی ظهرها احدیداب وحنوت علیه (ع ف اص م) ای عطفت علیه یعنی شفقت کردم بروی وهو احنی الناس ضلوعا علیک ای اشفقهم علیک
وامرأة حانیة اذا اقامت علی ولدها ولم تتزوج بعد ابیهم ومنه یقال حنت علیهم تحنو حنوا وحنت النعجة اذا اشتهت الفحل فهی حان وبها حناء بالکسر وکذلک البقرة
الوحشیة لانها عند العرب نعجة وتحنی علیه ای تعطف مثل تحنن انحنی الشئ ای انعطف معانی خمهای وادی منحنیة یکی **حواء حویة** گلیم گرد آگر گوهان
شتر مثل سوبه وهو بالفارسیة جوه شتر یقال حویة لانکون الا للجمال والسویة تکون لها ولغیرها وجیب ر ره حوایا ج وحاویا البطن وحاویة البطن ایضا حوایا ج حوایا
خانهای مردم بریکجا و خرگاه وجزان احویة ج حوة نام موضعی وثمرة النفل (ع ک اف م) احوی لغة منه حوار متونث منه و مادر آدم بان حوة ایضا
سرخی سیاه رنگ احوی مصدر منه یقال احووی الفرس یحووی احوواء کذلک تقول منه احواوی یحواوی ویقال الفرس یحی حوة حی کردکردن ع ف ا ک م احتواء کذلک احتوی
علیه ای الماء علیه یعنی فرا آمد بروی وتحوی علیه ای تجمع واستدار یعنی حلقه شد یقال منه تحوت الحیة وبعیر احوی اذا خالط خضرته سواد وصفرة وتصغیر احوی
احیو کما یقال اسیود واختلفوا فی لغة من ادغم قال عیسی بن عمرو احی فصرف وقال سیبویه هو اخطأ ولو جاز هذا لصرفت اصم لانه اخف من احوی ولقالوا
اصیم فصرفوا وقال ابو عمرو احی کما قالوا احیو قال سیبویه ولو جاز هذا لقلت فی عطاء عطی وقال یونس احی قال سیبویه هذا هو القیاس والصواب وتقول
فی تصغیر یحیی یحیی لان کل اسم اجتمع فیه ثلث یاءات اولاهن یاء التصغیر فانک تحذف منهن واحدة وان لم تکن اولاهن یاء التصغیر اثبتهن ثلثهن تقول فی
تصغیر حیة حیية وفی تصغیر ایوب ایییب باربع یاءات واحتملت ذلک لانها فی وسط الاسم ولو کان طرفا لم یجتمع بینهن حواء بالضم والتشدید هو المد کبای
حواء یکی **حیوة حیوة** زندگانی وزیستن ضد موت (ع ک اف م) حی زنده وقبیله احیاء ج تحیا مفعل من الحیوة تقول محیای ومماتی محایا ج
احیاء زنده کردن یقال احیاه ایته فحی وحیی بالادغام والاظهار والادغام اکثر لان الحرکة لازمة واذا لم تکن الحرکة لازمة لم تدغم کقوله تعالی الیس
ذلک بقادر علی ان یحیی الموتی ویقرأ ویحیی من حی عن بینة وتقول فی الجمع حیوا کما تقول خشوا قال سیبویه ذهبت الیاء لالتقاء الساکنین لان الواو ساکنة وحرکة الیاء قد زالت فی قراءة
الی الضم ولم تحرک الیاء بالضم لثقلها علیه فحذفت الیاء وضمت الیاء الباقیة لاجل الواو وقیل حیوا بالتشدید ایضا ترکه علی ما کانت علیه للادغام وحیا
القوم اذا احسنت حال مواشیهم واذا اروت وفسد قلت حیوا واحییت الناقة اذا احی ولدها فهی محی ومحییة لایکاد یموت لها ولد واحی القوم ای صاروا
فی الحیا وهو الخصب والمطر حیا بالقصر باران وفراخی سال وحال وتثنیة حییان فتبین الیاء لان الحرکة غیر لازمة ویقال اتیت الارض فاحییتها
ای وجدتها خصبة والحیاء بالمد شرم وشرم واشتن (ع ک اف م) وفرج ورحم ناقه احییة ج استحیا شرم داشتن یقال استحییته واستحییت منه کذلک واستحییت
بیاء واحدة ایضا واصله استحییت فاعلوا الیاء الاولی والقوا حرکتها علی الحاء قال سیبویه حذفت الیاء لالتقاء الساکنین لان الیاء الاولی تقلب الفا
لتحرکها وقال انما فعلوا ذلک لکثرة استعمالهم وقال المازنی لم تحذف لالتقاء الساکنین لانها لو حذفت لذلک لردوها اذا قالوا هو یستحی ولقالوا یستحیی کما
قالوا یستبیع قال الاخفش استحی استحی بیاء واحدة لغة تمیم وبیاءین لغة اهل الحجاز وهو الاصل لان ما کان لامه معتلا لم یعلوا عینه الا تری انهم قالوا احییت
وحویت ویقولون قلت وبعت فیعلون العین لما لم تعتل اللام وزنده کذا شتن قوله تعالی ویستحیون نساءکم حذفت الیاء الاولی استثقالا وقوله تعالی
ان الله لا یستحیی ای لا یستبقی حیة مار ویکون للذکر والانثی ودخلت الهاء لانه واحد من جنس مثل بطة ودجاجة علی انه روی عن العرب رأیت حیا علی حیة
ای ذکرا علی انثی وحیة ذکر حیوی منسوب الیه حیوت مار نرحاوی مارگیر ارض محیاة ومحواة زمین مارناک حیوان جانور خلاف جماد جیوة بسکون الیاء
نام مردی محیا روی تحیة ملک التحیات لله قال یعقوب ای الملک لله وحیاک الله ای ملکک ویقال امرأة محیة بینة لان الهاء غیر لازمة ورجل
محی وکل اسم اجتمع فیه ثلث یاءات فینظر فان کان غیر مبنی علی فعل حذفت منه اللام نحو تصغیر عطاء عطی وفی احوی احی وان کان مبنیا علی فعل ثبتت نحو
قولک محی من حیی یحیی وقولهم حی علی الصلوة ای هلموا واقبل وقد ذکر سے ہلا فی باب اللام **ضمیمه حطو** تحت جنبانیدن چیزی (ع ف اص م) حطا سپیها
بزرگ والحطواء من الغنم گوسفند سرخ والحطوطی انتفخ حظی کستی نام شخصی حظی کعلی پیش حظاة یکی وکالی الحظا کاتحطو احظیج احاد جمیع الجمع
حکوت الحدیث احکوه حکایة **خزقو** کجبردل مرد بیتک خزقوة مثاله **فصل الخاء** ** خبا ٭ خباء** خیمه وهو وهو زلانه من خبات ولکنهم ترکوا
همزتها خباء بالکسر والمد خرگاه وخیمه ایضا اخبیة ج وهو یکون من وبر او صوف ولا یکون من شعر وهو علی عمودین او ثلثة وما فوق ذلک فهو بیت واختبیا
الخباء ای نصبناه ودخلنا فیه واخبیت الخباء وتخبیته اذا عملته وخبیته ایضا خبوء فرو مردن آتش (ع ف اص م) اخباء منعد فیه **خشی ٭ خشی**

بالکسر سرگین کاو اخشاء ج خثی بالفتح مصدر ست (ع ف اک ۲) تخجو • تخوجی مرد درازپای وهو فوعل والانثی تخوجات خدی • خدت الناقة تخدی ای اسرعت مثل وخدت وخدوت کله بمعنی خذو • خذو سست شدن (ع ف اض ۲) وخذی بالکسر لغة فیه یقال اذن خذواء بینة الخذا وبقال للاتان خذواء ای مسترخیة الاذن ومنه خذواء ای لینة وهی تقلة واستخذیت ای خضعت ویهمز ایضا ویقال استخذات خزو • خزو سرگین افکندن مرغ والاسم الخزو بالکسر خزا • خزو قهر وسیاست (ع ف اض ۲) قال الکسائی خزا ای فخزیته اخزیه وکرامت ان اخزیه خزی بالکسر خواری ورسوائی ودر بلا افتادن (ع ک اف ۲) واخزاه الله منعه سنه خزایة بالفتح شرم داشتن (ع ک اف ۲) فهو خزیان وهم خزایا وهی خزیی خزایة بالمد کیاهی خسو یقال خسا وزکا ای فرد وزوج یعنی طاق وجفت خشا • خشیة ترسیدن (ع ک اف ۲) فهو خشیان وهی خشیا وخاشی فخشیته اخشیه ای کنت اشد خشیة سنه وهذا المکان اخشی ای اهیب واشد خوفا وقوله تعالی فخشینا ان یرهقهما طغیانا وکفرا قال الاخفش کرهنا تخشیة ترسانیدن ویقال خشی ذو انه بالحبالة یعنی الذئب خشی علی فعیل خشک خشو خرمای نباه ریزه وخشت النخلة تخشو اذا اخشفت یعنی خرمای ریزه نباه بار آورد خصی • خصیة بالضم خایه خصی ج بالکسر کذلک وقال ابو عبیدة لم اسمعها بالکسر ویقال خصیاه ولا یفرد وقال ابو عمرو الخصیان البیضتان والخصیتان الجلدتان اللتان هما فیهما وتثنیتها خصیان بلا تاء وکذلک الیة والیان دوهمانادران خصار بالکسر والمد خایه کشیدن (ع ف اک ۲) خصی لغت سنه خصیان ج خصیة بالکسر کذلک مخصی بموضع بریدن خصیه خطو • خطوة بالضم کام خطوات بالسکون والتحریک جمع القلة وخطی جمع الکثرة منه خطوة بالفتح کام وکام زدن (ع ف اض ۲) خطوات بالتحریک خطاء بالکسر والمد ج وفی الدعاء یقال خطی عنه السوء ای دفع ومیط وخطوت واختطیت بمعنی واخطیته ای حملته علی ان یخطو وتخطیته وتخطیت رقاب الناس ای تجاوزته خظو • خظا لحمه یخظو خظوا ای اکتنز ویقال لحمه خظا بظا ای مکتنز خظوان بالتحریک آکنده کوشت ورجل خنظیان بکسرتین فاحش وخنظی به اذا ندد به واسمعه المکروه خفا • خفیت الشیء خفیا پنهان کردم وآشکارا کردم وهو من الاضداد (ع ف اک ۲) خفی بیرون آوردن باران موش را از سوراخ (ع ف اک ۲) یقال خفا المطر الفار من انفاقهن ای جحرة من اخفاء پوشیدنا وپنهان داشتن خافی لغت دیری خافیة مایخفی فی البدن من الجن ویقال به خفیة ای لمم ومس واسود خفیة کقولهم اسود حلیة وهما ماسدتان خفاء بالفتح والمد پوشیدگی اثر وپنهان شدن (ع ک اف ۲) شیء خفی ای خاف ویجمع علی خفایا ویقال ایضا برح الخفاء ای وضح الامر خفیة چاه ابن السکیت وکل رکیة کانت حفرت ثم تُرکت حتی اندفنت ثم احتفروها ونثلوها فهی خفیة ویقال اذا حسن من المرأة خفیاها حسن سائرها یعنی صوتها واثر وطیها الارض خوافی پرهای یال مرغ نزدیک بغل وآن ده پر باشد وشاخهای نوک درخت هی فی لغة اهل الحجاز العواهن ویقال التخفیت منه ای توارینه لانقل اختفیت خفو ضعیف درخشیدن برق درابر (ع ف اض ۲) خفی کذلک (ع ف اک ۲) فان لمع قلیلا ثم سکن ولیس له اعتراض فهو الوسیض وان شق الغیم واستطال فی الجو الی وسط السماء من غیر ان یاخذ یمینا وشمالا فهو العقیقة وتخفیت الشیء ای استخرجته تخفی لغت سنه وکتمن آنچ اخفیة پوشش بالکه بر شک وآب جامه پوشند خفاء بالکسر والمد یکی قوله تعالی ان الساعة آتیة اکاد اخفیها بالضم والفتح ومعنی الضم ازیل عنها خفاءها ای غطاءها وهو کقولهم اشکیته ای ازلته عما یشکوه خلا • خلو تهی شدن (ع ف اض ۲) خلوة خلاء بالفتح تنهای ساختن وفسوس داشتن صلتها بالباء وکرد آمدن درخلوت باکسی صلته بالی قال الله تعالی واذا خلوا الی شیاطینهم ویقال الی بمعنی مع کما قال عزوجل من انصاری الی الله وقوله تعالی وان من امة الا خلا فیها نذیر ای مضی وارسل ویقال انا منک خلاء ای براء ولا یثنی ولا یجمع لانه مصدر وانا منک خلی علی فعیل ای بری ثنی وجمع وانت وفی المثل خلاؤک اقنی لحیائک خلاء بالفتح والمد ایضا آبدست جای وجای خالی خلیة ستور رها کرده وناقه که بریچه دیگری مهر آرد وشیر دهد وکنایة از طلاق یقال انت خلیة وکشتی بزرگ وخانه زنبور که درو عسل نهد ویقال انا خلو من کذا ای خال خلا بالفتح والقصر حرف وهی کلمة یستثنی بها وینصب ما بعدها علی انه فعل کما تقول جاؤنی خلا زیدا ویخفض فیها الفاعل کانک قلت خلا من جاءنی من زید وتجر ما بعدها بالحرفیة تقول جاءنی القوم خلا زید وهی عند البعض حرف جر بمنزلة حاشا وعند بعضهم مصدر مضاف واما ماخلا فلا یکون فیما بعدها الا النصب لان خلا لا تکون بعد ما الا صلة لها وهی مع ما مصدر کانک قلت جاؤنی خلو زید ای خلا بعضهم من زید ویقال افعل کذا وخلاک ذم ای عذرت وسقط عنک الذم خلاوة بالفتح پدر طی خلی بی عمم خلاف شجی خالی مرد بی زن قرون خالیة قرنهای گذشته خلی بالقصر کیاه تر خلاة یکی جاء فی المثل عبد وخلی فی یدیه ای ادم مع عبودیته غنی قال یعقوب یقال خلیت الخلی واختلیته درودم کیاه تر

لغت سلا بکسر نکرار در قاموس وصراح بطرح متروک الموضع یعضلی موجود لهذا ایراد ش مناسب منودر ۱۲ سنه ۹۵ الخزار للنبت بالمهملة وغلط الجوهری

راق انخلی پس درو ده شد (عع ف ا ک ۲) مخلی بالکسر داس علف درو مخلاة بالتاء توبرچه علف وان تخلیت وابتی اخلیها ای جنیرت لها المخلی واجعف یلی ای یقطع مخلون وخالون کیاه درو ندکان اخلاء بسیار علف شدن زمین یقال اخلت الارض ای کثر خلاها وخالی شدن یقال خلا لک الشی واخلی بمعنی وخالی کردن وخالی یافتن وخلوت کردن متعد ولازم وتهی شدن شکم از طعام استخلاء خلوت جستن وخالیت الرجل تارکته وتخلیت تفرغت وخلیت عنه سبیله رها کردم فهو مخلی خنا وخنی سخن بیهوده گفتن (عع ک اف ۲) کلام خن وکلمة خنیة واخنی علیه فی منطقه اذا فحش واخنی علیه الدهر ای اتی علیه واهلکه واخنیت علیه ای افسدت خوا وخی بی باران شدن (عع ف ا ک ۲) یقال خوت النجوم تخوی خیا اذا امحلت وذلک اذا سقطت ولم تمطر فی نوئها واخوت مثله خواء بالفتح والمد خشک ماندن وخالی شدن وبیفتادن (عع ف اک ۲ وک اف ۲) ومنه قوله تعالی فتلک بیوتهم خاویة ای خالیة ویقال ساقطة کما قال الله تعالی فهی خاویة علی عروشها ای ساقطة علی سقوفها خوی تهی شدن شکم حامله بزادن بچه خویة نوعی از طعام تخویة ساختن این طعام واز زمین دور ماندن شکم شتر چون خسپد مرد چون سجده کند ومرغ چون پر پا فرو هلد وسیل کردن ستاره بفرو شدن وغروب نمودن خوی زمین نرم (ضمیمه خیا) اندوه یا ترس با بیماری نگونسار کرد وپس فروتنی نمود (عع ف اض ۲) اخنی مثله خنا الثوب پرزهای جامه را برباقت مختو لغت منه خنا فلانا یعنی مهمان را از کار بازداشت واخنی ای باع متاعه کسرا ثوبا ثوبا متفرقا مخنی تاقص خانیة عقاب اختی از خوف پادشاه با جز آن رنگش زرد گشت خشو پایین سکه فرو هشته یقال امراة خشواء ولا یقال ذلک للرجل خروة الفاس بالضم سوراخ تبر خرات تج خراتان بالفتح نام دو ستاره خراة یکی خضا ریزه ریزه شدن چیز (عع ف اض ۲) اخقاء زن فراخ کس را جماع کردن حما اللبن حموا ای اشتد (عع ف اض ۲)

فصل الدال والمهملة مع الواو والیاء

دای از شتران جاییکه چون چوب رحل بوی رسد ریش کند ومنه قیل للغرب ابن داية وفریقین (عع بفتحها) یقال رأیت للشیء ادا ای دوا ودت لغة فیه ویقال الذنب یدأی للغزال لیأخذه ای یختله مثل یادو ابن داية زاغ وآيات بالتحریک تج وجمع دای دأی مثل ضان وضئین دبی ودبا بالفتح والقصر الجراد وقیل ان یطیر یعنی ملخ پیاده دباة یکی ارض مدبیة زمین ملخ خورده وارض مدبیة مدباة زمین ملخ ناک وادبی الرمث اذا اشبه ما یخرج من ورقه الدبی یعنی برگ شوره گیاه چنان شود که ملخ مانند کرد دوباء بالضم والتشدید والمد کدو دباة یکی ویقال جاء فلان بدبی دبی اذا جاء بمال کالدبی فی الکثرة یعنی چون ملخ دجاء ودجی بالضم تاریکی دجوء بضمتین نزدیک شدن (عع ف اض ۲) لیلة داجیة لغت منه ودجی اللیل وادجی وتدجی بمعنی ودیاجی تاریکیها کافة جمع ودجاة قال الاصمعی دجا اللیل اذا هو البس کل شیء ولیس هو من الظلمة ومنه دجا الاسلام ای قوی والبس کل شیء دجیة بالضم کاره صیاد وتاریکی دجی تج ویقال انه لفی عیش داج کانه یراد به الخفض والدعة مداجاة مدارا کردن ومداجیة مداریة کانک ساترته العداوة والمداجاة ایضا المنع بین الشدة والرخاء دحا ودحو گستردن (عع ف اض ۲) قوله تعالی والارض بعد ذلک دحیها ای بسطها ودحا المطر الحصی عن وجه الارض ویقال للاعب بالجوز ابعد المدی وادحه ای ارم الجوز وسنت وپا انداز ان رفتن اسپ (عع ف اض ۲) دحیة بالکسر نام مردی وهو الذی کان یاتی جبریل علیه السلام علی صورته وکان من اجمل الناس دحیة ودحوة بالفتح فیهما نام پسر معاویة بن بکر بن هوازن مدحی النعامة جای بیضه نهادن وی ادحی ادعاسة جای چوزه بیرون آوردن وی ودو افعول ودو ودوا بازی یقال هذا ادوا مثل عصا وعصو مثل مرو ذرن مثل حزن وقد ذکر فی النون دری ودری بالفتح دریة بالفتح والکسر درایة بالکسر دانستن (عع ف اک ۲) ودریته ودریت به ای علمت به ولا ادری ای لا اعلم ویقال بحذف الیاء لکثرة استعمالهم وقالوا لا ادر کما قالوا لم ابل ولم یک ادراء آگاهانیدن ودری ولا ادراکم به بفتح الراء مداراة با کسی نرمی کردن تهمزو لا تهمز مدریة علی فعیلة بالهمز وبغیر الهمز وهی دابة یستتر بها الصائد فاذا امکنه رمی مدری مدراة تیغ وشاخ باریک که زنان بوی موی سر راست کنند وتدرت المرأة ای سرحت شعرها وقولهم ادرء فما کانا کانهم اعتمدوه بالغزو والغارة وتدراه وادراه بمعنی ای ختله دسی تدسیة پوشانیدن دسها ای اخفاها وهو فی الاصل دسسها فابدل من احد السینین یاء دعوة ودعوی بالفتح بطعام خواندن (عع ف ا ض ۲) یقال کنا فی دعوة فلان ومدعاة فلان وبالکسر پسر خواندن ودعوی نسب کردن یقال فلان دعی بین الدعوة والدعوی هذا کلام اکثر العرب وبعضهم یفتحون الدال فی النسب ویکسرونها فی الطعام دعی پسر خوانده قوله تعالی وما جعل ادعیاءکم ای ابناءکم دعوی ادعاء ودعوی کردن بر کسی ونسب ونام خویش گفتن در حرب پیش خصم وتداعت الحیطان للخراب ای تهادمت ادعیة بالضم والتشدید چیستان

دعا ماہ جبیستان گفتن دعا بالضم والمد ہم ادعیہ ج وخواندن دعوۃ واستدعیتہ یعنی دعوت اللہ لہ بالخیر وعلیہ بالشر واصلہ دعاو لانہ من دعوت
الا ان الواو لما جاءت بعد الالف ہمزت ویقال للمرأۃ انت تدعین وانت تدعوین علی الاصل وانت تدعین باشمام العین الضمۃ وللجماعۃ انتن تدعون کما
للرجال الا ان ہذا تفعلن کما تقول تنصرن بلا اعلال وذاک تفعلون کما تقول تنصرون بالاعلال وداعیۃ اللبن ما یترک فی الضرع لیدعو ما بعدہ وفی الحدیث
دع داعی اللبن وداعی الدہر صرفہ ویقال ما بالدار دعوی بالضم ای احد ولا یستعمل الا مع الجحد ویقال بعض العرب لو دعونا لاندعینا ای لاجبنا
کما تقول لو بعثونا لانبعثنا دعاو غاو غبینہ خوبی یقال فلان ذو دعوات ودغبات ای اخلاق ردیۃ وغغۃ لقب زنی کول یقال احمق من دغۃ واصلہا
دغو او دغی والہاء عوض دغو ماو فو خستہ راکشتن (عع ف اض ۲) وفوت الجریح ودافیتہ وادفیتہ وفی الحدیث انہ علیہ السلام اتی باسیر فقال
لقوم منہم اذہبوا بہ فاد فوہ یرید الدفاء من البرد یعنی گرم کردن فذہبوا بہ فقتلوہ فوداہ رسول اللہ علیہ السلام یعنی دیت داد اورا رسول اللہ صلعم دفا بالقصر
خمیدن (عع ک اف ۲) ادفی کوژ وعل ادفی ہو الذی طال قرنہ جدا ذہب قبل اذنیہ یعنی دراز شدہ شاخہای وی وسوی کوشہا خمیدہ دغفو دغوا
وطا آر ادفی طویل الجناح وفوا عقاب سیہی بعوج منقارہا درخت بزرگ تدانی دریافتن وکشادہ رفتن شتر دفواہ شتر نیکو دراز گردن دقا یہ دقی الفصیل
بالکسر یدقی دقی اذ اکثر من شرب اللبن حتی یتشم یعنی چندان خورد کہ ناگوارہ گردش فہو دق دقیۃ مونث وقیل دقوان ودقوی دلو یہ دلو م
دلاۃ مثلہ دلا بالفتح ولاہ بالکسر ج دلی کذلک ادل جمع قلۃ منہ قلبت الواو یاء لوقوعہا طرفا بعد ضمۃ ویکی از بروج ودداغ شتر وسختی یقال جاء بالدلو
ای بالداہیۃ والبتۃ ودلاب دلو برکشیدن از چاہ (عع ف اض ۲) یقال دلوت الدلو وبچاہ فرو رہا کردن آنرا ادلاء مثلہ ونرم راندن مستور را ونرمی
کردن با کسی یقال منہ دلوتہ ودالیتہ ای داریتہ وشفیع گرفتن کسی را یقال دلوت بفلان الیک ای استشفعتہ الیک ادلولی ای اسرع وہو افعوعل
یقال ح لاہ بغرور ای اوقعہ قولہ تعالی فدلیہما بغرور وتدلی من الشجرۃ تعلق وقولہ تعالی ثم دنا فتدلی ای تدلل کقولہ تعالی ثم ذہب الی اہلہ یتمطی ای
یتمطط وادلی بحجتہ ای احتج بہا وہو یدلی برحمہ ای یمت بہا وادلی بمالہ الی الحاکم دفعہ الیہ ومنہ قولہ تعالی وتدلوا بہا الی الحکام یعنی الرشوۃ دم یدم
خون والدمۃ اخص من الدم کما قالوا ابیاض وبیاضۃ واصلہ دمو بالتحریک وانما قالوا دمی یدمی لکسرۃ التی قبل الیاء کما قالوا رضی یرضی وہو من الرضوان
وقال سیبویہ اصلہ دمی بسکون المیم لانہ یجمع علی دماء دمی مثل ظباء وظبی لطبی ولو کان مثل قفا وعصا لما جمع علی ذلک وقال المبرد اصلہ فعل بالتحریک وان جاء
جمعہ مخالفا لنظائرہ والذاہب منہ الیاء والدلیل علیہا قولہم فی التثنیۃ دمیان الا تری ان الشاعر لما اضطر اخرجہ علی اصلہ فقال شعر فلسنا علی الاعقاب
تدمی کلومنا ولکن علی قدامنا یقطر الدمی فاخرجہ علی الاصل وتصغیرہ دمی والنسبۃ الیہ دمی او دموی والمصدر منہ الصادمی (عع ک اف ۲) دمی کذلک
یقال دمی الشئ فہو دم علی فعل فمصدرہ متحرک بالاتفاق وانما اختلفوا فی الاسم دمیۃ بالضم بت وصورت دمی ج سانیدنا نام کوہی یقال کانہما اسمان جعلا واحدا
مدمی تیری کہ بروی خون خشک شدہ باشد واسپ نیک سرخ وہرچہ بغایت سرخ باشد مستدمی آنکہ برف ومدارا از غریم حق خود گیرد وخون آرندہ از بینی
خود ادماء ترسیۃ خون آوردن وخون آلودہ کردن دامیۃ شجہ کہ خون پیدا آید از وی وبزود دم الاخوین نوعی از ادویہ دنو یہ دلو نزدیک آمدن صلتہ
بمن (عع ف اض ۲) دناءۃ منہ دنیا این جہان نزدیک مونث ادنی از دنو بمعنی اقرب ونزدیک تر دنی ج مثل کبری وکبر دنیاوی دنیوی دنیی
منسوب بوی ادنت الناقۃ نزدیک شد نتاج وی وہو ابن عمی دنیا لا مرین ای قاربت وبینہما دناوۃ ای قرابۃ دنی نزدیک بلا ہمزۃ وبالہمز ناکس وفرومایہ
ولقیتہ ادنی دنی ای اول شئ وہذا فی فلان فی الاسواء ای یتتبع خسیسہا واصاغرہا وفی الحدیث اذا اکلتم فدنوا ای کلوا مما یلیکم عدنی مرد ضعیف
وتدنی ای دنا قلیلا قلیلا وتدانوا ای دنا بعضہم من بعض دنا موضعی او نبیان دو موضعی ویقال ہو ابن عمی دنی بالکسر والضم اذا ضممت لم تجر الاجراء وفی الکسر
جاز الاجراء والسکون ج اذا اضفت العم الی معرفۃ لم یجز الخفض فی نحو دنی کقولک ہو ابن عمہ دنیا ودنیۃ لان دنیا نکرۃ لا یکون نعتا المعرفۃ دوا یہ دواء بالمد دارو
دوا ردی فربہی زن ولاغری ومار بکی اسپ آن شیر است کہ می دہند اسپ را کہ می خورد وباریک میشود نہ لاغر ادویۃ ج وبالکسر لغۃ فیہ یعنی دواء ویقال
بالکسر ہو مصدر مثل داواہ دواء رجل دواء وامرأۃ دویۃ ای فاسد الجوف من داء ورجل وامرأۃ دوی یستوی فیہ المذکر والمونث ورجل دوی بالفتح ای احمق یقال ترکت
فلانا دوی ای ما اری بہ حیۃ ارض دویۃ ودوا ذلک دوی بالقصر بیماری (عع ک اف ۲) دوی ای مرض ودوی صدرہ ای ضغن داوواہ ای امرضہ وداواہ ای
عالجہ یقال ہو یدوی ویداوی ای یمرض ویعالج وتداوی بہ ای تعالج بہ ودوی الشئ ای عوج ولا یدغم فرقا بین فعل وفعل دوبیۃ بالضم والکسر سر شیر دجعرات شور یاندیہ لسستن جعرات شیر ادوا

خوردن سر شیر دوی الریح وزیدن و آواز باد و کذلک دوی النحل و دوی الفحل اذا کان لصدره دوی مدوی سر شیر خورد نمده و ابر بار عدد دوا مکلب
فی الارض اذا دار و تحول کما دوم الطیر فی السماء اذا دار فی طیرانه ویقال التدویم فی الهواء والتدوبة فی الارض وقیل بها الغثیان بمعنی ومنه اشتقت
دوامة الصبی وذلک لا یکون الا فی الارض دواة بالفتح م دوی ج مثل نواة ونوی ودوی علی فعول جمع الجمع دو بیابان دوی ودویة کذلک لانها مفازة
مثلها فنسبت الیها وهو کقولهم قعسر وقعسری ودهر دوار دواری دوبما قالوا داویة قلبوا الواو الاولی الساکنة الفا لانفتاح ما قبلها والقیاس علیه دوا
ایضا جائی ویقال مابها دوی ای احد دهی ✤ داهیة کار سخت و دشوار و سختی و دواهی ج یقال دهته ای اصابته داهیة دهواء و دهیاء توکید لها
دهی بالسکون زیرکی وکاردانی رجل داهیة بین الدهی والدهاء بالمد والهمزة منقلبة من الیاء رجل داه دهیاء وان ویقال ما دهاک ای ما اصابک (عع ف اص ۲)
(ضمیمه) دخا تاریکی منه لیلة دخیاء یعنی شب تاریک دعوان بچه کفتار از مادر کرک وسوة نا با لیدن خلاف زکو (عع ف اص ۲) واس لغت منه
پنهان شدن (عع بفتحهما) دسی نا بالیدن خلاف زکا دساه ندسیة برای الاخفیه او براو دنباه کرده ودسی عنه صدیقا یعنی بر داشت آزاد دستودی شهری
معروف در عجم دشا در جنگ نیک در آمد (عع ف اص ۲) دلی سرکشته شد (عع ک اف ۲) تدلی ای قرب و تواضع والدیة ای داویة یعنی چاره کردم
من او را دهو امه و دهوتیه) بالضم از بسکه سخت و یوم دهو بالفتح من ابا مسم دی ع دی) آوازی ست که از ان حدی برآورده اند والاصل انه ما کان
للناس حدا فضرب اعرابی غلامه وعض اصابعه فمشی وهو یقول دی دی اراد یایدی فسارت الابل علی صوته فقال الزمه وخلع علیه فصل الذال
ذاو ✤ ذآو راندن ستور (عع بفتحهما و ف اص ۲) و پژمرده شدن تره ذبی ✤ ذبیان بالضم والکسر پدر قبیلة ذرا ✤ ذرا پناه و پوشش و
یقال انا فی ذراک ای فی کنفک وستر که وانچه بر باد شود و سر شک ریخته از چشم ذروی بالضم بالای هر چیز و بالای کوهان و کوه ذروة بالضم والکسر یکی ذری
بر آمدن بر بالای کوه و کوهان و زن از بر تران قبیلة خواستن ویقال ذرا الکشی ای سقطه و ذرونه ای طیرته واذ هبته ذرا ریات باد ها و ذروت شتاب رفتن
(عع ف اص ۲) یقال مر فلان یذر ذروا ای یمر مراً سریعاً وذرو من القول ای طرف منه ولم یکامل بر داشتن باد کاه را و خاک را و بر باد کردن خرمن را
فرا می منه (عع ف اک ۲) یقال ذرت الریح التراب وغیره تذروه وتذریه ذروا وذریا ای سفته ومنه قولهم ذری الناس الحنطة اذ را انداختن تخم در زمین
و اشک ریختن چشم ویقال طعنه فاراه عن ظهر دابته ای القاه استذراکشن خواه شدن میش و بز و با یه درخت شدن و پناه گرفتن بچیزی صلته بالعبا تذریة
بر باد کردن خرمن و ستودن حسب خود را و بر داشتن خود را و بر باد کردن خاک کان را به طلب زر و فربه کردن گوسپند را و مانند آن و ماندن پاره
از پشم بر گوسپند بجهت نشان مذری بالکسر سکونه بالضم والتخفیف ارزن و اصله ذرو و ذری والهاء عوض مذروان دو کرانه سرین لا واحد لهما
او هو مذری کجا قیل و سرهای کمان آنجا که زه بروی نشیند و جاء فلان ینفض مذرویه اذا جاء باغیا یتهدد ذکو ✤ ذکاء بالمد تیزی خاطر یقال منه ذکی
الرجل فهو ذکی (عع ک اف ۲) و عمرو زند کانی یقال بلغت الدابة الذکاء ذکاء بالضم غیر مصروف آفتاب معرفة لا یدخلها الالف واللام یقال هذا ذکاء طالعة
ابن ذکاء صبح تذکیة کلو بریدن گوسپند را و برافروختن و تیز کردن آتش و بسال بر آمدن هر دو سم ذکی اسپان از میانه سال بر گذشته مذکی یکی وفی المثل
جری المذکیات غلاء ذکا بالقصر تیز شدن آتش (عع ف اص ۲) اذکار منعدمنه و دیدبان بر گماشتن یقال اذکیت علیه العیون ذکوان قبیلة ذکیة بالفتح
و بالضم انچه آتش بوی تیز شود از فروزینه ذلو ✤ اذلیلاء پنهان رفتن ذمی ✤ ذماء بالمد باقی جان در بند بوح یقال الضب اطول شیء ذماء و جنبیدن تو م
(عع ک اف ۲) و بالعکس ایضا لغة فیه ذمیان شتافتن (عع ف اک ۲) و ناخوش کردن بو کسی را یقال ذمتنی ریح کذا ای آذتنی و استذمیته عند فلان ای
تتبعته واخذته ویقال خذ من فلان ما ذمی لک ای ما ارتفع لک ذوی ✤ ذوی بالضم پژمردن (عع ف اک ۲) و بالعکس ایضا لغة فیه ذاوی لغت منه
واذواه الحر ای اذبله (ضمیمه) ذخا الابل سخت راندن شتر را با دفع کرد (عع بفتحهما و ف اص ۲) ذخا المرأة جامعها ذحی بالفتح به طرقه پشم را و اخبید
(عع ف اک ۲) ذوحی شتابی کرد و ذخنتهم الریح ذخیا اصابتهم ولبس لهم سنها ستر مذخاة زمین بی درخت ذاعبنة زن گول خوشتن آرا افرس افقی اسپ فرو هشته
گوش سست بینی دقوا سو نشست منه فهو فیر بدن (عع ف اص ۲) فصل الراء رآی ✤ رویة دیدن بچشم متعدی الی مفعول واستن متعدی الی مفعولین
یقال آه ای البصره ورآه عالما ای علمه و آه مثل ساعة کذلک آی دیدن بدل بیناء ول الاو آ رائج و رئی علی فعیل ایضا مثل ضان و ضمبین ویقال ج
رئی من الجن ای مس و یقال رآی فی الفقه رایا و قد ترکوا الهمزة فی مستقبله لکثرته فی کلامهم وربما احتاجوا الیها فهمزوه ایضا وربما جاء ماضیه بلا همز ایضا یقال

ہل رأیت وہل سمعت وفی اَرَاَیتُ وارایتک اَرَیتُ واریتک والامر من الاصل رَہ ومن الحذف رَ یقال اریتہ الشئ فراٰہ واصلہ اَرْاَیتہ وارٓہ یاہ وہو
افتعل من الرأی والتدبیر وارٓأیت الشاۃ اذا عظم ضرعہا فہو مُرِی ومرئیۃ ریاء بالکسر والمد خویشتن را بنیکی بخلق نمودن یقال فعل ذلک ریاء وسمعۃ
ہو مُرائی وہم مراؤن وقوم رِیاء وہو بہم ریاء ای یقابل بعضہم بعضا وتراءی الجمعان ای رای بعضہم بعضا وترایأ ای ینظر الی وجہہ فی المرآۃ او
السیف وترااٰی لہ من الجن شئ ویقال فلان یسترأی من الریاء کما تقول یستحمق ویستعقل ویقال بعین ما اریتک ای اعجل وکن کانی انظر الیک
رئۃ بالکسر شش والہاء عوض من الیاء رِئات رئین ج وراینہ ای اصبت رئتہ ترئیۃ اندک زردی وتیرگی کہ حائض بعد از غسل بیند وقولہ تعالیٰ ہم
احسن اثاثا ورِئیا اذا قرئ بالہمزۃ فہو من حسن المنظر من الرؤیۃ وہو ما راتہ العین من حال حسنۃ وکسوۃ ظاہرۃ ومن لم یہمز فاما ان یکون علی
تخفیف الہمزۃ او یکون من رویت الوانہم وجلودہم ریا ای امتلأت وحسنت وتقول فی خطاب المؤنث منہ انتِ ترین وفی جمعہا انتن ترین سواء الا
ان النون التی فی الواحدۃ علامۃ الرفع والتی فی الجمع للجماعۃ فلم تسقط بحال وتقول انت ترینی وان شئت قلت ترینی بتشدید النون کما یقال
تضربنی سامرّا ممدود ومقصور اشہر بیست بنا کردہ معتصم وفیہا لغات یقال وسرّ من رأی وساء من رای مرآۃ بالکسر آیینہ مرأی مرایا ج مرآۃ علی مفعلۃ
بالفتح دیدار خواب وامرأۃ حسنۃ المرآۃ والمرأی خواب دیدار وفی المثل تخبر عن مجہولہ مرآتہ ای ظاہرہ یدل علی باطنہ ترئیۃ آیینہ پیش کسی داشتن وا
بالضم نیکوئی وخوبی ودیدار رؤیا علی فعلیٰ خوابی کہ دیدہ شود وبلا تنوین رُؤیً بالتنوین مثل رُعیً ج وفلان لبی بمرأی ومسمع ای بحیث اراہ واسمع ربا ۔ ربو
فزونی دفزودن وبیش برآمدن بربلندی ونا سہ برافتادن وربا الفرس ای اخذہ الربو ای العدو یعنی تاسہ (ع ف اض ۲) رابیۃ بلندی ربوۃ ثلث
لغات ورباوۃ مثلہ قولہ تعالیٰ فاخذہم اخذۃ رابیۃ ای زائدۃ وربوت فی بنی فلان وربیت ای نشأت فیہم ویقال اربیت اذا اخذت اکثر مما اعطیت
الربوا بالکسر والقصر وآن زیادتی گرفتن ست در وام وبیع قولہ تعالیٰ واحل اللہ البیع وحرم الربوا اربوان ربیان تثنیۃ وقد اربی الرجل رُبیۃ لغۃ فی الربوا
ونوعی از حشرات رُبًی ج وفی الحدیث فی صلح اہل نجران لیس علیہم ربیۃ ولادم قال الفراء ربیۃ بالضم والتخفیف سماع من العرب والقیاس ربوۃ بالواو
وکذا الحبیۃ من الاحتباء ومعنی الحدیث انہم اسقط عنہم کل ربوا ودم کانوا یطلبون بہ وکل ربوا کان علیہم الا رؤس اموالہم فانہم یؤدونہا تربیۃ پروردن تربیۃ وترببۃ
بمعنی ای غذوتہ ہذا الکل ما ینمی کالولد والزرع ونحوہ تجلیل مربّی ومربب ای معمول بالرب ویقال لہ علی ربا بالفتح والمد ای طول اربیۃ بالضم والتشدید
بن ران واصلہ اُربوۃ فاستثقلوا التشدید علی الواو وہما اربیان ویقال جاء فلان فی اربیۃ قومہ ای فی اہل بیتہ وعشیرتہ من بنی الاعمام ونحوہم ولا تکون الاربیۃ
من غیرہم اربیان بکسرتین والتخفیف نوعی از ماہی رتو ۔ رتوۃ گام زدن (ع ف اض ۲) وفی الحدیث فی معاذ انہ یتقدم العلماء یوم القیامۃ برتوۃ ای بخطوۃ
ویقال بدرجۃ وسست کردن وسخت کردن وہو من الاضداد وفی الحدیث ان الحریرۃ ترتو فواد المریض ای تشدہ وتقویہ وآن نوعی از قلیہ وطعام بیمار است
وکشیدن چیزی را برای مجی لبسا اشارت کردن رثاء ۔ رثیۃ در زانو ومفاصل رثیات ج مرثیۃ بر مردہ ستایش گفتن وگریستن (ع ف اک ۲) یقال رثیتہ ورثوتہ ایضا
ورثی لہ ای رق لہ وبالہمزۃ ایضا فیقال رثأت المیت ولبّأت بالحج وحلّات السویق تحلئۃ وانما ہو من الحلاوۃ وامرأۃ رثّاءۃ فی رثّایۃ ونحوہا مما لیس مہموزا لان الیاء اذا
وقعت بعد الالف الساکنۃ ہمزت وکذلک القول فی سقاءۃ وسقایۃ واشباہہا ورثیت عنہ حدیثا اذا ذکرتہ عنہ وارثی رثایۃ مثال روی روایۃ رجو ۔ رجو رجاء
بالمد امید داشتن وترسیدن (ع ف اض ۲) قولہ تعالیٰ ما لکم لا ترجون للہ وقارا ای لا تخافون عظمۃ اللہ رجاوۃ کذلک ما اتیتک الا رجاوۃ الخیر وارجیت الامر مرجا
بہمزۃ ولا وقری قولہ تعالیٰ وآخرون مرجون لامر اللہ بالہمزۃ وبلا ہمزۃ ترجیۃ ترجی ارتجاء امید داشتن رجیۃ امید داشتہ یقال ما لی فی فلان رجیۃ ای ما ارجوہ رجا بالفتح
والقصر کرانہ چاہ وکل ناحیۃ رجا وسنہ ارجاء وبئر رجوان دوکرانہ ویقال رمی بہ الرجوان ای طرح فی المہالک ۔ ارجاء کرانہا قولہ تعالیٰ والملک علی ارجائہا
وارجت الناقۃ اذا دنا نتاجہا بہمز ولا ارجوان بضمتین رنگی است سخت سرخ ودرختی ست کہ شگوفہ آن سرخ باشد معرب ارغوان ارجوانی منسوب بوی رحا ۔ رحی
بالقصر سنگ آسیا وہر دو جانب وہی مؤنث ویقال ثلث ارح وارحاء کثیرۃ فی الجمع وکل من قال رحاء ورحاان وارحیۃ مثل عطاء وعطاان واعطیۃ وزمین
بلند گرد ودندان وبزرگ قوم وسینہ شتر ونام جائی وشتران کہ بہ انبوہی گرد برگردند والقبیلۃ التی تستقل بنفسہا وتستغنی عن غیرہا ورحی الحرب حومتہا و
رحی السحاب مستدارہ ورحیت الرحی ورحوتہا اذا ادرتہا ورحت الحیۃ ترحو وترحت اذا استدارت رخو ۔ رخو بالفتح والکسر سست رخو بالکسر وبالضم سستی رخوۃ
بالکسر فاریلنج المد رخاوۃ بالفتح سست شدن (ع ک اف ۲) ولغتہا ایضا فرس رخوۃ سہلۃ مسترسلۃ ارخاء پردہ فرو گذاشتن یقال ارخیت الستر وغیرہ

اذا ارسلته وارخت الناقة اذا استرخی صلاها استرخا سست شدن وفروهشتن هرچیز یقال استرخی اللحم یعنی فروهشت وسست شد گوشت وتعال

بته ارخیته هرچه فروانداخته شود چون پرده ومانند آن تراخی درنگ کردن ارخاء ایضا نوعی از دویدن اسپ ومنه فرس مرخاء وخیل مراخ واتان مرخاء کثیرة

الارخاء ورجل رخی البال ای واسع الحال رخاء بالضم باد نرم قوله تعالی فسخرنا له الریح تجری بامره رخاء ای حیث اصاب رخاء **ردی** ❊ **ردی** ردیان

نوعی از دویدن اسپ وضرورفزون شدن سال یقال منه رديت علی الخمسین ای زدت وارديت مثله وکوفتن وشکستن چیزی را (ع ف ا ک م) مردی

بالکسر سنگ انداختن ومنه یقال للشجاع انه لمردی الحرب وهم مرادی الحروب وکذلک لمرداة وفی المثل کل ضب عنده مرداته وتشبه بها الناقة فی الصلابة

فیقال ناقة مرداة ورداة صخرة ردی ج مُرْدی بالضم والتشدید خانه چوب کشتی بانان مرادی ج رَدی ایضا سنگ انداختن وبیک پای برجستن کودک

وافتادن درچاه وفرودافتادن از کوه (ع ف ا ک م) تردّی مثله یقال ردی فی البئر وتردی اذا سقط فی بئر وتهور من جبل ورفتن یقال ماادری این ردی

ای این ذهب رداء بالکسر والمد پوشش رداءان رداوان تثنیته وکل اسم ممدود فلا یخلو اما ان تکون همزته اصلیة فتترکها فی التثنیة علی حالها ولا تقلبها یقال خزاءان

وخطاران واما للتانیث فقلبت فی التثنیة واوا لاغیر یقال صفراوان وسوداوان واما ان تکون منقلبة من واو او یاء مثل کساء ورداء او ملحقة مثل

علباء وحرباء ملحقة بسرداح وشملال ففیها وجهان قلبت واوا مثل التانیث ویقال کساوان ورداوان وعلباوان وحرباوان او تترکت علی حالها همزة و

یقال کساءان وحرباءان ورداءان وعلباءان مثل الاصلیة وهو اجود تردی ردا برافکندن ارتدار مثله ردیة بالکسر منه کالرکبة والجلسة یقال منه هو

حسن الرِدیة وردّیة تردیة ورادیت عن القوم مراداة اذا رامیت بالحجارة ورادیت فلانا ای راودته وهو مقلوب ورداه ایضا بمعنی داراه ردای بالفتح

هلاکی وهلاک شدن (ع ک ا ف م) ارداء مستعد فیه رجل ردٍ ای هالک امرأة ردیة **رذی** ❊ **رذیة** ناقة لاغر شده از رفتن وناقه فرومانده برراه رذایا ج

رذی مذکر منه ارذاء نزار ولاغر کردن وانداختن برراه والمرذی المنبوذ **رزی** ❊ **ارزاء** پناه گرفتن بکسی یقال ارزیت ظهری الی فلان ای

التجات الیه **رسو** ❊ **رسُوّ** رسو بالضم والفتح مشدد او مخففا ایستادن برجای استوار شدن (ع ف اص م) وبرجا ماندن پای درحرب وبرجای

ایستادن کشتی دربحر یقال رست اقدامهم فی الحرب ای ثبتت وجبال راسیات وقوله تعالی بسم الله مجریها ومرسیها وقدمر فی فصل الجیم اصلاح کردن

میان دوکس وسخن گفتن بچیزی ازکس سوة نوعی از شبه وخرزه که در رشته ورکشند مرساة بالکسر لنگر کشتی والقت السحابة مراسیها ای دامت وراسی

من الجبال کوههای محکم واحدها راسیة ویقال رسا النحل بالشول ذلک اذا فعا علیها ویقال تمرة ترسیانة بکسر النون نوعی از خرما **رشو** ❊ **رشاء**

بکسر والمد رسن دلو ارشیة ج رشوة بالضم والکسر پاره رشی ج رشو پاره دادن (ع ف اص م) ارتشاء پاره گرفتن استرشاء پاره خواستن برحکم تشیر

جستن کره از مادر ارشاء رشوت دادن درسن بردلو بستن ویقال ترشیت الرجل نرمی کردم باکسی ورا شبته ای طابرته وارشی الحنظل اذا امتد

اغصانه تشبیه بالارشیة رشاء ستارگان خرد در برج حوت وهی من المنازل **رضا** ❊ **رضوان** بالکسر والضم خوشنودی مرضاة کذلک وپسندیدن

(ع ک ا ف م) رضی بالکسر مصدر محض یقال رضیت عنه واصله رضوت ویقال رضیت الشیء وارتضیته فهو مرضی ومرضو علی الاصل والاسم الرضاء

بالمد عن الکسائی رضوان وحموان فی تثنیة الرضا والحمی والوجه حمیان ورضیان وجمیع ذلک من الواو عیشة راضیة ای مرضیة لانه یقال رضیت معیشته

علی مالم یسم فاعله ولا یقال رضیت بالفتح ویقال رضیت به صاحبا ورضیت علیه فی معنی رضیت به وعنه ایضا ارضاء ترضیة خشنود کردن وترضیته اذا ارضیته بعد

جهد استرضیته فارضانی ورداضانی فلان فرضوته ارضوه بالضم اذا غلبته فیه رضوی کوهی بمدینه رضوی منسوب بوی **رطا** ❊ **ارطی** درختی از

درختان ریگ ارطاة یکی وهو افعل من وجه وفعلی من وجه لانه یقال ادیم مأروط ای مدبوغ بورقته وادیم مرطی ایضا ویحوق تاء التانیث فی الواحد یدل

علی ان الالف لیست للتانیث وانما هی للالحاق او بنی الاسم علیها وارطت الارض اذا انبتت الارطی ارطیة موضعی اراط بالضم کذلک **رعی** ❊ **رعی**

بالکسر علف وگیاه ارعاء ج رعی بالفتح چریدن وچرانیدن وچشم داشتن (ع مفتحا) یقال منه راعی النجوم ورعی البعیر الکلاء وارتعی ورعیت الابل ارعاها

رعیا مرعی گیاه وچراگاه وچریدن ومنه فی المثل مرعی ولا کالسعدان راعی چراننده وگاه دارنده ولقب مردی رعاة ورعیان ورعاء بالکسر والمد مثل

قاض وقضاة وشاب وشبان وجائع وجیاع قوله تعالی حتی یصدر الرعاء فلان یجی علی ابیه ای یرعی غنمه یقال رجل ترعیة بکسر التاء وضمها والیاء مشددة

فیهما الذی تجید رعیة الابل ترعانیة بالکسر مثله رعاوی بالضم والفتح شترانیکه از قوم چرانیده مراعاة نگه داشتن ونکاه داشتن حق کسی را وبا هم چرا کردن

ستور و گوش داشتن بکسی منه قوله تعالی لا تقولوا راعنا قال الاخفش یقرء راعناً بالتنوین علی اعمال القول فیه کانه قال لا تقولوا ہجرا وہو من الرعونۃ استعار
نگاه داشتن خواستن و فی المثل من استرعی الذئب فقد ظلم رعایۃ بالکسر پاسبانی و پاس رعیت داشتن امیر و حرمت کسی نگاه داشتن یقال رعیت علیہ حرمتہ
راعی و الی رعیۃ عامۃ مردم و یقال لیس المرعی کالراعی رعوۃ بالفتح والکسر باز ایستادن از بدی (عع ف اص ۲) ارعوار مثلہ یقال فلان حسن الرعوۃ
وقد ارعوی عن القبیح رعیا بالضم و القصر رعوی بالفتح الاسم منه مثل بقیا و بقوی ارعا بخشودن بر کسی یقال ارعیت علیہ اذا ترحمتہ و یقال منه ارعی اللہ
الماشیۃ ای انبت لها ترعاه و ارعیتہ سمعی ای اصغیت الیہ رغو ❊ رغاء بالضم و المد بانگ کردن شتر (عع ف اص ۲) و فی المثل کفی برغائها منادیا رغیۃ کفک
برآوردن شیر و منه قولهم کلام مرغ اذا لم یفصح عن معناه و یقال ایضا سست اللهم ترغی و تنشف ای اما نشافہ و رغوۃ رغوۃ ثلث لغات کفک و سر شیر رغی ج
و کذلک عایۃ اللبن رغاوۃ بالضم مع الیاء و بالکسر مع الواو علی العکس ایضا مرغاۃ بالکسر کفگیر ارتغاء سر شیر خوردن و فی المثل سیر حسوا فی ارتغاء یضرب لمن یظهر امرا و یرید غیره ناقۃ رغو علی فعول
ای کثیرۃ الرغاء ای الصوت ارغیتہ ای حملتہ علی الرغاء و تراغوا ای رغی کل واحد ههنا و واحد ههنا و ماله ثاغیۃ و لا راغیۃ ای لا شاۃ و لا ناقۃ و قولهم ما ثغا و لا
فما اثغی و لا ارغی ای لم یعط شاۃ و لا ناقۃ رفو ❊ رفوت الثوب ارفوه بالتلیین و الهمز و رفوت الرجل ای سکنتہ من الرعب مرافاۃ سازواری رفاء
بالفتح و المد کفشیر کردن و پریشان شدن و سازواری منه بالرفاء و البنین دعاء للمتزوج ترفیہ این دعا گفتن رقا ❊ رقی برآمدن بر نردبان (عع
ک اف ۲) یقال رقیت فی السلم رقیا و رقیا ارتقاء مثلہ مرقاۃ بالفتح پایۂ نردبان و بالکسر آلۃ یعمل بها و من فتح قال هذا موضع یفعل فیه و رقی علیہ کلاما ترقیۃ
اذا رفع و ترقی فی العلم ای رقی فیہ درجۃ درجۃ رقوۃ ریگ توده کرد یقال ارق علی ظلعک ای امش و اصعد بقدر ما تطیق رقیۃ بالضم افسون رقی ج
تقول منه استرقیتہ فرقانی رقیۃ فهو راق و رقیۃ نام زنی قیس الرقیات نام مردی منسوب بزنانی که برین نام بوده اند وهو عبد اللہ بن قیس الرقیات مرقی
بالضم و کسر الثانی موضعی رکو ❊ رکیۃ چاه رکی رکایا ج رکوۃ کوزۂ آب خوردنی و مشک آب رکاء رکوات ج و فی المثل صارت القوس رکوۃ یضرب
فی الادبار و انقلاب الامور رکاء بالکسر و المد موضعی مرکو حوض بزرگ و حبر موز کوچک رکو بار بر افزودن بر ستور و بصلاح آوردن و استوار کردن خلل
و باقی روز رباشیدن یقال منه رکوت نقیۃ یومی ای قمتہ و گناه بر کسی نهادن یقال رکوت علی فلان الذنب ارکا پناه گرفتن یقال ارکیت الیہ تاخیر کردن و مهلت دادن
یقال منه ارکنی الی کذا ساختن و آماده کردن لشکر و گناه بر کسی نهادن یقال انا مرتک علی کذا ای معول و مالی مرتکی الا علیک ای معول رمی ❊ رمی انداختن (عع ف ا
ک ۲) یقال رمیت الشیء من یدی فارتمی و تیر انداختن رمایۃ بالکسر کذلک قال ابن السکیت یقال رمیت من القوس و رمیت علیها و لا یقال
رمیت بها و افزون شدن یقال رمیت علی الخمسین و ارمیت و دشنام دادن بفاحشہ قوله تعالی و الذین یرمون المحصنات و الرمی السقی و هی السحابۃ
العظیمۃ القطر الشدیدۃ الوقع من سحائب الحمیم و الخریف و الجمع ارمیۃ و اسقیۃ و یقال خرجت اترمی اذا خرجت ترمی فی الاغراض و فی اصول الشجر و خرجت
ارتمی اذا رمیت القنص و یقال للمرأۃ ترمین فی الخطاب للواحدۃ و الجمع سواء و رامیتہ مراماۃ و رماء و ارتمینا و ترامینا و کانت بینهم رمیا ثم صاروا الی حجیزی
قال ابو عبیدۃ رمی اللہ لک ای نصرک و صنع لک رماء بالفتح و المد ربوا و افزونی و ارمی فلان ای اربی قال عمر رضی اللہ عنه لا تشتروا الذهب بالفضۃ
الا یدا بید هاء و هاء انی اخاف علیکم الرماء و ما انداختن ارمیت الحجر من یدی ای القیتہ و یقال سابہ فارمی علیہ ای زاد و ترامی الجرح الی الفساد
یقال طعنہ فارماه عن فرسہ ای القاه عن ظهر دابتہ کما یقال اذراه رمیۃ شکاری که تیر افکند یقال بئس الرمیۃ الارنب مرماۃ بالکسر پیکان گرد و پاچۂ ستور و
فی الحدیث لو ان احدکم دعی الی مرماتین لاجاب و هو لا یجیب الی الصلوۃ رنو ❊ رنو پیوسته نگریستن (عع ف اص ۲) ارنار مثلہ منه یقال ارنانی حسن
ما رأیت کاس رنونا علی فعلعلۃ ای دائمۃ ساکنۃ و یقال فلان رنو فلانۃ علی فعول بالفتح ای دائم النظر الیها و رجل رنار کذلک رنار بالضم و المد آواز
رنا بالفتح و القصر چیزی که در وی نگرند و قولهم یا ابن ترنی کنایۃ عن اللئیم روی ❊ اروی بالضم و التشدید بز کوهی ماده و نام زنی اراوی ج و اروی
علی افعل کذلک و هذا بغیر قیاس اروی ایضا نام زنی ریان سیراب ریا مؤنث و لم یبدل من الیاء واو لانها صفۃ و انما یبدلون الیاء فی فعلی اذا کانت
اسما و الیاء موضع اللام کقولک شروی من شریت و تقوی من تقیت و ان کانت صفۃ ترکوها علی اصلها یقال امرأۃ خزیا و ریا و لو کانت ریا اسما لکانت روا
لانک کنت تبدل الیاء واوا موضع اللام و تترک الواو التی هی عین فعلی علی الاصل ریا بوی خوش و یقال ریاح طیبۃ من نفحۃ ریحان و غیر ریان ایضا نام کوهی روبۃ
حاجت و اندیشه در کار و باقی و اسم سوار بالکسر و المد رسن که بدان بار بر شتر بندند ارویۃ ج یقال منه رویت علی الرجل ای شددتہ علی البعیر و رویت علی اهلی و لاهلی اذا اتیتهم

عبد اللہ بن قیس الرقیات
لعدۃ
زوجات
اوعدت
وجهات
کسمیہ
دوہم
الجوهری
الزاوزہ

بالماء ویقال من این ربیتکم بالفتح ای من این نشاتم بما ربی بالفتح والکسر وربی بالکسر والتخفیف سیراب شدن (ع ف اک ف ۲) روبیت وارتویت
وتروبیت بمعنی و رایة بالکسر بازگفتن سخن وشعر از کسی (ع ف اک ۲) هو راو فی الماء والشعر من قوم رواة ورویت القوم ارویهم ریا اذا استقیت لهم الماء
ترویة برده و اهینا شعر و اشتن کسی را سیراب گردانیدن ارواء کذلک و روز هشتم از ماه ذی الحجة و اندیشه کردن در کار روایة علم و ده شتر آب
کشی و توشه دان عند العامة علی الاستعارة ماء رواء بالفتح والمد عذب و ماء روی کذلک بالکسر والقصر رواه بالضم والمد دیدار مرد رجل
راویة للشعر الهاء للمبالغة و هو قوم رواء من الماء بالکسر مع المد حبین ریة بالکسر بسیار آب و روی حرف قافیه شعر و ابر بزرگ سخت بارنده ویقال شربت شربا
رویا وارتوی الحبل ای غلظت قواه وارتوت مفاصل الرجل اعتدلت وغلظت رهو ۔ رهو میان هر دو پای گشاده رفتن و نرم رفتن
(ع ف اض ۲) ومنه قوله تعالی واترک البحر رهوا ای ساکنا علی هینته و زن فراخ فرج و نوعی از مرغان ویقال الکرکی رهو و رهوة جای بلند
و پست و هو من الاضداد و آب راه میان محله و فی الحدیث انه علیه السلام قضی ان لا شفعة فی فناء ولا طریق ولا منقبة ولا رکح ولا رهو ولا
بح و ارهیت لهم الطعام والشراب اذا ادمته لهم مثل ارهنت و هو طعام راهن و راه ای دائم و اره علی نفسک ای ارفق بها علیش راه ای ساکن
رافه و رها البحر ای سکن رهاء زمین فراخ و رهاء بالضم والفتح حیی از مذحج رهاوی منسوب الیه (ضمیمه) رزا کعلی جد ابی الخیر محمد بن احمد
امام جامع اصبهان رصاه محکم و استوار کردن آنرا (ع ف اض ۲) رصی بالمکان ورجائی پائید و تنگ انگشت آنرا

فصل الزاء

زبی ۔ زبی بار کردن (ع ف اک ۲) ازدبا مثله یقال ما زبیت الشیء ازدبیته ای حملته زبیة بالضم پشته زبی ج و فی المثل قد بلغ السیل الزبی
و مغاکی که جهت صید شیر و دد کنند یقال تزبیت زبیة آزبی شتاب زدگی و نشاط و سبکی علی افعول و رفتار مختلف و شرم کاری بزرگ ابی
ج زجو ۔ ترجیة براندن کار یقال کیف تزجی الایام ای کیف تدافعها رجل مزجی ای مزجح و ترجیت کذا اکتفیت به ازجاء راندن
مزجی چیزی اندک مزجاة مونث منه قوله تعالی وجئنا ببضاعة مزجاة ای قلیلة والریح تزجی السحاب والبقر تزجی ولدها ای تسوقه زجاء بالفتح والمد
باسانی کرد و آمدن خراج و روائی کار یقال فلان ازجی بهذا الامر من فلان ای اشد نفاذا فیه منه ویقال عطاء قلیل یزجو خیر من کثیر لا یزجو
یقال ضحک حتی زجا ای انقطع ضحکه زدو ۔ زدو کوز باختن کودک و انداختن آن در مغاک (ع ف اض ۲) مزداة بالکسر مغاک کوز انداختن
و این لغة فی سدو و هو مد الید نحو الشیء زری ۔ زرایة بالکسر خشم و عتاب کردن و عیب
کردن (ع ف اک ۲) یقال منه زریت علیه و تزریت علیه بمعنی وقال ابو عمرو الزاری علی الانسان الذی لا یعده شیئا و ینکر علیه فعله ازراء خوار
سندی نمودن و تقصیر کردن یقال ازریت به اذا قصرت به وازدریته ای حقرته زفی ۔ زفیان سخت وزیدن باد و زفته الریح ای طردته
و نام مردی شاعر ناقة زفیان سریعة قوس زفیان سریعة الارسال للسهم زفی بال بر داشتن شتر مرغ و بر داشتن سراب چیزی را در هوا زقا
زقو ۔ زقی بانگ کردن (ع ف اض اک ۲) زقاء بالمد والضم صوت کل صائح زاق زقیة بالفتح ای صیحة یقال فی المثل هو اثقل من الزواقی
و هی الدیوک لانهم کانوا یسمرون فاذا صاحت الدیک تفرقوا زکو ۔ زکوة م تزکیة زکوة دادن از مال و پاکیزه کردن و ستودن خود را و زکوة
از کسی گرفتن قوله تعالی و تزکیهم ای تطهرهم زکا بالقصر ای شفع یقال خسا او زکا یعنی طاق یا جفت زکاء بالفتح والمد گوالیدن (ع ف اض ۲) و بالیدن
آمدن و تمام کردن کذلک یقال هذا الامر لا یزکو بفلان ای لا یلیق به ازکاه الله نماء غلام زکی زاک والمصدر منه زکو و تزکی تصدق زنی ۔
زنا مقصور عند اهل الحجاز و ممدود عند اهل نجد با زن حرام جمع آمدن (ع ف اک ۲) زنوی نسبة الی مقصور زناوی الی ممدود تزنیة بزنا منسوب کردن زنیانی
خواندن کسی را زنامة بالتشدید ممدود نسبة و قولهم هو لزنیة بالفتح والکسر نقیض قولهم لرشدة والمراة تزانی مزاناة وزناء ای تباغی زوا ۔ زو ۔ زوبة کنج و بیغوله
ج زوایا تج زویت الشیء جمعته و قبضته (ع ف اک ۲) و فی الحدیث زویت لی الارض فاریت مشارقها و مغاربها وانضوت الجلدة انقبضت یعنی در کشیده شد
زی ۔ زی بالکسر ترکیب و هیات و اصله زوی یقال منه زییته والقیاس زویته زوی الرجل ابن عیینة یعنی آن تکسر انگلند و زوی المال عن وارثه زیای ضم
زو تا ضم کهی و قضا و قدر یقال هم و زوی ای قضی و قدر و قدره زیزایة زوا زیة و یک بزرگ که یک شتر گوشت بپزد زای حرفی از حروف معجم بیه یقصر و الکتابة بنا
بعد الالف قال زید بن ثابت فی قوله تعالی ثم ننشزها بالزای فرنهیا یعنی قوله بالزای زوزاة بشتاب گرد و رفتن و کام نزدیک نهادن یقال منه زوزی الرجل

بنہ وزی ور اندن **زہو ۔ زہو** بالفتح والضم لغة الحجاز غوزہ خرما کی رد و سرخ و رنگ گرفتن غوزہ خرما یقال زہا النخل اذا ظہرت الحمرة والصفرة فی النخل ظہر فیہ الزہو وزہا النخل ہوا از بار
منتشر شدہ دیدار نما شیدہ خوب یقال زہا الشی یعجبک بر دو اشتن سراب چیزی را یقال زہا السراب الشی ای رفعہ ہذا بالالف لا غیر و ہیافا و از ہت الریح الشجر تزہا اذا
ہزتہ و وزیدن باد و سبک و سہل داشتن یقال زہاہ واز دہاہ و رفتن ناقہ بعد از ورد بکشبار و زور اندن متعدلازم و کار باطل و دروغ و جنبانیدن باد درخت
را و لپستان کردن سبیش نزدیک زادن (ع ف اص م) و کبر و بازکردن یقال زہی الرجل فہو مزہو بجہول واز دہی فہو مزدہی وللعرب احرف لا یتکلمون بہا الا
الا علی سبیل المفعول بہ وان کان بمعنی الفاعل مثل قولہم زہی الرجل وعنی بالامر ونتجت الناقة واشباہہا اذا امرت بہ قلت لتزہ وکذلک الامر من کل فعل لم یسم فاعلہ لامر
الغائب لا یکون الا باللام کقولک لیعنی زید وفیہ لغة اخری زہا یزہو زہوا ای تکبر ومنہ قولہم ما ازہاہ لیس ہذا من زہی لانہ لا یتعجب من فعل مجہول ابل زہاہ اذا
کانت لا ترعی الحمض یقال ہم زہاء مائة ای قدر مائة (ضمیمہ) **زاحی** تکبر کرد (ع بفتحہما) اندوہ لبطنہ اذا امتلا فلم یتحرک **زحی** کسمی عجیری من
ولد خسطین عبد مناف صحابی برک علیہ النبی صلی اللہ علیہ وسلم ومسح راسہ **زرا** اسم جد جد محمد بن محمود بن ابراہیم بن بنا الفارقانی ووالد ابی
الخیر بن زرا المحدثین **زحا** عدل واقسط (ع ف اص م) **زغا** الصبی کودک گریست (ع ف اص ۲) زغا ختنی کہ خود را بہ مردان انداز د زغی
بالضم نوعی جبشیان زغاوة بالضم نوعی از حبشیان زعوان بالفتح نام کوہی **زکی** بالید وافزود (ع ک اف ۱) نزکی مثلہ و تشنہ کرد بدو زکیة وہی ست
ما بین لبصرہ و واسط **زلیة** زیلو کہ آن شطرنجی وگلیم و پلاس باشند زلالی **فصل السین** **سآو ۔ سآو** نیت و لوزہ خاطر و جایگاہ
باش و دوری قصد و ہمت و کشش بہ چیزی یقال منہ انت ذو ساو ای بعید الہم وساہ بمعنی سارہ مقلوب منہ **سبی ۔ سبی** سبا بردہ کردن (ع ف ا
ک م) استبا مثلہ و دل بردن معشوق عاشق را و خمر از شہری بشہری بردن فاما اذا اشتریتہا لتشربہا فتقول سبیتہ آن خمر و بالہمز ایضا و زن بردہ و غریب گرد
و دور گرد انیدن یقال سباہ اللہ ویقال ذہبوا ایدی سبا ای منفرقین وہما اسمان جعلا واحدا سابیاء بالمد مشیمہ کہ با بچہ بیرون آید از رحم و نتاج
و کو سپند کثیر النسل سوابی جمع اسابی الدماء راہہای خون اسباة بالکسر یکی **ستو ۔ ستا** لغة فی سدی الثوب یعنی تار و استیت الثوب مثل اسدیتہ و
واستاتت الناقة ہتیتا استرخت من الضبعة **سجو ۔ سجیة** خو و طبیعت سجو بضمتین آرام گرفتن و دائم شدن (ع ف اص ۲) قولہ تعالی واللیل
اذا سجی ای اظلم وسکن ومنہ البحر الساجی و طرف ساج ای ساکن تسجیہ پوشانیدن مردہ را **سحا ۔ سحا** شب پرہ سحاة یکی و ہما مفتوحان مقصوران
وسحاة کل شی پوست تنہ سحاج و سیاحت خانہ و ماشند آن سحا الکتاب بالکسر المد مہر نامہ سحاة یکی اسحیہ جمع و گیاہی کہ زنبور عسل آنرا خورد و ضب ساج خورندہ
آن گیاہ و اسحی الرجل ای کثرت عندہ الاسحیہ وما فی السماء سحاة من سحاب ای قطعة و سحوت القرطاس و سحیتہ ای قشرتہ (ع بفتحہما وض ۲ و ک ۲)
ثلث لغات و سحوت الطین عن وجہ الارض سحیتہ ای جرفتہ یعنی اسندہ و سحوت الکتاب سحیتہ ای شددتہ بالسحاء یعنی مہر کرد مرد رجل اسحوان بضمتین
مرد بسیار خوار ساحیة باران سخت بارندہ مسحاة بیل آہنین و کلند **سخا ۔ سخاوة** سخاء جوانمردی (ع ف اص ۲ و ک اف ۲) و بازماندن از
چیزی یقال سخیت نفسی عنہ اذا ترکتہ وجوانمرد شدن (ع بضمہما) سخو فروزانیدن آتش بہ بیرون آوردن خاکستر و آتش از زیر دیگ (ع ف اص ۲) سخی مثلہ (ع
ک اف م) ویقال اسخ نارک ای اجعل لہا مکانا توقد علیہ سخی بالقصر لنگی شتر و شتر سخ یقال منہ سخی یسخی سخی فہو سخ مثل عم وفلان یتسخی ای یتکلف السخا
مکان سخاوی جای نرم و ارض سخاویة سخاو زمین نرم فراخ سخاوی بالفتح والواو کسر الحاء مثل صحاری **سدا ۔ سدو** دست دراز کردن بہ چیزی یقال سدت الناقة
تسدو وہو تذرعہا فی المشی و کام فراخ نہادن بہ ستور (ع ف اص ۲) یقال ما احسن سدو رجلیہا و الرید بحیا و لوق سواد وفلان یسدو سدو فلان ای
ینحو نحوہ و لسرة سدیة و بسر سد غورہ سداة نری شب تار جامہ اسدیہ جمع سدی کذلک یقال سدیت الارض بالکسر فہی سدیة نمناک شدہ و اسدی النخل
ای سدی بسر و ذلک اذا استرخت ثفاریقہ اسدا یافتن یقال اسدیت الثوب و استیتہ و رسیدن یقال طلبت الشی فاسدیتہ ای اصبتہ فاما قولہم
استدیتہ ای جعل کردہ اشتن یقال ابل سدی بالضم مہمل گذاشتہ قولہ تعالی ایحسب الانسان ان یترک سدی بالفتح السین لغیة و تسداہ ای علاسادی ای سادس لیجی سشم بیت
من السمین بابہ کما فسرنی ست **سرو ۔ سرو** سروة یکی و جای بلند تر از آب راہ و فرو تر از کوہ و محلہ جمیر و جوانمردی بہ مردی و بہ سخا فی مروة (ع ف اص ۲)
(و ک اف م) سری مفت منہ سراة جمع سروات جمع الجمع سری ایضا و جود را سریة سریا جمع سراوة سری شدن (ع بضمہما) تسری تکلف مردمی نمودن و سریت ل کثر
کثیر کما قال تقول یسالہ نسرمن الشر فادلت من احد الا لا یقال تقضی من تقضض سیر بالضم النسیر کبیر المحبیت سرایج سری بالفتح خفیف اندا پارہ از لشکر سرایا جمع یقال خیر السرایا

اربع مائة رجل مسروت الثوب وسرية عنی ای القنية وسرت عنی الدرع بالواو لاغير ويقال السری عنه الهم انکشف وسری عنه مثله سروة بالکسر تير خرد
سری ج والجراد ذا اول ماتکون وهی دودة واصلها الهمزة وسرية لغة فيها ارض سروة ذات سروة سراة کل شئ ظاهره ووسطه والجمع سروات وفی الحديث
ليس للنساء سروات الطريق ای يمشين فی الجوانب سراة النهار وسطه سراه بالمد والفتح درختیست که ازوی کمان سازند اشتر برگزيدن دم ذره کوسپند
وهی سری ابله وسراة ماله واستری الموت بنی فلان ای اختار سراتهم سارية ستون وابرشب سواری ج ونام مردی سری بالضم سری به شب رفتن
(ع ف اک م) سريت واسريت بمعنی سرية سری بالضم فيها اسم فيه وبالالف لغة اهل الحجاز وجاء القرآن بهما جميعا ويقال اسراه اسری به قوله تعالی سبحان الذی
اسری بعبده ليلا وان کان السری لايکون الا بالليل ذکر للتأکيد کما يقال سرت امس نهارا والبارحة ليلا سرية بالکسر درگذشتن از چيزی به چيزی والسراية
سری الليل وهو مصدر ويقال فی المصادر ان تجيء علی هذا البناء لانه من ابنية الجمع وبعض العرب يؤنث السری والهدی لو هما انهما جمع سرية وهدية اسرائيل
نام مردی يقال هو مضاف الی ايل هو الله اسرائين بالنون کما يقال جبرين واسماعين سطو به سطه مه متظو دست در رحم ناقه کردن سطو به تا آب فحل را
بيرون کند ودور نهادن اسپ گام را وبسيار شدن آب وسخت گرفتن وحمله کردن (ع ف اص م) يقال سطا سطوة بار سطوات ج والفحل يسطو
علی طروقته ساطی آنکه بغلبه شهوت از بهان شتران بيرون آيد ازيکی به ديگری اسپ گام دور نهنده وفرس ساط الذی يسطو علی سائر الخيل ويقال
هو الذی يرفع ذنبه فی حضره سعی به سعی دويدن وشتاب کردن وکسب کار کردن وخراج وباج گرفتن (ع ف ع فتحهما) ساعی خراج وباج ستان وآنکه کاری کند کسعی لبيرا
ذلک فی ولاة الصدقة سعاة ج مسعاة واحدة المساعی فی الکرم والجود مسعو بالکسر يک ساعت از شب يقال مضی من الليل سعو سعواء مثله يقال
ساعاه فسعيته اسعيه اذا غلبته فيه سعاية بالکسر غمازی وبدی کردن يقال سعی به الی الوالی اذا وشی به سعاية ايضا پاره از بهای خود دادن مکاتب
بجهت آزادی واستسعيت العبد فی قيمته يقال زنی بحرة وامة وساعی فلان بامته ويکون المساعاة فی الاماء خاصة سعفا هه سفی باد خاک ابرداشت
(ع ف اک م) سفی نعت واسفی بالقصر خارگياه وخاک سفاة اخص منه وکم موی شدن پيشانی اسپ فرس اسفی نعت منه بغل اسفی اشتر سبک رو
لايقال لشتی اسفی بخفة ناصيته للفرس بغلة سفواء سريعة سفو شتاب رفتن سفا ای اسرع فی المشی والطيران اسفی الزرع اذا اخشن اطراف سنبله سفيان نام
مردی بالفتح وبالضم وبالکسر سفوان بالتحريک موضعی نزديک بصره مسافاة مسافت سقی ۲ سقاء بالکسر والمد مشک شير وآب اسقية اسقيات اساقی ج
وطلب مشک شير خاصة تحتی خيک وعن خاصه قربة مشک آب خاصة سقی آب دادن وسقيا لک گفتن (ع ف اک م) يقال سقيت فلانا واسقيته آب خورانيدم و
سقيا لک گفتم وسقاه الله الغيث واسقاه آب داد والاسم السقيا بالضم ويقال سقيته شفقته وسقيته لماشيته وارضه والاسم السقی بالکسر اسقية ج ساقيه جوی خرد
سواقی ج سقی علی فعيل ابر بزرگ قطره اسقية ج علی خلاف القياس وهو بردی تيفتکی از وی وخرما ابن رجل سقاء وامرأة سقاءة وسقاية وفی المثل اسق رقاش
انها سقاية يضرب للمحسن ای احسن اليه لاحسانه مستقوی کشت آبی عذی بالاکشت وشتی که از باران آب خورد مستقاه بالفتح جای آب خوردن وبالکسر آلت آب خوردن
سقی بالکسر زرد آب يقال منه سقی بطنه واستسقی ای اجتمع فيه ماء اصفر فهو مستسق وهو آب يقال کم سقی اضنک استقيته ج استقا عيب به غيبت کردن
تسقيه آب دادن شد للکثرة وسقاک الله گفتن استقاء کذلک مسافاة بتيمار وتعهد کردن درخت بشرکت وخل وی قساقی بکديگر را خورانيدن استقاء
آب خواستن وبرکشيدن از چاه واستقيت فی القربة وسقيت فيها بمعنی سقاية بالکسر وپيمانه شراب ومنه قوله تعالی جعل السقاية فی رحل اخيه وهو الصواع
الذی کان الملک يشرب منه سلو به سلو وسلی بالضم فيهما فراموش کردن وبی غمی (ع ف اص اوک اف م) يقال سلوت وسليت عنه سلوی درتيج و
عسل قال الاخفش لم اسمع له بواحدة ويحتمل ان يکون جمعه وواحده سواء کما فی وقل ايقال هو فی سلوة من العيش ای فی رغد سلی بالقصر
پوستی که بر روی شتر بچه در کشيده نزايد وآنرا بپارسی يار گويند ناقه سلياء آنکه سلی در شکم وی مانده باشد وآن تهمک است تا به چه وسند بی بچه ماند
دادن مسلی اسپ سيوم ريان وبعت منه وبيرون کشيدن سلی از رحم ناقه وفی المثل وقع القوم فی سلی جمل ای فی امر عظيم لم يکن فی الجمل سلی يقال
فی المثل انقطع السلی فی البطن اذا ذهبت الحيلة کما يقال بلغ السکين الا العظم اسلاء ابی عمرو دون السلا ملازم منه والسلی عن الهم فسلی بمعنی ای انکشف
سلوانة بالضم خرزة کانوا يقولون اذا صب عليها ماء المطر فشربه العاشق انسلی سلوان بالضم نام آن آب وبی غمی وداروی که آنرا مفرح خوانند سماء هه سمامه اسما
ويذکر ويؤنث اسمية سماوات ج وسقف وسايبان وباران يقال مازلنا نطأ السماء حتی اتيناکم اسمية سمی علی فعول ج وايستادن اسپ وبلندی وبرآمدن

یقال سموت وسمیت مثل علوت وعلیت (عع ف اص ه وک اف ه) وتسامَوا ای تواردوا وسامی تشخص امر تفرع حتی استقبت وسما بصره ای علا وقرم سوا ای امی تحمل براقعه وسماً ویقال رددت من سامی طرفه اذا ازلت نخوته وسما الفحل سماوة اذ اسطا علی شوله سماوة ایضا شخص هر چیز وموضعی در بادیه وسماوة البیت سقفه واما قول الشاعر سماء الا له فوق سبع سمائیا فجمعه علی فعائل کما یجمع سحاب علی سحائب ثم رده الی الاصل ولم ینونه کما ینون جوار ثم نصب الیاء الاخیرة لانه جعله بمنزلة الصحیح الذی لا ینصرف کما تقول مررت بصحائف اسم نام اسماء ج تقدیره افعُ والذاهب منه الواو لان جمعه اسماء وتصغیره سُمَیّ وهو مشتق من سموت لانه تنویه ورفعة واختلف فی تقدیر اصله قال بعضهم فِعل بالکسر وقال بعضهم بالضم افعال جمع هذین مثل جذع واجذاع وقفل واقفال ولا بد له من سبقة الا بالسمع وفیه اربع لغات اسم بالکسر والضم وسُم بحذف الالف للوصل وقطع لضرورة الشعر ایضا کقول الاحوص شعر وما انا بالمحسوس فی جذم مالک + ولا من تسمی ثم یلتزم الاسماء والنسبة سموی منسوب واسمی ایضا علی حاله جمع الاسماء الاسامی وحکی الفراء اعیذک باسماوات الله تسمیة نامیدن وبنام خواندن ونام نهادن یقال سمیت فلانا زیدا وسمیته بزید سمیته تسمیته فتسمی به وتسمی علی فعیل هم نام ونام زد یقال هو سمیه کما یقال هو کنیه وقوله تعالی هل تعلم له سمیا ای نظیرا یستحق مثل اسمه ویقال مساماة ایضا سامیه وامی فلان ای اخذنا جنة السماوهماة بالضم صیادان مثل رماة وتسمّوا واستموا ای خرجوا للصید سنی مد سنا بالقصر روشنائی برق ونجزآن وکیا ای ازاد نسبت منسوب به مکه وبالمد بلندی سنی بلند واسناوای رفعه وسناوای فتحه وسهله وساینت الرجل افاراضینه وداریته وحسنت معاشرته وتسنی ای تغیر وصله تسنن فابدلت من احدی النونات یاء مثل تقضی من تقضض مُسناة بندآب سانیة شتر آبکش ومنه المثل سیر السوانی سفر لا ینقطع یقال سنت الناقة تسنو اسنو لارض وسنا به تسنوا الارض وقوم یسنون لانفسهم اذا استقوا ارض سنوة وسنیة فلبوا الواو یا ویقال اخذه بسنایته وسنایته ای اخذه کله سنة سال سنون سنوات سنهات ج اذ جعلت نقصانه الواو وهو من هذا الباب یقال منه اسنی القوم یسنون اسنادا اذا لبثوا فی مواضع سنة واستنوا اذا اصابتهم الجدوبة تقلب الواو تاء للفرق بینهما سوی مد سواء برابری وراست راست قوله تعالی فاطلع فرآه فی سواء الجحیم برابری ویقال ما حدث جنیبک لسواک ای لغیرک سوی بالضم والکسر والقصر راست سواء بالفتح والمد کذلک وکان سوی وسواء ای عدل ووسط فیما بین الفریقین وتقول مررت برجل سواک وسواک ای غیرک وهما سواء وسواء ان وهم سواء واسواء وسواسیة ای اشباه علی غیر قیاس قال الاخفش وزنه فعلفلة ذهب عنه الحرف الثالث قال فاما سواسیة فان سواء فعال وسیة یجوز ان یکون فعة او فلة الا ان فعة اقیس لان اکثر ما یلقون موضع اللام وانقلبت الواو یاء لکسرة ما قبلها لان اصلها سوبة لیلة السواء شب سیزدهم از ماه اسوی ای اسقط واغفل یقال اسویت الشی اذا ترکته واغفلته ولا یساوی هذا الذا ولا یسوی ایضا ولا یسنا ای لا یعادله تسویة راست وبرابر کردن یقال سویته فاستوی ای اعتدل وهما علی سویة ای علی سواء وقسمته بینهما بالسویة ورجل سوی الخلق ای مستو ویقال استوی من اعوجاج واستوی علی ظهره ابته استقر وساویت بینهما ای سویت واستوی الی السماء ای قصد واستوی علیه ای اقبل استوی علیه ای علیه ظهر واستوی ای انتهی شبابه وقصدت سوی فلان ای قصدت قصده سویة کساء محشو بثمام ونحوه کالبردعة وجوب شتر سوایا ج ویقال کیف اصبحتم فیقال مسودون صالحون ای اولادنا وموا شینا سویة صالحة وفی الحدیث اذا تسادوا هلکوا وقوله تعالی لو تسوی بهم الارض ای تستوی بهم سوی بالضم نام آبی سهوة سهی ستاره ریزه فی بنات النعش الکبری والناس یمتحنون به ابصارهم وفی المثل اریها السهی وترینی القمر سهوة مانند صفه وخانه خرد و کنجینه ونام ناقه نرم رفتار سهاء بالکسر المد تج سهوا رام ونرمی سهاج مثل لوو ولاء وغفلت (عع ف اص ه) یقال سها عنه فهو ساه وسهوان ویقال علیه من المال لا یسهی ولا ینهی ای لا یبلغ غایته وحملت المرأة سهوا اذا حبلت علی حیض والمباراة فی العشرة ترک الاستقصار سهوا رساحتی از اول شب فی المثل ابن الموجین هو سهوان معناه انک لا تحتاج الی ان توصی بها وانما یوصی من کان غافلا ساهیا سوی مد سیة القوس + سرهای کرشته کمان سیات ج والهاء عوض من الواو والنسبة الیها سیوی بهمزة قال الفراء یقال هو فی سی رأسه وفی سواء راسه اذا کان فی النعمة وقد یفسر ای فی عدد شعره من الخیر سی بالفتح یعنی از دیار عرب مه بیابان وقولهم لا سیما نه همتا و خاصه و خود ی کلمه یستثنی بها وهی سی معناه همتا و برابر و تثنیة سیان ضم الیها ما والاسم الذی بعده لک فیه وجهان الجر علی ان تجعل ما زائدة وتجر الاسم بسی لان معنی سی معنی مثل و منه قول امرئ القیس شعر الارب یوم لک منهن صالح + ولا سیما یوم بدارة جلجل + مجرور وهم رفوعا تقول اضرب القوم لا سیما اخیک ای لا مثل ضربة اخیک والرفع کقولک فی لا سیما اخوک ای لا مثل الذی هو اخوک تجعل ما بمعنی الذی وتضمر هو وتجعله ابتداء واخوک خبره قال الاخفش بقال ان فلانا کریم ولا سیما ان اتیته قاعدا فان ما ههنا زائدة لا تکون من الاصل وحذف منها الاضمار وصار عوضا من المضمر کان قال لا مثله ان اتیته قاعدا

(ضمیمه) ساساه سرزنش و توبیخ کردن آنرا ساعیّه شربت خوش مزه ساکاه در سطالیه بر تنگی کرد سمی بالضم و ادنی ست یا شهری ست ابن جنی
لا یعرف بس م ی غیره **فصل الشین** شأو به شأو غایت هر چیز و تگ و در گذشتن (ع ف اص ۲) و خاک چاه مشآة مثل مشعاة زنبیل
زنبیل شائی ج و شاوت من البئر اذا نزعت منها التراب و تشاوی بینهما مثل تشاعا ای تباعد و تشاءی القوم ای تفرقوا و بعد اشاءة ای ملقاة
و شاوت القوم شأوا اذا سبقتهم و شاءاه علی فاعل ای سابقه و شاءآه مثل شعاه و شاره مثل شاعه علی الغلاب ای سبقه قال ابو عبیدة اشتأی ای اشتق و قیل
سبق شبو به شبا تیزی هر چیز شبا شبوات ج شبوة العقرب یعنی دم کژدم شبوات ج و اشبی الرجل ای ولد له ولد ذکی و اشبی فلانا ولده ای شبیهه
اشبیت الرجل ای رفعته و اکرمته و اشبیت الشجرة ای ارتفعت شتو به شتاء بالکسر و المد زمستان قال المبرد جمع شتوة و جمع الشتاء اشتیة
شتوی بالتحریک و التسکین منسوب و شتوت و شتّیت و تشتّیت بموضع کذا اقمت به للشتاء و اشتی القوم دخلوا فی الشتاء مشاتاة معاملة فی الشتاء تشتیة
باران زمستان و هذا الشیء یشتینی ای یکفینی لشتائی شجو به شجو اندوه و اندوه گین کردن (ع ف اص ۲) و اشجاه ای اغصه شجا غصه و آنچه در گلو
شدن و استخوان و جز آن در گلو ماندن (ع ک اف ۲) شجٍ غمگین و هی شجیة شجوی منسوب الی شجٍ و یقال ویل للشجی من الخلی مشددة و یاء الشجی
مخففة و قد شدد فی الشعر شعر نام الخلیون عن لیل الشجینا شان السلاة سوی شان المحبینا و ان جعل شجی علی فعیل من شجاه الحزن ای شجوه و شجی بالتشدید
لاغیر مفازة شجواء صعبة المسالک رجل شجوجی دراز پای و النسبة الی شجٍ شجوی بفتح الجیم کما فتحت میم نمری فانقلبت الیاء الفا ثم قلبتها الواو شحو به
شحو دهان باز کردن و باز شدن (ع ف اص ۲) فرس بعید الشحوة ای الخطوة و جاءت الخیل شواحی ای فاتحات افواهها شدو به شدو به
راندن و شعر خواندن و زیر و حل (ع ف اص ۲) شادی راننده و آنکه بعضی از ادب تعلم کرده باشد و باواز خواننده شذو به شذا بالقصر گند و بیخ
یقال شذیت ای اوذیت و مگس سگ واحدها شذاة و بقیة قوت و شدت و نمک و تیزی بوی و نوعی از کشتی ها و درخت و پاره های چوب و گرسنگی
یقال ضرم شذاه ای اشتد جوعه شری به شراء بالکسر خریدن و فروختن و هو من الاضداد و یمد و یقصر (ع ف اک ۲) قوله تعالی و من الناس من یشتری
نفسه ای یبیعها و شروه بثمن بخس ای باعوه قوله تعالی اشتروا الضلالة بالهدی اصله اشتریوا فاستثقلت الضمة علی الیاء فحذفت و اجتمع الساکنان الیاء
و الواو فحذفت و حرکت الواو بحرکتها لما استقبلها ساکن و یجمع شری علی اشریة و هو شاذ لان فعلا لا یجمع علی افعلة شری به تسکین ۲ حنظل و درخت ... یقال
لفلان طعمان اری و شری شریة یکی و نخلکه از دانه رسته باشد شری فرومایه ستوران و آبله ریزه بر اندام که آنرا اخراج گویند و یقال منه شری جلده
فهو شرٍ علی فعل و راه کوه سلمی و هو جبل کثیر الاسد و سبک شدن از غضب (ع ک اف ۲) و بسیار و درخشیدن درخش و بسیار جنبیدن مهار و اسپ
در رفتار فرس شرٍ علی فعیل و شری الرجل و استشری ای لج فی الامر اشراء الحرم نواحیه واحدها شری اشتراء بر کردن کالف و حوض شریان
بالفتح و الکسر درختی که از وی کمان سازند و بالکسر مندرگ جهنده شرائین ج و شروی بالفتح مانند شروری علی فعول اسم جبل شراة بالضم بعضی از خوارج
شاری یکی سموا بذلک لقولهم انا شرینا انفسنا فی طاعة الله ای بعناها بالجنة حین فارقنا الائمة الجائرة و منه فیقال تشری الرجل اشتراء خریدن مشتری خرنده
و کوکبی که سعد اکبر ست شصو به شصو باز ماندن چشم (ع ف اص ۲) شصا بصره ای شخص و اشصاه صاحبه فی المثل اذا ارجحن شاصیا فارفع یده ای
ای اذا سقط و رفع رجلیه فاکفف عنه و بر آمدن ابر و دست و پای و روا شدن از مرده و مردار که آماس کند شاص شاصیة خیک پرآکنده
که پایهای وی برواسته باشد شواص ج شاصلی مثل باقلی گیاهی اذا اشد قصر و اذا خفف مد شطو شطا نام دیهی در نواحی مصر شطوی منسوب به شطی شظیة پاره از اعضا شظایا ج تشظی الشیء
اذا تطایر شظایاه شظی استخوان تنک که بیازو چسپیده ست و لنگیدن اسپ بسبب عیب بدن آن استخوان و منه قیل شظی الفرس بالکسر و گفتن شظا القوم
اتباع و ملحق شوندگان بیرونی بر ایشان و هو حلاف صمیم القوم شعو به غارة شعواء ای متفرقة فاشیة و منه اشعی القوم الغارة و جاءت الخیل
شواعی و شوائع ای متفرقة شغو به سن شاغیة ای زائدة و منه رجل اشغی و امراة شغواء و هم و هن شغو شغا مصدر و منه ف اص
(و ک اف ۲) شغواء ایضا عقاب شفا به شفا کرانه و گوشه و یقال للرجل عند موته و للقمر عند امحاقه و للشمس عند غروبها ما بقی
منه الا شفا ای قلیل و شفا کل شی حرفه قوله تعالی و کنتم علی شفا حفرة من النار و تثنیته شفوان قال الاخفش الالف فیه مبدل
من الواو لانه لم یجئ فیه الاماله و الاماله من الیاء استشفاء بالکسر و المد تن درستی و تن درستی دادن (ع ف اک ۲)

یقال شفاه الله من مرضه و اشفی علی الشیٔ اشرف علیه یقال اشفی المریض علی الموت و استشفی ای طلب الشفاء و اشفیتک الشیٔ اعطیتکه تستشفی
به و اشتفیت بکذا و تشفیت من غیضی ای استشفی به و یقال اشفاه الله عسلا اذا جعله له شفاءً اشفی بالکسر و القصر و فتش **شقا** ﴿ **شقا** شقاوة بالفتح
بدبختی نقیض سعادت و قرأ قتادة شقا ؤتنا بالکسر و هی لغة و هی واوی یقال شقی الرجل انقلبت یاء لکسرة ما قبلها و یشقی فقلبت الفاء لفتحة ما قبلها
و اشقاه الله فهو اشقی من الشقوة بالکسر و فتحه لغة مشاقاة سختی کشیدن و سختی مرو سیدن و شاقانی فشقوته اشقوه ای غلبته فیه **شکو** ﴿ **شکو**
شکایة شکیة و شکاة گله کردن (ع ف اص ۲) شکوی گله اشکار بگله آوردن و گله دور کردن از کسی و هو من الاضداد یقال شکینه ای جلبت کیا
و ایضا ازلت عنه الشکایة و اشکینه مثل شکوته و اشتکی الشکی عضوا من اعضائه و اشتکی ای انخذ شکوة مشکاة بالکسر سوراخ ناگذارنده که
چراغ دروی نهند رجل شاکی السلاح اذا کان ذا شوکة و حدٍّ فی سلاحه و هو مقلوب شائک شکی گله کننده و گله کرده شده و درد ناک شکوة
بالفتح پوست بره شیر خواره که دروی شیر کنند شکو شلو ﴿ شلو بالکسر اندام با گوشت اشلاءٌ ج و فی الحدیث ائتنی بشلوها الایمن و اشلاءٌ
الانسان اندامهای مید اشده از هم و بقایای مردم یقال بنو فلان اشلاء فی بنی فلان ای بقایا فیهم و قول الناس اشلیت الکلب علی الصید خطأ
قال ابو زید اشلیت الکلب دعوته و قال ابن السکیت او سدت الکلب بالصید و آسدته اذا اغریته به و لا یقال اشلیته و انما الاشلاء الدعاء یقال
اشلیت الشاة و الناقة اذا دعوتها باسمائها لتحلبها و قیل الاشلاء انما هو الدعاء لتغریها علی الصید و غیره و استشلاه و اشتلاه ای استنقذه
کل من دعوته حتی تخرجه و تنجیه من موضع او مکان فقد استشلیته اشتلیته یقال ذهبت ماشیة فلان و بقیت له شالیة و جمعها شلایا و لا یقال الا
فی المال **شوی** ﴿ **شی** بریان کردن (ع ف اک ۲) شواء بالکسر پاره از بریان شواء بالمد بریانی اشتویت ای اتخذت شواء و قد انشوی
اللحم و لا یقال اشتوی شاوی خداوند گوسپند و اشویته اطعمته شواء و تشتی فلان فاشتوی من عشاء ابقی منه بقیة شواة بالفتح پوست سر شوی
ج و ایضا دستها و پایها و سر مردم و یقال لکل ما لیس مقتلا شوی و یقال رماه فاشواه اذا لم یصب المقتل و یقال لا تشوی و لکن تقتل شوی ایضا
رذال المال یعنی ستور ریزه زنده و هر چیز سهل اندک شوّیة بقایای مردم شوایا ج شواية بالضم شیٔ صغیر من کبیر کالقطعة من الشاة یقال
ما بقی من الشاة الا شواية و شواية الخبز القرص منه شوّیات دم الاخوین و آن نوعی از دار و هاست و صرد دور نگرنده شوشاة مثل سوماة
ناقه سبک رو شیٔ شیٔ اتباع له و بعضهم یقول شوی و ما اعیاه و ما اشواه و اشیاه و جاء بالعی و الشی **شهو** ﴿ **شهوة** خواهانی تن و آرزو و طعام
شهی ای مشتهی و رجل شهوان و یقال منه شهیت الشیٔ اشهی شهوة و اشتهیته و تشهیت علی فلان کذا و هذا شیٔ یشهی الطعام ای یحمل علی
اشتهائه رجل شاهی البصر ای حدید البصر قلب شائه البصر **ضمیم** شتا میانه وادی و لیس بتصحیف بل لغتان شهی کرضی شحیا لغة فی شحا
شحوا **شحا** کعصا ابن شهر **شزا** البلد شد (ع ف اص ۲) **شطو** بالفتح جانب و ناحیه **شکیت** لغة فی شکوت و الشکیة البقیة **شمو** تزئی کردن
کار (ع ف اص ۲) و الشما مقصورة الشمع **شانیا** ناحیه ایست بکوفه و الشوانی مذکور فی النمر **شناوة** لغة فی شنوءة و هو شنوی و رجل مشنوو
مشنی شنوی شیاوی ست به بخارا منها ابو نعیم بن عبد الصمد بن علی الشیائی و القیاس شیوی

فصل الصاد

صای ﴿ **صئی**
علی فعیل آواز چوزه (ع ف اک ۲) یقال صأی الفرخ یصئی صئیا اذا صاح مثل صعی و آواز غوک و موش و پیل و کلاکموش و یقال فی المثل جاء بما صأی
و صمت ای بالمال الناطق و الصامت و یقال ایضا جاء بما صاء و صمت و هو مقلوب منه فی المثل تلدغ العقرب و تصئی **صبو** ﴿ **صبی** کودک
صبیة صبیان ج تصغیره صبیة و قد جاء اصبیة و هی صبیة صبایا ج مثل مطیة و مطایا و صبیّ بین الصبا و الصباء مقصور بالکسر ممدود بالفتح و صبیان
دو طرف زنخ صبا بالکسر و القصر کودکی و یقال منه تصابی من الشوق صبوة صبو تصغیر میل کردن بکودکی و جوانی و نادانی (ع ف اص ۲) صباء بالفتح و المد بازی کردن با کودکان
(ع ک اف ۲) اصباه دل از کسی بقال منه صبیة اصبته الجاریة بجحابک شتمل فی مصبیة ای ذات صبیة صبا بالقصر باد بر بن صبو و زیدن باد برین (ع ف اص ۲) صابیة باد
میان صبا و شمال صابیت السیف الرمح اذا خالفتها فی غمدها مقلوبا و صابیت الرمح ای هیأته للطعن **صحو** ﴿ **صحاة** بالکسر خنور صحو هشیاری هشیار شدن
از مستی (ع ف اص ۲ و ک اف ۲) و دور شدن ابر یوم صاح روز گشاده و صحت السماء ای انقشع عنها الغیم فهی مصحیة و صحو و اصحیا ای سر ناقی یوم صحو **صدی**
صدی بوم نرو آواز کوه و سرای و ماننده آن و یقال صم صداه و اصم الله صداه ای اهلکه و قد اصدی الجبل تصدیة دست زدن و صادیت فلانا اذا داجیته و

وسانزسته ووارسته وعارضته ایضا تصدی بپیش آمدن ویقال انه لصدی ابل ای عالم بها و مصلحها صدی تشنگی (ع ک اف ۲) فهو صاد و صد و صدیان و هی
صدیا صواد ی خرمابنان درازبی آب مانده صری صری بالفتح والکسر آب ایستاده و رنگ و بوی گردانیده وقد صری الماء بالکسر ای طال مکثه وصری
الماء فی ظهره زمانا ای احتبسه بالامتناع عن النکاح صری بریدن (ع ف اک ۲) یقال صری یولد ای قطعه و دفع کردن بدی از کسی یقال صری الله عنه شره وبلد
داشتن وصریت الماء اذا استقیته ثم قطعت وجدا کردن دو خصم را یقال اختصمنا الی الحاکم فصری ما بیننا ای فصل و محبوس ماندن در دست کسی برکه ویقال صری
فلان فی ید فلان اذا بقی فی یده محبوسا ر هنا صرة مهری ابهر ای رگ لعطی والصری صراء بالمد حنظل یعنی که زرد شود و صریه یکی نیز بنا خشه بیداری گوسپند
تا شیر جمع شود و در پستان صاری کشتی بان صرار ج مثال قاری و قراء صعو صعوة سنگانه صعو صعاء بالکسر ج صعو صعاء بروزن بیضه جوزپیچ کردن
(ع ت اض ۲) صعو صعو ج نکیر کلمه (ع ک اف ۲) یقال صغت النجوم اذا مالت للغروب ویقال صغوه بالفتح والکسر صغاه مع اهل الملک ای الذین
الذین یلیلون الیه اصغار گوش دادن بسخن کسی ویقال اصغی الیه اذا مال بسمعه نحوه ... بیقال اصغیت انائی ...
اذا نقص حقه و اصغت الناقة اذا مالت راسها الی الرجل صفو صفاء بالمد روشنی خلاف کدر (ع ف اص ۲) صفو روشن کردن و صفوة الشیء
خالصه ومحمد علیه السلام صفوة الله من خلقه ومصطفاه صفوة مالی بالضم والفتح والکسر صفو مالی بالفتح لا غیر اذا کان بلا کدر وصفوت القدر اخذت صفوتها اصفا
سنگ روشن یقال فی المثل مانندی صفاته صفا بالفتح ج صفوا صفی کذلک صفواء بالمد سنگها صفوان کذلک الواحد صفوانة و یوم صفوان اذا کان صافی
الشمس شدید البرد صفا مقصور موضعی بمکه و نام جوئی صفاة بالکسر ... صفی ناقه بسیار شیر صفایا ج وکذلک الشاة ولقد صفت تصفو دوست خالص و گزیده
از غنیمت و هو صفیی ایضا صفایا ج و نام زنی و اصفیة الود اخلصته له و صافیته و تصافینا تخالصنا و اصطفینا اخترته و استصفیت الشیء اذا اثرته به واصفی الرجل من المال
و الادب ای خلا و صفی لا میر ... فلان ... استصفی ماله اذا اخذه کله ... صفت الحاجة اذا انقطع سیفها ... صلا صلوة نماز و دعا ... درود ... رسول و
و فرشتگان و هو اسم یوضع موضع المصدر تقول منه صلیت صلوة ولا یقال تصلیة تصلیة نماز گزاردن و درود گفتن و راست کردن عصا و چوب بآتش مصلی نماز
گزار و دوم اسپ رهان وصلی الفرس اذا جاء مصلیا و هو الذی یتلو السابق لان راسه عند صلاة صلاة بالفتح سنگ پهن صلاة کذلک و ایضا نام مردی صلی
بریان کردن گوشت (ع ف اک ۲) و فی الحدیث انه اتی بشاة مصلیة و بهکا لیدن و هلاک افکندن کسی را و منه المصالی جمع مصلاة و هی الشرک یعنی دام و
فی الحدیث ان للشیطان فخوخا و مصالی و بآتش در آوردن صلی بالضم والکسر سوختن بآتش (ع ک اف ۲) قوله تعالی هم اولی بها صلیا کشیدن گرمی و سختی کار
اصلاء تصلیة بآتش در انداختن قوله تعالی فسوف نصلیه نارا و قرئ قوله تعالی و یصلی سعیرا و من خففه فهو من صلی النار بالکسر ای احترق ویقال تصلیت بالنار
و اصطلیت بها و فلان لا یصطلی بناره اذا کان شجاعا ای لا یطاق صلا بالقصر طرف سرین و هما صلوان و اصلت الفرس اذا استرخی صلواه و ذلک اذا قرب
نتاجها صلاء بالکسر والمد بریانی صلاء النار بالکسر او صلا النار بالقصر فتحها و قوله تعالی و بیع و صلوات قال ابن عباس هی کنائس الیهود ای مواضع الصلوات
صلیبان بناتی دشتی صمی صمیان برجستن و جستن رجل صمیان ای شجاع ویقال صمی الصید یصمی اذا مات و انت تراه اصماء رسانیدن تیر بصید و کشتن و
معاینة و فی الحدیث کل ما اصمیت و دع ما انمیت و لگام را استوار کرفتن اسپ بدهان و گزیدن برو ی و انصمی علیه اذا انصب صنو صنو بالکسر یکی از چند شاخ
درخت که همه از یک بیخ رسته باشد و برادر و پدری و مادری صنوان تثنیه صنوان ج و فی الحدیث عم الرجل صنو ابیه صنوان دو چاه نزدیک یکدیگر ... صنی ...
صنی تصغیر صنو صغا کچه که آب در وی گرد آید و یقال هو صنو فی الجبل ویقال خذته صنابیة ای بکله صوا صوة بالضم سنگ توده برای جهت نشان راه صوی ج
والصوی ما غلظ من الارض و ارتفع و لم یبلغ ان یکون جبلا و باد راغه صاوی خشک صوی مصدر منه یقال صوت النخلة تصوی ... تصویة ... ناگزیدن شتر را و براو
کذاشتن تا گسن شود ویقال منه صوبت الابل تحلا اذا اخترته و بیبه اللحمة خشک کردانیدن شیر گوسپند و ناقه تا فربه شود ویقال منه صوبت الشاة فصوت صهو صهوة
میان پشت اسپ و بالای کوه و بالای هر چیزی و جای گرد آمدن آب صهاء بالکسر والمد ج صهی و ج بر بالای توده و پشته ای چیدن آب و سایل ... جراحت
(ع بفتحها و ک اف ۲) ضیمیه صنو بالفتح جهان رفتن (ع ف اص ۲) صحا النار فتح عینها (ع ف اض ۲) ... صحابیرکت
و بیناک شدن پارچه (ع ک اف ۲) یقال صحی الثوب ... صحاة سیرک ... اسستا نسرا بنکاه کرد ... صحوة بالکسر
رستنیهای خرد صفی نادیدن و نشنیدن (ع ک اف ۲) صکاه لازم گرفت آنرا (ع ف اض ۲) **فصل الضاد** ضبو ضبو کردن و بریان

کردن آتش چیزیرا (عع ف اص ۲) مضباۃ بالفتح مغاکی کو ماج بخشن و ضبیت علی الشیٔ اشرفت علیه ان اظفر به ضابی خاکستر گرم ضحو ضحوۃ بهم چاشت
ضحی بالضم والقصر چاشتگاه یذکر و یؤنث فمن انث قال انه جمع ضحوۃ و من ذکر قال انه اسم علی فعل مثال صرد و ظرف غیر متمکن مثل سحر یقال لقیته ضحی و ضحی بلا
تنوین اذا اردت ضحی یومک ثم بعده ضحاء بالمد والفتح چاشت فراخ یقال اقمت بالمکان حتی اضحیت کما تقول اصبحت من الصباح و طعام چاشت
یقال منه هم یتضحون ای یتغدون لیلة ضحیاء بالمد ای مضیئة لاغیم فیها و لیلة اضحیانة کذلک اضحی اسپ سفید اشهب ضحیاء بالمد مؤنث و نام
اسپی ضحیان نام مردی ضاحیة کل شیٔ ناحیته البارزة کرانه ظاهر هر چیزی یقال هم ینزلون الضواحی و مکان ضاح ای بارز و قلة ضحیانة بارزة للشمس
و فعل ذلک الامر ضاحیة ای علانیة ضواحی آسمانها ضحیا پیدا و گشاده شدن (عع ف اص ۲) یقال ضحت الطریق ضحی خوی کردن (عع ک اف ۲)
ضحیت بالکسر ضحی عرقت و ضحیت بالفتح ایضا ضحا اذا برزت للشمس (عع بفتحهما و ک ۲) منه قوله تعالی لاتظمأ فیها و لا تضحی اضح ای ابرز الی الشمس
و یقال اضحی فلان یفعل کذا کما تقول ظل یفعل کذا و ضحی فلان غنمه ای رعاها بالضحی و ضحی بشاة من الاضحیة و هی شاة تذبح یوم الاضحی و فیها اربع
لغات اضحیة بالضم والکسر اضاحی ج و ضحیة علی فعیلة ضحایا ج و اضحاۃ اضحی ج کما تقول ارطاۃ و ارطی و بها سمی یوم الاضحی قال الفراء الاضحی
یذکر و یؤنث و ضحیت عن الشیٔ رفقت ضح رویدا ای لاتعجل ضرا ٭ ضرو ٭ بیرون جستن خون از رگ (عع ف اص ۲) عرق ضری الذی لاینقطع
دمه ضار کذلک ضرو بالکسر صمغ مینی و آنرا الکمکام نیز خوانند و سگ بچه دونده ضروۃ مؤنث اضر ضراء ج مثال ذئب و اذؤب و ذئاب ضراوۃ
بالفتح و ری صید دونده شدن سگ (عع ک اف ۲) کلب ضار کلبة ضاریة و اضراه صاحبه ای عوده و اضراه به ایضا ای اغراه و ضراه کذلک و منه
یقال ضریت بذلک الامر اضری ضراوۃ تعودت و منه قول عمر رضی الله عنه ایاکم و هذه المجازر فان لها ضراوۃ کضراوۃ الخمر ضریا دبر امدن شکم
از طعام و امتلا شدن ضراء بالفتح والمد درختان انبوه وادی یقال توارى الصید منی فی ضراء الوادی و هو یمشی الضراء اذا مشی مستخفیا فیما یوار
من الشجرۃ و یقال للرجل اذا ختل صاحبه هو یدب له الضراء و یمشی له الخمر و استضریت الصید اذا ختلته من حیث لا یعلم ضریة ده ی برراه بصره بسوی مکه ضعو
ضعة درختی والهاء عوض الواو ضعوات ج ضعوی منسوب بوی و ایضا مصدر من وضع یضع و قد ذکر فی باب العین ضغو ٭ ضغو ضغاء
بالضم والمد بانگ روباه و گربه (عع ف اص ۲) و آواز هر مقهوری و هر خواری ضفو ٭ ضفو تمام شدن و رسان شدن (عع ف اص ۲) ثوب
ضاف ای سابغ و بسیار شدن مال و یقال فلان فی ضفوۃ من عیشه ضافی الرأس بسیار موی ضنا ٭ ضنا ء بالفتح والمد بسیار بچه شدن زن
(عع ف اک ۲) بهمزه و لا ضنو بالفتح والکسر بلا همزه فرزند ضنی بالقصر بیماری (عع ک اف ۲) فهو رجل ضنی و ضن مثل حری و حر یقال ترکته ضنی و
ضنیا و فی ضنی یستوی المذکر والمؤنث والجمع لانه فی الاصل مصدر و اذا کسرت النون ثنیت و جمعت و اضناه المرض ای اثقله مضاناۃ معاناۃ ضوی ٭
ضوۃ ٭ ضواۃ آواز و فریاد یقال سمعت ضوۃ القوم ضوضاۃ اصوات الناس یقال ضوضوا بلا همزه و ضوضیت و ضویت الیه اضوی ضویا اذا اویت
الیه و انضممت و اضویت الامر اضعفته و لم تحکمه و بالبعیر ضواۃ ای سلعة ضوی لاغری (عع ک اف ۲) غلام ضاوی علی فاعول باریک اندام و جاریة ضاویة
و فی الحدیث اغتربوا لا تضووا ای تزوجوا فی الاجنبیات و لا تزوجوا فی العمومة و ذلک ان العرب تزعم ان ولد الرجل من قرابته یجیٔ ضاویا نحیفا غیر انه یجیٔ کریما علی
طبع قومه ضهی ٭ ضهیاء بالمد درختی و زنی که او را حیض نباشد امرأۃ ضهیاۃ و ضهیاه بالتاء والهاء و هذا یقتضی ان یکون الضهیاء مقصورا مضاهاۃ
مانستن بهمزه و قری یضاهون بلا همزه و هذا ضهی هذا ای شبیهه ضهیمه ضاهی لاغر شدن او (عع بفتحهما) ضاحیة بلا ضدی خشمگین شدن (عع
ک اف ۲) ضداه سخن بازی بدان و بشغل بیده لا یحق له فعل و اضدی بلا اثاره فانزعه و ضاداه ضاداۃ و انه لصاحب ضدی کقفا ضدوان تثنیتین
نام دو کوه ست ضلی هلاک شدن (عع ف اک ۲) و تفضل لازم الضلال و اختاره ضمی ستم کردن (عع ف اک ۲) ضهوۃ حوض آب اضهاء ج ضهواء دختری
که هنوز با رپستان نشده باشد فصل الطاء طاٹ ٭ طاوۃ ٭ طاۃ مثال طعاۃ لای دماء و الدار طووی مثال طوعی احد طبی ٭ طبی بالضم والکسر پستان
ادیان سباع و خمر و اسپ و قد تکون لذوات الخف ایضا و فی المثل جاوز الحزام الطبیین اطباء ج طبی خواندن (عع ف ا ص ۲ و ک ۲) و باز گردانیدن از
کاری (عع ف اک ۲) صلة لبعض اطباه ای دعاه و اطبی بنو فلان فلانا اذا خالوه و قتلوه و خلف طبی یای مجیب طحو ٭ طحو گستردن و بدار کشیدن و رفتن
و برپهلوی خوابیدن خفتن (عع ف اص ۲ و بفتحهما) یقال طحا الرجل و ما ادری این طحا ای ذهب و طحا به قلبه ای ذهب به فی کل شیٔ طحا بالقصر زمین گسترده طاحی

دائم و بالکسر القاری اولاد الکلاب کالغری بحره الکلام لا ضغو و غلط الجوهری ۱۲ ق سلمه ۱۲ ظ و دری بالطاء و غلط الجوهری ۱۲ ق

کشیده ای تمند یقال ضربه ضربة طحا منها ای امتد طواحی کرکسان بر هوا گرد مردار گردنده طحی ✤ طخاره بالضم ابر برآمده ودل تنگی ویقال ما فی
السماء طخیة بالضم ای شی من سحاب لیلة طخیاء شب تاریک کلمة طخیاء سخن باریک نامفهوم ظلام طاخ مثل لیل داج **طد و ✤ طادی**
ای ثابت قدیم مقلوب واطد طر و ✤ طری تازه طراوة طرارة تازگی (ع بضمهاو ک اف ۲) اطراء ستودن وپرورون دادن وعسل فرزان
غسلة مطراة ای مرباة بالافاویه یغسل بها الراس والید والوجه وکذلک العود المطری ای المربی سنه تجمر به مثل المطیر تطریة نم کردن جامه
را اطریة بکسر تین مثال هربیة آکراو هو نوع من طعام **طغا ✤ طغیان** وطغوان بالضم طغوی بالفتح از حد درگذشتن (ع بفتحهما و ف اص ۲)
طاغی نعت منه یقال طغی یطغی ویطغو طغیانا ای جاوز الحد وکل مجاوز حده فی العصیان طاغ وطغی یطغی مثله وموج زدن دریا وجوشیدن
خون وطغا السیل اذا جاء بماء کثیر واطغاه المال ای جعله طاغیا طغیة بالای کوه ومکان بلند وبلندی از هر چیز طغوة مثله طغیا بالفتح والضم
مقصورا صغیر من بقر الوحش طاغیة ملک روم وصاعقه وقوله تعالی فاهلکوا بالطاغیة ای صیحة العذاب طاغوت جادو ودیو وهر چه بدی را
سر شاید وهو واحد وجمع قوله تعالی یریدون ان یتحاکموا الی الطاغوت وقد امروا ان یکفروا به وقوله تعالی فی الجمع اولیاءهم الطاغوت یخرجونهم
طواغیت ج وطاغوت وان جاء علی وزن لاهوت فهو مقلوب لانه من طغی ولاهوت غیر مقلوب لانه من لاه بمنزلة الرغبوت **طفا ✤ طفی**
بالضم برگ سقل طفیة یکی ومار ویسمی الحیة طفیة لمجاورتها طفاوة بالضم خرمن آفتاب وحی از قیس غیلان ویقال اصبنا طفاوة من الربیع ای
شیئا منه طفو طفو بر سر آب آمدن چیزی (ع ف اص ۲) والظبی یطفو اذا خف علی الارض واشتد عدوه **طلا ✤ طلا** بالفتح شخص یقال انه
لجمیل الطلا وبچه آهو وگاو وگوسپند یعنی ذوات ظلف اطلاء ج ویفطران ندوده طلو پای بچه چهار پایان بستن (ع ف اص ۲) طلی مثله
(ع ف اک ۲) یقال طلوت الطلا وطلیته اذا ربطته وحبسته فهو طلی ومطلی طلیان بالضم جمع طلی الصغیر من اولاد الغنم ویقال بها سنانه
طلی وطلیان مثل صبی وصبیان ای قلح تقول منه طلی فوه بالکسر یطلی طلی طلیة بالضم طلاه کردن طلی بالضم ج اطلاء گرشدن کردن مردن
وتخوان طلاوة بالفتح والضم خوبی وپذیرائی دل یقال ما علیه طلاوة طلاء بالمد والکسر سبکی که آنرا می پخته خوانند اطبا یعنی می پخته وقطران و
هر چه آنرا در مالند بر جائی ورسن که پای مره بندند وطلیة بالدهن وغیره طلیا وتطلیت واطلیت به علی افتعلت تطلیة بیمار کردن کسی را طلا بالضم
خون مطلاء علی مفعال زمین نرم رویانده مطالی زمین که آهوان بچه را در وی چرانند **طما ✤ طمو** برآمدن رود وپر شدن آن (ع ف اص ۲)
طمی مثله (ع ف اک ۲) ومنه طمت المرأة بزوجها اذا ارتفعت به وطمی یطمی مثل طم یطم ای مر مسرعا **طنی ✤ طنی** چفسیدن سپرز به پهلو از تشنگی (ع ک ا
ف ۲) یقال منه طنی البعیر وبعیر طن نعت منه تطنیة بیغا کچه طنی کردن **طوی ✤ طی** نوردو در نوشتن (ع ف اک ۲) یقال طویته فانطوی وگرسنه
داشتن خود را (ع ف اک ۲) طیة بالکسر نوردونیت وموضعی که قصد بدان دارد یقال مضی لطیته ای لنیته التی انتواها وبعدت عنا طیته ای مقصده
ومنزله الذی انتواه طوی گرسنگی (ع ک اف ۲) طاو نعت منه طیان الحشا وطوی کشحه اذا اعرض تودده طوی البطن باریک شکم وتطوت الحیة
ای تحوت یعنی حلقه شد طوی بالضم نام موضعی بشام وقری بالضم والکسر یصرف ولا یصرف فمن صرفه جعله اسم وادی ومکان منکر ومن لم یصرفه جعله بلدة و
بقعة معرفة وقال بعضهم هو الشی المثنی وقالوا فی تفسیر قوله تعالی بالواد المقدس طوی طوی مرتین ای قدس قال الحسن ثنیت فیه البرکة والتقدیس مرتین
ذوطوی بالضم موضعی بمکه طویه نهانی دل طوی چاه برآورده طایة بام وتوده خرما اطواء الناقة طرائق شحمها **طها ✤ طهو** گوشت پختن (ع ف اص ۲) طهی
کذلک (ع بفتحهما) وفی الحدیث فما طهوی اذا ای ما عملی بدفتن در زمین طاهی طباخ طهاء بالمد ابر برآمده یقال ما علی السماء طهاءة ای قزعة یعنی یکپاره ابر طهیة حی
از بنی تمیم طهوی بالتحریک والتسکین منسوب بوی (ضمیمه) **طثا ✤** رفتن (ع ف اص ۲) طثا بغوک چوب بازی کرد طثی چوبهای ریزه طخوة بالفتح ابر تنک طری
پیش آمد یا بگذشت (ع ک اف ۲) طریة وهی ست بین **طسا ✤** چرکین بودل مردم غالب آمدن وبدان سبب تخمه عارض گردیدن (ع ک اف ۲ و ف اص ۲) طاسیة
زنی که بیماری جگر داشته باشد طفو شناختن (ع ف اص ۲) **فصل الظاء ظبا ✤ ظبی** آهو ودرادنی ثلاثة اظب جمع قلة ظباء ظبی ظبیات نقول
جمع کثرة ظبیة فرج زن قال الاصمعی هی للکل ذات حافر وقال الفرابی للکلبة وآهو ماده ومن دعائهم عند الشماتة به لا ظبی ای جعل الله اصابه الا زاله ظبة السیف
طرفه واصلها ظبو اظب جمع القلة ظبات ظبون جمع الکثرة ظبیان نام مردی **ظمی ✤ ظمی** سیاه فام شدن لب (ع ک اف ۲) شفة ظمیاء نعت منه وظمیا

قلیلة الدم عین طلمیا رقیقة الجفن وساق ظمیاء قلیلة اللحم ظل الظمی اسود وریح ظلمی اسم مظمی منسوب گشت دشتی که از باران آب می یابد وقیل مظمی علی مفعل الاول
الصواب وهو خلاف مستقوی یعنی کشتی که آب پاشی کنند ظطی ٭ تظظی من النطن فابدل من احدی النونات یاء مثل تقضی من تقضض ظطی ٭ ظطیان با سمین دنبی
(صحیح بخاری) بدندان کزنده ظری روان گشت (صح ف اک ۲) ظری البطنه شکم او از جریان ونیزی بازبه ابتدا ظری از ریگ شد (صح ک اف ۲) ظرو ری
نعت منه الظوری انتفخ بطنه او صار والبطنه او غلب علی قلبه الدسم ظاعیته دایه شیر ده وزن پرورنده تظلی سایه دخوش عیشی لازم گرفت اظطوار کول شد

فصل العین ٭ عبی ٭ عبارة عبایة نوعی از گلیم عبارات ج تعبیة تعبی آراستن لشکر بالهمزة الیاء عتو ٭ عتو عتی بالضم والکسر از حد در
گذشتن (صح ف اص ۲) اصله عتوو فابدلوا احدی الضمتین کسرة فانقلبت الواو یاء فصار عتیا ثم اتبعوا الکسرة بالکسرة فصار عتیا ممنوعات وهم عتی
قلبوا الواو یاء وفعول اذا کان جمعا فحقها القلب واذا کان مصدرا فحقها التصحیح لان الجمع عندهم اثقل من الواحد عتی عتی بغایت پیری رسیدن
(صح ف اص ۲) ونعیت مثل عتوت وعتی لغة فی حتی لهذیل وثقیف وقری عتی حین عتا ٭ عثا عثا یعثو فی الارض ای افسد وهو عاث ای مفسد
وکذلک عثی بالکسر یعثی قوله تعالی ولا تعثوا فی الارض مفسدین عثواء کفتار وگنده پیر اعثی مرد بسیار موی ومرد احمق گران جان وکفتار نر عثیان بالکسر
ضبعان عجا ٭ عجو شیر خورانیدن کودک را (صح ف اص ۲) عجی کودک که شیر بیگانه پرورده شود عجیبة مونث عجیة خرمائی نیکو عجیبة لینه درخت و
عاجیت الصبی ای غذیته بالطعام ومنعته اللبن او ارضعته بلبن غیر امه ویقال لقاه الله ما عجاه وعطاه ای ما ساءه یعنی آنچه بد آید او را اندوهگین کند شتن
(صح ف اص ۲) عجی بالضم والقصر پیه ای خشک شده که آنرا پزند وخورند عجیبة یکی عجایات بالضم دو پی دست اسب از درون عجابة عجاوة لغتان عجا
مفصلة من لحم موصول بعصبة تحدر من رکبة البعیر الی الفرس عدا ٭ عدو دشمن ضد صدیق اعداء ج وهو وصف ولکنه ضارع الاسم وهو عدو وهی عدوة قال
ابن السکیت فعول اذا کان بتاویل فاعل کان مونثه بغیر هاء نحو رجل صبور وامرأة صبور الا عدو فانه عدوة وهی عادرة وقال الفراء انما ادخلوا فیها الهاء تشبیها بصدیقة لان
الشیء یبنی علی ضده عدی بالکسر مثنان ولم یجمع لا فی المعتل یقال ابن السکیت لم یات فعل فی النعت الا حرف واحد یقال هم قوم عدی ای غرباء وقوم عدی اعداء وقوم عدی بالضم والکسر ای
اعداء مثال سوی وان ادخلت الهاء فیه قلت عداة بالضم وهو جمع عاد وهو العدو ویقال (صح) اشمت رب العالمین عاد یک ٭ تعادوا من العداوة وتعادی
بالبنیة ای تضد وتباعد عداء بالکسر والمد دو صید را در پی یکدیگر زدن واندا اختن عداء بالفتح والمد درازی وپهنائی هر چیز وستم کردن واز حد درگذشتن
و بازگردانیدن از کاری (صح ف اص ۲) عدوان بالضم ستم انکار یقال عدا علیه عدوا وعدوا وعدوانا وعداء قوله تعالی فیسبوا الله عدوا بغیر علم وعدا فعل التی ثنا
ینصب ما بعدها تقول جاءونی عدا زیدا وتدخل ما فتقول جاءونی ما عدا زیدا الفاعل مضمر فیها وعداه ای جاوزه ومالی عنه معدی ای لا تجاوزنی الی غیره
گذشتن چیزی از یکی به دیگری یقال عدیته فتعدی وستم کردن برکسی یقال منه تعدی علیه وعدعنه ای اصرف بصرک عنه وتعادی القوم من بعد
ای موت بعضهم فی اثر بعض ستعدی علیه ای ظلم عوادی بازدارندگان عدوة بالضم والکسر کرانه وادی وجای بلند قوله تعالی اذ انتم بالعدوة الدنیا عدای
بالکسر عدیان ج مثل برمة وبرام استعداء یاری خواستن بر کاری یقال استعدیت الامیر علی فلان فاعدانی استعنت به علیه فاعانی علیه الاسم العدوی
وهی المعونة وایضا ما یعدی من جرب او غیره وهو مجاوزته من صاحبه الی غیره یقال اعدی فلان فلانا من خلقه او من علته او جرب وفی الحدیث لا عدوی
ای لا یعدی شیء شیئا عدو دویدن خواستن او دویدن الفرس واستعدیته ای استحضرته اعداء دلیری کردن در سخن وگذشتن چیزی از یکی به دیگری وهو متعد
علیه ای معد وابدلت الیاء من الواو استثقالا لا عدوا مثل علوا جای که نشینده روی چلبان وبی آرام باشد بروی آرام نتوان یافتن یقال جئت علی
مرکب ذی عدواء ای غیر مطمئن ویقال نمت علی مکان متعادا اذا کان متفاوتا لیس بمستوارض متعادیة زمین مختلف باسنگ وکلوخ وعداء الشغل موانعه و
دور جای عدو عدوان سخت دوندن ذئب وعدوان بعید وعلی الناس منه قولهم السلطان ذو عدوان بیدوان عدوان بالتسکین قبیلة عادیة عادیات شتران با شتاب
در طاقستان گی لشور کیاه میل نکنند شتران سخت دونده عادیة ایضا الظلم یقال کف عنک عادیته فلان ای ظلمه وشره عدی الذین یعدون علی قدامهم جمع عاد
عدی غاز وقبیلة از قریش گروه عمر بن الخطاب رضی الله عنه عدوی منسوب بوی بنو العدویة قومی از تمیم واز خنظلة عدویة گیاه علف تابستانی مو از ابن عاد
نام مرد عدواء عدی بالکسر کشت دشتی و نام عداة زمین خوش خاک عذیة کذلک عذوات ج عرا ٭ عرا قصور ورگاه وساحت سرای عراة کذلک (ایضا ...)
سر باعرا با لمدکشادگی بی حجاب قوله تعالی فنبذناه بالعراء عروة گوشه عروة بالضم گوشته قوله تعالی فقد استمسک بالعروة الوثقی عری ج وگروه مردم ودرخت استوار وشیم

ونام مردی ویقال ہو عرو منہ بالکسر ای خلو عرا فی الامر واعترانی فروگرفت مرا کاری عرو فرود آمدن چیزی بکسی و فرو گرفتن مہمان منیر مان را (عع فا

ض ۲) عریۃ درخت کہ میوۂ آنرا بمحتاجی دہند وہی فعیلۃ بمعنی مفعولۃ وفی الحدیث انہ رخص فی العرایا بعد نہیہ عن المزابنۃ و باد سرد ویقال اہشتیہا

ہذہ لعریۃ ویقال اہلک فقد اعریت ای غابت الشمس و بردت العریۃ عرواء مثل غلواء فرۂ اول تب ومنہ عری الرجل فہو معرو اعراء برہنگی

دادن و دور شدن از کسی یقال اعراہ صدیقہ ای تباعد منہ ولم ینصرہ واستعری الناس ای اکلوا الرطب وہو من العریۃ عری بالضم والقصر برہنگی

عریۃ عریۃ بالضم فیہما مصدر منہ (عع ک اف ۲) عار عریان برہنہ عاریۃ عریانۃ مؤنث وما کان علی فعلان بالضم فمؤنثہ بالہاء اعراء تعریۃ برہنہ

کردن تعری لازم منہ ویقال ما احسن معاری ہذہ المرأۃ وہی یداہا ورجلاہا ووجہہا فرس عری بالضم اسپ بی زین لا یجمع ویقال اعروریت الفرس ای

رکبتہ عریا بلا سرج واعروریت منہ امرا قبیحا ای رکبت عاریۃ ہی بتشدید الیاء کانہا منسوبۃ الی العار لان طلبہا واخذہا عیب وعار وقیل منسوبۃ الی

العارۃ من الاعارۃ کالغارۃ من الاغارۃ وقیل ہی من العری بمعنی الخطأ وقیل من عار البعیر اذا جاء وذہب فسمیت عاریۃ لتحولہا من ید الی ید وقیل

من التعاور وہو تداول القوم الشیء بینہم وقد یخفف ایضا عزا عزاء بالمد خویشتن را با دیگری بکسی یا بچیزی بازخواندن ونسبت کردن (عع فا

ض ۲ وک ۲) یقال عزوتہ وعزیتہ الی ابیہ ای نسبتہ الیہ فاعتزی وتعزی ہو ای انتمی وانتسب یعنی بازبست خود را والاسم العزاء وفی الحدیث من

تعزی بعزاء الجاہلیۃ فاعضوہ بہن ابیہ ولا تکنوا یعنی ینتسب الجاہلیۃ عزا ایضا شکیبائی وصبر (عع ک اف ۲) التعزیۃ بصبر فرمودن مصیبت زدہ را یقال

عزیتہ تعزیۃ فتعزی عزۃ گروہی از مردم والہاء عوض من الیاء عزی بالکسر والتنوین عزون بالکسر ولم یقولوا عزات کما قالوا ثبات فی جمع ثبۃ ومنہ قولہ تعالی

عن الیمین وعن الشمال عزین عصا عسو وعساء بالمد خشک شدن (عع ف اض ۲) وسخت پیر شدن عسی شلہ درشت شدن دست از کار ویقال

للنبات اذا غلظ قد عسا وفیہ لغۃ اخری عسی بالکسر ایضا اذا غلظ عاسی عجوزہ خرما عسی بالقصر شاخ خرما وہو ایضا فعل من افعال المقاربۃ معناہ بالطمع

کہ وفیہ طمع واشفاق ولا یاتی منہ وجوہ الماضی الا المستقبل تقول عسی زید ان یخرج وعست فلانۃ ان تخرج فزید فاعل عسی وان تخرج مفعولہ فہو بمعنی الخروج

الا ان خبرہ لا یکون اسما ولا یجوز ان تقول عسی زید منطلقا واما قولہم عسی الغویر ابؤسا فشاذ نادر وقد یاتی فی الامثال ما لا یاتی فی غیرہا وربما شبہ

عسی بکاد واستعمل فعلہ بغیر ان یقال عسی زید یخرج ویقال عسیت ان افعل ذلک بفتح السین وکسرہا وللمرأۃ عسیت ان تفعلی ذلک ولا یاتی منہ

فاعل ولا یفعل وعسی من اللہ سبحانہ وتعالی واجبۃ فی جمیع القرآن الا قولہ تعالی عسی ربہ ان طلقکن قال ابو عبیدۃ عسی من اللہ سبحانہ وتعالی

ایجاب فجاءت علی احدی لغتی العرب لان عسی رجاء ویقین یقال عسی ما اظنہم بفعلہم عشا عشی عشیۃ عشاء بالکسر والمد شبانگاہ

وہی ما بین المغرب والعتمۃ وزعم قوم ان العشاء من زوال الشمس الی طلوع الفجر شبان بتصغیر عشی والجمع عشایا وقیل الصبا فی تصغیرہ عشیشیان

والجمع عشیشیانات عشیشیۃ تصغیر عشیۃ عشیان مغرب وعتمۃ عشاء بالفتح والمد طعام شبانگاہی عشوت وتعشیت بمعنی یعنی طعام شبانگاہی خوردم

عشیان ہو المتعشی وعشیتہ فتعشی ای اطعمتہ عشاء وکذلک عشیتہ تعشیۃ ویقال عش الابل ولا تغتر ای قیل الی عشق قلت ای تعش فلا تتکل ما فی عشاء

وعشیت الابل تعشی عشا اذا تعشت فہی عاشیۃ وبذا عشیہا وفی المثل العاشیۃ تہیج الآبیۃ ای اذا رأت التی تأبی العشاء التی تتعشی تبعتہا فتعشت

معہا عواشی شتران شب چرا کنندہ عشا بالقصر شب کوری (عع ک اف ۲) اعشی لغۃ منہ عشواء مؤنثہ امرأتان عشواوان رجل اعشی ما اللہ فعشی

وہما یعشیان ولا یقال یعشوان لان الواو لما صارت فی الواحد یاء لکسرۃ ما قبلہا ترکت فی التثنیۃ علی حالہا تعاشی شب کوری نمودن از خود والنسبۃ الی

اعشی اعشوی والی العشیۃ عشوی وعشواء الضاہی الناقۃ التی لا تبصر امامہا فہی تخبط بیدیہا کل شیء یقال رکب عشواء اذا خبط امرہ علی غیر بصیرۃ و

فلان خابط خبط عشواء عشوۃ کار نا پیدا نمودن و کردن یقال اوطأنی عشوۃ ثلث لغات ای امرا ملتبسا ویقال مضی من اللیل عشوۃ بالفتح وہی ما بین

اولہ الی ربعہ وعشوۃ اللیل ایضا سواد و ظلمۃ عشوۃ بالضم ایضا شعلۃ من نار وعشوتہ ای قصدتہ لیلا ہذا ہو الاصل ثم صار کل قاصد عاشیا وعشوت الی النار

ای استدللت علیہا ببصر ضعیف وعشوت عنہ ای صددت عنہ الی غیرہ ومنہ قولہ تعالی ومن یعش عن ذکر الرحمن وعشیت عنہ ایضا ای نفت بہ مثل عمیت عنہ

عصا عصو عصا مؤنث قولہ تعالی ہی عصای اتوکأ علیہا عصوان تثنیۃ عصی بالضم والکسر جمع اعص کذلک فی القلۃ مثل زمن وازمن عصی ہو فعول

کسرت العین لمجاورۃ ما بعدہا وفی المثل العصا من العصیۃ ای بعض الامر من بعض والعصا ایضا نام اسپی معروف شجۃ الابرش فی المثل رکب العصا قصیر

وقولهم انه لضعيف العصا اى ترعية يعنى نيكو چرانندهٔ ستور را ويقال لقى عصاه اذا اقام وترك السفر وهو مثل ويقال فى الخوارج شقوا عصا المسلمين اى
اجتماعهم وائتلافهم وانشقت العصا اى وقع الخلاف وهو لين العصا اى رفيق حسن السياسة لما ولى وقولهم لا ترفع عصاك عن اهلك يراد به الادب
عصى كسعى زدن استخوانهاى يال عصوته بالعصا اى ضربته بها وعصوت الجرح اى شددته عصا بالقصر زدن بشمشير (ع ك اف م) اعتصاء تكيه كردن
بر عصا وتعصى بالسيف اى يجعله عصا عصيان بالكسر بيفرمانى كردن خلاف طاعت عصى يعصى معصية كذلك (ع ف اك م) عاص عصى لغت منه وعصاه
وعاصاه بمعنى واستعصى عليه اى تجنى عليه يعنى گناه جست بروى واعتصت النواة اذا اشتدت واعصى الكرم اذا خرج عيدانه عاصى رگ خون كه نايستد عصية
بطنى از سليم وفى الحديث عصية عصت الله ورسوله عنصوة بالضم يك توك ازموى ويقال فى ارض فلان عناص من النبت وهو القليل المتفرق وما بقى من
مال فلان الا عناص اى قليل يسير عضو عضو بالضم والكسر اندام اعضاء ج تعضية اندام اندام كردن وجدا كردن وفى الحديث لا تعضية فى ميراث
الا فيما حمل القسم اى لا تجزية فى شئ كالجبة من الجوهر فى عينه وان طلبوا القسم ولكنه يباع فيقسم ثمنه وقوله تعالى الذين جعلوا القرآن عضين واحدها عضة ونقصانها
الواو والهاء وقد ذكر فى باب الهاء ويقال فى الدار فرق وعزون وعضون واصناف من الناس كلها بمعنى عطو اعطاء دادن والاسم العطاء يعنى
بخشش واصله عطاو بالواو لانه من عطوت الا ان العرب تهمز الواو والياء اذا جاءتا بعد الالف لان الهمزة احمل للحركات منهما واذا الحقوا هاء فمنهم من يهمزها
بناء على الواحد فيقول عطاءة ومنهم من يردها الى الاصل فيقول عطاوة وفى التثنية عطاءان وعطاوان واستعطى وتعطى اى سأل والتمس العطاء رجل معطاء بالكسر
كثير العطاء وامرأة معطاء ايضا ومفعال يستوى فيه المذكر والمؤنث قوم معاطى ومعاطٍ قال الاخفش هذا مثل قولهم مفاتيح ومفاتح واماني واماني والعطية الشئ
المعطى يعنى داده شده عطايا ج ويقال ما اعطاه للمال كما يقال ما اولاه للمعروف وما اكرمه لى فى التعجب وهذا شاذ لا يطرد واعطى البعير انقاد ولم يستصعب
قوس عطوى على فعلى مواتية سهلة وعطوت الشئ تناولته باليد معاطاة مناولة وفى المثل عاط بغير انواط اى يتناول ما لا مطمع فيه ولا متناول وهو يعطينى
بالتشديد يعاطينى اذا كان يخدمك تعاطاه تناوله ويتعاطى كذا اى يخوض فيه وتعاطينا فعطوته اذا غلبته فيه وقيل فى قوله تعالى فتعاطى فعقر اى قام على
اطراف اصابع رجليه ثم رفع يديه فضربها وقيل فى السؤال عمن اردت ان يعطيك هل انت معطيه بياء مشددة مفتوحة يعنى ستاننده من آنرا وبل
انتم معطيه ايضا للجماعة لان النون سقطت من معطون للاضافة وقلبت الواو ياء وادغمت وفتحت ياءك لان قبلها ساكنا وبل انتما معطيايه لفتح
الياء فقس على ذلك واذا صغرت عطاء حذفت اللام فقلت عطى وكذلك كل اسم اجتمعت فيه ثلاث ياءات مثل عدى وعلى اذا لم يكن مبنيا على فعل فان
كان مبنيا على فعل نحو محيا من حيا يحيى تحية لم تحذف عظا عظاء بالفتح والمد كربسه عظاءة وعظاية يكى ويقال لقى فلان ما عظاه وما عجاه اى شدة و
لقاه الله ما عظاه اى ما شاءه عفو عفاء بالفتح والمد خاك ونا پديد شدن وپنهان شدن يقال عليه العفاء اذا دعا عليه وحركه عفا بالكسر والفتح
والقصر مثله وبالكسر والمد موى پشم شتر وپر مرغ يقال ناقة ذات عفاء عفو زمين بى نشان كه بروى پى كسى نيامده باشد عفو مثلثة لغات حركه عفوة مؤنث عفو المال زيادتى
مال از نفقه واعطيته عفو المال يعنى بغير مسئلة عفوة بالكسر برگزيده هر چيزى يقال ذهبت عفوة هذا النبت اى لينه وخيره واكلت عفوة الطعام اى خياره ومن
الشراب كذلك ويقال اعفنى من الخروج معك اى دعنى منه واستعفاه سأله الاعفاء وعافاه الله واعفاه بمعنى والاسم العافية وهى دفاع الله عن العبد وتوضع موضع
المصدر يقال عافاه الله عافية عافى خواهنده رزق از مردم وستور ومرغ وباقى طعام در ديگ ووارد مو عفاة بالضم ج وعافية الماء پا آينده عفاوة بالكسر ما يرفع من المرق
اولا يخص به من يكرم يعنى سر ديگ خوردى از روغن وما نند آن وقيل اول المرق واجوده عفاوة بالضم باقيمانده خوردى در بن ديگ يقال عفوت له من المرق اذا غرفت
له اولا وعفوت القدر اذا تركت فى اسفلها شيئا وعفا المنزل تعفى اى درس عفت الريح المنزل وعفته اى درسته لازم ومتعد وعفى على ما كان منه اذا اصلح بعد الفساد
عفى بالضم جمع عاف وهو الدارس عفو بالفتح درگذشتن از گناه (ع ف اض م) عفو على فعول بسيار عفو كننده وروش ماندن آب وانبوه شدن موى وعلف وماننده آن و
منه قوله تعالى حتى عفوا اى كثروا وانبوه گردانيدن لازم ومتعد وعفوته واعفيته بمعنى وفى الحديث امر ان تحفى الشوارب وتعفى اللحى وعفوته واعتفيته اى اتيته اطلب
معروفه ومنه فلان تعفوه الاضياف اى تنزل به وتعتفيه الاضياف ايضا وهو كثير العفاة وكثير العافية وكثير العفى عفا عفاة عقو پيرامن وگرداگرد سراى يقال اذهب
فلا ارينك بعقوتى ويقال ما يطور بعقوته احد عقى بالكسر نخستين آنچه از كودك نوزاده آيد از بول وغائط عقى حدث كردن كودك نخست (ع ف اك م) ومنه احرص من كلب
على عقى صبى وهو المردج فى السخلة والمهر وباز داشتن (ع ف اض م) يقال منه عقاه قلب عاقة اعتقاء احتباس وهو قلب اعتياق يعنى باز ايستادن از چيزى وراست

کنند آب تباہ بجہت آب و بنین وسبس فراز کردن سخن عقیان بالکسر زرخالص عقبہ بجہت بچہ شدن جنبری واندا ختن از دہان بسبب تلخی یقال اعقیت الشئ اذا ازلت
من فیک کما قال ابن السکیت اذا ازلت سکانیہ و فی المثل لا تکن حلوا فتسترط ولا مرا فتعقی ای فتلفظ بہ اذا ابن جنی الھواء لغۃ فی عقہ وذکر فی باب القاف وعقی الطائر
اذا ارتفع فی طیرانہ علکو علکوۃ بالضم بیخ دم ستور علکی ج علکو کردن دم ستور ع ف اض ۲ علکی شیر گوسپند بر گیاہ کر دو شیدہ و دفرک شدہ و علکت الناقۃ
ای سمنت و غلظت ویقال ناقۃ علکاء بالکسر ای سمان غلاظ علکاء گوسپند سپید و دنبہ سیاہ جلاعجمناء و علکت المرأۃ شعرہا اذا الحم تریدہ وعکا فلان علی قومہ ای
عطف علیہم علوۃ علو علو بلندی و بلند شدن جای و بر بلند بر آمدن عح ف اض ۲ علاء بالفتح والمد بلندی در قدر و منزلت ع ک اف ۲ بفتحہا علی بالضم
والقصر علاۃ بالفتح کذلک معالی ج ویقال ہو من علیۃ الناس وہو جمع علی ای شریف رفیع القدر مثال صبی وصبیۃ علوت الرجل ای غلبتہ وعلوتہ بالسیف
ضربتہ وعلا فی الارض ای تکبر والمصدر علو فی ہذا کلہ علو الدار بالضم والکسر نقیض سفلہا واتیتہ من عل الدار بکسر اللام ای من عال واتیتہ من علو ومن عل
بالضم علی ثلث احوال واتیتہ من عالی ایضا ومن معال بالضم ایضا ومن علو بتثلیث حرکات الواو ایضا ویقال عال عنی واعل عنی ای تنح واعل
عن الوسادۃ وعال علی ای احمل علاوۃ الدار بالضم وعلاوۃ الریح وسفالتہا ای جہۃ فوقہا وتحتہا علیاء بالفتح والمد جای بلند بالضم والقصر تانیث
اعلی علاۃ بالفتح سنگ کہ بروی پنیر خشک کنند و سندان آہنگر علا بالقصر ج وناقۃ استوار خلقت رجل عقیان وامرأۃ علیان بتشدید عطشان دراز تن
آورسیبویہ فیہ والعالیۃ ما فوق نجد الی ارض تہامۃ والی ما وراء مکۃ وہی الحجاز وما والاہا والنسبۃ الیہا عالی ویقال علوی بالضم علی غیر قیاس وعالی
الرجل واعلی اذا اتی عالیۃ نجد علیۃ بالضم والتشدید غرفہ یعنی بر وارہ علالی ج وہو فعیلۃ واصلہا علیوۃ فابدلت الواو یاء وادغمت وقیل ہی علیۃ بکسرتین علی فعلیۃ
وہو من المضاعف لانہ لیس فی الکلام فعیلۃ بالضم وجمع علی علیون وعلیین قولہ تعالی کلا ان کتاب الابرار لفی علیین وانما جمع علی السلامۃ وہو مختص بالعلم
حیز الکثیر … والاعلال من جہۃ القلب والادغام او التعویض من حذف التاء والمقدر علی تاویل ان فیہ معنی الرفعۃ کما اولوا کذا فی فلسطین واخوانہ
قال الزجاج اعراب ہذا الاسم کاعراب الجمع کما تقول ہذہ قنسرون ورأیت قنسرین ومنہم من یجعل النون حرف اعراب فیقول علیین وقنسرین وفلسطین ورأیت قنسرین
ومررت بقنسرین باثبات الیاء فی الاحوال الثلث علایۃ الریح ما دخل البستان الی … بفتح اللام … تیر قمار و نام اسپی بکسر اللام الذی … الحلوۃ من … علکو
مثال فعلی نام اسپی … واستعلی الرجل ای علا استعلاء ای علاہ لازم متعد … ای علا فی مہلۃ تعلت المرأۃ من نفاسہا ای
سلمت وتعلی الرجل من علتہ والمعتلی … الجبل ای رفعتہ الی … تعالی بلند شدن و بر آمدن ویقال بفتح اللام ای …
وتعالی للمرأۃ تعالیا انتما وتعالوا انتم … ولا یجوز ان یقال منہ تعالیت والی ای شیء تعالی ویقال علیک زیدا ای خذہ
… فان کان اصلہ من الارتفاع وعلا بالامر … قال المبرد لفظۃ مشترکۃ للاسم والفعل والحرف
اسم فی قولک اتیتہ من علا ای من علا الدار … کقول الشاعر شعر غدت من علیہ بعدما تم ظمؤہا … ای غدت من فوقہ
وحرف فی قولک علی زید الثوب … یقال کان کذا علی عہد فلان ای فی عہدہ … قولہ تعالی اذا اکتالوا
علی الناس یستوفون ای من الناس … علیک … وبعض العرب …
علی حالہا کقول الشاعر … علاوۃ بالکسر …
و سر مردم … عمی … واعماہ اللہ وتعامی ای اری من
نفسہ العمی و پوشیدہ شدن کار برکسی ومنہ قولہ تعالی فعمیت علیہم الانباء … رجل عم القلب … ویقال
فیہم عمیتہم ای جہلہم … پوشانیدن
سخن یقال عمیت معنی البیت … اذا اشرفوا علی الموت …
عمایۃ بالفتح کوہی … واعمیت الشئ ای …
ولا یقال فی عمی العیون … وقت الہاجرۃ … ویقال …
… عنو عنو فروتنی وخواری نمودن ع ف اض ۲ یقال عنا لہ واعناہ غیرہ ومنہ قولہ تعالی وعنت الوجوہ للحی القیوم ویقال عنا فیہم اسیرا

وعنت بهم امور ای نزلت و عناة رسن عوان و هم عناة و رسن عوان و بندی ع و هم عناة اسیر و بندی لازم متعد عالی اسیر و رنجیدن و رنجانیدن نعنی رنجانیدن و رنجانیدن و عشتن علی اساءته با هم و اندیشه علی اساءته با هم اعنت

عنوت الشی اخرجته و اظهرته و عنت الارض بالنبات تعنو و تعنی اذا اظهرته یقال لم تعن بلادنا بشی بالضم و الکسر اذا لم تنبت شیئا و اعنت الارض شیئا ای انبتت

و عنیت بالقول کذا ای اردت به و معنی الکلام و معناته و معنیه واحد عنیته علی فعیلة قول شتر که برگرد لذا یقال عنیت البعیر تعنیة اذا طلیته بها و فی المثل العنیة تشفی الجرب

عناء بالفتح و المد رنج دیدن (ع ع ک ا ف م) عنایة رنج دیدن بجهت کسی یقال منه عنیت بحاجتک اعنی بها بجهولا فانا معنی بها علی مفعول اذا اهتممت بها قلت لتعن

بحاجتی و فی الحدیث من حسن اسلام المرء ترکه ما لا یعنیه ای لا یهمه و هم عان خون و ان اعناء گرانبار دمی پراکنده از قبائل ستی عنو بالکسر اسم عنا بالقصر کذلک

عنونت الکتاب و علونته والاسم العنوان والعلوان بالضم تعنی مخل بیکاره یقال هو من العنفة خابدل من احدی النونین یاء و نام مردی معناة سختی کشیدن یقال

عانا و تعناه فتعنی و هم بالعیادون ما لهم ای ما یقومون علیه عوا یعو عوا ما فتن میوی و رسن و کژ کردن سرناقه را (ع ف اک م) یقال عویت رأس الناقة فالتوت

والناقة تعوی برتها فی سیرها اذا الوتها بخطامها لتعویة تافتن رسن و دروغ واشتن سخن کسی را استعواء رسن تافتن خواستن و استوی فلان جماعة ای نعق بهم

الی الفتنة عواء بالضم والمد بانگ کرک و سگ و خروآن و بانگ کردن آنها (ع ف اک م) و هو یعاوی الکلاب ای یصایحها عواء بالمد والتشدید سگ بانگ

کننده و بن مردم و هو مقصور ایضا و نیز لی از منازل قمر سعید و لیقصر عوة آواز و فریاد یقال سمعت عوة القوم و ضوتهم ای اصواتهم و جلبتهم و تصغیر سعاو یه عیه هذا قول

اهل البصرة لان کل اسم فیه ثلث یاءات اولاهن یاء التصغیر حذفت واحدة منهن فان لم تکن اولاهن یاء التصغیر لم تحذف شیئا تقول فی تصغیر ایة ایة و اهل

الکوفة لا یحذفون منه شیئا یقولون معیبة علی قول من یقول اسید و معیویة علی قول من یقول اسیو و عیی عی بالکسر در ماندگی در سخن و هو خلاف البیان یقال عی

فی منطقه و عیی ایضا فهو عیی علی فعیل و عی ایضا علی فعل و هم اعیاء و اعیاء و فی المثل اعیا من باقل و عی بامره و عیی اذا لم یهتد و الادغام اکثر و تقول فی الجمع

عیوا مخففا کما قالوا احیوا و بالتشدید ایضا اعیاء مانده کردن و شدن لازم و متعد و دشوار شدن کار بر کسی یقال منه اعیا علیه الامر و تعیا و تعایا علیه بمعنی اعیی

بالفتح و القصر بر ربطی اعرب و النسبة الیه اعیوی و اجیاء ای صعب کانه اعیا الاطباء و المعایاة ان تأتی الشیء لا یهتدی به جمل عیایاء اذا لم یهتد للضراب

و رجل عیایاء اذا عی بالامر و المنطق (ضمیمه) عیا چهره تابان (شدع ف اض ۲) عاییه زن خوبصورت و غیر المتاع اماده کردن کالا علی (ستنکاف)

ازار راد رشت ساختن (ع ف اک م) یقال عکی بازاره ای اغلظه معقده و عکی زید ای مات عکی زیدا و اعکی زید مثله عکوة بالضم بست محل عکی عاکی فروشنده

بست حقل و ایضا آزمند آشامیدن ان و مرد و اعکاء استوار کردن عمو بالفتح گمراهی و خواری و فروتنی انعماج عهو بالکسر خرکه نزد شتر شکرف نشانه

و نازک لشت و هو مع ذلک شدید اعهی و شیر او آفت رسید فصل الغین غبا غبیته باران اندک اغبیاء اندک باریدن یقال اعبت السماء فهی

تغبیه و ربما شبه بها الجری الذی یجیء بعد الجری الاول و قال ابو عبیدة الغبیة الوثبة فی السیر غباوة کول و کول شدن یقال غبیت عن الشیء و غبیته ایضا (ع ک ا

ف ۲) بالعکس و تقول غبی علی الشیء اذا لم تعرفه غبی علی فعیل کول و هو من الواو و تغابی ای تغافل غشا غشاء بالضم والمد آب آورد و بتشدید الثاء

کذلک انغثاء ج غثو در شور آبیدن سیل چرکاه را (ع ف اض ۲) اغثاء مثله غثیان بفتحتین شوریدن دل غثی مثله (ع ف اک م) غدا غد فردا اصله

غدو حذفت الواو بلا عوض و قد جاء علی الاصل و النسبة الیه غدی و ان شئت غدوی غدوة بالضم میان طلوع فجر و شمس و یقال اتیته غدوة بلا تنوین لانها معرفة

مثل سحر الا انها من الظروف المتمکنة و یقال آتیک غداة غد و الجمع غدوات و یقال انی لاتیه الغدایا و العشایا لازدواج الکلام غدو بضمتین بامداد کردن نقیض الرواح

(ع ف اض ۲) قوله تعالی بالغدو و الآصال ای بالغدوات فعبر بالمصدر عن الوقت کما یقال آتیک طلوع الشمس ای وقت طلوع الشمس غداء بالفتح والمد الطعام

چاشت خلاف عشاء و اذا قیل لک ادن فتغد قلت انی لا اتغدی و لا اتعشی و لا تقل انی غداء و لا عشاء لانه الطعام بعینه و کذلک اذا قیل ادن فکل قلت انی

آکل بالفتح و غاداه ای غدا علیه غادیة ابر بامدادی اغتداء بامداد کردن تغدیا متعد تعشا منه امراة غدیا علی فعلی و غدیة فتغدی چاشت خورانیدن

پس چاشت خورد غذو و غذی بر شاله غذاء بالکسر ج مثل فصیل و فصال غذی المال و غذویه ای صغاره کالسخال و نحوها یقال الغذوی ان

یباع الشیء بما نتاج ما نزا به الکبش ذلک العام و یروی بالدال المهملة منسوب الی الغد غذا بالمد و الکسر خورش و پرورش و غذوت الصبی باللبن ای ربیته فاغتذی

به و غذیته بالیاء کذلک غذا الماء الاول و العرق یغذو غذوا ای لیسیل دما و یغذی تغذیة مثله و غذا البول ای انقطع غذا ای اسرع غذوان بالتحریک

اسپ سبک تیز رو تغذیة سرعة دویدن و سریان شتر بول را غرو و غرا بالکسر و المد سریشم ای اذا الصقت الغین قصرت و اذا کسرت مددت و غروت الجلد

اغزو الصفقة بالغزاء وقوس مغروّة ومغرية ايضا وفي المثل ادركني ولو باحد المغروين اي باحد السهمين او طبهم اوبريح غريان هماطرابالان ليتني دو صخره باد و خر
پشته يقال هما قبرا مالك وعقيل نديمي جذيمة الابرش وسميا غريين لان النعمان بن المنذر كان يغريهما بدم من يقتله اذا خرج في يوم بؤسه اغزو بها كشتن بيك ما
بر صيد و بر آشغالانيدن سبيان به وكسر غراة اسم فيه وغرى به اي اولع به والاسم الغراء بالفتح والمد و يقال غاريت بين الشيئين غراء اذا والبيت وغرى فلان اي
تماوى في غضبه وهو من الواو غرا بالقصر خولي بدحل غري لغت غرو شگافت وشکافت واشتق (عح ف اص م) يقال لا غرو اي لا عجب **غزو غزو** باد شمن
دين جنگ كردن (عح ف اص م) والغزاة بالفتح الاسم فيه وهو غاز وهم غزاة بالضم وغزّى بالتشديد والتنوين وغزى على فعيل وغزاء بالضم والمد والتشديد مثل
قضاة وسبق وحجيج وفشاق ومنه قوله تعالى اوكانوا غزّى لوكانوا عندنا غزوي منسوب الى الغزو واغزيت فلانا اي جهزته للغزو وامرأة مغزية غزا زوجها والناقة
التي جازت السنة ولم تلد واتان مغزية اي متأخرة النتاج واغزت الناقة اي عسر لقاحها واغزيت الرجل امهلته واخرت مالي عليه من الدين مغزى مقصد يقال عرفت
مغزاه وما يغزى من هذا الكلام اي ما يراد غزية قبيلة غزوان نام مردي **غسا غسو** لضمتين تاريك شدن (عح ف اص م وك اف م) اغساء كذلك
غشي غشاء بالمد والكسر پوشش و على بصره غشاوة وغشوة ست لغات اي غطاء و منه قوله تعالى فاغشيناهم الغاشية اي قيامت قوله تعالى ال
اتاك حديث الغاشية اي القيامة و درد و بيماري شكم يقال رماه الله بالغاشية وآهن ليس كه بر دل فروزين و پوشش زين اغشي اسب سپيد سر غشواء
مؤنث تغشية فرو پوشيدن و تباز بانه فرو كرفتن غشيان بالكسر مجامعت فرو كرفتن وآمدن اغشاء برآوردن و بر پوشانيدن و كور كردن و بالتركيب بيهوش شدن
(عح ك اف م) غشية وغشي كذلك يقال غشي عليه فهو مغشي عليه واستغشي ثوبه وتغشي اي تغطى به **غضي غضا** بالقصر درخت طاق ومنه قولهم ذئب
غضا وارض غضياء كثيرة الغضاء وبعير غاض واهل غاضية وغواض التي تاكل الغضا يعني اشتر خوار فاذا اشتكت بطونها من اكل الغضا قلت بعير غضي واهل غضية
وغضايا وقد غضيت غضي لبعير غضوي منسوب اغضاء چشم فرو خوابانيدن وتاريك شدن وليل مغض لغة قليلة واكثر ما يقال ليل غاض وليلة غاضية اي
مظلمة ونار غاضية اي مضيئة وهو من الاضداد **غطا غطاء** بالكسر والمد پوشش غطي وتغطية پوشانيدن (عح ف اص م وك م) غطا الليل يغطو
ويغطي اي اظلم ومنه الغاطية وهي الكرمة لسترها وجه الارض وغطا الماء وكل شي ارتفع وطال على شي فقد غطا عليه وغطي يغطي غطيا بالضم والفتح اذا امتلاء
شبابا **غفا غفاء** خواب شدن غفا بالقصر ما يخرج من الطعام كالزوان فيرمى به يعني دانه كه آنرا تلخه خوانند كه در گندم بيرون آيد والغفا آفة تصيب
النخل وهو شبه الغبار يقع على البسر فيمنعه عن الادراك والنضج يتشنج طعمه **غلا غلي** غليان جوشيدن ديگ (عح ف اك م) غلو از حد در گذشتن در هر
چيز (عح ف اص م) يقال منه غلا في الامر اي جاوز فيه الحد غلاء بالفتح والمد گران شدن نرخ غلو دور انداختن تير ابعاب قرب غلوة يكپرتاب بمسافت
وقتانه غلاء ج وفي المثل جرى المذكيات غلاء ج اغلاء جوشانيدن وگران كردن نرخ را وگران خريدن چيزي را يقال منه اغلى باللحم وغالى به وتغالى لحم الناقة
اي ارتفع وذهب غالية سياهي خوشبو كه موي را بوي خضاب كنند ومنه تغلبت بالغالية والمرأة الوهي تغلت اذا انفت احتاقها اغتلاء شتافتن
غلواء مثال علياء از حد در گذشتن شتاب در گذشتن جواني واول آن **غما غمي** بالفتح والقصر بيهوش يقال تركت فلانا غمي اي مغشيا عليه وتركتهما وتركتهم
وتركتها غمي يستوي انه مصدر وان شئت قلت غميان وهم اغماء اغماء بيهوشي يقال اغمي عليه فهو مغمي عليه وغمي عليه فهو مغمي يستعمل كلاهما مجهولين واغمي عليه الخبر
اي استعجم مثل غم غمي البيت ما فوق السقف من القصب والتراب ونحوه فان كسرت مدت وقلت الغماء وقد غميت البيت **غني غنية** بالضم بي
نيازي يقال لي عنه غنية وغنيت المرأة بزوجها غنيانا بالضم اي استغنت وغني بالمكان اقام به وغني اي عاش كلها بالكسر غنا بالمد و بالفتح فائده وسود غناء
بالكسر والمد سرود غني بالقصر توانگري و دستگاه تقول منه غني فهو غني وهو الغناء الحي من غطفان اغناء بي نياز كردن ويقال اغنيت عنك مغناة فلان و
مغني فلان بالضم والفتح فيهما اي اجزأت عنك مجزاة فلان ويقال ما يغني عنك هذا اي ما يجدي عنك وما ينفعك قوله تعالى ما اغني عنه ماله اذا تردى
غانية زني كه بي نياز باشد بخوبي خود از پيرايه ويا بشوي خود از همراه غواني ج وقد غنيت كرضي اغنية بالضم والتشديد سرود واغاني ج تغنية سرود كنش
تغني كذلك وتغنى الرجل اي استغنى وتغانوا اي استغنى بعضهم عن بعض مغني بالفتح جاي با اهل و باشندگان مغاني ج **غوي غي**
بالفتح گمراهي و نوميدي غواية بالفتح مثله (عح ف اك م) غاو وغوي افتتن منه واغواه غيره فهو غوي تغاوي نزد يكي ولي راهي گرد آمدن ويار يكديگر
كردن يقال تغاووا على عثمان فقتلوه غوي بالفتح والقصر سير نا شدن بره و بزغاله از شير مادر و لاغر ماندن آن و ناگوار كردن شير و هلاك

شدن ازان (ع ع ک اف ۲ و ف) اک ۲م غوغاء بالفتح والمد بلغ انبوه وبا انبوهی درافتادن به جنگ غاغة مردم انبوه درآمیخته و نیز نوبال برآورده
و مگس ریزه غادة نام کوهی اغجه تیر بالضم والتشدید بمعنی مغواة مغاک و کنده مغویات بتشدید الواو مفتوحا ج و فی المثل
من حفر مغواة وقع فیها **غی** غیایة بالفتح روشنائی تابش آفتاب و تک چاه مثل غیابة و سایه بان و هرچه بر بالاے سر سایه کند
چون ابر و تاریکی و جز آن وفی الحدیث سورة البقرة وآل عمران یوم القیمة کانهما غمامتان او غیایتان وغایا القوم فوق راس فلان بالسیف
کانهم اظلوه به غایة پایان هر چیز از زمان و مکان غاے ج مثل آیة وای و علم و دوکان خمار و بنا و یقال غییت غایة و اغییت
ها ای ابحثها و فلان لبغیة نقیض قولک لرشدة (ضمیمه) غایتیه زن بے خرد غذیته غذوته و لم یعرفه الجوهری فائده الفغوة
بالضم توانگری تقول سے عنه غفوة **فصل الفاء** **فاؤ** فاو وفای شگافتن سر بزخم شمشیر (ع ع لفقهما) یقال منه فاوت راسه
و فایت راسه فانفای ای انشق فاو ایضا میان دو کوه فئة بالکسر گروه فئون ج والهاء عوض من الیاء **فتی** فتی جوان جوانمرد
فتاة مونث فتاء بالفتح والمد مصدر منه (ع ع ک اف ۲م) فهو فتی السن وقد ولد له فی فتاء سنه اولادا فتاء ستوران جوانه خلاف مسان
واحده مسن علی فعیل و یقال لفلان بنت تفتت ای تشبهت بالفتیات و فتیت الجاریة اذا حذرت و منعت اللعب مع الصبیان
فتوة بالضم جوانمردی یقال هو فتی و هم فتیان و فتیة و فتو و فتی مثل عصی و قد تفتی و تفاتی و یقال لا افعله ما اختلف الفتیان یعنی اللیل و النهار
کما یقال الجدیدان والاجدان استفتاء جواب فتوی خواستن افتاء جواب دادن بر فتوی والاسم الفتوی و الفتیا مقصورین و تفاتوا الی
المفتی ای ارتفعوا الیه فی الفتیا **فجو** فجوة شگاف میان دو کوه و جز آن قوله تعالی فی قصة اصحاب الکهف وهم فی فجوة منه و تفاجی الشیء ای
صار له فجوة و فجوة الدار ساحتها فجا بالقصر دوری میان دو پاشنه تثنیه (ع ع ک اف ۲) قوس فجواء کمان که زه از وی دور باشد فجو دور کردن آن
(ع ع ف اض ۲م) فجا گشاده سینه شدن کمان از زه (ع ع ک اف ۲م) **فحو** فحا بالقصر دیگ افزار و بالکسر کذلک والفتح اکثر افحاء ج وفی الحدیث
من اکل فحا ارض لم یضره ماؤها یعنی البصل و یقال فح قدرک تفحیة فحوی الکلام معنی سخن یقال عرفت ذلک فی فحوی کلامه و فحواء کلامه بالمد وانه یفحی
بکلامه الی کذا و کذا ای یذهب **فدی** فداء بالکسر یمد و یقصر و بالفتح والقصر و فدیة بالکسر سربها و سرخرید یقال فدی لک ابی یعنی سربهای
تو باد پدر من و فداء لک بالمد و کسر الفاء منونا اذا جاء ذو لام الجر خاصة لانه نکرة یریدون به معنی الدعاء و یقال فاداه و فداه اذا اعطی فداءه فانقذه
و فداه بنفسه سربها داد او خود را او فداه تفدیة اذا قال له جعلت فداک یعنی گوید سربهای تو باد بهای من و تفادوا ای فدی بعضهم بعضا و افتدی منه کذا
قوله تعالی افلن یقبل من احدهم ملء الارض ذهبا و لو افتدی به و قوله تعالی لو یفتدی من عذاب یومئذ ببنیه و تفادی فلان من کذا ای تحاماه و انزوی عنه فراء
بالفتح والمد ابنار علم فراء **فرو** پوستین فراء بالکسر والمد ج افریت الفرو ای لبسته فروة پوست سر و نام مردی و توانگری و هو مبدل من ثروة قال الفراء انه لذو
فروة من المال و ثروة یعنی و پاره علف خشک فری بریدن موزه و توشه دان و مانند آن جهت اصلاح آن بریدن مسافت و رفتن و دروغ بربافتن (ع ع ف اک ۲م) یقال
فری فلان کذبا ای خلقه و افراه ای خلقه والاسم الفریة بالکسر فری بالتحریک متحیر شدن و مدهوش گشتن (ع ع ک اف ۲م) و فری فلان یفری ای تحیر و دهش یقال فلان یفری
الفری اذا یاتی بالعجب عمله قوله تعالی لقد جئت شیئا فریا ای مصنوعا مختلقا و یقال عظیما و افریت الاوداج قطعتها و افریت الشیء شققته فانفری و تفری ای انشق یقال تفری اللیل عن
صبحه انفری الذهب بتلل الثناء ای شقها و افریت الادیم قطعته علی جهة الافساد و فریته قطعته علی جهة الاصلاح و تفرت الارض بالعیون ای انبجست **فسو** فسو گنده کردن (ع ع
ف اض ۲م) و قبیله از عرب فسوی منسوب الیه فساء بالضم والمد گنده و تفاست الخنفساء گون برآورد و خزدوک تا گنده کند و فی المثل اخش من ظربان و هی الخنفساء فسو علی فوک
بسیار گنده کننده و فی المثل افرب محساة یعنی عضها ای فیه من [illegible] **فشو** فشو بضمتین پراگنده شدن خبر (ع ع ف اض ۲م) افشاه تعدیه منه یعنی فاش کردن و تفشی ای اتسع
فواشی گوسپندان بچراگاه پراگنده شده و فی الحدیث ضموا فواشیکم حتی تذهب فحمة العشاء **فصی** فصیة رهائی و تفصی فلان ای تخلص من البلیة و تفصیت من الدیون
ای خرجت و تخلصت منها و فصی اللحم من العظم ای خلص و فصیته منه ای خلصته و یقال افصی عنک الحر ای خرج و لا یقال افصی عنک البرد و افصی المطر ای اقلع افصی نام
مردی **فضو** فضاء بالفتح والمد کشادگی و فراخی زمین جای فراخ و کشاده شدن و افضیت ای خرجت الی الفضاء و افضیت الی
فلان بسری و افضی الی امرأته ای باشرها و جامعها و افضاها ای جعلها مفضاة و هی التی جعلت مسلکاها واحدة و یقال لماشرهم و افضی بیده الی الارض اذا

مار بزرگ وہو افعل ویثون وکذلک اروی افعی **فعی افعی** علیہم ای لا امیر علیہم یقال امرہم فضی بینہم ای لا امیر علیہم فضا بالقصر چیزی آمیختہ یسجوده باطن الحنظ فی سہا

ج افعوان بضمتین اژدہای نر ارض مفعاۃ زمین افعی ناک مفعاۃ نافہ واقع کرد بشکل افعی و تفعی الرجل صار کالافعی فی الشر **فعو فغو** فاغیۃ گل حنا افعی

البنات گل بیرون آورد و فغا بالفتح والقصر عورۃ تباہ شدہ ومنہ افغت النخلۃ **فقو فقوۃ** السہم سوفار تیر ای فوقہ فقی بالقصر ج **فلا فلاۃ**

دشت وبیابان فلا فلوات ج فلی علی فعول کذالک افلاء بدشت شدن فلو کرہ فلوت مؤنث افلاء ج فلاوی کذالک فاذا فتحت الفاء فی الواحد شددت الواو واذا

کسرت خففت وقلت فلو مثال جرو فلو بالفتح والتخفیف از شیر باز کردن کرہ را وپروردن وبرسر زدن شمشیر (عع ف اض ۲) فلی بالیاء کذالک (عع ف اک ۲) ہو ایضا

پیش جستن در سر ومعانی شعر وغرائب آن بر آوردن یقال فلوتہ بالسیف وفلیتہ وفلیت رأسہ من القمل وفلیت الشعر ای تدبرتہ واستخرجت معانیہ افتلاء از

شیر باز کردن وپروردن فرس مفل ومفلیۃ ذات فلو استفلاء پیش جستن در سر خواستن **فنا فناء** بالفتح والمد سپری شدن (عع ک اف ۲) وتفنیہا او فناہ

غیرہ وتفانوا ای افنی بعضہم بعضا فی الحرب فناء بالکسر والمد گرداگرد ومنہ فناء الدار افنیۃ ج ویقال ہو من افناء الناس اذا لم یعلم ممن ہو شجرۃ فنواء ذات افنان

وہو علی غیر قیاس وقیاسہ فنا فنا بالفتح والقصر انگور سگک فناۃ یکی والیضا بزرگا وفنوات ج افانیۃ گیاہ تر افانی ج ویقال ہو ایضا عنب الثعلب وفانیۃ ای دائمۃ

ساکنۃ **فو وفوۃ** روین ثوب مفوی ای مصبوغ بہا **فی فی** بالکسر حرف جر ومعناہ در وہو للوعاء والظرف وما قدر تقدیر الوعاء یقال المال فی الاناء و

زید فی الدار والشک فی الخبر ویکون بمعنی علی کقولہ تعالی ولاصلبنکم فی جذوع النخل وربما یستعمل بمعنی الباء **ضمیمہ افثاء** ماندہ کردانیدن **قطو** بالفتح سخت راندن

(عع ف اض ۲) **افطی** بد خوشد قطی زہدان **فقی** وادی است بیمامہ فقی کشتی کشت زاری است ونخلستانی است مرنبی عنبر را **فامیتا وافامیہ** شہری

است بشام ودہی است بواسط **فہوت عنہ** سہوت وافہی است شد ای او **فصل القاف قبو قباء** بالمد اقبیۃ ج قبی پوشیدن

قبا قبو ضم کردن حرف را نبرۃ مقبوۃ ای مضمومۃ قبۃ الشاۃ مخففۃ ہزار خانہ گوسپند والہاء عوض من الواو قباء بالضم والمد موضع بحجاز یذکر ویؤنث **قتو**

قتو خدمت کردن (عع ف اض ۲) مقتی کذالک یقال قتوت قتوا ومقتی کما یقال غزوت غزوا ومغزی مقتوی خادم قال ابو عبیدۃ ہذا رجل مقتوین وہما

مقتوین وہم مقتوین وہی مقتوین وہم الذین یعملون للناس لطعام بطونہم ویقال بالفارسیۃ نان جامہ قال سیبویہ سألت الخلیل عن مقتوی ومقتوین فقال

ہو بمنزلۃ الاشعری والاشعرین **قحو اقحوان** بالضم بابونہ علی افعلان ویجمع علی اقاحی بحذف الالف والنون واقاح ویصغر علی اقیحی مقحوۃ داروئی

کہ در ان اقحوان باشد اقحوانہ نام موضعی **قدا قدوۃ** بالکسر پیشوا یقال فلان قدوۃ یقتدی بہ بالکسر والضم وقدۃ ایضا قدو خوشبو وبافرہ شدن

گوشت (عع ف اض ۲) قدی مثلہ (عع ف اک ۲) قدی بالقصر کذالک (عع ک اف ۲) یقال قدا اللحم والطعام یقدو قدوا وقدی یقدی قدیا وقدی بالکسر یقدی

قدی اذا شممت لہ رائحۃ طیبۃ وشممت قداۃ القدر فہی قدیۃ علی فعلۃ ای طیبۃ الریح ویقال ما اقدی طعام فلان ای ما الطیب طعمہ ورائحتہ قدیان شتافتن (عع

ف اک ۲) ویقال مر فلان یقدو بہ فرسہ وہذا اقدی رمح بالکسر ای قدر رمح ویقال خذ فی ہدیتک وقدیتک بالکسر فیہما ای فیما کنت فیہ واقتنا قادیۃ من الناس ای

جماعۃ قلیلون وجمعہا قواد ویقال ہی بالدال المعجمۃ ایضا عند ابی عمرو وہم اول من یطرأ علیک ویقال منہ قدت قادیۃ تقدی قدیا **قذی قذی**

خاشاک یقال منہ قذیت عینہ بالکسر قذی فہو قذ العین علی فعل اذا سقطت فی عینہ قذاۃ وہی واحدۃ القذی قذی بیرون انداختن خاشاک (عع ف

ک ۲) یقال منہ قذت عینہ ای رمت بالقذی وقذیت الشاۃ ای القت من رحمہا بیاضا یقال لکل ذکر یمذی ولکل انثی تقذی اقذاء خاشاک انداختن در

چشم تقذیۃ خاشاک بیرون کردن از چشم یقال قذیت عینہ فقذیتہا ای سقطت فی عینہ قذاۃ فاخرجتہا وقاذیۃ ای جماعۃ والاذیۃ من الناس فذکر

ابو عمرو انہا بالذال المعجمۃ فیکون من ہذا الباب **قرا قرو** قدح چوبین وکاسہ سگک وبن درخت کہ از آنجا وا کنند و در وی نبید ریزند وبزرگ

شدن پوست خصیہ رجل قرو ای لغتہ منہ قروۃ مؤنث وما وبزرگیہ در آنکہ در وی سستو آب خورد ویقال ترکت الارض قروا واحدا اذا طبقہا المطر و

یقال ہم علی قرو واحد ای علی طریقۃ واحدۃ قریۃ ده قری بالضم ج علی غیر قیاس لان ما کان علی فعلۃ بفتح الفاء من المعتل جمع علی

فعال مثل زکوۃ وزکاء وظبیۃ وظباء ویقال قریۃ بکسر القاف لغۃ یمانیۃ جمعت علی [illegible] ودرع ودرعی ولحیۃ ولحی قروی منسوب وقولہ تعالی

علی رجل من القریتین عظیم وہی مکۃ وطائف تری علی افعول مجری الماء فی الروض القریۃ قری ایضا قریۃ علی فعیلۃ خشبات فیہا فرض یجعل فیہا

العمود من البیت مقری بالکسر کاسہ بزرگ مقراۃ ہی بالفتح جای گرد آمدن آب باران قارئۃ بالتخفیف یکی از مرغان کہ عرب [illegible]

ویشبهون الرجل الکریم بها والعامة یشددونه قواری ج ویقال الناس قواری الله فی الارض ای شهداء الله قاریة ایضا تیزی ونوک سنان وتیزی شمشیر
وجزآن وقروت البلاد وقریتها واقتریتها واستقریتها ای تتبعتها وخرجت من ارض الی ارض ویقال جاء فی کل قار وباد ای من نیزل القریة والبادیة
واقریت الجل علی ظهر الفرس ای الزمته ایاه وقریت الضیف قری بالکسر وقراء بالفتح والمد سیر بالی کردم ونیکوئی کردم اورا اذا کسرت القاف قصرت وان
فتحت مددت وتقریت المیاه ای تتبعتها قریت الماء فی الحوض جمعته قری بالکسر آب کرد آمده در حوض ومهمانی قری بالضم والتشدید آبی در بادیه والبعیر تقری
العلف فی شدقه ای یجمعه ناقة قرواء طویلة السنام شدیدة الظهر بینة القری ولا یقال جمل اقری قروری موضع قیروان علی فیعلان بفتح الفاء وضم العین
معرب کاروان وفی الحدیث یغدو الشیطان بقیروانه الی السوق وبمعنی لشکر **قسو قسوة** قساوة قساء بالفتح والمد سختی دل (ع ف اض ۲)
یقال قسا قلبه واقساه الذنب یقال الذنب مقساة للقلب حجر قاس ای صلب وقاساه ای کابده قسا موضع درهم قسی درم ناسره قسیان ج مثال
صبی وصبیان ودراهم قسیة قسیات کذلک وقست الدراهم تقسو یوم قسی شدید الحر والشر لیلة قسیة باردة قسی ایضا لقب مردی **قشو قشو**
پوست باز کردن از چیزی (ع ف اض ۲) مقشو ای مقشور یقال قشوت وجهه وقشیته فهو مقشی ای مقشر **قصو قصو** بضمتین دور شدن
(ع ف اض ۲) قصا المکان فهو قصی وارض قاصیة وقصیة وقصوت عنهم ای تباعدت قصا بالقصر والمد دوری وکرانه (ع ک اف ۲) قصی عن
جوارنا واقصیته انا فهو مقصی ولا یقال مقصو وذهبت قصا فلان ای ناحیته وکنت منه فی قاصیة ای ناحیة وتلک اقاصیک ای ابعد من الشر و
قصوت البعیر اذا قطعت من طرف اذنه فهو مقصو وشاة قصواء وکذا ناقة ولا یقال جمل اقصی وانما یقال مقصو ومقصی ترکوا القیاس فیه
ومثله امرأة حسناء ولا یقال رجل احسن وکان لرسول الله صلی الله علیه واله وسلم ناقة تسمی قصواء ولم تکن مقطوعة الاذن قصیة دور وشتر آسوده
نیکو که بروی بار نکنند وندوشند اورا بجهت روزی ذخیره بدارند وقصیت اظفاری بمعنی قصصت مکان اقصی دور ناحیة قصوی وقصیا بالضم فیهما و
یقال نزلنا مکانا لا یقصیه البصر ای لا یبلغ اقصاه واستقصی وتقصی بمعنی قصی بالتصغیر نام مردی از اجداد رسول الله صلی الله علیه واله وسلم
قصوی منسوب بوی **قضی قضاء** بالمد حکم وحکم کردن (ع ف اک ۲) واصله قضای من قضیت الا ان الیاء لما جاءت بعد الالف همزت
اقضیة ج قضیة مثله قضایا ج علی فعالی واصله فعائل قوله تعالی وقضی ربک ای حکم وامر ربک وپرداختن یقال قضیت حاجتی وضربه فقضی علیه ای قتله کانه فرغ
منه قوله تعالی فوکزه موسی فقضی علیه ومردن یقال فلان قضی نحبه ای مات وسم قاض ای قاتل وگزاردن وام ورسانیدن ورواکردن حاجت واگاهانیدن
یقال قضیت دینی وقوله تعالی وقضینا الی بنی اسرائیل فی الکتاب وقوله تعالی ثم اقضوا الی وقضی فلان ای مات ومضی وقضاه ای صنعه وقدره قوله تعالی
فقضیهن سبع سموات فی یومین ومنه القضاء والقدر واستقضی فلان ای صیر قاضیا وقضاه الامیر ای جعله قاضیا وانقضی وتقضی سپری شد وتقضی دینه وتقاضاه
بمعنی وقضوا بینهم منایا بالتشدید ای انفذوها وقضی اللبانة ایضا بالتشدید وقضاها بالتخفیف بمعنی قضاء بالتشدید والمد زره محکم وتقضی البازی ای انقض واصله تقضض فلما
کثرت الضادات ابدلت من احدیهن یاء قضة بالکسر گیاهی وموضع قضات قضین ج **قطا قطا** بالقصر سنگ خوار قطاة یکی وایضا جای نشستن ردیف از
ستور قطوات قطیات ج وفی المثل لیس قطا مثل قطی ای لیس الاکابر کالاصاغر ریاض القطا موضع قطو کام نزدیک نهادن از ناز (ع ف اض ۲) قطا فی مشیه
واقطوطی بمعنی فهو قطوان بالتحریک قطوطی علی افعوعل قطوان بالتحریک موضع بکوفه کساء قطوانی **قعو اقعاء** بر کون نشستن سگ وقد نهی عن
الاقعاء فی الصلوة وهو ان یضع الیتیه علی عقبیه بین السجدتین علی تفسیر الفقهاء وفی اللغة هو ان یلصق الیتیه بالارض وینصب ساقیه ویتساند الی ظهره
وفی الحدیث انه علیه السلام اکل مقعیا قعو قعو چسبتن گشن بر ماده (ع ف اض ۲) یقال منه قعا الفحل مثل قاع قعا الظلیم ایضا قعواء زن باریک ساق قعو چوب بکره دلو
که محور بروی باشد **قفا قفا** بالقصر پس سر مذکر ویؤنث قفی ج علی فعول مثل عصا وعصی اقفاء ایضا علی القلة واقفیة ایضا علی غیر قیاس لانه جمع الممدود مثل
سماء واسمیة قفی به قفا زدن واز قفا بریدن گلوی گوسپند (ع ف اک ۲) یقال شاة قفیة ای مذبوحة من قفاها هذا عن ابی زید وقال غیره قفینة بالنون
الزائدة تقفیة در پی فرستادن یقال قفیت علی اثره بفلان ای اتبعته ایاه قوله تعالی ثم قفینا علی آثارهم برسلنا ومنه الکلام المقفی وسمیت قوافی
الشعر لان بعضها یتبع اثر بعض وحولیف القوافی نام شاعری وهو ابن معاویة بن عقبة والقافیة القفا ایضا وفی الحدیث یعقد الشیطان علی قافیة راس احدهم ثلث عقد
قفو در پی رفتن قفو بالضم مثله (ع ف اض ۲) و دشنام دادن بفحش و بدی صریح وفی الحدیث لا حد الا فی القفو البین و بکاری تباه انداختن کسی را والاسم القفوة بالکسر و لوا له

وبخش نهادن بجهت مهمان قفی تقفیة قفاوة انچه مهمانرا بدان گرامی کنند یقال منه تقفوته و اقتفیته به ایضا ای آثرته فهو مقتفی به او مؤثر مکرم والاسم
القفوة بالکسر یقال فلان قفوتی ای خیرتی او تهمتی کانه من الاضداد و قیل بمعنی قرفتی واقتفاه ای اختاره و اقتفی اثره و تقفاه ای تبعه لاافعل قفا الدهر ای ابدا
قلا + قلی بریان کردن گوشت وبست وجزآن (عع ف اک ۲) فهو مقلی قلو کذلک (عع ف اض ۲) فهو مقلو قلاء نعت ذلک قلیة علی فعیلة اسم منه وهو نوع
من الطعام قلاء ج مقلاة مقلی بالکسر فیهما تابه که قلیه بریان کنند و روی مقلیان مثنی مقالی ج وقلا العیر آتنه یقلوها قلوا ای ساقها وطردها قلی بالکسر والقصر
قلاء بالفتح والمد دشمنی وشمن داشتن (عع ف اک ۲) ویقلی بالفتح ایضا وهی لغة طی وتقلی ای تبغض مقلاء بالکسر علی مفعال وقلة بالتخفیف عودان یلعب
بهما الصبیان یعنی غوک چوب قلی قلو باختن غوک چوب (عع ف اض ۲ و ک ۲) واصل القلة قلو لانها من قلوت یقال قلوت القلة و قلیتها ای سقت والها
عوض کان الفراء یقول انما ضمّ اولها لیدل علی الواو قلات قلون بالضم والکسر ج قلو بالکسر خر سک قلی بالکسر آب اشنان قلولی تازاقلیلاء بلند بر آمدن
بر هوا یقال اقلولی الطائر واقلولی الرجل فی امره اذا انکمش واقلولت الحمر فی سرعتها وقلت الناقة براکبها قلوا اذا تقدمت به وقالی قلا موضعی وهما
اسمان جعلا واحدا قنا + قنوة قنیة بالضم والکسر فیهما جمع کردن گوسپند وجزآن بجهت خوردن خود (عع ف اض ۲ و ک ۲) قنیة بالکسر مال
نهاده یعنی مال قنیان بالضم والکسر الذی یتخذ قنیة وپردگی وخانه نشین کردن دختررا یقال قنیت الجاریة ای منعت من اللعب وسترت فی
البیت اقتناء ذخیره کردن وفی المثل لا تقتن من کلب سوء جروا قنی بالکسر والقصر خوشنود شدن وبی نیاز شدن (عع ک اف ۲) اقناء ذخیره نهادن
واقناه الله ای اعطاه ما یقتنی به من القنیة والنشب وخشنود کردن واقناه ای ارضاه واعطاه ما یسکن الیه ویقال من اعطی مائة من المعز فقد اعطی القنی ومن
اعطی مائة من الضأن فقد اعطی الغنی ومن اعطی مائة من الابل فقد اعطی المنی قنو بالکسر خوشه خرما قنوان اقناء ج قنا مقصور بالفتح ایضا خوشه خرما ونیزه قناة یکی قنوات
قنی علی فعول قناء علی فعال ج وکاریز ومهرهای پشت مقناة جائی که آفتاب نتابد بهمزه ولا نقیض مضحاة وکذلک مقنوة ویقال لا اقنوک قناوتک
بالکسر ای جزینک جزاءک ویقال مایقانینی هذا ای مایوافقنی مقاناة آمیختن چیزی باهم ودائم شدن یقال منه قانی له الشئ ای دام احمر قانئ وقان سخت
سرخ بهمزه ولاقنا کژی خرک بینی وپشت یقال هو اقنی وهی قنواء قنیان بالضم لازم شدن با چیزی یقال قنیت الحیاء بالکسر ای لزمته قوو + قوة
توانائی خلاف ضعف وتاه رسن قوی ج وتوانا شدن (عع ک اف ۲) یقال منه قوی الضعیف فهو قوی وتقوی وباز ایستادن باران تقویة توانائی
دادن وتوانا کردن ویقال قاویته فقویته ای غلبته شدید القوی یعنی استوار خلقت اقواء بدسنت وخشکی فرود آمدن وسپری شدن توشه ومنه قوله تعالی
ومتاعا للمقوین وخالی وخشک شدن منزل از مردم یقال اقوت الدار وتقویت ای خلت واقوی القوم صاروا بالقواء وفی المثل انقطع قوی من قاویة
وخداوند ستور توانا شدن یقال فلان قوی مقو فالقوی فی نفسه والمقوی فی دابته ومختلف شدن حرکت روی در شعر واقوی الشاعر قوا قواء بالقصر
والمد دشت بیابان خشک خالی منزل قواء خالی وبات القواء ای بات جائعا علی غیر طعم قو موضعی قوایة بالفتح زمین خشک مانده درمیان دو قطعه زمین
باران زده ویقال اشتری شرکا شیائم اقتووه ای تزایدوه حتی بلغ غایة ثمنه وقوقیت مثل ضوضیت ای صحت والدجاجة تقوقی ای تصیح قوقاة قیقاء مصدران
منه قیقاة بالکسر زمین درشت مر فی باب القاف قهی + اقهی الرجل من الطعام آرزو ناکردن طعام مثل اقهم قهوة خمر یقال سمیت بذلک لانها
تقهی ای تذهب بشهوة الطعام قاهی تیز خاطر (ضمیمه) قاهی سجع خصم اقرار کرد قتو بالفتح شتران وجزآن فراهم آوردن (عع ف اض ۲)
اقتناء مثله وخیار خوردن وکشنیز قتوی کسکری فراهم آمدن قثا خوردن چیزی که وقت خاییدن آواز برآید القثی القثو تقنجیه بریدن بدآب
بینی انداختن قرو بالفتح ای بامیدی پاک شدن (عع ف اض ۲) وقرا العصاه الارض مین رابعصا زدچنانکه اثرش باقی ماند واقرنی تاطح بعید
استواء قرزه کثبه مار یا مار دم بریده کج رفتار قراة ج وبازیچه است وقرا العب بها قرزی بالکسر بازی نامه قفزیة انداختن کوشتن المقاماة الموافقة
مایقامینی الشئ ما یوافقنی عن ابی عبید قیوان موضعی است بهبهه بلاد خولان + فصل الکاف کبو + کبو افتادن بر روی (عع ف اض ۲)
فهو کاب واذا حنذت الفرس فلم یعرق قیل کبا الفرس وکذلک اذا کثر الربو فی آتش تند سنگ آتش زنه وبرون آمدن وریختن انچه درکوزه باشد از
آب اکباء دو کردن یقال اکباه اذا دخن ولم یورد کبی ثوبه ای بخره وتکبی واکتبی ای تبخر کبا بالکسر والقصر کناسه روبه کباء ج اکباء شله کبون ج +
کباء بالمد نوعی از چوب خوشبو کبوة مثل وقفة باز ایستادن کبابه ویقال اکبیت النار ای سکن لهبها واکبیته ای غطاها الرماد والجمر تحته حیة

اذا ملئت وعليم سوق منها شيء البتة وفلان كابي الرماد اي عظيم الرماد نيهال كتو + كتو تي الرجل اذا بالغ في صفة نفسه من غير عمل وتتعتع ايضا كتو + كتوة
نام شاعري كندي + كدية بالضم زمين سخت يقال ضبّ كدية وجمعها كُدى واكدى الحافر اي بلغ الكدية فلا يمكنه ان يحفر ويقال حفر فاكدى اذا بلغ الصلب
الصلب كند ودرتنگ برآمدن نبات زمين يقال كدت الارض تكدو فهي كادية كدى نوعي از بيماري سگ بچه وتباه شدن معده شتر بچه از ناگوار دو كند شدن
ناخن انگشتان از كندن زمين (عع ك اف ۲) اكداء كم خير شدن ومنه قوله تعالى واعطى قليلا واكدى اي قطع القليل واكديت الرجل عن الشي اي رددته عنه
كذو + كذا چنين يقال فعلت كذا وكذا وچندين وهو كناية عن العدد فتنصب ما بعدها على التمييز يقال لي عنده كذا درهما كما تقول عندي عشرون درهما
كرا + كرى خواب (مع ك اف ۲) فهو كرٍ وهي كرية وهو كريان ايضا كرى كندن جوى (عع ك اف ۲ وف اك ۲) كرو برآوردن چاه ودست انداختن
اسپ در رفتن ونوعي از خراميدن رفتن زن وامرأة كرواء اي دقيقة الساقين ج كوى باختن (عع ف اض ۲) كرة بالضم گوى واصلها كرو ج كرين بالضم
والكسر وكرات ج اكراء تاخير كردن يقال منه اكريت العشاء اي اخرته ودراز كشيدن سخن يقال اكرينا الحديث الليلة اي اطلناه وافزودن وكم شدن وهو
من الاضداد وبكرايه دادن ستور وخانه را اكتراء بكرايه گرفتن استكراء كذا ري مثله كراء بالكسر والمد مزد وبمزد دادن ستور وجز آن مكاراة مثله فهو مكارٍ وهم
مكارون وذهبت الى المكارين ولا تقل المكاريين بالتشديد وفي الاضافة الى نفسك قلت مكاريّ مفتوحة الياء مشددة وهؤلاء مكاريّ سقطت نون
الجمع للاضافة وقلبت الواو ياء وفتحت ياءك وادغمت وبذا مكارٍ باي بالفتح يا انك كذلك القول في قاضيّ ورامي ونحوها كريّ خربنده وبكرايه دهنده وبكرايه
گيرنده كرية گياهي ودرخت ريگ كري شتر نرم آهسته رفتار كراء بالمد والفتح موضعي كروان بفتحتين طائري ويقال له الحبارى وآنرا چوبينه وشوات نيز
گويند كريّ نردي ويقال له اذا صيد اطرق كرى ان النعام في القرى كراوين ج كروان بالكسر ايضا ج على غير قياس كسو + كسوة بالكسر والضم جامه وپوشيدني
(عع ك اف ۲) كسي بالضم ج كسوة ثوبا اكسوه فاكتسى كساء بالكسر والمد گليم اكسية ج واصله كساو جاءت الواو بعد الالف فهمزت وتكسيت بالكساء لبسته والكاسي
بمعنى المكتسي كشي + كشية بالضم پيه سوسمار كشى بالضم ج كظو + كظا لحمه يكظو اي كثر واكتنز وحظا وبظا كذلك كفي + كفاية كارگزاري كردن (عع ف ا
ك ۲) يقال كفاه مؤنته وبس آمدن چيزي كفاك الشي اكتفاء بسنده كردن استكفاء كفايت خواستن يقال استكفيته فكفانيه مكافاة پاداش كردن ويقال رجل
مكافاتك اي كفايتك وهو كافٍ وكفيّ مثل سالم وسليم وهذا رجل كافيك من رجل ورجلان كافيك من رجلين ورجال كافيك من رجال وكفيك بتسكين الفاء
اي حسبك كفية بالضم روزگذار از قوت كُفى ج كلا + كلية بالضم گرده كلوة لغة فيه كليات وكلى ج وپشيزه كه بر توشه دان وجز آن دوزند كليتان من القوس دو نيزي
نزديك قبضه اند ودو طرف وهما ما عن يمين النصل وشماله ايضا كلية السحاب فرو دوي كُلي ج يقال انبعجت كُلاه كلى بر گرده زدن اكتلاء بر گرده رسيدن يقال كليته
فاكتلى اذا اصبت كليته كلب مكليّ سگ گرگاو ويرا همگاه وى بسر دن زده باشد يقال جاء فلان بنغضه حمر الكلى اي مهازيل كلا بالكسر وهو تاكيد اثنين نظير كل
في المجموع وهو اسم مفرد غير مثنى وقال الفراء هو مثنى وهو مأخوذ من كل فخففت اللام وزيدت الالف للتثنية وكذلك كلتا للمؤنث وخلا على مظهر فتقول جاءني
وجاءني كلا الرجلين وكلتا المرأتين ورأيت كلا الرجلين وكلتا المرأتين ومررت بكلا الرجلين وكلتا المرأتين بالالف في الاحوال الثلث واذا اتصلا بمضمر قلبت الالف
ياء في الجر والنصب وتبقى في الرفع على حالها تقول جاءني كلاهما ورأيت كليهما ومررت بكليهما وكذا المؤنث ولا يكونان الا مضافين ولا يتكلم منهما بواحد ولو تكلم لقيل
كل وكلت وكلان وكلتان واحتج بقول الشاعر شعر في كلت رجليها سلامى واحدة + كلتاهما مقرونة بزائدة + اراد في احدى رجليها فافرد وهذا القول ضعيف
عند البصريين لانه لو كان مثنى لوجب ان تنقلب الفه في النصب والجر ياء مع المظهر ولان معنى كلا مخالف لمعنى كل لان كلا للاحاطة وكلا يدل على شيء مخصوص واما هذا الشاعر
حذف الالف للضرورة وقدر انها زائدة وما يكون ضرورة لا يجوز ان يجعل حجة فثبت انه اسم مفرد كمعا الا انه وضع ليدل على التثنية كما ان قولك نحن اسم مفرد يدل على الاثنين فما عدا
ويدل على ذلك قول جرير شعر كلا يومي أمامة يوم صد + وان لم تاتها الا لماما + فان قيل لم صار كلا بالياء في الجر والنصب مع المضمر ولزمت الالف مع المظهر كما
لزمت في الرفع مع المضمر قيل له كان من حقها ان تكون بالالف على كل حال مثل عصا ومعا الا انها لما كانت لا تنفك عن الاضافة شبهت بعلى ولدى فلزومها الاضافة
جعلت بالياء مع المضمر في النصب والجر لان على لا تقع الا منصوبة او مجرورة ولا تستعمل مرفوعة فبقيت كلا في الرفع على اصلها مع المضمر لانها لم تشبه بعلى في هذه الحالة واما الف
كلتا التي في التانيث فان سيبويه يقول هي للتانيث والتاء بدل من لام الفعل وهي واو والاصل كلوا وانما ابدلت تاء لان التاء علم التانيث وهذا الالف في كلتا قد
تصير ياء مع المضمر فتخرج عن علم التانيث فصار في ابدال الواو تاء تاكيد للتانيث وقال ابو عمر الجرمي التاء ملحقة والالف لام الفعل وتقديرها

عنده نعتل ونسبتها کلنوی علی هذا القول فلما قالوا الکلوی واسقطوا التاء دل علی انهم اجروها مجری التاء التی فی اخت التی نسبتها اخوی کمی) + کمی نهان داشتن گواهی
(صح ف اک ح) یقال کمی الشهادة اکماءً مثله انکماء نهان شدن تکمی پوشیدن وتکمت الفتنة الناس اذا غشیتهم کمی مرد دلاور وسلاح پوشیده شده کماة ج +
کیمیا بالکسر والمد اصل زر وسیم ونام صناعتی وروی کنا + کنایة بالکسر سخن که بر غیر موضوع له خود دلالت کند یقال منه کنوت وکنیت بکذا عن کذا وهو کان
وهم کانون والکنیة بالضم والکسر واحدة الکنی والکنی فلان ابا بکر وفلان یکنی بابی عبدالله ولا یقال یکنی بعبدالله وکنیته ابا زید وبابی زید تکنیة وهو کنیه کما یقال سمیت
وکنا الرؤیا هی الامثال التی یضرب بها ملک الرؤیا یکنی بها عن عیان الامور کوا + کی داغ کردن (صح ف اک ۲) یقال آخر الدواء الکی والکوی هو وکواه بعینه
ای احد النظر الیه وکونه العقرب ای لدغته وکاویته ای شاتمته مثل کاوحته تکواة آهن داغ وفی المثل العیر یضرط والمکواة فی النار کوة روزن خانه کوی بالسد
والقصر ج کوی بالضم لغة فیها واحد با کوة بالضم کی مخففة معناه تا وهو للتعلیل والعاقبة کاللام وهو جواب قولک لم فعلت کذا فتقول کی یکون کذا وتنصب
الفعل المستقبل وتدخل علیها اللام ایضا فتقول لکی ویتصل بلا النفی کقوله تعالی لکیلا تاسوا کیت کیت معناه چنین چنین بفتح التاء وکسرها واصل التاء فیها
یاء فصارت تاء فی الوصل وحکی ابو عبیدة کان من الامر کیه کیه بالوصل ایضا وکیه کیه فی الوقف کما یقال له کهی + کماة ناقه بزرگ صخرة اکهی تام کوسه +
(صمیم) کاء ای بسخن وردنا ک ساخت (صح بفتحها) اکاء ای عنه کرببه کهی ای تباه کرد (صح ف اک ۲) کزمی افضل علی معتقیه کسی بالضم پائین سرین
وپایین هر چیز اکساء ج ورکب اکساءه ای سقط علی قفاه کشو بدندان گزیدن وبدهان کشیدن (صح ف اض م) کشیة بالضم پیه شکم سوسمار یا دمغزه آن و
قولهم اطعم اخاک کشیة الضب حث علی المواساة وقیل بل بهزاً به کصلی پس از بزرگی خوار شد (صح ف اک ۲) کعا بد دل شد (صح ف اض م) اکعا بد دلا
کامی منهزم کاعی بر وزن ومعنی کاعی الکفو والکفی کهدی الکفو کموی شب ماه روشن + فصل اللام لای + لای سختی وآهستگی
(صح بفتحها) الشیاء مثله لاواء بالمد سختی وفی الحدیث من کان له ثلاث بنات فصبر علی لاوائهن کن له حجابا من النار ویقال فعل بعد لای ای شدة
ولای ایضا ای ابطاء والتای الرجل ای فلس لای بوزن لعی گاو وحشی الآء ج لاءة علی لغاة مؤنث لای نام مردی لوی تصغیره منه لوی بن غالب
لای ایضا سختی در عیش لبی + تلبیة لبیک گفتن وسج یقال لبیت بالحج و لباته مهموز ایضا واصله بترک الهمزة وجواب دادن خواننده را قال یونس
بن حبیب ان لبیک لیس بمثنی وهو مثل علیک والیک و حکی ابو عبید عن الخلیل ان اصله الاقامة بالمکان یقال لبیت بالمکان والببت به اذا اقمت به ثم
قلبوا الباء الثانیة یاء کما قالوا تظنیت واصلها تظننت ویقال هو مثنی کما ذکر فی باب الباء ویقال بینهم الملبیة غیر مهموز ای متفاوضون لا یکتم بعضهم بعضا
انکارا لتی + التی آن زن وهو اسم مبهم للمؤنث کالذی للمذکر وهی معرفة ولا یقال بغیر الالف واللام للتنکیر ولا یتم الا بصلة وفیه ثلث لغات التی اللت بغیر
یاء واللت بالاسکان وکذلک فی تثنیتها ثلاث اللتان مخففة النون ومشددتها وبحذفها وفی جمعها خمس لغات اللاتی واللات بلا یاء واللواتی واللوات
واللوا باسقاط التاء وتصغیرها اللتیا بفتح الیاء وتشدیدها وفی تثنیة المصغر وجمعه حذفت الالف یقال اللتیان واللتیات وبعض الشعراء ادخل علی التی حرف النداء
وحروف النداء لا تدخل علی ما فیه الالف واللام الا فی قولنا یا الله وحده فکانه شبهها به حیث کانت الالف واللام غیر مفارقتین لها قال الشاعر شعر من اجلک
یا التی تیمت قلبی وانت بخیلة بالود عنی ویقال جاء بعد اللتیا والتی ووقع فی اللتیا والتی ای فی الداهیة لثی + لثی نمناک شدن جامه وجز آن (صح ک ۲)
فهو لث علی فعل ولثی الثوب سخنه ولثی الشجر ما یسیل منه کالصمغ فاذا جمد فهو سعرور والثت الشجرة ما حولها اذا کانت یقطر منها ماءه لثة بالکسر بن دندان وجمعها
لثی والهاء عوض من الیاء وجمعها لثات ولثی لحا + لحی بالفتح جای ریش کهوتی فوشیها لحیان وثلثه الحی علی افعل الا انهم کسروا الحاء لتسلم الیاء
ولحی بالضم جمع کثرة علی فعول مثل ثدی وثدی ولحی لحیة بالکسر ریش لحی بالضم والکسر لحیان بالکسر قبیلة رجل لحیانی بزرگ ریش والتحی الغلام ریش
برآورد وتلحی العمامة ای طوقها تحت الحنک وفی الحدیث نهی عن الاقتعاط وامر بالتلحی لحاء بالکسر المد پوست درخت وفی المثل بین العصا ولحائها که پوست
از چوب باز کردن (صح ف اض) لحی مثله (صح بفتحها) یقال لحوت العصا ولحیتها وایضا ملامت کردن فهو ملحی ای ملوم ولحاه الله ای لعنه وقبحه ولاحیته
ملاحاة ولحاء ای نازعته وفی المثل من لاحاک فقد عاداک وتلاحوا اذا تنازعوا لخا + لخی بیهوده بسیار گفتن الخی لغة منه وهی لخواء (صح ک افت ۳) وبعیر لخ
والخی وناقة لخواء اذا کانت احدی لحیته اعظم من الاخری الخی وعقاب لخواء لخی بالفتح والقصر داروی دان لخی مثله یقال منه لخوته ولخیته والخیته
بمعنی ای سعطته (صح ف اضوم وک م) لخی ایضا فرج آبناک ولا یقال الخیة بالالف ای اعطیته لخا بالکسر والمد نان تر نمادیه ومنه ملتحی الصبی اذا

اکل خبزا مبلولا لدمی + لدی نیز لغة فی لدن قوله تعالی والفیا سیدها لدی الباب اتصاله بالمضمرات کاتصال علی لدی + الذی آنکه و آنی مرد که
وهو اسم مبهم للمذکر ومبنی معرفة ولا یتم الا بصلة واصله لذی اُدخل علیه ال ثم الالف واللام عنها لا تنزعان منه للتنکیر وفیه اربع لغات الذی والذ بلا یاء والذ بسکون
الآخر والذی بتشدید الیاء وفی تثنیته ثلث لغات اللذان مشدد النون ومخففها واللذا وفی جمعها لغتان الذین بالنون فی الرفع والنصب والجر وبحذف
النون کلفظ الواحد قال الشاعر شعر وان الذی حانت بفلج دماؤهم هم القوم کل القوم یا ام خالد یعنی الذین ومنهم من یقول فی الرفع الذون وزعم بعضهم
ان اصله ذا لانک تقول ماذا رأیت بمعنی ما الذی رأیت وهذا بعید لان الکلمة ثلاثیة وتصغیر الذی اللذیا بفتح الذال وتشدید الیاء واللذیان واللذیون +
لطی + لطاة پیشانی ودائرة اللطاة گرد شموی که بر پیشانی اسپ جز آن باشد وگرانی یقال القی بلطاته ای بثقله لطاة ملطی بالکسر فیهما نوعی از سر شکستگی
لظی + لظی زبانهٔ آتش ونام دوزخ التظت النار وتلظت النار زبانه زد لعا + لعو بغی تیز شهوت یقال رجل لعو وکلبة لعوة ای حریصة لعوة قومی
از عرب ولعوة الجوع حدته ویقال للعاثر لعالک دعاء له بان ینتعش ولعوة ایضا سیاهی سر پستان وبه یسمی ذو لعوة وهو قیل من اقیال حمیر ویقال ما بها
لاعی قرو ای ما بها من یلحس عسا معناه ما بها احد ویقال خرجنا نتلعی ای نأخذ اللعاع وهو اول نبت خرج واصله نتلعع ابدلت من احدی العینات یاء
والعت الارض اخرجت اللعاع وتلعی العسل ای تعقد لغا + لغو بیهوده گفتن (ع ح ف ا ض ۲) لاغیة مثله وقوله تعالی لا تسمع فیها لاغیة ای کلمة ذات
لغو وهو مثل لابن وتامر واللغو فی الایمان ما لا یعقد علیه القلب قوله تعالی لا یؤاخذکم الله باللغو فی ایمانکم وهو قولک بلی والله ولا والله وانچه در حساب و شمار
نیاید از شتر بچه که در دیت داده شود بسبب حقارت و خردی وی و بانگ کردن سگ (ع ح ف ا ض ۲) لغی مثله (ع ک ا ف ۲) و آواز کردن و لغی به ای لهج
ولغی بالشراب ای اکثر منه الغاء باطل کردن واز شمار افگندن لغة بالضم نوع سخن واصلها لغو و لغی والهاء عوض وجمعها لغی ولغات وقال بعضهم سمعت
لغاتهم بالنصب تشبیها بالتاء التی توقف علیها بالهاء لغوی بالتحریک منسوب لغو + لفا + لفاء بالفتح والمد چیزی اندک و خسیس یقال رضی من الوفاء باللفاء
ای من حقه الوافی بالقلیل ولفاه حقه ای بخسه الفاء یافتن الفیته وجدته وتلافیته ای تدارکته لقا + لقاء بالکسر والمد لقی بالضم والقصر لُقی بالتشدید لقیان
بالضم والکسر دیدار کردن (ع ک ا ف ۲) لقیانة یکباره ولا تقل لقاءة فانها مولدة ولیست من کلام العرب القاء افگندن یقال القه من یدک والق به من یدک والقیت
الیه المودة وبالمودة والقیت علیه القیة کقولک القیت علیه احجیة کل ذلک یقال التقاء تلاقی دیدار کردن لقیة اسم فیه تلقی پیش آمدن استلقاء بر قفا خفتن وقوله تعالی
اذ تلقونه بالسنتکم ای یأخذه بعض عن بعض تلقا سوی و برابر و دیدار کردن لقی باندا خته القاع ج شقی لقی اتباع لقوة کجی دهان و روی از علت یقال منه
لقی الرجل فهو ملقو مجهولا و ناقه سبک بارگیرنده و عقاب ماده و بکسر اللام مثله لکی + لکی حریص شدن (ع ک ا ف ۲) ویقال لکیت بفلان ای لازمته
لمی + لمی سیاهی وام لب وهو من الحسن والملاحة (ع ک ا ف ۲) وهو المی وهی لمیاء ظل المی کثیف اسود شجر المی الظلال من الخضرة والتمی لونه مثل
التمع وربما یهمز ولمة الرجل بالضم ترب و شکل یعنی همزاد و مانند مرد والهاء عوض وفی الحدیث لیتزوج الرجل لمته و گروه یاران از سه تا ده لوی + لی
تافتن رسن وجز آن (ع ح ف ا ک ۲) یقال لویت الحبل ای فتلته ولوی رأسه والوی رأسه ای امال واعرض قوله تعالی وان تلووا او تعرضوا قال ابن عباس
رضی الله عنهما هو القاضی یکون لیه واعراضه لاحد الخصمین علی الآخر وقد قری بواو واحدة مضمومة اللام من ولیت قال مجاهد ان تلووا الشهادة فتقیموها او
تعرضوا عنها فتترکوها ولوت الناقة ذنبها والوت بذنبها اذا حرکتها وذنب الوی ناقته لی لیان بالفتح فیهما وام ناگزاردن و دار دار کردن و لویت
اعناق الرجال فی الخصومة شدد للکثرة والمبالغة قال الله تعالی لووا رؤسهم والتوی وتلوی بمعنی اعرض + ولویته علیه ای اثرته علیه ولوی علیه ای
عطف ولوی الرمل بالکسر والقصر منقطعه والوی القوم ای صاروا الی لوی الرمل ویقال الویتم فانزلوا وهما لویان والجمع الویة لواء بالمد والکسر علم ای
الرایة التی لا یمسکها الا صاحب الجیش الویة ج علم های ... ولوی بالفتح والقصر پیچش شکم ویقال منه لوی بطنه بالکسر لوی علی فعیل گیاه نیم مرده وقد الوی البقل
ای ذبل لویة طعام نهاده بخش کسی والتوت المرأة لویة الوی لحقها ای ذهب به والوی بثوبه اذا لمع واشار والوت به عنقاء مغرب ذهبت به الوی مرد تنها گوشه گیرنده
وذنب الوی معطوف خلقة مثل ذنب العنز واللاؤن جمع الذی من غیر لفظه بمعنی الذین واللائین فی النصب والجر واللاء بلا نون واللای همه مردان وزنان
یستویان فیهما واللاء بلا یاء ولا همز کذلک لکن هذه للنساء خاصة لها + لهاة کام لهی ج لهوات لهیات بفتحتین فیهما الضا ج لهوة بالضم خورش
... یعنی یک مشت از حبوب یقال منه الهیت فی الرحی لهی ج وعطاء ویقال انه لمعطاء اللهی ای جواد یعطی الکثیر لهی لهیان بالضم فیهما

شکیفتن از چیزی و روی گردانیدن از وی (عع ک امف ۲) الماء مشغول کردن الداء به و تماه به ای جعله لهوا بازی کردن (عع ف اض ۴) تلهی کذلک وتلاهوا
الهی بعضهم ببعض و جماع کردن و منه قوله تعالی لو اردنا ان نتخذ لهوا قالوا امرأة ویقال ام لدا ویقال الهی عنه اترکه وفی الحدیث فی البلل بعد الوضوء اله عنه قال الاصمعی
اله عنه و منه لمعنی و فلان لهو علی الخیر علی فعول الهیة بازیچه کما یقال اجیبة وهی افعولة ویقال هم لهاء مائة مثل زهاء مائة **لیی + لیاء** بالکسر والمد نوعی از حبوب سپید
مانند نخود وا ذا وسفت المرأة بالبیاض قلت کانها لیاءة لیاء بالقصر زمین که از آب دور باشد (**ضمیمه لهی** من الطعام ای کثر منه (عع ک ا مف ۲)
اللبایة بالضم شجر الامطی ولبی مصغرا کسمی ابن لبا کعلی ولای بن ثور صحابیان آبی کحنی و شیلث نام جائی **لبو** کعد و ابن عبد القیس قدیم پیوان نام کوهی
لبوة کعنوة وتکسر و کسمرة و تعنات ولب ولبة مخففین ماده شیر **التجی** الی غیر قومه ای ادعی لسا اکل اکلا شدیدا یعنی بسیار خورد (عع ف اض ۲) **لشا**
بعد بزرگی خوار شد (عع ف اض ۲) لشی کغنی بسیار دوشنده **لضاه** والیه ای انضم الیه لریبة وقضا المرأة زن را دشنام داد ولقی الیه انضم الیه لریبة
(عع ف اک ۲ و ک اف ۲) خصی لبی لقی اتباع **لضا** بزیرکی ره نمائی کرد (عع ف اض ۲) **لطا** بتنگی یا بغاری پناه گرفت (عع ف اض ۲) **فصل**
المیم ماأ + مأو مأی فراخ کردن پوست را کشیدن (عع بفتحها) و تمأی الجلد ای اتسع مائة صد واصلها مأی مثل معی والهاء عوض من الیاء مئون
متون بالضم والکسر و مئات مثل معات ج قال سیبویه یقال ثلثمائة وکان حقه ان یقال ثلثمآتین او مئات کما تقول ثلثة آلاف علی الجمع و نحو ثلثة
رجال وعشرة رجال ولکنهم شبهوه باحد عشر وثلثة عشر ومن قال مائین ج بالتنوین مرفوعة النون ففی تقدیره قولان احدهما فعلین مثال غسلین وهو
قول الاخفش وهو شاذ والاخر فعیل بکسر الفاء منه لکسر ما بعدها واصله مئی مثال عصی فابدل من الیاء نونا وامأی القوم ای صاروا مائة وامأیتهم انا وامأت
غنم فلان اذا صارت مائة وامأیتها لک ای جعلتها لک مائة مواء بانگ کردن گربه (عع ف اض ۲) تمأی تباهی کردن میان قومی (عع بفتحها) یقال تمأی
بینهم ای افسد وتماتی ای فسد **متو + متوت** الشیء مدوته تمتی کشیدن کمان **محا + محو** پاک کردن نبشته ونقش از لوح (عع ف اض ۲ وبفتحها)
فهو محو و محی صارت الواو یاء لکسرة ما قبلها فادغمت فی الیاء التی هی لام الفعل انمحا سوده شدن و پاک شدن وامحی وامتحی لمعنی والثانی لغة ضعیفة
محوة باد شمال وهی معرفة بلا الف ولام غیر منصرف ویقال ترکت الارض محوة واحدة اذا طبقها المطر ممحاة بالکسر خرقة پاک کردنی محو الصیا نام موضعی
محی + تمحیت من الشیء وامحیت منه اذا تبرأت منه و تحرجت **مدی + مدی** غایت یقال قطعة ارض قدر مدی البصر وقدره مد البصر ایضا بالتشدید
مدی علی فعیل حوض که گرداگرد وی سنگ نه نهاده باشند امدیة ج مدیه بالضم والکسر شنه مدیات مدی ج مدی بالضم پیمانه اهل شام امداء ج مدی
مذی آب مرد که بوقت بلاعبت آید یقال مذی الرجل وامذی ویقال کل ذکر یمذی وکل انثی تقذی (عع ف اک ۲) مذاء بالکسر والمد ملاعبت کردن با یکدیگر
که مذی آرد وفی الحدیث الغیرة من الایمان والمذاء من النفاق قال ابو عبیدة هو ان یجمع الرجل بین رجال ونساء یخلیهم یماذی بعضهم بعضا وقال
الاموی مذی وودی ومنی کلاهن مشددات ومذیت فرسی وامذیته ای ارسلته فی المرعی ماذی عسل سفید ماذیة زره سفید و نرم و خمر آسان خوار مرا ج مرو
جمع مروة وهی حجرة بیضا براقة تقدح منها النار ونوعی از ریاحین مروان نام مردی مرو ایضا نام شهری از خراسان مروزی منسوب الیه علی غیر قیاس
وهم مراوزه وثوب مروی علی القیاس مروراة بیابان مروریات مرار ی ج مروة ایضا نام جائی بمکه مری سودن سر پستان (عع ف اکما)
ام را به بسیار شدن شیر ناقه مری علی فعیل غیر مهموز ناقه بسیار شیر مرایا ج مریت الفرس اذا استخرجت من الفرس ما عنده من الجری بسوط او غیره مریة
بالکسر اسم فیه وشک وقد یضم وقری بهما قوله تعالی فلا تک فی مریة منه ومری الفرس بیده اذا حرکها علی الارض والریح تمری السحاب وتمتریه ای تستدره
ومراه حقه ای جحده وقری قوله تعالی افتمرونه علی ما یری ومار یت الرجل مراء اذا جادلته امتراء ترود وشیدن شیر و بشک شدن تماری کذلک ماریة
نام زنی ونام مادر ابراهیم فرزند رسول الله صلعم ماریة بالتشدید سنگ خوار و فی المثل هذه ولدنا القرطی ماریة **مزو + مزیة** فزونی مزایا ج یقال له علیک
مزیة ای فضیلة ولا یبنی منه فعل **مسا + مساء** بالمد شبانگاه وخلاف صباح امسا شبانگاه کردن قال الشاعر شعر الحمد لله ممسانا ومصبحنا بالخیر
صبحنا ربی ومسانا الاثر هما مصدران وموضعان ایضا والاسم فیهما مسی وصبح ویقال اتیته لمسی خامسة بالضم والکسر لغة فیه واتیته مسیانا وهو تصغیر
مساء واتیته امسیة کل یوم واتیته مسی امس ای عشیة المساء من امس کل ذلک بالضم مسی بالفتح بیرون آوردن نطفه از رحم
علی ما فسر فی المسط یقال مساه یمسیه (عع ف اک ۲) ومسیت الناقة ومسوت علیها اذا اسطوت علیها واخرجت ولدها **مشی + مشی**

لبه الحا ... شی کالعصر ... فوعفت به المرأة ... منها التمیمة ... البعیدة ... کذا

مشیة بهیمی ورفتن لازم ومتعدی (ع ع ف اک ۲) امشاء رواندن و با مواشی بسیار شدن ماشیة ستور و ستور بسیار ز و مواشی جمع مشاء بالفتح والمد بسیار فرزند شدن
زن (ع ع ف اک ۲) وتمشت فیه حمیا الکاس ای دبت وجرت مشو و مشی داروی مسهل و منه تمشیت و امشانی الدواء مصو + مصوا مرزن لاغر سرین
مضاء + مضی بالضم و فتح گذشتن یقال مضی علی الشی ای ذهب مضی فی الامر مضاء ای نفذ ویقال مضیت علی الامر مضیا و مضوت علی الامر مضوا بالضم والفتح مثل
وقود و صعود و هذا امر ممضو علیه یامضی قاطع امضاء درگذرانیدن تمضی درگذشتن مضواء مثال صعداء تقدم کردن (ع ع ف اک ۲) قال الشاعر ع
فاذا تخنس مضی علی مضوائه + مطو + مطا بالقصر پشت امطاء ج مطیة بارگی مذکر و مؤنث مطی واحد و جمع ایضا مطایا ج تمطی خرامیدن و بازیدن
ویقال هو ماخوذ من المطیطة وهو الماء الخاثر فی اسفل الحوض لانه یتمطط ای یتمدد و هو مثل تظنیت من الظن و تقضیت من التقضض مطواء مثال صعداء
وهو التمطی مطو کشیدن یقال منه مطوت بالقوم اذا مددت بهم فی السیر امطاء امتطاء بارگی گرفتن یقال امتطینا ها ای جعلنا ها مطایانا مطو بالکسر خوشه
خرما مطاء ج مثل جرو و جراء و نظیر هر چیزی و یاروی یقال نادیت مطوی ای صاحبی مطوای ای صاحبای معاء + معی بالکسر والقصر روده امعاء
ج وفی الحدیث ان المومن یاکل فی معی واحد والکافر یاکل فی سبعة امعاء یعنی ان المومن یاکل من وجه واحد وهو الحلال والکافر یاکل من وجوه ولایبالی
ماکل ومن این اکل و آب تنگ یعنی جای ایستادن آب در قعر معو رطب رسیده معوة یکی یقال منه امعت النخلة رسانید نخل رطب را معوة ایضا رطب نیم پخته
مقو + مقی روشن کردن شمشیر و طشت و آئینه و دندان و نگاه داشتن (ع ع ف اض ۲) یقال امق فاک ای صنه نظیفا ای نظیفا ماک + مکو + مکاء
بالضم والمد شخولیدن تموکه ترنگ (ع ع ف اض ۲) قوله تعالی وما کان صلوتهم عند البیت الا مکاء و تصدیة و مکت استه ای ضرطت مکاء بالضم والتشدید
مرغی مکاکی ج مکا بالقصر والفتح سوراخ خرگوش و روباه و مانند آن مکو کذلک امکاء ج وتمکی الفرس ای فاحک علیه برکبتة مکا ایضا شوخ گرفتن دست اکار
(ع ع ک اد ۲) میکائیل فرشته روزی وهما اسمان اضیف احدهما الی الآخر میکائین لغة فیه مهموزا و غیر مهموز و میکال لغة فیه ایضا ملو یقال ملاک
الله حبیبک ای متعک به و اعاشک معه طویلا و تملیت عمری ای تمتعت به ویقال لمن لبس الجدید ابلیت جدیدا و تملیت حبیبا ای عشت معه ملاوة من دهر
وتمتعت به و اقمت عنده ملاوة من الدهر بثلث لغات ای حینا و برهة و کذلک ملوة بثلث لغات ملی پارة از دهر یقال اقام ملیا من الدهر قوله تعالی واهجرنی
ملیا ای طویلا و مضی ملی من النهار ای ساعة طویلة ملا بالقصر صحرا ملوان روز و شب واحدهما ملا املاء زمان دادن یقال املاه الله و روزگار دراز گذاشتن
یقال املیت له فی غیه ای اطلت قوله تعالی و املی لهم و دراز رسن گذاشتن ستور را یقال املیت للبعیر ای وسعت له فی قیده و کتاب املا کردن یقال املیت
الکتاب و امللته املیه و امله لغتان جیدتان جاء بهما القرآن استملاء املا خواستن مناء + منا بالقصر یکمن منوان و دو من امناء ج وهو افصح من المن
بالتشدید و اندازه یقال منی له المانی ای قدر القادر و یقال داری منا دار فلان ای مقابلتهما منی آب مرد و هو مشدد بخلاف مذی و ودی وهما مخففان
منی امنا منی انداختن و قوله تعالی من منی یمنی قری بالتاء علی النطفة تاویلا و بالیاء علی المنی ظاهرا استمناء منی بیرون آوردن خواستن منیة ای الموت
والاجل لانها مقدرة منایا ج منیة بالضم آرزو منی ج و منیة الناقة الایام التی یعرف فیها لقاحها من حیالها یقال هی فی منیتها و قد استمنی للفحل منی بالکسر
والقصر موضعی بمکه که قربان درانجا کنند و هو مذکر یصرف و امتنی القوم اذا اتوا منی ج امنی القوم کذلک امنیة آرزو امانی ج تمنی آرزو بردن و خواندن نبشته قوله
تعالی و منهم امیون لایعلمون الکتاب الا امانی ویقال هذا الشی رویته ام تمنیته و فلان یتمنی الاحادیث ای یفتعلها و هو مقلوب من المین و هو الکذب ویقال
منوته و منیته اذا ابتلیته و یقال لاامنینک منا وتک ای لاجزینک جزاء ک تمنیة آرزو آوردن و آرزو در دل افگندن قوله تعالی ولامنینهم ولامرنهم
مماناة دراز کشیدن و انتظار کردن و مکافات کردن یقال ماینتک بلا همزای کافاتک مناة نام بتی منوی منسوب الیه عبد مناة و زید بن مناة و هی تمد و
تقصر موو + موماة دشت بی آب موامی ج و اصلها مومو و هو مضاعف علی فعللة فقلبت واوها الفا لتحرکها و انفتاح ما قبلها مهو + مهاة گاو دشتی مها
بالقصر ج مهوات کذلک مهاة بلور مهیات مهوات ج مهاة بالضم آب فحل در رحم ناقه و هو من الیاء مهی ج مثل سطبة و رطب و تمرة و تمر مهو شیر تنک
با آب و شمشیر تنک روی و پدر حیی از عبد القیس و فی المثل اکذب صفقة من شیخ مهو مهاوة آب ناک شدن شیر (ع ع بضما) یقال مهو اللبن امهیته اللبن
و ناقة ممهاء رقیقة اللبن نطفة مهوة ای رقیقة مهاء بالمد کرشی و عیب امهاء تیز کردن آهن و آب دادن تیغ را و گرم کردن اسپ را بتاختن و یقال حفر البئر
حتی امهی لغة فی اماه علی القلب مهی + میة دختی نام زنی (ضیمها) مزی گردن کشی کرد (ع ع ف اک ۲) مزاة خبر کنندگان مزی کنفی

مرد دانا لمزیۃ ستودن قعد عنی بازیا و متمازیا ای غالقا بعیداً مغا السنور گربہ بانگ زند (ع ع ف ا ضرع) المغی فی الادیم نرمی ورانبان قد تمغی

تمغیا المغی فی الانسان ان تقول فیہ مالیس فیہ امانا زلاً او جاداً والماغیۃ المریبۃ ومغیت کسمیت تغیت یعنی سخن واضح گفتم مقیت اسنانی مقوتھا

ومقی الطست مقیا واتقہ مقیتک مالک ای صنہ ماقہ گوشہ چشم مھی تیز کردن کارد (ع ع ف اک ۲) امھاء وامتھاء مثلہ تمھی آبی ست مر تنی عیس ادہم

یستمھون فی الہواء ای یخرقون الصفوف فی الحروب فلا یقدر علیھم ❊ **فصل النون** **نأی** + **نأی** دور شدن یقال نأیتہ ونأیت عنہ ای بعدت

(ع ع بفتحھما) وانأیتہ فانتأی ای ابعدتہ فبعد تنائی ای تباعد منتأی موضع دور نؤی بالضم چوبچہ گرد اگرد خرگاہ منتأی ایضا مثلہ نؤی نئی علی فعول ج +

نہی کذلک آناء ایضاج وبتقدیم الہمزۃ ایضا علی القلب آنار مثل آبار وآبار یقال منہ نأیت نؤیا وانتأیت نؤیا بالمعنی نوی بفتح الہمزۃ لغۃ فی نؤی ویقال

ان نؤیک ای اصلحہ وإذا وقفت علیہ وقلت نہ مثال زندیدا وإذا وقفت علیہ قلت رہ زیدا ویقال ایضا أنا نؤیک مثال انع نعیک **نبو** + **نبو**

نبو آرام نایافتن و دور شدن از جائی (ع ع ف اض ع) یقال نبا عنی وانبیتہ انا دفعتہ عن نفسی وصوافق ناآمدن جای کسی را یقال نبابہ المنزل

والفراش ای لم یوافقہ و بازجستن تیغ از زخمگاہ و کار نکردن آن یقال نبا السیف اذا لم یعمل فی الضریبۃ ونبا بصری عن الشئ نابیۃ کمان کہ از زہ دور دا

دور باشد نبوۃ نباوۃ برآمدن وبلند شدن وزمین بلند نبی پیغامبر وساغ ان یکون ماخوذا منہ غیر مہموز وہو فعیل بمعنی مفعول ای انہ شُرِّف علی الخلق

کلہ تصغیرہ نُبَیّ انبیاء ج ناب پشتہ نُبی ج مثل غاز وغزی **نتو** + **نتو** کشتی بان نواتی ج **نثو** + **نثا** بالقصر خبر نثو فاش کردن خبر (ع ع ف

ضرع) وتناثوا الشئ ای تذاکروہ **نجو** + **نجاء** بالمد ونجاۃ رستن (ع ع ف اض ع) یقال الصدق منجاۃ انجاء تنجیۃ رہانیدن وقرئ بہما قولہ تعالے

فالیوم ننجیک ببدنک المعنی لانفعل بل نہلکک فاضمر قولہ لانفعل وقال بعضہم ننجیک ای نوقعک علی نجوۃ من الارض فنظہرک لانہ قال ببدنک ولم یقل

بروحک نجاء بالمد ایضا شتافتن دور کشتن ناجیۃ نجاۃ ناقہ تیز رو بعیر ناج نجاء استنجی ای اسرع وفی الحدیث اذا سافرتم فی الجدب فاستنجوا انبونا حقہ

قومی از عرب ناجی منسوب بوی نجدت بار ویا وبجوت فلانا اذا استنکہتہ نجو سرگین ودہ وہرچہ از شکم بیرون آید وانجی ای احدث ویقال شرب دوا

فما انجاہ ای ما اقامہ ونجا الغائط ینجو نفسہ ای خرج نجو ایضا ابری کہ باران از وی رفتہ باشد نجا بالکسر والمد ج وبریدن درخت را یقال نجوت غصون

الشجرۃ ای قطعتہا وراز وراز گفتن باہم یقال نجوتہ نجوا ای ساررتہ نجا بالقصر پوست وپوست باز کردن یقال نجوت جلدہ وانجیتہ ای سلختہ ویقال

انجو عنہا نجا الجلد اضاف النجا الی الجلد لان العرب تضیف الشئ الی نفسہ اذا اختلف اللفظان کقولہم حق الیقین چوبہای ہودج وفلان فی ارض نجاۃ یستنجی

من شجرہا العصی والقصی انجاء بریدن فرمودن درخت را وبریدن یقال انجنی غصنا ای اقطع لی وباز گشتن از بنجاۃ شاخ درخت نجا ج نجوۃ نجاۃ زمین

وجای بلند تنجیۃ انباشتن زمین را وبلند کردن آن نجواء مثال غلواء بازیدن ویقال بینی وبینہ نجاوۃ من الارض ای سعۃ استنجاء بالیدن موضع نجو و

شستن آن واستنجی الوتر ای مد القوس رطب برچیدن وبریدن درخت از بیخ واستنجی الناس فی کل وجہ اذا اصابوا الرطب مناجاۃ باہم راز گفتن

انتجاء کذلک وفی الحدیث ما انتجیتہ ولکن اللہ انتجاہ ای ان اللہ امرنی ان اناجیہ وانتجی القوم وتناجوا ای تساروا وانتجیتہ ایضا اذا خصصتہ بمناجاتک

والاسم النجوی وقولہ تعالی واذ ہم نجوی فجعلہم ہم النجوی وانما النجوی فعلہم کما تقول قوم رضی انما الرضی فعلہم نجی علی فعیل ہمراز انجیۃ ج قال الاخفش

قد یکون النجی جماعۃ مثل الصدیق قال اللہ تعالی خلصوا نجیا وقال الفراء وقد یکون النجی والنجوی اسما ومصدرا نجا **نحو** + **نحو** سوی وراہ انحاء نحو ج وآہنگ

کردن (ع ع ف اض ع وبفتحہما) یقال نحوت نحوک ای قصدت قصدک وبرگردانیدن یقال نحوت بصری الیہ ای صرفت واعراب سخن عرب یقال ان الحسن

نحوک فی الکلام شبہ نحو قومی از عرب انحیت عنہ بصری ای عدلتہ وانحی فی سیرہ ای اعتمد علی الجانب الایسر والانتحاء مثلہ ہذا ہو الاصل ثم صار الانتحاء

الاعتماد والمیل فی کل وجہ انتحیت لفلان ای عرضت لہ وانتحیت علی حلقہ السکین ای عرضت ونحیتہ عن موضعہ تنحیۃ فتنحی نحی بالکسر مشک روغن انحاء

ج وفی المثل اشغل من ذات النحیین یقال ہی امراۃ من تیم اللہ بن ثعلبۃ تبیع السمن فی الجاہلیۃ فجاءت بنحیین من سمن فجاء رجل من انصار اسمہ خوات بن جبیر

فساومہا فحلت نحیا ملوا فقال امسکیہ حتی انظر الی غیرہ ثم حل آخر وقال لہا امسکیہ فلما شغل یدیہا ساورہا فقضی منہا ما اراد وہرب ثم اسلم الانصاری

وشہد بدرا فقال لہ رسول اللہ صلعم یا خوات کیف کان شرادک وتبسم رسول اللہ صلعم فقال یا رسول اللہ صلعم قد رزق اللہ خیرا واعوذ باللہ من الحور

بعد الکور اہل المنحاۃ بیگانگان منحاۃ راہ آب کش ناحیۃ کرانہ نواحی ج **نخو** + **نخوۃ** ناز وتکبر یقال انتخی علینا ای افتخر وتعظم **ندا** + **نداء** بالکسر

۵ والنجاء للمنتھی ... المھملۃ وھذا الجوھری ...

والمد آواز دادن وخواندن وقد يضم ايضا مثل دعاء ورغاء مناداة مثله وتنادوا اي نادى بعضهم بعضا وايضا تجالسوا في النادي وناداه اي عاشره
وجالسه في النادي ايضا ندي ندوة نادٍ منتدى انجمن ومنه سميت دار الندوة التي بمكة بناها قصي لانهم كانوا يندون فيها للمشاورة اي يجتمعون قوله تعالى
فليدع ناديه يريد عشيرته وهم اهل النادي وهو المكان والمجمع فسماه به كما تقول تقوض المجلس يعني تفرق ندو بانجمن حاضر شدن (ع ف اض ٢) انتداء مثله وحاضر
آوردن مردم را لازم ومتعد وجوانمردي كردن ودادن والندى اسم منه يقال فلان يسن للناس الندى اي العطاء وهو ندي الكف اي سخي جواد وچرا كردن
ستور ميان نهل وعلل يعني ميان دو نوبت آب يقال منه ندت الناقة والابل وتندت فهي نادية وندتيها وانديتها انا والموضع مندى وكشش كردن
ناقه باصل خود يقال هذه الناقة تندو الى نوق كرام اي تسرع اليها في النسب ندوة بالضم آبخور منديات اي مخزيات ويقال ما نديت بشيء تكرهه ندى بالقصر
عطا يقال هو اندى منه اي اسخى منه وهو ندٍ اي سخي وتندى اي تسخى ولا تقل تندى على اصحابه وغايت هر چيز مثل مدى وبعد ذهاب الصوت يقال هو اندى
صوتا اي بعيد الصوت وپيه وترى نداوة مثله وباران انداء ج اندية مثله وهو شاذ ونم يقال ارض ندية على فعلة وشجر نديان وعلف ونم وترى روز و
سدى نم وترى شب وهما يضربان مثلا للجود ندي الشيء اذا ابتل فهو ندٍ واندية ونديته انا ايضا **نزو** + **نزوان** برجستن وكشش كردن به چيزى (ع ف
ض ٢) نزاء بالكسر والمد برجستن نر بر ماده وذلك في الحافر والظلف والسباع وانزاه ونزاه غيره نزاء بالضم والمد نوعي از بيماري گوسپند وقلبي ينزو
الى كذا اي ينازع اليه تنزى اي توثب وتسرع نازية كاسه پهن **نسا** + **نسوة** بالضم والكسر نساء نسوان بالكسر فيهما زنان وهن جمع امرأة لا من لفظها كما
يقال خلفة ومخاض وذلك داو لتك نسية تصغير نسوة نسيات تصغير جمع الجمع نسيان بالكسر فراموشي وفراموش كردن (ع ك اف ٢) ومانند قوله
تعالى نسوا الله فنسيهم اي تركهم نسيان بالفتح آنكه فراموشي بر وي غالب باشد تنسيه انساء فراموش گردانيدن چيزي بر كسي يقال انسانيه الله ونسانيه وقوله تعالى وما انسانيه
الا الشيطان تناسي فراموشي نمودن قوله تعالى ولا تنسوا الفضل واجاز بعضهم الهمز فيه قال المبرد كل واو مضمومة لك ان تهمزها الا واحدة فانهم اختلفوا فيها
وهي قوله تعالى ولا تنسوا الفضل بينكم وما اشبهها من واو الجمع والاختيار ترك الهمزة في الجميع واصله تنسيوا فسكنت الياء واسقطت لاجتماع الساكنين فلما
احتيج الى تحريك الواو ردت فيها ضمة الياء نسا بالفتح والقصر رگ ران تا پاشنه ويقال له عرق النسا ولا يقال عرق الاكحل وهما نسيان ونسوان الجمع
انساء ومنه نسي الرجل فهو نسي اذا اشتكى نساه ونسيته فهو منسي اذا اصبت نساه نسي بالفتح والكسر كوك حيض وآنچه ماند به فراموشي يا انداختن منزل كه
كرده باشند از وي يقال تتبعوا انساءكم وقرئ قوله تعالى بالفتح وكنت نسيا منسيا **نشو** + **نشا** بالقصر بوى خوش ونشاسته فارسي معرب حذف شطره
كما قالوا للمنازل منا نشوة بالكسر بوى خوش زدن وبوييدن استنشاء مثله وبر رسيدن ودانستن خبر يقال نشيت هذا الخبر اي نظرت من اين جاء ويقال
من اين نشيت هذا الخبر اي من اين علمته (ع ك اف ٢) رجل نشيان للاخبار اي متفحص لها اصله واوي الا انه قلبت الواو ياء فرقا بينه وبين نشوان نشوة
بالفتح مستي نشوان مست وانتشى اي سكر **نصا** + **ناصية** موى پيشاني نواصي ج ناصاة مثله بلغة طي ونصوته اي قبضته على ناصيته (ع ف اض ٢)
قالت عائشة رضي الله عنها مالكم تنصون ميتكم اي تمدون ناصيته كانها كرهت تسريح رأس الميت ونواصي الناس اشرافهم نصية گزيدگان مردم وستور
وجز آن يقال هذه نصيتي وانتصيته اي اخترته وتنصيت بني فلان تنصيتهم اذا تزوجت في الذروة والناصية منهم وتنصت المرأة اي رجلت شعرها وانتصى الشعر
اي طال + نصي گياهي وهو ما دام رطبا يسمى نصيا فاذا ابيض فهو طريفة واذا ضخم ويبس فهو الحلي ويقال انصت الارض بسيار نصي شد وهذه فلاة تناصي
فلاة اي تتصل بها مناصاة موى پيشاني يكديگر را گرفتن **نضا** **نضو** بالكسر ستور لاغر انضاء ج نضوة مؤنثه وقد انضتها الاسفار فهي منضاة وجامه كهنه انضاء
لاغر كردن انضاء وتنضاه بمعنى وستور لاغر دادن كسي را وكهنه كردن جامه را انتضاء كهنه كردن جامه وبركشيدن شمشير نضي گذشتن اسپ از اسپان ودور رفتن ودر گذشتن
تير وبيرون كردن جامه از كسي وبركشيدن شمشير وبريدن شهرها ومنازل ورفتن ودور شدن رنگ حنا وجز آن نضو السهم بالكسر تنه تير يعني از پيكان
تا پر نضي كذلك انضاء اللجام آهن هاي لگام نضي على فعيل تير قمار بيكاره نا داشته وپيكان تير وميان كتف وگردن **نطو** + **نطو** دوري ارض نطية و
مكان نطي نعت منه وتناطيت الرجال اي تمرست بهم ويقال بلدة نياط ونطي اي طريقها بعيد انطاء وهو الاعطاء بلغة اهل اليمن انطاة نام حصاري
به خيبر **نعا** + **نعي** خبر مرگ وخبر مرگ دادن نعيان بالضم كذلك يقال منه نعاه له (ع بفتحهما) نعي على فعيل خبر مرگ وخبر آرنده وبد خبر دهنده ناعي
كذلك ناعية مؤنث ويقال نعاء فلانا اي انعه واظهر خبر وفاته مبنية على الكسر مثل دراك ونزال وفي الحديث يا نعاء العرب اي انعهم

همسنگ ایضاً خبر مرکب یقال ماکان منعاه منعاة واحدة ولکنه کان مناعی وتناعی بنو فلان اذا نعوا قتلاهم واستنعی ای تقدم واستنعیت الشاة
اذا تقدمتها ودعوتها لتتبعک واستنعی بفلان الشر اذا تتابع به الشر واستنعی به حب الخمر ای تمادی به استنعی ذکره ای شاع واستنعی الابل والقوم
اذا تفرقوا من شیء وانتشروا نغو شنو گفتگی نغیح شنفر نغی ویقال سکت فلان فما نغی بحرف اما نبس نغیة آواز وسخن خوش وخبر نخست از هر چیز مناغاة
باکسی بقرب سخن نرم گفتن والمرآة تناغی صبیها ای تکلمه بما یعجبه ویسره وهذا الجبل یناغی السماء ای یدانیها لطوله نفی + نفی راندن وودور کردن ورسید
لازم ومتعد (ع ف ک ۲) یقال نفاه فانتفی ونفی ایضاً ویقال هذا ینافی ذلک وهما یتنافیان نفوة نفیه بالکسر فیهما رانده ودور کرده نفایة بالضم چیزی
بلا به وزنده فنفی المطر علی فصیل اینفیه ویرشه وانچه از دلو چکد وشاشد از آب نفی الریح خاک گرد آمده از باد درین های درخت نفیان مثله وشبه
به ما یتطرف من معظم الجیش یقال اتانی نفیکم ای وعیدکم الذی توعدوننی نقا + نقاوة الشیء بالضم خیاره نقایة مثله کانه بنی علی ضده وهو النقایة
لان فعالة یاتی کثیرا فیما یسقط من فضلة الشیء نقاوة بالفتح پاکیزگی (ع ک ا ف ۲) فهو نقی ای نظیف نقاء بالمد مثله نقا بالقصر ریگ توده وهما نقوان
ونقیان نقاة بالفتح ما یرمی من الطعام اذا نقی وقال بعضهم نقاة کل شیء ردیه ما خلا التمر فان نقاته خیاره تنقیة پاک کردن انتقاء برگزیدن تنقی کذلک
نقو بالکسر مغز با استخوان انقاء چ نقی مغز استخوان و پیه چشم از فربهی نقو نقی بیرون کردن آن یقال نقوت العظم انقوه ونقیته انقیه بمعنی ای استخرجت نقیه
وانتقیته مثله وانقت الابل ای سمنت وصارت ذوات نقی نقاوی بالضم نوعی از شورگیاه نکی + نکایة جراحت کردن وبدسگالیدن وکشتن دشمن
را (ع ف ک ۲) یقال نکیت فی العدو نکایة اذا قتلت فیهم وجرحت نما + نمو بضمتین گوالیدن (ع ف ا ض ۲) نماء بالمد مثله (ع ف ک ۲) انما متعد
فیه وفی الحدیث لا تمثلوا بنامیة الله یعنی الخلق لانه ینمی وبرداشتن حدیث وخبر بکسی یقال منه نموت ونمیت الیه الحدیث وبرآمدن نرخ ورنگ وگران شدن
یقال نمی الخضاب والسعر اذا ارتفع وغلا فهو ینمی ونسبت کردن بکسی یقال منه نما الیه وانتمی الیه وینمو وینمی الیه ونمیت الشیء علی الشیء رفعته علیه وسخن بر سانیدن
بوجه اصلاح ونیکوئی یقال نمیت الحدیث الی غیره تنمیا اذا اسندته ورفعته نمیت الرجل الی ابیه نمیا نسبته الیه وانتمی هو الیه انتسب نمیمة سخن رسانیدن بکسی وسخن چینی
کردن وهیزم بر آتش نهادن ودر گیرانیدن ویقال رمیت الصید فانمیته اذا غاب عنک ثم مات وفی الحدیث کل ما اصمیت ودع ما انمیت نامیة
رستکار وتنمی ای ارتفع نوی + نیة نواة آهنگ کردن (ع ک ا ف ۲) انتواء کذلک ویقال نواه بنواته ای رده بحاجته وقضاها له قال الشاعر شعر
صرفت امیمة خلتی وصلاتی + ونوت ولما تنتوی بنواتی ای لم تقض حاجتی ونواک الله ای صحبک فی سفرک وحفظک ونویته ای وکلته الی نیته نوی
هم نیت وهم قصد نیة ایضاً حاجت وجهت که مسافر بوی رود ومی آرد نوی مثله وهی مؤنثة لا غیر وایضاً جمع نواة التمر وهی تذکر وتؤنث والقیاد ورسی وجد
ویقال انوی القوم منزلا بموضع کذا وکذا واستقرت نواهم ای اقاموا نواة ایضاً دانه خرما یقال اکلت التمرة ونویت النواة وانویتها ای رمیتها والجمع
نوی وجمع النوی انواء عن ابن کیسان وپنج درم کما یقال للعشرین نش مناواة دشمنی کردن باهم واصله الهمزة من النوء وهو النهوض نوایة
نی فربه شدن ستور (ع ف ک ۲) جمل ناو وناقة ناویة وجمال نواء مثل جائع وجیاع والاناث نواء وناویة اذا کانت تاکل النوی فی پیه واصله نوی نیان مؤضعی
نهی + نهی باز داشتن از کار وگفت وجز آن (ع بفتحها) وهو خلاف الامر یقال نهیته عن کذا انتهاء باز ایستادن وبغایت رسیدن نهایة بالکسر غایت
وپایان هر چیز یقال انتهی وتناهی عنه ای کف وتناهوا عن المنکر ای نهی بعضهم بعضاً وقول الفرزدق فنهاک عنها منکر ونکیر انما شدد للمبالغة ویقال هو امور
بالمعروف ونهو عن المنکر علی فعول وماله ناهیة ای نهی ویقال هذا رجل ناهیک من رجل ونهاک من رجل ای یکفیک من طلب غیره وهذه امرأة ناهیتک من امرأة تذکر وتو
تجمع وتثنی واذا قلت یکفیک من رجل کما تقول حسبک لا یونث ولا یجمع لانه مصدر وتقول فی المعرفة هذا عبد الله ناهیک فتنصب ناهیک علی الحال خرد بشینة علی
فعیلة ای ضخمة سمینة ویقال طلب الحاجة حتی نهی عنها بالکسر ای ترکها ظفر بها او لم یظفر نهیة بالضم خرد نهی ج وغایت چیزی نهی بالکسر والفتح حوض بزرگ
وتناهی الماء اذا وقف فی الغدیر وسکن تنهیة الوادی حیث ینتهی الیه الماء من حروفه تناهی ج نهاء الماء بالضم والکسر ارتفاعه وهی القوارير والزجاج ایضاً ویقال
هم نهاء مائة بالضم والکسر ای قدر مائة مثل زهاء مائة انهاء رسانیدن پیغام وجز آن یقال انهیت الیه الخبر فانتهی وتناهی ای بلغ (ضمیمه) ناوت
لغة فی ناءیت یعنی دور شدم نهوا آماسیدن اندام (ع ف ا ض ع) نات نعت منه نوتاه بستنک نواتی ج انتی تاخر وکسر الف انسان فور سه
وانتی فلانا وافق شکله وخلقه ونتی تنزی اه استنتی الدمل استقون یعنی وبل نزدیک بسر کردن رسید نثیث الخبر نثوثه انثی غیبت کردن

داشت **نزوة** سنگی است سپید و تنگ دریا ذکی به **نضیت** السیف نضوته نضیت الثوب جامه را کهنه گردانیدم انضیته و انتضیته شله منتضی نام جانی
نغوة نغیته یعنی آواز نغوت نغیت **نفاه** ینفوه لغة فی ینفیه **نقیة** سخن نقی گفتن آرد سپید منقی راه ہو ضعی ست مابین احد و بینه
نقیا بالکسر و ہی است بانسار منها یحیی بن معین بالنقیادہی ست بکوفه و النقیة لقبه **تنا** مخففة والد ابی بکر محمد بن محمود الاصفهانی النقیة المحدث **فصل الواو**
وامی * **وآمی** وعده کردن (ع ح ف اک ۲) **وآی** بتحریک الهمزة حمار وحشی و اسپ و جز آن و تیة جوال سطبر کلان و کذلک قدر و تیة و ناقة و تیة ای
ضخمة البطن قال سیبویه سألت الخلیل عن فعل من وأیت فقال أوی فقلت فمن خفف ولیّن فقال أوی ابدل من الواو همزة فقال لا یلتقی واوان
فی اول الحرف و قال المازنی والذی قاله خطاء لان کل واو مضمومة فی اول الکلمة فانت بالخیار ان شئت ترکتها علی حالها و ان شئت قلبتها همزة
فقلت وعد و اعد و وجوه و اجوه و وری و اری و وری و اوری لا لاجتماع الواوین و لکن لضمة الاولی **وجی** * **وجی** سوده شدن سم ستور (ع ح کا
ف ۲) فهو وج و ہی وجیا و ایجاء مستعد فیه و یقال انه لیتوحی و یقال ترکته و ما فی قلبی منه اوجی ای یئست منه و سألته فاوجی علی ای بخل **وحی** *
وحی نامه وحی ج مثل حلی و حلی و اشارت و پیغام و در دل افگندن و سخن پوشیده و هرچه بدیگری فرستی و اندازی یقال وحیت و لیه
و اوحیت الیه و وحیت له و اوحیت بخبر کذا ای اشرت و صوت به رویدا و وحی بالقصر مثل وغی آواز و حاة کذلک یقال سمعت وحاة الرعد ای
صوته الممدود الخفی والرعد یحی وحاة و استوحینا هم ای استصرخنا هم و شتاب و هویدا و یقصر و یقال الوحی الوحی یعنی البدار البدار و توحّ
یا هذا ای اسرع و وحاه توحیة ای عجله و وحی علی فعیل الحکیم و منه موت وحیّ **وخی** * **وخی** میانه رفتن یعنی نه آهسته و نه شتاب (ع ح ف اک ۲)
و یقال هذا وخی اهلک ای سمت اهلک حیث ساروا و وخیت وخیک ای قصدت قصدک و این وخی فلان ای این توجه توخی صواب جستن
و واخاه لغت ضعیفة فی آخاه و یقال استوخ لنا بنی فلان ما خبرهم ای استخبرهم **ودی** * **ودی** بالتسکین آبی که بعد از بول بیرون آید از مرد
و به تشدید الیاء و کسر الدال مثله تقول منه ودی بغیر الف و منه فروریا کردن اسپ تا بول کند یا گشنی نماید (ع ح ف اک ۲) و دیة خون بها و بات ج
و الهاء عوض من الواو والداهیة و دیت دادن (ع ح ف اک ۲) یقال ودیت القتیل ای اعطیت دیته و اتدیت ای اخذت دیته و اذا امرت
منه قلت د فلانا و للاثنین دیا و للجماعة دوا فلانا و ودی فلان ای هلک فهو مودی و ودی علی فعیل نهال درخت و دیة یکی و اودیة رود و ربما اکتفوا بالکسر عن الیاء
کما قال فرقر قر الواد بالشاهق او دیة ج علی غیر قیاس کانه جمع ودی تو ادی جو بهاله بر پستان ناقه بندند تا شیر جمع شود تو دیة یکی **وذی** منه **وذیة**
عیب یقال ما به وذیة و یقال اصبحت و لیس بها وحصة و لیس بها وذیة یعنی الایام والبلاد **وری** * **وری** بالفتح آتش جستن از آتش زنه
(ع ح ف اک ۲) و بکسرها ایضا و آگنده شدن مغز و استخوان (ع بکسرها) ناقة واریة ای سمینة و لحم وری ای سمین و خانه کردن ریم درون پوست (ع ح ف ا
ک ۲) و فی الحدیث لان یمتلی جوف احدکم قیحا حتی یریه خیر له من ان یمتلی شعرا تقول منه ریا رجل و للاثنین ریا و للجماعة روا و للمراة ری و للمراتین
ریا و للنساء رین و ری بفتحتین و القصر اسم منه یقال سلط الله علیه الوری و حمی خیبرا و ایضا آفریدگان ایراء آتش بر آوردن از آتش زنه توریة
مثله و ایضا پوشیدن حقیقت خبر و غیر آن ظاهر کردن غیر آن و اندوهگین کردن و زشتی جراحت دار کننده را مواراة پوشیدن چیزی را تواری
پوشیده شدن و فلان یستوری زنادا الضلالة ای یطلب لا یرا منها و راء بالمد پس و پیش و هو من الاضداد و قال الاخفش لقیته من وراء علی
الرفع للغایة اذا کان غیر مضاف و جعلته اسما و هو غیر متمکن کقولک من قبل و من بعد و قولهم وراءک اوسع لک نصب بالفعل المقدر و هو تأخر و
قوله تعالی و کان وراءهم ملک ای امامهم و تصغیرها وریئة بالهاء و هی شاذة و راء ایضا فرزند فرزند **وزی** * **وزی** کوتاه سخت مستوری اسیج بلند
وسی * یقال **اوسی** راسه ای حلق موسی استره و نام حضرت کلیم الله قال الفراء هی فعلی مؤنثة و قال عبد الله الاموی و هو مفعل من اوسیت
و هو مذکر لا غیر قال ابو عمرو و هو مفعل و یدل علیه انه یصرف فی النکرة و فعلی لا ینصرف علی حال و النسبة الیه موسوی و موسی قیس بال فعلی و قد ذکر فی عیسی و اساه لغة ضعیفة فی آساه و اسوسیة
ای قلت له اسنی **وشی** * **شیة** بالکسر و التخفیف نشان لون مخالف بکل عضا ای اسپ و جز آن و الهاء عوض من الواو مثل عدة و الجمع شیات و یقال ثور اشیه کما یقال فرس ابلق و قوله لا
لا شیة فیها ای لیس فیها لون یخالف سائر لونها و شی شیة نگار کردن جامه را (ع ح ف اک ۲) توشیة کذلک شد و للمبالغة ثوب موشی و موشی منسوب الیه الامر منه شه بالهاء لانهم لا ینطقون بحرف واحد
و اقل ما یحتاج الیه البناء حرفان حرف یبتدأ به و حرف یوقف علیه فاذا وصلته بشی ذهبت الهاء لاستغنائها و نوعی از جامها و شاه بالکسر المدح و دروغ گفتن و آراستن سخن به دروغ و بسیار شدن

قبیله و فرزندان کسی و ماوشت هذه الماشیة عندی ای ما درت وشایة سعایت کردن به نزدیک والی یعنی به بدی سگالیدن و سخن صنوع را رسانیدن
واشیة زن بسیار فرزند الرجل واش دستور بسیار بچه و یقال استوشی فلان فرسه بعقبه ای یطلب ما عنده لیزیده یعنی به پاشنه زد اسپ را تا تیز رود و رفتار
به آهستگی اورا به سخن باز کشید وصی * وصیة اندرز فرمودن توصیة اندرز کردن والاسم الوصاة والوصایة و یقال وصیت له بشیء واوصیت
الیه ای جعلته وصیک والاسم الوصایة بالفتح والکسر تواصی القوم ای اوصی بعضهم بعضا وفی الحدیث استوصوا بالنساء خیرا فانهن
عوان عندکم ووصیة بجذ اذا وصلته به وارض واصیة ای متصلة النبات ووصت الارض اذا اتصل نبتها وتواصی النبت کذلک نبت واص ای متصل
وعی * وعاء بالکسر والمد ظرف رام ج اوعیة ایعاء در وعاء نهادن چیزی را وعی بالفتح نگاه داشتن و یاد گرفتن (رعح ف ا ک ۲) یقال منه وعیت الحدیث
اذن واعیة ای حافظة و ریم کردن جراحت و گرد آمدن ریم و گرفتن استخوان شکسته قوله تعالی والله اعلم بما یوعون ای یضمرون فی قلوبهم من التکذیب
ویقال لا وعی عن ذلک الامر ای لا تماسک دونه ومالی عنه وعی ای بد وعی بفتحتین آواز و فریاد کردن واعیة فریاد وغیو کننده وغی * وغی بانگ
و فریاد ومنه قیل للحرب وغی لما فیها من الصوت والجلبة اواغی شیر نیه که در کشت زار افتد وفی * وفاء بالفتح والمد بسر بردن دوستی (رعح ف ک)
وعهد و سخن و هو ضد الغدر یقال وفی بعهده واوفی بمعنی وفی علی فعول بالضم تمام شدن و بسیار شدن وفی بالفتح تمام رسان واوفی علیه ای اشرف وهیر
سیفا علی الاکام کوه بر پشتها بسیار بر آینده ایفاء گزاردن حق کسی به تمام و یقال منه اوفاه حقه و فاه استیفاء توفی تمام گرفتن حق و توفاه الله ای قبض روحه
وفاة مردن موافاة رسیدن و آمدن وتوافی القوم ای تتاموا وفی نام مردی وقی * اتقاء پرهیز کردن اتقی اصله اوتقی قلبت الواو یاء لانکسار
ما قبلها و ابدلت منها التاء فادغمت فلما کثر استعماله علی لفظ الافتعال توهموا ان التاء من نفس الحرف فجعلوه اتقی یتقی بفتح التاء و تخفیف فیهما ثم لم یجدوا
لها مثالا فی کلامهم یلحقونه به فقالوا تقی یتقی مثل قضی یقضی یقال فی الامر تق وللمراة تقی و بنی الامر علی التخفیف فاستغنی عن الالف بحرکة الحرف الثانی
فی المستقبل تقی بالضم تقوی بالفتح پرهیز والواو مبدلة من الیاء علی ما ذکرناه فی ریا تقاة تقیة پرهیزگاری یقال اتقی تقاة وتقیة مثل اتخم تخمة تقی متقی پرهیزگار
و یقال ما اتقاه لله فی التعجب یقال تق علی ظلعک ای الزمه واربع علیه و سیح واق نیکو که پشت پشت نکند ستور را و فرس واق اذا کان یهاب المشی من
من وجع یجده فی حافره ای سم نیکو نگاه نهنده رفتار و قی یقی یقال الشجاع موقی ای موقی جدا توقی واتقی بمعنی وقایة بالکسر سپر زنان و هر چیز بان چیز را نگاه دارند
و پناه دهند و بالفتح کذلک قاء بالفتح والکسر ممدود امثله وقایة بالکسر ایضا نگاه داشتن (رعح ف ا ک ۲) اوقیة چهل درم قال الجوهری و کذلک کان فیما
مضی فاما الیوم فیما یتعارفه الناس و یقدر علیه الاطباء فالاوقیة استار و ثلثا استار ج اواقی بتشدید الیاء وتخفیفها وایضا جمع واقیة واصلها و واقی علی
فواعل فکرهوا اجتماع الواوین فقلبوا الاولی الفا واقی ورکاک و یقال هو واق بلا یاء سمی بذلک لحکایة صوته وکی * وکاء بالکسر والمد بند مشک
وفی الحدیث احفظ عفاصها ووکاءها و یقال وکی علی ما فی سقائه ای شده بالوکاء وان فلانا لوکاء ای بخیل بشیء و یقال سال فلان وکی علی ای بخیل فی الحدیث
انه کان یوکی بین الصفا والمروة ای یملا ما بینهما سعیا کما یوکی السقاء بعد الملاء و یقال معناه انه کان یسکت فلا یتکلم کان یوکی فمه منه و یقال اوک حلقک ای
اسکت و استوکت الناقة ای امتلأت شحما ولی * ولی نزدیک شدن (رعح بکسرهما) وهو شاذ یقال تباعدنا بعد ولی وکل مما یلیک ای مما یقاربک و اولیته
الشیء ای قربته عولیه ولایة بالکسر تصرف کردن و دوست یافتن (رعح ف ا ک ۲) یقال ولی الوالی البلد وولی الرجل البیع فلان ولی وولی علیه کما یقال ساس علیه و سیس علیه
ولاء بالکسر والمد ولایة بالکسر پادشاهی ولایة بالفتح پادشاهی راندن و یاری کردن و یقال هم علی ولایة ای مجتمعون فی النصرة و قال سیبویه هو بالفتح المصدر و بالکسر
الاسم کالامارة ولی باران دوم و تسکین اللام و تخفیف الیاء مثله علی فعیل و فعل ولیتج و یقال منه ولیت الارض لیاء والنسبة الیه ولوی کقولهم علوی ولی دوست
و متصرف بر کسی کل من ولی امر واحد فهو ولیه مولی خداوند و آزاد کننده و آزاد کرده و پسر عم و یاری کننده و دوست و همسایه هم سوگند و النسبة الیه مولوی ایلاء دادن یقال
اولیته معروفا وفی التعجب ما اولاه للمعروف و هو شاذ تولیة کار دیگر را به کسی دادن یقال ولاه الامیر عمل کذا وولاه بیع الشیء و روی آوردن به جهتی و کاری قوله تعالی
فول وجهک شطر المسجد الحرام وقوله تعالی ولکل وجهة هو مولیها ای مستقبلها بوجهه و روی گردانیدن قوله تعالی ولی مدبرا و برگردانیدن قوله تعالی
ما ولیهم عن قبلتهم تولی تعهد کردن کار را و ... کردن یقال تولی العمل ... روی گردانیدن قوله تعالی واذا تولی عنهم دوستی با کسی کردن استیلاء
تمام دست یافتن بر چیزی ... بلغ الغایة ... دوستی ... کردن ... دوست

یک دیگر کردن یقال افضل علی الولاء ای علی التتابع و توالی ای تتابع و یقال بینهما ولاء بالفتح ای قرابة و ایضاً ولاء العتق و فی الحدیث نهی عن بیع الولاء و عن
هبته و یقال هم ولاء فلان ای موالون له یعنی دوستداران و لیه پیشا کنند و لا یاتج و قوله کالبلایا رؤسها فی الولایا یعنی الناقة التی کانت تعکس علی قبر
صاحبها ثم تطرح الولیة علی رأسها الی ان تموت و قولهم اولی لک تهدد و وعید قال الاصمعی معناه قاربک ما یهلکک اولی سزاوارتر یقال هو اولی
به ای احری و هما الاولیان و هم الاوالی و الاولون مثل الاعالی و الاعلون و هی الولیا و هما الولییان و هن الولی و الولییات مثل الکبری و الکبریان و الکبر و الکبریات
ونی و و نی سستی و ماندگی و نی کردن (ع ف اک ۲) یقال ونیت فی الامر فانا وان و ناقة وانیة و اونیتها ای اتعبتها و اضعفتها و هو لا ینی یفعل کذا
ای لا یزال و افعل بلا ونیة ای بلا توان و امراة وناة و اناة تقلب الواو همزة فیها فتور و توانی فی حاجة ای قصیر. بالکسر المدجای بلب آمدن کشتی
و هو مکان السفن و مرفؤها و هو مفعال من الونی. وهی دریدن و کفیدن مشک (ع ف اک ۲) و فی السقاء وهی و وهیة علی التصغیر
و هو خرق قلیل و فی المثل خل سبیل من وهی سقاؤه و من هریق بالفلاة ماؤه یضرب لمن لا یستقیم امره و ضعیف شدن و نزدیک شدن دیوار یا افتادن
و یقال ضربه فاوهی یده ای اصابها کسرا و ما اشبه ذلک و وهت عزالی السماء بمائها و کذا کل شی استرخا رباطه و اوهیت السقاء فوهی و هو ان
تهیأ للخرق و قولهم غادر وهیة لا ترقع ای فتقا لا یقدر علی رتقه. وی … وی کلمة تعجب یقال ویک و وی لعبد الله و تدخل علی کان المشددة
و المخففة قوله تعالی ویکان الله. وهصیم و تا … جاسی فراهم آمدن آب وثی آسیب رسانیدن بدست بی آنکه استخوان شکند (ع ف اک ۲)
یقال وثیت یده مجهولا موثیة نعت منه ای موثورة و فی الرجل ای کسر به مرکبه من حیوان او سفینة. یشار عصای خرد آهنی الواو حرف
هجا و یقال و و ثنائیة و الواو مؤلفة من واو و یاء و واو. فصل الهاء. هبو هباء بالمد گرد هوا که از روزن پیدا آید در آفتاب و ایضاً
دقاق التراب و یقال منه اذا ارتفع هبا یهبو هبوا (ع ف اص ۲) و اهبیته انا هبوة گرد یا خاک گور هبارة زمین دمنه یوم الهباءة …
هبیة دختر خورد هبی بسکون الیاء نوعی از آواز که اسپ را بدان برانند هتی یقال هات یا رجل بکسر التاء بیار و هاتی یا امراة مهاتاة مفاعلة
منه یقال ما اهاتیک ای ما انا بمعطیک. هجو هجا بالکسر و المد نکوهیدن خلاف المدح (ع ف اص ۲) هجو تهجاء کذلک و المراة
تهجو زوجها ای تذم صحبته و یقال بینهما اهجوة بضمتین و اهجیة و مهاجاة یتهاجون بهاء حروف مقطعات خواندن یقال هجوت الحروف و هجیتها و تهجیتها
بمعنی هدی. هدی راه راست نمودن راه … یذکر و یونث (ع ف اک ۲) یقال هداه الله للدین هدی هدایة راه راست نمودن و پیدا و آشکارا
کردن آنکارا یا بیدن یقال هدیته الطریق و البیت هدایة ای عرفته و قوله تعالی اولم یهد لهم قال ابو عمرو اولم یبین لهم و هدیته الی الطریق هدی و اهتدی راه راست یافتن بمعنی
هدیه بالکسر المد عروس … آوردن و فرستادن یقال هدیت المراة الی زوجها و هدیت المراة فهی مهدیة و هدی علی فعیل هدی قربانی که بحرم فرستند هدی مثله و ایضاً اسیر و فی الحدیث
سبلغ الهدی محله بالتخفیف و التشدید هدیة بالتخفیف و التشدید یکی هدیة بالکسر روش و کار و جهت یقال خذ فی هدیتک بالکسر ای فیما کنت … من الحدیث و العمل و نظر
هدیة امره ای جهة امره و ما احسن هدیة بالفتح و الکسر ای سیرته و الجمع هدی و یقال هدی هدی فلان ای سار سیرته و فی الحدیث و اهدوا هدی عمار و هداه ای تقدمه هادی
راه نمای و گاو … که در مرکز خرمن بنده … او هو الثور الذی وسط البیدر … علیه الثیران فی الدیاسة و گردن و پیکان تیر هوادی الخیل اعناقها و یقال
اول رعیل منها هدیة … هدایا تحفه … فرستادن و دادن یقال اهدی له و اهدی الیه مهدی بالکسر انچه هدیه … آرند چون طبق … و جز آن که با هدیه باشد
مهداء بالکسر و المد بسیار هدیه آرنده … تهادی هدیه یکدیگر را دادن و فی الحدیث تهادوا تحابوا و یقال جاء فلان یهادی
بین اثنین اذا کان یمشی بینهما معتمداً علیهما من ضعف او سکر و کذلک المراة اذا تمایلت فی مشیتها من غیر ان یماشیها احد قیل تهادی و یقال الک
عند هدیا ای مثلها و هدیت … سهم رسیت سهم آخر هدیا ای قصد … هذی هذیان بیهوده گفتن (ع ف اک ۲ اص ۲) و هذیت بالسیف مثل هذذت هراو
هراوة بالکسر چوب … گنده هراوی مثل مطایا … هروته بالهراوة … ضربته بها … هریت العمامة ای صفرتها … زرد کردن عمامه
هراة شهری از خراسان فان وقفت علیها وقفت بالهاء هروی بالتحریک منسوب بوی هفو هفوة شکوخیدن (ع ف اص ۲) و بال زدن
مرغ و بپریدن و جنبیدن و سی یقال هفا الطائر بجناحیه ای خفق و طار و هفا الشی فی الهواء اذا ذهب کالصوفة و نحوها و یقال مر الظبی یهفو و الخیل
تهفو مثل لیطفو مثوا فی النعم مثل هو امی هفو گرسنگی هاف جائع هفاه بالفتح باران همی … همیان روان شدن آب و اشک

ویراگندن ستور بچراگاه (ع ف ا ک ۲) هواهی الابل ضوالها یعنی گم شدگان در چراگاه هیان بالکسر نام مردی و بضم ایضاً **هن** بالفتح
مثال ثم کلمة کنایة بمعناه شیء واصله هنو یقال هذا هنک وهنوک ای شیئک وهما هنوان والجمع هنون وربما جاء مشدداً فی الشعر کما شدد دما وابا وفی الحدیث
من تعزی بعزاء الجاهلیة فاعضوه بهن ابیه ولا تکنوا وفی المثل من یطل هن ابیه ینطق به ای یتقوی باخوته ویقال هنة للمؤنث وهنت بسکون النون
والتصغیر هنیة وهنیهة ایضاً ابدلت الیاء الثانیة بالهاء والجمع هنات وهنوات علی الاصل ویقال فی فلان هنات ای خصلات شر ولا یقال ذلک
فی الخیر ویقال هذا هنوک ورأیت هناک ومررت بهنیک وقد مر فی ا خ وفی النداء یا هن اقبل ویا هنان اقبلا ویا هنون اقبلوا ولک ان تدخل فیه الهاء
لبیان الحرکة فتقول یا هنه کما تقول لمه ومالیه وسلطانیه وقد تشبع النون منه فتقول یا هناه اقبل وهذه اللفظة تختص بالنداء بعد مضمومة ویا هنانا
اقبلا ویا هنوناه اقبلوا وحرکة الهاء فیهن منکرة لکن هکذا رواه الاخفش وتقول فی الاضافة یا هنی اقبل ویا هنی اقبلا ویا هنی اقبلوا وللمرأة یا هنت
اقبلی بتسکین النون کما تقول اخت وبنت یا هنتان اقبلا ویا هنات اقبلن ویا هنتاه اقبلی ویا هنتانیه اقبلا ویا هناتوه اقبلن ویقال هنت وهنیت کنایة
عن فعلت **هوو + هوا** میان آسمان و زمین اهویة ج وقوله تعالی وافئدتهم هواء ای خالیة تقول فیها هوی بالقصر خواهش است اهواء ج وفی الاضافة
الی نفسک قلت هوای وهذیل تقول هوی کقفی وعصی ومنه اهوی الی ای احب الی و دوست داشتن (ع ک ا ف ۲) هوی فرود افتادن بشتاب
(ع ن ا ک ۲) و درگذشتن هوی وانهوی بمعنی و دهان کشادن جراحت واهوی الیه بیده لیاخذه واهویت به ای اومأت به واهویت له بالسیف
یعنی فرود آوردم شمشیر را بروی هوة بالضم مغاک اهویة علی افعولة مثلها مهوی مهواة بالفتح مغاکی میان دو کوه و مانند آن وتهاوی القوم فی المهواة
اذا سقط بعضهم فی اثر بعض والمهاواة الملاججة وشدة السیر ومعنی هوی من اللیل ای هزیع منه یعنی پارهٔ از شب استهواه الشیطان ای استهامه یعنی سرگشته
گردانید قوله تعالی کالذی استهوته الشیاطین فی الارض حیران هوهاة بالمد احمق ویقال ما ادری ای هی بن بی هو ای ای الخلق هو ویقال لمن لا یعرف
ولا یعرف ابوه هیان بن بیان هاویة دوزخ وهی معرفة بلا الف ولام قوله تعالی فامه هاویة ای مستقره النار ومغاکی ویقال هوت امه ای ثکلت فهی
هاویة ای ثاکلة هواهی سخن باطل لغو ویقال هی مالی ای عجبا مالی ویا هی ای یا عجبا **(ضمیمه) هتو** هتا آن را بپا یا بی شکسته‌ها بخشید وتصریفه
کتصریف عاطی **هتیان** بفتحتین شتران رنده **هجی** بالفتح منکشف شدن (ع ک ا ف ۲) یقال هجی البیت وهجی عین البعیر غارت **هزا** نیت
(ع ف ا ض ۲) وابو هزوان النبطی من حاشیة هشام بن عبد الملک **اهشا** مردمان سرگشته **هاشاه** باهم لاغ کردند **هصو** پیر و کلان سال شدن
(ع ف ا ض ۲) الاهصاء الاشداء هاصاه پشت آن را شکست **هاضاه** استحمقه واستخف به اهضاء گروههای مردم هضاة بالکسر کسیو داده خرج **هطو**
انداختن (ع ف ا ض ۲) هطا کهدی الصراع او الضرب الشدید **هاغیة** زن خود آرا **هقا** بیهوده گفت (ع ف ا ض ۲) هقا فلانا یعنی بهان آمد یعنی
وهقا قلبه هقی یعنی تباه کرد (ع ف ا ض ۲) اهقی مثله **اهکاء** سرگشتگان هکاه استصغر عقله **هلاه** او را ترسانید قلب هاول هلا زجر للخیل ومنه هب بذی الهلیان
وذی بلیان بتسکین مثلا مهما وقد فسرنا فی حیث لا یدری **همی** الدمع اشک روان شد (ف ا ض ۲) **فصل الیاء یدی + ید**
دست اصلها یدی بسکون الوسط لان جمعها ایدی علی افعل ویدی علی فعول وهذا جمع فعل مثل فلس افلس وفلوس لا یجمع فعل علی افعل الا فی حروف معدودة مثل زمن
وازمن وجبل واجبل وعصا واعص وقد جمعت الایدی فی الشعر علی ایاد والتصغیر یدیة ولبعض العرب تقول للید یدا مثل رحا ویدیان مثل حیان و توانائی و دسترس
وایدی ای قواه ومالی به یدان ای طاقة قوله تعالی داود ذا الاید و قوله تعالی حتی یعطوا الجزیة عن ید ای عن ذلة واستسلام ویقال عن نقد لا نسیئة و نعمت نیکوی تجمع
علی یدی ویدی بالضم والکسر مثل عصی وعلی ایدی ایضا یقال یدی فلان من ید ای هست ید و یدیت هو دعا علیه کما یقال تربت یداه ویدیت الرجل اصبت
یده فهو مودی ایدیت عنده یدا ای انعمت علیه فانا مود وهو مودی الیه ویدیت لغة فیه ویقال فی السوال عن قطع الظبی فی الحبالة اسیدی ام رجل یعنی اقعت یده
او رجله فی الحبالة ویادیته ای جازیته یدا بید واعطیته مایاداة ای من یدی الی یده واعطیته بالامن یدی یعنی تفضلا الامن بیع ولا من قرض ولا مکافاة وتعبت القمر بالیدید
یعنی شمنین مختلفین بعضها ثمن وبعضها ثمن آخر یدی بشرب یدی منذ اقدم یداک لاتا کید ای قدیت کما یقال هذا ما جنت یداک ای جنیته لقضیته اولا بیدیه اول الضحی
ویقال سقط فی یده واسقط مستعملان مجهولین ای قدم قوله تعالی ولما سقط فی ایدیهم ای ندموا ویقال ذهبوا ایدی سبا وایادی سبا ای متفرقین هما اسمان جعلا اسما واحدا
ویقال لا افعله ید الدهر ای ابدا وهذا فی یدی ای فی ملکی ویقصر فی لغة یدی ویدوی وامراة یدیة ای صناع ورجل یدی ایضا وما ایدی فلانة فی التعصب

وثوب يدي أي واسع وريد الثوب أي فيفضل منه اذا التحفت والتففت يقال ثوب قصير اليد وقال الفراء بعضهم يقول للذي الشديدة وذو اليدين ويقول بعضهم ان ذو اليدين رجل من اصحابه سمي بذلك لانه كان يعمل بيديه جميعا * (فصل سهيا) سهيا من كلام الرعاء يوي كسمي كأنه اسم والياء للنسب تعيون من ابل سيارة منهم تصريف هذا اليوي كتب في نسخة الشيخ **باب الالف اللينة** اعلم ان الالف على ضربين لينة ومتحركة فاللينة تسمى الفا والمتحركة تسمى همزة وقد ذكرناها الهمزة وذكرنا ما كانت الالف منقلبة من الواو والياء وهذا الباب مبني على الفات غير منقلبات من شيء فلهذا افردناه **آ** * آ حرف هجاء مقصورة موقوفة فان جعلتها اسما مددتها وهي تؤنث ما لم تسم حرفا ابنية تصغيرها ذلك اذا كانت صغيرة في الخط او خفية وكذلك القول فيما اشبهها من الحروف والالف من حروف المد واللين والزيادات وحروف الزيادات عشرة يجمعها قولك اليوم تنساه وقد تكون في الافعال ضمير الاثنين نحو فعلا ويفعلان وفي الاسماء علامة للاثنين ودليلا على الرفع نحو رجلان فاذا تحركت فهي همزة وتزاد في الكلام للاستفهام تقول أزيد عندك ام عمرو فان اجتمعت همزتان فصلت بينهما بالف مثل آأنت وفي أأنت وينادى بها ايضا الا انها للقريب دون البعيد والف وصل وهي كل ما سقط في الوصل ولا تكون الا زائدة والف قطع وهي كل ما ثبت في الوصل وقد تكون زائدة مثل الف الاستفهام واصلية مثل اخذ وامر **اذا**

اذا حين وهو اسم يدل على زمان مستقبل لم يستعمل الا مضافا الى جملة يقال اجيئك اذا قدم العيد وتقع موقع قولك اجيئك يوم يقدم فلان وليس يستثنى وهي ظرف وتجي في الشرط والجزاء كقوله تعالى واذا علم من آياتنا شيئا اتخذها هزوا وقوله تعالى وان تصبهم سيئة بما قدمت ايديهم اذا هم يقنطون وتكون للمفاجأة مع في حال كقولك خرجت فاذا زيد قائم اي خرجت ففاجأني زيد في الوقت بقيام اذ حين وهي للماضي من الزمان وتكون للمفاجأة مثل اذا ولا يليها الا الفعل الواجب نحو قولك بينما انا كذا اذ جاء زيد وقد تزاد ان جميعا في الكلام كقوله تعالى واذ واعدنا موسى اي واعدنا وقوله تعالى حتى اذا اتوا على واد النمل اي حتى اتوا **الى** * سوى وهو حرف خافض ومنتهى لابتداء الغاية كقولك خرجت من الكوفة الى مكة ويجي بمعنى عند ويجي بمعنى مع كقوله تعالى ولا تأكلوا اموالهم الى اموالكم اي مع اموالكم وقوله تعالى من انصاري الى الله اي مع الله وقال سيبويه الف الى وعلى منقلبتان من واوين لان الالفات لا تكون فيها الامالة ولو سمي به رجل قيل في تثنيته الوان وعلوان واذا اتصل به المضمر قلبت ياء نحو اليك وعليك وبعض العرب تتركه على حاله فتقول الاك وعلاك **الا** * الا بدان واكاه بأنس هو حرف يفتتح به الكلام للتنبيه كقولك الا ان زيدا خارج كما تقول اعلم ان زيدا خارج **اولو** * اولو بضمتين جمع لا واحد له من لفظه وواحده ذو واولات للاناث واحدها ذات **اولا** * اولاء بالمد ويقصر فهو ايضا جمع لا واحد له من لفظه وواحده ذا للمذكر وذه للمؤنث يمد ويقصر فمقصوره يكتب بالياء نحو الى وواحده الذي ممدوده مبني على الكسر يستوي فيه المذكر والمؤنث وتصغيره اولياء بضم الهمزة وتشديد الياء بالمد والقصر ويدخل عليه هاء التنبيه كقولك هؤلاء بالكسر على البناء ومن العرب من يقول هؤلاء بالهمزة مكسورة ويقول هولا فيقصر وتلحق الكاف للخطاب تقول اولئك واولاك قال الكسائي واحدا اولئك ذلك وواحد اولاك ذاك ولا تقول اولالك مثل اولئك وربما قالوا اولئك في غير العقلاء قوله تعالى ان السمع والبصر والفؤاد كل اولئك واما الى بوزن العلى فهو ايضا جمع لا واحد له من لفظه وواحده الذي واما قولهم ذهبت العرب الالى فهو مقلوب من الاول لانه جمع اولى مثل اخرى واخر **الا** * الا حرف استثناء تستثني بها وحرف جارة بمعنى غير اذا وصفت بها كقولك جاءني القوم الا زيد وكقوله تعالى لو كان فيهما آلهة الا الله لفسدتا واصل الا الاستثناء والصفة عارضة واصل غير صفة والاستثناء عارض وقد تكون بمنزلة واو العطف ايضا كقول الشاعر شعر وارى لها دارا باغدرة السيدان لم يدرس لها رسم الا رمادا هامدا دفعت عنه الرياح خوالد سحم يريد ارى لها دارا ورمادا **انى** * انى كجابر وحكونه تقول انى لك هذا اي من اين لك هذا وهي من الظروف التي يجازي بها تقول انى تأتني آتك اي من اي جهة تأتني آتك وقد تكون بمعنى كيف تقول انى لك ان تفتح الحصن اي كيف لك وقوله تعالى قال يا مريم انى لك هذا اي كيف لك **ايا** * ايا اسم مبهم ويتصل به جميع المضمرات المتصلة المنصوبة تقول اياك واياه واياي واياه فالكاف والهاء والياء والنون جعلت بيانا عن المقصود ليعلم المخاطب من الغائب ولا موضع لها من الاعراب فهي كالكاف في ذلك وارايتك وكالالف والنون التي في انت فتكون ايا الاسم وما بعدها للخطاب وقد صار كالشيء الواحد لان الاسماء المبهمة وسائر المكنيات لا تضاف لانها معارف وقال بعض النحويين ان ايا مضاف الى ما بعده واستدل على ذلك بقولهم اذا بلغ الرجل الستين فاياه وايا الشواب فاضافوها الى الشواب وخفضوها وقال ابن كيسان الكاف والياء والهاء والنون هي الاسماء وايا عماد لها لانها لا تقوم بانفسها ولا يصح ان تقول ضربتني بل تقول ضربت اياي لا تقول ضربت اياك لانك انما تحتاج الى اياك اذا لم يمكنك اللفظ بالكاف فاذا وصلت

الى الكاف تركتها ويجوز ان تقول ضربتك اياك لان الكاف اعتمد بها على الفعل وقد تكون للتحذير تقول اياك والاسد وهو بدل من فعل كانك
تقول باعد ويقال هياك بالهاء مثل اراق وهراق وتقول اياك وان تفعل كذا بالواو ولا يقال اياك ان تفعل بلا واو ايايا ومعنى ايايا بانگ وراندن باشد الاياة الشمس
بالفتح والكسر روشنائى آفتاب ويقال الاياة للشمس كالهالة للقمر با * با حرف من حروف الشفة بنيت على الكسر لاستحالة الابتداء بالموقوف وهي من
عوامل الجر في الاسماء وهي للالصاق بالمفعول به تقول مررت بزيد كانك الصقت المرور به وللتعدية فكل فعل لازم يتعدى بالباء والالف والتشديد
تقول طار به واطاره وطيره وتزاد في الكلام كقولك بحسبك قول السوء وقوله تعالى وكفى بربك هاديا ونصيرا وقد تجيء بمعنى من اجل كقول لبيد مصرع
غلب تشذر بالذحول كانهم * اي من اجل الذحول وتوضع موضع على كقوله تعالى ومنهم من ان تأمنه بدينار اي على دينار كما توضع على موضعها كما في
قول الشاعر مصرع اذا رضيت علي بنو قشير * اي رضيت بي تا * تا اسم يشار به الى المؤنث مثل ذا للمذكر وتان للتثنية واولاء للجمع وتصغيره تيا
بالفتح والتشديد وتدخل عليها هاء التنبيه تقول هاتا هند وهاتان وهؤلاء وهاتيا تصغيره وبكاف الخطاب قلت تيك وتلك بالكسر وتلك بالفتح وهي لغة رديئة وتاك و
تثنيته تانك بالتشديد والتخفيف وفي الجمع اولئك واولاك واولالك فالكاف لمن تخاطبه في التذكير والتانيث والتثنية والجمع وما قبل الكاف لمن تشير اليه
فيهن جميعا وتدخل ها على تيك تقول هاتيك هند وهاتاك ولا تدخل ها على تلك ولا على تالك وتالك لغة في تلك وهي ايضا حرف من حروف الزيادات وتزاد في مستقبل
في قولك تفعل لمخاطبة الاثنين ومخاطبة المؤنث وفي امر المواجهة للحاضر كما قرئ قوله تعالى فلتفرحوا وفي آخر الماضي مفتوحة لخطاب المذكر ومكسورة لخطاب المؤنث
وموقوفة لمؤنثها فان تاخرت عن الاسم كانت ضميرا وان تقدمت كانت علامة ومضمومة للحكاية عن نفسك وتاء القسم بدل من واوه كما ابدلوا
منها في تترى وتراث وتخمة وتجاه والواو بدل من الباء وتقول تالله لقد كان كذا ولا تدخل في غير هذا الاسم وقد تزاد التاء في انت فتصير مع الاسم كالشيء
الواحد من غير ان تكون مضافة وتنسب القصيدة التي قوافيها على التاء تاوية حا * حا حرف هجاء حلقية تمد وتقصر وتنون في التنكير واسم حي من العرب
حا مبني على الكسر وقد تقصر زجر للابل ويقال منه حاحيت بالمعز حاحاة وحيحاء وحيحاة اذا دعوتها وذلك ان تقول لها حاء قال سيبويه ابدلوا الالف بالياء في قولهم حاحيت
بالمعز حيحاء وانما هو صوت بنيت منه فعلا كما ان رجلا لو اكثر من قوله لا لجاز ان تقول لاليت فاجري حاحيت وهاهيت وعاعيت مجرى دعدعت اذا كن للتصويت
وقال ابو عمرو حاح لغة كما وحاء اي ادعها خا * خا حرف هجاء حلقية قال ابو زيد خاء بك معناه اعجل عجلة صونا مبنيا على الكسر يستوي فيه التثنية والجمع والمذكر والمؤنث
ذا * ذا ابن مرده هو اسم اشارة الى المذكر وذي بكسر الذال للمؤنث تقول ذي امة الله في الوصل وذه في الوقف بها موقوفة وهي بدل من الياء وليست للتانيث
وانما هي صلة وتدخل عليها هاء التنبيه يقال هذا زيد وهذي وهذه تحريك الهاء هند وتصغير ذا ذيا وذيان في التثنية وتصغير هذا هذيا ولا تصغير ذي للمؤنث وانما تصغير تا وقد اكتفوا به
وتثنيته ذان وذان بسقوط احدى الالفين اعني الف ذا والف التثنية حكوها من اسقط الف ذا وقرأ قوله تعالى ان هذين لساحران واعرب ومن اسقط الف التثنية
قرأ ان هذان لساحران لان الف ذا لا يقع فيها اعراب وقيل انها على لغة بني الحارث بن كعب والجمع اولاء من غير لفظه وتدخل عليها كاف الخطاب تقول ذاك وذلك اللام
زائدة وتدخل ها على ذاك تقول هذاك زيد ولا تدخل على ذلك ولا على اولئك كما لم تدخل على تلك ولا تدخل كاف الخطاب على ذي للمؤنث وتدخل على تا تقول تاك وتيك ولا تقل
ذيك وتقول في التثنية جاءني ذانك الرجلان بالتشديد والتخفيف ورأيت ذينك الرجلين وفي المؤنث تانك بالتشديد والتخفيف وشددوا تاكيدا وتكثيرا للاسم لانه بقي
على حرف واحد كما ادخلوا اللام على ذلك تكثيرا له وانما يفعلون مثل هذا في الاسماء المبهمة لنقصانها وتصغير ذاك ذياك وتلك تياك وتصغير ذلك ذيالك والجمع اولئك
وامّا ذو بمعنى صاحب يعني خداوند فهو لازم الاضافة فان وصفت به نكرة اضفته الى نكرة وان وصفت به معرفة اضفته الى المعرف بالالف واللام ولا يجوز ان تضيفه
الى مضمر ولا الى زيد وما اشبهه في العلمية تقول جاءني رجل ذو مال وهذه امرأة ذات مال ومررت برجل ذي مال وبامرأة ذات مال ومررت برجلين ذوي مال بفتح الواو
وكذا في النصب قوله تعالى واشهدوا ذوي عدل منكم وفي الرفع ذوا مال وبرجال ذوي مال بكسر الواو وفي النصب مثله وفي الرفع ذوو مال وبنسوة ذوات مال
في الحالات الثلث واصل ذو ذوي مثل عصو يدل على ذلك قوله تعالى ذواتا افنان في التثنية ويروى ان الالف منقلبة من واو ثم حذفت من ذو عين
الفعل لكراهتهم اجتماع الواوين في التثنية لانه كان يلزم في تثنيته ذووان مثل عصوان فبقي ذا منونا ثم ذهب التنوين منه للاضافة كما تقول رأيت رجلا
ذا مال ولو سميت رجلا ذو لقلت هذا ذوا قد اقبل فترد ما ذهب لانه لا يكون اسم على حرفين احدهما حرف لين لان التنوين يذهبه فيبقى على حرف
واحد ولو نسبت اليه قلت ذووي وكذلك النسبة الى ذات لان التاء تحذف في النسبة ولو سميت ذو مال قلت هذا ذو مال في الوقف

ذو مال واما ذو بمعنى الذي فهو لغة طي فحقها ان توصف بها المعارف تقول انا ذو عرفت وانا ذو سمعت وهذه امراة ذو قالت كذا يستوي فيه الجمع والتثنية والتذكير والتانيث قال
سيبويه ان ذا وحدها بمعنى الذي كقولهم ماذا رايت فتقول متاع حسن وهي مع ما بمنزلة اسم واحد كقولهم ماذا رايت فتقول خيرا بالنصب كانه قال ما رايت و
لو كان بمنزلة الذي لكان الجواب خير بالرفع كقوله تعالى واذا قيل لهم ماذا انزل ربكم قالوا اساطير الاولين بالرفع وكقوله تعالى وقيل للذين اتقوا ماذا انزل
ربكم قالوا خيرا بالنصب نظرا عن الاول واما قولهم ذات مرة وذا صباح فهو من ظروف الزمان التي لا تتمكن تقول لقيته ذات مرة وذات يوم وليلة وغداة وعشاء وذا
الذين والعويم وذا صباح ومساء وصبوح وغبوق وانما سمع في هذه الاوقات ولم يسمع ذات شهر ولا ذات سنة وقال الاخفش في قوله تعالى واصلحوا ذات
بينكم انث ذات لان لبعض الاشياء قد يوضع له اسم مؤنث ولبعضها اسم مذكر كما قالوا دار وحائط انثوا الدار وذكروا الحائط ويقال ذيت وذيت يعني اين واين
مثل كيت وكيت واصلها ذيوة على فعل ساكنة العين فحذفت الواو وشددت الياء للحذف ثم عوض من التشديد الياء وان حذفت التاء وجئت بالهاء ترد التشديد وتقول
كان ذية وذية وان نسبت اليه قلت ذيوي كما تقول بنوي في النسبة الى البنت **فا** فا وهي حرف من حروف المعجم وهي للعطف ولها ثلثة مواضع
وهي ان تعطف بها وتدل على الترتيب والتعقيب مع الاشتراك كقولك ضربت زيدا فعمرا وان تكون ما قبلها علة لما بعدها على العطف والتعقيب دون الاشتراك
كقولك ضربته فبكى وان تكون للابتداء وذلك في جواب الشرط ونحو تكون ما بعد الفاء كلاما مستانفا يعمل بعضه في بعض كقولك ان تزرني فانا محسن لان
قولك انا ابتداء ومحسن خبره وصارت الجملة جوابا بالفاء وكذلك يدخل الفاء في جواب الامر والنهي والاستفهام والنفي والعرض والتمني الا انك تنصب
ما بعد الفاء في هذه الاشياء الستة باضمار ان تقول زرني فاحسن اليك وكذا البواقي لم تجعل الزيارة علة للاحسان ولكنك قلت ذاك من شاني ابدا ان احسن اليك
على كل حال **كذا** كذا چنين وچندين وهو اسم مبهم تقول فعلت كذا وقد يجري مجرى كم فتنصب ما بعده على التمييز تقول عندي كذا درهما **كلا** كلا
است وهي كلمة زجر وردع ومعناه انته ولا تفعل قوله تعالى ايطمع كل امرئ منهم ان يدخل جنة نعيم كلا اي لا يطمع ويكون بمعنى حقا كقوله تعالى كلا لئن لم ينته لنسفعا
بالناصية **لا** لا نه وهي حرف نفي للفعل كقولك لا تفعل غدا في الاخبار وللاسم كقولك لا رجل في الدار ولا اله الا الله وقد تكون للنهي نحو لا تقم ولا يقم للحاضر و
الغائب وقد تكون ضد البلى ونعم وقد تكون لغوا كقوله تعالى ما منعك ان لا تسجد اي ما منعك ان تسجد وقد تكون للعطف بمعنى اخراج الثاني مما دخل فيه الاول
كقولك رايت زيدا لا عمروا فان ادخلت عليها الواو خرجت من ان تكون حرف عطف كقولك لم يقم زيد ولا عمرو لان حرف النسق لا يدخل بعضها على بعض فالواو
للعطف ولا لتاكيد النفي وقد تزاد وفيه التاء فيقال لات وقد ذكرناه في باب التاء وقولهم اما لي فافعل كذا بالامالة اصله ان لا وما صلة ومعناه ان لا يمكن ذلك الامر
فافعل كذا **لو** لو اگر حرف تمنى وهي لامتناع الثاني من اجل امتناع الاول تقول لو جئتني لاكرمتك وهو خلاف ان الشرطية لانها توقع الثاني من اجل
وقوع الاول واما لولا معناه اگر نه فمركبة من معنى ان ولو وذلك ان لولا يمنع الثاني من اجل وجود الاول تقول لولا زيد لهلكنا اي امتنع وقوع الهلاك
من اجل وجود زيد وقد تكون لولا بمعنى هلا وهو كثير في القرآن وان جعلت لو اسما شددته وقلت اكثرت من اللو لان حروف المعاني والاسماء الناقصة اذا
صيرت اسماء تامة بادخال الالف واللام عليها او باعرابها شددتها هو منها على حرفين بان يزاد في آخره حرف من جنسه فيدغم ويشدد كقولك اكثرت من اللو او من
لو وهذا فيه الالف كقولك كتبت لا ما جيدة **ما** ما چه وچيست وهرچه وانچه وچيزي ونه ونيست وآنكه وچندانكه وآن كلمه است دال بر معاني
مختلفه لبعضي اسم ولبعضي حرف ما التعجب كقوله تعالى فما اصبرهم على النار يعني چه صبورند ايشان وما استفهام كقوله تع وما تلك بيمينك يا موسى يعني
چيست وما خبر كقوله تعالى ما عندكم ينفد وما عند الله باق يعني انچه نزد شما است وما شرط كقوله تعالى وما تفعلوا من خير يعلمه الله يعني هرچه كنيد وما نكرة كقولك
مررت بما معجب اي بشئ يعني گذشتم به چيزي شگفت وقوله تعالى ايا ما تدعوا فله الاسماء الحسنى وما نفي وآن بر سه وجه است يكي بمعنى
لا ودوم بمعنى لم وسيم بمعنى ليس الاول كقوله تعالى وما ينظر هولاء الا صيحة واحدة وقوله تع ما لا تروا وما قتلوا او الثاني كقوله تع ما فعلوه الا قليل
منهم والثالث كقوله تعالى ما هذا بشرا وقوله تعالى وما هم بضارين به من احد وما بمعنى من كقوله تعالى والسماء وما بناها اي من بناها يعني
آنكه بنا كرد آسمان را وما مصدريه والله خلقكم وما تعملون اي وعملكم يعني خدا آفريد شما را وكردار شما را وما زائدة واو را معنى نيست وآن بر دو وجه
آيد كافة يعني مانع از عمل كقوله تعالى انما الله اله واحد وغير كافة كقوله تعالى فبما رحمة من الله لنت لهم وما تابيد كقوله تعالى ما دامت السموات والارض يعني
چندانكه بپايد آسمانها وزمين ما وما التفخيم كقوله تعالى القارعة ما القارعة يعني قيامت وچه قيامت وقد يحذف منها الالف اذا ادخلت عليها حرفا نحو لم

بهم وعلم وحم وعلام وحتام وبالامر ونسب القصيدة اليها فيقال بائية وقد تجئ ما زائدة بعد ان الشرطية فتدغم فيها فتصير اما وقد تجئ بعدها النون الثقيلة والخفيفة نحو قولك اما تقومن اقم

وكقوله تعالى واما تخافن وكذلك مهما في معنى الشرط وزعم الخليل ان اصلها ماما ضمت اليها ما لغوا فابدلت من الالف الاولى هاء وقال سيبويه يجوز ان يكون كاذ ضم

اليها ما ما بعده والمبني على الكسر حكاية صوت الشاة ❊ متى كى وهو ظرف في معنى السؤال عن زمان وهو للشرط والجزاء ايضا قال الاصمعي هو بمعنى من في لغة هذيل

وبمعنى وسط ايضا قال ابو عبيدة سمعت بعضهم يقول وضعته متى كمى اى وسط كمى ❊ وا ❊ وا حرف الندبة تقول وازيداه ويقال ايضا يا زيداه والواو من حروف

العطف تجمع لا للترتيب ويدخل عليها الف الاستفهام كقوله تعالى اوعجبتم ان جاءكم كما تقول افعجبتم وتكون بمعنى مع لما بينهما من المناسبة في الجمع بين الشيئين فصاعدا

كقول النبي عليه وآله الصلوة والسلام بعثت انا والساعة كهاتين واشار الى السبابة والابهام اى مع الساعة وتكون للحال كقولهم قمت والناس قعود او قمت

واقعدوا اى قمت واعيا له وتكون للقسم تقول والله لقد كان كذا وهي بدل من الباء فيه لتقاربهما في المخرج اذ كانتا من حروف الشفة ولا تجاوز الاسماء المظهرة

نحو والله وحياتك وابيك وتكون ضمير جماعة المذكر في نحو فعلوا ويفعلون وعلامة الرفع في نحو ابوه ومسلمون وتكون زائدة كقول الرجل لآخر يعني هذا الثوب فيقول

وهو لك وقوله تعالى حتى اذا جاءوها وفتحت ابوابها يجوز ان تكون الواو ههنا زائدة ❊ ويك ❊ ويك كلمة مثل ويب وويح والكاف للخطاب ويكأن مركبة منها قال

الكسائي هو ويك وادخل عليه ان المشددة والمخففة ومعناه الم تر وقال الخليل هي وي مفصولة ثم تبتدي فتقول كأن ❊ ها ❊ ها حرف هجاء حلقية من حروف

الزيادات وهي بالقصر حرف تنبيه كقوله تعالى ها انتم هؤلاء جمعا بين التنبيهين للتوكيد ومثله الا يا هؤلاء وهي غير مفارق لاي في النداء تقول يا ايها الرجل وقد تكون

جواب النداء بالمد والقصر نحو قولك ها وهاء في جواب من دعاك باسمك وها للتنبيه وقد يقسم بها فيقال لاها الله ما فعلت اى لا والله ابدلت ها من واو القسم

وان شئت حذفت الالف التي بعد الهاء وان شئت اثبت وقولهم لاها الله ذا اصله لا والله هذا ففرقت بين ها وذا وجعلت الاسم بينهما وجررته بحرف التنبيه والتقدير

لا والله ما فعلت هذا فحذف الكلام واختصر لكثرة استعمالهم هذا في كلامهم وقدم ها كما قدم ها هو ذا وها انا ذا وتكون كناية عن الغائب والغائبة نحو قولك ضربه وضربها

وغلامه وغلامها وهو للمذكر وهي للمؤنث وانما بنوا الواو في هو والياء في هي على الفتحة فرقا بين هذه الواو والياء اللتين هما من نفس الاسم المكنى وبين الواو والياء

اللتين تكونان صلة في قولك رايتهو ومررت بهي لان كل مبني فحقه ان يبنى على السكون الا ان يعرض ما يوجب له الحركة وهو اما اجتماع الساكنين كما في كيف

واين وحيث او كونه على حرف واحد مثل الباء الزائدة او للفرق بينه وبين غيره كالفعل الماضي بني على الفتح لانه ضارع الاسم بعض المضارعة ففرق بالحركة

بينه وبين ما لم يضارع وهو فعل الامر المخاطب نحو افعل وربما حذفت من هو وهي الواو والياء في ضرورة الشعر كما قال ع فبيناه يشري رحله قال قائل

قال ع دار لسعدى اذه من هواكا وربما حذفوا الواو مع الحركة كما قال الشاعر في قوله ع ومطواى مشتاقان له ارقان قال الاخفش وهذا في لغة ازد شنوءة كثير

وقال الفراء العرب تقف على كل هاء مؤنث بالهاء الا طيئا فانهم يقفون عليها بالتاء فيقولون هذه امت وجاريت وطلحت واذا ادخلت الهاء في الندبة اثبتها في الوقف

وحذفتها في الوصل وربما ثبتت في ضرورة الشعر فتضم كالحرف الاصلي وتكسر ايضا لالتقاء الساكنين هذا عند الكوفيين وانشد الفراء شعر يا رب يا رباه اياك

اسل ❊ عفراء يا رباه من قبل الاجل ❊ وهو كثير في الشعر وليس شئ منه بحجة عند البصريين وقد تزاد الهاء في الوقف لبيان الحركة في نحو لمه وسلطانيه وماليه

وماهيه وثم مه يعني ثم ماذا وقد اتت هذه في ضرورة الشعر كما قال شعر هم القائلون الخير والآمرونه ❊ اذا ما خشوا من معظم الامر مفظعا ❊ فاجراها مجرى هاء الاضمار وقد تكون

الهاء بدلا من الهمزة مثل هراق واراق وهاء بالمد والكسر زجر للابل وقد تقصر وتقول هاهيت بالابل اذا دعوتها كما قلناه في حاحيت وها بالقصر

للتقريب اذا قيل لك اين انت قلت ها انا ذا يعني اينكم من والمرأة تقول ها انا ذه وها هو ذا اذا كان قريبا وها هو ذلك اذا كان بعيدا وها هي

ذه للقريبة وها هي تلك للبعيدة والهاء تزاد في كلام العرب على سبعة اضرب احدها للفرق بين فاعل وفاعلة كضارب وضاربة وكريم وكريمة

والثاني للفرق بين مذكر ومؤنث في الجنس نحو امرء وامرأة والثالث للفرق بين واحد وجمع في نحو بقرة وبقر وتمرة وتمر والرابع للتانيث

اللفظية وان لم يكن تحتها حقيقة تانيث نحو قرية وغرفة والخامس للمبالغة مثل علامة ونسابة وهذا مدح وهلباجة وفقاقة وهذا ذم

فما كان منه مدحا يذهبون بتانيثه الى تانيث الغاية والنهاية والداهية وما كان ذما يذهبون به الى تانيث البهيمة

ومنه ما يستوي فيه المذكر والمؤنث نحو رجل ملولة وامرأة ملولة والسادس ما كان واحدا من جنس يقع على الذكر والانثى

نحو بطة وحية والسابع تدخل في الجمع لثلثة اوجه احدها ان تدل على النسب نحو المهالبة والثاني تدل على العجمة نحو الموازجة والجوارية

وربما تدخل عليها الهاء كقولك كياء والثالث ان تكون عوضا من حرف محذوف نحو المرازبة والزنادقة والعبادلة وهم عبد الله بن عباس وعبد الله بن عمرو
عبد الله بن الزبير وتكون الهاء عوضا من الواو الذاهبة من فاء الفعل نحو عدة وصفة وعوضا عن الواو والياء الذاهبة من عين الفعل نحو ثبة من ثاب الماء واقامة
وعوضا عن الياء الذاهبة من لام الفعل نحو مائة ورئة وبرة. هلا زجر للخيل وللناقة ايضا اي تنحي قد تسكن هيا الاناث عند نزو الفحل منها اي توسعي وتنحي وهلا
بالتشديد معناها حيا انه فاصلها لا بنيت مع هل فصار فيها معنى التحضيض كما بنوا لولا والا وجعلوا كل واحدة مع لا بمنزلة حرف واحد فاخلصوهن للفعل. هنا * ههنا
وهنا بالضم اينجا وهنا للقريب اذا اشرت الى مكان هناك وهنالك آنجا وهنا للبعيد واللام زائدة والكاف للخطاب وفيها دليل على التبعيد تفتح للمذكر وتكسر للمؤنث
قال الفراء اجلس ههنا اي قريبا وتنح ههنا اي تباعد وهنا ايضا اللعب واللهو وانشد الاصمعي لامرئ القيس شعر وحديث الركب يوم هنا * وحديث ما على قصره *
وهنا بالفتح والتشديد اي ههنا وهناك اي هناك ومنه قولهم تجمعوا من هنا ومن هنا اي من ههنا وههنا ويقال في النداء خاصة يا هناه بزيادة هاء في آخره تصير تاء
في الوصل معناه يا فلان وهي بدل من الواو التي في هنوك وهنوات. هيا * هيا من حروف النداء واصلها ايا مثل هراق واراق. يا * يا حرف معجمة من حروف المد
واللين وهي من حروف الزيادات ايضا وقد يكنى بها عن المتكلم المجرور ذكرا كان او انثى كقولك ثوبي وغلامي ان شئت سكنتها وان شئت فتحت ولك ان تحذفها
في النداء خاصة تقول يا قوم ويا عباد بالكسر فان جاءت بعد الف مقصورة فتحتها لا غير نحو عصاي ورحاي كذلك بعد ياء الجمع كقوله تعالى وما انتم بمصرخي واصله
بمصرخيني سقطت النون للاضافة فاجتمع الساكنان فحركت الثانية بالفتح لانها ياء المتكلم وردت الى اصلها وكسرها بعض القراء توهما ان الساكن اذا حرك حرك بالكسر
وليس بوجه وقد يكنى بها عن المتكلم المنصوب الا انه لا بد له من ان تزاد قبلها نون وقاية للفعل ليسلم من الجر كقولك ضربني وقد زيدت في المجرور في اسماء مخصوصة لا يقاس
عليها نحو مني وعني ولدني وقطني وانما فعلوا ذلك ليسلم السكون الذي بني الاسم والحروف عليه وقد تكون علامة للتانيث في نحو قولك افعلي وتفعلين وتنسب
القصيدة منها يائية وهي حرف النداء للقريب والبعيد تقول يا زيد اقبل وقول الاعرج يا لك من قبرة بمعمر كلمة تعجب واما قوله تعالى الا يا اسجدوا بالتخفيف فالمعنى
الا يا هؤلاء اسجدوا فحذف المنادى اكتفاء بحرف النداء كما حذف حرف النداء اكتفاء بالمنادى في قوله تعالى يوسف اعرض عن هذا اذ كان المراد معلوما وقال
بعضهم ان يا في هذا الموضع انما هو للتنبيه كانه قال الا اسجدوا فلما ادخل عليه يا للتنبيه سقطت الالف التي في اسجدوا لانها الف وصل وذهبت الالف التي
في يا لاجتماع الساكنين لانها والسين ساكنتان قال ذو الرمة شعر الا يا اسلمي يا دارمي على البلى * ولا زال منهلا بجرعائك القطر *

تم الكتاب والله نحمده حمدا لا يحويه العدد والحساب على تتميم هذه النسخة انتساخا ضحوة الاثنين الثالث والعشرين من ذي القعدة لسنة سبعمائة هجرية واتفق الفراغ من تاليفه
وتسويده بيمن توفيق الله حسين تابيده ظهيرة الثلاثاء السادس عشر من صفر سنة احدى وثمانين وستمائة بكاشغر حرسها الله بلطفه العميم وعمره *

خاتمة الطبع

الحمد لله الفتاح الخالق لكل من غدا وراح في الصباح والرواح على استتباب طبع كتاب الصراح في لغة الصحاح الذي في الطلاقة والعذوبة كالراح في الارواح ولغاية
خلوصه من شوائب الاغلاط ونهاية نزهته عن قبائح الاختباط كاسمه صراح وبصحة النقل ومطابقة الاصل كمثله صحاح مع اضافة الضميمة اللطيفة والفوائد الشريفة للفاضل
الاديب اللبيب مولانا عبد المجيد حماه العلي الحميد في يوم الاحد السادس والعشرين من شهر ذي القعدة الحرام سنة ١٢٨١ احدى وثمانين بعد الالف والمائتين من الهجرة النبوية على
صاحبها الف الف تحية من رب المشرقين والمغربين في المعمورة لكهنو صينت من خللها وبرئت في المطبعة العالية لذي اللطف والكرم صاحب الايادي والنعم

المنشي المعروف بنول كشور

اعلاه الله مسوله وحقق مامولة بحرمة من انشق له القمر فقد فاقت هذه النسخة بمساعيه الجميلة في ملاسة القرطاس ورشاقة الخط وصفاء الطبع وصحة اللغات بقدر الوسع على مطبوعات
سائر المطابع بل تلالات كانها الدرة البهية او الجوهرة السنية اللهم اجعلها مقبولة لطباع الانام بحرمة النبي وآله الكرام *

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد واله واصحابه اجمعین اما بعد پس این ابیات است بعد وانتی غیر متعارف که در کتاب صراح ترجمه صحاح واقع است و حکیم عبدالحمید خان مرحوم معانی آنرا بفارسی سلیس و هندی بعلامت رقوم هندسی زیر خط عرضی بپایین هر صفحه نگاشته و اکثر جا با تحاد معنی برسم خط ذکر اکتفا نموده اند چون تفحص آن احتیاج تصفح بسیار می افتاد در بعضی نسخهای رقوم دقتی رومی داد لهذا این لغات مذکوره را چیده و یکجا نموده بطرز فرهنگ ترتیب ابواب در رعایت حرف اول و ثانی که قلت الفاظ مقتضی همین بود مرتب نموده جزو لاحق در فرهنگ صراح مسمی نمود و اکثر جا معانی آنرا از برهان قاطع و شمس و کشف و بحر الجواهر و غیره ذلک تحقیق نموده تغییر داده شد و در بعضی مقام تصرف را جایز نداشته بحال خودش درگذاشته اگرچه تا پیدا آن ازین کتابها یافته نشد و هو حسبی و نعم الوکیل

باب الالف

اب آورد کفاف آب هندی پانی کا کھپین **اب جامه** بروزن کارنامه جام آبخوری و ظرف آب را گویند **اب خورد** نهر و کنار دجله و امثال آن باشد که مردمان و جانوران ازان جا آب بردارند و خورند هندی گھاٹ **اب خیز** سیل و طغیان آب و ضد جزر هندی جوار **اسبه کامه** نانخورشی است که از پوینه و شیر و ابازیر و غیره و تراکیب مختلف ترتیب دهند **اب کند** زمینی را گویند که آب آنرا کنده باشد و جا کها و گڑھا در ان افگنده **اتش کاو** چوبی که بدان آتش را بهم زنند **اخریان** بسکون ثالث و کسر رابع اسباب و متاع و کالا را گویند **اخور** بضم ثالث و سکون واو معروف جای علف خوردن دواب را بود عربی معلف **ارده اله** آشی باشد مانند کاچی یعنی حلوای روانی که از آرد پزند و بیشتر مردم بدرویش خورند بعربی سخینه گویند **اریج** بندگاه ساعد عربی مرفق هندی کهنی **ارغع** بادی را گویند که از گلو با صدا برآید هندی ڈکار **ازدن** بروزن آمدن خلانیدن سوزن و امثال آن **اژخ** بروزن و معنی آزخ که تولول باشد یعنی دانه سخت بی درد که بر اندام پدید آید هندی مسا **اشام** آش یعنی خوردنی تنک مثل حریره که توان آشامید **اغل** بکسر ثالث یعنی آغال است و آن جایی باشد که در کوهساران بجهت خوابانیدن گوسپندان سازند **اگفت** بفتح کاف فارسی و کسر آن آنرا رنج و محنت و آفت **الاج** آلتی را گویند از آهن که برزگران زمین را بدان شیار کنند **امیغ** آمیختن و آمیزش دو چیز باشد باهم **اواک** خشکی میان دریا هندی ٹاپو **اوکان** بروزن نافبان آویخته و آویزان را گویند **اهینه زانو** کاسه زانو **ادرفن** بروزن قلمزن نام علتی است که در پوست بدن آدمی بهم میرسد و آنرا داد میگویند **ارزن** بالفتح نام غله است که بهندی چینه گویند **ازار** یعنی تنبان و لنگی و لنگ باشد **اسپ درازخانه** دراز خانه صفت اسپی است که دراز خلقت باشد **اسپرگ** باکاف فارسی گیاهی است زرد که بدان چیزها رنگ کنند **اسپ نمد** بفتح نون و میم برگستوان را گویند و آن پوششی است که در جنگ بر اسپ پوشانند **استیخ** بالکسر و بیای مجهول ستیخ راست ایستادن و گردن استیخ کردن یعنی بلند کردن گردن باشد **اسکنه** **اسکنک** که افزاری است مر درودگران را **افروشه** نام حلوایی است که از آرد و روغن پزند **الانجی** بضم اول تا ... و چیک را گویند **انجیج** بفتح اول و ثانی میوه است عراقی یعنی کمیل **انبان** انبان

وآن پوستی و باغست کرده که درست از گوسپند برمی آورند اندا و تره تیزک باشد وآن سبزی ایست خوردنی انداوه بفتح واو افزاری است که بدان کهگل وگچ بر بام ودیوار مالند انذخسیدن بمعنی حمایت کردن وپشتی کردن وپناه دادن وگرفتن باشد اندرز بفتح اول وثالث پند ونصیحت انگذان انکدان وآن درختی است که صمغ آن را بعربی حلتیت خوانند بمعنی انگوزه انگشت انکره مخفف انگوزه که صمغ درخت انکدان باشد هندی هینگ انگشتک زدن بمعنی انگشت زدن باشد یعنی در هنگام خوشحالی انگشتان را برهم زنند چنانچه صدای ازان ظاهر گردد هندی چٹکی انگورسگک گیاهی است که بار ومیوهٔ آن گرهی است کوچک وچهار که در جامه آویزد انگورسگک بار آن گیاه است اوماج بروزن محتاج نوعی از آش آرد باشد ✤

باب البا

باسپتجاب گیاهی ست آفتاب پرست باخه سنگ پشت هندی کچھوا بادرو بادروج که ریحان کوهی است هندی بابری بادمهره مهرهٔ مارست سیاه رنگ که آنرا از قفای سرافعی برمی آورند که گزندگی ماررا نافع باشد وچون برجائی که مارگزیده باشد بگذارند فی الحال بچسپد بار انبار یعنی سرگین حیوانات را گویند که بجهت قوت زراعت بزمین کنند وریزند باران گریز پناه گاه رهروان ازباران وغیره باردان خرجین وجوال وهرظرفی که دران چیزی کنند بارشکنی خوار باریعنی خوراک اندک که قوت لایموت باشد باره دیوار وحصار قلعه وشهر را گویند بازیار برزیگر وزراعت کننده ومیرشکار صیاد وحامل باز را گویند بازیچ بروزن بازیچ ریسمانی باشد که در ایام عید وجشن از جائی آویزند وزنان ودختران بران نشسته در هوا آیند وروند باشگونه بروزن ومعنی وارگونه باع مقدار کشادگی هردو دست باسینه را گویند ونیز قولاج یعنی جست برجست رفتن اسپ باشد باغره بسکون ثالث گرهی را گویند که در اعضا بسبب آزار ودرد هندی عضو دیگر بهم رسد باغنده بضم غین نقطه دار پنبه حلاجی کرده را گویند که بجهت رشتن گلوله کرده باشند بالار شه تیرخانه وآن چوب بزرگ را گویند که هردو سر آن بر بالاسے دیوار عمارت باشد وسرچوبهای دیگر را بر بالاسے آن گذارند بالشچه بالش خرد بام چشم جفن یعنی پلک چشم هندی پپوٹا باچیه زبار ودار در کتب موجوده یافته نشد ودر منتهی الارب بمعنی عدا به نهدان وزبار نوشته وظاهرا باچیه کنایه از زبار بوده باشد بچشم کننده مردم آنکه بچشم زخم رساند مردم وغیره را برزه گاو گاو زراعت گویند وآن گاوی است که زمین را بدان شیار کنند برمه متقب درودگری باشد که بدان چوب وتخته سوراخ کنند برواره بروزن هواره بالاخانه وحجره بالاسے حجره باشد بزغاله بالضم بچهٔ بز را گویند وبزگوسپند وگلی باشد برزن بفتحتین مالهٔ برزیگران وآن چوبی باتخته است که زمین شیار کرده را بدان هموار کنند بسباسه گیاهی وفارسی آن بزبازست که بعضی پوست جوز را هم گفته اند یعنی جاتیری بطانه مرد دوست رازدار او باشد بگنی بفتح اول وسکون کاف فارسی شرابی باشد که از برنج وارزن وجو وامثال آن سازند بلا به بکسر اول بمعنی هرزه گوی وناکار وفاسق وبدکاره فحاش باشد واین لفظ را بزنان بیشتر اطلاق کنند وتضرع وچاپلوسی سخن کردن را نیز گویند بلایه بفتح اول تباه وناکاره را گویند وبکسر اول هم آمده است بلغده بفتح اول وثالث بمعنی گنده وضائع گردیده چه هرگاه گویند مرغ بیضه را بلغده کرد مراد آن باشد که گنده وضائع کرد وبچه برنیاورد بناج بفتح اول بمعنی نباج است که آن دوزن باشند که یک شوهر دارند هریکی مر دیگری را نباج باشد وبعضی مردی را نیز گویند که دوزن داشته باشد بن ستور کنایه از سوراخ دبر ستورست بنه بفتحتین طناب بابدبک را گویند بوستان افروز گلی است که آنرا تاج خروس گویند بسبب آنکه شباهتی بدان دارد بی اصل کنایه از شخصی که پدر آزاد ومادر کنیز دارد بهیرزد بفتح رابع صمغی باشد مانند مصطگی سبک وخشک وبوی تیزی دارد بیل بیاء ثانی مجهول آلتی باشد آهنی که باغبانان وامثال ایشان زمین را بدان کنند وپاروپی را نیز گویند که کشتی بانان بجهت راندن غراب سازند وبیل کشتی هندی ڈانڈ بلینی کوه قلهٔ کوه را گویند که از کوه بلند برآمده باشد ✤

باب الباء الفارسی

پاخسه پارهٔ دیوار بلند اما در کتب لغت موجوده یافته نشد پاردم بضم دال و سکون میم چرمی باشد که بر پس زین اسپ بندند و به زیر دم اسپ
اندازند پارگین با کاف فارسی گوی را گویند که آب های کثیف و چرکین بدانجا رود پاژنامه بمعنی باج نامه است یعنی نامی که بر بیع باج و
دال باشد پاخنده بروزن و معنی باغنده پالونه پالوانه و آن آلتی است حلوائیان را مانند کفگیر که بسیار سوراخ دارد و روغن و جلاب بدان
صاف کنند پاپی دام نوعی از دام است و آنچنان باشد که سیخ های باریک از چوب بمقدار یک وجب تراشند و بر سر هر یک دامی بندند
و سر دیگر آنرا بزمین فرو برند و صیاد در پناه گاوی یا خری درآمده پیش رود و جانوران را رم داده بجانب دام آورد تا پاهای ایشان
در میان دام بند شود پایکار پاکار است و آن مردی باشد که چون تحصیلدار بجائی آید او زر از مردم تحصیل کرده بتحصیلدار دهد و کناس را نیز گویند
پتفوز تفوز بمعنی گرداگرد دهان و منقار مرغان هم باشد پتک بالضم چاپک و چکش آهنگری و زرگری عربی مطراق هندی هتهوری
پچپشک بضمتین طبیب و دارو فروش پچپشکان جمع پچپچ بفتح اول و سکون ثانی و جیم پارسی بمعنی سخت که بخش و بیهن باشد و
پخچی یعنی پهنا وری آن پده بفتحتین نام درختی است که هرگز بار و میوه ندهد پدکار بالضم زیرک و عیار پرپنگ بکسر اول و فتح ثانی فروغ
و برق شمشیر و تیغ جوهردار را نیز گویند پروا فراغت و ترس و بیم و باک و نخیرها باشد پرویزن آلتی باشد که بدان آرد و شکر و ادویه حاره
را گرفته و امثال آن بیزند هندی چهلنی پژ بالفتح زمین پست و بلند و کوه کتل را گویند و بضم اول برف ریزه که از شدت هوای سرد مانند
رزک از آسمان بریزد پژمانی بکسر اول بمعنی افسردگی و غمناکی و اندوهگینی باشد و بفتح و بالضم نیز آمده است پست بکسر اول هر آردی را
گویند عموماً و آردی که گندم و جو و نخود را بریان کرده باشند خصوصاً و آنرا بعربی سویق خوانند پستک تصغیر پست یعنی قصیر و کوتاه
پش بالفتح موی گردن و کاکل اسپ را گویند و طرهٔ که بر سر دستار و کمر گذارند و فش معرب آن است پشت خار ستور آلتی است
موضوع برای خاریدن پشت ستور هندی کهرهرا پشتواره بالضم مقداری از هر چیز باشد که آنرا بر پشت توان برداشت پشک
بفتحتین شبنم و بسکون ثانی سرگین آهو و گوسپند و بز و شتر و امثال آنرا گویند پشماگند بفتح اول با کاف فارسی مفتوح چیزی باشد که
آنرا پر پشم کنند و مابین پشت ستور و تنگبار گذارند و پالان الاغ را نیز گفته اند پلارک بالفتح جنسی از فولاد جوهردار باشد و شمشیر جوهر
شمشیر را نیز گویند پناغ بروزن چراغ بیضه مانندی باشد از ریسمان خام که در دوک پیچیده شود هندی کوکری پنج پایک خرچنگ
هندی کینکرا پنگان بالکسر که معرب آن فنجان است طاس مس ته سوراخ کرده باشد که آنرا در میان آب ایستاده گذارند و ساعات
شبانروزی را از ان معلوم کنند پوپک بروزن کوچک بمعنی هدهد پوست پیراسته جلد مدبوغ پوشش ره گذر صفه که در دو دیوار
باشد و در شیب آن راه بود پهرنجه پیرهن خرد پیسه با ثانی مجهول بمعنی سیاه و سفید بهم آمیخته عربی ابلق پیشیاره با ثانی مجهول خوانچه
و طبقی را گویند که تنقلات و گل در ان کنند و بمجلس آرند پیلور بفتح واو مخفف پیله ور شخصی که دارو و اجناس عطاری و سوزن و ابریشم
و مهره و امثال آن بخانه ها گرداند و فروشد پیله با ثانی مجهول غوزهٔ ابریشم که کرم تنیده باشد و کرم ابریشم را نیز گویند ٭

باب التاء

تاسه صدای تنفس مردم فربه و فشردن گلو بسبب سیری یا ملال و بمعنی اندوه و ملالت باشد تاناک تا حرفی از حروف تهجی و ناک
بمعنی خداوند و صاحب و سخن تاناک کنایه از سخنی است که در ان بسیار تا گفته شود تاه زنگی باشد که بر روی شمشیر و امثال آن نشیند
تبخج تنفش ای موی برافراشتن ترف نوعی از کشک که سیاه باشد و کشک و دوغ خشک شده را گویند ترنجیده بفتح اول و
ثانی در هم کشیده شده ترید بروزن و معنی ثرید که ریزهٔ نان در شوربا و دوغ و غیره باشد تغاره طشت گلی را گویند تفسان بمعنی التفته
و گرم تفسه بالضم اندوهگین و بی آرام و بی قراری دل تکسک بفتح اول و ثانی و سکون ثالث بمعنی تکس است که تخم استخوان انگور
باشد تکه بفتح اول بروزن عکه بزی را گویند که سرگروه و پیش رو گلهٔ گوسپندان باشد و بز نر را نیز گویند عام از بز کوهی و غیر کوهی

تگ بفتح اول بمعنی ته وبن وپایین باشد تل بفتح اول پشته بلند وکوه پست هندی ٹیلا تمام اندام فربه وپرگوشت تندر بضم اول وسکون ثانی وفتح ثالث بمعنی غرنده ورعد که آواز هایل از سحاب برآید تنگ بفتح اول وسکون ثانی با کاف فارسی نواری که بزین اسپ مضبوط کنند ودوالی که بدان بار برپشت باربردار محکم سازند تواره بفتح اول نشیمن وخانه ودیواری را گویند که از نی وعلف سازند توجیه بالضم وفتح جیم سیلاب توسن بروزن کودن وحشی ورام نشونده واسپ سرکش وجهنده را گویند توسنی کردن سرکشی وحرونی کردن توک بالضم با ثانی مجهول یکدسته موی وپشم را گویند تیرک بروزن زیرک آبلهائی که در دیگ جوشان بسبب پخته شدن گوشت یا درمیان روغن جوشان بهم میرسد وبخاری که از پاره شدن آبله دیگ شله وحلیم ومانند آن می جهد تیز بکسر اول وسکون ثانی معروف صدای حزین که از پایین برآید وتیز دادن از دهان وبغل مراد از برآوردن آوازی مانند آن از آن تیغی پشت بلندی پشت چه تیغ بمعنی بلند آمده است تیم بروزن میم کاروان سرای بزرگ

باب الجیم

جاش انبار غله پاک کرده درخرمن را گویند جوار بضم اول بوزن سنگین وچوبین را گویند هندی کهرل واکهلی جوال بضم اول ظرفی باشد از پشم بافته که چیزها دران کنند جوبه بضم اول با ثانی مجهول جاتی را گویند در شهر که اسباب وامتعه وغله وپخته از اطراف وجوانب ازجهت فروختن آورند آنجا فروخته شود جوشن بروزن کودن سلاحی باشد غیر زره که حلقه وتنگه آهن باهم باشد جهجهان جهنده +

باب الجیم الفارسی

چاوچاوان بانگ وفریاد کنان مصدر آن چاویدن بمعنی فریاد کردن ست چاووش بروزن پاپوش نقیب لشکر وقافله چاپک ثرید سفالی خرد ورثرید که دران چربش باشد چپار بروزن قطار اسپی که نقطها وگلهای سیاه یا غیر رنگ خود بر بدن داشته باشد چپ دادن کنایه از فریب دادن ودغا دادن چپه بفتح وثانی مشدد کسی را گویند که کارها بدست چپ کند چرخشت بضم ثالث وسکون رابع بمعنی چرخست وآن چرخی وحوضی باشد که انگور دران ریزند وبمالند تا شیره آن برآید چرزده بفتح اول وثالث بمعنی چرزوره است که جزغاله باشد یعنی دنبه وپیه ریزه کرده بریان شده چشم های پرده مراد سوراخها وشگافهای پرده باشد چغر بالضم وزق وغوک هندی مینڈک چغرلاوه چغزواره بمعنی جل وزق وجامه غوک وسبزئی که بر آب جمع شود چک بالفتح بمعنی برات ووظیفه ومواجب وبیعانه وحجت ومنشور وقباله خانه وباغ وامثال آن باشد ومعرب آن صک است وآواز زخم تیغ وصدائی که از چیزی برآید همچو شکستن چوب ونی وخوردن چیزی برچیزی چکاوک مرغیست بقدر گنجشک چکمیزک بالفتح مرضی است که بول آدمی وحیوانات دیگر قطره قطره میچکد وبعربی تقطیر البول خوانند چنبر حلقه وقید وگرفتار بودن را نیز گویند وچنبر گردن حلقه گردن باشد چه چنبر مطلقا محیط دایره را گویند عام از چنبر دف وچنبر گردن اما بمعنی ترقوه پس کتب لغت مساعد آن نمی شود چوزه بروزن کوزه بچه ماکیان وغیر پرندگان چیه هر مرتبه از گل باشد که بر دیوار گذارند +

باب الحاء

حرونی کردن توسنی وسرکشی کردن هندی اڑنا +

باب الخاء

خات زغن را گویند که غلیواج باشد خارپشت جانوری است معروف که بر پشت مانند خارها دارد هندی ساہی خاک معروف وقبر ومزار را نیز گویند خامیازه بمعنی خامیازه است که خمیازه ودهان دره باشد یعنی بازکشادن دهان برای دفع

نجار فکین هندی جهائی خایسک [illegible] باشد خنبره دول [illegible]
گردانگ باشد فغراز پارا نیز گویند [illegible] باشد خنج بفتح اول و سکون ثانی [illegible]
بهم رسد و درد نکند هر چند بماند بزرگ تر شود [illegible] خجک بالفتح نقطه و نشانی باشد و خال سفید را نیز گویند [illegible]
خدرک بالضم شرارهٔ خرد آتش ست چه خدره بر وزن مهره شرارهٔ آتش را گویند و کاف تصغیر است خدو بفتحتین آب
دهن را گویند که از اثر مزهٔ چیزی بهم رسد خران گورای گورخران چه گور بمعنی دشت و صحرا ست خربنده کسی را گویند که
خر الاغ بکرایه دهد و نوعی از بازی هم هست خرجینه خرجین یعنی باردان و جوال خرده گاه بندگاه سر دست و پای اسپ
واشتر و خر و امثال آن باشد که چدار بران نهند و ریسمان بران بندند و جائی را نیز گویند از سینهٔ شتر که در وقت خوابیدن بر زمین
نهد و آن مانند کف پای او شده باشد خرسنگ بالفتح سنگ بزرگ ناهموار ناتراشیده را گویند که در میان راه افتاده مانع
عبور و آمد و شد مردم گردیده باشد خرک بفتحتین حجاب ما بین المنخرین یعنی پرده که ما بین هر دو بینی باشد خرمگس مگس بزرگ
را گویند مطلقاً و مگس سبز هم هست که چون بر گوشت و زخم نشیند کرم دران افتد خرمن کردن ماه هاله پیدا کردن ماه چه
خرمن ماه کنایه از هاله است که بر دور ماه بهم میرسد خره بفتحتین پهلوی کجیده شده خریدار گیر نافقه یعنی چیزی ست که آنرا رواجی
باشد و زود فروخته شود نقیض آن را کاسده گویند خستن بالفتح بمعنی مجروح کردن و شدن است خش بالضم مادر زن و مادر
شوهر هم باشد خشاده بالکسر خشاره و آن پیراستن است که بریدن شاخهای زیادتی درخت باشد خشتک بالکسر پارچه
مربع زیر بغل جامه و میان تنبان و شلوار را نیز گویند خشکالنج کسی که پوستش بر استخوان چسپیده باشد یعنی گوشت بدنش
سخت و خشک باشد و از و بوی عرق آید خشکنای نای گلو را گویند عربی حلقوم خشودن بضم اول بمعنی پیراستن شاخهای
زیادتی [illegible] باشد خشوده اسم مفعول خشودن است خفتان نوعی از جبه و جامهٔ روز جنگ باشد که آنرا قزاگند
گویند خلهٔ چوب بالفتح چوبی باشد که ملاحان بدان کشتی رانند خم چشم بالکسر حرکت چشم هندی چیر خنگ بالکسر اسپ
موی سفید را گویند و سبز خنگ اسپ سبز رنگ موی سفید خنور بالفتح بر وزن تنور آلات و ضروریات خانه و ظروف و اوانی و
کاسه و کوزه و خم و امثال آن باشد و بضم اول هم آمده است و با تشدید ثانی هم درست است خواربار بر وزن کاربار خوراک
اندک است که قوت لا یموت باشد خورنق بر وزن فرزدق معرب خورنه است و آن عمارتی بود بسیار عالی که نعمان بن منذر
بجهت بهرام گور ساخته بود خیک زق یعنی پوست گوسپند که درست کنده باشند و دران آب و روغن و غیره نهند
اما لفظ خیک در کتب لغت موجود یافته نشد و آنچه یافته شد خیگ بالکسر با کاف فارسی شراب و ان خمار و مشک بزرگ
است هندش پکهال گویند ❋ کشت ❋

باب الدال

داردار کردن کنایه از دیر پائیدن و ثبات داشتن و مدارا کردن و بسیار ماندن دارو‌ی دیگ شکسته یعنی خاکستر
مخلوط با نجون که بدان دیگ شکسته را بیالایند داس افزاری است که بدان غله درو کنند و بعربی منجل هم خوانند هندی [illegible]
درفش بکسر اول و فتح ثانی و سکون فا افزاری است کفش دوزان و امثال ایشان را که بدان چرم را سوراخ کنند درروا
بفتح اول بمعنی سرگشته و سرگردان و حیران باشد درفش بضم اول با واو معروف داغ و نشان درواری [illegible]
دست آس آسیائی باشد که آنرا بدست گردانند دستان بالفتح مکر و حیله و تزویر و لاف و [illegible]
دست بند حنا دست بند لعل و مروارید و امثال آن را گویند که زنان بر رشته کشند و بر دست بندند اما دست بند حنا
بمعنی بقیهٔ اثر حنا در کتب لغت موجوده اثر آن یافته نشد دستهٔ قبضهٔ آسیا که بدست گرفته آسیا بگردانند دستیانه

بمعنی دستینه که حلقهٔ طلا و نقره و امثال آن باشد یعنی دست برنجن هندی کنگن دسورده بالفتح اول بروزن پرورده چوبی باشد که
بدان گلولهٔ خمیر را پهن کنند هندی بیلن دفزک بمعنی فربه و گنده و سطبر باشد دلق بالضم جمع دلقا بالفتح بمعنی ناقهٔ دندان شکسته
از پیری دله بفتحتین جانوری باشد که آنرا قاقم گویند و گربهٔ صحرائی را هم گفته اند دمغزه بالضم بروزن همکده بیخ دم و استخوان میان دم
حیوانات که بعربی عسیب گویند دمه پی درپی دم زدن هندی هانپنا دنبه بالضم بمعنی دم باشد دوکارد بروزن گذارد
معروف قینچی دوکارد گمیان کاو مقراض که پیکان درزبان ودوکارد بروزن گذارد مطلق مقراض را گویند دیدبان
بروزن ریسمان مخفف دیده بان شخصی را گویند که بجای بلند مانند سر کوه و بالای تیر کشتی نشیند و هرچه از دور بیند خبر دهد
دیزه بروزن ریزه بمعنی چیزیست که رنگ و لون سیاه باشد و اسپ و استر و خری را نیز گویند که از کاکل تا دمش خط سیاهی
کشیده شده باشد دیگ افزار افزار دیگ را گویند یعنی آنچه در دیگ طعام ریزند از نخود و بادام و کشمش و فلفل و دارچینی و
قرنفل و زیره و مانند آن بعربی تابل و جمع آن توابل است دیگ پایه بمعنی دیگدان و سه پایهٔ آهنی باشد ٭

باب الراء

راسو جانوری است معروف که آنرا موش خرما گویند هندی نیول رافه گیاهی است مانند سیر برادر پیاز راوچه نوعی از
انگور رخیدن بروزن رسیدن بمعنی نفس کشیدن باشد بسبب برداشتن و کشیدن بارگران و مشقت دیگر رست
بالضم سخت و محکم رش بالفتح مخفف ارش است و آن از آرنج تا سر انگشتان دست باشد و گز رشک بالکسر تخم
شپش هندی لیکهه رگ دار شدن شراب شراب رگدار شرابی باشد که بانداختن اندک آب در آن مانند رگها پیدا آید
و رگدار شدن شراب موصوف باین وصف شدن باشد رگوی بکسر اول و سکون ثانی و فتح ثالث بمعنی لتهٔ کهنه و کرباس
از هم رفته باشد رنکره بفتح اول افزاری باشد که درودگران چوب و تخته را بدان هموار کنند رندیدن بروزن خندیدن
بمعنی تراشیدن رنگ بروزن سنگ بز کوهی و گاو دشتی رود بالضم با واو مجهول نام سازی است معروف که نوازند
رودگانی رودگان که جمع روده باشد و بمعنی مفرد روده هم گفته اند روز کشش بضم کاف و کسر شین اول کنایه از روز
جنگ و جدال باشد رو باروی بمعنی مقابله و روبرو است رویین بالضم بروزن سوزن گیاهی است که بدان جامه و
ابریشم و امثال آن رنگ کنند ریخ بکسر اول فضلهٔ انسان و حیوانات دیگر که روان و آبکی باشد ریشخند کنایه از سخریه است و استهزا

باب الزاء

زاگ با کاف فارسی گوهری است کانی که به نمک ماند معرب آن زاج است هندی پهتکری زاد استاد بنا و گلکار را
گویند زایدة الکبد جگر گوشه کذا فی بحر الجواهر زبوده بروزن نبوده گندنا اما در بحر الجواهر بمعنی سعتر آورده یعنی پودینه
کوهی نوشته است زچه بفتحتین زنی را گویند که زائیده باشد و او را تا چهل روز زچه می توان گفت زرساو بکسر ثانی
زر خالص تمام عیار را گویند که ریزه و کوچک باشد و برادهٔ زرگری را نیز گویند زرفین بضم اول بروزن خرچین حلقه باشد
که بر چهار چوب در نصب کنند و زنجیر در را بران اندازند زغاره گاورس و ارزن و نان آنرا نیز گویند زغاک بالفتح شاخ
درخت انگور زغوته بفتح اول گره ریسمان خام که بر دوک پیچیده شود زفت بالضم بخیل و ممسک زفتی بالضم بخیلی و
ممسکی زماورد گوشت پخته و تره و خاگینه که بتو لکی و در نان پیچند و فی القاموس طعام من البیض و اللحم زمین کند
گودی خورد زیر زمین که پناهگاه مردم باشد از سرما زنبر بروزن چنبر چهار چوب باشد مانند نردبان و دو پایه که میان آنرا ریسمان
یا فواره یا چرم بیافند و از خاک و خشت و امثال آن پر کنند و دو کس برداشته از جائی بجائی برند زواله بالفتح گلولهٔ آب
خمیر کرده را گویند که بمقدار یک تنان ساخته باشند زه بکسر اول و سکون ثانی بمعنی پاداش نیکی و کلمه باشد که در محل

تحسین گویند همچو آفرین و مبارک الله و بمعنی خوب و نوش و زائیدن آدمی و حیوانات دیگر باشد و باین معنی بفتح اول هم آمده است و بمعنی نطفه و بچه و فرزند هم گفته اند و زه چله کمان و ابریشم و رودهٔ تابیده و کنارهٔ هر چیز را همچو زه گریبان و زه حوض و زه ستور و نتاج یعنی بچهٔ آن و زه پیراهن یعنی گریبان پیراهن و بفتح اول بمعنی مکان جوشیدن و برآمدن آب زهاب بفتح اول تراویدن آب باشد از کنار رود و خانه و چشمه و تالاب و امثال آن زه کردن ریش و جراحت روان شدن ریم آن باشد زهیدن بالکسر زائیدن و بالفتح افتادن و چکیدن ✤

باب الزاء الفارسی

ژنده بروزن خنده کهنه و پاره و خرقه ژورک بفتح اول و سکون ثانی پرنده است سرخ رنگ به بزرگی گنجشک و بعضی گویند پرنده است که سر و گردن او سرخ می باشد و او را سرخاب نامند ✤

باب السین

ساود مضارع از ساویدن بمعنی سودن و حیت شدن است سبک روح کنایه از مردم بی تکلف و خندان و شگفته و ظریف و بی کبر و عنا باشد سبوسه بفتح اول با واو مجهول خشکی باشد مانند سبوس که بسبب یبوست مزاج در سر آدمی پیدا می شود سپردن بالکسر اول و ضم ثانی پایمال کردن و شدن هم هست سپساگی بکسر اول بازگشتن و پس پا رفتن سپست بفتح اول و کسر ثانی و سکون ثالث گیاهی باشد بغایت نرم و املس که چاروا را خوردن آن فربه سازد سپش بضمتین با دوم پارسی خزندهٔ سیاه که در سر آدمی باشد و سفید در جامهٔ آدمی باشد سپل بروزن اجل سم شتر و ناخن پیل را گویند سپوختن بکسر اول بواو مجهول بروزن فروختن بمعنی چیزی را در چیزی بعنف و تعدی و زور فرو بردن

سپر آوردن باشد این لغت از اضداد است سپیچه بضم اول و تحتانی مجهول کفک شراب و چیز آن که بر روی خم شراب و سرکه و مانند آن بسته شود ستان خفته ستان بروزن نشان بر پشت خوابیده ستان خفته گذاک ستنبه بکسر اول بروزن شکنبه مردم درشت و قوی هیکل و دلیر را گویند و شخص سخن ناشناس و ستیهنده و ستیزه کننده نیز باشد ستونه میخ آهنی و چوبی را گویند و ستونه آسیا میخی که بر و آسیا و میخ گردد ستیم بکسر اول و ثانی و سکون تحتانی مجهول خون و چرک و ریمی باشد که در جراحت جمع شود تا نشتر نزنند بر نیاید سر بازوی بازوبسته کوچکی را گویند که بربالای بازوبسته بزرگ بندند سرجوش بروزن سرپوش شوربائی را گویند که در اول جوش از دیگ برآرند بجهت چاشنی خورند سرخه دانهای سرخ که بر پلک برآید سرخکان بالضم دانها همچو عدس که از چشم برآید از جنس جاعوت است غالباً هلاک می باشد سرشک هوا شبنم سرکار کارگاه و کارخانه جامه بافان سرون بالفتح شاخ گاو و گوسپند و امثال آن سری قیف سفال بالضم بمعنی تخم است و پوست گردگان و پسته و بادام و امثال آنرا نیز گویند سفرهٔ آرد چرمی که زیر آسیا وقت طحن اندازند تا آرد بران افتد سگالیدن بکسر اول اندیشیدن و فکر کردن و دشمنی و خصومت کردن و سخن بد گفتن باشد سکنجیدن بکسر اول و ثانی تراشیدن و گزیدن و بفتح ثانی هم آمده است سکو بکسر اول و ضم ثانی چیزی است چهار شاخه و پنج شاخه باندام کف دست و دسته هم دارد که دهقانان غله کوفته شده را بان بباد دهند تا از کاه جدا شود سکیزیدن بالفتح جستن و خیز کردن سگالابی سگ لاب و آن بیدستر باشد یعنی حیوانی است بحری که هم در آب و هم در خشکی زندگانی تواند نمود و خصیه او را آش بچگان گویند سله بروزن غله زنبیلی را گویند که چیزها در آن گذارند سماروغ بروزن بمعنی سماروغ است و آن سبزی باشد که در دیوار حمام و جاهای نمناک و زیر پایه خم سرکه و امثال آن روید هندی چهتری گویند سمج بضم اول و سکون ثانی و جیم جائی را گویند که در زیر زمین یا در کوه بجهت درویشان و فقیران یا گوسفندان بکنند و نقب و زندان را نیز گویند سنج بالکسر حلاجل و دف و دایره سندان بروزن زندان افزاری باشد سنگران و زرگران

و آهنگران را هندی نهائی سنگ خوار نام مرغی است کوچک و سیاه رنگ و کاکل دار که سنگ ریزه میخورد و بعربی قطاة نیز خوانند +
سنگالند پرنده است کوچک سور بالضم هنگامه و جشن و مهمانی و عروسی و بزم ایام عید باشد سمور سمار بروزن هوشیار جانوری است
مانند راسو لیکن ازو سطبرتر باشد هندی گوه سکونش بکسر نون ریزگی فلزات را گویند که از دم سوهان ریزد +

باب الشین

شاشیدن بروزن و معنی پاشیدن و بول کردن شاکچه بروزن و معنی شاخچه که سینه بند زنان باشد هندی انگیا شانه ستورخار
شانه معروف است و آن چیزی باشد که از چوب و غیره سازند اما شانه ستورخار آن شانه آهنی و غیره خاردار باشد که ازان ستور را
بخارند هندی کهریرا شاندن بمعنی شانه کردن شتالنگ بکسر اول و فتح لام استخوان بلند که درمیان بندگاه پا و ساق واقع است
و شتالنگ که ازان بازی کنند کعب گوسپند و گاو باشد شخ بالفتح چیز محکم شخار بالفتح قلیا را گویند که صابون پزان بکار برند
هندی سجی شخولیدن بمعنی صفیر زدن و فریاد و بانگ و نعره کردن باشد شکال بالفتح بروزن و معنی شغال شکاله التبر و
قطعة من الذهب شکنبه بالکسر رودگان هندی اوجهری شکوخیدن بروزن خروشیدن بمعنی لغزیدن و بسر درآمدن و
افتادن اسپ و آدم و شکوخنده فاعل آن شنگرف بکسر اول و فتح ثانی سطبر و بزرگ و محتشم شکوفه سر کودک علتی است
که موی سر آدمی و موی مژه را بریزاند و اکثر کودکان را عارض شود شلم بکسر اول و ثانی بمعنی صمغ است شلیت شلیز هندی تهیهی
شناح بالفتح خیک یعنی مشک پر باد که زیر شکم داشته بر آب گذاره کنند شوات شوار بالفتح و بضم نیز نام پرنده است
از جنس مرغابی و آن را سرخاب گویند و بعضی بوقلمون را نیز گفته اند شوخ پوست دست و اعضا که بسبب کار کردن سخت شده
و پینه بسته باشد هندی گهٹا و شوخگین بروزن پوستین پینه ور شوره بضم اول خاک شور و شوره که ازان باروت سازند
شیر دوشه ظرفی باشد که دران شیر دوشند شیرزنه چوبی را گویند که بدان ماست را بشورانند و برهم زنند تا مسکه از دوغ جدا شود
شیرینه بروزن دیرینه بمعنی شیرنیک که بعربی سعفه گویندش نوعی از جوشش روی و بدن اطفال هکذا فی البرهان و در منتهی الارب
سعفه بیماری است که موی را بریزاند هندی گنجه +

باب الطاء

طباهجه طباهچه و تباهه ای گوشت پخته نرم و نازک

باب العین

عسکه بفتح و ثانی مشدد نام مرغی است از جنس کلاغ که ابلق و سیاه و سفید میباشد

باب الغین

غاز کردن پشم را زدن و مهیا ساختن باشد از برای رشتن غر بالضم مردم قحبه خانه یعنی شخصی که خصیه اش بزرگ شده باشد
غراره بکسر اول جوالی را گویند که مانند دام از ریسمان بافته باشند و پنبه و پشم و کاه و سرگین و مانند آن دران کنند و از جائی
بجائی برند غرواشه بالفتح غرواش است که لیف جولاهگان و کفش دوزان را گویند و آن گیاهی است که آنرا مانند جاروب
بندند که بدان آب و آهار بر جامه که می بافند بپاشند غریزن بالفتح غرینگ است یعنی گل و لای سیاه که در بن حوضها و ته
تالاب و جوبهای باشد غژم بالضم بمعنی غژب است که دانهٔ انگور از خوشه جدا شده شیره دار تازه باشد غلیو مگس نوعی از
مگس سرخ بسبزی مائل و بعضی گویند نوعی از زنبور است که کوچک باشد مانند مگس چشم کبود و سبز رنگ است غوزه بروزن
موزه گوی نقره را گویند غوزهٔ آب کنایه از حباب است و آن شیشه مانندی باشد بیشتر بوقت باریدن باران بر روی آب
بهم رسد غوزهای آب جمع غوک چوب دو چوب باشد یکی کوتاه بمقدار یک قبضه و دیگری دراز بمقدار سه وجب که اطفال و

جوانان بدان بازی کنند و هر دو سر چوب کوتاه تیز میباشد غوکلک بضم اول و ثانی مجهول بمعنی غلک است و آن کوزهٔ باشد که سر آن را بجهت
گیرنده سوراخی وران جرم کنند و تماچیان و راهداران و قماربازان و امثال ایشان سیم و زری که از مردم گیرند دران ریزند غیژان
لغزان از غیژیدن بمعنی لغزیدن است غیژیدن با ثانی مجهول بر وزن و معنی خیزیدن بمعنی لغزیدن است و بچهار دست و پا و زانو
شستن براه رفتن طفلان و مردمان شل باشد غیلشته بر وزن و معنی بلیشه که جنگل باشد و نیلستان نیز غیو بر وزن دیو آواز و صدای بلند و رسا را گویند ٭

باب الفاء

فام بر وزن و معنی وام است **فاناک** فا حرفی است از حروف تهجی و ناک بر وزن خاک لفظی است که بجهت بیان اتصاف موصوف
بصفتی در آخر کلمات می آورند همچو طربناک و غمناک و مانند آن و بمعنی آلوده و آغشته هم آمده است و سخن فاناک کنایه از سخنی است
که دران فا بسیار آید فحج [illegible] مشدد فنج بالسکون است یعنی تله و آن آلتی است که بدان جانور گیرند فدره بفتح اول بوریائی باشد که
از برگ خرما و غیره بافند و بر تیر دارهای سقف خانه اندازند و خاک و گل بر بالای آن ریخته بیندایند فدرنگ بر وزن خدنگ چوبی
باشد گنده و سطبر و قوی که در پس در کوچه اندازند تا در گشوده نگردد فراخیدن موی در بدن برخاستن و راست ایستادن باشد و
بمعنی از هم جدا کردن هم هست فرستوک بفتح اول بر وزن و معنی پرستوک است که خطاف باشد و آن مرغی است سیاه رنگ
فرخار بر وزن سرشار بمعنی خیسانیده و نیک تر شده و سرشته گردیده و آغشته باشد فرناق خلا جای و طهارت خانه که بالای
خانه حجره سازند فروزینه خار و خاشاک که بدان آتش افروزند فرزیه بفتح اول بر وزن سوزیه بمعنی کندن و ستردن موی و پشم
باشد خواه از سر و خواه از عضو دیگر فرشبحی است گره دار هندی پیچ و بدین معنی در برهان فرچ یافته شد فسار بالفتح بمعنی افسار
و آن چیزی باشد که از چرم دوزند و بر سر اسپان کنند فسان بالفتح سنگی باشد که کارد و شمشیر بدان تیز کنند فسره بکسر اول و فتح ثانی
و ثالث لرزه خواه از سرما باشد خواه از ترس و بیم فیسوس بکسر اول با واو مجهول بازی و ظرافت و سخره [illegible] باشد فش بالفتح کاکل اسب
و آنچه از سر دستار بمقدار یک وجب بطریق طره و علاقه گذارند و بضم اول یال و دم اسپ را گویند فلاته بکسر اول و فتح تا نوعی از حلوا است که آنرا
با شیر گوسپند پزند و در فارس سیده خوانندش فله بفتح اول و ثانی مشدد و غیر مشدد بمعنی آغوز است که شیر اول حیوان نوزائیده باشد
هندی پیوسی اما فله در ترجمهٔ مترس غلطی چهاپه است و مافه صحیح و معنی در محل آن باید دید فنج بفتح اول و سکون ثانی دبه خایه را
[illegible] آزاری است که بسبب شگافته شدن پوست تنک زیر پوستی که بران موی زهار است روده یا در آوند خایه افتاده باشد عربی
[illegible] مور رنگ سرخ کمرنگ فیرنده فاعل فیریدن بمعنی خرامیدن و پرنعمت شدن باشد فیرپایگی تبختر و حال مستی ٭

باب القاف

[illegible] بر وزن لهسار گوسپند گشتی را گویند قلاوز بر وزن تجاوز قلاوز است که سوارانی را گویند که بجهت محافظت لشکر پیش لشکر باشند و
بمعنی رهبر نیز آمده است قوز گوسپند شاخدار جنگی آما در برهان نغیره با معنی قوچ یافته شد قولاج جهیدن اسپ و قیل جهت جست زدن اسپ باشد [illegible]

باب الکاف

کارکرد جستن مخفف کار کردن جستن است کاریز بتحتانی مجهول جوی آبی را گویند که در زیر زمین بکنند تا آب از ان روان شود
کاژ لوچ یعنی کج چشم کازه بفتح زای لفظه دار مطلق منزل و خانه باشد و علامتی را گویند که صیادان در کنار دام از شاخهای درخت
سازند و چیزها از ان آویزند تا صید از ان رسیده بطرف دام روانه آید یا خود در عقب آن پنهان شده دام را کشند کاژه خانه و منزل
و کمینگاه صیاد را گویند کاسموی موی سبلت روباه و موی خوک نر که بدان درز کنند کالیوه بمعنی کالیو که نادان و احمق و سرگشته و
دیوانه مزاج و کر باشد یعنی اصم کام لگام جزو لگام را گویند که بوقت کشیدن لگام لگام اسپ می رسد هندی جیبهی لگام کاواک
میان خالی و بی مغز را گویند هندی کهوکهلا کبت بالکسر و الفتح و سکون ثانی زنبور عسل را گویند کبچه چوبی باشد که بدان آرد گندم [illegible]

کرده شده را که با چیزی آغشته کنند بهم بزنند و لستور مانند عربی محدث کبی بر وزن هی بیحول سیاه را گویند کپان بر وزن و معنی قپان
و آن ترازوی است کلک پله دارد و بجای پله دیگر سنگ از شاهین آن آویزند کپچه بر وزن و معنی چمچه است کنب بفتحتین تخم بنگ و بنگ
هندی بهنگ کتف ساره موضعی را گویند از پشت اسپ که پیش زین بران باشد کدنگ بر وزن تفنگ چوبی باشد که گازران و
دقاقان جامه را بدان دقاقی کنند کرلشه بر وزن انگشه کرلسه است که بمعنی علیپا سه باشد هندی چهپکلی کرد بالضم قطعه زمینی را گویند که
کنارهای آن را بلند کرده باشند و در میان آن سبزی بکارند یا زراعت دیگر کنند کرنانک استخوان نرم که آنرا بعربی غضروف خوانند کرنده
بالضم والفتح لیف جولاهگان که بدان آهار بر تار جامه مالند کره بفتحتین زنگار مانندی را گویند که بر روی نان و میوه و امثال آن نشیند کره
بضم اول و فتح ثانی مشدد بچه اسپ و ستور و خر الاغ را گویند و با غیر مشدد گوی را گویند که با چوگان بازند و بچه اسپ و خر را نیز گویند کپر بالضم
خانه کوچک و خانه علفی باشد و بر نخچین پرندگان را نیز گویند کسرابه بر وزن و معنی ... اول ... تحتانی مجهول بمعنی روانه و رخصت کردن
و دفع نمودن هم آمده است کش بفتح اول سینه و بغل و تهیگاه را گویند و زخم و ریشی را نیز گویند که ... ان پیوسته
زرد آب بیرون می آید کشتا و رز بفتح اول بمعنی دهقان و برزیگر و زراعت کننده باشد کشتا و رزی برزیگری ...
... امرود و زرد آلو و امثال آنها که دانه آنها را بر آورده و خشک کرده باشند کچلیز بر وزن رستخیز جانورکی باشد آبی که بروی تنه مدور و دو
باریک دارد و گویند بچه وزغ است و بعضی گویند که نوعی از ماهی باشد که آنرا سنگ ماهی خوانند کف سنگ مقدار یک مشت سنگی
که با آن دارو سایند کفشیر و آن داروی باشد مانند نمک که طلا و نقره و فلزات دیگر را بسبب آن بالحیم پیوند کنند و بعضی گویند که
قلعی و ارزیز است و بدان شکستگی های ظروف مس و برنج را لحیم کنند کفک بفتح اول و سکون ثانی بمعنی کف باشد و آن چیزی غلیظ
که بر روی آب و شیر و امثال آن می نشیند و از جوش غلیان دیگ بهم میرسد کفلیز با تحتانی مجهول بر وزن دهلیز بمعنی کفگیر باشد که چمچه
سوراخدار است کفه بفتحتین خوشهای گندم و جوی را گویند که در وقت خرمن کوفتن آنها کوفته نشده باشد و بعد از پاک کردن آنها را بکوبند
کلاکموش نابینا که موش صحرائی و دشتی باشد چه کلاک دشت و صحرا را گویند و کور موش نوعی از موش باشد بغایت گنده و بد بو
و کریه منظر و روز را بیرون نیاید هندی چهچهوندر کلنج بالفتح با جیم فارسی چرک که در دست و پا و اندام نشیند عربی وسخ کلو بضم اول و ثانی با
مجهول نان بزرگ و روغنی را گویند کلیدان بالکسر آلت بست و کشاد در باغ و در کوچه و امثال آن را گویند کماسه بالفتح کاسه چوبین
کمرسار مرکب است از کمر که بمعنی منطقه و از سار که بمعنی سر باشد یعنی سر کمر بند کمیز بر وزن گریز شاش را گویند و ...
زنانه بمعنی کمینه باشد کنجاره بر وزن رخساره بمعنی کنجار است که نخاله و ثفل تخم کنجد و هر تخمی که روغن آنرا کشند
کنبانیدن بالفتح کشانیدن و جنبانیدن هم است کنده بر وزن بنده گوی را گویند که گرد حصار
که بر پیرامون ... باز اگنده باشند کنگاش بکسر اول ... اول و ثانی جانوری است که بر بدن گوسپند و گاو و غیره می چسپد و مانند شپش خون خورد هندی کلنی گو به ... گویند که بدان چیزی کوبند کوتنگ گاز ر چوبی است که گازران بدان جامه را کوبند یعنی دقاقی کنند کوک بالضم با ثانی مجهول
کاهو و آن تره است که خوردن آن خواب آورد کول بضم اول با ثانی مجهول بمعنی تالاب و آبگیر بود کولاب کذلک کوهم بضم اول گیاهی
باشد خوشبوی کوماج بمعنی کماج و آن نانی هست معروف که بر روی اخگر و زغال پزند کپک بفتح اول و سکون ثانی معروف است که برادر
شپش باشد هندی لیکه کیفت بکسر اول با ثانی مجهول و ضم ثالث پوست کفل +

باب الکاف الفارسی

گاز آلتی که بدان طلا و نقره و مس و غیر آن ببرند و مقراض را هم گفته اند گاوچشم نام گلی است که آنرا در شب بوی باشد و در روز نباشد و هم
گلی را گویند که بیرونش سفید و درونش زرد میباشد و بعربی عین البقر نامند گاوکشته بمعنی گاو دوش است و آن ظرفی باشد که در ان

شیر دوشند گران جان کنایه از مردم سخت جان و مردم بسیار پیر و سال خورده و ریشناک و مردم فقیر و بیچاره و از جان سیر آمده را نیز گویند گرنبز بضم اول و ثالث مکار و حیل را گویند
و بمعنی دلیر و زیرک و دانا و بزرگ هم آمده است گردباد بکسر اول بادی باشد که خاک را بشکل مناره بر آسمان برد گردو بچه کودک الحجلیه یدب علیها الصبی کرنج
بفتح اول و کسر ثالث برنج خوردنی گروهه بضم اول با واو مجهول بر وزن و معنی گلوله است مطلقاً خواه گلوله ریسمان خواه گلوله توپ و تفنگ و گلوله کمان و گلوله خمیر نان و
پنبه و امثال آن باشد گنز بفتح اول درختی باشد که بیشتر در کنارهای آب و رود خانه روید و آن را بعربی طرفا خوانند گشن بضم اول و سکون ثانی بمعنی نر
باشد که مقابل ماده است و درخت خرمای نر که بعربی فحل گویند گشنی بضم اول و سکون ثانی و ثالث تحتانی رسید و رفتن جانور نر باشد بر بالای ماده یعنی
جفت شدن حیوانات باهم و گشنی درخت خرما یعنی چیزی از درخت خرمای نر بر درخت ماده دادن گلخن بالضم آتش خانه و آتشگاه حمام را گویند
گلگونه بر وزن و معنی گلگونه است که غازه باشد و آن سرخی را گویند که زنان بر روی مالند گلوی آسیا سوراخ و سر آسیا را گویند که دانه از ان راه ریزند تا آس
گردد گندم مایه بر وزن کلیچه یعنی آردی را گویند که گندم آن را بریان کرده باشند گنده ناکاسنی گنگلاج بالضم شخصی را گویند که در زبانش
گرفتگی باشد هندی توتلا گوالیدن نمو کردن و بالیدن نبات و حیوان گوز هندی بالفتح نارجیل هندی ناریل نه اخروث یا الخروث که در منتهی الارب و حاشیه
صراح در ترجمه رایج واقع شده گوش ماهی از جمله حیوانات صدفی هندی گهونگا اما در برهان بمعنی صدف آمده گوشوار زیوری که در گوش آویزند عربی قرط
گوه غلطان گوگال و گوگال یعنی جانوریست که سرگین را گلوله کند و بگرداند و غلطان غلطان بسوراخ برد و بعربی خنفسا نیز گویند هندی گبرولا گوی
بر وزن موی بمعنی تکمه باشد که گوی گریبان است و مطلق گلوله را نیز گویند گویک تصغیر آن ؛

باب اللام

لاس ابریشم فرو مایه باشد هندی گودر جنسی از ابریشم نیز هست لاغ هزل و ظرافت و خوش طبعی باشد لانه خانه زنبور لبیشه بر وزن
همیشه لبیش بمعنی لوشه است که بر لب اسپان و خران بر لغل گذارند و بپیچند و لغل کنند لخ بضم اول و سکون ثانی بمعنی کج و آن علفی باشد
که در آب روید و تیزی دارد و از ان حصیر بافند و بر سر آن مانند پشم چیزی شود و مانند ذرات و پنبه بر هوا رود لخشان از لخشیدن بمعنی لغزیدن
باشد لفج بالفتح بمعنی لب گنده و سطبر باشد ؛

باب المیم

مادیان ماده اسپ مازه استخوان میان پشت را گویند و پشت مازه یعنی مازه پشت هندی ریڑهه ماشوره با واو مجهول فی و لوله
ماقه چوبی را گویند که در پس خانه نهند تا در گشوده نگردد ماکو دست افزار جولاهگان باشد که بدان جامه بافند ماله
افزاری که گلکاران بدان کاه گل و گچ و آهک بر دیوار مالند ماهیانه ماهیابه بفتح بای موحده نان خورشی است که از ماهی
سازند منه بفتح اول و ثانی مشدد کرمی که در پشمینه افتد عربی سوس مردم چشم ثقبه که در وسط طبقه عنبیه است هندی پتلی گویند
مرزنگوش بالفتح بمعنی گوش موش و آن نوعی از ریحان است و بغایت تیزی و خوشبوئی و گل کبودی دارد و برگ آن شبیه بگوش موش است
مرگامرگی بفتح هر دو میم بایای مصدری بلای عام و مرگ عام که بعربی طاعون گویند مروسیدن با واو مجهول عادت کردن
بچیزی و ریخ بردن در کاری بوقت بیچیزی و مفلسی مزمزان خوردن اندک اندک مکیده خوردن مژدگانی
بمعنی نوید و بشارت و مژده باشد که خبر خوش است مشت آب یک کف دست آب مشک زمین بیخ گیاهی
باشد بغایت خوشبو هندی موتها مغ بالفتح بمعنی ژرف باشد مغندگی بضمتین و سکون ثالث مصدر مغنده و آن گرهی و گنده
را گویند که بر اندام مردم از گوشت مانند گردگان بر می آید و بعضی گره و غندهای کوچک را گفته اند که در میان گوشت و فاصله در زیر پوست
مانند زشتیل ماهی می باشد و بعربیه غده می گویند مراد و بلند برآمدن چیزی بصورت آن مقل بضم بوی جهودان

وآن صمغ درختی است بقدر درخت کندر هندی گوگل **منگیدن** بفتح اول آهسته در زیر لب سخن گفتن از روی قهر و غضب و نیز از بینی حرف زدن **موش** و ندان چیزیکه در آن نقش و نگار مانند دندان موش باشد **موز** بالفتح میوه است معروف هندیش کیلا گویند **میتین** بروزن پیشین میل آهنی باشد که بران سنگ تراشند و بشکافند و بکنند **میزیدن** با تای مجهول بمعنی شاشیدن و بول کردن باشد ٭

باب النون

ناخنه مرضی است از امراض چشم و آن گوشتی باشد که در گوشه چشم بهم می رسد بتدریج تمام چشم را می گیرد **نان جامه** الرجل الذی یخدم بطعام بطنه **ناو** و **ناوان** ناو بروزن گاو جوی آب را گویند و بمعنی خرام هم آمده است که رفتاری از روی ناز باشد و ناوان امر ناوانیدن است بمعنی خم کردن و خم دادن و بازه گردانیدن باشد و ناو و ناوان رفتن کنایه از خرامان رفتن است **ناویدن** بمعنی خرامیدن و بناز رفتن و خم شدن باشد **ناوه** دانه گندم درشت خرما **نرسک** بفتحتین و سکون ثالث نام غله است معروف هندی مسور **نرمه سرکودک** یعنی موضعی که از تارک سر کودک می جنبد **نره** آله تناسل **نشتر** بروزن بهتر مخفف نیشتر است که آلت فصد کردن حجام باشد و نشتر شتر کنایه از ناب آن است **نشخور** بالضم با واو معدوله **نشخوار** بالضم است یعنی اخته شتر و گاو و گوسپند و امثال آن خورده باشند باز از معده بدهن آرند و بخایند و فرو برند هندی جگالی **نشگرده** بکسر اول و کاف فارسی افزاری است صحافان مقتضی قهش دوزان و سراجان را که بران پوست را ببرند و بتراشند **نغروچ** بالضم چوبی باشد که خمیر نان را بدان پهن سازند هندی بیلن **نکاب** بالکسر بهله و آن پوستی باشد که باندام پنجه دست دوزند و میرشکاران بر دست کشند بجهت برداشتن باز و شاهین و امثال آن **نگنده** بروزن فگنده بخیه دور دور و کشاده **نواله** **باغنده** بالکسر یک باغنده که گلوله پنبه حلاجی کرده باشد **نورد** بفتحتین و سکون ثالث پیچ و تاب و هیچی که در چیزی افتد و نام افزاری است جولاهگان را و آن چوبی باشد مدور و طولانی یعنی استوانی که هر قدر که از پارچه بافته شود بران چوب بپیچند **نهناسین** نوعی از بستر **نیم کاره** هر چیز ناتمام را گویند و دوشیدن شیر نیم کاره کنایه از دوشیدن بعضی شیر و باقی داشتن بعضی در پستان باشد ٭

باب الواو

وادیج بروزن و معنی بادیج چوب بندی را گویند که تاک انگور را بالای آن رند از بند هندی مچان **وتیج** بروزن تدریج پرنده ایست شبیه بتیهو لیکن از تیهو کوچک تر است **وکاک** بروزن افلاک مرغی است درنده و آن را شیر کنجشک خوانند و بعضی گویند مرغ مردار خوار است ٭

باب الهاء

هزارخانه چیزی است که با شکنبه گوسپند باشد و شکنبه را نیز گویند **هزینه** بروزن و معنی خزینه که نفقه عیال یعنی روزمره که بجهت زن و فرزند مقرر کنند باشد **هکه** بضم اول و فتح ثانی مشدد جستن گلو و فواق باشد هندی هچکی **همواره** مخفف همواره همیشه و دائم ٭

باب الیاء

یاره دست برنجن هندی کنگن **یازیدن** بروزن و معنی بالیدن است که نشو کردن باشد و بمعنی قصد و آهنگ و بلند شدن هم هست **یخچه** هندی اولا **یخنی** بفتح اول و سکون ثانی بمعنی پخته باشد و بمعنی ذخیره هم آمده است و آن هر چیزی باشد از مال و زر و اسباب و غله و حبوبات وغیرها که آنرا نگاه دارند تا بوقت حاجت بکار آید **یرا** بفتح اول چین و شکنجی را گویند که در اندام آدمی و چیزهای دیگر بهم رسد **یراغ** بفتح اول اسپی را گویند که از بسیاری سواری قابلیت آن پیدا کرده باشد که بر و سوار شده از جای بجای ایلغار کنند یعنی بزودی برند **یشر** بروزن گر گیاهی باشد پر خار که با طراف خیمه و جایگاهی نهند که مردم و جانور نتوانند آمد **یوت** بالضم مرگ عام ستوران را گویند چنانکه مرگ عام مردمان را وبا خوانند **یوز** بالضم حیوانی است شکاری کوچک تر از پلنگ هندی چیتا **یوغ** بضم اول با واو مجهول چوبی باشد که بر گردن گاو زراعت و گاو گردون گذارند ٭

تمت